

KØBENHAVNS UNIVERSITET

ÅRBOG 1997

Københavns Universitet

Årbog 1997

Redaktion:

Ejvind Slottved og Winnie Hjorth Hansen i samarbejde med Lars Eldrup, Nina Flindt-Jensen og Jan Friis Jensen.

Oplag:

1.750.

Årbog 1997 findes tillige på WWW på adressen:
<http://www.ku.dk/aarbog/>

Hvis man vil i kontakt med Københavns Universitet:

Universitetet er en offentlig institution, og står til rådighed for alle, ikke bare for de studerende. Har man brug for at komme i kontakt med universitetet eller en af dets ansatte er der flere muligheder:

Kender man navnet på det institut, der arbejder med de emner man ønsker oplysninger om, eller hvor den medarbejder man ønsker at tale med, er ansat, kan man benytte adresselisten (se indholdsfortegnelsen), hvor alle institutternes adresser og telefonnumre er opført.

Er man i tvivl om, hvor man skal henvende sig, kan man skrive til:

Københavns Universitet
Nørregade 10,
Postboks 2177
1017 København K
Telefax: 35 32 26 28
E-post: ku@ku.dk

eller man kan ringe til:
Telefon 35 32 26 26

Henvendelsen vil så blive dirigeret til den rette modtager.

ISBN 87-90655-00-1

ISSN 0129-3126

Trykt hos

Special-Trykkeriet Viborg a-s

Un 02,1-559

Indhold

UNIVERSITETET SOM HELHED

Rektor og Konsistorium	9
Rektors beretning	13
Universitetets styrelse	16
De styrende organer i 1997	16
Medlemmerne af Konsistorium 1997	16
Universitetets historie	19
Adresser	25

FAKULTETER OG INSTITUTTER

Det teologiske Fakultet	37
Dekanens beretning	39
Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i teologi for 1996	40
Institut for Bibelsk Eksegese	41
Institut for Kirkehistorie	44
Institut for Systematisk Teologi	49
Det juridiske Fakultet	57
Dekanens beretning	59
Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i jura for 1996	59
Det retsvidenskabelige Institut A	61
Det retsvidenskabelige Institut B	66
Det retsvidenskabelige Institut C	72
Det retsvidenskabelige Institut D	77
Juridiske specialer 1997	85
Det samfundsvidenskabelige Fakultet	93
Dekanens beretning	95
Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i samfundsvidenskab for 1996	97
<i>Statsvidenskab</i>	
Økonomisk Institut	99

<i>Sociologi</i>	
Sociologisk Institut	117
<i>Statskundskab</i>	
Institut for Statskundskab	125
<i>Antropologi</i>	
Institut for Antropologi	139
<i>Anvendt Datalogi</i>	
Center for Anvendt Datalogi	151
Det sundhedsvidenskabelige Fakultet	153
Dekanens beretning	155
Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i sundhedsvidenskab for 1996	156
<i>Anatomi</i>	
Medicinsk-Anatomisk Institut	157
(Sektion A, B og C)	
<i>Fysiologi</i>	
Medicinsk Fysiologisk Institut	171
(Afdelingen for Cellulær Fysiologi, Afdelingen for Endokrinologi og Metabolisme, Afdelingen for Neurofysiologi, Afdelingen for Nyre og Kredsløb, Afdeling for Patofysiologi, Laboratoriet for Kybernetik)	
<i>Biokemi og Genetik</i>	
Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik	199
(Biokemisk Afdeling A, B og C, Afdelingen for Medicinsk Genetik)	
<i>Mikrobiologi</i>	
Institut for Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi	225
<i>Farmakologi</i>	
Farmakologisk Institut	237
<i>Patologi</i>	
Øjenpatologisk Institut	251
Institut for Molekylær Patologi	253
(Laboratoriet for Molekylær Patologi, Tumorpatologisk Laboratorium, Elektronmikropisk Afdeling, Patologiafdelingen Rigshospitalet, Proteinlaboratoriet, Neuropatologisk Laboratorium)	
<i>Folkesundhed</i>	
Institut for Folkesundhedsvidenskab	269
(Afdelingen for Almen Medicin, Sundhedspsykologi, Biostatisk Afdeling, Afdelingen for Medicinsk Kvinde- og Kønsforskning, Afdeling for Medicinsk Videnskabsteori, Afdelingen for Miljø- og Arbejdsmedicin, Afdelingen for Social Medicin og Psykosocial Sundhed, Afdelingen for Sundhedstjenesteforskning)	
<i>Retsmedicin</i>	
Retsmedicinsk Institut	301
(Retsgenetisk Afdeling, Retskemisk Afdeling, Retspatologisk Afdeling)	

<i>Odontologi</i>	
Odontologisk Institut	313
(Afdeling for Bidfunktionslære og Oral Fysiologi, Afdeling for Dentalmaterialer, Afdeling for Gerodonti, Afdeling for Oral Diagnostik, Afdeling for Oral Mikrobiologi, Afdeling for Oral Patologi og Medicin, Afdeling for Ortodonti, Afdeling for Parodontologi, Afdeling for Protetik, Afdeling for Pæodonti og 3-D Laboratoriet, Afdeling for Radiologi, Afdeling for Retsodontologi og Tandmorfologi, Afdeling for Samfundsodontologi og Videreuddannelse, Afdeling for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi, Afdeling for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi – Rigshospitalet, Afdeling for Tandsygdomslære, Kliniksektion)	
<i>De kliniske Institutioner m.v.</i>	
Klinisk institut for intern medicin og geriatri	351
Klinisk institut for kirurgi og anæstesiologi	367
Klinisk institut for neurologi, neurokirurgi og psykiatri	381
Klinisk institut for klinisk biokemi, klinisk fysiologi/neuklearmedicin og radiologi	388
Klinisk institut for oto-rhino-laryngologi, ophthalmologi og dermatovenerlogi	347
Klinisk institut for gynækologi, obstetrik og pædiatri samt vækst og reproduktion	392
Patologisk afdeling, Amtssygehuset i Herlev	400
(Det patologisk-anatomiske område står for øjeblikket uden for institutionsstrukturen)	400
<i>Øvrige sundhedsvidenskabelige områder</i>	
Central Forskningsenhed for Almen Praksis	403
Afdelingen for Eksperimentel Medicin	405
Medicinsk-Historisk Museum	407
Det humanistiske Fakultet	413
Dekanens beretning	415
Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i humaniora for 1996	415
<i>Historie</i>	
Institut for Historie	417
<i>Samfunds- og kulturhistorisk orienterede fag</i>	
Institut for Folkloristik	433
Institut for Arkæologi og Etnologi	434
Institut for Religionshistorie	443
<i>Kunsthistorisk m.v.</i>	
Institut for Film- og Medievidenskab	449
Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab	458
Institut for Litteraturvidenskab	465
Musikvidenskabeligt Institut	472
<i>Sprogvidenskab</i>	
Institut for Almen og Anvendt Sprogvidenskab	479
<i>Nordiske sprog</i>	
Institut for Nordisk Filologi	485
(Videnskabsteori og Fagpædagogik, Center for Arbejderkulturstudier, Center for Kvinde- og Kønsforskning, Center for Minoritetsstudier)	
Det arnamagnæanske Institut	509
Institut for Dansk Dialektforskning	512
Institut for Navneforskning	515

<i>Øvrige europæiske sprog</i>	
Engelsk Institut	519
Institut for Germansk Filologi	526
Romansk Institut	529
Københavns Universitets Østeuropainstitut	537
<i>Ikke-europæiske sprog</i>	
Carsten Niebuhr Institutet for Nærorientalske Studier	543
Asien-Institutet	549
Institut for Eskimologi	553
<i>Klassiske sprog</i>	
Institut for Græsk og Latin	557
<i>Psykologi</i>	
Psykologisk Laboratorium	563
Institut for Klinisk Psykologi	574
<i>Øvrige humanistiske områder</i>	
Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik	585
Institut for Humanistisk Informatik	596
Forum for Renæssancestudier	598
Den billedskabte Virkelighed	599
Det naturvidenskabelige Fakultet	601
Dekanens beretning	603
Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i naturvidenskab for 1996	603
<i>Datalogi</i>	
Datalogisk Institut	605
<i>Matematik</i>	
Institut for Matematiske fag	623
Forsikringsmatematisk Laboratorium	634
<i>Kemi</i>	
Kemisk Institut	639
(Kemisk Laboratorium I, II, III, IV og V, Symbion Afdeling, Center for Krystallografiske Undersøgelser)	
<i>Fysik</i>	
Niels Bohr Institutet for Astronomi, Fysik og Geofysik	671
(Astronomisk Observatorium, Geofysisk afdeling, Niels Bohr Institutet, Ørsted Laboriet)	
<i>Zoologi</i>	
Zoologisk Institut	711
(Afdeling for Populationsbiologi, Cellebiologisk-Anatomisk Laboratorium, Ferskvandsbiologisk Laboratorium, Marinbiologisk Laboratorium)	
Zoologisk Museum	739
<i>Botanik</i>	
Botanisk Institut	755
(Afdeling for Alger og Svampe, Svampelaboriet, Botanisk Laboratorium, Økologisk Afdeling)	
Botanisk Museum og Centralbibliotek	775

(Botanisk Centralbibliotek, Botanisk Museum)	
Botanisk Have	782
<i>Biologi</i>	
Molekylærbiologisk Institut	787
(Afdeling for Biologisk Kemi, Afdeling for Generel Mikrobiologi, Afdeling for Molekylær Cellebiologi, Afdeling for Proteinkemi, Genetisk Afdeling, Plantefysiologisk Afdeling)	
<i>Fysiologi</i>	
August Krogh Institutet	807
(Laboratoriet for Human Fysiologi, Zoofysiologisk Laboratorium, Laboratoriet for Cellulær og Molekylær Fysiologi, Biokemisk Afdeling)	
<i>Idræt</i>	
Institut for Idræt	829
<i>Geologi</i>	
Geologisk Institut	831
Geologisk Museum	846
<i>Geografi</i>	
Geografisk Institut	855
<i>Øvrige naturvidenskabelige områder</i>	
Arktisk Station	869
KØBENHAVNS UNIVERSITET – FÆLLES AKTIVITETER	873
<i>Universitetets fester</i>	
Immatrikulationsfesten	877
Årsfesten	877
Centre og enheder uden for fakulteterne	879
<i>Tandpleje</i>	
Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere	881
<i>Centre ved Københavns Universitet</i>	
Center for Afrikastudier	885
Center for Idrætsforskning	888
Euromath Center (EmC)	892
<i>Grundforskningscentre ved Københavns Universitet</i>	
Center for Biomolekylær Genkendelse	895
Center for Krystallografiske Undersøgelser	896
Dansk Lithosfærecenter	897
Polis Centeret	898
Søren Kierkegaard Forskningscenteret	900
Universitetets forskning	905
<i>Akademiske grader og prisopgaver</i>	
Æresdoktorer	907

Doktorbiografier	909
Antal ph.d.-grader	930
Antal ph.d.-studerende	930
Undervisningspris	930
Prisspørgsmål for 1998	931
 <i>Bibliografi</i>	
Videnskabelige afhandlinger	Se under de enkelte institutter
Ph-d. afhandlinger	Se under de enkelte institutter
Prisopgaver	Se under de enkelte fakulteter
Specialer	Se under de enkelte institutter
Dog er Det juridiske Fakultets specialer anbragt under fakultetet	
 Universitetets uddannelser	 937
 <i>Uddannelser og eksaminer</i>	
Uddannelsernes struktur	939
Fagene	939
Åben uddannelse og gæstestuderende	942
Studiestatistik	942
Studie- og Erhvervsvejledning	948
Stipendieforhold	949
Åbent Universitet	949
 <i>Internationalt samarbejde og udveksling</i>	 951
 Fællesområdet	 961
 <i>Fællesadministrationen</i>	
Fællesadministrationen	963
 <i>Økonomiske forhold</i>	
Københavns Universitets samlede økonomi	967
Ordinær virksomhed (finanslovens § 20.62.01.10-81)	969
Ekstern virksomhed (finanslovens § 20.62.01.90-97 og § 20.62.33)	972
Fondsstøtte	se under de enkelte institutter
 <i>Personaleforhold</i>	
Personaletal	977
Professorer i lønramme 38	978
Professorer udnævnt (varigt ansatte)	979
Lektorer udnævnt	979
Fratrådte professorer	979
Tjenestegørende professorer afgået ved døden	979
Jubilæer	980
Hovedsamarbejdsudvalget	980
Nekrologer	983
 <i>Bygninger og lokaler</i>	 995
 <i>Informationsvirksomhed</i>	 999

UNIVERSITETET SOM HELHED

Rektor og Konsistorium

Rektors beretning

Udbygningen af universitetet på Amager

I begyndelsen af 1997 forelå resultatet af 1. fase af arkitektkonkurrencen vedrørende opbygning af et nyt universitets- og kulturmiljø på Amager, hvori Det humanistiske Fakultet vil udgøre den absolut dominerende part. I første omgang blev der blandt de indkomne projekter udvalgt 9 forslag, der gik videre til 2. fase, baseret på et dertil udarbejdet konkurrenceprogram. Finansudvalget ønskede, at der allerede til denne 2. fase skulle sættes økonomiske størrelser på universitetsbyggeriet, og derfor udarbejdedes forud for konkurrenceprogrammet et redegørelsesaktstykke til Finansudvalget, som udvalget tiltrådte. Redegørelsesaktstykket opererer med en samlet bebyggelse på 110.000 m² med mulighed for udvidelser op til 130.000 m², med en finansieringsramme for de 110.000 m² på 1,7 mia. kr. På baggrund heraf blev KUA-konkurrencens 2. fase afviklet og et vinderprojekt fundet. Ved slutningen på året blev der forelagt og vedtaget et aktstykke med bevilling til byggeriets 1. etape.

Den bioteknologiske satsning

Universitetets fælles forskningsmæssige satsningsområder, som blev besluttet med Langtidsplanen i 1994, er fortsat under udbygning. Specielt den bioteknologiske satsning har tiltrukket sig opmærksomhed, ikke mindst fordi, der på dette område opereres med en fysisk udbygning til at huse aktiviteterne. Derfor har strategiplanerne for denne satsning på et relativt tidligt tidspunkt indeholdt forslag til et nybyggeri, og efterhånden har planen udviklet sig til et egentligt forslag til et fremtidigt forskningshus på Tagensvej. Universitetet har gjort meget ud af at dokumentere det høje forskningsniveau, der allerede er eksisterende på området på universitetet, ligesom de perspektiver vi ser for hele regionen med samarbejde med andre institutioner og erhvervslivet har fået mere og mere form. I 1997 kronedes arbejdet med stor anerkendelse, idet undervisningsministeren i foråret 1997 ved årets rektormiddag gav tilsagn om at bidrage med 450 mio. kr. til et kommende bioteknologisk center på Københavns Universitet.

Denne anerkendelse og det konkrete tilsagn har naturligvis givet yderligere næring til vore planer, og vi har arbejdet videre med at sondere mulighederne for at få bygget et forskningscenter, der ikke alene skal huse universitetets bioteknologiske forskningsaktiviteter, men også gøre det mu-

ligt for andre institutioner og også egentlige erhvervsvirksomheder at være med direkte i den planlagte bygning.

Oprettelse af et nyt Institut for Idræt, ved sammenlægning af Danmarks Højskole for Legemsøvelser og Københavns Universitet

Efter forhandlinger med Undervisningsministeriet om vilkårene for en fusionering indgik de to institutioner Danmarks Højskole for Legemsøvelser og Københavns Universitet i 1997 en aftale om sammenlægning. Sammenlægningen resulterer i, at der under Det naturvidenskabelige Fakultet oprettes et nyt Institut for Idræt. I lyset af den interesse, der i disse år er og fremover kan forventes at ville være om sport og idræt, og i lyset af den rolle disse aktiviteter spiller i samfundet, rummer fusionen spændende perspektiver for begge institutioner. Dekanen for Det naturvidenskabelige Fakultet udtrykte ved Konsistoriums behandling af sagen også glæde over løsningen, og så sammenlægningen som en mulighed for på sigt, at få udvidet optagelseskapaciteten og også gerne adgangen til overbygningen ved ansættelse af flere lærere.

Ikke mindst i lyset af de politiske ønsker om en forenklet institutionsstruktur, der har været fremført de senere år, kan sammenlægningen måske ses som en forgribelse af yderligere sammenlægninger de kommende år. Dette perspektiv blev også fremdraget ved Konsistoriums behandling af sammenlægningen, og der blev – ved siden af tilfredshed med den konkrete aftale om sammenlægning – givet udtryk for, at evt. fremtidige fusioneringer bl.a. må vurderes ud fra styrken af den forskningsbaserede undervisning ved de pågældende institutioner.

Etablering af "Øresundsuniversitetet"

Universitetet indgik i 1997 i et samarbejde under betegnelsen "Øresundsuniversitetet" med de højere læreranstalter på den østjællandske og den skånske side. Øresundsuniversitetet omfatter i sin etableringsfase på den svenske side Lunds Universitet, Lantbruksuniversitetet Alnarp, Malmö Högskola, og på den danske side Handelshøjskolen i København, Danmarks Tekniske Universitet, Danmarks Farmaceutiske Højskole, Den Kgl. Danske Veterinær- og Landbohøjskole, Danmarks Lærerhøjskole, Roskilde Universitetscenter, Danmarks Biblioteksskole og Københavns Universitet.

Den indgåede aftales formål er at etablere et regionalt videnscenter, der både kan udnytte den faglige kapacitet internt mellem parterne, og eksternt markedsføre undervisningstilbud og forskning på en fælles platform. Det er målet at styrke kvaliteten og effektiviteten i de eksisterende aktiviteter, herunder gennem inddragelse af de tekno-

logiske muligheder, der ligger i IT. Derudover sigtes mod en intensivering af samarbejdet med regionens erhvervsliv, både hvad angår forsknings Samarbejde og på efteruddannelsesområdet.

Samarbejdet organiseres på flere niveauer. Det fælles politiske overordnede niveau udgøres af forsamlingen af institutionernes rektorer. Der er nedsat et forretningsudvalg, og formandskabet forudsættes at gå på skift mellem den svenske og den danske side. Lunds Universitets rektor indtager formandsposten i den første periode.

Studerende

I 1997 optog Københavns Universitet 5.525 studerende ved sommeroptaget, og med de 160 pladser økonomistudiet udbød i sit vinteroptag udbød universitetet således i 1997 mere end 5.700 pladser til nye studerende. Ved optællingen af nye studerende den 1. oktober 1997 viste sommeroptaget 5.105 nye studerende. Hermed har universitetet for 2. år i træk haft et faktisk studenteroptag på over 5 tusinde.

Optagstillene har altid stor politisk bevågenhed, men i 1997 kom der yderligere den dimension til, at der var indgået en politisk overenskomst om lige adgang til uddannelser for alle nordiske borgere. Traditionelt har især de sundhedsvidenskabelige uddannelser i Danmark været søgt af andre nordiske studerende, og ved marts-tilmeldingen, hvor kvote 2-ansøgerne inklusive ansøgere fra de øvrige nordiske lande skulle melde sig, tydede det da også på en markant større andel nordiske studerende som følge af de nye muligheder. Marts-tallene viste således, at ca. 30% af de nye studerende på lægestudiet ville komme fra de øvrige nordiske lande, hvis ansøgningsmønsteret ville få lov at slå fuldt igennem. Denne meget markante stigning på dette studium ville imidlertid skubbe en del danske ansøgere ud, og kunne på sigt medføre lægemangel herhjemme, såfremt de nyuddannede fra nabolandene til sin tid ønsker at returnere til deres hjemlande. Af disse grunde fik spørgsmålet om det frie optag inden for de nordiske lande særlig politisk opmærksomhed i løbet af foråret 1997 og resulterede i en modificering, således at det sluttelige optag på Københavns Universitet blev 159 fra de øvrige nordiske lande af sommerens 5.105 nye studerende, heraf 55 til de sundhedsvidenskabelige uddannelser. Optagstillene blev således reguleret, så den hidtidige balance mellem antallet af danske og øvrige nordiske nye studerende ikke blev forrykket radikalt.

Forskningen

Universitetet afgav i begyndelsen af 1997 høringsvar overfor Forskningsministeriets forslag til ny rådgivningsstruktur for De statslige Forsknings-

råd. Universitetet advokerede i sit svar for en bevarelse af de eksisterende seks forskningsråd, og tilrådede samtidig en bevarelse af et formandskolegium til at koordinere arbejdet på tværs af rådene, frem for som forslået i lovforslaget at få oprettet en bestyrelse med en af ministeren udpeget formand til at forestå denne koordinering. Universitetet talte med henvisning til det principielle imod en sådan politisering af rådene i og med ministeren skulle udpege bestyrelsesformanden. Universitetet kunne konstatere, at disse indvendinger blev fremført over en bred kam af de høringsberettigede institutioner.

Da loven om forskningsrådgivning blev vedtaget af Folketinget i juni 1997, kunne det med tilfredshed konstateres, at de vigtigste af indsigelserne var blevet hørt. Således blev strukturen med de seks statslige forskningsråd bevaret, og den politisering af udpegelserne, der i lovforslaget var lagt op til var væk, idet det i stedet blev overladt til det allerede oprettede Forskningsforum at stå for den tværgående koordinering.

Ved slutningen af året blev institutionerne hørt om forslag til Grundforskningsfondens videreførelse. Også her fandt universitetet det nødvendigt at tage afstand fra den øgede politisering, der lå i forslaget i og med, at der var foreslået, at ministeren skulle have ret til selvstændigt at pege på områder, der skal opprioriteres. Lige så skarpt talte universitetet imod den del af forslaget, der indebar, at institutionerne som en forudsætning for at få grundforskningsmidler skulle sikre en videreførelse af de aktiviteter Grundforskningsfonden sætter i gang, når fondens bevilling hører op. En sådan svækkelse af universitetets planlægnings selvstændighed og i princippet udtynding af institutionernes fri forskningsmidler fandt universitetet uacceptabel.

Også ved dette forslag var den ministerielle lydhørhed overfor høringsvarene stor, idet resultatet i sidste ende blev – lovforslaget blev vedtaget i 1998 – at forslaget om ministerens selvstændige prioriteringsret blev taget ud, ligesom den forudsatte binding af projekter til universiteternes basismidler blev frafaldet. Da universitetets kritik mod forslagen var skarp, skal der modsat også kvitteres for den lydhørhed ministeriet lagde for dagen, da først høringsvarene forelå.

I efteråret 1997 opfordrede undervisningsministeren, nok ikke mindst aktualiseret af en del polemik i pressen over stivhed og langsommelighed i procedurerne ved universitetsansættelser i løbet af foråret, institutionerne til at komme med forslag til en revision af ansættelsesreglerne, hvis og hvor man mente, det ville være hensigtsmæssigt. En drøftelse med fakulteternes ledere viste på Københavns Universitet, at der er store forskelle

imellem de problemer man ser på de enkelte fakulteter, og dermed også store forskelle imellem de ønsker man har om revision. Dette kan ikke undre, universitetets størrelse taget i betragtning, hvor flere fakulteter i sig selv kunne have institutionsstatus, og hvor de faglige betingelser for rekruttering er vidt forskellige. Universitetet besluttede derfor i sit svar at opfordre til, at såfremt man vil revidere, kunne det være en mulighed, at ministeriet blot udfærdiger en minimumsbekendtgørelse, som det derefter må være op til de lokale enheder – institutioner og fakulteter – at udforme udflydende bestemmelser til.

VUE-systemet STADS

I løbet af 1997 drøftede Konsistorium flere gange universitetets stilling i relation til det store VUE-projekt, som Undervisningsministeriet nu har haft under udvikling siden begyndelsen af 1990'erne. I 1997 gjaldt det især universitetets holdning til indførelsen af det nye studieadministrative edb-system, VUE-centeret har under udvikling under navnet STADS-systemet. I september 1997 skulle universitetet ifølge aftale med Undervisningsministeriet afgive svar på, om universitetet ville tage systemet i brug, og derfor iværksattes i løbet af foråret en omfattende test af det system, der var på tale på universitetet.

Ved efterårets begyndelse forelå en gennemført test og en vurdering baseret på den forudsætning, at systemet skulle virke ved hjælp af universitetets egne medarbejdere, egne maskiner og på universitetets egne data. Resultatet var, at systemet i den foreliggende udformning ikke fungerede på universitetet, og det var vurderingen, at der skulle store og tidskrævende ændringer til for at få det til at virke. Universitetet så sig derfor stillet overfor et valg imellem helt at fravælge STADS og selv udvikle sine egne systemer, eller at videreudvikle vore egne systemer i retning af STADS-systemet og i den forbindelse anvende de elementer af STADS, som vi finder brugbare. Drøftelserne foregik ikke uden kritiske røster til hele projektet i Konsistorium, og de studerendes 3 repræsentanter var direkte modstandere af, at der nu blev gået videre med VUE-projektet, men Konsistorium tilsluttede sig dog i sidste ende, at der iværksattes forhandlinger med VUE-organisationen om at bruge så meget af STADS-systemet som muligt, såfremt der kan etableres en rimelig økonomisk aftale herom med VUE-organisationen.

Valgregler m.v.

Universitetet har i 1997 arbejdet med en revision af den interne valgstatut og statut, og bl.a. med udgangspunkt i disse ændringer også foretaget en revision af den interne ledelsesvejledning.

Ændringer i valgstatutten indebærer en opdeling af valget, hvad angår rektor og prorektor, og tilsvarende dekan og prodekan(er). Ved valget i 1993, hvor disse lederposter første gang blev besat under den nye universitetslov, fulgtes den daværende valgstatuts procedure: Rektor-prorektor-kandidaterne og tilsvarende dekan-prodekankandidater stillede op som makkerpar og blev således valgt samlet. Hensigtsmæssigheden for kandidaterne i selv at bestemme og på forhånd vide, hvem man i givet fald bliver valgt med, er indlysende, i og med at der må være et tæt samarbejde imellem de valgte. Ikke desto mindre har betænkkelighederne ved denne sammenknytning i den forløbne periode været store, idet konstruktionen indebærer, at en afgang i utide af en valgt "pro-" i princippet fordrer nyvalg også af den valgte leder. Lovmedholdeligheden i dette er blevet betvivlet af juridiske eksperter ved universitetet. Universitetets Konsistorium besluttede derfor i 1997 at revidere proceduren og opdele valget således, at ledere og deres "pro'er" fremover vælges hver for sig.

Revisionen omfattede også en bestemmelse om at fondsansatte får valgret, idet Undervisningsministeriet har fremført, at alle – uanset finansieringskilde – skal have valgret. Ministeriet finder dog, at det kan være rimeligt at kræve en vis ansættelsesperiode for midlertidigt ansatte, førend de gives valgret. Konsistorium har derfor besluttet, at de eksternt finansierede får valgret, idet det dog kræves, at midlertidigt ansatte skal være ansat et år, inden de får valgret.

Også spørgsmålet om stemmevægtningemetode blev i 1997 efter studenterinitiativ ændret, således at de studerende og TAP'erne via en dispensationsordning fremover på forhånd sikres 25% stemmevægt ved rektor- og dekanvalgene og valg af deres "pro'er". Ministeriet har ellers tidligere overfor dette spørgsmål anført, at disse gruppers stemmevægt skulle reguleres efter, hvor stor en andel af grupperne der faktisk stemte, således at kun 100% stemmedeltagelse af disse grupper ville udløse den maksimale 25% indflydelse. Især de studerende har været utilfredse med denne metode, idet det sædvanligvis kun er omkring 1/3 af de indskrevne studerende, der faktisk stemmer, resulterende i en tilsvarende svækkelse af gruppens forholdsvise indflydelse. Men her er holdningen i ministeriet altså ændret, og der er givet dispensation fra Universitetsloven, således at studenter- og TAP-grupperne fremover på forhånd er sikret 25% indflydelse.

Universitetets styrelse

Universitetsloven har medført omfattende ændringer i universitetets ledelsesorganisation, idet der er indført en en-strengt ledelses- og rådsstruktur. Organisationen hviler herefter, som illustreret i figur I (se næste side), på tre lodrette søjler: En kollegial struktur, en ledelsesstruktur og en teknisk-administrativ struktur.

Den kollegiale struktur

De kollegiale organer består af Konsistorium, fakultetsråd, institutbestyrelser og studienævn. Der er ikke noget over – underordningsforhold mellem organerne, hvis beslutninger for såvidt angår faglige skøn er endelige. Lovligheden af beslutningerne kan imidlertid forelægges for Rektor og overordnede myndigheder på sædvanlig måde.

Ledelsesstrukturen

Rektor er den øverste ansvarlige for hele universitetets virksomhed. Udover Rektor består ledelses-søjlen af dekaner, studieledere og institutledere. Der er tale om et ægte hierarkisk forhold, hvor Rektor har den overordnede kompetence i alle sager.

Den teknisk-administrative struktur

Til rådighed for Rektor er en administration, der ledes af universitetsdirektøren. I bemærkningerne om lovforslaget hedder det således: "Desuden forudsættes der at være en administration på alle niveauer med en direktør eller administrationschef som den øverste chef."

De styrende organer i 1997

Rektoratet

Ved valget i efteråret 1997 blev professor Kjeld Møllgård valgt som rektor og Joan Conrad som prorektor.

Konsistorium

Konsistorium er universitetets øverste kollegiale organ og varetager universitetets interesser som uddannelses- og forskningsinstitution. Det drøfter og fastlægger – efter høring på fakulteterne – de langsigtede retningslinier for universitetets virk-

somhed og udvikling, herunder faglige udviklingsplaner for universitetet som helhed. Konsistorium består af 1 formand (Rektor) og 14 medlemmer: 2 eksternt udpegede medlemmer, 5 dekaner, 2 repræsentanter for de videnskabelige medarbejdere, og 2 repræsentanter for de tekniske og administrative medarbejdere, samt 3 repræsentanter for de studerende. Den 6. dekan, p.t. den juridiske, deltager i møderne uden stemmeret, på samme måde som prorektor og universitetsdirektøren.

Medlemmer af Konsistorium 31. 12. 1997

Universitetets ledelse

Rektor, professor, med. dr. Kjeld Møllgård
 Dekanen for Det teologiske Fakultet, professor, dr. theol. Jens Glebe-Møller
 Dekanen for Det samfundsvidenskabelige Fakultet, professor, dr. polit. Chr. Hjorth-Andersen
 Dekanen for Det sundhedsvidenskabelige Fakultet, professor, med. dr. Hans Hultborn
 Dekanen for Det humanistiske Fakultet, lektor, cand. mag. John Kuhlmann Madsen
 Dekanen for Det naturvidenskabelige Fakultet, lektor, cand. mag. Henrik Jeppesen

Valgt af det videnskabelige personale

Lektor, dr. odont. Inger Kjær
 Lektor, dr. phil. Henrik Nissen

Valgt af det tekniske og administrative personale

Journalleder Evy Ekholm
 Regnskabsfører Karin Vendelbo

Valgt af de studerende

Stud. mag. Gyrd Foss
 Stud. med. Simon Serbian
 Stud. scient. pol. Lars Tønder

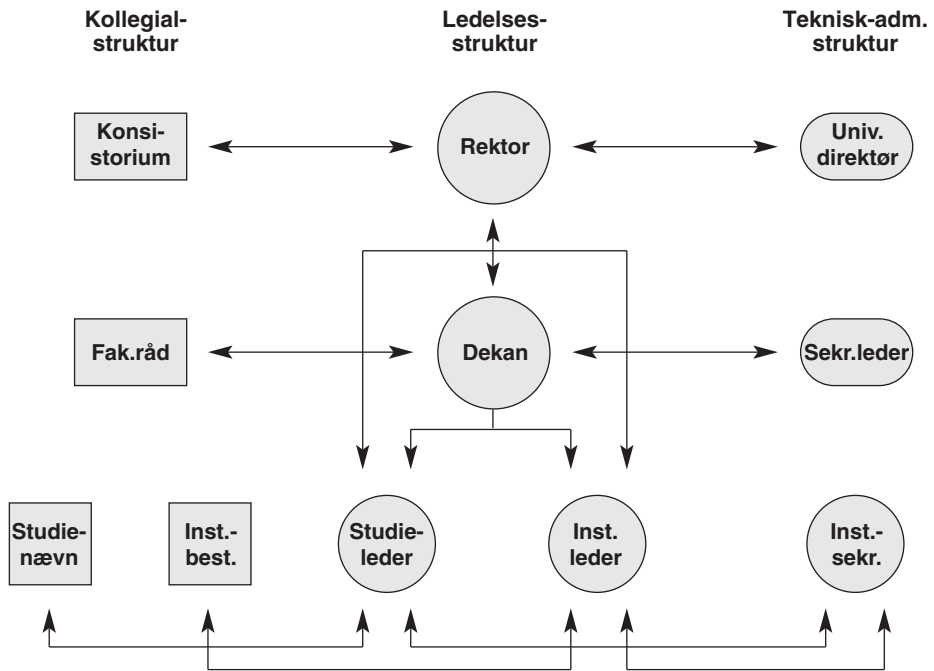
Udpeget af Undervisningsministeren

Overborgmester Jens Kramer Mikkelsen
 Direktør Bente Beedholm

Deltager uden stemmeret i Konsistoriums møder

Prorektor, lektor, cand. mag. Jens Brincker
 Dekanen for Det samfundsvidenskabelige Fakultet, professor, dr. jur. Steen Rønsholdt
 Universitetsdirektør, cand. jur. Peter Plenge

Figur 1. Generel beslutningsstruktur

Universitetets historie

Københavns Universitets historie

I. 1479 – 1788

Funktion og virke, akademiske grader og eksaminer

Københavns Universitet blev indviet 1. juni 1479, efter at Christian I. i 1475 havde opnået pave Sixtus 6's tilladelse til oprettelsen. Det nye universitet var, da det blev oprettet, en del af den universelle katolske kirke, og lignede med sine 4 traditionelle fakulteter (Teologi, Jura, Medicin og Filosofi) de fleste andre senmiddelalderlige universiteter. Det blev organiseret efter de retningslinier, der var blevet udviklet ved universitetet i Paris, men med universitetet i Köln som det umiddelbare forbillede. Dette mønster med en stærk tysk indflydelse på den måde hvorpå man indrettede akademiske forhold i Danmark, har været karakteristisk frem til efter 2. verdenskrig.

Medens man i nutiden opfatter forskning og undervisning som to lige vigtige dele af et universitets virkeområde, var det i middelalderen klart undervisningen, der var den vigtigste, og dette gjaldt også for Københavns Universitet. Selvom der også her i ældre tid blev opnået vigtige videnskabelige resultater, er det først fra slutningen af 1700-tallet, at forskningen for alvor slår igennem som det ene hovedelement i universitetets liv.

Fysisk blev det ældste universitet placeret i Københavns gamle rådhus på hjørnet af Nørregade, hvor nu Bispegården ligger.

Reformationen i Danmark 1536 fik afgørende betydning for Københavns Universitet. Det blev reorganiseret, fik tillagt betydelige faste indtægter, og der blev oprettet et antal permanente lærestole. I universitetsfundatsen fra 1537 blev universitetets rolle klart defineret: Fra at have været en lille brik i en altomfattende europæisk kirke blev det nu universitetets vigtigste opgave at være det ideologiske kraftcenter i den nye dansk-norske lutherske statskirke og det sted, hvor kirkens præster blev uddannet.

Fysisk blev dette markeret ved, at universitetet overtog Sjællands Biskops rummelige residens ved Frue Plads, den nuværende universitetsfirkant, der blev rammen omkring universitetets virksomhed de næste 350 år.

De rigelige økonomiske midler gav grundlag for et betydeligt selvstyre, der blev udøvet af Konsistorium som det øverste styrende organ, hvor i ældre tid alle de normerede professorer havde sæde, under ledelse af en Rektor. Tilsvarende blev de enkelte fakulteter ledet af dekaner. Nye univer-

sitetsfundatser i 1732 og 1788 justerede – men ændrede ikke radikalt – rammerne omkring universitetets virksomhed. Den faglige og økonomiske udvikling efter 1800, med stærkt stigende udgifter, ikke mindst til naturvidenskaberne, stillet over for konstante indtægter, førte 1836 til, at universitetet mistede sit økonomiske selvstyre. Og det stigende antal lærere gjorde det fra 1817 nødvendigt at indføre valg af repræsentanter til Konsistorium m.v., men grundlæggende forblev den styreform, der var grundlagt efter 1536, i kraft til 1970.

Med reformationen startede en udvikling, hvorefter universitetet blev statens universitet, med uddannelse af statens embedsmænd som sin vigtigste opgave. I konsekvens heraf udvikledes frem imod slutningen af 1700-tallet – ved siden af de traditionelle akademiske grader (baccalaureus, licentiat, magister- og doktorgraden) – et system af embedseksaminer. Den første begyndelse kom 1629 med en bestemmelse om, at ingen måtte kaldes til præst, med mindre han kunne fremlægge en attestation fra tre professorer, heraf mindst to teologiske, på sine kundskaber. Dette førte i 1675 til, at der indrettedes en egentlig formel eksamen, den teologiske attestats. En lidt anden ordning finder man i medicin, hvor det i 1672 blev bestemt, at den medicinske doktorgrad skulle være en betingelse for at kunne praktisere som læge, en ordning, hvis virkninger har kunnet spores frem til nutiden i og med at antallet af medicinske doktorer stadig overstiger alle andre til sammen. I den nye universitetsfundats fra 1732 blev der endvidere fastsat regler for en eksamination i de forskellige medicinske discipliner, før tilladelse til at disputere for doktorgraden blev givet.

Frem til det 18. århundrede havde Det juridiske Fakultet, der normalt kun bestod af én professor, kun haft ringe betydning. Dette blev ændret i 1736, hvor der blev indført dels en egentlig juridisk embedseksamen med latin som sprog, dels en "juridisk eksamen for ustuderede", d.v.s. en praktisk juridisk prøve på dansk, denne blev bibeholdt frem til 1936.

Endelig havde siden 1600-tallet magistergraden normalt været forudsætningen for at blive rektor i latinskolerne, dette blev præciseret i Danske Lov 1683.

I 1788 fik universitetet en ny fundats. I denne, der på mange måder kom til at bestemme rammerne for universitetets virksomhed frem til 2. halvdel af det 20. århundrede, blev de forskellige eksaminer reviderede, og der blev indført specifikke embedseksaminer i alle fakulteter. Ved samme lejlighed blev ekstern censur – som det omgivende samfunds kontrol med de universitetsuddannelser, der fik tillagt betydelig kompetence i samfundet – indført. 1788 fundatsen kan siges at af-

slutte den udvikling, hvorefter universitetets vigtigste opgave er at uddanne statens embedsmænd.

Fag

Fra starten i 1479 var universitetet som nævnt blevet grundlagt med fakulteter i teologi, jura, medicin og de filosofiske discipliner, men da der ikke var egentlige faste lærestole, og da kilderne er sparsomme, er det ikke muligt at sige noget mere konkret om undervisningen, undtagen at den sandsynligvis er foregået efter samme retningslinier som i Köln og andre tyske universiteter.

Et vigtigt element i reorganiseringen efter reformationen var, at universitetet nu fik et antal faste professorater, samtidig blev der fastsat en række bestemmelser for undervisningen.

De tre teologiske professorer dækkede de traditionelle teologiske discipliner, først og fremmest bibelstudier, dogmatik o.s.v. En af dem, Niels Hemmingsen (1513-1600) opnåede international berømmelse, og hans værker blev oversat til en række sprog.

Den enlige juridiske professor beskæftigede sig hovedsagelig med natur-, romersk og kanonisk ret, medens uddannelse i, og studier af dansk ret frem til 1736 foregik uden for universitetet, i en form for mesterlære i administration og retsvæsen.

De to medicinske professorer var frem til efter 1600 især beskæftiget med studiet af antikkens autoriteter som Hippocrates og Galen. Efter 1600 blev egentlig empirisk baseret forskning introduceret på Københavns Universitet, hvor navne som Thomas Bartholin (1616-1680), der opdagede lymfekarsystemet, og Niels Stensen (1638-1686), der opdagede ørespytkirtlens udmunding i mundhulen samt redegjorde for tårevæskens dannelse og funktion, opnåede international berømmelse. Stensen tillige for de studier, der førte til grundlæggelsen af geologi som videnskab.

Det filosofiske Fakultet, der efter datidens opfattelse var det lavest rangerede – således fik professorerne således kun ca. 2/3 af den løn de teologiske fik – fungerede som forskole til de andre fakulteter, særligt Det teologiske. Fakultetets 7-9 professorer underviste i latin, græsk, hebraisk, filosofi, retorik og etik, der alle fungerede som hjælpefag til teologi. Endvidere undervistes der i matematik, ligesom astronomi spillede en rolle.

Fra tid til anden blev nye discipliner (poesi, fransk sprog og litteratur, metafysik m.fl. introduceret) men den eneste varige nyskabelse var professoratet i historie og geografi fra 1635.

Adskillige af professorerne ved Det filosofiske Fakultet var fremragende videnskabsmænd, og enkelte opnåede international anerkendelse, således Ole Rømer (1644-1710), kendt for opdagelsen af lysets hastighed.

II. Det 19. århundrede

Universitetsfundatsen fra 1788 blev rammen omkring Københavns Universitets forvandling fra klassisk europæisk universitet til en moderne forsknings- og undervisningsinstitution. Det 19. århundrede er endvidere starten på en aldrig senere afsluttet vækstperiode: I 1788 havde universitetet ca. 20 faste lærere og omkring 1.000 studenter. I 1900 var disse tal vokset til henholdsvis ca. 60 og ca. 4.000.

De formelle rammer omkring universitetets akademiske grader og embedseksaminer forblev stort set uændrede gennem hele århundredet, men blev naturligvis udbygget i takt med den faglige udvikling.

1838-1842 blev der således gennemført en reorganisation af de medicinske uddannelser i Danmark. I 1785 var den selvstændige læreanstalt Kirurgisk Akademi blevet oprettet, først og fremmest for at tilfredsstille hærens og flådens behov for praktisk dygtige læger. Akademiets undervisning var god, også bedre end den, der leveredes af Det medicinske Fakultet. Et tegn herpå var, at størstedelen af fakultetets kandidater tillige aflagde eksamen ved akademiet, mens det omvendte ikke i samme grad var tilfældet. Derfor blev det i 1838 besluttet at indføre en fælles embedseksamen for de to institutioner, og fire år senere tog man skridtet fuldt ud og integrerede Kirurgisk Akademi og Det medicinske Fakultet i et nyt lægevidenskabeligt fakultet på universitetet.

I 1848 ændredes Det juridiske Fakultet ved indførelsen af den statsvidenskabelige embedseksamen (cand. polit.) til Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet.

Samme år blev der ved Kgl. forordning indført en nyskabelse, der skulle vise sig af meget stor betydning, nemlig indførelsen af den såkaldte "magisterkonferens". Baggrunden må findes i 1788-fundatsens meget stive embedseksaminer, der gjorde det vanskeligt for de studenter, der dyrkede nye discipliner, ikke mindst de naturvidenskabelige, at få en formel afslutning på deres uddannelse. Dette blev muligt med magisterkonferensen, der var en bemyndigelse for universitetet til at sammensætte en individuel eksamen i de discipliner, hvor der ikke var fastsat en embedseksamen. På den måde blev magisterkonferensen et betydningsfuldt instrument for en løbende udvidelse af universitetets fagkreds i de humanistiske og ganske særligt de naturvidenskabelige videnskaber. De sidstnævnte fik først i 1883 en egentlig embedseksamen, da 1788-fundatsens latinskolelærerexamen, med dens stærke vægt på de klassiske sprog, blev afløst af skoleembedseksamen (cand. mag.) hvor moderne sprog og ikke mindst realfagene spillede en betydelig rolle.

Fra gammel tid havde enkelte naturvidenskaber (matematik, astronomi og i nogen grad fysik) hørt hjemme i Det filosofiske Fakultet, medens botanik og kemi havde optrådt som medicinske hjælpevidenskaber. 1788-fundatsen styrkede naturvidenskaberne og i 1829 blev Polyteknisk Læreanstalt oprettet med det formål, i tæt samarbejde med universitetet, at varetage den praktiske uddannelse af civilingeniører. Det er et karakteristisk for den stærke tyske indflydelse, at denne uddannelse, ligesom de tilsvarende praktisk orienterede uddannelser i veterinær- og jordbrugsvidenskab, farmakologi m.v. blev henlagt til særlige højskoler, medens de mere teoretiske studier forblev på universitetet, hvor der i 1850 blev oprettet et selvstændigt matematisk-naturvidenskabeligt fakultet med lærestole i astronomi, matematik, fysik, kemi, zoologi, botanik og mineralogi.

Også fagkredsen i Det filosofiske Fakultet blev kraftigt udvidet med nye lærestole i de moderne sprog, dansk og nordisk sprog og litteratur, sammenlignende litteratur, arkæologi, musik og kunsthistorie samt psykologi, for at nævne nogle af de vigtigste.

Videnskabeligt opnåede Københavns Universitet i løbet af det 19. århundrede en pæn placering i det internationale videnskabelige samfund, takket være en række fremtrædende professorer inden for en bred faglig vifte. Århundredets største navn er givet H.C. Ørsted (1777-1851) verdenskendt for sin opdagelse af elektromagnetismen.

III. Det 20. århundrede

Ved indgangen til det 20. århundrede var Københavns Universitet vel forankret i såvel den internationale videnskabelige verden som i det danske samfund, hvis præster, jurister, økonomer og andre embedsmænd, læger og gymnasielærere m.fl. det uddannede. Den vækst, der havde præget det foregående århundrede fortsatte frem til ca. 1960. Herefter blev universitetet i løbet af en kort årrække underkastet en radikal fornyelsesproces, der forvandlede det fra et relativt lukket samfund, hvis studenter rekrutteredes fra det samme snævre miljø, som dets kandidater efterfølgende gled ind i, til en demokratisk masseuddannelsesinstitution.

Det fremgår tydeligt af studentertallet: I 1960 var det på ca. 6.000, og den del af en ungdomsårgang, der tog studentereksamen eller tilsvarende adgangseksamen til universiteterne var på 6-7%. 30 år senere var de tilsvarende tal ca. 30.000 og næsten 50%.

Udviklingen i lærerkorpset viser et tilsvarende billede: De ca. 50 professorer i 1900 var i 1960 blevet til ca. 140, et tal der fordobledes i løbet af de

næste årtier. Efter 1960 voksede antallet af ikke-professorale lærere, der indtil da havde været beskeden, drastisk, således at antallet i begyndelsen af 1990'erne var nået op på knap 1.800. Nok så vigtigt er, at de fra begyndelsen af 1970'erne ændrede status fra at være betragtet som hjælpelærere, der fungerede under professorernes vejledning og på disses ansvar, til at have i praksis samme rettigheder og forpligtelser m.h.t. faglig udvikling, uddannelse og eksamen o.s.v. som professorerne. Endnu stærkere vækst skete inden for det tekniske og administrative personale, (TAP), der i antal kom til at overstige det videnskabelige personale (VIP).

Det fik indflydelse på universitetets styreform, der i mangt og meget havde bestået uændret gennem århundreder. I 1970 vedtog Folketinget Universitetsstyrelsesloven, der i 1973 blev udstrakt til næsten alle højere læreanstalter. Loven betegnede et radikalt brud med fortiden, og var karakteristisk ved, at indflydelse og kompetence blev decentraliseret og henlagt til styrende organer på institut-, fakultets- og universitetsniveau. Sammensætningen af disse blev som hovedregel 50% VIP, 25% TAP og 25% studerende. Tilsvarende blev rektors og dekaners indflydelse svækket. Et endnu mere radikalt skridt var, at ansvaret for udviklingen af uddannelserne blev henlagt til studienavn, hvor lærere og studerende hver har halvdel af pladserne.

Styrelsesloven blev fra 1993 afløst af universitetsloven, der indebærer en styrkelse af universitetets ledelse på alle niveauer (rektor, dekaner, institut- og studieledere), bl. a. gennem en reduktion af de styrende organers formelle kompetence, og af TAP'ers og studerendes pladser heri, dog er studienavnene bibeholdt stort set uændret.

Stigningen i antallet af studerende og lærere førte til en tilsvarende voldsom udvidelse af de fysiske rammer. Denne var startet allerede i 2. halvdel af det 19. århundrede, hvor universitetet, efter at universitetsfirkanten med hovedbygningen fra 1836, Universitetsbiblioteket fra 1861 og Zoologisk Museum fra 1870 var blevet fuldt udbygget, tog dele af Københavns voldterræn i brug: Observatoriet fra 1861, Botanisk Have fra 1870 og Geologisk Museum og Kemisk Laboratorium fra 1893, for at nævne de vigtigste. Hertil knytter sig den nye Polytekniske Læreanstalt i Sølvgade fra 1890.

I begyndelsen af det 20. århundrede flyttede universitetet sin byggeaktivitet nord for søerne. Starten kan siges at være det nye Rigshospital fra 1906, der tillige skulle være universitetshospital. Ellers var det især de naturvidenskabelige fag, der flyttede mod nord, som Institut for teoretisk Fysik fra 1916 og det nye medicinsk-naturvidenskabelige universitetsbibliotek fra 1938.

Herefter var perioden 1960-1980 vidne til en

hidtil uset byggeaktivitet, hvor store bygningskomplekser (Zoologisk Museum, H.C. Ørsted Institut, August Krogh Institut og Panum Institut) omkring Nørre Fælled blev rammen omkring en række medicinske og naturvidenskabelige fag. Hertil knytter sig det nye Rigshospital, der stadig er det centrale universitetshospital. Samtidig overtog botanikken den gamle Polytekniske Læreanstalt i Sølvgade.

De humanistiske fag, der havde modtaget en meget stor del af de mange nye studerende efter 1960, var i vid udstrækning blevet placeret i midlertidige lejemål i det indre København. De blev i løbet af 1970'erne samlet i et stort kompleks (KUA – Københavns Universitet Amager) i den nordlige del af Amager Fælled. Af forskellige grunde var

kvaliteten af dette byggeri mindre god, og det er i midten af 1990'erne blevet besluttet, at det skal erstattes af et helt nyt byggeri på samme sted.

Ved udgangen af det 20. århundrede fremtræder Københavns Universitet med sine 32.000 studenter og over 7.000 videnskabelige, tekniske og administrative medarbejdere, sine mere end 100 uddannelser, fordelt på lige så mange institutter og andre faglige afdelinger, som landets største uddannelsesinstitution.

Intet universitet kan videnskabeligt være i front på alle områder, heller ikke Københavns Universitet, men det har hele tiden formået internationalt at hævde sig smukt på en lang række områder, ligesom det tiltrækker langt flere ansøgere, end der er studiepladser til.

Adresser

Adresser:

Københavns Universitet
Åbent Universitet
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8811

Hovedadresser

Københavns Universitet
Nørregade 10
Postboks 2177
1017 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2628

Københavns Universitet
Det teologiske Fakultet
Købmagergade 44-46, st.
1150 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 3600

Københavns Universitet
Det juridiske Fakultet
St. Kannikestræde 11
1169 København K
Telefon: 3532 2222
Telefax: 3532 3586

Københavns Universitet
Det samfundsvidenskabelige Fakultet
St. Kannikestræde 13
1169 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 3532

Københavns Universitet
Det sundhedsvidenskabelige Fakultet
Panum Institutet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7970
Telefax: 3532 7070

Københavns Universitet
Det humanistiske Fakultet
KUA – Københavns Universitet Amager
Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8811
Telefax: 3532 8052

Københavns Universitet
Det naturvidenskabelige Fakultet
Øster Voldgade 3
1350 København K
Telefon: 3532 4200
Telefax: 3532 4240

Universitetets ledelse og fælles administration

Københavns Universitet
Rektor
Frue Plads
Postboks 2177
1017 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2628

Københavns Universitet
Prorektor
Frue Plads
Postboks 2177
1017 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2628

Københavns Universitet
Universitetsdirektøren
Frue Plads
Postboks 2177
1017 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2628

Københavns Universitet
Ledelsessekretariatet
Frue Plads
Postboks 2177
1017 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2628

Københavns Universitet
Det internationale Kontor
Fiolstræde 24.1
Postboks 1143
1010 København K
Telefon: 3532 2929 eller 3532 2626
Telefax: 3532 3900

Københavns Universitet
ADB-Kontoret (Kontoret for Administrativ Data-
behandling)
Nørregade 10
Postboks 2177
1017 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2707

Københavns Universitet
 Studieadministrationen
 Fiolstræde 22
 1171 København K
 Telefon: 3314 1536
 Telefax: 3532 2892

Københavns Universitet
 Teknisk Administration
 Nørregade 10
 Postboks 2177
 1017 København K
 Telefon: 3532 2781
 Telefax: 3532 2777

Københavns Universitet
 Økonomisk Administration – Budget
 Nørregade 10
 Postboks 2177
 1017 København K
 Telefon: 3532 2771
 Telefax: 3532 2780

Københavns Universitet
 Økonomisk Administration – Personale
 Nørregade 10
 Postboks 2177
 1017 København K
 Telefon: 3532 2626
 Telefax: 3532 2660

Københavns Universitet
 Økonomisk Administration – Regnskab
 Nørregade 10
 Postboks 2177
 1017 København K
 Telefon: 3532 2771
 Telefax: 3532 2780

Københavns Universitet
 Universitetsavisen
 Krystalgade 16
 1172 København K
 Telefon: 3532 2898
 Telefax: 3532 2920

Institutter, centre, afdelinger, museer m.v.

Afrikastudier, Center for
 Købmagergade 46.4
 1150 København K
 Telefon: 3532 2585
 Telefax: 3532 2590

Almen Medicin, se Institut for
 Folkesundhedsvidenskab

Almen og Anvendt Sprogvidenskab, Institut for
 KUA - Njalsgade 80
 2300 København S
 Telefon: 3532 8641
 Telefax: 3532 8635

Anatomi, se Medicinsk-Anatomisk Institut

Antropologi, Institut for
 Frederiksholms Kanal 4
 1220 København K
 Telefon: 3532 3466
 Telefax: 3532 3465

Anvendt Datalogi, Center for
 Studiestræde 6
 1455 København K
 Telefon: 3532 3232
 Telefax: 3532 3225

Arbejderkulturstudier, Center for
 Institut for Nordisk Filologi
 KUA - Njalsgade 80
 2300 København S
 Telefon: 3532 8811
 Telefax: 3532 8377

Arktisk Station,
 Det naturvidenskabelige Fakultet
 Øster Voldgade 3
 1350 København K
 Telefon: 3532 2150
 Telefax: 3313 9104

Arkæologi og Etnologi, Institut for
 Vandkunsten 5.2
 1467 København K
 Telefon: 3532 4100
 Telefax: 3532 4105

arnamagnæanske Institut, Det
 KUA - Njalsgade 80
 2300 København S
 Telefon: 3532 8467
 Telefax: 3532 8468

Asien-Instituttet
 Leifsgade 33
 2300 København S
 Telefon: 3532 8822
 Telefax: 3532 8835

Astronomisk Observatorium
 Juliane Maries Vej 30
 2100 København Ø
 Telefon: 3532 5999
 Telefax: 3532 5989

- August Krogh Institutet
Universitetsparken 13
2100 København Ø
Telefon: 3532 1550
Telefax: 3532 1567
- Bibelsk Eksegese, Institut for
Købmagergade 44-46
1150 København K
Telefon: 3532 3645
Telefax: 3532 3652
- Biokemi, se
Medicinsk Biokemi og Genetik
- Biostatistik, se Folkesundhedsvidenskab,
Institut for
Panum Institutttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7900
Telefax: 3135 1181
- Botanisk Centralbibliotek,
se Botanisk Museum og Centralbibliotek
- Botanisk Have
Øster Farimagsgade 2 B
1353 København K
Telefon: 3532 2222
Telefax: 3532 2221
- Botanisk Institut
Gothersgade 140
1123 København K
Telefon: 3532 2150
Telefax: 3313 9104
- Botanisk Museum og Centralbibliotek
Gothersgade 130
1123 København K
Telefon: 3532 2200
Telefax: 3532 2202
- Carsten Niebuhr Institutttet for nærorientalske
Studier
Snorresgade 17-19
2300 København S
Telefon: 3532 8900
Telefax: 3532 8926
- Central Forskningsenhed for Almen Praksis
Panum Institutttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7172
Telefax: 3537 1282
- Dansk Dialektforskning, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8500
Telefax: 3532 8512
- Datalogi, Center for Anvendt
Studiestræde 6
1455 København K
Telefon: 3532 3232
Telefax: 3532 3225
- Datalogisk Institut
Universitetsparken 1
2100 København Ø
Telefon: 3532 1818
Telefax: 3532 1401
- Eksperimentel Kirurgisk Forskning
Panum Institutttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7358
Telefax: 3532 7386
- Engelsk Institut
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8600
Telefax: 3532 8615
- Enzymforskning, Center for
Molekylærbiologisk Institut
Sølvgade 83 H
1307 København K
Telefon: 3532 2050
Telefax: 3532 2040
- Eskimologi, Institut for
Strandgade 100 H, 3. sal
1401 København K
Telefon: 3288 0160
Telefax: 3288 0161
- Etnologi, se
Arkæologi og Etnologi
- Euromath Center
Matematisk Institut
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 0712
Telefax: 3532 0704
- Farmakologisk Institut
Panum Institutttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7600
Telefax: 3532 7610

Ferskvandsbiologisk Laboratorium
Helsingørsgade 49-51
3400 Hillerød
Telefon: 4824 2470
Telefax: 4824 1476

Geologisk Institut
Øster Voldgade 10
1350 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2499

Film- og Medievidenskab, Institut for
KUA – Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8100
Telefax: 3532 8110

Geologisk Museum
Øster Voldgade 5-7
1350 København K
Telefon: 3532 2344
Telefax: 3532 2325

Filosofi, Pædagogik og Retorik, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8869
Telefax: 3532 8850

Germansk Filologi, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8156
Telefax: 3532 8171

Folkesundhedsvidenskab, Institut for
Panum Instituttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7900
Telefax: 3135 1181

Græsk og Latin, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8141
Telefax: 3532 8141
Telefax: 3532 0460

Folkloristik, Institut for
Snorresgade 17-19
1401 København K
Telefon: 3532 8400
Telefax: 3532 8399

Historie, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8242
Telefax: 3532 8241

Forsikringsmatematisk Institut
H.C. Ørsted Instituttet
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 0790
Telefax: 3532 0772

Humanistisk Informatik, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8242
Telefax: 3532 8241

Fysiologi, se
Medicinsk Fysiologi

Idræt, Institut for
Nørre Allé 51
2200 København N
Telefon: 3532 0829
Telefax: 3532 0870

Genetik, se
Medicinsk Biokemi og Genetik

Immunologi, se
Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi

Geofysisk Afdeling
Juliane Maries Vej 30
2100 København Ø
Telefon: 3532 0602
Telefax: 3536 5357

Isefjord Laboratoriet
Vellerup Vig
4200 Skibby
Telefon: 4232 9205

Geografisk Institut
Øster Voldgade 10
1350 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2501

Kemisk Institut
H.C. Ørsted Instituttet
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 0111
Telefax: 3532 0214

- Kirkehistorie, Institut for
Købmagergade 44-46
1150 København K
Telefon: 3532 3610
Telefax: 3532 3639
- Kirurgisk Forskning, se
Eksperimentel Kirurgisk Forskning
- Klinisk Psykologi, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8684
Telefax: 3532 8682
- Krystallografiske Undersøgelser, Center for
Kemisk Institut
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 0282
Telefax: 3532 0299
- Kunsthistorie og Teatervidenskab, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8217
Telefax: 3532 8222
- Kvinde- og Kønsforskning, Center for
Institut for Nordisk Filologi
KUA – Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8342
Telefax: 3532 8377
- Latin, se Græsk og Latin
- Leksikografi, se
Oversættelsesvidenskab og Leksikografi
- Lithosfærecenter, Dansk
Geologisk Institut
Øster Voldgade 10
1350 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 2499
- Litteraturvidenskab, Institut for
KUA - Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8198
Telefax: 3296 3092
- Lokalhistorisk Afdeling
Florsgade 4
2200 København N
Telefon: 3537 7640
- Marinbiologisk Laboratorium
Strandpromenaden 5
3000 Helsingør
Telefon: 4921 1633
Telefax: 4926 1165
- Matematisk Statistik, se Matematiske fag,
Institut for
Matematiske fag, Institut for
H.C. Ørsted Instituttet
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 1818
Telefax: 3532 0772
- Medicinsk-Anatomisk Institut
Panum Instituttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7218
Telefax: 3532 7217
- Medicinsk Biokemi og Genetik, Institut for
Panum Instituttet
Blegdamsvej 3de 80
2200 København N
Telefon: 3532 7816
Telefax: 3532 6042
- Medicinsk Bioteknologi, Forskningscenter for
Kemisk Laboratorium II
H.C. Ørsted Instituttet
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 1818
Telefax: 3532 0212
- Medicinsk-Fysiologisk Institut
Panum Instituttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7900
Telefax: 3532 7537
- Medicinsk-Historisk Museum
Bredgade 62
1260 København K
Telefon: 3532 3800
Telefax: 3532 3816
- Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi,
Institut for
Panum Instituttet
Blegdamsvej 3
2200 København N
Telefon: 3532 7900
Telefax (Bygn. 24.1): 3532 7896
Telefax (Bygn. 22.5): 3532 7874

Medicinsk Videnskabsteori, se Institut for Folkesundhedsvidenskab	Niels Bohr Institutet Blegdamsvej 17 2100 København Ø Telefon: 3532 5209 Telefax: 3142 1016
Medievidenskab, se Film- og Medievidenskab	
Middelalderstudier, se Europæiske Middelalderstudier	Institut for Nordisk Filologi KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8311 Telefax: 3532 8377
Mikrobiel Økologi, Center for Molekylærbiologisk Institut Sølvgade 83 H 1307 København K Telefon: 3532 2000 Telefax: 3532 2040	Odontologisk Institut Panum Institutttet Nørre Allé 20 2200 København N Telefon: 3532 6700 Telefax: 3532 6505
Minoritetsstudier, Afdeling for Institut for Nordisk Filologi KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8332 Telefax: 3532 8377	Oversættelsesvidenskab og Leksikografi, Center for KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8811
Molekylærbiologisk Institut Øster Farimagsgade 2 A 1353 København K Telefon: 3532 2000 Telefax: 3532 2128	Patologisk-Anatomisk Institut Frederik V's Vej 11 2100 København Ø Telefon: 3532 7900 Telefax: 3532 6081
Musikvidenskabeligt Institut Klerkegade 2 1308 København K Telefon: 3532 2626 Telefax: 3532 3738	Polis Centeret på KUA KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8811
Naturfilosofi og Videnskabsstudier, Center for Niels Bohr Institutet Blegdamsvej 17 2100 København Ø Telefon: 3532 5209 Telefax: 3532 1087	Proteinlaboratoriet, se Molekylærbiologisk Institut
Navneforskning, Institut for KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8361 Telefax: 3532 8568 Neuropatologi, se Molekylærbiologisk Institut	Psykologisk Laboratorium KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8819 Telefax: 3532 8745
Niels Bohr Institutet for Astronomi, Fysik og Geofysik Blegdamsvej 17 2100 København Ø Telefon: 3532 1818 Telefax: 3432 1087	Pædagogik, se Filosofi, Pædagogik og Retorik, Institut for
	Religionshistorie, Institut for KUA – Njalsgade 80 2300 København S Telefon: 3532 8957 Telefax: 3532 8956
	Retorik, se Filosofi, Pædagogik og Retorik, Institut for

- Retsmedicinsk Institut
Frederik V's Vej 11
2100 København N
Telefon: 3532 7900
Telefax: 3532 6150
- Retsvidenskabelige Institut A, Det
Studiestråde 6
1455 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 3203
- Retsvidenskabelige Institut B, Det
Studiestråde 6
1455 København K
Telefon: 3532 3222
Telefax: 3532 3201
- Retsvidenskabelige Institut C, Det
Studiestråde 6
1455 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 3204
- Retsvidenskabelige Institut D, Det
Skt. Peders Stråde 19
1453 København K
Telefon: 3532 3349
Telefax: 3532 3334
- Romansk Institut
KUA – Njalsgade 80
2300 København S
Telefon: 3532 8401
Telefax: 3532 8408
- Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere
Panum Institutttet
Nørre Allé 20
2200 København N
Telefon: 3532 6852
Telefax: 3532 6879
- Social Medicin, se Institut for
Folkesundhedsvidenskab
Sociologisk Institut
Linnésgade 22
1361 København K
Telefon: 3532 3280
Telefax: 3532 3940
- Sprogvidenskab, se
Almen og Anvendt Sprogvidenskab
- Statskundskab, Institut for
Rosenborggade 15
1130 København K
Telefon: 3532 3410
Telefax: 3532 3399
- Systematisk Teologi, Institut for
Købmagergade 44-46
1150 København K
Telefon: 3532 3705
Telefax: 3532 3710
- Søren Kierkegaard Forskningscenteret
Institut for Systematisk Teologi
Købmagergade 44-46
1150 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 3684
- Tandem Accelerator Laboratoriet
Forskningscenter Risø
4000 Roskilde
Telefon: 4677 5600
Telefax: 4237 3516
- Teologisk Fællesafdeling
Købmagergade 44-46
1150 København K
Telefon: 3532 3700
Telefax: 3532 3704
- Teatervidenskab, se
Kunsthistorie og Teatervidenskab, Institut for
- Videnskabsbutikken ved Det juridiske og Det
samfundsvidenskabelige Fakultet
Landemærket 9 A
1119 København K
Telefon: 3532 3099
Telefax: 3532 3532
- Videnskabsbutikken ved Det naturvidenskabelige
Fakultet
Jagtvej 155 D. 1
2200 København N
Telefon: 3532 0090
Telefax: 3532 0093
- Videnskabsstudier, se
Naturfilosofi og Videnskabsstudier
- Zoologisk Institut
Tagensvej 16
2100 København Ø
Telefon: 3532 1302
Telefax: 3532 1299

Zoologisk Museum
Universitetsparken 15
2100 København Ø
Telefon: 3532 1000
Telefax: 3532 1010

Øjenpatologisk Institut
Frederik V's Vej 11
2100 København Ø
Telefon: 3532 6070
Telefax: 3532 6080

Økonomisk Institut
Studiestræde 6
1455 København K
Telefon: 3532 2626
Telefax: 3532 3000

Øresundsakvariet
Strandpromenaden 5
3000 Helsingør
Telefon: 4921 2772

Ørsted Laboratoriet
H.C. Ørsted Instituttet
Universitetsparken 5
2100 København Ø
Telefon: 3532 0438
Telefax: 3532 0460

Østeuropainstitut, Københavns Universitets
Snorresgade 17-19
2300 København S
Telefon: 3532 8540
Telefax: 3532 8532

FAKULTETER OG INSTITUTTER

Det teologiske Fakultet

Dekanens beretning

Decentralisering er et magisk ord for tiden. Det har det også været på Københavns Universitet i det forløbne år. Alt det, der går under betegnelsen "drift", altså vedligeholdelse af bygninger, reparationer, betjentfunktioner, rengøring o.s.v. er nu lagt ud til de enkelte fakulteter. For Det teologiske Fakultets vedkommende dog sådan, at vi udgør en "Indre By" -enhed sammen med Det samfundsvidenskabelige- og Det juridiske Fakultet og hvad der er tilbage på Frue Plads. Det har i hvert fald hidtil været planen, at decentraliseringen skal fortsætte, så kun de allermest nødvendige eller centrale fælles funktioner bliver tilbage på Frue Plads. Det er da muligt – og det er jo argumentet – at de store fakulteter kan have fordele af selv at skulle styre driften m.v. Men for et lille fakultet som Det teologiske Fakultet giver det bare mere besvær og større udgifter. Og i forvejen er vi meget sårbare over for udsving i "STÅ-produktionen", som det absurde taxametersystem kaldes.

Årets gyser kom, da vi i oktober fik talt vore STÅ'er op. Ikke nær så mange, som vi havde regnet med, var mødt op ved de grønne borde og havde bestået eksamen. Hvorfor får man for resten ikke taxameterpenge for de studerende, som dumper, når det nu endelig skal være? Det ville modvirke fristelsen til at sænke kravene, og arbejdet er jo det samme, hvadenten de studerende dumper eller består. Men pludselig var der altså røde tal overalt på bundlinjen. Ved årets slutning lykkedes det dog at få et budget for det næste år, som balancerer. Men så har Det teologiske Fakultet rigtignok også brugt hele sin opsparing, og der er ikke råd til at gøre mere ved den gamle lagerbygning i Købmagergade. Det kunne ellers nok være tiltrængt. Så meget mere som forhåbningerne om at få bedre lokaler f.eks. på Kommunehospitalet ser ud til at forsvinde i tågerne.

Ellers er fakultetet jo efter forårets og forsommerens debat om de teologiske uddannelser at dømmet blevet for stort. Vi lukker for mange ind og sender for mange kandidater ud, siger kritikerne. Og vore kandidater kender for lidt til den folkekirkelige virkelighed. Nu skal man da være lydhør over for kritik, hvis den ellers er velbegrundet. Men det er nu, som om kritikerne lider temmeligt meget af nostalgi og ikke har alt for megen følelse med samfundsudviklingen. Da undertegnede begyndte at læse teologi på Århus Universitet i 1952, var vi 13, der startede. Nu, hvor omkring 50 % af de unge på landsbasis tager en såkaldt adgangsgivende eksamen, bliver presset på de videregående uddannelser og herunder det teologiske studium naturligvis tilsvarende meget større. Det betyder

så også, at de studerende i dag har helt andre forudsætninger og interesser end vi – og hertil hører kritikerne – der stort set alle havde en eller anden kirkelig baggrund.

Men vi driver skam stadigvæk teologi, skal jeg hilse og sige. Både på forsknings- og undervisningssiden. Vi har tildelt 3 ph.d.-grader og 1 doktorgrad i det forløbne år. Fakultetets lærere har deltaget i eller været arrangører af mange videnskabelige konferencer i ind- og udland. En af vore lærere har fået en 3-årig projektbevilling på 4,5 mill. til at deltage i det internationale udgivelsesarbejde med de såkaldte Dødehavstekster. Det teologiske Fakultet har i det hele taget i forhold til sin størrelse store eksterne forskningsbevillinger. – En anden lærer er blevet hædret for sin internationale Luther-forskning med en æresdoktorgrad fra Universitetet i Reykjavik. Der er blevet publiceret bøger og artikler i stort tal både på dansk og på internationale sprog. Og sådan kunne jeg blive ved.

Vi har kun haft råd til at ansætte 1 ny lektor i etik og religionsfilosofi, men en del tidsbegrænsede ansættelser i forsknings- og undervisningsstillinger er det da blevet til. Hvad selve studiet angår – og det er jo når alt kommer til alt det vigtigste – er vi i studienævnsregi begyndt at se på en revision af studieordningen af 1989. Meget mere end 10 år fortjener en studieordning ikke at leve. Så studienævnet har nedsat et udvalg, der skal se på mangler og mulige forbedringer. Åben Uddannelse har vi udvidet med adskillige nye uddannelses- og efteruddannelseskurser, og på denne front agter vi at gå videre. I den forbindelse kan jeg også nævne, at vi i 1997 har haft mange kontakter og gode møder med videreuddannelsesinstitutionerne under Kirkeministeriet, med bisperne og med Præsteforeningens hovedbestyrelse. Desværre er det endnu ikke lykkedes os at etablere et samarbejde med Kirkeministeriet omkring ph.d.-stipendier. Det ville ellers være nærliggende, for selv om vore kandidater langt fra alle bliver præster, så er det jo Folkekirken, som er vor største aftagerinstitution.

Internt, på Københavns Universitet, har vi som i de forrige år været aktive på satsningsområderne. Især – via Centret for Afrikastudier – på Nord-Sydområdet. Vi har haft et udmærket samarbejde med Søren Kierkegaard Forskningscenteret, med de øvrige fakulteter, med rektoratet og med den centrale administration. Det samme kan siges om forholdet til vore søsterfakulteter i Århus og det øvrige Norden. Navnlig er vi opmærksomme på, at den gamle forbindelse med fakultetet i Lund skal genoplives og intensiveres, inden og når broen bliver en realitet.

Jens Glebe-Møller

Besvarelse af universitetets prisspørgsmål

Guldmedalje: Ingrid Hjelm, "Samaritanerne og den antikke jødedom".

Guldmedalje: Niels Chr. Hvidt, "Profeti og Åbenbaring. En oversigt over den kristne profetis forudsætninger, formål og status i kirken".

Guldmedalje: Finn Gredal Jensen, "Fjendekærlighedsmotivet i antikken. Dets religiøse, filosofiske og sociale sammenhæng".

Sølvmedalje: Anne Kathrine Giversen, "Prolegomena til rekonstruktion af Markions evangelium".

Institut for Bibelsk Eksegese

Forskningsvirksomhed:

Institut for Bibelsk Eksegese udgør rammen om forskningen og undervisningen i stofområderne Gammel og Ny Testamente samt de bibelske skrifter omverden, dvs. den græsk-romerske kultur og den antikke jødedom. Det betyder, at Bibelsk Eksegese beskæftiger sig med såvel hebraisk som græsk filologi, egentlig fortolkning, hermeneutik, dvs. teoridannelsen omkring tekstfortolkning samt historie, herunder Det Mellemste Østens arkæologi. Traditionelt har Gammel og Ny Testamente fungeret som praktisk taget adskilte fag, bl.a. på grund af at Det gamle Testamente er skrevet på hebraisk og Det nye Testamente på græsk, men også fordi man fortrinsvis har betragtet Det gamle Testamente som kilde til det israelitisk-jødiske folks historie og religion, Det nye Testamente som en kristen skriftsamling. Men en voksende erkendelse af den intertestamentariske periodes betydning og kristendommens jødiske oprindelse har ført til et frugtbart samarbejde mellem de to fag. Det gælder bl.a. et projekt om essæerne og Dødehavsrullerne. Forskningsvirksomheden koncentrerer sig for tiden omkring forståelsen af det gamle Israel, betydningen af den før-kristne græske oversættelse af Det gamle Testamente, Qumran og jødedommens såvel som kristendommens indfældethed i den hellenistiske verden samt nye hermeneutiske tilgange til bibelstudiet, herunder den af kvindeteologien inspirerede kønshermeneutik.

Ny oversættelse af Det gamle Testamentes apokryfiske skrifter til afløsning af den eksisterende oversættelse fra 1953. Her medvirker fra instituttet Bodil Ejrnæs og Niels Hyldahl.

Ny dansk oversættelse af Dødehavsteksterne under redaktion af Bodil Ejrnæs, Niels Peter Lemche og Mogens Müller.

Enkeltstående forskningsprojekter inden for gammel- og nytestamentlig eksegese

Gammel Testamente

David Salmer med særligt henblik på a) deres brug i efterretskildetid, herunder i Qumran og b) deres tolkningshistorie i dansk bibeltradition. Arbejdet skal indgå i et større projekt: Udarbejdelse af en kommentar til Davids Salmer, iværksat af afdelingen for Gammel Testamente ved Aarhus Universitet (Bodil Ejrnæs).

“Prelude to Israel’s Past. Background and Beginnings of Israelite History and Identity”. Engelsk revideret udgave af Die Vorgeschichte Isra-

els. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 13. Jahrhunderts v. Chr. Biblische Enzyklopädie, Band 1, Stuttgart 1996 (Niels Peter Lemche).

“The Israelites in History and Tradition. The Image of the Israelites”. Library of Ancient Israel. Monografi om etnicitetsspørgsmålet og Det gamle Israel (Niels Peter Lemche).

“Changing Perspectives in Biblical Interpretation”. Samlede artikler, bind 1 (Niels Peter Lemche i samarbejde med Thomas L. Thompson).

Kommentar til Jobs Bog (Arne Munk).

“Det deuteronomistiske historieværk”. Artikel til Forum for Bibelsk Eksegese 10 (Flemming A.J. Nielsen).

Udarbejdelse af dansk oversættelse af tragediedigteren Ezekiel med henblik på udgivelse (Flemming A.J. Nielsen).

Bearbejdelse af udgravningsresultater fra Tell el-Fukhar, Jordan, samt udarbejdelse af publikation (John Strange i samarbejde med Magnus Ottosson, Patrick E. MacGovern, Helena Riiahio, Allan R. Petersen, Flemming Gorm Andersen, Lisbeth Strange og Niels Levinsen).

“The Archaeology of Jordan”. Bidrag til håndbog med forventet publikation 1998 (John Strange).

“Helligdomme i Jerusalem” (John Strange).

Overgangsperioden Senbronzealder til Jernalder i Palæstina, Israel og Jordan. En undersøgelse af perioden 1250/00-900 f.Kr. (John Strange).

Færdiggørelse af bogen ‘The Bible and History’ (Thomas L. Thompson).

“Motiver og Metaforer” i Genesis 1-11. Eksegese-tisk analyse (Thomas L. Thompson).

“The Bible’s Historical Context”. Sammenfattende undersøgelse af historiske, litterære og intellektuelle sammenhænge i bibelsk litteratur (Thomas L. Thompson i samarbejde med Niels Peter Lemche).

Det Københavnske Dødehavstekstinitiativ

I dette projekt, som tilsigter en fuldstændig videnskabelig udgivelse af ca. 26 Dødehavsruller fra hule 4 i serien “Discoveries in the Judaean Desert” medvirker Frederick H. Cryer, Jesper Høgenhaven, Gregory Doudna og Søren Holst.

Projektet tilstræber: a) revidering af håndskrift-palæografien for Syrien-Palæstina fra 4.årh. f.Kr. til ca. 1. Årh. e.Kr. og en nyvurdering af syntesen om Qumranrullernes oprindelse.

Ny Testamente

“Paul and the Stoics: An Essay in Interpretation” Afsluttende arbejde (Troels Engberg-Pedersen).

Arbejde med Philon: *De vita contemplativa* som et stykke socialutopisk fiktion (Troels Engberg-Pedersen).

Redaktionelt arbejde med bogen "The Emotions in Hellenistic Philosophy", som udkommer i 1998 (Troels Engberg-Pedersen).

Redaktionelt arbejde med bogen "Paul Beyond the Judaism-Hellenism Dualism", som udkommer i 1999 (Troels Engberg-Pedersen).

"Krop og køn i Kristus". Arbejde, der behandler forholdet mellem diskrimination og identifikation i paulinsk og post-paulinsk Kristus-fortolkning (Lone Fatum).

"Female Typology and Early Christology", i samarbejde med patristiker Elena Giannarelli fra Dipartimento di Science dell' Antichità, Firenze (Lone Fatum).

"Constructing Early Christian Families" Redaktionsarbejde, ed. Halvor Moxnes (Lone Fatum).

Lærebog i Ny Testamente. Fremstilling baseret på en litterær/sociologisk teori om forholdet mellem litterære genrer, autoritetstyper og typiske teologiske problemstillinger inden for nytestamentlig kristendom (Geert Hallböck).

"Den historiske Jesus som teologisk projekt". En kritisk betragtning (Geert Hallböck).

"Evangelium som historieskrivning". Artikel til Forum for Bibelsk Eksegese 10 (Geert Hallböck).

"Bibel og Teologi 2. Ny Testamente". Redaktionsarbejde i samarbejde med Troels Engberg-Pedersen (Geert Hallböck).

"The Essene Concept of Resurrection According to Josephus". Seminar Paper til Society of New Testament Studies' 52. Årsmøde i Birmingham 1997 (Niels Hyldahl).

"Docetism – the Philosophical, Theological and Christological Background of a Gnostic Phenomenon". Main Paper til Society of New Testament Studies' 54. Årsmøde i Pretoria, Sydafrika, i 1999 (Niels Hyldahl).

"Paulus-receptionen i Apostlenes Gerninger og de deuteropaulinske breve". Forberedelse til forelæsning ved Nordisk Nytestamentlig Konference i juni 1999 (Niels Hyldahl).

Fortsatte studier over receptionen af Det gamle Testamente og den tidligste patristiske litteratur (Mogens Müller).

Kommentar til Matthæusevangeliet (Mogens Müller).

"Hermeneutik og mytologisk konstruktion hos Paulus". Afsluttende arbejde med disputatsprojekt (Henrik Tronier).

"Etnisk identitet i antik jødedom og hos Paulus" (Henrik Tronier).

"Filon og apokalyptikken i hellenistisk-filosofisk kontekst" (Henrik Tronier).

Ph.d-projekter:

"The Heavens of Heavens Belong to Yahweh, but He Gave the Earth to the Sons of Adam. Studies in

the World-View of the Old Testament" (Tilde Binger).

"En litteratur-kritisk læsning af Romerbrevet med udgangspunkt i Wolfgang Isters fortolkningsprincipper" (Gertrud Yde Iversen).

"Tragediedigteren Ezekiel og udvandringen fra Ægypten. Studier i den litteratur-historiske kontekst for jødisk oprindelsestradition med særligt henblik på de gammeltestamentlige exodusmotiver og den hellenistiske tragediedigter Ezekiel" (Flemming A.J. Nielsen).

"Antik-jødiske forudsætninger for alexandrisk eksegese – en undersøgelse af den kristne allegoris forudsætninger i antikke traditioner" (Rasmus Nøjgaard).

"Homer og Det gamle Testamente. En sammenlignende forskningshistorie" (Allan Rosengren Petersen).

Redaktion af tidsskrifter m.v.:

Følgende medarbejdere er konsulenter ved *Nationalencyklopedien*: Niels Peter Lemche, John Strange og Mogens Müller.

Desuden bidrager Tilde Binger, Troels Engberg-Pedersen, Geert Hallböck, Niels Hyldahl, Arne Munk og Allan R. Petersen.

Geert Hallböck er redaktør for *Gads nye Bibelleksikon* med specielt ansvar for Ny Testamente-stofet. John Strange er konsulent vedr. arkæologi, geografi og topografi.

Ancient Philosophy (referee Troels Engberg-Pedersen). *Bibliciana* (redaktion Tilde Binger, Gertrud Yde Iversen, Rasmus Nøjgaard). *Copenhagen International Seminar* (redaktion Frederick H. Cryer, Niels Peter Lemche og Thomas L. Thompson). *Dansk teologisk Tidsskrift* (hovedredaktør Mogens Müller), *European Association of Biblical Studies* (Executive Director Niels Peter Lemche). *Forum for Bibelsk Eksegese bind 9*, redaktion Niels Peter Lemche og Henrik Tronier; *bind 10*, redaktion Geert Hallböck og John Strange. *Journal for Hebrew Scripture* (medlem af editorial board Niels Peter Lemche). *"Kvinder, Køn og Forskning"* (referee Lone Fatum). *Nordisk Nytestamentligt Nyhedsbrev* (redaktør Troels Engberg-Pedersen). *Scandinavian Journal of the Old Testament*, 'SJOT' (redaktion Frederick H. Cryer, Niels Peter Lemche, Thomas L. Thompson).

Kongresser:

International konference, august 1997, *'Paul Between Judaism and Hellenism. The Corinthian Correspondence in Context'*, arrangeret af Troels Engberg-Pedersen.

Følgende konferencer er under forberedelse:

Juni 1998: *'Seventh International Conference on the History and Archaeology of Jordan'* (John Strange i

samarbejde med Department of Antiquities, Amman, Jordan).

August 1998: *Society of New Testament Studies 53. Årsmøde i København* (Niels Hyldahl i samarbejde med selskabets engelske hovedkontor).

Formidlende virksomhed:

Niels Peter Lemche har gæsteforelæst på konferencen "New Perspectives in Old Testament Scholarship" i Groningen oktober 1997, på SBL National Meeting i San Francisco november 1997, på "The Ingeborg Rennert Conference on Jerusalem Studies" i Israel december 1997, samt på Bar Ilan University og Tel Aviv University.

John Strange holdt i marts 97 foredrag på The British Museum om Tell el-Fukhar.

Thomas L. Thompson har holdt gæsteforelæsning i Amman, Lausanne, San Francisco, samt, på en foredragsturné i Storbritanien, i Sheffield, Manchester, Leeds, Oxford, Cambridge, London, Glasgow og Edinburgh.

Troels Engberg-Pedersen var resource-person ved norsk doktorandseminar i teologi i oktober 1997, og deltog i opstartseminar på norsk forskningsprojekt om "Det kristne menneske: Konstruktionen af ny identitet i antikken". I november 97 forelæsning ved Society of Biblical Literature Annual Meeting i San Francisco.

Geert Hallbäck medvirkede ved conference om Johannesevangeliet i Århus med foredrag om Johannesevangeliet som litteratur, og deltog med foredrag om apokalyptik og gnosticisme i Nordisk Forskerseminar om nye religioner i hellenistisk – romersk tid og i dag.

Lone Fatum gæsteforelæste ved Teologiska Institutionen i Uppsala i april 1997. Fra 29. sept. til 17. okt. var hun gæstelærer ved Ilisimatusarfik/Grønlands Universitet i Nuuk.

Mogens Müller holdt gæsteforelæsning i Rosstock i januar 97.

Mogens Müller

Stab

VIP: 13,2 årsværk.

TAP: 1,5 årsværk.

VIP:

Binger, Tilde Birte; ph.d.-stipendiat.
Cryer, Frederick Harris; forskningslektor.
Doudna, Gregory Lee; forskningsadjunkt.
Ejrnæs, Bodil; amanuensis.
Engberg-Pedersen, Troels; lektor.
Fatum, Lone Høgild; lektor.
Hallbäck, Geert; lektor.
Holst, Søren; projektmedarbejder.
Hyldahl, Niels Christian; professor.
Høgenhaven, Jesper; forskningslektor.

Iversen, Gertrud; ph.d.-stipendiat.
Lemche, Niels Peter; professor.
Munk, Arne Leininger; lektor.
Müller, Mogens; professor.
Nielsen, Flemming A.J.; ph.d.-stipendiat.
Nøjgaard, Rasmus; ph.d.-stipendiat.
Petersen, Allan Rosengren; ph.d.-stipendiat.
Strange, John; docent.
Thompson, Thomas; professor.
Thyssen, Henrik P; ph.d.-stipendiat.
Tronier, Henrik Axel Peer; lektor.

TAP:

Lock, Inge Lise; overassistent.
Pemmer, Anne-Lise; korrespondent.

Specialer:

Giversen, Anne Kathrine Bælum: Prisopgave med titlen: "Prolegomena til rekonstruktion af Markions evangelium".
Hjelm, Ingrid: Prisopgavebesvarelse med guldmedalje: "Samaritanerne og den antikke jødedom".

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:
– Frikøb (Henrik Tronier) kr. 41.630.

Det Danske Bibelselskab:

– Driftsudgifter og materialer (Bodil Ejrnæs) kr. 10.000.

H.P. Hjerl Hansen Mindefondet:

– Tell el Fukhar, Jordan – udgravning (John Strange) kr. 55.000.

Kirkeministeriet:

– Oversættelse til dansk af Dødehavsrullerne (Institutlederen) kr. 200.000.

Københavns Universitets Almene Fond:

– 7. kongres for Jordans Historie og arkæologi (John Strange) kr. 84.511.

Private Fondsmidler:

– Studiorum Novi Testamenti-Societas – årsmøde aug 98 (Institutlederen) kr. 7.500.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Ans. ekstern lektor på instituttet 1.9.95-31.1.96 (Troels Engberg-Pedersen) kr. 2.478.
– Det københavnske dødehavsrulleinitiativ (Niels Peter Lemche) kr. 1.588.869.

Undervisningsministeriet:

– Oversættelse til dansk af Dødehavsrullerne (Institutlederen) kr. 67.000.

Publikationer:

- Binger T.B.: Asherah. Goddesses in Ugarit. Israel and the Old Testament. Sheffield 1997, 190 s.
- Doudna G.L.: Radiocarbon Dating and the Scrolls: Report on Israel Carmi's Talk at the Jerusalem Conference. Qumran Chronicle volume 7, s. 11-14, Cracow, Polen 1997.
- Engberg-Pedersen T.: Retfærdiggørelse hos Paulus. Præsteforeningens Blad 1997/5, s. 100-111, København 1997.
- Engberg-Pedersen T.: Conventional Values of the Hellenistic Greeks. i: Studies in Hellenistic civilization VIII, Århus 1997.
- Engberg-Pedersen T.: Introduction. i: Conventional Values of the Hellenistic Greeks, Troels Engberg-Pedersen, s. 13-27, Århus 1997.
- Hallböck G.: Skriftsynet i jødedom og kristendom. i: Lftor. Laboratorium for Tid og Rum, s. 81-91, Brandts Klædefabrik, Odense 1997.
- Hallböck G.: Eksegensens vilkår i 90'erne. En personlig skitse. Præsteforeningens Blad 11(14. Marts), s. 270-277, København 1997.
- Lemche N.P.: Where Should we look for Canaan? A reply to Nadav Na'aman. Ugarit-Forschungen 26 (1996), s. 767-772, Münster 1997.
- Lemche N.P.: On doing Sociology with "Solomon". i: The age of Solomon. Scholarship at the turn of the Millennium, Lowell K. Handy, s. 312-325, Leiden 1997.
- Lemche N.P.: Responce to William G. Dever, (Revisionist Israel Revisited). Currents in Research: Biblical Studies 5, s. 9-14, Sheffield 1997.
- Lemche N.P.: Om Kirsten Nielsen og Poesien. i: Collegium Biblicum Årsskrift 1997, Ole Davidsen, s. 24-33, Århus 1997.
- Lemche N.P.: Clio is also among the Muses – Keith W. Whitelam and the History of Palestine, A Review and Commentary; med efterskrift History of Palestine og History of Cyria. i: Can a "History of Israel" be written, Lester L. Grabbe, s. 123-155, Sheffield 1997.
- Lemche N.P.: Københavnerskolen – eller Det gamle Testamente efter syndfloden. Fønix 21, s. 22-29, København 1997.
- Müller M.: Neutestamentliche Theologie als biblische Theologie. Einige grundsätzliche Überlegungen. New Testament Studies Vol. 43, s. 475-490, Cambridge 1997.
- Müller M.: Den korsfæstede konge. Niels Willerts disputats om Markusevangeliet's lidelseshistorie. Dansk Teologisk Tidsskrift 60, s. 180-192, København/ANIS 1997.
- Müller M.: Loven og hjertet. Bjergprædikenen som pagtsteologi. Religio 48. Matteus och hans läsare – förr och nu 48, s. 41-54, Teologiska Institutionen i Lund 1997.
- Müller M.: Det gamle Testamente som Kristen bog. Frederiksberg, København 1997, 92 s.
- Nielsen F.A.: The Tragedy in History: Herodotus and the Deuteronomistic History (Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series, 251; Copenhagen International Seminar, 4). Sheffield, England 1997, 192 s.
- Strange J.: Anmeldelse af: Bieberstein, Klaus (1995) JOSUA-JORDAN- JERICHO. Archäologie, Geschichte und Theologie der Landnahmeerzählungen Josua 1-6. Orbis Biblicus et Orientalis 143. LEVANT 29, s. 262-264, London 1997.
- Strange J.: Geografi og Arkæologi. i: Bibelkundskab. Introduktion til Det gamle Testamente, s. 32-41, Aarhus 1997.
- Strange J.: Nærorientens historie fra omkring 3000 f.Kr. til Alexander den Store. i: Bibelkundskab. Introduktion til Det gamle Testamente, s. 42-53, Aarhus 1997.
- Strange J.: Tall al-Fukhar 1990-1991: A preliminary report. Studies in the History and Archaeology of Jordan 6, s. 399-406, Amman 1997.
- Strange J.: Geography and Tradition in the Patriarcal Narratives. Scandinavian Journal of the Old Testament vol. 11 no. 2, s. 210-222, København, Oslo 1997.
- Thompson T.L.: The Background of the Patriarchs: A Reply to William Dever and Malcolm Clark. i: The Pentateuch: A Sheffield Reader, John W. Rogerson, s. 33-74, Sheffield 1997.
- Thompson T.L.: Defining History and Ethnicity in the South Levant. i: Can a "History of Israel" be Written, Lester L. Grabbe, s. 166-187, Sheffield 1997.
- Thompson T.L.: Historie og teologi i overskrifterne til Davids salme. i: Collegium Biblicum Årsskrift 1997, Ole Davidsen, s. 88-102, Århus 1997.

Institut for Kirkehistorie*Forskningsvirksomhed:*

Institutets primære forskningsområde er kirkens historie fra aposteltiden til vore dage. I både forskning og undervisning lægges der vægt på at fastholde, at kirkehistorien udgør et samlet forløb, og at kirkedannelsernes teologi, forkyndelse og institutionelle historie må studeres i sammenhæng med de skiftende samfundsforhold og åndelige strømninger. Det er karakteristisk for instituttet, at det udøver sin virksomhed i samarbejde og dialog

med en række humanistiske discipliner. I det daglige arbejde er en betydelig grad af specialisering nødvendig, og forskningsplanlægningen tager i høj grad hensyn til de videnskabelige medarbejders særlige kompetencer og interesser. Det betyder, at hovedparten af forskningen for tiden vedrører emner inden for middelalderens, reformationstidens og det 19. og 20. århundredes kirkehistorie, herunder missionshistorien og 3. verdens kirkehistorie.

1. Middelalderen

1.1 Indførelsen af De ti Bud som kateketisk lærestykke. Med afsæt i senantikken og den tidlige middelalder til dels billedlige læsning af lovgivningen på Sinaj gøres rede for den teologiske (skolastiske) baggrund for dekalogens stigende betydning i høj- og senmiddelalder samt nyere tid (Ninna Jørgensen).

1.2 Debatten mellem Thomas Wylton og Pierre Auriole. På grundlag af især studenternedskrifter af debatterne ved Parisuniversitetet i det andet årti af det fjortende århundrede stiles der imod en kortlægning af den teologiske debat, der udsandt sig mellem på den ene side den engelske teologiske professor Thomas Wylton og hans elever, og på den anden side den franske teologiprofessor Pierre Auriole. Denne debat giver et glimrende indblik i det intellektuelle liv ved datidens universiteter, men er også vidnesbyrd om en meget tidlig konfrontation mellem arven fra Johannes Duns Scotus (scotismen) og en gryende nominalisme. Derudover vil en sådan kortlægning tjene til at påvise den redaktionshistoriske udvikling af kapitlerne (quæstionerne) i Pierre Auriole's "Quodlibet" fra omkring 1320 og dermed fungere som forarbejde til en kritisk udgave af dette værk (Lauge Olaf Nielsen).

1.3 Pierre Auriole's kommentar til Peter Lombarders sentensbog. Der forskes i den franske teolog Pierre Auriole og hans kommentar til Peter Lombarders klassiske værk "Libri IV Sententiarum". Arbejdet sigter mod en kritisk udgave af den anden og ikke tidligere udgivne kommentar til Lombarders første bog (Lauge Olaf Nielsen).

1.4 Forholdet mellem processioner og drama i middelalderen samt enkelte musikdramatiske værker fra den nyere tid af Mozart og Messiaen i lyset af middelalderlige traditioner (Nils Holger Petersen).

2. Reformationen

2.1 Kirkefædrene i det 15. og 16. århundrede

(sammen med Alfred Schindler, Zürich). Emnet drøftes på internationale symposier med efterfølgende bogudgivelser (Leif Grane).

2.2 Studier i frihedsbegrebet hos Luther. Der arbejdes med en historisk og teologisk kommentar til Luthers frihedstraktat fra 1520 (Steffen Kjeldgaard-Pedersen).

2.3 Tro og politik i forholdet mellem Christian III og landgreve Philipp af Hessen (Martin Schwarz Lausten).

3. Det 17.-18. århundrede

3.1 Under forskningsprojektet "Kirke og synagoge. Holdninger i den danske kirke til jødedom og jøder siden 1700" arbejdes med hallensisk "jødemission" i Danmark og med jødiske konverteringer i 1700-tallet på grundlag af kildefremdragelser og studier i Rigsarkivet, Landsarkivet og Stadsarkivet samt De franckiske Stiftelsers arkiv i Halle (Martin Schwarz Lausten).

4. Det 19.-20. århundrede

4.1 Grundtvigs forhold til Luther (Leif Grane).

4.2 Den religiøse symbolismes betydning for det 20. århundredes bevidsthedsformer (Jørgen I. Jensen).

5. Den 3. verden

5.1 Kristne missionærer og staten i Afrika. Som led i et projekt om forholdet mellem kirke og stat i Afrika før og efter den politiske uafhængighed arbejdes der med en analyse af en generation af protestantiske missionærers skiftende holdning til staten gennem fire årtier i Uganda. I studiet indgår en sammenligning med situationen i Ethiopien. Projektet er et led i et internationalt forskningsprojekt og gennemføres sammen med professor Michael Twaddle, Institute of Commonwealth Studies, University of London (Holger Bernt Hansen).

5.2 Grundtvig og den 3. verden. Grundtvigs folkelige ideer og skoletanker drøftes i lyset af forskellige forsøg på at praktisere dem i områder uden for Europa. Ikke mindst lægges der vægt på at inddrage Grundtvigs syn på ikke-europæiske kulturer og at drøfte forholdet mellem nationalisme og etnisk tilhørsforhold (Holger Bernt Hansen).

5.3 Skabelsen af en afrikansk kristendom. Der forskes i den historiske udvikling af en lokal kristendom hos Bachamafolket i det nordlige Nigeria, hvor Dansk Forenet Sudan Mission har arbejdet si-

den 1913. En monografi om emnet er under afslutning (Niels Kastfelt).

5.4 Religion og politik i Nigeria. Undersøgelser vedrørende samspillet mellem religion og politik i det moderne Nigeria, med hovedvægt på religionernes plads i den politiske proces og på politiske dimensioner af forholdet mellem de forskellige religioner i Nigeria (Niels Kastfelt).

5.5 Nigerias kirkehistorie. I samarbejde med forskere fra University of Jos i Nigeria gennemføres et forskningsprojekt om kristendommens historiske udvikling og nutidige rolle i den såkaldte Middle Belt region i Nigeria (Niels Kastfelt).

6. Center for Kunst og Kristendom

6.1 Registrering af salmerne i de autoriserede danske salmebøger (Peter Balslev-Clausen).

6.2 Center for Kunst og Kristendom er værtsinstitution for et fireårigt projekt: "Troper og sekvenser i Piacenza, Biblioteca Capitolare codes 65. En tekstkritisk edition og en analyse af deres litterære aspekter og teologiske betydning i liturgireformen Ritus Placentinus" (Brian Møller Jensen).

6.3. Fortsatte studier over reformation og billedkunst ca. 1525-95 (Eva Louise Lillie).

6.4 Fortsatte studier i 1800-tallets danske altertavlemotiver (Eva Louise Lillie).

6.5 Revision af Kalkmaleriregistranten med henblik på rettelse af fejl i dateringer og motiventifikationer og på nyregistrering af udsmykninger, som er afdækket siden 1965 (Eva Louise Lillie).

6.6 Centret oppebærer en bevilling fra Nordisk Forskerutdanningsakademi, NorFa, til et nordisk netværk vedr. liturgien og kunstarterne i middelalderen med deltagelse af 10 nordiske forskere, herunder to fra centret. I 1997 er der bl.a. afholdt en workshop på Ålandsøerne (Finland) om stedets rolle i middelalderliturgien (Eva Louise Lillie, Nils Holger Petersen).

6.7 Der blev desuden afholdt en nordisk workshop om det hellige i kunstarterne (Sigtuna, Sverige), støttet af NorFa.

Udgivervirksomhed, redaktionshverv m.v.:

Leif Grane er medudgiver af *Archiv für Reformationsgeschichte*; Steffen Kjeldgaard-Pedersen er medarbejder ved *Lutherjahrbuch/Lutherbibliographie* og fagkonsulent ved Den Store Danske

Encyklopædi; Martin Schwarz Lausten er medredaktør af *Dansk Teologisk Tidsskrift*; Eva Louise Lillie er medredaktør af *Kirkehistoriske Samlinger* og ansvarshavende redaktør for *ICO-Iconographisk Post*; Lauge Olaf Nielsen er fagkonsulent på *Den Store Danske Encyklopædi* og "Editorial adviser and reader" for "Medieval Philosophy and Theology" (Cambridge U.P.).

Arbejde i kollegiale organer, bedømmelseshverv m.v.

Peter Balslev-Clausen er sekretær for Kirkeministeriets salmebogskommission, formand for Grundtvigselskabet og Salmehistorisk Selskab, samt medlem af bestyrelserne for Nordisk Institut for Hymnologi og B.S. Ingemann-Selskabet; Holger Bernt Hansen er medlem af Det teologiske Fakultetsråd og har været opponert ved et disputatsforsvar ved Aarhus Universitet, han er formand for styringsgruppen for Københavns Universitets Nord/Syd satsningsområde, medlem af Editorial Board for tidsskriftet *African Affairs*, udg. af the Royal African Institute, London, referee for tidsskriftet, og medlem af Governing Board, International Africa Institute, London, som udgiver tidsskriftet "Africa"; Jørgen I. Jensen er formand for ledelsesgruppen i Center for Kunst og Kristendom og for sikkerhedsudvalget og medlem af styrelsen for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie samt af styrelsen for Fakultetets forsamlingslokale; Ninna Jørgensen er medlem af Det teologiske Studienzævn; Niels Kastfelt er formand for Det teologiske Fakultets internationale udvalg, medlem af konsistoriums internationaliseringsudvalg, medlem af Det teologiske Fakultets ph.d.-studienævn, medlem af Det teologiske Fakultets samarbejdsudvalg, og koordinator for Focusområdet for Religion og Politik under Københavns Universitets Nord/Syd satsningsområde; Steffen Kjeldgaard-Pedersen er institutleder, medlem af Continuation Committee for den internationale Lutherforskningskongres (formand indtil august 1997), fakultetsrepræsentant i Præstehøjskolens institutionsudvalg, og medlem af styrelsen for Nordisk Institut for Hymnologi og for Nordisk Forum for Studiet af Luther og Luthersk Teologi, samt af styrelsen for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie; Martin Schwarz Lausten er formand for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie og for den danske afdeling af Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée, samt medlem af styrelsen for Nordisk Institut for kirkehistorisk forskning; Lauge Olaf Nielsen er medlem af Det teologiske Fakultetsråd og af Statens humanistiske Forskningsråd; Nils Holger Petersen er leder af Nordisk netværk vedr. kunstarterne og liturgien i middelalderen og medlem af bestyrelsen for Nordisk selskab for interart studier (NorSIS).

Studierejser:

Eva Louise Lillie har foretaget en studierejse til Tyskland. Niels Kastfelt har foretaget feltarbejde i Nigeria. Lauge Olaf Nielsen har været i Tyskland for at foretage arkivstudier.

Gæsteforelæsninger og konferencer:

Leif Grane har holdt en gæsteforelæsning ved Islands Universitet i Reykjavik. Fire medarbejdere ved Institut for Kirkehistorie har deltaget i den 9. internationale Lutherkongres i august måned i Heidelberg: Leif Grane og Martin Schwarz Lausten, Ninna Jørgensen som seminarleder, og Steffen Kjeldgaard-Pedersen som formand for kongressen. Desuden har ph.d-studerende Anna Vind deltaget i kongressen. Niels Kastfelt har været arrangør af en international conference om religion og politik i Afrika og Mellemøsten under Københavns Universitets Focusområde for Religion og Politik, og har deltaget i Annual Meeting of the African Studies Association of the United States, Columbus, Ohio. Eva Louise Lillie har deltaget i Nordisk døvepræstemøde. Martin Schwarz Lausten har holdt foredrag i Cambridge, Halle og Wittenberg. Lauge Olaf Nielsen har efter indbydelse forelæst på Det kongelige nederlandske Videnskabernes Selskab i Amsterdam. Nils Holger Petersen har været medarrangør af og foredragsholder ved symposiet "Interart Studies in Theory and Practice" i Lysebu i Norge, medarrangør af og foredragsholder ved the Fifth Nordic Workshop on Liturgy and the Arts in the Middle Ages på Ålandsøerne i Finland, og medarrangør af og foredragsholder ved en nordisk workshop i Sigtuna, Sverige; han har gæsteforelæst ved et internationalt symposium i Italien om et middelalderligt liturgisk manuskript fra Piacenza og ved Det norske Videnskabernes Selskab i Trondheim, og han har været hovedforelæser ved den internationale conference om "medievalism" i Canterbury. Han har været respondent ved Cantus Planus sessionerne ved den internationale musikkongres (IMS) i London og deltaget med et foredrag i symposiet Religion, Literatur, Künste ved Innsbrucks Universitet og holdt foredrag ved den internationale middelalderkongres på Western Michigan University samt ved en international Gregorianik-konference i Trondheim.

Formidlende virksomhed:

Der har været afholdt 2 seniorseminarer for instituttets medarbejdere, ph.d.-studerende og andre interesserede.

Prof. Rudolf Mau fra Berlin, som var instituttets gæst i maj, holdt forelæsninger over emnerne "Lutherrezeption in der deutschen Theologie des 20. Jahrhunderts", "Zur Lage der Kirche in den Län-

dern der früheren DDR" og "Sozialethik in einer Lutherschen Perspektive". Desuden har han afholdt et seminar om "Melanchthons Arbeit an den evangelischen Bekenntnissen. Die zweite Ausgabe der Apologie (Sept. 1531), CA (1530) und CA variata (1540)".

Prof. Paolo Ricca fra Facolta Valdese di Teologia i Rom har i september holdt forelæsninger over "Nudi nudum Christum sequentes. The Waldensians in Medieval Time and Today" og "To be Protestant in Rome in the Ecumenical Era".

Center for Kunst og Kristendom har afholdt diverse møder med følgende foredrag: Sven Rune Havsteen: "Passionsmusik i protestantisk tradition". Åsa Ringbom, Konsthistoriska Institutionen, Åbo Akademi: "A New Dating Technique for Medieval Aaland Churches". Anthony Johnson, Department of English, Åbo Akademi: "Alchemy, Aaland and the 15th-century Imagination". Elisabeth Lohfert: "Le Corbusier". Jørgen I. Jensen: "Rued Langgaard og kristendommen". Bent Holm: "Det civiliserede kaos. Holberg: Mascarade, og Nielsen/Andersen: Maskerade". Kristin Rygg, Hamar, Norge: "Opera og åndshistorie i Vivaldis Venedig". Nils Holger Petersen: "Vigilie for Thomas Becket".

Andet:

Leif Grane blev tildelt den teologiske æresdoktorgrad ved Islands Universitet i Reykjavik i forbindelse med Præsteskolens 150-års jubilæum.

Nils Holger Petersen er fra 1/8-1997 – sideløbende med ansættelsen ved Institut for Kirkehistorie – ansat som professor II i "gregorianik" ved Senter for middelalderstudier, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet i Trondheim.

Steffen Kjeldgaard-Pedersen

Stab

VIP: 11,3 årsværk.

TAP: 2,1 årsværk.

VIP:

Brøgger, Morten; ph.d.-studerende
Grane, Leif Henning; professor.
Hansen, Holger Bernt; professor.
Jensen, Brian Møller; forskningsadj.
Jensen, Jørgen Ingwertsen; lektor.
Jørgensen, Ninna; lektor.
Kastfelt, Niels; lektor.
Kjeldgaard-Pedersen, Steffen; professor.
Lausten, Martin Schwarz; professor.
Lillie, Eva Louise; forskningsass.
Nielsen, Lauge; lektor.
Petersen, Nils Holger; forskningslektor.
Rydstrøm-Poulsen, Åge; forskningsadj.
Vind, Anna; ph.d.-studerende.

TAP:

Andersen, Ann Marie; overassistent.
Lund, Vagner; afdelingsleder.
Rasmussen, Maria Cornelia; overassistent.

Specialer:

Ahle, Vibeke Lise Meldgaard: Titel: "Filosofie og Christendom lade sig dog aldrig forene".
Jørgensen, Ib: Titel: Protest, begær og synd. Max Beckmanns Die Nacht fortolket ud fra klassisk og moderne syndslære.
Rasmussen, Thomas Reinholdt: Titel: Deus absconditus et revelatus – En studie i Luthers tale om Guds skjulthed med særligt henblik på nadveren.

Fondsstøtte:

Jens Nørregaards og Hal Kochs Mindefond:
– Indkøb af mikrofilm (Institut for Kirkehistorie) kr. 15.165.
Kirkeministeriet:
– Center for Kunst og Kristendom (Institut for Kirkehistorie) kr. 7.632.

NorFA:

– workshop (Nils Holger Petersen) kr. 15.800 nok.

NOS-H:

– Dejlig er Jorden. Et tværvideenskabeligt forskningsprojekt om salmens rolle (Steffen Kjeldgaard-Pedersen) kr. 181.369.

NorFA:

– Nordisk forsker netværk vedr. liturgien og kunstarterne i Middelalderen (Nils Holger Petersen) kr. 156.000 nok.
– Terribilis est-encounters with the sacred (Nils Holger Petersen) kr. 70.000 nok.

Rådet for Ulandsforskning:

– Feltarbejde i Nigeria (Niels Kastfelt) kr. 23.198.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Aflastning SHF (Lauge O. Nielsen) kr. 15.000.
– Troper og sekvenser i Piacenza, Bibl. Cap. c. 65 (Brian Møller Jensen) kr. 56.131.

Publikationer:

Grane L.: Erasmus und Luther vor dem Streit 1524/25. i: Widerspruch, Kari Kopperi, s. 9-25, Helsinki 1997.
Grane L.: Guds Kirkesmakke og liden Menighed. i: Kamp må der til. Festskrift tilegnet Ole Jensen, s. 207-225, Hadsten 1997.
Grane L.: Søren Broder. Om Peter Christian Kierkegaard (1805-1888). i: Fra Egtvedpigen til Fol-

kettinget. Et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved regeringsjubilæet 1997, Det kongelige danske Videnskabernes Selskab, s. 81-108, København 1997.

Grane L.: Kristendommen i historien. Udvalgte artikler 1950-1996. København 1997, 329 s.

Grane L.: Christus finis omnium. Eine Studie zu Luthers erster Psalmenvorlesung. i: Caritas Dei. Beiträge zum Verständnis Luthers und der gegenwärtigen Ökumene. Festschrift für Tuoma Mannermaa zum 60. Geburtstag, s. 170-191, Helsinki 1997.

Hansen H.B.: Adult Learning and Democratization in the Third World: The Impact and Relevance of Grundtvig's Educational Ideas. i: Adult Learning and the challenges of the 21st Century, s. 47-61, Odense 1997.

Kastfelt N.: Religion, State and Local Politics in Nigeria. i: Religion and Politics in Africa and the Islamic World, Niels Kastfelt og Jessie Tvillinggaard, s. 41-59, København 1997.

Kastfelt N.: The Focus Area on Religion and Politics in Africa and the Islamic World. i: Religion and Politics in Africa and the Islamic World, Niels Kastfelt og Jessie Tvillinggaard, s. 1-6, København 1997.

Kastfelt N., Tvillinggaard J.D.K., : Religion and Politics in Afrika and the Islamic World. Report from the 1997 Conference of the University of Copenhagen North/South Focus Area on Religion and Politics, Tune Landboskole, 1-3 October 97. København 1997, 287 s.

Kastfelt N.: "A Song in Kwa Bwatiye by Dr. N.H. Brønnum". Linto. Newsletter of the Gwaha Foundation Vol. 1, No. 7, s. 5, Lagos 1997.

Kastfelt N.: "Nigeria: Peoples and Cultures: Northeastern Nigeria". i: Encyclopedia of Africa South of the Sahara, s. 319-321, New York 1997.

Kjeldgaard-Pedersen S.: Jene christliche Freiheit, unser Glaube. i: Caritas Dei. Beiträge zum Verständnis Luthers und der gegenwärtigen Ökumene. Festschrift für Tuoma Mannermaa zum 60. Geburtstag, s. 222-242, Helsinki 1997.

Lausten M.S.: Kirkehistorie. Grundtræk af Vestens kirkehistorie fra begyndelsen til nutiden. København 1997, 303 s.

Petersen N.H.: Søren Kierkegaards Aestheticist and Mozarts Don Giovanni. i: Interart Poetics Essays on the Interrelations of the Arts and Media, Ulla-Britta Lagerroth, Hans Lund, Erik Helling, s. 167-76, Amsterdam 1997.

Petersen N.H.: King and Marshal: Ballad and Liturgy in a Danish Music Drama. i: Medievalism in Europe II. Studies in Medievalism, Vol. VIII, s. 72-85, Cambridge, Mass 1997.

Petersen N.H., Cappelørn N.J., Koch C.H., Mortensen F.H.: Kommentarer til Enten-eller. Første

del. i: Søren Kierkegaards skrifter. 5. Kommentarbånd til enten eller, Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Johnny Kondrup, Alastair McKinnon, Finn Hauberg Mortensen, s. 85-243, København 1997.

Institut for Systematisk Teologi

Arbejdet med instituttets forskningsplan er fortsat med områdeseminarer i 1997. Nu arbejdes der frem mod præsentationer af de enkelte områder i form af monografier eller antologier. I øvrigt har især udbygningen af indsatsen på Åbent Universitet præget året.

Forskningsvirksomheden:

Fagene under Systematisk Teologi (Dogmatik med Økumenisk Teologi samt Etik og Religionsfilosofi) drives som en kritisk og konstruktiv undersøgelse af kristendommens læreindhold og ethos i fortid og nutid med sigte på at belyse kristendommen som forpligtende livsytning i dag. Faget Praktisk Teologi beskæftiger sig særligt med kirkes kommunikationsformer. Gennem forskningsfællesskabet mellem fagene satses der på at give både dybde og bredde i instituttets bidrag til den teologiske erkendelse omkring den gensidige udveksling af udfordringer, som karakteriserer forholdet mellem kristendommen og samtiden.

Metodisk og på mange områder ligeledes stofmæssigt er fagene nært forbundet med humaniora og samfundsvidenskab. Der må også føres dialog med medicin og naturvidenskab, der begge i stigende grad er med til at sætte rammer for menneskers tilværelsesytning og etiske konflikter.

Instituttets forskning har fem tyngdepunkter eller hovedemner:

- Menneskesyn og personbegreb.
- Metafysik og teologi.
- Søren Kierkegaard-forskning.
- Teologi i mødet mellem konfessioner, kulturer og religioner.
- Kirkeforståelse og kirkeliv.

I Menneskesyn og personbegreb

Synet på mennesket er et hovedtema i instituttets fag. Kristendommen ser mennesket som en person, idet såvel den enkelte som fællesskabet tillægges afgørende betydning. Denne dobbelte betoning reflekteres på forskellige, ofte modsatrettede måder inden for den teologiske og filosofiske tradition. Det er en central forskningsopgave at

tage personbegrebet op til fornyet overvejelse med særlig vægt på spørgsmålet om forholdet mellem den enkelte og fællesskabet.

I instituttets forskning stilles dette spørgsmål især inden for den ramme, som afstikkes med forholdet mellem subjektivitet og intersubjektivitet. Den aktuelle baggrund herfor er de intense diskussioner, som de seneste årtier har fundet sted inden for både kontinental og angelsaksisk filosofi af såvel teorier om subjektivitet som teorier om intersubjektivitet (kommunikations- og interaktionsteorier). Internationalt griber diskussionen af subjektivitetsteorier tilbage til Søren Kierkegaard (jf. hovedemne III). I den aktuelle debat er det en vigtig opgave at nuancere forståelsen af subjektivitet, idet det pointeres, at mennesket er en på én gang passiv og aktiv, afhængig og uafhængig person.

Spørgsmålet om subjektivitet tages bl.a. op ud fra den filosofiske hermeneutik og ud fra hermeneutikkens radikaliserings i systemteorien og en dermed sammenhængende kommunikationsteori.

Afgørende for det kristne menneskesyn er syndsbegrebet, der – med udgangspunkt i den klassiske dogmatik – må nyformuleres i forhold til den filosofiske antropologidebat. Debatten om menneskesyn melder sig også i forbindelse med aktuel materialetik. Dagens materialetiske problemer, herunder ikke mindst bioetikken, stiller krav om fornyet refleksion om bestemmelsen af mennesket som en person.

II Metafysik og teologi

Mennesket lever, antropologisk set, forviklet med omverdenen i kraft af sansninger, følelse, sprog og handling. Samtidig er det, skabelsesteologisk set, indfældet i den skabte verden. Der må forskes i de erkendelsesteoretiske, metafysiske, teologiske og etiske implikationer heraf.

Forskningen på området må foregå i en kritisk dialog med naturvidenskabernes objektiverende metode og forhold til verden, som repræsenterer et både magtfuldt og sagligt vigtigt bidrag til forståelsen af menneskets forhold til dets omverden.

Gennem forskning i forholdet mellem objektivitetens og sansningens metafysik søger instituttet at bidrage til afklaringen af den naturvidenskabelige betragtningsmådes rækkevidde. Denne forskning omfatter en række delemner såsom fænomenologi, forholdet mellem teologi og naturvidenskab, naturvidenskabens grundlagsproblemer, den økologiske krise, natursyn og naturfilosofi samt bioteknologi og bioetik.

Særligt påtrængende er indsatsen inden for områder, der belyser miljø og bioteknologi, der udgør to af Københavns Universitets tre tværfakultære satsningsområder. Områderne er ikke uop-

dyrkede i teologien, men de er nye som hovedemne for indsatsen ved Det teologiske Fakultet på Københavns Universitet. Indsatsen på området forudsætter derfor, at der arbejdes aktivt med fastholdelse og udbygning af forskningskapaciteten på dette område, hvor både universitetet og samfundet har berettigede forventninger om, at vi gør en indsats.

III Søren Kierkegaard-forskning

Af såvel historiske som saglige grunde indtager Kierkegaard-forskningen en fremtrædende plads på Det teologiske Fakultet. Under Institut for Systematisk Teologi er der en særskilt Afdeling for Søren Kierkegaard Forskning, som i en længere årrække har spillet en international rolle for Kierkegaard-forskningen. Institutets Kierkegaard-forskning finder sted i et nært samarbejde med Søren Kierkegaard Forskningscenteret, som blev oprettet 1. januar 1994, finansieret af Grundforskningsfonden.

Der påhviler særligt instituttets Kierkegaard-forskning to forskellige forpligtelser: Forskningen skal danne baggrund for en kontinuerlig vejledning på kandidat- og ph.d.-niveau for danske og udenlandske Kierkegaard-studerende, som i stort tal søger til København. Frem for alt er forskningen på instituttet forpligtet på at se Kierkegaards værk i en aktuel, systematisk teologisk kontekst. Forpligtelsen gælder ikke mindst den etiske og religionsfilosofiske tradition, som både i Danmark og internationalt er markant præget af Kierkegaard.

IV Teologi i mødet mellem konfessioner, kulturer og religioner

Forholdet mellem den ikke-reducerbare sandhed, som kristendommen gør gældende i forståelsen af Jesus af Nazareth som Guds søn, og denne sandheds aktualisering og udformning i forskellige religiøse og kulturelle sammenhænge kan ses som teologiens grundtema. En del af de problemer, der knytter sig hertil, er så gamle som kristendommen selv, mens andre problemer knytter sig til den konfliktfyldte konfessionelle og kirkelige pluralisme, som er blevet kristendommens vilkår gennem historien. Hertil kommer i dag de spørgsmål om kristendommens forhold til andre religioner, som internationaliseringen har gjort yderst påtrængende.

Instituttet har en særlig Afdeling for Økumenisk Teologi og indgår i internationale kontaktnet for studiet af økumenisk teologi, ligesom der sættes på udveksling af studerende og forskere med teologiske institutioner fra forskellige konfessioner i alle verdensdele. Inden for den interkonfessionelle økumeniske teologi arbejdes der med temaer af dogmatisk art: Det kirkelige embede og

nyere katolsk mariologi i luthersk belysning, men også med delemler vedrørende fundamentalteologiske problemstillinger. Samtidigt arbejdes der med kontekstteologi, religionsteologi og missiologi som former, hvorunder kristendommens møde med verden tematiseres.

V Kirkeforståelse og kirkeliv

Forholdet mellem det dogmatisk normerede i kirkeforståelsen (ekkesiologi) og kirkens faktiske udfoldelse som kirke (ekkesialitet) kan studeres som delemler under hovedemne IV, idet det faktisk udfoldede kirkeliv naturligvis er præget af lokale kulturelle og religiøse forudsætninger. Men emnet kan også, som det sker ved Institut for Systematisk Teologi, tages op som et selvstændigt hovedemne.

I dansk sammenhæng præges kirkeforskningen særligt af den folkekirkelige praksis med dens spændingsfyldte forhold til bibelsk og evangelisk luthersk lære om kirken, som folkekirken konfessionelt er forpligtet på. Men det er vigtigt, at der også inddrages studier af andre kirkesamfunds liv og lære.

Folkekirkens retlige grundlag består af historisk opkomne dele, som på afgørende punkter står i indbyrdes spænding. Samtidig er afgørende dele af det retlige grundlag opstået i administrative og politiske sammenhænge, hvor der ikke er foregået systematisk teologisk refleksion omkring kirkerettens ekkesiologiske implikationer. En vigtig opgave er derfor den fortsatte metodiske afsøgning af sammenhænge mellem kirkeret og retsteologi i folkekirkeordningen.

I de enkelte discipliner er der blevet arbejdet med følgende emner:

1. Dogmatik med økumenisk teologi

1.1. Synets teologi (Svend Bjerg).

1.2. Fundamentalteologiske undersøgelser af forholdet mellem dogmatik, religionsfilosofi og filosofi (Jens Glebe-Møller).

1.3. Den tyske Grundtvig-udgave (Theodor Jørgensen, K.E. Bugge og Flemming Lundgreen-Nielsen).

1.4. Religionernes teologi – kristologi med hensyn på spørgsmålet om kristendommens absoluthedskrav (Theodor Jørgensen).

1.5. Retsteologi – den rene lære i et pluralistisk samfund. Overvejelser om bekendelsesskrifters autoritet (Theodor Jørgensen).

- 1.6. Grundtvig og den reformatoriske tradition (Theodor Jørgensen).
- 1.7. Paul van Burens kristologi og Israelssteologi (Krista Rosenlund Larsen).
- 1.8. Maria – Kirkens Moder? Undersøgelse af forholdet mellem Helligånden, Maria og kirken i den nyere katolske mariologi, som det bl.a. kommer til udtryk i forestillingen om Maria som kirkens /de troendes Moder (Bente Lybecker).
- 1.9. Syndslæren med henblik på dels syndsbegrebets betydning for den teologiske antropologi, dels præmisserne for en nutidig formulering af syndslæren (Kirsten Busch Nielsen).
- 1.10. Dietrich Bonhoeffers teologi, særligt hans tolkning af det kristne menneskesyn (Kirsten Busch Nielsen).
- 1.11. Kommentar til folkekirkens bekendelsesskrifter (Peder Nørgaard-Højen).
- 1.12. De katolsk-lutherske relationer tre årtier efter Vaticanum Secundum (Peder Nørgaard-Højen).
- 1.13. Ophævelsen af de reformatoriske lærefordømmelser (Peder Nørgaard-Højen).
- 1.14. Identitet og kontinuitet: Traditionel livsfors-tæelse og kristen livsforstæelse i en afrikansk kontekst, belyst ud fra moderne afrikansk teologisk syn på Kristus (Jørn Henrik Olsen).
- 1.15. Grundproblemer i religionernes teologi (Jørn Henrik Olsen).
- 1.16. Mission i en moderne/postmoderne verden (Jørn Henrik Olsen).
- 2. Etik og religionsfilosofi*
- 2.1. Troens lidenskab hos Søren Kierkegaard og i sufismen. Nogle relationer mellem Kierkegaard og islam (Safet Bektovic).
- 2.2. Emmanuel Lévinas og kærlighedens visdom – en religionsfilosofisk læsning (Henrik Vase Frandsen).
- 2.3. Religionsfilosofiske undersøgelser over ånds-begrebet, især hos Søren Kierkegaard (Arne Grøn).
- 2.4. Studier over grundproblemer inden for religi-onsfilosofien (Arne Grøn).
- 2.5. Refleksion og religion i Ricoeurs hermeneu-tik og i Luhmanns systemteori (Carsten Pallesen).
- 2.6. Det forsvundne subjekt – refleksioner over fællesskabets etik (Liselotte Willer).
- 2.7. Miljøetik: Undersøgelser om en mulig be-grundelse for en etik for naturen (Jakob Wolf).
- 2.8. Forholdet mellem filosofi og teologi: Under-søgelse af begrebet “Den skjulte Gud” (M. Luther) som en mulig bestemmelse af religionsfilosofiens hovedtema (Jakob Wolf).
- 3. Praktisk teologi*
- 3.1. Aktuelle tendenser i international sjælesorg (Tor Johan S. Grevbo).
- 3.2. Sjælesorgens hovedretninger (Tor Johan S. Grevbo).
- 3.3. Danske ekklesiologier og ekklesialitetsidealer siden naturretsfilosofien (Hans Raun Iversen).
- 3.4. Mission blandt kulturkristne (Hans Raun Iver-sen).
- 3.5. Grænser mellem privat og offentligt: Nordiske velfærdspolitiske strategier og aktører inden for frivilligt arbejde 1880 – 1950 (Tinne Vammen).
- 3.6. Ekklesiola in ecclesia i skandinavisk perspek-tiv. Undersøgelse af udviklingslinier i forholdet mellem indrekirkelige samfundsdannelser og den officielle kirke i Danmark og det øvrige Skandi-navien (Mikkel Vigilius).
- Redaktion af tidsskrifter m.v.:*
Følgende medarbejdere er redaktionsmedlemmer i: Dansk Kirkeliv (Hans Raun Iversen), Halvårs-skrift for praktisk teologi, Oslo (Tor Johan Grevbo og Hans Raun Iversen), Kerygma und Dogma (Theodor Jørgensen), Kierkegaardiana (Arne Grøn), Literature and Theology, Glasgow (Svend Bjerg), Lutherische Monatshefte, Hannover (Pe-der Nørgaard-Højen), Neues Athenäum/New Athenäum (Theodor Jørgensen), Nordisk Missi-onstidsskrift (Hans Raun Iversen og Jørn Henrik Olsen), Panorama. International Journal of Com-parative Religious Education and Values, Brauns-chweig (Peder Nørgaard Højen), Studia Theolog-ica. Scandinavian Journal of Theology (Kirsten Busch Nielsen).
- Anden virksomhed:*
Jens Glebe-Møller er fagkonsulent ved Den Store Danske Encyklopædi. Tor Johan Grevbo er med-

lem af European Council for Pastoral Care and Counseling, International Council for Pastoral Care and Counseling, European Network for Theological Education, Societas Homiletica, det norske bispemødes udvalg: "Veien til prestetjeneste", Nordiska Kyrkeliga Studierådet samt formand for Utdannelsesudvalget i Akademikernes Fællesorganisasjon. Arne Grøn er medlem af bestyrelsen for Søren Kierkegaard Selskabet. Hans Raun Iversen er medlem af bestyrelsen for Nordisk Institut for Missionsforskning og Økumenisk teologi. Theodor Jørgensen er medlem af internationalt følgeudvalg af den nye kritisk-videnskabelige Schleiermacher-udgave, Akademie der Wissenschaften, Göttingen, styringsgruppen for Nordisk Netværk for kontekstuel teologi, styringsgruppe for Selskab for Kirkeret, Board of Sino-Christian Studies, Hong Kong, præsidiet for Luther Akademie, Ratzeburg, bestyrelsen for Grundtvig-Selskabet samt næstformand i Schleiermacher-Gesellschaft. Kirsten Busch Nielsen er medlem af Kirkernes Verdensråds Kommission for Faith and Order, af Det mellemkirkelige Råds arbejdsgruppe vedrørende Kirkernes Verdensråd samt styregruppen for Netværk for Teologisk Uddannelse i Norden. Kirsten Busch Nielsen og Peder Nørgaard-Højen er medlemmer af den videnskabelige styrelse ved The International Brigittine Center i Farfa Sabina, Italien. Peder Nørgaard-Højen er endvidere medlem af Præstehøgskolens Institutionsudvalg. Tinne Vammen er medlem af nordisk netværksgruppe om den kirkelige diakoni i de nordiske lande. Jakob Wolf er medlem af styregruppen vedr. universitetets satsningsområde miljø.

Kongresdeltagelse og gæsteforelæsninger:

Preben Espersen har gæsteforelæst på provstekursus i Næstved. Henrik Vase Frandsen har deltaget i konference i Namur i Belgien. Jens Glebe-Møller har gæsteforelæst i Chattanooga, TN og macon, GA, USA. Tor Johan S. Grevbo har gæsteforelæst ved Præstehøgskolen, Pastoralseminaret i Århus og ved Lärkulla Stiftsgård, Finland. Arne Grøn har holdt foredrag ved Kierkegaard-konference ved St. Olaf College, Northfield, USA, ved symposium i Deutsch-Skandinavische Gesellschaft für Religionsphilosophie, Giessen/Marburg, Tyskland og ved Kierkegaard-symposium ved Humboldt-Universität, Berlin. Hans Raun Iversen og Jørn Henrik Olsen har forelæst ved konference om mission til og fra Island. Theodor Jørgensen har gæsteforelæst i Oslo. Krista Rosenlund Larsen og Jørn Henrik Olsen har deltaget i konsultationen "Contextualization Revisited" i Haslev. Krista Rosenlund Larsen har endvidere været på studieophold ved Overseas Ministries Study Center i New Ha-

ven, CT, USA. Bente Lybecker har været på studieophold i Rom og har deltaget i konferencen "Good and Evil after Auschwitz. Ethical Implications for Today" i Rom. Kirsten Busch Nielsen har deltaget i netværket i Island om "Hvad uddanner vi til? Mål og krav i den teologiske uddannelse?" Peder Nørgaard-Højen har været officiel opponent ved disputats i Lund, har deltaget i nordisk studium af de reformatoriske lærefordømmelser samt i Leuenerberger Lehrgespräche. Jørn Henrik Olsen har gæsteforelæst ved Menighedsfakultetet i Århus. Tinne Vammen har deltaget i projektseminar ved Det teologiske Fakultet, Uppsala Universitet om adskillelsen mellem kirke og stat i Sverige år 2000, i tværprojektseminar ved Åbo Akademi, Finland, har forelæst på Sociologisk Institut og ved Centrum för Kvinnoforskning, Stockholms Universitet og har været på en måneds ophold på Axel Wenner Gren Center, Stockholm. Mikkel Vigilius og Hans Raun Iversen har deltaget i forskergruppe med emnet "Folkekirketradition 1945 – 1960", herunder seminar på Sandbjerg. Mikkel Vigilius har endvidere deltaget i kursus på Folkekirkens Pædagogiske Institut og været på studierejse i Sverige. Jakob Wolf har deltaget i konference om etik og genteknologi i Oslo og har gæsteforelæst på Niels Bohr Institutet, Københavns Universitet.

Søren Kierkegaard-biblioteket har været benyttet under kortere eller længere ophold af: Jolita Adoumeniene (Litauen), Valerio Bea (Italien), Georgio Capecchi (Italien), Jane Champerlain (England), Thomas Charalambidis (Grækenland), Daniel Gamper (Spanien), Helle Møller Jensen (Danmark), Christo Karbadjakov (Bulgarien), Norman Lillegaard (USA), Mike Lotti (USA), Andrea Nelsen (USA), Mariele Nientied (Tyskland) og Vanessa Rumble (USA).

Instituttet har afholdt gæsteforelæsninger ved professor Colin E. Gunton, King's College, London: "Dogmas of Creation. On the Relation of Silence and Theology", "In the Beginning" og "Eschatology", professor Jürgen Habermas, Starnberg, Tyskland: "Wahrheitstheorien", professor dr. Jesse N.K. Mugambi, Nairobi: "From Liberation to Reconstruction: African Christian Theology after the Cold War" og professor, dr. Eberhard Jüngel D.D.: "Das Christliche Verständnis der Hoffnung".

Formidlende virksomhed:

Instituttet har i årets løb afholdt følgende offentlige arrangementer:

15. – 16. januar: "Gudstjeneste og Ritual mellem Skabelse og Gudsrigeforkyndelse". Åbne studiedage ved lektor Hans Raun Iversen, lektor Hans Jørgen Lundager Jensen, adjunkt Kirsten Busch Nielsen og lektor Jakob Wolf. Seminar om etik ved Zygmunt Baumann, Leeds (17. februar) og om

afrikansk teologi ved Lamin Sanneh, Yale University (11. marts). Tiltrædelsesforelæsnings for gæsteforsker Tor Johan S. Grevbo: "Sjælesorg – teologi i biografisk kontekst" (4. februar), for professor Arne Grøn: "Religionsfilosofiens opgave" (14. februar) og lektor Carsten Pallesen: "*Objectum fidei*". Om det sociale perspektiv i Luthers nadver-lære" (19. september). Seminar med oplæg af Dr. Stuart Brown, Project for Christian-Muslim Relations in Africa: "Principles for Dialogue Between Muslims and Christians in Africa" (11. november). 3 kompaktkurser: "Menighed og Mission. Missionsteologisk grundkursus" ved professor, dr. Charles van Engen, Fuller Theological Seminary, Pasadena, Californien (20. – 31. januar), "Mission blandt kulturkristne" ved professor, dr. Wilbert R. Shenk, Fuller Theological Seminary, Pasadena, Californien (18. – 29. august) og "Grundproblemer i religionernes teologi" ved professor Theodor Jørgensen og kandidatstipendiat Jørn Henrik Olsen (15. – 26. september).

Hans Raun Iversen

Stab

VIP: 13,8 årsværk.

TAP: 1 årsværk.

VIP:

Bektovic, Safet; ph.d.-studerende.
 Bjerg, Svend; lektor.
 Christiansen, Lars Valentin; amanuensis.
 Clausen, Per; amanuensis.
 Dew, Susan; ekstern lektor.
 Espersen, Preben; adjungeret professor.
 Frandsen, Henrik Vase; ph.d.-studerende.
 Glebe-Møller, Jens; professor.
 Grevbo, Tor Johan; gæsteforsker.
 Grøn, Arne; professor.
 Hirabayashi, Takahiro; forskningsass.
 Huggler, Jørgen; ekstern lektor.
 Hylleberg, Bent; ekst. lektor.
 Iversen, Hans Raun; lektor.
 Jørgensen, Theodor W Holzdepp; professor.
 Kirmmse, Bruce; lektor.
 Larsen, Krista Rosenlund; ph.d.-studerende.
 Lybecker, Bente; ph.d. studerende.
 Lydholm, Lars; undervisningsass.
 Nielsen, Kirsten Busch; adjunkt.
 Nørgaard-Højen, Peder; lektor.
 Olsen, Jørn Henrik; kand. stip.
 Pallesen, Carsten P.; lektor.
 Salomonsen, Hedda; undervisningsass.
 Vammen, Tinne; forskningslektor.
 Vigilius, Mikkel Enok; ph.d.-studerende.
 Westergaard, Peter Kurt; forskningsadj.
 Willer, Liselotte; ph.d.-studerende.
 Wolf, Jakob; lektorvikar.

TAP:

Christiansen, Inger; akademisk arbejder.
 Grastrup-Hansen, Inge; overassistent.
 Muriset, Birgitte; overassistent.
 Schmidt, Hermann Alois; akademisk arbejder.

Ph.d.-afhandlinger:

Frandsen, Henrik Vase: Emmanuel Levinas og Kærlighedens Visdom – en religionsfilosofisk læsning.
 Schmidt, Hermann Alois: Die gebrochene Gegenwart des Vergangenen. Schreiben und Vergessen bei Kierkegaards Pseudonym Johannes Climacus
 Westergaard, Peter Kurt: Ludwig Wittgenstein. Hele billedligheden i vor udtryksmåde. Et eksegetisk fragment.

Specialer:

Grunnet, Niels Vincens: Titel: "Om forholdet mellem det universelle og det specifikke i kristendommen ved særligt henblik på K. E. Løgstrups bestemmelse af forholdet mellem skabelsestanken og det kristologiske".
 Hansen, Marianne Eilskov: Titel: Kønsperspektivet i Guds billedet.
 Hvidt, Niels Christian Valdemar: Prisopgavebesvarelse med guldmedalje: "Profeti og åbenbaring. en oversigt over den kristne profetis forudsætninger, formål og status i kirken".
 Jørgensen, Ib: Protest, begær og synd. Max Beckmanns "Die Nacht" fortolket ud fra klassisk og moderne synslære.
 Kjelstrup, Lone: Titel: Alfa – Pantokrator – Omega. Den kosmiske Kristus i billedkunsten fra oldkirke til middelalder.
 Martina, Tania: Titel: Helgenveneration i Danmark og på Curacao.
 Nielsen, Gorm Due: Titel: Virkelighedsbegrebet hos Karl Marx og Søren Kierkegaard.
 Olsson, Vibeke Linda Mieth Fuglsang: Titel: Ritualet omkring døden – med særligt henblik på den folkekirkelige begravelsehandling i dag.
 Pedersen, Jens Bach: Titel: Dåbsoplæring i Danmark mellem skole og kirke – historisk og aktuelt.
 Svard, Jesper Hartvig: Titel: Geniets gave – det evige liv. En biografisk-filosofisk sammenstilling af den tidlige Wittgenstein og Schopenhauer.

Fondsstøtte:

Danida:
 – Identitet og Kontinuitet (Jørn Henrik Olsen) kr. 337.726.
 Forskerakademiet:
 – DANVIS-gæsteforsker (Bruce H. Kirmmse) kr. 105.000.

- Rejse-og opholdsudgifter til Michael S. Lotti (Bruce H. Kirmmse) kr. 31.200.
- Jens Nørregaards Rejselegat
- Kongresdeltagelse Namur, Belgien (Henrik Vase Frandsen) kr. 4.000.
- Nordisk Ministerråd:
- Grænserne mellem privat og offentligt (Tinne Vammen) kr. 2.700.000.
- Novo Nordisk Fonden:
- Den tyske Grundtvigudgave (Theodor Jørgensen, K.E. Bugge og Flemming Lundgreen-Nielsen) kr. 50.000.
- Nørregaard og Kocks Mindefond:
- Dansk andel af NIME's forskerkursus om religiøsteologi (Hans Raun Iversen) kr. 21.800.
- Statens Humanistiske Forskningsråd:
- *Ekklesiologiae in ecclesia* i nordisk perspektiv (Mikkel Vigilius) kr. 325.805.
- Publikationer:*
- Bjerg S.: Øjnenes faste. Homiletisk læsning af teksterne til faste- og påsketid. København 1997, 223 s.
- Espersen P.: Menighedsbegrebet – det almindelige og det repræsentative medlemskab. i: Kirkeretsantologi 1997, s. 7, Århus 1997.
- Glebe-Møller J.: Jürgen Habermas. En protestantisk filosof. København 1997, 131 s.
- Glebe-Møller J.: I naturens vold. i: Kamp må der til, s. 8, Hadsten 1997.
- Glebe-Møller J.: Kommunikatives Handeln, Konsens, Heiliger Geist. i: Kommunikatives Handeln und Christlicher Glaube, s. 15, Paderborn 1997.
- Glebe-Møller J.: Teologi-grænsen. i: Teologi og modernitet, s. 13, Århus 1997.
- Glebe-Møller J.: Pride. *Semiotica* Vol. 117-2/4 special issue, s. 11, Berlin, New York 1997.
- Grevbo T.J.: Livshistorie og religiøsitet. Om det sjælesørgeriske møde i afgørende livssituationer. i: Dansk Kirkeliv 1998, s. 14-20, København 1997.
- Grevbo T.J.: Sjaelesorg i dag. En kritisk udfordring til dansk og norsk sjaelesorg. i: Bær hinandens byrder. Studier i diakoni og sjaelesorg, s. 133-148, Dianalund 1997.
- Grevbo T.J.: Teologi og litteratur i dialog. i: Teologi og litteratur i dialog, s. 5-7, 213-215, Oslo 1997.
- Grevbo T.J.: Yrkesetik for prester. Noen pastoralteologiske og pastoralpsykologiske synspunkter. i: Yrkesetik for prester, s. 39-59, Oslo 1997.
- Grevbo T.J.: Opplæring i spiritualitet – og spiritualiteten i opplæringen. *Studiebulletinen* (Nordiska Kyrkliga Studierådet) 28 (1997), 5-11, s. 7, Oslo 1997.
- Grevbo T.J.: Sjaelesorg – teologi i biografisk kontekst. *Præsteforeningens Blad* 38/1997, 870-79, s. 10, København 1997.
- Grevbo T.J.: Sjaelesorg – teologi i biografisk kontekst. Halvårsskrift for praktisk teologi 2/1997, 3-12, s. 10, Oslo 1997.
- Iversen H.R.: Dab og oplæring i folkekirken. i: Dansk kirkeliv 1998, s. 32-37, Valby 1997.
- Iversen H.R.: Menighedsforståelsen og det repræsentative demokrati. i: Kirkeretsantologi 1997, s. 79-95, Århus 1997.
- Iversen H.R.: Diakoni og diakoner i folkekirken. *Diakonbladet* 6.1997, s. 7-10, Maribo 1997.
- Iversen H.R.: Ekklesiologi og ekklesialitet. – Om empiriske kirkestudiers teologiske nødvendighed. *Dansk teologisk tidsskrift* 2/1997, s. 125-136, Frederiksberg 1997.
- Iversen H.R.: Folk Church as Mission to Culture Christians. *SMT. Swedish Missiological Themes* 3-4, s. 237-246, Uppsala 1997.
- Iversen H.R.: Islandsk mission. *Mission. Nordisk Missionstidsskrift* 4, 1997, s. 13-14, 1997.
- Iversen H.R.: Kulturkristne, kirkekristne og karismatiske kristne. *Fønix* 1 – 1997, s. 51-62, København 1997.
- Iversen H.R.: Mission blandt kulturkristne. *Mission. Nordisk Missionstidsskrift* 2/1997, s. 8-10, 1997.
- Iversen H.R.: Ritualernes kirke. *Religion. Tidsskrift for Religionslærerforeningen for Gymnasiet og HF* 1 – 97, s. 8-19, 1997.
- Jørgensen T.: Det almindelige Præstedømme. En aktuell dogmatisk perspektivering. i: Kirkeretsantologi 1997, s. 31-44, Århus 1997.
- Jørgensen T.: Volkskirche und Taufe. Initialritus und Bad der Wiedergeburt. i: *Das Sakrament der Heiligen Taufe. Veröffentlichungen der Luther-Akademie Ratzeburg*, s. 79-90, Erlangen 1997.
- Jørgensen T.: Kan kirken have flere meninger? Den rene lære i et pluralistisk samfund. Nogle dogmatiske og retsteologiske overvejelser. *Norsk Teologisk Tidsskrift* 4, s. 195-204, Oslo 1997.
- Jørgensen T.: Kristus, kristendommen og de andre religioner. *Mission. Nordisk Missionstidsskrift* 2, s. 21-22, Hellerup 1997.
- Jørgensen T.: Kødets opstandelse. *IKON* 18. marts 1997, s. 18-19, Århus 1997.
- Jørgensen T.: "Menneske først og christen saa – det er et hovedstykke". "Østen og vi". *Den Nordiske Kristne Buddhismisjon* 3, Oslo 1997.
- Olsen J.H.: Contextualised Christology in Tropical

- Africa? Swedish Missiological Themes 3-4/1997, s. 15, Uppsala 1997.
- Olsen J.H.: "Kristendom og religionerne" og missionens opgave. Nordisk Missionstidsskrift 2/1997, s. 19-21, København 1997.
- Pallesen C.: Teologi som "trivialmaskine". Præsteforeningens Blad 1997/36, s. 827-34, København 1997.
- Westergaard P.K.: "... prædestinationen hos Paulus, er ...". i: Helsingør Stiftsbog 1997, s. 49-60, Helsingør 1997.
- Westergaard P.K.: "... en murer, som har lært latin" – en indledende bemærkning. Slagmark 27, Århus 1997.
- Wolf J.: Etikken og universet. i: Kamp må der til. "Natur og etik"., s. 15, Hadsten 1997.
- Wolf J.: Etikken og universet. Fønix 3. okt. 97, s. 10, København 1997.
- Wolf J.: Etikken og universet. Præsteforeningens Blad 18.1997, s. 10, København 1997.

Det juridiske Fakultet

Dekanens beretning

I 1997 blev en grundlæggende revision af fakultetets langtidspan udarbejdet. Planen består af overordnede målsætninger for fakultetet i et 7-årigt perspektiv, det vil sige for perioden 1998-2004. Endvidere består den af statusafsnit, drøftende afsnit, som sætter målsætningerne i perspektiv, samt handlingsplan for 1998. I det hele et godt arbejdsredskab for de kommende år.

I langtidspanen er indarbejdet mange af anbefalingerne fra evalueringsrapporten vedrørende jurauddannelserne. Det drejer sig særligt om udviklingen af den juridiske uddannelse, hvor fakultetet på en række områder har fastsat målsætninger. Heriblandt skal nævnes, at fakultetet finder det væsentligt at udvikle gode undervisningsformer med hovedvægt på gennemgang af overordnede principper, centrale begreber, reglernes baggrund og typiske anvendelsesområde. Og som noget helt fundamentalt med kraftig tilskyndelse for de studerende til mere aktiv studievirksomhed.

Det er endvidere fakultetets opfattelse, at der er behov for at styrke og videreudvikle allerede påbegyndte aktiviteter vedrørende inddragelse af konfliktforebyggende perspektiver i undervisningen. Denne målsætning forudsætter, at sådanne perspektiver fremover anlægges i såvel lærebøger, undervisning og eksamen. Det tilstræbes generelt, at nye lærebøger imødekommer behovet for en anden faglig og pædagogisk tilgang end den mere traditionelle indlæringsmetode. Eksempelvis kan peges på en mere diskuterende tilgang med inddragelse af et bredere – historisk, sociologisk og politologisk betonet – perspektiv.

I 1997 indledtes et omfattende arbejde med udarbejdelse af en ny studieordning, indeholdende bl.a. tanker om omlægning af eksamener samt omlægning af det samlede undervisningsudbud. Fra efterårssemesteret 1997 har alle studerende på 1. år fået tilbud om deltagelse i såkaldt strukturerede studiegrupper, hvor de under ledelse af en lønnet gruppeleder – en ældre studerende – opøver færdigheder med hensyn til at fordybe sig i stoffet. En forudgående forsøgsordning har givet særdeles gode resultater, og fakultetet satser derfor på en videreførelse af ordningen.

Fakultetets finansielle situation

Fakultetets økonomi har i 1997 udviklet sig godt. Fakultetet er i den gunstige situation, at det har været muligt at opbygge reserver, hvoraf fakultetet imidlertid har måttet budgettere med 7 mio. kr. for at få 1998 budgettet til at hænge sammen. Det

te træk på reserverne er bl.a. nødvendiggjort af den igangværende ekspansion i antallet af faste lærere, andet personale samt bygninger etc.

Rekrutterings- og fastholdelsesproblemer

I 1997 videreførtes således bestræbelserne med at øge antallet af faste lærere ved fakultetet. I fakultetets langtidspan er fastsat målsætninger for øget rekruttering. I løbet af de kommende år ønsker fakultetet at udvide antallet af faste lærere fra de nuværende 37 til 65 i år 2004, hvilket indebærer en gennemsnitlig tilvækst på 4 pr. år. Tilsvarende ønsker fakultetet at øge antallet af ph.d.-studerende fra 35 til 63 i år 2004, ligeledes med en gennemsnitlig tilvækst på 4 pr. år. Selvom rekrutterings- og fastholdelsesproblemer stadig giver anledning til vanskeligheder, anses de anførte mål for realistiske.

Som led i rekrutterings- og fastholdelsesbe- stræbelserne påbegyndtes i 1997 overvejelser vedrørende fakultetets lønpolitik med sigte på gennemførelse af nyt lønsystem fra 1998.

Formidling:

I bestræbelserne på at forøge kontakten til den juridiske offentlighed afholdtes i efteråret et censor-møde. Det er intentionen fremover årligt at afholde disse møder for derved at skabe et forum for tættere kommunikation med den centrale del af den juridiske offentlighed.

Fakultetet begyndte i løbet af 1997 ugentlig ud-sendelse af nyhedsbrevet "paragraffen" via e-mail til alle faste medarbejdere og ph.d.-studerende. Nyhedsbrevet indeholder informationer om ar-rangementer, kurser o.lign. og er blevet meget po-sitivt modtaget.

Dekanvalg

I slutningen af 1997 var der valg til dekan og prodekan posterne. Både den siddende dekan profes-sor, dr. jur. Steen Rønsholdt og prodekan profes-sor, dr. jur. Mads Bryde Andersen ønskede at gå af. Idet der ved fakultetet var fuld enighed om nybe-sættelse af posterne, blev der traditionen tro af-holdt fredsvalg, med henholdsvis professor Vagn Greve som dekan og lektor, dr. jur. Jens Kristian-sen som prodekan.

Steen Rønsholdt

Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i jura for 1996

Sølvmedalje: Kristina Miskowiak, "Ytringsfrihed og ansvar – Konflikten i dansk ret mellem ytringsfri-hed og straf for racediskriminerende ytringer i et internationalt og komparativt lys".

Det retsvidenskabelige Institut A

Undervisningsvirksomhed:

Den undervisning, instituttet udbyder, omfatter en række af fagene på studiets grunduddannelse, de almene fag retslære og retshistorie samt en række fag på overbygningsuddannelsen, bl.a. immaterialret, konkurrenceret, IT-ret, praktisk aftaleret og selskabsret.

Forskningsvirksomhed:

Forskningen ved Det retsvidenskabelige Institut A dækker et bredt emneområde inden for den anvendte jura (retsdogmatikken) og den almene (retslære/retsfilosofi, retshistorie, kriminologi og retssociologi). Den følgende oversigt er systematiseret under et antal faglige hovedområder. Enkelte forskningsprojekter falder ikke nødvendigvis inden for et sådant område.

1. Formueret

Mads Bryde Andersen har afsluttet et større aftaleretligt projekt med udsendelsen af lærebogen *Grundlæggende aftaleret*.

Christian Johansen har arbejdet med et projekt om ændringsretten i længerevarende kontraktforhold, særligt i entrepriser- og fabriktionsforhold.

Jens Valdemar Krenchel har videreført sit forskningsprojekt om loyalitetspligt i kontraktforhold, og har afsluttet et mindre projekt vedrørende foreningsbegrebet.

Eva Smith har i 1997 arbejdet med rådgivningsansvar i forskellige europæiske lande bl.a. som formand for rådgivningsudvalget under Erhvervsministeriet, og har foretaget foreløbige, intereuropæiske, studier over kriminalitet udøvet af unge fra minoritetsgrupper.

Vibe Garf Ulfbeck har videreført sit projekt om "Kontraktens relativitet".

2. Selskabsret

Jesper Lau Hansen har videreført sit projekt om fondsbørsret, hvor dette retsområde søges analyseret og indplaceret i det øvrige retssystem.

Thorbjørn Sofsrud har videreført sit projekt om erstatningsansvar for bestyrelsen i aktie- og anpartsselskaber med henblik på opstilling af en model for ansvarsbedømmelsen, der bygger på et beslutningsperspektiv.

3. Proces

Birgitte Brøbech (forældreret 1.1. – 8.9.) har videreført sit ph.d.-projekt, hvis titel er ændret til "Ulovligt tilvejebragte beviser og tilfældighedsfund".

Hans Gammeltoft-Hansen, der har orlov som Folketingets Ombudsmand, har udarbejdet "Strafferetspleje I" og arbejder desuden på artikler vedrørende forfatnings- og kirkeretlige emner.

Eva Smith har endvidere forsket i de retlige problemer vedrørende DNA-profilregistrering.

4. Immaterial- og konkurrenceret

Caroline Heide-Jørgensen har videreført sit projekt om "Konkurrenceretlig regulering af tjenesteydelser – med særligt henblik på liberale erhverv".

Ingrid Brix Jensen (deltidsorlov fra 1.5.) har videreført sit projekt om "Immaterialret – retsværn og kreditorforfølgning", der behandler tings- og kreditorforfølgningsretlige spørgsmål i forbindelse med hel og delvis overførelse af immaterialrettigheder.

Mogens Koktvedgaard har videreført arbejdet med harmoniseringen af den europæiske patent- og varemærkeret (til dels i forbindelse med formandskabet for Erhvervsministeriets rådgivende udvalg for industriel ejendomsret). Han har desuden arbejdet med den konkurrenceretlige lovreform i forbindelse med udarbejdelsen af en ny udgave af lærebogen i Konkurrenceret (udkom i august 1997) og afsluttet arbejdet vedrørende biblioteksvæsenet og informationsteknologien med afgivelse af betænkning herom.

Morten Rosenmeier har påbegyndt en retssammenlignende afhandling om værkslæren i anglo-amerikansk og kontinentaleuropæisk ophavsret.

Jens Hemmingsen Schovsbo har videreført projektet "Overdragelse af immaterialrettigheder".

5. IT-ret

Mads Bryde Andersen har arbejdet med IT-rettens almene problemer, og har i den forbindelse udsendt en foreløbig version af en lærebog om IT-ret, der har været anvendt ved undervisningen i overbygningsfaget af samme navn. Som formand for eller medlem af en række sagkyndige nationale og internationale fora (herunder IT-sikkerhedsrådet, Information Society Forum, Legal Advisory Board, Justitsministeriets Udvalg om Papirløs Tinglysning, om Økonomisk Kriminalitet og Data-kriminalitet og om Registerlovgivningen) har han ligeledes arbejdet med retspolitiske aspekter af den digitale teknologi.

6. Retslære

Mads Bryde Andersen har videreført arbejdet med en fremstilling af juridiske metodespørgsmål for jurastuderende.

Henrik Palmer Olsen har arbejdet på en analyse af magtfordelingslæren, der er baseret på idéhistoriske, rationalistiske og historisk-faktuelle perspektiver.

7. Folke- og EU-ret

Morten Broberg har afsluttet arbejdet på ph.d.-afhandlingen "The Notion of Community Dimension – An analysis of the European Commission's jurisdiction to vet mergers under the EC Merger Regulation".

Dorthe Dahlgaard Dingel (barselsorlov indtil 21.5.) har videreført sit projekt om de internationale regler for udbud af offentlige kontrakter i EU-retlig belysning.

Ole Due har udgivet flere essays om europaretlige emner med særlig vægt på EF-domstolens virksomhed, herunder inden for menneskerettighedsområdet.

Dorte Køhler Frandsen har færdiggjort sit ph.d.-projekt "The European Court of Justice – Towards a New Balance Between Integration and Sovereignty?".

Nick Hækkerup har videreført sit projekt om "Kontrol og sanktioner i EF-retten. Bekæmpelse af uregelmæssigheder overfor Fællesskabets budget".

Anne Lise Kjær har påbegyndt et projekt om "Retspluralisme og flersprogethed i den EU-retlige integrationsproces: Om samspillet mellem ret og sprog ved fortolkning og anvendelse af fællesskabsretten".

Hjalte Rasmussen har arbejdet på udgivelse af en bog om EF-domstolen. Han har desuden fortsat sit arbejde som medlem af ledelsen af Copenhagen research project on European Integration, som efter afslutningen af den første 4-årige periode fik bevilget yderligere 3 år med henblik på at styrke dansk EU-integrationsforskning på tværdisciplinært grundlag.

Lise Skovby har fortsat undersøgelsen af forholdet mellem parterne i transportaftaler med henblik på udgivelse i 1998. Hun har endvidere fortsat studier af ejendomsretten, herunder international ejendomsret.

8. Retshistorie

Pernille Ulla Knudsen (barselsorlov indtil 1.9.) har videreført sit ph.d.-projekt "Byfogedens dømmende og udøvende magt 1600-1800".

Henrik Stevnsborg har forsket i krigen 1864, herunder regentens stilling i perioden mellem Junigrundloven 1849 og Novemberforfatningen 1863. Desuden har han fortsat sine studier i politiets forhold og i denne forbindelse bl.a. beskæftiget sig med politiopgavers overførelse fra offentligt til privat regi.

Ditlev Tamm har arbejdet med en engelsk-sproget fremstilling af romerret og europæisk retsudvikling, med dansk forvaltningshistorie i det 19. århundrede, med forberedelsen af en udgivelse af danske rettertingsdomme 1537-1660 og med en bog om dansk konservatismes historie.

9. Kriminologi og retssociologi

Ulla V. Bondeson har udgivet en rapport om "The Nordic Moral Climates" og publiceret flere artikler inden for kriminologiske og retssociologiske emner.

Redaktionshverv af videnskabelige tidsskrifter:

Mads Bryde Andersen er medlem af redaktionskomitéen for Computer Law and Security Report, Datasikkerhedsbladet, The EDI Law review og Lov & Data. Er desuden ansvarshavende redaktør for Gad JURI DISC og Nyt fra UBVA.

Ole Due er medredaktør og medforfatter af EU-Karnov. Er desuden medlem af redaktionskomitéen for "EU-ret og Menneskeret" samt formand for bestyrelsen for "Nordic Journal of International Law".

Hans Gammeltoft-Hansen er medredaktør af Kirkeretsantologi 1997.

Ingrid Brix Jensen er medlem af redaktionskomitéen for RETFÆRD, Nordisk juridisk tidsskrift.

Mogens Koktvedgaard er redaktør af Ugeskrift for Retsvæsen, litterær afdeling, samt dansk redaktør for Nordiskt Immaterielt Rättsskydd (NIR).

Henrik Palmer Olsen er medlem af redaktionskomitéen for RETFÆRD.

Arbejde inden for kollegiale organer:

Mads Bryde Andersen er institutleder og prodekan. Er desuden medlem af Fakultetets Edb-udvalg, Biblioteksudvalg og Kursusudvalg samt medlem af eller formand for en række andre udvalg under Kursusudvalg og Fakultetsråd.

Ulla V. Bondeson har været ekspert hos OSTC for bedømmelse af kriminologiske forskningsansøgninger. Er medlem af Justitsministeriets kriminalpolitiske udvalg, Dansk Kriminalistforenings bestyrelse og Conseil de Direction du Centre International de Criminologie Comparée, Montréal. Er endvidere medlem af bestyrelsen for Institut Vasco de Criminologia, Universidad del Pais Vasco, San Sabastian samt vice president for the International Society for Criminology.

Ole Due er bestyrelsesformand i Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI), medlem af kuratoriet for Europäische Rechtsakademie Trier og af Honorary Advisory Council of European Law Research Center at Harvard Law School. Er desuden formand for Dansk Forening for Europaret.

Dorte Køhler Frandsen er medlem af ph.d.-studienævnet, er administrator af fakultetets internationale processpil samt sekretær for "The European Law Moot Court Society".

Christian Johansen er medlem af ph.d.-studienævnet.

Mogens Koktvedgaard er medlem af ph.d.-studienævnet og er desuden formand for Dansk Sel-

skab for Ophavsret, Retsinformationsrådet, Erhvervsministeriets rådgivende udvalg for industriel ejendomsret, Teleklagenævnet, Radio- og TV-reklamenævnet, Service 900-Nævnet samt Satellit- og Kabelnævnet. Han er endvidere næstformand for Registrerrådet og formand for Kulturministeriets udvalg vedrørende biblioteksvæsenet og informationsteknologien (UBIS).

Henrik Palmer Olsen er medlem af Det juridiske Fakultets forskningsintergruppe.

Jens Hemmingsen Schovsbo er medlem af bestyrelsen for Nordisk Kollegium som repræsentant for Københavns Universitet.

Lise Skovby er dansk korrespondent til UNIDROIT's Uniform Law Review.

Eva Smith er formand for Det kriminalpræventive Råd og medlem af Justitsministeriets strafferechtsplejeudvalg samt af Europarådets komite vedrørende racisme og fremmedhad (ECRI).

Henrik Stevnsborg er medlem af det juridiske studienævn og suppleant i Det juridiske Fakultetsråd. Er desuden medlem af bestyrelsen for Rejsefonden for juridiske kandidater og studerende samt fagleder på Tværfag, 3. år.

Ditlev Tamm er konsulent for Lenskontrollen (Civilretsdirektoratet), formand for Revisorkommissionen (Erhvervs- og Selskabsstyrelsen), suppleant i Konkurrenceankenævnet, medlem af bestyrelsen for Société Jean Bodin samt Beirat for Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte, Frankfurt M.

Rejser, kongresdeltagelse og foredrag:

Mads Bryde Andersen har været medarrangør og foredragsholder ved IFIP-SEC-konferencen i København (maj). Har desuden holdt foredrag ved en række konferencer i ind- og udland, herunder Dansk Dataforenings sikkerhedskonference i København (januar), OECD's forbrugerkonference (marts), nordisk bankjuristmøde i Ålesund (juni), Nordisk retsinformatik-konference i Bergen (september) og ECLA's konference i Bergamo (oktober). Han har endvidere holdt gæsteforelæsninger ved Juridisk Institut på Handelshøjskolen i København og Matematisk Institut ved Aarhus Universitet. Som formand for UNCITRAL's arbejdsgruppe om Digital Signatur har han ledet denne gruppes møde i New York (februar) samt et ad hoc-ekspertmøde (september i Wien). Har i øvrigt været dansk delegeret ved AIPPI-konferencen i Wien (april), deltaget i Nordisk Ophavsretssymposium i Trondheim (juni), været på studieophold ved Unidroit i Rom (juni-juli) og deltaget i ICC-møde i Paris om elektronisk handel (november).

Ulla V. Bondeson har holdt foredrag ved University of Madras (januar) og ved Regional Institu-

te of Correctional Administration, Vellore, Indien (januar). Har desuden deltaget i bestyrelsesmøder for Scientific Council and Board of the International Society for Criminology i Paris (maj) og præsenteret papers ved International Center for Social Justice Research VI Biennial Meeting i Potsdam (juni), 7th European Conference on Psychology and Law i Stockholm (september) samt konferencen Crime in Post-Modern Society and its Counter Measures, afholdt af International Society for Criminology og Indonesian Association of Criminology, Bali (december).

Ole Due har bl.a. holdt foredrag ved "Juriststämman 1997" i Stockholm og ved et EF-seminar for dommere og advokater.

Dorte Køhler Frandsen har deltaget i seminar arrangeret af Europe Institute, Edinburgh University, Kommissionens VIP-konference om regeringskonferencen samt seminarer i Dansk Forening for Europaret.

Jesper Lau Hansen har deltaget i et seminar arrangeret af AIJA om investeringsservice direktivet, Barcelona (marts), i "Symposium on Law and Economics" arrangeret af Handelshøjskolen i København (november) og besøgt Institute of Advanced Legal Studies i London (november).

Ingrid Brix Jensen har deltaget i møde i Nordisk Immaterialrättsligt nätverk i Lysebu, Oslo (april).

Christian Johansen har opholdt sig ved Nordisk Institut for Søret i Oslo indtil 1.4. Har desuden deltaget ved disputatsforsvar ved Universitetet i Oslo (oktober).

Anne Lise Kjær har opholdt sig ved EF-domstolen i Luxembourg (juli) og deltaget i The 11th European LSP Symposium on Language for Specific Purposes ved Handelshøjskolen i København (august).

Pernille Ulla Knudsen har deltaget i den 23. nordiske historikerkongres i Tampere, Finland (august).

Mogens Koltvedgaard har holdt foredrag ved Nordisk Ophavsretssymposium i Trondhjem (juni) og har fungeret som opponert ved Stockholms universitet (november). Han blev den 6.5.97 optaget i det Norske Videnskabsakademi.

Jens Valdemar Krenchel afsluttede i januar et længerevarende ophold ved Max-Planck Institut für Ausländisches und Internationales Privatrecht i Hamborg, Tyskland. Har desuden deltaget i The Swedish Network for European Legal Studies konference om The Eurofication of National Law in EU Member States i Sverige (november).

Henrik Palmer Olsen har deltaget i konference om ret, etik og bioteknologi i Århus (januar) og IVR-konference om rets- og socialfilosofi i Buenos Aires (august). Har desuden været på studieop-

hold ved Pantheon-Assas i Paris (oktober) samt ved IALS i London (december). Har endvidere været gæsteforelæser på Roskilde Universitetscenter (april).

Morten Rosenmeier har deltaget i et nordisk immaterialretssymposium i Oslo (april) og foretaget en studierejse til Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht i München (juni-august).

Jens Hemmingsen Schovsbo har holdt foredrag på Stockholms Universitet i forbindelse med "Nätverksprojektet konkurrenslagstiftning och speciallagstiftning" (februar) og på Patentdirektoratets forårsmøde (april). Har desuden undervist på Forskerakademiets patentkursus for ph.d.-studerende.

Eva Smith har holdt foredrag ved ARARE-konferencen i London (januar), ved en konference i Lund arrangeret af Nordisk Forening for Procesret (august) og ved EAPL-konferencen i Stockholm (august).

Henrik Stevnsborg har foretaget arkivrejser til Sønderjylland og Bruxelles.

Lise Skovby har foretaget studier ved EF-domstolens bibliotek i Luxembourg.

Ditlev Tamm har foruden danske faglige foredrag i foreninger, sammenslutninger m.v. deltaget i baltisk retshistorikermøde i Tartu (januar), i Rechtshistorisches Wochenende i Kiel (februar), i symposium om nordisk retlig identitet i Helsingfors (maj), i retshistorikermøde i Tartu (juni), i konferencen "One country, two systems" i Hong Kong (juli), samt i XVIII Conference on Legal and Social Philosophy, Buenos Aires (august). Han har endvidere været på studieophold ved Max-Planck-Institutet i Frankfurt (marts), deltaget i nordisk projekt om historisk kriminalitet i Oslo (april) og holdt gæsteforelæsnings ved universiteterne i Aberdeen, Edinburgh, Zürich, Humboldt Universität i Berlin samt ved Instituto de investigaciones de historia del derecho i Buenos Aires (august).

Gæster ved instituttet:

Doktorand Thorbjørn Ingvarsson, Stockholms Universitet (Mads Bryde Andersen).

Associate professor, dr. Mark Sneddon, Monach University, Australien (Mads Bryde Andersen).

Cand.jur., LL.M. Peter Demény, Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht, München (Morten Broberg).

Professor Stanley Paulson, Washington University, St. Louis, USA (Henrik Palmer Olsen).

Lecturer Stuart Toddington, Hull University, England (Henrik Palmer Olsen).

Mads Bryde Andersen

Stab

VIP: 21,9 årsværk.

TAP: 5 årsværk.

VIP:

Andersen, Mads Bryde; professor.

Bondeson, Ulla V.; professor.

Broberg, Morten; ph.d.-studerende.

Dingel, Dorthe Dahlggaard; kand. stip.

Due, Ole; adjungeret professor.

Frandsen, Dorte Køhler; amanuensis.

Gammeltoft-Hansen, Hans; professor (orlov).

Hansen, Jesper Lau; kand. stip.

Heide-Jørgensen, Caroline; kand. stip.

Hækkerup, Nick; amanuensis.

Jensen, Hanne E. Storm; forskningsassistent.

Jensen, Ingrid Brix; kand. stip.

Johansen, Christian; ph.d.-studerende.

Kjær, Anne Lise; forskningslektor.

Knudsen, Pernille Ulla; ph.d.-studerende.

Koktvedgaard, Mogens Georg; professor.

Krenchel, Jens Valdemar; ph.d.-studerende.

Mortensen, Birgitte Brøbech; kand. stip.

Olsen, Henrik Palmer; adjunkt.

Otken, Peter Rolf Christian; kand. stip.

Rasmussen, Hjalte; professor.

Rosenmeier, Morten Victor Vagn; ph.d.-studerende.

Schovsbo, Jens Hemmingsen; adjunkt.

Skovby, Inge-Lise Folmann; lektor.

Smith, Eva; professor.

Sofsrud, Thorbjørn; forskningsadj.

Stevnsborg, Henrik; lektor.

Tamm, Ditlev; professor.

Ulfbeck, Vibe Garf; adjunkt.

TAP:

Brandt, Ingelise; korrespondent.

Christensen, Hanne; overassistent.

Ebbesen, Lene; korrespondent.

Krogh, Hanne Sonja; eksp. sekretær.

Sandberg, Siv M. Sturesdotter; overassistent.

Skjødt, Britt Ingegærd; korrespondent.

Ørveile, Gerda Margrethe; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Olsen, Henrik Palmer: Rationalitet, Ret og Moral.

Pedersen, Karl Peder: Enevældens amtmænd.

Fondsstøtte:

Forskningsrådene:

– Annuum – div. Forskningsrådsbevillinger (Det Retvidenskabelige Inst. A)

kr. 30.000.

Gangstedfonden:

- European Law Moot Court Competition (Hjalte Rasmussen) kr. 16.500.

Lannungfonden:

- Nordisk Processpil (Hjalte Rasmussen) kr. 25.000.

Margot og Thorvald Dreyers Fond:

- Internationale processpil (Hjalte Rasmussen) kr. 100.000.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

- Internationale regler for indgåelse af offentlige kontrakter (Dorthe Dahlgaard Dingel) kr. 1.204.752.

Publikationer:

Andersen M.B., Rasmussen H.: Om præjudicielle EF-domme og Menneskerettighedskonventionens krav om domsafsigelse "inden en rimelig frist". EU-ret & Menneskeret 4, s. 7, 1997.

Andersen M.B.: Grundlæggende aftaleret. København 1997, 395 s.

Bondeson U.V.: Law and Morality – Collections of Articles, 3rd revised edition. 1997, 450 s.

Bondeson U.V.: The Nordic Moral Climates. København 1997, 118 s.

Bondeson U.V.: Elektronisk overvågning af dømte i hjemmet. Berlingske Tidende, debatartikel 1. december 1997, København 1997.

Bondeson U.V.: Surveys of Victimization in the Scandinavian Countries. i: Law and Human Dignity, s. 344-364, Seoul 1997.

Bondeson U.V.: Victim Costs and Consequences. Korean Journal of Victimology 5, s. 71-80, Seoul 1997.

Broberg M.P.: Forum Shopping and the European Merger Control Regulation. The Columbia Journal of European Law Vol. 3, No. 1, Fall/Winter 1996/1997, s. 109-123, New York City 1997.

Broberg M.P.: A Comment on the Geographic Allocation of Turnover under the Merger Regulation. European Competition Law Review Vol. 18, No. 2, s. 29-35, 1997.

Broberg M.P.: Merger Control in Europe: Comparing the Merger Control Regime of the Community with those of the Member States. World Competition -Law and Economic Review Vol. 20, No. 4, s. 5-37, London 1997.

Broberg M.P.: Commitments in Phase One Merger Proceedings: The Commission's Power to Accept and Enforce Phase One Commitments. Common Market Law Review Vol. 34, No. 4, s. 845-866, The Hague, Holland 1997.

Due O.: Beskyttelsen af Menneskerettigheder i EF

i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjærsum, Klaus Slavensky, Jens Vedsted-Hansen, s. 15, København 1997.

Due O.: The Judicial System of the European Union in the Perspective of the 1996 Intergovernmental Conference. i: Modern Issues in European Law. Nordic Perspective. Essays in honour of Lennart Pålsson, Göran Melander, s. 16, Stockholm 1997.

Due O.: Hvad mener de dog? (Om læsning af EU-domstolens afgørelser). i: Festskrift til Ole Lando, s. 20, København 1997.

Gammeltoft-Hansen H.: Strafferetspleje I. København 1997, 233 s.

Gammeltoft-Hansen H.: Det almindelige præstedømme og Folkekirkens styre – juridisk set. i: Kirkeretsantologi 1997, s. 107-127, Århus 1997.

Gammeltoft-Hansen H.: Om fodnoter og andet notestof. Ugeskrift for Retsvæsen, s. 291-293, København 1997.

Gammeltoft-Hansen H.: Det almindelige præstedømme og Folkekirkens styre – juridisk set. i: Kirkeretsantologi 1997, s. 107-127, Aarhus 1997.

Hansen J.L.: Forskellige friheder: Etablering og tjenesteydelser. Tidsskrift for Rettsvitenskap 4, s. 609, Oslo 1997.

Hansen J.L.: Anmeldelse af E. Werlauff "Børsret". Ugeskrift for Retsvæsen 37, s. 361, København 1997.

Koktvedgaard M.: Lærebog i Konkurrenceret, 3. udgave. København 1997, 347 s.

Koktvedgaard M., Levin M.: Lårobok i Immaterialrätt, 5. udgave. Stockholm 1997, 432 s.

Koktvedgaard M.: Nyere udviklingslinier i Ophavsretten. i: Festskrift til Stig Strömholm, s. 535-543, Uppsala/Göteborg 1997.

Koktvedgaard M.: Reformovervejelser vedrørende den nordiske Varemærkeret. i: Festskrift til Birger Stuevold Lassen, s. 579-584, Oslo 1997.

Krenchel J.V., Hansen S.F.: Refleksioner over foreningsbegrebet. Ugeskrift for Retsvæsen (UfR) 25, s. 9, Danmark 1997.

Olsen H.P.: Rationalitet, Ret og Moral. København 1997, 209 s.

Olsen H.P.: Jura på liv og død. Retfærd 76, s. 17-31, Oslo, Norge 1997.

Olsen H.P., Toddington S.: Unnatural Fears about natural Law. Hull University Student Law Journal, s. 9-19, Hull, England 1997.

Olsen H.P.: Uddrag fra en dansk-hollandsk konference om ret, etik og bioteknologi. Retfærd 79, s. 57-63, Oslo, Norge 1997.

Rasmussen H.: Anmeldt: Ola Wiklund, EG-Domstolens tolkningsutrymme: Om förhållandet mellan normstruktur, kompetensfördelning och tolkningsutrymme i EG-rätten. Juridisk

- Tidsskrift Sårtryck ur Juridisk Tidsskrift 96-97, Nr 4 s. 1032-1044, Stockholm 1997.
- Rasmussen H.: The Danish Maastrich-Ratification Case. The Irish Jurist/Journal of European Integration XXX 32, s. 77-101, Irland (Dublin), UK (Essex) 1997.
- Rasmussen H.: Europol-ratifikation: Grundlovens § 19 eller § 20? Juristen Nr. 7, September 1997, s. 293-314, København 1997.
- Rasmussen H.: Amsterdam-traktatens stærke miljøgaranti. Ugeskrift for Retsvæsen Særtryk, Ugeskrift for Retsvæsen, 1997, s. 437-447, København 1997.
- Rasmussen H.: Grundlovens § 20 – Oprindelse og fremtid. i: Kommentar til Grundloven, s. 293-314, København 1997.
- Schovsbo J.: Som skabt for hinanden – Immaterial- og konkurrenceretlig beskyttelse af kompatible produkter. Nordiskt Immaterialt Rättsskydd 1, s. 32, Stockholm 1997.
- Schovsbo J.: Ophavsrettens monopolproblemer. i: Ånd og rett – Festskrift til Birger Stuevold Lassen, Viggo Hagstrøm m.fl., s. 13, Oslo 1997.
- Smith E.: Man merkt die Absicht.... Om forslaget om et DNA- profilregister. Lov & Ret 1997, København 1997.
- Smith E.: Varetægtsfængsling. Fængselsfunktionæren 6/1997, s. 11, København 1997.
- Stevnsborg H.: Ret og fortælling. i: Traditioner er mange ting – Festskrift til Iørn Piø. Foreningen Danmarks Folkeminders Skrifter nr. 88, s. 325-328, København 1997.
- Stevnsborg H.: Anmeldelse af dansegilde og mordbrand. Vejledning om retsbetjentarkiver ved Niels H. Frandsen. Personalthistorisk Tidsskrift 1997, s. 108-109, København 1997.
- Stevnsborg H.: Profitpolitiet. Dansk Politi 1997:7, s. 38-39, København 1997.
- Tamm D.: Roman Law and European legal history. København 1997, 277 s.
- Tamm D., Stevnsborg H.: Med lov skal land bygges II. Rethistoriske afhandlinger. København 1997, 276 s.
- Tamm D.: Kongens, statens eller folkets tjener? – dansk embedsmandsetik set i et historisk perspektiv. i: Politikere og embedsmænd. 2. udgave. Jens Peter Christensen, Johannes Due, Tim Knudsen og Ditlev Tamm, s. 49-62, København 1997.
- Tamm D.: The Baltic Sea, Nordic Legal History and the Baltic States. i: Law, Economics and Business in the Melting Pot, Børge Dahl & Rei Shiraori, s. 59-70, København 1997.
- Tamm D.: Om ret og religion i 1600-tallet. i: 1600-tallets ansikte, Sten Åke Nilsson og Margareta Ramsay, s. 107-119, Sverige 1997.
- Tamm D.: Assistance in Conflicts Resolution. The Nordic Countries. i: Assistance in Conflicts Resolution. – Third Part, s. 277-288, Bruxelles 1997.
- Tamm D.: Efterskrift. i: Retsopgøret efter besættelsen, 3. udg., s. 789-794, København 1997.
- Tamm D.: Domstolene som statsmagt – set med en retshistorikers øjne. UfR, s. 87-95, København 1997.
- Tamm D.: Beccaria et le climat de réformes dans les pays du nord. i: Beccaria et la culture juridique des lumières, Michel Porret, s. 189-194, Geneve 1997.
- Ulfbeck V.G.: Kompensation for skuffede forventninger efter U 1996,200 H. Ugeskrift for Retsvæsen 1, s. 6-11, København 1997.

Det retsvidenskabelige Institut B

Undervisningsvirksomhed:

Instituttets undervisning omfatter for det første en række af fagene på studiets grunduddannelse.

Hovedvægten er lagt på Offentlig Ret, hvortil kommer Almindelig Retslære og Retten i samfundet samt Juridisk Informationssøgning. For det andet udbydes en lang række kurser på studiets overbygning som f.eks. Arbejdsret, Forvaltningslære, Socialret, Mægling samt en række offentlig-retlige og folkeretlige kurser.

Forskningsvirksomhed:

I det følgende angives de hovedforskningsprojekter, som den enkelte medarbejder behandler.

1. Statsforfatningsret

1.1 Komparativ europæisk statsret.

Projektets formål er at beskrive og at analysere den retlige og politiske kontrol mellem parlamenter og regeringer i såvel teori som praksis i et udvalg af europæiske nationalstater.

Baggrunden for projektet, der ikke er EU-retligt, er behovet for at undersøge karakteren af den almene demokratiske balance mellem de styrende og de styrede inden for de enkelte lande for at sikre udviklingen af en harmonisk konsensus i et centralistisk Europa. En sådan viden må anses for grundlæggende for en gensidig forståelse af kvaliteten af de demokratiske livsbetingelser med henblik på nationalstaters, eventuelt regioners, fortsatte stabile eksistens og deres samvirke i og uden for EU (Henning Koch).

1.2 Den slesvigske model i Europa – en juridisk analyse af nationale mindretals rettigheder.

Efter Murens fald har minoriteter præget den europæiske dagsorden. Borgerkrigen i det tidligere Jugoslavien har vist, hvilke katastrofer mindretalskonflikter kan føre til. Samtidig kæmper baskerne for uafhængighed fra både Spanien og Frankrig, og i Nordirland har konflikten efter en længere våbenhvile atter kostet menneskeliv.

På den baggrund undersøger projektet i 1. del den internationale beskyttelse af nationale mindretal, mens de statsretlige problemstillinger analyseres i 2. del. Efter en overordnet gennemgang af de mulige problemer vil skole- og partilovgivning samt forenings- og kirkeretten i Danmark, Tyskland og Østrig blive præsenteret. Denne komparative del skal danne grundlag for konklusionen i 3. del, der bl.a. skal præsentere mulige løsningsmodeller (Sten Harck).

1.3 Den Europæiske Union og det danske folkestyre.

Projektet udspringer af en aktiv deltagelse i dels Europa-Parlamentets arbejde dels i den verserende retssag om Grundloven og Unionstraktaten. Med udgangspunkt i det såkaldte "demokratiske underskud" søges det klarlagt, hvordan Den Europæiske Union påvirker det danske folkestyre, herunder Grundloven. Udover at klarlægge de ydre betingelser for folkestyret, anses det for vigtigt at analysere den samlede retsskabelsesproces og de indirekte – muligvis utilsigtede – virkninger der følger af at EU's institutioner i stigende omfang overtager de nationale rollehavenders opgaver (Ole Krarup).

1.4 Menneskerettigheder og udviklingsbistand i retlig belysning.

Projektet belyser det grundlag som inddragelsen af menneskerettighedsaspektet som henholdsvis positivt og negativt kriterie i dansk udviklingsbistand hviler på. Her analyseres de internationale menneskerettighedsparametre, hvor der særlig fremhæves de områder, hvor de europæiske fortolkninger af enkelte menneskerettighedsbegreber kan adskille sig fra modtagerlandenes, set på baggrund af de relevante internationale og regionale menneskerettighedsinstrumenter. Den form, hvorunder politikken gennemføres, undersøges og diskuteres, f.eks. igennem handlingsplaner og hensigtserklæringer, og hvilke konsekvenser dette har for målsætningens gennemførelse. Endvidere analyseres udviklingen og forholdet mellem den vægt som henholdsvis menneskerettighederne og demokratihensynet har fået i dansk bistand (Lone Lindholt).

1.5 Racediskriminationsforbuddet på arbejdsmarkedet.

Projektets overordnede formål er at beskrive og analysere rækkevidden af forbuddet mod racediskrimination på arbejdsmarkedet i et internationalt, EU-retligt og nationalt retligt perspektiv.

Projektets generelle og metodemæssige del vil omfatte en undersøgelse af folkeretlige kilders værdi på internationalt og nationalt niveau. Desuden vil forskellige tilgange til fortolkning af folkerettens kilder blive undersøgt. Herefter vil de folkeretlige og EU-retlige forpligtelser til bekæmpelse af racediskrimination på arbejdsmarkedet mere konkret blive kortlagt. Endeligt vil Danmarks opfyldelse af disse forpligtelser blive undersøgt (Pia Justesen).

1.6 Interesseafvejning ved partskonflikter, der indebærer inddragelse af menneskerettigheder.

Menneskerettigheder spiller efterhånden ikke blot en rolle i forholdet mellem staten og dens borgere, men også for afgørelsen af retlige konflikter mellem private, idet staten antages at have en pligt til at sikre, at private ikke krænker andre private menneskerettigheder ("den indirekte Drittwirkung"). Projektets emne er en undersøgelse af interesseafvejningen i sager, hvor det må lægges til grund, at der findes en sådan "indirekte Drittwirkung". I projektet undersøges hvilke kriterier, Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol lægger vægt på ved afgørelsen af sager, hvor begge parter principielt kan påberåbe sig en menneskerettighed. Tilsvarende undersøges interesseafvejningen ved de danske domstoles praksis i sådanne sager. Undersøgelsen foretages med henblik på at analysere hvilken betydning det får for menneskerettighedsbegrebet, at regler af menneskeretlig karakter (efterhånden) må inddrages i løsning af konflikter mellem private (Marianne Nørregaard).

1.7 Forfatningskontrol med grundrettigheder – domstolene og lovgivningsmagten.

Formålet med projektet er at diskutere danske domstoles – især Højesterets – mulige fremtidige rolle i beskyttelsen og udviklingen af individets forfatningssikrede menneskerettigheder over for lovgivningsmagten. Der redegøres for, hvor domstolskontrollen i Danmark står i dag, og hvilke generelle tendenser, der evt. kan spores i den nyeste retspraksis. I den retspolitiske del gennemføres komparative studier af forfatningskontrollen i Tyskland og USA med henblik på en diskussion af, hvilke teorier og fortolkningsprincipper og prøvelsesstrategier, der – under hensyn til dansk demokratisk kultur – er legitime i varetagelsen af domstolskontrol med lovgivningsmagten (Jens Elo Rytter).

1.8 Folkekirkens retlige grundstruktur.

Afsluttet en undersøgelse af folkekirkens nutidige situation med speciell vægt på belysning af medlemmernes og de lokale organers kompetence. Folkekirkens forfatning rummer paralleller til spændingen mellem lokalt selvstyre og statens tilsyn (Lisbet Christoffersen).

2. *Forvaltningsret*

2.1 En fremstilling i almindelig forvaltningsret til brug for undervisningen på Offentlig Ret, 3. år (Steen Rønsholdt).

2.2 Forvaltningslære.

Revision af lærebog i forvaltningslære, "Offentlig forvaltning I", 2. udg. (Carsten Henrichsen).

2.3 Persondatabeskyttelse i den offentlige sektor.

Hovedforskningsprojekt vedrørende persondatabeskyttelsen i den offentlige sektor. Persondatabeskyttelsesbegrebet analyseres i et retligt, historisk og kulturelt perspektiv. Persondatabeskyttelsen i dansk ret undersøges med udgangspunkt i sundhedssektoren, hvor de forskellige elementer i databeskyttelsen (registrering, opbevaring, anvendelse, videregivelse, destruktion og arkivering) inddrages med henblik på at diskutere, om persondatabeskyttelsen imødekommer grundlæggende hensyn til beskyttelse af den enkeltes integritet og privatliv (Mette Hartlev).

2.4 Magtfordrejning.

Der arbejdes på et projekt, som skal analysere og diskutere udviklingen af magtfordrejningsgrundsetningen i den almindelige forvaltningsret. Projektet vil med skelen til bl.a. fransk retstænkning redegøre for hovedlinierne i dansk teori, praksis og lovgivning af betydning for denne uskrevne retsgrundsetning og for dens samspil med andre offentlige retlige hjemmelfigurer. Sigtet er at bidrage til en samlet vurdering af forskningerne i magtfordrejningsbegrebets generelle opbygning og konkrete anvendelse (Michael Gøtze).

3. *Retsinformatik*

3.1 Persondatabeskyttelse.

Der arbejdes med en undersøgelse og vurdering af den danske databeskyttelsesret i lyset af implementeringen af direktiv 95/46 EF og den generelle internationale og informationsteknologiske udvikling. Både den generelle regulering i lov om behandling af personoplysninger med tilhørende praksis og den sektorspecifikke regulering inddrages. Det tilstræbes at yde et bidrag til forståelsen af privatlivets fred i det moderne informationssamfund (Peter Blume).

4. *Socialret*

4.1 Der arbejdes på en samlet fremstilling af socialretten.

Denne inddeles i to hoveddele samt en række specialdele. De to hoveddele udgøres af socialrettens to grundelementer i forsørgelsen: Pengeforsørgelse og omsorgsforsørgelse. Hertil kommer beskrivelsen af en række almene principper i socialretten. Af speciemer er foreløbig planlagt bistandslovens regler om børn og unge samt handicappedes socialretlige stilling (Kirsten Ketscher).

5. *Energiret*

5.1 European Energy Law.

Projektet er et fællesprojekt med 8 andre europæiske universiteter og er opdelt i to dele. Første del omhandler den internationale energiret og omfatter 6 kapitler: Introduktion; en beskrivelse af de relevante institutioner; en analyse af miljøaspektets integration i reguleringen af energiforsyningen; reguleringen af handel med energi, herunder Energicharteret; den EU-retlige regulering af energisektoren og endelig en komparativ analyse af de forskellige administrative og reguleringsmæssige rammer, der fastlægges for aktiviteterne af de enkelte lande. Den komparative analyse udarbejdes på grundlag af anden del, der fokuserer på en national gennemgang af organiseringen og reguleringen af de enkelte sektorer – olie, naturgas, kul, elektricitet, varme og miljøforhold. Det er således hele energikredsløbet, der belyses. Projektet vil resultere i en lærebog, der vil blive anvendt i undervisningen på overbygningsfaget International Energy Law and the Environment og udgives på Oxford University Press i 1998 (Anita Rønne).

6. *Arbejdsret*

6.1 Lærebogsprojekt om det arbejdsretlige system.

Fremstillingen tager sigte på at give en samlet fremstilling af det arbejdsretlige system. Hovedvægten lægges på en række centrale problemstillinger, herunder arbejdsrettens placering i forhold til det almindelige juridiske univers (bl.a. kontraktsretten, offentligretten og EU-retten). Derudover behandles grundelementerne i det kollektive organisations- og aftalesystem, kollektive overenskomsters og lovgivnings betydning for ansættelsesforholdet (løn- og arbejdsvilkårene) samt det særlige arbejdsmiljø- og arbejdsskadeforsikringssystem (Jens Kristiansen).

7. *Almindelig Retslære*

7.1 Der arbejdes med udvikling af et lærebogsgrundlag og med specialstudier inden for udvalgte emner (Henrik Zahle).

8. Retten i samfundet

8.1 Fortsatte studier af konfliktløsning i teori og praksis, nu udvidet i højere grad til også at omfatte internationale konflikter (Vibeke Vindeløv)

Universitetsadministration:

Peter Blume: Institutleder for Det retsvidenskabelige Institut B. Medlem af Samarbejdsudvalget. Medlem af Biblioteksudvalget/Institutbiblioteket. Medlem af Biblioteksudvalg I (Rektor). Medlem af bedømmelsesudvalg vedrørende indleveret afhandling for doktorgrad. Formand for bedømmelsesudvalg vedrørende adjunkturer i statsret. Lisbeth Dick: Medlem af Det retsvidenskabelige Institut B's bestyrelse. Kirsten Ehlers: Medlem af Samarbejdsudvalget for Det juridiske Fakultet. Mette Hartlev: Medlem af Samarbejdsudvalget for Det juridiske Fakultet. Carsten Henriksen: Næstformand for Det juridiske Studienævn (vicestudieleder). Formand for Dispensationsudvalg under Det juridiske Studienævn. Medlem af Fagdidaktisk Udvalg under Det juridiske Studienævn. Medlem af Det retsvidenskabelige Institut B's bestyrelse (viceinstitutleder). Medlem af bestyrelsen for Videnskabsbutikken Jur./Samf. (indtil 1/11). Kirsten Ketscher: Medlem af Folkeuniversitetets bestyrelse. Formand for Edb-udvalget ved Det juridiske Fakultet. Lokaleansvarlig for Det juridiske Fakultet. Budgetansvarlig for Det juridiske Fakultet. Henning Koch: Medlem af Københavns Universitets Valgbestyrelse. Medlem af Kursusudvalget. Medlem af Udvalget vedrørende Tværfag. Medlem af Rektoratets Koordineringsgruppe vedrørende det forskningsmæssige satsningsområde Nord-Syd. Ole Krarup: Medlem af bedømmelsesudvalg vedr. professorat i Statsret samt lektorat i Forvaltningsret. Medlem af 2 bedømmelsesudvalg vedr. indleverede afhandlinger for doktorgraden. Jens Kristiansen: Medlem af Det juridiske Fakultetsråd. Lone Lindholt: Det juridiske Fakultets repræsentant i styregruppen for det tværfakultære satsningsområde Nord-Syd. Jens Elo Rytter: Medlem af ph.d.-studienævnet ved Det juridiske Fakultet. Anita Rønne: Koordinator for ERASMUS-program i Energiret. Steen Rønsholdt: Dekan for Det juridiske Fakultet. Lilli Streymnes: Medlem af Det juridiske Fakultetsråd. Vibeke Vindeløv: Formand for Det juridiske Fakultets Intergruppen. Formand for Forskningsintergruppen. Næstformand for Universitetets Internationaliseringsudvalg. Medlem af Biblioteksudvalget. Medlem af Det retsvidenskabelige Institut B's bestyrelse. Henrik Zahle: Medlem af Det juridiske ph.d.-studienævn. Medlem af diverse bedømmelsesudvalg.

Anden administration:

Peter Blume: Medlem af bedømmelsesudvalg ved-

rørende professorat i bibliotekskundskab, Høgskolen i Oslo. Medlem af udvalget vedrørende elektronisk Statstidende (Forskningsministeriet). Medlem af panel for videreuddannelse for akademikere i offentlig administration (RUC). Formand for Biblioteksafgiftsnævnet (Kulturministeriet). Medlem af Registerlovsudvalget (Justitsministeriet). Medlem af bestyrelsen for Dansk Forening for edb og jura. Medlem af Legal Advisory Board, EU, DGXIII. Vicepresident i International Federation of Computer Law Associations. Medlem af følgegruppen for Center for Registerforskning. Medlem af bestyrelsen for Axel H. Pedersens rejseselegat. Medlem af arbejdsgruppen vedrørende formidling af retspraksis (Justitsministeriet). Lisbet Christoffersen: Sekretær/medlem af bestyrelsen i Selskab for Kirkeret. Medlem af præsidiets i Center for Europæisk kirkeret og kirkekundskab. Medlem af arbejdsgruppe i Det mellemkirkelige Råd. Mette Hartlev: Formand for Sundhedsministeriets udvalg om information og samtykke ved forsøg. DJØF-tillidsrepræsentant. Kirsten Ketscher: Chefklønsforhandler for DJØF. Professor II ved Det juridiske Fakultet, Universitetet i Oslo, Afdeling for Kvinnerett. Medlem af arbejdsudvalget vedrørende vielsesritualet for registreret partnerskab. Medlem af Grundlovskomiteen. Henning Koch: Medlem af Folkeuniversitetets programråd. Medlem af Rigspolitichefens styringsgruppe for politiforskning. Medlem af bestyrelsen for Det Danske Center for Menneskerettigheder. Ole Krarup: Medlem af Europa Parlamentet. Jens Kristiansen: Medlem af bestyrelsen for Dansk Forening for Arbejdsret. Medlem af EU-Kommissionens ekspertgruppe om implementering af Arbejdstidsdirektivet. Lone Lindholt: Konsulent for Det Danske Center for Menneskerettigheder's projekter for menneskerettighedsundersøgning for NGO'er og på universitetet. Anita Rønne: Bestyrelsesmedlem i Den danske Olieretsforening. Bestyrelsesmedlem i The Academic Advisory Group, Section on Energy and Natural Resources Law, International Bar Association, London. Steen Rønsholdt: Medlem af Justitsministeriets efteruddannelsesudvalg. Medlem af Det justitsministerielle Udvalg vedr. aktindsigt i personalesager. Vibeke Vindeløv: Medlem af Justitsministeriets Småsagsudvalg. Medlem af bestyrelsen for Center for Etik og Ret. Henrik Zahle: Medlem af Advokatrådets udvalg om retshjælp i forvaltningen.

Udgivervirksomhed/Redaktionelle hverv:

Peter Blume: Medredaktør af Retsvideskab Institut B's Årsberetning 1996. Medlem af editorial board for International Review of Law Computers and Technology. Medlem af redaktionen for Nordisk Årbog for Retsinformatik. Referent af artikler til: Journal of Information, Law and Technology

(JILT). Referent af artikel til Journal of common market studies. Lisbet Christoffersen: Medredaktør på antologien: Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati. Lisbeth Dick: Medredaktør af Retsvidenskab Institut B's Årsberetning 1996. Mette Hartlev: Redaktør af det nordiske tidsskrift Retfærd. Kirsten Ketscher: Medlem af redaktionen af det nordiske tidsskrift Retfærd. Henning Koch: Fagkonsulent for og forfatter til Den Store Danske Encyklopædi: Emne politi. Emne forfatningsret. Fast anmelder (forfatningsret og forvaltningsret) for Ugeskrift for Retsvæsen. Ole Krarup: Medlem af redaktionskomiteen for Social and Legal Studies. Redaktør af Arbejdsretlig i Forlags serie, Lighed for Loven. Jens Kristiansen: Medlem af redaktionen af det nordiske tidsskrift Retfærd. Anita Rønne: Rapportør for Danmark, Journal of Energy & Natural Resources Law, International Bar Association, London.

Peter Blume

Stab

VIP: 18 årsværk.
TAP: 6,1 årsværk.

VIP:

Blume, Peter Erik; professor.
Gøtze, Michael; amanuensis.
Harck, Sten; ph.d.-studerende.
Harhoff, Frederik; docent.
Hartlev, Mette; lektor.
Henrichsen, Carsten Michael; docent.
Justesen, Pia Lynggaard; ph.d.-studerende.
Ketscher, Kirsten; professor.
Koch, Henning; professor.
Krarup, Nina; forskningsass.
Kristiansen, Jens; docent.
Nørregaard, Marianne; kand. stip.
Olsen, Henrik Palmer; adjunkt.
Rytter, Jens Elo; kand. stip.
Rønne, Anita; lektor.
Rønsholdt, Steen; professor.
Vedsted-Hansen, Jens C.; docent.
Vindeløv, Anne Vibeke; docent.
Zahle, Henrik; professor.

TAP:

Dick, Lisbeth Marie; overassistent.
Ehlers, Kirsten; eks. sekretær.
Mikaelson, Grete; overassistent.
Qviste, Inge; korrespondent.
Rønne, Mette Maria Saxtorph; assistent.
Stremnes, Lilli; overassistent.
Westmann, Anja; overassistent.

Fondsstøtte:

ERASMUS ICP-92-NL-2085/10:

– Udvikling af internationale kurser på overbygningen (Annita Rønne) kr. 9.733.

Margot og Thorvald Dreyers Fond:

– Overbygningskursus (Vibeke Vindeløv) kr. 7.426.

Publikationer:

Bentzon A.W.: Dommeres opgaver, uddannelse og baggrund. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 108-118, København 1997.

Blume P.: Domstolenes almene betydning. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 19-28, København 1997.

Blume P.: Juridisk Informationssøgning. 5. udg. København 1997, 1-201 s.

Blume P.: Redegørelse vedrørende persondataskyttelse. København 1997, s. 99-110, Publikationsart diverse.

Blume P.: The data protection directive and Danish law. International review of law computers and technology vol 11, s. 65-77, London 1997.

Blume P.: Denmark. i: Information sources in law, 2.ed., s. 149-162, London 1997.

Blume P.: Transposition of the data protection directive in Denmark. i: EC Data Protection Directive, s. 30-38, Darmstadt 1997.

Blume P.: Offentlighed i informationssamfundets forvaltning. Ugeskrift for Retsvæsen, s. 171-178, København 1997.

Blume P.: Ret som information. i: Ånd og Rett, s. 195-202, Oslo 1997.

Blume P.: Registerforskning og privatliv. Samfundøkonomen 4, s. 49-53, København 1997.

Blume P.: Privacy as a theoretical and practical concept. International review of law computers and technology vol 11 no 2, s. 193-202, Oxford 1997.

Blume P.: Konflikter og ret. Ugeskrift for Retsvæsen, s. 528-530, København 1997.

Harck S.: Individets (frie) valg af nationalitet. Retfærd 77, s. 40-50, København 1997.

Harhoff G.F.K.: Consonance or Rivalry? Calibrating the Efforts to Prosecute War Crimes in national and International Tribunals. i: Duke Journal of Comparative & International Law, s. 571-596, North Carolina, USA 1997.

Harhoff G.F.K.: Palestinian Self-government viewed from a Distance: An International Legal Comparison between Palestinian Self-government and Greenland's Home Rule. i: Palestine Yearbook 1994/95, Anis F. Kassim (red.), s. 55-77, Holland/USA 1996.

Hartlev M.: På rette vej. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 89-107, København 1997.

Hartlev M.: Dilemmaer i forholdet mellem om-

- sorg og personværn. Retfærd 76, s. 4-16, Oslo, Norge 1997.
- Hartlev M.: Mennesker som forsøgs personer – beskyttelse af den personlige integritet og autonomi. i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjærum, Klaus Slavensky, Jens Vedsted-Hansen, s. 211-240, København 1997.
- Hartlev M.: Forvalterens etiske dilemma. Socialkritik (Tidsskrift for social analyse 8, debat) 49, s. 93-96, 1997.
- Hartlev M.: Retten til information i helsesektoren. Åbo Akademi, Finland 1997, 85-98 s.
- Henrichsen C.M.: Retssikkerhed og moderne forvaltning. En retspolitisk studie i samspillet mellem stat, forvaltning og borger. København 1997, 1-667 s.
- Henrichsen C.M.: Fra undersøgelsesretter til undersøgelseskommissioner. En kommentar til bet. nr. 1315/1996 afgivet af Udvalget vedrørende Undersøgelsesorganer. Juristen 5, s. 220-235, København 1997.
- Henrichsen C.M.: Anmeldelse af Jens Peter Christensens doktordisputats, Ministeransvar. Politica 1/1997, s. 311-315, Institut for Statskundskab, Århus 1997.
- Henrichsen C.M.: Offentlig forvaltning I. Lærebog i Forvaltningslære (2.rev.udg.). København 1997, 1-394 s.
- Henrichsen C.M.: Domstolens kontrol af administrativ skønsudøvelse. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 189-198, København 1997.
- Justesen P.L.: Menneskerettighedernes status i dansk ret. i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjærum, Klaus Slavensky, Jens Vedsted-Hansen, s. 105-125, København 1997.
- Justesen P.L.: Who is a refugee in Denmark. i: Who is a refugee – A comparative case law study, Jean Yves Carlier m.fl., s. 291-337, 1997.
- Ketscher K.: Proces om hjemmehjælp. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 145-158, København 1997.
- Ketscher K.: Rapport fra et af biskopperne nedsat udvalg vedr. kirkelig velsignelse af registreret partnerskab. i: Registreret partnerskab, samliv og velsignelse, Lars Ole Gjesing, Inger Koch-Nielsen, Jens Chr. Nielsen m.fl., s. 17-26, Århus 1997.
- Ketscher K.: Retssikkerhet og livskvalitet for utviklingshæmmede – Rettigheter, værn og kontrol som retslige virkemidler. Retfærd 77 – Nordisk Juridisk Tidsskrift 20. årgang, nr. 2, s. 90-95, Oslo 1997.
- Ketscher K.: Legal Regulation on Handicap Matters. i: European Disability Law, Santiago Muñoz Machado og Rafael De Lorenzo, s. 607-617, Madrid 1997.
- Koch H.: At dømmе politikere. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 65-80, København 1997.
- Koch H.: Dommerret – om forfatningsdomstol, menneskerettigheder og overpositiv ret i Tyskland. i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjærum, Jens Vedsted-Hansen, s. 325-348, København 1997.
- Koch H.: Rigsretten i Danmark – erfaringer og reformbehov på grundlag af Tamil-sagen. i: Makt uten ansvar? Om riksrretten i vår tid, s. 27-42, Oslo 1997.
- Krarup O., Bonde J.P.: Grundloven og EU. København 1997, 1-287 s.
- Krarup O.: Retten til grundlovsprøvelse. i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjærum, Klaus Slavensky og Jens Vedsted-Hansen, s. 349-360, København 1997.
- Krarup O.: Grundlovssagen. Notat-Grafiske-København 1997, 1-15 s.
- Krarup O.: Grundlovsdommen. København 1997, 1-111 s.
- Krarup O.: Grundloven og EU. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 49-64, København 1997.
- Kristiansen J.: Menneskeretskonventionen og det fagretlige processystem. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 159-170, København 1997.
- Kristiansen J.: Lønmodtagerbeskyttelse i Dansk Arbejdsret. København 1997, 1-500 s.
- Kristiansen J.: Overenskomstens Retsvirkninger. i: FAKTA/Personalejura, Jens Kristiansen, Mariann Norrbom og Torkild Justesen, kap. 21 (15s.), København 1997.
- Kristiansen J.: Det danske arbejdsretssystem og internationale forpligtelser. i: SALA's Jubilæumsskrift "SALA 1947-1997", s. 72-76, København 1997.
- Lindholt L.: Dansk bistand og menneskerettigheder. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 171-188, København 1997.
- Lindholt L.: Menneskerettighedsaspektet i dansk bistandspolitik. i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjærum, Klaus Slavensky og Jens Vedsted-Hansen, s. 499-529, København 1997.
- Lindholt L.: Questioning the Universality of Human Rights. The African Charter on Human and Peoples' Rights in Botswana, Malawi and Mozambique. Aldershot, England 1997, 1-307 s.
- Nørregaard M.: Anmeldelse af "Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk

- perspektiv". Ugeskrift for Retsvæsen B, s. 401-402, København 1997.
- Petersen J.E.: Boganmeldelse, Joakim Nergelius: Konstitutionellt rättighetskydd – Svensk rätt i et komparativt perspektiv, 1996. Juristen 2, s. 89-97, København 1997.
- Petersen J.E.: Forfatningskontrol – om mod, vilje og modvilje. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 81-88, København 1997.
- Rønne A.: Alternative Approaches to Regulatory Agency Structures and Powers: Eastern and Western Europe. Journal of Energy & Natural Resources Law Vol 15, no 1, s. 41-50, London 1997.
- Rønne A.: Energy Law Developments in the European Union and Poland. i: Telecommunications and Energy in Systemic Transformation. International Dynamics, Deregulation and Adjustment in Network Industries, P.J.J. Welfens G. Yarrov (eds.), s. 335-347, Berlin 1997.
- Rønne A.: The Legal Dimension of Sustainable Development with the Emphasis on the Energy Sector. Retfærd Special Issue/Law and Ecology, s. 54-66, København 1994.
- Rønsholdt S.: Nogle Spørgsmål om domstolskontrol med lovgivningsmagten. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 29-48, København 1997.
- Vindeløv A.V.: Konflikt håndtering i et samfunds- og individperspektiv. i: Retten i samfundsmæssig belysning, Flemming Balvig, Helle Blomquist, Kasper Lindhardt, Ib Nyhus, Annika Snare & Vibeke Vindeløv, s. 237-264, København 1997.
- Vindeløv A.V.: Konflikt håndtering ved domstole og mægling. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 123-144, København 1997.
- Vindeløv A.V.: Konflikt, tvist og mægling – konfliktløsning ved forhandling. København 1997, 1-547 s.
- Zahle H.: En domstolsreform på vej? i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 119-122, København 1997.
- Zahle H.: Alt for mange love er "telefon-love". Kvalitet i lovtillivelsen. Lov og Ret 6, s. 22-24, København 1997.
- Zahle H.: Domstolene skal ikke (længere) være politiske. Lov og Ret 5, s. 26-28, København 1997.
- Zahle H.: On Polycentrism and Legal Pluralism or: Does a Concept such as "Danish Constitutional Law" exist? i: Legal Change in North/South Perspective. International Development Studies, Occasional Paper, nr. 18, S. Arnfred & H. Petersen (ed.s), s. 131-135, Roskilde 1997.
- Zahle H.: Indlæggelse eller frihedsberøvelse – frivillighed eller tvang. Ugeskrift for Retsvæsen 1997B, s. 179-182, København 1997.
- Zahle H.: Markmus og klitmus. i: Retsvidenskabeligt Institut B. Årsberetning 1996, s. 243-247, København 1997.
- Zahle H.: Grundlovens menneskerettigheder: Sammenstødet mellem legalistiske og dynamiske retstraditioner. i: Grundloven og menneskerettigheder i et dansk og europæisk perspektiv, Morten Kjørum, Klaus Slavensky og Jens Vedsted-Hansen, s. 361-380, København 1997.
- Zahle H.: Registre til Dansk Forfatningsret, 2. udg. København 1997, 1-67 s.
- Zahle H.: Om bevisvurdering. København 1997, 1-29 s. Publikationsart diverse.
- Zahle H.: Om bevisbyrde. København 1997, 1-17 s. Publikationsart diverse.
- Zahle H.: Legal Polycentricity. Rechtstheorie. Zeitschrift für Logik Methodenlehre, Normentheorie und Soziologie des Rechts Beiheft 17: Rule of Law, s. 41-49, Berlin 1997.
- Zahle H., Koch L.: Et etisk Råd af sagkyndige og lægfolk. Juristen 8, s. 333-344, København 1997.
- Zahle H., Koch L.: Et Etisk Råd af eksperter og lægfolk. i: Ekspert og medmennesker – om etik i sundhedsvæsenet, Søren Holm og Kim Lützen (red.), s. 181-198, København 1997.
- Zahle H.: Menneskerettigheder. Dansk Forfatningsret bd. 3, 2. udg. København 1997, 1-286 s.
- Zahle H.: Færøsk Hjemmestyre. Dimmalætting 18.- 25. januar, s., Torshavn 1997.
- Zahle H.: Konfliktforebyggelse eller konfliktløsning. Juristen 2, s. 77-81, København 1997.

Det retsvidenskabelige Institut C

Undervisningsvirksomhed:

Instituttets undervisning omfatter for det første en række af fagene på studiets grunduddannelse: Hovedvægten er lagt på familie- og arveret og de formueretlige fag (ejendomsret og obligationsret), hvortil kommer folke- og EU-ret og dele af offentlig ret. For det andet udbydes en lang række kurser på studiets overbygning (kandidatuddannelsen).

Forskningsvirksomhed:

Medarbejdernes forsknings- og undervisningsvirksomhed ligger hovedsagelig inden for følgende retsvidenskabelige fagområder: Formueret, dele af offentlig ret, folke- og EU-ret samt familie- og arveret. En væsentlig del af medarbejdernes forsknings- og undervisningsvirksomhed består i at til-

vejebringe lærebøger og materialesamlinger m.v. som grundlag for undervisningen dels under bachelorduddannelsen, dels under kandidatuddannelsen.

1. *Formueret (Obligationsret og Ejendomsret)*

1.1. Arbejdet med ph.d.-afhandling. Titlen er "Internationale ejendomsretlige konflikter i dansk ret". Afhandlingen belyser udover dansk ret tillige amerikansk ret og internationale konventioner på området, herunder EU-konkurskonventionen. Afhandlingen forventes færdig ultimo august 1998. (Ulrik Rammeskov Bang-Pedersen).

1.2. Påbegyndt udarbejdelse af en fremstilling om dansk rets almindelige og specielle regler om forældelse af fordringer. (Bo von Eyben).

1.3. Der er arbejdet videre med den internationale købelov (FN/CISG-konventionen af 1980), omfattende del I (Field of Application), del II (Formation of Contract), del III (Sale of Goods) samt del IV (Final Provisions). Det i 1997 færdiggjorte arbejde – hvilket udgør 3. og sidste étape i et større CISG-projekt – tager specielt sigte på konventionens anvendelse i Europa, idet der i dette tilfælde er tale om et samarbejde med prof. dr. Herbert Bernstein (Duke University School of Law). Resultaterne er blevet offentliggjort på engelsk som selvstændig publikation, jævnfør nærmere PUF.

Der er endvidere arbejdet med formuerettens harmonisering, bl.a. på europæisk plan. I den forbindelse er EU-lovbogsprojektet (European Civil Code) blevet gjort til genstand for en selvstændig undersøgelse: Lovbogens eventuelle indhold og grundlag samt spørgsmålet om en harmonisering af EU-formueretten "fra oven" overhovedet bør ske. Undersøgelsens resultater er offentliggjort i 1997.

Der er desuden arbejdet med UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Med henblik på et UNIDROIT-indlæg som Danish National Reporter ved en større retssammenliggende verdenskongres i Bristol England i juli 1998 er der udarbejdet en National Report, hvis hovedemne er en sammenligning af UNIDROIT Principles, Chapter 3 om aftalers gyldighed (validity) og de tilsvarende bestemmelser i dansk indenlandsk ret.

Der er desuden arbejdet med den internationale privat- og procesret (PIL). Med henblik på et PIL-indlæg som Danish National Reporter ved samme kongres er der desuden udarbejdet en National Report vedrørende "Danish Private International Law in the 20th Century: Progress or Regression."

Der er udarbejdet en ny udgave af en lærebog, som indgår i det obligationsretlige pensum på grunduddannelsens 2.-3. år.

Der er arbejdet videre med projektet til udvikling af hypertext undervisningsprogrammer: Computer Assisted Legal Instruction (CALI). Som et led i et samarbejde mellem interne og eksterne lærere i de formueretlige fag arbejdes der således fortsat på den videre udvikling af edb øvelser til studenterbrug i grundfagene Formueret (1. År), Ejendomsret samt Obligationsret (2.-3. År). (Joseph Lookofsky).

1.4. Afsluttet arbejdet med kommentar til lov om landbrugsejendomme i samarbejde med landinspektør Chr. Jørgensen, Strukturdirektoratet og professor Helge Wulff, Landbohøjskolen. Afsluttet arbejdet med afhandling om forpagtningssaftaler vedrørende landbrugsjord. Afhandlingen er indleveret til bedømmelse i oktober med henblik på erhvervelse af den juridiske doktorgrad. Desuden fortsat arbejdet vedrørende projektet om Computer Assisted Legal Instruction (CALI), der stiller edb-baserede, juridiske opgaver til rådighed for de studerende. (Peter Mortensen).

1.5. Afsluttet arbejdet med ph.d.-afhandling inden for international privatret. Emnet for afhandlingen er Bruxelles-konventionens regler om domstolens kompetence i sager om aftaler og om erstatning uden for kontrakt, når parterne ikke selv har taget stilling til kompetencespørgsmålet. Reglerne betragtes ud fra en EF-retlig synsvinkel, og målet er at udgå at tage udgangspunkt i et bestemt nationalt retssystem. På den baggrund er det først og fremmest EF-domstolens domme om fortolkningen af konventionen, der gøres til genstand for analyse og fortolkning. Imidlertid inddrages også national retspraksis i betydeligt omfang. I afhandlingen diskuteres de gældende regler og deres begrundelse, ligesom forslag til ændringer inddrages, hvor det er relevant. (Ketilbjørn Hertz).

1.6. Arbejdet med artikler om det forsikringsretlige ulykkesbegreb og det forsikringsretlige forsætsbegreb i lyset af nogle nye højesteretsdomme 2. udg. af bogen fors. ret. Desuden arbejdet med indsamling af materiale til en større forsikringsretlig afhandling. Emnet er i "støbeskeen". Afhandlingen vil bl.a. indeholde en komparativ analyse af dansk-tysk-engelsk ret på området. (Ivan Sørensen).

2. *Folke- og EU-ret*

2.1. Der er arbejdet med et projekt, der har til formål at undersøge den internationale, retlige be-

skyttelse af flygtninge i situationer med massive flygtningestrømme – i teori såvel som i praksis. Fokus vil her være på adgangen til at søge og opnå beskyttelse i udlandet samt omfanget og kvaliteten af denne beskyttelse, når store grupper af flygtninge – en masse – krydser internationale grænser på flugt fra forfølgelse i deres hjemland(e). Rækkevidden og indholdet af visse dele af det nuværende internationale arbejde med at beskytte flygtningene og bistå og hjælpe navnlig modtagerlande i den tredje verden med denne opgave, vil herefter blive beskrevet og analyseret. (Ann Vibeke Eggli).

2.2. Arbejdet med ph.d.-afhandling om relativeværd af og sammenstød mellem menneskerettigheder. Udgangspunktet for dette spørgsmål tages i den situation, hvor centrale menneskerettigheder kolliderer, og der som konsekvens må foretages en afvejning mellem to retskildemæssigt ligeværdige rettigheder. Konkret tages der udgangspunkt i konflikten mellem materielle bestemmelser i FN's kvindekonvention og religionsfriheden, som belyses via et casestudie om muslimske piger i den danske folkeskole. (Anette Lund Hansen).

2.3. Forskningsprojekt om miljøansvar indleveret som afhandling i 1997 med henblik på erhvervelse af den juridiske doktorgrad. (Peter Pagh).

2.4. Der er arbejdet på færdiggørelse af afhandling om diskriminationsbegrebet samt en fremstilling om international arbejdsret. (Lars Adam Rehof).

2.5. Arbejdet har været præget af indsamling af informationer omkring økologi, rå mælk, mejeriprodukter, lovgivning, mikrobiologi, forskning, politik, i Danmark og i andre lande specielt Tyskland og Frankrig til brug for ph.d.-afhandling. (Anne Vitting).

3. *Offentlig ret*

3.1. Arbejdet med bogen "Grundlovsdommen". (Peter Pagh).

4. *Familie- og arveret*

4.1. Arbejdet med publikationerne "Lov om forældremyndighed og samvær med kommentarer" 1997 og "Arveloven med kommentarer" 1997. (Svend Danielsen).

4.2. Afsluttet LL.M. studieforbånd i USA maj 1997. Herefter påbegyndt arbejdet med et forskningsprojekt om børns retsstilling inden for familieretten. Medansvarlig for afholdelse af ph.d.-kursus i bevisret, i hvilken forbindelse er skrevet en endnu

ikke publiceret artikel med titlen "DNA i bevisretligt perspektiv". (Annette Kronborg).

4.2. Arbejdet med ph.d.-kursus i bevisret, i hvilken forbindelse er skrevet en endnu ikke publiceret artikel med titlen "DNA i bevisretligt perspektiv". Endvidere deltaget i Verdenskonferencen for "International Family Law Society" i Sydafrika med et oplæg om regulering af børns samvær med deres forældre. Oplægget vil blive omskrevet til en artikel. I øvrigt arbejdet med problemstillingen børns retsstilling, herunder regulering inden for familien og folkeskolen. (Annette Kronborg).

4.3. Der er arbejdet på en række familieretlige problemstillinger, herunder særlig pensioners behandling på ægtefælleskifte samt børns retsstilling, herunder faderskab og moderskab samt børns forsørgelse. Herudover er arbejdet med en række bio-retlige problemstillinger i nationalt og internationalt perspektiv, herunder kunstig befrugtning, gentest og genscreening, transplantation, sundhedsvidenskabelige informationsbanker, kloning m.v. (Linda Nielsen).

4.4. Arbejdet med forskningsprojekt om ret og etik inden for prænatal genetisk diagnostik, d.v.s. genetisk diagnostik hovedsageligt af befrugtede æg og fostre. Formålet med projektet er at redegøre for og analysere den materielle og processuelle regulering af forsøg og klinisk virksomhed inden for dette område. Det er tanken at drøfte hvilke overordnede etiske principper, der ligger til grund for den materielle regulering, og for så vidt angår den processuelle regulering er formålet at foretage nogle overvejelser over styrings- og kontrolforanstaltningers funktion samt etiske råds rådgivende og debatskabende funktion. Reguleringen i Danmark vil blive sammenlignet med reguleringen i bl.a. de øvrige skandinaviske lande, og der vil efter omstændighederne blive fremsat forslag til ændring af gældende dansk regulering. (Nina Schultz-Lorentzen).

4.5. Arbejdet med ph.d.-afhandling om dementes retsstilling. Indleveres til bedømmelse januar 1998. (Dorthe Vennemose Buss).

5. *Skatteret*

5.1. Arbejdet med "Skattemyndighedernes Kompetence" 3. udg. 1997 og "Om skatterettens egenart", Ånd og rett, Festskrift til Birger Stuevold Lassen på 70-årsdagen. (Svend Gram Jensen).

Studieophold i udlandet:

Ulrik R. Bang-Pedersen: I efterårssemestret ophold ved University of Texas, USA.

Ann Vibeke Eggli: Primo december besøgt UN-HCRs Centre for Documentation and Research samt biblioteket ved l'Institut Universitaire de Hautes Études Internationales, Genève.

Anette Lund Hansen: Biblioteksbesøg til Max Planck Institut für Völkerrecht und Ausländisches Öffentliches Recht i Heidelberg.

Ketilbjørn Hertz: 16-20.3.97 Institute of Advanced Legal Studies, London.

Annette Kronborg: I forårsemestret LLM studieprogram på Yale Law School i USA.

Joseph Lookofsky: Studierejse til New York University, New York, USA

Anne Vitting: Indsamling af informationer via studieophold i Tyskland og Frankrig.

Stipendiat og Licentiatvejledning:

Joseph Lookofsky: Vejleder for to ph.d.-studerende. Begge projekter har et internationalt privatligt perspektiv.

Linda Nielsen: Vejleder for adjunkt Annette Kronborg og de to ph.d.-studerende Dorthe V. Buss og Nina Schultz-Lorentzen.

Peter Pagh: Licentiatvejledning til Anne Vitting, et projekt om økologisk mælk.

Lars Adam Rehof: Vejleder for ph.d.-studerende Ann Vibeke Eggli og Anette Lund Hansen.

Redaktionsvirksomhed m.v.:

Svend Danielsen er medredaktør af Ugeskrift for Retsvæsen samt domsredaktør ved Tidsskrift for Familie- og Arveret.

Bo von Eyben er medlem af hovedredaktionen for Karnovs Lovsamling og er redaktør for tidsskriftet "Justitia".

Joseph Lookofsky er medlem af redaktionen for Obligationsretlig domssamling.

Peter Mortensen er redaktionsmedarbejder ved Karnovs Lovsamling.

Linda Nielsen er medlem af redaktionskomiteen for Lov & Ret (Advokatsamfundet) og The Journal of Social Welfare & Family Law.

Peter Pagh er medredaktør på Schultz udgivelse om EU's miljøret samt medredaktør på forsikringshøjskolens nye samling om miljøretlige afgørelser og domme.

Lars Adam Rehof er medlem af redaktionskomiteen for Folketingets Festskrift i anledning af 150-års jubilæet.

Ivan Sørensen er medlem af redaktionskomiteen for Forsikrings- og erstatningsretlig domssamling og medlem af redaktionen for obligationsretlig domssamling.

Medlemskab af udvalg, kommissioner m.v.:

Svend Danielsen: Medlem af Europarådets specialkomité om handicappede voksne. Medlem af

en nordisk arbejdsgruppe om internationalprivatlige regler på familierettens område. Bestyrelsesmedlem i Juridisk Forening.

Ulrik R. Bang-Pedersen: Medlem af ph.d.-studienævnet indtil 01.02.1997.

Dorthe V. Buss: Medlem af Alzheimerforeningens retsudvalg.

Bo von Eyben: Medlem af Ankekommissionen vedrørende eksamensklager. Formand for institutbiblioteksudvalget. Formand for Taksationskommissionen for Sjælland m.v. Medlem af det af trafikministeren nedsatte ekspertudvalg vedrørende visse spørgsmål om ekspropriationserstatning.

Isi Foighel: Dommer i Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg.

Holger Hansen: Medlem af Fakultetsrådet indtil 01.02.1997.

Ketilbjørn Hertz: Medlem af ph.d.-studienævnet indtil 01.10.1997.

Joseph Lookofsky: Medlem af Intergruppen henholdsvis Forskningsintergruppen. Generalsekretær for Den danske Komité for komparativ Ret (Association International des Sciences Juridiques).

Peter Mortensen: Medlem af Biblioteksudvalget. Næstformand i samarbejdsudvalget (indtil den 01.02.1997). Bestyrelsesformand for Rejsefonden for juridiske kandidater og studerende og bestyrelsesmedlem i Bernths rejsелеgat. Individuelt medlem af Comite Europeen de Droit Rural (C.E.D.R.).

Linda Nielsen: Medlem af det Juridiske Fakultetsråd og Ledelsesgruppen. Medlem af Institutbestyrelsen på Det retsvidenskabelige Institut C, medlem af det Tverrfakultære Satsningsområde Bioteknologi – Styringsgruppen samt en arbejdsgruppe om patenter. Formand for Etisk Råd. Formand for Justitsministeriets Ægtefællepensionsudvalg, næstformand i Børnelovsudvalget, næstformand i Elektricitetsrådet, medlem af bestyrelsen i International Society of Family Law, suppleant i Procesbevillingsnævnet.

Peter Pagh: Medlem af kursusudvalget.

Lars Adam Rehof: Formand for Dansk Røde Kors Folkeretsudvalg. Medlem af bestyrelsen for Dokumentations- og rådgivningscentret vedrørende racediskrimination (DRC). Medlem af bestyrelsen for International Commission of Jurists (ICJ) – Danish Section.

Ivan Sørensen: Medlem af Det juridiske Fakultetsråd, samarbejdsudvalget og ledelsesgruppen. Formand for bestyrelsen i ROSA (Daghøjskole).

Gæsteforelæsninger og rejser:

Isi Foighel: Forelæst ved Southampton University: The Jurisprudence of the Court of Human Rights; Kampala University, Uganda: Are Human Rights Universal? og EU, Bruxelles: Menneskerettigheder (for danske tolke og oversættere).

Annette Kronborg: Deltaget i Verdenskonferencen for "International Family Law Society" i Sydafrika med et oplæg om regulering af børns samvær med deres forældre.

Peter Mortensen: Forelæst om landbrugspligt, sammenlægning af landbrugsejendomme og ekspropriation for landinspektørstuderende på Ålborg Universitetscenter. Forelæst om regulering af fast ejendom ved Finansrådets kursus om "Pengeinstitutterne og ejendomsomsætningen", Lyngby.

Peter Pagh: I anledning af konference "Producentansvar som Styringsmiddel" – indlæg på nordisk konference i Stockholm og "Environmental Impact Assessment" – indlæg på konference i Peking organiseret af det kinesiske law society and the Great British China Center, sponsoreret af EU-Kommissionen.

Ivan Sørensen: Udsendt af EU til Tallinn i forbindelse med rådgivning af de estiske myndigheder med henblik på ny forsikringslovgivning.

Joseph Lookofsky

Stab

VIP: 12,14 årsværk.

TAP: 4,5 årsværk.

VIP:

Bang-Pedersen, Ulrik Rammeskov; ph.d.-studerende.

Buss, Dorth Vennemose; amanuensis.

Eggl, Ann Vibeke; kand. stip.

Hansen, Anette Lund; ph.d.-studerende.

Hertz, Ketilbjørn; ph.d.-studerende.

Kronborg, Annette; adjunkt.

Lookofsky, Joseph Michael; professor.

Mortensen, Peter; lektor.

Nielsen, Linda; professor.

Pagh-Rasmussen, Peter; lektor.

Rehof, Lars Adam; lektor.

Schultz-Lorentzen, Nina; kand. stip.

Sørensen, Ivan; lektor.

Vitting, Anne; kandidatstipendiat.

Von, Eyben Bo Edler; professor.

TAP:

Andersen, Marianne Momme; overassistent.

Christensen, Lone Lintz; korrespondent.

Christiansen, Inge; assistent.

Jerle, Pia; overassistent.

Lavtsen, Elsebeth; korrespondent.

Nielsen, Jytte Hvidsø; eks. sekretær.

Rasmussen, Lisbeth; biblioteksleder.

Fondsstøtte:

Bech-Bruun & Trolle:

– Deltagelse i Fourth Annual Willem C (Joseph Lookofsky) kr. 2.500.

Bondo Svane:

– Deltagelse i Fourth Annual Willem C (Joseph Lookofsky) kr. 6.500.

C.E.C. Gads Fond:

– Gads Juristpris (Lars Adam Rehof) kr. 40.000.

Dansk Amnesty Fond:

– Lægers funktion ved opsporing af og forebyggelse af menneskeretskrænkelser i fængselsvæsenet (Lars Adam Rehof) kr. 25.000.

Det økologiske Jordbrugsråd:

– Økologisk mælk-analyse (Anne Vitting) kr. 50.000.

Gangstedfonden:

– Deltagelse i Fourth Annual Willem C (Joseph Lookofsky) kr. 10.000.

Hermod Lannung Fonden:

– Forskning i diskrimination (Lars Adam Rehof) kr. 298.000.

Otto Bruuns Fond nr. 2:

– Deltagelse i Fourth Annual Willem C (Joseph Lookofsky) kr. 19.600.

Tuborgfonden:

– Deltagelse i Fourth Annual Willem C (Joseph Lookofsky) kr. 10.000.

Udenrigsministeriet:

– Engelsksproget oversættelse af "Menneskeret" (Lars Adam Rehof) kr. 55.000.

Publikationer:

Eyben B.E.v.: Kommentarer til lov om patientforsikring, lov om lægemiddelskader og lov om Blødererstatningsfonden. i: Karnovs Lovsamling, 14. udg., suppleringsbind 1996, s. 7497-7518, København 1997.

Eyben B.E.v.: Standardiseret udmåling af erstatning for personskade m.v. i: Soumen vakuutuslakimien yhdistyksen julkaisu XXIV (Publikation nr. 24 med referat af Nordiske AIDA-Kolloquium i Helsingfors 23.-24. April 1996), s. 29-30, 51-65, 122-123, Helsingfors 1997.

von E. B.E.: Tort liability and patient insurance schemes – their influence on quality of care. Nordisk Forsikringstidsskrift 4/97, s. 383-388, Stockholm 1997.

von Eyben B.: Begrebet grov uagtsomhed på forskellige retsområder. i: Forhandlingerne ved Det 33. nordiske Juristmøde i København 18.-20. august 1993, s. 177-181, 189-191, København 1996.

Kronborg A.: Faderskab i international privat- og

- procesretligt perspektiv. *Juristen* 2/Februar 1997, s. 53-63, 1997.
- Kronborg A.: Menneskerettigheder og familien. i: *Menneskerettigheder i socialt arbejde*, s. 128-142, Danmark 1997.
- Kronborg A.: Faderskab. Et internationalt privat- og procesretligt studie. København 1996, 190 s.
- Lookofsky J.: Internationalt privatret på formuerettens område (2. udgave). København 1997, 134 s.
- Lookofsky J.: Formuerettens harmonisering: "Towards a European Civil Code". Ugeskrift for Retsvæsen – særtryk B s.251, s. 251 ff, København 1997.
- Lookofsky J., Bernstein H.: *Understanding the CISG in Europe*. Boston 1997, 207 s.
- Lookofsky J.: *Danish Private International Law. i: Danish Law in a European Perspective*, Børge Dahl, Torben melchior, Lars Adam, Ditlev Tamm, s. 497, København 1997.
- Lookofsky J.: Harmonisering av förmögenhetsrätten: "Towards a European Civil Code". *Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet* 1997-98, nr. 2, s. 393 ff, Stockholm 1997.
- Mortensen P., Jørgensen C., Wulff H.: *Jordlovgivning*. København 1997, 1012 s.
- Mortensen P.: *Tinglysning – rettigheder over fast ejendom*. København 1997, 336 s.
- Nielsen L.: *The Family Principle and the Individual Principle – and recent Legislative News. i: The International Survey of family Law 1995*, s. 14, Hague/Boston/London 1997.
- Nielsen L.: *Familierechtlig underholdspligt over for børn. i: Familjestöd, familjebegrepp & underhållsskyldighet mot barn – i de nordiska länderne*, Sverige 1996.
- Nielsen L., Rasmussen J.V., Taksø-Jensen F.: *Familieretten*, 2. udgave. København 1997, 530 s.
- Nielsen L.: *Biolaw in Scandinavia: Assisted Procreation, DNA Testing, Organ Transplantatrom and Research on H. Being in Denmark, Norway and Sweden. i: Biéthique: de æléthique and droit du droit á Bioethnik: Von der Ethik zum recht, von recht zur Ethiu Bioethics: From Ethics to Law, from Law to Ethies*, 1997.
- Nielsen L., Vorstrum Rasmussen J., Taksø-Jensen F.: *Familieretten*. 2. udgave. København 1997, 530 s.
- Pagh-Rasmussen P.: *Grundlovsdommen*. 1997, 111 s.
- Pagh-Rasmussen P.: *Enforcement of EU-environmental law at national court. i: Environmental Law – from International to National Law*, Ellen Margrethe Basset, s. 28, 1997.
- Pagh-Rasmussen P.: *EU Waste Law in a Nationale Frame. i: Second Nordic Conference on EU-Environmental Law*, s. 12, 1997.
- Pagh-Rasmussen P.: *EU's beskyttelse af vilde fugle og fisk: Indgribende betydning for arealanvendelsen*. Ugeskrift for Retsvæsen 1997B, s. 511-523, 1997.
- Pagh-Rasmussen P.: *Lov og orden på miljøområdet – mytet og realitet*. *Juristen* 1997, s. 373-395, 1997.
- Rehof L.A., Nielsen H.K., Harlang C.: *Anti-diskrimination. Lovgivningen med kommentarer*. København 1997, 168 s.
- Rehof L.A.: *Humanitær folkeret i Danmark – rapport*. København 1977, 126 s.
- Rehof L.A., Collet C.: *Håndbog i reklameret*. København 1997, 147 s.
- Rehof L.A.: *NÅR DANSK RET ikke giver dig ret (Håndbog om klagemuligheder i forbindelse med racediskrimination)*. Dokument- og rådgivningscent., om racedis 1997, 38 s.
- Sørensen I.: *Forsikringsret*. 2. udgave. København 1997, 524 s.

Det retsvidenskabelige Institut D

Historik:

Kriminalistisk Institut var det første institut på Det rets- og statsvidenskabelige Fakultet. Dets område var dengang kriminologi og strafferet. Senere blev der oprettet andre juridiske institutter på fakultetet, og de er med tiden blev samlet i de tre retsvidenskabelige institutter, A, B og C. I modsætning til det daværende Kriminalistisk Institut var de tre andre institutter ikke fagspecifikke. Man kan finde medarbejdere, som forsker og underviser inden for samme fag, men som er knyttet til forskellige institutter. Man vælger – ved ansættelsen eller senere – det institut, som man finder vil give den bedste ramme omkring arbejdet. Det er derfor også ganske naturligt, at der er store forskelle på de indre institutliv.

I 1996 skete der forskellige ændringer i staben på Kriminalistisk Institut, således at medarbejdernes forskningsområder ikke længere alene var de kriminalistiske fag. Det gjorde det naturligt for instituttet at ændre navn til Det retsvidenskabelige Institut D.

I 1997 er cand. jur. Kjeld Hemmingsen blevet ansat som lektor i skatteret. En af instituttets ph.d.-studerende, cand. jur. Alexander Carnera Ljungström, har afsluttet sine studier og erhvervet graden. Derefter er han blevet ansat som adjunkt i retslære ved instituttet. Vagn Greve er blevet promoveret til æresdoktor ved Uppsala Universi-

tet. Forskningslektor, mag.art., lic.jur. Britta Kyvsgaard er blev ansat i Justitsministeriet som forsknings- og dokumentationskonsulent.

Instituttet har i løbet af året udvidet sine aktiviteter og har derfor overtaget alle kontorer m.m. i bygningen Skt. Peders Stræde 19. Bygningens kælder rum gennemgår en nødvendig hoveddistandsrettelse.

Instituttets fagområde:

Arveret og dødsbøskifteret

Genstanden for arveretten er – som for skifteretten – de formueretlige aktiver og passiver, som kan overføres til andre i tilfælde af død, og som tilhørte, respektive påhvilede den afdøde i dødsøjeblikket. Det samlede sæt af arve- og skifteretlige regler afgør dels, hvad der skal ske med de aktiver, afdøde efterlod sig, dels om og hvordan afdødes kreditorer kan opnå dækning for deres krav. De arveretlige regler fastlægger, hvem der legalt eller ifølge testamentariske arvinger, og hvor meget og hvad den enkelte arving skal arve af det, der er i behold i boet, medens de skifteretlige regler regulerer afviklingen af dødsboet mellem arvingerne og kreditorerne og navnlig er bestemmende for, hvordan afdødes kreditorer skal dækkes eller sikres dækning.

Generationsskifte

Faget generationsskifte omfatter formueværdiers overgang til næste generation ved gave, salg, arv eller ved kombinationer heraf. Det karakteristiske er, at formålet med dispositionerne er at sikre de personer, der overtager aktiverne, og/eller at sikre aktiverne. Et generationsskifte foregår ofte – men ikke altid – således, at værdier overgår til børn, børnebørn, ægtefælle, beslægtede eller besvogrede. Sker det fuldtud ved gave, tales om et fremrykket generationsskifte. Omfatter den planlagte overførsel en virksomhed, tales om virksomhedsgenerationsskifte, og ellers om privat generationsskifte. Faget omfatter de familieretlige regler (ægtefælless aftaler om ægteskabets formueordning), de arveretlige regler, de skifteretlige regler samt reglerne om afgift af arv og gave.

Kriminologi

Kriminologi er studiet af kriminalitetens udbredelse, årsager og virkninger. Medens strafferetten beskæftiger sig med kriminalitet ud fra en juridisk synsvinkel, anlægger den kriminologiske forskning en sociologisk, psykologisk eller socialpsykologisk synsvinkel. Kriminalitet er resultatet af et samspil mellem en række faktorer: Individet (som det har udviklet sig blandt andet gennem opdra-

gelsen), de små og store grupper man vokser op i og lever i (f.eks. familie, kammerater, arbejdsplads, skole, bymiljø), den sociale position (bestemt især af uddannelse, erhverv og økonomi), love og andre regler, diverse institutioner (politi, domstole, fængsler, forsorg, o.s.v.), massemedierne (aviser og ugeblade, fjernsyn og film) og mange andre samfundsforhold.

For at kunne beskrive, forstå og forklare kriminaliteten, og hvilken rolle den spiller for borgerne i vort samfund, er det derfor nødvendigt at studere andet og mere end blot de kriminelle handlinger og personer. Man må også inddrage de andre faktorer i samspillet. På samme måde må man studere kriminalitetens virkninger ikke blot på ofrene for kriminalitet, men også på de kriminelle selv og deres familier og på dem, der ikke direkte er indblandet. Kriminologer nøjes ikke med at søge at konstatere, hvorledes tingene forholder sig. Det hører også til deres opgave at søge at forudsige udviklingen og at fremsætte begrundede forslag til løsning af aktuelle kriminalitetsproblemer. Først og fremmest interesserer man sig naturligvis for måder til bekæmpelse af kriminalitet (kriminalprævention). Et væsentlig led heri er at bidrage med forskningsresultater til den stadige ajourføring og revision af lovgivningen på det strafferetlige område.

Medieret

Pressen og de elektroniske medier omtales ofte som den fjerde samfundsmagt, og der er heller ingen tvivl om, at pressen spiller en særdeles betydelig rolle i bl.a. det politiske liv. Pressens interesse for både de mere alvorlige samfundsspørgsmål og døgnets begivenheder medfører imidlertid, at pressens medarbejdere på godt og ondt let kommer til at overtræde samfundets og retssystemets normer og regler, bl.a. i forhold til borgerens privatliv og personlighed. Den 1. januar 1992 trådte en ny medieansvarsløvs i kraft. Loven regulerer ansvars- og hæftelsesforholdene m.v. for medierne. Medieansvarsløven opretholdt bl.a. et system med et særligt ansvar for den ansvarshavende redaktør, der både er udvidet og begrænset i forhold til de almindelige ansvarsregler.

Retssociologi

Retssociologien er den gren af sociologien, der beskæftiger sig med forholdet mellem ret og samfund. Blandt de vigtigste retssociologiske emner kan nævnes rettens sociale funktioner, lovgivningens virkninger og rettens rationalitet, retlig regulering som styringsmiddel i forhold til enkelte myndigheder og personer, domstole og administrative myndigheder som konfliktløser, den juridiske profession samt retten i lyset af samfunds-

mæssige forandringer. Traditionelt skelnes der mellem den operationelle rets sociologi, der vedrører rettens indvirkning på andre samfundsforhold, og den genetiske rets sociologi, der vedrører samfundsmæssige forholds indvirkning på retten. Ofte vil der kunne iagttages en vekselvirkning mellem retsregler og samfundsudvikling. For rets sociologien er det en central problemstilling, hvorledes lovenes intentioner opfyldes i praksis, idet lovenes virkemåde er afhængig af den sociale, økonomiske og politiske sammenhæng. Retlig regulering kan have utilsigtede virkninger, endog stik imod det tilsigtede. Almindeligvis skelnes der i den forbindelse mellem lovens manifeste og latente funktioner. Forholdet mellem loven på papiret og loven i praksis kan studeres inden for alle retsområder, f.eks. ved at undersøge familien, arbejdsmarkedet, socialforsorgen eller kriminalforsorgen.

Skatteret

Skatte- og afgiftsretten udgøres af det kompleks af retsregler, der omhandler påligning, opgørelse og indkrævning m.v. af skatter og afgifter. Dansk ret indeholder ikke en definition af begrebet skatter og afgifter, men der er generelt enighed om, at skatter og afgifter betegner de pligtmæssige betalinger til det offentlige, der ikke kan anses som vederlag for nogen tilsvarende eller speciel modydelse fra det offentlige. Skatte- og afgiftsretten omfatter og regulerer således en række forskellige former for beskattning og afgiftspålæggelse, der opdeles i emner af systematiske hensyn. Blandt de vigtigste emner kan nævnes skattemyndighedernes organisation og opgaver, reglerne om fuld og begrænset skattepligt, skatterettens kilder og retssikkerhed inden for skatteretten.

Strafferet

Strafferetten angår fastlæggelsen af det strafbares område samt brugen af strafferetlige sanktioner. Strafferetlig forskningsvirksomhed vedrører fortolkning og analyse af straffeloven og af særlovgivningens straffebestemmelser. Fortolkningsvirksomheden sker blandt andet ud fra lovforarbejder og retspraksis. Det undersøges, hvordan de retsudøvende myndigheder anvender reglerne, når de skal afgøre, hvorvidt en person har begået noget kriminelt, og hvilken straf den pågældende i givet fald skal pålægges. Interessen kan også knytte sig til forholdene omkring straffuldbyrdsen. Om denne indfaldsvinkel benyttes til tider betegnelsen kriminalpolitik, men dette udtryk har også en videre betydning, hvor det blandt andet omfatter de grundlæggende principper for kriminalisering. Strafferetlige studier kan være af retshistorisk art, ligesom der kan foretages komparative

undersøgelser af forskellige landes strafferetlige system.

Retsfilosofi

Retten har altid tilhørt en central del af den europæiske åndshistorie. Fra Platon og frem til i dag. Kan jurister undvære tænkning og dannelse? Retskulturen gennemgår i disse år en fornyet selvrensning. Retsvidenskaben og retsfilosofien har i for mange år været præget af en videnskabelig og teoretisk disciplin på afstand af menneskets egne erfaringer og sansning. Men vi kan ikke længere præsentere retten som et lukket og sammenhængende system. Vi må væk fra denne **formalisme**. Retten er fyldt med skøn. Rettens kilder er mangefacetterede og diffuse. Rettens mål er uklare og modsætningsfyldte. Rettens effekt er uforudsigelig i en tilfældig verden. Suveræniteten er erstattet af daglig praksis. Regler og normativitet er erstattet af normalisering. Værdier er erstattet af **skøn**, og det retlige subjekt afspejler administrationens roller. Retten udvider sig i et samfund, der er åbent, **decenteret** og fragmenteret. Det er også på denne baggrund, at det er vanskeligt at sige om der findes et retligt normativt fællesskab? Retsfilosofien må forsøge at gå bag om denne situation, der tilsyneladende er kommet for at blive.

Den filosofiske vending i samfunds- og retsvidenskaben afspejler en krise, fordi den omhandler rettens grundlag, selvforståelse, og et verdensbillede, der er i skred. En filosofisk genopdagelse af retten, stiller spørgsmålstegn ved retlig dømmekraft og følelse, og den spørger til rettens væsen og dens form. Hvad er overhovedet ret, og hvad er forholdet mellem ret og den menneskelige eksistens og forholdet mellem ret og naturens kræfter? Hvilken status har eksempelvis kærligheden, venskabet, etikken og æstetikken i den moderne retskultur?

Retsfilosofien undersøger desuden forholdet mellem legitimitet og form, mellem retlig dømmekraft og dens udtryk og fremtrædelser. Kan æstetikken slå bro mellem den retlige normative verden og menneskets virkelighed? Hvad er sammenhængen mellem ret, etik og æstetik? I disse år ser vi også en tilnærmelse til litteraturen, som kan bane vejen for en ny eller anden juridisk selvforståelse? Her er man optaget af, i hvilket omfang den almene retslære og retsfilosofien kan etablere en forståelse for juraens grundelementer på grundlag af litterære kilder. Man ser nærmere på forskelle og ligheder i den skønlitterære og juridiske fortolkning og tekstanvendelse og i hvilket omfang litteraturens eksempler kan give jurister en øget indsigt i retsprocessen og retsafgørelsen. Kan en læsning af den store litterære kanon uddybe juristers forståelse for begreber som 'retfærdig-

hed', 'ansvar', 'pligt', 'rettighed', 'skyld' og 'forbrydelse' i en kultur, hvor disse ord synes at have mistet deres mening?

Forskningsvirksomhed:

Flemming Balvig

I et samarbejde med Rigspolitichefens forskningsenhed ved Politiskolen og Danmarks Statistik er voldens omfang og karakter forsøgt kortlagt gennem den hidtil største voldsofferundersøgelse her i landet. I tilknytning til dette projekt er der foretaget reanalyse af en række tidligere voldsofferundersøgelser, som bl.a. har fokuseret på vold i forbindelse med udførelse af arbejde. Der er endvidere i samarbejde med ovennævnte gennemført en analyse af politianmeldte voldtægter i Danmark 1990-92 samt en analyse af udviklingen i voldtægt siden 1960.

Joi Bay

Forskningsprojekt om kriminalitetens sociale organisering er fortsat. Der arbejdes med begrebsafklaring, herunder en etnografisk studie af straffedes og kriminelles diskurs for kriminalitetens sociale organisering.

Projektet går på tværs af de traditionelle juridiske klassifikationer af kriminalitet og vil i stedet fokusere på forståelse af de miljøer, som en stor del af den vindingsorienterede og voldelige kriminalitet udspiller sig i. Projektet vil afdække flere forståelser af kriminalitetsorganisering.

Helle Blomquist

Forskning i fortolkning af begrebet god advokatetik i dansk ret, med sammenlignende undersøgelse af internationale forhold, herunder i EU og USA. Teoretisk vurdering af begrebet som en retlig standard med diskussion af, hvilke metoder, der kan anvendes til en sådan vurdering.

Der er endvidere gennemført en pilotundersøgelse til en kvantitativ undersøgelse af social rekruttering, holdninger og værdier i den juridiske profession, og der arbejdes med en historisk oversigt over den juridiske profession i det 17. og 19. århundrede.

Helene Brochmann

En undersøgelse af det grønlandske foranstaltningssystem er afsluttet, og rapporten med titlen: Anstalt – Tilsyn – Pension udkommer i 1998. Undersøgelsen er udført for Den Grønlandske Retsvæsenkommission og er baseret på interviews med indsatte og tilsynsklienter foruden anstalts- og forsorgspersonale. Ligeledes for Retsvæsenkommissionen er udført en statistisk og kvalitativ

undersøgelse af grønlandske flergangskriminelle til belysning af social baggrund, kriminel karriere og eventuel specialisering.

Henrik Dam

Udgivet bogen Ægtepagter i foråret og bogen Afgift af Arv og Gave i efteråret 1997 (sammen med andre). Medforfatter til artikel om skatterettens historie til offentliggørelse i 1998. Fortsat arbejdet med disputats om beskatning af multinationale selskaber. Bistand til opdateringen af bogen Skat Erhverv. Grundlagt bogen Skatterettens almindelige del sammen med andre. Studeret international selskabsbeskatning ved Universitæt Mainz (1 måned) og Center of Advanced Legal Studies, London (1 måned).

Vojko Fajgelj

Et forskningsprojekt vedrørende strafansvar (med titlen *Actiones liberae in causa seu libertatem relatae* eller midlertidigt utilregnelige personers strafansvar) er under udarbejdelse. Afhandlingen omhandler de problemer, der opstår i forbindelse med fastsættelse af strafansvaret for forbrydelser, som er begået i selvforskyldt og forbigående rustilstand. Institutet anvendes ikke i dansk kriminallovgivning. Afhandlingen er komparativt anlagt.

Rasmus Kristian Feldthusen

Ph.d.-afhandling med titlen *Successionsrækkefølger* i historisk, civilretlig og skatteretlig belysning. Afhandlingen er et bredt arveretligt, generationsskiftemæssigt og skatteretligt projekt med fokus på anvendeligheden af successionsrækkefølger som et egnet alternativ i såvel private som erhvervsmæssige generationsskifter.

Det er udgivet et kompendium i afgift af arv og gave til brug for undervisningen i faget privat generationsskifte, samt en håndbog om afgift af arv og gave, begge sammen med andre.

Vagn Greve

Der er udgivet en tysk oversættelse af straffeloven, hvor Vagn Greve er medforfatter. Han har medvirket ved nye udgaver af de kommenterede straffelove og af den engelske oversættelse af straffeloven, samt publiceret nogle artikler. Han arbejder fortsat på en ny lærebog i den strafferetlige ansvarslære.

Lars Holmberg

Dataindsamling til en afhandling med arbejdstitlen *Retsgrundlag* og konkrete skøn er afsluttet og analysen af materialet er påbegyndt. Hensigten er at belyse omfanget af de skøn, politiet foretager i det daglige arbejde, samt at analysere faktorer, der har indflydelse på de konkrete beslutninger.

Ph.d.-afhandlingen forventes afsluttet omkring årsskiftet 1998/99.

Nina Krarup

Projekt om Guardian Angels i Danmark og forskningsassistent på projektet Danske virksomheder og kriminalitet i Litauen.

Peter Kruize

En undersøgelse med titlen *Young Robbers in Denmark and the Netherlands* indeholder en empirisk afprøvning af teorierne om kriminalitet som rationel adfærd på en studie af (væbnede) røvere i Danmark og Holland. Interviews med unge røvere i fængsel er påbegyndt. Endvidere er gennemført en registerdataanalyse af røvere i Danmark.

Britta Kyusgaard

Arbejdet med en undersøgelse af kriminalforsorg i frihed er fortsat i 1997 og vil foreligge sommeren 1998. Undersøgelsen sigter på en bred evaluering af tilsynets værdi og af en tidligere gennemført omstrukturering af denne. Endvidere beskrives og diskuteres muligheder og begrænsninger i tilsynsvirksomheden. Data er indsamlet gennem en spørgeskema- og interviewundersøgelse med de prøveløsladte og betinget dømte, der er i tilsyn, samt gennem en interviewundersøgelse med de forsorgsmedarbejdere, der fører tilsyn.

Alexander Carnera Ljungström

Retsfilosofi. Arbejder i spændingsfeltet: Jura, filosofi og litteratur. Der er tale om et grundforskningsprojekt, der søger at forbinde: ret etik og æstetik. Arbejder desuden på at etablere en anden form for retsvidenskab, der bygger på fænomenologisk tænkning og skønlitteratur. Arbejder for tiden på en retsfilosofi om fortolkningens grænser og om retten og retfærdighedens billeder i lyset af Franz Kafkas forfatterskab. Har i det forgangne år skrevet ph.d.-afhandlingen om til en bog, der udkommer marts/april 1998.

Shin Matsuzawa

Studier af strafferetten i Danmark, Tyskland og Japan i komparativ perspektiv, især om ansvarslære og forskningsmetode. Japansk straffereftsfortolkningsmetode i empirisk belysning. Som forberedelse til projektet er skrevet en artikel på japansk om dansk strafferefts udvikling.

Lene Ravn

Studiet af de interprovinsial-strafferetlige forhold mellem danske landsdele er blevet fortsat på komparativ basis, tilligemed studiet af almene international-strafferetlige forhold. Endvidere er der fo-

retaget en undersøgelse af foreliggende statistiske oplysninger om psykisk syges kriminalitet. Register til Kommenteret Straffelov er revideret og udvidet.

Anniko Snare

Der er arbejdet videre med emnet viktimologi, og i begyndelsen af 1998 udkommer en lærebog i faget (i samarbejde med lektor Beth Grothe Nielsen, Aarhus universitet). Der er også arbejdet videre med alternativ konfliktløsning (restorative justice) og emnet retsøkonomi.

Finn Taksøe-Jensen

Bøger om beskatning ved død og afgift af arv og gave (sammen med andre) er udgivet, samt diverse artikler om dødsbøbeskatning og undervisningsmateriale i kompendieform om skifte af dødsboer (medforfatter). Betænkning nr. 1350 om børns retsstilling er udarbejdet. Endvidere er der arbejdet på en bog om skifte af dødsboer og en lovkommentar herom. Endelig er grundlagt en bog om skatterettens almindelige del (sammen med andre).

Jørn Vestergaard

Dødshjælp: Der arbejdes videre med en gennemgang af dansk og udenlandsk ret samt etiske aspekter vedrørende afståelse fra livsforlængende behandling, smertebehandling, lægeligt drab efter begæring og hjælp til selvmord.

Tvang i psykiatrien: Der arbejdes med fortsatte studier af dansk og udenlandsk psykiatrilovgivning indenfor civilret og strafferet.

Instituttets formidlende virksomhed:

Instituttet udgiver en skriftserie *Kriminalistisk Skriftserie*, hvori blandt andet indgår en årbog, *Kriminalistisk Årbog*, med artikler fra forskningsområderne strafferet og -proces, kriminologi og retsso-ciologi. Instituttet udgiver desuden en årsberetning.

Instituttet afholder interne seminarer med henblik på drøftelse af enkelte medarbejders projektplaner, beretninger fra rejser m.v.

Desuden afholdes eksterne seminarer om emner, som henvender sig til forskere og praktikere såvel som almindeligt interesserede. Herudover står instituttets medarbejdere jævnlige som arrangør af forskellige organisationers forskningsseminarer og konferencer.

Ph.d.-forelæsninger:

Alexander Carnera Ljungström (11.6).

Vagn Greve

Stab

VIP: 11,2 årsværk.

TAP: 2,5 årsværk.

VIP:

Balvig, Flemming; professor.

Bay, Joi; kand.stip.

Blomquist, Helle; kand.stip.

Brochmann, Helene; forskningsassistent.

Dam, Henrik; adjunkt.

Fajgelj, Vojko; ph.d.-studerende.

Feldthusen, Rasmus Kristian; ph.d.-studerende.

Greve, Vagn; professor.

Hemmingsen, Kjeld; lektor.

Holmberg, Lars; ph.d.-studerende.

Krarup, Nina; forskningsassistent.

Kruize, Pieter E; kand.stip.

Kyvsgaard, Britta; forskningslektor.

Ljungstrøm, Alexander; adjunkt.

Ravn, Lene; ph.d.-studerende.

Snare, Annika; lektor.

Taksø-Jensen, Finn; professor.

Vestergaard, Jørn; lektor.

TAP:

Iversen, Karen Marie; bibliotekar.

Madsen, Ulla Vistoft; assistent.

Stender, Marie; ekspeditionssekretær.

Willer, Mette Vibeke; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Ljungstrøm, Alexander: Rettens alkymi. Om venskab, ret og virkelighed. En retsfilosofisk meditation.

Fondsstøtte:

Justitsministeriet:

– Evaluering af den frie kriminalforsorg (Britta Kyvsgaard) kr. 707.000.

Nordisk Samarbejdsråd:

– Virksomme Safety Patrols i Norden (Nina Krarup) kr. 53.000.

Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi:

– Offerundersøgelse (Joi Bay) kr. 41.495.

Politiskolen:

– Samarbejdsaftale (Flemming Balvig) kr. 60.000.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

– Young robbers in Denmark and the Netherlands (Pieter Kruize) kr. 1.353.693.

Undervisningsministeriet:

– Dansk bidrag til NYRI-netværket (Joi Bay)

kr. 56.000.

Publikationer:

Balvig F.: Promoveringstale for Nils Christie ved Københavns Universitets Årsfest den 21. november 1996. i: Kriminalistisk Årbog 1996, s. 7, København 1997.

Balvig F.: En rundrejse i voldens nutidshistorie. i: Kriminalistisk Årbog 1996, Lene Ravn (red.), s. 31-56, København 1997.

Balvig F.: 13 er et uheldigt tal. Vold som udtryksform. Et nyhedsmagasin fra Projekt Vold som Udtryksform 3 årg., nr. 1, s. 5-6, 1997.

Balvig F.: Al den snak om ressourcer. Artikel i Politiken, 5. oktober 1997.

Balvig F.: Arbejde og voldsrisiko. Fængselsfunktionæren nr. 2, s. 6-9, 1997.

Balvig F.: Bagklogskab. Artikel i Information, 20. januar 1997.

Balvig F.: Befolkningen udsættes ikke mere for vold. Artikel i BT, 13. januar 1997.

Balvig F.: Bolværk eller blændværk. Kronik i Politiken, 10. september 1997.

Balvig F.: Danmark – et fængslende land. Kronik i Jyllandsposten, 11. august 1997.

Balvig F., Greve V.: Den der ej har gris... Kronik i Politiken, 11. august 1997.

Balvig F.: Det ængstelige samfund. Dansk Kommunikation nr. 16, september 1997, s. 1-6, Buenos Aires – Argentina 1997.

Balvig F., Christie N.: Epilog. i: Den sociale kontrolls nye former. Kriminalitet, straf og klassifikation, Stan Cohen, s. 278-290, København 1997.

Balvig F.: Et land, der fængsler. Artikel i Information, 21. juli 1997.

Balvig F., Christie N.: Forord til den danske udgave. i: Den sociale kontrolls nye former. Kriminalitet, straf og klassifikation, Stan Cohen, s. 9-12, København 1997.

Balvig F.: Ikke al vold anmeldes. Artikel i Ekstra Bladet, 1. august 1997.

Balvig F.: Japan: Nært politi bringer tryghed. Artikel i Information, 16. juni 1997.

Balvig F.: Med politiet til bords. Kronik i Information, 17. februar 1997.

Balvig F.: Mindre vold, større sårbarhed. Artikel i Information, 3. januar 1997.

Balvig F.: Narkopolitik mod indbrudsbølgen. Artikel i Jyllandsposten, 31. august 1997.

Balvig F.: Når tallene taler deres eget sprog. Kronik i BT, 13. januar 1997.

Balvig F.: Politiet og kriminologerne. Tidsskrift for Dansk Polit nr. 3, s. 46-47, København 1997.

Balvig F.: Retskriminologi. i: Retten i Samfundsmæssig belysning, s. 181-236, København 1997.

Balvig F., Blomquist H., Lindhardt K., Nyhus I., Snare A., Vindeløv A.V.: Retten i Samfundsmæssig belysning. København 1997, 386 s.

Balvig F., Lindhardt K.: Rettens virkninger. i: Ret-

- ten i samfundsmæssig belysning, s. 83-122, København 1997.
- Balvig F.: Rundt om voldens nutidshistorie. Det kriminal-præventive Råd. København 1997, 20 s.
- Balvig F.: La sociedad miedosa. Dansk Kommunikation nr. 16, september, s. 7-9, Buenos Aires – Argentina 1997.
- Balvig F.: Spør dem inde: Følelser og fornuft i kriminalpolitikken. Kronik i Information, 13. oktober 1997.
- Balvig F.: To mand i en lille hvid bil. Kronik i Information 16. juni 1997.
- Balvig F.: Tre gange over strengen ... Kronik i Information, 13. oktober 1997.
- Balvig F.: Vi var børn af sol og sommer. Kronik i Information, 12. april 1997.
- Balvig F.: Vold – her og der og alle vegne. Stud.jur årg. 54, nr. 3, s. 164-166, 1997.
- Balvig F.: Vold og angst for vold. Kronik i Jyllandsposten, 12. februar 1997.
- Balvig F.: Voldsomheder og morsomheder. DSB S-tog publikation juni, s. 2, 1997.
- Balvig F.: Straf kan kun begrænses. Kronik i Politiken, 20. januar 1997.
- Balvig F.: Voldtægt. Kronik i Information, 20. januar 1997.
- Balvig F.: Volden er stagnerende. Artikel i BT, 6. januar 1997.
- Bay J.: Rockere, bikere og outlaw bikere – en introduktion til litteraturen. i: Kriminalistisk Årbog 1996, s. 73-84, København 1997.
- Bay J.: Bibliografi over litteratur om rockere, bikere og outlaw bikere. København 1997, Internetpublikation.
- Bay J.: Fra ungdomskultur til subkultur – rockere og bikere. Dansk Sociologi 8. årg., nr. 3, s. 7-25, 1997.
- Bay J.: Konflikter mellem MC-klubber: Paper præsenteret ved Seminariet Born to be Wild; Om bridraskab ved sidan av lagen. Göteborg Universitet 1997. Internetpublikation.
- Bay J.: Organized crime in the Baltic Area from a Danish point of view. Paper presented at the Organized Crimes in the Baltic Area, Stockholm, marts 1997.
- Bay J.: Rockere, bikere og outlaw bikere – en introduktion til litteraturen. i: Kriminalistisk Årbog 1996, s. 73-84, København 1997.
- Blomquist H.: Den juridiske profession i Danmark. i: Retten i samfundsmæssig belysning, s. 122-178, København 1997.
- Blomquist H.: Danish advocates and the Introduction of disciplinary measures. i: Kriminalistisk Årbog 1996, s. 215-226, København 1997.
- Dam H., Feldthusen R.K., Hemmingsen K., Taksoe-Jensen F.: Afgift af arv og gave. København 1997, 368 s.
- Dam H.: Ægtepagter. København 1997, 330 s.
- Fajgelj V.: Anmeldelse af Ronald D. Mackay: Mental condition defences in The criminal law. I. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1997, 84. årgang, s. 211-215, 1997.
- Fajgelj V.: En kort betragtning om strafferetten fra jugoslavisk synsvinkel. i: Kriminalistisk Årbog, s. 247-260, 1997.
- Gram A., Greve V., Lichtenstein P., Holmberg L.: Materialesamling i politiret. København 1997.
- Greve V.: Anmeldelse af Peter Kramp, Villars Lunn & Knud Waaben: Retspsykiatri. Ugeskrift for Retsvæsen B (1997), side 110, 1997.
- Greve V.: Strafansvar 3. udg. (2. opl. 1995). København 1997.
- Greve V.: Anmeldelse af Jan Petersen: Skatte- og afgiftsstrafferet. Ugeskrift for Retsvæsen B (1997) s. 229, København 1997.
- Greve V., Cornils K.: Das Dänische Strafgesetz = Straffeloven. Freiburg i. Br. 1997, 167 s.
- Greve V., Høyer G., Spencer M.: The Danish Criminal Code 3. ed. København 1997, 86 s.
- Greve V., Jensen A., Toftegaard Nielsen G.: Kommenteret straffelov. Almindelig del. 6 udg. København 1997, 445 s.
- Greve V., Jensen A., Toftegaard Nielsen G.: Kommenteret straffelov. Speciel del. 6. udg. København 1997, 499 s.
- Greve V., Toftegaard Nielsen G., Vestergaard J.: Strafferetlig domssamling 7. udg. København 1997, 666 s.
- Greve V.: Nedværdigende billeder. Politiken 29.10 1997.
- Greve V.: Tendenser i det strafferetlige system. Svensk Juristtidning, s. 597-618, Stockholm 1997.
- Greve V., Balvig F.: Den, der ej har gris ... Politiken 11. august 1997.
- Greve V.: Er straffeloven forældet? Stud. jur. 1997.
- Greve V.: Anmeldelse af Malene Frese Jensen: Alternative Approaches to Juvenile Delinquency. Ugeskrift for Retsvæsen 1997 B, s. 21.
- Greve V.: Anmeldelse af Peter Höflich & Wolfgang Schriever: Grundriss Vollzugsrecht, das Recht des Strafvollzugs und der Untersuchungshaft für Ausbildung. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, s. 77 f.
- Greve V.: Anmeldelse af Roger Hood: The Death Penalty. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1997.
- Greve V.: Blodskam – en udtidysarende straffebestemmelse. i: Kriminalistisk Årbog, s. 161-166, København 1997.
- Greve V.: Notits om Georg Küpper: Strafrecht. Besonderer Teil 1. Delikte gegen Rechtsgüter der Person und Gemeinschaft. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, s. 82, 1997.

- Greve V.: Strafferådets udtalelse om aktindsigt i sager om straffuldbyrkelse/medlem af straffelovrådet. *Betænkning 355*, s. 43, 1997.
- Holmberg L.: Anmeldelse af Steven M. Cox: *Police – Practices, perspectives, problems*. *Folk – Journal of Danish ethnografic Society Vol. 39*, 1997.
- Holmberg L.: Nærpolitiet – nær eller politi? i: *Nærpolitiet: Rapport fra NSFK's kontaktseminar, Oslo, Norge, s. 107-120, Reykjavik, Island 1997*.
- Holmberg L.: Synlighed, service eller kriminalitetsbekæmpelse? – tanker om politiets arbejde. *Retfærd 79 20. årg. Nr. 4, s. 39-56, 1997*.
- Holmberg L.: Lokalsamfundsgenopretningspolitiarbejde? i: *Kriminalistisk Årbog 1996*, s. 107-120, 1997.
- Krarup N.: Guardian Angels' koncept til bekæmpelse af gadevold. i: *Kriminalistisk Årbog 1996*, s. 95-106, 1997.
- Kruize P.: Toekomstmuziek. *Tijdschrift voor de Politie 59 årg., Nr. 3, s. 35, 1997*.
- Kruize P.: Politiegeweld. *Tijdschrift voor de Politie 59. årg., Nr. 4, s. 28-30, 1997*.
- Kruize P.: Politiet og fremtiden. i: *Kriminalistisk Årbog 1996*, s. 121-128, 1997.
- Kruize P.: Over de vete tussen motorbendes in Scandinavie. *Tijdschrift voor de politie 59. årg., Nr. 3, s. 22-24, 1997*.
- Kruize P.: Den hollandske fængelspolitik. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 84. årg., s. 188-174, 1997*.
- Kruize P.: Anmeldelse af Frank Leishman, Barry Loverday & Stephen P. Savage (eds.): *Core Issues in Policing*. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 84. årg., s. 226-227, 1997*.
- Kyvsgaard B.: At lære af forbryderne. *Kontakt Nyt, s. 11-16, København 1997*.
- Kyvsgaard B.: Undersøgelse af tilsyn – om personaler i KIF. *Orientering fra 5. kontor maj, s. 9-13, 1997*.
- Kyvsgaard B.: Undersøgelse af tilsyn. *Orientering fra 5. kontor januar, s. 1-3, 1997*.
- Kyvsgaard B.: Anmeldelse af Wright & Decker: *Burglars on the job*. *Nordisk Tidsskrift for kriminalvidenskab 84, s. 217-219, 1997*.
- Kyvsgaard B.: Kunsten at slå to fluer med et smæk – uden at slå roelen itu. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 84, s. 182-187, 1997*.
- Kyvsgaard B.: KIF og den kommunale socialforvaltning. *Temakurser til orientering fra 5. kontor september, s. 8, 1997*.
- Kyvsgaard B.: En lilleput – ungdomsfængsel. i: *Kriminalistisk årbog 1996*, s. 187-192, 1997.
- Langsted L.B., Garde P., Greve V.: *Denmark*. i: *International Encyclopaedia of Laws: Criminal Law, s. 217, The Hague, London, Boston 1997*.
- Ljungstrøm A.C.: Det tavse krav. *Kronik i Information, 28. marts 1997*.
- Ljungstrøm A.C.: Filosof eller helgen? Og at se med øret. *Kronik i Information, 12. september 1997*.
- Ljungstrøm A.C.: På sporet af den poetiske journalist. *Kronik i Univers Berlingske Tidende, 11. marts 1997, 1997*.
- Ljungstrøm A.C.: Retfærdighedens tavse stemme: aktuel politisk filosofi hos Derrida, Benjamin, Schmitt og Heidegger. *Kritik nr. 27, s. 61-74, 1997*.
- Ljungstrøm A.C.: Uden tragik intet fælleskab. *Kronik i Eksistens, Berlingske Tidende, 8. marts 1997*.
- Ljungstrøm A.C.: *The Silent Voice of Law: Legal Philosophy and Legal Thinking*. *Law & Critique Vol. VIII, s. 71-95, 1997*.
- Nielsen L., Vorstrum Rasmussen J., Taksøe-Jensen F.: *Familieretten. 2. udgave. København 1997, 530 s.*
- Ravn L.: Myten om de syge kriminelle. Er der virkelig sket en tredobling? *Politiken 20. maj 1997, København*.
- Ravn L.: Tredobling af de psykiske syges kriminalitet? i: *Kriminalistisk Årbog 1996*, s. 175-186, 1997.
- Ravn L.: Årsberetning 1996. *København 1997, 54 s.*
- Ravn L.: *Kriminalistisk Årbog 1996. 1997, 266 s.*
- Snare A.: *Retsøkonomi. i: Retten i samfundsmæssig belysning, Flemming Balvig, Helle Blomquist, Kaspar Lindhardt, Ib Nyhus, Annika Snare, Vibeke Vindeløv, s. 29, København 1997*.
- Snare A.: *Økonomi eller kriminologi. i: Kriminalistisk Årbog 1996, s. 227-236, København 1997*.
- Taksøe-Jensen F., Dam H., Feldthusen R.K.: *Afgift af arv og gave i Kompendium til faget Privat Generationsskifte. København 1997, 143 s.*
- Taksøe-Jensen F.: *Beskatning ved død. København 1997, 151 s.*
- Taksøe-Jensen F., Dybdal L.: *Skifte og dødsboer I. København 1997, 235 s.*
- Taksøe-Jensen F., Dybdal L.: *Skifte og dødsboer IIB. København 1997, 99 s.*
- Taksøe-Jensen F., Dybdal L.: *Skifte og dødsboer IIA. København 1997, 203 s.*
- Taksøe-Jensen F., Dybdal L.: *Skifte og dødsboer III: Hovedtræk af skifteordningerne i Danmarks større europæiske samhandelslande. København 1997, 94 s.*
- Tibatemwa-Ekirikubinza L.: *Researching Women in the Criminal Justice System: The Uganda Case. i: Kriminalistisk Årbog 1996, s. 57-72, København 1997*.
- Tibatemwa-Ekirikubinza L.: *More Sinned Against Than Sinning: Women's Violent Crime in Uganda. København 1995, 303 s.*

- Vestergaard J.: Tvang contra ret til behandling. Konferencerapport. 1996.
- Vestergaard J.: Anmeldelse af J. Jochimsen, M. Fabrin, J. J. Hansen, Kaspar Linkis: Systematisk oversigt over domme i kriminelle sager 1993-1995. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1997 årg. 84, s. 231-232.
- Vestergaard J.: Kommentarer til Justitsministerens forslag til revision af psykiatriloven. Oplæg ved konference i Landtingssalen på Christiansborg den 18. januar 1997. i: Rapport fra "Psykiatrikonferencen" 18. januar 1997, s. 7, København 1997.
- Vestergaard J., Plum L.: Materialesamling til psykiatritret. København 1997, 369 s.
- Vestergaard J.: Om bekæmpelse af rockergrupper – bemærkninger ved en høring. i: Kriminalistisk årbog 1996, s. 85-94, København 1997.
- Vestergaard J.: Psykiatriske patienters vilkår: En redegåelse. Det etiske Råd 1997, 127 s. (medforfatter).
- Vestergaard J.: Straffeloven af 15. april 1930: Lovbekendtgørelse nr. 866 af 30 oktober 1992, opdateret frem til juli 1997 / med henvisninger og sagregister ved Jørn Vestergaard. København 1997, 176 s.
- Specialer ved Det juridiske Fakultet:*
- Aage, Anne Frederikke: IT-hjemmearbejde.
- Aasberg, Rikke: An analysis of the Scottish Environmental Protection Agency.
- Abrahamson, Jan Erik Kjerstrup: Character-merchandising.
- Ahrendt, Charlotte: Bekæmpelse af svig i det Europæiske Fællesskab.
- Andersen, Annelise: Information og samtykke ved lægelig behandling af mindreårige.
- Andersen, Camilla Baasch: Reasonable Time in Article 39(1) of the CISG – Is Article 39(1) Truly a Uniform Provision?
- Andersen, Jacob Zibrandt S: International Torture and the Burden of Proof.
- Andersen, Maria Bach: Inhabile patienters samtykke – hvem bestemmer?
- Andersen, Marianne Donna: Ledelsesdispositioner ved fjendtlige overtager.
- Andersen, Marie Dorothea M: Børsprospektkrav.
- Andersen, Søren Stig: Dyrs rettigheder.
- Andersen, Ulrich Pinstrup: Elektroniske dokumenter i den offentlige forvaltning.
- Aoude, Stefanie Astrid: The Lockerbie Legality.
- Appeldorn, Helle Louise: Domstolsprøvelse af forvaltningsakter – prøvelse af skønnet.
- Aundrup, Bettine: Tilstandsrapport og ejerskifteforsikring.
- Bak, Gitte Kira: Ret og moral.
- Balle, Peter Mikael: Hvornår bliver offer gerningsmand?
- Baltzersen, Sussie Rie Lykner: Pengeinstitutteres rådgivningsansvar.
- Bartholin, Kristian Thomas Frederik: Den retsøkonomiske minimalstatsmodel i retshistorisk belysning.
- Bendixen, Malene: Beskatning af 10-mandselskaber.
- Bergendorff, Jakob Juul: Farmaceutiske specialiteters navne.
- Bergqvist, Henrik: En analyse af VVM-direktivets udvikling i dansk ret.
- Bertelsen, Tina: Brugen af identifikationshunde i strafferetlig efterforskning og som bevis under en efterfølgende retssag.
- Beuse, Rikke Nynne: Ophavsretlig beskyttelse af musikværker på internet.
- Beyer, Louise Filt: Lønmodtageres og arbejdsgiveres negative organisationsfrihed – særlig med henblik på eksklusivklausuler og sympatikonflikter.
- Bisgaard, Christian Andre: Handelshindringer i Kuwait.
- Bjørst, Byrial Rastad: Konkurrence- og kundeklausuler ud fra en ansættelsesretlig synsvinkel.
- Blinkenberg, Peter Martin: Retsbeskyttelsen af merchandising.
- Bohmann, Christina: Pressens ytringsfrihed i Danmark set i lyset af EMRK art 10.
- Brandt, Katja Wittrock: Erhvervslivets ledelsesansvar.
- Brandt, Michael John: Det skatteretlige begreb erhvervsmæssig virksomhed.
- Brandt, Sandra: Pressens ytringsfrihed i Danmark set i lyset af EMRK art 10.
- Breum, Anja Maria Svane: Rettighedsfrakendelse i relation til forenende virksomheder.
- Bruun, Pernille Helenius: Forbrugerbeskyttelse ved køb af rejser specielt med henblik på køb af pakkerejser.
- Brynjulfsson, Tine: Dispensation på grundlag af bestået LLM-grad ved Duke University.
- Buhl, Inge Fløe: En bevisretlig analyse af forvaltningens afgørelser om uansøgt afskedigelse.
- Buhl, Mikkel: En analyse af VVM-direktivets udvikling i dansk ret.
- Busck, Ellen Gravsholt: Indførelse af grundejeransvar for jordforurening og dets forenelighed med grl. § 73.
- Camphausen, Michael: Kassekreditten – et kreditretligt portræt.
- Carlsen, Christian: Lønmodtagerens søgsmålskompetence i arbejdsretlige sager.
- Christensen, Birgitte Sejersdal: Transportansvaret ved multimodal transport.

- Christensen, Helle Klostergaard: B-flygtninge begreber i Vesteuropa.
- Christensen, Jane Anita S: Ulovlige elinstallationer.
- Christensen, Lene: IT-hjemmearbejde.
- Christensen, Lisbeth: Direkte markedsføring og integritetsbeskyttelse.
- Christensen, Michael Skovgaard: EU-konkurrenceretlig bøde set i et strafferetligt perspektiv.
- Christensen, Vibeke Butzbach: Essential facility doktrinen.
- Christiansen, G. Sarah Rosenkrands: Dansk udlænderet og spørgsmålet om konventionsstatus til kvinder, der frygter forfølgelse af køns-specifikke årsager.
- Christoffersen, Morten: EU-ret og sportsforbunds regler.
- Colding-Jørgensen, Ingrid: Droite de suite.
- Dahl, Rikke Cumberland: Mægling – et våben mod ungdomskriminaliteten.
- Dengsøe, Charlotte: Forbrugerens retsstilling ved handel over Internettet.
- Dinesen, Eva Marie: Koncerninterne transaktioner.
- Drachmann, Ole: Undersøgelse af samfundstjeneste som vilkår i betingede domme.
- Duetoft, Thomas Stefan: Europa-Kommissionens anvendelse af vurderingskriterierne i Rfo 4064/89 art. 2
- Dunker, Mette: God presseskik.
- Ehmsen, Kit Margaretha: Så utroværdigt som et øjenvidne – en drøftelse af behovet for vidnepsykologer og vidnepsykologi i dansk retssammenhæng.
- Elholm, Thomas: The activity of Transnational Corporations and human rights protection – especially freedom of association – in national and international law.
- Elmegaard, Karen: Dansk praksis vedrørende offentligt ansattes yringsfrihed i lyset af EMRK art. 10.
- Enemark, Poul: Kutymedannelse indenfor kollektiv overenskomst.
- Esbensen, Ane Fink: Domstolsprøvelse af forvaltningsakter – prøvelse af skønnet.
- Felding, Nana Lee: Udlændingemyndighedernes beslutning om udsendelse – de retlige problemer.
- Fink, Lise: EU-harmonisering af begrebet flygtning i Flygtningekonventionens artikel 1 – med fokus på tredjemandsfølgelse.
- Floor, Erik: Elektronisk betalingsformidling ved brug af PBS og de ændringer dette giver i forholdet mellem debitor og kreditor.
- Frandsen, Mona Lilli: Finansiering via koncerndannelse – praksis, udvikling og fremtid.
- Frandsen, Signe: Sanktioner ved usaglig afskedigelse.
- Franke, Henrik Michael: Den skatteretslige sondring mellem hobbyvirksomhed og erhvervsvirksomhed.
- Friis, Tove Jytte: Revselsesretten og forældres seksuelle overgreb mod deres børn set i et menneskeretligt perspektiv.
- Frost, Birgitte: Fosterreduktion.
- Frost, Kim: Om reproduktion af og råden over edb-programmer og andre digitale manifestationer.
- Fuchs, Michael: Medlemsstaternes erstatningsansvar i EU-retten.
- Gall, Charlotte: Den sociale ankestruktur.
- Gauguin, Marianne: Eneforhandlingsaftalen i konkurrenceretlig belysning. – Et eksempel fra praksis.
- Gjedde, Jacob: Erhvervelse af dansk infødsret og visse forvaltningsretlige regler, der finder anvendelse herpå.
- Gjerding, Linda: Ransagning i strafferetsplejen.
- Gransøe, Charlotte Rosenberg: Afgrænsningen mellem Lægelovens § 6 og § 18.
- Gregersen, Christian: Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og sendetilladelser.
- Groth, Ina: Ledelsesretten og arbejdsmiljøet.
- Grønbech, Helle: Reguleringen af den digitale aftaleslutning.
- Guldstøv, Pernille Olivia Melchior: Ægteskabsmægling i Japan og Danmark.
- Gundestrup, Peter Storm: Blindpassager i skibe.
- Gundlach, Annsofie: Uledsagede flygtningebørn i Danmark.
- Haglund, Katrine Lammers: Så utroværdigt som et øjenvidne – en drøftelse af behovet for vidnepsykologer og vidnepsykologi i dansk retssammenhæng.
- Hald, Eva Veileborg: Hvorledes er arbejdstagerens retsstilling, hvis han i en tidligere ansættelse har indgået en kunde klausul.
- Hammer-Jacobsen, Susanne: Tilstandsrapport og ejerskifteforsikring.
- Hansen, Christoffer Søborg: Softwareklausuler – En komparativ analyse af retstilstanden i USA og Danmark vedrørende softwareklausulers vedtagelse og disses gyldighed i relation til den ophavsretlige lovgivning.
- Hansen, Connie Pia: Det skatteretlige næringsbegreb.
- Hansen, Ib Kok: Detentionsanbringelser – På kant med Grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.
- Hansen, Jesper Melchior: Proportionalitets- og forholdsregelprincippet og dets anvendelighed i væbnede konflikter.
- Hansen, Lis B.H. Dalgaard: Opslag af offentlige stillinger.
- Hansen, Lisbeth: Ulovlige elinstallationer.

- Hansen, Malene Skytte: Hvem har bevillingskompetencen?
En sammenlignende analyse af retstillingen i Danmark og Spanien.
- Hansen, Peter Steen: Pressens ytringsfrihedsprivilegium.
- Hansen, Rolf Stig: Springende regres mod tidligere ejendomssælgere.
- Hansen, Thomas Trier: Protection of individuals against human rights violations emanating from multinational enterprises.
- Hansen, Ulrik Bangsbo: Den EU-retlige regulering af nationale procesregler.
- Hastrup, Anders Paul Stage: Erhvervslivets ledelsesansvar
- Hauberg, Vibeke Henriette: Rpl kap. 43a – Prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse.
- Hauch, Nanna Christine: God presseskik.
- Hee, Camilla Dorph: Leverings- og licensnægtelse i EU-konkurrenceretten.
- Hegner, Agnieszka: Udlændingemyndighedernes beslutning om udsendelse – de retlige problemer.
- Hendil, Nanette: Dissensafgivelse i Retslægerådets erklæringer.
- Henriksen, Christina Grabow: Deling af kapital- og ratepensioner i forbindelse med separations- og skilsmissekifte.
- Henriksen, Jens Mathiesen: Retlig regulering af etiske emner.
- Henriksen, Jens-Otto Georg: Medarbejdernes retstilling ved outsourcing, herunder rettigheder og pligter.
- Henriksen, Karsten Thomas: Civile kærsmål for Højesteret.
- Hjelmstrand, Torben: Den ekstraordinære tjenestemandsdømstol i tjenestemandretlig belysning.
- Holm-Petersen, Karen Lisa: De minimis i relation til TEF art. 30 og art. 59.
- Holmgren, Mikkel: Omsætning af ejendomme med foreningsskader.
- Houlberg, Kristina: "TV uden grænser"-direktivets regulering af grænseoverskridende tv-reklame.
- Hove, Inger Dahlgaard: Afgift af gave.
- Hovgaard, Anja: Deling af pensioner ved skilsmisse.
- Hvelplund, Sune Engbæk: Den danske elsektor i et europæisk indre energimarked – herunder fokus på erfaringerne fra det allerede liberaliserede britiske elmarked.
- Høg, Torkil: Idrætsorganisationers aktiviteter. Konkurrenceretlige, EU-konkurrenceretlige og EØFT art. 48 – aspekter.
- Højlund, Dorte: Organkriminalitet i dansk strafferetligt perspektiv
- Høj, Klaus Rudbæk: Plagiering af musikværker.
- Iversen, Jacob Tornø: Det tingsretlige lovvalg ved internationale ejendomsforbeholdskøb.
- Jacobsen, Karina: Sanktioner i forbindelse med promille- og spirituskørsel.
- Jacobsen, Lise: Off hire regulering i såvel Søloven som i engelsk udformede standardcertepartier.
- Jakobsen, Thomas Roed: Analyse af Lov om brugsmodeller.
- Jarlov, Ulrik: Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og sendetilladelser.
- Jelbech, Ingrid Marie: Om lejefastsættelse ved genudlejning af særskilt moderniserede lejligheder i ejendomme omfattet af boligreguleringslovens kapitel II-IV. Betydningen af boligreguleringslovens § 5, stk. 4.
- Jensen, Anne Friborg: Administrativ frihedsberøvelse af psykisk syge.
- Jensen, Bettina Drejer: Brug af varemærker på Internettet.
- Jensen, Birgit: Retsbeskyttelse af planter og plante- forædlingsteknologier.
- Jensen, Charlotte Ameland: Virksomhedsoverdragelseslovens anvendelse ved udlicitering af en driftsopgave hidtil udført i offentligt regi.
- Jensen, Elisabeth Sortsø: Alternativer til de nugældende regler i retsplejeloven vedr. små incassosager.
- Jensen, Gitte Juul: Danmark i Schengen.
- Jensen, Helle Merete: Medlemsstaternes erstatningsansvar efter EU-retten.
- Jensen, Ina Elise: Udstrækningen af det enkelte individs forsørgelsespligt contra den offentlige omsorgsforsørgelsespligt set i et retssikkerhedsperspektiv, belyst ved den varige hjemmehjælp.
- Jensen, Klavs Bjerre: Købers og sælgers ændrede retsstilling som følge af indførelsen af lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom m.v.
- Jensen, Lisette Kirkegaard L: Professionelt ansvar med særlig henblik på reklamebureauets ansvar for medvirken i dansk markedsføringsret.
- Jensen, Marie Beck: Abort, ret og etik.
- Jensen, Martin: Bygningsbevaring – retsregler til sikring af bygningskulturen.
- Jensen, Niels Lenander: Konkurrencebegrænsende vilkår i ansættelsesretten.
- Jensen, Rie Langhoff: Dispensation på grundlag af, at specialet er bedømt på University of Durham.
- Jensen, Ulrich Stigaard: Patenter på edb-programrelaterede opfindelser.
- Jeppesen, Thomas: Statsansvaret efter post-Francoovich dommene.
- Jespersen, Karen Louise Riis: Unges holdning til vold.
- Johnsen, Jens Vinding: Fradragsberettigede pensionsordninger i Danmark.

- Johnsen, Kristina Vang: Vold mod kvinder begået af nuværende eller forhenværende partner.
- Johnsen, Rasmus: Complementarity in South Africa. The truth and reconciliation commission.
- Jordahn, Trine: Udviklingen af vold i forbindelse med arbejdets udførelse.
- Jursic, Anna Sara: Placering af strafansvar for tv-udsendelsers indhold.
- Herunder bl.a. udtalelser fremsat direkte og forskudt samt billedreportager.
- Juul, Ann Sofie Sehestedt: Pressenævnets opgave og praksis med sigte på begrebet "god presse-skiik", set i forhold til ytringsfriheden.
- Jørgensen, Claudia Elisabeth S: Praksis om EU's udbudsdirektiver.
- Jørgensen, Pernille Brit: En kritisk gennemgang af EF-Domstolens retspraksis på immaterialretsområdet med særlig vægt på varemærkeretten og parallelimport af lægemidler.
- Jørgensen, Susanne Kjølberg: Retlig regulering af reklamen for lægemidler.
- Jørgensen, Tine Schou: Automatiseringssystemer i den offentlige forvaltning.
- Kaasing, Mette: EU-rettenns påvirkning af national procesret.
- Kaltoft, Jesper: Softwareklausuler – En komparativ analyse af retstilstanden i USA og Danmark vedrørende softwareklausulers vedtagelse og disses gyldighed i relation til den ophavsretlige lovgivning.
- Kemp, Finn Jeppesen: Klager over politiet efter 1. januar 1996 – Navnlig polititjenestemænds retsstilling i forbindelse med tjenestlige- og strafferetlige undersøgelser m.v.
- Kjærgaard, Nils: Patenter på edb-programrelaterede opfindelser.
- Kjærgaard, Pernille Klemmensen: Retssikkerhed i tvangsfjernelsessager.
- Kjærulff, Marie Louisa: Håndhævelse af Dublin-konventionen.
- Klinker, Max Ulrich: Flyveraftaler – med særlig henblik på behandling af pilotens flytypekvalifikationsaftale.
- Kluwer, Maria Elena: Tilbudsplicht efter lejeloven.
- Kluwer, Annelise: Elektronisk frihedsbegrænsning – om afsoning i hjemmet med elektronisk kontrol.
- Knaack, Thomas Erik: Forurenede grunde med vægt på regnskabsretlige aspekter.
- Knudsen, Cecilie Kisling: Forligsmandslovens sammenkædningsregel i internationalt perspektiv.
- Knudsen, Jakob Windelin: Arbejdstageres ophavsret til edb-programmer og dertil relaterede værker.
- Koch, Pernille Boye: Tvindloven og magtfordelingslæren i Grundlovens § 3.
- Kohli, Sameer: Ophavsretlige problemer ved digital on-line kommunikation.
- Kragh-Sørensen, Jesper: Området for social- og arbejdsmarkedspolitikken og kollektive overenskomster som implementeringsinstrument før og efter Maastricht.
- Kringelbach, Kit: Asylansøgeres familieretlige stilling i Danmark med særlig henblik på skilsmisse.
- Krishnaswamy, Birgitte H. V.: En vurdering af lovovertrædelser begået af en anonym internet-bruger.
- Kristiansen, Karina Sejersbøl: Pressens ytringsfrihed navnlig efter inkorporeringen af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.
- Krog-Pedersen, Tina: Voldsramte udenlandske kvinder.
- Krohn, Bettina Theilgaard: Åbenbart grundløst-proceduren.
- Kruger, Mikael Erntoft: Patenter på edb-programrelaterede opfindelser.
- Kruse, Cathrine: Den fri bevægelighed for tjenesteydelser efter Domstolens afgørelse i Alpine Investments.
- Kyrnow, Linda Hebo: Adgangen til in vitro fertilisation (reagensglasbefrugtning).
- Larsen, Anders Friis: Retlig interesse som betingelse for anlæggelse af anerkendelsessøgsmål.
- Larsen, Dan Skårup: Ansvarsfraskrivelser mellem professionelle.
- Larsen, Dorte: Revsesretten og forældres seksuelle overgreb mod deres børn set i et menneskeretligt perspektiv.
- Larsen, Jens: Ansvar og hæftelse ved aftaleindgåelse med aktie- eller anpartsselskab.
- Larsen, Karen M Thobo: Dementes retsstilling.
- Larsen, Lene Baltzer: Samtykkeproblematikken i straffelovens §§ 264 a og d.
- Larsen, Lisa Bo: Sammenlignende reklame.
- Larsen, Lizette: Rådgiveransvaret i sager om selskabstømning.
- Larsen, Mette Kryger: Første asylsøgningsreglen – en analyse af princippets anvendelse i relation til statsløse palæstinensere.
- Larsen, Søren Hostrup: Advokatansvaret ved konkurs og betalingsstandsning.
- Lassesen, Mette Søs: Beskyttelse af menneskerettighederne i Litauen – en folke og forfatningsretlig undersøgelse.
- Lauridsen, Ann-Louise Guldberg: Lønmodtageres og arbejdsgiveres negative organisationsfrihed – særlig med henblik på eksklusivklausuler og sympatikonflikter.
- Lauridsen, Charlotte: Kunstig befrugtning.
- Laursen, Thomas Holst: International Commercial Arbitration Studies in the Concept of Efficiency.

- Ledgaard, Karsten Munch: Kontantprisprincippet – hvad går lov om omsætning af fast ejendoms kontantprisprincip ud på, og efterleves det i praksis?
- Lei, Peter: Sælger og rådgivernes erstatningsansvar i forbindelse med handel med overskuds-selskaber.
- Lemvigh, Henriette Elisabeth: Politiets tavshedspligt.
- Levy, Anders Kristoffer: Diskrimination og erhverv – “Det almene vel” i Grundlovens § 74 som retsstandard.
- Lindeblad, Dorte: Pressenævnets opgave og praksis med sigte på begrebet “god presseskik”, set i forhold til ytringsfriheden.
- Lindqvist, Anders: Ansvarsfrihed efter LFFE.
- Lindqvist, Camilla: Graviditetsbetinget sygdom.
- Linnat, Julie Susanne: Om dansk dyreforsøgsret.
- Lorentzen, Johan Ewald: Det ophavsretlige erstatningsansvar for aktører på internettet, særligt med henblik på ansvarsgrundlaget.
- Låstad, Leela Borring: En komparativ analyse af visse bodelingsproblemer i dansk og norsk ret.
- Løvschal, Tim Steen: Pressens ytringsfrihedsprivilegium.
- Madsen, Christina Bonde: Gensidig anerkendelse af eksamensbeviser i EU-retten.
- Madsen, Jeppe Torp: Sanktioner i forbindelse med promille- og spirituskørsel.
- Madsen, Kasper Nyrup: Liberalisering af telesektoren.
- Malherbe, Michael Steen: Varemærkeretlig beskyttelse af utraditionelle kendetegn.
- Martensen-Larsen, Jannik: Den danske praksis for isolationsfængsling i et menneskeretligt perspektiv.
- Martinelli, Patrizia: Springende regres ved køb og salg af fast ejendom.
- Mattfolk, Katja Cecilia: Sælgers loyale oplysningspligt ved omsætning af fast ejendom.
- Maxner, Christine Holst: Merchandising.
- Meinertz, Mirian Helen Weber: Vold mod kvinder begået af nuværende eller forhenværende partnere.
- Meyer, Peter Lund: Speciale om afgrænsningen af Fællesskabets konkurrenceretlige regulering af kommunernes aktiviteter.
- Mikkelsen, Aase Chramer: Frihedsberøvelse af asylansøgere.
- Mikkelsen, Lene Hartvig: Folketingets stående udvalg.
- Mikkelsen, Pernille Breinholdt: Analyse af Euro-polkonventionens datasystemer.
- Miskowiak, Kristina: Ytringsfrihed under ansvar.
- Mogensen, Louise Seest: Pressens ytringsfrihed, navnlig i relation til processuelle tvangsindgreb.
- Mogensen, Søren Skibsted: Et straffilosofisk studie om af dødsstraffen i det amerikanske strafferets-system.
- Møllerup, Mia Ekelund: Pressens ytringsfrihed, navnlig i relation til processuelle tvangsindgreb.
- Møltke, Carl Willem Henrik: Dispensation på grundlag af, at specialet er bedømt på University of Exeter.
- Mortensen, Ida: Ophavsretlig beskyttelse af databaser.
- Mortensen, Signe Martha Astrid: Aftaler som middelet til offentlig regulering.
- Mouritzen, Lotte Georgi: Franchisegivers hæftelse over for franchisetagers aftaleerhververe og kreditorer.
- Murphy, Anna Kirstine Hummelshøj: Jehovas vidners retlig stilling med hensyn til blodbehandling.
- Mølbeck, Hanne: Grænseoverskridende fjernsalg med henblik på forbrugernes situation.
- Møller, Barbara Fromberg: Springende regres ved køb og salg af fast ejendom.
- Møllmann, Helene Lilith: Det ophavsretlige konsumptionsprincip.
- Mølsgaard, Thomas: Omstødelse efter kl. par. 70 i løbende kontraktsforhold.
- Nedergaard, Pia: Rettergangsfejl set i relation til EMRK.
- Negaard, Anne-Mette Rosendahl: Ejerforeningens kompetence i ejerlejlighedsejendomme.
- Neumann, Michael: Patentretlige aspekter af retsbeskyttelse af bioteknologiske opfindelser – en komparativ analyse og konsekvensvurdering.
- Nielsen, Anne-Mette: Brugen af identifikationshunde i strafferetlig efterforskning og som bevis under en efterfølgende retssag.
- Nielsen, Anne-Mette Lindholm: Håndhævelse af reglerne på arbejdsmiljøområdet.
- Nielsen, Elisabeth Ildal: Beboerrepræsentation.
- Nielsen, Kim: Lovgivers begrænsning af ledelsesretten. Hovedsaglig ansættelses- og afskedigelsessituationen.
- Nielsen, Mette: Konstituerede dommere – et forfatningsretligt problem?
- Nielsen, Mille Haslund: Nordiske forsikringsanekdoter.
- Nielsen, Morten Dahl: Tvangsbehandling af psykisk syge for somatisk lidelse.
- Nikkelsen, Steffen Christian: Analyse af dansk rets beskyttelse af industrielt design.
- Nielsen, Theis Jørgen: Franchising i et kontraktretligt perspektiv med særligt henblik på kontraktophør.
- Norsker, Pia: Risikoplysninger og risikobedømmelse ved personforsikring.
- Nørfelt, Andreas Fibiger: Digital ophavsret.
- Nørgaard, Henning: Insiderhandel i børnsnoterede selskaber.

- Offendal, Nicole: Forældremyndighedssagers behandling ved domstolene.
- Olesen, Helle Marianne: Standardaftaleret i forbrugerretten.
- Olsen, Annemarie Steen: Fastsættelse af lejens størrelse ved genudlejning.
- Olsen, Jakob Ploug: Klageadgangen indenfor sundhedsvæsnets.
- Panfil, Sine Reffstrup: Dansk ansættelsesretlig beskyttelse af kvinder i forbindelse med graviditet, barsel og børnepasningsorlov.
- Paulsen, Anette: Rækkeviden og efterlevelsen af de presseetiske regler.
- Paulsen, Christian Dalhøj: Retssikkerhed på skatteområdet: Princippet om forudsigelighed.
- Pedersen, Charlotte Raae: Den italienske forfatningsdomstols legitimitetskontrol af love.
- Pedersen, Ditte Ploug: Kosovoalbaniere i Danmark.
- Pedersen, Karen Charlotte: De 15-18 åriges status som selvstændige parter i sager med det offentlige.
- Pedersen, Katia K. Østergaard: Kollektive overenskomsters overgang ved virksomhedsoverdragelse.
- Pedersen, Rikke Lykke: Den fri bevægelighed for tjenesteydelser efter Domstolens afgørelse i Alpine Investments.
- Pedersen, Sanne: Rpl. § 108 – En generalfuldmagt?
- Pedersen, Susanne Holmgaard: Abort, ret og etik.
- Petersen, Anne Birgitte Stubkjær: Videregivelse af oplysninger om mindreårige og voksne inhabile i forbindelse med sygdomsbehandling.
- Petersen, Birita Elisabeth: Reorganisering af den færøske centraladministration.
- Petersen, Charlotte Edholm: Varemærkeretlig beskyttelse af utraditionelle kendetegn.
- Petersen, Charlotte Storgaard: Pensionsrettigheders deling ved separations-/skilsmissekifte.
- Petersen, Christine Aaris: Analyse af Europolkonventionens datasystemer.
- Petersen, Kim Kronwall: Ytringsfrihed i forhold til pressen.
- Petersen, Kristiane Brøndum: Merchandising.
- Petersen, Louise Kanstrup: Retlig regulering af passiv dødshjælp.
- Petersen, Mette Momme: Global Human Rights and Islam: Contradiction or Compatibility?
- Pietka, Gitte Danelund: Pressens ytringsfrihed – i komparativ kontekst.
- Pind, Søren: Statsministerens plads i dansk parlamentarisme.
- Piper, Charlotte: Global Human Rights and Islam: Contradiction or Compatibility?
- Plesner, Ulrik: Subjektiv skattepligt for personer – Det skatteretlige bopælsbegreb.
- Poulsen, Charlotte Dea: Lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom m.v. set i forhold til tidligere retstilstand, navnlig med henblik på spørgsmålet om springende regres.
- Poulsen, Christina Agnethe Ryberg: Tvangsbehandling af psykisk syge for somatisk lidelse.
- Poulsen, Dorthe: Medicinalpersoners retsstilling i Patientklagenævnet set ud fra en retssikkerhedsmæssig synsvinkel.
- Poulsen, Gunvor Harbo: "TV uden grænser"-direktivets regulering af grænseoverskridende tv-reklame.
- Poulsen, Sebastian Bille C: Selskabstømning.
- Qvist, Michael Finch: Andelshaverens økonomiske rettigheder ved eksklusion.
- Rasch, Lars: Lægemiddelreklame over for medicinalpersoner.
- Rasmussen, Boye Jørn Bay: Mægling kreditorer/debitorer fast ejendom.
- Rasmussen, Klaus Elkjær: Ejerskifteforsikringer.
- Rasmussen, Lars Bastholm: Beskyttelse af selskabskreditorer.
- Rasmussen, Maj-Britt Nordholm: Omskæring af kvinder.
- Rasmussen, Mikkel Maltha: Digital ophavsret.
- Rasmussen, Rikke Solberg: Do we need Utility Model Protection?
- Rau, Christina: Voldsramte udenlandske kvinder.
- Reiler, Caroline Christiane: Adgangs nægtelse til væsentlige faciliteter i lyset af TEF art. 86.
- Ridung, Charlotte Rostorf: Beskyttelse af eller imod flygtninge – brugen af begreber og/eller principper, der har til formål at begrænse adgangen til at søge og få asyl.
- Riemann, Anne Kirstine: The Battle of forms – De lege lata og de lege ferenda.
- Robinson, Nicolai: Ombudsmandens kompetence over for kommunerne i et retssikkerhedsmæssigt perspektiv.
- Rose, Caspar: Spilteoretisk analyse af kontraktforhold indgået under asymmetrisk information, specielt med henblik på retsreglernes mulighed for afhjælpning af markedssvigt – belyst ved markedet for brugte biler.
- Rosendahl, Caroline: Statsstøtte til europæisk luftfart.
- Rosendahl, Anne: Arbejdstageres frembringelse af ophavsretligt beskyttede værker.
- Rosendahl, Jens Christian: Ansvarsfraskrivelse i nogle af søtransportens standardkontrakter.
- Rosenmeier, Lene Nina: Juridisk formidling.
- Rønne, Henrik Vollmer: Bankgarantier og støtteerklærings anvendelighed som sikringsmiddel i den internationale varehandel.
- Rørdam, Charlotte Marie: Registersamkøring i den offentlige forvaltning.
- Røssberg, Charlotte Marina: Privates søgsmålsret

- ved Fællesskabsdomstolene – artikel 173(4) TEF.
- Schaumann, Karin: En retsociologisk undersøgelse af intentionerne bag Miljøbeskyttelsesloven af 1991.
- Scherer, Unna Gry Methling: Retten til samvær og kontakt.
- Schibbye, Jette: Udstrækningen af det enkelte individs forsørgelsespligt contra den offentlige omsorgsforsørgelsespligt set i et retssikkerhedsperspektiv, belyst ved den varige hjemmehjælp.
- Schierbeck, Jens Peter: Danske værneregler mod skatteflugt og etableringsretten i TEF art. 52.
- Schierbeck, Mads: Udgravningsskader.
- Schjøtt-Christensen, Jacob: Forsikringstjenesteydelser og internettet.
- Schmidt, Birgitte: Beboerrepræsentation.
- Schröder, Frank: Revalidering efter kapitel 10 (§§ 43-45) i Lov om social Bistand.
- Schönbeck, Isabella Herwig: Lov om ansættelsesbeviser.
- Schönfeldt, Helle Britta: Ekspropriative lovindgreb og erstatningsfrie reguleringer af ejendomsretten.
- Siboni, Helen Benedicte Reinholdt: En analyse af Flygtningenævnets praksis for tildeling af de facto-status.
- Sigsgaard, Soon Ah Lykke: Pressens informationsfrihed.
- Slott, Julie: Rettergangsfejl set i relation til EMRK.
- Soelberg, Christina: Adgangen til in vitro fertilisation (reagensglasbefrugtning).
- Somer, Vivi Kondrup: Ansvar for behandling af asylsager i medfør af Schengenkonventionen
- Spiermann, Ole: The Unpopular Essay on the European Community Legal Order.
- Starup-Jensen, Edwin Lauritz: Stigmatisering af sigtede.
- Steensgaard, Janne: Dansk udlændingeret og spørgsmålet om konventionsstatus til kvinder, der frygter forfølgelse af kønsspecifikke årsager.
- Steenstrup, Nete Resen: Pensionsrettigheders deling ved separations-/skilsmissekifte.
- Stenz, Mette: Lov om ansættelsesbeviser.
- Stoltze, Lars: EU Konkurrenceret og tying-klausuler.
- Stræde, Camilla Hjorth: Off hire regulering i såvel Søloven som i engelsk udformede standardcertifikater.
- Sundorph, Søren Christian: Elektronisk betaling – I relation til dansk rets principper om standsningsret, vindiktion og ekstinktion.
- Svensen, Sanne: Særeve og gæld.
- Svensson, Kristine Riisberg: Skatteretlig analyse af personalegodet ved fri bil.
- Søgaard, Jesper: Analyse af arten og størrelsen af de omkostninger, der skal betales ud over auktionbudet ved køb af fast ejendom på tvangsauktion.
- Søndergaard, Jens Teilberg: Access to European Courts for Public Interest Litigation in Environmental Matters.
- Sørensen, Anne-Dorte Starch: Rpl. § 108 – En generalfuldmagt?
- Sørensen, Marianne Linaa: De minimis i relation til TEF art. 30 og art. 59.
- Sørensen, Søren Lund: Internationale tendenser i narkotikapolitik.
- Tassing, Christina: Danmark i Schengen.
- Thiele, Christian: Boligprocessen.
- Thomsen, Gerd Damsgaard: Retsbeskyttelsen af merchandising.
- Thorlaksen, Charlotte Saltoft: Kollektive overenskomster mellem organisationer på europæisk niveau.
- Tornbjerg, Jacob Vee: Hvem bør vælge selskabets bestyrelse – en retsøkonomisk analyse.
- Tox, Louise Lykke: Ansvarserklæringer ved børsintroduktion.
- Tranders, Kristina Vikkelsø: The Ban on Transboundary Movement of Hazardous Wastes: Evaluation of the 1995 Amendment of the Basel convention.
- Ulrich, Mette: Inddrivelse og forvandling af bøder til frihedsstraf.
- Urth, Helene: Beskyttelse af minoriteter i den sydafrikanske forfatning set i europæisk og internationalt perspektiv.
- Valentin-Petersen, Anders: En kritisk gennemgang af EF-Domstolens retspraksis på immaterielretsområdet med særlig vægt på varemærkeretten og parallelimport af lægemidler.
- Valla, Annika Kuhlmann: Den Europæiske Unions regulering af emballage samt implementering heraf.
- Vaumoron, Kristian Nyberg Armand: Er de i D.L. 2-I nævnte bekendelser og bekendelsesskrifter beskyttet af Grl. § 4, og kan der i givet fald forfatningsmæssigt lovgives i modstrid med dem?
- Vedsø, Henriette Nanna: Bankgarantier og støtteerklæringers anvendelighed som sikringsmiddel i den internationale varehandel.
- Vieth, Axel Tobias: Begrænsninger i konkursboets indtrædelsesret i gensidigt bebyrdende aftaler.
- Vilsen, Søren: Utraditionelle kampskridt.
- Vinther, Lars Skjødt: Kontraktstængselsafdelinger.
- Voldby, Marie: Liberalisering af naturgassektoren.
- Volkersen, Lene Desi Santoyo: Første asyllandsbegrebet i dansk.
- Wad, Alan Matthias: Medlemsstaternes erstatningsansvar efter EU-retten.
- Wagner, Merete: Finansieringsmedvirken, en selskabsretlig analyse af rækkevidden af forbudet.
- Wang, Jens: Dansk skatterets fradragsmuligheder

- for omkostninger til kurser afholdt i udlandet.
- Warberg, Kamilla: Speciale om afgrænsningen af Fællesskabets konkurrenceretlige regulering af kommunernes aktiviteter.
- Warhøi, Camilla: Droite de suite.
- Weisbjerg, Thomas Lund: Domænenavne og varemærker.
- Wengel, Christian Molt: CISG artikel 7(2).
- Werenberg, Christian Just: Ophavsretlige problemer ved digital on-line kommunikation.
- Wesenberg-Lund, Signe: Merchandising.
- Wiinblad, Emilie: The principle of legality and article 3 to the Geneva Conventions as applied by the ICTR.
- Willumsen, Michael Peter: Patentretlige aspekter af retsbeskyttelse af bioteknologiske opfindelser – en komparativ analyse og konsekvensvurdering.
- Winkler-Christensen, Anne: Franchisegivers muligheder for ændringer i franchisekonceptet samt samlet overdragelse af dette.
- Witt, Sanne Birgitte: Fosterreduktion.
- Wittenkamp, Marianne: Dementes retsstilling.
- Wodstrup, Camilla: Pensionsrettigheders behandling på et ægtefælleskifte med formuefællesskab.
- Wong, Helle: Vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23,stk.2 i forbindelse med pensionsopsparinger og fast ejendom.
- thor Straten, Pia Gerd: Grænsefladepørgsmål mellem immaterialretten og konkurrenceretten i relation til ny teknologi.
- Ægidius, Nicolai Christian: Dispensation på grundlag af bestået LLM-grad fra Vrije Universiteit Brussel.
- Øhlenschläger, Ingrid Trolle: Den skattemæssige behandling af rentefrie lån i koncernforhold og ved rentefrie lån fra hovedaktionær til selskab.
- Østergaard, Christen: Informationsudveksling mellem dansk politi og EUROPOL.
- Østergaard-Nielsen, Erik G.: Offentligretlige reglers behandling indenfor international privatret.
- Øvlisen, Malene Roose: De danske domstoles anvendelse af TEF art. 177.

Det samfundsvidenskabelige Fakultet

Dekanatets beretning

Dette er formelt årsberetningen for 1997, men da dekanatet skifter, så Chr. Hjorth-Andersen afløses af Tage Bild som dekan, og Niels-Henrik Topp af Hans-Jørgen Whitta-Jacobsen som prodekan, kan der være grund til tillige at gøre en vis form for status over den forløbne periode fra 1. april 1994 til 31. januar 1998.

Fakultetsstruktur:

Det er fakultetets opfattelse, at der ikke er behov for større organisatoriske ændringer. Nedlukningen af de gamle sociologiske institutter er tilendebragt, og opbygningen af det nye sociologiske institut er gennemført fuldt ud. Det er med glæde, at fakultetet konstaterer, at det nye sociologiske institut ud fra enhver målestok tegner til at blive en succes.

I den forløbne periode er der sket en koncentration omkring de fire fag på fakultetet. Samkvind er blevet nedlagt, og Statistisk Institut er blevet integreret i Økonomisk Institut. Denne udvikling har betydet, at fakultetet nu har en meget klar og overskuelig organisation: Der er fire fag, hvert organiseret i et institut med tilhørende studienævn for kandidat- og ph.d.-studiet. Dertil kommer en række hjælpefunktioner: Fakultetssekretariatet, et edb-center organiseret som et institut og en række andre servicefunktioner.

Det synes da heller ikke at være fra fakultetets egne organer, at der er forslag om organisatoriske ændringer, men fakultetet kan ikke være blind for, at den nuværende struktur på Københavns Universitet med 3 store fakulteter og 3 små fakulteter i den indre by kan blive inddraget i strukturelle overvejelser på et senere tidspunkt.

Budgetforhold:

Fakultetet har med glæde noteret sig, at Konsistorium i december vedtog det 3. år af planen for forskningsopretning. Konsistorium vedtog derudover en konkret plan for videreførelsen af planens sidste 2 år, og fakultetet må derfor forudsætte, at planen vil kunne blive ført ud i livet som tiltænkt.

På de interne linier er der sket betydelige strukturelle ændringer. Der er blevet gennemført en ordning, så STÅ-indtægterne ubeskåret tilfalder det producerende fag, hvad der giver faget reelt selvstyre og ansvar for dets studium. Fakultetet har derudover som en nyskabelse eksperimenteret med et 3-årigt budgetforlig, hvor budgettet for det sidste år netop er vedtaget af fakultetsrådet. Det er dekanatets opfattelse, at der er såvel fordele som ulemper ved sådanne flerårige budgetforlig. På den positive side synes der at være to væsentlige forhold. For det første har forliget givet det tilsig-

tede bidrag til at reducere fagenes usikkerhed ved den faglige planlægning. For det andet har den givne anledning til et godt samarbejde mellem fagene; det har i denne forbindelse været af meget stor betydning, at det er lykkedes at få fastslået, at ét fags erhvervelse af eksternt finansierede forskningsprojekter ikke medfører nogen modtegning i fagets tildeling af midler fra fakultetet. Fagene har dermed fået det fulde incitament til at indgå eksterne forskningsprojekter, som de har forstået at udnytte i en overraskende stor udstrækning.

Men på den negative side er det blevet fremført, at længerevarende forlig kan være vanskelige at formulere, så de tager tilpas hensyn til ændrede omstændigheder, og at der som et minimum er et pædagogisk problem ved præsentationen af tidligere indgåede budgetforlig.

De fysiske rammer:

Det er lykkedes at få gennemført Bispetorvsprojektet og tillige få anbragt en filial af Økonomisk Institut, som tidligere var placeret i Nørregade 15, i Nørregade 7A med intern forbindelse til Bispetorvsannekset, så Økonomisk Institut er blevet samlet så meget som muligt. Det var fakultetets forventning, at der i forbindelse med en fredning af Studiestræde 8 ville ske en samlet renovation af Studiestræde 8-10 tillige med en sanering af Studiegården, men ved årets udgang meddelte Byggedirektoratet, at der ikke ville være midler til at gennemføre et udarbejdet projekt som forventet i 1998. En mulig løsning synes at være en etapeopdeling, så der begyndes med en totalsanering af Studiestræde 8.

For de øvrige fag på fakultetet har planlægningen stået i skyggen af udviklingen omkring Københavns Kommunehospital. Resultatet af valget til Borgerrepræsentationen i november 1997 gav tilsyneladende et politisk flertal for bevarelsen af hospitalet til hospitalsformål, men der foreligger ikke på nuværende tidspunkt en afgørelse herom, og det synes ikke udelukket, at der vil blive udarbejdet et politisk kompromis, som muliggør, at Københavns Universitet helt eller delvist kan overtage det. For fakultetets vedkommende må en afklaring heraf være stærkt ønskelig, da en tilfredsstillende udbygning for tre fag ikke kan foregå, før en sådan afklaring foreligger.

For statskundskab er der blevet overtaget en ny bygning i Landemærket 15 som den bedst mulige nødløsning. Dermed bliver instituttet placeret på to forskellige adresser med de følgende uheldige konsekvenser for det faglige miljø. Faget har derudover stærkt utilfredsstillende faciliteter for de studerende, og der foreligger da også en samlet plan for reovering af Rosenborgannekset.

For antropologi har udviklingen medført, at in-

stituttet er blevet delt, så nogle medarbejdere er blevet placeret i Skindergade. Dette er uønskeligt, dels af de samme faglige grunde som omtalt ovenfor, dels fordi der er et stærkt ønske fra de politstuderende om at overtage det samlede hus til studenterformål. Det er lykkedes at få etableret en intermistisk kantine til brug for de antropologistuderende, men en tilfredsstillende løsning kan det ikke siges at være. Der foreligger imidlertid en omfattende plan for renovering af det samlede bygningskompleks for Vandkunsten/Frederiksholms Kanal, der imidlertid også er blevet sat i bero, indtil spørgsmålet om Kommunehospitalet er afklaret.

For sociologi må situationen siges at være helt uholdbar på bare kort sigt. Instituttet er placeret på 3 forskellige adresser i Linnésgade. Det vil ligeledes ikke være muligt at få tilfredsstillende studiefaciliteter for de sociologistuderende, ligesom instituttets forudsete kraftige udbygning vil kræve flere institutlokaler. Der må derfor i det kommende år træffes beslutning om en samlet løsning for instituttet.

For undervisningslokaler er der i det forløbne år blot sket en mindre udvidelse i Landmærket og i Nørregade 7, men trods intensive bestræbelser er det ikke lykkedes at finde den rigtige placering til et stort forelæsningslokale til omkring 500 mennesker. Selv om der i perioden er sket en vis forbedring, er den almindelige standard af undervisningslokalerne stadig ikke tilfredsstillende.

Lyspunktet er dog, at det er lykkedes at få tilendebragt ombygningen af biblioteket i Fiolstræde, så det kunne tages i brug i efteråret 1997. Der er tale om en meget smuk bygning, der skulle betyde en drastisk forbedring af biblioteksforholdene for de studerende. Sideløbende med byggeriet har der været ført forhandlinger mellem det Kongelige Bibliotek og Københavns Universitet med et dobbelt formål: Dels at sikre, at universitetsområdet bliver passende dækket af Det Kongelige Bibliotek, dels at sikre, at der bliver en reel mulighed for indflydelse på den praktiske drift af biblioteket i Fiolstræde. Selv om forhandlingerne om det sidste spørgsmål ikke er afsluttede, forventer fakultetet, at de vil slutte med et rimeligt resultat.

Bygningsdriften – Indre By Udvalget:

Konsistorium har vedtaget, at bygningsdriften pr. 1. april 1997 skulle decentraliseres. Den praktiske udmøntning heraf betød, at der blev dannet et Indre By Udvalg med den samfundsvidenskabelige dekan som formand, og med et sekretariat placeret organisatorisk under Det samfundsvidenskabelige Fakultet. Dette udvalg varetager den daglige drift af rengøring, bygningsvedligeholdelse, vagtjeneste o.s.v. for de tre fakulteter i indre by samt

for fællesadministrationen. Det har været ganske vanskeligt at få etableret denne organisation, men i driftsmæssig henseende fungerer den tilfredsstillende. Organisatorisk og budgetteknisk er der imidlertid ikke megen tvivl om, at der forestår et videre udviklingsarbejde med organisationen.

Forskning:

Ansvaret for forskningen er i vid udstrækning placeret hos de enkelte institutter. Fakultetet har ikke meget grund til andet end at notere sig, at forskningen foregår tilfredsstillende på fagene. Det fremgår af institutternes årsberetninger, at der foregår et livligt samarbejde med en lang række institutioner uden for Københavns Universitet. Forskningen har nydt godt af den forskningsgenopretning, der er foregået, og der er tilgået fakultetet 7 ordinære professorater i perioden, hvoraf dog ikke alle er besat endnu. Men fakultetet kan ikke andet end være bekymret over de bestræbelser, der er i det politiske liv på at underminere den forskningsbaserede undervisning. Det synes her især at være bacheloruddannelserne, hvor fakultetet ser med bekymring på planerne om at oprette ikke-forskningsbaserede bacheloruddannelser.

Undervisning:

Ansvaret for undervisningen er decentraliseret ud til de enkelte fagstudienævne, der efter fakultetets opfattelse varetager deres forpligtelser på udmærket vis. I januar 1998 udkom der en rapport fra Evalueringscentret om økonomistudiet. Selv om rapporten havde nogle kritiske bemærkninger, hvoraf den vigtigste nok var en opfordring til at styrke den anvendelsesorienterede del af undervisningen, understregede rapporten dog også såvel det høje faglige niveau og den lave arbejdsløshed blandt færdigtuddannede. Fakultetet har den forløbne periode deltaget i et samarbejde med Det naturvidenskabelige Fakultet om mat. øk.-studiet. Samarbejdet har som sådan fungeret tilfredsstillende, men studiet har et strukturelt problem ved en for lav søgning, hvad der vanskeliggør finansieringen af et tilstrækkeligt fagudbud. Det vil derfor blive en opgave i den kommende tid at overveje en rekonstruktivering af studiet. Fakultetet har derudover deltaget energisk i opbygningen af nye studier i samarbejde med Det sundhedsvidenskabelige Fakultet. Det drejer sig om masteruddannelserne i Public Health og International Health samt om en ny uddannelse i folkesundhed, der forventes at starte d. 1. september 1998. Selv om fakultetet derfor har god grund til at se på dets uddannelser og uddannelsesstiltag med stolthed, må det dog erkendes, at fakultetet bliver udsat for et eksternt pres for at udvide ud-

dannelsestilbuddene. Det drejer sig dels om Åben Uddannelse, dels om efteruddannelse i forskellige afskygninger. Fakultetets holdning har hidtil været, at med de givne ressourcer at prioritere sine egne kandidat- og ph.d.-uddannelser højest. Fakultetet har ikke kapacitet til at påtage sig yderligere opgaver, så længe der ikke foreligger konkrete oplysninger om efterspørgsel af en vis styrke. Men fakultetet vil ikke stille sig afvisende, hvis der kommer en fornuftig finansiering af nye tiltag.

Afslutning og tak:

Og hermed vil det afgående dekanat gerne tage afsked efter knap 5 års virke. Opgaverne har været mange. Målt i forhold til ambitionerne og resultaterne kun delvist tilfredsstillende, men ellers havde ambitionerne jo også været for lave; målt i forhold til stagnation er der opnået meget. Men op-

gaven har i det daglige været lettet af et godt samarbejde mellem organerne, et effektivt og innovativt fakultetssekretariat og en almindelig god tone på fakultetet; også på disse punkter kan vi sætte standarder for det øvrige universitet! Vi byder med god samvittighed velkommen til det nye dekanat og de uløste opgaver.

*Chr. Hjorth-Andersen, Dekan
Niels-Henrik Topp, Prodekan*

Besvarelse af universitetets prissspørgsmål

Guldmedalje: Trine Paludan Jakobsen, »The Gift of Education: A Study of Western Education in Muslim Families in the Gambia«.

Sølvmedalje: Jesper Rangvid, »En økonomisk analyse af rentespændet mellem Danmark og Tyskland«.

Statsvidenskab

Økonomisk Institut

Økonomisk Institut (postadresse: Studiestræde 6, 1455 København K; internet adresse: <http://www.econ.ku.dk>) blev oprettet i 1958. Det er nu pr. 31. december 1997 arbejdsplads for 73 videnskabelige medarbejdere (heraf 19 ph.d.-studerende) og 15 teknisk-administrative medarbejdere. Udover forskning varetager instituttet undervisning ved det statsvidenskabelige studium (økonomistudiet), ved matematik-økonomi studiet under Det naturvidenskabelige Fakultet, ved Center for Afrikastudier samt ved ph.d.-studiet i økonomi. Der er p.t. immatrikuleret 31 ph.d.-studerende ved ph.d.-studiet i økonomi.

Instituttleder gennem hele 1997 var lektor Troels Østergaard Sørensen. Universitetets Statistiske Institut blev i september 1996 sammenlagt med Økonomisk Institut, og medarbejderne derfra indgår fra og med 1997 i Økonomisk Instituts årsberetning. Som en integreret del af Økonomisk Institut indgår Centre for Industrial Economics (oprettet sept. 1995 med bevilling fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og Erhvervsministeriet; centerdirektør: Stephen Martin) samt den udviklingsøkonomiske forskergruppe Development Economics Research Group (oprettet juli 1996 med bevilling fra Rådet for Ulandsforskning; koordinator: Finn Tarp).

Økonomisk Institut har i september 1997 erstattet kontorlokaler i Nørregade 15, 4. og 5. sal, med nyistandsatte lokaler i Nørregade 7A, 1. sal. Årets *Zeuthen Lectures*, med titlen *Causes of Forecast Failure*, blev givet af David F. Hendry, Oxford University, i oktober 1997.

Evalueringscenteret under Undervisningsministeriet afsluttede i december 1997 en evaluering af økonomiuddannelserne i Danmark, herunder det statsvidenskabelige studium (økonomistudiet) ved Økonomisk Institut (*Økonomiuddannelserne*, udg. af Evalueringscenteret, jan. 1998).

Forskningsvirksomhed:

Forskningen ved Økonomisk Institut spænder over et bredt spektrum af discipliner med tilknytning til økonomi. Forskningsaktiviteterne kan klassificeres i følgende forskningsområder:

1. Økonometri og empirisk økonomi.
2. Teoretisk og anvendt statistik og demografi.
3. Mikroteori og generel ligevægtsteori.
4. Makroøkonomi, herunder penge teori og international økonomi.

5. Offentlig økonomi og regulering.
6. Driftsøkonomi og erhvervsøkonomi/politik.
7. Økonomisk historie og teorihistorie.
8. Udviklingsøkonomi og komparativ økonomi.

En kort karakteristik af hvert enkelt forskningsområde er givet i det følgende som indledning til forskningsberetningerne fra de til forskningsområdet knyttede medarbejdere.

1. Økonometri og empirisk økonomi

Karsten Albæk, Ellen Andersen, Andreas Beyer (fra 1/9), Martin Browning (fra 15/10), Mette Ejrnæs, Henrik Hansen (til 31/1), Peter Reinhard Hansen (til 31/8), Christian Hjorth-Andersen (dekan; frikøbt fra forskning og undervisning), Katarina Juselius, Clara Jørgensen (fra 1/9), Hans Christian Kongsted, James McIntosh (fra 1/8), Axel Mossin, Torben Mark Pedersen (til 15/3; se gruppe 4), Jonathan Rubin (til 31/7).

Gruppen arbejder dels med udvikling af økonomisk teori og metode, dels med empiriske undersøgelser på konkrete talmaterialer. Arbejdet inden for gruppen omfatter således projekter med konstruktion og analyse af tidsrædedata og paneldata, udvikling af økonomiske analyseredskaber og projekter omkring samspillet mellem formulering af økonomiske modeller og økonomisk teori.

1.1 Løndannelse på individniveau, især forskellen i aflønning mellem store og små virksomheder (Karsten Albæk, med Erik Strøjer Madsen, samt kollegaer i andre nordiske lande).

1.2 Joboprettelse og jobnedlæggelse i dansk industri (Karsten Albæk, med Bent Sørensen).

1.3 Konsekvenser for afskedigede arbejdere (Karsten Albæk, med Martin Browning).

1.4 Analyser af boligerne i København (Ellen Andersen).

1.5 Analyse af seasonal encompassing med anvendelse på en tysk makromodel; analyser af pengeefterspørgslen i Europa, herunder sammenhængen mellem størrelsen og stabiliteten af ØMU; eksistensen af et regimeskift i pengepolitikken i Tyskland (Andreas Beyer).

1.6 Økonomiske metoder for analyse af modeller, som anvender tidsrækker af tværnsnitsdata (Mette Ejrnæs og Henrik Hansen, KVL).

1.7 Empirisk analyse af efterlønsordningen, hvor sammenhængen mellem helbred og valget af efterløn belyses (Mette Ejrnæs, Leif Husted, AKF og Anne Møller Jensen, AKF).

1.8 Empiriske analyser af makroøkonomiske nøglerelationer udført med anvendelse af den ko-integrerede VAR-model; effekterne af den økonomiske integration i Europa på makroøkonomien er undersøgt empirisk (Katarina Juselius).

1.9 Vektorautoregressive modeller med anden-

ordens ikke-stationære variable; modellering af neoklassiske faktorefterspørgselsfunktioner i en vektorautoregression (Clara Jørgensen).

1.10 Økonometriske modeller for tidsrækker med dobbelte enhedsrødder (Hans Christian Kongsted).

1.11 Ufrivillig arbejdsløshed, dels i traditionelle landbrugssamfund, dels i en model for akkumulering af humankapitel med efficiency wage effekter (James McIntosh).

1.12 Socialpolitikken og velfærdsstatens teori (Axel Mossin).

1.13 Arbejdet med cointegration/common trends som basis for økonometrisk estimering af business cycles; undersøgt alternative metoder til at estimere impuls-respons funktioner (Jonathan Rubin).

2. Teoretisk og anvendt statistik og demografi

Erling B. Andersen, Lisbeth Funding la Cour (til 31/5), Hans Oluf Hansen, Niels-Erik Jensen, Anders Milhøj, Jon Stene.

Gruppen består af medarbejderne fra det tidligere Statistisk Institut. Gruppen arbejder dels med udvikling af statistisk metode og anvendelser af statistisk metode inden for forskellige fagområder, dels med studier af befolkninger, både den danske og udenlandske.

2.1 Fortsat arbejdet med latent struktur analyse (Erling B. Andersen).

2.2 Statistisk modellering af højfrekvente valutakurstidsserier; en ikke-lineær model, der kan ses som et alternativ til anvendelsen af en business time scale er udviklet og estimeret (Lisbeth la Cour).

2.3 Analyse af ECU overfor US-dollars for månedsdata (Lisbeth la Cour med Ronald MacDonald, Glasgow).

2.4 Analyse, fremskrivning og mikrosimulation af udvalgte befolkningsprocesser (arbejdsstyrkemobilitet i nærvær af ekstern vandring; demografiske konsekvenser af HIV/AIDS i nærvær af regional migration); analyse af regional fertilitet og dødelighed i Danmark 1983 – 95, Tjekiet 1989 – 95 og Rumænien 1990 – 95 i regie af Central and Eastern European Demographic Network (Hans Oluf Hansen).

2.5 Bestemmelse af økonomisk optimal kapacitet i endelige køproblemer; analyse af kødannelse i netværk af serieforbundne køsystemer; udarbejdet 2. udgave af lærebog i kø- og lagerplanlægning (Niels-Erik Jensen).

2.6 Studeret udviklingen i danskernes alkoholforbrug, herunder grænsehandlen både med Sverige og Tyskland og markedsandelene for spiritus, øl og vin; arbejdet med revision af lærebøger (Anders Milhøj).

2.7 Udarbejdelse af internationale statistikstandarder; kritisk gennemgang af det historiske grundlag for statistiske metoder i humangenetikken; statistisk analyse og planlægning af forsøg med løvers adfærd overfor forskellige stimuli under varierende observationsforhold (Jon Stene).

3. Mikroteori og generel ligevægtsteori

Svend Albæk, Claes Bengtsson, Morten Bennesen, Inger Brisson, Birgit Grodal, Jacob Gyntelberg (orlov til 1/10), Frank Hansen, Lars Jebjerg, Mogens Jensen, Peter Lyk Jensen, Andreas Junge (fra 1/10), Søren Kyhl, Luca Lambertini (til 1/10), Stephen Martin (direktør for Centre for Industrial Economics), Paulo Klinger Monteiro (fra 1/9), Jose Luis Moraga (fra 1/9), Carsten Krabbe Nielsen, Sougata Poddar (til 15/8), Dan Sasaki (til 1/8), Christian Schultz, Birgitte Sloth, Mich Tvede, Hans Jørgen Whitta-Jacobsen, Karl Vind, Liansheng Wang (se gruppe 4).

Den mikroøkonomiske teori handler om samspillet mellem enkeltindividernes økonomiske adfærd. Det undersøges, hvorledes den enkeltes handlinger inden for de rammer, der er fastlagt af de økonomiske regler og institutioner i samfundet, betinger og påvirker den økonomiske situation i dette samfund.

3.1 Teoretisk model for andelselskabers investeringsbeslutninger; model for andelselskabers kompetitive fortrin på et marked (Svend Albæk og Christian Schultz).

3.2 Mål for kartellers stabilitet i forskellige typer af modeller (Svend Albæk og Luca Lambertini).

3.3 Forhold mellem producenter og forhandlere i tilfælde af asymmetrisk information (Svend Albæk, med Per B. Overgaard, Aarhus).

3.4 Forholdet mellem industriøkonomisk teori og den danske konkurrence Lovgivning (Svend Albæk, med H. Peter Møllgaard, Handelshøjskolen i Kbh., og Per B. Overgaard, Aarhus).

3.5 Virkning af fordelingen af ejendomsret på ressourceallokering i virksomheder, hvor politikere er involveret i styringen; virkninger af privatisering og nationalisering af virksomheder; lobbygruppers incitamenter til at søge og videregive information til beslutningstagere (Morten Bennesen).

3.6 Egoistiske vs. offentlige præferencer for miljøgoder med anvendelse af MAUT model (Inger Brisson, med C. Russell, N. Hanley, A. Dubgaard, A. Lassen og T. Bue Bjørner).

3.7 Den malaysiske befolknings værdisætning af forbedret dagrenovation og affaldshåndtering (Inger Brisson, med S. Mourato, D. Moran og Chang Yii Tan).

3.8 Generel ligevægtsteori for store endelige økonomier med klubber (Birgit Grodal, med B. Zame, B. Ellickson, og S. Scotchmer).

3.9 Virksomheders kriteriefunktioner i økonomier med ufuldstændige markeder; virksomheders kriteriefunktioner i økonomier med ufuldstændig konkurrence (Birgit Grodal, med E. Dierker og H. Dierker).

3.10 Finansiering af virksomheder og sammenhængen mellem markedslivskraft, ejerskabsstruktur og udbetaling af udbytter; omdømme-effekter, ufuldstændige kontrakter og udbetaling af udbytter (Jacob Gyntelberg).

3.11 Fortsat arbejdet med teorien for matrix- og operatorkonvekse funktioner af flere variable (Frank Hansen).

3.12 Projekt om gælds kontraktens rolle i at forklare begrænsninger i reguleringsmyndighedens handlefrihed til at foretage indgreb over for regulerede virksomheder (Lars Jebjerg).

3.13 Design af finansielle aktiver i generel ligevægts modeller (Søren Kyhl).

3.14 Aspekter af konkurrence teorien med særligt henblik på konkurrencepolitik over for virksomheders samarbejde om forskning og udvikling (Stephen Martin).

3.15 Lokal entydighed i modellen med ufuldstændige markeder, når der er et kontinuum af tilstande (Paulo Klinger Monteiro).

3.16 Markedsføring, kvalitetsusikkerhed, produktdifferentiering (Jose Luis Moraga).

3.17 Færdiggjort arbejder om hhv. polariserings betydning for konjunktur stabiliserende politik og indtræden på markeder, produktion af komplementer og asymmetrisk information (Christian Schultz).

3.18 Færdiggjort arbejde om gæld, vandringer og lokale valg; videreført projekt om virkningen af vandringer og gæld på valget af lokale offentlige vander (Christian Schultz, med Tomas Sjöström, Harvard).

3.19 Startet projekt om samspillet mellem fiskal føderalisme og vandringer (Christian Schultz, med Paolo Manasse, IGER).

3.20 Fortsat projekt om indkomstoverførsler i en føderation med lokale valg (Christian Schultz, med Ignacio Ortuno Ortin, Alicante).

3.21 Afsluttet analyse af stokastiske læreprocesser i signaleringsspil, der anvendes i økonomiske modeller, f.eks. modeller for signalering af kvalitet vha. uddannelse og modeller for signalering af konkurrenceevne til potentielle konkurrenter ved hjælp af prissætning (Birgitte Sloth og Hans Jørgen Whitta-Jacobsen).

3.22 Stokastiske læreprocesser i Bayesianske spil; der søges dels efter generelle resultater om sammenhængen mellem læreprocesser og ligevægte, dels efter ligevægtsudvælgelser i specielle spil (Birgitte Sloth, Mogens Jensen og Hans Jørgen Whitta-Jacobsen).

3.23 Usikkerhedsmodvilje som forklaring på forekomsten af ufuldstændige kontrakter (Birgitte Sloth, Jacob Gyntelberg og Lars Jebjerg).

3.24 Dækningsudvidelse af overenskomster på arbejdsmarkedet er blevet analyseret med særlig vægt på det duale arbejdsmarked (Torben Tranæs, med M. Roberts og K. Stæhr).

3.25 Betydningen af teknologi og evner for produktivitetsudvikling og indkomstfordeling er blevet analyseret (Torben Tranæs og Joao Ejarque).

3.26 Auktioner, hvor mange genstande sælges på en gang er analyseret under perfekt information (Torben Tranæs, med Kala Krishna).

3.27 Sociale valg ved tilfældig udvælgelse af alternativer; økonomisk politik i overlappende generationsmodeller (Mich Tvede).

3.28 Teorien om usikkerhed og repræsentations sætninger for usikkerhed; udkast til oversigtsartikel med anvendelser af resultaterne i økonomisk teori og som grundlag for statistik (Karl Vind).

3.29 Betydningen af ufuldkommen konkurrence for forekomsten af og egenskaberne ved endogent forklarede konjunktursvingninger; færdiggjort artikel inden for dette projekt (Hans Jørgen Whitta-Jacobsen).

3.30 Virkningerne af at lade beløbet for arbejdsløshedsunderstøttelse afhænge af, om der er tale om korttids- eller langtidsledighed; analysen foretages i en fagforeningsmodel (Hans Jørgen Whitta-Jacobsen og Claus Thustrup Hansen).

4. Makroøkonomi, herunder pengeteori og international økonomi

Marta Aloï (fra 15/9), Joao Miguel Ejarque (til 1/9), Trine Filges, Christian Groth, Erik Gørtz, Lill Thanning Hansen (til 1/7), Claus Thustrup Hansen, Henrik Jensen, Svend-Erik Hougaard Jensen (til 1/9), Martin Kjeldsen-Kragh, Birthe Larsen (til 1/11), Anders Tauber Lassen, Peter Erling Nielsen (studeleder, begrænset forskningsaktivitet), Lars Haagen Pedersen (orlov), Torben Mark Pedersen (til 15/3), Frank Michael Rasmussen (til 1/8), Poul Schou, Peter Birch Sørensen (se også gruppe 5), Troels Østergaard Sørensen (instituleder, begrænset forskningsaktivitet), Niels Thygesen, Jacob Vastrup, Liansheng Wang (fra 1/8), Anders Ølgaard (professor emeritus).

Makroøkonomiens formål er at forklare summariske økonomiske størrelses opførsel. Man studerer de regelmæssigheder, der kan iagttages i landenes samlede indkomst, forbrug, investeringer, beskæftigelse, produktivitetsudvikling, inflation m.v. Opgaven er at nå til forståelse af disse størrelses udvikling på det korte sigt (konjunkturbevægelser) såvel som det lange sigt (økon-

misk vækst). Til emneområdet hører også arbejdsmarkedsforhold, penge- og valutapolitik, finanspolitik, europæisk valutarisk samarbejde m.v.

4.1 Ikke-lineær dynamik og endogene konjunkturbevægelser; markedsimperfektioner og finanspolitik i intertemporal generel ligevægts-makroteori for lukkede og åbne økonomier (Marta Aloi).

4.2 Løn- og beskæftigelsesforskelle mellem et arbejdsmarked med industriforbund og et arbejdsmarked med fagforbund (Trine Filges).

4.3 Virkningen på beskæftigelsen af arbejdsmarkedspolitik og øget effektivitet i søgeadfærd (Trine Filges og Birthe Larsen).

4.4 Teknologisk udvikling med særlig vægt på samspillet mellem rivaliserende og ikke-rivaliserende inputs; herunder analyse af vækstmodel med endogen iværksætter-kapital; udarbejdet undervisningsnoter til makroøkonomi og vækstteori (Christian Groth).

4.5 Konjunkturrelle og skatte- og kreditpolitiske spørgsmål i forbindelse med krisen i færøsk økonomi; oversigt over vækstfaktorer som led i en ATV-analyse heraf (Erik Gørtz).

4.6 Færdiggjort analyse af monopolregulering i generel ligevægt (Claus Thustrup Hansen).

4.7 Færdiggjort analyse af asymmetrisk industristruktur med særligt henblik på årsager til og konsekvenser af pristivheder (Claus Thustrup Hansen, med H. Dixon, York).

4.8 Hvordan påvirker de seneste ændringer i den aktive arbejdsmarkedspolitik lediges effektive arbejdsudbud samt lønfastsættelsen (Claus Thustrup Hansen og Torben Tranæs).

4.9 Analyse af betalings-tv (Claus Thustrup Hansen og Søren Kyhl).

4.10 Modeller, der er konsistente med endogen vækst; herunder analyse af hvordan ufuldkomne markeder (fagforeninger, matching friktioner) og forskellige former for økonomisk politik påvirker den langsigtede vækstrate (Lill Thanning Hansen).

4.11 Optimal delegering af pengepolitik i stokastiske åbne økonomier med behov for international pengepolitisk koordination (Henrik Jensen).

4.12 Teoretiske modeller for pengepolitik i dynamiske, lineært-kvadratiske spil (Henrik Jensen, med Ben Lockwood, Warwick).

4.13 Afsluttet arbejde om delegering af pengepolitik til uafhængige centralbanker hvis præferencer er ukendte; optimal delegering af pengepolitik i stokastiske, dynamiske økonomier med pengepolitiske troværdighedsproblemer (Henrik Jensen, med R. M. W. J. Beetsma, Maastricht).

4.14 Undersøgelse af model med årgangskapital og fremadskuende og optimerende aktører; betydningen af det historiske investeringsforløb og

forventningerne til det fremtidige investeringsforløb for økonomiens tilstand på et givet tidspunkt undersøges, og der lægges særlig vægt på den deraf følgende træghed i tilpassningsprocessen til langsigtligevægt (Martin Kjeldsen-Kragh).

4.15 Effekten af produktivitetstigninger når arbejdskraften mister produktivitet under ledighed (Birthe Larsen).

4.16 Effekten på arbejdsløshed af aktiv arbejdsmarkedspolitik i en tosidet søgemodel; forklaring af forskelle mellem USA og Europa med hensyn til produktivitet og arbejdsløshed (Birthe Larsen og João Ejarque).

4.17 International intertemporal ligevægtsmodel med henblik på at bestemme rentestruktur og valutakurser og relationen mellem disse; også arbejdet med dette emne ud fra et rent arbitrage synspunkt (Anders Tauber Lassen).

4.18 Studium af business cycles ved hjælp af spektralanalyse; analyse af de forvridende effekter af Hodrick-Prescott filteret og andre filtre med opstilling af et goodness-of-fit mål for, hvor godt et givet filter er til at filtrere en vækstkomponent ud af makroøkonomiske tidsserier (Torben Mark Pedersen).

4.19 Beregningsmetoder og metoder til at evaluere og teste generelle ligevægts business cycle modeller (Torben Mark Pedersen).

4.20 Sammenhængen mellem ændringer i den økonomiske vækst og konjunktursvingninger i 14 OECD lande i efterkrigstiden (Torben Mark Pedersen, med Anne Marie Elmer, Økonomiministeriet).

4.21 Forholdet mellem endogen vækst, ikke-fornybare naturressourcer og miljøproblemer, herunder en model der inddrager endogene fertilitetsbeslutninger (Poul Schou).

4.22 Makroøkonomiske konsekvenser af valutakursusikkerhed; makroøkonomiske virkninger af den danske skattereform af 1994 (Peter Birch Sørensen).

4.23 Arbejdsmarkedsteoretiske og -politiske problemstillinger, herunder nye lønformer i den offentlige sektor, strukturledighed og arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger (Troels Østergaard Sørensen).

4.24 Aspekter af gennemførelsen af den økonomiske og monetære union i Europa, herunder især krav til finanspolitikken og betydning for det globale monetære system (Niels Thygesen).

4.25 Teori om endogen udformning af handelspolitik, når der er strategisk interaktion og politiske særinteresser; endogen vækst model med sigte på at forklare fænomener som gode vækst spiraler og vækst-stiger; samspillet mellem direkte udlandsinvesteringer, økonomisk vækst og indkomstfordeling mellem lande (Liansheng Wang).

5. Offentlig økonomi og regulering

Inger Brisson (se gruppe 3), Hans Keiding, Klavs Lindeneg (orlov til 1/2), Jørgen Birk Mortensen, Peter Birch Sørensen (se også gruppe 4).

Gruppen beskæftiger sig med økonomiske aspekter af tilstedeværelsen af en offentlig sektor af betydning størrelse såvel som med styring af denne sektor.

5.1 Emner inden for spilteori, social choice og generel ligevægtsteori, såvel som anvendelser indenfor fx. sundhedsøkonomi og industriøkonomi (Hans Keiding).

5.2 Implementering af frihed, lighed og effektivitet i den økonomiske aktivitet; revideret udgave af lærebog om prioritering og styring (Klavs Lindeneg).

5.3 I forbindelse med det strategiske miljøforskningsprogram afsluttet projekterne: 1) bæredygtig udvikling og politiske beslutninger; 2) komplekse styringsproblemer. Endvidere arbejdet med udviklingslandenes specielle miljøproblemer og bl.a. brug af økonomiske styringsinstrumenter i forvaltningen af landskab og naturkvalitet, samt joint implementation i international miljøregulering (Jørgen Birk Mortensen).

5.4 Skattestruktur og arbejdsløshed; optimal beskatning af arbejdsindkomst i imperfekte arbejdsmarkeder; optimal skattestruktur i en økonomi med både hjemmeproduktion og markedsproduktion (Peter Birch Sørensen).

6. Driftsøkonomi og erhvervsøkonomi/politik

Svend Albæk (se gruppe 3), Jan Gunnarsson, Hans Keiding (se gruppe 5), Stephen Martin (se gruppe 3), Jose Luis Moraga (se gruppe 3).

Driftsøkonomi drejer sig om den enkelte virksomheds økonomiske problemer og forskellige metoder til at løse dem. Der er gerne tale om optimeringsproblemer, hvor man skal bestemme de mest fordelagtige handlingsstrategier i givne problemsituationer. De erhvervsøkonomiske fag belyser enkelte sektors, branchers og virksomheders vækst, fornyelse og tilpasning samt erhvervs politik for koordinering af nationale konkurrencefordele i en global økonomi. (Flere af disse emner er også behandlet inden for gruppe 3 og 5 ovenfor).

6.1 Afsluttet et projekt, hvor innovationer fortolkes som ændringer i beslutningsmodeller hos virksomheder (Jan Gunnarsson).

6.2 Projekt om regionalisering af området omkring Østersøen og om rådets relationer til andre regionale systemer i Europa; hovedvægten lagt på det subnationale niveau rolle i international politik og de muligheder politiske aktører har for at påvirke konkurrenceevnen i internationalt aktive virksomheder; også arbejdet med diverse

case-studier (Jan Gunnarsson, i samarbejde med bl.a. Lunds universitet).

7. Økonomisk historie og teorihistorie

Jørgen Peter Christensen, Hector Estrup, Ingrid Henriksen, Martin Hasforth Harms (fra 15/5), Gunnar Persson.

Økonomisk historie studerer den historiske udvikling i de vigtigste nationaløkonomiske størrelser. Hovedvægten lægges på beskrivelse og analyse af den økonomiske vækst og dens årsager. Andre centrale temaer er teknologiske og institutionelle ændringer ud fra en historisk synsvinkel, udviklingen i levevilkår og indkomstfordeling samt den økonomiske politik rolle. Teorihistorie omhandler den økonomiske teoris udvikling.

7.1 Projekt om løn- og arbejdsmarkedsforhold i Danmark i 1800- og 1900-tallet, herunder lønforskelle mellem mænd og kvinder i mellemkrigstiden; endvidere arbejdet med historiske nationalregnskaber (Jørgen Peter Christensen).

7.2 Fortsat arbejdet med projekt om en ny Danmarks økonomiske historie fra ca. 1500 til nu; eget bidrag til værket omfatter perioden ca. 1910 – 1960 (Jørgen Peter Christensen).

7.3 Teorihistorisk og begrebsmæssig undersøgelse af rationalitet vs. moral i økonomisk teori (Hector Estrup).

7.4 Gennem analyse af sammenhængen mellem økonomi og filosofisk etik via dybdepsykologien er fremlagt en løsning på det klassiske "Adam Smith Problem"; undersøgt grænsen mellem offentlig og markeds mæssig styring af økonomien og af forholdet mellem nutidig og Goethes videnskabelige metode (Martin Hasforth Harms).

7.5 Fortsat arbejde med institutioner i landbruget med særlig vægt på den historiske udvikling i dansk andelsorganisering på produktions- og kreditsiden set i et internationalt perspektiv; udgangspunktet er institutioner betragtet som endogene fænomener (Ingrid Henriksen).

7.6 Studier af markedsintegration og transportomkostninger i Frankrig 1825 – 1900; omformulering af loven om én pris (Gunnar Persson og Mette Ejrnæs).

8. Udviklingsøkonomi og komparativ økonomi

Thomas Channing Arndt (til 16/12), Christian F. Bach, Jørgen Estrup (orlov), Trudi Hartzenberg (til 15/1), Rasmus Helberg, Peter Hjertholm (fra 1/10), Jens Kovsted, Uffe Nielsen, Mette Jessen Knudsen, Claus Christian Pörtner, Finn Tarp, Li-anheng Wang (se gruppe 4).

Gruppens forskningsområde dækker udvalgte udviklingsøkonomiske problemkredse af teoretisk og anvendelsesorienteret art og komparative studier af udviklingen i Østeuropa, bl.a. med henblik

på omstillingen fra plan- til markedsøkonomi i disse lande.

8.1 De nuværende og mulige fremtidige handelsrelationer mellem EU og u-landene (Christian F. Bach).

8.2 Afsluttet arbejde om betydningen af model-fremskrivninger for analyser af effekten af GATTs Uruguay Runde (Christian F. Bach, med T. Hertel, Purdue University m.fl.).

8.3 Kinas mulige optagelse i WTO analyseret ud fra en global generel ligevægtsmodel; vægt på fødevareresituationen og statens rolle i import/eksport (Christian F. Bach, med Will Martin, Verdensbanken).

8.4 Metoder til toldaggregering med heblæk på generelle ligevægtsmodeller (Christian F. Bach, med Will Martin, Verdensbanken).

8.5 Modelbaseret studie af EU udvidelsen og Østeuropa, med fokus på den fælles landbrugspolitik (Christian F. Bach, med Søren E. Frandsen, Statens Jordbrugs- og Fiskeri-økonomiske Institut).

8.6 Analyser af Danmarks udviklingsbistand (Christian F. Bach og Finn Tarp, med Søren Baunsgaard).

8.7 Opbygning af en input/output tabel for Palæstina (Christian F. Bach, med Noman Kanafani og Michael F. Jensen, Sektion for Økonomi, KVL).

8.8 Energiforbrug og afskovning i Indien baseret på personligt indsamlede data; det inverse forhold mellem gårdstørrelse og produktivitet i Pakistan; adgang til jord, arbejdskraft og ernæring i Burkina Faso (Rasmus Heltberg).

8.9 Påbegyndt projekt om udviklingsbistand og miljø (Rasmus Heltberg og Uffe Nielsen).

8.10 Afsluttet projekt om gældsproblematikken i Afrika syd for Sahara (Peter Hjertholm).

8.11 Analyse af effekterne af handelsliberalisering, herunder effekterne af betinget bistand under varierende handelsregimer (Mette Knudsen).

8.12 Færdiggjort arbejdet med modellering af uformelle institutioner på udviklingslandenes finansielle markeder (Jens Kovsted og Peter Lyk Jensen).

8.13 Sammenhænge mellem fattigdom og miljøforringelse, med særlig fokus på betydningen af holdninger til tid og risiko (Uffe Nielsen).

8.14 Under en hypotese om at børn kan fungere som substitutter for ufuldstændige kapital- og forsikringsmarkeder undersøges efterspørgslen efter børn under antagelse af, at fremtidig indkomst og overlevelsessandsynligheden for børn er usikker (Claus Chr. Pörtner).

8.15 Færdiggjort analyse af Mozambiques erfaringer med strukturtilpasning og af Ghanas erfaringer med strukturtilpasning; videreført udvikling af en anvendt generel ligevægtsmodel for

Mozambique og flere understudier heraf, inklusive opbygning af en social accounting matrix; påbegyndt studium af motiverne bag dansk bistand og dens historiske udvikling (Finn Tarp).

Anden virksomhed:

Svend Albæk: Medlem af Executive Committee, European Association for Research in Industrial Economics; Teleklagenævnet; Konkurrencerådet.

Ellen Andersen: Medlem af bestyrelsen for: Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut; Arbejdernes Landsbank; Institut for Grænseregionsforskning. Medlem af: Erhvervsankenævnet; Registerrådet; Det økonomiske Råd; Tilsynsrådet for Pressens Finansieringsfond; Ekspertudvalget under Regeringens Hovedstadsudvalg; Videnskabernes Selskab og (formand for) dettes kassekommission; Bedømmelsespanel for EU's forskningsprogram om Training and Mobility of Researchers 1996-7.

Christian Friis Bach: Formand for Mellempolitisk Samvirke.

Hector Estrup: Medlem af Videnskabernes Selskabs præsidium; fagkonsulent ved Den Store Danske Encyklopædi.

Birgit Grodal: Fellow i Econometric Society, formand for Regional Consultants of Econometric Society, medlem af: Council and Executive Committee for Econometric Society, Europea Academia, European Science and Technology Assembly, evalueringspanelet for Norwegian School of Management.

Christian Groth: Medarbejder ved Den Store Danske Encyklopædi.

Hans Oluf Hansen: Medlem af Committee on AIDS, International Union for The Scientific Study of Population.

Ingrid Henriksen: Rådsmedlem i The Scandinavian Society for Economic and Social History og bestyrelsesmedlem i Dansk Forening for Økonomisk og Social Historie.

Christian Hjorth-Andersen: Formand for Nationaløkonomisk Forening. Medlem af Konkurrenceankenævnet og styrelsen for Folkeuniversitetet.

Katarina Juselius: Medlem af Det Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Hans Keiding: Medarbejder ved Den Store Danske Encyklopædi.

Martin Kjeldsen-Kragh: Formand for Socialøkonomisk Samfund.

Anders Milhøj: Medlem af Forsikringsrådet; konsulent ved Store danske Encyklopædi.

Jon Stene: Medlem af Dansk Standards udvalg S 238: Anvendt statistik (repræsentant for Kbh. Un.); medlem af ISO's Technical Committee 69: Application of Statistical methods (repræsentant for Danmark).

Peter Birch Sørensen: Medlem af Det økonomiske Råds formandsskab; Executive Vice President for International Institute of Public Finance; seniorforsker ved Economic Policy Research Unit (EPRU), Handelshøjskolen i Kbh.

Troels Østergaard Sørensen: Medlem af Danmarks Statistiks forskningsudvalg, Socialforskningsinstituttets rådgivende Forskningsudvalg og af bestyrelsen for AGL-modellen i Danmarks Statistik.

Finn Tarp: Medlem af Statsministeriets rådgivende udvalg vedrørende Grønlands økonomi, Det danske FAO-udvalg under Landbrugsministeriet, Forskningsministeriets Task Force for EUs særprogram Samarbejde med Tredjelande og Internationale Organisationer, medarbejder Den Store Danske Encyklopædi og medlem af den af African Economic Research Committee (AERC) nedsatte styrekomité for et multilande forskningsprogram om fattigdom og økonomisk politik.

Niels Thygesen: Medlem af Videnskabernes Selskab, Bentinck Prize Jury, Scientific Committee of the Center for Monetary and Banking Studies, Geneva, The International Advisory Council of the Centre for European Policy Studies, Brussels, Academic Advisory Board of the Central European University, Budapest, bestyrelsen for Scandinavian International Management Institute, Kbh.

Karl Vind: Medarbejder ved Den Store Danske Encyklopædi.

Redaktions- og refererevirksomhed:

Instituttet udgiver løbende seks serier memoer: blå og gul serie (begge arbejds papirer), grøn serie (undervisningsmateriale), rød serie (ph.d.-afhandling), rosa serie (engelsksproget discussion paper serie) samt grå serie (engelsksproget discussion paper serie fra Centre for Industrial Economics). Desuden udgiver Økonomisk Institut sammen med Cambridge University Press tidsskriftet *European Review of Economic History* (www.econ.ku.dk/EREH/) og sammen med MIT Press bogserien *Zeuthen Lectures* (www.econ.ku.dk/zeuthen/).

Karsten Albæk: Referee for *Scandinavian Journal of Economics* og *Review of Economics and Statistics*.

Svend Albæk: Referee for *Games and Economic Behavior*, *Journal of Economics*, *Scandinavian Journal of Economics* og *Journal of Industrial Economics*.

Marta Aloï: Referee for *Economic Journal*.

Christian Friis Bach: Referee for *Agricultural Economics*.

Morten Bønnedsen: Referee for *International Journal of Industrial Organization*.

Andreas Beyer: Referee for *Empirical Economics*.

Inger Brisson: Medlem af redaktionen af *Resources, Conservation, and Recycling*.

Lisbeth la Cour: Medredaktør af *Symposium i Anvendt Statistik*.

Birgit Grodal: Referee for bl.a. *Econometrica*, *European Economic Review*, *Review of Economic Studies*.

Christian Groth: Referee for *Journal of Economic Growth*.

Jan Gunnarsson: Referee for *Scandinavian Journal of Management*.

Erik Gørtz: Medlem af redaktionsrådet og referee for *Scandinavian Journal of Economics*.

Frank Hansen: Redaktør af *Mathematical Inequalities and Applications*; referee for *Proceedings of the American Mathematical Society* og *Communications in Mathematical Physics*; reviewer for the *American Mathematical Society*.

Claus Thustrup Hansen: Referee for *Manchester School of Economics*.

Ingrid Henriksen: Hovedredaktør (sammen med Per Boje, Odense Universitet) for *Scandinavian Economic History Review*.

Christian Hjorth-Andersen: Medlem af redaktionskomiteen for *Nationaløkonomisk Tidsskrift*.

Jan Gunnarsson: Referee for *Scandinavian Journal of Management*.

Ingrid Henriksen: Hovedredaktør (sammen med Per Boje, Odense Universitet) for *Scandinavian Economic History Review*.

Lars Jørgensen: Referee for *Environmental and Resource Economics*. Henrik Jensen: Referee for *Journal of Economics*, *Economica*, *Journal of Macroeconomics*, *Journal of Economics and Business*, *The Manchester School* og *Scandinavian Journal of Economics*.

Katarina Juselius: Associate editor for *Journal of Business and Economic Statistics*. Referee for *Empirical Economics*, *Journal of International Money and Finance*, *Recherches Economiques de Louvain*, *Economic Journal*, *Journal of Applied Econometrics*.

Hans Keiding: Associate editor ved *Journal of Mathematical Economics* og *Social Choice and Welfare*; referee for diverse andre tidsskrifter.

Hans Christian Kongsted: Referee for *Scandinavian Journal of Economics*, *International Journal of Industrial Organization*; *Econometric Reviews*.

Klavs Lindenberg: Editorial Board ved *European Environment*.

Stephen Martin: Redaktør af *International Journal of Industrial Organization*; referee for *Review of Industrial Organization*, *Journal of Industrial Organization*, *Scottish Journal of Political Economy*.

James McIntosh: Referee for *Journal of Public Economics*.

Paulo Klinger Monteiro: Referee for Economic Theory, Journal of Mathematical Economics og Econometrica.

Jose Luis Moraga: Referee for Journal of Industrial Economics.

Gunnar Persson: Redaktør af European Review of Economic History og af bogserien Zeuthen Lectures; referee for Journal of Public Economics.

Christian Schultz: Medredaktør ved The Manchester School og Scandinavian Journal of Economics. Referee for Scandinavian Journal of Economics, European Economic Review, Rand Journal, Journal of Industrial Economics.

Birgitte Sloth: Referee for: Mathematical Social Sciences og Scandinavian Journal of Economics.

Peter Birch Sørensen: Medredaktør af International Tax and Public Finance og medlem af redaktionskomiteerne for European Economic Review, Fiscal Studies, CPB Report og Nationaløkonomisk Tidsskrift; referee for disse tidsskrifter samt for Journal of Public Economics.

Finn Tarp: Referee for forlaget Routledge, bogamelder for Economic Journal.

Niels Thygesen: Medlem af redaktionsudvalget for Weltwirtschaftliches Archiv, Kiel, de Economist, Amsterdam, Économie Internationale, Paris, Open Economics Review, Indiana.

Torben Tranæs: Medlem af programkomiteen for Econometric Society European Meeting og European Economic Association; referee for Journal of Public Economics og Mathematical Social Sciences.

Mich Tvede: Referee for Journal of Economic Dynamics and Control og Journal of Economic Theory.

Hans Jørgen Whitta-Jacobsen: Referee ved Economic Journal og Games and Economic behavior.

Afholdte konferencer, workshops m.v.:

Svend Albæk: Arrangør af Centre for Industrial Economics Workshop on Vertical Restraints and Vertical Integration, Kbh.

Karsten Albæk: Arrangør af ph.d.-kursus i Mikroøkonomi (forelæser Bo Honoré, Princeton University).

Jørgen Peter Christensen: Medarrangør af Workshop på Scæffergården i forbindelse med Nordisk projekt vedrørende historiske nationalregnskaber.

Birgit Grodal: Arrangør af Econometric Society's vintermøde, Lissabon; medarrangør af European Workshop in General Equilibrium Theory, Louvain, og af Workshop in Microeconomics and Game Theory, Kbh.; programudvalgsformand for Økonomisk Teori for Econometric Society's European Meeting in Toulouse.

Christian Groth: Arrangør af ph.d.-kursus i In-

come Distribution and Economic Growth (forelæser Oded Galor, Brown University).

Katarina Juselius: Arrangør af Zeuthen workshop Bridging Economics and Econometrics, Københavns Universitet, oktober 1997.

Lisbeth la Cour: Arrangør af Symposium i Anvendt Statistik, DTU, Lyngby.

Hans Oluf Hansen: Lokal arrangør af Conference on Measurement of Risk and Modelling The Spread of AIDS, Kbh.

Ingrid Henriksen: Arrangør af workshop The emergence of cooperatives in 19th and 20th century Europe, Kbh.

Anders Milhøj: Medarrangør af ph.d.-kursus i statistik, Kbh.

Gunnar Persson: Medarrangør af workshop New Topics in Economic History, Montecatini Terme, og af forelæsningsrækken Zeuthen Lectures, Kbh.

Claus Thustrup Hansen og Christian Schultz: Arrangør af ph.d.-kursus i Nominal Rigidities, Microfoundations and Macroeconomic Dynamics (forelæser: Neil Rankin, Warwick).

Birgitte Sloth: Medlem af programkomiteen for Econometric Society European Meeting 1997.

Jon Stene: Arrangør af Invited Papers Meeting på International Statistical Institute's 51. Session, Istanbul.

Troels Østergaard Sørensen: Medarrangør af Zeuthen Lectures.

Finn Tarp: Arrangør af ph.d.-kursus om Institutions in Development; workshop A social accounting matrix (SAM) for Mozambique, Eduardo Mondlane universitetet, Maputo, Mozambique; workshop om international udviklingsbistand, Kbh.

Hans Jørgen Whitta-Jacobsen: Hovedarrangør af conference Topics in Game Theory and Microeconomics, Kbh.

Gæsteforelæsninger, kongresforedrag m.v.:

Karsten Albæk: Foredrag ved International Biometric Society, Nordic Regional Meeting, Aas, Norge, og workshop Canadian International Labor Network, Hamilton, Canada.

Ellen Andersen: Foredrag i Dansk Økonometrisk Selskab, Sandbjerg.

Erling B. Andersen: Foredrag ved 52. Session of the International Statistical Institute, Istanbul.

Morten Bennedsen: Papir ved Harvard University, University College of London, London Business School, Cambridge University, Stockholm University, Århus Universitet og European Economic Association Congress, Toulouse.

Andreas Beyer: Papir ved Zeuthen workshop, Bridging Economics and Econometrics, Kbh., og ved Money Demand in Europe, Humboldt University, Berlin.

Jørgen Peter Christensen: Papir ved konference i Umeå.

Lisbeth la Cour: Foredrag ved Symposium i Anvendt Statistik, DTU, Lyngby; Sandbjergmødet; Forecasting Financial Markets, London.

Mette Ejrnæs: Foredrag ved International Conference on Panel Data, Paris; Dansk Økonometrisk Selskabs årsmøde, Sandbjerg.

Hector Estrup: Gæsteforelæsning ved Aalborg Universitetscenter.

Birgit Grodal: Gæsteforelæsning ved University of Vienna, University of Bielefeld, University of Bonn, University of Rotterdam og Norwegian School of Management; foredrag ved 100th Anniversary Conference for The Scandinavian Journal of Economics, Workshop on Imperfect Competition, Alicante, Workshop in General Equilibrium Theory, CORE, Workshop in Economic Theory, Antalya, Workshop in Microeconomics and Game Theory, Kbh., og Econometric Society European Meeting, Toulouse.

Christian Groth: Papir ved konferencen Dynamics, Economic Growth, and International Trade, Hongkong, og på Aarhus Universitet; foredrag i Nationaløkonomisk Forening.

Jan Gunnarsson: Paper ved 12th workshop on Strategic Human Resource Management: Learning Organization Responding to Change, Åbo, og DUPI's konference om Danmark i Østersøregionen.

Hans Oluf Hansen: Foredrag ved IUSSP Conference on The Socio-Demographic Impact of AIDS in Africa, Durban; Central and Eastern European Demographic Network Workshop, Tübingen; Center for Rådgivning imod Racediscrimination, Kbh.; European Population: Variations on Common Themes, Cracow; European Society for Population Economics, Colchester, England.

Claus Thustrup Hansen: Foredrag ved Royal Economic Society, Stoke, og European Economic Association Congress, Poulouze.

Martin Hasforth Harms: Foredrag på Danmarks Tekniske Universitet, Lyngby.

Rasmus Heltberg: Papir ved Nordic Workshop in Development Economics, Göteborg, Dansk Netværk for Miljøøkonomi samt foredrag på RUC.

Ingrid Henriksen: Gæsteforelæsning ved Det Europæiske Universitetsinstitut, Firenze. Henrik Jensen: Gæsteforelæsning ved Maastricht University.

Katarina Juselius: Foredrag ved: Time Series of High Frequency Financial Data, University of California, San Diego; Dansk Økonometrisk Selskab, Sandbjerg; Econometric Society European Meeting, Toulouse; Zeuthen workshop Bridging Economics and Econometrics, Kbh.; Money Demand

in Europe, Humboldt University, Berlin. Gæsteforelæsning ved University of Trento og University of Rome.

Hans Christian Kongsted: Papir ved Aarhus Universitet og Erasmus Universitet, Rotterdam. Foredrag ved Dansk Økonometrisk Selskab, Sandbjerg; workshop The modelling of energy markets under uncertainty, Reykjavik; Symposium on Real Options, Handelshøjskolen i Kbh.; Zeuthen workshop Bridging Economics and Econometrics, Kbh. Un.; 8th Euroconference series in Quantitative Economics and Econometrics, Amsterdams Universitet.

Birthe Larsen: Foredrag ved Royal Economic Society, Stoke, Labour Economic Workshop, Uppsala, CLS, Århus, Bristol University, European Economic Association Congress, Toulouse, Econometric Society European Meeting, Toulouse.

Stephen Martin: Paper ved Leiden University, George Washington University, Michigan State University, European University Institute, Firenze, University of Edinburgh, Annual EARIE meeting, Leuven.

James McIntosh: Foredrag ved Handelshøjskolen i Kbh.; Aarhus Universitet; University of Essex.

Anders Milhøj: Foredrag ved Symposium i Anvendt Statistik, Lyngby.

Paulo Klinger Monteiro: Paper ved Econometric Society European Meeting, Toulouse, og konference i Mathematical Utility Theory, Essen.

Jose Luis Moraga: EARIE Meeting, Leuven, ASSET meeting, Marseille, Simposio de Analisis Economico, Barcelona.

Jørgen Birk Mortensen: Gæsteforelæsning ved York University, i Toronto og ved Kaunas University of Technology, Lithauen.

Gunnar Persson: Foredrag ved Ålborg Universitet; University of California, Davis, University of British Columbia, Vancouver, European University Institute, Firenze.

Claus Chr. Pörtner: Papir ved European Society for Population Economics Conference, Essex, og Nordic Workshop in Development Economics, Göteborg.

Jonathan Rubin: Foredrag ved The End of the Welfare State? Social Policy, Citizenship Rights and Welfare Provision in a Changing Europe, Columbia University, New York; Zeuthen workshop Bridging Economics and Econometrics, Kbh.; EPRU Conference on Fiscal Coordination in EMU, Trouville.

Christian Schultz: Papir ved Econometric Society European Meeting, Toulouse, European Economic Association Congress, Toulouse; gæsteforelæsning i Århus og Paris.

Birgitte Sloth: Paper ved Econometric Society European meeting, Toulouse; Fourgeaud seminar,

DELTA, Ecole Normale Supérieure, Paris; Gæsteforelæsnings: THEMA, University of Cergy-Pontoise, og Oslo Universitet; foredrag i Nationaløkonomisk Forening.

Jon Stene: Foredrag ved European Mathematical Genetics Meeting; International Statistical Institute's møde i Istanbul; 3rd International Triennial Calcutta Symposium on Probability and Statistics; ledelse af og deltagelse i arbejdsgrupper ved ISO/TC69's møder i Paris og Ottawa.

Peter Birch Sørensen: Paper ved International Conference on the MIMIC Model, Amsterdam, 25th Economic Policy Panel Meeting, München, International Conference on Macroeconomic Perspectives on the Danish Economy, Hornbæk, og 53rd Annual Congress of the International Institute of Public Finance, Kyoto; gæsteforelæsnings ved University of California, Santa Cruz.

Troels Østergaard Sørensen: Oplæg ved en række indenlandske møder og konferencer om arbejdsmarkedspolitiske problemstillinger.

Finn Tarp: Foredrag ved konference om Ghanas økonomiske udvikling, Accra, Ghana; AERC fattigdomskonference, Kampala, Uganda, div. kurser i Danida, MERISSA projekt workshop, Harare, Zimbabwe.

Niels Thygesen: Gæsteforelæsnings i fire europæiske centralbanker og Bank of Japan, International Monetary Fund og European Monetary Institute samt adskillige finansielle institutioner i London, Paris og Tokyo; konferenceindlæg ved Central European University, Problems of Transition, Budapest, International Monetary Fund, EMU and the International Monetary System, Washington D.C., EPRU konferencen Macroeconomic Perspectives on the Danish Economy, Trouville, EPRU workshop Fiscal Aspects of Monetary Integration, Trouville, International Economic Association conference What can Monetary Policy Learn from Monetary Theory, Trento, Salzburg Seminar in American Studies, European Integration, Norges Bank og Bedriftsøkonomisk Institut, Valutapolitik i de nordiske lande, Oslo.

Torben Tranæs: Papir ved Econometric Society European Meeting, Toulouse, og European Economic Association Congress, Toulouse.

Mich Tvede: Papir ved Norwegian School of Management, Oslo, Topics in Microeconomics and Game Theory, Kbh., workshop on General Equilibrium, Zinal, University of Geneva, Geneve.

Karl Vind: Foredrag ved Stanford University.

Hans Jørgen Whitta-Jacobsen: Papir ved Econometric Society European Meeting, Toulouse.

Rejser af mere end én måneds varighed:

Morten Bennedsen: Ophold på Harvard University halvdelen af året. Mette Ejrnæs: Studieophold

ved University College London i perioden 1.9. 1997 til 30.6. 1998. Trine Filges: Studieophold Université Libre, Bruxelles, april-juni. Jacob Gyntelberg: Forskningsophold ved European Centre for Advanced Research in Economics, Bruxelles. Rasmus Heltberg: Feltstudie i Indien, jan.-marts. Lars Jebjerg: Harvard University, febr.-dec. Mogens Jensen: Northwestern University, USA, aug.-dec. Mette Knudsen: Ophold ved Verdensbanken, Washington D.C., juni-juli. Søren Kyhl: Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, aug.-dec. Anders tauber Lassen: Studieophold ved University of London, jan.-maj. Poul Schou: Studieophold ved Katholieke Universiteit Brabant, Tilburg, sept.-dec. Peter Birch Sørensen: Visiting Scholar ved Economics Department, University of California, Santa Cruz, juli-dec. Finn Tarp: Forskningsophold i Mozambique, juni-juli. Karl Vind: Forskningsophold ved Stanford University, juli-aug.

Gæster:

Følgende gæster har opholdt sig ved instituttet i mere end en måned: Hervé Crès, Cormac O'Gráda (Dublin), Bo Honoré, Neil Rankin (Warwick). Institutet har endvidere haft kortere besøg af følgende udenlandske gæster: Salvador Barbera (Universidad Autònoma, Barcelona). Pranab Bardhan (University of California, Berkeley). Roel M.W.J. Beetsma (Maastricht University). Peter F. Christoffersen, (International Monetary Fund, Washington). Partha Dasgupta (St. Johns College, Cambridge). Jayasri Dutta (University of Cambridge). Svend Feldmand, Takako Fujiwara-Greve (Keio University, Mita, Tokyo). David Gale (University of California, Berkeley). Oded Galor (Brown University). Timothy W. Guinnane (Yale University). Hans Haller (Virginia Polytechnical Institute). Daniel Hamermesh (University of Texas at Austin). Nick Hanley (University of Stirling, Scotland). Ron Holzman (Technion-Israel Institute of Technology, Haifa). Hubert Kempf (University of Sorbonne). Stefan Krasa (University of Illinois). Michael Landsberger (Haifa University). Jens Larsen (University of Southampton). Ben Lockwood (University of Exeter). Alan Manning (London School of Economics). Albert Marcet (University of Pompeu Fabra, Barcelona). Grayham E. Mizon (Southampton University, Florence). Hervé Moulin (Duke University, Durham). Holger Müller (Stockholm School of Economics). Klaus Nehring (University of California, Davis). Kiyohiko G. Nishimura Martin Palpm (Århus Universitet). Donald O. Parsons (Copenhagen Business School). David Pearce (University College, London). Heracles Polemarchakis (CORE, Université Catholique de Louvain). James L. Powell (Department of Economics, University of Cali-

fornia, Berkeley). Catherine Waddams Price (University of Warwick, Coventry). Sherman Robinson (Intern. Food Policy Research Inst. Washington). John Roemer (University of California, Davis). Joachim Rosenmüller (University of Bielefeld). David Sahn (Cornell University). Maria Sandmark (University of Bergen). Robert Shimer (Princeton University). Marco Trombetta (London School of Economics). Etienne Wasmer (London School of Economics). Howard White (University of Hague). HoMou Wu (National Taiwan University). Allan Würtz (Århus Universitet). Stephen Younger (Amsterdam).

Troels Østergaard Sørensen

Stab

VIP: 65,4 årsværk.

TAP: 14,5 årsværk.

VIP:

Albæk, Karsten; lektor.
 Albæk, Svend; lektor.
 Aloi, Marta; forskningsadj.
 Andersen, Ellen; professor.
 Andersen, Erling B; professor.
 Bach, Christian Friis; adjunkt.
 Bengtsson, Claes Leig; ph.d.-studerende.
 Bennedsen, Morten; forskningsassistent.
 Beyer, Andreas Hermann; forskningsadj.
 Brisson, Inger Edith; adjunkt.
 Browning, Martin; professor.
 Christensen, Jørgen Peter; lektor.
 Ejrnæs, Mette; ph.d.-studerende.
 Estrup, Hector; professor.
 Estrup, Jørgen Fr G; lektor.
 Filges, Trine; ph.d.-studerende.
 Grodal, Birgit; professor.
 Groth, Christian; lektor.
 Gunnarsson, Jan Sture Gunnar; lektor.
 Gyntelberg, Jacob; ph.d.-studerende.
 Gørtz, Erik Christian; professor.
 Hansen, Claus Thustrup; ph.d.-studerende.
 Hansen, Frank; lektor.
 Hansen, Hans Oluf; lektor.
 Harms, Martin Hasforth; ph.d.-studerende.
 Heltberg, Rasmus; ph.d.-studerende.
 Henriksen, Ingrid; lektor.
 Hjertholm, Peter; forskningsadj.
 Hjorth-Andersen, Christian; professor.
 Jebjerg, Lars; ph.d.-studerende.
 Jensen, Henrik; lektor.
 Jensen, Michael Friis; forskningsass.
 Jensen, Mogens; ph.d.-studerende.
 Jensen, Niels Erik; lektor.
 Junge, Andreas; ph.d.-studerende.
 Jørgensen, Clara Margrethe Dyhrberg; ph.d.-studerende.

Keiding, Hans; professor.
 Kjeldsen-Kragh, Martin; ph.d.-studerende.
 Knudsen, Mette; ph.d.-studerende.
 Kongsted, Hans Christian; adjunkt.
 Kovsted, Jens Anders; ph.d.-studerende.
 Kyhl, Søren; ph.d.-studerende.
 Lassen, Anders Tauber; ph.d.-studerende.
 Lindeneg, Klavs; lektor.
 Lyk-Jensen, Peter; forskningsassistent.
 Martin, Stephen; professor.
 Mcintosh, James; professor.
 Milhøj, Anders; lektor.
 Monteiro, Paolo Klinger; forskningslektor.
 Moraga Gonzalez, Jose Luis; forskningsadj.
 Mortensen, Jørgen Birk; lektor.
 Mossin, Axel; lektor.
 Nielsen, Carsten Krabbe; forskningsstip.
 Nielsen, Peter Erling; lektor.
 Olsen, Mogens Nørgaard; amanuensis.
 Persson, Karl Gunnar; lektor.
 Pörtner, Claus Christian; ph.d.-studerende.
 Schou, Poul; ph.d.-studerende.
 Schultz, Christian; professor.
 Sloth, Birgitte; lektor.
 Stene, Jon Magne; lektor.
 Sørensen, Peter Birch; professor.
 Sørensen, Troels Østergaard; lektor.
 Tarp, Finn; lektor.
 Thygesen, Niels Christoffer; professor.
 Tranæs, Torben; lektor.
 Tvede, Mich Palle; lektor.
 Vastrup, Jacob Andreas; ph.d.-studerende.
 Vind, Karl Damkjær; professor.
 Wang, Liansheng; adjunkt.
 Whitta-Jacobsen, Hans Jørgen; lektor.

TAP:

Andersen, Aase; overassistent.
 Bengtsson, Hanne; kontorfuldmægtig.
 Blomqvist, Charlotte; overassistent.
 Christiansen, Lotte; korrespondent.
 Eriksson, Karin Lund; assistent.
 Florin, Jette; korrespondent.
 Geil, Edda Gudrun; overassistent.
 Hansen, Henriette Aabo; bibliotekar.
 Kovsted, Anne Vibeke; fuldmægtig.
 Lund, Vestergaard Pia; assistent.
 Lundgaard, Rigmor; kontorfuldmægtig.
 Pedersen, Lene Wagner; assistent.
 Ring, Vibeke; bibliotekar.
 Saavedra, Myrtha M Cereceda; assistent.
 Schnedler-Meyer, Pia Charlotte; institutadministrator.

Ph.d.-afhandlinger:

Binder, Morten: Aktiv arbejdsmarkedspolitik og økonomisk marginalisering – en teoretisk analy-

- se af den aktive arbejdsmarkedspolitik langsigtede virkninger på ledighedens størrelse og fordeling.
- Hansen, Lars Gårn: Aspects of Designing Institutions for Environmental Regulation.
- Hjertholm, Peter: An Inquiry into the Fiscal Dimension of External Debt: The case of Sub-Saharan Africa.
- Wier, Mette: Vækst, struktur og miljø – 6 bidrag til makroøkonomisk miljømodeludvikling.
- Specialer:*
- Aarup-Kristensen, Lotte Finne: Regulering af naturlige monopoler i Polen og Tjekkiet.
- Andersen, Caspar Holm: Mindstelønnens betydning for ledigheden i Danmark.
- Andersen, Claus Werner: Indkomstskat og Løndannelse – En Empirisk Analyse på Paneldata.
- Andersen, Keld Viftrup: Dansk landbrug og miljøregulering – teoretiske og empiriske effekter.
- Andersen, Louise Caroline: Danske direkte investeringer i Østeuropa.
- Andersen, Thomas: Produktivitet på sygehuse.
- Andersson, Liselotte Brostrøm: Økonomiske aspekter af luftforurening i Polen.
- Andreassen, Hans: Optimale miljøskatter og dobbelt dividende.
- Andreassen, Mette Marie Kryger: Pensionsfinansiering i lyset af fremtidens ældrebyrde.
- Andreassen, Thore: Strukturell ledighed.
- Arnberg, Søren: Søgeteori, resttid på arbejdsmarkedet og løn.
- Asmussen, Jes: Target Zoner – fra bilateral til multilateral.
- Beck, Klaus: Rural-urban migration and differential fertility.
- Bek, Torben: Globaliseringen – hvilken betydning har den for nationalstaters muligheder for at føre erhvervspolitik?
- Bengtsson, Claes Leig: Meningsmålinger – informationer til og om de politiske agenter.
- Bergander, Emil Staal: Værdiansættelse af skatteunderskud i forbindelse med M&As.
- Bierre, Karsten: Valg af valutakursregime.
- Bigum, Anne Mette: Strategisk analyse af bolig- og møbelbranchen.
- Birkeland, Mikkel Egede: En økonometrisk model af uddannelsesvalg og selv-selektion.
- Bjørsted, Anette Roland: Evolutionær Spilteori.
- Blomgren-Hansen, Thomas: Sustainability of Public Debt.
- Boserup, Charlotte Elisabeth: The comparative and the competitive advantages of China and Hong Kong. What shall Europe do?
- Boserup, Thyge: Irreversible Investment.
- Brentved, Jan: Udvidelse af tv-Metersystemet i Danmark.
- Brinch, Laurits Ole Fabricius: Design of a Credible Central Bank Policy with Focus on the Proposed European Central Bank.
- Bøgh, Jesper Rasmus Jahn: Virksomhedernes Internationalisering.
- Cameron, Anthony: Innovation in organizations.
- Christensen, Mette: Brugerbetaling på sundhedsområdet – med behandling af ufrivilligt barnløse som eksempel.
- Collette, Anne Clothilde: Reinsurance in a Microeconomic Perspective.
- Dahl, Martin: Economic Sanctions: Minimizing Economic Inefficiency towards Political Success. With Special Reference to Financial Sanctions.
- Danscher, Lars: Costa Rica – et paradoks i Centralamerika.
- Danø, Bo: Valg af valutakursregime.
- Dohn, Louise Langseth: Regulering af Indiens Befolkningstilvækst – Programmer, resultater og anbefalinger på baggrund af Keralas og Uttar Pradesh's befolkningsprofiler.
- Eff, Christoffer: Konstruktion af Fisher-kædeindeks for Nationalregnskabet.
- Ege, Bente Lauritsen: Demens – En tikkende omkostningsbombe?
- Ehlers, Jakob Bloch: Maastricht-Traktaten og Deltagerlandenes Konjunkturpolitik i Den Økonomiske og Monetære Union.
- Elmer, Anne Marie: Kointegrationsanalyse af det private forbrug i Danmark.
- Erichsen, Morten Christian: Skibe.
- Eriksen, Thomas: Budgetlægning under mål- og rammestyrt – Kontraktstyrelser i staten.
- Falck, Hanne: Fagforeninger og Strukturel Ledighed.
- Flagstad, Tøger Martin Reenberg: Undersøgelser af aktivprismodeller i en CAPM-ramme.
- Folkerman, Thomas Finn: Arbitrageløse vægte under hensyntagen til transaktionsomkostninger.
- Forrai, Claus Istvan: Fundamental aktieprisfastsættelse. Analyse og prisfastsættelse af en børsnoteret virksomhed.
- Friis, Anders Bent: Pricing Danish Mortgage Backed Bonds.
- Færgemann, Anders: Evaluation of The Credibility of the Swedish Monetary Policy under Shifting Exchange Rate Regimes.
- Gaardsholt, Vibeke: Befolkningspolitikken i Folkerepublikken Kina – med særligt henblik på kønspræferencer.
- Geerdsen, Lars Pico: Demands and Labour Supply.
- Ghavghani-Mosavi, Seyed Ahmad: R&D, Humankapital og International Koordination af Økonomisk Politik.
- Gjærlov, Niels Kristian: Optimering af Hærens Beredskabskontrakter.

- Gotil, Susanne: En analyse af sammenhængen mellem teknologi og beskæftigelse.
- Gregersen, Nis Rasmus: Praksisbudgetter.
- Gustafsson, Lars: En komparativ studie af arbejdsudbuddet på de skandinaviske arbejdsmarkeder.
- Halckendorff, Anders: Fertilitetsudviklingen i Danmark siden 1945.
- Hansen, Christian Gorm: Identificering og måling af risiko på aktier.
- Hansen, Hans Tino: Strategisk interaktion mellem økonomi og sikkerhedspolitik i europæisk udvikling siden 1945.
- Hansen, Henrik Mulvad: Markedsorientering i sundhedssektoren.
- Hansen, John Erik Bech: Værdifastsættelse af børsnoteret virksomhed v.h.a. forskellige prifsættelsesmodeller – belyst ved tre danske virksomheder.
- Hansen, Jørn Pihl: Sundhedsøkonomiske analyser med særligt henblik på ældreområdet.
- Hansen, Mads Lundby: Valg af valutaarrangement mellem EU-landene i forbindelse med etableringen af EURO'en.
- Hansen, Søren Agerskov: ØKOTURISME og bæredygtig udvikling i udviklingslandene.
- Harms, Carsten Hasforth: Optimal stratifikation og allokering inden for landbrugsstatistikken.
- Hauch, Michael Erik: Kreditrisiko.
- Hemmingsen, Christian Elmerdahl: Valutakursbestemmelse – En empirisk undersøgelse.
- Herløv, Christian: Tyske monetære integrationsovervejelser – en økonomisk/politisk analyse.
- Hinge-Christensen, Stine: Udgiftsudviklingen i en offentlig sektor med et tilskuds- og udligningssystem.
- Holm, Ulrik Funch: Danske Realkreditobligationer.
- Hougaard-Hansen, Lars: Benefits from International Portfolio Diversification in Emerging Equity Markets.
- Huang, David Ying Shen: Benefits from International Portfolio Diversification in Emerging Equity Markets.
- Hultin, Marie Louise: Brug og ikke-brug af sociale ydelser – belyst ved den individuelle boligstøtteordning.
- Hvilshøj, Rikke: Regiondannelser og den fri verdenshandel.
- Ipsen, Jens Christian: Slovakiets pengepolitik og EU medlemskab.
- Iuul, Nicolai Stig Scavenius: Global Economic Strategy – The Relationship between Nations and firms.
- Jakobsen, Kenn: Ruteplanlægning.
- Jarlbæk, Charlotte: Aspekter ved skadesforsikring.
- Jensen, David: De alment gymnasiale uddannelser og universitetet.
- Jensen, Lars: Forhandling om multilaterale gælds-kontrakter – En analyse af IMFS og IBRDs lån under konditionelle vilkår.
- Jensen, Lise Hammond: Europa's udfordringer inden for transport-infrastrukturen.
- Jepsen, Marie Munk: Implikationer af et grønt skattesystem.
- Jespersen, Anders Holbech: Industrialisering i Afrika syd for Sahara.
- Johansen, Frank: En økonometrisk undersøgelse af rentespendet mellem Danmark og Tyskland.
- Johansen, Nick: Den europæiske union i det nye årtusinde – En føderalistisk analyse af ØMU'en.
- Jurgens, Anita: Grækenland; en region i Europa – en analyse af EU's økonomiske støtte til Grækenland.
- Jørgensen, Anne-Marie: Mærkevaren i konkurrence med handelsmærket på dagligvaremarkedet.
- Jørgensen, Jesper Søholt: Sundhedssektoren i Canada – relevansen for Danmark.
- Jørgensen, Karin Ørum: Fertilitet og Udvikling – En sammenligning af forholdene i fire udvalgte u-lande set i lyset af befolkningskonferencernes målsætninger.
- Kabelmann, Thomas: Beskrivelse af variansen i afkastserier for finansielle aktiver.
- Kandborg, Mark: Value at Risk.
- Kara, Kurt Turker: John Locke. Økonomisk Teori og Metodologi.
- Kierkegaard, Christian: Grundvandsindvinding på Sjælland.
- Kildemark, Lise: Måling af potentielt output.
- Kjær-Andersen, Ulrikka: Health Assessment Criteria in Developing Countries.
- Kløk, Ane Karina Landschultz: Aspekter vedrørende iværksættelse af tredje fase af ØMU.
- Kloster, Bitten: Finansiering af sundhedssektoren i Danmark.
- Knudsen, Martin Brunebjerg: Aldringsproblemet – en makroøkonomisk analyse.
- Koefoed-Hansen, Mette: The Prospects for the EU's Common Agricultural Policy in the Light of Enlargements.
- Kring, Thomas: Small-Scale Rural Enterprises and Rural Development in Kenya and Zimbabwe.
- Kristensen, Lars Dreier: Aggregeret pengeefterspørgsel i Europa.
- Kristensen, Mik: Kvalificering af arbejdsprocesser.
- Kristoffersen, Jakob Smedegård: Strategisk handelspolitik og lobbyisme. – Komplexiteten ved virksomheders markedsindtræden.
- Kromann, Christian Peter: Danske Realkreditobligationer.
- Langtoft, Anders Munch: Muligheden for styring af prisrisiko på oliemarkedet.
- Larsen, Marianne Skjold: Finansiering af sundhedssektoren i Danmark.

- Larsen, Søren Lundstrøm: Omkostningsfordeling.
- Larsen, Theo Ib: Indkomstfordeling og vækst.
- Laursen, Kirsten Bruun: Strukturtilpasning på handelområdet.
- Lawes, Henriette Sandra: Italiens økonomiske og monetære politik i lyset af EMS og ØMU.
- Lee, Jiu Yeong: En empirisk analyse af mobilitet på arbejdsmarkedet.
- Lentz, Rasmus: Signalling in the Labour Market.
- Lester, Jacob: General Equilibrium and Corporate Finance.
- Leth-Petersen, Søren: En økonometrisk model af uddannelsesvalg og selv-selektion.
- Lindegaard, Lasse: Monetary policy in a small open economy with a flexible exchange rate – evidence from Canada.
- Lindegaard, Martin: Pengepolitisk koordination i internationalt økonomisk samarbejde – Tysklands duale rolle.
- Lorenzen, Kasper Ahrndt: The HJM Term Structure of Interest Rate Model.
- Lunde, Mads Thuesen: Konsekvenser af EU's handelspolitik for ACP-landene.
- Lyngesen, Hanne: An Econometric Analysis of Unemployment in Denmark 1972-1996.
- Løgstrup, Lars Dalsgaard: Offentlige-private fællesskaber.
- Madsen, Jens Fossar: Miljø, teknologi og vækst.
- Mandrup, Pernille: Vækst og lighed i udviklingslandene.
- Mathiasen, Michele Marques Stenfeldt: The Economics of Protectionism.
- Meyer, Christian Michael: Regulering og markeder.
- Millington, Birgit Linda Renate: Implementering af tjenesteydelsesdirektivet i kommunerne – teori og praksis.
- Mortensen, Carl-Johan Lars D: Indkomstfordeling og vækst.
- Nicolaisen, Thomas: Varighed og immunisering af obligationsporteføljer.
- Nielsen, Anders Bo: Politikken overfor små fremstillingsvirksomheder i Danmark 1914 – 1970.
- Nielsen, Annemette: Organisation og kultur i et symbolistisk perspektiv.
- Nielsen, Mariette Svarre: Miljø, Naturressourcer og Nationalregnskabet.
- Nielsen, Steen Hommel: Den russiske olie- og gassektor i transitionsprocessen.
- Nielsen, Stig Nellemann: Den internationale handels påvirkning på miljøet.
- Nilsson, Kenn Rehder: ØMUen's rolle i det internationale monetære system (i lyset af teorien om valutakursregimer).
- Nørgaard, Rasmus: Styring af finansiel risiko i en erhvervsvirksomhed.
- Olsen, Henrik: Grundvandsressourcer og fattigdom.
- Olsen, Ida: Økonomiske og Politiske Aspekter af anti dumping politik i EU og USA.
- Olsen, Regitze Bolette Wegener: Samspillet mellem bank og virksomhed.
- Ottesen, Troels Jørgen: Den danske finansielle sektor og dens forbrugere.
- Outze, Jesper: Valutakursbestemmelse – En empirisk undersøgelse.
- Oxembøll, Christian: Befolkning, Naturressourcer og Udvikling.
- Pedersen, Astrid Gram Henneberg: Mexico: From the Debt Crisis of the 1980's to the Economic Crisis in the 1990's.
- Pedersen, Jens-Peder: Børsnotering af danske realkreditinstitutter.
- Pedersen, Jørgen Rahbæk: Miljø og økonomisk optimering.
- Pedersen, Lars: Pensioner – udgiftspres, samspilsproblemer og generationskonflikter.
- Pedersen, Thomas: En teoretisk og empirisk belysning af CAPM & APT.
- Pedersen, Thomas Sande: Udvidelse af tv-Metersystemet i Danmark.
- Pedersen, Tove Birgitte: Generational Accounting – opstilling af et generationsregnskab med anvendelse af danske data.
- Petersen, Ane Kirstine Kofod: Institutionelle ændringer på det russiske arbejdsmarked i overgangen til markedsøkonomi.
- Petersen, Jacob Kobber: Værdiansættelse af arbejdsstyrkens uddannelsesressourcer.
- Petersen, Julie Heidemann: Erhvervsstøtte i økonomisk teoretisk perspektiv.
- Petersen, Jørn Korsbø: Pensionsproblemet i historisk, økonomisk og demografisk belysning.
- Petersen, Leif Michael: Udligning af økonomiske forskelle i en ØMU – Set i lyset af erfaringer fra USA.
- Petersen, Michael Claus Bach: EU's udvidelse med de central- og østeuropæiske lande: Økonomiske konsekvenser og den fælles landbrugspolitik.
- Petersen, Morten Klint: Produktivitet og priser i sygehusvæsenet.
- Pilehave, Frederik: Finansiering af innovationer.
- Planthorn, Morten: De alment gymnasiale uddannelser og universitetet.
- Poulsen, Anne Katrine Bagge: Adaptive læreregler og ligevægtsudvælgelse i overlappende generationsmodeller.
- Poulsen, Steen Lohmann: Aldringsproblemet – en makroøkonomisk analyse.
- Prieme, Bodil Kirstine: Et udvidet EU-ropa fra Rom til Riga – problemer og perspektiver.
- Pødenphant, Mikkel: Handel og grænseoverskridende forurening.

- Rafn, Mette: Økonomisk transition i de baltiske lande – erfaringer og perspektiver.
- Rasmussen, Marit Karina: Tendenserne i den Internationale Verdenshandel.
- Ravn, Peter: Velfærdsgevinsten ved international regulering af drivhusgasser.
- Reland, Martin: Generel Ligevægt med Ikke-Konvekts Produktionsteknologi – Eksistens og Efficiens.
- Rønde, Thomas: Information Sharing in Firms.
- Sandager, Peter Mikael: En partiel evaluering af lighed og velfærd.
- Scheuer, Christian Frank: Rentedannelsen under forskellige scenarier for ØMU.
- Schmidt, Claus: En statistisk undersøgelse af vækstvirksomheder.
- Schmidt, Mikkel Rosendahl: Faktorprisudligning og globalisering.
- Schmith, Henrik Terpager: Det østasiatiske mirakel – Implikationer for fremtidige udviklingsstrategier.
- Schönemann, Stephan: Nyinstitutionel økonomi-anvendelse på udviklingsøkonomiske problemstillinger.
- Siegmundfeldt, Pernille Lund: Organisering og effektivitet i det danske sygehusvæsen.
- Sindby, Pernille: Uncertainty About Fundamentals, Effects on Target Zones and Implications for Exchange Rate regimes.
- Skinhøj, Jacob Thue: Uobserveret komponent analyse af finansielle data.
- Skjellerup, Torben: Reform af den politiske og administrative struktur i Hovedstadsregionen.
- Skjødt, Lisbeth Vibeke: De demografiske, økonomiske og politiske aspekter i Slovakiets og Tjekkiets udvikling.
- Slente, Hans Peter: Industrialisering i Afrika syd for Sahara.
- Strandkjær, Susanne: Brugerbetaling i sundhedssektoren.
- Svendsen, Mads Peter Kjærgaard: Rules versus Discretion – Danish Exchange Rate Policies and Wage Formation since 1972.
- Sørensen, Ane Kirsten: The comparative and the competitive advantages of China and Hong Kong. What shall Europe do?
- Sørensen, Nana Juul: Markedet for information – den elektroniske udgivelse som et alternativ til bogen.
- Thoning, Rikke: Lovmodellen.
- Thygesen, Jens David Hantusch: Regulering af naturlige monopol i Polen og Tjekkiet.
- Tillisch, Nicolai: Konkurrenceeffekter i vertikale strukturer.
- Toft, Christian Ferguson: En statistisk undersøgelse af vækstvirksomheder.
- Trojel, Kirsten Johanne Drewsen: Herzbergs teori om arbejds motivation.
- Villaro Y Lassen, Carlos: Skat, incitamenter og arbejdsløshed
- Vith, Martin: Udlicitering af produktionen af semioffentlige goder.
- West, David: Target Zoner – fra bilateral til multilateral.
- Westergaard, Mona Mejsen: En samfundsøkonomisk vurdering af biogas.
- Wiedemann, Frederik: Indkomstudligning og valg: Rationelle vælgeres velfærdsstat.
- Winther, Jacob Dal: Japans handelspolitik – Sammenhæng mellem udenrigshandel og intern økonomisk struktur.
- Øhlenschläger, Torben: Ruteplanlægning.
- Fondsstøtte:*
- Carlsbergfondet:
- Modeller for en gradvis kontra lejlighedsvis tilpasning til reale og monetære chok i små, åbne økon (Hans Christian Kongsted) kr. 77.581.
 - Statistisk modellering af intradaglige valuta (Lisbeth Funding la Cour) kr. 377.795.
- Det Strategiske Miljøforskningsprogram:
- Public & Private Preferences in relation to Environmental Quality (Inger E. Brisson) kr. 335.240.
- Det Strategiske Miljøforskningsprogram:
- Informational Problems in Environmental Resource Regulation (Jørgen Birk Mortensen) kr. 146.160.
- EU:
- Green taxes: Environment, Employment and Growth (Jørgen Birk Mortensen) kr. 140.046.
- Erhvervsministeriet:
- Ph.d.-stipendium (Morten Igel Lau) kr. 200.000.
 - Ph.d.-stipendium (Jesper Jensen) kr. 200.000.
 - Ph.d.-stipendium (Anders Nikolaj Hoffmann) kr. 200.000.
- Forskerakademiet:
- Forskeruddannelseskursus i konjunkturteori (Christian Schultz) kr. 37.000.
 - Forskeruddannelsesnetværk i nationaløkonomi (Birgit Grodal) kr. 1.000.000.
 - Rejse, annuum og løn til DANVIS-gæsteforsker Andreas Beyer (Niels Thygesen) kr. 445.026.
- International Food Policy Research Institute:
- Macroeconomic reforms and regional integration (Finn Tarp) kr. 371.894.

Miljøforskning:

- Affaldshåndtering (Jørgen Birk Mortensen) kr. 146.160.

Nordisk Ministerråd:

- Løndannelse i Norden (Karsten Albæk) kr. 190.000.

Rådet for Ulandsforskning:

- Development Economics Research Group (Finn Tarp) kr. 5.966.429.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

- Beskæftigelse og løn i danske firmaer (Karsten Albæk) kr. 710.525.
- Center for industriøkonomi (Christian Schultz) kr. 16.070.000.
- Cointegration, common trends and determinants of EU money demand (Jonathan Lawrence Rubin) kr. 711.550.
- Debt policy and international transfers and welfare (Svend Erik Hougaard Jensen) kr. 197.047.
- I. Public Finance, Unemployment and welfare in Dual Labor Markets. II. The Credibility of a fixed Exchange Rate Regime (Peter Birch Sørensen) kr. 258.456.
- Konjunktursvingninger og økonomisk vækst (Torben Mark Pedersen) kr. 790.093.
- Matematisk økonomi og spilteori (Hans Jørgen Jacobsen) kr. 1.800.000.
- Ph.d.-stipendium til Andreas Junge (Christian Schultz) kr. 57.168.
- Wage Setting, Unemployment and the Tax System (Torben Tranæs) kr. 311.280.

Undervisningsministeriet:

- Nyere Makroteori (Christian Hjorth-Andersen) kr. 900.000.

Publikationer:

- Albæk K.: Jobbevægelser og arbejdsløshed. i: Er der veje til fuld beskæftigelse?, Karsten Albæk m.fl., s. 189-205, København 1997.
- Albæk S., Schultz C.: One Cow, One Vote? (CIE DP 97-01). København 1997, 20 s. Publikationsart diverse.
- Albæk S., Møllgaard P.: Government-Assisted Oligopoly Coordination? A Concrete Case (CIE DP 97-03). København 1997, 19 s. Publikationsart diverse.
- Albæk S., Møllgaard P., Overgaard P.B.: Government-Assisted Oligopoly Coordination? A Concrete Case. Journal of Industrial Economics 45(4), s. 429-443, 1997.
- Aloi M., Santoni M.: Decentralized Fiscal Policy in an Imperfectly Competitive Federal Economy. The Manchester School 65(4), s. 353-78, 1997.

Andersen E., Rasmussen L.E.: Huslejereguleringens betydning for huslejer og ejerboligpriser. Nationaløkonomisk tidsskrift 135(1), s. 2-15, København 1997.

Ascari G., Rankin N.: Staggered Wages and Disinflation Dynamics: What Can More Microfoundations Tell Us? (DP 97-16). København 1997, 32 s. Publikationsart diverse.

Bach C.F., Will M.: Food Security Options. i: At China's Table, Albert Nyberg, Christian F. Bach, Will Martin, and others, s. 1-41, Washington 1997.

Bach C.F.: Handel og udvikling – modsridende eller medrivende? i: Fælles Fremtid i Syd og Nord?, s. 91-116, København 1997.

Berechman J., Sougata P., Shy O.: Network Structure and Entry, in the Deregulated Airline Industry (CIE DP 97-10). København 1997, 13 s. Publikationsart diverse.

Christensen J.P.: Om opgørelse af arbejdsstyrken fordelt på erhvervsgræne ca. 1850-1914 i Danmark. i: Nordiska Historiska Nationalräkenskaper – Workshop 2 i Järvenpää 20-22 september 1996, s. 79-98, Jyväskylä 1997.

la Cour L.F.: Regime shift models as an alternative to the use of a 'business time scale' for high frequency exchange rate data. i: Symposium i Anvendt Statistik, s. 1-18, København 1997.

Ejarque J.M.: Uncertainty and Durable Consumption in the Great Depression (DP 97-04). København 1997, 21 s. Publikationsart diverse.

Ejrnæs M., Persson K.G.: Market Integration and Grain Price Stabilization in Europe 1500-1900. An Equilibrium Error Correction Approach (DP 97-15). København 1997, 61 s. Publikationsart diverse.

Grodal B., Dierker E.: Shareholders' Surplus, Profits, and the Maximization of Shareholders' Real Wealth (Working paper No. 9706). Vienna 1997, 28 s. Publikationsart diverse.

Grodal B., Zame W., Ellickson B., Scotchmer S.: Clubs and the Market: Large Finite Economies (Working paper No. 766). Los Angeles 1997, 44 s. Publikationsart diverse.

Grodal B., Zame W., Ellickson B., Scotchmer S.: Clubs and the Market: Continuum Economies (Working paper No 765). Los Angeles 1997, 61 s. Publikationsart diverse.

Groes E., Tranæs T.: On the Efficiency of Decentralized Exchange with Resale Possibilities (CIE DP 97-04). København 1997, 21 s. Publikationsart diverse.

Groth C., Pedersen L.H., Sørensen P.B.: Noter til makroøkonomi (UN nr. 75). København 1997, 208 s. Publikationsart diverse.

Guinnane T.W., Henriksen I.: Why Danish Credit Cooperatives were so Unimportant (DP 97-25). København 1997, 37 s. Publikationsart diverse.

- Hansen C.T., Dixon H.D.: A Mixed Industrial Structure Magnifies the Importance of Menu Costs (DP 97-11). København 1997, 24 s. Publikationsart diverse.
- Hansen C.T., Tranæs T.: Effort Commitment in Active Labour Market Programmes: Consequences for Participation Incentives and Wage Formation (DP 97-14). København 1997, 31 s. Publikationsart diverse.
- Hansen C.T.: Second Best Antitrust in General Equilibrium – A Special Case (DP 97-19). København 1997, 22 s. Publikationsart diverse.
- Hansen C.T.: Øvelser i grundfaget makroøkonomi (UN nr. 77). København 1997, 38 s. Publikationsart diverse.
- Hansen C.T., Dixon H.D.: Industrial Structure, Menu Costs and the Non-Neutrality of Money (Discussion paper No. 1567). London 1997, 30 s. Publikationsart diverse.
- Hansen C.T., Kyhl S.: Pay-per-view Television: Consequences of a Ban (Discussion paper No. 12). Copenhagen 1997, 23 s. Publikationsart diverse.
- Hansen C.T., Jacobsen H.J.: Rebalancing Unemployment Benefits in a Unionized Labour Market (Discussion paper No 7). Copenhagen 1997, 25 s. Publikationsart diverse.
- Hansen F.: Jensen's operator inequality for functions of two variables. *Proc.Amer.Math.Soc.* 125, s. 2093-2102, 1997.
- Hansen F.: Operator convex functions of several variables. *Publ.RIMS, Kyoto Univ.* 33, s. 443-64, 1997.
- Hansen L.G.: Aspects of Designing Institutions for Environmental Regulation (Rød serie nr. 42). København 1997, 160 s. Publikationsart diverse.
- Harstad R., Martin S., Normann H.: Experimental Tests of Consciously Parallel Behaviour in Oligopoly (CIE DP 97-07). København 1997, 35 s. Publikationsart diverse.
- Heltberg R.: Institutionelle koblinger mellem fattigdom, befolkningsvækst og naturressourcer i udviklingslandene. *Samfundsøkonomen* 3, s. 25-29, 1997.
- Henriksen I.: Michael Møller og Niels Chr. Nielsen, Dansk Realkredit gennem 200 år. *Scandinavian Economic History Review* 2, s. 202-203, 1997.
- Hinlopen J.: Subsidizing R&D-Cooperatives (CIE DP 97-15). København 1997, 30 s. Publikationsart diverse.
- Hinlopen J., van Marrewijk C.: Spatial Duopoly with a Reservation Price (CIE DP 97-16). København 1997, 25 s. Publikationsart diverse.
- Hjertholm P.: An Inquiry Into the Fiscal Dimension of External Debt: The Case of Sub-Saharan Africa (Rød serie nr. 43). København 1997, 300 s. Publikationsart diverse.
- Jensen H.: Monetary Policy Cooperation May Not Be Counterproductive. *Scandinavian Journal of Economics* 99(1), s. 73-80, 1997.
- Jensen H.: Credibility of Optimal Monetary Delegation. *American Economic Review* 87(5), s. 911-20, 1997.
- Jensen N.: Kø- og lagerplanlægning (bind 1-2). København 1997, 331 s. Publikationsart diverse.
- Juselius K.: Changing Monetary Transmission Mechanisms Within the EU (DP 97-18). København 1997, 29 s. Publikationsart diverse.
- Juselius K.: Do Prices Move Together in the Long Run? An I(2) Analysis of Six Price Indices (DP 97-21). København 1997, 20 s. Publikationsart diverse.
- Juselius K.: Understanding the Bond Rate: Empirical Applications of Cointegration. i: *Centre of Excellence*, s. 167-188, Copenhagen 1997.
- Lambertini L.: Strategic Delegation and the Shape of Market Competition (DP 97-01). København 1997, 22 s. Publikationsart diverse.
- Lambertini L., Sougata P., Sasaki D.: RJVs and Price Collusion under Endogenous Product Differentiation (DP 97-09). København 1997, 12 s. Publikationsart diverse.
- Lambertini L.: Time Consistency in Games of Timing (DP 97-10). København 1997, 28 s. Publikationsart diverse.
- Lambertini L.: Prisoners' Dilemma in Duopoly (Super)games (CIE DP 97-08). København 1997, 9 s. Publikationsart diverse.
- Lambertini L., Sougata P., Sasaki D.: RJVs in Product Innovation and Cartel Stability (CIE DP 97-13). København 1997, 7 s. Publikationsart diverse.
- Lambertini L., Sougata P., Sasaki D.: Standardization and the Stability of Collusion (CIE DP 97-14). København 1997, 7 s. Publikationsart diverse.
- Lambertini L., Rossini G.: Vertical Differentiation, Trade and Endogenous Common Standards (CIE DP 97-18). København 1997, 25 s. Publikationsart diverse.
- Lyk-Jensen P.: How to Cheat the Auctioneer: Collusion in Auctions when Signals are Affiliated (CIE DP 97-05). København 1997, 25 s. Publikationsart diverse.
- Martin S.: Competition Policy: Publicity vs. Prohibition & Punishment (CIE DP 97-02). København 1997, 34 s. Publikationsart diverse.
- Martin S.: Public Policies Toward Cooperation in Research and Development: The European Union, Japan, the United States. i: *Competition Policy in the Global Economy*, s. 245-88, London 1997.
- Martin S.: New product innovation races. i: *Public Policy and Economic Analysis*, s. 91-118, Fukuo-ka, Japan 1997.

- Milhøj A.: Hvor mange øl køber svenskerne i Danmark. i: Symposium i Anvendt Statistik, s. 35-47, København 1997.
- Milhøj A.: Structural Changes in The Danish Alcohol Market. *Nordic Alcohol Studies* 13, s. 33-42, 1997.
- Moraga Gonzalez J.L.: Quality Uncertainty and Informative Advertising (CIE DP 97- 19). København 1997, 26 s. Publikationsart diverse.
- Nielsen C.K.: Floating Exchange Rates Versus a Monetary Union Under Rational Beliefs: The Role of Endogenous Uncertainty (DP 97- 22). København 1997, 51 s. Publikationsart diverse.
- Pedersen N.J.M.: Dele af regionaløkonomisk teori (UN nr. 76). København 1997, 102 s. Publikationsart diverse.
- Poddar S.: Uncertainty, Entry Deterrence and Excess Capacity (DP 97- 05). København 1997, 16 s. Publikationsart diverse.
- Pörtner C.C.: Children as Insurance (DP 97-12). København 1997, 39 s. Publikationsart diverse.
- Roberts M.A., Stæhr K., Tranæs T.: Two-Stage Bargaining with Coverage Extension in a Dual Labour Market (DP 97-13). København 1997, 26 s. Publikationsart diverse.
- Rubin J.: Retrenchment in the Danish Welfare State. i: The End of the Welfare State? Social Policy, Citizenship Rights and Welfare Provision in a Changing Europe: Proceedings of the 14th Annual Graduate Conference, s. 3-32, New York, N.Y. 1997.
- Sasaki D.: Strategic Information Acquisition (DP 97-07). København 1997, 21 s. Publikationsart diverse.
- Sasaki D.: Ignorance as a Commitment Device (DP 97-08). København 1997, 25 s. Publikationsart diverse.
- Sasaki D.: Newtonian Auctioneering (CIE DP 97-09). København 1997, 20 s. Publikationsart diverse.
- Sasaki D.: Strategic Quality Decisions by Heterogeneously Informed Suppliers (CIE DP 97-21). København 1997, 23 s. Publikationsart diverse.
- Schultz C.: Limit Pricing when Incumbents have Conflicting Interests (CIE DP 97-17). København 1997, 33 s. Publikationsart diverse.
- Schultz C., Albæk S.: One Cow, One Vote. The Scandinavian Journal of Economics 99(4), s. 597-615, 1997.
- Schultz C.: Wages and Employment in a Repeated Game with Revenue Fluctuations. *European Economic Review* 41(1), s. 147-162, 1997.
- Sougata P.: Capacity and Entry Deterrence under Asymmetric Information on Demand (CIE DP 97-112). København 1997, s. 12. Publikationsart diverse.
- Sougata P., Sasaki D.: Advance Production, Inventory, and Asymmetric Cournot-Nash Equilibrium (CIE DP 97-20). København 1997, 13 s. Publikationsart diverse.
- Sørensen P.B.: Optimal Tax Progressivity in Imperfect Labour Markets (DP 97- 06). København 1997, 25 s. Publikationsart diverse.
- Sørensen P.B.: Rentespænd og Formuedannelse i en lille åben vækstøkonomi (BM nr. 200). København 1997, 9 s. Publikationsart diverse.
- Sørensen P.B.: Public Finance Solutions to the European Unemployment Problem. *Economic Policy* 25, s. 221-64, 1997.
- Sørensen P.B., Nielsen S.B.: On the Optimality of the Nordic System of Dual Income Taxation. *Journal of Public Economics* 63(1), s. 311-29, 1997.
- Sørensen P.B.: Valutarisiko, kapitalomkostning og makroøkonomisk Tidsskrift 135(3), s. 211-32, 1997.
- Sørensen P.B.: The Informal Economy in the New MIMIC Model: A Comment. CBP Report 1, s. 50-51, 1997.
- Sørensen T.Ø.: Veje til fuld beskæftigelse. *Samfundøkonomen* 3, s. 11-17, 1997.
- Tarp F.: John Kenneth Galbraith. i: Den Store Danske Encyklopædi, bind 7, Danmarks Nationalleksikon, s. 278-79, København 1997.
- Tarp F.: Globalisering. i: Den Store Danske Encyklopædi, bind 7, Danmarks Nationalleksikon, s. 468, København 1997.
- Thygesen N.: EMU Relations among the IMF, the ECB and IMF's EMU Members. i: EMU and the International Monetary System, s. 512-30, Washington D.C. 1997.
- Thygesen N.: Flexible Integration and European Monetary Union. *European Economic Review* 41(3-5), s. 451-59, 1997.
- Tranæs T.: Efficient lønfastsættelse og arbejdsløshed – en oversigt. i: Er der veje til fuld beskæftigelse, Torben Tranæs m.fl., s. 115-37, København 1997.
- Wang L.: Trade and Foreign Investment in East and Southeast Asia. *Internasjonal Politikk*, Oslo 55(3), s. 403-29, 1997.
- Wang L.: Trade Policy, Growth and Wage Inequality with Foreign Investment (Nr. 33). Oslo 1997, 222 s. Publikationsart diverse.

Sociologi

Sociologisk Institut

Instituttets virksomhed:

Sociologisk Institut fortsætter sin udbygning. Som det eneste sociologiske institut i Danmark lægger instituttet afgørende vægt på at styrke sociologiens placering i Danmark. I den forbindelse afholder instituttet bl.a. en række seminarer om dels forskningsmæssige, dels undervisningsmæssige aktiviteter. Målsætningen for instituttets egen forskning er at drive internationalt kvalificeret, pluralistisk forskning. Dette indebærer en styrke i almen sociologi samt i de væsentligste sociologiske specialer. Et andet led i styrkelsen af en sociologisk profil i en dansk offentlighed er, at instituttets medarbejdere deltager i forskellige typer anvendt forskning. Instituttet har endvidere en gæstprofessorordning, hvor udenlandske professorer har månedlange ophold på instituttet.

I 1997 kom der en ny bekendtgørelse for sociologiuddannelserne. Bekendtgørelsen er væsentlig mere smidig end den, der blev fastlagt ved instituttets start. 1997 var også det år, hvor de første bachelorer i sociologi blev uddannet. Instituttet har nu et årligt optag på 70 studerende. Dertil kommer et betydeligt antal ph.d.-studerende. I den forbindelse har instituttet udbygget et samarbejde med en række sektorforskningsinstitutter.

De enkelte medarbejdere

Peter Abrahamson arbejder med velfærdsteori og komparative analyser af europæiske velfærdsstater.

Bjarne Hjorth Andersen arbejder med livsformsanalyser og analyser af børns opvækstvilkår.

Heine Andersen er sammen med lektor, dr.phil. Bo Jacobsen leder af et SSF-støttet projekt "Videnskabssociologi med særligt henblik på samfundsforskningens kvalitetsspørgsmål" og arbejder desuden med forholdet mellem generel sociologisk teori og moralfilosofi.

Henning Bech arbejder med analyser af det moderne samfunds sociokulturelle fænomener (herunder byliv, kønsrelationer, billedmedier og seksualitet) samt med videnskabshistoriske og videnskabsfilosofiske perspektiver i denne sammenhæng.

Margareta Bertilsson fortsætter sine studier af den normative teoriudvikling inden for samfundsvidenskaberne. Hun arbejder desuden med generel sociologisk teori.

Yvonne Due Billing arbejder med analyser af organisationskulturer, køn og arbejdsliv.

Charlotte Bloch arbejder med fænomenologiske analyser af følelser i hverdagslivet samt med kulturanalyser af samme. Hun arbejder desuden på et projekt om kønsbarrierer i den akademiske organisation.

Tom Broch arbejder med problemer inden for området betydningsproduktionens logiske struktur.

Peter Gundelach arbejder med studier af værdier, frivillige organisationer og nyere former for fællesskaber.

Margaretha Järvinen har fortsat sine undersøgelser af marginalisering og marginelle grupper, herunder bl.a. forskning i hjemløshed, misbrug og behandling. Hun arbejder desuden med kønsteoretiske problemstillinger. Endvidere har hun, sammen med Margareta Bertilsson, redigeret en antologi om social konstruktivisme (under udgivelse på Reitzels Forlag).

Svend Kreiner har fortsat sit arbejde med grafiske modeller og item respons modeller. Han har desuden arbejdet med forskningsprojekter i relation til arbejdsmiljø, børns kognitive udvikling; sammenhængen mellem færdigheder, selvvurdering, forældre- og lærervurdering blandt skoleelever; demens og kognitiv dysfunktion hos ældre; udvikling af læseprøver baseret på specifikke teorier for børns læseudvikling.

Jørgen Elm Larsen arbejder med social differentiering og nye integrationsformer i overgangen til det postindustrielle samfund.

Allan Madsen fortsætter sine analyser af selvorganiserede aktiviteter blandt langvarigt sindslidende.

Yvonne Mørck arbejder inden for områderne etniske minoritetsunge i Danmark, kultur- og kønsteorier samt kvalitative metoder.

Redaktionsvirksomhed:

Peter Abrahamson: Medlem af redaktionspanelet for Sociological Research Online.

Heine Andersen: Medlem af redaktionspanel for tidsskrifterne Dansk Sociologi og VEST. Tidsskrift för Vetenskapsstudier. Referee for Acta Sociologica, medredaktør af Sociologisk Leksikon (Universitetsforlaget, Oslo).

Henning Bech: Medlem af redaktionspanel for tidsskrifterne Kvinder, køn og forskning; Zeitschrift für Sexualforschung; Sexualities.

Margareta Bertilsson: Referee Theory, Culture and Society. Consulting Editor Acta Sociologica, Associate Editor European Journal of Sociology.

Yvonne Due Billing: Editorial board member og referee på tidsskriftet Gender, Work and Organisation.

Charlotte Bloch: Suppleant til bestyrelsen for Forlaget Sociologi.

Tom Broch: Bestyrelsesmedlem, Forlaget Sociologi. Redaktør for Sociolog-Nyt.

Peter Gundelach: Medlem af redaktionspanelet for Samfundsøkonomen. Gæsteredaktør på Politica, nr. 1 og Samfundsøkonomen, nr. 6.

Mararetha Järvinen: Referee for Acta Sociologica. Referee for Nordisk Alkohol & Narkotikaforskning.

Jørgen Elm Larsen: Medlem af redaktionspanelet for tidsskriftet Dansk Sociologi.

Allan Madsen: Medlem af redaktionen af tidsskriftet Dansk Sociologi.

Yvonne Mørck: Medredaktør af tidsskriftet Jordens Folk.

Gæster ved instituttet:

Mats Alvesson, Lunds Universitet. Andrew Barry, Goldsmiths College. Zygmunt Bauman og Janina Bauman, University of Leeds. Hauke Brunkhorst, Flensburg Universitet. James Der Derian, University of Massachusetts. Jürgen Habermas, Starnberg Universitat. Patti Lather, Ohio State University. Konsulent Torben Lund-Jensen, Handelshøjskolen i København. David Silverman, University of London. Göran Therborn, Göteborg Universitet. Karin Widerberg, Oslo Universitet.

Gæsteforelesninger, kongresforedrag m.v.:

Peter Abrahamson: "Konvergens blandt de europaiske velferdsstater?" opponentindlag, seminar arrangeret af SPRØK, Handelshøjskolen i København. "Den sociale dimension og velferdsstaterne i Europa", Den Sociale Højskole og Seminariet i Esbjerg. "EU og socialpolitik", Den Sociale Højskole i Aarhus. "Durkheim og det sociale", symposium, presentation af artikeludkast, Roskilde Universitetscenter. "Slovenian Annual Congress of Sociology", Key-note address, Portoroz, Slovenien. "Comparing Welfare Systems", Session Chair, Roskilde Universitetscenter. "Franco-Nordic Social security", møde i den videnskabelige komite, Paris. "Beyond the Welfare State", an American Scandinavian Working Conference, Center for Alternativ Social Analyse, København. "Amsterdamtraktaten og socialpolitikken", Esbjergkonferencen, Esbjerg. "Basic Values in a Changing world", Plenary Speech, International Council of Social Welfare, European Region, Christiansborg, København. "Socialpolitik og velfard inom Norden." Niels Brock Handelsgymnasium, København. "Bistandsloven", Dansk Socialrådgiverforening, Den Sociale Højskole, Odense. "Amsterdamtraktaten og socialpolitikken i EU", Dansk Socialrådgiverforening, Aalborg. "Social kvalitet", plenarforelesning, Socialministeriets konference om Udstødte

og truede grupper, Odense. "Franco-Nordic Social security", møde i den videnskabelige komite, Paris.

Bjarne Hjorth Andersen: Foredrag om etik i samfundsforskningen, ph.d.-seminar, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Heine Andersen: "Politiske holdninger og faglige overbevisninger blandt samfundsforskere i Danmark" (Nordisk Sociologikongres); "Forskningsprocessen i Danmark" (Socialforskningsinstituttets konference, Magleås); "Talcott Parsons" (Kritisk Profil, Århus Universitet), "Videnskabsfilosofi" (Tverrfagligt Debatforum, Københavns Universitet); "Klassisk Sociologi og Kritisk Teori" (ph.d.-kursus, Handelshøjskolen i København).

Henning Bech: Konferencen "Verqueere Wissenschaft", Zentrum für Kulturwissenschaften, Humboldt Universitat, Berlin; European Sociology Conference, University of Essex; høring om "Rechtliche Anerkennung lesbischer und schwuler Lebensgemeinschaften", arrangeret af Vertretung der Niedersachsischen Landesregierung zu Bonn; konferencen "Beyond Boundaries: Sexuality across Culture", Amsterdams Universitet; konferencen "Lesbische und Schwule Identitaten", arrangeret af Verein lesbischer und schwuler Psychologen in Deutschland, Mannheim; School for International Training, Vermont, under ekskursion til København.

Margareta Bertilsson: Koordinator for ISA's Regional Conference, København. Presentation af "European Sociology between Titmeyer and Bourdieu" ved Nordic Sociological Association, København. Presentation af "Fra Aristotle til moderne samfundsteori" ved FRN Konference om Det Historiska Argument, Stockholm. Presentation af "From Elite Education to Mass Higher Education in the Nordic Countries" ved FRN's Conference med Chinese Academy of Social Science, Beijing, Kina. Deltagelse i European Sociological Association, Essex. Deltagelse i FRN's Konference, Vilnius, Litauen.

Yvonne Due Billing: Foredrag på seminar arrangeret af vansterpartiet i Göteborg om kvinder og arbejdsmarkedet: "Hvorfor bliver kvindearbejdsomrader ofte lavtlønsomrader?" Foredrag på Göteborgs Universitet: "Køn og organisationer". Paper på Sociologkongressen i København. Leadership, feminine, masculine or something else. Foredrag på Mallorca på kursus arrangeret for konsulenter og ledere: "Feminint/maskulint og organisationsforandringer". Bidragyder til nationalencyclopediaen.

Charlotte Bloch: Netværksseminar i forskningsinitiativet "Kønsbarriere i de høje uddannelser og forskning". Årskonference: Et nordisk perspektiv på "Køn og akademia". Nordisk Sociologkongres.

Peter Gundelach: Socialministeriets seminar om forskning i sociale forhold. Forskerseminar om forebyggelse og bekæmpelse af social udstødelse. "Komparative analyser" på forskerkursus om "Comparative alcohol research".

Jørgen Elm Larsen: Gæsteforsker ved "Social Policy Research Centre", University of New South Wales. Præsentation af paper på "European Seminar on Social Integration and Differentiation", Lund. Præsentation af paper på Den 19. Nordiske Sociologkongres, arbejdsgruppe 21: "Social Differentiering", København. Præsentation af paper på ISA Research Committee 19 Meeting. "Welfare State Challenge, Marginalisation and Poverty", København.

Yvonne Mørck: Deltager i konferencerne "Women, Policy and Politics", University of London med oplægget "Gender, Cultural Loyalty and Multiculturalism. Perspectives on Ethnic Minority Youth in Denmark", "Transformations. Thinking through feminism", University of Lancaster, "Beyond Boundaries. Sexuality Across Culture", Amsterdam Universitet. Nordisk Sociologkongres, København. "Structuring Diversity", Borups Højskole. Adjunktprædagogikum på Københavns Universitet (2 semestre). Studietur til Berlin med besøg på universiteternes forskellige kvindecentre og afdelinger for kultursociologi samt indkredsning af byens indvandrerområder. Oplæg i Sociologforeningen. Foredrag på Nyborg Strand for studievejledere ved sygeplejerskeskolerne. Foredrag på Åbent Universitet ved Minoritetsstudier. Arrangeret foredrag med Patti Lather fra Ohio State University.

Udvalg og fonde:

Bjarne Hjorth Andersen: Medlem af BUPL's og SL's Forsknings- og Udviklingsfond.

Margareta Bertilsson: Medlem af Forskningsministeriets EU-Task Force; EU's Programkomitee (TSER); Medlem af Komiteen om Forskning vedr. Europa og Globale Processer (Forskningsrådsnämnden i Sverige); Medlem af bestyrelsen for Rådet för Forskning om Högskolan och Universitet, (Utbildningsdepartementet, Sverige).

Heine Andersen: Medlem af bestyrelsen i Filosofisk forum. Medlem af bestyrelsen i Dansk Sociologforening.

Yvonne Due Billing: Bedømmelse af ansøgninger til Riksbankens Jubilæumsfond, Stockholm.

Charlotte Bloch: Projektleder sammen med lektor Lis Højgård for forskergruppen "Køn i den akademiske organisation". Medlem af arbejdsgruppen til udvikling af ny uddannelse af voksenundervisere.

Tom Broch: Medlem af styringsgrupperne for Læreranstaltens fælles formidlingskursus. Medlem af bestyrelsen for Dansk Sociologforening.

Peter Gundelach: Næstformand og fra 1.8. formand for Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Medlem af Arbejdsgruppen vedrørende efterspørgsel efter ph.d.'ere på det samfundsvidenskabelige område. Medlem af Forskningsforum. Medlem af forskellige udvalg vedrørende uddannelser i Folkesundhedsvidenskab. Medlem af bestyrelsen og indtil 1.11. formand for Nordisk Sociologforbund. Medlem af det offentlige forskningsudvalg om velfærdsforskning. Medlem af forskningsudvalget for energi og samfund. Formand for Socialministeriets arbejdsgruppe om forskning i socialt arbejde. Medlem af det rådgivende forskningsudvalg for Dansk Sygehus Institut. Medlem af det rådgivende forskningsudvalg for Danmarks Statistik. Medlem af Sociologforskningsinstituttets rådgivende forskningsudvalg. Medlem af forskningsudvalget for Institut for Idræt, KU. Medlem af Standing committee for the Social Sciences under European Science Foundation.

Margaretha Järvinen: Medlem af bestyrelsen for Dansk Sociologforening (indtil den 1.3.). Medlem af arrangementsgruppen for den 19. Nordiske Sociologkongres. Medlem af bestyrelsen for PRO-linien (social rådgivning for prostituerede). Arrangør af kontaktseminar om samarbejde på ph.d.-området med lærere fra Sociologiska Institutionen, Lunds Universitet. Medlem af Socialministeriets arbejdsgruppe for evaluering af schweizisk forsøgsprojekt med heroinforskrivning. Sagkyndig bedømmer af forskningsansøgninger til Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet (S) og Folkhälsoinstitutet (S).

Jørgen Elm Larsen: Deltager i to SSF-støttede forskningprogrammer: "Nye strukturer og ændret hverdagsliv" under Center for Social Integration og Differentiering (CID) og "Køn, magt og politik" (GEP). Deltager i det EU-støttede forskningsprojekt "Urban Redevelopment and Social Polarisation in the City" (under 4th Framework Programme). Deltager i det europæiske forskningsnetværk "Local Anti-Poverty Action" (LAPA). Medlem af Dansk Sociologforenings bestyrelse.

Ph.d.-projekter:

Sølvi Karin Børresen: Etniske minoriteters boligvalg og bosætning.

Anders la Cour: Integration og differentiering – en undersøgelse af Niklas Luhmanns teori om sociale systemer og dens anvendelse på ældreområdet.

Manni Christine Crone: Etik og politik i det 20. årh.

Stine Gotved: Cybersociologi – om fællesskaber på internet.

Susanne Kuehn: Livsstil, adfærd og energiforbrug.

Mads Lind: Konfliktprocesser i en sportskon-
tekst.

Nikolaj Lubanski: Internationaliseringen af byg-
ge- og anlægsbranchen – EU og den sociale di-
mension.

Mikkel Mailand: Den danske model – lokalt og
regionalt.

Steen E. Navrbjerg: Nye arbejdsorganiseringer,
decentralisering og fleksibilitet.

Bente Marianne Olsen: Skal fædre passe børn?

Leif Olsen: Viden og videnformidling på handi-
capområdet.

Mai Heide Ottosen: Børns opvækstvilkår i sam-
menbragte familier.

Inge Kryger Pedersen: Karriereforløb og foræl-
dreskab blandt elitesportsudøvere.

Lars Kjerulf Petersen: Miljøet i massekulture.

Lisbeth Rasmussen: Landbrugets værdigrund-
lag som basis for landbrugsregulering, -rådgivning
og – forskning.

Melan Salimi: Politisk kultur og tidsånd i eksil.

Christel Stormhøj: Individualisering, kønskon-
struktion og kulturel konsumtion blandt unge.

Lone Friis Thing: Konfliktprocesser i en sports-
kontekst.

Tine Trærup: By- og boligområdernes sociale ud-
vikling.

Elsa Ørhede: Lønmodtagernes psykosociale ar-
bejdsmiljø.

Fondsansatte:

Eva Brendstrup cand.mag. et art., forskningsad-
junkt arbejder med projektet "Psykosomatiske li-
delser og alternative behandlingsmodeller.

Flemming Røgilds: Grænseland Europa: Di-
asporakulturer, racisme og ungdomskulturer: To-
årigt forskningsprojekt under Statens Samfundsvid-
enskabelige Forskningsråds program: Europæisk
og international udvikling. Formålet med projek-
tet er en undersøgelse af samspillet mellem det
globale og det lokale i de grænselands i to udvalgte
europæiske metropoler, der er domineret af et-
niske minoriteter og de dermed transnationale
netværk, som de enten kan indgå i eller forhin-
dres i at indgå i på grund af forskellige former for
nationalisme og racisme, således at det bliver disse
forholds betydning for den europæiske integrati-
onsproces, der sættes i fokus. Projektet er baseret
på en blanding af deltagerobservation og kvalitati-
ve interviews i henholdsvis London og Berlin.
Flemming Røgilds har i foråret været Visiting Fel-
low ved CUCR (Centre for Urban and Community
Research), Goldsmiths College, University of Lon-
don og har i den forbindelse dels deltaget i en
række konferencer og seminarer og dels foretaget
egne interviews i forbindelse med sit feltarbejde.
Flemming Røgilds har desuden været på feltarbej-

de i Berlin i efteråret. Han er medlem af tidsskrif-
tet Social Kritiks redaktionspanel.

Hanne Willert arbejder på et projekt, finansie-
ret af Statens Samfundsvidenskabelige forsknings-
råd, om Børns opvækstvilkår i hus- og landarbej-
derfamilier sidst i 1800-tallet. Projektet er et for-
søg på at føre den 25 år gamle diskussion om fa-
miliestrukturen i tidligere tiders danske landbo-
samfund ud over den blotte diskussion om 3-gene-
rationsfamilie kontra kernefamilie – altså videre
end til diskussionen om husholdenes sammensæt-
ning og dermed om de sociale relationer i hushol-
dene. Projektet vil undersøge de kulturelle relati-
oner i husholdene og familierne, undersøge famili-
ens 'indre klima', samt forholdet mellem det so-
ciale og det kulturelle. Det vigtigste kildemateriale
til undersøgelsen er de erindringer, der i 1951-56
blev indsamlet under Nationalmuseets Industri-,
Håndværker- og Arbejderundersøgelser (NIHA).
Der ligger 2-3000 erindringer, fordelt på fag, og
det har vist sig, som et gennemsnit, at mellem 30
og 40 % af materialet handler om de skrives
barndom. Hanne Willert deltog i The Third Car-
leton Conference on the History of the Family i
Ottawa; præsenterede endvidere sit projekt på
Den 19. nordiske sociologkongres i København, i
arbejdsgruppen "Livsformer, familiemønstre og
levnedsforløb". Har desuden deltaget i Den 7.
Årskonference for Kvinde- og Kønsforskning i
Århus, samt i seminaret Kønnen i historien i Svin-
klø, hvor hun lagde nærværende projekt frem til
diskussion.

Center for Humanistisk Sundheds- og Ældre forskning

Centret er det organisatoriske centrum for fire
større råds- og fondsfinansierede forskningspro-
jekter. Projekterne er tværfaglige og er organisie-
ret efter center-uden-mure-ideen med kernen pla-
ceret på Sociologisk Institut. Projekterne beskæfti-
ger sig med sygdom, sundhed, ældreliv og forsk-
ningssociologi. De medvirkende forskere befinder
sig på Sociologisk Institut, Institut for Antropolo-
gi, Institut for Folkesundhedsvidenskab, De psyko-
logiske institutter og Institut for Folkloristik, alle
Københavns Universitet, samt desuden på Århus
Universitet, RUC samt Handelshøjskolen i Køben-
havn.

Medarbejdere i Center for Humanistisk Sundheds- og Ældre forskning

Centerleder: Dr.phil. Bo Jacobsen.

Projektsekretærer: Mikkel Bo Madsen, BA og
Claude Vincent, BA.

Forskningsgruppen FAOS

Forskningsgruppen Arbejdsmarkedsorganisatio-

nernes Sociologi, FAOS, er en uafhængig forskningsgruppe ved Københavns Universitet, Sociologisk Institut. Formålet med FAOS er for det første at udvikle sociologisk grundviden om arbejdsmarkedet og dets organisationer. For det andet at foretage studier af organisations- og aftalesystemet på arbejdsmarkedet i en dansk og europæisk sammenhæng, og for det tredje at formidle viden og deltage i diskussioner om arbejdsmarkedet.

Medarbejdere i FAOS

Forskningsleder, dr.phil. Jesper Due. Forskningsleder, dr.phil. Jørgen Steen Madsen. Seniorforsker, mag.art. Carsten Strøby Jensen Videnskabelig medarbejder. Ph.d.-studerende, mag.art. Steen E. Navrbjerg. Videnskabelig medarbejder, ph.d.-studerende, mag.art. Nikolaj Lubanski. Videnskabelig medarbejder, mag.art. Søren Kaj Andersen. Videnskabelig medarbejder, mag.art. Lise Lotte Hansen. Videnskabelig medarbejder, ph.d.-studerende, cand.scient Mikkil Mailand Simonsen. Studentermedhjælper, stud.scient.soc. Niels Kristian Nielsen.

FAOS's aktuelle forskningsindsats tager udgangspunkt i forskningsprogrammet "Den danske Model i nationalt og internationalt perspektiv". Programmet definerer rammerne for FAOS's forskning i perioden 1993-1998 indenfor fire hovedområder. For det første er fokus rettet mod udviklingstræk i den danske arbejdsmarkedsmodel på det private og offentlige arbejdsmarked (Jesper Due og Jørgen Steen Madsen). For det andet er fokus rettet mod den danske models lokale og decentrale former (Steen Navrbjerg og Mikkil Mailand Simonsen). Fokus er for det tredje rettet mod internationalisering af arbejdsmarkedet og arbejdsmarkedsreguleringen i tilknytning til EU-integrationen (Carsten Strøby Jensen, Nikolaj Lubanski, Søren Kaj Andersen). Endelig og for det fjerde er fokus rettet mod udviklingen i den offentlige sektor på decentralt plan, herunder også mod spørgsmålet om ligestilling mellem kønnene (Lise Lotte Hansen).

Landsdækkende Koordinering af Kvinde- og Kønsforskning

Koordinator Hilda Rømer Christensen.

Formålet med koordinationen er på landsplan at støtte og initiere forskning og formidling indenfor kvinde- og kønsforskning. Koordinatoren udgiver tidsskrift og nyhedsbrev, tager initiativ til konferencer og seminarer, bistår ved formidling af kvinde- og kønsforskning, arbejder på at fremme internationalisering af dansk kvinde- og kønsforskning. Det er desuden koordinatorens opgave at følge og initiere ligestillingsinitiativer på universiteter og højere læreanstalter.

Koordinatoren har udover de administrative forpligtelser også forskningsret. Disputatsprojekt: Køn, religion, modernitet: KFUK i komparativt og kulturanalytisk perspektiv. Køn og velfærdsstat i mellemkrigstiden. Supervisor i NORFA projektet: Womens Movements and Internationalization – The Third Wave. Hilda Rømer Christensen har deltaget i Shifting Bonds, Shiftings Bounds, 3rd European Feminist Research Conference. University of Coimbra, Portugal: Oplæg: 1. The Peculiarities of Women's Studies in Denmark. 2. When the YWCA entered the City. Modernity and Conservatism in the YWCA from 1880 to 1940. 23. Nordiska Historikermötet i Tammerfors: Oplæg: Med kvinderne til velfærdsstaten – kvindeorganisering i Danmark 1920-1940. Marxismen, historien og de intellektuelle. Roskilde Universitetscenter: Oplæg: Kvindeforskningen og marxismen, plenumkommentar. Velstandens forskellige former, seminar, Sociologisk Institut. Oplæg: Med kvinderne til velfærdsstaten. Hilda Rømer Christensen er ansvarshavende redaktør for *Kvinder, Køn og Forskning* 1-4 og er medlem af Styregruppen for Nordisk Institut for Kvinde- og Kønsforskning (i regi af Nordisk Ministerråd). Medlem af den danske komite i "The International Federation for Research in Women's History" tilknyttet The International Committee for Historical Sciences.

Peter Gundelach

Stab

VIP: 30,1 årsværk.

TAP: 6,5 årsværk.

VIP:

Abrahamson, P.; lektor.

Andersen, Bjarne Hjorth; lektor.

Andersen, Heine; lektor.

Andersen, Søren K.; forskningsstip.

Bech, Henning; lektor.

Bertilsson, Margareta; professor.

Bloch, Charlotte; lektor.

Billing, Yvonne Due; lektor.

Brendstrup, Eva; forskningsadj.

Broch, Tom Fredrik; lektor.

Børresen, Sølvi Karin; ph.d.-studerende.

Caleheden, Mikael; amanuensis.

Christensen, Hilda Rømer; forskningslektor.

Crone, Ida Christine; ph.d.-studerende.

Due, Jesper Jørgen; forskningsleder.

Elam, Mark; forskningsadj.

Gotved, Stine; ph.d.-studerende.

Gundelach, Peter; professor.

Hansen, Lise Lotte; forskningsass.

Hetmar, Tytte Merete; forskningsass./ekstern lektor.

Hussain, Mustafa; videnskabelig medarb.

- Jacobsen, Bo; centerleder.
 Jensen, Carsten Strøby; seniorforsker.
 Järvinen, Margaretha Maria; lektor.
 Kreiner, Svend; lektor.
 Kuehn, Susanne; kand. stip.
 la Cour, Anders; projektsekretær.
 Larsen, Jørgen Elm; lektor.
 Lind, Mads; ph.d.- studerende.
 Lubanski, Johan N G; ph.d.- studerende.
 Madsen, Allan Michael; lektor.
 Madsen, Jørgen Steen; forskningsleder.
 Madsen, Mikkel Bo; projektsekretær.
 Mikkelsen, Flemming; ekstern lektor.
 Mørck, Yvonne; adjunkt.
 Navrbjerg, Steen Erik; ph.d.- studerende.
 Olsen, Bente Marianne; ph.d.- studerende.
 Olsen, Leif; ph.d.- studerende.
 Ottosen, Mai Heide; ph.d.- studerende.
 Pedersen, Inge Kryger; ph.d.- studerende.
 Petersen, Kåre F. V.; forskningsass.
 Petersen, Lars Kjerulf; ph.d.- studerende.
 Rasmussen, Lisbeth Annette; ph.d.- studerende.
 Røggilds, Flemming; forskningslektor.
 Salimi, Melan; ph.d.- studerende.
 Simonsen, Mikkel Mailand; kand. stip.
 Stormhøj, Christel; kand. stip.
 Thing, Lone Friis; ph.d.- studerende.
 Trærup, Tine; ph.d.- studerende.
 Vincent, Claude Alexandre; projektsekretær.
 Willert, Hanne; forskningsadj.
 Ørhede, Elsa; ph.d.- studerende.
- TAP:*
 Christensen, Diana; overassistent.
 Christensen, Jane; assistent.
 Christiansen, Vita; kontorfuldmægtig.
 Fogtdal, Susanne; kontorfuldmægtig.
 Kirk, Hans Jakob; systemprogrammør.
 Kristensen, Karen; assistent.
 Rasmussen, Jesper Thor; systemprogrammør.
 Steffensen, Vinni Lisa; overassistent.
 Thorborg, Ulla Larsen; bibliotekar.
- Ph.d.-afhandlinger:*
 Petersen, Lars Kjerulf: Miljøbevidsthed på MTV.
 Om naturen i massekulturen.
- Publikationer:*
 Abrahamson P.: The Scandinavian Social Service State in Comparison. i: Social Care Services: The Key to the Scandinavian Welfare Model, Jorma Sipilä, s. 156-177, Aldershot 1997.
 Abrahamson P.: Combating Poverty and Social Exclusion in Europe. i: The Social Quality of Europe, s. 127-155, Holland 1997.
 Abrahamson P.: Exclución Social en Europa: Vino Viejo en Odres Nuevos? i: Unión Europea Y Estado Del Bienestar, Luis Moreno, s. 117-141, Madrid 1997.
 Abrahamson P.: Buen gobierno y política social en Escandinavia: La tutela de la Pobreza. i: Buen gobierno y política social, Ariel Ciencia Política, s. 61-80, Barcelona 1997.
 Andersen H., Korsnes O., Brante T.: Sosiologisk leksikon. Oslo 1997, 362 s.
 Andersen H.: Forskerretktering og social baggrund. København 1997.
 Andersen H.: Politiske holdninger og faglige overbevisninger. København 1997, 20 s. Publikationsart diverse.
 Andersen H.: Peter Stern: Prisonners of the Crystal Palace. Dansk sociologi 4, s. 85-86, København 1997.
 Andersen H.: Jeffrey C. Alexander: Fin de Siècle Social Theory. Relativism, Reduction and the Problem of Reason. Acta Sociologica 40, nr. 1, s. 2, Oslo 1997.
 Andersen H.: Forskere i Danmark – videnskabsyn, vurderinger og aktiviteter. København 1997, 220 s.
 Andersen H.: Forskning i verdenseliten – uden at det koster noget'. Samfundøkonomen 1997:6, s. 39-42, København 1997.
 Andersen H.: Forsknings kvalitet, relevans og nytte. Samfundøkonomen 1997:5, s. 19-26, København 1997.
 Andersen H.: Funktionalisme. i: Den Store Danske Encyklopædi, Bd. 7, s. 2, København 1997.
 Andersen H.: Jürgen Habermas. i: Den Store Danske Encyklopædi, bd. 8, s. 1, København 1997.
 Andersen H.: Idealtipe. i: Den store Danske Encyklopædi, Bd. 9, s. 1, København 1997.
 Bech H.: When Men Meet: Homosexuality and Modernity. Cambridge 1997, 314 s.
 Bech H.: When Men Meet: Homosexuality and Modernity. Chicago 1997, 314 s.
 Bech H.: Homosexuelle Politik am fin de siècle. Paper ved konferencen 'Verqueere Wissenschaft', Zentrum für Kulturforschung. Berlin 1997. Publikationsart diverse.
 Bech H.: Fin de siècle Sexualities of the West. Paper ved den europæiske sociologikonference. Essex 1997, Publikationsart diverse.
 Bech H.: Voraussetzung für und Konsequenzen aus den eingetragenen Partnerschaften für Lesben und Schwule in Dänemark. Bonn 1997. Publikationsart diverse.
 Bertilsson M.: Kontrafakticitet i sociologien – eller kuriøs samlerinteresse? Kritik 130, s. 52-57, København 1997.
 Bertilsson M.: The Theory of Structuration: Pro-

- spects and Problems. Anthony Giddens – Critical Assessment Vol. 1, s. 44-60, London 1997.
- Bertilsson M.: Law, Power, and Risk: A Subversive Reflection. i: s. 203-218, Liverpool 1997.
- Bertilsson M.: Law, Power, and Risk: A Subversive Reflection. i: Critical and Socio-Legal Essays, s. 203-218, Liverpool 1997.
- Bertilsson M.: What is Sociology? København 1997, 30 s.
- Bertilsson M.: The welfare state, the professions and citizens. The Sociology of Stratification Vol. 9, s. 20, Cheltenham, Glos 1996.
- Billing Y.D., Alversson M.: Understanding Gender and Organizations. London 1997, 248 s.
- Billing Y.D.: Är ledarskap manligt, kvinnligt eller något annat? Rapport till utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Ledare, makt och kön 135, s. 135-154, Stockholm 1997.
- Billing Y.D.: Starting a business – an attractive alternative to a traditional career in an organization? i: Aspects of Women's Entrepreneurship, s. 157-179, Stockholm 1996.
- Billing Y.D.: Gender and Bureaucracies – A Critique of Ferguson's 'The Feminist Case against Bureaucracy'. Gender, Work and Organization 1,4., s. 179-193, Oxford 1994.
- Billing Y.D.: Att starta eget – et attraktivt alternativ till en traditionell organisationskarriär? Pengarna och livet. Perspektiv på kvinnors företagande, s. 153-177, Stockholm 1995.
- Billing Y.D., Eriksen K.: Kvinder og mænd i køn forening. København 1995, 42 s. Publikationsart diverse.
- Bloch C.: Quality of Life in the Everyday Life of Modern Society – an Analysis of Flow Experiences. i: The Meeting of the Waters – Individuality, Community and Solidarity, Ed. Catharina Juul Kristensen, s. 55-74, Oslo 1997.
- Broch T.F.: Gensyn med Roland Bathes: Ideologi som myte. Dansk Sociologi 2, s. 86-92, København 1997.
- Broch T.F.: Lévi-Strauss, Claude. i: Sociologisk leksikon, Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.), s. 181-182, Oslo 1997.
- Broch T.F.: Parsons, Talcott. i: Sociologisk Leksikon, Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.), s. 232-233, Oslo 1997.
- Broch T.F.: Semiotikk, Semiologi. i: Sociologisk leksikon, Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.), s. 275-276, Oslo 1997.
- Broch T.F.: Sosiologivistikk. i: Sociologisk leksikon, Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.), s. 304, Oslo 1997.
- Broch T.F.: Strukturalisme. i: Sociologisk leksikon, Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.), s. 315-317, Oslo 1997.
- Cooper C.: Patrol police officer conflict resolution processes. Journal of Criminal Justice Vol. 25, nr. 2, s. 87-101, USA 1997.
- Gundelach P.: Folkelige bevægelser og vor tids værdier. i: Værdetraditioner i nordisk perspektiv, s. 105-123, Lund 1997.
- Gundelach P.: Foreningerne og demokratiet. Politica nr. 1 – 29. årgang, s. 5-7, Statskundskab, Århus 1997.
- Gundelach P., Torpe L.: Social kapital og foreningernes demokratiske rolle. Politica Nr. 1 – 29. årgang, s. 16-31, 1997.
- Gundelach P., Kreiner S.: Individualization or Neo-Conservatism? i: Political Value Change in Western Democracies, s. 81-100, 1997.
- Gundelach P., Torpe L.: Social capital and the democratic role of voluntary associations. Bern 1997, s. 1-18. Publikationsart diverse.
- Gundelach P., Jørgensen H., Klausen K.K.: Det lokale. Decentral politik og forvaltning. Aalborg 1997. Publikationsart diverse.
- Gundelach P.: Det lokale. Decentral politik og forvaltning. i: Det lokale. Decentral politik og forvaltning, Peter Gundelach, Henning Jørgensen, Kurt Klaudi Klausen, s. 7-48, Aalborg 1997.
- Gundelach P.: Fordeling og ulighed i velfærds-samfundet. AKF Nyt 2/1997, s. 21-28, København 1997.
- Gundelach P., Torpe L.: Social reflexivity, democracy and new types of citizen involvement in Denmark. i: Private Groups and Public Life, Ed. Jan W. van Deth, s. 47-63, London og New York 1997.
- Gundelach P.: Samfundsbevidsthed i skolen. i: Tidens tendenser – Didaktiske overvejelser om samfundsfag, Birgit Knudsen og Sten Larsen (red.), s. 38-44, København 1997.
- Gundelach P.: Active political communities. i: The Meeting of the Waters. Individuality, Community and Solidarity, ed. Catharina Juul Kristensen, s. 203-217, Oslo 1997.
- Gundelach P.: Politisk og organisatorisk aktivitet. i: Levevilkår i Danmark 1997, Red. Jens Bonke, s. 317-348, Socialforskningsinstituttet 1997.
- Järvinen M.: Foucault – a – go – go. Om konstruktivistisk kønsforskning. i: Seklernas sex. Bidrag till sexualitetens historia, Red. Åsa Bergenheim og Lena Lennerhed, s. 54-71, Stockholm 1997.
- Järvinen M.: Ruth Mazo Karras: Common Women. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 3, s. 215-217, København 1997.
- Kreiner S.: Den statistiske metode til analyse af data fra observationsstudierne. i: Kvalitetssikring i sygeplejen til geriatriske patienter, s. 46-50, København 1997.

- Kreiner S.: Sammenfatning og resultater. i: Kvalitetssikring i sygeplejen til geriatriske patienter, s. 50-58, København 1997.
- Kreiner S.: Statistisk metode til validering af patientklassifikationssystemet. i: Kvalitetssikring i sygeplejen til geriatriske patienter, s. 59-62, København 1997.
- Kreiner S.: Sammenfatning af resultater af de statistiske valideringer af patient-klassifikationssystemet. i: Kvalitetssikring i sygeplejen til geriatriske patienter, s. 62-78, København 1997.
- Kreiner S., Hansen M.: De kloge og rige og de dumme og fattige. Psykologisk pædagogisk rådgivning, temahæfte: Hjerneåret Nr. 2 – årgang 34, s. 145-166, København Ø 1997.
- Madsen A.: Anmeldelse af Heine Andersen & Lars Bo Kaspersen: Klassisk og moderne samfundsteori. Politica 1, s. 105-108, Århus 1997.
- Madsen A.: Anmeldelse af Lars-Christer Hydén: Psykiatri, samfund, patient – Psykisk sygdom i social og kulturelt perspektiv. Dansk Sociologi 4, s. 92-93, København 1997.
- Madsen A.: Arbejdets janusansigt. Arbejde og fritid nr. 1 årg. 15, s. 3-9, Ingeniørforeningen i Danmark 1997.
- Madsen A.: Anmeldelse af William Outhwaite: Habermas – en kritisk introduktion. Politica 1:98, s. 110-114, Århus 1998.

Statskundskab

Institut for Statskundskab

Forskning:

Instituttets forskningsprofil koncentrerer sig om studiet af politik og forvaltning på både nationalt og internationalt niveau. I forskningsplanen peges på følgende tre koncentrationsområder: 1) internationalisering og europæisk integration, 2) magt- og demokratiproblemer og 3) offentlig organisation og styring.

Det interdisciplinære forskningsprojekt "Co-penhagen Research Project on European Integration" (CORE), som startede i 1991 og har sit tyngdepunkt på instituttet, er videreført i 1997. CORE modtog i 1993 en bevilling fra SSF på ca. 4 mio. kr., fordelt over fire år. I 1996 bevilligede SSF et nyt beløb af samme størrelse til fortsættelse af projektet frem til år 2000. Omkring 25 faste og deltidsansatte medarbejdere ved instituttet er knyttet til projektet, som i alt har samlet ca. 40 deltagere. De tilknyttede discipliner er jura, økonomi, antropologi og teknologi (fra Københavns Universitet, Odense Universitet, RUC og Handelshøjskolen i København). CORE's aktiviteter med udgangspunkt i fem forskningsområder er særdeles omfattende. CORE ledes af en styringsgruppe bestående af forskningsleder og Jean Monnet professor Bertel Heurlin, lektor og Jean Monnet professor Morten Kelstrup (formand), professor og Jean Monnet professor Hjalte Rasmussen (jura, KU) og lektor Finn Østrup (HHK).

Instituttet har fortsat modtaget støtte fra EU-kommissionen til et Jean Monnet-professorat i europæisk integration og sikkerhed, som indehaves af Bertel Heurlin. I 1997 er yderligere tildelt et Jean Monnet-professorat til Morten Kelstrup med støtte fra EU-kommissionen.

Instituttet igangsatte i 1993 et projekt i forlængelse af forskningsplanens koncentrationsområde "magt og demokrati". Formålet var at fremme såvel den teoretiske som den empiriske forskning i det moderne samfunds demokrati-problemer, både inden for allerede etablerede demokratier og i forbindelse med demokratiseringsprocesser. I 1996 modtog en tværdisciplinær forskningsgruppe under ledelse af lektor Lars Bille fra SSF en bevilling på 7,6 mio. kr. til en videreførelse af "DemokratiProjektet" frem til år 2000. Forskere fra Københavns Universitet, Roskilde Universitetscenter, Aalborg Universitet, COS og Handelshøjskolen i København deltager i DemokratiProjektet

som ledes af en styringsgruppe bestående af lektor Lars Bille (formand), professor Jørgen Goul Andersen, lektor Jens Hoff, lektor Uffe Jakobsen, professor Torben Beck Jørgensen, professor Tim Knudsen og professor Ove K. Pedersen. DemokratiProjektet samarbejder bl.a. med LOS i Bergen, SCORE i Stockholm og Whitehallprojektet i UK.

Instituttet samarbejder med Handelshøjskolen i København, Roskilde Universitetscenter, Aalborg Universitet og Danmarks Forvaltningshøjskole i Center for Offentlig Organisation og Styring (COS), som sigter mod tværdisciplinær forskning og forskeruddannelse inden for den offentlige sektors styringsproblemer. I 1997 medvirkede lektor Jens Hoff, professor Torben Beck Jørgensen og lektor Hanne Nexø Jensen samt flere af instituttets ph.d.-studerende. COS gik i 1994 en formaliseret samarbejdsaftale om finansiering og styring. Instituttleder Per Kongshøj Madsen repræsenterer instituttet i COS's bestyrelse, medens lektor Jens Hoff i 1997 har været centerleder for COS.

Siden 1990 har instituttet medvirket i et tværdisciplinært center vedr. dansk forvaltningshistorie, finansieret af Statens humanistiske Forskningsråd. Hovedformålet med projektet er at frembringe den første samlede fremstilling af dansk forvaltningshistorie fra de ældste tider til nutiden. Hidtil er udgivet en række monografier og artikler. Professor Tim Knudsen er medlem af ledelsen og redigerer et af værkets bind.

I 1996 fik en tværdisciplinær forskningsgruppe på fem forskere under ledelse af lektor Lis Højgaard, Institut for Statskundskab og lektor Charlotte Bloch, Sociologisk Institut, en bevilling på 5,6 mio. kr. til gennemførelse af et fem-årigt projekt om "Køn i den akademiske organisation". Projektet analyserer baggrunden for kønsskævheden i uddannelse og forskning. Bevillingen er placeret på Institut for Statskundskab og fra Instituttet deltager desuden lektor Hanne Nexø Jensen.

Den betydelige vækst i omfanget af den eksterne forskningsfinansiering har betydet at instituttet i 1996 har ansat en akademisk forskningsadministrator, som bistår de store eksterne projekter og desuden forbereder instituttets planlagte værtskab for European Consortium for Political Research's Joint Sessions of Workshops i 2000.

Uddannelser:

Instituttet varetager følgende uddannelser: bachelor i statskundskab (3 år), sidefag i samfundsfag (2 år), hovedfag i samfundsfag (cand.phil., 4 år) og cand.scient.pol. (5 år). Hertil kommer tilvalg for humanistiske bachelorer (1 års studium fordelt på 2 år). Lektor Steen Sauerberg har fun-

geret som studieleder frem til medio november 1997, hvor han afløstes af lektor Uffe Jakobsen. Institutets uddannelser er p.t. under evaluering i forbindelse med den landsdækkende evaluering af uddannelserne i statskundskab, forvaltning/administration og samfundsfag, der gennemføres af Evalueringscenteret på opdrag af Samfundsudannelsesrådet. Evalueringen forventes afsluttet i 1998.

Instituttet oprettede i 1993 en ny forskeruddannelse. Der er i 1997 lagt vægt på fortsat udbygning af forskeruddannelsen bl.a. gennem etablering af nye ph.d.-seminarer og kurser. Herudover deltager instituttet i flere nationale og nordiske forskeruddannelsesnetværk. Forskeruddannelsen har sit eget studienavn. Docent Ib Damgaard Petersen tiltrådte som ph.d.-studieleder den 1. februar 1996.

Instituttet deltager i to ERASMUS-networks, ét for forvaltningsstudier og ét for europæiske og internationale studier. Der er udvekslingsaftaler med 40 europæiske universiteter. Herudover er der en stor udveksling af gæstestuderende. På årsbasis sender instituttet 70-80 studerende ud. For de ca. 50 udenlandske studerende ved instituttet er der etableret et engelsksproget undervisningsprogram med fra 6-8 engelsksprogede udbud pr. semester. Endvidere medvirker instituttet i NORDPLUS- og TEMPUS-programmerne. Instituttet varetager et særligt introduktionsforløb for udenlandske studerende. Docent Tom Bryder og lektor Uffe Jakobsen var i 1997 ansvarlige for de internationale programmer.

Instituttet deltager endvidere i undervisnings-samarbejdsprojektet "Baltic University Programme", som lektor Uffe Jakobsen er ansvarlig for.

Informationsvirksomhed:

Instituttets medarbejdere driver det ikke-kommercielle forlag "Politiske Studier", som primært publicerer instituttets forskning. Docent Ib Damgaard Petersen er ansvarlig for forlaget. Instituttet udgiver desuden det interne informationsorgan "Forsknings- og Institutnyt", en årlig "Forskningsplan" samt følgende skriftserier: Arbejdsrapportserie (AP, gul serie), Undervisningsserie (US, rosa serie), Licentiatserie (LS, lilla serie) og en Specialeserie (SS, lysegrøn serie). Der arbejdes løbende med udviklingen af disse serier. I 1997 er således sket en markant forbedring af licentiatserien, således at ph.d.-afhandlingerne nu fremtræder i bogform. Studienævnet udgiver informations- og debatbladet "Statskundskab Kontakt", der udkommer en gang om måneden. Publikationerne kan fås ved henvendelse i instituttets reception (Kvikskranken).

I efteråret 1997 publiceredes instituttets engelsksprogede hjemmeside på Internettet (www.

polsci.ku.dk). Her findes information om instituttets forsknings- og uddannelsesaktiviteter og praktiske oplysninger til brug for danske og udenlandske forskere og studerende. Hjemmesiden tænkes i de kommende år udbygget til et centralt redskab for instituttets interne og eksterne kommunikation.

Andet:

Instituttet har opnået mulighed for at opslå tre nye professorater samt en række adjunkt/lektorstillinger som led i universitetets plan for forskningsgenopretning på det samfundsvidenskabelige område. I denne forbindelse blev i 1997 to nye professorater i henholdsvis Statskundskab og Forvaltning besat med Ove Kaj Pedersen og Tim Knudsen. Det tredje professorat (i international politik) er under besættelse. Også for de øvrige personalekategorier, herunder for TAP-personalet, skete der i 1997 en udvidelse.

Instituttets presserende lokaleproblemer blev i foråret 1997 løst gennem overtagelse af en bygning i Landemærket 9, hvor der indrettedes supplerende kontor- og undervisningslokaler. Instituttet har desuden tilkendegivet interesse i en samlet udflytning i forbindelse med Universitetets eventuelle overtagelse af Kommunehospitalet, således at der på sigt atter kan ske en samling af instituttets aktiviteter på én adresse.

Den 20. december 1997 døde instituttets mangeårige professor i international politik, dr.phil. Ole Karup Pedersen. En nekrolog findes andetsteds i årbogen.

De enkelte medarbejderes forskningsplaner 1997/98:

For en mere detaljeret beskrivelse af medarbejderens forskningsinteresser og aktuelle forskningsprojekter henvises til "Forskningsplan 1997/98", som kan fås ved henvendelse til instituttet.

1. Komparativ politik

1.1 Koncentrationsområdet: Magt- og demokratiproblemer

Østasiatisk demokratisering i regionalt og internationalt perspektiv. I samarbejde med danske og østasiatiske forskere (Tage Bild).

Ledelse af SSF's forskningsprojekt "Demokrati og institutionel udvikling" (Lars Bille).

"Democracy and Professionalism at the Universities" (Tom Bryder).

"Demokrati fra neden". Teoretisk og empirisk forskning til forståelse af relationerne mellem sociale fællesskaber, politiske fællesskaber og politiske institutioner (Bolette Møller Christensen).

“Demokrati fra neden”. Gennemførelse af kommunestudier (Skanderborg og Indre Nørrebro) og af landsdækkende survey (Jens Hoff).

“Government and Democracy in the Information Age”, GADIA (Jens Hoff).

Projekt om “Kommunalvalg på Internettet”. Ledelse af forskningsprojektet “Politisk begrebsforandring og demokratisk udvikling i Danmark” (Uffe Jakobsen).

Demokratibegrebets udvikling i Danmark (Uffe Jakobsen).

Begrebslige og teoretiske aspekter af demokrati- og demokratiseringsproblematikken i forbindelse med de aktuelle forandringsprocesser i de postkommunistiske lande og debatten i Danmark (Uffe Jakobsen).

Demokratisering og udenrigspolitik (Uffe Jakobsen).

Projekt om topembedsmænds kvalifikationer og rekrutteringsbaggrund – i samarbejde med Tim Knudsen (Hanne Nexø Jensen).

Folketinget og dets samspil med centraladministrationen (Henrik Jensen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om begrebshistorie som teoretisk-metodisk grundlag for en analyse af politikbegrebets forandring efter 1945 (Tina Lahogue).

Demokrati-projektet “Demokrati og Institutionel udvikling. Delprojekt: Europæisering af den danske administration” (Ove K. Pedersen).

1.2 Politisk teori, partier, parlamentarisk politik og politisk adfærd

Political Parties in Democratic Societies (Lars Bille).

Party Responses to the Erosion of Voter Loyalties (Lars Bille).

Dansk partipolitik 1988-98 (Lars Bille).

“Recruitment patterns to the European Parliament” (Tom Bryder).

Folketingets partigrupper (Henrik Jensen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om unge og demokratiet set i et generationsperspektiv (Ulla Højmark Jensen).

Politisk terrorisme (Willy Johannsen).

Sammenfattende analyse af vælgernes opbakning bag politikerne og partierne (Hans Jørgen Nielsen).

Deltagelse i Rockwool Fondens projekt om “Borgerne og Loven” (Hans Jørgen Nielsen).

Fortsat arbejde på ph.d.-afhandling med overskriften “En kortlægning af magtstrukturer i det danske folketag” (Henriette Bjørn Nielsen).

“USA-Scandinavia Institutional Conference” (Ove K. Pedersen).

“Institutionalist Comparative Project: Neo-Libe-

ral Strategies in Europe, USA and Latin America” (Ove K. Pedersen).

“Udvikling i politisk journalistik i Danmark” (Ove K. Pedersen i samarbejde med Erik Meier Carlsen).

Et projekt om “Party Government under Social Changes” (Gunnar Sjöblom).

“Notes on Concepts of ‘Institution’” (Gunnar Sjöblom).

“Familie, identitet og medborgerskab” (Kirsten Thomsen).

Politisk massekommunikation (Steen Sauerberg).

1.3 Interesseorganisationer og politik

Arbejdsliv og politik i et lønmodtagerperspektiv. Surveyundersøgelser (Tage Bild).

1.4 Sociale forholds historie, kultur og politik

“Kulturradikalisme i Tyskland i mellemkrigstiden” (Tom Bryder).

Analyse af dansk kulturpolitik (Willy Johannsen).

Partier og politisk massekommunikation med særligt henblik på de regionale valgudsensers rolle i forbindelse med folketingsvalg (Steen Sauerberg).

2. Forvaltning

2.1 Koncentrationsområdet: Offentlig organisation og styring

Analyse af diskursen om og udviklingen af praksis for forsknings-evaluering i Danmark (Hanne Foss Hansen i samarbejde med Finn Borum på Handelshøjskolen i København).

Analyse af forandring i universitetssektoren i et historisk institutionelt perspektiv (Hanne Foss Hansen).

Forberedelse af europæisk komparativt projekt vedr. relevansprioriteringers institutionalisering og betydning i forskningspolitikken (Hanne Foss Hansen i samarbejde med forskere i Holland, UK og Sverige).

“Informationsteknologi i Grønlandsk forvaltning (Jens Hoff).

Landsdækkende undersøgelse af forholdet mellem politik og forvaltning i den almennyttige boligsektor i samarbejde med Statens byggeforskning og Boligministeriet (Lotte Jensen).

Arbejde på ph.d.-afhandling vedr. “Cross-border Cooperation and the Challenge of Accountabilities” (Birte Holst Jørgensen).

Teoretisk og begrebmæssigt arbejde vedrørende offentlig organisationsteori, herunder analyser

af intern og ekstern styring, den offentlige sektors heterogenitet m.v. (Torben Beck Jørgensen).

En teoretisk og empirisk undersøgelse af den offentlige sektors vilkår og fremtid (Torben Beck Jørgensen).

Undersøgelse af offentlige værdier og offentlig organisation (Torben Beck Jørgensen).

Leder af delprojekt 4 om forvaltningens institutionelle udvikling under DemokratiProjektet (Torben Beck Jørgensen).

Projekt om regering og centraladministration (Tim Knudsen).

Komparativt projekt om "departemental secretaries" i 6 lande (Lotte Jensen og Tim Knudsen).

"Organisatoriske forandringer i de centrale forvaltninger i Sverige, Norge og Danmark 1975-95". Projekt under Nordisk Forskningsråd (Ove K. Pedersen).

"Organisatoriske forandringer i de centrale forvaltninger i Sverige, Norge og Danmark som konsekvens af europæisk integration". Projekt under Nordisk Forskningsråd (Ove K. Pedersen).

2.2 Forvaltningshistorie

Organisationstænkning i dansk centraladministration i historisk belysning (Hanne Foss Hansen).

Den danske centraladministration 1848-1953 (Tim Knudsen).

2.3 Køn, organisation og sociale forhold

Gennemførelse af den danske del af den internationale undersøgelse "Comparative Leadership Study" samt tværgående analyser af det internationale datamateriale (Lis Højgaard).

Køn i den akademiske organisation, bl.a. kompareret med akademikere i centraladministrationen (Hanne Nexø Jensen).

Teoretisk videreudvikling om køns betydning for forandringer i organisationer i forbindelse med projektet KARLA, Køn, Arbejde, Ressourcer, Lokalt og Arbejdsmarked (Hanne Nexø Jensen).

3. International politik

3.1 Koncentrationsområdet: Internationalisering europæisk integration

Projekt om europæisk statsdannelse og det internationale system (Birthe Hansen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om "European welfare projects in a post-sovereign era. A constructivist interpretation" (Helle Johansen).

Teorier om Europæisk integration (Morten Kelstrup).

Demokrati og EU (Morten Kelstrup).

EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (Henrik Larsen).

"Europæisk integration: Miljøregulering" (Ove K. Pedersen).

"Europæisk integration: Teknisk standardisering" (Ove K. Pedersen).

"Europæisk integration: Sociale Dimension" (Ove K. Pedersen).

Forskningsprojekt om EU som aktør i det internationale system (Ib Damgaard Petersen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om transformationen af de europæiske sikkerhedsstrukturer efter Anden Verdenskrig og den Kolde Krig (Mikkel Vedby Rasmussen).

Etiske minoriteter i Skandinavien (Steen Sauerberg).

Teoriarbejde om europæisk integration og globalisering (Kirsten Thomsen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om "Explaining the integration and non-integration of small European states – A neorealist model of integration" (Anders Wivel).

3.2 Teorier i International Politik

Forskning i teori om unipolaritet (Birthe Hansen).

Projekt om statsdannelse og det internationale system (Birthe Hansen).

FN's rolle i international politik (Peter Viggo Jakobsen).

Tyskland og EU (Morten Kelstrup).

Teorier vedrørende analyse af udenrigspolitik (Henrik Larsen).

Teorier vedrørende den internationale politiske økonomi (Ole Karup Pedersen).

Udviklingstendenser i det globale system (Ib Damgaard Petersen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om "The Change of the Northern Tier: From the military involvement to the economic cooperation and the formation of collective hegemonic system within a complex area" (Ali Rahigh-Aghsan).

3.3 Sikkerhedspolitik og internationale konflikter

The changing role of UN security resolutions 1984 – 1997 (Tom Bryder).

Analyse af sikkerhedspolitikken i Mellemøsten. (Birthe Hansen).

FNs fredsoperationer (Peter Viggo Jakobsen).

The Nordic Approaches to UN Peace Operations after the Cold War (Peter Viggo Jakobsen).

Western Use of Coercive Diplomacy af the Cold War (Peter Viggo Jakobsen).

Western Military Intervention after the Cold War (Peter Viggo Jakobsen).

Use of Force in Peace Operations: A Recipe for Failure or a Necessary Condition for Success? (Peter Viggo Jakobsen).

The development of military doctrine for peace support operations (Peter Viggo Jakobsen).

Dayton fredspanens fremtid (Peter Viggo Jakobsen).

Deltagelse i internationalt forsknings- og kildeudgivelsesprojekt om "The Socialist International during the First World War" (Uffe Jakobsen).

Europæisk sikkerhed (Morten Kelstrup).

Det europæiske samarbejdes sikkerhedspolitiske dimension (Henrik Larsen).

Udarbejdelse af ph.d.-afhandling om amerikansk Europapolitik med særligt henblik på det sikkerhedspolitiske område (Kate Pepke Pedersen).

3.4 Danmarks og andre landes udenrigspolitik

Medlemmerne i Europaudvalget 1971 – 1994 (Tom Bryder).

Udviklingen i dansk sikkerhedspolitik siden 1989 (Peter Viggo Jakobsen).

Dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik (Morten Kelstrup).

Danmarks Europapolitik efter 1945 (Morten Kelstrup, Hans Branner).

Dansk og britisk udenrigspolitik (Henrik Larsen).

Den danske udenrigspolitiske debat siden 1970 (Ole Karup Pedersen).

4. Økonomi og økonomisk politik

Komparative studier i de politiske, organisatoriske og økonomiske betingelser for og effekter af arbejdsmarkedspolitiske reformer (Per Kongshøj Madsen).

En undersøgelse af dansk udenrigshandelspolitik 1924 – 1950. Hvilken betydning har valutakurspolitikken haft for dansk konkurrenceevne (Niels-Henrik Topp).

5. Sociologi og sociale forhold.

Køn og viden. Delforprojekt under Det tværdisciplinære forskningsprojekt: Køn i den akademiske organisation. En undersøgelse af baggrunden for kønsskævheden i uddannelse og forskning (Lis Højgaard).

Familien under forandring (Kirsten Thomsen).

6. Metodologi

Kontekstuel diskursanalyse (Tom Bryder).

Videnskabsteori og kvalitativ metodologi (Bolette Møller Christensen).

Redaktionsvirksomhed:

Tage Bild er medlem af redaktionen for "Copenhagen Papers in East and Southeast Asian Studies". Lars Bille er medlem af redaktionen samt anmelderredaktør for "Økonomi og Politik", refe-

rent for "Scandinavian Political Studies" og "Party Politics" samt fagkonsulent på Den Store Danske Encyklopædi, Danmarks Nationalleksikon. Tom Bryder er medlem af redaktionen for "Politics & Individual", reviewer for "Political Psychology", "Statsvetenskabelig Tidsskrift" og boganmelder på "Res Publica". Hanne Foss Hansen er medlem af Editorial Board og referee for Science Studies samt referee for Økonomistyring og Informatik. Uffe Jakobsen er Corresponding Editor for "Socialism and Democracy" og medlem af redaktionspanelet for "Arbejderhistorie" samt referee for "Scandinavian Political Studies". Lotte Jensen er redaktionsmedlem på "Samfundsøkonomen" og referee på "Public Administration". Torben Beck Jørgensen er referee for "European Journal for Political Research", "Public Administration", "Organization Studies" og "Scandinavian Political Studies". Morten Kelstrup er medlem af redaktionskomiteen for "Cooperation and Conflict" og redaktionspanelet for "Politica". Tim Knudsen er referee for "Public Administration" og "Politica", redaktør af Dansk Forvaltningshistorie samt medlem af komité vedr. udgivelse af et skrift i anledning af Grundlovsjubileet 1999. Per Kongshøj Madsen er medlem af redaktionspanelet for "Samfundsøkonomen". Hans Jørgen Nielsen er medlem af redaktionsudvalget for Økonomi og Politik og referee ved Scandinavian Political Studies. Ib Damsgaard Petersen er redaktør af "Politiske Studier". Steen Sauerberg er referee for Journal of Communication, Scandinavian Political Studies og Norsk Medietidsskrift. Gunnar Sjöblom er referent for "Scandinavian Political Studies", "European Journal of Political Research" og "Journal of Theoretical Politics".

Længerevarende rejser:

Tom Bryder har arbejdet som faglig konsulent for EU-kommissionen i Bruxelles. Jens Hoff har været gæstelektor ved Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet. Birte Holst Jørgensen har været på forskningsophold på Stanford University, USA. Torben Beck Jørgensen har indtil 1.6.97 opholdt sig ved University of Georgia, Athens, USA, som visiting professor. Hans Jørgen Nielsen har været valgobservatør ved valgene i Bosnien-Herzegovina (Republika Srpska). Gunnar Sjöblom har deltaget i IPSA's verdenskonference i Seoul.

Gæsteforelæsere udefra:

Instituttet har i 1997 været besøgt af et stort antal gæsteforelæsere fra ind- og udland. Pladsen tillader ikke en opstilling.

Gæsteforelæsninger:

Tage Bild: Ingeniørforeningen, HK/Danmark,

Bibliotekarforbundet. Tom Bryder: Institut för Statsvetenskap, Lunds Universitet. Birthe Hansen: Forsvarsakademiet, Hærens specialskole. Hanne Foss Hansen: Socialforskningsinstituttet, Nordisk samarbejdsnævn for samfundsforskning, Økonomistyrelsens nordiske netværk (RAKO), Det humanistiske Fakultets institutlederkræds, Statens Humanistiske Forskningsråd. Lene Hansen: University of Southern Maine, USA. Jens Hoff: LPF, Handelshøjskolen i København, Grønlands Universitet. Lis Højgaard: FIU, LO. Uffe Jakobsen: Folkeuniversitetet. Peter Viggo Jakobsen: Aarhus Universitet, IPSA Seoul, University of Leeds. Hanne Nexø Jensen: RUC, Gefion, Århus Universitet, AF's ligestillingskonsulenter. Birte Holst Jørgensen: University of California, USA. Torben Beck Jørgensen: The University of Georgia, Georgia Institute of Technology, USA. Morten Kelstrup: RUC, Stockholms Universitet. Tim Knudsen: Nuffield-kollegiet, Oxford University, LOS-instituttet i Bergen, Dansk friskoleforening, Udenrigsministeriet, Retsvidenskabeligt Institut, Københavns Universitet, Nordisk Administrativt Forbund, MPA-uddannelsen på Handelshøjskolen, RUC, AUC, Folkeuniversitetet i Malmø, Folkeuniversitetet i København. Henrik Larsen: Forsvarsakademiet. Per Kongshøj Madsen: EU's Employment Observatory (Stockholm), Rådet for Arbejdsforskning (Stockholm), Hans Böckler Foundation (Düsseldorf), Folkeuniversitetet. Hans Jørgen Nielsen: Teknologirådet. Ove Kaj Pedersen: Forsvarsakademiet, LO, Dansk Arbejdsgiverforening, Århus Universitet, FTF, Miljøministeriet. Steen Sauerberg: Institut for Fremtidforskning.

Anden formidlende virksomhed:

Tage Bild har kommenteret fagforeningsforhold i presse og radio. Lars Bille har ofte holdt foredrag og kommenteret den politiske udvikling i tv, radio og presse. Tom Bryder har kommenteret de danske kommunalvalg i Sveriges TV2. Bolette Møller Christensen har kommenteret omkring lokalpolitik i radio, tv og pressen. Birthe Hansen har kommenteret i radio, tv og pressen. Jens Hoff har kommenteret forhold vedr. forvaltning og informationsteknologi i tv, radio og pressen. Han har undervist og vejledt MPA-studerende. Lis Højgaard har kommenteret lønforskelle mellem kønnene i radio og presse. Peter Viggo Jakobsen har kommenteret i radio og tv. Hanne Nexø Jensen har kommenteret i pressen, radio og tv om de få kvindelige forskere. Lotte Jensen har afholdt foredrag i en række boligelskaber og byggeforeninger og kommuner. Torben Beck Jørgensen har kommenteret i pressen og i radio og holdt foredrag i Gladsaxe Kommune. Tim Knudsen har løbende kommenteret i tv, radio og dagblade. Henrik Lar-

sen har kommenteret i pressen. Hans Jørgen Nielsen har løbende kommenteret i Berlingske Tiden-
de samt radio og tv. Kate Pepke Pedersen har forelæst på Folkeuniversitetet. Ove Kaj Pedersen har kommenteret i radio og presse. Ib Damgaard Petersen har kommenteret i tv. Ali Rahigh-Aghsan har kommenteret i pressen og undervist på Hærens Specialskole. Steen Sauerberg har holdt forelæsninger for udenlandske journalister og kommenteret partier og medier i radio og pressen. Niels-Henrik Topp har forelæst på Folkeuniversitetet. Karsten Vrangbæk har kommenteret i pressen.

Andet:

Tage Bild er medlem af Det samfundsvidenskabelige Fakultetsråd og universitetsudpeget medlem af 4. Maj Kollegiets bestyrelse. Lars Bille er medlem af bestyrelsen for "Selskabet for Historie og Samfundsökonomi", medlem af Folkeuniversitetets Programråd samt medlem af ECPR's Standing Group on Political Parties. Birthe Hansen er medlem af bestyrelsen for NISA (Nordic International Studies Association), af repræsentantskabet for Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI) og af Forsvarskommissionen af 1997. Hanne Foss Hansen er medlem af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, styregruppen for evalueringen af højskolereformen under Norges Forskningsråd, medlem af referencegruppen for NIFU's program for studier af Norges Forskningsråds virkemidler samt medlem af evalueringsgruppen vedr. evalueringen af Middelaldercentret ved Oslo Universitet. Jens Hoff er centerleder på Center for Offentlig Organisation og Styling (COS) og medlem af styregruppen for EU's COST Action 14A "Government and Democracy in the Information Age". Lis Højgaard sidder i referencegruppen til Nordisk Ministerråds projekt: "Kjøn og Universitet i Norden", i rådgivende gruppe for NIKK (Nordisk Institut for Kvinne- og kjønnsforskning, Oslo) projekt: "Ligestilling ved universiteter og højskoler i Norden" og er eksternt medlem af Skolerådet på Kunstakademiets Arkiteksskole. Peter Viggo Jakobsen er medlem af DUPI's FN-gruppe, som forbereder en udredning om FNs fremtidige rolle. Uffe Jakobsen er repræsentant for forskningsgruppen "Industrial Relations Research Unit" og medlem af styregruppen for nordisk begrebshistorisk netværk. Hanne Nexø Jensen er suppleant i Ligestillingsrådet for Kvindeforskere i Danmark. Lotte Jensen har opstartet "Forum for boligdebat" og har afholdt seminar heri. Torben Beck Jørgensen er medlem af hovedbestyrelsen for Nordisk Administrativt Forbund, medlem af bestyrelsen for forlaget Politiske Studier og af forskningsledelsen for Magtudredningen og af The Interna-

tional Committee in American Society of Public Administration. Morten Kelstrup er medlem af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, medlem af Dansk Udenrigspolitisk Instituts repræsentantskab, medlem af bestyrelsen for Dansk Selskab for Europaforskning, samt medlem af styringskomitéen for ECPR's "Standing Group on International Relations". Per Kongshøj Madsen er personligt udpeget medlem af Socialforskningsinstituttets Forskningsudvalg og af det offentlige forskningsudvalg om velfærdsforskning, videnskabelig sekretær for Arbejdsministeriets forskningsudvalg og medlem af styringsgruppen for et projekt om "Rules for the Single Market" under EU's COST-Program. Ove Kaj Pedersen er bl.a. medlem af LOS komitéen under Norges Forskningsråd, medlem af SCORE, Stockholm Universitet, leder af forskningsprojekt på Danmarks Journalisthøjskole og medlem af styringsgruppen for Demokratiprojektet. Ib Damgaard Petersen er formand for bestyrelsen for forlaget "Politiske Studier". Steen Sauerberg er medlem af Governing Council for International Society of Political Psychology og formand for Dansk Selskab for Statskundskab samt med i styret for Nordisk Selskab for Statskundskab. Gunnar Sjöblom er instituttets "official representant" i European Consortium of Political Research (ECPR) og medlem af International Political Science Association's Executive Committee og programkomité. Kirsten Thomsen er medlem af bestyrelsen for forlaget "Politiske Studier". Niels-Henrik Topp er prodekan.

Per Kongshøj Madsen

Stab

VIP: 36 årsværk.

TAP: 13,1 årsværk.

VIP:

Bild, Tage Nørrelund; lektor.

Bille, Lars Christian; lektor.

Branner, Hans; seniorforsker.

Bryder, Tom; lektor.

Bundgaard-Pedersen, Torben; ph.d.- studerende.

Christensen, Bolette Møller; lektor.

Christensen, Jacob; lektorvikar.

Frandsen, Dorte; ph.d.- studerende.

Hansen, Allan Dreyer; forskningsadj.

Hansen, Birthe; lektor.

Hansen, Hanne Foss; lektor.

Hansen, Lene; ph.d.- studerende.

Hoff, Jens Villiam; lektor.

Højgaard, Lis; lektor.

Jakobsen, Peter Viggo; adjunkt.

Jakobsen, Uffe; lektor.

Jensen, Carsten; forskningsadj.

Jensen, Hanne Nexø; lektor.

Jensen, Henrik Skildal; lektor.

Jensen, Liselotte Skovgaard; adjunkt.

Jensen, Ulla Højmark; ph.d.- studerende.

Johannsen, Willy; lektor.

Johansen, Helle; kand. stip.

Jørgensen, Birte Holst; kand. stip.

Jørgensen, Torben Beck; professor.

Kelstrup, Morten; lektor.

Knudsen, Tim Frydshou; professor.

Kurrild-Klitgaard, Peter; forskningsadj.

Lahouge, Tina; ph.d.- studerende.

Larsen, Henrik; adjunkt.

Madsen, Morten; kand. stip.

Madsen, Per Henrik Kongshøj; lektor.

Nielsen, Hans Jørgen; lektor.

Nielsen, Henriette Bjørn; ph.d.- studerende.

Pedersen, Anders Ole Karup; professor.

Pedersen, Kate Pepke; kand. stip.

Pedersen, Ove Kaj; professor.

Petersen, Damgaard Ib; lektor.

Poulsen, Jørgen Stau; ph.d.- studerende.

Rasmussen, Mikkel Vedby; ph.d.- studerende.

Sauerberg, Steen; lektor.

Sjöblom, Bengt Gunnar Olof; professor.

Thomsen, Agnes Kirsten; lektor.

Topp, Niels-Henrik; lektor.

Vrangbæk, Karsten; kand. stip.

Williams, Michael Charles; forskningsadj.

Wind, Marlene; forskningsadj.

Wivel, Anders; ph.d.- studerende.

TAP:

Allingham, Kirsten; kontorassistent.

Berg, Thomas; fuldmægtig.

Elleby, Gitte; assistent.

Hansen, Pia Bjørn; bibliotekar.

Hersom, Annette M.; assistent.

Jensen, Jette Inger; bibliotekar.

Johansen, Yvonne Irene; assistent.

Kure, Bente Elisabeth; overassistent.

Larsen, Vivi; overassistent.

Ludvigsen, Jens; bibliotekar.

Madsen, Karin Høg; assistent.

Munzert, Inge Lise; assistent.

Møller, Merete Rishøj; overassistent.

Pernø, Bente; assistent.

Petersen, Annelise; overassistent.

Petersen, Lene Bjørg; overassistent.

Sørensen, Lillian; overassistent.

Sørensen, Susanne Bruun; kontorassistent.

Widell, Pia; edb-medarbejder.

Ph.d.-afhandlinger:

Friis, Lykke: Når Europa forhandler. Fra Europaaftaler til Østudvidelse.

Greve, Carsten: Styling og demokratisk kontrol af statslige aktieselskaber.

- Jensen, Carsten: Politik og stat. Evaluering af den britiske neogram-sianisme.
- Jensen, Liselotte Skovgaard: Demokratiforestillinger i den almenyttige boligsektor.
- Kurrild-Klitgaard, Peter: Rational choice, Collective Action and the Paradox of Rebellion.
- Wæver, Ole: Concepts of Security.
- Specialer:*
- Andersen, Henrik Stenhøj: Sikkerhed i Den fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik – en analyse af FUSP's sikkerhedsbegreb og dets grad af målopfyldelse.
- Andersen, Peter: Lange linier i den statslige regulering af kommunerne.
- Andersen, Tina Tabitha: Konsolidering af demokrati i Latinamerika og Afrika syd for Sahara.
- Anthony, Susanne: Statens Uddannelsesstøtte – et effektivt uddannelsespolitisk styringsinstrument?
- Berneke, Inge Kirstine: Det fransk-tyske sikkerhedssamarbejde efter ophøret af Den Kolde Krig.
- Bitsch, Helle: Forvaltningskulturen i EU-kommissionen set med danske øjne – et kvalitativt studie af EU-kommissionen.
- Bjerg, Marie Thiellesen: Humanitær intervention – ny norm under dannelse?
- Cawthra, Helle Christiansen: Konsolidering af demokrati i Latinamerika og Afrika syd for Sahara.
- Christensen, Per: Nyinstitutionalisme og forvaltningspolitik. Konstruktion af et nyinstitutionelt perspektiv til analyse af gennemførelsen af forvaltningspolitiske tiltag i den offentlige sektor efterfulgt af en empirisk analyse af kontraktstyring.
- Christoffersen, Claus Jørgen B: Partiernes internationale forbindelser.
- D'Auchamp, Paul Francois Louis: Review and Analysis of Spanish Foreign Policy after The Second World War, with Special Focus on the Post-Franco Democratic Period.
- Elbrus, Jan Anphin: Statens Uddannelsesstøtte – et effektivt uddannelsespolitisk styringsinstrument?
- Enemark, Rasmus: Den politiske styring af den danske telesektor 1854-1996 – en institutionel rationalistisk analyse.
- Er, Ugur: Tyrkiets medlemskab af EU; udfordringer og perspektiver.
- Fridberg, Anders Viggo: FN's fredsbevarende operationer – anden generationer?
- Frost, Peter Erik Haugaard: Forandring i dansk udenrigspolitik?
- Fugl, Hanne: The Securitization of Migration: A Case Study of the Swedish Presentation of Migrants 1970-1995.
- Gad, Kari Boe: Den universalistiske velfærdsstats begyndelse – alderdomsforsørgelsesloven af 1891.
- Gertz, Mia: Sygehuse og service i 1990'erne. En analyse af forestillinger om lighed, frihed og effektivitet bag to sygehuspolitiske tiltag.
- Green, Marie-Louise Winther: Europæisk integration og subnational internationalisering – en analyse af den subnationale internationaliseringsproces som følge af den europæiske integration.
- Groth, Teit: Kvalitet og styring af akademiske uddannelser.
- Grum-Schwensen, Thomas: Ukraine – etnisk konflikt? En ny statsdannelse i et multi-etnisk samfund.
- Hansen, Annmari: EU som sikkerhedspolitisk aktør i Jugoslavien – belyst i et neorealitisk og neoliberalistisk perspektiv.
- Hansen, Eydun Mohr: Kontraktstyring og legitimitet – en sammenlignende analyse af kontraktstyringsforsøget i Nationalmuseet og Patentdirektoratet i lyset af institutionel organisationsteori.
- Henningsen, Klaus: Nyinstitutionalisme og forvaltningspolitik. Konstruktion af et nyinstitutionelt perspektiv til analyse af gennemførelsen af forvaltningspolitiske tiltag i den offentlige sektor efterfulgt af en empirisk analyse af kontraktstyring.
- Jacoby, Kasper: Iran og det udenrigspolitiske samarbejde i Europa.
- Jensen, Anders Panum: Realismens etik. Morgenthau, Bull og Waltz om moralens plads i international politik.
- Jensen, Dennis Greger: Russia and NATO. A Realist Analysis of Post-Soviet Security Dilemmas. With specific emphasis on the thesis that NATO enlargement will lead to a revitalization of the principles of geopolitics and a modified European bi-polarity.
- Jensen, Eva Lise Munk: EU og føderalismen. En analyse af EU efter Maastricht-traktaten – med særligt fokus på føderaliseringstendenserne i EU.
- Jensen, Jan Skovgaard: Fra magtteori til magtanalytik.
- Jensen, Maria Køel: En analyse af de nyeste bidrag i forståelsen af den globale økonomi.
- Jensen, Søren: Fra Werner-komiteen til ØMU via kognitive forandringer – en historisk institutionel analyse af ØMU-processen 1969-1991 med vægt på kognitive rammers betydning.
- Johansen, Hanne Meyer: Arbejde og økologi – i et idéhistorisk, tekstanalytisk og relationelt perspektiv.
- Johansen, Kim Benedikt: Demokrati i den Europæiske Union. Idealer, dilemmaer og løsningsforslag.
- Jørgensen, Thomas B Lund: Globalisering og militær intervention.

- Kiilerich, Helle: Offentlig mening, debat og læserbreve.
- Kjær, Anne: Rigsrevisionsfeltet: En institutionel og historisk analyse af dansk rigsrevision og forvaltningsrevision.
- Koch, Lars Peter: Dansk udviklingsbistand. En analyse af motiver, interesser og kompromisser i dansk udviklingsbistand.
- Kogut, Per Ove: En analyse af mellemledergruppens rolle ved indførelse af informationsteknologi i organisationer, med speciel fokus på ændrede magtrelationer mellem denne gruppe og andre grupper i en given organisation.
- Krausing, Jarl Eskil Sture: Først blandt ligemænd. National identitet og amerikansk udenrigspolitik.
- Lange, Anne Egelund: Forandringer i kommunale organisationer – mellem intention og identitet.
- Langkilde, Thorbjørn Drejøe: Kulturbegrebets betydning – en analyse.
- Larsen, Henriette Stenow: Strategi, Informationsteknologi, Organisationskultur. En analyse af konceptet strategisk brug af informationsteknologi.
- Larsen, Lars Kristian: Datamatstøttet udvikling af samarbejde. Et casestudie af to informationsteknologiske frontkommuner.
- Lausen, Torkil: Fra forbedringshus til parkeringshus – magt og modmagt i Vridsløselille Statsfængsel.
- Lautrup-Nielsen, Signe: Hvordan bruges borgerundersøgelser i danske kommuner? – Medborgerskab på lokalt plan.
- Lindgreen, Martin: Internationalt samarbejde om globale miljøproblemer – belyst i et institutionelt perspektiv.
- Linnemann, Jannik Schack: NATO's udvikling efter den kolde krig. En institutionalistisk analyse af NATO's persistens med særlig vægt på udvikelsesprocessen.
- Lund, Jacob Michael: Den politiske styring af den danske telesektor 1854-1996 – En institutionel rationalistisk analyse.
- Maarbjerg, Peter Wang: Mål- og rammestyrt i Indre Nørrebro Bydel.
- Mehrabi, Azar: Unge indvandreres valg og udbytte af skolen – en analyse af pakistaneres og tyrkeres sociale og kulturelle baggrund med henblik på deres skolegang.
- Moll, Pernille: Implementering af administrative reformer rettet mod indsatsen over for de socialt truede børn og unge i Københavns Kommunes Social- og Sundhedsforvaltning.
- Mortensen, Gunnar: Sydafrikas demokratiseringsproces 1990-1994. En transitionsteoretisk analyse af processen fra apartheid til politisk demokrati.
- Mortensen, Janus: Fred & sikkerhed i politisk-filosofisk perspektiv – henimod et identitetskritisk og diskursteoretisk freds- & sikkerhedsbegreb.
- Naver, Krista: Ligestilling i organisationer, barrierer og muligheder.
- Nielsen, Henrik Ole: Implementering af koncernledelse i Arbejdsministeriet.
- Nielsen, Jacob: EU's kunstpolitik: – En undersøgelse af hvorfor og hvordan kunstpolitik bliver et EU-anliggende, og hvorvidt denne kunstpolitik sikrer støtte til kvalitetskunst.
- Nielsen, Jakob: Den Europæiske Unions fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik. Når Maastricht's anden søjle mødes med forbehold, IP-teori og realpolitisk virkelighed.
- Nielsen, Merete Daniel: Brugerbestyrelser i den offentlige sektor: Et demokratisk dilemma? Belyst ved en caseundersøgelse af kommunale daginstitutioners forældrebestyrelser.
- Nielsen, Mikkel Rune: Datamatstøttet udvikling af samarbejde. Et casestudie af to informationsteknologiske frontkommuner.
- Nielsen, Mogens Grosen: En institutionel analyse af indførelsen af integrerede informationssystemer i den offentlige forvaltning.
- Nordentoft, Anne: Den universalistiske velfærdsstats begyndelse – aldersforsørgelsesloven af 1891.
- Novotny, Irena Duchacek: Den østeuropæiske transitionsproces belyst i et flerdimensionalt perspektiv: Tjekkoslovakiet/Tjekkiet som case.
- Nørgaard, Per Rune: Markedsstyring i sygehussektoren – konsekvenser og muligheder for udgiftsstyring og lighed.
- Nørlov, Steen: Theopolitics. Politics, Religion, and Security in Post-Cold War Europe. The Balkan Case.
- Oddershede, Jens Anders: Stormagten – en systemteoretisk analyse af USA's sikkerhedspolitik efter den kolde krig.
- Pedersen, Anette Peo: Hvorfor privatisere i Østeuropa – den private ejendomsrets historiske og ideologiske fundament.
- Pedersen, Bente: Fra et nej til Det nationale Kompromis. En partistrategisk analyse af Socialistisk Folkeparti's EF-politik i perioden maj-oktober 1992.
- Pedersen, Lars Ole Lundgaard: Hverken fugl eller fisk? Aktieselskabs- & aktieselskabslignende konstruktioner som løsning på forholdet politik-produktion – en forandringsfokuseret analyse af postvæsenets omdannelse til en selvstændig offentlig virksomhed.
- Pedersen, Ulla Rødgaard: Minister i en malstrøm – en undersøgelse af danske ministres roller og arbejdsvilkår.

- Petersen, Mette Laub: Stat, nation og nationalisme i Østeuropa.
- Raagaard, Birgitte Bjørnskov: Uddannelse på arbejdsvilkår – en analyse af arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitiske forandringer.
- Rasmussen, Mikkel Vedby: Et forsøg på en teoretisk afklaring af krigens samfundsmæssige rolle anskueliggjort gennem en historisk-komparativ analyse med det formål at undersøge sammenhængen mellem krig og kvalitative forandringer af det nationale og det internationale samfund.
- Raunstrup, Anne Vibeke: Forandring – er det muligt? Et case-studium af implementeringen af forældrebestyrelser på daginstitutionsområdet – muligheder og barrierer.
- Reiff, Karen Margrethe: Demokratisering af politik i Sydafrika.
- Rossing, Morten Nørgaard: Dansk sikkerhedspolitik under forandring: En politologisk-historisk komparation af dansk sikkerhedspolitik før og efter den kolde krigs ophør.
- Rystrøm, Per Skov: Samarbejde eller sammenbrud? – En analyse af mulighederne for at etablere højteknologiske samarbejder imellem stater i det internationale system.
- Røn, Annie: Den offentlige sektors værdier.
- Schmuhl, Anja Besser: Risikosamfund og supervisionsstat: På vej mod den centerløse statsform? En vurdering af statens og politikens rolle, på baggrund af tre sociologers diagnostisering af det senmoderne samfund, som et »risikosamfund«.
- Skytte, Karen: Personalepolitik i Arbejdsministeriet.
- Slottved, Anna: Det der 68-flip, det skulle der styr på. Uddannelsespolitikens funktioner belyst ved et case-studie af ph.d.-reformen.
- Sommer, Erik: Munch, Christmas Møller, Scavenius: Samspil mellem politisk rolle og personlighed.
- Sørensen, Suzette Tindal: Den socialpolitiske nyorientering – og dens betydning for implementeringen af de demokratiske idealer, frihed og lighed.
- Vad, Kasia Caroline: Mellem nationale og humanitære hensyn. En historisk-institutionel analyse af dansk flygtningepolitik 1967-1992.
- Vejen, Jakob: En analyse af udliciteringsdebatten – politik, økonomi, konflikter, potentialer, ideologi og myter.
- Vestergaard, Jakob Buhl: Magtspillet bag ØMU'en. En diskussion af baggrunden for udviklingen mod en økonomisk og monetær union indenfor De Europæiske Fællesskaber.
- Vesth, Thomas Rejnholdt: Interstatslig orden versus individuel retfærdighed i det internationale samfund.
- Warburg, Anne Mette Rahbæk: En beskrivelse og vurdering af danske ministres vilkår for at udøve politisk ledelse i EU-spørgsmål.
- Wied, Sidsel Rasborg: Det der 68-flip, det skulle der styr på. Uddannelsespolitikens funktioner belyst ved et case-studie af ph.d.-reformen.
- Willer, Jakob: Dansk udviklingsbistand. En analyse af motiver, interesser og kompromisser i dansk udviklingsbistand.
- Winge, Lone: Ligestilling i kommunerne. En analyse af institutionelle og diskursive forhold ved handlingsplaner for ligestilling.
- Worm, Christian: Den politiske forplantning – en analyse af medborgerskab i 20 års regulering af forplantningsteknologi i Danmark.
- Ytting, Martin De Richelieu: Nyinstitutionalisme og forvaltningspolitik. Konstruktion af et nyinstitutionelt perspektiv til analyse af gennemførelsen af forvaltningspolitiske tiltag i den offentlige sektor efterfulgt af en empirisk analyse af kontraktstyring.
- Østergaard-Nielsen, Eva: The Dynamics of Theories and Realities. Conceptualizing Policies of International Immigration in Western Europe.
- Østergren, Laila Maria: Fagbevægelsen under pres.
- Fondsstøtte:*
Aalborg Universitet:
– Køn som en menneskelig ressource (Hanne Nexø Jensen) kr. 74.088.
- Carlsbergfondet:
– K.K. Steinckes socialpolitiske ideologi 1905-31 (Jacob Christensen) kr. 306.957.
– K.K. Steincke og socialreformen i 1933 (Jacob Christensen) kr. 177.321.
- Demokratifonden:
– Rejse/ophold i Chile (Flemming Nielsen) kr. 80.925.
- EF, Jean Monet-Program:
– European chair (Bertel Heurlin) kr. 60.000 ECU.
– Funding on »European Integration« (Bertel Heurlin) kr. 39.045.
– The Institutions of the European Security (Bertel Heurlin) kr. 12.000 ECU.
– The Institutions of the European Union (Bertel Heurlin) kr. 12.000 ECU.
– Theories of European Integration (Bertel Heurlin) kr. 12.000 ECU.
- EU:
– Comparative study on gender and power in Europe (96: xeu 8650) (Lis Højgaard) kr. 15.530 ECU.

- Forskning og undervisning i europæisk integration (Morten Kelstrup) kr. 23.971.
 - HCM-Network (Morten Kelstrup) kr. 152.114.
- HK/Kommunal:
- TRiHK (Tage Bild) kr. 331.700.
- KAB Fonden:
- Demokratiopfattelser i et lokalt politisk styresystem (Liselotte S. Jensen) kr. 25.000.
- Rektorkollegiet:
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutederen) kr. 30.000.
- Rockwool Fonden:
- Udskrift af vælgerinterviews (Hans Jørgen Nielsen) kr. 5.000.
- SHF/SNF/SSF/SSVF:
- Køn i den akademiske organisation (Lis Højgaard/Charlotte Bloch) kr. 5.550.000.
- Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:
- Comparative Leadership study (Lis Højgaard) kr. 659.803.
 - Core 2 (Morten Kelstrup) kr. 3.997.200.
 - Demokrati og institutionel udvikling (Lars Bille) kr. 7.506.000.
 - Styring af regional erhvervsudvikling i europæisk perspektiv (Birthe Holst Jørgensen) kr. 1.116.896.
- TEMPUS:
- Opholdsudgifter for polske studerende og gæstprofessorer (Per Kongshøj Madsen) kr. 144.572.
- Universitetet i Oslo:
- Politisk præstation og deltagelse (Lars Bille) kr. 43.802.
- Publikationer:*
- Bang H.P., Christensen B.M., Dreyer Hansen A., Hoff J.V., Sørensen E.: Demokrati fra neden. Pilotprojekt. Del I: oplæg til pilotprojekt: Aktører, processer og relationer i det lokale. København 1997, 22 s.
- Bild T.: Skævheder i demokratiet. Prolog 11/12, 1997.
- Bild T., Lassen M., Madsen M.: Wage-earner solidarity – Moribund or Changing? i: Collectivism and Individualism: Trends and Prospects, s. 11-30, Dublin 1997.
- Bild T., Hansen C., Jørgensen H., Lassen M., Madsen M.: Mellem arbejdsplads og politik. Tillidsrepræsentanter i HK. København 1997, 125 s.
- Bille L.: Ups and Downs. Electoral Fortune and Responses of the Social Democratic Party and the Liberal Party in Denmark. Wien 1997. Publikationsart diverse.
- Bille L.: Politisk Kronik. Den politiske udvikling i 2. halvår 1996. Økonomi & Politik Vol. 70, no. 1, s. 50-59, København 1997.
- Bille L.: Leadership Change and Party Change. Party Politics Vol. 3, no. 3, s. 379-390, 1997.
- Bille L., Christoffersen C.: De danske partiers internationale forbindelser. i: Partier uten grenser?, s. 102-128, Oslo 1997.
- Bille L.: Politisk Kronik. Den politiske udvikling i 1. halvår 11997. Økonomi & Politik Vol. 70, no. 3, s. 63-71, 1997.
- Bille L.: Partier i forandring. En analyse af danske partiorganisationers udvikling 1960-1995. Odense 1997, 386 s.
- Bille L.: Denmark. European Journal of Political Research Vol. 32, no. 3-4, s. 351-356, 1997.
- Bryder T.: Professionalism and empowerment at the universities. i: Hallinto Ja Kansanvalta, s. 215-236, Turku 1997.
- Christensen J.: De sociale udgifter 1890-1990. Arbejderhistorie 4, s. 22-37, København 1996.
- Goul Andersen J., Hoff J.V., Bang H.P., Torpe L., Sørensen E., Torfing J., Christensen B.M., Madsen M.: Demokrati fra neden – hverdagens politiske praksis: Projektbeskrivelse. København 1997, 24 s.
- Greve C.: Styring og demokratisk kontrol af statslige aktieselskaber. København 1997, 286 s.
- Greve C.: Privatisering, selskabsdannelser og udlitcitering. Et politologisk perspektiv på udviklingen i Danmark. Århus 1997, 176 s.
- Greve C.: Profil af statslige aktieselskaber i 1990'erne. Administrativ Debat 4, s. 8-11, København 1997.
- Greve C., Flinders M.: Exploring the Grey Zone: Quangos in Denmark. The Stakeholder Vol. 1, no. 5, s. 26-27, 1997.
- Greve C.: Målstyring, kontraktstyring og udlitcitering i den offentlige sektor. Økonomistyring & Informatik Vol. 13, no. 2, s. 109-131, 1997.
- Greve C.: Et politologisk syn på privatisering, selskabsdannelser og udlitcitering. i: Privatisering, selskabsdannelser og udlitcitering. Et politologisk perspektiv på udviklingen i Danmark, s. 9-34, Århus 1997.
- Greve C.: Fra ideologi til pragmatisme. Træk af forvaltningspolitikken for privatisering i Danmark 1983/1996. i: Privatisering, selskabsdannelser og udlitcitering. Et politologisk perspektiv på udviklingen i Danmark, s. 35-63, Århus 1997.

- Greve C.: Privatiserings-strategier i Danmark. Erfaringer og perspektiver. i: Privatisering, selskabsdannelse og udlicitering. Et politologisk perspektiv på udviklingen i Danmark, s. 64-78, Århus 1997.
- Greve C., Enemark R., Fuglsang M., H E., Lund J.M., Midjord C.: Styring i den ny "selskabsstat". i: Privatisering, selskabsdannelse og udlicitering. Et politologisk perspektiv på udviklingen i Danmark, s. 158-164, Århus 1997.
- Greve C.: Business/Government relations for recently privatized companies. in Weber, James & Rehbein, Kathleen, eds.,: Proceedings of the Eight Annual Meeting of the International Association for Business and Society, pp. 148-153, Milwaukee: Wisconsin 1997.
- Hansen H.F.: Universitetssektoren på vej mod år 2000. Den splittede omverden og behovet for helhed. i: Universiteter i dag. Politik-kultur-leddelse, s. 99-110, København 1997.
- Hansen H.F., Borum F.: On the Creation of Standards for Research Evaluation. Arild, Sverige 1997, 12 s. Publikationsart diverse.
- Heurlin B.: Nato og de baltiske lande. Horisont 4, s. 4-6, København 1996.
- Heurlin B., Mourtitzen H.: Danish Foreign Policy Yearbook 1997. København 1997, 178 s.
- Heurlin B.: New Trends in the Baltic Sea Region. i: St. Petersburg, the Baltic Sea and European Security, s. 118-125, Helsinki 1997.
- Heurlin B.: Danmark mellem EU og Nato. i: De nordiske lande mellem EU og Nato, s. 24-31, Oslo 1997.
- Heurlin B.: New Nato (PFP). i: Nato's Northern Dimension, s. 61-65, Helsinki 1997.
- Heurlin B.: Military Command Structures in the Baltic sea Area. København 1997, 20 s.
- Heurlin B.: Denmark and the Baltic Sea. Three minor articles. København 1997.
- Heurlin B.: Nato, Security and the Baltic States. København 1997, 19 s.
- Hoff J.V.: Parents Participation in Danish Schools – genuine influence or pseudo-legitimation? i: Education and the welfare State in the Year 2000: Equality, Policy and Reform in Scandinavia, New York 1997.
- Hoff J.V.: Brugerindflydelse: Udviklingen i Danmark. i: Etisk regnskab. Værdistyring og resultatmåling, s. 17-26, København 1997.
- Højgaard L.: Ambiguity of Gender. Discussion of Silvia Gherardi: Gender, Symbolism and organizational Culture. Economic and Industrial democracy: An International Journal Vol. 18, no. 1, s. 138-143, 1997.
- Højgaard L.: Working Fathers – Caught in the Web of Symbolic order of Gender. Acta Sociologica Vol. 40, no. 3, s. 245-261, 1997.
- Højgaard L.: Virksomhedskultur og lønforskel mellem kvinder og mænd. København 1997. Publikationsart diverse.
- Højgaard L.: Kvinder og mænd i dansk toppolitik. 1997, 95 s. Publikationsart diverse.
- Jakobsen P.V.: Haiti: a textbook case of coercive diplomacy. Why did coercive diplomacy succeed, what lessons can be drawn? 1997, 28 s. Publikationsart diverse.
- Jakobsen P.V.: The Twelve and the Crisis in the Gulf and Northern Iraq 1990-1991. i: European Approaches to Crisis Management, s. 15-34, Haag 1997.
- Jakobsen P.V.: The CNN Effect and Western Military Intervention after the Cold War. 1997, 28 s. Publikationsart diverse.
- Jensen L.: Demokratiforestillinger i den almennyttige boligsektor. København 1997, 551 s. Publikationsart diverse.
- Jensen L.: Stuck in the Middle? Danish Social Housing between State, Market and Civil Society. Scandinavian Housing and Planning Research 14, s. 117-131, 1997.
- Jensen L.: Cultural Theory and the Democratization of Functional domains (ECPR). Bern 1997, s. 1-35. Publikationsart diverse.
- Jensen L.: Demokrati – en opgave for hvem? København 1997, 14-18 s. Publikationsart diverse.
- Jørgensen T.B.: Midt i en mellemtid – en moralsk epistel. i: Ledelse '97, s. 263-274, København 1997.
- Jørgensen T.B., Antonsen M.: The "Publicness" of Public organizations. Public Administration Vol. 75, no. 2, s. 337-357, 1997.
- Jørgensen T.B.: From Agency to Department and Back Again: Contradictory Developments in Danish Public Administration. London School of Ec 1997. Publikationsart diverse.
- Jørgensen T.B.: The Public Sector in an In-Between Time. København 1997.
- Jørgensen T.B., Antonsen M.: Offentlig etos og offentlige organisationer. København 1997.
- Kelstrup M.: What Kind of European Union? Reflections on Political Structures and Processes in the New Europe. i: The European Union and the Nation State, s. 129-160, Paris 1997.
- Knudsen T.: Om ministre og embedsmænd: 1901-1950. København 1997, 32 s.
- Knudsen T.: Politiseres/policiers centraladministrationen? København 1997, 57 s.
- Knudsen T.: Den modsælgelsesfulle planerende forvaltning. i: Politik som organisation, Stockholm 1997.
- Knudsen T.: Forholdet mellem politikere og embedsmænd i historisk perspektiv. i: Politikere og embedsmænd. 2. udgave, s. 29-48, København 1997.

- Larsen H.: *Britisk Europapolitik*. Udenrigs Vol. 52, no. 1, s. 24-34, København 1997.
- Larsen H.: *British Discourses on Europe: Sovereignty of Parliament, Instrumentality and the Non-Mythical Europe*. i: *Reflective Approaches to European Governance*, s. 109-128, Houndsmills 1997.
- Larsen H.: *Foreign Policy and Discourse Analysis: Britain, France and Europe*. London 1997, 243 s.
- Larsen H.: *Skotte # Englænder*. København 1997. Publikationsart diverse.
- Madsen P.K.: *Activated by Taking Leave? The Danish Paid Leave Arrangements as instruments of activation Policy*. Berlin 1997, 64-74 s. Publikationsart diverse.
- Madsen P.K.: *Den danske storkommune*. *Indsigt, Banker og Sparekassers Ungdomskontakt* 2, s. 2-3, 1997.
- Madsen P.K.: *Employing the Hard-to-Place*. København 1997, 18 s.
- Madsen P.K.: *Trædesten og arbejdsmarkedspolitik – behov for et nyt kort over arbejdsmarkedet*. *ArbejdsMarkedsPolitisk Agenda* 29. maj, s. 7-8, København 1997.
- Madsen P.K.: *Integration på arbejdsmarkedet – teoretiske, empiriske og arbejdsmarkedspolitiske synsvinkler på integration på arbejdsmarkedet*. i: *Social integration*, s. 73-113, København 1997.
- Madsen P.K.: *Denmark*. *Employment observatory SYSDÉM Trends* 28, Summer, s. 15-20, 1997.
- Madsen P.K.: *Lifelong Learning and Paid Leave Arrangements: Some General Arguments and an Illustration Using the Danish Experience in the 1990s*. i: *Creativity, Innovation and Job Creation*, s. 113-129, Paris 1997.
- Madsen P.K., Loftager J.: *Denmark*. i: *The New Politics of Unemployment*, s. 123-145, London 1997.
- Nexø Jensen H.: *Offentlige organisationer mellem tradition og fornyelse*. København 1997, 211 s.
- Nexø Jensen H.: *Feminiseringen af centraladministrationen? Spis lige brød til – om kønsfordelingen blandt departementernes akademikere*. *Nordisk Administrativt Tidsskrift* Vol. 78, no. 1, s. 16-31, 1997.
- Nexø Jensen H.: *Det forskningspolitiske system – en kønsprofilerende beskrivelse af organisering, regler, økonomi og personale inden for forskning og uddannelse*. København 1997.
- Nexø Jensen H.: *Opposition ved Vicki Johanson's doktorforsvar "Vem gør vad, när och var? omsorgens organiseringsformer i kommunerna och kvinnor och mäns omsorgsarbetsdelning"*. *Statsvetenskaplig Tidsskrift* Vol. 100, no. 3, s. 371-378, 1997.
- Nielsen H.J.: *Dealignment and Critical Elections*. 1997, 23 s. Publikationsart diverse.
- Pedersen O.K., Pedersen D.: *Den politiske beslutningsstruktur i Danmark – fagbevægelsens rolle og muligheder*. København 1997, 32 s.
- Pedersen O.K.: *Tiden efter efterkrigstiden – udfordringer for den politiske videnskab*. København 1997, 20 s.
- Pedersen O.K., Jacobsson B., Lægred P.: *Forvaltningspolitik, Europeisering og historiske bindinger*. Bergen 1997, 24 s.
- Rasmussen M.V.: *The Peace of war. How war has changed the Deep structure of International Society*. København 1997, 26 s.
- Rasmussen M.V.: *Krigens Fred*. København 1997, 129 s. Publikationsart diverse.
- Sauerberg S.: *Ethnic Conflict Resolution in Scandinavia – recent developments*. Krakow 1997. Publikationsart diverse.
- Thomsen K.: *Thinking European Integration and Globalization*. København 1997, 24 s.
- Topp N.: *Unemployment in Denmark in the 1930s*. *Scandinavian Economic History Review* 2, s. 131-141, 1997.
- Wivel A.: *Neorealism, Identity and Integration*. København 1997, 22 s.
- Wivel A.: *Neorealist Theory and the Study of European Political Integration*. København 1997, 60 s.

Antropologi

Institut for Antropologi

Generelt:

Instituttet beskæftiger sig med kultur- og samfundsforhold i hele verden. Virksomheden er baseret på det etnografiske feltarbejde, der også indgår som en integreret del i hovedparten af de ph.d.-projekter, der er knyttet til instituttet. Fra tidligere at have fokuseret primært på ekstra-europæiske samfund, er den antropologiske grundforskning nu i lige så høj grad baseret på materiale fra Danmark og det øvrige Europa.

Forskning:

Instituttets forskere arbejder både med udviklingen af teoretisk antropologi og med etablering af et udgangspunkt for en anvendt antropologi. I instituttets langtidspan indgår fire prioritetsområder, som nyder særlig bevågenhed i såvel forskning som undervisning.

Instituttets forskning bliver præsenteret ved internationale konferencer og seminarer. Men instituttet lægger også vægt på, at der skabes et levende forskningsmiljø, hvor den enkelte forskers arbejde bliver fremlagt og diskuteret ved interne seminarer. Der blev i januar afholdt en 2-dages konference for alle lærere og forskere ved instituttet. Konferencen havde tre hovedemner: "multikulturalisme", "natur og kultur" og "modellers relevans for antropologien". Der blev afholdt 10 forskningsseminarer hvert semester, hovedsagelig med oplæg fra lærere og forskere fra instituttet.

Instituttet var også i 1997 hjemsted for 3 større forskningsprogrammer: The Tororo Community Health Project i Uganda, et ENRECA samarbejde støttet af DANIDA, under ledelse af Susan Reynolds Whyte; "Structuring Diversity – Danish Responses to Emerging Multiculturalism", støttet af Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd, under ledelse af Peter Hervik; "Nordiske Komparative Studier om Midlertidigt Ophold for Bosniske Flygtninge i et Repatrieringsperspektiv", støttet af Indenrigsministeriet, under ledelse af Jonathan Schwartz.

"Børneantropologisk Netværk" blev etableret ved instituttet i 1997 og arrangerede med støtte fra Humanistisk Forskningsråd følgende workshops: "Den forskningsmæssige interesse for børn"; "Sociologisk barndomsforskning og antropologisk børneforskning"; Children's participation and empowerment in applied research and so-

cial work – cases from Nepal"; Participatory action research with urban children"; "Learning processes: Exchanges between anthropology and psychology" (i samarbejde med Danmarks Pædagogiske Institut); "Children in situations of instability. Family, livelihood and mobility in third world countries" (i samarbejde med Center for Udviklingsforskning).

Personale:

I 1997 blev Vibeke Steffen ansat som lektor med særligt henblik på medicinsk antropologi; Inger Sjørlev blev ansat som lektor med særligt henblik på Latin Amerika; Hanne Veber, Ole Bruun og Birgitte Refslund Sørensen blev ansat som lektorvikarer. Lektor Ida Nicolaisen fratrådte sin stilling. Docent dr.phil. Niels Fock tog sin afsked på grund af alder efter 30 års ansættelse på instituttet. Han holdt den 9. oktober 1997 afskedsforelæsning over emnet "En antropologs tanker om grænsen mellem det offentlige og det private". Asta Olesen havde fortsat orlov for at varetage en stilling som Programme Manager på Flygtningehjælpens DA-CAAR-projekt i Pakistan. Lektor Jonathan Schwartz modtog Harald Prisen, universitetets pris for årets bedste underviser.

Andet:

Instituttet var vært for den 4. årlige Summer School in Social Anthropology (april-juni), med bidrag fra gæstelærere fra 9 europæiske universiteter.

Der blev i årets løb oprettet en hjemmeside på internettet: <http://www.anthro.ku.dk/>

Forskning:

Det interkulturelle samfund

Den moderne verden er præget af komplekse kulturprocesser, der sker dels i forbindelse med befolkningsbevægelser, f.eks. migration eller flugt, dels i sammenhæng med de mangeartede kulturelle påvirkninger, der tilflyder det enkelte menneske, f.eks. via medier. Verden består således af dynamiske sociale felter, hvor forskellige former for erfaring og begrebsliggørelse stadigt konfronteres gennem handlende, interagerende og fortolkende sociale aktører. Dette studeres særligt gennem kvalitative undersøgelser af disse sociale aktørers positionering og identitetsdannelse i relation til disse komplekse forhold.

Projekter:

"Statsmagt og geomantik (fengshui) i Kina" (Ole Bruun).

"Indian Art Worlds in Contention – A Study of

eastern Contended Fields of Specific Indian Art Worlds” (Helle Bundgaard).

“Muslim, Woman and Intellectual. Women’s Islamic Activism in Fes, Morocco” (Connie Carøe Christiansen).

“Daglige praksisser i eksil. Om bosniske flytningens identitetsdannelse i eksil i Danmark under påvirkning af særlovene” (Gitte Engholm).

“Teoretisk projekt om kaos-teoriens applicering på sociale forhold” (Niels Fock).

“The Transition from War to Peace in Teso, Eastern Uganda” (Peter Henriques).

“Structuring Diversity – Danish Responses to Emerging Multiculturalism” (Peter Hervik).

“A Market out of Place? Remaking Economic, Social and Symbolic Boundaries in Post-Communist Lithuania” (Pernille Hohnen).

“Sophiehaveprojektet: Udviklings- og forskningsprojekt om samspillet mellem beboere i et socialt boligområde og den kommunale forvaltning (Heidi Jensen).

“Det tilslørede selv: Selvpfattelse og samfundsdeltagelse blandt islamiske unge kvinder i Tyrkiet og Danmark” (Lotte Bøggild Mortensen).

“En etnografisk undersøgelse af globale vestindiske familienetværker på baggrund af livshistorieinterviews”, “Kulturelle konstruktioner af historisk bevidsthed og identitet på St. Jan, Vestindien” (Karen Fog Olwig).

“Viden, magt og integration”, “Videofilm, diaspora og kulturel kompleksitet” (Ann-Belinda S. Preis).

“Civil Wars and Indian Identities in El Salvador” (Henrik Rønsbo).

“Nordiske komparative studier om midlertidigt ophold for bosniske flytninge i et Repatrieringsperspektiv”, “Ethnic Conflict and Civil Society in the Republic of Macedonia” (Jonathan Schwartz).

“Talens magt og afmagt. Politisk repræsentation blandt Guarani i Brasilien” (Dorthe Nyland Sørensen).

“Chiefly Practices. The Social Organization of Ashéninka Activism in the Upper Amazon” (Hanne Veber).

“Kontinuitet og forandring i den materielle kultur på Nias i Indonesien set i lyset af tværkulturel kontakt” (Bente Wolff).

Lokal og global udvikling

Den stadigt ulige fordeling af ressourcer mellem Nord og Syd udgør et af verdens mest presserende problemer. Inden for antropologien har lokal og global udvikling i nord-syd-perspektiv længe udgjort et centralt forskningsområde. Der foretages kritiske studier af de begreber og antagelser, der ligger i de udviklingsmodeller, der er skabt hovedsagelig i Nord, og selve dikotomien Nord-Syd,

også en Nord-konstruktion, problematiseres ligeledes. “Syd” udgør et komplekst og differentieret socialt, økonomisk og politisk felt, der ikke kan subsummeres under én samlet, udifferentieret kategori.

Projekter:

“Social Reproduction, Structures and Practices in an Egyptian Village” (Kirsten Bach).

“Edifying Islamism. The Case of Morocco” (Connie Carøe Christiansen).

“Coping with Complexity: Aspects of Owambo Identity in Namibia” (Dorte Ulrik Petersen).

“Tradition and Change: Gender, Land Tenure and Inheritance Rights among the Baganda” (Abby Sebina-Zziwa).

“Food Trade in Transition – A Case Study from Busoga, Uganda” (Pernille Sørensen).

“Ulandsforskningens etiske problemstillinger” (George Ulrich).

“Uddannelsesforhold blandt urbane squatterfamilier i Kathmandu – en analyse af den kulturelle og sociale betydning af formel skoling i Nepal” (Karen Valentin).

“Begravelsesdokumenter som basis for landsbystyret demografi i Tororo District, Uganda” (med Jackson Pabire Higenyi, Makerere University), “Kulturel viden og lokal praksis i traditionel fjerkræbrug i Tanzania og Nicaragua” (med Grete Brørholt og Per Odgaard) (Michael Whyte).

Sundhed og medicinsk praksis

Sundhedsforhold globale såvel som lokale er i dag mere komplicerede og sammensatte end nogensinde, bl.a. på grund af de massive påvirkninger, der foregår i den moderne, globaliserede verden. De vestlige landes farmaceutika og biomedicinske behandlingsformer har således fået voksende betydning i den tredje og fjerde verden. Samtidig er alternative behandlingsformer, ofte med rod i ikke-vestlig kultur, blevet mere og mere udbredt i den vestlige verden. Stærkt inspireret af humanistiske tilgange er antropologien i en god position til at undersøge disse ændringsprocesser som sociale såvel som kulturelle fænomener.

Projekter:

“Surgical Intervention and Reproductive Health in Brazil” (Anne Line Dalsgaard).

“Youth, Sexuality and Social Change in a Vietnamese City” (Tine Gammeltoft).

“Den psykologiske, sociale og kulturelle forståelse af angst, depression og smerte i befolkning og sundhedsvæsen”, delprojekt: “Kommunikation og kultur” (Hanne Jessen Busch).

“Maternal Education and Child Health in Samia Bugwe” (Anne R. Katahoire).

“Sundhedskommunikation blandt iteso børn i Uganda” (Lotte Meinert).

“Børnesundhed blandt Jop’Adholaerne i det sydøstlige Uganda. Fortolkning af symptomer og brug af biomedicin i en lokal kontekst” (Hanne Overgaard Mogensen).

“Children and Health Communication in a Community in Western Kenya” (Onyango Ouma).

“Local Discourses on Health and Illness in a Development Context. A Study of Local Perceptions of Illness Transmission among Bissa in Burkina Faso” (Helle Samuelsen).

“Alkoholisme: En sammenligning af behandlingsmetoder og afhængighedsbegreber i dansk misbrugsbehandling”, “Den psykologiske, sociale og kulturelle forståelse af angst, depression og smerte i befolkning og sundhedsvæsen” (Vibeke Steffen).

“Community and Health System in Uganda: A Longitudinal Study of Interaction and Change”, “Materia Medica: Cultural Perspectives” (Susan Whyte).

Social erfaring og kulturel viden

Centralt for dette felt er spørgsmålet om, hvordan perception er forbundet med handlen: Hvordan mennesker opfatter verden, handler i den, og gennem deres handlen medvirker til at ændre både verden og deres erfaring af den. Dette satsningsområde undersøger således forholdet mellem sprog, bevidsthed og kultur og forholdet mellem implicit viden og ubevidste motiver til handlen – herunder den implicitte erkendelse af magtforhold. Feltet, som grundlæggende handler om en teori om viden, rejser fundamentale metodiske og teoretiske problemstillinger.

Projekter:

“Børn, idræt og identitet på et hjørne af Vesterbro” (Sally Anderson).

“At blive sig selv. En antropologisk analyse af adopteredes og barnløse mødres fortællinger om slægtskab” (Ing-Britt Christiansen).

“Cañar-indianernes omverdensopfattelse: Betydningen af kunstvanding som model for den fremherskende dualistiske klassifikation” (Niels Fock).

“Barndom og børnedomme – En antropologisk analyse af forholdet mellem kulturelle opvækstbetingelser og kognitiv udvikling” (Eva Gulløv).

“Staging the Invisible. The Construction of Loma Religious Knowledge and Political Culture” (Christian K. Højbjerg).

“Den religiøse interesse. Et antropologisk forskningsprojekt om folkereligiøsitet i Danmark” (Cecilie Rubow).

“Grønlandsk identitet og identitetspolitik med

særlig fokus på fænomenet ‘halve grønlandere’; “Materiel kultur med særlig fokus på de forskellige kultur- og identitetsopfattelser der udtrykkes i debatten om den grønlandske nationaldragt”, “Vold mod kvinder i Grønland med særlig fokus på lokale forståelser af vold og disses betydning for den voldelige praksis” (Bo Wagner Sørensen).

“Ashéninkaiite Paayeeni Queshiqui – Ashéninka, Gran Pajonal” (i samarbejde med mag.scient. Søren Hvalkof) (Hanne Veber).

“Ethnography of Culture and Practice in Eastern Uganda” (Susan Whyte).

Miljø og samfund

De globale miljøforholds påtrængende karakter har medført et ønske om at skabe en større forskningsindsats inden for dette felt. Gennem regionalt baserede og komparative studier undersøges samspillet mellem naturopfattelser og de måder, hvorpå omgivelsernes fysiske ressourcer udnyttes lokalt, regionalt og endda globalt. Målet er at skabe større forståelse for miljøaspekter ikke blot i forhold til udviklingsproblematikken, men også som et bærende element i den sociale og politiske diskurs i den moderne verden.

Projekter:

“Solid Waste as a Contended Political Field in Urban Madras” (Helle Bundgaard).

“Naturopfattelse og naturbevarelse i tomasamfundet: En undersøgelse af miljøbeskyttende potentialer i et vestafrikansk lokalsamfunds klassifikation og udnyttelse af de naturlige ressourcer” (Christian K. Højbjerg).

“Totemistisk praksis på Rossel Island, Papua New Guinea” (John Liep).

“Natur, kultur og nation. Natursyn og nationalisme i Litauen” (Åke Norborg).

“En komparativ undersøgelse af nationalparker og familiejord med henblik på at afdække betydningen af ‘commons’ i moderne samfund” (Karen Fog Olwig).

“Fødevarerikkerhed i Tororo District, Uganda” (Michael Whyte).

Andet

Projekter:

“Teatrets Antropologi – et studium af Shakespeares teater, med særligt henblik på en forståelse af forholdet mellem sprog, handling og motivation” (Kirsten Hastrup).

“Realistisk antropologi. En undersøgelse af metaforiseringen af naturelementer i det danske udvandrersamfund i Argentina med henblik på at

sondere ikke-konventionelle, objektive forholds indvirken på de kulturelle konstruktioner" (Finn Kjær Jensen).

"Udveksling, social og kulturel reproduktion i Melanesien – delprojekt vedrørende Bird's Head og Sepikregionerne" (John Liep).

"Slægtskab og forplantningsteknologi i Danmark. En antropologisk undersøgelse af de individuelle, sociale og kulturelle implikationer af den ny forplantningsteknologi" (Tine Tjørnhøj-Thomsen).

Kongresser:

Hanne Jessen Busch: "Smerte: Erfaring og kommunikation", Natur og kultur (København); "Metaphor as a Tool in Doctor-Patient Dialogues on Diagnosis and Disease" (Göteborg).

Connie Carøe Christiansen: "Worlds and Visions. Perspectives on the Middle East Today", The Network of Middle Eastern Research in Denmark, (Aarhus Universitet); "Applying Islam Objectification and Self in Women's Islamic Activism," Educating the Muslim Woman (Århus).

Ing-Britt Christiansen: "I Wish I Look Like Mum", Den 3. Nordiska forskarkonferensen om adoption, (Åbo); "Metaphors in Adoptive Kinship. How Physical or Mental Resemblances Construct Notions of Adoptive Kinship," Family Workshop (Institut for Antropologi, København).

Anne Line Dalsgaard: "O Modelo Europeu e a Fala das Mulheres"; "Parto Humanizado" I. Seminário Estadual (Recife, Pernambuco).

Niels Fock: "Landscape and Mindscape Borders of Ecuadorian Canaris"; Den 49. Internationale Amerikanistkongres (Quito).

Tine Gammeltoft: "Faithful, Heroic, Resourceful. Changing Images of Women in Vietnam"; The 3rd Euroviet Conference: Vietnamese Society in Transition: Continuity or Change? (University of Amsterdam); "Human Rights in Vietnam: Exploring Tensions and Ambiguities" med Rolf Hernø; Workshop on Human Rights and Asian Values (Det Danske Center for Menneskerettigheder); "Grænser for etik i praksis. Om politik, etik og epistemologi i studier af befolkningskontrol i Vietnam", Dansk Etnografisk Forenings Årsmøde. Nationalmuseet (København).

Cathrine Hasse: "The Tacit Curriculum – Learning to be a Natural Scientist through Self-Similarity in Local Spaces of Knowledge"; Meeting of the Society of Social Studies of Science (4S) (Tucson, Arizona); "Learning to Pattern Scientific Ideals: Male and Female Dissimilarities"; Justification and Enrolment Problems in Education Involving Mathematics og Physics (IMFUFA, RUC); "Kampen om computeren. Idealer, køn og kropserfaring i et praksisfællesskab", Et nordisk per-

spektiv på køn og akademi (København), "Anthropology and Learning Processes: Past Experience, Present Learning", Learning Processes: Exchange in the Meeting between Anthropology and Psychology (DPI København).

Kirsten Hastrup: "All the World's a Stage'. Anthropology and Theatres of Action", Performing Spaces (Sussex, England); "Multiple Agency. The Emplotment of Life Histories", Structuring Diversity. European Responses to Emerging Multiculturalism (København).

Peter Hervik: "Narrations of Shifting Maya Identities" og "Dilemmas in Reasoning about Multicultural Diversity in Danish Schools" (paper med Louise V. Johansen), American Anthropological Association, 96th Annual Meeting (Washington); On the Limits of Tolerance of Danish News Paper, Structuring Diversity (København); Closing Conference of the Year Against Racism (Luxembourg).

Pernille Hohnen: "Why is Market Trading Shameful? A Discussion of Changing Economic and Social Boundaries in Post-Communist Lithuania", The Second Nordic Conference on the Anthropology of Post Communism (Bergen).

Christian Kordt Højbjerg: "Religion and Development", Center for Development Research (København); "Old Wine on New Bottles? The Resurgence, Revitalization, and Recrudescence of Religion"; "Religion and Politics in Africa and the Islamic World"; "Loma Political Culture: The Co-Presence of Centrifugal and Centripetal Forces" (Tune Landboskole).

Heidi Jensen: "Delivering Empowerment? Paradoxes and Possibilities of Development Research in a Danish Context", Anvendt antropologi (København).

Anne R. Katahoire: "Communication in Primary Clinical Care: Problems and Prospects in Eastern Uganda", Meeting of Social Science and Medicine (Zimbabwe, Afrika).

John Liep: "Connubia in the Making: A Comparative View on the *Kain Timur* Complex", Perspectives on the Bird's Head of Irian Jaya, (Leiden, the Netherlands).

Hanne Overgaard Mogensen: "False Teeth and Real Suffering: Child Care and Child Survival in Eastern Uganda", Nordic Network in Health Anthropology.

Karen Fog Olwig: "The Social Construction of Childhood and Family: West Indian Perspectives", Advanced Seminars on Childhood and Social Theory (Keele University, England); "Narratives of Belonging: Life Stories in Caribbean Family Networks", International Workshop on Narrating Mobility, Boundaries and Citizenship (Magleås, Danmark); "Nation, Color and Community in

Family Networks of West Indian Background”, International Seminar on Personal Identity and National Identity: Time and Space (Oslo).

Onyango Ouma: “Health Workers for Change: The Kenyan Country Study”, World Health Organization Meeting on Health Workers for Change (Johannesburg, South Africa).

Cecilie Rubow: “Den religiøse interesse”, Modern Times. Modern Rituals? (Aarhus); “Ways of Believing”, IAHR Regional Symposium. Methodology of the Study of Religion (Turku, Finland).

Henrik Rønsbo: “What Movement – What Being? An Analysis of a Narrative from the Salvadoran Civil War”, International Workshop on Narrating Mobility, Boundary and Citizenship – New Conceptual and Methodological Approaches (Magleås, Danmark).

Jonathan Schwartz: “Ethnic Conflict and Civil Society in the Republic of Macedonia”, The Anthropology of East Europe: Post – Communist Societies (Bergen); “Temporary Protection of Refugees” (Sussex); “Det Bosniske Projekt” (København); “Det Bosniske Projekt. On the Project’s Conclusions” (Stockholm).

Abby Sebina-Zziwa: “The Implications of Funeral Rites for Women’s Rights to Land in Central Uganda”, African Studies Association Annual Meeting (Columbus, Ohio).

Vibeke Steffen: “Life Stories and Shared Experience”, Nordisk Workshop i Hälsoantropologi (Göteborg).

Bo Wagner Sørensen: “Between Two Cultures? Notes on ‘Halfies’, Culture and Identity”, Constructing Identities: Socio-Cultural Dynamics in Circumpolar Cultures (Leiden, The Netherlands); “Explanations and Interventions: The Politics of Confronting Male Violence”, Analysing Gender Culture and Gender Division of Power in European Regions (Dublin, Ireland); “Violence and Gender Identity: Anthropological Perspectives”, Second Interdisciplinary Meeting of the European Network on Family Conflict and Domestic Violence (Loccum, Germany).

Birgitte Refslund Sørensen: “Internally Displaced Persons”, Self Help Groups among Internally Displaced Persons (Oslo); “Peace Security and Health”, Responding to Women’s and Children’s Health in Conflict and Post-Conflict Situations (Göteborg).

Tine Tjørnhøj-Thomsen: “Slægtskab og forplantningsteknologi i Danmark”, Etnografisk Forenings Årsmøde, Grænser for Etik (København); “Is the Donor a Person? Ambivalences in Thinking about Kinship”, Family Workshop (Institut for Antropologi, København); Beyond Boundaries. Sexuality Across Culture (Amsterdam).

George Ulrich: “Research Ethics in the Context

of Developing Countries”, Faculty Conference, Makerere University (Kampala, Uganda).

Hanne Veber: “Perceptions of Contemporary Amazonian Leadership: Will the ‘Real’ Indian Please stand Up!”, The 96th AAA Annual Meeting (Washington).

Michael Whyte: “Writing Mourners”, African Studies Association Annual Meeting (Columbus, Ohio).

Susan Whyte: “Going Home? Belonging and Burial in the Era of AIDS”, African Studies Association Annual Meeting (Columbus, Ohio); “The Business of Medicines and the Politics of Knowledge”, American Anthropological Association Annual Meeting (Washington); “The Social Life of Pharmaceuticals in Uganda”, Workshop i Hälsoantropologi (Göteborg).

Ansattes gæsteforelæsninger uden for IA:

Sally Anderson, Ålborg Universitet.

Connie Carøe Christiansen, The Nordic Society for Middle Eastern Studies (Lund).

Anne Line Dalsgaard, Universidade Federal de Pernambuco.

Tine Gammeltoft, Institut for Folkesundhedsvidenskab, KU; Amsterdam; Læreranstaltnernes Fælles Ulandskursus, KU.

Cathrine Hasse, Niels Bohr Institutet, KU; Sandbjerg; Moesgaard, Aarhus Universitet.

Kirsten Hastrup, University of Sussex.

Peter Hervik, University of North Carolina.

Pernille Hohnen, Københavns Pædagogiske Seminarium.

Anne R. Katahoire, Aarhus Universitet.

Åke Norborg, Vilnius, Litauen.

Karen Fog Olwig, Stockholm Universitet.

Henrik Rønsbo, Forsvarets Center For Lederskab, Afdelingen for Statskundskab, Svanemøllens Kaserne.

Jonathan Schwartz, Umeå; Moesgård, Aarhus Universitet.

Pernille Sørensen, Handelshøjskolen.

Tine Tjørnhøj-Thomsen, Sociologisk Institut, Københavns Universitet; Musikvidenskabeligt Institut.

George Ulrich, Rhode Island College; Makerere University; RUC.

Susan Whyte, Anthropological/Sociological Centre, University of Amsterdam.

Bente Wolff, University of North Sumatra (Medan, Indonesien).

Formidling:

Sally Anderson: Tale om metakommunikation i interaktionspraksisser i undervisningen (Århus Statsgymnasium); Oplæg om klassepraksis og kulturelle implicitter (Den Sociale Højskole).

Helle Bundgaard: "Halina Zealey", den indiske stat og genoplivningen af en malertradition", *Jordens Folk*, vol. 32, no. 1. "Skabelsen af et kunst-håndværkslandsby"; *Mellemfolkeligt Samvirke*.

Ole Bruun: Medarrangør af international konference med titlen "Human Rights and Asian Values" (København).

Tine Gammeltoft: Interview i Danmarks Radios udsendelse "Kontrol med Kvinder"; Interview i *Weekend Avisen*.

Eva Gulløv: "Fællesskab og læring i børnehaven" (Foredrag i Fredensborg børnehaven); "Antropologisk børneforskning" (Børneantropologisk netværk), "Barndommens tid" i BUPL's lokale fagblad, Århus; "Antropologi og pædagogisk praksis" (BUPL konference i Århus og København).

Peter Henrik: Arrangør af international konference "Structuring Diversity, European Responses to Emerging Multiculturalism".

John Liep: Løbende bidrag til Danmarks Nationalleksikon.

Karen Fog Olwig: Danmarks Radio, interview om turisme og den kulturelle konstruktion af sted.

Ann-Belinda S. Preis: Foredrag- og seminarvirksomhed i danske institutioner, der beskæftiger sig med integration af flygtninge og indvandrede. Diverse radio- og avisinterviews om samme emne.

Cecilie Rubow: Foredrag ved stiftsmøder i Fyns og Århus Stift, Kirkefondet samt Pastoralseminariet i København om forholdet mellem teologi og antropologi i studiet af den religiøse situation. Arrangør af konferencen: "Grænser for etik" (Nationalmuseet, København).

Henrik Rønsbo: MS Forberedelseskursus for frivillige. Kønsanalyse og udvikling. MS Mellemamerika gruppe: Køn og Udvikling. Mellemamerika Komiteen: NGO'ernes placering i Mellemamerika.

Jonathan Schwartz: "Macedonian Music and Migration" (Foreningen for Traditionel Musik og Dans), *Mellemfolkeligt Samvirkes Balkan Seminar*, "Identitetsdannelse i Makedonien" (Krogerup Højskole); DIS kursus om Europa. "B. Spinozas etik og æstetik" (Det Jødiske Akademi); Konference om Friluftslivets Betydning, "Om norsk natur og nation" (Vejle fjord).

Vibeke Steffen: Diplomgivende efteruddannelse for stofmisbrugsbehandlere, "Minnesota-modellen" (Den kommunale højskole i Grenå); Dansk Center vedrørende Alkoholisme og andre Afhængigheds sygdomme (DCAA) konference i København om behandling af alkoholisme og stofmisbrug; PsykiatriFondens "psykiatri-uge II", "Minnesota-modellen og Anonyme Alkoholikere" (København).

Bo Wagner Sørensen: Forelæsningsrække om Grønland under "Antropologi/Fremmede kulturer" (Folkeuniversitetet i København); Medarbejder ved "Den Store Danske Encyklopædi" under fagområdet eskimologi.

Birgitte Refslund Sørensen: "Nødhjælp og Kvinder" (MS's Balkangruppe).

George Ulrich: "Grænser for etik" (Dansk Etnografisk Forenings Årsmøde), "The Ethics of Research Involving Children" (WHO, Nairobi), "Identifying Main Ethical Problem Areas Pertaining to Social Science Research in Developing Countries" (SSRC, New York), "Ethiske problemstillinger" (Danske Selskab for Tropemedicin (KULU, Det Danske Center for Menneskerettigheder).

Hanne Veber: Over 20 artikler inkl. et par hovedartikler til *Den Store Danske Encyklopædi*.

Susan Whyte: IMCC kursus om International Sundhed, "Sundhed i et husholdsperspektiv".

Redaktionel virksomhed:

Sally Anderson: Gæsteredaktion, *Tidsskriftet Antropologis* temanummer Børn.

Hanne Jessen Busch: Gæsteredaktion, *Tidsskriftet Antropologi*.

Niels Fock: Medarbejder ved *Den Store Danske Encyklopædi*.

Eva Gulløv: Gæsteredaktion, *Tidsskriftet Antropologis* temanummer Børn.

Kirsten Hastrup: Medlem af editorial boards for *Culture and History*, *Acta Borealia*, *Nordisk Sexologi*.

Peter Hervik: Ansvarshavende redaktør for *Folk-Journal of the Danish Ethnographic Society*.

Heidi Jensen: Gæsteredaktion, *Tidsskriftet Antropologis* temanummer Børn.

Karen Fog Olwig: Medlem af Editorial Board for *Cultural Anthropology* (American Anthropological Association).

Cecilie Rubow: Medlem af redaktionerne ved *Jordens Folk*, *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*.

Henrik Rønsbo: Gæsteredaktion, *Den Ny Verden* 1997, 3.

Jonathan Schwartz: Ansvarshavende redaktør, *Jordens Folk*.

Vibeke Steffen: Gæsteredaktion, *Tidsskriftet Antropologi*.

Bo Wagner Sørensen: Redaktionsmedlem på *Jordens Folk*.

Birgitte Refslund Sørensen: Editorial Board, *Folk-Journal of the Danish Ethnographic Society*.

Karen Valentin: Gæsteredaktion, *Tidsskriftet Antropologis* temanummer Børn.

Hanne Veber: Redaktion, anmeldersektionen, *Tidsskriftet Antropologi*.

Michael Whyte: Redaktion, *Worldviews*.

Susan Whyte: Corresponding editor, *Medical*

Anthropology Quarterly; Editorial board, Anthropology & Medicine; Editorial board, Health Transition Review.

Anden faglig virksomhed:

Sally Anderson: Medlem af styregruppen for "Børneantropologisk Netværk".

Anne Line Dalsgaard: Medl. af bestyrelsen i Antropologforeningen i Danmark.

Tine Gammeltoft: Medlem af styregruppe for Denguefeber projekt (Dansk Vietnamesisk Forening/Rigshospitalet).

Eva Gulløv: Medlem af styringsgruppen for "Børneantropologisk Netværk".

Kirsten Hastrup: Medlem af Bestyrelsen for Det Danske Center for Menneskerettigheder; Medlem af Det Norske Almene Videnskabelige Forskningsråds udvalg til uddeling af Forskningsprisen 1997; Censor ved Aarhus Universitet og RUC.

Peter Hervik: Gæsteforsker ved Department of Anthropology, University of North Carolina, Chapel Hill.

Heidi Jensen: Medlem af styregruppen for "Børneantropologisk netværk".

Karen Fog Olwig: Ph.d.-bedømmelse, Aarhus Universitet; Faglig Koordinator, "Børneantropologisk Netværk".

Cecilie Rubow: Medlem af bestyrelsen i Dansk Etnografisk Forening.

Jonathan Schwartz: Censor, Etnografisk afd. Moesgård; censor Minoritetsstudier, Københavns Universitet, ph.d.-bedømmelse, Aarhus Universitet.

Vibeke Steffen: Medlem af alkoholforskningsprogramudvalg ved Center for Rusmiddelforskning (Aarhus Universitet); Medlem af baggrundsgruppe for projekt om "fysiologiske, psykologiske og kulturelle determinanter af appetit og mæthed" (Forskningsinstitut for Human Ernæring).

Birgitte Refslund Sørensen: Member of the Academic Advisory Board of the Global IDP Survey.

George Ulrich: Draft of Ethical Guidelines for Research Involving Human Subjects in Uganda (Uganda National Council for Science and Technology).

Karen Valentin: Professional Practice in Multi-Disciplinary Research under GAPP (Cambridge University); Medlem af styringsgruppen i "Børneantropologisk Netværk".

Hanne Weber: Bedømmer på forskningsansøgning for den svenske Riksbankens Jubileumsfond.

Michael Whyte: Medlem af Fakultetsrådet og Samarbejdsudvalget ved Det samfundsvidenskabelige Fakultet; ph.d.-bedømmelsesudvalg (Aarhus Universitet og Sveriges Lantbruksuniversitet).

Susan Whyte: Ph.d.-bedømmelsesudvalg (Bru-

nel University); Medlem af Stillingsbedømmelsesudvalg (Universitetet i Bergen); Styrelse: Dansk Bilharziøse Laboratorium; Council on Health Research for Development; Københavns Universitets Koordineringsgruppe vedr. Nord/Syd; DANIDAS Rådgivende Panel vedrørende Forskningsbistand; ENRECA Health Network.

Bente Wolff: Bestyrelsesmedlem af European Society for Oceanists.

Udenlandske gæsteforelæsere i 1997:

Kim Allen, University of North Carolina. Cristina Szanton Blanc, Columbia University. Edward Friedman, University of Wisconsin. Jonathan Friedman, Lunds Universitet. Marianne Gullestad, Bergens Universitet. Dorothy Holland, University of North Carolina. Alf Hornborg, Lunds Universitet. Willy Jansen, University of Nijmegen. Michael Kearney, University of California. Patricia Lather, Ohio State University. Catherine Lutz, University of North Carolina. Kenneth Olwig, Trondheims Universitet. Steven Sampson, Lunds Universitet. Christina Toren, Brunel University. Ruth Wodak, University of Vienna. Heindrich Wyngaard, Cape Town.

Michael Whyte

Stab

VIP: 20,8 årsværk.

TAP: 4,2 årsværk.

VIP:

Anderson, Sally; forskningsass.

Bruun, Ole; lektor.

Bundgaard, Helle; adjunkt.

Busch, Hanne Jessen; forskningsass.

Christiansen, Connie Carøe; ph.d.-studerende.

Christiansen, Ing-Britt J.; ph.d.-studerende.

Dalsgård, Anne Line; ph.d.-studerende.

Engholm, Gitte; ph.d.-studerende.

Fock, Niels Valdemar W; docent.

Gammeltoft, Tine; adjunkt.

Gulløv, Eva; ph.d.-studerende.

Hasager, Ulla; ph.d.-studerende.

Hasse, Cathrine; kand. stip.

Hastrup, Kirsten Blinkenberg; professor.

Henriques, Peter Fini; ph.d.-studerende.

Hervik, Peter; forskningslektor.

Hohnen, Pernille; ph.d.-studerende.

Højbjerg, Christian Kordt; forskningsadjunkt.

Jensen, Finn Kjær; ph.d.-studerende.

Jensen, Heidi; forskningsass.

Jensen, Tina; ph.d.-studerende.

Katahoire, Anne Ruhweza; ph.d.-studerende.

Liep, John Aage; lektor.

Meinert, Lotte; ph.d.-studerende.

- Mogensen, Hanne Overgaard; ph.d.- studerende.
 Mortensen, Lotte Bøggild; forskningsstip.
 Nicolaisen, Ida; lektor.
 Norborg, Åke; lektor.
 Olwig, Karen Fog; lektor.
 Petersen, Inge Dorte Ulrik; ph.d.- studerende.
 Rubow, Cecilie; ph.d.- studerende.
 Rønsbo, Henrik; ph.d.- studerende.
 Samuelson, Helle; ph.d.- studerende.
 Schwartz, Jonathan; lektor.
 Sebina-Zziwa, Abby J. N.; ph.d.- studerende.
 Sjørølev, Inger; lektor.
 Steen, Ann-Belinda; forskningsadj.
 Steffen, Vibeke; lektor.
 Sørensen, Birgitte; lektorvikar.
 Sørensen, Bo Wagner; lektorvikar.
 Sørensen, Dorte Nyland; kand. stip.
 Tjørnhøj-Thomsen, Tine; ph.d.- studerende.
 Ulrich, George; forskningsadj.
 Valentin, Karen; videnskabelig medarb. (ph.d.).
 Veber, Hanne; lektorvikar.
 Whyte, Michael A; lektor.
 Whyte, Susan Reynolds; lektor.
 Wolff, Bente; ph.d.- studerende.
- TAP:*
 Fuchs, Christina; assistent.
 Jensen, Bente; overassistent.
 Pedersen, Henny; overassistent.
 Pedersen, Jørgen; overassistent.
 Purdy, Susanne Gail; korrespondent.
 Starcke, Jan Dupuis; bibliotekar.
- Ph.d.-afhandlinger:*
 Gammeltoft, Tine: Women's Bodies, Women's Worries. Health and Family Planning in a Vietnamese Rural Commune.
- Specialer:*
 Ballin, Anita: Hvorfor skal sra. Maria og sr. Felix lære at læse? En analyse af folkelig deltagelse på alfabetiseringsområdet i Mozambique.
 Boehm, Werner Christian: "Too much democracy" interpretations of a classical western concept among actors of democratization projects in former Soviet Kyrgyzstan.
 Danneskiold-Samsøe, Sofie: Hvor regnbuen ender. Kulturel konstruktion af et lokalt community i det nye Sydafrika.
 Grunnenberg, Kristina: "Det tomme rum?" Midlertidighed, flygtningelandsbyer og bosniske krigsflygtninge i Danmark.
 Iben, Renee Lis: Diskursen om integration af indvandrere i Danmark 1980-1984. En analyse af integrationsdiskurs med fokus på det politiske administrative system og indvandrerforskning.
 Ihle, Annette Haaber: Orm og mænd – en undersøgelse af forholdet mellem Nordghanesiske mænds forebyggelsesstrategier og sundhedsoplysning om udryddelse af guineaorm.
- Jakobsen, Trine Paludan: The gift of education. A study of western education in muslim families in the Gambia.
 Kvaale, Katja Lette: Kultur – opfindelig eller oprindelig? – En analyse af kulturbegrebets møde med oprindelige folk i narrativen om vesten, resten og det moderne syndefald.
 Lindknud, Christian: Empty meeting grounds or contested space? – A study of social interaction under the tourist gaze in Southern France.
 Mortensen, Henriette S: "Ud at rejse". En analyse af ryksæksturisme som kulturelt fænomen.
 Nielsen, Lone Kragh: Magt og maskiner. En antropologisk undersøgelse af positionering, identitet og magt blandt medarbejderne på en dansk virksomhed.
 Nour, Susanne Munch: "Et ben i himlen og et ben i helvede". Et studie af identitet blandt en gruppe unge egyptiske kvinder på et amerikansk universitet i Cairo. Med fokus på deres oplevelser af at være "hverken/eller"...
- Olsen, Maj Brit: Det mangfoldige selv. Et studie af selvopfattelse blandt intellektuelle kvinder i Budapest.
 Stefansson, Anders Holm: Repatrieringens nostalgi. Forestillinger om hjem, hjemland og tilbagevenden blandt bosniske flygtninge i Danmark.
 Sølvhøj, Christel P: Hvor regnbuen ender. Kulturel konstruktion af et lokalt community i det nye Sydafrika.
- Fondsstøtte:*
 Carlsbergfondet:
 – "Dansk Nomadeforskning": Analyse af etnografisk feltmateriale fra Tuareger og Haddad/Kreda folk, kr. 874.659 (1996/97: kr. 269.847) (Ida Nicolaisen) kr. 269.847.
- Danida:
 – Is anybody indigenous in Namibia? A study of ethnohistorical positions, kr. 1.200.922 (1997: kr. 414.837). (Dorte Ulrik Petersen) kr. 414.837.
 – Rejsebevilling: Child Health among the Padhola of Southeastern Uganda, kr. 271.542 (1997: kr. 76.887) (Hanne Overgaard Mogensen) kr. 76.887.
 – Talens magt og afmagt. Politisk repræsentation blandt guaranierne i Brasilien, kr. 1.075.755 (1997: kr. 491.859). (Dorte Nyland Sørensen) kr. 491.859.
 – Ulandsforskningens etiske problemstillinger, kr. 834.219 (1997: kr. 473.790). (George Ulrich) kr. 834.219.

Danida – ENRECA:

- Community and Health System. A Longitudinal Study of Interaction and Change in Uganda, kr. 4.934.000 (1997: 1.300.000). (Mogens Brandt Kristensen, Michael Whyte, Susan R. Whyte) kr. 1.300.000.

Danske Gymnastik- og Idrætesforeninger (DGI):

- Pilotstudie: Børn, idræt og identitet på et hjørne af Vesterbro. (Sally Dean Anderson) kr. 112.270.

Den Medicinske Forskningsenhed, Ringkøbing Amt:

- Den psykologiske, sociale og kulturelle forståelse af angst, depression og smerte, kr. 580.000 (1997: kr. 205.000). (Hanne Jessen Busch) kr. 205.000.

EF:

- Drug use in Uganda (Susan Reynolds Whyte) kr. 67.879.

ERASMUS:

- Supervision of students (John Aage Liep) kr. 0.

EU:

- Afholdelse af international konference: Structuring Diversity – European Responses to Emerging Multiculturalism. Bogudgivelse. (Peter Hervik) kr. 57.830.

Forskningsrådene:

- Kønsbarrierer for "Den gode naturvidenskabsmand M/K", kr. 1.331.235 (1997: kr. 570.979). (Cathrine Hasse) kr. 570.979.

Grundforskningspuljen:

- Konferencer, bogudgivelser: Komplekse kulturprocesser. (Kirsten Hastrup, John Liep, Karen Fog Olwig) kr. 1.300.000.

Idrættens Forskningsråd:

- Pilotstudie: Børn, idræt og identitet på et hjørne af Vesterbro. (Sally Dean Anderson) kr. 75.000.

Indenrigsministeriet:

- Afholdelse af international konference: Structuring Diversity – European Responses to Emerging Multiculturalism. Bogudgivelse. (Peter Hervik) kr. 25.000.
- Nordisk komparativt studie om midlertidigt ophold for flygtninge. (Ann-Belinda Steen Preis, Peter Hervik, Jonathan Schwartz) kr. 1.800.000.

- Viden, magt og integration, kr. 126.400 (1997: kr. 30.182) (Ann-Belinda Steen Preis) kr. 30.182.

Rektorkollegiet:

- Opholdsudgifter gæstestuderende (Institullederen) kr. 38.800.

Rådet for Ulandsforskning:

- Livelihood, identity and organisation. Frikøb, kr. 388.667 (1997: kr. 58.441) (Karen Fog Olwig) kr. 58.441.
- Rejsebevilling: Surgical Intervention an Reproductive Health in Brazil kr. 1.443.126, (1997: kr. 617.212). (Anne Line Dalsgård) kr. 617.212.

Sophiehaveprojektet, Hillerød:

- Driftsudgifter: Antropologisk følgeforskning af Sophiehaveprojektet, kr. 60.000 (1997: kr. 30.000). (Heidi Jensen) kr. 30.000.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Børneantropologisk Netværk, kr. 100.000 (1997: kr. 41.660). (Karen Fog Olwig) kr. 41.660.
- Den religiøse interesse. Folkereligiøsitet i Danmark, kr. 1.173.256 (1997: kr. 418.047). (Cecilie Rubow) kr. 418.047.
- Kulturmøde – Mellemøsten. Køn og islamisme i Algeriet, kr. 904.560 (1997: kr. 187.704). (Connie Carøe Christiansen) kr. 187.704.
- Privatøkonomi og sorte penge. Erhvervskultur i Litauen efter kommunismen, kr. 838.361 (1997: kr. 103.577). (Pernille Hohnen) kr. 103.577.
- Rejsebevilling: Re-afrikanisering afrobrasiliansk religion i sydøstbrasilien, kr. 114.434 (1997: kr. 53.197). (Tina Gudrun Jensen) kr. 53.197.
- Selvpfattelse og Samfundsdeltagelse blandt islamiske kvinder, kr. 999.963 (1997: kr. 431.990) (Lotte Bøggild Mortensen) kr. 431.990.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

- Structuring Diversity – Danish responses to Emerging Multiculturalism, kr. 1.234.970 (1997: kr. 377.436). (Peter Hervik) kr. 377.436.
- Videofilm, diaspora og kulturel kompleksitet blandt tamilske flygtninge i Paris. (Ann-Belinda Steen Preis) kr. 80.000.

Publikationer:

- Bruun O.: Household Sedentarization Reversed: Pastoral nomadism flourishing on the Mongolian Steppes. *Folk- Journal of the Danish Ethnographic Society* 38, s. 83-105, København 1996.
- Bundgaard H.: Halina Zealey, den indiske stat og genoplivningen af en malertradition. *Jordens*

- Folk (Materiel kultur) 1, 32. årgang, s. 42-47, København 1997.
- Bundgaard H.: Book Review: Public Faces Private Voices. Community and Individuality in South India. London: University of California Press, 1994. Folk – Journal of the Danish Ethnographic society Vol. 38, s. 153-157, Copenhagen 1996.
- Bundgaard H.: Handicraft Awards and their changing Significance. A Case Study from Orissa, India. Folk Journal of the Danish Ethnographic Society Vol. 38, s. 107-124, Copenhagen 1996.
- Busch H.J.: En dialogisk fortælling om diagnose og død. i: Tværvideenskabelige perspektiver på sundhed og sygdom, s. 9-41, København 1997.
- Busch H.J.: Kampen om kontrol i samspillet mellem patienter og professionelle. i: Komplekst og varieret. En antologi om svensk-dansk psykosocial onkologi, s. 140-160, Lund 1997.
- Busch H.J.: Metaforers kraft i samtaler om diagnose, sygdom og død. i: Metaforer i kultur og samfund, s. 17-45, København 1997.
- Christiansen C.C., Rasmussen L.K.: The Muslim Woman – A Battlefield. i: Contrasts and Solutions in the Middle East, s. 82-94, Aarhus 1997.
- Christiansen C.C.: Fortællinger om sløret. Nyt Forum, Tidsskrift for køn & kultur 4, 1997.
- Christiansen I.J.: "Børn og mødre, der aldrig bliver voksne". Jordens Folk 2, 32. årgang, s. 7-12, København 1997.
- Gammeltoft T.: Women's Bodies, Women's worries. Health and family planning in a vietnamese rural commune. København 1997, 273 s.
- Gammeltoft T.: Side Effects of the iud in the Political context of Family Planning in Vietnam. i: Proceedings from the Zimbabwe networking workshop, s. 71-82, Amsterdam 1996.
- Hasse C.: Roy D'Andrade: The Development of Cognitive Anthropology. Folk-Journal of the Danish Ethnographic Society 38, s. 143-147, 1996.
- Hastrup K., Olwig K.F.: Siting Culture. The Shifting Anthropological Object. London 1996, 319 s.
- Hastrup K., Olwig K.F.: "Introduction". i: Siting Culture. The Shifting Anthropological Object, s. 1-14, London 1996.
- Hastrup K.: "Theatrum Mundi. The Making of Theatre and History". i: The Performers' Village, s. 168-182, København 1996.
- Hastrup K.: The Performers' Village. Times, Theories and Techniques at ISTA. København 1996, 250 s.
- Hastrup K.: Den Nordiske Verden. Tokyo 1996, 800 s.
- Hastrup K., Hannevik A.: Komparativ Kulturforskning. En evaluering af HSFR's satsningsprogram. Stockholm 1996, 77 s.
- Hastrup K.: The Performers' Village: An Ethnographic Introduction. i: The Performers' Village, s. 9-17, København 1996.
- Hastrup K.: In The Raven's Eye: Reflections on Cross-cultural dialogue. i: The Performers' Village, s. 140-148, København 1996.
- Hastrup K.: Verkörpertes Wissen. Flamboyant: Schriften zum Theater 3, 1996, s. 51-62, Berlin 1996.
- Hastrup K.: Presenting the Past. Reflections on Myth and History. The Open Page 1, 1996, s. 30-37, Cardiff 1996.
- Hastrup K.: Anthropological Theory as Practice. Social Anthropology Vol. 4, 1996, s. 75-81, Cambridge 1996.
- Hastrup K.: Det Hellige og Det Sublime: Fra erfaring til tekst. Religionsvidenskabeligt Tidsskrift 29, 1996, s. 3-20, Århus 1996.
- Hastrup K.: Uchronia and the two histories of Iceland. i: Strangers in the Arctic, s. 36-49, Helsinki 1996.
- Hastrup K.: Det Antropologiske Projekt. i: Kunskapsmål, teori, empiri, s. 143-158, Uppsala 1996.
- Hastrup K.: The Dynamics of Anthropological Theory. Cultural Dynamics Vol. 9 (3) – 1997, s. 351-371, London 1997.
- Hastrup K.: Teatrets Rum. En Analyse af Scenen i Shakespeare's Teater. Tidsskriftet Antropologi 35-36, s. 75-88, København 1997.
- Hervik P.B.: Personal Space. The management of diversity in North Carolina schools. Folk-Journal of the Danish Ethnographic Society Vol. 39, s. 45-56, København 1997.
- Højbjerg C.K.: Conceptualizing Loma Political Culture. 1997, 95-130 s.
- Højbjerg C.K.: Orden i klassifikationen. Om repræsentationen og udbredelsen af religiøs viden. Tidsskriftet Antropologi 35/36, s. 121-135, København 1997.
- Højbjerg C.K.: Gamle veje til nye mål. Hemmelige selskaber og politisk udvikling i Vestafrika. Den Ny Verden 1, 1997, s. 46-61, København 1997.
- Højbjerg C.K.: Religiøse ideers robusthed. Humaniora 1, 11. årgang, s. 15-19, København 1997.
- Jensen H.: Book Review of Judith Okely: Own or Other Culture. Routledge. Folk-Journal of the Danish Ethnographic Society Vol. 38, s. 157-161, København 1996.
- Jensen H.: Book Review of Vered Amit-Talai & Caroline Knowles (eds): Re-situating Identities: The Politics of Race, Ethnicity and Culture. Broadview Press. Folk – Journal of the Danish Ethnographic Society Vol. 38, s. 135-139, København 1996.
- Jensen T.: Boganmeldelse: Inger Sjørsløv: Guderne rum. CHAOS 27, s. 166-168, København 1997.

- Liep J.: Adskilt, forbundet, forenet: Totemistisk praksis på Rossel Island. Tidsskriftet Antropologi 35-36, s. 159-70, København 1997.
- Liep J.: Luftbåren kula: Danske feltornitologers tilegnelse af fugle. Tidsskriftet Antropologi 33, s. 5-19, København 1996.
- Mogensen H.O.: En alternativ version af historien om AIDS i Afrika. AIDS oplysning og AIDS forskning i det sydlige Zambia. Tidsskriftet Antropologi 34, s. 17-27, København 1996.
- Mogensen H.O.: The narrative of AIDS among the Tonga of Zambia. *Social Science & Medicine* 44 (4), s. 431-439, Exeter, England 1996.
- Nicolaisen J., Nicolaisen I.: The Pastoral Tuareg. Ecology, culture and society. Danmark, Storbritannien, USA 1997, 880 s.
- Olwig K.F.: Culture Sites: Sustaining a home in a deterritorialized world. i: *Siting Culture. The Shifting Anthropological Object*, Karen Fog Olwig, Kirsten Hastrup, s. 17-38, London 1997.
- Olwig K.F., Hastrup K.: *Siting Culture. The Shifting Anthropological Object*. London 1997, 319 s.
- Olwig K.F.: Review of Raymond T. Smith: *The Matrifocal Family*. London: Routledge, 1996. *Ethnos* 1-2, s. 152-153, Stockholm 1997.
- Olwig K.F.: Stedet som kulturel konstruktion: Vestindiske og danske perspektiver. i: *Det nasjonale i det lokale, det lokale i det nasjonale*, s. 83-99, Oslo 1997.
- Olwig K.F.: Toward a Reconceptualization of Migration and Transnationalism. i: *Livelihood, Identity and Instability*, s. 113-128, Copenhagen 1997.
- Olwig K.F.: Male plants, sex-differential geographic distribution and reproduction in the moss *Cyrtomnium hymenophylloide*. *American Journal of Botany* 84 (6), s. 20, 1997.
- Reenberg A., Laursen B.P.: Determinants for land use strategies in a Sahelian agro- ekosystem – Anthropological and ecological geographical aspects of natural resource management. *Agricultural Systems* 53, s. 209-229, England 1997.
- Rubow C., Stange J.: Sprogets kirkegård. *Kritisk Forum for Praktisk Teologi* 69, s. 5, København 1997.
- Rubow C.: Den sammenlignende teologis spøgelse. i: Århus Stift 1997, s. 11, Århus 1997.
- Rønsbo H.: Indians with Baseball Caps – The Social Effects of Ethno- discourse in the Village of San Ramon de Huitzapan. i: *Livelihood, Identity and Instability – Papers from an International Workshop Organised by the research Programme: "Livelihood, Identity and Organisation in Situations of Instability"*, s. 14, København 1997.
- Rønsbo H.: State Formation and Property – Reflections on the Political Technologies of Space in Central America. *Journal of Historical Sociology* Vol. 10, 1, s. 18, Oxford, UK 1997.
- Rønsbo H.: Social Ulighed og Magt. *Den Ny Verden* Vol. 30, 3, s. 12, København 1997.
- Schwartz J.M.: Brylluppet i Kvani. *Noter om Rites de Passage på Balkan*. Tidsskriftet Antropologi 35-36, s. 207-216, Kbh. 1997.
- Schwartz J.M.: Listening for Macedonian Identity: Reflections from svetii naum. i: *Beyond Borders. Remaking Cultural Identities in the New East and Central Europe*, László Kurti, Juliet Langman, s. 95-110, Boulder 1997.
- Steffen V.: Life Stories and Shared Experience. *Social Science & Medicine* 1, s. 99-111, Great Britain 1997.
- Sørensen B.R.: Relocated Lives. Displacement and Resettlement within the Mahaweli Project, Sri Lanka. Amsterdam 1996, 247 s.
- Sørensen B.W.: Forklaringer på hustruvold i Grønland. *Nordisk Kriminologi* 1, s. 9-11, Reykjavik 1997.
- Sørensen B.W.: Halve grønlandere: Kulturtaenkning og praksis. *FOVU Dialog* 1, s. 11-14, Göteborg 1997.
- Sørensen B.W.: Når kulturen går i kroppen: "Halve grønlandere" som begreb og fænomen. *Tidsskriftet Antropologi* 35-36, s. 243-259, København 1997.
- Sørensen B.W.: Kulturarv og loyalitet: Grønlandske illustrationer. *Jordens Folk* 1, s. 34-41, København/Århus 1997.
- Sørensen B.W.: Contested Culture: Trifles of Importance. i: *Braving the Cold: Continuity and Change in Arctic Clothing*, s. 169-187, Leiden 1997.
- Tjørnhøj-Thomsen T.: En anderledes tilblivelses-historie. *Jordens Folk* Vol. 32, 2, s. 3-6, København 1997.
- Veber H.: Pajaros Pintados. Complementariedad entre hombres y mujeres en la visión de los Ashéninka del Gran Pajonal. i: *Complementariedad entre hombre y mujer. Relaciones de género desde la perspectiva amerindia*, s. 125-140, Quito, Ecuador 1997.
- Veber H.: Ritualiseret Tale i Hovedløse Samfund. Etableringen af magt og offentlighed i Amazonas. *Tidsskriftet Antropologi* 35-36, s. 267-279, København 1997.
- Veber H.: Langt ude i skoven. *Weekendavisen* 25.-31. juli, København 1997.
- Whyte S.R.: Questioning Misfortune: The Pragmatics of Uncertainty in Eastern Uganda. *Cambridge* 1997, 258 s.

Anvendt Datalogi

Center for Anvendt Datalogi

Historie:

Center for Anvendt Datalogi blev oprettet i 1985 som en videreførelse og udbygning af Indre By Terminalen, der var blevet oprettet i 1972 med det formål at stille centrale edb-faciliteter til rådighed for fakultetet, nu Det samfundsvidenskabelige og Det juridiske Fakultet. Indre By Terminalen fungerer som en fællesafdeling, men Center for Anvendt Datalogi er et selvstændigt institut, styringsmæssigt placeret direkte under Det samfundsvidenskabelig Fakultet, men dog fortsat med opgaver over for Det juridiske Fakultet.

Centrets VIP-stillinger oprettes med særlige tilknytninger til bestemte faggrupper, og det videnskabelige personale ved centret skal således ud over at deltage i centrets almindelige virksomhed og udvikling, specielt varetage undervisnings- og udviklingsopgaver rettet mod de særligt tilknyttede fagområder.

Forskningsvirksomhed:

Forskningen ved Center for Anvendt Datalogi må ses i sammenhæng med den udvikling, der karakteriserer edb-anvendelsen inden for de samfundsvidenskabelige fag. Centret har til formål at tage initiativer, yde bidrag til og støtte udviklingen af fagintegreret og anvendt datalogi i forbindelse med undervisning og forskning inden for fagene. Anvendelsen af edb som værktøj i forskellige faglige sammenhænge får derved en central placering, og det kan ofte være vanskeligt at adskille forskning, udviklingsarbejde og den formidlende virksomhed, der udøves i samarbejde med medarbejdere fra fakulteternes øvrige institutter, eller i forbindelse med deltagelse i udvalg og udredningsarbejde. Væsentlige forskningsområder er metoder og teknikker vedrørende samfundsvidenskabeligt orienterede ekspertsystemer, fagorienterede programpakker og datamatiske beslutningsstøttesystemer, herunder samspejlet mellem databaser og databearbejdningsværktøjer. Centret har etableret en databaseserver af typen Oracle, for at undersøge client-server teknikens anvendelse i samfundsvidenskabelig sammenhæng.

Anden virksomhed:

Centret vedligeholder et bredt udbud af programmel til brug for undervisnings- og forskningsopgaver. Til statistiske og operationsanalytiske opgaver

anvendes programsystemet SAS. Til økonomiske problemstillinger anvendes AREMOS, GAUSS og PC-GIVE. Som programmeringssprog anvendes bl.a. APL, FORTRAN, Visual Basic, PASCAL og EXCEL.

Centret driver desuden den centrale netværksservice for lokalnettet i Studiegårdsområdet. Centret stiller efter aftale programmel til rådighed på centrale filservere. Nettet giver desuden adgang til fælles printere, og kommunikationsmulighed for den enkelte PC til omverdenen. Dette giver adgang til søgning på danske og udenlandske forskningsbiblioteker, og for kommunikation via elektronisk post.

Centrets lokalnet er via forsknings- og uddannelsessektorens DENet tilsluttet en række internationale net. Dette giver mulighed for kommunikation med brugere på andre universiteter og søgning på internationale informationsdatabaser. Desuden er der mulighed for via gennemstilling at køre på fremmede datamater, som om man var lokalt til stede.

Centret har PC-rum med et betydeligt antal arbejdspladser.

Centret har i et auditorium etableret fremvisningsmuligheder, således at underviserne nemt kan demonstrere programmer for større undervisningshold.

Centret yder edb-mæssig rådgivning vedrørende et meget bredt spektrum af programmeringssprog, styresystemer og programpakker. Desuden gives vejledning, rådgivning og praktisk hjælp i forbindelse med anskaffelse af edb-udstyr ved fakulteternes enkelte institutter og i forbindelse med anskaffelse og implementering af nye programprodukter.

Torben Warnich-Hansen

Stab

VIP: 2 årsværk.

TAP: 5,1 årsværk.

VIP:

Trabjerg, Jeppe; lektor.

Warnich-Hansen, Torben; lektor.

TAP:

Andersen, Åge; systemprogrammør.

Danscher, Morten; systemprogrammør.

Facius, Arne; systemprogrammør.

Jensen, Poul H.; systemprogrammør.

Krogh, Peter; systemprogrammør.

Lauritsen, Jesper Linnemann; systemprogrammør.

Lind-Madsen, Hans Erik; edb-medarbejder.

Wismann, Erik; systemkonsulent.

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet

Dekanens årsberetning

En af de største udfordringer i de kommende årtier bliver at sikre et fornuftigt generationsskift blandt fakultetets forskere/lærere. Det øgede antal studenter i de sidste år har givet – og giver stadig – den økonomiske tilvækst som muliggør en kombination af udvikling af nye områder og en begyndende rekruttering af "næste generation". Generationsskiftet og nyrekruttering af yngre forskere har også haft så høj prioritet, at besparelser og standardforringelser er set andre steder på fakultetet. Udviklingen på længere sigt er mere usikker, eftersom finansieringen af fællesområdet og bygningsdriften fremover stadig er uklare, sammenlagt med at en ny studieplan for lægestudiet godt kan blive ressourcetrævendende.

Forskning og satsningsområderne:

Universitetets tre satsningsområder – Bioteknologi, Miljø og Nord/Syd – kan genkendes også i fakultetets prioriteringer. Her besattes i løbet af året et professorat og et lektorat i molekylær farmakologi samt et professorat i cellulær fysiologi. Et professorat i molekylær genkendelse er opslået i slutningen af året, og et professorat i molekylær patologi planlægges at blive opslået i begyndelsen af 1998. Endvidere er professorater i miljømedicin og international sundhed under besættelse. Gennem den uddannelses- og forskningsmæssige udbygning og styrkelsen af samfundsmedicinen blev det tidligere Institut for Almen Medicin, Biostatistik, Medicinsk Videnskabsteori og Social Medicin omorganiseret, og fra 1. januar 1997 oprettet som Institut for Folkesundhedsvidenskab. Professoraterne i miljømedicin og international sundhed bliver knyttet til dette institut. Herudover er ved dette institut besat et professorat i sundhedskommunikation og forebyggelse og professorater i epidemiologi og biostatistik og miljømedicin er under besættelse.

Den kliniske sektor:

Fakultetet, Hovedstadens Sygehusfællesskab (H:S) og Københavns Amts Sygehusvæsen (KAS) samarbejder i et Samordningsudvalg, der danner rammen omkring et konstruktivt arbejde for at løse fælles problemer såvel på uddannelses- som på forskningsområdet. I løbet af året er 3 kliniske professorater besat, hvoraf 2 er eksternt finansierede. Herudover er 17 kliniske professorater nu under besættelse, hvoraf 9 er eksternt finansierede. Det er glædeligt, at fakultetet kan tiltrække eksternt finansiering på dette niveau.

Men et dominerende tema for den kliniske sektor er manglen på substantielle øremærkede statslige bidrag til universitetshospitalerne i Danmark.

Den kliniske forskning og den "akademiske medicin" er blevet hårdt ramt af besparelser og strukturrændringer. Dette gælder nationalt, selvom de aktuelle økonomiske problemer på Rigshospitalet, bidrager til at sætte fokus netop på det problem i dag. I den sammenhæng skal der henvises til en særdeles grundig gennemgang af forskningen i verdens ledende lande i en artikel i Science fra februar 1997. Den viser, at Danmark stadig står stærkt inden for rigtig mange biomedicinske områder. Kvaliteten af publicerede artikler og kvantiteten i relation til befolkningstal og bevillingsrammer står højt i Danmark. Men desværre fremstår Danmark næsten også som det eneste land, der er sattet bagud i den seneste 10-års periode! Resultaterne viser sig først mange år efter selve gennemførelsen af forskningsprojekterne, så det er muligt at tilbagegangen er langt mere fremskrednen i dag. Her kræves en analyse og indsats!

På denne baggrund er det naturligt, at arbejdet med en generel stillingsbeskrivelse for kliniske professorer blev hedt debatteret i efteråret. En af de vigtigste opgaver nu er at få beskrevet konkrete individuelle stillingsbeskrivelser for alle kliniske professorer. Det er dekanatets forhåbning, at et konstruktivt samarbejde mellem fakultet og hospitaladministrationerne kan danne basis for en bedre fremtid.

De prægraduate studier, nye uddannelser, studenteroptag og kandidatproduktion

Der tegner sig i fremtiden et perspektiv med et betydeligt øget antal studerende ved Det sundhedsvidenskabelige Fakultet. Det fremkommer ved et betydeligt meroptag ved det medicinske studium, et behersket meroptag på det odontologiske studium, samt etableringen af den nye Master of Public Health-uddannelse, der påbegyndtes i 1996, samt en række planlagte uddannelser såsom en bachelor-/kandidatuddannelse inden for Folkesundhedsvidenskab, der vil blive påbegyndt i 1998 i samarbejde mellem flere fakulteter ved Københavns Universitet, en tværfaglig kandidatuddannelse i sundheds-/helsefag for sygeplejersker, ergoterapeuter, fysioterapeuter og jordemødre, samt en etårig masteruddannelse i international sundhed. En gennemgang af fakultetets fysiske rammer viser klart, at gennemførelsen af "folkesundhedsinitiativet", med etablering af nye uddannelser og en tilsvarende forskningsdækning, kræver betydeligt flere lokaler end dem, der er til rådighed på Panum Institutet, og dette er nu fuldt ud anerkendt af Undervisningsministeriets Byggedirektorat.

Det er fakultetets forhåbning, at arealbehovet delvis skal dækkes ved at Københavns Universitet overtager Kommunehospitalets bygninger, når

Hovedstadens Sygehusfællesskab forlader disse – men udsigterne for dette er usikkert efter kommunevalget i efteråret 1997! Andre muligheder, der tales om, er overdragelse af arealer i Sygeplejehøjskolen ved Nørre Alle og en “færdiggørelse” af de oprindelige planer for Panum Institutet.

Arbejdet med den reviderede studieplan for det lægevidenskabelige studium er blevet videreført i løbet af året – men ikke uden svære problemer. Evalueringen af lægestudiet blev offentliggjort i januar 1997. Kritikken og anbefalingerne svarede i høj grad til konklusionerne fra fakultetets “selv-evalueringsrapport” og retningslinierne i vores eget arbejde med en revideret studieplan. Selvom der kunne anføres betydeligt metodologisk kritik af dele af undersøgelsen, kunne fakultetets ledelse således bakke op bag evalueringsanbefalingerne.

Da Sundhedsuddannelsesrådet og Undervisningsministeriet herefter fulgte op på sagen, i løbet af sommeren og efteråret, kunne vi med forbauselse konstatere, at man udover rapportens indhold tager fat på to nye temaer: En ny bachelor-kandidatstruktur og en studietidsforkortelse fra de nuværende 6¹/₂ år til 6 år. Dette på trods af rekommandationen om indførelse af et nyt speciallignende undervisningsmoment. Det har medført en skarp reaktion fra de tre sundhedsvidenskabelige fakulteter såvel skriftligt som mundtligt ved et møde i Undervisningsministeriet. De indholdsmæssige rekommandationer som evalueringsrapporten lægger op til (f.eks. den longitudinale integration af teori og klinik gennem studiet) er uforenelige med de strukturelle ændringer, en bachelor-kandidatordning vil medføre.

Situationen var ved årsskiftet stadig uafklaret, men signalforvirringen for ministeriets side har været ødelæggende for en god afslutning af fakultetets arbejde med en ny studieplan.

I 1997 optoges 475 studenter til medicinstudiet, 92 til tandlægestudiet, 26 til Humanbiologistudiet og 24 til den nye Master of Public Health uddannelse. Fakultetet har i det forløbne år færdiguddannet 177 medicinske kandidater, 41 odontologiske kandidater og 16 humanbiologiske kandidater.

Ph.d.-grader og doktorgrader:

Ph.d.-uddannelsen har kvalitativt været en succes

med ca. 476 ph.d.-studerende i slutningen af 1997. Omregnet til aktive heltidsstudenter udgør antallet ca. 382 årsværk.

Men den offentlige omtale af ph.d.-uddannelsen har været gennemgående kritisk. Kritikken fremføres oftest på et meget spinkelt eller direkte forkert grundlag. Ikke desto mindre må vi tage af-fære, hvor der er problemer. I løbet af året gennemførtes, på Undervisningsministeriets foranledning, en gennemgang af hele ordningen i Forskerakademiets regi sammen med landets tre sundhedsvidenskabelige fakulteter. Rapporten vil foreligge i begyndelsen af 1998 og vil danne basis for en saglig drøftelse. Internt ved fakultetet havde ph.d.-studienævnet arrangeret et heldagsseminar i marts for at afdække problemer og lægge en strategi for fremtiden.

I løbet af året er der blevet enighed om et samarbejde om bioteknologisk forskeruddannelse i Hovedstadsområdet, og der er opnået støtte fra Forskerakademiet til en ph.d.-forskerskole inden for international sundhed. Der er i det forløbne år ved fakultetet tildelt 125 ph.d.-grader samt 38 doktorgrader.

Fællesområdets decentralisering:

1. april 1997 bød vi ca. 100 medarbejdere fra teknisk service, intern service og rengøring velkommen under fakultetets paraply. Her trådte nemlig decentraliseringen af Fællesområde 3 i kraft. Nærhedsprincippet vil forhåbentlig medføre bedre og mere effektivt arbejde. Men vi skal ikke glemme, at decentraliseringsinitiativet delvis er udsprunget af et kraftigt besparelseskra- v på det centrale fællesområde. Dette krav vil nu belaste fakultetets budget, for at opretholde det samme serviceniveau som tidligere. Det var økonomiske ressourcer, der var tænkt som en langt kraftigere genoprettelse, end hvad der nu bliver muligt, af VIP- og TAP-siden i takt med det øgede studenterop- tag.

Hans Hultborn, Dekan

Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i sundhedsvidenskab for 1996

Sølvmedalje: Helge-Lockert Hansen, “Forholdet mellem hjerne og bevidsthed”.

Anatomi

Medicinsk-Anatomisk Institut

Instituttets ledelse:

Instituttleder er professor, dr.med. Jørgen Rostgaard. Institutbestyrelsen består af instituttleder, professor, dr.med. Jørgen Rostgaard (der tillige er sektionsleder for sektion B), professor, dr.med. Bo van Deurs (sektion A), lektor, cand.med. Karin Nilausen (sektion C), samt TAP-repræsentant laborant Yaël Balslev.

Undervisningsafdelingen:

Undervisningsafdelingen ledes af instituttleder, professor, dr.med. Jørgen Rostgaard, kontorfuldmægtig Vibeke Lund, overassistent Lillian Legind og laboratoriebetjentformand Flemming Grandt.

Afdelingen varetager tekniske og administrative funktioner, som er fælles for forskningssektionerne og som påhviler dem i fællesskab, samt forvalter økonomien i forbindelse hermed. Disse fællesfunktioner er a) arbejdsopgaver med studenterundervisningen, eksaminer og prøver, b) forvaltning af samlinger, undervisningsmateriale og undervisningslokaler, c) bygningsmæssige forhold (dog undtaget indretning og anvendelse af lokaler tildelt forskningssektionerne) samt administrative forhold i forbindelse med instituttets donationsordning.

Undervisningsudvalg:

Undervisningsudvalget på Medicinsk-Anatomisk Institut består af kursuslederne og instituttets repræsentant i studienævnet for medicin. I 1997 er udvalget således sammensat: Instituttleder, professor, dr.med. J. Rostgaard, lektor, dr.med. Ole William Petersen (formand), lektor, cand.odont. Harry Jessen, docent, dr.med. Svend Kirkeby (repr. for Tandlægeskolen), lektor, dr.med. Carsten Röpke, adjunkt, dr.med. Cathrine Ørskov og Vibeke Lund.

MEDICINSK-ANATOMISK INSTITUT – SEKTION A

Forskningsvirksomhed:

1. Cellulær Immunologi

1.1. Signaltransduktion i T og B lymfocytter

Lymfocytter kan aktiveres til celledeling, cytokin-

produktion samt til at undergå såkaldt aktiverings-induceret celledød. Aktiveringen foregår udover via T og B celle receptoren for antigen (TCR og BCR) også gennem såkaldte costimulerende overflademolekyler. Et af disse er vævstype klasse I molekylet (MHC-I), hvis signaltransducerende egenskaber vores gruppe i disse år karakteriserer på funktionelt, biokemisk og molekylært niveau (M.H. Claesson, S. Skov, S. Bregenholt, T.R. Petersen, A.E. Pedersen).

1.2. Rational basis for T cellemedieret immunterapi af kræft

Vi fortsætter arbejdet med at karakterisere tumorafstødningsantigener på humane kræftceller. Arbejdet involverer cellebiologiske, immunologiske og molekylærbiologiske metoder og foregår i samarbejde med Institut for Medicinsk Immunologi, Rigshospitalet og Kræftens Bekæmpelse (M.H. Claesson, T.R. Petersen, B. Johansen, S. Bregenholt).

1.3. Inflammatorisk tarmsygdom i scid mus

Scid står for severe combined immunodeficiency. Disse mus kan ikke selv danne funktionelle T og B lymfocytter. Vi inducerer ved adoptiv overførsel af normale T lymfocytter en kronisk inflammatorisk tarmsygdom, der dels ligner Crohn's sygdom og dels ulcerøs colitis hos mennesket. Videre undersøgelser tager sigte på at karakterisere sygdomsudviklingen ud fra immunologiske og histologiske parametre.

Projektet foregår i samarbejde med laboratorier i Tyskland, England, Sverige og Norge (M.H. Claesson, S. Bregenholt, J. Brimnes).

1.4. Immunologiske undersøgelser af brystkræftpatienter

Brystkræftpatienter modtager en gang ugentligt psykologisk støttet terapi og deres perifere T lymfocytter undersøges immunologisk in vitro. Projektet foregår i samarbejde med Odense Universitetshospital, Rigshospitalet og Hillerød Amtssygehus (A.N. Sørensen, M.H. Claesson).

1.5. Thymocyt-epithelcelle interaktion i den humane thymus

I et flerårigt projekt undersøges serumfrit dyrkede thymusepithelcellers effekter på umodne T celler fra thymus (se tidligere årbøger). Arbejdet er fortsat med undersøgelser af molekyler på epithelceller og T-celle forstadier af betydning for programmeret celledød (apoptose) i T-celle forstadier (C. Röpke, M.H. Nissen, A. Jørgensen og C. Eksten, i samarbejde med N. Ødum, IMMI, Panum Institutet).

1.6. Virkningsmekanismer i thymus af interleukin(IL)-15

Vi har i det forløbne år undersøgt effekter af dette cytokin, som delvist benytter samme receptor som IL-2. Det har vist sig at IL-15 er en effektiv vækstfaktor for thymocytter med selektiv effekt på bestemte subpopulationer af thymocytter (C. Röpke, M.H. Nissen og S. Thulesen, i samarbejde med N. Ødum, IMMI, Panum Institutet).

1.7. Den immunologiske funktion af det retinale pigmentepithel

Aldersrelateret macula degeneration (AMD) udgør den væsentligste årsag til blindhed i den vestlige verden. En væsentlig årsag til AMD antages at være tab af øjets retinale pigmentepithel (RPE) grundet degenerative forandringer. Med henblik på transplantation af RPE celler til behandling af AMD og degenerative retinale lidelser karakteriseres den immunologiske funktion af det RPE in vitro, herunder dets interaktion med lymphoide celler og in vivo ved transplantation af RPE i et porcint system. Arbejdet er et fællesprojekt mellem Øjenafdeling E, Rigshospitalet, Øjenpatologisk Institut, Institut for Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi, Medicinsk-Fysiologisk Institut og Medicinsk-Anatomisk Institut, Københavns Universitet (M.H. Nissen, C. Röpke, A. Jørgensen, C. Eksten, Y. Liang, A. Wiencke, N. Ødum, J.U. Prause, E. Scherfig, M. la Cour).

1.8. Den patogenetiske proces ved autoimmun uveitis

Uveitis udgør en væsentlig årsag til blindhed. Uveitis er i en række tilfælde betinget af immunsystemets autoreaktion på øjets egne antigener. Vi ønsker derfor i et eksperimentelt murint system at karakterisere nogle af de faktorer der er af betydning for udviklingen af autoimmun uveitis induceret ved interfotoreceptorretinolbindende protein (IRBP) såsom cytokinprofil, selektiner og integriner. Arbejdet er et fællesprojekt mellem Øjenafdeling E, Rigshospitalet, Øjenpatologisk Institut, og Medicinsk-Anatomisk Institut, Københavns Universitet (M.H. Nissen, C. Röpke, J.U. Prause).

2. Strukturel Cellebiologi

2.1. Endocytose og intracellulær vesikeltransport

Ved en kombination af morfologiske, biokemiske og molekylærbiologiske metoder dissekerer vi endocytoseapparatet i dyrkede celler. Mere specifikt ønskes clathrin-afhængige og uafhængige endocytosemekanismer, endosomers og lysosomers funktionelle og strukturelle organisation, og transportvejene fra endosomer til Golgi apparatet og det

endoplasmatiske reticulum belyst med særligt henblik på, hvorledes proteintoksiner (ricin, Shiga toxin, Cholera toxin) optages og virker i celler (Bo van Deurs, F. von Bülow, M. Stahlhut og P. Nicoziani, i samarbejde med Kirsten Sandvig, Inst. f. Kræftforskning, Radiumhospitalet, Oslo).

2.2. Molekylærbiologiske undersøgelser af caveolae og clathrin-uafhængig endocytose

For at belyse om caveolae er basolaterale og/eller apikale strukturer i polariserede epitheler, og om caveolae er involverede i clathrin-uafhængig endocytose, har vi transfekteret Caco-2 celler med caveolin. Disse cellekloner undersøges nu ved hjælp af biokemiske og morfologiske metoder for at detektere caveolin og caveolae. Endvidere har vi indkørt biokemiske assays med henblik på måling af forskellige former for endocytoseaktivitet i disse celler (Ulla Vogel, M. Stahlhut, Bo van Deurs og Kirsten Sandvig).

2.3. Endocytose af urokinase receptoren (uPAR)

uPAR er et GPI-forankret membranprotein, der efter binding af ligand (uPA) og inhibitor (PAI) internaliseres vha. low density lipoprotein-related protein (LRP). LRP har i sin cytoplasmatiske hale et typisk internaliseringssignal og endocytoses ved en clathrin-afhængig mekanisme. Endvidere tyder data på, at også den cation-uafhængige mannose fosfatereceptor kan internalisere uPAR. Vi har nu transfekteret MDCK celler med human uPAR. Ved en kombination af immunoguld mærkning på ultracyronit og biokemiske metoder ønsker vi at følge optagelsen af uPAR i detaljer samt at afgøre, i hvilket omfang internaliseret uPAR recykleres eller nedbrydes i lysosomer (ph.d.-stud. Fr. Vilhardt og Bo van Deurs, i samarbejde med Kirsten Sandvig).

2.4. Endocytose af vævsfaktor

Vævsfaktor eksponeret på celleoverflader er receptor for koaguleringsfaktor VII og centralt placeret i koagulationskaskaden. Endvidere udtrykkes vævsfaktor i forbindelse med neovaskularisering af tumorer. Der er holdepunkter for, at vævsfaktor kan nedreguleres/internaliseres, men processen er ikke analyseret. Det er muligt, at caveolae er involveret. Alternativt kunne LRP være af betydning. Vævsfaktor er et integralt membranprotein med en meget lille cytoplasmatiske hale uden noget kendt internaliseringssignal, hvilket kunne tyde på clathrin-uafhængig endocytose eller ligand-induceret interaktion med et integralt protein med et sådant internaliseringssignal. Disse aspekter studeres ved hjælp af forskellige biokemiske og immunocytochemiske metoder (ph.d.-stud. Carsten Borgund Hansen og Bo van Deurs, i samarbejde med Novo Nordisk).

2.5. Effekten af det virale HPV16 oncoprotein E5 på lysosomers proton-ATPase

Ved anvendelse af humane keratinocytter der udtrykker hele HPV genomet og musefibroblaster transfekteret med E5, ønsker vi at belyse, om E5 hæmmer proton ATPasen ved direkte binding som det ses efter behandling med bafilomycin, eller ved at forstyrre intracellulær transport og sortering. Specificiteten af E5 ønskes belyst ved mikroinjektion af anti-E5 antistof. Endocytoseaktiviteten i cellerne måles ved hjælp af biokemiske og morfologiske metoder, og det lysosomale pH måles ved video mikroskopi og fluorescence ratio måling (ph.d.-stud. Peter Thomsen og Bo van Deurs, i samarbejde med Lars Kayser og Bodil Norrild).

2.6. Differentiering i den humane mammakirtel og i mammacancer

Der arbejdes fortsat med udvikling af avancerede dyrkningsmodelsystemer, som tillader studie af såvel normal mammakirtel som neoplastiske forandringer (flerårigt projekt, Ole William Petersen).

Desuden arbejdes der med karakterisering og isolering af differential udtrykte gener i aktiverede – versus ikke-aktiverede fibroblaster (flerårigt projekt, Lone Rønnow-Jessen, August Krogh Institutet, og Ole William Petersen).

Et nyt projekt sigter mod at forstå betydningen af myoepitel celler som potentielle tumor-suppressorceller og for opretholdelse af normal differentiering (Thorarinn Gudjonsson og Ole William Petersen).

Endelig undersøges sammenhængen mellem integrinexpression og morfogenese af normalt og malignt mammaepitel (Ole William Petersen).

3. Histokemisk arbejdsgruppe

3.1. YKL-40 i human brusk

Proteinet YKL-40 er ved at blive lokaliseret i brusk og synovialis membran. Metoden er etableret. Undersøgelserne omfatter normalt væv og væv fra forskellige patienter med visse gigttilfælde (B. Volck, J.S. Johansen, C. Garbarsch, I. Lorenzen).

3.2. Arteritis temporalis

Immunocytochemiske undersøgelser over kar fra patienter med arteritis temporalis fortsættes (C. Garbarsch, I. Lorenzen, M. Stoltenberg, M. Hansen, J.S. Johansen).

3.3. Tandudvikling

Immunocytochemiske studier på humane tænder fortsættes (M.E. Matthiessen, C. Garbarsch, S. Hellstrøm, A. Engstrøm-Laurent).

3.4. Collagen

Der udføres biokemiske og histokemiske studier over collagen, bl.a. undersøges farvemekanismen med visse farvestoffer og collagen glykosylering (L. Feldskov, C. Garbarsch, D. Moe, S. Kirkeby).

3.5. Tværstribet skeletmuskulatur

Der udføres morfometriske studier af human skeletmuskulaturfibertyper i tyggemuskel og ekstremitetmuskler. Målingerne foretages efter forudgående histokemisk og immunocytochemisk lokalisation af fibertyperne (Sv. Kirkeby og C. Garbarsch).

3.6. Indvirkning af vækstfaktorer, cytokiner og farmaka på dyrkede humane thyreoecytter

På baggrund af vores karakterisering af pH regulerende mekanismer i epithelceller fra den humane skjoldbruskkirtel fortsættes studierne med undersøgelse af cellernes pH, calciumkoncentration og lysosomale enzymeres aktiviteter efter påvirkning med vækstfaktorer, cytokiner og farmaka (L. Kayser, P.E. Høyer, H. Perrild, J. Thomsen, V. Balte, K. Bendtzen).

3.7. Regulation af vækst og differentiering under organogenesen

Aldersbetingede forandringer i glykosyleringen i skeletmuskulatur undersøges ved hjælp af kvantitativ lektinhistokemi (S. Kirkeby, P.E. Høyer).

3.8. Meiose aktiverende sterol

Det meiose aktiverende sterol (MAS) er ansvarlig for igangsætning og genoptagelse af meiosen. Vi forsøger nu a) at isolere, klonere og lokalisere MAS-receptoren, b) at kortlægge gener involveret i meiosen, c) at lokalisere MAS producerende celler i gonaderne, d) at undersøge den endokrine og parakrine regulation af meiose og MAS og e) at studere effekten af MAS på *in vitro* modning og befrugtning af oocytter (A.G. Byskov, M. Baltsen, M. Strömstedt, P.E. Høyer og N. Tommerup).

3.9. Interaktion mellem kimceller og somatiske celler

Immunocytochemiske og elektronmikroskopiske undersøgelser af kimcellernes interaktion med de somatiske celler i kønskirtler under fosterudvikling (Y. Balslev, A.G. Byskov og P.E. Høyer).

4. Medicinsk Embryologi og Neuroanatomi

4.1. Hjernens jern-homøostase

Metallet jern er essentielt for den normalt fungerende hjerne. Tidligt i hjernens udvikling transporteres store mængder jern ind i hjernen fra

blodbanen. Ved jernmangel ændres ekspres- sionen af en række jern-regulatoriske proteiner. Samspillet mellem jern og jern-regulatoriske proteiner ved jernmangel er kun sparsomt undersøgt i hjernen. På forsøgsdyrhjernens ekspres- sion af jern-regulatoriske proteiner ved jernmangel.

Endvidere undersøges hjernens udvikling ved jernmangel med særlig vægt på påvisning af per- manente cellulære udviklingsdefekter.

Forskellige dyreeksperimentelle opstillinger an- vendes til at vurdere ekspresionen af jernregula- toriske proteiner i hjernen ved jern-intoksikation; der fokuseres især på påvisning af neuroner i sub- stantia nigra (T. Moos, T.M. Hansen, i samarbejde med Professor E.H. Morgan, Department of Physi- ology, University of Western Australia, Australia, og afdelingsleder, cand.scient. N. Bernth, Dansk Teknologisk Institut, Taastrup).

4.2. Zink-bindende proteiner i CNS

Kainat virker i centralnervesystemet på samme måde som den eksitatoriske aminosyre, glutamat.

Injektion med kainat simulerer epileptiske anfald ved en kraftig aktivering af post-synaptiske neuroner i hippocampus og det limbiske system. Dette medfører en lokal frigivelse af zink (Zn) fra neuroner til extracellulærrummet i disse dele af hjernen. Den frigivne Zn neutraliseres muligvis af metallothionein, der syntetiseres i astrocytter. Gennem anvendelse af immunhistokemisk påvis- ning af expressionen af cellespecifikke markør- proteiner undersøges non-neuronale celler under eksperimentelt fremkaldt epilepsi. Der lægges særlig vægt på at undersøge astrocytters expres- sion af metallothionein. Metallothioneins fore- komst undersøges endvidere i forbindelse med udviklingen af CNS (T. Moos, M. Penkowa, i sam- arbejde med Dr. J. Hidalgo, University of Bar- celona, Spain, og afdelingsleder, cand.scient. N. Bernth, Dansk Teknologisk Institut, Taastrup).

Særlige hverv:

F. von Bülow er sikkerhedsleder ved område 2, Pa- num Institut, samt fællestillidsmand for med- lemmer af Dansk Magisterforening ved fakultet og dermed medlem af fakultetets samarbejdsudvalg.

Bo van Deurs er medlem af institutbestyrelsen for MAI. Er endvidere medlem af Det sundhedsvi- denskabelige Fakultets forskningsudvalg, af Kræf- tens Bekæmpelses læge- og naturvidenskabelige udvalg, samt bestyrelsesmedlem i fru Astrid Thy- sens Legat for lægevidenskabelig grundforskning. Medlem af studienævnets semesterudvalg for 1.-2. semester.

M.H. Nissen deltager som repræsentant ved 1.- 2. semester udvalg til ny studieordning som ud- valgsformand for udvalget i basal human biologi.

Ole W. Petersen er kursusleder for 1.- og 2. se- mesters makroskopiundervisning, formand for MAIs undervisningsudvalg, og medlem af studie- nævnets udvalg for 4.-6. semester og af koordinati- onsgruppen, og har været ekstern bedømmer for det Hollandske Kræftens Bekæmpelse.

C. Röpke er kursusleder for 5.-6. semesters ana- tomiundervisning og medlem af studienævnets se- mesterudvalg for 4.-6. semester, samt bestyrelses- medlem i Købmand i Odense, Johann og Hanne Weimann f. Seedorffs Legat.

C. Garbarsch er sektionsleder ved Medicinsk- Anatomisk Institut, sektion A. Har medvirket ved en adjunktstilling og en ph.d.-bedømmelse ved Århus Universitet, og en ph.d.-bedømmelse ved Københavns Universitet.

M.H. Claesson er medlem af SVF's forsknings- udvalg og har været opponert ved et ph.d.-forsvar ved SVF i København.

M.H. Nissen officiel opponert ved en disputats til erhvervelse af den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet.

Redaktionsvirksomhed:

M.H. Nissen er National Editor for APMIS (immu- nologiske sektion).

Ole W. Petersen er medlem af Editorial Board på The Breast Journal og Pathobiology.

Bo van Deurs er medlem af Editorial Board på Journal of Submicroscopical Cytology and Patho- logy.

Gæster, ph.d.-studerende, specialestuderende etc.:

Ye Liang er gæsteforsker hos C. Röpke og M. H. Nissen.

Specialestuderende: Charlotte Eksten og Stina Thulesen hos C. Röpke.

Annette Jørgensen: Ph.d.-studerende hos M.H. Nissen og C. Röpke.

S. Skov er ph.d.-studerende støttet af SSFR (ind- til 31.12.1997).

S. Bregenholt, T.R. Petersen og J. Brimnes er ph.d.-studerende støttet af SVFR. Cand.scient. A.N. Sørensen og cand.scient. Britta Johansen støttes med løn og drift af Kræftens Bekæmpelse, alle hos M.H. Claesson.

Alexander Mironov og Paolo Nicoziani har ar- bejdet i Bo van Deurs' gruppe i forbindelse med et EU TMR program.

Cand.scient.,ph.d. Ulla Vogel har været forsk- ningsadjunkt hos Bo van Deurs. Ph.d.-. Dipl.Bio- chem. Martin Stahlhut er forskningsadjunkt i Bo van Deurs' gruppe. Frederik Vilhardt, Peter Thomsen og Carsten Hansen er ph.d.-studerende hos Bo van Deurs.

Ph.d. Lilli Sander Jensen er forskningsadjunkt hos Ole W. Petersen.

Stud. med. Helga Lind Nielsen og stud. scient. hum. Thorarinn Gudjonsson har været scholarstipendiater hos Ole W. Petersen.

Birgitte Volck er ph.d.-studerende hos C. Garbarsch.

Tina Hansen: Specialestuderende.

Milena Penkowa, Christian Bjørn Poulsen og Bilal Mirza: Studenterforskere, hos T. Moos.

Disputatser:

Lone Rønnov-Jessen er blevet dr.scient. for sin disputats med titlen: "Stromal Reaction to Invasive Cancer: The cellular origin of the myofibroblast and Implications for Tumor Development".

Foredrag, rejser og kongresdeltagelse:

C. Röpke har deltaget i "The joint european research meeting in ophthalmology and vision", Montpellier, Frankrig og i Keystone symposiet "Apoptosis and programmed cell death", Colorado, USA.

M.H. Claesson har været inviteret foredragsholder ved: Old Herborn University Seminar, Tyskland; CNRS, C.H.U. de Purpan, Toulouse, Frankrig; Domus Medica, "Læger og alternativ medicin".

Ole William Petersen har været inviteret foredragsholder i Selskabet for Anvendt og Teoretisk Medicin, og har deltaget i Nobel Konferencen i Stockholm om Fremtidens Lægeuddannelse samt i London Royal Society's møde om "Epithelial Biology".

T. Moos har været på et månedlangt forskningsophold ved Department of Physiology, University of Western Australia, Perth, Australien.

MEDICINSK-ANATOMISK INSTITUT – SEKTION B

Forskningsvirksomhed:

1. Lys- og elektronmikroskopiske undersøgelser

1.1. Den endolymfatiske sæk, et hormonproducerende organ? En mulig årsag til Meniere's sygdom kan bero på en fejlregulering af peri- og endolymfe. Elektronmikroskopiske undersøgelser af den endolymfatiske sæk har vist, at dens struktur og indhold er forenelig med, at der her sker en produktion af et hormonlignende stof. Indsprøjtes ekstrakter af den lymfatiske sæk fra rotter på en levende rotte har vi vist, at rotten responderer med en øget urin- og saltudskillelse. Hvis dette hormon, som vi har valgt at benævne *saccin*, har en lignende effekt på det indre øre, er det muligt, at vi kan give en forklaring på, hvorledes Meniere's

sygdom opstår og endvidere, at der på lang sigt kan udvikles en rationel behandling mod denne lidelse. Der er i det forløbne år arbejdet med forskning på biokemisk oprensning af *saccin* (K. Qvortrup og J. Rostgaard, i samarbejde med N.-H. Holstein Rathlou, Carolyn Deacon, Jens Juul Holst, MFI og Anders Johnsen, KK 3013, RH).

1.2. Opløsningsmidler kan give høreskade. Når man samtidig udsættes for støj og opløsningsmidler, får man en stærkt øget risiko for høretab. Opløsningsmidler som toluen og xylen kan skade hørelsen på rotter. Efter eksponering for opløsningsmidler +/- støj vurderes skaderne ved scanningelektronmikroskopiske undersøgelser af hørecellerne (Corti's organ) på rotter (K. Qvortrup og J. Rostgaard, i samarbejde med S.P. Lund, Arbejdsmiljøinstituttet).

1.3. "Epithelial spheroids", en ny model for ion transporteksperimenter. Udfra luftvejsepitel fra raske og patienter med cystisk fibrose er det lykkedes at udvikle en ny cellekultur præparation. I stedet for at dyrke cellerne på et fast underlag, tvinges cellerne under dyrkningsprocessen til at finde sammen i små aggregater, hvorfra de danner frit svømmende, væskefyldte, een-lagede og polariserede epitelbolde. Boldene kan tænkes at danne model for fysiologiske salt- og vandtransport studier og kan endvidere anvendes i udforskningen af sygdommen cystisk fibrose. De morfologiske studier drejer sig om transmission- og scanning elektronmikroskopiske undersøgelser samt ved freeze-fracture analyser, at vurdere epitelcellernes junctions (K. Qvortrup og J. Rostgaard, i samarbejde med P.S. Pedersen 4062, RH; N.H. Holstein Rathlou og O. Frederiksen, MFI).

1.4. Betydningen af arteria bronchialis for udviklingen af pleurale adhærancer og "graft survival" i lungetransplantationsmodel på grise. Arteria bronchialis er et nutritivt kar for bronkierne. Ved lungetransplantationer foretages revaskularisering af a. bronchialis kun i få centre. I en dyreeksperimentel model er det formålet at undersøge betydningen af bronkial revaskularisering for graft funktion og opståen af obliterativ bronkiolitis og stenose af bronkie-anastomosen. De morfologiske studier drejer sig om scanning elektronmikroskopiske undersøgelser af bronkiernes cilier (K. Qvortrup og J. Rostgaard, i samarbejde med P.S. Olsen, U.G. Svendsen og J. Gade, Afd. RT, RH).

2. Neuroanatomisk arbejdsgruppe

Gruppen foretager undersøgelser over døgnrytmegenererende centres struktur og funktion, specielt med henblik på lokalisation af neuropeptider, neuropeptidreceptorer, og "second messengers" i disse områder. Desuden undersøges hypo-

thalamus' integration af føde og væskeindtagelse. Følgende projekter foregår:

2.1. Neuropeptidet PACAP er tilstede i de nerveceller, der projicerer fra nethinden til den suprachiasmatiske kerne (SCN, "hjernens indre ur"). PACAP har også vist sig at kunne faseforskyde den elektriske aktivitet i den suprachiasmatiske kærnes celler. Vi undersøger nu, ved hjælp af immunhistokemi, de PACAPerge nerveterminalers synapseforhold i SCN, og hvilke andre neurotransmittere PACAP er colokaliseret med, specielt neurotransmitteren glutamat (M. Møller, i samarbejde med J. Fahrenkrug og Jens Hannibal, Bispebjerg Hospital).

2.2. PACAP er også tilstede i nerveterminaler, der innervierer koglekirtlen. Vi undersøger nu, hvorvidt der findes døgnrytmeændringer i koncentrationen af PACAP i corpus pineale, samt hvor perikarya ligger, som sender trådene til kirtlen. Preliminære studier viser, at disse ligger i trigeminalgangliet (M. Møller, J. Fahrenkrug og J. Hannibal).

2.3. Vi har ved hjælp af fusionsproteiner rejst polyklonale antistoffer mod de fem subtyper af somatostatinreceptorer. Vi kortlægger nu på lys- og elektronmikroskopisk niveau lokalisationen af disse receptorer i centralnervesystemet, specielt i den humane hypofyse (Lone Helboe, M. Møller, C. Stidsen (Novo Nordisk A/S) og Henning Laursen, Neuropat. Inst., RH).

2.4. Neuroendokrinologiske studier af nervecellekredsløb med betydning for appetitregulation og fødeindtagelse:

Ved at kombinere funktionelt anatomiske teknikker med endokrinologiske analyser og adfærdsstudier har vi undersøgt en række centrale neuropeptiders betydning for pattedyrs appetitregulation. Studier på såvel primater som gnavernes spillet mellem stimulatoriske neuropeptide Y-holdige neuroner og inhibitoriske neuroner, der som transmitter benytter glucagon-lignende peptid-1 (GLP-1). Studier af GLP-1 induceret aktivering af gen-regulatoriske transkriptionsfaktorer har påvist, at målområdet for GLP-1's appetithæmmende virkning er hypothalamiske neuroner, deriblandt en række fænotypisk velkarakteriserede neuroendokrine nerveceller. Vi har kombineret neuroanatomiske tracing teknikker med funktionel karakterisering af neuroner, der er aktive under bestemte metaboliske belastningsmønstre (P.J. Larsen, i samarbejde med M. Tang-Christensen, J.L. Cameron, D.S. Jessop, M. Carrasco Vizueta, C. Ørskov, J.J. Holst, N. Vrang).

3. Morfologiske forandringer af hjerne- og rygmarv samt muskelvæv ved Werdnig Hoffmanns sygdom og Weaver-syndromet

Undersøgelse er fortsat ved anvendelse af model-

dyr. Sideløbende undersøgt modeldyrs kromosomale forhold og DNA struktur (K.M. Hansen).

4. Receptorer. Den fysiologiske betydning af nye produkter af glukagon genet og beslægtede peptider fra sekretin/glukagon familien

4.1. Lokalisationen af glucagon-lignende peptid-1 og-2 receptorer undersøges ved autoradiografisk undersøgelse in vitro og in vivo. Lokalisationen af dipeptidyl peptidase-IV, et enzym, der nedbryder de glukagon-lignende peptider in vivo undersøges ved hjælp af specifikke antistoffer (C. Ørskov, i samarbejde med S.S. Poulsen og J.J. Holst).

4.2. Mekanismen bag fødebestanddeles stimulerende effekt på glukagon-lignende peptid-1-sekretionen fra tarmen undersøges i egnede organmodeller, samt ved hjælp af antistoffer rettet mod forskellige glukosetransportører (C. Ørskov, i samarbejde med J.J. Holst, Medicinsk-Fysiologisk Institut).

4.3. Udvikling af receptorvisualiseringssystemer og receptorquantiteringssystemer ved hjælp af specifikke receptorantistoffer og "flag" sekvenser indsat i receptorsekvenser (C. Ørskov, i samarbejde med Siv Hjorth, Farmakologisk Institut).

4.4. Forholdet mellem tilstedeværelse af glucose transporter-2 på tumorceller og behandlingseffekt med streptozotocin i patienter med neuroendokrine tumorer undersøges ved hjælp af specifikke antistoffer og prober for glukose transporter-2 (C. Ørskov, i samarbejde med Flemming Stadil, RH).

Andre aktiviteter og hverv:

J. Rostgaard er institutleder for Medicinsk-Anatomisk Institut, samt sektionsleder for forskningssektion B.

J. Rostgaard og K. Qvortrup har været kursusledere af ph.d.-kurset "Lysmikroskopi og billedoptagelse" 18. - 22. august 1997. J. Rostgaard har været co-organizer af Royal Microscopical Society "Summer School in Light Microscopy", 13. - 18. juli 1997, University of Leeds, England.

Morten Møller har i forbindelse med "Hjerneåret" bidraget til "Eksperimentariets udstilling om hjernen", samt holdt 2 offentlige forelæsnings om hjernens "indre ur", og medvirket i film af instruktør Dola Bonfils om "Hjerneforskning", vist i DR2 d. 23.11.97.

Redaktionsvirksomhed:

Morten Møller er co-editor på J. Pineal Research.

Gæster samt ph.d.-studerende:

Dr. Vaclav Pelisek, Academy of Sciences of Czech Republic, har som gæsteforsker arbejdet med "Identification of cultured suprachiasmatic neurons by use of immunohistochemistry" under vejledning af Morten Møller.

Dr. Corin Badiu, "C. Davila" University of Medicine, Bucharest, har arbejdet med "Vasopressin and vasotocin innervation of the bovine and ovine pineal gland" under vejledning af Morten Møller.

Rejser:

P.J. Larsen har været på tre måneders studietur til Oregon Primate Research Center, USA.

MEDICINSK-ANATOMISK INSTITUT – SEKTION C

Forskningsvirksomhed:

1. Kernelegemer:

Deres indhold af fibrillære centre er undersøgt i cancerceller og i normale celler udtaget fra skjoldbruskkirtler. I fortsættelse heraf undersøges disse cellers indhold af fibrillære centre i en zone omkring kernelegemerne (se årbøger 1995-96) (L. Andersen, i samarbejde med L. Kayser, sektion A, og N. Keiding, Statistisk Forskningsenhed).

2. Biomekanik og funktionel anatomi

2.1. Strækrefleksens betydning under gang og løb

Ved måling af Hoffmann (H) reflexen undersøges det, hvorledes excitabiliteten af strækreflexen moduleres under naturlige bevægelsesmønstre (Erik B. Simonsen og Poul Dyhre-Poulsen).

2.2. Refleksstivhed

Under hurtige udspændinger af voluntært aktive-rede plantarflexor muskler måles, hvorvidt udløsningen af en strækrefleks påvirker muskelstivhed (Erik B. Simonsen og Poul Dyhre-Poulsen).

2.3. Computer-simulation af bevægelsesmønstre

Ph.d.-projekt ved cand.scient. Henrik Sørensen. Det er hensigten med dette projekt at indføre computersimulation af bevægelser ved Anatomisk Institut. I det konkrete projekt simuleres længdespring. Afsætsbenet er i computeren understøttet med 8 muskler, som igen er tillagt fysiologiske egenskaber. Computeren søger at aktivere musklerne efter et optimalt mønster, som omsættes til simuleret bevægelse. Forsøgsresultater fra virkelige bevægelser anvendes til at validere simulationerne (ph.d.-projekt ved cand.scient. Henrik Sørensen. Der samarbejdes i projektet med University of Calgary, Canada, hvor Henrik Sørensen har opholdt sig et år).

2.4. Makroskopiske forskelle på sorte og hvide i relation til columna vertebralis

Dissektioner udført i USA på unge sorte og hvide personer har hidtil i dette projekt vist signifikante forskelle på den sorte og hvide race vedrørende vinklingen af os sacrum, forløbet af lign. iliolumbale, processus transversus i lænderyggen samt ligamentøse strukturer i forbindelse med anulus fibrosus i discus intervertebralis. Projektet omfatter endvidere computerbaseret rekonstruktion af bækkenet på levende mennesker ud fra MR-scanninger samt undersøgelser af materialeegenskaber i ligamenter fra sorte og hvide (ph.d.-projekt (Lunds Universitet) ved stud.med. Patrick Hanson).

2.5. Dynamisk ganganalyse i 3 dimensioner

Det undersøges hvilke kræfter (drejningsmomenter), der optræder omkring leddene i underekstremiteterne under gang hos normale personer. Kræfterne beregnes omkring anatomiske akser for f.eks. flexion, extension, abduktion/adduktion og indad/udad rotation. Hensigten med projektet er bl.a. at opbygge et relativt stort materiale for normal gangfunktion (Erik B. Simonsen, Tina Alkjær og Poul Dyhre-Poulsen).

2.6. Klinisk ganganalyse af patienter med overrevet forreste korsbånd

En stor del af dette projekt udføres som et ph.d.-projekt af Tina Alkjær. Der samarbejdes med Bispebjerg Hospital (overlæge Michael Kjæer) og Gentofte Amtssygehus (overlæge Uffe Jørgensen). Patienternes gangfunktion undersøges før og efter rekonstruktion af forreste korsbånd. Desuden undersøges en gruppe patienter, som klarer sig tilfredsstillende uden rekonstruktion (Tine Alkjær, Erik B. Simonsen, Poul Dyhre-Poulsen, Finn Bojsen-Møller).

2.7. Knæskader hos kvindelige håndboldspillere

Sammenhængen mellem belastning af forreste korsbånd og gultype samt opbremsninger og retningsskift undersøges (Finn Bojsen-Møller, Jeanette Frost Ebstrup, Peter Magnusson, Erik B. Simonsen).

2.8. Stress-relaxation i den hyaline callum femoris hos nyfødte grise

Det undersøges om mekanisk belastning af callum femoris afklemmer de vasculære kanaler i brusken (Finn Bojsen-Møller, Hans Henrik Strange-Vognsen).

2.9. MRI studie af skulderens muskler

På baggrund af scanninger bestemmes musklernes volumen, tværsnitsareal og kraftarm in vivo.

Projektet er en del af to ph.d.-projekter ved Lunds Universitet (Finn Bojsen-Møller, Birgit Juul-Kristensen, Joachim Ericksson).

3. Effekten af sojaprotein på lipoprotein(a) (Lp(a))

Sojaprotein i kosten har gunstige virkninger på det aterogene LDL og det anti-aterogene HDL. Vi har overraskende fundet, at sojaprotein også har en markant øgende effekt på det stærkt aterogene Lp(a). Ved at sammenligne effekten af sojaprotein, før og efter alkoholekstraktion, med kasein hos normale kvinder og mænd, har vi fundet at den alkoholekstraherede sojaprotein havde samme Lp(a)-sænkende effekt som kasein, hvorimod ubehandlet sojaprotein øgede Lp(a) markant. Den alkoholekstraherbare komponent i sojaproteinet tilhører muligvis soja-isoflavonerne, non-steroid bifenoler med østrogene og anti-østrogene effekter (K. Nilausen, i samarbejde med H. Meinertz, Rigshospitalet).

4. Elektronmikroskopiske undersøgelser af caveolae i et udvalg af celler

I fortsættelse af tidligere undersøgelser (se årbøgerne 1986-96) har vi i indværende år fortsat karakteriseringen af fedtcellemembraner ved hjælp af immunoguldmarkning for forskellige membranproteiner, bl.a. clathrin, caveolin 1 og 3 og et nyt caveolaspecifikt protein, som er under nærmere karakterisering. Sideløbende søges de samme proteiner lokaliseret ved immunmarkning på lavtemperatur-metacrylatinindlejret muskel-, kar- og gliavæv (J. Tranum-Jensen, i samarbejde med M. Voldstedlund og J. Vinten, Medicinsk-Fysiologisk Institut).

5. Den lytiske mekanisme for komplement og visse bakterietoksiner

I fortsættelse af tidligere undersøgelser (se årbøgerne 1977-87, '91-'95) har vi i indværende år opdaget og undersøgt en hæmmende effekt af moderat høj ionstyrke og af deuteriumoxid på komplementlysen. Vi har desuden afsluttet en elektronmikroskopisk karakterisering af strukturen af et pore-dannende hæmolytin, produceret af visse stammer af *V. cholerae* (J. Tranum-Jensen, i samarbejde med S. Bhakdi, Inst. für Med. Mikrobiologie, Justus Liebig Universität, Giessen, Tyskland).

6. Det cellulære grundlag for motorikkens regulering i fordøjelseskanaalen, med specielt henblik på struktur og funktion af det interstitielle væv

6.1. Studier af mave-tarmkanalens pacemaker-celler

(Cajal's interstitialceller), herunder det struktu-

relle grundlag for elektrisk kobling mellem systemets komponenter. Som et alternativ til kobling via gap junctions undersøges kobling via peg-and-socket junctions (sammen med Berj Bardakjian, Univ. Toronto) hos normale mus og hos to musemutanter (white spotted, hhv. steel) der dels mangler tyndtarmens pacemakerceller, dels mangler slow waves (L. Thuneberg, H.B. Mikkelsen og J.J. Rumessen, i samarbejde med Jan Huizinga, IDRU, McMaster Univ., Canada).

6.2. Videreførte undersøgelser af tarmmuskulaturens interstitielle væv

Protein tyrosin kinase-receptoren Kit er lokaliseret immunhistokemisk i tyndtarmens pacemakerceller (ICC) hos normale mus, men har ligesom ICC ikke kunne påvises hos musemutanterne white spotted (W/W) og steel (Sl/Sl). Disse studier er udvidet med registreringer af fordelingen af ICC i ventrikel, tynd- og tyktarm hos normale samt W- og Sl-mus (H.B. Mikkelsen og L. Thuneberg, i samarbejde med Jan Huizinga, McMaster Univ., Canada). Kit receptorens lokalisation i normal human tarm er undersøgt (P. Rømert og H.B. Mikkelsen).

6.3. Cellebiologiske undersøgelser af muscularis externa i human tynd- og tyktarm ved mave-tarmsygdomme

På baggrund af undersøgelser af pacemakerceller (Cajal's interstitialceller), glat muskulatur og makrofager i muscularis externa i normal human tyndtarm og tyktarm (Universitetets årbøger 1989-95, disp.: J.J. Rumessen: Dan Med Bull. 1994, 41: 275-293), undersøges tilsvarende forhold ved mave-tarmsygdomme, (inflammatorisk tarmsygdom, mb. Crohn, colitis ulcerosa, Hirschsprungssygdom, intestinal pseudoobstruktion og divertikulose), i sammenhæng med immunhistokemiske udviklingsstudier (J.J. Rumessen, i samarbejde med L. Thuneberg, samt mag.scient. P. Prentø, Patol.inst., Hvidovre Hospital, og dr. J-M. Vanderwinden, Université Libre, Bruxelles).

6.4. Undersøgelser af tarmepithelcellers eliminering

Intraepitheliale, cytotoxiske lymfocytter og subepitheliale makrofager synes at være involveret i tarmepithelcellers apoptotiske forandringer og eliminering. Betydelige artsforskelle gør sig gældende vedrørende den endelige eliminering af epithelcellerne i villustoppene. Dette forsøges belyst ved morfologiske (lys- og elektronmikroskopi) og enzymhistokemiske undersøgelser (H. Jessen).

Særlige hverv:

Karin Nilausen er sektionsleder for sektion C.

F. Bojsen-Møller har været medlem af bedømmelseskomite i forbindelse med doktordisputater fra cand.med. J.-E. Beck Jensen, forskningsfysioterapeut Peter Magnusson (Team Danmark og BBH) og cand.med. Jesper Nørregård, Fr.berg Hospital, samt af bedømmelseskomite i forbindelse med ph.d.-afhandling af forskningsfysioterapeut Hans Lund, KAS Herlev. F. Bojsen-Møller er endvidere bestyrelsesmedlem for Universitetskollegiet Studentergården, for Nordisk Netværk for Forskerutddanning i Fysioterapi, Oslo, samt for Rødkilde Højskole, Møn. F. Bojsen-Møller har været vejleder for flg. ph.d.-studerende: Cand. med. Henrik Aagaard, cand.scient. Henrik Sørensen, cand.scient. Per Aagaard (MFI), og forskningsfysioterapeut Birgit Juul-Kristensen (Lunds Univ.).

Erik B. Simonsen har været vejleder for flg. specialstuderende: Stud.scient. Tina Alkjær, stud.scient. Morten Havkrog og stud.scient. Klaus Amtoft.

Lars Thuneberg er formand for instituttets sikkerhedsudvalg.

Redaktionsvirksomhed:

Finn Bojsen-Møller er Section editor for Acta Anatomica, Basel, og Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports, København, og har herunder bedømt 22 artikler.

Jørgen Tranum-Jensen er medlem af Konsistoriums bladudvalg.

Gæster og ph.d.-studerende:

Medicinstuderende Patrick Hanson (Lunds Univ.), samt flg. ph.d.-studerende: Cand.med. Henrik Aagaard, cand.scient. Henrik Sørensen, cand.scient. Per Aagaard (MFI), samt forskn.fysioterapeut Birgit Juul-Kristensen.

Specialestuderende:

Stud.scient. Tine Alkjær, stud.scient. Morten Havkrog og stud.scient. Klaus Amtoft.

Foredrag, rejser og kongresdeltagelse:

Lars Andersen har deltaget med foredrag i 5th European Society for Analytical Cellular Pathology Congress, Oslo, 25. – 29. maj.

J. Rostgaard, I

Stab

VIP: 28,7 årsværk.

TAP: 41,1 årsværk.

*MEDICINSK-ANATOMISK INSTITUT,
SEKTION A**VIP:*

Andersen, Peter Sejer; forskningsadj.
Bylow, Fritz Albert Von; lektor.
Claesson, Mogens Helweg; lektor.
Deurs, Bo Gregers Van; professor.
Garbarsch, Charly; lektor.
Høyer, Poul Erik; lektor.
Jensen, Lilli Sander; forskningsadj.
Johansen, Britta; forskningsass.
Jørgensen, Annette; ph.d.-studerende.
Moos, Torben; forskningsadj.
Nicoziani, Paolo; forskningsass.
Nissen, Mogens Holst; lektor.
Petersen, Ole William; lektor.
Røpke, Carsten; lektor.
Skov-Petersen, Søren; ph.d.-studerende.
Stahlhut, Martin; forskningsadj.
Sørensen, Anja Nørbæk; forskningsstip.
Vilhardt, Frederik; ph.d.-studerende.
Vogel, Ulla B.; forskningsadj.

TAP:

Algreen-Ussing, Hanne Kirsten; laborant.
Balslev, Yael Messodie; ledende laborant.
Carlsen, Thomas Anker; programmør.
Forchhammer, Sussi Ellen Juel; laborant.
Frølund, Nina; praktikant.
Hadberg, Hanne; ledende laborant.
Hjortenberget, Ulla; histolaborant.
Jensen, Poul; ingeniorassistent.
Jeppesen, Mette Hvalsø; laborant.
Jørgensen, Christina Hedegård; praktikant.
Lund, Tove Marianne Taulo; laboratoriefuldm.
Mikkelsen, Berit; laborant.
Mortensen, Lone Malte; hospitalslaborant.
Mørk, Lise Wittrup; assistent.
Ohlsen, Annemette; laboratorietekniker.
Olsen, Birgitte Engelbrecht; histolaborant.
Ottosen, Keld Bo; fotograf.
Pedersen, Kirsten Gemynte; ledende laborant.
Rulykke, Ane-Marie; laboratorietekniker.
Schmidt, Maria; laborant.
Stokkendahl, Teia Makhholm; praktikant.
Sørensen, Birgit; rengøringsassistent.
Thomsen, Anna Maria; praktikant.
Thomsen, Pernille Sjølin; laborant.

*MEDICINSK-ANATOMISK INSTITUT,
SEKTION B**VIP:*

Hansen, Knud Mogens; lektor.
Larsen, Philip J.; adjunkt.

Møller, Morten; professor.
 Poulsen, Steen Seier; lektor.
 Qvortrup, Klaus; adjunkt.
 Rostgaard, Jørgen; professor.
 Ørskov, Cathrine; adjunkt.

TAP:

Adrian, Nina; rengøringsassistent.
 Bakhøj, Lotte C. Elmer; histolaborant.
 Gleie, Mary-Ann; histolaborant.
 Grainger, Sigrid; histolaborant.
 Hahn, Maria Grazyna; fotograf.
 Hansen, Else Margrethe; hospitalslaborant.
 Kørner, Jeanne; overassistent.
 Rentzmann, Ursula; ledende laborant.
 Schousboe, Jette; histolaborant.

*MEDICINSK-ANATOMISK INSTITUT,
 SEKTION C*

VIP:

Aagaard, Henrik; forskningsass.
 Andersen, Lars Erik; lektor.
 Bojsen-Møller, Finn; lektor.
 Jessen, Harry; lektor.
 Mikkelsen, Hanne Birte; lektor.
 Nilausen, Karin Johanne; lektor.
 Rømert, Paul; lektor.
 Simonsen, Erik Bruun; lektor.
 Sørensen, Per Henrik; ph.d.-studerende.
 Thuneberg, Lars; lektor.
 Tranum-Jensen, Jørgen; lektor.
 Voldstedlund, Marianne; amanuensis.

TAP:

Andersen, Bent Georg; ingeniørassistent.
 Christensen, Marianne Juhl; hospitalslaborant.
 Falk, Keld; laboratoriebetjent.
 Hadberg, Hanne; ledende laborant.
 Heidemann, Vibeke; histolaborant.
 Peters, Susan; histolaborant.
 Petersen, Ninna Buch; hospitalslaborant.
 Risto, Birgit Ingrid; fotograf.
 Sharwany, Lis; overassistent.
 Stub-Christensen, Kjeld; fotograf.
 Thomsen, Anna Maria; praktikant.
 Thomsen, Pernille Sjølin; laborant.

UNDERVISNINGSAFDELING

VIP:

Fleckenstein, Peter; ekstern lektor.

TAP:

Brunsholm, Kjeld; laboratoriebetjent.

Grandt, Flemming; laboratoriebetjent.
 Grandt, Johnny; laboratoriebetjent.
 Hjørtenberg, Ulla; histolaborant.
 Houllind, Bianca Antoinetta; hospitalslaborant.
 Legind, Lillian; overassistent.
 Lund, Vibeke; kontorfuldmægtig.
 Nielsen, Lars-Bo; betjent.
 Nielsen, Per; håndværker.
 Nikolajsen, Malene; assistent.
 Nygaard-Pedersen, Kristian; kontorassistent.
 Stensballe, Mikkel A.; fotograf.

Ph.d.-afhandlinger:

Balslev, Yael Messodie: Synaptogenesis and functional structures that may comprise an astrological barrier in the developing neocortex of the rat.
 Hald, Jesper: Cellular Immunological Investigations in Squamous Cell Carcinomas of the Head and Neck.

Specialer:

Nørregaard, Lene: Antisense experiments in cell lines expressing the NPY Y4 receptor.

Fondsstøtte:

Medicinsk-Anatomisk Institut, Sektion A
 Agnes og Poul Friis' Fond:

– Essentielle metaller og hjerneudvikling (Torben Moos) kr. 120.000.

Det Danske Pasteur-Selskab:

– Rejse (Mogens Holst Nissen) kr. 18.478.

EU:

– The Immunopathology of T Cell-induced Chronic Inflammatory Bowel Disease (Mogens Helweg Claësson) kr. 1.356.657.

EU TMN-bevilling:

– Endocytose og lysosomer (Bo van Deurs) kr. 400.000.

Frølund Niensens Fond:

– Bindevævsforskning og studierejse (Charly Garbarsch) kr. 26.000.

Henny og Helge Holgersens Legat:

– Bindevævsstudier (Charly Garbarsch) kr. 10.000.

Human Frontier Science Programme:

– Clathrin-independent endocytosis (Bo van Deurs) kr. 400.000.

Kræftens Bekæmpelse:

- Kræftforskning (Mogens Helweg Claësson) kr. 509.000.
- Tumorcelle-fibroblastinteraktion (Ole W. Petersen) kr. 419.328.
- Endocytose (Bo vaan Deurs) kr. 659.000.

Lily Benthine Lund/Friis m.fl.:

- Hjerneudvikling (Torben Moos) kr. 10.000.

Nordisk Forskningskomité/Novo Nordisk Fonden:

- Endocytose (Bo van Deurs) kr. 50.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Den patogenetiske proces ved uveitis (Mogens Holst Nissen) kr. 30.000.
- Endocytose (Bo van Deurs) kr. 75.000.
- Endocytose... (Bo van Deurs) kr. 60.000.
- Forskning af metaller og hjerneudvikling (Torben Moos) kr. 30.000.
- Thymocyt-epithelcelle interaktion i den humane thymus (Carsten Röpke) kr. 50.000.
- Vævstype klasse I induceret intracellulær signalering i T celler (Søren Skov) kr. 67.632.
- Genekspression og morfogenese (Ole William Petersen) kr. 50.000.
- Undersøgelser af medullær og ekstramedullær myelopoiese (Mogens Helweg Claësson) kr. 40.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Endocytose, introcellulær membrantrafik og proteolyse (Bo van Deurs) kr. 240.000.
- Fysiologiske og biokemiske undersøgelser af aktiveringsprocesser i T celler (Mogens Helweg Claësson/Søren Skov) kr. 369.275.
- Interaktion mellem cytokiner og adhæsionsmolekyler i regulationen (Carsten Röpke) kr. 240.000.

The John and Birthe Meyer Foundation:

- Tumorcelle-fibroblast interaktion i human brystkræft (Ole William Petersen) kr. 1.447.885.

Værn om Synet:

- Uveitis: patogenese, diagnose, behandling (Mogens Holst Nissen) kr. 264.410.

Øjenfonden:

- Transplantation af retinalt pigmentepithel (Mogens Holst Nissen) kr. 120.000.

Medicinsk-Anatomisk Institut, Sektion B

Den Alm. Danske Lægeforening:

- Neuroanatomiske studier af inflammations (Philip Just Larsen) kr. 7.500.

Diabetesforeningen:

- (Philip Just Larsen) kr. 50.000.

Eva og Robert Voss Hansens Fond:

- GLP'-1's effekter på væskehomeostasen (Mads Tang Christensen/Morten Møller) kr. 25.000.

Fonden til Lægevidenskabens Fremme:

- Glp-1 (Philip Just Larsen) kr. 28.000.

Illum Fondet/Else og Aage Haensch/Novo m.fl.:

- Epidermal Growth /ph.d.-projekt (Jesper Thulesen) kr. 70.000.

Kong Christian den X's Fond:

- EGF & diabetes mellitus (Jesper Thulesen) kr. 10.000.

Novo Nordisk Fonden:

- (Philip Just Larsen) kr. 25.000.

Ruth König-Petersens Fond:

- Glp-1 (Mads Tang Christensen/Morten Møller) kr. 7.500.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Receptorer i neuroendokrine områder i centralnervesystemet (Morten Møller) kr. 582.000.

Medicinsk-Anatomisk Institut, Sektion C

Beckett Fonden, Alfred Møller m.fl.:

- Menisktransplantation (Henrik Aagaard/Finn Bojsen-Møller) kr. 40.769.

Bionix Inc., USA:

- Pig study (Henrik Aagaard/Finn Bojsen-Møller) kr. 23.565.

Eli Lilly's Gastroenterit. Forskningsfond:

- Mavetarmskanalens pacemakerceller (Lars Thuneberg) kr. 25.000.

Hjortenbergs fond:

- Blodplade morfogenese (publikation post mortem) (O. Behnke) kr. 29.595.

Idrættens Forskningsråd/Team Danmark:

- Overbelastningsskader (Erik B. Simonsen) kr. 200.000.

Leo Nielsen Fonden:

- Interleukin-6 i centralnervesystemet (Milena Penkowa/Jørgen Rostgaard) kr. 30.000.

Lægeforeningens Forskningsfond:

- Menisktransplantation (Finn Bojsen-Møller/H. Aagaard) kr. 4.596.

Løvens Kemiske Fabrik:

- Egen løn til færdiggørelse af ph.d. afhandling (Henrik Aagaard) kr. 46.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Interleukin-6 i centralnervesystemet (Milena Penkowa/Jørgen Rostgaard) kr. 30.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Menisktransplantation (Finn Bojsen-Møller/H. Aagaard) kr. 35.000.

Team Danmark:

- 3-dimensionel analyse af håndboldtkast (Jesper Bencke) kr. 20.000.
- Biomekanisk analyse af genoptræning af korsbånds-opererede patienter (Henrik Næsberg Olsen) kr. 236.
- Knæskader (Jeanette Frost Andersen) kr. 1.883.
- Sparketeknik (Henrik Sørensen) kr. 1.898.

Vera og Carl Johan Michaelsens Legat:

- Cellulært grundlag for motorikkens regulering i fordøjelseskanalen (Lars Thuneberg) kr. 75.900.

Warwara Larsens Fond:

- Interleukin -6 i centralnervesystemet (Milena Penkowa/Jørgen Rostgaard) kr. 30.000 DK

Publikationer:

- Aagaard H., Scavenius M., Jørgensen U.: An epidemiological analysis of the injury pattern in indoor and in beach volleyball. *Int. J. Sports Med.* Vol. 18, No. 3, s. 217-221, Stuttgart, Tyskland 1997.
- Aagaard P., Simonsen E.B., Beyer N., Larsson B., Magnusson P., Kjær M.: Isokinetic muscle strength and capacity for muscular knee joint stabilization in elite sailors. *Int. J. Sports Med.* Vol. 18, s. 521-525, Stuttgart, Tyskland 1997.
- Andersen H.Ø., Qvortrup K., Rostgaard J., Nordestgaard B.G.: Effect of cyclosporine during initiation of transplant arteriosclerosis. An ultrastructural study in the aorta-transplanted rabbit. *Atherosclerosis* Vol. 133, s. 171-181, Ireland 1997.
- Balslev Y., Dziegielewska K.M., Møllgård K., Saunders N.R.: Intercellular barriers to and transcellular transfer of albumin in the fetal sheep brain. *Anat. Embryol.* Vol. 195, No. 3, s. 229-236, Berlin 1997.
- Balslev Y., Saunders N.R., Møllgård K.: Ontogenetic development of diffusional restriction to protein at the pial surface of the rat brain: an electron microscopical study. *J. Neurocytol.* Vol. 26, s. 133-148, London, UK 1997.
- Bregenholt S., Delbro D., Claesson M.H.: T-cell transfer and cytokine/TCR gene deletion models in the study of inflammatory bowel disease. *APMIS* Vol. 105, s. 655-662, København, Danmark 1997.
- Bregenholt S., Røpke M., Skov S., Claesson M.H.: Ligation of MHC class I molecules on peripheral blood T lymphocytes induces new phenotypes and functions. *J. Immunol.* Vol. 157, s. 993-999, Bethesda, Md., USA 1996.
- Brockdorff J., Nielsen M., Dobson P., Geisler C., Røpke C., Svejgaard A., Ødum N.: Interleukin 2 induces a transient downregulation of protein phosphatase 1 and 2A activity in human T cells. *Tissue Antigens* Vol. 49, s. 228-235, Copenhagen, Denmark 1997.
- Brockdorff J., Nielsen M., Svejgaard A., Dobson P., Røpke C., Geisler C., Ødum N.: Protein phosphatase 2A plays a critical role in interleukin-2-induced β -integrin dependent homotypic adhesion in human CD4⁺ T cell lines. *Cytokine* Vol. 9, No. 5, s. 333-339, London, UK 1997.
- Danielsen E.M., van Deurs B.: Galectin-4 and small intestinal brush border enzymes form clusters. *Molecular Biology of the Cell* Vol. 8, s. 2241-2251, USA 1997.
- Hannibal J., Ding J.M., Chen D., Fahrenkrug J., Larsen P.J., Gillette M.U., Mikkelsen J.D.: Pituitary adenylate cyclase-activating peptide (PACAP) in the retinohypothalamic tract: A potential daytime regulator of the biological clock. *J. Neurosci.* Vol. 17, No. 7, s. 2637-2644, Washington, DC, USA 1997.
- Helboe L., Møller M., Nørregaard L., Schiødt M., Stidsen C.: Development of selective antibodies against the human somatostatin receptor subtypes sst₁-sst₅. *Molecular Brain Research* Vol. 49, s. 82-88, Amsterdam, Holland 1997.
- Holst J.J., Ørskov C., Hartmann B., Deacon C.F.: Posttranslational processing of proglucagon and postsecretory fate of proglucagon product. i: The Insulinotropic Gut Hormone Glucagon-Like Peptide-1. H.C. Fehmann & B. Göke, s. 24-28, Basel, Schweiz 1997.
- Johansen J., Møller S., Price P., Bendtsen F., Junge J., Garbarsch C., Henriksen J.: Plasma YKL-40: a new potential marker of fibrosis in patients with alcoholic cirrhosis? *Scand. J. Gastroenterol.* Vol. 32, s. 582-590, Oslo, Norge 1997.
- Jørgensen A., Nielsen M., Svejgaard A., Ledbette J.A., Ødum N., Røpke C.: Human Thymic epithelial cells present superantigens to T cell

- lines and Thymolytes. *Exp. Clin. Immunogen* 13, s. 192-203, Basel 1997.
- Klinge K., Magnusson S., Simonsen E.B., Aagaard P., Klausen K., Kjær M.: The effect of strength and flexibility training on skeletal muscle electromyographic activity, stiffness, and viscoelastic stress relaxation response. *Am. J. Sports Med.* Vol. 25, No. 5, s. 710-716, USA 1997.
- Larsen P.J., Tang-Christensen M., Holst J.J., Ørskov C.: Distribution of glucagon-like peptide-1 (GLP-1) and other preproglucagon derived peptides in the rat hypothalamus and brain stem. *Neuroscience* 77, s. 257-270, 1997.
- Larsen P.J., Enquist L.W., Card J.P.: Mapping the multisynaptic input to the pineal gland by using a neurotrophic virus. i: *Pineal Update*, s. 59-67, Westbury, N.Y. 11590, USA 1997.
- Larsen P.J., Tang-Christensen M., Jessop D.S.: Central administration of glucagon-like peptide-1 activates hypothalamic neuroendocrine neurons in the rat. *Endocrinology* Vol. 138, No. 10, s. 4445-4455, Bethesda, Md., USA 1997.
- Larsen P.J., Kristensen P.: The neuropeptide Y (Y4) receptor is highly expressed in neurones of the rat dorsal vagal complex. *Molecular Brain Research* Vol. 48, s. 1-6, Amsterdam, Holland 1997.
- López-Figueroa M.O., Ravault J., Cozzi B., Møller M.: Innervation of the sheep pineal gland by nonsympathetic nerve fibers containing NADPH-diaphorase activity. *J. Histochem. Cytochem.* Vol. 45, No. 8, s. 1121-1128, Baltimore, USA 1997.
- López-Figueroa M.O., Ravault J., Cozzi B., Møller M.: Colocalization of vasoactive intestinal peptide and nitric oxide synthase in the nerve fibers of the sheep pineal gland. i: *Pineal Update – From Molecular Mechanisms to Clinical Implications*, s. 69-75, Westbury, N.Y., USA 1997.
- Luckman S.M., Larsen P.J.: Evidence for the involvement of histaminergic neurones in the regulation of the rat oxytocinergic system during pregnancy and parturition. *Journal of Physiology* Vol. 501, No. 3, s. 649-655, Cambridge, UK 1997.
- Lund L., Hahn-Pedersen J., Højhus J., Bojsen-Møller F.: Varicocele testis evaluated by CT-scanning. *Scand. J. Urol. Nephrol.* Vol. 31, No. 2, s. 179-182, Stockholm 1997.
- Magnusson S., Simonsen E.B., Aagaard P., Boesen J., Johannsen F., Kjær M.: Determinants of musculoskeletal flexibility: viscoelastic properties, cross-sectional area, EMG and stretch tolerance. *Scand. J. Med. & Sci. in Sports* Vol. 7, No. 4, s. 195-202, København, Danmark 1997.
- Matthiessen M.E., Garbarsch C., Olsen B.E., Hellström S., Engström-Laurent A.: Hyaluronan in human deciduous tooth germs in the bell stage. *Histochemistry and immunohistochemistry. Acta Anat.* Vol. 159, s. 1-7, Basel, Schweiz 1997.
- Mikkelsen J.D., Hay-Schmidt A., Larsen P.J.: Central innervation of the rat ependyma and sub-commissural organ with special reference to ascending serotonergic projections from the Raphe nuclei. *J. Comp. Neurol.* Vol. 384, s. 556-568, New York, NY, USA 1997.
- Møller M., Phansuwan-Pujito P., Morgan K., Badiu C.: Localization and diurnal expression of mRNA encoding the β -adrenoceptor in the rat pineal gland: an in situ hybridization study. *Cell & Tissue Research* Vol. 288, s. 279-284, Berlin 1997.
- Møller M.: Melatonin. *Ugeskr.f.Læger* Vol. 159, No. 12, s. 1737-1739, København 1997.
- Møller M.: Hjernen er også en kirtel. *Naturens Verden* Vol. 7, s. 261-268, Danmark 1997.
- Møller M.: Hjernen. i: *Den Store Danske Encyklopædi*, s. 491-494, København 1997.
- Møller M., Micic A., Reckling J.: Morphological characterization of rat pineal explant cultures. i: *Neuroendocrinology: Retrospect and Perspectives*, s. 357-366, New York, USA 1997.
- Nielsen M., Kaltoft K., Nordahl M., Röpke C., Geisler C., Mustelin T., Dobson P., Svejgaard A., Ødum N.: Constitutive activation of a slowly migrating isoform of Stat3 in mycosis fungoides: Tyrphostin AG490 inhibits Stat3 activation and growth of mycosis fungoides tumor cell lines. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* Vol. 94, s. 6764-6769, Washington, USA 1997.
- Nielsen O.H., Vainer B., Bregenholt S., Claesson M.H., Bishop P.D., Kirman I.: Inflammatory bowel disease: Potential therapeutic strategies. *Cytokines, Cellular and Molecular Therapy* Vol. 3, s. 267-281, Tyskland 1997.
- Nomura M., Ueta Y., Larsen P.J., Hannibal J., Serino R., Kabashima N., Shibuya I., Yamashita H.: Water deprivation increases the expression of pituitary adenylate cyclase-activating polypeptide gene in the rat subfornical organ. *Endocrinology* Vol. 138, No. 10, s. 4096-4100, Bethesda, Md., USA 1997.
- Penkowa M., Hidalgo J., Moos T.: Increased astrocytic expression of metallothioneins I + II in brainstem of adult rats treated with 6-aminonicotinamide. *Brain Research* Vol. 774, s. 256-259, Amsterdam, Holland 1997.
- Przybylska-Gornowicz B., Lewczuk B., Møller M.: Demonstration of nerve fibers containing the C-terminal flanking peptide of neuropeptide Y (CPON) in the pig pineal gland (*Sus domesticus*): an immunocytochemical study by light and electron microscopy. *Anat. Rec.* Vol. 248, s. 576-582, New York, USA 1997.

- Qvortrup K., Rostgaard J., Bretlau P.: The endolymphatic duct in the rat: an ultrastructural study. i: Progress in Human Auditory and Vestibular Histopathology, s. 167-187, Amsterdam & New York 1997.
- Qvortrup K., Rostgaard J., Holstein-Rathlou N., Bretlau P.: The endolymphatic sac: an endocrine gland. i: Liber Amicorum, E.H. Huizing, s. 139-149, Delft, Holland 1997.
- Rostgaard J., Qvortrup K.: Electron microscopic demonstrations of filamentous molecular sieve plugs in capillary fenestrae. Microvascular Research Vol. 53, s. 1-13, 1997.
- Rourke I., Rehfeld J., Møller M., Johnsen A.H.: Characterization of the cholecystokinin and gastrin genes from the bullfrog, *Rana catesbeiana*: Evolutionary conservation of primary and secondary sites of gene expression. Endocrinology Vol. 138, s. 1719-1727, Philadelphia, USA 1997.
- Röpke C.: Thymic epithelial cell culture. Microscopy Research and Technique Vol. 38, s. 276-286, New York, USA 1997.
- Sandvig K., Garred Ø., van Deurs B.: Intracellular transport and processing of protein toxins produced by enteric bacteria. i: Mechanisms in the Pathogenesis of Enteric Diseases, s. 225-232, New York, N.Y., USA 1997.
- Simonsen E.B., Dyhre-Poulsen P., Voigt M., Aagaard P., Fallentin N.: Mechanisms contributing to different joint moments observed during human walking. Scand. J. Med. Sci. Sports Vol. 7, s. 1-13, København, 1997.
- Skov S., Bregenholt S., Claesson M.H.: MHC class I ligation of human T cells activates the ZAP70 and p56^{lck} tyrosine kinases, leads to an alternative phenotype of the TCR/CD3 ζ -chain, and induces apoptosis. J. Immunol. Vol. 158, s. 3189-3196, Bethesda, Md., USA 1997.
- Skov S., Klausen P., Claesson M.H.: Ligation of major histocompatibility complex (MHC) class I molecules on human T cells induces cell death through PI-3 kinase-induced C-jun NH₂-terminal kinase activity: A novel apoptotic pathway... J. Cell Biol. Vol. 139, s. 1523-1531, New York, N.Y., USA 1997.
- Thulesen J., Ørskov C., Holst J.J., Poulsen S.S.: Short term insulin treatment prevents the diabetogenic action of streptozotocin in rats. Endocrinology Vol. 138, No. 1, s. 62-68, Bethesda, USA 1997.
- Thulesen J., Olsen P.S., Grevstad J.U., Poulsen S.S.: A rat model with an isolated bladder in situ. Surgery Today Vol. 27, s. 1089-1092, New York, USA 1997.
- Thulesen J., Jørgensen P.E., Torffvit O., Nexø E., Poulsen S.S.: Urinary excretion of epidermal growth factor and Tamm-Horsfall protein in three rat models with increased renal excretion of urine. Regulatory Peptides Vol. 72, s. 179-186, Amsterdam 1997.
- van Ewijk W., de Kruif J., Germeraad W.T., Berendes P., Röpke C., Platenburg P.P., Logtenberg T.: Subtractive isolation of phage-displayed single-chain antibodies to thymic stromal cells by using intact thymic fragments. Proc. Natl. Acad. Sci. USA Vol. 94, s. 3903-3908, Washington, USA 1997.
- Vinter-Jensen L., Orloff C., Teglbjærg P.S., Poulsen S.S., Dajani E.Z., Nexø E.: Systemic treatment with epidermal growth factor in pigs induces ductal proliferations in the pancreas. Gastroenterology Vol. 113, s. 1367-1374, Baltimore, USA 1997.
- Vrang N., Mikkelsen J.D., Larsen P.J.: Direct link from the suprachiasmatic nucleus to hypothalamic neurons projecting to the spinal cord: a combined tracing study using cholera toxin subunit B and Phaseolus vulgaris-leucoagglutinin. Brain Research Bulletin Vol. 44, No. 6, s. 671-680, New York, USA 1997.
- Woldbye D.P., Larsen P.J., Mikkelsen J.D., Klemp K., Madsen T.M., Bolwig T.G.: Powerful inhibition of kainic acid seizures by neuropeptide Y via Y5-like receptors. Nature Medicine Vol. 3, No. 7, s. 761-764, New York, NY, USA 1997.
- Yokoyama H., Høyer P.E., Hansen P.M., Vandebom J., Jensen T., Berden J.H.M., Deckert T., Garbarsch C.: Immunohistochemical quantification of heparan-sulfate proteoglycan and collagen-IV in skeletal muscle capillary basement membranes of patients with diabetic nephropathy. Diabetes Vol. 46, No. 11, s. 1875-1880, New York, N.Y., USA 1997.
- Zitzer A., Palmer M., Weller U., Wassenar T., Biermann C., Trantum-Jensen J., Bhakdi S.: Mode of primary binding to target membranes and pore formation induced by *Vibrio cholerae* cytolysin (hemolysin). Eur. J. Biochem. Vol. 247, s. 209-216, Berlin 1997.

Fysiologi

Medicinsk Fysiologisk Institut

Historie:

Peter Ludvig Panum (1820 – 1885) forlod Kiel i 1864 efter Danmarks nederlag til Prøjsen for at overtage det københavnske professorat i Fysiologi og Sammenlignende Anatomi efter Daniel Frederik Eschricht (1798 – 1863). Han betingede sig dog tidssvarende arbejdsforhold, og efter tegninger af arkitekt Christian Hansen opførtes 1866 – 67 i 3 etager **Universitetets Fysiologiske Laboratorium** i gården bag Kirurgisk Akademi (Bredgade 62, indgang fra porten i Fredericiagade). Christian Bohr (1855 – 1911) var laboratoriets leder fra Panums død i 1885 til 1911, da professoratet overtoges af Valdemar Henriques (1864 – 1936). På initiativ af dyrefysiologen og Nobelpristageren August Krogh (1874 – 1949; elev af Christian Bohr) lod Rockefeller Foundation opføre en ny laboratoriebygning på Juliane Mariesvej 28 – 32, hvor Medicinsk-fysiologisk Institut i 1928 fik lokaler side om side med de zoofysiologiske laboratorier. Einar Lundsgaard (1899 – 1968) overtog ledelsen af Medicinsk-fysiologiske institut i 1934. I 1967 overtog Christian Crone (1926 – 1990) professoratet efter Lundsgaard. Ved oprettelse af Institut B tilføjedes et A til instituttets navn.

Medicinsk-fysiologisk Institut B

Oprettedes 1. august 1964. Staben bestod af professor Poul Kruhøffer (f. 1914, fratrådt 1984) og 2 videnskabelige assistenter, som i juni 1965 fik tildelt midlertidige og egne lokaler i Juliane Mariesvej 26, 1. sal (villaen) og i oktober 1965 permanente lokaler i Juliane Mariesvej 30, stue og kælder.

Medicinsk-fysiologisk Institut C

Oprettedes 1. september 1967 under ledelse af professor Niels Anker Thorn (f. 1924, fratrådt 1994). I februar 1968 flyttede instituttet fra midlertidige lokaler i Juliane Mariesvej 28 til Rådmandsgade-komplekset.

Neurofysiologisk Institut

Oprettedes 1. april 1946 med Fritz Buchthal som direktør. Forskningsfeltet neurofysiologi var siden 1933 vokset frem omkring Buchthal med tilknytning til Universitetets Gymnastikteoretiske Laboratorium og Rigshospitalets neuromedicinske afdeling. Fagets selvstændige status anerkendtes of-

ficielt med oprettelsen af instituttet i 1946. Fra spredte lokaler udlånt af Gymnastikteoretisk Laboratorium og Medicinsk-fysiologisk Institut samledes instituttets aktivitet i 1952 på Michaelsen Institutet opført med støtte fra Michaelsen Fonden, Carlsbergfondet og The Rockefeller Foundation. I 1955 blev Fritz Buchthal udnævnt til professor, og i 1969 oprettedes et ekstraordinært professorat i adfærdsfysiologi til Arne Mosfeldt Laursen (f. 1928, fratrådt 1993). I 1980 udnævntes Hans Hultborn (f. 1943) til professor Buchthals efterfølger.

Lokalemæssig genforening af de fysiologiske institutter på Panum Institut

I efteråret 1976 flyttede Medicinsk-fysiologisk Institut A og C ind på Panum Institutet på Blegdamsvej, hhv. i bygning 12, etage 4 og 5 og bygning 12, etage 2 og 3. Neurofysiologisk Institut flyttede 2. januar 1980 ind i bygning 16, etage 5 og Institut B flyttede 1. februar 1980 til bygning 18, etage 5 og 6.

Institut for Biofysik

Et professorat i biofysik blev i 1965 besat med Ove Sten-Knudsen (f. 1919, fratrådt 1989), som samtidig pålagdes opgaven at planlægge indretningen af Institut for Biofysik i de lokaler på 2. salen af Rockefellerinstituttets sydføj (Juliane Mariesvej 28), der blev tilgængelige ved nedlæggelsen af gæsteværelser og en embedsbolig. I december 1976 overflyttedes Institut for Biofysik til Panum Institutets bygning 12, etage 6 og bygning 10, etage 5.

Instituttet oprettedes i februar 1967, hvor en endnu ikke fuldtallig stab under ledelse af professor Ove Sten-Knudsen værksatte instituttets forskningsopgaver og forberedte den kommende studenterundervisning – herunder en omfattende opbygning af øvelsesapparatur. Ved studenterundervisningens begyndelse i september 1969 var staben næsten fuldtallig. Faget biofysik etableredes som led i opbygningen af studieplanen af 1967. Ved denne omlægning og fornyelse af fysiologiundervisningen pålagdes det instituttet at tilrettelægge og varetage et biofysisk orienteret kursus i almen cellefysiologi som introduktion til den efterfølgende mere organ- og organisme-orienterede fysiologiundervisning.

Første sammenlægning

Som følge af pålagte besparelser og stabsindskrænkninger samt øget videnskabeligt samarbejde anbefaledes en sammenlægning mellem nabo-institutterne Medicinsk-fysiologisk Institut A og Institut for Biofysik, hvilket blev vedtaget af Undervisningsministeriet med brev af 11.7.86. Fra januar 1987 blev det sammenlagte instituts navn **Institut for almen Fysiologi og Biofysik**.

Institut for eksperimental Medicin

Oprettedes 25. april 1957 under ledelse af direktør Jens Bing (1906 – 1980). Det første laboratorium for eksperimental medicin blev oprettet af professor Carl Julius Salomonsen (1847 – 1924) i begyndelsen af dette århundrede og blev i 1910 videreført som en mindre afdeling for patologisk fysiologi ved indflytningen i Institut for almindelig Patologi på Juliane Mariesvej. I 1955 donerede Forsikringsselskabernes Fond af 1952 bygningen Institut for eksperimental Medicin og Kirurgi, Nørre Allé 71, som rent forskningsinstitut til Københavns Universitet, som til gengæld forpligtede sig til at drive instituttet. Som instituttets første leder i perioden 1955-77 skabte Jens Bing skole og en tradition indenfor den basale udforskning af reninsystemet og den eksperimentelle hypertension, og udforskningen af årsagerne til og følgerne af forhøjet blodtryk har været instituttets hovedformål. I 1987 flyttede instituttet ind i Panum Instituttets bygning 10, etage 5, som var blevet frigjort ved sammenlægningen af Medicinsk-fysiologisk Institut A og Institut for Biofysik samme år.

Anden sammenlægning – Fusionen

Omkring 1980 besluttede fakultetet at samle sine institutter i faggrupper. I denne forbindelse blev den fysiologiske faggruppe oprettet og sammensat af følgende 6 institutter: Medicinsk-fysiologisk Institut A, B og C, Institut for Biofysik, Neurofysiologisk Institut og Institut for eksperimental Medicin. De to sidstnævnte institutter havde hidtil været rene forskningsinstitutter, men blev nu også inddraget i undervisningen. Herved blev den fysiologiske faggruppe meget stor i forhold til fakultetets øvrige faggrupper. Dette forhold foranledigede i 1991 fakultetsrådet til at gennemføre en selektiv nedskæring af den videnskabelige stab – uanset faggruppens forskningsmæssige standard i forhold til fakultetets øvrige faggrupper.

I slutningen af 80'erne blev der lagt politisk pres på fakultetet for at danne større institutenheder en bedre ressourceudnyttelse og en mere decentral administration. I forbindelse med en arealreduktion og deraf afledte personalemæssige rokaer besluttede de 5 fysiologiske institutter (Institut for almen Fysiologi og Biofysik, Medicinsk-fysiologisk Institut B, Medicinsk-fysiologisk Institut C, Neurofysiologisk Institut og Institut for eksperimental Medicin) at fusionere til ét institut.

Den 1. september 1992 oprettedes et nyt institut under navnet **Medicinsk fysiologisk Institut** – ringen er sluttet. Instituttets første leder blev Jørgen Funder (f. 1919, fratrådt 1993), der i 1993 blev efterfulgt af Jørgen Warberg (f. 1941).

Instituttet varetager undervisningen i fysiologi, biofysik og fysik for læge- og tandlægestuderende

samt deltager i undervisning ved humanbiologiuddannelsen. Et professorat i patofysiologi blev i 1989 oprettet i forbindelse med indførelsen af en ny studieplan for den lægevidenskabelige uddannelse og oprettelsen af den humanbiologiske uddannelse. Professoratet, der er placeret i den fysiologiske faggruppe blev i 1989 besat med Jørn Giese (f. 1930, fratrådt 1993).

Forskningsmæssigt er Medicinsk fysiologisk Institut grupperet i fem afdelinger: Afdelingen for Cellulær Fysiologi (professor Søren-Peter Olesen; f. 1955, tiltrådt 1. januar 1998), Afdelingen for Endokrinologi og Metabolisme (professor Jens Juul Holst; f. 1945, tiltrådt 1996), Afdelingen for Neurofysiologi (professor Hans Hultborn; f. 1943, tiltrådt 1980), Afdelingen for Nyre og Kredsløb (forskningsprofessor Niels-Henrik von Holstein-Rathlou; f. 1956), Afdelingen for Patofysiologi (professor Henrik Galbo; f. 1946, tiltrådt 1995).

Institutbestyrelse:

Instituttleder, formand for bestyrelsen: J. Warberg

VIP: J.J. Holst (stedfortrædende instituttleder), H. Schmalbruch, P. Bie, T. Zeuthen.

TAP: B. Knudsen, S. Lohmann.

Forskningsvirksomhed:

AFDELINGEN FOR CELLULÆR FYSIOLOGI

1 Cellulær signaltransduktion

1.1 Signaltransduktion i insulinfølsomme celler

Identifikation og karakterisering af plasmamembraninvaginationer i adipocytter

Immun-elektronmikroskopi af adipocyt plasmamembraner, ekspressionskloning og sekventering anvendes til udforskning af membranfunktioner i adipocytter (J. Vinten & M. Voldstedlund; K. Christiansen & J. Carlsen, Inst. f. Med. Biokemi og Genetik; J. Trantum-Jensen, Med. Anatomisk Inst.).

Måltidsinducerede ændringer i fedt- og glykogensyntese i leverceller

Ved subtraktionskloning identificeres proteiner i hepatocytter, som styrer fordelingen af glucosedeponering mellem fedt og glykogen afhængigt af energibalancen (J. Vinten; J. Carlsen & K. Christiansen, Inst. f. Med. Biokemi og Genetik).

Døgnprofiler for serum-leptin hos anorexipatienter før og efter diætbehandling

Ved måling af det fedtdepot-regulerende hormon leptin hos anorexipatienter undersøges, om dette hormon har betydning for udvikling og behand-

ling af sygdommen (R. Støvring, Odense Universitets Hospital (OUH); J. Vinten, Aa. Handberg). Endvidere undersøges Leptin niveauer hos monozygote tvillinger, diskordante for NIDDM (A. Handberg, J. Vinten, A. Vaag).

Opsætning af assays til måling af insulinsignalering på små mængder human skeletmuskel

Ved brug af mikrobrønde og Eu-mærkede detektorantistoffer har vi opsat 4 eller 5-lags-immunometoder til måling af insulin receptorbinding og kinase aktivitet. Opsætning af tilsvarende metode til kvantitering af IRS1 og IRS2 mængde og fosforyleringsgrad er under udarbejdelse (Aa. Handberg, J. Vinten).

Dyrkning, morfologisk og biokemisk karakterisering af primære kulturer af humane muskelceller

En metode til dyrkning af muskelcellekulturer fra små mængder human skeletmuskelbiopsi er opsat, og kulturen grundigt karakteriseret under forskellige betingelser. Kulturens glucosemetabolismekarateristika undersøges (Aa. Handberg; M. Gaster, Henning Beck Nielsen og Henrik Daa Schrøder, OUH).

1.2 Undersøgelser af neurotransmitter-aktiverede intracellulære signaler i celler fra eksokrint væv

Vi studerer hvorledes neurotransmittere aktiverer cellulære signaler i eksokrint væv til dannelsen af et salt-, vand- og proteinholdigt sekret. Vi har tidligere fundet, at dannelsen af inositolfosfater, som frigiver calcium ioner fra specielle intracellulære depoter, som igen aktiverer salt- og vandtransport, sker gennem bl.a. aktivering af muskarinerge receptorer samt receptorer aktiveret af substans P. Yderligere moduleres disse receptorerens aktivitet gennem samtidig aktivering af ATP ioner på de purinerge receptorer. Vi studerer nu en anden signalvej til frigivelse af intracellulært calcium. Denne signalvej bygger på syntesen af cyclisk ADP-ribose ud fra NAD⁺. Vi har i acini fra rottens gl. parotis og lacrimalis indentificeret et enzym, ADP-ribosyl cyclase, som katalyserer denne omdannelse. Det dannede produkt, cyclisk ADP-ribose, formodes at frigive calcium ioner fra intracellulære depoter gennem stimulation ved bl.a. nor-adrenalin (S. Dissing, D.K. Looms, K. Tritsarlis, T.D. Jørgensen; B. Nauntofte, Kbh. Tandlægeskole).

2. Stoftransport over cellemembranen

2.1 Transport af ioner, nonelektrolytter og vand over cellemembraner

Undersøgelser af klorid-bikarbonatudveksling

over erythrocytters (RBC) membran indgår i karakterisering af kuldioxydtransport fra væv til lunger i alligatorer, hvis RBC-hæmoglobin er specielt ved at kunne binde det meste af det intracellulært dannede bikarbonat, hvorved anionudvekslingen næsten kan undværes. Den er imidlertid lige så udtalt som i mennesket-RBC. Vandpermeabiliteten aftager med 30%, når oxygenerede alligator-RBC deoxygeneres (J. Brahm; F. B. Jensen & T. Wang, Odense Univ.; D. Jones, Univ. British Columbia, Canada).

Urinstof- og thiourinstofpermeabiliteten i menneske-RBC udviser mætningskinetik under selvudveksling og unidirektionel influx, men minder om simpel diffusion under unidirektionel efflux. Vor hypotese omfatter en poremodel med et ydre, regulerende bindingssted for (thio)urinstof (J. Brahm, F. Wibrand).

2.2 Karakterisering af CD38s ADP-ribosylcyclase-aktivitet i erythrocytter

CD38, et membranbundet bifunktionelt ectoenzym, kan nu undersøges in situ i RBC-membranen, idet vi har kombineret brug af helt hæmoglobinfrige (hvide) "ghosts" med fluorescensmåling af omdannelsen af den NAD⁺-analoge NGD⁺ til det fluorescerende produkt cyclisk GDP-ribose (F. Wibrand, S. Dissing)

2.3 Na⁺/glucose cotransportproteinets evne til at transportere vand

Vi har udtrykt både den humane såvel som kani- nens Na⁺/glucose cotransportør i *Xenopus* oocyter. Ved at følge oocytens volumenændringer har vi kunnet sammenholde proteinets evne til at transportere Na⁺ og glucose med dets transport af vand. Vi finder, at der er et fast forhold mellem Na⁺- og vandtransporten: I det humane protein 210 vandmolekyler per 2 Na⁺ ioner, i kaninen 390 vandmolekyler per 2 Na⁺ vandmolekyler. Disse transporter er uafhængige af ydre parametre, såsom eksterne osmolariteter (vandkoncentrationer), hvorfor proteinerne kan siges at opføre sig som molekulære vandpumper, som får deres energi fra Na⁺ gradienterne. I den humane tyndtarm anslås mekanismen at kunne forklare ca. halvdelen af reabsorptionen (S. Meinild, D. Klærke, T. Zeuthen).

2.4 Passiv vandtransport gennem vandkanaler

Vi har udtrykt de fire vandkanaler: Aquaporin 0, 1, 2, og 5 i ovennævnte oocyt system. Ved at måle den osmotiske effektivitet af osmolytter af forskellig størrelse har vi fundet, at kun vand kan gå igennem AQP 1, 2 og 5. Dette viser, at vand passerer disse kanaler i række (single file). AQP 0 har en større diameter, idet Formamid (3.9 Ångstrøm)

kan gå igennem. Vi har endvidere bestemt fordelingen af aquaporinerne 0 til 5 i det humane øje (S. Meinild, S. Hamann, D. Klærke, T. Zeuthen).

2.5 *Transplantation af retinal pigmentepitel*

Aldersrelateret maculadegeneration (AMD) er den væsentligste årsag til svagsynethed og blindhed i den industrialiserede del af verden. AMD forårsages af aldersforandringer i det retinale pigmentepitel (RPE). Muligheden for transplantation af dyrkede RPE-celler undersøges i en dyrekserperimentel model, hvor grisen anvendes som recipient. Sideløbende undersøges de dyrkede RPE-celler mht. morfologi, transportfysiologiske og immunologiske egenskaber (T. Zeuthen, M. Bundgaard, S. Hamann; M. la Cour, A.K. Wiencke, J.F. Kiilgaard, J. Nicolini, J.U. Prause, E. Scherfig, Øjenafd. Rigshospitalet; C. Röpke, M.H. Nissen, Anatomisk Inst.).

2.6 *Elektrolyt- og vandtransport i kirtelceller*

(J. Hedemark Poulsen).

3. *Epitelial transport*

3.1 *Regulering af Na, K, 2Cl cotransport*

Den absorptive form af den bumetanid-følsomme natrium/klorid cotransportør, BSC1/ NKCC2, er klonet i 1994. Cotransportøren findes kun i ascenderende ben af Henles slynge i fire splice varianter, A, B, F, AF. Vi har karakteriseret rubidium influx i BSC1-F udtrykt i oocytter. Bumetanid hæmmer med K_i omkr. 60 – 70 nM. Desuden er reguleringen af BSC1-F ved aktiveret protein kinase (PK) A, C og G blevet undersøgt. Kun PKC styrer BSC1-F i oocytter, idet funktionen hæmmes med phorbol-12-myristate-13-acetate, K_i 6 nM. En ny PKC synes at være involveret (A. Bækgaard, N. Bindslev).

Et samarbejde med lægerne Anette M. Nielsen, Mark B. Hansen, Rune Larsen og Erik Buchwall, KAS Glostrup, om måling af transportegenskaber i ventrikel- og duodenal-biopsier fra mennesker er sat i gang.

3.2 *Molekylær karakteristik af ion-kanaler fra nyrens ydre medulla og distale colon epitel*

Ionkanaler i Na^+ -absorberende epitel spiller en afgørende rolle i regulationen af den transepiteliale ion-transport, og vi har efter indbygning i lipid bilag på enkelt kanal niveau karakteriseret regulationen af Ca^{2+} -aktiverede K^+ kanaler fra tykke ascenderende del af Henle's slynge i nyren og overflade cellerne fra distale colon epitel. For at bestemme kanalernes præcise antal og lokalisering i vævene anvender vi et særdeles specifikt, radioaktivt mær-

ket skorpiontoxin, Iberiotoxin, i bindingsstudier og histokemiske undersøgelser. For at opklare struktur/funktions-sammenhænge for Ca^{2+} -aktiverede K^+ kanaler, udfører vi site-directed mutagenese på klonede kanaler. De muterede kanalers egenskaber karakteriseres dernæst efter ekspresion i *Xenopus laevis* oocytter (D.A. Klærke, C. Solander, M. Grunnet, T. Zeuthen; H. Wiener, Univ. Wien; H.G. Knaus, Univ. Innsbruck; M. Wallner, UCLA, Los Angeles).

3.3 *Intestinal transport af aminosyrer*

I samarbejde med L.K. Munck (KAS Herlev) har jeg fortsat undersøgelserne af transporten af aspartat og glutamat i kaninens tyndtarm. De herhenhørende forsøg er ved at være afsluttede. Dette gælder også for undersøgelserne af aminosyretransporten i grisens tyndtarm, der er udført på Landbohøjskolen (KVL) i samarbejde med E. Skadhauge og M.L. Grøndahl. Vi vil herefter undersøge, om – som antydnet af foreløbige resultater – transporten af disse aminosyrer foregår anderledes hos rotte og marsvin (B.G. Munck).

3.4 *Sammenlignende studier af blod-hjerne barrieren*

Blod-hjerne barrieren er hos de fleste hvirveldyr lokaliseret til hjernekapillærernes endotel. Hos hajer og rokker er det imidlertid vist, at de perivaskulære gliaceller danner barrieren. Kendskab til forekomst af en glial barriere blandt hvirveldyr er af afgørende betydning for forståelsen af blod-hjerne barrierens fylogenetiske udvikling. Det er tænkeligt, at en glial barriere også forekommer hos ikke undersøgte grupper af hvirveldyr (havmus, stører, bikirer og lungefisk), hvoraf nogle forener brusk- og benfiskkarakterer.

Barriereforholdene hos repræsentanter for disse dyregrupper undersøges med elektronmikroskopiske teknikker. Foreløbige resultater tyder på, at havmus, lungefisk og bikirer har en endothelial barriere (M. Bundgaard).

4. *Molekylære virkningsmekanismer ved transmembran signalering og transport*

Karakterisering af G protein koblede receptors molekylære aktiveringsmekanisme

G protein koblede receptorer udgør den største familie af receptorer i organismen og omfatter receptorerne for stort set alle typer af signalmolekyler fra de klassiske monoamin transmittorer over prostaglandiner/leukotriener til neuropeptider, chemokiner og glycoprotein hormoner. Formålet med vores studier er ved integreret anvendelse af molekylærbiologiske, biokemiske og biofysiske

teknikker at karakterisere molekylære virkningsmekanismer involveret i aktivering og inhibering af disse receptorer. Vi fokuserer især på anvendelsen af fluorescence spektroskopiske analyser til identificering og kortlægning af agonist-inducerede konformationsændringer i receptormolekylet. Vores metode er baseret på anvendelse af polaritetssensitive, sulfhydryl-reaktive fluorescerende prober som molekylære reportere. Mutanter af den beta-2 adrenerge receptor med cysteiner i selekterede positioner udtrykkes i Sf9 insektceller, oprenses og mærkes med den fluorescerende probe IANBD. Ved integrering af vores spektroskopiske data med avancerede computersimuleringer har vi opstillet en model for G protein koblede receptors aktiveringmekanisme (A.D. Jensen, Søren Rasmussen, Pejman Ghanouni, U. Gether).

Molekylære virkningsmekanismer ved transmembran transport af monoaminer

Monoamin transporterne omfatter noradrenalin, dopamin og serotonin transporterne, som alle tilhører familien af Na⁺/Cl⁻ afhængige transportere. Transporterne medierer 're-uptake' af monoaminerne til den presynaptiske nerveterminal og spiller herved en afgørende rolle for regulering af monoaminernes fysiologiske effekter. Samtidig er transporterne angrebsmål for en lang række lægemidler incl. bl.a. antidepressiva samt nyudviklede Parkinsonmidler. Formålet med dette projekt er at afklare monoamin transporterens molekylære virkningsmekanismer. Dette involverer identificering af ligand bindingsdomæner, kortlægning af topologi samt karakterisering af konformationsændringer, som er afgørende for transporterens og receptorernes molekylære funktion. Vi søger at opnå dette ved anvendelse af en lang række molekylærbiologiske og biokemiske teknikker herunder bl.a. mutagenese, zinc-site engineering, samt intramolekylær krydsbinding (L. Nørregaard, U. Gether).

AFDELINGEN FOR ENDOKRINOLOGI OG METABOLISME

1. Regulatoriske peptider

I dette laboratorium, der udgør en del af Det Biotechnologiske Center for Cellulær Kommunikation, undersøges fysiologiske og patofysiologiske virkninger af de regulatoriske peptider, dvs. små æggehvide-stoffer, der dannes i specialiserede celler (nerveceller, hormonproducerende celler og såkaldte parakrine celler) og som efter udskillelse binder sig til specifikke receptorer og målorganerne og herigennem styrer organernes funktioner.

De regulatoriske peptider fungerer således som hormoner, neurotransmittere og parakrine transmittorer. Laboratoriets hovedaktivitet ligger for tiden i udforskning af den fysiologiske og patofysiologiske betydning af: 1) Hormonet glucagon-like peptide-1 (GLP-1), som er det mest potente insulin-stimulerende stof, der kendes. Indgift af stoffet har vist sig fuldstændigt at kunne normalisere blodsukkeret hos stort set alle patienter med insulin-uafhængig sukkersyge. Samtidig har stoffet potente virkninger på sekretion og motilitet i mavetarmkanalen. Disse effekter medieres af nervus vagus og involverer centre i hjernen. Muligvis fungerer hormonet herigennem også som appetithæmmende faktor. I vort fortsatte arbejde søger vi at opklare hormonets virkningsmekanismer i detaljer, samt at belyse stoffets anvendelsesmuligheder i behandlingen af sukkersyge og overvægt, herunder udvikling af egnede analoger. 2) Hormonet glucagon-lignende peptid-2 (GLP-2), et søsterhormon til GLP-1, som udskilles parallelt hermed, men som ikke har virkning på blodsukkeret. Til gengæld har det beslægtede virkninger på mavetarmkanalen, og synes at virke som vækstfaktor for tarmslimhinden. Vi har udviklet specifikke analyse metoder for dette hormon og undersøger nu dets sekretion og virkninger på både mennesker og forsøgsdyr. Udforskningen af de regulatoriske peptiders funktion har vi udviklet en række eksperimentelle modeller, som tillader udforskning af parakrine og neuronalt styrede funktioner: Isolerede, perfunderede organer fra grise med bevaret autonom innervation. På disse modeller kan alle regulatoriske aspekter undersøges, og ved hjælp af nyudviklede, specifikke receptor-antagonister eller immunoneutralisering med monoklonale antistoffer kortlægger vi virkningsspektret af det enkelte regulatoriske peptid. Hovedopgaver har været belysning af betydningen af neuropeptiderne vasoaktivt intestinalt polypeptid (VIP), pituitary adenylate cyclase activating polypeptide (PACAP), og tachykininerne, galanin og gastrin releasing peptid (GRP) for regulationen af motoriske og sekretoriske funktioner i ventrikel, tyndtarm, pankreas, galdeblære og binyrer (J.J. Holst, C. Deacon, M.-B. Toft-Nielsen, P. Schmidt, A. Wettergren, M. Wøjdemann, B. Hartmann, K. Tornøe, L. Hansen, T. Vilsbøll).

2. Metabolisme og dykkermedicin

Sammenlignende undersøgelser af kateterisations- og mikrodialyseteknikkerne til undersøgelse af fedtvævs metabolisme

(J. Madsen, B. Stallknecht, J. Bülow, H. Galbo).

Arbejde med iltbehandlings indflydelse på bobler i væv under nedsat tryk i omgivelserne (flyvning)

(O. Hyldegaard, J. Madsen).

Udarbejdelse af en metode til gravimetrisk påvisning af bobler i væv.

Undersøgelser af supersaturationsgrænser i medulla spinalis ved dekompression (J. Hink, J. Madsen).

3. Peptiderge mekanismer

Myometriets receptorer

I de fortsatte undersøgelser over samspillet mellem oxytocin- og beta-2-receptorer (målt ved mRNA) i myometriet har vi studeret forholdene hos den gravide rotte. Resultaterne har vist, at bestanden af beta-2-receptorer (medierer nyometrie afslapning) falder gennem graviditeten og er lavest ved terminen. Dette er konsistent med, at myometriets kontraktilitet er maximal ved terminen. Fem dage post partum er beta-2-receptorkoncentrationen dramatisk forhøjet, således at lactationsbetinget frigørelse af oxytocin fra neurohypofysen har minimale muligheder for at inducere kontraktioner i den rekonvalescerende uterus (T. Engstrøm, J.S. Henriksen, H. Vilhardt).

Cellulær signalering i adenohipofyseceller

Som en fortsættelse af tidligere studier over neuropeptidet Substans P's indvirkning på messenger systemer i subtyper af hypofyseceller er det vist, at aktivering af Substans P receptoren NK-1 og dermed phospholipase C har en signifikant indflydelse på aktiviteten i andre messenger systemer såsom adenylat cyclase-protein kinase A, Ca²⁺-calmodulin og phospholipase A2-arachidonsyre. Endvidere blev det vist, at dissociation af dopamin fra dets receptor på laktotrope celler er en vigtig regulatorisk mekanisme til at kontrollere intracellulære messengersystemer, der ikke primært er koblet til D2 receptoren (S. Mau, H. Vilhardt).

4. Ca²⁺-ATPaser og deres betydning for Ca²⁺-depoternes funktion

Vi har fortsat arbejdet på Ca²⁺-ATPaser (Ca²⁺ pumper) i de intracellulære Ca²⁺ depoter med følgende langsigtede mål: 1. At kortlægge de forskellige molekulære former for Ca²⁺ pumper. 2. At udvikle nye farmakologiske/biokemiske værktøjer med henblik på studier af den rolle, som Ca²⁺ pumperne spiller i den intracellulære signalering. 3. At benytte sådanne værktøjer til studier af den cellulære og molekulære basis for sygdomme, hvor forstyrrelser i den intracellulære signalering spiller en fremtrædende rolle.

Ca²⁺ pumpernes heterogenitet i neuralt væv.

Resultater fra andre grupper tyder på at cellernes overgang fra en hvile- til en proliferationstilstand (påvirkning med vækstfaktorer, serum) kræver en opbygning af Ca²⁺-depoter og i visse tilfælde en ekspresion af nye pumpe-subtyper. Vi har konstrueret isotypespecifikke cDNA-prober for sarco-endoplasmatisk reticulum (SERCA) 1, 2a, 2b og 3 Ca²⁺-ATPaser og er i gang med at studere ekspresionen af disse former under påvirkning med epidermal growth factor (EGF) og nerve growth factor (NGF) i PC12 celler på mRNA- og protein-niveau. Disse studier sigter mod at opklare den rolle, som de enkelte ATPase-isotyper spiller i de enkelte celler, samt mod at bidrage til en kortlægning af de virkningsmekanismer, som er ansvarlige for celleproliferation og -differentiering, derunder især den rolle, som spilles af Ca²⁺-mediert signalering (C. Caspersen, M. Treiman).

Thapsigargin analoger

En række nye O-8-substituerede analoger til thapsigargin, en inhibitor af SERCA-ATPaser, er blevet syntetiseret og testet. Der er identificeret en potent analog (ACT), som viser en fluorescensændring i forbindelse med bindingen til ATPase-molekylet. Der arbejdes videre med dette stof anvendelsen som et værktøj til visualisering af SERCA-ATPaser, bl.a. ved fluorescensmikroskopi, koloniskærmning ved kloning, m.v. (M. Treiman; S.B. Christensen, Danmarks Farmaceutiske Højskole).

Neuronale Ca²⁺-depoter og proteinsyntese ved hjerneiskæmi

I et fortsat samarbejde med en gruppe fra Max-Planck Institut i Köln har vi fundet, at corticale neuroner in vitro tilsyneladende opregulerer et nyt Ca²⁺-optagelsessystem i endoplasmatisk reticulum (ER) efter en irreversibel hæmning af deres Ca²⁺ pumper med thapsigargin. Dette fund er af interesse i forbindelse med kortlægningen af forudsætninger for cellernes overlevelse i hjerneområder ramt af iskæmi. Evnen til at opretholde fungerende Ca²⁺-depoter i ER, og dermed en fungerende proteinsyntese, synes at være afgørende for denne overlevelse (M. Treiman; W. Paschen, Max-Planck-Institut, Köln).

5. Neuroendokrin regulation af hypofysefunktionen under normo- og patofysiologiske forhold

Serotonerge receptors betydning for hypofysehormonfrigørelsen

Involveringen af de 7 forskellige hovedtyper af serotonin (5-HT) receptorer i sekretionen af hypofysehormoner og regulatoriske peptider fra hy-

pothalamus undersøges – herunder lokalisationen af disse receptorer. Der er arbejdet med identifikation af de centrale serotonerge neuronsystemer, som har betydning for stress-induceret sekretion af hypofysehormoner, specielt hormonet ACTH fra hypofyseforlappen. Ved indgift af neurotoxin har vi udført specifikke læsioner af serotonerge baner og vist, at både 5-HT neuroner i mellemhjernen og i hypothalamus spiller en rolle for sekretionen af ACTH i forbindelse med akut stress.

Betydningen af 5-HT receptorerne for den basale sekretion af hypofysebaglafs hormonerne vasopressin og oxytocin er klarlagt. Desuden er 5-HT's rolle i den stress betingede sekretion af disse hormoner undersøgt. Det er vist at 5-HT kun er involveret i immobiliserings induceret vasopressin sekretion, men ikke i tørst- eller blødnings induceret vasopressin sekretion (H. Jørgensen, U. Knigge, A. Kjær, T. Vadsholt, J. Warberg).

Histaminerg regulation af hypofyse- og hypothalamushormon sekretion

Der er arbejdet med histamin(HA)receptorernes betydning for stress betingede ændringer i syntesen af regulatoriske hypothalamiske peptider og den stress inducerede påvirkning af det centrale histaminerge neuronsystem. Ved in situ hybridisering på hjernesnit fra rotter udsat for forskellige former for stress er synteseændringer påvist ved opregulering af mRNA for vasopressin, oxytocin og corticotropin-releasing hormon (CRH) i hypothalamus. Ved lignende teknik er der påvist en opregulering af HA's syntese enzym, histidin decarboxylase, i den bageste del af hypothalamus efter forskellige former for stress (H. Jørgensen, D. Akman, U. Knigge, A. Kjær, T. Vadsholt; M. Møller, Med. Anat. Inst.; J. Warberg).

Etablering og automatisering af serotonin analyse

Der er indkøbt og optimeret en automatiseret HPLC-analyse med elektrokemisk detektion til måling af 5-HT og metabolitten 5-HIAA. Analysen benyttes især ved måling på ekstrakter fra hjernevæv (T. Vadsholt, H. Jørgensen, U. Knigge, A. Kjær, J. Warberg).

Effekten af tyngdestress på endokrine, renale og kardiovaskulære variable

Ved placering af forsøgspersoner i ryg-, side- eller bugleje fandtes en signifikant øgning af den renale udskillelse af vand og salt i bugleje i forhold til rygleje. I venstre sideleje faldt det arterielle blodtryk med 5-7 mm Hg. Det tværgående tyngdestress har således en effekt på kredsløbs- og nyrevariable.

Den nøjere mekanisme vil blive undersøgt.

Resultater fra forsøg med delvis nedsænkning i vand af patienter med inkomenseret hjertesygdom tyder på, at denne påvirkning har en positiv effekt på hjertets pumpefunktion. Den samtidige effekt på kredsløbsregulerende hormoner undersøges (P. Norsk, A. Gabrielsen, B. Pump, DAMEC; N.J. Christensen, KAS Herlev; P.Bie, J. Warberg).

AFDELINGEN FOR NEUROFYSIOLOGI

Nerveceller og nervenetværk

1.1 Elektrofysiologiske undersøgelser af hjernens styring af gangbevægelser hos mennesker

Vi har i 1997 fortsat vore undersøgelser af den corticospinale nervebanes funktion under gang hos mennesker (omtalt i tidligere årbøger). Vi har særligt interesseret os for kompensatoriske reaktioner ved perturbationer af gangmønstret. Vore undersøgelser har vist, at den motoriske cortex har uventet stor betydning for sådanne reaktioner (J.B. Nielsen, N. Petersen, L.O.D. Christensen, H.S. Jensen).

Elektrofysiologiske undersøgelser af motorisk indlæring hos mennesker

Vi har påbegyndt en ny forsøgsrække, hvor vi undersøger plastiske ændringer på cortikalt og spinalt niveau under indlæringen af en ny motorisk opgave. Til dette formål undersøger vi blandt andet vha. transcranial magnetisk stimulation af den motoriske cortex, hvorvidt den cortikale repræsentation af en muskel ændres under optræning af den pågældende muskel. Desuden undersøger vi ændringer i den funktionelle brug af forskellige nervebaner (reciprok inhibition, corticospinale forbindelser) under indlæringen af forskellige motoriske opgaver (J.B. Nielsen, N. Petersen, L.O.D. Christensen, H.S. Jensen).

1.2 Studier af neuronale netværk og informationprocessering i nerveceller

Formålet med vores forskning er at forstå rygmarvens neuronale netværk, der danner gangen. Vi har udviklet et præparat fra nyfødte rotter, som gør det muligt separat at inducere gangaktivitet på enten den højre eller venstre side af rygmarven. Dette har givet os en ny mulighed for at undersøge det synaptiske input til motorneuroner og interneuroner på den ikke-gangaktive side fra gangcentret på den kontralaterale gangaktive side. Vi har desuden undersøgt det temporale mønster af aktionspotentialerne i rytmisk aktive interneuroner. Disse oplysninger tillader os, sammen med vores estimat af antallet af synaptiske potentialer, at

udregne den totale konvergens af præsynaptiske celler til en given population af netværkets celler. Endelig har vi undersøgt, hvordan motoneuroner integrerer synaptisk aktivitet, når specifikke membranegenskaber ændres (O. Kiehn, O. Kjærulff, M. Raastad, M. Denton, B. Johnson).

1.3 Den interneuronale organisation af rygmargens gangcenter

Baggrunden for dette længerevarende projekt er omtalt i tidligere årbøger. En stor del af arbejdet har fokuseret på, hvordan informationen fra ekstremiteternes sensoriske afferenter kan "drive" eller "nulstille" rytmegeneratoren i rygmargens gangcenter. Her finder man et specifikt mønster fra forskellige sansemodaliteter, der således ret specifikt kan medvirke til at gangens støtte- og svingfaser afvikles optimalt. I det forløbne år har vi undersøgt, om det samme interaktionsmønster kan genfindes under kradserefleksen. Også denne bevægelse genereres af et rygmargenscenter, men det er ikke klart, i hvilken grad de samme interneuroner deltager i generering af både gang- og kradsbevægelser. Vores undersøgelser viser, at det samme specifikke interaktionsmønster ses under begge bevægelser, og vi tager dette som et indicium for, at rytmegeneratoren for dem begge i stor udstrækning bruger de samme interneuroner og nervenetværk (M.-C. Perreault, M. Enriques-Denton, H. Hultborn).

1.4 Farmakologisk regulation af L-type Ca kanaler

Vi har tidligere vist at L-type Ca kanaler bidrager til plateau potentialer, bistabilitet og korttids plasticitet i visse nerveceller i rygmargen og at disse funktioner reguleres gennem modifikation af Ca kanalernes egenskaber. Vi har nu vist, at L-kanalerne og de funktioner, de bidrager til, hæmmes af de tre hovedgrupper farmaka, der anvendes til intravenøs bedøvelse.

Undersøgelserne er udført på motoneuroner i rygmargssnit. Efter fuldstændig blokade af de receptorer, hvis aktivering er ansvarlig for dannelsen af synaptiske potentialer, undersøgte virkningen af i.v. anæstetika. Vi fandt, at plateau potentialer, bistabilitet og korttids plasticitet blev elimineret af pentobarbital, propofol og thiopental i klinisk relevante koncentrationer. Det er således muligt, at disse stoffers hæmning af L-type Ca kanaler bidrager til deres anæstetiske virkning ved at hæmme rygmargens sensoriske og motoriske funktion (P. Guertin, J. Hounsgaard).

Øvrige projekter omfatter undersøgelse af a) om bevarelsen af de membranegenskaber, som skyldes L-type Ca kanaler, er afhængig af vækstfaktorer (NT-3, BDNF og CNTF) (J.-F. Perrier, J.

Hounsgaard) b) hvorledes motoneuroners excitabilitet reguleres af serotonerge forbindelser fra hjernestammen (R. Delgado-Lezama, J.-F. Perrier, J. Hounsgaard) c) fordelene ved anvendelse af differentiel polarisering til bestemmelse af nervecellers elektroton struktur (G. Svirskis, J. Hounsgaard) d) sammenhængen mellem spinale nervecellers morfologi og funktionelle membranegenskaber (R. Russo, J. Hounsgaard).

1.5 Membranegenskaber og synaptisk transmission

Arbejdet med udvikling af et langtidsholdbart in vitro præparat til undersøgelse af synaptisk plasticitet og andre cellulære mekanismer i pattedyrhjernen fortsætter. Da projektet kan føre til reduktion af forsøgsdyrsbrug på videnskabelige institutioner og i industrien, har EU besluttet at støtte arbejdet i en periode på tre år. Sammen med grupper i Italien, Schweiz, Tyskland og i Odense søges det at udvikle en perforeret siliciumskive med indbyggede mikroelektroder, der kan anvendes som base for dyrkning af vævssnit a.m. Stoppini af hippocampus og andre CNS-strukturer elektrisk stimulation og registrering af elektrisk aktivitet i intakte neurale netværk. En prototype af siliciumskiven er klar ved udgangen af 1997, og forventes afprøvet i første halvdel af 1998 (H. Jahnson).

1.6 Imaging af nervecellers dendritfunktion

Der er i 1997 etableret en ny forsøgsopstilling til 'high-speed fluorescens imaging' samtidig måling af biokemiske og elektriske signaler fra nervecellers udløbere. Forsøgene udføres som to delprojekter:

Dendritfunktion i lillehjernes nerveceller: På basis af tidligere års projekter undersøges granula- og Golgi-celler, samt deres synaptiske forbindelser.

Dendritfunktion i mitralcellen: Disse celler i bulbus olfactorius (lugtekolben) tjener både som en simpel model for synaptisk integration i dendritter belyst ved elektrofysiologiske målinger samt som model for præsynaptisk frigørelse af transmitter, da dendritterne i disse celler har både en post- og præsynaptisk funktion. I forlængelse af elektrofysiologiske målinger undersøges nu calcium dynamikken i dendritterne (W. Chen & G. M. Shepherd, Yale University; J. Midtgaard).

2. Forhjernes opbygning

Distribution af NADPH-diaphorase-farvede neuroner i isocortex i syv pattedyrarter

Fordelingen af denne type neuroner varierer i forskellige arter. Distributionsmønstret i egnerner

ligner det, der findes i insektædere, men adskiller sig fra fordelingen i gnavere, svarende til den gængse opfattelse, at primater fylogenetisk stammer fra insektivor-lignende arter. Den artsspecifikke distribution af disse neuroner er i modstrid med hypotesen, at isocortex' udviklingshistoriske expansion er foregået ved en øgning af antallet af ensartede søjler i hjernebarken (M.J. Fuentes-Reyes, Univ. Las Palmas; Na Renhua, Univ. Beijing; J. Mojsilovic-Petrovic, H. Künzle, B. Wynne, A. Harman, J. Regidor, I. Divac).

"Præfrontal cortex" hos fugle

Sidste års studier af papegøjer er videreført ved undersøgelser af en fuglear, der er kendt for sin sang: Zebrafinken. Det viser sig, at "præfrontale cortex" varierer topografisk i forskellige fuglearter (I. Divac; M.J. Fuentes-Reyes, Univ. Las Palmas; B. Wynne, S. Bottjer).

Adfærdsforandringer efter læsioner i "præfrontal cortex" hos duer

Såvel retention af præoperativt indlært simultan dobbelt visuel mønster diskriminering, som postoperativ indlæring af "go, no-go" successiv diskriminering er nedsat efter præfrontale læsioner, hvormod ombytning (reversal) af simultan diskriminering ikke påvirkes af skaden. Disse resultater sammenlignes med konsekvenser af præfrontale læsioner hos pattedyr (L.A. Vera, D.C. Miserachs, M. Siemman, I. Divac, J.D. Delius).

3. Sansesystemets betydning for motorisk kontrol

Neural, morfologisk og biomekanisk effekt af muskelbelastning

Motorehedernes aktivering undersøges i hvile og under maximal kontraktion, før og efter tung styrketræning. Muskel CSA (tværnsnitsareal), fibrenes pennation (vinkling) og myosin heavy chain isoform expression måles.

Neuromuskulære tilpasningsmekanismer: Modulationen i neuromotor drive/excitabilitet under gang-løb undersøges ved simuleret reduceret tyngdekraft (0.2 G – 1 G) samt under hop på høj- og lav compliant underlag (P. Aagaard; E.B. Simonsen, Anatomisk Inst.; J.L.Andersen, Aug. Krogh Inst.; D. Ferris, C.T. Farley, Univ. California; P. Dyhre-Poulsen).

Betydningen af sensorisk information udløst i ligamenter for kontrollen af bevægelser

Sensoriske nervefibre stimuleres elektrisk gennem fine trådelektroder indsat i ligamenter hos mennesker. Elektromyografi (EMG) registreret fra muskler omkring leddene undersøges under

voluntære bevægelser og i hvile (M. Krogsgaard, T. Fischer Rasmussen, Bispebjerg Hosp.; P. Dyhre-Poulsen).

4. Interaktion mellem nerver og skeletmuskulatur

Lys- og elektronmikroskopiske undersøgelser af muskel- og nervebiopsier fra patienter med neuromuskulære sygdomme (H. Schmalbruch, J. Visiting).

Mitotisk aktivitet i normale og denerverede rottemuskler – hvordan holdes muskelfibre i live? (D.H. Lewis, Bristol; H. Schmalbruch).

Genterapi af motoriske forhornscellesygdomme: Virkning af neurotrofe stoffer på mutant musen pmn (= progressive motor neuronopathy) og den transgene SOD mus (som mangler enzymet superoxyddismutase) (G. Haase, A. Kahn, F. Revah, Paris; H. Schmalbruch).

Gentransfer til Schwannske celler og regeneration af nerver (G. Haase, A. Kahn, Paris; C. Krarup, J. Sørensen, H. Schmalbruch).

Cisplatin neuropati hos mennesker, aber og mus (C. Krarup, A. Krarup-Hansen, H. Schmalbruch).

5. Regulationen af hjernens blodgennemstrømning

Studier af mekanismer ved kobling af nervecelleaktivitet og ændringer i hjernens blodgennemstrømning

Vi bruger cerebellar cortex som model til at studere koblingen mellem neuronal aktivitet og blodgennemstrømning (CBF). Inden for det sidste år har vi undersøgt betydningen af nitrogenoxid for hjernens blodgennemstrømning, herunder den funktionelle kobling mellem nervecelleaktivitet og bloodflow og laboratoriet deltager i udviklingen af nye laser-Doppler teknikker til måling af hjernens blodgennemstrømning. Vi har for nylig undersøgt betydning af spike-aktivitet og øgninger i CBF og korrelationen mellem extracellulær $[K^+]$ og øgning i blodgennemstrømning efter aktivering af parallelfibre og klatrefibre. Der er nu fremkommet udstyr, Laser-Doppler perfusion imaging (LDPI), som ved hjælp af konfokal teknik og billeddannelse kan måle gennemblødningen over et større område med en spatial opløsning på $10\mu M$, og en tidsopløsning på 2 sekunder per image. Vi undersøger erythrocytflux med hensyn til retning, amplitude og hastighed i enkeltkapillærer i forbindelse med neuronal stimulation forskelle i hæmatokrit mellem kontrol og aktivering. Formålet er at belyse mulighederne for anvendelse af LDPI i forbindelse med undersøgelse af udbred-

ningen af funktionel aktivering (N.Akgören, C. Mathiesen, K.Caesar, M. Lauritzen).

Nitrogen oxid og blodforsyning til periferer nerver
Nedsat blodgennemstrømning i vasa nervorum kan være medvirkende til opståelsen af periferer neuropatier, bl.a. i diabetes mellitus (DM). Regulationen af denne blodforsyning til nerverne (NBF) har en endothel- såvel som en neurogen mekanisme. Nitrogen oxid (NO) spiller en væsentlig rolle i den endotheliale regulation af blodforsyningen til alt væv og andre forskere har fundet dets funktion nedsat i DM. Ved hjælp af Laser Doppler Flowmetry (LDF), som måler relative ændringer i NBF, samt NO-syntase inhibition undersøger vi NO's rolle for NBF. Resultaterne viser, som forventet, at blokaden af NO-syntase medfører en halvering af NBF. Desuden fandtes en accentuation af det endothelafhængige NBF-respons på acetylcholin hos normale rotter. Pågående undersøgelser forsøger at klarlægge om NO-inhibitionen hovedsageligt rammer endothel- eller neuronal produceret NO (K. Thomsen, M. Lauritzen).

Laser Doppler perfusionsmålinger og neuronal funktion

Laser Doppler flowmetri (LDF) tillader kontinuerlige in vivo målinger af blodgennemstrømningen (CBF) i rotte cortex med en tidsopløsning i størrelsesordenen millisekunder. LDF kombineres i dette studie med laser-scannings teknikken "Laser Doppler Perfusion Imager" (LDPI), hvorved et todimensionalt farvekodet blodgennemstrømningskort kan konstrueres. Når LDF og LDPI kombineres med konventionelle in vivo elektrofysiologiske og biokemiske teknikker, fremkommer et komplekst, men potentielt forståeligt billede af de temporale og spatiale relationer mellem nervecelleaktivitet og blodflow, som reflekterer de ændringer, der sker i hjernens "microenvironment". Det er dette projekts overordnede mål at analysere mekanismerne bag aktivitetsafhængige ændringer i CBF under normale og patologiske forhold (A. Norup Nielsen, M. Lauritzen).

AFDELINGEN FOR NYRE OG KREDSLØB

Regulation af kredsløbs- og nyrefunktioner

1.1 Blodgennemstrømning, diffusion, modelformulering

Varmeudvaskningsmetoden er blevet anvendt til måling af hudens blodgennemstrømningshastig-

hed i hudområder med og uden arterio-venøse anastomoser. Målinger ved et moderat arbejde på en ergometercykel har vist en reduktion i gennemblødningshastigheden i de arterio-venøse anastomoser i tommelfingerens pulpa initialt i ca. 4 min, hvorefter disse dilateres (M. Midttun, P. Sejrsen).

Varmeudvaskningsmålinger udført på storetåens pulpa på normalpersoner viste samme høje gennemblødningshastighed i hjerteniveau og med nedad hængende ben, svarende til et uændret perfusionstryk. Patienter med claudicatio intermitten viste en betydelig reduktion i gennemblødningshastigheden i hjerteniveau og normale værdier ved nedhængning. Patienter med hvilesmerter havde lav gennemblødningshastighed i begge positioner. 6 til 12 måneder efter karkirurgisk rekonstruktion fandtes normalisering af forholdene hos begge patientkategorier (M. Midttun, P. Sejrsen og W. Paaske).

Måling af diffusionskoefficienter for ^{14}C -glucose, ^3H -glycerol og ^{14}C -laktat i fedtvæv på grise. Diffusionskoefficienterne for de anvendte indikatorer fandtes korrelerede til deres molekylvægt og de er ca. en faktor 3 lavere end for fri diffusion i vand (P. Sejrsen og B. Stallknecht).

1.2 Regulering af nyrenes udskillelse af salt og vand

På hunde er påvist, at saltbelastning med fysiologisk relevant hastighed følges af øget natriumudskillelse i nyrene uafhængigt af blodtryk eller blodfortynding, men alene på grund af fald i plasmas koncentration af angiotensin II (N.C.F. Sandgaard, J.L. Andersen, P. Bie).

Med et højfølsomt radioimmunoassay for urodilatin har vi hos mennesker påvist ændringer i udskilleleshastigheden af urodilatin i urinen som følge af saltbelastning (L.J. Andersen, M.H. Bestle, P. Christensen, P. Bie).

Osmoreceptorer kan hos dyr medvirke ved reguleringen af nyrenes udskillelse af salt. Ved samtidig måling af hæmodynamiske, hormonale og renale reaktioner hos mennesker i forbindelse med indgift af hypertont og isoton saltvand har vi påvist en lignende reguleringsmekanisme hos mennesker. Det er ikke lykkedes at lokalisere receptorerne til den portale karseng (L.J. Andersen, P. Bie).

1.3 Vasoaktive peptider og lipider, Li-clearance, analyseudvikling

Projekterne drejer sig om fremstilling af højspecifikke antistoffer til udvikling af radioimmunoassays (RIA) for 1) reninsystemets komponenter (renin og angiotensiner) og 2) andre vasoaktive peptider herunder vasopressin og de nariuretiske

peptider ANP og Urodilatin samt 3) for en række arachidonsyremetabolitter (prostaglandiner og thromboxaner) til anvendelse i forskergruppens øvrige eksperimentelle projekter. Metoderne anvendes desuden i en række klinisk fysiologiske projekter i samarbejde med kliniske hospitalsafdelinger i København og Odense. Endvidere er udviklet en ultrafølsom analyse til måling af lithium (elektrothermal atom absorptions spektrometri, EAAS), der anvendes i gruppens studier til måling af den endogene lithium clearance (kvantitativ og separat måling af nyrens proximale og distale tubulusfunktion) (P. Christensen, P.P.Leyssac, P.Bie, N.H.Holstein-Rathlou).

Deltager desuden i projekter, der omfatter prostaglandinernes betydning for: a) Isosmotisk transport over epitel (Ole Frederiksen, MFI), b) cellevolumen regulering (Aug. Krogh Inst.) og c) tarmsekretion hos grise under indvirkning af salmonella, cholera toxin m.m. (Kgl.Vet.& Landbohøjskole).

1.4 Dynamiske aspekter af nyre- og kredsløbsfunktionen

Vi har påbegyndt et nyt projekt omkring såkaldt "conducted vascular responses". Projektet udføres dels i en in vivo situation (mesenterialkar), og dels i primær kulturer af glatte muskelceller (F. Gustafsson, B. Arensbak, N-H Holstein-Rathlou).

Vi har fortsat arbejdet med identifikation af den af os beskrevne natriuretiske faktor. Denne er påvist i ekstrakter fra det indre øre (saccus endolymphaticus), og kunne være af betydning ved cerebral natriurese og/eller ved Meniere's sygdom (K. Qvortrup, J. Rostgaard og N.-H. Holstein-Rathlou).

I samarbejde med University of Southern California, Los Angeles, USA har vi fortsat undersøgelserne omkring betydningen af redistribution af den apikale Na/H exchanger i proksimale tubuli ved tryknatriurese (A. McDonough og N.-H. Holstein-Rathlou).

I samarbejde med Brown University, Providence, og University of Southern California, Los Angeles, USA er der gennemført flere undersøgelser omkring analyse af nonlineære tidsserier fra biologiske systemer (K. Chon, V.Z. Marmarelis, og N.-H. Holstein-Rathlou).

1.5 Det tubuloglomerulære feedback systems dynamik og nefron-nefron koblingen ved spontan og renovaskulær hypertension hos rotter

Vi tester i mikropertusionsforsøg på koblede nefroner om der er forskel i det tubuloglomerulære feedbacks (TGF) koblingsstyrke og signalets udbredningshastighed fra det ene nefron til det andet ved forskellige former for hypertension og om

hastigheden kan ændres hormonalt (f.eks. af angiotensin) (P.P. Leyssac, N.-H. Holstein-Rathlou).

Samarbejdet med en række kliniske afdelinger om nyre og tubulusfunktionen undersøgt med lithium clearance metoden ved forskellige nyresygdomme er fortsat.

2. Epiteliale transportør

Iontransport og transportregulering i luftvejs-epitel in vitro.

En in vitro præparation af epitelet fra de øvre luftveje er udviklet: Isoleret epitel fra kaninens næseseptum udviser absorptionshastigheder for natriumklorid, der væsentligt overstiger, hvad der er iagttaget i andre præparationer af luftvejs epitel. Vi har karakteriseret disse transportmekanismer. Præparationen anvendes til undersøgelser af iontransporternes regulering og relation til vandtransport (O. Frederiksen).

Ændringer i iontransporter ved cystisk fibrose

En ny type primærkultur af humant luftvejs epitel anvendes til undersøgelser (v.h.a. mikroelektrode- og fluorescenceteknikker) af iontransportmekanismernes regulering i epitel fra normale mennesker og deres ændrede regulation i epitel fra cystisk fibrose patienter (O. Frederiksen, N.-H. Holstein-Rathlou, P.S. Pedersen, Pædiatrisk afd., RH).

3. Eksperimentel cardiologi

Pludselig uventet hjertedød rammer 3000 mennesker årligt. Det humane EKG indeholder information om samspillet mellem hjertet, baroreceptorer og hjerne. Det er håbet, at denne information kan bruges til at forudsige pludselig hjertedød. Aktuelt udføres nedennævnte projekter.

Nonlinear dynamik i hjertefrekvensvariabilitet

Intervaller mellem hjerteslaget (RR intervallerne) modelleres med nonlineære ligninger for at identificere karakteristiske mønstre. Det har vist sig, at den enkelte person har et karakteristisk "fingeraftryk" i sit EKG, og målet er at identificere mønstre, der relaterer til pludselig uventet død (J.K. Kanters, M.V. Højgaard, E. Agner, N.H. Holstein-Rathlou).

Autonom regulering af hjertefrekvensvariabilitet

Frekvensanalyse af RR-intervallerne har vist sig at indeholde en svingning omkring vejrtrækningsfrekvensen (0.25 Hz) og en langsommere svingning omkring 0.1 Hz formentlig relateret til baroreceptorerne. Disse svingninger reflekterer i nogen tilfælde balancen imellem parasympatikus- og sympatikuston, men ikke i alle situationer. Det

er målet at udvikle en bedre metode til noninvasiv estimering af sympatikus og parasympatikusaktivitet (M.V. Højgaard, J.K. Kanters, E. Agner, N.H. Holstein-Rathlou).

QT dynamik og dispersion

QT intervallerne viser sig at svinge på samme måde som RR intervallerne. QT intervallerne udtrykker variation i de autonome nervesystems påvirkning på hjertets ventrikler imodsætning til RR-intervallets svingninger der udtrykker påvirkningen på sinusknuden. Målet er at bedre kunne forudse forekomsten af ventrikulære arrytmier og dermed pludselig hjertedød ved hjælp af QT analyse (J.K. Kanters, B.T. Jensen, E. Agner, N.H. Holstein-Rathlou).

Genetisk diagnostik og prognostisering ved forlængt QT (Romano-Ward) syndrom

Langt QT syndrom skyldes en arvelig defekt i hjertets K^+ og Na^+ kanaler. Dette giver sig udtryk i en forlængelse af aktionspotentialet og dermed af QT intervallet medførende pludselig uventet død. Målet er, ved hjælp af genotype bestemmelse og noninvasiv elektrofysiologisk undersøgelse, bedre at kunne risikovurdere disse patienter (J.K. Kanters, L.A. Larsen, M. Christiansen).

AFDELINGEN FOR PATOFYSIOLOGI

1. Muskelmetabolisme, glukosehomeostasen

Mekanismen bag faldet i plasma-insulin-koncentrationen under fysisk arbejde (P. Aarnio, F. Dela).

Undersøgelser af den træningsinducerede adaptation af insulinsekretionen (H. Gottlieb, P. Aarnio, F. Dela).

Insulinstimuleret blood flow hos patienter med høj rygmarvsskade (F. Biering-Sørensen, Neurocenteret, Rigshospitalet; B. Stallknecht, H. Galbo, F. Dela).

Effect of low glycogen on substrate combustion in skeletal muscle during exercise (G. van Hall, B. Saltin, Copenhagen Muscle Research Centre; F. Dela).

Effekten af 10 daglige noradrenalin infusioner på GLUT4 mængden i human skelet muskel (A. Handberg, F. Dela).

Betydningen af umiddelbar præoperativ ernæring for den hormonale stressreaktion samt for træthed, kræfter og livskvalitet efter operation (M. Gaarden m.fl., Århus Amtssygehus; F. Dela).

Improved Proteome Analysis in Medical Biotech. Projektet er en del af THOR programmet (Technology by Highly Oriented Research) (H.

Beck-Nielsen, Diabetes Research Centre, Odense Universitetshospital; P. Mose Larsen, Centre for Proteome Analysis, Odense Universitet; F. Dela).

Kontraktions- og insulin-stimuleret glukose transport i human skeletmuskel (O. Petersen, KAS Gentofte; T. Ploug, H. Galbo, J. Langfort, F. Dela).

Effekten af høj intens exercise på den postprandiale glukose homeostase hos patienter med NIDDM (S. Madsbad, Kommunehospitalet; J.J. Søgaard Larsen, F. Dela, H. Galbo).

Interaktionen af sulfonylurinstof og fysisk arbejde på metabolismen hos patienter med NIDDM (S. Madsbad, Kommunehospitalet; J.J. Søgaard Larsen, F. Dela, H. Galbo).

Kostens indflydelse på insulin og kontraktions medieret glukose optagelse i skeletmuskler hos patienter med NIDDM (J.J. Søgaard Larsen, F. Dela, H. Galbo).

2. Mikrodialyse af fedt- og muskel

Betydningen af nervøs aktivitet for fedtvæslipolyse under fysisk arbejde (J. Lorentzen, J. Bülow, L. Simonsen, M. Kjær, Bispebjerg Hospital; F. Biering-Sørensen, Rigshospitalet; B. Stallknecht, L.H. Enevoldsen, H. Galbo).

Evalueret af mikrodialyseteknikken i hundefedtpuden (J. Bülow, Bispebjerg Hospital; B. Stallknecht, J. Madsen, H. Galbo).

Blodgennemstrømning i skeletmuskulatur estimeret med mikrodialyseprober perfunderet med ethanol, ^{14}C -ethanol og 3H_2O (B. Stallknecht, M. Donsmark, L.H. Enevoldsen, J. Fluckey, H. Galbo).

Fysisk trænings indflydelse på insulinfølsomhed i humant subkutant fedtvæv in vivo (K. Mikines, J. Bülow, L. Simonsen, Bispebjerg Hospital; B. Stallknecht, J.J. Larsen, H. Galbo).

Fysisk trænings indflydelse på insulinfølsomhed i intraabdominalt fedtvæv hos rotter in vivo (L.H. Enevoldsen, B. Stallknecht, J. Fluckey, H. Galbo).

Fysisk trænings indflydelse på in vivo adrenalinstimuleret lipolyse og in vitro hormon-sensitivlipase aktivitet i intraabdominalt fedtvæv hos rotter (L.H. Enevoldsen, B. Stallknecht, J. Langfort, J. Fluckey, T. Ploug, H. Galbo).

3. Glukosetransportens regulation i skeletmuskulatur

Ved hjælp af diverse histologiske, biokemiske, fysiologiske og molekylærbiologiske teknikker undersøges i inkuberet, perfunderet og dyrket muskulatur de molekylære mekanismer, hvorved insulin og kontraktion øger glukosetransporten i skeletmuskel (E. Ralston, NIH, USA; T. Ploug, J. Ihleman, M. Saldo, M. Donsmark, H. Lauritzen, H. Ai, H. Galbo).

4. Regulation af hormon-sensitiv-lipase i skeletmuskulatur

Under anvendelse af rottemuskel in vitro og af biopsier fra menneskemuskler undersøges forekomsten og regulationen af et enzym, som vi har foreslået, er ansvarlig for kontrollen af triglycerid-mobiliseringen i skeletmuskel (C. Holm, Lund; J. Langfort, T. Ploug, B. Stallknecht, L.H. Enevoldsen, H. Galbo).

Laboratoriet for Kybernetik

Respirationsregulation og muskelaktivitet

Endogene cannabinoiders virkning på respirationen.

Vi arbejder med et projekt, hvor vi vurderer virkningen af *cannabinoid receptors* på respirationen. Vi ønsker at belyse, hvorvidt der findes en tonisk virkning af endogene cannabinoider molekyler. Næste trin er en undersøgelse af en specifik cannabinoid antagonist.

(Forskningsmæssigt samarbejder jeg med Professor M. Pokorski, Department of Neurophysiology, Medical Research Center, Polish Academy of Sciences).

I 1997 har Poul-Erik Paulev fortsat arbejdet på en større lærebog i medicinsk fysiologi:

Længerevarende forsknings- og studieophold:

N.-H. Holstein-Rathlou ved Brown University, USA. J. Midtgaard ved Yale University, USA.

Udenlandske gæsteforskere på længere ophold:

Divac: M. Fuentes-Reyes, Univ. Las Palmas, Spanien. P. Dyhre-Poulsen: Prof. C.T. Farley, Univ. California, Berkely, USA. H. Galbo: Ass.prof. J. Langfort, Polish Academy of Sciences, Warszawa; ass.prof. Hua Ai, Beijing Univ. U. Gether: Ph.d.-stud. P. Ghanouni, Stanford Univ., USA. O. Kiehn: Dr.med. M. Raastad, Oslo Universitet; ph.d. B. Johnson, Cornell University, N.Y., USA; dr.med. A.L. Edie, Oslo Universitet. J. Hounsgaard: Prof. R. Delgado Lezama, Mexico; dr. P. Guertin, Canada; dr. G. Svirskis, Litauen; dr. J.-F. Perrier, Frankrig; ph.d. R. Russo, Uruguay. H. Hultborn: Ph.d. M.-C. Perreault, University of Manitoba, Canada; postdoc. M. Enriquez Denton, Mexico. H. Schmalbruch: stud.med. M. Moldovan, Bukarest. H. Vilhardt: Dr. Tom Barth, Videnskabernes Akademi, Prag.

Redaktionelle hverv:

12 af instituttets videnskabelige medarbejdere har redaktionshverv ved i alt ca. 20 videnskabelige internationale tidsskrifter.

Arbejde inden for kollegiale organer:

P. Bie: Medlem af semesterudvalg. J. Brahm: Kursusleder i fysiologi; medlem af instituttets undervisningsudvalg. S. Dissing: Kursusleder i cellebiologi/biofysik og medicinsk fysik; formand for semesterudvalget for 3. semester, formand for underudvalg under 1./2. semesterudvalg, medlem af instituttets undervisningsudvalg. O. Frederiksen: Medlem af instituttets undervisningsudvalg. H. Galbo: Studieleder for humanbiologi. J.J. Holst: Medlem af semesterudvalget for 4.-6. semester; medlem af instituttets undervisningsudvalg; medlem af bestyrelsen for Michelsenfonden; formand for bestyrelsen for Afd. for Eksperimentel Medicin. N.-H. Holstein-Rathlou: Medlem af fakultetets forskningsudvalg og informationsteknologiudvalg samt udvalg vedr. multimedie/computerassisteret undervisning. J. Hounsgaard: Medlem af instituttets undervisningsudvalg. Hultborn: Dekan. H. Jahnsen: Medlem af UB2's forskningsudvalg, medlem af Panum Biblioteksudvalg og Rektors Biblioteksudvalg 2. J. Madsen: Medlem af semesterudvalg 12 og 13. J. Midtgaard: Medlem af fakultetets og instituttets samarbejdsudvalg. J.H. Poulsen: Vicestudieleder for medicin; medlem af hovedsamarbejdsudvalget, fakultetets og instituttets samarbejdsudvalg; næstformand i Medicinske Universitetslæreres Forening (MULF) formand for Evalueringsudvalget; medlem af fakultetets Fysisk udvalg og Kvalitetsudviklingsudvalget vedrørende Klinisk ophold; medlem af selvevalueringsgruppen for tandlægeuddannelsen; Fakultetets repræsentant i Folkeuniversitetets styrelse. P. Sejrsen: Arbejdsgiversikkerhedsrepræsentant ved instituttet; medlem af semesterudvalget for 7.-8. semester; medlem af udvalg til etablering af en kandidatuddannelse i sundhedsfag. M. Treiman: Bestyrelsesmedlem i Center for Neurovidenskaberne. J. Vinten: Studieleder for ph.d.-uddannelsen ved fakultetet. J. Warberg: Formand for instituttets undervisnings- og samarbejdsudvalg; medlem af fakultetets samarbejdsudvalg, fakultetets kvote II-optagelsesudvalg, AV-udvalget under HS's Samordningsudvalg, Panum Instituttets kunstudvalg; revisor i Medicinske Universitetslæreres Forening (MULF).

Disputatsbedømmelser:

Københavns Universitet: P. Bie, H. Galbo, P. Sejrsen.

Aarhus Universitet: J.J. Holst
Odense Universitet: J.J. Holst
Lunds Universitet: P.-E. Paulev

Disputatser udgået fra instituttet:

Bent-Hansen, L.: Whole body capillary exchange of albumin, alterations in diabetic microangiopathy (vejleder: P. Sejrsen).

Vejlederhverv:

25 af instituttets videnskabelige medarbejdere var vejledere for 52 ph.d.-studerende, 7 specialestuderende og 5 scholarstipendiater.

Varia:

P. Bie: Medlem af Executive committee og formand for Meeting and Workshop committee i Federation of European Physiological Societies.

H. Galbo: Ph.d.-bedømmelse ved Univ. of Cape Town, professorbedømmelse ved Århus Univ., adjungeret professor ved Århus Univ., modtager af Dandy's forskerpris.

F. Dela: Lægeforeningens hæderspris for 1996.

I. Divac: Bestyrelsesmedlem i International Basal Ganglia Society.

J.J. Holst: Formand for professorbedømmelsesudvalg (KU), medlem af Videnskabernes Selskab, fagkonsulent for fysiologi, cellebiologi og anatomi ved det Danske Nationalleksikon.

N.-H. Holstein-Rathlou: Adj. prof. ved Dept. Physiol., Brown Univ., USA; bedømmer af forskningsansøgninger vedr. den internationale rumstation, NASA, Washington D.C.

O. Kiehn: Medlem af bestyrelsen for Lunds Biomedicinska Forskarskola.

P.P. Leyssac: Medlem af Panel of Independent Assessors, Nat. Health and Med.Res. Council, Australien; formand for Centret for blodtryksforskning ved KU, modtager af Hrsf. Kaj Bunck-Jensen og Allis Bunch-Jensens hæderslegat.

J. Madsen: Medlem af Søværnets dykkemedicinske udvalg, European Diving Technology Commission og The Diving Medical Advisory Committee; sagkyndig for Retslægerådet.

J. Midtgaard: Kasserer i Dansk Selskab for Neurovidenskab.

P. Sejrsen: Leder af isotopkursus ved Det natur- og Det sundhedsvidenskabelige Fakultet.

J. Warberg

Stab

VIP: 47,6 årsværk.

TAP: 55,5 årsværk.

VIP:

Aagaard, Per; ph.d.-studerende.

Akgoren, Nuran; forskningsass.

Andersen, Jens Lundbæk; kand. stip.

Andersen, Lars Juel; kand. stip.

Arensbak, Birgitte; akademisk arbejder.

Bestle, Morten Hejberg; kand. stip.

Bie, Peter; lektor.

Bindslev, Niels; lektor.

Brahm, Jesper; lektor.

Bundgaard, Magnus; lektor.

Caspersen, Casper; ph.d.-studerende.

Christensen, Lars O.D.; ph.d.-studerende.

Christensen, Poul; lektor.

Deacon, Carolyn F.; forskningsstip.

Dela, Flemming; forskningslektor.

Denton, Manuel Enriques; forskningsadj.

Dissing, Steen; lektor.

Divac, Ivan; lektor.

Dyhre-Poulsen, Poul Jannik; lektor.

Engstrøm, Thomas; kand. stip.

Frederiksen, Ole; lektor.

Galbo, Henrik; professor.

Gustafsson, Finn; kand. stip.

Handberg, Aase; adjunkt.

Hartmann, Bolette; ph.d.-studerende.

Holst, Jens Juul; professor.

Houngaard, Jørn Dybkjær; lektor.

Hultborn, Hans; professor.

Højgaard, Michael V.; kand. stip.

Ihlemann, Jacob; ph.d.-studerende.

Jahnsen, Henrik; lektor.

Jensen, Boye Lagerbon; forskningsadj.

Jørgensen, Henrik Stig; kand. stip.

Kanters, Jørgen Kim; adjunkt.

Karlsen, Finn Michael; forskningsassistent.

Kjærulff, Ole; forskningsadj.

Klærke, Dan Arne; adjunkt.

Larsen, Jens Jørn Sølgaard; ph.d.-studerende.

Larsson, Kim Per; ph.d.-studerende.

Leyssac, Paul P.; lektor.

Litman, Thomas; amanuensis.

Madsen, Joop Jørgen Viggo; lektor.

Mathiesen, Claus; ph.d.-studerende.

Meimild, Kristine; ph.d.-studerende.

Nielsen, Alexander Norup; ph.d.-studerende.

Nissen-Petersen, Hans Peter; civilingeniør.

Paulev, Poul-Erik; lektor.

Petersen, Nicolas; ph.d.-studerende.

Ploug, Thorkil; lektorvikar.

Poulsen, Jørgen Hedemark; lektor.

Raasted, Morten Jan; forskningsadj.

Rickelt, Lars F; akademisk arbejder.

Schmalbruch, Henning; lektor.

Sejrsen, Per; lektor.

Skydsgaard, Jørgen M; lektorvikar.

Stallknecht, Bente Merete; forskningsadj.

Treiman, Marek Ryszard; lektor.

Vilhardt, Hans; lektor.

Vinten, Jørgen; lektor.

Voldstedlund, Marianne; .

Von, Holstein-Rathlou N.-H.; forskningsprof.

Warberg, Jørgen; lektor.

Zeuthen, Thomas; lektor.

TAP:

Albæk, Lene; hospitalslaborant.

Amtoft, Jytte A B; laboratorietekniker.

Bisgaard, Gitte; overassistent.

Bjærg, Marianne Beatrice; histolaborant.
 Bodewadt, Tue Thuren; praktikant.
 Braig, Inge Lis; overassistent.
 Brodersen, Birgitte Elisabeth; assistent.
 Buhl, Jonathan; praktikant.
 Christensen, Birthe Lynderup; hospitalslaborant.
 Christiansen, Anna; rengøringsassistent.
 Christoffersen, Svend; teknikumingeniør.
 Clante, Karin Mette Outzen; instruktionslaborant.
 Deublein, Bent; ingeniørassistent.
 Djørup, Allan; teknikumingeniør.
 Eidsvold, Trine; hospitalslaborant.
 Engberg, Elin Dorthea; ledende laborant.
 Flagstad, Erna; overassistent.
 Godfrey, Jan Kaj; laborant.
 Grøndahl, Lillian Karin; laboratorietekniker.
 Gudbrandsen, Egil Roald; ingeniørassistent.
 Hagman, Pia; hospitalslaborant.
 Halkier, Julia Anne; assistent.
 Hansen, Addi Solveig; rengøringsassistent.
 Hansen, Lis; laborant.
 Harpøth, Jonna Alice; hospitalslaborant.
 Heins, Eva Christensen; hospitalslaborant.
 Helmer, Kurt; ingeniørassistent.
 Jensen, Peter; elektronikmekaniker.
 Kall, Lisbeth; hospitalslaborant.
 Karlsen, Kristian; ingeniørassistent.
 Kjeldsen, Inge Margrethe; hospitalslaborant.
 Kjær, Ingrid; hospitalslaborant.
 Klausen, Karen; hospitalslaborant.
 Knudsen, Birdie; hospitalslaborant.
 Kristensen, Lars Agvald; praktikant.
 Kristensen, Poul Skov; praktikant.
 Larsen, Elsa; hospitalslaborant.
 Lohmann, Svend; ingeniørassistent.
 Løvgreen, Margit; assistent.
 Mikkelsen, Lise; hospitalslaborant.
 Mortensen, Werner; teknikumingeniør.
 Mosthaf, Hildegard; overassistent.
 Nielsen, Grete Elisabeth; hospitalslaborant.
 Nielsen, Jan; ingeniørassistent.
 Nielsen, Poul Bo; ingeniørassistent.
 Nyholm, Elisabeth Vogelia; laborant.
 Olsen, Birgitte Dolberg; ledende laborant.
 Orth, Annette; hospitalslaborant.
 Pedersen, Inge Hornung; hospitalslaborant.
 Petersen, Ninna Buch; hospitalslaborant.
 Planbæk, Anders; praktikant.
 Ravn, Christina; overassistent.
 Salomonsson, Anni; laborant.
 Soland, Tove Klent; hospitalslaborant.
 Staffeldt, Vibeke; instruktionslaborant.
 Sørensen, Connie Hamann; rengøringsassistent.
 Sørensen, Kurt Juul; ingeniørassistent.
 Temdrup, Conni; laborant.
 Thaarup, Grete Lisa; hospitalslaborant.
 Thomsen, Anni; overassistent.

Utzon-Frank, Jakob; hospitalslaborant.
 Winther, Annitta; rengøringsassistent.
 Østermark-Johansen, Inge; hospitalslaborant.

AFDELING FOR CELLEFYSIOLOGI

VIP:

Midttun, Mette; forskningsass.
 Nielsen, Alexander Norup; ph.d.-studerende.

TAP:

Clante, Karin Mette Outzen; instruktionslaborant.
 Grøndahl, Lillian Karin; laboratorietekniker.
 Harpøth, Jonna Alice; hospitalslaborant.
 Kjeldsen, Inge Margrethe; intet.
 Lind, Trine; laboratorietekniker.

AFDELING FOR PATOFYSIOLOGI

VIP:

Dela, Flemming; forskningslektor.
 Stallknecht, Bente Merete; forskningsass.

TAP:

Hansen, Sigurd Kramer; laborant.

AFDELING FOR ENDOKRINOLOGI OG METABOLISME

VIP:

Deacon, Carolyn F.; forskningslektor.
 Utzon-Frank, Jakob; hospitalslaborant.
 Vadsholt, Thomas; forskningsass.

TAP:

Albæk, Lene; hospitalslaborant.
 Holck, Rigmor Merete; hospitalslaborant.
 Jørgensen, Lone; hospitalslaborant.
 Kjær, Ingrid; hospitalslaborant.
 Mathiasen, Hanne; hospitalslaborant.
 Oxbøl, Jytte; intet.
 Petersen, Hannelouise Kissow; hospitalslaborant.
 Schram, Anna Hlin; hospitalslaborant.
 Vilhelmsen, Birgit; hospitalslaborant.

AFDELING FOR NEUROFYSIOLOGI

VIP:

Denton, Manuel Enriques; forskningsadjunkt.
 Kiehn, Ole; intet.
 Kjærulff, Ole; forskningsadj.
 Midtgaard, Jens; forskningsadj.
 Nygaard, Marianne; forskningsass.

Perner, Jean-Francois; forskningsadj.
Raasted, Morten Jan; forskningsadj.

TAP:

Fadak, Mayada; laborant.
Hansen, Lis; laborant.
Kjær, Ingrid; hospitalslaborant.
Olsen, Jan Christian Brønd; kontorassistent.
Temdrup, Conni; laborant.

AFDELING FOR NYRE OG KREDSLØB

VIP:

Andersen, Jens Lundbæk; forskningsassistent.
Andersen, Lars Juel; kand. stip.
Gustafsson, Finn; kand. stip.
Karlsen, Finn Michael; forskningsass.
Von, Holstein-Rathlou N.-H.; forskningsprof.

TAP:

Christensen, Birthe Lynderup; hospitalslaborant.
Christensen, Eva Heins; hospitalslaborant.
Godfrey, Jan Kaj; laborant.
Hansen, Sigurd Kramer; laborant.
Sørensen, Barbara; laborant.

Ph.d.-afhandlinger:

Giraldi, Annamaria G.E.: Studies of cAMP and its involvement in signal transduction in erectile tissue.
Hansen, Anders Krarup: Cisplatin hos mus og rotter. En histologisk elektrofylogisk vurdering af cisplatinets påvirkning af perifere nerver og dorsale rodganglier.
Lund, Hans Aage: Udvikling af en model til undersøgelse af virkningsmekanismer bag fysioterapi til muskelskader.
Sager, Thomas Nikolaj: Brain N-acetylaspartate (NAA) in cerebral ischemia (Novo Nordisk)
Stallknecht, Bente Merete: Estimation of interstitial concentrations of metabolites and hormones in adipose tissue by means of microdialysis-method evaluation
Thorboell, Jens Erik: Tachykinins in the porcine small intestine – receptors, mechanisms and pathophysiology in ion transport: GLP-1 Assay development, Pharmacokinetics, Metabolism (Novo Nordisk).

Specialer:

Looms, Dagnia Karen: Cellular signalling in the stimulus secretion coupling in exocrine acinar cells.
Vadsholt, Thomas: Analyser til måling af histamin og tele-methylhistamin. Specielt med henblik på måling i cerebrale mikrodiyalysater og hjernehomogenater.

Fondsstøtte:

Aage Louis-Hansens Mindefond:
– Neuroendokrin regulation (Jørgen Warberg) kr. 12.500.

Undervisningsministeriet:

– Studieophold Algirdas Markauskas (Poul-Erik Paulev) kr. 10.400.

Afdeling for Cellefysiologi

Beck-Nielsen:

– Mekanismer ansvarlige for perifer insulinresistens (Aase Handberg) kr. 80.000.

Covance:

– Gorm Wagner (Erektionsmekanisme) kr. 104.000.

Direktør Ib Henriksens Fond:

– (Magnus Bundgaard) kr. 20.000.

Diverse Private Tilskud:

– Kobling mellem spikeaktivitet og øgninger i hjernens... (Martin Lauritzen) kr. 42.000.

Fonden for Neurologisk Forskning:

– Kobling mellem spikeaktivitet og øgninger i hjernens blodgennemstrømning (Martin Lauritzen) kr. 42.000.

Fonden til Lægevidenskabens Fremme:

– Kloning og karakteristik af c-aktiverede k-kanaler (Dan Arne Klærke) kr. 30.000.

Forskningsrådene:

– Bioteknologisk forskning (Thomas Zeuthen) kr. 72.910.

Hjerteforeningen:

– Blodgennemstrømningshastigheden... (Mette Midttun) kr. 72.900.

Julie Damm's Studiefond:

– Eksokrine kirtelcellers aktivering (Steen Dising) kr. 78.436.

Købmand Sven Hansen og hustrui Ina Hansens Fond:

– Elektronmikroskopisk lokalisering af calreticulin i bovine chromaffine celler (Magnus Bundgaard) kr. 25.000.

Novo Nordisk Fonden:

– Kinetisk karakterisering af p-glykoprotein (Thomas Litman) kr. 30.000.
– Kloning og karakteristik... (Dan Arne Klærke) kr. 60.000.

- Kobling af aktivitet og blodgennemstrømning.. (Martin Lauritzen) kr. 100.000.
- Membranproteiners vandtransport (Thomas Zeuthen) kr. 25.000.
- Trin i insulins virkningsmekanisme... (Aase Handberg) kr. 40.000.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:

- Cellulær signalering i eksokrine kirtler under stimulussekretionskoblingen (Steen Dissing) kr. 216.000.
- Elektronmikroskopiske undersøgelser af blodhjerne barrierer (Magnus Bundgaard) kr. 164.600.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Kloning og karakteristik af C-aktiverede K-kanaler (Dan Arne Klærke) kr. 120.000.
- Kobling af nervecelleaktivitet og ændringer hjernens gennemstrømning (Nuran Akgöran) kr. 477.600.
- Membranproteiners vandtransport studeret ved expressioni *Xenopus* Oocyter (Thomas Zeuthen) kr. 300.000.
- Nitrogen oxid i centralnervesystemet, kredsløbsfysiologiske og kliniske aspekter (Martin Lauritzen) kr. 240.000.
- Plasmamembranens struktur og regulatoriske funktioner (Jørgen Vinten) kr. 300.000.

Afdeling for Patofysiologi

Aage Louis-Hansens Mindefond:

- Undersøgelser af den insulin medierede regulation af den humane metabolisme (Flemming Dela) kr. 50.000.

Carlsbergfondet:

- belysning af glukosetransportens udvikling (Thorkil Ploug) kr. 120.000.

Dandy Fonden:

- undersøgelse af diabetisk muskulatur (Henrik Galbo) kr. 0.

Danida Fellowship Centre:

- Regulering af glukosetransporten i muskler (Henrik Galbo) kr. 34.091.

Dansk Tandlægeforening:

- Artsidentifikation af bakterier i profunde kariesangreb i relation til behandlingen gradvis ekskavere (Lars Bjørndal) kr. 0.

Den Alm. Danske Lægeforening:

- fedt- og sukker kostprojekt (Jens Jørn Larsen) kr. 27.692.

Diabetesforeningen:

- Blodgennemstrømnings betydning... (Kári J. Mikines) kr. 0.
- Fysisk trænings indflydelse på lipidmetabolismen i fedtvæv og skeletmuskulatur (Bente Stallknecht) kr. 0.
- Glukosetransportens regulation i skeletmuskulatur (Thorkil Ploug) kr. 0.
- effekten af fysisk træning på intra-abdominalt.. (Bente Stallknecht) kr. 98.649.
- glukosetransport regulation (Thorkil Ploug) kr. 120.000.
- kontraktionsstimuleret glukose transport... (Flemming Dela) kr. 0.
- (Jens Jørn Larsen) kr. 0.
- (Bente Stallknecht) kr. 0.

Direktør Ib Henriksens Fond:

- Bloodflow hos tetraplegihese (Flemming Dela) kr. 0.

Fonden til Lægevidenskabens Fremme:

- Studier af stofskifteregulationen (Henrik Galbo) kr. 0.

Forskerakademiet:

- Rejse, annuum og 24 mdr.s løn (Henrik Galbo) kr. 0.

Idrættens Forskningsråd:

- Fedtvævslipolyse hos mennesker... (Bente Stallknecht) kr. 0.
- Regulation af intramuskulær lipolyse under svær muskelaktivitet (Henrik Galbo) kr. 37.500.
- regulation af insulinsekretionen (Flemming Dela) kr. 224.382.
- (Thomas Mohr) kr. 0.

Johann og Hanne Weimann, født Seedorffs Legat:

- (Bente Stallknecht) kr. 257.351.

Kræftens Bekæmpelse:

- P-glykoproteins transportfysiologi (Thomas Litman) kr. 0.

Lægeforeningens Forskningsfond:

- Stofskifteundersøgelser (Henrik Galbo) kr. 10.000.

Novo Care:

- (Sølgaard Larsen) kr. 0.

Novo Nordisk Fonden:

- Betydningen af højt kulhydrat versus højt fedtindhold i diæten for NIDDM patienters metaboliske resp (Jens Jørn Larsen) kr. 6.667.

- Bloodflow (Flemming Dela) kr. 0.
 - Effekten af funktionel elektrisk induceret muskeltræning på inaktivitetsrelaterede følgetilstande (Thomas Mohr) kr. 0.
 - Fysisk trænings indflydelse på lipidmetabolismen i fedtvæv og skeletmuskulatur (Bente Stallknecht) kr. 0.
 - Koffeins virkning på tetraplegikere... (Michael Kjær) kr. 0.
 - Regulation af intramuskulær lipolyse under svær muskelaktivitet (Henrik Galbo) kr. 25.000.
 - Stofskifte- og kredsløbsregulation hos raske og syge mennesker i isoleret muskulatur og lever (Henrik Galbo) kr. 0.
 - Undersøgelser af den insulin medierede regulation af den humane metabolisme (Flemming Dela) kr. 26.667.
 - belysning af de molekylære mekanismer.. (Thorvil Ploug) kr. 45.000.
 - effekten af fysisk træning... (Bente Stallknecht) kr. 26.306.
 - karakterisering af de molekylære mekanismer (Thorvil Ploug) kr. 100.000.
 - (Bente Stallknecht) kr. 0.
- Odense Universitetshospital:
- Phospho-tyrosin-phosphatase aktiviteter... (Jørgen Vinten) kr. 0.
- P. Carl Petersens Fond:
- glukosetransport i skeletmuskulatur (Henrik Galbo) kr. 7.750.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
- Betydningen af det sympatiske nervesystem for insulin-stimuleret blood flow i skeletmuskulatur (Flemming Dela) kr. 0.
 - Cerebro-kardio-renal regulation: Sammenhæng - slattilførsel, plasma, natrium, blodtryk o.s.v. (Peter Bie) kr. 300.000.
 - EGF-systemets fysiologi og patofysiologi (Steen Seier Poulsen) kr. 0.
 - Fortsatte undersøgelser over regulering af nyrens filtrationshastighed (GFR) (Paul P. Leysac) kr. 0.
 - Insulin medieret regulation af den humane glukose- og proteinmetabolisme (Flemming Dela) kr. 472.200.
 - Oxytocins centrale natriuretiske effekt (Peter Bie) kr. 0.
 - Plasmamembranens struktur og regulatoriske funktioner (Jørgen Vinten) kr. 0.
 - (Martin Lauritzen) kr. 0.
- Team Danmark:
- Fysiologi hos elitesjilere (Michael Kjær) kr. 0.
- kontraktions induceret glukose transport i den humane skeletmuskel (Flemming Dela) kr. 0.
 - (Thomas Mohr) kr. 0.
- Undervisningsministeriet:
- Hormoner og væskebalance (Peter Bie) kr. 0.
- Afdeling for Endokrinologi og Metabolisme*
AGA Medicinske Forskningsfond:
- Behandl. af dykkersyge med ånding af heliumoxygen og oxygen, oxygen og carbogen under hypobar og no (Ole Hyldegaard) kr. 0.
 - behandling af dekompensationssyge (Ole Hyldegaard) kr. 31.734.
- Aage Louis-Hansens Mindefond:
- Projektkompleks cell. og molek. neurobiologi (Niels A. Thorn) kr. 0.
 - neuroendokrin regulation (Jørgen Warberg) kr. 0.
- Agnes og Poul Friis' Fond:
- (Marek Treiman) kr. 0.
- Alfred Benzon's Fond:
- Forskning i 1 år i cellulær og molekylær neurobiologi (Niels A. Thorn) kr. 0.
 - (Jens Juul Holst) kr. 0.
- Astra Danmark:
- Behandl. af dykkersyge (Joop Madsen) kr. 0.
- Beckett Fonden:
- Tachykininerens funktion som neurotransmittere (Peter Schmidt) kr. 0.
 - Tachykininerens funktion som neurotransmittere (Peter Schmidt) kr. 0.
 - (Karen Tornøe/Jens Juul Holst) kr. 0.
- Bestles Mindelegat:
- (Jens Juul Holst) kr. 0.
- Brøderne Hartmanns Fond:
- myometriets receptorer (Hans Vilhardt) kr. 50.000.
 - (Hans Vilhardt) kr. 0.
 - (Hans Jørgen Schütten) kr. 0.
- Carl og Ellen Hertz's Legat:
- indkøb (Niels A. Thorn) kr. 0.
- Carlsbergfondet:
- Behandl. af dykkersyge med ånding af heliumoxygen og SF6oxygen under sygetransport og rekompresio (Ole Hyldegaard) kr. 0.

Conference-Neurohypophysis:

- International conference on the Neurohypophysis (Niels A. Thorn) kr. 0.

Den Lægevidenskabelige Forskningsfond:

- udgifter til laboratoriet (Thomas Engstrøm) kr. 24.571.

Diabetesforeningen:

- glp-1 (Jens Juul Holst) kr. 100.000.

Direktør Jacob Madsen og Hustru Olga Madsens Fond:

- Tachykininernes funktion som neurotransmittere (Peter Schmidt) kr. 0.

Diverse Overhead:

- (Medicinsk Fysiologisk Institut C) kr. 0.

Diverse Private Tilskud:

- Kobling mellem spikeaktivitet og øgninger i hjernens... (Martin Lauritzen) kr. 0.

EF:

- Histamine H3 agonists and antagonists as drugs (Ulrich Knigge) kr. 0.

EU:

- (Jens Juul Holst) kr. 0.

Ferring Läkemedel:

- Forskningsbidrag til DR. Hans Vilhardt (Hans Vilhardt) kr. 0.
- Peptid bibliotek (Hans Vilhardt) kr. 0.
- oxytocin receptorer (Hans Vilhardt) kr. 53.244.
- (Hans Vilhardt) kr. 0.

Fonden vedr. Finansiering af Forskning:

- patientcentreret registerforskning (Hanne Hollnagel) kr. 0.

Forskningsdirektoratet:

- (Peter Norsk) kr. 0.

Forskningsinstitut for Human Ernæring:

- gastrobes (Jens Juul Holst) kr. 77.325.

Forskningsrådene:

- ? (Hans Vilhardt) kr. 0.
- Bioteknologiske Forskningsprogram (Jens Juul Holst) kr. 0.

Georg Bestle og Hustrus Mindelegat:

- glp-1 projektet, laborantløn (Jens Juul Holst) kr. 100.000.

Gerda og Aage Haensch's Fond:

- Betydningen af neurolypofysære peptider for den stress og histamin inducerede frigørelse af hypofys (Andreas Kjær) kr. 0.
- beskrive myometriets respons (Thomas Engstrøm) kr. 90.000.
- intracellulære calciumpumper (Casper Caspersen) kr. 16.667.

Hjerteforeningen:

- Subcutaneous oxygen tension in... (Ulrich L.S. Andersen) kr. 0.

Jacob og Olga Madsens Fond:

- (Ulrich Knigge) kr. 0.

Jenny og Mogens Vissings Fond:

- (Jens Juul Holst) kr. 0.

Jeppe & Ovita Johls Mindelegat:

- (Niels A. Thorn) kr. 0.

Johann og Hanne Weimann, født Seedorffs Legat:

- (Hans Vilhardt) kr. 0.

Juvenile Diabetes Foundation:

- laborantløn: glp-1 and diabetes (Jens Juul Holst) kr. 150.000.

KU's Lægevidenskabelige Fakultetsfond:

- Betydningen af neurohypofysære peptider (Jørgen Warberg) kr. 0.
- serotoniners regulation af hypofase (Henrik Jørgensen) kr. 0.

Kong Christian den X's Fond:

- driftsmidler, endokrinologisk forskning (Thomas Engstrøm) kr. 2.222.
- ny ca2+ attase (Marek Treiman) kr. 0.

Kræftens Bekæmpelse:

- Komplementsystemets betydning for tumorvækst (Mogens Holst Nissen) kr. 0.

L.F. Foghts Fond:

- Livmoderforskning (Thomas Engstrøm) kr. 8.333.

Lundbeckfonden:

- Betydning af serotonin og histamin.. (Jørgen Warberg) kr. 150.000.

Lægeforeningens Forskningsfond:

- Betydningen af neurolypofysære peptider for den stress og histamin inducerede frigørelse af hypofys (Andreas Kjær) kr. 0.

- serotonin receptorers involvering (Henrik Stig Jørgensen) kr. 9.913.
 - signalsystemer i hypofyseceller (Søren E. Mau) kr. 38.000.
 - (Andreas Kjær) kr. 0.
- Mfi-Edb-1 (N W Mortensen):
- (Niels Werner Mortensen) kr. 0.
- Michaelsens Fonden:
- (Peter Schmidt) kr. 0.
- Niels Steensens Hospital:
- Sammenlignende undersøgelse af den hypoglykemiske effekt af equimolære mængder porcint/humant insulin (Jørgen Warberg) kr. 0.
- Nordisk Forsknings Komite:
- neuroendokrin regulation (Jørgen Warberg) kr. 40.000.
 - (Jørgen Warberg) kr. 0.
- Novo Nordisk Fonden:
- Neuroendokrin regulation af... (Jørgen Warberg) kr. 16.667.
 - Neuropeptidforskning (Niels A. Thorn) kr. 0.
 - Peptid-forskning (Jens Juul Holst) kr. 0.
 - hypofysens celler (Hans Vilhardt) kr. 12.500.
 - myometriets receptorer (Hans Vilhardt) kr. 12.500.
 - serotonerg regulation (Jørgen Warberg) kr. 75.000.
 - (Jørgen Warberg) kr. 0.
 - (Jens Juul Holst) kr. 41.667.
- Odd Fellow Ordenen:
- (Jens Juul Holst) kr. 0.
- Olga og Esper Boels Fond:
- Regulatoriske peptider (Jens Juul Holst) kr. 0.
- Rudolf Als Fond:
- (Peter Schmidt) kr. 0.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
- Betydningen af neurotransmittere (Jørgen Warberg) kr. 0.
 - Calcium pumper i den intracellulære signalering i nerveceller: nye pumpetyper og udvikling af selek (Marek Treiman) kr. 0.
 - Det fysiologiske grundlag for behandling af diabetes mellitus med glucagonlike peptide-1 (GLP-1) (Jens Juul Holst) kr. 900.000.
 - Identifying histaminergic pathways (Jørgen Warberg) kr. 0.
 - Neuroendokrin regulation af hypofysefunktion under normo- og patofysiologiske forhold (Jørgen Warberg) kr. 360.000.
 - Peptidforskning (Jens Juul Holst) kr. 0.
 - Peptidforskning (Jens Juul Holst) kr. 0.
 - Ph.D stip til Bolette Hartmann (Jens Juul Holst) kr. 0.
 - Sterilisation i DK, 1929-67 (Lene Koch) kr. 0.
- TEMPUS:
- ? (Hans Vilhardt) kr. 0.
- The Laerdal Foundation for A M:
- Behandl. af dykkersyge med ånding af heliumoxygen og SF₆oxygen under sygetransport og rekompresio (Ole Hyldegaard) kr. 0.
- Undervisningsministeriet:
- Udforskning af Peptider (Niels A. Thorn) kr. 0.
- Afdeling for Neurofysiologi*
Agnes og Poul Friis' Fond:
- Decentrale styring af gangbevægelser... (J B Nielsen/Ld Christensen/N Petersen) kr. 400.000.
 - Molekylære og cellulære mekanismer... (Hans Hultborn) kr. 8.889.
- Carlsbergfondet:
- Elektrisk og video-mikroskopisk måling (Jens Midtgaard) kr. 623.334.
 - Mekanismer for sensorimotorisk integration (Jørn Hounsgaard) kr. 66.666.
- Dansk Parkinsonforening:
- Correlative studies of basal ganglia in humans and monkeys (Ivan Divac) kr. 105.000.
- EU:
- In vitro neurotoxicology tests based on the coupling of brain slices to silicon microelectrode arrays (Henrik Jahnsen) kr. 130.254.
- Fabrikant Einar Willumsens Mindelegat m.fl.:
- Cisplatin neurotoksicitet (Anders Krarup-Hansen) kr. 70.000.
- Fonden for Neurologisk Forskning:
- Color TV system... (Ivan Divac) kr. 7.353.
- Forskningsrådene:
- Nervesystemets styring af gang (Hans Hultborn) kr. 1.000.000.
- Gangstedfonden:
- Hjerneorganisation med speciel henblik på menneskehjernens evolution (Ivan Divac) kr. 10.000.

Ildrættens Forskningsråd:

- Betydning af mekanismer i hjernen og rygmargen.. (Hans Hultborn) kr. 500.000.
- Knæets korsbåndes reflekser (Poul Dyhre Poulsen) kr. 13.333.
- Knæets korsbåndes reflekser (Poul Dyhre Poulsen/ M.R. Krogsgaard) kr. 4.229.
- Neuromuskulære tilpasningsmekanismer.. (Per Aagaard) kr. 10.000.

Jacob og Olga Madsens Fond:

- Sygdomsbekæmpelse (Jens Midtgaard) kr. 4.412.
- Sygdomsbekæmpelse (Ivan Divac) kr. 10.000.

Johann og Hanne Weimann, født Seedorffs Legat:

- Elektrisk og video-mikroskopisk måling af nervecellefunktion... (Jens Midtgaard) kr. 370.000.

Leo og Karen M. Nielsens Legat:

- Genterapi ved traumatisk nervelesioner (Jesper Sørensen) kr. 91.666.

Lily Benthine Lunds Fond:

- Genterapi med neurotrofe faktorer som behandling... (Henning Schmalbruch) kr. 10.000.

Lundbeckfonden:

- Mekanismer for sensorimotorisk integration i rygmargen (Jørn Hounsgaard) kr. 300.000.
- Regeneration i det perifere nervesystem (Christian Krarup) kr. 200.000.

Mindefonden for Alice Brenaa:

- Genterapi af kirurgiske nervelesioner (Jesper Sørensen) kr. 42.857.

Novo Nordisk Fonden:

- Elektrisk og video-mikroskopisk måling (Jens Midtgaard) kr. 33.334.
- Morfologisk identificering af interneuroner... (Hans Hultborn) kr. 63.000.
- Regeneration i det perifere nervesystem (Christian Krarup) kr. 32.500.
- Use of high-RESolution tv camera to plot privileges of different hues in brain sections (Ivan Divac) kr. 6.000.

Rhone Poulenc Rorer:

- Investig.on the effect of neurotrophic factors.. (Henning Schmalbruch) kr. 25.000.

Rick Hansen Man in Motion Legacy Fund:

- The role of interneuronal active conductances... (Jørn Hounsgaard) kr. 95.720.

Scleroseforeningen:

- Elektrofysiologiske undersøgelser... (Clarissa Crone) kr. 500.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Denerverede skeletmuskelfibre: atrofi, degeneration, regeneration, reinnervation (Henning Schmalbruch) kr. 180.000.
- Det cellulære grundlag i den embryonale og neonatale rygmarg (Ole Kjærulff) kr. 434.400.
- Nerveceller og nervenetværk, m.h.p. det motoriske system (Hans Hultborn) kr. 750.000.
- Styresystemer ved de- og regeneration i nervesystemet (Christian Krarup) kr. 240.000.

Team Danmark:

- Ph.D-stipendiat Per Aagaard-Biologi/Medicin... (Poul Dyhre Poulsen) kr. 45.975.

Afdeling for Nyre og Kredsløb

August Frederik Wedell Erichsens Legat:

- Koncentrationsstyret regulering af natriumbalancen – (Lars Juel Andersen) kr. 10.345.

DSL, Webster, Texas:

- Cerebro – Cardeo – Renal Regulation (Peter Bie) kr. 1.667.

Eva og Robert Voss Hansens Fond:

- Karakt. af de cellulære og molekulære mekanismer (Holstein-Rathlou/Thorkil Christensen) kr. 50.000.

Gerda og Aage Haensch's Fond:

- Mekanismer ansvarlig for ændring i celle-celle – (Birgitte Arensbak) kr. 40.000.

Hjerteforeningen:

- Den dynamiske vekselvirkning mellem blodtrykket og nyren... (Finn Michael Karlsen) kr. 320.000.
- Endothel og glat muskelcelle kobling... (Finn Gustafsson) kr. 202.222.
- Forskningsprofessorater over 5 år (Niels-Henrik Holstein-Rathlou) kr. 1.000.000.
- Koncentrationsstyret regulering af saltbalance.. (Lars Juel Andersen) kr. 91.440.
- Uroditatins betydning.. (Morten Bestle) kr. 13.067.

Illum Fondet:

- Endothel og glat muskelcelle kobling... (Finn Gustafsson) kr. 10.000.

Jacob og Olga Madsens Fond:

- Endothel og glat muskel... (Finn Gustafsson) kr. 1.471.

- Koncentrationsstyret regulering... (Lars Juel Andersen) kr. 4.138.
- Johann og Hanne Weimann, født Seedorffs Legat:
- Renin-angiotensin-aldosteron (Peter Bie/ N. Sandgaard) kr. 42.500.
- KU's Lægevidenskabelige Fakultetsfond:
- Endothel- og glat muskelcelle kobling... (Finn Gustafsson) kr. 20.000.
- Kaj Bunch-Jensens Legat:
- (Paul P. Leyssac) kr. 25.000.
- Kong Christian den X's Fond:
- Koncentrationsstyret regulering af natrium... (Lars Juel Andersen) kr. 7.500.
- L.P.H. Poulsen og Hustru Sofie C. Poulsens Fond:
- Relationen mellem forhøjet blodtryk og nyrefunktionen (Paul P. Leyssac) kr. 75.000.
- Lægeforeningens Forskningsfond:
- (Holstein-Rathlou/Thorkil Christensen) kr. 15.000.
- Merck Sharp og Dohme:
- Blodtrykscentrets forskningsformidling (Paul P. Leyssac) kr. 25.000.
 - Helsingør imf 1 (Jørgen Kanters) kr. 41.860.
- Novo Nordisk Fonden:
- Cerebro-kardio-renal regulation (Peter Bie) kr. 75.000.
 - Cerebro-kardio-renal regulation (Peter Bie) kr. 70.000.
 - Karakt. af de cellulære og molekulære mekanismer (Holstein-Rathlou/Thorkil Christensen) kr. 75.000.
 - Luftvejsslímhindens salt- og vandbalance (Ole Frederiksen) kr. 30.000.
- P. Carl Petersens Fond:
- Ultralangsomme homeostatiske reaktioner... (Jens Lundbæk Andersen) kr. 87.250.
- Qvintiles:
- Helsingør (Jørgen Kanters) kr. 44.126.
- Ruth König-Petersens Fond:
- Cellulære og molekulære mekanismer (Niels-Henrik Holstein-Rathlou) kr. 15.000.
 - Renin-angiotensin-aldosteron (N. Sandgaard/ Peter Bie) kr. 10.000.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
- Endothel- og glat muskelcelle kobling i arteriolevæggen hos normo- og hypertensive rotter (Finn Gustafsson) kr. 141.600.
 - Fortsatte undersøgelser over regulering af nyrens filtrationshastighed (GFR) (Paul P. Leyssac) kr. 264.000.
 - Koncentrationsstyret regulering af natriumbalancen og essentiel hypertension (Lars Juel Andersen) kr. 421.200.
 - Reninfrisætning og kontraktion (Ole Skøtt) kr. 120.000.
 - Undersøgelser af den dynamiske interaktion mellem nyren og kredsløbet i normo- og hypertensive rott (Niels-Henrik Holstein-Rathlou) kr. 150.000.

Publikationer:

Medicinsk Fysiologisk Institut

- Aagaard P., Simonsen E.B., Beyer N., Larsson B., Magnusson P., Kjær M.: Isokinetic muscle strength and capacity for muscular knee joint stabilization in elite sailors. *Int. J. Sports Med.* Vol. 18, s. 521-525, Stuttgart, Tyskland 1997.
- Ahrén B., Larsson H., Holst J.J.: Effects of glucagon-like peptide-1 on islet function and insulin sensitivity in non-insulin dependent diabetes mellitus. *J. Clin. Endocrinol. Metab.* 82, s. 473-478, 1997.
- Ahrén B., Larsson H., Holst J.J.: GIP and GLP-1 after oral glucose in postmenopausal women with impaired glucose tolerance. *Eur. J. Endocrinol.* 137, s. 127-131, 1997.
- Akgören N., Mathiesen C., Rubin I., Lauritzen M.: Laminar analysis of activity-dependent increases of CBF in rat cerebellar cortex: dependence on synaptic strength. *Am. J. Physiol.* vol. 273, s. H1166-H1176, USA 1997.
- Andersen H., Dyhre-Poulsen P.J.: The anterior cruciate ligament does play a role in controlling axial rotation in the knee. *Knee Surg. Sports Traumatol. Arthrosc.* vol. 5, s. 145-149, Tyskland 1997.
- Anthonisen M., Knigge U., Kjær A., Warberg J.: Histamine and prostaglandin interaction in the central regulation of ACTH secretion. *Neuroendocrinology* 66, s. 68-74, Basel 1997.
- Barfod C., Akgören N., Fabricius M., Dirnagel U., Lauritzen M.: Laser-Doppler measurements of concentration and velocity of moving blood cells in rat cerebral circulation. *Acta Physiol. Scand* vol. 160, s. 123-132, Sverige 1997.
- Booth V., Rinzel J., Kiehn O.: Compartmental model of vertebrate motoneurons for Ca²⁺-dependent spiking and plateau potentials under pharmacological treatment. *J. Neurophysiol.* vol. 78, s. 3371-3386, USA 1997.
- Carlsen J.B., Christiansen K., Vinten J.: Insulin stimulated glycogen synthesis in isolated rat he-

- patocytes: Effect of protein kinase inhibitors. *Cell. Signal* vol. 9, s. 447-450, Holland 1997.
- Chen W., Midtgaard J., Shepherd G.: Forward and backward propagation of dendritic impulses and their synaptic control in mitral cells. *Science* vol. 278, s. 463-467, USA 1997.
- Chon K.H., Kanters J.K., Cohen R.J., Holstein-Rathlou N.: Detection of chaotic determinism in time series from randomly forced maps. *Physica D* vol. 99, s. 471-486, Holland 1997.
- Christiansen E., Tibell A., Vølund A., Holst J.J., Rasmussen K., Schäffer L., Madsbad S.: Metabolism of oral glucose in pancreas transplant recipients with normal and impaired glucose tolerance. *J. Clin. Endocrinol. Metab.* 82, s. 2299-2307, 1997.
- Delgado-Lezama R., Perrier J., Nedergaard S., Svirskis G., Hounsgaard J.D.: Metabotropic synaptic regulation of intrinsic response properties of turtle spinal motoneurons. *J. Physiol.* vol. 504, s. 97-102, England 1997.
- Engstrøm T., Bratholm P., Vilhardt H., Christensen N.J.: Effect of pregnancy on rat myometrial β_2 -adrenoceptor mRNA and isoproterenol induced relaxation of isolated uterine strips. *J. Endocrinol.* 153, s. 393-399, 1997.
- Fabricius M., Akgören N., Dirnagel U., Lauritzen M.: Laminar analysis of cerebral blood flow in cortex of rats by Laser-Doppler flowmetry: A pilot study. *J. Cereb. Blood Flow Metab.* vol.17, s. 1326-1336, USA 1997.
- Filipson K., Tornøe K., Holst J.J., Ahrén B.: Pituitary adenylate-cyclase-activating polypeptide stimulates insulin and glucagon secretion in humans. *J. Clin. Endocrinol. Metab.* 82, s. 3093-3098, 1997.
- Furuta M., Yano H., Zhou A., Rouillé Y., Holst J.J., Carroll R., Ravazzolla M., Orci L., Steiner D.: Defective prohormone processing and altered pancreatic islet morphology in mice lacking active SPC2. *Proc. Natl Acad. Sci. USA* 94, s. 6646-6651, 1997.
- Gagliardo A., Mazzotto M., Divac I.: Memory of radial maze behavior in pigeons after ablations of the presumed equivalent of mammalian prefrontal cortex. *Behavioral Neuroscience* vol. 111, s. 955-962, USA 1997.
- Gromada J.L., Jørgensen N.K., Nauntofte B., Dissing S.: Stimulation-induced calcium signalling and ion transport in rat pancreatic acini. *Acta Physiol. Scand.* vol. 159, s. 66-79, Sverige 1997.
- Gustafsson F.: Hypertensive arteriolar necrosis revisited. *Blood Pressure* vol. 6, s. 71-77, Norge 1997.
- Gustafsson F., Køber L., Torp-Pedersen C., Hildebrandt P.: Influence of a history of arterial hypertension and pretreatment blood pressure on the effect of angiotensin converting enzyme inhibition after acute myocardial infarction. *Journal of Hypertension* vol. 15 suppl. 5, s. S1-S6, England 1997.
- Gustafsson F., Torp-Pedersen C., Køber L., Hildebrandt P.: Effect of angiotensin converting enzyme inhibition after acute myocardial infarction in patients with arterial hypertension. *J Hypertens* 15, s. 4, 1997.
- Haase G., Kennel P., Schmalbruch H.: Efficacité de l'administration intramusculaire d'un adénovirus codant pour la neurotrophine-3 sur l'évolution d'une dégénérescence motoneuronale murine. *J. Muscle Res. & Cell Motility* vol. 18, s. 573-586, England 1997.
- Haase P., Kennel P., Pettmann B., Vigne E., Akli S., Revah F., Schmalbruch H., Kahm A.: Gene therapy of murine motor neuron disease using adenoviral vectors for neurotrophic factors. *Nature Medicine* Vol. 3, s. 429-436, 1997.
- Handberg A., Megency L., McCullagh K.J., Kayser L., Han X., Bonen A.: Reciprocal GLUT-1 and GLUT-4 expression and glucose transport in denervated rat muscles. *Am. J. Physiol* vol.271, s. E50-E57, USA 1996.
- Hanel B., Teunissen I., Rabøl A., Warberg J., Seccher N.H.: Restricted postexercise pulmonary diffusion capacity and central blood volume depletion. *J. Appl.Physiol.* 83(1), s. 11-17, 1997.
- Hansen J.M., Olsen N.V., Leyssac P.P.: Renal effects of amino acids and dopamine in renal transplant recipients treated with or without cyclosporin A. *Clinical science* vol. 91, s. 489-496, England 1996.
- Hansen T., Eiberg H., Rouard M., Vaxillaire, Møller A., Rasmussen S., Fridberg M., Holst J.J.: Novel MODY3 mutations in the hepatic nuclear factor-1 alpha gene. Evidence for hyperexcitability of pancreatic beta cells to intravenous secretagogues in a normoglycemic carrier of a P447L mutation. *Diabetes* 46, s. 726-730, 1997.
- Hartkopp A., Andersen J., Crone C., Harridge S., Kjær M., Mizuno M., Ratkevicius A., Quistorff B., Biering-Sørensen F., Zhou S.: Surprisingly high percentage of type I muscle fibers in a Chronic paralytic individual: A case study. *International Functional Electrical Stimulation Society* August 16-21, Burnaby, Canada 1997.
- Haunsø S., Svendsen J.H., Sejrsen P.: Myocardial microvascular permeability. i: Coronary Microcirculation during Ischaemia and Reperfusion. *Alfred Benzon Symposium* 41, s. 66-78, København 1997.
- Henriksen J.E., Alford F., Handberg A., Vaag A., Beck-Nielsen H.: Glucose processing during the intravenous glucose tolerance test. *Metabolism* vol.45, s. 598-605, England 1996.

- Holst J.J., Ørskov C., Hartmann B., Deacon C.F.: Posttranslational processing of proglucagon and postsecretory fate of proglucagon products. i: *The Insulinotropic Gut Hormone Glucagon-like Peptide-1*, s. 24-48, Basel 1997.
- Holst J.J.: Holder GLP-1 som nyt terapeutisk princip i diabetesbehandlingen hvad det lovede? *Tidsskrift for Diabetesbehandling* 2(7), s. 16-22, 1997.
- Holst J.J.: Metabolism of oral glucose in pancreas transplant recipients with normal and impaired glucose tolerance. *J Clin Endocrinol Metab* 82, s. 9, 1997.
- Holst J.J., Gromada J.L., Nauck M.A.: The pathogenesis of non-insulin dependent diabetes mellitus involves a defective expression of the GIP receptor. *Diabetologia* 40, s. 984-986, 1997.
- Iizuka M., Kiehn O., Kudo N.: Development in neonatal rats of the sensory resetting of the locomotor rhythm induced by NMDA and 5-HT. *Exp. Brain Res.* vol. 114, s. 193-204, Tyskland 1997.
- Johansen L.B., Bie P., Warberg J., Christensen N.J., Hammerum M., Videbæk R., Norsk P.: Hemodilution, central blood volume, and renal responses after an isotonic saline infusion in humans. *Am. J. Physiol.* vol. 272, s. R549-R556, USA 1997.
- Kamper A.L., Holstein-Rathlou N., Leyssac P.P., Strandgaard S.: The influence of angiotensin-converting enzyme inhibition on renal tubular function in progressive chronic nephropathy. *American Journal of Kidney Diseases* vol. 28, no. 6, s. 822-831, USA 1996.
- Karlsen F.M., Andersen C.B., Leyssac P.P., Holstein-Rathlou N.: Dynamic autoregulation and renal injury in Dahl rats. *Hypertension* vol. 30, s. 975-983, USA 1997.
- Kiehn O., Eken T.: Prolonged firing in motor units: Evidence of plateau potentials in human motoneurons. *J. Neurophysiol.* vol. 78, s. 3061-3069, USA 1997.
- Kiehn O., Hounsgaard J.D., Sillar K.: Basic building blocks of vertebrate spinal central pattern generators. i: *Neurons, Networks, and Motor Behavior*, s. 47-59, Cambridge, US 1997.
- Kjærulff O., Kiehn O.: Crossed rhythmic synaptic input to motoneurons during selective activation of the contralateral spinal locomotor network. *J. Neuroscience* vol. 17, s. 9433-9447, USA 1997.
- Klinge K., Magnusson S., Simonsen E.B., Aagaard P., Klausen K., Kjær M.: The effect of strength and flexibility training on skeletal muscle electromyographic activity, stiffness, and viscoelastic stress relaxation response. *Am. J. Sports Med.* Vol. 25, No. 5, s. 710-716, USA 1997.
- Klokke M., Secher N.H., Madsen P., Olesen H., Matzen S., Knigge U., Warberg J., Pedersen B.: Influence of Naloxone on the cellular immune response to head-up tilt in humans. *Eur. J. Applied Physiol.* 76, s. 415-420, 1997.
- Klærke D.A.: Regulation of Ca²⁺-activated K⁺ channels from rabbit distal colon. *Comp. Biochem. Physiol.* vol. 118A, s. 215-217, England 1997.
- Klærke D.A., Røjkjær R., Christensen L., Schousboe I.: Identification of B₂-glycoprotein I as a membrane-associated protein in kidney: purification by calmodulin affinity chromatography. *Biochim. Biophys. Acta* vol. 1339, s. 203-216, Holland 1997.
- Kristiansen S., Jones J., Handberg A., Dohm G., Richter E.: Eccentric contractions decrease glucose transporter transcription rate, mRNA and protein in skeletal muscle. *Amer. J. Physiol.* vol. 272, s. C1734-C1738, USA 1997.
- Larsen J., Dela F., Kjær M., Galbo H.: The effect of moderate exercise on postprandial glucose homeostasis in NIDDM patients. *Diabetologia* vol. 40, s. 447-453, Tyskland 1997.
- Larsen J.J., Hansen J.M., Olsen N.V., Galbo H.: The effect of altitude hypoxia on glucose homeostasis in men. *J. Physiol.* vol. 504, s. 241-249, England 1997.
- Larsen P.J., Tang-Christensen M., Holst J.J., Ørskov C.: Distribution of glucagon-like peptide-1 (GLP-1) and other preproglucagon derived peptides in the rat hypothalamus and brain stem. *Neuroscience* 77, s. 257-270, 1997.
- Larsen P.J., Tang-Christensen M., Holst J.J., Ørskov C.: Distribution of glucagon-like peptide-1 and other preproglucagon-derived peptides in the rat hypothalamus and brainstem. *Neuroscience* Vol. 77, No. 1, s. 257-270, Oxford, England 1997.
- Larsson H., Holst J.J., Åhrén B.: Glucagon-like peptide-1 (GLP-17-36amide) reduces hepatic glucose production indirectly through changes in insulin and glucagon secretion. *Acta Phys. Scand.* 160, s. 413-422, 1997.
- Layer P., v.d. Ohe M., Grandt D., Holst J.J., Jansen J., Holtmann G., Keller J., Goebell H.: Altered postprandial motility in chronic pancreatitis: role of malabsorption. *Gastroenterology* 112, s. 1624-1634, 1997.
- Leyssac P.P., Christensen P.: Proximal tubular lithium/plasma concentration ratio depends on tubular fluid flow rate. *Acta Physiol Scand* vol. 156, s. 131-138, England 1996.
- Leyssac P.P., Karlsen F., Holstein-Rathlou N.: Effect of angiotensin II receptor blockade on proximal tubular fluid reabsorption. *Am. J. Physiol.* vol. 273, s. R510-R517, USA 1997.
- Litman T., Nielsen D., Skovsgaard T., Zeuthen T., Stein W.D.: ATPase activity of P-glycoprotein related to emergence of drug resistance in Erlich ascites tumor cell lines. *Biochim. Biophys. Acta* vol. 1361, s. 147-158, Holland 1997.

- Litman T., Zeuthen T., Skovsgaard T., Stein W.D.: Structure-activity relationships of P-glycoprotein interacting drugs: kinetic characterization of their effects on ATPase activity. *Biochim. Biophys. Acta* vol. 1361, s. 159-168, Holland 1997.
- Litman T., Zeuthen T., Skovsgaard T., Stein W.D.: Competitive, non-competitive and cooperative interactions between substrates of P-glycoprotein as measured by its ATPase activity. *Biochim. Biophys. Acta* vol. 1361, s. 169-176, Holland 1997.
- Loo D., Zeuthen T., Chandy G., Wright E.M.: Co-transport of water by the Na⁺/glucose cotransporter. *Proc. Natl. Acad. Sci. Vol. 33*, s. 13367-13370, 1996.
- Magnusson S.P., Simonsen E.B., Aagaard P., Boesen J., Johannsen F., Kjær M.: Determinants of musculoskeletal flexibility: viscoelastic properties, cross-sectional area, EMG and stretch tolerance. *Scand. J. Med. Sci. Sports* vol. 7, s. 195-202, Danmark 1997.
- Mau S., Særmærk T., Vilhardt H.: Cross-talk between cellular signalling pathways activated by substance P and vasoactive intestinal peptide in rat lactotroph-enriched pituitary cell cultures. *Endocrinology* 138, s. 1704-1711., 1997.
- Mau S., Witt M., Særmærk T., Vilhardt H.: Substance P increases intracellular Ca²⁺ in individual rat pituitary lactotrophs, somatotrophs and gonadotrophs. *Mol. Cell. Endocrinol.* 126, s. 193-201, 1997.
- Mau S., Vilhardt H.: Cross talk between substance P and melittin-activated cellular signalling pathways in rat lactotroph-enriched cell cultures. *J. Neurochem.* 69, s. 762-772, 1997.
- Middttun M., Sejrsen P., Paaske W.P.: Blood flow rate during orthostatic pressure changes in the pulp skin of the first toe. *Eur. J. Vasc. Endovasc. Surg.* vol. 13, s. 278-284, England 1997.
- Munck B.G., Munck L.: Na⁺-independent transport of bipolar and cationic amino acids across the luminal membrane of the small intestine. *Am. J. Physiol* vol. 272, s. R1060-R1068, England 1997.
- Munck L.: Comparative aspects of chloride-dependent amino acid transport across the brush-border membrane of mammalian small intestine. *Comp. Biochem. Physiol.* vol. 118A, s. 229-231, Holland 1997.
- Nauck M.A., Holst J.J., Willms B., Schmiegel W.: Glucagon-like peptide-1 (GLP-1) as a new therapeutic approach for type-2 diabetes. *Exp. Clin. Endocrinol. Diabetes* 105, s. 187-195, 1997.
- Nauck M.A., Schepp W., Holst J.J., Schmiegel W.: Effects of GLP-1 on gastric and pancreatic exocrine secretion and on gastrointestinal motility. i: The Insulinotropic Gut Hormone Glucagon-like Peptide-1, s. 194-206, Basel 1997.
- Nielsen B.L., Strange S., Christensen N.J., Warberg J., Saltin B.: Acute and adaptive responses in humans to exercise in a warm, humid environment. *Pflügers Arch – Eur. J. Physiol.* 434, s. 49-56, 1997.
- Näslund E., Grybäck P., Hellström P., Jacobsson H., Holst J.J., Theodorsson E., Backmann L.: Gastrointestinal hormones and gastric emptying 20 years after jejunoileal bypass for massive obesity. *Int. J. Obesity* 21, s. 387-392, 1997.
- Olsen N.V., Fogh-Andersen N., Strandgaard S., Leyssac P.P.: Endogenous versus exogenous lithium clearance for evaluation of dopamine-induced changes in renal tubular function. *Clinical Science* vol. 90, s. 511-515, England 1996.
- Olsen N.V., Olsen M.H., Bonde J., Kanstrup I., Plum I., Strandgaard S., Leyssac P.P.: Dopamine natriuresis in salt-repleted, water-loaded humans: a dose-response study. *Br J Clin Pharmacol* vol. 43, s. 509-520, England 1997.
- Paaske W., Sejrsen P.: Microvascular function in the peripheral vascular bed during ischemia and oxygen-free perfusion. *Eur. J. Vasc. Endovasc. Surg.* vol. 9, s. 29-37, England 1995.
- Palnæs Hansen C., Andreassen J., Holst J.J.: Glucose absorption and the release of insulin, gastric inhibitory polypeptide, and glucagon-like peptide-1 in patients after total colectomy. *Scand. J. Gastroenterol.* 32, s. 473-477, 1997.
- Pawelczyk J., Pawelczyk R., Warberg J., Mitchell J.H., Secher N.H.: Cardiovascular and catecholamine responses to static exercise in partially curarized humans. *Acta Physiol. Scand.* 160, s. 23-28, Stockholm 1997.
- Pump B., Christensen N.J., Videbæk R., Warberg J., Henriksen O., Norsk P.: Left atrial distension and antiothostatic decrease in arterial pressure and heart rate in humans. *Am. J. Physiol.* 273, s. H2632-H2638, 1997.
- Qvortrup K., Rostgaard J., Holstein-Rathlou N., Bretlau P.: The endolymphatic sac: an endocrine gland. i: *Liber Amicorum*, E.H. Huizing, s. 139-149, Delft, Holland 1997.
- Raastad M., Johnson B., Kiehn O.: Analysis of EPSCs and IPSCs carrying rhythmic, locomotor-related information in the isolated spinal cord of the neonatal rat. *J. Neurophysiol.* vol. 78, s. 1851-1859, USA 1997.
- Rasmussen L., Qvist N., Øster-Jørgensen E., Rehfeld J., Holst J.J., Pedersen S.A.: A double-blind placebo-controlled study on the effects of omeprazole on gut hormone secretion and gastric emptying rate. *Scand. J. Gastroenterol.* 32, s. 900-905, 1997.
- Ritzelt R., Ørskov C., Holst J.J., Schmiegel W., Nauck M.A.: Einfluss von subkutanem GLP-1 auf die frühe und langsame Phase der Insulinsekretion nach intravenöser Glukosebelastung

- bei gesunden Probanden. Diabetes und Stoffwechsel 6, s. 64-69, 1997.
- Russo R., Nagy F., Hounsgaard J.D.: Modulation of plateau properties in dorsal horn neurones in a slice preparation of the turtle spinal cord. *J. Physiol.* vol. 499, s. 459-474, England 1997.
- Röpke M., Unmack M.A., Willumsen N.J., Frederiksen O.: Comparative aspects of actions of a short-chain phospholipid on epithelial Na⁺ channels and tight junction conductance. *Comp. Biochem. Physiol.* 118A, s. 211-214, 1997.
- Røjkjær R., Klærke D.A., Schousboe I.: Characterization of the interaction between β_2 -glycoprotein I and calmodulin, and identification of a binding sequence in β_2 -glycoprotein I. *Biochim. Biophys. Acta* vol. 1339, s. 217-225, Holland 1997.
- Sandvik A., Brenna E., Sundan A., Holst J.J., Waldum H.: Bombesin inhibits histamine release from the rat oxyntic mucosa by a somatostatin-dependent mechanism. *Scand. J. Gastroenterology* 32, s. 427-432, 1997.
- Schmidt P., Holst J.J.: Use of antagonists to define tachykininergic control of intestinal motility in pigs. *Peptides* 18, s. 373-379, 1997.
- Sejrsen P.: The ¹³³Xe washout technique for quantitative measurement of cutaneous and subcutaneous blood flow rates. i: *Handbook of Non-Invasive Methods and the Skin*, s. 429-435, Ann Arbor 1995.
- Shalev A., Holst J.J., Keller U.: Effects of glucagon-like peptide-1 (7-36amide) on whole body protein metabolism in healthy man. *Eur. J. Clin. Invest.* 27, s. 10-16, 1997.
- Sillar K., Kiehn O., Kudo N.: Chemical modulation of vertebrate motor circuits. *Neurons, Networks, and motor behavior*, s. 183-193, USA 1997.
- Simonsen E.B., Dyhre-Poulsen P.J., Voigt M., Aagaard P., Fallentin N.: Mechanisms contributing to different joint moments observed during human walking. *Scand. J. Med. Sci. Sports* vol. 7, s. 1-13, Danmark 1997.
- Svirskis G., Hounsgaard J.D.: Depolarization-induced facilitation of a plateau-generating current in ventral horn neurones in the turtle spinal cord. *J. Neurophysiol.* vol. 78, s. 1740-1742, USA 1997.
- Svirskis G., Baginskas A., Hounsgaard J.D., Gutman A.: Electronic measurements by electric field-induced polarization in neurons: Theory and experimental estimation. *Biophysic. J.* vol. 73, s. 3004-3015, USA 1997.
- Svirskis G., Gutman A., Hounsgaard J.D.: Detection of a membrane shunt by DC field polarization during intracellular and whole cell recording. *J. Neurophysiol.* vol. 77, s. 579-586, USA 1997.
- Thorn N.A.: *Videnskabsetik og dyreforsøg*. Ugeskrift for Læger 1, s. 151, København 1997.
- Thulesen J., Ørskov C., Holst J.J., Poulsen S.: Short-term insulin treatment prevents the diabetogenic action of streptozotocin in rats. *Endocrinology* 138, s. 62-68, 1997.
- Thulesen J., Ørskov C., Holst J.J., Poulsen S.S.: Short term insulin treatment prevents the diabetogenic action of streptozotocin in rats. *Endocrinology* Vol. 138, No. 1, s. 62-68, Bethesda, USA 1997.
- Tornøe K., Hannibal J., Fahrenkrug J., Holst J.J.: PACAP 1-38 as neurotransmitter in the pig pancreas; PACAP- receptor activation revealed by the antagonist PACAP 6-38. *Am. J. Physiol.* 273, s. G436-G446, 1997.
- Unmack M.A., Frederiksen O., Willumsen N.J.: Interference of a short-chain phospholipid with ion transport pathways in frog skin. *Pflügers Arch.* 434, s. 234-241, 1997.
- Vilhardt H., Atke A., Barthova J., Ubik K., Barth T.: Interaction of chymotrypsin with carbetocin (1-deamino-1- monocarba-2-O-methyltyrosine-oxytocin). *Pharmacology & Toxicology* 81, s. 147-150, 1997.
- Voldstedlund M., Dabelsteen E.: Expression of GLUT1 in stratified squamous epithelia and oral carcinoma from humans and rats. *APMIS* vol. 105, s. 537-545, Danmark 1997.
- Wagner A.J., Holstein-Rathlou N., Marsch D.J.: Internephron coupling by conducted vasomotor responses in normotensive and spontaneously hypertensive rats. *Am. J. Physiol.* vol. 272, s. F372-F379, USA 1997.
- Wettergren A., Wøjdemann M., Meisner S., Stadil F., Holst J.J.: The inhibitory effect of glucagon-like peptide-1 (GLP-1) 7- 36 amide on gastric acid secretion in humans depends on an intact vagal innervation. *Gut* 40, s. 597-601, 1997.
- Wettergren A., Maina P., Boesby S., Holst J.J.: Glucagon-like peptide-1 7-36amide and peptide YY have additive inhibitory effects on gastric acid secretion in man. *Scand. J. Gastroenterol.* 32, s. 552-555, 1997.
- Worm D., Handberg A., Hoppe E., Vinten J., Beck-Nielsen H.: Decreased skeletal muscle phosphotyrosine phosphatase (PTPase) activity towards insulin receptors in insulin resistant Zucker rats measured by delayed Europium fluorescence. *Diabetologia* vol. 39, s. 142-149, Tyskland 1996.
- Worm D., Vinten J., Stæhr P., Henriksen J.E., Handberg A., Beck-Nielsen H.: Altered basal and insulin-stimulated phosphotyrosine phosphatase (PTPase) activity in skeletal muscle from NiDDM patients compared with control subjects. *Diabetologia* vol. 39, s. 1208-1215, Tyskland 1996.
- Zeuthen T., Meinild A.K., Klærke D., Loo D.D.F., Wright E.M., Belhage B., Litman T.: Water trans-

- port by the Na⁺/glucose cotransporter under isotonic conditions. *Biology of the Cell* Vol. 89, s. 307-312, 1997.
- Zeuthen T., Hamann S., Cour M.I.: Cotransport of H⁺, lactate and H₂O by membrane proteins in retinal pigment epithelium of bullfrog. *J. Physiol.* Vol. 497, s. 3-17, England 1996.
- Zeuthen T.: *Molecular Mechanisms of Water Transport*. Austen, Texas 1996, 170 s.
- Zierath J., Handberg A., Tally M., Wallberg-Henriksson H.: C-peptide stimulates glucose transport in isolated human skeletal muscle independent of insulin receptor and tyrosine kinase activation. *Diabetologica* vol. 39, s. 306-314, Tyskland 1996.
- Afdeling for Endokrinologi og Metabolisme*
- Gustafsson F., Torp-Pedersen C., Køber L., Hildebrandt P.: Effect of angiotensin converting enzyme inhibition after acute myocardial infarction in patients with arterial hypertension. *J Hypertens* 15, s. 4, 1997.
- Hildebrandt P.: Does in-hospital fibrillation affect prognosis after myocardial infarction? *Eur Heart J* 6, s. 5, 1997.
- Hildebrandt P., Køber L.: Age-related mortality, clinical heart failure, and ventricular fibrillation in 4259 Danish patients after AMI. *Eur Heart J* 18, s. 6, 1997.
- Hildebrandt P.: Glucose tolerance status and severity of coronary artery disease in men referred to arteriography. *Am Heart J* 6, s. 8, 1997.
- Kelbæk H.S., Høst U., Hildebrandt P., Skagen K., Aldershvile J.: Effect of ramipril on mitral regurgitation secondary to mitral valve prolapse. *Am J Cardiol* 5, s. 3, 1997.
- Køber L.: The significance of trandolapril for mortality after AMI in patients with reduced left ventricular function. *Ugeskr Læger* 11, s. 7, 1997.
- Nygaard B.: Thyroid volume and function after I¹³¹I treatment of diffuse non-toxic goitre. *Clin Endocr* 46, s. 4, 1997.
- Afdeling for Nyre og Kredsløb*
- Bendtsen K.: Kemikiner og HIV-infektion. *Ugeskr Læger* 159, s. 2, 1997.
- Bendtsen K.: Inhibition of PTH secretion by interleukin-1_β in bovine parathyroid glands in vitro is associated with an upregulation of the Calcium-sensing receptor mRNA. *Biochem Biophys Res Comm* 238, s. 6, 1997.
- Bendtsen K.: The effects of interleukin 1_β (IL-1_β) on human thocyte functions are counteracted by IL-1 receptor antagonist. *Endocrinology* 138, s. 6, 1997.
- Bro S.: Effects of excess PTH on nonclassical target organs. *Amer J Kidney Dis* 30, s. 15, 1997.
- Bro S.: PTH – One can teach an old hormone new tricks. *Nephrol Dial Transplant* 12, s. 3, 1997.
- Bro S.: Calcium concentration in the CAPD dialysate – What is optimal and is there a need to individualize. *Peritoneal Dialysis Int.* 17, s. 6, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Microalbuminuri as an early indicator of osteopenia in male insulin dependent diabetic patients. *Diabet Med* 14, s. 6, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Exercise training and the progression of chronic renal failure. *Nephron* 75, s. 5, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Autoimmune thyroideasygdomme ved graviditet og fødsel. *Ugeskr Læger* 159, s. 1, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Detecting microalbuminuri by urinary albumin/creatinin concentration ratio. *Nephrol Dial Transpl* 12-2, s. 4, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Microalbuminuria and its relation to cardiovascular disease and risk factors. *J Human Hypertens* 11, s. 6, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Urinary albumin excretion and history of acute myocardial infarction in a cross-sectional population study of 2613 individuals. *J Cardiovasc Risc* 4, s. 5, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Stable glomerular filtration rate in normotensive IDDM patients with stable microalbuminuria. *Diabetes Care* 20, s. 4, 1997.
- Feldt-Rasmussen B.: Mikroalbuminuri som prædikator af aterosklerotisk kardiovaskulær sygdom ved IDDM. *Ugeskr Læger* 159, s. 5, 1997.
- Feldt-Rasmussen U.: Discrepancies between thyrotropin (TSH) measurement by four sensitive immunometric assays. *Clin Chem Acta* 259, s. 12, 1997.
- Ladefoged J.: Interaction between proximal tubular cells and allogenic leukocytes mediated by interleukin-1 nad prostaglandin. *APMIS* 105, s. 7, 1997.
- Ladefoged J.: Trends in renal transplantation at Rigshospitalet, Copenhagen, from 1968 to 1995. i: *Transplantation in Denmark*, s. 9, København 1997.
- Ladefoged J.: *Hildegards Lægebog*. i: *Hildegards Lægebog*, s. 285, København 1997.
- Ladefoged S.: Antihypertensiv behandlings indflydelse på progressionen af kronisk nefropati. *Ugeskr Læger* 159, s. 7, 1997.
- Talleruphuus U.: The pulsatility index and resistive index in renal arteries. Association to long term progression in chronic renal failure. *Nephrol Dial Transplant*, s. 5, 1997.

Biokemi og Genetik

Institut for Medicinsk Biokemi & Genetik

Historie:

Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik (IMBG) blev oprettet 01.01.1993. Institutet blev dannet ved sammenlægning af de tre tidligere biokemiske institutter, Biokemisk institut A, B og C og det tidligere genetiske institut, Arvebiologisk Institut. Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik er opdelt i fire afdelinger svarende til de fire oprindelige institutter.

Instituttets forskning falder indenfor områderne: Metabolisk Biokemi, Celle- og Membranbiologi, Molekylær Biologi herunder Biomolekylær Genkendelse samt Molekylær Genetik og Cytogenetik.

Instituttet underviser i kemi, cellebiologi, biokemi og genetik for læge- og tandlægestuderende, molekylærbiologi for humanbiologistuderende samt deltager i undervisning i forskellige emner på postgraduat niveau.

Oprindelsen til den biokemiske del af det nuværende Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik daterer sig tilbage til 1928 hvor det biokemiske institut blev oprettet. Dette havde til huse i Rockefeller komplekset, Juliane Mariævej 28-30. I 1964 blev det biokemiske institut opdelt i to selvstændige institutter, Biokemisk Institut A og B, idet de tidligere boliger for professorerne i biokemi og fysik blev inddraget til at huse Biokemisk Institut B. Som yderligere led i udbygningen af det lægevidenskabelige fakultets teoretiske institutter blev Biokemisk Institut C oprettet i 1968. Institutet fik til huse i Rådmandsgade 71. I efteråret 1974 og foråret 1975 flyttede de tre Biokemiske Institutter A, B og C alle til samme bygning i Panum Institutet.

To lektorer med tilhørende TAP personale fra det nedlagte Medicinsk Kemiske Institut blev i 1991 optaget i Biokemisk Institut A. Medicinsk Kemisk Institut blev oprettet i dec. 1967 og fik til huse i Rådmandsgade 71. Øvelseskurset i kemi for lægestuderende blev dog indtil 1976 afholdt i lokaler på H.C. Ørsted Institutet. I efteråret 1981 startede overflytningen af først øvelseskurset til Panum Institutet og i august 1983 flyttede selve Medicinsk Kemisk Institut til Panum Institutet. Medicinsk Kemisk Institut blev nedlagt i 1991.

Den genetiske del af det nuværende Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik har sin oprindelse i Institut for Human Arvebiologi og Eugenetik, der blev indviet den 14.10.1938 i en bygning rejst

af midler fra The Rockefeller Foundation på Tagensvej 14. Oprettelsen af instituttet var foranlediget af et andragende af professor i almen patologi, Oluf Thomsen (1878-1940), der foreslog oprettelse af en lærestol med tilhørende institut i menneskets arvebiologi og eugenetik. I 1983 flyttede instituttet til Panum Institutet og tog samtidig navneforandring til Arvebiologisk Institut.

BIOKEMISK AFDELING A

Forskningsvirksomhed:

Afdelingens forskningsvirksomhed falder indenfor områderne: Stimulus-sekretions-koblingen i isolerede Langerhanske øer, lever- og muskelstofskeifte, calciumphosphater, calciumfluorider, knogle- og tandmateriale, blodtryksregulation og metabolisk regulation, specielt i lever og muskler.

Omdannelse af kulhydrat til henholdsvis varme og fedt hos normale mennesker

Det har været fremført, at fedme hos mennesker kun kan skyldes fedt i kosten og ikke kulhydrater. Såfremt dette er tilfældet kan det skyldes at mennesker ikke er i stand til at omdanne kulhydrater til fedtsyrer.

Undersøgelsens formål er at belyse, om mennesker, der i en 3-ugers periode indtager et overskud af energi enten som fedt eller kulhydrat, deponerer dette overskud forskelligt (se Årbog 1996). Forsøgsperioden er nu afsluttet. Resultaterne af den del af analysearbejdet, der er færdigt, viser at forsøgspersoner på hhv. kulhydratrig og fedttrig kost tager lige meget på i vægt og deponerer lige meget fedt. Der er ikke tegn på, at organismens varmeproduktion er øget efter 3 uger på en kulhydratrig kost. Leverens *de novo* lipogenese er negligabel hos personer på fedttrig kost og stiger markant ved indtagelse af en kulhydratrig kost. Leveren er dog kun ansvarlig for mindre end halvdelen af kroppens samlede *de novo* lipogenese. Plasmakoncentrationen af hormonet leptin er positivt korreleret til fedtdeponeringen. Projektet udføres i samarbejde med O. Lammert og P. Faber, Odense Universitet, L. Olesen Larsen, Københavns Universitet og M.K. Hellerstein, Univ. California (John Dich, Niels Grunnet, Bjørn Quistorff).

Bestemmelse af Pyruvat dehydrogenase kompleksets aktivitet i lever-, muskel- og hjernevæv

Enzymet pyruvat dehydrogenase komplekset (PDC) spiller en central rolle for samspillet mellem oxidation af kulhydrat og fedt og dermed også for vævenes valg af substrat til energiproduktion.

tion under forskellige stofskiftemæssige omstændigheder. PDC er reguleret af substrater og produkter samt af phosphorylering/dephosphorylering af enzymet. Disse forhold vanskeliggør en bestemmelse af enzymets faktiske aktivitet i vævshomogenater. Der er i årets løb fastlagt optimale målebetingelser for enzymet og metoden er valideret i de tre væv (Niels Grunnet, John Dich, Bjørn Quistorff).

Paracetamols celletoksicitet i prolifererende og hvilende leverceller

Undersøgelser in vivo tyder på, at prolifererende leverceller er mere resistente for paracetamols celletoksiske virkning. Årsagen til dette kendes ikke. Formålet med de nuværende undersøgelser er primært at etablere en in vitro model af primærkulturer af leverceller for henholdsvis prolifererende og hvilende leverceller, herunder at karakterisere den af paracetamol inducerede celledød i de to typer af cellekulturer. Paracetamols effekter vil blive karakteriseret ved bestemmelse af DNA syntese, semikvantitativ påvisning af proliferating cell nuclear antigen (PCNA), mRNA for gener, der karakteriserer fundamentale leverfunktioner og replikation, samt bestemmelse af de tilsvarende proteiner og (for enzymeres vedkommende) deres funktion og aktivitet. Foreløbige undersøgelser tyder på at cellerne under DNA syntese er mindre modtagelig for paracetamols toksiske virkning. Projektet udføres i samarbejde med N. Tygstrup, Rigshospitalet (John Dich og Niels Grunnet).

Regulering af skeletmuskulaturens glycogenmetabolisme; cellekultur som in vitro-model for skeletmuskulaturens glycogenstofskifte

Der er udviklet to cellekulturmodeller til disse studier. En baseret på cellelinien L6 og én baseret på primærkulturer fra rotteembryoner. Modellerne er anvendt til bestemmelse af glycogenmetabolismens systematik og der er i årets løb arbejdet videre på reguleringen af glycogenolysen under elektrostimulering af cellekulturerne.

Endelig er der i samarbejde med Lena von Grumbcckow og Carsten Juel, August Krogh Institutet, gennemført en undersøgelse af kinetikken for laktat- og pyruvattransport i myotubes (Peter Elsner, Bjørn Quistorff og Niels Grunnet).

Undersøgelser over stimulus-sekretions-kobling i isolerede Langerhanske øer

a. Arginin stimulation af glucose-induceret insulinsekretion

Det er påvist, at aminosyren arginin stimulerer insulinsekretion ved membrandepolarisering og sti-

mulation af Ca^{2+} influx. Endvidere er det påvist, at glucoses evne til at facilitere arginin stimulation af insulinsekretion kan skyldes potensering af membrandepolarisering, som potenserer Ca^{2+} influx, og stimulation af protein kinase A og C, som sænker Ca^{2+} kravet ved stimulation af insulinsekretion. Arginin-deriveteret nitrogenoxid synes uden betydning, idet arginin stimulation af insulinsekretion mimikeres af arginin derivatet L-NAME, som hæmmer nitrogenoxid syntese, og idet arginin ikke modulerer insulinsekretion fra fuldt membrandepolariserede øer (Peter Thams, Kirsten Capito).

b. Aktivitet af phospholipase A_2 (PLA₂) og phospholipase D (PLD)

Den glucose-stimulerede insulinsekretion er korreleret med en øget hydrolyse af phosphatidylcholin (PC). Ved hydrolysen dannes primært glycerophosphorylcholin samt frie fedtsyrer, idet hydrolysen katalyseres af to PLA₂ isoenzymer indeholdende lysophospholipase aktivitet. Desuden kan der påvises en mindre aktivitet af PLD med dannelse af fosfatidsyre og cholin. Ved cellefraktionering er PLA₂ nogenlunde ligeligt fordelt i en cytosolær fraktion og i en 27000 g membranfraktion, hvorimod hovedparten af PLD genfindes i den cytosolære fraktion. Dog er det oliesyrestimulerede PLD-isoenzym lokaliseret til membranfraktionen. Omsætningen af PC stimuleres kraftigt af phosphatidylinositolbispfosfat (PIP₂). Denne effekt er dosisafhængig i koncentrationsområdet 0,05 – 5 μ M og specifik for PIP₂, idet der ikke ses nogen effekter af PI og PIP. Effekten af PIP₂ skyldes en øget aktivitet af både PLA₂ og PLD og antyder muligheden af en interaktion mellem disse enzymer og PIP₂ signaltransduktionssystemet (Kirsten Capito, Peter Thams, Svend Erik Hansen).

Panum Institutets NMR Center

Centerets forskning ligger indenfor emnet metabolisk regulation, herunder specielt regulation af glycogenolyse, glycolyse og oxidativ fosforlyring i lever og muskler. Der er etableret et udstrakt tværdisciplinært samarbejde med det formål at kunne belyse en given problematik både i eksperimentelle modeller (cellekulturer, perfunderede organer, intakte forsøgsdyr) og mennesker, enten under fysiologiske omstændigheder eller i klinisk sammenhæng. Centeret har fra 1.2.1994 været en del af Grundforskningsfondens Muskelcenter. Herudover samarbejder NMR Centeret med Onkologisk afdeling K på Rigshospitalet og Patologisk-Anatomisk Institut vedrørende stofskifteregulation i tumorer. I denne sammenhæng er centeret en del af det murstensløse Cancercenter, Rigshospitalet/Panum/ Finseninstitutet. Desuden samarbejdes

med Rigshospitalets Neurologiske Forskningsenhed om metaboliske forandringer i hjerne under aktivering.

I det forløbene år har der specielt været arbejdet med følgende projekter:

a. Regulation af glycolyse og glycogenolyse i skeletmuskulatur, dels hos normale forsøgspersoner, dels i en perfunderet bagbensmuskulatur fra rotter. NMR-forsøg på mennesker har overraskende vist, at den traditionelle opfattelse af glycolyseregulation via metaboliske aktivatorer, specielt uorganisk fosfat, AMP og ADP næppe er korrekt, men at glycolysen øjensynlig er intimt sammenkædet med selve kontraktionsprocessen. Undersøgelserne videreføres m.h.p. at belyse sammenhængen mellem den intramuskulære calciumkoncentration, det mitochondrielle redoxforhold samt det cytosolære pH. Disse eksperimenter udføres i et computerstyret fluorescensmikroskopi system. Desuden gennemføres målinger af glycolysehastigheden på skeletmuskulatur hos patienter med malign hyperthermi samt i en eksperimentel model med slagtesvin, som er hetero- eller homozygot med hensyn til et specifikt gen, som menes at ligge til grund for malign hyperthermi. Vi har vist, at mitochondrier fra sådanne dyr har en flere gange forhøjet aktivitet af en ikke-ATP producerende såkaldt exo-NADH oxidase knyttet til musklernes mitochondrier. Det overvejes hvorvidt denne observation kan være resultatet af en indtil nu ukendt genetisk ændring hos de dyr, som lider af malign hyperthermi.

b. Vi har i årets løb studeret sammenhængen mellem humane musklers maximale aerobe ATP omsætning, dels bedømt ved NMR teknik, dels ved direkte måling på mitochondrier isoleret fra en biopsi udtaget fra samme muskel, som NMR undersøgelserne er udført på. Resultaterne demonstrerer, at den mitochondrielle aktivitet fuldt kan redegøre for det maximale aerobe stofskifte. Endvidere er det bl.a. ved at sammenholde sådanne resultater med direkte målinger af musklens varmeproduktion vist, at den mekaniske nyttevirkning er omkring 50 % under den initiale del af kontraktionen og ikke kun 20-30 % som normalt antaget. Dette forventes på afgørende måde at øge forståelsen af muskelkontraktionens energetik.

c. Fosfatstofskiftet i tumorceller er undersøgt. Der er specielt arbejdet med 2 tumorcellelinier, CPH 54A og CPH 54B samt Ehrlich ascites tumorceller. Undersøgelserne har været koncentreret om at påvise energimetaboliske ændringer i disse tumor modeller ved antitumorterapi i form af ioniserende stråling og cytostatica. Undersøgelserne er gennemført både på cellekulturer og solide tumorer, som er opnået ved at implantere cellelini-

erne i huden på nøgne mus. Resultaterne sandsynliggør, at en mønsteranalyse af fosfatspektret vil være anvendelig som behandlingsparameter ved tilsvarende terapi på mennesker.

d. Regulation af pyruvatdehydrogenase. I årets løb er der desuden startet undersøgelser af regulation af enzymet pyruvatdehydrogenase, blandt andet med henblik på at undersøge, hvorvidt lactatproduktionen i musklen primært er et resultat af anoxi, eller kan ses som et misforhold imellem glycolysehastighed og pyruvatdehydrogenase-aktivitet. Herudover ønskes belyst, hvorledes pyruvatdehydrogenase og acetyl-CoA carboxylase aktiviteten medvirker ved den relative ændring i fedt- og kulhydratoxidation i musklen under overgang fra moderat til hårdt muskelarbejde. PDH regulationsmekanismen undersøges tillige i hjernen, med henblik på at belyse om den langsomme fjernelse af lactat ophobet efter anoxi er forårsaget af PDH hæmning.

e. Der er i årets løb arbejdet med at udvikle og teste modeller for såkaldt stereotaktisk medicin. Det vil sige kobling af medicin (f.eks. cancerkemoterapeutica) til ferromagnetiske partikler, som herefter med passende magnetfelt gradienter fastholdes i det vævsområde hvor en høj medicinkoncentration ønskes fremkaldt.

(Bo Belhage, John Dich, Peter Elsner, Anette Juel Fritzen, Niels Grunnet, Mads Marcussen, Masao Mizuno, Peter Fæster Nielsen, Bjørn Quistorff og Aivaras Ratkevicius. Herudover er der især samarbejdet med Hans og Ulla Rasmussen, Biologisk Kemi, AKI (proj. a), Jens Bangsbo, Bengt Saltin og Niels H. Secher, Muskelcenteret, Rigshospitalet (proj. a og b) samt med Paul Kristjansen, Inst. for Molekylær Patologi (projekt c) samt med Ina Schmalbruch Rigshospitalets Neurocenter (projekt a)).

Krystalkinetiske undersøgelser af bio-mineraler

Arbejdet sigter mod forebyggelse og behandling af såvel nogle tand-, led- og knoglesygdomme som af fremkomst af nyre- og galdesten. Specielt undersøges dannelses-, vækst- og opløsningsprocesser af tungtopløselige calciumforbindelser. Undersøgelserne sigter også mod en udbygning af den molekylære beskrivelse af processer i krystaloverflader, herunder også makromolekylers interaktion med disse processer. Der studeres vækst og opløsningsmekanismer bl.a. af calciumhydroxylapatit (HAP) og fluorapatit i vandige opløsninger, hvori Ca/P forholdet varierer med en faktor ca. 100. Formålet er at bekræfte/afkræfte/udvikle vore modeller for reaktioner, der foregår i krystaloverflader, samt at undersøge processerne i opløsninger med biologisk relevant sammensætning. Der udføres også kinetiske undersøgelser af calciumpyrophosphatdi-

hydrat-krystaller. Udfældning af krystaller af denne art i led giver smerter hos mange ældre mennesker. For nærmere at forstå knogledannelse undersøges induktionstider for HAP udfældning/vækst i vandige suspensioner af collagen, hvortil der covalent er bundet phosphorproteiner, i samarbejde med Dr. M.A. Crenshaw, UNC. For at teste vore teorier for kimdannelse på helt andre systemer undersøges induktionstider for industrielt relevante systemer som udfældning af Al_2O_3 , et bærestof for kalalysatorer, i samarbejde med ph.d.-studerende Jesper Dohrup (Jørgen Christoffersen, Margaret R. Christoffersen).

Undersøgelser over nitrogen oxid systemet

Nitrogen oxid (NO) er et signalstof, der påvirker blodkarrene, nerverne og hjernen. Det virker på blodkarrene, således at de relaxerer, på hjernen og i nervesystemet som transmitterstof. NO medvirker ved regulationen af hjernens blodgennemstrømning, både ved ændringer i blodets indhold af kuldioxid og ilt, og ved aktivering af nerveceller. I høje koncentrationer er NO toksisk, og af denne grund er NO i søgelyset for skadelige påvirkninger af hjernevæv og perifert nervevæv ved neurologiske sygdomme. Formålet med undersøgelseerne er dels ved dyre-eksperimentelle undersøgelser at belyse NO's betydning som mediator af ændringer i hjernens blodgennemstrømning, dels under basalfysiologiske omstændigheder og når kredsløbet er truet. Enzymet, nitrogen oxid synthase (NOS) aktiviteten analyseres i hjernevæv, kar og i perifert nervevæv. Den kombinerede basale og kliniske tilgang til problemet er medvirkende til en større forståelse for hvorfor og hvordan, der kan skabes et grundlag for en terapeutisk intervention via ændringer i NO synthase aktiviteten ved hjælp af regulation og anvendelse af hæmmere af NOS. Projektet foregår i samarbejde med Overlæge, dr.med. Martin Lauritzen, KAS, Glostrup, ph.d., læge Nuran Akgören, Med. Fys. Inst., Læge Helle Broholm, Patologisk Inst., HS Rigshospitalet, Læge Birgit Andersen, Klinisk Neurofysiologisk Afd. HS Rigshospitalet (Inger Rubin, Tracey Warby Ellgaard).

Kongresser, rejser, gæsteforelæsninger m.v.:

Bjørn Quistorff: "NIR-spectroscopic techniques", San Remo, Sept. 97.

Bjørn Quistorff og Masao Mizuno: Gæsteophold Tokyo Medical school, Tokyo, Okt. 97.

Masao Mizuno: "National Congress of Physical Fitness and Medicine", Osaka, Sept. 97.

Niels Grunnet: "Eight European Congress of Obesity", 18. - 21. June, 1997, Dublin; "Scandinavian Physiological Meeting", 14. - 16. november, 1997, Oslo.

Jørgen Christoffersen: Gæsteophold på Biomineralization Laboratory, University of North Carolina, USA.

Gæsteforskere:

Aivaras Ratkevicius, ph.d., University of Kaunas, Lithuania.

Yoshiano Nakagawa, MD, Otaru University of Commerce, Japan.

Martin Burian, ph.d., University of Pragh, Slovenia.

Mads Marcussen, Med. afd. Køge Centralsygehus.

Disputats- og andre bedømmelseskomiteer:

Niels Grunnet: Disputatsbedømmelse ved KU; formand for to ph.d.-bedømmelsesudvalg; medlem af lektorbedømmelsesudvalg.

Bjørn Quistorff: Formand for to ph.d.-bedømmelsesudvalg og én disputatsbedømmelse.

BIOKEMISK AFDELING B

Forskningsvirksomhed:

Afdelingens forskning har i en årrække haft hovedvægt på studier af nucleinsyrers egenskaber og syntese samt på forskellige regulationsmekanismer for den levende celle.

Erythrocytmembranens binding og transport af fedtsyre

Membranen har vist at have vidt forskellige kapaciteter for binding og translokation af fire umættede fedtsyrer (UFA). Dobbeltmærkningsforsøg har vist, at kapaciteterne for UFA er indbyrdes overlappende, men ikke med kapaciteten for den mættede palmitinsyre. Membranens affiniteter for UFA er omtrent som serum albumins, men uden en lignende temperaturafhængighed. Fundene kan forklares ved konkurrence om jonbinding til protein(er), medens de multiple overlappende specificiteter kan tilskrives adaptive annulære lipider, der formentlig medierer transporten over membranen, da den for oliesyre er lidet temperaturafhængig (Inge Bojesen og Eigil Bojesen).

Programmeret celledød i Tetrahymena

Autokrine signalmolekyler regulerer overlevelse og proliferation i *T. thermophila* i et kemisk defineret næringsmedium. Celledød i fravær af tilstrækkelige koncentrationer af disse signaler synes afhængig af *de novo* genekspression og kan sidestilles med programmeret celledød (PCD). Staurosporine, en hæmmer af proteinkinaseaktivitet og signaltransduktion, inducerer aktiv celledød, som

har ligheder med både apoptose og autofagisk de-generering – også kendt som type 1 og type 2 PCD i højere eukaryoter (Søren Tvorup Christensen i samarbejde med Prof. Denys N. Wheatley, University Medical School, Aberdeen, Scotland, lektor Karsten Kristiansen og professor Leif Rasmussen, Odense Universitet).

Cellekernens opbygning

Vores elektronmikroskopiske studier viser, at kernens basale strukturelementer udgøres af DNA og RNA, og at DNA sandsynligvis spiller en rolle ved transport af RNA ud af cellekernen. Visse DNA segmenter er således bundet til ekstra-chromosomale strukturer, herunder kerneporerne (samt lamina og grupper af interchromatin granula), mens andre DNA segmenter danner udgangspunkt for opbygningen af RNA-holdige strukturer, der er resultatet af genetisk aktivitet (nucleoler og RNP-reticulum). Herudover tyder vore iagttagelser på, at kernelegemer er dele af proteinnetværk, som i visse celletyper kan gennemvæve hele cellekernen. Vores arbejde er nu koncentreret om karakterisering af chromatinet struktur i cellekernen (Mogens Engelhardt).

Regulering af genekspression

De ribosomale 5S rRNA gener er velegnede til at undersøge genekspression, idet der foruden et betydeligt antal ægte gener også findes genvarianter og pseudogener. Gener er isoleret fra humane og animalske celler og de DNA sekvenser, der har betydning for genregulering i de respektive celler, karakteriseres. En enkelt promotor sekvens, der findes at være konserveret i gener fra forskellige arter, er af stor betydning for regulering af genekspression. Ved in situ hybridisering til metafasekromosomer bestemmes genernes lokalisation. De enkelte sekvensers betydning undersøges ved mutagenese og ved forsøg in vitro og efter transfektion i celler (Sune Frederiksen, Charlotte Hallenberg og Lars Riff Jensen i samarbejde med lektor Bodil Lømholt, Afdelingen for Medicinsk Genetik).

Stress og ny form for celledød

Kulturer af den eencellede organisme *Tetrahymena* kan anvendes til at besvare en række vigtige spørgsmål. Kan et ydre fysisk stress bevirke celledød? Kan et medium, der er fortrinligt til vækst bevirke celledød (kemisk stress)? Virker fysisk og kemisk stress "oven i hinanden"? Kan celler "stå sammen" og derved få øget deres overlevelse? Alle spørgsmål kan besvares bekræftende. Vi har for nyligt modificeret et vækstmedium, således at det kemiske stress er betydeligt reduceret. I dette medium kan vi f.eks. opnå vækst af enkeltceller selv i

tilstedeværelse af et vist fysisk stress. En molekylær og morfologisk karakteristik af celledød betinget af fysisk og/eller kemisk stress er forestående (Per Hellung-Larsen, Joachim J. Hagemester og Fahed Assaad).

Cellulært indhold af nucleotidtriphosfater og regulering af cellevolumen

Under vore fortsatte undersøgelser af nucleosidtriphosphaters effekt på cellevolumen har vi fundet, at ikke kun øgning af cellulært indhold af GTP og ATP, men også omdannelse af adenosinalogen purinribosid til det tilsvarende triphosphat kan inducere cellulært tab af KCl og volumenreduktion. For hvert af de nævnte triphosphater gælder det, at en øgning af det cellulære indhold med 8-10 mM giver maximal (ca. 20%) volumenreduktion. For purinribosidtriphosphat kan koncentrationen imidlertid øges yderligere til ca. 30 mM. Dette sker, idet ækvivalente mængder af orthophosphat og Na⁺ plus K⁺ optages i cellerne. Dette forårsager, at cellerne af osmotiske grunde samtidig optager vand, således at cellevolumenet vender tilbage til udgangsværdien. Under vore forgæves søgen efter stoffer, som virker hæmmende på ovennævnte fænomener har vi fundet, at proteinkinasehæmmeren staurosporin i sig selv inducerer tab af KCl og volumen. Vi har indirekte bevis for, at det er proteinkinase C, der hæmmes. Disse uventede resultater er dog forenelige med meddelelser i litteraturen om, at proteinkinase C kan modvirke åbning af bestemte C_c-kanaler (Hans Klenow, Kay Overgaard-Hansen og Mads Marcussen).

Proteinfosforyleringers betydning for celleoverlevelse, proliferation og kemosensorisk adfærd i en éncellet eukaryot

Peptidhormon-induceret signaltransduktion, der leder til aktivering af én eller flere proteinkinaser er studeret i den éncellede eukaryot *Tetrahymena*. Det drejer sig bl.a. om det intracellulære samspil mellem insulininducerede proteinfosforyleringer af betydning for cellulær korttidshukommelse i forbindelse med kemosensorisk adfærd og celleproliferation. Tyrosinkinasehæmmerne genistein og tyrphostin A47 samt den generelle proteinkinasehæmmer staurosporin hæmmer alle ovennævnte biologiske parametre i modsætning til den negative kontrolforbindelse daidzein, der har lille eller ingen effekt. Genistein, tyrphostin A47 og staurosporin hæmmer også fosforyleringen af adskillige proteiner in vitro i homogenater af helceller og isolerede cilier. Ud fra ovennævnte undersøgelser konkluderer vi, at bl.a. insulininduceret signaltransduktion medfører aktivering af én eller flere proteinkinaser, der er af vital betydning for cellen

(Søren T. Christensen og Vagn Leick i samarbejde med adjunkt Søren Neve og lektor Karsten Kristiansen, Odense Universitet).

Cellebiologisk og molekylærbiologisk karakterisering af centrin og dets tilhørende strukturelle gen

Under et sabbatophold på Albert Einstein College of Medicine i New York i efteråret 1997, blev der udført immunkemisk og immuncytologisk karakterisering af det calciumbindende protein centrin. Ved hjælp af Western blots blev proteinet karakteriseret i den encellede eukaryot *Tetrahymena* til en molekylvægt på 21kDa. Immunfluorescensstudier viste, at proteinet udelukkende sidder lokaliseret i basalbodies for enden af hvert cilie lige under cellemembranen. PCR-kloning af strukturgenet resulterede i en beskrivelse af nukleotidsekvensen af ca 3/4 af det strukturelle gen for centrin inklusive en intron på 80 nukleotider. Formålet med undersøgelserne er at frembringe et konstrukt af centringenet, der kan anvendes til genknockout-eksperimenter på konjugerende celler (Vagn Leick i samarbejde med Prof. Peter Satir og Prof. Mitchell Bernstein, Department of Anatomy and Structural Biology, Albert Einstein College of Medicine at Yeshiva University Bronx, New York, USA).

Struktur og funktion af RNA molekyler

Laboratoriet beskæftiger sig hovedsageligt med opklaring af strukturen af specifikke RNA molekyler og karakterisering af tilknyttede proteiner. Især undersøges en række af os opdagede nukleolære RNA molekyler. Undersøgelserne omfatter bl.a. genkloning og ekspressionsanalyser, kemisk og enzymatisk strukturprøbing samt forskellige former for partikelkarakterisering. I forlængelse af de strukturelle studier undersøges om RNA molekylerne har funktion i forbindelse med forarbejdning af forstadier til ribosom RNA. I et beslægtet projekt undersøges strukturfunktionsrelationer for en ny klasse af ribozymmer (RNA enzymer). Disse ribozymmer forventes at kunne udvikles til bioteknologisk anvendelige molekyler (Henrik Nielsen og Ole Christian Ingemann Hansen).

Biomolekylær genkendelse

Gruppens forskningsinteresse ligger indenfor biomolekylær genkendelse, med særlig reference til det genetiske materiale DNA og specielt med henblik på at udvikle syntetiske reagenser, som er i stand til at genkende DNA'et på en sekvensspecifik måde. Sådanne reagenser kan anvendes til at modulere genekspressionen og har derved et meget stort anvendelsespotentiale i molekylærbiologiske undersøgelser af enkelte genes biologiske

funktion og ikke mindst i udviklingen af gen-terapeutika. Denne forskning har bl.a. ført til udviklingen af et DNA-lignende molekyle, PNA (akronym for "Peptide Nucleic Acid"), som kemisk set er en hybrid mellem et peptid og et DNA-molekyle, men som uagtet dets kemisk set ringe lighed med DNA har bibeholdt DNA'ets strukturelle egenskaber. PNA anses for at være et af de bedste bud på en "lead"-forbindelse til udvikling af næste generation af "antisense" og "antigene" gen-terapeutika. Forskningen er dels koncentreret om at videreudvikle PNA-teknologien i kemisk henseende, dels om at studere de molekylære mekanismer bag PNAs genkendelse af DNA og RNA. Specifikt prøver vi at udvikle et PNA gen-terapeutikum rettet mod et cancer-relateret gen, for hvilket forøget aktivitet er karakteristisk for malign brystkræft. Endvidere har nylige resultater vist, at PNA'er rettet mod ribosomalt RNA er toksiske for bakterien *E. coli*, og denne opdagelse søges udnyttet til udvikling af PNA-baserede antibiotika. Endelig syntetiserer og undersøger vi reagenser, som binder sekvensspecifikt til "minor groove" i DNA.

Derudover udføres projekter, der søger at belyse molekylære mekanismer i tilknytning til RNA-transkriptionsprocessen samt projekter med det formål at anvende kombinatorisk PNA-peptid kemi til identifikation af gode vaccine-antigener (Peter E. Nielsen, Thomas Bentin, Leif Christensen, Liam Good, Helle Knudsen, H. Jakob Larsen, Niels Erik Møllegaard, Jens Nederby Nielsen, Ask Püschl, Anne Mette Sönnichsen, Trine Ljungstrøm).

Kongresser, rejser, gæsteforelæsninger m.v.:

Søren T. Christensen: Deltaget i Scandinavian Society of Protozoology, Helsingør, Danmark; deltager i International Symposium on Nitric Oxide, Basic and Clinical Pharmacology, Odense Universitet, Danmark; FASEB Summer Research Conferences in Ciliate Molecular Biology, Copper Mountain, Colorado, USA. Endvidere jævnlige møder og forskning på Odense Universitet hos lektor Karsten Kristiansen (Inst. for Molekylær Biologi) og hos Professor Leif Rasmussen (Inst. for Medicinsk Biologi, afd. for Anatomi og Cytologi).

Per Hellung-Larsen: Deltaget (m/foredrag) i 10th Internat. Congress of Protozoology, Sydney, Australien juli, 1997. Forelæsning på Institute of Cytology, Russian Academy of Sciences i St. Petersburg, september 1997.

Vagn Leick: Visiting Professor og forelæser ved Dept. of Anatomy and Structural Biology Albert Einstein College of Medicine, Yeshiva University New York, USA. Sabbatophold på ovennævnte sted i månederne august-december, 1997. Delta-

get i 37th Annual Meeting of the American Society for Cell Biology Washington DC USA (13. – 17. december 1997).

Henrik Nielsen: Deltaget i: "RNA 97" – The Second Annual Meeting of the RNA Society. Banff, Canada; "The Ribosome – Its (Nucleolar) Synthesis and Structure." Noordwijkerhout, Holland.

Peter Nielsen: Inviteret foredragsholder ved; "4th Forum on Peptides and Proteins", Montpellier, Frankrig; "Practical approaches to the regulation of gene expression", Oxford, UK.; "4th Int. Symposium on Bioorganic Chemistry", Biarritz, Frankrig; "Controlled Release Society", Stockholm, Sverige; "Gene Therapy/ Transcription/ Chromatin", Kreta, Grækenland; Nucleic Acid Workshop, Stockholm, Sverige; "Nucleic Acids and Related Macromolecules", Ulm, Tyskland; "CGGH Symposium", Kanazawa, Japan; "Frontiers of Molecular Biology (EMBO)", København, Danmark; "1st Int. Peptide Symposium IPS'97", Kyoto, Japan; "Mechanisms of Biological Processes", Parma, Italien.

Gæsteforskere:

Dr. Demitry Cherny, Laboratory of Molecular Biophysics, Moscow, 10. februar – 10. maj. Dr. Bruce Armitage, Univ. Of Pittsburgh, 1. maj – 31. juli. Prof. Hyeon-Sook Koo, Yonsei University, Seoul, Sydkorea, 13. juni – 31. august. Ph.d.-stud. Ki-Hyun Kim, Yonsei University, Seoul, Sydkorea, 13. juni – 31. august. Anna Vader, Universitet i Tromsø, 1. august – 15. september. Dr. Satish Kumar Awasthi, Indian Inst. of Science, Bangalore, Indien, 15. oktober og 1 år frem.

Disputats- og andre bedømmelseskomiteer:

Sune Frederiksen har deltaget i én adjunktbedømmelse (formand) samt to ph.d.-bedømmelser (formand).

Redaktionsvirksomhed:

Vagn Leick: Reviewer for Journal of Eukaryotic Microbiology, Acta Protozoology samt en Internetkonference om "Infusoria in Bioassays".

Peter Nielsen: Regional editor på "A Combinatorial Chemistry & High Throughput Screening", Advisory editor på "Bioconjugate Chemistry" (ACS), "Journal of Molecular Recognition", "European Bulletin of Drug Research" & "Chemistry, A European Journal" og medlem af Editorial Board på "Biochimica et Biophysica Acta" & "International Journal of Oncology".

Særlige forhold vedrørende undervisning:

Henrik Nielsen: Udpeget til at organisere fakultets kursusprogram i "Celle- og Molekylærbiologi".

BIOKEMISK AFDELING C

Forskningsvirksomhed:

Afdelingens forskningsaktiviteter omfatter oprensning og karakterisering af proteiner og hormoner samt studier af normale og patologiske processer knyttet til biologiske membraner. Sigtet med en del af afdelingens forskning er at belyse basale cellebiologiske fænomener, som vedrører biosyntese og intracellulær transport af membranproteiner, signaltransduktion og aktivering og regulering af blodcirkulation og fibrinolyse. En sådan forøget viden er af betydning for forståelsen af normale og patologiske cellers fenotype og af proteiners og hormoners funktion.

Insulin signaltransduktion

a. Insulin stimulering af metaboliske processer

Ved anvendelse af hepatocytter fremstillet med EDTA perfusionsmetode istedet for den traditionelle collagenase metode studerer vi insulins effekt på metaboliske processer. Resultaterne viser at både glycogen- og lipidsyntesen øges ved insulinstimulation. For at studere signalveje for disse syntaser er effekten af forskellige inhibitorer undersøgt.

Forsøgene viser at phosphatidylinositol 3-kinase er et af signalmolekylerne, ligesom en aktiv MAP kinase er nødvendige for begge de insulinstimulerede syntaser. Derimod er signalmolekylet p70 S6 kinase ikke involveret. For yderligere klarlægelse af signalvejene er aktiviteten af Protein kinase B/AKT undersøgt. Preliminære undersøgelser tyder på at aktiveret AKT spiller en rolle for lipogenesen. Studierne foregår i samarbejde med lektor J. Vinten Med. Fys. Inst. (Jens Carlsen og Kirsten Christiansen).

b. Phosphatidylinositol 3-kinase som signalmolekyle

For at forstå detaljer i signalvejen fra insulin til metaboliske ændringer, studerer vi PI 3-kinase aktivitet i insulin responsive hepatocytter og binding af inositolphosphater til cytosolære proteiner.

PI 3-kinase aktivitet er i immunoprecipitater med specifikke antistoffer mod insulin receptor substrat 1, PI 3-kinase og phosphotyrosin målt i insulinstimulerede celler. Desuden er PI 3-kinasens subcellulære lokalisation undersøgt. Forsøgene viser at der findes tre pools af PI 3-kinase aktivitet, som kan repræsentere forskellige signalveje. Side-løbende studeres cytosolære proteiners binding til produktet af PI 3-kinase aktivitet, phosphatidyl inositol 3,4-bisphosphat (PI 3,4-PP). Liposomer bestående af plasmamembran lipider og PI 3,4-PP

inkuberes med cytosol. Efter gradientcentrifugering og immunoblotting undersøges om cellulære proteiner specifikt er bundet til de PI-3,4-PP berigede liposomer (Kirsten Christiansen og Jens Carlsen).

Oxidativ phosphorylering

Hos visse patienter der har gennemgået en hjerteoperation har vi i serum påvist en faktor, der afkobler den oxidative phosphorylering. I et test system bestående af isolerede rotte mitochondrier undersøger vi i samarbejde med I. reservelæge Ulrich Andersen, OU og overlæge Lars Willy Andersen, RH karakteren af denne påvirkning. En indledende forsøgsrække har sandsynliggjort at påvirkningen af den oxidative phosphorylering skyldes den ekstrakorporale cirkulation under operationen. Graden af afkoblingen kvantiseres i forhold til kendte afkoblere (Jens Carlsen og Kirsten Christiansen).

Membrantransport af lipophile molekyler

Langkædede fedtsyrer permeerer gennem cellemembraner både ved simpel diffusion og ved processer knyttet til aktiviteten af specifikke membranproteiner. De molekulære mekanismer er endnu ikke fuldt ud opklaret. Det er lykkedes os at udvikle en meget følsom fluorimetrisk målemetode, der åbner mulighed for en kvantitativ kinetisk bestemmelse af fedtsyretransport i membranstrukturer med kendt sammensætning. Metoden er baseret på liposomer indeholdende kemisk modificeret serum albumin som fedtsyresensor. Ved rekonstitutionsforsøg er det nu muligt at identificere lipid- og proteinkomponenter, der kan have betydning for fedtsyretransport i en biologisk membran (Erland J.F. Demant).

Transskriptionel regulering

Identificeringen af cis-elementer i laktase-phlorizin hydrolasegenet er fortsat. Således har vi undersøgt interaktionen mellem de transskriptionsfaktorer, som binder til DNA elementer, som er vigtige for laktase genregulering. Tidligere har vi vist, at homeodomæne proteinerne cdx2 og HNF1 binder til henholdsvis CE-LPH1 og CE-LPH2 elementerne. Begge faktorer kan aktivere laktase genen når tilsvarende cDNA enkeltvis bliver transfekterede ind i Caco2 celler, men effekten bliver endnu større, når begge faktorer er tilstede. Denne synergistiske aktivering af laktase genet er nærmere undersøgt ved at lave mutationer i laktase promoteren og herefter at undersøge effekten. Resultaterne viser, at binding af begge faktorer til deres elementer er nødvendig for en synergistisk aktivering. Vi har også påvist og klonet en anden faktor (HOXC11), som binder til CE-

LPH1. HOXC11 kan også deltage i en HNF1-afhængig aktivering af laktase-phlorizin hydrolase promoteren. Vi har fundet, at HOXC11 mRNA er højt ekspresseret i nyre og tarm hos fostre, hvilket tyder på, at HOXC11 har betydning for udviklingen af disse væv.

Et cis-element, oprindeligt identificeret i intestinal fatty acid binding protein (IFABP) promoteren, har vi fundet i laktase-phlorizin hydrolase promoteren. Dette element formodes at være involveret i repression af laktase-phlorizin hydrolase ekspresion i celler, som findes i tyndtarmens krypter og i tyktarmen. Ved elektroforetisk mobilitet skift assay (EMSA) har vi vist, at en tarmcellelinie indeholder en kernefaktor, som specifikt binder til elementet. Der arbejdes på at kortlægge den transkriptionelle vigtighed af elementet.

Pdx-1, en transkriptionsfaktor udtrykt i bugspytkirtlen og i tyndtarmen, har sandsynligvis en betydning for ekspresionen af laktase-phlorizin hydrolase i den forreste del af tyndtarmen. Transfektionsforsøg har vist, at Pdx-1 i kombination med transkriptionsfaktoren Cdx-2 kan øge laktase-phlorizin hydrolase promoter aktiviteten signifikant. Vha. EMSA studeres interaktionen mellem Pdx-1 og en potentiel bindingssekvens fra laktase-phlorizin hydrolase promoteren.

Sekvenssammenligninger mellem gris, menneske og rotte 5'-flankerende sekvenser i laktase-phlorizin hydrolase genet har vist, at CE-LPH3 og CE-LPH4 er konserverede mellem gris og menneske, men ikke i rotte. Dette fund peger i retning af, at der er forskel i de molekulære reguleringsmekanismer mellem species (Cathy Mitchelmore, Ove Norén, Hans Sjöström, Nikolaj Spodsborg, Jesper Troelsen).

Differentiering af tarm-krypt celler

Tyndtarmcellers differentiering er afhængig af signaler fra omgivelserne (f.eks. ekstracellulær matriks), hvilke bliver medieret til transkriptionsapparatet via forskellige signaltransduktionsveje. Et projekt er påbegyndt, som sigter til at studere laminins effekter på laktase-ekspresionen, som et led i tarmcellens differentiering og i denne forbindelse at identificere laminin-afhængig promoter elementer. Endvidere er et projekt påbegyndt, som sigter til at identificere og isolere stamceller fra tarm. Som en indledning søges efter molekulære markører, som har en stamcelle-lignende distribution langs krypt-villus akse. Dette udføres ved at konstruere et krypt specifikt cDNA bibliotek (Jørgen Olsen, Ove Norén, Hans Sjöström, Mehrdad Tadjali, Jesper Troelsen).

Intracellulær protein-transport og sortering

Mere detaljerede studier over transporten af

børstesømsenzymmer fra endoplasmatisk reticulum (ER) til Golgi komplekset er påbegyndt. Til dette bruges enterocytter fra grisetyndtarmseksplanter. Denne transport er temperaturafhængig, hvilket muliggør en ophobning af børstesømsenzymmer dels i ER og dels i et pre-Golgi/cis Golgi kompartment. Ved brug af autoradiografi, immunelektronmikroskopi og kompartment specifikke antistoffer er det hensigten at forsøge at påvise eksistensen af et intermediært kompartment og en vesikeltransport imellem de tidlige kompartments i den sekretoriske pathway. Dette system vil muliggøre studier over post-Golgi transport ruter for de apikalt expressede børstesømsenzymmer, idet det er muligt ved returnering til 37°C at ophæve blokket og frisætte de ophobede enzymer. Herved vil det være muligt at undersøge, om børstesømsenzymmer passerer det apikale sorteringsendosome under exocytosen. Vi har for nylig demonstreret en sådan transportrute i enterocytter fra musetyndtarmseksplanter, idet IgA og et børstesømsenzym (aminopeptidase N) er co-lokaliseret i et apikalt beliggende endosomlignende system. For yderligere at undersøge dette kompartments betydning for exocytosen af apikalt sortererede membranproteiner, undersøges polariserede cellelinier (MDCK og svinenyceller), i hvilke det er eksperimentelt muligt ved endocytose af fluid-fase markører, brug af specifikke kompartment markører og immunelektronmikroskopisk lokalisation af transfekterede apikale membranproteiner, nærmere at karakterisere det apikale sorteringsendosome.

De molekylære mekanismer bag den apikale sortering af transmembranelle og sekretoriske proteiner er uopklaret, selv om der er indikationer på, at N-glykosylering har en betydning.

Glycolipid mikrodomæner ("rafts") har betydning for GPI-forankrede membranproteiner. Vi har tidligere vist, at også nogle af børstesømsenzymmerne, som er transmembranelle, er at finde i "rafts". Vi har vist at transcytosen af IgA, som medieres af pIgR benytter sig af en "raft"-mekanisme, idet IgA-pIgR komplekser som befinder sig i transcytose kan isoleres i "rafts". For nærmere at identificere strukturer i det transmembranelle segment, som er af betydning for lokalisationen af børstesømsenzymmerne til "rafts", udføres mutageneseforsøg på aminopeptidase N, hvor det transmembranelle segment udskiftes til transferrin-receptorens (et basolateralt sorteret protein) transmembranelle segment. Hypotetisk skulle dette føre til, at det således muterede aminopeptidase N, bliver ekskluderet fra rafts og bliver sorteret til basolaterale membranen.

For at identificere og karakterisere det apikale sorterings signal hos sekretoriske proteiner har vi

undersøgt sekretionen af medlemmer af serpin familien. Efter rekombinant expression i MDCK celler fandt vi, at corticosteroid-bindende globulin, alpha-1-antitrypsin og C1 esterase inhibitor fortrinsvis secernerer til den apikale side, mens antithrombin III og plasminogen aktivator inhibitor-1 secernerer upolariseret. Sekvenssammenligning og mutagenese, der sigter til at identificere det apikale sorterings signal hos disse proteiner, pågår.

Sortering af sekretoriske proteiner stiller krav om specifik interaktion med membran komponenter (sorterings-receptorer). Vi forsøger ved hjælp af et gær "two-hybrid" system at identificere membranbundne proteiner, som er involveret i sorteringen af de apikalt secernerede proteiner. Hertil benytter vi et cDNA, som koder for Corticosteroid Bindende Globulin (CBG) som madning, og vi undersøger cDNA biblioteker deriverede fra MDCK-celler. På denne måde har vi isoleret fire kloner og vist at *en af* disse koder for et protein der interagerer specifikt med CBG (Michael E. Danielsen, Gert H. Hansen, Jacob Larsen, Cathy Mitchelmore, Ove Norén, Morten Rosted, Hans Sjöström, Lotte K. Vogel).

Cøliaki

Ved sygdommen cøliaki reagerer tyndtarmsmukosa på gliadiner i hvedemel med atrofi af villi og hypertrofi af krypter. Vi studerer i dette projekt, i samarbejde med Ludvig Sollid og Knut Lundin, Rikshospitalet i Oslo, de patogenetiske mekanismer ved denne sygdom. Vi har i det forløbne år karakteriseret den første epitop deriveret fra hvedemel, som kan aktivere T-lymfocytter isoleret fra tyndtarmsmukosa hos syge individer. Området i gliadin der indeholder epitopen er meget rigt på glutaminer. I samarbejde med Peter Roepstorff og Roman Körner ved Odense Universitet har vi vist, at en glutamin i en bestemt position i epitopen skal deamideres til glutaminsyre for at epitopen maksimalt skal aktivere T-lymfocytterne til proliferation. Vi har endvidere sandsynliggjort, at denne deamidering kan opstå under fødens passage gennem maven (Hans Sjöström, Ove Norén).

Blodets kontaktfasesystem

Kontaktfasesystemets initieringsmekanisme, *in vitro*, er klarlagt. Ved binding af 4 zinkmolekyler til ét molekyle faktor XII, fremkaldes en konformationsændring, som gearer faktor XII til proteolytisk autoaktivering ved binding til et negativt ladet phospholipid. Det aktiverede faktor XII er efterfølgende i stand til ved proteolyse at aktivere komplementsystemet, fibrinolyse systemet, kallikrein-kinin systemet og koagulationssystemet. Faktor XII's aktivering af prekallikrein og det dannede kallikreins proteolytiske aktivitet overfor pro-uro-

kinase samt faktor XII's plasminogenolytiske aktivitet (se tidligere årbøger) er to måder, hvorpå den interne fibronolysehastigheden reguleres. At begge er afhængig af faktor XII forklarer årsagen til thromboser ved faktor XII mangel.

Hvorledes kontaktfasesystemet fungerer, *in vivo*, er stadig uvist. I samarbejde med Prof. Alvin Schmaier, University of Michigan, Ann Arbor, Michigan, USA undersøger vi om karvæggen og dens beskaffenhed har betydning for kontaktfasesystemets funktion. Navlestrengs endothelceller er fundet at have receptorer for både "high molecular weight kininogen" og faktor XII og inhibitorer af aktivering. Vi er i gang med at isolere receptorer og inhibitorer, og undersøge mekanismen for kontaktfasesystemets aktivering og regulering når systemets komponenter er bundet til disse celler (Rasmus Røjkjær, Inger Schousboe).

Antiphospholipidantistoffer

Foranlediget af vores tidligere arbejder omhandlende serum proteinet β_2 -glycoprotein I og dets egenskaber, er vi blevet opfordret til at deltage i et intereuropæisk samarbejde med det formål at verificere dette proteins betydning for analysen af antiphospholipid autoantistoffer, og undersøge og sammenligne forskellige analysemetoders egnethed til måling af disse antistoffer. Vi har netop afsluttet udviklingen af vores egen analysemetode, som tager højde for flere af de problemer der er noteret ved andre metoder (Line Heinesen, Inger Schousboe).

β_2 -glycoprotein I

Vi har i en tidligere undersøgelse fundet β_2 -glycoprotein I associeret med membraner i nyrene. Lektor Søren Moestrup, Aarhus Universitet, har fundet at Megalin receptoren i nyrene binder β_2 -glycoprotein I med høj affinitet. I samarbejde med Søren Moestrup er vi igang med at undersøge denne binding en nærmere analyse, ligesom der analyseres for β_2 -glycoprotein I receptorer på andre celletyper (Inger Schousboe).

Kongresser, rejser, gæsteforelæsnings, m.v.:

Jens Carlsen og Kirsten Christiansen: Har begge deltaget i 17th Int. Congress of Biochemistry and Molecular Biology, San Francisco, USA.

Michael E. Danielsen: Inviteret foredragsholder ved Institut for Medicinsk Immunologi, Martin Luther University, Halle-Wittenberg og ved Institut for Experimentel Intern Medicin, Magdeburg, Tyskland; deltaget i 1st Euroconference on Cell Dynamics, Heraklion, Kreta, Grækenland.

Erland Demant: Studieophold ved Medical Biology Institute, Ja Jolla, California, USA.

Jacob Larsen, Cathy Mitchelmore og Morten

Rosted: Deltaget i Biokemisk Forenings Årsmøde, Fuglsø og EMBO Workshop, København.

Ove Norén: Inviteret foredragsholder ved Department of Biochemistry, Alleghany Medical School, Philadelphia, USA; deltaget i symposium "Laser Capture Microdissection" NIH, Bethesda, USA; deltaget i EMBO symposium Frontiers in Molecular Biology.

Inger Schousboe: XVIth Congress of the International Society on Thrombosis and Haemostasis (ISTH); The 43rd Annual Meeting of the Scientific and Standardization committee (SSC) of ISTH afholdt i Firenze fra d. 6. – 12. juni, 1997.

Lotte Vogel: Deltaget i Biokemisk Årsmøde, Fuglsø.

Foreningsvirksomhed:

Michael E. Danielsen: Anmelder af artikler for Immunobiologi og J. Clin. Invest.

Jacob Larsen: Studenterrepræsentant i Biokemisk Forening.

Ove Norén: Medlem af Novo Nordisk Fondens Læge- og Naturvidenskabelige Komité; medlem af 1. og 2. semesterudvalg for den ny studieplan ved Københavns Universitet.

Inger Schousboe: Co-chairman of the European Antiphospholipid Forum; Co-chairman of the Scientific subcommittee on Contact Activation of The Scientific and Standardization committee of The International Society on Thrombosis and Haemostasis; Member of the International Advisory Committee for the XVIIth Congress of the International Society on Thrombosis and Haemostasis, Washington, 1999; Member of The International Society on Thrombosis and Haemostasis.

Hans Sjöström: Medlem af Novo Nordisk Fonds Forskningskomité; medlem i bestyrelsen for projektet "Kost, Kræft og Helbred" under Kræftens Bekæmpelse; medlem af Forskningsudvalget ved Københavns Universitet; formand for 1. og 2. semesterudvalg ved Københavns Universitet

Jesper Troelsen: Næstformand for Biokemisk Forening (fra 01.10.97).

Lotte Vogel: Næstformand i Biokemisk Forening (indtil 01.10.97).

Disputats- og andre bedømmelseskomiteer

Kirsten Christiansen: Formand for bedømmelsesudvalg for ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet.

Michael E. Danielsen: Formand for bedømmelsesudvalg ved ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet og formand for bedømmelsesudvalg til lektorat ved Københavns Universitet.

Gert Hansen: Medlem af bedømmelsesudvalg for 3 ph.d.-afhandlinger ved Københavns Universitet.

Ove Norén: Medlem af bedømmelsesudvalg ved lektorat i Biokemi ved Aarhus Universitet; formand for bedømmelsesudvalg til lektorat i Biokemi ved Københavns Universitet; medlem af bedømmelsesudvalg for ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet.

Hans Sjöström: Medlem af bedømmelsesudvalg for professorat i fysiologi ved Københavns Universitet; medlem af udvalget for ph.d.-stipendier ved Det naturvidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet.

AFDELINGEN FOR MEDICINSK GENETIK

Forskningsvirksomhed:

Afdelingens forskning vedrører normalgenetisk variation hos mennesket (human genetik), påvisning af nye sygdomsgener ud fra kendskabet til deres kromosomale lokalisation og ekspressionsmønstre samt årsagerne til og virkningen af ændringer i arveanlæg og kromosomer, der kan medføre sygdomme (medicinsk genetik). Forebyggelse af disse genetisk betingede sygdomme forudsætter, at man kan karakterisere de sygelige processer på celle- og molekylært niveau, relatere dem til de kliniske symptomer og benytte dem i diagnostisk øjemed.

Human genetikken, som er i voldsom ekspansion, er nøgle til andre medicinske fag. Forskningen er også grundlag for vores genetiske rådgivning og diagnostiske kromosom- og DNA-undersøgelser. Afdelingen får derved kontakt med praktiserende læger, hospitalsafdelinger og patienter.

Cytogenetik

a. Sygdomsassocierede kromosombrud

Ved en lang række arvelige sygdomme har et fåtal af patienterne en mikroskopisk synlig mutation, ofte i form af translokationer med kromosombrud i et specifikt gen. Disse kromosombrud kan benyttes til kortlægning, isolering og identifikation af de ansvarlige sygdomsgener. Systematisk kromosomanalyse af udvalgte patientgrupper er undervejs, bl.a. ved type 2 diabetes (samarbejde med O. Pedersen og T. Hansen, Steno Diabetes Center) og Parkinson's sygdom (samarbejde med H. Pakkenberg, Kommunehospitalet). Endvidere koordineres en global registrering, indsamling af materiale og systematisk kortlægning og kloning af sygdomsassocierede kromosombrud i et netværk: Mendelian Cytogenetics Network (M. Bugge), med flere end 260 samarbejdspartnere (koordinator Niels Tommerup).

b. Centromer struktur

Menneskets kromosomer indeholder repetitivt alpha satellit DNA i alle normale centromerer; under mitose og meiose dannes her en specifik struktur, kinetochoret, som indeholder proteiner, der er nødvendige for kromatidatskilning og transport af kromosomet til polerne. Et ekstra centromer eller et defekt centromer medfører oftest tab af kromosomet og celledød. I sjældne tilfælde flyttes centromerfunktionen til et område, der mangler det karakteristiske DNA og nogle af proteinerne. Tilstedeværelse af/mangel på kinetochorudvikling og defekt kinetochorudvikling er fulgt elektronmikroskopisk i tre afvigende centromerer, ét uden alpha satellit, ét normalt, men med ustabil kinetochordannelse, og ét overtalligt (Annelise Wandall).

c. Ribosomalt RNA

Organisationen af de ribosomale 5S rRNA gener hos hvirveldyr er langt mere varieret end tidligere antaget. Opbygningen af selve 5S rRNA genet på 121 bp er vidtgående konserveret hos forskellige arter, men størrelsen og opbygningen af de flankerende sekvenser varierer meget. Således forekommer generne i repeterede enheder på mellem 1 – 8 kb, afhængigt af, hvilket hvirveldyr vi taler om.

Vores observationer af in situ hybridisering til humane og andre vertebratkromosomer med genspecifikke prober viser, at der ved detektion med fluorescensmærkede prober (FISH) kan tages mere end en trediedel af den information, vi opnår med tritierede prober (RISH). Vi er nu ved at undersøge in situ hybridisering med PNA prober. De er specifikke så længe de er små (under 20mer). Vi anvender prober, der er komplementære til en del af 5S RNA genet. Disse mestudier kan muligvis afklare en mere principiel anvendelse af PNA protein til in situ hybridisering. Samarbejde med S. Frederiksen, C. Hallenberg, L.R. Jensen og P. Nielsen (Bodil Lomholt).

d. Cri du chat syndromet

De kliniske karakteristika ved tab (deletion) af materiale fra kromosom 5's korte arm er i typiske tilfælde en mijavende gråd, let genkendelige ansigtstræk og en middelsvær psykomotorisk retardering. Hos en del patienter med dette syndrom er der en meget svær mental retardering, ofte ledsaget af misdannelse af indre organer. I et forsøg på nærmere at udrede årsagen til dette alvorligere sygdomsforløb er der foretaget mikrodisektion af det abnorme kromosom 5's korte arm på 16 patienter. Det mikrodisekerede materiale er opformet vha DOP-PCR, biotinindmærket og tilbagehybridiseret til normale kromosomer. De foreløbi-

ge resultater viser, at der hos disse patienter oftest er tale om 2 kromosomfejl, dels selve deletionen og dels ekstra materiale (duplikation) fra ikke tidligere identificeret kromosom fra bl.a. den korte arm af kromosom 1, 9 og 20 samt den lange arm af kromosom 1, 2 og 8 (Hanne Hammerbak, X-X Zhang, Erik Niebuhr).

I samarbejde med Rigshospitalets kromosomafdeling (M. Kirchhoff, C. Lundsteen) er en del af cri du chat materialet undersøgt med comparativ genomisk hybridisering (CGH). Hovedformålet er at vurdere CGH teknikkens følsomhed i forhold til standard kromosomanalyse. Til selve undersøgelsen er udleveret blindkodet materiale fra 11 personer med kendt enten deletion eller duplikation af DNA materiale i størrelsesordenen 8-14 kb. Alle blev korrekt identificeret dog uden at CGH metoden tillod at skelne mellem interstitielle og terminale deletioner. Hos 4 personer, hver med to kendte kromosomdefekter, blev begge fejl kun påvist hos de 2. En nærmere vurdering af metodens følsomhed er under udredning (Erik Niebuhr).

Genekspression samt kortlægning af markører, komplekse normalegenskaber og sygdomme

a. Kortlægning af nye gener

De fleste genetiske sygdomme og dispositioner er eller vil blive kromosomalt kortlagt, f.eks. ved koblingsanalyse. Kromosomal kortlægning af gener kan derfor identificere nye, potentielle positions-kandidatgener for specifikke sygdomme. Ved kombineret FISH og analyse af radiation hybrid cellelinier er der kortlagt flere gener med mulig sygdomsrelevans. Samarbejde med bl.a. K. Brøndum-Nielsen, H. Vissing, H. Leffers, P. Madsen, S. Moestrup, B. Honoré, F. Rauscher, P. Gromov, J. Celis (Niels Tommerup, Claus Hansen, Asli Silahatoglu).

b. Kortlægning af genekspression under fosterudviklingen

Karakterisering af den normale og abnorme funktion af tusindvis af nye gener og genprodukter bliver et nøglefelt i fremtiden. For at identificere gener, der er associeret med specifikke medfødte misdannelser og sygdomme, foretages en systematisk analyse af genekspression i forskellige foster-væv og -stadier. Differentielt udtrykte gener identificeres vha. mRNA differential display teknik, bl.a. for at identificere kendte og ukendte gener, der er involveret i udviklingen af f.eks. testis, ovarier, det indre øre, øjet samt det aksiale skelet. I forbindelse med dette projekt er der givet tilladelse til en systematisk indsamling af føtal væv fra fosteruge

6-13 mhp. isolering af RNA. Det forventes, at dette projekt vil føre til identifikation og kortlægning af en række gener, der er involveret i fundamentale embryologiske processer, samt til identifikation og kortlægning af hidtil ukendte gener. Samarbejde med H. Leffers, S. Gammeltoft, M. Strauss, A.G. Byskov, T. Greve, L. Westergaard, I. Kjær, C. Olesen (Niels Tommerup, Claus Hansen, Nanna Rendtorff).

Wilson og Menkes sygdomme er arvelige lidelser med fejl i kobberstofsiftet. Generne for disse to lidelser koder for kobber-bindende P-type ATPaser, der er tæt relaterede. Ekspressionen af disse gener bliver undersøgt i fosterudviklingen i samarbejde med N. Tommerup (Zeynep Tümer).

c. Genekspression i relation til kromosomstruktur

Vi arbejder med at etablere modeller til analyse af overordnet kromosomstruktur og kondensering. Nogle gener udtrykkes forskelligt, afhængig af fra hvilken forælder de stammer. Sådanne kønsspecifikt prægede (genomisk imprinted) gener er involveret i sygdomme som mola, cancer, Prader-Willi, Angelman og Beckwith-Wiedemann syndromer. Den kønsspecifikke prægning af specifikke dele af genomet er associeret med bl.a. ændret replikation samt cross-talk mellem de to homologe, uens prægede kromosomregioner i cellens interfase. Vha. en nyudviklet metode til spredning af interfasekerner forsøger vi med FISH at kortlægge de kromosomer/kromosomregioner der er imprinted. Dette vil kunne identificere potentielt associerede sygdomme, og vil også kunne afdække spatiale associationer mellem replikation og imprintning (Niels Tommerup, Asli Sihlatoglu).

d. Kortlægning af komplekse normalegenskaber og sygdomme

Familiebanken udgør ca. 1000 normalfamilier med fire eller flere børn. Heraf er celler fra ca. 250 familier transformeret til permanente cellelinier. Vi har nu en bank af nedfrosne celler som direkte kan analyseres for DNA markører ved hjælp af PCR teknikken, samt for mRNA. Vi har typet en del af familierne for ca. 600 DNA polymorfier og fået et tæt net af markører til opdagelse af hyppige egenskaber med multifaktoriel arvegang: Der arbejdes med gener, der er årsag til enuresis, depression, psoriasis, klumpfod, hårcyster og høfeber. I år har vi lokaliseret et nyt kromosomområde, hvor et gen, der kan forårsage sengevædning, er placeret. En mutation i genet transducin kan være årsag til natlig sengevædning. Genet forsøges sekventeret (Z. Tühmer og H. Eiberg). De øvrige sygdomme er ved at blive finkortlagt (Hans Eiberg, Ida Berendt og Jan Mohr).

Plasma chitinase er kortlagt i samarbejde med W. den Tandt (Antwerpen) til kromosom 1q32 (Hans Eiberg).

Vi har tidligere lokaliseret generne der forårsager øjenssygdommene infantil dominant opticus atrofi og grå stær (Volkman typen). Genplaceringerne er snævret ind til 1-2 cM ved hjælp af nye DNA markører og YAKs. Vi forsøger at isolere og sekventere sygdomsgenerne. Projektet er et samarbejde med lægerne B. Kjer, T. Rosenberg, M. Warburg, A. og A.M. Lund (Hans Eiberg, Ida Berendt).

Et europæisk samarbejde med henblik på kortlægning af skizofreni og mani-depressiv psykose fortsættes med O. Mors og H. Ewald. Specielt vores fund af kobling til den korte arm af kromosom 16 er nu muligvis reproduceret (Hans Eiberg).

Diabetes type 2 genet forsøges kortlagt i samarbejde med Steno Diabetes Center (T. Hansen, O.B. Pedersen).

Mutationer i Modygenet er nu fundet og karakteriseret (Hans Eiberg).

Almindelige mutationer i generne der indgår i fedtsyre oxideringen (MCAD og SCAD) screenes i normalbefolkningen. Acetyl-CoA dehydrogenase undersøges tilsvarende. Samarbejde med N. Gregersen, K. Christiansen, M. Corydon, B.S. Andersen og S. Kølvrå, Skejby Hospital (Hans Eiberg).

Lokalisering og sekventering af glucocyltransferase enzymer foretages i samarbejde med E. Bennett og H. Clausen fra Odont. Inst., Panum (Hans Eiberg).

Neurogenetik

Undersøgelserne af sygdomme betinget af forlængelser af trinukleotid sekvenser er fortsat. Ved blokering af ekspresionen med antisense oligonukleotid undersøges virkningen af en hæmning af genet for Huntingtons chorea, for herved at få oplysning om huntingtins normale og patologiske funktion. Samtidigt undersøges muligheden for – på længere sigt – at anvende antisense som genterapi ved disse sygdomme.

Efter at have foretaget undersøgelser af effekten af antisense i et cellefrit system, har vi undersøgt dets effekt i en cellemodel, der består af neuroner (NT2-N), der er uddifferentieret fra embryonale teratocarcinom celler. Disse neuroner er blevet karakteriseret i samarbejde med Morten Møller, Medicinsk Anatomisk Institut, hvorved det er vist, at disse celler morfologisk svarer til neuroblaster, der indbyrdes danner synapser. Disse celler udtrykker normal huntingtin. Med henblik på at undersøge den patologiske funktion af huntingtin har vi arbejdet med at transfektere et muteret gen til disse celler. Da huntingtingenet er meget stort, har vi begrænset os til at transfektere exon 1, der

indeholder den mutation, som vides at give anledning til sygdommen. Effektstudier er påbegyndt, hvor vi undersøger eventuelle forandringer i cellerne (såvel morfologiske som biokemiske) efter transfektion. Tilsvarende foretages ultrastrukturelle undersøgelser (samarbejde med Bo van Deurs, Medicinsk Anatomisk Institut) i celler, der har optaget antisense, ligesom effekten på huntingtin følges ved Western blot og immunologiske metoder.

En undersøgelse over forekomsten af kriminalitet blandt patienter med Huntingtons chorea er afsluttet.

Der er påbegyndt en undersøgelse af den psykosociale virkning af præsymptomatisk diagnostik ved Huntingtons chorea.

Efter at have påvist at genet for hereditær spastisk paraparese, der skyldes en mutation i kromosom 2, beror på en trinukleotid (CAG)-ekspansion, har vi påbegyndt tilsvarende undersøgelser ved andre typer af spastisk paraparese og former for spinocerebellar ataxi, som vi endnu ikke har kromosomlokaliseret.

I et Nordisk samarbejde foretages undersøgelser af haplotyper ved Kennedys syndrom. Præliminære resultater viser, at flertallet af de danske patienter har identisk haplotype, hvilket tyder på en fælles stammation.

Der er, i samarbejde med Psykiatrisk laboratorium på Rigshospitalet, foretaget en undersøgelse af genotyper af serotoninreceptoren på et stort antal patienter med unipolær mani-depressiv psykose. Ved sammenligning med en kontrolgruppe har vi fundet signifikant forskel, tydende på en association mellem genet for nævnte receptor og mani-depressiv psykose.

Efter fundet af en række mutationer, som alle er enkeltbase udskiftninger, i alfa-galaktosidasegenet hos patienter med Fabrys sygdom, foretages mutagenese og ekspressionsanalyser med henblik på at vise, at de fundne ændringer rent faktisk er de sygdomsfremkaldende. Dette gøres ved at indføre mutationer i klonet alfa-galaktosidase cDNA og efterfølgende undersøge ekspresionen i COS-celler.

Vi har gennemført en opdatering af den kohorte af patienter med neurofibromatosis Recklinghausen, som oprindeligt blev undersøgt af Allan Borberg og med henblik på at belyse overlevelsen og forekomsten af cancer hos patienter med denne lidelse. Kohorten undersøgte vi i 1983 og formålet er nu, at undersøge efterkommere med sygdommen.

Da der findes kasuistiske meddelelser om, at der ved Charcot-Marie-Tooths sygdom, der er en perifer neuropati, findes nedsat hørelse, er der påbegyndt en systematisk undersøgelse af familier

med denne lidelse med henblik på at belyse, om nedsat hørelse er en følge tilstand og i bekræftende fald, om den er relateret til bestemte mutationer på forskellige kromosomer.

Registret over familier og patienter med Huntingtons chorea er blevet opdateret.

Der er foretaget såvel diagnostiske, præsymptomatiske som prænataldiagnostiske analyser hos personer, der dels er undersøgt i vores klinik og dels er henvist fra sygehuse og praktiserende læger (Kathrine Abell, Kirsten Fenger, Lis Hasholt, Pernille Koefoed, Thomas Løkkegaard, Kirsten Madsen, Christine Nellemann, Jørgen Nielsen, Anne Nørremølle, Sven Asger Sørensen).

Brystkræft

Som led i et samarbejde med DBCG (Danish Breast Cancer Cooperative Group) har afdelingen modtaget tumorvæv fra kvinder med brystkræft til nærmere udredning for mutationer i nogle af de i dag kendte gener, der disponerer til bryst- og ovariekræft. Formålet med projektet er at undersøge, i hvilket omfang brystkræft i den danske befolkning er betinget af mutationer i prædisponerende gener og sammenholde de opnåede resultater med den fænotypiske effekt på patoanatomiske og biokemiske forhold samt kliniske karakteristika, herunder især betydningen for prognose og behandling.

Medfødte mutationer i to af disse prædisponerende gener, BRCA1 og BRCA2, er den hyppigste årsag til arvelig bryst- og ovariekræft, idet ca. 5% af alle brystkræftpatienter i den vestlige verden antages at have en påviselig fejl i ét af disse to gener.

I undersøgelsens pilot fase screenes 119 personer udvalgt på kriterier (alder < 45 år, bilateral eller multifokal lidelse), der øger sandsynligheden for arvelig mutation. Undersøgelsesmetoderne omfatter SSCA (single strand conformation analysis), PTT (protein truncation test) og DGGE (denaturing gradient gel electrophoresis) efterfulgt af sekventering. Undersøgelserne for BRCA1 mutationer er afsluttet i 1997. 27 sekvensvarianter blev identificerede, heraf 8 (hos 14 personer = 11,8%) som sandsynligvis er sygdomsdisponerende. Fire af disse mutationer synes at være specifikke for den danske population, mens de øvrige tidligere er påvist i familier af svensk eller tysk oprindelse. To af disse nye mutationer er af typen "missense" og lokaliseret i proteinets karboxylområde, der sandsynligvis er vigtig for BRCA1 proteinets transaktiveringsfunktion. I samarbejde med Lunds Universitetshospital gennemføres en test (yeast transactivation test) for at vurdere, om disse 2 mutationer afbryder BRCA1 transaktivering (Jón Thór Bergthórsson).

P53 er et tumor suppressorgen, der er involve-

ret i styringen af cellecyklus og som, ved skader på cellens DNA, kan inducere programmeret celledød eller reparation af DNA. Inducerede fejl i dette gen antages derfor at kunne have indflydelse på kræftudvikling og tumors progression. Ved det meget sjældne Li-Fraumeni syndrom, hvor der bl.a. ses brystkræft i en meget tidlig alder, foreligger der en medfødt defekt i p53 genet.

Ovennævnte pilot projektmateriale undersøges derfor også for mutationer i p53, idet vi tillige ønsker at belyse den mulige relation til mutationer i BRCA1 og BRCA2 (Theresa Larriba Harboe, Erik Niebuhr).

Analyse af BAP1 ved brystkræft

Isoleringen af gener for arvelig brystkræft, bl.a. BRCA1, forventes at få stor betydning for diagnostik og genetisk rådgivning af disponerede familier. Vi har kortlagt genet for Breast Cancer Associated Protein 1 (BAP1) til kromosom 3p21-22, en region hvor der er rapporteret genetisk tab ved bl.a. brystkræft. BAP1-proteinet er isoleret ved at det binder sig til BRCA1-proteinet. Vi undersøger nu, i samarbejde med H. Vissing, F. Rauscher (Philadelphia), BAP1-sekvensen hos et panel af personer med tidlig udvikling af brystkræft for at se, om mutationer i dette gen er involveret i familier brystkræft (Niels Tommerup, Claus Hansen).

Nyanskaffelser:

Der er anskaffet digitalt udstyr (Vysis) til automatiseret kromosomanalyse og fluorescens in situ hybridisering (FISH).

Kongresser, rejser, foredrag, høringer, m.v.:

Kathrine Abell, Pernille Koefoed, Christine Nellemann, Anne Nørremølle, Lis Hasholt og S.A. Sørensen: Deltagere i Nordic HUGO Workshop on Gene Therapy i Århus.

Kathrine Abell, Lis Hasholt og S.A. Sørensen: Deltagelse i 17th International Meeting of the World Federation of Neurology Research group on Huntington's Disease. Sidney, Australien.

Kathrine Abell: 10th Course of European School of Medical Genetics i Sestri Levante, Italien.

Christine Nellemann og Lis Hasholt: Deltagere i symposiet: Antisense oligonucleotide gene knockout in the nervous system Oxford.

Niels Tommerup: Organisator for workshop: Mendelian Cytogenetics Network ved 1th Eur. Cytogenetics Congress, Athen. Inviteret foredragsholder: Autism-workshop, Stockholm; 2nd International ICF-workshop, Pavia; Folkeuniversitetet, Haderslev; 8th Int. Headache Conference, Køben-

havn; Offentlig høring om Fagre Nye Dyr, Berlingske Hus, København. Seminar, J.F.Kennedy Institutet, Glostrup.

Zeynep Tümer: Inviteret foredragsholder ved SSIEM 35th Annual Symposium, Göteborg; deltaget i Summer School and Workshop, Bilkent University, Ankara, Turkey og Satellite Meeting of the European Human Genetic Society, Sestri Levante, Italy.

Disputats- og andre bedømmelseskomiteer:

Niels Tommerup har været opponent ved to disputater ved Århus universitet samt ved en disputats ved Nijmegen Universitet, Holland.

Erik Niebuhr har været formand for ph.d.-bedømmelsesudvalg ved KU. To disputatsbedømmelser (KU og RUC).

S.A. Sørensen har været opponent ved disputats ved Aarhus Universitet.

Lis Hasholt har været bedømmer ved ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet.

Redaktionsvirksomhed:

Niels Tommerup: Medlem af Editorial Board of J. of Med. Genet. og Cytogenet. Cell Genet. samt ad hoc Referee for Nature Genet., Am. J. Hum. Genet., Hum. Genet., Clin. Genet., J. Med. Genet., Am. J. Med. Genet., Stain Technol., Eur. J. Hum. Genet., TIG og Ugeskrift for Læger.

S.A. Sørensen: Medlem af editorial board i Acta Neurologica Scandinavica (og fra 1.1.98 i Clinical Genetics). Har været referee for flere tidsskrifter.

Foreningsvirksomhed:

S.A. Sørensen: Pr. 1. januar 1997 ministeriel udpeget medlem af Det Etske Råd.

Lis Hasholt: Medlem af bestyrelsen i Dansk Selskab for Medicinsk Genetik.

Niels Tommerup: Medlem af en række danske og internationale videnskabelige selskaber, inkl. American Society of Human Genetics og Human Genome Organization (HUGO); i bestyrelserne for European Society of Human Genetics og European Association of Cytogeneticists, formand for Dansk Selskab for Reproduktion og Fosterudvikling og medlem af International Standing Committee on Human Cytogenetic Nomenclature (ISCN).

Zeynep Tümer: Medlem af Human Genome Organization (HUGO) og European Society of Human Genetics.

Kirsten Christiansen

Stab

VIP: 46 årsværk.

TAP: 68,4 årsværk.

BIOKEMISK AFDELING A

VIP:

Belhage, Bo; adjunkt.
Capito, Kirsten; lektor.
Christoffersen, Jørgen; lektor.
Christoffersen, Margaret Ruth; lektor.
Dich, John Alfred; lektor.
Elsner, Peter; forskningsass.
Fritzen, Anette Juel; forskningsass.
Grunnet, Niels; lektor.
Hansen, Svend Erik; lektor.
Mizuno, Masao; adjunkt.
Nielsen, Peter Fæster; forskningsass.
Quistorff, Bjørn; professor.
Ratkevicius, Aivaras; forskningsassistent.
Thams, Peter Grevsen; lektor.
Villemoes, Preben; teknikumingeniør.

TAP:

Bache, Jens; praktikant.
Christensen, Lisbeth Rabling; laboratorietekniker.
Christiansen, Lene Høyer; laborant.
Frandsen, Lis; laborant.
Friis, Tove Dalgaard; assistent.
Hansen, Lillian Helene Lund; laboratoriefuldm.
Hendriksen, Susanne; rengøringsassistent.
Honore, Neel; praktikant.
Immerdal, Lissi; laboratoriefuldm.
Johannessen, Susanne; laborant.
Kuzimska, Julita; laborant.
Nielsen, Frederik; praktikant.
Nielsen, Steen; ingeniørassistent.
Nielsen, Verner Flemming; laboratorietekniker.
Offenberg, Suzette; praktikant.
Olsson, Anne-Marie; assistent.
Schou, Mette Kjær; kemotekniker.
Skou, Sally Agnes; rengøringsassistent.
Sommerfeldt, Anita; hospitalslaborant.
Therkelsen, Ib; laboratoriefuldm.
Tønnesen, Ida Cohrt; laboratoriefuldm.
Vinther, Bente; hospitalslaborant.
Wennicke, Hanne Elin; hospitalslaborant.

BIOKEMISK AFDELING B

VIP:

Bentin, Thomas; ph.d.-studerende.
Bojesen, Inge Norby; lektor.
Christensen, Søren Tvorup; forskningsadj.
Engelhardt, Mogens; lektor.
Frederiksen, Sune; lektor.
Hallenberg, Charlotte; ph.d.-studerende.
Hellung-Larsen, Per; lektor.
Knudsen, Helle; forskningsass.
Kuhn, Heiko; forskningsass.

Larsen, Hans Jakob; forskningsassistent.
 Leick, Vagn Ravnsgaard; lektor.
 Møllegaard, Niels Erik; forskningsstip.
 Nielsen, Henrik; lektor.
 Nielsen, Jens Nederby; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Peter; forskningsprofessor.
 Püschl, Ask; ph.d.-studerende.

TAP:

Abdel-Rahim, Moh D Saleh Moh D; betjent.
 Duun, Torben Svane; ingeniørassistent.
 Frederiksen, Aase Margit; hospitalslaborant.
 Frederiksen, Karin; laboratorietekniker.
 Frenzel, Franz Bo; laboratorietekniker.
 Hegelund, Hanne Skibdal; hospitalslaborant.
 Høyer, Ellen Vibeke; overassistent.
 Iversen, Charlotte A Goos; laboratorietekniker.
 Jensen, Rita Skovgård; laboratorietekniker.
 Jørgensen, Annette Warting; laborant.
 Jørgensen, Irene Margrethe; laboratorietekniker.
 Jørgensen, Margit; Laboratorietekniker.
 Larsen, Annie Merry; rengøringsassistent.
 Low-Jansen, Neel A; laborant.
 Madsen, Hanne; laborant.
 Robinson, Hanne; rengøringsassistent.
 Samuelson, Kirsten; laboratorietekniker.
 Sørensen, Inger Lyhne; laboratorietekniker.
 Uhrenfeldt, Else; assistent.

BIOKEMISK AFDELING C

VIP:

Carlsen, Jens Borchsenius; lektor.
 Christiansen, Kirsten; lektor.
 Clausen, Anders; forskningsass.
 Danielsen, Erik Michael; lektor.
 Demant, Erland J.F.; lektor.
 Hansen, Gert Helge; lektor.
 Mitchelmore, Catherine E.; forskningsstip.
 Noren, Ove; professor.
 Olsen, Jørgen; adjunkt.
 Røjkjær, Rasmus; forskningsadj.
 Schousboe, Ellen Inger; lektor.
 Sjøstrøm, Hans Gunnar; professor.
 Spodsborg, Nikolaj; forskningsass.
 Tadjali, Mehrdad; forskningsass.
 Troelsen, Jesper Thorwald; adjunkt.
 Vogel, Charlotte Katrine; forskningslektor.

TAP:

Abromowitz, Ivan; ingeniørassistent.
 Adrian, Nina; rengøringsassistent.
 Anthonson, Dorit; laboratorietekniker.
 Christiansen, Lise-Lotte; laboratoriefuldm.
 Cloos, Elisabeth Weis; laboratorietekniker.
 Hall, Marianne; overassistent.

Harder, Birgit Johnsen; laborant.
 Jacobsen, Ulla Juel; rengøringsassistent.
 Jakobsen, Marianne; praktikant.
 Kennebo, Anette Melchior; laborant.
 Lavtsen, Liselotte; laborant.
 Leerskov, Annette; laborant.
 Lintner, Rita; laboratorietekniker.
 Mauritzen, Lene; laborant.
 Møller, Jette; laborant.
 Nystrøm, Birthe Annelise; laborant.
 Porst, Tove; overassistent.
 Poulsen, Erik Gildsig; elektromekaniker.
 Thorsen, Evy; hospitalslaborant.

AFDELING FOR MEDICINSK GENETIK

VIP:

Abell, Kathrine; ph.d.-studerende.
 Berendt, Ida; ph.d.-studerende.
 Bergthorsson, Lon Thor; forskningsass.
 Bugge, Merete; forskningsadj.
 Eiberg, Hans Rudolf Lytchoff; lektor.
 Fenger, Kirsten Svenning; lektor.
 Hansen, Lotte Huniche Møller; forskningsass.
 Hasholt, Lis Frydenreich; lektor.
 Køefoed, Pernille; ph.d.-studerende.
 Lømholt, Bodil E; lektor.
 Nellemann, Christine Lydia; ph.d.-studerende.
 Niebuhr, Erik; lektor.
 Nielsen, Jørgen Erik; ph.d.-studerende.
 Oppenheim, Philip Schrøder; forskningsassistent.
 Rendtorff, Nanna Dahl; ph.d.-studerende.
 Rosenberg, Kirsten; ph.d.-studerende.
 Silaharogu, Asli; forskningsadj.
 Sørensen, Sven Asger; lektor.
 Tommerup, Niels; professor.
 Tumer, Zeynep A; adjunkt.
 Wandall, Annelise; lektor.

TAP:

Becher, Minna; hospitalslaborant.
 Boesen, Anja Rafn; laboratorietekniker.
 Christensen, Dorthe Lyndrup; hospitalslaborant.
 Christensen, Elsebeth Lund; laboratorietekniker.
 Erichsen, Elin Ølgaard; assistent.
 Girke, Karen Even; overassistent.
 Henriksen, Karen Friis; hospitalslaborant.
 Holm, Hanne; assistent.
 Klausen, Jens Andreas; laboratorietekniker.
 Kristensen, Mona Britt; laborant.
 Kryhmand, Ingrid Anne; overassistent.
 Løgstrup, Birgit Anne-Lene; rengøringsassistent.
 Niebuhr, Anita; hospitalslaborant.
 Olsen, Annemette Friis; laborant.
 Olsen, Lisbeth Vinding; laboratorietekniker.
 Petersen, Karina; hospitalslaborant.

Polat, Ellen Maria; laborant.
 Rasmussen, Lillian Egeberg; laborant.
 Wandall, Lene Tina; hospitalslaborant.
 Winther, Kirsten Engell; hospitalslaborant.

UNDERVISNINGSAFDELINGEN

TAP:

Andersen, Henning; teknikumingeniør.
 Holm, Ole; ingeniørassistent.
 Jensen, Ketty; rengøringsassistent.
 Nørgaard, Aase Tangaa; kontorfuldmægtig.

Ph.d.-afhandlinger:

Bruun, Hanne Qvist: Kloning og karakterisering af DPP IV/CD 26 Promotoren.
 Christensen, Leif: Synthesis and Properties of two domain Peptide Nucleic Acids (PNA).
 Simonsen, H.: Expression cloning: Technique and applications.
 Svejstrup, Angela Barbara Dirac: Intracellular vesicle-mediated transport studied in a cell-free system.
 Xiaochang, Peng: Effect of cell density and growth factors on gene expression of liver-specific functions and DNA synthesis in primary culture of rat hepatocytes.

Specialer:

Assaad, Fahed: Accidental cell death in Tetrahymena. Roel of the amino acids.
 Hammerild, Mette Camilla: Characterization of the effects of NN-11-1254 and Lovastatin on the novo synthesis of lipids in rat hepatocytes.
 Jensen, Lars Riff: Karakterisering af 5S rRNA gener fra Macaca fascicularis.
 Nellemann, Christine Lydia: In vitro studies of antisense oligodeoxynucleotides in neurons: Uptake, distribution and effect.
 Sønnichsen, Anne-Mette: The E.coli RNA polymerase: Evidence for a novel nuclease activity and peptide nucleic acid (PNA)- mediated footprinting of elongation complexes. Specialrapport fra Roskilde Universitetcenter.

Fondestøtte:

Biokemisk afdeling A

Commed:

– Udvikling af stereotaktisk medicin. (1998: 1.200.000) (Bjørn Quistorff) kr. 720.000.

DTU:

– Erhvervsforskning/eksperimentet (Jørgen Christoffersen) kr. 30.000.

Danmarks Grundforskningsfond:

– Muskelforskning (Bjørn Quitorf/Bengt Saltin) kr. 650.000.

Diabetesforeningen:

– Stimulus-sekretions-kobling i isolerede Langerhanske øer (Kirsten Capito) kr. 50.000.
 – Stimulus-sekretions-kobling i isolerede Langerhanske øer (Peter Thams) (Peter Thams) kr. 45.000.

Emil C. og Inger Hertzs Fond:

– Pyruvatdehydrogenase (Bjørn Quistorff) kr. 100.000.

Fonden til Lægevidenskabens Fremme:

– Proteinomsætning i rottehepatocytter (1996:30.000) (Niels Grunnet) kr. 40.000.

Jeppe Juhls Mindelegat:

– Muskelcellekultur (Peter Elsner) kr. 115.000.

Novo Nordisk Fonden:

– Glykogenmetabolismens systematik... (Peter Elsner) kr. 10.000.
 – Overskud af kulhydrat i kosten (Niels Grunnet) kr. 50.000.
 – Stimulus sekretions-kobling i Langerhanske øer (Peter Thams) kr. 40.000.

Sasakawa Health Science Foundation:

– Rejseudgifter/Japan (Masao Mizuno/ Bjørn Quistorff) kr. 25.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

– Aminosyrernes betydning for regulationen af proteinsyntese og proteinnedbrydning. In vitro og in vivo (John Dich) kr. 30.000.
 – Krystal – kinetiske undersøgelser (Jørgen Christoffersen) kr. 90.000.
 – Pyruvatdehydrogenases rolle i regulationen af cellens energistofskifte (Bjørn Quistorff) kr. 360.000.

Biokemisk Afdeling B

Annuum – Danmarks Grundforskningsfond:

– Overhead (Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik) kr. 46.000.

Carlsbergfondet:

– Apparatur (Inge N. Bojesen) kr. 155.673.
 – Karakterisering af den molekylære og biokemiske baggrund af de enkelte komponenter (Søren Tvorup Christensen) kr. 330.000.

EU:

- Diverse overhead (Afdeling for Medicinsk Biokemi og Genetik, B) kr. 46.000.
- New diagnostic principle for specific and fast detection of nucleic acids by PNA hybridization as basis for sensors (28/6-96-28/6-99) (Peter E. Nielsen) kr. 918.000.
- Nucleic Acid Recognition with application to gene targeting in biology & medicine (1/7-96-30/6-99) (Peter E. Nielsen) kr. 809.000.
- Using grids of PNA-oligomers for quantitative analyses of complex variations in the expression pattern of all genes of the yeast *Sac.cerevisiae* (4/7-97-4/7-2000) (Peter E. Nielsen) kr. 1.350.000.

Fonden af 1877:

- Undersøgelse af celledød (Per Hellung-Larsen) kr. 15.000.

Gerda og Aage Haensch's Fond:

- Hvilke DNA sekvenser regulerer expressionen af 5s rRNA gener i mammaale celler? (Drift) (Charlotte Hallenberg) kr. 25.000.

Grundforskningsfonden:

- Center for Biomolekylær genkendelse (Peter Nielsen) kr. 3.500.000.

INTAS:

- Synthesis and properties of modified peptide nucleic acids (PNA) (1/9-97-1/3-2000) (Peter E. Nielsen) kr. 22.500.

Lundbeckfonden:

- Aflønning af Niels Erik Møllegaard (Peter E. Nielsen) kr. 342.000.

Løvens Kemiske Fabrik:

- Center for Biomolekylær Genkendelse (1.1.93-31.12.98) (bevilling sammen med Kemisk Institut - H.C. Ørsted Instituttet) (Peter Nielsen) kr. 35.
- DNA sekvens/struktur i promoter-regioner og PNA regulering af transcriptionen (Niels Erik Møllegaard) kr. 100.000.
- Karakterisering af en ny form for celledød (Drift) (Per Hellung-Larsen) kr. 25.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Cellemembraners transport af fedtsyrer (Inge N. Bojesen) kr. 25.000.
- DNA sekvens/struktur i promoter-regioner og PNA regulering af transkription (Drift) (Niels Erik Møllegaard) kr. 40.000.
- Molekylær karakterisering af nyopdagede celle-

døds-former (Drift) (Per Hellung-Larsen) kr. 30.000.

PNA Diagnostics A/S:

- PNA complex stability (Peter E. Nielsen) kr. 180.000.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:

- Karakterisering af celledødsformer (Drift) (1997:200.000;1998:38.400;1999:48.000) (Per Hellung-Larsen) kr. 286.400.
- Karakterisering af lavmolekylære RNA komponenter som er involverede i ribosomets dannelse og funktion (Drift) (1996: 300.000; 1997: 300.000; 1998: 300.000) (Sune Frederiksen) kr. 900.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- DNA sekvens/struktur i promoter-regioner og PNA regulering af transskription (Drift) (Niels Erik Møllegaard) kr. 90.000.

Vera og Carl Johan Michaelsens Legat:

- Vækstfaktorer og stressfaktoreres effekt på en nyopdaget form for celledød (Drift) (Per Hellung-Larsen) kr. 50.000.

Biokemisk afdeling C

Alfred Benzon's Fond:

- Alfred Benzon Investigator Fellowship til C. Mitchellmore (Ove Noren/Hans Sjøstrøm) kr. 165.000.
- Apparatur (Jørgen Olsen) kr. 100.000.
- Regulation af genekspression ved tarmudvikling (Jørgen Olsen) kr. 386.426.

Desirée og Niels Ydes Fond:

- Løn til Lotte Vogel (Lotte Vogel) kr. 310.400.

Forskningsrådene:

- Ekspression af membranproteiner i polariserede celler (Ove Norén) kr. 656.176.

Hjerteforeningen:

- Faktor XII's binding (Løn) (Rasmus Røjkjær) kr. 50.000.

Kræftens Bekæmpelse:

- Tarmepitelcellens molekylær cellebiologi og patologi (Løn for vid.ass.) (Hans Sjøstrøm/Ove Noren) kr. 328.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Autoimmune autophospholipid antistoffer (Inger Schousboe) kr. 25.000.
- Karakterisering og funktion af faktor xii (Inger Schousboe) kr. 58.000.

- Membrantransport af lipofile molekyler (Erland J. F. Demant) kr. 25.000.
 - Plasmamembranens struktur og regulatorisk funktion (Del af bevilling til J. Vinten Fys. Inst. (Kirsten Christiansen og Jens Carlsen) kr. 100.000.
 - Påvisning af signal for apikal sortering af sekretoriske proteiner (Lotte Vogel) kr. 45.000.
 - Regulation af laminin gamma 2 genet under tarmudvikling (Jørgen Olsen) kr. 77.000.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
- Blodkoagulation og fibrinolyse (Inger Schousboe) kr. 180.000.
 - Lokalisation af fordøjelsesenzymer og det intermediære kompartment i enterocytter fra tyndtarmseksplanter (Ove Noren) kr. 360.000.
 - Tarmepithelcellens biologi og patologi (Løn) (Gert Hansen) kr. 116.600.
- Afdeling for Medicinsk Genetik*
- Aage Bangs Fond:
- Dermatologisk genetik (Niels Tommerup) kr. 99.000.
- Axel og Martha Thomsens Legat:
- Kortlægning af komplekse genetiske træk (Hans Eiberg) kr. 20.000.
- C. og N. Larsens Mindelegat:
- Testning af kandidatgener der har mulighed for at forårsage dom.opticus atrofi (Hans Eiberg) kr. 110.000.
- Dagmar Marshalls Fond:
- Hereditær spastisk paraplegi.. (Jørgen Erik Nielsen) kr. 100.000.
- Diabetesforeningen:
- Kromosomanalyse af NIDDM (Niels Tommerup) kr. 150.000.
- EU:
- Mendelian Cytogenetics Network(97: xeu 150000) (Niels Tommerup) kr. 700.000.
- Else og Aage Grønbeck-Olsens Legat:
- Undersøgelser af hereditærtorsionsdystoni (Sven Asger Sørensen) kr. 50.000.
- Fonden til Fremme af Kliniske Eksp. i Cancerforsk:
- Arvelig disposition til brystkræft (Erik Niebuhr) kr. 68.000.
 - Undersøgelse for mutationer i brca 1 (Philip Oppenheim) kr. 91.670.
- Forskningsrådene:
- A comprehensive cDNA database (Niels Tommerup) kr. 306.000.
 - Human Genom Forskning (Niels Tommerup) kr. 70.000.
- KU's Lægevidenskabelige Fakultetsfond:
- Undersøgelse af huntingtin med henblik på at belyse funktioner af det normale og muterede protein (Kathrine Abell) kr. 15.433.
- Kræftens Bekæmpelse:
- Molecular genetics and cancer (Niels Tommerup) kr. 882.187.
- Lundbeckfonden:
- Kortlægning af komplekse genetiske træk hos type 1 allergidepression (Hans Eiberg) kr. 150.000.
- Mauritzen La Fontaine Fonden:
- Øjensygdomme (Hans Eiberg) kr. 60.000.
- Max Planck Inst. Berlin:
- Mendelian cytogenetics network (Niels Tommerup) kr. 572.787.
- Novo Nordisk Fonden:
- Kortlægning af psoriasisdepression (Hans Eiberg) kr. 50.000.
 - Opbygning af molekylærgenetisk lab. (Niels Tommerup) kr. 100.000.
 - Undersøgelser af den normale og patologiske funktion af Huntingtin (Sven Asger Sørensen) kr. 75.000.
- Psykiatrisk Forskningsfond:
- Serotonintransportgenet (Erling Møllerup/Sven Asger Sørensen) kr. 30.000.
- Signe og Peter Gregersens Mindefond:
- In vitro studier af antisense oblongonucleotider i neuroner (Christine Nellemann) kr. 100.000.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
- Arvelig disposition til brystkræft (Erik Niebuhr) kr. 900.000.
 - Hereditær spastisk paraplegi (Jørgen Erik Nielsen) kr. 60.000.
 - Hormone Modulators and Reproduction (Niels Tommerup) kr. 111.637.
 - Kortlægning af komplekse genetiske træk og sygdommes dispositioner (Hans Eiberg) kr. 480.000.
 - Undersøgelser af instabile, repetitive trinucleotidsekvenser ved arvelige n. sygdomme (Lis Hasholt) kr. 180.000.

Sundhedsstyrelsens Sundhedspulje:

- Den psyko-sociale langtidsvirkning efter præsymptomatisk undersøgelse for alvorlige sent debuterede sygdomme (Sven Asger Sørensen) kr. 117.000.

Sygekassernes Helsefond:

- Den psyko-sociale langtidsvirkning af præsymptomatiske undersøgelser hos personer med risiko for alvorlige, sent debuterede, arvelige sygdomme (Sven Asger Sørensen) kr. 133.564.

The Boel Foundation:

- Arvelig disposition til brystkræft (Erik Niebhur) kr. 681.400.

Publikationer:

Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik

Akgören N., Mathiesen C., Rubin I., Lauritzen M.: Laminar analysis of activity – dependent increases of CBF in rat cerebellar cortex: Dependence on synaptic strength. *American Journal of Physiology* vol. 273, s. 1166-1176, USA 1997.

Bartsch O., Hinkel G.K., Petersen M.B., König U., Bugge M., Mikkelsen M., Avramopoulos D., Morris M., Anatonarakis S.: A large family with subtelomeric translocation t(18;21) (q23;q22.1) and molecular breakpoint in the Down syndrome region. *Hum Genet* 100, s. 669-675, 1997.

Bigey P., Sönnichsen S.H., Meunier B., Nielsen P.E.: DNA binding and cleavage by a cationic manganese porphyrin-peptide nucleic acid conjugate. *Bioconjugate Chem.* 8, s. 267-270, U S. 1997.

Bruford E.A., Riise R., Teaque P.W., Porter K., Thomson K.L., Moore A.T., Jay M., Warburg M., Schnzel A., Tommerup N., Tornqvist K., Rosenberg T., Patton M., Mansfield D.C., Wright A.F.: Linkage Mapping in 29 Bardet-Biedl Syndrome Families Confirms Loci in chromosomal Regions 11q13, 15q22.3-q23-q23, and 16q21. *Genomics* 41, s. 93-99, 1997.

Brøndum-Nielsen K., Beck B., Gyftodimou J., Hørlyk H., Liljeborg U., Petersen M.B., Pedersen W., Petersen M.B., Sand A., Skovby F., Stafanger G., Zetterqvist P., Tommerup N.: Investigation of deletions at 7q11.23 in 44 patients referred for Williams-Beuren syndrome, using FISH and four DNA polymorphisms. *Hum Genet* 99, s. 56-61, 1997.

Bugge M., Blennow E., Friedrich U., Petersen M.B., Pedetour F., Tsezou A., Ørum A., Hermann S., Lyngbye T., Sarri C., Avramopoulos D., Kitsiou S., Lambert J.C., Guzda M., Tommerup N., Brøndum-Nielsen K.: Tetrasomy 18p de novo: Parental Origin and Different Mecha-

nisms of Formation. *European Journal of Human Genetics* Nr. 4, s. 160-167, 1996.

Børghlum A.D., Flint T., Tommerup N., Fleckner J., Justesen J., Kruse T.: Assignment of the human tryptophanyl-tRNA synthetase gene (WARS) to chromosome 14q32.2-q32.2. *Cytogenet Cell Genet* 73, s. 99-103, 1996.

Carlsen J.B., Christiansen K., Vinten J.: Insulin Stimulated Glycogen and Triacylglycerol Synthesis in Isolated Rat Hepatocytes. Effect of Protein Kinase Inhibitors i: *The FASEB Journal* vol. 11 nr. 9. USA, 1997, s. 915.

Carlson B.X., Bellhage B., Hansen G.H., Elster L., Olsen R.W., Schousboe A.: Expression of the GABA receptor $\alpha 6$ subunit in cultured cerebellar granule cells is developmentally regulated by activation of GABA receptors. *Journal of Neuroscience Research* 50, s. 1-10, 1997.

Carlsson C., Jonsson M., Nordén B., Noolandi J., Nielsen P.E., Tsui L., Zielenski J., Dulay M., Zare R.N.: Screening for genetic mutations. *Natura* 380, s. 207, U.K. 1996.

Christensen S.T., Leick V.R., Rasmussen L.: Signaling in unicellular eukaryotes. *International Review of Cytology* 177, s. 181-253, Academic Press, San Diego, CA, USA 1997.

Christiansen K., Carlsen J.B.: Phosphatidylinositol 3-Kinase activity in insulin stimulated rat hepatocytes. *FASEB Journal* 11, s. 915, 1997.

Christoffersen J., Christoffersen M.R., Kolthoff N., Bärenholdt O.: Effects of strontium ions on growth and dissolution of hydroxyapatite and on bone mineral detection. *Bone* Vol. 20, No. 1, s. 8, New York 1997.

Christoffersen J.: Boganmeldelse: *Kemisk Ordbog*, Eds. A. Senning, T. Damhus. Ugeskrift for Læger 159, s. 1, København 1997.

Colding-Jørgensen E., Sørensen S.A., Hasholt L.F., Lauritzen M.: Electrophysiological Findings in a Danish Family with Machado-Joseph Disease. *Muscle & Nerve* 19, s. 743-750, 1996.

Corydon M.J., Andresen B.S., Bross P., Kjeldsen M., Andreassen P.H., Eiberg H.R.L., Kølvraa S., Gregersen N.: Structural organization of the human short-chain acyl-CoA dehydrogenase gene. *Mammalian* 8, s. 922-926, 1997.

Danielsen E.M., Vogel L., Sjøstrøm H.G.: Trafficking and sorting of cell surface peptidases in epithelial cells. i: *Cell-surface peptidases in health and disease*, s. 47-58, Bios, Oxford, UK 1997.

Demidov V.D., Frank-Kamenetskii M.D., Nielsen P.E.: Complexes of duplex DNA with homopyrimidine peptide nucleic acid (PNA): New principle of biomolecular recognition. i: *Biological Structure and Dynamics Proceedings of the Ninth conversation*, s. 1-7, USA 1996.

- Dueholm K.L., Nielsen P.E.: Chemistry, properties and applications of PNA (Peptide Nucleic Acid). *New J. Chem.* 21, s. 19-31, Frankrig 1997.
- Eiberg H.R.L., Tandt W.R.D.: Assignment of human plasma methylumbelliferyl-tetra-N-acetylchitotetraoside hydrolase or chitinase to chromosome 1 q by a linkage study. *Hum Genet* 101, s. 205-207, 1997.
- Eiberg H.R.L., Berendt L., Mohr J.: Assignment of dominant inherited nocturnal enuresis to chromosome 13q. i: International Children's Continence Society, 3rd International Children's Continence Symposium 16-17 October 1995, Sydney, Australia, s. 153-157, 1995.
- Eiberg H.R.L., Mohr J.: Dombrock blood group (DO): assignment to chromosome 12p. *Hum Genet* 98, s. 518-521, 1996.
- Eiberg H.R.L., Mohr J.: Assignment of Genes Coding for Brown Eye Colour (BEY2) and Brown Hair colour (HCL3) on Chromosome 15q. *European Journal of Human Genetics* 4, s. 237-241, 1996.
- Elsner P., Quistorff B., Grunnet N.: Glycogen metabolism in cultured L-6 and primary rat myotubes. 47th. Harden Conference September 21-25, Cirencester, 1997.
- Eriksson M., Nielsen P.E.: PNA-nucleic acid complexes. Structure, stability and dynamics. *Quarterly Reviews of Biophysics* 29, s. 369-394, England 1997.
- Eugen-Olsen J., Hagemester J., Hellung-Larsen P.: Expression of Tetrahymena snRNA gene variants including a U1 gene with mutations in the 5' splice site recognition sequence. *GENE* 189, s. 221-225, Elsevier, Holland 1997.
- Ewald H., Mors O., Koed K., Eiberg H.R.L., Kruse T.A.: Susceptibility loci for bipolar affective disorder on chromosome 18? A review and a study of Danish families. *Psychiatric Genetics* 7, s. 1-12, 1997.
- Ewald H., Eiberg H.R.L., Mors O., Flint T., Kruse T.A.: A linkage study between manic depressive illness and chromosome 21. *Amer. J. Med. Genet. (Neuropsychiatric Genet.)* 67, s. 218-224, 1996.
- Gambacorti-Passerini C., Mologni L., Bertazzoli C., Le Coutre P., Marchesi E., Grignani F., Nielsen P.E.: In vitro transcription and translation inhibition by anti-promyelocytic leukemia (PML) Retinoic acid receptor alpha and anti-PML peptide nucleic acid. *Blood* 88, s. 1411-1417, 1996.
- Gegelashvili G., Civenni G., Ralagni G., Danbolt N., Schousboe I.: Glutamate Receptor Agonists Up-Regulate Glutamate Transporter GLAST in Astrocytes. *Neuro Re Port* 8, s. 261-265, Rapid Science Publishers 1996.
- Good L., Nielsen P.: Progress in developing PNA as a gene-targeting drug. *Antisense & Nucleic Acid Drug Development* 7, s. 431-437, US 1997.
- Gravholt C.H., Bugge M., Strømkjær H., Caprani M., Henriques U., Petersen M.B., Brandt C.A.: A patient with Edward syndrome caused by a rare pseudodicentric chromosome 18 of paternal origin. *Clin Genet* 52, s. 56-60, 1997.
- Grunnet N., Lammert O., Dich J.A., Faber P., Hellerstein M.K., Bjørnsbo K.S., Quistorff B.: Isocaloric overfeeding with carbohydrate or fat in male volunteers. Effects on weight, fat mass, resting energy expenditure and hepatic de novo lipogenesis. The Scandinavian Physiological Society November 1997, Oslo 1997.
- Hamaoka T., Mizuno M., Osada T., Ratkevicius A., Nielsen A.N., Nakagawa Y., Katsumura T., Shimomitsu T., Quistorff B.: Changes in oxygenation and phosphocreatine during exercise and recovery in relation to fiber types and capillary supply in human skeletal muscle. San Remo Meeting September 1997, s., Italy 1997.
- Hansen T.S., Eiberg H.R.L., Rouard M., Vaxillaire, Møller A.M., Rasmussen S.K., Fridberg M., Urhammer S., Holst J.J., Almind K., Echwald S.M., Hansen L., Bell G.L., Pedersen O.: Novel Mody3 Mutations in the Hepatocyte Factor-1 α Gene. Evidence for a Hyperexcitability of Pancreatic β -cells to Intravenous Secretagogues in a Glucosetolerant Carrier of a P447L Mutation. *Diabetes* 46, s. 726-730, 1997.
- Hartkopp A., Mizuno M., Harridge S., Ratkevicius A., Quistorff B., Biering-Sørensen F.: Conditioning tetraplegic wrist extensors by fcs to achieve a boosted tenodesis grasp. International Medical Society of Paraplegia Maj 14-16 Congress Center, Innsbruck, 1997.
- Hartkop A., Andersen J.L., Crone C., Harridge S., Kjær M., Mizuno M., Ratkevicius A., Quistorff B., Biering-Sørensen F., Zhou S.: Surprisingly high percentage of type I muscle fibers in a chronic paralytic individual: A case study i: International Functional electrical Stimulation Society August, 16-21. Burnaby, Canada, 1997.
- Hasle H., Olesen J.H., Nielsen J., Hansen J., Frederich U., Tommerup N.: Occurrence of cancer in women with Turner syndrome. *British Journal of Cancer* 73, s. 1156-1159, 1996.
- Hasle H., Nir M., Tommerup N.: Prolonged extreme thrombocytosis associated with neurofibromatosis type 1. *J. Pediatr.* 130(2), s. 317-319, 1997.
- Helin K., Holm K., Niebuhr A., Eiberg H.R.L., Tommerup N., Hougaard S., Poulsen H.S., Spang-Thomsen M., Nørgaard P.: Loss of the retinoblastoma protein-related p 130 protein in small cell lung carcinoma. *Proc. Natl. Acad. Sci.* 94, s. 6933-6938, USA 1997.

- Hofstra R.M.W., Cheng N.C., Hansen C., Stelwagen T., Clausen N., Tommerup N., Caron H., Westerveld A., Versteeg R., Buys C.H.C.M.: No mutations found by RET mutation scanning in sporadic and hereditary neuroblastoma. *Human Genetics* 97, s. 362-364, 1996.
- Hyrup B., Egholm M., Buchardt O., Nielsen P.E.: A flexible and positively charged PNA analogue with an ethylene-linker to the nucleobase: synthesis and hybridization properties. *Bioorganic & Med. Chemistry Lett.* 6, s. 1083-1088, U.K. 1996.
- Jensen L.G., Jensen H.K., Heath F., Eiberg H.R.L., Kjeldsen M., Færgemann O., Kølvrå S., Bolund L., Gregersen N.: Allele-Specific Measurement of Low-Density Lipoprotein Receptor Transcript Levels. *Human Mutation* 8, s. 126-133, 1996.
- Jonasdóttir A., Eiberg H.R.L., Kjer B., Kjer P., Rosenberg T.: Refinement of the dominant optic atrophy locus (OPA1) to a 1.4-cM interval on chromosome 3q28-3q29, within a 3-Mb YAC contig. *Human Genetics* 99, s. 115-120, 1997.
- Kardasz A., Thams P., Capito K.: Carbamoylcholine regulation of poly-phosphoinositide synthesis and hydrolysis in cultured dispersed digitonin-permeabilized mouse pancreatic islet cells. *European Journal of Endocrinology* 136, s. 539-545, 1997.
- Klærke D.A., Røjkjær R., Christensen L., Schouboe I.: Identification of β_2 -glycoprotein I as a membrane-associated protein in kidney: purification by calmodulin affinity chromatography. *Biochim. Biophys. Acta* vol. 1339, s. 203-216, Holland 1997.
- Koefoed P., Nielsen J.E., Hasholt L., Jensen P.K., Fenger K., Sørensen S.A.: The molecular diagnosis of spinocerebellar ataxia type 1 in patients with ataxia. *European Journal of Neurology* 4, s. 586-592, 1997.
- Krabbe K., Nielsen J., Fallentin E., Fenger K., Herning M.: MRI of autosomal dominant pure spastic paraplegia. *Neuroradiology* 39, s. 724-727, 1997.
- Lagriffoule P., Wittung P., Eriksson M., Jensen K.K., Nordén B., Buchardt O., Nielsen P.E.: Peptide nucleic acids with conformationally constrained chiral cyclohexyl-derived backbone. *Chemistry - A European Journal* 3, s. 912-919, Tyskland 1997.
- Lammert O., Grunnet N., Dich J.A., Faber P., Hellerstein M.K., Bjørnsbo K.S., Larsen L.O., Quistorff B.: Isocaloric overfeeding with carbohydrate or fat in male volunteers. Effects on weight, fat mass, resting energy expenditure and hepatic de novo lipogenesis. Eighth European Congress on Obesity Juni 18-21, s., Dublin, Ireland 1997.
- Larsen L.A., Grønsvov K., Nørsgaard-Pedersen B., Brøndum-Nielsen K., Hasholt L., Vuunst J.: High-throughput analysis of Fragile X (CGG)_n alleles in the normal and premutation range by PCR amplification and automated capillary electrophoresis. *Hum Genet* 100, s. 564-568, 1997.
- Leijon M., Sehlsted U., Nielsen P.E., Gräslund A.: Unique base-pair breathing dynamics in PNA-DNA hybrids. *J. Mol. Biol.* 271, s. 438-455, US 1997.
- Löhse J., Nielsen P.E., Harrit N.: Fluorescein-conjugated lysine monomers for solid phase synthesis of fluorescent peptides and PNA oligomers. *Bioconjugate Chemistry* 4, s. 503-509, USA 1997.
- Lund A., Knudsen S.M., Vissing H., Clark B., Tommerup N.: Assignment of Human Elongation Factor 1 α Genes: EEF1A Maps to Chromosome 6q14 and EEF1A2 to 20q13.3. *Genomics* 36, s. 359-361, 1996.
- Marcussen M.: Induction of cell surface blebbing by increased cellular P_i concentration. *Biochemical Journal* 318, s. 955-958, England 1996.
- Marcussen M., Larsen P.J.: Cell cycle-dependent regulation of cellular ATP concentration, and depolymerization of the interphase microtubular network induced by elevated cellular ATP concentration in whole fibroblasts. *Cell Motility and the Cytoskeleton* 35, s. 94-99, USA 1996.
- Marcussen M., Overgaard-Hansen K., Klenow H.: Expansion of the cellular content of ribonucleoside triphosphates induces cell shrinkage and KCl loss in Ehrlich ascites tumor cells and in Chinese hamster ovary cells. *BBA* 1358, s. 240-248, Elsevier, Nederland 1997.
- Merz G., Benedikz E., Schwenk V., Johansen T., Vogel C.K., Rushbrook J., Wisniewski H.: Human Cystatin Forms an Inactive Dimer during Intracellular Trafficking in Transfected otto cells. *J. Cellular Physiology* 173, s. 423-432, 1997.
- Mizuno M., Chance B., Theorell H., Theorell M., Quistorff B.: Effects of oral supplementation of coenzyme Q10 on ³¹P-NMR detected skeletal muscle energy metabolism in middle-aged post-polio subjects and normal volunteers. *Mol. Aspects Med.* 18, s. 291-298, England 1997.
- Møllegaard N.E., Bailly C., Waring M.J., Nielsen P.E.: Effects of diaminopurine and inosine substitutions on A-tract induced DNA curvature. Importance of the 3'-Atract junction. *Nucleic Acids Research* 25 (17), s. 3497-3502, England 1997.
- Møllegaard N.E., Nielsen P.E.: Uranyl photoprobing of DNA structures and drug-DNA complexes. i: *Methods in Molecular Biology. Drug-DNA Interaction Protocols*, s. 43-49, Human Press Inc. Totova, N.J. 1997.

- Naylor S.L., Carritt B., Boileau C., Beroud C., Alexander C., Aliderdice P., Alimov A., Ashworth T., Bonifas J., Bugert P., Buys C.H.C.M., Chipperfield M.A., Deng G., Drabkin H., Gemmill R.M., Grompe M., Joensuu T., Jonasdottir A., Gizatullin R., Krols L., Leach R.J., Lott S.T., Killary A., Martinsson T., Messiaen L., O'Connell P., Opalka B., Plaetke R., Sankila E., Smith D.I., Strachen T., van den Berg B.A., Zabarovsky E.: Report of the sixth international workshop on human chromosome 3 mapping 1995. *Cytogenet Cell Genet* 72, s. 255-270, 1996.
- Nielsen J.E., Koefoed P., Abell K., Eiberg H., Fenger K., Niebuhr E., Sørensen S.A.: CAG repeat expansion in autosomal dominant pure spastic paraplegia linked to chromosome 2p21-p24. *Human molecular Genetics Vol. 6, No. 11, s. 1811-1816, 1997.*
- Nielsen K.V., Niebuhr E., Ejlertsen B., Holstebroe S.S., Madsen M.W., Briand P., Mouridsen H.T., Bolund L.: Molecular Cytogenetic Analysis of a Nontumorigenic Human Breast Epithelial Cell Line That Eventually Turns Tumorigenic: Validation of an Analytical Approach Combining Karyotyping Comparative. Genomic Hybridization, chromosome painting and single locus fluorescence in situ Hybridization. *Genes, chromosomes & Cancer* 20, s. 30-37, 1997.
- Nielsen P.E.: A new target for gene therapeutics: Telomerase. *Nature Biotechnology* 14, s. 580, U.K. 1996.
- Nielsen P.E.: Peptide nucleic acid (PNA): A lead for gene therapeutic drugs. *Perspectives in Drug Discovery and Design* 4, s. 76-84, Holland 1996.
- Nielsen P.E.: Design of sequence-specific DNA-binding ligands. *Chem. Eur. J.* 3, s. 505-508, Tyskland 1997.
- Norén K., Hansen G.H., Clausen H.B., Noren O., Sjöström H., Vogel L.K.: Defectively N-glycosylated and non-O-glycosylated aminopeptidase N (CD13) is normally expressed at the cell surface and has full enzymatic activity. *Exp. Cell Res.* 231, s. 112-118, New York 1997.
- Ntziachristos V., Kreis R., Boesch C., Quistorff B.: Dipolar resonance frequency shifts in ¹H-MR spectra of skeletal muscle: Conformation in rats at 4.7T in vivo and observation of changes post-mortem. *Magn. Res. Med.* 38, s. 33-39, 1997.
- Olsen J., Kokholm K., Troelsen J.T., Laustsen L.: An enhancer with cell-type dependent activity is located between the myeloid and epithelial aminopeptidase N(CD13) promoters. *Biochemical Journal Vol. 322, s. 899-908, London, UK 1997.*
- Olsen J., Kikholm K., Noren O., Sjöström H.G.: Structure and expression of Aminopeptidase N : Cellular Proteases (Ansorge and Langner editors). Plenum Press, New York, 1997, s., 47-57.
- Osada T., Iwane H., Hamaoka T., Katsumura T., Shimomitsu T., Quistorff B.: Does HbO₂ time constant following planter flexion determined by NIRS reflect fiber type of gastrocnemius muscles? CMS meeting, USA 1997.
- Petersen C., Nielsen M.S., Nykjær A., Jacobsen L., Tommerup N., Rasmussen H., Røigaard H., Gliemann J., Madsen P., Moestrup S.K.: Molecular identification of a novel candidate sorting receptor purified from human brain by receptor-associated protein affinity chromatography. *J. Biol. Chem.* 272, s. 3599-3605, 1997.
- Praseuth D., Grigoriev M., Guieysse A., Pritchard L.L., Harel-Bellan A., Nielsen P.E., Hélène C.: Peptide nucleic acids directed to the promoter of the alpha-chain of the interleukin-2 receptor. *Biochimica et Biophysica Acta* 1309, s. 226-238, Holland 1997.
- Rasmussen H.B., Kastrup J., Nielsen J.N., Nielsen J.B., Nielsen P.E.: Crystal structure of a peptide nucleic acid (PNA) duplex at 1.7 Å resolution. *Nature Struc. Biology* 4, s. 98-101, USA 1997.
- Rasmussen U.F., Mortensen S.E., Andersen A.J., Quistorff B., Rasmussen H.: Metabolic capabilities of skeletal muscle mitochondria: Comparison of different tissues. *Padua 7. juli 1997.*
- Ratkevicius A., Skurvydal A., Povilonis E., Quistorff B., Lexell J.: Effects of contraction duration on low frequency fatigue in voluntary and electrically induced exercise of human quadriceps muscle. *Annual ECSS Congress August 20-23, Copenhagen 1997.*
- Russell M.B., Fenger K.S., Olesen J.: The family history of migraine. Direct versus indirect information. *Cephalalgia* 16, s. 156-160, 1996.
- Russell M.B., Rasmussen B.K., Fenger K.S., Olesen J.: Migraine without aura and migraine with aura are distinct clinical entities: a study of four hundred and eighty-four male and female migraineurs from the general population. *Cephalalgia* 16, s. 239-245, 1996.
- Røjkjær R., Klærke D.A., Schousboe I.: Characterization of the interaction between β₂-glycoprotein I and calmodulin, and identification of a binding sequence in β₂-glycoprotein I. *Biochim. Biophys. Acta vol. 1339, s. 217-225, Holland 1997.*
- Røjkjær R., Schousboe E.I.: Partial Identification of The Zn²⁺-Binding Sites, in Factor XII and its Activation Derivatives. *Eur. J. Biochem.* 247, s. 491-496, TEB S 1997.
- Røjkjær R., Schousboe I.: The Surface Dependent Autoactivation Mechanism of Factor XII. *Eur. J. Biochem.* 243, s. 160-166, IEBS 1997.
- Schmidt J.G., Christensen L., Nielsen P.E., Orgel L.E.: Information transfer from DNA to peptide

- nucleic acids by template-directed syntheses. *Nucleic Acids Research* 25, s. 4792-4796, Oxford 1997.
- Schmidt J.G., Nielsen P.E., Orgel L.E.: Information transfer from peptide nucleic acids to RNA by template-directed syntheses. *Nucleic Acids Research* 25, s. 4797-4802, Oxford 1997.
- Schousboe I.: Factor XII a Activation of Plasminogen is Enhanced by Contact Activating Surfaces and $2N_2+$. *Blood Coag. Fibrinol* 8, s. 97-104, Rapid Science Publisher 1997.
- Schultze A.B., Hansen C., Bækgaard P., Blichfeldt S., Tommerup N., Brøndum-Nielsen K.: Clinical features and molecular genetic analysis of a boy with Prader-Willi syndrome caused by an imprinting effect. *Acta Paediat Scand* 86, s. 906-910, 1997.
- Schulze A., Hansen C., Skakkebæk N.E., Brøndum-Nielsen K., Tommerup N.: Exclusion of SNRPN as a major determinant of Prader-Willi syndrome by a translocation breakpoint. *Nature Genetics* 12, s. 452-454, 1996.
- Senger G., Chudoba I., Friedrich U., Tommerup N., Claussen U., Brøndum-Nielsen K.: Prenatal diagnosis of a half-cryptic translocation using chromosome microdissection. *Prenatal diagnosis* 17-4, s. 369-374, 1997.
- Sørensen S.A.: Chorea Huntington og seksualitet. i: *Hjerne og seksualitet. Aspekter af teori og klinik*, s. 275-281, København 1997.
- Sørensen S.A.: Frivillig information om genetisk risiko forudsætter central registrering. *Ugeskrift for Læger* 159/3, s. 1992-1994, København 1997.
- Sørensen S.A.: Donor-anonymiteten kan bevares. *Ugeskrift for Læger* 159/45, s. 6704-6705, 1997.
- Thams P., Capito K.: Inhibition of glucose-induced insulin secretion by the diacylglycerol lipase inhibitor RHC 80267 and the phospholipase stimulation of K^+ permeability without diminution by exogenous arachidonic acid. *Biochemical Pharmacology* 53, s. 1077-1086, 1997.
- Thiele K., Riemann B., Kehler A., Lohn ., Vogel C.K., Langnen J.: Two transfected endothelial cell lines expressing high levels of membrane bound and soluble aminopeptidase N. *Adv. Exp. Med. Biol.* 421, s. 81-84, 1997.
- Tomac S., Sakar M., Ratilainen .T., Wittung P., Nielsen P.E., Nordén B., Gräslund A.: Ionic effects on the stability and conformation of peptide nucleic acid complexes. *J. Am. Chem. Soc.* 118, s. 5544-5552, U.S. 1996.
- Tommerup N.: *Medicinsk Genetik. Basisbog. 4. Udgave* 1997. København 1997.
- Troelsen J.T., Mitchelmore C.E., Spodsberg N., Jensen A.M., Noren O., Sjøstrøm H.G.: Regulation of lactase-phlorizin hydrolase gene expression by the caudal-related homeodomain protein cdx-2. *Biochemical Journal* Vol. 322, s. 833-888, London, Great Britain 1997.
- Troelsen J.T., Mitchelmore C.E., Spodsberg N., Prydz H., Noren O., Sjøstrøm H.G.: A transgenic model for lactase downregulation. i: *The Gut as a mode in cell and molecular biology*, Biokemi, Molekylærbiologi, s. 306-313, Kluwer Academic Publishers, London UK 1997.
- Veselkov A., Demidov V., Nielsen P.E., Frank-Kamenetskii M.: A new class of genome rare cutters. *Nucl. Acids Research* 24, s. 2483-2487, Oxford, U.K. 1996.
- Veselkov A., Demidov V., Frank-Kamenetskii M., Nielsen P.E.: PNA as a rare genome-cutter. *Nature* 379, s. 214, U.K. 1996.
- Vissing J., Vissing MacLean D., Quistorff B., Haller R.G.: Sympathetic activation in exercise in metabolic myopathies is not dependent on muscle pH. *ANN meeting Juni 97*, Boston, USA 1997.
- Wagner T., Tommerup N., Leffers H., Zimmer J., Back E., Weissenbach J., Scherer G.: A somatic cell hybrid panel for distal 17q: GD1A1 maps to 17q25.3. *Cytogenet Cell Genet* 76, s. 172-175, 1997.
- Wang J., Palecek E., Nielsen P.E., Rivas G., Xiaohua C., Shiraishi H., Donatha N., Duo D., Farias P.A.: Peptide nucleic acid probes for sequence-specific DNA biosensors. *J. Am. Chem. Soc.* 33, s. 7667-7670, USA 1996.
- Wang J., Rivas G., Cai X., Chicharro M., Parrado C., Dontha N., Begleiter A., Mowat M., Palecek E., Nielsen P.E.: Detection of point mutation in the p53 gene using a peptide nucleic acid biosensor. *Analytica Chimica Acta* 344, s. 111-118, Holland 1996.
- Wang J., Rivas G., Cai X., Chicharro M., Dontha N., Luo D., Palecek E., Nielsen P.E.: Adsorption and detection of peptide nucleic acids on carbon paste electrodes. *Electroanalysis* 9 (2), s. 120-124, Weinheim, Tyskland 1997.
- Wang J., Rivas G., Cai X., Palecek E., Nielsen P.E., Shiraishi H., Chicharro M., Farias P.A.M., Valera F.S., Grant D.H., Ozsoz M., Flair M.N., Dontha N., Luo D., Parrado C.: DNA electrochemical biosensors for environmental monitoring. *Analytica Chimica Acta* 347, s. 1-8, USA 1997.
- Widlund H.R., Cao H., Simonsson S., Magnusson E., Simonsson T., Nielsen P.E.: Identification and characterization of genomic nucleosome-positioning sequences. *J. Mol. Biol.* 267, s. 807-817, England 1997.
- Yanagisawa H., Fujii K., Nagafuchi S., Nakahori Y., Nakagome Y., Akane A., Nakamura M., Sano A., Komure O., Kondo I., Jin D.K., Sørensen S.A., Potter N.T., Young R.S., Nakamura K., Nukina N., Nagao Y., Tadokoro K., Okuyama T., Miyashita T., Inoue T., Kanazawa I., Yamada M.: A

- unique origin and multistep process for the generation of expanded DRPLA triplet repeats. *Human Molecular Genetics* 5, s. 373-379, 1996.
- Zeuthen T., Meinild A.K., Klærke D., Loo D.D.F., Wright E.M., Belhage B., Litman T.: Water transport by the Na⁺/glucose cotransporter under isotonic conditions. *Biology of the Cell* Vol. 89, s. 307-312, 1997.
- von Gontard A., Hollmann E., Benden B., Eiberg H., Rittig S., Lehmkuhl G.: Clinical enuresis phenotypes in familial nocturnal enuresis. *Scand. J. Urol. Nephrol* 31 (suppl. 183), s. 11-16, 1997.
- Biokemisk Afdeling B*
- Eldrup A.B., Dahl O., Nielsen P.E.: A novel peptide nucleic acid monomer for recognition of thymine in triple-helix structures. *Journal American Chemical Society* 119, s. 11116-11117, USA 1997.
- Frederiksen S., Cao H., Lomholt B., Levan G., Haltenberg C.: The rats rRNA bona fide gene repeat maps to chromosome 19q12 ->qter and the pseudogene repeat maps to 12q12. *Cytogenet Cell Genet* 76, s. 101-106, Basel 1997.
- Haaïma G., Hansen H.F., Christensen L., Dahl O., Nielsen P.: Increased DNA binding and sequence discrimination of PNA oligomers containing 2,6-diaminopurine. *Nucleic Acids Research* 25, s. 4639-4643, Oxford 1997.
- Jensen K.K., Ørum H., Nielsen P.E.: Kinetics for hybridization of peptide nucleic acids (PNA) with DNA and RNA studied with the BIAcore technique. *Biochemistry* 36 (16), s. 5072-5077, USA 1997.
- Knudsen H., Nielsen P.: Application of Peptide nucleic acid in cancer therapy. *Anti-Cancer Drugs* 8, s. 113-118, USA 1997.
- Koppelhus U., Zachar V., Nielsen P.E., Liu X., Eugen-Olsen J., Ebbesen P.: Efficient in vitro inhibition of HIV-1 gag reverse transcription by peptide nucleic acid (PNA) at minimal ratios of PNA/RNA. *Nucleic Acids Research* 25, s. 2167-2173, Oxford 1997.
- Leick V.R.: Protein kinase inhibitors abolish adoptative cell behaviour in Tetrahymena. *Acta Protozoologica* 36, s. 249-260, Nemcki Inst. of Experimental Biology Wars 1997.
- Nielsen P.E., Haaïma G.: Peptide nucleic acid (PNA). A DNA mimic with a pseudopeptide backbone. *Chemical Society Reviews*, s. 73-78, Cambridge 1997.
- Wittung P., Nielsen P.E., Nordén B.: Extended DNA-Recognition repertoire of peptide nucleic acid (PNA): PNA-dsDNA triplex formed with cytosine-rich homopyrimidine PNA. *Biochemistry* 36, s. 7973-7979, USA 1997.
- Afdeling for Medicinsk Biokemi og Genetik, C*
- Carlsen J.B., Christiansen K., Vinten J.: Insulin stimulated glycogen synthesis in isolated rat hepatocytes: Effect of protein kinase inhibitors. *Cell. Signal* vol. 9, s. 447-450, Holland 1997.
- Danielsen E.M., van Deurs B.: Galectin-4 and small intestinal brush border enzymes form clusters. *Molecular Biology of the Cell* Vol. 8, s. 2241-2251, USA 1997.
- Lundin K.E.A., Sollid L.M., Anthonson D., Noren O., Molberg Ø., Thorsby E., Sjøstrøm H.G.: Heterogeneous reactivity patterns of HLA-DQ-restricted, small intestinal T-cell clones from patients with celiac disease. *Gastroenterology* Vol. 112, s. 752-759, USA 1997.
- Noren O., Sjøstrøm H.G., Olsen J.: Aminopeptidase N. i: Cell surface peptidases, s. 175-191, Oxford, United Kingdom 1997.
- Afdeling for Medicinsk Genetik*
- Riise R., Andreasson S., Borgström M.K., Wright A.F., Tommerup N., Rosenberg T., Tornqvist K.: Intrafamilial variation of the phenotype in Bardet-Biedl syndrome. *British Journal of Ophthalmology* 81-5, s. 378-385, 1997.

Mikrobiologi

Institut for Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi

Institut for Medicinsk Mikrobiologi, der kan føres tilbage til 1893, blev i juni 1992 fusioneret med Institut for Eksperimentel Immunologi, som oprettedes i 1967. Det sammenlagte institut fik navnet Institut for Medicinsk Mikrobiologi og Immunologi (IMMI), der dækker fagområderne bakteriologi, virologi, parasitologi og immunologi.

Undervisning:

Instituttet er ansvarlig for undervisningen af lægestuderende og humanbiologistuderende i disciplinerne bakteriologi, virologi, parasitologi og immunologi, og administrerer undervisningen i klinisk immunologi. Instituttet har endvidere ansvaret for naturvidenskabelige studerendes undervisning i immunologi, herunder uddannelsen af specialestuderende. Der er lagt meget arbejde i udformningen af en ny studieplan.

Substratafdeling

Afdelingen fremstiller vækstmedier og diverse opløsninger til intern brug og til andre af fakultetets institutter. Afdelingen sørger tillige for oprensning af glasvarer m.m. Afdelingen ledes af laboratoriefuldægtig Jan Finn Ditlevsen.

Forskningsvirksomhed:

Bakteriologi

Common antigen for *Pseudomonas aeruginosa* undersøges (N. Høiby, P. Jensen).

Antistofsvær og beskyttelse mod kronisk *P. aeruginosa* infektion i lunger hos normale rotter og atymiske rotter (N. Høiby, H. Krogh Johansen, C. Moser, E. Jespersen, J. Rygaard, H.P. Hougen, Z. Song).

Forekomsten af IgG subklasse antistoffer specifikke for *P. Aeruginosa* antigen og deres funktion (N. Høiby, T. Pressler, O. Ciofu, T. Dam Petersen).

Pseudomonas som biofilm, dens interaktion med polymorfkærnedede leukocytter og komplementsystemet, resistensmekanismer især produktion af kromosomal beta-lactamase (N. Høiby, B. Giwercman, A. Kharazmi, O. Ciofu, T. Dam Petersen, J. Campbell, N. Bagge).

Celle-celle kommunikation i patogenesen af kronisk *P. aeruginosa* lungeinfektion hos cystisk fibrose patienter (N. Høiby, M. Givskov, P. Lindum, W. Hong).

Molekylærbiologiske og immunologiske baserede strategier til bekæmpelse af biofilmdannende, beta-lactamase hyperproducerende *P. aeruginosa* ved kronisk lungeinfektion hos cystisk fibrose patienter (N. Høiby, S. Molin, A. Kharazmi, K. Mathee-Narasimhan (USA), B. Giwercman, J. Campbell, O. Ciofu, N. Bagge).

Molekylærbiologisk undersøgelse af virulensfaktorer hos bakterier

Epidemiologisk udredning af et udbrud med *Shigella dysenteriae* type 1 i Kenya blev afsluttet og publiceret. Forekomsten af virulensgener og proteiner hos *Helicobacter pylori* stammer fra områder med høj og lav prevalens af *H. pylori*, ulcus sygdom og ventrikelcancer undersøges ved bestemmelse med PCR teknikker og SDS-PAGE analyse (Hanne Colding, Homayoun Roshanifefat, Leif Percival Andersen). Cytokin produktionen i mus under lungeinfektion med *Pseudomonas aeruginosa* undersøges med et Rnase protection assay (Claus Moser, Hanne Colding, Niels Høiby).

Virologi

Biokemisk/Virologisk afdeling

1. Mæslingevirusreceptor – vaccination

Projektets formål er at studere interaktionen mellem forskellige vildtype- og vaccine mæslingevirus og CD46 receptoren for mæslingevirus. CD46 receptoren findes på næsten alle celler og fungerer også som komplementreceptor. Mæslingevirus vaccinetypen kan efter infektion nedregulere denne receptor fra overfladen af cellen i modsætning til de fleste vildtype mæslingevirus. Vildtype- og vaccine mæslingevirus har et forskelligt repertoire af celler, der kan inficeres, tydende på at der findes andre receptorer end CD46 for mæslingevirus. Projektet har basal virologisk interesse med henblik på at undersøge virus optagelse i celler, viral patogenese – herunder komplements rolle ved virusinfektioner, og endelig med henblik på at fremstille mere effektive mæslingevacciner.

2. Identificering af virus aktiverende proteaser for mæslingevirus og respiratorisk syncytialvirus

Projektets formål er at identificere cellulære endoproteaser, som kan aktivere precursor fusionsproteinet for mæslingevirus og respiratorisk syncytialvirus. Aktivering af fusionsproteinet er afgørende for virus infektivitet. Identificering af de aktiverende proteaser er relevant for forståelsen af virusinfektionernes patogenese og vævstropisme. Ligeledes er kendskab til disse proteaser nødvendigt for vurdering af mulighederne for fremtidig

terapeutisk anvendelse af specifikke protease inhibitorer ved virusinfektioner.

3. *Immunitet efter infektion med respiratorisk syncytialvirus*

Respiratorisk syncytialvirus er årsag til en af de alvorligste luftvejsinfektioner hos spæde og små børn, og efterlader dårlig immunitet. Forsøg på at fremstille en brugbar vaccine mod infektionen har ofte medført en forværring af denne, sandsynligvis pga. dannelse af immunkomplekser i lungerne. På denne baggrund undersøges i en musemodel betydningen af cellulær og humoral immunitet ved respiratorisk syncytialvirus mod isom præsenteret virus overfladeproteiner, med henblik på ved vaccination at få en mere udpræget cytotoxic T-celle reaktion mod sygdommen end andre forsøgs vacciner har medført.

Projekterne udføres af adjunkt cand.med.vet. Gert Bolt og lektor, dr.scient. Ib Rode Pedersen i samarbejde med afd.led., dr.pharm. Kristian Dalsgaard, Statens Vet. Inst. for Virusforskning, Lindholm, prof., dr.med.vet. M. Blixenkroner-Møller, Lab. for Virologi og Immunologi, Den Kgl. Vet- og Landbohøjskole, samt stud.scient. biol., Helle Birkeslund og stud.scient. biokemi Line Nielsen.

Klinisk virologisk afdeling

Klinisk virologisk laboratoriums forskning foregår inden for tre forskellige områder:

Influenza-virus

Afdelingen deltager i en fælles europæisk undersøgelse af et nyt antiviralt stof rettet imod influenzavirus. Dette foregår ved samarbejde med praktiserende læger i Københavnsområdet. Det drejer sig om afprøvning af en såkaldt neuraminidasehæmmer – indgivet som nasalspray – på frivillige forsøgspersoner, der har fået diagnosticeret akut influenza A eller B infektion.

Respiratorisk Syncytialvirus (RSV)

Optræden af typer og genotyper af dette virus er blevet bestemt på kliniske isolater isoleret fra børn med denne infektion i Københavnsområdet i årene 1993-95. Inden for tre vintersæsoner er de pågældende typer blevet fulgt efter nøjere undersøgelse ved hjælp af polymerasekædereaktionen og restriktionsanalyser. Dette arbejde er blevet publiceret i 1997.

Relationen mellem forskellige RSV-typer og det kliniske forløb af sygdommen hos de pågældende børn er blevet undersøgt. Relationen mellem optræden af forskellige cytokiner i serum og sekret hos de involverede børn og sygdommens sværhedsgrad er ligeledes undersøgt. Dette arbejde vil blive publiceret i 1998.

Parvovirus B19

Forekomst af B19-virus infektioner hos børn med akut leukæmi. Dette arbejde vil blive publiceret i 1998. Forekomst af B19-virus infektioner hos børn med sygdommen ideopatisk thrombocytopenisk purpura (ITP). Dette arbejde pågår og vil blive afsluttet i løbet af 1998.

De anførte projekter gennemføres ved samarbejde med blandt andre: Børnelægerne Marta Nir, Bent Klug, Susan Jensen, Lise Jensen, Kjeld Schmiegelow og Sten Rosthøj. Reservelæge Erik D. Heegaard, mag.scient. Jens Johansen og laboratorieleder, dr.med. Laurids S. Christensen.

Parasitologi

Pneumocystis carinii

Komparative ultrastrukturelle undersøgelser af pneumocyster fra mus, rotter og kaniner fortsat (i samarbejde med Morten Nielsen, Patologisk Anatomisk Institut, KU, E. Dei-Cas, J.-C. Cailliez og E.M. Aliouat, U42 INSERM, Villeneuve d'Ascq, Lille, Frankrig).

Lunger fra dyr i Københavns Zoologiske Have undersøges fortsat for forekomst af pneumocyster (i samarbejde med Erik Eriksen, Zoologisk Have og Vivi Bille-Hansen, Statens Veterinære Serumlaboratorium).

Forsøg på corticosteroid-induktion af pneumocyst pneumoni i smågrise (i samarbejde med Jens Nielsen, Statens Vet. Inst. for Virusforskning Lindholm og Vivi Bille-Hansen, Statens Veterinære Serumlaboratorium).

Genetisk karakterisering af pneumocyster fra danske heste (i samarbejde med Peter Ahrens og Vivi Bille-Hansen).

Genetisk karakterisering af pneumocyster fra vildtlevende brune rotter i Danmark (i samarbejde med Ann Wakefield og Robert Palmer, Oxford University og Jens Lodal, Statens Skadedyrslaboratorium).

Deltagelse i European Concerted Action program BioMed-1: Pneumocystis and pneumocystosis. Afsluttet i september 1997.

Malaria og leishmaniasis forskning

Parasitologisk afdeling arbejder tæt sammen med forskere på Epidemiafdeling M og Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Rigshospitalet under paraplyen Center for Medicinsk Parasitologi (CMP). CMP har et veletableret net af internationale samarbejdspartnere i Europa, Afrika, Amerika og Australien. I 1997 var ialt ca. 50 personer (laboranter, laborantelever, sekretærer, seniorforskere, ph.d.-studerende, og specialestuderende) tilknyttet CMP helt eller delvist. Mange af medarbejderne

er involveret i prægraduat eller postgraduat uddannelse herunder vejledning af de 15 ph.d.-studerende, der er tilknyttet centeret.

Forskningen ved CMP er hovedsageligt centreret omkring sygdommene malaria og leishmaniasis. Vi arbejder med: At karakterisere det immunologiske respons til sygdommene, at udvikle DNA vacciner mod leishmaniasis, at udvikle nye lægemidler fra planter som anvendes i behandling af sygdommene i Afrika og Kina, og at monitorere resistensudvikling.

Det meste af arbejdet er finansieret med eksterne midler fra såvel nationale som internationale forskningsprogrammer. I 1997 blev 39 publikationer antaget til offentliggørelse i internationale tidsskrifter. To specialer, en ph.d.- og en doktorafhandling blev forsvaret i årets løb. To laborantelever fuldførte deres uddannelse ved CMP. Forskere ved CMP har i årets løb undervist på en række eksterne kurser, deltaget i evalueringer af forskningsansøgninger til Europa Kommissionen, været referere for en række internationale tidsskrifter, sidet i bestyrelser for videnskabelige selskaber, og arbejdet i udvalg, der planlægger nye uddannelser i International Sundhed på Københavns Universitet.

Hverken malaria eller leishmaniasis er endemiske sygdomme i Danmark, og CMP har derfor feltforskningsprojekter i Ghana, Tanzania og Sudan. CMP modtager støtte fra EU, WHO og Danida. En stor procentdel af de eksterne CMP midler er af født af det bilaterale program til støtte af forskning i udviklingslande (ENRECA). Gennem dette Danida program samarbejder en institution i et udviklingsland med en dansk forskningsgruppe med henblik på at udvikle forskningskapaciteten i udviklingslandet.

Interferonlaboratoriet

Laboratoriet fortsætter med et flerårigt WHO-projekt vedrørende en international evaluering angående standardisering af rekombinante og nativt humane leukocyte interferon (Kurt Berg). EU-projektet vedr. dannelsen af humane antistoffer mod rekombinant deriverede lægemidler hos patienter er afsluttet i 1997 (EU PL93 1699). Laboratoriet (KB) fortsætter sit samarbejde med Farmaceutisk Højskole (Carsten B. Knudsen, Søren B. Christensen) og RH (Chen Ming) vedr. en integreret metode til behandling af, bl.a., rhinovirus infektioner (G.M. Scott, R.J. Tyrell, UK & KB), idet der anvendes en fuldstændig entydig karakteriseret atoksisk forbindelse, som har vist sig at besidde en meget høj antiviral aktivitet over for, f.eks., rhinovirus. Samme forbindelse undersøges, p.t., over for et større udvalg af humanpatogene virus (DeClercq, Belgien & KB).

Stoffet har vist sig, generelt, at potentiere IFN-systemet markant, således at den totale antivirale aktivitet ved selv lave koncentrationer af stoffet i kombination med "spor" af naturligt forekommende interferon, f.eks. 0,1 units/ml, bevirker over 99% beskyttelse (i f.eks. rhinovirus systemet). Disse undersøgelser udvides yderligere (inkl. det murine interferon-system) med nye virus +/- HuIFN-gamma, idet potentiering mellem de to typer interferoner er beskrevet før. Det undersøges, p.t., om stoffet virker via IFN, TNF-alpha, IL-1 eller lignende interleukin-systemer (via neutraliserende antistoffer). De indledende toksikologiske undersøgelser af stoffet indicerer, at stoffet er atoksisk og ikke-mutagen. En egentlig toksikologisk undersøgelse, *in vivo*, er p.t. under udførelse (afsluttes i 1998).

Immunologi

Professor, dr.med. Søren Buus's laboratorium

Immunsystemet (IS) forsvaret kroppen mod fremmed invasion, og benytter til det formål flere forskellige genkendelsesmekanismer, som sætter det i stand til at skelne mellem "eget", som ikke må beskadiges, og "fremmed", som skal angribes. Af de celler, som er i stand til at skelne mellem eget og fremmed, påkalder især T cellerne sig interesse. De undersøger vores cellers indre for tilstedeværelsen af fremmede proteiner. Det gør de ved hjælp af MHC molekyler, som udvælger og binder protein fragmenter (=peptider) fra vores cellers indre og transporterer dem ud på cellernes overflade, hvor T cellerne kan genkende dem. MHC molekylerne er specifikke, dvs. de vælger noget og ignorerer andet. Laboratoriets grundlæggende antagelse er, at en detaljeret viden om MHC's specificiteter vil få afgørende indflydelse på vores evne til at analysere og manipulere T celler og dermed IS. Vi har, som beskrevet i årbogen 1996, udviklet følsomme og robuste metoder til at beskrive og måle MHC's specificitet, og forsøger at anvende denne viden til at forudsige immunsystemets reaktioner. Vi mener, at det nu er praktisk og teoretisk muligt at foretage en total kortlægning af alle humane MHC specificiteter. En sådan kortlægning kan danne grundlaget for fremtidens rationelle immunmanipulation, herunder vaccineudvikling. Det er ikke nogen lille opgave: Man har allerede registreret flere hundrede forskellige MHC molekyler. Vi kalder da også populært projektet for "det humane MHC projekt".

Vi opstillede i årbogen 1996 en række delmål. Et af de vigtigste delmål er at opnå evnen til at producere de forskellige MHC molekyler i mængder, som tillader detaljeret analyse og evt. også manipulation med immunsystemet.

Det er i det forløbne år lykkedes at gøre netop det for flere forskellige MHC molekyler. Det er i forløbet også lykkedes os at udvikle et nyt assay for peptid-MHC binding, som sandsynligvis vil lette fremtidens analyser. Det lykkedes samtidig at forbedre vores nuværende analyser væsentligt, således at vores analysekapacitet og -præcision er større. Et stort panel af peptider er testet for deres binding til forskellige MHC molekyler med henblik på at afprøve vores nuværende evne til at forudsige binding og evt. forbedre den. Vi udnytter peptidbiblioteksteknologi og planlægger fortsat at forbedre dette tiltag. Vi er således kommet tættere på en struktur-funktionsanalyse og en egentlig strukturanalyse.

Dr.med. Søren Buus, ph.d. Lars Østergaard Pedersen, ph.d. Anette Stryhn, ph.d. Peter Sejer Andersen, ph.d. Nanna Kristensen, ph.d.-stud. Sanne Lise Larsen, ph.d.-stud. Nils Jakob Vest Hansen, ph.d.-stud. Christina Sylvester-Hvid, stud.med. Tine Henriksen, laborant, cand.scient. Lise Lotte Bruun Nielsen, laborant Jeanne Stahl Hansen, laborant Anna-Louise Sørensen, laborantelev Katrine Larsen, sekretær Janne Wagner Kent og stud. med. Therese de la Cour.

Struktur og funktion af T celle receptoren

T lymfocytter spiller en meget central rolle i det specifikke immunsystem. T lymfocytterne udtrykker på deres celleoverflade en unik receptor, kaldet T celle receptoren (TCR). Ved hjælp af TCR kan T lymfocytterne skelne fremmed fra selv. Gruppens forskning er centreret om at bestemme strukturen og funktionen af TCR. Til disse undersøgelser anvendes en række molekylærbiologiske, proteinkemiske og cellebiologiske metoder. Ved hjælp af computer modeller har vi forudsagt strukturen af CD3-gamma (en af komponenterne i TCR) og dens mulige interaktionssteder til de øvrige komponenter i TCR. Ved at mutere i CD3-gamma har vi efterfølgende kunnet vise hvilke regioner/aminosyrer, der er involveret i interaktionen mellem CD3-gamma og TCRs øvrige komponenter. Rekombinant CD3-gamma og -epsilon produceres m.h.p. røntgen-kristallografisk struktur bestemmelse og antistof produktion (samarb. med L.Ø. Pedersen, IMMI; M. Gajhede, HCØ; og Claus Kock, SSI). Vi har endvidere bl.a. ved at producere kimære receptor molekyler identificeret forskellige regioner af TCRs komponenter, der er involveret i regulation af TCRs funktion. Vi har identificeret et motiv i CD3-gamma kædens cytoplasmatiske hale, der regulerer hvor mange TCR den enkelte T lymfocyt udtrykker. Endvidere identificeres hvilke molekyler dette motiv interagerer med i T lymfocytterne og hvilke protein kinaser og fosfataser motivet reguleres af. Sammenhæn-

gen mellem ligand-afhængig og uafhængig TCR internalisering og recykling undersøges (samarb. med T. Backstrom, Malaghan Institute, New Zealand). Endelig studeres hvorledes protein tyrosin fosfataser indvirker på signalering gennem TCR. Et nærmere kendskab til strukturen og funktionen af TCR vil formentlig på længere sigt åbne mulighed for mere raffinerede former for immunterapi end de i dag anvendte (Carsten Geisler i samarbejde med Jes Dietrich, Jesper Kastrop, Jens Peter Holst Lauritsen og Mette Damkjær Christensen).

Immunsystemets reaktion ved virusinfektioner

Projektets overordnede formål er at belyse interaktionerne mellem værtsorganismens immunsystem og et indtrængende virus. Udfaldet er bestemt af en kritisk balance mellem virus' egenskaber og værtens forskellige antivirale effektormekanismer. Tidligt lykkedes det gruppen at dokumentere den cytotoxiske T celledes centrale betydning både ved akutte og ved persisterende infektioner. Senere blev det vist, hvordan T cellernes aktivering ledsagedes af et skift i deres adhæsionsmolekyler, som samtidig ændrede deres recirkulation og muliggjorde deres udvandring i inficerede væv. Disse undersøgelser blev udført i en nu klassisk virusmodel og er derefter udvidet med flere vira. Resultaterne peger på, at det for værten optimale immunsvaret er bestemt af det enkelte virus indgangsport, spredning og patogenese. Generelt gælder det imidlertid, at en solid og langvarig immunitet kræver medvirken af T såvel som B celler. De forskellige effektormolekyler og effektormekanismerens rolle for infektionernes forløb undersøges i genmanipulerede dyr, der mangler evnen til at udtrykke isolerede molekyler – såkaldte "knock out" mus. Der arbejdes i denne forbindelse med dyr, der specifikt ikke kan udtrykke f.eks.: CD8, CD4, klasse I molekyler, klasse II molekyler, antistoffer, interferoner, perforin, CD40, forskellige adhæsionsmolekyler og endelig mus, der er transgene for en T celle receptor specifik for virus. Sådanne undersøgelser af virus' patogenese og de immunmekanismer, der er effektive over for virus, er en forudsætning for udvælgelsen af vacciner.

Deltagere: Dr.med. Ole Marker, dr.med. Allan Randrup Thomsen, cand.scient. Jan P. Christensen (p.t. Memphis, Te, USA), cand.scient., ph.d.-stud. Annelise Nansen, specialestud. Camilla Lykke Andersen, specialestud. Susanne Andreasen samt specialestud. Christina Bartholdy.

T celle reaktioner mod glykoproteiner og -peptider

Et hidtil ignoreret spørgsmål er om T celler er i stand til at genkende epitoper som delvis er defi-

neret af en glykan. Hvis svaret er ja, som meget tyder på, betyder det at det antigene univers er større og mere kompliceret end hidtil antaget. Dette er af interesse i immunforsvaret mod både mikrobielle antigener og tumorantigener. Vi har angrebet spørgsmålet ved hjælp af syntetisk fremstillede glykopeptider som antigener.

I modelsystemet anvendes et glykopeptid derivet fra CBA musens hæmoglobin, Hb(67-76) konjugeret med GalNAc på position 72. Vi har i årets løb undersøgt effekten af en række forskellige glykaner alle konjugeret til peptidet på position 72 på glykopeptidets binding til MHC klasse II molekyler Ek og på dets immunogenicitet i CBA mus. Alle de anvendte glykopeptider bandt til Ek, omend dem med de største og mest komplicerede glykaner bandt lidt mindre godt end glykopeptider med små og simple glykaner. 6 af 12 O-glykosylerede og ingen af 4 N-glykosylerede peptider var i stand til at udløse et proliferativt T celle respons med stimulationsindeks højere end 3.0. Nogle få glykopeptider var non-immunogene, hvilket antyder at der kan være "huller" i T celle repertoiret mod glykandefinerede epitoper. Arbejdet fortsætter med en kortlægning af strukturen af de T celle receptorer som anvendes af et panel af glykopeptid-specifikke T celle hybridomer. De foreløbige resultater tyder på, at sådanne T celler anvender T celle receptor gener, der er anderledes end de gener, som anvendes af peptid specifikke T celler. Ole Werdelin og Teis Jensen i samarbejde med Morten Meldal, Carlsberg Laboratoriet.

Cytokinreceptor signalering: Regulation af adhærence, vækst og apoptose i lymfocytter

Cytokiner er signalpeptider, som formidler kommunikation mellem lymfocytter indbyrdes og mellem lymfocytter og andre celler i og uden for immunsystemet. Cytokiner af IL-2 familien (IL-2, IL-4, IL-7, IL-15) og de korresponderende receptor molekyler spiller en vital rolle for immunapparatets funktion, og sygdomme i dette system kan føre til livstruende immundefekter eller autoimmune lidelser. Gruppens forskning fokuserer på signalering gennem cytokinreceptorer, aktivering af intracellulære signalveje, og overførsel af transkriptionsfaktorer til kernen. Signalernes funktionelle betydning for regulation af adhærence, celledækst og apoptose udforskes parallelt med henblik på at klarlægge, hvordan bestemte signalveje er koblet til bestemte effektorfunktioner. Studierne er rettet mod "cross-talk" mellem forskellige cytokinreceptorer og mellem intracellulære signalveje og fokuserer på tyrosinkinaser og fosfataseres rolle i aktiveringen af en klasse af transkriptionsfaktorer, som benævnes Signal Transducers and Activators of Transcription eller STAT proteiner.

Cytokinreceptor signalering i lymfocytter fra patienter med autoimmune og allergiske lidelser og i T lymfomer sammenlignes med signaleringen i lymfocytter fra raske donorer, og farmakologisk manipulation af signalprocesserne og effektorfunktionerne studeres med det formål at blotlægge angrebepunkter for fremtidig immunterapi. Gruppen samarbejder med Novo Nordisk og Neurosearch samt Pharmacia-Uppjon (Lund) og Bristol-Myers Squibb (Seattle). Gruppen omfatter dr.med. Niels Ødum, ph.d. Mette Nielsen, cand.scient. Jens Gerwien, cand.scient. Johannes Brockdorff, cand.scient. Mai-Britt Nielsen, Novo-stipendiat Anders Woetmann, specialestuderende Karsten Eriksen og laborant Mette Nordahl, samt gæsteforskerne Tord Labuda (Lunds Universitet) og Claire Amos (University of Sheffield).

Arbejde inden for kollegiale organer:

Ib Rode Pedersen er institutleder for IMMI, formand for Virologisk Selskab, medlem af bestyrelsen for Danmarks Mikrobiologiske Selskab. Medvirker ved bedømmelsen af 1 lektorat og 4 ph.d.-afhandlinger m.m. Censor i virologi/immunologi ved KVL.

Bente Langvad Hansen har som medlem af det landsdækkende censorkorps i BIOLOGI i 1997 været censor ved naturvidenskabelig kandidateksamen (Kirsten Mortensen). Har siden 1970 været den daglige administrator af instituttets prægruade undervisning. Har desuden som suppleant i studienævnet deltaget i studienævnets løbende bestræbelser på at omlægge det medicinske studium.

Hanne Colding er medlem af 7. – 8. og 12. semesterudvalg samt koordinationsgruppen. Er desuden medlem af Lægeforeningens ligestillingsudvalg som repræsentant for de universitetsansatte.

Niels Ødum er medlem af organisationskomiteen for Scandinavian Society for Immunology's 29. årsmøde og sommerskole og har været medlem af bedømmelsesudvalg ved Aarhus Universitet, Forsker Akademiet, og Rigshospitalet samt af ph.d.-stipendieudvalget under Molekylær Biologisk Institut. Co-editor for Experimental and Clinical Immunogenetics.

Allan Randrup Thomsen har været sekretær i Immunologisk Selskabs bestyrelse, medlem af styregruppen for Det Bioteknologiske Center for Cellulær Kommunikation, medlem af en arbejdsgruppe, der forbereder Scandinavian Society for Immunology's kongres 1998. Bedømmer af 2 ph.d.-afhandlinger og et antal specialrapporter.

Ole Marker har været medlem af instituttets bestyrelse og samarbejdsudvalg, suppleant til Det sundhedsvidenskabelige Fakultets samarbejdsudvalg samt medlem af 1. – 2. semesterudvalget i forbindelse med ny studieplan. Referee for "Euro-

pean Journal of Epidemiology". Medredaktør af 3. udgave af: Basal og klinisk Immunologi, FADL. Vejleder ved en OSVAL II: Septisk Chock (Kirsten Paakjær). Tillidsrepræsentant for veterinærer ved KU.

O.P. Settnes har forelæst på A-kursus for vordende kliniske mikrobiologer på Panum Institutet, 16. – 18. maj 1997. Emne: Klassifikation af parasitter. Han planlægger og afholder i samarbejde med Lene Blegvad, professor Ib Bygbjerg og studenter fra IMCC fakultetets årlige kursus i International Sundhed (Tropemedicin og Hygiejne). Han har desuden været vejleder for en OSVAL II: Autoimmunity in Chagas' Disease? (Stud.med. Michael Pedersen).

Søren Buus er medlem af Editorial Boards på Scandinavian Journal of Immunology og på Tissue Antigens. Han er chairman for "The peptide component" under den 13. internationale histocompatibilitets workshop og konference (IHCWC). Han har endvidere været formand for bedømmelsesudvalg i forbindelse med ph.d.- og doktorafhandlinger. Han er desuden medlem af organisationskomiteen for Scandinavian Society of Immunology's møde i København 1998.

Allan Hornsleth har været bedømmer af 2 ph.d.-afhandlinger.

Gæster og rejser:

Ib Rode Pedersen og Gert Bolt har deltaget i 10th International Conference of Negative Strand Viruses, Dublin, September 1997.

Allan Hornsleth har deltaget i European Society for Clinical Virology, Bologna 5. – 13. september 1997.

Hanne Colding har deltaget i 8th European Congress of Clinical Microbiology and Infectious Diseases. Lausanne, Schweiz. Og i Margaretasymposiet. Om Kvinnligt lederskab. Kalmar, Sverige. Hun har desuden deltaget i fire Workshops om problembaseret undervisning. Afholdt af Laboratoriet for Kliniske Færdigheder og Det sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Gæster hos Niels Ødum: Research Director John Hansen, Fred Hutchinson Cancer Research Center, Seattle, USA; Research Director Bo Dupont, Memorial Sloan-Kettering Cancer Center, New York, USA, Saskia de Koster, Academisch Ziekenhuis, Leiden, Holland, cand.scient. Tord Labuda, Lunds Universitet, Sverige og cand.scient. Claire Amos, University of Sheffield, Sheffield, UK. Niels Ødums gruppe har i 1997 deltaget i 13th European Immunology Meeting (Amsterdam) og FEBS meeting (Amsterdam) og 5th Annual Conference in The International Cytokine Society (Nevada). Cand.scient. Johannes Brockdorff har været på 12 måneders ophold som

gæsteforsker ved La Jolla Institute for Allergy and Immunology, i San Diego, USA.

Jan Pravsgaard Christensen er p.t. Alfred Benzon stipendiat og post doctoral fellow hos Peter Doherty, St. Jude's Children's Hospital, Memphis, Te.

Allan Randrup Thomsen, Anneline Nansen og Jan Pravsgaard Christensen har deltaget i 13th European Immunology Meeting, Amsterdam.

O.P. Settnes har deltaget i 5th International Workshop on opportunistic protists, Lille, Frankrig, 3. – 7. september 1997 (Pneumocystis carinii pneumonia – pig provocation model. Nielsen, J., Settnes, O.P., Henriksen, Saa., Jorsal, S.E., Bille-Hansen, V., og Searching the environmental reservoir for Pneumocystis carinii. Settnes, O.P., Prévost, M.-C.). Han har desuden deltaget i 18th Symposium of the Scandinavian Society for parasitology, Rønne, Bornholm, 22. – 24. maj 1997 (Demodex folliculorum and Demodex brevis (Acari: Demodicidae) in a population sample of Ojobi, Ghana. Mathiesen, P.R., Settnes, O.P.).

Ib Rode Pedersen

Stab

VIP: 16 årsværk.

TAP: 23,15 årsværk.

VIP:

Ameera, Gaafar; forskningsassistent.

Andersen, Peter Sejer; videnskabelig assistent.

Andresen, Keld; forskningslektor.

Berg, Kurt; lektor.

Bolt, Gert; adjunkt.

Brockdorff, Johannes; forskningsass.

Buus, Anette Stryhn; forskningsadj.

Buus, Søren; professor.

Campbell-Tofte, Joan; magister.

Christensen, Jan Pravsgaard; ph.d.-studerende.

Ciofu, Oana; forskningsadj.

Colding, Hanne; lektor.

Dietrich, Jes; videnskabelig assistent.

Elhassan, Ahmed Mohamed; gæsteprofessor.

Geisler, Carsten; lektor.

Gerwien, Jens; forskningsadj.

Hansen, Bente Langvad; lektor.

Hansen, Nils Jacob Vest; ph.d.-studerende.

Henrichsen, Tine; scholarstipendiat.

Hornsleth, Allan Kruckow; professor.

Hougs, Liselotte; ph.d.-studerende.

Hviid, Lars; forskningslektor.

Høiby, Niels; professor.

Jensen, Anja Tatiana Ramstedt; ph.d.-studerende.

Jensen, Per; adjunkt.

Jensen, Teis; ph.d.-studerende.

Kastrup, Jesper; videnskabelig ass.

Kemp, Kåre; videnskabelig ass.
 Kristensen, Nanna; forskningsass.
 Kurtzhals, Jørgen; forskningslektor.
 Larsen, Sanne Lise; ph.d.-studerende.
 Magesa, Stephen Masingili; gæsteforsker.
 Marker, Ole; lektor.
 Nansen, Anneline; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Mai-Britt; videnskabelig ass.
 Nielsen, Mette; forskningsadjunkt.
 Pedersen, Ib Røde; institutleder, lektor.
 Pedersen, Lars Østergaard; forskningsstip.
 Petersen, Tine Dam; ph.d.-studerende.
 Settens, Osvald Peter; lektor.
 Staalsø, Trine; ph.d.-studerende.
 Stampino, Luisa Galli; forskningsadj.
 Sylvester-Hvid, Christina; ph.d.-studerende.
 Theander, Thor Grundtvig; lektor.
 Werdelin, Ole; lektor.

TAP:

Ainouz, Mounir Omar; praktikant.
 Andersen, Grethe Thørner; laboratorietekniker.
 Andersen, Harry; bogholder.
 Andersen, Lisbeth Østerskov; laborant.
 Bagger, Anna; sekretær.
 Blegvad, Lene; sygeplejerske.
 Corfitz, Anne; laboratorietekniker.
 Ditlevsen, Jan Finn; laboratoriefuldmægtig.
 Emborg, Inge Merete; laborant.
 Engelsmann, Pia; laborant.
 Frisenborg, Eve Charlotte; institutsekretær.
 Gantriis, Birgitte; sekretær.
 Hansen, Carl Christian; laboratoriemester.
 Hansen, Jeanne Stahl; laborant.
 Hansen, Lise; praktikant.
 Hansen, Marianne; praktikant.
 Hansen, Peter Jess; laborant.
 Hansen, Susan Kristine; institutsekretær.
 Hass, Dorthe; laborant.
 Henneberg, Frank; sanitør.
 Hershøj, Bente Lene; laboratorietekniker.
 Herup, Inger Kirsten Rosenørn; hospitalslaborant.
 Hoff-Jensen, Birgitte; laboratorietekniker.
 Horn, Marianne; praktikant.
 Jensen, Susanne Lena; laboratoriemedhjælper.
 Jespersen, Mona H M S; laboratoriemedhjælper.
 Justinussen, Lena Østergaard; studerende.
 Jægerskov, Janne; praktikant.
 Jønson, Gunnar; ingeniørassistent.
 Kent, Janne Wagner; sekretær.
 Kjærgaard, Anne; laboratoriemedhjælper.
 Klindt, Kristian; praktikant.
 Knudsen, Helle; videnskabelig medarb.
 Kristiansen, Dorte; laborant.
 Larsen, Ann-Kathrine Egholm; praktikant.
 Larsen, Birthe Elise; laboratorietekniker.

Larsen, Lars Bruun; praktikant.
 Mortensen, Lone Malte; hospitalslaborant.
 Møller, Conny; laboratorietekniker.
 Møller, Jette Tegllhus; laboratorietekniker.
 Nielsen, Annette; laborant.
 Nielsen, Bodil Lisbeth; laboratorietekniker.
 Nielsen, Lise Lotte; laborant.
 Noer, Lone Jeanette; laboratoriemedhjælper.
 Olsen, Sonja; laboratoriemedhjælper.
 Pedersen, Mette Nordahl; laboratorietekniker.
 Pedersen, Ulla P.G.; laboratoriemedhjælper.
 Rafig, Bushra; praktikant.
 Rasmussen, Kristian; praktikant.
 Schmidt, Maria; praktikant.
 Schou, Louise; praktikant.
 Schreiber, Sussie; laborant.
 Simonsen, Beth Højer; laborant.
 Sørensen, Anna-Louise; praktikant.
 Thaisen, Helene Marie; praktikant.
 Thylstrup, Mette Therese; praktikant.
 Tock, Simon; praktikant.
 Weng, Jimmy; laborant.
 Winkel, Britt; teknisk tegner.
 Xiaodong, Shen; praktikant.
 Yousefi, Marjan; laborant.
 Zaza, Wafaa; praktikant.

Ph.d.-afhandlinger:

Dessau, Ram: Coronavirus in patients with multiple sclerosis.
 Dodt, Karen Kaae: Cytomegalovirus klinik og diagnostik – er kvalitativ og kvantitativ diagnostik muligt.
 Engel, Anne-Marie: Immune Selection in Murine Tumors (sammen med Inge Svane).
 Farholt, Stense Lisbeth: Chlamydia pneumoriae. Assessment of methods for direct and prevalence studies in patients with respiratory tract infection. (Statens Serum Institut).
 Homayoun, Shams: Immunogenicity and potency of Haemophilus influenzae type B (Hib) and combined vaccines in animal models (Statens Serum Institut).
 Rozarth, Henriette Cordes: Mannose-6-phosphat receptoren.
 Svane, Inge Marie: Immune Selection in Murine Tumors (sammen med Anne-Marie Engel).

Specialer:

Heinsen, Anja: Detektion af hepatitis C virus RNA.
 Jørgensen, Louise: Kloning og sekventering af immunogene Leishmania donovani antigener.
 Struve, Carsten: Urinvejsinfektioner. Anvendelse af eksperimentel model til mikrobielle adhæsi-onsstudier.
 Sylvester-Hvid, Christina: Generation and Characterization of a Recombinant MHC Class I Molecule.

Fondsstøtte:

Aage og Edith Dyssegaards Fond:

- Studierejser, anskaffelse af litteratur m.m. (Mette Nielsen) kr. 80.000.

Alfred Benzon's Fond:

- Forskerstipendium til studieophold i USA (Jan P. Christensen) kr. 320.000.
- HLA-class II signaling (Niels Ødum) kr. 129.167.

Boehringer Mannheim:

- Pilotprojekt - patentering (Søren Buus) kr. 638.670.

Carl og Ellen Hertzs Legat:

- Mæslingevirus receptor (Ib Rode/Gert Bolt) kr. 27.000.

Carlsbergfondet:

- Cytokinreceptorsignaler og aktivering af stat proteiner i lymfocytter (Mette Nielsen) kr. 91.666.
- Undersøgelser af sammenhængen mellem MHC klasse I molekylers struktur og peptid binding/specificitet (Lars Østergaard Pedersen) kr. 736.708.

Dakopatts A/S:

- T-celle receptoren (Carsten Geisler) kr. 8.333.

Danida:

- The accra-copenhagen research link (Thor G. Theander) kr. 1.820.000.

Dansk Kræftforsknings Fond:

- Statssignaler i mycosis fungoides (Niels Ødum) kr. 67.500.
- T cell recognition... (Ole Werdelin) kr. 68.571.

Den Alm. Danske Lægeforening:

- Mæslingevirus receptor (Ib Rode Pedersen) kr. 30.000.

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet:

- Betydningen af Adhæsionsmolekyler for Tcelle m. inflamm. (1997: 46000) (Jan P. Christensen) kr. 91.000.

Diverse Fonde:

- Transplantationssymposium/immunologisk forskning og symposium (Niels Ødum) kr. 52.231.

Fertin A/S:

- Projekt Malene (Kurt Berg) kr. 175.000.

Fonden til Lægevidenskabens Fremme:

- (Niels Ødum) kr. 40.000.

Fonden til lægevidenskabens Fremme:

- Tcelle systemets behandling og genkendelse af glykosylerede protein antigener (Teis Jensen) (Teis Jensen) kr. 30.000.

Forskningsrådene:

- Function and regulation of adhesion molecules in effector and memory phases (1997: 138.797) (Allan Randrup Thomsen) kr. 80.982.
- Fælles reception (Carsten Geisler) kr. 80.982.
- Regulatoriske meranis?? (Niels Ødum) kr. 109.014.
- Udvikling i tolerans i T celle systemet (Ole Werdelin) kr. 62.294.

Fritz, Georg og Marie Cecilie Gluds Legat:

- T lymfocytreaktioner mod tumor glykoprotein antigener (Teis Jensen) kr. 45.000.

Gerda og Aage Haensch's Fond:

- Betydningen af kemokiner... (Anneline Nansen) kr. 40.000.
- regulation af t-cell activation by the hematopoietic .. (Jes Dietrich) kr. 90.000.

Gigtforeningen:

- Betyd. af kemokiner... (Anneline Nansen) kr. 37.500.

Johann og Hanne Weimann, født Seedorffs Legat:

- Cytokinreceptor signalering og aktivering (Mette Nielsen) kr. 145.756.
- Undersøgelser af celletrafik og adhæsionsprocesser (Lars Hviid) kr. 180.600.

KU's Lægevidenskabelige Fakultetsfond:

- StruCTure and function of the T cell receptor (Carsten Geisler) kr. 15.000.

Kong Christian den X's Fond:

- Makrofag 1 (Gert Bolt) kr. 5.000.
- Receptor 1 (Gert Bolt/Ib Rode) kr. 59.400.

Kræftens Bekæmpelse:

- Cytotoksiske t lymfocytens... (Carsten Geisler) kr. 638.500.
- T-lymfocyt reaktioner med glykoproteiner anti-gener (Ole Werdelin) kr. 177.000.

Lily Benthine Lunds Fond:

- Iscomvaccinens effekt... (Ib Rode/Gert Bolt) kr. 20.000.
- T lymfocytreaktioner rettet mod tumor glykoprotein antigener (Teis Jensen) kr. 20.000.

Lægeforeningens Forskningsfond:

- Adhæsionsmolekyle ekspresion... (Allan Randrup Thomsen) kr. 38.000.
- Phosphatasers rolle i T celle... (Carsten Geisler) kr. 19.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Adhæsionsmolekyle ekspresion v. virusinfektion (1997: 50000) (Ole Marker og Allan Randrup Thomsen) kr. 95.000.
- Cytokinreceptor signalering (Niels Ødum) kr. 33.333.
- Development of dna (Thor G. Theander) kr. 50.000.
- Fænotypisk karakterisering af immunsystemets.. (Carsten Geisler) kr. 50.000.
- Mhc-restriktede t-celle responser (Søren Buus) kr. 37.500.
- Regulation af receptor (Carsten Geisler) kr. 37.500.
- T-celle systemets behandling og genkendelse.. (Teis Jensen) kr. 100.000.

Novo/Lægevid.fremme/Michaelson m.fl.:

- Thymus nurse cellernes rolle i induktionen af T celle tolerans mod vævsspecifikke proteiner (Ole Werdelin/Mikael Boesen) kr. 60.500.

Rådet for Ulandsforskning:

- Er ekspresion af forskellige... (Trine Staalsø) kr. 336.274.
- Malaria/sudan (Thor G. Theander) kr. 276.528.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Aminopeptidase N (CD13) – en overflade protease involveret i modificering af kroppens immunrespons (Søren Buus) kr. 111.600.
- Analyser og forudsigelser af MHC-restriktede T celle responser mht rationel immunmanipulation (Søren Buus) kr. 900.000.
- Development of DNA vaccines against Leishmania major and evaluation of their efficacy in mice (Thor G. Theander) kr. 516.000.
- Vævstypemolekylers signalfunktion i T lymfocytter (Niels Ødum) kr. 180.000.

Wedell-Wedellsborgs Fond:

- (Allan Hornsleth) kr. 30.000.
- (Ole Werdelin) kr. 40.000.

Werner Richter og Hustru Legat:

- Rsv-virus hos børn med lungebetændelse (Allan Hornsleth) kr. 50.000.

Willumsens Legat m.fl.:

- (Teis Jensen) kr. 80.000.

International Sundhed:

- Kursus i tropemedicin (Tage Egsmose) kr. 0.

Private Fondsmidler:

- (Søren Buus) kr. 0

Professor Rasch Legat:

- Indkøb (Medicinsk Historisk Museum) kr. 0.

Publikationer:

Andresen K., Gasim S., El Hassan A.M., Khalil E.A.G., Barker D.C., Theander T.G., Kharazmi A.: Diagnosis of visceral leishmaniasis by the polymerase chain reaction using blood, bone marrow and lymph node samples from patients from the Sudan. *Trop Med Int Health* 2, s. 440-444.

Brockdorff J., Nielsen M., Dobson P., Geisler C., Röpke C., Svejgaard A., Ødum N.: Interleukin 2 induces a transient downregulation of protein phosphatase 1 and 2A activity in human T cells. *Tissue Antigens* Vol. 49, s. 228-235, Copenhagen, Denmark 1997.

Brockdorff J., Nielsen M., Svejgaard A., Dobson P., Röpke C., Geisler C., Ødum N.: Protein phosphatase 2A plays a critical role in interleukin-2-induced β_2 -integrin dependent homotypic adhesion in human CD4⁺ T cell lines. *Cytokine* Vol. 9, No. 5, s. 333-339, London, UK 1997.

Campbell J.L., Ciofu O., Høiby N.: Pseudomonas aeruginosa Isolates from Patients with Cystic Fibrosis Have Different β -lactamase Expression Phenotypes but Are Homogeneous in the ampC-ampR Genetic Region. *Antimicrobial Agents and Chemotherapy* Vol. 41, No. 6, s. 1380-1384, 1997.

Chen M., Zhai L., Rasmussen M.H., Theander T.G., Frøkjær ., Steffansen B., Davidsen J., Kharazmi A., Christensen S.: The novel oxygenated chalcone, 2,4-dimethoxy-4'-butoxychalcone, exhibits potent activity against human malaria parasite Plasmodium falciparum in vitro and rodent parasites Plasmodium berghei and ... *J Infect Dis.* 176, s. 1327-1333,

Christensen C.B.V., Theander T.G.: Modification of T-cell antigenic properties of tetanus toxoid by SDS-PAGE separation. Implications for T-cell blotting. *J Immunology* 118, s. 129-48,

Ciofu O., Pressler T., Pandey J., Høiby N.: The influence of allotypes on the IgG subclass response to chromosomal β -lactamase of Pseudomonas aeruginosa in cystic fibrosis patients. *Clin. Exp. Immunol.* 108, s. 88-94, 1997.

Colding H., Hartvig Hartzen S., Percival Andersen L., Bremmelgaard A., Arpi M.: Antimicrobial susceptibility testing of 230 Helicobacter pylori strains: Importance of medium inoculum and

- incubation time. Antimicrobial agents and chemotherapy Vol. 41, s. 2634-2635, 1997.
- Dietrich J., Kastrup J., Nielsen B.L., Ødum N., Geisler C.: Regulation and function of the CD3 Ψ DxxxLL motif: A binding site for adaptor protein-1 and adaptor protein-2 in vitro. The Journal of Cell Biology Vol. 138, No. 2, s. 271-281, 1997.
- Dietrich J., Ødum N., Geisler C.: Regulation and function of the CD38 DXXXLL motif: A binding site for AP-1 and AP-2 in vitro. J. Cell. Biol. 138, s. 271-281, 1997.
- Engel A., Svane I., Rygaard F., Werdelin O.: MCA Sarcomas induced in scid mice are more immunogenic than MCA sarcomas induced in congenic, immunocompetent mice. Scand. J. Immunology 45, s. 463-470, England 1997.
- Engel A., Svane I., Madsen M.W., Pedersen M., Werdelin O.: Molecular aberrations in the MHC class I-restricted pathway for antigen presentation in methylcholanthrene sarcoms from nude mice: Discrepancies between MHC in RNA and surface protein. Clin. Exp. Immunology 109, s. 323-331, England 1997.
- Galli-Stampino L., Meinjohanns E., Frische K., Meldal M., Jensen T., Werdelin O.: T-Cell recognition of tumor-associated carbohydrates: The nature of the glycan moiety a decisive role in determining glycopeptide immunogenicity. Cancer Research 57, s. 3214-3222, 1997.
- Gasim S., El Hassan A.M., Khalil E.A.G., Ismail A., Kadaru A.M.Y., Kharazmi A., Theander T.G.: Presence of high levels of IL 10 in plasma and production of IL-10 by keratinocytes during visceral leishmaniasis (kala azar) are associated with development of post kala azar dermal leishmaniasis. Clin Exp Immunol.
- Giha H., Theander T.G., Staalsø T., Roper C., Elhassan I.M., Babiker H., Satti G., Arnot D., Hviid L.: Seasonal variation in agglutination of Plasmodium falciparum-infected erythrocytes. Am J Trop Med Hyg, 1997.
- Heegaard E., Myhne J., Hornsleth A.: Parvovirus B19 infections in patients with chronic anemia. Haematologica 82, s. 402-405, Rom, Italien 1997.
- Hviid L., Kurtzhals J., Goka B., Oliver-commey J.O., Nkrumah F.K., Theander T.G.: Rapid reemergence of T. Cells into Peripheral Circulation Following Treatment of Severe and Uncomplicated Plasmodium falciparum Malaria. Infection & Immunity 65, s. 4090-4094, 1997.
- Ibrahim M., Suliman A., Hashim F.A., Khalil T.A., Evans D.A., Kharazmi A., El-Hassan A.M.: Oronasal leishmaniasis caused by a parasite with an unusual isoenzyme profile. Am J Trop Med Hyg 56, s. 96-98, 1997.
- Ismail A., Kharazmi A., Permin H., El-Hassan A.M.: Detection and characterization of Leishmania in tissues of patients with post kala-azar dermal leishmaniasis using a specific monoclonal antibody. Trans R Soc Trop Med Hyg 91, s. 283-285,
- Jakobsen P.H., Bygbjerg I.C., Theander T.G., Hviid L., Fujioka H., Aikawa M., Bayoumi R.A.L., Koch C.: Soluble haemoglobin is a marker of recent Plasmodium falciparum infections. Immunol Lett 59, s. 35-42, 1997.
- Jakobsen P.H., Rasheed F.N., Bulmer J.N., Theisen M., Ridley R.G., Greenwood B.M.: Inflammatory reactions in placental blood of Plasmodium falciparum infected women and high concentrations of E-selectin and a circulating P.falciparum protein in the cord sera. Immunology, 1997.
- Jakobsen P.H., Kurtzhals J., Riley E.M., Hviid L., Theander T.G., Morris-Jones S., Jensen J.B., Bayoumi R.A.L., Ridley R.G., Greenwood B.M.: Antibody responses to rhoptry-associated protein-1 (RAP1) of Plasmodium falciparum parasites in humans from areas of different malaria endemicity. Parasite Immunol 19, s. 387-393, 1997.
- Jensen T., Hansen P., Galli-Stampino L., Mouritsen S., Frische K., Meinjohanns E., Meldal M., Werdelin O.: Carbohydrate and peptide specificity of MHC class II-restricted T Cell hybridomas raised against an O-glycosylated self peptide. Journal of Immunology 158, s. 3769-3778, USA 1997.
- Johansen J., Hornsleth A., Klug B.: Restriction pattern variability of respiratory syncytial virus during three consecutive epidemics in Denmark. Apimis 105, s. 303-308, 1997.
- Jørgensen A., Ødum N., Röpke C.: Human Thymic epithelial cells present superantigens to T cell lines and Thymolytes. Exp. Clin. Immunogen 13, s. 192-203, Basel 1997.
- Kemp K., Hviid L., Kharazmi A., Kemp M.: Interferon- γ productions by T cells and NK cells in vitro in response to antigens from the two intracellular pathogens Mycobacterium tuberculosis and Leishmania major. Scand J Immunol 46, s. 495-499, 1997.
- Kemp M.: Regulator and effector functions of T-cell subsets in human Leishmania infection (review). APMIS 105 (suppl. 68), s. 1-33, 1997.
- Kharazmi A., Chen M., Theander T.G., Christensen S.B.: Discovery of oxygenated chalcones as novel antimalarial agents. Ann Trop Med Parasitol 91 (suppl. 1), s. 91-95, 1997.
- Kurtzhals J., Kjeldsen K., Hey A.S., Okong'O-Odera E.A., Heron I.: Immunity to tetanus and iphtheria in rural Africa. Am. J. Trop. med. Hyg. 56 (5), s. 576-579, 1997.

- Kurtzhals J., Rodrigues O., Addae M., Comney F.K., Hviid L.: Reversible suppression of bone marrow response to erythropoietin in *Plasmodium falciparum* malaria. *British Journal of Haematology* 1997, s. 169-174, England 1997.
- Kurtzhals J., Reimert C.M., Tette E., Dunyo S.K., Koram K., Akanmori B.D., Nkrumah F.K., Hviid L.: Increased eosinophil activity in acute *Plasmodium falciparum* infection – association with cerebral malaria. *Clin Exp Immunol*.
- Kurtzhals J.A.L., Adabayeri V., Goka B.Q., Akanmori B.D., Oliver-Comney J.O., Nkrumah F.K., Behr C., Hviid L.: Severe malarial anemia is an immunologically distinct entity that differs from cerebral and uncomplicated malaria by low levels of interleukin 10 despite high tumor necrosis factor levels. *Lancet*.
- Lemnge M.M., Msangeni H.A., Ronn A.M., Salum F.M., Jakobsen P.H., Mhina J.I.K., Akida J.A., Bygbjerg I.C.: Maloprim malaria prophylaxis in children living in a holoendemic village in north-eastern Tanzania. *Trans R Soc Trop Med Hyg* 91, s. 68-73, 1997.
- Meinjohnans E., Meldal M., Jensen T., Werdelin O., Galli-Stampino L., Mouritsen S., Bock K.: Versalite solid-phase Thiolytic reduction of azido and N-Dts groups in the synthesis of haemoglobin (67-76) O- glycopeptides and photoaffinity labelled analogues 2 study glycan T cell Specificity. *J. Chem. Soc. Penkin. Trans. 1*, s. 871-884, 1997.
- Nansen A., Christensen J.P., Marker O., Thomsen A.R.: Sensitization to Lipopolysaccharide in Mice with Asymptomatic Viral Infection: Role of T-Cell-Dependant Production of Interferon gamma. *The Journal of Infectious Diseases* 176, s. 151-157, Chicago, U.S.A. 1997.
- Nielsen M., Kalsoft K., Nordahl M., Röpke C., Geisler C., Mustelin T., Dobson P., Svejgaard A., Ødum N.: Constitutive activation of a slowly migrating isoform of Stat3 in mycosis fungoides: Tyrphostin AG490 inhibits Stat3 activation and growth of mycosis fungoides tumor cell lines. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* Vol. 94, s. 6764-6769, Washington, USA 1997.
- Oketch-Rabah H.A., Lemmich E., Dossaji S.F., Theander T.G., Olsen C.E., Cornett C., Kharazmi A., Christensen S.B.: Two new antiprotozoal 5-methylcouramins from *Vernonia brachyca-lyx*. *J Nat Prod* 60, s. 458-461, 1997.
- Oketch-Rabah H.A., Lemmich E., Dossaji S.F., Theander T.G., Cornett C., Kharazmi A., Christensen S.B., Olsen C.E.: (+)-Nysol an antiprotozoal norlignan from *Asparagus africanus* LAM. *J Nat Prod* 60, s. 1017-1022, 1997.
- Roper C., Richardson W., Elhassan I.M., Giha H., Hviid L., Satti G.M.H., Theander T.G., Arnot D.E.: Seasonal change in the *Plasmodium falciparum* population in individuals and its relationship to clinical malaria in an area of unstable transmission in Sudan. *Parasitology*.
- Sittie A.A., Lemmich E., Olsen C.E., Hviid L., Christensen S.: Alkalamides from *Phyllanthus fraternus*. *Planta Med*.
- Staalsoe T., Hviid L.: Maintaining a fine balance: The role of variant-specific immunity in asymptomatic malaria infections *Parasitol Today*.
- Staalsø T., Khalil E.A.G., Elhassan I.M., Zijlstra E.E., El Hassan A.M., Giha H.A., Theander T.G., Jakobsen P.H.: Antibody reactivities to conserved linear epitopes of *Plasmodium falciparum*. *Immunol Lett*.
- Svane I., Engel A., Nielsen M., Werdelin O.: Interferon-γ-induced MHC class I expression and defects in JAK/STAT signalling methylcholantrine-induced sarcomas. *Scand. J. immunology* 46, s. 379-387, England 1997.
- Svane I.M., Engel A., Thomsen A.R., Werdelin O.: The susceptibility to Cytotoxic T lymphocyte Mediated Lysis of Chemically Induced Sarcomas from immunodeficient and Normal Mice. *Scandinavian Journal of Immunologi* 45, s. 28-35, Oxford 1997.
- Theander T.G., Hviid L., Doodoo D., Afari E.A., Jensen J.B., Rzepczyk C.M.: Human T-cell recognition of synthetic peptides representing conserved and variant sequences from the merozoite surface protein 2 of *Plasmodium falciparum*. *Immunol Lett* 58, s. 1-8, 1997.
- Thomsen A.R., Nansen A., Andersen C., Johansen J., Marker O., Christensen J.P.: Cooperation of B cells and T cells is required for survival of mice infected with vesicular stomatitis virus. *International Immunology* Vol. 9, No. 11, s. 1757-1766, Oxford 1997.
- Wakefield A., Keely S., Stringer J., Christensen C.B.V., Ahrens P., Peters S., Bille-Hansen V., Henriksen S., Jorsal S., Settnes O.P.: Identification of Porcine *Pneumocystis carinii* as a genetically distinct organism by DNA amplification. *APMIS* 105, 1997, s. 317-321, 1997.
- Ødum N.: Arne Svejgaard and Immunogenetics in Denmark. *Tissue Antigens* 49, s. 291-292, København 1997.

Farmakologi

Farmakologisk Institut

Historie:

Frem til slutningen af 1800-tallet havde farmakologien til huse på Frue Plads. Lokaliteterne havde i en årrække været for små til den farmakologiske samling, og med udviklingen af den eksperimentelle farmakologi, som påbegyndtes under professor Hans Chr. Joachim Gram (1891-1900), og med ansættelsen af Johannes Carl Boeck (professor 1900-1938) som assistent i 1897, blev behovet for laboratorieplads til eksperimentel farmakologisk forskning påtrængende. Dette førte til etablering af det første egentlige farmakologiske institut i hjørneejendommen Bredgade-Fredericiagade i 1898-99.

Med den voldsomme udvikling af den eksperimentelle farmakologi under professor Boeck blev instituttet dog snart for småt, og i 1910 flyttede man ind i den nybyggede store, smukke institutbygning på Juliane Mariesvej 20, nabo til det samtidigt indviede Rigshospital. Det samlede personale bestod dengang af en bestyrer, 2-3 videnskabelige medarbejdere og et lignende antal tekniske medarbejdere. Man havde imidlertid tænkt så stort, at der med en senere udvidelse til den Retskemiske Afdeling (overflyttet til Retsmedicinsk Institut i 1973) var rigelig plads til de ca. 45 medarbejdere, der i december 1992 flyttede ind på Panum instituttet, bygning 18, 5. og 6. etage. De gamle institutbygninger på Juliane Mariesvej overførtes til Rigshospitalet ved et mageskifte.

I januar 1993 blev Neuropsykiatrisk Institut (tidligere Psykokemisk Institut) på Rigshospitalet sammenlagt med Farmakologisk Institut under betegnelsen Neuropsykiatrisk Laboratorium. For at tilgodese den molekylære farmakologi blev der oprettet et nyt professorat, som efter opslag blev besat med Thue W. Schwartz i april 1997. I efteråret 1997 lykkedes det, ved stor fleksibilitet fra alle sider, at skaffe plads til indflytning af Rigshospitalets Laboratorium for Molekylær Farmakologi, næsten 20 personer, på det begrænsede areal i bygning 18. Ved årsskiftet 1997/1998 fremtræder instituttet med en samlet stab på over 70 medarbejdere.

Undervisning

Instituttet prægraduate undervisning er struktureret i en række adskilte kursusforløb med tilhørende eksamen/tentamen for læge-, tandlæge- og hu-

manbiologi-studerende. Følgende prægraduate undervisningsforløb blev afholdt i 1997:

Kursus i farmakologi for lægestuderende.

Kursus i farmakologi for tandlægestuderende.

Kursus i farmakologi for humanbiologistuderende.

Kursus i forordningslære og klinisk farmakologi for lægestuderende.

Kursus i neuroblok/biologisk psykiatri for lægestuderende.

Kursus i miljømedicin for lægestuderende.

OSVAL 1 og 2 for lægestuderende.

Vejledning af specialestuderende (stud. scient og humanbiologi).

Instituttets lærere deltog derudover i en række postgraduate kursusforløb beregnet på ph.d.-studerende og andre målgrupper:

Postgraduate kursus i toksikologi (kursusleder S. Edelfors).

Kursus i farmakologisk receptorkarakterisering (Neuropsykiatrisk Laboratorium).

Forskningsprojekter:

1. Molekylær Farmakologi

Molekylær farmakologi er læren om hvordan lægemidler virker på det molekylære niveau. Det drejer sig her om studier af den molekylære genkendelse mellem lægemidler og deres receptorer og af de molekylære mekanismer der leder til aktivering eller inaktivering af selve receptorerne. På Laboratoriet for Molekylær Farmakologi har interessen i ca. 10 år været rettet mod de G-protein koblede receptorer med deres syv transmembrane segmenter (7TM receptorer), der udgør den største superfamilie af proteiner og lægemiddel-targets i vores organisme. Især receptorer for peptid hormoner og neuropeptider studeres. Der anvendes i stort omfang molekylær biologiske metoder til at klonere og udtrykke receptorer og deres ligander i celler og til specifikt at ændre deres struktur (mutagenese) baseret på 3D molekyl-modeller af receptorer og ligander.

1.1. Biofysiske studier af aktivering og inaktivering af 7TM receptorer

Konformationelle ændringer i receptorer er hidtil blevet studeret indirekte ud fra binding af radioaktive ligander og måling af signaltransduktion. Dette projekt er rettet mod at måle strukturelle ændringer mere direkte ved hjælp af elektron paramagnetisk spektroskopi målinger (EPR) baseret på signaler fra nitroxid holdige prober og paramagnetiske metal-ioner, der indbygges i såvel ligander som i receptorerne. I de initiale faser af projektet arbejdes der med molekylær biologisk at

optimere de udvalgte receptorer til forsøgene bl.a. ved Kovalent fusion med G-proteiner og med receptor solubilisering og oprensning (C.E. Elling, U. Raffetseder & T.W. Schwartz i samarbejde med prof. W. Hubbell, University of California, L.A.).

1.2 Metal-ion bindingssteder som strukturelle og funktionelle prober i 7TM receptorer

7TM receptorer er som de fleste andre membranproteiner endnu kun sparsomt strukturelt karakteriseret. Ved at introducere histidin- eller cysteinerester kan man opbygge artificielle metal-ion bindingssteder i receptorerne. Disse zink eller kobber-bindingssteder udgør yderst effektive prober til at analysere afstandsforhold og konformationelle ændringer i receptorerne. Der arbejdes med systematisk at "måle" afstande i receptorerne og med at opbygge inaktiverende og nu især også aktiverende metal-ion bindingssteder i en lang række receptorer (C.E. Elling, K. Thirstrup, S.A. Hjorth, M.M. Rosenkilde, T.N. Kledal & T.W. Schwartz).

1.3. Glucagon receptorens struktur og funktion

Glucagon er et centralt hormon i glucose metabolismen og glucagon antagonister er derfor interessante lægemiddelkandidater til behandling af diabetes. Glucagon receptoren er medlem af en vigtig, speciel underfamilie af 7TM receptorer, som endnu kun i meget ringe grad er blevet karakteriseret. Projektet er rettet mod at forstå de molekylære interaktioner imellem peptidliganden, receptoren og det intracellulære G-protein. Hertil anvendes bindings- og signal transduktionsstudier med peptid analoger og multiple receptor mutanter. Der arbejdes bl.a. med konstitutiv aktive receptor mutanter, indbygning af metal-ion bindings steder, samt fusionskomplekser mellem de tre involverede molekylære komponenter (S.A. Hjorth & T.W. Schwartz i samarbejde med C. Ørskov, Anatomisk Institut).

1.4. GLP-1 receptorens struktur og funktion

Glucagon-like hormone 1 (GLP-1) er et tarmhormon som stimulerer insulin frisætningen og nedsætter ventrikeltømningen. GLP-1 receptor agonister er derfor eftertragtede lægemiddelkandidater ved Type-II diabetes. GLP-1 receptoren tilhører samme familie som glucagon receptoren. Projektet er især rettet mod at analysere GLP-1 receptor interaktioner ved hjælp af biofysiske metoder (S.A. Hjorth & T.W. Schwartz i samarbejde med T. Frimurer, L. Bjerre Knudsen og H. Thøgersen, Novo Nordisk A/S).

1.5. CRF receptorens struktur og funktion

Corticotropin releasing factor (CRF) er selvsagt involveret i frisætningen af ACTH, men er også et vigtigt, udbredt neuropeptid, der bl.a. regulerer fødeindtagelse og menes at være involveret også i en række mentale lidelser f.eks. depression. CRF-receptorerne tilhører glucagon receptor familien og er det første eksempel fra denne familie, hvor der findes højaffine non-peptid stoffer. Der arbejdes mod at forstå den molekylære interaktion af CRF og af non-peptid stoffer med CRF receptorerne, specielt med henblik på karakteriseringen af selektiviteten af forskellige ligander for de to subtyper af CRF receptorer (S.A. Hjorth i samarbejde med S.M. Nielsen, Lundbeck A/S og W. Vale, Solk Institute, San Diego).

1.6. Kappa-opioid receptoren – Kortlægning af bindingssteder for endogene og exogene opioider

Opioider og deres receptorer er klassiske enheder i farmakologien. I dette projekt er stort set alle de aminosyre sidekæder, der formodes at danne den centrale bindingslomme i kappa-opioid receptoren blevet udsat for systematisk analyse ved hjælp af mutagenese og effekten af disse strukturelle ændringer bliver analyseret med et stort batteri af farmakologisk og strukturelt forskellige peptid og non-peptid ligander (K. Thirstrup, S.A. Hjorth & T.W. Schwartz).

1.7. Receptor-kinetiske studier af tachykinin receptorer

Tidligere har vi i stor detalje kortlagt bindingssteder for peptider og non-peptid lægemidler (nye lægemiddel kandidater til depressionsbehandling) mod især NK-1 receptoren (substance P) og gennemanalyseret denne med metal-ion bindingssteder. Det nuværende projekt fokuserer på kinetiske aspekter af ligand-receptor og receptor G-protein interaktioner på molekylært og på cellebiologisk niveau. Vigtige elementer i studierne er brugen af multiple radioaktive ligander, signal transduktions studier og bl.a. konstruktion af fusionsproteiner mellem receptorer og G-proteiner. Der arbejdes med nye og kontroversielle modeller for 7TM receptorers funktionsmekanismer (H. Hastrup & T. W. Schwartz).

1.8. Kemokin receptorer og HIV infektion

Kemokiner er kemotaktiske cytokiner, der udgør en stor, nyopdaget familie af små proteiner, der normalt bl.a. kontrollerer at vore hvide blodlegemer afpatruljerer de forskellige dele af kroppen på en hensigtsmæssig måde. Kemokiner er desuden helt essentielle ved inflammation, hvor de tilkaller de rette typer af hvide blodlegemer, afhængig af tilstanden. AIDS virus (HIV) bruger ke-

mokin receptorer til at inficere de hvide blodlegemer. Projektet er rettet mod at karakterisere de molekulære mekanismer i HIV's interaktion med kemokin receptorerne og at forstå de farmakologiske principper i at blokere denne process (M. M. Rosenkilde, T.N. Kledal, H.R. Lüttichau & T.W. Schwartz i samarbejde med J. Gerstoft, Rigshospitalet; P. Clapham, Cancer Research Institute og M. March, University College, London).

1.9. Kloning og karakterisering af virale kemokiner og kemokin receptorer

Visse herpes og pox virus har "stjålet" gener, der koder for kemokin proteiner og receptorer og har derefter strukturelt optimeret dem til bestemte farmakologiske fænotyper, som virus kan bruge mod vort immunforsvar (f.eks. bredspektret antagonisme) og til f.eks. vævs-targeting. Disse virus-specifikke virale proteiner er interessante som antiinflammatoriske midler men også som target for antivirale midler. I projektet bliver alle de virale kemokiner og kemokin receptorer klonet fra human herpes virus (HHV) -4 (Epstein Barr), HHV-5 (cytomegalo), HHV6, HHV7 og HHV8 samt visse poxvirus. De sekretoriske former af de virale kemokiner karakteriseres proteinkemisk, og deres farmakologiske fænotype og derved deres biologiske betydning bestemmes i et stort batteri af humane kemokin receptorer. De virale kemokin receptorer udtrykkes i mammale cellelinier og disse "orphan" receptorer screenes for biologisk aktivitet og binding med diverse humane kemokin ligander (T.N. Kledal, H.R. Lüttichau, M.M. Rosenkilde & T.W. Schwartz i samarbejde med T.N. C. Wells, Serono Pharmaceutical Research Institute, Geneve, Switzerland).

1.10. Struktur-funktion af virale kemokiner

Virus har udnyttet en proces, som minder om moderne lægemiddeludvikling, ved omdannelsen af "stjålne" kemokin peptider til f.eks. bredspektrede antagonist: Genetisk variation (kombinatorisk kemi) kombineret med in vivo selektion (screening). I projektet bruger vi nu "reverse kemi" til at karakterisere de strukturelle ændringer som virus på snedig vis har udnyttet til at opnå disse farmakologiske egenskaber. Kemokinerne og varianter af disse (bl.a. fusionsproteiner med indikatorzymer) udtrykkes i bakterier og gær og oprensnes ved affinitetskromatografi og HPLC (T. Boesen, L.O. Gerlach & T.W. Schwartz i samarbejde med Dr. C.-W. Chung, Glaxo Wellcome, Stevenage, UK).

2. Allergiske, inflammatoriske og immunologiske lidelser: Basale mekanismer, diagnostik og medikamentel behandling

2.1. Mediatorer fra mastceller menes helt eller

delvist at forårsage symptomerne ved allergiske lidelser af type I (høfeber, nældefeber, astma, etc.). Udviklingen af nye lægemidler og behandlingsprincipper ved disse sygdomme er betinget af et nøje kendskab til de mekanismer, der medvirker i mastcellereaktionen. Rottemastceller kan isoleres til en næsten ren cellepopulation og er derfor velegnede til studier af cellulær funktionsregulation. Sådanne undersøgelser er ikke blot af relevans for forståelsen af patofysiologiske mekanismer og behandling ved allergiske sygdomme, men er af videre interesse, idet analoge processer er væsentlige for normalfunktion af en række celletyper og for patologiske reaktioner ved inflammation og malignitet. Undersøgelserne har specielt fokuseret på calciums og protein kinase C's rolle i stimulations-respons koblingen (N. Grosman).

2.2. Mekanismerne for de cellulære effekter af en række teststoffer, som er kendt for at påvirke forskellige calcium-regulerede signalsystemer, er ikke fuldt afklaret. Afledt af ovennævnte studier undersøges et udvalg af sådanne stoffers indvirkning på aktiviteten af calcium-ATPasen i cellemembraner fra rotteleukocyter og -hjerne (N. Grosman, S. Edelfors).

2.3. Mikroorganismer og deres produkter mistænkes for at spille en vigtig rolle for udløsning og forværring af astma og andre luftvejslidelser. Vore undersøgelser tyder på, at dette skyldes deres evne til at inducere mediatorfrigørelse, eller forstærke en svag mediatorfrigørelse. Undersøgelserne forventes at kaste nyt lys over infektionsbetingede og arbejdsudløste lidelser både med hensyn til ny cellebiologisk viden, patogene mekanismer, nye behandlingsmuligheder og sporing af skadelige stoffer i arbejdsmiljøet. Vi har fundet, at bakterier og forskellige bakterieprodukter (LPS, peptidoglykan) frigør histamin. Der er 3 forskellige mekanismer: En allergisk (IgE-medieret) og to ikke-allergiske. En undersøgelse af deres betydning ved indeklimasye og i svinestalde og vandskadede bygninger med svampeproblemer er nu i gang. Projektet satser desuden på en dyberegående undersøgelse af de ikke-allergiske mekanismer. En anden vigtig virkning er, at bakterieprodukter ligesom virus og mikrosvampe kan forstærke histaminfrigørelsen. Dette skyldes muligvis karbohydrater, som indgår i bakterie- og svampesporevæggen, i LPS samt i influenza A virus. Her er glucan, galactan og poly-N-acetylglucosamin af særlig interesse. Potenseringen ophæves af forskellige monosaccharider (galactose, N-acetylglucosamin m.m.). Foruden undersøgelse af mediatorfrigørelse fra basofile leukocyter, vil også lungemastceller og epitheliale celler opnået ved bronkoalveolær lavage blive under-

søgt. Patienter med astma, kronisk bronkitis, indeklima-syge, samt normale individer inkluderes. Da mikroorganismer stimulerer celler til frigørelse af cytokiner, vil cytokinernes evne til mediatorfrigørelse og potensering ligeledes blive undersøgt. Undersøgelser af adhesionsmolekyler, essentielle for den allergisk-inflammatoriske proces, ønskes også medinddraget (S. Norn, O. Larsen; i samarbejde med P. Stahl Skov, Referencelaboratoriet, H. Permin, F. Gyntelberg og H. Meyer, Rigshospitalet, S. Gravesen, ALK, T. Sigsgård, Arbejdsmedicinsk Institut, Århus, P. Clementsen, Gentofte Hospital, C.H. Mordhorst, Statens Serum Institut).

3. Kardiovaskulær og renal farmakologi

3.1. Diuretikas farmakodynamik

Projektets formål er at belyse diuretikas tubulære og hæmodynamiske virkninger, herunder især kompensatoriske modregulationsmekanismer udløst af diuretikabehandling. Som forsøgsmodel anvendes ubedøvede rotter med permanente katetre. I en længerevarende forsøgsrække har vi undersøgt de renale kompensationer ved kronisk behandling med loop-diuretika og tiazider, samt mekanismerne for diuretika synergisme. Vi har endvidere, ved hjælp af nye teknikker, undersøgt mekanismerne bag tiaziddiuretikas antidiuretiske effekt ved diabetes insipidus (S. Christensen, J.S. Petersen, T.E.N. Jonassen).

3.2. Lithiumclearance som markør for proksimal Na-reabsorption

Under normale fysiologiske forhold reabsorberes lithium parallelt med NaCl og vand i nyrenes proksimale tubuli, men kun i ringe udstrækning længere distalt i nefronet. Li-ionens renale clearance kan derfor benyttes som kvantitativt mål for udstrømningen af tubulusvæske fra de proksimale tubuli og – i forbindelse med GFR bestemmelse – til beregning af proksimal og distal Na-reabsorption. Projektet har til formål at afprøve hypotesen om Li-ionens selektive proksimale reabsorption og at vurdere under hvilke forhold hypotesen ikke er holdbar. Det har således vist sig, at Li reabsorberes i nefronets distale afsnit ved elektrolytmangeltilstande (Na og K). Med henblik på at måle Li koncentrationer i enkelte tubulusceller er der indledt et samarbejde med Per Kristianson, Lunds Universitet (S. Christensen i samarbejde med K. Thomsen, Psykiatrisk Hospital, Århus).

3.3. Patofysiologiske mekanismer ved kronisk nyreinsufficiens

Lithiumbehandling medfører hos nyfødte rotter interstitiel nefropati ledsaget af hypertension og

kronisk nyresvigt. Modellen karakteriseres bl.a. ved glomerulære forandringer, idet nogle glomeruli hypertrofierer, medens andre, tilsyneladende atubulære glomeruli, atrofierer. Modellen danner basis for fortsatte morfologiske studier over patogenesen for kronisk nyreinsufficiens (S. Christensen i samarbejde med Niels Marcussen, Århus Kommunehospital).

3.4. Patofysiologiske mekanismer bag udviklingen af natriumretention ved eksperimentel levercirrhose

Patogenesen bag udviklingen af Na retention ved levercirrhose er stadig uafklaret. Vi har gennem de sidste par år studeret nyrefunktionen hos rotter med levercirrhose karakteriseret ved at have Na retention uden ascites eller ødemer. I denne model har vi påvist øget Na reabsorption og hypertrofi af det tykke ascenderende ben af Henle's slyng (TAL) samt øget expression af den furosemid-følsomme Na-K-2Cl cotransporter i samme nefronsegment. Vi har endvidere undersøgt betydningen af vasopressin, aldosteron, angiotensin-II og renal sympatisk nerveaktivitet for disse adaptive forandringer i TAL. Derudover har vi studeret den vasopressin-medierede vandreabsorption hos levercirrhotiske rotter. Resultaterne viser, at levercirrhotiske rotter har nedsat expression af aquaporin-2, og at denne nedregulering er associeret til et nedsat diuretisk respons på selektiv vasopressin receptor type-2 blokade. Aktuelt studeres aldosterons og vasopressins rolle for expressionen og den subcellulære lokalisering af en række renale vand- og Na-transportører ved kompenseret levercirrhose. Endvidere undersøges virkningen af kronisk behandling med somatostatin analogen octreotid på de renale forandringer ved kompenseret levercirrose (T.E.N. Jonassen, A.M. Sørensen, J.S. Petersen & S. Christensen, i samarbejde med N. Marcussen og A. Flyvbjerg, Århus Kommunehospital, S. Nielsen, Århus Universitet og M.A. Knepper, NIH, Bethesda, USA).

3.5. Patofysiologiske mekanismer bag udviklingen af hyponatriæmi og ødemer ved kronisk hjerteinsufficiens

Patogenesen bag udviklingen af hyponatriæmi og ødemer ved svær inkompenaseret hjerteinsufficiens er stadig uafklaret. I en model på inkompenaseret hjerteinsufficiens hos rotter har vi påvist øget expression og ændret targeting af den vasopressin-regulerede vandkanal aquaporin-2, tydende på at øget vasopressin-medieret vandreabsorption er medvirkende til udviklingen af hyponatriæmi og ødemer ved inkompenaseret hjerteinsufficiens. Vi vil idet kommende år gennemføre en række undersøgelser af funktionelle og morfologiske foran-

dringer i nefronet hos rotter med inkompen­seret hjerteinsufficiens med særlig vægt på betydningen af angiotensin-II, aldosteron og vasopressin (T.E.N. Jonassen, S. Christensen og J.S. Petersen, i samarbejde med N. Marcussen, Århus Kommune­hospital, S. Nielsen, Århus Universitet, og M.A. Knepper, NIH, Bethesda, USA).

3.6. *Antihypertensiv effekt af det perorale anti­diabetikum metformin*

Vi har vist, at metformin har en akut blodtryks­­sænkende virkning i spontant hypertensive rotter som medieres af et fald i den perifere sympatiku­stonus. Vi har foreløbigt identificeret to virknings­mekanismer: En centralnervøs virkningsmekanisme som udløses ved lave doser, og en perifer gang­lionblokerende virkning som ses ved høje doser. Aktuelt følges disse iagttagelser op med under­­søgelser af blodtryks- og adfærdsvirkninger af kronisk intracerebroventrikulær infusion af metfor­min samt mikroinjektionsforsøg, hvor metfor­min's angrebspunkt i hjernen forsøges identifice­ret (J.S. Petersen, D. Andersen, K. Haugan & S. Christensen, i samarbejde med G.F. DiBona, Uni­versity of Iowa, K. Varner, Wen Liu og D. Kapusta, University of Louisiana, New Orleans og M. Muntzel, City University of New York, USA).

3.7. *Aquaporin2 (AQP2) og distal vandre­absorption*

Inden for de sidste få år er det lykkedes at identi­ficere og kvantitere de vasopressin-følsomme vand­kanaler (AQP2) i samlerørene. I et tværfagligt samarbejde søger vi at belyse regulation og intra­cellulær distribution af AQP2 i nyrerne ved for­skellige farmakologiske og patologiske tilstande (lithium, diuretika, hjerteinsufficiens, levercirrose m.fl.) (S. Christensen, J.S. Petersen & T.E.N. Jo­nassen i samarbejde med S. Nielsen, Århus Uni­versitet).

4. *Neuropsykofarmakologi*

4.1. *Kvantitativ autoradiografi*

Den metodologiske udvikling af kvantitativ autora­diografi af receptorer er fortsat med henblik på at gøre analysen så nøjagtig som muligt. Kortlæg­ning af en række serotoninreceptorer i rottehjer­ne har fundet sted, og ved hjælp af en ny meget specifik 5HT-2a ligand er det blevet vist, at be­handling med "lykkepiller" (citalopram og fluoxe­tin) medfører ændringer i antallet af 5HT-2a re­ceptorer i bestemte områder af rottehjerne. Også nikotin-receptorer er blevet kortlagt ved hjælp af epibatidin, og i den forbindelse blev der fundet en ikke tidligere beskrevet epibatidinreceptor lokali-

seret til medial habenula, interpeduncular nucle­us og corpus pineale. Der er gjort forsøg på at fin­de den endogene ligand til denne ikke-nikotin­følsomme receptor, men foreløbig uden held (P. Plenge, E.T. Mellerup).

4.2. *Serotonin transporter og serotonin trans­porter-genet ved depression*

Hovedparten af antidepressive lægemidler virker ved at hæmme serotonin transporter, hvilket er baggrunden for et stort antal undersøgelser af dette funktionelle protein hos depressive patienter. Senest er det vist at serotonin transporter­genet indeholder to polymorfier i ikke-kodende re­gioner (i opstrømsflankeregionen og intron nr. 2). I en undersøgelse af 100 depressive patienter og 100 kontrolpersoner har vi vist, at antallet af serotonin transportere i trombocytter dels afhæn­ger af om man er patient eller kontrolperson, dels af hvilken genotype man er med hensyn til poly­morfien i intron 2 (E.T. Mellerup, P. Plenge, H. Dam, T. Bolwig, M. Balslev Jørgensen i samarbejde med S.A. Sørensen og L. Hasholt, Institut for Me­dicinsk Biokemi og Genetik).

4.3. *Serotonin og iskæmisk hjerneskade*

Der eksisterer endnu ingen behandling, som kan reducere cerebrale skader ved apopleksi. En ræk­ke nyere undersøgelser har vist involvering af flere receptorsystemer, enten i mekanismen ved neu­rondød eller som led i en postiskæmisk plasticitet. Dette projekt omhandler således serotonin­systemets rolle for udvikling af iskæmisk hjerneskade. Ved global iskæmi forekommer der med en vis for­sinkelse tab af neuroner i særligt følsomme områ­der af hjernen. Man har forsøgt at reducere den sekundære skade f.eks. ved hjælp af glutamatanta­gonister eller calciumantagonister. En anden mul­ighed er, at man ved at påvirke serotonin­systemet vil kunne modvirke den eksitotoksiske påvirkning. Ved hjælp af kvantitativ autoradiografi, under­­søges serotonerge receptorer i rottehjerne efter induktion af global iskæmi. Endvidere undersøges eventuelle neuroprotektive effekter af forskellige serotoninligander på rotter efter global cerebral iskæmi. Den neuroprotektive effekt undersøges med stereologisk celledtælling og funktionelle tests (L. Torup, E.T. Mellerup, i samarbejde med N.H. Diemer, Institut for Molekylær Patologi).

4.4. *Serotoninreceptorer, OCD og seksual­funktion*

OCD (obsessive compulsive disorder)-symptomer kan dæmpes med såvel SSRI (selektive serotonin reuptake inhibitorer) som antiandrogener. Begge disse farmaka medfører endvidere en række sek­su­elle bivirkninger. SSRI fremkalder via øget syn-

aptisk serotoninkoncentration ændring i antallet af post- og præsynaptiske serotoninreceptorer, mens antiandrogener via transkriptionsinducerende steroidreceptorer ændrer dannelsen af forskellige funktionelle proteiner. I et forsøg på at identificere serotoninreceptorer, der kunne være involveret i OCD, undersøges ved hjælp af kvantitativ autoradiografi hjerner fra rotter, der er behandlet med SSRI eller antiandrogener. For at verificere virkningen af SSRI og antiandrogener vurderes forsøgsdyrenes seksualadfærd både kvantitativt og kvalitativt (P. Nedergaard, E.T. Møllerup, P. Plenge).

4.5. Undersøgelse af apolipoprotein E isotypens betydning for synaptisk remodellering efter hjerneskade og Alzheimers sygdom

Apolipoprotein E har tre almindeligt forekommende alleler hos mennesket og allelen APOE-E4 (tilstede hos én ud af seks) er koblet til øget risiko for Alzheimers sygdom. Med restriktionsenzym analyse af PCR forstærket vævs materiale har vi undersøgt sammenhængen mellem APOE-E4 allel hyppigheden og bedring efter hjernesygdom. Vi har på et dansk materiale fra H:S Neurocenterets Demensklínik genfundet den øgede hyppighed af APOE-E4 ved Alzheimers sygdom og undersøger nu eventuelle sammenhænge med hjernens blodgennemstrømning ved sygdommen. Vi har også påvist, at patienter genoptrænet efter traumatisk og iskæmisk beskadigelse af hjernen bedres mindre, hvis de bærer APOE-E4 allelen. Vi fandt derimod ingen sammenhænge mellem kognitiv svækkelse ved affektive sygdomme og APOE-E4. For at muliggøre eksperimentelle undersøgelser af APOE's rolle ved hjerneskade og for undersøgelse af mulige farmakologiske behandlinger har vi etableret avl af APOE-knockout mus. Disse vil vi teste ved indlæringsforsøg i vandlabyrinth efter hjernebeskadigelse, ved kvantitative målinger af transkriptionsfaktorer og deres mRNA, og ved dyrkning af hjerne celler i primære kulturer (O.S. Jørgensen, T. Laksafoss og A.S. Nielsen i samarbejde med A.-L. Christensen, G. Christoffersen, P. Høegh, L. Kessing, T.W. Teasdale, G. Waldemar).

4.6. Neuropeptid Y (NPY) og epilepsimodeller

Intracerebroventrikulær NPY injektion er vist at have antiepileptisk effekt ved kainyre- eller pentylenetetrazol-kramper. Kainyrekræmper er en model for komplekse partielle anfald, mens antiepileptisk aktivitet mod pentylenetetrazol peger på virkning mod myoklone generaliserede anfald. Dette taler for et muligt antiepileptisk terapeutisk potentiale af fremtidigt udviklede NPY-agonister.

Den antiepileptiske effekt synes at medieres via Y5 receptorer. Fordi disse overvejende er til stede centralt, vil specifikke Y5-agonister muligvis kun have få perifere bivirkninger (D.P.D. Woldbye).

4.7. NPY og morfinafhængighed

NPY hæmmer såkaldte "wet dog shakes" (WDS), der ledsager epileptisk aktivitet. Fordi WDS også optræder som tegn på morfinafhængighed, blev det undersøgt, om NPY kunne hæmme morfinabstinenser. En markant antiabstinens effekt blev påvist af NPY, der medieres via Y5-lignende receptorer (T.R. Sørensen & D.P.D. Woldbye).

5. Organiske opløsningsmidlers toksiske effekter

Målet med projekterne er at finde biokemiske og morfologiske ændringer i CNS, der forklarer de symptomer, der ses efter eksposition med organiske opløsningsmidler i erhvervsammenhæng og ved snifning, samt at undersøge om eksposition under graviditet med organiske opløsningsmidler påvirker fostret varigt. Pga. deres lipofile egenskaber optages opløsningsmidler let i nervesystemet. Da en lang række undersøgelser indikerer, at specielt nervecellemembranens funktion ændres, måles membran-ATPase aktiviteten, "membranfluidity" samt nervecellens intracellulære Ca^{2+} koncentration målt med FURA2-teknik. Sidstnævnte metode har afsløret, at visse opløsningsmidler fremkalder lækager i nervecellen. Det undersøges derfor, om der er sammenhæng mellem lækagen og erkendt neurotoksisk effekt. Opløsningsmidler anvendes i stigende grad som rusmidler (snifning). De anvendte høje doser medfører let iltmangel med dannelse af iltradikaler, der beskadiger cellemembranen. Derfor bestemmes hyppigt anvendte opløsningsmidlers effekt på radikaldannelsen. I samarbejde med U. Hass og S. Lund, Arbejdsmiljøinstituttet, undersøges udvalgte opløsningsmidlers effekt på hjernen efter eksposition i fosterperioden. En mulig effekt søges klarlagt med samme parametre som ovenfor (S. Edelfors, A. Ravn-Jensen).

6. Lægemiddelbivirkninger

Et samarbejdsprojekt, støttet af bevilling fra EU's Biomedicinske forskningsprogram: "Adverse Drug Reactions (ADR) signal analysis project", gennemføres i samarbejde med R. Edwards, WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring, Uppsala, IMS International Drug Monitoring, Uppsala og medarbejdere fra IMS International, London. Formålet er at udvikle proceduremæssige og statistiske metoder til vurdering ADR signaler fra WHO databaser i Uppsala i relation til demografiske data, bl.a. fra IMS databasen. Projektet forventes at resultere i et system til vurde-

ring af ADR signaler i EU og andre regioner, som sikrer at højrisiko situationer for nye lægemidler identificeres tilstrækkelig tidligt til at lægemiddelkatastrofer kan forebygges (J. Schou).

7. Anæstesiologiske undersøgelser

7.1. Trachealkatetre

Der er udviklet et system til korrektion og overvågning af tryk i trachealkatetres cuff. Systemet består af en ventil monteret på trachealkatetrets spids og et luftreservoir som kan kompensere for trykændringer i cuffen, hvilket bl.a. kan skyldes ændringer i tracheas tonus og dermed diameter. Luftreservoiret har en indikator der viser ekvibreringstryk. Med en hurtig regulation af cufftrykket, som ovenfor omtalt, forventes det at den hyppige frekvens af aspiration forbi cuffen til lungerne kan reduceres og at trykskader på tracheal-slimhinden kan undgås. Ventilsystemet og luftreservoiret er patenteret i Danmark, USA og Europa. Systemet er videreudviklet med henblik på at opretholde normal sekrettransport i trachea under intubation med trachealtube med cuff.

Siden 1974 har man vidst at N₂O under anæstesi kan diffundere ind i trachealkatetres cuff og øge tryk og volumen. Dette modvirkes i praksis ved forskellige metoder til trykafledning. Det har ikke tidligere været vist at oxygen på samme måde kan øge tryk og volumen, omend i mindre udtalt grad. Laboratorieforsøg har vist at tryk i højvolumencuffs i løbet af 12 timer kan øges 300-400% med 100% oxygen og 20-80% med 50% oxygen (N. Lomholt).

7.2. Nye projekter

Der er udviklet en metode til fremstilling af forsænkede huller på trachealsugekatetre for at reducere træk i slimhinden og reducere skadevirkningen samt øge effektiviteten. Endvidere vanddampfugter, som på grund af høj vandtemperatur forebygges vækst af bakterier i fugtervandet, og metode til pharyngeal administration af væske og ernæring til patienter (N. Lomholt).

8. Toksikologi, miljømedicin og klinisk farmakologi

Den overordnede målsætning er at forske i metaboliske processers betydning for fremmedstoffers effekter i mennesket. Der fokuseres på dannelse og effekter af reaktive oxygenforbindelser og på enzymatisk omsætning af fremmedstoffer. Den overordnede strategi er en kobling mellem in vitro metoder, dyreforsøg og epidemiologiske/mechanistiske studier med anvendelse af biomarkører hos mennesker.

8.1. Reaktive oxygen forbindelser (ROS) som skademekanisme: Muligheder for farmakologisk intervention

8.1.1. Oksidativ DNA-skade

Oksidativ DNA-skade, dens rolle som kræftudløsende og fertilitetsbegrænsende årsag og determinerende faktorer undersøges hos mennesker og i dyremodeller.

Hos mennesker måles den oksidative DNA skadehastighed ved udskillelse af reparationsproduktet 8-oxodeoxyguanosin i urinen. Her undersøges effekten af rygning og ophør hermed (S. Loft, H.E. Poulsen, A.J. Larsen, i samarbejde med P. Tønnesen, KAS Gentofte) samt en række erhvervsmæssige eksponering for luftforurening, først og fremmest dieseldusttødnings. Intervention med forskellige antioksidanter undersøges hos store rygerpopulationer (S. Loft, H.E. Poulsen, H. Prieme, samarbejde med J. Salonen, Kuopio). I en igangværende undersøgelse med 5-20 år gamle urinprøver fra 3 europæiske biobanker bliver det muligt at vise om den oksidative DNA-skadehastighed kan forudsige risikoen for senere at få kræft (samarbejde med Kuopio, Utrecht og Glostrupundersøgelserne).

I en rottemodel reproduceres og udbygges tidligere iagttagelser hos mennesker af en beskyttende effekt af rosenkål i store mængder på DNA skaden. Foreløbigt kan kogte rosenkål og et ekstrakt nedsætte både spontant og ekstrairinduceret skadehastighed og vævsniveauer af DNA-skade. Arbejdet fortsætter med identifikation af de aktive komponenter og undersøgelser af de involverede mekanismer, især omkring induktion af antioksidative enzymer og DNA reparation (S. Loft, H.E. Poulsen, X. Deng, C. Zhu og M. Sørensen).

Mekanismen for DNA-beskadigelse fra benzen, som er en leukæmiinducerende luftforureningskomponent fra biludstødning, undersøges i relation til peroxynitrit, der især dannes af nitrogenoksid og superoksid ved inflammation. Benzen kan især sammen med peroxynitrit inducere oksidativ DNA skade, som måles ved 8-oxodeoxyguanosin i DNA og enkeltcellegelelektroforese af knoglemarvsceller. I overensstemmelse med hypotesen om at inflammation spiller en væsentlig rolle, er det vist, at den benzeninducerede skade potentielt af inflammation induceret med forbolmyristat og lipopolysakkarid og begrænses af dexametason (S. Loft, H.E. Poulsen, T. Jingsheng).

Nitrater frigiver nitrogenoksid og inducerer superoksid dannelse, som kan føre til peroxynitrit dannelse. I rotter undersøges om nitroglycerin sammen med N-acetylcystein medfører 8-deoxyguanosindannelse i DNA (S. Loft, H.E. Poulsen, B.M. Borgbjerg, samarbejde med J. Aldershvile, RH).

I sæd-DNA fra mennesker er der betydelig oxidativ skade målt ved 8-oxodeoxyguanosin (S. Loft, H.E. Poulsen, i samarbejde med bl.a. N.-E. Skakkebæk og J.P. Bonde, Rigshospitalet). I en populationsundersøgelse med gentagen sædprøvetagning er der undersøgt determinerende faktorer, hvor tobaksrygning ikke synes at have betydning, mens svejsning muligvis har det. Denne hypotese undersøges i en fornyet populationsundersøgelse af metalarbejdere og kontorpersonale (S. Loft, A. Wellejus, i samarbejde med J.P. Bonde). I en rottemodel undersøges tillige om miljøfaktorer, især østrogene stoffer, kan inducere sådan skade (S. Loft, H.E. Poulsen, A. Wellejus).

8.1.2. Regulation af plasma-antioksidanter, specielt C-vitamin

C-vitamin er den vigtigste nutritionelle vandopløselige antioksidant, mens E-vitamin og carotenoider udgør de vigtigste fedtopløselige antioksidanter. Forholdet mellem oksideret og reduceret C-vitamin, som måles i plasma med en nyudviklet HPLC-metode, synes at være et mål for oxidativ stress. I rygeophørsstudier og befolkningsundersøgelser belyses tidsforløbet af ændringer i antioksidanter og relationer til ovennævnte markører for oxidativ DNA skade (S. Loft, H.E. Poulsen, H. Priemé og A.-J. Larsen).

8.1.3. Atherosclerose

Oksidation af lipoproteiner formodes at være væsentlige ved udvikling af atherosclerose. Effekten af intervention med rygeophør og forskellige antioksidanter på lipoproteiner og deres oksiderbarhed er undersøgt hos store rygerpopulationer (S. Loft, H.E. Poulsen, H. Priemé, samarbejde med J. Salonen, Kuopio, og P. Tønnesen, KAS Gentofte).

8.1.4. Pankreatitis

ROS rolle ved pankreatitis acuta belyses i rottemodeller med henblik på mulig intervention med antioksidanter. Forsøg med to forskellige modeller, injektion af galdesalt i pankreasgangen og overstimulation af pankreas med hormon, tyder på at oxidative skader ikke er væsentlige ved pankreatitis (S. Loft, H.E. Poulsen, P. Kruse).

8.2. Nitrogenoxid og nitratolerance: Mekanismer belyst i rottemodeller

Nitrogenoxid er et radikal i familie med reaktive oxygenforbindelser. NO er en væsentlig regulator kardonus, indgår i inflammatoriske cellers cytotoxiner og er neuromediator. Nitrat virker kardilaterende ved frigørelse af NO, men tolerance ved den terapeutiske anvendelse er et stort klinisk problem. Gennem rottemodeller i form af hæmodynamik i kateteriserede dyr in vivo, endo-

teldenuderet aorta og karstrips søges mekanismer belyst med hensyn til thiolers rolle, øget endothelial dannelse af superoxid og skæbnen af NO dannet fra nitrater og i endotelet. Inflammation frisætter NO, og det skal undersøges om dette interfererer med den farmakologiske anvendelse af nitrater (S. Loft, H.E. Poulsen, B.M. Borgbjerg, samarbejde med J. Aldershvile og S. Boesgaard, RH).

8.3. Metabolisme af lægemidler og andre fremmedstoffer: Relation til ønskede og uønskede effekter

8.3.1. Testikelcancer, fertilitet og metaboliske risikofaktorer

Den stigende forekomst og geografiske variation af testikelkræft tyder på at miljøfaktorer er væsentlige, men de har endnu ikke kunnet identificeres. De fleste kræftfremkaldende miljøfaktorer elimineres eller aktiveres ved metaboliske processer, som kan variere individuelt. I et case-referent design med ca. 500 deltagere undersøges, om en række aktiviteter af fremmedstofomsættende enzymer, målt direkte ved substratomsætning eller ved genotypning, er risikofaktorer for testikelkræft (S. Loft, H.E. Poulsen, K. Vistisen, i samarbejde med J.H. Olsen, Kancerregisteret og Det strategiske Miljøforskningsprogram). Den vigtigste risikofaktor synes at være aktiviteten af cytochrom P450 (CYP1A2) bestemt ved metabolitter af koffein i urinen. I en planlagt populationsundersøgelse belyses evt. sammenhæng mellem CYP1A2 aktivitet og sæd kvalitet ligesom sammenhæng mellem koffein omsætning og kvindelig fekunditet, som synes at være påvirkelig af kaffeforbrug.

8.3.2. Nikotins metabolisme: Effekter og interaktioner

Nikotins metabolisme er kompliceret og der er flere mulige aktive metabolitter. I en rottemodel undersøges leverens rolle ved autoinduktion af nikotinmetabolismen. Ved hjælp af mikrodialyse i hjernen planlægges undersøgt metaboliske interaktioner og konsekvenser for moderstof og metabolitniveauer i målorganet. Ved hjælp af humane og rotte levermikrosomer og bioteknologisk fremstillede rene cytochrom P450 enzymer planlægges undersøgt nikotinmetabolisme og potentielle interaktioner. Humanrelevante potentielle interaktioner planlægges undersøgt i frivillige raske forsøgspersoner (S. Loft, H.E. Poulsen, S. Jørgensen).

8.3.3. Disulfiram: Effekt og bivirkninger relateret til metabolisme

Efficacy og bivirkninger af disulfiram undersøges i

relation til dosis og metabolisering bedømt ved måling af de aktive metabolitter i plasma i et kinetikstudie og i en kontrolleret klinisk undersøgelse med 400 alkoholmisbrugere i disulfiram eller placebobehandling (S. Loft, H.E. Poulsen, B. Ørkild, i samarbejde med H:S alkoholafdelinger ved F. Hardt og U. Becker).

Øvrige aktiviteter:

Sten Christensen. Institutleder. Bestyrelsesmedlem Dansk Selskab for Farmakologi og Toksikologi. Formand for bestyrelsen for Eva og Robert Voss Hansens Fond.

Sven Edelfors. Formand for Kemikalie Brugsanvisnings Sekretariatet. Medlem af Dansk Standards udvalg vedrørende leverandørbrugsanvisninger. Medlem af Styringsgruppen for læreanstaltens Fælles Miljøkursus. Medlem af Hovedsikkerhedsudvalget. Medlem af studieplansrevisionsudvalget for 1.-2. og 4.-6. semester samt medlem af koordinationsudvalget. Kursusleder på "Postgraduat kursus i Toksikologi".

Nina Grosman. Konsulent for fakultetets Evalueringsudvalg. Medlem af studienævn for medicin.

Steffen Loft. Bestyrelsesmedlem i Clinical Pharmacology Network Copenhagen. Følgegruppemedlem i Clinical Pharmacology Network Copenhagen. Medorganisator af Free Radical Research Conference i København maj 1998. Medorganisator af European Workshop on Drug Metabolism i København juni 1998. Medorganisator af European Environmental Mutagen Society Congress i København juli 1998.

Formand for Rektors udvalg for ADB-teknik. Næstformand i Dansk Selskab for Arbejds- og miljømedicin. Sekretær for Sundhedsstyrelsens Registreringsnævn. Medlem af WHO's arbejdsgruppe for miljøvurdering af lægemidler. Medlem af Arbejdsgruppen for arbejds- og miljømedicin. Medlem af Biblioteksudvalget. Medlem af Informationssteknologiudvalget. Medlem af Lægeforeningens Lægemedeludvalg.

Niels Lomholt. Formand for Dansk Standards Standardiseringsudvalg for anæstesiapparat.

Henrik E. Poulsen. Netværksleder af Clinical Pharmacology Network Copenhagen. Formand for Dansk Selskab for Klinisk Farmakologi. Følgegruppemedlem Center for Drug Design and Transport. Medlem af Forskningsudvalget, SVF. Medlem af forretningsudvalget, Pharmacology and Toxicology. Formand for Rigshospitalets lægemiddelkomité. Rigshospitalets repræsentant i H:S's Lægemedelkomité. Editorial Board, Pharmacogenetics. Medlem af Det Rådgivende Koordinationsudvalg for Sundhedsministeriets miljømedicinske forskningscenter. Ekspert for Retslægerådet. Følgegruppemedlem, Center for Integreret

Miljø og Toksikologi (CETOX). Organisator of Copenhagen Free Radica Meeting 1998.

Jens S. Schou. Formand for Sundhedsstyrelsens Bivirkningsnævn. Formand for Bekæmpelsesmiddelrådet under Miljøstyrelsen. Bestyrelsesformand for P. Carl Petersens Fond. Medlem af arbejdsgruppen vedrørende Pharmacovigilance under EU's udvalg for farmaceutiske specialiteter. Medlem af Lægemedelstyrelsens Registreringsnævn. Medlem af EU's udvalg vedr. lægemiddelsikkerhed. Bestyrelsesmedlem for P. Carl Petersens Kollegium. Medlem af European Science Foundation, Toxicology Steering Committee. Redaktør af Pharmacology & Toxicology. Formand for bedømmelsesudvalget vedr. professorat i molekylær farmakologi ved SVF, Københavns Universitet. Medlem af bedømmelsesudvalg vedrørende professorat i miljømedicin, Københavns Universitet. Leder af arbejdsgruppe under International Conferences for the Harmonisation of Technical Requirements for Registration of Pharmaceuticals for Human Use.

Thue W. Schwartz. Kursusleder og medlem af studienævn for humanbiologi. Medlem af Editorial Board for Journal of Medicinal Chemistry, Molecular Pharmacology, Genes and Function samt Regulatory Peptides. Medlem af the International Union of Pharmacology (IUPHAR)'s receptor nomenklatur komité. Medlem af bestyrelsen for NeuroSearch A/S. Medlem af Scientific advisory board for BankInvest bioteknologi investeringsfond. Organisator og vice-chairman for den første Gordon Conference om Ligand Recognition and Gating in Membrane Proteins, 1997.

Sten Christensen

Stab

VIP: 19,2 årsværk.

TAP: 23,5 årsværk.

VIP:

Boesen, Thomas Peter; stud.scient.

Borgbjerg, Birgitte Molke; adjunkt.

Christensen, Sten; lektor.

Edelfors, Sven; lektor.

Elling, Christian; ph.d.-studerende.

Gerlach, Lars-Ole; stud.scint.

Grosman, Nina; lektor.

Hansen, Birgitte Holst; stud.med.

Hastrup-Nielsen, Hanne; stud.scient.

Hjorth, Siv A; lektor.

Jingsheng, Tuo; stipendiat.

Jonassen, Thomas; forskningsass.

Jørgensen, Ole Steen; lektor.

Jørgensen, Stig; forskningsass.

Kledal, Thomas; ph.d.-studerende.

Klomp, Kristian; studerende.

Laksafoss, Torunn; stud.scient.
 Larsen, Ann-Jeanette; reservelæge.
 Larsen, Finn Ole; kand. stip.
 Loft, Steffen Huitfeldt; lektor.
 Lomholt, Vagn Niels Finsen; lektor.
 Lüttichau, Hans Rudolf; ph.d.-studerende.
 Møllerup, Erling Thyge; docent.
 Mogensen, Helle Schmidt; ph.d.-studerende.
 Mogensen, Jesper; senior forsker.
 Nedergaard, Per; stud.scient.
 Nielsen, Annette Skræp; stud.med.
 Norn, Svend; docent.
 Petersen, Jørgen Søberg; lektor.
 Plenge, Per Krener; lektor.
 Poulsen, Henrik Enghusen; professor.
 Prieme, Helene; ph.d. studerende.
 Rosenkilde, Mette Marie; ph.d.-studerende.
 Schou, Jens Sølvér; professor.
 Schwartz, Thue W.; professor.
 Staahltoft, Dennis; scholarstipendiat.
 Sørensen, Mette; studerende.
 Sørensen, Trine Ryberg; studerende.
 Torup, Lars; ph.d.-studerende.
 Vistisen, Kirsten Kjeldgaard; forskningsstip.
 Wellejus, Anja; forskningsass.
 Woldbye, David Poul; adjunkt.
 Worck, René; ph.d.-studerende.
 Wörtwein, Gitta; ph.d.-studerende.
 Zhu, Chumying; studerende.

TAP:
 Arevad, Else Marie; korrespondent.
 Bennike, Bente Gulddammer; hospitalslaborant.
 Broberg, Anne-Mette; korrespondent.
 Centervall, Gyda; hospitalslaborant.
 Duncan, Iben; laboratorietekniker.
 Elbak, Lisbet; hospitalslaborant.
 Elsmann, Pia; laborant.
 Fenger-Eriksen, Hanne; hospitalslaborant.
 Francker, Annette; overassistent.
 Glendrup, Dorrit; laboratorietekniker.
 Hansen, Anna; miljøtekniker.
 Haumann, Anette Friis; laborant.
 Hummelgaard, Susanne; hospitalslaborant.
 Iversen, Helle; hospitalslaborant.
 Jensen, Annie; laborant.
 Knøth-Nielsen, Lisette Veile; laboratorietekniker.
 Knudtzen, Charlotte; glasvasker.
 Kolster, Lise; laborant.
 Madsen, Ole Steen Lindgaard; ingeniørassistent.
 Mouret, Grete Hoppe; korrespondent.
 Mulvad, Tina; praktikant.
 Munch, Dennis A.; mekaniker.
 Månsson, Allan; betjent.
 Nielsen, Annette; laborant.
 Nielsen, Iben; dyreassistent.
 Nielsen, Merete Engell; laborant.

Olsen, Tine; overassistent.
 Pedersen, Steen; ingeniørassistent.
 Petersen, Lene Juel; korrespondent.
 Reiff, Lise; laborant.
 Selmanovska, Fatime; rengøringsassistent.
 Skov, Jess; finmekaniker.
 Strange, Mia; assistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Kruse, Peter: Experimental acute pancreatitis – models for testing a free radical mechanism....
 Laursen, Jørn Bech: Nitric Oxide Mediated Vasodilation. Interactions between Nitric Oxide and Thiols.

Specialer:

Toldbod, Helle Erbs: Immunomodulatory Gene Therapy. In Assays of Immunological Response to Gene Transfer.
 Wellejus, Anja: A rat model for study of oxidative DNA damage in sperm: Østrogenlignende stoffer i miljøet: Udvikling af in vivo screeningsmetode på den planktoniske copepod Acortia tonsa.

Fondsstøtte:

Beckett Fonden:
 – NPY-receptorer (David Woldbye) kr. 60.000.

Clinical Pharmacological Network: Copenhagen:
 – Aktiviteter på farmakologisk inst (Steffen Loft) kr. 1.200.000.

Dansk Epilepsiforskning:
 – Neuropeptid y receptorer (David Woldbye) kr. 25.000.

Dansk Epilepsi Selskab:
 – NPY-receptorer (David Woldbye) kr. 25.000.

Den Almindelige Danske Lægeforening:
 – Sympatikolytiske virkninger af metformin (Jørgen Søberg Petersen) kr. 19.000.

Diabetesforeningen:
 – Interactions between angiotensin II and the sympathio adrenal system during insulin-induced hypoglycemiae (Jørgen Søberg Petersen) kr. 200.000.

Eli og Egon Larsens Fond:
 – Receptoranalyse i forbindelse med studier af obsessive kompulsive tilstande (Erling Møllerup) kr. 25.000.

Eva og Robert Voss Hansens Fond:
 – Øget Na-transport i TAHL ved lever cirrhose (Thomas Jonassen) kr. 25.000.

Fonden af 17.12.1981:

- NPY-receptorer (David P.D. Woldbye) kr. 30.000.

Fonden af 1870:

- NPYreceptorer (David P.D. Woldbye) kr. 75.000.

Gangstedfonden:

- NPYreceptorer (David P.D. Woldbye) kr. 25.000.

Helen og Ejnar Bjørnows Fond:

- Øget Na-transport i TALH ved lever cirrhose (Thomas Jonassen) kr. 30.000.

Hjerte Foreningen:

- Mekanismer involveret i udviklingen af ødemer og hyponatriæmi hos rotter med hjerteinsufficiens (Thomas Jonassen) kr. 285.000.

Ivan Nielsens Fond for personer med spec. sindsl.:

- Kvantitativ autoradiografi af receptorer i hjernen (Erling Møllerup) kr. 161.500.

Kong Christian Den Tiendes Fond:

- Sympatikolytiske virkninger af metformin (Jørgen Søberg Petersen) kr. 10.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Mechanisms involved in the development of ødema and hyponatremia in rats with congestive heart failure (Thomas Jonassen) kr. 75.000.
- NaCl retention ved eksp. levercirrhose (Sten Christensen) kr. 100.000.

P. Carl Petersens Fond:

- Sympatikolytiske af metformin (Jørgen Søberg Petersen) kr. 93.000.

P. Carl Petersens Fond:

- Øget Na-transport i TALH ved lever Cirrhose (Thomas Jonassen) kr. 315.752.

P.A. Messerschmidt og Hustrus Fond:

- NPYreceptorer (David Woldbye) kr. 30.000.

Psykiatrisk Forskningsfond:

- Receptor analyse i forbindelse med studier af obsessive, kompulsive tilstande (Erling Møllerup) kr. 24.000.
- Serotonintransportergenet (Erling Møllerup) kr. 50.000.

Ruth König Petersens Fond:

- Øget Na-transport i TALH ved lever cirrhose (Thomas Jonassen) kr. 15.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Alzheimer demens og traumatisk hjerneskade (Ole Steen Jørgensen) kr. 582.000.
- Diuretika farmakodynamik, lithiums tubulære Reabsorptionsmekanismer (Sten Christensen) kr. 180.000.
- Sympatikolytiske virkninger af metformin (Jørgen Søberg Petersen) kr. 240.000.
- Undersøgelse af hormonlignende stoffers effekt på sæd i rotter (Steffen Loft) kr. 1.708.333.
- Undersøgelse af overfølsomheds sygdomme i syge bygninger (Svend Norn) kr. 231.000.

Publikationer:

Andersen D., Haugan K., Sørensen A.-M., Christensen S., Petersen J.S.: Cardiovascular actions of chronic intracerebroventricular administration of metformin in normotensive rats. *Pharmacology & Toxicology* 81, s. 7-12, 1997.

Bjerregaard A., Mogensen H.S., Hack N., Balazs R., Jørgensen O.S.: Weaver mutant mouse cerebellar granule cells respond normally to chronic depolarization. *Int. J. Devl. Neuroscience* Vol. 15, No. 2, s. 155-162, England 1997.

Cadenas S., Barja G., Poulsen H.E., Loft S.: Oxidative DNA damage estimated by oxo8d G in the liver of guineapigs supplemented with graded dietary doses of ascorbic acid and Gamma-tocopherol. *Carcinogenesis* 18 (1), s. 2373-2377, 1997.

Carriere F., Thirtrup K., Hjort S.A., Ferrato F., Nielsen P.F., Withers Martinez, C., Cambillau C., Boel E., Thim L., Verger R.: Pancreatic lipase Structure-function relationships by domain exchange. *Biochemistry* 36, s. 239-248, 1997.

Christensen S., Shalmi M., Hansen A.K., Marcusen N.: Effects of Perindopril and Hydrochlorothiazide on the Long-Term Progression of Lithium-Induced Chronic Renal Failure in Rats. *Pharmacology & Toxicology* 80, s. 132-141, København 1997.

Clemmensen J.O., Ott P., Dalhoff K.P., Astrup L.B., Tage-Jensen U., Poulsen H.E.: Rekommandation for behandling af paracetamolforgiftning. *Ugeskrift for Læger* 158, s. 6892-6895, 1996.

Dalby N.O., Tonder N., Woldbye D.P.D., West M., Finsen B., Bolwig T.G.: No loss of hippocampal hilar somatostatinergic neurons after repeated electroconvulsive shock: a combined stereological and in situ hybridization study. *Biological Psychiatry* 40 (1), s. 54-60, 1996.

Deng X., Jingsheng T., Poulsen H.E., Loft S.: 2-nitropropane-induced DNA damage in rat bone marrow. *Mutation Research* 391, s. 165-169, 1997.

Edelfors S., Hass U., Ravn-Jensen A., Lund S.P.:

- The effect of ageing and in vitro exposure to xylene and KCl on $[Ca^{2+}]_i$ in synaptosomes from rats exposed prenatally to xylene. *Pharmacology & Toxicology* 78, s. 409-412, 1996.
- Elling C., Thirstrup K., Nielsen S.M., Hjort S.A., Schwartz T.: Metal-ion sites as structural and functional probes of helix-helix interactions in 7TM receptors. *Annals. New-York Acad. Sci.* 814, s. 142-151, 1997.
- Elling C., Thirstrup K., Nielsen S.M., Hjort S.A., Schwartz T.W.: Engineering of metal-ion sites as distance constraints in structural and functional analysis of 7TM receptors. *Folding and Design* 2, s. 76-80, U.S.A. 1997.
- Grosman N.: Kursusevaluering ved lægeuddannelsen, Københavns Universitet. i: Kursusevaluering. Konferencerapport, s. Appendiks C: 1-6+ bilag Danmark 1996.
- Haugan K., Petersen J.S., Spannow J., Shalmi M., Christensen S.: Antihypertensive action of non-natriuretic doses of furosemide in Dahl salt-sensitive rats. *Journal of Hypertension* 15 (7), s. 775-782, 1997.
- Haugan K., Shalmi M., Petersen J.S., Marcussen N., Spannow J., Christensen S.: Effects of Renal Papillary-Medullary Lesion on the Antihypertensive Effect of Furosemide and Development of Salt-Sensitive hypertension in Dahl-S Rats. *The Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics* Vol. 280, s. 1415-1422, USA 1997.
- Hjort S.A., Greenwood M., Hukovic N.: Ligand binding pocket of the human somatostatin receptor (hsst5R). Mutational analysis of the extracellular domains. *Mol. Pharm.* 52, s. 807-812, 1997.
- Jensen H.V., Davidsen K., Toftegaard L., Møllerup E.T., Plenge P., Aggernæs H., Bjørnum N.: Double-blind comparison of the side-effect profiles of daily versus alternate-day dosing schedules in lithium maintenance treatment of manic-depressive disorder. *J. Affective Disorders* 36, s. 89-93, 1996.
- Jeppesen U., Gram L.F., Vistisen K., Loft S., Poulsen H.E., Brøsen K. Dose-dependent inhibition of CYP1A2, CYP2C19 and CYP2D6 by citalopram, fluoxetine, fluvoxamine and paroxetine. *Eur.J.Clin. Pharmacol.*, vol. 51, 3. 73-78, 1996.
- Jonassen T.E.N., Marcussen N., Haugan K., Skyum H., Christensen S., Andreasen F., Petersen J.S.: Functional and structural changes in the thick ascending limb of Henle's loop in rats with liver cirrhosis. *Am. J. Physiol.* 273, s. R568-R577, USA 1997.
- Jørgensen O.S.: Synaptic remodeling and free radical formation after brain contusion injury in the rat. *Experimental Neurology* 144, s. 326-338, Academic Press 1997.
- Jørgensen O.S., Mogensen H.S.: Enhanced synaptic remodelling in Alzheimer's disease is not dependent upon the APOE genotype. i: Alzheimer's disease: Biology, Diagnosis and Therapeutics, s. 389-394, 1997.
- Klarlund M., Prième H., Loft S., Poulsen H.E.: Smoking cessation does not change urinary albumin excretion in normal subjects. *Scand J. Clin. Lab. Invest* 57, s. 513-520, 1997.
- Kledal T., Rosenkilde M.M., Coulin F., Simmons G., Johnsen A.H., Alouani S., Power C.A. Lüttichau, H.R., Gerstoft J., Clapham P.R., Clark-Lewis L., Weels T.N.C., Schwartz T.W.: A broad-spectrum chemokine antagonist encoded by Kaposi sarcoma associated herpes virus. *Science* 277, s. 1656-1659, U.S.A. 1997.
- Larsen F.O., Meyer H.W., Ebbenhøj N., Gyntelberg F., Sherson D., Netterstrøm B., Gravesen S., Norn S.: Are fungi-specific IgE found in staff suffering from nonallergic sick building syndrome? *Inflammation Research*, Birkhäuser Verlag 46, s. 79-80, Basel 1997.
- Larsen F.O., Roepstorff V., Sigsgaard T., Hjort C., Poulsen L.K., Norn S.: Does inhalation allergy to pigs exist? *Inflammation Research*, Birkhäuser Verlag 46, s. 65-66, Basel 1996.
- Laursen J.B., Boesgaard S., Poulsen H.E., Aldershvile J.: Nitrate tolerance impairs nitric oxide-mediated vasodilation in vivo. *Cardiovascular Research* 31, s. 814-819, 1996.
- Lindquist M., Pettersson M., Edwards I.R., Sanderson J.H., Taylor N.F., Fletcher A.P., Schou J.S., Savage R. How does cystitis affect a comparative risk profile of tiaprofenic acid with other non-steroidal antiinflammatory drugs? An international study based on spontaneous reports and drug usage data. *ADR Signals Analysis Project (ASAP) Team. Pharmacology & Toxicology.* 80 (5): 211-7, 1997.
- Lomholt N.: Iltterapi. *Ugeskrift for Læger* 158 (46), s. 6627-6627, 1996.
- Lomholt V.N.F.: Respiration Catheter with Sealing Cuff and Gas Inflation Cut-off Valve for Cuff. 1996, Internetpublikation.
- Lykkesfeldt J., Loft S., Nielsen J.B., Poulsen H.E., : Ascorbic acid and dehydroascorbic acid as biomarkers of oxidative stress caused by smoking, 1-3. *Am. J. Clin. Nutr.* 65, s. 959-963, 1997.
- Maggi C., Schwartz T.W.: The dual nature of the NK-1 receptor. *Trends in Pharmacol. Sciences* 18, s. 351-355, U.S.A. 1997.
- Møllerup E.T., Jensen H., Davidsen K.: Double-blind comparison of side-effects profiles of daily versus alternate-day dosing schedule in lithium maintenance treatment of manic-depressive disorder. *J. Affective Disorders* 36, s. 89-93, 1996.
- Møllerup E.T.: Depressionssygdommen og dens

- behandling. Kap. 5 "depression og receptorer i hjernen". i: Depressionssygdommen og dens behandling, s. 51-59, Danmark 1997.
- Møllerup E.T.: Receptorer og seksualitet, Kap 2. i: Hjerne og seksualitet, s. 26-42, København 1997.
- Muntzel M.S., Abe A., Petersen J.S.: Effects of Adrenergic, Cholinergic and Ganglionic Blockade on acute Depressor Responses to Metformin in Spontaneously Hypertensive Rats. *The Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics* Vol. 281, s. 618-623, USA 1997.
- Nedergaard P., Møllerup E.T., Receptorer og seksualitet. Graugaard C., Hertoft P., Møhl B.: Hjerne og seksualitet. Kap. 2, s. 26-42, 1997.
- Nielsen S., Terris J., Andersen D., Ecelbarger C., Frøkiær J., Jonassen T.E.N., Marples D., Knepfer M.A., Petersen J.S.: Congestive heart failure in rats is associated with increased expression and targeting of aquaporin-2 water channels in collecting duct. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* Vol. 94, s. 5450-5455, USA 1997.
- Nielsen S.H., Magid E., Spannow J., Christensen S., Lam H.R., Petersen J.S.: Renal function after myocardial infarction and cardiac arrest in rats: Role of ANP-induced albuminuria? *Acta Physiol. Scand.* 160, s. 301-310, USA 1997.
- Norn S., Clemmensen P., Larsen F.O., Permin H., Skov P.S.: Mechanisms in obstructive Lung diseases: Microorganisms Induce and enhance mediator release. i: *Progress in Allergy and Clinical Immunology*, vol. 4, s. 225-229, Seattle 1997.
- Norn S., Clemmensen P., Larsen F.O., Permin H., Skov P.S.: Pathophysiological mechanisms in obstructive lung diseases: Microorganisms induce and enhance histamine release. *International Review of Allergology & Clinical Immunology* Vol. III, No. 1, s. 8-11, Warsaw 1997.
- Ottesen M.M., Woreck R., Ibsen H. Captopril does not blunt the sympathoadrenal response to cigarette smoking in normotensive humans. *Blood Pressure.* 6 (1) : 29-34, 1997.
- Perlman S., Claudio M.C.N., Ayumi A.M., Schambye H.T., Hjort S.A., Rivero R.A., Greenlee W.J., Schwartz T.W.: Dual agonistic and antagonistic properties of non-peptide angiotensin AT1 ligands: Susceptibility to receptor mutations. *Mol. Pharm.* 51, s. 301-311, U.S.A. 1997.
- Petersen B., Mørk A.: Chronic treatment with citalopram induces noradrenaline receptor hypoactivity. A microanalysis study. *Eur. J. Pharmacology* 300 (1-2), s. 67-70, 1996.
- Petersen J.S., DiBona G.F. Effects of central metformin administration on responses to air jet stress and on baroreflex function in spontaneously hypertensive rats. *J. Hypertension*, 15: 285-291, 1997.
- Petersen J.S., Liu W., Kapusta D.R., Varner K.J.: Metformin Inhibits Ganglionic Neurotransmission in Renal Nerves. *Hypertension* Vol. 29, s. 1173-1177, USA 1997.
- Plenge P.K., Møllerup E.T.: An Affinity-Modulating Site on Neuronal Monoamine Transport-proteins. *Pharmacology & Toxicology* 80, s. 197-201, Danmark 1997.
- Poulsen H.E., Loft S., Priéme H., Salonen J.T.: Antioxidants. In Havnsø S., Aldeshvile J., Svendsen J.H., eds. *Coronary Microcirculation During Ischaemia and Reperfusion*, Alfred Benzon Symp. 41, s. 455-461, 1997.
- Priéme H., Loft S., Nyssönen K., Salonen J.T., Poulsen H.E.: No effect of supplementation with vitamin E, ascorbic acid, or coenzyme Q10 in humans on oxidative DNA damage estimated by 8-oxo-7,8-dihydro-2'-deoxyguanosine excretion in smokers. *AM. J. Clin. Nutr.* 65, s. 503-507, 1997.
- Rossner S., Wørtwein G., Gu Z., Yu J., Schliebs R., Bigl. V., Perez-Polo J.: Cholinergic control of nerve growth factor in adult rats: Evidence from cortical cholinergic deafferentation and chronic drug treatment. *Journal of Neurochem.* 69(3), s. 947-953, 1997.
- Schwartz T.W., Perlman S., Rosenkilde M.M., Hjort S.A.: How receptor mutagenesis may confirm or confuse receptor classification. *Annals. New-York Acad. Sci.* 817, s. 71-84, U.S.A. 1997.
- Schwartz T.W.: 7TM receptorer – fra lugtesans og nye hormoner til HIV- infektion. *Ugeskrift for Læger* 159, s. 1239-1245, Danmark 1997.
- Signoret N., Oldridge J., Pelchen-Matthews A., Klasse P.J., Tran T., Brass L.F., Rosenkilde M.M., Schwartz T.W., Luther M.A., Wells T.N.C., Hoxie J.A., March M.: Phorbol esters and SDF-1 induce rapid endocytosis and down- modulation of the chemokine receptor CXCR4. *The J. of Cell Biology.*, s. 139, 651-664, U.S.A. 1997.
- Simmons G., Clapham P.R., Picard L., Offord R.E., Rosenkilde M.M., Schwartz T.W., Buser R., Weels T.N.C., Proudfoot A.: Potent inhibition of HIV-1 infectivity by a novel CCR5 antagonist. *Science* 276, s. 276-279, U.S.A. 1997.
- Spannow J., Thomsen K., Petersen J.S., Haugan K., Christensen S.: Influence of renal nerves and sodium balance on the acute antidiuretic effect of bendroflumethiazide in rats with diabetes insipidus. *J. Pharmacol. Exp. Therapeutics* 282(3), s. 1155-1162, USA 1997.
- Stahl M.M., Lindquist M., Pettersson M., Edwards I.R., Sanderson J.H., Taylor N.F., Fletcher A.P., Schou J.S. Withdrawal reactions with selective serotonin re-uptake inhibitors as reported to the WHO system. *European Journal of Clinical Pharmacology.* 53 (3-4): 163-9, 1997.

- Turcatti G., Zoffmann S., Lowe III J.A., Drozda S.E., Chassaing G., Schwartz T.W., Chollet A.: Characterization of non-peptide antagonist and peptide agonist binding sites of the NK1 receptor with fluorescent ligands. *J. Biol. Chem.* 272, s. 21167-21175, U.S.A. 1997.
- Ulrichsen J., Woldbye D.P.D., Olsen C.H., Haugbøl S., Bolwig T.G., Hemmingsen R.: No Loss of somatostatin-immunoreactive neurons in the hippocampal dentate hilus of alcohol-withdrawal kindled rats. *Alcohol & Alcoholism* 31 (4), s. 411-419, 1996.
- Vistisen K.K., Priéme H., Okkels H., Vallentin S., Loft S., Olsen J.H., Poulsen H.E.: Genotype and phenotype of glutathione S-transferase in Testicular cancer. *Pharmacogenetics* 7, s. 21-25, 1997.
- Wells T., Schwartz T.W.: Plagiarism of the host immune system – lessons about chemokine immunology from viruses. *Curr. Opin. Biotech.*, s. 741-748, U.S.A. 1997.
- Woldbye D.P.D., Larsen P.J., Mikkelsen J.D., Klemp K., Madsen T.M., Bolvig T.G.: Powerful inhibition of kainic acid seizures by neuropeptide Y via Y5-like receptors. *Nature Medicine* 3 (7), s. 761-64, 1997.
- Worck R.H., Ibsen H., Frandsen E., Dige-Petersen H. AT1 receptor blockade and the sympathoadrenal response to insulin-induced hypoglycemia in humans. *American Journal of Physiology.* 272 (3pt 1): E415-21, 1997.
- Wørtwein G., Gustafson B., Hansen K., Mogensen J.: Behavioral symptoms in adult rats after postnatal L-nitro- arginine. *Int. Journal of. Dev. Neurosci.*, s. 147-154, 1997.

Patologi

Øjenpatologisk Institut

Historie:

Siden september 1941 har al øjenpatologi i Danmark været centraliseret. I begyndelsen udførtes øjenpatologi på Rigshospitalets øjenafdelings laboratorium, hvor den første lægeansættelse i faget fandt sted den 1. oktober 1946.

Et selvstændigt laboratorium med eget annum blev oprettet i 1959, men lokalerne forblev på Rigshospitalets øjenafdeling. I 1966 overflyttedes laboratoriet til egne lokaler på Rigshospitalet, Tagensvej.

I 1972 fik laboratoriet institutstatus, og i 1977 overflyttedes det til de nuværende lokaler i Teilm-Bygningen, Frederik V's Vej 11.

I 1978 oprettedes et ordinært professorat i øjenpatologi ved Københavns Universitet. Professora-tet trådte i funktion den 1. april 1979. Siden 1. maj 1994 har professoratet i øjenpatologi og det kliniske professorat i oftalmologi ved Rigshospitalet været fusioneret til et teoretisk-klinisk professorat.

Instituttet er ikke opstået hverken ved deling af et institut eller ved sammenlægning af flere institutter.

Instituttets tilblivelse og historie er beskrevet i S. Ry Andersens bog: "Med lup og pen"; en øjenpatologs betragtninger, fra forlaget Scriptor, København, 1988.

Forskningsvirksomhed:

Instituttets forskningsaktiviteter omfatter okulær onkologi, okulær immunologi, experimentel okulær patologi og histopatologisk specialmetodik. Som eksempler på Instituttets forskning skal følgende nævnte emnegrupper anføres:

1. Okulær onkologi

1.1 Instituttet er center for histopatologiske undersøgelser af øjne og væv fra øjne og øjenomgivelser fra hele landet. Instituttet fører en landsdækkende database, der indeholder histologiske og kliniske data over alle maligne uveamelanomer (pigmenterede kræftsvulster i øjets regnbue- og årehinde).

1.2 En tilsvarende database over orbitale tumorer er under oprettelse i samarbejde med landets øvrige patologiske institutter og neurokirurgiske afdelinger.

1.3 Tumorerne undersøges histopatologisk, histokemisk og elektronmikroskopisk. Med mono-

specifikke antistoffer undersøges indholdet af vævskarakteristiske proteiner herunder reguleringsmekanismer for induceret apoptose.

1.4 Transvitreal retinochorioideal biopsi. Ved en speciel biopsiteknik udtages biopsier fra glaslegeme, nethinde og årehinde hos patienter med medfødte lidelser eller med læsioner mistænkt for malignitet (J.U. Prause, E. Scherfig, Rigshospitalets øjenafdeling).

1.5 En dyreeksperimentel model for maligne uveamelanomer er under udvikling. Væv fra humane tumorer dyrkes på ryggen af nøgne mus (S. Heegaard).

2. Sjögrens syndrom

2.1 Evaluering af sygdomskriterier og objektive okulære tests samt epidemiologi ved primært Sjögrens syndrom (K. Bjerrum).

2.2 Undersøgelse af farmakas indflydelse på he-ling af iatrogen inducerede corneale ulcera på kaniner (S. Johansen, S. Heegaard, J.U. Prause).

2.3 Studier af musemodel for primært Sjögrens syndrom (SS). Der arbejdes med semiallogene transplantationskimplanter, som udvikler en exokrinopati, som kan sammenlignes med kirtelmanifestationerne hos patienter med Sjögrens syndrom. Reaktionen udvikles hos mus, når immunkompetente celler fra indavlede donorer (homozygot for vævstype H-2d) overføres til voksne, ikke-bestrålede hybrid-recipienter (heterozygot for vævstype H-2d).

En af de dyremodeller for SS, som gruppen (A. Ussing, I. Sørensen, J.U. Prause) har udviklet, viser Sjögren-manifestationer uden symptomer på nyresygdom. Den SS-lignende kirtelinflammation har samme udbredelse og udviklingshastighed hos både hanner og hunner, men gruppen har påvist, at de hæmatopoetiske rekoloniseringsmønstre er forskellige hos han- og hunmus, samt at også donorernes køn indvirker på de cellulære reaktioner.

Der arbejdes med nøjere karakterisering af rekoloniseringsmekanismerne, samt med isogen transplantation.

3. Membranundersøgelser

Membrana limitans interna retinae danner grænsen mellem øjets corpus vitreum og retina. De morfologiske forhold omkring og i membranen er undersøgt hos normale og syge dyr og hos mennesker. Arbejdet er forsvaret for den medicinske doktorgrad (S. Heegaard).

4. Behandlingen af okulære brydningsfejl med excimer-laser

Med laserlys fjernes overfladiske dele af cornea, således at en bedre brydende flade opnås. Som

led i udviklingen af denne behandling udføres kliniske og histopatologiske studier af helingsprocesserne i kanincorneae efter fotorefraktiv kirurgi med excimer-laser (C. Edmund, S. Heegaard, S. Johansen, J.U. Prause).

5. Transplantation af retinalt pigmentepithel

En af de væsentligste blindhedsårsager i den industrialiserede verden er den aldersrelaterede nethindedegeneration. Centralt i denne sygdom er ødelæggelse af nethindens pigmentepithel. I samarbejde med Rigshospitalets øjenafdeling (E. Scherfig, M. La Cour, J.K. Kiilgaard, J. Nicolini, og A. Wiencke), Fysiologisk Institut (T. Zeuthen) og Anatomisk Institut (C. Røpke, A. Jørgensen og M. Holst Nissen) studeres transplantation af pigmentepithelceller kultur til retina in vitro og in vivo på grise (J.U. Prause).

Undervisning:

Foruden studenterundervisning i øjenpatologi som led i det prægraduate kursus i øjensygdomme varetager Instituttet undervisning i de postgraduate A-kurser for læger under uddannelse i henholdsvis øjensygdomme og patologisk anatomi. J.U. Prause har desuden undervist og eksamineret ved de fælleseuropæiske kurser og eksaminer i øjensygdomme (EUPO og EBO).

Faglige hverv:

J.U. Prause er vicepræsident i ECORA (European Committee Ophthalmic Research Organization) og AER (Association of Eye Research). Disse 2 organisationer er fusioneret til et fælleseuropæisk videnskabeligt selskab med årlige kongresser: JERMOV-EVER. J.U. Prause var vicepræsident for dette års møde i Montpellier.

Disputatser:

S. Heegaard forsvarede den 19. september 1997 sin disputats: Morphology of the Vitreoretinal Border Region.

J.U. Prause, Instituttleder

Stab

VIP: 1,9 årsværk.

TAP: 4 årsværk.

VIP:

Heegaard, Steffen; lektor.

Prause, Jan Ulrik; professor.

TAP:

Frisch, Maj-Britt Puggård; histolaborant.

Gielsager, Dorthe; assistent.

Iversen, Henrik Lykke; laborant.

Støvhase, Anne; histolaborant.

Ph.d.-afhandlinger:

Andersen, Mads Varis Nis: Makulær mikroperimetri og chorioretinal video angiografi.

Fondsstøtte:

Boet efter Signe A. Luxhøj:

– diverse (Institutlederen) kr. 50.000.

Direktør Svend Espersens Fond m.fl.:

– Øjenpatologiske forskningsprojekter mv. (Steffen Heegaard) kr. 84.515.

– Øjenpatologiske forskningsprojekter mv. (Jan Ulrik Prause) kr. 155.000.

Løvens Kemiske Fabrik:

– Bermuda (BMresearch) (Sven Johansen) kr. 8.116.

Publikationer:

Andersen S.R.: The eye and its diseases in Ancient Egypt. Acta Ophthalmologica Scandinavica vol. 75, Nr. 3, s. 338-344, Scriptor Publisher, Hvidovre 1997.

Andersen S.R.: Mine øjne til honning. Ophthalmolog 1997; 17:1, s. 10, Scriptor Publisher, Hvidovre 1997.

Andersen S.R.: Øjne i oldtidens Ægypten. Værn om synet årgang 14, nr. 3, s. 8-9, 1997.

Asmussen K., Andersen, Prause J.U., Thorn J.J., Oxholm P.: Quantitative assessment of clinical disease status in primary Sjögren's syndrome – a cross-sectional study using a classification model. Scandinavian Journal of Rheumatology 3, s. 197-205, 1997.

Heegaard S.: Morphology of the Vitreoretinal Border Region. Doktordisputats. Acta Ophthalmologica Scandinavica, Scriptor Publisher, Hvidovre. Supplement 22, ud. 75; 1-31, 1997.

Jensen O.A., Prause J.U., Scherfig E.: Transvitreal retino-choroidal biopsy of suspected malignant lesions of the choroid. Acta Ophthalmologica Scandinavica vol. 75, s. 409-411, Hvidovre 1997.

Kjær I., Prause J.U., Jensen O.A.: A new craniofacial disorder involving hypertelorism and malformations of external nose, palate and pituitary gland. Journal of Craniofacial Genetics and Developmental Biology, vol. 17, s. 23-34, København 1997.

Naeser P., Ussing A.P., Prause J.U.: Gender difference in haematopoietic repopulation of chimeric "Sjögren mice". Scandinavian Journal of Immunology, vol. 45, abs. 52, s. 441, 1997.

Paulson O.B., Gjerris F., Prause J.U.: De kliniske professorer og hospitalernes administrative system. Ugeskrift for Læger 159, s. 7283-7462, København 1997.

- Prause J.U.: Øjne. i: Ebeskov B, Frandsen P. (eds.), Skadestue kirurgi, Munksgaard s. 206-226, København 1997.
- Sørensen I., Ussing A.P., Klinken L., Prause J.U.: Cerebral involvement in autoimmune mice: A comparison of two SLE-SS models. *Scandinavian Journal of Immunology*, vol. 45, abs. 57, s. 442, 1997.
- Thorn P., Johansen S.: Pharmacokinetic investigation of fusidic acid 1% viscous eye drops in healthy volunteers. *European Journal of Ophthalmology* vol. 7, no. 1., s. 9-12, 1997.
- Ussing A.P., Josefsen K., Larsen S.O., Sørensen I., Prause J.U.: Sex-specific patterns of spleen recolonization in semiallogeneic "Sjögren-Mice". *International Institute of Anticancer Research, In vivo* Vol. 11 nr. 5, s. 387-392, Athen 1997.

Institut for Molekylær Patologi

Historie:

Se Aarbog 1996.

Forskningsvirksomhed:

Laboratoriet for Molekylær Patologi

Vores forskningsgruppe, der for tiden består af 6 videnskabelige og 3 forskningslaboranter arbejder med betydningen af celle-matrix interaktioner ved sygdom, især cancer og muskelsvind. Vi arbejder især med laminin, integrins og ADAM proteiner – for detaljer se <http://www.ullaw.pai.ku.dk>

Tumorpatologisk Laboratorium

Laboratoriets forskningsaktiviteter udføres i et integreret samarbejde med Strålebiologisk Laboratorium, Finsencentret, Rigshospitalet, under ledelse af overlæge, dr.med. Hans Skovgaard Poulsen, og hvor den videnskabelige stab i øvrigt omfatter kursusreservelæge, Ph.d. Lars Damstrup, videnskabelig assistent, cand.med., Ph.d. Peter Nørregaard, Ph.d.-stipendiat, cand.scient. Susanne Hougaard, stipendiat, cand.scient. Bjørn R. Voldborg, seniorforsker, cand.scient., Ph.d. Niels Abrahamson og stud.scient. Klaus F. Frederiksen.

Undersøgelserne af brystkræft foregår i samarbejde med afdelingslæge, dr.med. Nils Brüner, Finsenlaboratoriet, Rigshospitalet.

Vækstkinetik, vækstregulation, eksperimentel terapi

Human lunge- og brystkræft etableret in vitro og transplanteret til immun-inkompetente nude mus studeres med henblik på at kortlægge tumorernes biologiske karakteristika og følsomhed for stråle, kemo- og endokrin terapi. Vækstkurver, isotopmærknings teknik og flow cytometrisk DNA analyse anvendes til detaljeret beskrivelse af tumorernes vækstkinetik, og med de fastlagte parametre som referencer studeres effekten af kendte såvel som nye anti-cancer terapeutika.

Molekylærbiologiske teknikker anvendes til kortlægning af de vækstregulatoriske forhold i småcellet lungecancer. De undersøgte faktorer omfatter cykliner, cyklin dependente kinaser (CDK) og CDK inhibitorer (CKI), som sammen med fosfataser er nøgleparametre i regulationen af cellers overgang fra en fase til den næste i cellecyklus. CDK'er aktiveres ved kompleksdannelse med deres cyklin partnere, og Cdk'ernes kinaseaktivitet er under kontrol af CKI'er samt af specifikke fosforyleringer og defosforyleringer.

Tumor vækstkurver konstrueres ved anvendelsen af et til formålet designet computer program, som endvidere beregner terapi-induceret vækstsforsinkelse (specific growth delay), som er et mål for behandlingseffekt (kandidatstipendiat, cand. med. Marianne Krarup; lektor, dr.med. Mogens Spang-Thomsen). Redaktionsvirksomhed: M.S.-T. og H.S.P. er referees for en række internationale cancer tidsskrifter.

Eksperimentel in vivo NMR-spektroskopi

Samarbejde med NMR-centret, Panum Instituttet studeres brystcancer og småcellet lungecancer in vitro og transplanteret til nude mus med NMR-spektroskopi under ubehandlet vækst samt under kemo- og stråle- og endokrin terapi. Sideløbende undersøges tumorerne biokemisk med henblik på en uddybende beskrivelse af de energi-metaboliske forhold. Undersøgelserne har til formål at søge den non-invasive NMR-teknik etableret til prædiktation og tidlig monitorering af behandlingseffekt i kliniske og eksperimentelle systemer. Endvidere anvendes metoden til farmakokinetiske studier, hvor intratumorelle koncentrationer af cytostatika bestemmes (kandidatstipendiat, cand. med., Ph.d. Claus A. Kristensen; lektor, dr.med. ph.d., Paul E.G. Kristjansen). Redaktionsvirksomhed: P.E.G.K. er referee for en række internationale cancer tidsskrifter.

Tumor patofysiologi, farmakologi og metabolisme

Xenotransplantater anvendes til undersøgelser af metaboliske og fysiologiske karakteristika i huma-

ne solide tumorer, samt ændringer deri under adaptation til antineoplastisk terapi. Desuden udføres intratumorale farmakokinetiske undersøgelser af cytostatika med særlig vægt på at identificere parametre, der er bestemmende for optagelsen i tumorvævet af blodbårne stoffer. Dele af disse undersøgelser udføres under anvendelse af en til de aktuelle studier udviklet perfunderet tumormodel. Undersøgelserne foregår i samarbejde med NMR-Center, Panum Institutet og Steele Laboratory for Tumor Biology, Harvard Medical School, Boston, USA (stipendiat, cand.med. Eva L. Lund; post-doc stipendiat, ph.d. Claus A. Kristensen, lektor, dr.med., ph.d. Paul E.G. Kristjansen).

Tumor angiogenese i humane gliomer og småcellet lungecancer

Sammen med EM-afdelingen undersøges hvorledes konventionel cancerterapi indvirker på tumorvævet evne til at nydanne blodkar. Hensigten er at afklare på hvilken måde moderne terapi rettet mod kar-nydannelse (anti-angiogenetisk behandling) mest hensigtsmæssigt kombineres med eksisterende effektive behandlingsformer. Endvidere afprøves nye antiangiogenetiske forbindelser i specielt tilpassede eksperimentelle modelsystemer (stipendiat, cand.med. Eva L. Lund; specialestuderende, stud.scient.hum. Michael Kragh, post-doc stipendiat, ph.d. Claus A. Kristensen; lektor, dr.med., ph.d. Paul E.G. Kristjansen).

Vækstfaktor receptorer i småcellet lungekræft

I cellelinier og xenotransplantater af småcellet lungecancer undersøges forekomsten af receptorer for epidermal growth factor (EGF) samt for transforming growth factor α og β (TGF α , TGF β). I tumor linier med påvist receptor indhold studeres endvidere effekten af cytostatika og radioterapi på receptor profilen. Tilsvarende undersøges om receptor profilen påvirkes ved etablering af tumorerne i *in vitro* og *in vivo* modelsystemer, og receptor data relateres til tumorernes øvrige biologiske egenskaber. I cellelinier studeres endvidere funktionen af TGF β og den mulige tilstedeværelse af en funktionel autokrin loop (kursusreserve-læge, Ph.d. Lars Damstrup; videnskabelig assistent, cand.med., Ph.d. Peter Nørgaard; Ph.d.-stipendiat, cand.scient. Susanne Hougaard; stipendiat, cand.scient. Bjørn R. Voldborg; seniorforsker, cand.scient., Ph.d. Niels Abrahamsen; lektor, dr. med. Mogens Spang-Thomsen; overlæge, dr.med. Hans Skovgaard Poulsen).

Vækstfaktorer og brystkræft

Undersøgelserne af brystkræft *in vitro* og transplanteret til nude mus fokuserer på polypeptid vækstfaktorerers regulation af tumorernes vækst og

respons på endokrin terapi, samt deres rolle i udvikling af multi-hormonel resistens (MHR) heroverfor. Molekylærbiologiske teknikker anvendes i karakteriseringen af gener, hvis aktivitet ændres under endokrin manipulation og under udvikling af resistens. Resultater antyder, at en kortlægning af disse processer vil kunne udnyttes til rationel terapi af brystkræft. Endvidere isoleres de forskellige cellepopulationer fra brystkræft og karakteriseres med hensyn til steroidhormon metabolisme, sekretion af proteolytiske enzymer og proliferative egenskaber (stipendiat, cand.med. Thomas L. Frandsen; lektor, dr.med. Mogens Spang-Thomsen; afdelingslæge, dr.med. Nils Brünner).

DNA reparation

DNA molekylet er konstant udsat for beskadigelse. En væsentlig del af det humane genom er involveret i DNA reparationsprocesser og er derved medvirkende til at begrænse mutationsfrekvensen. DNA reparationsprocesser fungerer i nøje samspil med celleyklus kontrol.

Laboratoriets panel af småcellet lungecancer cellelinier undersøges med henblik på at kortlægge sammenhængen mellem DNA reparationskapaciteten i celler og udviklingen af resistens overfor antineoplastisk behandling.

Molekylærbiologiske metoder anvendes til direkte og indirekte bestemmelse af DNA reparationskapacitet, og den cellulære sensitivitet/resistens overfor kemoterapeutika bestemmes med et klonogent survival assay.

Betydningen af DNA reparationsprocesser for resistens overfor ultraviolet lys (UV) studeres i Chinese Hamster Ovary (CHO)cellelinier. En UV-resistent CHO cellelinie undersøges for differential expression af reparationsgener i forhold til den parenterale UV-sensitiv cellelinie.

Endelig anvendes en normal human fibroblast cellelinie til undersøgelser af samspillet mellem celleyklus kontrol, DNA reparation og transskription af involverede gener. I disse studier inkluderes både reparation af UV-induceret skade og expression af celleyklus regulerende gener (specialestuderende, stud.scient. Lasse Riis Hansen; seniorstipendiat, Ph.d., cand.med. Lone Nørgård Petersen).

Metastaser, invasion, generapi

Et essentielt karakteristikum for cancer er evnen til spredning ved lokal invasion eller ved metastasering. Modeller til *in vivo* studier af disse fænomener for humane tumorer har hidtil manglet, men en særlig baggrundsstamme af nude mus tillader nogle tumorer at udtrykke disse egenskaber. Formålet med dette projekt er derfor at etablere de omtalte nude mus med xenotransplanterede

humane maligne tumorer som model for basalbiologiske studier af cancercellers invasion og metastasering. Til detektion af (mikro)metastaser i modellen introduceres genet for β -galactosidase i de anvendte tumor celler, hvorefter selv meget små metastaser kan detekteres ved en simpel farve reaktion.

I et andet projekt studeres den mulige sammenhæng mellem småcellet lungecancer cellers invasive og metastatiske potentiale og ekspresion af epidermal growth factor receptor (EGF-r). EGF-r negative tumor celler transficeres med genet for receptoren og transfectanternes spredningspotentiale evalueres ved et in vitro invasions assay.

I samarbejde med M.D.Anderson Cancer Center, Houston søges EFG receptoren endvidere anvendt som mediator for introduktion af DNA i småcellet lungecancer celler med henblik på at udvikle et grundlag for genterapi overfor denne type cancer (seniorforsker, cand.scient., Ph.d. Niels Abrahamsen; kursusreservelæge, Ph.d. Lars Damstrup; stud.scient. Klaus S. Frederiksen; afdelingslæge, dr.med. Nils Brünner; lektor, dr.med. Mogens Spang-Thomsen; overlæge, dr.med. Hans Skovgaard Poulsen).

Elektronmikropisk Afdeling

Angiogenese og plasminsystemet ved human mammacancer

Invasion og metastasering af cancerceller kræver, at cancercellerne kan trænge igennem det omliggende væv og skaffe sig adgang til lymfe- eller blodbanen. Det formodes, at det proteolytiske enzym – plasmin – kan deltage i nedbrydningen af omliggende proteinstoffer. Plasminogen aktivator receptor – uPAR – spiller en vigtig rolle i aktivering af plasmin systemet. Gennem de senere år har det vist sig, at angiogenese formentlig er en vigtig brik i metastasering af maligne tumorer. Vi undersøger med immunhisto- og cytokemi lokalisationerne af uPAR og endothelceller i biopsier fra brystcancer med henblik på at belyse mekanismerne i den tidlige fase af tumorspredning (L. Bastholm, F. Elling, M. H. Nielsen i samarbejde med F. Rank, Bispebjerg Hospital).

Angiogenese ved human brystkræft

Eksperimentelle undersøgelser har vist, at Vascular Endothelial Growth Factor, VEGF kan stimulere karydannelse. Vi undersøger, om VEGF er kraftigere udtrykt i tumorceller fra brystkræft patienter med spredning til lymfeknuder sammenlignet med patienter med lokal sygdom. Undersøgelserne gøres med immunhistokemi og in situ

hybridisering på biopsi materiale (Stud. scient. hum. biol. C. Enggaard, L. Bastholm, F. Elling i samarbejde med F. Rank, Rigshospitalets afdeling for patologi).

Testiscancer

Pato-anatomiske studier af præmaligne og maligne tilstande er fortsat. Der arbejdes specielt med nyere tumormarkører til immunhistokemiske farvninger.

Vi har endvidere indsamlet testiscancerne fra børn under 15 år fra hele landet på basis af lister fra Cancerregisteret. Disse tumorer reevalueres histologisk og immunhistokemisk. I forbindelse med dette arbejde har vi foretaget incidens undersøgelser af testis cancer hos børn og voksne (J. Visfeldt).

Testis anomalier hos børn

Der er foretaget histologiske undersøgelser og patogenese studier, specielt hos børn, der opereres for Kryptorkisme. Antallet af kimceller er reduceret i intra-abdominalt lejrede testes, og det kan være vanskeligt at afgøre, om de overhovedet findes. Det er ligeledes svært at demonstrere kimceller i in vitro-kulturer af humane testisbiopsier efter længere tids dyrkning (21 dage). Vi har udviklet en immunhistokemisk metode med brug af et DAKO-antistof til MIC2 genproduktet med henblik på at opnå en "negativ reaktion" af kimcellerne, med kontrast til de positivt farvede Sertolliceller. De foreløbige resultater (præsenteret ved 4. International Workshop on Carcinoma in situ and Cancer of the Testis) har været særdeles gode, og metoden anvendes nu til alle testisbiopsier, hvor det er vanskeligt (og kritisk) at lokalisere kimcellerne (J.Visfeldt)

Cancer hos thorotrastpatienter

Patoanatomiske studier af det danske Thorotrastmateriale er fortsat. De Thorotrast-inducerede leukemifælde og levercancer er gennemgået. Der er endvidere undersøgt for p 53 mutanter i de Thorotrastinducerede levertumorer (J. Visfeldt).

Cervixcancer

Undersøgelserne er fortsat. Vi har specielt søgt at afklare, om påvisningen af human papillomavirus (HPV) DNA i lymfeknuder fra patienter med HPV-relateret cervixcancer kunne være en mere følsom indikator for metastaser end konventionel histologi. Differentialdiagnosen mellem adenokarcinom fra cervix og adenokarcinom fra endo-

metriek kan være vanskelig. Vi har undersøgt begge typer adenokarcinom for HPV DNA af typerne 16, 18 og 33. Undersøgelserne tyder på en markant større forekomst i adenokarcinomer fra cervix (J. Visfeldt).

Redaktionsvirksomhed:

J.V. er redaktør ved APMIS.

Folmer Elling, Institulleder

Patologiafdelingen, Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Føtalpatologi.

Transplantationspatologi.

Onkologisk patologi – med særlig henblik på udvikling af molekylær biologiske metoder.

Neuropatologi.

Internationalt samarbejde:

EORTC, sarcom (EU-projekt). EORTC, Creutzfeldt-Jakobs sygdom (EU-projekt). Mal. mesotheliom (EU-projekt). Melanom (EU-projekt). Telepatologi (EU-projekt). Vasculitis (EU-projekt). Int. Thorotrast Study (EU-projekt). SIOP (Int. projekt). Mammacancer (EU+EORTC-projekt).

Proteinlaboratoriet

Forskningsvirksomhed:

1. Det neurale celleadhæsionsmolekyle (NCAM)

NCAM er et celleadhæsionsmolekyle af immunoglobulinsuperfamilien, der især udtrykkes i nervesystemet. NCAM medierer adhæsion mellem celler samt adhæsion mellem celler og ekstracellulær matrix. NCAM binding menes at initiere transmembran signalering førende til øget intracellulært calcium. NCAM er involveret i dannelse og plasticitet af nervesystemet.

1.1 Strukturen af NCAMs ekstracellulære del

For at bestemme den tertiære struktur af NCAM er rekombinante domæner udtrykt i gærcellen *Pichia pastoris*. Strukturen af Ig I og Ig II er bestemt ved NMR spektroskopi og er vist at være af I-set typen af Ig-domæner. Derudover er Ig III samt Fibronektin type III domæne II udtrykt og under NMR-analyse. Der arbejdes med udtrykkelsen af Ig IV samt Ig V med det formål også at bestemme strukturen af disse domæner vha. NMR. Strukturen af de kombinerede Ig I + II domæner er ved at blive analyseret ved røntgenkrystallografi. Ligeledes

arbejdes der med at udtrykke de to fibronektin type III domæner i kombination og undersøge disse ved røntgenkrystallografi. Ig I og Ig II domænerne binder til hinanden, formentlig i en dobbelt reciprok binding. De involverede aminosyrer i denne binding undersøges vha. NMR. I forbindelse hermed er der fremstillet Ig I domæner med muterede aminosyrer i formodede bindingsområder. Ligeledes undersøges strukturen af bindingen mellem en peptidligand og Ig I (V. Soroka, V. Kiselyov, U. Badsberg, F. Marques, V. Morinière, E. Bock i samarbejde med F. Poulsen, P.H. Jensen, Carlsberg laboratoriet og C. Kasper og I. Kjøller Larsen, Farmaceutisk Højskole).

1.2. Struktur og funktion af den intracellulære del af NCAM

Den cytoplasmatiske del af NCAM-140 og -180 er produceret som rekombinante proteiner i *E. coli*. Éndimensionel NMR strukturanalyse har vist, at proteinet antog tilfældige konformationer. Med det formål at undersøge den funktionelle betydning af den intracellulære del af NCAM, er rotte gliomceller, der udtrykker de forskellige isoformer af NCAM blevet transient transficieret med plasmider, der udtrykker de cytoplasmatiske dele af NCAM. Transficierede celler er identificeret ved hjælp af et ko-transficieret plasmid kodende for "Green Fluorescent Protein" (GFP). Proteinligander for den intracellulære del af NCAM forsøges identificeret ved hjælp af et gær to-hybrid-system (K. Kolkova, V. Soroka, N. Pedersen og E. Bock).

1.3. NCAMs binding

Med henblik på at identificere domæner involveret i NCAMs homofile binding undersøges binding af rekombinante NCAM-domæner vha. plasmion-overflade resonans analyse. Endvidere undersøges bindingen af peptidligander for NCAM til rekombinante NCAM domæner (V. Kiselyov og E. Bock).

1.4. Undersøgelse af in vitro aggregation i primære neuronale kulturer

I laboratoriet er etableret et morfologisk assay baseret på primære cerebellare og hippocampale neuroner dyrket i mikrobrønde. I dette system er det muligt at kvantitere dannelse af celle-aggregater og fascikulerede processer samt neuronal migration. Det er påvist, at NCAM spiller en rolle for denne *in vitro* udvikling. Vha. domæne-specifikke peptidligander for NCAM og rekombinante domæner med målrettede mutationer i formodet vigtige aminosyrer søges det kortlagt, hvilke områder i NCAM molekylet der er vigtige for neuroners evne til celleadhæsion og dannelse af fascikulerede processer (F. Marques, B. Hartz, L. C. B.

Rønn, M. Olsen, V. Soroka, V. Kiselyov, E. Christensen, V. Moriniere, T. Maar, V. Berezin og E. Bock).

1.5 Identifikation af peptider med stimulerende effekt på neurit-udvækst ved screening af kombinatorielle peptidbiblioteker

Syntetiske resinbundne peptidbiblioteker er screenet med NCAM og rekombinante NCAM-domæner, med henblik på at identificere domænespecifikke ligander. Sekvensen af NCAM-binden- de peptider er bestemt, hvorefter peptider med formodede sekvens-motiver er blevet syntetiseret. Disse peptiders binding til NCAM undersøges ved hjælp af plasmon-overfladeresonans-analyse. For at belyse den biologiske effekt af peptiderne undersøges effekten på neurit-udvækst, neuronal celle-aggregation og procesdannelse i primærkulturer af hippocampale neuroner, idet disse assays afspejler kendte NCAM-funktioner. Opløselige peptidbiblioteker undersøges i primære neuronale cellekulturer med henblik på at identificere peptider med betydning for neurit-udvækst. Disse biblioteker består af et antal hexapeptidblandinger, hvoraf en dipeptid sekvens er kendt i hver blanding, mens sekvensen af de fire øvrige aminosyrer i peptidet er ukendt. Hver blanding screenes for effekt på neurit-udvækst. Ud fra de kendte dipeptidsekvenser i de blandinger, der har effekt, vil hexapeptider med fuldstændig kendt sekvens designes, hvorved aminosyre-sekvenser af betydning for neurit-udvækst vil kunne identificeres (L.C.B. Rønn, M. Olsen, B. Hartz, I. Ratlev, V. Kiselov, V. Berezin, V. Soroka, E. Bock i samarbejde med A. Holm og S. Østergård, KVL).

1.6. Undersøgelse af NCAMs betydning for neurit-udvækst og intracellulær signalering

I primære kulturer af hippocampale og cerebellare neuroner undersøges NCAM liganders betydning for udvæksten af neuriter. Der er identificeret et antal peptid-ligander for individuelle NCAM-domæner, bla 1.Ig domæne og fibronectin homologi-domænerne, med en betydelig stimulerende effekt på udvæksten og forgreningen af neuritter. Der arbejdes med at klarlægge, hvorledes disse peptider påvirker intracellulær signalering, bla. ved at studere ændringer i intracellulært calcium efter binding af peptid-ligander for NCAM vha. fura-2. I ko-kulturer af hippocampale neuroner og transficerede fibroblaster med eller uden NCAM ekspresion undersøges peptidernes betydning for NCAM specifik neurit-udvækst. Endvidere undersøges NCAM-bindende peptiders effekt på neurit-udvækst fra PC12 celler transficeret med GFP (green fluorescent protein) i en livnende ko-kultur model (L.C.B. Rønn, B. Hartz, V.

Novitskaia, F. Marques, M. Olsen, V. Berezin og E. Bock i samarbejde med Sten Dissing, Medicinsk Fysiologisk Institut).

1.7. Undersøgelse af NCAMs betydning for regeneration og synaptisk plasticitet

For at undersøge om NCAM peptidligander med stimulerende effekt på neurit-udvækst kan være gunstige i nerve-regeneration, undersøges peptidernes virkning på axonal udvækst fra cervikale ganglier og vagus-nerven. Endvidere undersøges peptidernes betydning for regeneration af neuronale forbindelser i organotypiske vævskive-kulturer. Effekten af disse peptiders betydning for indlæring og hukommelse undersøges ved intraventrikulær infusion og efterfølgende træning i *water maze* (L. C. B. Rønn, B. Hartz, V. Berezin og E. Bock i samarbejde med A. Foley og C. Regan UCD, Dublin, Irland, Pernille Jahnsen og Jens Zimmer, Odense samt med Martin Kanje, Lund).

1.8. NCAM-associeret (Ca^{2+} - Mg^{2+})-ATPase aktivitet

NCAMs funktion kan reguleres på flere niveauer, bla ved post-translationelle modifikationer af proteinet og ved specifik ekstracellulær proteolyse resulterende i frisættelse af opløselige NCAM-former. Efter demonstrationen af et ekstracellulært ATP-bindingssted og ecto-ATPase aktivitet i NCAM molekylet undersøges effekten af ATP og ATP-analoger på dannelsen af ekstracellulære NCAM-fragmenter, idet tilstedeværelsen af ecto-ATPase aktivitet muliggør en hurtig funktionel regulering. Det har været foreslået, at ATP-bindingsstedet og det katalytiske site er i NCAMs andet fibronectin-homologidomæne. Effekten af ekstracellulær tilsætning af ATP, ATP-analoger, rekombinante NCAM-domæner og af et peptid med homologi til det formodede ATP-bindingssted på NCAM undersøges i primære neuronale cellekulturer. Det er vist, at ATP hæmmer aggregation af neuroner og stimulerer neurit-udvækst men hæmmer NCAM specifik neurit-udvækst i ko-kulturer af neuroner og fibroblaster med eller uden NCAM-ekspresion (G. Skladchikova, K. Dzhandzhugazyan, V. Kiselyov, L.C.B. Rønn, V. Berezin, E. Bock).

1.9. NCAM betydning for cellers morfologi og motilitet

Foruden celle-celle adhæsion, er NCAM involveret i celle-substrat interaktion med ekstracellulære matriks proteiner. Motiliteten af celler, der hver udtrykker én isoform af NCAM blev undersøgt, når cellerne blev dyrket på fibronectin. Celler, der udtrykte isoformen NCAM-140 viste nedsat motilitet. Denne hæmning kunne ophæves ved

transient transfektion med den cytoplasmiske del af denne NCAM-form. NCAM-140 udtrykkende celler havde mindre struktureret aktinskelet og færre fokale adhæsionskomplekser. Tilsætning af homofile ligander, såsom secerneret (opløselig) NCAM eller heterofile ligander som heparin havde ingen effekt på motiliteten af NCAM-140 udtrykkende celler, men hæmmede motiliteten af kontrolcellerne. Dette indikerer, at NCAM-140 kan modulere dannelsen af de fokale adhæsionskomplekser ved binding af heparan proteoglykaner (S. Prag, N. Pedersen, P. Walmod, A. Kawa, K. Kolkova, R. Hartmann-Petersen, V. Berezin & E. Bock).

1.10. Undersøgelser af celle-motilitet og sårheling

En teori om hvorfor kroniske sår ikke heler er, at sårvæsken hæmmer migrationen af cellerne i sårkanten. For at undersøge effekten af kronisk sårvæske på cellemotilitet, er opsamlet sårvæske sat til en fibroblastkultur. Cellernes bevægelser optages på video med tidsinterval videooptagelse. Det skal herved undersøges, om der er forskel på motiliteten af fibroblaster, når sårvæske tilsættes fra henholdsvis akutte og kroniske sår (R. Zilmer, V. Berezin og E. Bock i samarbejde med Peter Samuelsen, Coloplast A/S og Finn Gottrup og Tonny Karlsmark fra Bispebjerg Hospital).

1.11. Betydningen af små GTPaser for signaltransduktion og celle-motilitet

Fibroblaster (L-celler) transficeres stabilt med muterede former af de små GTPaser, Ras, Rac og Rho, med henblik på at undersøge betydningen af disse molekyler for signaltransduktion og cellemotilitet. Der arbejdes på etableringen af et system til inducibel gen-ekspression (Tet-off systemet). Endvidere benyttes en transient ko-transfektionsmetode, hvor fibroblaster transficeres med et plasmid kodende for grønt fluorescerende protein (GFP) samt det gen, der ønskes undersøgt. Ved at bruge GFP som markør undersøges betydningen af små GTPaser med mutationer (konstitutivt aktive eller dominant negative) for celle-motilitet (E. Lepekhin, V. Tkach, V. Berezin, E. Bock).

1.12 Udvikling af in vitro cellesystemer til at belyse stoffers teratogene effekter

Valproat (VPA), et anti-epileptisk medikament, er påvist at have teratogen virkning, hvilket forårsager neuralrørsdefekter i humane fostre, der udsættes for lægemidlet tidligt under svangerskabet. VPA og VPA-analogers effekt på celle-motilitet er undersøgt og det er vist, at VPA har en kraftig hæmmende effekt. Den hæmmende effekt af VPA analoger korrelerer med stoffernes teratogene

potentiale. Det undersøges, hvorledes valproat-analoger påvirker signaltransduktion, især med fokus på ras-MAP-kinase signalering (V. Berezin, A. Kawa, P. Walmod, E. Lepekhin & E. Bock).

1.13. Udvikling af et automatiseret billed-analysesystem til måling af cellers morfologi og motilitet

Et billedanalysesystem kaldet PRIMA er udviklet til at undersøge cellers motilitet og morfologi efter videooptagelser fra mikroskop. PRIMA er modulært opbygget og kan tilføres nye moduler efterhånden som de udvikles og er særdeles brugervenligt med menuer, værktøjslinier og dialoger, der kan ændres efter behov. PRIMA kan kontrollere funktioner koblet til mikroskopet såsom bevægelse af præparatet, fokusering og optagelse og lagring af billeder fra et stort antal områder i præparatet. Lagrede billeder, optaget af farvede celler eller af ufarvede celler i fasekontrast, kan processeres med henblik på genkendelse af celler og bestemmelse af omruds af strukturer og koordinater for geometrisk centrum af strukturer. PRIMA kan således automatisk tegne omruds af cellers kontur. På basis af dette kan afledes en række parametre, som tillader en morfometrisk analyse af celler i kultur inklusive analyse af neuronale processer. Der arbejdes endvidere på at undersøge celle-morfologi vha. interferens-refleksionsmikroskopi. Ved optagelser i præ-programmerede tidsintervaller kan systemet beregne cellers motilitet ved brug af enten konturer eller centroid markering og indtegne cellernes tilbagelagte spor. Der er udført en række studier for at validere metoden og for at sammenligne anvendeligheden af langtids- og kortids-undersøgelser af celle-motilitet (A. Berezin, V. Belmann, D. Karasyk, V. Berezin, R. Hartmann-Petersen, A. Kawa & E. Bock).

1.14. Udvikling af metoder til computer-assisteret neurit-måling

Til undersøgelse af neurit-udvækst er udviklet et program, Linelength, der tillader måling af neuritter på lagrede video-billeder af neuronale cellekulturer, idet neuritternes forløb opregnes på en computerskærm vha. en mus. Endvidere arbejdes der med udviklingen af et computerprogram, der muliggør neurit-måling baseret på stereologiske principper, hvilket vil gøre neurit-måling mere objektiv og effektiv sammenlignet med konventionelle metoder (I. Ratlev, A. Berezin, V. Berezin, V. Belmann, L.C.B. Rønn & E. Bock i samarbejde med Arne Møller, Neurosearch).

2. Analyse af HPV type 16 oncogeners syntese og funktion

HPV-16 syntetiserer under infektion otte protei-

ner (E1 – E5, L1,L2), heraf er E5, E6 og E7 oncoproteiner, som alle hæmmer essentielle cellefunktioner. Laboratoriets indsats er koncentreret omkring analysen af E5 proteinet, som er et lille, meget hydrofobt protein.

2.1. Analyse af HPV type 16 oncogeners syntese og funktion

HPV-16 syntetiserer under infektion otte proteiner (E1 – E5, L1,L2), heraf er E5, E6 og E7 oncoproteiner, som alle hæmmer essentielle cellefunktioner. Laboratoriets indsats er koncentreret omkring analysen af E7 og E5 proteinet.

2.1. Promotor mapping

Der er kun identificeret to promotorer for HPV-16, P97og P670. Vi har identificeret to mulige mRNA molekyler, der er i stand til at syntetisere E5. Begge de to muligheder er bicistroniske messengers, hvor enten det regulatoriske E2 eller det trunkeerede E2C (den C-terminale del af E2) protein syntetiseres sammen med E5. Der er iøvrigt identificeret 3 mulige promotorregioner opstrøms for og i E2 (Thomas Hartig Jensen og Britta Gavnholt).

2.2. HPV-16 E5 funktionsanalyse

E5 er et oncogen, som kan promovere vækst af transformerede celler i soft agar. Endvidere formodes E5 at interagere med den vakuolære ATPase (16kD proteinet) og bevirker manglende surgørelse af lysosomerne. E5 mutanter anvendes til at analysere mutantproteinernes evne til at inducere vækst i soft agar, samt proteinernes eventuelle binding til 16kD proteinet belyses for at opnå øget viden om de funktionelle domæner af E5 (Mette Juel Bojsen-Møller). E5 ændrer endvidere værtscellernes motilitet, hvilket undersøges både i stabile cellekloner og i transient transficerede celler (Olga Rudenko).

2.3. Antistoffer specifikke for HPV-16 E5

Vi har udviklet fire monoklonale antistoffer rettet mod et syntetisk peptid svarende til de 14 N-terminale aminosyrer af E5, plus to monoklonale antistoffer fremstillet mod et fusionsprotein. Antistofferne er udviklet i samarbejde med overlæge K. Kock, SSI og professor A. Holm, KVL.

2.4. Differential Display analyse af celler med HPV-16 E5 og E7 under inducerbar kontrol

Det er med denne metode muligt at identificere gener, hvis ekspresion reguleres som følge af syntese af E7 eller E5 proteinerne. Der arbejdes med MCF-7 cellelinier indeholdende hidtil ukendte E5 og E7 under tetracyclin kontrol. Dette tillader analyse af hvilke m-RNA, der induceres eller æn-

dres i cellerne, når de virale proteiner induceres ved borttagning af tetracyclin fra mediet. Projektet udføres i samarbejde med Ph.d. H.Leffers, RH (Ph.d.-stud. Bolette Schønning, Ph.d.-stud. Mia Christensen).

3. Herpes simplex virus morfogenese

Med immunfluorescens og immunoguld cryoelektronmikroskopi beskrives HSV-1 viruspartiklers og glykoproteiners intracellulære lokalisation og transport i inficerede cellekulturer. Det er med denne metode blevet muligt at påvise virusglycoprotein i cellernes kernemembran (cand. med. Helle Jensen og Bodil Norrild).

4. Receptorer for Orosomucoïd

I vore undersøgelser af glycoproteiners reaktion med lectiner er vi blevet facineret af et cirkulerende plasmaprotein, orosomucoïd eller AGP alpha-1 acid glycoprotein, som endogen ligand til en familie receptorer. Orosomucoïd har været kendt i mere end 100 år, men funktionen kan næppe siges at være dokumenteret. Vi er gået ud fra, at proteinets karakteristiske kulhydratmønster kunne pege på en biologisk betydning, og har anvendt en histokemisk metodologi med mærkning af oprenset orosomucoïd og orosomucoïd glycoformer, hvorved vi har fundet en familie receptorer på sædceller og flere typer celler i testes og prostata. Receptorerne viser sig at være karakteristisk lokaliseret og specifikke for de tre naturligt forekommende glycoformer af orosomucoïd. Bindingen af glycoformer hæmmes både af kulhydrater og specifikke steroid-hormoner – hver receptor har et bestemt hæmningsmønster. In situ hybridiseringsundersøgelser viser orosomucoïd syntese i lever, testes og prostata, men ikke i muskler. Undersøgelserne kunne indikere at orosomucoïds kulhydrat er den konserverede del af molekylet og virker som bærer af den biologiske funktion af molekylet. Vi postulerer at orosomucoïd kan have en funktion ved den normale udvikling af sædceller og har startet en række histokemiske, proteinkemiske og molekylær-biologiske undersøgelser af orosomucoïds funktion (Thorkild C. Bøg-Hansen, Michael Ensslin og Bjarne Garp i samarbejde med Svend Kirkeby (Tandlægeskolen) og Ulla O. Andersen (KAS, Glostrup).

5. Molekylærbiologisk undersøgelse af adhæsion mellem orale streptokokker og humane extracellulære matrixproteiner og plasmaproteiner ved endocarditis

Videreudvikling af stabilt analyse assay ved statisk fast fase bindingsstudie med orale streptokokker og immobiliseret humane extracellulære matrixprotein. Bindingsstudier med Fibronectin, Lami-

nin, Vitronectin (S-protein), Fibrinogen, Heparin, Collagen IV, Thrombospondin, samt udvælgelse af specielt stærkt bindende proteiner til videregående studier. Analyse af orale streptokokkers overflade egenskaber, i relation til fast fase bindings egenskaber på udvalgte proteiner. Inhibitions studier med sukre, aminosyre, lektiner samt modifikation af bakterie overflade med detergent og enzym for beskrivelse af bindingens natur. Udarbejdelse af matrix bestående af inhibitions data til kortlægning af orale streptokokkers overflade egenskaber i forbindelse med binding til specifikke ekstracellulære matrix proteiner (C. Schou og T.C. Bøg-Hansen i samarbejde med N.-E. Fiehn, T. Larsen, D. Moe, S. Kirkeby, Tandlægeskolen og E. Gutschik, Bispebjerg Hospital).

Kongres- og mødedeltagelse:

Bodil Norrild: 16th International Papillomavirus Workshop, Siena, Italien, Eurogin 3. International kongres, Paris, Dansk Selskab for Cancerforsknings Årsmøde, Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde. Mia Christensen: Ph.d.-kursus i patentforhold, Forskerakademiet og Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde. Mette Jue Bøjsen-Møller: Dansk Selskab for Cancerforsknings Årsmøde og Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde. Britta Gavnholt: 16th International Papillomavirus Workshop, Siena, Italien, Dansk Selskab for Cancerforsknings Årsmøde og Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde. Thomas Hartig Jensen: Dansk Selskab for Cancerforsknings Årsmøde og Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde. Birger Samsø Madsen: Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde. Bolette Hellung Schønning: Dansk Selskab for Cancerforsknings Årsmøde, Biomedicinsk Forskningscenters Årsmøde.

Elisabeth Bock har deltaget i Teknologi-Rådets Høring vedr. klonede dyr, Christiansborg, april 1997 og bidraget med et skriftligt indlæg. Endvidere har hun deltaget i og organiseret EU Biotechnology Programme Meeting, februar 28. – marts 1, 1997: The Role of the Neural Cell Adhesion Molecule L1 and its Ligands in Normal Brain Development and Hereditary Brain Diseases, København; og deltaget i Proteinlaboratoriets Fællesmøde i København, 12. – 13. maj; og i Fællesmøde mellem the International Society for Neurochemistry and the American Society for Neurochemistry, Boston 20. – 26. juli. Derudover har Elisabeth Bock givet seminarer ved The Open University, Milton Keynes, Storbritannien, januar, Dansk Selskab for Medicinsk Prioritering, Skejby, februar; Carlsberg Laboratoriet, april; møde arrangeret af Dansk Udviklingsfinansiering, Skodsborg, april; og ved møde arrangeret af Biologisk Selskab, september. Vladimir Berezin har deltaget i: EU Bio-

technology Programme meeting The role of the neural cell adhesion molecule L1 and its ligands in normal brain development and hereditary brain diseases, Copenhagen, February 28 – March 1, 1997; The Protein Laboratory meeting, Copenhagen, May 12. – 13, 1997, Joint Meeting of the international Society for Neurochemistry and the American society for Neurochemistry, Boston, July 20. – 26, 1997. Vladislav Kiselyov har deltaget i: ISN/ASN meeting, Boston, 20. – 26. juli, 1997. Vladislav Soroka har deltaget i: Nordic NMR meeting, 27. – 30. maj, 1997, ISN/ASN meeting, Boston, 20. – 26. juli, 1997, Third advanced school of neurochemistry, 16. – 19. juli, New England, USA. Nina Pedersen har deltaget i: ISN/ASN meeting, Boston, 20. – 26. juli, 1997. Søren Prag har deltaget i: Cell Adhesion and Migration in inflammation and Cancer. 2nd Amsterdam "Zoo" meeting, Holland, 22. – 25. Oktober, 1997. Rikke Zilmer har deltaget i: European wound healing summer school, Oxford, Lysmikroskopi og billedeoptagelse, Panum, Praktisk kursus i cellulær immunologi, Panum og Cell adhesion and migration in inflammation and cancer, Amsterdam. Rasmus Hartmann-Petersen har deltaget i: Cell Adhesion and Migration in inflammation and Cancer. 2nd Amsterdam "Zoo" meeting, Holland, 22. – 25. Oktober, 1997, Keystone symposium: Signal transduction by cell adhesion receptors, Colorado, 31. marts – 6. April, 1997. Lars Christian Rønn har deltaget i: Keystone symposium: Signal transduction by cell adhesion receptors, Colorado, 31. marts – 6. April, 1997, Formation and plasticity of neuronal circuits, Ascona, Schweiz, Oktober, 1997, Meeting of the research center for biotechnology (foredrag), 28. August, 1997, Lundbeck-møde, Neuromedicinskalkemi (foredrag), DFH, 12. December, 1997. V. Katerina Kolkova har deltaget i: ISN/ASN meeting, Boston, 20. – 26. juli, 1997, EMBL summer school, 13. – 15. maj, 1997, Fuglsø. Vadim Belman har deltaget i: Medical Image Processing, DTU, Lyngby, Denmark, Anton Berezin har deltaget i: Medical Image Processing, DTU, Lyngby, Denmark Dmitry Karasyk har deltaget i: Medical Image Processing, DTU, Lyngby, Denmark. Eugene Lepekhn har deltaget i: EMBO summer school in molecular biology, 13. – 15. maj, 1997, Keystone symposium: Signal transduction by cell adhesion receptors, Colorado, Hartz har deltaget i: Meeting of the research center for biotechnology, 28. August, 1997, Lundbeck-møde, Neuromedicinskalkemi, DFH, 12. December, 1997. Galina Skladnikova har deltaget i: ISN/ASN meeting, Boston, 20. – 26. juli, 1997, Meeting of the research center for biotechnology, 28. August, 1997.

C. Schou har deltaget i: 4th International Symposium on Modern Concepts in Endocarditis and

Cardiovascular Infections, Yverdon-Les-Bains, Schweiz (poster), 8th European Congress of Clinical Microbiology and Infectious Diseases, Lausanne, Schweiz, samt videnskabeligt symposium for Forskningscenter for Medicinsk Bioteknologi, Landbohøjskolen, Danmark (poster).

Thorkild C. Bøg-Hansen har deltaget i: Connect Øresund, Seminar, arrangeret af Copenhagen Capacity and Skåne Län, Malmö, Sweden, 10. October 1997 (inviteret deltager), GLYCO XIV, XIVth International Symposium on Glycoconjugates, Zürich, Schweiz, September 7. – 12, 1997, Biotechnology Entrepreneurship Workshop, Amsterdam. 27. Juni 1997. Arr af EC, Directorate-General XII Science, Research and Development (inviteret deltager).

Kurser og anden undervisning:

Vladimir Berezin: Humanbiologi hold IX, 1.semester, efterår 1997: Forelæsning om Actin and myosin I in non-muscle cells; Course in protein purification for students in human biology, 13. – 31. October, 1997. Nina Pedersen, Thorkild Bøg-Hansen og Bodil Norrild har afholdt kursus i cellebiologi for humanbiologer. Thorkild C. Bøg-Hansen har afholdt følgende syv ph.d.-kurser: Microbial Adhesion and Virulence 97-16 sammen med Christian Schou og Torkel Wadstrøm (Lund) som et Øresundssamarbejde, Receptors and Ligands 97-18 sammen med Elisabeth Bock og Søren Buus, Immunochemical Methods 97-38, Erhvervs livet kommer til Panum sammen med Henrik Kruckow, Academic Writing in English, Elementary Course 97-1 (otte delkurser afholdt), Academic Writing in English, Advanced Course 97-1 (to delkurser afholdt) og Academic Communication 97-15 (fire delkurser afholdt). I forbindelse med ph.d.-kurset i Receptorer har Thorkild C. Bøg-Hansen afholdt aftenmøde for IDA med emnet Receptor Technology, an Evening Symposium med 56 deltagere. Desuden har Thorkild C. Bøg-Hansen forelæst på Intensive Summer Course Applied Biochemistry and Biotechnology, Aarhus Universitet, (4 hours glycobiology). Elisabeth Bock har bedømt to disputater i 1997 og været medlem af bedømmelsesudvalg vedr. professorat i neurokemi, Göteborg Universitet, professorat i medicinsk anatomi, Århus Universitet. Endvidere har hun deltaget i bedømmelsesudvalg vedr. lektorat ved Institut for Molekylær Patologi, Københavns Universitet, og bedømmelsesudvalg vedr. 5-årig forskerstilling ved Kræftens Bekæmpelse. Elisabeth Bock har været medarrangør af ph.d.-kursus, receptors and Ligands, Det sundhedsvidenskabelige Fakultet, maj 1997.

Redaktionsvirksomhed:

Elisabeth Bock er medredaktør af International

Journal of Developmental Neuroscience og Journal of Neuroscience Research. Thorkild C. Bøg-Hansen er redaktør af serien Lectins, Biology, Biochemistry, Clinical Biochemistry.

Faglige hverv:

Elisabeth Bock har været medlem af programkomiteen for det 16. Internationale Møde for International Society for Neurochemistry, Boston, 1997, og er medlem af Organizing Committee for Silver Jubilee FEBS Meeting, København 1998; formand for den Internationale programkomité for det 12. Internationale Møde for European Society for Neurochemistry, St. Petersburg 1998, medlem af den Videnskabelige programkomité for den 5. konference arrangeret af Institute of Developmental Neuroscience and Aging, Cagliari, Sardinien 1998 og medlem af den Videnskabelige programkomité for den 5. IBRO Verdenskongres i Jerusalem 1999. Elisabeth Bock er medlem af Kræftens Bekæmpelses Læge- og Naturvidenskabelige Udvalg, formand for Koordineringsgruppen for Københavns Universitets satsningsområde Bioteknologi, medlem af Teknisk Styregruppe, nu Programmeringsgruppe, for Bioteknologisk Forskningscenter, medlem af styrelsen for Medicine Valley Academy, og medlem af hurtigtarbejdende udvalg nedsat af Forskningsministeriet vedr. Instrumentcentre (betænkning afleveret oktober 1997) og medlem af bestyrelse for DAKO A/S. Elisabeth Bock er deltager i Forskningscenter for Neuro-medicinalkemi, Molekylær design, specificitet og genkendelse, finansieret af Lundbeckfonden. Elisabeth Bock er koordinator af EU Biotechnology Programme: The Role of the Neural Cell Adhesion Molecule L1 and its Ligands in Normal Brain Development and Hereditary Brain Diseases, og medlem af Dansk Forskningscenter for Vækst og Regeneration finansieret af Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd. Bodil Norrild er medlem af Fakultetets Forskningsudvalg, medlem af Fakultetets Forskningsudvalgs forretnings udvalg, medlem af ATV-erhvervsforskerudvalget, formand for Dansk Selskab for Cancerforskning, formand for Dansk Kræftforsknings Fond, medlem af CRN komiteen for Bioteknologi under EU, medlem af Taskforce for Bioteknologi under Forskningsministeriet, og medlem af The Life Sciences and Technologies Interprogramme Group on Vaccines under EU. Thorkild C. Bøg-Hansen er medlem af bestyrelsen af Scandinavian Electrophoresis Society. Bodil Norrild er medlem af CRN komiteen for Bioteknologi under EU, medlem af Taskforce for Bioteknologi under Forskningsministeriet, og medlem af The Interprogramme group life Sciences and Technologies and Vaccines under EU. Thorkild Bøg-Hansen har

deltaget i Kontaktforum arrangeret af Københavns Universitet: Universitet og industri. Hvordan samarbejder vi bedre?. 2. Juni 1997 (inviteret paneldeltager).

Medlemmer af samarbejdsudvalget på Institut for Molekylær Patologi fra Proteinlaboratoriet:

Thorkild C. Bøg-Hansen (DM, tillidsmand og suppleant for områdets fællestillidsmand), Elisabeth Bock (ledelse), Jane Tullberg (HK-laborant), Helle Helin (HK-kontor).

Elisabeth Bock

Neuropatologisk laboratorium

Forskningsvirksomhed:

Laboratoriets hovedforskningsområde er udredning af patogenetiske mekanismer ved iskæmi-induceret neurondød. Glutamat toksicitets betydning ved fokal og global iskæmi har omfattet undersøgelser af glutamat antagonisters mod AMPA receptorens temperatur nedsættende virkning hos rotter. Kropstemperatur målinger foretages op til 24 timer efter iskæmi vha. telemetrisk overførsel til en computer, der styrer opvarmning og afkøling af forsøgsdyret. Undersøgelserne har fastlagt den postiskæmiske hypotermi som kan nå 34C. Opvarmes dyrene til normal legemstemperatur forværres skaden efter 9 min global iskæmi, ligesom den protektive effekt af AMPA-antagonisten NBQX forsvandt. Det fremtidige paradigme vil være at behandle dyr følger ubehandlede dyrs temperaturforløb i mindst 24 timer.

For den fokale iskæmis vedkommende har vi klarlagt beliggenheden af den tidlige infarkt randzone ved hjælp af en ny dobbelt autoradiografisk metode til bestemmelse af regional proteinsyntese og glukoseomsætning på hjernevæv. Proteinsyntesen ophører ved 50% flow reduktion. Området mellem disse tærskler må anses for at være det væv der kan reddes farmakologisk i de første timer efter en okklusion af a. cerebri media. Undersøgelserne fortsætter med forsøg på vævsprotektion med glutamat antagonist af NMDA- og AMPA-typen. Infarktets progression efter okklusionen undersøges vha. daglige MRI-scanninger (på Hvidovre Hospitals Cisco-scanner). MRI forandringerne sammenholdes med den histologiske udbredning af infarkt, randzone med selektivt neurontab og forekomst af apoptose, bestemt m. TUNEL-farvning.

Ud over nedennævnte PCR baserede undersøgelser for op- eller nedregulering af kendte gener har vi modificeret mRNA differential display teknikken, som giver oplysning om regulation af alle mRNA. Modifikationen medfører, at sekvensoplysningerne ligger indenfor den kodende del af

mRNA i modsætning til den klassiske DD-teknik, som giver sekvenser fra den ikke-kodende del af mRNA, der som oftest ikke er oplyst til genbankdatabaserne. Iskæmi modellen vi anvender til disse undersøgelser er den såkaldte iskæmiske tolerance, hvor en 3 minutters iskæmi forhindrer en 3 dage senere skade efter 9 min iskæmi. Tolerance fænomenet bygger med stor sandsynlighed på transkriptionsændringer. Vi har påvist ændringer af 6 mRNA'er som nu verificeres med in-situ hybridisering.

Med enkeltcelle RT-PCR teknikken bestemmer vi ekspresionen af op til 15 udvalgte mRNA i iskæmivulnerable hippocampusneuroner. Undersøgelserne foregår i en patch clamp opstilling og udføres på friske vævsskiver udtaget fra forsøgsdyr eller på neuroer dyrket i cellekultur. Formålet er at kortlægge ekspresionen af neuropeptider samt receptor subunits for glutamat- og GABA-receptorer under normale og patologiske forhold. Vi fokuserer specielt på ekspresionen og editeringen af glutamat-receptor subunit GluR2, som har afgørende betydning for cellernes regulation af calciumfluks via ionotrope receptorer. I samarbejde med Farmaceutisk Højskole fortsætter vi undersøgelserne af testfarmakas indvirkning på subunit specifikke GABA-receptorers modulatoriske sites. Foreløbig har vi vist en negativ sammenhæng mellem effekten af midazolam og alfa-6/beta-3, samt en tilsvarende negativ sammenhæng mellem tilstedeværelsen af gamma-2/delta og zinks modulatoriske effekt. Formålet er at finde farmaka som kan anvendes til subunit specifik terapi i CNS og gennem subunit specificiteten at begrænse bivirkningerne. Endelig undersøger vi for de nævnte neuropeptid- og transmittersystemer sammenhængen mellem mRNA og peptid ekspresionen under normale og patologiske forhold. Hertil benyttes unbiased stereologisk bestemmelse af det totale celleantal i de iskæmisk vulnerable regioner og densitometrisk bestemmelse af de talte cellers mRNA (in situ hybridisering) og peptid (immunocyto kemi) ekspresion.

Nils Henrik Diemer

Stab

VIP: 31,3 årsværk.

TAP: 30,4 årsværk.

Neuropatologisk Afdeling

VIP:

Alsbo, Carsten Westerlund; ph.d.-studerende.

Bruhn, Torben; forskningsstip.

Christensen, Thomas; kand. stip.

Diemer, Nils Henrik; forskningsprof.
 Johansen, Flemming Fryd; lektorv.
 Karnick, Elisabeth Sabine; ph.d.-studerende.
 Kjøller, Connie; ph.d.-studerende.

TAP:

Feilberg, Pia Kylesbech; assistent.
 Jensen, Berit; hospitalslaborant.
 Jensen, Lisbeth Lund; hospitalslaborant.
 Mertz, Bente; hospitalslaborant.
 Nielsen, Marianne; histolaborant.

Proteinlaboratoriet

VIP:

Andresen, Mia; ph.d.-studerende.
 Badsberg, Ulla; ph.d.-studerende.
 Belmann, Vadym; gæsteforsker.
 Berezin, Anton; ph.d.-studerende.
 Berezin, Vladimir; lektor.
 Bock, Elisabeth Marianne; professor.
 Bojsen-Møller, Mette Juel; ph.d.-studerende.
 Bøg-Hansen, Thorkild Christian; lektor.
 Edvardsen, Klaus; adjunkt.
 Ensslin, Michael Alfred; forskningsadjunkt.
 Gavnholt, Britta; specialestuderende.
 Hansen, Søren Prag; specialestuderende.
 Hartz, Barbara Pia; specialestuderende.
 Jensen, Thomas Hartig; specialestuderende.
 Karasyk, Dmytro; gæsteforsker.
 Kawa, Anna Karina; ph.d.-studerende.
 Kiselyov, Vladislav; post.doc.
 Kolkova, Kateryna; ph.d.-studerende.
 Lepekhine, Eugene; post.doc.
 Maar, Thomas; ph.d.-studerende.
 Madsen, Birger Samsø; specialestuderende.
 Marques, Filipe Andrade; gæsteforsker.
 Mcguire, James Norton; post.doc.
 Mikkelsen, Sanne Elitha; specialestuderende.
 Mørkhøj, Tine; ingeniørstuderende.
 Nislev, Lars; ingeniørstuderende.
 Norrild, Bodil; lektor.
 Novitskaia, Vera; gæsteforsker.
 Pedersen, Nina; adjunkt.
 Petersen, Rasmus Hartmann; specialestuderende.
 Ralets, Igor; gæsteforsker.
 Rudenko, Olga; post.doc.
 Rønn, Lars Christian; post.doc.
 Schou, Christian; ph.d.-studerende.
 Schønning, Bolette Hellung; ph.d.-studerende.
 Skladtchikova, Galina; post.doc.
 Soroka, Vladislav; ph.d.-studerende.
 Stahlhut, Martin; ph.d.-studerende.
 Tkach, Vadim; gæsteforsker.
 Walmod, Peter Schledermann; specialestuderende.

Wilhjelm, Søren; specialestuderende.
 Zillmer, Rikke; ph.d.-studerende.

TAP:

Bach, Sonja Elen; glasvask.
 Bang, Lærke Katja; laborant.
 Brandi, Annette Bue; sekretær.
 Christiansen, Lene; laborant.
 Frederiksen, Britt Ploug; laborantelev.
 Hagen, Eva Elisabeth; laborantelev.
 Helin, Helle; overassistent.
 Henrichsen, Lars; laborantelev.
 Holm, Birgit; assistent.
 Leerhøj, Lina Maria; laborant.
 Madsen, Lene Nordby; overassistent.
 Sørensen, Ingrid; laborant.
 Tullberg, Jane; laborant.

Institut for Molekylær Patologi

VIP:

Albrechtsen, Reidar; lektor.
 Bastholm, Lone; laboratorieleder.
 Durkin, Marian E; forskningslektor.
 Elling, Folmer; lektor.
 Faarup, Poul; lektor.
 Gilpin, Brent John; forskningslektor.
 Iba, Kousuke; // ingen stiko //.
 Krarup, Marianne; kand. stip.
 Kristensen, Claus Andrup; forskningsass.
 Kristjansen, Paul E.G.; lektor.
 Loechel, Steven Charles; forskningsadj.
 Lund, Eva C. Løbner; kand. stip.
 Nielsen, Morten Hartvig; lektor.
 Spang-Thomsen, Mogens; lektor.
 Wewer, Ulla M.; lektor.

TAP:

Amossen, Inge; dyreassistent.
 Bech, Ninna Vissing; rengøringsassistent.
 Børgesen, Bent Harald; overfotograf.
 Christiansen, Jette; hospitalslaborant.
 Gyldholm, Ruth; rengøringsassistent.
 Haages, Søren; staldbetjent.
 Hansen, Conny; dyrepasser.
 Hansen, Steen Ruben; ingeniørassistent.
 Hauberg, Fischer Annette; hospitalslaborant.
 Hellhammer, Ursula; hospitalslaborant.
 Hornehaver, Vibeke; histolaborant.
 Høppner, Pratuang; rengøringsassistent.
 Jørgensen, Charlotte; hospitalslaborant.
 Krogh, Annette Hougaard; overassistent.
 Mai, Paul Meyer; laboratoriebjetjent.
 Mijkowski, Bendt; laboratoriemester.
 Nielsen, Brit Valentin; laborant.
 Olsson, Jannie; dyreassistent.

Pilgaard, Connie; laborant.

Qvistmose, Camilla Lønqvist; assistent.

Røhrmann, Jette Holmstrøm; laborant.

Valsted, Aase Gerd; hospitalslaborant.

Ph.d.-afhandlinger:

Proteinlaboratoriet

Bojsen-Møller, Mette Juel: Biologisk funktion af HPV-16 E5 protein.

Jørgensen, Signe Humle: Nerve growth factor and calcitonin gene-related peptide in rat adjuvant arthritis.

Ohlsson, Helle: Studies of the biological function of the exon 5 splice variant of the estrogen receptor.

Institut for Molekylær Patologi

Pedersen, Inge Søkilde: The Imprinting Status of IGF2 and IGF2R in Human Breast Tissue.

Specialer:

Proteinlaboratoriet

Bojsen-Møller, Mette Juel: Biologisk funktion af HPV-16 E5 protein.

Jørgensen, Signe Humle: Nerve growth factor and calcitonin gene-related peptide in rat adjuvant arthritis.

Ohlsson, Helle: Studies of the biological function of the exon 5 splice variant of the estrogen receptor.

Institut for Molekylær Patologi

Pedersen, Inge Søkilde: The Imprinting Status of IGF2 and IGF2R in Human Breast Tissue.

Fondsstøtte:

Neuropatologisk Afdeling

Carlsbergfondet:

– Molekylærbiologiske undersøgelser af neuronød i hippocampus hos rotten (Nils Henrik Diemer) kr. 0.

Det Bioteknologiske Forskningsprogram:

– Ph.d.-stip til Carsten Westerlund Alsboe (Nils Henrik Diemer) kr. 0.

Diverse Overhead:

– (Neuropatologisk Institut) kr. 0.

Fonden vedr. Finansiering af Forskning:

– patientcentreret registerforskning (Hanne Holnagel) kr. 0.

Forskningsrådene:

– PharmaBiotec: A Biotechnological Neuroscience Drug Research Center (Nils Henrik Diemer) kr. 1.500.000.

Ivan Nielsens Fond:

– (Flemming F. Johansen) kr. 0.

Johann og Hanne Weimann, født Seedorffs Legat:

– In vivo studier af hjernensekstracellulære... (Torben Bruhn) kr. 202.297.

Lundbeckfonden:

– Molekylærbiologiske undersøgelser af AMPA receptoren med specielt henblik på dens betydning for isk (Niels Henrik Diemer) kr. 200.000.

– Molekylærbiologiske undersøgelser af AMPA receptoren med specielt henblik på dens betydning for isk (Niels Henrik Diemer) kr. 0.

Novo Nordisk Fonden:

– Neuroendokrin regulation af... (Jørgen Warberg) kr. 0.

– (Niels Henrik Diemer) kr. 0.

Rektorkollegiet:

– opholdsudgifter (Institutederen) kr. 0.

Statens Sundhedsvidenskab. Forskningsråd/
NASTRA:

– Frie radikaler og iskæmi-induceret organskade i hjernen (Nils Henrik Diemer) kr. 166.667.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

– A Strategic Drug Research Center (Niels Henrik Diemer) kr. 0.

– Ph.D stip til Elisabeth Sabine Karnick (Nils Henrik Diemer) kr. 0.

– Receptormedieret Neuronød (Nils Henrik Diemer) kr. 664.000.

– Receptormedieret neuronød (Nils Henrik Diemer) kr. 582.000.

– Undersøgelse af patogenese ved iskæmisk-ekciotoksisk neuronød af cerebellare Purkinjeceller m.h.p. (Torben Balchen) kr. 0.

Vera og Carl Johan Michaelsens Legat:

– undersøgelser af sammenhænge mellem iltradikal dannelse... (Thomas Christensen)

kr. 288.038.

Proteinlaboratoriet

ATV – Erhvervsforskerudvalget:

– (Thorkild C. Bøgg-Hansen) kr. 36.175.

- Agnes og Poul Friis' Fond:
 – Indkøb af udstyr (Vladimir Berezin) kr. 39.800.
- Carlsbergfondet:
 – HPV celleyklus (Bodil Norrild) kr. 50.000.
- EU:
 – The Role of the Neural Cell Adhesion Molecule L1 and its Ligands in Normal Brain Development and He (Elisabeth Bock) kr. 4.658.560.
- Fonden til Lægevidenskabens Fremme:
 – Analyse af human Papillomavirus E5 genregulation (Bodil Norrild) kr. 20.000.
- Forskerakademiet:
 – Løn til gæsteprofessor Eugene Lepekhine i 2 mdr. (Elisabeth Bock) kr. 33.000.
- Forskningsrådene:
 – Biotek Basismidler (Bodil Norrild) kr. 624.934.
 – Biotek Basismidler (Elisabeth Bock) kr. 1.041.553.
- Kræftens Bekæmpelse:
 – Celleadhænsionsmolekyler betydning for tumor cellemobilitet og invasivitet (Elisabeth Bock) kr. 1.100.000.
 – E7 onkogenets interaktion med cellulære proteiner (Bolette Hellung Schönning) kr. 340.000.
 – HPV type 16 induceret transformation og dens betydning for udvikling af cervixcancer (Bodil Norrild) kr. 330.000.
- Lundbeckfonden:
 – Neuro-medicinalkemi. Molekylær design, specificitet og genkendelse (Elisabeth Bock) kr. 650.000.
- Novo Nordisk Fonden:
 – Analyse af human papillomavirus (Bodil Norrild) kr. 30.000.
- Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:
 – The Role of NCAM ecto-ATPase activity in synaptic plasticity (Elisabeth Bock) kr. 474.826.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
 – Molecular and Cellular Mechanisms in Regulation of Growth and Regeneration (Elisabeth Bock) kr. 700.000.
- Institut for Molekylær Patologi*
 Gerda og Aage Haensch's Fond:
 – Tgf resistens i sclc- cellelinier (Susanne Hougaard) kr. 45.000.
- celleyklus regulerende faktorer i sclc (Marianne Krarup) kr. 40.000.
- KU's Lægevidenskabelige Fakultetsfond:
 – expression af celleyklus regulerende faktorer. (Marianne Krarup) kr. 46.000.
- Kræftens Bekæmpelse:
 – DNA-reparation i mammae celler (Mogens Spang Thomsen) kr. 340.667.
 – Exp. undersøgelse af MHR ved mammacancer (Niels Brünner) kr. 569.500.
 – Laminin (Steven Frosty Loechel) kr. 446.000.
 – M-Laminin gen knockout (Ulla Margrethe Wewer) kr. 129.781.
- Laminin m.fl.:
 – Laminin (Ulla Margrethe Wewer) kr. 718.863.
- Statens Sundhedsvidenskab. Forskningsråd/
 NASTRA:
 – Tetranectin knock-out mice in studies on cell-matrix interactions (Ulla Margrethe Wewer) kr. 166.667.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
 – LAMININ: Structure-function and relation to genetic disease (Ulla Margrethe Wewer) kr. 480.000.
- Vera og Carl Johan Michaelsens Legat:
 – NMR-studier af mammacancer (Claus Andrup Kristensen) kr. 109.333.
- Publikationer:*
 Berezin V., Skladchikova G., Bock E.: Evaluation of Cell Morphology by Video Recording and Computer – assisted Image Analysis. *Cytometry* 27, s. 106-116, 1997.
 Berezin V., Walmod P., Kawa A., Bock E.: The anti-convulsive drug VPA affects cell morphology and cytoskeletal organization. i: *Neurochemistry Cellular, Molecular and Clinical Aspects*, s. 295-298, 1997.
 Bock E., Pedersen N., Berezin V.: "Structure and function of the neural cell adhesion molecule NCAM". i: *Neurochemistry. Cellular, Molecular, and Clinical Aspects*, s. 857-862, 1997.
 Bonavaud S., Charrière-Bertrand C., Rey C., Leibovitch M., Pedersen N., Frisdal E., Planus E., Blasi F., Gherardi R., Barlozatz-Meimon G.: "Evidence of a non-conventional role for the urokinase tripartite complex (uPAR/uPA/PAI-1) in nyogenic cell fusion". *Journal of Cell Science* 110, s. 1083-1089, 1997.
 Buckwald C., Norrild B.: Human Papillomavirus in Sinonasal Papillomas and in Normal Nasal

- Mucosa. Papillomavirus Report 8 (4), s. 99-104, 1997.
- Bøg-Hansen T.C.: Separation of monoclonal antibodies from cell-culture supernatants and ascites fluid using thiophilic agarose. Chapter 9. Molecular Biology Vol. 8 #3, s. 279-281, 1997.
- Bøg-Hansen T.C.: Chapter 18. Use of Lectin-affinity Electrophoresis for Quantification and characterization of Glycoforms of Alpha-1 Acid Glycoprotein. i: Lectins Methods and Protocols, Methods in Molecular Medicine Volume 9, s. 227-233, Totowa, NJ, USA 1997.
- Bøg-Hansen T.C.: Chapter 18. Use of Lectin-affinity Electrophoresis for Quantification and characterization of Glycoforms of Alpha-1 Acid Glycoprotein. i: Lectins Methods and Protocols, Methods in Molecular Medicine vol. 9, s. 227-233, Totowa, NJ, USA 1997.
- Cohn R., Herremann R., Wewer U.M., Voit T.: Changes in laminin $\beta 2$ chain expression in congenital muscular dystrophy. *Neuromusc Disord* 7, s. 373-374, 1997.
- Dodt K.K., Jacobsen P.H., Hofmann B., Meyer C., Kolmos H., Skinhøj P., Norrild B., Mathiesen L.: Development of cytomegalovirus disease may be predicted in HIV infected patients by CMV PCR and antigenemia test. *AIDS* 11, 3, s. 21-28, 1997.
- Durkin M., Naylor S.L., Albrechtsen R., Wewer U.: Assignment of the gene for human tetranectin (TNEC) to chromosome 3p22-p21.3 by somatic cell hybrid mapping. *Cytogenetics and Cell Genetics* 76, s. 39-40, 1997.
- Durkin M., Loechel F., Mattei M., Gilpin B., Albrechtsen R., Wewer U.M.: Tissue-specific expression of the human laminin $\alpha 5$ chain, and mapping of the gene to human chromosome 20q13.2-13.3 to distal mouse chromosome 2 near the locus for the ragged (Ra) mutation. *FEBS Lett* 411, s. 296-300, 1997.
- Dzhandzhugazyan K., Bock E.: Demonstration for an extracellular ATP-binding site in NCAM: Functional implications of nucleotide binding. *Biochem* 36 s. 15381-15395, 1997.
- Dzhandzhugazyan K., Bock E.: Relationship of NCAM to E-type ATPase of Rat Synaptosomes. s. 277-282, 1997.
- Edvardsen K., Bock E., Jirus S., Frandsen T., Holst-Hansen C., Moser C., Spang-Thomsen M., Pedersen N., Walsh F., Vindeløv L., Brünner N.: Effect of NCAM-transfection on growth and invasion of a human cancer cell line. *APMIS* 105, s. 919-930, 1997.
- Engel U., Breborowicz D., Albrechtsen J., Bøg-Hansen T.C.: Lectin-staining of renal cell tumours with special emphasis on oncocytomas. *Acta Pathologica et Mikrobiologica (APMIS)* 105, s. 31-34, 1997.
- Gegelashvili G., Civenni G., Ralagni G., Danbolt N., Schousboe I.: Glutamate Receptor Agonists Up-Regulate Glutamate Transporter GLAST in Astrocytes. *Neuro Report* 8, s. 261-265, Rapid Science Publishers 1996.
- Gilpin B., Loechel F., Mattei M., Engvall E., Albrechtsen R., Wewer U.M., : A novel secreted form of human ADAM 12 (meltrin a) provokes myogenesis in vivo. *J Biol Chem* in press, s., 1997.
- Kiselyou V.V., Berezin V., Maar T., Soroka V., Edvardsen K., Schousboe A., Bock E.: The First Immunoglobulin-like NCAM Domain is Involved in both Double Reciprocal Interaction with the Second Ig-like NCAM Domain and in Heparin Binding. *J Biol Chem* 272, s. 10125-10134, 1997.
- Kiselyov V., Berezin V., Maar T., Soroka V., Edvardsen K., Schousboe A., Bock E.: Functional Characterization of the First Immunoglobulin Domain of the Neural Cell Adhesion Molecule. *Neurochemistry: Cellular, Molecular and Clinical Aspects*. 295-298, 1997.
- Kiselyov V., Berezin V., Maar T., Soroka V., Edvardsen K., Schousboe A., Bock E.: The first Ig-like NCAM Domain is Involved in both Double Reciprocal Interaction with the Second Ig-like NCAM Domain and in Heparin Binding. *J.Biol.Chem* 272, s. 10125-10134, 1997.
- Liu L., Vachon P., Kuang W., Hong X., Wewer U.M., Kylstein P., Engvall E.: Mouse adhalin; primary structure and expression during late stages of muscle differentiation in vitro. *Biochem Biophys Res Commun* 235, s. 227-257, 1997.
- Lotz M., Nusrat A., Madara J., Ezzell R., Wewer U.M., Mercurio A.M.: Intestinal epithelial restitution. Involvement of specific laminin isoforms and integrin laminin receptors in wounds closure of a transformed model epithelium. *Amer J Pathol* 150, s. 747-760, 1997.
- Maar T., Rønn L., Bock E., Berezin V., Moran J., Pasantes-Morales H., Schousboe A.: Characterization of microwell cultures of dissociated brain tissue for studies of cell-cell interactions. *J. Neurosci. Res.* 47, s. 163-172, 1997.
- Maar T., Bajk U. (Bođić U.), Bock E., Nau H., Schousboe A., Berezin V.: Prediction of teratogenic potency of valproate analogues using cerebellar aggregation cultures. *Toxicology* 116, s. 159-168, 1997.
- Massaro A., Carnevale A., Tonall P., Bock E.: Glial Cell Pathobiology in multiple Sclerosis Detected by CSF Markers. i: Cellular, Molecular and Clinical Aspects, s. 451-455, 1997.
- Munch M., Møller-Larsen A., Christensen T., Mørling N., Hansen H.J., Jaahr S.: Production of retrovirus and Epstein-Barr virus in cell lines from multiple sclerosis patients. *Acta Neurolog*

- Scand 1997 (supplement) 169, s. 65-69, 1997.
- Olsen M., Krog L., Edvardsen K., Skovgaard L.T., Bock E.: Intact transmembrane isoforms of the neural cell adhesion molecule are released from the plasma membrane. *Biochemical Journal* 295, s. 833-840, 1997.
- Pedersen N., Bock E.: "The neural cell adhesion molecule and tumor invasion". *Pathology Update* 4, s. 60-74, 1997.
- Prag S., Pedersen N., Walmod P., Berezin V., Bock E.: "Expression of a transmembrane isoform of the neural cell adhesion molecule (NCAM) in rat glioma cells increases their motility". i: *Neurochemistry Cellular, Molecular, Clinical Aspects*, s. 897-900, 1997.
- Rønn L.C.B., Pedersen N., Jahnsen H., Berezin V., Bock E.: "Brain plasticity and the neural cell adhesion molecule (NCAM)". *Adv. Exp. Med. Biol* 429, s. 305-322, 1997.
- Skladtschikova G., Berezin V., Bock E.: Valproic Acid, but not its non-teratogenic analogue 2-isopropyl-pentanoic acid, Affects Proliferation, Viability and Neuronal Differentiation of the Human Teratocarcinoma Cell line NTera-2. *NeuroToxicol.* 19, s. 357-370, 1997.
- Stahlhut M., Berezin V., Bock E., Ternaux J.: NCAM-Fibronectin-Type-III-Domain Substrata With and Without a Six Amino Acid Long Prolin-rich Insert Increase The Dendritic Arborization of Spinal Motoneurons. *J. Neurosci. Res.* 48, s. 112-121, 1997.
- Vachon P., Xu H., Liu L., Loechel F., Hayashi Y., Arahata K., Reed J., Wewer U.M., Engvall E.: A role for integrins ($\alpha 7\beta 1$) in muscle cell function and survival: disrupted expression in merosin-deficient congenital muscular dystrophy. *J Clin Invest* 100, s. 1870-1881, 1997.
- Wewer U., Thornell L., Loechel F., Zhang X., Durkin M.E., Amano S., Burgeson R., Engvall E., Albrechtsen R., Virtanen I.: An extrasynaptic localization of laminin $\beta 2$ chain in developing and adult human skeletal muscle. *Amer J Pathol* vol. 151, s. 621-631, 1997.
- Wewer U.M., Shaw L., Albrechtsen R., Mercurio A.M.: The integrin $\alpha 6\beta 1$ promotes the survival of human breast carcinoma metastasis. *Amer J Pathol* 151, s. 1191-1198, 1997.
- van Driessche E., Beeckmans S., Bøgg-Hansen T.C.: *Lectins, Biology, Biochemistry. Clinical Biochemistry* Vol. 12 s., Hellerup 1997.

Folkesundhedsvidenskab

Institut for Folkesundhedsvidenskab

Instituttleder: Allan Krasnik.

Instituttet blev oprettet i sin nuværende skikkelse d. 1. januar 1997 med udgangspunkt i det tidligere Institut for Almen Medicin, Biostatistik, Medicinsk videnskabsteori og Social medicin, IABVS. Baggrunden var ønsket om en styrkelse af fagområdet ved Det sundhedsvidenskabelige Fakultet med henblik på at etablere et institut svarende til en School of Public Health ved mange større universiteter. Som grundlag havde et fakultetsnedsat udvalg (Koordinationsudvalget) gennemført en bred analyse af forskningsaktiviteter inden for fagområdet, forskningsstrategier, uddannelsesaktiviteter og ressourcebehov.

Folkesundhedsvidenskabens opgave er at skabe et videnskabeligt fundament for arbejdet med at forbedre befolkningens sundhed. Forskningen omfatter befolkningens sundhedsstatus, tiltag, der skal forbedre befolkningens sundhed og samfundets indsats til reduktion af sygelighed og dødelighed. Forskningen er tværvideenskabelig og udføres af forskere med baggrund i sundhedsvidenskab, naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora. Instituttet rummer de fleste fag, der bidrager til folkesundhedsvidenskab. Flere af afdelingernes forskning og rådgivning har også relation til andre dele af sundhedsvidenskab.

Instituttets medarbejdere varetager undervisning på de prægruade læge-, tandlæge- og humanbiologuddannelser, på ph.d.-uddannelsen og på den i 1996 oprettede Master of Public Health uddannelse. Derudover har instituttet medvirket i planlægningen af en række nye uddannelsesinitiativer, herunder bachelor-/kandidatuddannelsen i folkesundhedsvidenskab (start februar 1999), en masteruddannelse og en forskerskole i international sundhed og en kandidatuddannelse i sundhedsfag for personer med en mellemlang, videregående sundhedsuddannelse.

Instituttet rummede ved sin etablering tre allerede eksisterende og fire nyoprettede afdelinger, der vil blive suppleret med yderligere tre afdelinger i den kommende tid. Efter beslutning i Fakultetsrådet og Konsistorium sammenlægges Medicinsk Historisk Museum fra 1. januar 1998 med instituttet, og en Afdeling for Medicinens Historie vil senere blive oprettet.

Instituttet ønsker at udvide samarbejdet med de mange andre institutioner i Hovedstadsområdet, der arbejder med dele af folkesundhedsvidenska-

ben, herunder andre universitetsinstitutter, sektorforskningsinstitutter og social- og sundhedsvæsenet. Der er med henblik på at fremme dette samarbejde oprettet et Forum for Folkesundhedsvidenskab, hvor man drøfter faglige emner af fælles interesse.

De mange nye initiativer på området har medført et betydeligt arbejdspress for instituttets medarbejdere. Det tager lang tid at gennemføre de nødvendige nye stillingsbesættelser og at udvide de fysiske rammer, men det er på trods af mange praktiske problemer lykkedes i løbet af det første år i det nye institut at opnå et stort og voksende tværfagligt miljø i overensstemmelse med fakultetets målsætninger om en oprustning af fagområdet.

I det følgende præsenteres årsrapporterne for de enkelte afdelinger og fagområder i instituttet.

AFDELING FOR ALMEN MEDICIN

Afdelingsleder: Hanne Hollnagel.

Almen medicin er et klinisk lægeligt speciale og Afdeling for Almen Medicin er de praktiserende lægers universitetsafdeling. Forskningsaktiviteterne omhandler især:

1. Den almenmedicinske grundforskning omhandler de processer, som danner basis for det kliniske arbejde i almen praksis: Læge/patientforholdet, den patientcentrerede konsultationsproces, den biopsykosociale sygdomsmodel m.m.

2. Klinisk forskning angående hyppige henvekselsårsager i almen praksis med henblik på at forbedre håndteringen af disse.

3. Forebyggelsesforskning, herunder baggrund for sundhed og identifikation af sygdomsårsager, om balancen mellem personers risiko og helbredsressourcer, om ændring af levevaner og levekår, om baggrunden for livsstilsvaner, om sundhedsoplysning.

4. Sundhedstjenesteforskning inklusive kvalitetsvurdering, f.eks. om befolkningens kontakter til primær sundhedstjeneste, lægevagtens funktion, samarbejdet mellem primær og sekundær sektorer, helbredsstatusmål.

Det er karakteristisk for forskning i almen medicin, at den indeholder elementer af både grundforskning, klinisk forskning, samfundsmedicinsk forskning og medicinsk humanistisk forskning, hvorfor samarbejdet med andre fagområder er stort. Herudover er det karakteristisk, at forskningen er patientcentreret, dvs. at den inddrager patienternes egen vurdering af deres helbred, patienternes vurdering af sundhedsvæsenets funktion m.m. Afdelingen har en væsentlig rolle som viden-

skabelig rådgiver og støtte for det omfattende netværk af forskningsaktive i almen praksis og i primær sundhedstjeneste.

Afdelingen underviser på lægeuddannelsens første år sammen med kliniske psykologer i patientkontakt, studenterrolle, lægerolle og patientrolle samt kommunikation. Afdelingen varetager endvidere hovedkursus i almen medicin på studiets sidste semester. I forbindelse med hovedkurset opholder hver student sig 10 dage hos en praktiserende læge og gennemfører her sine egne konsultationer. Disse optages på video, hvorefter der gives supervision. Der er tilknyttet 200 praktiserende læger som kliniske undervisere. Sideløbende med opholdet hos den praktiserende læge gives teoretisk undervisning i faget på Universitetet.

Afdelingen samarbejder med den Teoretiske Specialeuddannelse i Almen Medicin og med Central Forskningsenhed for Almen Praksis, idet disse siden 1978 har været placeret i nær tilslutning til Afdeling for Almen Medicin. Forskningsenheden er en selvstændig institution, som arbejder under vedtægter indgået mellem Praktiserende Lægers Organisation og Sygesikringens Forhandlingsudvalg, og dens formål er at udføre forskning i almen praksis og tilgrænsende områder.

Forskningsvirksomhed:

1. Den almenmedicinske grundforskning omhandler de processer, som danner basis for det kliniske arbejde i almen praksis

“Forståelse mellem læge og patient i konsultationen”

Projektet bygger på en analyse af 17 video-optagne konsultationer fordelt på 4 læger, efterinterview med patient og læge ud fra en genspilning af video'en. Fokus er på patientens og lægens indre dialog. De foreløbige resultater peger på, at til trods for, at der kun er tale om et mindre sammenfald mellem patientens og lægens forståelse, oplever begge parter god forståelse og tilfredshed med konsultationen (Jan-Helge Larsen, Ole Risør, Bo Jacobsen, Bente Arnika, Inge Pallesen, Annemarie Dencker).

Hvad gør sproget ved relationen mellem patient og læge?

Med udgangspunkt i supervision af erfarne praktiserende lægers konsultationsvideoer fokuserer vi på sproget. Konsultationer og supervisionsprocessen optages på bånd og analyseres (Jan-Helge Larsen og Lene Malmstrøm).

Samtalen hos lægen

Med det formål at beskrive og analysere faktorer, der har betydning for forståelsen i læge-patient samtaler i almen praksis, har vi båndoptaget 43 almindelige konsultationer i de to deltagende lægers praksis. Den deltagende sprogpsykolog har herefter indhentet såvel lægens som patientens kommentarer til de optagne konsultationssamtaler. Analyse efter principperne for kvalitative metoder. Projektet er støttet af Statens Sundhedsvidenskabelige og Humanistiske Forskningsråd (Arne Hantho og Lena Jensen).

Positive sundhedsfaktorer – en bedre balance mellem risikotænkning og ressourcetænkning

En teoretisk model for konsultationen omfattende patientens selvvaluerede helbredsressourcer samt egen konsultationsforskning ang. kvinders selvvaluerede helbredsressourcer er publiceret. Data ang. mænd analyseres nu. Forskningsmetoden er kvalitativ (Hanne Hollnagel og professor dr. med. Kirsti Malterud, Institut for Almen Medicin, Universitetet i Bergen, Norge).

2. Klinisk forskning angående hyppige henvendelsesårsager i almen praksis

Overgangsalderen – en undersøgelse af kvinders forståelse og fortolkning af overgangsalderen, set i relation til den lægelige rådgivning i almen praksis

Rådgivningen bliver i dag præget af risikotænkning, bl.a. pga. muligheden for at forebygge knogleskørhed og hjertekarsygdomme. Dette kan resultere i sygeliggørelse af en periode i kvindens liv. For at kunne give en sundhedsfremmende rådgivning, behøver vi en viden om hvordan vi kan styrke ressourcerne. Kvindens egen vurdering undersøges vha. kvalitative interviews (Lotte Hvas).

Osteoporose-Knogleskørheds betydning oplevet af 60-årige kvinder og mænd. Holdning og adfærd i relation til risiko, forebyggelse og behandling

Formål: Med udgangspunkt i almen medicin og ud fra antropologisk teori og metode undersøges ovenstående. Viden om befolkningens forståelse af knogleskørhed, deres holdning og adfærd til risiko, forebyggelse og behandling er vigtig for arbejdet i almen praksis. Data indsamles ved Center for Sygdomsforebyggelse, Glostrup, kvalitative som kvantitative metoder vil indgå (Susanne Reventlow).

Den kroniske patient

Hverdag og rådgivningsaspekter. Belyst ved kvalitative interviews med astma- og adipositaspatienter (Sybille Bojlén).

Demensudredning i almen praksis

At vurdere og udvikle diagnostiske procedurer til brug for alment praktiserende læger mhp. at sikre, at patienter med hukommelsesklager får den bedst mulige udredning og behandling for demens. Del 1; Praktiserende lægers håndtering af og holdning til demens. Spørgeskemaundersøgelse blandt 1000 praktiserende læger. Del 2; At identificere hvilke metoder den praktiserende læge bedst kan anvende ved identifikation af demens. 400 patienter rekrutteres fra praktiserende læger i København og Frederiksberg kommuner. Forberedelsesfase (Frans Boch Waldorff).

3. Forebyggelsesforskning, herunder baggrund for sundhed og identifikation af sygdomsårsager

“Sådan gør vi altså i vores familie” – eller “Hvordan fru Hansen får sin livsstil”

Projektet belyser betydningen af rygevaner i danske børnefamilier. Formålet er at øge forståelsen af baggrunden for rygevaner og rygeadfærd, og dermed øge indsigten i de barrierer, der vanskeliggør rygeophør. Undersøgelsen er metodologisk inspireret af det antropologiske feltarbejde og teoretisk af de filosofiske/videnssociologiske hverdagslivsteorier (ph.d.-studie ved Charlotte Tulinius).

20 års opfølgning af 1936-populationen i Glostrup

Ved helbredsundersøgelsen i 1976 af alle 40-årige i fire kommuner omkring Amtssygehuset i Glostrup blev helbredet vurderet på flere måder: Selvurderet helbred, kontakt med sundhedsvæsenet, lægemiddelanvendelse, sygefravær, kliniske tests og lægevurderet helbred. Populationen er genundersøgt efter 5, 10 og 20 år (Hanne Hollnagel, Lars Møller, Thomas Drivsholm, Susanne Husfeldt, m.fl.).

Grønlandsk fangerkost og ledlidelse

Projektet vedrører den mulige sammenhæng mellem høj indtagelse af n-3 olier og mildere forløb og muligvis ophevelse af inflammatoriske ledlidelser. Undersøgelsen omfattede knap 300 af de 40-75 årige i Uummannaq-området og indbefattede klinisk undersøgelse, røntgen, interleukin-1, TNF alpha, kostanamnese og C 13 undersøgelse af hår og negle (Pekka Helin og Vibeke Bunch).

Funktionstab hos ældre mennesker

Fra 1. juli 1998 skal kommunerne tilbyde 2 årlige hjemmebesøg til alle borgere over 75 år. Den endelige udformning af hvordan organisationen af opsøgende besøg bedst skal tilrettelægges er der endnu ikke viden om. Formålet er at undersøge,

om det medfører flere aktive leveår at tilbyde optimal tværfaglig intervention til ældre mennesker med tidlige funktionstab (Mikkel Vass, Kirsten Avlund).

Sammenhænge mellem osteoporose/knogleskørhed, knoglebrud og leveår-/livsstil i en population af 60-årige

I almen praksis bliver vi i stigende omfang rådspurgt om risiko for, forebyggelse og behandling af knogleskørhed. Projektet ønsker at skabe større viden om sammenhænge mellem knogleskørhed, knoglebrud, samfund og livsform. Projektet er primært baseret på epidemiologiske data fra befolkningsundersøgelsen i Glostrup (Susanne Reventlow).

4. Sundhedstjenesteforskning, helbredsstatusmål

Lægevagtsfunktionen

Projektet har til formål at beskrive og analysere kontaktårsager, give råd og behandling, brugertilfredshed og anden brug af sundhedsvæsenet i forbindelse med ydelserne ved lægevagten. I projektet indgår primært undersøgelse i Københavns lægevagt, men sammenlignelige data indsamles også fra Storstrøms amt. Endvidere indgår en evaluering af indførelsen af vagtklinikker og natvisitationen ved Københavns lægevagt (ph.d.-studie ved John Sahl Andersen).

Sygesikringsregisterforskning

Fra 1. januar 1996 bliver danske børn selvstændigt registreret i sygesikringsregistret, og derved kan kontakt- og ydelsesmønstret i almen praksis for voksne og børn beskrives. Der arbejdes med 5 projekter, se nedenfor (Hanne Hollnagel, Hanne Thorsen i samarbejde med Poul A. Pedersen, Niels de Fine Olivarius fra Den Centrale Forskningsenhed for Almen Praksis samt Inga Marie Lunde, Ringkøbing).

Sygesikringsregistret som et forskningsredskab

En beskrivelse samt en vurdering af kvaliteten af sygesikringsregistret som et forskningsredskab. Undersøgelse for fejlkilder er udført, og det konkluderes at Sygesikringsregisteret med få begrænsninger kan anvendes til forskning efter 1. januar 1997.

Konsekvensen af børns selvstændige registrering

At undersøge betydningen af ændringen af børns registrering i sygesikringsregistret ved at sammenligne opgørelser over kontakter for alle aldersgrupper fra 1994 og 1995 med tilsvarende opgørelser for 1996 og første halvdel af 1997.

Metoder til udregning af baggrunds- befolkningen

Et metodestudium, som har til formål at undersøge betydningen af forskellige definitioner af baggrundsbeholdningen "nævneren" ved opgørelser af kontaktmønster til almen praksis.

Kontaktmønsterundersøgelser

At beskrive børns (a) og voksne (b) kontakter til almen praksis fordelt på køn og alder og i forhold til socio-demografiske variable. Sådanne undersøgelser har ikke tidligere været gennemført, da bønneydelser har været registreret under en af forældrene indtil 1. januar 1996.

Forløbsundersøgelser

Der udvikles et spørgeskema om henvendelsesar-sager til patienter i venteværelset og patienterne følges over et år via data fra sygesikringsregisteret.

Referenceværdier for den danske version af Nottingham Health Profile (NHP)

Tilvejebringelse af danske "normaldata" for NHP samt udarbejdelse af en dansk brugervejledning for anvendelse af NHP med henblik på at forstærke værdien af anvendelsen af NHP i Danmark, og skabe mulighed for tværkulturel sammenligning inklusive Danmark af helbredsopfattelse udtrykt gennem NHP (Hanne Thorsen).

Astma hos børn, frem mod behandlingssam- arbejde mellem almen praksis og hospital

Deskriptiv analyse af børneastma vedr. akut indlagte og ambulatoriehenviste astmabørn på basis af spørgeskemaer og kvalitative forskningsinterviews. Organisationsstudie som bl.a. kortlægger den aktuelle behandlingsorganisation samt familiernes erfaring, tilfredshed og ønsker vedrørende deres børns fremtidige astmabehandling (Marianne Stubbe Østergaard).

Effekten af konsulentbesøg hos praktiserende læger

Randomiseret, prospektiv undersøgelse af effekten af besøg hos almen praktiserende læger af kolleger mhp. at ændre ordinationsmønster af astma-medicin og brugen af peak flow og udvidet lunge-funktionsundersøgelse (Klaus Witt, Erik Knudsen, Vestsjællands amt).

Faktorer der påvirker den praktiserende læges beslutning om hvilken speciallæge eller sygehusafdeling, han henviser til

Spørgeskemaundersøgelse blandt alle praktise-rende læger med ydernummer i Vestsjællands amt (Klaus Witt).

Diagnostik af halsbetændelse ved undersøgelse af svælgpodninger for gruppe A streptokokan- tigen og bestemmelse af C-reaktivt protein i almen praksis

Afprøvning i almen praksis af den kliniske værdi af de sæt til bestemmelse af streptokokantigen, der markedsføres i Danmark (Klaus Witt).

5. Andet:

Medicinsk historie

10 års arbejde med udforskning af muskelteorier i 1600-tallet afsluttes med publikationer i 1997/1998 (Troels Kardel). Forberedende arbejde med udgivelse af Niels Stensens biologiske arbejder i engelsk oversættelse fortsætter (Troels Kardel).

Arbejde inden for kollegiale organer m.v.:

John Sahl Andersen: Medlem af Videnskabetisk Komité for Københavns og Frederiksberg Kom-muner. Medlem af Kvalitetsudviklingsudvalget for almen lægegering, Københavns Kommune. Medlem af censorkorpset i almen medicin ved de sundhedsvidenskabelige fakulteter i Danmark.

Sybille Bojlén: Medlem af arbejdsgruppe på almen medicinsk afdeling vedr. studieplansrevision for 1. og 2. semester.

Arne Hantho: Medlem af DSAM's uddannelses-udvalg, medlem af Fællesudvalget (Efteruddan-nelsesudvalg for Københavns Kommune, Køben-havns, Roskildes og Bornholms Amt), *Hæderspris*: Modtaget Magda og Svend Aage Friedrichs Min-delegat på kr. 30.000 for forskningsindsats i almen medicin.

Hanne Hollnagel: Medlem af Statens Sund-hedsvidenskabelige Forskningsråd. Gæsteprofes-sor ved Institut for samfundsmedicinske fag, Uni-versitetet i Bergen, Norge. Formand for fakulte-tets 13. semesterudvalg ang. studieplanreform. Medlem af Institutbestyrelsen.

Lotte Hvas: Medlem af DSAM's bestyrelse. For-mand for DSAM's referencegruppe om risiko og screening (risikogruppen), Medlem af FYAM som repræsentant for DSAM's bestyrelse.

Jan-Helge Larsen: Medlem af fakultetets koordi-nationsgruppe vedr. studieplansrevisionen. Mem-ber af semesterudvalg 1-6. Formand for OSVAL-udvalget. Gæsteforelæser og forsker ved Institutt for allmenmedisin, Universitetet i Oslo.

Steen Neldam: Medlem af bestyrelsen i Dansk Selskab for Good Clinical Practice, kasserer. Mem-ber af Advisory Board, British Medical Journal, månedlig GP udgave.

Susanne Reventlow: Medlem af DSAM's forsk-

ningsudvalg. Medlem af DSAM's referencegruppe om risiko og screening. Medlem af Vestsjællands Amt MTV (medicinsk teknologivurdering) gruppe om osteoporose.

Hanne Thorsen: Medlem af udvalg under Det sundhedsvidenskabelige Fakultet vedr. Kandidatuddannelse for faggrupper med mellemlange videregående sundhedsuddannelser.

Jens Tørning: Medlem af DSAM's uddannelsesudvalg, medlem af videreuddannelsesudvalget i Københavns Amt. Medlem af Fællesudvalget (Efteruddannelsesudvalg for Københavns Kommune, Københavns, Roskilde og Bornholms Amt). Kursusleder i Specialeuddannelsen for Almen Medicin. Medlem af bedømmelseudvalget til almen medicinske blokstillinger i København Amt. Almen medicinsk uddannelseskoordinator i Københavns Amt.

Charlotte Tulinus: Medlem af Lægeforeningens Sundhedskomiteé og komiteens Udvalg vedrørende sundhedsformidling.

Klaus Witt: Medlem af censorkorpset i almen medicin ved de sundhedsvidenskabelige fakulteter i Danmark.

Marianne Stubbe Østergaard: Medlem af Københavns Lægeforenings Sundhedsudvalg, Fællesudvalget for Hvidovre Hospitals region, Sundhedsstyrelsens Baggrundsgruppe for "Peakflow-meterkampagnen", Københavns Kommunes baggrundsgruppe for Astmaskolen, Københavns Kommunes gruppe vedr. "Fælles retningslinier for overfølsomheds sygdomme", sekretær i DSAM's Astma-Allergigruppe.

Gæster:

Workshop på afdelingen samt gæsteforelæsninger er afholdt af følgende:

Professor, ph.d. Marian Stuart, Department of Family Medicine, Robert-Wood-Johnson Medical School, New Jersey. Professor David Sackett, Centre for Evidence-Based Medicine, Oxford University. Studiebesøg af 6 lærere fra Institutionen för Allmänmedicin, Göteborg mhp. observation af vores eksamen i almen medicin.

Videnskabelige kongresser, gæsteforelæsninger, rejser m.v.:

19 af afdelingens forskere har deltaget i 20 nationale, nordiske eller internationale videnskabelige kongresser eller workshops i årets løb og har holdt 11 inviterede foredrag samt 20 kongrespræsentationer. Hanne Hollnagel, Lotte Hvas, Charlotte Tulinus, Klaus Witt, Jan-Helge Larsen og Ole Risør har arrangeret konferencer, kurser eller workshop.

SUNDHEDSPSYKOLOGI (TIDLIGERE MEDICINSK PSYKOLOGI)

Sundhedspsykologi udspringer af Almen og Klinisk Psykologi og retter sig imod anvendelsen af psykologisk teori og metode indefor sundhedssektoren. Sundhedspsykologiens sigte er at anvende psykologiens viden, herunder viden om den normale psykiske udvikling, i forståelsen af sygdom og sundhed. Faget fokuserer på de psykologiske faktorer, der fremmer sundhed og opbygger det enkelte menneskes ressourcer. Endvidere beskæftiger fagområdet sig med psykologiske årsager til og følger af sygdom, og er en væsentlig del af forebyggelse og rehabilitering af sygdom. Endelig omfatter sundhedspsykologi de psykologiske konsekvenser af sundhedsvæsenets behandlingsindsats for patienter og de pårørendes reaktioner herpå.

Psykologi blev indført som et selvstændigt fag i lægestudiet i 1967 og i tandlægestudiet i 1986. Fra 1996 er en del af undervisningen blevet integreret med almen medicin med henblik på at styrke det kliniske aspekt af faget. 1. maj 1998 etableres Sundhedspsykologi som en selvstændig afdeling under Institut for Folkesundhedsvidenskab. Undervisningsmæssigt arbejdes der tæt sammen med Afdeling for Almen Medicin og Odontologisk Institut.

Med udgangen af 1996 forlod adjungeret professor, doktor med. Alice Theilgaard faget efter at have været dets leder i 30 år. I takt med studieplansrevisionen gennemgår Sundhedspsykologi en gennemgribende revision m.h.t. undervisningsindhold, undervisnings- og eksamensformer.

I 1997 har faget været varetaget af lektorvikar, cand.psych. Peter la Cour i samarbejde med ekstern lektor, cand. psych. Anders Korsgaard Christensen samt cand. psych. Michael Linde. Fra 1. januar 1998 er cand. mag. og cand. psych. Bo Møhl ansat som lektorvikar og pr. 1. marts 1998 er Erik Lykke Mortensen ansat som lektor i faget. Et yderligere lektorat/adjunktur er under besættelse m.h.p. tiltrædelse pr. 1. januar 1999.

I efteråret 1997 har cand. psych. Michael Linde været knyttet til Afdeling for Almen Medicin/Afdeling for Sundhedspsykologi som ph.d.-studerende.

Forskningsvirksomhed:

Ph.d.-projekt: Psykologisk intervention ved akut somatisk sygdom. En undersøgelse af psykiske reaktioner ved akut opstået sygdom og ulykke, og effekten af psykologisk intervention i nær tilknytning til somatisk hospitalsbehandling.

Projektet er gennemført i samarbejde med Hvidovre Hospitals Psykiatriske modtageafdeling og er gennemført på orthopædkirurgisk-, cardiologisk- og brandsårsafdeling (Michael Linde).

Fortløbende forskningsprojekt på Rigshospitalets Krise- og Katastrofe psykologisk Center, der belyser frekvensen af posttraumatiske stress symptomer 3. og 6. mdr. efter den traumatiske hændelse hos Krisecenterets patienter (Anders Korsgaard Christensen).

BIostatistisk Afdeling

Afdelingsleder: Niels Keiding.

Biostatistisk Afdelings forskningsaktiviteter kan groft opdeles i tre grupper: Teoretisk-statistisk forskning, metodeudvikling i tilknytning til konkrete anvendt-statistiske projekter og en lang række samarbejdsprojekter om mange forskellige lægevidenskabelige opgaver, idet afdelingens medarbejdere foruden med den teknisk-statistiske indsats normalt indgår integreret i drøftelserne også af de substantielle resultater af undersøgelserne.

1. Statistisk teori for (censurerede) overlevelses- og forløbsdata

Ved censurerede overlevelsesdata forstås opgørelser, hvori det om visse individer kun vides, at de på et vist tidspunkt stadig er i live, mens man for andre kender selve overlevelsestiden. Tilsvarende situationer foreligger ofte ved mere generelle forløbsdata.

1.1. Arbejdet med modeller for overlevelsesdata, herunder modeller, der tillader heterogenitet i den betragtede population (frailty-modeller), er fortsat. Med modellerne studeres dødsalderens afhængighed af genetiske og miljømæssige faktorer (Per Kragh Andersen, René Tabanera, Kim Knudsen, John P. Klein (Medical College of Wisconsin), Jørgen Holm Petersen), ventetid til graviditet (Thomas Scheike) og analyse af gentagne hændelser fra retrospektive studier (Thomas Scheike, Torben Martinussen, Jørgen Holm Petersen).

1.2. Øvrige projekter vedrører semi-parametrisk estimation i fornyelsesprocesser (Niels Keiding, Christian Andersen, Peter Fledelius), test for "centre effects" (Per Kragh Andersen, John P. Klein, Mei-Jie Zhang (Medical College of Wisconsin)), filtreringsmetoder til ikke-parametrisk estimation (Torben Martinussen, Thomas Scheike), tidsafhængighed af en u-formet hazard (Torben Martinussen, Thorikild I.A. Sørensen), parametrisk estimation af hazardfunktioner (Halina Frydman), bidrag til "Encyclopedia of Biostatistics" (Per Kragh Andersen, Niels Keiding), "number to treat"-begrebet (Per Kragh Andersen, Douglas Altman (Oxford)), goodness-of-fit for to-dimensionale overlevelsesmodeller (Per Kragh Andersen,

Claus Ekstrøm), informativ højrecensurering i accelererede levetidsmodeller (Jan Parner, Niels Keiding).

2. Analyse af gentagne målinger

Ud fra gentagne observationer (f.eks. tidsmæssige udviklinger) for en række objekter, der naturligt hører sammen i en eller flere populationer, søger man at beskrive (og sammenligne) de enkelte populationer.

Udvikling af ikke-parametriske tests for regressionsmodeller (Thomas Scheike, Mei-Jie Zhang). Sammenligning af vækst (Thomas Scheike, Mei-Jie Zhang, Anders Juul).

3. Statistiske metoder i genetik

Anders Stockmarr studerer anvendelsen af Mixed Gauss-modeller og "floating bin"-metoden på DNA-profil data fra VNTR loci og undersøger hvorledes vægten af DNA-profil evidens i kriminalsager skal fastlægges, i det tilfælde hvor den mistænkte er fundet via en databasesøgning.

Claus Ekstrøm studerer parametriske modeller for polygene sygdomme med henblik på anvendelse i kernefamilier.

4. Udglatningsmetoder

Asymptotisk analyse af den såkaldte L-kurve der kan benyttes i forbindelse med valg af udglatningsparametre (Peter Dalgaard). Ikke-parametrisk estimation af reference kurver baseret på lokalt vægтет lineær regression (Thomas Scheike, Jørgen Holm Petersen). Test til sammenligning af ikke-parametriske regressionsfunktioner (Thomas Scheike).

5. Multiple sammenligninger

Jørgen Hilden og Michael Weis Bentzen er i gang med at analysere et nyt princip til afbødning af det såkaldte massesignifikans-problem bl.a. ved hjælp af Monte Carlo simulation.

6. Epidemiologisk metodik

Effekten af tilfældig variation i ekspositions målet på den estimerede association (Jørgen Hilden). Informativt bortfald i longitudinelle undersøgelser (Torben Martinussen). Empirisk Bayes udglatning af alders- og kalendertidsspecifikke incidenser i Lexisdiagrammet (Niels Keiding, Y. Ogata, K. Katsura (Tokyo), Anders Green (Odense), Claus Holst (Danmarks Pædagogiske Institut)). Effekten af risikofaktorer korigeret for tidsafhængige confounders (Marusca Filiberti, Niels Keiding, Sille Esbjerg, Jan Parner). Statistiske aspekter af studiet af sædkvalitet (Niels Keiding). Infektionsepidemiologi (Niels Keiding). Case-cohort designet i competing risks situationer (Per Kragh Andersen,

Per Sørensen). Flerdimensionale competing risks modeller (Per Kragh Andersen, Jan Wohlfahrt, Mads Melbye). Tvillinge- og adoptionsdesign til adskillelse af arv og miljø (Jørgen Holm Petersen).

7. Statistiske metoder i eksperimentel medicin

Peter Dalgaard fortsætter sit arbejde med udvikling af metoder til parameterestimation i differentiaalligningsmodeller, specielt semiparametriske estimation af funktionelle parametre. Dette sker med særligt henblik på studiet af nethindens og glaslegemets transportforhold.

Christian Couppé og Anders Fuglsang (Amtssygehus i Gentofte) forbereder et elektromyografisk studie af trigger points og infiltrationer i skuldermuskulaturen med henblik på at belyse disse begrebers forbindelse indbyrdes og kendte anatomiske muskelkomponenter. Jørgen Hilden er inddraget i den overordnede planlægning og den nødvendige blinding af EMG-undersøgeren.

8. Tessellationsmodeller og rumlig statistik

Thomas Scheike og Jesper Møller (Ålborg) arbejder med parametriske tessellationsmodeller med henblik på at beskrive cellevævsdata. For en polygonal tessellation er der specificeret en likelihood mht. en underliggende Boolesk model. Markov Chain Monte Carlo metoder er benyttet til at simulere fra de specificerede fordelinger. Metoderne giver mulighed for at analysere den dynamiske udvikling af cellevæv.

Thomas Scheike og Bret Larget (Duke University, Pittsburgh) har initieret et studie om estimation af antallet af sædceller der er tilstede i en sædprøve.

9. Ordrede kategoriserede data med henblik på studiet af inter- og intraobservatørvariation

Alternative mål for observatørvariation af ordrede kategoriserede data baseres på latente modeller, hvor der betinges med patientens (kendte eller ukendte) sande tilstand. Modellerne er baseret på varianskomponentmodeller for normalfordelte data, men adskiller sig fra disse, idet der kun observeres binært eller semikvantitativt (ofte ja/nej) (Lene Theil Skovgaard, Jørgen Hilden).

10. Statistisk diagnose, klinisk beslutningsanalyse mv.

Jørgen Hilden har fortsat sit arbejde med disse emner i samarbejde med forskellige grupper. Sammenligning af den diagnostiske evne af myelografi, computertomografi og magnetisk resonansbilleder ved diskusprolaps. Meta-analyse af kæbehulebetændelse (Marjukka Mäkelä m.fl.). Meta-analyse af effekten af laserbehandling studeres (Chr. Couppé, Arne Gam).

Sammenligning af diagnostiske tests i forbindelse med Chlamydia (Medlemmer af Dansk Chlamydiologisk Selskab).

11. Anvendt-statistisk samarbejde og service

Medarbejderne har i beretningsåret været aktive i et stort antal lægevidenskabelige samarbejdsprojekter og serviceopgaver, og pladsen tillader kun en meget summarisk gennemgang af længerevarende samarbejdskontakter. En mere udførlig oversigt kan rekvireres ved henvendelse til Biostatistisk Afdeling. Samarbejde og service foregår med medarbejdere ved Fakultetets institutter og hospitals- og sygehusafdelinger og med Center for Epidemiologisk Grundforskning, desuden i begrænset omfang med Forskningsinstitut for Human Ernæring (KVL), Statens Seruminstitut og enkelte andre universitetsinstitutter og sygehuse.

11.1. Fysiologi og cellebiologi: Forøget blodgennemstrømning ved elektrostimulation af hjernebarken hos rotter (Peter Dalgaard).

11.2. Human genetik: Kromosomfejl i fostervand- og moderkageprøver. Filtertechnik ved fostervandsprøver. Genetiske og miljømæssige faktorer for adipositas. Arvelighed af kronisk obstruktiv lungefunktion (Jan Parner, Per Kragh Andersen, Charlotte Hindsberger).

11.3. Neuromedicin: Skalavalidering ved selvrapporteret epilepsi og stigmatiseringsproblemer (Jan Parner).

11.4. Vækst og reproduktion: Variation mellem laboratorier i forbindelse med sædkvalitetsmålinger. Udviklingen i sædkvalitet. Normalmateriale for hormoner relateret til vækst. Menstruationscyklus og udskillelse af væksthormoner. Ventetid til graviditet. Geografiske forskelle i sædkvalitet. Sædkvalitet blandt mænd til gravide kvinder i forskellige egne af Europa. Vækst for cystisk fibrose patienter. Døgnvariation og normalkurver for ASL. Frit IGF-I Serum i normale børn. Gonadeaktivitet i de første 2 leveår. Dosis-respons vurdering ved carcinoma in situ testis (Birthe Lykke Thomsen, Niels Keiding, Thomas Scheike, Jørgen Holm Petersen).

11.5. Ernæring: Vægtændringers betydning for dødelighed. Kost og vækst for spædbørn. Energiomsætning og søskende (Birthe Lykke Thomsen, Charlotte Hindsberger, Per Kragh Andersen, Torben Martinussen).

11.6. Anæstesiologi: En række anæstesiologiske projekter er blevet bearbejdet: Risiko-faktorer for udvikling af lungekomplikationer. ISPOCD: EU-projekt vedrørende kognitive forstyrrelser hos ældre efter anæstesi (Lene Theil Skovgaard, Klaus Larsen).

11.7. Hypertension: Vurdering af blodtryk og puls hos normale i alderen 20-79 år baseret på 24

timers registrering med bærbart udstyr (Michael Weis Bentzon).

11.8. Lungemedicin: Lungeinfektion hos cystisk fibrose patienter. Astma og rygningens betydning for lungefunktion. Langtidsregistreringer af lungefunktion mv. hos patienter med alfa1-antitrypsin mangel. Alder og rygningens betydning for lungefunktion. Respiratoriske virusinfektioner hos raske børn (Lene Theil Skovgaard, Jan Parner).

11.9. Diabetes: "Økologisk" association mellem diabetinscicens og HLA-subtyper. Vægtforløbet hos diabetikere i almen praksis. Overlevelse og nefropati-risiko for insulinkrævende diabetikere. Arveligheden af type II diabetes. Interaktion mellem træning og medicin hos diabetikere (Anne Helms Andreassen, Per Sørensen, Per Kragh Andersen, Niels Keiding, Sille Esbjerg, Claus Ekstrøm, Lene Theil Skovgaard).

11.10. Anatomi: Stereologisk studium af fibrillære centre og nucleoli i cancerceller og raske celler hos patienter med cancer thyroidea (Niels Keiding).

11.11. Oftalmologi: Udbyttet af Grå stær operation (Charlotte Hindsberger, Niels Keiding).

11.12. Cancerepidemiologi og -prognose: Prognosestudier for patienter med lymfotisk leukæmi, med livmoderhalskræft. Intervention for kolorektal cancer. Risiko for brystkræft fra klorerede forbindelser. Immunforsvarets sammenhæng med kræft (Per Kragh Andersen, Niels Keiding, Lene Theil Skovgaard, Jørgen Hilden, Thomas Scheike, Jørgen Holm Petersen, Helle B. Hartvig).

11.13. Fysiurgi og ortopædi: Muskelstyrke hos patienter med reumatoid arthritis. Retrospektiv sammenligning af hofteproteser. Måling af formåen i dagligdagen hos patienter med nakkesmerter. Case/control-studie af sociale risikofaktorer for udvikling af juvenil kronisk arthritis (Jan Parner, Niels Keiding, Charlotte Hindsberger, Klaus Larsen, Jørgen Holm Petersen).

11.14. Leversygdomme: Prognosestudier af behandling af oesophagusvaricer med sklerosering og/eller betablokkere samt af medicinsk behandling dels af patienter med alkoholiske leverlidelser, dels af patienter med primær bilier cirrhose (Birthe Lykke Thomsen).

11.15. Hjertesygdomme: Sammenligning af målemetoder til bestemmelse af glucosemetabolisering. Behandling af hjerteinsufficiens. Undersøgelse af hjertepumpe funktion. Analyse af risikofaktorerens sammenhæng med kardiologiske målinger. Undersøgelse af radiofrekvens ablation (Peter Dalgaard, Michael Weis Bentzon, Klaus Larsen, Thomas Scheike, Lene Theil Skovgaard).

11.16. Andre diagnostik- og prognosestudier: Overdødelighed for patienter med "cluster headache". Dødsalderens afhængighed af genetiske og

miljømæssige faktorer på basis af Adoptionsregisteret (statistiske "frailty"-modeller). Observatorvariation ved histologisk og røntgenologisk diagnostik. Overlevelse med neurofibromatosis. Langtidsopfølgning af apopleksi-patienter. Sammenhæng mellem motion og mortalitet (Per Kragh Andersen, Jørgen Holm Petersen, Jørgen Hilden, Jan Parner, Claus Ekstrøm, Sille Esbjerg).

11.17. U-landsepidemiologi: Antistoffers effekt på malaria forekomst. Sammenhæng mellem flere forekomster af malaria (Thomas Scheike og Susanne Rosthøj).

11.18. Miljøepidemiologi: Effekten af kviksølv-eksponering på den kognitive funktion blandt 7 år gamle færøske børn (Esbjen Budtz-Jørgensen, Niels Keiding).

11.19. Diverse epidemiologi og social medicin: Adfærdsnormer og familier baggrund. Varmeskade og heling. Beskrivelse af brugere af fortrydelsespillen. Spørgeskemaundersøgelse om "generelt selvurderet helbred" (Lene Theil Skovgaard, Klaus Larsen).

11.20. Gastroenterologi: Markov procesbeskrivelse af kliniske forløb af Crohns sygdom og colitis ulcerosa (Lise Brøndsted, Niels Keiding).

11.21. Gerontologi: Funktionsevnen for ældre mennesker og dens samspil med risikofaktorer og overlevelse. Dimensionering af ældreomsorgsevaluering. Tidsmæssig udvikling af knoglers mineral indhold (Torben Martinussen, Niels Keiding, Sille Esbjerg, Lene Theil Skovgaard).

11.22. Urologi: Prædiktorer for dårlig udbytte af prostataoperation. Urininkontinens (Charlotte Hindsberger, Niels Keiding, Peter Dalgaard).

11.23. Odontologi: Overlevelse af implantater. Tryk mellem implanterede og ikke-transplanterede tænder. Bidstyrke og fysionomi. Sammenhæng mellem kranie-mål og manglende tænder. Mønsteret i tandmangel. Kranio-mandibulære funktionsforstyrrelser og kraniofacial morfologi (Per Kragh Andersen, Lene Theil Skovgaard, Peter Dalgaard, Torben Martinussen).

11.24. Parasitologi: Risikofaktorer for parasitter i nordiske svinebesætninger (Klaus Larsen).

11.25. Zoonoseepidemiologi: Afdelingen deltager i et større samarbejdsprojekt med Statens Veterinære Serumlaboratorium og Danmarks Landbrugsforskning (Foulum) om smitteveje for zoonose (Niels Keiding).

11.26. Almen Medicin: Hvem går til praktiserende læge. Indikatorer for astma hos småbørn (Niels Keiding, Ernst Hansen, Claus Ekstrøm, Sille Esbjerg, Per Sørensen, Peter Dalgaard).

11.27. Arbejdsmedicin: Dødelighed hos arbejdere udsat for forbrændingsprodukter. Udvikling af allergier hos bagere (Lise Brøndsted, Jørgen Holm Petersen, Michael Weis Bentzon).

11.28. Immunologi: Effekt af adrenalin og nora-drenalin på immunsystemet. Histologisk klassifikation af osteoarthritis. Immunologiske parametre i relation til malaria (Michael Weis Bentzon, Lene Theil Skovgaard).

11.29. Psykiatri: Indlæggelsesmønsteret for manio-depressive. Planlægning af skizofreni-projekt. Neurofysiologisk opfølgning af skizofrene. Er depression en risikofaktor for brystkræft (Per Kragh Andersen, Elisabeth Olsen, Niels Keiding, Silje Esbjerg).

11.30. Demografi: Den pludselige ændring i dødsfaldsproportionen omkring 1940 (Niels Keiding, Lise Brøndsted).

11.31. Fortyndingsrækker: Modeller for frekvensen af T-celler hos donorer i forbindelse med knoglemarvstransplantation (Lise Brøndsted, Lene Theil Skovgaard).

Konsulenttjeneste i forskningsmetodologi og statistik

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd afviklede sit engagement i konsulenttjenesten i forskningsmetodologi og statistik pr. 30. juni 1997 efter at have drevet ordningen siden 1969. Efter en række forhandlinger er det besluttet at videreføre ordningen i regi af de 3 regionale forskningsfora i Vestdanmark (Århus), Syddanmark (Odense) og Østdanmark (København). Ordningen finansieres fremtidigt af sygehusejerne.

På grund af usikkerheden om ordningens videreførelse har der været relativt beskedent tilgang til ordningen i 1997; dette forventes at svinge tilbage til normalt niveau i 1998.

Redaktions- og Bedømmelsesvirksomhed:

Niels Keiding er Book Review Editor og Per Kragh Andersen medlem af redaktionen for *Statistics in Medicine*, Per Kragh Andersen er associate editor for *Scandinavian Journal of Statistics* og *Statistical Methods in Medical Research*, Niels Keiding er medlem af advisory board for *Biometrical Journal*. Per Kragh Andersen og Niels Keiding har redigeret "Survival Analysis" i *Encyclopedia of Biostatistics*. Niels Keiding er medredaktør af statistik-monografiserie ved Chapman & Hall. Jørgen Hilden skriver for Bibliotek for Læger på en oversigt over multipel regressionsanalyse og lignende metoder. Per Kragh Andersen, Niels Keiding og Thomas Scheike refererer artikler for *Mathematical Reviews* og mange af medarbejderne fungerer som bedømmere af artikler i statistiske og lægevidenskabelige tidsskrifter (navnlige Per Kragh Andersen, Jørgen Hilden, Niels Keiding, Torben Martinussen, Jørgen Holm Petersen, Thomas Scheike og Lene Theil Skovgaard).

Niels Keiding medvirker ved bedømmelse af

ansøgere til professorater i Helsinki, Stockholm, Odense og ved Fakultetet, lektor- og adjunktstillinger ved Aarhus Universitet, Universitetet i Oslo og Landbohøjskolen, en disputats og en ph.d.-afhandling ved Fakultetet, samt en ph.d.-afhandling ved Aarhus Universitet. Niels Keiding har bedømt (ved site visit) Sonderforschungsbereich i München. Per Kragh Andersen har medvirket ved bedømmelsen af en disputats og 2 ph.d.-afhandlinger ved Fakultetet og en disputats ved Universitetet i Oslo. Peter Dalgaard har medvirket ved bedømmelse af 2 ph.d.-afhandlinger. Lene Theil Skovgaard har bedømt 2 adjunkturer ved Aarhus Universitet. Jørgen Hilden har bedømt en ph.d.-afhandling ved Fakultetet.

Deltagelse i ekspertgrupper o.lign.:

Jørgen Hilden deltager i Methods Working Group for Systematic Reviews of Diagnostic Tests under det internationale Cochrane-samarbejde. Han er medlem af styregruppen for Mor-Barn-Kohorten, der omfatter ca. 9000 konsekutive fødsler på Rigshospitalet i årene 1959-61.

Per Kragh Andersen er medlem af bestyrelsen for Kræftens Bekæmpelses projekt "Kost, Kræft og Helbred".

Niels Keiding er formand for følgegruppen for Center for Registerforskning under Danmarks Grundforskningsfond, medlem af institutrådet ved Institut for Sygdomsforebyggelse (H:S), styregruppen for Hovedstadens Center for Prospektive Befolkningsstudier og af Danmarks Statistiks forskningsudvalg.

Undervisning:

Foruden den prægraduate undervisning for stud. med. og stud. odont. (sammen med lektor Kirsten Fenger, Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik) og for humanbiologer har vi i beretningsåret afholdt 8 ph.d.-kurser, nemlig Basal statistik for lægevidenskabelige forskere (4), Varians- og regressionsanalyse for eksperimentel lægevidenskabelig forskning, Statistisk analyse af overlevelsedata, Anvendelse af statistisk programmel, varianskomponentmodeller og interobservatørvariation samt – i samarbejde med Afdeling for Sundhedstjenesteforskning – Epidemiologi. Niels Keiding, Per Kragh Andersen og Torben Martinussen afholdt kursus for stud. scient. i statistik om statistiske modeller for tælleprocesser. Per Kragh Andersen var vejleder ved seks medicinske ph.d.-projekter (chromosomal mosaicism in CVS, genetic and environmental influences on mortality, kvantitativ genetisk analyse af fedmemål, reproduktions faktorer og risiko for brystcancer, death clustering in developing countries, prognostisk betydning af ventrikelflimmer), Niels Keiding ved syv (epidemimodeller for

mæslinger og difteri, grafiske modeller i sundhedsanalysen, ventetid til graviditet, vægt som respons og determinant, vægt og helbred, forløbsstudier omkring ensidigt gentaget arbejde, tidsafhængig confounding), Jørgen Hilden ved en (hjertereinsufficiens i almen praksis) Thomas Scheike ved en (fertilitet relateret til bevægelsesmønsteret af spermatozoer) og Lene Theil Skovgaard ved to (antropometriske data i u-lands sundhedsprogrammer, gynækologisk onkologi og stråleterapi).

Internationalt samarbejde, gæster:

Biostatistisk Afdeling har en bred international kontaktflade, både via internationale kollegers besøg her og via vore egne udenlandske studieophold og deltagelse i internationale konferencer, se nærmere nedenfor. Specielt deltager Niels Keiding, Per Kragh Andersen og Thomas Scheike i et samarbejde med John P. Klein og Mei-Jie Zhang, Medical College of Wisconsin. Også Jørgen Hildens arbejde inden for området rationel klinik foregår i det væsentligste i fortsat samarbejde med grupper i udlandet, University of Queensland, Brisbane (P. Glasziou). Lene Theil Skovgaard og Klaus Larsen er medlemmer af et forskersteam til vurdering af evt. kognitive forstyrrelser efter anæstesi hos ældre mennesker (ISPOCD: "International Study of Postoperative Cognitive Dysfunction") finansieret af EU-midler med kliniske centre i en række lande samt databaseekspertise i Eindhoven, psykolog-grupper i Maastricht og Manchester samt central styring fra København.

Halina Frydman (USA) opholdt sig i Afdelingen i juli, Knut Liestøl (Norge) fra august, Samuli Ripatti (Finland) fra juli til december, Silvia Poletini (Italien) i marts, John Klein og Mei-Jie Zhang (USA) i december og Moo-Song Lee (Korea) fra oktober til december. Fhv. afdelingsforstander Michael Weis Bentzon (Statens Seruminstitut) har arbejdsplads i Biostatistisk Afdeling.

Rejser og foredrag:

Afdelingens medarbejdere har opretholdt en betydelig rejseaktivitet i beretningsåret. Per Kragh Andersen holdt 3 inviterede foredrag i Perth (Australien), samt foredrag i Oberwolfach (Tyskland), Trondheim (Norge), Boston (USA), Chianciano Terme (Italien), Uppsala (Sverige) og underviste ved Nordic Summer School for Infectious Disease Epidemiology i Skjoldnæsholm. Peter Dalgaard holdt inviteret foredrag ved DES/DSTS møde i København og i Aas (Norge). Jørgen Hilden holdt inviteret foredrag i Oberwolfach (Tyskland) og ved Dansk Chlamydiologisk Selskabs 3. årsmøde i Kollekolle. Charlotte Hindsberger holdt inviteret foredrag hos Institut for Sygdomsforebyggelse og Helsetjenesteforskning i Odense. Niels Keiding

holdt inviteret foredrag i Skye (Skotland), Göteborg (Sverige), Leicester (England), Santa Fe (USA), Enschede (Holland), Rom (Italien) og ved International Symposium on Environment, Lifestyle & Fertility i Aarhus. Torben Martinussen holdt inviteret foredrag ved DES/DSTS møde i København. Thomas Scheike holdt inviteret foredrag i Milwaukee (USA) og ved Afdeling for Matematik i Aalborg. Lene Theil Skovgaard holdt inviteret foredrag ved "Consensus conference on pharmacokinetics" i Helsingør. Anders Stockmarr holdt inviteret foredrag i Washington (USA).

Medarbejderne er engageret i organisationen af internationale videnskabelige konferencer, således var Niels Keiding formand for programkomiteen for ISI Session, Istanbul 1997 og medlem af programkomiteerne for European Meeting of Statisticians, Rostock 1997 og International Society for Clinical Biostatistics, Dundee 1998. Per Kragh Andersen var medlem af programkomiteen for 18. konference for International Society for Clinical Biostatistics i Boston. Niels Keiding er vicepræsident for International Statistical Institute. Lene Theil Skovgaard var formand for programkomiteen for den nordiske region af Biometric Societys møde i Aas, Norge i juni 1997. Peter Dalgaard er formand for Dansk Selskab for Teoretisk Statistik og medlem af programkomiteen og organisationskomiteen for den 17. nordiske konference i matematisk statistik, 1998.

AFDELING FOR MEDICINSK KVINDE- OG KØNSFORSKNING

Afdelingsleder: Birgit Petersson.

Kvindens biologiske, psykiske og sociale situation er generelt underbelyst i den medicinske forskning. For at ændre dette forhold blev Medicinsk Kvindeforskning formelt knyttet til Institut for Social Medicin med et lektorat i 1987. Gruppen for Medicinsk Kvindeforskning har været tilknyttet instituttet siden 1979. Fra 1997 blev Medicinsk Kvindeforskning en selvstændig afdeling. Arbejdet består i, foruden at belyse kvinders forhold, at fremme forståelsen af forskellen mellem de to køn med respekt for en social ligestilling. De biologiske kønsforskelle er ikke eller sparsomt belyst i de medicinske lærebøger. Dette har store konsekvenser for kvinder, som behandles som om de biologisk er som mænd, både hvad angår sygdomsprofylakse og sygdomsbehandling. Formålet med faget er, at forskningen på disse områder fremmes, og at fremtidens læger ikke er uvidende om kønsforskellene og deres betydning for sygdom og sundhed.

Forskningsvirksomhed:

1) Bulimia nervosa – en kvalitativ undersøgelse (B. Petersson). 2) Undersøgelse af beslutningsprocessen i forbindelse med provokeret abort (B. Petersson m.fl.). 3) Et forløbsstudie af lægeuddannelsen (B. Petersson m.fl.). 4) Sygdom og sundhed i relation til køn og arbejdsforhold (B. Petersson m.fl.). 5) Sundhed og sygdom i relation til kønsforskelle i livsstil og vilkår i arbejdsliv og familieliv (E. Smidth-Fibiger). 6) Gender identity: a neglected dimension in the study of reproductive and sexual behavior in urban Tanzania (M. Silberschmidt). 7) A study of Sexual Relationships and their Socio-Cultural Context in North-West Namibia (B.P. Tersbøl). 8) Sygdom og sundhed i relation til køn, arbejdsforhold og familieliv (H.B. Jackson).

Undervisning:

B. Petersson udbyder VKO-godkendt symposium 2 gange årligt og afholder ph.d.-kursus i samarbejde med Almen Medicin: Kønnen som parameter, hvor H. Bang også har undervist. B. Petersson har undervist vedr. forebyggelse i Ringkøbing og Nordjyllands Amt samt Frederiksberg Kommune. E. Smidth-Fibiger har undervist i spørgeskememetodens anvendelse indenfor sundhedsvidenskaberne med vægt på principper for skemaets konstruktion og validering på UCSF forskerkursus for sygeplejersker. M. Silberschmidt har afholdt symposium om ændrede kønsrelationer i by- og landområder i Østafrika samt konsekvensen for seksuel og reproduktiv adfærd, Public Health, University of Dar es Salaam. H.B. Jackson har undervisning i Medicinsk Sociologi.

Redaktionserhverv:

B. Petersson er i Ugeskrift for Lægers redaktionspanel samt Archives of Women's Mental Health. Reviewarbejde for bl.a. Scand. Journal of Social Medicine, Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavia samt opgaver for Bioteknologiprogrammet under EU, Bruxelles (B. Petersson). M. Silberschmidt har fungeret som konsulent i forbindelse med bedømmelse af lokale kvinde-kønsprojektansøgn. til den danske ambassade i Tanzania og udført reviewarbejde for OECD/DAC/Sida af Danidas bistand vedr. seksuel og reproduktiv sundhed.

Internationalt/nationalt samarbejde:

M. Silberschmidt har været på 1 års feltarbejde i Dar es Salaam, Tanzania og været tilknyttet Dept. of Behavioural Science, Inst. of Public Health. Desuden samarbejder M. Silberschmidt med International Health Care Research, Karolinska, Stockholm samt Odense Universitetshospital. B.P. Tersbøls projekt er et led i Københavns Universitets satningsområde Nord/Syd.

Arbejde i kollegiale organer, bestyrelser o.lign.:

B. Petersson er formand for bestyrelsen for Studenterrådgivningen i Danmark, næstformand for KVINFO's bestyrelse, medlem af Sundhedsstyrelsens udvalg om spiseforstyrrelser, medlem af bestyrelsen for World Psychiatric Ass's section on Women's Mental Health og medlem af bestyrelsen for Center for Etik og Ret.

*Formidling:**Konferencer, forelæsninger m.v.:*

B. Petersson har deltaget som oplægsholder i Nordisk Ministerråds konference i Letland, holdt foredrag på bl.a. Landbohøjskolen, for "Hjerneåret" om kønsforskelle og haft oplæg ved Kræftens Bekæmpelse's konference om mammografi. M. Silberschmidt har holdt foredrag på Inst. of Public Health, Muhimbili University College of Health Sciences, Dar es Salaam, Tanzania samt deltaget i konference vedr. obstetrik og gynækologi i Uganda. E. Smidth-Fibiger har holdt forelæsning om sygeplejeforskningens udvikling, status og begrundelse i samfundsmæssig og videnskabsteoretisk belysning på efteruddannelsen for thoraxkirurgiske sygeplejersker på landsplan. H. Bang har holdt forelæsning ved Centrum for Handicappforskning, Uppsala Universitet.

TV-udsendelser:

B. Petersson har bl.a. medvirket i Profil: Om aborter. Samtale med Højlund: Om medicinsk etik og medikalisering. Rapporten: Om slankeklure.

Kurser:

H.B. Jackson har deltaget i kursus om regressionsanalyse og statistiske databaser ved Lunds Universitet. H. Bang i NORFA-kursus: Women's Reproductive health in the Nordic Countries, University of Oslo.

Priser:

B. Petersson blev tildelt Kvindeligt arbejderforbunds kvindepris.

AFDELING FOR MEDICINSK VIDENSKABSTEORI

Afdelingsleder: Peter Rossel

Faget omfatter tre delområder, nemlig medicinsk filosofi, klinisk teori (klinisk beslutningslære og forskningsmetodologi) og medicinsk etik. Fagets prægraduate undervisningsforpligtelse omfatter et kursus på 3. semester, samt et kursus på 8.

semester (med afsluttende eksamen). Desuden er fagets medarbejdere engageret i forskellige forskningsprojekter.

Forskningsvirksomhed:

Henrik R. Wulff arbejder med sygdomsbegrebet i et kaosteoretisk og evolutionsbiologisk perspektiv i forbindelse med nedennævnte tværfaglige projekt (3).

Peter Rossel har, i forbindelse med nedennævnte tværfaglige projekt (2), sammen med Søren Holm fortsat arbejdet med indsamling og analyse af data vedrørende viden om og holdninger til lægevidenskabelige forsøg omfattende mennesker. Han har desuden foretaget og publiceret analyser af autonomiprincippets og paternalisme-begrebets status i moderne medicinsk etik.

Søren Holm har foretaget og publiceret teoretiske analyser af en række medicinsk-etiske problemer, samt en empirisk undersøgelse af samtaler i danske hospitalelevatorer. I samarbejde med Peter Rossel, Peter Øhrstrøm (AUC) og Stig Andur Pedersen (RUC) har han færdiggjort udviklingen af en computersimulering af et kardiologisk intensivafsnit til brug for studier af lægers beslutningsprocesser.

Christian Graugaard har færdiggjort sin ph.d.-afhandling om seksualbiologi i Danmark. På grundlag af primærlitteratur og arkiveringsmateriale redegøres der for mellemkrigstidens seksualbiologiske forskningsklima, og det vises, hvordan danske studier i "perversionens gåde" i vid udstrækning fik konsekvenser af politisk og social art. Som eksempel på det sidste analyseres kastrationsloven af 1929, og afslutningsvis præsenteres ti kastrationssager.

Asbjørn Hróbjartsson arbejder med placebo-begrebet og har publiceret herom. Han har udarbejdet en mini-database for essentiel placebolitteratur. Desuden forsøger han at samle alle randomiserede kliniske undersøgelser med en placebo-behandlet gruppe og en ubehandlet gruppe. I den forbindelse arbejder han på en systematisk oversigtsartikel med arbejdstitlen "What is the effect of placebo intervention compared to no intervention in RCT?"

Michael Norup har afsluttet analysen af de gennemførte spørgeskemaundersøgelser om holdninger blandt pædiatere og gynækologer, samt i befolkningen til abort og behandling af alvorligt syge nyfødte og arbejder nu på færdiggørelsen af den teoretiske del af sit ph.d.-projekt. Arbejdet forventes afsluttet i starten af 1998.

Else Bjørn er tilknyttet nedennævnte tværfaglige projekt (2). Hun har i samarbejde med Søren Holm og Peter Rossel foretaget undersøgelser af forsøgspersoners forståelse af den skriftlige infor-

mation i forbindelse med deltagelse i medicinske forsøg. De indsamlede data er blevet analyseret, og resultaterne er nu klar til publicering i et internationalt tidsskrift.

Anne Gammelgaard er tilknyttet nedenfor nævnte tværfaglige projekt (3). Hun arbejder med sygdomsbegrebet i et evolutionsbiologisk perspektiv og undersøger, hvorvidt sygdomme kan forstås ud fra biologiske evolutionsteorier. Herudover undersøges forbindelsen imellem neodarwinistiske evolutionsteorier og genetiske sygdomsbegreber.

Theresa Schilhab er tilknyttet nedenfor nævnte tværfaglige projekt (3). Hun har arbejdet med forskellige teorier for udviklingen af bevidsthed i en evolutionær begrebsramme. Emnet berører bevidsthedsfilosofiske problemstillinger, såsom sjæl/legeme problemet; specifikt hvilken rolle patientens bevidsthed om sin egen sygdom spiller i forbindelse med rapportering af smerter. Derudover omfatter arbejdet en undersøgelse af evt. metoder til objektivisering af patienters verbale rapport om smerter.

Morten Skydsgaard arbejder med en videnskabshistorisk analyse af dansk lægevidenskab i 1820'erne. Hovedkilden er en systematisk lærebog i medicin og patologi, som blev brugt ved Universitetet fra 1790-1840. Der fokuseres på en feberteori som eksempel på en anvendt dansk sygdomsteori. Grundbegreberne analyseres, og deres tætte relation til antik lægevidenskab indgår som ét perspektiv. Et andet perspektiv er teoriens iboende sygdomsbegreb, som analyseres i forhold til det moderne sygdomsbegreb. Han er ligeledes tilknyttet nedennævnte tværfaglige projekt (3).

Stig Brorson har været tilknyttet afdelingen som scholarstipendiat. Han har arbejdet med videnskabssteoretiske problemer forbundet med vurdering af alternative behandlingsmetoder og publiceret herom. Sideløbende hermed arbejder han med filosofiske aspekter omkring sygdomsklassifikation.

Afdelingen deltager i tre forskningsrådsfinansierede tværfaglige forskningsprojekter: (1) "Bioetik – grundlagsproblemer og anvendelse", (2) "Behandler-patient kommunikation i forbindelse med deltagelse i biomedicinske forskningsprojekter" og (3) "Sygdoms- og sundhedsbegrebet i et tværfagligt videnskabssteoretisk perspektiv".

Undervisning:

Ud over studenterundervisningen på lægeuddannelsen varetager afdelingens medarbejdere prægraduat undervisning på humanbiologi-uddannelsen. Desuden er der afholdt kurser for ph.d.-studerende, og herudover varetager afdelingens medarbejdere undervisning på Master of Public Health-uddannelsen. Henrik R. Wulff er

beskæftiget med revision af fagets lærebøger. Fagets medarbejdere har desuden undervist ved adskillige postgraduate kurser i medicinsk etik, samt ved kurser i klinisk forskningsmetodologi, som har været afholdt i andet regi. Afdelingen udbyder desuden kurser til sygeplejersker under "åben uddannelse". Kurserne (med afsluttende eksamen) arrangeres i samarbejde med Gunnar Nielsen, Dansk Institut for Sundheds- og Sygeplejeforskning.

Internationalt samarbejde:

Henrik R. Wulff er medlem af Ethics Committee under World Gastroenterological Organisation og har deltaget i etiksymposium i Birmingham. Han har holdt gæsteforelæsninger i Amsterdam og Köln; er medlem af Executive Board, European Society for Philosophy of Medicine and Health Care. Søren Holm deltager i 4 EU-sponserede projekter "Euro-priorities", "Reproductive Choice and Control of Fertility", "Lifestyles and Communicable Disease", "EURICON". Han er medlem af bestyrelsen for International Association of Bioethics. Peter C. Gøtzsche er leder af Cochrane Placebo Methods Working Group; medlem af planlægningskomiteén og Conference Chair for "50 years of Clinical Trials: Past, Present and Future" (British Medical Association, finder sted i oktober 1998).

Redaktions-og bedømmelsesvirksomhed:

Henrik R. Wulff er ansvarshavende redaktør og Peter Gøtzsche redaktør af Bibliotek for Læger. Wulff er medlem af Editorial Board for Journal of Theoretical Medicine, Journal of Philosophy and Medicine, Medicine, Health Care and Philosophy, Clinical Epidemiology og Medic. Søren Holm er medlem af Editorial Team for Medicine, Health Care and Philosophy og Kharón. I samarbejde med professor John Harris (Manchester) redigerer han bogserien "Issues in Biomedical Ethics" for Oxford University Press. Peter Gøtzsche er redaktør i Cochrane Empirical Methodological Studies Methods Working Group. Medlem af Editorial Advisory Board, The Cochrane Collaboration. Medlem af Advisory Board, Clinical Effectiveness Directory, BMJ Publishing.

Henrik R. Wulff, Peter Rossel og Søren Holm har været bedømmere af artikler ved forskellige tidsskrifter.

Henrik R. Wulff har været bedømmer af en ph.d.-afhandling og formand for udvalg til bedømmelse af ansøgere til et professorat. Peter Rossel har bedømt en ph.d.-afhandling.

Andet:

Henrik R. Wulff er formand for Fakultetets Internationale Udvalg.

AFDELING FOR MILJØ- OG ARBEJDS-MEDICIN

Afdelingsleder: Eva Støttrup Hansen.

Ved oprettelse af Institut for Folkesundhedsvidenskab pr. 1.1.1997 udskiltes en afdeling for miljø- og arbejdsmedicin. Afdelingens videnskabelige stab har i 1997 bestået af en lektor samt en adjunkt/lektorvikar. Afdelingen varetager den prægraduate undervisning i arbejdsmedicin for medicinstuderende. Afdelingens forskning ligger dels på det epidemiologiske område (Eva Støttrup Hansen) dels på det klinisk/laboratoriemæssige/psykosociale område (Lars Sjøstedt).

De arbejds- og miljømedicinske problemers karakter nødvendiggør en betydelig bredde i såvel forskningsmæssige metoder som faglig kompetence. Det er afdelingens intention at bygge videre på den stærke skandinaviske epidemiologiske forskningstradition ved at kombinere moderne epidemiologisk metodologi med følsomme målemetoder fra bl.a. toksikologi og molekylærbiologi. Korrekt anvendt vil sådanne målemetoder kunne øge den "opløselighed", man kan opnå i et epidemiologisk design, og man vil herved mere præcist og effektivt end hidtil kunne klarlægge forskellige miljøfaktorerers indflydelse på helbredet.

Oprettelsen af en separat afdeling for miljø- og arbejdsmedicin under Institut for Folkesundhedsvidenskab samt det faktum, at "miljø" er et af Københavns Universitets tre satsningsområder, giver håb om, at der nu kan opbygges et fagligt miljø inden for området miljø- og arbejdsmedicin.

Forskningsvirksomhed:

Aktuelle forskningsprojekter i 1997:

1. Luftforurening og dødelighed – en epidemiologisk undersøgelse af særligt belastede erhvervsgrupper (Eva Støttrup Hansen).
2. Lægers dødelighed (Eva Støttrup Hansen).
3. Sygelighed og dødelighed blandt kloakarbedere (Eva Støttrup Hansen).
4. Ethiske og sociale aspekter af den arbejds- og miljømedicinske praksis (Eva Støttrup Hansen).
5. Udvikling af erhvervmæssig allergi og astma hos hos personer eksponeret for forsøgsdyr (Lars Sjøstedt).
6. Undersøgelse af genetiske risiko-markører ved atopisk allergi og astma (Lars Sjøstedt).
7. Personlighed og sygdomsrisiko i erhvervslivet (Lars Sjøstedt).

Videnskabelige aktiviteter i øvrigt:

Eva Støttrup Hansen har siddet i redaktionskomiteén for "Scandinavian Journal of Work Environ-

ment and Health”, samt lejlighedsvis udført referencopgaver for “American Journal of Human Genetics”, “American Journal of Industrial Medicine”, “International Journal of Cancer”, “International Journal of Epidemiology” og “Statistics in Medicine”. Herudover har Eva Støttrup Hansen medvirket som bedømmer af indsendte bidrag til den internationale kongres i Oslo vedrørende lægers helbred og arbejdsmiljøforhold.

Eva Støttrup Hansen har været medlem af Arbejdsmiljøinstituttets rådgivende forskningsudvalg, samt af forskningsudvalget vedrørende miljømedicinsk epidemiologi under det svenske “Naturvårdsverket”. Eva Støttrup Hansen har desuden været medlem af “Scientific Committee on Epidemiology in Occupational Health” under “International Commission on Occupational Health” (ICOH), samt været beskikket som ekspertmedlem af Miljøankenævnet.

Lars Sjøstedt har i 1997 erhvervet dr. med. graden ved Lunds Universitet på en afhandling med titlen, “Laboratory Animal Allergy, Long-term incidence, Effects on lung function, Individual risk factors” (Lund/Malmø 1996, 70 s.).

Rejser og foredrag:

Eva Støttrup Hansen har deltaget i årsmøde for Dansk Selskab for Arbejds- og Miljømedicin med to fagpolitiske oplæg (hhv., “Den prægraduate undervisningssituation ved lægeskolen i København” og “Situationen efter nedlæggelsen af den miljømedicinske afdeling i Sundhedsstyrelsen”), i seminar om kloakarbejde og helbred med oplæg (“Kloakarbejde og helbred – en registerbaseret undersøgelse af sygelighed og dødelighed”), samt i symposiet “Ethical and Social Principles in Occupational Health Practices” med foredraget “The role of occupational health physicians: How to deal with “sensitive” workers”. Eva Støttrup Hansen og Lars Sjøstedt har deltaget i Nordisk Arbejdsmiljømøde, og Lars Sjøstedt har herudover deltaget i Nordisk Arbejdsmiljøseminar.

AFDELING FOR SOCIAL MEDICIN OG PSYKOSOCIAL SUNDHED

Afdelingsleder: Merete Osler.

Det er afdelingens mål at drive forskning i sociale og psykosociale faktorerers betydning for folkesundheden med henblik på at skabe videnskabelig basis for effektive forebyggelsesaktiviteter. Dette indebærer analytiske studier med forebyggende sigte, interventionsstudier og herudover:

1. Videreudvikling af nøglebegreber og metoder til måling heraf, herunder sociale og psyko-

socialle sygdomsdeterminanter (handlekompetence, sociale relationer, social status, sundhedsadfærd), helbredsstatus samt konsekvenser af sygdom (funktionsevne, marginalisering, sygdomsadfærd).

2. Videreudvikling af metoder til analyse af sammenhænge mellem psykosociale forhold og helbred samt metoder til evaluering af forebyggelses-effekt.

Forskningsvirksomhed:

Hovedparten af afdelingens forskere (Kirsten Avlund, Bjørn Holstein, Birgitte Bjerre, Mogens Trab Damsgaard, Pernille Due, Jens Modvig, Merete Osler, Rikke Lund) deltager i et projekt indenfor tværvideenskabelig sundhedsforskning om psykosociale forholds betydning for sygdoms- og sundhedsadfærd. Projektet udføres i samarbejde med Dansk Institut for klinisk Epidemiologi (DIKE) og psykologisk laboratorium (KUA) og har til formål at udvikle begrebsmæssige analyser, og præcise definitioner af begreberne: Social status, sociale relationer og handlekompetance. I denne forbindelse er der på afdelingen oprettet et forskningsforum for sociale relationer med speciel fokus på at udvikle valide, operationelle måleinstrumenter for sociale relationer (Kirsten Avlund, Bjørn Holstein, Pernille Due, Jens Modvig, Rikke Lund, Charlotte Lerche, Mogens Trab Damsgaard, Birgitte Bjerre).

Afdelingens øvrige projekter omfatter:

1. Psykosociale prædiktorer for sygelighed og dødelighed

- a. Sociale og psykosociale prædiktorer for dødelighed (Bjørn Holstein, Gert Almind).
- b. University of Copenhagen Longitudinal Study (UNICLAS) (Pernille Due, Bjørn Holstein, Rikke Lund, Gert Almind).
- c. Aktive leveår i alderdommen (Bjørn Holstein, Kirsten Avlund, Pernille Due).
- d. Fødselsudfald i socialdistrikter i København (Jens Modvig, Rikke Lund).
- e. Helbreds- og sociale konsekvenser af krisefremkaldt flytning (Niels Michelsen).
- f. Børn af psykisk syge forældre – 20 års opfølgning (Niels Michelsen).
- g. Børnemishandling: Omfang og psykosociale forhold (Niels Michelsen).
- h. Psykosociale risikofaktorer, overvægt og fedme (Inge Lissau, Pernille Due, Bjørn Holstein).
- i. Kønsforskelle i sociale relationers betydning for udvikling af sygdom og død (Rikke Lund).
- j. Sociale forhold, kost og helbred (Merete Osler).
- k. Psykosociale faktorer og funktionsevne fra 70-

til 80-årsalderen (Kirsten Avlund, Mogens Trab Damsgaard, Rikke Lund, Pernille Due).

l. Sociale relationer som prædiktor for dødelighed (Kirsten Avlund, Mogens Trab Damsgaard, Bjørn Holstein).

2. Psykosociale konsekvenser af sygdom og behandling

- Tilværelsen efter urinafledning (Birgitte Bjerre).
- Livskvalitet efter invasiv behandling for iskæmisk hjertesygdom (Ole Steen Mortensen).
- Funktionsevne blandt 75-80 årige i tre nordiske lande (Kirsten Avlund).
- Screening for funktionstab hos ældre mennesker (Kirsten Avlund, Mikkel Vass).
- Forløb, varighed og opfølgning af sygedagpenge (Jens Modvig).

3. Sundhedsadfærd

- Skoleelevers helbred og sundhedsadfærd (Pernille Due, Bjørn Holstein, Ina Borup).
- Sundhedsadfærd i den danske befolkning (Pernille Due, Bjørn Holstein).
- Voksnes ryge-, motions- og kostvaner (Merete Osler).
- Tobaksrygning: Adfærd og helbred (Merete Osler).
- Tidlig intervention overfor børnefedme i Europa (Inge Lissau).
- Skoleelevers vurdering af den sundhedsfremmende indsats (Ina Borup).
- Skolesundhedsplejerskers opfattelse af den gode sundhedssamtale (Ina Borup).

4. Befolkningens sundhed

- Den danske SF-36 fase II database (Mogens Trab Damsgaard, Jakob Bjørner).
- Incidensen af iskæmisk hjertesygdom (Merete Osler).

Undervisning:

Afdelingen varetager i samarbejde med Afdeling for Sundhedstjenesteforskning undervisning i fire af lægestudiets fag:

- 1) Administrativ Medicin,
- 2) Epidemiologi,
- 3) Klinisk social medicin,
- 4) Medicinsk sociologi.

I arbejdet med revision af den lægevidenskabelige uddannelse deltager flere af afdelingens lektorer/professorer, bl.a. gennem medlemskab af forskellige semesterudvalg, formandskab for 11. semesterudvalg samt deltagelse i formandsmøder (Niels Michelsen).

Afdelingen afholdt i 1997 tre af fakultetets forskeruddannelseskurser:

1. Psykosociale teorier og begreber i sundhedsforskning.

2. Spørgeskema- og interviewmetoder i klinisk og samfundsmedicinsk forskning.

3. Kvalitative forskningsmetoder i klinisk og samfundsmedicinsk forskning.

En stor del af afdelingens forskere er gået aktivt ind i arbejdet med at planlægge fakultetets nye uddannelser i folkesundhedsvidenskab. Bjørn Holstein, Merete Osler og Niels Michelsen har deltaget i udvalgene vedrørende planlægning af bachelor- og kandidatuddannelsen i folkesundhedsvidenskab, herudover har Niels Michelsen været formand for planlægning af 2. og 3. studieår, sammenskrevet foreløbig studieordning/bekendtgørelse samt udpeget medlem af interim studienævn. Kirsten Avlund har deltaget i arbejdsgruppen vedrørende oprettelsen af en kandidatuddannelse i sundhedsfag for personer med mellemlang, videregående sundhedsuddannelse. Bjørn Holstein er uddannelsesleder for Master of Public Health-uddannelsen. Derudover har Lars Iversen, Kirsten Avlund, Bjørn Holstein, Jens Modvig, Mogens Trab Damsgaard, Pernille Due, og Merete Osler planlagt nye moduler på Master of Public Health-uddannelsen.

Fleere af afdelingens medarbejdere har været kursusledere og kursuslærere ved afdelingens egne ph.d.-kurser (Mogens Trab Damsgaard, Pernille Due og Bjørn Holstein). Desuden har flere medarbejdere været lærere på andre ph.d.-kurser, på speciallægekurser og andre postgraduate kurser (Kirsten Avlund, Bjørn Holstein, Niels Michelsen og Merete Osler).

Bedømmelsesarbejder:

Bjørn Holstein har bedømt tre disputater og tre ph.d.-afhandlinger. Merete Osler har bedømt en ph.d.-afhandling. Niels Michelsen har bedømt en ph.d.-afhandling.

Redaktionserhverv:

Afdelingens forskere medvirker i redaktionen af en del videnskabelige tidsskrifter: Bjørn Holstein er medlem af redaktionspanelet for Scandinavian Journal of Social Medicine, Aging Clinical and Experimental Research samt Scandinavian Journal of Occupational Therapy. Inge Lissau er medlem af editorial board for International Journal of Behavioural Medicine. Merete Osler er medlem af editorial board for European Journal of Public Health. Jens Modvig er redaktør af Ugeskrift for Læger, Videnskab og Praksis og er medlem af videnskabeligt panel for Scandinavian Journal of Social Medicine. Niels Michelsen er medlem af videnskabeligt panel for Scandinavian Journal of

Social Welfare. Afdelingens medarbejdere har vurderet manuskripter for en række internationale tidsskrifter.

Arbejde i kollegiale organer og lignende:

Københavns Universitet:

Mogens Trab Damsgaard er medlem af Københavns Universitets ADB-teknikudvalg og af fakultetets Informationsteknologiudvalg. Rikke Lund er medlem af fakultetets ph.d.-studienævn.

Videnskabelige selskaber:

Kirsten Avlund er medlem af bestyrelsen for Ergoterapeutforeningens forskningsudvalg og af Dansk Gerontologisk Selskab. Pernille Due er formand for Dansk Selskab for Psykosocial Medicin. Bjørn Holstein er medlem af bestyrelsen for Dansk Gerontologisk Selskab. Inge Lissau er videnskabelig sekretær i Dansk Selskab for Psykosocial Medicin, formand for organisationskomiteen for den 5. Internationale konference om Psykosocial Medicin samt sekretær for European Childhood Obesity Group, Niels Michelsen er medlem af bestyrelsen for Dansk Selskab for Samfundsmedicin og Medicinsk Selskab i København, Merete Osler er formand for Dansk Epidemiologisk Selskab, medlem af Dansk Medicinsk Selskabs repræsentantskab.

Andre videnskabelige organer:

Bjørn Holstein er medlem af Socialforskningsinstituttets forskningsudvalg og bestyrelsen for Gerontologisk Institut, Niels Michelsen er medlem af institutrådet for Institut for Sygdomsforebyggelse og af styregruppen for "Copenhagen Perinatal Cohort 1959-61". Merete Osler er medlem af Sundhedspuljens sagkyndige udvalg og af Hjerteforeningens Fagudvalg.

Andre samfundsmedicinske organer:

Niels Michelsen er formand for bedømmelsesudvalget vedrørende projektarbejde i den samfundsmedicinske speciallægeuddannelse. Niels Michelsen er desuden medlem af Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråds arbejdsgruppe vedrørende forskning om børns vilkår og velfærd, medlem af bestyrelsen for Dag- og Døgncenteret for Mentalhygienisk forening for børn og unge, for Welander Fonden og Robinsohn Fonden. Bjørn Holstein er medlem af Tobaksskaderådet og af det sagkyndige udvalg i Kommiteen for Sundhedsoplysning. Merete Osler er medlem af ernæringsrådet.

Videnskabelige kongresser og lign.:

Afdelingens forskere har deltaget i en række nationale og internationale videnskabelige kongresser

og kurser. Bl.a. har Rikke Lund deltaget i WHO kursus i Epidemiologi i Firenze og Pernille Due, Bjørn Holstein og Rikke Lund har deltaget i 16. Konference for det Internationale Gerontologiske Selskab i Australien.

AFDELING FOR SUNDHEDSTJENESTEFORSKNING

Afdelingsleder: Signild Vallgård.

Afdelingen blev oprettet 1/1 1997 i forbindelse med oprettelsen af Institut for Folkesundhedsvidenskab.

Forskningsvirksomhed:

Sundhedstjenesteforskningen omhandler årsager til og følger af sundhedsvæsenets organisation og funktion. Inden for området sundhedstjenesteforskning arbejder afdelingen med tre temaer: 1) Analyser af de forhold, der påvirker sundhedsvæsenets udformning, forandring og styring. 2) Analyser af effekter af strukturelle forhold i sundhedsvæsenet. 3) Analyser af effekter af specifikke interventioner og programmer, evalueringsforskning. 4) Desuden arbejdes der med teori- og metodeudvikling inden for to områder: Komparative metoder og helbredsstatusmåling.

Flere af forskningsprojekterne udføres i samarbejde med forskere i Storbritannien, Holland, Frankrig, Spanien, Canada, USA og Sverige. Jakob Bjørner arbejder i et år fra 1/7 1997 i Boston sammen med John Ware omkring udviklingen af spørgeskemaet SF 36.

I. Sundhedsvæsenets udformning, forandring og styring

1. Forebyggelsesopfattelser i sundhedsvæsenet (Lisa Dahlager).

2. Hvilke muligheder og barrierer skaber de organisatoriske forhold på Bispebjerg Hospital for integration af forebyggelsesaktiviteter i hospitalsstrukturen? (Hanne Fredslund).

3. Entrenchment of cancer genetic services in European health care. A comparative study including France, Holland and Denmark (Lene Koch).

4. Eugenik i praksis – sterilisation i Danmark 1929-1967 (Lene Koch).

5. Organiseringen af kræftbehandlingen i Danmark i begyndelsen af det 20. århundrede (Heidi Kyhl).

6. Analyse af sundheds- og socialpolitik for ældre i Danmark og Japan (Hirobumi Ito).

7. En sammenlignende undersøgelse af fødselshjælpens udvikling i Danmark og Sverige (Signild Vallgård).

8. European Network of Biomedical Ethics, delprojekt af "Genetics in Human Reproduction" (Lene Koch).

II. Effekter af strukturelle forhold i sundhedsvæsenet

1. Forbrug af almen praksis. Befolknings- og sundhedsrelaterede faktorer, som påvirker kontaktmønstre og ydelsesforbrug (Allan Krasnik).

2. Den perinatale dødeligheds udvikling i dette århundrede, en international sammenligning (Signild Vallgård).

3. Sociale og etniske forholds betydning for adgangen til sundhedsvæsenet blandt kvinder med brystkræft (Marie Nørredam, Mogens Grønvold og Allan Krasnik).

III. Effekter af specifikke interventioner og programmer

1. Livskvalitet ved efterbehandling af brystkræft (Mogens Grønvold).

2. Behandling af cataract i Danmark, Spanien og Nordamerika (Tavs Folmer Andersen og Jens Christian Nørregaard).

3. Behandling af patienter med galdesten. Medicinsk teknologivurdering (Tavs Folmer Andersen, Torben Jørgensen (Glostrup) og Mette Madsen (DIKE)).

4. Prostataktomi – prospektiv undersøgelse af prostataktonipatienter før og efter operation (Tavs Folmer Andersen).

5. Coping med infertilitet og infertilitetsbehandling (Lone Schmidt).

IV. Metodeudvikling

Foruden den metodeudvikling, der foregår som en integreret del af forskningsprojekterne, arbejdes med projekter, der udvikler metoder til sundhedsstatusmåling.

1. Det danske SF-36 fase II – et valideringsprojekt (Jakob Bjørner).

2. Det danske SF-36 fase II database (Mogens Trab Damsgaard, Jakob Bjørner).

3. Dansk befolkningsundersøgelse af helbreds-spørgeskemaer, validering og indsamling af normdata (Torquil Watt, Mogens Grønvold, Jakob Bjørner).

Undervisning:

Afdelingen varetager undervisning på lægeuddannelsen, har ansvar for administrativ medicin, og medvirker på andre fag; på MPH-uddannelsen med ansvaret for fælles- og specialmodulerne om sundhedsvæsenets organisation, ledelse og økonomi og fællesmodulet i epidemiologi; samt ph.d.-uddannelsen. Tavs Folmer Andersen, Allan Krasnik, Lone Schmidt og Signild Vallgård har deltaget i

udviklingen af MPH-uddannelsen, som startede i efteråret 1996, og Allan Krasnik i planlægningen af den nye bachelor-kandidatuddannelse i folkesundhedsvidenskab samt den nye masteruddannelse i international sundhed. Lone Schmidt var frem til 1/7 viceuddannelsesleder på MPH-uddannelsen.

Redaktions- og bedømmelsesvirksomhed:

Allan Krasnik har været formand for bedømmelsesudvalget for professoratet i forebyggelse og sundhedskommunikation og medvirket i bedømmelsen af en række ph.d.-afhandlinger og ph.d.-projekter. Desuden er han medlem af European Public Health Associations permanente videnskabelige panel og af Ugeskrift for lægers videnskabelige panel. Tavs Folmer Andersen har været formand for bedømmelsesudvalget vedrørende et forskningsadjunktur i social medicin og to ph.d.-afhandlinger. Lone Schmidt og Lene Koch har hver bedømt en ph.d.-afhandling. Tavs Folmer Andersen, Lene Koch, Allan Krasnik, Lone Schmidt og Signild Vallgård har bedømt artikler til videnskabelige tidsskrifter.

Rejser og foredrag:

Tavs Folmer Andersen har været til møde i International Society of Technology Assessment in Health Care i Barcelona. Allan Krasnik og Marie Nørredam har deltaget i European Public Health Associations årlige konference. Allan Krasnik har desuden deltaget i en konference i Association of Schools of Public Health in the European Region (ASPHER), samt i Nordisk Kongres i Social Medicin. Lene Koch har deltaget i følgende konferencer: First Conference on the European Network for Biomedical Ethics, In Vitro Fertilisation in the 90's, Childhood and old age, FIGO congress, København, Sterilisation in Scandinavia. An international workshop, Oslo. Signild Vallgård har været til møde i Washington om et komparativt projekt om fødselshjælpen i nordamerikanske og vesteuropæiske lande.

Tillidshverv m.v.:

Tavs Folmer Andersen er medlem af fakultetets fysiske udvalg og var institutleder til 28/2. Mogens Grønvold er sekretær for den europæiske kræftforskningsorganisation, EORTC's Quality of Life Study Group. Lene Koch er medlem af Etisk Råd. Allan Krasnik er institutleder fra 1/3, og han er medlem af Nordisk gruppe for sundhedstjenesteforskning og i fakultetets forskningsudvalg og dets ph.d.-kursusudvalg. Han er medlem af strategigruppen for World Federation of Medical Education. Som institutleder er han formand for institutbestyrelsen og instituttets samarbejdsudvalg. Lone

Schmidt er medlem af fakultetets ph.d.-kursusudvalg. Signild Vallgård er medlem af Udvalget vedrørende sundhedstjenesteforskning under det Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd, i arbejdsudvalget for Netværk for Humanistisk Sundhedsforskning og af forskningsledelsen for Udredningen vedrørende magt og demokrati i Danmark.

Stab

INSTITUT FOR FOLKESUNDHEDSVIDENSKAB

VIP: 48,7 årsværk.
TAP: 26,7 årsværk.

INSTITUT FOR FOLKESUNDHEDSVIDENSKAB

TAP:

Andersen, Irene Kate; overassistent.
Atkins, Victoria Jane; overassistent.
Christiansen, Rita Sylvest; assistent.
Olsen, Inge Fisker Hansted; administrator.

AFDELING FOR ALMEN MEDICIN

VIP:

Almind, Gert; adjungeret professor.
Andersen, John Sahl; forskningsassistent.
Bojlén, Sybille; forskningsadjunkt.
Bunch, Vibeke; amanuensis.
Dyhr, Lise; forskningsassistent.
Hantho, Arne; amanuensis.
Hollnagel, Hanne; professor.
Hvas, Lotte; forskningsassistent.
Larsen, Jan-Helge; lektor.
Risør, Ole; amanuensis.
Thorsen, Hanne; forskningslektor.
Tørning, Jens; amanuensis.
Vass, Mikkel; forskningsassistent.
Witt, Klaus; adjunkt.

TAP:

Brydholm, Ann-Charlotte; kontorfuldmægtig.
Drikkjær, Anja J.; assistent.
Jacobsen, Bente; overassistent.
Jørgensen, Minna Stigbjerg; assistent.

BIOSTATISTISK AFDELING

VIP:

Andersen, Per Kragh; lektor.

Andreasen, Anne Helms; forskningsass.
Brøndsted, Lise; forskningsass.
Budtz-Jørgensen, Esben; forskningsass.
Dalgaard, Peter; lektor.
Ekstrøm, Claus; ph.d.-studerende.
Esbjerg, Sille; forskningsassistent.
Hartvig, Helle Bøggild; forskningsass.
Hilden, Jørgen; lektor.
Hindsberger, Charlotte; ph.d.-studerende.
Keiding, Niels; professor.
Larsen, Klaus; forskningsass.
Martinussen, Torben; forskningsassistent.
Olsen, Elisabeth Anne Wreford; forskningsass.
Parner, Jan; ph.d.-studerende.
Petersen, Jørgen Holm; forskningsadjunkt.
Scheike, Thomas; lektor.
Skovgaard, Lene; lektor.
Stockmarr, Anders; forskningsass.

TAP:

Arnold, Mette Ravn; assistent.
Jensen, Kathe; overassistent.
Johnsen, Anne Toft; overassistent.
Kragsskov, Susanne; overassistent.
Lauridsen, Connie; kontorelev.

AFDELING FOR MEDICINSK VIDENSKABSTEORI

VIP:

Bjørn, Else; forskningsass.
Brorson-Hansen, Stig Christian; scholarstipendiat.
Gammelgaard, Anne; forskningsass.
Graugaard, Christian; ph.d.-studerende.
Holm, Søren; adjunkt.
Hrobjartsson, Asbjørn; kandidatstip.
Norup, Michael; ph.d.-studerende.
Rossel, Peter J. Hancke; lektor.
Schilhab, Theresa; forskningsass.
Skydsgaard, Morten; forskningsass.
Wulff, Henrik Ramsing; professor.

TAP:

Espholm-Kjær, Kirsten; overassistent.
Kristensen, Hanne Ryborg; overassistent.
Nielsen, Anne Grethe; overassistent.

AFDELING FOR SUNDHEDSTJENSTEFORSKNING

VIP:

Andersen, Tavs Folmer; lektor.
Bjørner, Jakob; forskningsadj.
Christensen, Ulla; forskningsass.
Dahlager, Lisa; forskningsass.

Fredslund, Hanne; ph.d.-studerende.
 Grønvold, Mogens; forskningsadj.
 Koch, Lene; forskningslektor.
 Krasnik, Allan; professor.
 Kyhl, Heidi Sophia; ph.d.-studerende.
 Lund, Rikke; ph.d.-studerende.
 Schmidt, Lone; adjunkt.
 Vallgård, Signild; lektor.

TAP:

Andersen, Anita Maj; overassistent.
 Andersen, Maria Ditte; kontorelev.
 Hamburger, Lis; fuldmægtig.
 Holm, Bente Rønde; overassistent.
 Hussain, Asmah; kontorelev.
 Krejsgaard, Bente; overassistent.
 Neumann, Flemming Breson; teknikumingeniør.

*AFDELING FOR SOCIAL MEDICIN OG
 PSYKOSOCIAL SUNDHED*

VIP:

Bjerre, Birgitte Dalsgaard; forskningsass.
 Damsgaard, Mogens Trab; lektor.
 Due, Pernille; lektorvikar.
 Frandsen, Kirsten Avlund; lektorvikar.
 Holstein, Bjørn Evald; lektor.
 Iversen, Lars; professor.
 Kristensen, Ina Bodil Borup; forskningsass.
 Lissau, Inge; forskningsadj.
 Lund, Rikke; ph.d.-studerende.
 Michelsen, Niels; klinisk professor.
 Modvig, Jens; lektorvikar.
 Mortensen, Ole Steen; forskningsass.
 Osler, Merete; lektor.
 Svensson, Charlotte Lerche; forskningsass.
 Træden, Ulla; forskningsadj.

TAP:

Brünner, Linda; assistent.
 Gudmann, Aase; fuldmægtig.
 Henriksen, Christina; kontorelev.
 Holm, Malene; assistent.
 Johansen, Marianne; overassistent.
 Keller, Pia Sussi; overassistent.
 Pallesen, Birgit; overassistent.
 Sawritz, Allan Ronald; systemplanlægger.
 Therkildsen, Eva; kontorelev.

*AFDELING FOR MILJØ- OG ARBEJDS-
 MEDICIN*

VIP:

Gyntelberg, Finn; klinisk professor.

Hansen, Eva Støttrup; lektor.
 Mikkelsen, Sigurd; klinisk lektor.
 Sjøstedt, Lars; lektorvikar.

TAP:

Vraa, Birthe; overassistent.

*AFDELING FOR MEDICINSK KVINDE- OG
 KØNSFORSKNING*

VIP:

Jackson, Hannah Bing; forskningsass.
 Petersson, Birgit; lektor.
 Smidth-Fibiger, Eva; kand. stip.
 Tersbøl, Britt Pinkowski; ph.d.-studerende.

TAP:

Christensen, Marianne Holck; overassistent.
 Nielsen, Karina; overassistent.

INTERNATIONAL SUNDHED

VIP:

Thybo, Søren; amanuensis.
 Silberschmidt, Margrethe; post.doc.

SUNDHEDSPSYKOLOGI

VIP:

La, Cour Peter; forskningsadj.

TAP:

Hansen, Pernille Frejby; assistent.
 Jørgensen, Mui Ruth Viben; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Andersen, Marc: Brugen af antropometriske data i sundhedsprogrammer. Epidemiologiske og statistiske aspekter.
 Dyhr, Lise: Det almene i det anderledes. Belysning af problemer i mødet mellem danske praktiserende læger og tyrkiske indvandrerkvinder, set fra en klinisk synsvinkel.
 Hahnemann, Johanne Marie: Chromosomal mosaicism in CVS. (J.F. Kennedy Institutet).
 Jensen, Tina Kold: Waiting time to pregnancy: Results from a follow-up and a retrospective study.
 Kappel, Klemens: Grundproblemer i medicinsk etik.
 Manniche, Vibeke: At leve med Neurofibromatosis Recklinghausen.
 Mellemkjær, Lene: Conditions with Affection of the Immune System and Cancer Risk: Register-Based Studies. (Kræftens Bekæmpelse).

- Petersen, Jørgen Holm: Analysing Genetic and Environmental Influences on Mortality and Morbidity.
- Rix, Bo Andreassen: Cancer Risk in the Danish Pulp and Paper Industry (Kræftens Bekæmpelse).
- Sestoft, Dorte: Skizofrene varetægtsfængslede. Psykisk anamnese, social baggrund og kriminalitet.
- Timm, Helle: Hvornår er patienten i centrum? En kultur-sociologisk analyse af den syges betydning for kvalitetsudviklingen af det offentlige sygehusvæsen.
- Wachmann, Carsten Henrik: Use of epidemic and statistical models in the surveillance of infectious diseases (Statens Serum institut).
- Fondestøtte:*
- INSTITUT FOR FOLKESUNDHEDSVIDENSKAB*
- AFDELING FOR ALMEN MEDICIN*
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
– Undervisningsafloadning (Hanne Hollnagel) kr. 10.417.
- Sundhedsdirektoratet:
– Patientcentreret registerforskning i almen praksis (Hanne Hollnagel) kr. 50.000.
- BIOSTATISTISK AFDELING*
- EU Biomed:
– Statistiske analyser (Niels Erik Skakkebak) kr. 100.000.
- Apotekerfonden:
– Diabetesomsorg i almen praksis (Niels de Fine Olivarius) kr. 445.400.
- Center for Epidemiologisk Grundforskning:
– Center for Epidemiologisk Grundforskning (Biostatistisk Afdeling) kr. 207.240.
- Danmarks Grundforskningsfond:
– Parasitter hos svin (Peter Nansen) kr. 131.428.
- Det Strategiske Miljøforskningsprogram:
– Arbejdsmiljø og kromosomskader (Edith Raffn) kr. 30.000.
- Diverse Fonde:
– Allergiske lidelser hos bagere – opfølgning (Sigurd Mikkelsen) kr. 75.000.
- Epidemiologisk us af juvenil kronisk arthritis (Hans Erik Nielsen) kr. 64.200.
– Statistisk design og evaluering af limiting dilution assays (Lars Vindeløv) kr. 72.000.
- EU:
– Færøsk Fødselskohorte (Biostatistisk Afdeling/Philippe Grandjean) kr. 321.144.
– The International Study of Postoperative Cognitive Dysfunction (Biostatistisk Afdeling) kr. 172.404.
- H.Lundbeck & Co A/S:
– (Biostatistisk Afdeling) kr. 35.000.
- Hede Nielsens Fond:
– Evaluering af hofteproteser cementeret med boneloc (Morten Boye Petersen) kr. 32.400.
- Hjerteforeningen:
– Tilbagevenden til arbejdsmarkedet efter AMI (Finn E. Nielsen) kr. 45.000.
- Idrættens Forskningsråd:
– Psykosociale faktorer & motion (Pernille Due) kr. 93.600.
- Kræftens Bekæmpelse:
– PCB analyser (Annette Pernille Høyer) kr. 142.500.
– Sammenhænge mellem depressive tilstande og brystkræft (Torben Jørgensen) kr. 100.800.
- Medical College of Wisconsin:
– Techniques for Modeling Complex Longitudinal Studies (Biostatistisk afdeling) kr. 39.180 USD
- Nat.Foren. Lungesygdomme/Sundhedsministeriet:
– Lungefunktion og alder (Peter Lange & Jørgen Vestbo) kr. 80.000.
- Private Fondsmidler:
– Apoplexi-epidemiologiske studier (Gudrun Boysen/Lisbeth E. Knudsen) kr. 66.800.
– Evaluering af isokinetiske og isometriske muskelstyrkemålinger (Bente Danneskiold-Samsøe) kr. 64.680.
– Kindling og burn out ved den affektive sygdom (Lars Kessing) kr. 96.250.
– Kombinationsbehandling af hjerteinsufficiens (Anders Galløe) kr. 78.000.
– Neck pain rating scale (Alan Jordan) kr. 42.280.
- Statens Humanistiske Forskningsråd:
– Longitudinelle populationsbaserede langtid-

studier af vægtkurver hos børn og voksne...
(Thorkild I.A. Sørensen) kr. 151.425.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Diabetesomsorg i Almen praksis (Niels de Fine Olivarius) kr. 445.400.
- Klinisk forløb af Chron og colitis ulcerosa (Ebbe Langholz) kr. 120.000.
- Normal og patologisk vækst og gonadeudvikling hos børn og unge... (Niels Erik Skakkebæk) kr. 189.704.
- Prognostisering af blærecancer recidier og progression (Gregers Hermann) kr. 64.335.
- Tidsafhængig Confounding (Jan Thorlund Parner) kr. 381.500.

Tilskud fra Fremmede Forskere:

- Tilskud fra fremmede forskere (Niels Keiding) kr. 50.000.

Tobakskaderådet:

- Røgfri årgang (Lotte Bælum) kr. 117.000.

Østerbroundersøgelsen:

- Østerbroundersøgelsen (Gorm Jensen) kr. 116.666.

AFDELING FOR MEDICINSK VIDENSKABSTEORI

Den Alm. Danske Lægeforening:

- Holdinger til lægevidenskabelige forsøg (1996-98:10.000) (Søren Holm) kr. 10.000.

EU:

- Communicable Diseases, Lifestyles and Personal Responsibility – Ethics and Rights (96,97: xeu 1433,32) (1996-99: 31.073.) (Søren Holm) kr. 31.073.
- Priorities and Ressource Allocation in Health Care (96,97 xeu 16000) (1996-99:346.500) (Søren Holm) kr. 346.500.

Fonden af 1870:

- Beslutningsprocesser i et kardiologisk overvågningsafsnit (1996-98:36.000) (Søren Holm) kr. 18.000.

Forskningsministeriet:

- Hjerne Året (Søren Holm) kr. 150.000.

Forskningsrådene:

- De sundhedsvidenskabelige paradigmer: Begreberne sygdom og sundhed i et tværfagligt videnskabssteoretisk perspektiv (1996-98:1.5 mio..) (Henrik R. Wulff) kr. 500.000.

Hjerteforeningen:

- Kardiologisk simulering (1994-97:147.000.) (Søren Holm) kr. 147.000.

Jacob og Olga Madsens Fond:

- Ethiske problemer i den perinatale medicin (1995-98: 15.000.) (Michael Norup) kr. 15.000.

NORFA:

- Brain and self workshop (Søren Holm) kr. 58.842.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Behandler-Patient kommunikation – Biomed. forskning (1994-98:1.5 mio..) (Peter Rossel) kr. 1.500.000.
- Brain and Self, The Workshop: Toward a Science of Consciousness (Søren Holm) kr. 29.000.
- Undersøgelse af beslutningsprocesser i et kardiologisk overvågningsafsnit (1996-98:106.400.) (Søren Holm) kr. 103.200.

AFDELING FOR SUNDHEDSTJENSTEFORSKNING

Beckett Fonden:

- Forskningsprojekt om Bispebjerg Hospital som modelhospital for det forebyggende sundhedsarbejde i København (Hanne Fredslund) kr. 25.000.

Clara Lachmanns Fond:

- 4. Nordiske konference i Sundhedsforskning (Signild Vallgård) kr. 10.000.

Direktør E. Danielsen og Hustrus Fond:

- BBH som model hospital (Hanne Fredslund) kr. 49.000.
- Coping with infertility (Lone Schmidt) kr. 50.000.

EORTC:

- Sekretær for den EORTC quality of life study group (Mogens Grønvold) kr. 45.982.

Fonden til Lægevidenskabens Fremme:

- Forebyggelsesopfattelser (Lisa Dahlager Jørgensen) kr. 20.000.

Kong Christian den X's Fond:

- Barrierer for adgang til sundhedsvæsenet blandt indvandrerkvinder med brystkræft (Maria Nørredam) kr. 5.000.

Kræftens Bekæmpelse:

- Livskvalitet ved adjuverende behandling... (Mogens Grønvold) kr. 249.350.

- Transport og ophold ved the Wellcome institute (Heidi Kyhl) kr. 60.774.

Psykiatrisk Forskningsprojekt 10:

- Dansk Befolkningsundersøgelse af helbreds-spørgeskemaer. Samlet bevilling 313.990. (Mogens Grønvold) kr. 2.500.043.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- 4. Nordiske Konference om Humanistisk Sundhedsforskning. Rejesudgifter til udenlandske foredragsholdere (Signild Vallgård) kr. 35.000.
- Sterilisation i Danmark, 1929-1967. Et bidrag til den medicinske etiks udviklingshistorie (Lene Koch) kr. 486.610.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

- 4. Nordiske Konference om Humanistisk Sundhedsforskning (Signild Vallgård) kr. 30.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- 4. Nordiske Konference i Humanistisk Sundhedsforskning (Signild Vallgård) kr. 30.000.
- Aktive leveår i alderdommen- et geronologisk forskningsprogram (Bjørn Holstein) kr. 582.000.

Sygekassernes Helsefond:

- Coping with Infertility. En prospektiv spørgeskemaundersøgelse og invention med støttegrupper (Lone Schmidt) kr. 400.000.

Wedell-Wedellsborg Fond:

- Forskningsprojekt om Bispebjerg Hospital som modelhospital for det forebyggende sundhedsarbejde i København (Hanne Fredslund) kr. 30.000.

AFDELING FOR SOCIAL MEDICIN OG PSYKOSOCIAL SUNDHED

Dansk Sygeplejeråd:

- Doctor af public health afhandling (Ina K. Borup) kr. 100.000.

Direktør E. Danielsen og Hustrus Fond:

- Psykosociale faktorer og funktionsevne fra 70-80 års alderen. En opfølgingsundersøgelse af 1914 population i Glostrup (Kirsten Avlund Frandsen) kr. 50.000.

Forskningsrådene:

- Psykosociale forholds betydning for sygdoms- og sundhedsadfærd (Bjørn Holstein) kr. 500.000.

Helsefonden:

- (Lars Møller) kr. 49.000.

Statens Sundhedsvidenskab. Forskningsråd/NAS-TRA:

- Forebyggende hjemmebesøg hos ældre mennesker (Kirsten Avlund Frandsen) kr. 250.000.
- Kostvaner og helbred (Merete Osler) kr. 150.000.

Sundhedsstyrelsen:

- Den gode sundhedssamtale. En kvalitetsvurdering af læringsprocessen i sundhedssamtalen set fra sundhedsplejerskens synsvinkel (Ina K. Borup) kr. 200.000.

Sygekassernes Helsefond:

- Psykosociale faktorer og funktionsevne fra 70-til 80 årsalderen. En opfølgingsundersøgelse af 1914-population i Glostrup (Kirsten Avlund Frandsen) kr. 200.000.

Wedell-Wedellsborg Fond:

- Psykosociale faktorer og funktionsevne fra 70-80 års alderen. En opfølgingsundersøgelse af 1914 population i Glostrup (Kirsten Avlund Frandsen) kr. 40.000.

Wedell-Wedellsborgs Fond:

- Sociale relationers betydning for helbred og død (Rikke Lund) kr. 25.000.

AFDELING FOR MEDICINSK KVINDE- OG KØNSFORSKNING

Forskningsrådene:

- Sygdom og sundhed i relation til køn og arbejdsforhold (Birgit Petersson) kr. 500.000.

Legatet af 22. juli 1959:

- Undersøgelse af Bulimia-spiseforstyrrelser hos kvinder (Birgit Petersson) kr. 20.000.

Sygekassernes Helsefond:

- Sygdom og sundhed i relation til køn og arbejdsforhold (Birgit Petersson) kr. 500.000.

INTERNATIONAL SUNDHED

Rådet for Ulandsforskning:

- Gender identities (Margrethe Silberschmidt) kr. 524.394.

*Publikationer:***INSTITUT FOR FOLKESUNDHEDS-VIDENSKAB**

Pedersen A.T., Lidegaard Ø., Kreiner S., Ottesen B.S.: Hormone replacement therapy and risk of non-fatal stroke. *Lancet* 350, s. 7, 1997.

AFDELING FOR ALMEN MEDICIN

Andersen J.S., Chammon C., Frederiksen K., Olivarius N. de F., Pedersen O.B.: Diabetes i Danmark (Temannummer). *Journal* 9 (3), s. 9-24, 1997.

Andersson O.K., Neldam S.: A comparison of the antihypertensive effects of candesartan cilexetil and losartan in patients with mild to moderate hypertension. *Journal of Human Hypertension* 11, suppl. 2, s. 63-64, 1997.

Astrup A.K.: Efter osteoporosehøringen. Månedsskr. Prakt. Lægegern. 9, s. 1197-1199, 1997.

Astrup A.K.: Overbehandling. *Practicus* 21, s. 33-34, 1997.

Beich A.: Screening – det handler vel ikke bare om at være for eller imod. *Practicus* 21, s. 299-301, 1997.

Birkeland S.A., Christensen A.K., Kosteljanetz M.: Rise on organ donations. *Lancet* 349, s. 1558, 1997.

Christensen A.K., Svarre H.M.: The EDHEP Workshop in Denmark – teaching doctors and nurses communication skills. i: *Transplantation in Denmark*, s. 42-49, 1997.

Gannik D.: Situationel sygdom. Fragmenter til en social sygdomsteori baseret på en undersøgelse af ryglidelser. Det samfundsvidensk. 1997, Publikationsart diverse.

Hollnagel H., Nilsson P., Møller L., Køster A.: Social and Biological Predictors of early Menopause: A Model for Premature Aging. *Journal of Internal Medicine* 242, s. 299-305, Blackwell 1997.

Hollnagel H., Bentzen N., Lauritzen T.: *Almen Medicin – Grundbog*. København 1997, 329 s.

Hollnagel H., Malterud K.: Women's Self-assessed Personal Health Resources. *Scand. J. Prim. Health* 15, s. 163-168, 1997.

Hollnagel H., Malterud K.: The magic influence of Classification Systems in Clinical Practice. *Scand. J. Prim. Health* 15, s. 5-6, 1997.

Hvas L.: Knogleskørhed – Er det blevet almen praksis' opgave at mane spøgelse i jorden, når speciallæger, patientforeninger og lægemiddelindustri udnævner hver 3. kvinde til at blive syg? *Practicus* 113, s. 3, København 1997.

Hvas L.: Ældre patienter i alm. praksis. 5 billeder på vej mod en holdningsændring. Månedsskrift

for Praktisk lægegerning April, s. 423-425, København 1997.

Hvas L.: Med blod på tanden eller længere nede, om screening for colorectal cancer. Månedsskrift for praktisk lægegerning November, s. 1347-1349, København 1997.

Hvas L.: Det første skridt på vejen mod en obligatorisk sikret efteruddannelse – eller? *Practicus* 116, s. 291-293, København 1997.

Jensen P.B., Olivarius N., Poulsen O., Witt K., Lous J., Kragstrup J.: Forhold omkring indsamling af data til forskningsmæssig brug i almen praksis. *Practicus* 21 (111), s. 53-55, 1997.

Jørgensen A.F.: Den alment praktiserende læge og alkoholbehandling. Månedsskr. Prakt. Lægegern. 75, s. 649-652, 1997.

Jørgensen A.F.: Praktiserende læger og forskning. Månedsskr. Prakt. Lægegern. 75, s. 1133-1135, 1997.

Kardel T.: Niels Stensens foredrag om hjernens anatomi, Paris 1665. København 1999, 71 s.

Kardel T.: Bogen om August og Marie Krogh – en saga om to liv i videnskabens tjeneste. *Naturens Verden* 4, s. 6, København 1997.

Kardel T.: Niels Stensens Hjerneforskning. Videnskabsforskning, s. 5, Roskilde 1997.

Kardel T.: Discourse of two chief muscular systems: Ebullitionist versus contractionist positivism. *Quaderni Di Niccolò Stenone* 5, s. 7-19, Firenze 1997.

Kardel T.: Hyldest til Danmarks første neuroforsker Niels Stensen ved åbningen af hjerneåret 1997. København 1997, 12 s.

Kardel T.: Introduction to two dissertations by Johann Bernoulli. i: *Dissertations by Johann Bernoulli*, s. 34, Philadelphia, Pennsylvania, U.S.A. 1997.

Kardel T.: Function and structure in early modern muscular mechanics. *Acta Anatomica* 159:61-70, Basel, Schweiz 1997.

la Cour .P.: Let læst Jung til tekst- og billedanalyse. *Højskolebladet* 12, s. 192, Danmark 1997.

la Cour .P.: De eksistentielle områder er overset i det moderne sundhedsvæsen. *Ugeskrift for Læger* Nr. 36, s. 5418-5420, 1997.

la Cour .P.: Ateisme og agnosticisme. *Unitaren* Nr. 5, s. 10-15, 1997.

la Cour .P.: Kapitler fra "Netspinderne". i: *I enhjørningens verden – en cyberantologi*, 1997.

la Cour P.: Hjerneår uden hjerne. *Information* den 12. februar 1997, Danmark 1997.

Langgaard H.: Alternativ behandling. *Practicus* 21, s. 35, 1997.

Larsen J.-H., Risør O., Putnam S.: P R A C T I C A L: A step-by-step model for conducting the consultation in general practice. *Family Practice* 4 (14. årgang), s. 295-301, 1997.

- Larsen J.-H., Risør O.: Telephone consultations: At the emergency service, Copenhagen County: Analysis of doctor-patient communication patterns. *Family Practice* 5 (14. årgang), s. 387-393, 1997.
- Larsen J.-H., Risør O., Nystrup J.: Gruppe-supervision af video. *Månedsskrift for praktisk lægegerning* 2 (75. årgang), s. 163-176, 1997.
- Larsen J.-H.: Underlivssmerter og hoftesmerter – "sekretærmusklen". *Månedsskrift for praktisk lægegerning* 5 (75. årgang), s. 597-599, 1997.
- Larsen J.-H.: Interview med Gustav Haglund. *Månedsskrift for praktisk lægegerning* 3 (75. årgang), s. 379-385, 1997.
- Larsen J.-H.: Almen medicin i grunduddannelsen – København. Hvordan studerende selvstændigt lærer at håndtere patienter. *Practicus* 110 (21. årgang), s. 9-13, 1997.
- Larsen J.H.: Konsultationen (Kap 4 75-92) Behandling (Kap 6 141-174) Tab og Kriser (Kap 12 283-295). i: *Almen medicin – grundbog*, København 1997.
- Neldam S., Mortensen G.: Bevægeapparatet sundhedsøkonomisk audit. *Practicus* 117, s. 365-369, Danmark 1997.
- Neldam S.: Samarbejde mellem praktiserende læger i Rødovre og Rødovre apotek omkring astmapatienter i inhalationsbehandling. *Practicus* 110, s. 43-44, Danmark 1997.
- Olivarius N. de F., Hollnagel H., Krasnik A., Pedersen P., Thorsen H.: The Danish National Health Service Register. A tool for primary health care research. *Danish Medical Bulletin* 44, s. 449-453, København 1997.
- Olivarius N. de F.: Hullerne i den almenmedicinske forskning. *Practicus* 21 (110), s. 32-33, 1997.
- Olivarius N. de F., Lauritzen T., Grindsted P.: Screening for livet – i almen praksis. (læserbrev). *Ugeskr. Læger*, s. 3186-3187, 1997.
- Olivarius N. de F., Lunde I., Kallerup H.: NA-PCRG'96 – et besøg værd. *Practicus* 21 (114), s. 211, 1997.
- Olivarius N. de F.: Nyt perspektiv på aldersdiabetes. *Journal* 9 (3), s. 22-23, 1997.
- Olivarius N. de F., Andreasen A., Løken J.: Accuracy of 1-, 5- and 10-year body weight recall given in a standard questionnaire. *Int. J. Obes.* 21, s. 67-71, 1997.
- Pedersen P.A.: Klinikerens tavse viden. *Practicus* 21, s. 80, 1997.
- Pedersen P.A.: Kan Methergin anvendes ved hypermenoré? *Informed.* 8, s. 4, 1997.
- Pedersen P.A., Jørgensen A.F., Jørgensen P.H.: Forslag til organisation af den allergologiske service i Danmark. Rapport fra en arbejdsgruppe. *Practicus* 21, s. 133-135, 1997.
- Pedersen P.A.: Almen praksis i dette århundrede – lægesøgning og sygdomsmønstre. *Månedsskr. Prakt. Lægegern.* 75, s. 127-136, 1997.
- Pedersen P.A.: John Fry – praktiserende læge og forsker. *Månedsskr. Prakt. Lægegern.* 75, s. 655-661, 1997.
- Sørensen E., Barfod S., Jørgensen A., Zachariassen A., Vendsborg P.: Praktiserende læger og kontrolprincippet. En interviewundersøgelse. *Månedsskr. Prakt. Lægegern.* 75, s. 369-373, 1997.
- Witt K.: Likelihood Ratios to Determine "Does this Patient have Appendicitis?" Comment and Clarification. *JAMA* 10 (vol 278), s. 819, USA 1997.
- Ølgod J.: "Hvilke emner mener du som praktiserende læge, at der skal forskes i?". Resultater fra en enquete. *Practicus* 21, s. 83-84, 1997.

BIostatistisk Afdeling

- Andersen P.K.: Contributions to survival analysis to the Encyclopedia of Biostatistics. Københavns Universitet 1997, 24 s.
- Andersen P.K., Klein J.P., Zhang M.J.: Testing for center effects in multicenter survival studies: A Monte Carlo comparison of fixed and random effects tests. Københavns Universitet 1997, 14 s.
- Andersen P.K., Esbjerg S., Sørensen T.I.A.: Multi-state models for bleeding episodes and mortality in liver cirrhosis. Københavns Universitet 1997, 19 s.
- Andersen P.K.: Multi-state models for event history analysis in clinical medicine and epidemiology. *Ugeskrift for Læger* 159, s. 3794, 1997.
- Andersen P.K., Klein J.P., Knudsen K.M., Palacios R.T.: Estimation of variance in Cox's regression models with shared gamma frailties. *Biometrics* 53, s. 1475-1484, 1997.
- Andersen P.K.: Book Review: "Survival Analysis: A practical approach" by M.K.B. Parmar and D. Machin. *Statistics in Medicine* 16, s. 714-715, 1997.
- Begtrup K., Melbye M., Biggar R.J., Goedert J.J., Knudsen K., Andersen P.K.: Progression to acquired immunodeficiency syndrome is influenced by CD4 T-lymphocyte count and time since seroconversion. *American Journal of Epidemiology* 145, s. 629-635, 1997.
- Bryndorf T., Christensen B., Vad M., Parner J., Brocks V., Philip J.: Prenatal detection of chromosome aneuploidies by fluorescence in situ hybridization: Experience with 2000 uncultured amniotic fluid samples in a prospective preclinical trial. *Prenatal Diagnosis* 17, s. 333-341, 1997.
- Dalgaard P.: Asymptotic properties of the L-curve. Københavns Universitet 1997, 9 s.

- Dalgaard P.: Asymptotic properties of the L-curve. i: Proceedings of the interdisciplinary inversion workshop 4, s. 75-82, 1996.
- Frydman H., Berman S.M.: Regularity conditions for estimation of hazard functions with stochastic marker processes. Københavns Universitet 1997, 21 s.
- Geisler C.H., Philip P., Christensen B.E., Hou-Jensen K., Pedersen N., Jensen O.M., Thorling K., Andersen E., Birgens H.S., Drivsholm A., Ellegaard J., Larsen J.K., Plesner T., Brown P., Andersen P.K., Hansen M.M.: In B-cell chronic lymphocytic leukaemia chromosome 17 abnormalities and not trisomy 12 are the single most important cytogenetic abnormalities for prognosis: A cytogenetic and immunophenotypic study of 480 unselected newly diagnosed patients. *Leukemia Research* 21, s. 1011-1023, 1997.
- Heitman B.L., Svendsen O.L., Martinussen T., Mikkelsen K., Keiding N., Lissner L., Sørensen T.I.A., Astrup A.: Den sundhedsmæssige betydning af tilsigtet vægttab, 1997.
- Heitmann B.L., Svendsen O.L., Martinussen T., Mikkelsen K.L., Keiding N., Sørensen T.I.A., Astrup A.: Den sundhedsmæssige betydning af tilsigtet vægttab. *Ugeskrift for Læger* 159, s. 4099-4104, 1997.
- Hertel N.T., Scheike T., Juul A., Main K., Holm K., Bach-Mortensen M., Skakkebak N.E., Müller J.R.: Kroppsproportioner hos danske børn. *Ugeskrift for Læger* 157, s. 6876-6881, 1995.
- Hilden J.: Discrepant analysis – or behaviour. *Lancet* 350, s. 902, 1997.
- Hilden J.: Letter to the Editor. *Journal of Irreproducible Results* 41, s. 11-12, 1996.
- Hilden J., Hermann G.G.: Book Review: "Surgical Intuition. What it is and how to get it" & "Surgical Scripts. Master surgeons think aloud about 43 common surgical problems" by Charles M. Abernathy and Robert M. Hamm. *Medical Decision Making* 16, s. 424-426, 1996.
- Hindsberger C., Rønn B., Sejr T., Andersen T.F., Keiding N.: Longitudinal analysis of health status measurements using variance component models. A study of patients operated for prostatic hyperplasia. Københavns Universitet 1997, 27 s.
- Hippe M., Vestbo J., Bjerg A.M., Borch-Johnsen K., Appleyard M., Hein H.O., Andersen P.K., Jensen G., Sørensen T.I.A.: Cardiovascular risk factor profile in subjects with familial predisposition to myocardial infarction in Denmark. *Journal of Epidemiology & Community Health* 51, s. 266-271, 1997.
- Homøe P., Lynnerup N., Skovgaard L.T., Rasmussen N.: Estimation of otitis media in ancient populations: A study of past and present Greenlandic Inuit. *Journal of Laryncology and Otology* 110, s. 1114-1119, 1996.
- Jacobsen F.M., Coupp C., Hilden J.: Letter to the Editor: Comments on the use of low-level laser therapy (LLL) in painful musculoskeletal disorders. *Pain* 73, s. 110-111, 1997.
- Jensen G.V.H., Torp-Pedersen C., Hildebrandt P., Kober L., Nielsen F.E., Melchior T., Joen T., Andersen P.K.: Does in-hospital ventricular fibrillation affect prognosis after myocardial infarction? *European Heart Journal* 18, s. 919-924, 1997.
- Jensen T.K., Andersson A.-M., Hjollund N.H.I., Scheike T., Kolstad H., Giwercman A., Henriksen T.B., Ernst E., Bonde J.P., Olsen J., McNeilly A., Groome N.P., Skakkebak N.E.: Inhibin B as a serum marker of spermatogenesis: Correlation to differences in sperm concentration and follicle-stimulating hormone levels. A study of 349 Danish men. *Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism* 82, s. 4059-4064, 1997.
- Juul A., Holm K., Kastrup K.W., Pedersen S.A., Michaelsen K.F., Scheike T., Rasmussen S., Müller J., Skakkebak N.E.: Free insulin-like growth factors I serum levels in 1430 healthy children and adults and its diagnostic value in patients suspected of growth hormone deficiency. *Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism* 82, s. 2497-2502, 1997.
- Juul A., Scheike T., Pedersen A.T., Main K.M., Andersson A.-M., Pedersen L., Skakkebak N.E.: Changes in serum concentrations of growth hormone, insulin, insulin-like growth factor, and insulin-like growth factor-binding proteins 1 and 3 and urinary growth hormone excretion during the menstrual cycle. *Human Reproduction* 12, s. 101-106, 1997.
- Jørgensen G., Andersen I.B., Black E., Bonnén H., Dawids S., Hilden J., Jacobsen B.A., Krarup H.B., Malchow-Møller A., Matzen P., Poulsen L., Tage-Jensen U.: Euricterus. En europæisk icterusdatabase med fokus på den danske andel. *Ugeskrift for Læger* 159, s. 940-945, 1997.
- Jørgensen N., Auger J., Giwercman A., Irvine D.S., Jensen T.K., Jouannet P., Keiding N., Bon C.L., Macdonald E., Pekuri A.-M., Scheike T., Simonsen M., Suominen J., Skakkebak N.E.: Semen analysis performed by different laboratory teams: An intervariation study. *International Journal of Andrology* 20, s. 201-208, 1997.
- Keiding N.: Eight contributions to Encyclopedia of Biostatistics. Københavns Universitet 1997, 47 s.
- Keiding N., Filiberti M., Esbjerg S., Robins J.M., Jacobsen N.: The graft-versus-leukaemia effect after bone marrow transplantation: A case study using structural nested failure time models. Københavns Universitet 1997, 27 s.

- Keiding N.: Decline of semen quality during the last 50 years and possible links with environmental chemicals. *Københavns Universitet* 1997, 24 s.
- Keiding N.: Statistical themes in infectious disease epidemiology. *Københavns Universitet* 1997, 12 s.
- Keiding N.: Report of Proceedings. i: European Workshop on the impact of endocrine disrupters on human health and wildlife, 1997.
- Keiding N.: Discussion on epidemic modelling and its relation to data. i: *Bulletin of The International Statistical Institute*, s. 1736-1737, 1995.
- Keiding N.: Letter to the Editor: Level curves in Lexis diagrams. *International Journal of Epidemiology* 26, s. 462, 1997.
- Keiding N.: Letter to the Editor: The equilateral Lexis diagram. *Epidemiology* 8, s. 220, 1997.
- Keiding N., Andersen P.K., Klein J.P.: The role of frailty models and accelerated failure time models in describing heterogeneity due to omitted covariates. *Statistics in Medicine* 16, s. 215-224, 1997.
- Krasnik A., Hansen E., Keiding N., Sawitz A.R.: Determinants of general practice utilization in Denmark (parallelpubl.). *Dan. Med. Bull.* 44, s. 556-560, 1997.
- Kristensen J., Langhoff-Roos J., Skovgaard L.T., Kristensen F.B.: Validation of the Danish Birth Registration. *J. Clin. Epidemiol.* 49, s. 893-897, 1997.
- Martinussen T., Sørensen T.I.A.: Age-dependent U-shaped risk functions and Aalen's additive risk model. *Københavns Universitet* 1997, 19 s.
- Martinussen T.: Cox regression with incomplete covariate measurements using the EM-algorithm. *Københavns Universitet* 1997, 14 s.
- Martinussen T., Keiding N.: The Manton-Woodbury model for longitudinal data with dropouts. *Statistics in Medicine* 16, s. 273-283, 1997.
- Melbye M., Wohlfahrt J., Andersen P.K.: Letter to the Editor: Induced abortion and the risk of breast cancer. The Authors reply. *England Journal of Medicine* 336, s. 1835, 1997.
- Melbye M., Wohlfahrt J., Westergaard T., Jensen A.K.V., Koch A., Hjalgrim H., Kristensen A., Aaby P., Members of The Christmas Paper Study Group incl. Andersen P.K.: Births at Christmas are different: Population based survey of 2 million deliveries. *British Medical Journal* 315, s. 1654-1655, 1997.
- Melbye M., Wohlfahrt J., Olsen J.P.H., Frisch M., Westergaard T., Helweg-Larsen K., Andersen P.K.: Induced abortion and the risk of breast cancer. *The New England Journal of Medicine* 336, s. 81-85, 1997.
- Mikkelsen K.L., Wiinberg N., Høegholm A., Christensen H.R., Bang L.E., Nielsen P.E., Svendsen T.L., Kampmann J.P., Madsen N.H., Bentzon M.W.: Smoking related to 24-h ambulatory blood pressure and heart rate. A study in 352 normotensive Danish subjects. *American Journal of Hypertension* 10, s. 483-491, 1997.
- Mølgaard C., Thomsen B.L., Prentice A., Cole T.J., Michaelsen K.F.: Whole body bone mineral content in healthy children and adolescents. *Archives of Diseases in Childhood* 76, s. 9-15, 1997.
- Olsen M., Krog L., Edvardsen K., Skovgaard L.T., Bock E.: Intact transmembrane isoforms of the neural cell adhesion molecule are released from the plasma membrane. *Biochemical Journal* 295, s. 833-840, 1997.
- Prescott E., Bjerg A.M., Andersen P.K., Lange P., Vestbo J.: Gender difference in smoking effects on lung function and risk of hospitalization for COPD: Results from a Danish longitudinal population study. *Eur. Respir. J.* 10, s. 822-827, 1997.
- Prescott E., Osler M., Andersen P.K., Bjerg A.M., Hein H.O., Borch-Johnsen K., Lange P., Schnohr P., Vestbo J.: Has risk associated with smoking increased? Results from the Copenhagen Center for Prospective Population Studies (parallelpubl.). *International Journal of Epidemiology* 26, s. 1214-1218, 1997.
- Scheike T., Petersen J.H.: Non-parametric estimation of conditional quantiles: Locally weighted regression quantiles. *Københavns Universitet* 1997, 16 s.
- Scheike T., Martinussen T., Petersen J.H.: Retrospective ascertainment of recurrent events: An application to Time to Pregnancy. *Københavns Universitet* 1997, 33 s.
- Scheike T., Zhang M.-J., Juul A.: Comparing reference charts for cross-sectional and longitudinal data. *Københavns Universitet* 1997, 16 s.
- Scheike T.: A general framework for longitudinal data through marked point processes. *Biometric Journal* 39, s. 57-67, 1997.
- Skovgaard L.T., Bendixen D., Ørding H.: Analysis of anaesthesia in patients suspected to be susceptible to malignant hyperthermia before diagnostic in vitro contracture test. *Acta Anaesthesiol. Scand.* 41, s. 480-484, 1997.
- Sundberg K., Bang J., Smidt-Jensen S., Brocks V., Lundsteen C., Parner J., Keiding N., Philip J.: Randomised study of risk of fetal loss related to early amniocentesis versus chorionic villus sampling. *Lancet* 350, s. 697-703, 1997.
- Thomsen B.L., Sørensen T.I.A., & The Cph. Esophageal Varices Sclerotherapy Project: Analysis of the treatment effect on recurrent bleeding and death in patients with cirrhosis and oesophageal varices: A refined strategy compared with a standard strategy. 1997.

- Ventegodt S., Hilden J., Zachau-Christensen B.: Femetal til gravide og børnenes intelligens og livskvalitet 31-33 år efter. Ugeskrift for Læger 159, s. 3799-3800, 1997.
- Westergaard T., Andersen P.K., Pedersen J.B., Olsen J.H., Frisch M., Sørensen H.T., Wohlfahrt J., Melbye M.: Birth characteristics, sibling patterns, and acute leukemia risk in childhood: A population-based cohort study. Journal of the National Cancer Institute 89, s. 939-947, 1997.
- Westergaard T., Melbye M., Pedersen J.B., Frisch M., Olsen J.H., Andersen P.K.: Birth order, sibship size and risk of Hodgkin's disease in children and young adults: A population-based study of 31 million person-years. Int. J. Cancer 72, s. 977-981, 1997.
- Wohlfahrt J., Andersen P.K., Melbye M.: Multivariate competing risks in a Poisson regression model: An application with two correlated characteristics of breast cancer. Københavns Universitet 1997, 19 s.
- de Fine Olivarius N., Andreasen A.H.: Five-year all-cause mortality of 1323 newly diagnosed middle-aged and elderly diabetic patients. Journal of Diabetes and Its Complications 11, s. 83-89, 1997.
- de Fine Olivarius N., Andreasen A.H.: Kan vore patienter huske, hvad de vejede for 1,5 og 10 år siden? Månedsskr. Prakt. Lægegern. 11, s. 1445-1450, 1997.
- de Fine Olivarius N., Andreasen A.H., Løken J.: Accuracy of 1-,5- and 10-year body weight recall given in a standard questionnaire. International Journal of Obesity 21, s. 67-71, 1997.
- AFDELING FOR MEDICINSK VIDENSKABS-TEORI*
- Brorson-Hansen S.C.: Man må tro før man kan vide! Månedsskrift for Praktisk Lægegerning 75, s. 1219-1226, København 1997.
- Christensen P., Gøtzsche P.C., Brøsen K.: The sparteine/debrisoquine (CYP2D6) oxidation polymorphism and the risk of lung cancer: A meta-analysis. EUR. J. Clin. Pharmacol. 51, s. 389-393, 1997.
- Gerstoft J., Melander H., Bruun J., Pedersen C., Gøtzsche P.C., Berglund O.: Alternating treatment with didanosine and zidovudine versus either drug alone for the treatment of advanced HIV infection: The ALTER study. Scand J. Infect. Dis. 29, s. 121-128, 1997.
- Graugaard C., Hertoft P., Møhl B.: Hjerne & seksualitet – aspekter af teori & klinik. København 1997.
- Graugaard C., Hertoft P.: Hvor sidder perversionerne? – historiske og moderne nedslag. i: Hjerne & seksualitet – aspekter af teori & klinik, Chr. Graugaard, P. Hertoft, B. Møhl, s. 75-94, København 1997.
- Graugaard C.: Sex in Scandinavia – a guide to the essentials. Nordic Sexology 15, s. 65-74, 1997.
- Graugaard C., Hertoft P.: Hjerne & sexuel afvigelse. Psyke & Logos 18, s. 435-456, 1997.
- Gøtzsche P.C., Johansen H.: Meta-analysis of prophylactic or empirical antifungal treatment versus placebo or no treatment in patients with cancer complicated by neutropenia. BMJ 314, s. 1238-1244, 1997.
- Gøtzsche P.C.: Fibigers forsøg om serumbehandling af difteri. Bibliotek for Læger 189, s. 143-146, 1997.
- Gøtzsche P.C., Jensen K., Hammarquist C.: Randomiserede kliniske forsøg i Ugeskrift for Læger 1948- 1995. Ugeskrift for Læger 159, s. 4762-4765, 1997.
- Gøtzsche P.C.: Cochrane-samarbejdets betydning for evidensbaseret medicin. Ugeskrift for Læger 159, s. 6721-6724, 1997.
- Gøtzsche P.C., Johansen H.: Antifungal prophylactic or empiric therapy vs. placebo or no treatment in cancer patients with neutropenia. i: Infectious Diseases Module of the Cochrane Database of Systematic Reviews, P. Garner, H. Gelband, P. Olliaro, R. Salinas, Oxford 1997.
- Gøtzsche P.C.: Somatostatin or octreotide vs. placebo in bleeding oesophageal varices. i: Hepato-Biliary Module of the Cochrane Database of Systematic Reviews, C. Gluud, T. Jørgensen, A. Morabito, L. Pagliaro, T. Poynard, R. Sutton, Oxford 1997.
- Gøtzsche P.C., Johansen H.: Short-term low-dose corticosteroids vs. placebo and nonsteroidal anti-inflammatory drugs in rheumatoid arthritis. i: Musculoskeletal module of The Cochrane Database of Systematic Reviews, P. Tugwell, P. Brooks, G. Wells, R. De Brie, M. Bosi-Ferraz, W. Gillespie, Oxford 1997.
- Harris J., Holm S.: Risk-taking and professional responsibility. Journal of the Royal Society of Medicine 90, s. 625-629, 1997.
- Hasman A., Hansen N., Holm S., Lassen A., Rabøl R.: Hvad tales der om i danske hospitalelevatorer? Ugeskrift for Læger 159(46), s. 6819-6821, København 1997.
- Holm S.: Nye genetiske test. Ugeskrift for Praktisk Lægegerning 75(9), s. 1187-1192, 1997.
- Holm S.: Kvalitativ forskning. Bibliotek for Læger 1997 189(3), s. 256-267, København 1997.
- Holm S.: Europarådets nye konvention om menneskerettigheder og biomedicin. Bibliotek for Læger 189(1), s. 102-108, København 1997.

- Holm S.: Ethiske problemer i forebyggelsen. Bibliotek for Læger 189(2), s. 206-213, København 1997.
- Holm S.: Kristen etik i et pluralistisk samfund. Bibliotek for Læger 189(3), s. 232-237, København 1997.
- Holm S.: Etik i sparetider. Farmaci 104(9), s. 12-13, København 1997.
- Holm S.: Survey methods in bioethics. i: Bioethics Research: Policy, Methods and Strategies, S. Gindro, R. Bracalenti, E. Mordini, s. 61-67, Bruxelles 1997.
- Holm S.: Metodi standardizzati per la rilevazione dei dati in bioetica. i: La Ricerca in bioetica: Politische, metodi, strategi, S. Gindro, R. Bracalenti, E. Mordini, s. 41-46, Rome 1997.
- Holm S.: Hvad er etik? -en kort introduktion. i: Ekspert og medmenneske - om etik i sundhedsvæsenet, S. Holm, K. Lützen, s. 17-22, København 1997.
- Holm S.: Hvordan tænker lægen om etik? i: Ekspert og medmenneske - om etik i sundhedsvæsenet, S. Holm, K. Lützen, s. 57-67, København 1997.
- Holm S.: Autonomy. i: Encyclopedia of Applied Ethics (Vol. 1), R. Chadwick, s. 267-274, San Diego 1997.
- Holm S.: Embryology, Ethics of. i: Encyclopedia of Applied Ethics (Vol 2), R. Chadwick, s. 39-45, San Diego 1997.
- Holm S.: Moral psychology. i: The New Dictionary of Medical Ethics, K.M. Boyd, R. Higgs, A.J. Pinching, s. 163-164, London 1997.
- Holm S.: Ethical problems in clinical practice - The ethical reasoning of health care professionals. Manchester 1997.
- Holm S.: Kardio - A simulation of a cardiac care unit intended for the study of the ethical components of medical decision-making (V-CHI Technical Report 97-1). Aalborg 1997.
- Holm S., Lützen K.: Ekspert og medmenneske - om etik i sundhedsvæsenet. København 1997.
- Hröbjartsson A.: Placebo, Historie, Biologi og Effekt. i: Placebo, Historie, Biologi og Effekt, s. 67, København 1997.
- Kleijnen J., Gøtzsche P.C., Kunz R., Oxman A., Chalmers I.: So what's so special about randomisation. i: Non-random reflections on health services research: On the 25 anniversary of Archie Cochrane's Effectiveness and Efficiency, A. Maynard, I. Chalmers, s. 231-249, London 1997.
- Norup M.: Behandling af nyfødte - hvor langt bør man gå? i: Ekspert og medmenneske, Søren Holm og Kim Lützen, s. 87-104, København 1997.
- Norup M.: Attitudes towards abortion in the Danish population. Bioethics 5, s. 439-449, Oxford 1997.
- Olsen O., Gøtzsche P.C.: Nødvendigheden af elektronisk opdaterede metaanalyser: Doppler-ultral lyd i obstetrikken som eksempel. Ugeskrift for Læger 159, s. 27-28, København 1997.
- Rosell P.J.H.: Hvorledes begreber og principper kan forhekse forstanden. Månedsskrift for Praktisk Lægegerning 75(11), s. 1419-1427, København 1997.
- Rosell P.J.H.: Autonomi, paternalisme og den typiske danske læge. i: Ekspert og Medmenneske - om etik i sundhedsvæsenet, Søren Holm og Kim Lützen, s. 23-39, København 1997.
- Ullum H., Victor J., Katzenstein T., Gerstoft J., Gøtzsche P.C., Bendtzen K., Skinhøj P., Pedersen B.: Decreased short-term production of tumor necrosis factor- and interleukin-1 in human immunodeficiency virus-seropositive subjects. J. Infect. Dis. 175, s. 1507-1510, 1997.
- Wulff H., Holm S.: Bioetik som undervisningsfag. Tandlægebladet 101(8), s. 427-431, København 1997.
- Wulff H.A.: Pojecie choroby i ujecie. Czwowieka. Sztuka Leczenia Vol. 2, s. 19-26, Warszawa 1996.
- Wulff H.R., Gøtzsche P.C.: Rationel Klinik. Evidensbaserede diagnostiske og terapeutiske beslutninger. København 1997, 278 s.
- Wulff H.R.: Sandsynlighedsbegrebet i klinisk praksis og forskning. Bibliotek for Læger Vol. 189, s. 73-92, København 1997.
- Wulff H.R., Pedersen S.A., Rosenberg R.: Ningen to Igaku (Man and Medicine). Tokyo 1996, 378 s.
- von Eyben F., Graugaard C.: Longterm results of legal castration since 1928. Canadian Journal of Cardiology 13 (suppl. B), s. 248, 1997.

AFDELING FOR SUNDHEDSTJENSTEFORSKNING

- Alonso J., Espallargues M., Andersen T.F., Cassard S.D., Duun E., Bernth-Petersen P., et al: International Applicability of the VF - 14 An Index of Visual Function in patients with Cataracts. Ophthalmology Vol. 104, No. 5, s. 799-807, USA 1997.
- Anderson G., Black C., Dunn E., Alonso J., Nørregaard J.C., Andersen T.F., Bernth-Petersen P.: Willingness to pay to shorten Waiting Time for Cataract Surgery. What are the Preferences of People actually on the Waiting List for Surgery? Health Affairs 5, s. 181-190, U.S.A. 1997.
- Chenet L., Mckee M., Osler M., Krasnik A.: Alcohol policy in the nordic countries. British Medi-

- cal Journal 7088 (Vol. 314), s. 1142-1143, London 1997.
- Elaine D., Blade C., Alonso J., Nørregaard J.C., Anderson G.F.: Patents' acceptance of waiting for cataract surgery! wath makes a wait too Long? Soc.Sci.Med. 1997. 44: 1306-10.
- Fayers P.M., Hand D.J., Bjordal K., Grønvold M.: Causal indicators in quality of life research. Quality of Life Research Vol. 6, s. 393-406, London 1997.
- Grønvold M., Klee M.C.: Validation of the EORTC QLQ-C30 Quality of Life Questionnaire through combined qualitative and Quantitative assessment of patient-observer agreement. Journal of Clinical Epidemiology Vol 50, s. 441-450, New York 1997.
- Grønvold M.: Quality of life in breast cancer adjuvant therapy: Validation and pilot testing of a combination of questionnaires. The Breast 6, s. 97-107, Edinburgh, England 1997.
- Hollnagel H., Olivarius N., Krasnik A., Pedersen P., Thorsen H.: The Danish National Health Service Register. A tool for primary health care research. Danish Medical Bulletin 44, s. 449-453, København 1997.
- Klee M.C., Grønvold M., Machin D.: Quality of life of Danish women. Population-based norms for the EORTC QLQ-C30. Quality of Life Research Vol. 6, s. 27-34, Oxford 1997.
- Koch L.: Tekstanalyse. i: Samfundsmedicinske forskningsmetoder, s. 144, København 1996.
- Koch L.: Racehygiejne i Danmark, 1920-1956. København 1996, 317 s.
- Koch L.: Eugenik i Danmark. i: Den Danske Nationalencyklopædi, vol.6, s., København 1995.
- Koch L.: Dansk racehygiejne. Ugeskrift for Læger 158, s. 1718-9, København 1996.
- Koch L.: Anmeldelse af Brita Gulli: Forplantningens "frigjøring". Tidsskrift for Samfundsforskning 3, s. 435-438, 1996.
- Koch L.: Individuel selvbestemmelse og statslig styring i den molekylære medicin. i: Tværviden-skabelige perspektiver på sundhed og sygdom, s. 131-146, København 1996.
- Koch L.: Det tekniske fix. i: Drømme om Danmark, s. 56-58, København 1997.
- Koch L. Holms: Arvesyge sæddonor. Ugeskrift for Læger 42, s. 6254-6255, København 1997.
- Koch L., Zahle H.: Et etisk råd af eksperter og lægfolk. i: Ekspert og medmenneske, s. 181-198, København 1997.
- Koch L., Zahle H.: Et etisk råd af eksperter og lægfolk. Juristen, s. 333-344, København 1997.
- Koch L.: The Rockefeller Foundation and Danish Eugenics. Research Reports from the Rockefeller Archive Center, s. 5-6, New York 1997.
- Krasnik A., Hansen E., Keiding N., Sawitz A.R.: Determinants of general practice utilization in Denmark. Dan. Med. Bull. 44, s. 556-560, 1997.
- Krasnik A.: Folkesundhedsvidenskab – et gammelt fag med nye perspektiver. Ugeskrift for Læger 159, Nr. 2, s. 155-158, København 1997.
- Krasnik A.: Hvad blev der af Clintons sundhedsreform? Ugeskrift for Læger 28, s. 4436-4437, København 1997.
- Nielsen D., Schmidt L.: Videregivelse af alvorlige nyheder – de yngste lægers erfaring og holdninger. Ugeskr. Læger 159, s. 2862-2866, 1997.
- Nordentoft M., Knudsen H.C., Jessen-Petersen B., Krasnik A.: Copenhagen Community Psychiatric Project (CCPP): Characteristics and Treatments of Homeless Patients in the Psychiatric Services after Introduction of Community Mental Health Centres. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology 32, s. 369-378, London 1997.
- Nørregaard J.C., Schein O.D., Anderson G.F., Alonso J., Andersen T.F.: International Variation in Ophthalmologic Management of Patients With Cataracts. Results from the international Cataract Surgery Outcomes Study. Arch Ophthalmol Vol. 115, s. 399-403, 1997.
- Nørregaard J.C.: Cataract surgery. International comparisons of clinical practice. Acta Ophthalmologica 75, s. 605-606, 1997.
- Nørregaard J.C., Schein O.D., Bellan L., Black C., Alonso J., Bernth-Petersen P., Dunning E., Espallargues M., Anderson G., Andersen T.F.: International Variation in Anesthesia Care During Cataract Surgery. Results From the International Cataract Surgery Outcomes Study. Arch Ophthalmology vol. 115, s. 1304-1308, 1997.
- Nørregaard J.C., Thoning H., Bernth-Petersen P., Andersen T.F.: Risk of endophthalmitis after cataract extraction: results from the International Cataract Surgery Outcomes study. Journal of Ophthalmology 81, s. 102-106, 1997.
- Schmidt L.: Kvalitative forskningsinterviews – praktiske erfaringer fra et ph.d.-projekt. Bibliotek for Læger 189, s. 268-285, Danmark 1997.
- Schmidt L., Münster K., Helim P.: Infertilitet og behandling i en repræsentativ population. Ugeskrift for Læger 159/11, s. 1602-1606, København 1997.
- Stemerding D., Koch L., Bourret P.: DNA diagnosis and the Emergence of Cancer Genetic Services in European Health Care. European Journal of Human Genetics 5, s. 25-30, Switzerland 1997.
- Vallgård S.: "Pengene eller livet". Kan øgede bevillinger til sundhedsvæsenet forlænge danskeres liv? Samfundskonomen 6, s. 33-37, 1997.
- Vallgård S.: Hvorfor begyndte den perinatale dø-

- delighed at falde omkring 1940? Tidsskrift for Jordemødre 6, s. 4-7, København 1997.
- Vallgård S.: "...Som et træ til sine grene...". specialisering af lægestanden fra slutningen af 1600-tallet til 1917. i: Historiens kultur, Fortælling, kritik, metode, N. de Conninck-Schmidt, M. Rüdiger, M. Thing, s. 81-96, København 1997.
- Vallgård S.: Why was the perinatal mortality rate higher in Denmark than in Sweden? The development on the 1970's and 1980's. Scandinavian Journal of Social Medicine Vol. 25, s. 74-82, Oxford 1997.
- Vallgård S.: Specialer på kryds og tværs. Ugeskrift for Læger Vol. 159, s. 4296-4298, København 1997.
- Vallgård S.: Carl Emil Fenger 1814-1884. i: Doctors, nurses and medical practitioners. A bibliographical sourcebook, s. 96-103, Westport, Connecticut 1997.
- AFDELING FOR SOCIAL MEDICIN OG PSYKOSOCIAL SUNDHED*
- Bjerre B.D., Johansen C., Steven K.: A questionnaire study of sexological problems following urinary diversion in the female patient. Scand J Urol Nephrology 31 (2), s. 155-160, 1997.
- Chenet L., Mckee M., Osler M., Krasnik A.: Alcohol policy in the nordic countries. British Medical Journal 7088 (Vol. 314), s. 1142-1143, London 1997.
- Chenet L., Osler M., Krasnik A.: Udvikling i mid-dellevedid i 1980'erne. Ugeskr. Læger 159 (26), s. 4105-4109, 1997.
- Era P., Frandsen K.A., Jokela J., Gause-Nilsson I., Heikkinen E., Steen B., Schroll M.: Postural balance and self-reported functional ability in 75-year-old men and women: A cross-national comparative study. J Am Geriatr Soc 45, s. 21-29, Baltimore, Maryland 1997.
- Frandsen K.A., Fromholt P., Berg S., Davidsen M.: Cognitive function and functional ability in daily life. Facts, Research and Intervention in Geriatrics Supplementum, s. 93-105, Paris 1997.
- Frandsen K.A., Holstein B., Heikkinen R., Schroll M.: Social relations and functional ability: A comparative study of 75-year-old men and women in three Nordic localities. Facts, Results and Intervention in Geriatrics Supplementum, s. 27-40, Paris 1997.
- Frandsen K.A.: Methodological challenges in measurements of functional ability in gerontological research. A review. Aging clin Exp Res, s. 164-174, Italien 1997.
- Frandsen K.A.: Metodologiske udfordringer ved målinger af funktionsevne i gerontologisk forskning. Ugeskr Læger 159, s. 6353-8, København 1997.
- Heikkinen R., Berg S., Frandsen K.A.: Depressive symptomatology among the elderly in three Nordic localities as measured by the CES-D scale. Facts, Results and Intervention in Geriatrics Supplementum, s. 107-18, Paris 1997.
- Holstein B., Frandsen K.A., Heikkinen R.: Home help and informal social support for elderly people in three Nordic localities. Facts, Results and Intervention in Geriatrics Supplementum, s. 41-54, Paris 1997.
- Michelsen N.: Social Medicin – børn og unge. Social Forskning 1/1997, s. 76-84, København 1997.
- Michelsen N.: Børn og miljø. Ugeskr Læger 159, s. 2671-3, København 1997.
- Michelsen N., Sommer D.: Daginstitutioner og børns sundhed og trivsel. Ugeskr Læger 159, s. 6196, København 1997.
- Osler M., Sørensen T.I.A., Sørensen S., Rostgaard K., Jensen G.B., Iversen L., Kristensen T.S., Mad-sen M.: Udvikling i dødelighed, incidens og letalitet af iskæmisk hjertesygdom i Danmark 1982-92. Ugeskr Læger, s. 5508-5513, 1997.
- Osler M., Heitmann B.: Food patterns associated with intakes of fat, carbohydrate and dietary fibre in a cohort of Danish adults followed for six years. Eur J Clin Nutr 51, s. 354-61, 1997.
- Osler M., Schroll M.: Diet and Mortality in a cohort of elderly people in a North European Community. Int J Epidemiol 26, s. 155-9, Great Britain 1997.
- Osler M., Heitmann B., Schroll M.: Ten year trends in the dietary habits of Danish men and women. Cohort and cross-sectional data. Eur J Clin Nutr 51 s. 535-541, 1997.
- Prescott E., Osler M., Andersen P.K., Bjer A., Hein H.O., Borch-Johnsen K., Lange P., Schnohr P., Vestbo J.: Has Risk associated with Smoking increased? Results from the Copenhagen Center for Prospective Population Studies. International J Epidemiol, s. 1214-8, Great Britain 1997.
- Schroll M., Løvborg B., Munck M.T., Frandsen K.A., Davidsen M.: Cardiac impairment as assessed by echocardiography related to work capacity and mobility in 75 year old Danes as part of NORA 75, Nordic Research on Ageing. Facts, Results and Intervention in Geriatrics (Cardiology), s. 182-93, Frankrig 1997.
- Schroll M., Frandsen K.A., Era P., Gause-Nilsson I., Davidsen M.: Chronic diseases and functional ability in three Nordic localities (NORA 75). Facts, Results and Intervention in Geriatrics Supplementum, s. 149-68, Paris 1997.
- Schroll M., Frandsen K.A., Davidsen M.: Predictors of five-year functional ability in a longitudi-

- nal Survey of men and woman aged 75 to 80. The 1914-population in Glostrup, Denmark. *Aging Clinical and Experimental Research* 9, s. 143-152, Moderne, Italien 1997.
- Wind-Andersen K., Michelsen N.: Er WHO's Sundhed for Alle-strategi anvendelig. *Ugeskr Læger* 159, s. 5827-31, København 1997.
- Wind-Andersen K., Michelsen N.: Sundhed for alle-strategien under forandring I + II. *Ugeskr Læger* 159, s. 7174-81, København 1997.
- AFDELING FOR MILJØ- OG ARBEJDSMEDICIN*
- Hansen E.S.: A cohort mortality study of foundry workers. *Am. Journal of Industrial Medicine* 32, s. 223-233, USA 1997.
- Hansen E.S.: Undersøgelse af automekanikeres dødelighed. *Metal* 14 3, s. 10-11, Danmark 1997.
- Juel K., Mosbech J., Hansen E.S.: Dødelighed og dødsårsager blandt danske læger. *Ugeskrift for Læger* 159: 44, s. 6512-6518, Danmark 1997.
- Sjøstedt L.: Arbejdsmedicin i Danmark något om historik, organisation och innehåll. *Bulletinen* 15, s. 5, 1997.
- AFDELING FOR MEDICINSK KVINDE- OG KØNSFORSKNING*
- Petersen T., Petersson B.: Spiseforstyrrelser – Hvor stort er problemet og hvordan kan man forebygge? i: Forebyggelse og sundhedsfremme, T. Petersen, Birgit Petersson et al, s. 69, København 1997.
- Petersson B., Schleiss L., Mygind K.A., Borre R.V.: Psykiske følger af provokeret abort. *Ugeskrift for Læger* 23, s. 3604-7, København 1997.
- Petersson B.: Hvad sker der egentlig med kroppen? i: Babs'er, vokseværk og..., s. 21-31, København 1997.
- Petersson B.: Breast cancer: to screen or not to screen this is the question! *Oncology Nurses today* 2, s. 14-5, Amsterdam 1997.
- Petersson B.: Systemet svigter børnene. *Job og børn* 17, s. 16-7, København 1997.
- Petersson B.: Fedme, slankekur og spiseforstyrrelser. *Ugeskr. Læger* 159;46, s. 6837-8, København 1997.
- Petersson B.: Det liv – den vægt. i: Kvindens hvem hvad hvor 1998, s. 65-72, København 1997.
- Petersson B.: Pæne piger? Spiseproblemer og deres behandling. *Frederikshavn* 1997, 94 s.
- Petersson B.: Frygten for fedtet. *København* 1997, 124 s.

Retsmedicin

Retsmedicinsk Institut

Historie:

Der henvises til Københavns Universitets Årbog 1991, 1994 og 1995.

Instituttet er opbygget således, at der er en administrativ enhed, der varetager det omfattende arbejde med regnskab, bogføring, journalisering, postforsendelser og EDB-udvikling for hele instituttet, som i øvrigt som følge af de forskellige arbejdsopgaver er opdelt i 3 afdelinger: Retsgenetisk Afdeling, Retskemisk Afdeling og Retspatologisk Afdeling. Hver af disse afdelinger arbejder på grund af deres forskellighed meget selvstændigt, men ledelsen af hele Institutet er henlagt til institutbestyrelsen og institutlederen. Institutbestyrelsen har følgende sammensætning: Professor Jørn Simonsen (institutleder), afdelingsleder Niels Morling (næstformand), afdelingsleder Bent Kæmpe, vicesstatsobducent Hans Petter Hougen, lektor Jørgen Dissing, kontorfuldmægtig Irene Rosenbrinck og assistent Lilli Schmidt.

Retsmedicinsk Institut budgetterer med 132,5 årsværk, hvoraf 30,6 er VIP-årsværk og 101,9 er TAP-årsværk. Af det samlede antal årsværk finansierer universitetet i alt 18,5 (= 10,5 VIP-årsværk og 8,0 TAP-årsværk). De øvrige årsværk finansieres af indtægtsdækket virksomhed.

En meget betragtelig del af instituttets aktivitet og økonomi er baseret på indtægtsdækket virksomhed (statsobducenturfunktionen). Dette betyder, at de videnskabelige medarbejdere anvender en meget stor del af deres tid til at udføre instituttets rutinefunktioner, således at der levnes ret beskedne muligheder for forskningsaktivitet, idet undervisningsforpligtelsen naturligvis bliver opfyldt. I 1997 er de af Justitsministeriet m.fl. rekvirerede ydelser stadig stigende, og der er sket en stabsudvidelse, som hovedsagelig er finansieret af den indtægtsdækkede virksomhed. Institutet har stadig uløste lokale behov, men tror fortsat på en vis afhjælpning i nærmere fremtid.

Jørn Simonsen

RETSGENETISK AFDELING

Forskningsvirksomhed:

Retsgenetisk Afdelings forsknings- og udviklingsprojekter er centreret om undersøgelse af gene-

tisk polymorfi med DNA-teknik med henblik på retsgenetisk anvendelse. Endvidere foretages løbende validering af anvendelsen af undersøgelserne i kriminal-, faderskabs- og familiesammenføringssager.

1.1. ESWG-ISFH Paternity Testing Workshop

Retsgenetisk Afdeling arrangerede i 1995 og 1996 ringprøvning og workshop vedrørende retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager for The English Speaking Working Group (ESWG) of The International Society for Forensic Haemogenetics (ISFH) og publicerede resultaterne i en rapport (Ann E. Bjerre, Niels Morling).

2.1. Udvikling af metode til forudsigelse af mutationsinducerede ændringer i foldningen af enkeltstrengt DNA

Vi har tidligere udviklet en metode, som på DNA-niveau tillader påvisning af alle almindeligt forekommende allele varianter af genet for arylamin N-acetyltransferase (NAT-2). Metoden bygger på PCR opformering af gensegmenter og efterfølgende elektroforetisk analyse ved "single strand conformation polymorphism (SSCP)" teknik. Ved at sammenholde SSCP-båndmønstre for enkeltstrengede DNA-segmenter indeholdende de forskellige mutationer med computerberegneede foldningsmodeller af disse segmenter er der foretaget en række analyser for at undersøge, om det er muligt at forudsige en given mutations-påvirkning af foldningen af enkeltstrengt DNA og dets indflydelse på SSCP-båndmønstret. Dette kan få betydning ved valg af primere og primerpositioner i forbindelse med optimering af mutationer med SSCP-teknik (D. Christiansen og J. Dissing).

2.2. Karakterisering af genet for lavmolekylær sur phosphatase (ACPI)

Vi har tidligere fremsat den hypotese, at de to isoformer (fast og slow) af enzymet sur phosphatase er resultatet af alternativ, gensidig ekskluderende RNA-splejsning af to fast og slow specifikke exonser i ACPI-genet. Denne hypotese er siden blevet bestyrket af egne såvel som andres resultater. Fast og slow isoformerne udtrykkes i forskellig relativ såvel som absolut mængde hos personer med forskellig ACPI-allotype. For at klarlægge om mekanismen for dette ligger på transcriptionniveau eller præ-mRNA-splejsningsniveau er fast og slow specifikke mRNA-segmenter kvantiteret hos personer med forskellig ACPI-allotype (Lars Rudbeck og J. Dissing).

3. DNA-undersøgelser i faderskabs- og familiesammenføringssager

Arbejdet med oprettelse af database for DNA-

VNTR-systemerne D4S139, D5S110 og D16S309 blandt grønlændere med henblik på disse systemers anvendelse i retsgenetiske undersøgelser fortsætter. Oprettelse af database for DNA-VNTR-systemerne D2S44, D4S139, D5S43, D5S110, D7S21, D7S22, D12S11 og D16S309 blandt somaliske indvandrere er påbegyndt for at kunne foretage populationsgenetiske analyser og slægtskabsanalyser i familiesammenføringssager fra Somalia. Forekomsten af genetisk inkonsistens mellem forældre og børn som følge af rekombinationer og mutationer undersøges i forskellige befolkningsgrupper. For de enkelte VNTR-systemer er hyppigheden af sådanne spring i arvegangen blandt danskere fundet at være mellem 0% – 1% (Hanna E. Hansen, Niels Morling).

4.1. Genetisk analyse af short tandem repeats (STR) DNA-regioner i kriminalsager i sektionen for straffesager

En PCR-baseret metode til STR-typebestemmelse af DNA fra biologiske spor er valideret og implementeret. Teknikken bygger på samtidig amplifikation af fire STR-loci: HumTH01, HumFES, HumVWA31/A og HumF13A1 (quadruplex-PCR). Metoden er valideret på baggrund af 100 biologiske spor og 60 blodprøver. Match imellem spor og blodprøver er på forhånd fundet med etablerede metoder. STR-typer samt fragmentlængder af de fundne typer blev sammenlignet mellem sporprøver og matchende blodprøver og blev fundet overensstemmende inden for de givne sikkerhedsintervaller. Metoden vil fra den 1.1.1998 blive anvendt i undersøgelser af kriminalsager (Helle S. Mogensen, Birthe Eriksen).

4.2. Undersøgelse af alternativ metode til DNA-koncentrationsmåling af små DNA-mængder i chelex-oprensede prøver fra biologiske spor

Til måling af små DNA-mængder før PCR-opformering bruges rutinemæssig slotblotting og efterfølgende hybridisering. En alternativ metode er anvendelse af det fluorescerende stof picogreen og måling med et Turner Fluorometer. DNA-mængden er blevet bestemt med begge metoder, og efterfølgende er DNA blevet analyseret ved PCR-baseret analyse af VNTR-systemet D1S80. Sammenligninger viser, at målinger af de samme prøver kan give meget forskellige DNA-koncentrationer målt med de to metoder. Den efterfølgende analyse af prøverne med VNTR-systemet D1S80 viser imidlertid, at dette system er så robust, at resultaterne i de fleste tilfælde er overensstemmende. Analyse med flere STR-systemer (Quadruplex) er desuden blevet indført i laboratoriet og derfor vil alle prøverne efterfølgende blive analyseret og

evalueret i disse systemer (Hanne Qvist Bruun og Birthe Eriksen).

4.3. Metode til eliminering af uspecifikke ekstra bånd i VNTR-analysen D1S80 af DNA-prøver fra biologiske spor

Ved analyse af DNA fra biologiske spor med VNTR-systemet D1S80 optræder i nogle tilfælde uspecifikke bånd, som efter elektroforese ses i det størrelsesområde, hvor de specifikke bånd befinder sig. Til PCR-opformeringer anvendes som standard enzymet Taq-polymerase fra Perkin-Elmer. En DNA-polymerase AmpliTaq Gold fra Perkin-Elmer er blevet undersøgt ved PCR-opformering af DNA fra biologiske spor, hvor der tidligere er påvist uspecifikke ekstra bånd ved opformering med Taq-enzymet. Konklusionen på undersøgelsen viser, at i mange tilfælde ses ingen ekstra bånd ved opformering af DNA med AmpliTaqGold. Der arbejdes efterfølgende på yderligere at optimere protokollen til opformering af DNA med AmpliTaqGold og på sigt at indføre enzymet som standard i alle PCR-opformeringer (Hanne Qvist Bruun, Birthe Eriksen).

5.1. Artefakter ved Short Tandem Repeat (STR) typebestemmelser

Ved STR-analyse fremkommer artefakter i form af ekstra DNA-fragmenter, som oftest er en repeatenhed kortere end hovedproduktet. Det er vist, at artefakterne skyldes forhold både før, under og efter PCR-reaktionen, og de enkelte parametres betydning for artefakternes karakter og kvantitet er blevet bestemt (Michael Meldgaard, Niels Morling).

5.2. HLA-G: Polymorfi og ekspression

Polymorfien af HLA-G blandt danskere er blevet undersøgt, og det er ved undersøgelser af mRNA blevet vist, at HLA-G udtrykkes kodominant (Thomas Hviid, Niels Morling).

6.1. Opdatering af genotypefrekvenser i database for STR-systemerne HUMvWAF31/A, HUMTH01, HUMF13A1 og HUMFES/FPS blandt ubeslægtede danskere, grønlændere samt blandt indvandrere med forskellig etnisk baggrund

Dette med henblik på at optimere disse systemers anvendelighed i retsgenetiske undersøgelser, særligt faderskabs- og familiesammenføringssager. Udvikling og optimering af teknikker, der skal muliggøre en mere finskaleret, eller hurtigere og billigere, undersøgelse i slægtskabsanalyser, end hvad der i dag er muligt. Undersøgelse af fund af en for afdelingen hidtil ukendt genotype i STR-systemerne HUMF13A1 og HUMFES/FPS (Anja Holm Larsen, Charlotte Hallenberg, Bo Thisted Simonsen).

Undervisning, specialer m.v.:

Afdelingens medarbejdere har deltaget i undervisningen i retsmedicin for studerende ved Det sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Niels Morling har været bedømmer af lægevidenskabelige disputater ved Københavns og Århus Universitet, vejleder for en ph.d.-studerende ved SVF og har undervist i immunologiske metoder ved Sundhedsstyrelsens teoretiske kurser samt ved kurser i DNA-teknik.

Biologistuderende Debes Christiansen har fuldført specialeprojekt på afdelingen med J. Dissing som ekstern vejleder og har hermed erhvervet cand. scient. graden. Cand. scient. Lars Rudbeck udfører ph.d.-studium på afdelingen med J. Dissing som intern vejleder og Jack Cowland (Rigshospitalet) som ekstern vejleder.

Foredrag m.v.:

Niels Morling har arrangeret workshop og præsenteret resultater vedrørende et internationalt samarbejde vedrørende retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager for medlemmerne af The English Speaking Working Group (ESWG) of The International Society for Forensic Haemogenetics (ISFH) ved ESWG's årlige møde i Oslo, september 1997 og har holdt foredrag om retsgenetik og været chairman ved møder i forskellige videnskabelige selskaber.

Andre aktiviteter:

Niels Morling er sagkyndig i retsgenetik ved Den retsmedicinske kommission, Norge, medlem af Justitsministeriets Samarbejdsudvalg vedrørende Retsmedicinske Ydelser, medlem af Det Faglige Underudvalg under Justitsministeriets Samarbejdsudvalg vedrørende Retsmedicinske Ydelser, medlem af Justitsministeriets Børnelovsudvalg, medlem af Justitsministeriets arbejdsgruppe vedrørende DNA-register, formand for The English Speaking Working Group of The International Society for Forensic Haemogenetics og leder af The European DNA Profiling Group (EDNAP), er medlem af advisory board for International Journal of Legal Medicine og Forensic Science International samt af det videnskabelige panel for Ugeskrift for Læger.

Birthe Eriksen har været medlem af Justitsministeriets arbejdsgruppe vedrørende DNA-register.

Lektor, dr. scient. Hanna E. Hansen er formand for Teilumbygningens sikkerhedsudvalg og medlem af en arbejdsgruppe om arbejdsmiljøuddannelse på Københavns Universitet, Arbejdsmiljøfunktionen.

Retsmedicinske undersøgelser:

Retsgenetisk Afdeling foretager retsgenetiske un-

dersøgelser i faderskabs- og familiesammenføringsager samt undersøgelser og typebestemmelser af biologiske spor i straffesager. Undersøgelserne kan rekvireres af retsvæsenet, anklagemyndigheden, politiet i Danmark, Færøerne og Grønland samt Udlændingestyrelsen i Danmark.

Retsgenetisk Afdeling indførte pr. 1.1.1997 typebestemmelse i faderskabssager inden for DNA-systemerne HumTH01, HumF13A1, HumVWA31/A og HumFES/FPS.

I faderskabssager kan rekvireres:

- 1) Retsgenetisk standardundersøgelse, som omfatter undersøgelse af 4 genetiske systemer og har en kombineret teoretisk udelukkelsesprocent på ca. 95 %, og
- 2) Udvidet retsgenetisk undersøgelse, som omfatter undersøgelser af 5 – 8 genetiske systemer med DNA-teknik og har en kombineret teoretiske udelukkelsesprocent, som overstiger 99,99 %.

I familiesammenføringsager udføres både retsgenetisk standardundersøgelse samt udvidet retsgenetisk undersøgelse.

I kriminalsager, hvor der er rekvireret retsgenetiske undersøgelser, foretages de undersøgelser, som måtte være relevante for sagens oplysning. Undersøgelserprogrammet omfatter bl.a. DNA-typebestemmelser, herunder undersøgelse af VNTR-systemet D1S80 med PCR-teknik og fire VNTR-systemer med RFLP-teknik. DNA-undersøgelsen kaldes populært "DNA-profilanalyse" og har en diskriminationsevne, som overstiger 99,999 %.

Retsgenetisk Afdeling har siden 1990 foretaget retsgenetiske undersøgelser med DNA-teknik i faderskabs-, familiesammenførings- og kriminalsager. Der undersøges hypervariable DNA-regioner med repeterede DNA-sekvenser også kaldet VNTR-regioner (Variable Numbers of Tandem Repeats eller minisatellitter) og STR-regioner (Short Tandem Repeat-regioner eller mikrosatellitter). STR/VNTR-regioner kan opfattes som klassiske genetiske systemer med stor polymorfi og høj diskriminationsevne.

Retsgenetisk Afdeling deltager i et europæisk samarbejde (The European DNA Profiling Group) med henblik på udvikling af nye metoder og standardisering af metoderne til DNA-profilanalyse i kriminalsager.

Retsgenetisk Afdeling deltager i kvalitetssikringssamarbejder arrangeret af (i) The European DNA Profiling Group (EDNAP), (ii) American Association of Blood Banks, (iii) Deutsche Gesellschaft für Rechtsmedizin og de skandinaviske laboratorier, som udfører retsgenetiske undersøgelser i (iv) faderskabs- og (v) straffesager.

Retsgenetisk Afdeling har et kvalitetsstyringsprojekt med henblik på indførelse af kvalitetsstyring af de retsmedicinske undersøgelser, således at

Retsgenetisk Afdeling i 1998 kan blive akkrediteret efter europæisk laboratorienorm DS/EN 45001.

Retsgenetiske undersøgelser foretaget i 1997 på Retsgenetisk Afdeling, Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet:

Fadersabsager:

Retsgenetiske standardundersøgelser	4671
Antal personer	2509
Antal registrerede sager	1103
Antal afsendte sager	773
Udvidede retsgenetiske undersøgelser	781
Antal personer	773
Antal sager	243

Familiesammenføringsager:

Retsgenetiske standardundersøgelser	44
Antal personer	44
Antal sager	13
Udvidede retsgenetiske undersøgelser	224
Antal personer	224
Antal sager	55

Straffesager:

Antal registrerede sager	508
Antal afsendte erklæringer	515
Antal effekter	2126
Antal undersøgelser	8297
Retsgenetisk standardundersøgelse	591
DNA-profilanalyser med RFLP-teknik	1039
Antal sager	58

Niels Morling

RETSKEMISK AFDELING

Afdelingen har den dobbeltrolle at varetage sædvanlige universitære funktioner såsom forskning og undervisning samt at foretage de retslig-sociale undersøgelser indenfor sit fagområde.

Forskningsvirksomhed:

Retskemisk afdelings forsknings- og udviklingsprojekter er centreret om retskemisektionen samt alkohol-, narkotika- og nekrokemisektionen.

1. Retskemisektionen

1.1. Retskemisektionen fortsætter med udvikling af isolerings- og analysemetoder til bestemmelse af lægemidler og disses metabolitter i organer ved dødelige forgiftninger. Endvidere søges udviklet metoder af retslig værdi til kvantitativ undersøgelse for lægemidler og narkotika samt disses metabolitter i små blodmængder udtaget fra trafikanter (Anni Steentoft, Karen Worm og Jens Toft).

1.2. Undersøgelse af postoperativ cognitiv dysfunktion og benzodiazepinmetabolitter. Projekt i samarbejde med læger fra anæstesiaafdelingen, Rigshospitalet (Anni Steentoft).

1.3. Udvikling af analysemetoder til terbutalin og andre sympatomimetika (Anni Steentoft).

1.4. Antallet af lægemidler, der falder i gruppen sure/neutrale er i vækst for øjeblikket, hvorfor metoder hertil udvikles, herunder specielt til screening og bestemmelse fælles for alle NSAID-stoffer (Jens Toft, Irene B. Müller).

1.5. Metodeudvikling indenfor GC/MS (Jens Toft, Anni Steentoft, Karen Worm, Irene Breum Müller).

1.6. Betydningen af lægemiddelforbruget for trafikikkerheden i Danmark søges belyst ud fra undersøgelser udført på blod og organmateriale (Anni Steentoft, Karen Worm).

1.7. Deltagelse i en nordisk undersøgelse for andre stoffer end alkohol i trafiksager (Anni Steentoft, Karen Worm, Jens Toft, Irene Breum Müller, Søren Felby).

1.8. Opgørelse over dødsfald, der ud fra instituttets toksikologiske vurderinger, foretaget på grundlag af politirapport og de opnåede analyse-resultater, må betragtes som værende forgiftningsdødsfald (Anni Steentoft, Karen Worm).

1.9. Undersøgelse af administrationsvejens betydning for organkoncentrationer hos døde efter indtagelse af lægemidler i overdosis (Anni Steentoft, Karen Worm).

1.10. Samarbejde på nordisk plan med henblik på en sammenlignende retstoksikologisk undersøgelse over narkomandødsfald i de nordiske lande (Anni Steentoft).

1.11. Udvikling af analysemetoder til screening af lægemidler i vævsprøver fra levende og døde personer (Irene Breum Müller).

1.12. Opgørelse over forekomsten samt koncentrationsniveauer af citalopram i levende og døde personer. Projekt i samarbejde med de retskemiske afd. i Århus og Odense samt retspatologisk afd. i København (K.Worm).

2. Alkoholsektionen

2.1. Blod og væv fra indebrændte undersøges ved cryo-headspace-gaskromatografi/massespektroskopi for indhold af flygtige stoffer (S.Felby).

2.2. Metoder til undersøgelse af kulilte og cyanid i blod og muskulatur er udviklet (S. Felby). Metoderne anvendes nu til undersøgelse af kulilte og cyanidkoncentrationerne i blod og muskulatur fra lig, med henblik på at afklare dødsårsag og døds-måde ved indebrænding. Projekterne udføres i samarbejde med Retspatologisk Afdeling.

2.3. Metoder til analyse af indholdsstoffer i forrådnelsesgasser fra lig er udviklet. Metoderne anvendes til at få viden om sammensætningen af forrådnelsesgasser udtaget fra bughule og hjerte, således at det ved mistanke om dødsårsagen luftemboli bliver muligt i en udtagen gasprøve ved analyse at skelne luftemboli fra forrådnelsesgas (S. Felby).

2.4. Der foretages analyse for ketonstoffer i blod, øjenvæske, spinalvæske og urin fra lig. Analysere-sultaterne skal anvendes til belysning af fordelingen af ketonstoffer mellem de forskellige vævs-væsker og til at få et bedre materiale til belysning af forskellen i ketonstofkoncentration i blod og andre vævs væsker fra alkoholikere og fra ikke al-koholikere (S. Felby, E. Nielsen og Retspatologisk afd. i København og Odense).

2.5. Metoder til analyse af frie fede syrer i blod, øjenvæske, spinalvæske og urin er under udvikling (S. Felby, E. Nielsen).

2.6. Metode til undersøgelse af gamma-hydroxy-butyrat i blod og urin ved cryo-headspace-gaskro-matografi er under udvikling (Sys Stybe Johansen, Søren Felby).

3. Narkotikasektionen

3.1. I narkotikasektionen er udviklet en automatisk kapillar gaskromatografisk metode til rutinemæssig sammenligning af heroinprøver/amfetaminprøver. Der foretages en kortlægning af samtlige heroinprøver/amfetaminprøver indsendt til afde-lingen i 1989 og fremover (S. Felby, E. Nielsen).

3.2. Der er udviklet en HPLC-metode til rutine-mæssig sammenligning af kokainprøver. Der fore-tages sammenligning af samtlige indsendte koka-inprøver fra 1990 (S. Felby, E. Nielsen).

3.3. Udvikling af en GC-metode til rutinemæssig sammenligning af kokainprøver. Der foretages sammenligning af samtlige indsendte prøver fra 1994 (E. Nielsen, Irene B. Müller).

3.4. Samarbejde med de retsmedicinske institut-ter, Sundhedsstyrelsen og narkotikainformatio-nen vedr. narkotika på gadeplan for hele landet (E. Nielsen, E. Kaa, K.W. Simonsen).

3.5. Udvikling af analysemetoder til bestemmelse af anabole steroider i blod og urin v.GC/MS (E. Nielsen, Irene B. Müller).

3.6. Udvikling af analysemetode v. cryo-headspace-gaskromatografi for indhold af flygtige stoffer i heroinprøver (Irene B. Müller, S. Felby).

4. Metal-/nekrokemisektionen

4.1. Bestemmelse af tungmetaller i hår (B. Kæmpe).

4.2. Identifikation af "det røde stof" ved vuggedød (B. Kæmpe, J. Toft).

4.3. Bestemmelse af organiske gifte i enzymopluk-ket hår og vævs væsker udtaget fra personer døde af forgiftning (B. Kæmpe, K. Worm, A. Steentoft, J. Toft).

Undervisning m.v.:

Afdelingens medarbejdere har deltaget i undervis-ningen i retsmedicin for studerende ved Det sund-hedsvidenskabelige Fakultet.

Derudover varetager afdelingens medarbejdere postgraduat undervisning til læger, paramedicinsk personale og personale indenfor justitsvæsenet. Flere af afdelingens medarbejdere er vejledere ved ph.d.-studier.

Afdelingen har haft en meget omfattende fore-dragsvirksomhed. S.S. Johansen har været gæste-forelæser ved institut for miljøteknologi, DTU.

Anden virksomhed:

En del af afdelingens medarbejdere er medlem-mer af nationale og internationale faglige organi-sationer.

Afdelingen har afholdt flere møder for nationa-le selskaber.

S. Felby er medlem af Justitsministeriets arbejds-gruppe vedrørende undersøgelse for spirituspåvir-kethed i straffesager.

B. Kæmpe er medlem af Justitsministeriets sam-arbejdsudvalg vedr. de retsmedicinske ydelser, medlem af det faglige underudvalg vedr. retsmedi-cinske ydelser, medlem af bestyrelsen for The In-ternational Association of Forensic Toxicologists, medlem af bestyrelsen i RISK under Ingeniørfor-eningen, medlem af en arbejdsgruppe under Det europæiske Vejsikkerhedsforbund (ERSF) og sag-kyndig under Retslægerådet i sager vedrørende apotekervæsenet.

Anni Steentoft er medlem af Sundhedsstyrel-sens narkotikaudvalg, medlem af en arbejdsgrup-pe under Rigspolitichefen, narkotikainformatio-nen og medlem af Nordisk Trafikgruppe, leder af en nordisk arbejdsgruppe vedrørende narko-mandødsfald.

K. Worm er medlem af en arbejdsgruppe under EU vedr. kvalitetssikring.

Afdelingen deltager i kvalitetskontrolanalyser (QA) såvel i nordisk- som i EU-regi.

Retslig-sociale funktioner:

Retskemisk Afdeling's hovedopgave er at udføre toksikologiske undersøgelser, herunder bestemmelse af alkohol-, medicin, narkotika og tekniske gifte på humane biologiske prøver fra levende og døde på begæring af politi og retsvæsen. Effekter indsendt fra politi og retsvæsen undersøges for narkotika og anabole steroider.

Retskemisk Afdeling driver desuden et omfattende udviklings- og metodefornylsesarbejde, specielt indenfor alkohol, lægemiddel- og narkotikaområdet, således at afdelingens service overfor rekvirenterne kan være på højde med den videnskabelige og tekniske udvikling.

Såvel intern som ekstern metodekontrol samt kvalitetssikringsarbejde er endvidere strategiske komponenter i afdelingens bidrag til en høj retssikkerhed.

Det samlede antal undersøgelser i 1997 er opgjort til:

Alkoholbestemmelser:	15.939
Retskemiske undersøgelser:	13.778
Narkotika-effektundersøgelser:	694
Ledsageoffer:	31

Det er ligeledes afdelingens opgave at fortolke sine analyseresultater samt afgive en sagkyndig vurdering til retsvæsenet i retstoksikologiske spørgsmål.

Bent Kæmpe

RETSPATOLOGISK AFDELING

Forskningsvirksomhed:

Instituttets forskningsaktivitet er i væsentlig grad baseret på det materiale, som passerer Institutet i forbindelse med varetagelsen af statsobducenturfunktionen. Det er langt overvejende retspatologiske og pato-anatomiske opgaver, selv om der også foregår en del tværfaglig forskning. En del af forskningsprojekterne skal anføres nedenfor:

1.1. Evaluation of microscopic osteon structures in relation to known age, bone mineral content and porosity (Pia Bennike, Mary Erichsen, Markil Gregersen).

1.2. The Early Neolithic Population from Denmark. A comparative study of the Mesolithic/Neo-

lithic transition (Pia Bennike, Verner Alexandersen, Hans Christian Petersen).

1.3. An anthropological study of Iron age skeletons from Udby (Pia Bennike, Verner Alexandersen & Per Ethelberg).

1.4. An evaluation of the presence of stress indicators in two non-adult Medieval skeletal groups (Pia Bennike, Mary Lewis, Holger Schutkowski, Fredericué Valentin).

2.1. Hepatitis projekt. I perioden 1969-87 fik 181 patienter stillet diagnosen akut non-A, non-B hepatitis ved et københavnsk hospital. Diagnosen blev stillet ved hjælp af leverbiopsi og serologi, og projektet udgøres af en morfologisk og en klinisk del (Maria-Benedicte Franzmann i samarbejde med læger fra Hvidovre Hospital).

2.2. PCR. In situ og morfologisk undersøgelse af levervæv fra stofmisbruger-dødsfald i perioden 1975-1996 (Maria-Benedicte Franzmann og Birgitte Kringsholm).

2.3. Prognosen ved nonalkoholisk og alkoholisk steatosis hepatis. Et prospektivt follow-up studie (Maria-Benedicte Franzmann i samarbejde med læger fra Hvidovre Hospital).

3.1. Retsmedicinens historie i Danmark med særligt henblik på oprindelsen ved Københavns Universitet (Jørgen Genner).

5.1. Sammenlignende opgørelser over drab i en tiårs periode i to skandinaviske hovedstadsområder, København og Oslo (Hans Petter Hougen, Sidsel Rodge, Klaus Poulsen).

5.2. BARNEDRAB I DANMARK. Undersøgelser af omstændigheder omkring barnedrab i Danmark i en 10-års periode (Hans Petter Hougen i samarbejde med Annette D. Jørgensen, Hørsholm Sygehus).

5.3. Studier af det cellulære immunforsvar ved eksperimentelle Salmonella typhimurium infektioner (Hans Petter Hougen i samarbejde med Farmaceutisk Højskole og Bartolin Institutet).

6.1. Undersøgelse af dødsfald blandt stofmisbrugere i Øst-Danmark, herunder forekomsten af HIV-antistof (Birgitte Kringsholm).

6.2. Opgørelse af primært uidentificerede personer fundet døde i farvandene/på kysterne i Danmark (Birgitte Kringsholm, Jan Jakobsen).

7.1. Metodestudie vedrørende videorekonstruktion på grundlag af videoovervågede røverier samt fotografisk superimposition som middel til personidentifikation på grundlag af digital fotografering (Niels Lynnerup, Jan Jakobsen).

8.1. Cancer incidens på Færøerne 1979 – 1993 (Nils Højgaard Nielsen, Jan Dalberg).

8.2. Forekomst af Epstein-Barr virus subtyper ved spytkirtelcancer hos indfødte grønlandere (Inuit) (Nils Højgaard Nielsen, Kristian Sandvej, Preben Homøe, Marianne Hamilton, Xlao-Ge Zhou, Stephen Hamilton-Dutoit).

8.3. Seksuelle overgreb bedømt ud fra retslægelige undersøgelser 1992-1995 (Niels Højgaard Nielsen, Anne-Marie Worm, Marianne Stæhr Johansen).

9.1. Kortlægning af sekvensvariation i mitokondrie-DNA (mtDNA). I samarbejde med Statens Øjenklinik er der beskrevet 20 forskellige mtDNA-typer i forbindelse med nedarvet øjensygdom. Referencematerialet skal anvendes til undersøgelse af recente grønlandske eskimoer samt arkæologisk materiale fra såvel Danmark som Grønland (Søren Nørby, Juliette Saillard).

10.1. Undersøgelse af antropologisk dansk/grønlandsk materiale især med henblik på osteoporosemanifestationer og Harris linier (lines of arrested growth) (Birgit Meinecke).

10.2. Proteseinflammation; en række projekter (Birgtig Meinecke i samarbejde med læger ved KAS Gentofte).

11.1. Opgørelse over dykkerdødsfald i Danmark med henblik på vurderingen af de forskellige dykkeruddannelser i Danmark (Klaus Poulsen).

11.2. Morfinforgiftning som faktor ved retslægelige dødsfald (Klaus Poulsen).

12.1. Undersøgelse af Leydig- og Sertoliceller i testes hos yngre danske mænd (Jørn Simonsen, Peter Meidahl Petersen, Mikael Rørth, Aleksander Giwerzman, Niels Erik Skakkebak).

13.1. Baggrundsmateriale til vurdering af ketonstofkoncentrationer i det retsmedicinske materiale (Peter Theilade, Jørgen L. Thomsen, Søren Felby, Erik Nielsen).

12.3. Alkoholistdødsfald indbragt til Retsmedicinsk Institut i København i 1995 og 1996 (Peter Theilade, Birgitte Kringsholm).

12.4. Drabsofre og deres gerningsmænd i en 3-årig periode. Baggrund og relationer (Peter Theilade, Birgitte Kringsholm).

Undervisning:

Retspatologisk Afdelings medarbejdere varetager størsteparten af den prægraduate undervisning af medicinske studerende i retsmedicin, ligesom afdelingens medarbejdere afholder alle eksaminer. Afdelingen varetager tillige afholdelsen af tentamina for udenlandske læger, som ønsker autorisation i Danmark. De pågældende tentamina omfatter kun medicinallovgivning. Derudover varetager afdelingens medarbejdere postgraduat undervisning af læger, paramedicinsk personale og personale inden for justitsvæsenet. Flere af afdelingens seniormedarbejdere er vejledere ved ph.d.-studier og forskellige specialeafhandlinger.

Afdelingens enhed for retsodontologi og antropologi har en omfattende foredragsvirksomhed, ligesom afdelingen medvirker ved kurser og undervisning af tandlæger og arkæologistuderende.

Anden virksomhed:

En del af afdelingens medarbejdere er fortsat medlemmer af nationale og internationale tidsskriftredaktioner samt medlemmer af nationale og internationale faglige organisationer.

Afdelingen håber på et nærmere samarbejde mellem afdelingen og museumsverdenen, bl.a. med henblik på fast tilknytning af en mangeårig fondslønnet medarbejder.

Retslig-social funktioner:

Retspatologisk Afdeling varetager en del embedslægeopgaver inden for Københavnsområdet, idet afdelingens medarbejdere afholder retslægelige ligsyn og foretager retsmedicinske personundersøgelser for dette område. Derudover foretager afdelingen retslægelige obduktioner m.v. svarende til området øst for Storebælt og på Færøerne. Ud over undersøgelse af flygtninge og asylansøgere med henblik på en konkret aldersbestemmelse, foretager afdelingen tillige undersøgelse af asylansøgere, som angiver at have været udsat for tortur i deres hjemland. Derudover kan afdelingen foretage undersøgelse af mindreårige, som formodes at have været udsat for incestovergreb. Dette tilbud gælder for hele det område, hvor afdelingen fungerer som statsobducentur.

Da der også i 1997 har været flere vakanser inden for afdelingens lægestab, har afdelingens aktiviteter betydet en øget arbejdsindsats for de tilbageværende lægelige medarbejdere.

Det totale antal undersøgelser var i 1997:	
Retslægelige obduktioner:	942
Personundersøgelser:	295
Findestedsundersøgelser:	15
Retslægelige ligsyn ved instituttet:	1160
Retslægelige ligsyn ved embedslæger:	698
Dødsattester ved andre læger:	38
Retsodontologiske undersøgelser:	108
Antropologiske undersøgelser:	9

Jørn Simonsen

Stab:

VIP: 30,6 årsværk.
TAP: 101,9 årsværk.

AFDELING FOR RETSPATOLOGI

VIP:

Bang, Ellen Camilla; forskningsass.
Franzmann, Maria-Benedicte; læge.
Genner, Jørgen; læge.
Gulmann, Christian; læge.
Hasselager, Thomas; læge.
Hougen, Hans Petter; vicestatsobducent.
Kringholm, Birgitte; lektor.
Lynnerup, Niels; adjunkt.
Nielsen, Nils Bryde Højgaard; vicestatsobducent.
Nørby, Søren; lektor.
Nürnberg, Birgit Meinecke; læge.
Ottesen, Gyda Lolk; lektor.
Poulsen, Klaus; læge.
Simonsen, Jørn Rene West; professor, afdelingsprofessor.
Theilade, Peter; lektor.

TAP:

Ankerstjerne, Aksel Valdemar; vagtmester.
Bojsen, Bodil; histolaborant.
Bruus, John; betjentformand.
Christensen, Beate; kontorfuldmægtig.
Correll, Henrik; betjent.
Deng, Jack Dach; edb-medarbejder.
Elgaard, Rasmus; laboratoriebetjent.
Espersen, Lis; assistent.
Giannini, Else; assistent.
Green, Alexander; laboratoriebetjent.
Grønbek, Tove; laborant.
Jørgensen, Sys; histolaborant.
Madsen, Christel Lundal; assistent.
Madsen, Lise; overassistent.
Møller, Vibeke; assistent.
Nielsen, Per; laboratoriebetjent.
Pedersen, Jan; sanitor.
Schjerning, Vivi; assistent.
Teller, Annette Christine; overassistent.
Thomassen, Jan Lykke; laboratoriebetjent.
Thomsen, Lone Harriet; overassistent.

AFDELING FOR RETSGENETIK

VIP:

Bentzen, Joan; forskningsass.
Bjerre, Ann Elmstrøm; forskningsass.
Bruun, Hanne Qvist; forskningsass.
Dissing, Jørgen; lektor.
Eriksen, Birthe; lektor.
Hallenberg, Charlotte; forskningsass.
Hansen, Hanna Elsebeth; lektor.
Larsen, Anja Holm; forskningsass.
Meldgaard, Michael; forskningsass.
Morling, Niels; afdelingsleder.
Schoop Thymann, Mariann; lektor.

TAP:

Andersen, Ditte; hospitalslaborant.
Andreassen, Angelika Rudloff; overassistent.
Berg, Henrik; akademisk arbejder.
Billesbølle, Susanne; laborant.
Christensen, Gylna Maj; kontorfuldmægtig.
Dahlberg, Helle; laborant.
Fischer, Bente; assistent.
Færch-Jensen, Christina; laboratorietekniker.
Glistrup, Grethe Vibeke; histolaborant.
Haagendal, Karen; histolaborant.
Haahr, Anne Margrethe Grønbek; histolaborant.
Ibsen, Solveig Nygaard; akademisk medarbejder.
Irgens-Møller, Lone; laborant.
Jacobsen, Lenia Kongebro; laboratorietekniker.
Jensen, Rene Lundstrøm; laborant.
Johansen, Mads Dahm; laboratorietekniker.
Julsgart, Juanitta Vibeke; laboratorietekniker.
Kaa, Kristian; laborant.
Kempf, June; laborant.
Koch, Rikke Louise; hospitalslaborant.
Larsen, Erna; laborant.
Lauridsen, Jane Hellung; laborant.
Løffler, Steffen Waldersdorff; edb-medarbejder.
Madsen, Marianne Møller; akademisk medarbejder.
Marcher, Helle; laborant.
Masumba, Grethe; laboratorietekniker.
Memborg, Louisa; hospitalslaborant.
Mogensen, Helle Schmidt; akademisk arbejder.
Müller, Jeanie Marienta; laboratorietekniker.
Nielsen, Ruth Støttrup; laborant.
Olsen, Annie Søndervang; laboratorietekniker.
Olsen, Lone Stengelshøj; videnskabelig medarb.
Palvig, Aase Gunhild; laborant.
Porsborg, Pia Antoinette; laborant.
Rasmussen, Erik Michael; projektmedarbejder.
Ruben, Winnie; laborant.
Saks vold, Jensen Lene; laborant.
Sandberg, Annette; kemotekniker.
Schmidt, Lilli; assistent.
Schülle, Doris Nellemann; hospitalslaborant.

Simonsen, Bo Thisted; projektmedarbejder.
 Skibsby, Lis Bundgaard; laboratorietekniker.
 Solstad, Susanne; hospitalslaborant.
 Stockmar, Anders; statistikker.
 Sundby-Sørensen, Rikke; laboratorietekniker.
 Sørensen, Kirsten Bergstrøm; assistent.
 Sørensen, Ulla Kirsten; laborant.
 Tonnesen, Eva; laboratorietekniker.
 Troelsen, Dorte; hospitalslaborant.
 Tønnesen, Birgit; laborant.
 Vilmann, Birte Slot; hospitalslaborant.
 Vinther, Margrete Melchior; laborant.
 Westermann, Poul Erik; hospitalslaborant.

AFDELING FOR RETSKEMI

VIP:

Felby, Søren; lektor.
 Kæmpe, Arne Bent Pedersen; afdelingsleder.
 Nielsen, Erik; lektor.
 Steentoft, Anni; lektor.
 Toft, Jens Martin; lektor.
 Worm, Karen J; lektor.

TAP:

Bordoy, Marianne Dyrland; laborant.
 Borgstrøm, Annelise; overassistent.
 Bruhn, Oline Marie Lund; laborant.
 Christiansen, Nobuko; laborant.
 Dige, Inga; laborant.
 Drehn, Birgitte Malene; laboratorietekniker.
 Frederiksen, Ingelise Wulff; overassistent.
 Haxthausen, Mona Irene; laborant.
 Hertz, Kirsten Thrane; elev.
 Hvenegaard, Hanne; laborant.
 Iversen, Bodil; laboratorietekniker.
 Jensen, Martin Dam; puljejob.
 Jespersen, Charlotte; laborant.
 Johansen, Sys Stybe; videnskabelig medarb.
 Jönsson, Christina; laborant.
 Jørgensen, Agnete; laborant.
 Jørgensen, Iben; laborant.
 Kirk, Liselotte Sastrup; laborant.
 Knudsen, Torben Jul; laborant.
 Larsen, Heidi Tofte; laborant.
 Lerche, Mikkel Knud; kemotekniker.
 Lieu, Trinh Thoai; laboratorietekniker.
 Lundsby, Jensen Anna Jytte; laborant.
 Madsen, Steen; programmør.
 Müller, Irene Breum; videnskabelig medarbejder.
 Nielsen, Hanne West; laborant.
 Nielsen, Ilse Lystlund; laborant.
 Nielsen, Lene Stenbakken; laborant.
 Nielsen, Suzanne Bente Friis; laborant.
 Nordland, Marianne F; overassistent.
 Pedersen, Anja; laborant.

Petersen, Heidi Bjerregaard; assistent.
 Petersen, Inger; assistent.
 Rasmussen, Charlotte; laboratorietekniker.
 Roggenkamp, Vita; laborant.
 Rosenbrinck, Irene; kontorfuldmægtig.
 Rusin, Zbigniew Jerzy; laboratorietekniker.
 Schou, Inge; overassistent.
 Simonsen, Bodil Groth; laborant.
 Sørensen, Casper Bjørn; laborant.
 Sørensen, Mette Kari; laborant.
 Taarnberg, Gitte; laborant.
 Thiesen, Annette; laborant.
 Thorlaksen, Signe Liza; laborant.
 Thrane, Linda; assistent.
 Wellejus, Karin Elisabeth; laborant.

Retmedicinsk Instituts Administrations- og Rengøringsafdeling

VIP:

Ekholm, Evy Britt; kontorfuldmægtig.
 Gudmann, Aase; leder.
 Hansen, Hans Rosengren; driftschef.
 Hertz, Kirsten Thrane; assistent.
 Jensen, Lene Frøstrup; assistent.
 Jeppesen, Pernille; overassistent.
 Kastoft, Rhina; assistent.
 Lorentzen, Søren; teknikumingeniør.
 Strøm, Helle Birgitte; administrator.
 Vendelbo, Karin; kontorfuldmægtig.

TAP:

Bøgsted, May Leslie-Jean; rengøringsassistent.
 Carreon, Benjamin B; sanitør.
 Cipek, Antica; rengøringsassistent.
 Hyllested, Yvonne; rengøringsassistent.
 Jessen, Bente; rengøringsassistent.
 Klausen, Roman; sanitør.
 Larsen, Anna Lise Marie; rengøringsassistent.
 Lauritsen, Hanne Freund; rengøringsassistent.
 Nielsen, Ole Højland; sanitør.
 Pedersen, Jannie; rengøringsassistent.
 Petersen, Randi Ellis; rengøringsassistent.
 Schlunssen, Jette; rengøringsassistent.
 Theilgaard, Susanne; rengøringsassistent.

Fondsstøtte:

Det Medicinske Selskab:
 – studieophold, Melbourne (Niels Lynnerup)
 kr. 10.000.

Sundhedsstyrelsen:

– pilotprojekt vedr. narkotika i illegal forhandling på brugerniveau (Erik Nielsen) kr. 116.071.

*Publikationer:**RETSMEDICINSK INSTITUT**RETSPATOLOGISK AFDELING*

- Aiello L., Bennike P.: Introduktion/Menneskets udviklingstræ. i: Missing Links – alive! Fra abe til menneske, s. 6-7/79, København 1997.
- Aiello L., Bennike P.: 4 millionen Jahre mensch. (Catalogue), s. 1-85, Köln 1997.
- Aiello L., Bennike P.: The story of human evolution. i: The story of human evolution, s. 1-84, Liverpool 1997.
- Aiello L., Bennike P.: Missing Links – alive! Fra abe til menneske, s. 1-87, København 1997.
- Bennike P., Lynnerup N.: Antropologiske Undersøgelser 1996. I: Arkæologiske Udgravninger i Danmark 1996. Det Arkæologiske Nævn, s. 326-332, 1997.
- Bennike P.: Danmarks første bønder – indvandrere fra syd? SPA NYT maj 1996, s. 6-10, Vejle 1997.
- Bennike P.: Antropologisk undersøgelse af brændte knogler fra Thy 2959, Damgård, Sønderhå Sogn, Sb.nr. 52, Hassing herred, Thisted amt. KUMML 1996, s. 15-16, 1997.
- Bennike P.: Vikings danois d’hier et d’aujourd’hui. Dossiers D’archeologie. Les hommes du moyen age 208, s. 10-11, Dijon, France 1997.
- Bennike P., Alexandersen V.: Danmarks urbefolkning. Nationalmuseets arbejdsmark 1997, s. 143-156, København 1997.
- Bennike P.: Danmarks stammoder. Nyt fra Nationalmuseet 76, s. 6-7, København 1997.
- Bennike P.: Hvor stammer vi fra? SDA Nyt maj 1997, s. 15-17, Vejle 1997.
- Bennike P.: An anthropological study of the skeletal remains of vikings from langeland. i: Vikingelpladser på Langeland, s. 168-197, Rudkøbing 1997.
- Bennike P., Bohr H.: Bone mineral content in the past and present. i: Proceedings of the IXth European Meeting of the Paleopathology Association, s. 35, Barcelona 1997.
- Bennike P.: A “New” pathological collection of bones for palaeo-pathological studies. i: Proceedings of the IXth. European Meeting of the Paleopathology Association, s. 31-34, Barcelona 1997.
- Bennike P.: Death in the mesolithic two old men from Korsør nor. i: The danish Storebælt since the ice age, s. 99-105, København 1997.
- Bennike P.: De døde i jægersten alderen. To gamle mænd fra Korsør Nor. i: Storebælt i 10.000 år. Mennesket, havet og skoven, biologisk antropologi, s. 99-105, København 1997.
- Bennike P.: Denmark. i: History of physical anthropology an encyclopedia, historie, biologisk antropologi, s. 330-330, New York 1997.
- Bennike P.: Afsnit om: Darwinisme – en biologisk revolution. Fra abe til menneske. Hvad skete der med neandertalerne, og hvor kom det moderne menneske fra? Nutids mennesket set i et udviklingsmæssigt perspektiv. i: Missing Links – alive! Undervisningshæfte til gymnasiet/ HF, s. 1-11, København 1997.
- Bennike P., Alexandersen V.: Danmarks urbefolkning. Nationalmuseets Arbejdsmark, s. 143-156, 1997.
- Buchwald C., Franzmann M.B.: Carcinomas occurring in papillomas of the nasal septum associated with Human Papilloma Virus (HPV). RHI-NOLOGY 35, s. 74-78, 1997.
- Frøhlich B., Hjalmsgrim H., Lynnerup N.: Skeletfundene fra Skt. Aeders sognekirkegård i Randers. KUMML 1993-1994, s. 277-288, 1997.
- Giwerkmann A., Thomsen J.K., Nurnberg B.M.: Prevalence of carcinoma in situ of the testis in 207 oligozoospermic men from infertile couples. Prospective study of testicular biopsies. BMJ 315, s. 989-991, 1997.
- Hart Hansen J.P., Lynnerup N.: Investigations of mummies. The Role of the biological anthropologist. Proceedings of the I World Congress on Mummy Studies. Proceedings of the I World Congress on Mummy Studies Vol. 11, s. 889, 1997.
- Jakobsen J., Jørgensen J.B.: Katalog over de gravfundne skeletter fra Ahlgade 15-17, Holbæk. i: Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1994-1995, s. 301-330, 1997.
- Jakobsen J.: Tænder og kæber, Teeth and Jaws. i: Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1994-1995, s. 277-300, 1997.
- Johansen H.K., Crytz jr. S.J., Hougen H.P.: Vaccination Promotes TH1-like Inflammation and Survival in Chronic Pseudomonas aeruginosa Pneumonia. A new Prophylactic Principle. Behring Institute Mitteilungen 98, s. 269-273, 1997.
- Lynnerup N.: Non-invasive Archaeology of Skeletal Material by CI Scanning and Three-dimensional Reconstruction. International Journal of Osteoarchaeology 7, s. 91-94, 1997.
- Lynnerup N., Wowern N.v.: Bone mineral content in medieval Greenland Norse. International Journal of Oeotoarchaeology 7, s. 235-240, 1997.
- Lynnerup N., Nørby S.: Antropologisk Laboratorium. Danske Museer 4, s. 25-27, 1997.
- Lynnerup N.: Skeletresterne fra Vejby Kirke. I: Vendsyssel Nu & Da 1997. Vendsyssel Historiske Museum, s. 32-36, 1997.
- Lynnerup N., Jacobsen J.C.B.: Menneskeknoglerne fra Asummiut. Tidsskriftet Grønland 5-6-7, s. 227-232, 1997.
- Lynnerup N., Bennike P.: Antropologiske under-

- søgelse 1996. Arkæologiske udgravninger i Danmark 1996, s. 326-331, København 1997.
- Nørby S.: Historisk vildledning. Ugeskrift for Læger 159, s. 1472, København 1997.
- Rognum T.O., Hougen H.P.: Lundevalles rettsmedisin. i: Lundevalles rettsmedisin, s. 251-265, 1997.
- Russell M.B., Diamant M., Nørby S.: Genetic heterogeneity of migraine with and without aura in Danes can not be explained by mutation in mt-DNA nucleotide pair 11084. Acta Neurologica Scandinavica 96, s. 171-173, København 1997.
- Schwarz M., Sørensen N., Juul Hansen F., Hertz J.M., Nørby S., Tranebjerg L., Skovby F.: Quantification, by solid-phase minisequencing, of the telomeric and centromeric copies of the survival motor neurone gene in families with spinal muscular atrophy. Human Molecular Genetics 6, s. 99-104, Oxford, England 1997.
- Sejrsen B., Jakobsen J.: Growth in the external cranial base evaluated on human dry skulls, using nerve canal openings as references. Acta Odontol. Scand. 55, s. 9, 1997.
- Sejrsen B.: Skeletfundene fra Skt. Peders sognekirkegård i Randers. KUML 1993-1994, s. 277-288, 1997.
- Simonsen J.: Retslægerådet – er en modernisering påkrævet? Ugeskrift for Læger 159, s. 4880-4882, 1997.
- Skov G.G., Broholm H., Franzmann M.: Comparison of the Reproducibility of the WHO Classifications of 1975 and 1994 of Endometrial Hyperplasia. Int. J. Gynecol Pathol. Vol. 16, No. 1, s. 33-37, 1997.
- Thygesen P., Christensen H.B., Hougen H.P.: Transfer of primed CD4+OX40- T lymphocytes induces increased immunity to experimental Salmonella typhimurium infections in rats. APMIS 105, s. 410-413, Danmark 1997.
- AFDELING FOR RETSGENETIK*
- Bjerre A., Court D., Lincoln P., Morling N.: A report of the 1995 and 1996 Paternity Testing Workshops of the English Speaking Working Group of the International Society for Forensic Haemogenetics. Forensic Science International 90, s. 41-55, Irland 1997.
- Dissing J., Christiansen D.: A five minute procedure for extraction of genomic dna from whole blood, semen and forensic stains for pcr. i: Advances in Forensic Haemogenetics 6, A. Carracedo, B. Brinkmann, W. Bär, s. 269-271, Berlin, Heidelberg, New York 1996.
- Dissing J., Christiansen D.: Detection of the abo, gc, acp, and hla-dqa1 polymorphisms at the dna level using per sscp. i: Advances in Forensic Haemogenetics 6, A. Carracedo, B. Brinkmann, W. Bär, s. 407-409, Berlin, Heidelberg, New York 1996.
- Frederiksen J., Madsen H., Ryder L., Larsson H., Morling N., Svejgaard A.: HLA typing in acute optic neuritis. Relation to multiple sclerosis and magnetic resonance imaging findings. Arch Neurol 54, s. 76-80, 1997.
- Gill P., Brinkmann B., d'Aloja E., Andersen J., Bar W., Carracedo A., Dupuy B., Eriksen B., Jangblad M., Johnsson V., Kloosterman A., Lincoln P.J., Morling N., Rand M., Sabatier M., Scheithauer R., Schneider P., Vide M.: Considerations from the European DNA profiling group (EDNAP) concerning STR nomenclature. Forensic Science International 87, s. 185-192, Irland 1997.
- Husby S., Holm N.V., Christensen K., Skov R., Morling N., Petersen P.: Cord Blood immunoglobulin E in like-sexed monozygotic and dizygotic twins. Clinical Genetics 50, s. 332-338, Danmark 1997.
- Hviid T.V.F., Meldgaard M., Sørensen S., Morling N.: Polymorphism of exon 3 of the HLA-G gene. Journal of Reproductive Immunology 35, s. 31-42, Irland 1997.
- Lillevang S., Morling N.: Xenotransplantation – forskningsmæssige fremskridt og nye problemer. Ugeskrift for Læger 159/27, s. 4276-4277, Danmark 1997.
- Meldgaard M., Morling N.: Detection and quantitative characterization of artificial extra peaks following polymerase chain reaction amplification of 14 short tandem repeat systems used in forensic investigations. Electrophoresis 18, s. 9828-9835, Tyskland 1997.
- Morling N.: DNA in forensic genetics in Denmark. Forensic Science International 88, s. 43-46, Irland 1997.
- Morling N.: Amplification of short Tandem Repeat Loci Using PCR. i: Methods in Molecular Biology volume 98 Forensic DNA Profiling Protocols, s. 173-180, Totowa, New Jersey 1997.
- Munch M., Møller-Larsen A., Christensen T., Morling N., Hansen H.J., Jaahr S.: Production of retrovirus and Epstein-Barr virus in cell lines from multiple sclerosis patients. Acta Neurolog Scand 169 c supplement), s. 65-9, 1997.
- Nellemann L., Frederiksen J., Morling N.: PCR typing of DNA fragments of the two short tandem repeat (STR) systems upstream of the human myelin basic protein (MBP) gene in Danes and Greenland Eskimos. Forensic Science International 78, s. 139-155, Irland 1997.
- Taaning E., Simonsen A., Hjelms E., Svejgaard A., Morling N.: Platelet Allomunization after transfusion. Vox Sang 72, s. 238-41, 1997.

- Thymann M., Hansen H.E., Dissing J.: Detection of a silent gc allele in a danish mother and child. i: *Advances in a Forensic Haemogenetics* 6, A. Carracede, B. Brinkmann, W. Bär, s. 446-448, Berlin, Heidelberg, New York 1996.
- Vural B., Poda M., Atlioglu E., Kulusayin Ö., Cenani A., Morling N., Tümer Z.: Turkish population data on the short tandem repeat locus TPOX. *International Journal of legal medicine* 111, Nr. 2, s. 105-106, Tyskland 1997.

AFDELING FOR RETSKEMI

- Felby S.: Metoder til bestemmelse af ketonstoffer i ligblod. *Nordisk Rettsmedisin* 1/97, s. 8-9, Oslo/Norge 1997.
- Kæmpe A.B.P.: Tycho Brahe – offer for en seriegiftmorder? *Bibliotek for læger* 4/189, s. 388-404, København 1997.
- Kæmpe A.B.P.: *Human Forensic Toxicology in Denmark (DK). Earlier, now and in the future.* *The Bulletin of the International ass. of Forens. Tox.* 1/26, s. 27-32, 1996.
- Rasmussen L., Steentoft A., Rasmussen H., Kristensen P., Møller J.: Blood levels of benzodiazepines do not correlate with early postoperative cognitive dysfunction. *Acta Anaesth Scand* 1997 41, Suppl 110, p.73, 1997.
- Steentoft A., Worm K., Toft J.M.: Other drugs than alcohol in Danish traffic cases, requested by the police. i: *Proceedings of the 14th International Conference on Alcohol, Drugs and Traffic Safety*, s. 1345-1349, Annecy, Frankrig 1997.
- Thomsen J.L., Simonsen K.W., Felby S.: A prospective toxicology analysis in alcoholocs. *Forensic Science International* 90, s. 33-40, Irland 1997.
- Worm K.: *Retskemien i Danmark.* *Dansk kemi* 3, s. 8-11, København 1997.
- Worm K., Olesen H., Rohde M.: *Stofmisbrugsanalyser på arbejdspladser.* *Klinisk Kemi i Norden* 3, vo. 9, s. 100-102, Uppsala, Sverige 1997.

Odontologi

Odontologisk Institut

Odontologisk Institut – Tandlægeskolen – har indenfor odontologien til opgave at drive forskning og give videregående uddannelse indtil det højeste videnskabelige niveau, at varetage efter- og videreuddannelse samt at udføre særlige kliniske undersøgelses- og behandlingsopgaver. Navnet Tandlægeskolen refererer bredt til ansvaret for uddannelsen af tandlæger og de dertil knyttede kliniske aktiviteter, mens Odontologisk Institut karakteriserer virksomheden som en forsknings- og uddannelsesenhed inden for Københavns Universitet.

I 1996-97 har institutbestyrelsen konkretiseret instituttets udviklingsplaner. Udviklingsplanerne for den odontologiske kandidatuddannelse omfatter både det biomedicinske grundlag og det opnåelige kliniske niveau i forhold til de tidsmæssige rammer, der er bestemt af den normerede studietid (5 år) efterfulgt af et jus-år. Dertil kommer vurderingen af det sandsynlige fremtidige behov for kandidater. Med det curriculum, der blev indført i 1986 og udbygget videre ved det uddannelsesmæssige samarbejde i Det sundhedsvidenskabelige Fakultet, er kvalitetsmålet at placere den odontologiske kandidatuddannelse som et sundhedsvidenskabeligt speciale på et bredt biomedicinsk grundlag, og således at kandidaterne har basale forudsætninger for ledelse og sundhedsplanlægning. Hensynet til den nødvendige kliniske kompetence hos de odontologiske kandidater har imidlertid medført et så tæt pakket curriculum, at det giver anledning til overvejelser vedrørende en studietidsforlængelse og/eller en fastere strukturering af jus-året. Tidsproblemet forstærkes af ønsket om at tilføre kandidatuddannelsen et større forskningsmæssigt islæt. Under hensyntagen til gældende behovsdeterminanter viser et kvantitativt skøn, at der på landsbasis i årene op mod år 2005 årligt uddannes ca. 20 tandlæger for lidt. Af disse kandidater skal de 14-15 uddannes i København, hvilket derfor har motiveret den seneste øgning af optagelsestallet til 90 studerende. De personalemæssige konsekvenser ved den tilstræbte styrkelse af kandidatuddannelsens kvalitet forudsættes løst ved gunstigere rekrutteringsbetingelser og kliniske uddannelsesmuligheder for de forskningspligtige lærere, satsning på ansættelse af yngre deltidsansatte lærere bl.a. ved at gøre disse stillinger mere attraktive, samt øgning af de specifikke driftsbevillinger til undervisning.

Baseret på den nyeste interne analyse af forskningsaktiviteterne har instituttet opstillet en forskningsstrategi, der prioriterer forebyggelses- og behandlingsmetodeforskning i relation til de mest belastende tand- og mundhulelidelser, med særligt henblik på odontologisk sundhedstjenesteforskning, vækst og regeneration af mundhulens væv, infektion og vævsnedbrydning, dentalmaterialer samt smerter. Prioriteringen gælder endvidere odontologiske forskningsmiljøer med særlig international position.

Den beskrevne strategi skal understøttes med forbedrede rekrutteringsmuligheder, dvs. stipendier, adjunkturer samt særlige uddannelsesstillinger, der kan sikre udvikling af de kliniske kvalifikationer hos instituttets videnskabelige personale. Strategien forudsætter endvidere, at forskningsbevillingerne på driftssiden aflastes for undervisningsrelaterede udgifter til laboratoriedriften, at det betydelige efterslæb i fornyelsen af instituttets basale apparaturpark afbødes, samt at TAP/VIP-ratioen i afdelingernes forskning forbedres.

Klinikdriften og de kliniske servicefunktioner danner basis som "universitetshospital" for tandlægeuddannelsen, og har tillige forskningsmæssig betydning.

Instituttets internationale aktiviteter på det prægraduate niveau med et internationalt semester videreføres gennem Sokrates-programmet i 1997/98. De omfattende postgraduate internationale aktiviteter, der finder sted på afdelingsniveau, indgår som en integreret del af instituttets virksomhed. Der foregår et omfattende udviklingsarbejde som led i opfølgningen af de formelle samarbejdsaftaler med de odontologiske fakulteter i Thailand, Hubei Medical and Dental College i Wuhan (Kina), Faculty of Stomatology of Bucharest (Rumænien), Faculty of Stomatology (Madagascar), Tokyo Medical and Dental University samt University College of Dentistry i New York (USA).

På det postgraduate område yder Odontologisk Institut bidrag til realisering af det nationale uddannelsesstilbud inden for folkesundhedsvidenskab (MPH) og forskeruddannelsesprogrammer inden for Nord/Syd prioriteringen er etableret i samarbejde med Danida. Endvidere indgår instituttet i planlægningen af en Master of International Health og en forskerskole i international sundhed.

Instituttets arbejde med kvalitetsudvikling omfatter primært tilpasning og implementering af et datamatbaseret system til kvalitetssikring i den orale helsetjeneste. Systemet bygger på fælles europæiske kvalitetsindikatorer og standardiseret informationsteknologi.

AFDELING FOR BIDFUNKTIONSLÆRE OG ORAL FYSIOLOGI

Forskningsvirksomhed:

Aktiviteten i tyggemusklene under søvn

Søvn og natlig aktivitet i tyggemuskler hos raske personer og hos patienter med ekstrem bruksisme, kraftigt slid af tænder og myogen hovedpine (A. Vilmann, E. Møller i samarbejde med G. Wildschjødtz, Rigshospitalet og Søvnlaboratoriet, Amtssygehuset i Glostrup).

Behandling af orofaciale dystonier

Hæmning af dystonier i de kraniomandibulære muskler med botulinumtoksin efter elektromyografisk kortlægning af hyperaktiviteten (E. Møller, i samarbejde med A. Fuglsang-Frederiksen, Amtssygehuset i Gentofte, S. Prytz, Bispebjerg Hospital og L. Werdelin, Frederiksberg Hospital).

Effekten af muskelarbejde i tyggemusklene

Vurdering af udholdenhed, ødem, vævssammensætning og kardiovaskulært respons ud fra registreringer af emg aktivitet, bidkraft, smerter og lokal muskelømhed, ultralydskanning samt puls- og blodtryksregistreringer (M. Bakke, T. Darvann, S. Kirkeby, P.K. Nielsen, C.E. Thomsen, i samarbejde med M. Farella, Napoli, B.R. Jensen, Arbejds miljøinstituttet, Kurt Jørgensen, Aug. Krogh Institutet, og T. Shinogaya, Tokyo Medical and Dental University).

Effekten af perifere opioider på reflektorisk muskelaktivitet udløst ved smertestimulation af kæbeledsregionen (M. Bakke, i samarbejde med J.W. Hu, B. Sessle, Department of Oral Physiology, University of Toronto).

Glycosylering af fibertyper i skeletmuskulatur

Der er sandsynliggjort en sammenhæng mellem muskelfibrenes indhold af glycaner med terminal galactose og kontraktionshastigheden (S. Kirkeby, D. Moe i samarbejde med T. Animashaun, R.C. Hughes, National Institute of Medical Research, London, N.C. Singha, A. Surolia, Molecular Biophysics Unit, Indian Institute of Science, Bangalore, P. Pålsson, Klinisk Kemisk Afdeling, Universitetshospitalet, Linköping).

Histomorfometriske analyser af aldersbetinget muskeldegeneration i m. masseter og vastus lateralis hos kvinder over 90 år

(S. Kirkeby i samarbejde med C. Garbarsch, Medicinsk Anatomisk Institut).

Kraniomandibulær funktion hos patienter med juvenil kronisk artrit – kvantitative funktionsanalyser under sygdomsaktivitet og ved efterundersøgelser

(M. Bakke, B. Leth Jensen, E. Møller, S. Kreiborg, i samarbejde med M. Zak, F. Karup-Pedersen, Rigshospitalet).

Molekylærbiologiske analyser af myosin isoformer i branchiebu- og myotom derivede muskler

M-RNA for myosinisoformer i tyggemuskler er undersøgt, og der foretages en sammenligning mellem myosinstruktur og graden af muskeldegeneration (S. Kirkeby, i samarbejde med B. Garb, Proteinlaboratoriet og P.T. Høyer, Medicinsk Anatomisk Institut).

Monitorering af patienter intraoperativt og på intensiv afdelinger

I 1997 startede vi et ny treårigt EU-støttet "shared cost" projekt op (IBIS – "Improved monitoring for brain dysfunction in intensive care and surgery"). Projektet er en del af EU's DG-XII program "Biomedicine and Health Research" og involverer 12 partnere fra 6 lande. Der er to hovedmål med IBIS projektet:

1) Projektet vil søge at validere et nyt koncept for samarbejde mellem klinikere, industri og ingeniører.

2) Rent konkret vil vi under IBIS udvikle, validere og evaluere nye signalbehandlings- og fortolkningsmetoder indenfor neuromonitorering, med henblik på at forbedre det generelle behandlingsresultat for patienter indenfor de to hovedområder af intensiv behandling.

Yderligere information kan søges på:

<http://www.vtt.fi/tte/samba/projects/ibis/index.html>

(C.E. Thomsen i samarbejde med partnere fra: VTT Information Technology (SF), Kuopio University Hospital (SF), St. Bartholomew's Hospital, (UK), Royal Brompton Hospital og National Heart and Lung Institute (UK), Aalborg Universitet (DK), City University (UK), Eindhoven University of Technology (NL), Université de Rennes (F), Polytechnic University of Milan (I), Instrumentarium Corp. (SF), Judex Datasystemer (DK) samt Tampere University of Technology (SF)).

On-line monitorering af anæstesi dybde baseret på EEG analyse

Elektroencefalografi (EEG) er den mest direkte metode til bedømmelse af anæstesi dybden, og dermed den bedste måde at reducere forekomsten af de traumatiske "huskeanæstesier" på. Der arbejdes med udvikling af en klinisk accepterbar

metode baseret på avanceret digital signalbehandling og mønstergenkendelse. Der arbejdes p.t. med dataregistrering til udvidelse af referencedatabasen og med udvikling af faciliteter til at undersøge integriteten af de perifere og centrale nervebaner samt den generelle cerebrale funktion (C.E. Thomsen i samarbejde med R.M. Langford, St. Bartholomew's Hospital, London).

Orofacial, eksperimentel smerte – neurofysiologiske, kvantitative analyser med EEG-, EMG-samt bidkraft

(M. Bakke, C.E. Thomsen, E. Møller, i samarbejde med P. Svensson, Aarhus Universitet, og L. Arendt-Nielsen, Ålborg Universitet).

Spytkirtler og sekretion

På spytkirtlers acinus- og ductusceller foretages undersøgelser af transportveje og reguleringsmekanismer for elektrolytter, vand og proteiner, som er involveret i spytsekretion under normale fysiologiske og sygelige omstændigheder. Der fokuseres i særdeleshed på de cellulære kommunikationsmekanismer i spytkirtelvævet. Den aktuelle forskningsaktivitet omfatter bl.a. kontrol af spytsekretionen og spytets sammensætning, herunder basalbiologiske og kliniske aspekter (B. Nauntofte, S.M. Lempert, A. Bardow, A.M. Pedersen, K. Tritsaris, J. Reibel, E. Dabelsteen, K. Stoltze, D. Moe i samarbejde med S. Dissing, T. Jørgensen, D. Looms Medicinsk Fysiologisk Institut, J. Thorn, Afd. for Tand-, Mund- og Kæbesygdomme, Rigshospitalet og B. Nyvad, Århus Tandlægeskole, Wipawee Nittayananta, Prince Songhla University, Thailand. A.M. Pedersen og B. Nauntofte har endvidere samarbejdet med J. Fahrenkrug og J. Hannibal, Bispebjerg Hospital samt J. Liaaen Jensen, Tandlægeskolen, Oslo).

Tyggemusklernes funktion under tygning og sammenbidning relateret til alder, tændernes okklusion og fødens konsistens

(M. Bakke, B. Leth Jensen, E. Møller, K. Stoltze).

Udvikling, differentiering og ældning af tyggemuskler og ekstremitetsmuskler hos mennesker og forsøgsdyr

Den klassiske opdeling af muskler i type I og type II fibre synes at være oversimplificeret. Især gruppen af type II fibre er meget heterogen og består af en række undergrupper, hvoraf nogle atrofiere voldsomt ved den normale ældning, mens andre er mere resistente. Denne forskel kan skyldes forskelle i de myofibrillære proteiners glykosylering (S. Kirkeby, D. Moe i samarbejde med T. Animashaun, R.C. Hughes, National Institute of Medical Research, London).

Ømhed i tyggemusklerne

Vurdering af ømhed ved friske og udtrættede tyggemuskler og hos patienter med muskelømhed (A. Vilmann, M. Bakke, C.E. Thomsen i samarbejde med R. Hansdotir, Island og N. Stubbs, M. Taylor, Sheffield School of Dentistry).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

M. Bakke har været gæsteprofessor i 3 måneder (juni-september) ved Department of Oral Physiology, Faculty of Dentistry, University of Toronto, Canada, og med bidrag deltaget både i 20th Annual Meeting, Scandinavian Association for the Study of Pain, Århus, og i Årsmøde i Dansk Selskab for Bidfunktionslære (DSB), Kolding, samt deltaget i Åmnekonferens, Svensk Förening for Bettfysiologi, Stockholm.

B. Frese har holdt et indlæg på Dansk Selskab for Bidfunktionslære's årsmøde 1997: Nedsat mobilitet ved et tilfælde af vækstforstyrrelse.

S. Kirkeby har med bidrag deltaget i the 17th International Lectin Meeting i Würzburg, Tyskland, 24. – 27. september 1997.

S. Lempert har i 1997 indleveret en ph.d.-afhandling med titlen "Saliva buffers and anticholinergic effects in acini by antidepressants".

E. Møller har arrangeret og deltaget i symposiet "Evaluation and Quality Assurance" afholdt af European Faculty of Oral Health Sciences i Athen den 20. september 1997, deltaget med bidrag i Årsmøde i Dansk Selskab for Bidfunktionslære "Bidfunktionslære – status og udvikling" og deltaget i mødet "Tobacco and Oral Health" arrangeret af en arbejdsgruppe under EU i København 23. – 26. oktober 1997.

B. Nauntofte har holdt foredrag ved 3 videnskabelige konferencer.

A.M. Pedersen har indleveret og forsvaret ph.d.-afhandling med titlen "Funktionsdefekt i spytkirtler hos patienter med primært Sjögrens syndrom", holdt foredrag og deltaget i de halvårige møder i Sjögren's Syndrome Society of the Sound, Malmö.

K. Tritsaris har haft barsels-/forældreorlov i 1997.

Anden virksomhed:

Udover undervisnings- og forskningsmæssig virksomhed har afdelingen udført omfattende serviceopgaver med hensyn til udredning og behandling af ansigtssmerter, hovedpine, kæbeledsbesvær, muskellidelser samt spytsekretionsforstyrrelser. Hertil kommer konsulent- og behandlingsvirksomhed for Rehabiliteringscentret for Torturoverlevende.

M. Bakke er tandlægeskolernes repræsentant i

Sundhedsstyrelsens Specialtandlægenævn, vice-studieleder i Odontologi, medlem af Odontologisk Studienævn, Tandlægeskolens kliniksektionsudvalg, journaludvalg, IT-udvalg og videoudvalg samt konsulent for Retslægerådet. Har som formand for Dansk Selskab for Bidfunktionslære (DSB) arrangeret selskabets årsmøde og stået i spidsen for selskabets kvalitetsudviklingsarbejde. Har afholdt efteruddannelseskurser for tandlæger i Dansk Tandlægeforening og været vejleder for 2 ph.d.-studerende og 1 gæsteforsker samt referee ved internationale tidsskrifter.

S. Kirkeby er kursusleder i anatomi for 1. semester, medlem af undervisningsudvalget for anatomi ved SVF, medlem af 5.-6. semester udvalget for ny studieplan ved SVF. Har været vejleder for 1 ph.d.-studerende og 1 specialestuderende (bioke-mi). Har fungeret som referee ved internationale tidsskrifter.

E. Møller har været medlem af fakultetsrådet til 31. Januar 1997, og medlem af DTF's forskningsudvalg indtil fratræden som professor den 30. Juni 1997. Har været formand for Scientific Committee, European Faculty of Oral Health Sciences, ledet udarbejdelsen af organisationens kursusprogram for 1998 og arrangeret symposium om evaluering af højere uddannelser som led i kvalitets-sikring. Har afholdt videreuddannelseskurser for tandlæger organiseret i Dansk Tandlægeforening og Tandlægernes Nye Landsforening og har været konsulent for Retslægerådet og referee for internationale tidsskrifter.

B. Nauntofte har været medlem af Tandlægeskolens rådgivende forskningsudvalg, SVF's forskningsudvalg, første halvår af 1997 medlem af SVF's Fakultetsråd og andet halvår af 1997 medlem af Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsudvalg samt medlem af SVF's semesterudvalg for 3. Semester (Lægestudiet), tillidsrepræsentant for Tandlægeskolens VIP-gruppe, medlem af Tandlægeskolens og SVF's samarbejdsudvalg, bestyrelsesmedlem i Tandlægeskolens lærerforening, medlem af AC's uddannelses- og forskningspolitiske udvalg samt formand for det offentlige forhandlingsudvalg (DOF-uni) i DTF. Har været vejleder for 3 ph.d.-studerende.

C.E. Thomsen er medlem af Odontologisk Studienævns timeplansudvalg, Dansk Sønsselskab, Dansk Selskab for Medicinsk Informatik, The European Society for Computing and Technology in Anaesthesia and Intensive Care, Tandlægeskolens sikkerhedsorganisation samt Fraktionen af Ingeniører ved Københavns Universitet.

A.Vilmann har varetaget konsulentarbejde og behandling af torturoverlevende samt været referee for internationale tidsskrifter.

Gæster:

Afdelingen har haft tandlæge T. Shinogaya (Tokyo Medical and Dental University, Japan) på forskningsophold.

AFDELING FOR DENTALMATERIALER

Forskningsvirksomhed:

Komposit plast

Med henblik på anvendelsen af komposit plast som plastindlæg undersøges effekten af forskellige efterhærtningsprocedurer på plastmaterialers omsætningsgrad af dobbeltbindinger, mekaniske egenskaber, in vitro slid samt binding til plastcement (A. Peutzfeldt).

Adhæsiv plastcement

Undersøgelse af eksperimentelle plastcements bindingsenergi til metal, porcelæn og komposit plast samt mekaniske egenskaber med henblik på udvikling af en adhæsiv plastcement (E. Asmussen, A. Peutzfeldt).

Dimethacrylater til plast med god styrke og mindsket kontraktion (E.C. Munksgaard, i samarbejde med Wolff & Kaaber A/S, Farum).

Retrograd rodfyldning med plastmaterialer og dentinbinder

Undersøgelser med henblik på anvendelse og klinisk holdbarhed (E.C. Munksgaard, i samarbejde med J. Rud og V. Rud, privat praksis).

Fragmentlimning

Måling af styrken af sammenlmede tandfragmenter som funktion af adhæsivtype, resinsammensætning og forbehandlingsmetode (B. Farik, E.C. Munksgaard).

Fyldningsmaterialer

Plastmaterialer baseret på en nyudviklet monomer undersøges med hensyn til fluorafgivelse og mekaniske egenskaber (E. Asmussen, A. Peutzfeldt).

Anden virksomhed:

Afdelingens teoretiske undervisning er under revision, og A. Peutzfeldt, E.C. Munksgaard og E. Asmussen er i færd med at fremstille en ny lærebogsserie inden for fagområdet.

E. Asmussen har deltaget i IADR/CEDs årsmøde i Madrid og har været medlem af odontologisk studienævn samt odontologisk forskningsudvalg.

E. Christian Munksgaard har været formand for udvalget til bedømmelse af ph.d.-afhandling indleveret af J.A. Sorensen, medlem af udvalget til be-

dømmelse af ph.d.-afhandling indleveret af Merete Wurr samt er vejleder for ph.d.-studerende Ban Farik.

A. Peutzfeldt har været på barselsorlov i første halvår og har været medlem af Tandlægeskolens materialeudvalg og af det offentlige forhandlingsudvalg (DOF-HØ) i Dansk Tandlægeforening.

AFDELING FOR ORAL DIAGNOSTIK

Forskningsvirksomhed:

Sårhelingsstudier

En in vitro-model til studiet af faktorer, der er af betydning for at fremme heling af slimhinde og hudsår er etableret. I det forløbne år er modellen blevet anvendt til at studere forskellige fibroblasters evne til at producere vækstfaktorer af betydning for sårheling, ligesom epitelcellernes produktion af intracellulære filamenter og cellemembrankulhydrater er blevet kortlagt. Sårheling i kindslimhinden er blevet studeret først og fremmest med henblik på at kortlægge cellestrukturer, der er af betydning for cellernes bevægelse over såret. Det er i denne forbindelse interessant, at cellerne der bevæger sig over såret, når det drejer sig om sukkerstrukturer, har mange lighedspunkter med kræftceller, der invaderer fremmed væv. Et andet studie af kroniske skinnbensår har vist, at fibroblasterne i disse sår ikke reagerer over for vækstfaktorer på samme måde som fibroblaster i normalt helende sår. Projekterne er en del af Erhvervsfremmestyrelsen og Det Sundhedsvidenskabelige Forskningsråds projekt "Vækst og Regeneration" og er udført i samarbejde med Coloplast A/S og Bartholin Institut, Københavns Kommunehospital; andre samarbejdspartnere er I. Leigh, London Hospital, London, England, I. Mackenzie, Ann Arbor, Michigan, USA, og L. Bolund, Århus Universitet.

Mærker for oral cancer

Afdelingen er indgået som partner i et netværk finansieret af European Science Foundation med henblik på studiet af baggrunden for opståen af multiple kræftsvulster i mundhulen.

Genetik og biosyntese af mucin og dets glykosylering

Genet for det største sputumuciner er klonet og karakteriseret (P.A. Nielsen, E.P. Bennett, H. Clausen). Et nyt slimhindemuciner er identificeret og et monoklonalt antistof til dette protein fremstillet (P.A. Nielsen, E.P. Bennett, H. Clausen). Monoklonale antistoffer til glykosyltransferaser som

glykosylerer muciner er produceret og anvendt til at karakterisere mucin-type glykosylering i oralt epitel og i carcinomer (U. Mandel, H. Hassan, H. Clausen). Et stort antal glykosyltransferasegener er klonet og seks af disse er udtrykt i insektceller og deres kinetiske parametre bestemt (E.P. Bennett, M. Amado, R.M. Almeida, H.H. Wandall, H. Clausen). Forskningsgruppen deltager i 2 EU-Biotech-projekter og i et samarbejde med T. Hollingsworth, USA, finansieret af NIH, USA.

Anden virksomhed:

E. Dabelsteen er næstformand i Det Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd, dansk repræsentant ved det Nordiske og Europæiske Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd, NOSM og EMRC, medlem af EMRCs forretningsudvalg, er med i en international ekstern evalueringsgruppe, samt medlem af evalueringsgruppe for Universitetet i Porto, Portugal. E. Dabelsteen har været Det Sundhedsvidenskabelige Forskningsråds repræsentant i en række tværrådslige udvalg, bl.a. Byøkologi, Kønbarrierer i universitetssystemet, Udvalget om instrumentcentre og Udvalget vedrørende forskningsinitiativet i bioetik. E. Dabelsteen er medlem af institutbestyrelsen på Tandlægeskolen, medlem af Fakultetsrådet og Forskningsudvalget på SVF og medlem af to dr.med.-udvalg, 1 ph.d.-udvalg og 2 lektorbedømmelsesudvalg.

H. Clausen har været i bedømmelsesudvalget for EU-biotech, Bruxelles, medlem af bedømmelsesudvalget ved doktordisputats i Lund og i ph.d. bedømmelsesudvalg. H. Clausen har undervist på ph.d.-kurser i Paris, Porto og Göteborg. H. Clausen er medlem af "The editorial board" for Glycoconjugate Journal. H. Clausen har været arrangør af internationale symposier i København og Zürich og arrangeret et nordisk symposium. H. Clausen og U. Mandel har været vejledere for: Ph.d.-studerende H. Hassan og A.M. Torres, specialestuderende S. Pull og skolarstipendiat H.H. Wandall.

Gæster:

Ph.d.-studerende C.A. Reis, R.M. Almeida, M. Amado, Med.dr.-studerende Rudi Steffensen, Göteborg.

AFDELING FOR ORAL MIKROBIOLOGI

Forskningsvirksomhed:

Subgingivale plakkbakterier

Udvikling af PCR baserede prober til identifikation af små spirokæter (N.-E. Fiehn, B. Giwercman, T. Larsen).

Orale biofilm m.v. og antimikrobielle stoffer

Undersøgelsen af klorheksidins effekt på biofilm bestående af en eller to orale bakterier er afsluttet (T. Larsen, N.-E. Fiehn, K. Stoltze). Etablering af biofilm med flere anaerobe bakterier samt undersøgelse af forskellige antibiotikas effekt på *P. gingivalis* biofilm. Undersøgelse af resistensmekanismer hos *P. aeruginosa* streptokokbiofilm samt opsæt af nyt assay til biofilmkvantitering vha. Bioscreen Robot analyser (T. Larsen, B. Giwercman, N.-E. Fiehn).

Endocarditis-undersøgelse

Følgende undersøgelser er afsluttet: Klassifikation og bestemmelse af overfladeegenskaber hos streptokokker isoleret fra blodprøver hos endocarditispatienter (J. Bangsborg, T. Larsen, N.-E. Fiehn i samarbejde med E. Gutschik, Bispebjerg Hospital, M. Arpi, Frederiksberg Hospital). Følsomhedsbestemmelse på ovennævnte samt orale streptokokker (B. Giwercman, T. Larsen). Molekylærbiologisk undersøgelse af adhæsion mellem orale streptokokker og humane extracellulære matrixproteiner og plasmaproteiner ved endocarditis herunder fastfasebindingsstudier og forskellige vækstmediers indflydelser herpå (C. Schou, N.-E. Fiehn, T. Larsen, D. Moe, S. Kirkeby i samarbejde med T. Bøg-Hansen, Proteinlaboratoriet og E. Gutschik, Bispebjerg Hospital).

Biokemiske undersøgelser

Undersøgelse og karakterisering af muskelfibertyper specielt vedrørende glykoproteinernes kemiske sammensætning og lokalisation (D. Moe, S. Kirkeby). Karakterisering af de organiske strukturer af emalje proteiner og deres følsomhed over for bakterielle proteaser (D. Moe, N.-E. Fiehn). Karakterisering af carbohydrater på den normale type I collagen ved hjælp af lektiner i bindevæv, knogle og dentin (D. Moe, S. Kirkeby i samarbejde med C. Garbarsch Medicinsk Anatomisk Institut og L. Feldskov specialestuderende i biokemi).

Kariesmikrobiologi og vaccination

Undersøgelsen "Artsidentifikation af bakterier i profunde cariesangreb i relation til behandlingen gradvis ekskavering" er afsluttet (L. Bjørndal, T. Larsen). Dyreeksperimentelle undersøgelser med henblik på effekten af vaccination mod *S. mutans* på kolonisation, cariesudvikling og parodontal knoglesvind hos konventionelle rotter er fortsat (T. Larsen, M. Björnsson i samarbejde med B. Klausen, privat praksis Esbjerg, H.J. Skovgaard-Jensen, Institut for eksperimentel medicin, M. Arala-Chaver, Portugal).

Hygiejneundersøgelser

Undersøgelse af desinfektion af dentale aftryksmaterialer og tandtekniske arbejder ved hjælp af ultra-violet bestråling (T. Larsen, N.-E. Fiehn, B. Öwall, A. Peutzfeldt).

Deltagelse i kongresser, konferencer m.v.:

N.-E. Fiehn og D. Moe har deltaget i Association for Dental Education in Europe's Årsmøde, Sheffield, september 1997, hvor N.-E. Fiehn præsenterede "The basic science learning in Scandinavia". N.-E. Fiehn har været medarrangør af afskedssymposium for Eigild Møller og har præsenteret "The crossroads of dentistry: ahead and behind".

B. Giwercman har præsenteret tre videnskabelige arbejder ved American Society for Microbiology's møde, Miami, maj 1997 og Interscience Conference on Antimicrobial Agents and Chemotherapy's Årsmøde, Toronto, oktober 1997.

C. Schou har præsenteret videnskabeligt arbejde ved Fourth International Symposium on Modern Concepts in Endocarditis and Cardiovascular Infections, La Marive, Yverdon-Les-Bains, maj 1997 og deltaget i 8th European Congress of Clinical Microbiology and Infectious Diseases, Lausanne, maj 1997.

Anden virksomhed:

N.-E. Fiehn har været prodekan ved fakultetet (SVF). Har været formand for det tværfakultære udvalg på Københavns Universitet, der planlægger en bachelor- og kandidatuddannelse i Folkesundhedsvidenskab samt formand for det tværfakultære udvalg, der planlægger en masteruddannelse i International Sundhed på Københavns Universitet. Har endvidere været formand for den arbejdsgruppe, der på fakultetet planlægger en kandidatuddannelse for personer med mellem-lang sundhedsuddannelse. Har været referee for European Journal of Oral Sciences, Acta Odontologica Scandinavia og APMIS. Har været medlem af et ph.d.-bedømmelsesudvalg på SVF, KU samt et disputatsbedømmelsesudvalg på Det odontologiske Fakultet, Oslo Universitet (var 1. opponert).

B. Giwercman har været vejleder for ph.d.-studerende og været referee på Antimicrobial Agents and Chemotherapy og APMIS.

T. Larsen har været formand for Tandlægeskolens hygiejneudvalg.

D. Moe har fungeret som studievejleder og er formand for Studievejledningsudvalget for tandlægestuderende. Formand for fakultetets biblioteksudvalg ved Panum Institutet. Medlem af institutbestyrelsen ved Odontologisk Institut. Medlem af to lektorbedømmelsesudvalg og et ph.d.-bedømmelsesudvalg. Medlem af semesterudvalg for ny studieplan for det lægevidenskabelige studium.

Vejleder for speciale- og ph.d.-studerende. Censor ved Tandlægeskolen i Aarhus og ved afgangseksamen (specialeopgaver) på DTU.

Else Østergaard har afsluttet sit ph.d.-studium med opnåelse af ph.d.-graden.

Lene Feldskov har i forbindelse med sin kandidateksamen afsluttet sit speciale.

AFDELING FOR ORAL PATOLOGI & MEDICIN

Forskningsvirksomhed:

Epiteldifferentiering/tumorbiologi

Cytoskelettet og adhæsiionsmekanismer synes at spille en stor rolle for epitelets integritet og for cancercellers invasion og metastasering. Med henblik på at opnå større forståelse for mundslimhindeepitelets differentiering og cellulære organisation undersøges bl.a. integrin- og keratinmønstret samt mRNA for basalmembrankomponenten laminin-5, specielt i oral cancer og præcancer, bl.a. med henblik på diagnostiske aspekter (A.K. Thorup, J. Reibel, U. Mandel og E. Dabelsteen i samarbejde med overtandlæge Morten Schiødt, Glostrup Amtssygehus).

Epiteldifferentiering og -migration

Glykosylering af proteiner på epitelcellers overflade synes at spille en vigtig rolle for opretholdelse af cellernes integritet og har betydning for interaktionen mellem celler indbyrdes og mellem celler og det omgivende stroma. Med henblik på at studere betydningen af overfladeglykosyleringen for epitelets differentiering undersøges forekomsten af mRNA for fucosyltransferasefamilierne (1-3 og (1-2 i normal mundslimhinde og epiteldifferentieringen påvirkes ved at ændre cellernes glykosylering. Desuden undersøges om glykosylerede terminale kulhydratstrukturer er involveret i epitelcellers migration ved at påvirke cellemigrationen via ændring af orale tumorcelleliniers vækstmønster ved hjælp af transfektionsstudier (A.K. Thorup, J. Reibel, E. Bennett i samarbejde med B. Grøn og A.M. Engel, Bartholin Institutet).

Basocellulære carcinomer og basaloide proliferationer over dermatofibromer

Med henblik på at belyse hvorvidt basaloide proliferationer over dermatofibromer kan anvendes som model for basalcellekarinomens vækst og udvikling undersøges ekspresionen af forskellige apoptose- og proliferationsmarkører, celleadhæsiionsmolekyler fra integringruppen og basalmem-

brankomponenter ved hjælp af immunhistokemiske metoder (A.K. Thorup, J. Reibel i samarbejde med speciallæge K. Rossen, Patologisk-anatomisk Afdeling, Bispebjerg Hospital, W.G. Carter, Fred Hutchinson Cancer Research Center, Seattle, og P. Odland, Dermatologic Surgery Service, University of Washington Medical Center, Seattle).

Epiteldifferentiering/in vitro model

Under anvendelse af bl.a. elektronmikroskopi undersøges epitelets differentiering i en rekombineret in vitro model af humant epitel og humane fibroblaster som potentiel model for testning af toksiske reaktioner i mundslimhinden (L.A. Torpet i samarbejde med D.A. Bindslev og K. Josephsen, Odontologisk Institut, Aarhus Universitet).

Epitelproliferation/tumorbiologi

Øget celleproliferation er karakteristisk for cervixvæv og tillægges bl.a. betydning ved vurdering af prognosen. Under anvendelse af immunhistokemi (cellecyklus-relaterede antigener) undersøges epitelets vækstfraktion i biopsimateriale fra patienter med oral cancer og præcancer (L.A. Torpet i samarbejde med V. Jensen, Patologisk Institut, Aarhus Amtssygehus).

Markører for spytkirtelfunktion

I forbindelse med kliniske, histopatologiske og fysiologiske undersøgelser af spytkirtelvæv under normale og patologiske omstændigheder (Sjögrens syndrom) søges det på biopsier af læbespytkirtler at karakterisere fordelingen af neurotransmittere og deres receptorer samt nerve- og keratinmønstret med immunhistokemiske metoder (J. Reibel, A.M. Pedersen, B. Nauntofte i samarbejde med J. Thorn, Rigshospitalet). Mht. de immunhistokemiske metoder er samarbejdet udviklet med J. Fahrenkrug, Klinisk-kemisk Afdeling, Bispebjerg Hospital).

Papillomvirusinfektion i mundslimhinden

Immunhistokemiske undersøgelser og HPV-DNA-hybridisering af væv fra forskellige typer af human papillom-inficerede lidelser i mundslimhinden sammenholdt med histo/cytomorfologiske studier af disse (F. Prætorius i samarbejde med G. Orth, Institut Pasteur, Paris; H. Lindeberg, Odontologisk Institut, Aarhus Universitet; B. Norrild, Proteinlaboratoriet, Københavns Universitet; P.P. Clausen, Patologisk Institut, Næstved Sygehus; H.P. Nielsen, Afd. for Tand-, Mund- og Kæbesygdomme, Hillerød Sygehus).

Odontogene tumorer

Histomorfologisk og immunhistokemisk studie af emaljeproducerende og "ghost cell"-produceren-

de odontogene tumorer med henblik på udredning af patogenetiske mekanismer (F. Prætorius).

Anden virksomhed:

J. Reibel har været formand for bedømmelsesudvalg i forbindelse med ph.d.-afhandling og svensk doktorafhandling, har været vejleder for 1 ph.d.-studerende samt været referee for internationale tidsskrifter. Er formand for Tandlægeskolens rådgivende forskningsudvalg, medlem af Dansk Tandlægeforenings Forskningsudvalg, suppleant til institutbestyrelsen, Odontologisk Institut, og medlem af Panums biblioteksudvalg.

Har endvidere været arrangør og kursusgiver ved 2-dages symposium om Oral Medicin i Dansk Tandlægeforenings regi, arrangør og kursusgiver ved 14-dages internationalt kursus i Oral Patologi, afholdt kurser om oral medicinske emner for tandlæger og læger og er koordinator for EU-arbejdsgruppe om tobakkens skadelige virkninger i mundhulen, der har afholdt sit første møde i København.

L.A. Torpet har virket som medlem af kernegruppen i Rigspolitichefens ID beredskab med henblik på at yde bistand til identifikation af omkomne, har forestået undervisning i Orale Slimhindelidelser for tandplejerstuderende ved Skolerne for Klinikassistenter og Tandplejere ved Aarhus Universitet og Københavns Universitet og for tandplejere i forbindelse med autorisationskurser afholdt af de samme to skoler. Har været formand for bedømmelsesudvalg i forbindelse med forskningsadjunktur og arrangeret kursus i Retsodontologi for Dansk Retsodontologisk Forening. Har endvidere været kursusgiver ved 14-dages internationalt kursus i Oral Patologi, kursusgiver ved 2-dages symposium om Oral Medicin i Dansk Tandlægeforenings regi samt ved kursus i Oral Medicin for Hals-, Næse-, Ørelæger.

F. Prætorius er suppleant i Odontologisk Studienavn og censor i Oral Patologi & Medicin ved Aarhus Universitet; har været referee for internationale tidsskrifter og været medlem af fagkyndigt udvalg vedr. en ph.d.-afhandling. Har undervist i Barodontologi ved Forsvarets Sanitetsskole, i Oral Medicin ved specialistuddannelseskursus for otorhino-laryngologer i København, ved 14-dages internationalt kursus i Oral Patologi og ved 2-dages symposium om Oral Medicin i Dansk Tandlægeforenings regi. Er bestyrelsesmedlem af Danish Division of International Academy of Pathology og har siden juli 1996 fungeret som præsident for International Association for Oral Pathologists.

Afdelingen (A.K. Thorup, L.A. Torpet og J. Reibel) har forestået undervisningen i Oral Anatomi i efteråret 1997.

På Afdeling for Oral Patologi & Medicin er der i

forbindelse med den orale histopatologiske diagnostiske service skåret 701 blokke i 8456 snit og til cytologisk diagnostik farvet 469 udstrygningspræparater. Til immunpatologisk diagnostik er skåret 432 frysensnit fra 36 blokke. Det diagnostiske arbejde er varetaget af L.A. Torpet, F. Prætorius og J. Reibel. Endvidere omfattende serviceopgaver med hensyn til udredning og behandling af patienter med oral medicinske sygdomme. Yderligere har afdelingen ydet bistand til tandlæger, læger og dyrlæger (KVL) vedrørende diagnostiske og behandlingsmæssige problemer.

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

J. Reibel har deltaget i SFOPOM's årsmøde i Göteborg.

F. Prætorius har deltaget i tyske militærtandlægers "Arbeitstagung" i Wilhelmshaven, forelæst ved Garnisons- og Marinetandlægeforeningens årsmøde i Jægersborg, deltaget i den Norske Patologforenings symposium i Soft Tissue Tumor Pathology i Ustaoset og i SFOPOM's årsmøde i Göteborg.

L.A. Torpet har præsenteret videnskabelige arbejder på den XIII Nordiske Kongres i Retsmedicin i Odense og deltaget i den Norske Patologforenings symposium i Soft Tissue Tumor Pathology i Ustaoset, i INTERPOL's møde i Disaster Victim Identification Group i Lyon og i SFOPOM's årsmøde i Göteborg.

A.K. Thorup har deltaget i SFOPOM's årsmøde i Göteborg.

Gæster:

Tandlæge Nurcan Gürses (Tyrkiet) har arbejdet på afdelingen i 8 måneder.

AFDELING FOR ORTODONTI

Forskningsvirksomhed:

Kæbeledsforandringer ved behandling af krydsbid

En undersøgelse af en gruppe børn behandlet for enkelt-sided krydsbid tyder på, at kæbeledenes vækst hurtigt tilpasser sig underkæbens sidefor-skydninger (P. Nerder, M. Bakke, B. Solow).

Postmortem rekonstruktion af ansigtsprofilen

Med henblik på retsmedicinsk identifikation af ukendte afdøde personer er der udviklet en metode til rekonstruktion af ansigtsprofilen ud fra et røntgenbillede af kranieskelettet (J.H. Madsen, J. Jakobsen, B. Solow).

Aldersvariationen i modenhedsudviklingen

Udfra et arkivmateriale af røntgenbilleder vurderes om et barns status som tidligt eller sent modnet ændres i løbet af vækstperioden (S. Kumar, B. Solow).

Tonsiller og ansigtudvikling

Forekomsten af "Mandler" (Tonsilla palatina), og effekten heraf på tandstilling og kæbeudvikling vurderes hos en gruppe børn i tandregulering (M. Ehdasi, B. Solow).

Asiatisk og Skandinavisk kraniofacial morfologi

Hovedholdning og ansigtsmorfologi hos en gruppe voksne Koreanere sammenlignes med Skandinaviske referencedata med henblik på belysning af udviklingssammenhænge i de to genetisk forskellige grupper (K-W Kim, B. Solow).

Kraniofacial morfologi og kranioandibulære funktionsforstyrrelser

L. Sonnesen har afsluttet sit ph.d.-projekt vedr. tyggemuskel, kæbeled og ansigtudvikling hos ca. 100 børn i behandling på de kommunale tandreguleringsklinikker i Farum, Humlebæk og Birkerød.

Ansigtudvikling hos grønlandske børn

Med henblik på udviklingen af tandregulerings-service på Grønland er modenhedsrelaterede standarder for ansigtudviklingen hos grønlandske børn beskrevet på basis af et tidligere indsamlet materiale af profilrøntgenbilleder af børn fra Ammassalik (S. Wistoft, B. Solow).

Malokklusionsforekomst hos børn visiteret til ortodontisk behandling

Forekomsten af de forskellige typer malokklusioner er kortlagt i en gruppe børn der har fået tilbudt ortodontisk behandling i henhold til Sundhedsstyrelsens ny kriterier for ortodontisk visitation (L.A. Sonnesen, M. Bakke, B. Solow i samarbejde med de kommunale ortodontiklinikker i Farum, Humlebæk og Birkerød).

Kraniofacial morfologi og kranioandibulære funktionsforstyrrelser

Opstår funktionsforstyrrelser som f.eks. muskelømhed og hovedpine hyppigere ved særlige typer ansigtudvikling? Spørgsmålet belyses i en undersøgelse af profilrøntgenbilleder og kranioandibulær funktion hos ca. 100 børn (L.A. Sonnesen, M. Bakke, B. Solow i samarbejde med de kommunale ortodontiklinikker i Farum, Humlebæk og Birkerød).

Malokklusionsforekomst og kranio-cervikal holdning

Det er tidligere vist at den kranio-cervikale hold-

ning har indflydelse på kæbernes vækstretning. En undersøgelse af kliniske diagnoser og profilrøntgenbilleder fra ca. 100 børn udvalgt til ortodontisk behandling, skal belyse om variationer i den kranio-cervikale holdning også er relateret til udviklingen af de forskellige typer malokklusioner (B. Solow, L.A. Sonnesen i samarbejde med de kommunale ortodontiklinikker i Farum, Humlebæk og Birkerød).

BIOMED II project: Standards of Care for Cleft Lip and Palate in Europe

Et EU finansieret project hvis formål er at registrere alle læbe-ganespaltecentre samt deres behandlingsprotokoller i Europa med henblik på at udarbejde "Guidelines of Care for Cleft Lip and Palate" (K. Mølsted).

Neuro-osteologi normal/patologisk

Kraniets udvikling er beskrevet i relation til centralnervesystem og til det perifere nervesystem (I. Kjær, B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital). Kortlægning af kæbernes neurologiske udviklingsfelter er fortsat og der er arbejdet med nye teorier for tandagenesi og juvenil parodontit i relation til disse felter (I. Kjær).

Kropsaksens udvikling

Kortlægning af det humane axiale skelets normale udvikling før fødslen er fortsat med speciel fokus på notochordens lokalisation og henfald (B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, D. Nolting, I. Kjær).

Axiale skelet ved kromosomafvigelse

Kortlægning af det axiale skelet ved trisomi 18, trisomi 21, trisomi 13 og triploidi er afsluttet og forskellene mellem genotyperne er beskrevet. Desuden er den skeletale udvikling ved Turner syndrom blevet beskrevet i halsregionen (B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, J.W. Keeling, Hospital for Sick Children, Edinburgh, I. Kjær).

Kæbe/tand embryologi/normal

Der er foretaget en analyse af den Meckelske bruks forløb på det tidspunkt, hvor ganen dannes. Dette danner basis for en beskrivelse af underkæbens skiftende position under ganedannelsen (B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, I. Kjær). Det er vist, hvor lukningen af den forreste del af ganen finder sted i forhold til tandanlæggen. Dette er af betydning for forståelse af tandudvikling hos patienter med læbe-ganespalte (J. Lissøn, Hannover, B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, I. Kjær). Sekvensen i den prænatale udvikling af de primære tandalveoler er beskrevet. Kendskab til sådanne udviklingsmønstre vil måske

kunne bidrage til forståelse af tandmalformationer og tandvandring (A. Bagheri, I. Kjær).

Notochordrester i kraniebasis prænatale

Projektet sigter på en detaljeret beskrivelse af notochordens forløb i det kraniofaciale område. Dette forløb er af betydning for den kraniofaciale udvikling (K.B. Becktor, I. Kjær).

Kraniofacial udvikling. Normal/patologisk

Der er foretaget kortlægning af den normale hypofyse/sella turcica udvikling. Desuden er hypofyseregionen beskrevet ved trisomi 18. Undersøgelsen over hypofyseregionen ved trisomi 21 er afsluttet (I. Kjær, B. Fischer Hansen, J. Keeling, H. Hjalgrim. Glostrup Hospital, Hvidovre Hospital, Hospital for Sick Children Edinburgh, Kennedy Institutet). Der er foretaget analyse af komplekse kraniofaciale misdannelser (I. Reintoft, J.V. Prause, O.A. Jensen, B. Fischer Hansen, I. Kjær., Esbjerg Sygehus, Rigshospitalet, Hvidovre Hospital). En analyse af kraniebasis' udvikling ved hydrocephalus er fortsat (B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, I.Kjær). Den prænatale kraniofaciale morfologi ved Turner syndrom er undersøgt (E. Andersen, I. Kjær, B. Fischer Hansen).

Anvendt udviklingsembryologi/kæber

En undersøgelse af sella turcica hos 15 børn med myelomeningocele viste at tidligere fundne prænatale afvigelser også kan ses postnatale (Aa. Wagner, S. Blichfeldt, Rigshospitalet, K. Rasmussen, Odense Universitetshospital, I. Kjær). Et udviklingsfelt i ganen er blevet påvist hos børn og fostre med holoprosencephali (B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, B. Russell, Københavns Amt, I. Kjær). Den kraniofaciale morfologi er beskrevet på en gruppe drenge med Kallmann's syndrom (K. Mølsted, I. Kjær). Der er foretaget kortlægning af sella turcica på 170 profilrøntgenbilleder af patienter med ortodontisk-kirurgisk behandlingsindikation (J. Becktor, S. Einersen, I. Kjær). Afvigelser i kraniebasis er relateret til ophthalmologiske diagnoser hos patienter med tuberøs sclerose (H. Jensen, Københavns Amts øjenklinik, B. Russel, Tandklinik for multihandicappede, I. Kjær). Forekomsten af malformationer i kraniebasis er undersøgt hos 23 patienter med Cri-du-chat syndrom med henblik på afgrænsningen af det involverede neuroosteologiske udviklingsfelt (E. Niebuhr, Genetisk Institut, I. Kjær).

Anvendt udviklingsembryologi/tænder

Mønsteret for tandagenesi i de primære og permanente dentitioner er kortlagt hos 193 patienter (J. Daugård Jensen, I. Kjær).

Håndudvikling. Normal/patologisk

Den normale humane hånds størrelse i første halvdel af fosterperioden er beskrevet. Disse data er anvendt som reference ved vurdering af patologisk håndudvikling. Undersøgelsen over håndudvikling hos fostre med Turner syndrom og trisomi 21 er afsluttet (M. Kjær, B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, I. Kjær).

Overekstremitet og håndmalformationer

Den prænatale udvikling af misdannelser af hånden beskrives og relateres til hånden normale prænatale udvikling (M.L. Bangstrup, B. Fischer Hansen, Hvidovre Hospital, I. Kjær).

Standset eruption af underkæbemolarer

Forekomsten af standset eruption af underkæbemolarer er relateret til tandmorfologiske karakteristika og til den kraniofaciale morfologi (H. Vedtofte, J.O. Andreasen, Rigshospitalet, I. Kjær).

Persistens af primære tænder

En efterundersøgelse af primære tænder (mælkætænder) hos en gruppe unge voksne, der har beholdt enkelte mælkætænder, er afsluttet (K. Ith-Hansen, Helsing kommunale tandpleje, I. Kjær).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

Beni Solow har deltaget i kongresser i Valencia og Marburg, har været inviteret foredragsholder ved faglige møder i Monaco og Bergen, og har holdt forelæsninger ved universiteter i Connecticut, Dallas og North Carolina, USA.

Kirsten Mølsted har deltaget med foredrag i kongresser i Singapore og Mainz, deltaget i styringsmøder i det EU-finansierede BIOMED II project, og afholdt foredrag om læbe-ganespalte behandling ved sundhedsplejerskernes årsmøde, samt ved møde for tale- og audiologopæder.

Inger Kjær har deltaget med kongresbidrag på 6 internationale kongresser, hvoraf som inviteret foredragsholder på de 5. Har deltaget i Strasbourg i et EU forskningsprogram "Odontogenese" og i 2 internationale møder i forbindelse med studieprogrammer (NUAS, Uppsala). Har været inviteret gæstelærer for præ- og postgraduate studerende i Riga, Helsingfors, Seattle, Vancouver, Edinburgh samt i en lang række danske kommuner. Desuden har Inger Kjær bidraget ved møder i videnskabelige faglige selskaber i ind- og udland.

Anden virksomhed:

Afdelingen for Ortodonti's aktiviteter omfatter foruden studenterundervisning og forskning en 3-årig heltids postgraduat uddannelse til specialtandlæge i ortodonti. Uddannelsen foregår i hen-

hold til Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse herom, og afsluttes med en eksamen. Den følges for tiden af 3 danske tandlæger. 2 udenlandske tandlæger følger desuden mod betaling uddannelsen, finansieret som indtægtsdækket virksomhed. Gruppen har i efteråret 1997 været til Nordisk kongres for specialtandlægestuderende i Århus, samt på studiebesøg ved tre universiteter i USA, alle steder med fremlæggelse af egne forskningsrapporter. To udenlandske tandlæger, Arash Bagheri og Surrinder Kumar afsluttede i 1997 deres Master of Science uddannelse, der inkluderer en specialtandlægeuddannelse i ortodonti. Der er til afdelingen knyttet aktiviteter på cephalometrisk laboratorium, samt på histomorfoloisk laboratorium, hvor Dorrit Nolting og Bodil Sneskov (fondsansat på deltid 15.4.97) har skåret og farvet 14.119 makrosnit.

Beni Solow leder den postgraduate specialtandlægeuddannelse i ortodonti, er formand for styringsgruppen for det cephalometriske laboratorium, medlem af specialtandlægenævnets uddannelsesudvalg, formand for Dansk Ortodontisk Selskab, reviewer og associate editor ved mange internationale tidsskrifter, såvel trykte som elektroniske, og har i 1997 været forskningsvejleder for 1 ph.d.-, 3 M.Sc.-, og 2 specialtandlægestuderende.

Kirsten Mølsted er reviewer ved Medical Research Council, London, og Cleft Palate-Craniofacial Journal. Har siddet i det internationale ekspertpanel ved 8th International Congress of Cleft Palate and Related Craniofacial Anomalies, Singapore 1997. Sidder i styringsgruppen for det EU-finansierede BIOMED II project: "Standards of Care for Cleft Lip and Palate in Europe".

Inger Kjær er medlem af Sundhedsuddannelsesrådet i Undervisningsministeriet. Er formand for Specialtandlægenævnet og for specialtandlægenævnets uddannelsesudvalg, Sundhedsstyrelsen. Medlem af Det sundhedsvidenskabelige Fakultetsråd (indtil 1.2.97) og af Københavns Universitets konsistorium (fra 1.2.97). Er formand for styringsgruppen for Tandlægeskolens Fælles Histomorfoloisk laboratorium. Inger Kjær er bestyrelsesmedlem i Medicinsk Historisk Selskab og i Dansk Selskab for Reproduktion og Fosterudvikling. Inger Kjær er director i The Craniofacial Biology Group, IADR, og DK Councillor i European Orthodontic Society. Inger Kjær er DK's sagkyndige i Brussel i Erasmus-Sokrates programmet (indstillet af Rektorkollegiet) samt Tandlægeskolens repræsentant i EU's forskningsprogram COST B8, "Odontogenesis". Inger Kjær er suppleant i "Styrelsen for Nordisk Samarbejde indenfor de Højere Uddannelser" under Nordisk Ministerråd. Vejleder for 3 specialestuderende og formand for bedømmelsesudvalg vedr. ph.d.-afhandling. Referee

ved 9 internationale tidsskrifter. Inger Kjær har i forbindelse med konsultativ virksomhed udfærdiget 108 besvarelser til ind- og udlænd vedrørende patologisk tand- og kæbeudvikling.

AFDELING FOR PARODONTOLOGI

Forskningsvirksomhed:

Marginal parodontitis, matrix metalloproteinaser og cytokiner

Betydningen af en række af de substanser, der syntetiseres ved inflammation i parodontiet forsøges fortsat belyst. Formålet med disse undersøgelser er at forklare interindividuelle forskelle i sygdomsaktivitet og mekanismer for parodontal nedbrydning (A. Havemose Poulsen, P. Holmstrup, K. Stoltze, og A. Sepka i samarbejde med K. Bendtzen, Rigshospitalet og H. Birkedal-Hansen, Washington).

Gendannelse af tabt støttevæv

En ny metode til gendannelse af tændernes støttevæv, cement, parodontalligament og knogle ved anvendelse af et protein fra animalske tandkød indebærer måske nye muligheder. Afdelingen er i samarbejde med BIORA, Malmö i gang med et projekt med det formål at undersøge det nævnte protein til gendannelse af parodontalt fæste i intraosseøse defekter (A. Havemose Poulsen, L. Bay, K. Stoltze, P. Holmstrup i samarbejde med BIORA, Malmö).

Perimplantitis

De eksperimentelle undersøgelser af støttevævet og dets nedbrydning omkring implantater er fortsat (P. Holmstrup i samarbejde med S. Schou og E. Hjørtning-Hansen).

Tanderosioner

Undersøgelse af tanderosioner hos ansatte på Novo Nordisk A/S er blevet fortsat med det formål at afdække mulige årsager i arbejdsmiljøet (J. Westergaard og P. Holmstrup i samarbejde med I. Birk Larsen og A. Ingemann Larsen, Novo Nordisk A/S og F. Gyntelberg, Arbejdsmedicinsk Klinik, Rigshospitalet).

Implantatbehandling af patienter med hurtigt progredierende parodontitis

Det er ikke afklaret, om patienter, der i ung alder mister tænder på grund af aggressiv marginal parodontitis, kan behandles succesfuldt med implantater til erstatning af de manglende tænder. I et samarbejde mellem afdelingerne for kirurgi,

protetik og parodontologi søges dette belyst ved en undersøgelse, der forventes at forløbe over en længere årrække (P. Holmstrup og K. Stoltze i samarbejde med S. Schou, K. Gotfredsen, B. Holm og S. Palmqvist).

Integriner i gingiva ved marginal parodontitis

Vædestruktion ved marginal parodontitis kan være relateret til ændrede interaktioner i de parodontale væv. Som mediatorer af sådanne interaktioner kan integriner tænkes at spille en rolle for sygdomsudviklingen. Der er derfor gennemført en undersøgelse af integriner i gingiva fra patienter med forskellige typer af marginal parodontitis (N. Gürses i samarbejde med P. Holmstrup, A. Karabulut Thorup og J. Reibel).

Kvalitetssikring i parodontalbehandlingen

Effekten af instruktion i hjemmetandpleje og tandrensning hos den enkelte patient skal reducere dybden af de gingivale pocher hos patienter med marginal parodontitis. Der er igangsat et projekt i samarbejde med Forsvarstændplejen med henblik på udvikling af en metode til at sikre kvaliteten af denne del af parodontalbehandlingen (P. Holmstrup og K. Stoltze i samarbejde med O. Marker).

Eksperimentel model for marginal parodontitis

En eksperimentel model for marginal parodontitis i rotter er under udvikling med henblik på at undersøge inflammationsmediatorers betydning for nedbrydning af tændernes støttevæv (M. Björnsson, P. Holmstrup og A. Havemose Poulsen i samarbejde J. Reibel og S. Schou og K. Bendtzen, Rigshospitalet).

Hurtigt progredierende parodontitis

Hurtigt forløbende tab af tændernes fæste ses især hos patientgrupper med juvenil parodontitis, hurtigt progredierende adult parodontitis og nekrotiserende parodontitis. En væsentlig del af afdelingens aktiviteter er knyttet til disse patientgrupper. Der gennemføres undersøgelser med henblik på forbedret diagnostik og behandling af patienterne samt med det formål at lære sygdomsforløbet at kende (J. Westergaard, A. Havemose Poulsen).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

Lena Bay har deltaget i Euro-Perio Kongres i Firenze, 14. – 17. maj 1997. Har afholdt efteruddannelseskursus for tandlæger: "Parodontologi – hvor står vi i dag", september 1997 på Bornholm.

Karsten Munk Ebbesen har deltaget i Euro-Perio kongres i Firenze, 14. – 17. maj 1997. Har afholdt kursus for 15 grønlandske klinikassistenter, 11. – 21. april 1997 i Nuuk, Grønland.

Palle Holmstrup har holdt gæsteforelæsning på Eastman Dental Institute i London samt deltaget i organisationskomitemøde vedr. European Association of Oral Medicine sammesteds. Har holdt foredrag og været chairman ved International Conference on Human Health Effects of Mercury Exposure på Færøerne. Har desuden holdt kursus på Berns Universitet i Schweiz, i Sveriges Parodontologforening samt ved specialistuddannelsen på Afdeling for Parodontologi, Tandlægeskolen, Göteborgs Universitet. Endvidere deltaget med poster på Nordisk Odontologisk Forenings Årsmøde i Reykjavik, Island og med foredrag på Consensus Meeting i EEC Working Group on Tobacco and Oral Health i København samt på fælles skandinavisk parodontolog-møde i Malmø. P. Holmstrup har været medlem af organisationskomiteen for Oral Medicinsk Symposium i Odense, hvor der blev afholdt tre foredrag. Har herudover holdt foredrag på Dansk Selskab til Studiet af Parodontologi og Tandlægekirurgisk Selskabs symposium om tandlægers anvendelse af antibiotika, ved internationalt kursus i oral patologi samt for amerikanske tandlæger i København. Der er desuden holdt tre efteruddannelseskurser for danske tandlæger og to kurser for otologer. P. Holmstrup har deltaget i Euro-Perio Kongres i Firenze, Italien, 14. – 17. Maj 1997, og i en workshop i København om interaktiv parodontologisk undervisning.

Anne Havemose Poulsen har holdt foredrag: "IL-1-induceret ekspresion af matrix metalloproteinaser. En forklaringsmodel for bindevævsnedbrydningen ved parodontose?" i Det Bioteknologiske Center for Cellulær Kommunikation, Rigshospitalet.

Jytte Westergaard har været foredragsholder ved symposium på Nordisk Odontologisk Forenings Årsmøde i Island og har præsenteret 2 poster. Har deltaget i Oral medicin symposium i Odense samt i Euro-Perio kongres i Firenze, Italien 14. – 17. maj 1997. Har endvidere afholdt kursus i Københavns Kommunes Tandpleje.

Anden virksomhed:

Ud over undervisnings- og forskningsvirksomhed har afdelingen haft omfattende serviceopgaver i forbindelse med diagnostik og behandling af sygdomme i de parodontale væv, herunder behandlingsvirksomhed for Rehabiliteringscentret for torturofre. En del af afdelingens medarbejdere er involveret i Tandlægeskolens administration.

Lena Bay er medlem af Odontologisk Studienævn og af evalueringsudvalget.

Palle Holmstrup er viceinstituttleder, medlem af Tandlægeskolens samarbejdsudvalg og medlem af selvevalueringsgruppen vedr. evaluering af tandlægeuddannelsen. P. Holmstrup har været for-

mand for projektgruppen og medlem af styringsgruppen vedr. arbejdsmiljøprojekt på Novo Nordisk A/S. Er censor i parodontologi ved Tandlægeskolen, Aarhus Universitet, vejleder for 2 ph.d.-studerende og 1 gæsteforsker. En redegørelse for etiske problemer i tandplejen er udarbejdet. Har været fagkyndigt medlem af adjunkt/lektorbedømmelsesudvalg, ph.d.- og masterbedømmelsesudvalg. Endvidere Medlem af Editorial Board ved Journal of Oral Pathology and Medicine, Journal of Clinical Periodontology, og Critical Reviews in Oral Biology and Medicine. Referee ved diverse tidsskrifter og desuden associate editor for Acta Odontologica Scandinavica, medlem af Tandlægebladets fagredaktion, af Dansk Tandlægeforenings Efteruddannelsesråd, af Dansk Tandlægeforenings udvalg vedr. etik i tandplejen og af Sundhedsstyrelsens følgegruppe om bivirkninger af tandfyldningsmaterialer samt konsulent for Retslægerådet.

A. Havemose Poulsen er valgt som repræsentant for adjunktgruppen i DOF-UNI (Forhandlingsudvalget for tandlægeskoleområdet).

Kaj Stoltze har som ekstern konsulent for DANIDA været udsendt til Indonesien i 3 uger for at deltage i en vurdering af dansk støtte til "Improvement of district hospitals and strengthening of oral care". Har endvidere afholdt kurser for Dansk Tandlægeforening.

Jytte Westergaard er formand for Tandlægeskolens Kliniksektionsudvalg. Er medlem af Tandlægeskolens Forskningsudvalg og af Styringsgruppen for Fælles Histomorfologisk Laboratorium samt af Arbejdsgruppen vedrørende koordinering af den kliniske fællesundervisning. Har været formand for et udvalg vedrørende besættelse af en forskningsadjunktstilling. Desuden medlem af arbejdsgruppe under studienævnet vedrørende åbning af 3. klinikbælte. J. Westergaard er medlem af en arbejdsgruppe vedrørende et arbejdsmiljøprojekt på Novo Nordisk A/S.

Gæster:

Overtandlæge, odont.dr. Elisabeth Westfeldt, Göteborg og professor Ken Kornman, San Antonio, Texas har afholdt seminarer på afdelingen.

Tandlæge Magnus J. Björnsson, Island har været gæsteforsker ved afdelingen indtil 1. september, hvor han fik tildelt et ph.d.-stipendium.

Nurcan Gürses, tandlæge ph.d. fra Universitetet i Izmir, Tyrkiet har været gæsteforsker ved afdelingen i 9 måneder i forbindelse med et forskningsprojekt vedr. marginal parodontitis.

Tandlæge, ph.d. Inge Birk Larsen, Novo Nordisk har arbejdet som gæsteforsker i afdelingen i 2 måneder.

Afdelingen har haft stud. odont. Anette Sepka

tilknyttet som skolarstipendiat i perioden november 1996 til oktober 1997.

My Khot, en sidste års tandlægestuderende ved Tandlægeskolen i Phnom Penh, Cambodja har været på besøg på afdelingen i 4 uger.

En russisk tandlæge har været på afdelingen i 4 måneder som gæst fra Dansk Flytningehjælp.

AFDELING FOR PROTETIK

Forskningsvirksomhed:

Tyggefunktion

(B. Öwall i samarbejde med B. Liedberg, Tandvårdshögsskolan, Malmö).

Effekt og resultat af forskellige typer af protetiske restaurerende behandlinger

Store faste broer (B. Öwall, B. Holm og C.S. Petersen). Aftagelige delproteser (B. Öwall i samarbejde med E. Riber, Odontologisk Institut, Århus Universitet). Attachmentretinerede proteser (B. Öwall).

Komplikationer ved større broer

(B. Öwall, R. Cronström, Malmöhus Län Lands-ting og N. René, Socialstyrelsen, Malmö).

Betydningen af implantaters overfladestruktur for forankring i knoglevæv. In vitro- og in vivo- studier

Undersøgelse med henblik på at klarlægge forankringsevnen og beskrive overfladestrukturen af forskellige implantatoverflader (K. Gotfredsen i samarbejde med Hans Nørsgaard Hansen, Institut for Produktudvikling, Danmarks Tekniske Universitet).

Marginale knogledefekter omkring belastede implantater med forskellig overfladestruktur

Dyreexperimentelle og histologiske undersøgelser af titanimplantater (K. Gotfredsen i samarbejde med Jan Lindhe og Tord Berglundh, Odontologiska fakulteten, Göteborg).

Broer understøttet af implantater og naturlige tænder

Et klinisk forskningsprojekt for at vurdere prognosen og antallet af tekniske komplikationer af implantater forbundet med attachments til naturlige tænder (K. Gotfredsen og E. Hjørtning-Hansen i samarbejde med Astra Tech AB).

Prognose og komplikationsforekomst for Astra enkelttandsimplantater

En klinisk undersøgelse der vurderer langtidsprognose, marginalt knogleniveau, diskriminationsvenne og tilfredshed med Astra enkelttandsimplantater (K. Gotfredsen i samarbejde med Astra Tech AB).

“Decision making” i protetik blandt svenske alment praktiserende tandlæger

(S. Palmqvist i samarbejde med M. Kronström, Protetiklinikken, Skövde, B. Söderfeldt, Odontologiska fakulteten, Malmö og G.E. Carlsson, Odontologiska fakulteten, Göteborg).

Undersøgning af belastning af enkelte implantater i broer med forskellige antal af implantater

(S. Palmqvist i samarbejde med P.-O. Glantz, K. Nilner og K. Randow, Odontologiska fakulteten, Malmö).

Klinisk studie af underkæbefuldbroer på få implantater

(S. Palmqvist i samarbejde med P.-O. Glantz og K. Nilner, Odontologiska fakulteten, Malmö og R. Adell, Odontologiska Utbildningsenheden, Örebro).

Resultat af behandling med aftagelige delprote-ser udført i 1989 i Folk tandvården i Örebro län

En epidemiologisk studie

(S. Palmqvist i samarbejde med L. Grundström, Odontologiska Utbildningsenheden, Örebro samt P.-O. Glantz og K. Nilner, Odontologiska fakulteten, Malmö).

Deltagelse i kongresser, symposier, konference m.v.:

B. Öwall har været præsident for European Prosthodontic Association og mødeleder for kongres på Panum Institutet, 27. – 29. August 1997 med 180 deltagere. Har desuden været foredragsholder ved Fédération Dentaire Internationale's Congress, Seoul. B. Öwall har deltaget med kongresbidrag i International College of Prosthodontists, Malta og i Årskongres for den Polske Tandlægeforening, Warszawa. Derudover deltaget i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry's årsmøde i København og i Undervisningskomiteens, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry, møde i København.

K. Gotfredsen har med kongresbidrag deltaget i følgende kongresser: European Association for Osseointegration, Berne, Europerio 2, Florence, Reconstructive Preprosthetic Surgery, København

og European Prosthodontic Association, København. Samt derudover deltaget i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry's årsmøde i København og i Undervisningskomiteens, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry, møde i København. Har desuden været inviteret som foredragsholder til symposium omkring “one-stage implants”, Linköping, 17. – 18. Januar og 23. – 24. April 1997.

S. Palmqvist har deltaget i International College of Prosthodontists kongres på Malta.

B. Holm har deltaget i European Association for Osseointegration, Berne og i European Prosthodontic Association, København. Samt derudover deltaget i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry's årsmøde i København og i Undervisningskomiteens, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry, møde i København.

K. Christensen har deltaget i European Prosthodontic Association, København samt i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry's årsmøde i København og i Undervisningskomiteens, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry, møde i København. Har derudover deltaget i DTF's symposium om Oral Medicin, Odense.

C. Seest Pedersen har deltaget i European Prosthodontic Association, København samt i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry's årsmøde i København og i Undervisningskomiteens, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry, møde i København.

B. Funder har deltaget i European Prosthodontic Association, København samt i Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry's årsmøde i København og i Undervisningskomiteens, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry, møde i København. Har derudover deltaget i DTF's symposium om Oral Medicin, Odense.

Anden virksomhed:

B. Öwall er medlem af Redaktionsnævne for Swedish Dental Journal og Protetyka Stomatologiczna (Polish Prosthodontic Journal). Derudover er B. Öwall medlem af Svenska Socialstyrelsens Venskapsliga Råd, Forskningsudvalget, Odontologisk Institut, SVF, Undervisningskomiteen Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry og DTF's Årskursuskollegium.

K. Gotfredsen har været formand for et lektorbedømmelseudvalg, tidsskriftsreviewer og er blevet valgt til “President-elect of European Association for Osseointegration”. Endvidere har K. Gotfredsen afholdt implantatkurser i ind- og udland.

S. Palmqvist er vejleder for M. Kronström i hans doktorafhandlingsarbejde “Decision making in prosthodontics among Swedish general practitioners” ved Odontologiska fakulteten, Malmö og 2.

vejleder for K. Sondell i hendes doktorafhandlingsarbejde "Betydelsen av kommunikation protetikerpatient för resultatet av omfattande protetisk rehabilitering" ved Odontologiska fakulteten, Malmö. Derudover er S. Palmqvist sektionsredaktør for International Journal of Prosthodontics.

B. Holm er medlem af: Undervisningskomiteen, Scandinavian Society for Prosthetic Dentistry og suppleant i Odontologisk Studienævn, SVF.

K. Christensen er formand for Lærerforeningen ved Tandlægeskolen, observatør for DVIP i institutbestyrelsen, næstformand i Tandlægeskolens internationale udvalg samt medlem af kliniksektionsudvalget, materialeudvalget og Odontologisk Studienævns timeplansudvalg.

B. Funder er tillidsrepræsentant for DVIP, næstformand i samarbejdsudvalget ved Tandlægeskolen, medlem af SVF's samarbejdsudvalg og bestyrelsesmedlem i Lærerforeningen ved Tandlægeskolen.

AFDELING FOR PÆDODONTI

Forskningsvirksomhed:

Traumer i det primære tandsæt: Komplikationer i det primære tandsæt og i blandingstandssettet (M. Borum).

Årsager til og prædikation af visdomstandsretention

(M. Borum, J.O. Andreasen, H. Svendsen og 5 kommunale tandplejer i Kbh's amt).

Udarbejdelse af prognoseindex for tandskader m.h.p. EDB-styret akut og efterfølgende behandlingsstrategi ved forskellige traumetyper, baseret på de sidste 20 års klinisk forskning i emnet ved Rigshospitalets tandklinik

(M. Borum i samarbejde med J.O. Andreasen, Rigshospitalet).

Autotransplantation af tænder til fortandsregionen. Langtidsprognose, æstetik og funktion

(M. Borum i samarbejde med J.O. Andreasen, Rigshospitalet).

Testning af forskellige metoder til behandling af emalje-dentin frakturer

(B. Farik i samarbejde med E.C. Munksgaard og S. Kreiborg samt J.O. Andreasen, Rigshospitalet).

Den psykologiske, sociale og kulturelle forståelse af angst, depression og smerte i befolkning og sundhedsvæsen

Projektet er finansieret fra forskningsrådenes pul-

je: "Tværvidenskabeligt Sundhedsprogram" og er udarbejdet i samarbejde med Den Medicinske Forskningsenhed i Ringkøbing Amt. Det omfatter 6 delprojekter, hvis hovedformål er: At få en aktuel og psykologisk, social og kulturel forståelse for angstens, depressionens og smertens udtryk og mestring, og at implementere denne forståelse til sundhedsfremmende aktiviteter i befolkning, sygehusvæsen og den primære sundhedssektor, særligt med henblik på kognitiv adfærdsterapi. Delprojekterne er: Epidemiologi og diagnostik; kommunikation og kultur; somatisering og mestring; implementering og intervention; økonomisk konsekvens og filosofisk konsekvens (ph.d.-studerende: Mette Kold Jensen og Lisbeth Bind-slev. Vejledere: Erik Friis-Hasché, Inga Marie Lunde og Thomas Nielsen. Projektmedarbejder: Hanne Jessen Busch).

Odontofobi, smertebeskrivelse og adfærdsterapeutiske principper

Undersøgelsen er en systematisk beskrivelse af patienter med odontofobi og evaluering af forskellige behandlingsprincipper (E. Friis-Hasché, i samarbejde med B. Hutchings, Institut for Klinisk Psykologi, DHF, KU).

Organisation af børnetandpleje

Kvalitetsudvikling af tandpleje for børn og unge i Ringkøbing Amt. Projektet skal afdække, hvad der hæmmer eller fremmer udviklingen i tandsundheden på det individuelle, professionelle, organisatoriske, politiske eller kulturelle niveau (E. Friis-Hasché, i samarbejde med M. Blegvad, Lemvig Kommune Tandpleje).

Tidlig kraniofacial morfologi og vækst hos børn med henholdsvis inkomplet læbespalte og komplet enkelt-sidede læbeganespalte. En sammenlignende undersøgelse

(N.V. Herman i samarbejde med B.L. Jensen, E. Dahl og S. Kreiborg).

Cleidocranial dysplasi

Undersøgelser af dental og kraniofacial udvikling. Behandling af dentitionsafvigelses (B.L. Jensen). Undersøgelser af histologi og histokemi af dentalt og peridental væv (B.L. Jensen i samarbejde med P-L. Lukinmaa og I. Thesleff, University of Helsinki).

Væksthormonmangel. Undersøgelser af sequelae for dentition og kraniofacial morfologi

(B.L. Jensen i samarbejde med Børneafdelingen, Hvidovre Hospital og Glostrup Amtssygehus).

Osteogenesis imperfecta

Undersøgelse af dental og kraniofacial udvikling hos børn og voksne (B.L. Jensen i samarbejde med Afdeling for Klinisk Genetik, Rigshospitalet).

Juvenil kronisk artrit

Efterundersøgelse af ansigtsudviklingen hos voksne patienter, som har lidt af juvenil kronisk artrit i barndommen (B.L. Jensen i samarbejde med M. Bakke og S. Kreiborg samt fra Rigshospitalet M. Zak og F. Karup Pedersen).

Kraniofaciale anomalier

Undersøgelserne har til formål at kortlægge kranio-facial morfologi og vækst hos børn med medfødte og erhvervede ansigtsmisdannelser såvel før som efter ortodontisk og/eller kirurgisk behandling samt genetiske studier. Den største aktivitet vedrører for nærværende Apert syndrom og Crouzon syndrom (S. Kreiborg i samarbejde med F. Skovby og M. Schwarz, Rigshospitalet, M.M. Cohen Jr., Dalhousie University, Halifax, J.L. Marsh, Washington University, St. Louis samt L. Vermeij-Keers og medarbejdere, Rotterdam University) samt Treacher Collins syndrom (S. Kreiborg i samarbejde med P. Larsen, Rigshospitalet og J.L. Marsh, Washington University, St. Louis).

Diagnostiske metoder

Der udvikles 3-dimensionale metoder til analyse af kraniofacial morfologi og vækst baseret på CT, MR- og laser-scannings data (S. Kreiborg, i samarbejde med P. Larsen, T. Darvann, Rigshospitalet, A. Dobrzeniecki og P. Andresen, Danmarks Tekniske Universitet, M. Vannier, University of Iowa, Iowa City og F.W. Zonneveld, University Hospital, Utrecht).

Den odontologiske status hos børn med cerebral parese

(L.A. Nielsen).

Nye behandlingsmetoder ved ektodermal dysplasi

(L.A. Nielsen).

En 3-dimensionel metode til analyse af de permanente tænders dannelse og eruption

(D.T. Schleidt i samarbejde med S. Kreiborg, P. Larsen samt J.O. Andreasen og Karen-Lisbet Dirksen, Rigshospitalet).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

M. Borum har været foredragsholder ved "The 80th Annual Meeting of NOF" i Reykjavik.

J. Daugaard-Jensen har deltaget i "The 80th Annual Meeting of NOF" i Reykjavik og har været

kursusgiver for Tandlægenes nye Landsforening i henholdsvis Fyns og Nordsjællands Amter.

B. Farik har holdt foredrag ved "8th World Congress on Dental Trauma" i São Paulo.

E. Friis-Hasché har med abstract deltaget i "First World Congress on Health Promotion" i Djakarta og i kurser og konferencer om: Kvalitetsudvikling, sundhedskommunikation, screening, alternative behandlinger og resultatmål i sundhedsvæsenet samt årsmøde for almen medicin. Har endvidere afholdt et 3-dages kursus i sundhedspsykologi for Sundhedsstyrelsens videreuddannelsesnævn, et heldagsseminar i sundhedspsykologiske registreringsmetoder og et kursus i almen psykologi for udenlandske tandlæger i ortodontisk videreuddannelse.

N. Hermann har deltaget i "8th International Congress on Cleft Palate and Related Craniofacial Anomalies" i Singapore.

B.L. Jensen har været inviteret foredragsholder ved et symposie vedr. osteogenesis imperfecta i København.

S. Kreiborg har været "key-note speaker" ved "8th International Congress on Cleft Palate and Related Craniofacial Anomalies" i Singapore, inviteret foredragsholder ved symposier og møder i Leuven, Hamborg, København og Snekkersten og kursusgiver ved videreuddannelseskurset "Pædiatrisk endokrinologi – vækst og udvikling" afholdt på Rigshospitalet for kommende speciallæger i pædiatri.

Anden virksomhed:

M. Borum er sekretær for International Association of Dental Traumatology.

J. Daugaard-Jensen er tilknyttet "The Al-Adan and Al-Farwaniya Oral Health Program" i Kuwait som konsulent. J. Daugaard-Jensen er desuden medlem af Tandlægenes Nye Landsforenings kursusudvalg.

E. Friis-Hasché er leder af Klinik for Psykologisk Behandling og Forskning ved Tandlægeskolen og kursusfaget: Pædagogik og biblioteksanvendelse. Er tillige lektor i Almen og Klinisk Psykologi ved fakultetet. Endvidere forskningschef for den Medicinske Forskningsenhed i Ringkøbing Amtskommune (delvis orlov fra fakultetet). E. Friis-Hasché har været formand for et lektorbedømmelsesudvalg i sundhedspsykologi og et ph.d.-bedømmelsesudvalg i pædodonti samt vejleder for 2 ph.d.-studerende.

B.L. Jensen er vejleder for 1 ph.d.-studerende og medlem af Det Kraniofaciale Team ved Tandlægeskolen og Rigshospitalet.

S. Kreiborg er medlem af Editorial Board ved Journal of Craniofacial Genetics and Development Biology og har været medlem af bedømmel-

sesudvalg vedr. en australsk medicinsk doktordisputats og et finsk odontologisk professorat. S. Kreiborg er leder af Tandlægeskolens specialklinik for børn med ansigtsmisdannelser og indgår i ledelsen af det fælles Forsknings- og Udviklingslaboratorie vedrørende anvendelse af 3-dimensionale teknikker inden for Medicin og Odontologi, som er oprettet i et samarbejde imellem Tandlægeskolen, KU, Rigshospitalet og Institut for Matematisk Modellering, DTU i 1994 (se nedenfor). Endvidere medlem af Det Kraniofaciale Team ved Tandlægeskolen og Rigshospitalet samt af fakultetets forskningsudvalg og dettes forretningsudvalg; vejleder for 4 ph.d.-studerende.

L.A. Nielsen er medlem af bestyrelsen i Nordisk Forening for Handicaptandpleje, studievejleder og medlem af studienævnet, kliniksektionsudvalget samt hygiejneudvalget ved Odontologisk Institut.

Gæster:

Afdelingen har haft besøg af forskere på såvel længelevende som kortere ophold fra Japan, USA og Canada.

3D-LABORATORIET VED AFDELING FOR PÆDODONTI

3D-Laboratoriet er et fælles forsknings og udviklingslaboratorium vedr. anvendelse af 3-dimensionale teknikker inden for odontologi og medicin, som er oprettet i 1994 i et samarbejde imellem Tandlægeskolen, KU, Rigshospitalet og Institut for Matematisk Modellering, DTU. De ansatte er, udover professor S. Kreiborg, Afdeling for Pæodonti (se ovenfor), civilingeniør P. Larsen, forskningsadjunkt, ph.d. M. Nielsen, udviklingsingeniør, cand. scient. T.A. Darvann, Rigshospitalet og gæsteprofessor, ph.d. A.B. Dobrzeniecki samt civilingeniør P.R. Andresen, Institut for Matematisk Modellering, DTU.

Forskningsvirksomhed:

Analyse af multi-modale 3D- og 4D-billeder med henblik på beskrivelse af kraniofacial vækst (P.R. Andresen i samarbejde med S. Kreiborg og M. Nielsen samt K. Conradsen og A.B. Dobrzeniecki, DTU).

Metoder til opretning af MRI-billeder og geometrisk repræsentation af knoglestrukturer vha. ekstremal-punkter og -linier i 3D

(P.R. Andresen i samarbejde med S. Kreiborg og M. Nielsen).

Simulering af kæbevækst ved hjælp af en "lattice-gas" model

(A.B. Dobrzeniecki i samarbejde med S. Kreiborg).

Computerbaseret simulering af kirurgi

(A.B. Dobrzeniecki, T.A. Darvann og P. Larsen i samarbejde med M.S. Sørensen, Rigshospitalet og N.J. Christensen og J. Andersen, DTU).

Træningssystem for boring i tænder

(T.A. Darvann og A.B. Dobrzeniecki i samarbejde med L. Bjørndal og O. Carlsen samt U.D. Larsen og S. Darre, Ingeniørhøjskolen Københavns Teknikum).

Multi-skala segmentering af anatomiske strukturer i 3D scanninger

(M. Nielsen i samarbejde med O.F. Olsen, DIKU).

Form og bevægelse i billedsekvenser

(M. Nielsen i samarbejde med P. Riber og P. Johansen, DIKU samt H. Stenberg, Image House A/S).

Bestemmelse af naturlig human anatomisk variation

(M. Nielsen i samarbejde med T.A. Darvann, N.V. Hermann samt S.S. Hmung, Ingeniørhøjskolen Københavns Teknikum).

3D geometriske invarianter

(M. Nielsen i samarbejde med P.R. Andresen, DTU, M. Sigurd, M. Sig, B. Brandt, DIKU og H. Al Hussein, Ingeniørhøjskolen Københavns Teknikum).

Visualisering af prænatal kraniofacial morfologi ved Apert og Crouzon syndrom

(S. Kreiborg i samarbejde med P. Larsen, B. Quistorff og I. Therkelsen samt G. Thuesen, DTU og M.M. Cohen, Jr., Dalhousie University, Halifax).

MRI-analyse af kæbeledets funktion

(S. Murakami, Osaka University, Osaka i samarbejde med S. Kreiborg og P. Larsen samt K. Brage, Rigshospitalet).

3D-MED: En PC-baseret klinisk arbejdsstation

(T.A. Darvann, M. Nielsen, P. Larsen og S. Kreiborg samt Institut for Informationsteknologi, DTU).

3D-rekonstruktion fra røntgenbilleder

(M. Nielsen og T.A. Darvann i samarbejde med A. Shamir og N.H. Olsen, DIKU og K. Hermann, S.E. Østergaard og K.-L. Dirksen, Rigshospitalet).

Tandmorfologi og karies i 2D og 3D

(T.A. Darvann og L. Bjørndal i samarbejde med S. Kreiborg og O. Carlsen samt G. Thuesen, DTU).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

T.A. Darvann og A.B. Dobrzeniecki har holdt foredrag og fremlagt posters ved konferencen "Computer Assisted Radiology – CAR'97" i Berlin.

P.R. Andresen og P. Larsen har deltaget i sommer-skolen "Physical Basis of Magnetic Resonance Imaging" i Aberdeen.

M. Nielsen har holdt foredrag ved workshoppen "Adaptive Robot Behaviour" i København og "International Conference on Image Analysis and Processing" i Firenze. M. Nielsen var i programkomiteen for "The First International Conference on Scale-Space" i Utrecht og har deltaget i konferencen "Information Processing in Medical Imaging" i Vermont. M. Nielsen har været inviteret foredragsholder i Dansk Forening for Teoretisk Statistik.

Anden virksomhed:

P.R. Andresen har sammen med M. Nielsen været vejleder for et afgangspjunkt ved Ingeniørhøjskolen Københavns Teknikum.

T.A. Darvann er Rigshospitalets projektansvarlige leder i 3D-Laboratoriet. T.A. Darvann har sammen med A.B. Dobrzeniecki været vejleder for 5 afgangspjunkt og sammen med M. Nielsen for et afgangspjunkt ved Ingeniørhøjskolen Københavns Teknikum. T.A. Darvann har været enevjelder ved: 1 afgangspjunkt ved Teknikum og medvejleder ved 2 afgangspjunkt ved DTU. T.A. Darvann har været medvejleder ved en afløsningsopgave ved Afdeling for Tandsygdomslære her.

A.B. Dobrzeniecki har været vejleder for 2 afgangspjunkt ved DTU.

M. Nielsen er vejleder for 3 studerende ved Ingeniørhøjskolen Københavns Teknikum og for 2 ph.d.-studerende.

Gæster:

Laboratoriet har haft besøg af forskere på såvel længerevarende som kortere ophold fra USA, Canada, Japan, Holland, Italien, Sverige, England og Frankrig.

AFDELING FOR RADIOLOGI*Forskningsvirksomhed:*

Den danske befolknings strålebelastning ved dentomaxillofaciale røntgenundersøgelser (S.J. Skov).

Stråledoser ved brug af digital radiologi
(S.J. Skov).*Normalanatomiske variationer på panoramærøntgenbilleder*

(I. Sewerin).

Kæbeleddets morfologi vurderet ved forskellige radiologiske projektioner

(I. Sewerin).

Præoperativ undersøgelse med CT-skanning ved behandling med dentale implantater

(I. Sewerin).

Cervikale forkalkninger diagnosticeret på panoramærøntgenbilleder og atherosklerose

(I. Sewerin).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

I. Sewerin deltog i 75th General Session of the International Association for Dental Research i Orlando, Florida, USA, den 19. – 23. marts 1997 samt i 80. årsmøde i Nordisk Odontologisk Forening, den 21. – 23. august 1997 i Reykjavik, Island.

S.J. Skov deltog i 11th Congress of the International Association of Dentomaxillofacial Radiology i Louisville, Kentucky, USA, den 23. – 27. juni 1997.

Anden virksomhed:

Afdelingen har udført indtægtsdækket virksomhed med en samlet omsætning på ca. kr. 500.000. Desuden er udført en omfattende rådgivningsvirksomhed over for praktiserende tandlæger i radiologiske emner.

H.E. Andersen er faglærer og censor ved SKT, København, og næstformand i censorformandskabet for tandplejeruddannelsen ved SKT, København og Århus. H.E. Andersen har sammen med I. Sewerin og S.J. Skov undervist ved efteruddannelseskurser for klinikassistenter.

I. Sewerin har holdt foredrag for diverse tandlægeselskaber og holdt kurser for tandlæger under videreuddannelse i ortodonti samt for læger under videreuddannelse i diagnostisk radiologi. For Dansk Tandlægeforenings Kursusnævn er afholdt en række kurser. Der er endvidere afholdt kurser for ph.d.-studerende i sproglig udformning af videnskabelige arbejder. I. Sewerin er desuden tilknyttet et projekt i kvalitetsudvikling i radiologisk teknik for Dansk Tandlægeforening. I. Sewerin er medlem af fire legatbestyrelser og i bestyrelsen for Nordisk Forening for Strålingsbeskyttelse. Han er faglig videnskabelig redaktør af Tandlægebladet, hovedredaktør af "Klinisk ordbog" samt

faglig konsulent ved "Den Store Danske Encyklopædi". I Sewerin har i samarbejde med Statens Institut for Strålehygiejne besvaret en række strålehygiejniske spørgsmål.

AFDELING FOR RETSODONTOLOGI OG TANDMORFOLOGI

Forskningsvirksomhed:

Rodkanalkonfigurationer i permanente molarer
Overtallige kanalers rodstrukturaffinitet i overkæbemolarer (O. Carlsen).

Rodkanalkonfigurationer i permanente molarer
Mikrotomografisk computerundersøgelse og 3D-rekonstruktion af den interne makromorfologi i overkæbemolarer (O. Carlsen, L. Bjørndal, S. Kreiborg, i samarbejde med G. Thuesen, Danmarks Tekniske Universitet og T. Darvann, Rigshospitalet København).

Odontologisk undersøgelse af senmesolitiske tænder

(V. Alexandersen, i samarbejde med E. Brinch Petersen, Institut for Arkæologi og Etnologi).

Tandsundhed og odontologisk identifikation blandt misbrugere

(L.A. Torpet, B. Sejrnsen).

Undersøgelse af Tuberculum Carabelli's anvendelighed i retsodontologisk praksis

(B. Sejrnsen, D. Schødt).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

B. Sejrnsen har deltaget i The 100th Anniversary of the Fire at the Bazaar de la Charité, Paris, samt i Nordisk Kongres for Retsmedicin, Odense Universitet.

Jan Jakobsen holdt foredrag ved Det Nordiske Identifikationsmøde i Odense, arrangeret af Rigspolitiet, og han deltog med en poster i Nordisk Kongres for Retsmedicin, Odense Universitet. Ved et efterfølgende politiseminar på Retsmedicinsk Institut i København holdt Jan Jakobsen foredrag. Ved finsk Retsodontologisk Seminar holdt Jan Jakobsen foredrag på Kuopio Universitet, og desuden deltog han som foredragsholder i Medicinsk-Historisk Selskabs møde på Medicinsk-Historisk Museum i København.

Anden virksomhed:

O. Carlsen er leder af fagområdet Tandmorfologi,

administrator af Den tandmorfologiske Studiesamling, koordinator af den tværfaglige undervisning i Klinisk Tandmorfologi, censor i Tandmorfologi ved Aarhus Universitet, medlem af Editorial Board og referee ved Brazilian Dental Journal samt Odontologisk Institut's repræsentant i to fondsbestyrelser. Har holdt foredrag for medarbejdere ved 3D-Laboratoriet, Odontologisk Institut, København, bidraget til poster og abstract præsenteret ved The 8th Biennial Congress European Society of Endodontology, Göteborg, været observatør i Odontologisk Studienævn, og fortsat de redaktionelle forberedelser til en international lærebog i Tandmorfologi.

V. Alexandersen har holdt forelæsninger i dentalantropologi på Aarhus Universitet og Lunds Universitet samt om Menneskets afstamning ved Folkeuniversitetet, Københavns Universitet. Har undersøgt tænder fra en neolitisk megalitgrav i Vale de Rodrigo, Portugal, sammen med L. Larsson, Lunds Universitet; har desuden været på studieophold ved Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

Retsodontologisk-Antropologisk Enhed har behandlet 108 sager, heraf 35 aldersbedømmelser i forbindelse med asylsager.

AFDELING FOR SAMFUNDSODONTOLOGI OG VIDEREUDDANNELSE

Forskningsvirksomhed:

Evaluerings af forsøgstandpleje for bistanndsklienter i Albertslund kommune

(P.E. Petersen i samarbejde med B. Alstrup, Albertslund kommunale Tandpleje).

Evaluerings af forsøgstandpleje for bistanndsklienter og førtidspensionister i Herlev Kommune

(P.E. Petersen i samarbejde med P. Antoft, Herlev Kommunale Tandpleje).

Udvikling af kvalitetssikringssystemer i tandplejen i Europa

(P.E. Petersen og L.B. Christensen i samarbejde med World Health Organization/Regional Office for Europe).

Tandforholdene hos mor og barn i et longitudinelt perspektiv

(L.B. Christensen og P.E. Petersen i samarbejde med Center for Epidemiologisk Grundforskning).

Forebyggende tandpleje for børn og unge i Norden.

(P.E. Petersen i samarbejde med N. Wang, Univer-

sitetet i Oslo, C. Kallastål, Universitetet i Umeå og I.B. Arnadóttir, Universitetet i Island).

Evaluering af tandsundhedsfremmende programmer for skolebørn i Rumænien

(P.E. Petersen i samarbejde med R. Vlad og A. Samoila, University of Bucharest samt V. Dorobat, University of Iasi).

Oral sundhedsstatus samt viden – holdning – adfærd hos skolebørn, mødre og skolelærere i Polen, Tjekkiet og Slovakiet

(P.E. Petersen i samarbejde med M. Wierbizcka, University of Warsaw, E. Lekosova, University of Prague, og N. Markovska, University of Kosice).

Trends i oral sygdomsforekomst hos skolebørn i Ungarn

(P.E. Petersen i samarbejde med J. Szöcke, Simmelweis Medical University, Budapest, Ungarn).

Tandsygdomsforekomst og tandplejevaner hos skolebørn og voksne i byen Wuhan, Folkerepublikken Kina, samt organisation og evaluering af sundhedsprogrammer

(P.E. Petersen i samarbejde med Z. Esheng, Wuhan Public Health Station, P. Bin, Hubei Medical University).

Udvikling og evaluering af forebyggende børnetandpleje på Madagascar, samt kultursociologiske undersøgelser af oral sundhed og adfærd hos børn og voksne i Madagascar

(P.E. Petersen i samarbejde med V. Juul Poulsen, Helsing Kommune Tandpleje og Noëline Razanamihaja, Université de Majunga, Madagascar).

Oral sundhed og sundhedsadfærd hos skolebørn og voksne i Zanzibar

(P.E. Petersen i samarbejde med M.O. Mzee, A. Juma, Ministry of Public Health, Zanzibar).

Oral sundhedstilstand hos børn, unge og voksne i Niger

(P.E. Petersen i samarbejde med K. Mamane, Ministry of Public Health, Niger).

Oral sundhed og sundhedsadfærd blandt børn, mødre og skolelærere i Burkina Faso

(P.E. Petersen i samarbejde med AOI Paris og Ministry of Health, Burkina Faso).

Evaluering af dansk tandplejeprogram i Kuwait

Effekten af 10 års organiseret tandpleje for skolebørn i Kuwait (M. Vigild, M.R. Skougaard, F. Al-Zaabi, R. Hadi, Ministry of Public Health, Kuwait).

Oral sundhedstilstand hos flygtninge og asylansøgere

(A.M. Torres, P.E. Petersen, U. Mandel).

Effektiviteten af tandplejesystemer i Europa (Biomed)

(P.E. Petersen, M. Vigild, L.B. Christensen, i samarbejde med University of Cork (IRE), University of Manchester (UK), University of Nijmegen (NE), University of Strassbourg (F) og University of Barcelona (SPA)).

Tandforholdene hos patienter med Sjögren's syndrom

(P.E. Petersen, L.B. Christensen i samarbejde med M. Schiødt, Hillerød Sygehus).

Selvevalueret oral sundhed i relation til almen sundhed hos voksne danskere

(B. Hede, M. Vigild).

Tandsygdomsforekomst og tandplejebehov hos dansk militærpersonel, som udsendes til FN-tjeneste i det tidligere Jugoslavien

(M. Vigild og F. Prætorius i samarbejde med O. Marker, Militærtandplejen).

Evaluering af forskellige tandplejetilbud til geronto-psykiatriske patienter

(M. Vigild i samarbejde med J. Brinck, Amtstandsklinikken Vestsjællands amt).

Tandlægestuderendes holdninger og forventninger til tandlægearbejdet. Enquete-undersøgelse i et 20-årigt og i et tvær-kulturelt perspektiv

(M. Vigild i samarbejde med E. Schwarz, University of Hong Kong).

Viden, holdning, selvevalueret oral sundhed og tandplejevaner hos børn og voksne i Kuwait

(M. Vigild, P.E. Petersen i samarbejde med Ministry of Public Health, Kuwait).

Forekomst af tandstillingsfejl og behov for tandregulering for unge voksne i Kuwait

(M. Vigild, J. Daugaard-Jensen i samarbejde med Ministry of Public Health, Kuwait).

Oral sundhedstilstand og sundhedsadfærd hos voksne i Afrika

(L. Vilstrup).

Oral sundhed hos flygtninge og asylansøgere i Danmark

(A. Torres).

Psykisk arbejdsmiljø i tandplejen
(P. Pipenbring).

Oral sundhed og sygdom hos børn og voksne i Madagascar
(N. Razanamihaja).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

P.E. Petersen har arrangeret og afholdt videnskabelige internationale workshops om public health i Argentina, Bulgarien, Madagascar, Frankrig, Rumænien, Polen, Vietnam, Thailand og har desuden bidraget til organisation af flere WHO konferencer/workshops om kvalitetssikring på europæisk plan. Foredrag/kurser er holdt om sundhedstjenesteforskning og organisation af tandpleje i Sverige, Thailand, Tjekkiet, Italien, Tanzania, Ungarn, Tyskland og Frankrig. Endelig har han deltaget med præsentation i 3rd International Congress of Sjögren Syndrom, University of Connecticut, USA og besøgt tandlægeskolens samarbejdsuniversitet New York University College of Dentistry, New York.

M. Vigild har holdt seminar på Tokyo Medical and Dental University samt forelæsning på Hong Kong University. Derudover har M. Vigild deltaget i European Prosthodontic Associations (EPA) konference i København, taget diplom kursus i gerontologi samt deltaget i kursus afholdt af Nordisk Forening for Handicaptandplejen i København.

L.B. Christensen har bidraget med foredrag til WHO workshop om Community Health Promotion, Budapest, Ungarn, og deltaget med en oral præsentation i Annual Meeting of the Scandinavian Association of Dental Research i Reykjavik, Island.

Anden virksomhed:

P.E. Petersen har undervist på MPH studiet (SVF), ydet vejledning til 3 MPH studerende på (SVF) og 1 MPH studerende på Nordiska Hälsovårds Högskolan. Flere kurser er afholdt for kommunale tandplejere, og han har i samarbejde med Århus Tandlægeskole været ansvarlig for organisation af TNL's projektmageruddannelse og her varetaget postgraduat undervisning og projektvejledning. P.E. Petersen er endvidere permanent advisor for WHO/Europe, ansvarlig for European Oral Health Promoting Schools Project, projektansvarlig for EU Biomed og EU kvalitetsudviklingsprojekt (ORQUEST). P.E. Petersen er medlem af KU's styregruppe for Nord-Syd satsningsområde for forskning, medlem af uddannelsesudvalget og afhandlingsudvalget for MPH uddannelsen, medlem af KU's udvalg til etablering af Master of In-

ternational Health uddannelse, udvalg under Sundhedsstyrelsen (Sjögrens Syndrom, SCOR) samt medlem af Forskningsudvalget ved Tandlægernes Nye Landsforening. Han er videnskabelig redaktør for Tandlægernes Nye Tidsskrift, medlem af editorial boards og referee ved internationale tidsskrifter. P.E. Petersen er desuden adjungeret professor ved Université de Majunga, Madagascar, og ved University of Bucharest, Romania. Han har deltaget i Danida ENRECA Program-administration og Danida's sundhedsnetværk og er desuden EU Tempus Project Coordinator. P.E. Petersen har været medlem af professorbedømmelsesudvalg i Sverige, formand for bedømmelsesudvalg vedr. ledigt professorat i medicinsk sociologi, SVF, og medlem af bedømmelseskomite for en ph.d.-afhandling ved Université Paris V, Paris. Endeligt har han været konsulent for Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd og det Socialvidenskabelige Forskningsråd, Sverige.

M. Vigild er formand for Sundhedsstyrelsens Bedømmelsesudvalg til Ledere i den Kommunale Tandpleje (BLIKT-udvalget), formand for Amtstandplejeudvalget under Sundhedsstyrelsen, medlem af arbejdsgruppe omkring evaluering af den kommunale omsorgstandpleje under TNL, medlem af Tandlægeskolens evalueringsudvalg, Odontologisk Instituts repræsentant i ph.d.-studienævnet ved SVF, har været medlem af curriculum udvalg i relation til batcheloruuddannelsen i Public Health ved SVF, og er medlem af bestyrelsen af Tandlægefonden af 1992. M. Vigild har været medlem af 2 bedømmelsesudvalg til A/L-stillinger, været opponert ved 1 doktordisputat på Karolinska Institutet i Stockholm og er referee ved internationale tidsskrifter. Derudover har M. Vigild koordineret og administreret den tværfaglige undervisning i Gerodonti samt undervist på MPH-uddannelsen, på autorisationskursus for tandplejere og på den postgraduate projektmageruddannelse for tandlæger. Endelig har M. Vigild undervist læger på Forskningsenheden i Ringkøbing Amt samt holdt kurser for tandlæger i Kuwait.

L.B. Christensen har afsluttet sit ph.d.-arbejde; hun har forestået undervisning i EDB-baseret data behandling af afdelingens internationale stipendiat, undervist på autorisationskursus for tandplejere og på den postgraduate projektmageruddannelse for tandlæger. L.B. Christensen har desuden været ansvarlig for afdelingens databank, herunder data indsamlet i forbindelse med afdelingens internationale projekter vedr. sundhedstjenesteforskning. L.B. Christensen har videre bidraget til opbygning og monitorering af kvalitetsudviklingsprogram for tandplejen i Europa (WHO ORQUEST).

Gæster:

Afdelingen har haft besøg af forskere og stipendiater på længerevarende eller kortere studieophold fra Madagascar, Niger, Thailand, Saudi Arabien, PR China, England, Frankrig, Rumænien, Sverige, Norge.

S. Al-Tamimi (Saudi Arabien) har afsluttet sit ph.d.-arbejde, afdelingen har tilknyttet 5 ph.d.-studerende: Tandlæge L. Vilstrup, psykolog P. Pipenbring, læge P. Leutscher (DBL/Madagascar), tandlæge A. M. Torres samt tandlæge N. Razanamihaja (Madagascar). Derudover har følgende stipendiater været tilknyttet: I. Donciu (Rumænien), P. Bin (PR China), K. Mamane (Niger). Afdelingen har formelle universitetssamarbejdsprojekter vedr. sundhedstjenesteforskning i Rumænien (Tempus), Kina (Danida) og Madagascar (Danida), hvor der også er givet undervisning, projektevaluering og eksamensbistand på præ- og postgraduat niveau.

*AFDELING FOR TAND-, MUND- OG KÆBEKIRURGI**Forskningsvirksomhed:**Knogleregeneration*

E. Hjørting-Hansen har afsluttet dyreeksperimentelle undersøgelser over konvertering af et subperiostealt implantat til et endostealt via anvendelse af membraner og knoglesubstitut. Manuskript er under udarbejdelse. Endvidere er analyse af 80 biopsier efter processus alveolaris opbygninger, lokalt og totalt, med anvendelse af autolog mandibel og crista iliaca transplantat næsten afsluttet. Der er indledt samarbejde med Stryker Biotech, USA vedrørende anvendelse af rekombinant BMP i forbindelse med genopbygning af processus alveolaris. Endvidere er et studium i et samarbejde mellem Tokyo Medical and Dental College og Rigshospitalets Tand-, Mund- og Kæbekirurgiske afdeling under planlægning vedrørende forløbet af orale prækankroser.

Osteoporose- og knogleforskning

Nina von Wowern har fortsat in vivo undersøgelser af forandringer i kæbernes knoglemineralindhold i relation til køn, alder, race, generelle sygdomme og medicinsk behandling, parodontale lidelser, efter tandekstraktion og indsættelse af forskellige typer implantater og efter præprotetisk kirurgiske korrektioner. Endvidere fortsættes klinisk-kirurgiske undersøgelser vedrørende fjernelse af retinerede 8-8 og langtidsundersøgelser af de 6 kendte danske slægter med kerubisme.

Periimplantitis

Søren Schou har fortsat dyreeksperimentelle og kliniske undersøgelser vedrørende patologiske forandringer ved osseointegrerede orale implantater med særlig henblik på belysning af patogenese, diagnostik og behandling af periimplantitis. Endvidere er der i samarbejde med Afdelingerne for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi, Parodontologi og Protetik etableret en forskningsgruppe til belysning af behandling med orale implantater hos patienter med hurtigt progredierende marginal parodontitis.

Præcision ved korrektiv kæbekirurgi

Anders Nattestad har fortsat sine prospektive undersøgelser af præcisionen af korrektiv kæbekirurgi og analyse af forskellige forhold som påvirker denne præcision. Dette sker ved anvendelse af såvel 2- som 3-dimensionelle billedbehandlingsteknikker. Han har desuden fortsat implementeringen af informationsteknologi i undervisningen.

Øvrige forskningsområder:

Simon Storgård Jensen har sammen med Søren Schou, Anders Nattestad, Pernille Egdø og Christian Munksgaard nu afsluttet den kliniske del af en klinisk prospektiv undersøgelse vedrørende forskellige materialers anvendelighed som rodfyldningsmateriale.

Judith Lørup Rindum har fortsat klinisk undersøgelse vedrørende terapeutisk effekt af Miconazol tyggegummi imod oral candidiasis.

Anden virksomhed:

Erik Hjørting-Hansen, Søren Schou og Anders Nattestad har arrangeret 7th International Congress on Reconstructive Preprosthetic Surgery, juni 1997, i København for 400 deltagere.

Erik Hjørting-Hansen er dansk universitetsrepræsentant i Det Rådgivende Udvalg for tandlægeuddannelsen i EU.

Nina von Wowern er studieleder for Odontologi og formand for den gruppe, som har udarbejdet selvevalueringsrapporten over tandlægeuddannelsen i relation til den eksterne turnusevaluering af tandlægeuddannelsen 1997/98.

Anders Nattestad er medlem af adskillige informationsteknologiske udvalg og arbejdsgrupper, herunder formand for et koordineringsudvalg for implementering af informationsteknologi i undervisningen på hele Københavns Universitet og formand for Det sundhedsvidenskabelige Fakultets multimedieudvalg.

Søren Schou er sekretær i Dansk Selskab for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi.

AFDELINGEN FOR TAND-, MUND- OG KÆBEKIRURGI, RIGSHOSPITALET

Kirurgisk korrektion af vækstbetinget kæbe-anomalier

Behandlingen af disse patienter indledes med en tandreguleringsbehandling, der påbegyndes inden kæbernes vækst er afsluttet. Det kirurgiske indgreb udføres som hovedregel, når kæbernes vækst er afsluttet. Der arbejdes stadig med udvikling af nye kirurgiske behandlingsprincipper og forlængelse af kæberne med såkaldt distraktion anvendes i specielle tilfælde. Afdelingen behandler ca. 60 patienter årligt af denne patientkategori. Desuden omfatter disse behandlinger også kirurgisk korrektion af kæbestillingen hos patienter med kæbe-ganespalte eller kraniofaciale anomalier. Der foretages i øjeblikket en analyse af langtidseffekten af de udførte operationer.

Dental og maxillofacial traumatologi

Afdelingen har døgnberedskab til varetagelse af den tand- og kæbetraumatologiske funktion. Patienter med tandskader (skønsmæssigt ca. 500 patienter årligt) behandles overvejende ambulant, hvorimod patienter med brud på kæberne (skønsmæssigt ca. 200 patienter årligt) ofte har behov for kortvarig indlæggelse. Dental traumatologi har nationalt og internationalt været et meget forsømt område. Via en systematisk udforskning påbegyndt i 1965 og baseret dels på prospektive kliniske studier af behandlede patienter samt dyreeksperimentelle studier, har behandling af disse patienter kunnet systematiseres og effektiviseres. De behandlingsprincipper, der er udviklet på RH, anvendes nu i mange lande som standardbehandling ved dentale traumer.

Rekonstruktion ved tand- og kæbedefekt samt tandaplasi

Ved tandtab og aplasi (manglende tandanlæg) atrofierer kæbeknoglen ofte så voldsomt, at protese-erstatning af tænderne ikke er mulig. Ved knogletransplantation og indsættelse af dentale titanium-implantater kan der fremstilles fastsiddende tanderstatninger, der funktionelt øger patienternes livskvalitet betydeligt. Alternativt kan der udføres tandtransplantation, der har en knogleinducerende effekt. Langtidsprognosen for disse behandlinger er i gang.

Osteoradionekrose og Hyperbar O₂-behandling

Osteoradionekrose er en meget alvorlig komplikation til strålebehandling af cancer i mundhulen og omgivende væv. Denne tilstand er en veldokumenteret indikation for hyperbar oxygenbehandling, der skaber en øget blodgennemstrømning i

vævet. Dette muliggør, at der kan foretages knogletransplantation til det beskadigede eller reseceerede område. Dette udføres som et udviklingsprojekt med knogle fra hofte, der mølles til pasta, blandes med autolog trombocytrig plasma og formes til den ønskede konfiguration.

Oral medicin

Afdelingen har en 30 år lang tradition for diagnostik og behandling af mundslimhindelidelser. Et meget stort antal patienter af denne kategori er igennem årene indgået i kliniske undersøgelser, der har dannet grundlag for et stort antal videnskabelige publikationer og lærebøger. Der har bl.a. været tale om patienter med præmaligne lidelser som leukoplaki og oral lichen planus. Det har igennem årelange kohorte studier været muligt at forfine den kliniske diagnostik foruden den profylaktiske og den terapeutiske indsats. Disse undersøgelser pågår stadig.

Indenfor traumatologi er et multicenter studie etableret mellem traumeklinikker i Sverige, Norge og Danmark. Med hensyn til apalibehandling er et samarbejde etableret med England.

AFDELING FOR TANDSYGDOMSLÆRE

Forskningsvirksomhed:

Caries' epidemiologi, patologi og diagnostik

Odontoblast og subodontoblastiske celle-reaktioner i relation til aktiv og standset emaljelæsioner uden kavitetdannelse (L. Bjørndal, T. Darvann, Rigshospitalet, København, A. Thylstrup). Undersøgelser af tertiær dentinogenese på permanente tænder med profund caries (L. Bjørndal). Undersøgelser af carieslæsionen i 3D er fortsat (L. Bjørndal). Histomorfometrisk analyse af caries' spredningsmønster langs emalje-dentingrænsen (L. Bjørndal, T. Darvann, Rigshospitalet, A. Lussi, Bern, Schweiz). 3D-rekonstruktion af permanente molarer med henblik på noninvasiv visualisering af pulpakammerets anatomi (L. Bjørndal, O. Carlsen, G. Thüesen, Danmarks Tekniske Universitet, T. Darvann, Rigshospitalet, København, Sven Kreiborg).

En undersøgelse, der vurderer effekten af professionelt plakkontrol udført hver 14. dag på ældre handicappede, er afsluttet (K. Ekstrand i samarbejde med J. Christensen, Københavns kommune). Diagnostik af okklusalcaries (K. Ekstrand i samarbejde med E. Kidd og D.N.J. Ricketts, Dental School, Guy's Hospital, London, UK). Cariesforekomst og cariesincidens på værnepligtige (K.

Ekstrand i samarbejde med B. Petersen og M. Geisler, Forsvarstandplejen).

Approksimal caries' naturhistorie og approksimale forhold efter fyldningsterapi (A. Thylstrup, E. do Valle, UFRJ, Brasilien og O. Skytte Hjort, Nuuk, Grønland). Eksperimentelle studier af cariogene biofilm (B. Berthelsen, T. Larsen, A. Thylstrup).

Fluorids carieshæmmende virkningsmekanismer

C. Bruun gennemfører fortsat undersøgelser af optagelse og afgivelse af fluorid fra forskellige glasionomer-fyldningsmaterialer.

V. Qvist vurderer den kliniske, cariostatiske effekt af fluoridafgivelsen fra disse materialer i samarbejde med L. Laurberg, A. Poulsen og E. Manscher, de kommunale tandplejer i Værløse, Hillerød og Gladsaxe samt P.T. Teglers, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere, København.

Operativ carierterapi

Iværksat 3 års kontrol af effekten af gradvis ekskavering af profund caries på permanente tænder (L. Bjørndal, A. Thylstrup). Artsidentifikation af bakterier i relation til gradvis ekskavering af dybe karieslæsioner (L. Bjørndal, T. Larsen, A. Thylstrup). Påbegyndt undersøgelse af det cellulære reaktionsmønster i dybe carieslæsioner på visdomstænder, efter gradvis ekskavering (L. Bjørndal, V. Rud, privat praksis, København). L. Bjørndal medvirker i et samarbejde med 3D-lab, vedrørende udvikling af et visuelt operativt computerprogram, mhp. præklinisk indøvelse af forskellige operative teknikker.

Fortsat kliniske undersøgelser af funktionsbærende plastrestaurationer og keramiske indlæg fremstillet med CAD-CAM teknik (U. Pallesen, V. Qvist). Holdbarheden og den cariostatiske effekt af fyldninger i primære tænder udført i amalgam, konventionel glasionomer, plastmodificeret glasionomer og compomer (V. Qvist i samarbejde med L. Laurberg, A. Poulsen og E. Manscher, de kommunale tandplejer i Værløse, Hillerød og Gladsaxe samt P.T. Teglers, Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere, København).

Kvalitetssikring

Sundhedsudbytte i forbindelse med organisering af behandling af børn i den kommunale tandpleje (A. Thylstrup i samarbejde med de kommunale tandplejer i Tommerup og Svendborg).

Deltagelse i kongresser, symposier, konferencer m.v.:

L. Bjørndal har deltaget med forskningsrapporter på The 8th Biennial Congress European Society of Endodontology 97, Göteborg og ORCA-kongres-

sen i Dundee, Scotland samt afholdt kurser i caries patologi og behandling i lokale tandlægeselskaber.

C. Bruun har holdt foredrag om Fluorid og Caries på DTF's årskursus-97 og har desuden givet forelæsninger på Department of Conservative Dentistry, Guy's Hospital, University of London.

K. Ekstrand har deltaget med to forskningsrapporter på ORCA-kongressen i Dundee, Scotland, og holdt 5 kurser for tandlæger og klinikassistenter i cariologi.

U. Pallesen har deltaget med forskningsrapport ved NOF-møde i Reykjavik, Island samt deltaget i Europerio i Firenze, Italien og International Leadership Symposium, Shaan, Lichtenstein. Har holdt et stort antal efteruddannelseskurser for medlemmer af TNL og DTF samt for norske og svenske tandlæger inden for emnerne tandfarvede kindtandsrestaurationer i plast og porcelæn, CAD-CAM teknik, blegning af tænder og symp-togtgivende infraktioner i tænder.

V. Qvist har deltaget med forskningsrapport i IADR-kongres i Florida, repræsenteret Tandlægeskolen på NIOM's 25-års jubilæumsseminar, holdt foredrag om amalgam og økonomi på konference afholdt af Sveriges Forskningsrådsnämnden, og givet kurser om fyldningsterapi på børn og unge for kommunale tandplejer i Danmark.

A. Thylstrup har afholdt kursus for ledere i den kommunale tandpleje (DTF). A. Thylstrup har holdt kurser af 8 og 2 timers varighed ved Congresso Internacional de Odontologia de Minas Gerais, Belo Horizonte, Brasilien samt holdt foredrag i forbindelse med konferencen Ecologia Oral y Prevencion, Paipa, Colombia. A. Thylstrup har holdt 2-dages kursus i forbindelse med specialistuddannelse i cariologi og forebyggelse ved Universidade Federal do Pará, Belém samt holdt foredrag ved Universidade Federal do Rio de Janeiro, Brasilien.

Anden virksomhed:

L. Bjørndal er medlem af Styringsgruppen for Fælles Histomorfologisk Laboratorium.

C. Bruun er medlem af Komiteen for Formidling af Forskningsstøtte fra Colgate-Palmolive A/S.

K. Ekstrand er formand for Det Internationale Udvalg og for Rus-udvalget på Tandlægeskolen. K. Ekstrand er suppleant i Odontologisk Studienævn. K. Ekstrand har været forskningsvejleder for ph.d-studerende I. Kuzmina, Moskva. K. Ekstrand har organiseret 5. semesters temauge med emnet: Misfarvning af tænder. K. Ekstrand har i samarbejde med Rita Axelsson, Colgate-Palmolive, Skandinavien, udarbejdet en informationsfolder om forebyggelse af caries til forældre med børn i alderen 0-12 år.

U. Pallesen har fungeret som syns- og skønsmand i byretslig sammenhæng samt været votevende i 2 sager for Retslægerådet.

V. Qvist er formand for Materialeudvalget og medlem af Institutbestyrelsen og Kliniksektionsudvalget.

A. Thylstrup har været vejleder for ph.d.-studerende Levent Özer, Ankara, som har fået sin afhandling godkendt til mundtligt forsvar december 1997. A. Thylstrup er medlem af Odontologisk Forenings Legatbestyrelse samt FUT/CALCIN-fonden.

Stab

VIP: 74,5 årsværk.

TAP: 167,1 årsværk.

ODONTOLOGISK INSTITUT

VIP:

Bakke, Merete; lektor.

Bangstrup, Merete; tandlæge u. uddannelse.

Bennett, Eric Paul; intet.

Björnsson, Magnus Jón; kand. stip.

Blom, Søren; kand. stip.

Bollinger, Gaby; klinisk lærer.

Carlsen, Ole; lektor.

Daugaard-Jensen, Jens; censor.

Farik, Ban; ph.d.-studerende.

Grønnegaard, Jørgen; klinisk lærer.

Hassan, Helle Souleyman; ph.d.-studerende.

Hermann, Nuno; ph.d.-studerende.

Holmstrup, Palle; professor.

Jakobsen, Jan; lektor.

Jensen, Allan Bardow; kand. stip.

Jeppe-Jensen, Dorte; videnskabelig medarb.

Junggreen, Lotte; klinisk lærer.

Knudsen, Camilla T.; klinisk lærer.

Kreiborg, Sven; professor.

Larsen, Henriette; undervisningsass.

Larsen, Inge Birk; forskningsass.

Madsen, Jan Hesselberg; klinisk lærer.

Marker, Ole; forskningsass.

Møller, Eigild; underviser.

Nielsen, Mads; forskningsass.

Nielsen, Peter Aagaard 3087; forskningsass.

Nygaard, Lars; klinisk lærer.

Pallesen, Ulla; forskningsstip.

Pedersen, Anne Marie; kand. stip.

Pipenbring, Pia Solveig; ph.d.-studerende.

Poulsen, Anne Havemose; adjunkt.

Poulsen, Vibeke Juul; forskningslektor.

Qvist, Vibeke; lektor.

Riis, Bodil; klinikchef.

Schwientek, Tilo; forskningsadj.

Sjølin, Frederick Upton; tandlæge.

Skov, Steen Jørgen; undervisningsass.

Sonnesen, Ane Liselotte; ph.d.-studerende.

Thylstrup, Anders; professor.

Torres, Ana Maria; ph.d.-studerende.

Tritsaris, Katerina; ph.d.-studerende.

Tuxen, Anette; adjunkt.

TAP:

Christensen, Anette; laborant.

Christensen, Jette Lyby; laborant.

Fredebo, Lise; laborant.

Kosloff, Elisabeth; overassistent.

Larsen, Liselotte; laborant.

Larsen, Maj Lis; klinikmedhjælper.

Larsen, Ulla; laborant.

Lind, Trine; laboratorietekniker.

Mikkelsen, Tina Friis; laborant.

Møller, Majbritt Anfeldt; klinikassistent.

Nielsen, Bente Horsted; assistent.

Nielsen, Jeppe Vinding; laborant.

Nolting, Dorrit; hospitalslaborant.

Pedersen, Anja Flintholm; praktikant.

Pedersen, Birgit Bjergager; klinikassistent.

Sneskov, Bodil; histolaborant.

Therp, Anne-Marie Louise; laborant.

Thomsen, Inge; klinikassistent.

Torres, Bettina; praktikant.

ODONTOLOGISK INSTITUT, ORDINÆR VIRKS. SAMT IFV.

VIP:

Asmussen, Erik; professor.

Binner, Becktor Karin; tandlæge under udd.

Bjørndal, Lars; adjunkt.

Borum, Mette Kit; forskningsadj.

Bruun, Carsten; lektor.

Clausen, Henrik; lektor.

Dabelsteen, Svend Erik; professor.

Egdø, Lise Pernille; amanuensis.

Ehdasi, Masoud; tandlæge under udd.

Ekstrand, Kim; lektor.

Fiehn, Nils-Erik; lektor.

Friis-Hasche, Erik; lektor.

Gotfredsen, Klaus; lektor.

Hjørting-Hansen, Erik; professor.

Jensen, Birgit Leth; lektor.

Kirkeby, Svend; lektor.

Kjær, Inger; lektor.

Larsen, Henriette; klinisk lærer almen med.

Larsen, Tove; videnskabelig medarb.

Mandel, Ulla; lektor.

Moe, Dennis; lektor.

Munksgaard, Erik Christian; lektor.

Nattestad, Anders; videnskabelig medarb.

Nauntofte, Birgitte; lektor.

- Nodal, Marianne; forskningsadj.
 Palmqvist, Rolf M.Sigvard; lektor.
 Pedersen, Anne Marie; forskningsass.
 Pedersen, Kirsten Mølsted; lektor.
 Persson, Anne Birthe; overassistent.
 Petersen, Poul Erik; professor.
 Peutzfeldt, Anne; lektor.
 Poulsen, Anne Havemose; forskningsadj.
 Poulsen, Vibeke Juul; forskningsadj.
 Prætorius, Finn; lektor.
 Reibel, Jesper; professor.
 Rindum, Judith Lørup; videnskabelig medarb.
 Schleidt, Dorte Trier; ph.d. studerende.
 Schou, Christian; ph.d.-studerende.
 Schou, Søren; videnskabelig medarb.
 Sejrsen, Birgitte; kustode.
 Sewerin, Ib; lektor.
 Solow, Beni; professor.
 Stoltze, Kaj; lektor.
 Thomsen, Carsten Eckhart; lektor.
 Thorup, Alis Karabulut; tandlæge.
 Torpet, Lis Andersen; lektor.
 Vigild, Merete; lektor.
 Vilmann, Anders; klinisk lærer.
 Vilstrup, Lene; kand. stip.
 Westergaard, Jytte; lektor.
 Wowern, Nina Von; lektor.
 Wæver, Mogens; afd. tandlæge.
 Øwall, Bengt; professor.
- TAP:*
 Aalling, Lulu; assistent.
 Andersen, Marianne Wettendorff; overassistent.
 Arp, Susanne; klinikassistent.
 Augustine, Linda; klinikassistent.
 Azadnia, Maryam; praktikant.
 Bast, Pia; assistent.
 Bire, Karen; hospitalslaborant.
 Bjerre, Else Lykke; klinikassistent.
 Bjørk, Ina Fogh; klinikassistent.
 Bjørklund, Mai; praktikant.
 Bringø, Mette Marie Schultz; overassistent.
 Buss, Bente Susanne; klinikassistent.
 Diaz, Ana Rosa Vilaplana; klinikassistent.
 Dybkjær, Birgit; assistent.
 Enoch, Anne Marie Nørlund; radiografer.
 Fagerlund, Hanne; assistent.
 Friderichsen, Bente Elisabeth; fotograf.
 Fuchsel, Lone Sparvath; sygeplejerske.
 Givskov, Helga Weis; laboratorietekniker.
 Glæsner, Birgitte; laborant.
 Hansen, Annette Illum; assistent.
 Hansen, Annette Kure; praktikant.
 Hansen, Hanne Lykke; histolaborant.
 Haubye, Kirsten; overassistent.
 Hedelain, Lisbeth Helleberg; laboratorietekniker.
 Helligsøe, Sara; fotograf.
- Helweg, Birgit; overassistent.
 Henriksen, Asta; klinikassistent.
 Holmeskov, Helle; praktikant.
 Holten, Birgit Bærntzen; overassistent.
 Ingversen, Anne Grethe; korrespondent.
 Iversen, Allan; værkstedsformand.
 Jacobsen, Ulla Lykke; assistent.
 Jakobsen, Marianne M.; tandplejer.
 Janhede, Jytte; klinikmedhjælper.
 Jensen, Anne Bøgelund; tandplejer.
 Jensen, Kirsten Hornshøj; laboratoriefuldm.
 Jensen, Merete; klinikassistent.
 Jensen, Niels Henrik; edb-medarbejder.
 Jensen, Ulla K.; overassistent.
 Jespersen, Tina Henriette; assistent.
 Jørgensen, Edelgard; laborant.
 Kaaber, Noel; laborant.
 Knudsen, Maria Fenja; praktikant.
 Kosloff, Elisabeth; overassistent.
 Kristensen, Hanne Riis; assistent.
 Larsen, Jette Dinesen; overassistent.
 Larsen, Per; civilingeniør.
 Lemvig, Trine; laborant.
 Lind, Trine; laboratorietekniker.
 Lindholm, Anne; assistent.
 Lund, Kirsten Wivian; overassistent.
 Lykkeaa, Joan Sonne; laborant.
 Meile, Helle Kirsten; laborant.
 Michelsen, Linda; overassistent.
 Mortensen, Lars; laborant.
 Møller, Maj-Britt; assistent.
 Møller, Majbritt Anfeldt; klinikassistent.
 Nielsen, Bente Horsted; assistent.
 Nielsen, Birgit Schrøder; laborant.
 Nielsen, Dorrit Sønder; assistent.
 Nielsen, Henrik Holm; edb-medarbejder.
 Nielsen, Jeppe Vinding; praktikant.
 Nielsen, Susanne; kontorfuldmægtig.
 Nølting, Dorrit; hospitalslaborant.
 Nue, Anne-Marie; overassistent.
 Olesen, Rikke; assistent.
 Olsen, Geraldine; klinikmedhjælper.
 Olsen, Knud Thillemann; assistent.
 Pedersen, Anette Sønderholm; radiografer.
 Pedersen, Birgit Bjergager; klinikassistent.
 Pedersen, Elisabeth Kjærsgaard; fotograf.
 Petersen, Jeanette H.; klinikassistent.
 Petersen, Joan Edith Hanne; klinikmedhjælper.
 Petersen, Karin Damsgaard; klinikassistent.
 Risgaard, Lise Ryding; assistent.
 Ryberg, Eva Marianne; edb-medarbejder.
 Rønne, Vivi; laborant.
 Schmidt, Lars; fuldmægtig.
 Schnipper, Krystyna; klinikassistent.
 Schwartz, Sarah-Ann; praktikant.
 Sondo, Donovan V.; praktikant.
 Svalling, Jane Foss; klinikassistent.

Svensson, Rene Brylle; praktikant.
Therp, Anne-Marie Louise; laborant.
Tornehøj, Annette; teknisk tegner.
Tyson, Peter D; overassistent.
Winkel, Britt; teknisk tegner.

KLINIKSEKTIONEN

VIP:

Dorph, Grethe; undervisningsass.
Frese, Bjarne Skov; klinisk lærer.
Hegelund, Birgit Charlotte; klinikassistent-1.
Kronholm, Jens; mekaniker.

TAP:

Aalling, Lulu; assistent.
Agerbæk, Ulla; assistent.
Albertsen, Lizzie; assistent.
Andersen, Cate; overassistent.
Andersen, Elisabeth Jahn; assistent.
Andersen, Ellen; klinikmedhjælper.
Andersen, Erik; elektriker.
Arp, Susanne; klinikassistent.
Augustine, Linda; klinikassistent.
Baagøe, Connie; klinikassistent.
Bagger, Helle; klinikmedhjælper.
Bentsen, Anne Drachmann; klinikassistent.
Berg, Anita; klinikassistent.
Bjerre, Else Lykke; klinikassistent.
Buss, Bente Susanne; klinikassistent.
Christensen, Grethe Paaske; klinikassistent.
Christensen, Lars Hvam; betjent.
Christensen, Lilli Asta; overassistent.
Christiansen, Eva; klinikmedhjælper.
Christiansen, Maiken; overassistent.
Christiansen, Tove Anne; klinikassistent.
Dalipovska, Verginije; praktikant.
Egemar, Edith; assistent.
Egesholm, Allan; betjent.
Frederiksen, Grete; assistent.
Frederiksen, Lone Alvang; klinikassistent.
Fuchs, Elisabeth; klinikassistent.
Fuchsel, Lone Sparvath; sygeplejerske.
Grosen, Erik; vagtmester.
Grosen, Kit; overassistent.
Handschuh, Linda; klinikassistent.
Hansen, Anna Lise; klinikmedhjælper.
Hansen, Betina Berg Holm; klinikassistent.
Hansen, Betina Ea; klinikassistent.
Hansen, Birgit; klinikmedhjælper.
Hansen, Kitty Lynge; klinikmedhjælper.
Hansen, Lise Tornbjerg; klinikassistent.
Hansen, Margit Dionna; klinikmedhjælper.
Hansen, Mette Bøgely; praktikant.
Heinild, Kirsten Øberg; klinikassistent.
Helwieg, Birgit; overassistent.

Henriksen, Asta; klinikassistent.
Hylander, Britta; assistent.
Jakobsen, Ruth; assistent.
Janswell, Tina; klinikmedhjælper.
Jensen, Birthe; afdelingsleder.
Jensen, Emerlinda; klinikassistent.
Jensen, Hanne; assistent.
Jensen, Hanne Sandermann; klinikassistent.
Jensen, Jeanette Malm; praktikant.
Jensen, Lone T; praktikant.
Jensen, Lonni; klinikassistent.
Jensen, Ulla K.; overassistent.
Jensen, Vibeke Camilla; assistent.
Jørgensen, Hanne; klinikmedhjælper.
Jørgensen, Marianne B.; praktikant.
Kara, Hayriye; praktikant.
Kjær, Susanne; klinikassistent.
Kjærulff, Ruth; klinikmedhjælper.
Kure, Esther Grønbech; klinikassistent.
Larsen, Annette Schultz; assistent.
Larsen, Heidi Nivå; praktikant.
Larsen, Helen Langstrup; overassistent.
Larsen, Inger Verner; klinikmedhjælper.
Larsen, Joan; praktikant.
Larsen, Lissi; klinikassistent.
Larsen, Maj Lis; klinikmedhjælper.
Larsen, Rita; klinikassistent.
Lauritzen, Lissi Leth; klinikmedhjælper.
Lissau, Jan; betjent.
Lydeking, Grethe; klinikmedhjælper.
Maack, Bente; klinikmedhjælper.
Mortensen, Lotte; assistent.
Møller, Birgit; klinikmedhjælper.
Møller, Majbritt Anfeldt; klinikassistent.
Møller, Marcela Ludmila; cheftekniker.
Nielsen, Anne Jytte; klinikassistent.
Nielsen, Ingrid Arentz; klinikassistent.
Nielsen, Karin; klinikassistent.
Nobel, Gitte; klinikassistent.
Nordstrøm, Christine Maria; klinikmedhjælper.
Olesen, Lisbeth; sygeplejerske.
Olsen, Ellen; assistent.
Olsen, Knud Thillemann; assistent.
Olsen, Susanne Andree; assistent.
Olsson, Frank; finmekaniker.
Paulsen, Annette L.; klinikassistent.
Pedersen, Karin; klinikassistent.
Pedersen, Lisbeth; assistent.
Petersen, Jeanette H.; klinikassistent.
Poulsen, Lone; klinikmedhjælper.
Presutti, Angelo; cheftekniker.
Rasmussen, Charlotte; klinikassistent.
Ravn, Erik; afdelingssygepl.
Rimhoff, Pia; klinikassistent.
Schnipper, Krystyna; klinikassistent.
Schubert, Bo; overassistent.
Seemann, Ulla A; klinikassistent.

Shahbaz, Samela; praktikant.
 Skov, Dorte Rigmor Eilertsen; klinikassistent.
 Sondrup, Camilla; klinikmedhjælper.
 Stedenfeldt, Bente; assistent.
 Stoyanoff, Eugenia; overassistent.
 Straagaard, Erik; cheftekniker.
 Svalling, Jane Foss; klinikassistent.
 Sørensen, Marie Nørtoft; laborant.
 Thaarup, Jette Lilli; klinikassistent.
 Thomsen, Inge; klinikassistent.
 Thorbjørnsson, Sylvia; assistent.
 Thufason, Ellen; assistent.
 Toft, Anne; praktikant.
 Trangeled, Bente; klinikassistent.
 Willadsen, Lena; klinikassistent-1.
 Withagen, Trine Josepha; praktikant.

AFDELING FOR BIDFUNKTIONSLÆRE OG ORAL FYSIOLOGI

TAP:

Pedersen, Anja Flintholm; praktikant.

AFDELING FOR ORAL MIKROBIOLOGI

VIP:

Ciofu, Oana; forskningsstip.
 Giwercman, Birgit; videnskabelig medarb.

AFDELING FOR ORAL PATOLOGI OG MEDICIN

VIP:

Thorup, Alis Karabulut; forskningsadj.

AFDELING FOR SAMFUNDSODONTOLOGI OG VIDEREUDDANNELS

VIP:

Hede, Børge; forskningsadj.

AFDELING FOR TANDSYGDOMSLÆRE

TAP:

Pedersen, Michael Holm; akademisk arbejder.

Ph.d -afhandlinger:

Al-Tamimi, Suliman: The oral health situation of 6-and-12-year-old Saudi Arabian Children.
 Christensen, Liza: Tandstatus, tandlægebesøg og forebyggende tandpleje for den voksne danske befolkning 1994.

Kuzmina, Irina Nikolaevna: A caries preventive program among children in a district of Moscow, planning implementation and outcome.
 Nielsen, Peter Aagaard: Molecular cloning of human high molecular weight salivary mucin and identification of a membrane-associated mucin-like glycoprotein in oral epithelium.
 Nielsen, Henrik: Human papillomavirus betydning for malign udvikling i orale præmaligne læsioner.
 Pedersen, Anne Marie: Funktionsdefekt i spytkirtler hos patienter med primært Sjögrens syndrom.
 Sonnesen, Ane Liselotte: Ansigtsmorfologi og kæbefunktion.
 Sørensen, John A: Factors affecting contraction gap formation during cementation of ceramic inlays in dentin cavities.
 Wurr, Merete: Metoder til vurdering af plastmaterialers biokompatibilitet.
 Østergaard, Else: Mikrobiologiske og kliniske effekter af antimikrobielle komponenter anvendt i hjemmetandpleje til fremme af parodontal sundhed.

Specialer:

Einersen, Sanna: Forekomst af sella-bridge i relation til kraniofacial morfologi.
 Ith-Hansen, Kirsten: Persistens ved aplasi – en efterundersøgelse 8 til 13 år efter afsluttet kommunal tandpleje.
 Larsen, Henriette: Standset eruption af 2. permanente molar i mandiblen – en røntgencephalometrisk analyse af den kraniofaciale morfologi samt en opgørelse over øvrige dentitionsafvigelsers hos patienter med standset eruption af 2. permanente molar i mandiblen.
 Madsen, Jacob Holm: En metode til estimering af ansigtets bløddelsprofil ud fra ansigtsskelettet samt en beskrivelse af bløddelsprofilens form og dimensioner.
 Vedtofte, S: Standset eruption af 2. permanente molar i mandiblen – en røntgencephalometrisk analyse af den kraniofaciale morfologi samt en opgørelse over øvrige dentitionsafvigelsers hos patienter med standset eruption af 2. permanente molar i mandiblen.
 Wistoft, Susanne: Den kraniofaciale morfologi hos en gruppe østgrønlandske børn.

Publikationer:

Al-Tamani S.F.: Oral health situation of children, mothers and schoolteachers in Saudi Arabia (Autoreferat). Tandlægebladet og Tandlægernes Nye Tidsskrift 101 og 10, s. 296-298, 1997.
 Al-Tamimi S.: The oral health situation of Saudi Arabian schoolchildren. Publikationsart diverse.

- Almeida R., Amado M., David L., Lavery S., Holmes E., Merx G., van Kessel A.G., Rygaard E., Hassan H.S., Bennett E., Clausen H.: A family of human α -beta-4-galactosyltransferases. Cloning and expression of two novel UDP-galactose: α -beta-N-acetylglucosamine α -betal, 4-galactosyltransferases, α -beta4Gal-T2 and α -beta4Gal-T3. *J. Biol. Chem* 272, s. 31979-31991, 1997.
- Andreasen J., Kurol J.: The impacted first and second molar. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, København 1997.
- Andreasen J., Petersen J., Svendsen H., Maertens J., von Wövern N., Kugelberg C., Sewerin I., Tsukiboshi M., Laskin D.: The impacted mandibular third molar. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, Diagnosis, treatment and prevention, s. 220-313, København 1997.
- Andreasen J., Sewerin I.: Impacted supernumerary teeth. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, Diagnosis, treatment and prevention, s. 94-112, København 1997.
- Andreasen J., Sewerin I.: The impacted maxillary third molar. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, Diagnosis, treatment and prevention, s. 316-329, København 1997.
- Andreasen J., Sindet-Petersen S.: Wound healing after surgery. i: Textbook and Color Atlas of tooth impaction, København 1997.
- Andreasen J.: Normal and abnormal tooth eruption in humans. i: Textbook and Color Atlas of tooth impaction, 1997.
- Andreasen J.: Tandtraumer. i: Skadestuekirurgi, København 1997.
- Andreasen J.: The impacted incisor. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, København 1997.
- Andreasen J.: The impacted premolar. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, København 1997.
- Andreasen J.: Treatment strategies. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, København 1997.
- Andreasen J.: The impacted mandibular canine. i: Textbook and Color Atlas of tooth impactions, 1997.
- Arenholt-Bindslev D., Torpet L., Josephsen K.: An ultrastructural evaluation of the skin^{2TM} ZK 1200 system as an in vitro model of the human oral mucosa. *ATLA* 25, s. 263-270, 1997.
- Asmussen E., Peutzfeldt A., Munksgaard E.: Retentioncementer. København 1997.
- Asmussen E.: Binding af plastcementer til AllCeram. *Tandlægebladet* 101, s. 982-985, 1997.
- Bakke M.: Functional and morphological alterations after anterior or inferior repositioning of the maxilla (discussion). *J. Oral Maxillofac Surg* 55, s. 49-50, 1997.
- Bennike P., Alexandersen V.: Danmarks urbefolkning. *Nationalmuseets Arbejdsmark*, s. 143-156, 1997.
- Bindslev P., Asmussen E., Hansen E.: Spalterreducerende fyldnings- og cementeringsteknikker. *Tandlægebladet* 101, s. 160-166, 1997.
- Bjørndal L., Darvann T., Bro-Nielsen M., Larsen R., Thylstrup A.: Automated image analysis applied to the odontoblast-predentine region in undemineralized sections of human permanent third molars. *Archs Oral Biol* 42, s. 329-332, 1997.
- Bjørndal L., Larsen T., Thylstrup A.: A clinical and microbiological study of deep carious lesions during stepwise excavation using long treatment intervals. *Caries Res* 31, s. 411-417, 1997.
- Bondemark L., Kurol J., Hallonsten A., Andreasen J.: Attractive magnets for orthodontic extrusion of crown-root fractured teeth. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 112, s. 187-193, 1997.
- Böhm C., Mulder M., Zennadi R., Notter M., Schmitt-Gräff A., Finn O., Taylor-Papadimitriou J., Stein H., Clausen H., Riecken E., Hanski C.: Carbohydrate recognition on MUC1-expressing targets enhances cytotoxicity of a T cell subpopulation. *Scand J Immunol* 46, s. 27-34, 1997.
- Carlsen O., Alexandersen V., Troest T.: Tandmorfologi '97. *Tandlægebladet* 101, s. 568-574, 1997.
- Carlsen O., Alexandersen V.: Root canals in two rooted maxillary second molars. *Acta Odontol Scand* 55, s. 330-338, 1997.
- Chandezon F., Hansen P.M., Ristori C., Pedersen J., Westergaard J., Bjørnholm S.: Evaporation of clusters in a heat bath. 277, s. 450-455, 1997.
- Christensen L.: Tandstatus, tandlægebesøg og forebyggende tandpleje for den voksne danske befolkning 1994. Publikationsart diverse.
- Christensen L.B.: Tandstatus, tandlægebesøg og forebyggende tandpleje for den voksne danske befolkning (Autoreferat). *Tandlægebladet* 101, s. 834-835, 1997.
- Dabelsteen E.: Carbohydrates, metastases, and prognosis of human carcinomas. i: *Pathology Update*, s. 41-53, 1997.
- Dabelsteen S., Wandall H.H., Grøn B., Dabelsteen E.: Keratinocyte growth factor mRNA expression in periodontal ligament fibroblasts. *Eur J Oral Sci* 105, s. 593-598, 1997.
- Darre S.: The virtual dental drill: Interaction techniques. København 1997, 1-103 s.
- Daugaard-Jensen J., Nodal M., Kjær I.: Pattern of agenesis in the primary dentition – a radiographic study of 193 cases. *Int J Paed Dent* 7, s. 3-7, 1997.
- Daugaard-Jensen J., Nodal M., Skovgaard L., Kjær I.: Comparison of the pattern of agenesis in the

- primary and permanent dentitions in a population characterized by agenesis in the primary dentition. *Int J Pæd Dent* 7, s. 143-148, 1997.
- Dobrzyniecki A., Larsen P., Sølvsten Sørensen M., Darvann T., Andersen J., Eriksen M., Darre S., Laresen U., Falkenberg M., Frisch T., Bjørndal L., Thuesen G., Kreiborg S.: Surgical drilling: Computer-based simulations. i: *Computer assisted Radiology and Surgery*, 787-794, Paris 1997.
- Einersen S.: Forekomst af sella-bridge i relation til kraniofacial morfologi. Publikationsart diverse.
- Ekstrand K.R., Bjørndal L.: Structural analyses of plaque and caries in relation to the morphology of the groove-fossa system on erupting mandibular third molars. *Caries Res* 31, s. 336-348, 1997.
- Ekstrand K.R., Christiansen C., Forsse H., Jokela J.: To nordiske modeller for organiseret caries-behandling. *Nor Tandlægebladet + Tandlægebladet* 107 - 101, s. 124-129, 1997.
- Ekstrand K.R., Ricketts D., Kidd E.: Reproducibility and accuracy of three methods for assessment of demineralization depth on the occlusal surface: An in vitro Examination. *Caries Res* 31, s. 224-231, 1997.
- Falkenberg M., Olsen N., Shamir A.: Måling af rygdeformation på 3D rekonstruktion ved hjælp af absolut kalibrering af stereo røntgenbilleder. København 1997.
- Falkenberg M.: Interaction for surgery simulation: Use of a six degree-of freedom tracking device. København 1997, 1-82 s.
- Finsen L., Bakke M.: Erhvervsmæssig risiko for bevægelsesapparatsbesvær i tandplejen. *Tandlægebladet* 101, s. 664-667, 1997.
- Gotfredsen K.: Implant supported overdentures - the Copenhagen experience. *Journal of Dentistry* 25, s. 39-42, 1997.
- Gotfredsen K., Helbo M.: Astra Tech enkelttands-implantater. *Odontologi'97*, s. 107-118, 1997.
- Grandjean P., Guldager B., Larsen I., Jørgensen P., Holmstrup P.: Placebo Response in Environmental Disease. Chelation Therapy of Patients With Symptoms Attributed to Amalgam Fillings. *J Occupational Environment Med* 39, s. 707-714, 1997.
- Hansen E., Asmussen E.: Visible-light curing units: correlation between depth of cure and distance between exit window and resin surface. *Acta Odontol Scand* 55, s. 162-166, 1997.
- Hansen E.K., Asmussen E.: Improved efficacy of dentin-bonding agents. *Eur J Oral Sci* 105, s. 434-439, 1997.
- Haubek D., Dirienzo J., Tinoco E., Westergaard J., Lopez N., Chung C., Poulsen K.: Racial tropism of a highly toxic clone of *Actinobacillus actinomyces* associated with juvenile periodontitis. *J Clin Microbiol* 35, s. 3037-3042, 1997.
- Havemose Poulsen A., Holmstrup P.: Factors Affecting IL-1-Mediated Collagen Metabolism by Fibroblasts and the Pathogenesis of Periodontal Disease: A Review of the Literature. *Crit Rev Oral Biol Med* 8, s. 217-236, 1997.
- Hjorth T., Melsen B., Møller E.: Masticarogy muscle function after unilateral condylar fractures: a prospective and quantitative electromyographic study. *Eur J Oral Sci* 105, s. 198-304, 1997.
- Holmstrup P., Reibel J.: Tumors and cysts of the Periodontium. i: *Clinical Periodontology and Implant Dentistry*, s. 356-379, København 1997.
- Holmstrup P., Westergaard J.: Necrotizing Periodontal Disease. i: *Clinical Periodontology and Implant Dentistry*, s. 258-278, København 1997.
- Holmstrup P.: Oral medicin i parodontologisk praksis. *Odontologi '97*, s. 53-74, København 1997.
- Holmstrup P.: Er der etiske problemer i tandlægens hverdag? *Tandlægebladet* 101, s. 400-410, 1997.
- Hu J., Tsai C., Bakke M., Tambeli C., Seo K., Vernon H., Bereiter D., Sessle B.: Deep craniofacial pain: involment of trigeminal subnucleus caudalis and its modulation. i: *Proceedings of the 8th World Congress on Pain, Pain Research and Clinical Management* vol. 6, IAPS Press, s. 497-506, Seattle, USA 1997.
- Iseri H., Solow B.: Eruption continue des incisives et des premières molaires maxillaires chez des jeunes filles de 9 à 25 ans. Étude par la méthode des implants. *Orthod Francaise* 18, s. 21-34, 1997.
- Iseri H., Solow B.: An update based on recent implant studies. i: *Biological mechanisms of tooth movement and craniofacial vancement of Orthodontics*, s. 507-527, Harvard 1997.
- Ith-Hansen K.: Persistens ved aplasi - en efterundersøgelse 8 til 13 år efter afsluttet kommunal tandpleje. Publikationsart diverse.
- Jacobsen J.: Tænder og kæber. i: *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*, Ahlgade 15-17, Holbæk, s. 277-330, København 1997.
- Jensen B., Jensen K., Kastrop K., Pedersen S.A., Wagner A.: Final height and craniofacial development after surgical resection of craniopharyngioma. *J Craniofac Genet Dev Biol* 17, s. 190-198, 1997.
- Jensen B., Lund A.: Osteogenesis imperfecta: Clinical, cephalometric, and biochemical investigations of 01 types I, III, and IV. *J Craniofac Genet Dev Biol* 17, s. 121-132, 1997.
- Jensen E., Giwerzman B., Ojeniyi B., Bangsborg J.M., Hansen A., Kock C., Fiehn N., Høiby N.: Epidemiology of *Pseudomonas aeruginosa* in

- cystic fibrosis patients and the possible role of contamination by dental equipment. *J Hosp Infect* 36, s. 117-122, 1997.
- Karlsson U., Gotfredsen K., Olsson C.: Singletooth replacement by osseointegrated Astra Tech Dental Implants: A two-year report. *The International Journal of Prosthodontics* 10, s. 318-324, 1997.
- Keeling J.W., Fischer Hansen B., Kjær I.: Pattern of malformations in the axial skeleton in human trisomy 21 fetuses. *Am J Med Genet* 68, s. 466-471, 1997.
- Kirkeby S., Animashaun T., Hughes R.: The complex type oligosaccharide binding lectin *Datura stramonium* agglutinin detects type IIA muscle fibres in the brachial biceps from man and cat. *J Muscle Research and Cell Motility* 18, s. 31-41, 1997.
- Kirkeby S., Singha N., Sorolia A.: Localized agglutinin staining in muscle capillaries from normal and very old atrophic human muscle using winged bean (*Psophocarpus tetragonolobus*) lectin. *Histochem Cell Biol* 107, s. 31-37, 1997.
- Kjær I., Prause J.U., Jensen O.A.: A new craniofacial disorder involving hypertelorism and malformations of external nose, palate and pituitary gland. *Journal of Craniofacial Genetics and Developmental Biology* 17, s. 23-34, København 1997.
- Kjær I., Prause J.U., Jensen O.A.: A new craniofacial disorder involving hypertelorism and malformations of external nose, palate and pituitary gland. *Journal of Craniofacial Genetics and Developmental Biology* 17, s. 17, Copenhagen 1997.
- Kjær I., Binner Beckett K., Nolting D., Fischer Hansen B.: The association between prenatal sella turcica morphology and notochordal remnants in the dorsum sellae. *J Craniofac Genet Dev Biol* 17, s. 105-111, 1997.
- Kjær I., Fischer Hansen B.: Cervical ribs in fetuses with Ullrich-Turner syndrome. *Am J Med Genet* 71, s. 219-221, 1997.
- Kjær I., Fischer Hansen B.: Det vomeronasale organ eller Jacobsons organ – set i nyt lys. *Tandlægebladet* 101, s. 12-14, 1997.
- Kjær I., Jensen H., Russell B.: Sella turcica ved tuberøs sclerose. *Bulletin of Nordisk Förening för handikapptandvård* Nr. 2, s. 25-31, 1997.
- Kjær I., Keeling J., Russell B.: Palate structure in human holoprosencephaly correlates with the facial malformation and demonstrates a new palatal developmental field. *Am J Med Genet* 73, s. 387-392, 1997.
- Kjær I., Keeling J., Fischer Hansen B.: Pattern of malformations in the axial skeleton in human trisomy 13 fetuses. *Am J Med Genet* 70, s. 421-426, 1997.
- Kjær I., Keeling J., Smith N., Fischer Hansen B.: Pattern of malformations in the axial skeleton in human triploid fetuses. *Am J Med Genet* 72, s. 216-221, 1997.
- Kjær I., Kjær T.: Pituitary aplasia and dysplasia. i: *Neurobase* (computerized textbook of neurology, San Diego 1997).
- Kjær I., Reintoft I., Poulsen H., Nolting D.: A new craniofacial disorder involving hypertelorism and malformations of external nose, palate and pituitary gland. *J Craniofac Genet Dev Biol* 17, s. 23-34, 1997.
- Kjær I.: Mandibular movements during elevation and fusion of palatal shelves evaluated from the course of Meckel's cartilage. *J Craniofac Genet Dev Biol* 17, s. 80-85, 1997.
- Kjær I.: Can the location of tooth agenesis and the location of initial bone loss seen in juvenile periodontitis be explained by neural developmental fields in the jaws? *Acta Odontol Scand* 55, s. 70-72, 1997.
- Kjær I.: Er neuroosteologi relevant for Tandlæger? *Odontologi'97*, København 1997.
- Kjær I.: Which dentitions are particularly predisposed to root resorption during orthodontic treatment? *Journal d'Odontologie Pédiatrique (JOSP)* 7 (1) numéro spécial. *Anomalies Dentaires*, s. 151-158, 1997.
- Kreiborg S., Cohen M.M.J.: Epidemiologic, genetic, and statistical aspects of Apert Syndrome. *Brazilian J Dysmorph Speech Hearing* 1, s. 67-71, 1997.
- Kronström M., Palmqvist S., Söderfeldt B., Carlsson G., Eriksson T.: Practice profile differences among Swedish dentists. A questionnaire study with special reference to prosthodontics. *Acta Odontol Scand* 55, s. 265-269, 1997.
- Kurul J., Eriksson S., Andreasen J.: The impacted maxillary canine. i: *Textbook and Color Atlas of tooth impactions*, København 1997.
- Kuzmina I.N.: A caries preventive program among children in a district of Moscow. *Publikationsart diverse*.
- Larsen T., Andersen H., Fiehn N.: Evaluation of a new device for sterilizing dental highspeed handpieces. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod* 84, s. 513-516, 1997.
- Larsen T., Fiehn N.: Development of resistance to metronidazole and minocycline in vitro. *J Clin Periodontol* 24, s. 254-259, 1997.
- Larsen T., Stoltze K., Fiehn N.: Susceptibility of biofilm of *Streptococcus sanguis* and *Actinomyces naeslundii* to chlorhexidine. *Biofilm*, Vol. 2, Paper 1 (BF97001) 1997 Online Journal – URL: <http://www.bdt.org.br/bioline/bf>. 1997, Publikationsart diverse.
- Lisson J., Kjær I.: The location of alveolar clefts re-

- lative to the incisive fissure. *Cleft Plate Craniofac J* 34, s. 292-296, 1997.
- Lynnerup N., von Wowern N.: Bone mineral content in medieval Greenland Norse. *Int J Osteoarchaeol* 80, s. 235-240, 1997.
- Marker O., Vigild M., Prætorius F.: Oral Health Problems and Treatment Need in Danish Military Personnel recruited for UN Service. *Military Med* 162, s. 416-421, 1997.
- Marks S., Svendsen H., Andreassen J.: Theories of tooth eruption. i: *Textbook and Color Atlas of tooth impactions*, København 1997.
- Mjör I.A., Qvist V.: Kantdefekter ved amalgam- og plastfyldninger. *Tandlægebladet* 101, s. 348-353, 1997.
- Mjör I.A., Qvist V.: Marginal failures of amalgam and composite restorations. *J Dent* 25, s. 25-30, 1997.
- Møller E.: European Faculty of Oral Health Sciences. *Eur J Dental Education* 1, s. 187-188, 1997.
- Mølsted K.: European Union Cleft Palate Programme. *Rostocker Medizinische Beiträge Heft* 6, s. 77-79, Rostock 1997.
- Mølsted K., Kjær I., Geiwercman A., Vesterhauge S., Stakkebæk N.: Craniofacial morphology in patients with Kallmann's syndrome with and without cleft lip and palate. *Cleft Plate Craniofac J* 34, s. 417-424, 1997.
- Mølsted K., Kjær I.: Characteristic craniofacial morphology in patients with Kallmann's syndrome with and without cleft lip and plate. *Transactions, 8th International Congress on Cleft Palate and Related Craniofacial Singapore* 1997, s. 234-240 Publikationsart diverse.
- Nattestad A., Attström R.: Information Technology in Oral Health Education. An overview of the available technologies of a discussion and the possibilities and limitations. *Eur J Dent Edu* 1, s. 101-107, 1997.
- Nattestad A., Attström R.: Informationsteknologi i odontologisk efteruddannelse. *Odontologi'07*, København 1997.
- Nielsen H., Norrild B., Vedtofte P., Prætorius F., Reibel J., Holmstrup P.: Human papillomavirus in oral premalignant lesion. *Oral Oncol, Eur J Cancer* 32 B, s. 264-270, 1997.
- Nielsen H.: Human papillomavirus betydning for malign udvikling i orale præmaligne læsioner. Publikationsart diverse.
- Nielsen M.: Graduated non-convexity by functional focusing. *IEEE PAMI* 19, s. 521-525, 1997.
- Nielsen M., Niessen W., Maas R., Florack L., Romery B.: On the duality of scalar and density flows. *Proc 1st Scale Space Conference. Lecture Notes in Computer Sciences Vol. 1252*, s. 65-76, Berlin 1997.
- Nielsen M., Darre S.: Virtual drilling: Methods for intuitive creation of holes in virtual 3D objects. København 1997, s. 1-105. Publikationsart diverse.
- Nielsen P.: Molecular cloning of human high molecular weight salivary mucin and identification of a membrane-associated mucin-like glycoprotein in oral epithelium. Publikationsart diverse.
- Nielsen P.A., Bennett E.P., Wandall H.H., Therkildsen M.H., Hannibal J., Clausen H.: Identification of a major human high molecular weight salivary mucin (MGI) as tracheobronchial mucin MUC5B. *Glycobiology* 7, s. 413-419, 1997.
- Nielsen P.A., Mandel U., Therkildsen M.H., Ravn V., David L., Reis C., Wandall H.H., Dabelsteen E.: Loss of a novel mucin-like epithelial glucoprotein in oral and cervical squamous cell carcinomas. *Cancer Res* 57, s. 634-640, 1997.
- Niessen W., Duncan J., Nielsen M., Florack L., Romery B.: A multi-scale approach to image sequence analysis. *Computer Vision: Image Understanding* 65, s. 259-268, 1997.
- Olsen O.F., Nielsen M.: Gradient magnitude based watershed segmentation. *Oroc. of ICIAP '97*, s. 6-13, 1997.
- Olsen O.F., Nielsen M.: Generic events for the gradient squared. *Proc. 1st Scale Space Conference. Lecture Notes in Computer Science Vol 1252*, s. 101-112, 1997.
- Pedersen A.: Spytktirtelfunktion hos patienter med primært Sjögrens syndrom. *Tandlægebladet* 101, s. 576-585, 1997.
- Peng B., Petersen P., Tai B., Yaun B., Fan M.: Changes in oral health knowledge and behaviour 1987-95 among inhabitants of Wuhan City, PR China. *Int. Dent J* 47, s. 142-147, 1997.
- Petersen B., Geisler M., Ekstrand K.R.: Cariesaktivitet og cariesbehandling på 18-26 årige mænd under værnepligt. *Tandlægebladet* 101, s. 880-884, 1997.
- Petersen P., Christensen B.L.: Oral health promotion – Health promoting Schools Project. Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe, 1997 (Documents in Chinese and Estonian).
- Petersen P., Tanase M.: Oral health status of an industrial population in Romania. *Int Dent J* 47, s. 194-198, 1997.
- Petersen P.: Tandsundheden hos danske børn i internationalt perspektiv. *Tandlægerne Nye Tidsskrift* 12, s. 354-355, 1997.
- Peutzfeldt A., Garcia-Godoy F., Asmussen E.: Surface hardness and wear of glass ionomers and compomers. *Am J Dent* 10, s. 15-17, 1997.
- Peutzfeldt A.: Resin composites in dentistry: the monomer systems. *Eur J Oral Sci* 105, s. 97-116, 1997.
- Peutzfeldt A.: Retention of propanal and diacetyl

- in experimental resins. *Acta Odontol Scand* 55, s. 94-100, 1997.
- Peutzfeldt J.: Ny componer; Hytac. *Tandlægebladet* 101, s. 206, 1997.
- Philipsen H.P., Reichart P.A., Prætorius F.: Mixed odontogenic tumours and odontomas. Considerations on interrelationship. Review of the literature and presentation of 134 new cases of odontomas. *Oral Oncology* 33, 2, s. 86-99, 1997.
- Pindborg J., Reichart P.A., Smith C.v.d.W.: Histological typing of cancer and precancer of the oral mucosa. 2nd ed. WHO International Histological Classification of Tumours. 1997.
- Pinholt E., Rindum J.L., Pindborg J.J.: Oral cancer: a retrospective study of 100 Danish cases. *Br J Oral Maxillofac Surg* 35, s. 77-80, 1997.
- Prætorius F.: HPV-associated diseases of oral mucosa. *Clint Dermatol* 15, 3, s. 399-413, 1997.
- Qvist V., Laurberg L., Poulsen A., Teglers P.T.: Everyday glass-ionomer and amalgam restorations. *Tandlægernes Nye Tidsskrift* 12, s. 300-308, 1997.
- Qvist V., Laurberg L., Poulsen A., Teglers P.T.: Longevity and cariostatic effects of everyday conventional glass-ionomer and amalgam restorations in primary teeth: Three-Year results. *J Dent Res* 76, s. 1387-1396, 1997.
- Rasmussen E., Sewerin I., Hansen H.J., Schrøder H.: Osteosarcoma basis cranii med udbredelse i kæberne hos svårig – et tilfælde. *Tandlægebladet* 101, s. 200-203, 1997.
- Reibel J.: Klinisk diagnostik af oral cancer med toluidinblå? *Tandlægebladet* 101,9, s. 470-472, 1997.
- Reis C., David L., Nielsen P., Clausen H., Morgorodskays K., Roepstorff P., Sobrinho-Simoes M.: Immunohistochemical study of MUS5AC expression in human gastric carcinomas using a novel monoclonal antibody. *Int J Cancer* 74, s. 112-121, 1997.
- Reis C., Hassan H., Bennett E., Clausen H.: Characterization of a panel of monoclonal antibodies using Ga1NAc glycosylated peptides and recombinant MUC1. *Tumor Biol* 19, s. 127-133, 1997.
- Ritzau M., Carlsen O., Kreiborg S., Brinch-Iversen J., Gorlin R.J., Rasmussen N.: The Ekman-Westborg-Julin syndrome. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol* 84, s. 293-296, 1997.
- Robertson A., Lundgren T., Andreasen J., Dietz W., Hoyer I., Norén J.: Pulp calcifications in traumatized primary incisors. *Eur J Oral Sci* 105, s. 196-206, 1997.
- Rud J., Rud V., Munksgaard E.: Effect of root canal contents on healing of teeth with dentinbonded resin composite retrograde seal. *J Endodon* 23, s. 535-541, 1997.
- Schiødt M., Nattestad A.: Oral Medicin på CD-Rom, Kursusnævnet. København 1997.
- Schou S., Nattestad A., Rindum J.: Kompendium i lokalanalgesi for tandplejere. Københavns Universitet 1997.
- Schou S., Vedtofte P., Nattestad A., Stoltze K.: Marginal bone level after Le Fort I osteotomy. *Br J Oral Maxillofac Surg* 35, s. 153-156, 1997.
- Sejrsen B., Jakobsen J., Skovgaard L.T., Kjær I.: Growth in the external cranial base evaluated on human dry skulls, using nerve canal openings as references. *Acta Odontol Scand* 55, s. 356-364, 1997.
- Sewerin I., Larsen T.: Intraoral røntgenfotografering under operationer med steril opdækning. *Tandlægebladet* 101, s. 886-888, 1997.
- Sewerin I., Bülow S.: Dentomaxillofaciale aspekter ved familier adenomatøs polypose – en oversigt. *Tandlægebladet* 101, s. 778-784, 1997.
- Sewerin I., Gotfredsen K., Stoltze K.: Accuracy of radiographic diagnosis of periimplant radiolucencies – an in vitro experiment. *Clin Oral Impl Res* 8, s. 299-304, 1997.
- Sewerin I.: Base and fog densities of fresh Ektaspeed Plus dental X-ray films. *Acta Odontol Scand* 55, s. 79-83, 1997.
- Sewerin I.: To, fire eller flere bitewingoptagelser? En oversigt. *Tandlægebladet* 101, s. 826-833, 1997.
- Sewerin I.: Billedfejl ved røntgenoptagelser med Eggens filmholder. *Tandlægebladet* 101, s. 668-669, 1997.
- Sorensen J., Munksgaard E.: Relative gap formation adjacent to ceramic inlays with combinations of resin cements and dentin bonding agents. *J Prosthet Dent* 76, s. 472-476, 1996.
- Sorensen J.A., Munksgaard E.: Factors affecting contraction gap formation during cementation of ceramic inlays in dentin cavities. *Tandlægebladet (ph.d.-afhandling-autoreferat)* 101, s. 468-469, 1997.
- Sorensen J.A.: Factors affecting contraction gap formation during cementation of ceramic inlays in dentin cavities. Publikationsart diverse.
- Sporring J., Nielsen M., Florack L., Johansen P.: Gaussian Scale-Space Theory. Dordrecht 1997, 1-263 s.
- Sutherland M., Nishimori I., Caffrey T., Bennett E., Hassan H., Mandal U., Mack D., Iwamura T., Clausen H., Hollingsworth M.: Expression of three UDP-N- og αha-D-galactosamine: Polypeptide Ga1NAc N-acetylgalactosaminyltransferases in adenocarcinoma cell lines. *Cancer Res* 57, s. 4744, 1997.
- Theilgaard K.: 3D-MED. Medicinsk visualiserings-system. København 1997, 1-153 s.
- Therkildsen M., Reibel J., Schiødt T.: Observer va-

- riability in histological malignancy grading of adenoid cystic carcinomas. *APMIS* 105, s. 559-565, 1997.
- Thomsen C.E., Gade J., Nieminen K., Langford R.M., Ghosh R., Jensen K., Rosenfalck A., Prior P.F., White S., van Gils M.: Collecting EEG Signals in the IMPROVE Data Library. *IEEE Engineering in Medicine and Biology Magazine* 16/6, s. 33-40, 1997.
- Thomsen C.E., Prior P.F.: Quantitative EEG in Assessment of Anaesthetic Depth: Comparative study of methodology. i: *Computing and Collaborative Care, Yearbook of Medical Informatics* 97, s. 410-416, 1997.
- Thorn J., Kallehave F., Westergaard P., Hjørting-Hansen E., Gotterup F.: The effect of hyperbaric oxygen on irradiated oral tissues: Transmucosal oxygen tension measurements. *J Oral Maxillofac Surg* 55, s. 1103-1107, 1997.
- Thorup A., Dabelsteen S., Schou S., Gil S., Carter W., Reibel J.: Differential expression of integrins and laminin-5 in normal oral epithelia. *APMIS* 105, s. 519-530, 1997.
- Thylstrup A., Vinther D., Christiansen J.: Promoting changes in clinical practice. Treatment time and outcome studies in a Danish public child dental health clinic. *Community Dent Oral Epidemiol*, s. 126-134, 1997.
- Thylstrup A.: Fra lav til interesseorganisation – fra barber til tandlæge. *Tandlægebladet* 101, s. 766-777, 1997.
- Vigild M., Pedersen P., Hedeboe P., Bangsbo G.: Den kommunale omsorgstandplejes omfang, organisation, klientel og økonomi – en landsdækkende undersøgelse 1996. *Tandlægernes Nye Tidsskrift* 12, s. 133-137, 1997.
- Vilkjær D., Blom S., Hjørting-Hansen E., Pinholt E.M.: Effect of platelet-derived growth factor-BB on bone formation in calvarial defects: an experimental study in rabbits. *Eur J Oral Sci* 105, s. 59-66, 1997.
- Vilmann A., Frese B., Jensen B.: Nedsat gabeevne uden subjektivt besvær. *Tandlægebladet* 101, s. 870-878, 1997.
- Voldstedlund M., Dabelsteen E.: Expression of GLUT1 in stratified squamous epithelia and oral carcinoma from humans and rats. *APMIS* 105, s. 537-545, 1997.
- Wandall H.H., Hassan H., Mirgorodskaya K., Kristensen A.K., Roepstorff P., Bennett E.P., Nielsen P.A., Hollingseorth M., Burchell J., Taylor-Papadimitriou J., Clausen H.: Substrate specificities of three members of the human UDP-N-acetyl- α -D-galactosamine: polypeptide N-Acetylgalactosaminyltransferase family, GalNAc-T1, -T2, and -T3. *Biol Chem* 272, s. 23503-23514, 1997.
- van Dijken J., Qvist V.: Klinisk utvärdering av ersättningsmaterial. *Tandlægebladet* 101, s. 148-158, 1997.
- van Gils M., Rosenfalck A., White S., Prior P.F., Gade J., Senhadji L., Thomsen C.E., Chosh R., Langford R.M., Jensen K.: Signal processing in Prolonged EEG Recordings During Intensive Care. *IEEE Engineering in Medicine and Biology Magazine* 16/6, s. 56-63, 1997.
- van Gils M., Rosenfalck A., White S., Prior P.F., Gade J., Senhadji L., Thomsen L., Chosh R., Langford R.M., Jensen K.: Signal processing in Prolonged EEG Recording During Intensive Care. *IEEE Engineering in Medicine and Biology Magazine* 16/6, s. 56-63, 1997.
- von Wowern N., Sewerin I., Andreasen J.O.: Prognosis of various treatment approaches. i: *Textbook and Color Atlas of tooth impactions*, s. 259-260, København 1997.
- von Wowern N., Klausen B., Møller E.: Knogletab og oral status hos patienter i parenteral ernæring i hjemmet. *Ugeskrift for Læger* 15, s. 4982-4985, 1997.
- Öwall B.: Advarsel om protesebehandling. *Tandlægebladet* 101, s. 988-989, 1997.
- Öwall B., Junggreen L., Yemm R.: Producción de prótesis parciales removibles en Escocia. *Quintessence Int. (Spansk udgave)* 10, s. 497-503, 1997.

De kliniske institutter

De kliniske institutter udgøres af:

- Institut for intern medicin og geriatri.
- Institut for kirurgi og anæstesiologi.
- Institut for neurologi, neurokirurgi og psykiatri.
- Institut for klinisk kemi, klinisk fysiologi/nuklearmedicin og radiologi.
- Institut for øre- næse- hals sygdomme, øjensygdomme og hud- og kønssygdomme.
- Institut for gynækologi, obstetrik og pædiatri samt vækst og reproduktion.

De patologiske, anatomiske afdelinger står for øjeblikket uden for institutionsstrukturen.

Institutterne er murstensløse. Staben udgøres af professorer, kliniske lektorer, kliniske lærere samt andet universitetsaflyttet personale (forskningsstipendiater samt teknisk og administrativt personale). Institutet ledes af en bestyrelse på mindst 3 medlemmer, hvoraf der vælges en bestyrer.

Instituttet er rådgivende for fakultetet i en række sager vedrørende undervisning og forskning, deriblandt udformning af den kliniske professorpolitik og nedsættelse af bedømmelsesudvalg vedrørende professorater. Institutterne arbejder efter et regelsæt vedtaget af Fakultetsrådet.

Klinisk Institut for Oto-Rhino-Laryngologi, Ophthalmologi og Dermato-Venerologi

Dermato-venerologisk afdeling K., Københavns Amts Sygehus i Gentofte

Hovedforskningsområder:

Allergisk kontakteksem

Forskningen har til formål at tilvejebringe den lægevidenskabelige baggrund for forebyggelse af kontaktallergi overfor de væsentligste hudallergener som nikkel, parfumestoffer, gummikemikalier og konserveringsmidler. Årsagerne til kontaktaller-

gi kortlægges ved hjælp af epidemiologiske, kemiske og klinisk allergologiske metoder. Der arbejdes på udvikling af experimentelle expositions modeller beregnet til at fastlægge sikre udsættelseskoncentrationer for de almindeligste hudallergener.

Irritativt kontakteksem

Mekanismer bag arbejdsbetinget irritativt eksem. Cytokiners patogenetiske rolle ved irritativt kontakteksem. Hudfysiologiske undersøgelser med henblik på patogenese og behandling af tilstanden I experimentelle humane modeller evaluerer hudens modstandskraft overfor irritative påvirkninger. Anvendte metoder er Corneometri, laser Doppler flowmetri, måling af transepidermalt vandtab, samt colorimetri.

Hudkræft

Der foretages undersøgelser over foto- og tumor immunologi. Hos mennesker ændrer ultraviolet lys immunreaktionen på afgørende måde, således, at hæmmemekanismer, som kan nedregulere andre immunologiske responser, bliver aktiverede. Betydningen af disse mekanismer for udvikling af hudkræft undersøges.

Epidemiologi, Genetik

Med udgangspunkt i den danske Tvillingekohorte pågår en undersøgelse af betydningen af arvelige og miljøfaktorer for udvikling af allergisk og irritativt eksem på hænderne.

Glostrup undersøgelserne

Med udgangspunkt i en kohorte, der tidligere er undersøgt ved Københavns Amts Center for Sygdomsforebyggelse, vurderes risikofaktorer for allergi og ændringer i forekomsten af allergi i voksenalderen ved hjælp af allergi-testning og andre objektive målinger.

Hudabsorption af lægemidler

Der foretages metodeudvikling af mikrodialyseteknik således at den kan anvendes til bestemmelse af lægemiddelkoncentrationen efter lokal og systemisk administration. Effekten af påvirkning af hudens barriere på lægemidlers penetration i huden evalueres. Samarbejdsprojekt indenfor Center for Drug Design and Transport.

Superantigener

Superantigenernes betydning for udvikling af atopisk dermatitis og psoriasis.

Publikationer:

Antal original publikationer 15.

Antal oversigts artikler 5.

Torkil Menné, Prof. overlæge dr.med.

Øre-næse-halsafdeling F, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Tindingebenspatologi

Lys- og elektronmikroskopi af patologiske lidelser i tindingebenet, især otosclerose, otitis media cholesteatomatosa og Mb. Menière, EM undersøgelser af saccus og ductus endolymphaticus på rotter. Basale knoglefysiologiske undersøgelser af re-modelleringsaktiviteten i labyrinthkapslen samt undersøgelse for mikrofrakturer.

Audiologi

Otoakustiske emissionsmålinger med henblik på vurdering af ydre hårcellers funktion. Tinnitusmasking, forskning og afprøvning af nye avancerede høreapparater efter aftale med dansk høreapparatusindustri. Ototoxicitet hos patienter i cisplatinbehandling. Objektiv hjernestammeaudiometri. Respons hos nyfødte og børn med henblik på tidlig diagnostik af hørenedsættelse.

Otoneurologi

Forskning i balanceforstyrrelse (svimmelhed) hos ældre og hos patienter med neurologiske lidelser ved elektrookulomotorisk undersøgelse (vestibulær autorotationstest) og vestibulær undersøgelse hos patienter udsat for organiske opløsningsmidler. Klinisk undersøgelse af Menière patienter samt akusticusneurinom patienter.

Hoved-hals-cancer

Molkylærbiologiske undersøgelser af specielt epidermal growth factor ved hoved-hals cancer, kliniske undersøgelser af forskellige rekonstruktionstyper i forbindelse med hoved-hals kirurgi. Immunologiske undersøgelser af spytkirtelsvulster og thyreoideacancer.

Inflammatoriske/immunologiske lidelser i øvre luftveje. Internationalt samarbejde omkring Wegeners granulomatose, bakteriologisk-immunologiske undersøgelser af mellemøre- og næsesekret ved akut suppurativ og sekretorisk otitis media hos danskere og grønlændere. Undersøgelse af patienter med allergiske næselidelser med udvikling af rhinometri udstyr til objektiv måling af næsens tværsnitsareal.

Internationalt samarbejde:

Otoakustiske emissioner fra cochlea, professor Gerald Propelka, Central Institute of Deaf, St. Louis USA.

Elektronmikroskopiske undersøgelser af saccus og ductus endolymphaticus, professor Helge Rask-

Andersen, Uppsala Universitet, Sverige. House Ear Institute, Los Angeles, USA.

Vestibulær autorotationstest, professor Dennis O-Leary, University of South California, L.A. USA.

Wegeners granulomatose, internationalt samarbejde med en række skandinaviske og europæiske universiteter.

Bakteriologi ved otitis media, professor Karin Prellner, Lund.

Publikationer:

Originalpublikationer, herunder lærebøger og håndbogsartikler: 21.

Oversigtsartikler: 2.

Publikationsliste: Rigshospitalets øre-næse-halsafdeling, HovedOrtoCentret.

P.Bretlau, Klinisk professor, dr.med.

Øre-, næse-, halsafdelingen, Københavns Amts Sygehus i Gentofte

Afdelingens hovedforskningsområder:

Bihulekirurgiforskning

Prospektiv randomiseret undersøgelse af effekten ved endonasal bihulekirurgi ved kronisk sinusitis hvor supra- og infratubinal antrostomi sammenlignes.

Mellemørekirurgiforskning

Ved regelmæssige efterundersøgelser følges patienter, der er opereret i 1964-90, efterundersøges og langtidsresultaterne af kirurgi analyseres for patientgrupper med cholesteatom, sequelae otitis med perforationer i trommehinden adhæsiv otitis og øregangssygdomme hos børn og voksne især med henblik på mellemøreventilation samt kongenit øregangsatresi.

Eksperimentel akut otitis media forskning med og uden antibiotisk behandling

Kvantitative histologiske undersøgelser af mellemøreslimhinde hos rotter med akut otitis, hvor bul-la inficeres med pneumococci, hemophilus influenzae og Moraxella catarrhalis. Mellemøreslimhinden undersøges på flere tidspunkter efter infektionen uden og med antibiotisk behandling. På denne model undersøges også polyp og adhærenscedannelser.

Basalforskning vedrørende patogenesen af næsepolyper

Immunhistokemisk undersøgelse af forekomsten af adhæsionsmolekylerne ICAM-1, VCAM-1 og E-selectin samt liganderne LFA-1 og VLA-4 foretages i næsepolyppiopsier og næseslimhinden. Effekten

af lokalsteroid undersøges på ekspresionen af ovennævnte molekyler på endothelceller samt det cellulære infiltrat.

Studier af næsepolyppernes oprindelse, profil og sammensætning af det cellulære infiltrat fortsættes.

Acusticusneurinomer og andre tumorer. Eksperimentale og kliniske studier.

Basalforskning af væksten og angiogenesis af parotistumorer ved implantation af tumoren på nøgne mus. Vækstundersøgelser af akustikusneurinomer afslører langsomt, moderat og hurtigt voksende tumorer. Disse korelleres til den cellulære proliferation og vaskularisering bedømt ved SPECT skanning. Kliniske og epidemiologiske studier af akustikusneurinomers vækst sammenlignet med anamnesen fortsætter og nye studier er påbegyndt bl.a. med omfattende undersøgelser af tindingeben.

Validitetsundersøgelse af emissionsbaseret screening af nyfødte for hørenedsættelse, baseret på egen udvikling af apparatur og 10.000 screeninger af nyfødte

Der udføres databehandling med henblik på:

- 1) Sensibilitet af lineære versus non-lineære svar,
- 2) optimal intensitet af stimulation og
- 3) automatisk statistisk evaluering versus visuel.

Internationalt samarbejde:

Øre-, næse-, halsafdelingen samarbejder med øre-, næse-, halsafdelingen på Universitetssygehuset i Lund, Sverige, omkring forskningen vedrørende eksperimentel otitis.

Publikationer:

Fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Mirko Tos, Professor, dr.med.

Øjenafdelingen, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Diabetisk maculaødem

Objektiv bedømmelse, betydningen af forhøjet arterielt blodtryk, nye medicinske behandlingsformer, påvirkninger i forbindelse med kataraktkirurgi. 2 ph.d.-projekter, afsluttede.

Blod-nethinde barrierens permeabilitetsegenskaber ved retinitis pigmentosa og senil macula degeneration. 1 ph.d.-projekt afsluttet.

Ny optisk baseret undersøgelses- og behandlingsteknik vedrørende nethindesygdomme samt ikke-invasiv diagnostik af systemisk sygdom.

Egenfluorescens i øjets linse, objektiv bestemmelse og udledning af information vedrørende glukosemetabolisme og disposition for diabetiske senkomplikationer. 1 ph.d.-projekt afsluttet.

Objektiv bedømmelse af fotoreceptordisplacement og kirurgisk repositionering ved diverse net-hindesygdomme.

Internationalt samarbejde:

Udfører sammen med Hershey Medical Center, Penn State University, Pennsylvania en kontrolleret klinisk undersøgelse af antihistaminbehandling hos patienter med diabetisk maculaødem.

Foretager sammen med St. thomas Hospital i London undersøgelser vedrørende basale egenskaber ved optisk kohærenstomografi som middel til undersøgelse af nethinden.

Samarbejder med Leidens Universitet vedrørende metodologisk udvikling inden for videreudviklingen af metoder til objektiv bestemmelse af blod-nethindebarrierens permeabilitet.

Publikationer

4.

Henrik Lund-Andersen, Professor, overlæge, dr.med.

Øjenklinikken, Elektivt Kirurgisk Center, H:S Frederiksberg Hospital

Hovedforskningsområder:

Kataraktbehandling

herunder udbytte – vurdering, måling af funktionsfremgang, behandlingsepidemiologi, behandlingsbehov samt MTV af ny behandlingsmetoder.

Internationalt samarbejde:

Afdelingen har deltaget i "International Cataract Surgery Patients Outcome Research Team" som indebærer et forskningsmæssigt samarbejde med Manitoba University i Canada, Barcelona Universitetet i Spanien samt Johns Hopkins University, Baltimore, USA.

Publikationer:

6, som kan rekvireres i afdelingen.

Peter Bernth Petersen, Lektor, klinikchef, dr. med.

Øjenklinikken, HovedOrtoCentret, H:S Rigshospitalet

Afdelingens Hovedforskningsområder:

Retino-vitreale sygdommes

kliniske forløb, de vitreoretinale kirurgiske indgrebs muligheder, samt værdien af udviklede biopsiteknikker studeres. Centralt i forskningen er

studier af transplantation af retinalt pigmentepithel. Der er etableret cellekulturer af humane og grise pigmentepithelceller. Der er udviklet teknikker til cellernes implantation på grise, og de immunologiske og histopathologiske konsekvenser heraf undersøges.

Okulær immunologi

Studeres dels klinisk med hovedmodellen Sjögrens syndrom, dels eksperimentelt i ovennævnte grisemodeller. Specielt studeres de intraokulære vævs immunprivilegium. Pigmentepithelinduceret apoptose i aktiverede T-lymfocytter via Fas-FasLigant systemet undersøges in vitro dynamisk og histopathologisk.

Okulær onkologi

Udføres klinisk på landsplan. Afdelingen er center for okulære uveale melanomer og orbitale neoplasmer. Bulbusbevarende bestrålingsmetoder, herunder anvendelse af Rutenium-Rhodium plader og I^{125} -pladers anvendelighed samt nytten af supplerende transpupillær termoterapi med anvendelse af infrarød laseropvarmning at tumorer studeres. Effekten af den givne behandling vurderes ved anvendelse af udviklede billeddiagnostiske metoder.

Okulære udviklingsdefekter

Specielt præmaturitetsretinopathiens forløb og respons på behandling studeres. Malformationer i orbitaregionen studeres og behandles som led i hospitalets kraniofaciale team. Congenit glaucom og cataract behandles og studeres på landsplan.

Glaukom

De forskellige glaucomsygdomme følges og studeres. En på afdelingen nyudviklet kirurgisk behandling videreudvikles og afprøves i et multicenterstudie. Ved hjælp af ultralydsbiomikroskopi undersøges de anatomiske forudsætninger in vivo for udviklingen af specielt pigmentglaukom.

Internationalt samarbejde:

I forbindelse med studier over retinalt pigmentepithelcelletransplantation har afdelingen samarbejde med forskergruppen ved øjenafdelingen Lund, Sverige, og med forskergruppe i Californien, USA. Studierne over Sjögrens syndrom sker i samarbejde med rheumatologiske kollegaer i Malmø, Sverige. Den okulære onkologiske forskning sker i samarbejde europæisk indenfor OOG, her specielt med forskergruppen ved Øjenafdelingen Helsinki Universitetshospital, Finland.

Stab:

Baadsgaard, Ole; klinisk lektor.

Balle, Viggo; klinisk lektor.
Bretlau, Poul Holmer; professor.
Edmund, Carsten; klinisk lektor.
Fledelius, Hans Callø; klinisk lektor.
Jensen, Peter Koch; klinisk lektor.
Krogh, Erik; klinisk lektor.
Larsen, Michael; klinisk lektor.
Lund-Andersen, Henrik; kliniske prof.
Menne, Torkil; kliniske prof.
Nielsen, Lars Holme; klinisk lektor.
Peitersen, Erik; klinisk lektor.
Petersen, Carsten Sand; klinisk lektor.
Prause, Jan Ulrik; professor.
Roed-Petersen, Jytte; klinisk lektor.
Svejgaard, Else; klinisk lektor.
Sørensen, Chr.Hjørt; klinisk lektor.
Thomsen, Jens; klinisk lektor.
Tos, Mirko; kliniske prof.
Vesterhauge, Søren; klinisk lektor.
Villumsen, Jørgen; klinisk lektor.
Weismann, Kaare; kliniske prof.
Wulf, Hans Chr.; professor.

Ph.d.-afhandlinger:

Hædersdal, Merete: Dermatological side effects from coppe vapor and argon laser treatment.
Pedersen, Birgitte: En organotypisk hud- og kindslimhindemodell. Differentierings- og sårhelingsstudier.
Ramsing, Dorte Wichmand: Hudpåvirkning og profylakse i "våde erhverv".
Skov, Lone: Superantigener, en mulig aktiveringsmekanisme ved atopisk dermatitis.
Wolff-Sneedorff, Annette: Gene rearrangement investigations in cutaneous B- and T-cell lymphomas.

Specialer:

Jensen, Christian Stab: Induktion af TNF- α og IL-1- α mRNA i human hud ved in vitro in vivo stimulering med irritanter.

Publikationer:

Jensen H.: Refraction and refractive errors. Chapter: i: Pediatric Ophthalmology, s. 17, 1997.
Jensen H.: Anophthalmia-Micropthalmia-Oblique Clefing Syndrom. Am J Med Genet 73, s. 4, 1997.
Johansen S.: Pharmacokinetic investigation of fusidic acid 1% viscous eye drops in healthy volunteers. European Journal of Ophthalmology 7/1, 1997.
Larsen M.: Permeability of the blood-retinal barrier in healthy humans. Graefes Arch Clin Exp Ophthalmol 234, s. 7, 1997.

Jan Ulrik Prause, Professor, dr.med.

Klinisk Institut for Intern Medicin

Abdominalcentret, medicinsk afdeling A, hepatologisk afsnit, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Gc-globulin ved akut leversygdom

Aktin frigives fra bl.a. hepatocytter og kan obstruere kapillærer og forårsage lokal iskæmi. Vore undersøgelser viser, at serumværdier af den hepatisk syntetiserede aktinscavenger Gc-globulin er stærkt nedsat hos patienter med akut leversvigt, særligt hos ikke-overlevende patienter. Kritisk lave Gc-globulin værdier er associeret med senere udvikling af multiorgansvigt. Substitutionsbehandling med Gc-globulin til patienter med kritiske Gc-globulin værdier foreslås.

Patofysiologi ved leversvigt

For at øge forståelsen for patofysiologien ved akut leversvigt foretages levervenekaterisation på patienter med hepatisk coma. Der udføres splanknisk flowmåling ved hjælp af Fick's princip. Bedømmelse af leverfunktionen omfatter udover flow, bestemmelse af div. cytokiner, vasoaktive substanser og redoxforhold m.m.

Regulation af hjernens gennemblødning ved leversvigt.

Den cerebrale autoregulation går tit tabt hos patienter med akut leversvigt, hvorimod dette ikke synes at være tilfældet ved kronisk leversvigt. For at belyse sammenhængen mellem regulationen af hjernens gennemblødning og udviklingen af hjerneødem og forhøjet intracranielt tryk (ICP) hos patienter med akut leversvigt søges patofysiologien belyst hos patienter med henholdsvis akut og kronisk leversvigt. Hos patienter med akut leversvigt foretages SPECT-scanning, autoregulationsstudier og monitorering af ICT, V_{mean} og den venøse saturation i venae jugularis interna (retrogradt anlagt). Hos patienter med kronisk leversvigt foretages autoregulationsstudier (transcranial Doppler og A-V differencer), undersøgelse for autonom neuropati (Frederiksberg Hospital), 24 timers Holter monitorering og hypo-/hyperventilationsstudier.

Leverens genekspression af akut fase reaktanter med henblik på virkningen af leverskade og malnutrition hos rotter.

Akut fase responsen betegner lokale og systemiske ændringer, som reaktion på infektion, traumer og stress. En væsentlig del af det systemiske respons er stærkt øget produktion i leveren af akut fase reaktanter, der har vital betydning. Disse forhold er ufuldstændigt undersøgt under om-

stændigheder hvor leverens reaktionsmulighed er begrænset, enten fordi traumat har ramt leveren, eller dens funktion belastes af abnorme metaboliske forhold. Det er tidligere påvist at der sker en prioritering af genekspressionen efter hepatectomi, antageligt som udtryk for deres betydning for overlevelse. Det er hensigten at måle ekspresionen af mRNA (både total og specifik for at vurdere deres indbyrdes prioritering og betydning for overlevelsen under eksperimentel leverskade.

Endotoxin-betinget cholestase

Icterus er hyppig hos septiske patienter og et alvorligt tegn. Det antages, at denne cholestatisk reaktion initieres af endotoxin. Hvis rotter behandles med endotoxin er leverens evne til at rense blodet reduceret 18 timer efter, selvom endotoxinet på dette tidspunkt er væk. Den reducerede transport skyldes nedregulering af specifikke transportproteiner på dels mRNA niveau, dels posttranskriptorisk niveau. I en rottemodel undersøges disse forhold med indocyaningrønt som modelstof. Hovedvægten ligger på undersøgelser af, hvorledes reaktionen medieres (f.eks. cytokiner) og reguleres (mRNA niveau). Endotoxin-betinget cholestase er formentlig af betydning for en række andre tilstande, herunder postoperativ cholestase, cholestase ved parenteral ernæring og alkoholisk hepatitis.

Behandling af kronisk hepatitis B og C

Kronisk hepatitis B og C medfører udvikling af skrumpelever, som kan medføre død af gastrointestinal blødning, leversvigt eller primær levercellecancer. Tidlig behandling af de kroniske virale hepatitis er vigtig. Afdelingen deltager i en international multicenter undersøgelse af behandling af kronisk hepatitis B med a-Interferon og er primus motor i to projekter vedrørende kombinationsbehandling af kronisk hepatitis C med a-Interferon kombineret med enten granulocyt-makrofag koloni stimulerende faktor eller ribavirin.

Primær levercellecancer

Skrumpelever kan medføre udvikling af primær levercellecancer (hepatocellulært karcinom) som er en sygdom med ringe prognose og meget få terapeutiske behandlingsmuligheder – levertransplantation, -resektion, kemo- eller stråleterapi er sjældent muligt. Afdelingen er primus motor i et multicenter studium, hvor patienter med hepatocellulært karcinom behandles med en D-vitamin analog, idet dette stof både har en differentieringseffekt og en antiproliferativ effekt.

Ernæringsbehandling

Den dårlige ernæringsstilstand hos patienter med

kroniske leversygdomme skyldes en kombination af nedsat appetit og øget behov for visse essentielle næringsstoffer. Den igangværende forskning koncentrerer sig om proteinbehov og proteinomsætning, med det formål at forbedre leverfunktion, immunfunktion og fysisk præstationsevne.

Internationalt samarbejde:

European Concerted Action on Viral Hepatitis.

King's College Hospital, London.

Surgical Hospital, Helsinki.

Publikationer

18.

Publikationsliste hos sekretær Dorte Qvist, afsnit 2121.

Helmer Ring-Larsen, Overlæge, dr.med.

Allergiklinikken, Laboratoriet for Medicinsk Allergologi, H:S Rigshospitalet

Afdelingens hovedforskningsområder:

Allergiklinikken forskning er fordelt på Allergiambulatoriet, Fødevareallergiambulatoriet, Laboratorium for Medicinsk Allergologi og Referencelaboratoriet ved Rigshospitalet.

Immuninflammatoriske mekanismer ved allergi (T-lymfocyt cytokinprofiler, IgE-regulationen, mediatorrelease og adhesion af mastceller, basofile og eosinofile granulocytter, karakterisering og bestemmelse af allergener i miljøet, in vitro diagnostik ved hjælp af specifikt IgE og basofil histaminrelease).

Allergener i miljøet

(Bestemmelse af luftbårne allergener i indendørs luft. Naturtro allergenprovokationsmodeller. Allergensanering).

Fødevareallergi

(“Klassiske” fødevareallergier: Mælk, æg, hvede, rug; pollenkrydsreagerende fødevareallergener, fødevareintolerans, diagnostiske og terapeutiske diæter, provokationsmodeller).

Allergenspecifik immunterapi ved allergiske sygdomme (Perorale og parenterale administrationsformer, bivirkningsprofiler, immunologiske mekanismer).

Monitorering og terapi ved allergisk asthma og rhinokonjunctivit (afprøvning af mediatorantagonister og antiinflammatoriske farmaka (GCP), kontrollerede studier af “alternative” behandlingsformer, cytokiner, mediatorer og adhæsionsmolekyler ved den allergiske inflammation i næsen).

Internationalt samarbejde, administrativt:

Hans-Jørgen Malling: Immunotherapy Subcommittee, WHO/International Union of Immunological Societies, Allergen Standardization Subcommittee, WHO/International Union of Immunological Societies. Dansk repræsentant i Section and Board of Allergology U.E.M.S.

Insect venom hypersensitivity subcommittee, European Academy of Allergy and Clinical Immunology (EAACI). Steering committee of the Allergen Standardization and skin test subcommittee, EAACI. Steering committee of the Anti-allergic drug subcommittee, EAACI.

Formand for Immunotherapy Subcommittee, EAACI. Bestyrelsen i Nordisk Forening for Allergiforskning.

Lars K. Poulsen: Secretary for in vitro test Subcommittee, EAACI. Scientific officer of WHO.

Internationalt samarbejde, eksperimentelt:

Sverige: Lund Universitetshospital, Öre-, näse- hals afd.

Norge: Bergen Universitetshospital, Lungemed. afd.

Polen: Medical University of Lodz, Department of Medicine, Lodz.

Tyskland: Dermatologische Klinik und Poliklinik der Universität München, Paul Erlich Institute, Langen & Faculty of Medicine, Free University, Berlin.

Holland: Academic Hospital, Dept. of Pulmonology, Amsterdam; Red Cross Central Laboratory, Dept. of Allergy, Amsterdam; Leiden University, Dept. of Parasitology, Leiden.

England: Southampton General Hospital, Dept. of Pharmacology, Southampton; Royal Brompton National Heart and Lung Hospital, London.

Schweiz: Swiss Tropical Institute, Basel Schweiz.

Kenya: Ministry of Health/Division of Vector-borne Diseases, Nairobi.

Tanzania: Ifakara Medical Research Center, Ifakara.

Madagascar: Institute Pasteur de Madagascar, Antananarivo.

USA: University of Texas Medical Branch at Galveston, Division of Allergy & Immunology, Galveston, Texas.

Genentech, South San Francisco, California.

Derudover en lang række medicinalfirmaer i Europa og USA.

Publikationer:

20.

Fuld publikationsliste kan rekvireres på afdelingen hos Lars K. Poulsen.

Arbejds- og Miljømedicinsk Klinik, H:S Bispebjerg Hospital

Hovedforskningsområder:

Longitudinelle befolkningsundersøgelser (Østerbrounderundersøgelsen og Copenhagen Male study). I disse undersøgelser følges store grupper af mænd og kvinder i Østerbrounderundersøgelsen og mænd i CMS. Sidstnævnte undersøgelse er påbegyndt i 1970, omfattende 5000 mænd, og Østerbrounderundersøgelsen blev påbegyndt i 1976 og omfatter mere end 14000 mænd og kvinder. Fra disse undersøgelser er publiceret en lang række arbejder vedrørende risiko for iskæmisk hjertesygdom, cancer og andre sygdomme.

I 1997 er gennemført en undersøgelse af ca. 700 personer, som har arbejdet i Kuwait, Irak, efter Golfkrigen samt 200 kontrolpersoner. Resultater fra denne undersøgelse bearbejdes nu.

En indeklimaundersøgelse af alle Københavns Kommunes skoler er gennemført i 1996 og 1997. Sammenhænge mellem bygningskarakteristika, personbelastning og forekomsten af indeklimasymptomer analyseres i undersøgelsen, som skal ende med en ph.d.-afhandling. Yderligere indeklimateforskning vedrørende mikrosvampes betydning planlægges.

Giftinformation, tilknyttet klinikken, foretager løbende registreringer og opgørelser af akutte forgiftninger og forgiftningstilbud, og ved hjælp af en etableret database offentliggøres både analyser og kasuistikker vedrørende akutte forgiftninger.

Internationalt samarbejde:

Klinikken har et forskningssamarbejde med Boston Environmental Hazards Center, Boston University vedrørende undersøgelsen af Golfveteraner og med Yrkesmedicinske Klinik i Lund vedrørende allergi.

Publikationer:

Originalpublikationer 47.

Lærebog 1.

Forskningsrapporter 3.

Finn Gyntelberg, Overlæge, dr. med.

Medicinsk Endokrinologisk Afdeling, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Katekolaminer, herunder metoder:

Mikrodialyse og RT-PCR-HPLC. 2) Forskellige molekylærbiologiske undersøgelser (dyreeksperimentelle undersøgelser, adrenoceptorer, adipositas, langtidstrygere m.v.) 3) Microgravity 4) Prostaglandinundersøgelser.

Undersøgelser vedrørende glandula thyroidea: Effekten af radioaktivt jod ved behandling af toksisk og atoksisk struma: Ændringer i glandula thyroideas størrelse, stofskiftefunktionsvariable samt immunologiske processer.

Undersøgelser vedrørende hypofysen

Undersøgelser vedrørende ACTH-sekretionen og virkningen af forskellige glukokortikoidbehandlingsregimer hos patienter med Addisons sygdom.

Undersøgelser vedrørende hjertet

Medicinsk behandling af klinisk hjerteinsufficiens, atrieflimren, antikoagulationsbehandling og rehabilitering af patienter med myokardieinfarkt.

Internationalt samarbejde:

Rummedicin i samarbejde med DAMEC Research A/S.

Mikrodialyse i samarbejde med Vanderbilt University.

Samarbejde med centre for atrieflimren-forskning i USA, Canada og Sverige.

Publikationer:

Herunder lærebøger og håndbogsartikler 35.

Oversigtsartikler 8.

Full publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600, Glostrup.

Medicinsk Endokrinologisk Afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Insulinsekretionsstudier

Ved hjælp af matematisk modellering estimeres den portale insulinsekretion ud fra repetitive målinger af serumkoncentrationer af insulin og C-peptid i perifert blod.

Diabetisk neuropati

Undersøgelser af perifere somatiske nervers struktur og funktion ved hjælp af MR-scanning.

24-timers Holtermonitorering til vurdering af hjertets autonome innervation

Undersøgelser af den autonome innervation af pancreas ved tidlig type 1 diabetes mellitus.

Osteoporose og calciummetaboliske sygdomme

Udvikling og afprøvning af diagnostiske metoder indenfor osteoporose og calciummetaboliske sygdomme.

Internationalt samarbejde:

I tæt samarbejde med en række udenlandske laboratorier med arbejdsområde inden for den ovennævnte emnekreds.

Jannik Hilsted, Klinisk lektor, dr.med.

De geriatriske afdelinger og Center for Forskning og Udvikling på Ældreområdet, H:S Kommunehospital

*Hovedforskningsområder:**Dynamisk geriatri*

Intervention igennem behandlingskæden fra raske til svækkede gamle; immobilitet: Intensiv muskelstyrketræning af 90-årige, opfølgende lægebesøg efter apopleksi; urininkontinens: etablering af urininkontinensklinik, intervention med tranebær; faldproblemer: Intervention i et lokalområde.

Prævalens af demens

Risikofaktorer for vaskulær demens, gråzonen mellem demens og depression, demensudredning, dementes retsikkerhed, pårørendegruppe for demente, sammenhænge i indsatsen for demente, ressourceforbrug til demente på plejehjem, evaluering af faglige team.

Funktionsvurdering

Validering af et internationalt standardiseret instrument (RAI), som er velegnet til udarbejdelse af handleplaner, kvalitetsvurdering, vurdering af ressourceforbrug: Kvalitetssikring i geriatriske afdelinger.

Ældres kost og helbred

Longitudinelle kostundersøgelser internationalt komparative studier, evaluering af MNA (Mini Nutrition Assessment) instrument til afgrænsning af risikogrupper vedrørende ernæring.

1914-populationsundersøgelsen i Glostrup

50.-80. år af fysisk, psykisk og social aldring. Historisk prospektiv undersøgelse af risikofaktorer for fraktur, myokardieinfarkt og apopleksi, svækkelse i alderdommen. Personlighedstræk (fjendtlighed og depression), som stærke kardiovaskulære risikofaktorer, 80-åriges kost, ernæringstilstand og immunologiske forhold.

Internationalt samarbejde:

Udbygning vedrørende gerontechnologi bl.a (KSL).

Publikationer:

Originalpublikationer, herunder lærerbøger og håndbogsartikler 27.

Hæmatologisk klinik, Finsencentret, H:S Rigshospitalet

*Hovedforskningsområder:**Den neutrofile granulocyts cellebiologi*

Der fokuseres på den funktionelle karakterisering af 3 nyopdagede proteiner, hCAP-18, NGAL og Grancalcin. Regulation af granulas exocytose målt ved patch clamp kapacitansstudier, samt regulation af ekspressionen af granula proteiner under myeloide cellers differentiering.

Patientrelateret laboratorieforskning

Vedrørende immunologiske aspekter af allogen knoglemarvstransplantation. Alloreaktive anti-recipient donor T celle forstadier prædiktive værdi for graft-versus-host sygdom og graft versus leukæmi effekt efter allogen knoglemarvstransplantation. Adoptiv immunoterapi af Epstein-Barr virus relateret lymfoproliferativ sygdom.

Terapi-relateret Akut Myeloid Leukæmi

Akut myeloid leukæmi og forstadiet myelodysplasi er relativt sjældne sygdomme, som i dag hos 15-20% af nydiagnosticerede tilfælde skyldes tidligere cancerkemoterapi, sjældnere bestråling. Vi studerer risikofaktorer, leukæmicellernes kromosomforhold og genetiske forandringer for at søge opklareret cellulære mekanismer for opståen af leukæmi. Også forbedrede behandlingsmuligheder vurderes.

Klinisk effekt af højdosisbehandling og autolog stamcelletransplantation ved leukæmi, malignt lymfom og myelomatose

Betydningen af cellecyklusderegulerende mutationer for udfaldet heraf. Betydningen af minimal residual sygdom i patient og stamcelleprodukter for udfaldet heraf.

Ved malign hæmatologisk sygdom kan højdosisbehandling med autolog stamcelletransplantation ofte bringe ellers resistente tumorceller i apoptose. Flere samtidige mutationer kan dog blokere apoptosen, selv ved høj-dosisbehandling.

Internationalt samarbejde:

Der samarbejdes med dr. Jero Calafat, Netherlands Cancer Center, Amsterdam om ultrastrukturelle undersøgelser af neutrofile granulocytters struktur. Med dr. Manfred Lindau, Cornell University, USA om kapacitansmålinger på neutrofile granulocytter, med dr. Sergio Grinstein, Hospital

for Sick Children, Toronto om lokalisationen af intracellulære signaltransduktionsmolekyler i granulocytter.

Deltagelse i randomiseret multicenterundersøgelse af T celle deplettering med CD34-selektering af marv og perifere stamceller ved allogent knoglemarvstransplantation.

Klinisk Genetisk afdeling, Universitetshospitalet i Lund, Hæmatologisk Onkologisk afdeling University of Chicago.

Publikationer:

Original publikationer 20.

Oversigtsartikler 1.

Proceedings, letters, short reports, key note lectures 3.

Niels Borregaard, Klinikchef, professor, dr. med.

Medicinsk hæmatologisk afdeling L, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Hæmopoietisk stamceller

Flowcytometrisk og molekylærbiologisk identifikation og kvantitering af normale/maligne stamceller og blodcelleforandringer ved hæmatologiske sygdomme, specielt B-celle sygdomme.

UPAR-systemet

Plasminogen-aktivatorsystemets betydning for granulocytfunktioner. Langtidskulturer af knoglemarvsceller med henblik på interaktionen mellem stamceller og stromaceller. Osteoclast-rekruttering i langtidskulturer af knoglemarv fra myelomatosepatienter.

Kliniske studier

Kvalitetssikring af autologe stamcelletransplanter ved maligne lymfomer, leukæmier og solide tumorer. Optimering af vækstfaktor-medieret ekspansion af hæmopoiesen inklusiv mobilisering samt opsamling af blodstamceller. Autologe stamcelletransplantationer ved lymfomer, leukæmier og myelomatose. Forebyggelse af kemoterapi induceret mucositis ved hjælp af nye rekombinante vækstfaktorer. Vurdering af den kliniske værdi af måling af kollagen-type 1 nedbrydningsprodukter i blodprøver fra myelomatosepatienter.

Internationalt samarbejde:

Vedrørende laboratoriestudier:

St. Jude Children's Research Hospital, Cell & Gene Therapy, Memphis, USA.

Nordisk Stamcelle Laboratorie Gruppe.

Nordisk Myelomatose Studie Gruppe.

Virchow-Klinikum, Berlin, Tyskland.

University of Alberta, Edmonton, Canada.

Vedrørende kliniske studier:

European Bone Marrow Transplantation Group.
International Society of Haematotherapy and Graft Engineering.

British Lymphoma Investigation Group.

European Working Group on Clinical Cell Analysis.

Nordisk BMT Gruppe.

Nordisk KML-studiegruppe.

Publikationer:

Original publikationer: 8.

Oversigtsartikler: 5.

Håndbogsartikler: 3.

Lærebøger: 2.

Fuld publikationsliste kan rekvireres hos lægesekretær Hanne Larsen, stamcellesekretariatet 54B1, hæmatologisk afd., Herlev Sygehus, 2730 Herlev.

Erik Hippe, Overlæge, dr.med.

Infektionsmedicinsk afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Infektionsmedicinske sygdomme i almindelighed og HIV/AIDS i særdeleshed.

Klinisk multicenter-undersøgelser over antiretroviral behandling af HIV-infektionen

EuroSida

En EU-sponsoreret prospektiv kohorteundersøgelse af det kliniske forløb og komplikationer til HIV-infektionen i Europa. Afdelingen er internationalt koordinationscenter for projektet. I samarbejdet indgår mere end 40 centre for 17 europæiske lande.

HIV patogenese og immunologi

Basalvidenskabelig udforskning af samspil mellem HIV og det humane immunforsvar, herunder undersøgelse af det virale overfladeglykoproteinstruktur og funktion samt dets cellulære receptorer.

Udvikling af genterapi mod AIDS og visse kræftsygdomme

Forskningen er primært rettet mod mulige genetiske angrebepunkter i HIV's replikationscyklus samt konstruktion af retrovirale transduktionsvektorer og design af kliniske pilotforsøg.

Cemocin receptorundersøgelser med betydning for prognosen for HIV/AIDS patienter.

Internationalt samarbejde:

Afdelingen har internationalt samarbejde med kliniske AIDS-centre i 17 europæiske lande samt samarbejde med National Institute of Health in Bethesda.

Publikationer:

32 inkl. lærebøger, håndbogsartikler og oversigtsartikler.

Jens Ole Nielsen, Professor, overlæge, dr.med.

Institut for Inflammationsforskning, H:S Rigshospitalet

(Bemærk: Laboratorium for Medicinsk Immunologi eksisterer ikke mere!)

Hovedforskningsområder:

Basal og klinisk-farmakologisk udforskning af menneskets "cytokinnetværk" især ved immuninflammation og infektion

Der lægges særlig vægt på monitorering af cytokiner og cytokinreceptormedierede processer i målceller inklusive styring af cellevækst og -død med henblik på udvikling af nye metoder og reagenser til klinisk anvendelig modulation af immuninflammatoriske processer, e.g. reumatisk inflammation (reumatoid arthritis, juvenil reumatoid arthritis, visse vaskulitiformer), alvorlige infektioner (AIDS, sepsis, malaria), allergisk inflammation (astma), autoimmune sygdomme (type I diabetes mellitus, thyreoidesygdomme, dissemineret sklerose) samt cancersygdomme (myelomatose, T celle lymfomer). Særlig vægt lægges på den naturlige regulation af cytokiner, herunder naturligt forekommende anti-cytokin antistoffer og opløselige cytokinreceptorer.

Udvikling af nye metoder til selektiv cytokinmodulation, især passiv og aktiv immunisering med cytokiner (immunglobulinterapi og vaccination).

Endvidere undersøges fusidins immunmodulatoriske funktioner i dyr og mennesker.

Udvikling af biologiske, immunkemiske og genetnologiske metoder til påvisning (på protein-, DNA- og RNA niveau) af humane cytokiner i blod/væv fra mennesker.

F.eks. cellebiologiske assays, radioreceptor assays, immun-, cyto- og histokemiske assays, flow cytometri, immunfluorescens, "primer design", "nuclear run-off", "ribonuclease protection", PCR-teknikker, in situ hybridisering, "differential display", DNA sekventering, automatisk og manuel konstruktion af cDNA biblioteker, screening af genbiblioteker, transformation/transfektion af pro-

og eukaryoter, plasmid og lambda bakteriofag oprensning, molekylærkloning i plasmider og lambda bakteriofager.

Monitorering af cellebundne og opløselige adhæsionsmolekyler

Især hos patienter med reumatoid arthritis, osteoartrrose og diss. sklerose.

Normalfysiologiske og patofysiologiske knoglemetaboliske processer hos mennesket

Undersøges med henblik på kortlægning af (pro)onkogens samt komplement og komplementreceptorers rolle ved reumatisk inflammation og ved visse cancersygdomme.

Internationalt samarbejde:

Bernhard Klein, Montpelier, France: Cytokines and multiple myeloma.

Daniel E. Tracey, The Upjohn Comp., Michigan, USA: IL-1 receptor antagonist.

Donald Salter, University Medical School, Edinburgh, Scotland: Cytokines and cell-adhesion molecules in osteoarthritis.

Eva Strandell, Biomedicum, Uppsala, Sweden: Cytokines and IDDM in NOD mice.

Ferdinando Nicoletti, Catania, Italy: Role of cytokines (and cytokine modulation) in rodent models of infections and other immunoinflammatory diseases.

Gennaro Ciliberti og Rocco Savino. I.R.B.M., Rome, Italy: IL-6 vaccination in mice.

Gerald M. Fuller. Univ. of Alabama, Birmingham, Alabama, USA: Induction of IL-6 antibodies in mice.

Graham Russell, Sheffield, UK: Role of cytokines in bone- and joint diseases.

Gregory E. Rice, Carlton, Victoria, Australia: Cytokines and woman preterm labour.

Giuseppe Teti, Messina, Italy: Modulation of cytokines in rodent sepsis models.

Huub Schellekens, Diagnostic Center, Delft, Holland: Antibodies to interferons.

Ivan G. Otterness, Pfizer, Groton, USA: IL-1a vaccination of mice.

Kiyoshi Yasukawa, Kanagawa-ken, Japan: Role of IL-6 receptors and gp130 in myeloma growth.

Martin Schönharting, Wiesbaden, Germany: Pharmaceutical modulation of TNF gene transcription: pentoxifylline and derivatives.

Nap Cheung and Peter Dawes, Staffordshire Rheumatology Centre, Stoke on Trent, England: Bio-engineering and osteoarthritis.

Patricia Woo, Great Ormond Street Hospital for Sick Children, London, England: Cytokines in juvenile rheumatoid arthritis.

Peter Rolfe and Mike Wiseman, Keele Universi-

ty, Stoke on Trent, England: Bio-engineering and osteoarthritis.

Pier-Luigi Meroni, Milan, Italy: Cytokines and cytokine-modulation in patients.

Pål Aukrust, Rikshospitalet, Oslo, Norway: Cytokine autoantibodies in patients with various diseases and patients treated with human IgG.

Robert Salter, Hospital for Sick Children, Toronto, Canada: Cytokines and cell-adhesion molecules in osteoarthritis.

Satwant Narula, Schering-Plough, NJ, USA: IL-4, IL-10: basic and applied research.

Wilhelm Bohr, NIH, Baltimore, Maryland, USA: Genetics of ageing.

William Arend, Denver, USA: IL-1ra: Basic and applied research.

Publikationer:

Originalpublikationer 57.

Oversigtsartikler 6 – herunder 4 ph.d.-afhandlinger.

Publikationsliste kan opnås fra professor, overlæge, dr.med K. Bendtzen, Institut for Inflammationsforskning, IIR-7521, Rigshospitalet, Tagensvej 20, 2200, København N, <http://inet.uni2.dk/iir-rh/IIRhome.htm>.

Jens Ole Nielsen, Professor, overlæge., dr.med.

Kardiologisk-endokrinologisk afdeling E, H:S Frederiksberg Hospital

Hovedforskningsområder:

Hjertesygdom hos diabetikere

Blandt andet akut intervention ved myokardiinfarkt.

Hjerteinsufficiens, neurohormonale og strukturelle ændringer Epidemiologi.

Thyreoidesygdomme

Diabetes mellitus og komplikationer hertil behandling af hjerteinsufficiens, akut iskæmisk syndrom, angina pectoris, hypertension og diabetes.

Afdelingen deltager i en række gennemprøvnings- og vedrørende behandling af hjerteinsufficiens, akut iskæmisk syndrom, angina pectoris, hypertension og diabetes. Afdelingen koordinerer den danske indsats i flere af disse studier. I adskillige af disse gennemprøvnings arbejder afdelingen med substudier omkring diabetes populationer, karforhold og neurohormonale aspekter.

Internationalt samarbejde:

Karolinska Institutet i Stockholm omkring hjertesygdom hos diabetikere.

Publikationer:

Original publikationer: 8.

For fuld publikationsliste henvises til H:S Videnskabelige publikationer.

Kjeld Lyngborg, Klinisk lektor, overlæge dr.med.

Kardiologisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Prognosestudier

Især vedrørende iskæmisk hjertesygdom, hypertension og hjerteinsufficiens.

Interventionsstudier (kontrollerede kliniske undersøgelser)

Især vedrørende kongestiv hjerteinsufficiens, hypertension, stabil og ustabil angina pectoris og akut myocardiinfarkt.

Fortsatte studier af non-invasive kardiologiske undersøgelsesmetoder

Herunder Holtermonitorering, late potentials, heartrate variability, ekkokardiografi og nukleære kardiologiske metoder.

Epidemiologiske undersøgelser indenfor det kardiovaskulære område

Specielt vedrørende isoleret systolisk hypertension, hjerteinsufficiens, mikroalbuminuri og iskæmisk hjertesygdom.

Internationalt samarbejde:

Kardiologisk afdeling har internationalt samarbejde gennem deltagelse i internationale multicenterundersøgelser. Afdelingen har bidraget til internationale epidemiologiske metaanalyser.

Afdelingens kliniske læger og andre forskere har været gæsteprofessorer ved udenlandske universiteter, og afdelingen har modtaget besøg af udenlandske forskere.

Publikationer

19.

Fuld publikationsliste kan rekvireres på afdelingen.

Gorm Jensen, Lektor, overlæge. dr.med.

Kardiologisk klinik, H:S Bispebjerg Hospital

Hovedforskningsområder:

Klinisk kardiologisk forskning

Spec. randomiserede, kontrollerede kliniske un-

dersøgelser inden for områderne: Akut myokardieinfarkt, hjerteinsufficiens, angina pectoris, sekundær prævention efter akut myokardieinfarkt. Afdelingen har initieret en række undersøgelser inden for de pågældende emner og deltager i en række multicenterundersøgelser inden for de pågældende emner.

Prognoseforskning

Afdelingen har etableret en række patientdataregistre med henblik på at følge prognosen af kardiologiske sygdomme, spec. iskæmisk hjertesygdom og hjerteinsufficiens.

Interventionsforskning

Afdelingen står overfor etablering af en række patientdataregistre mhp. at påvise effekten af prævention på udvikling af iskæmisk hjertesygdom.

Internationalt samarbejde:

Nært samarbejde med internationalt anerkendte grupper, især gennem deltagelse i internationale multicenterundersøgelser, herunder nationalt center for den Internationale Guardianundersøgelse. Afdelingens kliniske læger har været gæstprofessorer ved udenlandske universiteter.

Publikationer:

Originalpublikationer 18.

Fuld publikationsliste kan erholdes på afdelingen.

Bjarne Sigurd, Klinisk lektor

Vævstypelaboratoriet, Klinisk Immunologisk Afdeling, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Immungenetik

Specielt med henblik på menneskets vævstypesystem, HLA.

Genetiske koblingsundersøgelser af søskende-par, som begge har dissemineret sclerose.

Dels for mikrosatellit systemer lokaliseret på udvalgte kromosomale regioner og dels for HLA-DR vævstyper samt markører for tumor nekros faktor & alpha (TNF-& alpha). Associationsstudier af disse markører hos ubeslægtede patienter og raske kontrolpersoner.

Det humorale immunrespons

Karakteristik af menneskets specifikke antistofrespons på vaccination med polysakkaridvaccine, herunder studier af det anvendte immunglobulin-genrepertoire.

Medfødt immunitet

Karakteristik af genetisk variation og defekter i en række medfødte resistensfaktorer i forsvaret mod infektioner, bl.a. mannose-bindende lektin. Medfødte resistensfaktorens betydning for følsomheden overfor visse mikroorganismer og disposition til visse sygdomme uden åbenbar infektiøs patogenese.

HLA-molekylernes biologiske funktion

Fremstilling af HLA-DR og TCR-transgene mus med henblik på dyreeksperimentelle studier rheumatoid arthritis og dissemineret sclerose. Fremstilling af monoklonale antistoffer mod MHC-peptid-komplekser.

Molekylær onkologisk diagnostik

Gennem undersøgelser af specifikke rearrangementer af immunglobulin- og T-cellerceptorgener og visse translokationer arbejdes med biologiske undersøgelser af maligne hæmatologiske sygdomme, herunder kvantitering af minimal residual disease.

Internationalt samarbejde:

De immungenetiske undersøgelser ved dissemineret sclerose udføres som led i et EU projekt med deltagelse fra de andre nordiske lande. Undersøgelserne over medfødt immunitet udføres i samarbejde med kolleger fra Afrika og Sydamerika. HLA-molekylernes biologiske funktion undersøges i samarbejde Lars Fugger, Aarhus Universitet, Rikard Holmdal fra Lunds Universitet samt Jack Strominger og Wucherpfennig fra Harvard universitet. Endvidere deltager afdelingen i udforskning af allergiske sygdomme i et samarbejde under European Science Foundation. Desuden globalt samarbejde inden for de internationale Histocompatibility Workshops.

Publikationer:

Originalpublikationer 22.

Håndbogs- og lærebogs- og oversigtsartikler 6.

Arne Svejgaard, Professor, dr.med.

Medicinsk Afdeling B, Københavns Amts Sygehus i Hillerød

Hovedforskningsområder:

Medikamentel behandling af hjerteinsufficiens.

Thromboelastografi som prognostisk markør ved ustabil angina pectoris.

Medikamentel behandling af ulcus gastroduodenalis og oesophagitis.

Inflammatoriske tarmsygdomme.

Respiration under søvn.

Obstruktiv søvnapnøsyndrom.

Publikationer:

Medforfatterskab ved Medicinsk Kompendium, 15. udgave. Hjerte- og Lungesygdomme.

Detaljeret publikationsliste kan fremsendes ved henvendelse til afdelingsledelsen.

Finn Vejlø Rasmussen, Overlæge, dr. med. klinisk lektor

Medicinsk afdeling C, Københavns Amts Sygehus i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Medicinsk afdeling C/F har sammen med Københavns Amts Center for Sygdomsforebyggelse (tidligere Befolkningsundersøgelserne i Glostrup) godt 50 forskere, der arbejder med såvel kliniske som kliniske epidemiologiske data.

Præventiv medicin (Center for Sygdomsforebyggelse)

Centret er forskningscenter for klinisk epidemiologi og sygdomsforebyggelse. Hovedvægten er lagt på kardiovaskulær epidemiologi samt eksperimentel forebyggende medicin inden for det kardiologiske område.

Yderligere epidemiologisk forskningsområder

Diabetologi, neurologi (hovedpine/migræne), aldringsepidemiologi, cancerepidemiologi og gastroenterologisk epidemiologi.

Hjertekredsløbs sygdomme

Den kliniske forskning er centreret om hjertekredsløbs sygdomme, specielt patofysiologi og behandlingsprincipper ved hypertension samt hjertesvigt.

Hypertension, hyperlipidæmi, akut myokardieinfarkt og hjertesvigt

I den kliniske forskning lægges der stor vægt på vurdering af nye medikamentelle behandlingsprincipper for hypertension, hyperlipidæmi, akut myokardieinfarkt og hjertesvigt.

*Internationalt samarbejde:**MONICA*

WHO initieret kardiovaskulær epidemiologisk forskning, deltagende centre i 26 lande.

DIACOMP

Samarbejde med Dpt. Epidemiol. Univ. Pittsburgh.

Glostrup og Pittsburgh er koordinerende centre for populationsbaserede studier af komplikationer blandt IDDM-patienter omfattende 28 centre i 25 lande i 6 kontinenter.

NORA

Aldringsepidemiologisk undersøgelse i samarbejde med Sverige og Finland, Dpt. of Geriatrics, Göteborg, Dpt. of Health Science, Finland.

Store internationale interventionsstudier vedrørende hypertension, hjertesvigt, hyperlipidæmi
Eksempelvis:

HOT-study – Hypertension Optimal Treatment Study, foregår i 26 lande. Klinisk lektor Hans Ibsen, medlem af styrekomiteen.

LIFE-study – Losartan Intervention for Endpoint Reduction in Hypertension. Internationalt multicenterstudie vedrørende patienter med hypertension og venstre ventrikulær hypertrofi. Klinisk lektor Hans Ibsen er medlem af styrekomiteen.

NNPC. Nordic Network in Preventive Cardiology. Nyetableret netværksstruktur for nordiske forskningsenheder inden for kardiovaskulær forskning og præventiv medicin. Coordinating Centre: Center for Sygdomsforebyggelse, Amtssygehuset i Glostrup.

Publikationer:

Originalpublikationer ca. 75, hovedparten udgående fra Center for Sygdomsforebyggelse.

Oversigtsartikler ca. 10, hovedparten udgående fra Center for Sygdomsforebyggelse.

Fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Hans Ibsen, Overlæge, dr. med. klinisk lektor

Medicinsk afdeling F, København Amts Sygehus i Gentofte

*Hovedforskningsområder:**Klinisk farmakologi*

Lægemeddelmetabolisme i leveren, lægemiddelin-teraktioner, hepatotoxicitet.

Klinisk ernæring

Undersøgelser over digestion i tyndtarm og fermentation i colon af diverse kulhydrater som kostfibre, polysakkarider som fruktosaner og stivelse, resistent stivelse og modificeret stivelse, også i kombination med andre fødeemner som protein og fedt. Betydningen heraf for mave-tarmkanalens funktion hos såvel raske som patienter med definerbare som udefinerbare mavetarmmidler.

Gastroenterologi og ernæring

Ernæringsrelaterede sygdomme som laktose- og sukrose-maldigestion, fruktosemaldigestion, bak-

teriel overvækt i tyndtarm som årsag til diaré og vægttab, langtidskomplikationer ved by-pass-operation for fedme, cøliaki og osteoporose. Især fokuseres på diagnostiske metoder, hyppighed og kliniske betydning.

Diabetesundersøgelser

Incretineffekten er den ekstra insulinsekretion, der opnås ved at indtage glukose gennem munden, sammenlignet med den insulinfrisætning der sker efter den samme mængde glukose indgivet intravenøst. Der foretages undersøgelser over incretineffekten hos diabetikere, herunder patienter med sekundær diabetes samt årsager til incretineffekten, herunder undersøgelser af glukoseomsætning ved tracer-teknik.

Internationalt samarbejde:

Deltager i EF-grupper, begge under FLAIR (Food Linked Agricultural Industrial Research).

1. Cost Action 916 "Bioactive Plant Cell Wall Components in Food and their Nutritional Significance". (E. Gudmand-Høyer).

2. PROFIBRE, AIR 3 action. Deltager i vurdering af undersøgelser over kostfibre og andre svært fordøjelige kulhydrater med fibereffekt (E. Gudmand-Høyer).

3. Afdelingen i Nantes, Frankrig, af INRA (Institut National de la Recherche Agronomique) vedrørende resistent stivelses fysiologiske og biokemiske betydning for mennesker.

4. Institutionen för Nutrition, Lund, Sverige, (Professor, dr.med. N-G. Asp) vedrørende kostfibre og deres kliniske betydning for mennesker.

5. Lægerne, Dr. Ingrid's Hospital, Nuuk, vedrørende den kliniske betydning af den hyppige forekomst af laktose-, sukrose- og trehalosemalabsorption på Grønland.

Publikationer:

7.

Fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Eivind Gudmand-Høyer, Lektor, overlæge, dr.med.

Medicinsk Afdeling F, Københavns Amtssygehus i Hillerød

Hovedforskningsområder:

Medicinsk endokrinologi

Medicinsk onkologi

Hæmatologi

Publikationer:

Publikationsliste kan rekvireres ved henvendelse til afdelingens kliniske lektor.

Ole Snorgaard, Overlæge, klinisk lektor

Medicinsk afdeling C/F, gastroenterologisk sektion, Københavns Amtssygehus i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Betydningen af tarmepitelets celleadhæsionsmolekyler ved inflammatorisk tarmsygdom

Thiopurinmethyltransferase ved azathioprinbehandling

Interleukin-10, 12 og 17's betydning ved inflammatorisk tarmsygdom

Ulcussygdommens forløb efter eradikation af Helicobacter pylori

Identifikation af "respondere" på syresekretionshæmning ved anvendelse af "single subject trials"

Klinisk beslutningsteori ved øvre dyspepsi

Eksperimentelle behandlingsmetoder til akut pankreatitis

Calciummetaboliske forstyrrelser ved kronisk pankreatitis

Helicobacter pylori-infektion hos patienter med kronisk pankreatitis og ulcus duodeni

Gastrisk lipase og glucagon-like-peptide-1 (GLP-1) sekretionen ved kronisk pankreatitis

Internationalt samarbejde:

Klinisk multicenterundersøgelse af rekombinant interleukin-10's virkning ved behandling af kronisk aktiv morbus Crohn.

Samarbejde med gastroenterologisk afdeling, Policlinico Santo Orsola, Bologna og Cornell Medical Center, New York vedrørende det cellulære inflammationsrespons ved inflammatorisk tarmsygdom.

Samarbejde med ZymoGenetics, Seattle, WA, vedrørende Faktor XIII og inflammatorisk tarmsygdom.

Deltager i et Nordisk-Baltisk prospektivt multicenterstudie vedrørende H. pylori relateret dyspepsi, mavesår og ventrikeltumor.

Samarbejde med medicinsk afdeling, Universitetshospitalet i Lund om registrering af kliniske parametre ved kronisk pankreatitis.

Publikationer:

Originalpublikationer 14.

Oversigtsartikler 2.

Publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Københavns Amtsgård, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Ole Haagen Nielsen, Klinisk lektor, dr. med.

Medicinsk gastroenterologisk afdeling CA, Abdominalcentret, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Colons funktion som fordøjelsesorgan

Betydningen af den bakterielle forgæring i colon, herunder virkningen på colons normale fysiologi – optagelse af salt, vand og kort-kædede fedtsyrer. Undersøgelser over fedtsyreomsætningen i colons epithelceller og bidraget fra de bakterielt dannede fedtsyrer til den samlede energioptagelse. Undersøgelser i dyremodeller og del hos patienter med variabel tarmlængde.

Ernæring hos korttarmspatienter

Forsøg med optimering af ernæring til patienter, som ernæringsmæssigt er truet eller i parenteral ernæring. Undersøgelser af betydningen af kostens sammensætning især med vægt på intestinal absorption af mellem-kædede fedtsyrer og strukturerede lipider hos korttarmspatienter. Målinger af essentielle fedtsyrer i plasma hos samme patientgruppe.

Studier over knoglemineraltab og kropssammensætning hos patienter med kronisk tarmsygdom

Undersøgelser med knogleminerallindholdet med dual photon absorptiometri hos patienter med kronisk inflammatorisk tarmsygdom. Studier af effekten af bisfosfonatbehandling på knoglemineraltabet hos patienter med tarminsufficiens. Måling af ændringer i kropssammensætningen med forskellige metoder ved ændringer i kropsvægt ved tarminsufficiens.

Måling af intestinalt og renalt calcium-bindende protein (Calbindin-D)

Undersøgelser af effekten af forskellige fysiologiske variables indflydelse på regulationen af intestinalt og renalt Calbindin-D i en eksperimentel rottemodel.

Publikationer:

7.

Originalpublikationer, som kan rekvireres ved henvendelse til afdelingens sekretariat, afsnit 2121.

Michael Staun, Lektor, overlæge, dr. med.

Medicinsk-gastroenterologisk afdeling C, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Betændelsesprocessens biologi i almindelighed og med særlig vægt på patienter med inflammatoriske tarmsygdomme.

Afdelingen har udviklet en model med in vitro kultur af colonepitelceller udvundet fra biopsier af colonslimhinden. I forbindelse med studier af de inflammatoriske tarmsygdommes ætiologi arbejdes der i øjeblikket med forskellige cytokiners indvirkning på epithelcellerne. Ligeledes arbejdes der med metalloproteinasers betydning i den inflammatoriske tarmsygdoms patogenese.

Klinisk-epidemiologisk udforskning af de inflammatoriske tarmsygdomme, colitis ulcerosa og morbus Crohn

Denne forskning har i det forløbne år resulteret i en disputats: Pia Munkholm "Forekomst, forløb og prognose af Crohns sygdom", forsvaret i april 1997. Yderligere en disputats inden for denne emnekreds er indsendt til vurdering for den medicinske doktorgrad.

Afdelingen har i øvrigt deltaget i en større tvillingundersøgelse på landsbasis og deltager i et europæisk projekt med genetisk undersøgelse af multipleksfamilier med IBD.

Kontrollerede kliniske undersøgelser inden for den medicinske gastroenterologi og almene interne medicin

En række projekter har været gennemført, både inden for ulcussygdommene og de kronisk-inflammatoriske tarmsygdomme. Herudover pågår der undersøgelser af steroidbehandlings indflydelse på knogleminerallindholdet hos patienter med såvel inflammatoriske tarmsygdomme som primær biliær cirrose og kronisk aktiv hepatitis.

MR-scanningens mulige betydning for diagnostik af sygdom og sygdomsudbredning ved de inflammatoriske tarmsygdomme

En sådan metode uden strålebelastning for patienterne og med en ganske høj opløsningssevne ville være et klinisk betydeligt fremskridt. Undersøgelsen foregår som led i et disputatsarbejde.

Undersøgelser af hepatitis C-forekomst

Dels ved hjælp af molekularbiologiske undersøgelser på leverbiopsier fra tidligere patientkohorte, dels som led i den såkaldte "Look back undersøgelse" af patienter, der har fået donorblod inficeret med hepatitis C.

Sammen med Institut for Videnskabsteori og Etik pågår en undersøgelse af patienters holdning til at deltage i klinisk-kontrollerede undersøgelser.

Internationalt samarbejde:

Overlæge Vibeke Binder har som medlem af IOIBD (International Organisation for the Study of Inflammatory Bowel Disease) og inden for et af EU støttet europæisk projekt angående forekomsten af sygdommene i Europa – en bred kontaktflade til andre forskergrupper inden for dette område.

Konstitueret overlæge, dr. med. Poul Schlichting har som medlem af IASL (International Association for the Study of the Liver) samt et tidligere medlemskab af et af EU sponsoreret projekt (The Eurohep Executive Team on Antiviral Therapy) en bred kontaktflade med andre forskergrupper inden for dette område.

Konstitueret overlæge, dr. med. Ole Østergaard Thomsen har bred kontaktflade til gastroenterologer inden for organisationen OMGE (Organisation Mondiale de Gastroenterologie) og inden for diverse multicenter projekter med behandling af inflammatoriske tarmsygdomme.

Publikationer:

58.

Vibeke Binder, Overlæge, dr. med.

Medicinsk gastroenterologisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital*Hovedforskningsområder:**Dyspepsi/gastrointestinal motilitet/cellebiologiske studier/kronisk pankreatit*

Epidemiologiske undersøgelser inden for dyspepsi i primærsektoren, herunder klassifikation af dyspepsityper. Strukturelt cellebiologiske studier af human tynd- og tyktarm med henblik på baggrund for gastrointestinale sygdomme med primære og sekundære motilitetsforstyrrelser. Patogenesestudier af smertegivende kronisk pankreatit og eksperimentel endoskopisk behandling.

Syrerelaterede sygdomme

Studier af bikarbonatsekretion i den humane oesophagus i perfusionsdesign.

Kronisk inflammatorisk tarmsygdom

Patogenesestudier af pro-inflammatoriske mediatorer – herunder betydningen af øget nitrogenoxid ved de kroniske inflammatoriske tarmsygdomme (colitis ulcerosa, Mb. Crohn) og deres variantformer, kollagen colitis og lymfocytær colitis samt farmakologiske interventionsstudier og klinisk kontrollerede undersøgelser med henblik på nye behandlingsstrategier ved Crohn's sygdom (interleukin-10) og colon irritable (5-HT₄ receptor antagonist).

Cellebiologiske undersøgelser af pacemakerceller (Cajal's interstitialceller), nerver, glat muskulatur og makrofager i muscularis externa ved kronisk inflammatoriske tarmsygdomme, intestinal pseudoobstruktion og funktionel tarmsygdom.

C-kit-receptoren hos normale og transgene mus.

4. Alkoholepidemiologi

Multiaksial diagnostik og registrering af patientpopulation i H:S-områdets alkoholambulatorium, klinisk kontrollerede undersøgelser af psykofarmaka hos patienter med alkoholproblemer og vurdering af den kliniske relevans af biokemiske markører for alkoholstorforbrug. Desuden populationsbaserede epidemiologiske undersøgelser af alkoholrelateret sygelighed og dødelighed samt risikofaktorer i relation hertil. Forekomst af alkoholisk leversygdom og komplikationer hertil. Udarbejdelse af interventionsmodeller, der muliggør identifikation af alkoholstorforbrugere.

5. Portal hypertension

Undersøgelser af den tilgrundliggende patofysiologi, herunder hæmodynamiske undersøgelser og endoluminal ultralydskanning af patienter med portal hypertension. Beskrivelse af forekomsten af portal hypertensiv gastropati og af diagnosens validitet. Forsøg med farmakas effekt på portal hypertension og disses evne til at mindske øvre gastrointestinal blødning hos patienter med levercirrose.

Publikationer:

Originalpublikationer: 13.

Lærebøger: 2.

Oversigtsartikler: 18.

Publikationsliste kan rekvireres: Sekretær Lisa Rohbach, Medicinsk Gastroenterologisk Afdeling 261.

Jørgen Rask Madsen, Lektor, dr. med.

Hjertecentret, medicinsk afdeling B, H:S Rigshospitalet*Hovedforskningsområder:*

Hjertets blodcirkulation, stofskifte og receptorfor-

hold samt samspillet mellem blodets formede elementer, endotelceller og koronararterenes glatte muskelceller under normale og patofysiologiske forhold er et af afdelingens forskningsområder. Der fokuseres blandt andet på interaktionen mellem humorale og cellulære mediatorer til regulationen af hjertets blodcirkulation med speciell interesse for betydningen af nitrogenoxid, cytokiner, leukocytter og reaktive oxygenradikaler. Eksperimentelt arbejdes der med dyrkede myocytter, endotelceller, små rottemodeller og det in vivo arbejdende gris- og hundehjerte.

Myokardiel remodelering

Er et andet forskningsområde, som studeres i eksperimentelle kardiomyocyt-kulturer. Regulationen af det hypertrofiske myocytrespons klarlægges ved anvendelse af molekylærbiologiske teknikker, som opformering af cDNA, Western blot, transfektion ved calciumpræcipitation og adenovirus-medieret. Der fokuseres specielt på G-proteinkoblede receptorer, som f.eks. angiotensin-1, endotelin-1 og adrenerge receptorer, specielt med henblik på at klarlægge nye signaltransduktionssystemer for det hypertrofiske respons.

Iskæmisk hjertesygdom og dens manifestationer

Er fortsat et væsentligt forskningsfelt ved afdelingen og omfatter bl.a. forskning i nye iskæmiskårer og de nye iskæmiske syndromer. Ved hjælp af Positron Emissions Tomografi studeres myokardiegennemblødning og stofskifte, og det undersøges, om myokardieregioner med nedsat kontraktilitet og perfusion er metabolisk aktive og kan bringes til at fungere normalt efter revaskularisering. Den eksperimentelle forskning er tæt knyttet til den kliniske funktion, og her foregår der flere klinisk kontrollerede interventionsundersøgelser med det formål at belyse patofysiologien og forbedre behandlingen af forskellige hjertesygdomme. Afdelingen har en central rolle i en ny dansk, klinisk undersøgelse, DANAMI-2, som er en randomiseret, multicenterundersøgelse til sammenligning af trombolyselbehandling og primær PTCA-behandling hos patienter med akut myokardieinfarkt.

Internationalt samarbejde:

Afdelingen har et betydeligt samarbejde med forskningscentre i Europa og USA og har for tiden en forskningsprofessor, der arbejder på University of California, San Francisco (Professor Henry Bourne).

Afdelingen deltager i et EU-støttet Reinforced Concerted Action-projekt med titlen: New Ischaemic Syndromes – stunning, hibernation, remodeling and præconditioning.

Publikationer

Originalpublikationer 11.

Oversigtsartikler 1.

Fuld publikationsliste kan rekvireres via sekretær Karen Astrup, Hjertecentret, medicinsk afdeling B 2142. Tlf. 35 45 21 42 eller via Rigshospitalets publikationsnøgle.

Stig Haunsø, Professor, dr.med.

Intern medicinsk klinik I, Medicinsk Center, H:S Bispebjerg Hospital

Hovedforskningsområder :

A. Endokrinologi

1. Epidemiologi: Center for forebyggelse af struma og stofskiftesygdomme. Landsdækkende incidens og forløbsundersøgelse af juvenil thyreotoxicose. Forekomst af senkomplikationer i en stor diabetes belyst i en kontrolleret spørgeskemaundersøgelse.
2. Grundforskning Sårheling og diabeteskontrol. Metabolisk kontrol og forløb ved thyreotoxicose.
3. Udvikling og test af nye forebyggelses/undervisnings programmer for diabetespt.
4. Lægemedelforskning.

B. Gastroenterologi

5. Epidemiologi Øvre dyspepsi, helicobakter.
6. Grundforskning Helicobakter og ulkusudvikling.
7. Patientforløb i den gode medicinske afdeling.

C. Hepatologi

8. Epidemiologi Prognostiske modeller for kronisk leversygdom.
9. Grundforskning Inflammatoriske og immunologiske variable i blod og ascites. Respons ved infektion og prognostisk værdi.
10. Forebyggelse af alkoholskader.
11. Kontrollerede forsøg i leverterapi, metaanalyser.

D. Klinisk farmakologi

12. Kvalitetssikring.
13. Lægemedelforskning.

E. Lungemedicin

14. Epidemiologi: Astma, allergi og lungefunktion: Københavnske børn, grønlandere i bosiddende i Danmark og i Grønland. En række lungeprojekter i Østerbrounderundersøgelsen.
15. Grundforskning Histamin frigørelse, bronchial hyperreaktivitet, allergologi, infektionsmedicin.

16. Rehabilitering forebyggelse af KOL (inkl KOL skole) Longitudinel undersøgelse af risikofaktorer for og helbredsfølger af kronisk obstruktiv lungesygdom (KOL) – subprojekt under Østerbroundersøgelsen.

17. Lægemiddelforskning.

Internationalt samarbejde:

Prof. AJ Woolcock (Sydney, Australien) Senior research ass. ph.d. JK Peat (Sydney, Australien)

Prof. R. DeRemee (Mayo clinic, Rochester, USA) Prof. A Gulsvik (Bergen, Norge) European concerted action for treatment of chronic hepatitis B and C. Liver Unit, Birmingham, UK.

Professor Anette Gruters, Berlin, Professor Paolo Vitti, Pisa.

Antal publikationer :

31.

*Hans Perrild, Lektor, klinikchef
Peter Lange, Lektor, afdelingslæge*

Medicinsk – lungemedicinsk afd. Y., Københavns Amtssygehus i Gentofte

Hovedforskningsområder:

Medicinske lungesygdomme

Obstruktion lungesygdomme, itlbehandling, og vedrørende invasive procedurer til diagnostik af lungelidelser og rygeafvænning. Specielt behandlingen af akut obstruktive lungelidelser, samt modelstudier af inhalations-medicin. Afdelingen arrangerer hvert år et kursus i fiberbronkoskopi for bl. a. læger i uddannelsesstilling i lungemedicin. I alt har afdelingens medarbejdere publiceret 16 originalartikler heraf 11 i udenlandske videnskabelige tidsskrifter.

Medicinsk allergiske sygdomme

Projekt vedrørende kvalitetssikring af de diagnostiske og behandlingsmæssige procedurer for penicillin-allergikere og allergikere over for insektstik (bi og hveps).

Medicinske sygdomme

Emnerne har bl. a. været beskrivelse af jernomsætning og jerndepoter i forskellige patient grupper. Afdelingen har haft besøg af forskere fra udlandet og har ved enkelte af publikationerne haft et samarbejde med udenlandske forskere.

Internationalt samarbejde:

Samarbejde med bl. a. engelske forskere vedr. inhalationssystemer og modelberegninger og andre internationale grupper vedr. rygeafvænning.

Publikationer:

Originalpublikationer 10

En fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Lars C. Laursen, Klinisk lektor, Afd. dr. med.

Nefro-endokrinologisk afdeling P, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Regulation af calcium og parathyreoideahormon

Med specifik relation til sammenhængen mellem PTH og calcium.

Thyreoglobulin og onkogens relation til thyreoidea

Væksthormonbehandling af voksne samt GH organpåvirkning ved akromegali

Det uræmiske toksin

Non-diabetisk mikroalbuminuri

Internationalt samarbejde:

1. Professor M. Roderiques, Cordoba, Spanien: Regulation af parathyreoideahormon.

2. Professor Justin Silver, Hadassah Hospitalet i Jerusalem, Israel: PTH messenger RNA.

3. Professor Jacques Dumont og Gilbert Vassart, Bruxelles: Biocommunication in thyroid molecular biology, physiology and pathology (et EU-projekt).

4. Professor David Wynford-Thomas, Cardiff, England: Oncogenes in thyroid carcinoma.

5. Professor Pierre Carayon, Marseille: Thyroperoxidase antigen ekspresion på dyrkede thyreoideaceller.

Publikationer:

Originalpublikationer 24.

Oversigtsartikler 7.

Fuld publikationsliste kan fås på Medicinsk afdeling P 2132, Rigshospitalet.

K. Ølgaard, Professor, dr. med.

Reumatologisk afdeling U, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Inflammatoriske reumatiske sygdomme

a) Etablering af en landsdækkende klinisk database,

- b) undersøgelser af effekten af nye behandlingsformer ved kronisk leddegigt,
- c) undersøgelse af metabolismen af azatioprin (i samarbejde med medicinsk afdeling C, Amtssygehuset i Glostrup),
- d) undersøgelse af årsagen til anæmi ved kronisk sygdomme (i samarbejde med hæmatologisk afdeling, Amtssygehuset i Herlev),
- e) MR-scanning ved perifere ledsygdomme (i samarbejde med røntgenafdelingen, Amtssygehuset i Herlev og Frederiksberg hospital),
- f) knogledensitometri som aktivitetsmarkør ved tidlig leddegigt (i samarbejde med reumatologisk afdeling, Hvidovre hospital),
- g) betydningen af mannanbindende protein ved leddegigt (i samarbejde med reumatologisk afdeling og vævstypelaboratoriet, Rigshospitalet).

Rehabilitering

- a) Undersøgelse af forskellige træningsformer ved muskel- og skeletskader,
- b) et kvalitetsprojekt vedrørende behandling af apopleksi,
- c) patofysiologi og effekt af fysioterapi ved eksperimentel muskelskade.

Epidemiologi

- a) Vurdering af forekomst og langtidsprognose ved graviditetsrelaterede bækkensmerter, b) forekomst, langtidsløbet og prognostiske markører ved systemisk lupus erythematosus (en national multicenterundersøgelse).

Internationalt samarbejde:

Overlæge, dr.med. Jan Pødenphant er Danmarks repræsentant i den internationale sammenslutning af videnskabelige reumatologiske selskaber (EULAR). Overlæge, dr.med. Troels Mørk Hansen er repræsentant i den internationale specialistorganisation UEMS.

Publikationer:

4 originalarbejder.
 Publikationsliste kan rekvireres fra afdelingen.

Troels Mørk Hansen, klinisk lektor

Reumatologisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Klinisk bindevævsforskning

Cirkulerende kollagenmetabolitter og andre matrixkomponenter som markør for inflammatorisk sygdomsaktivitet, fibrogenese og vævsdestruktion hos patienter med inflammatoriske og degenerative reumatiske sygdomme.

Magnetisk resonans billedannelse ved reumatiske sygdomme Hovedvægten ligger på patienter med inflammatoriske reumatiske sygdomme, primært patienter med tidlig reumatoid artrit. Værdien af MRI ved vurderingen af kvalitative og kvantitative forandringer i synovialmembran, brusk og knogle.

Kliniske og immunologiske studier af patienter med systemiske bindevævs sygdomme, systemisk lupus erythematosus, mixed connective tissue disease og sklerodermi.

Studier af sygdomsforløb, prognostiske markører og aktivitetsmarkører.

Kliniske studier og laboratoriestudier af patienter med tidlig reumatoid arthritis

Projekter inden for områderne degenerative reumatiske sygdomme

Primært patienter med degenerative ryglidelser samt patienter med nonartikulær reumatisme.

Internationalt samarbejde:

Biokemiske markører for bindevævs- og bruskbeskadigelse: Professor P.A. Price, University of California, San Diego.

Publikationer:

Originalpublikationer publicerede i udenlandske tidsskrifter med peer review 8.
 Oversigtsartikler 4.
 Publikationslisten kan fås i den af Hovedstadens Sygehusfællesskab udgivne fortegnelse over videnskabelige publikationer fra 1997.

Ib Lorenzen, Professor, dr.med.

Steno Diabetes Center

Hovedforskningsområder:

Studier af patogenese til Type I og Type 2 diabetes mellitus.

Studier af patogenese, patofysiologi og interventionseffekter i forhold til sendiabetiske komplikationer.

Studier af diabetessygdommens epidemiologi.

Studier af virkninger af multifaktoriell intervention overfor patienter med Type 2 diabetes mellitus.

Internationalt samarbejde:

Steno Diabetes Center er sammen med Hagedorn Forsknings Institut et "WHO-Collaborating Center for Research and Training on the Pathogenesis of Diabetes Mellitus".

Steno Diabetes Center har et vidt forgrenet internationalt netværk af samarbejdspartnere på universiteter i Europa, Nordamerika og i Japan.

Publikationer:

38 originalarbejder, 6 oversigtsarbejder og 2 afsnit i lærebøger.

*Oluf Borbye Pedersen, Adjungeret professor,
Asger Dirksen, Prof. dr.med.*

Stab:

VIP:

Aldershvile, Jan; klinisk lektor.
Bendix, Tom; klinisk lektor.
Bendixen, Gunnar; professor.
Binder, Vibeke; klinisk lektor.
Bjerrum, Ole Weis; klinisk lektor.
Brunner, Nils; klinisk lektor.
Bygbjerg, Ib Christian; klinisk lektor.
Christensen, Niels Juel; kliniske prof.
Christy, Morten; klinisk lektor.
Dirksen, Asger; kliniske prof.
Dombernowsky, Per; klinisk lektor.
Feldt-Rasmussen, Ulla; klinisk lektor.
Gerstoff, Jan; klinisk lektor.
Grande, Peer; klinisk lektor.
Gudmand-Høyer, Eivind; klinisk lektor.
Haunsø, Stig; professor.
Henriksen, Jens Henrik; kliniske prof.
Hilsted, Jannik; klinisk lektor.
Hippe, Erik; klinisk lektor.
Ibsen, Hans; klinisk lektor.
Jensen, Gorm Boje; klinisk lektor.
Jønsson, Viggo; klinisk lektor.
Lange, Peter; klinisk lektor.
Larsen, Helmer Ring; klinisk lektor.
Laursen, Lars; klinisk lektor.
Lorenzen, Ib; kliniske prof.
Lyngborg, Kjeld; klinisk lektor.
Madsen, Jørgen Rask; klinisk lektor.
Mørk, Troels; klinisk lektor.
Nielsen, Henrik; klinisk lektor.
Nielsen, Jens Ole; kliniske prof.
Nielsen, Ole Haagen; klinisk lektor.
Perrild, Hans; klinisk lektor.
Petersen, Jørgen; klinisk lektor.
Poulsen, Henrik Enghusen; professor.
Rørth, Mikael Rahbek; kliniske prof.
Schroll, Marianne; kliniske prof.
Sheikh, Søren Paludan; forskningsprof.
Sigurd, Bjarne; klinisk lektor.
Skinhøj, Peter; professor.
Sonne, Jesper; klinisk lektor.
Staun, Michael; klinisk lektor.
Svejgaard, Arne; kliniske prof.
Ølgaard, Klaus; professor.

TAP:

Nielsen, Marianne L.; laboratorietekniker.

Ph.d.-afhandlinger:

Andersen, Lis Smedegaard: Interleukin-1 receptor antagonist protein (IL-1ra) og interleukin-1 (IL-1).

Asmussen, Karsten: Primært Sjögrens syndrom. Klinisk præsentation, forløb og prognose.

Brown, Peter De Nully: Hæmatopoietiske vækstfaktorer.

Bulow, Per Martin: Måling af muskulærstyrke med fokus på twitchinterpolationsteknikkens anvendelighed til bestemmelse af graden af neurogen aktivering under muskelstyrkemålinger.

Christensen, Anders Bak: Risk Factors for Colon and Rectum Cancer. A historical Cohort Study of 28,088 Persons.

Christensen, Ulla Bjerre: A model for the study of protein expression in transplanted islets of Langerhans during development of diabetes in BB-DP rats (Steno Diabetes Center).

Eklund, Annette: Mononuclear cells affected by pancreatic beta cells of different ages and stages of activity or by the beta cell component sulphatide.

Frederiksen, Birgitte: Betydning af aggressiv og tidlig behandling af *Pseudomonas aeruginosa* infektion hos patienter med cystisk fibrose.

Hansen, Dennis Schrøder: En klinisk bakteriologisk karakteristisk af Klebsielle Bakteriæmi (Statens Seruminstitut).

Hansen, Pernille Mørk: Genetic variability in Diabetic Nephropathy. Characterization of polymorphisms of the human glomerular basement membrane heparan sulphate proteoglycan gene and the relation to albuminuria (Steno Diabetes Center).

Hendel, Helle Westergren: Galdestenspatogenitetske faktorer i relation til kropssammensætning og fedtvævsstopografisk glukosetolerance og insulinnaktivitet hos adipositas patienter.

Højberg, Søren: Vurdering af autonom funktion hos patienter med akut myokardieinfarkt og reduceret ventrikel funktion.

Iversen, Astrid Kristine Nagel: HIV-sequence variation and functional diversity; Analysis of HIV Quasispecies within one asymptomatic HIV infected individual.

Jurlander, Birgit: Serum myoglobin and the ECG ST-segment assessing coronary reperfusion status in acute myocardial infarction.

Jurlander, Jesper: The pathogenesis of B-cell chronic lymphocytic leukemia: An immunodysplastic syndrome generating autonomous growth and survival potential in natural autoantibody producing B-lymphocytes.

Juul, Lars: Undersøgelser – det tilgængelige og udtrykte k-immuglobin-letkæde repetoire.

Løllike, Karsten: Grancalcin in human neutrophils capacitance assay for functional studies of exocytosis.

Maare, Christian: Cellulær resistens overfor epipodofyllotoxiner: Relation til P-glycoprotein.

Madsen, Ole Rintek: Gonarthrit. A clinical and physiological study with special reference to muscle strength and bone density.

Nelsing, Suzanne: Erhvervsbetinget blodeksposition blandt danske læger – epidemiologi og forebyggelse i en tid med HIV.

Nielsen, Boye Schnack: Histochemical Studies of the Expression of Matrix Proteinases in Human Breast Cancer.

Nielsen, Walter Bjørn: Isoleret systolisk hypertension; en kardiovaskulær epidemiologisk undersøgelse.

Olsen, Lone Stengelshøj: Quantification and Molecular Classification of Nitrogen Mustard-induced Mutations at the HPRT Locus in Human T-Lymphocytes (Arbejds miljøinstituttet).

Ravn, Pernille: Immunity against Mycobacterium Tuberculosis in Humans.

Samir, Mohammad Ali: Arbejdsekkokardiografi ved iskæmisk hjertesygdom. Et sammenlignende studie med isonitritl myocardiesscintigrafi og koronararteriografi.

Skaarup, Eva Merete Øjvind: En klinisk epidemiologisk tværnsnitsundersøgelse af prævalens af epilepsi i en voksen Københavnerbefolkning: Deskriptive data og validering af selvrapporteret epilepsiprævalens.

Thudium, Dorte Lisbet: Senil demens – forekomst af risikofaktorer. En undersøgelse af Østerbro population.

Specialer:

Fridberg, Marianne Jenny: Mutationsanalyser og genotypenfænotypstudier af to kandidatgener: Uncoupling protein 1 & hepatocyt nukleær faktor 1a. To mulige kandidater til udvikling af henholdsvis fedme og diabetes.

Klinisk Institut for Kirurgi og Anæstesiologi

Anæstesiologisk afdeling, Københavns Amtssygehus i Gentofte

Hovedforskningsområder:

Respiration

Blodgas, herunder oxygen- og syre-base status i samarbejde med Klinisk-biokemisk afdeling KAS

Herlev. Mekanisk ventilation i samarbejde med Respirationscenter Øst, Rigshospitalet, herunder Institutionen for Respiratorpatienter.

Kredsløb

Kredsløbets patofysiologi og for problemstillinger i forbindelse med anvendelse af extracorporal circulation.

Aktuelle kliniske studier drejer sig om, hvordan længerevarende præoperativ behandling med β -1 receptor-blokerende stoffer påvirker funktionen af adrenerge β -1 og β -2 receptorer under patientens hjerteoperation.

Autotransfusion efter hjerteoperationer

For at nedsætte transfusionsbehovet efter hjerteoperationer tilbageføres det blod, patienterne taber gennem drænene. Efter en kontrolleret, randomiseret undersøgelse er udført en række delstudier af blodets levetid, iltbindingsevne, immunologiske forhold etc. Undersøgelserne udføres i samarbejde med thoraxkirurgisk afd., klinisk fysiologisk/nuklearmedicinsk afd. og koagulationslaboratoriet i Gentofte og med Professor Klaus Bentzen, Rigshospitalet.

Smertebehandling

Perifert virkende analgetika, forebyggelse af postoperative smerter, specielt fantom-smerter, og anvendelse af spinalkatetre til kronisk smertebehandling.

Neuromuskulært blokerende stoffer

Kombinerede farmakokinetiske og farmakodynamiske undersøgelser af betydningen af plasma kolinesterase-aktivitet og forskellige genetiske varianter af plasma kolinesterase for nedbrydningen af det neuromuskulært blokerende stof mivacurium. Et samarbejde nationalt og internationalt ledet af Professor Jørgen Viby Mogensen, Rigshospitalet.

Publikationer:

8 original publikationer, 2 håndbogsartikler og 1 oversigtsartikel.

Ivar Hejde Gøthgen, Lektor, overlæge dr.med.

Anæstesi- og intensiv afdelingerne, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Neuromuskulært blokerende stoffer, herunder specielt monitorering af disse stoffers effekt og genetisk betingede defekter i plasma kolinesterase og disses kliniske betydning.

Kredsløbsregulation under hypovolæmisk shock og muskelarbejde med evaluering af centra-

le og perifere faktorerers betydning – ved hjælp af regional anæstesi og partiel neuromuskulær blokade.

Kognitive dysfunktioner efter anæstesi og kirurgi.

Translokation af endotoxiner fra tarmen hos intensive patienter og i forbindelse med hjerteoperationer.

Regional blodforsyning

i forbindelse med kardiopulmonal bypass og splanknikusperforationsforhold under forskellige former for hjertekirurgi udført på børn og voksne.

Internationalt samarbejde:

Glaxo Wellcome (England): Afprøvning af nye muskelrelaksantia.

Akzo Nobel, Holland: Afprøvning af nye muskelrelaksantia og nyt monitoreringsudstyr.

EU projekt PC 921768: Improving control of patient studies in critical care.

EU projekt BMH1-CT93-1290: Prolonged cognitive dysfunction: A preventable postoperative complication in elderly patients?

Department of Medicine and Physiology, UT Southwestern Medical Center, Dallas, USA: Kreds-løbsregulation under arbejde.

Department of Anaesthesia, Hospital for Sick Children, London: Evaluering af effekten af modificeret ultrafiltration vs. konventionel ultrafiltration post-bypass på splanknikusperfusion samt det postoperative intensive forløb hos spædbørn, der opereres i ekstrakorporal cirkulation.

Publikationer:

40.

Fuld publikationsliste fås ved henvendelse til sekretær Gitte Blom, anæstesi- og intensiv afdelingen, HovedOrtoCentret, afsnit 4132, Rigshospitalet, 2100 København Ø.

Jørgen Viby Mogensen, Klinisk professor, dr.med.

Anæstesiologisk afdeling R, H:S Bispebjerg Hospital

Hovedforskningsområder:

Utilsigtede hændelser i relation til anæstesi og opvågning

Epidemiologisk studie af alle patienter, der bedøves til operativt indgreb og registreres med hensyn til alder, ASA-gruppe (præoperativ sygelighed), kirurgisk indgreb, anæstesitype og anæstesi-erfaring. Optræder en utilsigtet hændelse per- eller postoperativt, beskrives hændelsens type, hvor og i hvilken anæstesifase hændelsen opstod, med-

virkende faktorer til hændelsen, om hændelsen kunne undgås og et skøn over hændelsens betydning for patienten.

Projektet er desuden et metodestudium til udvikling af et landsdækkende registreringssystem af utilsigtede hændelser under og efter anæstesi, hvor der er tilknyttet et ph.d.-studie.

Præoperativ optimering af den kritisk syge operationspatient, herunder hæmodynamisk profil.

Projektet omhandler sepsispatienter, behandlet med supramaksimal ilttilbud og volumenekspansion, højrisikopatienter, som gennemgår større abdominalindgreb og scores ved hjælp af en relativ ny perioperativ fysiologisk skala (POSSUM) og underinddeles i en åben kirurgisk og en laparoskopisk gruppe med vægt på ilttilbud, hjerte minutvolumen og indkilingstryk samt væskebalance.

Tobaksrygnings betydning for anæstesi

Epidemiologiske og fysiologiske studier af rygead-færdens indflydelse på anæstesi- og operationsfor-løb, udvikling af komplikationer og den forebyg-gende effekt af rygeophør før anæstesi.

Akut smertebehandling

I samarbejde med Institut for Medicinsk Teknolo-gi Vurdering har afdelingen påbegyndt et flerårigt projekt under titlen "Patientstyret smertebehand-ling – fra operation til restitution". I projektet ind-går 13 delprotokoller omfattende større ortopæd-og abdominalkirurgi behandlet med epidural PCA, middelstore indgreb i orotopædisk afdeling behandlet med i.v. PCA og endelig mindre gastro-kirurgiske indgreb behandlet med tabletter og suppositorier og administreret af patienten selv i hjemmet. Projektet er støttet med projektmedar-bejdere fra primærsektoren og DSI. Når behan-dlingsstrategier er evalueret, vil resultaterne blive anvendt på et større centralsygehus i Vestjylland.

Racemisk ketamins og ketamin isomerers far-makokinetik og analgetiske effekter.

Afdelingen er i samarbejde med andre danske forskere ved at undersøge både de analgetiske ef-fekter over for forskellige smertetilstande og de farmakokinetiske forhold af isomererne ved for-skellige administrationsformer. På nuværende tidspunkt undersøges spinal ketamins farmakoki-netik og effekt over for postoperative smerter, ke-tamin isomerernes effekt over for primær og se-kunder hyperanalgesi i en human eksperimental model.

Internationalt samarbejde:

Anæstesirisiko

Anæstesi-epidemiologi i samarbejde med professor W.B. Runciman's gruppe i Adelaide, Australien

(The Australian Incident Monitoring Study), som omhandler "Errors, incidents and accidents in Anaesthetic practice".

Postoperativ kognitiv dysfunktion

Lægemiddelmetaboliseringens betydning for rekomst af postoperativ kognitiv dysfunktion (POCD), hvor der er tilknyttet et ph.d.-studie. Et samarbejde med 15 centre i EU, heraf 5 i Danmark, der også beskriver genetiske, farmakologiske, patofysiologiske og epidemiologiske aspekter af POCD.

Publikationer:

7.

Tom Pedersen, Klinisk lektor, dr.med.

Anæstesiologisk afdeling 532, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Akut præhospitalbehandling

Lægeambulancens hovedforskningsområder har været kvalitetskontrol af dækningsgraden, behandling af narkomaner samt forsøg på at beregne cost benefit af præhospitalbehandling. Lægeambulancen satser fortsat på at beskrive forløbet for multitraumatiserede patienter samt patienter behandlet for hjertestop.

Smerteforskning

Der foregår en fortsat udvikling af metoder til at sikre hurtig og smertefri rekonvalescens. Der sigtes på at angribe smerter på så mange steder som muligt. Målgruppen er alle større operationer. Specielt i forbindelse med at overføre operationer til samedagskirurgi i samarbejde med gas.kir. afd. sker der store fremskridt.

Anæstesiafdelingen er i samarbejde med gas.kir. afd. af H:S udset til at videreudvikle den perioperative behandling, således at komplikationsfrekvensen efter operationer forhåbentlig kan nedsættes.

Afdelingen samarbejder med Danmarks Farmaceutiske Højskole omkring farmakokinetiske problemstillinger i smertebehandling.

Intensiv terapinot

Der foregår forsøg på at reducere nedbrydningen af patienternes muskulatur ved hjælp af el-stimulation. Afdelingen har i årets løb deltaget i internationalt projekt omkring behandlingen af antitrombin til sepsispatienter og NO-behandling til patienter med svær respirationssvigt.

Internationalt samarbejde:

Afprøvning af nyt opioid til anæstesibrug i samarbejde med flere europæiske lande.

Publikationer:

11.

Torben Mogensen, Klinisk lektor, dr.med.

Kirurgisk afdeling D, Gastroenterologisk og Urologisk sektion, Københavns Amts Sygehus i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Øsofagusfysiologi

Forskningsprojekt vedrørende galderefluks til øsofagus undersøgelser af gastroesophageal reflux og langtidstrykmåling i øsofagus hos patienter med colon irritabile.

Ventrikelfunktionsundersøgelser

Ventrikelfunktionsundersøgelser med henblik på peptiderne PYY og GLP på den måltidsstimulerede syresekretion og ventrikeltømningen. Undersøgelser af den gastriske lipaseaktivitet hos normale forsøgspersoner og hos patienter med pankreassygdomme gennemføres i samarbejde med medicinsk afdeling C/F. Undersøgelse af fedtstimulation på ventrikeltømning og gennemblødning af splanchnicus gebetet.

Akut pancreatitis

Systematisk registrering af patienter med akut pancreatitis (Ranson kriterier) gennemføres. Prospektiv undersøgelse af patienter med 1. gangs tilfælde af akut pancreatitis over en 5 års periode i samarbejde med medicinsk afdeling C/F.

Anorektalfysiologiske undersøgelser

Anorektalfysiologiske undersøgelser studeres med særlig vægt på elektromyografiske forhold hos patienter med neurologisk betingede defækationforstyrrelser og hos kvinder med fødselslæsioner af den eksterne analsfinkter, samt analyse af nerve-degeneration som årsag til anal inkontinens.

Endotoksin

Studier over forekomsten af endotoksiner og endotoksinneutraliserende faktorer i forbindelse med ERCP og colonkirurgi gennemføres i samarbejde med klinisk mikrobiologisk afdeling, Amts-sygehuset i Herlev.

Colorektal cancer

Undersøgelse af mikrometastasering fra colorektal cancer i samarbejde med kirurgisk afdeling D

Amtssygehuset i Gentofte og kirurgisk afdeling D, Amtssygehuset i Herlev.

Mamma

Prospektiv undersøgelse af Postmastectomy Pain Syndrome

Urologisk forskning

Endokrin behandling af prostatacancer i "Scandinavian Prostate Cancer Group" protokoller nr. 5, 6 og 8.

Undersøgelser af intenderet kurativ behandling af prostata cancer i samarbejde med "Copenhagen Localized prostate Cancer Study Group".

Medikamentel behandling af detrusor overaktivitet i diverse fase II og fase III protokoller.

Medikamentel behandling af infravesikal obstruktion (fase III og IV).

Kliniske undersøgelser:

Afdelingen gennemfører en række klinisk kontrollerede undersøgelser blandt andet vedrørende colon irritabile perforeret ulcus duodeni, tidlig postoperativ enteral ernæring hos abdominalt opererede patienter.

Endvidere bidrager afdelingen med materiale til undersøgelse af Mycobacterium paratuberculosis og Mb. Crohn.

Afdelingen bidrager endvidere til en række multicenterundersøgelser indenfor emnerne refluksøsofagit og langtids syrehæmning overfor kirurgisk behandling, TME (total mesorektal resektion) ved rektumcancer, kemoterapi ved coloncancer, alkohols betydning for komplikationsfrekvensen hos colonopererede (retrospektiv opgørelse).

I samarbejde med Københavns Amts Center for Sygdomsforebyggelse gennemføres en større undersøgelse over årsagen til dyspepsi hos personer med karakteristiske symptommønstre.

Der er indledt et samarbejde med Yale Universitet omkring laparoskopisk kirurgi og endoskopi.

Afdelingen er vært for årlig Workshop (Ørestadssymposium) om basal og klinisk pankreasforskning.

Lene Wallin, *Klinisk lektor, dr.med.*

Hjertecentret – Thoraxkirurgisk afdeling RT, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Lungetransplantation med bronkial revaskularisering med brug af arteria thoracica interna
Dyreeksperimentel og klinisk forskning om revasculariseringens betydning ved bronkieopheling og langtidsresultater. Lungevolumenreducerende kirurgi hos patienter med terminal lungesvigt.

Klapbevarende hjertekirurgi

Med klinisk forskning omkring brugen af autolog aortahomografit (Ross-operation), stentless aortaklapper og mitralklapbevarende operationer.

Tidlig postoperativ iskæmi efter koronararterie bypass operationer

Klinisk studie med tidlig reangiografi hos patienter med tidlig postoperativ iskæmi med henblik på diagnose og behandling. Kirurgisk revaskularisering uden brug af hjertelungemaskine (MID-CAB) samt total arteriel revaskularisering med brug af a. radialis.

Ekstrakorporal cirkulation

Klinisk forskning omkring dyb hypotermi, højre- og venstresidig assist samt neonatal ECMO-behandling.

Hjertetransplantation

Kliniske undersøgelser omkring immunosuppressiv behandling, forskellig induktionsbehandling og livskvalitetsopgørelse.

Publikationer:

14.

Fuld publikationsliste kan opnås ved henvendelse til overlæge Henrik Arendrup, Thoraxkirurgisk afdeling RT, lok. 5-2307.

Gösta Pettersson, Klinisk professor, dr.med.

Anæstetiklinikken, H:S Frederiksberg Hospital

Hovedforskningsområder:

Prospektiv undersøgelse af det postoperative forløb hos dagkirurgiske patienter specielt med henblik på smertebehandling og kvalme.

Prospektiv undersøgelse af effekten af smertestillende behandling og hele postoperative forløb med henblik på tidlig udskrivelse for patienter som har gennemgået total knæ-alloplastik.

Prospektiv undersøgelse af hvordan epidural infusion til smertelindring i forbindelse med fødsler fungerer med henblik på kvalitetsudvikling og kvalitetssikring.

Internationalt samarbejde:

Multicenter postmarkedsførings-studie af bivirkninger for et nyt NSAID præparat hos dagkirurgiske patienter.

Dusanka Zaric, Fung. klinisk lektor, overlæge, dr. med.

Karkirurgisk afdeling RK, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Endovaskulær karkirurgi og intravaskulær ultralyd

Formålet er at udvide brugen af endovaskulære behandlingsteknikker og at evaluere og udvikle intravaskulær ultralyd i forbindelse med en række endovaskulære procedurer, herunder perkutan transluminal angioplastik (PTA), stentanlæggelse samt endovaskulær proteseindsættelse. Desuden sammenlignes teknikken med konventionelle undersøgelsesmetoder: ultralyd-duplex-scanning, arteriografi og 3D CT-scanning.

Non-invasiv diagnostik og karakteristik af aterosklerose i carotis bifurkaturen

Formålet er at kortlægge og udvikle mulighederne for generering af kvantitativt korrekte ultralydbilleder med henblik på væskvanti-tering. Carotis plaque karakteristik opnået med traditionel ekstravaskulær teknik, med intravaskulær og med 3-dimensionel rekonstruktion sammenholdes med 3-dimensionel CT-scanning, histologi, lipidprofil og genotype. Desuden sammenholdes plaquekarakteristik med symptomatologi og naturhistorie.

Intracerebral embolidetektion og flow-måling i relation til kirurgisk behandling af carotis stenose

Udvikling af non-invasive billeddiagnostiske undersøgelser til vurdering af arterielle og venøse problemer

Internationalt samarbejde:

Supragenicular femoro-popliteal bypass: Dacron (Uni-graft) eller PTFE (Goretex) – Pop-UP

Samarbejde med øvrige karkirurgiske afdelinger i Danmark samt Malmö Sykehus, Sverige, Regions- sykehuset Trondheim, Rogaland Sentralsykehus, Akershus Centralsykehus, Fjövik Fylkessykedus, Norge, Helsinki University Central Hospital og Tampere University Hospital, Finland.

Intravaskulær ultralyd – IVUS

Samarbejde med karkirurgerne Malmö Sykehus.

Scandinavian Miller-Collar Study – SCAMICOS

Kirurgisk klinik, Lasarettet Noorköping, Sverige, samt øvrige nordiske karkirurgiske afdelinger.

Publikationer:

Peer-reviewed tidsskrifter 25.

Lærebogskapter 4.

Torben V. Schroeder, Professor, dr.med.

Kirurgisk afdeling C, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Gastrointestinal endokrinologi

Hovedprojekter vedrører virkning og metabolisme af forskellige gastriner (disputatsprojekt, C. Palmæs Hansen), ekstragastrisk lipasesekretion (ph.d.-projekt M. Wøjdemann). Desuden projekter vedrørende problemstillinger af klinisk eller patofysiologisk art.

Gastroenterologiske kræft

Genetiske, kliniske, kirurgiske og diagnostiske problemstillinger især vedrørende oesophagus-, ventrikel-, lever- og kolorektale og neuroendokrine kræft. En hovedlinje vedrører endosonografi (ph.d.-projekt M. Siemsen).

Inflammatoriske tarmsygdomme

Kirurgiske og kliniske problemstillinger vedrørende behandling af morbus Crohn og colitis ulcerosa.

Organtransplantationer

Transplantationsaktiviteten er omkring 50 lever årligt. Forskningen er koncentreret mod kirurgisk teknik, behandlingsresultater, anvendelse af leversegmenter, kredsløbsregulation, behandling af akut leversvigt og tyndtarmstranplantation.

Antal originalpublikationer, herunder lærebøger og håndbogsartikler:

22.

Fuld publikationsliste kan fås hos prof. Fl. Stadil.

Flemming Stadil, Prof., dr. med.

Kirurgisk-gastro Enterologisk afdeling D, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Endoskopisk ultralyd

Afdelingen har siden 1989, i samarbejde med ultralydlaboratoriet, deltaget i udvikling og evaluering af endoskopisk ultralydsscanning. Afdelingen har bl.a. udviklet en ny teknik til endoskopisk ultralydvejledt finnålsbiopsi. Med denne metode kan man udtage celleprøver fra små tumorer i og omkring gastrointestinalkanalen herunder lym-

feknuder i mediastinum, peritoneum og retroperitoneum. Der foregår en fortsat evaluering af metodens værdi samt en nyudvikling omkring histologiske nåle. Endvidere udvikles forskellige endoskopiske ultralydvejledte terapeutiske procedurer som f.eks. cystogastrostomi. Udviklingen af endoskopiske ultralydsundersøgelser har foreløbig medført antagelse af 1 disputats.

Colo-rectal cancer

Afdelingen indgår i den landsomfattende registrering af colorectal cancer (DCCG.) Desuden er afdelingen med i den gruppe af rectumopererende kirurger, som, i protokolleret form, foretager total meso-rectal excision.

Afdelingen har i øjeblikket følgende kliniske projekter løbende:

- Panorex studie med randomisering til 3 alternative behandlinger, inkluderende kemoterapi/immunologisk behandling hos patienter med Dukes C adenocarcinom.
- Undersøgelse af graden af knoglemarvscarcinose ved colorectal cancer.
- Cytokeratins betydning for recidiv og overlevelse ved colorectal cancer.
- Accelererede regimer ved åben colorectal kirurgi
- Kemoterapeutisk profylakse ved colorectal cancer hos højrisiko patienter.

Publikationer:

Originalpublikationer 6.

Lærebogsafsnit 1.

H:S Bispebjerg Hospital.

Niels Erik Bille Brahe, overlæge dr.med

Kirurgisk Gastroenterologisk afdeling K, H:S Bispebjerg Hospital

Hovedforskningsområder:

Alle videnskabelige projekter i afdeling K er, siden 1990, registreret i en database. Projekternes status ajourføres én gang om året, hvor det vurderes, hvorvidt der er behov for nye medarbejdere, ændrede ressourcer eller at projektet stoppes.

I øjeblikket udføres 23 prospektive og/eller epidemiologiske projekter og 10 retrospektive opgørelser.

Gastroenterologisk epidemiologi

Epidemiologiske undersøgelser giver klinikerne mulighed for at forstå en sygdoms spektrum, hvorved han bedre kan foretage en relevant afgrænsning af behandlingsindikationerne. Desuden gi-

ver epidemiologiske resultater grundlag for at vurdere muligheder for primær og sekundær profylakse ved forskellige sygdomsenheder. Arbejdet udføres i samarbejde med Center for Sygdomsforebyggelse i Glostrup.

Klinisk tromboseforskning

Et center for klinisk tromboseforskning blev etableret i 1993 med værtsskab i afdeling K. Der gennemføres undersøgelser af tromboseprofylakse til kirurgiske patienter i samarbejde med ortopædkirurgisk afdeling. M, klinisk kemisk afdeling og røntgenafdelingen. Der er i 1996 startet en undersøgelse til evaluering af værdien af tromboseprofylakse efter udskrivelsen af abdominalkirurgiske patienter. Arbejdet udføres af fondslønnet klinisk assistent. En stor del af centrets arbejde udføres i samarbejde med koagulationslaboratoriet på Amtssygehuset i Gentofte.

Psykosocial forskning vedrørende kræftpatienter

Et registerbaseret studie belyser sammenhængen mellem depression og udviklingen af, samt prognosen for brystkræft. Ph.d.-projektet er støttet af Kræftens Bekæmpelse. I samarbejde med Kræftens bekæmpelse (Sektor for Kræftepidemiologi) og en række kirurgiske afdelinger foretages en prospektiv randomiseret undersøgelse af hjemmebesøg indflydelse på kræftpatienter overlevelse. Projektet er et ph.d.-projekt.

Kolorektal kirurgi

Afdelingen har i 1996 brugt arbejdskraft på opdateringen af databasen for kolorektal cancer, oprettet i 1968 og omfattende ca. 3000 patienter. I 1997 startede en undersøgelse af en ny diagnostisk strategi ved mistanke om kolorektal cancer. Afdelingen deltager i multicenterundersøgelse af total mesorektal excision ved rektumcancer. Siden 1993 har afdelingen stået for driften af den kliniske database vedrørende stomikonstruktion (TVS). En planlagt database omfattende laparoskopisk kolorektal kirurgi har værtsskab i afdelingen.

Forebyggelse af komplikationer til operative indgreb

Ved hjælp af kliniske databaser identificeres faktorer, som er af betydning for udvikling af kirurgiske komplikationer. Der fokuseres på alkohol, tobak og kost. Der startes interventionsundersøgelse over for rygning med henblik på reduktion af antallet af komplikationer. Der foretages løbende analyser af databasen med henblik på monitoring og optimering af kirurgiske forløb. Arbejdet udføres i samarbejde med Center for Sygdomsforebyggelse i Københavns Amt.

Internationalt samarbejde:

Der er fra afdelingen udgået initiativ til opbygning af en COCHRANE-review gruppe omhandlende kolorektal cancer. Det internationale netværk er blevet etableret og i 1997 tildelt værtsskabet for denne review-gruppe afdeling K. Derudover samarbejdes med Royal London Hospital /prof. Norman S. Williams) om fotodynamisk behandling).

Publikationer:

I 1997 udgik der fra afdelingen 2 lærebogskapitler, 3 oversigtsartikler, 16 originale arbejder, 14 andre artikler og 39 foredragsabstracts. En samlet publikationsliste kan findes i afdelingens egne årsberetning, der kan rekvireres på 3531 2853 eller kan ses på internettet på adressen: www.afdkbbh.hosp.dk.

Peer Wille-Jørgensen, Klinisk lektor, dr.med.

Kirurgisk Gastroenterologisk afdeling D, Københavns Amts Sygehus i Herlev

*Hovedforskningsområder:**Pancreascancer*

Cholecystokinin og gastrin i normalt og neoplastisk pancreasvæv, i samarbejde med klinisk biokemisk afdeling, Rigshospitalet. Kontrolleret undersøgelse af gemcitabin ved inoperabel pancreascancer i samarbejde med onkologisk afdeling. Undersøgelser af leversteatose efter pankreatikoduodenektomi (Whipple's operation) for pancreascancer. Prospektive undersøgelser af patienter opereret for pancreascancer.

Levergaldeveje

Prospektiv undersøgelse af intraoperativ ultralydscanning hos patienter som opereres for levercancer. Forskningsprojekter om leverregeneration efter større leverresektioner. Galaktoseeliminationstestens værdi i vurdering af leverfunktionen forud for større leverkirurgi. Opgørelse af resultater af leverresektion for primær og sekundær levertumorer. Ultralydvejledt mikrobølgebehandling af inoperable levertumorer. Laparoskopisk ultralydscanning ved operabilitetsvurdering af patienter med cancer i lever, galdeveje og pancreas. Diverse forskningsprojekter om portal hypertension herunder behandling med TIPS (transjugulær transhepatisk portosystemisk shunt).

Cancer coli et recti

Undersøgelse af adjuverende behandling ved kolorektal cancer. Undersøgelse af de funktionelle resultater efter behandling af cancer recti.

Anorektale fysiologiske undersøgelser

Undersøgelse af analinkontinens og obstrueret defækation. Analfysiologiske parametre, såvel tryk, volumen, compliance og EMG-målinger, sammenholdt med resultater af kirurgisk behandling. Undersøgelse af ganglie celler hos patienter med obstipation. Epidemiologisk undersøgelse af analinkontinens.

Internationalt samarbejde:

Udvikling af specielle metoder til behandling af analinkontinens, herunder dynamisk graciloplastik, neurostimulation og implantation af kunstige lukkemuskler i samarbejde med Universitetssygehuset i Maastricht, Holland, University of Minneapolis i Minnesota, Universitetssygehuset i Erlangen og Universitetssygehuset i Nantes i Frankrig. Forskningsprojekter om leverresektion, leverregeneration og leverkirurgisk teknik i samarbejde med Jichi Medical School i Japan. Forskningsprojekter omkring pankreatikoduodenektomi ved cancer pancreatis i samarbejde med Department of Surgery, University of Wrocław, Polen.

Publikationer:

Antal originalpublikationer, herunder oversigtsartikler og lærebogsafsnit: 18.

Fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Kirurgisk Gastroenterologisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital

*Hovedforskningsområder:**Kirurgisk patofysiologi*

Forskningen har koncentreret sig om det kirurgiske stress respons's frisætningsmekanismer, smertefysiologi og behandling, hypoksæmi og søvnforstyrrelser, og det inflammatoriske respons's frisætningsmekanismer og modifikation, samt udvikling af operationsforløb med reduceret morbiditet og rekonvalescens, og betydningen af alkoholmisbrug for postoperativ morbiditet.

Colon-neoplasi

Varetagelse af "Polyposeregistret", "HNPCC-registret" (Hereditær Non-Polypøs Colorektal Cancer), samt undersøgelser over colonneoplasiens genetiske forhold og optimering af kirurgiske behandlingsprincipper.

Laparoskopisk kirurgi

Udviklingscenter for den ekstensive laparoskopiske abdominalkirurgi, herunder øsofagus motili-

tetslaboratorium med henblik på optimering af diagnostik og operationsindikation af øsofaguslidelser, samt undersøgelser af virkningen af laparoskopisk kirurgi på postoperativ organfunktion og rekonvalescens.

Kirurgisk Immunologi

Forskningen centeres omkring den neoplastiske og posttraumatiske immunpatofysiologi, samt mulige terapeutiske tiltag, herunder immunfunktionens betydning for recidiv-risiko og overlevelse efter cancerkirurgi.

Internationalt samarbejde:

Nært samarbejde med internationalt anerkendte grupper indenfor de anførte forskningsprofile-ringsområder.

Publikationer

Antal originalpublikationer, herunder lægebøger og håndbogsartikler:41.

Antal oversigtsartikler 2

Fuld publikationsliste kan hentes hos Professor, overlæge, dr. med. Henrik Kehlet, Kirurgisk gastroenterologisk afdeling 235, Hvidovre Hospital, 2650 Hvidovre.

Henrik Kehlet, overlæge, dr.med.

Organkirurgisk afdeling A, Københavns Amts Sygehus i Hillerød

Hovedforskningsområder:

Urinvejsten. Cancer prostatae. Laparoskopisk kirurgi. Inflammatoriske tarmsygdomme. Karkirurgi.

Internationalt samarbejde:

Laparoskopisk kirurgi (skandinavisk samarbejde). Hormonal behandling af cancer prostatae (internationalt).

Publikationer:

Publikationsliste kan rekvireres ved henvendelse til afdelingens kliniske lektor.

Ebbe Kvist, Overlæge, klinisk lektor

Ortopædkirurgisk afdeling A, Københavns Amts Sygehus i Glostrup

Hovedforskningsområde:

Biomekanisk forskning (1-3)

Ortopædkirurgisk forskningsenhed – Biomekanisk Laboratorium.

Biologisk forskning (4).

Fodafsat hos børn med diabetes

Musgrave fodprint gangbro anvendes. Computerstyret analyse af fodens belastnings punkter og -kræfter målt i et 3-D system under stand og gang. Afdelingslæge Tommy Korsgaard Larsen, Reserve-læge Jørgen Haraszug. Endvidere Overlæge Dr. med Henrik Mortensen Børneafdeling L.

Fod-til underlag kraftanalyse

Undersøgelsen omfatter raske og patienter med hofter og knæartrose. Fem delprojekter. Musgrave fodprint gangbro anvendes (se Pkt. 1.). Undersøgelserne består dels af fod-til underlag kræfter hos normale forsøgspersoner stående og ved definerede ganghastigheder, dels af undersøgelser af personer med henholdsvis slidgigt i knæ og hofter før og efter isættelse af ledprotese under samme forsøgsomstændigheder.

Afdelingslæge Tommy Korsgaard Larsen, Reserve-læge Jørgen Haraszug, Overlæge Jens Bagger.

Biologisk forskning

Chondrocyt projekt

Autolog Chondrocyt Implantation – ACI teknik.

Anvendelse af autolog chondrocytkulturer til behandling af osteochondrale lidelser i knæ.

Projektet består dels et cellekultureringsstudie, dels et metodestudie inkl. klinisk anvendelse. Femten patienter behandlet med 100 % indheling af chondrocytkultur.

Overlæge Henrik Vibe-Hansen, Afdelingslæge Micael Haugegaard i samarbejde med Overlæge Dr. med Pekka Helin, Afdelingslæge Charlotte Lundsgaard Fysiurgisk afd. U. Endvidere samarbejde vedrørende cellekulturer med firma Verigen.

Internationalt samarbejde vedrørende bruskcelleforskning:

Harvard Medical School, Boston USA. Celleforskningsafd.

Harrington Arthritis Research Center, Scottsdale Arizona, USA:

Orthop. Universitäts Hospital, Wien, Østrig.

Jens Bagger, Uddannelsesansvarlig overlæge

Ortopædkirurgisk afdeling M, H:S Bispebjerg Hospital

Hovedforskningsområder:

Hoftefrakturer

- Undersøgelser vedrørende epidemiologiske forhold, risikofaktorer for fald og hoftefraktu-

rer. Relation til demens og mortalitet. Forekomst af hoftefrakturer i forbindelse med bustransport og relation til vold og overfald.

- Prospektiv undersøgelse af BMD og ultralyd hos hoftefrakturpatienter. BMD og ultralydsundersøgelserne udføres i vort biomekaniske laboratorium.
- Randomiserede undersøgelser med gammasøm vs. DHS.
- Endvidere randomiseret undersøgelse med Medoff glideskrue/glideskinne vs. DHS ved behandling af pertrochantære hoftefrakturer.
- Undersøgelser vedrørende kvalitetssikring, postoperativ rehabilitering. Opbygning af digital hoftejournal.
- Forebyggelse af hoftefrakturer med hoftebeskyttere og omkostningsanalyser.

Randomiseret undersøgelse ved behandling af Smithfrakturer ekstern mini-Hoffmann vs. ekstern Hoffmann + pins. Endvidere omkostningsanalyse af Colles frakturer i samarbejde med Osteoporesecenteret, Kommunehospitalet.

Idrætsmedicin

- Stereo-/radiogrametri ved ACL-rekonstruktion i relation til fiksationsmetoder. Absorberbare skruer overfor metalkruer og allotransplantat.
- Postoperativ rehabilitering ved menisk piling; randomiseret undersøgelse med 5 uger uden fleksion versus fri bevægelighed og belastning. Samspillet mellem sensoriske nerver og ligamenter i knæ-, skulder- og ankelled (idrætsmedicinsk udviklingsenhed).

Opgørelse over revisionsalloplastikker

Prospektiv undersøgelse af udkommet og relation til mikrobiologiske aspekter.

Prospektiv randomiseret undersøgelse med AK-beh. af patienter med cirkulær crusbandage.

Internationalt samarbejde:

Internationalt samarbejdes i forbindelse med omkostningsanalyser af hoftefrakturer og i relation til forebyggelse samarbejdes med Stanford Universitet, G. Singh, Department of rheumatology and immunology, Palo Alto. Samarbejde med professor W.C. Hayes, Marward Medical School, Department of Biomechanics and Orthopaedic Surgery om biomekaniske forhold ved opståen af hoftebrud. I år har den kliniske lektor været rådgiver for sundhedsministerierne i New Zealand og Norge samt for Department of Health, UK.

Publikationer:

Oversigtsartikler 7.

Jes Bruun Lauritzen. Afdelingslæge, dr. med. Klin. lektor

Ortopædkirurgisk Klinik, H:S Frederiksberg Hospital

Hovedforskningsområder:

Ledaloplastik forskning

Kinemasiologisk (video-foto-grammetri).

Ultralydsresonansmålinger til bestemmelse af proteseløshed

Artroseforskning ved hjælp af massespektrometriske gasmålinger i knogler og led

Internationalt samarbejde:

Afdelingen har et internationalt samarbejde med universitetet i Bruxelles. Afdelingen forestår desuden det internationale register for ankelalloplastik (kontor i Hamburg).

Publikationer:

2.

*Hakon Kofoed, Klinisk Lektor,
Uddannelsesansvarlig overlæge*

Ortopædkirurgisk Afdeling O, Københavns Amts Sygehus i Hillerød

Hovedforskningsområder:

Trombose- og arterioskleroseforskning

Biofarmakologiske undersøgelser fase 2, 3 og 4.

Ucementeret revision af total hoftealloplastik

Prospektivt studie i samarbejde med Rigshospitalet.

Effekten af meniskbevarende kirurgi samt knæets biomekaniske forhold med særlig vægt på meniskens betydning

Belysning af senegrafters indheling i knogle

Internationalt samarbejde:

Samarbejde med Heidelberg Universitets og Mc Master University, Hamilton, Ontario, Canada.

European HIP Society (Søren Solgaard, dansk delegat).

International Society for prosthetics and arthrotics (ISPO). Søren Solgaard, vicepræsident.

Udviklingssamarbejde med Department of Plastics technology, Tampere universitet, Finland.

Publikationer:

Originalpublikationer 2.

Lærerbøger (bidrag) 1.

Thomas Lind, Overlæge, klinisk lektor

Ortopædkirurgisk afdeling T, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Epidemiologi

Løbende bearbejdelse af registrerede data fra Dansk Amputationsregister, oprettet i 1972, f.eks. udarbejdelse af materiale vedrørende forhold mellem karkirurgi og amputationsfrekvens.

Klinisk forskning

Udvikling af kvantitering af skulderinstabilitet ved hjælp af ultralydsmåling. Undersøgelse af bløddelstumor er vurderet med ultralyd og MR-scanning og måling af plantarfleksionskraft efter Achillesseneruptur.

Kliniske opgøvelser

Efterundersøgelse af hofte- og knæalloplastikoperationer. Efterundersøgelse af hallux valgusoperationer.

Udviklingsområder

Undersøgelser af ændringer i knogledensiteten efter hoftefrakturer og efter ucementerede hoftealloplastikker. MR-scanning af knæled ved traumer og knæsygdomme.

Publikationer, herunder lærebøger og håndbogsartikler:

8.

Fuld publikationsliste kan opnås ved henvendelse til Københavns sygehusvæsenes årlige publikationsliste.

Bent Ebskov, Overlæge, dr. med.

Ortopædkirurgisk afdeling T, København Amts Sygehus i Gentofte

Hovedforskningsområder:

Idrætstraumatologi

Omfatter undersøgelser primært i forbindelse med knæ- og skuldertraumatologi, herunder menisktransplantation og traumatiske skulderluksationer (igangværende ph.d.-afhandlinger), endvidere undersøgelser omfattende det cellemediere immunrespons i forbindelse med knætraumatologi. Afdelingen er specielt interesseret i korsbåndrekonstruktioner, og der kører løbende randomiserede, kontrollerede undersøgelser omhandler forskellige operative teknikker i forbindelse hermed.

Det håndkirurgiske område

Den forskningsmæssige indsats omhandler primært undersøgelser omkring nervekompressionsyndromer, Dupuytren's kontrakturer, flexor- og nervelæsioner.

Ortopædkirurgiske infektioner

Der er udviklet en dyremodelopstilling, hvor der eksperimenteres med proteseinfektioner. Endvidere foretages undersøgelser i forbindelse med callotase og bonetransport i forbindelse med rekonstruktion efter kronisk osteomyelitis.

Cellemediere immunrespons ved knæalloplastik

Der undersøges ændringer i det cellemediere immunrespons i forbindelse med operation med indsættelse af knæproteser, herunder effekten af H2-blokker behandling. Endvidere igangværende undersøgelser over ændringer i immunrespons i forbindelse med autotransfusion og betydningen af anvendelse af blodtomhed ved indsættelse af knæalloplastik.

Ankelinstabilitet

Undersøgelser vedrørende proprioception og den sensoriske motorkontrol i ankelleddet efter akut og kronisk instabilitet.

Internationalt samarbejde:

Undersøgelser om ankelinstabilitet foretages i samarbejde med de sportstraumatologiske afdelinger ved University of Vermont (B. Beynon) samt University of Pittsburgh (Freddie Fuu og Scott Lephart). De håndkirurgiske undersøgelser foretages i samarbejde med Lund Universitet, dels den håndkirurgiske klinik i Malmö (professor Göran Lundborg og overlæge Carl-Göran Hagert fra håndkirurgisk sektion på Lund Lasaret). Endvidere samarbejdes med dr. Ralph Martins fra The University of Western Australia angående genetiske undersøgelser ved Dupuytren's kontraktur samt med Mayo Clinic, Rochester, Minnesota, USA, Department of Experimental Infectious Disease og med Handsurgery Section også på Mayo Clinic. De idrætstraumatologiske undersøgelser foretages i samarbejde med bl.a. Jan Ekstrand fra Linköping.

Publikationer:

Der foreligger endnu ikke fuldt opdateret publikationsliste for 1997. Endelig publikationsliste for ortopædkirurgisk afdeling T, KAS Gentofte forventes udarbejdet i slutningen af februar 1998, hvorefter fuldt opdateret publikationsliste kan rekvireres ved henvendelse til afdelingen.

Carsten Tørholm, Lektor, Adm. overlæge, dr. med.

Kirurgisk afdeling D, H:S Rigshospitalet*Hovedforskningsområder:**Urethras fysiologi og patofysiologi*

Forskning aktuelt relateret til specielt pars prostatica urethraes fysiologi og patofysiologi.

Mandlig infertilitet

Forskning aktuelt relateret til vibrationsfremkaldt ejakulation og sædkvalitet hos rygmarvsskadede mænd.

Cancer prostatae

Forskning specielt relateret til epidemiologi, radikal kirurgisk behandling og nye principper i hormonmanipulation.

Internationalt samarbejde:

Fertility in spinalcord injured men. University of Michigan, Ann Arbor.

Farmakologisk manipulation af pars prostatica urethrae. Klinisk farmakologisk afdeling, Lund.

Prostatacancer epidemiologi. Department of Epidemiology, Mayo Clinic, Rochester.

Publikationer:

5 oversigtsartikler, 8 originalartikler, 7 bogkapitler.

Jørgen Kvist Kristensen,
Klinisk lektor, overlæge, dr. med.

Urologisk Klinik, Elektivt Kirurgisk Center, H:S Frederiksberg Hospital*Hovedforskningsområder:**Evaluerings af nyere*

Minimalt invasive behandlingsmodaliteter for nyre/uretersten med hovedvægt på ekstracorporal trykbølgebehandling og behandling af uretersten med laserenergi via tynde ureteroskoper.

Prospektiv analyse af funktionen af en åben tværfaglig inkontinensklínik.

Med fokus på etablering af minimale relevante udredningsprogrammer, konservativ behandling og dennes indflydelse på livskvaliteten hos urininkontinente kvinder. Analysen indgår i ph.d.-studiet for klínikkens klíniske assistent.

Deltagelse i internationale prospektive fase III

Multicenterundersøgelser af nyere non-steroide antiandrogener og farmakologisk kastration ved avanceret prostatacancer.

Deltagelse i internationale prospektive fase III-Multicenterundersøgelser af medicinsk behandling af benign prostatahypertrofi.

Internationalt samarbejde:

Internationalt standardisering af kvalitetssikringsparametre ved behandling af benign prostatahypertrofi. Arbejdet foregår i samarbejde med Universitetsklínikken i Bristol (professor P. Abrams), Universitetsklínikken i Edmonton, Canada (dr. Derek J. Griffiths), Universitetsklínikken i Hokkaido (professor T. Koyanagi), VA Hospital, Boston (professor S. Yalla), Universitetsklínikken i Lund (professor A. Mattiasson) og Københavns Amts Sygehus i Herlev (overlæge J. Nordling).

Afdelingens klíniske lektor deltager i WHO-samarbejde vedrørende retningslinier for udredning af patienter med urininkontinens.

Publikationer:

3.

Jens Thorup Andersen. Klinisk lektor, overlæge, dr. med.

Urologisk afdeling H, Københavns Amts Sygehus i Gentofte*Hovedforskningsområder:**Urodynamiske undersøgelser vedrørende nedre urinvejsdysfunktioner**Undersøgelser vedrørende prostatacancer**Diagnostik af urinvejsinfektioner**Endoskopisk stenbehandling**Palliation inden for den urologiske sektor**Publikationer:*

Antal originalpublikationer, lærebøger, håndbogsartikler og oversigtsartikler: 3.

Cai Frimodt-Møller, overlæge, dr. med.

Karkirurgisk afdeling B, Københavns Amts Sygehus i Gentofte*Hovedforskningsområder:**Behandling af akut og kronisk venøs insufficiens**Undersøgelser vedrørende varicediagnostik og behandling**Ultralydundersøgelser vedrørende arteriosclerose i perifere kar*

Internationalt samarbejde:

Disputater og ph.d.-afhandlinger forsvarede i 1997: Ingen

Publikationer:

Antal originalpublikationer, lærebøger, håndbogsartikler og oversigtsartikler: 3.

Henrik Sillesen, 1. reservelæge, dr.med.

Urologisk afdeling H, Københavns Amts Sygehus i Herlev

*Afdelingens hovedforskningsområder:**Benign prostatahyperplasi*

Specielt relationen mellem symptomer, obstruktion og prostatavolumen.

Ultralydundersøgelser

Såvel inden for urologi som generel medicin.

Rekonstruktiv blærekirurgi

Bl.a. metaboliske problemer efter store blærerestruktioner.

Cancer prostatae

Randomiserede undersøgelser over forskellige behandlingsprincipper.

Urodynamik

Specielt aldersforandringerens betydning for ændrede funktioner.

*Profylakse for urinvejssten**Interstitial cystitis**Internationalt samarbejde:*

Afdelingen samarbejder med en række udenlandske afdelinger inden for ovennævnte områder.

Publikationer:

Kan rekvireres via Sygehusdirektoratet Amtsgården – Stationsparken 27 – 2600 Glostrup.

Tage Hald, Professor, dr. med.

Kirurgisk-gastroenterologisk afdeling D, Københavns Amts Sygehus i Gentofte

*Hovedforskningsområder:**Endoskopisk ultralyd*

Afdelingen har siden 1989, i samarbejde med ultralydlaboratoriet, deltaget i udvikling og evaluering af endoskopisk ultralydsscanning. Afdelingen har bl.a. udviklet en ny teknik til endoskopisk ultralydvejledt finnålsbiopsi. Med denne metode kan man udtage celleprøver fra små tumorer i og omkring gastrointestinkanalen herunder lymfeknuder i mediastinum, peritoneum og retroperitoneum. Der foregår en fortsat evaluering af metodens værdi samt en nyudvikling omkring histologiske nåle. Endvidere udvikles forskellige endoskopiske ultralydvejledte terapeutiske procedurer som f.eks. cystogastrostomi. Udviklingen af endoskopiske ultralydsundersøgelser har foreløbig medført antagelse af 1 disputat.

ring af endoskopisk ultralydsscanning. Afdelingen har bl.a. udviklet en ny teknik til endoskopisk ultralydvejledt finnålsbiopsi. Med denne metode kan man udtage celleprøver fra små tumorer i og omkring gastrointestinkanalen herunder lymfeknuder i mediastinum, peritoneum og retroperitoneum. Der foregår en fortsat evaluering af metodens værdi samt en nyudvikling omkring histologiske nåle. Endvidere udvikles forskellige endoskopiske ultralydvejledte terapeutiske procedurer som f.eks. cystogastrostomi. Udviklingen af endoskopiske ultralydsundersøgelser har foreløbig medført antagelse af 1 disputat.

Colo-rectal cancer

Afdelingen indgår i den landsomfattende registrering af colorectal cancer (DCCG.) Desuden er afdelingen med i den gruppe af rectumopererende kirurger, som, i protokolleret form, foretager total meso-rectal excision.

Afdelingen har i øjeblikket følgende kliniske projekter løbende:

- Panorex studie med randomisering til 3 alternative behandlinger, inkluderende kemoterapi/immunologisk behandling hos patienter med Dukes C adenocarcinom.
- Undersøgelse af graden af knoglemarvs-carcinose ved colorectal cancer.
- Cytokeratins betydning for recidiv og overlevelse ved colorectal cancer.
- Accelererede regimer ved åben colorectal kirurgi.
- Kemoterapeutisk profylakse ved colorectal cancer hos højrisiko patienter.

Publikationer:

Originalpublikationer 6.

Lærebogsafsnit 1.

Finn W. Henriksen, overlæge, dr.med.

Stab:

Alsgjörn, Bjarne; klinisk lektor.
Andersen, Jens Thorup; klinisk lektor.
Arendrup, Henrik C.; klinisk lektor.
Bagger, Jens; klinisk lektor.
Borgwardt, Arne; klinisk lektor.
Brahe, Niels E Bille; klinisk lektor.
Christensen, Steen Bach; klinisk lektor.
Christiansen, Christian; klinisk lektor.
Ebskov, Bent; klinisk lektor.
Gebuhr, Peter; klinisk lektor.
Gøthgen, Ivar Hejde; klinisk lektor.
Hald, Tage; kliniske prof.
Helgstrand, Ulf Johan Vilhelm; klinisk lektor.

Henriksen, Finn Wilkens; klinisk lektor.
 Kehlet, Henrik; kliniske prof.
 Kofoed, Hakon; klinisk lektor.
 Krag, Christen; klinisk lektor.
 Kristensen, Jørgen Kvist; klinisk lektor.
 Lauritsen, Jes Bruun; klinisk lektor.
 Lorentzen, Jørgen Ewald; klinisk lektor.
 Lund, Bjarne; kliniske prof.
 Lyngdorf, Peter; klinisk lektor.
 Mogens Blichert-Toft; klinisk lektor.
 Mogensen, Jørgen Viby; professor.
 Mogensen, Torben; klinisk lektor.
 Pedersen, Tom; klinisk lektor.
 Pettersson, Bengt Gøsta; professor.
 Rasmussen, Sten; klinisk lektor.
 Schroeder, Torben Veith; professor.
 Secher, Niels Henry; klinisk lektor.
 Sonne-Holm, Stig; klinisk lektor.
 Stadil, Flemming Walther; professor.
 Stage, Jens Georg; klinisk lektor.
 Strøm, Jens Johan; klinisk lektor.
 Svendsen, Lars Bo; klinisk lektor.
 Tørholm, Carsten; klinisk lektor.
 Wallin, Lene; klinisk lektor.
 Wille-Jørgensen, Peer; klinisk lektor.
 Zaric, Dusanka; klinisk lektor.
 Ørding, Helle; klinisk lektor.

Ph.d.-afhandlinger:

Bagi, Per: Biomekaniske egenskaber i den proksimale urethra hos urologisk asymptomatiske mænd. En vurdering af urethra's reaktion på forceret dilatation.

Bernstein, Inge Thomsen: The Pelvic Floor Muscles. Muscle thickness in healthy and urinary incontinent women measured by perinal ultrasonography with reference to the effect of pelvic floor training. Estrogen receptors studies.

Bjarnason, Ketil: Postmenopausal osteoporosis and dual energy x-ray absorptiometry of the Umbar spine. Lateral vs anteroposterior projection.

Hansen, Jesper Melchior: Renale virkninger af hypobar hypoksæmi.

Jensen, Jens-Erik Beck: Biomekaniske egenskaber i lumbalt trabekulært knoglevæv relateret til køn, alder og udvalgte sporelementer.

Jensen, Per Føge: Development of a methodology for cognitive analysis of critical incidents in anaesthesia.

Khattar, Shirine: Ultrasound diagnosis and intervention in symptomatic breasts.

Kruse, Peter: Experimental acute pancreatitis models for testing a free radical mechanism.

Pedersen, Juri Lindy: Det akutte inflammatoriske og nociceptive respons ved vævsskade.

Publikationer:

Adamsen S., Hart Hansen O., Funch-Jensen P., Schulze S., Stage J., Wara P.: Bile duct injury during laparoscopic cholecystectomy: A prospective nationwide series. *J Am Coll Surg* 184, s. 8, 1997.

Afzelius P., Nielsen H.: Various functions of PBMC from colon cancer patients are not decreased compared to healthy blood donors. *Cancer Biother & Radiopharm*, s. 6, 1997.

Andersen L.W.: Anaesthetic management of patients undergoing heart, lung and lung transplantation. *Transplantation in Denmark. The Danish Society for Transplantation 1991-1997*. 1997.

Bardram L.: Accelerated recovery after laparoscopic colorectal surgery for cancer in old patients. i: *Current aspects of laparoscopic colorectal surgery - Indications, Methods, Results*, E.H. Farthmann, C. Meyer, H.A. Richter, s. 9, Berlin 1997.

Berg H.K.: Residual neuromuscular block is a risk factor for postoperative pulmonary complications. *Acta Anaesthesiol Scand* 41, s. 9, 1997.

Bonde J.: Dopamine natriuresis in salt-repleted, water-loaded humans: a dose-response study. *Br J Clin Pharmacol* 43, s. 12, 1997.

Bulow C., Bulow S., The Leeds Castle Polyposis Group C.P Is screening for thyroid carcinoma indicated in familial adenomatous polyposis? *Int J Colorect Dis* 12, s. 3, 1997.

Eiberg J.P.: Near-infrared spectroscopy during peripheral vascular surgery. *Cardiovasc Surg*, s. 5, 1997.

Ejlertsen E.: Lower body impedance for the evaluation of venovenous bypass flow. *Liver Transplant Surg*, s. 7, 1997.

Engqvist A.: *Air Travel and Transportation of Patients. A guide for physicians. i: Respiratory Disorders*, 1997.

Engqvist A.: *Respiratoriske lidelser i lufttransport af patienter*. 1997.

Hanel B.: Restricted postexercise pulmonary diffusion capacity and central blood volume depletion. *J Appl Physiol* 83, s. 7, 1997.

Jensen F.M.: Norketamine, the main metabolite of ketamine is a potent non competitive NMDA antagonist in the rat cortex and spinal cord. *Eur J Pharmacol* 333, s. 5, 1997.

Jensen F.M.: Respiratory depression following oral tramadol. *Pain* 71, s. 2, 1997.

Jensen F.M.: Serotonin and pain: a pain clinicians point of view. i: *3rd Novo Nordisk Symposium: Social Phobia & Serotonin and Pain*, s. 8, 1997.

Kaasbøl M.: Intermittent airway obstruction in a child caused by a cervical lipoblastoma. *Acta Anaesthesiol Scand* 41, s. 2, 1997.

- Klokker M.: Influence of Naloxone on the cellular immune response to head-up tilt in humans. *Eur J Appl Physiol* 76, s. 6, 1997.
- Knudsen K.: Pneumopericardium associated with high-frequency jet ventilation during laser surgery of the hypopharynx in a child. *Eur J Anaesth* 14, s. 2, 1997.
- Krantz T.: Central cardiovascular and oxygen variables during haemorrhage in the pig. *Acta Anaesthesiol Scand* 41, s. 6, 1997.
- Lippert F.K.: Readiness for surgery after axillary block: Single or multiple injection techniques. *Euro J Vasc Anaesth* 14, s. 8, 1997.
- Lorentzen J., Jensen L., Nielsen O., Jørgensen L.: Conservative Treatment of Vascular Graft Infections in the Groin. Conservative Treatment of Graft Infection. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 14 (suppl. A), s. 43-46, 1997.
- Olsen N.V.: Ventilation, hypocapnia and hypoxia: Effects on renal function. i: Hypoxia, Houston CS, Coates G, s. 16, Burlington, Vermont, USA 1997.
- Pedersen C.B.: Prehospital treatment of patients with IV heroin overdose. i: Prehospital and Disaster Medicine, s. 4, 1997.
- Perko G. E.: Mesenteric artery response to head-up-tilt-induced central hypovolaemia and hypotension. *Clinical Physiology* 17, s. 10, 1997.
- Pott F.C.: Middle cerebral artery blood velocity, arterial diameter and muscle sympathetic nerve activity during post-exercise muscle ischaemia. *Acta Physiol Scand* 160, s. 5, 1997.
- Pott F.C., Secher N.: Middle cerebral artery blood velocity during rowing. *Acta Physiol Scand* 160, s. 5, 1997.
- Schroeder T., Bitsch M., Nørgaard H., Røder O.C., Lorentzen J.E.: Inflammatory Aortic Aneurysms: Regression of Fibrosis after Aneurysm Surgery. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 13, s. 371-374, 1997.
- Schroeder T., Eiberg J., Vogt K., Secher N.H.: Near-infrared spectroscopy during peripheral vascular surgery. *Cardiovascular Surgery* 5, s. 304-308, 1997.
- Schroeder T., Jensen L.P., Nielsen O.M., Jørgensen L.G., Lorentzen J.E.: Lipid-rich Carotid Artery Plaques Appear Echolucent on Ultrasound B-mode Images and may be Associated with Intraplaque Haemorrhage. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 14, s. 439-445, 1997.
- Schroeder T., Levi N.: Arteriosclerotic femoral artery aneurysms. A short review. *J Cardiovasc Surg* 38, s. 335-338, 1997.
- Schroeder T., Levi N., Prag J., Skov-Jensen B., Lorentzen J.E.: Surgical infections with Mycoplasma: A brief review. *J R Coll Surg Edinb* 42, s. 107-109, 1997.
- Schroeder T., Levi N.: Preoperative ultrasound mapping of the saphenous vein: prognostic value on early postoperative results, a prospective study. *Osaka City Med J* 43, s. 77-80, 1997.
- Schroeder T., Levi N., Eiberg J.P., Skov-Jensen B., Prag J., Jørgensen J.: Mycoplasma in urine and blood following catheterisation of patients undergoing vascular surgery. *J Cardiovasc Surg Torino* 38, s. 355-358, 1997.
- Schroeder T., Levi N.: Blood transfusion requirement in surgery for femoral artery aneurysms. *J Cardiovasc Surg* 38, s. 661-663, 1997.
- Schroeder T., Levi N.: Anastomotic femoral aneurysms: is an increase interval between primary operation and aneurysms formation related to change in incidence? *Panminerva Med* 47, s. 93-97, 1997.
- Schroeder T., Levi N., Rørdam P., Jensen L.P.: Femoral Pseudoaneurysms in Drug Addicts. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 13, s. 361-362, 1997.
- Schroeder T., Nielsen T., Laursen H., Grønholt M.: Histopathological Features of in situ Vein Bypass Stenoses. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 14, s. 492-498, 1997.
- Schroeder T., Nielsen T., Hesse B., Eiberg J., Rabol A., Folke M.: Scintigraphic assessment of focal platelet accumulations following infrainguinal bypass surgery in humans. *Clin Physiol* 17, s. 545-555, 1997.
- Schroeder T., Perko M., Madsen P., Perko G., Secher N.: Mesenteric artery response to head-up tilt-induced central hypovolaemia and hypotension. *Clin Physiol* 17, s. 487-496, 1997.
- Schroeder T., Perko M., Just S.: The importance of diastolic velocities in the detection of celiac and mesenteric artery disease by duplex ultrasound. *J Vasc Surg* 26, s. 288-293, 1997.
- Schroeder T., Røder O., Jensen L., Lorentzen J.: Vena saphena magna in situ bypass til ankel og fod. En prospektiv opgørelse af resultaterne af 101 procedurer hos 94 amputations-truede patienter. *Ugeskr Læger* 159, s. 4846-4849, 1997.
- Schroeder T.: Skal befolkningen screenes for abdominalt aortaaneurisme? *Ugeskr Læger* 159/13, s. 1907, 1997.
- Schroeder T.: Kredsløbslidelser i benene. Status 25 år efter. *Ugeskr Læger*, s. 2072, 1997.
- Schroeder T., Tareen A., Hensler M., Jensen F., Grønvald J.: Solitary Intrarenal Aneurysm. *Eur J Vasc Endovasc Surg*, s. 221-223, 1997.
- Schroeder T., Vogt K., Brunkwall J., Malina M., Ivancev K., Lindblad B., Risberg B.: The Use of Intravascular Ultrasound as Control Procedure for the Deployment of Endovascular Stented Grafts. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 13, s. 592-596, 1997.
- Schroeder T., Vogt K., Sillesen H.: The use of in-

- travascular ultrasound for intraoperative assessment during semiclosed thromboendarterectomy. *Ultrasound Med Biol* 24, s. 21-25, 1997.
- Schroeder T., Vogt K., Just S., Grønvald J.: Prediction of Outcome after Femoropopliteal Balloon Angioplasty by Intervascular Ultrasound. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 13, s. 563-568, 1997.
- Schroeder T.V., Nielsen L.B., Grønholt M.M., Stender S., Nordestgaard B.G.: In Vivo Transfer of Lipoprotein(a) into Human Atherosclerotic Carotid Arterial Intima. *Arterioscler Thromb Vasc Biol* 17, s. 905-911, 1997.
- Schroeder T.V., Nielsen T.G., Jensen L.P.: Early Vein Bypass Thrombectomy is Associated with an Increased Risk of Graft Related Stenoses. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 13, s. 134-138, 1997.
- Schroeder T.V., Nielsen T.G., Nordestgaard B.G., Jessen F.V., Andreasen J.J., Wiik A., Heegaard N.: Antibodies to Cardiolipin may Increase the Risk of Failure of Peripheral Vein Bypasses. *Eur J Vasc Endovasc Surg* 14, s. 177-184, 1997.
- Secher N.: Splenectomy impairs lymphocytosis during maximal exercise. *Am J Physiol* 272, s. 6, 1997.
- Secher N.: Blood flow regulation during exercise in man. i: The Physiology and Pathophysiology of Exercise Tolerance, s. 6, 1997.
- Secher N.: Cerebral oxygen saturation and blood flow during liver transplantation. *Anesth Analg* 84, s. 4, 1997.
- Secher N., Pott F., Knudsen L., Nowak M., Nielsen H., Hanel B.: Middle cerebral artery blood velocity during rowing. *Acta Anaes Scand* 160, s. 251-255, 1997.
- Sillesen H., Knudsen L., Nielsen T.G., Albrecht-Beste E., Laursen N.Ø.: Assessment of pressure reductions across internal carotid artery stenoses. *J Vasc Invest* 3, s. 163-167, 1997.
- Sillesen H., Wilhelm J., Vogt K., Jespersen S.: Influence of tissue preservation methods on arterial geometry and echogenicity. *Ultrasound Med Biolo* 23/7, s. 1071-1082, 1997.
- Sjøgren P.: Maligne knoglesmerter. *Ugeskr Læger* 30, s. 5, 1997.
- Warberg J.: Cardiovascular and catecholamine responses to static exercise in partially curarized humans. *Acta Physiol Scand* 160, s. 6, 1997.

Torben Schroeder, professor, dr.med.

Klinisk Institut for Neurologi, Neurokirurgi og Psykiatri

Neurologisk afdeling, Københavns Amts Sygehus i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Migræne

Afdelingen har påvist, at nitrogenoxid (NO) er af afgørende betydning for migræne. Hvordan NO udøver denne virkning optræves nu i humane eksperimentelle modeller med infusion af nitroglycerin, histamin m.v. Migrænes molekylære mekanismer søges på denne måde klarlagt, og der anvendes også in-vitro undersøgelser på isolerede blodkar. Cerebral SPECT, transkranial doppler og højfrekvent ultralyd anvendes til at analysere de cerebrovaskulære forandringer både under eksperimentelle og spontane migræneanfald, samt til farmakologiske undersøgelser.

Hovedpinesygdommens arvelighed undersøges i genetisk-epidemiologiske studier. En stor tvillingundersøgelse af migræne med aura og migræne uden aura skal belyse arvs og miljøes relative betydning. Sammen med grupper i USA, England og Holland arbejdes der på opsporing og identificering af flere migrænegener.

Klinisk farmakologiske undersøgelser af hovedpinesygdommens behandling indbefatter fase 1, 2 og 3 undersøgelser med nye præparater samt metodeudvikling i et omfattende samarbejde med medicinalindustrien.

Kronisk hovedpine

Kronisk hovedpine af spændingstypen har en enorm socioøkonomisk betydning, men udforskes kun få steder i verden. Myogene mekanismer vurderes med EMG, smertetærskelbestemmelser og provokationsprocedurer. Vi har for nylig udviklet et særligt apparatur til vurdering af muskelømheden, og et japansk apparat til måling af muskelhårdhed videreudvikles. Central smertemodulation vurderes ved måling af smertetærskler og smertetolerance samt ved klinisk farmakologiske forsøg. Nye fysioterapeutiske principper for behandlingen udvikles.

Immunologiske mekanismer ved dissemineret sklerose

De immunologiske mekanismer ved dissemineret sklerose vurderes hos patienter i akut attack og udenfor attack. Der udføres undersøgelser af dyrkede lymfocytter og af humorale antistoffer. Behandlingsforsøg med højdosis steroid. Nyudviklede synsfysiologiske undersøgelser af dissemineret sklerose.

Internationalt samarbejde:

Peptidens mekanismer i humane cerebrale og ekstracerebrale blodkar. Professor Lars Edvinsson, Lund, Sverige.

Mekanismer ved kronisk daglig hovedpine. Professor Fumihiko Sakai, Japan.

Isolation af migrænegenerne. Professor George Ebers, London Ontario, Canada.

Publikationer:

Originalpublikationer 33.

Oversigtsartikler 14.

Bøger 1.

Fuld publikationsliste kan opnås ved Københavns Amts Sygehusvæsens publikationsliste.

Jes Olesen, Professor, dr.med.

Neurologisk afdeling, H:S Rigshospitalet*Hovedforskningsområder:**Hjernens blodcirkulation, stofskifte og receptorforhold samt transport mellem blodet og hjernevævet*

Hjernens blodcirkulation, stofskifte og receptorforhold samt transport mellem blodet og hjernevævet er et af afdelingens hovedforskningsområder. Forskningen spænder metodologisk fra dyreeksperimentelle studier til kliniske undersøgelser med anvendelse af højteknologiske billeddiagnostiske metoder som enkel foton computer tomografi (SPECT) og positron emissions tomografi (PET). Forskningsemnerne spænder fra basale regulatoriske mekanismer til kortlægning af hjernens receptorforhold og fysiologiske aktivering og videre til undersøgelser af en række sygdomstilstande som cerebrovaskulære sygdomme og demens. Der er etableret et samarbejde med MR-centret på Hvidovre Hospital. Undersøgelserne af den fysiologiske aktivering af hjernen omfatter kortlægningen af en række cognitive funktioner.

Dissemineret sklerose

Dissemineret sklerose er et væsentligt forskningsfelt ved afdelingen og omfatter PET-undersøgelser som nævnt ovenfor. Dyreeksperimentelle undersøgelser på modellen eksperimentel autoimmune encephalomyelitis, genetiske faktorer ved dissemineret sklerose, immunologiske undersøgelser og kliniske undersøgelser. Forskningen er tæt knyttet sammen med den kliniske funktion, og der er etableret en Skleroseklinik med henblik på at tilgodese begge disse aktiviteter.

Perifere neuromuskulære sygdomme

Perifere neuromuskulære sygdomme (herunder

neurogene smerter og metaboliske muskelsygdomme) er et forskningsområde under udbygning, bl.a. med nye neuroimmunologiske tiltag om anvendelse af MR-teknikken til vurdering af metaboliske parametre.

Demens

Der er etableret en demensklinik med systematiseret klinisk udredning og forskningsfunktioner. Forskningsfunktionerne har i de forløbne år specielt koncentreret sig om apolipoprotein-genotypers relation til demensudvikling.

Internationalt samarbejde:

Udvikling af nye metoder til billeddiagnostik med positron emissions tomografi (PET) og magnetisk resonans (MR) med brug af principal component analyses og kunstige neurale netværk. Arbejdet udføres i samarbejde med Rigshospitalet, Niels Bohr Institutet, Danmarks Tekniske Universitet, Boston, Chicago, Tallahassee og Minneapolis i USA samt Akita i Japan.

Undersøgelser af hjernens funktionelle aktivering er planlagt i detaljer i et samarbejde med Rigshospitalet, Hvidovre Hospitals MR-afdeling, Psykologisk Laboratorium på Københavns Universitet, Niels Bohr Institutet, Bergen i Norge, Birmingham i England og San Diego i USA.

Projekt vedrørende genetiske faktorer ved dissemineret sklerose udføres som et EU-projekt i samarbejde med Vævstypelaboratoriet på Rigshospitalet, Stockholm i Sverige, Oslo og Bergen i Norge og Malaga i Spanien. Flere terapeutiske forsøg vedrørende behandlingen af dissemineret sklerose udføres i samarbejde med flere europæiske lande tilknyttet European Charcot Foundation.

Publikationer:

Disputatser 2.

Ph.d.-afhandlinger 3.

Originalpublikationer 11.

Lærebøger 2.

Oversigtsartikler 12.

Andre: 16.

Fuld publikationsliste kan opnås på Neurologisk afdeling, Rigshospitalet, eller via Rigshospitalets publikationsnøgle.

Olaf B. Paulson, Professor, dr.med.

Neurologisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital*Forskningsområder:**Cerebrovaskulære sygdomme*

Epidemiologiske undersøgelser af incidens, akut

dødelighed og et-års dødelighed af apopleksi er belyst i samarbejde med Østerbroundersøgelsen. Samarbejdet har i år været udvidet til også at omfatte apopleksi-epidemiologi i Auckland, New Zealand, hvor en ph.d.-studerende har nydt godt af Ruth Bonitas store og internationalt anerkendte kapacitet på dette område.

Økonomivurdering af apoplexia cerebri baseret på samtlige patienter indlagt i en 12-måneders periode 1995 danner baggrund for et ph.d.-studium, hvor ressourceforbruget under genoptræningen kortlægges. AFASAK-2 studiet, som undersøgte forskellige antitrombotiske behandlingsprincipper til forebyggelse af apopleksi ved atrieflimren blev afsluttet og 2 ph.d.-studerende har indleveret deres afhandlinger til bedømmelse.

I en eksperimentel cerebral iskæmi-model er det vist, at stoffet citicolin har en beskyttende effekt resulterende i en mindre infarktstørrelse. Undersøgelsen har vist, at stoffet med fordel kan kombineres med trombolyselbehandling.

De dyreeksperimentelle studier har resulteret i en ph.d.-afhandling, som blev forsvaret sommeren 97 med titlen: Udvikling af behandlingsmetoder til akut apopleksi ved hjælp af dyreeksperimentelle studier.

De patofysiologiske forhold ved akut cerebral iskæmi er belyst i en undersøgelse, der kombinerer MR-teknik med diffusionsvægtede billeder og måling af hjernens gennemblødning med isotopteknik.

Neurotoksikologi

De neurotoksikologiske effekter af forskellige stoffer, f.eks. organiske opløsningsmidler og mangan udforskes nærmere i dyremodeller og kliniske og epidemiologiske undersøgelser.

Internationalt samarbejde:

Apopleksi-epidemiologi ved Associate Professor Ruth Bonita, Auckland University, New Zealand.

WHO, Stroke Management, Professor Geoffrey Donnan, Melbourne University, Australien. European Stroke Database Collaboration. European Biomed Study of Stroke Care. Atrial Fibrillation Investigators. The Cochrane Collaboration for Stroke Review Edinburgh. IST + ECST. EU støttet projekt om cancerudvikling hos personer langvarigt udsat for organiske opløsningsmidler.

Publikationer:

Ph.d.-afhandling 1.
Originalpublikationer 15.
Oversigtsartikler 13.

Gudrun Boysen, Professor, dr.med.

Neurokirurgisk afd. H, Københavns Amts Sygehus i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Kliniske eksperimentelle undersøgelser af hjernekars reaktion på forskellige farmaka

Vurdering af stabiliteten af columna cervikalis efter laminectomy

En prospektiv case-kontrol undersøgelse af mulige ætiologiske årsager til karpal tunnel syndrom

En prospektiv undersøgelse af resultatet efter operation for cervikal rodcompression

En retrospektiv landsdækkende undersøgelse af incidens og prognose af hjernetumorer hos børn

Internationalt samarbejde:

Deltager i: The European Cushing Disease Survey Group.

Publikationer:

Antal 4.

Leif Henriksen, Overlæge, dr.med., klinisk lektor

Neurokirurgisk afdeling NK, Neurocentret, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområde:

Cerebrospinalvæskens cirkulation og absorption
Forskningen er både basal og klinisk inden for en række forskellige neurokirurgiske sygdomme med cerebrospinalvæskeforstyrrelser. Den nyeste udvikling omfatter også liquordynamiske undersøgelser hos børn med hydrocephalus. Afdelingen råder over et liquordynamisk laboratorium.

Hjernens gennemblødning og stofskifte

Vurderet ved billeddiagnostiske undersøgelser samt ved SPECT og PET i samarbejde med neurologisk afdeling. Arbejderne foregår klinisk inden for forskellige dementielle sygdomme og hos patienter med hydrocephalus.

Dyreeksperimentel

Denne forskning omfatter både basal og patofysiologisk vurdering af eksperimentel subaraknoidalblødning, forhøjet intrakranielt tryk og hovedtraume.

Ryg sygdomme

Prospektive epidemiologiske undersøgelser over forekomst, befolkningskarakteristika og prognose for hjerne- og rygmarvsvulster, både hos børn og voksne samt ved kolumnafrakturer.

Rygkirurgi og implantatundersøgelser. Videnskabelige undersøgelser ved forskellige spinale operationsteknikker med sammenlignende vurdering af brug af forskellige implantatformer.

Prospektive videnskabelige undersøgelser

Prospektive videnskabelige undersøgelser inden for stereotaktisk radiokirurgi (Linac-baseret) i samarbejde med onkologisk afdeling, både ved acusticusneurinom, ved vaskulære malformationer i hjernen og ved forskellige andre tumorformer. Der lægges især vægt på gennemblødnings- og metaboliske undersøgelser før, under og efter behandling.

Internationalt samarbejde:

M. Czosnyka, Institute of Electronic Fundamentals, University of Technology, Warsaw, Polen.

Multicentre studies in CSF-dynamics, J.D. Pickard, Cambridge, UK.

T.K. McIntoch, University of Pennsylvania, USA.

EBIC (European Brain Injury Consortium) samarbejde ved forskellige internationale videnskabelige protokoller, specielt for patienter med hovedtraumer og/eller subaraknoidalblødning.

Publikationer:

Originalpublikationer, herunder oversigtsartikler, lærebøger og håndbogsartikler 13.

Publikationsliste: Professor, dr.med. Flemming Gjerris, Neurokirurgisk afdeling, Rigshospitalet, tlf. 35452390.

Flemming Gjerris, Professor, dr.med.

Børne- og Ungdomspsykiatrisk Afdeling F, H:S Bispebjerg Hospital**Hovedforskningsområder:****Tidlig intervention ved ungdomspsykosier****Anorexia nervosa****Børn af psykisk syge mødre****Etologiske studier af infantil autisme****Tilknytningsforstyrrelser hos borderline****Internationalt samarbejde:**

Anorexia nervosa indgår i et EU-projekt.

Publikationer:

Publikationer 5.

Publikationsliste kan opnås på afdelingen.

Tove Aarkrog, Klinisk lektor

Psykiatrisk afdeling D, H:S Frederiksberg Hospital**Hovedforskningsområde:**

Behandling af affektive lidelser, herunder samarbejde med bl.a. andre universitetshospitaler

Psykiske lidelser hos ældre**Psykiatrisk sundhedstjenesteforskning****Psykoneuroendokrinologi****Internationalt samarbejde:**

Psykiatrisk sundhedstjenesteforskning med forskere i Holland, Storbritanien, Italien og Spanien.

Publikationer:

Antal 3.

René Klysner, Overlæge, klinisk lektor

Psykiatrisk afdeling E, H:S Bispebjerg Hospital**Hovedforskningsområde:****Skizofreni og neurobiologi**

Skizopatologi, neurobiologi (SPECT, CT,MR) og neuropsykologi hos patienter med skizofreni. Afdelingens forskning er koncentreret om prospektive undersøgelser af førstegangssindlagte skizofrene (såvel voksne som unge under 18 år). Der er påvist dysfunktion af den fronto-striatale akse samt progredierende strukturelle ændringer af cortex. Der pågår studier af dopamin- og GABA-receptor (SPECT), herunder nye antipsykotikas binding til neuro-receptorer.

Dyremodeller for psykose

Der er i samarbejde med psykiatrisk afdeling O, Rigshospitalet, etableret en non-farmakologisk dyremodel for aspekter af skizofren adfærd og disse studier vedrører dopaminerg sensitivering såvel som nye antipsykotikasvirkning på forskellige dele af den cerebrale neurotransmission.

Dyremodeller for alkohol-dependens

Dyremodel for effekten af multiple forgiftnings-og

abstinensepisoder med alkohol. Mekanismen bag progression af abstinensreaktioner (krampeanfald) over tid er udforsket. Fænomenet er relateret til abstinensexcitationer. Uddybende regionale undersøgelser af excitatoriske og inhibitoriske neurotransmittorer (receptorer) er afsluttet i 1997.

Neurale netværk og skizofreni

Computerbaserede netværksmodeller for kognition og sprogforstyrrelser ved skizofreni. Der gennemføres manipulationer af netværkets struktur, dynamiske karakteristik og "rumlige" forhold for at identificere de faktorer, der er afgørende for skizofreni-lignende fænomener. Der gennemføres netværksanalyser af normalt og skizofrent sprog.

Socialpsykiatri, personlighedsforskning og liaisonpsykiatri

Socialpsykiatrisk Forskningsafsnit gennemfører en kohorteundersøgelse vedrørende debuterende skizofreni i Hovedstadens Sygehusfællesskab. Der indgår randomiseret interventionsundersøgelse og undersøgelse af tidlig identifikation. Der er tale om deskriptive og hypotesedannende prospektive undersøgelser med sigte på at bedre behandlingsindsatsen. Afdelingen gennemfører undersøgelse af personlighedsforhold (herunder metodeudvikling) samt af behandling ved delirøse psykoser i somatisk afdeling.

Publikationer:

Antal 14

Ralf Hemmingsen, Professor, dr.med.

Psykiatrisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Molekylær genetik af tilstande inden for det skizofrene spektrum

Det drejer sig om undersøgelse af store familier med skizofrene medlemmer med henblik på kromosomale koblingsforsøg. Der undersøges en vifte af fænotyper ud fra psykopatologiske, neuropsykologiske og klinisk psykologiske kriterier. Undersøgelsen udføres i samarbejde med Harvard University.

Neuropsykologiske aspekter ved skizofreni

Der undersøges intersensorisk "binding" evne hos patienter og kontroller, mest i den visuelle modalitet. Hovedhypotesen er, at binding er forstyrret af skizofreni.

Selvforstyrrelser i skizofreni

Det drejer sig om empirisk og teoretisk undersøgelse af skizofrene prodromer med fokus på forstyrret "jeg-oplevelse". Denne forskning har interesse med henblik på tidlig identifikation af skizofreni og forståelse af sygdomsprocessen.

Epilepsi og psykose

Det drejer sig om epidemiologisk arbejde udført i samarbejde med Institut for Psykiatrisk Demografi i Århus, som viser øget skizofrenirisiko hos epilepsipatienter. Projektet udvides med egentlig familier genetisk metode.

Social Psykiatri, epidemiologi, sundhedsøkonomi og psykologisk psykiatri

I samarbejde med 5 EU-lande udvikles bl.a. interviewskemaer, der er anvendelige i forskellige kulturer, til at belyse skizofrene patienters behov for omsorg og behandling set i relation til omkostninger og psykiatriens organisation. Projektet er støttet af EU bio-acta med.

Et klinisk kontrolleret forsøg til at belyse "Body Awareness Therapy's" effekt på patientgruppe inden for det skizofrene spektrum målt bl.a. ved livskvalitetsskalaer.

Et ph.d.-studium belyser effekten af korttidspsykoterapi af akut indlagte somatiske patienter og en anden undersøgelse belyser effekten af psykoterapi af psykiatriske patienter. Der foreligger endvidere en del kvalitetssikringsprojekter, bl.a. en undersøgelse af pårørende til førstegangsendlagte.

Publikationer:

Originalpublikationer og oversigter 10.

Josef Parnas, Oerlæge, dr.med., klinisk lektor

Psykiatrisk afdeling, H:S Kommunehospital

Hovedforskningsområder:

Socialmedicin – suicidologi

Suicidal adfærds epidemiologi, spec. set i relation til sociologiske og psykopatologiske forhold. Herudover afprøvning af præventive tiltags effekt på relevante undergrupper.

Patientforløb, herunder kvalitative beskrivelser af psykopatologiske og sociodemografiske faktorer betydning for, hvor og hvordan den psykiatriske behandling foregår.

Retspsykiatri

Efterundersøgelse af misbrugere.

Deltagelse i OPUS-projekt om tidlig opsporing

af skizofreni, i samarbejde med øvrige H:S psykiatridelinger.

Psykiatrisk genetik

Forskning vedrørende opsporing af gener, der kan have betydning for psykiske sygdommes opståen. Herunder fortsættelse af værende forskningsindsats med basis i undersøgelser af genetiske isolater i samarbejde med genetikere.

Internationalt samarbejde:

Samarbejde vedrørende psykiatrisk videreuddannelse og psykiatrilovsforhold i speciallægesektionen i UEMS.

Publikationer:

Originalpublikationer, herunder lærebøger og håndbogsartikler 8.

Helle Aggernæs, Overlæge, dr.med., klinisk lektor

Psykiatrisk Afdeling P, Psykiatrisk Sygehus, H:S Hillerød Sygehus

Hovedforskningsområder:

Quality of Life og psykometri
– health related og well-being

Internationalt samarbejde:

WHO Europe og Geneva.

Afdelingens forskningsenhed er godkendt som WHO Collaborating Centre for mental health.

Forskningsenhedens leder indgår som editor i Cochrane-samarbejdets depressionsgruppe.

MINI gruppens International neuropsychiatric interview.

Publikationer:

Antal 3.

Flemming Sihm, Overlæge, klinisk lektor

Psykiatrisk afdeling Y, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Forskningsområder:

Psykofarmakologisk forskning

Psykofarmakologisk forskning, idet afdelingen deltager i projekter vedrørende evaluering af nye antidepressiva og neuroleptika.

Incidens, prævalens af døvepsykiatriske tilstande

Problemer vedrørende incidens, prævalens af døvepsykiatriske tilstande, herunder en national

kortlægning, idet afdelingen har landsfunktion på området.

Psykiatrisk sygdomsbeskrivelse og beslutningsteori

Kvalitetssikringsprojekter

Bl.a. støttet af Socialministeriet, omhandlende kommunikation og kontinuitet i de psykiatriske behandlingstilbud.

Internationalt samarbejde:

Arbejdsgruppe vedrørende den rationelle anvendelse af benzodiazepiner, organiseret af WPA og WHO. Afsluttet 1997.

Deltagelse i EU-samarbejdet vedrørende evaluering af mental health i Europa (European Network on Mental Health Policy), organiseret af Stakes, Helsinki.

Deltagelse i det internationale samarbejde vedrørende døvepsykiatriens organisation.

Publikationer:

Publikationsliste kan indhentes i sygehusdirektoratet.

Mogens Møllergård, professor, dr.med.

Stab:

Aarkrog, Tove; klinisk lektor.

Aggernæs, Helle; klinisk lektor.

Bolwig, Tom Gert; professor.

Boysen, Gudrun; kliniske prof.

Dam, Henrik; klinisk lektor.

Gjerris, Annette; klinisk lektor.

Gjerris, Flemming Ott; professor.

Glenthøj, Birthe Yding; klinisk lektor.

Haastrup, Søren; klinisk lektor.

Heick, Alex; klinisk lektor.

Hemmingsen, Ralf Peter; kliniske prof.

Henriksen, Leif; klinisk lektor.

Hertz, Marianne; klinisk lektor.

Jensen, Rigmor; klinisk lektor.

Juhle, Marianne; klinisk lektor.

Jørgensen, Ole Sylvester; klinisk lektor.

Kastrup, Marianne; klinisk lektor.

Klynsner, Rene; klinisk lektor.

Møllergård, Mogens Johannes; kliniske prof.

Olesen, Jes; kliniske prof.

Paulson, Olaf B.; professor.

Rosenørn, Jarl; klinisk lektor.

Skovgaard, Anne Mette; klinisk lektor.

Sørensen, Per Soelberg; klinisk lektor.

Tfelt-Hansen, Peer; klinisk lektor.

Ph.d.-afhandlinger:

Bendtsen, Lars: Serotonerge smertemekanismer ved spændingshovedpine.

- Blinkenberg, Morten: Regional cerebral metabolism in patients with multiple sclerosis.
- Johnsen, Birger: Variations in performance and interpretation of electromyographic studies in Europe.
- Law, Ian: Saccadic eye movements. A functional brain mapping approach
- Meden, Per: Udvikling af behandlingsmetoder for akut blodprop i hjernen.
- Middelboe, Thomas: Bofælleskaber for psykisk syge. Evaluering af en socialpsykiatrisk intervention
- Norup, Pia Würtzen: Risikofaktorer ved obstruktiv søvnapnø.
- Ulrichsen, Jakob: Serotonin-1A receptor autoradiography during alcohol-withdrawal.
- Woldbye, David Poul: Inhibitoriske systemers rolle ved epileptisk aktivitet.
- Publikationer*
- Bach F.: B-endorphin in cerebrospinal fluid: Relation to nociception. København 1997, 1-17 s.
- Bolwig T., Boyens G., Gjedde A., Hemmingsen R., Lou H., Olesen J., Paulson O., Strandgaard S.: Niels A. Lassen 7.12.1926-30.4.1997. Ugeskr Læger 159, s. 4303-4, 1997.
- Bolwig T., Paulson O.: Niels A. Lassen, 70. Week-endavisen 9.-11.5.1997, 1997.
- Gjerris F., Bech R., Juhler M., Waldemar G., Klincken L.: Frontal brain and leptomeningeal biopsy specimens correlated with cerebrospinal fluid outflow resistance and B-wave activity in patients suspected of normal-pressure hydrocephalus. Neurosurgery 40, s. 497-502, 1997.
- Jørgensen O., Buus D., Gulmann N., Høgh P., Schultz-Larsen K., Frijs-Madsen B., Kragh-Sørensen P., Vass M., Waldemar G.: Demens – en vejledning til praktiserende læger, København 1997.
- Olsen K.: The influence of ketanserin on cerebral hemodynamics – with special reference to neuroanesthesia. København 1997, 1-48 s.
- Paulson O., Law I., Svarer C., Holm S.: The activation pattern in normal humans during suppression, imagination and performance of saccadic eye movements. Acta Physiol Scand 161, s. 419-34, 1997.
- Paulson O., Vraamark T., Waldemar G., Edvinsson L.: Differential effects of increasing doses of alfa-trinositol on cerebral blood flow autoregulation. Pharmacol & Toxicol 80, s. 38-43, 1997.
- Paulson O., Strandgaard S.: The cerebral circulation in hypertension. Elsevier Science 17, s. 265-94, Amsterdam 1997.
- Paulson O., Mørch N., Hansen L., Strother S., Svarer C., Rottenberg D., Lautrup B., Savoy R.: Nonlinear versus linear models in functional neuroimaging: Learning curves and generalization crossover. Information Processing in Medical Imaging 1230, s. 259-70, Berlin 1997.
- Paulson O., Lassen N.: Indomethacin nedsætter hjernegenneblødningen og det intrakranielle tryk. Ugeskr Læger 159, s. 42-49, 1997.
- Paulson O., Hasselbalch S.: Blood-brain barrier transport of glucose: adaptation to changes in blood glucose levels. Nutr Metab Cardiovasc Dis 7, s. 217-24, 1997.
- Paulson O., Lassen N.: SPECT og PET i neurobiologien. Nord Med 112, s. 356-60, 1997.
- Paulson O., Lassen N.: SPECT og PET i neurobiologien. Ugeskr Læger 159, s. 2351-5, 1997.
- Paulson O., Waldemar G., Høgh P.: Functional brain imaging with SPECT in the diagnosis of Alzheimer's disease. Intern Psychoger 9/Suppl 1, s. 223-7, 1997.
- Paulson O., Hansen L., Law I., Rostrup E., Svarer C., Lautrup B.: Tankebilleder. Naturens Verden 7, s. 269-76, 1997.
- Paulson O.: Alzheimerforskning. Komiteen for Sundhedsoplysning, s. 1-16, 1997.
- Paulson O.: In Memoriam. Niels A. Lassen, M.D., Ph.d. 1926-1997. J Cereb Blood Flow Metab 17, s. 1005-6, 1997.
- Paulson O.: Forståelig nostalgi omkring KH. JP København, 1997.
- Paulson O., Gjerris F., Prause J.: De kliniske professorer og hospitalernes administrative system. Ugeskr Læger 159, s. 7356-8, 1997.
- Sørensen P., Helweg-Larsen S., Johnsen A., Boesen J.: Radiologic features compared to clinical findings in a prospective study of 153 patients with metastatic spinal cord compression treated by radiotherapy. Acta Neurochir 139, s. 105-11, 1997.
- Sørensen P., Wancher B., Schreiber K., Blinkenberg M., Jensen C., Ravnborg M.: A double-blind, cross-over trial of intravenous immunoglobulin G in multiple sclerosis. Multiple Sclerosis 3, s. 145-8, 1997.
- Sørensen P., Jensen P., Jensen S.: Epilepsi og seksualitet. i: Hjerne og seksualitet, Graugaard C, Hertoft P, Møhl B, s. 185-96, København 1997.
- Sørensen P., Gronsette R., Clanet M., Comi G., Fernandez O., Hommes O., Hartung H.: Guidance concerning compensation for new therapies in multiple sclerosis patients. Eur Neurol 4, s. 426-8, 1997.
- Sørensen P.: Interferon-beta-1b-behandling af dissemineret sklerose. Ugeskr Læger 159, s. 779-84, 1997.
- Sørensen P.: Dissemineret sklerose: Ny viden om ætiologi, patofysiologi og behandling. Ugeskr Læger 159, s. 1409-12, 1997.

Olaf B. Paulsen, professor, dr.med.

Institut For Klinisk Biokemi, Klinisk Fysiologi, Nuklearmedicin og Radiologi

Klinisk biokemisk afdeling, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Videreudvikling af en DOS version til Windows version af ekspertsystem til evaluering af syre-base-status efter måling af gas tensioner og hemoglobinpigmenter i en arterieprøve.

Studier over sjældne og hyppige mutationers indflydelse på hyperlipidæmi, åreforkalkning og iskæmisk hjertesygdom, betydningen af lipoprotein (a) for udvikling af åreforkalkningsrelaterede sygdomme og studier over transplantations atheroscleroseens patogenese og eventuelle forebyggelse.

Internationalt samarbejde:

Om **Lipoprotein lipase** med Professor John Brunzell og Professor Samir Deb, University of Washington, Washington, USA.

Om **hepatic lipase**: Professor Hans Iversen, Erasmus University Rotterdam, Holland.

Om **fibrinogen m.m.** Professor Steve E. Humphries, University College Medical School, London, UK.

Om **cholesterol ester transfer protein**: Professor Allan Tall, Columbia University, New York, USA.

Publikationer:

16 publikationer.

Fuld publikationsliste erholdes på afdelingen.

O. Siggaard-Andersen, Professor, overlæge, dr.med.

Klinisk Biokemisk Afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Reproduktionsmedicin

- A Celle- og molekylærbiologiske undersøgelser af endometriet af betydning for implantationen.
- B Identifikation af mRNA/proteiner der specielt udtrykkes ved interaktionen mellem trophoblastvævet og endometriet.
- C Etablering af en metode til isolering af fosterceller (trophoblastceller) fra gravide kvinders perifer blod med henblik på risikofri prænatal genetiagnostik.
- D Undersøgelse af betydningen af vekselvirkningen mellem trophoblastceller og maternelle immunkompetente celler, herunder også HLA-vævstypers betydning, for at fostret kan implanteres i uterus og undgå afstødning.

- E Struktur og funktionsundersøgelse af rekombinant endometrie protein PP14, native PP14 og β -lactoglobulin.
- F HLA-G ved komplicerede graviditeter.

Calcium-metabolisme

- G Undersøgelse af parathyreoideahormonsekretionen ved sekundær hyperparathyroidisme ved uræmi. Ved hjælp af Cica-clamp metoden (en sekventiel stimulations suppressionsundersøgelse) beskrives parathyreoideahormonets frisætningsmønster hos patienter med dialysekrævende nefropati.
- H Sammenlignende undersøgelser *in vivo* og *in vitro* af parathyreoideahormonsekretionen hos patienter med primær hyperparathyroidisme.
- I Udvikling af kvalitative og kvantitative metoder til måling af osteopontin hos patienter med tendens til dannelse af urinvejssten.

Atherosclerose, dyslipidæmier og diabetes

- J Genteknologiske undersøgelser af lipoproteiner, enzymer og receptorer, der har relevans for patofysiologien bag ovennævnte tilstande. Der undersøges for funktionelle mutationer i exons fra apolipoprotein B og E, lipoproteinlipase og LDL-receptoren. Desuden undersøgelser af genregulation (promotorer og enhancere), samt evt. epigenetiske elementer i denne regulation, dels for de nævnte proteiner, dels for enzymer vedrørende glucose- og fedtmetabolismen.
- K Termolabil MTHFR mutations genfrekvens samt homocysteins koncentration hos patienter og raske.

Publikationer:

Originalpublikationer 5.

Lærebøger 1.

Steen Sørensen, Overlæge, dr.med., Klinisk lektor

Klinisk Biokemisk afdeling, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Hvilke, hvor og hvorledes gener for peptidhormoner og neuropeptider udtrykkes; transkriptoriske, translatoriske og posttranslatoriske mekanismer. Peptid producerende tumorer samt ekspresion i flere almindelige cancerformer. Regulatoriske sekvenser er i peptid-gen promotorer. Udvikling af nye analysetyper fortsættes ligeledes – især baseret på højaffinitets monospecifikke antistoffer. Identifikation af nye peptidhormoner i humant væv baseret på homologi med invertebrate peptidsystemer. Identifikation af genmutationer ved arvelige hæmostasesygdomme (protein C, protein S og

faktor VII-mangel) med henblik på forbedret diagnostik, udvidelse af kendskabet til strukturfunktion og genekspression af hæmostaseproteiner. Forskning vedrørende plasminogenaktivator-plasmin systemet, spec. vedrørende fibrinstruktur relateret til fibrineffektorfunktion, molekulære former af PAI-1 og deres reaktion med vitronectin, mekanismer for regulation af blodplasma koncentration af plasminogen.

Internationalt samarbejde:

Jens F. Rehfeld:

Advisory Committee for Ulcer Research, The Swedish Medical Research Council.

The European Molecular Biology Organization (EMBO).

Internation Steering Committee for Gut Peptide Symposia (Chairman 1994).

Publikationer:

Originalartikler 31.

Oversigtsartikler 2.

Lærebøger 2.

Jens F. Rehfeld, *Professor, overlæge, dr.med.*

Klinisk fysiologisk/nuklearmedicinsk afdeling, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområde:

Det centrale og perifere kredsløb med hovedvægt på hjertets pumpefunktion, hjertemusklens blodforsyning og perifere vasospastiske lidelser. Der undersøges patofysiologiske mekanismer, afprøves lægemidler og udvikles metoder til klinisk rutine.

Nyrens patofysiologi ved nedsat nyrefunktion og efter transplantation med hovedvægt på vand-salt udskillelse og renale regulationsmekanismer samt det sympatiske nervesystems funktion vurderet ved mikroneurografi som led i sygdomsmekanismer.

Diagnostisk udredning af lidelser i bevægeapparatet. Indvirkning af træning/inaktivitet på knoglemetabolisme og øvrig organfunktion.

Undersøgelse af nyre-, lunge- og hjertetoksicitet ved antineoplastiske behandlinger.

Indvirkningen af akut hypoxi på organfunktion, herunder nyrefunktion, central hæmodynamik, hormonal regulation og endotelcellefunktion.

Internationalt samarbejde:

Association pour la Recherche en Physiologie de l'Environnement. UFR de Médecine, 74 rue Marcel Cachin, 93012 Bobigny cedex, France. Samarbejde omkring akut hypoxi og organfunktion (forskningsområde 5).

Publikationer

Originalartikler 18.

Oversigtsartikler 1.

Andre publikationer 9.

Fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Inge-Lis Kanstrup, Klinisk lektor, overlæge, dr.med.

Klinisk fysiologi/nuklearmedicin, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Patofysiologi og hæmodynamik ved kronisk leversygdom.

Forskningsområdet omfatter patofysiologiske mekanismer ved væskeretention og ascitesdannelse samt karakterisering af hæmodynamiske ændringer i det splanchniske og systemiske kredsløb, herunder neuro-endokrinologiske og regulatoriske ændringer, der ligger til grund for de homeostatiske abnormiteter ved kronisk leversygdom. Herudover udføres alkoholforskning med speciel relation til kulhydratdefekt transferrin (CDT). Forskningsområdet omfatter også patofysiologiske mekanismer ved ændret nyrefunktion og ventrikelfunktion hos patienter med kronisk leversygdom.

Patofysiologi ved galdevejslidelser, intestinal malabsorption og gastrointestinal dysmotilitet.

Forskningsområdet omfatter patofysiologiske mekanismer vedrørende galdeblæretømmning og biokemiske galdeanalyser med relation til smertemekanismer ved galdestenssygdom. Desuden patofysiologiske forhold vedrørende intestinal permeabilitet samt intestinal kulhydratabsorption og -metabolisme. Endelig omfatter forskningsområdet den gastrointestinale motilitet inklusive normalfysiologiske forhold og patofysiologiske forhold i relation til portal hypertension, bakteriel overvækst og inflammatorisk tarmsygdom.

Fysiologisk og patofysiologisk kinetik

Forskningsområdet omfatter elimination, omsætning og transport af en række bioaktive stoffer, bindevævskomponenter, vasoaktive peptider og aminer.

I samarbejde med MR-afdelingen er der udviklet metoder til perfusionsbestemmelse i hjertet. Endvidere forskes der i udvikling af metoder til bestemmelse af perfusion i hjernen. Øvrige forskningsområder omfatter funktionel MRI samt diffusion i hjernen hos såvel normalpersoner som patienter med forskellige sygdomme som dissemineret sklerose, apopleksi, amyotrofisk lateralsklerose samt børn med medfødte hjernesygdomme.

Studier over legemssammensætning

Forskningsområdet omfatter studier over legemssammensætning bestemt med helkrops ⁴⁰K tælling, DXA, bioimpedens, CT-scanning, antropometri hos adipositas patienter før og efter kontrolleret vægttab, hos diabetespatienter og hos normale. I relation til galdestenspatofysiologi og glukosemetabolisme.

Metabolisme og energistofskifte

Inflammatoriske tarmsygdomme og NO. NO i colon ved colitis ulcerosa – inflammatorisk mediator eller mucosa protektiv faktor.

Internationalt samarbejde:

Bioaktive peptider, kredsløbsregulation og peptidkinetik. Ludwig-Maximilians-Universität, Klinikum Grosshadern, Medizinische Klinik II, München, PD Dr. Alexander L. Gerbes, MD, Angelica Vollmar, ph.d. og Dr. Veit Güllberg.

Bindevævsfysiologi. Prof. Torvard Laurent, Biomedicinsk Centrum, Uppsala Universitet, Prof. Risteli, Oulo Universitet, Oulo, Finland.

Hepatorenalt syndrom. Prof. Murray Epstein, MD, Nephrology Unit, Nephrology Section, University of Miami School of Medicine, Miami, Florida, USA.

Galdestenspatofysiologi. Prof. Skip von Sonnenberg, Dept. of Radiology, University of Galvestone, Texas, USA.

NO og colitis ulcerosa. Prof. Per Helström, Karolinska Sjukhuset, Stockholm.

Hæmodynamisk udvikling. Prof. Petras Zabiela, MD, Dept. of Cardiology, Kaunas University Hospital, Director, Professor Gedeminas Saskalnikas, MD, Kaunas Institute of Cardiology, University of Kaunas, Litauen. Dr. Aivi Koldits, MD, Tallinn General Hospital, Dept. of Gastroenterology. Dr. Ene Lond, MD, ph.d., Tallinn Järve Hospital, Dept. of Ultrasonography, Estland.

Publikationer:

Originalartikler 14

Oversigtsartikler 12

Bogkapitler 2

Andre publikationer 20

Afdelingens publikationsliste fås ved henvendelse til afdelingen samt den årlige oversigt over publikationer, der udgives af Hovedstadens Sygehusfællesskab: "Videnskabelige Publikationer. Oversigt over arbejder udgivet fra afdelinger i "H:S".

Jens H. Henriksen, Professor, overlæge, dr.med.

Afdelingen for klinisk fysiologi og nuklearmedicin, H:S Rigshospitalet*Hovedforskningsområder:*

Positron og emissions tomografi (PET).

Forskningsområdet omfatter:

L onkologiske PET undersøgelser med 18fluor-deoxyglucose (FDG) og receptor ligander (hoved-, hals-, testis- og prostatacancer og malignt melanom).

M kardiiovaskulære PET undersøgelser: FDG optagelse og flowmåling til vurdering af myokardiets "viability" og flowregulation (iskæmisk hjertesygdom, diabetes og hypertension), skeletmuskulernes flowregulation m.v.

N neuro-PET: Metoder til funktionel kortlægning af hjernen. Hjernetumormetabolisme og behandlingseffekt. Psykiatriske sygdomme (obsessive, compulsive disorder). Sammenligning mellem strukturelle (MR) og funktionelle (PET) forandringer.

Isotopproduktion og radiokemi

Udvikling af generelt anvendelige automater til produktion af 11-C og 18-F mærkede radiopharmaca. Fremstilling og anvendelse af ultra-kortlevende flowtracere. Udvikling og afprøvning af androgen- og monoamin-receptor-ligander.

Konventionelle isotopundersøgelser af hjertet

Vurdering og prædiktation af kardiotoxicitet ved kemoterapi. Vurdering af normalvariationer og deres indflydelse på myokardieperfusionsscintigrafiens rigtighed.

Helkropstæller

Målinger af kropssammensætning samt bestemmelse af absorption af sporstoffer fra fødevarer (i samarbejde med Institut for Human Ernæring, Landbohøjskolen).

Internationalt samarbejde:

Prof. Lionel Opie (Cape Town, Sydafrika): Kardiologiske PET undersøgelser.

Dr. Heikki Minn og S. Leskinen (Turku, Finland): Onkologiske PET undersøgelser.

Bruce Mackey, Medical Cyclotron Unit, Hammersmith Hospital, London UK: Target-teknologi.

John C. Clark, Wolfson Brain Imaging Center, Cambridge, UK: 11-C synteseteknologi.

R.J. Nickles, Inst. Medical Physics, Madison Wisconsin, USA: Udvikling af 10-C tracer teknik.

E.R. Danielsen, Huntington Medical Research Centre, Californien, USA: Heteronukleært betingede NMR-kontrast metoder til bestemmelse af flow og perfusion.

Prof. J. Mitchell, University of Texas, Dallas, USA.

Publikationer:

Originalartikler 21.

Fuld publikationsliste kan rekvireres fra afdelingen.

Birger Hesse, Overlæge, dr.med., klinisk lektor

Radiologisk afdeling, H:S Rigshospitalet*Hovedforskningsområder:*

Kvalitetssikring af mammografi er gennemført på landsplan i et samarbejde med Statens Strålehygiejniske Institut, ligesom den diagnostiske værdi af MR-mammografi undersøges hos patienter med brystproteser. Udvikling af ultrahurtige pulssekvenser til måling af vands selvdiffusion med MR tomografi.

Internationalt samarbejde:

Udviklingen af diffusionsfølsomme pulssekvenser er foregået i samarbejde med Radiofysisk Institut, Lunds Universitet ved docent Freddy Ståhlberg. Kliniske forsøg med diffusionsvægtet billeddannelse er foregået i samarbejde med røntgenafdelingen, Turko Universitetshospital ved Riita Parkola, dr. med.

Disputatser og ph.d.-afhandlinger:

Ingen.

Publikationer:

9 publikationer, fuld publikationsliste kan rekvireres i afdelingen.

Carsten Thomsen, konstitueret professor, overlæge, dr. med.

Røntgenafdelingen, Københavns Amts Sygehus i Herlev*Hovedforskningsområder :*

Afdelingens forskningsaktiviteter har i 1997 i al væsentlighed baseret sig på MR-skanning.

Akutte knætraumer

Er der forskel på MR-forandringer ved akutte knætraumer i januar måned (skisæson) og juni måned (fodboldsæson)? Yderligere undersøges, om det hjælper patienter med knogleødem at aflaste.

Inflammatorisk tarmsygdom

Afdelingen har fortsat arbejdet med at vurdere, om MR-scanning kan erstatte konventionel røntgen ved udredning af patienter med inflammatorisk tarmsygdom (colitis ulcerosa og morbus Crohn).

Cerebrum

Sammen med neurogruppen på Glostrup, undersøger vi for strukturelle traumer i cerebrum efter fald. Endvidere søges hypofysetumorer klassificeret efter en ny klassifikation, og dette korreleret til kliniske fund.

Artrit

Der arbejdes med tidlig diagnostik af reumatoid artrit i en tidlig fase, og prognostisk værdi af MR-scanning.

Kontraststoffer

Afdelingens traditionelle arbejde vedrørende kontraststoffers nefrotoksicitet er fortsat. Yderligere arbejdes der med optimal dosis i dedikeret scanner.

Internationalt samarbejde:

Afdelingen samarbejder med Lunds Universitet med henblik på kontraststoffers nefrotoksicitet og Londons Universitet med henblik på udvikling af spoler til brug rektalt og vaginalt.

Publikationer:

Original publikationer 5.

Lærebøger 1.

Håndbogsartikler 1.

Oversigtsartikler 3.

Henrik S. Thomsen, Konst.professor, overlæge, dr.med.

Røntgenafdelingen, Hvidovre Hospital*Hovedforskningsområder:*

Klinisk radiologisk populationsundersøgelse vedrørende lidelser i bevægeapparatet (Østerbrounder-søgelsen) med henblik på sammenligning af generelle helbredsforhold og levevilkår i populationen til belysning af valensen af de påviste radiologiske fund.

Ultralydundersøgelse af thymus i neonatalperioden samt inden for de første to år og relateret til ernæringsmønster, udvikling af immunapparatet og vækstraten hos de longitudinelt fulgte børn.

Kvalitetssikringsundersøgelse af små børn med kongenit hoftedysplasi/luksation ved hjælp af ultralydscanning.

Det er et seks-årigt materiale som følges op og kontrolleres, inkluderende de skinnedebehandlede børn.

Ultralydundersøgelser af drænbehandlingens betydning for hæmatomer omkring pertrokantære femurfrakturer.

Sammenlignende undersøgelse af konventionel ekstremitetsflebografi og ultralyddopplerundersøgelse af overekstremitetens kar før anlæggelse af dialysefistel.

Publikationer:

Originalpublikationer 2.

Kan rekvireres i afdelingen.

Hans Rovsing, Professor, dr. med.

Stab:

Dorph, Sven; klinisk lektor.

Hesse, Birger; klinisk lektor.

Hornsleth, Allan Kruckow; professor.

Højby, Niels; professor.

Jensen, Karl Erik; klinisk lektor.

Jensen, Karl Erik; klinisk lektor.

Kanstrup-Hansen, Inge-Lis; klinisk lektor.

Pedersen, Karen Damgaard; klinisk lektor.

Rehfeld, Jens Frederik; professor.

Rovsing, Hans; kliniske prof.

Siggaard, Andersen Ole; kliniske prof.

Sørensen, Steen; klinisk lektor.

Thomsen, Henrik S.; klinisk prof.

Ph.d.-afhandlinger:

Adrian, Florescu: Cytokiner og sygdomsaktivitet ved reumatoid arthritis og kæmpecellearthritis.

Andersen, Jesper: Neisseria meningitidis: the Carrier State. Epidemiological and Immunological Investigations.

Eiken, Pia Agnete: Forebyggelse af postmenopausal osteoporose.

Frodin, Morten: Regulation of chromaffin cell proliferation.

Hansen, Tine Kjær: Type I allergy to codfish in adults – A clinical and immunological investigation.

Jeppesen, Lise Leth: Sex hormones in Acute Ischemic Stroke.

Jordan, Allan: Funktionelle forhold i cervikal regionen og interventionsmuligheder hos patienter med kroniske nakkesmerter.

Lervang, Hans-Henrik: Risikomarkører og patogenetiske faktorer for udvikling af diabetisk nefropati ved Type I diabetes.

Nielsen, Lars Bo: Transfer of low density lipoprotein into the arterial wall and risk of atherosclerosis.

Nørgaard, Annette: Helicobacter pylori og humane fagocytter.

Rønborg, Steen Meier: Provokationskammeret – opbygning og afprøvning af kontrolleret miljø til eksponering med luftbårne allergener fra hustøvmider.

Rønn, Anita: Monitoring the use of antifolate drugs in the management of pneumocytosis and malaria.

Birger Hesse, overlæge, dr. med.

Klinisk Institut for Gynækologi, Obstetrik, Pædiatri samt Vækst og Reproduktion*Historie:*

I 1994 blev Institutet oprettet sammen med de 5 andre kliniske institutter under Det sundhedsvidenskabelige Fakultet. Institutet er et såkaldt murstensløst institut med en institutleder og en institutbestyrelse.

Aktiviteter

Institutet varetager den overordnede koordinering af undervisningen ved det medicinske studiums 13. semester for fagene gynækologi, obstetrik, pædiatri og klinisk genetik.

Afsnit for Klinisk Genetik, Juliane Marie Centret, H:S Rigshospitalet*Hovedforskningsområder:*

Molekylærgenetisk diagnostik og patofysiologi. Udvikling af metoder til hurtig diagnostik af 21-hydroksylase defekt ved hjælp af solidfase minisekventering; undersøgelse af gen-dosis hos patienter med spinal muskelatrofi; genotype/fænotypeundersøgelser af glutarsyreuri, propionsyreæmi og x-bunden okulær albinisme; kliniske og genetiske undersøgelser af patienter med osteogenesis imperfecta; udvikling af metoder til analyse af mitokondriemutationer; ekspressionsstudier af mutationer i PMM2 genet.

Biokemisk diagnostik og patofysiologi

Glutarsyreuri; carbohydrate-deficient glycoprotein syndrom; osteogenesis imperfecta; Ehlers-Danlos syndrom; peroksisomale sygdomme; purin- og pyrimidinstofskiftet.

Prænatal diagnostik: Randomiseret, sammenlignende undersøgelse af tidlig amniocentese ved hjælp af filterteknik og chorion villus biopsi; fluorescens-in-situ hybridisering (FISH) til hurtig diagnostik af kromosomabnormiteter hos fostre; sammenligning af ultralydsundersøgelse og biokemisk screeningsværdi til diagnostik af medfødte misdannelser; isolation og diagnostik på føtale celler fra den gravide.

Onkogenetik

Udvikling af metode (comparativ genomisk hybridisering, CGH) til kromosomanalyse uden anvendelse af metafasestudier. Anvendelse til udforskning af cervixcancers naturhistorie, undersøgelse af mammacancer og testiscancer samt af konstitutionelle kromosomabnormiteter.

Iontransport i luftvejenes overfladeepithel og kirtler.

Internationalt samarbejde:

Carbohydrate-deficient glycoprotein syndrom: H. Freeze, The Burnham Institute, La Jolla, Californien, USA; B. Kristiansson og T. Martinsson, Sahlgrenska Sjukhuset, Göteborgs Universitet, Göteborg, Sverige; H. Stibler, Karolinska Sjukhuset, Stockholm, Sverige; G. Matthijs, University of Leuven, Belgien (S. Kjærgaard, M. Schwartz og F. Skovby).

Peroksisomale sygdomme: R. Wanders, Academic Medical Center, Amsterdam, Holland (E. Christensen).

21-hydroksylase mangel: A. Wedell, Karolinska Sjukhuset, Stockholm, Sverige (G. Ohlsson og M. Schwartz).

Purin-og pyrimidinstofskiftet: A. van Gennip, Academic Medical Center, Amsterdam, Holland (E. Christensen).

Osteogenesis imperfecta: B. Steinmann, Kinderspital, Zürich, Schweiz, A. Nicholls, Cambridge University, Cambridge, England, R. Dalgleish, Leicester University, Leicester, England, og S. Söderhall, Karolinska Sjukhuset, Stockholm, Sverige (A.M. Lund og F. Skovby).

FISH: Genzyme, USA, Applied Imaging, USA/ Storbritannien; samarbejde om udvikling af metoder til prænatal diagnostik på føtale celler i maternelt blod og samarbejde om udvikling af software til CGH (C. Lundsteen).

Iontransport i luftvejenes overfladeepithel og kirtler: Prof. B. Lindemann, Homburg Universitet, Tyskland (P.S. Pedersen).

Publikationer:

Originalpublikationer: 23.

Oversigtsartikler: 2.

Lærebogskapitler: 1.

Flemming Skovby, Professor, overlæge, dr.med.

Føde-og gynækologisk afdeling, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Human papillomavirus' betydning for opståelsen af cervixcancer belyst epidemiologisk og molekylærbiologisk.

Deltager i multicenter case kontrol undersøgelse omkring ovariecancerens ætiologi og epidemiologi (MALOVA).

Den diabetiske metabolismes indflydelse på fostervægt samt årsagerne til øget hyppighed af kongenitte malformationer i det diabetiske svangerskab.

Embryomselektionsundersøgelser

Herunder PC-styret billeddiagnostik af embryomer.

Præimplantationsdiagnostik ved IVF behandling og sjældne sygdomme.

Internationalt samarbejde:

HPV undersøgelsen i samarbejde med grupper i USA og Belgien.

Diabetes mellitus og graviditet i samarbejde med grupper i Liège, Arberdeen, London og Stockholm.

Publikationer:

22 originalartikler.

1 lærebogskapitel.

J. Bock, Professor, dr.med.

Gynækologisk Obstetrisk klinik, H:S Frederiksberg Hospital

*Hovedforskningsområder:**Gynækologi*

Klinisk-biokemisk, molekylærbiologisk og dyreeksperimentelle forskningsprogrammer omfattende effekt af kønshormoner. Forskningsområderne dækker effekt af hormonel substitutionsbehandling efter klimakteriet og effekten af kønshormoner anvendt som peroral kontraktion. Den klinisk/kemiske forskning har omfattet vurdering af nyere veldefinerede biokemiske markører af klinisk prognostisk betydning for udvikling af hjerte/karsygdomme. Som sekundær variable er udvalgt histologisk og ultralydsmæssig vurdering af endometriet, subjektiv kliniske symptomer og blødningsforstyrrelser. De dyreeksperimentelle HRT undersøgelser er gennemført på kaninmodeller i form af karvægsmålinger og kolesterolomsætning og aterosklerosedannelse.

Forskningsprojekt indenfor intrauterin vækstretardering er etableret i samarbejde med obstetrisk klinik, ultralydlaboratoriet, Juliane Marie Centret, Rigshospitalet. Formålet med undersøgelsen er at finde væksthæmmede fostre ved skanning samt at påpege metode til at udpege særligt truede fostre. Foruden ultralydmonitorering er inkluderet en række biokemiske variable. Et projekt vedrørende ultralydscanning af fostre med henblik på tidlig påvisning af misdannelser gennemføres i samarbejde med de øvrige gynækologiske obstetriske H:S afdelinger.

Gynækologisk obstetrisk klinik deltager sammen med Rigshospitalet i NIH Collaborative CVS/ Early Amniocentesis study. Sammen med Rigshospitalet deltager klinikken også i et forskningsprojekt vedrørende isolation og analyses af føtale celler i den materielle cirkulation.

Internationalt samarbejde:

Sahlgrenska Sjukhuset, Göteborg, gynækologisk afdeling Karolinska Sjukhuset, Stockholm, Gabius Institut, Leiden, University Sart Tiltman, Liege og First Department of Medicine, University of Helsinki, Universitetssygehuset, Lund, Wynn Department of Metabolic Medicine, Imperial School of Medicine, London, University of Southern California, School of Medicine.

Publikationer:

2.

Svend O. Shouby, Overlæge, dr.med.

Gynækologisk Obstetrisk afdeling G, Københavns Amts Sygehuset i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Urogynækologi

Endoskopisk kirurgi

Obstetrik

Publikationer/Artikler:

20

Fuld publikationsliste kan erholdes på afdelingen.

Gunnar Lose, Overlæge, dr.med.

Gynækologisk-Obstetrisk Afdeling, H:S Hvidovre Hospital

Hovedforskningsområder:

Regulatoriske peptiders betydning for reproduktion indgår som et centralt område i afdelingens forskningsinteresser. Den biosyntetiske procesering af en række peptider undersøges i såvel hunlige som hanlige genitalier. Peptidernes biologiske funktion undersøges både in vivo og in vitro. Flere peptider deltager i regulationen af flow muskelaktivitet, hormonsyntese og synes at kunne fungere som vækstoffaktor.

Forebyggelse af hjertesygdom hos postmenopausale kvinder med hormonsubstitution.

Observationelle undersøgelser indikerer en hjerteprotektiv effekt af østrogensubstitution, hvorfor der gennemføres kliniske undersøgelser af kredsløbsparametre hos hjerteriske kvinder i alderen 50 til 65 år, som hormonsubstitueres postmenopausalt. Parametrene som undersøges er minutvo-

lumen, cerebral blood flow og estimat for koronarflow, som evalueres med MRI. Undersøgelser af samme effekter hos postmenopausale kvinder med iskemisk hjertesygdom er under planlægning.

En ny non-invasiv fødselsovervågningsteknik – pulsoxymetri – kan vurdere fosterets tilstand under fødslen.

Der benyttes et eksperimentelt udviklet reflektions-pulsoxymeter med en lille gummisensor fastgjort til ledende fosterdel. Normalmateriale udarbejdes og de målte værdier (fosterets arterielle iltmætning og pulsfrekvens) relateres til CTG, skalp-pH og navlesnors-pH. Projektet foregår i samarbejde med professorerne Huch, Zürich.

Forebyggelse af alkoholbetingede skader hos børn

Et ph.d.-projekt, der har til formål at reducere antallet af børn med medfødt alkoholskade og omfanget af skaderne. At få diagnosticeret medfødt alkoholskade ved fødslen eller tidligt i første leveår samt sætte ind med tidlig intervention/behandling, helst allerede i graviditeten, således at barnet sikres optimale vækst- og udviklingsvilkår.

Projekt Røgfri Nyfødt

Et randomiseret interventionsprojekt for 3000 gravide. Formålet er at evaluere effekten af en målrettet rygeafvænningsindsats integreret i jordemødrenes svangreprofylakse. Interventionen er målrettet oplysning om rygning/passivrygning og hjælp til rygeafvænnning i gruppe/individuel med brug af nikotinerstatning. Effektmålene evalueres med spørgeskemaer og spytprøver. Effektmålene er: Rygeophør, nedsat forbrug, udsættelse for passiv rygning.

Internationalt samarbejde:

Professor Stephen Smith, Department of Obstetrics and Gynaecology, The Rosie Maternity Hospital, Robinson Way, Cambridge CB 3, United Kingdom. Molekylærbiologiske studier af PACAP-receptorer.

Professor Peter Collins, Department of Cardiac Medicine, Royal Brompton Hospital, Sydney Street, London SW3 6NP, United Kingdom. HRT og kardiovaskulære sygdomme.

Publikationer:

Originalpublikationer 16 arbejder.

Oversigtsartikler 5 review.

Henvisning til, hvor publikationsliste kan opnås: Gynækologisk-Obstetrisk Afdeling, Hvidovre Hospital.

Bent Ottesen, Professor, dr.med.

Gynækologisk-obstetriske afdeling, Københavns Amts Sygehus i Herlev

Hovedforskningsområder:

Studier af den humane blastocystes implantation

Den humane blastocystes implantation undersøges in vivo og in vitro ved anvendelse af transmissions- og scanning elektronmikroskopi, samt med histokemiske og molekylærbiologiske metoder. Bl.a. undersøges betydningen af urokinasystemet ved trofoblastens invasion af strømaet. Påvisning af vækstfaktorer i humant endometrium.

Udvikling og vurdering af metoder til behandling af barnløshed

Undersøgelserne omfatter bl.a. forskellige protokoller til follikelstimulation. In vitro modning af humane oocytter. Endvidere udvikling og gennemprøvning af nye metoder til behandling af barnløshed som følge af nedsat sædkvalitet, bl.a. ved udhentning af sædceller fra testikel og bitestikel, samt mikroinjektion af sædceller i æg. Endelig gennemføres en kohorteundersøgelse af patienter, som er påbegyndt behandling for barnløshed i årene 1993-95.

Gynækologisk epidemiologi

- Vurdering af forskellige gestagens mulige betydning for udvikling af tromboemboliske komplikationer.
- Hormonbehandlings mulige indflydelse på udvikling af ovariecancer.
- Sammenhæng mellem anvendelse af hormoner og udvikling af colon-rektal cancer.
- Disponerende faktorer for udvikling af endometrie-cancer.

Udvikling og implementering af kvalitetskontrol i obstetrik og gynækologi

Systematisk gennemgang af undersøgelse og behandlingsprocedurer som del i en landsdækkende kvalitetsudvikling.

Gynækologisk onkologi

- Gennemgang af resultater og komplikationer af operativ behandling af cervixcancer i afdelingen siden 1978 med analyse af faktorer, som kan anvendes som prognostiske indikatorer.
- Forløbet af cervikale præcancerer diagnosticeret i graviditeten.

Internationalt samarbejde:

Samarbejde med en EC-forskningsgruppe vedrørende registrering af obstetriske komplikationer, bl.a. maternel død.

Klinisk og basal videnskabelig forskningssamarbejde med Kvinnoklinikken ved Göteborg Universitet indenfor infertilitet.

Publikationer:

32

Fuld publikationsliste kan rekvireres via Sygehusdirektoratet, Amtsgården, Stationsparken 27, 2600 Glostrup.

Jørgen Falck Larsen, Professor, dr.med.

Gynækologisk/obstetriske afdeling G, Københavns Amts Sygehus i Gentofte

Hovedforskningsområder:

Graviditetsinduceret hypertension

Afdelingen har ansat en klinisk assistent, som er udstationeret til Department of Internal Medicine/Cardiology på South Western University of Texas, Dallas, USA.

Hovedvægten ligger på det sympatiske nervesystems betydning for blodtryksregulationen samt glutamats og magnesiums betydning for den centrale regulation af den sympatiske nerveaktivitet.

Maternelle komplikationer i tilslutning til kejsersnit

Emnet belyses i et ph.d.-projekt.

Blodpropssygdom hos gravide

Afdelingen fungerer som center for behandling af gravide med dyb vene-trombose i samarbejde med karkirurgisk afdeling KH og koagulationslaboratoriet.

Urogynækologi

Gynækologisk endokrinologi

Publikationer:

En fuld publikationsliste kan rekvireres ved henvendelse til afdelingen.

Carsten Lenstrup, Lektor, overlæge, dr.med.

Gynækologisk-obstetriske afdeling, Roskilde Amts Sygehus i Roskilde

Afdelingens hovedinteresseområder:

Afdelingen varetager al lægelig obstetriske funktion i Roskilde Amt. På Amtssygehuset i Roskilde er der neonatal service, således at alle fødsler fra 30 uger kan foregå her.

Afdelingen har således det lægelige ansvar for over 3000 fødsler i Roskilde (+ Køge).

Den gynækologiske funktion omfatter fertilitetsklinik, uro-gynækologisk ambulatorium samt sammedagskirurgi og operativ gynækologi med endoskopisk service samt cancerkirurgi med undtagelse af landsdelsfunktioner.

Afdelingen udfører et meget stort operativt arbejde, således (V/P-operationer) 293 hysterektomier, 189 prolapsoperationer og 76 hysteroskopiske indgreb.

Internationalt samarbejde:

Overlæge, dr.med. Jens Lundrup: Klinisk afprøvning af Atosiban (en oxytocin antagonist) til præterm fødsel.

Interessante projekter:

Total hysterektomi/subtotal hysterektomi, et multicenterprojekt udgået her fra afdelingen.

Kontrolleret undersøgelse af fødsler i vand med henblik på mulige infektionsrisici under redigering.

Flere mindre videnskabelige projekter.

Tom Hansen, klinisk lektor, jung. Overlæge

Forskningsenheden for prænatal diagnostik, Juliane Mariecentret, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Sammenligning af moderkageprøve med tidlig fostervandsprøve

En randomiseret undersøgelse af de 2 metoder til tidlig udtagning af fosterceller.

Kromosomanalyse af livmoderhalskræft og dens forstadier ved komparativ genomisk hybridisering
Ved en ny kromosomanalyse foretages undersøgelse af udviklingen i kromosomændringer med stigende grad af malignitet.

3 Undersøgelse af forekomsten af føtale celler i maternelt blod.

- Dels foretages en præklinisk undersøgelse af en metode til isolering og analysering af fosterceller fra gravide kvinder.
- Dels foretages udviklingsarbejde med henblik på metoder til sortering og analyse af celler fra fosteret fra gravides blodbane.

Internationalt samarbejde:

Vedrørende sammenligning af moderkageprøve med tidlig fostervandsprøve: Projektet er et multicenterprojekt med amerikanske og canadiske centre + 1 europæisk center (dansk/Rigshospitalet).

Der er møder i projektets styregruppe, hvor jeg deltager.

Vedrørende Kromosomanalyse af livmoderhalskræft og dens forstadier ved komparativ genomisk hybridisering: Projektet indgår sammen med andre lignende projekter i en projektgruppe, der som fællesmetode anvender komparativ, genomisk hybridisering. Projektet er i samarbejde med overlæge Claes Lundsteen.

Vedrørende undersøgelse af forekomsten af føtale celler i maternelt blod punkt A: Der er 3 europæiske og 3 amerikanske centre med. Vi holder ugentlig telefonmøder om problemerne.

Vedrørende Undersøgelse af forekomsten af føtale celler i maternelt blod punkt B: 3 danske grupper er p.t. involveret. Ventelig kommer der yderligere een.

Publikationer:

4.

John Philip, Professor

Børneafdeling H, Københavns Amts Sygehus i Hillerød

Hovedforskningsområde:

Neonatologi, præmature

Neurologi, epilepsi

Diabetologi, stresshyperglycæmi

Allergologi

Internationalt samarbejde:

ARI, Acute Respiratory Infection, hos børn i Syd-vietnam, Danida finansieret NGO-projekt med Dansk Vietnamese Forening og Pediatric Hospital N1, Saigon.

Publikationer

Originalpublikationer 2.

Else Andersen, Overlæge, klinisk lektor

Pædiatrisk klinik I, Lungeambulatoriet, Juliane Marie Centeret, H:S Rigshospitalet

Hovedforskningsområder:

Udvikling af metode til bestemmelse af lungefunktion hos småbørn.

Udvikling af metoder til inhalationsbehandling af småbørn.

Undersøgelse af de tidligere forandringer ved udvikling af astma i småbørns alderen samt faktorer der kan predikere denne udvikling, og risikofaktorer herfor.

Genotypning ved astma og ved primær cilie dyskinesi.

Internationalt samarbejde:

- Samarbejde med Universitetet, Perth, Australien om lungefunktionsmetoder til småbørn.
- Samarbejde med Universitetet, Dundee, Skotland om måling af lungedeponering hos børn.
- Koordinerer Skandinavisk-Amerikansk studie af genotypning af asthma familier.

Publikationer:

12.

Fuld publikationsliste kan opnås på afdelingen.

Hans Bisgaard, Afdelingslæge, dr.med.

Københavns Amts Sygehus i Gentofte

Børneafdelingen

Afdelingens hovedforskningsområder:

Pædiatrisk allergi og lungesygdomme: Forekomst af astma. Diagnostik af astmatisk bronchitis og indikation for behandling med inhaleret binyrebarkhormon. Bivirkninger ved behandling med inhaleret binyrebarkhormon. Forekomst af latexallergi hos børn.

Luftvejsinfektioners betydning for udvikling af astmasymptomer.

Børne-neurologi: Diagnostik og behandling af børn med DAMP.

Pædiatrisk uro- nefrologi: Behandling og diagnostik af børn med vandladningsforstyrrelser.

Pædiatrisk reumatologi.

Pædiatrisk gastroenterologi; Stuffer vedrørende mb. Cøllacus.

Infektionssygdomme: Multicenterundersøgelse til vurdering af betydningen af febrilia og hudblødninger hos børn.

Børneafdeling L, Københavns Amts Sygehus i Glostrup

Hovedforskningsområder:

Diabetes

Forskningen ledes af overlæge, dr. med. Henrik B. Mortensen. Udarbejdelse af projekter for Dansk Register for Børne- og Ungdomsdiabetes med tilhørende Biologisk Bank. Projektleder for en inter-

national undersøgelse af metabolisk kontrol og livskvalitet hos børn og unge med diabetes mellitus samt et prospektivt internationalt studie af remissionsfasen hos unge med nydiagnosticeret diabetes.

Neurologi

Undersøgelse af Botulinum Toxin A's effekt på spasticiteten ved cerebral parese. Multicenterundersøgelse sammen med børneafdelingerne på Rigshospitalet og Hvidovre Hospital om effekten af terapeutisk elektrisk stimulation (TES) hos børn med cerebral parese. Fortsatte studier af børn med feberkrampe og deres langtidsprognose med og uden behandling.

Neonatologi

Deltager i multicenterundersøgelsen EFTOL, langtids follow-up af ekstremt for tidlig fødte børn, samt multicenterundersøgelse af surfactant.

Øvrige aktiviteter

Multicenterundersøgelse om moderermælkserstatning og hypoallergen effekt i samarbejde med børneafdelingerne Sønderborg, Viborg og Odense.

Andre projekter

Disputatsafhandling af 1. reservelæge Birthe S. Olsen: Diabetes hos børn og unge. Prævalens af mikrovaskulære komplikationer og risikofaktorer. Er der en incidensstigning af IDDM i Danmark? (vejleder overlæge, dr. med. Henrik B. Mortensen). Ph.d.-projekt om fragilt X-kromosom i samarbejde med Kennedy Institutet ved reservelæge Helle Hjalgrim (vejleder adm., overlæge, dr. med. Karsten Kaas Ibsen). Ph.d.-projekt om leptinforholdene hos børn med adipositas ved reservelæge Jens Christian Holm (vejleder adm. overlæge, dr. med. Karsten Kaas Ibsen).

Finn Ursin Knudsen, Afdelingslæge, dr.med.

Stab:

Andersen, Anders Nyboe; klinisk lektor.

Andersen, Else; klinisk lektor.

Bock, Johannes Ernst; professor.

Erichsen, Gunna; klinisk lektor.

Greisen, Gorm; klinisk lektor.

Hansen, Tom; klinisk lektor.

Hertz, Henrik; klinisk lektor.

Hornnes, Peter; klinisk lektor.

Jaszczak, Poul P.; klinisk lektor.

Kastrup, Knud Ussing; klinisk lektor.

Knudsen, Finn Ursin; klinisk lektor.

Krasilnikoff, Peter Andreas; kliniske prof.

Larsen, Jørgen Falck; kliniske prof.

Lenstrup, Carsten; klinisk lektor.

Lose, Gunnar; klinisk lektor.
 Marner, Birgitte; klinisk lektor.
 Nielsen, Hans Erik; klinisk lektor.
 Ottesen, Bent Smedegaard; kliniske prof.
 Pedersen, Svend Steenstrup; klinisk lektor.
 Philip, John; professor.
 Sardemann, Henrik; klinisk lektor.
 Skakkebæk, Niels Erik; kliniske prof.
 Skovby, Flemming; kliniske prof.
 Skovby, Sven O.; klinisk lektor.
 Tabor, Ann; klinisk lektor.
 Valerius, Niels Henrik; klinisk lektor.
 Weile, Birgitte; klinisk lektor.

Ph.d.-afhandlinger:

Abel, Ivan: Elektrostimulation og lokal østrogenterapi til behandling af urininkontinens hos postmenopausale kvinder.
 Hansen, Kjeld Gade: Vaccination mod Haemophilus influenzae type B (Hib) i det danske børnevaccinationsprogram (Statens Serum Institut).
 Holm, Kirsten: Growth, growth hormone and growth factors after treatment for acute lymphoblastic leukaemia in childhood.
 Jørgensen, Marianne Hørby: Docosahexaenoic acid intake and visual development in term infants during the first 4 months of life (KVL).
 Meng, Fan-Jing: Study around cells with special focus and Carcinoma in Situ Germ Cells in Semen Fluid.
 Metland, Merete Lund: Løbetrænings betydning for kønshormonelle forhold og knoglernes kalkholdighed hos kvinder og mænd.
 Mosgaard, Berit Jul: Ovulationsstimulation og cancer ovarii.
 Mølgaard, Christian: Knoglemineralisering i vækstperioden. Betydning af vækst, pubertet og kalciumindtag.
 Nysom, Karsten: Immunologiske, kardiologiske, pulmonale og knoglemetaboliske senfølger hos børn og unge behandlet for kræft i barnealderen.
 Pedersen, Anette Tønnes: Hormone Replacement Therapy and Risk of Stroke.
 Svare, Edith Ingerslev: Human Papillomavirus infection in female and male attenders at clinics for sexually transmitted diseases in Denmark and Greenland.
 Svare, Jens: Preterm delivery and subclinical urogenital infection.
 Tetzschner, Tine Melgaard Hansen: Nervus pudendus motoriske funktion vurderet ved Pudendal Nerve Terminal Motor Latency specielt i forbindelse med graviditet og fødsel.
 Topp, Monica: Preterm birth and cerebral palse – a registerbased study.
 Wewer, Anne Vibeke: Helicobacter Pylori infekti-

nen hos børn – dens forekomst og betydning for reudverende mavesmerter.

, : Study of Round Cells with Special Focus on Carcinoma in Situ Germ Cells in Semen Fluid

Publikationer:

Abel I.: Elektrostimulation og lokal østrogenterapi til behandling af urininkontinens hos postmenopausale kvinder. 1997.
 Abel I.: Elektrostimulation til behandling af urininkontinens. Kontinens NYT Maj, s. 2, 1997.
 Andersen L.F., Meinert L., Rygaard C., Junge J., Prentø P., Ottesen B.: Thermal Balloon Endometrial Ablation: Safety Aspects Evaluated by Serosal Temperature, Light Microscopy and Electron Microscopy. Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol, 1997.
 Borch-Christensen H., Langhoff-Roos J., Larsen S., Lindberg B., Wennergren M.: The Nordic/Baltic perinatal death classification. Acta Obstet Gynecol Scand 164, s. 3, 1997.
 Clausen H., Jørgensen J., Ottesen B.: Stem villous arteries from the placenta of heavy smokers: functional and mechanical properties. Am J Obstet Gynecol In press, s., 1997.
 Donnez J., Vilos G., Gannon M., Sørensen S.S., Klinte I., Miller R.: The aztec study: Dysfunctional uterine bleeding treated by endometrial resection with or without GnRH agonist. Gyn Endoscopy 6 (suppl 1), s. 2, 1997.
 Donnez J., Vilos G., Gannon M., Stampe-Sørensen S., Klinte I., Miller R.: Goserelin acetate (Zoladex*) plus endometrial ablation for dysfunctional uterine bleeding: a large randomized double-blind study. Fertility and Sterility 68, s. 7, 1997.
 Ejdrup Bredkjær H., Palle H., Ekblad E., Fahrenkrug J., Ottesen B.: Prepro VIP-derived peptides in the human female genital tract: expression and biological function. Neuropeptides 31, s. 7, 1997.
 Fønne G., Fønne I., Weber T.: Neonatal herpes in Denmark 1977-1991. Acta Obstet Gynecol Scand 76, s. 4, 1997.
 Giwercman A., Thomsen J., Hertz J., Berthelsen J., Jensen V., Meinecke B., Thormann L., Storm H., Skakkebæk N.: Prevalence of carcinoma in situ, of testis in 207 oligozoospermic men from infertile couples. BMJ 315, s. 3, 1997.
 Hasle H., Nir M., Tommerup N.: Prolonged extreme thrombocytosis associated with neurofibromatosis type 1. Ugeskrift for Læger 130, s. 317-19, 1997.
 Juul A., Kasrup K.U.: Growth hormone Provocative Retesting of 108 Young Adults with Childhood-Onset GH deficiency and Diagnostic Value of Insulin-like Growth Factor I and IGF Bin-

- ding Protein-3. *J. Clin. Endocrinol. Metab.* 82, s. 1195-1201, 1997.
- Juul A., Holm K., Kastrup K.U., Pedersen S.A., Fleicher Michaelsen K., Rasmussen S., Müller J., Skakkebaek N.: Free Insulin-like Growth Factor I serum levels in 1430 Healthy Children and Adults and Its Diagnostic Value in Parents suspected of Growth Hormone Deficiency. *J. Clin. Endocrinol. Metab.* 82, s. 2497-2502, 1997.
- Knudsen F.U., Pærregaard A., Andersen R., Andresen J.: Feberkrampers langtidsprognose med og uden profylakse. *Ugeskrift for Læger* 17, s. 1-7, 1997.
- Knudsen F.U.: Nyt om feberkrammer. *Månedsskrift for Praktisk Lægegering* 75, s. 1205-12, 1997.
- Knudsen F.U., Korsgaard A.: Børnemigræne – en overset sygdom. *Månedsskrift for Praktisk lægegering* 75, s. 549-56, 1997.
- Krebs L., Nilas L., Langhoff-Roos J., Pedersen B.: Forløsning ved underkropspræsentation. Selektion ved røntgenologisk bækkenmåling. *Ugeskr Læger* 18, s. 5, 1997.
- Langhoff-Roos J., Larsen S., Borch-Christensen H., Lindberg B., Vennergren M.: Potentielt undgåelige perinatale dødsfald i Danmark og Sverige 1991. *Ugeskr Læger* 159, s. 5, 1997.
- Lavard L., Madsen H., Perril H., Jacobsen B., Svejgaard A.: HLA class II associations in juvenile Graves disease: Indication of a strong protective role of the DRB1*01, DqA1*01 haplotype. *Tissue Antigens*, s. 639-641, 1997.
- Leth Jensen B., Jensen K., Kastrup K.U., Pedersen S.A., Wagner A.: Craniofacial Development after surgical resection of craniopharyngioma. *Journal of Craniofacial Genetics and Developmental Biology* 17, s. 190-197, 1997.
- Loft A., Lidsgaard Ø., Tabor A.: Incidence of ovarian cancer after hysterectomy – a nationwide controlled follow-up. *Br J Obstet Gynecol* 104, s. 6, 1997.
- Lose G.: Uroflowmetry and pressure/flow study of voiding in women. *Acta Obstet Gynecol Scand* 166, s. 5, 1997.
- Lose G.: Urethral pressure measurement. *Acta Obstet Gynecol Scand* 76, s. 4, 1997.
- Mortensen H.: International Perspectives in Childhood and adolescent Diabetes: A Review. *Journal of pediatric endocrinology & metabolism (JPEM)* 10, s. 261-64, 1997.
- Mortensen H.: Comparison of metabolic control in a cross-sectional study of 2873 children and adolescents with IDDM from 18 countries. *Diabetes Care* 5, s. 714-20, 1997.
- Mouritzen L., Lose G., et al.: Consensus of basic assessment of female incontinence. *Acta Obstet Gynecol Scand suppl* 166, 76, s. 2, 1997.
- Møiniche S., Dahl J., Erichsen C., Jensen L., Kehlet H.: Time course of subjective pain ratings, and wound and leg tenderness after hysterectomy. *Acta Anaesth Scand* 41, s. 5, 1997.
- Møller L.B.K.: En gynækolog-obstetriker på Interntet. *Ugeskr Læger* 159, s. 1, 1997.
- Mølsted L.: Behandling af gravide diabetikere. *Nord Med* 112, s. 4, 1997.
- Mølsted L.: Gestationel diabetes mellitus. *Ugeskr Læger* 159, s. 1, 1997.
- Nygaard B., Petersen J.R., Jespersen N.: Thyreoidestimulerende antistoffer hos gravide med Graves'sygdom og neonatal tyreotoksikose. *Ugeskrift for Læger* 159, s. 1086-89, 1997.
- Ottesen B.S.: Blødningsforstyrrelser. i: *Lærebog i gynækologi*, 1997.
- Ottesen B.S.: Gynækologisk endokrinologi. i: *Lærebog i Gynækologi*, København 1997.
- Ottesen B.S.: Gynækologisk endoskopi. i: *Lærebog i Gynækologi*, 1997.
- Ottesen B.S.: Women at cardiac risk: Is HRT the route to maintaining cardiovascular health? *Int J Gynecol Obstet* 59, s. 9, 1997.
- Parslov M., Lidsgaard Ø.: Endometrialcancers ætiologi. *Ugeskr Læger* 158, s. 5, 1997.
- Pedersen A.T., Lidsgaard Ø., Kreiner S., Ottesen B.S.: Hormone replacement therapy and risk of non-fatal stroke. *Lancet* 350, s. 7, 1997.
- Perril H., Lavard L., Broch-Jacobsen B.: Autoimmune thyroid disease in children. *Exp. clin. Endocrinol Diabetes* 105, s. 55-57, 1997.
- Petersen W., Krarup-Pedersen E., Friis B., Howich P., Nielsen F., Stømqvist L.: Sodium cromoglycate as a replacement for inhaled corticosteroids in mild-to-moderate childhood asthma. *Allergy* 51, s. 6, 1996.
- Schulze A., Bækgaard C.P., Blichfeldt S., Petersen M.D., Tommerup N., Nielsen Brøndum K.: Clinical features and molecular genetic analysis of a boy with Prader-Willi syndrome caused by an imprinting defect. *Acta Pædiatr.*, s. 906-910, 1997.
- Stampe-Sørensen S., Colov N., Vejerslev L.: Pre- and postoperative therapy with GNRH agonist for endometrial resection. *Acta Obstet Gynecol Scand* 76, s. 5, 1997.
- Svare J., Langhoff-Roos J., Andersen L., Kryger-Baggesen N., Borch-Christensen H., Kristensen J.: Ampicillin-Metronidazol treatment in idiopathic preterm labour – a randomized controlled multicentre trial. *Br J Obstet Gynecol* 104, s. 6, 1997.
- Svare J.: Preterm delivery and subclinical urogenital infection. *Ugeskr Læger* 159, s. 1, 1997.
- Svare J.: Preterm delivery and subclinical urogenital infection. 1997.
- Tabor A., Hornnes P., Ottesen B.: UL-skanning for ovarian cancer. *Ugeskr Læger* 159, s. 3, 1997.
- Tetzschner T.M.H., Sørensen M., Jønsson L., Lose

- G., Christiansen J.: Delivery and pudendal nerve function. *Acta Obstet Gynecol Scand* 76, s. 8, 1997.
- Tetzschner T.M.H., Sørensen M., Lose G., Christiansen J.: Vaginal pudendal nerve stimulation: a new technique for assessment of pudendal nerve terminal motor latency. *Acta Obstet Gynecol Scand* 76, s. 6, 1997.
- Tetzschner T.M.H., Sørensen M., Rasmussen O., Lose G., Christiansen J.: Reproducibility of pudendal nerve terminal motor latency. *Int J Colorectal Dis* 12, s. 5, 1997.
- Tetzschner T.M.H.: Nervus pudendus motoriske funktion vurderet ved Pudendal Nerve Terminal Motor Latency specielt i forbindelse med graviditet og fødsel. København 1997.
- Tetzschner T.M.H.: Pudendal Nerve Function During Pregnancy and After Delivery. *Int Urogynecol J* 8, s. 3, 1997.
- Thomsen B.K., Clausen H., Larsen L., Nürnberg L., Ottesen B.S., Thomsen H.: Patterns in Expression of Insulin-like Growth factor-II and of proliferative Activity in the Normal Human First and Third Trimester Placenta Demonstrated by Non-isotopic In Situ Hybridization and..... *Placenta* 18, s. 10, 1997.
- Thyssen H., Lose G.: Long-term efficacy and safety of a disposable vaginal device (Continence Guard) in the treatment of female stress incontinence. *Int Urogynecol* 8, s. 4, 1997.
- Topp M., Langhoff-Roos J., Uldall P.: Preterm birth and cerebral palsy. *Acta Obstet Gynecol Scand* 76, s. 6, 1997.
- Topp M., Langhoff-Roos J., Uldall P.: Trend in cerebral palsy birth prevalence in eastern Denmark. *Paediatric and Perinatal Epidemiology* 11, s. 10, 1997.
- Topp M., Langhoff-Roos J., Uldall P.: Validation of a Cerebral Palsy Register. *J Clin Epidemiol* 50, s. 7, 1997.
- Verder H., Albertsen P., Ebbesb F., Greisen G., Robertson B.: Sufactant (Curosurf) an Nasal Continuous Positive Airway Pressure in Babies Born before 30 weeks of Gestation. *Biol Neonate* 71 (suppl 1), s. 16, 1997.
- Vierhout E., Lose G.: Preventive vaginal and intraurethral devices in the treatment of female urinary stress incontinence. *Curr Opin Obstet Gynecol*, s. 4, 1997.
- Weber T., Nielsen H., Ottesen B.S., Nielsen N.: Fødeklinik og specialafdeling. *Ugeskr Læger* 160, s. 2, 1997.
- Westergaard H.B., Langhoff-Roos J., Larsen S., Borch-Christensen H., Lindmark G.: Intrapartum death in Denmark and Sweden in 1991. *Acta Obstet Gynecol Scand* 167, s. 1, 1997.
- Carsten Lenstrup, Institutleder, Lektor, overlæge, dr.med.*

Patologisk-Anatomi,

Det patologisk-anatomiske område står for øjeblikket uden for institutionsstrukturen.

Patologisk afdeling, Amtssygehuset i Herlev

Afdelingens hovedforskningsområder:

Lymfomer og leukæmier: Histologiske, immunologiske og genotypiske undersøgelser med specielt henblik på differentieringsantigener og oncogener. I internationalt regi samarbejde med ILSG, EORTC og WHO.

Undersøgelser vedrørende informationsteknologiens anvendelse indenfor patologisk-anatomi; udvikling af sundhedsøkonomiske modeller til produktionsopgørelse, systemer til automatisk billedanalyse (af-læsning af immunfarvninger og smear-screening) og studier over computer-hjælp i undervisningen.

Elektronmikroskopisk påvisning af diabetes relaterede antigener i pancreas β -celler og andre organer.

Undersøgelserne udgøres af morfologiske og immunelektronmikroskopiske analyser af cytokin-påvirkning, antiinflammatorisk terapi og antigen-ekspresion.

Cellebiologi: In vitro undersøgelser vedrørende mulige immunologiske mekanismer bag interstitiel cystitis og renal allograft rejection. In vitro modellerne analyseres ved hjælp af immunologiske og biokemiske teknikker (FACS, ELISA, RIA, enzymassays, HPLC).

Detrusormorfologi med korrelation til urodynamiske parametre – lys- og elektronmikroskopiske analyser.

Drkning af endometrieceller og dannelse af en in vitro-endometriemucosa med henblik på ultrastrukturelle undersøgelser af den tidlige implantation.

PCR undersøgelser af urotelceller i urin og granulocytter hos patienter med og uden blæretumorer med korrelation af resultater til kliniske parametre.

Internationalt samarbejde :

Peter Jones, Kenneth Noris Cancer Hospital, USC, LA, USA. Alterations in tumorsuppressor genes in bladder cancer with reference to detection of early invasion and progression.

Lymfom og leukæmi: EORTC (European Organization for Research and Treatment of Cancer) cutaneous lymphoma project group; International lymphoma Study Group; WHO.

Vedrørende tidlig diabetes. Samarbejde med. afd. Aker, Norge, Nefrologisk afd., Ullevål, med. afd. RH, Norge, Diabetes research Institute Århus og Niels Steensen.

Samarbejde med Department of Clinical Neuroscience, Section of Psychiatry and Neurochemistry, University of Göteborg, Mölndals Sjukhus, Mölndal, Sweden.

Samarbejde med professor A. Elbadawi, Department of Pathology, Suny Health Science Center, Syracuse, USA vedrørende detrusormorfologi.

Jean de la Rosette, University Hospital Nijmegen, Holland. Samarbejde vedrørende detrusorstudier.

Publikationer:

Antal originalpublikationer 32

Henvisning til, hvor fuld publikationsliste kan opnås: Lægesekretær Annette Dam, Patologisk-anatomisk institut, Amtssygehuset i Herlev.

Svend Larsen, Professor, dr. med.

Øvrige sundhedsvidenskabelige områder

Central forskningsenhed for almen praksis

Den centrale forskningsenhed for almen praksis er en selvejende institution, hvis formål er at udføre forskning i almen praksis og sundhedsvæsenet i øvrigt. Desuden rådgivning og praktisk bistand til forskning i almen praksis og tilgrænsende områder.

Forskningsenheden fungerer under vedtægter, som 1. dec. 1985 er indgået mellem Praktiserende Lægers Organisation og Sygesikringens Forhandlingsudvalg. Forskningsenheden finansieres af den af organisationerne oprettede forskningsfond "Fonden vedr. finansiering af forskning i almen praksis og sundhedsvæsenet i øvrigt".

Bestyrelse: Læge Ole Svendsen og læge Adam Moltke (Praktiserende Lægers Organisation), amtsborgmester Ib Frederiksen og amtsrådsmedlem Tonny Husted Nielsen (Sygesikringens Forhandlingsudvalg).

Fagligt råd: Gert Almind (formand), Arvid Frank Jørgensen, Inga Marie Lunde, Jens Georg Hansen (Dansk selskab for almen medicin), Marianne Schroll (Statens sundhedsvidenskabelige Forskningsråd), Jørgen Fog indtil august 1997, herefter Lene Skak Iversen (Sundhedsstyrelsen), Peter Bak Mortensen (Sundhedsministeriet) og Niels Bentzen (Institutterne for almen medicin i København, Århus og Odense).

Forskningsenheden har et bredt forskningsfelt med følgende tyngdepunkter:

- Befolkningens viden, handlinger og motivation i forhold til sundhed og sygdom.
- Sygdoms- og symptom mønstret i almen praksis.
- Almen praksis' aktiviteter, organisation og funktion i samfundsperspektiv.
- Beslutnings- og adfærdsaspektet af det kliniske arbejde i almen praksis.

Metode- og teoriudvikling ved forskningsenheden:

Data fra forskellige registre; kombination af kvalitative og kvantitative metoder; dataindsamling med praktiserende læger som fortolkende led; samarbejdsforhold mellem forskere og praktiserende læger; edb til projektadministration; episode/kontaktforløbsbegrebet; epidemiologiske nøglebegreber i praksisforskning; forløbet af de såkaldte folkesygdomme; almenmedicinerens nuværende og fremtidige identitet; sygdomsbe-

ber i befolkningen og blandt læger; konsultationen mellem læge og patient, herunder forholdet mellem sygdomsbestemmelse og fastlæggelse af handlingskonsekvenser.

Forskningsvirksomhed/igangværende projekter:

Blødningsmønstreret hos 45-54 årige kvinder i Danmark (Karen Astrup).

Tidlig intervention mod alkoholmisbrug i almen praksis. Sædvaner – Holdninger – Roller (Sverre Barfod, Arvid F. Jørgensen, Eli Sørensen, Per Vendsborg, Annelise Zachariassen).

Alment praktiserende lægers engagement i behandling og forebyggelse af alkoholproblemer (Sverre Barfod, Anders Beich, Kit Christensen, Lars J. Hansen, Arvid F. Jørgensen, Eli Sørensen, Per Vendsborg, Annelise Zachariassen).

Tidlig rådgivning af alkoholstorforbrugere i almen praksis (Anders Beich).

Udvalgte etniske gruppers kontaktmønstre til almen praksis i Københavns kommune (Lise Dyhr).

Formelle og informelle sociale ressourcers betydning for forløbet af sygdom, eks. ryglidelser (Dorte Gannik).

Forskningsprogram for samfundsvidenskabelig sygdomsforskning (Dorte Gannik, Hysse Forchhammer, Vibeke Klitgaard, Lene Koch, Laila Launsø).

Udbredelse af tidlig rådgivning af alkoholstorforbrugere i almen praksis (Lars J. Hansen).

Type 2 diabetes – den alment praktiserende læges perspektiv (Lars J. Hansen)

Opsporing af asthma bronchiale i 5-års alderen i almen praksis (Christian Hermann).

Allergjudredning i almen praksis – 750 patientforløb i perioden 1977-1993 (Arvid F. Jørgensen).

Diabetesomsorg i almen praksis (Niels de Fine Olivarius).

Danskernes viden om sukkersyge (Christina Thein, Christina Hundrup, Bettina Gregersen, Niels de Fine Olivarius).

Nogle metodeproblemer ved sygdomsopgørelser i almen praksis (Poul A. Pedersen).

Allergologisk udredning i almen praksis og i allergologisk specialregi (Arvid F. Jørgensen, Poul A. Pedersen).

Astma og allergisk rhinitis i almen praksis (Poul A. Pedersen).

Lændesmerter i en almen praksis efter ca. 20 år (Poul A. Pedersen og Hanne Thorsen).

Forekomst af resistente bakterier ved akut otitis media hos børn (Jørgen Lous, Århus, Poul A. Pedersen).

Patientcentreret registerforskning (Hanne Thorsen, Hanne Hollnagel, Inga Lunde, Niels Olivarius og Poul A. Pedersen).

Fremlæggelse ved kongresser og møder:

Astrup K.: "Kvindens overgangsalder" Soroptimist International, Glostrup; "Blødningsforstyrrelser hos kvinder" og "Hormonal substitutionsbehandling" Specialeuddannelsen i almen medicin, Odense, og Specialeuddannelsen i almen medicin, København; Returnday for læger i blokstilling, Københavns Amt; Efteruddannelse for praktiserende læger, København.

Barfod S.: "European Charter on Alcohol". WHO collaborators meeting, Besancon, Frankrig (med Sørensen E., Hansen L.J., Sørensen H.S.); "Kan den praktiserende læge bruge genstandsgrænserne til noget?", heldagsmøde i Dansk selskab for alkoholforskning, Rigshospitalet; "European Charter on Alcohol", WHO collaborators meeting, Sofia, Bulgarien; "Kan vi komme alkoholisbruget i forkøbet?", lægedage 97, København (med Sørensen E., Zachariassen A., Beich A.); Sundhedsstyrelsens workshop. Forslag til forskningsemner vedr. storforbrugere af alkohol.

Beich A.: "Forebyggende sundhedsarbejde på Bispebjerg Hospital", forskningsseminar, Bispebjerg Hospital, København; Kongres om "Prevention in Primary care", European Society of General Practice (poster) "Brief motivational interviewing in general practice for early stage problem drinkers", Prag; Sundhedsstyrelsen, workshop: "Storforbrugere – Forslag til forskningstemaer", Eigtveds Pakhus, København.

Gannik D.: "Diagnosen: Sundhedsvæsenets arbejdsgrundlag?", indlæg ved 19. Nordiske Sociologkongres, København, samt gruppekoordinator for gruppen "Sundhedssektoren i samfundet"; medarrangør af temadagen "Teoriens betydning i almen medicinsk forskning", Panum Institutet, København; mødeleder ved temamøde "Refleksion og tolkning i kvalitativ sundhedsforskning", Medicinsk historisk museum, København.

Hansen L.J.: "Randomized control trial of three methods to enhance the uptake in general practice of early intervention for harmful and hazardous alcohol consumption" ved WHO-møderne i Besancon, Frankrig og Sofia, Bulgarien.

Olivarius N. de F.: "The socio-economic conditions before diabetes diagnosis in a group of newly diagnosed diabetic patients (40 years of age) compared with a background population", European Diabetes Epidemiology Study Group, 32nd Annual Meeting, Visegrad (med Andreasen A.H.); "Sådan ser 'de' ud", et interventionsstudie i almen praksis. Lægekredsforeningen for Fyns Amts aftenmøde: "Det er vi for dårlige til: Type 2 diabetes", Odense; "Den praktiserende læge har nøglen til god diabetesomsorg", Sundhedsstyrelsens konference "Diabetesbehandling i Danmark: Status og perspektiver", Odense; "Væghistorie hos nyop-

dagede Type 2 diabetikere". Møde i Dansk Endocrinologisk Selskab, København; "Nyopdagede midaldrende og ældre diabetikers sociale og økonomiske forhold før diabetesdiagnosen belyst ved hjælp af registerdata", Dansk Epidemiologisk Selskabs 12. Årsmøde, Hindsgavl (med Andreasen A.H.); "Kvalitet i behandlingen af aldersdiabetes i Danmark – en udvikling styret af amterne og almen praksis", Forskningsfondens Temadag, København; "Forbedring af diabetesomsorgen i almen praksis. En dansk model" (poster) Lægedage 97. København; "Type 2 diabetes mellitus – lykkes de mål vi sætter os?" "Rivegilde" ved Udvalget for samarbejde mellem lægerne på KAS Herlev og optageområdet praktiserende læger. KAS Herlev; "Kursus i registerforskning", Center for Registerforskning, København; ph.d.-kurset "Klinisk interventionsforskning", Copenhagen Trial Unit, København; D.a.d.l.-kurset "Diabetes i almen praksis", Middelfart; forskningsmetodologisk kursus "Fra idé til projekt", Frederiksborg Amts Børneamtgruppe, Holte.

Pedersen P.A.: "Effekten af immunoterapi ved pollen rhinitis i almen praksis" 10. Nordiska Kongressen i Allmänmedicin, Reykjavik; "Acute otitis media i almen praksis. Frekvensen af resistente bakterier i rhinopharynx i relation til antibiotikaforbrug, symptomer og fund", 10. Nord. kongres i almenmedicin, Reykjavik; "MTV-udvalgets rapport om organisation af allergidiagnostik i Danmark", Dansk allergologisk selskab, årsmøde, Kolding; "Kvalitetsudvikling og forskning", temadag arr. af Fonden vedr. finansiering af forskning i almen praksis og sundhedsvæsenet i øvrigt; "Sygeskringsregisteret efter 1. januar 1997 – et bedre register", temadag, arr. af Fonden til forskning i almen praksis og sundhedsvæsenet i øvrigt; "Forskning i allergiske lidelser i almen praksis", seminar, Bymose Hegn, Helsingør; "Sygeskringsregisteret" forskningsmøde, Afd. for almen medicin og Central forskningsenhed; "Teoriens betydning i almen medicinsk forskning", forskningsmøde, Panum Institutet.

Vigtigste faglige hævur:

Dorte Gannik: Leder af Netværk for samfundsvidenskabelig sygdomsforskning. Observatør i Dansk Selskab for Almen Medicins bestyrelse. Vejleder for ph.d.-studerende ved Det sundhedsvidenskabelige Fakultet og Forskerakademiet. Medlem af ph.d.-bedømmelsesudvalg for mag.art. Helle Timm. Medlem af redaktionspanel for Sundhedsstyrelsens tidsskrift om forebyggelse Vital. Konsulent for Forskningsinstitutet for Human ernærings forskningsudvalg.

Christian Hermann: Amtsrepræsentant i Dansk Selskab for Almen Medicin. Bestyrelsesmedlem i

Lyngby-Tårnbæk Lægelseselskab. Medlem af lægeligt kommunalt samarbejdsudvalg i Lyngby-Tårnbæk kommune.

Niels de Fine Olivarius: DSAM's forskningsudvalg; Sundhedsstyrelsens følgegruppe vedrørende diabetesbehandlingen i Danmark; DSAM's repræsentant i følgegruppen for projektet "Bedre sundhed for mor og barn" ved Center for Epidemiologisk Grundforskning.

Poul A. Pedersen: Medlem af Forskningsrådet for Københavns Amts Sygehusvæsen; Medlem af Kvalitetsudviklingsudvalget Københavns Amt; Medlem af Videnskabelige panel, Ugeskrift for læger; Medlem af DSAM's diabetesgruppe og allergigruppe. Censor i almen medicin; Medlem af det lægelige råd vedr. Landspatientsregistret.

Poul A. Pedersen, Afdelingsleder

Afdelingen for eksperimentel medicin

Historie:

Afdelingen er oprettet 1. oktober 1976 under navnet Dyreafdelingen i forbindelse med Det lægevidenskabelige Fakultets indflytning på Panum Institutet. I takt med overflytningen af institutter er de lokale dyrehuse blevet nedlagt, og dyreteknikerpersonale samt funktioner overflyttet hertil. 1. september 1995 er der indgået et samarbejde mellem Rigshospitalet og Det sundhedsvidenskabelige Fakultetet om samdrift af de dyreeksperimentelle faciliteter. Afdelingens navn blev ændret fra Dyreafdelingen til Afdelingen for eksperimentel medicin. RH's dyrehus med laboratorier i Michelsen bygningen er nedlagt. Funktioner herfra er flyttet til det tidligere dyrehus ved Farmakologisk Institut, Henrik Harpestrengsvej, der er moderniseret. Der er desuden etableret 11 dyrelaboratorier i tilknytning til disse dyrerum (RH afsnit 5703). På Panum Institutet er der foretaget ombygninger for at kunne indplacere den eksperimentel kirurgiske aktivitet. Personalet fra RH – i alt 8 årsværk – er overflyttet til fakultetet. Fakultetet og RH råder over tre dyrehuse: Teilumbygningens, der betjener den pato-anatomiske sektor og enkelte brugere på RH, RH-afsnit 5703 på Henrik Harpestrengsvej (tidligere Farmakologisk Institut), der sammen med afsnittet på Panum Institutet betjener brugere ved de andre prækliniske sektorer og RH. Der ydes også assistance til andre KU institutter og institutioner uden for KU. Afdelingens samlede areal omfatter ca. 5.800 m². Der er

muligheder for opstaldning af mange arter af forsøgsdyr incl. primater i 75 tidssvarende dyrerum. Afdelingen er sektioneret i flere afsnit, således at der kan udføres forsøg på dyr på forskellige hygiejniske niveauer (konventionelle, "SPF", gnotobioter, kimfri dyr). Afdelingen råder over et moderne kirurgisk afsnit samt en række laboratorier til dyreeksperimentelt arbejde incl. et mindre isolationsafsnit til infektionsforsøg. Afdelingen ledes af en bestyrelse på fire medlemmer. To er udpeget af dekanatet og to er udpeget af RH's direktion. Afdelingen finansierer for tiden – udover driftsmidlerne – ca. 9 TAP-årsværk og 0,5 VIP-årsværk via interne brugerbetaling og indtægtsdækket virksomhed.

Aktiviteter:

Service: Dyreafdelingen er en fælles serviceafdeling, der yder assistance vedr. dyreforsøg. Dyreafdelingen fremskaffer forsøgsdyr i et vist omfang ved egen avl samt ved indkøb, passer dyrene og yder bistand ved indgreb og prøvetagninger. Afdelingen rådgiver desuden i forsøgsdyrfaglige problemer herunder forsøgsplanlægning og etiske spørgsmål. Afdelingen har siden 1994 haft eget laboratorium for mikrobiologisk kontrol – primært af egne forsøgsdyr. Laboratoriets serviceydelser tilbydes også eksternt, idet der er et stigende behov for sundhedskontrol af forsøgsdyr hos både producenter og brugere. I forbindelse med overflytning af RH aktiviteter er mulighederne for eksperimentalkirurgisk service blevet stærkt forbedret. Med henblik på at opnå en bedre sikkerhed omkring indslusningen af transgene dyr, er der indrettet en ny enhed. Isolatorafdelingen er af samme grund blevet udvidet og forsynet med nyt supplerende udstyr.

Undervisning: Afdelingen afholder kurser i forsøgsdyrkundskab: Et 30 timers kursus, der giver de nødvendige forsøgsdyrfaglige kvalifikationer for at kunne søge selvstændig forsøgsdyrstilladelse. Deltagere har været veterinærstuderende, ph.d.-studerende og eksterne (industrien, videnskabelige institutioner m.v.) (108 deltagere). Der afholdes et 60 timers kursus i forsøgsdyrkundskab for humanbiologistuderende (obligatorisk). Der er endvidere afholdt kursus i eksperimentel kirurgisk teknik og mikrokirurgi (70 deltagere). Desuden arrangeres flere forskellige kurser i kirurgisk teknik ("A-kurser") for læger under specialuddannelse i kirurgi. Afdelingen underviser lejlighedsvis ved andre institutioners/firmaers kursusvirksomhed. Afdelingens dyrlæger forelæser hvert semester for medicinstuderende (5. semester) om anvendelse af forsøgsdyr i biomedicinsk forskning. De studerende tilbydes efterfølgende en rundvisning. På grund af et stort behov for oplysning om

anvendelse af forsøgsdyr har afdelingen regelmæssigt besøg af fagligt interesserede, der orienteres om afdelingens arbejde. Afdelingen har udarbejdet et skriftlig materiale om emnet, der udleveres til interesserede.

Forskning:

Arbejdet omkring mikrobielle infektioner hos forsøgsdyr har fortsat været afdelingens hovedforskningsområde. Projektet omkring validering af metoder til diagnostik af *Encephalitozoon cuniculi* infektioner hos kaniner er blevet afsluttet. Der har været udført undersøgelser vedrørende infektion med *Candida* hos forsøgsgrise, ligesom resistensforhold hos forsøgsgrise fra ikke-antibiotika-behandlede besætninger er blevet udforsket. Der har i samarbejde med nuklearmedicinsk afdeling på Rigshospitalet været arbejdet på udvikling af abemodeller til screening af markørstoffer til brug ved PET-scanning.

Rejser:

Helle Juul Rasmussen besøgte i marts 97 et primatcenter i Ohio USA og deltog i et fælles nordisk forskerkursus i Tartu, Estland. Axel Kornerup Hansen underviste i oktober på det samme kursus.

Udgivelse/redaktion:

Hans-J. Skovgaard Jensen og Axel Kornerup Hansen er medredaktører af *Scandinavian Journal for Laboratory Animal Science*.

Kollegialt arbejde:

Hans-J. Skovgaard Jensen er medlem af uddannelsesudvalget for landbrugsuddannelserne ved Kolding Tekniske Skole. Han er desuden medlem af sektorledelsen i statssektoren under Ansatte Dyr-lægers Organisation. Axel Kornerup Hansen er medlem af en fælles europæisk arbejdsgruppe, der i samarbejde med European Association for Accreditation of Laboratories skal udarbejde retningslinier for akkreditering af laboratorier, der udfører sundhedskontrol af forsøgsdyr. Axel Kornerup Hansen er desuden bestyrelsesmedlem i Scand LAS (Scandinavian Federation for Laboratory Animal Science). Axel Kornerup Hansen og Hans-J. Skovgaard Jensen var medarrangører af Scand LAS' symposium og årsmøde i juni 97 i Helsingør.

Andre opgaver:

Hans-J. Skovgaard Jensen har deltaget i planlægningen af det kommende biotekcenter ved KU og HS som formand for underudvalget vedr. forsøgsdyrsfaciliteter. Han er desuden medlem af SVF's samarbejdsudvalg.

Stab

VIP: 1,8 årsværk.
TAP: 35,2 årsværk.

VIP:

Hansen, Axel Jacob Kornerup; dyrlæge.
Jensen, Hans-Jørgen Skovgård; dyrlæge.

TAP:

Ahlstrand, Rikke Marie; dyreassistent.
Bang, Klaus; dyrepasser.
Christensen, Linda; praktikant.
Dorte, Trans; dyreassistent.
Fordsmann, Jan Thorleif; betjent.
Hansen, Kirsten; dyrepasser.
Hansen, Lene; dyreassistent.
Højkilde, Lisa; dyreassistent.
Ilfeldt, Lisbeth; overassistent.
Irmak, Lene Juel; praktikant.
Jensen, Bente Walther; laboratoriemester.
Johansen, Jan Erik; betjent.
Johnsen, Johnny; praktikant.
Juul, Petersen Betina; dyreassistent.
Jørgensen, Mette; dyrepasser.
Klarskov, Letty; dyreassistent.
Kristensen, Bente Langelund; dyreassistent.
Kristensen, Line Bjørndal; dyreassistent.
Kurland, Lennart; dyrepasser.
Larsen, Anne-Grethe; dyreassistent.
Larsen, Dennis Rømer Lørup; dyreassistent.
Larsen, Malene Anja; praktikant.
Lund, Preben; praktikant.
Mard, Sam; laboratorietekniker.
Nielsen, Annette Juul; dyreassistent.
Nielsen, Helle Freiling; dyreassistent.
Olesen, Mette Værum; dyreassistent.
Olesen, Michael Engel Bonnich.; dyreassistent.
Olsen, Mette Gerd; dyreassistent.
Pedersen, Mona; laboratoriemester.
Rasmussen, Ena Raahaug; dyreassistent.
Rasmussen, Helle Juul; dyrlæge.
Ronald-Andersen, Gitte; dyreassistent.
Skov, Tina; dyrepasser.
Sorensen, Marianne; dyreassistent.
Storm, Jørgen Bøgh; dyrepasser.
Swinton, Klaus; dyreassistent.
Sørensen, Gitte Frejlev; dyreassistent.
Tagmos, Helene; dyreassistent.
Thomsen, Palle; staldmester.
Thomsen, Ulla; dyreassistent.
Velschow, Sten; dyrlæge.
Vits, Andre; laboratoriemester.
Worm, Kenneth René; dyrepasser.
Ørngreen, Anne-Marie; laboratoriemester.

H.-J. Skovgaard Jensen

Fondsstøtte:

AMU-Kurser:

- ATA – AMU kurser (Afd. for Experimentel Medicin) kr. 0

Dansk Kirurgisk Selskab:

- (Hans J. Skovgaard Jensen) kr. 0

Lundbeckfonden:

- kursus i eksperimentel kirurgi (Hans J. Skovgaard Jensen) kr. 27.692

Løvens Kemiske Fabrik:

- kursus i eksperimentel kirurgi (Hans J. Skovgaard Jensen) kr. 27.692

Novo Nordisk Fonden:

- kursus i eksperimentel kirurgi (Hans J. Skovgaard Jensen) kr. 55.385
- udvikling af blodningsmodel i aber (H. Skovgaard Jensen) kr. 0

Publikationer:

Christensen S., Shalmi M.B., Hansen A.J.K., Marcussen N.: Effects of perindopril and hydrochlorothiazide on the long-term progression of lithium-induced chronic renal failure in male Wistar rats. *Pharm. Toxicol.*, s. 132-141, 1997.

Hansen A.J.K., Thomsen P., Jensen H.S.: A serological indication of the existence of a guinea pig poliovirus. *Lab. Anim.*, 31, s. 212-218, 1997.

Hansen A.J.K., Tagmos H., Bollen P.: Microbiological monitoring of laboratory pigs. *Lab. Anim.* 31, s. 193-200, 1997.

Hansen A.J.K.: Health status of laboratory pigs. *Parm. Toxicol.* 80, Suppl. II, s. 10-15, 1997.

Hansen A.J.K.: Poliovirus in guinea pigs, Proceedings of the 6th FELASA meeting. *Lab. Anim.*, s. 212-218, 1997.

Hansen A.J.K., Jensen H.S.: Infected with Mouse Hepatitis Virus Shed Diagnostically Detectable Amounts of IgA in Feces. *Scand. J. Lab. Anim. Sci.* 24 (2), 1997.

Sandøe P., Forsman B., Hansen A.J.K.: Transgenic Animals: The Need For Ethical Dialogue. in: *Welfare Aspects of Transgenic Animals*, Berlin 1997.

Medicinsk-Historisk Museum*Historie:*

Museet blev stiftet som en privat institution i anledning af Den Alm. Danske Lægeforenings 50 års jubilæum i 1907. I 1910 fik museet egne lokaler i det netop nedlagte Kgl. Frederiks Hospital i Bredgade, og i 1917 overtog Københavns Universitet samlingerne. Fire år senere måtte man forlade lokalerne i det gamle hospital til fordel for Kunstinstrimuseet, og efter en omflakkende tilværelse tilkendtes museet i 1929 det tidligere Fysiologisk Institut i gården til Bredgade 62. I 1946 lykkedes det museet at få overdraget resten af bygningskomplekset Bredgade 60 – 62, omfattende Det kgl. kirurgiske Akademi (opført 1786 – 1787), Titekens Gaard (opført 1754) og det omtalte Fysiologisk Institut (opført 1867).

I disse bygninger blev genstandene opstillet som studiesamlinger, ordnet efter emne, men i slutningen af 1960'erne opstod ønsket om at åbne museet for et alment interesseret publikum. Samlingerne blev herefter delt i en offentlig tilgængelig udstilling og studiesamlinger med bibliotek, billedsamling og arkiv. Samtidig oprettedes konservatorafdeling, fotoatelier og værksteder. I de seneste år er der desuden indrettet et område til skiftende udstillinger. I 1996 gennemgik samtlige udstillinger en gennemgribende renovering og nyopstilling.

Pr. 1./1. 1998 er museet fusioneret med Institut for Folkesundhedsvidenskab, midlertidigt som en del af Afdeling for Sundhedstjenesteforskning.

Museumsvirksomhed:

Museet forvalter de videnskabelige samlinger af medicinsk-historisk karakter ved Københavns Universitet således, at samlingerne registreres og bevares i overensstemmelse med international sædvane, og som forskningsmateriale står til rådighed for forskningen, bl.a. som emneopdelte studiesamlinger. Disse er p.t. opdelt i følgende områder: Anatomi, patologi & mikroskopi, kirurgi, klinisk kemi, oftalmologi, obstetrik & gynækologi, radiologi, elektromedicin, osteologi, farmaci og odontologi. Hertil kommer bibliotek, billedsamling, arkiv, mønt- og medaljesamling. Til studiesamlingerne er knyttet et antal ulønnede konsulenter, der alle er specialister indenfor deres område.

I beretningsperioden har museet modtaget mange værdifulde gaver fra offentlige institutioner og private. En omorganisering og nyordning af studiesamlinger og fjernmagasiner er fortsat, ligesom museets samarbejde med Danmarks Nationalmuseum omkring EDB-registrering og informationsteknologi udbygges. Desuden har museet indledt et nært samarbejde med Danmarks Natur-

og Lægevidenskabelige Bibliotek samt Københavns Stadsarkiv vedrørende EDB-registrering af henholdsvis bog- og arkivmateriale. Endelig er museets EDB-anlæg moderniseret, kapaciteten er væsentlig øget, og personalet har deltaget i adskillige kurser med henblik på optimal betjening af systemer og programmer.

I oktober åbnede museet særudstillingen: "Kugler og skudsår" – en udstilling, der viser skudsårs behandling fra 1500-tallets kuglesøgere og urtevand til introduktionen af røntgen fra 1895. Tøjhusmuseet og Militærmedicinsk Samling i Jægersborg har udlånt fine genstande til vor udstilling. Samtidig blev en mindre del af museets permanente udstilling ændret, så der blev plads til en udstilling om nobelpristageren August Krogh, ligesom en anden nobelpristager Johannes Fibiger blev repræsenteret i de offentlige, permanente udstillinger. For første gang deltog museet i Kulturbynatten d. 10.10. med specialomvisninger – det blev en succes med over 800 besøgende. Endelig er der udarbejdet en folder, der fortæller om museets udstillinger.

Eksternt har museet leveret materiale til en særudstilling på Roskilde Apotek: "Det gamle farmaceutiske håndværk" og opretholdt og fornyet de permanente udstillinger i Tandlægeforeningen og på Apoteksassistentens skole. Desuden er der udlånt genstande og informationsmateriale til jubilerende skoletandklinikker i Greve og Køge kommuner.

Ved siden heraf har museet besvaret talrige forespørgsler vedrørende genstands- og billedsamlingerne, bibliotek og arkiv og har udført mindre undersøgelser for og afgivet udtalelser til en lang række institutioner og forskere i ind- og udland. Mange forskere har benyttet museets bibliotek, billedsamling og arkiv, og der er ydet vejledning til radio, TV og forlag, navnlig Danmarks Nationalleksikon.

Museets udstillinger har været offentligt tilgængelige med faste omvisninger ons., tor, fre. og søn. kl. 11.00 og 13.00 og har været besøgt af 11.498 personer.

Undervisning og information:

I beretningsperioden har der været afholdt en række ikke-obligatoriske forelæsninger (debatter) og VKO-kurser for studerende, ligesom et stort antal studerende har modtaget individuel vejledning til deres OSVAL 1- og 2 opgaver.

Anna-Elisabeth Brade har været vejleder ved Christian Graugaard's ph.d.-afhandling: "Professor Sands høns – om seksualbiologi i mellemkrigstidens Danmark" – indleveret til bedømmelse november 1997. Poul R. Kruse er vejleder for S.T. Christensen's ph.d.-projekt: "Den rationelle læge-

middelterapi's historiske udvikling i et videnskabeligt perspektiv". Herudover har studerende fra Institut for Folkloristik gennemgået deres 2-ugers kursus i museumspraktik på museet.

Ved siden heraf har museet sammen med Skoletjenesten i Københavns Kommune gennemført særundervisning for 8. – 10. klasser med demonstration af instrumenter, debat og omvisning, specielt knyttet til emnet: Epidemier.

Derudover har museets medarbejdere medvirket ved følgende formidlingsopgaver:

Anna-Elisabeth Brade: Dansk folkemedicin. 5 dobbelttimer med 30 deltagere pr. gang, Folkeuniversitetet i København.

Anna-Elisabeth Brade: Niels Ryberg Finsen og lyset. Foredrag ved XVI Nordiska Medicinhistoriska Kongressen. Stockholm 28. – 31. Maj, 1997.

Bodil Haarmark: Human Rights and Prostitution in Copenhagen in the mid-Nineteenth Century. Foredrag ved The European Research Conference on "Coping with Sickness". Castelvecchio di Pascoli (Italien) 22. – 27. marts 1997.

Bodil Haarmark: Patientbehandlingen i 1850'ernes København. Foredrag ved XVI Nordiska Medicinhistoriska Kongressen. Stockholm 28. – 31. maj 1997.

Poul R. Kruse: Diverse foredrag for farmacistuderende og apoteksassistentelever med udgangspunkt i museets samlinger.

Poul R. Kruse: Nyt fund fortæller om 1600-tallets lægemidler i Danmark. Foredrag ved XVI Nordiska Medicinhistoriska Kongressen. Stockholm 28. – 31. Maj, 1997.

Ole Munck & Johs. Præstholm: Radiologi. Foredrag med særvisning i museets røntgensamling for Foreningen af Yngre Radiologer.

Mogens Norn: Foredrag om øjenlidelser og farveopfattelse for Landsforeningen Værn om Synet, Vesterbro-Frederiksberg Lægeforening, Kunstforeningen Metropolis, Dansk Medicinsk-Historisk Selskab, Ældresagen i København, Folkeuniversitetet i Roskilde, Dansk Glaukomforening, Blindes Oplysningsforbund, Radio Ratatosk.

Mogens Osler: Specialformidling og -omvisninger i Den Saxtorphianske Samling for danske jordemoderstuderende og svenske læger og studerende.

Inge Reimann: Vejledning og speciel fremvisning af den kirurgiske instrumentsamling for læger, sygeplejestuderende og lægemiddelfirmaer.

Kongresser, symposier og konferencer:

Fra museet deltog følgende medarbejdere i XVI Nordiska Medicinhistoriska Kongressen, Stockholm 28. – 31. maj 1997: Anna-Elisabeth Brade, Bodil Haarmark, Poul R. Kruse, Ole Munck, Mo-

gens Norn og Torben Schiødt. Desuden har Bodil Haarmark deltaget i European Research Conference on "Coping with Sickness", Castelveccchio di Pascoli (Italien) 22. – 27. marts 1997, og Poul R. Kruse har deltaget i 33rd International Congress for the History of Pharmacy, Stockholm 11. – 14. juni 1997.

Forskning:

Museets forskningsaktivitet er knyttet til "Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet", oprettet 1992. Der har været afholdt 11 seminarer med ca. 20 forskeres deltagelse pr. seminar.

Forskningsprojekter:

Lars Ole Andersen: Placebo- og nocebobegrebet i historisk og kulturel betydning. Anna-Elisabeth Brade: Homøopatiens historie i Danmark. Anna-Elisabeth Brade: Trykte danske populærmedicinske skrifter 1500 – 1900. Bodil Haarmark: Fattig og syg i 1850ernes København. Bodil Haarmark: Ældre dansk journalskrivning. Poul R. Kruse: Lægemiddelterapien i Danmark i 1600tallet. Ole Munck: Medicinsk-Historisk Museums August Krogh-samling. Ole Munck: Transversal tomografi (sammen med Johs. Præstholm) Ole Munck: August Krogh's og Brandt Rehberg's kapillærfilm fra 1924. Mogens Norn: Øjeninstrumenternes historie. Fra stærstikkernål og øjenspejl til moderne teknik. Mogens Norn: Københavns Kommunes Øjenafdelings historie 1864 – 1996. 2. del. Mogens Norn: Vilhelm Bergsøe's øjenlidelse. Johs. Præstholm: Transversal tomografi med den fotografiske film som signalreceptor 25 år før CT. Inge Reimann: Instrumentsamlingens historie. Torben Schiødt: Lægerne Johs. Fibiger og Adolph Hannover.

Faglige tillidshverv:

Lars Ole Andersen: Netværk for humanistisk sundhedsforskning. Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Anna-Elisabeth Brade: Netværk for humanistisk sundhedsforskning. Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet. Network for Homoeopathic Research at Robert Bosch Stiftung, Stuttgart. European Association for the History of Medicine and Health. European Association of Museums of the History of Medical Sciences. International Society for the History of Medicine (nationalrepræsentant). Museumsrådet for København og Frederiksberg. HS: Hospitalsmuseet (bestyrelsesmedlem). Dansk Medicinsk-

Historisk Selskab. Dansk Farmacihistorisk Selskab. Medicinsk-Historisk Museums Venner (museumsrepræsentant). Røntgensamlingens Venner.

Bodil Haarmark: Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Poul R. Kruse: Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet (formand). Dansk Farmacihistorisk Selskab (formand). Fonden til bevarelse af gammelt dansk Apoteksinventar (bestyrelsesmedlem). Apoteker Aage Schæffers Fond (bestyrelsesmedlem). Den Danske Nationalkomité for The International Union of History and Philosophy of Science under Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. L'Academie Internationale d'Histoire de la Pharmacie.

Ole Munck: Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Mogens Norn: Dansk medicinsk-historisk Selskab (formand). Historisk Udvalg under Dansk oftalmologisk Selskab (formand). Nordisk medicinsk-historisk Forening (kasserer). Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Mogens Osler: Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Johannes Præstholm: Foreningen Røntgensamlingens Venner (formand fra 1.10. 1997). Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Inge Reimann: Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Torben Schiødt: Foreningen Medicinsk-Historisk Museums Venner (formand). Center for tværvideenskabelig medicinsk-historisk forskning ved Københavns Universitets Sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Redaktion:

Lars Ole Andersen: Medicinsk-Historisk Museums Småskrifter (orlov fra 20.10. 1997). Anna-Elisabeth Brade: Medicinsk-Historisk Museums Småskrifter (ansvarshavende). Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum (ansvarshavende). Bodil Haarmark: Medicinsk-Historisk Museums Småskrifter. Poul R. Kruse: Dansk medicinhistorisk Årbog. Theriaca – Samlinger til farmaciens og medicinens historie. Bibliotek for Læger (det videnskabelige panel). Torben Schiødt: Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum.

Fonde:

I beretningsperioden har museet modtaget kr. 125.000.00 fra Cand.pharm Povl M. Assens Fond til restaurering af vådpræparaterne i Den Saxtorphianske Samling og til trykning af afhandling. Desuden har museet fra Sygekassernes Helsefond modtaget kr. 385.000.00 til finansiering af Bodil Haarmarks forskningsprojekt: "Syg og fattig i København". Endelig har Civilingeniør Poul Lundbeck og hustrus fond til fremme af radiologien i Danmark ydet kr. 20.000.00 til restaurering og opstilling af den konventionelle ikke-digitale, transverrel-aksiale tomograf. Museet har således i 1997 modtaget ialt kr. 530.000.00 i ekstern støtte.

Anna-Elisabeth Brade

Stab

VIP: 1,8 årsværk.
TAP: 4,9 årsværk

VIP:

Andersen, Lars Ole; museumspædagog, orlov 20.10.97.

Bennike, Pia; konsulent.

Brade, Anna-Elisabeth; lektor.

Haarmark, Bodil; forskningsadj.

Kruse, Poul Reinhardt; konsulent.

Lous, Per; konsulent.

Marvitz, Leif; konsulent.

Molbech, Anne Marie; konsulent.

Munck, Ole; konsulent.

Norn, Mogens; konsulent.

Osler, Mogens; konsulent.

Palle, Mogens; konsulent.

Præstholm, Johannes; konsulent.

Reimann, Inge; konsulent.

Schiødt, Torben; konsulent.

TAP:

Albrechtsen, Kurt Eddy Østerby; konservator.

Christensen, Inger Holm; assistent.

Claesson, Rikke Kirstine; fotograf.

Jessen, Mikkel; studerende, vikar fra 20.10.97.

Jørgensen, Folke Blomhøj; betjent.

Kristensen, Pia Kaa; studerende.

Pryning, Lasse Erland; laboratoriebetjent.

Winkel, Britt; teknisk tjener.

Fondsstøtte:

Aage Rasch Legat:

– Museale formål (Medicinsk Historisk Museum) kr. 76.941.

Fonden af 1875:

– Homøpatiens historie i Danmark (Anna-Elisabeth Brade) kr. 1.474 pr. 31.12.-97.

Lundbeckfonden:

– samling/opstilling af røntgenapparatur (Medicinsk-Historisk Museum) kr. 20.000.

Povl M. Assens Fond:

– Restaurering af vådpræparater (Instituttlederen) kr. 100.000.

– Trykning af publikation (Anna-Elisabeth Brade) kr. 25.000.

Sygekassernes Helsefond:

– Skoletjeneste (Instituttlederen) kr. 100.819.

– (Bodil Haarmark) kr. 385.076.

Publikationer:

Andersen L.O.: Placebo – historisk og kulturelt. i: Placebo. Historie, biologi og effekt, s. 69-121, København 1997.

Brade A.E.: Sygdom i hjemmet. Medicinsk-Historisk Museums Småskrifter 4, s. 28, København 1997.

Brade A.E.: Carl Jensen og lægerne. Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum 7. årgang, s. 40-53, 1997.

Brade A.E.: Landbefolkning og læge. Månedsskrift for praktisk lægegerning 75. årgang, januar 1997, s. 47-56, 1997.

Brade A.E.: Kløge folk, lærde folk og familierne. Husmoderens indsamling og brug af lægeplanter og familien som behandlergruppe ca. 1860 – ca. 1920. København 1997, 157 s.

Brade A.E.: Niels Ryberg Finsen og lyset. Svensk medicinhistorisk tidsskrift Vol. 1., Suppl. 1, s. 67-77, 1997.

Haarmark B.: Patientbehandlingen i 1850'ernes København. Svensk medicinhistorisk tidsskrift Vol. 1., Suppl. 1, s. 163-171, 1997.

Haarmark B.: Til professor Stein fra erkjendtlige Elever. Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum 7. årgang, s. 25-31, 1997.

Kruse P.R.: Apotekerpriser i 1500 og 1600 tallet. Cygnus 1997, s. 35-42, 1997.

Kruse P.R.: De danske militærfarmakopeer. Dansk medicinhistorisk Årbog 24. årgang, s. 59-69, 1997.

Kruse P.R.: E.P.F. Petersen 1849 – 1904. Forord til E.P.F. Petersen: Pharmaceutisk Teknik. i: En Lærebog. Kjøbenhavn 1888. Faksimileudg. København (Dansk Farmacihistorisk Selskab), s. 1-18, 1997.

Kruse P.R.: Et "dansk apoteksmuseum på St. Croix". Farmaci 1997, s. 1, København 1997.

Kruse P.R.: Lægemedler i historisk perspektiv. i: Lægemedler og lægemiddelanvendelse. København (Danmarks Farmaceutiske Højskole), s. 17-26, København 1997.

Kruse P.R.: Nyt fund om 1600tallets lægemedler i

- Danmark. Svensk medicinhistorisk tidsskrift Vol. 1, Suppl. 1, 1997, s. 253-257, 1997.
- Munck O.: August Krogh – Nobelpristager i fysiologi eller medicin 1920. Svensk medicinhistorisk tidsskrift Vol. 1, Suppl. 1, 1997, s. 85-91, 1997.
- Munck O.: Kongemord? Dansk Radiologisk Selskabs medlemsblad Nr. 5, s. 24-25, 1997.
- Munck O.: Njurmedicinens utveckling. i: Njurmedicin, s. 11-17, Stockholm 1997.
- Munck O.: Ussing-kammeret. Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum 7. årgang, s. 20-25, 1997.
- Norn M.: Glaukomets historie, specielt i Danmark. Svensk medicinhistorisk tidsskrift Vol. 1, Suppl. 1, 1997, s. 269-274, 1997.
- Norn M.: Farvernes kulturhistorie. København 1997, 100 s.
- Norn M.: Farvesansundersøgelser i 1875-1925. Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum 7. årgang, s. 31-39, 1997.
- Norn M.: Medicinsk-historiske kongresser 1997. Oftalmolog 17 (3), s. 14-18, 1997.
- Norn M.: Dansk Radiologisk Selskab – og året 1921. Bibliotek for Læger 189 årgang, s. 405-422, 1997.
- Præstholm J., Hansen H. .S.: Radiumbehandling i København. Et strejftog gennem radiums historie. Set og Sket i Medicinsk-Historisk Museum 7. årgang, s. 10-19, 1997.
- Præstholm J.: The origin and development of diagnostic radiology as illustrated by postage stamps. Acta Radiologica, s. 930-936, 1997.
- Reimann I., Kock J.: Chirurgia minor belyst ved instrumenter fra Medicinsk- Historisk Museum. Bibliotek for Læger 189. årgang, s. 181-195, 1997.
- Schiødt T.: Nobelpristageren Johannes Fibiger (1867-1928). Svensk medicinhistorisk tidsskrift Vol. 1, Suppl. 1, 1997, s. 91-96, 1997.
- Simonsen S.A.: Tanker om et ovalt recepturbord fra Nysted Apotek, som aldrig har været i Køge. Set & Sket i Medicinsk-Historisk Museum, s. 54-59, 1997.

Det humanistiske Fakultet

Dekanens beretning for 1997

Det store optag til Fakultetets uddannelser er konsolideret på knapt 2.000 om året. Vi måtte i 1997 meddele at vi ikke kunne deltage i forsøget på at skaffe endnu flere pladser, fordi både de fysiske rammer og mulighederne for at ekspandere på lærersiden har sine klare begrænsninger. Ansøgmængden var ellers fortsat ca. 3 gange så stor som optaget, hvad der klart reflekteredes i adgangskvotienterne. Stigningen i STÅ-tal fulgte stort set Fakultetets prognose.

De mange BA-studieordninger der blev besluttet i 1996, blev implementeret i beretningsåret. Samtidig indledtes arbejdet med ordningerne for kandidatuddannelserne.

I løbet af året kom der flere turnusevalueringer af de humanistiske fag. Opfølgningen på de særlige evalueringer af uddannelsen og forskningen i Psykologi resulterede i rekonstruktionsplaner der medio august afleveredes til Undervisningsministeriet. Ved årets udgang var der ikke kommet nogen tilbagemelding, men rekonstruktionsarbejdet fortsattes.

For de studerende blev det en væsentlig forenkling at matrikelfunktionen blev flyttet ud til Fakultetssekretariatets Studiekontor, hvad der skete i forbindelse med optaget i september. På det studieadministrative område i øvrigt medvirkede Fakultetet i testen af STADS-systemet, hvad der viste sig uhyre ressourcekrævende. Testen fik som konsekvens en fravælgelse af STADS.

Fakultetet bød med glæde en afdeling af Studenterrådgivningen velkommen til KUA, hvorved der kunne ydes en meget påskønnet støtte til studerende med særlige problemer.

Fakultetet nød også i 1997 godt af aftalen om forskningsdækning af meroptaget på uddannelserne. Som meddelt i tidligere beretninger er det forudsætningen for ekspansionen på uddannelsesområdet at der ikke sker i udtynding af forskningen på de fag der uddanner de mange nye studerende. Det viste sig i 1997 at der er så mange forsinkelser i stillingsbesættelserne at Fakultetet trods de økonomiske muligheder herfor havde svært ved at rekruttere tilstrækkeligt hurtigt, når det ønskede kvalitetsniveau skulle holdes. Men der blev ansat adskillige adjunkter og lektorer – og som noget nyt i lange tider – også professorer. Fakultetsrådet og institutlederkredsen beskæftigede sig indgående med forskningens vilkår og mulighederne for at opstille nogle retningslinier, der ikke dræber kreativiteten. Arbejdet har sin pendant i SHF's bestræbelser på samme område (cf. *Evaluering af humaniora?*).

I 1997 uddelte Fakultetet endnu engang dobbelt så mange ph.d.-stipendier som der blev tildelt

fra Konsistorium/Ministerium. Dette blev besluttet vel vidende at der næppe vil blive råd til at fortsætte på dette niveau, når bemandingsmålene nås om få år.

Bygningsdriften blev lagt ud til fakulteterne og der skabtes dermed også på dette Fakultet en tilfredsstillende sammenhæng mellem beslutninger og standarder. Dog blev det en kostbar gave at modtage, idet underfinansieringen løb op i flere millioner kroner, der jo så skal tages fra budgetterne for kerneaktiviteterne forskning og uddannelse.

Som forventet blev der i september udpeget en vinder af konkurrencen om et nyt KUA og straks blev der gået igang med planlægning af de første afsnit på 25.000 m² (som ved akstykkeets tilblivelse blev til 40.000 m²). Disse vil blive placeret i den østlige del af fakultetsområdet, langs Ørestadens nord-sydgående bymæssige kanal. I de første bygninger skal følgende enheder huses: Institut for Nordisk Filologi; Institut for Navneforskning; Institut for Dansk Dialektforskning; Det Arnamagnæanske Institut; Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab; ADB-administration; Engelsk Institut; Romansk Institut samt Institut for Germansk Filologi. Et stort antal arbejdsgrupper forbereder de mange komponenter der skal føre til et moderne fakultetsbyggeri af høj standard. Den samlede udbygning forudsætter en nedrivning af det eksisterende byggeri fra 70'erne og vil strække sig over ca. 10 år.

John Kuhlmann Madsen

Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i humaniora for 1996

Guldmedalje: Andreas Brøgger, "Billedernes Retorik".

Guldmedalje: Lars Holten, "Religiøs praksis – Kaos eller organiseret uorden? Dødekult i tragtbægerkultur belyst ud fra megalitgrave".

Guldmedalje: Christian Feldbech Nissen, "Menneske og metamedium – En semiotisk epistemologi og ontologi".

Guldmedalje: Tine Charlotte Kallehave Nielsen, "Staten i hverdagen. En etnologisk analyse af migranternes retskultur og dens forudsætninger i den multikulturelle stat".

Guldmedalje: Johannes Riis, "Den ikke-verbale kommunikation i film – karakterens tænkning og følelser".

Sølvmedalje: Lotte Fillin, "Peter Høeg's Smilla. Sense or Feeling? A Comparative Study of the Two English Versions of *Frøken Smillas fornemmelse for sne*".

Sølvmedalje: Kasper Sebastian Franck, "Anomal

Monisme: Fortolkning, subjektivitet, lovmæssighed”.

Sølvmedalje: Karen Jensen, “Women and Marriage in Mesopotamia”.

Sølvmedalje: Alexandra Nilssons, “SPINA. An analysis of the material from the necropolis as evidence for contacts between Spina & Athens”.

Sølvmedalje: Sven Ulstrup, “Crossover – fra markedsjargon til musikvidenskabelig term”.

Historie

Institut for Historie

Institut for Historie oprettedes i 1992, da tre mindre enheder på fakultetsledelsens foranledning – men uden eget ønske – blev lagt sammen til eet. Undervisningsmæssigt fungerer faget ligesom tidligere som en enhed under eget studienævn, studieleder, eksamensleder m.v., og alle økonomiske og administrative opgaver pålagt af fakultetet varetages af institutlederen, institutbestyrelsen og instituttets kontor. Men fagligt set er det en samensæt størrelse.

Som dyrket i flere andre samfunds-, kultur- og naturvidenskaber tjener historiske studier mange forskellige formål. Historiefaget har derimod sit centrale genstandsområde i den systematiske og generelle indsigt i fortidens menneskelige samfund, som den kan opnås og forstås i vor tids civilisation. Som sådan udgør historisk forskning en helhed kendetegnet af væsentlige tværgående fællestræk både i sit sigte og i en del af de anvendte metoder. Men den karakteriseres også af meget stor bredde i forskernes emnevalg, problemstillinger og arbejdsmåder, fordi der typisk er store forskelle på den basisviden og teoretiske ballast, som behøves til løsningen. Forandringerne i samfundenes struktur og i det aflejrede kildegrundlag betyder, at studiet af oldtidens historie forudsætter brug af andre data og andre forkundskaber end studiet af nutiden, der må inddrage mange af de systematiske samfundsvidenskabers teoretiske og empiriske landvindinger. Den specialisering i udvalget af studieopgaver, der findes i historie som i alle videnskaber, medfører da, at historikeren typisk forsker i tæt forbindelse med et begrænset kollegialt fagmiljø, der rækker ud over hans arbejdsplads til andre institutioner i ind- og udland. Lærerne ved Institut for Historie arbejder, mere eller mindre fast, i uformelle sektioner eller "afdelinger", der danner ramme om kollegiale fagseminarer og virker som repræsentationsenhed og som høringsorgan i den interne styrelse og arbejdsdeling på instituttet.

Der findes fem sektioner – antikhistorie, middelalder, nyere tid, perioden 1750-1914, samtids-historie – og en særlig afdeling for moderne økonomisk, social og oversøisk historie, foruden en lille lokalhistorisk afdeling, der aflægger særlig årberetning (se det af Knud Prange fremsendte bidrag til Lokalhistorisk Afdelings årsberetning). Mens kontorets seks TAPer og timelønnede medhjælpere arbejder direkte i instituttets regi, omfat-

ter de syv nævnte underenheder 5 professorer, 26 faste lektorer, 27 forsknings- og ph.d.-stipendiater og tildels de 33 eksterne lektorer. Herudover underviser fire andre lektorer i faget, skønt de er fast ansat ved andre institutter (arbejderstudier, kvindeforskning, film & medier, informatik).

På grundlag af en fem-årig bevilling, som gives og administreres af Carlsbergfondet, organiseres ved årets slutning forskningsprojektet Dansk Udenrigspolitik Historie. I ledelsen indgår, foruden professor Nikolaj Petersen (Århus), lektor Carsten Due-Nielsen og – som projektansvarlig – professor Ole Feldbæk. Otte af Institutets faste medarbejdere vil bidrage til den 1000-årige historie: Esben Albrechtsen, K-E. Frandsen, Ole Feldbæk, Claus Bjørn, Carsten Due-Nielsen og Poul Guillaume (foruden Gunnar Lind, IHI).

Forskningsvirksomhed:

Nedenstående oversigt over forskningsaktiviteterne er søgt udformet således, at resultater og ændrede prioriteringer vil fremgå ved sammenligning med tidligere årsberetninger. Enkeltstående og allerede udgivne artikler findes normalt kun i Publikationslisten.

Antikhistorie

Fortsatte studier over Italiens samling i oldtiden. I forbindelse hermed medarrangør af konferencen *Continuità e discontinuità nella Storia d'Italia* på Det danske institut for Videnskab og Kunst i Rom januar 1997 (Jens Erik Skydsgaard).

Færdiggørelse af Bind III til project *African proconsularis: Historisk analyse og konklusion*. Samarbejde med det Tunesiske arkæologiske institut. Danske medarbejdere: Jesper Carlsen, Marie Berg, Erik Poulsen, Cathrine Gerner Hansen, Thomas Kampmann, Merete Harding og Keld Grinder-Hansen (Peter Ørsted).

En historisk og religionssociologisk undersøgelse af varsler i antik romersk religion. Projektets formål er en behandling af de forskellige varselsformer og dermed forbundne religionspolitiske procedurer i antik romersk religion (Susanne William Rasmussen).

Fortsatte studier over krigsførelsens betydning for de græske bystaters økonomiske og sociale udvikling i klassisk, hellenistisk og romersk tid. Derudover er påbegyndt en undersøgelse af de lilleasiatiske byers politiske struktur (især i Karien) i perioden fra det 4. århundrede f.Kr. til det 1. århundrede e.Kr., med særlig henblik på byernes dannelse af føderale stater og disses forhold til såvel de hellenistiske stormagter som Rom (Vincent Gabrielsen).

Middelalderen

Axel Bolvig er forskningsprofessor under Den billedskabte virkelighed/Institut for Historie. Igangværende forskningsaktiviteter: A. Kvantitative og kvalitative analyser af de danske kalkmalerier. Ved anvendelse af databasen "Danmarks kalkmalerier i elektronisk database og på internettet" undersøgelser over diakrone og synkrone forhold ved Danmarks kalkmalerier (Axel Bolvig). B. Billeder som betydningsproduktion. Semiotisk analyse af Danmarks kalkmalerier med henblik på billede/modbillede, gestik, emotion. C. Morten Maler. Forsøg på at indkredse en af de største individualister (1400-tallets første halvdel) inden for dansk kunst. D. Indkredning af "alternative" udtryksformer i dansk kalkmaleri. Et forsøg på at udvide den traditionelle ikonografiske motivbestemmelse ved at klassificere såkaldt marginale konfigurationer, samt kvantitative undersøgelser af forskellen mellem Øst- og Vestdanmark i middelalderens billedproduktion (sammen med Jesper Borrild, Steen Schiødt Christensen og Annedorte Vad).

Som led i projektet Danmark-Norge 1380-1814 har Esben Albrechtsen afsluttet "Fællesskabet bliver til. Bind 1. 1380-1536". Oslo og København (402 s.) (Esben Albrechtsen). Han har bidraget til et symposium om Slesvigs historie gennem tiderne holdt på Akademie Sankelmark ult. september udgives af Institut for Grænseregionsforskning i Aabenraa under titlen "Schleswig und der Norden (1100-1400)" og indledt arbejdet med "Dansk Udenrigspolitik's historie".

Fortsatte studier over Jordane's skrifter om romernes og goternes historie (Arne Søby Christensen).

Stephen Turk Christensen har skrevet "Osmannerens halvmåneslagorden set i en sydøsteuropæisk kontekst". Osmannerne udkæmpede i perioden 1371-1526 11 store landslag (16 sider) er under udgivelse af Melek Delilbasi (Ankara Universitet) samt "Tyrkernes opgør med fortiden i det 20. århundrede" (10 sider) der udgives af Dove Kruse (RUC) på Roskilde Universitets Forlag.

Den Sorte Døds virkninger på samfundet i Maurienne (Savoien) i 1300-tallet. To manuskripter til artikler udarbejdet: "La Communauté rurale, rouage de l'exemple de la Maurienne, XIVe-XVe siècle" og "Les bases patrimoniales du pouvoir comtal en Maurienne: Essai rétrospectif", udkommer i Italien/Schweiz 1998 (Michael H. Gelting).

Det højmiddelalderlige danske såkaldte "slægts-samfund" set i forhold til de europæiske "feudalsamfund". Påbegyndt artikel om værn-begrebet i Danmark i 1200-1300-tallet (Michael H. Gelting; i tilknytning til undervisning).

Forskningsprojektet: Det nordeuropæiske korn-

marked 1250-1350 fortsætter. De første delresultater er under publicering. Projektet udforsker korneksporten fra Østersøregionen til Vesteuropa og de erhvervsstrukturelle sammenhænge den indgår i (Nils Hybel).

Danmark og Europa bliver til. Projektet udforsker europæiseringen af det danske samfund i middelalderen (Nils Hybel).

'Vikinger og politik'. Hvis krig, som v. Clausewitz hævdede, blot er en fortsættelse af politik med andre midler, hvad var så den politik, som vikingetogterne fortsatte? – Under denne hovedproblemstilling arbejdes på en bog om de politiske relationer mellem Danmark og Vesteuropa fra 700 til 1100, hvoraf vikingetogterne naturligvis kun var et enkelt aspekt. Der foreligger kontrakt med forlaget UCL Press om udgivelse i år 2000 (Niels Lund).

"Fra solskifte til udskiftning". En undersøgelse af agerstrukturens sammenhæng med bebyggelsesstrukturen i Danmark fra Middelalder til udskiftningstid. En opfølgning af Henrik Larsens metode og teori fra 1918 (Gurli Thuneby).

Forskningsprojekt med titlen "Kirken, ægteskabet og slægten": En undersøgelse af slægtskabsstrukturer i Danmark". Projektet stiller spørgsmålstegn ved den traditionelle opfattelse af den tidlige middelalder som et slægtsamfund. Tesen er, at de kristne normer om det uopløselige, monogame ægteskab får konsekvenser for den bilaterale slægtsstrukturens funktion (Thyra Nors).

Ph.d.-projektet "Dansk retsvæsen og lokaladministration i senmiddelalderen" er fortsat. Arbejdsindsatsen har især været koncentreret om det kongelige rettertings virke (Henrik Lerdam).

Danske middelalderforskere – en oversigt (red. af Henrik Lerdam) udkommer 1998.

Nyere tid

"Vestafrikas historie" (fra oldtiden og til vore dage). Cappelens Akademiske Forlag, Oslo (Henriette Bugge).

"Fire kvindebiografier over danske missionærer". Red. af Hanne Rimmen Nielsen. "Dansk Kvindebiografisk Leksikon" (Henriette Bugge).

"Retten til landskabet". Landskabshistoriske undersøgelser ca. 1150-1850 indenfor Forskningsrådsprogrammet "Menneske, landskab og biodiversitet" (Bo Fritzboeger).

"Retten til skoven". En undersøgelse af ejendomsretten til skov og skovens ressourcekarakter i Sverige og Danmark ca. 1700-1830 indenfor NOS-H-projektet "Kulturelle processer i nordiske skogsbygder" (Bo Fritzboeger).

Den danske centralmagts påvirkning på den sociale udvikling i Island 1550-1650. Forskningen sigter på at redegøre for den danske centralmagts

påvirkning på den sociale udvikling i Island efter reformationen. Der forskes i opbygningen af statsmagt i et samfund, der før var meget decentraliseret. Hvordan blev mødet mellem de to forskellige kulturer, den danske og den islandske i denne proces? (Árni Daniél Júlíusson).

Studier i baggrunden for den danske enevælde med særligt henblik på dens forudsætninger i det danske samfund i perioden efter 1536 (Benito Scocozza).

Peter Schumacher Griffenfeld – politicus, statsmand, livstidsfange.

Politisk/kulturhistorisk biografi, der skal forstå Griffenfeld på europæisk baggrund. Dvs. komparativt. Nyere absolutismeforskning er reference-ramme (Sebastian Olden-Jørgensen).

Færdiggørelse af Danmark-Norges Historie, bind 4: 1720-1814. Nærhed og adskillelse (Ole Feldbæk).

I 1997 afsluttet formidlingsprojektet "Danmark og 30-årskrigen" med fremstilling af en videofilm (45 min.), et lydband (2 timer) og en bog (100 s.). Der forhandles i øjeblikket med Dansk Historisk Fællesråd om publikation og distribution af denne pakke (Karl-Erik Frandsen).

Endvidere manuskript afsluttet til Roskildes historie 1536-1750, der er under udgivelse (Karl-Erik Frandsen sammen med Benedicte Fønnebech-Wulff).

Ph.d.-projekt. Engelsk privathandel i Den bengalske Bugt og relationer til City of London.

Undersøger forholdet mellem engelsk kapital og opbyggelsen af en privat engelsk handelssektor i Asien (Søren Mentz).

Forestillinger om fysisk-kemiske og samfundsmæssige fænomener og forklaringer på dem før den naturvidenskabelige revolution og skabelsen af de moderne stater (Alex Wittendorff).

Fortsættelse af bogen om Tyge Brahe og den videnskabelige, mentale og politiske sammenhæng han arbejdede indenfor, studeret forestillinger og synsmåder hos bredere kredse af den danske befolkning. Det drejer sig bl.a. om emner som tidens måder at opfatte og forklare fysisk-kemiske fænomener, f.eks. fra det daglige liv i tiden før den naturvidenskabelige revolution skabte vore forestillinger, tidens kristendomsforståelse og opfattelsen af samfundet, dets institutioner og funktioner, før de moderne stater udvikledes (Alex Wittendorff).

Ole Feldbæk og K.-E. Frandsen deltager i søsætningen af Dansk Udenrigspolitik Historie (se indl.).

19. århundrede

Alkoholismens historie (større afhandling) jævnfør sidste år (Sidsel Eriksen).

Mennesket mellem aktør- og strukturperspektivet (Sidsel Eriksen).

Ph.d.-projekt ved det Europæiske Universitetsinstitut, Firenze: The Danish Flag in the Mediterranean. Shipping and Trade, 1747-1807 (Dan H. Andersen). Formålet er at kortlægge den omfattende danske aktivitet i Middelhavet i 2. halvdel af den 18. århundrede og finde de drivende kræfter bag denne danske erhvervsucces. Skyldtes den de normale økonomiske faktorer såsom lave lønninger, høj produktivitet etc., eller skal årsagen søges i den danske neutralitet under århundredets stormagtsopgør? Sidstnævnte aspekt analyseres i "The Grapes of War: Neutrality and Mediterranean Shipping under the Danish Flag, 1750-1807". (Med Hans-Joachim Voth) University of Oxford. Discussion Papers in Economic and Social History. Number 18, September 1997 (Dan H. Andersen).

Afsluttende arbejder med en fremstilling af begivenheds- og mentalitetshistorien i Danmark og Slesvig-Holsten i året 1848. Manuskript (280 sider) afleveret til Gyldendal januar 1998 (Claus Bjørn).

Indledende undersøgelser i Grevskabet Knuthenborgs arkiv med henblik på en monografi over park og herregårdsanlæg 1860-80, hvor det er ønsket at se det stort anlagte Knuthenborg som udtryk for kornsalgperiodens ideer og mentalitet, herunder påvirkningen fra det britiske aristokrati i livsstil (Claus Bjørn).

Indledende undersøgelse af den hollandske indvandring til dansk landbrug siden ca. 1985 (Claus Bjørn).

Bidraget til "Schleswig-Holstein im europäischen Revolutionsjahr 1848" er færdiggjort og udkommer marts 1998 (Hans Vammen). (Se årsberetning 1996).

Fortsatte studier i den danske guldalders mentalitetshistorie, bl.a. udmøntet i to større anmeldelser, (se publikationsliste) (Hans Vammen).

Studier i historisk metode og teknik (Hans Vammen).

Godsejernes kollektive politiske biografi i det 19. århundrede. Fortsatte studier (finansieret af Carlsbergfondet) (Niels Clemmensen).

Studier i den politiske begrebsdannelse i Danmark 1848-1866 (Niels Clemmensen).

Bidrag til det europæiske projekt "Den kulturelle konstruktionen af gemenskaber" under ledelse af Bernd Henningsen og Bo Stråth. Bidraget vedrører adel og bonde i Danmark i moderniseringsprocessen (Niels Clemmensen).

Ph.d.-forelæsning 11.3. om "Alexander den Store", hvorefter graden blev erhvervet (Jon A. Gis-sel).

Fortsatte studier i antikhistoriografi og holdt

4.1. foredrag i Dansk-Ægyptologisk Selskab om "Alexander og Ægypten" (Jon A. Gissel).

Har hele 1997 arbejdet med disputats om historikeren Johannes Steenstrup. Arbejdet har både omfattet læsning af utrykte kilder og affattelse. Projektet har fået en tre-årig bevilling fra Forskningsrådet, hvoraf 1997 var første år. Der er tale om et omfattende projekt om et underbelyst område. Hertil knytter sig arbejde med teoretiske belysninger, hermeneutik, postmodernisme m.m. (Jon A. Gissel).

Det danske landbosamfund 1700-1900. En teoretisk og empirisk undersøgelse af det danske bondesamfunds kultur, mentalitet, sociale organisation og struktur i perioden ca. 1700-1900 med henblik på en nærmere fastslåelse af regionale variationer i Danmark og disse variationers fortsatte betydning for det moderne danske samfund. Undersøgelsen tager kritisk udgangspunkt i den såkaldte "historiske antropologi", og søger at afdække denne forskningsretnings fordele og ulemper for det historiske studium af dansk landbohistorie. Vejleder Alex Wittendoff (Peter Henningsen).

Desuden er projektet "Naturforskeren P.W. Lund i videnskabshistorisk belysning" indledt (Birgitte Holten i samarbejde med mag.art. Michael Sterll, Botanisk Museum).

Revolutionerne i 1848 i Europa med særlig fokus på revolutionerne som et storbyfænomen, idet de sociale modsætninger i byerne ses som den væsentligste årsag til revolutionernes sammenbrud. Udgangspunkt er diverse initiativer, der med Claus Bjørn som leder, agtes gennemført i 1998 (Johny Leisner).

Fortsat arbejde med Osmannerrigets historie 1789-1923 med særligt henblik på den indre udvikling, herunder betjening af religiøse og i stigende grad nationale modsætninger inden for riget (Johny Leisner).

Billaud-Varenne og demokratiet – en studie i jacobinismens teori og praksis. På basis af kildemateriale fra Bibliothèque Nationale, Bibliothèque Historique de la Ville de Paris og Archives Nationales arbejdes på en tidsskriftsartikel om den revolutionære politiker Billaud-Varenes demokratiforestillinger (Niels Høffding).

Projektet om opfattelser af sundhed, sygdom og død i Danmark 1830-1920, der var finansieret af Statens sundhedsvidenskabelige Forskningsråd er afsluttet (Anne Løkke).

Dansk Søfarts Historie, skrevet bd 4, under publicering. Endvidere i årets løb færdiggjort halvdel af bd 5. Endvidere redaktionelt arbejde ved bd. 2 og bd. 3. (Anders Monrad Møller).

Ph.d.-projekt "Dualismen i 1800-tallets historieforståelse – en historieteoretisk undersøgelse" (Mads Mordhorst).

Øen St. Thomas' rolle i Caribiens økonomiske historie. I 1997 har undersøgelserne især været knyttet til forbindelserne til Saint Domingo/Haiti (Per Nielsen).

Endvidere forskning vedr. kirkebygningernes historie – p.t. især om brugen af bly på danske kirker fra 1100 til 1998 (Per Nielsen).

Indvandring efter ca. 1800 – oversigt og forskningsintroduktion. Kritik af den eksisterende forskning samt placering af den danske indvandrerhistorie i forhold til såvel international forskning som vandringshistorie (herunder udvandrerhistorie) generelt (Henrik Zip Sane).

Udvisningspraksis i Danmark ca. 1875-1914. Undersøgelse af den udvisningspraksis, som de danske politimyndigheder anvendte på grundlag af "Fremmedloven" fra 1875. I ingen af projekterne indgår personale fra Københavns Universitet (Henrik Zip Sane).

En undersøgelse af dansk historieskrivning ca. 1880-1930 (Jens Henrik Tiemroth).

20. århundrede

"Kontinentalmagten og Danmark". Manuskriptet afsluttet i 1997, publiceres i 1998 (Carl-Axel Gemzell).

"Videnskab som restriktiv praksis". Manuskript endnu ikke færdigt (Carl-Axel Gemzell).

Færdiggørelse af to store artikler i 1997 til Danmarks nationalleksikon om henholdsvis "historie" og "Japans historie". Studier indledt med henblik på en komparativ undersøgelse af dødsstraffens historie. Kriminalitetens og straffens historie har længe været et "hot" emne i den internationale forskning, mens interessen endnu ikke synes at være slået igennem i Danmark. Tanken er dels en komparativ fremstilling omfattende primært Frankrig, Tyskland, England og USA, baseret på den tilgængelige litteratur, dels en arkivbaseret undersøgelse af den danske udvikling i lyset af den internationale. Der er tale om et langt tidsperspektiv og en multi-teoretisk approach. Undersøgelsen er endnu på et meget indledende stade (Inga Floto).

Fortsatte studier i besættelsestidens historie, herunder udarbejdelse af en afhandling vedr. Georg Ferd. Duckwitz' rolle i den danske Holocaust (Hans Kirchhoff).

Arbejde på en afhandling om den danske regerings perception af den militære trussel 1939/40 (Hans Kirchhoff).

Redigering af kildepublikation med dokumenter til modstandsbevægelsens historie. Hans Kirchhoff sammen med Aage Trommer, Odense Universitet.

Fortsatte studier i den historiske biografis teori og metodegrundlag i Danmark med særligt henblik på perioden efter 1970 (Grethe Jensen).

Studier i dansk konservatismes værdiforestillinger (Henrik S. Nissen).

Redaktion af "Nordens Historie 1397-1997". 10 essays (Henrik S. Nissen).

Carsten Due-Nielsen har deltaget i søsætningen af Dansk Udenrigspolitik Historie (se indledningen).

En oversigtsmæssig beskrivelse af dansk historieforskning i 1990'erne er udarbejdet (Carsten Due-Nielsen).

SPD und Nationalsozialismus 1920-1933. En undersøgelse af det tyske SPD's politik over for fascisme og nazisme (Karl Christian Lammers).

Deutschland und Europa nach 1945. Færdiggørelse af undersøgelse om Europa og det tyske spørgsmål (Karl Christian Lammers).

En undersøgelse af de dansk-tyske relationer efter 1945 (Karl Christian Lammers).

Forskningsprojektet om organiseringen af den tidlige amerikanske antikommunistiske bevægelse 1917-41 er fortsat (Regin Schmidt).

Artikel: "America at its best"? Debatten om USA's antikommunistiske tradition i historiografisk perspektiv" udarbejdet og antaget til Historisk Tidsskrift (97:2) (Regin Schmidt).

Artikel: "Den tidlige amerikanske antikommunistiske bevægelse". Udarbejdet og antaget af Carlsbergfondets Årsskrift 1998 (Regin Schmidt).

Ph.d.-projektet "The Political Integration of Scandinavians in the Midwest: A Case Study from Wisconsin" undersøger den politiske integration af skandinavisk-amerikanerne i Wisconsin i perioden ca. 1890-1914. Første del af afhandlingen skildrer de politiske alliancer og konstellationer, hvori skandinavisk-amerikanske politikere og græsrodder indgik, mens anden del af afhandlingen former sig som en analyse af de politiske værdier omkring hvilke, det skandinavisk-amerikanske politiske liv udspandt sig (Jens Brøndal).

Studier i dansk militær- og forsvarspolitik efter 1945. Arkivstudier vedr. forholdet mellem opinion i- og udenfor værnene og institutionsværdier og institutionsudvikling (Palle Roslyng-Jensen).

Arbejder med en undersøgelse af udviklingen af danske vælgeres holdning til EU, baseret på interviewdata. Undersøgelsens hovedinteresse er vælgeradfærden ved de to typer af valgdeltagelse, som EU-medlemskabet har givet anledning til, henholdsvis folkeafstemninger og valg til Europaparlamentet. Den sidste del indgår i komparative European Election Study (Torben Worre).

"Cement of Fear: The Cold War, the Atlantic Alliance, and the Soviet Union". Delvis nyskrivning, opdatering og omredigering af bogmanuskript antaget til udgivelse på Westview Press, USA (Poul Villaume).

Forberedelse af manuskript om Hans Hedtoft,

især med henblik på den udenrigspolitiske indsats i efterkrigsårene (Poul Villaume).

Ph.d.-projekt om "Den danske velfærdsstat efter 1968". En undersøgelse af velfærdsstatens politiske historie gennem de seneste 30 år med særlig henblik på de politiske partiers rolle (Klaus Petersen).

Ph.d.-projekt: "Rekonstruktioner". En undersøgelse af 'den sproglige vending' i historieteoretisk perspektiv (Dorthe Gert Simonsen).

Undersøgelse af spørgsmål om tid og diskurs i den nyeste historieforskning med udgangspunkt i de Berkeley-baserede New Historicism-studier (Dorthe Gert Simonsen).

Bindet om jernmetallurgi til Joseph Needhams Science and civilisation in China. Begyndte i 1947 på Needhams stovværk om Kinas videnskabs- og teknologihistorie der ved hans død i 1995 var ca. halvt færdigt med 14 bind trykt, bliver nu færdiggjort af en bred skare forskere verden over. DBW har fået i opdrag at skrive bindet om jernmetallurgi. Jernets produktion og brug undersøges i især politisk, økonomisk og geografisk sammenhæng gennem Kinas historie fra den tidligste begyndelse til det 20. århundrede. I arbejdet benyttes den tilgang til teknologihistorien, som sætter det 'teknologiske valg' – valg af én blandt flere metoder til at opfylde et bestemt behov – i centrum som både årsag og virkning i interaktion med andre historiske faktorer. Bindet er i øjeblikket ca. halvt færdigt, og arbejdet vil fortsætte i flere år endnu (Donald B. Wagner).

Afdelingen for moderne økonomisk og social historie

Fortsat projekt (jf. forrige indberetning) Dansk maskinindustri 1945-1995: Teknologi, økonomi, institutioner. I 1997 er en casestudy over firmaet H. Nielsen & Søn Maskinfabrik A/S bragt til afslutning. Der arbejdes på en statistisk baseret analyse af branchens strukturudvikling og på en teoretisk/-historiografisk redegørelse for typiske argumentationsfigurer i det integrerede felt mellem teknologihistorie, økonomisk historie og innovati-onsteori (Jan Pedersen).

Redigeringen af det danske manuskript til kildeudgaven, "Danske kilder til Ghanas historie – 1658-1754" er nu tilendebragt. Manuskriptet, der samlet er på 1150 sider, skal derefter oversættes for at blive publiceret på engelsk (Ole Justesen).

Det politiske liv 1930-90 (Dansk politik under forandring efter 1945, SHF-projektet) videreført (Niels Thomsen)

Industri, stat og samfund 1939-72 (SHF- & Carlsbergprojektet Dansk Industri efter 1970) videreført (Niels Thomsen). Opgaven er siden over-

taget af Hans Kryger Larsen, bevilling givet af SHF til opstart.

Demokratiudvikling i Norden (forarbejde bilagt endnu ubesvaret ansøgning til fællesnordisk projekt) (Niels Thomsen).

I 1997 videreførelse af arbejdet med bogen om "Danmarks økonomiske historie fra 1840 til 1910", der udgør bd. 2 af systimes Danmarks økonomiske historie. Arbejdet finansieres for en del af de store hovedstadsbanker. Desuden udsendt en 2. udg. af kompendium om "Statistik. En introduktion for historikere", der er en elementær indføring i de vigtigste statistiske metoder (Ole Hyltoft).

Arbejdet med projektet "Hjemvendte danske emigranter 1950-95". En kvalitativ undersøgelse af motiver til ud- og tilbagevandring og evne til tilpasning" er fortsat. Projektet finansieres af Carlsbergfondet (Jette Mackintosh).

Sociale og økonomiske rettigheder i Kina, et forskningsprojekt finansieret af Carlsberg Fondet, udført på det Danske Center for Menneskerettigheder (Hatla Thelle).

Interviewundersøgelse af kinesiske familier om ændringer i forhold til beskæftigelse, bolig, uddannelse og sundhed (Hatla Thelle).

Fortsætter med ph.d.-projektet "En undersøgelse af Jens Krafts forfatterskab som kilde til det 17.-18. århundredes danske og europæiske ånds, lærdoms-, mentalitets- og almenhistorie, med fokus på tilblivelsen af Kort Fortælling af de Vilde Folks fornemmeste Indretninger, Skikke og Meninger (Sorø, 1760) (Michael A. Langkjær).

Carl-Axel Nilsson har sammen med lektor Jørgen Peter Christensen, Økonomisk Institut ledet et projekt om Historiske Nationalregnskaber for Danmark. Opgaven i projektet, udarbejdelsen af en input-output tabel for 1905 er fortsat, og Hans Kryger Larsen har arbejdet med deflatering af nationalregnskabet i mellemkrigstiden. Projektet samarbejder med forskere i Finland, Norge, Island og Sverige, og med bevilling fra Nordisk Økonomisk Forskningsråd afholdtes en konference på Schäfergården i september 1997, også med deltagere fra de centrale statistiske myndigheder i de fire lande.

Projektet om Nordisk industrialisering er formelt afsluttet, men arbejdet med en sammenfattende publikation pågår (Carl-Axel Nilsson).

Fortsættelse af forskning om nordiske arbejdsstrategier.

Hans Kryger Larsen har fortsat sit projekt om holdningen til industriel udvikling i Danmark 1870-1940. (Carl-Axel Nilsson).

Ph.d.-projektet (deltids): "Boligforhold, boligpolitik i København 1840-1930" er videreført. Arbejdsindsatsen har nemlig været koncentreret omkring perioden 1914-30 og har bl.a. omfattet be-

handling af udviklingstendenser på boligmarkedet, periodens boliglovgivning, kommunalt boligbyggeri, statslig/kommunal støtte til boligforeninger og privat boligbyggeri samt huslejeregulering (Henning Bro).

Historiografiske studier over dansk lokalhistorie, dansk landbohistorie og dansk landbrugshistorie. I fortsættelse af allerede publicerede bidrag til emnet i tidsskriftet Fortid og Nutid vil der blive meddelt en sammenfattende karakteristik af den forsknings- og formidlingsproblematik, der ligger gemt i de sidste 30 års arbejde inden for nævnte hovedtemaer (Erik Helmer Pedersen).

Desuden arbejdes der fortsat på et ældre projekt om det danske landbrugs økonomiske historie 1830-1914 (Erik Helmer Pedersen).

Forskningsrejser, kongresser, gæsteforelæsninger og redaktionshverv:

Antikken

Peter Ørsted har været på forskningsrejser til henholdsvis Aix-en-Provence og til Tunesien (projekt African proconsularis), samt deltaget i symposium om italiensk historie i Rom og om romersk minedrift (guld) i Stockholm.

Jens Erik Skydsgaard har holdt gæsteforelæsning efter invitation ved Det danske Institut i Athen, Det danske Institut i Rom, Lunds Universitet.

Jens Erik Skydsgaard er formand for Selskabet til historiske kilders oversættelse og redaktør. Endvidere er han medlem af redaktionen for *Classica et Mediaevalia*, og medlem af bestyrelsen for Det Danske Institut i Rom og for Dronning Ingrid's romerske Fond.

Vincent Gabrielsen har bidraget til en international kongres om "Les cités d'Asie Mineure Occidentale au IIe siècle a C." afholdt i Bordeaux, med forelæsningen "The Rhodian 'Subject' Peraia" samt er medlem af redaktionen for *Classica et Mediaevalia*.

Middelalderen

Esben Albrechtsen deltog efter lanceringen af første bind af Danmark-Norge-historien den 1. december i Oslo, også den 2.-3. december sammesteds i et seminar om Kalmar Unionen arrangeret af Forsvarsmuseet på Akershus. Bidraget om de danske forudsætninger for Kalmar Unionen publiceres foråret 1998.

Axel Bolvig har deltaget i en forskningsrejse til Paris, Hamborg, Køln (bevilling fra Novo Nordisk Kulturfond) og til skånske kirker (bevilling fra Bikuben, Lyngby).

Desuden har Axel Bolvig været gæsteforelæser

efter invitation på International Medieval Congress i Leeds, Länsmuseet i Kristianstad, Universitetet i Lund, Odense Universitet samt 23. nordiske historikermøde, Tammerfors, Finland.

Stephen Turk Christensen har deltaget i forskningsseminarer/-kongresser: Sandbjerg, København, Bergen. Planlægningsmøder vedr. forskningsprogram: Strasbourg, Villa Vigoni, Italien.

Gæsteforelæsninger: a) "Renæssancens fromme pave. Pius II". b) "Christian I europæiske projekt".

Michael H. Gelting har deltaget i seminar om pilgrimsvæsenet i middelalderen, Odense Universitet, november 1997, samt afholdt gæsteforelæsning efter invitation om Den Sorte Død, Holbæk, november 1997.

Niels Hybel har deltaget i følgende rejser: Pontifical Institut, Toronto, Canada (maj 1997).

University of British Columbia, Vancouver, University of Alberta, Edmonton og University Archive, Saskatoon, Canada (oktober 1997). Nordisk Historikermøde, Tammerfors, Finland (7.-12.8.97).

Gæsteforelæsninger efter invitation: i Oslo, Malmø, Sandbjerg, Tammerfors, Vancouver, Edmonton og København (Videnskaberne Selskab).

Thyra Nors har deltaget i flere indenlandske konferencer og derudover i august i det 23. nordiske historikermøde i Finland.

Af gæsteforelæsninger efter invitation har Thyra Nors holdt Colloque 'Monarchie, religion et mentalités' au Moyen Age 20.-22. juni i Bergen til ære for Jacques le Goff. Foredrag med titlen Stratégies de parenté, le saint, la monarchie et le mariage au Danemark du douzième siècle samt Åktenskabet i Norden från Saxo till i dag, Voksenåsen, Oslo 5-7/12 (efter invitation fra projektgruppe under Nordisk Ministerråd).

Axel Bolvig er medlem af Editorial Board på et nyt tidsskrift "Medieval Workshop" hos forlaget Brepol, medredaktør på publikation "Medieval Murals – New Quantitative and Qualitative Approaches. Danish and Central European Examples" sammen med Gerhard Jaritz, Institut for Mittelalterliche Realienkunde, Österreich. Udkommer 1998 ved Institut für Realienkunde samt medlem af Workshop for the Creation of a Humanistic Manuscript Server: HuManServe. Serveren skal i første omgang omfatte italienske middelalderlige og renaissance manuskripter. Finansieret af EU.

Stephen Turk Christensen har været anmelder til Nyt fra Historien.

Arne Søby Christensen er kasserer i Den danske historiske Forening.

Michael H. Gelting er redaktør af Fortid og Nutid: Tidsskrift for kulturhistorie og lokalhistorie (Michael H. Gelting og landsarkivar Inge Bundsgaard), medlem af De danske historikeres komité

for internationalt samarbejde, medlem af bestyrelsen for Historisk Samfund.

Niels Hybel er redaktør af antologien Large Scale Trade in Europe 1150-1400. Konsulent for Danmarks Nationalleksikon. Medlem af styringsgruppen for netværket Danmark og Europa i Senmiddelalderen under Statens humanistiske Forskningsråd.

Niels Lund er corresponding editor for tidsskriftet Early Medieval Europe.

Axel Bolvig er fortsat leder af projektet "Danmarks kalkmalerier i elektronisk database og på Internet". Projektet er udbygget til a) at bestå af 5.200 billeder af danske kalkmalerier b) en komplet verbal registrant over religiøse ikonografiske motiver, c) 29 statistiske grafiske modeller og d) et katalog over alle helgener, der er gengivet i kalkmalerierne. (b-d er udarbejdet af cand.mag. Jesper Borrild). Private har modtaget en donation på ca. 400 dias-optagelser af kalkmalerier. Billedbasens internetadresse www.kalkmalerier.dk har fra start juni 1996 til 31/12 været besøgt af 18.000 opkald. Internetudbuddet indgår nu som et tilbud i gymnasiets historieundervisning.

Stephen Turk Christensen deltog i planlægningen af et forskningsprogram under European Science Foundation med arbejdstitlen "Cultural Exchange in Europe". Sammen med byhistorikeren professor Peter Clark (Leister) udpeget til at lede gruppen "Cities and cultural exchange".

Nyere tid

Arni Daniel Jülüsson har deltaget i den nordiske historiekongres i Tammerfors i Finland i august.

Sebastian Olden-Jørgensen har holdt foredrag i Historisk Samfund 13.11. om "Griffenfeld i Europæisk belysning".

Karl-Erik Frandsen har besøgt universiteterne i Thessaloniki, Tübingen og Lancaster i forbindelse med ERASMUS/SOCRATES-ordningen.

Árni Daníel Júlíusson er medredaktør for en engelsksproget bog om Islands sociale historie i middelalderen, med deltagelse af ni islandske doktorer og doktoranter. Udgivelsen er under forberedelse.

Niels Steensgaard har haft 3 mdrs. forskningsophold ved "Netherlands Institute of Advanced Studies". Han har gæsteforelæst i Leiden, deltaget i foredrag i Nordisk Historikerkongres i Tammerfors, og er blevet udnævnt til Corresponding Member of Royal Historical Society.

19. århundrede

Sidsel Eriksen har afholdt gæsteforelæsninger efter invitation i Oslo, Tammerfors, Gävle, Frederiksstad samt Reykjavik. Har desuden været konsulent for Den Store Danske Encyklopædi og med-

lem af udvalget til beskyttelse af videnskabeligt arbejde (under AC).

Claus Bjørn har afholdt gæsteforelæsning på University of Cork, Irland, oktober 1997.

Peter Henningsen har afholdt følgende gæsteforelæsninger "Myter og realiteter om livet på den jyske hede i 17- og 1800-tallet" på seminaret "Lynghede og hedebrug i fortid og nutid" på Århus Universitet, om "Det danske landbosamfund i 17- og 1800-tallet" i foredragsrækken "Fra stolpehul til stormandsgård" på Randers Kulturhistoriske Museum, om "Det danske landsbysamfund i 17- og 1800-tallet med særligt henblik på Ærø, arrangeret af Ærøskøbing Byhistoriske Forening samt om "Vestjylland og hedelandbruget" på Ask Højskole ved Århus.

Birgitte Holten deltog i en forskningsrejse til Brasilien i juli, med henblik på at skaffe dokumentation til projektet om P.W. Lund. Desuden to kongresrejser til hhv. Washington og Madrid med præsentation af flere forskellige papers.

Anne Løkke har forelæst om ny kulturhistorie ved Aarhus Universitet, deltaget i konferencen Childhood and Old Age – Equals or Opposites? ved Odense Universitet med foredrag, deltaget i rundbordssamtale om Social kategorisering ved Historikermødet i Tammerfors, holdt foredrag ved Slægtshistorisk Forenings årsmøde, gæsteforelæst ved Panuminstituttet og været på ekskursion til Sønderjylland og Slesvig med 23 studerende (delvist finansieret af Carlsbergs Mindelegat og Grønseforeningen).

Henrik Zip Sane har afholdt følgende gæsteforelæsninger efter invitation: September 1997 i Middelfart for sammenslutningen af lokalarkiver, oktober 1997 i Viborg for Lokal Slægtshistorisk Forening og november 1997 i Farum for Arkiver & Museer omkring Øresund.

Claus Bjørn er redaktør af Fakultetets publikation om 1848 på baggrund af forårets forelæsningsrække til udgivelse i september 1998.

Birgitte Holten er medlem af redaktionen af 1066. Tidsskrift for Historisk Forskning.

Anders Monrad Møller er redaktør af Historisk Tidsskrift.

20. århundrede

Torben Worre har under universitetets satsningsområde Nord/Syd på en konference i Tune 1.-3. oktober 1997 om religion og politik forelagt et paper om marabur.

Hans Kirchhoff deltog i en arkivrejse til det tyske udenrigsministeriums politiske arkiv, Bonn, samt afholdt en gæsteforelæsning efter invitation på Folkeuniversitetet i København og på Frihedsmuseet.

Carl-Axel Gemzell har afholdt gæsteforelæsning

efter invitation ved RUC, i Selskabet for Samtidshistorisk Forskning og i Søe-Lieutenant-Selskabet samt udført forskninger i Riksarkivet, Stockholm.

Inga Floto deltog i en rejse til Kina, april 1997 samt har afholdt følgende gæsteforelæsninger efter invitation på RUC: Vinkler på dansk historio-grafi, RUC jubilæumskonference; kommentar til "post-marxistiske tendenser i historievidenskaben".

Carsten Due-Nielsen afholdt en gæsteforelæsning efter invitation om dansk historieforskning i 1990'erne på Det nordiske historikermøde i Tammerfors, Finland.

Karl Christian Lammers har afholdt to gæsteforelæsninger efter invitation: 26.9.1997 Det polske Akademi, Warszawa: Deutsche Kulturpolitik og 27.5.1997 Uni Chemnitz i Veldenstein: Rechtsextremismus in Skandinavien.

Regin Schmidt har foretaget to forskningsrejser til henholdsvis Princeton University, Washington DC, Indianapolis samt New Haven, Michigan, Washington DC (Arkivundersøgelser).

Jørn Brøndal afholdt en forelæsning den 12. december 1997 efter invitation fra cand.mag. Lars Bretlau ved VUC-Holbæk om "The Melting Pot". Han var desuden i april/maj 1997 på en studietur i Madison, Wisconsin, og Rock Island, Illinois.

Poul Villaume afholdt en gæsteforelæsning efter invitation om Grønland i dansk sikkerhedspolitik efter 1945 i Historisk Samfund i februar.

Klaus Petersen var på studieophold på Stockholms Universitet, maj 1997.

Donald B. Wagner har afholdt følgende gæsteforelæsninger efter invitation: "The Han state monopoly of the iron industry and its archaeology". Center for Chinese Studies, University of California (Los Angeles, California, USA), 21. januar 1997; Department of Archaeology and Anthropology, University of Arizona (Tucson, Arizona, USA), 23. januar 1997. "The traditional Chinese iron industry and its modern fate", Arbeitsstelle für Geschichte und Philosophie der chinesischen Wissenschaft und Technik, Technische Universität Berlin, 23. april 1997. Desuden har Donald B. Wagner været på en række rejser som følger: Foredragsturné i USA, januar 1997; British Association of Chinese Studies Conference, Durham, 2.-4. april 1997; Undervisning ved Arbeitsstelle für Geschichte und Philosophie der chinesischen Wissenschaft und Technik, Technische Universität Berlin, hver torsdag i perioden 23. oktober 1997-12. februar 1998.

Hans Kirchhoff er formand for Kildeskriftselskabet (indtil september 1997).

Henrik Sandø Nissen er dansk redaktør af Scandinavian Journal of History.

Carsten Due-Nielsen er redaktør (sammen med Anders Monrad Møller) af *Historisk Tidsskrift*, samt medlem af redaktionsudvalget for *Økonomi & Politik*.

Karl Christian Lammers er medlem af Editorial Board for *Contemporary European History*, udg. af Cambridge University Press.

Jørn Brøndal blev i september 1997 ansat som skribent vedrørende amerikanske forhold ved *Den Store Danske Encyklopædi*.

Poul Villaume er medlem af redaktionspanelet for tidsskriftet "Vandkunsten, Konflikt, politik og historie".

Klaus Petersen er medlem af redaktionen for *Arbejderhistorie* samt medlem af redaktionen for *Nordeuropa Forum*.

Klaus Petersen er arrangør af de månedlige møder i en workshop om velfærdspolitik i Norden, hvori også forskere fra afdelingen for økonomisk historie og center for arbejdsstudier deltager. Sammen med Steven B. Jensen og kolleger fra de andre nordiske lande, redigerer han også et nyhedsbrev herom.

Dorthe Gert Simonsen er redaktionsmedlem for tidsskriftet *Kvinder, Køn & Forskning*.

Donald B. Wagner er medlem af redaktionsudvalget for tidsskriftet *Chinese science*.

Afdelingen for moderne økonomisk og social historie

Jan Pedersen tog på en forskningsrejse til Erhvervsarkivet i Århus (14.-17.1.1997) og afholdt efter invitation en række gæsteforelæsninger: Danmarks Tekniske Universitet (kursus i teknologihistorie): "Klassiske teknologier fra den industrielle revolution"; Danmarks Tekniske Universitet (Institut for Konstruktions- og Styreteknik): "Burmeister & Wains historie"; Ingeniørforeningen i Danmark: "Teknologisk udvikling i maskinindustrien: Burmeister & Wain 1875-1939".

Ole Feldbæk har gæsteforelæst på Århus Universitet, Høgskolen i Agder og Greifswald Universitet.

Ole Hyldtoft har den 7. februar afholdt en forelæsning på Aalborg Universitet om "Tilgange og teorier i industri og teknologihistorie". Forelæsningen er under publicering i bogen Lars Herlitz (red.): "Økonomi og historie". Har desuden bidraget med artikler om "Industriemiljøer på landet" og "Råstofmiljøet" til bogen Vivian Etting og Per Grau Møller (red.): "De kulturhistoriske interesser i landskabet", København 1997.

Ole Hyldtoft deltog i dagene 21. juni til 2. juli i TICCIH's internationale konference i Athen og Thessaloniki i Grækenland, der havde maritime teknologier som hovedtema. Var desuden formand for en session om "Deindustrialisering af

havnebyer" og deltog ligeledes i en række bestyrelsesmøder.

Niels Thomsen har gæsteforelæst ved universiteterne i Oslo, Helsingfors og Tammerfors.

Jette Mackintosh deltog i en forsknings- og arkivrejse til London i september. Deltog desuden i planlægningsmøde for fællesnordisk samarbejdsprojekt om hjemvendte emigranter i Göteborg 19.-20. september. Deltog også i ph.d.-kurset "Det kvalitative forskningsinterview", 11.-15. august på Panum Institutet, København, samt i weekendkurset "Det kvalitative forskningsinterview" på Center for Kvalitativ Metodeudvikling, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, 14.-16. november.

Michael A. Langkjær har afholdt følgende gæsteforelæsninger efter invitation: "An Eighteenth Century Danish Mathematician looks at Aesthetics", Midwest Junto for the History of Science, 1997 Annual Meeting, Iowa State University, 6/4-1997. "Logic and Aesthetics in Jens Kraft", 2/5-1997, University of Oklahoma, History of Science and History of Science Collections History of Science Colloquium, "Genesis, Newton, and Ethnology on the Periphery", 21/10-1997, Seminarium ved Uppsala Universitet, Avd. för vetenskapshistoria.

"Jens Kraft på tærkslen til det moderne", 5/12-1997, Årsmøde i Nationalkomitéen for Videnskabshistorie og Videnskabsfilosofi, Aarhus Universitet.

Michael A. Langkjær var visiting research scholar på The University of Oklahoma, Dept. of the History of Science fra 1.2.-30.6. 1997. Studieprogrammet omfattede 1) forskning i naturvidenskabelige miljøer i 1700-tallet med fokus på periodens kosmogonier; 2) deltagelse i professor Peter Barkers seminar "Research, Criticism and Analysis in History of Science" og professor Kenneth L. Taylors seminar "Exploring Terrestrial Operations, c. 1650-1800"; 3) udarbejdelse af en researchpaper med arbejdstitlen "Genesis, Newton and Ethnography on the Periphery – Jens Kraft, a Danish Newtonian on the origins of man"; deltagelse i "Colloquium on Fundamentals of College Teaching" og "History of Science Colloquium", foråret 1997.

Hatla Thelle var på et to måneders ophold i Kina, nov.-dec. 1997.

Erik Helmer Pedersen opholdt sig som gæsteforsker i perioden 22.8.-25.11. 1997 ved Det europæiske Universitetsinstitut i Fiesole, Italien, hvor han studerede andelsbevægelsens historie i Mellemkrigstiden. Fremlagde her et paper om The Danish Agricultural Revolution in the 19th Century på professor dr. Jaime Reis' seminar over europæisk økonomisk historie.

Niels Thomsen deltog i kongresforberedelse og

to paneler ved Nordisk Historikerkongres i Tamerfors.

Bent Boel præsenterede paper: "The Shepherd, the Horsesfly and the Milch Cow: The Achievements and Failures of the European Productivity Agency" ved konferencen Democracy and Technology – Comparative Perspectives, Centre for Culture and Technology, University of Oslo, 17.-19.1.1997. Ligeledes paper: "The European Productivity Agency and American Policy towards Western Europe after World War II", Caen Preconference, Productivity Missions and the Diffusion of American Economic and Technological Influence After the Second World War, 18-20 September 1997.

Bent Boel er medlem af redaktionskomiteen for Vandkunsten. Konflikt, Politik & Historie samt dansk redaktør for Revue Européenne d'Histoire.

Niels Thomsen er medlem af redaktionspanel for Økonomi og Politik.

Henning Bro har været konsulent i forbindelse med TV-udsendelser i anledning af LO's 100 års-jubilæum.

Ole Hyldtoft er medlem af redaktionen for "Fabrik og Bolig" og Polhem, samt redaktør for forlaget Systimes serie om Teknologihistorie.

Jan Pedersen er redaktør af Fabrik og Bolig, udgivet af Selskabet til Bevaring af Industrimiljøer.

Ole Hyldtoft og Johny Leisner var ledere på en ekskursion til Bruxelles i november 1997 med 46 studerende.

Ole Hyldtoft var i maj 1997 medarrangør af et seminar om "New Energy Systems in the Scandinavian Countries and The Netherlands after 1950" på Elmuseet i Tange. Han er desuden medlem af bestyrelsen af den internationale bevaringsorganisation, TICCIH. Formand for Dansk selskab for økonomisk og social historie og for Selskabet til bevaring af Industrimiljøer. Er også medlem af bestyrelsen for Dansk Teknologihistorisk Selskab, HITEK, Forum for Bygningskultur, Arbejdermuseet og Unibanks Museum.

Arbejde inden for kollegiale organer m.v.:

Esben Albrechtsen er medlem af bestyrelsen for Institut for Historie.

Axel Bolvig er medlem af rådgivningsgruppen for Den billedskabte Virkelighed.

Carsten Due-Nielsen er medlem af Det humanistiske Fakultetsråd (fra 1. februar), studieleder og medlem af studienævnet for historie (indtil 1. februar).

Ole Feldbæk er medlem af Studienævnet for Historie.

Inga Floto er ph.d.-studieleder ved Det humanistiske Fakultet.

Karl-Erik Frandsen er international koordinator for instituttet med særligt ansvar for udviklingen

af ERASMUS/SOCRATES-programmet med udveksling af studenter og lærere med universiteterne i Thessaloniki, Tübingen og Lancaster, og desuden formand for et nordisk netværk, der har til opgave at arrangere kurser i Nordens historie for nordiske historiestuderende, en virksomhed der har fungeret lige siden 1965; medlem af Studienævnet for Historie samt af Rektors centrale miljøudvalg (ophørte foråret 1997); repræsentant for styrelsen for International Center med hovedkvarter i Tübingen, der er en international organisation med særlig vægt for forskeruddannelse. I den forbindelse arrangerede han sammen med Gunner Lind og Benedicte Fønnesbech-Wulff et internationalt forskeruddannelseskursus på Roskilde Højskole i august 1997 finansieret af Forskerakademiet: "The Era of The Thirty Years' War".

Niels Hybel er instituttets ph.d.-koordinator.

Ole Hyldtoft er biblioteksreferent for økonomisk historie, medlem af samarbejdsudvalget og af forskningsudvalget.

Árni Daniél Júlíusson er medlem i bestyrelsen for "Félag sjálfstætt starfandi fræoimanna", Selskab for forskere i Reykjavík.

Ole Justesen er censor ved Internationale Udviklingsstudier, Roskilde Universitetscenter.

Hans Kirchhoff er biblioteksreferent for samtidshistorie.

Johny Leisner er eksamenleder, medlem af STADS-arbejdsgruppe, formand for merit- og dispensationsudvalget, formand for lærerforsamlingen og tillidsrepræsentant. Har specielt i efterårssemestret haft stor undervisningsbelastning.

Niels Lund er studieleder på Institut for Historie fra 1.2. 1997.

Mads Mordhorst har etableret "Dansk netværk for historieteori og historiografi".

Henrik Sandø Nissen er medlem af Konsistorium, Statens Humanistiske Forskningsråd samt rådgivende for forskningsudvalg ved Statens Arkiver og Tøjhusmuseet. Medlem af bestyrelsen for Center for Freds- og Konfliktforskning. Medlem af styringsgruppen for Center for Registerforskning.

Klaus Petersen er medlem af styringsgruppen for Netværk for nordisk velfærdsstatshistorie. Knud Prange er nordtallent i studienævnet.

Jens Erik Skydsgaard er medlem af institutbestyrelsen, samt formand for biblioteksudvalget.

Niels Thomsen er institutleder på Institut for Historie.

Poul Guillaume er medlem af bestyrelsen for Selskabet for Samtidshistorisk Forskning.

Encyklopædien

En lang række medarbejdere har bidraget til Den Store Danske Encyklopædi, dels som konsulenter,

fagreferenter med redaktionelle hverv og dels som bidragydere til artikler (Arne Søby Christensen, Stephen Turk Christensen, Hans Vammen, Birgitte Holten, Niels Høffding, Jens Henrik Tiemroth, Hans Kirchhoff, Regin Schmidt, Jens Brøndal, Bent Boel, Knud Prange, Sidsel Eriksen, Inga Floto og Niels Lund).

Lokalhistorisk Afdeling

Lokalhistorisk Afdelings hovedformål er at udføre lokalhistorisk forskning, at udarbejde nye arbejdsredskaber og hjælpemidler til forskere, at levere undervisning samt i almindelighed at deltage i lokalhistorisk arbejde og samarbejde.

Der arbejdes til stadighed med principielle, historigrafiske og aktuelle lokalhistoriske emner, hvad der afspejles i mindre artikler og afhandlinger samt i udsendelsen af et bind afhandlinger, se: Udgivervirksomhed.

Der har været afholdt undervisning i arkivkundskab.

Afdelingens leder har som suppleant deltaget i studienævnsmøder.

Anden virksomhed:

Der er ydet hjælp i form af udførelse af konkrete, mindre undersøgelser og rådgivning vedrørende manuskripter, og der er i øvrigt besvaret et betydeligt antal henvendelser om råd og bistand fra amatører og professionelle. Der er som sædvanlig god kontakt med kolleger i ind- og udland, og tre udenlandske forskere har fået vejledning under deres studieophold i København.

Afdelingens lokalhistoriske kollokviekreds, der gennem 15 år har samlet nuværende og tidligere elever, har holdt 5 møder med indbudte foredragsholdere.

Afdelingens leder har holdt 8 foredrag i foreninger m.m.

Afdelingens leder er formand Alfred Good's Fond, næstformand for Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie, var formand for Societas Heraldica Scandinavica (indtil 26.6.), er fagkonsulent ved Den Store Danske Encyklopædi og heraldisk konsulent på Nationalmuseets publikation: Danmarks Kirker.

Udgivervirksomhed m.v.:

Afdelingen har i anledning af et nu passeret 25 års jubilæum udgivet bd. nr. 10 i sin skriferække: *Det STORE i det små*. Bogen, der er på 352 sider, rummer afhandlinger skrevet af 17 forskere fra ind- og udland.

Afdelingens leder redigerer Afdelingens publikationer og er medlem af redaktionsudvalget for Personalhistorisk Tidsskrift.

Kongresdeltagelse m.v.:

Afdelingen har arbejdet med forberedelserne til det 9. nordiske seminar i lokalhistorie, som skal finde sted i København i 1998 med afdelingen som vært.

Knud Prange

Stab:

VIP: 44,5 årsværk.

TAP: 7,2 årsværk.

VIP:

Albrectsen, Esben Fischer; lektor.
Andersen, Vinnie; ph.d.-studerende.
Bjørn, Claus Ebbe; lektor.
Bolvig, Axel; forskningsprof.
Brøndal, Jørn; ph.d.-studerende.
Christensen, Arne Søby; lektor.
Clemmensen, Niels Frode; forskningslektor.
Dethlefsen, Henrik; ph.d.-studerende.
Due-Nielsen, Carsten; lektor.
Eriksen, Sidsel; forskningslektor.
Feldbæk, Ole; professor.
Floto, Inga; lektor.
Fonnesbech-Wulff, Benedicte; amanuensis.
Frandsen, Karl-Erik; lektor.
Fritzboeger, Bo; forskningsadj.
Gabrielsen, Vincent; lektorvikar.
Gelting, Michael H; lektorvikar.
Gemzell, Carl-Axel Uno; professor.
Gissel, Jon A.P.; forskningsadj.
Hybel, Nils; lektor.
Hyltoft, Ole; lektor.
Jensen, Johan Richard Møhlenfeldt; ph.d.-studerende.
Juliusson, Arni D.; forskningsass.
Justesen, Ole Clemmen; lektor.
Kirchhoff, Hans; lektor.
Lammers, Karl Christian; lektor.
Langkjær, Michael Alexander; ph.d.-studerende.
Larsen, Hans Kryger; lektor.
Leisner, Johnny; lektor.
Lerdam, Henrik; ph.d.-studerende.
Lund, Niels; lektor.
Lund, Peter Joachim; ph.d.-studerende.
Løkke, Anne; adjunkt.
Mackintosh, Jette; forskningslektor.
Malcus, Bengt Stefan Hilding; lektor.
Mentz, Søren; ph.d.-studerende.
Mordhorst, Mads; ph.d.-studerende.
Nissen, Henrik Sandø; lektor.
Olden-Jørgensen, Sebastian; forsk. adj.
Pedersen, Erik Helmer; lektor.
Pedersen, Jan; adjunkt.
Petersen, Klaus; ph.d.-studerende.
Prange, Knud; lektor.

- Rasmussen, Susanne William; forskningsadj.
 Schmidt, Regin; forskningsadj.
 Scocozza, Benito; lektor.
 Seindal, René; ph.d.-studerende.
 Simonsen, Dorthé Gert; ph.d.-studerende.
 Skydsgaard, Jens Erik; professor.
 Steensgaard, Niels Palle; professor.
 Thomsen, Niels Jørgen; professor.
 Thuneby, Gurli Goldermann; ph.d.-studerende.
 Vammen, Hans; lektor.
 Villaume, Poul; lektorvikar.
 Wittendorff, Alex; lektor.
 Worre, Torben; lektor.
 Ørsted, Peter; lektor.
- TAP:*
 Fürst, Elisabeth; overassistent.
 Hansen, Birgit Kragh; overassistent.
 Hansen, Cathrine Gerner; arkitekt.
 Hansen, Ole Stig; bibliotekar.
 Lumbye, Annie; overassistent.
 Miller, Birthe Nygaard.
 Nielsen, Tove; kontorfuldmægtig.
 Pischiutta, Bettina Pruhs; praktikant.
- Ph.d.-afhandlinger:*
 Christensen, Jens Ole: I Tysklands skygge.
 Gissel, Jon A. P.: Curtius' beretning om Alexander.
 En historiografisk analyse.
 Juliusson, Arni Daniel: Bønder i Pestens tid.
 Mogensen, Margit: Danmark og Nordens udstil-
 linger i 19. århundrede.
 Olden-Jørgensen, Sebastian: Poesi og Politik.
 Rasmussen, Susanne William: Om de offentlige
 prodigier i romersk religion under republik-
 ken.
 Zalewski, Barbara: Den nærsynede barmhjertig-
 hed.
- Specialer:*
 Andersen, Hasse Lundgaard: Den økonomiske
 udvikling i Danmark i 1950'erne: Stagnation el-
 ler strukturel forandring.
 Andersen, Line Maud: De nordiske forsvarsfor-
 handlinger.
 Andersen, Tim Kaas: Enevældens indførelse i
 dansk historieskrivning i det 19. og 20. århun-
 drede.
 Arenfeldt, Pernille: Dansk hofkultur 1559-88. Hof-
 funktioner og hofforståelse.
 Bjerregård, Annette: Dansk bistand til Tanzanias
 landbrugssektor i perioden 1962-92. En analyse
 af fattigdomsorienteringen og kvindehensynet.
 Bojsen, Jens Riis: Clios datter mellem positivisme,
 hermeneutik og pluralisme. En historiografisk
 analyse af Astrid Friis.
- Borrild, Jesper: Hellige mænd og kvinder i danske
 kalkmalerier. En kvantitativ analyse af helgen-
 gengivelser i danske kalkmalerier i dansk mid-
 delalder (1100-1536).
 Christiansen, Kate Winther: Udenrigsministeriets
 pressebureaus administration af dagbladsensu-
 ren 9. april 1940 til 29. august 1943.
 Clausen, Charlotte Lindberg: '...til Bedste saavel
 for det offentlige som for den enkelte...'. Dansk
 udvandringspolitik 1945-1960, med særligt hen-
 blik på Australien, Canada og New Zealand.
 Damgaard, Anne Marie Holm: Le Front National
 et l'Europe. Une étude sur la politique euro-
 péenne du Front National (1984-1996).
 Fink-Jensen, Morten: Ole Borch, Paracelsus og
 Hermes Trismegistos – træk af dansk videnskab
 i 1600-tallet.
 Frisk, Per Gidionsen: "Das Schiff verlässt den Lot-
 zen". Den sikkerhedspolitiske diskussion i det
 tyske socialdemokrati 1949-1984.
 Gad, Lone: Udenrigsministeriets pressebureaus
 administration af dagbladsensuren 9. april
 1940 til 29. august 1943.
 Harboe, Pia: Kvinderne i Helsingør stadsbøger
 1549-1565. Et bidrag til belysning af kvinders
 retsstilling og levevilkår i det 16. århundrede.
 Heick, Annelise Dal: Koleraepidemien i Køben-
 havn 1853.
 Holstein, Poul: Bent Holstein (1881-1945) – en
 dansk politiker.
 Jacobsen, Torsten Cumberland: Kejser Augustus
 og hans brug af medierne – en Historisk-Arkæo-
 logisk analyse af udbredelsen af det Augustæ-
 iske program.
 Jensen, Jacob Ringsing: Charles A. Beard og ame-
 rikansk udenrigspolitik.
 Jensen, Karen: Irsk immigrationspolitik fra 1922 til
 ca. 1980 – med specielt henblik på 1954-kom-
 missionen.
 Jensen, Lasse Bo: Romerrigetets forfald som orien-
 taliseringsproces. En analyse af Vestens syn på
 Orienten, som det kommer til udtryk i historio-
 grafien om Romerrigetets fald.
 Jensen, Peter Munch: En kritisk diskussion an-
 gående 2 af Eric Williams' teorier, vedrørende
 kampagnen 1787-1807, mod den britiske slave-
 handel.
 Jensen, Tina: Japans sociale relationer og økono-
 miske strukturer.
 Jepsen, Lars: DKP i ikke-angrebspagtens skygge –
 Danmarks Kommunistiske Parti 1939-41.
 Jørgensen, Kasper: De franske intellektuelle og Al-
 gierkrigen. En undersøgelse af de intellektuelles
 engagement i fransk politik under Algierkrigen.
 Kabeya, Anette Winther: "Jeg en stat mig bygge vil
 ..." – den konstruerede stat Congo (Zaire) 1885-
 1965. Et eksempel på statsdannelse i Afrika.

- Karlsson, Mette: UNITED NATIONS SPECIAL COMMITTEE ON PALESTINE – i relation til pan-arabisme og palæstinensisk nationalisme.
- Knudsen, Nini Munk: Marias himmelkroning. Om kongen og hans mænd, set gennem et motiv i danske kalkmalerier.
- Lauesen, Frederikke: De social-revolutionære i Chicago – amerikansk arbejderhistorie i 1880'erne.
- Linden, Trine: Ferdinand Lassalle og Det danske Socialdemokrati. En undersøgelse af den danske lassalleanismereception i perioden 1875-76.
- Mariager, Rasmus Mølgaard: Politik, Økonomi & Kultur – Danmark og Storbritannien 1945-1947.
- Michaelsen, Flemming: Baggrunden for DDR's grundlæggelse 1940-1952.
- Mogensen, Kasper: Venderne i historien – tre middelalderlige historikers syn på venderne.
- Molbech, Anette Delcomyn: At rejse og at blive. Et sammenlignende studie over italienske og mexicanske immigranter, 1900-1930, sammenholdt med amerikanske assimilationsteorier.
- Nielsen, Thomas Dalgård: Edward Gibbon og Kristendommen.
- Nilsson, Lars: Den danske flåde 1720-1769: størrelse og stand. En undersøgelse af den danske linie- og fregatskibsflådes skiftende størrelse og stand i perioden 1720-1769.
- Olsen, Annemarie Kær: De irske myters oprindelse. En undersøgelse af de tidlige irske myters baggrund med henblik på en belysning af deres brugbarhed som kildemateriale til det før-kristne Irlands socialhistorie.
- Olsen, Kenneth: Kejsermyter og kapitulation.
- Pedersen, Anni Bettina Bisted: Øvrighedens brud med bøndernes tankegang. Om den mentale omstilling i Danmark fra ca. 1500-1700 med almanakker og bondepraktikker som kilder.
- Pedersen, Claudia Læssøe: Oprettelsen af ærkesædet i Lund – belyst af investiturstriden.
- Pedersen, Jan Aagaard: Militant islamisk fundamentalisme i Egypten og den afghanske forbindelse.
- Petersen, Lise-Lotte Bundgaard: torbritanniens aftaler og løfter vedrørende Palæstina 1914-1917.
- Pohle, Lars: "...epterdi loug i landet formeller, att mand schall talle sig till rette och iche sla sig till rette...". En undersøgelse af vold mod ære og legeme i købstaden Næstved 1586-1612.
- Sehested, Thomas: Norgeshjælpen – dansk bistand til Norge under 2. Verdenskrig.
- Straarup, Carsten: Det nationale og det fatale. Med udgangspunkt i en diskussion af international og dansk nationalismeforskning analyseres de nationale tendenser i den københavnske presse 1814-1830.
- Ståde, Birgitte: Betydningen af selvstændighed – en diskussion af orientalismedebuttens betydning for tolkningen af det selvstændige Indien.
- Svendsen, Gitte Skovlund: Mediebrug og offentlig opinion som politisk magtfaktor. Niels Frederiksens jordpolitiske argumentation 1914-1919.
- Vilhelmsen, Carsten Bo: Elton 1086-1350. Et studie i hovedgårdsdrift.
- Wandel, Jette: Humanitet og videnskab. Johan og Christian Keller set i videnskabshistorisk lys.
- Warburg, Thomas: Knud den Hellige – voldshersker eller de svages beskytter? Den tidlige danske middelalder – kilder og synteser.
- Fondsstøtte:*
- Anonym:
- Danmarks kalkmalerier i elektronisk database (Axel Bolvig) kr. 225.000.
- BOPAS Mindefond:
- resterende formue efter bopas mindefond (Instituttlederen) kr. 0.
- Ballerup Kommune:
- Hypermediedokumentet Ballerup Kirke (Axel Bolvig) kr. 20.000.
- CTU:
- Danmarks kalkmalerier på Internet og CD-ROM (Axel Bolvig) kr. 125.000.
- Carlsbergfondet:
- Africa Procensulars (Peter Ørsted) kr. 0.
 - Aktstykke og oplysninger til rigsrådet og stændermødernes historie i Frederik III's tid (1648-60) (Leon Jespersen) kr. 369.110.
 - Den Danske Alkoholkultur (Sidsel Eriksen) kr. 349.747.
 - En historisk og religionssociologisk... (Susanne William Rasmussen) kr. 308.828.
 - Godsejernes politiske historie i det 19. årh. (Niels F. Clemmensen) kr. 354.802.
 - Hjemvendte danske emigranter (Jette Mackintosh) kr. 302.849.
 - Årsag til fremvæksten af den tidlige amerikanske antikommunisme (Regin Schmidt) kr. 308.828.
- Carlsbergs Mindelegat for Brygger J.C.Jacobsen:
- (Niels Thomsen) kr. 0.
- Center for Freds- og Konfliktforskning:
- Kompensation som medlem af rådet (Henrik S. Nissen) kr. 10.656.
- Clara Lachmanns Fond:
- (Institut for Historie) kr. 20.000 SEK

- Dansk Familelandbrug, Landbrugsmagasinet:
– jubilæumsarrangement (Claus Bjørn)
kr. 80.000.
- Fondet for Dansk-Norsk samarbejde:
– (Niels Thomsen) kr. 0.
- Forskerakademiet:
– Forskeruddannelseskursus (Karl-Erik Frandsen)
kr. 243.650.
- Forskningsrådene:
– Retten til Landskabet (Bo Fritzbøger) kr. 0.
– Seminarrække for Det Agrare Landskab i Danmark (Niels Thomsen) kr. 420.000.
- Karl & Vera Petersens Fond:
– (Niels Thomsen) kr. 0.
- NOS-H:
– Kulturelle processer i..... (Bo Fritzbøger)
kr. 184.106.
- Novo Nordisk Fonden:
– Roskilde domkirkes altertavle (Axel Bolvig)
kr. 25.000.
- Rektorkollegiet:
– Opholdsudgifter udenlandske studerende (Historisk Institut) kr. 25.560.
- Rektorkollegiet/Undervisningsministeriet:
– Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutlederen) kr. 20.800.
- Statens Humanistiske Forskningsråd:
– 1960'erne. Politisk kultur og samfundsmæssige strømninger i Vesttyskland og DDR (Karl Christian Lammers) kr. 50.400.
– Aflastning SHF (Henrik S. Nissen) kr. 40.000.
– Danmark i den tyske besættelsespolitik 1940-45 (Peter Joachim Lund) kr. 324.538.
– Danske centralmagts påvirkning på den sociale udvikling i Island... (Árni Daniel Júlísson) kr. 336.446.
– En undersøgelse af Jens Krafts forfatterskab som kilde til det 17.-18. århundredes danske og europæiske historie (Michael Alexander Langkjær) kr. 342.155.
– En undersøgelse af den sproglige vending i historieteoretisk perspektiv (Dorthe Gert Simonsen) kr. 325.804.
– Europæisk indflydelse på interasiatisk handel 1600-1750 (Henriette Bugge) kr. 138.938.
– Peder Schumacher Griffenfeld (1635-99) – politicus, statsmand, livstidsfange (Sebastian Olden-Jørgensen) kr. 406.522.
- Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:
– Opfattelser af sundhed, sygdom og død i DK 1830-1920 (Anne Løkke) kr. 110.889.
- Undervisningsministeriet:
– Stipendiat fra Estland (Institut for Historie)
kr. 10.400.
- Unidanmarks Fond:
– "Danmarks kalkmalerier i elektronisk database" (Axel Bolvig) kr. 25.000.
- Publikationer:*
Albrechtsen E.: Danmark-Norge 1380-1814. Fællesskabet bliver til. Bind 1. 1380-1536. Oslo og København 1997, 402 s.
Albrechtsen E.: Nordens Historie 1397-1997. 10 essays. Afsnittet "Kalmarunionen". s. 11-37, København 1997.
Bolvig A.: Altertavlen i Roskilde Domkirke. Et ualmindeligt kunstværk. København 1997, 166 s.
Bolvig A.: Kalkmalerier i danske kirker på internettet. København 1997, 72 s.
Bugge H.: French mission and the mass movement. i: Religious conversion movements in south Asia continutites and change, 1800 – 1990, London 1997.
Bugge H.: "Indien i fransk forskningstradition efter 1947". i: Indien – Tradition og nation, Claus Møller Jørgensen, s. 165-166, Århus 1997.
Bugge H.: Shipping, Factories and Colonization: Proceedings. i: "Mission and science: The French missionaries in 17th century siam", s. 137-143, Bruxelles 1996.
Eriksen S.: Om koleraens utilsigtede virkninger. Fortid og Nutid 4, s. 315-318, København 1997.
Eriksen S.: Temperance from below: The birth of a "Counter-Culture". s. 30 sider, Ottawa, Canada 1997.
Eriksen S.: Lokalsamfundshistorie. Journalen. Lokal- og kulturhistorisk tidsskrift 1, s. 3-7, København 1997.
Eriksen S.: Grindsted – det jyske Chicago. Siden Saxo 2, s. 32-40, København 1997.
Eriksen S.: Niels Thomsens relevans. Historisk Tidsskrift 2, s. 432-438, København 1997.
Eriksen S.: Om tolkningen af de tidlige skandinaviske vækkelser. Fortid og nutid 3, s. 130-139, København 1997.
Eriksen S.: Foreninger og byen. i: Antologi om den frivillige sektor, s. 49-56, Herning 1997.
Feldbæk O.: 1700-tallets danske herregård. En stat i staten. i: Herrgårdskultur och salongsmiljö, s. 15-26, Uppsala 1997.
Feldbæk O.: Privateers, Piracy and Prosperity. Danish Shipping in War and Peace 1750-1807. i: Pi-

- rates and Privateers. New Perspectives on the War on Trade in the Eighteenth and Nineteenth Centuries, s. 227-244, Exeter 1997.
- Feldbæk O.: Det moderne projekt. Historisk Tidsskrift 1, s. 159-177, København 1997.
- Feldbæk O.: Storhandelens tid. Dansk Søfartshistorie. 3. 1720-1814. København 1997, 243 s.
- Feldbæk O.: Identitet, dansk. i: Den store danske Encyclopædi, bind 9, s. 234-237, København 1997.
- Frandsen K.: Danmark for 1.000 år siden. Hans Just. København 1997, 40 s.
- Fritzbøger B.: "De er dygtige!" en profession i hundredårsperspektiv. Dansk Skovbrugs Tidsskrift 82:2, s. 396-411, 1997.
- Fritzbøger B.: Landscape history of the deciduous forest Suserup Skov, Denmark, before 1925. Forest & Landscape Research Vol. 1, No. 4, s. 291-309, 1997.
- Fritzbøger B.: Esrum klostres landskaber. i: Bogen om Esrum kloster, s. 79-97, Hillerød 1997.
- Gabrielsen V.: The Naval Aristocracy of Hellenistic Rhodes. Aarhus 1997, 254 s.
- Gemzell C.U.: En alternativ opfattelse i dansk udenrigspolitik? Kauffmann som diplomat. Historisk Tidsskrift 97:2, s. 454-479, 1997.
- Holten B.: Dr. Lunds kranier i Knokkelhulerne – et glemte kapitel i det sydamerikanske menneskes historie. 1066 – Tidsskrift for Historisk Forskning 27:2, s. 14-25, København 1997.
- Holten B.: Desfazendo as ilusões: o Dr. Lund e a suposta presença escandinava Terra de Santa Cruz. Locus – Revista de Historia vol. 3:1, s. 32-44, Juiz de Fora 1997.
- Hybel N.: Klima, misvækst og hungersnød i Danmark 1311-1319. Historisk Tidsskrift Bind 97, hæfte 1, s. 29-40, København 1997.
- Hybel N.: Det Store i det Små. i: Det Store i det Små/Lokalhistorie og synet på middelalderens sidste århundreder, Nils Hybel, s. 17-31, Odense 1997.
- Hyldtoft O.: Industrimiljøer på landet. i: De kulturhistoriske interesser i landskabet, s. 127-50, København 1997.
- Hyldtoft O.: Råstofmiljøer. i: De kulturhistoriske interesser i landskabet, Vivian Etting og Per Grau Møller, s. 151-72, København 1997.
- Hyldtoft O.: Denmark National Report 1994-97. i: TICCIH. National Reports. 1994-97., TICCIH. Grækenland, s. 23-28, Thessaloniki 1997.
- Hyldtoft O.: Von der Festung zurmodernen Grostadt. Kopenhagen 1840- 1914. i: A Tale of two Cities, Thomas Riis og Jann M. Witt., s. 81-116, Odense 1997.
- Kirchhoff H.: Oktober 1943 set "från hinsidan". Det svenske Utrikesdepartement og jødefølgerne i Danmark. En studie i humanitær hjælp og realpolitik. Historisk Tidsskrift, s. 80-115 og 313-355, København 1997.
- Kirchhoff H.: Anmeldelse af Paul A. Levine: From Indifference to Activism. Swedish Diplomacy and the Holocaust. Uppsala 1996. Historisk Tidsskrift bd. 97, s. 585-588, København 1997.
- Kirchhoff H.: I rigtig god gænge – et tabt brev fra Frode Jakobsen til Christmas Møller fra august 1943. Arbejderhistorie, s. 51-62, 1997.
- Lammers K.C.: The German Democratic Republic as History. Contemporary European History Vol. 3, del 3, s. 419-426, 1997.
- Lammers K.C.: Die deutsche Besatzungspolitik und ihre dänischen Partner Eine Forschungsbilanz. i: Die Deutsche Herrschaft in den "germanischen" ländern, s. 135-144, Stuttgart, Tyskland 1997.
- Lammers K.C.: Magtens erotik. Egon Bahr og den tyske østpolitik. Udenrigs 3.97, 52. årg, s. 79-84, København 1997.
- Lammers K.C.: Opposition und Wiederstand. i: Opposition und Widerstand, Karl Christian Lammers, s. 8-16, København og München 1997.
- Lammers K.C.: Debatten om Goldhagens Holocaust-tolkning. En faglig vigtig eller fagpolitisk nødvendig diskussion? Historisk Tidsskrift hæfte 1, s. 116-127, København 1997.
- Lammers K.C.: Konflikte og Konfliktløsungen in der dänisch-deutschen Minderheitenfrage. Ein Beispiel für Europa? Historische Mitteilungen 10, hft. 2, s. 268-279, Stuttgart 1997.
- Lammers K.C.: Eine neue Adenauer-Biographie. Das Historisch-Politische Buch 45, hft. 9/10, s. 355-357, Göttingen 1997.
- Lund N.: Is Leidang a Nordic or a European phenomenon? i: Military Aspects of Scandinavian Society in an European Perspective AD 1-1300, s. 195-99, København 1997.
- Lund N.: Vikinger, vender og valdemarer. Siden Saxo 12:3, s. 32-41, København 1997.
- Lund N.: The Danish Empire and the End of the Viking Age. i: The Oxford Illustrated History of the Vikings, / Peter Sawyer, s. 156-181, Oxford – New York 1997.
- Lund N.: Leding, næsegæld og kongemagt. Historie 1997:1, s. 124-134, Aarhus 1997.
- Løkke A.: "Biologi,kultur og viden – eller historien om de gode mødre på Fyn". Tidsskrift for Sygeplejeforskning 2, s. 42-56, København 1997.
- Løkke A.: The "Antiseptic" Transformation of Danish Midwives, 1860- 1920. i: Midwives, Society and Childbirth, s. 102-133, 1997.
- Mackintosh J.: An Investigation of Danish Return Migration. i: Göteborgs-Emigranten 6. Rapport från symposiet "Amerika tur og retur", Projektet Göteborgs-Emigranten 1997, s. 9, Göteborg 1997.

- Nilsson C.: Arbejdsgiverstrategi i Finland 1909-1940 i nordisk perspektiv. Historisk Tidsskrift för Finland 1, s. 26, Helsingfors, Finland 1997.
- Nissen H.S.: Nordens Historie. 10 essays (red.). DR Multimedie. København 1997, 304 s.
- Olden-Jørgensen S.: At vi maa frygte dig af idel kjærlighed – magtudøvelse og magtscenesættelse under den ældre danske enevælde. Fortid og Nutid 1997, s. 239-253, 1997.
- Pedersen E.H.: Dansk Lokalhistorie i mands minde. En historiografisk skitse. Fortid og Nutid 3, s. 155-217, 1997.
- Pedersen J.: Business and European Integration since 1800. i: Technological Development in Mechanical Engineering: Burmeister & Wain 1875-1939, s. 446-457, Gøteborg Universitet 1997.
- Pedersen J.: Det moderne gennembruds maskiner. 1, Historisk tidsskrift, s. 178-185, København 1997.
- Pedersen J.: H. Nielsen & Søn Maskinfabrik A/S, 1916-1980. Et eksempel på maskinteknologiens fornyelse i efterkrigstiden“. i: Erhvervshistorisk Årbog 46, s. 110-155, Aarhus 1997.
- Petersen K.: Fra ekspansion til krise. Udforskning af velfærdsstatens udvikling efter 1945. Historisk Tidsskrift hft. 2, s. 356-375, København 1997.
- Prange K.: Om degnekår i almindelighed – og i særdeleshed. i: Det STORE i det små, Red. Maeve Drewsen m.fl., s. 211-232, København 1997.
- Prange K.: I anledning af... i: Det STORE i det små, Red. Maeve Drewsen m.fl., s. 6-14, København 1997.
- Prange K.: "Ølet at blive livlig at dricke". i: Traditioner er mange ting. Festskrift til Iørn Piø på halvjerdsårsdagen d. 24. august 1997, s. 229-235, København 1997.
- Prange K.: Historie med hjertet. Lokalhistorisk Nyt. Medlemsblad for Lokalhistorisk Forening for Høng Kommune 1. årg. nr. 1, s. 7-13, Høng 1997.
- Prange K.: Heraldik på auktion. Heraldisk Tidsskrift bd. 8, nr.75, marts, s. 224-226, København 1997.
- Scocozza B.: Politikens Bog om Danske Monarker. Politiken. København 1997, 224 s.
- Skovgaard-Petersen I.: Kirkens etablering. i: Kyrka – Samhälle – Stat. från kristnande till etablerrad kyrka. Historieallinen Arkisto 110.3, Göran Dahlbäck, s. 59-82, Helsingfors 1997.
- Skovgaard-Petersen I.: Wenzenzüge – Kreuzzüge. i: Rom und Byzanz im Norden, Michael Müller-Wille, s. 279-291, Stuttgart 1995.
- Skydsgaard J.E.: Theodor Mommsens romerske kejserhistorie. Historisk Tidsskrift 2, s. 305-312, København 1997.
- Skydsgaard J.E.: Arkæologi og landbrug. Kaf 38, s. 11-15, København 1997.
- Thomsen N.J.: Biografiens Nye Bølge – en skæv sø? Historisk Tidsskrift, s. 18, København 1997.
- Thomsen N.J.: Folkerepræsentationen – spejl eller vejviser? Politikerne og de højere uddannelser i 150 år. i: Fra Egtvedpiggen til Folketinget, s. 273-307, København 1997.
- Vammen H.: National Internationalism – The Danish Golden Age Concepts of Nationality. Thorvaldsens Museum, Bulletin 1997, s. 9-17, København 1997.
- Vammen H.: (Anmeldelse af:) Hans Edvard Nørregaard-Nielsen: Christen Købke, Bd. 1-3, 1996. Historisk Tidsskrift Bd.97, hæfte 2, s. 548-554, København 1997.
- Vammen H.: (Anmeldelse af:) Hanne Sanders: Bondevækkelse og sekularisering, Stockholm 1995. Historisk Tidsskrift Bd. 97, hæfte 1, s. 200-209, København 1997.
- Villaume P.: "Henrik Kaufmann, den kolde krig og de falske toner". Historisk Tidsskrift bd. 97, hft. 2, s. 491-511, København 1997.
- Wittendorff A.: Historiens Lære. Faklen 3, s. 5, 1997.
- Worre T.: Marabus. i: Religion and Politics in Africa and the Islamic World, s. 263-279, København 1997.
- Worre T.: Danske og Europa. København 1997. Siden Saxo s. 26-33.

Samfunds- og kulturhistorisk orienterede fag

Institut for Folkloristik

Som et led i forberedelserne til ombygning af KUA blev instituttet i juni måned flyttet til nyindrettede og større lokaler i Snorresgade. Kandidatuddannelsen i Folkloristik blev om foråret/sommeren genstand for en turnusevaluering. Fakultetsledelsen har som led i opfølgingsprocessen igangsat et udredningsarbejde vedrørende muligheder for en integration af faget Folkloristik med fakultetets øvrige kulturanalytiske fag og har midlertidigt engageret sig aktivt i fagets administration.

Forskningsvirksomhed:

1. Folkedigtning

Til instituttets internationale nyhedsbrev blev der affattet korte monografier om erindringssagn på Orkneyøerne i middelalderen (Chesnutt) samt om vandresagnet ML 4015 "The Midnight Mass of the Dead" (Hemmingsen). Projektet om historiske sagn, tidligere iværksat af Nordisk Institut for Folkedigtning (NIF), blev fortsat i årets første måneder men derefter stillet i bero på grund af Nordisk Ministerråds beslutning om at lukke NIF; det vil eventuelt blive genoptaget i 1998 dersom særbevilling hertil kan opnås hos det nystiftede nordiske folklorenetværk (Hemmingsen, Chesnutt). Et nyt projekt om "Kvinder og kønsroller i græske eventyr" blev påbegyndt med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd; undersøgelserne har indledningsvis taget udgangspunkt i eventyrtælleren Hatzi-Yavrouda og lokalsamfundet på dennes hjemø Kos (Olsen).

2. Skik og brug

Arbejdet med temaet Polterabend i nutidens Danmark fortsatte med affattelsen af yderligere en tredjedel af den planlagte afhandling (Simonsen).

3. Folkelige forestillinger, folkloristisk sundhedsforskning

Med støtte fra Carlsbergfondet fortsattes til og med maj måned projektet "Fra antiseptik til centerordning: Udviklingen i samarbejdet mellem jordemødre og læger 1870-1973" (Cliff).

Birgitte Rørbye fik ved årsskiftet 96/97 til for svar for den filosofiske doktorgrad optaget af handlingen "Mellem sygdom og sundhed. En nar-

rativ kulturanalyse – om fortid, fremskridt ... og virkelige læger". Desuden har hun afsluttet to fem-årige projekter begge finansieret af forskningsrådernes strategimidler. Til "Aldring og ældrebilleder" (i samarbejde med Gerontologisk Institut) blev afsluttet artikler om medier og medievaner og deres betydning for forestillinger om alderdommen, om ældre som aktører, samt om kulturgerontologi. Til "100-årsprojektet" (i samarbejde med Odense Universitet) blev afsluttet registrering af mediemateriale om 100-årige, mv.

Studier blev indledt inden for nyt fem-årsprojekt ("Ældrebilleder, ældre kulturer og ældre tilbud" i samarbejde med Center for Humanistisk Sundheds- og Ældreforskning) ligeledes finansieret af forskningsrådernes strategimidler, hvor bl.a. eventyr studeres med særligt henblik på deres fremstilling af tid, udvikling og aldring. Herudover gennemførtes feltstudier i Danmark og i Australien bl.a. med henblik på fester og generationsperspektiver.

4. Andet

Med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd forstattes projektet om musik og musikopfattelse blandt etniske minoriteter i Danmark. Projektet blev sidst på året overført til Sydjysk Universitetscenter (Fock).

Der blev arbejdet på en fagteoretisk fremstilling med arbejdstitlen "Folklore Studies and Narrativity: the Uses and Misuses of a Great Idea" (Simonsen).

Udgivelsen af instituttets internationale nyhedsbrev "Copenhagen Folklore Notes" fortsatte med to dobbeltnumre (redaktion: Chesnutt).

Forskningsaktiviteter ved ph.d.-studerende:

Anne Leonora Blaakilde indleverede i oktober 1997 sin ph.d.-afhandling: "Ordene mellem os. Folkloristiske fortolkninger om alderdom" (vejleder: Rørbye).

Organisatorisk arbejde m.v.:

Chesnutt var medlem af styrelsen for Nordic Institute of Folklore indtil instituttets lukning i foråret 1997. Cliff var hele året medlem af Medicinsk-Historisk Museums forskergruppe og af arkivgruppen i Den almindelige danske Jordemoderforening. Rørbye var fortsat medlem af redaktionen for tidsskriftet Folk og Kultur, af styrelsen for Foreningen Danmarks Folkeminder samt af Dansk Gerontologisk Selskabs fagråd; hun er tillige tilknyttet Center for tværvidenskabelig medicinsk-historisk forskning (CMHF) ved Det sundhedsvidenskabelige Fakultet.

Chesnutt deltog i løbet af året i en ph.d.-beholdelse ved Københavns Universitet.

Rørbye var opponert ved afhandling for dr.art-

graden ved Universitetet i Bergen. Årbog for dansk etnologi og folkemindevidenskab'.

Rejser, gæsteforelæsninger:

Chesnutt: Deltagelse med indlæg i Society for the Advancement of Scandinavian Study's årsmøde ved University of Illinois at Urbana-Champaign (ultimo april); forskningsophold ved University of California-Berkeley (primo maj).

Cliff: Forelæsninger ved Danmarks Jordemoderskole i Aalborg (marts, april, september), ved Danmarks Jordemoderskole i København (april, oktober) samt ved Danmarks Sygeplejerskehøjskole i Århus (oktober); diskussionsoplæg ved Medicinsk-Historisk Museum, København (maj); foredrag i Østsjællands Slægtsforskningsforening, Køge (april) og Amager slægthistorisk Forening, Kastrup (august).

Rørbye: Childhood and Old Age – Equals or Opposites. International Conference. Odense University 7 – 9. april (indlæg); 1st International Symposium on Cultural Gerontology, Gentofte 4 – 7. maj (arrangør og indlæg); 17th International Congress on Gerontology. Adelaide, Australien 19 – 23. august med indlæg; forskningsrejse, herunder feltstudier i Australien 14-28. august; gæsteforelæsninger om traditionsbegrebet, temafester og lille overtro ved Institut for Kulturstudier, Universitetet i Oslo; forelæsninger på Folkeuniversitetet, flere mellemuddannelser og videreuddannelsesforløb, samt en række enkeltstående foredrag uden for akademiske kredse; bidrag til Den Store Encyklopædi, samt konsulent i enkelttilfælde.

Internationale gæster på instituttet:

Professor Bengt R. Jonsson, Stockholm, opholdt sig på instituttet som gæsteforsker i forårssemesteret (april-maj). Gæsteforelæsningsbesøg af professor Isidor Levin, Sankt Petersborg (månedsskiftet oktober/november). Undervisning og vejledning af udvekslingsstuderende fra Island (forårssemesteret) og Japan (efterårssemesteret).

*Michael Chesnutt, Thorkil Damsgaard
Olsen, Prodekan*

Stab

VIP: 5,6 årsværk.

TAP: ,7 årsværk.

VIP:

Chesnutt, Michael; lektor.

Cliff, Helen; forskningsadj.

Fock, Eva; forskningsass.

Hemmingsen, Lars; amanuensis.

Olsen, Birgit; forskningsadj.

Rørbye, Birgitte; lektor.

Simonsen, Michèle; lektor.

TAP:

Brøste, Kirsten; overassistent.

Specialer:

Pedersen, Birthe: Lokalsamfundets kultur og traditioner.

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:

– Fra Autiseptik til jordemodencentre (Helen Cliff) kr. 144.547.

Nordic Institute of Folklore:

– Videnskabelig assistance/Løn Lars Hemmingsen (Michael Chesnutt) kr. 82.480.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– En ny musik – mellem tradition og moderne påvirkning i DK. (Eva Fock) kr. 119.196.

– Kvinder og kønsroller i græske eventyr (Birgit Olsen) kr. 421.413.

Publikationer

Chesnutt M.: *Minstrel Poetry in an English Manuscript of the Sixteenth Century: Richard Sheale and MS. Ashmole 48. i: The Entertainer in Medieval and Traditional Culture*, s. 73-100, Odense 1997.

Chesnutt M.: *Memorization in Oral Transmission: The Testimony of a Saga. i: Frejas Psalter. En Psalter i 40 afdelinger til brug for Jonna Louis-Jensen*, s. 25-28, København 1997.

Chesnutt M.: *Local Legendry in the Saga of the Orkney Islanders. Copenhagen Folklore Notes 1-2/97*, s. 6-12, København 1997.

Institut for Arkæologi og Etnologi

Instituttets fag:

Instituttet omfatter tre fag: Forhistorisk arkæologi, klassisk arkæologi og europæisk etnologi. Under forhistorisk arkæologi kan der på overbygningen vælges mellem cand.mag. og mag.art. ordninger med vægtede specialiseringsmuligheder. På klassisk arkæologi vælges mellem græsk & italisk-romersk på cand.mag.-niveau og klassisk arkæologi på mag.art.-niveau.

Forskningsvirksomhed:

Instituttets fag beskæftiger sig med den teoretiske, metodisk-empiriske, og historiske udforskning af kultur-, samfunds- og statsformer fra de tidligste

jægere til nutiden. Instituttets forskere arbejder desuden med udvikling af kulturteori, herunder den materielle dimension.

Den aktuelle forskning kan grupperes inden for følgende hovedtemaer:

Stenalder (Nordeuropa & Grønland).

Bronze- & Jernalder (primært i det nordlige Europa).

Den klassiske Verden.

Middelalderen (Europa m.v.).

Maritim arkæologi.

Kulturelle profiler og sociale spændinger fra middelalderen til i dag.

Stats- og livsformers teori og kulturhistorie.

Kulturhistorisk teoriudvikling, metode, samt forskningshistorie.

A. De palæolitiske og mesolitiske jæger-samlerkulturer (med de palæo-eskimoiske kulturer i Arktis), samt de neolitiske agerbrugssamfund i Nordeuropa (projekterne 1-6)

1. Danmark og Holland. Sammensætning og analyse af flinten fra seks senpalæolitiske bopladser (L. Johansen).

2. Danmark. Mesolitiske grave, i samarbejde med Antropologisk Laboratorium, Zoologisk Museum, University of Winnipeg, Canada, samt University of Connecticut, USA (E. Brinch Petersen).

3. Nordeuropa. Koloniseringen efter sidste istids maximum og en revision af jægerstenalderens kronologi ud fra de kalibrerede C-14 dateringer, i samarbejde med Nationalmuseets Naturvidenskabelige Afdeling (E. Brinch Petersen).

4. Grønland. Analyser af palæo-eskimoiske bopladser fra Dorsetkulturen i Diskobugten sammen med museerne i Asiat og Qasigiannuit, Grønland (L. Johansen og E. Brinch Petersen i samarbejde med Zoologisk Museum og universitetet i Tromsø, Norge).

5. Nordeuropa. Undersøgelser over den neolitiske dragtbægerkultur med henblik på at give en almen kulturhistorisk skildring af den ældste nordiske bondekultur fra ca. 4000-2800 f.Kr. (K. Ebbesen).

6. Danmark. Yngre neolitisk tid. På grundlag af omfattende kildestudier beskrives og analyseres samfundets struktur og udvikling i perioden 2800-2400 f.Kr. (K. Ebbesen).

B. Kultur- og samfundsudviklingen i bronze- og jernalder, primært i det nordlige Europa (projekterne 7-16)

7. Europa. Bronzealdergrave: Fysisk antropologi,

kulturel identitet, social struktur, regionalitet (i samarbejde med Antropologisk Laboratorium) (K. Randsborg).

8. Europa og Middelhavet. Oldtidens kamp- og samfundsformer (K. Randsborg).

9. Danmark. Grøntoft og etableringen af det strukturerede landsbysamfund i Vestjylland i 1. årtusinde f.Kr. (P.O. Rindel; delprojekt under Statens humanistiske Forskningsprogram "Bebyggelse og kulturlandskab", Aarhus Universitet).

10. Europa. Yngre romersk jernalder i Nord- og Mellemeuropa: Limes og den europæiske elite (U. Lund Hansen).

11. Europa. Sporelementstudier af romerske bronzekar (U. Lund Hansen i samarbejde med H. Bollingberg, Geologisk Institut).

12. Danmark. "Fortid og Flora". Menneske, Landskab og Biodiversitet. Tværfagligt forskningsprojekt under Forskningsrådene. Delprojekt: Bebyggelsesudvikling og landskabsudnyttelse Sjælland (U. Lund Hansen, P.O. Rindel).

13. Europa. Forbindelserne mellem Sydsandinavien og Sydøsteuropa i tiden ca. 250 til 475 e.Kr. Ph.d.-projekt færdiggjort (B. Storgaard).

14. Norden. De nordiske træguder søges dateret som udgangspunkt for en stillingtagen til den hedenske religion (K. Ebbesen).

15. Danmark. Jernalderbebyggelsen i det østlige Danmark (S. Stummann Hansen).

16. Nordeuropa. Dansk jern – en kulturhistorisk analyse af produktion, distribution og konsumption af jern i Danmark gennem to tusinde år (H. Lyngstrøm)

C. Udviklinger og interaktioner i og omkring de mediterrane samfund og kulturforhold i antikken (projekterne 17-34)

17. Syrien. Forsat bearbejdelse af det cypriske materiale fundet på Tall Sukas under Carlsbergfondets syriske ekspeditioner (L. Wriedt Sørensen).

18. Cypern. Feltarbejde. Ledet de danske udgravninger af en beboelse fra Hellenistisk-romersk tid ved Aradippou med deltagelse af studerende fra instituttet (L. Wriedt Sørensen).

19. Cypern. Færdigbearbejdelse af den 3. prælimi-

- nære rapport over udgravningerne ved Panayia Ematousa, Cypern (L. Wriedt Sørensen).
20. Middelhavsområdet. Fønikernes ekspansion (L. Wriedt Sørensen).
21. Græsk-romersk skulptur i kontekst. Den græske Athena-statues reception i romersk kejser-tid (B. Lundgren).
22. Italien. Sardiske kildehelligdomme i sen bron-zealder og tidlig jernalder, ca. 1300-700 f.Kr. (M.G. Køllund).
23. Italien. Fortsatte studier af Latiums arkaiske topografi, kult og boligformer (A. Rathje).
24. Italien. Bearbejdelse af fundmaterialet fra Fi-cana-udgravningen. Forberedelse af publikation (A. Rathje).
25. Middelhavsområdet. Forholdet mellem føni-kisk og græsk handel i Etrurien (A. Rathje).
26. Italien. Bydannelsen og den etruskiske arkitek-turs udvikling i den sene orientaliserende og arka-iske periode, 640-480 f.Kr. (H. Damgaard Ander-sen).
27. Italien. Publikationsforberedelse af Pontecag-nano-udgravningen (I. Strøm).
28. Italien. De oskisktalende folkeslag i Syditalien, etnicitet og kulturmøder i jernalderen, ca. 900-300 f.Kr. (H. Winge Horsnæs).
29. Italien. Forberedelse af publikationen af ud-gravningerne af Castor og Polluxtemplet i Rom (B. Poulsen).
30. Tyrkiet. Forberedelse af publikationen af en senromersk villa i Bodrum, det antikke Halikar-nassos, i Tyrkiet (B. Poulsen).
31. Tyrkiet. Grave og gravmonumenter i det sydvest-lige Karien, specielt Halikarnassos-halvøen. Der ar-bejdes blandt andet med kulturmøde, etnicitet og social differentiering ud fra gravmateriale fra sen bronzealder til byzantinsk tid (A.M. Carstens).
32. Middelhavsområdet. Huse til fremmede gu-der. Modtagelse og videreudvikling af de oriental-ske religioner i Grækenland og Italien i hellenis-tisk og romersk tid, belyst ud fra kultbygningerne (I. Nielsen).
33. Grækenland. Bebyggelsesudviklingen på Ke-phallénia (surveys & feltarbejde). Opmåling af planlagt, befæstet by fra ca. 300 f.kr. Studier over antikke græske murtyper og deres kronologi (K. Randsborg).
34. Ukraine. Græske og senantikke bebyggelser på Krim (udgravninger og studier) (K. Randsborg).
- D. Middelalderen i Europa, m.v.
(projekterne 35-39)*
35. Ukraine og Rusland. Budjak, Suvorovo: Bebyg-gelsesudvikling på Steppen (surveys og udgravnin-ger fra kobberalder til nyere tid, primært romer-tid og middelalder samt regimentsfort fra 1790). Alaborg: Vikingetids centralplads, Ladoga (ud-gravninger & studier) (K. Randsborg).
36. Norden. Dragt, magt og mennesker i Nordens yngre jernalder (A. Hedegaer Krag).
37. Danmark. Bådgraven fra Ladby som vidnes-byrd om sociale og religiøse forhold i yngre vikin-getid (A.C. Sørensen i samarbejde med National-museets Marinarkæologiske Forskningscenter).
38. Shetland og Nordatlanten. Den skandinaviske bosættelse på Unst i vikingetid og middelalder. Større forskningsprojekt i samarbejde med shet-landske myndigheder og britiske universiteter. Ge-nerelt: Arkitektur og bebyggelsesmønstre i vikin-getid og middelalder i Nordatlanten (S. Stum-mann Hansen).
39. Nordeuropa. Vikingetiden og middelalder i Nordeuropa med særlig vægt på Nordsø-regionen og Nordatlanten (S. Stummann Hansen).
- E. Maritim arkæologi og etnologi
(projekterne 40-45)*
40. Danmark. Skib og havn 1000-1500. Den dan-ske søfart i middelalderen (J. Bill i samarbejde med Nationalmuseets Marinarkæologiske Forsk-ningscenter).
41. Sverige. Feudal statsdannelse og middelalder-lig transportstruktur. En analyse af det maritime kulturlandskab og transportgeografien i Den Bot-niske Bugt i relation til samfundsstrukturen (C. Wester Dahl).
42. Maritim indlandskultur i forhistorisk og histo-risk tid. Kulturel tilpasning og transportzoner ved store søer, særlig i Mellemsverige (Vänern) og La-doga, Onega. Vikingetidens transportstruktur og

transportredskaber i Rusland og tilgrænsende dele af Centraleuropa med særligt hensyn til de store flodsystemer og til "voloki" (russ. for slæbe- eller bæresteder ved vandskel) (C. Westerdahl).

43. Nordfennoskandia og Nordrusland. Samfunds-, transport- og identitets/ethnicitetsproblemer spejlet i samisk bådebyggeri fra jernalder til nyere tid (C. Westerdahl).

44. Globalt. Det maritime kulturlandskab og de traditionelle transportzoner. Grundtermer og international analyse ifølge Annales-skolens "longue durée" og "les conjonctures" (C. Westerdahl).

45. Europa. Studier af skrogform og bordfacon i klinkbyggede fartøjer med henblik på en udforskning af formbegrebet (T. Højrup).

F. Kulturelle profiler og sociale spændinger fra middelalder til dagens samfund: Økologi & kulturanalyse (projekterne 46-56)

46. Danmark. Bondedagbøger og danskhed (T. Damsholt).

47. Danmark. "Det naturlige" som argument i sundhedsoplysningen 1770-1990 (S. Mellemsgaard).

48. Danmark. Den aldrende kropps kulturhistorie 1658-1900 (S. Mellemsgaard).

49. Nordatlanten. Kontinuitet og forandring i det nordatlantiske kulturområde. Studier på Shetland af boligudvikling efter 1500 – med den særlige opgave at løse gåden om det såkaldte "stock-stove house" (B. Stoklund).

50. Europa. Kulturens nationalisering: Inden for rammerne af dette projekt er færdigredigeret en artikelsamling med undertitlen "Etnologiske synspunkter på det nationale". Institutbidrag fra T. Damsholt, E. Mandrup Rønn, M. Venborg Pedersen (B. Stoklund).

51. Nordeuropa. Kontrasterende kulturformer i 1700-tallets manoriale samfund. Et projekt om rekonstruktion og skrivning af kultur (P. Christianen).

52. Danmark. Borgerlig købstadskultur i forrige århundrede med Køge som udgangspunkt (P. Balle-Petersen).

53. Danmark. Med baggrund i en brevveksling fra 1890'erne mellem et forlovet par, begge med rod i grundtvigske miljøer, søges kontakter og forbin-

delse inden for denne subkultur klarlagt (P. Balle-Petersen).

54. Tyskland. Højjaristokratisk kultur. Kulturel manifestation af herskab i fyrstesamfundet Augustenborg 1700-1850 (M. Venborg Pedersen).

55. Danmark. Livsforløb og livsaldre i det 19. og 20. århundrede (L. Otto).

56. Danmark. Opdragelse og normalitetsbegreber hos "de stærke jyder". Belyst med udgangspunkt i en erindring og en livshistorie fra Øster Snede sogn (E.M. Rønn).

G. Livs- og statsformers kulturhistoriske udviklinger, herunder analyser af kulturelle forskelle og spændinger i de nutidige samfund (projekterne 57-65)

57. Danmark. Iscenesættelse og ritualisering af den patriotiske diskurs o. 1800. Særligt dyrkelsen af følsomhed (T. Damsholt).

58. Danmark. Undersøgelser over en dansk region, Sallingland, i 16-1700-tallet. Bønder, købstadsfolk og statsmagt. Livsbetingelser og livsformer (J. Møllgaard).

59. Danmark. Fædrelandskærlighed og borgerånd. En analyse af den patriotiske diskurs i Danmark i sidste del af 1700-tallet. Færdiggørelse af ph.d.-afhandling (T. Damsholt).

60. Frankrig. Kulturanalyse af den store havekunsts betydning og funktion ved hoffet og i det adelige aristokrati i det 17. århundrede (E. Kalsgård Poulsen).

61. Skandinavien. Velfærdsstatens forsvarsform og livsformer (T. Højrup).

62. Danmark. Arbejder- og virksomhedskulturer. Bånd- og brudflader i arbejderkulturen, med særligt henblik på relationer mellem ansatte og ledelse på industrivirksomheder ca. 1850-1950 (N. Jul Nielsen).

63. Danmark. Livsformer, miljøværdier og reguleringer i Limfjordsfiskeriet. En kortlægning af konflikterne omkring brugen af Limfjorden (K. Monrad Hansen; delprojekt under det strategiske Miljøforskningsprogram i Marine Områder).

64. Bolivia. Færdiggørelse af ph.d.-afhandling: Fortiden i Nutiden. En etnologisk analyse af forholdet mellem stat, indianere og "Participación Popular" (V. Andersson).

65. Bolivia. Nye kommuner og oprindelige organisationsformer – konflikt eller consensus? I samarbejde m. Center for Udviklingsforskning (V. Andersson).

H. Kulturteoretisk teori og metode. Herunder fagtradition samt udvikling af teorier og metoder (projekterne 66-71)

66. Danmark. Dansk arkæologisk forskningshistorie (S. Stummann Hansen).

67. Europa. Arkæologisk historik m.v. (K. Randsborg).

68. Middelhavsområdet. Fortsatte studier i klassisk historik (A. Rathje).

69. Globalt. Forsknings- og publikationsprojekt omkring statsformer og livsformer (T. Højrup, J. Møllgaard, O. Bernild).

70. Norden. Troels-Lund og kulturhistorien: Forarbejder til en ny kommenteret udgave af "Dagligt Liv i det 16. Årh.". I tilslutning hertil er arbejdet med en udgivelse af herredsfoged Ole Lunds manuskript om vestjyske bøndergårde, som blev til i 1870'erne på foranledning af Troels-Lund (B. Stoklund).

71. Europa. Studier i Machiavellis og Hegels stats- og kulturteorier (O. Bernild).

Tidsskriftredaktion:

Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie (U. Lund Hansen (hovedredaktør) og B. Storgaard).

Acta Archaeologica (K. Randsborg (hovedredaktør)).

Journal of Danish Archaeology (E. Brinch Petersen).

Studien zur Sachsenforschung (U. Lund Hansen).

Marinarkeologisk Tidsskrift (MAT), Sverige (C. Westerdahl).

Arbejderhistorie (N. Jul Nielsen).

Ethnologia Europaea. Journal of European Ethnology (B. Stoklund, P. Christiansen).

Ethnologia Scandinavica. A journal of Nordic Ethnology (P. Christiansen).

Folk og Kultur. Årbog for dansk etnologi og folkemindevidenskab (T. Damsholt).

Redaktion af monografier:

Archaeological Notes 1, 1998. (K. Randsborg). Absolute Chronology. Archaeological Europe 2500-500 B.C., Acta Archaeologica 67/Acta Archaeologica Supplementum I (K. Randsborg).

Urbanization in the Mediterranean in the Ninth to the Sixth Centuries B.C., Acta Hyperborea 7 (H.W. Horsnæs, S. Houby Nielsen, A. Rathje).

Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver (L.W. Sørensen, A. Rathje, B. Storgaard).

Nordiske Fortidsminder. Bd. 14, 15, 16 (U. Lund Hansen).

Patron and Pavements in Late Antiquity, Hali-carnassian Studies II (S. Isager, B. Poulsen).

Kollegiale organer:

Instituttet er repræsenteret i følgende danske styrelser og råd:

Bestyrelsen for det Danske Institut i Athen (A. Rathje).

Det arkæologiske Nævn (E. Brinch Petersen, U. Lund Hansen).

Dansk Kulturhistorisk Museumsforening, koordinator for nyere tid (L. Otto).

Mare-gruppen under Det arkæologiske Nævn (C. Westerdahl).

Medlem af det klassisk arkæologiske censor-korps (L. Wriedt Sørensen).

Næstformand i det forhistorisk arkæologiske censor-korps (U. Lund Hansen).

Referencegruppen for nyere tids kulturhistorie under Statens Museumsnævn (B. Stoklund).

Bestyrelsen for skibsbevaringsfonden under Kulturministeriet (T. Højrup).

Statens humanistiske Forskningsråd (U. Lund Hansen).

Rådet for Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter (C. Westerdahl).

Deltagelse i internationale netværk og lignende:

Arbeitsgemeinschaft für Sachsenforschung og korresponderende medlem af Deutsches Archäologisches Institut i Frankfurt (U. Lund Hansen).

EU INTAS: Archaeology in the Former Soviet Union, coordinator. European Science Foundation (Transformation of the Roman World). Review of Oxford Archaeology (chairman) (K. Randsborg).

Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore, Comité exécutif (B. Stoklund).

Arbeitskreis Volkskunde und Kulturwissenschaften (T. Højrup).

Antikprogrammet, Det Norske Forskningsråd (A. Rathje).

TEMPUS-programmet (Lene Otto).

North Atlantic Bioarchaeological Organization (NABO) (S. Stummann Hansen).

ESF: Early Medieval Europe: The Chronological Basis (U. Lund Hansen).

ANALITIC: Udvikling af computerprogram. Samarbejde mellem Groningen Universitet (D. Stapert), Århus Universitet (H. Juel-Jensen) og KU (E. Brinch Petersen, L. Johansen).

Legatbestyrelser:

Christian og Emma Blinkenbergs Rejselegat (U. Lund Hansen, A. Rathje, L. Wriedt Sørensen).

Ingeniør Svend G. Fiedler og hustru's Legat, Kazimierz Salewiz og hustru's Legat (U. Lund Hansen).

Japetus Steenstrups Legat (E. Brinch Petersen).
E. Munksgaards legat (K. Randsborg).

Ekskursioner:

Arkæologisk studenterekskursion til Slesvig-Holsten, Sydjylland mv. Arkæologisk studenterekskursion til Skåne. Arkæologiske udgravninger i Alaborg, Ladoga, Rusland; Suvorovo, Ukraine; Ke-phallénia, Grækenland (K. Randsborg).

Vadehavskyst, floddelta og materielle kulturprodukter, særlig både og skibe. Tyskland og Nederlandene (C. Westerdahl).

Kulturlandskab: Giesegaard, Lejre og Jægerspris (K. Randsborg, P. Christiansen).

Kulturlandskab: Hedeboegnen og Sydsjælland (S. Mellemsgaard, L. Otto, T. Damsholt).

Kulturlandskab og livsformer på Fyn (S. Mellemsgaard, L. Otto).

Seminarudgravning af vikingetidsgård på lokaliteten Soterberg, Unst, Shetland (S. Stummann Hansen).

Vedbæk: Jægerstenalderens bopladser i et fossilt landskab (E. Brinch Petersen).

Rhinlandet, fra før Kristi fødsel – ca. 1100 e.Kr. (U. Lund Hansen).

England, antik skulptur i engelsk privateje (Jane Fejfer).

Seminarudgravninger ved Aradippou, Cypern (L. Wriedt Sørensen).

Symposier, organisation:

Tværfagligt seminar: "Dragt og magt" (U. Lund Hansen, A. Hedeager Krag).

"Childhood and Old Age – equals or opposites?" Afh. på Odense Universitet (S. Mellemsgaard m.fl.).

Påvirkning og Inspiration. Det andet internordiske seminar om studiet af haver og havekunst (U. Lund Hansen, E. Kalsgaard Poulsen).

Koordinator på Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings faglige orienteringsmøde (S. Stummann Hansen).

Boligformer i Antikken. Fællesmøde med Klassiska Institutionen, Lunds Universitet (L. Wriedt Sørensen).

Keramik-workshop, Rom. Keramik-workshop, IAE (Institut for Arkæologi og Etnologi) (A. Rathje).

Specielle arrangementer:

Medlem af baggrundsgruppen for Nationalmuse-

ets udstilling "Drømmen om det 20. århundrede" (P. Christiansen).

Ph.d.-uddannelsesaktiviteter:

1. Institutets årlige ph.d.-præsentationsdag afholdtes 7.3., på IAE (A. Carstens, M. Venborg Pedersen, T. Højrup).

2. Fakultetets ph.d.-kursus i kulturhistorisk videnskabs teori, på KUA (J. Møllgaard, O. Bernild, T. Højrup).

3. Løbende tværfagligt forskningsseminar med udgangspunkt i strukturel dialektik, forårstema: Globalisering og velfærdsstater, efterårstema: Velfærdsstaternes kulturelle og geopolitiske placering, på IAE (O. Bernild, J. Møllgaard, T. Højrup).

4. Tværfagligt seminar: Studiet af haver og havekunst, på IAE (E. Kalsgård, U. Lund Hansen).

5. Tværfagligt symposium med Valerij Vozgrin: Stat og folkekulturer (T. Højrup).

6. Løbende seminarer om etnicitet (A. Rathje, L. Wriedt Sørensen).

Gæsteforskere og forelæsere:

I. Hodder, Cambridge. C. Tilley, London. W. Rathje, Tucson, Arizona. A. Haralambieva, Varna. V. I. Mordvintseva, Volgograd. K. Roth, München. G.F. Bigelow, University of Southern Maine. R. Schulting, University of Reading. C. Meiklejohn, University of Winnipeg. D. Perry, University of Connecticut. M. Leakey, National Museum of Kenya. W.H. Zimmermann, Wilhelmshaven. J. Toms, Oxford. F. Roncalli, Università di Perugia. C. Morgan, University of London. J. Balty, Paris. O. Bingöl, Universitetet i Ankara. V. Simenas, Vilnius. V. Vozgrin, Skt. Petersborg. P. Hirst, London.

Gæstestuderende:

Ph.d.: Andrea Handsteiner (Østrig), Karen Oslund (USA).

Stud.mag.: Meike Wulfers (Tyskland); Tibor Mester (Ungarn); Peter Berki (Ungarn); Mari Koskinen (Finland); Marina Prusac (Norge); Mareike Wöhler (Tyskland); Riika Zarinén (Finland); Maille Zipper (Frankrig); Viktoria Boros (Ungarn); Bartosz Waclaw Gomolka (Polen); Marcin Blajecki (Polen); Réka Kiss (Ungarn); Frank Schultz (Tyskland). Kulturstipendiater: Claudia Orthofer (Østrig); Valentina Mordvintseva (Rusland).

Undervisningsassistenter:

Anders J.B. Jørgensen, Emanuele Cauarretta, Christian Lemée, Helle Damgaard Andersen, Marjatta Nielsen (klassisk arkæologi). Christer Eldh, Tine Damsholt (etnologi). Thomas Roland Jensen, Bent Aaby, Jens Fog Jensen, Niels Wick-

man, Iben Skibsted Klæsøe, Flemming Kaul, Nils Engberg, Kit Fabricius, Anne Pedersen, Bi Skaarup, Pia Bennike (forhistorisk arkæologi).

Thomas Højrup

Stab

VIP: 21,7 årsværk.

TAP: 3,1 årsværk.

VIP:

Alsmark, Gunnar Olof; gæstelærer.
 Andersen, Helle Damgaard; kand.stip.
 Andersson, Vibeke; ph.d.-studerende.
 Balle-Petersen, Poul Kjærgaard; lektor.
 Bill, Jan; ph.d.-studerende.
 Bovbjerg, Kirsten Marie; ph.d.-studerende.
 Buus, Henriette; forskningsassistent.
 Carstens, Anne Marie; ph.d.-studerende.
 Christiansen, Palle Ove; lektor.
 Damsholt, Kirstine; adjunkt.
 Ebbesen, Klaus Henrik; lektor.
 Hansen, Steffen Stummann; forskningslektor.
 Hansen, Ulla Lund; lektor.
 Horsnæs, Helle Winge; ph.d.-studerende.
 Højrup, Thomas; lektor.
 Johansen, Lykke; ph.d.-studerende.
 Kampen, Iefke Johanna van; forskningsassistent.
 Klæsøe, Iben Skibsted; ph.d.-studerende.
 Krag, Anne Hedeager; forskningsassistent.
 Køllund, Magna Gunhild; ph.d.-studerende.
 Lennerstedt, Anita; forskningsass.
 Lund, John; forskningslektor.
 Lundgreen, Birte; forskningsadjunkt.
 Lyngstrøm, Henriette; forskningsadjunkt.
 Mehren, Margit von; forskningsassistent.
 Mellemsgaard, Signe; adjunkt.
 Nielsen, Inge; forskningslektor.
 Nielsen, Niels Jul; ph.d.-studerende.
 Otto, Lene; amanuensis.
 Pedersen, Mikkel Venborg; ph.d.-studerende.
 Petersen, Erik Brinch; lektor.
 Poulsen, Erik Kalsgård; forskningsassistent.
 Poulsen, Karen Birte; amanuensis.
 Randsborg, Klavs; lektor.
 Rathje, Annette; lektor.
 Rindel, Per Ole; forskningsassistent.
 Rønn, Edith Mandrup; forskningsadjunkt.
 Storgaard, Birger; ph.d.-studerende, bibl. med-hjælp.
 Sørensen, Anne Christina; ph.d.-studerende.
 Sørensen, Lone Wriedt; lektor.
 Tang, Birgit; ph.d.-studerende.
 Thomasen, Hanne; ph.d.-studerende.
 Westerdahl, Christer L.; lektor.

TAP:

Bernild, Ole; akademisk medarbejder.

Birch, Ulla; overassistent.

Busch, Hanne Maiken; overassistent.

Hausmann, Annelene; assistent.

Koester, Una; erhv. spr. fuldmægtig.

Rafn, Birgitte; biblioteksmedhjælp.

Ph.d.-afhandlinger:

Andersson, Vibeke: Fortiden i nutiden. En etnologisk analyse af forholdet mellem stat, indianere og "Participación Popular" i Bolivia.

Damsholt, Kirstine: Fædrelandskærlighed og borgerånd. En analyse af den patriotiske diskurs i Danmark i sidste del af 1700-tallet.

Klæsøe, Iben Skibsted: Kontinentale indflydelser i kunst og genstande i tidlig vikingetid. En nybearbejdning af det arkæologiske materiale.

Specialer:

Bæk, Jeppe Rene: Fyn i førromersk og romersk jernalder. En del af Lotte Hedeagers Danmarks-billede?

Grønnegaard, Tim Jonas: Yngre jernalders centralpladser – indfaldsvinkler til et helhedsbillede.

Heidemann, Lene: Kammergraven fra Grødby, Bornholm – et studium af en grav og dens sociale udsagn.

Holten, Lars: Religiøs praksis – kaos eller organiseret uorden? Dødekult i Tragtbægerkultur, belyst ud fra Megalitgrave.

Nielsen, Karen Elisabeth Busk: Store fanger – lille fanger. Hvordan udviklingen fra barn til voksen fanger afspejler sig i bopladsmaterialet fra Sermermiut, Vestgrønland, udgravet af magister M.P.Porsild i årene 1914-18.

Olsen, Hanne Fabricius Kleinitz: Københavns topografiske udvikling indtil 1300.

Pind, John: Thulekulturens bosættelse i Disko Bugt – i forhistorisk og historisk perspektiv.

Stefansson, Bjørn: De med Historien fortrolige Vandringsmænd. Oldgranskning og arkæologi 1800-1845.

Frederiksen, Rune: Det græske teater i tiden indtil ca. 300 – en analyse af arkitektur og funktion.

Nilsson, Alexandra: Spina – An Analysis of the Necropolis and its Material.

Simonsen, Elisabeth: Et liv efter døden? – Analyse af ikonografisk materiale vedrørende Isola Sacra nekropolen mellem Portus og Ostia i forbindelse med ændring af gravformen i 2. årh. e.Kr.

Winther, Helene Caroline: Vogngravsfænomenet i Etrurien og Latium Vetus i den orientaliserende periode.

Hansen, Pia: National identitet i Skåne – en redøgørelse og analyse med udgangspunkt i "Föreningen Skånelands Framtid".

Hybel, Annedorte: Ungdomsarbejde i København – belastning eller berigelse.

Nielsen, Tina Charlotte Kallehave: Staten i hverdagen – en etnologisk analyse af migranternes retskultur og dens forudsætninger i den multikulturelle stat.

Sorgenfrey, Lars: Almendralejo, en agrarby i Extremadura – kontinuitet og forandring i en sydspansk agrarby.

Fondestøtte:

Carlsbergfondet:

- Huse til de fremmede guder (Inge Nielsen) kr. 394.541.
- Opdragelse og normalitetsbegrebet (Edith Mandrup Rønn) kr. 333.598.
- Publikationsarbejde, Pontecagnano-udgravningen (Ingrid Strøm) kr. 215.160.

Direktør E. Danielsen og Hustrus Fond:

- Sundhedsplejerskernes fremtidige rolle (Henriette Buus) kr. 100.000.

Familien Hede Niensens Fond:

- (Klav Randsborg) kr. 5.000.

Forskningsrådene:

- Fortid og Flora (Ulla Lund Hansen) kr. 664.263.

Rektorkollegiet:

- Opholdsudgifter udenlandske studerende Claudia Orthofer og Valentina Mordvintseva (Institutlederen) kr. 36.300.

Shetland Amenity Trust:

- Viking Unst Project (Steffen Stummann Hansen) kr. 10.952.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Aflastning i forb. m. medlemskab af SHF (Ulla Lund Hansen) kr. 45.000.
- Arbejder- og virksomhedskulturer. Ph.d.-stipendium (Niels Jul Nielsen) kr. 342.155.
- Arkæologiske udgravninger ved Panayia Ematousa, Aradippou, Cypern (Lone Wriedt Sørensen) kr. 58.085.
- Dansk jern – en kulturhistorisk analyse (Henriette Syrach Lyngstrøm) kr. 446.309.
- Dragt, magt og mennesker i Nordens yngre jernalder (Anne Hedeager Krag) kr. 374.859.
- Grave og gravmonumenter i Sydvestkarien. Ph.d.-stipendium (Anne Marie Carstens) kr. 324.538.
- Græsk-romersk skulptur i kontekst (Birte Lundgreen) kr. 293.125.
- Hus og gård i vikingetid og middelalder i Nordatlanten (Steffen Stummann Hansen) kr. 557.580.

- Kulturanalyse af “den store havekunsts” betydning og funktion (Erik Kalsgård Poulsen) kr. 327.786.

- Manuskript til publicering af de arkaiske lag i G. Bonis udgravning (Annette Rathje) kr. 88.522.

- Tværfagligt seminar om “Dragt og Magt” (Anne Hedeager Krag) kr. 16.320.

Publikationer:

Andersen H.D.: The Archaeological Evidence for the Origin and Development of the Etruscan City in the 7th to 6th Centuries BC. *Acta Hyperborea* 7, s. 343-382, København 1997.

Andersen H.D., Horsnæs H.W., Houby-Nielsen S.H.: Urbanization in the Mediterranean in the 9th to 6th Centuries BC – an Introduction. *Acta Hyperborea* 7, s. 9-15, København 1997.

Andersen H.D.: Review of: I E.M. Edlund-Berry, The Seated and Standing Statue Akroteria from Poggio Civitate (Murlo), *Archeologica* 96, Rome 1992. *Acta Hyperborea* 7, s. 447-453, København 1997.

Boekshoten G.R., Johansen L., Stapert D.: Analytic; report on the project “putting activities in place”. Groningen 1997, 57 s.

Carstens A.M.: Det græske symposion. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 59-70, København 1997.

Christiansen P.O.: Drik og druk. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 9-26, København 1997.

Christiansen P.O.: Culture and Politics in a Historical Europe. *Ethnologia Europaea: Journal for European Ethnology* vol. 26, No. 2, 1996, s. 137-146, København 1997.

Damsholt T.: Fædrelandskærlighed og borgerånd. Uddannelse 7. sep. 1997, s. 65-71, København 1997.

David E., Johansen L.: Maglemosian barbed points made of metapodials: reconstructing the chaîne opératoire by experiments. Groningen 1997, 39 s.

David E., Johansen L.: Pointes barbelées Maglemosiennes sur côtes de ruminants: reconstitution et validation de la chaîne opératoire par l'expérimentation. Paris 1997, 35 s.

Ebbesen K.: Terningsspil i yngre stenalder. *Kuml* 1995-1996, s. 101-112, Århus 1997.

Ebbesen K.: Der Beginn der Streitaxtzeit. *Arkæologiske Rapporter* 2, s. 75-91, Esbjerg 1997.

Hansen S.S.: Arkæologiens Farum. Antikvarer, fortidsminder og oldsager. Farum 1997, 140 s.

Hansen S.S.: Historien der ikke kom med. *Majtræet* 60, s. 6-12, Farum 1997.

Hansen S.S.: A Dane in Shetland. Aage Roussell and his Journey to the Scottish Isles in 1931.

- Part one. The New Shetlander 202, s. 30-32, Lerwick, Shetland 1997.
- Hansen U.L.: Thema Bernstein. Faszinerendes Material. *Archäologie in Deutschland* 3, s. 18-23, Stuttgart 1997.
- Horsnæs H.W.: På bar i Pompeji. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 27-42, København 1997.
- Horsnæs H.W.: Urbanization in the Mediterranean in the 9th to 6th Centuries BC – an Introduction. *Acta Hyperborea* 7, s. 9-15, København 1997.
- Horsnæs H.W.: Anmeldelse af: G. Buchner – D. Ridgway: Pithekoussai I. *Acta Hyperborea* 7, s. 453-463, København 1997.
- Horsnæs H.W.: From the Iron Age to Pompei. Urbanization in Southern Campania – a Case Study. *Acta Hyperborea* 7, s. 195-227, København 1997.
- Johansen L., Stapert D.: Handaxes from Denmark: Neandertal tools or “vicious flints”? *Paleohistoria* 37/38, s. 1-28, Rotterdam 1997.
- Johansen L.: Det store puslespil – at sammensætte hvad flinthuggerne har adskilt på Halsskov pladsen. i: Storebælt i 10000 år. Mennesket, havet og skoven, s. 186-195, København 1997.
- Johansen L.: Late glacial archaeology in Denmark. *L’Europe septentrionale au Tardiglaciaire; confrontation des Modèles régionaux, de peuplement* s. 61-65, Paris 1997.
- Johansen L., Stapert D.: Vuurmakers vit Paleo-Eskimonederzettingen in West-Groenland. *Paleo-Aktueel* 8, s. 24-27, Groningen 1997.
- Johansen L., Stapert D., Veenman F.: Dense Flint scatters: knapping or dumping? Experimental work at Lejre Research Centre; Volume 3B: Flintknapping experiments 1996. Groningen 1997, 77 s.
- Johansen L., Stapert D., Veenman F.: Dense flint scatters: knapping or dumping? Experimental work at Lejre Research Centre; Volume 3c: raw data of the dumping and flintknapping experiments 1996. Groningen 1997, 71 s.
- Køllund M.G.: Urbanization in Nuragie Sardinia – Why Not? *Acta Hyperborea* 7, 1997, s. 229-242, København 1997.
- Lundgreen B.: A Methodological Enquiry: The Great Bronze Athena by Pheidias. *Journal of Hellenic Studies* 117, s. 190-197, London 1997.
- Lundgreen B.: The Boscoreale Cups. *Classical Review, New Series* 47, 1, s. 166-169, Oxford 1997.
- Lundgreen B.: The Athena Medici Reconsidered. *Analecta Romana Instituti Danici* 24, s. 7-36, Rom 1997.
- Lyngstrøm H.: Norske kniver i danske jernaldergraver. *Knivbladet* 3, s. 19-26, Elverum 1997.
- Lyngstrøm H.: Jern på langfart. *Vendsyssel Nu og Da* 1997, s. 52-61, Hjørring 1997.
- Mellemgaard S.: “Sundhedens kosmologi” Arbejdsrapport nr. 95 fra Menneske & Natur. Humanistisk forskningscenter. Odense Universitet. Odense 1997, 21 s.
- Nielsen N.J.: Tuborg. Arbejdsliv og dagligdag 1955-95. København 1997, 160 s.
- Otto L., Pedersen L.: Livshistorie – Livsforløbet Historie. Refleksioner over livet som udstillings-tema. *Nordisk Museologi* 1997 (2), s. 43-66, Umeå, Sverige 1997.
- Petersen E.B., Jensen J.F., Johansen L.: Grønlands ældste minedrift. *Tidsskriftet Grønland* 4, Juli, 1997, s. 137-149, København 1997.
- Petersen E.B.: Spisekammeret i Vedbæk for 7000 år siden. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 139-149, København 1997.
- Petersen E.B., Carstens A.M.: Forslag til to meget forskellige middage. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 197-209, København 1997.
- Poulsen E.K.: Frugt og grønt på herskabets bord i det 17. århundredes Frankrig. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 115-130, København 1997.
- Poulsen E.K.: From Cour-la-Reine to Versailles. The Promenade in Seventeenth-and Eighteenth-Century. *Ethnologia Scandinavica. A. Journal for Nordic Ethnology* 27, s. 23, Lund, Sverige 1997.
- Poulsen E.K.: William Lawrence of Shurdington “Turns the Key”. Et sjældent indblik bag ikonografien i en engelsk 1600-tals have. *Bulletin. Forum för trädgårdshistorisk forskning* Nr. 5, 1997, s. 3, Lund, Sverige 1997.
- Poulsen K.B.: The Sculpture from the late “Roman Villa” in Halikarnassos. i: *Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese*, J. Jenkins, G. B. Waywell, s. 74-83, London 1997.
- Poulsen K.B.: The City personifications in the Late “Roman Villa” in Halikarnassos. i: *Patron and Pavements in Late Antiquity*, S. Isager, B. Poulsen, s. 9-23, Odense 1997.
- Randsborg K.: Scandinavian Armies. Military Organization Before the Viking Age. i: *The Balts and their Neighbours in the Viking Age. Archaeologia Baltica* 2, 1997, s. 105, Vilnius 1997.
- Randsborg K.: The Nordic Bronze Age. Chronological Dimensions. i: *Absolute Chronology. Archaeological Europe 2500-500 BC. Acta Archaeologica supplementum I*, 1996, s. 61, København 1997.
- Randsborg K.: The Kivik Grave. *Adoranten*, 1996, s. 5, Tanumshede, Sverige 1997.
- Randsborg K.: Administrativ arkæologi – Danmark 1997. *Danske Museer* 10 6, 1997, s. 40, Højslev 1997.
- Randsborg K.: Settlement History and the Greek Poleis of Kephallénia, Greece. *Archaeological Notes* 1, s. 6, København 1997.

- Randsborg K.: Settlement History. Stone Age to the Collective Farm at Suvorovo, Bessarabia, Ukraine. Archaeological Notes 1, s. 5, København 1997.
- Rathje A., Lund J.: Slaraffenland og fangeø. – Ibiza og Mallorca i fønikisk og romersk tid. SFINX 20. årgang, Nr. 2, s. 46-52, Århus 1997.
- Rathje A., Sørensen L.W.: Fyrsternes banketter fra øst til vest. i: Himmelsk vin – jordisk føde. Historiske smagsprøver, s. 43-58, København 1997.
- Rathje A.: Gli Etruschi e gli altri: Il caso di Veio. i: Le necropoli arcaiche di Veio, s. 201-205, Rom 1997.
- Rathje A.: Anmeldelse af Luigi Donati, La casa dell'impluvium. Architettura etrusca a Roselle, Roma 1994. Archeologia Classica 48, s. 355-359, Rom 1997.
- Rindel P.O.: Den keramiske udvikling i sen førromersk og ældre romersk jernalder i Sønderjylland. i: Chronological Problems of the Pre-Roman Iron Age in Northern Europe, Jes Martens, s. 9, København 1997.
- Rønn E.M.: Det uønskede barn. Refleksioner over den åndssvages usynlighed i den tidlige historie. Social Kritik 48, februar, s. 6-19, København 1997.
- Rønn E.M.: Den befriende død. Døden på anstalt 1907-1963. FOLK og KULTUR. Årbog for dansk etnologi og Folkemindevidenskab 1997, s. 14-31, København 1997.
- Stapert D., Johansen L.: Ring & Sector analysis, and site "IT" on Greenland. Paleohistoria 37/38, s. 29-69, Rotterdam 1997.
- Stapert D., Johansen L.: Het ANALITHIC-project en de werktuigen van Oldeholtwolde (fr.). Paleo-Aktueel 8, s. 15-19, Groningen 1997.
- Stoklund B.: Etnologien, folkemuseerne og kampen om de nationale symboler. Et stykke faghistorie i etnologisk belysning. Folk og Kultur 1997, s. 32-51, København 1997.
- Stoklund B.: Anm. af M. Rothstein Ed.: Liv og virkelighed. Vilh. Grønbechs "Primitiv religion". Folk og Kultur 1997, s. 133-134, København 1997.
- Stoklund B.: Nation Building and International Exhibitions (anm. af Kerstin Smeds: Helsingfors-Paris. Finlands utveckling till nation på världsutställningarna 1851-1900. Ethnologia Scandinavica 27, s. 170-171, Lund 1997.
- Stoklund B.: Hedebrug. i: Danmarks Nationalleksikon bind 8, s. 318, København 1997.
- Stoklund B.: Ildfremstilling. i: Danmarks Nationalleksikon bind 9, s. 258, København 1997.
- Stoklund B.: Enkeltgårdslandskaber – skov- og hedebygder. i: De kulturhistoriske interesser i landskabet, s. 60-77, København 1997.
- Sørensen L.W., Lund J.: Preliminary Report of the Danish Archaeological Excavations of Panayia Ematousa, Aradippou 1993 and 1994. Report of Department of Antiquities, Cyprus 1996, s. 135-157, Nicosia 1997.
- Westerdahl C.L.: Puniske krigsskibe – Marsalavragene. i: Hvad Middelhavet gemmer, B. Hallager, s. 61-76, Århus 1997.
- Westerdahl C.L.: En maritim bild av medeltidens Norrbotten – Olaus Magnus i perspektiv. i: Bottnisk Kontakt (symp.), s. 108-114, Piteå 1997.
- Westerdahl C.L.: En bortglömd värld i utskären – natthamnar i Bottniska viken. Om Nyströms seglingsbeskrivning 1788. i: Bottnisk Kontakt (symp.), s. 115-121, Piteå 1997.
- Westerdahl C.L.: Samischer Bootsbau Teil II. Deutsches Schifffahrtsarchiv 19(1996) 19, s. 317-348, Bremerhaven 1996.
- Westerdahl C.L.: St. Clemens är ditt helgon! Skeppssymbolik med religionshistorisk bakgrund. Marinarkeologisk Tidskrift 4/96, s. 20-23, Stockholm 1997.
- Westerdahl C.L.: Skepp og sjöfart på innanfarvaten i Sverige = de stora sjöarna. En teori om transportzoner och maritima enklaver. Forum navale 52, s. 51-68, Stockholm 1997.
- Westerdahl C.L.: Maritim arkeologi – båtarkologi – i gungning! Kommentar til Rune Edbergs artikel. Fornvännen 91/4 (1995), s. 220-225, Stockholm 1997.

Institut for Religionshistorie

Instituttets fag:

Institut for Religionshistorie omfatter fire fagstudier; religionshistorie, kristendomshistorie, religionssociologi samt indianske sprog og kulturer.

Instituttet flyttede d. 1. august på grund af den kommende KUA-ombygning fra sine gamle lokaler til nye, midlertidige lokaler på Artillerivej 86.

Forskningsvirksomhed:

Mikael Aktor har afsluttet sit ph.d.-projekt om urørlighed og besittelse i indisk dharmashastra-litteratur med en afhandling, der indleveredes i februar.

Peter B. Andersen har fortsat sit arbejde med religion, alfabetisering, etnicitet og skriftkultur blandt santalerne i Indien. Desuden har han deltaget i en forskningsgruppe vedrørende lærerstederendes religion. Endelig har han påtaget sig at

videreføre dele af Merethe Sundby Sørensens undersøgelse af Scientology, herunder at gennemføre en planlagt spørgeskemaindsamling.

Carsten Brengaard har fortsat sine studier over kristen identitet med særligt henblik på syndsforståelsen i den tidlige kristendom, særligt i nytestamentlige skrifter. Desuden har han drevet studier i århundredeskiftets danske teologi, særligt Otto Møller og Morten og Henrik Pontoppidan, samt i Den danske Folkekirkes administration og retsregler.

Una Canger fortsatte sine studier af moderne aztekiske dialekter og den forståelse af de aztekisktalende folks historie, som dette dialektarbejde kan bibringe, fra februar til april bl.a. som gæsteforsker ved Centro de Investigaciones e Estudios Superiores en Antropología Social (CIESAS) i Mexico City. Herudover fortsatte hun med støtte fra Carlsbergfondet sit arbejde med ordbog for 16. århundredes aztekisk på computer, med kombineret rodordbog, ordordbog og tekstcorpus.

Hamid Dadkhah har fortsat sit arbejde med Shahin Shirazis Moses-bog.

Helle Hinge har fortsat sit ph.d.-projekt om kvindelige livscyklus-riter blandt muslimer i Egypten.

Kate Østergaard Jacobsen har fortsat sit ph.d.-projekt om Tahāra, det islamiske renhedskompleks, som det kommer til udtryk i fiqh (islamiske lovbøger), og som det praktiseres i ritualer og fortolkes i en lokal marokkansk kontekst.

Jørgen Skafta Jensen har fortsat sine undersøgelser over motiver og motivkredse på oldkirkelige sarkofager.

Lars Kruse-Blinkenberg har arbejdet med forståelsen af begrebet "næsten"/"medmennesket" i aktuel dansk jødedom, set i relation til jødedommen og kristendommen i almindelighed tilbage til oldtiden, og med dansk-jødisk skønlitteratur (især Henri Nathansen).

Britt Istoft Larsen har påbegyndt sit ph.d.-projekt om kvindelige gudsbilleders betydning for kvinders religiøse praksis og selvforståelse i europæisk middelalder.

Finn Madsen har påbegyndt sit ph.d.-projekt, en religionssociologisk undersøgelse af Hare Krishna bevægelsen som organisation.

Karen Marie Mortensen har fortsat arbejdet med en idéhistorisk undersøgelse af begrebet "lykke" i europæisk religionsfilosofisk og etisk tradition.

Mikael Rothstein har fortsat sit arbejde med UFO-religioner, især The Aetherius Society. Desuden har han arbejdet med det komparative studium af nye religioner i fortid og nutid samt med begrebet magi.

Erik Reenberg Sand har fortsat sit arbejde med

forholdet mellem renhed og urenhed i zarathustrismen. Herudover har han drevet studier i indisk ikonografi.

Oluf Schönbeck har påbegyndt sit ph.d.-projekt vedrørende asketiske idealer, kendetegnende for de monastiske reformbevægelser i Italien i det 11. århundrede.

Jørgen Podemann Sørensen har fortsat sine studier i den ægyptiske baggrund for de gnostiske strømninger i det 1. – 4. årh. e.Kr. og arbejdet med den mytologi, der er knyttet til kulten af Diana og Virbius i Nemi.

Tove Tybjerg har fortsat sine studier i religionsvidenskabernes forskningshistorie, især med perioden omkring århundredskiftet.

Jens Henrik Vanggaards forskning har centreret sig om forskningshistoriske og metodiske problemer kombineret med kildeanalyser i forbindelse med et emne inden for nordisk religion.

Margit Warburg har fortsat sit arbejde med baha'i på baggrund af tidligere indsamlet materiale, og har især arbejdet med problemstillinger omkring religion og globalisering, både i dag og i antikken. Desuden har hun beskæftiget sig med temaerne køn, erhverv og non-konform religiøsitet og millenarisme.

Søren Wichmann har videreført sine studier i sproget Texistepec populuca og har desuden arbejdet med dechifrerings af enkelte ord i maya-inskriptioner.

Redaktionsvirksomhed:

Una Canger er redaktør af Travaux du cercle linguistique de Copenhague. Finn Madsen er redaktør af NASA newsletter, der er et nyhedsbrev for The Nordic Association for South Asia Studies. Jørgen Podemann Sørensen og Mikael Rothstein er med i redaktionen af Chaos. Dansk-norsk tidsskrift for religionshistoriske studier. Mikael Rothstein er endvidere redaktør af News from RENNEN (Research Network on New Religions). Margit Warburg er medlem af redaktionskomitéen for serierne RENNEN Studies on New Religions (Aarhus University Press) og Nye religioner (Gyldendal).

Forskningsrejser og konferencevirksomhed:

Peter B. Andersen har deltaget med bidrag i Foreningen af Udviklingsforskere i Danmarks seminar "Aktører versus staten – De folkelige, sociale og politiske bevægelser relationer til staten", 6. – 8. marts, og symposiet "Religion og barn", Oslo, 24. – 25. april.

Una Canger opholdt sig fra februar til april som inviteret gæsteforsker ved Centro de Investigaciones e Estudios Superiores en Antropología Social (CIESAS) i Mexico City, og ledte i maj et forskerseminar ved CIESAS i byen Oaxaca, ligesom hun holdt

gæsteforelæsninger ved Escuela Nacional de Antropología e Historia, Mexico City (25. april) samt ved Universidad Autónoma de Tlaxcala (9. maj).

Helle Hinge deltog i januar med bidrag i et nordisk symposium i Indonesien.

Britt Istoft Larsen deltog med bidrag i seminaret "How Silent were Medieval Women", København, 6. oktober, arrangeret af Center for Kvinde- og Kønsforskning, KUA.

Finn Madsen deltog med bidrag i symposiet "Religion og barn" i Oslo 24. – 25. april.

Mikael Rothstein deltog med bidrag i seminaret "Religion og Moderne Kunst", København 4. – 5. april, symposiet "Religion og barn" i Oslo 24. – 25. april, 11th International Conference of CESNUR, Det Frie Universitet, Amsterdam, 7. – 9. august, Projekt MMMM (Myte, Mirakel og Magi i Møte med det Moderne), Universitetet i Bergen, Solstrand, Bergen 18. – 20. august samt Nordisk Forskerseminar om nye religioner i hellenistisk-romersk tid og i dag afholdt af RENNER, Rolighed, Skodsborg, 23. – 26. september.

Erik Reenberg Sand deltog med bidrag i Seventh International Conference on Maharashtra: Culture and Society i Pune (Indien) 2. – 6. januar.

Oluf Schönbeck deltog med bidrag i seminaret "Religion og Moderne Kunst", København, 4. – 5. april, i symposiet "Interart-studies in theory and practice", Oslo, 24. – 27. april, i "The Fifth Nordic Workshop on Liturgy and the Arts in the Middle Ages", Åland, 28. – 31. august, i symposiet "Religion and Reason, Faith and Science", Tromsø, 2. – 5. oktober, i seminaret "How Silent Were Medieval Women", København, 6. oktober, samt i symposiet "Terribilis est – Encounters with the Sacred", Sigtuna, 7. – 9. november.

Jørgen Podemann Sørensen deltog i august i IAHRSymposiet "Methodology in the Study of Religion" i Åbo og i oktober i seminaret "Nemi – status quo" i Rom, arrangeret af de nordiske institutter i Rom og Soprintendenza Archeologica per il Lazio. Herudover deltog han med bidrag i symposiet "Magi", Bergen, 10. – 11. maj og i American Academy of Religions Annual Meeting, New Orleans.

Margit Warburg deltog med bidrag i XXIVth Conference of the International Society for the Sociology of Religion, Université de Toulouse le Mirail, 7. – 11. juli, i 11th International Conference of CESNUR, Det frie Universitet, Amsterdam, 7. – 9. august samt i Nordisk Forskerseminar om nye religioner i hellenistisk-romersk tid og i dag afholdt af RENNER, Rolighed, Skodsborg, 23. – 26. september.

Faglige tillidshverv:

Mikael Rothstein og Oluf Schönbeck er medlem-

mer af bestyrelsen i DAHR (Danish Association for the History of Religions). Peter B. Andersen er sekretær for NASA (Nordic Association for South Asian Studies). Una Canger er formand for Lingvistkredsen i København. Margit Warburg var næstformand i RENNER (Research Network on New Religions, Forskningsnetværk om nye religiøse bevægelser). Erik Reenberg Sand er medlem af bestyrelsen af Vilhelm Grønbech Selskabet. Oluf Schönbeck er medlem af bestyrelsen af det NorFA finansierede forskningsnetværk Nordic Network on Liturgy and the Arts in the Middle Ages.

Formidlende virksomhed:

En række af instituttets medarbejdere har undervist på Folkeuniversitetet og har holdt enkeltstående foredrag uden for de akademiske kredse, bidraget til Den Store Danske Encyklopædi og andre samleværker, samt fungeret som konsulenter i enkelttilfælde.

Gæstelærere:

Ragnhild Bjerre Finnestad, Universitetet i Bergen, var fortsat gæsteforsker indtil udgangen af juli. Robert Haskett og Stephanie Wood, University of Oregon Eugene, Oregon, var gæstelærere i april og maj, Federico Marazzi, Università degli Studi di Parma, i perioden fra oktober til og med december.

Andre aktiviteter:

Instituttet var ved Jesper Nielsen og Søren Wichmann i maj vært for 2nd European Workshop on Maya Hieroglyphic Writing.

Erik Reenberg Sand

Stab:

VIP: 14,8 årsværk.

TAP: 3 årsværk.

VIP:

Andersen, Peter Birkelund; forskningsass.

Brengaard, Carsten M Wind; lektor.

Canger, Una; lektor.

Dadkhah, Hamid; forskningsass.

Finnestad, Ragnhild Bjerre; gæsteforsker.

Haskett, Robert; gæsteforsker.

Henderson, Lisbeth; amanuensis.

Jacobsen, Kate Ø; ph.d.-studerende.

Jensen, Jørgen Skaftø; lektor.

Kruse-Blinkenberg, Lars Erik; lektor.

Larsen, Britt Istoft; ph.d.-studerende.

Marazzi, Federico; gæsteforsker.

Mortensen, Karen Marie; amanuensis.

Nielsen, Hjørdis Bodil; forskningsass.

Rothstein, Mikael; amanuensis.

Sand, Erik Reenberg; lektor.

Sørensen, Jørgen Podemann; lektor.
Thomsen, Michael; edb-medarbejder.
Tybjerg, Tove; lektor.
Vanggaard, Jens H.; lektorvikar.
Warburg, Margit; lektor.
Wichmann, Søren; adjunkt.

TAP:

Andersen, Sonja; overassistent.
Mortensen, Jane; bibliotekar.
Rossel, Bente; overassistent.

Specialer:

Andersen, Jens Hjort: Islamisme – en religionsso-
ciologisk undersøgelse af den Nationale Islami-
ske Front i Sudan i årene 1985-94.
Bang, Lone Ildved: En analyse af Narasimha-my-
tens varianter i et udvalg af mahapuranaerne
med særligt henblik på mytens morfologi og be-
lysnings af sekterisk rivalisering og avatara-begre-
bet.
Jacobsen, Kirsten: Den alkymistiske proces. Ritual-
og klassifikationsstudier i Basilus Valentinus'
tolv nøgler.
Lassen, Søren Christian: Kalendariske ritualer ved
graven for sufi-helgenen Gesu Daraz i Gulbarga,
Indien.
Madsen, Finn: Om tradition og fornyelse i Gau-
diya Matha.
Petersen, Tage: Hor, pæderasti og børnedrab i re-
ligion, retorik og litteratur: En undersøgelse af
påstanden om libertinistisk gnosis i det 2.
århundrede.

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:
– CONDIP (Una Canger) kr. 0
– Kalendere i Mexico, Belyst i forhold til bystats-
problematikken (Hjørdis Bodil Nielsen)
kr. 53.655
– (Hamid Dadkhah) kr. 0

Nor-Fa:

– Rationality and the Study of Religion (Jørgen
Skaft Jensen) kr. 0
– Religionsvidenskab (Jørgen Skaft Jensen)
kr. 43.899

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Theoretical and...for the Description of the Tl-
apanec Language (Søren Wichmann) kr. 0

Publikationer:

Rothstein M.: Deltagelsens dilemma. Voyerisme el-
ler forskningsstrategi? i: Idealer i religion og
religionsforskningen, s. 129-146, København
1997.

Rothstein M.: Gud är blå. De nya religiösa röral-
serna. 1997, 336 s.

Rothstein M.: Indledning: Religion i humanistisk
forskningsperspektiv. i: Humanistisk religions-
forskning. En indføring i religionshistorie og re-
ligionssociologi, Jørgen Podemann Sørensen,
Margit Warburg og Mikael Rothstein, s. 263, Kø-
benhavn 1997.

Rothstein M.: Magi: Ritualtype eller social relati-
on? CHAOS 27, s. 41-56, København 1997.

Rothstein M.: Magi: rituel praksis eller religiøs
idé? KULT 83, s. 16-26, Oslo 1997.

Rothstein M.: – og det fortsætter med religionen.
i: Kultur og opdragelse – forskellige verdener,
forskellig virkelighed, s. 67-87, København
1996.

Rothstein M.: Om at studere virkeligheder der
ikke eksisterer. TABU Særnummer, s. 47-54.

Rothstein M.: Patterns of Diffusion and Religious
Globalization. An Empirical Survey of New Reli-
gious Movements. TEMENOS 32, s. 195-220,
Abo 1996.

Rothstein M.: Religion og naturbevarelse. 1997, s.
152-159.

Rothstein M.: Sceptikerne og religionsvitenskap.
Skeptiker Nytt 3, s. 1-3, Oslo 1997.

Rothstein M.: The Family, UFOs and God. A Mo-
dern Extension of Christian Mythology. Journal
of Contemporary Religion vol. 12, No. 3, s. 353-
362, 1997.

Rothstein M., Jørgen T., Podemann J.: Religionshi-
storia. Nora 1996, 593 s.

Sand E.R.: Tempelsymbolik og hindu-ikonografi.
Religion 3, s. 27-43, Svendborg 1997.

Sand E.R.: Renhed og urenhed i Zarathustrismen.
Eksemplificeret ved teksten Vendidād. Reli-
gionsvidenskabeligt Tidsskrift 31, Oktober, s.
43-52, Århus 1997.

Tybjerg T.R.: Om formsproget på den amerikanske
Nordvestkyst. Religion 3-97, s. 53-62, Køben-
havn 1997.

Tybjerg T.R.: På sporet af religionsvidenskab. i:
Idealer i religion og religionsforskning, s. 147-
163, København 1997.

Warburg M.: Afholdenhedsidealene inden for
baha'i. i: Idealer i religion og religionsforsk-
ning, Lene Buck, Margrethe Haralsdatter, An-
nelise Juul, Charlotte Schönbeck, Oluf Schön-
beck, s. 101-113, København 1997.

Warburg M.: Religionssociologi. i: Humanistisk re-
ligionsforskning, En indføring i religionshisto-
rie & religionssociologi, Mikael Rothstein, Jør-
gen Podemann Sørensen og Margit Warburg, s.
137-246, København 1997.

Warburg M.: Den elitære masseuddannelse: Et
kvalitativt eller kvantitativt modsætningsfor-
hold? Humanist 8, s. 8-10, København 1997.

- Warburg M.: Videnskabelige idealer og engagement i religionsforskningen. Tabu særnummer, s. 35-46, København 1997.
- Wichmann S.K.: Indianere – sprog. i: Den Store Danske Encyklopædi, bind 9, s. 301-302, København 1997.
- Wichmann S.K.: Review of Thorstein Fretheim & Jeanette Gundel (eds.). Reference and referent accessibility. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins (1996). *Acta Linguistica Hafniensia* 29, s. 252-264, København 1997.
- Wichmann S.K.: Breves observaciones sobre la representación de la vocal alta central. i: Las lenguas del Chiapas colonial. Manuscritos en la Biblioteca Nacional de Paris. Volumen dos: Lengua zoque, Maria Humberto Ruz, s. 343-344, Mexico City 1997.

Kunstfag m.v.

Institut for Film- & Medievidenskab

Forskningsvirksomhed:

1. Generelt

Instituttets forskning behandler især de audiovisuelle medier (film, tv, video, computermedier), men de ansatte forsker også i radio og de trykte medier (litteratur, aviser og ugeblade). Tilsammen udforsker projekterne de særlige træk ved forskellige massemedier og deres rolle i kultur og samfund.

2. Større, kollektive forskningsprojekter

Center for Ungdomsmedier (CUM) har i perioden 1994-98 hjemme ved instituttet. Med Kirsten Drotner som centerleder gennemfører centeret en række projekter, der fokuserer på nye tendenser i billedmedierne (TV, film, computer) samt musik og reklame, tendenser som ofte udvikles i formater rettet mod større børn og unge. I alt 14 videnskabelige medarbejdere er tilknyttet centeret.

Instituttet er centralt placeret i forskningsprojektet "Den billedskabte virkelighed", som Det humanistiske Fakultet har iværksat som et særligt satsningsområde i perioden september 1995 – august 1999. Projektet har til formål at belyse visuelle medier og visuel kognition ud fra humanistiske og psykologiske tilgangsvinkler. Ib Bondebjerg er forskningsprofessor ved projektet, Klaus Bruhn Jensen er projektets koordinator og endvidere deltager Torben Kragh Grodal, Lennard Højbjerg og Anne Jerslev.

Med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd har en række medarbejdere bidraget til *Dansk Mediehistorie* i tre bind, som dækker alle de centrale massemediers historie i Danmark og i et internationalt perspektiv. Klaus Bruhn Jensen er projektleder og hovedredaktør. Fra instituttet bidrager: Ib Bondebjerg (perioderedaktør 1960-1995, bidrag om presse, tv og film), Kirsten Drotner (perioderedaktør 1920-1960, bidrag om bl.a. masselitteratur og film), Torben Kragh Grodal (bidrag om film og masselitteratur), Stig Hjarvard (bidrag om nyhedsformidling, tv og internationalisering), Anne Jerslev (bidrag om filmhistorie) og Casper Tybjerg (bidrag om tidlig filmhistorie). I projektet deltager ialt 20 medieforskere fra universiteterne i Aarhus, Aalborg, Roskilde og København. Første bind af værket udkom i 1996; de to sidste bind udkom i 1997.

Ib Bondebjerg har sammen med professor Peter Golding fra England færdigudviklet rammen for et tværfagligt europæisk medieprojekt under European Science Foundation.

Kirsten Drotner er leder af den danske del af en international, komparativ undersøgelse, *Children and Young People in Front of the Screen* (1995-98), med deltagelse af ni europæiske lande plus Israel og USA. Projektet fokuserer på børn og unges omgang med og forhold til traditionelle og nye medier. Kirsten Drotner er dansk koordinator for en international undersøgelse, *Analyzing Global Disney Audiences* (1996-98), om receptionen af Disney-koncernens film og tilhørende produkter i 12 lande.

Stig Hjarvard deltager i det SHF-finansierede forskningsprojekt *TV's Æstetik* 1993-1998 (projektledelse Frands Mortensen, Aarhus Universitet) med et delprojekt om TV-nyhedsformidlingens udvikling set i lyset af TV-konkurrencen.

Klaus Bruhn Jensen er leder af UNESCO-projektet *News of the World*, der omhandler en komparativ analyse af seernes oplevelse og brug af TV-nyheder.

Thomas Tufte koordinerer opstart af projekt om udvikling af europæisk-sydamerikansk forskernetværk og forskningsaktivitet vedr. regional integration, medieudvikling og kulturel identitet i EU og Mercosur.

3. De enkelte medarbejderes forskning

Ib Bondebjerg har som forskningsprofessor under "Den billedskabte virkelighed" arbejdet på projektet "Filmen og det moderne: Filmgenrer og filmkultur i Danmark 1940-1972". Endvidere afsluttede han et antologi-projekt "Dansk film 1972-1997" med udgivelse af bog med samme titel.

Christa Lykke Christensen arbejder på projekt om "Unge, medier og 'visuel dannelse' – om unge menneskers oplevelse og brug af moderne billedmedier". Endvidere arbejder på projektet "Dansk børne-TV 1968-2000" – et projekt om dansk børne-TV's historie med særlig henblik på barndomsopfattelsen. Endvidere deltagelse i forskningsprogram om "Børns vilkår og velfærd" og programmet "Slank i Danmark".

Hans C. Christiansen arbejder fortsat på ph.d.-projekt om "Tegneserien: Æstetik og kultur", der med udgangspunkt i en beskrivelse af tegneserien som en moderne, narrativ og æstetisk genre behandler, hvordan kunst og populærkultur fungerer og skaber betydning.

Kirsten Drotner arbejder på projekt om forholdet mellem medier og erindring, samt mediernes betydning for unges kulturelle identitetsdannelse.

Karsten Fledelius arbejder på færdiggørelse af bog om det andet Jugoslaviens opløsning og medi-

ernes rolle i den forbindelse. Endvidere undersøgelse af samspillet mellem medier og politik i Bosnien.

Torben Kragh Grodal arbejder på projekt om parametre i audiovisuel virkelighedsfremstilling og på en analyse af computerspils struktur.

Helle Kannik Haastrup arbejder fortsat med ph.d.-projektet "Intertekstualitet, M.M. Bachtin & filmanalyse – en filmanalytisk anvendeligheds-gørelse af intertekstualitetsbegrebet".

Frank Henriksen arbejder på projekter om reklame som samfundsinstitution og kommunikationsform, om forbrugerkultur, hvori indgår undersøgelser om forbrugets betydning i moderne samfund, og om modernitet, kedsomhed og mediebrug samt tidsopfattelse som segmenteringsfaktor.

Stig Hjarvard arbejder på et projekt om TV-nyheders udvikling set i lyset af monopolbrud og konkurrence. Tillige forskning i avisfotografiets udvikling, international nyhedsformidling og TV-journalistikkens udvikling i hybridgenrer, herunder morgen-TV.

Lennard Højbjerg arbejder på et projekt om den nye TV-stil.

Klaus Bruhn Jensen har arbejdet med færdiggørelsen af projekt Dansk Mediehistorie samt arbejdet med de oven for nævnte kollektive forskningsprojekter om nyhedsformidling og -reception samt teori om visuelle medier.

Anne Jerslev arbejder på et projekt om unges reception af action- og skräkfilm, der bredt beskæftiger sig med unges kollektive samvær omkring sening af fiktionsfilm på video. Endvidere forskning om Greta Garbo, der kombinerer film- og kulturvidenskab med henblik på at analysere Garbos stjernepersona.

Eva Jørholt er i gang med en omarbejdning af sin ph.d.-afhandling med henblik på publicering af denne. Endvidere forskning i den ikke-cartesianske afrikanske tænkningens implikationer for den afrikanske films fortællestruktur og audiovisuelle æstetik i tilknytning til Københavns Universitets satsningsområde Nord/Syd.

Birger Langkjær har arbejdet med færdiggørelsen af sin ph.d.-afhandling med titlen "Den lyttende tilskuer – perception af lyd og musik i audiovisuelle fiktion".

Bent Steeg Larsen arbejder på ph.d.-projekt om "Mediebrug og hverdagsliv".

Paul A. Mayer arbejder på et ph.d.-projekt om "Computer Mediated Communication", hvori bl.a. indgår en diskussion af receptionsanalytiske indfaldsvinkler til forskning i computer-medieret kommunikation.

Johannes Riis arbejder på et ph.d.-projekt om "Undervisning i produktion af den korte audiovisuelle fiktion".

Peter Schepelern har færdiggjort bogen "Lars von Triers elementer" og arbejder på et forskningsprojekt om dansk filmhistorie. Endvidere arbejde med stort leksikonværk om dansk film og en revideret udgave af "Filmleksikon".

Rikke Schubart arbejder fortsat på ph.d.-projekt om "Maskulinitet i actionfilmen 1970-1996", der udover den genrehistoriske dimension også teoretiserer forholdet mellem køn, identifikation og en populærgenre.

Henrik Søndergaard arbejder med projekt om TV2 og fornyelsen af public service, et projekt om TV2's finansierings- og organisationsform samt et projekt om public service og den digitale udfordring. Endelig har han arbejdet med en analyse af "reality television" som æstetisk og genre-mæssigt fænomen.

Thomas Tuftte arbejder på et projekt om "New technology, television and everyday life – a media ethnography in the era of cable TV", hvori indgår feltstudier i Brasilien. Endvidere et projekt om "Proximity television in Denmark", hvori regional- og lokal-TV's historie, udvikling og nuværende rolle belyses.

Casper Tybjerg arbejder med fortsatte studier af dansk stumfilm. Endvidere arbejde med begrebet stil og dets anvendelighed i filmhistorieskrivningens og endelig studier i filmhistorieskrivningens teori og metode.

4. *Udgivelses- og redaktionsvirksomhed:*

Instituttet forestår udgivelsen af årbogen Sekvens, hvor det redaktionelle arbejde med udgivelsen af 1997-årbogen med titlen "Filmæstetik og Billedhistorie" blev forestået af Torben Kragh Grodal og Helle Kannik Haastrup. Flere af instituttets medarbejdere bidrager til Den Store Danske Encyklopædi.

Kirsten Drotner er anmelder og referee ved Young: Nordic Journal of Youth Research, European Journal of Communication, Theory, Culture & Society, Kvinnovetenskaplig tidskrift, Acta Sociologica, Nora samt Francis & Taylor. Stig Hjarvard er anmelder ved MedieKultur og varetager reviewarbejde for forlaget Arnold Edward. Klaus Bruhn Jensen er medlem af the editorial board for Journal of Communication, Political Communication, Communications: The European Journal of Communication Research og Social Semiotics. Endvidere er han manuskript referee for de nævnte tidsskrifter samt manuskriptkonsulent for forlagene Sage og Arnold Edward.

Eva Jørholt og Peter Schepelern er med i redaktionen af tidsskriftet Kosmorama. Paul Mayer er redaktør af en antologi om computermedier for Oxford University Press. Henrik Søndergaard er ansvarshavende redaktør af MedieKultur. Thomas

Tufte er medredaktør af *MedieKultur* og medlem af rådgivende redaktionsudvalg for de brasilianske tidsskrifter INTERCOM og INTEXTO. Endvidere nordisk korrespondent for det mexicanske tidsskrift *Estudios sobre las culturas Contemporaneas*.

5. *Tillidshøveri*

Ib Bondebjerg var indtil 1. august medlem af Statens humanistiske Forskningsråd og indtil 1. juni medlem af Core Group i Standing Committee for Humanities, European Science Foundation, indtil 1. november formand for Forskningsrådets tværrådslige Multimedieudvalg (TMU), siden 1. maj formand for bestyrelsen for Det danske Film-institut. Han er endvidere convenor for IAMCR's arbejdsgruppe om Media and Popular Culture, instituttets ph.d.-koordinator og repræsentant i det danske og nordiske netværk for medier og kommunikation og siden december medlem af fakultetets udvalg for uddannelse og forskning inden for humanistisk informatik.

Christa Lykke Christensen er medlem af Undervisningsministeriets lektorbedømmelsesudvalg på læreruddannelsen i faget håndarbejde og medlem af Undervisningsministeriets arbejdsgruppe vedr. målbeskrivelser og kundskabs- og færdighedsområder i den nye læreruddannelse.

Kirsten Drotner er medlem af professorudvalg ved Linköping Universitet med henblik på kortlægning af æstetiske og mediemæssige forskningsfelter i Norden, eksternt medlem af ligestillingsudvalget under Københavns Universitets konsistoriums samarbejdsudvalg, medlem af Filminstitutets repræsentantskab i første halvdel af 1997 og medlem af referencegruppe ved afdelingen for medie- og kulturteori ved JMK, Stockholms Universitet.

Karsten Fledelius er medlem af bestyrelsen for International Association for History and Media, koordinator for forberedelsen af hovedtema om TV-mediet ved den internationale historikerkongres i Oslo i år 2000 samt tillids- og sikkerhedsrepræsentant.

Torben Kragh Grodal er medlem af styringsgruppen for Institute for Cognitive Film Studies, Kansas.

Stig Hjarvard er institutleder og Socrates-koordinator. Endvidere leder af nordisk arbejdsgruppe om "Nyhedsformidlingens sociologi og æstetik" og medlem af fakultets styringsgruppe vedr. adjunkt-pædagogikum.

Klaus Bruhn Jensen er medlem af Global Expert Panel under Future Media-programmet, London Business School og Markle Foundation, medlem af bestyrelsen for Nordic Association for Semiotic Studies, chair for NEQTAR arbejdsgruppen i IAMCR, suppleant til Nordicom's bestyrelse

og medlem af præsidiets for COAST, Center of Art, Science, and Technology.

Anne Jerslev er studieleder, medlem af Det humanistiske Uddannelsesråd, og medlem af IT-uddannelsespolitisk Udvalg under Undervisningsministeriet.

Henrik Søndergaard er formand for medieforskersammenslutningen SMID og koordinator af en elektronisk arbejdsgruppe i NORFA's netværk for forskeruddannelse om "public service og elektroniske medier".

Thomas Tufte er associate member af Orbicom under UNESCO.

Casper Tybjerg er formand for Museumsrådet i tilknytning til Det danske Filminstitut.

6. *Konferencedeltagelse og gæsteforelæsnings-*

Instituttet afholder hvert halve år et internt 2-dages forskningsseminar for alle videnskabelige medarbejdere. En række medarbejdere deltog i medieforskersammenslutningen SMID's årsmøde 26. – 28. november om digital mediekultur, og flere medarbejdere deltog i den 13. Nordiske Konference for Massekommunikationsforskning i Jyväskylä 8. – 12. august.

Ib Bondebjerg har holdt foredrag ved internationalt forskeruddannelsesseminar om Æstetik og Populærkultur, Bergens Universitet, oplæg ved Psyke og Logos Konferencen "Billede og virkelighed" i januar, gæsteforelæsnings ved universitetet i Tampere 29. september, og på Danmarks Lærerhøjskole i april, forelæsning på Hindsgavlmødet for danske lektorer i udlandet i august, og arrangør af og deltager i paneldebat om dansk film 11. december. Endelig var han hovedansvarlig for arrangering af international conference under "Den billedskabte virkelighed": "Visual media: History, Aesthetics and Reception" 1. – 4. december på Københavns Universitet.

Christa Lykke Christensen har deltaget i seminar om "Krop, medier og visualitet" på Københavns Universitet i marts, i Conference on Childhood and Children's Culture i Esbjerg i maj, i evalueringsseminar vedr. Center for Ungdomsmedier i Lysebu 4. – 7. august, i seminar om forskningsprogrammet "Børns vilkår og velfærd" i Charlottenlund 28. oktober og i Den 5. Nordiske Barnekulturforskerkonferencen, BIN Norden, i Helsinki 7. – 10. november. Hun har afholdt gæsteforelæsning i Forum for Kvindeforskning, Københavns Universitet 17. marts, på Aarhus Universitet 2. maj, på Odense Universitet 1. november, på Mediaforums Høstkonference i Geilo, og på Biblioteksskolen i København 17. november. Hun har holdt foredrag på Zahles Gymnasium 23. september, på Præsternes Efteruddannelse 29. september

og 20. oktober og på efteruddannelse for sygeplejersker på Thoruplund 31. oktober.

Kirsten Drotner har deltaget i GRREM-konferencen Forum International de Chercheurs: Les jeunes et les medias demain i Paris i april og været på forskningsophold i Canada og USA i oktober. Hun har holdt gæsteforelæsninger i Nordisk netværk for børn, unge og medier (BUM) i januar, på Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet, i februar, ved arrangement med Avisen i Undervisningen i februar, på biblioteksskolerne i Aalborg og København i marts, i Dansk Magisterforening i marts, ved NTNU i Trondheim i september, ved Annenberg School of Communication i oktober, ved Université de Montreal i oktober, ved Simon Fraser University i Vancouver i oktober og på Nordisk Film i november. Endelig har hun holdt foredrag ved ph.d.-kursus ved Tammerfors Universitet i september.

Karsten Flødelius har været gæstelærer ved universitetet i Reykjavík i januar, har afholdt gæsteforelæsning på Forsvarsakademiet, på Melancthon Akademie i Köln i november samt deltaget i seminar i Millstadt i Østrig og i 16. internationale kongres om historie og medier i Salisbury, Maryland.

Torben Kragh Grodal har holdt gæsteforelæsninger på Lunds Universitet i april, ved New York University, McGill University, Montreal, og Iowa State University i maj og ved Kent University at Canterbury og Paris III i november. Endvidere oplæg på Herlev Amtssygehus og Handelshøjskolen i København. Han har deltaget i Annual Meeting at The Center for Cognitive Film Studies, University of Kansas at Lawrence, i SCS-konferencen i Toronto og i ICA-konferencen i Montreal og ved Conference on Media and the Social Construction of Reality i København.

Stig Hjarvard har deltaget i konferencen "Media & Politics" i Bruxelles 27. februar – 1. marts, i seminaret "Krop, medier og visualitet" på Københavns Universitet i marts, i Erasmus-Socrates Intensive Programme i Amsterdam 18. – 22. marts, i konferencen "Images of Politics" i Amsterdam 23. – 25. oktober og været medarrangør af seminaret "TV-journalistikkens nye ansigter" i Silkeborg 9. – 10. oktober. Han har holdt gæsteforelæsning på Danmarks Journalistiske Efteruddannelse i Værløse 1. maj, ved Norsk Medieforskerlags Vårkonference i Lillehammer 12. – 13. maj, og på Danmarks Journalisthøjskole i Aarhus 10. november. Han har holdt foredrag på seminar om "Mediernes mission" i Nyborg 24. februar, på seminar for ministeriernes informationsmedarbejdere i Trouville 25. september, ved kursus for samfundsfaglærere (FALS) i Odense 6. november og i Ingeniørforeningen i Danmark i København 2. december.

Lennard Højbjerg holdt foredrag på konferencen "Visual media: History, Aesthetics and Reception" under "Den billedskabte virkelighed" 1. – 4. december.

Klaus Bruhn Jensen har deltaget i det internationale symposium "Vision and Visual Cognition" under "Den billedskabte virkelighed" 25. – 27. april på Københavns Universitet, i "Uppsala Meeting on Theory and Methodology in Media Reception Studies" 21. – 22. maj, i seminar om "TV: Interaktion, simuleret interaktion og interaktivitet", AUC 19. juni, og i konferencen "Visual media: History, Aesthetics and Reception" under "Den billedskabte virkelighed" 1. – 4. december. Han har endvidere holdt forelæsninger på ph.d.-kursus ved Københavns Universitet 12. marts og ved Lærestalernes Fælles Formidlingskursus 21. oktober.

Anne Jerslev har holdt foredrag på og været medarrangør af seminaret "Krop, medier og visualitet" under Center for Ungdomsmedier, Københavns Universitet 13. – 14. marts. Hun har endvidere deltaget i Forum International de Chercheurs: Les jeunes et les media demain, Paris 21. – 25. marts; deltaget i evalueringsseminar vedr. Center for Ungdomsmedier i Lysebu 4. – 7. august samt været på studietur til USA med IT-uddannelsespolitisk Udvalg under Undervisningsministeriet 6. – 14. april. Anne Jerslev har holdt gæsteforelæsninger ved ph.d.-seminar i Bergen 23. marts, på Filmhøjskolen 17. juli, på Aarhus Universitet 30. september, på konferencen "Visual media: History, Aesthetics and Reception" under "Den billedskabte virkelighed" 1. – 4. december og i Kvindeligt Selskab, 11. december.

Eva Jørholt har deltaget i forskningsseminar i Paris i oktober under forskernetværket "Litteratur og billedmedier. Viden og videnskab" og i den panafrikanske filmfestival i Ouagadougou, Burkina Faso.

Bent Steeg Larsen har gæsteforelæst på Aarhus Universitet. Birger Langkjær har deltaget i Norfars forskningsseminar i Vatnahalsen i september og holdt foredrag på Aarhus Universitet i maj, på VUC i Hillerød i maj, på Filmhøjskolen i Ebeltoft i august og på Folkeuniversitetet i Aalborg i august.

Peter Schepelern har holdt foredrag om dansk filmhistorie ved danske film dage i Lillehammer. Rikke Schubart har været på et fire måneders forskningsophold i Los Angeles og deltaget i SCS-konference i Ottawa. Endvidere har hun holdt gæsteforelæsning på Aarhus Universitet.

Henrik Søndergaard har deltaget i seminar om "Public service og kulturel forandring i Norden" i april i Stockholm, i Norsk Medieforskerlags vårkonference i Lillehammer i maj, i seminar om "Journalistikkens nye ansigter" i Silkeborg i okto-

ber, i seminar om programkvalitet i Danmarks Radio i oktober og i seminaret "The Future of Public Service: European Trends in Culture and Media Politics" i Turku i december. Han har holdt forelæsninger ved Kristelig Lytter- og Seerforenings medieseminar ved Nyborg Strand i april, ved forelæsningsrække på Nordisk Filologi, Københavns Universitet i april, ved de mediestuderendes (SAMS) seminar på Odense Universitet i oktober.

Thomas Tufte har deltaget i "1st International Seminar of Research Projects in Communication and Culture" Mexico 17. – 24. januar, i kongressen "Media and Politics" i Bruxelles 27. februar – 1. marts, i COMPOS-Communication Congress i São Leopoldo 26. – 29. maj og i IV. Verdenskongres for Brasiliensforskere 5. – 15. november i Washington. Han har holdt gæsteforelæsninger i IVANMOE-sammenslutningen på Aarhus Universitet 1. marts, ved NETLA-netværket i København, 2. april, ved Universidade Federal do Rio Grande do Sul i Brasilien 3. maj og 4. oktober.

Casper Tybjerg har deltaget i festivalen "Il cinema ritrovato" i juni og juli og i workshop om italiensk stumfilm "A nuova luce" i juni, begge i Italien. Endvidere deltagelse i stumfilmfestivalen i Pordenone "Il giornate del cinema muto" i oktober. Han har holdt forelæsninger på Den danske Filmskole og på Carsten Niebuhr-instituttet ved Københavns Universitet.

Ud over disse aktiviteter medvirker instituttets medarbejdere hyppigt som eksperter, kommentatorer og anmeldere i radio, TV og den trykte presse vedrørende film- og medievidenskabelige emner.

7. Udenlandske gæsteforelæsere:

Instituttet har i 1997 haft besøg af følgende udenlandske gæsteforelæsere: Thomas Elsaesser ("The Seven Deadly Sins of Subject-Theory: David Fincher's Seven and New Hollywood"); Gunnar Strøm ("Animationsfilm og computermedier"); John B. Thompson ("Power and Visibility: Towards a Social Theory of the Media" og "Scandal and Social Theory"); Rick Altman ("Crisis Historiography: Rethinking Hollywood's Conversion to Sound" og "Ten Theses about Genre"); Laura Mulvey ("Re-reading Gentlemen Prefer Blondes – Construction of Gender in the 1920s and 1950s"); John H. McManus ("How Markets Influence News Selection in USA"); Carol Clover ("Cinema as Truth-machine"); David Bordwell ("HongKong Cinema" og "Film Style"); Tom Byers ("Nationalism, Patriarchy, War: Braveheart and US Gender Politics").

Ved Center for Ungdomsmedier har der været besøg af følgende udenlandske gæsteforelæsere: Thomas Öhlund ("Rollespillet i unges identitetsarbejde og som fritidskultur"); Per Lindqvist

("Rollespillet i ungdomspsykiatrien"); Daniel Pargman ("MUD – det computerbaserede rollespil"); Sara Cohen ("Welcome to Beatle City: Popular Music, Fandom and Urban Tourism"); Bo Reimar ("Re-Make/Re-Model? Music, Cultural Identity and Lifestyle"); Dave Laing ("Fans and Consumers"); Daniel Cavicchi ("Leap of Faith: Fandom, Religion and Meaning"); Viggo Vestel ("Fans, Fear and Phantoms: The Quest for Pleasure and Authenticity in Norwegian Black Metal"); Tone Kolbjørnsen ("Historien om den mannlige danserens krop"); Monica Rudberg ("Ungdom, køn og kulturel identitet"); Erling Bjurström ("Ungdom, medier og smag: Kvantitative tilgange"); Kathrine Skretting ("Æstetiske tendenser i unges mediekultur"); Keith Roe ("Youthful Media Cultures: Quantitative Methodologies").

Stig Hjarvard

Stab:

VIP: 22,3 årsværk.

TAP: 4,1 årsværk.

VIP:

Bondebjerg, Ib; forskningsprofessor.
Christensen, Christa Lykke; forskningsass.
Christiansen, Hans Chr.; ph.d.-studerende.
Drotner, Kirsten; lektor.
Fledelius, Karsten; lektor.
Grodal, Torben Kragh; professor.
Haastrup, Helle Kannik; ph.d.-studerende.
Hansen, Lennard H.; lektor.
Henriksen, Frank; lektor.
Hjarvard, Stig; lektor.
Jensen, Klaus Bruhn; lektor.
Jerslev, Anne; lektor.
Jørholt, Eva; lektor.
Kimergård, Lars Bo; amanuensis.
Langkjær, Birger; ph.d.-studerende.
Larsen, Bent Steeg; ph.d.-studerende.
Lauridsen, Palle Schantz; lektorvikar.
Leifer, Anders; amanuensis.
Magnussen, Anne Skovgaard; ph.d.-studerende.
Mayer, Paul; ph.d.-studerende.
Mortensen, Mette; ph.d.-studerende.
Møller, Anne-Mette; ekst. lektorer.
Pedersen, Dan; amanuensis.
Petrovic, Zoran; amanuensis.
Riis, Johannes; ph.d.-studerende.
Schepelern, Johan Peter; lektor.
Schubart, Rikke Christina; ph.d.-studerende.
Skylv, Grethe; ph.d.-studerende.
Stald, Gitte Bang; forskningsass.
Stevn, Anne Mette Nedergaard; videnskabelig medarbejder.
Søndergaard, Henrik; lektor.
Thorup, John Villads; forskningsass.

Tufte, Thomas; forskningsadj.
 Tybjerg, Casper; amanuensis.
 Wilhelmson Ulf J.; ph.d.-studerende.
 Ulff-Møller, Jens; ph.d.-studerende.

TAP:

Ammundsen, Inge; bibliotekar.
 Bager, Jens; ingeniørassistent.
 Kristensen, Leif; kontorfuldmægtig.
 Langkjær, Agnete; overassistent.
 Mahler, Inger-Marie; overassistent.
 Årseth-Hansen, Grethe; assistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Jørholt, Eva: Tænkende billeder (3 vol.)
 Tybjerg, Casper: Dansk film bliver voksen: Benjamin Christensen og stumfilmen efter 1910. En æstetisk kulturhistorisk undersøgelse.

Specialer:

Bauer, Anne-Mette Kaae: Et folk bliver til i tv-nyhederne.

Billekop, Anne Mette Ancher: Meningers magt – empiri og teori i dansk receptionsforskning.

Dybkjær, Lotte: "Men det er da vores land ikk'?" Om modtagelsen af Global Generation, en ungdomskampagne mod racisme.

Fil-Jensen, Lars: Komik, Komedier og Keystones – latteren i den amerikanske stumfilmsforestilling før 1915.

Hansen, Ole Ertløv: Film, fornuft og følelser – en konstruktiv kritik af den kognitive filmteori. Om den filmiske forståelse og oplevelse.

Hansen, Signe Clausen: "Men det er da vores land ikk'?" Om modtagelsen af Global Generation, en ungdomskampagne mod racisme.

Kanafani, Sebl Oliver: "Moving Dialogue"; Deliberations on the Writing of Screenplay Dialogue + "Drifters"; A Screenplay.

Larsen, Aage Emanuel Laurits Bastian: Når mørket vågner. En psykoanalytisk læsning af kønsrollerne og heltebegrebernes nye kompleksitet i Alien-trilogien.

Larsen, Lisbeth Richter: Ta' det som en mand, far – en analyse af fader-repræsentationer i nyere Hollywood-film: Den romantiske komedie og det maskuline melodrama.

Laursen, Iben Lene: Ta' det som en mand, far – en analyse af fader-repræsentationer i nyere Hollywood-film: Den romantiske komedie og det maskuline melodrama.

Madsen, Charlotte Gry: Fortællinger for tv. Om britisk tv-fiktion og udviklingen i Dennis Potters forfatterskab.

Palm, Anne Mette: Litteraturens vilkår – en undersøgelse af kvalitetslitteraturens position mellem offentlig og privat fordelingspolitik.

Richter, Simone Valeria: "Jeg bliver til i samtale med andre." "Billedet kommer hurtigt til mig... jeg tolker i billeder, oversætter til billeder, tænker i billeder – billeder med ord." (Suzanne Osten)

Stilling-Petersen, Carina: Sikker zone. Feministisk filmteori – kvinden på film – den kvindelige tilskuer.

Strother, Jette Tina: En gang til – et kig på fænomenet amerikanske remakes af europæiske film.

Fondsstøtte:

Rektorkollegiet:

– Opholdsudgifter til udenlandske studerende (Institut for Film- og Medievidenskab) kr. 17.040.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Børn og unge foran skærmen (Kirsten Drotner) kr. 100.000.

– Børn og unge foran skærmen (Kirsten Drotner) kr. 194.070.

– Maskulinitet i actionfilm 1970-1995 (Rikke Christina Schubart) kr. 324.538.

– New Technology, Television and Everyday Life in Brazil. A Media Ethnography in the Era of Cable TV (Thomas Tufte) kr. 428.060.

– Symposium/konference: Digital mediekultur (Henrik Søndergaard) kr. 20.400.

– Ungdomsmedier og kulturel identitet (Kirsten Drotner) kr. 1.209.162.

Undervisningsministeriet:

– Teoriudvikling inden for visuel kommunikation (Torben Kragh Grodal) kr. 0.

Publikationer:

Bondebjerg I., Schepelern P., Andersen J.: Dansk film 1972-1997. København 1997, 474 s.

Bondebjerg I., Jensen K.B.: Dansk mediehistorie Bind 3, 1960-1995. København 1997, 349 s.

Bondebjerg I.: Film, fortælling og virkelighed. Om visuel æstetik, genrer og reception. Psyke & Logos 1, 1997, Årgang 18, s. 182-199, København 1997.

Bondebjerg I.: Dansk film 1972-1997. Æstetik fornyelse og internationalisering. i: Dansk film 1972-1997, s. 10-25, København 1997.

Bondebjerg I.: Danske virkelighedsbilleder. Realisme på mange måder. i: Dansk film 1972-1997, s. 28-59, København 1997.

Bondebjerg I.: Fra Brønshøj til Hollywood. Bille August og hans film. i: Dansk film 1972-1997, s. 196-217, København 1997.

Christensen C.L.: Krop og mode. Modernitetsteoretiske samt kultur- og medieanalytiske perspek-

- tiver på forholdet mellem kroppen og moden i perioderne 1900-1930 og 1960-1990. 1997, 266 s. Publikationsart diverse.
- Christensen C.L.: "Klæder som språk och handling". Young. Nordic Journal of Youth Reseach Nr. 2. Vol. 5. May, s. 2, Uppsala, Sverige 1997.
- Christensen C.L.: Dyret på mode. Hunden som kvinde. Forum og Press Årgang 1, maj 1997, s. 5, København 1997.
- Christensen C.L.: Billeder, medier, betydninger: Om gymnasieelevers billedkompetencer. i: Tankestreger Nye medier, andre unge, s. 28, København 1997.
- Drotner K.: Filmkultur i børnehøjde: Dansk børne- og ungdomsfilm. i: Dansk filmkultur 1972-1997, s. 134-165, København 1997.
- Drotner K.: Tankestreger: Nye medier, andre unge. København 1997, 175 s.
- Drotner K.: De indre medie billeder. Uddannelse 9, s. 23-29, København 1997.
- Drotner K.: Mediepanik. i: Dansk mediehistorie, bd. 2: 1880-1960, s. 158-166, København 1997.
- Drotner K.: Menos é mais: Estudos etnográficos de mídia e seus Limites. i: Temas Contemporâneos em comunicação, s. 167-194, São Paulo 1997.
- Drotner K.: Dansk Mediehistorie, Bd. 2: 1880-1960. i: Dansk Mediehistorie, bd. 2: 1880-1960, s. 364, København 1997.
- Drotner K.: Mønstre i mangfoldigheden: De 15-18 åriges mediebrug i Danmark. København 1997, 139 s.
- Fledelius K.: Europe of Regions – Vision or Reality. Regional Contact 12, s. 51-54, Maribor (Slovenien) 1997.
- Fledelius K.: Kontinuitetsbrud og katastrofer – kampen mellem tradition og fornyelse i Osmanerriket 1699-1918. Den jydsk historiker Nr. 74 – Arven fra Osmanerriket, s. 45-62, Århus 1997.
- Fledelius K.: Byzanslitteratur fra de seneste år. Nyt fra historien OLIV, I, s. 129-136, Aarhus 1997.
- Fledelius K.: Mahonnaise. SFINX 20. årgang, No. 2, s. 104, Århus 1997.
- Fledelius K.: What is a Region? What is Regionalism? Regional Contact 10, s. 15-18, Maribo and Copenhagen 1997.
- Fledelius K., Nyeng O.: Det eksplosive Balkan. København 1997, 96 s.
- Fledelius K.: Når religionen trækker i uniformen om religionens politiske rolle i det post-kommunistiske Europa. i: Religion som identitet – en mangfoldighed. Årbog for Københavns Stift 1996, s. 18-26, København 1997.
- Fledelius K.: Hvorfor brød Jugoslavien sammen? i: Hvad gør folk til et folk, s. 22-29, København 1997.
- Fledelius K.: Documentary Film: Reflections on One Hundred Years' Use of a Medium. i: Sekvens 96 – A Century of Cinema, s. 188-204, København 1997.
- Fledelius K.: Kirker og politik i Europa – nogle overvejelser. i: Kirker mødes – Årbog 1996, s. 40-46, København 1997.
- Fledelius K.: Dronning Margrethe 1. og Kalmarunionen. i: Margrethe 1. Nordens Frue og Husbond, s. 12-23, København 1997.
- Fledelius K.: Forsoningens hemmelighed. i: Forsoning på vej med Graz 1997, s. 29-33, København 1997.
- Fledelius K.: Historiens nytte og farlighed. i: Kompendium – Seminar for Historie, s. 31-36, København 1997.
- Fledelius K.: Historie, kultur og offentlighed. i: Kompendium – Seminar for Historie, s. 37-41, København 1997.
- Fledelius K.: Byzantium and the West 1204 – 1996 – a European Perspective. i: Byzantium – Identity, Image, Influence. XIX International Congress of Byzantine Studies, University of Copenhagen, 18.-24. august 1996 – Major Papers, s. 373-389, København 1997.
- Fledelius K.: Royal Scandinavian Travellers to Byzantium: The Vision of Byzantium in Danish and Norwegian Historiography of the Early 13th Century – and in the Danish Historical Drama of the Early 19th Century. i: Byzantium – Identity, Image, Influence. XIX International Congress of Byzantine Studies, University of Copenhagen. 18. 24. august 1996 – Major Papers, s. 212-218, København 1997.
- Fledelius K.: Serberne – et folk i Myrternes Fængsel. i: Krigen på Balkan, s. 222-234, Århus 1997.
- Fledelius K.: Om Codex Hval, 1404. i: Stjernen under vores fødder. Kroatisk, bosnisk og serbisk litteratur, s. 101-104, København 1997.
- Fledelius K.: The Secret of Reconciliation. i: Reconciliation, s. 24-28, København 1997.
- Grodal T.K.: Moving Pictures. A New Theory of Film Genres, Feelings and Cognition. Oxford 1997, 306 s.
- Grodal T.K.: Round up the usual suspects! 90'ernes filmgenrer. Kosmorana Nr. 219, sommer 1997. København 1997.
- Grodal T.K.: Kropssprog i medieret form. Mediekultur 26. April 1997, s. 9, Aarhus 1997.
- Grodal T.K.: Levende billeder til alle. i: Dansk medie historie bind 2, s. 20, København 1997.
- Grodal T.K.: Audiovisuel virkelighedsfremstilling. i: Filmæstetik og billedhistorie, Sekvens 1997, s. 16, København 1997.
- Grodal T.K.: Visuelle metaforer og mentale modeller i film. i: Metaforer i Kultur og Samfund. Proceedings fra Metafor-netværkets seminar i København den 24.-26. oktober 1996, s. 14, København 1997.

- Grodal T.K.: Fortolkning og intelligente processer set i et kognitionsvidenskabeligt og økologisk perspektiv. i: Fortolkningens rum, s. 87-102, Ålborg 1997.
- Haastrup H.K.: Forestillinger om fremtiden: 90'ernes science fiction-film i æstetisk perspektiv. Kosmorama, Tidsskrift for Filmkunst & Filmkultur 219, sommer 1997, s. 12, København 1997.
- Haastrup H.K.: Et spørgsmål om stil? i: Sekvens – filæstetik & Billedhistorie, s. 20, København 1997.
- Hansen L.: Medierne og uddannelsen – i informations-samfundet. Uddannelse 9, s. 6, København 1997.
- Hansen L.: Some Aspects of Style and Space. P.O.V. 4, s. 18, Århus Universitet 1997.
- Hansen L.: Visuel stil som repræsentation. i: Filæstetik og billedhistorie Sekvens 97, s. 22, København 1997.
- Henriksen F.: "Karakter-analyse. En selskabsleg for medieforskere". MEDIAN 4:1997, s. 1-11, København 1997.
- Henriksen F.: "Medieprodukters forhold til den samfundsmæssige kontekst". MEDIAN 1997:3, s. 1-18, København 1997.
- Henriksen F.: "Det fokuserede interview. Præsentation af et mediesociologisk redskab". MEDIAN 1997:2, s. 1-20, København 1997.
- Henriksen F.: "Hellere ramme ved siden af end slet ikke at ramme. Om mål og midler i TV-reklame". MEDIAN 1997:1, s. 1-62, København 1997.
- Henriksen F.: De symbolske formers sociologi. Introduktion for humanister. København 1997, 126 s.
- Henriksen F.: "Karakter-analyse. En selskabsleg for medieforskere". MEDIAN 1997:4, s. 1-11, København 1997.
- Henriksen F.: Consumer Culture: Et essay. MEDIAN 5, s. 1-44, København 1997.
- Hjarvard S.: Anmeldelse af Bruno Ingemann: "Fotografiet under pres". Mediekultur 26, april 1997, s. 84-86, Århus 1997.
- Hjarvard S.: Anmeldelse af Paul Messaris: "Visual Persuasion". Mediekultur 27, november 1997, s. 86-87, Århus 1997.
- Hjarvard S.: Den første konkurrence på tv-nyheder i Danmark. En komparativ analyse af tv-nyheder i 1984 og 1990. Paper til 13. nordiske konference for massekommunikationsforskning. 1997, 1-16 s.
- Hjarvard S.: Forholdet mellem kvantitative og kvalitative metoder i medieforskningen. Norsk Medie Tidsskrift 2, 1997, s. 59-80, Bergen 1997.
- Hjarvard S.: Kendthed eller kendskab? Om infortainment og journalistik. "Reklame" 2, 1997, s. 12-15, København 1997.
- Hjarvard S.: Simulerede samtaler. Om forholdet mellem interpersonel kommunikation og medieformidlet kommunikation. Mediekultur 26, april 1997, s. 5-17, Århus 1997.
- Hjarvard S.: "Det nyeste nyt i Tekst og Billeder". Om fotografiets rolle i skabelsen af Den Moderne Danske Avis 1900-1940. i: Sekvens 1997, s. 155-185, København 1997.
- Hjarvard S.: Nyheder i billedet. i: Dansk mediehistorie bind 3, s. 149-163, København 1997.
- Hjarvard S.: Desregulamentação e cooperação da mídia regional: Um estudo de caso da Eurovisión. i: Políticas regionais de comunicação, s. 67-85, Londrina, Brazil 1997.
- Hjarvard S.: "Danske" medier. i: Dansk mediehistorie bind 2, s. 207-208, København 1997.
- Hjarvard S.: Den globale virkelighed. i: Dansk mediehistorie bind 3, s. 44-53, København 1997.
- Hjarvard S.: Visão teórica e discussão crítica sobre a pesquisa de fluxos internacionais de noticiários de televisão. i: Temas contemporâneos em comunicação, s. 47-61, São Paulo 1997.
- Jensen K.B.: La Semiótica Social de la Comunicación de Masas. Barcelona, Spanien 1997, 362 s.
- Jensen K.B.: Dansk mediehistorie 3. København 1997, 349 s.
- Jensen K.B.: Dansk mediehistorie 2. København 1997, 364 s.
- Jensen K.B.: Lighed for medierne. Fikas i Fokus 7. årgang, nr. 1, s. 12-13, København 1997.
- Jensen K.B.: News of the World. i: Centre of excellence, s. 212-215, København 1997.
- Jensen K.B.: Medier, kommunikation og social semiotik. i: Anvendt semiotik, s. 400-418, København 1997.
- Jensen K.B.: Knowledge as Received: A Project on Audience Uses of Television News in World Cultures. i: Media and Knowledge: The Role of Television, Jostein Gripsrud, s. 155-173, Bergen 1996.
- Jensen K.B.: Sociedade signficante: Uma nova teoria de semiótica social. i: Temas Contemporaneos em Comunicação, Maria Immacolata Vassallo de Lopes, s. 129-150, São Paulo, Brasilien 1997.
- Jerslev A.: Dansk mediehistorie. i: Dansk mediehistorie 2 (1880-1960), s. 238-245, København 1997.
- Jerslev A.: Kærlighedens veje og vildveje – kvindelige instruktører. i: Dansk Film 1972-1997, s. 264-282, København 1997.
- Jerslev A.: Øjenfryd og maskerade – bryllupsfilm i 90'erne. Forum. Tidsskrift for Køn og Kultur 4, København 1997.
- Jerslev A.: Kærlighedsmelodramaet i 90'erne. Kosmorama 217, s. 16-32, København 1997.
- Jerslev A.: Fra maleri til film – David Lynchs Lost Highway. s. 16-18, Oslo 1997.

- Jerslev A.: Undervisning i Film – Hvordan og med hvad? i: Hvad skal vi vælge? Ideer til udvikling af skolebiblioteket, s. 22-27, København 1997.
- Jørholt E.: "Erfaringens filmiske prisme – Nils Malmros' Filmkunst". i: Dansk film 1972-1997, s. 474, København 1997.
- Jørholt E.: "David Cronenberg og "The new flesh". i: Sekvens 97 – Filmæstetik & Billedhistorie, s. 239, København 1997.
- Langkjær B.: Spatial perception and technologies of cinema sound. *Convergence: The Journal of Research into New Media Technologies* Winter 1997, Vol. 3, No. 4, s. 16, England 1997.
- Langkjær B.: Digital Hype: En musikalsk analyse af terminator 2. Sekvens: Filmvidenskabelig Årbog 1997, s. 14, Københavns Universitet 1997.
- Langkjær B.: Lyden af ny dansk film: Analyser af forholdet mellem audiovisuel stil og filmoplevelse i Pelle Erobereren, Nattevagten, Pusher og Breaking the Waves. *Medie Kultur* Nr, 27, s. 12, Århus 1997.
- Lauridsen P.S.: Reel Cities And Soundscapes. *Sekvens* 1995-96, s. 22, København 1997.
- Petrovic Z.: Falske billeder og fortidens synder: Den tredje balkankrig på film. *Kosmorama, Tidsskrift for Filmkunst & Filmkultur* 219, sommer 1997, s. 14, København 1997.
- Schepelern P.: Lars von Triers elementer. En filminstruktørs arbejde. København 1997, 292 s.
- Schepelern P.: Kunstens element. Lars von Triers univers. i: Dansk film 1972-97, s. 218-241, København 1997.
- Schepelern P.: 1980-89: And the winner is.... *Kosmorama* 220-100 års dansk film, s. 190-207, København 1997.
- Schepelern P.: 1990-97: Morgenluftfornemmelser. *Kosmorama* 220-100 års dansk film, s. 208-231, København 1997.
- Schubart R.: Syndebuk og hævner – maskulinitet i actionfilmen. *Filmhäftet – Kritisk tidsskrift för analys av rörliga bilder* 97-98 (1-2/1997), s. 63-72, Stockholm 1997.
- Schubart R.: Single white male: Tv-action serien i 90'erne. *Kosmorama – Tidsskrift for filmkunst og filmkultur* 219 – sommer 1997, s. 56-70, København 1997.
- Schubart R.: Join me in @LambdaMOO. *Øjeblikket* 31, 7. årgang. Forår 1997, s. 24-27, København 1997.
- Schubart R.: Femme fatale – arketyper & amazone – fantasier. *Øjeblikket* 32/33, 7. årgang, sommer 97, s. 16-19, København 1997.
- Søndergaard H.: Public service i receptionsæstetisk perspektiv. s. 1-29, 1997.
- Søndergaard H.: The future of public service broadcasting: A Nordic perspective. s. 1-11, 1997.
- Søndergaard H.: Udvikling eller afvikling? De norske public service- mediernes aktuelle situation. *Nordisk medie nyt* 1/1997, s. 1 – 14-15, Oslo 1997.
- Søndergaard H.: Modeller for det fremtidige TV 2. s. 1-24, 1997.
- Søndergaard H.: Indledning. *Mediekultur* 26, s. 3-4, Århus 1997.
- Søndergaard H.: Dansk mediehistorie. i: Dansk mediehistorie bind. 3, Klaus Bruhn Jensen, s. 163-177, København 1997.
- Thorup J.V.: Er de unges mediebrug en risiko eller ressource? 1997, 1 s. Publikationsart diverse.
- Thorup J.V.: Menneskemaskiner – maskinmennesker. *Sekvens* 1997, s. 12, København 1997.
- Thorup J.V.: Anti-Reklame. *Værdi & Stil i 1990ernes reklame rettet mod unge*. i: *Ungdom til Ungdom*, s. 8, Stockholm 1997.
- Thorup J.V.: State of the Ads: Livsstilsreklame til 1990'ernes unge. i: *Tankestreger*, s. 30, København 1997.
- Tufte T.: Telenovelas – et kommercielt produkt eller et folkets talerør? *BRASIL NU – Revista da Comunidade Brasileira na Escandinavia* 12/År 3, april/maj 1997, s. 20, København, DK 1997.
- Tufte T.: Gaucho Lives in the Global Communication Era. *ZEBRA News* 32, 1997, s. 30, København, DK 1997.
- Tufte T.: Mass Communication Research in Denmark – a state of the art. i: *Contemporary Issues in communication*, s. 320, São Paulo, Brasilien 1997.
- Tufte T.: Questions to be studied in media ethnography mediation and cultural hybridity in everyday life. i: *Contemporary Issues in Communication*, s. 320, São Paulo, Brasilien 1997.
- Tybjerg C.: Billeder i bevægelse. i: Dansk mediehistorie bind 2, 1880-1960, s. 126-147, København 1997.
- Tybjerg C.: The Picture-writer: The Work of Benjamin Christensen. i: *Prima dell'autore/before the author: Spettacolo cinematografico, testo, autorialita*, s. 251-256, Udine 1997.
- Tybjerg C.: Illusionens besjæling. i: Den optiske fordring: Pejlinger i den visuelle kultur omkring Henrik Ibsens forfatterskab, s. 89-101, Århus 1997.
- Tybjerg C.: Stilvilje og film. Nogle overvejelser om stilbegrebet i filmhistorien. *Sekvens* 1997, s. 71-79, København 1997.
- Tybjerg C.: Den billedskabte kærlighed: Romantiske komedier i 90'ernes Hollywood. *Kosmorama* 219, s. 32-43, København 1997.
- Tybjerg C.: Orientalisme i dansk stumfilm. *Sekvens* 1997, s. 213-228, København 1997.
- Tybjerg C.: Old Legends in Modern Dress: Faust in Danish silent film. *Sekvens* 1995/96, s. 37-43, København 1997.

Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab

Instituttet blev oprettet 1. september 1994. I ét år før dette var fagene sammenlagt med Litteraturvidenskab og tidligere eksisterede der to selvstændige institutter for fagene Kunsthistorie og Teatervidenskab. Institut for Kunsthistorie blev oprettet som selvstændigt institut i 1935 under navnet: Universitetets kunsthistoriske Laboratorium. Ved den ny styrelseslovs ikrafttræden 1973 blev navnet ændret til: Institut for Kunsthistorie. Institut for Teatervidenskab blev oprettet som selvstændigt institut i 1953 under navnet: Institut for Teatrets Æstetik og Historie. Navnet blev ændret 1971 til: Institut for Teatervidenskab.

Fælles aktiviteter:

Instituttets to fag har i fællesskab fremtillet bogen "Kunsthistorie og Teatervidenskab 1996-1997". Den indeholder dels en række afhandlinger, der som brudstykker af et mønster giver et indtryk af Instituttets forskning, dels en oversigt over de øvrige medarbejders igangværende forskning og dels en mere statistisk præget årsberetning.

Instituttet arrangerede i februar og marts måned fem "På vej hjem-forelæsninger" i Universitetets hovedbygning på Frue Plads med titlen "Kunst og Teater fra middelalder til i dag". Søren Kaspersen talte om "Andagtens rum" i middelalderen, Hannemarie Ragn Jensen om Cennino Cennini i renaissanceen, Klaus Neiiendam om "Holberg og barokteatret", Marianne Marcussen om Heinrich Füssli i romantikken og Ann Lumbye Sørensen om "Installation" i moderniteten.

Ann Lumbye Sørensen og Stig Jarl var de fagligt ansvarlige for Kunsthistorie og Teatervidenskabs symposium "Billed Teater" på KUA den 1. - 2. december.

KUNSTHISTORIE

Faget Kunsthistories centrale forskningsområde ligger inden for den vesteuropæiske billedkunst og arkitektur fra oldtiden til i dag. I de senere år har internationaliseringen bevirket, at der også inddrages kunst og kunstbegreber fra andre kontinenters kunst i relation til det traditionelle forskningsområde. Endvidere er forskning og undervisning med henblik på kunstindustri og design under opbygning.

Antik og middelalder

Øystein Hjort fortsætter studierne af senantik og byzantinsk skulptur, af virkelighedsgrader i senan-

tik kunst og i italiensk kunst i det 11. - 13. århundrede, samt studier af temaer i fransk, romansk skulptur.

Søren Kaspersen arbejder med studier over senmiddelalderens billedkunst med fokus på samspillet mellem udviklingen i fromhedslivet og de radikale fornyelser indenfor det kunstneriske formsprog og den kristne ikonografi, herunder også billedets nye, centrale stilling i de religiøse dannelsesprocesser og - i direkte afhængighed heraf - de ændrede relationer mellem billede og betragter. I et større perspektiv berører studierne spørgsmålet om de grundlæggende periodiseringer: Hvad karakteriserer senmiddelalderen som periode?, er det nye fromhedsliv og de dertil hørende andagtsbilleder så vigtige faktorer, at de kan definere senmiddelalderens fremvækst?, og hvorledes forholder senmiddelalder og renaissance sig da til hinanden, ikke mindst set ud fra den nederlandske "ars nova"?

Jens Fleischer bearbejder fortsatte studier i den tidlige middelalders kirkebyggeri, der koncentrerer sig om 1700 - og 1800-tallets læsning af den romanske, ydre kirkemur og den arkitektoniske skulpturs påvirkning af de tektoniske strukturer. Sammenholder i samarbejde med fil.dr. Nelly Lindgren (Stockholms Universitet) russiske helgenikoner fra slutningen af middelalderen til ca. 1700 med *podlinnik* (malerhåndbøger) og den hagiografiske litteratur i samme periode. Undersøgelsen har til formål at afdække, hvorledes symbolsproget i portrætterne, f.eks. tegn på hellighed og visdom, er kommenteret i manualerne. Projektet indledtes i 1997. Forbereder endvidere i samarbejde med professor, dr. phil. Niels Hannestad, Institut for klassisk Arkæologi, Aarhus Universitet, et symposium om *Ikonoklasmen* i antik og byzantinsk kontekst.

Renæssance til romantik

Hannemarie Ragn Jensen har i tilknytning til Forskningsrådsprojektet *Renæssancen modernitetens oprindelse* fortsat studierne af Selveportrættet i italiensk renaissance; individets selvscenesættelse ved hjælp af billedkunstnerne; afbildninger af begrebsparret fortuna og virtù samt renæssancens ridderideal som forudsætning for den moderne helt. Desuden forberedes et skandinavisk møde omkring emnet *de monumentale opgaver i dansk Guldalder*.

Ragni Linnet har fortsat studierne i dansk billedkunst omkring 1840 og dens forhold til den danske hegelianisme. Synets dialektik hos Kierkegaard spiller en vigtig rolle i dette projekt. Endvidere en undersøgelse af Kierkegaards billedteori og kunstteologi i dag. Hensigten er at kaste lys over de aspekter af hans teori, som kan forny den

billedteoretiske og kunstteologiske diskussion. Sluttelig æstetisk teori og kunstnerisk udtryk. En undersøgelse af spændingsfeltet mellem kunstfilosofi og værkanalyse og de hermed forbundne grundvidenskabelige spørgsmål.

Impressionisme til nutid

Ann Lumbye Sørensens forskning koncentrerer sig om Installationen som kunstnerisk praksis på 1980'ernes og 1990'ernes internationale kunstsce- ne ud fra den russiske kunstner Ilya Kabakovs praksis og poetik, der perspektiveres og diskuteres i forhold til vestlig tradition og strategi.

Rolf Læssøe har videreført studier i emnet "den ikoniske versus narrative billedmodus i modernitetens billeder, fra Ingres til Bacon" og i tilknytning hertil en påbegyndt undersøgelse af marionettens rolle som historisk parallel og teoretisk forståelsesmodel i forhold til det stille, men animerede billede.

Teoretiske emner og æstetik

Marianne Marcussen har været fuldtidsforsker med projektet "The Artist's Share". Fra repræsentation til abstraktion. Projektet er en sammenlignende studie over forholdet mellem afbildning, matematisk afbildning og perception. Studiet samler sig om et overordnet historiografisk forløb, hvor hver enkelt periode bliver analyseret for dens billednormers brug, stabilitet og forandring.

Henrik Oxvig udvikler en fænomenologisk tilgang til arkitekturen, med henblik på at berige en kritisk forståelse dels af Adolf Loos' og Le Corbusiers arkitektur og den designteori Philippe Boudon udvikler ved Center for Arkitekturologi i Paris. Han bearbejder desuden i tilknytning til udgivelse af Argos overvejelser over, hvorledes den rumforståelse, som udvikledes i og med kunstvidenskabens refleksioner over før-moderne arkitektur, fik betydning for moderne arkitekter.

Jens Toft: Den tidlige modernitet/modernisme i Danmark og Frankrig herunder også "klassicerende" eller traderende strømninger i perioden i såvel maleri som skulptur, fotografi og film.

Ph.d.-forskningsprojekter:

Der er en livlig vejlednings- og forskningsaktivitet i tilknytning til de forskningsprojekter, som med henblik på erhvervelsen af en ph.d.-grad, enten har til huse i instituttet eller er etableret ved et samarbejde mellem instituttet og Statens Museum for Kunst og Nationalmuseet. Forskerne ved afdeling for Kunstshistorie fremlægger og debatterer første onsdag i måneden, problemformuleringer, metodeovervejelser eller aspekter af de aktuelle projekter, ordstyrer Hannemarie Ragn Jensen.

Hans Dam Christensen: Om den danske kunst-historiedisciplins historie.

Maria Fabritius Hansen: Antikreceptionen i renæssancen. En Idéhistorisk analyse baseret på fremstillinger af antik arkitektur og ruiner i italiensk 1400-tals kunst.

Malene Vest Hansen: Identitetsbilleder. Om strategier for kunstnerisk repræsentation og konstruktion af identitet i senmoderniteten. Sophie Calle og Christian Boltanski.

Mette Højsgaard: Dansk-franske kunstforbindelsers betydning for den internationale udvikling af konkret kunst i årene efter anden verdenskrig.

Niels Marup Jensen: Billedernes tid – Billedvidenskabens i mediesamfundet.

Peter Nørgaard Larsen: "Værdisammenbruddet". Figurmaleriet i Danmark ca. 1850-80.

Joachim Meyer: Den napolitanske tegningsfunktion og æstetik på baggrund af Solimena Samling i den kongelige Kobberstiksamling.

Eva de la Fuente Pedersen: 100 års snedkere og billedskærere i Danmark. Renæssancens- og barokbarokkens træskæringer ca. 1560-1660".

Lene Bøgh Rønberg: Hollandsk malerkunst fra det 17. århundredes betydning for dansk kunst ca. 1800-1860.

Udvikling af fagets forskningsfelt:

Søren Kaspersen har som studieleder iværksat digitalisering af lysbilledsamlingen til undervisningsbrug i forskellige sammenhænge; udviklet et nyt sidefag i "Design" til gymnasieskolen og stået for afholdelse af faglige møder blandt fagets lærere og stipendiater.

Ann Lumbye Sørensens varetager etableringen af en kunst- og installations videosamling.

Udgivervirksomhed:

Instituttet udgiver følgende tidsskrifter: Hafnia, Copenhagen Papers in the History of Art. Bind 12 under udgivelse ved Øystein Hjort og Søren Kaspersen (red. Hannemarie Ragn Jensen); Skrifter udgivet af Institut for Kunstshistorie ved Københavns Universitet (red. Øystein Hjort og Marianne Marcussen); Periskop, Forum for kunsthistorisk debat (red. Jens Toft, medred. Hans Dam Christensen og Niels Marup Jensen).

Andre redaktionelle hverv:

Medlem af redaktionen, som planlægger det ny fagtidsskrift *TRANS figuration. Nordisk tidsskrift for kunst og kristendom*. Redaktionen er knyttet til Center for Kunst og Kristendom under Kirkehistorisk institut, Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet. Første nummer forventes at udkomme ultimo 1998. Endvidere medredaktør af det kommende nummer af *Acta Hyperborea* (nr. 8), som ud-

gives af Museum Tusulanum (Fleischer). Fagkonsulent for Den store danske Encyclopædi (Hjort og Marcussen). Medredaktør og billedkonsulent til *Analecta Romana Instituti Danici, Supplementum 25 Avignon & Naples. Italy in France – France in Italy in the fourteenth century* og medredaktør til akternes efter seminar om *Rom som de skandinaviske kunstneres mødested i 1800-tallet* (Ragn Jensen). Konsulent for middelalderen på Weilbachs nye kunstnerleksikon samt medlem af den nordiske redaktionskomité for *Enciclopedia dell'arte medievale* (Kaspersen). Afsluttende redaktion af og oversigtsartikel til antologien *Aesthetic Theory and Artistic Expression*, som udkommer på Forlaget Museum Tusulanum 1998. Publikationen indgår i serien *Skrifter* udgivet af Institut for Kunsthistorie. Udgivelsen finansieres af Statens humanistiske Forskningsråd og Novo Nordisk Fonden (Linnet). Medlem af redaktionskomitéen for *Nordisk Estetisk Tidsskrift* og redaktør af *Skrifter* udgivet af Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab ved Københavns Universitet (Marcussen). Redaktør sammen med Mikkel Bogh Periskop 8, temanummer om fænomenologi og formalisme og sammen med Eva Bræmer-Jensen, Anders Michelsen og Lars Lundby Møller Periskop 9 om *Visuel Kultur* (Marup Jensen). Redaktører af *Bulletinen, Meddelelser fra Dansk Kunsthistorikerforening* nr. 26. Udkommer i maj 98 med papers fra seminaret *Kunst og tanke, Kunstakademiet* september 1997 (Linnet og Marup Jensen). Initiativtager til genoptagelsen af udgivelsen af *Argos. Kunsthistorisk tidsskrift*, Odense Universitetsforlag og hovedredaktør sammen med Jørn Guldberg (Linnet). Medlem af redaktionen (Oxvig). Første nummer i den nye række udkommer medio 1998 med *værkbegrebet* som tema. Første nummer finansieres af kulturministeriets tidsskriftsstøtteordning. *Argos* tema nummer om forholdet mellem kunstvidenskab og udøvende kunstnere i perioden 1893-1930 (Oxvig). Medredaktør af *Kunstmagasinet 1%*, efterår 1997. *Samtale med Martin Kippenberger* i *Meddelelser fra Den danske Radeerforening*, Kbh. feb. 1997 (Lumbye Sørensen).

Bedømmelsesvirksomhed:

Øystein Hjort har været medlem af 2 bedømmelsesudvalg med henblik på udnævnelse af dels en professor i Kunsthistorie ved Universitetet i Stockholm og dels ved Universitetet i Århus.

Anden virksomhed:

Hans Dam Christensen er bestyrelsesmedlem i Dansk Kunsthistoriker Forening.

Jens Fleischer er leder af Linjestudiet i arkitekturhistorie ved Folkeuniversitetet i København og medlem af Styrelsesrådet for HLK – Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst.

Øystein Hjort er medlem af faggruppen for humaniora inden for den nationale forskningsstrategi (NASHUfaggruppen), af bestyrelsen for Louisiana, museum for Moderne Kunst, af repræsentantskabet for Center for Kunst og Kristendom, af Nordisk Kultur Instituts referencegruppe, af bestyrelsen for Astrup Fearnley museet for moderne Kunst i Oslo og af biblioteksudvalget, Kunstakademiets bibliotek samt medlem af dommerkomiteen til bedømmelse af Københavns Universitets projektkonkurrence til Det humanistiske Fakultet.

Hannemarie Ragn Jensen er medlem af initiativgruppen Forum for Renæssancestudier, repræsentant for Københavns Universitet i bestyrelsen for Det danske Institut i Rom, medlem af fagkonsulent-udvalg og Samråd for faget billedkunst, Undervisningsministeriet, Gymnasidirektoratet. Koordinator for Sokrates-netværk mellem universiteterne i Sussex, Amsterdam, Pisa og København. Medkoordinator for Erasmus/Sokrates netværk mellem universiteterne i Rom, Firenze og København. Medlem af Comitè international d'histoire de l'art.

Søren Kaspersen er medlem af bestyrelsen for Dansk Kunsthistoriker Forening og medlem af repræsentantskabet for Center for Kunst og Kristendom.

Ragni Linnet er ikonografisk konsulent på *Søren Kierkegaards Skrifter* 1997-. Udgivet af Søren Kierkegaard Forskningscenteret og redigeret af Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff m.fl., medlem af bestyrelsen for Dansk Kunsthistoriker Forening og Nordisk Selskab for Æstetik.

Marianne Marcussen er bestyrelsesmedlem af NORDIK, Nordisk Komité for Kunsthistorie, bestyrelsesmedlem af Nordisk Selskab for Æstetik og medlem af repræsentantskabet i Statens Kunstfond. Medlem af den koordinerende komite for projektet: *Cultural Exchange in Europe 14th to 18th centuries*, under European Science Foundation.

Anne Lumbye Sørensen er formand for Dansk Kunstkritiker Forening (AICA, Danmark), medlem af bestyrelsen for Den danske Radeerforening, bestyrelsesmedlem i Arthur Köpckes Mindefond og Københavns Universitets repræsentant i Statens Kunstfonds repræsentantskab.

Seminarer, symposier og anden formidlingsvirksomhed:

Hans Dam Christensen var medarrangør af og oplægsholder ved seminar om *Tegn, betydning og intentionaltet* (17. – 19. marts) KUA og seminar *Forskning undervejs III* (19. september) Afdeling for Kunsthistorie, KUA; ordstyrer ved Dansk Kunsthistoriker Forenings paneldebat om *Kunstmuseer – hvad skal vi egentlig med dem?* (3. juni); del-

tager i Forskningsministeriets rundbordssamtale *Forskerrekruttering – giver vi ph.d.-erne væksthushilf?* (22. september) Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole; oplæg ved Biblioteksskolens Forskningsbibliotekar- og Dokumentalistedannelse (24. oktober): Oplæg om Kritiske betragtninger over tegnet "Thorvaldsens Museum" i anledning af Museets 150 årsdag (26. – 28. november) Kunstakademiets Festsal.

Jens Fleischer har deltaget i symposiet *Hyrdetimen og Fortabelsen*, arrangeret af Institut for Kunsthistorie, Aarhus Universitet, med foredrag om *Atektioniske træk i den europæiske rokokarkitektur* (27. februar) og i Fjortonde nordiska slavistmötet afholdt i Helsinki med indlæg om *Symbolspråk och stil i helgonporträtt* (18. – 21. august). Deltog desuden i symposiet *Senantikken – kunst i kontekst*, som var arrangeret af Institut for klassisk Arkæologi, Institut for klassisk Arkæologi, Aarhus Universitet (23. – 25. oktober) med foredrag om *Overgangen fra senantikken mumieportrætter til tidligt byzantinske ikoner*. Deltog endvidere i et tværfagligt seminar *Dragt & Magt*, som var arrangeret af Institut for arkæologi og etnologi ved Københavns universitet (5. november) med indlæg om *Dragtkultur i byzantinsk billedkunst indtil 1453*.

Hannemarie Ragn Jensen har sammen med gæsteforfatter Mario Carpo, École d'Architecture de Saint-Étienne, Frankrig, arrangeret et seminar om *Architecture, Visual Representations, and the Media* med deltagere Cornell University (USA) University of Bath (England), The Catholic University, Leuven (Belgien), Lunds Universitet (Sverige), Kunstakademiets arkitektskole, København. Eget oplæg *Representations of the barrel vault with Coffers. Vitruv, Alberti, Bramante* (23. maj), medarrangør med Hans Dam Christensen af seminar *Forskning undervejs III* (19. september) Afdeling for Kunsthistorie, KUA med deltagere fra Johns Hopkins University, USA og Lunds Universitet.

Niels Marup Jensen og Ragni Linnet: *Kunst og Tænkning* (27. september) sammen med Dansk Kunsthistoriker Forening i Kunstakademiets festsal.

Søren Kaspersen har deltaget i forskerseminar på Sandbjerg om Billedkunst, fromhedsliv og politisk teologi – Aspekter af Unionstidens kunst i europæisk kontekst med foredrag om *Birgittinsk vægmaleri og politisk teologi* og i internationalt seminar i Odense om kirkekunst og patronatsforhold i senmiddelalderen med foredrag om *danske kalkmalerier som kilde til senmiddelalderens religiøsitet*.

Ragni Linnet og Niels Marup har arrangeret Dansk Kunsthistoriker Forenings seminar *Kunst og tanke*, Kunstakademiets Festsal den 27. september. Seminaret blev til i samarbejde med Institut for Kunsthistorie. Ragni Linnet holdt et indlæg om

Billede, tanke og eksistens. Om viden og kunnen hos Kierkegaard. Endvidere deltaget i Nordisk Selskab for Æstetiks symposium Kunst og værdi, Oslo (8. – 10. maj) med foredrag om *Grænseværdier. Kierkegaard og tilegnelsens kunst*.

Rolf Læssøe har deltaget i radiosamtaler på DR P1 i forbindelse med bogen *Wilhelm Freddie*, har arrangeret udstillingen *Eduard Borregaard, Malerier*, Kastrupgaardsamlingen 14. August – 28. september, holdt foredrag på Biblioteksskolen i forbindelse med bogen *Wilhelm Freddie*, samt holdt en Forelæsning om COBRA ved Universitetets Course in Danish Culture for Foreign Students, november.

Henrik Oxvig var arrangør af seminar om *Hvad betyder arkitektur?* sammen med forskningsafdelingen på arkitektskolen i Århus og deltog med et indlæg om *Scale problems in architecture* ved seminar om *Architecture. Visual Representations, and the Media* samt med et indlæg ved seminar om *Forholdet mellem filosofi æstetik og kunst* arrangeret af Foreningen for danske Kunsthistorikere.

Lene Bøgh Rønberg holdt et indlæg om *The influence of Dutch 17th century painting on Danish early 19th century art* ved symposiet "Different landscapes: A look at painting in Holland and Denmark 1800 – 1850", Haag, 3. marts.

Ann Lumbye Sørensen deltog i International Curators' Congress, Fundacio Tapiés, Barcelona, (23. – 25. maj); i AICA kongres, Belfast og Londonderry *Art and Centres of Conflict – Outer and Inner Realities* (17. – 21. september). Rejsen støttet af Center for Dansk Billedkunst; i seminar om *Propaganda – Monument och historisk Minne*, Uppsala Konstmuseum, Uppsala, (6. september) og i seminar om *Billed Teater*, Institut for Kunst & Teatervidenskab (1. – 2. december) med oplæg om *Er Pygmalion på spil, når Værst er bedst?*

Jens Toft og Niels Marup Jensen var arrangører af seminar om *Deleuze, Kunsten at tænke, at tænke kunsten* (6. marts) og Jens Toft arrangerede et seminar om Jacques Lacan (23. oktober) i forbindelse med overbygningsundervisning i *Nyere billedteorier og æstetikker*.

Forelæsninger og studierejser:

Jens Fleischer har i forbindelse med forårssemesterens undervisning i *Byzantinsk sakralarkitektur 500-1453* gennemført en ekskursion med 10 studerende til Istanbul (6. – 13. april) og i forbindelse med efterårssemesterens undervisning i *Karolingisk arkitektur* en ekskursion med 11 studerende til Aachen og Köln (30. Oktober – 2. november). Har forelæst på Institut for byggeteknik over emnet *Byzans og Venedig* (2. december), og været gæstrelærer hos professor Ole Feldbæk på Institut for Historie

(8. december) med emnet *Dansk arkitektur under enevælden*. Har foretaget studierejser i 1997: Ultimo juni til udstillingen *Ancient faces* på British Museum, medio juli til Tyskland for at studere karolingisk arkitektur i Fulda og Lorsch og Ultimo juli til Thessaloniki for at studere byzantinsk arkitektur samt udstillingen *Treasures from Athos*. Medio oktober til Efesos for at studere romersk arkitektur.

Øystein Hjort: Rejse til Venezia med gruppe af studerende i anledning af en udstilling af Kiefers værker.

Niels Marup Jensen har deltaget i seminar om Global kommunikation arrangeret af Benetton på Trapholt Museum (14. maj); seminar om *Image and Inscription* i Paris (4. – 8. oktober); seminar om *Visual media: history, aesthetics and receptions* arrangeret af Den billedskabte Virkelighed og har desuden holdt foredrag på Biblioteksskolen om *den nye kunsthistorie og teori* (6. maj); forelæsning om *Det hieroglyfiske, mellem billedet og skriften* ved forskersymposium i Oslo arrangeret af Nordisk Selskab for interart studier (24. – 27. april); foredrag om *Positioner mellem billede og sprog* ved Statens humanistiske Forskningsråds forskningsprojekt: *Litteratur og Billedmedier. Viden og Videnskab*, arrangeret af professor Jørgen Holmgaard, Aalborg, samt foretaget en studierejse til Münster, Kassel, Wolfsburg, Frankfurt, Bonn og Köln (30. Juni – 12. juli)

Hannemarie Ragn Jensen har været på studieophold i Rom (13. September – 27. oktober), har forelæst om *Dansk landskabsmaleri i Guldalderen* for internationale studenter i kurset Danish Culture og om *Jørgen Sonnes Frise anskuet som et oprør mod det gamle hierarki og de etablerede normer* (26. – 28. november) ved Seminar om Thorvaldsens Museum i Kunstakademiets Festsal.

Jens Toft har tilrettelagt studierejse til Paris med undervisningsholdet "Modernitetens billeder" fra 20. – 24. februar og 27. februar – 3. marts. Deltog med indlæg om "Byens mennesker i billedkunsten fra 1860'erne til omkring århundredeskiftet" ved seminaret "Maleriet og byen" arrangeret af Marianne Barlyng og Carsten Thau, Center for Urbanitet og Æstetik, KU.

Rolf Læssøe har været faglig leder af to studierejser til Paris 20. februar – 3. marts. med undervisningsholdet Modernitetens Billeder og en studierejse til Paris 28. november – 1. december med undervisningsholdet Picasso I.

Marianne Marcussen har forelæst om *Vision and Visual Cognition*, april, København, om *Julius Lange og hans valgparametre i æstetikken*, for Nordisk Selskab for Æstetik, maj, Oslo, om *Dansk videnskab i internationalt perspektiv*, juni, RUVK. Har deltaget i den internationale kongres for videnskabshistorie, juli, Liège og i en Workshop omkring projektet

Cultural Exchange in Europe 1350 – 1750, september, Como.

Ann Lunbye Sørensen har været faglig leder af studierejse med 26 studerende til Skulpturprojekte, Münster og documenta X, Kassel, 30. Juni – 6. juli. Studierejsten var udført i samarbejde med mag.art. Anne Ring Petersen, Center for Urbanitet & Æstetik, og ekstern lektor Morten Søndergaard, Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab.

Andre hverv:

Medlem af fakultetsrådet, Øystein Hjort. Ph.d.-koordinator, Hannemarie Ragn Jensen. Medlem af Studienævnet for Kunsthistorie samt formand for Det humanistiske Fakultets Koordineringsudvalg, Jens Toft.

Formand for brugergruppen i forbindelse med planlægningen af Det humanistiske Fakultets nye bygninger Henrik Oxvig.

TEATERVIDENSKAB

Teatervidenskabelig forskning fordeler sig især på fire hoveddiscipliner: Teaterhistorie, forestillingsanalyse, dramaturgi og teatersociologi. Teaterhistorie er fagets ældste område. Hovedvægten ligger på kildeforskningen ikke mindst af det ikonografiske materiale. Forestillingsanalyse arbejder med midler og metoder til at beskrive det aktuelle scenekunstværk. Dramaturgi beskæftiger sig med en analyse af teksten i forbindelse med den sceniske realisation af en forestilling. Teatersociologi omfatter de økonomiske, sociale og politiske rammer for teaterproduktion.

1. Perioden før 1900

En afhandling om den antikke græske tragedie, dens teater og deres forhold til det 5. århundredes demokratiske offentlighed med titlen: "At lære gennem lidelsen" er indleveret til bedømmelse som doktordisputat (Skibstrup). Eckersbergs teatertegninger (Neiiendam). Et erotisk tegn fra romantikken – fru Heibergs favoritkrølle – dets baggrund og betydning (Neiiendam). Teaterlilladeler i Danmark. Forbud og privilegier. Fra Västgöotalagen til den fri teaterernæring 1849 (Stig Jarl).

2. Perioden efter 1900

Strindbergs dramaturgi og teatersyn (Kvam). En undersøgelse med bogudgivelse for øje af det gensidige forhold mellem scenografi og skuespillkunst i nutidigt teater (Christiansen). Lorry og Ridder-salens historie (Stig Jarl).

3. Teori

En analyse af vilkår for teaterproduktion i Danmark siden anden verdenskrig (Stig Jarl). Et studie i teaterstatistik og teatervaner med henblik på en grundbog i sociologisk metode (teaterstatistik og publikumsundersøgelser) (Stig Jarl). Registrering af teaterforestillingers kvalitet (Stig Jarl). Receptionshistoriske undersøgelser af 1900-tallets publikum (Wiingaard). Projektet "Medieteorier og teatraliske medier" (Wiingaard).

Redaktionelle hverv:

Kela Kvam er konsulent for teaterstoffet i Kvindebiografisk Leksikon. Jytte Wiingaard er medlem af redaktionskomiteen for *Contemporary Approaches to Ibsen*. Klaus Neiiendam er formand for redaktionskomiteen for "Den danske Tilskuer".

Bedømmelsesvirksomhed:

Svend Christiansen har været formand for bedømmelsesudvalget til et adjunktur i Teatervidenskab ved Københavns Universitet. Jytte Wiingaard har været medlem af et bedømmelsesudvalg til et adjunktur i Teatervidenskab ved Københavns Universitet, samt til ph.d.-stipendier i Musik og Teatervidenskab, Københavns Universitet. Stig Jarl har været medlem af et bedømmelsesudvalg vedrørende en seniorforskerstilling på Det kgl. Bibliotek samt medlem af et udvalg til bedømmelse af en ph.d.-afhandling ved Institut for Dramaturgi, Aarhus Universitet.

Anden virksomhed:

Kela Kvam er studieleder samt koordinator for *Socrates-netværk* og *Nordplus*. Desuden er hun censor ved Institut for Dramaturgi, Aarhus Universitet, medarbejder ved *Den store danske Encyclopædi*. Klaus Neiiendam er institutleder og formand for "Selskabet for Dansk Teaterhistorie" og gik i efteråret af som formand for "Hovedstadens Oplysningsforbund" (HOF). Jytte Wiingaard er studieleder og medlem af bestyrelsen for Nordiske Teaterforskere samt medlem af censorformandskabet ved Institut for Dramaturgi (ÅU) og for faget Teatervidenskab (KUA). Stig Jarl er medlem af kontaktudvalget for Dramatisk Bibliotek, medlem af bestyrelsen for Nordiske Teaterforskere, medlem af Gladsaxe Teaters tænketank, medlem af Det kongelige Teaters forskergruppe vedrørende kvalitetsoptimering samt evaluator af Børneteatersammenslutningens Børnedramatiker-projekt.

Kongresser, forelæsninger og studierejser:

Kela Kvam afholdt fem dobbeltforelæsninger i november på Folkeuniversitetet om Betty Nansen. Masken og Mennesket.

Desuden holdt hun foredrag om Betty Nansen i Selskabet for Dansk Teaterhistorie.

Klaus Neiiendam deltog i den internationale kongres "The Renaissance Theatre: Texts, performance, design" arrangeret af University of Westminster/Globe theatre, London 12. – 14.9. med forelæsningsen "Il portico" and "la bottega" on the early Italian perspective stage: A comparative study". Endelig deltog han i det nordiske seminar "The Rhetoric of Opera. Words, Voices and Gestures in Early Opera" på universitetet i Oslo den 26. – 28. september med forelæsningsen "The Scenic Gestures of Caroline Walter alias Carolina Müller".

Jytte Wiingaard deltog i symposiet "Helsinki Act", Helsingfors den 3. – 8. maj, samt i årsmødet for "Föreningen Nordiska Teaterforskare", Helsingfors den 4. maj.

Stig Jarl holdt foredrag for Daghøjskolen Bag-scenen om "Performance" og "Teatrets markedsføring" samt for Historisk Topografisk Selskab, Frederiksberg om "Riddersalens historie". Han afholdt en foredragsserie for Teater teknikforbundet og en forelæsnings på Danmarks Biblioteksskole om "Kulturpolitik og decentralisering". Desuden deltog han i Nordisk Teaterforskersymposium, Oslo, med forelæsningsen "Kan man decentralisere i centrum. Københavns teaterpolitik", samt i Nordisk Kulturinstituts konference i København om "Kulturpolitiske succeskriterier og evalueringsmetoder". Endelig deltog han i Kulturministeriets "Kanal møder" i København og i Odense samt i den første Internationale Performance Festival i Odense og i Børnefestivalen i Horsens.

Maj Skibstrup afholdt i november måned en studierejse og ekskursion til London med et hold studerende.

Klaus Neiiendam

Stab

VIP: 16,1 årsværk.

TAP: 4,3 årsværk.

VIP:

Christensen, Hans Dam; ph.d.-studerende.

Christiansen, Svend; lektor.

Fleischer, Jens Erik C.; lektorvikar.

Hansen, Malene Vest; ph.d.-studerende.

Hjort, Øystein; professor.

Jensen, Hannemarie Graff Ragn; lektor.

Jensen, Niels Marup; ph.d.-studerende.

Jensen, Stig Jarl; lektor.

Jørgensen, Lisbet; amanuensis.

Kaspersen, Søren; lektor.

Kvam, Kela; professor.

Linnert, Ragni; adjunkt.

Læssøe, Rolf Jørgen; lektorvikar.

Marcussen, Marianne Elisabeth; lektor.

Neiiendam, Klaus; lektor.

Oxvig, Henrik; adjunkt.

Skaarup, Lilo; ph.d.-studerende.

Skibstrup, Maj; forskningsadj.

Sørensen, Ann Lumbye; lektorvikar.

Toft, Jens; lektor.

Walczak-Andersen, Ewa J.; ph.d.-studerende.

Wiinggaard, Jytte; lektor.

TAP:

Bøgh, Ole Peter Seidelin; videnskabelig medarb.

Hvid, Sven-Erik; kontorassistent.

Otovic, Borislav; fuldmægtig.

Ploug, Charlotte; overassistent.

Thurøe, Annette Lange; assistent.

Ørslev, Merete; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Hansen, Maria Fabricius: Antikreception i renæssancen. En idéhistorisk analyse baseret på antik arkitektur og ruiner i italiensk 1400-tals billedkunst.

Specialer:

Bang, Ellen Dahl: Det umiddelbare teater – en undersøgelse af Peter Brooks teorier og metoder på baggrund af en analyse af forestillingen "En skærsommernatsdrøm" af William Shakespeare.

Bencard, Ernst Jonas: Materien husker. En undersøgelse af næsten ingenting i dansk skulptur i 1800-tallets 2. halvdel ud fra Th. Steins værk.

From, Iben: At læse og se. Det illustrerede bogværk, belyst ved Eugene Delacroix's Faust-litografier fra 1828, samt perspektiveret gennem teoretiske og historiske overvejelser, med vægten på romantikken.

Højsgaard, Mette: Dansk-franske kunstforbindelser 1945-1955.

Lehmann, Lilli Ragna: Institutionskirker i Københavns Kommune 1860-1914. Tema, teorier, funktion og stil – særlig kirken i Kommunehospitalet (Axel Helsted og Carl Petersen).

Olander, Stine Bille: Af mig selv – på sporet af den tredie mening og punktum i teaterforestillingen.

Pørksen, Susanne: Balanchine og det abstrakte – ud fra Kandinskys kunstæstetiske teori undersøges det abstrakte i tre koreografier.

Rasmussen, Mikael Bøgh: Traditio legis? Forsøg på tolkning af en omdiskuteret Kristusfremstilling fra årtierne omkring år 400 e.Kr. med udgangspunkt i et sølvskrin fra Thessaloniki-egnen.

Schmädicke, Tina: "Sacra Conversazione" i Firenze ca. 1430-1520. En analyse af antikreceptionen i arkitekturfremstillingen og dens betydning for ikonografien.

Seligmann, Tine Brunsgaard: Land Art – 1960'erne til 1990'erne – voldtægt af landskabet, æstetik, politik og miljøkamp.

Østerby, Anette: Marcel Duchamps kunstnerbegreb. En analyse af Marcel Duchamps kunstneriske praksis og kunstteoretiske idéer som grundlag for en definition af hans kunstnerbegreb.

Fondsstøtte:

Forskerakademiet:

– Rejse og løn til gæsteprofessor Mario Carpo (Hannemarie Ragn Jensen) kr. 170.500.

Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse:

– Kunst og Teater. Årsskrift 1996. (Klaus Neiiendam) kr. 25.000.

Novo/Augustinus:

– Udgivelse af bind (Søren Kaspersen) kr. 0.

Rektorkollegiet:

– Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institulderen) kr. 21.300.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Identitetsbilleder (Malene Vest Hansen) kr. 324.538.

– Teaterdekoration i DK 1748-1849 (Niels Peder Jørgensen) kr. 0.

– The Artist's Share (Marianne Marcussen) kr. 115.697.

– Værdisammenbruddet. Figurmaleriet i Danmark ca. 1850-80 (Peter Nørgaard Larsen) kr. 0.

Stiftelsen Einar Hansens Forskningsfond:

– Ekskursion København-Lund (Hannemarie Ragn Jensen) kr. 0.

Publikationer:

Christensen H.D.: Et modernistisk åndehul – om Tøjners "Verdenskunst". Øjeblikket. Tidsskrift for visuelle kulturer 34, s. 50-51, København 1997.

Christensen H.D.: Hans Edvard Nørregård Nielsen: "Christen Købke" I-III. Periskop. Forum for kunsthistorisk debat 6, s. 163-169, Københavns Universitet 1997.

Christensen H.D.: Nogle kritiske betragtninger angående syn, sansning og sprog. Periskop. Forum for kunsthistorisk debat 6, s. 108-111, Københavns Universitet 1997.

Christensen H.D.: "Museets guldalder". Periskop. Forum for kunsthistorisk debat 6, s. 85-104, Københavns Universitet 1997.

Christensen H.D.: Købke og den gode smag. En

- slags anmeldelse af Hans Edvard Nørregaard Nielsen: Christian Købke 1-3 (1996). Passepartout. Skrifter for Kunsthistorie 9, 5. årg, s. 217-236, Århus Universitet 1997.
- Fleischer J.E.C.: Atektoniske træk i rokokkoens arkitektur. Passepartout 9, 5. Årgang, s. 91-112, Århus Universitet 1997.
- Jensen H.G.R.: The Decoration of the Vestibule at the University of Copenhagen. Frue Plads. i: Thorvaldsens Museum Bulletin 1997, s. 131-142, København 1997.
- Jensen H.G.R.: The Presence of Vitruvius in Petrarch's Avignon. i: Avignon and Naples. Italy in France – France in Italy in the Fourteenth Century, s. 190, Roma 1997.
- Jensen H.G.R.: Michael, Anna og Helga Ancher. Et samlingspunkt på Skagen. i: Københavns Universitets Almanak. Skrive- og Rejsekalender, s. 129-148, København 1997.
- Jensen N.M., Gilles Deleuze, Hvad er filosofi? Periskop Nr. 6, s. 143-148, 1997.
- Jensen N.M.: Dialogens porøse laboratorium. White Noise, Horsens Kunstmuseum, s. 18-22, Horsens Kunstmuseum 1997.
- Jensen S.J., Svendsen R.: Registrering og optimering af teaterforestillingerens kvalitet. I: Rapport fra Det Kongelige Teaters forprojekt vedrørende registrering og optimering af forestillingernes kvalitet. 1997, 52 s. Publikationsart diverse.
- Jensen S.J.: Vejen er lige lang: Frem og tilbage mellem teater og performance – med konsekvenser for teatervidenskaben. Tribunen Nov. 1997 (særnr.), s. 2, København 1997.
- Jensen S.J.: Teatervidenskaben på vej mod år 2000. Tribunen 5/1997, s. 1, København 1997.
- Jensen S.J.: Undersøgelse af teaterhuses organisation og finansiering. En rapport for Helsingør Kommune. 1997, 16 s. Publikationsart diverse.
- Jensen S.J.: Teater i Storkøbenhavn – verdens største eller bedste. Kulturkontakten 6, s. 1, København 1997.
- Kaspersen S.: Andagten rum i: Kunsthistorie – Teatervidenskab 1996-1997, s. 24-40, København 1997.
- Kvam K.: Betty Nansen. Masken og mennesket. København 1997, 287 s.
- Linnert R.: Grænseværdier. Kierkegaard og tilegnelses kunst. Kritik 129, s. 18-26, København 1997.
- Linnert R.: The Viewer's Share. i: Hot Zone, s. 33-38, København 1996.
- Linnert R.: Betragterens andel. i: Hot Zone, s. 10-15, København 1996.
- Linnert R.: Herrens blik. Humaniora Nr. 1, 10. årgang, s. 3-8, Statens humanistiske Forskningsråd, København 1996.
- Linnert R.: Kierkegaard og blikkets koder – eller Refleksionens lydløse listen ad tvetydighedens snigveje. København 1996, 31 s.
- Neiiendam K.: Templerne i Frederiksberg have. Et ikonologisk tolkningsforsøg. Frederiksberg gennem tiderne XX., s. 8, København 1997.
- Neiiendam K.: Holberg og barokteatret. i: Kunsthistorie – Teatervidenskab 1996/1997. Københavns Universitet, s. 20, Institut for Kunsthistorie og Teatervide 1997.
- Oxvig H.: Arkitektur som filosofi, videnskab og kunst. Slagmark 27, vinter 97/98, s. 30, Århus 1997.
- Oxvig H.: Efterskrift. i: Rumanalyser, s. 400, Århus 1997.
- Skibstrup M.: Peter Stein og den antikke græske tragedie. i: Kunsthistorie. Teatervidenskab 1996-1997, s. 9-23, København 1997.
- Sørensen A.L.: Transformationsenergi i Front, Finn Naur Petersen. Odense 1997, 6 s.
- Sørensen A.L.: AURA POPULARIS. Danish artist Jørgen Michaelsen's exhibition – MANDATE. MARE ARTICUM 0/97, s. 3, Szezecin, Polen 1997.
- Wiingaard J.: Teater og semiotik. i: Anvendt semiotik, s. 418, København 1997.
- Wiingaard J.: Dansk teater efter Artaud. Frederiksberg 1997, 111 s.
- Wiingaard J.: Om forestillingsanalyse. i: Dansk noter, s. 84, Rødovre 1997.

Institut for Litteraturvidenskab

Forskningsvirksomhed:

Instituttets centrale forskningsområder er dels litteraturhistorie, tekstteori og tekstanalyse, dels moderne kultur. Fagets traditionelle dimensioner – kritiske og historiske studier i perioder, genrer, forfatterskaber og enkeltværker – har fortsat høj prioritet, hvortil kommer en udbredt beskæftigelse med en række grundlagsproblemer i litteraturteori og kulturanalyse. Arbejdet inden for området kulturhistorie og kulturanalyse orienterer sig overvejende mod det moderne kulturunivers og de tværfagligt anlagte teori- og metodeproblemer på feltet. Forskningen er kendetegnet ved et internationalt perspektiv i emneområder og teoretisk orientering.

Til instituttet er knyttet Center for Urbanitet og Æstetik, ledet af Martin Zerlang.

*Forskningsprojekter:**Litteraturteori*

Bakhtins neo-humanisme (Bruhn); Feministisk litteraturteori (Busk-Jensen); Brug og misbrug, Nietzsche i nyere filosofi og litteraturteori (Egebak); Concepts of Literary Studies (Eysteinnsson); Karl Heinz Bohrsers litteraturvidenskabelige forfatterskab (Goldbæk); Poetik (Lyngsø); Postmodernisme i litteraturvidenskaben: Et præfiks' socialhistorie (Sestoft); Litterær beskrivelse (Svane).

Litteratur- og kritikhistorie

Romantikens kvindelitteratur (Busk-Jensen); Goethe og den tyske nyhumanisme (Egebak); Den religionsfilosofiske baggrund for Friedrich Schillers Die Jungfrau von Orleans (Hansen); Gnostisk-manikæiske tankemønstre i nyere europæisk litteratur (Hansen); Psykologi og fysiologi i Thomas Mann og Nietzsches forfatterskab (Lund); Litterære barndomsskildringer i det 20. århundrede (Rösing); Den tidlige romantiks tekst- og billedformer (Svane); Rejsehistorier (Svane); Moderne bylitteratur: Modeller for sansning, anskuelse og repræsentation (Tygstrup); Dannelsesromanen (Tygstrup); Begreb og fortælling – om paralitteratur som en moderne hybrid mellem filosofi og litteratur, med særligt henseende til den tidlige Samuel Beckett (Zangenberg); Magisk realisme – mellem tradition og modernitet i latin-amerikansk prosalitteratur (Zerlang); Ordene og tingene (Ørum); Tekstanalyse og fortolkningsteori; Litterær kritikhistorie og tekstteori i det 20. årh. med fokus på særligt tekstanalytiske positioner (Østergaard); Krop og tanke. Læsninger i moderne dansk litteratur 1955-95 – med udblik til europæisk og amerikansk litteratur fra naturalisme til postmodernisme (Østergaard).

Forfatterskaber og enkeltværker

Kafka den Umulige. Franz Kafkas forfatterskab med fokus på forandringerne i forfatterskabets forløb under hensyn til biografiske forhold (Egebak); Kafka in Icelandic (Eysteinnsson); Diderots materialistiske æstetik (Fastrup); Wagner og Proust (Goldbæk); Heinrich von Kleists møde med den animalske magnetisme 1800 (Hansen); Kierkegaards poetik (Holm); Sandheden er konkret – Brecht, Benjamin og *Leben des Galilei* (Schönström).

Mentalitetshistorie og kulturstudier

Tendenser i det europæiske maleri i perioden ca. 1880-1930 og den perceptionsfænomenologiske og gestaltteoretiske forskning omkring århundredeskiftet (Bogh); Kulturpolitik og kulturformidling med særlig vægt på relationerne mellem kul-

turinstitutioner, æstetik og politik (Duelund); Det populære musikteater efter 1968 (Eigtved); Translation, Cultural Borders, and Literary Places (Eysteinnsson); Tværkulturel oversættelse (Goldbæk); Hypnotisøren Carl Hansen og Sigmund Freud (Hansen); Fremstilling af karakteristiske reaktioner på moderniseringsprocessen i litteratur, kunst og filosofi, arbejdstitel: Imagining Modernity (Madsen); Den urbane livsverden: Byen som tolkningsrum og repræsentationer af byerfaring (Madsen); Cyberspace: Et moderne kulturteræn (Michelsen); Popmusikulturen; betydningsdannelse i forbindelse med popmusikken og dens forskellige scener (Petersen); Den oversete by – studier i den metropolitane visualitet (Reeh); Walter Benjamin og den moderne bykultur (Reeh); Byens indbrud i kunsten, kunstens udbrud i byen – urbanistisk æstetik i dansk og international samtidskunst (Ring Petersen); Fotografi og personlig historiefortælling (Sandbye); Byen i byen – om det spektakulæres æstetik (Zerlang); Det Moderne (Østergaard).

Forskningsophold og studierejser:

Bogh: Biennale di Venezia 12. – 20. juni. Dokumentation X, Kassel 17. – 21. september.

Busk-Jensen: La Châtre, Nohant og Paris, 1. – 9. juli, George Sand-studier.

Duelund: Haag og Brussel, 18. – 25.6, Interviews. London, 24. – 27. oktober, Interviews. Paris, 5. – 12. december, Interviews. London, 27. – 30. december, Arkivstudier.

Eysteinnsson: University of Iowa, forår. Gæsteprofessor i Reykjavík, Island, nov., arbejde m. forskningsprojekter og forelæsning v. konference.

Goldbæk: Østtyrkiot og Istanbul, april, Orhan Pamuk-studier. San Cataldo, maj, Oversættelse af Orhan Pamuk. Sraelen, juli, Oversættelse af Orhan Pamuk. Paris, december, Proust-studier.

Hansen: Würzburg, 29. januar – 1. februar, Kleist-studier.

Reeh: Paris, 27. december – 5. januar, Arkivbesøg og registrering. Paris, 19. – 27. februar, Arkivbesøg og registrering, Paul Ricœur-forelæsninger og seminar om byteori.

Østergaard: New York, 20. – 29. september, Studier især i arkitektur og kunst.

Kongresdeltagelse og forelæsninger:

Bogh: "Tegnene og rummet i Bruce Naumans installationer og skulpturer", Center for Æstetik og Logik, Aalborg Universitet, 28. november. Bonnard: "På kant med byen", Center for Urbanitet og Æstetik, 29. november.

Busk-Jensen: "Kærlighed og kønsidentitet", Lise-lund, 7. marts. "Genre as sexual and textual experience: the marriage novel from Austen to Woolf",

Københavns Universitet, 14. maj. "Var Heiberg Feminist? Heiberg og Mathilde Fibiger", Heibergselskabet, 21. oktober. "Benjamin i sporet efter Proust", Københavns Universitet, 18. december.

Duelund: "Ophavsrettens kulturpolitiske betydning", Kulturministeriet, 9. januar. "Borgerinvolvering som kulturelt fænomen", Storstrøms amt, Teknik og Miljøforvaltningen, 9. januar. "Kulturpolitik og decentralisering i det posttraditionelle samfund", Fredensborg-Humlebæk Kommune, 12. april. "Ophavsret i idéhistorisk og videnskabs-teoretisk belysning med udgangspunkt i modernitetsteori", Center for tværfaglige studier, Aarhus Universitet, 16. april. "Aktuelle udfordringer i dansk musikpolitik", Dansk Musikpædagogisk Forening, København, 17. april. "Kundskabsopbygning og kulturpolitisk legitimitet", Bibliotekarernes Hus, København, 18. april. Kulturministeriets konference "Fremtidens kulturpolitik", Ebeltoft, 22. – 23. maj. "Kulturformidling og Kulturelt Samarbejde i Europa ved Årtusindskiftet", Det Danske Kulturinstitut, København 29. – 30. maj. "Privatization/desetatisation and culture", Boekman Foundation, study centre for the arts, culture and related Policy, Amsterdam, Holland, 11. – 14. juni. Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådets forskarkonferens kring Kultur, Kulturforskning och Kulturpolitik, Kungl. Viterhets Historie och Antikvitets Akademien, 25. – 27. august. Diskussionsoplæg om kulturpolitisk forskning, Kulturministeriet, 4. september. "Introduktion til kulturpolitisk forskning", Arkitektskolen, København 22. – 23. september. Den nordiske kontaktgruppe for kulturpolitisk forskning, København 24. september. "Ophavsmændenes rettigheder og medieudviklingen", KODA, København 4. november. "Kultur- og fritidspolitik i teoretisk og empirisk belysning", Sønderborg Byråd, 2. december. Kulturministeriets kanalmøde: Den kulturpolitiske redegørelse, Christiansborg 4. december.

Eysteinson: "Translation and Cultural Borders", Paris, 4. september. "Translating Islands", Tórshavn, Færøerne, 11. september. "Foreign Cities, or Lost and Found in Literary Places", Center for Urbanitet og Æstetik, København, 20. september. "Icelandic Resettlements", Institut for Litteraturvidenskab, København, 9. oktober. "Thydingar, menntun og orðabúskapur", Reykjavík, 15. november. "Translations in Literary and Cultural Studies", Københavns Universitet, 5. december.

Goldbæk: "An American Democrat and a Southern Gentleman – Cooper and Poe as Early Modernist writers in American Literature", Oneonta State College, N.Y., 7. – 10. juli.

Hansen: "Klassisches Weimar und animalischer Magnetismus", Schiller-Museum in Weimar, 15. maj.

Madsen: "Intelligenz und Kalter Krieg – Am Beispiel Dänemark", paper, Institut d'histoire du temps présent, Paris, 23. januar. "Poets, Critics, Readers", Center for Urbanitet og Æstetik, København, 20. marts. "Endless contradictions – Rousseauism, Danish Slaves, and the Virgin Islands", paper, American Comparative Literature Association, Puerta Vallarta, Mexico, 10. – 12. april. 8th International Henrik Ibsen Conference, Gossensass/Isar, Italien, 23. – 28. juni. Nordisk Forening for Litteraturforskning, 1. kongres, Oslo, Norge, 29. – 30. august. "Habermas' kritiske teori", Aalborg Universitet, 31. oktober. "Om bygnings betydning", Arkitektskolen, Århus, 4. november. "Proud Majesty Made A Subject – Om et tema i nyere Shakespeare-forskning", København, 4. december. "Loggiaer", Center for Urbanitet og Æstetik, København, 18. – 19. december.

Petersen: "Samfundsvidenskabernes videnskabsfilosofi", Roskilde Universitetscenter, feb. "Diskurs- hvad for noget? Om diskursanalyse som sociologisk fremgangsmåde", Sociologisk Udsyn, mar. "Massemedieret offentlighed", Sociologisk Institut, København, marts. "Miljøbevidsthed på MTV. Om naturen i massekulturen", Sociologisk Institut, København, juni. "Miljøproblemer i mediernes vold", Krogerup Højskole, aug. "Samtidsdiagnose gennem udforskning af tekstlige spor", Senter for Europeiske Kulturstudier, Bergen, sept. "Techno-offentlighed", Inst. for Litteraturvidenskab, København.

Reeh: "Comments on Edward Soja: Third Space", Center for Urbanitet og Æstetik, Københavns Universitet, 20. – 21. marts. "Utopian Places and Other Spaces (Recontextualizing Michel Foucault's 'Des espaces autres')", Center for Urbanitet og Æstetik, Københavns Universitet, 1. – 2. maj. "Ornament and Urban Analysis", paper, University of Amsterdam, 21. – 23. juli. "Wandering Vision: Walter Benjamin Writing Urban Perception", paper, Amsterdam, 24. – 26. juli. Kritik og konsulentvirksomhed, 'Lokalitet', Lunds Universitet, Sektion Arkitektur, 24. september og 19. november. "Asfaltens kultur- og psykofysik", Universitetet i Lund, Sektion Arkitektur, 1. oktober. "Sur l'expo photo Asphalte parisien", Institut Français de Copenhague, 29. oktober. "Parkens mentale landskaber – en bykulturel analyse af Østre Anlæg", Forskningscenter for Skov og Landskab, 30. – 31. oktober. "Om 'Forord' i Walter Benjamins Berliner Kindheit um neunzehnhundert", Center for Urbanitet & Æstetik, Københavns Universitet, 18. – 19. december.

Schönström: "Det andra femtiotalet – några reflexioner kring Göran Palms och Göran Printz-Påhlsons tidiga litteraturkritik", Litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet, 25.

april. "Akademiker: Expert eller intellektuell?", Roskilde Universitetscenter, 12. september. "Erinringens lys – några reflexioner kring en text av Walter Benjamin", Center for Urbanitet og Æstetik, Københavns Universitet, 18. december.

Stjernfelt: "Mental Spaces", Center for semiotiske studier, Aarhus Universitet, januar "Phase transitions in thermodynamical mental space", Guadalajara, juli. "Thermodynamic metaphors", Grundtvigs Konvent, august. "Det ondes genkomst", Dublin City University, september. "Thermodynamic metaphors", Institut for Litteraturvidenskab, oktober. "Matematik, teori, litteratur", Institut for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet, december. "Magic in principle and in our New Age", v. Zenter für mitteleuropäischen Studien, Bolzano, december. "Vandig kulturkritik", Center for Urbanitet og Æstetik, Københavns Universitet, december.

Svane: "På sightseeing med Sterne, Gilpin og Goethe", Roskilde Universitetscenter, 19. marts. "Hans Christian Andersen and the Poetics of Travel", Universitæt Erlangen, 6. – 8. juni. "Paula Modersohn-Becker og Paul Cézanne – kan æblerne spises?", Institut for Germansk Filologi, Aarhus Universitet, 22. oktober.

Tygstrup: "Dannelsesromanens aktualitet", forskerkursus (fem forelæsninger), Universitetet i Trondheim, januar. "Diskursbegrebets idehistorie", Høgskolen i Stavanger, februar. "Autobiografi og postavantgarde", Høgskolen i Stavanger, februar. "Dekadencemotivet i århundredeskiftets litteratur", Høgskolen i Stavanger, februar. "Litteraturens rum", Kunstakademiets Billedhugger-skole, marts. "Den litterære kronotop", Sandbjerg, april. "Musil Meandering", København, maj. "Historiske rumkonstruktioner og den litterære teksts rum", Røros, maj. International Association for Comparative Literature's årsmøde, Leiden, august. Nordic Society for Comparative Literature's årsmøde, Oslo, august. "Byens kronotop", København, september. "Stilens taktik. En diskursteoretisk indfaldsvinkel til modernistisk litteratur", Center for Europeiske Kulturstudier, Universitetet i Bergen, sept. "Romanens rum", Universitetet i Bergen, november. "En usamtidig dannelsesroman: Schacks Phantasterne", Aarhus Universitet, november. "Litterære topografier", Odense Universitet, november. "Tantens topos", Center for Urbanitet og Æstetik, København, december.

Zerlang: Universidad de Costa Rica, CIICLA, Sobre Miguel Angel Asturias, 26. februar. "Staden och förventningarna", Lunds Konsthall, 20. marts. "Consumption and Aesthetics", Roskilde Universitetscenter, 18. april. "Byens pladser", Tromsø Universitet, 26. april. Søtoftegård, Universitet og højskole, 3. juni. "Rejsen i ny dansk litteratur", Schæf-

fergården, 24. juni. "Om syn og gensyn hos Grundtvig", Engelsholm Højskole, 28. juli. "Arquitectura y literatura en la obra de Miguel Angel Asturias", paper, Alba de América, San Carlos de Bariloche, Argentina, 11. – 18. august. "Storbyen i latinamerikansk litteratur", Center for Urbanitet og Æstetik, 21. september. "Byen i byen", Institut for antropologi, Moesgård, Århus, 27. oktober. "Byens pladser", Århus Arkitektskole, 13. november. Urbanitet og Æstetik, Universitetet i Stavanger, 14. november. "Midt i en quiz-tid", Grundtvigs Højskole, 15. november. "Byens pladser", Kunstakademiets arkitektskole, 28. november. "Karruse-len", Center for Urbanitet og Æstetik, 19. december. "Storbyen i latinamerikansk litteratur", Center for Urbanitet og Æstetik, København.

Ørum: "The Waves: The Novel as Play and Poem", Københavns Universitet, 14. maj. "Eftersom alle processer i naturen er forbundne, findes der ingen fuldstændig sætning...". Tilblivelsesprocessen i Ezra Pounds Cantos", Det kgl. danske Kunstakademi, 5. november. "Litteratur i TV", Christiansborg, København, 20. november. "Fiskeodder", Center for Urbanitet og æstetik, København 18. – 19. december.

Østergaard: Detaljen i tekstanalysen, RUC 14. – 15. november.

Seminarer og lignende:

Litteraturvidenskabeligt forskerseminar for ph.d.-studerende, HF, KU, 16 møder (Tygstrup). Offentlig høring om Sidney-Pollack retssagen og ophavsret, 20. januar (Duelund). French Philosophy and the City in the Humanities – I: The Discourse on the City and the Humanities, 20. marts og On Henri Lefebvre: The Production of Space, 21. marts (Reeh og Tygstrup). Møde om mereology og sheaf theory, Handelshøjskolen, april (Stjernfelt, medarrangør). Rejse og Vandring i romantisk poesi, musik og billedkunst, 30. april (Svane). French Philosophy and the City in the Humanities – II: On Michel Foucault: Of Other Spaces, 1. maj. Og on Michel de Certeau: The Practice of Everyday Life, 2. maj. (Reeh og Tygstrup). Gender and Genre, 14. maj (Busk-Jensen). Seminar om Virginia Woolf: The Waves, 23. maj (Ørum). Længslen efter det ny – afviklingen af det gamle. Om det 19. Århundredes byarkitektur, 11. – 12. juni (Zerlang sm. m. Kristian Berg Nielsen og Merete Ahnfeldt-Møllerup fra Netværk for dansk arkitekturforskning, Annesofie Becker fra Memento Metropolis). Den litterære opfindelse af byen, skandinavisk konference, 20. – 21. september (Tygstrup sm. m. Marianne Barlyng). Kulturpolitiske succeskriterier og evalueringsmetoder, forskningskonference 22. – 23. september (Duelund). Maleriet og Byen, 29. – 30. november (Marianne Barlyng og Carsten Thau). Wal-

ter Benjamins Berlin, 18. – 19. december (Reeh sm. m. Marianne Barlyng).

Udenlandske gæsteforelæsere:

Fernando Andacht, USA; Poyin Auyoung, USA; Jochen Becker, Tyskland; Helmut Börsch-Supan, Tyskland; Werner Busch, Tyskland; Göran Dahl, Sverige; Susanna Fluehmann, Schweiz; Luce Girard, Frankrig; Sandra M. Gilbert, USA; Wlad Godzich, Schweiz; Hans Ulrich Gumbrecht, USA; Christopher Hookway, England; David Scott Kastan, USA; Eleonore Kofman, England; Astrid Linneberg, Norge; Per Erik Ljung, Sverige; Sigrid Nieberle, Tyskland; Anders Olsson, Sverige; Michael Ott, Tyskland; Detlef Otto, Tyskland; Anne Birgitte Rønning, Norge; Marion von Osten Schmidt, Tyskland; Edward Soja, USA; Karl-Heinz Stierle, Tyskland; Gerd Spitzer, Tyskland; Christian Topalov, Frankrig; Gwendolyn Wright, USA.

Redaktionelle hverv og anden forskningsrelateret virksomhed:

Bogh: Gæstered. for tidsskriftet Periskop nr. 7: Medl. af redaktionskomite for tidsskriftet Argos.

Busk-Jensen: Medlem af redaktionen for tidsskriftet K&K. Konsulent v. Den store danske Encyklopædi.

Duelund: Medlem af referencegruppen i forskningsprojektet Markedet for billedkunst, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut. Dansk kontaktperson for Interarts Observatory of urban and regional cultural policies, Ronda Univertat, Barcelona. Dansk forskningsrepræsentant i de nordiske kulturdepartementers kontaktgruppe for kulturpolitisk forskning. Dansk medlem i Europarådets kulturpolitiske forskernetværk. Medlem af European Research Institute for Comparative Cultural Policy and the Arts. Koordinator for det danske netværk for kulturpolitisk forskning. Projektleder af Nordisk Kulturfonds forskergruppe om Nordisk kulturpolitik under forandring. Repræsentant i det nordiske netværk for kulturpolitisk forskeruddannelse.

Goldbæk: Redaktør for tyrkisk litteratur ved det danske nationalleksikon. Medlem af Forskningsfredagsudvalget for Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Madsen: Medlem af International editorial board v. den engelske årbog Comparative Criticism. Formand for Nordisk Forening for Litteraturforskning.

Petersen: Medlem af Tendens-redaktionen ved tidsskriftet Dansk Sociologi.

Reeh: Radiointerviews: Interview om "la royauté" til programmet C'est en France, c'est en Europe på France Inter, Paris, udsendt 20. april. Interview om "vivre sa ville" til programmet C'est en

France, c'est en Europe på France Inter, Paris, udsendt 11. maj.

Svane: Medredaktør af Ny Poetik. Redaktion (sm.m. Lis Møller) af Litteraturkritik & Romanistikstudiers Skriftrække. Redaktør (sm. m. Klaus P. Mortensen) af forlaget Museum Tusulanums udgivelsesserie Æstetik og teori. Formand for bestyrelsen af Dansk Selskab for Romantikstudier. Konsulent ved kommende udstilling af Paula Modersohn-Becker og Nina Roos, Brandts Klædefabrik oktober 1998.

Tygstrup: Medl. af redaktionerne for tidsskriftet Ny Poetik og bogserien Moderne Tænkere, Gyldendal, Medl. af redaktionskomiteen for Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift.

Zerlang: Advisory Editor v. tidsskr. Nineteenth-Century Contexts. Medlem af styringsgruppen for Center for Bystudier, Århus Arkitektskole. Leder af Center for Urbanitet og Æstetik.

Ørum: Medlem af redaktionskomiteen ved tidsskriftet Øjeblikket. Medlem af Statens Litteraturråd. Medlem af Sonning Pris-udvalget.

Østergaard: Fagkyndig bedømmelse af forfatter til brug for Københavns Amts valg af kulturprisen Årets kunstner 1997. Medarbejder ved Danmarks Nationalleksikon (Den store danske Encyklopædi). Artikler fortrinsvis om nyere danske forfattere. Undervisningsministeriets repræsentant i Dansk Sprognavn.

Ph.d.-uddannelsesaktiviteter:

Medarbejdere ved Institutet har arrangeret følgende forskeruddannelseskurser: Det skønne og det sublime (Fastrup, Stampe Lund og Lyngsø). Litteraturvidenskabeligt forskerseminar (Tygstrup). Subjektivitetsbegrebet (Tygstrup sm. m. Charles Lock, Engelsk Institut). Et antal af instituttets medarbejdere har undervist ved forskeruddannelseskurser i Danmark og Skandinavien. Endelig har instituttet stillet vejledning til rådighed for ph.d.-studerende fra andre institutter.

Eksterne bedømmelsesudvalg:

Hansen: Medlem af bedømmelsesudvalg til professorat i litteraturhistorie v. Aarhus Universitet.

Madsen: Medlem af udvalg til bedømmelse af ph.d.-afhandling i idehistorie, Aarhus Universitet.

Schönström: Opponent på doktorafhandling Litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet.

Svane: Medlem af udvalg til bedømmelse af ph.d.-afhandling, Roskilde Universitetscenter.

Tygstrup: Lektorbedømmelse, Nordisk Institut, Aarhus Universitet.

Ørum: Medlem af bedømmelsesudvalg, adjunktur ved Aarhus Universitet (Cekvina).

Peter Madsen

Stab

VIP: 20,9 årsværk.

TAP: 4,5 årsværk.

VIP:

Barlyng, Marianne; forskningsass.
 Bogh, Mikkel; adjunkt.
 Bruhn, Jørgen; ph.d.-studerende.
 Busk-Jensen, Lise; lektorvikar.
 Duelund, Peter; forskningslektor.
 Egebak, Jørgen; lektor.
 Eigtved, Michael; ph.d.-studerende.
 Eysteinson, Astradur; gæsteforsker.
 Fastrup, Anne; ph.d.-studerende.
 Goldbæk, Henning Mathis; lektorvikar.
 Hansen, Uffe; lektor.
 Holm, Isak Winkel; ph.d.-studerende.
 Jakobsen, Cecilia Maria; amanuensis.
 Larsen, Ide Hejlskov; amanuensis.
 Lund, Henrik Stampe; ph.d.-studerende.
 Lyngsø, Niels; ph.d.-studerende.
 Madsen, Peter Aage; professor.
 Michelsen, Anders Ib; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Arno Victor; lektorvikar.
 Petersen, Anne Ring; ph.d.-studerende.
 Petersen, Lars Kjerulf; adjunkt.
 Reeh, Henrik; lektor.
 Roer, Hanne; amanuensis.
 Sandbye, Mette; ph.d.-studerende.
 Schönström, Rikard; lektorvikar.
 Schøllhammer, Karl E.; amanuensis.
 Sestoft, Carsten; ph.d.-studerende.
 Stjernfelt, Frederik Axel; adjunkt.
 Strømfeldt, Mette; amanuensis.
 Svane, Marie-Louise; lektor.
 Sørensen, Hans M.; lektorvikar.
 Tygstrup, Frederik; lektor.
 Winther, Ida Wentzel; amanuensis.
 Zangenberg, Mikkel Bruun; ph.d.-studerende.
 Zerlang, Martin; lektor.
 Ørum, Tania; lektor.
 Østergaard, Anders; lektorvikar.

TAP:

Ahler, Yvette; assistent.
 Dyrkjær, Nina Vedel; assistent.
 Jallberg, Annette; overassistent.
 Kastoft, Rhina; overassistent.
 Kristensen, Karin Cordes; assistent.
 Paaske, Linda; overassistent.
 Sørensen, Ellen; fuldmægtig.
 Torp, Hanne Christa; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Nielsen, Inge Padkær:

Specialer:

Algreen-Petersen, Elin: "Moon Palace i virkeligheden, – en undersøgelse af realismen i Paul Austers roman, "Moon Palace".
 Andersson, Ingelise Ihle: Et museum i Provinsen. Om demokratisering i fransk kultur- og museumspolitik.
 Andersson, Lene Kronborg: At drages og at frastødes: Angest, objekt, angoisse – angst hos Søren Kierkegaard, Julia Kristeva og Jacques Lacan og i romaner af Siri Hustvedt og Kirsten Hammann.
 Andresen, Gitte: Kunstformidling i børnehøjde. Børn, kunstmuseer og kulturpolitik.
 Behnke, Matthias C B M G H: Romanens virkelige mester. Om Samuel Becketts romantrilogi 'Molloy', 'Malone Dies' og 'The Unnamable'.
 Berman, Jeanne Elizabeth: Den leende Gud. Apostrofe og metaforisk syn i Hölderlins senværk
 Brodersen, Annette: The Parental Grip. Flannery O'Connor's Short Stories.
 Brøgger, Andreas: Billedernes Retorik.
 Bøll, Kari-Anne: In Situ – om installationskunst.
 Drechsel, Torben: American Sunsets. Don DeLillos forfatterskab.
 Frederiksen, Søren Marquardt: Dødens belæring – om selvets problematik i moderne litteratur.
 Greve, Jacob: The case of Finnegans wake. En undersøgelse af fortolkningsspillet i James Joyces "Finnegans Wake".
 Hulten, Martin: Væsentlig erkenden – om Kierkegaards eksistensfilosofi. Om det eksistentielle i Kierkegaards tænkning.
 Jakobsen, Cecilia Maria: Giolitti-tidens nye forfattere og intellektuelle. De florentinske tidsskrifter – Skumringsdigterne – Futurismen – Selvopfattelse og æstetiske og kulturelle programmer.
 Jensen, Betina Møller: Elsker Romeo og Juliet hinanden? Om kærlighedsskildringen i Shakespeares "Romeo and Juliet".
 Juhl, Lene: Gibson Oxymoron: En analyse af William Gibsons cyberspace-trilogi med hovedvægten på Neuromancer.
 Jørgensen, Pia Vigh: Sidespring i en kritikers ledigang. – En læsning af Roland Barthes' "Roland Barthes par Roland Barthes", "Fragments d'un discours amoureux" & "La chambre claire".
 Kjær, Julie: Historiens afslutning – og kunsten i det posthistoriske samfund.
 Kristensen, Mette: (H)vad katten er meningen? – om det groteske i Poul Vads "Kattens anatomi".
 Kristensen, Pernille Anker: Møblets anden natur. Et designtriptikon i tre kapitler.
 Larsen, Hanne Lisbeth Brodin: Den dramatiske tekst – en komparativ undersøgelse af brugen af tekstforlæg i en klassisk teatertradition og i performance-teatret set i Solbjørg Højfeldts iscenes-

- sættelse af "Tribadernas natt" og The Wooster Groups "The Hairy Ape".
- Meyrick, Ulla Dannesboe: I en regn af skove – om firserlyrikkens romantiske undertoner.
- Most-Nielsen, Henrik: Møblets anden natur. Et designtriptikon i tre kapitler.
- Nielsen, Marianne Koch: Om tid og fortælling
- Tode, Tine Flyvholm: Fact og fiktion i biografien: Romanbiografien som selvstændig biografisk genre.
- Weeke, Sophie: Outsideren Vian. En analyse af Boris Vians sprogværden (Kandidaten afgået ved døden før bedømmelsens afslutning).
- Fondsstøtte:*
- Rektorkollegiet:
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Instituttlederen) kr. 20.000.
- Statens Humanistiske Forskningsråd:
- Ph.d.-stip. til Anne Ring Petersen (Martin Zerlang) kr. 213.000.
 - Ph.d.-stip. til Michael Eigtved (Martin Zerlang) kr. 17.865.
 - Urbanitet og æstetik (Martin Zerlang) kr. 383.345.
- Publikationer:*
- Busk-Jensen L.: Kvinders selvbiografier. Edda 3, s. 317-319, Oslo 1997.
- Busk-Jensen L.: Re-visioning the Other's Text – Intertextuality in George Sand. Arbejdsrapport 41, s. 20, Inst. for Litteraturvidenskab, København 1997.
- Busk-Jensen L.: Frankenstein, Gaskell, Gilbert, Grubbe, Gubar, Gyllembourg, Hansen, Holm, Hude, Intimistfære, Irigary, Iversen. i: Den Store Danske Encyklopædi, s. 8, København 1997.
- Busk-Jensen L.: Når de ufødte vågner. i: Læsninger i dansk litteratur, Poul Schmidt et. al., s. 16, Odense 1997.
- Egebak J.: Paradoxsets tænker. Nietzsche. Weekendavisen 13-19/6/1997, s. 2, København 1997.
- Emmeche C., Køppe S., Ravn I., Stjernfelt F., Teuber J.: Uusien Teiteiden Sanakirja. Helsinki 1998, 239 s.
- Emmeche C., Køppe S., Stjernfelt F.: Explaining emergence: Towards an ontology of levels. Journal of General Philosophy of Science 28, s. 83-119, 1997.
- Eysteinnsson A.: The Music of Failure. Nordisk Litteratur Årgang 1997, s. 10-12, København 1997.
- Eysteinnsson A.: From Narcotics to Nature. Nordisk Litteratur, s. 19, København 1997.
- Eysteinnsson A.: Cantio nocturna peregrini [review article]. Exchanges No. 8, s. 118-122, Iowa City, USA 1997.
- Eysteinnsson A.: Kona, sálgreining, höfundur. Skír-nír 171. árgang, s. 197-213, Reykjavík 1997.
- Eysteinnsson A.: Menningarfræði í ljósi bókmennta. 1: Milli Himins og Jardar Madur, gud og menning í hnotskurn hugvísinda (red. Anna Agnarsdóttir, Pétur Pétursson og Torfi Tulinius). i: Milli himíns og Jardar. Madur, gud og menning í hnotskurn hugvísinda, s. 21-41, Reykjavík 1997.
- Eysteinnsson A.: Cultural Studies and the Literary. PMLA Vol. 112, No. 2, s. 283-284, New York 1997.
- Goldbæk H.: Det sublime by the way – om Ruskins kunstillitteratur. Passage 25, s. 12, Århus 1997.
- Goldbæk H.: Den flyvende Hollænder mellem mytisk tid og tidens myter. Standart 11. årgang, Nr. 2, s. 2, Århus 1997.
- Petersen A.R.: De Metropolen van De Kunst. i: Memento Metropolis, Anne Sofie Becker og Helle Rafn (i samarbejde med Martin Zerlang og Anne Ring Petersen), s. 16-33, København 1997.
- Petersen A.R.: Een icarusblik op de labyrintsteden. i: Memento Metropolis, Anne Sofie Becker og Helle Rafn (i samarbejde med Martin Zerlang og Anne Ring Petersen), s. 146-161, København 1997.
- Petersen L.K.: Miljøbevidsthed på MTV. Om naturen i massekulturen. København 1997, 319 s.
- Reeh H.: La rue et ses légendes – polysémies urbaines dans le Plan Taride: Paris par arrondissement. i: La rue – espace ouvert, s. 64-106, Odense 1997.
- Reeh H.: Parisisk asfalt. Tempo – Magazine de l'actualité culturelle française au Danemark 11, s. 31, 1997.
- Reeh H.: Asphalte parisien. Tempo – Magazine de l'actualité culturelle française au Danemark 11, s. 31, 1997.
- Reeh H.: Byen – et laboratorium for tid og rum. i: LfToR – laboratorium for tid og rum: Kunst, Arkitektur og det offentlige rum, Ingvar Cronhammer m.fl., s. 170-187, Odense 1997.
- Reeh H.: I-værelses med udsigt. Tegl – Tidsskrift for det Murede Byggeri 2 – særnummer, s. 18-23, København 1997.
- Reeh H.: Studio-Appartement With View. Tegl – Tidsskrift for det Murede Byggeri 2 – særnummer, s. 19-24, København 1997.
- Schonstrom R.: Anmeldelse af Eva Ekselius doktordisputats "Andas fram mitt ansikte. Om den mytiska och djuppsykologiska strukturen hos Per Olov Enquist (Symposion: Stockholm/Stehag 1996). Tidsskrift för Litteraturvetenskap 2, 1997, s. 100-103, Göteborg 1997.
- Stjernfelt F.: Termodynamiske metaforer. Slagmark, s. 109-126, Århus 1997.

- Stjernfelt F., Emmeche C., Køppe S.: Explaining emergence: Towards an ontology of levels. *Journal for General Philosophy of Science* 28, s. 83-119, 1997.
- Stjernfelt F.: Is there a general structure for a concept's extension? *Culture & History* 15, s. 20-29, København 1997.
- Stjernfelt F.: De la diagrammatologie. *Almen Semiotik* 13, s. 91-94, Århus 1997.
- Stjernfelt F.: 14 opslagsord om sted og fotografi. i: *Fremdragninger*, s. 8-13, Ishøj 1997.
- Stjernfelt F.: Filosofi og semiotik. Et asymmetrisk spejlbillede. i: *Anvendt semiotik*, s. 191-212, København 1997.
- Stjernfelt F.: Billed, tilgængelighed, indsigt. i: *Landskabets mod*, s. 8-10, 34-36, København 1997.
- Stjernfelt F.: Uvsien tieteiden sanakirja (ca. 50 ud af 200 opslagsord. i: *Uvsien tieteiden sanakirja*, s. 239, Helsinki 1997.
- Stjernfelt F.: Rationalitetens himmel og andre essays. København 1997, 504 s.
- Stjernfelt F.: Wie ist for Möglich? The concept of nature in Kant – The Third Critique and the Opus Postumum. *Prismer* 14. årgang, forår 1997, s. 43-58, Århus 1997.
- Zerlang M.: The city now! i: *Traces of new Cityscapes. Metropolis on the Verge of the 21st Century*, René Kural, s. 46-52, København 1997.
- Zerlang M.: Universitetet og byen. *HIST – Tidsskrift for Historiestuderende* 102, s. 4-8, København 1997.
- Zerlang M.: Den gode by – og den onde. *AKF-nyt* 1, s. 5-10, 1997.
- Zerlang M.: Byen og dens pladser – mellem erindring og forventning. i: *Den moderne by – forankring og forandring*, Anne Skovbro, s. 44-59.
- Zerlang M.: Det nittende århundredes visuelle kultur – set med danske øjne. i: *Den optiske fordring. Pejlinger i den visuelle kultur omkring Henrik Ibsens forfatterskab*, Erik Østerud, s. 14-29, Århus 1997.
- Zerlang M.: The University and the City. *Geojournal. An International Journal on Human Geography and Environmental Scien.* vol. 43 No. 3, s. 241-246, Dordrecht 1997.
- Zerlang M.: Mellem fortælling og forestilling: Dickens "The Pickwick Papers". *Anglo-files* 104, s. 43-52, 1997.
- Zerlang M.: Orientalismen. i: *Dansk Mediehistorie* 2, Klaus Bruhn Jensen, s. 92-102, København 1997.
- Zerlang M.: Flammeblikke. *Kredsen* 63, s. 49-61, Århus 1997.
- Zerlang M.: Der Zoologische Garten: Domestizierte Exotik. *Zeitschrift für Semiotik* Band 19, Heft 1-2, s. 21-33, Tübingen 1997.
- Zerlang M.: Orientalism and Modernity. *Tivoli in Copenhagen. Nineteenth-Century Contexts* vol. 20, s. 81-110, Amsterdam 1997.
- Zerlang M.: Byen Nu! i: *Antydninger af nye byscener. Storbyer på kanten af det 21. århundrede*, s. 46-52, København 1997.
- Zerlang M.: Toelichting bij de essays + blackout. i: *Memento Metropolis*, Martin Zerlang, Anne Ring Petersen, Helle Rafn, Annesofie Becker, s. 14-16 og 114-122, 1997.
- Ørum T.: "Ezra pound: "Make it new!". i: "Det nye", s. 42-59, Bergen 1997.
- Ørum T.: "Fishy bodies and closed minds". *Siksi, The Nordic Art Review* XII No. 2 sommer 1997, s. 88-90, Helsinki, Finland 1997.
- Ørum T.: "Subversivt?". *Øjeblikket* 32/33 7. årgang sommer 1997, s. 36-38, København 1997.
- Ørum T.: "Nu er det ikke sjovt længere!". *KRITIK* 125/126, s. 79-89, 1997.

Musikvidenskabeligt Institut

Fysiske rammer:

Instituttet har siden 1972 haft til huse i en, i den indre by beliggende, bygning fra det forrige århundrede, hvor den blev bygget som frimurerloge. Det er en atmosfærefyldt men noget rampone-ret bygning, som heller ikke kan siges at fungere optimalt i forhold til dens nuværende funktion, som den jo heller ikke er bygget til. Bygningens utilstrækkelighed er blevet accentueret af de seneste års ekspansion i studenterantal og personale, således at det nu er ganske vanskeligt, at få plads til de nødvendige aktiviteter i huset. Man har nok i nogen måde forsømt huset, da "vi jo alligevel snart skulle flytte ud på Amager". I foråret blev det imidlertid klart, at Musikvidenskabeligt Institut var rykket ned i 5. byggeafsnit af det nye KUA – Amager, og at det derfor måtte forudses, at vi endnu et betragteligt antal år skulle fungere i huset. Fakultetet har derfor rettet sin opmærksomhed mod bygningen, og i slutningen af forårssemestret fik vi en henvendelse med en opfordring til at nedsætte et brugerudvalg, der skulle overveje vore behov for renovering af bygningen. Udvalget blev nedsat, og det har haft talrige møder, dels alene, dels sammen med husets arkitekt, dels med repræsentanter for KU's tekniske administration. Møderne har resulteret i et renoveringsforslag, hvis hovedtræk er en bedre placering af den elek-

tisk forstærkede musik og bedre lydisolering af samme, etablering af en koncertsal samt oprettelse af det nødvendige antal VIP-kontoret og ph.d.-studierum. Hele institutbefolkningen venter i spænding på den videre behandling af dette forslag.

Personale:

I løbet af 1997 er der sket en del udskiftning i det fuldtidsansatte personale. Midt i februar fik instituttet en ny betjent, Ove Villenstein. Pr. 1. august blev TAP-personalet udvidet med en person, idet Karen Margrethe Riis Jensen blev ansat med 31 timer om ugen. 1. august markeredes også ved lektor Niels Martin Jensens tilbagekomst fra en 3-årig orlov, hvor han har været leder af Carl Nielsen-udgaven. Samtidig fratrådte lektorvikar Gorm Busk og vendte tilbage til sit job i gymnasieskolen. To amanuenser har sluttet en 2-årig ansættelsesperiode. Det drejer sig dels om Hans Chr. Nielsen, der pr. september tiltrådte et ph.d.-studium, dels om Lars Heje, hvis stilling udløb 31. juli. Han er i efterårssemesteret fortsat som ekstern lektor. 31. november udløb Søren Møller Sørensens adjunktur, hvorefter han har tiltrådt en amanuenssstilling. 1. oktober gik lektor Birthe Trærup på pension kort før sin 67 års fødselsdag. Lektor Jens Brincker har i hele året haft orlov på grund af sit hverv som prorektor. Med udgangen af 1997 er instituttet derfor 4 personer fra fuld VIP-bemanding. Vi forventer at få i hvert fald tre af disse stillinger besat i 1998.

Studentermobilitet:

Instituttets engagement i de forskellige EU-programmer (Erasmus/Socrates) har muliggjort studenterudveksling mellem vort institut og en række udenlandske musikinstitutter. Institutet har haft gæstestuderende fra Belgien og England samt en enkelt fra Canada (Dette sidste uden for programmerne). Under programmerne har vi haft studerende udsendt til London (2), Bristol (2), Durham, Berlin, Wien og Ferrara.

Gæsteforelæsnings:

I april måned gæsteforelæste dirigenten og musikerkeren dr. Peter Gülke, Freiburg, om Franz Schubert. Forelæsningsen fandt ganske vist sted på KUA som en åben fredagsforelæsnings, men var kommet i stand med Carsten Hatting som medlemmand og kontaktperson.

I maj måned havde instituttet besøg af to gæsteforelæserne. Det var dels prof. John Irving fra Bristol, der talte om Mozarts klaversonater, dels prof. Jiri Fukac fra Brno, der talte om relationerne mellem Prag og Wien omkring år 1900.

I oktober var der besøg af den østrigske kompo-

nist Karlheinz Essl, som holdt et seminar om komposition og computere. Dette skete i samarbejde med Ivar Frounberg, Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. I December var der besøg af den italienske komponist Nicola Sani, som talte om tendenser i den nyeste italienske musik. Dette skete i samarbejde med Musica Nova.

Øvrige institutarrangementer:

Hvert år finder der arrangementer sted, som er mere eller mindre fast tilbagevendende. Det gælder f.eks. instituttets officielle ensembler, Musikstuderendes Kor – kaldet MUKO – og instituttets bigband MI22. Disse ensembler har givet flere koncerter i løbet af året, og MI22 spillede bl.a. til immatrikulationsfesten og universitetets årsfest.

MI-jazz, som er den lokale afdeling af Copenhagen Jazz Festival, må også regnes til de faste arrangementer, idet det i juli måned fandt sted for 5. år i træk. MI-jazz er optaget i det officielle festivalprogram, og man kan høre hel- og halvprofessionelle ensembler, hvor betingelsen er, at mindst et bandmedlem skal være indskrevet ved Musikvidskabeligt Institut.

MI-lodi Grand Prix, der fandt sted i marts, har ligeledes været et fast indslag i de senere år. Det er en kopi af/parodi på det "rigtige" Melodi Grand Prix og forløb overordentlig humorfyldt og professionelt. Desværre er instituttets festsal ikke stor nok til at huse et arrangement af denne størrelse, så man måtte leje lokaler i en nærliggende skole.

I forårssemesteret forløb en seminarrække om etnologisk feltarbejde, som havde besøg af 10 gæstelærere. Annemette Kirkegaard var faglig koordinator.

I april måned blev der over tre dage afholdt et såkaldt "Grænsefladeseminar". Hensigten var at belyse musikvidenskabens berøringsflader med andre humanistiske områder. De gæstende foredrags-/oplægsholdere var Ole Fogh Kirkeby, Per Aage Brandt, Jørgen I. Jensen, Erik Christensen og Kasper Nefer Olsen. Seminaret kom i stand på studenterinitiativ og blev i overvejende grad organiseret af studenter.

Ligeledes i april måned husede instituttet et forskeruddannelseskursus, Rock as Research Field. Kurset blev lavet i samarbejde med musikinstituttet i Århus.

I oktober måned lagde instituttet rum til et åbent seminar med titlen Music Fan Cultures. Lokal initiativtager var Lisbeth Ihlemann, og det skete i samarbejde med Center for Ungdomsmedier.

Forskningsvirksomhed:

Gennemgangen af forskningsvirksomheden deles op i tre hovedområder: (1) Dansk musikhistorie, (2) Det 20. årh. og (3) Andre områder.

Dansk Musikhistorie

Dansk musik og musikhistorie er et særligt prioriteringsområde, og dette manifesterer sig bl.a. ved en ret omfattende editionsaktivitet. Således er John Bergsagel, Carsten Hatting og Niels Martin Jensen involveret i den igangværende udgivelse af Niels W. Gades samlede værker, og Niels Martin Jensen har frem til 31. juli været formand for Carl Nielsen udgaven. Michael Fjeldsøe er endvidere tilknyttet Carl Nielsen Udgaven som udgiver af 5. symfoni.

Komponisten C.E.F. Weyse er også genstand for editionsaktivitet. Således forbereder C.E. Hatting Weyses 1. og 2. symfoni til udgivelse i Dania Sonans ligesom han arbejder med forskellige af Weyses utrykte musikmanuskripter.

Den danske musik er endvidere genstand for en del fonografiske udgivelser i disse år, og instituttets medarbejdere har været involveret i flere projekter, dels i forbindelse med tilrettelæggelse af node-materiale bl.a. af Weyses kantater (C.E. Hatting) dels i forbindelse med produktion af booklet-tekster (S. Høgel og Morten Topp). Morten Topp har endvidere sammen med kammerkoret Musica indspillet 15 sange for blandet kor af Jørgen Bentzon i anledning af 100-året for Bentzons fødsel.

J. Bergsagel arbejder med tilrettelæggelse til udgivelse af nogle middelaldermanuskripter. Det drejer sig om Skt. Knud Lavard materialet i Kiel UB MS S.H. 8A.8°, nogle musikfragmenter fra Det Kgl. Bibliotek med flerstemmig musik fra Magnus liber organi og bd. 2 af håndskriftet København A.M. 76, 8°.

I øvrigt er der arbejdet med følgende emner inden for dansk musikhistorie: Kvinder i Københavns musikliv 1920-70 (Inge Bruland), Weyses biografi (C.E. Hatting), Grevinde Sophie Schulins nodesamling på Frederiksdal slot (S. Høgel), dansk musik i 1970'erne (S.M. Sørensen), Jørgen Bentzon (M. Topp), dansk jazzhistorie før 1950 (E. Wiedemann).

Det 20. århundrede

Vort århundrede er ligeledes et særligt prioriteringsområde og der har været forsket i både kompositionsmusikken, jazzen og i forskellige populærmusikformer. Blandt emnerne kan nævnes: Den ny musik i dansk musikliv 1920-1940 (M. Fjeldsøe), udarbejdelse af en annoteret værk-kronologi over Duke Ellingtons produktion (E. Wiedemann), jazzens repertoire (E. Wiedemann), jazzharmonik og arrangementsteknik (J.W. Madsen), unge piger og fankultur i relation til rock- og populærmusikken (L. Ihlemann), populærmusik-analyse (M. Michelsen).

Etno-musikken frembyder et specielt klassifikationsproblem, da den, trods ældre rødder, i de se-

ner år i vid udstrækning har vekselvirket med den nutidige populærmusik. Følgende forskningsprojekter afspejler denne problematik: Østafrikansk populærmusik, specielt den moderne bymusik (A. Kirkegaard), sammenhænge mellem den traditionelle musik og populærmusikken i udvalgte områder i Caribien (H.C. Nielsen).

Andre emner

Teoretiske studier over forholdet mellem musketnologi og historisk musikvidenskab. Herunder specielt forholdet mellem arabisk, afrikansk og europæisk musikkultur i den tidlige middelalder (A. Kirkegaard), studier i pædagogiske tilgange til improvisation (J.W. Madsen), høj-lav-dikotomien og cross over-problematikken (S.M. Sørensen), direktionsteknik (M. Topp) og albansk bymusik i det 19. og 20. årh. (B. Trærup).

Leksikonarbejde

Instituttets medarbejdere har i stort omfang bidraget som forfattere og konsulenter til en række leksika: Den Store Danske Encyclopædi, Dansk Kvindebiografisk Leksikon, The New Grove, Musik in Geschichte und Gegenwart m.m. Inge Bruland er redaktør på musikstoffet i Dansk Kvindebiografisk Leksikon.

Studierejser, kongresdeltagelse og gæsteforelæsnings ved instituttets ansatte:

J. Bergsagel: Delt. i symposiet "France in Nordic Music", Kbh. 28. feb. - 3. marts; årsmøde i Academia Europaea, Gent, 2. - 6. juli; conference om "Gregorian Chant in Scandinavia", Trondheim, 26. - 30. juli; international workshop "Academies in Transition: Transformation of Science and Society", Kosice, 27. - 30. sept.

Kirkegaard: Delt. i konferencen "Africa Days", Uppsala 19. - 21. sept., og fremlagde artikel om populærmusikkens rolle i afrikanske byer. Gæsteforelæsnings om dansk musik for udenlandske studerende ved KU (Course in Danish Culture).

Erik Wiedemann: Gæsteforelæsnings i april måned ved American Studies Center Aarhus om amerikansk inspiration i dansk jazz. Birthe Trærup: Delt. i 34. World Conference og the ICTM Nitra, Slovakiet, 15. juni - 1. juli med foredrag om albansk folkekunstmusik.

Udgivelser:

Instituttets årbog Musik & Forskning udkom i december måned med sin 22. årgang og med Erik Wiedemann som redaktør. Bindet er på 150 sider og indeholder fire artikler, et specialeregister for 1994 - 97 og specialeresuméer fra samme periode.

Instituttet har endvidere udgivet In The Plural. Institutions, pluralism and critical self-awareness

in contemporary music. Det er otte indlæg fra det tre-dages seminar, der blev afholdt i sensommeren 1996 i forbindelse med ISCM's World Music Days 1996. Publikationen er redigeret af Søren Møller Sørensen, der også har skrevet et forord.

Instituttets bigband MI22 har udgivet en CD: Whatever It Is.

Redaktionelle hverv og medlemskab af musikfaglige organisationer:

J. Bergsagel: Medlem af bestyrelsen for Fonden til udgivelse af Niels W. Gades Værker, adm. leder af Monumenta Musicae Byzantinae, konsulent for European Review, udg. af Academia Europaea, medlem af planlægningsgruppen for et nordisk projekt vedrørende en dokumentarfilm om musikken i Norden i middelalderen, medlem af planlægningsgruppen for workshoppen om liturgi-rekonstruktion, Center for middelalderstudier i Trondheim, formand for den nationale komite for byzantinsk musik, formand for fagområdet "Musicology" under Academia Europaea, medlem af præsidiet for Middelalder 99.

I. Bruland: Redaktør for bladet Kvinder i Musik.

C.E. Hatting: Medlem af bestyrelsen for Fonden til Udgivelse af Niels W. Gades Værker, medlem af den danske RILM-komite.

L. Ihlemann: Redaktør af Crossing Voices. On Nordic Rock and Pop., initiativtager og primus motor (sammen med Charlotte Rørdam Larsen, Aarhus Universitet) til forskernetværket Nordisk Rockforskning, medlem af Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark, medlem af International Society for the Study of Popular Music.

Niels Martin Jensen: Medlem af bestyrelsen for Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling, for Fonden til Udgivelse af Niels W. Gades Værker, for Selskabet til Udgivelse af Dansk Musik på Fonogram og Videogram (dacapo), for Magister Jürgen Balzers Fond, formand for Dansk Selskab for Musikforskning, medlem af programrådet i Folkeuniversitetet i København, vicepræsident i International Musicological Society, medlem af arbejdsgruppe under det internationale projekt Musical Life in Europe 1600-1900 iværksat af European Science Foundation.

A. Kirkegaard: Medlem af Nordisk netværk for Cultural Images in and of Africa, Nordiska Afrika instituttet i Uppsala, medlem af Foreningen for Verdensmusik i Danmark.

S.M. Sørensen: Medlem af redaktionskomiteen for Dansk Musiktidsskrift, medlem af redaktionsrådet for Svensk Tidsskrift för Musikforskning og medlem af redaktionskomiteen for tidsskriftet "Positionen", Berlin.

B. Trærup: Medlem af International Council for Traditional Music.

Arkiver, institutioner og organisationer:

Følgende musikinstitutioner og -organisationer har eller har haft lokaler på instituttet:

Arkiv for Dansk Jazzhistorie under ledelse af Erik Wiedemann er dokumentationscenter for specielt ældre dansk jazzhistorie og indeholder et betydeligt antal musikoptagelser, diskografier, båndinterviews, scrapbøger, fotos samt artikler, bøger og noder vedrørende dansk jazz med hovedvægten på perioden før 1950. Arkivet er tilgængeligt i forskningsøjemed efter aftale med Erik Wiedemann.

Dansk Dansehistorisk Arkiv. Det er informationscenter for alle former for dans og danseforskning i Danmark og indeholder en materialesamling af noder, bøger og andet dokumentarisk materiale til belysning af dansk dansehistorie. Arkivet ledes af civilingeniør, mag.art. Henning Urup; telefonisk henvendelse til instituttet tilrådes forud for personlig kontakt til arkivet.

Dansk Selskab for Musikforskning. Selskabet, som er medlem af Det Internationale Musikvidenskabelige Selskab, arrangerer møde- og debatafetter om musikvidenskabelige emner, symposier samt spiller en aktiv rolle omkring et par større udgiverprojekter med dansk musik.

Instituttet har fra Poul Borums arvinger fået skænket dennes fonogram-samling. Det drejer sig om båndoptagelser fra forskellige radiofonier og overspilninger fra plader. Materialet er af en meget betydelig bredde med vægt på dette århundredes musik og på etnomusik. Samlingen er dog ikke færdigkatalogiseret og vil, når dette er sket, formentlig kun blive åbnet for specifikke forskningsformål.

Tidsskrifterne Dansk Musiktidsskrift (det førende danske musiktidsskrift for ny musik) og Nordic Sound (fællesnordisk tidsskrift for det aktuelle musikliv i Norden) har haft adresse på instituttet frem til sommeren 1997. På grund af ekspansionen i instituttets VIP-bemanning har tidsskriftet været nødt til at rykke ud.

Jens Westergaard Madsen

Stab

VIP: 15,5 årsværk.

TAP: 4,2 årsværk.

VIP:

Bergsagel, John Dagfinn; professor.

Bruland, Inge; lektor.

Busk, Gorm; lektorvikar.

Fjeldsøe, Michael; ph.d.-studerende.

Hatting, Carsten E; lektor.

Heje, Lars; amanuensis.

Høgel, Sten; lektor.

Ihlmann, Lisbeth W.; adjunkt.

Jensen, Niels Martin; lektor.

Kirkegaard, Annemette; adjunkt.

Madsen, Jens Westergaard; lektor.
Nielsen, Hans Christian; ph.d.-studerende.
Rischel, Gunner; lektor.
Schouenborg, Elisabeth Therese; lektor.
Sørensen, Søren Møller; amanuensis.
Topp, Morten; lektor.
Trærup, Birthe; lektor.
Wiedemann, Erik Povl; lektor.

TAP:

Binne, Kirsten M; overassistent.
Nielsen, Lonny Irene; overassistent.
Petersen, Helle Bisgaard; overassistent.
Riis, Jensen, Karen Margrethe; overassistent.
Villenstein, Ove; betjent.

Specialer:

Specialer for 1996

Barfod, Esther: Michael Praetorius – bogstaveligt taget.
Barfod, Esther: Mozarts Requiem KV 626. Ophavsmand – fuldender – autenticitet – legender.
Christensen, Allan Pihl: L'Exotisme Musicale. Orienteren som musikalsk inspiration i Frankrig i 1800-tallet.
Enggaard, Jakob Peter: Looking through a Glass Onion.
Frederiksen, Lisbeth: Kurt Weill's "Der Zar lässt sich photographieren", set i forhold til tidens musikulturelle tendenser og Kurt Weill's operateorier.
Hammer, Thomas Erik: James Brown – i "r&b", soul og hip-hop.
Hansen, Jette Barnholdt: Svulst eller hermeneutik? Et speciale om retorikkens indflydelse på vokalmusikken i første halvdel af det 17. århundrede.
Hasselager, Rigmor Elisa: Elisabeth Jacquet de la Guerre's Tragédie en Musique "Céphale et Procris" og den franske operapolemik i 1694.
Henriksen, Anne: Fjernsyn for dig? – musikens funktion i børne-tv.
Jensen, Lene: Fjernsyn for dig? – musikens funktion i børne-tv.
Littau, Jytte Pia Koch: Manuel Garcia – hans liv, pædagogik og sangteorier.
Marstal, Henrik: Arvo Pärt – fra Bach til gregoriansk sang.
Meyer-Juhlin, Bettina Marianne: Personkarakteristik i "Idomeneo".
Milholt, Thomas: "Me, Myself and I".
Møller, Karen Marie: Stiltræk i Janáček's tredje periode.
Næsted, Henrik: Jazzkomposition efter 1960 –

nogle tendenser i de kompositoriske virkemidler i jassen efter 1960.
Olsen, Erik Berg: Hvad Suzuki ikke vidste om Suzuki-metoden.
Petersen, Kirsten Flensborg: Arnold Schönbergs strygekvartetter – en undersøgelse af op. 7, 10, 30 og 37 med henblik på Schönbergs anvendelse af traditionelle formtyper.
Petersen, Petur Birgir: Den færøske komponist Waagstein i romantikkens perspektiv.
Radmer, Anja: Musikpædagogikken i Rudolf Steiner børnehaven set i lyset af nogle grundlæggende udviklingspsykologiske teorier.
Rasmussen, Gitte Maj: Ethel Smyth. Let there be banners and music.
Valgreen, Helene Nørgaard: Synne Skoven og det kvindelige udtryk i musikken.
Wern, Vibeke: John Cage og Merce Cunningham.

Specialer for 1997

Aggeboe, Jesper: Thomas Clausen. Et portræt af pianisten, komponisten & arrangøren Thomas Clausen.
Andreasen, Helle Lise: Fra verbalt udtryk til musikalsk helhed – en sammenligning af Shakespeares ord og Verdis musik.
Clausen, Morten: Giaches de Wert (1535-1596). Hans liv og hans madrigalkompositioner. Werts tidlige stil belyst i forhold til stilen hos kollegaen Cipriano de Rore samt en analyse og perspektivering af Werts 8. madrigalbog for fem stemmer.
Clauson-Kaas, Camilla Frederikke: Gil Evans.
Elk, Anne Mette Kristensen: Instrumentationsanalyse af tre symfoniske udsættelser af udvalgte sater af Mussorgskij's 'Udstillingsbilleder'.
Granau, Martin Buchwald: "...Radio-orkestret blev dirigeret af Launy Grøndahl!"
Holt, Fabian: ECM-musik. En undersøgelse af pladeselskabet ECM's jazzudgivelser med særlig henblik på – gennem historiske, æstetiske og værkanalytiske betragtninger – at belyse deres specifikke musikalske fællestræk.
Høj, Kirsten: Kenny Wheeler.
Jacobsen, Helle Eble: Irsk folkemusik – tradition og fornyelse.
Jensen, Grethe Bach: Sarah Vaughan – "I'm not a jazz singer, I'm a singer."
Jensen, Helle Sune: Sanglige vaner: Magt eller afmagt. En undersøgelse og beskrivelse af hvordan kroppens vaner indvirker på stemmebrug før og efter et undervisningsforløb i Alexander Teknik.
Jørgensen, Marie: Johann Sebastian Bachs Matthæuspassion – funktionel kirkemusik eller autonomt kunstværk?
Laursen, Bent Nørrelund: Cirkelens kvadratur. Bernhard Lewkovitchs kirkemusik.

- Macholm, Anne: Sort gospelmusik i USA med specielt henblik på Mahalia Jackson.
- Møller, Helle: Robert Schumanns klavercykler.
- Ravn, Tine: Sovjetmusik 1917-1932.
- Ullum, Kristian: Den eksotiske verdensmusik – en undersøgelse af begrebet ‘verdensmusik’.
- Ulstrup, Svend: CROSSOVER – fra markedsjargon til musikvidenskabelig term.
- Fondsstøtte:*
- Carlsbergfondet:
– Anskaffelse af EDB-udstyr (John Dagfinn Bergsagel) kr. 50.638.
- Rektorkollegiet:
– Opholdsudgifter Nikolai Mochov (Musikvidenskabeligt Institut) kr. 10.400.
- Publikationer:*
- Bergsagel J.: “Kyrkomusiken: Medeltid och reformation”. i: Musik i Norden, s. 51-70, Stockholm 1997.
- Bergsagel J.: “The Impact of Italy on Danish Music”. Thorvaldsens Museum Bulletin 1997, s. 154-160, København 1997.
- Brincker J., Sørensen S.M.: Musikdramatik efter andra världskriget. i: Musik i Norden (Kungl. Musikaliska Akademiens Skriftserie nr. 85), s. 327-352, Stockholm 1997.
- Hatting C.E., Røllum-Larsen C.: Weyse og Buntzen i Roskilde. Musik i Roskilde. Historisk Årbog fra Roskilde art. 1996/97, s. 13-22, Roskilde 1997.
- Ihlemann L.W.: Fans, fans, fans., Boy Bands, pigedrømme og kulturel degradering. i: Tankestrøger, Nye medier, Andre unge, s. 9-27, København 1997.
- Jensen N.M.: Niels W. Gades “Elverskud” og den nationale tone. i: Hemländsk hundraårig sång. 1800-talets musik och det nationella, s. 162-177, Stockholm 1994.
- Jensen N.M.: Carl Nielsen und Rued Langgaard – Gegensätze der dänischen Musikgeschichte des 20. Jahrhunderts. i: Musik zwischen beiden Weltkriegen und Slavko Osterc, s. 268-276, Ljubljana 1995.
- Jensen N.M.: Buxtehude und Kaspar Förster der Jüngere – ein Vergleich im Rahmen der deutsch-italienischen Musiktradition. i: Deutsch-italienische Musikbeziehungen. Deutsche und italienische Instrumentalmusik 1600-1750. (Musik ohne Grenzen, Bd.3), s. 44-54, München/Salzburg 1996 1996.
- Jensen N.M.: Udgivelsespraksis og udgivelsesstrategi – nu og i det kommende tiår. i: Dansk Musikforskning frem mod År 2000, s. 82-96, København 1996.
- Jensen N.M.: Es fing mit der “Maskarade” an. Österreichische Musikzeitschrift 51. Jahrgang 1996, s. 96-98, Wien 1996.
- Jensen N.M.: Carl Nielsen Re-issued. Forthcoming Collected Edition of His Works. Musical Denmark No. 49 winter 94/95, s. 16-19, 1995.
- Jensen N.M.: Carl Niensens musik i ny skikkelse – en samlet udgave af hans værker. Espansiva, udg. af Carl Nielsen-Selskabet Nr. 1, november 1994, s. 13, 1994.
- Kirkegaard A.: Indledning ved offentligt forsvar af ph.d.-afhandlingen “Taarab na Muziki wa densi”. i: Musik & Forskning 22, Erik Wiedemann (red.), s. 21-31, København 1997.
- Sørensen S.M.: “In the Plural. Institutions, pluralism and critical selfawareness in contemporary music. Papers from three seminars on contemporary music organized by Department of Musicology, University of Copenh. København 1997, 60 s.
- Sørensen S.M., Brincker J.: Musikdramatik efter andra världskriget. i: Musik i Norden, s. 327-352, Trelleborg 1997.
- Sørensen S.M.: “Neuordnung des 20. Jahrhunderts”. Dansk Musiktidsskrift LXXI, 7 (1996/97), s. 226-234, København 1997.
- Sørensen S.M.: Nyt dansk i 70’erne. Et historiefilosofisk eksperiment. “Musica Nova”, programhæfte Efterår 1997, s. 8-11, 1997.
- Sørensen S.M.: Livsanskuelssesymfoni og rumfartsindustrielt urnkald. Dansk Musiktidsskrift LXXII, 4 (1997-98), s. 132-135, København 1997.
- Trærup B.: Fra min feltforskning i Kosovo: I. Albaniske sangere. II. I dag kommer trommerne. III. Den store tromme. Musik og forskning 22, 1996-97, s. 31-66, København 1997.
- Trærup B.: Vagn Holmboe 20.12.1909-01.09.1996. Dansk Årbog for musikforskning XXIV 1996 XXIV, s. 9-10, København 1997.
- Trærup B.: Jaroslaw Iwazkiewicz: Karol Szymanowski i København. (Oversættelse fra polsk). Dansk Musik Tidsskrift 71, s. 268-272, København 1997.
- Wiedemann E.: Montmartre, 1959-76. Historien om et jazzhus i København. i: Musik i København, s. 267-286, København 1997.

Sprogvidenskab

Institut for Almen og Anvendt Sprogvidenskab

Generelt:

Instituttet har pr. 1. november fået ansat dr. phil Carsten Elbro som professor i anvendt sprogvidenskab med særligt henblik på læsning. Fra Statens Humanistiske Forskningsråd har instituttet modtaget en 5-årig bevilling til et center for læseforskning.

Forskningsrapport:

Inden for *fonetik og fonologi* har Grønnum færdiggjort manuskriptet til en lærebog i fonetik og fonologi, som vil blive udgivet på Akademisk Forlag i 1998. Derudover har hun arbejdet med danske vokalers fonologi, og har indledt et samarbejde med Céu Viana i Lissabon om en undersøgelse af portugisisk intonation.

Inden for *lingvistik* undersøger Randrup Jensen og Engberg-Pedersen forholdet mellem sprogstruktur og kognition ud fra en analyse af agrammatisk afatiske patienters problemer med at forstå sætningskonstruktioner hvor leddene kan byttes om (f.eks. *Leoparden dræbte løven* og *Løven dræbte leoparden*) sammenholdt med deres problemer med at identificere den aktive og den passive part i begivenheder præsenteret på video eller fotos (f.eks. et billede af en pige der skubber en dreng). Engberg-Pedersen har fortsat analysen af, hvordan det tredimensionale rum bruges i døves tegnsprog, bl.a. med en analyse af, hvordan samspillet er mellem det den døve siger med hænderne, vedkommendes blikretninger og kroppens og hovedets orientering.

Rischel har fortsat forsket i mlabri-sproget i Sydøstasien, herunder udført feltarbejde med særligt henblik på indsamling og sproglig tolkning af mytologisk tekstmateriale. Der er under to ophold i Sydøstasien lavet projektforberevende arbejde med henblik på fremtidige undersøgelser af sprogforholdene i "Den gyldne Trekant"; der er i denne forbindelse gjort foreløbige iagttagelser over nordburmesisk udtale.

Nedergaard Thomsen har arbejdet med udforskningen af sammenhængen mellem topologi og syntaksprocessering i dansk indenfor rammerne af John A. Hawkins Performansteori, men udvidet i et funktionelt og kognitivt perspektiv. Arbejdet omfatter også en semiotisk fundering af (dansk) topologi som et tegnsystem. Der er foreta-

get korpusundersøgelser af et udvalg af relevante forhold (initial og final ekstraposition, komplekse prædikater m.v.).

Inden for *indoeuropæistik* har Elmegård Rasmussen i samarbejde med Birgit Anette Olsen gennem en undersøgelse af den "tematiske vokal" vist, at fremtrædelsesformen *-e/o-* i de ældste orddannelser kun er regulær i betonet stilling, mens formen er *-u-* umiddelbart efter akcenten i simplexord, og *-i-* efter ubetonet stavelse samt i komposita. Elmegård Rasmussen har i en undersøgelse af indoeuropæiske paradigmers opbygning vist, at alle typer grundlæggende er forudsigelige efter lydregler, der er formuleret i tidligere studier. Elmegård Rasmussen har foretaget en større undersøgelse af indoeuropæisk "underordning" (adjektiv, konjunktiv o.lign.). Observationer vedrørende verbal reduplikation i specifikke indoeuropæiske verber har – imod almindelig opfattelse – vist, at antagelsen af et tempus pluskvamperfektum er uomgængelig for det indoeuropæiske grundprog. Elmegård Rasmussen arbejder på en (gen)udgivelse af 49 af sine artikler om indoeuropæisk og eskimoisk i bogform, tildels i opdateret form. Der har været arbejdet videre på indretningen af den indoeuropæiske internet-bibliografi (Elmegård Rasmussen og Benedicte Nielsen i samarbejde med projektets central i Frankfurt a.M.).

Inden for *datalingvistik* har Holtse dels arbejdet med talesyntese og dels generelt med udnyttelse af Intra/Internet som basis for sproglige applikationer. Han har udviklet prototypen til en Internetbaseret udtaleordbog, baseret på synteseprojektets programmel. Ordbogen har både lyd og lydskrift.

Anne Neville har arbejdet på sit ph.d.-projekt om determination i dansk. Fokus er på rækkefølgen af determinativer i Diderichsens bestemmelfelt. En formalisering af determinativers kombinatoriske og funktionelle egenskaber i NPen udarbejdes inden for teorien Head-Driven Phrase Structure Grammar. Genitiver indgår i formaliseringen og i august holdt Anne foredrag på ESSLLI'97 om sin analyse af disse set i forhold til deres rolle i bindingsteori.

Ørsnes har revideret og udvidet sin ph.d.-afhandling om nominalisering og kompositadannelse i dansk inden for Head-Driven Phrase Structure Grammar. Han har derudover skrevet en artikel om samme emne. Han har i samarbejde med Stella Markantonatou (University of Cyprus og National Technical University of Athens) påbegyndt arbejdet på en bog om argumentstruktur og "linking-teori". De har endvidere arbejdet med relationale adjektiver på dansk, græsk og engelsk inden for Head-Driven Phrase Structure Grammar.

Juel Henrichsen har arbejdet med at restaurere et stort dansk talesprogs-korpus (Korpus By Socio-

lingvistik, Institut for Nordisk Filologi, 1986-1990), udarbejdet programmet til at søge i korpus, og gøre korpus og søgemaskine tilgængelige for danske og udenlandske sprogforskere via internettet. Juel Henriksen har desuden fortsat sin forskning i talesproget, blandt andet ved at inddrage konstruktivistisk logik i den semantiske analyse.

Molbæk Hansen har færdiggjort et morfologisk/syntaktisk parsingsystem med preferencestrategier og hurtigleksikon baseret på ordfrekvens. Han har færdiggjort en topologisk orienteret formal grammatik for dansk til brug for parsingsystemet. Grammatikken bygger på moderne (især tyske) teorier om sætningstopologi. Han har desuden påbegyndt samarbejde med forlaget Gyldendal om udarbejdelse af en elektronisk lydordbog. Han har udarbejdet noter til grammatisk analyse. Noterne er forstudier til en lærebog i grammatisk analyse, som færdiggøres i slutningen af 1998. Han har færdiggjort en undervisningsparser, der kan analysere sætningsskabeloner (uden leksikalsk indhold) og udskrive dem i træstrukturer. Endelig har han videreført deltagelse i det internordiske "Scarrie-projekt", der har til formål at etablere et af hollænderen Koenraad de Smedt udviklet koncept for stavekontrolprogrammer, hvori skal indgå fonologisk information. Dette projektarbejde foregår i samarbejde med Center for Sprogteknologi og med institutioner og virksomheder i de andre nordiske lande.

I projektet *tekst-til-tale (syntese af dansk)* har man koncentreret sig om arbejdet med formantsyntese, mens arbejdet med den difonbaserede talesyntese er blevet varetaget af Tele Danmarks Udviklingsafdeling, dog med inddragelse af ekspertise fra IAAS. Udover den løbende systemudvikling og -vedligeholdelse (Bertelsen, Dømler, Holtse) har der været arbejdet med færdiggørelsen af en demonstrationsversion af formantsyntesystemet (Bertelsen, Dømler). Med studenterhjælp er der blevet påbegyndt en revision af den fonetiske regelkomponent, hvor det er hensigten i højere grad at gøre denne baseret på et bibliotek af kontekstafhængige, akustisk specificerede lydsegmenter, hvilket indebærer en væsentlig forenkling af de fonetiske manifestationsregler.

Reinholt Petersen har arbejdet på at forbedre tekst-til-tale systemets intonationsregler, særligt med hensyn til styringen af den del af grundtonevariationen, der tilskrives sætnings- og fraseniveauerne i længere sætninger. Den grundlæggende antagelse er, at grundtonen i de trykstærke stavelser i en sætning kan beskrives som en funktion af to uafhængige variable, nemlig stavelsens placering i sætning og frase, når grænserne mellem de prosodiske fraser er kendt. Det vil sige, at grund-

toneforløbet gennem de trykstærke stavelser i en sætning i tekst-til-tale systemet vil kunne genereres ud fra de to nævnte parametre og oplysning om grænserne mellem de prosodiske fraser. Det viser sig i øvrigt, at ca. 80 procent af de observerede prosodiske frasegrænser kan forudsiges på basis af den syntaktiske beskrivelse, der genereres af tekst-til-talesystemets lingvistiske komponent.

Inden for *fremmedsprogs-pædagogik* har Glahn fortsat arbejdet med at teste Pienemans processabilitetsteori på nordiske sprog. Arbejdet er afsluttet og rapporteringen er næsten færdig (I samarbejde med Holmen og Lund, Institut for Nordisk Filologi, Hvenekilde, Oslo Universitet, Hammarberg, Stockholms Universitet samt Håkansson, Lunds Universitet).

Inden for *sprogpsykologi* har Hermann fortsat arbejdet med at udvikle og befaste det teoretiske grundlag for forståelseforskning i forhold til den eksisterende litteratur på området. Det praktiske grundlagsmateriale hertil er stadig læge-patient samtaler fra almen praksis. Der har i år været et tættere samarbejde med professor Ivana Markova fra Sterling Universitet i Skotland. I efteråret var hun gæst ved Københavns Universitet, hvor hun stod for en workshop om "Dialogue Research" med deltagere fra flere danske uddannelsesinstitutioner.

Inden for *audiologopædi* har Randrup Jensen gennemført en single case undersøgelse af et undervisningsforløb med en afatiker fokuseret på integration af verber i sætningsproduktion med henblik på metoder til genoptræning af agrammatisme (i samarbejde med Annelise Petersen, Center for Hjerneskade).

Hutters har i samarbejde med Kirsten Brøndsted og Anja Bau foretaget en longitudinalundersøgelse af den sproglige og talemæssige udvikling hos børn født med ganespalte, der viste, at de ikke klarede sig så godt som kontrolgruppen i 1-års alderen og 3-års alderen. Undersøgelsen er nu nået til den tredje fase, hvor børnene er blevet optaget som 6-årige med henblik på at se om der stadig er forskel mellem børnene født med ganespalte og kontrolgruppen. Disse 6-års data er nu ved at blive behandlet – projektet forventes afsluttet i 98. I samarbejde med Gunilla Henningsson har Hutters udarbejdet et forslag til en procedure til sammenligning af behandlingseffekten på talen hos patienter født med ganespalte, der er brugbar også selv om patienterne har forskelligt modersmål. Denne blev på opfordring præsenteret på den 8. internationale ganespaltekongres i 1997. Arbejdet fortsætter – i første omgang med at undersøge i hvor høj grad sprogspecifikke forhold influerer på den traditionelle beskrivelse af behandlingseffekten og med at teste en alternativ procedure til auditiv vurdering af snøvl.

Lieth har fortsat forskningen omkring handicappedes livssituation, dels ved en databearbejdning af materialerne fra den sammenlignende undersøgelse af døve og hørehæmmedes livsbetingelser i Australien, Israel og Danmark, dels ved deltagelse i en række temadage og seminarer i ind- og udland omkring temaet, hvor specielt terminologien og problemkomplekserne psykologisk, specialpædagogisk og medicinsk/teknisk er blevet debatteret i de fleste tilfælde med Lieth som oplægsholder. Arbejdet med Adoptionsrådgivningen har ført til at Lieth har startet et pilotprojekt omkring større børns tilpasning til det danske samfund og det danske sprog, når de er blevet adopteret til Danmark efter 4-års alderen. En psykologisk arbejdsgruppe er blevet nedsat til oversættelse og afprøvning af den amerikanske personlighedsprøve MMPI 2 med henblik på en dansk standardisering. Lieth deltager i dette arbejde.

Forskningsprojekter under "Projekt læsning", fra 1/11 "Center for Læseforskning"

1. Sproglige forudsætninger for læseindlæring

En langtidsundersøgelse af sproglige færdigheder og den tidlige læseudvikling blandt ca. 80 børn af forældre med dysleksi og ca. 100 børn af normalt-læsende forældre. Børnene følges fra begyndelsen af børnehaveklassen indtil slutningen af 2. klasse. Der fokuseres på sproglig repræsentation og forarbejdning på fonem- og morfemniveau (Borstrøm, Elbro og Klint Petersen).

2. Talesyntese som støtte til dyslektikere

I en serie effektundersøgelser vurderes effekten af PC-baserede systemer, der giver dyslektikere mulighed for at høre vanskelige ord læst op og segmenteret i bogstaver, stavelser eller morfemer (Arnbak og Elbro i samarbejde med en række skoler).

3. Læseböoger og spredning i elevfærdigheder

Projektets formål er at bidrage til forklaringen af den internationale set store spredning i danske børns læsefærdigheder i 3. klasse. Det følger ca. 200 klasser (ca. 3500 elever) i de første tre skoleår og fokuserer på materialer, metoder og lærerkvalifikationer (Borstrøm, Elbro og Klint Petersen).

4. Materiale til iagttagelse af voksnes læsning

Materialet skal kunne bruges ved vurdering af voksnes (funktionelle) læsning af fortællende, informerende tekster og opslagstekster. I udviklingsarbejdet er planlagt en vurdering af materialets prædiktive validitet vurderet ved succes i igang-

værende uddannelse. Der deltager ca. 800 unge og voksne fra læsekurser, ordblindundervisning, AVU, tekniske skoler og gymnasier (Arnbak og Elbro).

5. Ortografi og ordblindhed

Dette EU-projekt (COST A8) med deltagelse fra 18 lande har til formål at afdække betydningen af variationer i alfabetiske ortografier for ordblindhedens forekomst, karakter og talesproglige korrelater (Arnbak og Elbro).

Dansk Videnscenter for Ordblindhed

Centerets opgave er at indsamle, systematisere og formidle viden om svær ordblindhed. Særligt prioriterede opgaver: En efterundersøgelse af unge, der forlod folkeskolen med stærkt mangelfulde læsefærdigheder (udføres sammen med Kasper Vilstrup fra Vilstrup Research), indsamling og formidling af viden om metoder og materialer til undervisning af skolebegyndere i sproglig bevidsthed, oprettelse af informationsdatabase om ordblindhed og opbygning af regionale og et nordisk netværk (Nordlæs).

Gæsteforelæsninger ved fremmede universiteter, efter invitation:

Grønnum har holdt gæsteforelæsning i Edinburgh: "The "phonology" of Danish intonation".

Rischel har holdt en (heldags) gæsteforelæsning om ordtonerne i thai ved Naresuan-universitetet i Thailand, holdt et foredrag om sprog og sprogvidenskab for nordiske døvepræster i Løgumkloster og endelig et foredrag om døende sprog (i Folkeuniversitetets regi) i Nykøbing Falster. Han har også deltaget i Conference on EU-Japan Co-operation in Education, Science and Technology i Tokyo september 1997 og bidraget med et oplæg inden for emnet "Internationalization of Higher Education".

Carsten Elbro har forelæst for Folketingets Uddannelsesudvalg og ved Karolinska Institutet i Stockholm.

Molbæk Hansen har afholdt to gæsteforelæsninger ved Moskvas Statsuniversitet om: "Syntax and Prosody in Danish: Syntactically conditioned stress reductions", og om: "The status of Vowel Length in Modern Danish: The Fight between Lengthening and Shortening".

Redaktion af tidsskrifter o.lig.:

Engberg-Pedersen er medredaktør af Acta Linguistica Hafniensia.

Elbro er medredaktør af *Mål & Måle* og medlem af the editorial board ved *Dyslexia* og *Annals of Dyslexia*. Han er formand for Undervisningsministeriets Læremiddelprisudvalg og fagkonsulent

vedr. sprogvanskeligheder for Den Store Danske Encyklopædi.

Rischel er formand for det videnskabelige ord-bogsprojekt A Critical Pali Dictionary. Han har siddet i redaktionskomiteerne eller "The International Board" for tidsskrifterne *Acta Linguistica Hafniensia*, *Folia Linguistica* og *International Journal of American Linguistics*.

Elmegård Rasmussen er "executive editor" af *Tocharian and Indo-European Studies*, der i årets løb udkom med vol. 7, det første efter overtage- lsen af det islandske grundlagte tidsskrift.

I sin egenskab af formand for Center for speci- alpædagogisk Forskning, Udvikling og Formidling har Lieth arbejdet videre med redaktionen af "Ar- bejdstekster om kommunikation, handicap og kommunikationshandicap". De første udgivelser forventes i efteråret 1998.

Flere af instituttets medarbejdere har skrevet ar- tikler til Nationalleksikonet.

Formidling:

Lieth har i forbindelse med gæster fra bl.a. de nor- diske lande, Bulgarien, Rusland, Sydafrika og Viet- nam fortalt om dansk handicappolitik og audio- logopædiens rolle i denne sammenhæng.

Andet:

Elisabeth Engberg-Pedersen og Bjarne Ørsnes ar- rangerede i samarbejde med Hans Arndt fra ling- vistik ved Aarhus Universitet et tredages-seminar omkring opgave- og specialeskrivning for overbyg- ningsstuderende i november 1997.

Molbæk Hansen deltager i arrangement af kon- ferencen "Nordiske Datalingvistikdage 98", der skal finde sted på KU i Januar 98.

Glahn har været præsident for EUROSLA (European Second Language Acquisition).

Esther Glahn

Stab

VIP: 17,4 årsværk.

TAP: 8,1 årsværk.

VIP:

Arnbarck, Lisbeth; videnskabelig medarb.

Borstrøm, Ina Beining; videnskabelig medarb.

Elbro, Carsten; professor.

Engberg-Pedersen, Elisabeth; lektor.

Glahn, Esther; lektor.

Grønnum, Nina; lektor.

Hansen, Peter Å. Molbæk; lektor.

Hermann, Jesper; lektor.

Holtse, Peter; lektor.

Hutters, Birgit Elisabeth; lektor.

Jensen, Christian; ph.d.-studerende.

Jensen, Lise Randrup; adjunkt.

Lieth, Lars Von Der; lektor.

Neville, Anne; ph.d.-studerende.

Petersen, Dorthe Klint; forskningsass.

Petersen, Niels Reinholt; lektor.

Rasmussen, Jens Elmegård; lektor.

Rischel, Jørgen; professor.

Thomsen, Ole Nedergaard; forskningslektor.

Vishnivetz, Berta; forskningsadj.

Ørsnes, Bjarne; adjunkt.

TAP:

Bertelsen, Otto; civilingeniør.

Carass, Vinnie; studentermedhjælper.

Dømmer, Preben Philip; akademiingeniør.

Frederiksen, Anelise; kontorfuldmægtig.

Larsen, Lisbet; bibliotekar.

Lystlund, Svend-Erik; ingeniørassistent.

Nissen, Kirsten Marie; overassistent.

Pedersen, Bente Grønholt; overassistent.

Suhr, Birthe; assistent.

von Bressendorff, Solveig; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Adamsen, Billy: Tv-valg og tv-vælger – Om seer-væl- geres umiddelbare forståelse af valgudsendinger.

Specialer:

Bjerre, Christina Nielsen: Cochleaimplantater til børn.

Bulow, Maja Kirstine: Cochlear Implants: Trans- mission af akustiske cues til opfattelse af tale.

Jacobsen, Lisbeth Gotved: Kommunikativ udvik- ling hos børn med Downs syndrom i den før- sproglige periode.

Jespersen, Charlotte Thunberg: Cochleaimplanta- ter til børn.

Pedersen, Marianne Sonne: Aldring + Høretab = Presbyacusis.

Røjkjær, Susi: Aldring + Høretab = Presbyacusis.

Fondsstøtte i 1997:

Carlsbergfondet:

– Ordstillingstypologi og processering i dansk (Ole Nedergaard Thomsen) kr. 380.353.

Forskningsrådene:

– Forskningsprofessorat (indtil 30/6) () kr. 485.000.

NOS-H:

– Fremmedsprogspædagogik () kr. 78.904.

– Fælles mønstre i tilegnelse af nordiske (Es- ther Glahn) kr. 153.000.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Alfabetiske ortografier og dysleksi (Carsten El- bro) kr. 391.560.

- En akustisk undersøgelse af britisk engelsk intonation (Christian Jensen) kr. 135.752.

Sygekassernes Helsefond:

- En undersøgelse af mulighederne for forebyggelse (Berta Vishnivetz) kr. 62.500.

Undervisningsmin.:

- Iagttagelsesmateriale () kr. 372.737.

Undervisningsministeriet:

- Læsebøger (Carsten Elbro) kr. 329.000.
- Læsebøger (Carsten Elbro) kr. 0.

Publikationer:

Grønnum N.: Danish Vowels: The Psychological Reality of a Morphophonemic Representation.

i: La voyelle dans tous ses états – Journées d'études linguistiques, Nantes 5 et décembre 1997, s. 91-97, Nantes 1997.

Grønnum N.: Fonetik og Fonologi – Almen og Dansk. Københavns Universitet 1997, 430 s.

Henningsson G., Hutters B.: Perceptual assessment of cleft palate speech, with special reference to minimum standards for inter-centre comparisons of speech outcome. Transactions 8th International Congress on Cleft Palate & Related Anomalies, s. XXXIII-XXXVII, Academy of Medicine, Singapore 1997.

Hermann J.: Hvorfor savnes "søsters næse"? Ny danske Studier og almen kommunikationsteori 23, s. 107-122, København 1997.

Hermann J.: Dialogiske forståelser og deres grundlag. i: G. Møde om udforskningen af dansk sprog, s. 117-129, Århus 1997.

Nordiske sprog

Institut for Nordisk Filologi

Indledning

Instituttets udvikling de senere år viser: 1) En betydelig vækst i antallet af årligt begyndende danskstuderende. I efteråret 97 var vi på 6 begyndende rus-hold, 2 tilvalgs-hold og ca. 2 Åbne Universitetshold. 2) En betydelig tilgang af ph.d.-studerende – i øjeblikket ca. 30 med forskellige finansieringsformer (SU, forskningsråd, samfinansieret, friplads, selvfinansieret, "gammel ordning"). 3) En betydelig vækst i antallet af nye faglige områder som har "fået husly" på instituttet eller som har dannet sig ved knopskydning.

Langt det største antal faste VIP-årsværk er tilknyttet *Danskstudiet*. De forsker inden for de faglige områder som indgår i faget: Litterær analyse og Litteraturhistorie, Sprog og Medieanalyse. Det samlede fælles institutprojekt er at sørge for, at Danskstudiets forskellige discipliner til stadighed er med i den forskningsmæssige front. Der udføres et omfattende informationsarbejde af instituttet og dets medarbejdere. Læs nærmere herom i institutpjecen *Nordiske mænd & kvinder*. Se også nedenfor: Afsnittet om vores generelle informationsvirksomhed.

De øvrige faglige områder under instituttet er 1) Finsk Afdeling, 2) Afdelingen for Dansens Æstetik og Historie, 3) Center for Arbejderkulturstudier, 4) Center for Kvinde- og Kønsforskning, 5) Center for Minoritetsstudier. Hertil har SHF-projekterne *Dansk folkevisekultur 1550-1700* og *Dansk Sprog- og Stilhistorisk Tekstbase* fået husly på instituttet.

Det er karakteristisk for instituttet at så forskelligartede faglige områder tiltrækkes og trives. De bidrager nedenfor med hver deres afsnit til instituttets årsberetning.

Forskningen ved det videnskabelige personale ved Danskstudiet har igennem det seneste år udfoldet sig inden for disse områder (uprioriteret):

VIDENSKABSTEORI OG FAGPÆDAGOGIK

Frans Gregersen har arbejdet med modsætningen mellem hermeneutisk filologi (Grønbech) og strukturalisme (Hjelmslev). Arbejdet publiceres i 1998.

Gregersen har, inspireret af professorerne M.A.K. Halliday og Ruqaiya Hasan, som han var vært for i perioden fra april til juni 1997, arbejdet med genrebegrebet som basis for en modersmålsdidaktik.

LITTERATUR

Forfatterskaber og værkanalyser

Jens Kr. Andersen har a) fortsat sine Holberg-studier gennem udarbejdelsen af en fransksproget analyse af Holbergs latinske epigram V.41, hvori det påvises, hvordan digtets semantiske, syntaktiske og metriske mønstre indgår i den samlede kompositionelle struktur, og hvori der leveres bidrag til diskussionen af epigrammets mulige kilde(r). Analysen publiceres i *Orbis Litterarum* 1998. b) fortsat sine Bellman-studier gennem affattelsen af et essay om Heiberg'ernes "Bellmans-Sommer" 1832 ("Den ulykkelige Bellmanianer"). Om Hertz i Hørsholm", publiceret i *Meddelelser fra selskabet Bellman i Danmark*. c) fortsat sit medarbejderskab ved *Den Store Danske Encyklopædi* med artikler (bl.a. om J.H. Kellgren).

Tine Bach arbejder med M.A. Goldschmidts og Georg Brandes og Henri Nathansens forfatterskaber med særlig henblik på forfatterskabernes selvbiografiske side.

Poul Behrendt arbejder fortsat på den afsluttede del af sit værk om Thorkild Hansen, hvori det skal fremgå, hvilke konsekvenser afdækningen af de store dagbogsplaner, og dermed af forfatter-skabets selvbiografiske "natside", har for forståelsen af de kendte og populære dokumentarromaner. Ved at følge den litterære udveksling mellem Thorkild Hansen og Peter Seeberg, som følger efter ungdommens brevveksling, er det samtidig meningen at opridsse konturerne af to diametralt modsatte måder at fortælle historier på i det 20. århundrede.

Robert Zola Christensen skrev "Stæren – en børnesang, et digt", i *Nordica*.

Niels Dalgaard arbejder fortsat med Kingos fyrstepanegyrik.

Jørgen Haugan har fuldført *Martin Andersen Nexø. En biografi*, ca. 500 s. som formentlig udkommer på Gads forlag i 1998.

Jørgen Bonde Jensen skrev i tidsskriftet *Kritik* en artikel "Rejsekammeraten versus Skyggen". Om H.C. Andersens livsanskuelse og forholdet mellem H.C. Andersen og Søren Kierkegaard. Endvidere bidrog han til festskrift for Thomas Bredsdorff med "Utopien og det utilstedelige". Samtale med Holberg og Baggesen.

Jette Lundbo Levy har i det forløbne år – i for-

bindelse med seminarer m.m. – arbejdet med enkelte forfatterskaber og værker af H.C. Andersen, Karen Blixen og Henrik Ibsen.

Flemming Lundgreen-Nielsen har skrevet artikler om digtere til Nationalencyklopædien.

Jan Rosiek arbejdede med Thorkild Bjørnvigs lyrik og essayistik.

Marianne Stidsen skrev "From Dearth to Deluge", om Niels Franks forfatterskab, i Danish Literary Magazine. Stidsen arbejder endvidere på en afhandling om værkbegrebet efter modernismen.

Gunnar Syrénh arbejder på en bog om Per Olov Enquist's dramatik. Den behandler de tre stykker som indgår i hans *triptyk*, nemlig *Tribadernas natt*, *Till Fedra* og *Från regnormarnas liv*. Den del som behandler *Tribadernas natt* foreligger færdig i et udkast til manuskript, ligesom kapitlet om stykket *Till Fedra*. Også en pågående undersøgelse "Gunnar Wennerbergs *Gluntarne* som dramatik" vil komme som bog. Den behandler de tre dramaturgiske niveauer i duetterne, deres forhold til publikum, forbindelsen til visegenren, den dramatiske struktur, rollernes teatralitet, påvirkning fra nærtstående genrer, samt den dramatiske ironi som kendetegner samlingen. Wennerberg-studierne har som delresultat givet et teaterstykke, et sangspil, med titlen *Här är gudagott att vare* hvor Gunnar Syrénh på grundlag af sin forskning i værket og tiden lader *Gluntarne* danne baggrund for handlingen. Stykket har været opført af et professionelt teaterensemble, Vaudeville-kompagniet, med Gunnar Syrénh i rollen som Glunten.

Morten Thing har i 1997 færdiggjort og udgivet biografien *Hans Kirks mange ansigter*.

Lotte Thrane færdiggjorde *Længselsbilleder* om Rainer Maria Rilkes og Magda von Hattingbergs gensidige forførelseshistorie i breve. Bogen udkom primo 1998 med støtte fra SHF på Odense Universitetsforlag. Endvidere omarbejdede Thrane et foredrag *Magda von Hattingberg's Readings of Rilke as Romantic Discourse*, der er under udgivelse i forskningsnetværket "Litteraturkritik og Romantikstudier" skriftrække. En artikel med beslægtet emne *Read, Written and Re-lived* er antaget til publikation i USA i *Prism(s)*, som er organ for "The American Conference on Romanticism". Desuden har Thrane udarbejdet en artikel om Kamma Rahbeks og Christian Molbechs brevveksling *Kys mig til Døde – om stedfortrædende fantasier og realiserede utopier i en brevveksling fra romantikken*, som er under udgivelse på forlaget "Spring". I tæt sammenhæng med denne artikel anmeldte Lotte Thrane Kirsten Dreyer: *Kamma Rahbeks brevveksling med Christian Molbech* til "Danske Studier", 1997. Endelig arbejder Lotte Thrane for tiden på en biografi om maleren og grafikereren Lorenz Frølich og hans relation til den danske og udenlandske romantik.

Genrer og temaer

Tine Bach arbejder med biografigenren som historie, som selvrefleksion, som iscenesættelse, som fiktion og som virkelighed, hvor erindringens betydning for identitet undersøges. Formålet er at skabe en dialog mellem den kunstnerisk stiliserede fortidige formulering af identitetsproblematikken og den nutidige teoretisk-empiriske videnskabelige behandling af samme. Det gennemgående tema er de jødiske elementer i forfatterskaberne og den betydning det eventuelt har for identiteten.

Robert Zola Christensen undersøger vandrehistorien. Der er udkommet flere artikler i 1997.

Niels Dalgaard arbejder hen imod en revaluering af genreteoriens placering i moderne litteraturvidenskab. Han stræber mod en kortlægning af science fiction-genrens udbredelse i Danmark fra 1741 til i dag, herunder dens reception; et arbejde der bl.a. indebærer omfattende arkivforskning. Endvidere gør Dalgaard sig overvejelser over de fantastiske genrers placering indenfor nyere ungdomslitteratur.

Annette Fryd arbejder med sin ph.d.-afhandling om forholdet mellem billedkunst og litteratur hos en række nordiske modernister: Gunnar Ekelöf, Ole Sarvig og Per Højholt. Studiet har indtil nu været koncentreret om analyser af ekfraser (billedbeskrivelser) i digte og essays af Gunnar Ekelöf og Ole Sarvig, om nyere teorier om forholdet mellem ord og billede, og om egne udkast til bestemmelse af ekfrasens rolle i modernismen.

Jørgen Haugan skrev "København som Norges kulturelle hovedstad" i *København læst og påskrevet*.

Flemming Lundgreen-Nielsen arbejdede med Grundtvig og græsk mytologi.

Marianne Stidsen skrev "Kunsten, videnskaben – og døden" i Kritik.

I Lotte Thranes igangværende Frølich-projekt er temaet "Iscenesættelse" centralt – både i biografisk sammenhæng, der afdækkes via studier i hans utrykte breve og papirer, og med læsning af hans billeder, som ses som illusionsskabende tekster. I forbindelse med billedstudierne og det de har af født – granskning af samtidens kunstteori og kunstpædagogik – arbejder Lotte Thrane desuden på en artikel med arbejdstitlen *Billedets tid og skriftens tid. En diskussion af nogle af synspunkterne i Lessings' Laocoön*.

Det primære materiale for Knud Wentzels projekt er danske, norske og tyske folkeeventyr, hvortil kommer nordiske og bibelske myter samt danske sagn. Projektet er for det første at give en beskrivelse af folkeeventyrets virkelighedsbillede, dets opfattelse af mennesket og af den omverden, hvori mennesket indgår: Familien, samfundet og naturen. Dertil kommer en beskrivelse af folkee-

ventyrets særlige æstetik. De fleste kender genrens karakteristiske kendetegn, men der er ikke gjort noget væsentligt for at udrede, hvordan disse udtryksformer skal forstås i deres egenart. Dermed er der tale om en udredning af eventyrgenreens særpræg. Projektet er at fastholde det i et miljø af nærtstående teksttyper, nemlig myten og sagnet.

Keld Zeruneith fortsætter med sin undersøgelse af bevidsthedens opståen og udvikling i den europæiske bevidsthedsdannelse med hovedvægt lagt på den græske oldtids litteratur: Epos, drama og filosofi. Projektet samler sig tematisk omkring Odysseus-figuren og hans rejse, set som en billedliggørelse af det europæiske menneskes stræben efter indsigt og beherskelse af verden. Temaet løber igennem hele vores historie og manifesterer sig i nogle af litteraturens mest epokeskabende værker. Ud over Homers "Odysseen": Vergils "Æneiden" (romersk kultur), Dantes "Den gudommelige komedie" (middelalder/renæssance) og James Joyces "Ulysses" (modernitet). Værkerne vil i hvert enkelt tilfælde blive indsat i deres kulturelle kontekst. I 1997 gennemarbejdede Zeruneith det råmanuskript på ca. 500 sider, som blev konciperet året før, kombineret med læsning af en række sekundærværker.

Sideløbende er Zeruneith ved at gennemføre en undersøgelse af den oldnordiske litteratur på baggrund af de resultater, som er indhøstet under arbejdet med bevidsthedsdannelsen hos grækerne. I centrum for denne undersøgelse står nogle af de mest centrale værker, hvoriblandt kan nævnes: Beowulf, eddadigte som Vølvens spådom, samt sagaen om Njal. Spørgsmålet er, i hvilken grad der kan påvises ligheder og forskelle til bevidsthedens udvikling hos grækerne som vidnesbyrd om, at bevidsthedens tilblivelse følger bestemte lovmæssigheder. De pågældende tekster er ligeledes læst ud fra et forsøg på at forstå, hvad det er for typer af erfaring nordboerne søger at udtrykke igennem deres brug af myter og mytologi. Der foreligger et råmanuskript på ca. 150 sider.

Litteraturhistorie

Robert Zola Christensen har, sammen med Gorm Larsen, udgivet *Moderne dansk prosa. Teksthistoriebeskrivelse og antologi*, på forlaget Studenlitteratur, Lund.

Pil Dahlerup har i 1997 endnu engang gennemskrevet *Dansk litteratur. Middelalder*, læst 1. korrektur samt valgt illustrationer og skrevet billedtekster. Bogen udkommer forår 1998. Dahlerup har i 1997 desuden skrevet nogle nye digtanalyser til den tyske oversættelse af sin *Dekonstruktion*, der i 1998 vil udkomme på forlaget Walter de Gruyter & Co.

Hans Hertel har undersøgt Voltaire-receptio-

nens historie i afhandlingen "Den frosne spottefugl. Voltaire og hans arv i dansk åndsliv 1740-1870", publiceret i *Digternes paryk. Studier i 1700-tallet*. Hertel har hertil genudgivet sin gamle antologi *Tilbageblik på 30'erne. Litteratur, teater, kulturdebat 1930-39* I-II, med nyt forord og ny bibliografi mm., og fortsat sine studier i mellemkrigstiden i afhandlingen "Da København blev moderne. Byens nye rum, kulturlivet og litteraturen 1917-60", trykt i Det humanistiske Fakultets bog *København læst og påskrevet – København som litterær kulturby*. Hertel har også fortsat arbejdet på sit projekt *Den litterære besættelse: Kulturkampen omkring fascisme og nazisme i dansk litteratur og kulturdebat 1922-97*. Et første resultat heraf udkommer i 1998 med antologien *Besættelsen i breve: Samarbejde, modstand, dagligliv og retsopgør 1940-48*.

Vibeke A. Pedersen arbejder med SHF-projektet *Stilistik i teori og praksis i 1600-tallets danske litteratur*. Formålet er at undersøge stilen i udvalgte dele af 1600-tallets danske litteratur. Undersøgelsen vil fokusere på komposition og retoriske figurer, herunder metaforer og give eksempler på deres anvendelse. Tekstanalyserne sammenholdes med tidlige danske stilistikeres overvejelser om hensigtsmæssige fremstillingsformer, med udblik til nyere retorik- og barokteorier.

Jan Rosiek gjorde studier i den moderne danske lyrik med særlig vægt på symbolismen og Heretica, samt i modernitetskonceptioner i dansk kritik.

Litteraturhistorieskrivning og kritikhistorie

Flemming Conrad har gjort studier i dansk litteraturhistorieskrivning ca. 1860-1920 med særligt henblik på de litteraturhistoriske lærebøger for den lærde skole.

John Chr. Jørgensen har sammen med Preben Hansen, tidl. chef for Udenrigsministeriets Presse- og Kulturfad., afsluttet et større forskningsprojekt om kritikeren C.E. Jensen. Værket, der udkom januar 1998, består dels af biografien/monografien *C.E. – Kritikeren C.E. Jensen. Liv og værk*, og dels af bibliografien *C.E. Jensen i Social-Demokraten*. John Chr. Jørgensen har endvidere bidraget med litteratur- og kritikhistoriske artikler i samleværkerne *Digternes paryk, Læsninger i dansk litteratur bd. 3 og København læst og påskrevet* samt i tidsskrifterne *Standart* og *Hermes*.

Litteratursociologi

Hans Hertel har på opfordring fra Afdelingen for litteratursociologi ved Litteraturvetenskaplige Institutionen i Uppsala deltaget i professorerne Lars Furuland og Johan Svedjedals præsentation af den internationale fagudvikling i antologien *Litteratursociologi: Texter om litteratur och samhälle* (Lund 1997).

Litterær teori

Lars Arild fortsætter sit projekt *Det usagte: Om beskrivelsen vs. udbyttelsen af det ubevidste i fiktionkunst*. Projektet er receptionsæstetisk og historisk og ser et afgørende skel ved 1870, hvor megen fiktionkunst pludselig blev forældet. "At vise, ikke fortælle" blev et slagord i naturvidenskabens tidsalder, hvor kun det sanselige blev anerkendt som virkeligt. Modsigelsen i naturalismen blev imidlertid klar, da Hemingway siden ændrede slagordet til "at skjule, ikke fortælle". Målet var altså stadig virkningen på læseren, blot foregik det nu skjult. Projektet handler herudfra om to spor i fiktionkunst, nemlig kommunikation vs. fascination, dvs. henholdsvis afdækningen og skabelsen af ubevidsthed.

Thomas Bredsdorffs hovedopgave i det forløbne år har været sproghandlingsteori og litteraturteori. Han har, sammen med John E. Andersen, oversat og indledt Austins *Ord der virker*, udgivet en artikel i Edda om "Saga, Speech Act and Society" og forelæst om emnet på instituttets ph.d.-kursus for sproglige ph.d.-studerende.

Robert Zola Christensen skrev "Vandrehistorien og de episke love", i *Danske studier*, "Den fiktive sandhed og Peter Høeg", i *Spring*, og "Sönderbrutna landskap – en dekonstruktion af Ulf Lundell", i *Nordica*.

Jan Rosiek gjorde studier i det sublimes teori og historie fra Platon til Heidegger og Adorno.

Marianne Stidsen skrev "Metafysikken efter Løgstrup – Om stemme og tone hos Horace Engdahl" i *Kritik*.

Morten Thing studerede narrativitetsteori med særlig interesse for grænsefladen mellem fiktion og historieskrivning.

Kritisk tekstudgivelse

Jens Kr. Andersen har i 97 anvendt det meste af sin forskningstid på arbejdet med en kritisk, kommenteret udgave (i Det danske Sprog- og Litteraturselskabs serie *Danske Klassikere*) af J.L. Heiberg: *Dramatik i udvalg* (forventet udgivelse i 1999) med filologisk tekstredaktion, noter og efterskrift. I løbet af 1997 er ca. halvdelen af efterskriften udarbejdet, tekstredigeringen er påbegyndt og noteapparatet forberedt.

Flemming Lundgreen-Nielsen har fortsat arbejdet på en tysk gennemkommenteret oversættelse af et udvalg på ca. 1100 sider Grundtvig.

Morten Thing arbejder sammen med Niels Finn Christiansen og Hanne Posselt på en tekstkritisk udgave af Frederik Dreiers Skrifter. Udgivelsesarbejdet finansieres af Carlsbergfondet og forestås af Det danske Sprog- og Litteraturselskab.

SPROG

Dorthe Duncker har fortsat arbejdet på sit ph.d.-projekt, hvis mål er på basis af undersøgelser i en række ikke-normerede regelsystemer inden for dansk ortografi, ordforråd og diskurs at formulere en systemteori, der inddrager teoretiske overvejelser fra moderne biologi, matematik og fysik.

Sproghistorie

Karen Thuesen skrev "Folkevisesproget – efter Skautrup" i 6. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog* til minde om Peter Skautrup 1896-1996, og "Er den danske folkevisen norsk? – Ordforrådsstudier" i *Ord, Sprog og artige Dict. Festskrift til Poul Lindgård Hjorth*. Thuesen arbejder fra den 1. september 1997 inden for SHF's satsning: "Dansk sprog og stilhistorie" på et selvstændigt projekt med titlen "Dansk poetisk sprog og stil – en sproghistorisk undersøgelse".

Syntaks

Frans Gregersen har sammen med Inge Lise Pedersen færdiggjort arbejdet med hovedsætningsordstilling i underordnede sætninger anskuet både diakront og synkront sociolingvistisk. Arbejdet er publiceret i *danske folkemål*.

Erik Hansen arbejdede fortsat med projektet *Grammatik over det Danske Sprog*, som han udfører sammen med professor Lars Heltoft (RUC). Manuskriptet færdiggøres i løbet af 1998. Sammen med cand.mag. Kirsten Rask, har Hansen afsluttet manuskriptet (hefte og interaktiv diskette) til et kommakursus som skal udkomme i Dansk Sprognævns skrifterserie.

Eva Skaft Jensen arbejder med adverbialer i neksusfeltet og deres funktioner i moderne dansk. Arbejdet indbefatter analyser af ordstillingen af disse adverbialer og inddragelse af forskellige andre faglige områder som semantik, pragmatik og tekststrukturering.

Semantik

Robert Zola Christensen har arbejdet på en bogudgivelse om "Temporalitet og struktur i vandrehistorier" (sammen med Lisa Christensen) som forventes færdig efteråret 1998.

Carsten Hansen har fortsat ph.d.-projektet *Danske metaforer*. En diskussion af den kognitive semantiks muligheder i ét- og tosprogsleksikografien – med udgangspunkt i metaforbegrebet og sproglige metaforer i dansk og tysk. Projektet afsluttes i 1998. Hansen arbejdede endvidere med projektet *Automatisk registrering af metaforer i åbne maskinlæsbare tekstkorpora*, sammen med lektor Peter Widell, Institut for Nordisk, Aarhus

Universitet. Projektet støttes af *Netværk for Metaforer, Kultur & Kognition*.

Eva Skafte Jensen undersøger adverbialer og polysemi: En del adverbialer har flere fortolkningsmuligheder afhængigt af et antal faktorer, hvoraf ordstilling er et af de afgørende.

Sprogbrug

John E. Andersen har sammen med Thomas Bredsdorff oversat *Ord der virker* (J.L. Austins *How to do Things with Words*), med 30 siders indledning som udkom på Gyldendals Forlag i serien *Moderne Tænkere*. Endvidere har han skrevet en artikel om sproghandlinger og høflighedsmarkeringer hos Charlotta Dorothea Biehl, "Professorer, Bachelorer og Listige Optrækkersker", udkommet i *Digtere med paryk* på Museum Tusulanums forlag april 1997. Desuden har Andersen arbejdet med Austins metode, den lingvistiske fænomenologi, og har forberedt en forelæsning til ph.d.-kurset for Nordisk Filologi om dette emne. I *Mål & Mæle* har han desuden skrevet en formidlende artikel, "De levende ord" om Austin og Sproghandlingerne.

Nina Møller Andersen færdiggjorde sin ph.d.-afhandling "Cuzoe slovo – det fremmede ord. Sproglige misforståelser set i lyset af Bachtins dialektiske teorier".

Eva Skafte Jensen har deltaget i efterbehandlingen af en empirisk undersøgelse om variation i skrift- og talesprog på italiensk og dansk. Undersøgelsen indgår i det SHF-støttede forskningsprojekt: Italiensk sprogbrug, der indgår i det overordnede SHF-projekt: Grammatik og fremmedsprog.

Dansk som fremmed- og andetsprog

Nina Møller Andersen har, i forbindelse med undervisning af udlændinge i dansk, forsket i transferproblemer i dansk som andetsprog, og som resultat heraf bl.a. skrevet en artikel som kommer i *NyS*.

Anne Holmen indgår i en række projekter, der vedrører tilegnelsen eller undervisningen i dansk som andetsprog. I det empiriske hovedprojekt, *Fra köy til Køge* (i samarbejde med Jens Normann Jørgensen og Jørgen Gimbel fra DLH), følges et antal tyrkiske børns tosprogede udvikling gennem folkeskolen. Her indenfor fokuserer Holmen på tilegnelses- og normaspekter i børnenes danske andetsprog. Et mindre empirisk projekt, *Nordsekvens*, har til formål at efterprøve en internationalt anerkendt teori om sprogtilægnelse på voksnes tilegnelse af de skandinaviske sprog. Ud over norske og svenske kolleger deltager Karen Lund og Esther Glahn, IAAS, i projektet, som støttes af NOS-H. Sammen med Karen Lund har Holmen desuden stået for anden del af *Forskningsbeskrivelser af*

felter med relevans for undervisning i dansk som andetsprog – et udredningsprojekt for undervisningsministeriets folkeoplysningsafdeling. Holmens konsulentfunktion for Grønlands Hjemmestyre 1994-97 afsluttedes sommeren 1997 med en analyse af sprogbrugen i samtaler mellem danske og grønlandske skolebegyndere samt en analyse af sproglige krav og forventninger til elever i ungdomsuddannelserne i Grønland. Endelig har Holmen i 1997 sammen med Jens Normann Jørgensen taget fat på at analysere såvel sproglige som pædagogiske data fra Københavns Kommunes sproggruppeforsøg.

Jens Normann Jørgensen fortsatte med længdeundersøgelsen *Fra köy til Køge*, som er et samarbejde mellem Danmarks Lærerhøjskoles Institut for humanistiske fag og vores institut. Projektet er nu i sit niende år. Der samles årligt sprogprøver fra de medvirkende dansk-tyrkisk tosprogede skoleelever, enkeltvis i samtaler med henholdsvis dansktalende voksen og tyrkisktalende voksen, i gruppesamtaler mellem tosprogede elever og samtaler i grupper bestående halvt af tosprogede, halvt af etsprogede dansktalende elever. I det forløbne projektår har Holmen og Normann Jørgensen arbejdet med beskrivelse af normer for tosprogethed og tosproget adfærd og med udgivelse af en artikelsamling om udviklingen af successiv tosprogethed hos skoleelever.

I 1997 indledtes et samarbejde mellem Anadolu Üniversitesi i Eskisehir, Tyrkiet og vores institut (T. Damsgaard Olsen, K. Kjølner, A. Holmen og J.N. Jørgensen) med det formål at beskrive udviklingen af modersmålet tyrkisk hos skoleelever i Eskisehir med henblik på sammenligning med udviklingen af tyrkisk hos de tosprogede elever i Køge. Første runde af data er indsamlet i form af gruppesamtaler mellem elever på forskellige klassetrin. Samtalerne er under udskrivning i Eskisehir.

I forbindelse med et samarbejde mellem Københavns kommune, Danmarks Lærerhøjskoles Institut for humanistiske fag og vores institut beskriver Holmen og Normann Jørgensen for det første den tosprogede udvikling hos arabisktalende skolebegyndere, for det andet ændringer i lærerforudsætninger og lærerholdninger til tosprogede skoleelever. Første runde af data blev indsamlet i 1996, dels som sprogforståelsesprøver fra de arabisktalende skolebegyndere, dels som spørgeskemaer fra samtlige lærere på otte københavnske skoler. Disse data er i det forløbne år arbejdet med henblik på sammenligning med anden indsamlingsrunde (1999).

Ungdomssprog

Jens Normann Jørgensen arbejder med *Moderne sjællandsk*, et projekt som udføres sammen med

Kjeld Kristensen fra Den Danske Ordbog. Det er en længdeundersøgelse af unge (16-19årige) Næstvedborgeres udvikling af deres talesprog. Undersøgelsen beskriver dels moderne sjællandsk talesprog – den første beskrivelse af regionalsprog på Sjælland – dels beskriver undersøgelsen den indbyrdes variation mellem forskellige grupper af unge i forskellige typer af samtale.

Normann Jørgensen arbejder endvidere med *Herloviaersproget – en argot* som er en længdeundersøgelse af udviklingen af de lingvistiske, sprogbrugsmæssige og socialpsykologiske træk ved en skole-ungdomsargot (kostskolen Herlufsholm ved Næstved). Der er samlet materiale i form af spørgeskemaer i 1985 og i 1995. Efter aftale skal der igen samles materiale ind i 2005. Desuden har ca. 50 unge herloviaere i 1996 skrevet stile om deres forhold til Herloviaersproget. I det forløbne år har Normann Jørgensen arbejdet med sprogets betydning for identiteten hos herloviaerne og dets betydning for de indre hierarkier blandt herloviaerne. I 1998 fortsætter Tore Kristiansen fra Institut for Dansk Dialektforskning og Normann Jørgensen med en undersøgelse af det generelle sproglige miljø på skolen, herunder betydningen af indførelsen af engelsk som undervisningssprog i nogle af skolens klasser. Resultaterne sammenlignes med forholdene blandt ungdommen i Næstved som helhed.

Sproglig rådgivning

Klaus Kjøller udgav en introduktion til sproglig rådgivning: "Image. Effektive råd til virksomheden om sprog og kommunikation" på Akademisk Forlag.

Skriftlig fremstilling

Klaus Kjøller fortsætter projektet Offensiv formidling. Målet er at indsamle erfaringer gennem genre- og stileksperimenter med offensiv popularisering af pragmatiske emner. *Offensiv* vil sige: Formidling som hverken forudsætter faglig interesse eller tvang hos læserne. Årets emne: *Overbevis dig selv* som udkom på Borgens Forlag. Projektets eksperimenterende, praktiske fase er hermed afsluttet og der står tilbage analyse og teoretisk refleksion.

MASSEKOMMUNIKATION

Den billedskabte Virkelighed

Bent Fausing's projekt har titlen *Bevægende Billeder. Om billeders affekt og fascination*. Her analyseres en række nutidige eksempler fra billedmedier (tv, fotografi, computerbaserede billeder) for deres

syns- og billedaffekt og tillige etableres teori og dannes begreber om billeders særegne fascination. Projektet knytter an til traditionel forskning om (billed)sansning (Bergson, Langer mv.) og nyere studier inden for dette område (Crary, Kristeva, Koch, Merleau-Ponty, Williams mv.). Projektet kombinerer fænomenologi med affekt og fascination, ud fra grundtanken, at referenten ikke kun er et objekt. Det er også en stemning, en affekt. Tesserne er desuden 1) at fænomenet eller referenten ikke kun er et objekt, det er også en stemning, en affekt, 2) denne situation opstår, når affekten findes såvel i fænomenet som i betragteren, med andre ord: Objektet (billedet) eksisterer ikke uden subjektet, og subjektet eksisterer ikke uden objektet (billedet).

Vibeke Pedersen har i forbindelse med projektet *Mennesket som tv-billede. Studieværter i tv: Visualitet, melodrama og køn* arrangeret gæsteforelæsninger med den engelske filmforsker Laura Mulvey og færdiggjort artiklen "Studieværten som fortæller" der publiceres i den ny udgave af *TV-analyser* (Jens F. Jensen, red. Medusa 1998).

Genre- og temaanalyse

John E. Andersen har i forbindelse med sit OB-kursus i Diskursanalyse (sammen med Helle Lehmann Madsen) søgt at udvikle Austins analysemetode for talk-shows i tv med vægt på en tæt analyse af sproglige markeringer af diskurser. Det er blevet til en artikel med titlen "Publikum til pynt" der udkommer engang i 1998 på Borgens Forlag i en medieantologi med titlen *Mediebilleder*, redigeret af Ib Poulsen og Henrik Søndergård.

John Mortensen var fra den 1. september forskningsadjunkt under Statens humanistiske Forskningsråd på et projekt om danske *talk shows* som talende tv. De fire første måneder i det to-årige projekt har han brugt til studier af især franske analyser af *talk show* og samtaleanalyse. Mortensen har opstillet en model til en kvantitativ analyse af forskellige typer af *talk shows*, og han har beskæftiget sig med mediets indflydelse på den sproglige udformning af samtalen i showene.

Ib Poulsen arbejdede fortsat med projektet Den danske radiomontage. Projektet omfatter en analyse af radiomontagen fra 30'ernes høre billeder, den samfundsdækkende montage fra 40'erne og 50'erne, den litterære og kulturkritiske montage fra 60'erne og 70'erne samt de formeksperimenterende montager fra 80'erne og begyndelsen af 90'erne. Analysen retter sig mod montagens tematiske og radioæstetiske karakteristika og udvikling, men omfatter tillige en kulturhistorisk dimension hvor radiomontagen ses som fortolker og kommentator til periodens kulturelle og samfundsmæssige strømninger og debat.

Institutionsanalyse og -historie

John Mortensen skrev en artikel om den kritiske teorier medie- og offentlighedsanalyse. Artiklen var en fremstilling og diskussion af Oskar Negts bidrag set i lyset af den institutionelle og indholdsmæssige udvikling inden for tv-mediet.

Vibeke Pedersen afsluttede sit NOS-H-projekt *Kønnet iscenesættelse mellem public service og kommerzialisme – værter og værtinder i de nordiske tv-studier*. Det publiceres i 1998 dels som selvstændig publikation, dels i forkortet version i tidsskriftet *Nordicom – Information* under titlen *TV-værter og køn i Norden – En komparativ kvantitativ undersøgelse med fokus på forholdet mellem publicservice og reklamekanaler*.

Ib Poulsen arbejdede med forsknings- og formidlingsprojektet Nordisk medieforskning. Formålet er at udbrede kendskabet til nordisk medieforskning og præsentere igangværende forskning inden for dette område. Projektet omfatter bl.a. en seminarrække, arrangeret af Poulsen, med titlen "Nordisk Medieforskningsseminar", hvor en række fremtrædende nordiske medieforskere har præsenteret større projekter fra både Danmark, Norge og Sverige. Ib Poulsen har desuden bidraget med artiklen "Public Service Radio in Denmark Today" i Ulla Carlsson (red): *Radio Research in Denmark, Finland, Norway and Sweden*.

Redaktion af tidsskrifter, skrifttrækker og lignende:

To af instituttets medarbejdere, Pil Dahlerup og Hans Hertel, har – sammen med Marianne Alenius, Søren Peter Hansen og Peter Meisling – redigeret antologien *Digternes paryk. Studier i 1700-tallet*, der udkom som festskrift til professor Thomas Bredsdorffs 60 årsdag den 1. april 1997.

Syv af instituttets medarbejdere – Thomas Bredsdorff, Jørgen Haugan, Hans Hertel, John Chr. Jørgensen, Jette Lundbo Levy, Klaus Peter Mortensen og Flemming Lundgreen-Nielsen – har, med sidstnævnte som redaktør og i samarbejde med Sven-Aage Jørgensen, Institut for germansk filologi, omdannet foredragsrækken "København som litterær kulturby" til bogen *København læst og påskrevet*, der er udsendt af Museum Tusulanums Forlag og finansieret af Det humanistiske Fakultet.

John E. Andersen er medlem af redaktionspanelet for *NyS*, med Lars Heltoft og Frans Gregersen.

Jens Kr. Andersen er i redaktionskomiteen (som "advisory editor") for *Nordica – Tidsskrift for nordisk teksthistorie og æstetik*, Odense og (sammen med Anika Salomonsen, Det kgl. Bibliotek) redaktør af skrifttrækken *Skrifter udgivet af Selskabet Bellman i Danmark* (bd. II under udgivelse). Andersen er

hertil næstformand for Selskabet Bellman i Danmark og for Det danske Guldalderselskab, bestyrelsesmedlem i Universitets Jubilæets danske Samfund (U.J.D.S.) og i Bakkehuset – dansk Litteraturforening samt medlem af Det danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL).

Thomas Bredsdorff er medstifter af og næstformand i Dansk Selskab for 1700-talsstudier. Han er endvidere instituttets repræsentant i bestyrelsen for netværk for forskeruddannelse i litteraturforskning.

Flemming Conrad førte tilsyn ved udgivelsen af 1) "H.C. Andersens brevveksling med Lucie & B.S. Ingemann" (Museum Tusculanum), 2) B.S. Ingemanns "Levnetsbog" m.v. DSL), og 3) Sibberns "Efterladte Breve af Gabrielis" (DSL). Conrad er tillige medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets Danske Samfund.

Frans Gregersen er medlem af editorial board for *Journal of Pragmatics* og *NyS*.

Carsten Hansen er medlem af sekretariatet for *Netværk for Metaforer, Kultur & Kognition* støttet af Statens humanistiske Forskningsråd. Hansen er hertil redaktør af og bidrager til en række publikationer: 1) *MetaDan* – en dynamisk database over registrering af dansk forskning og publikationer om metaforer. *MetaDan* offentliggøres løbende i en printversion, ligesom den er tilgængelig på World Wide Web. 2) *Proceedings II* fra *Netværk for Metaforer, Kultur & Kognition*s seminar i København i oktober 1996: *Metaforer i kultur og samfund*. 3) forumsektion om *Anmeldelsens teori og praksis* i *Hermes* 19. 4) *Anmeldelsens teori og praksis*. Hermes skriftserie. Udgivet med støtte fra Det erhvervs-sproglige Fakultet ved Handelshøjskolen i Århus og Institut for Nordisk Filologi ved Københavns Universitet.

Erik Hansen er ansvarshavende redaktør af *Nyt* fra Sprognævnet og medredaktør af *Mål & Mæle*.

Anne Holmen er medredaktør af *NyS* og *Københavnstudier i Tosprogethed*. Formand for *ADLA* (den danske forening for anvendt sprogvidenskab), bestyrelsesmedlem i *Selskab for Nordisk Filologi*.

Jens Normann Jørgensen er medredaktør af serien *Københavnstudier i tosprogethed* og repræsentant i Danmark for den europæiske årbog *Sociolinguistica*.

Flemming Lundgreen-Nielsen er redaktør af *Danske Studier* (tidsskrift), *Grundtvig-Studier* (årbog) og af *Forårs- og Efterårsleksionskataloger* og *Sommeravis* fra Folkeuniversitetet i København, og konsulent ved Søren Kierkegaard-forskningscenterets Kierkegaard-udgave, København.

Ib Poulsen var redaktør af *humanistiske Studier ved Københavns Universitet*, 1997 (sammen med Lise Tolstrup og Susanne Ørum Madsen).

Marianne Stidsen redigerer sammen med Niels Frank en æstetikserie som forventes at begynde at udkomme på Samlerens Forlag i 1998.

Gunnar Syrén er medredaktør for serien Skrif-ter udgivet af Selskabet Bellman i Danmark.

Morten Thing redigerer tidsskriftet *Arbejderhisto-rie* for Selskabet til forskning i arbejderbevægelses historie.

Rejser og foredrag:

John E. Andersen har haft i alt 22 rejsedage for Københavns Universitet i 1997: 20. – 25. februar i Lyon, afsluttende evalueringskonference for ERASMUS-programmet. 27. Februar – 1. marts Brussel med Sokratesprogram for udvikling af læremidler for små sprog i Europa (SIB). 23. – 25. april Stockholms Universitet. Testkonference i ALTE (Association of language Testers in Europe) 9. – 11. maj. Ved Hull Univ. (SIB) 23. maj Netværksmøde Erasmus Stockholms Universitet, 26. maj. Bruxelles, indkaldt som rådgivende ekspert af EU-kommissionen DGXXII, for Sokrates 2 fra 2000 til 2006. 11. – 14. september Hull University (SIB) 1. – 5. november University I Thessaloniki (SIB) 20. – 23. november Universitetet i Madrid (Complutense) Nordisk Råd, lektorkonference.

John E. Andersen har holdt disse foredrag: 1) Institutionen for Nordiska Språk, Lunds Universitet, "Multimediestøttet undervisning i Dansk for udlændinge". 2) Undervisningsministeriets årsmøde for danske lektorer i udlandet, Hindsgavl, "IT-baseret fjernundervisning i dansk med universitetet i Gent som eksempel". 3) "Indflydelsen fra samfundsvidenskaberne på Pragmatikken" – i Institutets forelæsningsrække om videnskabsteori. 4) "IT i sprogundervisning og i EU's støtteprogrammer", Nordisk Råds lektorkonference i Madrid. Et par foredrag ved forskellige efteruddannelseskurser i sprog, argumentation og pragmatik. Og fire foredrag om Københavns Universitets organisation og internationaliseringsaktiviteter for udenlandske gæster, f.eks. Fulbright-stipendiater i september, tyske universitetskanslere i oktober EU-koordinatorer i november.

Nina Møller Andersen arrangerede (sammen med Anker Gemzøe, AUC og Lilie Chouliarakis) et 2-dages Bachtinseminar med deltagelse fra alle landets universiteter og gæsteforelæsning af professor David Shepherd fra The Bakhtin Center i England. I forlængelse af seminaret grundlagdes, i samarbejde med Anker Gemzøe, AUC og Litteraturvidenskab, Københavns Universitet, et inter-skandinavisk Bachtin-netværk. Sammen med Alex Fryzman, Slavisk Institut og Anker Gemzøe afholdt Nina Møller Andersen et Blå Tirsdags-arrangement i november om Bachtin i sprogvidenskab, litteraturvidenskaben og filosofien.

Tine Bach deltog i "12th World Congress of Jewish Studies" på Hebrew University i Jerusalem i august. Det er en verdenskongres, der kun bliver afholdt hvert fjerde år og derfor er et "must", hvis man beskæftiger sig med jødiske studier. Bach deltagte løbende i et forskerseminar på Judaistik i Lund arrangeret af professor Hanne Trautner-Kromann. Endvidere har Bach holdt foredrag i forelæsningsrækken "Det danske og det fremmede" arrangeret af Københavns Universitet, Det humanistiske Fakultet i anledning af Det Europæiske år mod racisme, titel: Jøder i dansk litteratur.

Thomas Bredsdorff har holdt tre gæsteforelæsninger ved universitetet i Riga, og været kursusleder for ph.d.-kursus "Litteratur og tid", Sandbjerg Slot.

Robert Zola Christensen har holdt foredragene "Vandrehistorier", ved Folkeuniversitetet, "Folke-digtning af i dag" på Holbæk Amtseminarium og "Moderne dansk litteratur", for svenske gymnasie-lærere på Lunds Universitet.

Pil Dahlerup var gæstelærer i London uge 3 og uge 4 og forelæste om "Of Course Literary History is Possible" og "Redefining the Scandinavian Bal-lad". Dahlerup holdt endvidere to seminarer: *Sol-vej Balle: Ifølge loven og Marsk Stig-viserne*.

Bent Fausing har holdt forelæsningserne: 1) "Bil-ledele, kroppsdele" ved seminar om "Krop, visualitet, medier" arrangeret af Center for Ungdomsmedi-er, Københavns Universitet. 2) "Syn og sansninger" ved Design Skolen, Kolding. 3) "Alle de menne-skellige videnskaber?" ved Videnskabsbasteoriseminar, Nordisk Filologi. 4) "Billede og affekt" ved semi-nar arrangeret af "Den billedskabte virkelighed", Københavns Universitet, Styringsgruppen. På forskningsrejse til New York, Montreal, Los Angeles i forbindelse med ovenstående projekt på McGill-Universitetet, Montreal. 5) "Sight as sense" og "To create an image – and to be an image". 6) "Forholdet mellem billede og virkelighed" ved seminar arrangeret af "Den billedskabte virkelighed", Københavns Universitet. 7) "At se på billeder" ved For-midlingscentret, Københavns Universitet.

Annette Fryd deltog i foråret i konferencen "In-terart-studier i teori og praksis" på Lysebu, arran-geret af NorSIS (Nordisk selskab for interart-studi-er). I efterårssemesteret var Fryd på studieophold ved University of California, Berkeley, hvor hun deltog i undervisning hos bl.a. Kaja Silverman og Karin Sanders og modtog vejledning hos sidst-nævnte. Hun holdt foredrag om døden hos Gun-nar Ekelöf på Karin Sanders' kursus om død og re-præsentation.

Carsten Hansen deltog i *Researching and Ap-plying Metaphor II*, 29. – 31. maj i København Holdt oplæg sammen med lektor Peter Widell, Institut for Nordisk, Aarhus Universitet: *Automatic Registra-*

tion of *Metaphors in Machine Readable Text Corpora*. Under udgivelse. Deltog i ICLC '97 (International Cognitive Linguistics Conference) i Amsterdam 14. – 20. juli. Sammen med Peter Widell posterpræsentation: *Automatic Registration of Metaphors in Machine Readable Text Corpora*.

Erik Hansen deltog i de nordiske sprognævns årsmøde på Færøerne og i en sprogkonference i Berlin, arrangeret af Verein zur Förderung sprachwissenschaftlicher Studien. Hansen har holdt flere foredrag, bl.a. for Dommerforeningen, Folkeuniversitetet og dagbladet Politiken.

Jørgen Haugen foretog disse emner: "Hamsun og Nexø – to litterære oppkomlinger" på Schæffergården i regi af Fondet for dansk-norsk Samarbejde, og "Dansk og norsk mentalitet" i Den norske Sjømannskirke i december 1997.

Hans Hertel har holdt foredrag om fortællekunst ved Bibliotekarforbundets kongres "Kulturens engle" i Helsingør, forelæst om sit besættelsesprojekt og om litteratur som mentalitetshistorisk kilde ved Frihedsmuseets forskningsseminar og deltaget i Aktion Læsningsseminar om højt-læsning og læsefærdighed på Christiansborg.

Anne Holmen forelæste om *Normer for dansk som andetsprog* i Fakultetets forelæsningsrække om *Det danske og det fremmede, om Danskundervisning og integration* for Danske Undervisningsorganisationers Samråd. Hun holdt foredrag på efteruddannelseskursus for gymnasie- og indvandrerlærere. Sammen med Nordsekvens-gruppen foretog hun på den internationale børnesprogskonference i Odense samt på flere forskningsmøder i København og Stockholm. Arrangerede besøg af professor Roeland Van Haut fra Nijmegen.

Jørgen Bonde Jensen deltog med foredrag i H.C. Andersen-seminar i Oslo.

Eva Skaft Jensen deltog i NORFA-kursus om semantik i Skåne, i talesprogsseminar ved AUC i anledning af M.A.K. Hallidays ophold i landet, i seminar om grammatikalisering i anledning af Elisabeth Traugotts besøg til Københavns Universitet, i talesprogsseminar ved Københavns Universitet i anledning af M.A.K. Hallidays, Ruqaiya Hasans, Marianne Mithuns og Wallace Chafes besøg til landet.

Jens Normann Jørgensen har i årets løb deltaget i The International Symposium on Bilingualism ved University of Newcastle upon Tyne 9. – 12. april med et foredrag om Development of Successive Bilingualism in Children. Desuden har han deltaget i The Fourth International Symposium on Language Contact and Conflict ved Katholieke Universiteit i Brussel med et foredrag om Educational Underachievement of Immigrants. Normann Jørgensen har haft besøg af professor Carol Pfaff fra Freie Universität Berlin. Hun gav et

foredrag på instituttet og medvirkede i undervisning i sociolingvistik. Endelig har han ved Stockholms universitet gæsteforelæst om udviklingen af kodeskift som sproglig magtstrategi hos tosprogede skoleelever.

John Chr. Jørgensen har forelæst over kritikhistoriske emner på Schæffergården, Danmarks Biblioteksskole, Statsbiblioteket i Århus, Magisterforeningen og medvirket som censor ved diplomuddannelsen i kulturjournalistik ved Journalisthøjskolen i Århus.

Jette Lundbo Levy deltog i 1) seminar på Lysebu, arrangeret af Fondet for dansk-norsk samarbejde om H.C. Andersen. Foredrag med titlen: "Om ting der går i stykker. Ekelöf of H.C. Andersen". 2) symposium på Det Finske Institut, Athen, "The Writing Woman: Ritual and Religious Perspectives", deltaget med forelæsning med titlen: "Ritual and Sacrifice in some Tales by Karen Blixen". 3) institutseminar om tid, deltaget med oplæg om "Litteraturhistoriens tid". 4) Center for Urbanitet og Æstetik, Københavns Universitet, seminar om "Walter Benjamins Berlin", deltog med en læsning af kapitlet "Syæskken" fra Benjamins Berlinbog. Levy gæsteforelæste på Scandinavian Department, Berkeley, University of California, om "Hans Christian Andersen: Things, a Reading".

Flemming Lundgreen-Nielsen forelæste offentligt i rækken "Det Danske & Det Fremmede", Det humanistiske Fakultet, København. Han foretog 1) ved Scandinavian Seminar, Krogerup Højskole, 2) på Undervisningsministeriets årsmøde for danske udlandslektorer, Hindsgavl, 3) ved Grundtvig-Selskabets internationale 50-års jubilæumsseminar, Køge og 4) i Det grundtvigske Arbejdskonvent, Vartov.

Vibeke A. Pedersen holdt oplægget: *Vibeke Bild og hendes kvart*, på arbejdsymposium under projektet Dansk Folkevisekultur 1550-1700. Endvidere foretog hun "Dronning Sophias visebog" i Selskab for Nordisk Filologi, København og "Formler i ballader – og udenfor" ved Projekt Visecenter, Odense.

Vibeke Pedersen foretog om 1) *Studieværtens krop* på seminaret "Krop, medier og visualitet", arrangeret af Center for Ungdomsmedier. 2) *Isættelse af tv-værten som fortæller* på seminaret "TV: Interaktion, simuleret interaktion og interaktivitet" på AUC. 3) *Køn og visuelle medier* på seminar om "Universitetsfagernes kønsbegreber" på Center for kvinde- og kønsforskning. Pedersen præsenterede paperet *Studieværter og køn i Norden* på Den 13. Nordiske Conference for Massekommunikationsforskning i Jyväskylä, Finland.

Ib Poulsen var inviteret som foredragsholder til *Broadcast Talk Seminar*, Glasgow. Som medlem af evalueringsgruppe for Center for Ungdomsmedi-

er, Inst. for Film- og medievidenskab/Københavns Universitet inviteret til evalueringsseminar af de samlede publikationer, Lysebu.

Hanne Ruus har holdt foredrag om ordforråd og semantik i ældre dansk i Selskab for Nordisk Filologi og ved seminaret Litteratur og tid på Institut for Nordisk Filologi.

Marianne Stidsen forelæste om 1) "At læse med takt – Om Horace Engdahls *Beröringens ABC*", seminar om stemmen i litteraturen, Aarhus Universitet, 2) "Æstetisk forståelse", videnskabsteoretisk seminar, Litteraturvidenskab, Slagelse (optrykt i kompendium). 3) "Værkets krise – Om kunst og negativitet hos Maurice Blanchot", foredragsrække om kunst og filosofi på Kunstakademiet, Kbh. (udkommer i bogform i 1998). Stidsen foredrog for norske universitetsstuderende, for gymnasieelever, for internationale studerende ved Københavns Universitet, for studerende ved Aalborg Universitet, samt i forbindelse med efteruddannelse af gymnasielærere.

Gunnar Syrén var med studenter fra kurset "Svensk kultur og litteratur" på en ugelang rejse til Stockholm og Uppsala med forfattermøder, teater- og museumsbesøg, studier i forskellige kulturmiljøer mm. Endvidere forelæste Syrén for Heiberg-selskabet om "Johan Ludvig Heiberg och den svenska vådevillen", hvor August Blanche på den svenske side indtog en hovedrolle. Ved flere lejligheder har Syrén optrådt offentligt som Bellmantolker og -kommentator.

Morten Thing deltog som oplægsholder i det 23. nordiske historikermøde i Tammerfors, gæsteforelæste på Aalborg Universitet om *Skønlitteratur som historisk kilde, Narrativitet og historie*, samt *Fotografiets teori*, holdt fire foredrag i Danmarks Radio om *Zionismens historie*, gæsteforelæste på Carsten Niebuhr instituttet om samme sag, og holdt en gæsteforelæsning om *Negre og jøder før og efter Auschwitz* i Det humanistiske Fakultets antiracistiske forelæsningsrække.

Lotte Thrane tilbragte første halvdel af året i England ved *Scandinavian Studies at University of East Anglia*, som Senior Lecturer. Hun underviste i "Litteraturhistorie", "Nyere dansk litteratur og kultur", og i "H.C. Andersens forfatterskab". Hun var vejleder for 15 af de nordiske gæstestuderende på UEA, og udvirkede at tre britiske nordistik-studerende kommer til Danmark for at læse videre – heraf den ene på Institut for Nordisk Filologi. I januar deltog Lotte Thrane i *Jahrestagung der Rilke-Gesellschaft* i London og i juni i *Nordisk Kvindelitteratur-histories* symposium i Kristiansand. I februar holdt Lotte Thrane foredrag på School of Modern Languages, University of East Anglia, om *Magda von Hattingberg's Readings of Rilke as Romantic Discourse*.

Karen Thuesen deltog på Dragsholm Slot i et

seminar afholdt inden for projektet "Dansk Folkevisekultur 1550-1700". Holdt i den forbindelse et foredrag med balladeformen "... drog ud sin brune brand" som emne.

Udvalgsarbejde og administrative hverv:

John E. Andersen er medlem af Rektors Internationale Udvalg. Formand for Københavns Universitets lektoratsudvalg. Medlem af Institutets Forskningsudvalg. Til 1. februar 1997 formand for ph.d.-udvalget. Næstformand i Institutets Samarbejdsudvalg, næstformand i Fakultets SU. Medlem af Københavns Universitets Hovedsamarbejdsudvalg og af dets Ligestillingsudvalg og udvalg om ny personalepolitik (afsluttet pr. 1. juni 1997) Udpeget af rektor som Universitets repræsentant i bestyrelsen for DIS, udpeget af Rektorkollegiets formand som formand for Prøvekommissionen for Danskprøve 2 (Adgangsgivende prøve for udlændinge der søger optagelse med ikke-dansk optagelsesgrundlag, fx studentereksamen). Medlem af rektorkollegiets følgegruppe for administrationen af kulturaf-talestipendierna. Dansk leder af den nationale evalueringssgruppe af Erasmusprogrammet fra 1987 til 1994. Arbejdet afsluttet og resultatet publiceret marts 1997. Medlem af Undervisningsministeriets baggrundsgruppe for udformning af bekendtgørelse om danskprøver for flygtninge og indvandrere under lov 163 om sprogundervisning af udlændinge i Danmark fremsat den 21. januar 1998 af Undervisningsministeren. Formand for Universitets Lektoratsudvalg. Formand for Fakultets bedømmelsesudvalg for ansøgninger om stipendier til studerende individuelle studierejser. Kontaktperson til Internationalt Kontor, koordinator for sprogundervisning af udenlandske gæstestuderende ved Københavns Universitet ca. 200 studerende i 1997, leder af Sommersprogs-kolen med en omsætning på 780.000 kr. International koordinator ved Institutet (indrejsende ca. 50 studerende pr. semester, udrejsende ca. 10). Netværkskoordinator for Institutets netværk i henholdsvis Nordplus og Sokrates. Tillidsrepræsentant ved Institutet, anmeldt af Dansk Magisterforening, fællestillidsrepræsentant for Det humanistiske Fakultet og Det teologiske Fakultet (for ca. 600 fastansatte og 400 løstansatte). Pr. 1. marts 1997 valgt til fælles AC-tillidsrepræsentant for Københavns Universitet.

Thomas Bredsdorff er instituttets repræsentant i bestyrelsen for Netværk for forskeruddannelse i litteraturforskning, og næstformand for Dansk Selskab for 1700-tals studier.

Dorthe Duncker er medlem af Teknologinævnets arbejdsgruppe vedr. Dansk Sprogteknologi (STANLEX-gruppen).

Bent Fausing er 1) medlem af styringsgruppen for Fakultets satsningsområde "Den billedskabte

Virkelighed"; 2) i udvalget vedrørende planlægning af seminar om "Visualitet og køn" i forbindelse med "Den billedskabte Virkelighed"; 3) i udvalget vedrørende planlægningen af seminaret "I billedet er alt muligt", Nordisk/"Den billedskabte Virkelighed"; 4) i bestyrelsen for Center for VideoDokumentation (Louisiana, Statens Museum for Kunst mv.) repræsenterende Københavns Universitet; 5) censor ved Aalborg, Aarhus, Odense, Roskilde og Københavns Universitet inden for Medier, Massekommunikation, Kulturformidling og Kulturstudier, Nordisk, Litteratur og Semiologi; 6) medlem af ph.d.-udvalget, Nordisk; 7) ph.d.-koordinator for Massekommunikationsområdet.

Frans Gregersen er medlem af Statens humanistiske Forskningsråd og dettes Publikations- og Oversættelsesudvalg og medlem af forskningsudvalget ved Dansk Sprognævn. Indtil udgangen af året formand for det centrale ph.d.-udvalg på Københavns Universitet og som sådan medlem af koordinationsudvalget, hvis vigtigste opgave var at koordinere arbejdet med langtidspanen. Sekretær for Lingvistikredsen indtil årets udgang. Som repræsentant for Det humanistiske Fakultet har Gregersen deltaget i en arbejdsgruppe om forskerrekuttering, hvis rapport kan forventes offentliggjort i begyndelsen af 1998. Indtil udgangen af året var Gregersen medlem af den tværgående fagkonsulentgruppe i faget dansk og han deltager i arbejdet med forsøg med nye eksamensformer ved studentereksamen i skriftlig dansk. I samarbejde med professor Klaus P. Mortensen, Danmarks Lærerrhøjskole, og professor Tor Hultman, Malmö, og docent Lars-Göran Malmgren, Lund, har Gregersen planlagt *Øresundsprojektet*, et projekt der med støtte fra Øresundskomiteen (EU's sociale fond), søger at integrere sprog og litteratur i modernmålspædagogikken på begge sider af Sundet i et fælles kursus for doktorandstuderende og gymnasielærere samt ph.d.-studerende. Kurset afholdes i 1998.

Carsten Hansen designede, implementerede og afviklede seminar om *Anmeldelsens teori og praksis*, afholdt med støtte fra Institut for Nordisk Filologi i april på Københavns Universitet.

Jørgen Haugan har i efteråret 1997 planlagt seminar for danske studenter i emnet "Norsk litteratur og kultur" til afholdelse på Lysebu ved Oslo i Norge, 1998.

Hans Hertel var studieleder for dansk, deltog i arbejdet med den faglige evaluering af dansk-nordisk-fagene og organiserede instituttets efterfølgende debatmøder herom. Som talsmand for græsrodsgruppen KUK (Københavns Universitet med Kvalitet) har Hertel været rådgiver for juryen i arkitektkonkurrencen om Det nye humanistiske Fakultet på Amager Fælled.

Anne Holmen var medlem af bedømmelsesudvalg ved Mie Femø Nielsens ph.d.-afhandling samt formand for bedømmelsesudvalg ved Bettina Perregaards ph.d.-afhandling. Medlem af bedømmelsesudvalg ved lektorbedømmelse på Engelsk Institut samt ved adjunktbedømmelse på Institut for Arkæologi og Etnologi. Sprogvidenskabelig repræsentant i Fakultetets Forsknings Fredage udvalg. Censor ved Danskprøve 2.

Jørgen Bonde Jensen deltog som formand for fagets evalueringsgruppe i det afsluttende arbejde med fagevaluering af Dansk marts 1996 – juli 1997, og var formand for fagets bedømmelsesudvalg vedr. ph.d.-stipendier for 1998.

Bonde Jensen var medlem af bedømmelsesudvalg vedr. adjunktur i litteraturvidenskab (Københavns Universitet).

Eva Skafte Jensen var repræsentant for de sproglige ph.d.-studerende i Fakultetets ph.d.-studienævn.

John Chr. Jørgensen har siddet i udvalg til bedømmelse af lektorer i dansk litteratur ved instituttet, samt i et ph.d.-bedømmelsesudvalg. Han er endvidere formand for instituttets forskningsudvalg for Dansk, og varetager kontakten til Dansk lærerforeningens efteruddannelser. For studienævnet er John Chr. Jørgensen med i udvalget der kommer med forslag til en ny OB-studieordning.

Klaus Kjølner ledede instituttet. Desuden var han studieleder ved linjestudiet i Dansk sprog på Folkeuniversitet i København.

Flemming Lundgreen-Nielsen er medlem af Styrelsen for Folkeuniversitetet i København, formand for Programrådet for Folkeuniversitetet i København, næstformand for Grundtvig-Selskabet, sekretær for og medlem af Styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund, medlem af bestyrelsen i Det danske Sprog- og Litteraturselskab, medlem af Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab og sekretær for Lillian og Dan Finks Fond. Vibeke Pedersen er formand for bogudvalget, koordinator af det tværhumanistiske tilvalg "Medier og Kultur", leder af gruppen "Mediernes konstruktion af køn" ved de nordiske Konferencer for Massekommunikationsforskning i 1997 og 1999.

Ib Poulsen var formand for Læreranstaltens Fælles Formidlingskursus (indtil 1. juli 1997), medlem af Styregruppen for adjunktspædagogikum, Det humanistiske Fakultet/Københavns Universitet, medlem af bestyrelsen for Institut for Nordisk Filologi, formand for Arbejdsplanudvalget/Institut for Nordisk Filologi, medlem af Selvevalueringsgruppen/Institut for Nordisk Filologi, medlem af Byggeudvalget/Institut for Nordisk Filologi, studievejleder for faget Dansk, koordinator for medielærerguppen/Institut for Nordisk Filo-

logi, formand for ph.d.-bedømmelsesudvalg, Det humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet.

Hanne Ruus er fortsat medlem af STANLEX-gruppen under Dansk Standard, som arbejder på en dansk standard for leksikografiske oplysninger. Del 1 af standarden blev udsendt til høring i januar 1997. Hun var medlem af bedømmelsesudvalget ved besættelsen af et professorat i Dansk Erhvervsprog ved Handelshøjskole Syd, af bedømmelsesudvalget til bedømmelse af ansøgerne til et professorat i språkvitenskaplig databehandling, særskilt lexicologi ved Göteborgs Universitet og af bedømmelsesudvalget ved besættelsen af et adjunktur ved Dansk Sprognævn. Hanne Ruus er fra 1. februar 1997 medlem af Det humanistiske Fakultetsråd og af dettes planlægningsudvalg.

Morten Thing sidder i bestyrelsen for *Martin Andersen Nexø-fonden*.

Lotte Thrane er medlem af *Nomination and Election Committee* i "The American Conference on Romanticism". Thrane er desuden aktiv i det nystiftede "Dansk Selskab for Romantikstudier", der efterfølger det nu afsluttede netværk "Litteraturkritik og Romantikstudier".

DANSK FOLKEVISEKULTUR 1550-1700

Forskningsprojektet *Dansk Folkevisekultur 1550-1700* startede den 1. maj 1993 og slutter i sommeren 1998. Projektet er finansieret af en rammebevilling fra Statens humanistiske Forskningsråd under samlingsområdet KULTURARV og af Universitetet.

Målet for projektet er at skaffe ny viden om de danske folkeviser ved at studere dem i den kulturelle kontekst, de blev optegnet i. Folkeviserne er den vigtigste genre i ældre dansk litteratur og deres temaer har inspireret utallige digtere i de følgende århundreder. Ved at studere viserne i deres første nedskrivningstid får vi ny viden om deres ældste bevarede former og et nyt grundlag for at vurdere den litterære traditions brug af viser og visestof.

Projektet er struktureret i en række delprojekter, som findes beskrevet i pjecen *Dansk Folkevisekultur 1550-1700*.

Opbygning af tekstbase med komplette visebøger og andre kilder

I dette delprojekt gøres alle tekster fra adelshåndskrifter før 1600 tilgængelige på edb. Ved udgangen af 1997 var alle de planlagte 1000 viser inddaterede. Der arbejdes med at forsyne viserne med en neutral sprogform til brug for søgning af ord og udtryk. En trediedel af viserne er således alle-

rede "neutraliserede". Til undersøgelser i de registrerede viser er udarbejdet et særligt søgeprogram, hvormed man kan finde ord og vendinger i verslinjer og strofer. Arbejdet udføres af fem studentermedarbejdere, af Dorthe Duncker, Birgitte B. Thomasen og Hanne Ruus.

Adelshåndskrifter 1550-1700

Projektet samarbejder med prof. dr. Otto Holzapfel leder af Deutsches Volksliedarchiv om studier af tyske viser i visebøgerne, og med prof. dr.phil. Bengt R. Jonsson om beskrivelse af enkelte visebøger.

Den danske adel i social- og kulturhistorisk perspektiv

Anemette S. Christensen har arbejdet på bogen *Herremandsliv i Danmark ca. 1500-1600*, der skal præsentere vigtige begivenheder og tendenser i adelskulturen i det behandlede tidsrum, herunder personkredsen – afgrænsning, rekruttering og privilegier. Desuden behandles adelens funktioner og indkomstmuligheder samt livet i og omkring adelsboligen.

Adelsliv og -ideologi

Elisabet Holst har afsluttet undersøgelsen af kvindeliv og kvindeopfattelse og arbejder fortsat med indsamling og bearbejdning af materiale om Karen Gyldenstjerne.

Anders Sørensen Vedel, en renaissancehumanist ml. folkeviser og adel

Flemming Lundgreen-Nielsen arbejder fortsat med studier i Anders Sørensen Vedels folkeviseredaktion og udgivelse af *Hundredvisebogen* og med Peder Syvs Tohundredevisebog.

Adelens kultur i forhold til visernes belyst ved kognitivt semantiske undersøgelser

Hanne Ruus har undersøgt ordforrådet i forskellige semantiske felter, bl.a. tid, som hun fortalte om ved seminaret Litteratur og tid i november 1997.

Informationsvirksomhed:

Projektet afgiver årligt en statusrapport til Statens humanistiske Forskningsråd. Der udsendes desuden nyhedsbreve til ca. 50 interesserede forskere organiseret i et internationalt visenetværk.

Organisation

Arbejdet i de forskellige delprojekter fremlægges ved projektmøder og det årlige statusseminar. I møderne deltager foruden de egentlige projektarbejdere en række forskere som arbejder med undersøgelser af relevans for projektet: Cand.mag. Rikke Agnete Olsen; cand.mag. Lene Halskov

Hansen; ekstern lektor, mag.art. Niels Werner Frederiksen; ekstern lektor, mag.art. Ulla Houkjær; docent, dr.phil. Nanna Damsholt; cand.mag., ph.d. Vibeke A. Pedersen; lektor, dr.phil. Gunner Lind; ph.d. Sebastian Olden-Jørgensen og ph.d.-studerende, mag.art. Johan Møhlenfeldt Jensen.

I juni 1997 afholdt projektet et internationalt seminar på Dragsholm Slot med 21 deltagende forskere. Hanne Ruus, Flemming Lundgreen-Nielsen, Elisabet Holst, Thorkil Damsgaard Olsen, Steffen Heiberg, Vibeke A. Pedersen samt Dorthe Duncker holdt alle illustrerede foredrag. Alle deltagerne forventes at levere bidrag til et planlagt værk om folkeviser som *Dansk Folkevisekultur 1550-1700* vil munde ud i.

Visebasen og bogværket ventes udgivet på en CD-ROM som planlægges af Hanne Ruus og Dorthe Duncker.

DANSK SPROG- OG STILHISTORISK TEKSTBASE

Den 1. februar 1997 startede dette forskningsprojekt som er støttet af Statens humanistiske Forskningsråd i en treårsperiode. Projektets formål er at indsamle og registrere ældre danske tekster og gøre dem tilgængelige for sprog- og teksthistoriske undersøgelser. Projektet ledes af lektor, dr.phil. Hanne Ruus. Følgende forskere er tilknyttet projektet: Lektor Inge Lise Pedersen, Institut for Dansk Dialektforskning; professor Lars Heltoft og professor, dr.phil. Niels Haastrup, Roskilde Universitetscenter; lektor Bente Liebst, Aalborg Universitet; forskningsadjunkt, ph.d. Vibeke A. Pedersen, Institut for Nordisk Filologi. Der er etableret samarbejde med ph.d.-studerende Inger Schoonderbeek, Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning ved Aarhus Universitet.

I det første år er der bl.a. indsamlet tekster registreret ved Hamburgs Universitet i et projekt om nedertysk og skandinavisk. Endvidere er der foretaget forskning med skanning og opmærkning af tekster fra filologiske udgaver og af tekster trykt med fraktur. En rapport om skanningsforsøgene kan rekvireres hos projektets sekretær Anne J. Fogt. Forskningsassistenterne Birgitte Brinkmann Thomasen og Dorthe Duncker fra projektet *Dansk Folkevisekultur 1550-1700* har deltaget i opmærkningsarbejdet.

FINSK AFDELING

Generelt:

Til Finsk afdeling var der tilknyttet én videnskabe-

lig medarbejder (lektor og studieleder Arja Koskinen), én ekstern lektor (John Lind) og én undervisningsassistent (Gitte Svanov). Faget har eget studienævn.

Afdelingen er med i et netværk, Finnlink, som samler alle finsksektioner og -afdelinger på nordiske universiteter. Afdelingen opretholder specielt nære kontakter med Finsk-ugriska institutionen ved Lunds Universitet.

Finsk afdeling har eget bibliotek med selvstændig boganskaffelsbudget. Biblioteket varetages af Ilda Juhas Hallas-Møller. De ca. 12.500 bind dækker hele det finsk-ugriska område: Finsk, estisk, ungarsk samt de øvrige finsk-ugriska sprog og kulturer. Årlig tilvækst er ca. 500 titler.

Forskning:

Arja Koskinen har fortsat sine to forskningsprojekter: Det ene om s.k. handlingsmodalitet (*modality of action*) i nordsamisk og det andre om sprogforhold blandt etniske minoriteter i Norge og Nicaragua.

Anden videnskabelig/formidlende aktivitet:

Arja Koskinen er fagkonsulent i Den Store Danske Encyklopædi for området *finsk-ugriska sprog* og skriver opslagsartikler til værket.

Afdelingen har ansvaret for Danmarks og Islands bidrag i det s.k. URBIS-projektet (Uralic Bibliographical Survey) som ledes af Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland.

Arja Koskinen var medarrangør på NorFa-symposiet *Utvikling av skriftspråk for Barents-områdets østersjøfinske minoriteter* på Universitetet i Tromsø (Norge) i juni.

Det er i årets løb besvaret en række forespørgsler om Finlands samfund, kultur og litteratur fra enkeltpersoner og institutioner.

Rejser og foredrag:

Finsk afdeling deltog i januar på et seminar på Finsk-ugriska institutionen på Lunds Universitet, hvor John Lind opponerede på en afhandling om danskere i Estland fra midten af 1500-tallet til 2. verdenskrig.

I april arrangerede afdelingen en studietur til Finland i forbindelse med den XIV IFUSCO-konference i fennougristik i Åbo og Helsingfors.

Arja Koskinen holdt foredraget "Samiska språkets ställning på Nordkalotten" på symposiet *Finsk-ugriska studier i en föränderlig värld*, arrangeret af Finsk-ugriska institutionen på Lunds Universitet (maj) og foredraget "Utvikling av skriftspråk for indianer- og kreolspråk i Nicaragua – et eksempel på revitalisering" på NorFa-symposiet *Utvikling av skriftspråk for Barents-områdets østersjøfinske minoriteter* på Universitetet i Tromsø, Norge (juni).

Afdelingen deltog på et seminar om estisk litteratur med besøg af den estiske forfatter Emil Tode på Finsk-ugriska institutionen på Lunds Universitet i oktober.

Arrangementer:

Gæsteforelesning "Teaterlivet i Finland idag" v/ skuespiller Liisi Tandefelt (november).

Udvalgsarbejde m.v.:

Arja Koskinen var formand i bedømmelsesudvalget vedr. stilling som ekstern lektor i minoriteter i Norden historisk set på Center for Minoritetsstudier. Arja Koskinen har repræsenteret finskfaget i Danmark i det nye Finnplus-netværket, som er dannet under Nordplus-systemet for at koordinere stipendiesøknaderne i faget finsk i de nordiske lande.

DANSENS ÆSTETIK OG HISTORIE

Studiet udbyder fire kurser (ét årsværk) som tilvalg på BA. Desuden har Dansens Æstetik og Historie i 1996-97 udbudt to kurser (et halvt årsværk) på overbygningniveau under Teatervidenskab. Erik Aschengreen fungerer endvidere som vejleder for speciale- og ph.d.-studerende.

Forskning:

Erik Aschengreen arbejder med en historisk fremstilling af Den Kongelige Ballet i perioden 1948-1998. Værket publiceres i 1998 i forbindelse med Det Kongelige Teaters 250-års jubilæum.

Inger Damsholt arbejder med ph.d.-projektet *Koreomusikalske relationer: Udvikling af metodiske redskaber, som gør det muligt at analysere forholdet dans/musik*. Hun har i efteråret 1997 opholdt sig på Center for Dance Research, Roehampton Institut London (University of Surrey), hvor hun fortsætter sine studier i foråret 1998.

Anden videnskabelig/formidlende aktivitet:

Erik Aschengreen er konsulent for området dans for Den Store Danske Encyclopædi. Han sidder i programudvalget for Folkeuniversitetet og er tillige knyttet til the Advisory Board på de videnskabelige tidsskrifter Dance Research (London) og Dance Chronicle (New York).

Gæsteforelæsninger og kongresser:

8. – 9. marts 1997 deltog Erik Aschengreen i Golden Days' arrangement i Rom under Kulturministeriet i anledning af 200-året for Bertel Thorvaldsens ankomst til Rom. Sammen med dansere fra Den Kongelige Ballet gav Erik Aschengreen en lecture demonstration på Accademia di Danza om

Bertel Thorvaldsen, August Bournonville og dansk ballet.

23. – 24. maj 1997 deltog Erik Aschengreen i *Journées Marie Tagliioni* på Pariseroperaen med forelæsningsen "La Sylphide de Bournonville, aspects d'une tradition danoise".

14. – 16. november 1997 deltog Erik Aschengreen i NOFOD's (Nordisk Forum for Danseforskning) fjerde konference i Helsingfors.

Andet:

Studiet har foruden den faste undervisning ved Erik Aschengreen, eksterne lektorer og undervisningsassistenter haft en række gæsteforelæsere og særarrangementer. Særligt kan fremhæves en lecture demonstration med tibetanske munke, koreografen Camilla Stage, der talte om danseruddannelse og koreografi, koreografen Anders Christiansen, der talte om sin forestilling "Det Mandliges Anatomi", kritikeren Monna Dithmer, der talte om dansedramaturgi samt professor Judy van Zile fra University of Hawaii, der forelæste om danseanalyse med koreanske hofdanse som materiale.

CENTER FOR ARBEJDERKULTURSTUDIER

Center for Arbejderkulturstudier er en tværfaglig forsknings- og formidlingsenhed, der beskæftiger sig med arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie og vilkår i fortid og nutid.

Individuelle projekter:

Karsten Biering har fortsat arbejdet med videodokumentation af Storebæltsoverfarten, mens den endnu eksisterer og produceret to videogrammer. Projektet har modtaget støtte fra Velux Fonden af 1981 og Scandlines A/S og udføres i samarbejde med Danmarks Færgemuseum i Nyborg og AV/ITV-afdelingen, Københavns Universitet.

Lars K. Christensen har fortsat arbejdet med sit ph.d.-projekt om det moderne industriarbejde i Danmark i perioden 1895-1945.

Niels Finn Christiansen arbejder med problemer i velfærdsstatens udvikling, navnlig forholdet mellem politik, ideologi og kultur. Har desuden indledt studier over det politiske systemskifte i Danmark 1848-49 set i international sammenhæng.

Anden videnskabelig virksomhed, rejser og formidling:

Karsten Biering er medlem af bestyrelsen for Foreningen Danmarks Folkeminder og lydudgivelses-selskabet Kragen; medlem af bestyrelsen for Kul-

turcentret Kiers Gaard i Højer samt medlem af bedømmelsesudvalg til to seniorforskerstillinger ved Dansk Folkemindesamling. Biering har været på omfattende feltarbejde i forbindelse med video-dokumentation af Storebæltsoverfarten mv. og har holdt efteruddannelseskursus på Museumshøjskolen i interviewteknik og formidling på video.

Lars K. Christensen er formand for Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH) og medredaktør af en web-side for netværket om historie og informationsteknologi.

Niels Finn Christiansen har holdt en række forelæsninger til henholdsvis norske studerende og til en international konference på Socialforskningsinstituttet om værdier i velfærdsstaten. Har deltaget i det nordiske historikermøde i Tammerfors i august. Er medredaktør af *Nyt om Arbejdsliv* og medlem af bestyrelsen for Historisk Samfund samt af styringsgruppen for Netværk for Nordisk Velfærdsstatshistorie.

CENTER FOR KVINDE- OG KØNS-FORSKNING

Centret er en tværfaglig institution, hvis formål er at afdække kønnets betydning inden for det humanistiske forskningsfelt. Hovedvægten i Centrets aktiviteter ligger for øjeblikket på de historiske og litterære dimensioner samt på mere overordnede videnskabsteoretiske og videnskabshistoriske problemstillinger. Centrets forskningsaktiviteter siden 1987 er skildret i Centrets årbøger. Den seneste årbog: Center for Kvinde- og Kønsforskning V, Varia 1 1997 dækker årene 1994-96.

Fællesprojekter:

Nanna Damsholt har som kommende chairperson i samarbejde med en række internationale forskere stået for udarbejdelsen af en ansøgning til European Science Foundation om en konference i 1998 i serien/rækken "Women in the Christian Tradition". Konferencen afholdes i Seefeld, Østrig, oktober 1998. Kildesamlingen/undervisningsbogen "Indefra", som redigeres af Nanna Damsholt med Bente Rosenbeck som medforfatter, er under udgivelse.

Bente Rosenbeck deltager i det norske projekt: "Kønnenes møde med det moderne", som er ved at afsluttes med udgivelsen af en antologi. Bente Rosenbeck deltager endvidere i et nordisk projekt: "Ægteskab i Norden. Modernisering og kønskonstruktion", som har fået forprojektmidler fra NOS-H og støtte af Nordisk Ministerråds program

"Norden och Europa" til at udbygge med et europæisk perspektiv. NOS-H har desuden bevilget projektmidler. Nordic Feminist Thought, som Bente Rosenbeck redigerer sammen med Drude von der Fehr og Anna Jonasdóttir er i trykken og udkommer 1998.

Centret deltager i et Nordplus netværksprogram (samarbejde mellem Helsingfors, Stockholm, Oslo, København). Derudover er Centret medlem af AOIFA, The Association of Institutions of Feminist Education and Research in Europe, som forsøger at etablere et tematisk netværk under Socrates.

Centret deltager i et ph.d.-netværkssamarbejde inden for kvinde- og kønsforskning: Betydninger af køn i tværvideenskabeligt perspektiv, som har fået bevilget i alt 7 stipendier. I februar 1997 afholdt netværket et ph.d.-kursus: Køn, videnskabs-teori og videnskabshistorie i Odense. Centret deltager i planlægningen af en uddannelse i ligestilling: Køn, kultur og samfund.

Individuelle projekter:

Nanna Damsholt har fortsat sit projekt om krop og køn i dansk højmiddelalder.

Dorrit Einersen fortsætter sine studier i Woman as Monster og Margery Kempe.

Annemette Hejlsted arbejder med et projekt om kønnets æstetik i 90'ernes danske roman.

Bente Rosenbeck har fortsat sit projekt Kærlighed og seksualitet i det moderne samfund. Hun arbejder med en analyse af ugifte mødre i det 20. århundrede og professionalisering af det sociale arbejde.

To gæsteforskere har været tilknyttet centret:

Den svenske forsker Elisabeth Elgán arbejder på et post-doc projekt: En sammenligning af ligestillingspolitikken i forskellige europæiske lande igennem de sidste 20 år.

Den tyske forskerstuderende Maren Wichmann-Siegfried arbejder med ægteskabslovgivning i Danmark og Tyskland.

Redaktion m.v.:

Nanna Damsholt er konsulent/redaktør af de middelalderlige biografier i Dansk kvindebiografisk leksikon. Tilknyttet "Women's History Review" og "L'Homme".

Bente Rosenbeck er tilknyttet redaktionen "Kvinder, køn og forskning", "Gender and History" og "Thamyris" og sidder i redaktionen for "Scandia". Derudover har hun haft konsulentarbejde for Museum Tusulanum og for den svenske nationalencyklopædi og er konsulent på Danske kvinders Nationalråds jubilæumsskrift. Endvidere er Bente Rosenbeck bidragsyder til den danske encyklopædi og til kvindebiografisk leksikon.

Rejser og foredrag:

Nanna Damsholt: Oplæg/foredrag ved følgende lejligheder: 2. maj: Oplæg på projektet om folkeviser. Københavns Universitet; 20. – 22. juni: Deltagelse i Le Goff seminar, Bergen, med forelæsningsen: "Nation, sex and the body"; 6. september: Forelæsning "Kvindesynet i det middelalderlige Danmark". Glimmingehus; 19. oktober: "Saxo og de fremmede". Fakultetets serie om racisme. Københavns Universitet; 23. oktober: "Kvinder, køn og kirke". Lindevangskirken. Oplæg om ægteskab i middelalderen på arbejds møde i projekt "Ægteskabet i Norden". Oslo. Deltagelse i følgende konferencer: Northern Europe 1400 – 1648. Videnskaberne selskab. August. "Sprog og køn". Oktober. Københavns Universitet. Dragtsseminar på Arkæologi/etnologi, Københavns Universitet. November.

Elisabeth Elgan: Foredrag på et seminar om kvindeligt lederskab arrangeret af Swedish Women Educational Association, Paris september 1997; Foredrag på kurset "Seksualitetens kulturhistorie" på Center for Kvinde- og Kønsforskning.

Annemette Hejlsted: Foredrag i Danmarks Radios Klassikerserie om Karen Blixens roman "Gengældelsens veje"; Deltagelse i forskersymposiet "Tendenser i litteraturforskningen i Norden", Oslo august 1997; Arrangør af seminaret "Køn og fag" på Center for Kvinde- og Kønsforskning; Litterær konsulent på "Kvinder om natten", Kvinfos litterære bidrag til Kulturturnatten 1997; Kursus på Folkeuniversitetet: Kønnnet, litteraturen og det moderne gennembrud.

Bente Rosenbeck: "Krop, køn og seksualitet". 2 foredrag på Sygeplejeskolen i Randers; "Diskurs, kultur, historie". Foredrag i Kritiske Historikere sammen med Henrik Horstbøl; "Feminismen, marxismen og historieforskningen". Kommentar til Gro Hagemanns oplæg. Jubilæumskonference: Marxismen, historien og de intellektuelle 24. – 26. november 1997; Møde afholdt af Foreningen Sex og Samfund: Kan der gøres noget aktivt for at få børn tidligere end i dag?; Studietur til Berlin; Studietur til England. Studier på The Fawcett Library og The Wellcome Institute for the History of Medicine; Deltagelse i international conference: "Transformations: Thinking through Feminism". Lancaster University. Holdt oplæg: "Care or Control. Unmarried Mothers between 1900 and 1950". About Mothers' Aid Organizations in Denmark på Women, Policy and Politics Conference i London; Under projektet "Ægteskab i Norden. Modernisering og kønskonstruktion" har der været afholdt arbejds møde i januar samt afholdt en større konference: Ægteskab i Norden fra Saxo til i dag i december; Foredrag: "Historisme, historieteori og videnskabsteori". Kursus i videnskabs-

teori afholdt af Nordisk Institut; Deltagelse i konference: Et nordisk blik på køn og academia arrangeret af projektet "Køn i den akademiske organisation". Gl. Dok, København; Deltager i projektet: "Kilder til kvinders historie i arkiver og samlinger"; Deltagelse i planlægningsgruppen for det 6. nordiske kvindehistorikermøde 1999. Møde i København; Møde i Idrættens forskningsråd om humanistisk og samfundsvidenskabelig idrætsforskning; Deltagelse i ideseminar om køn i magtudredningen afholdt af Ligestillingsrådet; Forfatter møde i det norske projekt: "Kønnenes møde med det moderne".

Bedømmelsesudvalg:

Nanna Damsholt: Disputatsbedømmelsesudvalg om middelalderremme. Ikke afsluttet. Medlem af betygsnæmnd ved M.C. Lindbergs afhandling, Lund. Medlem af udvalg vedr. eksternt lektorat.

Bente Rosenbeck har siddet i bedømmelsesudvalg vedrørende et professorat i genusforskning, Umeå Universitet.

Andet:

Nanna Damsholt er dansk repræsentant i The International Federation for Research in Women's History.

Bente Rosenbeck er suppleant i styrelsen for Nordisk Institut for Kvinde- og Kønsforskning. Hun er næstformand i det landsdækkende censor-korps for kvinde- og kønsstudier, censor på basisuddannelsen på Aalborg Universitet og Roskilde Universitetscenter. Bente Rosenbeck er blev medlem af tilgængelighedsudvalget (vurdering af tilgængelighedspraksis mv. på arkivområdet). Bente Rosenbeck har sammen med Kirsten Drotner udarbejdet et Notat om ligestilling på Københavns Universitet til en arbejdsgruppe om ligestilling nedsat af rektor. Hun har holdt oplæg på et møde i Ligestillingsrådet om ligestilling og de højere uddannelser. Bente Rosenbeck har deltaget i en række møder i universitetsudvalget under Foreningen for Kvinde- og Kønsforskning i Danmark.

Gæsteforelæsere og gæster:

Centret afholder løbende forskningsmøder og har afholdt Gæsteforelæsning med Dorthe Marie Søndergård, Dr. Kari Børresen, Oslo, seminar med Dr. Anneke Mulder-Bakker, Groningen. Temadage: "Velfærdens forskellige former" og "Køn og fag". Medarrangør af Kvinde- og Kønshistorisk seminar på Svinkløv Badehotel. Desuden har der på Centret været afholdt et planlægningsmøde for det 6. Nordiske kvindehistoriemøde, som skal afholdes i Danmark i 1999.

CENTER FOR MINORITETSSTUDIER

Minoritetsforskning beskæftiger sig med ikke-dominerende grupper i samfundet, som kulturelt, sprogligt, etc. adskiller sig fra hoveddelen af befolkningen i samfundet på en måde som har social signifikans. Fokus er især rettet mod relationen mellem minoritet og majoritet og den måde denne relation og dermed mangfoldighed forvaltes på. Afdelingens formål er uddannelse og forskning.

Afdelingen er en selvstændig enhed under Institut for Nordisk Filologi med egen studieadministration og bibliotek. Der var til afdelingen knyttet en lektor (Helen Krag) og en adjunkt (Kirsten Thisted). Tine Bach fratrådte sin amanuensisstilling og tiltrådte som ph.d.-stipendiat på Institut for Nordisk Filologi med sit projekt om *Jødisk litteratur i Danmark*. Hun afløstes af eksteren lektor Lise Galal. Dertil kommer eksterne lektorer Ditte Goldschmidt og Lars Jørgensen samt bibliotekar Ilda Hallas-Møller og studievejleder Anne Bjørkmann. Eksteren lektor Marie Louise Sodemann var fraværende pga. sygdom og orlov.

Informationsvirksomhed:

Afdelingen har indgået et samarbejde med Multi-ethnica vedr. information om afdelingens forskningsaktiviteter. Afdelingen huser Minority Rights Group Danmark som partner i et internationalt netværk. Afdelingens foredrags- og arrangementsforening "Minoritetsstudiers venner" har arrangeret en række besøg af minoritetsforskere. Afdelingen har desuden afholdt en række gæsteforelæsninger, dels i forbindelse med et projekt om Pierre Bourdieus teorier og deres anvendelse i minoritetsperspektiv og dels i forbindelse med Det danske Kulturinstituts internationale kollokvium om det rusynske mindretal i 6 central- og østeuropæiske lande (Prof. Paul R. Magocsi, University of Toronto). Afdelingens medarbejdere fungerer desuden som rådgivere for organisationer/institutioner, holder foredrag uden for universitetet og informerer om deres forskningsresultater i medierne. Afdelingen danner også rammen om eksterne projekter (se under medarbejdernes individuelle virksomhed). Flere af afdelingens medarbejdere medvirkede ved Det humanistiske Fakultets forelæsningsrække *Det Danske og Det Fremmede*, som afholdtes i anledning af EU's år mod racisme.

Minoritetsstudiers bibliotek er et lille, specialiseret bibliotek med ca. 1500 titler (centrale fagtidsskrifter, opslagsværker og teoretiske grundbøger) og udlån (ca. 500 titler i 1997).'

Medarbejdernes individuelle forskningsvirksomhed:

Helen Krag har fortsat sit forskningsprojekt om

minoritet og konflikt i Nordkavkasus. Hun er formand for Dansk Selskab for Kaukasusforskning og dertil knyttet IT-netværk. Hun skriver om Kaukasusfolk til Den store Danske Encyklopædi. Hun medvirker med forskningsrapport i UNHCR-projekt om konfliktløsning i regionen.

Helen Krag har medvirket i radioudsendelser, og fungeret som ordstyrer og oplægsholder ved seminarer i ind- og udland (fx Seminar "Ethnic Minorities in Estonia: Domestic Law and International Instruments" i Tallinn og Workshop "Minority Rights and Training 1997-2000" i England); konferencen "Ethnoradicalism and Centralist Rule: Western and Eastern Europe at the End of the 20th Century" i Sandbjerg, Danmark. Hun har desuden indgået i arbejdsgruppe vedr. minoritetsforskning i EU under Forskningsministeriet.

Lars Jørgensen arbejder på et bogprojekt om den korporlige jødefejde i København.

Kirsten Thisted forberedte sammen med Universitetet i Tromsø netværket *Documenting the Arctic* og underviste i Magistrenes efteruddannelse om globalisering. Med udgivelsen af Jens Kreutzmann på dansk og grønlandsk fortsatte hun sit projekt med udgivelsesrækken af tekster fra den grønlandske fortællertradition. Hun har holdt flere eksterne forelæsninger, bl.a. i Det humanistiske Fakultets række *Det Danske og det Fremmede*.

Lise Galal arbejder på et forskningsprojekt om den koptiske minoritet i Cairo, har udgivet en artikel og forberedt et feltprojekt i Ægypten. Her har hun bl.a. præsenteret og publiceret sit foredrag. Hun har holdt flere eksterne forelæsninger, bl.a. i Det humanistiske Fakultets række *Det Danske og det Fremmede*. Desuden har hun udarbejdet tekstmateriale for UNESCO-skolesamlingen med hjemsted ved Ethnografisk Samling Moesgaard. Galal har som repræsentant for afdelingen efter anmodning sammen med Oxford Research A/S i København og FormidlingsCenteret i Århus udarbejdet og afgivet tilbud på Arbejdsministeriets udbud af projekt om integration af indvandrere på arbejdspladsen.

Ditte Goldschmidt forberedte sammen med Det Danske Center for Menneskerettigheder et *IT-projekt om Verdenserklæringen om Menneskerettigheder*. Hun arbejder på et bogprojekt om *Oprindelige folk i Norden*.

Redaktion:

Helen Krag er medlem af Mitherausgeberkreis *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* (München) og af redaktionen for *Alef*, Dansk tidsskrift for jødisk kultur. Hun var en af arrangørerne af Det humanistiske Fakultets forelæsningsrække *Det Danske og Det Fremmede*.

Udvalg m.v.:

Helen Krag er medlem af bestyrelsen for International Minority Rights Group i London og i Dansk Israelsk Studiefond til minde om Josef og Regine Nachemsohn. Hun er beskikket medlem af repræsentantskabet (Advisory Council) for DUPI (Dansk Udenrigspolitisk Institut), for Foundation for Inter-Ethnic Relations i Den Haag og for ECMI (European Center for Minority Issues) i Flensborg. Hun er desuden af Udenrigsministeriet beskikket som dansk ekspert i fortegnelsen over deltagere i ekspert- og rapportørmissioner i henhold til OSCE's Moskva-dokument 1991. Hun fungerer som medlem af ansættelsesbedømmelsesudvalg under D.I.S. Hun var formand for bedømmelsesudvalg for ph.d.-afhandling "Privatiseringens konsekvenser for den russiske befolkning i Estland".

Kirsten Thisted er næstformand i Det grønlandske Selskab og koordinator for de nordiske kurser (Københavns Universitets årlige kurser for studerende i nordisk sprog og litteratur).

Lise Galal er medlem af *Mellemøstnetværket under Statens humanistiske Forskningsråd*. Hun er medlem af Nordic Society for Middle Eastern Studies og samarbejder med Carsten Niebuhr Institutet.

Rejser:

I forbindelse med projekter, konferencer og lign. har Helen Krag foretaget eksternt finansierede rejser til London, Wien, Tallinn, München og Flensborg.

INSTITUTTETS GENERELLE INFORMATIONSVIRKSOMHED:

Mindst én gang om året udkommer *Nordiske mænd & kvinder* som præsenterer instituttets personale med korte portrætter. Den er forsynet med ret detaljeret stikordsregister som bl.a. gør det let for studerende og andre interesserede at finde frem til en vejleder eller ekspert inden for et bestemt emne. Heri findes også en oversigt over den lange række af informerende pjecer som instituttet til stadighed ajourfører og udsender. Institutet har til stadighed ansat en informationsmedarbejder (studentermedhjælp) som bl.a. redigerer instituttets interne månedsblad NORDLYS og løbende ajourfører vores hjemmeside på Internettet.

Som medarbejdere bl.a. ved dagbladene Politiken, Ekstra Bladet, Berlingske Tidende, Weekendavisen, som foredragsholdere, fagbogsforfattere og som medvirkende i de elektroniske medier har mange af instituttets medarbejdere gode muligheder for at meddele resultater af deres forskning.

Flere af instituttets medarbejdere deltager i Folkeuniversitetet som administratore, foredragsholdere og undervisere. Ligesom mange underviser på efteruddannelseskurser for dansk lærere og for lærere i dansk som fremmed- og andetsprog. Et ikke ubetydeligt antal er aktive i diverse faglige udgivelselskaber og bidrager som forfattere og konsulenter til Den store Danske Encyklopædi.

Instituttets Blå Tirsdags-arrangementer i "Palmehaven" tiltrækker mange interesserede udefra. Her mødes folk fra instituttet med inviterede gæster til debat om et aktuelt emne – ofte under stor medieinteresse.

Hertil kommer at en væsentlig del af fagets undervisning har formidling og information som emne: Studienævnet for Dansk og Institut for Nordisk Filologi udbyder kurser i *Kulturformidling og kulturjournalistik*, i *Sproglig rådgivning* og i *Praktik*.

Uddannelsen i *Kulturformidling og kulturjournalistik* kan som tilvalg vælges af alle Fakultetets studerende. Den er grundlagt af professor Hans Hertel og lektor John Chr. Jørgensen. Som koordinator for uddannelsen varetager John Chr. Jørgensen kontakten til Danmarks Journalisthøjskole, hvor han samarbejder med lektor Erik Farmann, bl.a. om efteruddannelse for kulturjournalister. I kulturformidling underviser endvidere de eksterne lektorer Finn Klysner, Lise Bostrup, Anne Flindt Christensen, Rikke Rottensten og Ove Kreisberg. Lærerkorpset har som helhed en bred kontakflade til kultur- og medieinstitutioner i Danmark. Lise Bostrup underviser på Danmarks Journalisthøjskole, og flere af de andre lærere er aktive som anmeldere og kommentatorer i pressen.

Uddannelsen i *Sproglig rådgivning* er delvis BA-tilvalg, delvis dansk overbygningssuddannelse. Uddannelsen er bl.a. udformet af professor Erik Hansen, forhenværende lektor Mogens Løj og lektor Klaus Kjølner, som fungerer som koordinator for uddannelsen. Andre lærere er de eksterne lektorer Lis Hedelund, Yngve Søndergaard og Kirsten Rask. Søndergaard er kommunikationschef på Statens Information. Kirsten Rask er selvstændig konsulent og kursusudbyder med lang erfaring fra en lang række organisationer. Uddannelsen omfatter kurserne *Sprogbeskrivelse* (BA-tilvalg), *Sprog og norm* (BA-tilvalg), *Formidling* (Dansk OB) og *Kommunikationsanalyse og -vejledning* (Dansk OB), som bl.a. omfatter praktikophold i en informationsafdeling eller lignende på mindst 6 uger. Formålet er at uddanne sprogkonsulenter og informationsmedarbejdere til virksomheder og organisationer.

På dansk overbygning findes *Praktikmodulet*. Kurset er udformet af lektor Poul Behrendt, der også fungerer som koordinator for de mange forskellige eksterne lærere der medvirker. Her ud-

sendes deltagerne i 6 måneders praktik efter en kort introduktion til forskellige typiske arbejdsområder bl.a. af folk som selv arbejder med problemerne til daglig. Der afsluttes med en rapport om det udførte informationsarbejde.

I 1997 var Anne Holmen sammen med Helen Krag og Jørgen Bæk Simonsen, Carsten Niebuhr Instituttet, arrangør af Fakultetets Forelæsningsrække om *Det danske og det fremmede*. Der er jævnlig kontakt med medier, med fagblade og med undervisningsministeriets konsulenter vedrørende dansk som andetsprog og tosprogethed.

Klaus Kjøller

Stab:

VIP: 51,8 årsværk.

TAP: 7,6 årsværk.

VIP:

Andersen, Jens K; lektor.

Andersen, John Edelsgaard; lektor.

Andersen, Nina Møller; adjunkt.

Arild, Lars; lektor.

Aschengreen, Erik; lektor.

Bach, Tine; ph.d.-studerende.

Behrendt, Poul Olaf; lektor.

Beslyng, Marianne; forskningsass.

Biering, Karsten Georg; lektor.

Bredsdorff, Hans Thomas; professor.

Brink, Lars; lektorvikar.

Brorholm, Lars; amanuensis.

Chouliaraki, Syragoula Milner; forskningsadj.

Christensen, Robert Zola; ph.d.-studerende.

Christiansen, Niels Finn; lektor.

Conrad, Flemming Sparre; lektor.

Dahlerup, Nanna Pil H; lektor.

Dalgaard, Niels; amanuensis.

Damsholt, Nanna; lektor.

Duncker, Dorthe; ph.d.-studerende.

Fausing, Bent; lektor.

Fryd, Annette; ph.d.-studerende.

Gregersen, Frans; professor.

Grove, Arnaq Julie; forskningsass.

Hansen, Anne Sofie Helle; ph.d.-studerende.

Hansen, Carsten; ph.d.-studerende.

Hansen, Erik; professor.

Harritz, Pia; ph.d.-studerende.

Hartnack, Annette; amanuensis.

Haugan, Jørgen; lektor.

Hedelund, Lis; amanuensis.

Hertel, Hans; professor.

Holm, Lilliane Højgaard; amanuensis.

Holmen, Anne; lektor.

Holst, Lisbet; forskningslektor.

Jensen, Eva Skafte; ph.d.-studerende.

Jensen, Jørgen Bonde; lektor.

Jonas, Uffe Kragh; ph.d.-studerende.

Jørgensen, Charlotte; ph.d.-studerende.

Jørgensen, Henrik; lektorvikar.

Jørgensen, Jens Normann; lektorvikar.

Jørgensen, John Christian; lektor.

Kjøller, Klaus; lektor.

Klysner, Finn; amanuensis.

Koskinen, Arja; lektor.

Krag, Helen Liesl; lektor.

Kreisberg, Ove; amanuensis.

Levy, Jette Lundbo; lektor.

Lund, Karen; lektorvikar.

Lundgreen-Nielsen, Flemming T; lektor.

Lützen, Peter; ph.d.-studerende.

Markussen, Kim Byvald; amanuensis.

Mortensen, John; forskningsadj.

Mortensen, Klaus P; lektor.

Nielsen, Erik Aksel; lektor.

Olsen, Thorkil Damsgaard; lektor.

Paulsen, Lise; amanuensis.

Pedersen, Vibeke A; forskningsadj.

Pedersen, Vibeke; lektorvikar.

Perregaard, Bettina; ph.d.-studerende.

Poulsen, Ib; lektor.

Rasmussen, Rene; amanuensis.

Rosenbeck, Bente; lektor.

Rosiek, Jan; adjunkt.

Ruus, Hanne; lektor.

Stüdsen, Marianne Søgaard; adjunkt.

Syrehn, Gunnar; lektor.

Søndergaard, Henrik; lektor.

Thing, Morten; lektorvikar.

Thisted, Petersen Kirsten; forskningsstip.

Thomassen, Birgitte Brikmann; videnskabelig medarb.

Thrane, Lotte; lektorvikar.

Thuesen, Karen; forskningsadj.

Wentzel, Knud Høgberg; lektor.

Zeruneith, Keld; lektor.

TAP:

Andersen, Elise; akademisk arbejder.

Bendixen, Jan Torvald Jens; overassistent.

Hallas-Møller, Ilda; assistent.

Hind, Helle Højgaard; overassistent.

Johansson, Helle; overassistent.

Lachtane, Lis Jytte; overassistent.

Mathiesen, Kirsten Lizzi; kontorfuldmægtig.

Sparrevohn, Kirsti Løken; bibliotekar.

Strand, Helle; akademisk arbejder.

Østergaard-Larsen, Winnie; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Blicher, Henrik: Adolph Wilhelm Schack von Stafeldt: Digte.

Hjelmervik, Inger Thorun: Great Books: Nordisk

Råds Litteraturpris mellem kapløb og kvalitet.

Jørgensen, Charlotte: "Victoria Benedictsson".

Specialer:

- Andersen, Henrik Thomas Buhl: Orientering og desorientering – i udvalgte billeder.
- Barlby, Finn: Det hemmelige liv – om romantikken og “det Interessante”. Analyser af tekster af Christian Winther, St.St. Blicher, Nathaniel Hawthorne og H.C. Andersen.
- Brandt, Jens Christian: Skæbnestudier. Analyser af skæbnesynet i Thorkild Hansens romaner fra 1960’erne.
- Bruun, Camilla Lindholm Melgaard: En undersøgelse af tematiseringerne over det sociale op-rør i Tom Kristensens og Klaus Ribbjergs prosaforfatterskaber.
- Christensen, Susie: Jan Kjærstad og de store fortællinger – om postmodernisme i Kjærstads romaner med særligt henblik på “Forføreren” og “Erobreren”.
- Christoffersen, Mette: Fotografiets og det standse-de billedes funktion i filmen; – eksemplificeret ved Krzysztof Kieslowskis “Dekalog” og “Veronikas to liv”.
- Damkjær, Bodil Spliid: Akademikeren & journalisten. Tradition og fornyelse – en læsning af Georg Brandes’ bog “Æstetiske Studier” og hans H.C. Andersen-essay.
- Danielsen, Allan: Scenen mellem ørerne. Dansk radiodramatik 1990-97.
- Deden, Helle Helene: Ej blot til lyst – August Bournonville liv og digtning.
- Egholm, Morten: Sjælegranskere i en materialistisk tid – en sammenlignende analyse af Harald Kidde og Jakob Knudsens romaner.
- Esbensen, Mette: “Kommunikation, organisation og kultur” – i en hurtigt voksende virksomhed.”
- Gutierrez Munoz, Helle Delfs: Bøger i radioen. En analyse af litteraturmagasinet “Skanderborg Station”.
- Hansen, Bergur: William Heinesen – en folkelig og moderne fortæller. Tre analyser af det senere prosaforfatterskab med særligt henblik på teori-er om mundtlighed og skriftlighed.
- Hansen, Pia Majbritt: Individuation og selvføltolking i Karen Blixens liv og forfatterskab. Med analyser af: “Den afrikanske Farm”, “Alkmene”, “Drømmene” samt 3 breve fra 1926.
- Hasselbalch, Jan: Billedets virkelighed i “Dekalog”. En analytisk og teoretisk beskrivelse af hvad moderne billeder kan betyde og hvordan betydningerne opstår.
- Hauch, Helene: Den danske nybølge.
- Himmelstrup, Kristian: Den uødelige soldat og jeg. En indre komparativ læsning af Ib Michae-els skønlitterære forfatterskab.
- Holmberg, Henrik: Fremmedord i danske ord-bøger.
- Jacobsen, Peter Vejrum: Dobbeltportræt.
- Jelstrup, Åse Lejbølle: Kan man arve af Barthes’ analysemetoder? – en følgen og overvejelse af Barthes’ analyseperspektiver, en Barthesberiget analyse af Blixenfortællingen “Aben” og en deraf følgende vurdering af Barthes’ analytiske brugbarhed.
- Jensen, Anders Føge: Det manipulerede billede – et speciale om billedmanipulation i dansk presse.
- Jensen, Isabella Domanyi: Sammenstød mellem en traditionel skoleopfattelse og en ny pæda-gogik – beskrivelse af det sammenstød, der finder sted mellem elevernes skoleopfattelse og forsøget på at implementere den ny skrive-pædagogik i gymnasiet.
- Johansen, Charlotte Bruhn: “De måske egnede” eller “Universets engle”. Tematisk og æstetisk analyse af fire romaner om udsatte eksistenser.
- Jønsson, Signe: Fiktion og virkelighed i Per Olov Enquists forfatterskab.
- Kjær, Pernille: Skriften på væggen. Bibelens kom-munikationsformer og Bibelen som litteratur.
- Klem, Flemming Christian: Hvor er alle drømme-ne? I slagerens univers.
- Koldtoft, Lone: Terræner. Ole Sarvigs og Henrik Nordbrandts motivfællesskab.
- Kristiansen, Rikke: Når information bliver et mål i sig selv. Et speciale om Forbrugerstyrelsens kultur- og informationsvirksomhed.
- Larsen, Susanne Randahl: Vejen til bedre kom-munikation – for Spies og for andre.
- Larsen, Suzette: “Den 3. krop.” Cindy Shermans og Orlans iscenesættelser af kroppen.
- Leumbach, Carina Rilen: Av min hofte! – en rapport om hvad hoftepatienter ‘selv’ mener de har brug for at vide om dét at få ny hofte.
- Lindberg, Maiken: “Nu skal det jo nødtigt ende som ren tegneserie!”, sagde teknikeren – speci-ale om et konkret formidlingsprojekt for Nivå Varmeværk og den generelle kommunikations-konflikt mellem teknikere og lægmænd.
- Lottrup, Tine: Natur og idé i Schack Staffeldts danske digtning.
- Lundgaard, Hans Christian: Joel-Peter Witkins fo-tografi – oplevelse og analyse af fotografier i en modernistisk/romantisk praksis.
- Madsen, Lars Holst: Forløsning og fortabelse. Studier i den kunstneriske selvforståelse hos Edvard Munch, Henrik Ibsen og Thomas Mann.
- Martinsen, Jette Sindbjerg: Terræner. Ole Sarvigs og Henrik Nordbrandts motivfællesskab.
- Meedom, Carsten: Sæt Madsen er til – studier i Svend Åge Madsens fortællinger.
- Mundbjerg, Torben: Jagten på det sande udtryk.
- Nielsen, Henriette: Tour de France – sproglige og kommunikative aspekter af en mediebegiven-hed.

- Nielsen, Jette From: Rejsens bevægelser. Rids af en følsom rejsetradition.
- Nielsen, Kirsten Barslund: Det dobbelte enhed – i Terry Gilliams filmiske værk.
- Nielsen, Lis Majlund: Om Johannes Anker Larsen og hans forfatterskab.
- Ott, Andreas: Internet som medie- og kulturfænomener.
- Pedersen, Claus Holland: Billedmageren – en analyse af Ole Sarvigs kunsthistoriske essays.
- Pedersen, Else Knudsen: Informationsmateriale om dosispakning.
- Pedersen, Erik Schmidt: Navnefælden. En psykoanalytisk inspireret undersøgelse af forholdet mellem narrativitet og egennavn i Henrik Bjelkes forfatterskab.
- Petersen, Helle: Kampen om kosten – en kommunikations- og organisationsteoretisk analyse af ernæringsoplysende kampagner.
- Petersen, Ingrid Engelbrekt: Biografismen var på vej – en analytisk gennemgang af Georg Brandes' 'Æsthetiske Studier' med vægten lagt på mødet mellem den gamle æstetik og den nye biografisme i forfatterportrætterne.
- Petersen, Kim Allan: Michael Riffaterre og Ludvig Bødtcher – et bidrag til diskussionen af den literære tekstlæsnings problematik.
- Rasmussen, Edel: Russiske scenografer i Diaghilevs "Ballets Russes".
- Rasmussen, Rikke Sanderhoff: Forestillinger om kønnet. Kønnet som forestilling. En læsning af Charlotte Dorothea Biehl.
- Riege, Jesper Mølbæk: Kvalitet – det starter med kommunikation.
- Rostbøll, Benedikte Fogh: DYR OG ENGEL I ÉN KROP – om forholdet mellem krop og sprog i Pia Tafdrups digtning.
- Schjerning, Henrik: Den farlige selvspejling – nærlæsninger af Johannes V. Jensens "Pindsvinet", "Menageriet", "Myggene", "Interferens".
- Schouw, Christina Levanius: Mennesker mødes – og sød musik opstår. En kommunikationsanalyse af den interne virksomhedskommunikation og -kultur i fusionen mellem Den Danske Bank, Handelsbanken og Provsbanken.
- Simonsen, Catarina: Moderne skrivepædagogik.
- Sjøholm, Henriette: Den anskueliggjorte uoverskuelighed – et speciale om Det Postmoderne, Internettet og de nye Store Fortællinger.
- Tarp, Christina Rye: Skriften på væggen. Bibelens kommunikationsformer og Bibelen som litteratur.
- Temdrup, Conni: Nye "narrative strukturer" i Svend Åge Madsens roman "At Fortælle Menneskene".
- Vesterdal, Lone: Koden der blev væk. Billedsproget i dansk salmedigtning fra Thomas Kingo til Jørgen Gustava Brandt.
- Vistesen, Sisse Odder: Alexander, Agnethe og de andre – navngivningskikke i Danmark i 1990'erne.
- Wang, Camilla Ane: "...Da rundt en anden natur der blev..." – læsninger af romantiske naturlyrik i skæringsfeltet mellem dansk romantikreception og Paul de Mans romantikbegreb.
- Wedel-Jørgensen, Hans Christian: Det er betydningsfuldt! Kognitiv semantik på ti centrale danske verber.
- Witthoff, Kim: Form og diskurs – en studie i J.P. Jacobsens lyrik.
- Zafirakos, Sofia: Dans i musikvideoer.
- Fondsstøtte:*
- Cold Stores Fond:
– Supplerende uddannelse i Dansens Æstetik og Historie (Erik Aschengreen) kr. 50.000.
- Dagpressens Fond:
– C.E. Jensen. Liv og værk (P. Hansen & Chr. Jørgensen) kr. 15.000.
- Demokratifonden:
– Gæstestuderende fra østlande (løbende bevilning) (John E. Andersen) kr. 0.
- E. Walthers Legat:
– C.E. Jensen. Liv og værk (P. Hansen & Chr. Jørgensen) kr. 5.000.
- EU:
– INTAS 93-2795 (Helen Krag) kr. 30.000 XEU
- EU, Sokrates, Bureau Lingua:
– Europa-dansk, IT-baseret fjernundervisning i dansk (John E. Andersen) kr. 739.076.
- Forskerakademiet:
– Løn og annuum til DANVIS-gæsteforsker Lilie Chouliaraki (John E. Andersen) kr. 201.333.
- Forskningsrådene:
– Fjerde konference om de nordiske sprog. (Anne Holmen) kr. 30.000.
- Grethe Jacobsens bevilling:
– (Nanna Damsholt (1995)) kr. 20.000.
- Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond:
– C.E. Jensen. Liv og værk (P. Hansen & J. Chr. Jørgensen) kr. 20.000.
- Landsdommer V. Gieses Legat:
– C.E. Jensen. Liv og værk (P. Hansen & Chr. Jørgensen) kr. 14.000.

MacGregor Hansens Legat:

- Projektarbejde (Karsten Biering (1993)) kr. 49.865.

Nordplus/Nordlinks:

- Udvekslingsstuderende (John E. Andersen) kr. 33.000.

Rektorkollegiet:

- Opholdsudgifter udenlandske studerende (John E. Andersen) kr. 29.100.
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institut for Nordisk Filologi) kr. 29.100.

Rektorkollegiet/Undervisningsministeriet:

- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutlederen) kr. 178.080.

Socialdemokratiet:

- C.E. Jensen. Liv og værk (P. Hansen & Chr. Jørgensen) kr. 10.000.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Animalismen – en glemt og fortrængt isme i mellemkrigstidens danske og nordiske litteraturhistorie (Jens Andersen) kr. 367.185.
- Dansk Folkevisekultur 1550-1700 (Hanne Ruus (1997)) kr. 1.741.000.
- Dansk poetisk sprog og stil. En sproghistorisk undersøgelse (Karen Thuesen) kr. 332.260.
- Dansk sprog- og stilhistorisk tekstbase (Hanne Ruus) kr. 480.000.
- Stilistik i teori og praksis i 1600-tallets danske litteratur (Vibeke A. Pedersen) kr. 405.091.
- Talk-showet som talende tv (John Peter Bjerg Mortensen) kr. 430.848.
- Vandrehistorien – en litterær genre (Robert Zola Christensen) kr. 325.804.

Stina och Erik Lundbergs Stiftelse:

- Humanistisk forskning (Gunnar Syrén) kr. 35.000 SEK

The University of Hull:

- SIB. Fjernundervisning i dansk (John E. Andersen) kr. 49.773.

Undervisningsministeriet:

- Dansk som andetsprog (Anne Holmen) kr. 300.000.
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institut for Nordisk Filologi) kr. 62.400.

Velux Fonden af 1981/DSB Rederi:

- Videodokumentation af Storebæltsoverfarten (Karsten Biering) kr. 824.000.

Veluxfonden af 1981:

- C.E. Jensen. Liv og værk kr. 5.000.

Publikationer:

- Syrén G.: "Den starkare" och "Persona" – Några jämförelsepunkter. Fenix. Tidskrift för humanism, s. 114-123, Stockholm 1998.
- Andersen J.K.: Ludvig Holberg: L'épigramme V, 41: Analyse structurale de texte et quelques remarques sur son historie. Orbis Litterarum Vol 53, nr. 3, s. 171-178, København 1998.
- Bredsdorff H.T.: Opposition til A. Gemzøes disputats. Nordica Bind 14, s. 183-202, Odense 1998.
- Bredsdorff H.T.: Give Us a Sign! Allegory and Symbol in Strindberg's Infernal Usage. i: Strindberg, Ibsen and Bergman, s. 23-34, Maastricht, Holland 1997.
- Brink L.: Den danske der-konstruktion. Danske Studier 1997, s. 32-83, København 1997.
- Christiansen N.F.: Kommunismens spøgelse. Venstrefløjnen i 1848. Historie & Samfund 1. marts 1998, s. 6, København 1997.
- Christiansen N.F.: (Kommenteret udgave) Hermann von Zesterfleth's "Iter Daricum", 1600. 1997, s. 9-56.
- Conrad F.: Den litterære kanondannelse i Danmark før 1700. i: Ord, Sprog og artige Diet. Festskrift til Poul Lindegård Hjorth, og John Kousgård Sørensen, s. 507-32, København 1997.
- Conrad F.: The Sorø School of Poets 1825-1850. i: Thorvaldsens Museum. Bulletin 1997, s. 125-130, København 1997.
- Conrad F.: Anm. af "Skånes litteraturhistoria I: Fram till 1940-talet. Nordica bd. 14, s. 263-68, Odense 1997.
- Conrad F.: Anm. af: "Skånes litteraturhistoria I: Fram till 1940-talet. Nordica Bd. 14, s. 263-68, Odense 1997.
- Dahlerup N.P.H.: Nyklassisk ro. i: Digternes paryk, Dahlerup, Pil, s. 20, København 1997.
- Dalgaard N.: Johnny, Johnny, Johnny – og Johnny: Skiftende verdensbilleder i William Gibsons Johnny Mnemonic. Proxima 64, s. 25-35, København 1996.
- Dalgaard N.: Dage med Madsen eller Livet i Århus: Om sammenhænge i Svend Åge Madsens forfatterskab. København 1996, 248 s.
- Dalgaard N.: Det (æst)etiske problem: Myte, historie og fortælling hos Villy Sørensen og Svend Åge Madsen. Danske Noter 2, s. 23-26, 1996.
- Dalgaard N.: Vilhelm Bergsøe: Erindringer fra en Reise med Flyvefisken "Prometheus". Med noter og efterskrift ved Niels Dalgaard. København 1996, 62 s.
- Damsholt N.: Ingeborg. i: Den store Danske Encyklopædi, s. 384, København 1997.
- Damsholt N.: Anmeldelse af C. Stephen Jaeger: The Envy of Angels. Nyt Fra Historien XLVI Forår 1997, s. 160, Aarhus 1997.
- Damsholt N.: Anmeldelse af John W. Baldwin: The

- Language of sex. *Nyt Fra Historien XLVI*, 2 Efterår 1997, 1997, Aarhus.
- Damsholt N.: Krop og historie. *Kredsen. Teologi. æstetik. filosofi* 62. årg. nr. 2, 1996, s. 75-97, 1996.
- Damsholt N.: Med middelalderen er det som med leverpostej... Kvinder, Køn og forskning 3/97, s. 5-12, København 1997.
- Fausing B.: Sår-samfundet. Billedets opløsning og traumets assimilering. *M. Tidsskrift for kunst- og medieforskning* 3, s. 45-62, Trondheim 1997.
- Fausing B.: Sår-samfundet. Billedets opløsning og traumets assimilering. *Valör. Konstvetenskapliga studier* 4, s. 3-26, Uppsala 1997.
- Fausing B.: Det stille billede. i: *Fænomenet Fotograf*, s. 25-35, København 1997.
- Fausing B.: Billedele, Kropsdele. i: *Kroppe, Billeder, Medier*, s. 26-54, København 1998.
- Gregersen F.: Denmark, Goebel, Nelde et al (eds): *Kontaktlinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*, vol 2, s. 1020-1032, Berlin 1997.
- Gregersen F.: Fra professorvælde til regneark. *Uddannelse 30årg.* nr. 2, s. 46-50, København 1997.
- Gregersen F.: Forsvar for projektarbejdets begrænsede nytte. *Uddannelse 30 årg.* nr. 8, s. 36-39, København 1997.
- Gregersen F.: Det dobbeltradede universitet (interview v. Nikolaj Frydensbjerg Elf),. *Det ny Reception* 28 okt. 97., s. 16-22, København 1997.
- Gregersen F., Hauberg Mortensen F.: *Forskerkruttering. Humaniora* 11 årg. nr. 4, s. 44, København 1997.
- Gregersen F., Pedersen I.: Hovedsætningsordstilling i underordnede sætninger. *Danske Folke-mål* 39, s. 55-112, København 1997.
- Gregersen F.: Preface, Brandt et al. *The Roman Jakobson Centennial Symposium. Acta Linguistica Hafniensia* 29, København 1997.
- Gregersen F.: Er Sonnergaard på vej til at blive professionel polemiker. *Information* 14. juli 1997, s. 11, København 1997.
- Gregersen F.: Og nu til de centrale problemer. *Information*, 4. august 1997, s. 7, København 1997.
- Hansen E.: Kriterier for inddeling af ledsætninger. i: *Ny forskning i grammatik* nr. 5, s. 7-22, Odense 1998.
- Hertel H.: Bo Bojesens Danmarkshistorie 1943-95 3. reviderede udgave. København 1997, 247 s.
- Hertel H.: "Boken i symbiosens tid". i: *Litteratursociologi. Texter om Litteratur och samhälle*, s. 201-222, Lund 1997.
- Hertel H.: "Engle i stuen. Storytelling og episk fællesskab". København 1997, 5-6 s.
- Hertel H.: "Da København blev moderne. Byens nye rum, Kulturlivet og litteraturen 1917-60". i: København læst og påskrevet. København som litterær kulturby, s. 147-219 + 240-242, København 1997.
- Hertel H.: "Den frosne spottefugl. Voltaire i dansk åndsliv 1740-1870". i: *Digternes paryk. Studier i 1700-tallet*, s. 335-61, København 1997.
- Hertel H.: "Smagen og det nationale". *Opposition ved Flemming Conrads disputats. Danske Studier* 1996 (udkommet 1997), s. 160-73, København 1997.
- Hertel H.: *Tilbageblik på 30'erne. Litteratur, teater, kulturdebat 1930-39*, 3. reviderede udgave. København 1997, 188 + 190 s.
- Holmen A., Jørgensen J.N.: The Blind Spot of Monolingualism. i: *Københavnstudier i tosprogethed*, s. 187-193, Danmarks Lærerhøjskole 1997.
- Holmen A., Jørgensen J.N.: Aspects of the Linguistic development of Minority children in a majority school. i: *Københavnstudier i tosprogethed*, s. 129-146, København 1997.
- Holmen A., Jørgensen J.N.: The development of successive bilingualism in school-age children. København 1997, 200 s.
- Holmen A., Jørgensen J.N.: Portraits. Denmark and its linguistic minorities seen in an international perspective with special emphasis on grade school education of bilingual children. København 1997, 120 s.
- Jørgensen J.C.: Lille håndbog i nudansk anmelderi. i: *Anmeldelsens teori og praksis*, s. 9-22, Århus 1997.
- Jørgensen J.C.: To døre til Anders Bodelsen. "Gyldendals Bogklub" August 1998 nr. 383, s. 6-8, København 1998.
- Jørgensen J.N.: Ungdomssprog og gruppeidentitet. Om herloviaansproget, en skoleargot. *Ungdomsspråk i Norden*, s. 136-146, Stockholm 1997.
- Jørgensen J.N.: Children's Acquisition of Code-Switching for Power Wielding. *Code-Switching in Concersation: Language, Interaction and Identity*, s. 237-258, London 1998.
- Jørgensen J.N.: The Development of Successive Bilingualism. *School-Age Children. Copenhagen Studies in Bilingualism. Vol 27*, København 1997.
- Jørgensen J.N.: The Integrated Bilingualism Approach. The Development of Successive Bilingualism in School-Age Children. *Copenhagen Vol 27*, s. 7-14, København 1997.
- Jørgensen J.N.: The Effect of Bilingual Education: Minority or Bicultural Identity? *Copenhagen Studies in Bilingualism Vol 27*, s. 83-88, København 1997.
- Jørgensen J.N.: Aspects of the Linguistic Development of Minority Children in a Majority School. *The Development of Successive Bilingualism in*

- School-Age Children. Vol 27, s. 129-148, København 1997.
- Jørgensen J.N.: "Ethnic" and "Societal" Factors of Immigrants School Underachievement in the Nordic Countries. W. Wölck & A. De Houwer (eds): Recent studies in contact linguistics. *Plurilingua XVIII*, s. 172-181, Bonn: Dümmler 1997.
- Jørgensen J.N.: Om tosprogede tyrkisk-danske børns ordforråd i gruppesamtaler. Svenska som andraspråk och andra språk, s. 209-218, Göteborg 1997.
- Jørgensen J.N.: Portraits. Denmark and its Linguistic Minorities Seen in an International Perspective with Special Emphasis on Grade School Education of Bilingual Children. Copenhagen Studies in Bilingualism Vol 28, København 1997.
- Jørgensen J.N.: Kodeskrift hos tosprogede børn. Sprogforum 9, s. 53-56, København 1997.
- Jørgensen J.N.: Det rene sprog. *Humaniora* 1. 1, s. 30-33, København 1998.
- Kjøller K.: Image – Effektive råd til virksomheden om sprog og kommunikation. København 1997, 142 s.
- Kjøller K.: Overbevis dig selv. København 1997, 155 s.
- Kjøller K.: Rhetorica Scandinavia – Tidsskrift for Skandinavisk retorikforskning nr. 1 1997 (anmeldelse). *Mediekultur* 28, s. 79-81, Århus 1998.
- Krag H.: Citizenship and Statelessness: Inclusive vs Exclusive Approaches. i: Ethnic Minorities in Estonia: Domestic Law and International Instruments, s. 25-30, Tallinn 1997.
- Krag H.: The Break-Up of USSR and the Dynamics of 'Ethnic Conflict'. i: Coming out of War and thnic Violence. *Intern Peaace Studies*, s. 186-206, Okinawa 1997.
- Krag H.: Citizenship and statelessness: Inclusive vs Exclusive Approaches. i: Ethnic Minorities in Estonia: Domestic Laws and International Instruments, s. 25-30, Tallinn, Estland 1997.
- Kristiansen T., Gregersen F.: Language Attitudes in a Danish Cinema. i: Sociolinguistics. A Reader and Coursebook, s. 291-305, London 1997.
- Kristiansen T., Gregersen F.: Anmeldelse af William F. Hanks: Language and communicative practices. *Journal of Sociolinguistics* Vol.1, no. 2, s. 287-290, Oxford 1997.
- Levy J.L.: Øjnenes dans. København som magisk storbylandskab. i: København læst og påskrevet, s. 221-234, København 1997.
- Levy J.L.: Det talende skrammel. Bevægelser rundt i Bagesens labyrint. i: Digternes paryk. *Studier i 1700-tallet.*, s. 209-221, København 1997.
- Levy J.L.: Inger Christensen og "Verdens ende". i: Inger Christensen. *Cikaderne findes*, s. 5-14, København 1998.
- Levy J.L.: Dobbeltmennesket Julian og Maximos Kejser og Galilæer i æstetik og religionshistorisk perspektiv. *Edda* 1/97, s. 47-54, Oslo 1997.
- Lund K.: Giv grammatikken indhold. Sprogforum 6, s. 4-9, 1997.
- Lund K.: Lærer alle dansk på samme måde? En længdeundersøgelse af voksnes tilegnelse af dansk som andetsprog. Herning 1997, 414 s.
- Lund K.: Do all learners follow the naturala sequences? *The Clarion* Vol. 3 No 2., s. 4-8, – 1997.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik Nr. 1 Kulturforståelse, s. 1-64, København 1994.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 2 Didaktiske tilløb, s. 1-64, København 1995.
- Lund K.: Sprogform. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik. 3 Et ord er et ord, s. 1-64, København 1995.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik 4 Rundt om kommunikativ kompetence, s. 1-64, København 1996.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik Særnummer: Sprog- kvalitétla kompetence, s. 1-64, København 1996.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik 5. Mellem bog og internet, s. 1-64, København 1996.
- Lund K.: Sprogforum. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og Kulturpædagogik 6. Den professionelle sproglærer, s. 1-64, København 1996.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for Sprog- og Kulturpædagogik. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 7 Fra grammatik- tal systemtilegnelse, s. 1-64, København 1997.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for Sprog- og Kulturpædagogik. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 8. Projektarbejde, s. 1-64, København 1997.
- Lund K.: Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 9. Dansk som andetsprog, s. 1-64, København 1997.
- Lund K.: Sprogform. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik. Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 10 Sprogtilegnelse, s. 1-64, København 1998.
- Lundgreen-Nielsen F., Kjær I.: Henrich Steffens – katarakt og lynild. *Danske Studier* 1997, s. 187-196, København 1997.
- Lundgreen-Nielsen F.: Hovedstaden København & København: Dødsfjende-hjertenskær. i: Kø-

- benhavn læst og påskrevet, s. 9-41, København 1997.
- Lundgreen-Nielsen F.: Løven i buret – Grundtvig i 1848. Historie & Samfundsfag. Tema 1848. 2 – Juni 1998., s. 14-19, Fredericia 1998.
- Lundgreen-Nielsen F.: Clifford Albrecht Bern, Poetic Realism in Scandinavia and Central Europe 1820-1895. Tekst & Kontext 20.2, Kopenhagen & München 1997.
- Paulsen L.: "Muslim med modsætninger". Kritik Forum for Praktisk Teologi 65, s. 45-51, Frederiksberg 1996.
- Paulsen L.: "Koptere i Egypten" Introduktion til udstillingsmateriale ved UNESCO – skolesamlingen. Århus 1997, 9 s.
- Paulsen L.: "Choises of means – How does the Coptic Orthodox Church re- present a modern community". Seminarrapport fra seminar: Regions Minorities in the Arab Middle East: Cultural Practices & Political strateg. København 1996, 8 s.
- Pedersen I.L., Gregersen F.: Hovedsætningsordstilling i underordnede sætninger. Danske Folkekemål 39, s. 55-112, København 1997.
- Poulsen I.: Public service vadis – en anakronisme? i: Nordisk forskning om public service ,s. 47-59, Göteborg 1996.
- Poulsen I.: Radio and Television in Denmark. i: Media Dynamics & Regulatory Concevens in the Digital Age., Henrik Søndergaard, Berlin, Chicago, London, Tokyo, Paris, 1998.
- Poulsen I.: Public Service Radio in Denmark Today. i: Radio Research in Denmark, Finland, Norway and Sweden, s. 69-92, Göteborg 1997.
- Rosenbeck B.: Glems och politik. Svensk historisk tidsskrift 4 1997, s. 775-781, 1997.
- Syrehn G.: "Den starkare" och "Persona" – Några jämförelsepunkter. Fenix 1997:4, s. 114-123, Stockholm 1998.
- Thing M.: Fagbevægelser som demokratisk folkebevægelse. Arbejderhistorie 4/1997, s. 7-12, København 1997.
- Thing M., Christiansen N.F.: Fagbevægelsen som demokratisk folkebevægelse. Arbejderhistorie 4/1997, s. 7-12, København 1997.
- Thing M.: Jøderne og revolutionen i Danmark. Rambam. Tidsskrift for jødisk kultur og forskning 6/1997, s. 4-15, København 1997.
- Thing M.: Kommunismen som relation mellem Sovjet og Danmark. i: Sovjetunionen och Norden – Konflikt, kontakt influenser. 23 Nordiska historikermötet, s. 185-200, Helsingfors 1997.
- Thing M.: Da politiet var lige ved at få et efterretningsvæsen. i: Historiens kultur. Fortælling, kritik, metode, s. 157-176, København 1997.
- Thing M.: Hans Kirks mange ansigter. En biografi. København 1997, 384 s.

Det arnamagnæanske Institut

Instituttets forskningsområde er ældre islandsk og norsk, samt ældre dansk og svensk sprog og litteratur med særligt henblik på den videnskabelige udnyttelse af Den arnamagnæanske Håndskriftsamling. En vigtig opgave er således udarbejdelsen af tekstkritiske udgaver af den vestnordiske middelalderlitteratur. Desuden forskes der i ældre dansk og svensk, og i færøsk og moderne islandsk.

Til udgivelse i serien Editions Arnamagnæanzæ har der været arbejdet på følgende projekter: Mírmanns saga (Desmond Slay, redaktør JLJ, konsulent PS; udkommet i 1997); Plácidus saga (John Tucker, redaktør MO, konsulent JLJ, med en udgave af Plácitus drápa med noter og engelsk oversættelse ved JLJ; udkommer 1998); Eyrbyggja saga. The vellum tradition (Forrest Scott, redaktør JLJ, konsulent MO; forventes at kunne udkomme 1998); Egils saga Skallagrímssonar (Bjarni Einarsson, redaktør PS, konsulent JLJ); Jóns saga helga (Peter Foote, redaktør JLJ, konsulent PS); Óláfs saga Tryggvasonar en mesta (Ólafur Halldórsson, redaktør BOF, konsulent JLJ).

I serien Bibliotheca Arnamagnæana ventes Bjarné Fidjestøls bog The dating of Eddic poetry at udkomme i 1998 (udg. posth. ved Odd Einar Haugen, JLJ og MJD), mens et bind Opuscula (XI) fortsat er under redigering (JLJ, BOF).

Andre udgivelsesprojekter: En oversættelse til nydansk af Skånske Lov og Skånske Kirkelov i B 74 er under afpudsning og kommentering til udgivelse hos Det danske Sprog- og Litteraturselskab (sammen med en transskription af teksten ved Finn Delager, DSL) (BOF); en udgivelse af fire værker tilskrevet præsten Jón Hjaltalín (1749-1835) ventes at udkomme i 1998 (MJD); konkordans til en edb-baseret udgave af islændingesagerne på cd-rom (hovedredaktør Eiríkur Rögnvaldsson), udkommet 1997; folkeudgave af en islændingesaga med indledning og kommentar (BK); 2.udg. af Frejas Psalter, festskrift til Jonna Louis-Jensen 21.10.1996, udkommet 1997 (red. BK, PS); i serien Early Icelandic Manuscripts in Facsimile (redaktør PS) er et bind færdigudarbejdet og to under forberedelse, men den hidtidige forlægger har ikke ønsket at fortsætte udgivelsen. Der arbejdes i stedet på cd-rom som udgivelsesform.

Igangværende specialundersøgelser: En revideret udgave af D. Phil. thesis om Jón Hjaltalín er udkommet i 1997 under titlen The unwashed children of Eve (MJD); en artikel om adelsmanden Otte Friis' håndskriftsamling og dens tilkomst er under udarbejdelse (MO); fortsat undersøgelse omkring brugen af kemikalier og vand ved læsning af håndskrifter (PS); fortsat revision af en

afhandling om den norrøne adverbialsætning, herunder tilføjelse af nye afsnit (FH); der er udarbejdet 18 artikler til Den Store Danske Encyklopædi, en artikel der diskuterer Snorri Sturlusons forfatterskab til Heimskringla er udkommet (JLJ); arbejdet på en lærebog om narrativ fiktion *Frá því er að segja* er fortsat, et foredrag om Steinunn Finnsdóttirs digt *Kappakvæði* er omarbejdet til en artikel, en artikel om en roman af Halldór Laxness, *Kristnihald undir jökli*, er under forberedelse (BK); en bog om Gunnar Hoydal er udkommet i 1997, bøger om Jørgen-Frantz Jacobsen, William Heinesen og Jens Pauli Heinesen er under udarbejdelse, mens en større afhandling om *Heðin Brú* ventes færdiggjort (JI); til 2. bind af værket om AM 76 8vo, *A Danish Teacher's Manual of the Mid-Fifteenth Century*, er et større essay om den klementinske tekst om de tolv gyldne fredage under endelig udarbejdelse, til samme værk er kommentarer til en række danske tekster under udarbejdelse, en artikel om dansk sproghistorie og editionspraksis før og nu, med et sideblik til det norrøne, til bogen *Islensk málsaga og textafræði*, er under udgivelse, i forbindelse med studier i udgaverne af de gammeldanske landskabslove er der foretaget enkelte sonderinger i Hadorphs udgave af *Skånske Lov fra 1676*, en artikel om interpunktionen i det ældste danske håndskrift, *B 74 af Skånske Lov*, er under forberedelse, en præsentation af det østnordiske håndskriftmateriale til grundbogen *Skandinaviske Literatur im Mittelalter* er under forberedelse (BOF).

Instituttets VIP udgør redaktionskomiteen for Den arnamagnæanske Kommissions to skriftserier og medvirker som redaktører og konsulenter. JLJ er formand for, JI sekretær for Selskabet til Udgivelse af færøske Kildeskrifter og Studier. JLJ er sekretær i *Hið íslenska fræðafélag* i Kaupmannahöfn og fagkonsulent ved Den Store Danske Encyklopædi, PS redigerer en serie med faksimileudgaver af islandske middelalderhåndskrifter. JI er leder af de færøske forlag *Mentunargrunnur Studentafelagsins* og *Antonia*, censor og ekstern vejleder ved *Fróðskaparsetur Føroya* og medlem af det færøske udvalg for *Nordisk råds litteraturpris*. BOF er medlem af *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab* og redaktionskomiteen for *Arkiv för nordisk filologi*. MJD er videnskabelig rådgiver for *tidsskriftet alvíssmál* i Berlin.

Gæster og medarbejdere har i årets løb holdt foredrag på instituttet om igangværende forskning.

I marts deltog MJD og JLJ i symposiet *Den nordiske renaissance i højmiddelalderen*, Oslo.

JLJ holdt i april foredrag i Münster om *The Faroese ballad Óluvu kvæði, sources and analogues*, ved et seminar til ære for Hans Schottmann.

Ved et dansk-islandsk håndskriftseminar 19. –

21. juni i anledning af afslutningen af håndskriftudleveringen holdt følgende fra Det arnamagnæanske Institut foredrag: MJD om den virtuelle genforening af Den arnamagnæanske Samling, BOF om interpunktionen i det ældste danske håndskrift (*B 74 af Skånske Lov m.m.*), Anne Mette Hansen om dokumentation og registrering, MO om fire norrøne håndskrifers historie i Danmark før Arne Magnusson, Kaj Larsen om færøske håndskrifter i Den arnamagnæanske Samling, JLJ om AM 241 a I fol. og PS om AM 227 fol.

I Den 10. internationale sagakongres i Trondheim 3. – 9. august deltog JLJ, MO, PS, og BK med et foredrag om *Þorvalds Þátr víðförla*; i september holdt MJD foredrag om *The virtual reunification of the Arnamagnæan Collection* ved et seminar *Digital Resources for the Humanities 97*, Oxford; JLJ et indlæg om *Stemma-problemer* i *Heimskringla*-materialet ved et forskeruddannelseskursus i Bergen; i november holdt BOF en forelæsning om *Svenske og danske bøger i middelalderen* ved *Nordeuropa-Institut, Humboldt-Universität, Berlin*; MJD et foredrag om *Voltaire á Íslandi* ved *Íslandsk kollokvium* for historie og samfunds møde i København; BK har holdt foredrag i den islandske radio om digteren Steinunn Finnsdóttir og om Halldór Laxness' roman *Gerp-la*, og desuden flere foredrag om moderne islandsk litteratur og sagaer ved biblioteker, oplysningsforbund og kulturhuse i Danmark. BOF har holdt foredrag om sproghistorie for lærere ved voksenuddannelsen (VUC).

Edb og håndskrifter: MJD deltager for instituttet i et projekt, *MASTER (Manuscript Access through Standards for Electronic Records)*, der med basis i England omfatter en række europæiske biblioteker og som opgave har at etablere en standard for elektronisk katalogisering af middelalderlige håndskrifter.

BOF, MJD og JLJ er medlemmer af *Netværk til elektronisk behandling af nordiske middelalderhåndskrifter* (under NorFA). Ved et møde i Bergen i oktober deltog MJD og JLJ.

Bevaring af håndskrifter: I oktober afholdt instituttet det fjerde seminar om *Care and conservation of manuscripts*, i samarbejde med Den arnamagnæanske Kommission, med deltagelse fra de nordiske lande, England, Holland, Tyskland, Rusland. MJD bidrog med et foredrag om *Digitisation of manuscripts* (sammen med Sigurgeir Steingrímsson), og konserveringstekniker Niels Borring med et foredrag om *The ideal and the practical in an African project*.

En række forskere i ind- og udland har tilknytning til instituttets forskningsvirksomhed, og flere gæster har arbejdet ved instituttet i årets løb. Statsstipendiet for islandske forskere til studier ved Det

arnamagnæanske Institut blev i 1996 tildelt Bjarni Einarsson, Guðrún Ingólfssdóttir, Hrefna Róbertsdóttir, Kári Bjarnason og Ragnheiður Mósesdóttir, mens Halldór Bjarnason og Páll V. Bjarnason modtog Det arnamagnæanske Stipendium. I 1997 blev Statsstipendiet tildelt Bergur Þorsteinsson, Hrefna Róbertsdóttir, Jóhannes Bjarni Sigtryggsson, Ólína Þorvårdardóttir, Sigurður Ragnarsson, Svanhildur Óskarsdóttir og Þorsteinn Helgason, mens Adolf Friðriksson og Kristjana Kristinsdóttir har fået Det arnamagnæanske Stipendium.

Instituttet huser Den arnamagnæanske Kommissions kontor med én medarbejder og kommissionens Ordbog over det norrøne prosasprog med en stab (fondsønnet) på fem redaktører, en sekretær og en række timelønnede assistenter.

Håndskriftudleveringen: I slutningen af 1996 og i løbet af foråret afgik fire meget store forsendelser af håndskrifter og diplomer til Reykjavik i forbindelse med udleveringen. Det skete med bistand fra Flyvevåbnet, det islandske dampskibsselskab Eimskip, og Søværnet. Den 18. april forlod fiskeriinspektionsskibet Vædderen København med den sidste håndskriftforsendelse til Island om bord og afrundede dermed udleveringen som den var begyndt 26 år før, da det gamle Vædderen ankom til Reykjavik den 21. april 1971 med de to første udleveringshåndskrifter, Flatøbogen og Codex Regius. Som markering af den endelige afslutning af håndskriftsagen og det mangeårige udleveringsarbejde afholdtes 19. – 21. juni et stort dansk-islandsk håndskriftsymposium på Islands Universitet under protektion af Islands præsident, Ólafur Ragnar Grímsson. Ved en indledende højtidelighed overrakte Den arnamagnæanske Kommissions formand, rektor Kjeld Møllgård, de aller sidste to håndskrifter, AM 227 fol. (bibeloversættelse) og AM 237a 4to (prædikentekster), til rektor for Islands Universitet, Sveinbjörn Björnsson, som formand for Den arnamagnæanske Kommission på Island. Ved højtideligheden, der overværedes af det islandske præsidentpar, talte også undervisningsminister Björn Bjarnason. Ved selve symposiet var der 15 indlæg fra dansk side og 14 fra islandsk.

Efter udleveringen af 1666 islandske håndskrifter og samlingen af diplomer og diplomaskrifter består Den arnamagnæanske håndskriftsamling i København af 1382 numre, nl. godt 700 islandske, ca. 280 norske, 252 danske, 32 svenske og 102 af anden proveniens, foruden 776 norske diplomer og 2895 diplomaskrifter, og 1571 danske diplomer og 1372 diplomaskrifter.

Takket være en finanslovsbevilling med virkning fra 1997 arbejdes der nu på at affotografere og restaurere den tilbageværende samling på samme måde som de håndskrifter der er udleveret. Kon-

serveringsværkstedet, der siden 1983 har været administreret af Det kgl. Bibliotek, er fra 1997 en afdeling af Det arnamagnæanske Institut. Instituttet er i 1997 blevet medlem af Fédération Internationale des Instituts d'Études Médiévales (F.I.D.E.M).

Den islandske undervisningsminister, Björn Bjarnason, aflagde den 4. december et uofficielt besøg på instituttet og ordbogen.

Peter Springborg

Stab

VIP: 9 årsværk.

TAP: 5,5 årsværk.

VIP:

Driscoll, Matthew James; adjunkt.

Frederiksen, Britta Orlík; lektor.

Hansen, Finn; lektor.

Isaksen, Jógvan; lektor.

Jónsson, Már; forskningslektor.

Kristjánsdóttir, Bergljót S.; udenl. lektor.

Louis-Jensen, Jonna; professor.

Overgaard, Mariane; lektor.

Springborg, Peter; lektor.

TAP:

Clausen, Hanne; overassistent.

Hansen, Anne Mette; assistent.

Jakobsen, Mette; bogbinder.

Johansen, Karin Bonde; konserveringstekniker.

Lyngbæk, Dorte; praktikant.

Pedersen, Elin Lindhardt; fotograf.

Reitz, Suzanne Liza; fotograf.

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:

– Arne Magnussons Biografi (Már Jónsson)
kr. 223.438.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– 3. International seminar on the care and conservation of manuscripts (Peter Springborg)
kr. 57.240.

– Fourth international seminar on the care and conservation of manuscripts (Peter Springborg) kr. 85.020.

Undervisningsministeriet:

– Bevaring af Islandske håndskrifter der skal forblive i Danmark (Peter Springborg)
kr. 1.100.000.

Publikationer:

Driscoll M.J.: The unwashed children of Eve: The production, dissemination and reception of

- popular literature in post-Reformation Iceland. London 1997, 384 s.
- Driscoll M.J.: Words, words, words: Textual variation in Skikkjurímur. Skáldskaparmál 4, s. 227-237, Reykjavík, Island 1997.
- Driscoll M.J.: Orm Storolfsson's tale. i: The complete sagas of Icelanders, s. 455-467, Reykjavík Island 1997.
- Driscoll M.J.: Af stórum og litlum bókstöfum. i: Bókahnútur, s. 23-25, Reykjavík Island 1997.
- Driscoll M.J.: In praise of strong women. i: Frejas psalter, s. 29-33, København 1997.
- Frederiksen B.O.: Recensent M. – en historie fra guldalderens verden. i: Frejas psalter – Til brug for Jonna Louis-Jensen, s. 46-55, København 1997.
- Frederiksen B.O.: Nogle mundens synder i skrifte-spejlet i AM 75,8^o. i: Ord, Sprog oc artige Dict. Et overblik og 28 indblik 1500-1700. Festschrift til Poul Lindegård Hjorth, s. 83-100, København 1997.
- Frederiksen B.O.: Til teksten om de tolv gyldne fredage i Jøns Buddes bok. Arkiv för Nordisk Filologi 112, s. 125-152, Lund 1997.
- Isaksen J.: Offur og bødil. Um skaldsögur og søgur eftir Jens Paula Heinesen. Sosialurin 25. Oktober 1997, s. 12-14, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: Íblástur og andröður. Hvussu skaldsøgán "Barbara" kom í verðina. Sosialurin 18. Oktober 1997, s. 14-16, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: Den historiske baggrund og romanen. i: Omkring Barbara. En antologi, s. 174, København 1997.
- Isaksen J.: (red.) et al.: Omkring Barbara. En antologi. København 1997, 174 s.
- Isaksen J.: Carl Jóhan Jensen: Tímar og rek. Yrkingar. Tórshavn 1997, 37 s.
- Isaksen J.: Homo Viator – tað ferðandi menniskjað. Um søgurnar hjá Gunnari Hoydal. Sosialurin Juni, s. 14-16, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: Vom Einzelnen zur Gemeinschaft. Tjaldur 17, s. 18-31, Kiel 1996.
- Isaksen J.: Amariel Nordøy. Text: Jógvan Isaksen. Tórshavn 1997, 72 s.
- Isaksen J.: Krimi og kærleiki. Spennings søga á al-tjóða palli. Anmeldelse af Mina Reinert: Duldar leiðir. Sosialurin 4. jan., s. 17, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: Illa-Beinta og Barbara. Søga og ætlanir. Sosialurin 6. sep., s. 14-16, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: Homo viator. Um skaldskapin hjá Gunnari Hoydal. Tórshavn 1997, 124 s.
- Isaksen J.: Eí nívandi tilveruumskifti. Um søgurnar hjá Hanusi Andreassen. Sosialurin 22. november 1997, s. 12-14, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: At fóta sær í tilveruni. Um søgurnar hjá Hanusi Andreassen. Sosialurin 15. november 1997, s. 14-16, Tórshavn 1997.
- Isaksen J.: Mellem oplysningstid og pietisme. i: Frejas psalter – en psalter i 40 afdelinger til brug for Jonna Louis-Jensen, s. 217, København 1997.
- Isaksen J.: Udgiver af: Jóanes Nielsen: Páskaódnin. Tórshavn 1997, 176 s.
- Louis-Jensen J.: 1) Frode Fredegod. 2) Gíslason, Konráð. 3) Gizurr Teitsson enn hvíti. 4) Gjukunger. 5) Grágás. i: Den Store Danske Encyclopædi, bind 7, København 1997.
- Louis-Jensen J.: 1) Gudrun Gjukesdatter. 2) Hadding. 3) Hagbard og Signe. 4) Harald Hildetand. 5) Heimskringla. 6) Helgason. Jón 7) Helgason, Oddi. 8) Herjólfsson, Bjarni. i: Den Store Danske Encyclopædi, bind 8, København 1997.
- Louis-Jensen J.: 1) Ingjaldskvadet. 2) [Island,] Sprog. 3) islandsk. 4) islandske håndskrifter. 5) Jakobsen, Jakob. i: Den Store Danske Encyclopædi, bind 9, København 1997.
- Louis-Jensen J. red.: Heimskringla – Et værk af Snorri Sturluson? Nordica Bergensia 14, s. 230-245, Bergen 1997.
- Louis-Jensen J., Slay D.: Mírmanns saga. København 1997, CLXXI+ s 216.
- Overgaard M.: The organisation of the photography and restoration of manuscripts prior to their transfer to Iceland 1971-1996. i: Care and conservation of manuscripts 3, s. 7-27, København 1997.
- Springborg P.: Prøv med syre. i: Frejas Psalter – til brug for Jonna Louis-Jensen, s. 171-182, København 1997.
- Springborg P., Fellows-Jensen G.: Care and conservation of manuscripts 3. Proceedings of the third international seminar held at the University of Copenhagen 14th-15th October 1996. Edited by Gillian Fellows-Jensen and P. Springborg. København 1997, 150 s.

Institut for Dansk Dialektforskning

Instituttet har siden oprettelsen været center for udforskningen af danske talesprog. Seddelsamlinger, lakplader, bånd og disketter udgør et unikt arkiv som dækker mere end hundrede års dansk.

Arbejdet med at beskrive og forklare udviklingen i dansk talesprog og i det danske sprogsamfund indebærer beskæftigelse med spørgsmålet om hvordan og hvorfor sproget bruges forskelligt i sociale grupper og sociale situationer af forskellig art. Der arbejdes med disse spørgsmål på alle lingvistiske niveauer, fra fonologi til tekst.

Leksikografi

Ømålsordbogen: Bogstav G er afsluttet, og der er redigeret ord med ha-, herunder fagord som *hammel* og *handel* (del af plejl), folkloristiske ord som *hassel* og *hasling* (fabeldyr i slangeskikkelse) og funktionsord som *han* (og *hun*) (Inger Bévort, Finn Køster, Karen Margrethe Pedersen og i mindre udstrækning Asgerd Gudiksen). Anette Jensen har påbegyndt ordliste over emnesamlingen "Væsen" med angivelse af opslagsordenes betydninger, geografiske forekomst og frekvens (bogstav h-k), og aflyttet bånd med henblik på sagregistrering og efterhøring af ord og fraser til ØMO. Karen Margrethe Pedersen har anmeldt *Norsk Ordbok*.

Orddannelse, ordforråd og betydning

Asgerd Gudiksen har færdiggjort sin ph.d.-afhandling om -et-afledninger i dansk. Karen Margrethe Pedersen har skrevet artikel om "Metaforer som identitetsmarkører" baseret på materiale fra fiskerlejet Bagenkop, og foretaget studier i brugen af *han* og *hun* henvisende til inanimater i historiske og dialektale kilder.

Bøjning og syntaks

Lise Horneman Hansen har udarbejdet en skematisk oversigt over bøjningen af de ca. 400 verber der udgør materialet til hendes ph.d.-projekt om de-bøjningen i jysk, og undersøgt den lydige struktur i verberne med langt i og y. Finn Køster har skrevet artikel om den nye regionale præteritum på -et i fynsk på grundlag af båndoptagelser fra Øst- og Vestfyn. Inge Lise Pedersen har undersøgt opkomsten af -et i præt. og præt.part. af svage verber i nordiske dialekter, med fokus på hvordan denne udvikling forklares og forbindelsen mellem forklaring og sprogeologi.

Sociolingvistiske undersøgelser

Tore Kristiansen har færdiggjort artikel om sproglig standardisering, og om sprogbrug og sprog-holdninger. Som deltager i det nordiske ungdoms sprogsprojekt, UNO, har han gennemført en pilotundersøgelse om slang og påbegyndt materialeindsamling. Inge Lise Pedersen har skrevet artikel om udforskningen af sprog og køn, og om kvindelige præsters prædikener. Jann Scheuer har på baggrund af sit ph.d.-projekt skrevet en bog *Den umulige samtale – sprog, køn og magt i jobsamtaler*, artiklen "På catwalk med 3x3 matrix", samt artikel om diskursanalyser af interview.

Forskningsrejser:

Lise Horneman Hansen har gennemgået neder-tysk materiale i samlingerne til Hamburgisches Wörterbuch, Hamburg Universitet. Der er foretaget båndoptagelser på øerne.

Deltagelse i symposier, konferencer m.v.:

Lise Horneman Hansen og Inge Lise Pedersen har holdt foredrag ved 2nd International Congress of Dialectologists & Geolinguists i Amsterdam. Tore Kristiansen har talt ved konference i Trondheim om hovedmål og sidemål i norsk skole. Inge Lise Pedersen har været plenarforelæser ved Svenska Språkets Historia 5 i Umeå, været indbudt forelæser ved seminar i Trondheim og i Hamburg, og som medlem af koordinationsgruppe for ESF-netværk deltaget i workshops i Heidelberg og (med foredrag) i Gent. Hun og Jann Scheuer har talt ved 3. Nordiske konference om køn og sprog i København, Jann Scheuer har holdt 2 gæsteforelæsninger ved NTNU i Trondheim. Peter Juel Henriksen har deltaget med foredrag i datalingvistisk kongres i Italien.

Forskeruddannelse og efteruddannelse:

Tore Kristiansen har undervist i dansk sprog og sprogsamfund i Næstved, på Høgskolen i Agder og på ph.d.-kursus i København, og i sociolingvistik ved speciallæreruddannelsen. Inge Lise Pedersen har deltaget i danske sprog dage i Sct. Petersborg med to foredrag om udviklingen i moderne dansk talesprog. Jann Scheuer har undervist på ph.d.-kursus om diskursanalyse.

Konsulenttjeneste og formidling:

Karen Margrethe Pedersen har skrevet artikel om Ømålsordbogen. Der er besvaret forespørgsler og givet vejledning om dialektale og sprogsociale spørgsmål og leveret bånd med dialektprøver og programmet KUAtekst (til partiturudskrivning af talesprog) til enkeltpersoner og institutioner. Flere medarbejdere har holdt folkeuniversitetsforedrag o.lig. Jann Scheuer har i virksomhedssammenhænge formidlet sit projekt om Magt, køn og sprog i jobsamtaler, bl.a. på Københavns Rådhus og ved kundeseминаr i London.

Anden videnskabelig og administrativ virksomhed:

Tore Kristiansen, Finn Køster og Karen Margrethe Pedersen redigerer *Danske Folkemål*. Jann Scheuer er med i redaktionen af *NyS*.

Inge Lise Pedersen er medlem af arbejdsudvalget i Dansk Sprognævn og næstformand for nævnet, samt efor for Kvinderegensen og medlem af koordinationskomiteen for ESF netværket "The convergence and divergence of dialects in a changing Europe". Hun er professor II i dansk sprog ved Universitetet i Tromsø. Tore Kristiansen er medlem af studienævnet for dansk. Inger Ejskjær har deltaget i ALE-redaktionsmøde i Amsterdam som repræsentant for IDD. Jann Scheuer og Inge

Lise Pedersen har arrangeret 3. Nordiske konference om køn og sprog 11. – 13. oktober.

Samlinger:

Samlingerne er forøget med 4238 ordsedler, 4 manuskripter og 62 båndoptagelser. Indlæsningen af bornholmske manuskripter på edb er afsluttet. Karen Margrethe Pedersen har forestået den fortsatte aflæsning af bånd og indlægning i Wordcruncher tekstbase. Teksterne omfatter nu godt en halv million ord, fordelt med ca. 1/3 jyske, ca. 2/3 fra øerne og en mindre del bornholmske. Anette Jensen har indscannet maskinskrivne fynske tekster og afkodet Wordcruncher tekster så begge nu foreligger som WP-læselige dokumenter. Peter Juel Henriksen har indlagt Projekt Bysociolingvistiks tekstkorpus på Internet. Den SHF-finansierede digitalisering og kopiering af båndsamlingen på CD-er er fortsat.

Hæderspriser:

Inge Lise Pedersen er tildelt en hæderspris fra Kungliga Gustav Adolfs Akademien i Uppsala.

Informationsvirksomhed:

Finn Køster har for projektet "Dansk Lydhistorie" under Kulturministeriets "Kulturnet Danmark", 2. fase: "Lyt til historien", tilrettelagt lydskrift og skrevet tekstkommentarer til 12 tekster.

Gæsteforskere:

Professorerne Michael Halliday og Ruqaiya Hasan, samt doktorandstuderende Endre Brunstad, Bergen og Anders Nordebring, Uppsala.

Inge Lise Pedersen

Stab:

VIP: 7 årsværk.

TAP: 1,9 årsværk.

VIP:

Bévort, Inger; lektor.

Gudiksen, Asgerd; ph.d.-studerende.

Halliday, Michael A.K.; gæsteforsker.

Hansen, Lise Horneman; ph.d.-studerende.

Hasan, Ruqaiya; gæsteforsker.

Henriksen, Peter Juel; forskningsass.

Jensen, Anette; akademisk medarbejder.

Kristiansen, Tore; lektor.

Køster, Finn Pol; lektor.

Pedersen, Inge Lise; lektor.

Pedersen, Karen Margrethe; lektor.

Scheuer, Jann; adjunkt.

TAP:

Hagendal, Susanne; overassistent.

Theilgaard, Lise; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Scheuer, Jann: Sprog, køn og magt i jobsamtaler.

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:

– Udgivelse af bind 4 af "Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer" (Institut for Dansk Dialektforskning) kr. 88.900.

Forskerakademiet:

– Rejse og løn til gæsteforsker R. Hasan (Frans Gregersen) kr. 134.300.

Rektorkollegiet:

– Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutlederen) kr. 43.650.

Publikationer:

Gudiksen A.: Hvorfor er nogle suffikser mere produktive end andre? i: Nordiska dialektstudier. Föredrag vid Femte nordiska dialektologkonferensen Sigtuna 17-21 augusti 1994, s. 129-135, Uppsala 1997.

Gudiksen A.: Overvejelser i forbindelse med min anmeldelse, Hermes, Journal of Linguistics 19, s. 185-187, Århus 1997.

Hansen L.H.: Har -ede-bøjningen været den eneste produktive bøjning? i: 6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog til minde om Peter Skautrup 1896-1996, Institut for Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet 10.-11. oktober 1996, s. 109-116, Århus 1997.

Kristiansen T.: Language Attitudes in a Danish Cinema. i: Sociolinguistics. A Reader and Coursebook, s. 291-305, London 1997.

Kristiansen T.: Anmeldelse af William F. Hanks: Language and communicative practices. Journal of Sociolinguistics Vol.1, no. 2, s. 287-290, Oxford 1997.

Kristiansen T.: Sprogændringer og sprognormer i Danmark og Norge. i: Nordiska dialektstudier. Föredrag vid Femte nordiska dialektologkonferensen Sigtuna 17-21 augusti 1994, s. 179-187, Uppsala 1997.

Kristiansen T.: Opfattelser og holdninger: en undersøgelse af hvilken betydning de unges opfattelser af den sproglige normsituation har for deres egne sprogholdninger. i: Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium. MINS 43, s. 177-187, Stockholm 1997.

Kristiansen T.: The extreme case of Denmark: far-reaching standardisation and disappearance of all traditional dialects. Why does it happen? i: European Science Foundation Network on 'So-

- cial dialectology. The convergence and divergence of dialects in a changing Europe'. upagineret 18 s., 1997.
- Kristiansen T.: Språk og språkholdninger. i: Ut med språket? Hovedmål og sidemål i norsk skole: Er vi ved et veiskille? Konferanserapport, s. 1-15, Trondheim 1997.
- Kristiansen T.: Sprogbrug og sprogholdninger. Kommentarer og sammenligninger i anledning af Moderne sjællandsk. Danske Folkemål 39, s. 3-30, København 1997.
- Køster F.: Om andetledsstød i sjællandsk. i: Nordiska dialektstudier. Foredrag vid Femte nordiska dialektologkonferensen Sigtuna 17-21 augusti 1994, s. 189-193, Uppsala 1994.
- Pedersen I.L.: Livsformer og sprogformer i forandringsens tegn. i: Nordiska dialektstudier. Foredrag vid Femte nordiska dialektologkonferensen Sigtuna 17-21 augusti 1994, s. 223-32, Uppsala 1997.
- Pedersen I.L.: Sprogarter og sprogforandring i 1800-tallet. i: 6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog til minde om Peter Skautrup 1896-1996. Institut for Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet, s. 237-45, Århus 1997.
- Pedersen I.L., Gregersen F.: Hovedsætningsordstilling i underordnede sætninger. Danske Folkemål 39, s. 55-112, København 1997.
- Pedersen I.L.: Urban and rural dialects of Slesvig: Political boundaries in the millennial retreat of Danish in Slesvig. i: Proceedings of the second workshop: Divergence and Convergence of dialects across political borders, held in Ghent 13-15 March 1997, s. 165-177, Strasbourg 1997.
- Pedersen K.M.: Ømålsordbogen. Mål & Mæle 20 årg. nr. 1, s. 12-18, 125997.
- Pedersen K.M.: Verbet gå – i forbindelser som gå i skole, gå til doktor, gå på mosen. i: 6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog til minde om Peter Skautrup 1896-1996. Institut for Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet 10.-11. oktober 1996, s. 226-236, Århus 1997.
- Pedersen K.M.: Resistens og bevidsthedsgrad . i: Nordiska dialektstudier. Foredrag vid Femte nordiska dialektologkonferensen Sigtuna 17-21 augusti 1994, s. 233-238, Uppsala 1997.
- Scheuer J.: Succesfulde ansøgere taler selv! i: Karrierer Vejviser Ung '97, s. 234-35, København 1997.
- Scheuer J.: Køn og magt i jobsamtaler. i: Mere end ord, s. 47-55, København 1997.
- Scheuer J.: Studiehåndbog for ph.d.-studiet. Grønspættebog for ph.d.- studerende ved Det humanistiske Fakultet. København 1997, 110 s.
- Scheuer J., et al.: NyS. Nydanske studier og almen kommunikationsteori. Nummer 22: Semiotik. København 1997, 129 s.

Institut for Navneforskning

Forskningsvirksomhed:

Instituttets forskningsopgaver omfatter analyse, beskrivelse og udnyttelse af dansk navnestof i og uden for Danmark.

Danske stednavne

I serien *Danmarks Stednavne* er anden del af Vest-sjællands Amt under udarbejdelse (Jørgensen). En undersøgelse af stednavne i området omkring Køge og Roskilde er led i et projekt under Roskilde Museum (Jørgensen). Der er foretaget studier i stednavne fra det gamle Århus amt (Holmberg) og i navnes stabilitet i gamle danske skelforretninger (Jørgensen).

Under initiativet "Byens navne" har Bent Jørgensen beskæftiget sig med navne på byens dele, herunder københavnske haveforeninger, og nyere tendenser i stednavnegivning i urbaniserede områder i Danmark. Han bearbejder også Københavns stednavne til udgivelse i et alfabetisk ordnet leksikon.

Bente Holmberg fortsætter sine studier i danske stednavne, der vidner om maritime aktiviteter. Materiale fra det øvrige Norden tænkes inddraget.

Stednavne i vikingebygderne

En udgave af danske bebyggelsesnavne i East Anglia er under forberedelse (Fellows-Jensen). En sammenlignende undersøgelse af middelalderlige gadenavne i York og andre engelske byer både inden og uden for Danelagen er i arbejde, og Yorks gadenavne vurderes som kilde til viden om behandlingen af skind og udnyttelse af læder i fremstillingen af tøj, bæltter, sko, seletøj, skjolde osv. i byen (Fellows-Jensen). Forsvarende og forandrede stednavne i Danelagen analyseres (Fellows-Jensen). Peder Gammeltoft er i gang med en analyse af stednavne på -bólstaðr, især i Skotland, for at kaste lys på udviklingen af, hvorfor dette stednavneled bliver det mest udbredte efterled i det nordatlantiske område.

Personnavne

Michael Lerche Nielsen udnytter både runeindskrifter og stednavne på -torp som kilde til oplysning om vikingetidens personnavne i Danmark. En afhandling om danskernes navne i senmiddelalder og renaissance er under udarbejdelse af Susanne Vogt. Bente Holmberg har oprettet en database over kvindenavne i Odense bys tingbog 1625 – 26 og 1631 – 32, og arbejdet tænkes fortsat ved inddragelse af mændenes navne og ved en udvidelse af tidsrammen. Eva Villarsen Meldgaard

har forberedt en omredigeret udgave af et værk om nutidens personnavne og er i gang med et studium af danske efternavne.

Teoretiske studier

Vibeke Dalberg undersøger analogisk navnedannelse og navngivning, falsk subtraktion og ellipse i stednavne. Hun fortsætter med en redegørelse for udviklingstendenser i nyere dansk navneforskning og har påbegyndt en undersøgelse af onomastisk terminologi. Stednavnes retskrivning undersøges i forhold til dansk retskrivning i perioden 1948 – 98 (Jørgensen).

Andre projekter:

I samarbejde med Landbohistorisk Selskab fortsætter Susanne Vogt og Bent Jørgensen deres sproglige og onomastiske undersøgelser af adkomstdokumenter til dansk landgods 1513 – 50. Michael Lerche Nielsen assisterer museumsinspektør Marie Stoklund med undersøgelsen og beskrivelsen af nyfundne runeindskrifter. I samarbejde med antikvar Allan Tønnesen har Susanne Vogt undersøgt heraldikkens udnyttelse fra korstog til nutid. Bente Holmberg studerer det moderne ordforråd med særligt henblik på fremmedordene.

Redaktionsvirksomhed:

Vibeke Dalberg og Bent Jørgensen har redigeret publikationen *Byens navn*, der er beretningen fra et symposium, de arrangerede i april 1996. Eva Villarsen Meldgaard er dansk medredaktør af *Studia anthroponymica Scandinavica*. Sammen med lektor Peter Springborg har Gillian Fellows-Jensen redigeret *Care and Conservation of Manuscripts 3*. Sammen med førstearkivar Tom Schmidt, Oslo, redigerer Gillian Fellows-Jensen en bog om vikingetidens sted- og personnavne, der skal indeholde udvalgte artikler af nordiske forfattere i engelsk oversættelse.

Internationalt samarbejde:

Vibeke Dalberg er medlem af Executive Committee og Membership Committee i International Council of Onomastic Sciences. Gillian Fellows-Jensen er dansk repræsentant i Nordisk Samarbejdskomité for Navneforskning og Honorary Vice-President of English Place-Name Society. Bent Jørgensen er medlem af bestyrelsen for Sydsvenska Ortnamnssällskapet i Lund.

Gillian Fellows-Jensen har medvirket i et projekt under Universitæt Mannheim og University of Liverpool om stednavne på øen Man, er medlem af Advisory group for Centre for English Name Studies ved University of Nottingham, og konsulent for Dictionary of Old English ved University of Toronto.

Bente Holmberg var medarrangør af et nordisk symposium om den nordiske renaissance i højmiddelalderen, som holdtes i Oslo.

Michael Lerche Nielsen var medarrangør af det 10. runologmøde, som holdtes på Hald Hovedgård.

Sammen med lektor Peter Springborg arrangerede Gillian Fellows-Jensen det 4. internationale seminar om Care and Conservation of Manuscripts, som holdtes på KUA.

Konsultativ virksomhed:

Kirkeministeriet og Justitsministeriet har modtaget rådgivning vedrørende personnavne (Meldgaard), Kulturministeriet og Kort- og Matrikelstyrelsen vedrørende stednavne (Jørgensen). Instituttet er sekretariat for Stednavneudvalget. Bente Holmberg er medlem af tilsynsrådet for Den danske Ordbog og for Supplement til Ordbog over det danske Sprog. Gillian Fellows-Jensen er engelsk-sproglig konsulent for Ordbog over det norske prosasprog.

Formidling:

Eva Villarsen Meldgaard forbereder en folder om efternavnets historie i Danmark i serien *Det drejer sig om*. Den handler bl.a. om, hvad man må og ikke må hedde og hvorfor? Instituttets medarbejdere har rådgivet offentlige myndigheder, museer, biblioteker, radio, tv, dagblade, tidsskrifter m.m. i sted- og personnavnespørgsmål samt besvaret forespørgsler fra private i ind- og udland.

Forelæsnings- og kongresrejser:

Instituttets medarbejdere har holdt gæsteforelæsninger eller faglige indlæg ved kongresser o.l. følgende steder: Odense (Nielsen), Århus (Holmberg), Uppsala (Dalberg, Holmberg, Jørgensen), Oslo (Jørgensen), Reykjavík og Manchester (Fellows-Jensen), Nottingham (Fellows-Jensen, Gammeltoft, Holmberg, Nielsen), Edinburgh (Gammeltoft), Leipzig (Jørgensen), Amsterdam, Basel og Brno (Dalberg).

Gillian Fellows-Jensen

Stab

VIP:

Dalberg, Vibeke Margrethe; lektor.
Fellows-Jensen, Gillian Myra; lektor.
Holmberg, Bente Legarth; lektor.
Jørgensen, Bent; lektor.
Meldgaard, Eva Villarsen; lektor.
Nielsen, Michael Bjørn Lerche; videnskabelig medarb.
Vogt, Susanne Margrethe Rossen; forskningsass.

TAP:

Hansen, Lena; akademisk arbejder.
Thomsen, Karin M.; overassistent.
Warnez, Annette Riege; korrespondent.

Fondsstøtte:

Kulturministeriet:
– Trykning af Danmarks Stednavne bd. 23. Stednavneudvalget – sekretariat, løn og drift (Bent Jørgensen, fmd. for Stednavneudvalget) kr. 75.000.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

– Trykning af Byens navne. Stednavne i urbaniserede områder. Symposierapport (Bent Jørgensen) kr. 42.018.

Publikationer:

Dalberg V.: Anmeldelse af Ward van Osta: Toponymie van Brasschaat I-II, Gent 1995. Namn och bygd 85, s. 196-197, 1997.

Dalberg V.: Nogle danske stednavne dannet med abstraktum som hovedled – og deres udenlandske paralleller. i: Den ellefte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.-23. juni 1994. (NORNA-rapporter 60), s. 151-160, Uppsala 1996.

Dalberg V.: Some remarks on analogical reshaping of place-names. i: You name it. Perspectives on onomastic research. *Studia Fennica Linguistica* 7., s. 80-85, Helsinki 1997.

Dalberg V.: Zum fragwürdigen proprialen Status der Ethnonyme. i: Wort und Name im deutsch-slawischen Sprachkontakt. Ernst Eichler von seinen Schülern und Freunden, s. 33-47, Köln – Weimar – Wien 1997.

Dalberg V.: Falsk subtraktion i stednavne. i: Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997, s. 39-42, Helsingfors 1997.

Dalberg V.: Anmeldelse af Reader zur Namenkunde 4. Namenkunde in der Schule. *Studia Anthroponymica Scandinavica* 15, s. 39-41, Uppsala 1997.

Dalberg V., Jørgensen B.: (Red.) Byens navne. Stednavne i urbaniserede områder (NORNA-rapporter 64). Uppsala, 1997, 208 s.

Fellows-Jensen G., Springborg P.: Care and conservation of manuscripts 3. Proceedings of the third international seminar at the University of Copenhagen 14th-15th October 1996. Copenhagen 1997, 150 s.

Fellows-Jensen G.: Litteraturkrönika. Danmark. Namn och bygd 85, s. 99-102, Uppsala 1997.

Fellows-Jensen G.: Scandinavians in Cheshire: a Reassessment of the Onomastic Evidence. i: Names, Places and People. An Onomastic Miscellany for John McNeal Dodgson, s. 77-92, Stamford 1997.

Fellows-Jensen G.: Names and their usage: a suburban sidelight. i: Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997, s. 61-67, Helsingfors 1997.

Fellows-Jensen G.: From Durobrivae to the Hundred Acre Wood. Analogical naming in Great Britain. i: You name it. Perspectives on onomastic research. *Studia Fennica Linguistica* 7, s. 63-71, Helsinki 1997.

Fellows-Jensen G.: Mønstre i stednavne på -by i England. i: Den ellefte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.-23. juni 1994 (NORNA-rapporter 60), s. 383-93, Uppsala 1996.

Fellows-Jensen G.: Ferrensby: Vitnisburður um, at føyoyingur hefur hildið til í Yorkshire í vikingaöld. *Málting* 21, s. 20-22, Tórshavn 1997.

Fellows-Jensen G.: Anglo-Saxon attitudes. i: Frejas Psalter til brug for Jonna Louis-Jensen, s. 38-42, København 1997.

Fellows-Jensen G.: Byer i vikingetidens England. Dansk indflydelse på deres udformning. i: Byens navne. Stednavne i urbaniserede områder. (NORNA-rapporter 64), s. 77-89, Uppsala 1997.

Fellows-Jensen G.: Place-names in context. *Archaeological Dialogues* 4, 2, s. 215-19, Assen 1997.

Holmberg B.: Odense – en by uden søfolk? i: Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997, s. 97-100, Helsingfors 1997.

Holmberg B.: (sammen med Henrik Holmberg) Politiken Pocket Fremmedordbog. København 1997, 350 s.

Holmberg B.: Termer og afgrænsninger i dansk stednavnelitteratur. i: Den ellefte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.-23. juni 1994. (NORNA-rapporter 60), s. 161-69, Uppsala 1996.

Jørgensen B.: Det levende Danmarkskort. København 1997, 4 (CD-Rom) s.

Jørgensen B.: Augustdage på Hvaler. i: Norsk Stadnamnarkiv 75 år 1921-1996, s. 85-94, Oslo 1996.

Jørgensen B.: Byens navne. Det drejer sig om 9, s. 1-12, København 1996.

Jørgensen B.: Langagers Stumper og Åges Tæer. Om kategori- og revirinterne formalsekunderer inden for danske marknavne. *Studier i Nordisk Filologi* 75, s. 263-71, Helsingfors 1996.

Jørgensen B.: Danmarks Stednavne nr. 23. Stednavne i Vestsjællands Amt. Sorø, Ringsted, Alsted Herred, Ringsted Herred. København 1997, 150 s.

Jørgensen B.: Dansk økultur eller økuller. i: Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997, s. 115-120, Helsingfors 1997.

- Jørgensen B.: Anmeldelse af John Kousgård Sørensen: Danske sø- og ånavne VIII. Danske Studier 92, s. 209-214, København 1997.
- Jørgensen B.: Et lovforslag om navngivning af fast ejendom. Træk af det offentliges indgriben i stednavnebrug og stednavnedannelse i Danmark. i: Den ellefte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.-23. juni 1994 (NORNA-rapporter 60), s. 111-120, Uppsala 1996.
- Jørgensen B.: Normality and frequency. i: You name it. Perspectives on onomastic research. *Studia Fennica Linguistica* 7, s. 86-93, Helsinki 1997.
- Jørgensen B., Dalberg V.: Storbyens dele. i: Byens navne. Stednavne i urbaniserede områder. (NORNA-rapporter 64), s. 113-122, København 1997.
- Meldgaard E.V.: Fornavnemoder i Danmark 1820-2020. *Studia anthroponymica Scandinavica* 15, s. 101-12, Uppsala 1997.
- Meldgaard E.V.: 90ernes navnebog. København 1997, 127 s.
- Meldgaard E.V.: Tungen lige i munden. Danmarksposten, s. 12-13, København 1997.
- Meldgaard E.V.: Barnets fornavn. Det drejer sig om 10, s. 1-16, København 1997.
- Meldgaard E.V.: Kirkeministeriets cirkulære nr. 146 af 1.11.1997. Cirkulære om godkendte fornavne. Fornavne godkendt af Kirkeministeriet i samråd med Institut for Navneforskning fra 1. maj 1990 til 1. januar 1997. København 1997, 1-11 s. Publikationsart diverse.
- Nielsen M.L.: Omkring Harby-stenens personnavne, tolkning og datering. i: Blandade runstudier 2. (Runrön 11), s. 59-82, Uppsala 1997.
- Nielsen M.L.: På sporet af Borups vikinger – tanker omkring en by og dens runesten. Kulturhistorisk Museum Randers. Årbog 1996, s. 22-35, Randers 1997.
- Nielsen M.L.: Runologien mellem sprogvidenskab og arkæologien. i: Sekstende tværfaglige vikingesymposium, s. 37-51, Højbjerg 1997.
- Nielsen M.L.: To utolkede danske runefølger og navneelementet -gisl. *Studia anthroponymica Scandinavica* 15, s. 49-57, Uppsala 1997 1997.

Øvrige europæiske sprog

Engelsk Institut

Forskningsvirksomhed:

Engelsk Institut beskæftiger sig i sin forskning og undervisning med engelsk sprog og med litteratur, kultur og samfundsforhold i den engelsksprogede verden, samt med dennes forhold til den øvrige verden, i særdeleshed Danmark.

Traditionelt opdeles instituttets virksomhed i tre hovedområder:

I. Det engelske sprog: Der forskes i sprogets historie, i moderne sprog (primært britisk og amerikansk) og i sprogteoretiske emner med engelsk som basis.

II. Den engelsksprogede litteratur og kultur i Storbritannien, USA og andre engelsksprogede lande samt emner inden for den almene litteraturvidenskab.

III. De samfundsforhold, der eksisterer eller har eksisteret i de engelske sprogområder, fortrinsvis Storbritannien og USA.

Instituttets virksomhed overskrider jævnligt den snævre sproggrænse, og en skarp opdeling i de tre hovedområder lader sig ikke praktisere.

Sprogvidenskab

Arne Zettersten fortsætter i samarbejde med Hanne Lauridsen et leksikografisk projekt med "online" ordbøger baseret på Cobuild-serien, og har holdt foredrag om arbejde med tosprogede ordbøger ved ESSE-kongressen (= "European Society for the Study of English") i Ungarn; der er i denne sammenhæng kontakt med universiteterne i Birmingham, Osaka og Helsinki. Samarbejdet med Osaka omfatter desuden et projekt om computerstøttet studium af tidligt moderne engelsk. Arne Zettersten arbejder desuden videre med engelsk sprog og litteratur i middelalderen, herunder med udgivelsen af "Ancrene Riwe" for "The Early English Text Society" og har holdt foredrag herom i Japan.

Steen Schousboe har afsluttet arbejdet med et projekt om historisk lingvistik i undervisningsperspektiv og har holdt foredrag herom ved ESSE-kongressen i Ungarn.

Peter Harder arbejder videre med projektet om struktur og funktion i sprogbeskrivelsen og har i den forbindelse været arrangør af et diskussionsmøde med international deltagelse om samlebåndet "Content, Expression and Structure: Studies in Danish Functional Grammar", udgivet af den

tværfaglige forskningsgruppe, som han indgår i. Han har desuden påbegyndt et projekt om retningsadverbier i dansk og engelsk, holdt gæsteforelæsning i Stockholm samt holdt foredrag som inviteret taler ved den femte internationale konference om kognitiv lingvistik.

Birgit Henriksen viderefører (i samarbejde med Kirsten Haastrup, Danmarks Lærerhøjskole) arbejdet med en længdeundersøgelse af ordforrådstilegnelse hos danske folkeskoleelever og har her gennemført den 3. og sidste dataindsamling. Resultaterne er under bearbejdning, og publikationer i både dansk og international sammenhæng er under udarbejdelse.

Litteraturforskning og kulturstudier

Dansk-engelsk

Inge Kabell og Hanne Lauridsen fortsætter samarbejdet om engelsk i Danmark. Heri er der blandt andet fokuseret på perioden 1678-1800, og begge har været inviterede foredragsholdere ved årsmødet i "The Henry Sweet Society" ved universitetet i Luton. Desuden har de fortsat arbejdet om George Borrow, herunder et studium af hans oversættelser af "Kong Kristian" (sammenlignet med andre oversættelser); de har endvidere afsluttet en samlet fremstilling af hans virke. Inge Kabell har desuden holdt foredrag herom ved en konference om George Borrow.

Jørgen Erik Nielsen forelæste om "English Studies in Denmark" ved ESSE-konferencen i Debreceen og beskæftiger sig fortsat med emnet.

Britisk litteratur og kultur

Grå Borup-Nielsen har offentliggjort en artikel om Graham Greenes novelle "The Basement Room", forelæst over Winston Churchills overtalelsesstrategi ved en konference i Lund, og udarbejder engelsk oversættelse af en række af sine artikler med henblik på udgivelse i USA. Dorrit Eibnersen har færdiggjort en artikel om Richard Adams: "The Girl in the Swing", fortsætter studiet af kvinden som uhyre og har i den forbindelse sammen med Ingeborg Nixon offentliggjort en artikel om kvinden som dyr; hun har påbegyndt et komparativt studium af Chaucers og Shakespeares behandling af Troilus og Criseyde-stoffet.

Niels Bugge Hansen fortsætter sine studier af Shakespeare i Danmark og har i den forbindelse forelæst om Hamletspillene på Kronborg på en konference i Cambridge.

Charles Lock har offentliggjort artikler om John Cowper Powys og Thomas Hardy og har forelæst om dem på konferencer i Aalborg, Lund og Dorchester.

Jørgen Erik Nielsen arbejder på sin bog om Dickens i Danmark.

Henrik Rosenmeier, der har afsluttet sin oversættelse af "Antikken" i "Den europæiske filosofis historie" har påbegyndt et arbejde med den foreløbige arbejdstitel "Sex in the Earlier Poetry of T.S. Eliot".

Niels Jørgen Skydsgaard fortsætter sit studium af tekstkomplekset "The Whole Duty of Man", anglikansk opbyggelseslitteratur 1658-1980.

Amerikansk litteratur og kultur

Inden for amerikansk litteratur har Paul Levine afsluttet en artikel om Vietnamkrigen i amerikansk litterær bevidsthed og arbejder på et projekt om de intellektuelle og kulturelle sider af amerikansk urbanisering.

Charles Lock har afsluttet en artikel om William Carlos Williams.

Thomas Petruso, der har færdiggjort en revideret udgave af sin lærebog "Put It in Writing", arbejder nu på et studium af asiatisk filosofi og naturs indflydelse på amerikansk litteratur siden 1950.

Post-kolonial litteratur

Merete Borch har afsluttet sin ph.d.-afhandling om imperiepolitikken og koloniernes oprindelige befolkning.

Eva Rask Knudsen har indledt et nyt projekt med arbejdstitlen "Mongrel Voices in Non-Standard Print", en udvidelse af den teoretiske del af hendes ph.d.-afhandling. Hun har deltaget i flere internationale konferencer om australsk litteratur samt i Kulturministeriets projekt "Denmark Meets Australia" og var endvidere medarrangør af konferencen om det moderne musikteater i Sydney Opera House i oktober.

Martin Leer har deltaget i flere internationale konferencer om "Landscape and Technology" og om australsk litteratur og har forelæst om "The Empire of Maps" og om "Queer Space". Han har afsluttet nogle arbejder, deriblandt en oversættelse af digte af Les Murray, der skal udkomme hos Gyldendal.

Bruce Clunies Ross deltog i tre symposier ved the Sydney Spring Festival i september og forelæste om "Music, poetry and the natural environment". Han har afsluttet to arbejder, og under sit ophold i Australien afsluttede han forskningsarbejdet på sin del af bogen "Grainger on Music", som han arbejder på sammen med professor Malcolm Gillies.

Historieforskning og samfundsvidenskab

Nina Roth er ved at lægge sidste hånd på manuskriptet til et arbejde om familiepolitik i USA i perioden 1965-96 og har i den forbindelse ved en

konference i Göteborg forelæst over emnet "The Politics of Race and Welfare".

Jørgen Sevaldsen studerer "New Labour" i Storbritannien med hensyn til ideologi og politisk praksis og var i tre måneder beskæftiget med disse studier under et ophold ved Churchill College, finansieret af Carlsbergfondet. Endvidere arbejder han fortsat på et projekt om de dansk-britiske forbindelser i perioden 1945 - 95.

Niels Thorsen arbejder på en lærebog om amerikansk politik efter 2. Verdenskrig såvel som på en artikel om den amerikanske forfatningsdiskussion i perioden 1970 - 95.

Andre studier:

En del af instituttets forskning er af generel eller teoretisk art. Det gælder en væsentlig del af Charles Locks arbejde. Han har offentliggjort en artikel om Paul de Man og anmeldt sprogteoretiske, ikonografiske, litteraturteoretiske og historiske arbejder. Endvidere har han forelæst om semiologiske, æstetiske og ikonografiske emner ved universiteterne i Aalborg, Odense og København, hvor han bidrog til seminarerne om urbanitet og æstetik og om Henri Lefebvre.

Cay Dollerup arbejder med læseoplevelsen i det internationale projekt "Folktales"; i den forbindelse har han besøgt forskergrupper i Giessen og Tel Aviv og holdt forelæsninger ved udenlandske universiteter. Desuden bidrog han til et særnummer af et tysk tidsskrift om temaet "Litteraturens rolle i det næste årtusinde".

Niels Jørgen Skydsgaard arbejder med forholdet mellem oplevelse, tolkning og analyse af litterære tekster.

Instituttets litteratur- og kulturstudier kan også på anden måde bevæge sig ud over den engelsksprogede verden.

Jørgen Erik Nielsens bog om den russiske litteratur i Danmark 1800 - 1856 offentliggøres i 1998.

Gorm Schou-Rode fortsætter sit arbejde med P.O. Brøndstedts rejsedagbøger.

Grå Borup-Nielsen planlægger at fortsætte sine studier af dansk skolehistorie og vil i den forbindelse samle de elevinterviews, hun foretog til sin ph.d.-afhandling.

Under medvirken af Peter Harder, Inge Kabell, Hanne Lauridsen og Jens Rahbek Rasmussen har Niels Jørgen Skydsgaard gennemført et studium af en studenterårgang. Der vil i forårssemestret 1998 foreligge en rapport over undersøgelsen, der redegør for de studerendes baggrund, deres forventninger ved studiets begyndelse og deres videre studieadfærd.

Hjemlige og internationale forbindelser:

Adskillige af instituttets forskere har under deres

arbejde kontakt eller samarbejde med andre indenlandske institutter og institutioner ved Københavns Universitet eller de øvrige danske universiteter samt ved Danmarks Lærerhøjskole og Handeshøjskolerne i København og Århus.

Instituttet har i 1997 fortsat sine studenterudvekslinger under ERASMUS, og en del studerende har derved fået mulighed for et længere studieophold i udlandet. Steen Schousboe er instituttets ERASMUS-koordinator.

Gorm Gunnarsen arrangerede i maj et symposium om "South-African Resistance Culture 1976-94".

Flere af instituttets medarbejdere har deltaget i konferencer og kongresser, holdt gæstforelæsninger ved udenlandske universiteter, været på studieophold eller på efteruddannelseskursus. Det gælder Merete Borch, Grå Borup-Nielsen, Cay Dollerup, Henrik Gottlieb, Niels Bugge Hansen, Peter Harder, Inge Kabell, Eva Rask Knudsen, Hanne Lauridsen, Martin Leer, Paul Levine, Charles Lock, Jørgen Erik Nielsen, Viggo Hjørnager Pedersen, Bruce Clunies Ross, Nina Roth, Steen Schousboe, Jørgen Sevaldsen, Niels Thorsen, Jenny Weatherford, Arne Zettersten og Lene Østermark-Johansen.

Arne Zettersten er repræsentant for Danmark i ledelsen af ESSE og af NAES.

Jørgen Erik Nielsen har igen i 1997 formuleret et prisopgavespørgsmål for Det filologisk-historiske Samfund.

Formidlende virksomhed:

Niels Jørgen Skydsgaard sidder i Folkeuniversitetets programråd og har dér afholdt to forelæsningsrækker.

Gorm Gunnarsen, Peter Harder, Viggo Hjørnager Pedersen, Bruce Clunies Ross, Jørgen Sevaldsen, Niels Jørgen Skydsgaard og Jenny Weatherford er medarbejdere på Danmarks Nationalleksikon.

Paul Levine og Niels Thorsen har til Weekendavisen skrevet anmeldelser og artikler om amerikanske emner.

Grå Borup-Nielsen har til Kristeligt Dagblad skrevet en kronik om forårstegn i 1844.

Instituttet udgav som sædvanligt i 1997 sin egen årsberetning for det foregående år; ud over redegørelser for årets gang indeholder den tre artikler: "Stenens søvn – dichotomier i Victoriatidens syn på Michelangelo" af Lene Østermark-Johansen, "Engelsk, oversættelse og Usbekistan" af Cay Dollerup og "Billedmedieoversættelse på Engelsk Institut" af Henrik Gottlieb.

Instituttets medarbejdere har i det forløbne år besvaret et stort antal forespørgsler om forhold i den engelsksprogede verden og ydet bistand til

oversættelse eller revision af oversættelser og lignende.

Instituttet har fortsat sin virksomhed ved Åbent Universitet, ved sprogundervisningen på DTU og ved Fakultetets sprogundervisning for studerende fra andre fakulteter og højere læreanstalter.

Niels Bugge Hansen har i Det danske Shakespearerelskab holdt foredrag om Hamlet på Kronborg og har medvirket i radioprogrammer om Shakespeare i Stratford. Peter Harder har på RUC forelæst om gymnasieforskning og bidraget med et oplæg om engelskfagets fremtid ved et møde i København. Birgit Irene Henriksen har afholdt kursus for sprog lærere fra Danmark og Usbekistan og er konsulent ved flere pædagogiske projekter.

Eva Rask Knudsen har holdt foredrag ved efteruddannelseskursus for gymnasiets engelsklærere.

Viggo Hjørnager Pedersen har forelæst ved Slavisk Institut, Aarhus Universitet, samt for Forfatterforeningen og Forfatterskolen.

Steen Schousboe har holdt foredrag om låneord for Dansk Blindesamfund.

Jørgen Sevaldsen har holdt foredrag om britisk socialpolitik på Socialpædagogisk Seminarium og medvirkede i Danmarks Radios "Orientering" om det britiske valg.

Cay Dollerup er NATO Scientific Affairs referent.

Arne Zettersten er formand for the English-Speaking Union of Denmark.

Gæstforelæsninger:

Dr. Adolfo Gentile: "A Reform of the Definitions of Interpreter and Translator".

Professor Richard King: "Gunnar Myrdal and the American Dilemma" og "Robert Penn Warren and the New South".

Dr. Annemari Beukes: "Developing Translation and Interpreting in a New Democracy".

Professor Robert Bartlett: "The Cult of the Saints".

Den australske digter John Kinsella læste op af egne værker.

Dr. Victoria de Rijke: "The Dream of Reason Produces Monsters".

Digteren, Professor David Dabydeen læste op af egne værker.

Digteren Les Murray læste op af egne værker.

Professor Claude Rawson: "From Achilles to Mack the Knife: Heroes, Thugs and Satire".

Dr. Hans Höning: "Positions, Power and Practice".

Professor Terence Hawkes: "Bryn Glas".

Professor Simon Horobin: "Fifteenth-century readings of Chaucer's Wife of Bath's Prologue".

Dr. Dinda Gorré: "Bridging the Gap: A semiotician's view on translating the Greek classics".

Professor Peter Vale: "South African National Identity".

Forfatteren Ruth Rendell: "Crime fiction and the Imagination" (i samarbejde med Gyldendal & Forum).

Med økonomisk støtte fra Kommunelærer Th.E. Giese og hustrus mindelegat havde instituttet i dagene 27. – 30. oktober besøg af professor Frank Kermodé, der holdt to forelæsninger ("Shakespeare's Language" og "Where Does Shakespeare Stand"), afholdt et seminar om Shakespeares sonetter og deltog i et seminar ledet af Charles Lock med "Othello" som emne.

Redaktionsvirksomhed:

Instituttet udgiver tidsskriftet "Angles on the English Speaking World" (red. Peter Harder, Henrik Rosenmeier og Jørgen Sevaldsen) samt monografierne "Publications of the Department of English" (red. Peter Harder, Jørgen Erik Nielsen og Viggo Hjørnager Pedersen) og "POET" (red. Jørgen Erik Nielsen og Viggo Hjørnager Pedersen samt bestyrelsen). Udgivervirksomhedens sekretær er Mia Commerou Nielsen.

Herudover er Peter Harder advisory editor ved "Journal of Pragmatics" og medredaktør af "Acta Linguistica Hafniensia", Birgit Irene Henriksen er medredaktør af tidsskriftet "Sprogforum", Charles Lock er contributing editor ved "The Powys Journal", Nina Roth er redaktør for "RAMBAM – Tidsskrift for jødisk kultur og forskning", Niels Jørgen Skydsgaard er engelsk redaktør for "Orbis Litterarum", og Arne Zettersten er medredaktør af "Studia Anglica Posnaniensia" og af "REAL, the Yearbook of Research in English and American Literature".

Medlemmer af de styrende organer:

Instituteder: Niels Bugge Hansen; øvrige medlemmer af institutbestyrelsen: Jørgen Erik Nielsen, Gorm Schou Rode og Lizzi Würtz; studenterobservator: Lasse Steensgård Petersen.

Studieleder: Viggo Hjørnager Pedersen; øvrige lærerrepræsentanter i studienævnet: Dorrit Eimersen og Inge Kabell; studenterrepræsentanter: Julie Boisen (i september afløst af Stine Svensson), Kasper Munk og Nina Quistgaard.

Arne Zettersten er medlem af Fakultetsrådet.

Niels Bugge Hansen

Center for Oversættelsesvidenskab og Leksikografi

Centrets arbejdsområde er oversættelsesvidenskab og leksikografi i bred forstand. Centret hører administrativt under Engelsk Institut og har ingen selvstændig bemanding.

Bemanding:

"Center for Oversættelsesvidenskab og Leksikografi" er et forsknings-fællesskab for en række fastansatte medarbejdere ved Engelsk Institut: Cay Dollerup, Henrik Gottlieb, Viggo Hjørnager Pedersen og Peter Florentsen. Centret har samarbejdet med andre forskere ved Engelsk Institut, nemlig Arne Zettersten og Jørgen Erik Nielsen samt med medarbejdere ved andre institutter såsom Jørgen Harrit (Slavisk) og Jens Erik Mogensen (Germansk). Annette Lindegaard og Malene Bie Olsen leder centrets oversættelsesbureau, en indtægtsdækket virksomhed, der finansierer flest muligt af Centrets forskningsaktiviteter. Der er godt tyve free-lance oversættere som arbejder for bureaet.

En række udenlandske gæsteforskere har været tilknyttet Center for Oversættelsesvidenskab og Leksikografi i 1997: Ding Xinshan (Yantai University, Kina; hele året); Xu Yanhong (Peking University, Kina; 8 mdr.); Loreta Vaicekauskiene (Vilnius Universitet, Litauen; 4 mdr.); Elvira Sarkisyants, Elena Ramazanova og Irina Beerle (alle 4 måneder, Tashkent State University, Usbekistan); Ksenija Leban og Marjana Rupnik (3 mdr.; Ljubljana, Slovenien); Andrzej Pawelec, Ania Sosnowska og Marta Dabrowska (Jagiellonian University, Kraków, Polen; alle 6 uger). Der har været kortere besøg fra bl. a. Australien, Holland, Nigeria, Spanien, Sydafrika, Tyskland, og USA. Der har også været kulturudvekslingsstuderende som har opholdt sig her i 4 mdr.: Komil Akmetov og Makhmud Saidakatov (Usbekistan) og Magdalena Socha (Polen).

Forskningsvirksomhed:

Centrets medarbejdere har individuelle projekter, men samarbejder også med andre forskere og institutioner. Nedenstående er et supplement til oplysningerne i Engelsk Instituts beretning:

Revisionen af 4. udgave af "Vinterberg & Bodelsen: Dansk-engelsk ordbog" ledes af Viggo Hjørnager Pedersen; arbejdet blev afsluttet i 1997 og ordbogen forventes at udkomme i foråret 1998. Viggo Hjørnager Pedersen har fortsat samarbejdet med H.C. Andersen Centret, Odense Universitet. Han har udgivet artikler om H.C. Andersen og fortsætter sine studier af oversættelser til engelsk af H.C. Andersen. Han har skrevet fire artikler om oversættelse og om leksikografiske emner. Endvidere arbejder han som medredaktør af Proceedings fra to konferencer, nemlig Leksikografisymposiet i København i 1996 og Den anden internationale H.C. Andersen-konference i august 1996 (Odense).

I samarbejde med The School of Translation and Interpreting ved the Jagiellonian University,

har Cay Dollerup hverksat transskriptionen af et stort korpus af simultantolkning (dansk, engelsk, fransk samt kildeprog fra fem dages forhandlinger i ekspertgrupper), som blev indsamlet ved EU-kommissionen i Bruxelles i 1991, og som, når det er transskriberet, vil udgøre det største legalt tilgængelige korpus af denne art i verden. Han har færdiggjort og publiceret artikler om engelsks ændrede stilling internationalt og den betydning dette har for oversættelsesvidenskab, samt anmeldt nogle værker om oversættelse i fagtidsskrifter.

Henrik Gottlieb har færdiggjort og forsvarede i slutningen af året sit ph.d.-projekt "Subtitles, Translation & Idioms". Han har påbegyndt en større samlet undersøgelse af anglicismer på dansk og har også anmeldt nogle værker til oversættelsesvidenskabelige tidsskrifter.

Peter Florentsens igangværende forskningsprojekt behandler oversættelsesproblemer i lyset af sprogfilosofi og er blevet udmøntet i foredrag samt i dele af hans ph.d.-afhandling.

Kontakter til udenlandske forskningsmiljøer:

Centret samarbejder med forskere og institutioner i Odense, Århus, Cambridge, Surrey, Turku, Düsseldorf, Bruxelles, New York, Monterey, Binghamton (USA), Montevideo, Peking, Hong Kong m.v. Centret har afsluttet Tempus-programmet med universitetet i Ljubljana, Slovenien, mens programmet med the Jagiellonian University (Kraków, Polen) fortsætter endnu et år. Det 18 måneder lange intensive TACIS-program med Usbekistan kom – efter langvarig planlægning – i gang i sensommeren. Modtagerinstitutionerne er Tashkent State University, Usbekistan og en skole for videreuddannelse af embedsmænd i Usbekistan (the Academy for State and Social Construction under the President of the Republic of Usbekistan). Samarbejdet omkring dette projekt har inddraget Université Jean Monnet i St. Etienne, Frankrig, University of Surrey (Guildford, UK), British Council (London og Tashkent), ligesom Udenrigsministeriets Sprogskole og Handelshøjskolen i København har været deltagere. Centret er med i et europæisk projekt om udarbejdelse af edb-baserede undervisningsprogrammer i interkulturelle forhandlinger, og leder forsøg på at etablere LSP-leksikografisk arbejde ved University of Dnepropetrovsk, Ukraine.

Peter Florentsen har forelæst ved Institutet. Viggo Hjørnager Pedersen har gæsteforelæst ved Aarhus Universitet, Slavisk Institut. Henrik Gottlieb har gæsteforelæst en uge ved universitetet i Vilnius i Litauen og en uge ved universitetet i Ljubljana (Slovenien), samt forelæst ved Kouvola School of Translation og Helsinki Universitet, Finland. Cay Dollerup har forelæst ved universiteter i

Salford (UK), Ljubljana (Slovenien), Tashkent (Usbekistan), og Tianjin, Peking, Shanghai, og Guangzhou (Kina).

Konferencedeltagelse:

Centrets medarbejdere har deltaget i konferencer om oversættelse til "B- og C-sprog" i Ljubljana (Slovenien), og om multimedier og oversættelse i Misano d'Adriatico (Italien).

Andre aktiviteter:

Centrets medarbejdere har besvaret henvendelser om oversættelsesproblemer og oversætter- samt tekstningsuddannelsen. Som nævnt driver Centret også et bureau der tilbyder oversættelse og sproglig revision med særligt henblik på tekster der kræver kulturel kompetence. Viggo Hjørnager Pedersen deltog som foredragsholder i et seminar om litterær oversættelse på Handelshøjskolen. Viggo Hjørnager Pedersen er redaktør af 'DAO'-serien.

"Oversættelseskredsens" forelæsninger arrangeres af Cay Dollerup. I årets løb har der været over femten foredrag spændende fra "Oversættelse af Peter Høeg" (Barbara Haveland) til "Indføring i maskinoversættelse" (Hanne Fersøe, Center for Sprogteknologi). Af størst international interesse var en minikonference en eftermiddag i foråret, hvor oversættere fra Sydafrika, Australien, Nigeria, og Kina holdt forelæsninger om oversættelsesproblematik ud fra deres faglige synsvinkler. "Perspectives: Studies in Translatology" redigeres af centrets medarbejdere (Cay Dollerup, Henrik Gottlieb, Viggo Hjørnager Pedersen). Cay Dollerup er også redaktør af "Language International" og "Interpreting"; han har gæsteredigeret en artikelsamling, der er under udgivelse i Jordan; samt været inddraget i forberedelserne til tre konferencer om oversættelse (i Spanien og i Kina).

Undervisning:

Centrets modulopbyggede 1-årige suppleringsuddannelse er fortsat, fortrinsvis i Åbent Universitets regi. Der er blevet suppleret med kurser i "billedmedieoversættelse" og "oversættelsens rolle i samfundet" inden for overbygningen på engelsk, og med "litterær oversættelse" på Åbent Universitet. De besøgende forskere og gæstestuderende har deltaget i undervisning udbudt af Centrets lærere.

Cay Dollerup

Stab:

VIP: 13,8 årsværk.

TAP: 2,8 årsværk.

VIP:

Andersen, Kirsten Nauja; videnskabelig medarb. Borch, Merete Falck; ph.d.-studerende.

Borup-Nielsen, Graa; lektor.
 Dollerup, Erik Cay Krebs; lektor.
 Einersen, Dorrit; lektor.
 Florentsen, Peter Christian; ph.d.-studerende.
 Gottlieb, Henrik; adjunkt.
 Gunnarsen, Gorm Anker; amanuensis.
 Hansen, Niels Christian Bugge; lektor.
 Harder, Anders Peter; lektor.
 Hayhurst, Stephen Paul; amanuensis.
 Henriksen, Birgit Irene; lektor.
 Henriksen, Line; ph.d.-studerende.
 Jøved, Karen; amanuensis.
 Kabell, Inge; lektor.
 Khair, Tabish; ph.d.-studerende.
 Klitgård, Ida; ph.d.-studerende.
 Knudsen, Eva Rask; adjunkt.
 Lauridsen, Hanne; lektor.
 Leer, Martin Hugo; lektor.
 Levine, Paul Robert; professor.
 Lindegaard, Annette; videnskabelig medarb.
 Lock, Charles; professor.
 Meinertz-Nielsen, Catherine; amanuensis.
 Mentz, Søren; amanuensis.
 Nielsen, Jørgen Erik; lektor.
 Pedersen, Viggo Hjørnager; lektor.
 Petruso, Thomas; lektorvikar.
 Pors, Mette; amanuensis.
 Rasmussen, Jens Rahbek; amanuensis.
 Rosenmeier, Henrik; lektor.
 Ross, Bruce Alex Clunies; lektor.
 Roth, Nina; adjunkt.
 Schou, Karsten; amanuensis.
 Schou-Rode, Gorm; lektor.
 Schousboe, Steen; lektor.
 Schøtt-Kristensen, Lene; ph.d.-studerende.
 Sevaldsen, Jørgen; lektor.
 Skydsgaard, Niels Jørgen; lektor.
 Staun, Jørgen; lektorvikar.
 Strandgaard, Henrik; lektor.
 Thorsen, Niels Aage; lektor.
 Weatherford, Jenny; adjunkt.
 Zettersten, Sven Arne Paul; professor.
 Østermark-Johansen, Lene; adjunkt.

TAP:

Ambrose, Vivie; overassistent.
 Bie-Olsen, Malene; videnskabelig medarb.
 Johnson, Dorthe; overassistent.
 Langhorn, Linda; korrespondent.
 Moltke, Mona; akademisk arbejder.
 Nielsen, Mia Commerou; overassistent.
 Omø, Dennis; assistent.
 Piccini, Karin; overassistent.
 Rasmussen, Annette; overassistent.
 Sørensen, Bitten Ingeborg; praktikant.
 Wyrzt, Lizzi; kontorfuldmægtig.

Ph.d.-afhandlinger:

Gottlieb, Henrik: Subtitles, Translation and Idioms.
 Klimenko, Svetlana Olegovna: The Stuff that Plays are made of.

Specialer:

Albiniussen, Camilla Follin: John Fowles og eksistentialismen.
 Belanger, Arnold Kenneth: The Areal and Linear in Selected Works of Rudy Wiebe.
 Bom, Mette: In Quest of a Feminine Expression – on women's experimental fiction.
 Bulman-May, James: Patrick White and Alchemy – an analysis of "Riders in the Chariot".
 Christensen, Irene Westergaard: Subversive integrationsprocessor – i udvalgte værker af Aritha van Herk.
 Follin, Lotte: Peter Høegs's Smilla – Sense or Feeling. A Comparative Study of the Two English Versions of "Frøken Smillas fornemmelse for sne".
 Hansen, Lene Bønnerup: Elicitationsinstrumenter til testning af ordforrådsviden.
 Henriksen, Line: Reversing the lines of the surf – paternal patterns and other polarities in Derek Walcott's Omeros
 Hogg, Peter Brian: Perspectives on Robertson Davies's Deptford Trilogy.
 Holm, Henriette: Mobility in the Quest Theme in Canadian Women's Literature 1970 to 1990.
 Houe, Elisabeth: En komparativ analyse af E.M. Forsters roman og Merchant Ivorys film "Howards End".
 Jensen, Helle Samsøe: An Analysis of the Ideal of Femininity and Womanhood as it is Depicted in Fay Weldon – "Puffball" and "The Cloning of Joanna May".
 Knopper, Ingrid Birgitte: Trekantdramaerne i Graham Greenes forfatterskab. Variationer over et tema.
 Kongsdal, Louise: Westernfilmens renaissance i 1990'erne – analyse af Westernelementerne i fire moderne Westernfilm.
 Lambek, Stine: Thou cunning'st pattern of excellent nature. Patterns of constancy and change in Shakespeare's nature imagery, as seen in "A Midsummer Night's Dream", "Othello", "King Lear", and "A Winter's Tale".
 Langer, Christine Maria: The Frames of Expectability: How the Organisation of Background Knowledge Guides Understanding.
 Langhede, Bitten Posselt: Dissolution of Self: A Tour of the Mind in Stephen King's "The Shining", "The Dark Half", and "Gerald's Game".
 Linde, Jens Christian: Certain Tendencies of the Hollywood Western.

- Mortensen, Mette: The Mother-Daughter Relationship in Doris Lessing, "Children of Violence" – The Search for a Separate Identity.
- Møller, Mette Neisig: Four Manifestations of the New Woman in American Fiction 1881-1905.
- Pedersen, Rie: The Transformation Theme in Fay Weldon's Novel "The Life and Loves of a She Devil". Literary and Mythical Types of Female Monstrosity and Transformation.
- Petersen, Helle Skov: Transformationsmotivet og eventyrlige elementer i "The Life and Loves of a She Devil".
- Rasmussen, Anne Mette Wohl: Misfits, Mythfits, and Centre Hunters – a critical examination of the outcast character in the work of Thea Astley.
- Scheuer, Anette: The Role of Wilderness in Canadian Literature. – A Theoretical and Practical Exploration of the Role of Wilderness in Canadian Literature.
- Schlunssen, Ewa Anna: Learning through writing in a foreign language classroom.
- Schulz, Dorte: The True Art of Letter-Writing: Jane Austens breve. En analyse.
- Stavis, Henriette B.: Eternity in an Hour. A Comparative Study of Time Symbolism in the Works of William Blake and William Butler Yeats.
- Storm, Anne Charlotte Kjær: From Radclyffe Hall to Jeanette Winterson. The Changing Face in the Lesbian Image.
- Thomsen, Peter Brink: Rabbit's Scene. A study of John Updike's integration of contemporary American history in the Rabbit tetralogy.
- Fondsstøtte:*
- TEMPUS:
– Language Training Project in Uzbekistan (Cay Dollerup) kr. 40.000.
- Undervisningsministeriet:
– Opholdsudgifter til udenlandske studerende (Cay Dollerup) kr. 75.950.
– Stipendier til slovenere (Cay Dollerup) kr. 60.000.
- Publikationer:*
- Borup-Nielsen G.: "The basement room", A langlit course. Anglo Files Nr. 100, s. 26-31, 1997.
- Borup-Nielsen G.: Grøn er vårens hæk. Kronik, Kristelig Dagblad 16. maj 1997.
- Dollerup C.: Translation: Teaching, profession and theory. i: An Introduction to Translation Studies, s. 83-91, København 1997.
- Dollerup C.: Introduction to Translation Studies. i: An Introduction to Translation Studies, s. 3-23, København 1997.
- Dollerup C.: Den bedste af slagsen. Sprog og Erhverv nr. 2 1997, s. 12-1-2, 1997.
- Dollerup C.: Engelsk, oversættelse og Usbekistan. Årsberetning 1996, s. 31-40, Engelsk Institut 1997.
- Dollerup C.: Language Professionals Fight on in Slovenia. Language International 9, nr. 4, s. 38 c1 – 43 c2, Amsterdam 1997.
- Dollerup C.: Translation as imposition vs translation as requisition. i: Translation as Intercultural Communication, s. 45-56, Amsterdam 1997.
- Dollerup C.: Issues today, challenges for tomorrow: Translation and English as the international lingua franca. The Changing Scene in World Languages, s. 83-106, Binghamton, USA 1997.
- Dollerup C.: af Sofer, Morry. The Translator; Handbook 1997, s., 277-278.
- Dollerup C.: af Gentile, Adolfo et al. Perspectives: Studies in Translatology 15:2 s., 269-270. Publikationsart diverse.
- Dollerup C.: Translation Teaching: Profession and Theory. i: Transfere necesse est, s. 291-295, Budapest 1997.
- Dollerup C.: Poetry: theory, practice and feedback to theory. TRADTERM vol. 4 no. 2, s. 129-147, São Paulo, Brasilien 1997.
- Einersen D.: Richard Adams "The Girl in a Swing" and the Construction of Femininity. i: Proceedings From the Sixth Nordic Conference for English Studies, s. 43-49, Department of English, University of Tromsø 1997.
- Einersen D., Nixon I.: Kvinden som dyr. Forum for køn og kultur og Press nr. 138 april 1997 1. maj 1997, s. 64-68, København 1997.
- Gottlieb H.: An introduction to translation studies. Københavns Universitet 1997, s. 94.
- Gottlieb H.: Typologies of translation. i: An introduction to translation studies, s. 25-41, København 1997.
- Gottlieb H.: "You got the picture?". On the Polysemiotics of subtitling wordplay. i: Traductio. Essays on punning and translation, Manchester & Namur 1997.
- Gottlieb H.: Subtitles, Translation & idioms. Engelsk Institut 1997.
- Gottlieb H.: Tekstningslitteraturen gennem 65 år - International bibl.: Tv-, biograf- og videotekstning. Københavns Universitet 1997.
- Gottlieb H.: Theory into Practice: Designing a symbiotic course in Subtitling. i: Traduzione Multimediale per il cinema, la televisione e la scena, s. 281-295, Bologna, Italien 1997.
- Gottlieb H.: Til og fra Dansk – en anmeldelse af to letsværøgetere: Gyldendals "lille" røde Da.-Eng. ordbog og Munksgaards Eng.- Da. ordbog (grøn). LEDA Nyhedsbrev (leksikografer i Danmark) 22. december 1996, s. 17-25, 1996.
- Harder P.: Avalens (funktionelle fodnoter, marts 1997). København 1997.

- Harder P.: Sprog, tanke og valens. i: Avalens (funktionelle fodnoter marts 1997), s. 50-58, 1997.
- Harder P.: Futurity in English: A Case for Messy Structure. i: Sounds, Structures and Senses, Odense 1997.
- Harder P.: Anm. of Jodst Schilperoord: "It's about time-temporal aspects of Cognitive Processes in Text Production". Studies in Language 21, 3, s. 667-674, 1997.
- Harder P.: On Content and Expression in Syntax. i: Papers from the Thirteenth Scandinavian Conference on linguistics, RUC, s. 83-92, Roskilde Universitetscenter 1996.
- Harder P.: Funktionel semantik og tekstlæsning. Angolfiles 100, s. 19-24, 1997.
- Henriksen B.: Ordforrådsøvelser – vejen til et større ordforråd og en bedre teksttolkning. Angolfiles 101, s. 63-67, 1997.
- Kabell I.: English in Denmark in the 19th Century – with Special Reference to the First Two Professors of English at the University of Copenhagen. Bulletin No. 29 November 1997, s. 17-18, Oxford 1997.
- Kabell I., Lauridsen H.: Here is Elocution, Style and Wit. AUMLA 87 May 1997, New Zealand 1997.
- Kabell I., Lauridsen H.: George Borrow and Denmark. Poet vol. 25. København 1997.
- Kabell I.: George Borrow's Friend John Hasfeld. George Borrow Bulletin 14 autumn 1997, s. 96-99, Oxford 1997.
- Khair T.: The Cry of the Tashaywallah. London Magazine, 1997.
- Khair T.: Umenneskelige Rettigheder. Kronik, Politiken. Danmark 1997.
- Khair T.: Review of Vantage's Book of Indian Writing. Danmark 1997. Publikationsart diverse.
- Klitgård I.: Metafor og metonymi i Virginia Woolfs "The Waves". i: Metaforer i kultur og samfund: Proceedings fra Metafor-netværkets seminar i Kbh. d. 24.-26. Okt. 96, Red. v. Carsten Hansen, s. 155-167, Københavns Universitet 1997.
- Knudsen E.R.: Clocktime and Dreamtime; A Reading of Mudrooroo's Master of the ghost Dreaming. i: ARATJARA – Aboriginal Culture and Literature in Australia, s. 111-121, Amsterdam 1997.
- Lauridsen H.: English in Denmark in the Period 1678-1800 – with special reference to Frideric Bolling, Henrik Gerner, C. L. Nyborg, Charles Bertram and John C. Tode. Bulletin. The Henry Sweet Society for the History of Linguistic Ideas no. 29: November 1997, s. 2, Oxford 1997.
- Nielsen J.E.: Anmeldelse af Knud Sørensen: Engelsk i dansk, er det et must? Angles on the English speaking world 10, s. 97-100, København 1997.
- Pedersen V.H.: Description and Criticism: Some Approaches to the Translation of Hans Christian Andersen. i: Text Typology and Translation, Anna Trosborg (ed.), s. 99-116, Amsterdam 1997.
- Pedersen V.H.: An Introduction to Translation Studies. i: An Introduction to Translation Studies, udg. af Cay Dollerup, Henrik Gottlieb, Annette Lindegaard, Viggo Hjørnager Pedersen, Københavns universitet 1997.
- Ross B.C.: Silent Heroes. i: War: Australia's creative response, s. 169-181, Hebden Bridge (Yorks.) 1997.
- Sevaldsen J., Vadmand O.: Contemporary British Society. København 1997.

Institut for Germansk Filologi

Institut for Germansk Filologi er oprettet i 1967 og har fra begyndelsen dækket det tyske og nederlandske sprogområde, senere også i nogen grad jiddisch. Der undervises og forskes inden for hvert af disse områder i såvel sprog som litteratur og historie, kulturhistorie og samfundsforhold. Institutet har taget sprog- og kulturformidlingsproblemer samt komparative og kontrastive emner op som særligt satsningsområde og har knyttet en tysk historiker til instituttet for en 3-årig periode. Der forventes ansættelse af en indfødt tysk lektor i sprog i løbet af 1998, ligeledes for en 3-årig periode. Nedenfor følger en kortfattet oversigt over instituttets virksomhed. En mere detaljeret redegørelse for medarbejdernes aktiviteter gives i de internt publicerede "Institutmeddelelser".

Historisk sprogforskning

Vibeke Winge oversætter middelnedertyske breve til Danmarks Riges Breve (bd. 5 & 6 udkommer 1998) og fortsætter i øvrigt sine sproghistoriske studier.

Fhv. lektor Arne Dittmer har udgivet sine sammen m. Ernst Dittmer udførte studier i den oldhøjtske Tatian-oversættelse.

Moderne sprog

Lisbeth Falster Jakobsen er leder af det SHF-støttede projekt Tysk Grammatik for Universitetsniveau og har her især arbejdet med emnerne valens, realisationsmønstre og sætningsled. Derudover er hun økonomisk leder og arrangør af møder i Dansk Funktionel Grammatik-kredsen og redaktør af "Germanistik in Skandinavien".

Jens Erik Mogensen udarbejder artikler om den nye tyske retskrivning, om fonologi og om problemer i moderne kontrastiv grammatik.

Ole Frimann Olesen har påbegyndt en kontrastiv undersøgelse af objekter på tysk og dansk.

Leksikografi

Jens Erik Mogensen skriver om leksikografiens historie i det 18. og 19. årh. Han har desuden afsluttet arbejdet med "Gyldendals Dansk-Tysk Ordbog" (11. udgave).

Vibeke Winge udarbejder bind i/j-k af "Frühneuhochdeutsches Wörterbuch": Hefte i/j er udkommet, hefte k forventes færdiggjort i 1998.

Fremmedsprogsdidaktik

Bjørn Ekmann har fortsat det internationale samarbejde Socrates med en række tyske og vest- og østeuropæiske universiteter om fremmedsprogsdidaktik med særlig vægt på interkulturalitet og prioritering af læremål.

Almen litteraturvidenskab

Bjørn Ekmann fortsætter sine studier i oplevelsens æstetik ved læste og hørte tekster med særlig vægt på vekselvirkningen mellem indlevelse og fremmedgørelse. Udvalgte afsnit offentliggøres løbende. Den internationale tværfaglige arbejdsgruppe om emnekredsen humor, satire, komik, Witz, spøg og latter fortsætter.

Sven-Aage Jørgensen arbejder på en historisk baseret indføring i hermeneutikkens grundbegreber.

Litteratur før 20. århundrede

Bjørn Ekmann publicerer fortsat om Clemens Brentano.

Birthe Hoffmann har påbegyndt projektet Det åbenbares metafysik; om forholdet mellem naturvidenskab, etik og æstetik hos Goethe og Stifter.

Sven-Aage Jørgensen udarbejder en kommenteret udgave af Wieland: Don Sylvio von Rosalva og publicerer artikler om Lessing (Der junge Gelehrte), Hamann (Ovidlæsning) og Gotthelf (Käsererei in der Vehfreude) samt om nationale stereotyper.

Børge Kristiansen fortsætter tidligere annoncerede projekter.

Per Øhrgaard har afsluttet en artikel om Goethe (Wilhelm Meisters Wanderjahre) og fortsætter sine Goethe-studier.

Litteratur i det 20. århundrede

Børge Kristiansen har afsluttet en artikel om Thomas Manns Das Gesetz.

Birgit S. Nielsen arbejder editorisk og biografisk med Karin Michaëlis' forfatterskab.

Karin Wolgast arbejder på en større videnskabelig afhandling om Hugo von Hofmannsthal's sam-

arbejde med Max Reinhardt og planlægger sammen med udenlandske kolleger en registrant over Reinhardts regibøger.

Per Øhrgaard arbejder på foredrag/artikel om politiseringen af vesttysk litteratur o. 1960 som led i tidligere annonceret projekt.

Kultur og samfundsforhold

Bjørn Ekmann fortsætter sine studier i nationale og kulturelle traditioner i de tysksprogede lande.

Detlef Siegfried arbejder på en større fremstilling af forandringer i vesttysk ungdomskultur i 1960'erne og på en artikel om utopi og teknik mellem kejserriget og Weimarrepublikken; han har afsluttet artikler om den første efterkrigstid og om "den subjektive faktor" i tysk historievidenskab.

Nederlandsk

Niels-Erik Larsen har afsluttet sin større grafematiske undersøgelse af en middelnederlandsk tekst; undersøgelsen revideres fortsat i forbindelse med oversættelse til nederlandsk.

Anden virksomhed:

Instituttet har i 1997 afholdt undervisning i tysk sprog, litteratur og tyske samfundsforhold på Åbent Universitet. Ud over den normerede undervisning har der været afholdt forelæsninger ved instituttets medarbejdere eller gæster stort set hver fredag i semestrene, desuden en forelæsningsrække om tyskfagets teoretiske fundament og en anden særlig henvendt til lærere fra gymnasieskolen.

Birgit Nielsen har været vejleder ved adjunkt-pædagogikum. Flere af instituttets medarbejdere bidrager til Den store danske Encyklopædi, enkelte til et tysk opslagsværk om germanister før 1950.

Redaktionsvirksomhed:

Bjørn Ekmann og Børge Kristiansen er medlemmer af redaktionen af "Text und Kontext" og dertil knyttede publikationsserier.

Bjørn Ekmann redigerer "Humor und Lachkultur" i "Jahrbuch für internationale Germanistik".

Sven-Aage Jørgensen er medlem af Herausgeberbeirat for "Germanistik".

Vibeke Winge og Per Øhrgaard er konsulenter på Den store danske Encyklopædi.

Vibeke Winge er redaktør af "Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung".

Per Øhrgaard er medlem af redaktionskomiteen for "udenrigs".

Medlemskab af kommissioner, udvalg m.v.:

Flere af instituttets faste lærere har i årets løb været medlem af et eller flere bedømmelsesudvalg, både vedr. stillinger og afhandlinger, både in-

terne og eksterne (danske såvel som udenlandske).

Bjørn Ekmann er koordinator af Socrates-projekter.

Lisbeth Falster Jakobsen er Dansk Magisterforenings tillidsrepræsentant på instituttet og fakultets repræsentant i Studieskolens bestyrelse.

Sven-Aage Jørgensen er medlem af Deutsche Forschungsgemeinschafts Senatskommission für Germanistik.

Niels-Erik Larsen er fakultetets medlem af arbejdsgruppen vedr. multimedier og formand for den skandinaviske gruppe i Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN).

Vibeke Winge er medlem af bestyrelsen i Verein für niederdeutsche Sprachforschung.

Per Øhrgaard er medlem af Carlsbergfondets direktion og af Dansk Udenrigspolitisk Institut repræsentantskab samt næstformand for Folkeuniversitetets programråd.

Kongresdeltagelse, gæsteforelæsninger m.v.:

De fleste af instituttets medarbejdere har arrangeret og/eller deltaget i konferencer i ind- og udland og bidraget med oplæg eller forelæsninger om deres igangværende forskning eller i øvrigt holdt gæsteforelæsninger ved inden- og udenlandske universiteter og foredrag i foreninger, på højskoler m.v. "Institutmeddelelser" indeholder nærmere specifikation heraf.

Medlemskab af styrende organer:

Per Øhrgaard har været institutleder. Institutbestyrelsen har derudover bestået af Bjørn Ekmann, Gurli Egelund og Niels-Erik Larsen (institutleders stedfortræder). Jens Erik Mogensen har været studieleder. Lisbeth Falster Jakobsen har været medlem af ph.d.-studienævnet. Bjørn Ekmann har været suppleant til Fakultetsrådet.

Per Øhrgaard

Stab

VIP:

Edelmann, Heike; lektorvikar.

Ekmann, Bjørn; lektor.

Elsawah, Karin Wolgast; adjunkt.

Hansen, Agnete Bruun; amanuensis.

Hernø, Leif; amanuensis.

Hoffmann, Birthe; ph.d.-studerende.

Jakobsen, Lisbeth Falster; lektor.

Jørgensen, Sven-Aage; professor.

Kristiansen, Børge; lektor.

Larsen, Niels-Erik; lektor.

Laursen, Hanne Roswall; ph.d.-studerende.

Mogensen, Jens Erik; lektor.

Nielsen, Birgit Susanne; lektor.

Olesen, Ole Frimann; amanuensis.

Siegfried, Detlef; lektor.

Winge, Vibeke; lektor.

Øhrgaard, Per Christian; professor.

TAP:

Jensen, Susanne Willaing; bibliotekar.

Olsen, Gurli Egelund; kontorfuldmægtig.

Troeltzsch, Iris H.; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Hoffmann, Birthe: Poetisk restauration som epokal diagnose og kritik.

Specialer:

Birk, Helle: Den tyske Forfatningsdomstol. Aspekter af domstolens kompetence i teori og praksis. Bøthner, Christina: Lokativalternation deverbaler be-Verben im Rahmen der lexikalistischen Hypothese der Transformationsgrammatik.

Hansen, Lars Kjeld: En undersøgelse af Günter Grass' "Die Blechtrommel" som Bildungsroman – "Wilhelm Meister auf Blech getrommelt"?

Jensen, Annette Holm: "Zart Gedicht, wie Regenbogen, Wird nur auf dunklen Grund gezogen; Darum behagt dem Dichtergenie Das Element der Melancholie". Menneskeopfattelsen i den tyske sentimentale litt. omk. 1750 med særlig henblik på beg. "Melancholie" & "Missvergnügen"

Lausten, Lars: Rejsen til sjælens indre – den subjektive ekspansion i Franz Kafkas roman "Das Schloss".

Lund, Berit Lehmann: "...want ik houd niet van strekkingen." Een onderzoek naar de aspecten van de literatuuropvatting van Willem Elsschot op grond van zijn brieven.

Olsen, Morten Aronsson: Die logischen Grundlagen der wissenschaftlichen Erkenntnis. Zur Bestimmung der philosophischen Position in den frühen philosophischen Schriften Hermann Brochs.

Penzien, Lise: DDR 17. juni 1953 – en undersøgelse af målforestillingerne bag 17.juni-opstanden i DDR 1953 med særligt henblik på opstanden i Jena.

Petersen, Edith: En analyse af Sigrud Damms bog 'Cornelia Goethe' sammenholdt med andre fremstillinger af Cornelia.

Prassé, Katrine: "Geh in die Irre...". Forslag til en eksistentialfilosofisk udlægning af Botho Strauss: "Der junge Mann".

Rasmussen, Flemming Peter: En analyse og fortolkning af Günter Grass' "Örtlich betäubt" med en redegørelse for begreberne "Das Dritte" og "Stillstand im Fortschritt".

Smidth, Lise Vinberg: Litteratur und Film "Berlin Alexanderplatz".

Fondsstøtte:

- Statens Humanistiske Forskningsråd:
– Grammatik over det tyske sprog (Lisbeth Falster Jakobsen) kr. 390.000.

Publikationer:

- Dittmer A.P., Dittmer E.: Studien zur wortstellung-satzgliedstellung in der althochdeutschen tatianübersetzung. Göttingen 1997, 264 s.
- Ekman B.: "O Mutter halte dein Kindlein warm". Zu Clemens Brentanos Erlösungstraum. Text & Kontext Jahrgang 20 (1997), Heft 1, s. 7-34, København & München 1997.
- Ekman B.: "Was reif in diesen Zeilen steht". Zur dichterischen Phantasie Clemens Brentanos und zur Frage nach der Deutung seiner Lyrik. Text & Kontext Jahrgang 20, Heft 2, s. 141-180, København & München 1997.
- Jørgensen Sv.-Aa., Ringleben J.: Der "Eckelname" des Narziss" Interpretation einer rätselhaften Stelle in Hamanns, AESTHETICA In Nuce. Jahrbuch des Freien Deutschen Hochstifts 1997, s. 28-63, Tübingen 1997.
- Jørgensen Sv.-Aa.: Baggesen Zwischen Holger Danske und Hermann dem Cherusker. Thorvaldsens Museum Bulletin 1997, s. 18-28, 1997.
- Jørgensen Sv.-Aa.: Hamanns Streitkultur. i: Sturm und Dran. Geistiger Aufbruch 1770-1790 im Spiegel der Literatur. Bodo Plaichta, Winfried Woessler, s. 66-67, Tübingen 1997.
- Jørgensen Sv.-Aa.: Litteraturbyen København i Holstensk-Tysk perspektiv. i: København læst og påskrevet, Flemming Lundgreen-Nielsen, s. 93-107, København 1997.
- Mogensen J.E., Thieroff R., Fabricius-Hansen C., Haberland H.: Tempus im Deutschen und anderen Sprachen. 546-53, 76, Roskilde 1997.
- Mogensen J.E.: Ein Vorschlag zur Differenzierung des Aktzeitbegriffs im Lichte frühneohochdeutscher Belege. i: Tempus im Deutschen und anderen Sprachen, s. 76, Roskilde 1997.
- Siegfried D.: Rezension: Matthias Scharlt, Sozialdemokratie und Sammlungspolitik im Raum Flensburg 1870-1914. Die Reichstagswahlen und die Politisierung der Region im nördlichen Schleswig-Holstein, Kiel 1996. Grenzfriedenshefte 1, s. 69-72, Flensburg 1997.
- Siegfried D.: Spurensucher. Ein Praxisbuch für historische Projektarbeit. Weinheim 1997, 260 s.
- Siegfried D.: Das Bild vom "Fremden" in historischen Forschungsprojekten Jugendlicher. i: Regionalgeschichte Heute. Das Flüchtlingsproblem in Schleswig-Helstein, s. 99-114, Bielefeld 1997.
- Siegfried D.: Zeitzeugeninterview. Zwischen Nähe und Distanz. i: Spurensucher. Ein Praxisbuch für historische Projektarbeit, s. 50-66, Weinheim 1997.
- Siegfried D.: Bismarckturm oder KZ-Gedenkstätte. Ost-West- Identitätskonstruktionen im Schülerwettbewerb 1992/93. SOWI- Sozialwissenschaftliche Informationen 1, s. 69-73, Göttingen 1997.
- Winge V.: R. Steinar Nybøle: Reynke de Vos. Ein Beitrag zur frühen Lübecker Druckersprache (Forschungen zum Niederdeutschen Bd. 1) – anmeldelse. Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung 120, s. 201-202, Neumünster 1997.
- Winge V.: Jahrestagung in Wismar. Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung 104, s. 29-33, Kiel/Neumünster 1997.
- Wolgast K.: "Scaramuccia non parla, e dice gran cose" zu Hofmannsthals Pantomime der Schüler. Deutsche Vierteljahrschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte Årg. 71, 1997, hf. 2, s. 245-263, Stuttgart-Weimar 1997.
- Wolgast K.: Hugo von Hofmannsthal (leksikonartikel). i: Den Store Danske Encyklopædi bind 8, København 1997.
- Øhrgaard P.: "Jeder Tag hat seine Plage, und die Nacht hat ihre Lust". En replik til Nora Simonhjells artikel om Goethes Wilhelm Meister. i: Skriftserie for Litteraturvidenskab ved Universitetet i Oslo Nr. 19, s. 95-99, Oslo 1997.
- Øhrgaard P.: Selvskabte plager? Uddannelse 6, 1997, s. 9-13, København 1997.
- Øhrgaard P.: Das Bild des Deutschen in der dänischen Literatur – einige Beispiele. i: Deutschlandbilder in Dänemark und England, in Frankreich und den Niederlanden, s. 194-211, Baden-Baden 1997.
- Øhrgaard P.: Das Deutschlandbild als Selbstbild im heutigen Dänemark. i: Studia mediaevalia septentrionalia Bd. 2 (Arbeiten zur Skandinavistik), s. 109-121, Wien 1996.

Romansk Institut*Forskningsvirksomhed:*

Forskningen ved Romansk Institut dækker de franske (1), italienske (2), portugisiske (3), rumænske (4) sprogområder, samt spanske og portugisiske sprogområder i Europa og Syd- og Mellemamerika (5), hvortil kommer romanistikkens fælles områder (6). I det følgende anføres de forskningsprojekter, som instituttets medarbejdere har arbejdet med i 1997, for det meste under

udnyttelse af internationale kontakter. Derefter nævnes forskningsrelaterede opgaver og aktiviteter.

1. Fransk

1.1 Sprog og sproghistorie

Ordbog over "le français familier" i samarbejde med Claude Duneton, Paris, afsluttet (Isabelle Duroseau).

Projekt om mediesprog udviklet til kommunikation (iscenesættelse, billede, lyd, semantik) af TV-nyheder, specielt TV5 (Isabelle Duroseau).

Lydforandringsmekanismer i de franske nasalvokalers udvikling: Leksikalsk diffusion eller regelmæssig forandring? (Anita Berit Hansen).

Variation i fransk talesprogsyntaks (Anita Berit Hansen).

Modalpartikler i fransk og dansk: Distribution, funktion og diakron udvikling (Maj-Britt Mosegaard Hansen).

The semantic status of discourse markers (Maj-Britt Mosegaard Hansen).

Brugen af citater i samtale (Maj-Britt Mosegaard Hansen).

Brugen af registerbetingede liaisons i franske tv-aviser hos nyhedsoplæsere og andre medvirkende (Ole Kongsdal Jensen).

Reglerne for liaison på fransk i undervisningen (Ole Kongsdal Jensen).

EDB-program til indlæring af franske determinativer, i samarbejde med Lilian Stage, Handelshøjskolen i København (Karen Landschultz).

Fransk-dansk ordbog m. gloser inden for EDB i undervisningen (Karen Landschultz).

Valensforskning: Deltagelse i projektet Udforskning af Dansk Ordforråd og Grammatik (SHF). – En monolingval og kontrastiv verbalklassifikation, i samarbejde med Sabine Kirchmeier-Andersen, Handelshøjskolen i København, og Karel van den Eynde, Leuven. – Valensbeskrivelse af verber fra latin til moderne fransk, i samarbejde med Maurice Gross, Paris (Lene Schøsler).

Filologiske undersøgelser af middelaldermanuskripter (Le Charroi de Nîmes) (Lene Schøsler).

Infinitivmærkernes udvikling i fransk, i samarbejde med France Martineau, Ottawa (Lene Schøsler).

Nominalsyntaxer, deres formelle semantik; delresultat om relativsætninger (Henrik Prebensen).

1.2 Litteratur og litteraturhistorie

Ph.d.-projekt om den realistiske roman i det fransktalende Belgien med udgangspunkt i "Le Groupe du Roman" (1964-1994) (Lisbeth Hansen).

Ph.d.-projekt: En narratologisk analyse af manipulationerne med tidsforløbet i "A la recherche du temps perdu" (Connie Selmann).

Louis-Ferdinand Céline, litterært og politisk betragtet (Hans Boll-Johansen).

Det 18. århundredes rejselitteratur i Frankrig som dokument og fiktion (Merete Grevlund).

L'Abbé Prévost, romanen og dens publikum i det 18. århundrede (Merete Grevlund).

Receptionsanalyse af "Saga af Tristram ok Isodd" (Jonna Kjær).

Fransk folkebogslitteratur, specielt "La Bibliothèque universelle des romans" (Jonne Kjær).

George Sands "Indiana" (Jonna Kjær).

Æstetik, illusion og forførelse ud fra Marivaux' "Les fausses confidences" (Maryse Laffitte).

Chateaubriand og kunstnerne (Hans Peter Lund).

Analyse af Perec: "Un homme qui dort", med særlig henblik på begrebet "histoire" (John Pedersen).

Narratologisk læsning af Marcel Prousts "A la recherche du temps perdu", under færdiggørelse (Nils Soelberg).

1.3 Kulturhistorie

Religion og kulturel stil: Katolicismens kulturelle betydning i Frankrig og protestantismens i Danmark (Maryse Laffitte).

Den romanske reception af de franske oplysningstanker, under forberedelse (John Pedersen).

1.4 Historie og samfundsforhold

Ph.d.-projekt om den franske opfattelse af nationalstatens rolle i det 20. århundrede (Trine Michelsen Kjeldahl).

Politi og gendarmeri; del af et referenceværk om det franske samfund (Harald Gettrup).

Algeriets historie; under udvikling med afsnit om den ældste del, den franske erobring og retstraditioner (Henrik Prebensen).

Den franske opinion under Vichy 1940-42; kildestudier og fortsat bearbejdelse (Henrik Prebensen).

2. Italiensk

2.1 Sprog og sproghistorie

Ph.d.-projekt om informationstæthed i intralingvistisk og interlingvistisk perspektiv (Hanne Jansen).

Verbalperifraser i skrift og tale på italiensk og dansk (Hanne Jansen).

Italiensk sprogbrug, under SHF's forskningsprogram Lingvistik og fremmedsprog, i samarbejde med Bente Lihn Jensen og Iørn Korzen, Handelshøjskolen i København (Gunver Skytte).

Parallel mundtlig og skriftlig tekstproduktion på dansk og italiensk (Mr. Bean), i samarbejde med Hanne Jansen, Paola Polito, Erling Strudsholm og Eva Skafte Jensen, samt Bente Lihn Jensen og Iørn Korzen (Handelshøjskolen i København) (Gunver Skytte).

Artikler om Kristoffer Nyrop og Kristian Sandfeld til Biographical Dictionary of Western Linguistics (Gunver Skytte).

2.2 Litteratur og litteraturhistorie

Ph.d.-projekt om subjektets status i 1980-90'ernes italienske litteratur (Pia Schwarz Lausten).

Kohærens og kohesion i en lyrisk tekst. Tekstlingvistik og litterær tekstanalyse (Steen Jansen).

Italiensk litterær semiotik: Silvio D'Arco Avalle (Steen Jansen).

Italiensk litteratur 1980-1997, under afslutning i samarbejde med Birgitte Grundtvig og Pia Schwarz Lausten (Lene Waage Petersen).

Italo Calvinos forfatterskab, delresultat om Calvino og videnskaben (Lene Waage Petersen).

Ariosto og Renæssancen: Roland/Orlandofigurens udvikling (Lene Waage Petersen).

2.3 Kulturhistorie, historie og samfundsforhold

Den dobbelte stat, efterkrigstidens Italien (Gert Sørensen).

Antimetafysik og virkelighedsprincip i nyere italiensk tænkning (Gert Sørensen).

Machiavelli og det moderne politikbegreb (Gert Sørensen).

3. Portugisisk

Ph.d.-projekt om fædrelandsfortolkningen i den portugisiske litteratur 1910-1930 (Inge Merete Larsen).

4. Rumænsk

Fortsat udgivelse af Munteanus værker samt af egne essays inden for rumænsk og latinsk filologi (Eugène Lozovan).

5. Spansk

5.1 Sprog og sproghistorie

Ph.d.-projekt om sætningskonneksionens semantiske analyse (Johan Pedersen).

Spansk talesprog, analyse og formidling, SHF-projekt; sidste analyser og beregninger, slutrapport (Eva Dam Jensen og Thora Vinther).

Udgivelse af 600 sider dagbog fra forsøgspersoner i forbindelse med inputundersøgelse (SHF-projekt Spansk talesprog), under forberedelse (Eva Dam Jensen).

CD-ROM-produktion af interaktivt video-program ("ENREDOS") i samarbejde med DR Multimedia, finansieret af CTU (Eva Dam Jensen).

Artikel om kognition og videodidaktik (Eva Dam Jensen).

Konflikten mellem fokus på form i input og i output og problemet med autenticitet, under udarbejdelse (Eva Dam Jensen).

Artikel om Elicited Imitation (Thora Vinther).

Undersøgelse af learneres reaktioner på Elicited Imitation testning (Thora Vinther).

5.2 Litteratur og litteraturhistorie

Ph.d.-projekt: En semiotisk analyse af spanske tegneserier 1975-95 (Anne Magnussen).

Ph.d.-projekt om kontinuiteten i Juan Ramón Jiménez' digtning (J. Hans C. Jensen).

Den aktuelle spanske roman: Konstruktivistisk realisme hos Mendoza; tematik i kriminalromanen hos Muñoz Molina (Vibeke Grubbe).

Kritisk udgave af Rafael Albertis digtsamling "Cal y canto" (Hans Lauge Hansen).

Litteratur og maleri med udgangspunkt i Peirces semiotik: Metaforbegrebet og modalitetsproblematikken (Hans Lauge Hansen).

Kritiske udgaver af Tirso de Molina, "Desde Toledo a Madrid" og tre "Autos Sacramentales" (Berta Pallares).

Udgivelse med oversættelse til spansk af den danske "Dødedans" (Berta Pallares).

5.3 Kulturhistorie, historie og samfundsforhold

Sex/gender systems i Castros Cuba, under udarbejdelse (Julius Lund).

6. Romanistik

"Traité du XIIe siècle sur la symbolique des nombres et des choses" (tings- og talsymbolik i traktater fra middelalderen), bd. 6 færdiggjort til udgivelse (Hanne Lange).

Redaktionsvirksomhed:

Instituttet har udgivet 32. årgang af det internationale tidsskrift *Revue Romane* (i alt 336 s.) med artikler, noter og anmeldelser om romanske sprog og litteraturer. Redaktion: Hans Peter Lund (ansv.), Maj-Britt Mosegaard Hansen, Michael Herslund (Handelshøjskolen i København), Berta Pallares, John Pedersen, Lene Waage Petersen, Gunver Skytte, Nils Soelberg og Annick Wewer.

Instituttet har endvidere udgivet tre numre i serien *Etudes Romanes* (red. Hans Peter Lund): Povel Skårup, Morphologie élémentaire de l'ancien occitan; M.J. Canellada & B. Pallares, Refranes. 700 refranes españoles con sus correspondientes daneses; Jens N. Faaborg, Les Enfants dans la littérature française du Moyen Âge.

Instituttet udgiver endelig internt skriferækken RIDS med publikationer om romanske sproglige, litterære, historisk-samfundsfaglige og kulturelle emner.

John Pedersen og Gert Sørensen er konsulenter for *Den Store Danske Encyclopædi*. Maj-Britt Mosegaard Hansen er medlem af editorial board v. *Acta linguistica hafniensta*. Jonna Kjær er nordisk redaktør for Bibliography of the International Courtly Literature Society, for Bulletin Bibliographique de la Société Internationale Arthurienne, og for Bulletin Bibliographique de la Société RENCESVALS. Lene Waage Petersen er redaktør for Danmark ved den italienske bibliografi over sprog og litteratur, BIGGLI, og har været medredaktør v. udg. af akterne fra kollokvium om Avignon og Napoli i 1300-tallet. Lene Schøsler har været medredaktør ved udg. af *Parameters in Older Languages* (Benjamins). Gunver Skytte er korresponderende redaktør v. *Revue de Sémantique et Pragmatique* (Orléans). Gert Sørensen er medredaktør af *Piranesi*. Italienske studier, og sammen med John Kuhlmann Madsen og John Pedersen redaktør af serien Romanske skrifter, Museum Tusulanums Forlag.

Kongresdeltagelse:

Fransk: UK Language Variation Workshop, Reading; 16e Congrès International des Linguistes, Paris; N.WAVE-kongres, Québec (Anita B. Hansen). Kollokvium om La Chanson de Roland, Amiens; Helge Nordahl Symposium, København; kollokvium om Detaljen, tekstanalysen og dens grænser, RUC (Jonna Kjær). Kollokviet L'Invention du XIXe siècle, Paris (Hans Peter Lund). Arr. og ledelse af Helge Nordahl Symposium, København, samt deltagelse i seminarer i Spanien og Italien om studier i Oplysningstiden (John Pedersen). Kongres om Langages et peuples d'Europe, Toulouse; 13th International Conference on Historical Linguistics, Düsseldorf; Valence Dictionary Workshop, København (Lene Schøsler). Kollokviet Nouvelles directions de la recherche proustienne, Cerisy-la-Salle (Connie Selmann og Nils Soelberg).

Italiensk: Under ph.d.-udlandsophold deltagelse i seminarer og kollokvier i Italien (Hanne Jansen). Videnskabeligt seminar om tidsskriftet *Strumenti critici*, Torino (Steen Jansen og Lene Waage Petersen). Romance Linguistics Seminar, Cambridge; Helge Nordahl Symposium, København; kongres om Fonologia e morfologia dell'italiano e dei dialetti italiani, Padova (Gunver Skytte). Kongres om Continuità e discontinuità nella storia d'Italia; Antonio Gramsci. Da un secolo all'altra, Napoli (Gert Sørensen).

Portugisisk: Årskongres i Association for Con-

temporary Iberian Studies, Coimbra (Inge Merete Larsen).

Spansk: Simposio Internacional Luis Goytisoló sobre Narrativa Hispánica Contemporánea, El Puerto de Santa María (Vibeke Grubbe). VII Simposio Internacional de la Asociación Andaluza de Semiótica, Baeza; First International Conference of Literary Criticism at the Turn of the Century, Cairo; kollokvium om Detaljen, tekstanalysen og dens grænser, RUC (Hans Lauge Hansen). Seminar om, Listening Skills, Cambridge; CALICO-kongres om computerstøttet sprogundervisning, New York (Eva Dam Jensen og Thora Vinther). Workshop om Cuba, Oslo (Julius Lund). Symposium i Sociedad Española de Lingüística, Palma de Mallorca (Johan Pedersen).

Gæsteforelæsnings og foredrag:

Fransk: Anita Berit Hansen har holdt foredrag i Lingvistikredsen om lydforandringer; Maj-Britt Mosegaard Hansen smst. om diskursmarkørernes semantiske status, samt gæsteforelæst om sproglig høflighed på Aarhus Universitet. Jonna Kjær har forelæst om den europæiske middelalderkultur på kurset Humaniora og Europæisk Kultur, KU. Hanne Lange har gæsteforelæst v. universitetet i Louvain. Henrik Prebensen har holdt foredrag om semantisk ontologi og om relativsætninger i Funktionel Grammatik-kredsen. Lene Schøsler har gæsteforelæst på Aarhus Universitet om La déclinaison bicasuelle, samt været gæstelærer ved universitetet i Debrecen.

Italiensk: Lene Waage Petersen har holdt foredrag v. universitetet i Urbino om italienske læsninger af danske kultur. Gunver Skytte har gæsteforelæst om interlingvistiske emner v. universiteterne i Siena, Firenze og Pavia. Gert Sørensen har holdt foredrag i Filosofisk Forum, København, om nye retendenser i italiensk filosofi.

Spansk: Hans Lauge Hansen har gæsteforelæst v. University of London (Modern Hispanic Research Seminar) om Peirces semiotik.

Forskningsophold i udlandet:

Isabelle Durousseau har henlagt sin forskning inden for TV-mediet til Paris, november – december. Maj-Britt Mosegaard Hansen har fulgt postdoktorer juni – juli på Cornell University. Hanne Jansen har gennemført det længerevarende udlandsophold for ph.d.-studerende i Rom, februar – juli. Hanne Lange har besøgt håndskriftsbiblioteker og forskningsinstitutioner i Frankrig og Nationalbiblioteket i Wien, august og oktober. Gunver Skytte har arbejdet på SHF-projekt, se ovenfor, i Italien i marts. Gert Sørensen har lavet afsluttede kilde- og referenceundersøgelser til projekt om efterkrigstidens Italien i Rom i juni.

Forskningssamarbejde og -kontakter:

Der har været løbende samarbejde med andre forsknings- og undervisningsmiljøer i Danmark på og uden for KU, bl.a. Funktionel Grammatik-kredsen (bl.a. Maj-Britt Mosegaard Hansen, Henrik Prebensen, Lene Schøsler), det årlige arrangement Grammatikundervisning på grunduddannelsen (Anita Berit Hansen, Eva Dam Jensen, Thora Vinther). Lene Waage Petersen leder Forum for Renæssancestudier, KU, og indgår i et SHF-støttet netværk om projektet Renæssancen – modernitetens oprindelse.

Internationale kontakter og samarbejde: Isabelle Durousseau med Michael Palmer og Thierry Lancien, Paris, og Robert Chaudenson, Aix. Merete Grevlund med Société d'études du dix-huitième siècle. Anita Berit Hansen med Isabelle Malderez, Paris, og Nigel Armstrong, Newcastle. Hanne Lange med Ecole Pratique des Hautes Etudes, Paris, Centre de civilisation médiévale, Poitiers og Center for middelalderforskning, Münster. Hans Peter Lund er korrespondent for Société d'Histoire Littéraire de la France og medlem af Société des Etudes romantiques, Paris. John Pedersen er medlem af styregruppen for projektet Concepts and Symbols in the European 18th Century under European Science Foundation, Strasbourg. Lene Schøsler har haft samarbejde med Dominique Willems og gruppen CONTRAGRAM, Gent, med Susan Herring, Texas, og Pieter van Reenen, Amsterdam, om forskning i ældre sprog, med Evert Wattel og Pieter van Reenen, Amsterdam, om middelaldermanuskripter. Lene Waage Petersen samarbejder med forskere i Siena om moderne litteratur. Gunver Skytte er vicepræsident for Società di Linguistica Italiana og medlem af The Philological Society. Hans Lauge Hansen er medlem af Asociación Andaluza de Semiótica og Asociación Internacional de Hispanistas. Berta Pallares samarbejder med kolleger i Madrid om Tirso-udgivelser. Johan Pedersen samarbejder med forskere Spanien, Holland og USA gennem Sociedad Española de Lingüística.

Bedømmelsesudvalg:

Bedømmelsesudvalg vedr. adjunktur og lektorstilling, Handelshøjskolen i København (Harald Gettrup). Adjunktur i fransk, Romansk Institut (Maryse Laffitte og Hans Peter Lund). Førsteamanuensis, Trondheim (Hans Peter Lund). Forskerakademiets udvalg vedr. udenlandske ph.d.-stipendier (John Pedersen). Ph.d.-afhandling i lingvistik, KU (Henrik Prebensen). Adjunktur i italiensk, Romansk Institut, og ph.d.-udvalg, Det humanistiske Fakultet (Lene Schøsler). Bedømmelse af tre ph.d.-afhandlinger i italiensk og i fransk, af ph.d.-afhandling (Lund), udvalg vedr. adjunktur i itali-

ensk, Romansk Institut, indstilling vedr. ph.d.-afhandling i italiensk (Sevilla), evaluering af italiensektionen (Bergen), professorat i italiensk filologi (Helsinki), ph.d.-afhandling i rumænsk (Lund) (Gunver Skytte). Adjunktur ved Center for Europa-studier (AU) og ph.d.-udvalg, Det humanistiske Fakultet (Gert Sørensen). Ph.d.-udvalg, Det humanistiske Fakultet, og bedømmelse af ph.d.-afhandling (Julius Lund). Adjunktur i spansk, Romansk Institut (Berta Pallares). Adjunktur i spansk (AU), lektorat i spansk (Romansk Institut) (Thora Vinther).

Vejledning:

Gunver Skytte har været ph.d.-koordinator ved instituttet. John Pedersen har arrangeret et litterært ph.d.-seminar. Hans Boll-Johansen har været ph.d.-vejleder for Trine Michelsen Kjeldahl; Hans Peter Lund for Lisbeth Hansen; John Pedersen for Inge Merete Larsen; Henrik Prebensen for Peter Juel Henriksen (IAAS); Nils Soelberg for Connie Selmann; Lene Waage Petersen for Pia Schwarz Lausten, samt Lise Grosen Rasmussen (Græsk og latin); Gunver Skytte for Hanne Jansen og Johan Pedersen; Vibeke Grubbe for Hans Lauge Hansen og medvejleder for Anne Magnussen; Berta Pallares medvejleder for J. Hans C. Jensen. Steen Jansen har været adjunktvejleder for Hans Lauge Hansen; Karen Landschultz for Anita B. Hansen; John Pedersen for Maj-Britt Mosegaard Hansen.

Andre aktiviteter:

Studieledere i 1997: John Pedersen, fransk. Steen Jansen, italiensk og rumænsk. Julius Lund, spansk og portugisisk. Maryse Laffitte og Hans Boll-Johansen har haft forskningssemester i forårssemesteret og Isabelle Durousseau i efterårssemesteret. Alle fastansatte forskere, samt amanuenser i tidsbegrænsede stillinger (Lilian Reinholt Andersen, Jeannet Ulrikkeholm, Erling Strudsholm, Angel Alzaga, Silvia Becerra Bascuñan og Merete Baudo-in) har undervist, vejledt og eksamineret ved BA- og kandidatuddannelsen.

Instituttet driver tre dokumentationscentre (fransk, italiensk og spansk), specialiseret i moderne samfundsforhold. Centrene stiller materiale fra aviser, tidsskrifter, internet og CD-ROM til rådighed for instituttets studerende og lærere.

Instituttet administrerer Romansk Bibliotek med over 60.000 bind, tidsskrifthold, aviser, læsesal, studierum og omfattende bibliografiske, elektroniske hjælpemidler. Bibliotekets katalog er overført i digitaliseret form til REX.

Instituttet har arrangeret enkelte mindre møder for lærere og studerende med diskussion af forsknings- og undervisningsmæssige emner.

Udvekslinger inden for EU's Sokrates-program-

mer administreres af Maryse Laffitte (fransk), Lene Waage Petersen (italiensk) og Thora Vinther (spansk). Udenlandske gæsteforelesere og -lærere: I fransk Nina Catach, Claude Muller, Helge Nordahl, Patrick Hamelin og Geneviève Henriot Sostero. I italiensk gæsteforeleserne Vittorio Vidotto, Luigi Malerba, Neria De Giovanni og Carla Marelllo, samt gæstelærerne Nigel Vincent, Rita Guerrichio, Piotr Salwa og Paola Polito. I portugisisk Alfredo Mashalo Ibrahim og Inocência L.S. Mata. I spansk Lluís Altisent, Richard Cardwell, Carlos Viteri, Ricardo Banegas, Pedro Barros og Kirsten Appendini.

Maj-Britt Mosegaard Hansen har arrangeret gæsteforelæsninger under Fakultetets Forskningsfredage ved Catherine Kerbrat-Orecchioni (Lyon) og Elizabeth Closs Traugott (Stanford), samt et ph.d.-seminar på Fakultetet v. Traugott, Nigel Vincent (Manchester) og Michael Herslund (Handelshøjskolen i København).

Lene Schøsler er sekretær for Lingvistikredsen. Merete Grevlund, Jonna Kjær, Hans Peter Lund, John Pedersen, Henrik Prebensen, Nils Soelberg, Lene Waage Petersen, Gunver Skytte, Gert Sørensen, Berta Pallares og Thora Vinther har skrevet bidrag til *Den Store Danske Encyclopædi*. Lene Waage Petersen er medlem af Udenrigsministeriets lektoratsudvalg og af Folkeuniversitetets programråd. Hans Peter Lund er medlem af Oversætterkomiteen under Kulturministeriet.

Steen Jansen og Ole Kongsdal Jensen er henholdsvis formand og medlem af bestyrelsen for Birthe og Knud Tøgebys Fond. John Pedersen er formand for Knud Henders Fond og Landsdommer V. Gieses Legat. Hans Peter Lund er medlem af bestyrelsen for Knud Henders Fond.

Hanne Lange og Lene Waage Petersen har forelæst på Folkeuniversitetet i København og Aalborg. John Pedersen har medvirket i DR, Henrik Prebensen i DR og TV3. Lene Waage Petersen har deltaget i efteruddannelse af gymnasielærere. Gert Sørensen har præsenteret film om den nyere italienske historie på Det italienske Kulturinstitut.

Hans Peter Lund

Stab

VIP: 31,9 årsværk.

TAP: 7,1 årsværk.

VIP:

Alzaga, Angel; amanuensis.
Andersen, Lilian Reinholt; amanuensis.
Bascunan, Silvia Becerra; amanuensis.
Baudoin, Merete; amanuensis.
Boll-Johansen, Hans; lektor.
Durusseau, Isabelle Odette; lektor.

Gettrup, Harald; lektor.
Grevlund, Merete; lektor.
Grubbe, Vibeke; lektor.
Guerrichio, Rita; gæstelektor.
Hansen, Anita Berit; adjunkt.
Hansen, Hans Lauge; adjunkt.
Hansen, Lisbeth; ph.d.-studerende.
Hansen, Maj-Britt Mosegaard; adjunkt.
Jansen, Hanne; ph.d.-studerende.
Jansen, Steen; lektor.
Jensen, Eva Dam; lektor.
Jensen, Hans Julio Casado; ph.d.-studerende.
Kjær, Jonna; lektor.
Kongsdal, Ole; lektor.
Laffitte, Maryse Louise; lektor.
Landschultz, Karen; lektor.
Lange, Hanne Birgitte; lektor.
Larsen, Inge Merete; ph.d.-studerende.
Lausten, Pia Schwarz; ph.d.-studerende.
Lohse, Birger John; ekstern lektor.
Lund, Hans Peter; lektor.
Lund, Jules Henrik; lektor.
Madsen, John Kuhlmann; lektor.
Magnussen, Anne Skovgaard; ph.d.-studerende.
Pallares, Maria Berta; lektor.
Pedersen, Johan; ph.d.-studerende.
Pedersen, John; professor.
Petersen, Lene Waage; lektor.
Polito, Paola; gæstelektor.
Prebensen, Henrik Debois; lektor.
Salva, Piotr; gæsteforsker.
Schmidt, Gunver; lektor.
Schøsler, Lene; professor.
Solberg, Niels; lektor.
Strudsholm, Erling Bo; amanuensis.
Sørensen, Gert; lektor.
Ulrikkeholm, Jeannet; amanuensis.
Vincent, Nigel Bruce; gæsteforsker.
Vinther, Victoria; lektor.

TAP:

Bolwig, Elsebeth Bjørklund; overassistent.
Laulund, Hanna; kontorfuldmægtig.
Matz, Birgit; overassistent.
Nyberg, Anne; overassistent.
Petersen, Ina; assistent.
Regner, Filip Einar; bibliotekar.
Wewer, Annick O. Suzanne; overassistent.
Willadsen, Jørgen K; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Hansen, Hans Krause: Constructing Corruption. The Mexican Experience.
Hansen, Hans Lauge: Modus og retorik i Rafael Albertis "Cal y Canto".
Jorn, Ole: Idiomaticke udtryk betydning og brug.

- Studier i leksikografisk beskrivelse af idiomatiske udtryk italiensk-dansk.
- Strudsholm, Erling Bo: Anaforske relativsætninger på moderne italiensk.
- Specialer:*
- Balslev, Clausen Helene: Identitet og kultur i Mexico. En analyse af lokal identitet i mestizlandsbyen San Francisco Aculco.
- Carmona Zambrano, Angel: Don Juan III el rey imposible.
- Christiansen, Anne Højgaard: Gutiérrez Aragóns magiske filmunivers – et eksempel på spansk filmkunst.
- Hald, Jørgen Manero: Kønssynet i den spanske bøssebevægelse 1976-1996.
- Hansen, Britt Lundgreen: Tid og historie i Alejo Carpentiers værker med udgangspunkt i "Los Pasos Perdidos".
- Heiberg, Morten Rievers: Det fascistiske Italiens intervention i Den spanske Borgerkrig – politik, ideologi, militær intervention og klientelisme i perioden fra juli 1936 til april 1937.
- Humblebæk, Carsten Jacob: MELLEM REGIONERNE OG EUROPA – en analyse af udviklingen af Spaniens nationale identitet 1898-1997.
- Kildemoes, Helle Wallach: O Punho – et unikt drama i Bernardo Santarenos forfatterskab.
- Kristiansen, Mette Louise: Den gendigtede erindring – struktur og tema i Antonio Muñoz Molinas roman "Beatus ille".
- Leifer, Niels: José María Merinos' forfatterskab belyst gennem en analyse af romanerne "El caldero de oro" og "La orilla oscura".
- Lerski, Agnes Springmuller: Encontrando una identidad – Cuatro novelas de escritoras chilenas. Comienzos de siglo hasta aprox. 1970.
- Lopez, Rosalba Cazon: El papel del lector en la novela Tres tristes tigres.
- Mauritzen, Birgitte: Cambio 16 i den spanske valgkamp 1993. Påvirkning i ugemagasinet.
- Nielsen, Jørgen W.: El Hombre Sentimental og narratologien. Er Javier Marías' roman meta-narrativ?
- Olsen, Sussi Anni: Salido el gato, bailan los ratones; *bailado el gato, salen los ratones. En undersøgelse af den syntaktiske manifestation af inakkussativitet på spansk.
- Olsson, Christina Elisabeth: Fascisme og litteratur i Spanien – en analyse af mandsidealet i romanen "Cristo en los infiernos."
- Quiding, Klavs Hans: Socialisme og udviklingsstrategi i Mozambique 1962-85.
- Rasslan, Pernille Seeborg: Den følelsesmæssige fremmedgørelse – en analyse af den menneskelige interaktion i "São Bernardo" af Graciliano Ramos.
- Ravnemose, Pia: Identitet og kultur i México. En analyse af lokal identitet i mestizlandsbyen San Francisco Aculco.
- Fondsstøtte:*
- CTU:
- Spansk CD-ROM Interaktiv (Hans Peter Lund) kr. 300.000.
- ERASMUS:
- Studentermobilitetsprogram (Lene Waage Petersen) kr. 36.670.
 - Studentermobilitetsprogram (Maryse Laffitte) kr. 54.895.
- Kirsten Schottlænders Fond:
- Forskningsformål (Hans Peter Lund) kr. 61.000.
- Statens Humanistiske Forskningsråd:
- Den franske opfattelse af nationalstatens rolle i det 20. århundrede med særlig vægt på forholdet u (Trine Michelsen Kjeldahl) kr. 342.155.
 - Italiensk sprogbrug (Gunver Skytte Schmidt) kr. 325.112.
 - Jens Faaborg: Les enfants dans la littérature française du moyen âge (Romansk Institut) kr. 45.000.
- Publikationer:*
- Boisen J.: Myteanalyse – analysemyte. RIDS 138, s. 28, København 1997.
- Durousseau I.: Billeder og tale. i: Levende og stille billeder, s. 10-26, København 1997.
- Gettrup H.: Justice est faite... Et anderledes retssystem. Bd. 2. København 1997, 189 s.
- Grevlund M.: Violaine Géraud: La Lettre et l'esprit de Crébillon fils. – Paris: SEDES, 1995. – 250 p. ISBN: 2718193247. Eighteenth-Century Fiction (ISSN: 0840-6286) Vol. 9, No. 4, July, s. 511-512, Donsview, Ont./Toronto 1997.
- Hansen A.B.: Le nouveau [e] prépausal dans le français parlé à Paris. i: Polyphonie pour Iván Fónagy, s. 173-198, Paris 1997.
- Hansen H.L.: Modalidad en la semiótica de Peirce y estética de vanguardia. Discurso. Revista internacional de semiótica y teoría literaria ISSN: 0214-2295 11, s. 5-19, Sevilla (Spanien) 1997.
- Hansen H.L.: Poetisk metafor som ikonicitet hos Charles Sanders Peirce. i: Metaforer i kultur og samfund. Proceedings fra metafor-netværkets seminar oktober 1996, s. 121-138, København 1997.
- Hansen H.L., Jensen H.J.C.: La metáfora en la poesía hispánica (1885-1936): actes del simposio celebrado en la Univ. de Copenhague 25 y 26

- sept. 1996 / (eds.) Hans Lauge Hansen, Julio Jensen. Sevilla 1997, 272 s.
- Hansen H.L.: La superposición metafórica entre ensalzamiento eufórico y degradación crítica en Rafael Aberti y Maruja Mallo. i: La Metáfora en la poesía hispánica (1885-1936), s. 175-197, Sevilla 1997.
- Hansen M.M.: "Alors" and "donc" in spoken French: A reanalysis. *Journal of Pragmatics* (ISSN: 0378-2166) 28, s. 153-187, Amsterdam 1997.
- Hansen M.M.: Catherine Fuchs: Paraphrase et énonciation. – Paris: Ophrys, 1994, 185 p. (Coll. L'Homme dans la langue). *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.1, s. 159-162, København 1997.
- Jensen H.J.C.: Naturaleza y metáfora en Juan Ramon Jiménez. i: La Metáfora en la poesía hispánica (1885-1936), s. 87-108, Sevilla 1997.
- Kjær J.: Marie Ascarza-Wégimont: "La Porte étroite" d'André Gide: regard et parole. – <s.l.>: Centre d'Etudes Gidiennes, 1994, 158 p. *Revue Romane* (ISSN: 0035-3906) 32.2, s. 315-318, København 1997.
- Kjær J.: La réception scandinave de la Chanson de Roland. i: "Chanson de Roland" und "Rolandslied". Greifswalder Beiträge zum Mittelalter 57, Serie WODAN Band 70, s. 73-76, Greifswald 1997.
- Landschultz K.: EDB i undervisningen. København 1997, 51 s.
- Lange H.B.: Nombres. i: Dictionnaire encyclopédique du Moyen Age, s. 1080-1081, Paris 1997.
- Lange H.B.: Numeri. i: Enciclopedia dell'arte medievale, s. 1046-1061, Rom 1997.
- Lozovan E.: Scoli paralele. Aalborg 1997, 198 s.
- Lozovan E.: Basil Munteanu: panorama literaturii române / Eugène Lozovan (ed.). Bukarest 1996, ix, 256 p. s.
- Lund H.P.: F. R. de Chateaubriand: Memorie d'oltretomba, I-II. Progetto editoriale e introduzione di Cesare Garboli. A cura di Ivanna Rosi. Torino: Einaudi-Gallimard, 1995. – 1193 + 1457 p. ISBN: 88-446-007-2. *Revue Romane* (ISSN: 0035-3906) 32.2, s. 324-325, København 1997.
- Lund H.P.: Fabienne Bercegol: La poétique de Chateaubriand: Le portrait dans les Mémoires d'Outre-Tombe. – Paris: Honoré Champion, 1997. – 576 p. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.2, s. 321-324, København 1997.
- Lund H.P.: Françoise Trageser-Rebetz: Die Symbolik von Licht und Schatten bei Albert Camus... Droz: Kölner Romantische Arbeiten, Neue F., Hft. 74, 1995. – 319 p. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.2, s. 332-333, København 1997.
- Lund H.P., Hendrup S.: Oversættelse fransk-dansk. København 1997, 76 s.
- Lund J.H.: Ian Lumsden: Machos, Maricones, and Gays. Cuba and Homosexuality. – Philadelphia, Pa: Temple Univ. Press, 245 p. NETLA: Nyhedsbrev for Latinamerikaforskning 1/1997, s. 5-8, København 1997.
- Lund J.H.: Den nye cubanske seksualøkonomi. Kontakt (ISSN: 0105-0982) Arg. 49, nr. 5, 1996/97, s. 20-21, København 1997.
- Pallares M.B.: Refranes: 700 refranes españoles con sus correspondientes daneses / Maria Josefa Canellada, Berta Pallares. København 1997, 448 s.
- Pallares M.B.: Desde Copenhague ... *Revista de Filología Románica* 14, vol. II, s. 505-515, Madrid 1997.
- Pedersen J.: A. Corbellari og Chr. Lucken (dir.): "Lire le Moyen Age?". Numéro spécial de la revue Equinoxe, no 16. – Lausanne: Association Arches, 1996. *Revue Romane* (ISSN: 0035-3906) 32.2, s. 310-311, København 1997.
- Pedersen J.: Den katolske kontekst. RIDS 140, s. 26, København 1997.
- Pedersen J.: Corneille et le jeu théâtral du baroque. i: Représentations et figurations baroques, s. 211-221, Oslo 1997.
- Pedersen J.: Point de Rencontre: Le Roman I-II. Actes du colloque internat. d'Oslo, sept. 1994. – Oslo: 1995. – 359 + 331 p. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.1, s. 174-175, København 1997.
- Pedersen J.: Denis Diderot: Salons III + IV, "Ruines et paysages", et "Héros et Martyrs". Textes établis ... par E. M. Bukdahl ... – Paris: Hermann, 1995. – 563 + 457 p. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.1, s. 173-174, København 1997.
- Pedersen J.: Horst Geckeler & Wolf Dietrich: Einführung in die französische Sprachwissenschaft – Berlin: E. Schmidt Verl., 1995. – 246 p. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.1, s. 169-170, København 1997.
- Pedersen J.: Sobre las oraciones adverbiales y la implicación semántica. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.2, s. 217-245, København 1997.
- Pedersen J.: Ángel López García: Gramática del Español. II. La oración simple. – Madrid: Arco Libros, S.L., 1996. – 615 p. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.2, s. 304-306, København 1997.
- Pedersen J., Vinther T.: Poul Bøggild Rasmussen 1942-1996. *Revue Romane* (ISSN 0035-3906) 32.1, s. 3, København 1997.
- Petersen L.W.: Ariosto, Ludovico: Den rasende Roland: 1. sang / Indl. af Leene Waage Petersen, overs. af Ida Høeg Jacobsen. København 1997, 36 s.
- Petersen L.W.: Italiensk litteratur, i: Den Store Danske Encyklopædi Bind 9, s. 565-568. København 1997.
- Petersen L.W.: Avignon & Naples / ed. by Marian-

- ne Pade, Hannemarie Ragn Jensen and Lene Waage Petersen. Rome 1997, 190 s.
- Schøsler L.: Studies in Valency II: the Pronominal Approach applied to Danish / i samarbejde med Sabine Kirchmeier-Andersen. Odense 1997, ca. 220 s.
- Schøsler L.: La déclinaison en ancien et en moyen français, deux tendances contraires, i samarbejde med Piet van Reenen. i: Le moyen français: philologie et linguistique. Approches du texte et du discours. Actes du VIIIe Coll. Intern. sur le moyen français, s. 595-612, Paris 1997.
- Schøsler L.: Valency and Inalienable Possession / i samarbejde med Sabine Kirchmeier-Andersen. i: KLIMT, Faglig-rapport nr. 3, s. 45-77, Frederiksberg 1997.
- Skytte G.: Italiensk. i: Den Store Danske Encyklopædi Bind 9, s. 586-588, København 1997.
- Skytte G.: Italien. Sprog. i: Den Store Danske Encyklopædi Bind 9, s. 556, København 1997.
- Skytte G., Jensen B.L., Korzen I.: Spørgsmål og svar – komparativt dansk-italiensk. Hermes: Journal of linguistics: Tidsskrift for sprogforskning (ISSN: 0904-1699) 19, s. 29-53, Århus 1997.
- Skytte G., Jansen H., Jensen B.L., Polito P., Strudsholm E.B.: Testi paralleli scritti e orali, in italiano e in danese. Strategie narrative. Cuadernos de Filología Italiana (ISSN: 1133-9527) 4, s. 41-63, Madrid 1997.
- Skytte G.: "Beiträge zur Methodengeschichte der neueren Philologen. Zum 125-jährigen Bestehen des Max Niemeyer Verlages". Hrsg. von Robert Harsch-Niemeyer. – Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1995. – XII, 266 p. Revue Romane (ISSN: 0035-3906) 32.1, s. 162-163, København 1997.
- Skytte G.: Konnexion og diskursmarkering i komparativt perspektiv. Teoretiske og metodiske overvejelser. i: Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 4. Skjoldenæsholmkollokviet 1996, s. 159-170, Odense 1997.
- Skytte G.: L'immagine dell'italiano attraverso gli esempi della grammaticografia danese. i: Italiano: Lingua di cultura europea: atti ... in memoria di Gianfranco Folena, Weimar 11-13 aprile 1996, s. 299-305, Tübingen 1997.
- Skytte G.: La dimensione socioculturale in una ricerca linguistica comparativa. Settecentrione. Nuova Serie (ISSN: 0785-8698) 1996, 8, s. 85-91, Turku 1997.
- Skytte G.: L'infinito italiano in prospettiva interfrasale e interlinguistica. i: Hommage à Jacqueline Brunet. Annales Littéraires de l'Université de Franche-Comté, s. 75-84, Paris 1997.
- Soelberg N.: Pierre Bayard: Le hors-sujet. Proust et la digression. Revue Romane (ISSN: 0035-3906) 32.2, s. 318-321, Munksgaard, København 1997.
- Sørensen G.: Dommeren, historikeren og den dømte randbemærkninger til sagen mod Adriano Sofri. Arbejderhistorie. Tidsskrift for historie, kultur og politik 2, 1997, s. 31-39, København 1997.
- Sørensen G.: Dukkeførelsen. SALT (ISSN: 0907-0974) 1, 1997, s. 19-20, Århus 1997.
- Sørensen G.: Den encyklopædiske fornufft. "Encyclopedia Einaudi" og begrebshistorien. i: Begreb og historie, s. 87-114, Århus 1997.
- Sørensen G.: Neorealismen. En studie i historie, politik og kultur. Piranesi. Italienske Studier (ISSN: 0108-9935) 9, s. 75-104, København 1997.
- Sørensen G.: Regimen politicum. Machiavelli og det moderne politiske styres oprindelse. i: Historiens kultur: Fortælling, kritik, metode: tilegnet Niels Finn Christiansen, s. 27-43, København 1997.

Københavns Universitets Østeuropainstitut

Historie:

Københavns Universitets Østeuropainstitut blev oprettet 1992 ved en sammenlægning af Institut for Slavistik og Øststatsforskning og Institut for Nygræsk og Balkanistik. Den fysiske sammenlægning fandt sted inden for rammerne af førstnævnte institut, hvis bibliotek i forbindelse med sammenlægningen blev ombygget og udvidet.

Studiet af de slaviske landes sprog, kultur og historie indførtes på Københavns Universitet i 1859, da det første docentur i slaviske sprog blev oprettet. Slavisk Institut blev grundlagt i 1955. Fra 1989 til 1992 bar det navnet Institut for Slavistik og Øststatsforskning. Instituttet lå oprindeligt i universitetets Dyrkøbbaneks og har siden haft til huse i Bispetorvannekset (1958 – 71), i Østervoldkomplekset (1971 – 78) og på Københavns Universitet Amager i Njalsgade (1978 – 96). I sommeren 1996 fik instituttet nye og forbedrede lokaleforhold i Snorresgade 17 – 19 på Islands Brygge.

Institut for Nygræsk og Balkanistik blev oprettet i 1984 efter en forsøgsperiode med centerstatus. Instituttet blev bygget på Nygræsk Afdeling under Institut for Klassisk Filologi med tilførsel af faget balkanistik. Nygræsk afdeling, der blev oprettet i 1968, havde fra 1969 til huse i Skindergade 13 og flyttede dernæst til Nørregade 7. I 1979 flyttede Nygræsk Afdeling til Københavns Universitet Amager sammen med det øvrige institut.

Forskningsvirksomhed:

Østeuropainstituttets forskning dækker geografisk Rusland/SNG, de øvrige øst- og centraleuropæiske lande samt Grækenland. Forskningsvirksomheden falder hovedsagelig inden for de respektive fagområders tre traditionelle hovedgrene: Lingvistik, kulturhistorie/litteratur, historie/samfundsfag.

I 1997 har medarbejdernes forskning omfattet følgende emner:

Juni Søderberg Arnfast har afsluttet sin ph.d.-afhandling om det politiske sprogs udvikling i Polen i 1980'erne. Vejleder: Kristine Heltberg.

Hans Bagger har beskæftiget sig med russisk udenrigspolitik i Østersøområdet og med Peter den Stores reformer i Rusland. Sammen med Peter Ulf Møller er han desuden ved at udarbejde en større fremstilling om Østeuropas historie og kultur. Sidstnævnte projekt gennemføres under SHF-forskernetværket "Forandring og Kontinuitet i Rusland, Baltikum og Østeuropa".

Rolf Christensen har med støtte fra Carlsbergfondet færdiggjort sit projekt vedrørende udarbejdelsen af et EDB-baseret oldkirkeslavisk tekst-korpus med ordbog.

Mette Dalsgaard arbejder på den endelige redaktion af ph.d.-afhandlingen "Litteraturens afsovjetering i Rusland og Baltikum". Projektet gennemføres under SHF-forskernetværket "Forandring og Kontinuitet i Rusland, Baltikum og Østeuropa". Vejleder: Peter Ulf Møller.

Syssel Gudrun Engberg har videreført sin forskning inden for området byzantinsk kirkemusik (specielt med hensyn til Det gamle Testaments liturgi-historie) og har desuden fortsat sit arbejde med en monografi om det gammeltestamentlige lektionar, et projekt der har modtaget støtte fra bl.a. Carlsbergfondet og Dronning Ingrid's romerske fond. Herudover har hun beskæftiget sig med moderne græsk syntaks i forbindelse med forberedelsen af en ny, revideret udgave af hendes græske grammatik.

Jørgen Harrit har afsluttet sin del af manuskriptet til Dansk-Russisk Ordbog, og har desuden arbejdet med at afklare den teoretiske baggrund for et nyt samlende koncept for en Russisk-Dansk Ordbog og med at udforme en række opstillingsmodeller, der nærmere skal verificeres. Endvidere har han udviklet et koncept til en multimedieordbog på CD-ROM over det basale russiske ordforråd.

Per Jacobsen har afsluttet og publiceret sin serbokroatisk-danske ordbog og har desuden i flere bidrag til instituttets årbog "Øststatus" analyseret den aktuelle politisk-økonomiske situation i Ungarn og Eks-Jugoslavien. Han er medlem af SHF-forskernetværket "Forandring og kontinuitet i Rusland, Baltikum og Østeuropa".

Natasha Okhotina Lind har gennemført arkivstudier i Rusland i forbindelse med projektet "Bering, Spangberg og de russiske Kamtjatka-ekspeditioner i det 18. århundrede". Som et resultat af dette projekt har hun s.m. Peter Ulf Møller udgivet bogen "Kommandøren og Konen".

Peter Ulf Møller har fortsat sine arkivstudier i Rusland i forbindelse med projektet "Bering, Spangberg og de russiske Kamtjatka-ekspeditioner i det 18. århundrede". Som et led i dette projekt har han s.m. Natasha Okhotina Lind udgivet bogen "Kommandøren og Konen". Projektet støttes af Carlsbergfondet og løber til 1. februar 1999. Peter Ulf Møller er desuden medlem af SHF-forskernetværket "Forandring og Kontinuitet i Rusland, Baltikum og Østeuropa"; han har redigeret netværkets publikation "Reciprocal Images: Russian Culture in the Mirror of Travellers' Accounts", og han er s. m. Hans Bagger i færd med at udarbejde en større fremstilling om Østeuropas historie og kultur.

Lars Nørgaard har under et studieophold i Athen videreført sit arbejde med Pio-Vikelas-Hahn-arkivet på Nationalbiblioteket og med den græske folkemindeforsker M. Krispis på Gennadeios-biblioteket. Han har ligeledes fortsat studiet af den græske romantiker A. Paraschos' bearbejdelse af danske folkeviser 1865 - 75 og af folkevisernes eventuelle indflydelse på Paraschos' egne værker i samme periode. Herudover har han deltaget i billedredigeringsarbejde til forlaget Melissas kunstnerleksikon i Athen og leveret bidrag om den aktuelle situation i Grækenland til Østeuropainstituttets årbog "Øststatus".

Jens Nørgård-Sørensen har fungeret som leder af projektet "Russisk grammatik" under Statens Humanistiske Forskningsråd. I forbindelse med dette projekt har han udarbejdet størstedelen af det bind af den planlagte engelsksprogede grammatik, som omhandler de nominale ordklasser (substantiver, adjektiver, pronominer og numera-ler), idet han samtidig har videreført sin forskning i disse ordklassers morfologi. Desuden har han påbegyndt forarbejdet til bindet om den komplekse sætning, bl.a. med en klassifikation af de eksplisitte ledsætninger.

Jørn I. Qvonje har videreført sine historisk-typologiske studier vedrørende udtryksmåderne personalpronominal possessor i balkansprogene og i det europæiske sprogareal. Et kapitel, der repræsenterer en supplerende undersøgelse om samme udtryksmåder i østersøprogene, er under afslutning. Jørn Qvonje har desuden påbegyndt arbejdet med en bulgarsk grammatik for bulgarister, slavister og balkanister, med hovedvægten på det post-kommunistiske bulgarske sprog. Det morfologiske afsnits paradigmer med tilhørende forklaringer er ved at være afsluttet.

Tine Roesen har videreført sit ph.d.-projekt "Dostojevskijs ungdomsværker (1846 – 49): En narratologisk analyse". Vejleder: Peter Ulf Møller.

Niels Erik Rosenfeldt har på basis af materialer fra de nyåbnede arkiver i Moskva udarbejdet en analyse af adfærdsnormer og procedurer i Kominterns hemmelige kommunikationsapparat, der skal indgå i hans mere overordnede undersøgelse af det stalinistiske system. Projektet gennemføres under SHF-forskernetværket "Forandring og Kontinuitet i Rusland, Baltikum og Østeuropa". Herudover har Niels Erik Rosenfeldt især beskæftiget sig med den aktuelle inden- og udenrigspolitiske udvikling i Rusland, bl.a. i forbindelse med bidrag til instituttets årbog "Øststatus".

Sophia Scopetea har fortsat sit arbejde med Georg Sarandaris-arkivet på Vikelaia-biblioteket (Heraklion, Kreta) med henblik på en ny udgave af hans værk og har desuden beskæftiget sig med Søren Kierkegaard, med Dionysios Romas' hovedværk *Periplus* og med Zakyntos på tærsklen til romantikken.

Jens Skov-Larsen har fortsat sine kontrastive undersøgelser af problemerne omkring oversættelse af futurum fra tjekkisk til dansk.

Krzysztof Stala arbejder videre med projektet "Inventing the Modern Pole. The Idea of Modernity in the Polish Culture – 20th Century" og har desuden skrevet om Witold Gombrowicz og Stanisław Brzozowski.

Erik Thau-Knudsen har videreført sit ph.d.-projekt om udtryksmåderne for futurum i balkansprogene. Han har desuden beskæftiget sig med sproglige låneprocesser og har også indsamlet materiale til det internationale forskningsprojekt "Balkansproglasset". Vejleder: Jørn I. Qvonje.

I 1997 har to tidligere ph.d.-studerende ved instituttet fået bedømt deres ph.d.-afhandlinger:

- Niels Kristian B. Jørgensen (vejleder: Peter Ulf Møller): "Den romantiske bevidsthed og veje til alternativer", og
- Erik André Andersen (vejleder: Niels Erik Rosenfeldt): "Privatiseringens konsekvenser for den russiske befolkning i Estland". Erik A. Andersens ph.d.-projekt er gennemført under SHF-forskernetværket "Forandring og Kontinuitet i Rusland, Baltikum og Østeuropa".

Udgivervirksomhed og andre faglige hverv:

Instituttet udgiver tre skrifterækker: "Studier", "Materialer" og "Rapporter". Medlemmer af skrifterækkeudvalget er Peter Ulf Møller, Lars Nørgaard, Jens Nørgård-Sørensen, Niels Erik Rosenfeldt og Per Jacobsen, som tillige er sekretær for udvalget.

Instituttet udgiver desuden årbogen "Øststatus", der behandler den politiske, økonomiske og

kulturelle udvikling i Rusland, de andre SNG-stater, de baltiske lande, de øvrige øst- og centraleuropæiske lande samt Grækenland. Redaktør af "Øststatus 1996" (udk. 1997) er Per Jacobsen.

Hans Bagger er medlem af den internationale komité til udgivelse af Katharina 2.s breve og af ekspertpanelet under projektet "Dansk udenrigspolitikshistorie".

Jens Nørgård-Sørensen er formand for Dansk Slavistforbund, medlem af bestyrelsen for Nordisk Slavistforbund og medlem af Den internationale Slavistkomité.

Niels Erik Rosenfeldt er medlem af bestyrelsen for Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI).

Danmarks Nationalleksikon:

Følgende medarbejdere virker som konsulenter ved Danmarks Nationalleksikon: Hans Bagger: Øst- og Centraleuropas historie. Rolf H. Christensen: De slaviske, baltiske, tyrkiske, finsk-ugriske og mongolske sprog samt translitterationsspørgsmål inden for de slaviske fagområder. Sysse Gudrun Engberg: Byzantinsk og nygræsk litteratur. Per Jacobsen: Litteratur i de østeuropæiske lande bortset fra Eks-USSR. Jørn I. Qvonje: Balkans sprog og kultur.

Følgende medarbejdere er bidragsydere: Hans Bagger: Øst- og Centraleuropas historie. Mette Dalsgaard: Russisk litteratur. Per Jacobsen: Det tidligere Jugoslaviens litteratur og ungarsk litteratur. Lars Nørgaard: Byzantinsk og moderne græsk historie samt moderne græsk litteratur. Jens Nørgård-Sørensen: Slavisk og almen sprogvidenskab. Jørn I. Qvonje: Albansk og bulgarsk sprog og litteratur samt diverse lingvistiske emner inden for arealtypologi og den balkanske latinitet. Niels Erik Rosenfeldt: Sovjetunionens historie 1917 – 45. Jens Skov-Larsen: Tjekkisk og slovakisk litteratur.

Kongresser og rejser:

Mette Dalsgaard har deltaget i den 14. slavistkongres i Helsinki.

Sysse Gudrun Engberg har i Athen holdt foredrag om ekfonetisk notation i græske håndskrifter og om problemet med litteratur på "små" sprog. Desuden har hun talt om byzantinsk og klassisk filologi i Danmark på Filologkongres i Stockholm

Peter Ulf Møller har holdt to forelæsninger ved "De danske Sprog dage" i marts 1997 i Skt. Petersborg

Lars Nørgaard har været på studierejse til Athen med henblik på en udgivelse af M. Krispis korrespondance med Jean Pio. Han organiserede desuden det skandinaviske nygræksymposium i København.

Jens Nørgård-Sørensen har deltaget med foredrag i 14. Nordiske Slavistmøde i Helsinki, i Fæl-

lesseminar under SHF-projektet "Lingvistik og Fremmedsprog" i Rungsted og i Second European Conference on Formal Description of Slavic Languages i Berlin.

Jørn I. Qvonje deltog med foredrag i det skandinaviske nygræksymposium i København.

Niels Erik Rosenfeldt har været på studierejse til Moskva med henblik på at lokalisere nye materialer om det stalinistiske system i russiske arkiver.

Sophia Scopetea har deltaget med indlæg i et symposium om Dionysios Romas og i den 6. panjoniske kongres på Zakynthos.

Jens Skov-Larsen har været på studieophold ved Karlsuniversitetet med henblik på kontrastive undersøgelser af problemerne omkring oversættelse af futurumformer i tjekkisk til dansk.

Krzysztof Stala har medvirket ved et Bauman-seminar i Stockholm.

Erik Thau-Knudsen har deltaget med indlæg i en konference i Marburg om aktuelle problemer i balkanlingvistikken, i 14. skandinaviske slavistmøde i Helsingfors, i en konference i Skt. Peterborg om aktuelle problemer inden for sammenlignende sprogvidenskab samt i den 6. internationale sociolingvistiske konference i Bulgarien. Desuden har han været på studierejse til Moskva.

Informationsvirksomhed m.v.:

Som i de forudgående år har instituttets medarbejdere formidlet viden og forskningsresultater til offentligheden, f.eks. i foredragsform, gennem kommentarer i medierne og ved undervisning på Åbent Universitet, på Folkeuniversitetet og på aftenskolerne.

Niels Erik Rosenfeldt

Stab

VIP: 15,4 årsværk.

TAP: 4,1 årsværk.

VIP:

Arnfast, Juni Søderberg; amanuensis.

Bagger, Hans; lektor.

Christensen, Rolf; forskningsstipendiat.

Dalsgaard, Mette Lise; ph.d.-studerende.

Engberg, Sysse Gudrun; lektor.

Harrit, Jørgen; lektor.

Jacobsen, Per; lektor.

Lind, Natasha Okhotina; forskningsadjunkt.

Lorentzen, Elena Babouchkina; amanuensis.

Møller, Peter Ulf; lektor.

Nørgaard, Lars; lektor.

Nørgård-Sørensen, Jens; lektor.

Qvonje, Jørn Ivar; lektor.

Roesen, Tine; ph.d.-studerende.

Rosenfeldt, Niels Erik; lektor.

Skov-Larsen, Jens; lektor.

Stala, Krzysztof; adjunkt.

Thau-Knudsen, Erik; ph.d.-studerende.

TAP:

Bronstein, Peter; akademisk medarbejder.

Hede-Andersen, Annemarie; overassistent.

Nærvig-Jensen, Margarita; overassistent.

Pedersen, Jonny Annalise; kontorassistent.

Wasehuus, Birgitte; overassistent.

Specialer:

Alsbirk, Jens Martin: Rusland og Vesten. Barrierer for partnerskab.

Degnbol, Lars: Den skjulte energikilde – en analyse af barrierer for energibesparelser i Kaliningrad.

Grøntved, Christina: Gorbachevs perestrojka 1986-1990. Årsagerne til at perestrojka ikke fik den tilsigtede effekt.

Hansen, Ove Bach: Gorbachevledelsen og tysk genforening. En analyse af den sovjetiske tyskløstpolitik med særlig vægt på perioden 24. oktober 1988 – 16. juli 1990.

Haskiel, Joanna: En analyse af Iosif Brodskijs "Dvadcat" sonetov k Marii Stjuart".

Hoedeman, Frederik Henning Cornelius: Brofunktion mellem Polen og Tyskland – det tyske mindretal i Øvre Schlesien 1990-1997.

Jensen, Michael Bremerskov: SDI i supermagtsforholdet – SDI i forholdet mellem USA og Sovjetunionen fra marts 1983 til juni 1988.

Kierulff-Jørgensen, Martin Eugen: Polen 1995 – et demokrati?

Larsen, Anja Bech: N.V. Gogol': Realist eller religiøs moralist? En analyse af personerne i "Kapten" som udgangspunkt.

Larsen, Hanne Elsebeth: Tempus og aspekt på russisk og dansk. Strukturelle problemer ved oversættelse og brug af finitte verbalformer.

Nielsen, Anne-Lise: Russisk identitet. En analyse af debatten om russisk identitet og nationale interesser, belyst på baggrund af russisk historie og kultur. Er det lykkedes for Rusland at skabe en bæredygtig national identitet, såvel internt som eksternt?

Sørensen, Hanne Højen: Komparativ analyse af dansk-russisk fagterminologi i forbindelse med kødudskæringer – den halve gris.

Curdt-Christiansen, Caspar: From Diglossia to Polyphony – a Study on the Standard Modern Greek Language of Today.

Fondsstøtte:

Andreas Harboes Fond/Hermod Lannungs Fond: – Glasnost i Gorbatsjov-perioden (Eigil Steffensen) kr. 0.

Carlsbergfondet:

- Arkivmateriale til Vitus Berings Kamtjatka-Ekspeditioner (Peter Ulf Møller og Natasha O. Lind) kr. 462.215.
- Oldkirkeslavisk tekstkorpus med ordbog (Rolf H. Christensen) kr. 0.
- Oldkirkeslavisk tekstkorpus m. ordbog (Rolf H. Christensen) kr. 355.408.

Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg:

- Forholdet mellem den globale energiforsynings-situation og Sovjetunionens udenrigs- og sikkerhedspolitik (Niels Erik Rosenfeldt) kr. 0.

EF:

- "The impact of economic changes in the Baltic states" (Erik André Andersen) kr. 0.

Forskningsrådene:

- Support for dialogue promoting initiatives in Estonia (Østeuropainstitutet) kr. 0.

IMØ-Fonden:

- Sprog-projekt i Estland (Østeuropainstitutet) kr. 0.

Rektorkollegiet:

- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institullederen) kr. 14.550.
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Østeuropainstitutet) kr. 0.

SHF 15-8987/Bent Jensen, Odense Univ.:

- Litteraturens afsovjetisering i Rusland og Baltikum. En komparativ undersøgelse (Mette Dalsgaard) kr. 274.843.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Dostoevskijs Ungdomsværk 1846-49 (Tine Roesen) kr. 324.538.
- Grammatik over det russiske sprog (Jens Nørgaard-Sørensen) kr. 358.419.
- Makedonsk som formidlersprog (Erik Thau-Knudsen) kr. 324.538.
- Søren Kirkegaard og F. Dostojevski i den russiske tradition (Alex Fryszman) kr. 0.
- Østeuropas historie og kultur (Peter Ulf Møller) kr. 27.575.
- Østeuropas historie og kultur (Hans Bagger) kr. 72.575.

Publikationer:

- Bagger H.: Anmeldelse (disputatsopposition) af Jarl Gallén & John Lind, Nöteborgsfreden och Finlands medeltida östgräns. Historisk Tidskrift Bd.97, hft.1, s. 186-200, København 1997.
- Jacobsen P.: Serbokroatisk ordbog. Herning 1997, 284 s.

Jacobsen P.: Ungarn 1996. Øststatus 1996, s. 121-126, København 1997.

Jacobsen P.: Ex-Jugoslavien – år 1 efter Dayton. Øststatus 1996, s. 127-143, København 1997.

Møller P.U.: Counter-images of Russianness: On The Role of National Characterology in Gogol's Dead Souls. i: Celebrating Creativity: Essays in honour of Jostein Børtnes, s. 70-81, Bergen 1997.

Møller P.U.: Russia and Europe: A Duel with Images. Introductory Remarks. i: Reciprocal Images: Russian Culture in the Mirror of Travellers' Accounts (=Culture and History 14), s. 5-12, Oslo 1997.

Møller P.U.: The Russians as Seen by Three Danish Travellers in The First Half of The Eighteenth Century: Juell, Æreboe, von Haven. i: Reciprocal Images: Russian Culture in The Mirror of Travellers' Accounts (=Culture and History 14), s. 48-66, Oslo 1997.

Møller P.U., Lind N.O.: Kommendøren og Konen. Arkivfund om danske deltagere i Vitus Berings ekspeditioner. København 1997, 262 s.

Nørgaard L.: Argonauterne vender tilbage. Sfinx 1, s. 29-35, Århus 1997.

Nørgaard L.: Altamuras Ioannis sti Dania (1873-1876). i: Leksiko Hellinon kallitechnon, s. 44-48, Athen 1997.

Nørgaard L.: Grækenland efter Papandreou. i: Øststatus, s. 167-172, København 1997.

Nørgård-Sørensen J.: Vidovremennye formy v drevnenovgorodskom dialekte v sopostavlenii s sovremennym russkim jazykom. i: Trudy Aspektologičeskogo Seminara Filologičeskogo Fakulteta MGU im. M.V. Lomonosova TOM 2, Marina Ju. Certkova, s. 83-98, Moskva 1997.

Nørgård-Sørensen J.: De russiske adjektiver: Leksik og grammatik. i: Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 4; Skjoldenæsholm-kollokviet, s. 193-215, Odense 1997.

Nørgård-Sørensen J.: Tense aspect and verbal derivation in the language of the Novgorod birch bark letters. Russian Linguistics Tom 21, nr. 1, s. 1-21, Amsterdam 1997.

Nørgård-Sørensen J.: Russian nominal morphology: A hierarchy of semantic features. i: Formale Slavistik (Leipziger Schriften zur Kultur-, Literatur-, Sprach- und Übersetzungswissenschaft, bd. 7), s. 335-346, Frankfurt am Main 1997.

Rosenfeldt N.E.: Rusland – med præsident på deltid. i: Øststatus 1996, s. 9-26, København 1997.

Thau-Knudsen E.: Promeni na ezikovo prevazhodstvo i podcinenie. Primeri ot Severoiztoen Sibir. i: Problemi na sociolingvistikata. V. Ezikat i socialnite kontakti. Materiali ot petata mezduнародna konferencija po sociolingvistika, Sofija, 14-16 septemvri 1995 g., s. 39-43, Sofia 1996.

Ikke-europæiske sprog

Carsten Niebuhr Institutet for Nærorientalske Studier

Forskningsvirksomhed:

Carsten Niebuhr Institutet omfatter syv afdelinger, hvis arbejde geografisk dækker området fra Iran til Middelhavet og Nordvestafrika og fra det Indiske Ocean til Sortehavet; tidsmæssigt arbejdes der ved instituttet med et spænd der rækker fra nogle af menneskehedens allertidligste bosættelser over højkulturene i Ægypten, Mesopotamien og Persien og fra de middelalderlige islamiske stater til nutidens Mellemøsten. Sproglige, historiske og samfundsmæssige emner omfattes af instituttets arbejde. Fakultetet har henlagt den genoptagne undervisning i tyrkisk til CNI.

1. Afrikansk afdeling

1.1 Ghoubeïd Alojaly og Karl-G. Prasse: *Lexique touareg-français*, revideret udgave er i trykken (Karl-G. Prasse).

1.2 Karl-G. Prasse, Ghoubeï Alojaly og Ghabdouane Mohamed: *Dictionnaire touareg-français* under udarbejdelse; Støttes af Carlsbergfondet. Planlagt til udgivelse år 2000 (Karl-G. Prasse).

1.3 Fortsat redaktion af Ghabdouane Mohamed: Tuaregiske folkeeventyr i Ayr-dialekt (Niger) (Karl-G. Prasse).

1.4 Redigeret artikel: *Renseignement sur le dialecte touareg des Udalan* (Burkina Faso), (Karl-G. Prasse).

2. Assyriologisk afdeling

2.1 En engelsksproget monografisk fremstilling af det assyriske imperiums historie (Mogens Trolle Larsen).

2.2 Forberedelse af en udgivelse af dele af Austen Henry Layards korrespondance (Mogens Trolle Larsen).

2.3 En monografisk fremstilling af det oldassyriske handelssamfund (Mogens Trolle Larsen).

2.4 Afhandlingen "The Old Akkadian Period: History and Culture" er færdiggjort og indleveret til trykning; den vil formodentlig udkomme i løbet af 1998 (Aage Westenholz).

2.5 Arbejde med færdiggørelse af udgave af tre kapitler af den babylonske levervarselsserie, *barûtu* (Ulla Westenholz).

2.6 Ophold ved British Museum i London for at kollationere faksimilekopier og identificering af

adskillige nye fragmenter og joins i levervarsels-serien (Ulla Westenholz).

2.7 Arbejde med et katalog over relevante dokumenter af levervarselsdokumenter på British Museum (Ulla Westenholz).

2.8 Arbejde på planlagt afhandling "The Diviner and the Rabbi" (Ulla Westenholz).

2.9 Et mangeårigt projekt, i samarbejde med Aage Westenholz, med bearbejdelse og oversættelse af Gilgamesh er blevet fuldført med udgivelsen af "Gilgamesh og Enuma Elish" i serien Verdensreligionernes Hovedværker (Ulla Westenholz).

2.10 Arbejdet med udgivelse af de danske udgravninger af Tell Jurn Kabir og Tell Qadahiye (Syrien) fortsættes (Projektet finansieres af Carlsbergfondet) (Jesper Eidem).

3. Iransk afdeling

3.1 Fortsat arbejde med jødisk-persiske tekster og deres leksikografiske og religionshistoriske betydning. Arbejdet med den vigtige Daniel Apokalypse er afsluttet, og manuskriptet er sendt til og vil blive trykt i Dansk Teologisk Tidsskrift (Jes Asmussen).

3.2 Redigeret og udgivet – med egne tilføjelser (11 sider) Kaj Barr, Avesta. Den gamle iranske religions hellige skrifter (udkom september 1997) (Jes Asmussen).

3.3 Arbejde med artikler til *Encyclopaedia Iranica* og *Den Store Danske Encyclopædi* (Fereyduh Vahman).

3.4 Arbejde med projektet "Novellen som bærer af den moderne, iranske bevidsthed" (Claus Pedersen).

3.5 Arbejdet med artikler til Danmarks Nationalleksikon om iransk litteratur samt færdiggjort til artikler om litteratur og moderne politik i Iran til tidsskriftet *Semiramis* (Claus Pedersen).

3.6 Arbejdet med at foretage de sidste, mest layoutmæssige rettelser af *Persisk-Dansk ordbog*, der er planlagt til udgivelse i 1998 (Claus Pedersen).

4. Nærorientalsk afdeling

4.1 Tidlig-ægyptiske hytter og baldakiner: Fortsat bearbejdelse af de træ- og sivbygninger, som er afbildet i prædynastisk og arkaisk tid samt i Gamle Rige (Evelyn Oldenburg).

4.2 Færdigbearbejdning og redigering af bidrag til udgravningsrapporten Tell Mashnaqa, en Ubaïd bebyggelse og gravplads i Syrien (Ingolf Thuesen).

4.3 Arbejdet med "Gavurkalesi: Investigations at a Hittite Sacred Place" er tilendebragt og indsendt til publicering i *American Oriental Society* i et specielt nummer med titlen: *Recent Developments in Hittite Archaeology and History* (Stephen Lumsden).

5. *Semitisk afdeling*

5.1 Beskrivelse af islamiske astrolabier i Skandinavien (C. Toll).

5.2 Fortsat undersøgelse af al-Hamdânîs astrologiske værk Sarâ'ir al hikma (C. Toll).

5.3 Bearbejdelse af teknisk terminologi i al-Hamdânîs K. al-Gawharatayn (med F.H. Forestier, Nantes, og F. Falkenberg, Göteborg) (C. Toll).

5.4 Fortsat undersøgelse af de aramæiske ideogrammer i middelpersisk (med B. Utas, Uppsala) (C. Toll).

5.5 Udgivelse af en beretning om den svenske ministers audiens i Konstantinopel 1825 med sproglige noter (C. Toll).

5.6 Artikler om semitiske sprog m.m. i Danmarks Nationalleksikon (C. Toll).

5.7 Fortsatte studier i den islamiske traditions definition af begrebet "det retfærdige samfund" med henblik på en idehistorisk afklaring af islamisternes forhold til fascismen (Jørgen Bæk Simonsen).

5.8 Artikler til Danmarks Nationalleksikon (hovedsageligt arabiske forfattere og arabisk historie) (Svend Søndergaard).

5.9 Oversættelse af al-Sha'rani, al-Anwar al-qudsiya (i uddrag) i nyudgaven af Verdensreligionernes Hovedværker. Vil udkomme foråret 1998 (Svend Søndergaard).

5.10 Afsluttende arbejde med henblik på at færdiggøre afhandlingen: "The Politics of Avant-Garde, Political Messianism and the Hebrew-Zionist Revolution. Uri Zvi Greenberg the poet of the fractured politics and poetics of extremity. His writings in Eretz Israel between the two World Wars" (Judith Winther).

5.11 Fortsat arbejde med bogen om Martin Bubers lære, bestilt af forlaget Anis i serien: "Det 20. århundredes store filosoffer" (Judith Winther).

5.12 Fortsat arbejde med oldarabisk poesi (billedsprog og orddannelse (Kerstin Eksell)).

5.13 Arbejde med undervisningskompendium i moderne Damaskusdialekt (Kerstin Eksell).

5.14 Arbejde med den historiske udvikling af verbmodifikatorer i ny-aramæisk (Kerstin Eksell).

5.15 Jakob Skovgaard-Petersen forsvarede i december 1997 sin doktorafhandling "Defining Islam for the Egyptian State" (Jakob Skovgaard-Petersen).

6. *Ægyptisk afdeling*

6.1 Fortsat undersøgelse af begrebet bwt, som betegner alt det der var forbudt, urent osv. i oldtidens Ægypten. Der arbejdes med nogle bwt med bestemte former for drab på mennesker; med bwt der knytter sig til døden, og med regler for adgang til "hellige steder", herunder kroppens åbninger (Paul John Frandsen).

6.2 Der arbejdes med et ældre projekt der handler om Ægypten, Ægyptologi og opera, og som er i forlængelse af en afhandling om Verdis Aida og Edward Saïds brug af denne opera til at illustrere eller demonstrere hvad han kalder "Empires at Work" (Paul John Frandsen).

6.3 Fortsat bearbejdelse af knap 200 fragmentariske demotiske kontrakter, såkaldte "self-dedications", fra Soknebtunis tempel-arkiv i Faijum. Projektet foregår i samarbejde med prof. W.J. Tait fra University College i London og British Museum (Kim Ryholt).

6.4 Fortsat bearbejdelse af Papyrus Carlsberg 85. Den demotiske tekst, som daterer sig til det 2. årh. e.Kr. og stammer fra Faijum, indeholder fortællinger om Kong Djoser og viziren Imhotep. Projektet finansieres af Carlsbergfondet og vil være afsluttet i 1999 (Kim Ryholt).

7. *Tyrkisk*

7.1 En artikel om Modern Uyghur (Øst-Tyrkiet) er blevet afsluttet; den er en af flere planlagte artikler om udviklingen af moderne Uyghur skriftsprog (Øst-Turkestan) (Wolfgang Scharlipp).

7.2 Fortsat arbejde med de tyrkiske dialekter på Cypern. En artikel der beskrev nogle træk af dem blev publiceret i 1997. Målet med denne undersøgelse er at beskrive og klassificere denne dialekt, dvs. vise dens relation til de Anatolske og Balkan dialekterne. To artikler er afsluttet i 1997 og er antaget til udgivelse (Wolfgang Scharlipp).

Forskningsprojekter:

Fondsstipendiat:

Jesper Eidem – projekt: Undersøgelse af sociale, politiske og etniske forhold i de mellemste Zagros bjerge i oldtiden (ca. 3500-500 f.v.t.) og i tilknytning hertil fortsat arbejde med udgivelse af de old-babylonske breve fundet i Tell Shemshara.

Mahmoud Issa – projekt: Loubieh – a village in the Middle East, consequences and perspectives in cultural meeting. Afsluttet 1.6. 1997.

Claus V. Pedersen – projekt: Novellen som bærer af den moderne, iranske bevidsthed.

Kim Ryholt – projekt: Bearbejdelse af knap 200 fragmentariske kontrakter, såkaldte "self-dedications", fra Soknebtunis tempel-arkiv i Faijum.

Henrik Kaufmann Sørensen – projekt: Kultur-møde – Mellemøsten Spændingsfeltet mellem fornuft og mystik: Islamisk erkendelseslære i sammenlignende perspektiv.

Ulla Koch Westenholz – projekt: Bearbejdelse og udgivelse af udvalgte babylonske levervarsels-tekster.

Ph.d.-stipendiater:

Tine Bagh – projekt: Levantine Painted Pottery and other Middle Bronze Age pottery types found in Tell el Dab'a in Egypt. Distribution and importance in Egypt and the Levant.

Thomas Ilum – projekt: Småindustriell udvikling i Ægypten: Et feltstudie af ægyptiske snedkeres produktionskultur.

Charlott Hoffmann Jensen – projekt: Terrakotafiguriner og relieffer fra Mesopotamien og Levanten.

Michael Irving Jensen – projekt: Islamiske "neofundamentalisters" politiske strategi – belyst empirisk ud fra en analyse af islamiske sociale institutioner i Gaza-Striben.

Lea Rehnhof Kaliszan – projekt: The relationship between society and technological development in the Ancient Near East.

Heidi Laura – projekt: Ashkenazisk intellektuel kultur i det 14. århundrede: Brydning og nyskabelse i den tyske kabbalist Menahem Ziyoni's tænkning.

Lene Kofoed Rasmussen – projekt: Kvindediskurser i Mellemøsten: Perspektiver for forandring i kønsrelationerne i den mellemøstlige samfundsdebat.

Ivan Smilianov – projekt: Islamisk fundamentalisme og/eller udvikling i Sudan.

Ellen Wulff – projekt: Moderne arabisk sprog. En gengivelse af talesprog i moderne arabisk prosa. En undersøgelse baseret på Emily Nasrallahs forfatterskab.

Anne-Grete Öker – projekt: Dansk-tyrsk sprogkontakt. En undersøgelse af bilinguale tyrkisk-danske børns sprogudvikling på tyrkisk i en dansk kontekst.

Udgravninger:

Jesper Eidem har ledet og organiseret afsluttende udgravninger på Tell Jurn Kabir og Tell Qadahiye (Syrien), finansieret af Carlsbergfondet.

Stephen Lumsden har ledet en institutudgravning i Gavurkalesi, Tyrkiet, i juli – august med deltagelse af 19 CNi-studerende.

Kongresdeltagelse, gæsteforelæsningsrejser:

Jes Asmussen har foretaget en forskningsrejse til British Library, London i september.

Tine Bagh deltog i en østrigsk udgravning i Tell el-Dab'a, Ægypten, i maj og september, og har undersøgt keramik materiale på Medelhavsmuseet i Stockholm. Deltog i et symposium om Middelhavsarkæologi på Edinburgh Universitet.

Jesper Eidem holdt foredrag ved det 44. Rencontre Assyriologique Internationale i Venedig i juli.

Kerstin Eksell deltog med paper ved det 4. skandinaviske semitistsymposium i Kivik, Sverige, i august.

Lea Rehnhof Kaliszan holdt foredrag på Ålborg Cement efter invitation, og deltog i forskningsseminar med forelæsning på Freie Universität Berlin.

Mogens Trolle Larsen deltog med et foredrag i et symposium ved Leiden Universitet i december.

Heidi Laura deltog i 11th World Congress of Jewish Studies i Jerusalem i august.

Lise Manniche har efter invitation holdt foredrag på arkitekteskolen i København og Folkeuniversitetet i København.

Claus Pedersen har holdt gæsteforelæsning på Åbent Universitet om Mellemøstens historie og på Undervisningsministeriets efteruddannelseskursus for folkeskole- og gymnasielærere om Irans moderne historie og den islamiske revolution i Iran og tiden derefter.

Jakob Skovgaard-Petersen har deltaget i et seminar om medier i Mellemøsten i Leiden, været vejleder og foredragsholder på et nordisk ph.d.-seminar om Islamisme i Lund i juni, holdt forelæsning i et Libanon-panel i Oxford i juli samt et indlæg på den internationale Mellemøstkonference i Århus i december. Holdt forelæsninger om Libanon ved Lunds Universitet og om islamisk civilisations tilblivelse ved Center for Kulturstudier i Århus og om fatwaer ved Universitetet i Bergen.

Lene Kofoed Rasmussen forelæste i serien "Det Danske og det Fremmede" ved Københavns Universitet i november. Deltog i Mellemøstnetværkets konference på Aarhus Universitet, og i et internationalt symposium om "Gender and Society in the Middle East" i september.

Kim Ryholt har deltaget i den "2. Demotische Sommerschule" i Würzburg, har foretaget en forskningsrejse til Bancroft Library, University of California, og Beinecke Library, Yale University.

Jørgen Bæk Simonsen har i september deltaget i en konference arrangeret af European Science Foundation med fremlæggelse af et paper om "The new Muslim Discourse in Denmark". Deltog i oktober i et seminar under satsningsområdet "Nord-Syd" med fremlæggelse af et paper med titlen "Islam, Islamists and the Just Society". Deltog i november i et seminar på Mellemøstcentret ved Odense Universitet om "Rushdie-sagen" med et oplæg om "Iran og Vesten".

Wolfgang Scharlipp tog på en forskningsrejse til Universitetsbiblioteket i Ankara for at undersøge tekster fra Cypren.

Ivan Smilianov har foretaget forskningsrejser til Bergen og London og har desuden deltaget i to internationale konferencer i Tune og Århus.

Svend Søndergaard har deltaget i Nordisk semitist-seminar i Kivik, Sverige, i august.

Christopher Toll har forelæst ved Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul og Kungl. Humanistika Vetenskaps Samfundet i Uppsala.

Ingolf Thuesen har deltaget i Mt. Nebo survey i Jordan, en kortlægning af arkæologiske monumenter og fund fra Palæolithikum til Osmannisk tid, og deltaget i Rencontre Assyriologique Internationale i Venedig. Har efter invitation gæsteforelæst ved Cambridge University og Università degli Studi di Udine. Siden 1.10. 1997 gæsteforsker ved Seminar für Altertumskunde, Freie Universität Berlin.

Fereyduh Vahman holdt foredrag ved Academy of Landegg, Schweiz, og ved Iranian Society i Paris. Har endvidere forelæst ved Society of Persian Art and Letters i London.

Åge Westenholz har været på en forskningsrejse i juli-august til Philadelphia for at kopiere tavler og fragmenter af tavler fra Nippur.

Ellen Wulff har foretaget en studierejse til Syrien-Libanon og deltaget i et fællesnordisk symposium i Kivik om Mellemøsten, sprog og litteratur.

Udgivervirksomhed:

Jes Asmussen har virket som forfatter og fagkonsulent ved Den Store Danske Encyklopædi og som medlem af Det videnskabelige Råd samt lavet redaktionelt arbejde for Acta Orientalia og TEMENOS.

Paul John Frandsen har fortsat arbejdet som redaktør af CNI-Publications.

Heidi Laura er redaktør af tidsskriftet "Udsyn: Tidsskrift om jødisk Liv, Israel og Mellemøsten".

Lise Manniche har redigeret tidsskriftet Papyrus (2 numre), udgivet af Dansk Ægyptologisk Selskab.

Jørgen Bæk Simonsen har sammen med Anders Jerichow redigeret og udgivet bogen "Islam in a changing World", London 1997. Jørgen Bæk Simonsen har virket som faglig redaktør ved Den Store Danske Encyklopædi for områderne "Islam" og "Den arabiske Verden – historie".

Udstillinger:

Tine Bagh arrangerede sammen med en gruppe studerende udstillingen "Lerstensarkitektur i den Nære Orient – før og nu", april – august på CNI.

Kollegiale organer:

Kerstin Eksell har været medlem af bedømmelsesudvalg af lektorater i semitiske sprog ved Uppsala Universitet og arabisk ved Odense Universitet. Endvidere vejleder/formand ved doktordisputation ved Stockholms Universitet.

Paul John Frandsen er fortsat medlem af Publikationsdvalget ved Det humanistiske Fakultet.

Jørgen Bæk Simonsen har været formand for et

bedømmelsesudvalg nedsat af Det humanistiske Fakultet til behandling af indkomne ansøgninger til et oplået professorat i Islamisk Kunst og Materiel Kultur. Jørgen Bæk Simonsen har været medlem af et bedømmelsesudvalg til behandling af indkomne ansøgninger til et tre-årigt lektorvikariat i "Moderne Jødedom". Jørgen Bæk Simonsen har været medlem af et fagkyndigt bedømmelsesudvalg til behandling af indkomne ansøgninger til oplåede ph.d.-stipendier. Jørgen Bæk Simonsen fungerede i januar som officiel opponenter ved Lunds Universitet, hvor Anders Åkesson forsvarede sin afhandling "Det strategiska överfallet. Krigskonsten i islams tjänst under Muhammad og i det tidlige kalifat".

Mogens Trolle Larsen er medlem af bestyrelsen for Det danske Institut i Damaskus.

Ingolf Thuesen har været studieleder (CNI) og siden 1.2. 97 medlem af Fakultetsrådet og Økonomisk Udvalg (Det humanistiske Fakultet).

Christopher Toll har været censor i semitisk filologi ved Aarhus Universitet. Formand for bedømmelsesudvalg vedrørende bedømmelse af doktorafhandlinger i islamisk ret og spansk-arabisk-hebraisk poesi ved Københavns Universitet og medlem af bedømmelsesudvalg vedrørende bedømmelse af doktorafhandling i iransk filologi ved Uppsala Universitet. Medlem af bedømmelsesudvalg vedrørende bedømmelse af ansøgere til Arthur Christensens legat. Efor for Johs. Pedersens legat. Bedømmelse for Volkswagen-Stiftungs regning af et fem-årigt forskningsprojekt ved Universitetet i Tübingen vedrørende nærorientalske forretningsarkiver.

Svend Søndergaard har været medlem af bedømmelsesudvalg vedrørende ph.d.-stipendier.

Anden virksomhed:

Jakob Skovgaard-Petersen var i Cairo som konsulent for Det Danske Center for Menneskerettigheder, og i oktober leder på CNI's studierejse til Syrien og Libanon.

Karl-G. Prasse har 28. – 31. juli ledet et seminar i Leipzig for 3 tuareger fra Niger og Mali. Emne: Gennemgang af tuaregisk grammatik i 3 dialekter og retskrivningsproblemer i forbindelse med redaktion af skolebøger. Finansiering: Det tyske udviklingskontor (DSE).

Lene Kofoed Rasmussen arrangerede sammen med Connie Carøe en workshop "Educating the Muslim Woman: Female Subjectivity and Monopolies of Knowledge" ved Mellemøstnetværkets konference "Worlds & Visions. Perspectives on the Middle East Today". Aarhus Universitet, 5. – 7. dec.

Jørgen Bæk Simonsen har deltaget i bestyrelsesarbejdet for Center for Mellemøststudier ved

Odense Universitet. Jørgen Bæk Simonsen deltog i august 1997 i et internationalt bedømmelsesudvalg til evaluering af indkomne ansøgninger til et særligt legat udloppet af det canadiske forskningsråd. Jørgen Bæk Simonsen har været medplanelægger af en gå-hjem forelæsningsrække om "Det Danske og det Fremmede" afholdt af Det humanistiske Fakultet i anledning af EU-året mod racisme. Jørgen Bæk Simonsen har deltaget i evalueringen af "Mellemøst-studier" ved Uppsala Universitet. Jørgen Bæk Simonsen har deltaget i et europæisk udvalg nedsat til forberedelse af en ansøgning til EU om finansiel støtte til komparative studier af muslimer i Europa. Jørgen Bæk Simonsen har som økonomisk ansvarlig for en bevilling til etablering af "Mellemøst-netværket" finansieret af SHF været medarrangør af en international konference afholdt ved Aarhus Universitet med titlen "Worlds and Visions" i december 1997.

Ekskursioner:

Carsten Niebuhr Institutet havde i oktober 1997 en ekskursion til Syrien og Libanon med deltagelse af 18 studerende og tre lærere.

I december 1997 gennemførte Carsten Niebuhr Institutet en ekskursion til Berlin for 49 studerende og 3 lærere for at besøge museerne i Berlin.

Carsten Niebuhr Institutet afholdt den 7. – 8. november 1997 en institutkonference på LO-skolen i Helsingør med deltagelse af lærere og stipendiater.

Gæstelærere fra udlandet:

Alexander Borg, Israel, Arabiske sprog; Cheryl Coursey, USA, Nærorientalsk Arkæologi; George Logan, USA, Museologi; Ahmad Moussalli, Libanon, Arabisk historie og kultur; Matts Stolper, USA, Assyriologi; David Warburton, Nærorientalsk Arkæologi.

Jørgen Bæk Simonsen

Stab

VIP: 24 årsværk.

TAP: 3 årsværk.

VIP:

Alster, Bendt; ekstern lektor.
 Asmussen, Jes Peter; professor.
 Bagh, Tine; ph.d.-studerende.
 Blichfeldt, Jan-Olav; ekst. lektorer.
 Braae, Christel; forskningsass.
 Coursey, Cheryl; amanuensis.
 Eidem, Jesper; forskningsstip.
 Eksell, Kerstin Ingrid; lektor.
 Emberling, Geoff; amanuensis.
 Frandsen, Paul John; lektor.

Hermansen, Bo Dahl; amanuensis.
 Illum, Thomas; ph.d.-studerende.
 Issa, Mahmoud-Youssef; forskningsstipendiat.
 Jensen, Charlott Hoffmann; ph.d.-studerende.
 Jensen, Michael Irving; ph.d.-studerende.
 Kaliszán, Lea; ph.d.-studerende.
 Larsen, Mogens Trolle; lektor.
 Laura, Heidi; ph.d.-studerende.
 Lumsden, Stephen; amanuensis.
 Manniche, Lise; ekst. lektorer.
 Moussalli, Ahmad; gæsteforsker.
 Oldenburg, Evelyn; lektor.
 Pedersen, Claus Valling; amanuensis.
 Pedersen, Claus Valling; forskningsass.
 Prasse, Karl-Gottfried; ekst. lektorer.
 Rasmussen, Lene Kofoed; ph.d.-studerende.
 Rasmussen, Lene Kofoed; undervisningsass.
 Ryholt, Kim Steven Bardrum; forskningsadj.
 Scharlipp, Wolfgang Ekkehard; lektorvikar.
 Schatz-Tenser, Frida; amanuensis.
 Simonsen, Jørgen Bæk; lektor.
 Skovgaard-Petersen, Jakob; adjunkt.
 Smilianov, Ivan; ph.d.-studerende.
 Søndergård, Svend Maan; lektor.
 Sørensen, Henrik Kaufmann; ph.d.-studerende.
 Thuesen, Ingolf; lektor.
 Toll, Carl Christopher; professor.
 Vahman, Fereydu; lektor.
 Warburton, David; amanuensis.
 Westenholz, Christian Felix; lektor.
 Westenholz, Ulla S; forskningsstip.
 Winther, Judith; lektor.
 Wulff, Ellen Susanne; ph.d.-studerende.
 Ærøe, Eva Richter; lektor.
 Øker, Anne Grete; akademisk arbejder.
 Øker, Anne Grete; amanuensis.

TAP:

Ditlefsen, Lykke; overassistent.
 Fosdal, Åse Marie; teknisk tegner.
 Jaber, Abdulrahim; kontorassistent.
 Skærbo, Lis Takot; overassistent.
 Zeeberg, Anne Veronica; overassistent.

Specialer:

Knudsen, Tina Christine: En database til fundene fra Tell Mashnaqa.
 Viking, Mette: Helvede eller kosmisk nødvendighed? En undersøgelse af straffescener og potentielle trusler i tre Underverdensbøger fra Ny Rige.

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:
 – Afsluttende undersøgelse af sociale, politiske og etniske forhold i de mellemste Zagros bjerge (Jesper Eidem) kr. 428.685-

- Arkæologisk feltarbejde og analyser på Tell Mashnaqa, Syrien (Ingolf Thuesen) kr. 156.000.
 - EDB-program til publicering af en persisk-dansk ordbog (Fereydun Vahman) kr. 96.000
 - Forskningsstipendiat (Ulla Koch Westenholz) kr. 46.700.
 - Fotoarbejde, rentegning m.v. vedr. arkæologisk udgravning i Syrien +driftsudgifter (Jesper Eidem) kr. 128.750.
 - Videreførelse af arbejdet med bearbejdelse og udgivelse af de demotiske papyri i CNI's samling af C (Paul John Frandsen) kr. 260.175.
- Julie von Müllers Fond:
- Rejseudgifter og ophold vedr. udgivelse af de babylonske levervarselskæder barûtu (Ulla Koch Westenholz) kr. 36.000.
- National Geographic Society:
- arkæologisk feltskole (Stephen Lumsden) kr. 60.000.
- Rektorkollegiet:
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institulderen) kr. 17.100.
- Statens Humanistiske Forskningsråd:
- "Novellen som bærer af den moderne iranske bevisthed" (Claus Valling Pedersen) kr. 318.363.
 - Kulturmøde-Mellemøsten. Drusisk religion og identitet. (Jacob Skovgaard-Petersen) kr. 370.998.
 - Kulturmøde-Mellemøsten... Netværk for Mellemøsten (Jørgen Bæk Simonsen) kr. 420.000.
 - Loubieh – en landsby i Mellemøsten. Konsekvens og perspektiv (Mahmoud Youssef Issa) kr. 473.000.
- Publikationer:*
- Asmussen J.P.: Biernes detroniserede konge. SFINX 20. årgang, Nr. 1, s. 25-28, Århus 1997.
- Christiansen C.C., Rasmussen L.K.: The Muslim Woman – A Battlefield. i: Contrasts and Solutions in the Middle East, s. 82-94, Aarhus 1997.
- Eksell K.I.: Descriptions of water in jahilya poetry. Stockholm/Edsbruk 1997, 162 s.
- Frandsen P.J.: On categorization and metaphorical structuring: Some remarks on Egyptian art and language. Cambridge Archaeological Journal 7, s. 71-104, Cambridge 1997.
- Frandsen P.J.: Det hellige ægteskab i ord og billede. Papyrus 17/1, s. 19-28, København 1997.
- Frandsen P.J.: Den forbudte frugt. Papyrus, Ægyptologisk Tidsskrift 17/2, s. 18-26, København 1997.
- Larsen M.T.: Gudens skygge. Det assyriske imperiums historie. København 1997, 372 s.
- Larsen M.T.: Hincks Versus Rawlinson: The decipherment of the cuneiform system of writing. i: Ultra terminum vagari. Scritti in onore di Carl Nylander, s. 339-356, Roma 1997.
- Prasse K.: Ghabdouane Mahamed: Elqissât en-temmedurt-in/Le récit de ma vie. København 1997, 385 s.
- Ryholt K.: A bead of king Ranisonb and a note on king Qemaw. Göttinger Miszellen 156, s. 95-100, Göttingen 1997.
- Ryholt K.: Some notes on an inscription dated to the reign of Sobkemsaf Sekhemrewadjkhaw. Göttinger Miszellen 157, s. 75-76, Göttingen 1997.
- Ryholt K.: The political situation in Egypt during the second intermediate period, c. 1800-1550 B.C. København 1997, 463 s.
- Ryholt K.: Nofrusobk-Ægyptens første kvindelige regent. Papyrus 17/1, s. 29-35, København 1997.
- Scharlipp W.E., Georgion-Scharlipp K.: Some Remarks to the Turkish Dialect of the Village Potomya in Cyprus. i: Artikel til Festskrift. Studia Otomanica, s. 141-146, Wiesbaden 1997.
- Simonsen J.B.: Religion-Legitimizing the National Dream. i: Contrasts and solutions in the Middle East, s. 165-174, Aarhus 1997.
- Simonsen J.B.: Islam in a changing world. London 1997, 192 s.
- Simonsen J.B.: How to use or misuse history in printing: Jihad and World War I. Culture and History 16, s. 176, Oslo 1997.
- Simonsen J.B.: Imagens betydning for den muslimske minoritet i Danmark. Religion. Tidsskrift for religionslærerforeningen for gymnasiet 2 – 97, s. 50, København 1997.
- Simonsen J.B.: Zionismens runde fødselsdag. Palæstina – Orientering 4 – 1997, s. 35, København 1997.
- Simonsen J.B.: Islam, islamists and the just society. i: Religion and politics in Africa and the Islamic World, s. 149-62, København 1997.
- Skovgaard-Petersen J.: Defining Islam for the Egyptian State. Leiden 1997, 420 s.
- Skovgaard-Petersen J., Harbsmeier M., Simonsen J.B.: The introduction of printing in the Middle East. Culture and History 16, s. 179, København 1997.
- Skovgaard-Petersen J.: Religious heads or civil servants? Druze and Sunni religious heads in post-war Lebanon. Mediterranean Politics 1:3, s. 337-352, London 1997.
- Skovgaard-Petersen J.: Drusernes hemmelige religion. Humaniora 11:2, s. 15-18, København 1997.

Skovgaard-Petersen J.: Napoleons oprop til det ægyptiske folk. *Det Tredie Årtusind* 2, s. 38-42, København 1997.

Skovgaard-Petersen J.: Fatwas in print. *Culture and History* 16, s. 73-88, København 1997.

Skovgaard-Petersen J.: Satandykere i Beirut og Cairo. *Mellemøst – Information* 9, 1997, s. 3, Odense 1997.

Vahman F.: *Presence of Iran in Islam. i: Khusheha*, s. 113-129, Tyskland 1997.

Asien-instituttet

I efteråret 1997 iværksattes ved instituttet to nye uddannelsesprogrammer, et Sydasiens- og et Østasiensstudium. Sydasiensstudiet omfatter den allerede eksisterende uddannelse i tibetansk og et reorganiseret studium i indisk; inden for sidstnævnte blev der fra efterårssemestrets begyndelse åbnet for tilgang af studerende, og der blev 1. november ansat en lektor i faget. Østasiensstudiet henvender sig til de studerende med japansk, kinesisk eller koreansk sproglig baggrund, som ønsker en geografisk bredere uddannelse end dem, de specifikt japanske, kinesiske eller koreanske studieprogrammer tilsigter.

Forskningsvirksomhed:

Forskningen ved Asien-instituttet spænder geografisk fra de indiske og tibetoburmanske sprogområder i vest til thai og malajo-polyenesisk i syd, og til kinesisk, koreansk og japansk mod øst. Emnemæssigt omfatter instituttets forskning sprog, kultur, historie og samfundsforhold, og tidsmæssigt rækker emnerne fra forhistorien frem til den moderne tid.

Indisk

Forskningen omfatter klassisk indisk sprog, litteratur og kultur, indisk historie, filosofi og religion samt som specielle emner indisk medicin, alkymi og videnskab og indisk samfunds- og familieliv (K. Zysk).

Japansk

Afsluttende studier vedrørende køn som socialt eller politisk tema i japansk samtidskunst og kunstdebat (G. Borggreen).

Der arbejdes med feudalherren Uesugi Ken-shins liv og levned (herunder specielt med det man kan kalde hans livsfilosofi) og på at belyse hans rolle i tidens (dvs. 1500-tallets) borgerkrige (D. Darling).

Projektet med yoseba (genopdragelseslejr) i slutningen af Edo-perioden har skiftet fokus til hinin (tiggere og deres laug) i Osaka i den tidlige moderne historie, med vægt på midten af 1800-tallet (C.M. Hermansen).

Der arbejdes med Mori Oogais forfatterskab, herunder hans oversættelser af skandinavisk litteratur. Endvidere arbejdes der fortsat med dansk-japanske kulturelle forbindelser med henblik på udgivelse i bogform (Y. Nagashima).

Der arbejdes med analyse og kortlægning af det "uofficielle skolesystem" i Japan, terpeskoler efter skoletid, med henblik på at fastslå deres funktion og indhold på mikro- såvel som makroniveau (M. Roesgaard).

Kinesisk

Studier i moderne og klassisk kinesisk sprog, litteratur og teater (B. Arendrup).

Færdiggjort og publiceret bog om den politiske, økonomiske og sociale udvikling i Kina i Deng-perioden. Afsluttet manuskript om "State Capacity in East Asia". Forsatte studier af stat og privat økonomi på Hainan (K.E. Brødsgaard).

Der forskes i "Changing Rules of Order", den kinesiske studenterbevægelse 1989 (C. Dong).

Der arbejdes med kinesiske dagbøger fra perioderne 15-1600-tallet og omkring 1900 for ud fra det materiale – de personlige noter – at belyse individopfattelsen i det kinesiske univers (M. Hjorth).

Der arbejdes fortsat med en monografi om den kinesiske verdensopfattelse som den er udtrykt fortrinsvis i den nyeste historieskrivning. Der er færdiggjort en større artikel om Kinas historie til 1912 til *Den Store Danske Encyklopædi* (L. Littrup).

Fortsat forskning i kommentartraditionen hørende til det kinesiske oldtidsværk og kongfuzianske klassiker *Yi jing*, *Forvandlingernes Bog*, med henblik på udgivelse af en bio-bibliografisk oversigt over ca. 2500 års *Yi jing* studier i Kina som første led i udarbejdelsen af en engelsksproget *Yi jing* encyklopædi (B. Nielsen).

Studier i tidlig kinesisk historiografi, specielt *Zuozhuan* og dens kildeproblematik (J.Ø. Petersen).

Fortsat arbejde med kinesisk migration fra Kina til Europa i historisk og nutidigt perspektiv. Desuden studier af kinesisk officiel deltagelse i tidlige verdensudstillinger i Frankrig, England og USA (M. Thunø).

Oversættelse af moderne kinesiske noveller af Lao She. Artikel om "Numbers in Chinese Usage". Kinesisk-dansk ordbog under forberedelse (R. Tung).

Koreansk

Forskning inden for faget afventer besættelse af et ledigt adjunktur.

Sydøstasien

Studier over shamanisme i Thailand (V. Brun).

Der arbejdes med forestillingen om en national identitet i Laos i perioden 1930 – 1945 (S. Ivarsson).

Færdiggørelse af arbejdet med ph.d.-afhandlingen "Changing Concepts of Identity in Malay Literature After 1957: An Analysis of the Short Stories of Five Malay Women Writers" (Lisb. Littrup).

Netværk, konferencer, workshops:

Netværket "Stat og samfund i Østasien" omfatter p.t. 36 forskere fra 9 forskellige lande og 22 universiteter og højere læreanstalter. Netværket udgiver et newsletter og en række konferencepublikationer. Netværksleder: K.E. Brødsgaard.

Udgivelser:

Asien-instituttet udgiver The Copenhagen Journal of Asian Studies, East Asian Institute Occasional Papers, og Asiatiske Skrifter.

Redaktionsvirksomhed o.l.:

B. Arendrup: Medlem af redaktionskomitéen for The Copenhagen Journal of Asian Studies; konsulent og forfatter ved Den Store Danske Encyklopædi.

V. Brun: Redaktør af The Copenhagen Journal of Asian Studies, redaktør af Asiatiske Skrifter; konsulent og forfatter ved Den Store Danske Encyklopædi.

K.E. Brødsgaard: Medlem af redaktionskomitéerne for fagtidsskrifterne The China Quarterly og The Copenhagen Journal of Asian Studies. Medlem af Advisory Editorial Board for China Studies og redaktionspanelet for Vindue mod Øst. Redaktør af Newsletter for netværket "State and Society in East Asia".

S. Ivarsson: Associate editor af The Copenhagen Journal of Asian Studies.

L. Littrup: Medlem af redaktionen af Acta Orientalia. Konsulent for Kinas og Sydøstasiens historie ved Den Store Danske Encyklopædi.

Lisb. Littrup: Forfatter ved Den Store Danske Encyklopædi (Indonesiens og Malaysias litteratur).

Y. Nagashima: Redaktør af Shueisha's Verdenslitteratur Leksikon, konsulent og forfatter ved Den Store Danske Encyklopædi.

M. Roesgaard: Medlem af redaktionskomitéen for The Copenhagen Journal of Asian Studies og Asiatiske Skrifter.

K. Zysk: Redaktør af publikationsserie om indotibetansk medicin (University of California Press) og medredaktør af en serie om den indiske medicinske tradition (Motilal Banarsidass Publishers, New Delhi).

Bestyrelsesposter og hverv i kollegiale organer:

B. Arendrup: Institutleder. Censor ved Aarhus Universitet og Handelshøjskolen i København. Formand for ph.d.-bedømmelsesudvalg på Asien-instituttet.

V. Brun: Viceinstitutleder; bogkoordinator for Sydøstasien; EDB-koordinator. Koordinator for det europæiske ERASMUS/SOCRATES-programms Sydøstasien-netværk. Bestyrelsesmedlem for "Arthur Christensens og hustrus legat for orientali-ster". Formand for bedømmelsesudvalg vedrørende Lektorat i Indisk.

K.E. Brødsgaard: Vicedirektør og medlem af institutbestyrelsen. Honorary Research Fellow, Peking Universitet. Advisor, Foundation of China Studies, Hong Kong. Medlem af styringsgruppen for EU-China Academic Network (ECAN). Medlem af udvalg vedrørende bedømmelse af stipendieansøgninger for EU-China Research Fellowship Fund. Medlem af bestyrelsen for Nordisk Forening for Kina-forskning. Medlem af censorkorpset for kinesisk ved universiteterne i Århus og København. Formand for bedømmelsesudvalg vedrørende besættelse af adjunktur i koreansk og medlem af fakultetsudvalg vedrørende vurdering af ph.d.-stipendieansøgninger. Medlem af bedømmelsesudvalg vedrørende adjunktur i fjernøstlige forhold, Handelshøjskolen i København. Bogkoordinator for Østasien og koordinator for SOCRATES-samarbejdet for kinesisk ved Asien-instituttet. Planlægning af instituttets nye Østasien-uddannelse. Formand for ph.d.-bedømmelsesudvalg på Asien-instituttet.

E. Glahn: Bestyrelsesmedlem i "International Society for Research in Chinese Architecture", Beijing.

C.M. Hermansen: Bogkoordinator for Japansk. Censor ved Universitetet i Oslo.

S. Ivarsson: Medlem af bestyrelsen for Nordisk Forening for Sydøstasien forskning.

L. Littrup: Medlem af Det humanistiske Fakultetsråd til januar. Medlem af repræsentantskabet for Nordic Fudan Centre, Shanghai, udpeget af Københavns Universitet. Medlem af Asien-institutets bestyrelse. Ph.d.-koordinator, bogkoordinator for kinesisk, koordinator for SOCRATES-samarbejdet for kinesisk (til juni). Medlem af censorkorpset for kinesisk. Medlem af Folkeuniversitetets Programråd. Efor ved Fjerde Maj Kollegiet på Frederiksberg/Hassagers Kollegium (knyttet til

Københavns Universitet). Formand for Orientalisk Samfund.

Y. Nagashima: Studieleder; bogkoordinator for japansk. Koordinator for det europæiske ERASMUS/SOCRATES-program Japan-netværk. Censor ved Aarhus Universitet, Handelshøjskolen i København og Universitetet i Oslo. Medlem af Screening Committee of Noma Translation Award of Modern Japanese Literature.

M. Roesgaard: Medlem af bestyrelsen for Nordic Association of Japanese and Korean Studies. Censor ved Handelshøjskolen i København.

R. Tung: Censor ved Handelshøjskolen i København, ved Handelsskolen i Ballerup og ved Aalborg Handelsskole.

Rejser; gæsteforelæsnings og kongresdeltagelse:

G. Borggreen: Deltagelse med foredrag i 35th International Congress of Asian and North African Studies, Budapest 7. – 12. juli.

K.E. Brødsgaard: Forskningsophold i Kina (Peking og Hainan), oktober-november. Deltagelse med paper i symposiet "Education in and on China and the Chinese", Lahti, Finland, 3. – 5. oktober. Deltagelse med oplæg i seminar om "Dansk Kina-politik", DUPI, 14. maj. Deltagelse med oplæg i Erhvervsudviklingsrådets møde om Globalisering, København, 7. maj. Deltagelse med oplæg i Dansk Selskab for Statskundskabs årsmøde, Hindsgavl, 2. – 3. juni. Foredrag for Norsk Kina-forum, Oslo, 23. april, Erhvervsudviklingsrådet, København, 7. maj og AIESEC København, 19. februar. Forelæsning ved Søværnets Officersskole, 7. oktober samt ved Det statsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet, 17. november. Deltagelse med paper i EU-China Academic Networks Workshop om "China's Economic Security", Hamborg, 17. – 18. oktober.

C. Dong: Studiebesøg i Beijing, maj – juli.

C.M. Hermansen: Arkivstudier ved Burakumondai Kenkyujo i Kyoto, januar til marts. Organisering af og deltagelse med præsentation i panelet "Crime and Justice in Tokugawa Japan", The 49th Annual Meeting in the Association for Asian Studies i Chicago, 13. – 16. marts.

M. Hjorth: Forskningsophold i Hong Kong, Taipei og Beijing, februar – juli.

L. Litttrup: Forelæsning ved Det juridiske Fakultet, Københavns Universitet, 18. februar.

Y. Nagashima: Visiting research fellow ved Tokyo University, november (Danish Research Academy (JSPS) Research Grant). Medarrangør af 5th Nordic Symposium on Teaching Japanese – Methods and Improvements, Tokai University European Center, Vedbæk, 22. – 24. august. Deltagelse med præsentation i 1997 AAS Annual Meeting, Chicago, 13. – 16. marts, og i 35th ICANAS

Conference, Budapest, 7. – 12. juli. Deltagelse i 8th EAJIS Conference, Budapest, 27. – 30. august. Gæsteforelæsning ved University of Toronto, Canada, i marts.

B. Nielsen: Deltagelse i The 49th Annual Meeting of the Association for Asian Studies, Chicago, 13. – 16. marts. Deltagelse med forelæsning i Workshop on the Xi ci zhuan, East Asian Languages and Civilizations, University of Chicago, 30. maj til 2. juni. Deltagelse med forelæsning i The 35th International Congress of Asian and North African Studies, Budapest, 7. – 12. juli.

J.Ø. Petersen: 1 månedes forskningsophold i Leiden.

M. Roesgaard: Deltagelse i Asia Europe Young Leaders Symposium 10. – 14. marts, Miyazaki og Tokyo, deltagelse i ICANAS conference, Budapest, 7. – 12. juli, og forskningsophold i Tokyo 15. september til 3. december.

M. Thunø: Gæsteforelæsning ved Gymnasie-lærerforeningens kursus, Magleås, 3. januar. Deltagelse med præsentation i seminar "Kontakter Norden-Kina," Sandbjerg, 10. – 11. april. Gæsteforelæsning på Odense Universitet, Center for Mellemøststudier, 19. april. Deltagelse i "Ethnic and Racial Studies Twentieth Anniversary Conference", London School of Economics, 5. maj. Deltagelse med præsentation i ERASMUS workshop "Teaching Chinese in Europe", Aarhus Universitet, 12. – 13. september.

Gæsteforesorer:

3 gæsteforesorer har i årets løb forsket og undervist ved instituttet; deres værtspersoner anføres i parentes:

Lektor Li Qinji, Chao Yang Normal College, Beijing, PRC: Translation of Idiomatic Usages og Business Translations; 6 uger, april – maj (R. Tung).

Professor Liao Xun, Hainan Forskningscenter for Social og Økonomisk Udvikling, Haikou, PRC: State and Civil Society in China; 4 uger, april – maj (K.E. Brødsgaard).

Lektor Wu Jishan, People's University of China, Beijing, PRC: Formation of Chinese Characters og Ancient Chinese Books; 4 uger, april – maj (R. Tung).

Gæsteforelæsere fra udlandet:

Professorerne Cheng-Cherng Chen, Chun-Sheng Chen og Kung-Chung Liu: Taiwan and Mainland China: The Politics of Economic Integration.

Arkæolog Chen Xiandan: Udgravningen af Sanxingdui-offergubberne og fundgenstande.

Forfatter og journalist Dai Qing: China and the Environment: The Three Gorges Debate.

Professor Lin Hua: Translating Danish into Chinese: Methods and Problems.

Lektor Duncan McCargo: The Political Role of the Thai Language Press in Thailand; og Critical Perspectives on the Thai Political Reform Process.

Dr. Chandra Muzaffar: Who Is Shooting "the Asian Tigers"?

Dr. Pratheep Nakornchai: A Citizen's View of Thai Constitutionalism.

Lektor Ukrist Pathmanand: The Role of Military and Capitalist Groups in Thailand's Current Political and Economic Crisis.

Lektor Jonathan Rigg: Forest Tales: Landscapes of Deforestation in Thailand.

Professor Staffan Rosén: Lorenz Lange and an Early Russian-Korean Contact.

Lektor Ingrid Rudie: Køn og modernisering i Sydøstasien, med speciel reference til Malaysia.

Professor Hiroyoshi Sone: Japansk litteratur i dag: Om yngre forfattere, især om Yoshimoto Banana.

Professor David Strand: Civil Society in China; og The New City in Modern China.

Professor Ronald P. Toby: Hairy Barbarians and Japanese Identities.

Professor John Campell: A Systematic Approach to Old-age care – Will Japan Be a World Leader?

Gaver:

Asien-instituttet har i 1997 som støtte til undervisning m.m. inden for koreansk sprog og kultur i lighed med tidligere år modtaget en større penge-gave fra the Korea Foundation.

Japansk afdeling har modtaget undervisningsmateriale og bøger fra Japan Foundation, samt en bog-gave fra forlaget Kodansha.

Birthe Arendrup

Stab

VIP: 12,4 årsværk.

TAP: 5 årsværk.

VIP:

Arendrup, Birthe; lektor.

Brun, Viggo; lektor.

Brødsgaard, Kjeld Erik; lektor.

Dong, Caixia; ph.d.-studerende.

Hermansen, Chr.; ph.d.-studerende.

Hjorth, Malene; ph.d.-studerende.

Ivarsson, Søren; ph.d.-studerende.

Jensen, Maj-Britt; amanuensis.

Littrup, Leif; lektor.

Lunsing, Wim; lektor.

Nagashima, Yoichi; lektor.

Nielsen, Bent; forskningsadj.

Petersen, Jens Østergaard; videnskabelig medarb.

Platz, Anemone-Aimee; amanuensis.

Roesgaard, Marie Højlund; adjunkt.

Thunø, Mette; amanuensis.

Tung, Bai Fong Robert; lektor.

Zysk, Kenneth Gregory; lektor.

TAP:

Dahl, Dorthe; praktikant.

Damm, Lene; assistent.

Hansen, Ole Lillelund; assistent.

Nielsen, Ann Vibeke Neumann; overassistent.

Pedersen, Merete; projektmedarbejder.

Thomsen, Hanne Vestergaard; assistent.

Ulvø, Tina; assistent.

Specialer:

Burchardi, Anne: Ratnagotravibhāga Theg pa chen po rgyud bla ma'i bstan bcos – teksthistorisk analyse og annoteret oversættelse.

Hansen, Elisabeth Iversen: Deng Xiaoping – tradition eller fornyelse: En analyse af Deng Xiaopings politiske og økonomiske virke med fokus på de "Tre ukrudtsplanter" fra 1975 og "Nanxuntalerne" fra 1992.

Kehlet, Charlotte: Xiao Hong – en kinesisk forfatterinde fra 1930'erne.

Rothenborg, Jens Aage: Sociale relationer i store japanske firmaer – metoder til at opbygge "korpsånd" hos de ansatte.

Saxer, Carl Jørgen: Reforming an East Asian Tiger: Liberalization in the Republic of Korea, 1987-1996.

Sundbøll, Jette: Sanjiao-skulpturgrupper i Dazu og Sanjiao-ideen i Song-perioden (960-1279).

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:

– An Encyclopedia of the Book of Changes (Bent Nielsen) kr. 88.019.

– En undersøgelse af det tidlige kinesiske historieværk Zuozhwan (Jens Østergaard Petersen) kr. 67.583.

Chiang Ching-Kuo Foundation:

– A Chinese Manual of Building (Birthe Arendrup) kr. 7.500.

Jakkoin-Templet i Japan:

– Donation (Olof Lidin) kr. 9.958.

Publikationer:

Brun V.: Traditional medicine in Thailand. i: Encyclopaedia of the history of science, technolo-

- gy, and medicine in non-western cultures, s. 717-719, Dordrecht, Netherlands 1997.
- Brødsgaard K.E.: Kina efter Deng. København 1997, 280 s.
- Brødsgaard K.E.: "Menneskerettighedernes rolle i de dansk-kinesiske relationer". Norsk Kinaforums Nyhetsbrev 1, s. 36-47, Oslo 1997.
- Hermansen C.M.: Ninsokuyseba – or How Kamagasaki Works. i: Japan and Korea, Comtemporay Studies, s. 198-204, Aarhus 1997.
- Littrup L.: Juyou zhongguo tese de shijie shi. Wuhan daxue xuebao 4, s. 19-26, Wuhan 1993.
- Littrup L.: Anmeldelse: Akira Iriye: China and Japan in the global setting. Cambridge MA: Harvard UP 1992. Journal of World History 8.1, s. 172-176, Honolulu 1997.
- Littrup L.: Anmeldelse: Harriet Zurndorfer China bibliography. A research guide to reference works about China past and present. Leiden: Brill L' 1995. Acta Orientalia 57, s. 282-88, København 1997.
- Lunsing W.M.: Het einde van de midnight call, Welk een tydswinst. Helemaal uit Groningen (HUG) 17, s. 2, Groningen 1997.
- Lunsing W.M.: Het gelyk van de emotie. Helemaal uit Groningen (HUG) 18, s. 2, 1997.
- Lunsing W.M.: "Gay boom" in Japan: Changing views of homosexuality. Thamyris: Mythmaking from past to present Vol 4, no 2, s. 28, Amsterdam 1997.
- Lunsing W.M.: Dood adelt. Helemaal uit Groningen (HUG) 19 1g, s. 2, Groningen 1997.
- Nagashima Y.: A Genealogy of Sekkyō Shijin in the Works of Mori Ōgai – From Translations to Creative Writing. i: JAPAN and KOREA, Contemporary Studies, Bjarke Frellesvig, Roy Starrs, s. 113-122, Aarhus 1997.
- Nagashima Y.: Objective Description of the Self – The Literary Theory of Iwano Homei. Århus 1997, 240 s.
- Nagashima Y.: Ogai yaku "Sokkyo Shijin" no Keifugaku. i: Koza Mori Ogaio, Bind 2, s. 144-172, Tokyo 1997.
- Thunø M.: Chinese in Denmark. i: The chinese in Europe, Gregor Benton & Franic N. Pieke (eds.), s. 168-196, New York 1997.
- Thunø M.: Far away from home: Migration from Wenzhou. China Review 7, s. 24-27, London 1997.
- Thunø M.: Chinese emigration to Europe: Combining european and chinese sources. Revue Europeenne des migrations internationales vol. 12, nr. 2, s. 275-296, Poiriers, Frankrig 1996.
- Thunø M.: Part of early chinese immigration to Denmark – performing artists. i: Shijie huaqiao huaren jingji yanjiu, Xiao Xiaoyin & Li Dingguo, s. 524-530, Shantou, P.R. China 1996.

Institut for Eskimologi

Forskningsvirksomhed:

Instituttets forskningsvirksomhed omfatter sproglige, kulturelle og samfundsvidenskabelige emner. Geografisk er forskningen koncentreret om inuit-områderne i Grønland, Canada, Alaska og Sibirien med hovedvægten lagt på Grønland.

Sprogforskning:

Genetiske og typologiske forbindelser mellem sprog på begge sider af Beringstrædet, inkl. den præhistoriske baggrund dertil (Michael Fortescue).

Fortsat arbejde med forberedelsen af en komparativ tjukotko-kamtjatkinske ordbog (Michael Fortescue).

Nedskrivning af nyere mundtlige grønlandske fortællinger: En undersøgelse af tekstens æstetiske virkemidler og retoriske struktur (Arnaq Grove).

Kultur- og samfundsforskning:

Institut for Eskimologi deltager i et større forskningsprogram under forskningsrådenes polarprogram. Projektets titel er "Environmental knowledge, cultural strategies and development in Greenland and the Circumpolar North". Som del af dette overordnede projekt indgår instituttets medarbejdere med følgende projekter (Frank Sejersens deltager i projektet med sit ph.d.-projekt – se nedenfor):

"Rules and regulations concerning hunting in a period of transition from a community to a nation-base system" (afsluttet, Jens Dahl).

"Arctic peoples' management of natural and cultural resources" (Jens Dahl).

"Private ownership to renewable resources and management of identity and culture in Greenland" (Hans-Erik Rasmussen).

Derudover:

Fortsættelse af projektet "Grønlandske myter og sagn som etnohistoriske kilder". Første fase afsluttet (Birgitte Sonne).

Fortsættelse af fællesnordisk projekt "Common Property and Environmental Policy in a Comparative Perspective" (Hans-Erik Rasmussen).

"Fangst af havpattedyr: Kulturelle aspekter af naturforvaltning i Grønland" (Frank Sejersens, ph.d.-projekt).

Andre aktiviteter:

Michael Fortescue er komitémedlem af Københavns Lingvistkreds, og medlem af redaktionskomitéen for "Acta Linguistica Hafniensia".

Jens Dahl er medlem af bestyrelsen for Nordisk

Samisk Institut, Kautokeino, Norge, og Hans-Erik Rasmussen er suppleant.

Jens Dahl er medlem af den internationale rådgivende bestyrelse for Northern Institute for Environmental and Minority Law, Laplands Universitet, Rovaniemi, Finland.

Jens Dahl er medlem af bestyrelsen for International Work Group for Indigenous Affairs, IWGIA.

Birgitte Sonne er medlem af Knud Rasmussens Mindekommite. Institut for Eksimologi er sekretariat for International Arctic Social Science Association, IASSA. Jens Dahl er formand og Frank Sejersen er sekretær for organisationen.

Jens Dahl er formand for en arbejdsgruppe under International Arctic Science Committee, som skal udarbejde forslag til et prioriteret forskningsområde.

I begyndelsen af november holdt professor Phyllis Morrow fra University of Alaska, Fairbanks en række forelæsninger på instituttet.

Sidst i november fik instituttet et besøg af en gruppe sibiriske eskimoer (Yupiiit), inkl. de russiske bestyrelsesmedlemmer af Inuit Circumpolar Conference, som blev præsenteret for instituttets virksomhed.

Gæsteforelæsninger:

“Language across Bering Strait: A Linguistic Bottleneck”. Aarhus Universitet (Michael Fortescue).

“Fangst i Grønland – myter og realiteter”, Asserbo (Frank Sejersen).

“Østgrønlandernes åndelige kultur før kolonisationen: Privatsfæren og det offentlige rum i samspil”, Ilisimatusarfik, Nuuk (Birgitte Sonne).

“Børneopdragelse i Grønland før og nu”, BUPL, Vedersø (Birgitte Sonne).

“Indsamlinger af fortællinger i Grønland”, Institut for Historie, Odense Universitet (Birgitte Sonne).

“Social Aspects of Mineral Development in Greenland”, Greenland Home Rule, Minerals Office, Nuuk.

Konferencer, kongresser o.l.:

Workshop om ”Opfattelser af territorialitet og retigheder vedrørende brugen af levende ressourcer i Grønland”, Sophienberg slot, Rungsted (Frank Sejersen).

Workshop om “Hunting of Marine Mammals”, Sostrup (Frank Sejersen).

Konference om “Aboriginal Environmental Knowledge in the North: Definitions and Dimensions”, University of Laval, Forest Montmorency, Quebec (Frank Sejersen, Jens Dahl, H.-E. Rasmussen).

Workshop om “Rights of indigenous peoples”, Roskilde Universitetscenter (Frank Sejersen).

Deltagelse i forskningsseminar hos Dell og Virginia Hymes ved University of Virginia (Arnaq Grove).

Nordic Arctic Research Forum symposium, Nuuk, Greenland (H.-E. Rasmussen).

Seminar om “Rapid Cultural and Social Change in the Circumpolar North”, København (organiseret af Jens Dahl og Frank Sejersen; JD deltog også i et arbejdsgruppemøde af samme seminarække i Montreal i november).

Polar Research Seminar, organiseret af Nordic Council for Polar Research (Jens Dahl).

“Indigenous Peoples and Land Tenure”, symposium on Cultural Rights of the Sami, the Maasai and the Ogoni, Rovaniemi, Finland (Jens Dahl).

“Culture as a Resource for Self-determination”, Nordic Arctic Research Forum meeting, Nuuk (Jens Dahl).

International Arctic Science Committee Annual Meeting, St. Petesburg (Jens Dahl).

Jens Dahl deltog yderligere i et Socrates Planning Meeting på Isle of Skye, Skotland.

Feltarbejde:

Feltarbejde i Sisimiut, Grønland, februar (Frank Sejersen).

Feltarbejde i maj i Qassarsuk, Grønland (H.-E. Rasmussen).

Feltarbejde, maj – juni, i Nunavut, Canada (Jens Dahl).

Undervisning:

En initiativgruppe under Institut for Eksimologi har udarbejdet forslag til en ny gymnasieuddannelse i “Grønlandsk sprog, kultur og samfund”. Uddannelsen startede i september 1996. Det første gymnasium begyndte at udbyde den nye uddannelse i 1997.

Michael Fortescue

Stab

VIP: 3,5 årsværk.

TAP: ,5 årsværk.

VIP:

Fortescue, Michael David; lektor.

Grove, Arnaq Julie; ph.d.-studerende.

Joelsen, Naja; forskningsass.

Rasmussen, Hans-Erik; forskningslektor.

Sejersen, Frank; ph.d.-studerende.

Sonne, Birgitte Berg; lektorvikar.

TAP:

Schack, Adda; overassistent.

Fondestøtte:

Dansk Polarcenter:

- Grønlandske myter og sagn som etnohistoriske kilder (Birgitte Sonne) kr. 0.
- (Institut for Eskimologi) kr. 0.

Forskningsrådene:

- Environmental Knowledge, Cultural Strategies and Development... (Jens Dahl) kr. 740.000.

NOS-S:

- Common Property and Environmental Policy in Comparative (Hans-Erik Rasmussen) kr. 0.

Nordisk Ministerråd:

- Common Property and Environmental Policy in Comparative (Hans-Erik Rasmussen) kr. 280.000.

Reindriftsadministrasjonen:

- Rendriften på Grønland 1953-78 (Hans-Erik Rasmussen) kr. 0.

Rektorkollegiet:

- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutlederen) kr. 19.400.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Annuum Hans-Erik Rasmussen (Institut Eskimologi) kr. 0.

Publikationer:

Dahl J.: Integrering af minedrift og anden ressourceudnyttelse i det grønlandske samfund. i: Socio-økonomiske virkninger af råstofudvinding, bilag C-2, 9 s., Nuuk 1997.

Dahl J., Gray A.: Indigenous peoples keep the UN declaration intact for the second year. i: The indigenous world 1996-1997, s. 287-314, København 1997.

Dahl J.: Canada: Gender Parity in Nunavut? Indigenous Affairs 3/4, s. 42-47, København 1997.

Fortescue M., Kleivan I.: Greenlandic-Danish. i: Kontaktlinguistik. Ein international Handbuch zeitgenössischer Forschung, 2. Halbband, H. Goebel, P.H. Nelde, Z. Sary og W. Wölck, s. 1049-1054, Berlin og New York 1997.

Fortescue M.: Dialect distribution and small group interaction in Greenlandic Eskimo. i: Archaeology and Linguistics, s. 111-122, Melbourne 1997.

Fortescue M.: Eskimo influence on the formation of the Chukotkan ergative clause. Studies in Language 21, 2, s. 369-409, Amsterdam 1997.

Grove A.J., Thisted K.: Jens Kreutzmann, Oqalutuat & Assiliat. i: 239 s., Nuuk, Grønland 1997.

Kleivan I.: Måliaraq Vebæk – forfatteren til den første grønlandske roman skrevet af en kvinde. Tidsskriftet Grønland 3, s. 93-121, Charlottenlund 1997.

Kleivan I.: 1)Havkvinden, 2)Holtved, Erik, 3)ilisiitsoq, 4)innersuit, 5)inua. i: Den Store Danske Encyklopædi. København 1997.

Kleivan I., Berthelsen C.o.a.: Oqaasit Kalaallisuumiit Qallunaatumut. Grønlandsk Dansk Ordbog. Nuuk 1997, 370 s.

Rasmussen H.: Who knows? Reflections on the so-called knowledge-gap in greenlandic reindeer ranching and sheep farming. 1997, 9 s. Publikationsart diverse.

Klassiske sprog

Institut for Græsk og Latin

Institut for Græsk og Latin beskæftiger sig med europæisk kultur sådan som den er bevidnet på og formet af de to sprog, der har været bærende af den kulturelle kontinuitet i Europa igennem ca. 2500 år. Den umådelige mængde af tekster omhandler stort set alt, hvad mennesker har interesseret sig for, materielt såvel som spirituelt. Nedenfor kan man se, hvilke af de mange mulige forskningsområder instituttets medarbejdere især har dyrket i det forløbne år.

Tyngdepunktet i undervisningen ligger på læsningen af græske og latinske tekster i originalversionen, men en væsentlig del af indsatsen går også til kurser i oldtids- og middelalderkundskab, hvor der bruges oversatte tekster. Dertil kommer deltagelse i tværfaglige kurser.

Instituttet har formandsskabet i et nordisk netværk til fremme af ph.d.-uddannelsen inden for græsk-latinske studier. Netværket afholdt i oktober et doktorandseminar i Tromsø.

Udover sine normale institutopgaver varetager IGL de tværfaglige opgaver, der påhviler Det humanistiske Fakultets Center for Europæiske Middelalderstudier. Centret har i hvert semester arrangeret mindst ét månedligt "frokostmøde" med foredrag.

"Forum for Renæssancestudier," hvori medarbejdere ved IGL har tillidshverv, har ligeledes været arrangør af flere åbne foredrag. På "Forums" initiativ er der i 1997 blevet oprettet et netværk, "Renæssancen: Modernitetens oprindelse", finansieret af Statens humanistiske Forskningsråd. Netværket har IGL som hovedsæde.

Docent Mogens Herman Hansen har orlov for at lede Statens Grundforskningsfonds "Copenhagen Polis Center", der er associeret instituttet. Dette centers virksomhed redegøres der for særskilt i denne årbog.

Sprog

Jørgen Mejer har påbegyndt arbejde vedrørende en græsk-dansk ordbog. Torben Vestergaard er gået i gang med at undersøge sprog og ortografi i indskrifter fra Pompeji.

Filosofi, matematik, astronomi, naturvidenskab

Jørgen Mejer har afsluttet et værk om, hvordan filosofi overleveredes i oldtiden, videreført en undersøgelse vedr. filosofen Eudemos' rolle i viden-

skabshistorien, og arbejdet med oversættelser af Platon til dansk.

Chr. Gorm Tortzen arbejder videre på sine studier vedr. Theophrasts meddelere i de botaniske værker og på en udgave af Otto Regenbogens efterladte manuskript om strukturen i *Historia Plantarum*.

Christian Marinus Taisbak har fortsat sit arbejde med en kommenteret udgave af Euklids *Data* og har i samarbejde med S. Unguru fra Tel Aviv påbegyndt et forsøg på at revidere H.G. Zeuthens fremstilling af den antikke matematiker Apollonios' keglesnitlære.

I tilknytning til et samarbejde mellem Lauge Nielsen, Institut for Kirkehistorie, og Sten Ebbesen vedrørende filosofi og teologi i 1300-tallet har Russel Friedman arbejdet med logiske og tekstkritiske problemer hos teologen Petrus Aureoli og afsluttet en ph.d.-afhandling herom til University of Iowa.

Sten Ebbesen har sammen med I. Rosier-Catach fra Paris gennemført en undersøgelse af to kommentarer fra 1200-tallet til Petrus Hispanus' logik og lavet en præliminær udgave af dele af disse kommentarer. Han har udgivet en række middelalderlige tekster om homonymi, påbegyndt et opgør med en alment accepteret tese om at vestlig logik først fik sit særpræg takket være studiet af Aristoteles' *Sophistici Elenchi* i 1100-tallet, samt forberedt en artikel om de gensidige påvirkninger mellem græsk og latinsk filosofi gennem tiderne. Han har fortsat arbejdet på en udgave af Johannes Buridanus' *Summulae* fra 14. årh. (som leder af et hollandsk-belgisk team) og på to nye bind af udgaven af danske middelalderfilosoffer i *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi*. I tilknytning til samme *Corpus* har Fritz Saaby Pedersen (Odense) ved instituttet arbejdet med overleveringshistorien for astronomiske tabelværker fra 12. årh. Sten Ebbesen har desuden bistået Elena Lisanjuk fra St. Petersburg, der på instituttet har færdiggjort en ph.d.-afhandling om middelalderens lære om termers egenskaber.

Antik historie, materiel kultur, m.v.

Jørgen Mejer har oversat Euripides' "Fønikerinderne" til dansk.

Adam Bülow-Jacobsen har videreført forberedelsen til publikation af de græske dokumenter skrevet på potteskår, der er fundet ved et internationalt teams udgravninger i Ægypten, som han selv har deltaget i, senest i januar 1997. I samme forbindelse har han fortsat arbejdet på en artikel om oldtidsvejen mellem Koptos og Myos Hormos, dens stationer og dens trafik.

Helle Salskov Roberts har afsluttet studier over skulpturerne i Dianahelligdommen i Nemi og

fortsat sit arbejde med et katalog over Nationalmuseets græske, etruskiske og italske statuer og en undersøgelse af Herakles-kult i Central- og Syditalien samt af votivgaver, hvis indskrifter kan give oplysning om givener og om kultdeltagernes etniske tilhørsforhold. Hun har påbegyndt en undersøgelse af, hvorvidt specielle karformer er knyttet til specifikke kulte i Grækenland, Syditalien og Etrurien.

Klassiske tekster og eftertidens brug af dem

Birger Munk Olsen har afsluttet en undersøgelse af florilegiernes udvikling og brug i middelalder og tidlig renaissance, og videreført en undersøgelse af den middelalderlige tradition for kommentarer til klassiske tekster. Han har endvidere (som led i det internationale projekt "The Transformation of the Roman World") fortsat forskning i overlevering og brug af den klassiske litteratur i senantik og tidlig middelalder.

Karsten Friis-Jensen har forsket i middelalderens Horatslæsning, bl.a. med henblik på at udgive to Horatskommentarer fra 11./12. årh. og for at se, hvordan Horats har påvirket digtere som Petrarcha. Han har også arbejdet på et bidrag om Horats til det internationale manglebindsværk "Catalogus Translationum et Commentariorum", hvor antik litteraturs skæbne til og med renaissancebelyses ved undersøgelser af gamle kommentarer og oversættelser (ofte fra græsk til latin).

Til samme værk har Pernille Harsting arbejdet med Ps.-Dionysios' og Menander Rhetors værker om epideiktisk retorik. Hun har endvidere afsluttet en udgave af latinske oversættelser fra 15. – 16. årh. af sidstnævntes afsnit om monodien, og fortsat sit arbejde med at oversætte Quintilians "Institutio Oratoria" til dansk, og med at undersøge de senantikke genrebetegnelser og deres rolle i overleveringen af klassisk poesi.

Marianne Pade har fortsat tidligere påbegyndte studier af Plutarch-receptionen i renaissanceen og afsluttet en udgave af en del af Perottis Martialkommentar fra 1400-tallet.

Middelalderens kirkemusik

Christian Troelsgård har gennemført en undersøgelse af byzantinsk psalmodi og har – som led i et internationalt projekt vedr. palæobyzantiske nodeskrifter – påvist musikhistorisk overraskende forhold i et 11.-århundredes håndskrift fra Cypern. Han har videreført en større undersøgelse af tekststrukturens forhold til den musikalske formelansvendelse i byzantinsk sang, og ligeledes har han fortsat sit arbejde med det musikalske repertoire i Evergetis-klostret i Konstantinopel i 11. –

12. årh.; sidstnævnte som led i et internationalt projekt vedrørende dette kloster.

Annette Jung har afsluttet et ph.d.-projekt om melismer i hymner fra før år 1300.

Andre middelalderstudier

Birger Munk Olsen har påbegyndt en undersøgelse af skole- og undervisningsreformer i den karolingiske renaissance.

Karsten Friis-Jensen deltager i et fællesnordisk samarbejde om et opslagsværk om nordisk middelalderlitteratur på latin. Han har fortsat sit arbejde på en tekstkritisk udgave af Saxos Danmarkshistorie med engelsk paralleloversættelse ved Peter Fisher, Cambridge.

Peter Zeeberg (Det danske Sprog- og Litteraturselskab) har ved instituttet arbejdet med en ny dansk oversættelse af Saxo.

Chr. Gorm Tortzen er efter afslutning af sidste års projekt vedrørende Esrum kloster gået ind i projekter der sigter mod oversættelse af codex Esromensis og kommenterede facsimile-udgaver af de håndskrifter fra Esrum, der nu findes i Vatikanets bibliotek.

Lise Grosen Rasmussen har arbejdet videre på en undersøgelse af Giovanni Boccacios Danterception.

Under Center for Europæiske Middelalderstudier har Kirsten Grubb Jensen arbejdet på en dansk oversættelse af Thomas af Celanos (ca. 1250) værker om Frans af Assisi.

Nylatin

Pernille Harsting har fortsat arbejdet med sin udgave af latinske bryllupsdigte skrevet af danskere fra 1500-tallet, og Chr. Gorm Tortzen på en udgave af Ole Rømers breve og videnskabelige værker.

Medarbejde ved leksika o.l.:

Adskillige af instituttets medarbejdere har fungeret som fagredaktører, bidragsydere og sproglige konsulenter ved såvel Den Store Danske Encyklopædi som udenlandske værker.

Redaktion:

IGLs medarbejdere har i året 1997 deltaget i redaktionen af følgende tidsskrifter, skriftserier, acta o.l.: L'Année philologique, Avignon and Naples, Archivum Latinitatis Medii Aevi, Bochumer Philosphisches Jahrbuch für Antike und Mittelalter, Catalogus Translationum et Commentariorum, Classica et Mediaevalia, Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi, Didascalia, Études germaniques, Medieval Philosophy and Theology, Monumenta Musicae Byzantinae, Novum Glossarium Mediae Latinitatis, Revue d'Histoire des Textes, samt den elektroniske diskussionsliste PAPY.

IGL's eget Cahiers de l'Institut du Moyen-Age Grec et Latin udkom i 1997 med nr. 67 på 288 sider.

Hverv i videnskabelige organisationer o.l.:

Adam Bülow-Jacobsen: Konsulent for det australske forskningsråd i papyrologiske anliggender. Sten Ebbesen: Bestyrelsesmedlem i Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale (formand for SIEPM's komité for trivium); sekretær for The Buridan Society; medlem af Videnskabernes Selskabs forskningspolitiske udvalg og af kommissionen for Novum Glossarium Medii Aevi, formand for Nordisk Netværk for Forskeruddannelse i Græsk og Latin. Karsten Friis-Jensen: Medlem af bestyrelsen for Det danske Sprog- og Litteraturselskab og formand for Videnskabernes Selskabs kommission for Thesaurus Linguae Latinae. Jørgen Mejer: Medlem af Undervisningsministeriets fagkonsulentudvalg for latin. Birger Munk Olsen: Præsident for Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab og vicepræsident for Société Internationale de Bibliographie Classique, medlem af European Science and Technology Assembly, bestyrelsesmedlem for Institut de Recherche et d'Histoire des Textes og for Société des Anciens Textes Français.

Foredrag, gæster og rejser:

Indenlandsk foredragsvirksomhed har de fleste videnskabelige medarbejdere udøvet.

Kontakten med udenlandske kolleger har som sædvanlig været livlig. Forskere fra Europa og Nordamerika har været på kortere eller længere besøg. Russel Friedman fra Iowa, som i flere år har været associeret instituttet, blev bofast i Danmark; Elena Lisaniuk fra St. Petersburg afsluttede i foråret et halvt års ophold her.

Følgende medarbejdere har deltaget i symposier, været talere ved kongresser, holdt gæsteforelæsningsforelæsninger eller været officielle opponenter ved disputatser i udlandet: Adam Bülow-Jacobsen i Lund; Sten Ebbesen i Pamplona, Bergen, Erfurt, Tromsø, Amsterdam, Oslo og Thessaloniki; Karsten Friis-Jensen i Oslo og Stockholm; Jørgen Mejer i Budapest, Illinois, Rostock, Maryland; Birger Munk Olsen i Firenze, Monte Cassino, Paris, Torino og Venezia; Marianne Pade i Milano, Napoli, Sassoferrato, Avila; Helle Salskov Roberts i Rom; Christian Marinus Taisbak i Coventry; Christian Troelsgård i London, Belfast og Cambridge.

Flere af de allerede anførte rejser har også haft andet fagligt ærinde i samme land (møde med projektpartnere, håndskriftsstudier m.m.). Samarbejde og benyttelse af biblioteker og museer har i øvrigt ført Sten Ebbesen til Paris og Reykjavik; Pernille Harsting til Rostock, Oxford, Paris, Milano

og Firenze; Karsten Friis-Jensen til München; Birger Munk Olsen til Madrid, Wien og Jerusalem; Marianne Pade til London, Oxford, Rom og Venezia, Lise Grossen Rasmussen til Firenze; Helle Salskov Roberts til Strasbourg.

Sten Ebbesen

Stab

VIP: 12,1 årsværk.

TAP: 1,9 årsværk.

VIP:

Bülow-Jacobsen, Adam; lektorvikar.
Ebbesen, Sten; lektor.
Friis-Jensen, Karsten; lektor.
Hansen, Mogens Hermann; centerleder.
Harsting, Pernille; forskningslektor.
Mejer, Jørgen; lektor.
Olsen, Birger Preben Munk; professor.
Pade, Marianne; forskningslektor.
Rasmussen, Lise Grossen; ph.d.-studerende.
Rasmussen, Per Methner; akademisk arbejder.
Roberts, Helle Salskov; lektor.
Stouby, Jytte; adjunkt.
Troelsgård, Christian; adjunkt.
Vestergaard, Torben; forskningsadj.
Weber-Nielsen, Carsten; kursusleder.

TAP:

Hansen, Hannah Jungclaus Krogh; kontorfuldmægtig.
Lund, Vivienne; assistent.
Vie, Ea Dorte Helene; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Nielsen, Thomas Heine: De arkadiske bystater som kilder til den oldgræske polis oprindelse, udvikling og væsen.

Fondsstøtte:

Carlsbergfondet:
– Morfologien i dagligsproget (Torben vestergaard) kr. 250.438.

Danmarks Grundforskningsfond:

– Den antikke græske bystat (Mogens Herman Hansen) kr. 1.600.000.

Forskerakademiet:

– Rejse- og opholdsudgifter til Elena Lisaniuk (Sten Ebbesen) kr. 27.395.

Nor-Fa:

—Forskeruddannelses-netværk for græsk-latinske studier (Sten Ebbesen) kr. 104.166.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Græske genrebetegnelse (Pernille Harsting) kr. 460.180.
- Netværk om Renæssancen: Modernitetens Oprindelse (Marianne Pade) kr. 383.520.
- Plutarch-reception i renæssancen (Marianne Pade) kr. 473.405.

Stiftelsen Einar Hansens Forskningsfond:

- Forskning i middelalderfilosofi (Sten Ebbesen) kr. 38.278.

Publikationer:

- Bülow-Jacobsen A.: Appendix IV. The Abdication of Toutimaius? i: The Political Situation in Egypt during the Second Intermediate Period c. 1800-1550 B.C., K.S.B.Ryholt, s. 327-329, København 1997.
- Bülow-Jacobsen A.: Prostitution i ørkenen. Papyrus 17,2, s. 46-48, København 1997.
- Bülow-Jacobsen A.: On Smiths and Quarries. i: Akten des 21. Internationalen Papyrologenkongresses (Berlin, 13-19.8.1995), s. 139-145, Leipzig 1997.
- Bülow-Jacobsen A.: Kapitlerne II, III og VII. i: Mons Claudianus. Ostraca graeca et latina II, s. 43-80;165-192, Cairo 1997.
- Ebbesen S., J. Rosier-Cotach: The More the Less. Natural Philosophy and Sophismata in the Thirteenth Century. i: La nouvelle physique du XIVe siècle, s. 9-44, Firenze 1997.
- Ebbesen S.: Approaches to Medieval Philosophy. Methods of Philosophy and the History of Philosophy = Acta Philosophica Fennica 61, s. 133-143, 1996.
- Ebbesen S.: Le 'trivium' et la Faculté des Arts. i: L'enseignement des disciplines à la Faculté des arts (Paris et Oxford, XIVe-XVe siècles), Studia Artistarum 4, s. 97-128, Tournhout 1997.
- Ebbesen S.: The Ars Nova in the Ripoll Compendium. i: L'Enseignement de la philosophie au XIIIe siècle, Studia Artistarum 5, s. 325-352, Tournhout 1997.
- Ebbesen S.: (w. H.A.G.Braahkuis) Anonymi Erfordensis (=Roberti Kilwardby?) Sophisma TANTUM UNUM EST. Cahiers de L'institut du moyen-âge grec et latin 67, s. 105-125, København 1997.
- Ebbesen S.: Texts on Equivocation. Cahiers de L'institut du moyen-âge grec et latin 67, s. 127-199, København 1997.
- Ebbesen S.: (w. I. Rosier-Catach) Two Roberts and Peter of Spain. Cahiers de L'institut du moyen-âge grec et latin 67, s. 200-288, København 1997.
- Ebbesen S.: Doing Theology with Sophismata. i: Vestigia, imagines, verba. Semiotics and Logic in Medieval Theological Texts (XIIth-XIVth Century), Semiotic and Cognitive Studies 4, s. 151-169, Tournhout 1997.
- Ebbesen S.: Le bestiaire de la logique. i: L'animal dans l'antiquité, s. 533-544, Paris 1997.
- Ebbesen S.: (& N.J.Green-Pedersen, eds.), Nicolai Drukken de Dacia Opera =Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi XII. København 1997.
- Friis-Jensen K.: Medieval Commentaries on Horace. i: Medieval and Renaissance Scholarship. Proceedings of the Second European Science Foundation Workshop on the Classical Tradition in the Middle Ages and the Renaissance, N. Mann, B. Munk Olsen, s. 51-73, Leiden 1997.
- Friis-Jensen K.: Bibliography of classical scholarship in the Middle Ages and the early Renaissance (9th to 15th centuries). i: Medieval and Renaissance Scholarship. Proceedings of the Second European Science Foundation Workshop on the Classical Tradition in the Middle Ages and the Renaissance, N. Mann, B. Munk Olsen, s. 197-252, Leiden 1997.
- Friis-Jensen K.: Petrarch and the Medieval Horace. i: Avignon and Naples. Italy in France – France in Italy in the Fourteenth Century, s. 83-98, Rom 1997.
- Harsting P.: Two Renaissance Translations of Menander Rhetor on the Monody – Edited with a Note on the Introduction of the Genre in the Latin West. Cahiers de l'Institut du Moyen-Age Grec et Latin 67, s. 13-32, København 1997.
- Mejer J., Tortzen C.G., Nielsen T.H.: Diogenes Laertius' Xenophonbiografi. Klassikerforeningens Meddelelser 174, s. 28-39, 1997.
- Mejer J.: Klassiske krimier. Antikkens venner 39, s. 5-6, 1997.
- Mejer J.: Diogenes Laertius. i: Dictionary of Literary Biography. Vol. 176 Ancient Greek Authors, W. W. Briggs, s. 121-127, Detroit 1997.
- Mejer J.: Apollodorus of Athens. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, s. 43-44, Westport, Conn. 1997.
- Mejer J.: Aëtius. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, s. 16-17, Westport, Conn. 1997.
- Mejer J.: Diogenes Laertius. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, s. 189-191, Westport, Conn. 1997.
- Mejer J.: Doxography. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, s. 199-201, Westport, Conn. 1997.
- Mejer J.: Philostratus. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, s. 386-387, Westport, Conn. 1997.
- Olsen B.M.: Les classiques latins et la critique textuelle médiévale (IXe-XIe siècles). Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions & Belles-Lettres, s. 817-827, Paris 1995.

- Olsen B.M.: I classici nei monasteri tra fascino e inquietudine. i: Virgilio e il chiostro. Manoscritti di autori classici e civiltà monastica, s. 7-16, Rom 1996.
- Olsen B.M.: Les titres dans les manuscrits des poètes classiques latins copiés du IXe au XIIe siècle. i: Titres et articulations du texte dans les oeuvres antiques. Actes du Colloque international de Chantilly 13-15 décembre 1994, s. 511-527, Paris 1997.
- Olsen B.M.: Bibliography of classical Scholarship in the Middle Ages and the Early Renaissance (9th to 15th Centuries). i: Medieval and Renaissance Scholarship. Proceedings of the Second European Science Foundation Workshop on the Classical Tradition in the Middle Ages and the Renaissance (London, Nov.1992), s. 197-267, Leiden, New York, Köln 1997.
- Olsen B.M.: Trois étudiants danois à Paris au XIIe siècle. i: Hugur. Mélanges d'histoire, de littérature et de mythologie offerts à Régis Boyer par son 65e anniversaire, s. 87-96, Paris 1997.
- Pade M.: The Fragments of Theodotus in Boccaccio's "Genealogie Deorum Gentilium Libri". i: Avignon & Naples. Italy in France – France in Italy in the Fourteenth Century, s. 149-166, Rom 1997.
- Troelsgård C.: The Use of Single Psalm-verses for Prokeimena and Allelouia in the Uncial Codex Sinaiticus L. i: Musica Antiqua X, vol.I. Acta Musicologica, Bydgoszcz 1994, s. 129-138, Bydgoszcz 1997.
- Troelsgård C.: De tre ynglinge i ildovnen – et liturgisk drama fra Byzans. P2musik 10, s. 20-21, Danmarks Radio, København 1997.
- Troelsgård C.: Grækenland i Oldtiden, Musik. i: Den Store Danske Encyklopædi, 7, s. 633-34, København 1997.
- Troelsgård C.: The Development of a Didactic Poem. Some Remarks on the "Ison, oligon, oxeia" by Ioannes Glykys. i: Byzantine Chant, Tradition and Reform. Acts of a Meeting held at the Danish Institute at Athens, 1993, Monographs of the Danish Institute of Athens, Vol. II, s. 69-85, Athen 1997.
- Troelsgård C.: Byzantine Chant, Tradition and Reform, Acts of a Meeting held at the Danish Institute at Athens, 1993, Monographs of the Danish Institute at Athens, vol. II. Athen 1997, 204 s.
- Troelsgård C.: A Small Treatise on the Interpretation of the 'Phthorai'. Cahiers de l'Institut du Moyen-Age Grec et latin 67, s. 3-12, København 1997.
- Troelsgård C.: The Translation of Byzantine Chants into the New Method, Joasaph Pantokratorinos – Composer and Scribe of Musical Manuscripts. Acta Musicologica LXIX, s. 134-142, Basel 1997.

Psykologi

Psykologisk Laboratorium

Historie:

Psykologisk Laboratorium er grundlagt under navnet Det psychofysiske Laboratorium af Alfred Lehmann i 1886. Det er således et af de ældste psykologiske laboratorier i verden. Efter en begyndelse under trange kår i Metropolitanskolens kælder blev det i 1903 overtaget af universitetet og kunne i 1916 rykke ind i den nyopførte bygning i Studiegården. Med indførelsen af den psykologiske kandidateksamen i 1944 blev pladsen snart så trang, at en del af forskningen og undervisningen måtte forlægges til flere lokaliteter rundt om i byen. Med støtte fra Rockefeller Foundation oprettedes under laboratoriet i 1950 Universitetets Børnepsykologiske Klinik, som blev begyndelsen til Institut for Klinisk Psykologi, der i 1968 udskiltes fra laboratoriet. I april 1975 blev de spredte "afdelinger" igen forenet i det nye kompleks på Amager. Udover faciliteter til laboratoriets traditionsrige perceptionspsykologi blev der her indrettet nye eksperimentalfsnit til informationspsykologi, komparativ psykologi og neuropsykologi, hvor også en del af den AV- og PC-baserede øvelsesundervisning kom til at foregå.

Laboratoriet varetager i fællesskab med Institut for Klinisk Psykologi undervisningen i faget psykologi og den dermed relaterede forskning. Betragtet under ét omfatter forskningen ved de to institutter et stort udsnit af psykologiens basale discipliner og anvendelsesfelter. Psykologisk Laboratorium har en bred kontaktflade til andre psykologiske institutter og praktiserende psykologer. I det forløbne år gæstedes laboratoriet af direktør P. Barnard, MRC-Cambridge, professor L. Blackman, London, lektor Y. Hammerlin, Oslo, lektor K. Hultqvist, Stockholm, professor A. Marsella, Hawaii, R. Resnick ph.d., Los Angeles, S. Ronkainen ph.d., Tampere.

Forskningsvirksomhed:

Laboratoriets forskningsaktiviteter falder under følgende 8 områder:

1. Almen psykologi og personlighedspsykologi

I et projekt om det psykiskes geografi (Københavns Universitets Årbog 1993, s. 443, og 1996, s. 473) er et delstudie af det fysiske og biologiske

grundlag for den essentielle psykiske relation afsluttet, og et andet er indledt af forholdet mellem intentionalitet og funktionalitet med det formål at tilvejebringe en almenpsykologisk bestemmelse af det psykologiske genstandsområde (Niels Engsted sm. m. J. Mammen, Århus Universitet).

En undersøgelse af psykologiske muligheder og risikomomenter ved multimedier i private hjem og lokalområder er fortsat med implementering og afprøvning af video-indexering i Eksperimentalt hjemmet gennem forsøgspersoners døgnregistreringer i multimedie-dagbog. En ny version af et dagbogsprogram (Københavns Universitets Årbog 1995, s. 445) er videreudviklet under 40 dages feltforsøg på en landejendom. Tematiske dataanalyser af et informationshusholdnings-koncept er indledt sideløbende med indsamling af datamateriale om cigaretrykning, triadisk samspil og dagbogsføring (Kresten Bjerg).

Et bogmanuskript, "Frihed og bånd i menneskelivet" (Københavns Årbog 1991, s. 425, og 1996, s. 474) er indleveret til udgivelse. I fortsættelse heraf er to artikler udarbejdet, en om erkendelse, stræben og følelse især hvad angår begrebet "agapekærlighed", og en om moralske spørgsmål i relation til frihed-determinisme problemet, og der er indledt teoretisk behandling af temaerne (1) absolutte værdiers mulige eksistens på tværs af kulturenes "store fortællinger", og (2) fænomenet tilknytning gennem kritisk vurdering af begrebet "udvalgs-kategoriel perception" (Erik Schultz).

En videnskabetoretisk analyse af begrebet emergens i natur-, samfunds- og humanvidenskabernes er videreført (sm. m. C. Emmeche og F. Stjernfelt), og en videnskabshistorisk analyse af neurosebegrebets opståen og udvikling i 1800-tallet er fortsat, især hvad angår implicite modeller af psyken som kommer til udtryk i klassifikation og behandling af neuroser (Simo Køppe).

Afhandlingen "Human Activity" (Københavns Universitets Årbog 1991, s. 362) er færdiggjort og indleveret med henblik på erhvervelse af den filosofiske doktorgrad. En prospektiv forløbsundersøgelse er indledt af angina pectoris-patienter under behandling med bl.a. akupunktur og pression, hvor betydningen af forventning og compliance udforskes (sm. m. læge S. Ballegaard, Akupunkturcentret). Forsat udviklingsarbejde på evalueringemetode for familiebehandling v.h.a. strukturerede spørgeskemaer med tilhørende databaseopbygning (Benny Karpatschof, sm. m. psykolog L. Karpatschof og viceforstander I. Schmidt).

Arbejdet på en bog om grundproblemer i kognitiv videnskab og om det erkendelsesteoretiske grundlag for psykodynamiske teorier om bevidsthedsudvikling (Københavns Universitets Årbog 1994, s. 459) er fortsat (Nini Prætorius).

Efter revision af afhandlingen "Regulation as Productive Tool Use" (Københavns Universitets Årbog 1991, s. 364, og 1994, s. 459), oprindeligt indgivet som ph.d.-afhandling, er den nu planlagt som disputats. I et andet projekt, "Subjekters rådighed over livsbetingelser", foretages en analyse af en negerkvindes livsforløb i San Francisco. Gennem et vidtstrakt kontaktnet med fattige, ved sin virksomhed som koblerske, og med en irsk mand som stråmand tilkæmpede hun sig en betragtelig indflydelse i byen i sidste halvdel af 1800-tallet. Det historiske materiale er under indsamling til eksemplificering af individets kamp for at opnå rådighed over egne livsvilkår (Erik Axel).

I et ph.d.-projekt om vurdering af personlighedsændring efter hjerneskade (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 474) er dataindsamling foretaget med tests følsomme for frontallappskader ("Mimikprøven" og "Six Element Test"), ved interviews (KAPP) og prøver (SNAP, TAS og DSQ40), samt single case studier. Data indgår også ved metodeafprøvning af "Karolinska Psychodynamic Profile" (Birgit Bork Mathiesen).

2. Informationspsykologi – udforskning af kognitive processer

Ved "Center for visuel kognition" er et omfattende forskningsprogram vedrørende visuelle genkendelses- og selektionsprocesser videreført. En tidligere foreslået teori om selektiv visuel opmærksomhed, TVA, er blevet udvidet (sm. m. G.D. Logan, Illinois Universitet). Endvidere er en række eksperimenter udført over aktiveringsmønstre i hjernen ved processering af form, farve og bevægelse (Claus Bundesen sm. m. A. Larsen og H. Shibuya).

En empirisk undersøgelse af korttidshukommelsens (KTH) natur ved visuel perception er indledt med det formål at bestemme KTHs art og lagerkapacitet. Der er anvendt PC-styrede "adfærsforsøg", og data er analyseret ved hjælp af FIRM, en matematisk model for visuel forarbejdning (Hitomi Shibuya sm. m. A. Eycken, Leuven Universitet).

To EU-finansierede projekter, AMODEUS I & II, vedrørende menneske-maskine samspil (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 474) er afsluttet med en sammenfattende redegørelse. Der fortsættes med evaluering af den unikke arbejds metode, der i nævnte projekter anvendtes til at overføre teoribaserede modeller til systemdesignere. Endvidere fortsat udvikling og afprøvning af en "display-guide" baseret på den kognitive teori ICS (Anker Helms Jørgensen sm. m. P. Barnard, Cambridge og J. May, Sheffield).

I forlængelse heraf arbejdes der i et ph.d.-projekt, "Menneske-maskine interaktion (MMI): Teo-

retisk og begrebsmæssig baggrund", på at etablere en psykologisk teoriramme for bestemmelse og evaluering af de problemer, der møder mennesker som designere og brugere af informationsteknologiske systemer. Arbejdet falder i tre dele: (1) En historisk redegørelse for MMI-forskningens opståen og udvikling; (2) analyse af implicitte psykologiske og sociologiske nøglebegreber i denne forskning, og (3) integration af disse begreber i en bredere teori om menneskets natur (Annette Aboulafia).

I et andet ph.d.-projekt, "Kognitive aspekter ved navigatørers arbejde i kritiske situationer" (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 474), er den endelige rapport under udfærdigelse (Torkil Clemmensen).

Et tredje ph.d.-projekt "Evaluering af Cognitive Walkthrough – en teoribaseret teknik til evaluering af brugergrænseflader i informationsteknologiske systemer" (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 474) er fortsat med studier ved Carnegie-Mellon University, USA (Niels Ebbe Jacobsen).

3. Komparativ psykologi og ethologi

I en række undersøgelser af hjernens præfrontale og hippocampale systemer undersøges det neurale grundlag for indlæring, hukommelse og problemløsning, samt rehabilitering efter hjerneskade. Arbejdet fokuserer på funktionelle forhold omkring hjernens "associationssystemer", specielt på interaktioner mellem det præfrontale og hippocampale system. Det undersøges bl.a., hvordan disse strukturelt definerede systemer samt neurokemisk definerede cholinerge, catecholaminerger og serotonerge systemer bidrager til medieringen af opgaver vedrørende "rumlig problemløsning og indlæring", samt hvorledes beskadigelser i disse systemer påvirker de øvrige systemer funktionelt. Nogle delprojekter inden for denne forskningslinje omhandler hukommelsens neurobiologi. Grundet praktiske og etiske forhold må størstedelen af forskningen udføres gennem anvendelse af dyremodeller. Der er således udviklet forbedrede dyremodeller til udforskning af rehabilitering efter fokal hjerneskade – samt det neurale grundlag for rehabiliteringen. Disse modeller påviser eksperimentelt "rehabiliteringsprocessen" efter fokal hjerneskade og har samtidig i flere tilfælde tilladt identifikation af den neurale reorganisering, der indgår i genopretningsprocessen. Igangværende forskning her søger at identificere optimale genoptræningsprocedurer, samt farmakologiske metoder til støtte herfor, og at give et mere detaljeret billede af det neurale grundlag for rehabilitering efter hjerneskade (Jesper Mogensen sm. m. A. Moustgaard, G. Wörtwein og K. Nielsen).

En artikel om kropssprog og hjerneprocesser er udarbejdet til dansk tidsskrifts særnummer i anledning af Hjerneåret. I fortsættelse af en netop afsluttet undersøgelse af sociale og kognitive kompetencer hos børn i alderen 18 – 24 måneder med forskellig sociokulturel baggrund (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 474) er en ny tværkulturel undersøgelse indledt af mor-barn dyadens betydning for franske og afrikanske børns forskellige færdighedsudvikling, hvor også børnenes tilknytningstyper vil indgå som faktor i beskrivelsen af mødrenes interventionsmønstre (sm. m. A. Guillain, Montpellier III). De første resultater af et perceptionspsykologisk eksperiment om samspillet mellem kognition og perception (Københavns Universitets Årbog 1993, s. 444) blev forelagt ved international conference i Salzburg med simultant offentliggørelse på Internet (Arne Frimuth Petersen).

I et ph.d.-projekt, "Tanke- og sprogforstyrrelser inden for det skizofrene spektrum" (Københavns Universitets Årbog 1995, s. 445 – 46) har fortsat databehandling ført til nydisponering af arbejdet (Mette Skovgaard Væver).

4. *Neuropsykologi*

En undersøgelse af cerebral aktivering målt ved PET-scanning (Københavns Universitets Årbog 1994, s. 460), under samtidig stimulation af de to ører med verbale og musikalske stimuli, er afsluttet (sm. m. O. Paulson, Rigshospitalet, K. Hugdahl, Bergen, m.fl.). En bog om hjerneprocesser er afsluttet med udgivelse. Et forskningsprojekt til undersøgelse af forskellige aspekter af visuel genkendelse hos patienter med læsioner i bageste del af hjernen har opnået EU-støtte og videreføres med samarbejdspartnere i ind- og udland (Anders Gade, sm. m. Chr. Gerlach).

En undersøgelse af forekomsten af hjerneskaeder i Danmark og deres langtidspfølger (Københavns Universitets Årbog 1994, s. 460) er fortsat med en spørgeskema-undersøgelse af ca. 1400 voksne, som i årene 1982, 1987 og 1992 fik akut opstået hjerneskaede, til belysning af behandlingsforløb, rehabilitering og psykosociale konsekvenser (Tom Teasdale sm. m. Aa. Engberg, Odense Universitetshospital).

I et ph.d.-projekt om kognitive vanskeligheder hos dyslektikere (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 475) er gennemført en pilotafprøvning af 9 elever, der har ført til visse ændringer i de anvendte opgaver, og den egentlige undersøgelse er påbegyndt (Åse Bundgård sm. m. A. Gade og C. Elbro, IAAS).

Et andet ph.d.-projekt om kognitiv dysfunktion hos patienter med dissemineret sclerose (Københavns Universitets Årbog 1995, s. 446) er afsluttet

og en afhandling indleveret til bedømmelse (Kim Rune Hansen).

Et tredje ph.d.-projekt, "Visuel objektgenkendelse: Kategorispecifikke aspekter og deres neurale grundlag (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 475) fortsættes (Christian Gerlach).

5. *Organisationspsykologi*

Et projekt om decentralisering og lokalsamfundsudvikling i de nordiske lande (Københavns Universitets Årbog 1991, s. 363) er afsluttet med to publikationer. Et andet projekt om kompetence som intersubjektivt fænomen (Københavns Universitets Årbog 1995, s. 446) er fortsat med seminar-diskussioner og teoristudier. Et tredje projekt, "Arbejdsnetværk som arena for læring og kompetenceudvikling" (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 475), undersøger forudsætninger, muligheder og barrierer for udviklingen i arbejdsgrupper (sm. m. O.E. Rasmussen, J. Döpping m.fl.). I et fjerde projekt om virksomhedsledelse af innovation er to arbejdsgrupper gjort til genstand for analyse (Arne Prahl sm. m. H. Herlau, HHK, H. Sjørring HHK & DI og K. Stokbro, DI).

I et projekt om kompetenceudvikling som ledelsesopgave i forhold til arbejdsnetværk (Københavns Universitets Årbog 1995, s. 446) er den fundamentale undersøgelsesmetodes anvendelighed på danske forhold dokumenteret (sm. m. A. Prahl, J. Döpping og I. Bierschenk). I et andet projekt, "Retningslinier for udvikling af produktionsssystemer med menneskelige ressourcer i centrum" (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 475) er 1. empiriske fase gennemført, og resultaterne heraf analyseret med henblik på 2. fase (Ole Elstrup Rasmussen sm. m. M. Avnshøj og B. Bierschenk).

6. *Socialpsykologi*

Et projekt om den primære sundhedstjeneste i Nepal (Københavns Universitets Årbog 1991, s. 362, og 1996, s. 476) er fortsat med integration af et ph.d.-forskeruddannelsesprogram ved Tribhuvan Universitet og et tværdisciplinært forskningsprogram til fremme af den lokale sundhedspolitik og praksis (sm. m. internationalt forskerteam omtalt i Årbog 1996). Et andet projekt undersøger mental sundhed, coping-strategier og psykosocialt velbefindende hos flygtninge og immigranter af forskellig etnisk herkomst med det formål at forbedre de ramte gruppers livsforhold i de respektive lande (Rolf Kuschel sm. m. international forskergruppe).

En fællesnordisk undersøgelse af teenager-værelset som social kontekst for unges udvikling og selvforståelse (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 476) er videreført. Et EU-støttet projekt er

indledt til undersøgelse af marginalisering i ungdomslivet. Endvidere bidrag til bøger, konferencer og arbejdsgrupper om de- & individualisering hos unge; ungdom og individuelle ansvarsformer; udvikling af "young adults"; "peer education" som ungdomslivets pædagogik og aktivitetsorganisering i Europa, samt om erfaringsdannelse som indsats (Sven Mørch).

Et projekt om operationalisering af mestringsteori i forhold til kræft (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 476) er fortsat, ligesom et tværfagligt projekt om psykosociale forholds betydning for sygdoms- og sundhedsadfærd videreføres. Et andet tværfagligt projekt om cerebrale sensfølger til kræft og behandling herfor er indledt med støtte fra Børnecancerfondet. Endvidere arbejde med familie-, kvinde- og kønsspecifikke emner, herunder børn og unges forhold, samt formidlende bidrag til sundhedsgrupper i ind- og udland (Helle Andersen).

Et ph.d.-projekt om vidensbrug og problemløsning i forskellige professioner (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 476) er afsluttet. I fortsættelse heraf er et projekt vedrørende organisatorisk læring indledt. I 1. fase gives ved observation og interviews en beskrivelse af læringsprocesser i virksomheder; i 2. fase udvikles et interventionsværktøj, der kan understøtte den beskrevne læring; i 3. fase foretages intervention i 4 virksomheder, og i 4. fase evalueres interventionen (sm. m. M. Morsing, Handelshøjskolen, Dansk Industri og CO-Industri). Et tredje projekt undersøger kompetenceudvikling som ledelsesopgave i forhold til arbejdsnetværk (Jesper Döpping sm. m. A. Prahl, O.E. Rasmussen m.fl.).

I et stipendiat-projekt om unges tobaksrygevaner (Københavns Universitets Årbog 1996, s.476) er en opfølgende interviewundersøgelse med en kontrolgruppe udført, og en rapport om samtlige undersøgelser er under udarbejdelse (Torben Bechmann Jensen).

Vedrørende "Projekt Gadebørn", der har fulgt truede unge over en årrække, er der foretaget evaluering af projektets organisering, metoder og resultater (Københavns Universitets Årbog 1994, s. 461), og delkonklusioner herom, der har været forelagt ved kongresser i ind- og udland, er under redaktion med en samlet rapport for øje. Et andet projekt, "Læring og udvikling i det aktive samfund", tager sigte på at sammenligne kulturvidenskabelige analyser af velfærdsstaten og en subjekt-psykologisk refleksion i et lokalkulturelt udviklingsprojekt (Morten Nissen sm. m. T. Højrup og O. Bernild, Institut for Arkæologi).

I et ph.d.-projekt, "Forebyggelse af cancer: Motivation for forandring af sundhedsadfærd" (Københavns Universitets Årbog 1993, s. 445, og 1995,

s. 447), er databehandlingen afsluttet og afrapportering i en afhandling fortsat. Deltagelsen i en tværvideenskabelig undersøgelse af psykosociale forholds betydning for sygdoms- og sundhedsadfærd har medført afklaring af begreberne social status, netværk og handlekompetence (Karen Albertsen, sm. m. H. Andersen m.fl.).

Et andet ph.d.-projekt, "Social integration af kvinders brug af social støtte i relation til cancerdiagnose" (Københavns Universitets Årbog 1995, s. 447) er fortsat med sammenlignende studier i El Salvador (Vibeke Jartoft).

7. Uddannelsens og formidlingens psykologi – pædagogisk psykologi

En undersøgelse af sårbarhedsfaktorer i familier, hvor den ene part har genoptaget FN-politijeneste (Københavns Universitets Årbog 1994, s. 461 og 1996, s. 476), har fokuseret på stressreaktioner i forbindelse med deltagelse i FN-missioner. Et indledt projekt om psykisk førstehjælp og medmenneskelig støtte, "Søgen efter holdepunkter" (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 476) er fortsat med beskrivelser af netværksrelateret forståelse af sundhedsfremmende og støttende foranstaltninger ved traumatiske hændelse (Peter Berliner, sm. m. L. Knudsen og R. Høgsted).

En undersøgelse af nye psykologistuderendes baggrund for at studere (Københavns Universitets Årbog, 1996, s. 477) er afsluttet med en artikel. Arbejdet med at afdække betingelserne for at indtage dilemmasituationer i undervisning søges afsluttet med en beskrivelse af muligheder for at opnå personlige og erhvervsmæssige kvalifikationer hvad angår ændringsparathed, fleksibilitet, kaos-orientering. Der er indledt undersøgelse af mulighederne for AV-optagelse af demonstrationer fra gængse terapiformer til brug ved undervisning i psykologi og som forhåndsorientering for praktiserende psykologers klienter. En artikel om projektarbejde i undervisningen er færdiggjort i anledning af RUC's 25 års jubilæum (Jens Beethelsen).

Et projekt om gymnasieelevers læreprocesser i fysik (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 477) har fokuseret på betydningen af elevernes køn og læreprocessens konkrete, psykologiske momenter for tilegnelsen af faget, samt klassen betragtet som dialogisk rum (Jytte Bang sm. m. J. Dolin, RUC, m.fl.).

Et ph.d.-projekt, "Børneliv – et studie af 6-10 årige udfornming af liv i skole og fritidsinstitution", undersøger i forskellige "livsrum", hvordan børn som aktører bidrager til de sammenhænge de indgår i og derved konstruerer sig selv som lærende og udviklende. En vigtig side af projektet angår udvikling og afprøvning af metoder til belysning

af 6-10 åriges subjekt-aktive udvikling samt pædagogiske metoder til udforskning af læringens sociale natur. Projektet finansieres af BUPL og DPI (Pernille Hviid).

8. Udviklingspsykologi

Et projekt om etnisk identitet hos grønlandere bosat i Danmark (Københavns Universitets Årbog 1996, s. 477) er fortsat med spørgeskemaundersøgelse af sammenhænge mellem sundhedsadfærd og indre/ydre styrethed. Formålet er først at operationalisere etnisk identitet, og dernæst at se om der er sammenhæng mellem etnisk identitet og succes i uddannelsesforløbet. En påbegyndt undersøgelse af dagligdagens risikomomenter hos fangere og fiskere overfor lønarbejdere i Grønland og Danmark er fortsat med feltarbejde i Grønland (sm. m. P. Bjerregaard og K. Thomsen). To teoretiske arbejder er afsluttet om modernitetens påvirkning af personlighedsudviklingen og om tilskrivning af mentale tilstande, især ved hjælp af kontradefinerede begreber (Arne Poulsen).

I en revideret artikel, "Evil Games", diskuteres legefænomens psykologiske struktur, der ses som baggrund for, at børns indbyrdes forhold under leg kan vise både prosociale og antisociale træk, hvilket kan have implikationer for deres sociale udvikling (Ivy Schousboe).

Arbejdet på en bog om "Børns sanser" (Københavns Universitets Årbog, s. 448) fortsættes. I en undersøgelse af øjenbevægelser under iagttagelse af gang (Københavns Universitets Årbog 1994, s. 459) er der arbejdet på at implementere et svensk analyseprogram. Et tredje projekt undersøger mulighederne for udvikling af en online registrering af lastbilchaufførers vågentilstand under monoton bilkørsel. I et samarbejde med edb- og billedanalytikere sigtes der mod at udvikle eller forbedre eksisterende alarmsystemer over for indsættende søvnighed under bilkørsel (Knud Kielgast).

Redaktionsvirksomhed m.v.:

Helle Andersen, chefredaktør for Nordiske Ud-kast.

Jytte Bang, i redaktionen af *Psykologisk Set*.

Peter Berliner i redaktionen af *Psyke & Logos*.

Kresten Bjerg, WWW-redaktør af *OIKOS – A Journal of Domestic Information Ecology*.

Claus Bundesen, medlem af redaktionskomiteerne for *Psychological Review*, *Psychological Research and Visual Cognition*; Associate Editor for *European Journal of Cognitive Psychology: Human Perception and Performance* og *Perception & Psychophysics*.

Lektor for *Journal of Experimental Psychology*: Niels Engelsted, i redaktionen af *Copenhagen*

Yearbook of Psychology, medlem af redaktionskomiteen for *Mind, Culture and Activity*.

Anker Helms Jørgensen, i redaktionen af *Copenhagen Yearbook of Psychology*.

Benny Karpatschof, i redaktionen af *Psyke & Logos*.

Rolf Kuschel, Consulting Editor ved *Asian Journal of Social Psychology*.

Simo Køppe, i redaktionen af *Copenhagen Yearbook of Psychology*.

Sven Mørch, redaktør for *Nordiske Ud-kast*.

Morten Nissen, hovedredaktør af *Nordiske Ud-kast*.

Arne Friemuth Petersen, redaktion af *Laboratoriets årbogsbidrag*, lektor for *Scandinavian Journal of Psychology and Philosophy of the Social Sciences*.

Arne Poulsen, i redaktionen af *Psyke & Logos*; lektor for *Journal of Pragmatics*.

Ole Elstrup Rasmussen, medlem af redaktionskomiteen for *Cognitive Science Research*.

Forskningsophold, kongresdeltagelse, gæsteforelæsning m.v.:

Jytte Bang gæsteforelæste ved Institut for Kommunikation, AUC, 24. november.

Peter Berliner besøgte Bergens Universitet i november og University College, London, i december.

Kresten Bjerg besøgte universiteterne i Riga og Latvia, 16. – 19. april.

Claus Bundesen, foredragsholder ved "The Copenhagen Symposium on Vision and Visual Cognition", KUA, 25. – 27. april, og inviteret foredragsholder ved "Discussion Meeting on Brain Mechanisms of Selective Perception and Action", The Royal Society of London, 19. – 20. november.

Jesper Døpping deltog i "Workshop on Grounded Theory" i Brussels.

Niels Engelsted gæsteforelæste på RUC i februar og september.

Anker Helms Jørgensen, foredrag ved konferencen "HCI '97 International", San Francisco, og besøg ved Carnegie-Mellon University i august.

Rolf Kuschel deltog i planlægningen af internationalt projekt, "The Measurement of Refugee/Immigrant Mental Health", Stockholm i oktober.

Sven Mørch gæsteforelæste i London og Oslo i november, og besøgte Strasbourg i april og Kina i juli.

Morten Nissen, foredrag ved 4. Internationaler Kongress für kritische Psychologie, Berlin i februar, til det færøske Alkohol- og narkotikaråd, Tórshavn i april, på 6. kongres i International Society for Theoretical Psychology, Postdam i maj, og ved Center for rusmiddelforsknings årlige forskerseminar, Århus i oktober.

Arne Friemuth Petersen, foredragsholder ved 7th European Conference "Facial Expression-Measurement and Meaning", Salzburg, 16. – 20. juli, og besøgende ved Max-Planck-Institut Abteilung für Human-Ethologie, Andechs, 14. – 15. juli.

Arne Poulsen, foredragsholder i Dansk Human-ethologisk Selskab, København i februar, og ved konferencen "Hjerner i Skolen" i april; feltarbejde i Grønland, 10. oktober – 6. november.

Ole Elstrup Rasmussen gæsteforelæste i Lund, 20. maj, og ved DTU, 21. april, og var på forskningsophold i Lund 10. – 12. april, og i Belgien, 6. – 9. november.

Tom Teasdale gav gæsteforelæsning ved "Euro-Brain Conference", Ålborg i november.

Karen Albertsen, forelæsning på Åbent Universitets humanistiske Basisuddannelse, RUC, 25. oktober.

Birgit Bork Mathiesen gav oplæg og deltog i pannediskussion ved "The Brain and Self Workshop", Helsingør i august.

Kollegiale organer og lignende:

Helle Andersen, bestyrelsesmedlem i Dansk Selskab for Psykosocial Medicin.

Peter Berliner, studieleder.

Ole Bested, tillidsrepræsentant og medlem af laboratoriets samarbejdsudvalg, laboratorieuvalg og edb-udvalg.

Jens Berthelsen, medlem af samarbejdsudvalget og laboratorieuvalget.

Kresten Bjerg, formand for IFIP's arbejdsgruppe 9.3 og initiativtager til HOIT-forskernetværk; medlem af samarbejdsudvalget.

Claus Bundesen, viceinstituteder fra marts, medlem af eksekutivkomiteen for "European Society for Cognitive Psychology" og af "Advisory Council of the International Association for the Study of Attention and Performance", bedømmer af projektansøgninger for National Science Foundation (USA) og The Israel Science Foundation, medlem af laboratoriets samarbejdsudvalg og biblioteksudvalg.

Jesper Döpping, tillidsrepræsentant ved laboratoriet.

Niels Engelsted, bestyrelsesmedlem af Selskabet for Filosofi og Psykologi, medlem af laboratoriets samarbejds- og biblioteksudvalg.

Anker Helms Jørgensen, konstitueret institutleder januar-februar, vicedirektør marts-december.

Ole Jørgensen, medlem af laboratorieuvalget.

Benny Karpatschhof, vicedirektør, medlem af fakultetets ph.d.-studienævn og laboratoriets ph.d.-udvalg.

Rolf Kuschel medlem af biblioteksudvalget.

Simo Køppe, medlem af laboratoriets bestyrel-

se, forsknings-, edb-, ph.d.-, biblioteks-, lokale- og udbygningsudvalg.

Mikael Mortensen, medlem af laboratorie- og edb-udvalg.

Sven Mørch medlem af bestyrelsen og Undervisningsministeriets koordinator for ungdomsforskning.

Morten Nissen, medstifter af "Netværk for kritisk psykologisk forskning".

Arne Friemuth Petersen, medlem af forskergruppe i udviklingspsykologi ved Université Poul Valéry, Montpellier III.

Arne Poulsen, medlem af udvalget "Fakultetets Forsknings Fredage".

Arne Prahl, institutleder fra marts.

Lejf Rasmussen, medlem af bestyrelse, samarbejds-, laboratorie- og edb-udvalg.

Ivy Schousboe, medlem af bestyrelse og samarbejdsudvalg.

Erik Schultz, liniestudieleder for psykologi ved Folkeuniversitetet.

Lene Seedorff, medlem af bestyrelse, samarbejdsudvalg og biblioteksudvalg.

Birgitte Schmidt, medlem af laboratoriets samarbejdsudvalg.

Tom Teasdale, medlem af fagnævnet for neuropsykologisk videreuddannelse under Psykologforeningen og kasserer i Selskabet Danske Neuropsykologer.

Birgit Bork Mathiesen, medlem af laboratoriets ph.d.-udvalg.

Formidlende virksomhed, udviklingsarbejde m.v.:

Jens Berthelsen arrangerede gæsteforelæsning med Dr. R. Resnick, Los Angeles, og Åbent Hus for HF- og gymnasieelever.

Kresten Bjerg, medarrangør af HCC5-Conference i Genève, august, og af "Negotiation" sm. m. billedkunstneren L. Mathiesen i Nikolaj Kirke, 16. maj – 15. juni.

Claus Bundesen, medarrangør af "The Copenhagen symposium on Vision and Visual Cognition", KUA, 25. – 27. april; medlem af repræsentantskabet for Hjerneåret, og foredragsholder i Selskabet for Filosofi og Psykologi, 19. marts.

Niels Engelsted, listefører i forskernetværket "Selskabet for Teoretisk Psykologi".

Anker Helms Jørgensen arrangerede gæsteforelæsning med vicedirektør, Phil Barnard, Cambridge, og var medlem af følgegruppe for SHF-projektet "Design Exploration" (DEX).

Rolf Kuschel arrangerede gæsteforelæsning med professor A. Marsella, Hawaii, og forelæste i socialpsykologi ved Folkeuniversitetet.

Jesper Mogensen var initiativtager til Hjerneåret og medlem af dets repræsentantskab.

Sven Mørch, ministeriel koordinator for ungdomsforskning; medlem af Europarådets ungdomsekspertergruppe og præsident for Nordic Youth Council's rådgivningsgruppe.

Morten Nissen, medarrangør af konference i Nordiske Udkast, 26. september, af seminaret "Debat på Tværs" og møderækken "Narko på Tværs", samt deltager i baggrundsgrupperne for Center for forskning i socialt arbejde, Center for folkeoplysning og voksenundervisning og Center for rusmiddelforskning.

Arne Friemuth Petersen medvirkede i DR's udsendelsesrække "Naturesyn".

Ole Elstrup Rasmussen, foredragsholder ved erhvervslederemøde i Ålborg, 19. december.

Birgit Bork Mathiesen, foredrag i danske kvindelige lægers forening, 1. februar, i Dansk Neuropsykologisk Selskab, 7. februar og i Hjerneska-deforeningen, 6. september.

Arne Prael

Stab

VIP: 37,5 årsværk.

TAP: 10,2 årsværk.

VIP:

Albertsen, Karen; forskningsass.

Andersen, Helle; lektor.

Andersen, Svend Børge; lektor.

Arenas, Julio; amanuensis.

Axel, Erik; amanuensis.

Bang, Jytte Susanne; adjunkt.

Berliner, Peter; lektor.

Berthelsen, Jens; lektor.

Bierschenk, Inger; forskningslektor.

Bjerg, Kresten; lektor.

Borislavova, Nikolaeta Loukova; kulturstipendiat.

Bundesen, Claus Mogens; professor.

Bundgård, Åse; ph.d.-studerende.

Damgaard-Mørch, Ghita Merete; amanuensis.

Døpping, Jesper; amanuensis.

Engelsted, Niels; lektor.

Enroth, Robert A.; ph.d.-studerende.

Eriksen, Lisbeth; amanuensis.

Gade, Anders; lektor.

Gerlach, Christian; ph.d.-studerende.

Gjørter, Neel; amanuensis.

Hansen, Kim Rune; ph.d.-studerende.

Helmersson, Helge; forskningslektor.

Hvid, Pernille; ph.d.-studerende (fondslønnet).

Isaksen, Jesper B.; ph.d.-studerende (fondslønnet).

Jacobsen, Niels Ebbe Holm; ph.d.-studerende (fondslønnet).

Jensen, Torben Bechmann; forskningsassistent.

Juliussen, Kaj Frederick; amanuensis.

Jørgensen, Anker Helms; lektor.

Jørgensen, Birgit; amanuensis.

Karpatschof, Benny; lektor.

Keller, Kurt Dauer; lektorvikar.

Kielgast, Knud; amanuensis.

Kragh, Charlotte; amanuensis.

Krøgh, Suzanne Carine; amanuensis.

Kuschel, Rolf; professor.

Køppe, Simo; lektor.

Malmborg, Lone; forskningslektor.

Mathiesen, Birgit Bork; ph.d.-studerende.

Mortensen, Aksel; lektor.

Moustgaard, Anette Caroline; ph.d.-studerende.

Mørch, Sven; lektor.

Nickelsen, Niels Christian; amanuensis.

Nielsen, Karin Sandager; forskningsass.

Nissen, Morten; adjunkt.

Petersen, Arne Friemuth; lektor.

Poulsen, Arne; lektor.

Prahl, Arne; lektor.

Prætorius, Nini; lektor.

Rasmussen, Lejf; civilingeniør.

Rasmussen, Ole Elstrup; lektor.

Schousboe, Ivy Gunver; lektor.

Schultz, Erik Harald; lektor.

Shibuya, Hitomi; adjunkt.

Teasdale, Thomas William; lektor.

Wörtwein, Gitta; ph.d.-studerende.

TAP:

Andersen, Mette Berg; overassistent.

Avnshøj, Mette Steen; forskningsass.

Bested, Ole Muller; radiomekaniker.

Colling-Jørgensen, Anders; studentermedhjælp.

Dinesen, Christina Houmøller; studentermedhjælp.

Gade, Anne Gitte; overassistent.

Graversen, Jakob; studentermedhjælp.

Haas, Anne Christina De; studentermedhjælp.

Hahn, Rikke Rye; studentermedhjælp.

Hansen, Niels Jørgen; medhjælp.

Høyer, Mette; studentermedhjælp.

Jæger, Bettina; studentermedhjælp.

Jørgensen, Ole Viggo Laurids; dyreassistent.

Krog-Toft, Mikkel; studentermedhjælp.

Marker, Barbara Lise Westh; studentermedhjælp.

Mortensen, Mikael Lindberg; ingeniørassistent.

Perregaard, Claus; studentermedhjælp.

Petersen, Anne Sofie Møller; studentermedhjælp.

Ravn, Jytte; kontorfuldmægtig.

Riis-Hansen, Joacim; studentermedhjælp.

Schmidt, Birgitte; overassistent.

Seedorff, Lene; kontorfuldmægtig.

Sveegaard, Bente; overassistent.

Søndergaard, Susanne; studentermedhjælp.

Sørensen, Kim Mikael; studentermedhjælp.

Tehrani, Olaf Reza; studentermedhjælp.

Willerup, Susanne; videnskabelig medarb.

Ph.d.-afhandlinger:

Jørgensen, Anne Elisabeth Dige: Fire sider af samme sag.

Specialer:

Agha Seyed Hossini, Manzar: Kvindens dobbelte marginalitet.

Ahrensbach, Lotte: En undersøgelse af den narcissistiske personlighedsstruktur samt behandlingen heraf – specielt med fokus på de interpersonelle relationer.

Andersen, Henrik Elsig: Reaktionen efter traumatiske begivenheder – i teoretisk og empirisk belysning.

Anderson, Marion: Kvinden i relation til det 20. århundredes slankekultur.

Azalie, Anette: Parforholdets veje og vildveje.

Bentzen, Mette: Træning af sociale færdigheder. Teori, metode og evaluering.

Bjørnsdottir, Kolbrun: Empatistörningar hos barn med DAMP/ADHD och Aspergers syndrom – med tyngdepunkten på neuropsykologiska teorier.

Blichfeldt, Margit: Det for tidligt fødte barn – for tidligt forældre.

Brun, Pernille Hippe: Tværfagligt samarbejde – med specielt fokus på smertebehandlingsområdet.

Christensen, Karin Vita: The Horror of time – en analyse af James Manns tidsbegrænsede psykoterapi.

Clausen, Marianne Brix: Seriemord. Seriemordere, motivation og årsagsfaktorer.

Dahl, Lene Birgitte: Tokernefamilien.

Damkjær, Annemarie: Læger kan også være bange – nye aspekter af hospitalslægers psykiske arbejdsmiljø og arbejdsrelaterede tacklingsstrategier.

Dauer, Hanne: Kompetence & praksisorienteret læring. En grundlagsteoretisk diskussion.

Djernis, Dorte Liv: Neurolingvistisk programmering anvendt til organisationsudvikling.

Engelmann, Christina Malling: Det menneskelige følelsesliv – et indblik i menneskets evne til responsivt at indgå i reciprokke, emotionelle og kommunikative samspil med andre samt denne færdigheds alment udviklende funktion.

Ernst, Birgitte: "Noget etnisk" – Et socialpsykologisk speciale om forholdet mellem asyl, flygtninge, integration og det danske samfund.

Finck-Heidemann, Ida: Parforhold og forældreskab.

Finderup, Nete: Selværd – og betingelser for dets udvikling.

Friis, Bodil Berge: Sexuelle dysfunktioner.

Frydshov, Anja: Forholdet imellem psykiske traumer og posttraumatiske reaktioner.

Gath, Lisbeth: Overgange – et klinisk psykologisk speciale om overgange i voksenlivet.

Gotfredsen, Majken Kristine: Forældreholdninger, forældrefunktioner og barnets udvikling – i et psykoanalytisk perspektiv.

Gottschalck, Henriette: Børn, traumer og erindring. Teoretisk og empirisk afhandling om børns erindring af traumer.

Hagenbøl, Marianne Benedicte: Overføring, modoverføring og projektiv identifikation.

Hahn, Rikke: Psykologiske forståelser og patienters oplevelser af kroniske smerter.

Hansen, Birgitte Baunbjerg: Stille børn eller stille forholdemåder hos børn? – En analyse af problemfeltet i et selvbestemmelsesperspektiv.

Hansen, Helle Kingo: Støtte- og kontaktpersonordningen i socialpsykiatrisk regi – en analyse af behandlingsmæssige tilbud, der ydes sindslidende og en diskussion af det behandlingsarbejde personalet ansættes til at varetage.

Hansen, Jacob Sander: Gerningsmandsprofilering i voldtægtsager. En undersøgelse af mulige udviklingsveje for gerningsmandsprofilering på grundlag af psykologiske undersøgelser af voldtægtsforbrydere.

Hansen, Kirsten Annette: Om mentale forestillinger hos Freud og Jung.

Hansen, Lars Nørgaard: Udvælgelsespsykologiens teori, praksis og metode.

Hansen, Lotte Huniche Møller: De ubegribelige unge – en analyse af kulturbegrebers betydning for marginaliserede unge indvandrere.

Hansen, Per Deleurang: Ildsjælens nysgerrige læring.

Hansen, Pia Solvei: Social udstødelse. Sygdom, social arv, samfundsmæssigt eller et socialt integrationsproblem?

Hasselmark, Lone: Det sene forældreskab – belyst ud fra aspekter af "det ideelle forældreskab".

Hedegaard-Sørensen, Mette: Forandringsprocesser – en analyse af den individuelle klients forandringsprocesser i terapi, hvorunder det særligt undersøges, hvilke implikationer disse forandringsprocesser har på relationer til nære andre.

Hesse, Morten: Situationsspecifik coping i misbrugsbehandling – en case study af gruppebehandling af stofmisbrugere.

Hoff, Barbara: Præmature børns udviklingsstatus i skolealderen.

Jensen, Marianne Thorborg: Tilknytning og tab. Betydning og manifestationer fra fødsel til død.

Jensen, Mogens Ole: Moderbinding kontra maskulinitet; set i et udviklingspsykologisk perspektiv, med udgangspunkt i et terapi-forløb.

Jensen, Nina: En etisk forsvarlig metode? – Hvordan kan den systemiske metode hjælpe organisations-

- psykologer med at håndtere relationen mellem teori og handling på en etisk forsvarlig måde?
- Jensen, Per Tranum: Sindsro og Type B-fænomenologi. Belysning af Type A og Type B på baggrund af gestaltterapeutisk teori.
- Jensen, Randi Øibakken Meier: Narrativitet som meningskaber – en teori om livsfortællingens betydning, perspektiveret ved en borderline-problematik.
- Jensen, Tine: Den gode vilje. Om den endeløse søgen efter placebos virkningsmekanisme.
- Jeppesen, Susanne Harriet: Aspekter ved den interkulturelle kommunikation.
- Jessen, Karen: "Et dyr med unge – en mor med barn".
- Johansen, Laila Birgitte: Aspergers syndrom. Psykologisk teori til behandling af syndromet.
- Jonasdottir, Elin: Kollegial supervision for lærere.
- Jørgensen, Birgit: Køn, krop og kultur. En fremsættelse og diskussion af teorier om køn.
- Jørgensen, Susanne: Non-compliance hos langvarigt syge kræftpatienter – en empirisk undersøgelse af kræftpatienters oplevelser og erfaringer med behandlingssystemet med udgangspunkt i non-compliance.
- Kanstrup, Christina: Terapeutisk intervention – om terapeutens rolle for interventionen, krav til terapeuten, kommunikation og menneskelige relationer.
- Kjøller, Katrine: Læger kan også være bange – nye aspekter af hospitalslægers psykiske arbejdsmiljø og arbejdsrelaterede taklingsstrategier.
- Kofoed, Heidi: Billedudtryk. Om at tilnærme sig det ubevidste.
- Kruger, Bettina: Seriemord. Seriemordere, motivation og årsagsfaktorer.
- Kyllingsbæk, Søren: Selektiv visuel opmærksomhed – automatisering og visuel kompleksitet.
- Langballe, Lise Stampe: Supervisionsimplikationer i forbindelse med psykoterapeuters oplevede vanskeligheder i deres arbejde.
- Larsen, Helge Bjørn: Den nye leder – en undersøgelse af et projekt til identifikation og udvikling af lederes potentiale.
- Larsen, Lene: Når kroppen trænger sig på – brystkræft og brystfjernelse som brud i livssammenhæng, kropssammenhæng samt i det sociale møde.
- Larsen, Lone: Når kroppen trænger sig på – brystkræft og brystfjernelse som brud i livssammenhæng, kropssammenhæng samt i det sociale møde.
- Larsen, Ole Preben: Fokusering og GSR – anvendt som supplement til den kognitive terapi.
- Larsen, Søren Steen: Borderlinebegrebet – hvorledes kan man forstå borderlinepatienten ud fra et relations- og tilknytningsspektiv.
- Larsen, Tine Topsø: Nye retningslinier for samvær i brudte familier.
- Leth, Peter: En kulturanalyse af Nykredit – med fokus på kønsspecifikke skævheder.
- Linnet, Birgitte Knuth: Symbolers betydning i terapi.
- Lomholt, Rikke Kirstine: Om sammenhængen mellem kognitivt funktionsniveau og selvrporteret funktionsevne blandt hjemmeboende ældre i Brønshøj-Husum.
- Lorentz, Pernille: Supervisionens indflydelse på novice-terapeuters professionelle udvikling.
- Madsen, Karsten: Det lige forældreskab. En teoretisk analyse af en forældreskabsform og dens mulighedsbetingelser.
- Marstrand, Lisbet: Opmærksomhed og arbejdshukommelse belyst med registrering af eventrelaterede potentialer.
- Mathiassen, Charlotte: Menneskelig udvikling belyst gennem 3 cases – "Men det er ikke med hele hjertet jeg svarer."
- Michaelsen, Birthe: Omsorg og afmagt.
- Mikkelsen, Ann-Karina Mai: Omsorgsvurdering og forældreevne.
- Munk, Karina Elisabeth: Nærkontakt. Skrøner, myter og sandheder om den menneskelige intersubjektivitet og den psykologiske betydning af intersubjektiv kontakt.
- Møller, Mette: Observation af det nyfødte spædbarn.
- Møller, Mette Sofie Hyltoft: Forældrefunktionens tilblivelse.
- Møller, Vibeke: Dødsangst i relationen mellem patient og personale. Den projektive identifikation i feltet mellem døende og personale.
- Neiendam, Susanne Jette: Når parforholdet forstyrres af barnet – "når dyaden skrider i triaden".
- Nielsen, Helle Dam: Subjektet i projektet. En empirisk baseret analyse og diskussion af udviklingskravene på arbejdsmarkedet.
- Nielsen, Jette Boje: De gode-nok forældre og mødet med sundhedsplejen.
- Nielsen, Ole: Parforholdets veje og vildveje.
- Nielsen, Ulla Agnete Hvidberg: Nye retningslinier for samvær i brudte familier.
- Nielsson, Maya Iben: Børn, traumer og erindring. Teoretisk og empirisk afhandling om børns erindring af traumer.
- Olsen, Henrik Abildgård: John Bowlby's tilknytningsteori. Et nyere udviklingspsykologisk perspektiv i psykodynamisk teori og praksis.
- Petersen, Ann-Merete: Udvalgte aspekter af tegneterapi belyst ud fra et konkret forløb.
- Petersen, Mette Daneskov: Eventyr og psykoseterapi – om eventyr set i psykoterapeutisk perspektiv.

- Philipsen, Lasse Heinz: Syg i Nepals bjerge. En analyse af sundhedssystemet i Nepals Jajarkotdistrikt.
- Piron, Lynette Bente: Angst. Der ønskes en diskussion af angstbegrebet, specielt de lettere angstforstyrrelser panikangst og agorafobi, herunder spørgsmålet om baggrunden for angstens indlæring, udvikling og behandling set ud fra en kognitiv forståelsesramme.
- Raninen, Maria Helena: Astmabørn taler med deres krop – psykosomatiske aspekter i børneastma.
- Raymond, Camilla: "Det kan man da ikke" – strukturationsprocessen, belyst gennem en række fortællinger fra et posthus.
- Reimer, Lone: Tinnitus – fare og mulighed.
- Riis-Hansen, Joacim: Indkredsning af fænomenet organisatorisk læring – udvikling af en teoretisk sensitivitet, med henblik på en mulig undersøgelse og udvikling af en empirisk forankret teori om organisatorisk læring.
- Riis-Hansen, Simon: Organisatorisk læring – en teoretisk udforskning af fortællingerne i diskursen om organisatorisk læring og deres tilblivelse.
- Ripa, Caroline Petra Linnebjerg: Indsigt og psykosocial outcome – en metaanalyse af sammenhængen mellem sygdomsindsigt og længerevarende konsekvenser af akut opstået hjerneskade.
- Ryhl, Maria Charlotte: Livskvalitet. En kvalitativ undersøgelse belyst af fænomnologiske og eksistentielle teorier.
- Rytzou, Janne: Forandring fryder? – et case-studie i forandringsprocesser, medindflydelse og det psykiske arbejdsmiljø.
- Sass, Anna Marie Vibeke: Føtal alkohol syndrom og føtale alkohol effekter – en redegørelse for de psykologiske konsekvenser af en somatoformlidelse.
- Scheele, Helle Søberg: Stille børn eller stille forholdemåder hos børn? – En analyse af problemfeltet i et selvbestemmelsesperspektiv.
- Self, Mark Andrew: Individet i familieterapi: Et systemisk perspektiv.
- Sigfusson, Torgrimur: Forventninger – Er negative forventninger en vigtig faktor i udviklingen af psykiske lidelser? Kan målbevisst fokusering på positive forventninger hos en klient skabe en mere effektiv terapi?
- Silberschmidt, Eva: "Det kan man da ikke" – strukturationsprocessen, belyst gennem en række fortællinger fra et posthus.
- Slejfer, Dorte: Børns hospitalsindlæggelse – hvordan håndteres det?
- Sumbundu, Antonia Dorthea: Self-efficacy teorien: Teoretiske, empiriske og metodologiske aspekter – relateret til et aktuelt forskningsprojekt.
- Svare, Jette: Læring – Organisation – Samfund – et bidrag til debatten om hvordan Niklas Luhmanns teori kan udfordre og inspirere til nytænkning i danske uddannelsessammenhænge.
- Svensson, Susan Irene: Somatisering.
- Søgaard, Lisbeth Vagn: Det psykoanalytiske neutralitetsbegreb.
- Sørensen, Estrid: Kan man lære noget af fiktion?
- Sørensen, Lene: Kommunikation & Normer.
- Taudorf, Kirsten Roulund: Forandringsprocesser – en analyse af den individuelle klients forandringsprocesser i terapi, hvorunder det særligt undersøges, hvilke implikationer disse forandringsprocesser har på relationer til nære andre.
- Theilgaard, Jacob Bergmann: Udvikling; stabilitet og forandring – en forståelse af udvikling af verdensbilleder båret i sproget.
- Troglaver, Thomas Gert: Syg i Nepals bjerge. En analyse af sundhedssystemet i Nepals Jajarkotdistrikt.
- Vinter, Kirsten: Klassifikation af afasi i Western Aphasia Battery.
- Weitemeyer, Astrid Henriette: Subjektet; mellem autonomi og afhængighed – en diskussion af subjektbegrebet med særligt fokus på postmoderne psykologi.
- Wenstrup, Anne: Psykodynamisk korttidsterapi. Skitse til en ny tilgang med udgangspunkt i Vygotskys teori.
- Willesen, Bente Steen: Udvalgte aspekter af tegneterapi belyst ud fra et konkret forløb.
- Wittrup, Louise Stub: Empati. En teoretisk undersøgelse af et begreb og af dets forudsætninger og implikationer.
- Fondsstøtte:*
- Arbejdstilsynet:
– Frikøb af lektor Vilhelm Borg (Psykologisk Laboratorium) kr. 0.
- Danmarks Farmaceutiske Højskole:
– (Psykologisk Laboratorium) kr. 85.000.
- Dansk Industri:
– Ledelse af innovation (Arne Prah) kr. 100.000
– Undersøgelse af organisatorisk læring (Jesper Ole Döpping) kr. 355.200.
- Direktør Jacob Madsen og Hustru Olga Madsens Fond:
– Funktionelle undersøgelser af det præfrontale/hippocampale system (Jesper Mogensen) kr. 183.800.
- EU:
– Visual Object Recognition. (Anders Gade) kr. 2.048.459.

Forskningsrådene:

- Planlægning af kompetenceudvikling som ledelsesopgave (Ole Elstrup Rasmussen) kr. 1.653.784.
- Rammer for udvikling af menneskelige ressourcer i centrum (Ole Elstrup Rasmussen) kr. 691.931.

Human Frontier Science Programme Organization:

- Brain Mechanisms of Visual Selection (Claus Bundesen) kr. 0.

Kræftens Bekæmpelse:

- Forebyggelse af cancer (Karen Albertsen) kr. 138.000.
- Fra viden til handlingsændring (Torben Bechmann Jensen) kr. 207.670.
- Social integration og kvinders brug af social støtte før og efter cancerdiagnose (Vibeke Jarftoft) kr. 0.

NOS-S:

- Nordisk Ungdomsværelse (Sven Mørch) kr. 69.976.

Skandinavisk Tobakskompagni:

- Den hjemlige cigaretrygevane (Kresten Bjerg) kr. 0.

Socialministeriet:

- Evaluering af projekt gadebørn i Københavns Kommune (Morten Nissen) kr. 0.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Psykologisk baserede designteknikker til udvikling af brugergrænseflader i informationsteknologiske systemer (Niels Ebbe Holm Jacobsen) kr. 324.538.

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

- Funktionelle undersøgelser af det præfrontale/hippocampale systemer (Jesper Mogensén) kr. 370.000.

Publikationer:

- Berliner P.: Kultur – adskillelse eller dialog. i: Interkulturel psykologi, s. 27-40, København 1997.
- Berliner P.: Læringspsykologi. i: Introduktion til psykologi: Organisation – individ – samfund, s. 43-75, København 1997.
- Berthelsen J.: Efter evalueringen. Psykolognyt 5, s. 9, København 1997.
- Berthelsen J.: Project-Forum – Organizing students' real-life project-works in university studies. i: Project-work in University Studies, s. 9, Roskilde 1997.

- Bundesén C., Kyllingsbæk S., Houmann K.J., Jensen R.M.: Is visual attention automatically attracted by one's own name? Perception & Psychophysics 59, s. 714-720, Austin, Texas 1997.
- Bundesén C., Larsen A.: A Template Pandemonium for Object Recognition. International Journal of Psychology Vol. 31, s. 1-5, U.K. 1996.
- Emmeche C., Køppe S., Stjernfelt F.: Explaining emergence: Towards an ontology of levels. Journal of General Philosophy of Science 28, s. 83-119, 1997.
- Gade A.: Hjerneprocesser: Kognition og neurovidenskab. København 1997, 580 s.
- Gade A.: Kognition og hjerneprocesser. i: Introduktion til psykologi: Organisme, individ, samfund, s. 99, København 1997.
- Gade A.: En dominant og en underordnet hjerne. Kognition og Pædagogik, 25 s. 10-13, 1997.
- Gade A.: Hjernen og følelser. Psyke & Logos Vol. 18, Nr. 2, s. 304-336, København 1997.
- Guillain A., Petersen A.F., Foxonnet C.: Socialization and Cognition in Children Between the Age of 18 and 24 Months. Early Development and Parenting vol. 6 (2), s. 59-71, Chichester, West Sussex 1997.
- Keller K.D.: Understanding of work and explanations of systems. i: Social science, technical systems and cooperative work, New Jersey 1997.
- Keller K.D.: Arbejdsorganisering med datamatbaseret håndtering af dokumenter. 1997, 21 s. Institutpublikation.
- Keller K.D.: Sociotechnical systems and selforganization. ACM-SIGOS Bulletin, April Issue, New York 1996.
- Knudsen L., Berliner P., Højsted R.: Psykisk førstehjælp og medmenneskelig støtte. København 1997, 105 s.
- Kuschel R.: Gruppe. i: Den Store Danske Encyclopædi, s. 605, København 1997.
- Kuschel R.: Gruppepsykologi. i: Den Store Danske Encyclopædi, s. 606, København 1997.
- Kuschel R.: Gruppedynamik. i: Den Store Danske Encyclopædi, s. 605-606, København 1997.
- Kuschel R., Hansen E.H.: Mellem Mantra og Antibiotika: Sundhedsproblemer i Nepal. Social Kritik 51, s. 74-83, København 1997.
- Kuschel R.: Forskningsetik. Nordisk Psykologi 49(3), s. 231-235, København 1997.
- Kuschel R., Mortensen A., Schousboe I.G.: Udvikling – Indlæring – Forebyggelse – Integration. i: Udvikling – Indlæring – Forebyggelse – Integration, P. Kuschel, A. Mortensen, I. Schousboe, S. Willup, s. 92, København 1997.
- Køppe S.: Epistemologi og ontologi. Bulletin for antropologisk psykologi 2, s. 89-94, Århus 1997.
- Larsen A., Gade A.: Hjerne og kognition. Psyke &

- logos Vol 18, Nr. 2, s. 287-303, København 1997.
- Mogensen J., Ermens P., Moustgaard A.C., Wörtwein G.: Place learning in prefrontally ablated and L-nitro-arginine treated rats. Homeostasis 97, s. 193-203, Prag 1997.
- Mogensen J.: Den dynamiske hjerne – hjernens plasticitet. Psyke & Logos 18, s. 240-265, København 1997.
- Mogensen J.: Den dynamiske hjerne. Psykolog Nyt 51 (11), s. 18-24, København 1997.
- Mogensen J.: Skolen former hjernen. i: Hjerne & læring – Stof til eftertanke, s. 10-23, København 1997.
- Nissen M.: Conditions for user influence in a social development project. Nordiske Udkast 25:1, s. 45-64, København 1997.
- Nissen M., Clausen L.: Rammer der rykker. Erfaringer og analyser fra et socialt- kulturelt udviklingsprojekt. Frederikshavn 1997, 252 s.
- Petersen A.F.: "Popper's Critical Rationalism in Biological Perspective". i: Encyclopedia of Empiricism, s. 326-331, Westpoint, Connecticut 1997.
- Petersen A.F.: "Lidt om kropssprog og hjerneprocesser". Naturens Verden 7, s. 250-252, København 1997.
- Petersen A.F.: An experimental Study of Personality Attribution Utilizing Comparisons of Imagined and Perceived Features of Known Faces. 7th European Conference "Facial Expressions – Measurements and Meaning", s. 22, Salzburg 1997.
- Prahl A., Olsen C.B.: Lokalsamfundet. København 1997, 132 s.
- Prahl A.: Lokalsamfundet som samarbejdspartner. Sammenhænge mellem decentralisering og lokalsamfundsudvikling i de nordiske lande. København 1997, 132 s.
- Rasmussen O.E.: Modelling knowing systems. i: Uncertainty, knowledge and skill vol. I s. 1-15. Limburg, Belgien 1997.
- Schultz E.H.: Den gode, den onde og den grusomme. Bulletin for Atropologisk Psykologi 2, s. 104-108, Århus 1997.
- Schultz E.H.: Kærlighedens Natur. i: Erkendelse, stræben, følelse, s. 13, Århus 1997.
- Teasdale T.W., Hansen H.S., Gade A., Christensen A.: Neuropsychological Test Scores Before and After Brain-Injury Rehabilitation in Relation to Return to Employment. Neuropsychological Rehabilitation 7(1), s. 23-42, London 1997.
- Teasdale T.W., Christensen A., Willmes K., Deloche G., Braga L., Stachowiak F., Vendrell J.M., Castro-Caldas A., Laaksonen R.K., LeClercq M.: Subjective Experience in Brain-Injured Patients and Their Close Relatives: A European Brain Injury Questionnaire Study. Brain Injury vol. 11, s. 543-563, London 1997.
- Teasdale T.W., Engberg A.: Duration of cognitive dysfunction after concussion, and cognitive dysfunction as a risk factor: a population study of young men. British Medical Journal 315, s. 569-572, London 1997.
- Wörtwein G., Gustafson B.V., Hansen K.L., Mogensen J.: Behavioral symptoms in adult rats after postnatal L-nitro-arginine. International Journal of Developmental Neuroscience 15, s. 147-154, Amsterdam 1997.

Institut for Klinisk Psykologi

Historie:

Institut for Klinisk Psykologi bygger på Universitetets Børnepsykologiske Klinik, der blev oprettet i 1950 med støtte fra Rockefeller Foundation under Psykologisk Laboratorium. Klinisk psykologi blev herved introduceret som fag ved Københavns Universitet. Den første leder var cand.psych. Bodil Farup og klinikken fik til huse i lokalerna hos Studenterksamfundets Retsbistand, Gl. Kongevej 10 (på samme sted hvor Planetariet senere blev bygget). Klinikens oprindelige formål var postgraduat uddannelse og forskning inden for børneområdet. I 1964 blev Universitetets Børneklinik flyttet til Fiolstræde 10.

Med oprettelsen af det første professorat i klinisk psykologi i 1968, der blev varetaget af dr.phil. Lise Østergaard, fik faget klinisk psykologi en selvstændig placering i kandidatuddannelsen. Dette førte til etablering af et selvstændigt institut: Institut for Klinisk Psykologi i 1968, idet dette udover børneklinikken blev udvidet med en forskningsafdeling i Nørregade 20 og en klinik for unge og voksne, først på Gl. Kongevej 10 og senere på Vodroffsvej 8.

Institut for Klinisk Psykologi med tilhørende klinikvirksomhed flyttede til den nuværende lokalitet på Københavns Universitet Amager, Njalsgade 90, i 1974. Med udflytningen til Amager og i årene derefter blev klinikvirksomheden og den postgraduate uddannelse i stigende grad integreret i studenterundervisningen efter den videnskabeligt-professionelle model. Klinikvirksomheden danner tillige grundlag for udviklingsarbejde og forskning i psykoterapi.

For at styrke og udvikle den klinikbaserede forskning er der blevet gennemført et eksternt forskningsudviklingsseminar den 19. og 20. marts i Havnsø for alle videnskabelige medarbejdere ved instituttet.

Endvidere er der for instituttets administrative medarbejdere (TAP'er) afholdt et endagsseminar om kvalifikationsudvikling den 28. august på Schäffergården.

Instituttet varetager i fællesskab med Psykologisk Laboratorium undervisningen i faget psykologi.

Gæster:

Gæsteprofessorer: Professor Michael Helge Rønnestad, Universitetet i Oslo, maj og juni, professor Brendan Maher, Harvard University, 15. september til 11. oktober.

Gæste-ph.d.-studerende: I forbindelse med joint venture aftale med Harvard University var Deborah Licht gæst ved instituttet med støtte fra Forskningsakademiet indtil den 31. marts.

Følgende har i det forløbne år gæsteforelæst på instituttet: Professor Paul Robertson, Kingston University, England, professor Geir Høstmark Nielsen, Universitetet i Bergen, ph.d. Carl Gacano, Texas, ph.d. Roger Solomon, Mass., ph.d. Stephen E. Finn, Texas, ph.d. Peter Levine, Colorado, chefpsykolog Nora Sveaass, Oslo, psykiater Johan Lansen, Holland.

Forskningsvirksomhed:

Instituttets forskningsaktiviteter falder under følgende fem områder:

1. Psykiske lidelser/problemer

1.1.1 Børn udsat for telefonsexterror. En artikel, der sammenligner børns psykologiske reaktioner på telefonsexterror og børns reaktioner på fysiske seksuelle overgreb, er leveret til publikation (H.B. Larsen og I. Leth).

1.1.2 En empirisk undersøgelse af forekomsten af psykosociale vanskeligheder blandt 686 skolebønder er færdiggjort og leveret til publikation (H.B. Larsen og B. Hutchings).

1.1.3 Et teoretisk og empirisk arbejde vedrørende forløbet af adfærdsforstyrrelser i midtbarndommen fortsætter. Det empiriske materiale er indsamlet og analyseret (H.B. Larsen).

1.2 Professionelles viden om seksuelle overgreb mod døve børn og unge. En spørgeskemaundersøgelse foretaget i samarbejde med Institutionen for Døve. Dataindsamling er afsluttet i 97, databearbejdning færdiggøres primo 98 (I. Leth).

1.3.1 En klinisk psykologisk undersøgelse af

unge kvindelige anoreksipatienter, der indlægges på Rigshospitalets psykiatriske afdeling samt en vurdering af deres udbytte af behandlingen (S. Lunn).

1.3.2 Neuropsykologiske og psykosociale implikationer af Aids og HIV-smittede (en empirisk undersøgelse, der udgår fra Hvidovre Hospital) (S. Lunn).

1.4 Præstationsangst hos studerende. Forskning i ætiologi og psykoterapeutisk behandling af præstations- og eksamensangst hos studerende (S. Poulsen).

1.5 Migration og stress.

1.5.1 20-års follow-up undersøgelse af herboende tyrkiske kvinder. Der indsamles beretninger om en tilværelse som indvandrer kvinde, om kultursammenstød, om at forene modsatrettede krav, værdier og mål, og om hvordan sådanne modsætninger bliver taklet af den enkelte kvinde (G.M. Mirdal).

1.5.2 Sammenlignende undersøgelser af ændringsprocesser hos indvandrere af islamisk baggrund i henholdsvis Frankrig og Danmark, herunder forandringer i etnisk, nationalt og religiøst tilhørsforhold (G.M. Mirdal).

1.6 Børn og unges alderstypiske reaktions- og oplevelseshmønstre i forbindelse med tab (V. Maar).

2. Teoretiske studier af grundlæggende kliniske problemstillinger

2.1 Fortsatte studier over udviklingen af psykoterapeutiske begreber (narrationsbegrebet) i børnepsykoterapi (O. Almstrup).

2.2.1 Den psykoanalytiske proces. Lytningens metafori. Om brug af metaforer i psykoanalysens intersubjektive felt (J. Gammelgaard).

2.2.2 Forskning under overskriften Psykoanalysens Poetik fortsættes (J. Gammelgaard).

2.2.3 Empati som grundelement i den psykoanalytiske proces (J. Gammelgaard).

2.3 Fortsat deltagelse i forskningsprojekt under Statens Humanistiske Forskningsråd under ledelse af dr.phil. Ole Andkjær Olsen: En leksikografisk fremstilling af danske psykoanalytiske og psykodynamiske fagtermer. I 1997 har projektet taget konkret form af udarbejdelse af et nyskrevet leksikon, der udgives på Gyldendals Forlag, hvortil under tegnede har bidraget med 42 artikler (K. Hjulmand).

2.4 Et teoretisk arbejde om muligheder og vanskeligheder i den psykologiske undersøgelse af tosprogede børn fortsættes (H.B. Larsen).

2.5 Studier af forholdet mellem psykoanalyse og kognitiv terapi (S. Lunn).

2.6.1 Legeme, sjæl og ånd i Søren Kierkegaards forfatterskab i relation til den seneste forskning inden for psykosomatik (G.M. Mirdal).

2.6.2 Udvikling af modeller for den psykologi-

ske behandling af alvorligt syge patienter med udgangspunkt i Pierre Martyrs teorier (G.M. Mirdal).

2.7 Undersøgelse af gruppeanalytisk supervision som undervisningsmetode til befordring af faglig og personlig udvikling og forståelse (V. Maar).

3. Studier af behandlinger og deres processuelle forløb

3.1.1 Aspekter af selvudviklingen i voksenalderen belyst gennem psykoterapi. Undersøgelsens formål er – gennem psykoterapeutiske forløb – at påvise almene muligheder for vækst og udvikling i voksne menneskers selvopfattelse. Metode: 114 klienter i instituttets psykologiske klinik for voksne er over en 3-årig periode blevet undersøgt med spørgeskemaer og interviews før og efter psykoterapeutiske forløb. Samtlige medarbejdere ved voksenklinikken er indgået i det kliniske arbejde, der ligger til grund for undersøgelsen. Datamaterialet fra første og anden undersøgelse er scoret og indtastet med henblik på statistisk bearbejdelse og efterfølgende tolkning. Der er endvidere foretaget en efterundersøgelse på klientpopulationen et år efter afslutningen af de psykoterapeutiske forløb. Data herfra er under bearbejdelse og scoring. Birgitte Steensballe er indgået i projektet som klinisk psykolog (Styregruppe: B. Strandbygaard og K. Boman).

3.1.2 "Hjælp til psykologbehandling" er en udløber af ovennævnte projekt: En afgrænset gruppe medarbejdere (45) inden for omsorgsarbejde hos hvem der er opstået psykologiske problemer, der kan medføre arbejdsudytighed, tilbydes dynamisk korttidsterapi. I tilknytning hertil udføres en for- og efterundersøgelse til belysning af den psykoterapeutiske effekt med særlig henblik på personlig udvikling. Dataindsamlingen og de psykoterapeutiske forløb foregår over en treårig periode, hvorefter databearbejdningen indledes. Uno Hedelund er fratrådt med udgangen af september 1997. Birgitte Steensballe er efterfølgende blevet tilknyttet projektet som klinisk psykolog (Styregruppe: K. Boman og Birgitte Steensballe).

3.1.3 I tilknytning til de ovennævnte projekter foretages en analyse af selvbegrebet inden for personlighedspsykologiske teorier med særlig henblik på voksenudviklingen (K. Boman).

3.2.1 Kognitiv og psykoanalytisk orienteret terapi. Ud fra en population af angst-patienter, der enten har gået i psykoanalytisk orienteret eller i kognitiv terapi, vil det blive undersøgt, hvorledes de retrospektivt "i-tale-sætter" deres terapeutiske forløb. Populationen er blevet undersøgt og der foreligger narratologiske data, hvor klienterne beskriver deres psykoterapeutiske forløb. Metoden vil være en kombination af en kvalitativ narratologisk analyse og en kvantitativ opgørelse (P. Elsass).

3.2.2 Konsultationsprocessen vedrørende mødresundhed i et kulturpsykologisk perspektiv. Der er foretaget 105 konsultationsinterviews med indianske kvinder og deres vestlige sundhedsarbejdere vedrørende informationsudveksling, tilfredshed og sygdoms- og sundhedsopfattelser. Projektets resultater er blevet diskuteret med de lokale samarbejdspartnere og derefter sammenskrevet i en foreløbig rapport og som en diplomopgave (P. Elsass).

3.2.3 Forebyggelsesprojekt for unge selvmordstruede. I samarbejde med ansatte på IKP (specialpædagog Helle Dittmann, cand.psych. Sten Kruse-Blinkenberg, forskningsass. Else-Marie Mathiesen, socialrådgiver Inger Poulsen Dutton) er der iværksat et forskningsbaseret klinisk behandlingsarbejde for unge, der har udtrykt selvmordssønsker. Projektet former sig som en kombination af forskning, behandling, supervision og undervisning. Metoden består af klinisk case-metode og af sproglige narrative studier (P. Elsass).

3.3 Indenfor tværvideenskabeligt demensprojekt arbejdes med udvikling af model for psykosocial hjælp til pårørende til demente (J. Gammelgaard).

3.4 Koordinator i Danmark i international undersøgelse af psykoterapeuters faglige udvikling. Analyser af det danske materiale fortsættes set i relation til, hvad der foreligger internationalt. Projektet udføres i samarbejde med et forskningsnetværk (Collaborative Research Network) under Society for Psychotherapy Research, et internationalt selskab for psykoterapiforskning. Der har særligt været fokuseret på psykoterapeuters vanskeligheder og copingstrategier (E. Friis Jørgensen).

3.5 Psykoterapiproces- og effektforskning i børnegrupperpsykoterapi. Der er indsamlet data fra instituttets børnegrupperapeutiske virksomhed, hvori specialpædagog Randi Gregersen deltager. Resultaterne fra gruppeterapien sammenlignes med et engelsk materiale, som er beskrevet af professor Israel Kolvin, Tavistockklinikken, London (H.B. Larsen).

3.6 Psykologisk intervention ved akut somatisk sygdom. En undersøgelse af psykiske reaktioner ved akut opstået sygdom og ulykke, og effekten af psykologisk intervention i nær tilknytning til somatisk hospitalsbehandling. I undersøgelsen indgår patienter fra tre somatiske patientgrupper. Et formål er at undersøge effekten af psykologisk intervention. Denne del af undersøgelsen er en kontrolleret og randomiseret undersøgelse. Et andet formål er at beskrive patienternes oplevelse af og reaktioner på såvel akut sygdom eller ulykke som hospitalisering, behandling og rehabilitering. Denne del af undersøgelsen er en kvalitativ undersøgelse. Projektet er gennemført i samarbejde med Hvidovre Hospitals Psykiatriske modtageaf-

deling og gennemført på Ortopædkirurgisk-, Cardiologisk- og Brandsårsafdelingen (M. Linde).

3.7 Supervision af psykoterapi. Individuel supervision af studerendes eget behandlingsarbejde i gruppe. Ud fra korttidsterapeutisk teori og metode afprøves forskellige supervisionsmodeller af hensigt på gruppens størrelse, superviserandernes niveau og klientpopulationens art (L. Lindgård).

3.8 I et længerevarende gruppeanalytisk psykoterapiforløb indsamles data m.h.p. at undersøge unges relations- og kommunikationsmønstre og beskrive udvikling af individualitet via afhængighed og frigørelse (V. Maar).

3.9 Forsvar & coping – er en integrativ tilgang mulig? Diskussionen foretages med udgangspunkt i et assessment- og interventionsstudie af 500 landbrugslever samt 80 personer med psoriasis (+/- hudcancer). Undersøgelsen er en del af projektet "Individuel følsomhed og arbejdsmiljø", som udføres med støtte fra De Tværfaglige Forskningsråd. Undersøgelsen forventes afsluttet 1. november 1999 (A. Poulsen).

3.10 En empirisk undersøgelse af den terapeutiske proces i psykodynamiske korttids-terapigrupper. Der fokuseres på klienternes oplevelse af processen samt udviklingen af gruppesamhørighed. Forventes afsluttet 15. april 1998 (S. Poulsen).

4. Forebyggende arbejde

I 1989 oprettedes Center for spædbørn og deres familier ved Institut for Klinisk Psykologi med støtte fra Egmontfonden, Helsefonden og SUM-midler. Centrets bemanning er tværfaglig med psykologisk ledelse. Det foreløbige udviklings- og forskningsarbejde er foregået i tæt samarbejde med Københavns kommunes sundhedspleje. Centrets overordnede mål er: 1. At tilbyde tidlig psykologisk og socialrådgiverbistand til nyblevne familier, der indenfor barnets første leveår har psykologiske vanskeligheder og problemer i relationen mellem forældre og barn. Hensigten er, at vor intervention skal kunne finde sted så tidligt som muligt, for at undgå udviklingsmæssige forsinkelser og alvorlige psykiske forstyrrelser. 2. At udvikle behandlingsmodeller ud fra dette arbejde. 3. At undersøge og beskrive forekomst og art af problemer hos ny-blevne familier, der kræver professionel indsats. Denne undersøgelse omfatter alle børn født i 1990 i to nærliggende socialdistrikter, undersøgelsen omfatter 389 familier. Det sidste års forskningsarbejde har desuden haft fokus på: Spædbørnsobservation. Neutralitet og involvering i det psykoterapeutiske arbejde med forstyrrelser i den tidlige relation mellem mor og barn. Kritisk evaluering af forskning og praksis omkring massage af spædbørn. Centret forbereder omfattende projektarbejder omfattende fædre og deres relati-

on til deres spædbørn i samarbejde med chefpsykolog Svend Aage Madsen, Rigshospitalet. Der afholdes "Åbent Hus" for spædbørnsfamilier hver 14. dag ved sundhedsplejersker fra Amagerbro med deltagelse af afspændingspædagog H. Dittmann. Der samarbejdes med konsulent, bevægeterapeut B.S. Bentsen vedrørende børnemotorik. Centret har klinisk og forskningsmæssigt samarbejde med Child Development Unit, Harvard Medical School, Boston og med Juliane Marie Centret på Rigshospitalet. Desuden har centret tæt kontakt med hensyn til supervision og forskning med spædbarnsvirksomheder i Sverige og Norge. Centret har i år modtaget 21 faglige besøg og henvendelser fra professionelle indenfor spædbarnsområdet i Skandinavien med henblik på udveksling af erfaringer indenfor praksis og forskning.

CFS har i 97 påbegyndt et større forskningsprogram: Fædres relation til deres spæd- og småbørn. Forskningsprogrammet som omfatter et hovedprojekt samt fem delprojekter ledes af H. Munck og chefpsykolog S.Aa. Madsen, Juliane Marie Centret, Rigshospitalet, med deltagelse af forskellige medarbejdere i de forskellige projekter. Programmet er femårigt.

Hovedprojekt: Fædres tilknytning til deres spædbørn.

Formål: På grundforskningsniveau at udvikle model til forståelse af fædres tilknytning til deres spædbørn. Dataindsamlingen er treårig. Undersøgelsen gennemføres som en kvalitativ personlighedspsykologisk og klinisk psykologisk funderet undersøgelse af to grupper fædre: 1) Interviewundersøgelse af 50 tilfældigt udvalgte spædbarnsfædre før deres barns fødsel, umiddelbart efter og fem måneder efter barnets fødsel. 2) psykoterapeutiske forløb med 25 fædre med psykiske problemer under graviditet og spædbarnstid.

Delprojekter i Fædreprogrammet:

Fædre og fødsler.

Formål: 1) Klarlægge af fædres ønsker til og oplevelser af deltagelse i fødsler og parallelt af det obstetriske personales opfattelse af fædres deltagelse og af deres egne forudsætninger i forbindelse hermed. 2) udvikling og afprøvning af uddannelsesplan for obstetriske personale, sundhedsplejersker og praktiserende læger i forbindelse med fædres deltagelse i fødsler. Undersøgelsesdel: En kombineret interview- og spørgeskemaundersøgelse i 3 faser – sidste del af svangerskabet, i barselsperioden og 3 måneder efter barnets fødsel – af fædres behov, oplevelser og efterfølgende refleksion i forbindelse med deltagelse i deres barns fødsel; samt føde- og barselspersonalets oplevelse og opfattelse af fædres deltagelse i fødsler. Praksis- og afprøvningsdel m.h.p. retningslinjer for fædres deltagelse.

Fædre og fødselsforberedelse.

Formål: At udvikle og forbedre fødselsforberedelsen så den også inddrager et far-spædbarn-relationelt perspektiv. På baggrund af resultaterne fra delprojekt "Fædre og fødsler" foretages såvel interview som spørgeskemaundersøgelse af fædre samt af impliceret personale. Derefter følger en fase med udvikling og afprøvning af konkrete fødselsforberedelsesforløb, som sammenlignes med den traditionelle fødselsforberedelsesmodel som kontrol (H. Munck og I. Poulsen Dutton).

5. Eksperimentel Psykopatologi

5.1 Samarbejdet med Københavns Tandlægeskole fortsætter. Der er i 1997 fortsat spørgeskema/interview-undersøgelse vedrørende stress og parodontose på Skolen for Tandplejere og Klinikassistenter. I samarbejde med DIKE og Den Medicinske Forskningsenhed i Ringkøbing fortsætter et forskningsprojekt, der skal belyse begreberne angst, depression og smerte i et tværfagligt perspektiv (B. Hutchings).

5.2 Visuel kognition.

En vigtig problemkreds inden for studiet af visuel kognition angår vor evne til at identificere visuel form. I et typisk eksperimentelt paradigme præsenteres to visuelle mønstre af samme form i forskellig størrelse, orientering eller begge dele. Halvdelen af præsentationerne er såkaldte catch trials, hvor mønstrene faktisk er forskellige, og sædvanligvis måles forarbejdningstiden for den dom ("ens"/"forskellig"), en forsøgsperson fælder. Vi har gennem en række forsøg vist, at mens afvigelser med hensyn til størrelse eller form (eller begge dele) giver anledning til store omkostninger i form af forlængede forarbejdningstider, eller stigende fejlrat, så er selve afstanden mellem mønstrene uden betydning. I en række nye forsøg søger vi nu tentativt identificeret de hjerne-strukturer, hvorigennem visuel identifikation af form realiseres. Forsøgene foretages i samarbejde med den neurobiologiske forskningsenhed på Rigshospitalet og de er baseret på de såkaldte hjerneaktiviseringsparadigmer, der estimerer blodgennemstrømningen i hjernen (A. Larsen og C. Bundesen).

5.3 Forskningsindsatsen ligger indenfor to områder: Funktionel magnetisk resonans billeddannelse, og modeller for visuel informationsbehandling. På det første område bruger vi fMRI teknikker for at fremstille hjerneaktivitet under visuel stimulation. Der anvendes to slags stimuli. De første aktiverer hjerneområder, som er følsomme for objekter i bevægelse. De andre formodes at aktivere hjerneområder under visuelle transformationer – ændringer i størrelse, position og orientering – som går forud for objektgenkendelse. På

det andet område, vedrørende visuel informationsbehandling, har jeg sammen med Ari Pääkkönen (Kuopio, Finland) udviklet en ny og interessant model for detektion af simple visuelle stimuli, der bygger på at hukommelsessporet degraderes af indre (neural) støj (W.H. McIlhagga).

Klinikvirksomhed:

Klinikvirksomheden danner grundlag for psykoterapeutisk udviklingsarbejde og forskning. Den er grundlaget for instituttets praktiske og teoretiske udforskning af basale områder inden for den kliniske psykologi. I den seneste tid har der været bestræbelser for at knytte forskning og klinik tættere sammen. Der er i løbet af 1997 således etableret forskellige forskergrupper ved instituttet. Herudover integreres det klinisk psykologiske arbejde med børn, unge, familier og voksne såvel i undervisningen af studerende som i den postgraduate uddannelse af psykologiske kandidater efter en videnskabelig-professionel model.

Ved visitationen af klienter til instituttet foretages ikke blot et skøn over hvilken behandlingsform, der i det enkelte tilfælde vil være mest hensigtsmæssig, men også over hvilken grad af terapeutisk erfaring, der synes påkrævet for at gennemføre behandlingen og på hvilken måde, behandlingen vil kunne indgå i et af instituttets forskningsprojekter.

Af undervisningsmæssige grunde anses det for betydningsfuldt at arbejde med et differentieret klientel, som giver mulighed for kontakt med klienter fra forskellige befolkningsgrupper og med forskellige former for psykiske lidelser.

Antallet af klienter/klientfamilier, der har været i behandling i instituttet i 1997 udgør 302.

Andre aktiviteter:

Der har i 1997 i lighed med de foregående år været omfattende kontakter til videnskabelige fora i Danmark og i udlandet samt en vidt forgretnet formidlingsvirksomhed.

Ole Almstrup er medlem af Advisory Board, Journal of Child Psychotherapy. OA deltog i Folkeuniversitetets forelæsningsrække "Fortællingens alkymi" med forelæsningen "Det narrative som begreb i Roy Schafers Action Language, illustreret med eksempler fra børneterapier". Sammen med Benny Karpatschof, Psykologisk Laboratorium, arrangerede han i september "kom godt i gang-ugen" for de psykologistuderende. OA har i efteråret været tutor for psykologistuderende Nikoleta Borislavova, universitetet i Sofia.

Kirsten Boman har deltaget i: Dansk Psykologforenings konference: Fremtidens uddannelse i psykologi. Seminarer ved Geir Høstmark Nielsen, Bergen Universitet. Konferens: Psykosocialt be-

handlingsarbejde med barn och ungdommar i Norden, arrangeret af professor Philip Hwang, Psykologiska Institut, Göteborgs Universitet, Sätre Bruk, 27. – 31. oktober.

Peter Elsass har deltaget i arbejdsgruppe vedrørende udformningen af den nye studieplan for kandidatstuderende og ph.d.-ansatte ved Institut for Folkesundhed, Københavns Universitet. Endvidere er PE tilknyttet Center for Sundhed, Menneske og Kultur, Aarhus Universitet, hvor han bl.a. har været med til at iværksætte en suppleringsuddannelse i sundhedsfagernes filosofi og videnskabs-teori under Jysk Åbent Universitet. PE er medlem af rammebevillingsprojektet "Kommunikation i sundhedsvæsenet" støttet af forskningsrådene, og har bl.a. afholdt afsluttende konference med 450 deltagere om samme emne 2. december. I forbindelse med det kulturpsykologiske projekt om voldens symptomdannelse har PE etableret et samarbejde med Universidad de Huamanga, Peru og Universidad de los Andes, Colombia. Under sit ophold i juli medvirkede han i konference om "Voldens antropologi" i Ayacucho, Peru. PE deltog i international konference om "Psychotherapy research" i Geilo, Norge 25. – 30. juni. PE er formand for det sagkyndige udvalg i Kommiteen for Sundhedsoplysning og medlem af "Østergaard gruppen", som fungerer som faglig "tænketank" for Kræftens Bekæmpelse.

Judy Gammelgaard er medlem af de af Undervisningsministeriets nedsatte psykolognævn. Endvidere medlem af det tværfakultære udvalg, der arbejder med uddannelse i folkesundhed. Videnskabelig sekretær i bestyrelsen for Dansk Psychoanalytisk Selskab og medlem af International Psychoanalytical Association. Redaktør af Scandinavian Psychoanalytical Review. Medstifter og underviser på uddannelsen i supervision for psykologer og psykiatere med videreuddannelse. Lærer på Institut for Psychoanalytisk Psykoterapi og medlem af foredragsgruppen ved workshopen i Gentofte. JG har været inviteret som foredragsholder ved den 24. Internationale Psychoanalytiske Kongres i Barcelona. Hun har deltaget i seminarer på University of London, Psychoanalysis Unit og hun har holdt foredrag i forbindelse med videreuddannelse af psykologer og lærere i forskellige foreninger, selskaber og institutioner, i studenterkredsen i København, på ph.d.-kurser og på universiteter og universitetscentre. JG er tilknyttet Danmarks Radios program 1 og har løbende essays og andre former for videnskabelig formidling af psykologiske og psychoanalytiske emner.

Uno Hedelund har som ministeriets konstituerede projektevaluator (1996-98) evalueret det af Socialministeriets Satsningspulje financerede psykoterapeutiske rådgivningsprojekt "LBH-projektet"

(4-årigt, tværfagligt, landsdækkende). 1. fase er afsluttet i '97, og den af UH udarbejdede evalueringsrapport er tilgæet bevillingsgiver. UH har vejledt og superviseret projektledelsen ved planlægning af den til 2. fase knyttede opnormering af projektstaben. UH er ministeriets konsulent ved projektets 2. fase; påbegynder evaluering af denne i 1998.

Knud Hjulmand var arrangør af og mødeleder ved instituttets konference "D.W. Winnicott – 100 år" afholdt på universitetet og bidrager ved samme med forelæsnings "Introduktion til Winnicott – en skitse over biografi og centrale bidrag". KH har i januar holdt forelæsning på Hvidovre Hospitals psykiatriske afdeling om "Winnicott og psykopatologi – det falske selv", i maj forelæsning på KUA om "Fairbairn og objektrelationsteori", i oktober forelæsning i Gruppeanalytisk Selskab om "Modoverføring: Kritisk-diskuterende refleksioner over begrebsudviklingen i den psykoanalytiske tradition" og i november oplæg i Psykoterapeutisk Forum om "Den psykiske hud – adhæsiv identifikation og hudjeg". KH har desuden undervist på Danmarks Lærerhøjskole i København på cand.pæd.psych.-uddannelsen, deltaget i international konference i London "Communicating Winnicott", arrangeret af The Freud Museum og The Squiggle Foundation, i kursus om "Psyodynamisk korttids terapi med professor Geir Høstmark Nielsen samt kurset "Exner's Comprehensive System" med professor Anna Maria Carlson. KH er derudover børnesagkyndig konsulent for Københavns Byret i forældremyndighedssager og konsulent for Hans Reitzels Forlag på danske psykologjudgivelser.

Eric Friis Jørgensen har samarbejde med Dansk Psykolog Forening om kursus i supervisionsteori og træning i at supervisere egne fagfæller og andre faggrupper. EFJ har holdt foredrag i Sorø Amt og Ribe Amt om supervision og psykoterapeuters faglige udvikling, foredrag i giftforeningen om behandleres faglige udvikling og forelæsning ved Århus Universitet/Dansk Forum for Psykoterapiforskning: Psykoterapeuters oplevede vanskeligheder og copingstrategier. EFJ har deltaget og medvirket (skandinavisk panel paper) i Society for Psychotherapy Research's internationale konference i Geilo i Norge. Resultater af den danske del af undersøgelsen om psykoterapeuters vanskeligheder og copingstrategier blev præsenteret på mødet.

Helmer Bøving Larsen har holdt foredrag om opsporing, undersøgelse og intervention over for skolebegyndere med psykosociale vanskeligheder på Undervisningsministeriets Vingstedkonference september 1997 og har holdt foredrag på Danmarks Lærerhøjskoles efteruddannelse af cand. pæd.psych.er.

Ingrid Leth er af Red Barnet inviteret til at deltage i et fælles europæisk forskningsprogram: "Daphne" om beskyttelse af børn mod seksuelle overgreb.

Susanne Lunn har afsluttet sit udvalgsarbejde i Sundhedsstyrelsens ekspertgruppe til forebyggelse af spiseforstyrrelser med en fælles rapport: Spiseforstyrrelser – hvor stort er problemet og hvordan kan man forebygge? SL har holdt foredrag med udgangspunkt i sin forskning om spiseforstyrrelser på Psykologisk Instituts konference i Århus om psykoterpi, ved Psykiatrifondens offentlige høring om spiseforstyrrelser, på Krogerup Højskole, på Psykiatrisk afdeling og for praktiserende læger. SL er tilknyttet forskergruppen ved det tværvidenskabelige projekt "Slank i Danmark", som det tværvidenskabelige sundhedsprogramms arbejdsgruppe under forskningsrådene har bevilget støtte til i en 3-årig periode. SL repræsenterer klinisk psykologi i Dansk Psykologisk Forlags repræsentantskab og er lektor ved Nordisk Psykologi.

Gretty M. Mirdal er medlem af Statens Humanistiske Forskningsråd og dets næstformand siden september 1996. GMM blev i 1997 valgt til et af European Science Foundations styrende organer, Standing Committee for the Humanities. Der ud over sidder hun i bestyrelsen for to tværfaglige og tværnationale programmer under ESF: "Learning in Humans and Machines" og "Individual and Society in the Muslim Mediterranean World". GMM havde orlov fra instituttet i forårssemesteret. I denne periode var hun tilknyttet Institut de Psychosomatique, Hôpital Pierre Marty i Paris, og arbejdede samtidig på et sammenlignende studium af psykosociale og helbredsmæssige problemer blandt indvandrerkvinder i henholdsvis Danmark og Frankrig. I denne sammenhæng holdt hun et foredrag med titlen "Les problèmes de santé des travailleurs turcs en Europe", i Faculté de Médecine, Hôpital St. Louis i Paris. I efteråret medvirkede GMM i Det humanistiske Fakultets forelæsningsrække om "Det danske og det fremmede" med en forelæsning om etnisk identitet. GMM blev udpeget som den danske repræsentant i Scientific Advisory Board for 17. internationale psykologikonferens, der skal afholdes i Stockholm i år 2000.

Hanne Munck blev fra november formand for Nordisk Forening for Spædbørns Udvikling og ansvarlig for afholdelse af årlige forskningsseminarer. HM samarbejder med Harvard Medical School om udvikling af metoder til observation af spædbørn til brug for forskning og klinisk praksis og er International Faculty member of Brazelton Center for Infants and Parents, Boston. HM er medlem af International Editorial Board for: Infant Observation. The International Journal of Infant Observation and its Applications, Tavistock

Clinic Foundation. HM har afholdt to heldagsworkshops ved Socialministeriets 8. Nationale konference om "Børn i krisesituationer". HM har holdt foredrag for Københavns Amts sundhedsplejersker, for psykologer og sundhedsplejersker i Frederiksberg Kommune, for faggrupper tilknyttet Hvidovre Hospitals føde- og barselsgange samt for Københavns Kommunes sundhedsplejersker og ved Danmarks Sygeplejehøjskole. HM har i Dansk Psykologforenings regi holdt to dages videreuddannelseskursus i observation af spædbørn og tidlig intervention og i Dansk Selskab for Psykoanalytisk Børne- og Ungdomspsykoterapi's videreuddannelsesprogram superviseret deltagernes spædbarnsobservationer. HM deltog i Infant Observation Conference, Tavistock Centre. HM deltog i skandinavisk 3 dages konference vedrørende universitetsbaseret psykosocialt behandlingsarbejde med børn og unge, Sätre Bruk, Sverige, og i Nordisk Forening for Spædbørns udvikling's forskningsseminar, Stockholm. Ved præsentation på KUA af Forskningsprogrammet Fædres relationer til deres spæd- og småbørn talte HM om myter og forestillinger om fædre. HM deltog som modtager af projektmidler fra Sundhedspuljen i Sundhedsstyrelsens afholdelse af temadag om børns sundhed og den kommunale sundhedstjenestes opgaver.

Vivi Maar er medlem af bestyrelse og uddannelsesudvalg i Dansk Selskab for Psykoanalytisk Børne- og Ungdomsterapi og har medvirket ved udformningen af den videreuddannelse i psykoterapi, som startede august 1997. VM er dansk delegeret i børne- og ungdomssektionen af EFPP (European Federation of Psychoanalytic Psychotherapy in the Public Sector). VM har i årets første halvdel været formand for træningskomiteen ved Institut for Gruppeanalyse, København og er Full Member of Group Analytic Society (London). I International Association for Group Psychotherapy har hun på opfordring deltaget i the Coordination Committee for Group Analysis. VM har siden 1994 været reviewer ved tidsskriftet Group Analysis, Sage Publications, London. VM har året igennem ved bloktræningskurser deltaget som lærer, supervisor og uddannelses terapeut i et gruppeanalytisk forsknings- og uddannelsesprojekt i Vilnius for psykologer og psykiatere fra Litauen, Letland og Estland. Projektet forløber i samarbejde med de norske psykiatere Steinar Lorentzen og Tore Sørli og er muliggjort gennem støtte fra Nordisk Råd og Norsk Psykiaterforening. Som led i udbygning af netværk vedrørende teoretisk og anvendt forskning i gruppeanalyse har VM i samarbejde med forskningsassistentterne Anne Mogensen og Stig Poulsen etableret et månedligt kollokvium for forskere og gruppeterapeuter fra forskellige be-

handlingsinstitutioner bl.a. m.h.p. at iværksætte en undersøgelse af den gruppeanalytiske behandlingsmetodes appliceringsmuligheder i forskellige psykologiske og psykiatriske behandlingssammenhænge. VM har i okt. 97 deltaget i et 3-dages møde arrangeret af Göteborgs Universitet, Psykologiska Institutionen for ledere og administratorer af klinikker ved de skandinaviske universiteter. Temaet var "Utværdering och Forskning". VM har holdt foredrag i Selskabet for Gruppeanalyse om "Gruppeanalytisk og Systemisk Supervision".

Vibeke Nathan er bestyrelsesmedlem i European Group Analytic Training Institutes Network, formand for europæisk arbejdsgruppe vedrørende videreuddannelse af gruppeanalytiske lærere, dansk delegeret i gruppesektionen i European Federation for Psychoanalytic Psychotherapy in the Public Sector, full member Group Analytic Society, London samt medlem af træningskomiteen ved Institut for Gruppeanalyse, København. VN har deltaget i multiteoretisk gruppeterapi workshop i Italien, studieophold på Regents College, London, hos Ernesto Spinelli (ph.d.), og Hans Cohn (ph.d.). Medarrangør af seminar i København om eksistentiel psykoterapi med professor Emmy van Deurzen. VN er medlem af Styringsgruppen for Eksistentiel Psykologi og Terapi.

Annette Poulsen har deltaget i et 3-dages supervisionseminar med professor emeritus R.S. Lazarus.

Stig Poulsen har holdt foredrag på Psychology Department, University of Toledo (Client Experience of Group Psychotherapy) og i Forum for forskning i gruppeanalyse. SP har som led i en studierejse haft ophold på York University, University of Toledo, USA og Yale University. SP har været medinitiativtager til et nystartet Forum for forskning i gruppeanalyse og sidder i styringsgruppen for Forum for psykoterapiforskning.

Ingrid Leth

Stab

VIP: 28,6 årsværk.

TAP: 10,9 årsværk.

VIP:

Almstrup, Ole; lektor.

Alvarez, Marissa; ph.d.-studerende.

Arcel, Tata Eleftheria; lektor.

Boman, Kirsten; lektor.

Dybvad, Hans Henrik; kandidat.

Elsass, Peter; professor.

Gammelgård, Judy; lektor.

Hansen, Lisbeth Elmann; kandidat.

Harder, Susanne; ph.d.-studerende.

Hjulmand, Knud; kandidat.

Hutchings, Barry; lektor.

Jensen, Uno Hedelund; amanuensis.

Jørgensen, Eric Ove Friis; lektor.

Jørgensen, Stephan; ph.d.-studerende.

Kruse-Blinkenberg, Sten; kandidat.

Larsen, Helmer Bøving; adjunkt.

Larsen, Henning Axel; forskningsprof.

Leth, Ingrid; lektor.

Licht, Deborah; ph.d.-studerende.

Linde, Michael; amanuensis.

Lindgård, Lise; lektor.

Linnet, Jakob; ph.d.-studerende.

Lunn, Susanne; lektor.

Maar, Vivi Bengta; lektor.

Maher, Brendan; gæsteforsker.

Mathiasen, Else-Marie; forskningsassistent.

McIlhagga, William Hugh; lektorvikar.

Mirdal, Gretty Mizrahi; lektor.

Mogensen, Anne; forskningsassistent.

Mogensen, Jesper; lektorvikar.

Munck, Hanne; lektor.

Nielsen, Susanne Aavang; kandidat.

Olsen, Michael; kandidat.

Poulsen, Annette; adjunkt.

Poulsen, Stig Bernt; videnskabelig medarb.

Sandros, Charlotte; kandidat.

Steenballe, Birgitte; videnskabelig medarbejder.

Strandbygaard, Bent; lektor.

Sørensen, Birgitte Haag; kandidat.

Vitger, John; speciallæge.

Væver, Mette Skovgaard; ph.d.-studerende.

TAP:

Bech, Signe-Marie Wellner; overassistent.

Byrholdt, Anja; assistent.

Daun, Gunnel Helena; overassistent.

Dittmann, Helle Anette; specialpædagog.

Duran, Fatma; medhjælp.

Dutton, Inger Poulsen; socialrådgiver.

Ellesgaard, Ruth; overassistent.

Gige, Minna; overassistent.

Gregersen, Randi; specialpædagog.

Nathan, Vibeke; socialrådgiver.

Nissen, Lone; assistent.

Riiber, Heidi; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Montgomery, Edith Elise de; Flygtningebørn fra Mellemøsten.

Fondsstøtte:

Forskerakademiet:

– Gæstestipendiat Deborah M. Licht, USA (Ingrid Leth) kr. 25.543.

Forskningsrådene:

– Udforskning af synsprocesser og hjerneprocesser (Axel Larsen) kr. 750.000.

Pensionskassen for Børne- og Ungdomspædagoger:

- "Hjælp til Psykologhjælp" (Kirsten Boman) kr. 157.000.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Aflønning af undervisningsassistent til aflæsning (Gretty Mirdal) kr. 90.000.
- Individuel Følsomhed og Arbejds miljø (Annette Poulsen) kr. 200.436.
- Psykologiske forhold ved primær brystrekonstruktion (Stephan Jørgensen) kr. 325.805.
- Samhørighed i psykodynamiske korttids-terapigrupper (Stig Bernt Poulsen) kr. 113.429.

Publikationer:

Boman K., Hougaard E.: Klinik og Universitet. Psykolog Nyt 4, s. 10-12, København 1997.

Bundesden C., Larsen A.: A Template Pandemonium for Object Recognition. International Journal of Psychology Vol. 31, s. 1, U.K. 1996.

Elsass P.: Den sundhedspsykologiske konsultation. En introduktion til den humanistiske sundhedsforskning om læge-patient forholdet. Ugeskrift for Læger, 1997.

Elsass P.: Psykoterapeutisk behandling af tortur-overlevende. i: Interkultural psykologi, København 1997.

Elsass P.: Psykoterapeutisk hjælp til flygtninge. En etnocentrisk reaktion på vores dårlige samvittighed. Humaniora, 1997.

Elsass P.: Synlighed og sandhed. Klinisk psykologi som humanistisk disciplin. Psyke & Logos, 1997.

Elsass P.: Compliance; et forførende begreb om samarbejdet mellem profession og lægmand. 1997.

Elsass P.: Treating victims of torture and violence. Theoretical, cross-cultural and clinical perspectives. New York 1997.

Elsass P.: Kognitiv terapi vid lätt och måttlig depression. i: Kognitiva Behandlingsformer, s. 34-56, Sverige 1997.

Elsass P., Vinter M.: Psykopedagogiska metoder i arbetet med schizofrena. i: Kognitiva behandlingsformer, s. 213-238, Sverige 1997.

Elsass, P.: Kognitiv terapi för intagna patienter med djup depression, i: Kognitiva behandlingsformer, s., 57-72, Sverige 1997.

Friis-Hasché E., Hutchings B.: Smärtans och odontofobins psykologi. Tandläkaretidningen 87 nr. 18, s. 9, 1995.

Gammelgaard J.: Om psykoanalytisk kultur. Et rum for refleksion. København 1997, 171 s.

Gammelgaard J.: Psykoanalysens Guld. i: Om psykoanalytisk kultur. Et rum for refleksion, s. 33-53, København 1997.

Gammelgaard J.: At lytte med det tredje øre. i: En

umulig profession? Om oplæring i intensiv dynamisk psykoterapi, S.E. Gullestad, Theophilakus, s. 155-169, Oslo 1997.

Gammelgaard J.: Psykoanalysens historie. Psyke & Logos 2, 17, s. 453-457, København 1996.

Gammelgaard J.: Brændt barn skyer ilden. i: Erfaringer, Tine Rask Eriksen, Birte Friis Gerstoft, Helle Piong Hansen, s. 72-96, København 1996.

Gammelgaard J.: Radioessays fra 1996. 30 s. Publikationsart diverse.

Gammelgaard, J.: Om psykoanalytisk kultur – et rum for refleksion. København 1997, s. 1-171.

Hess R., McIlhagga W., Field D.: Contour Integration in Strabismic Amblyopia. Vision Research Volume 37, s. 16, Pergamon Press 1997.

Hjulmand K.: Omgivelsernes faciliterende betydning – en introduktion til Winnicotts objektrelationsteori. Psyke & Logos vol. 12 (2), s. 335-357, København 1991.

Hjulmand K.: Fairbairn og objektrelationsteori. 1997, 18 s. Publikationsart diverse.

Hjulmand K.: "Forord til den danske udgave". i: Spædbørn og deres mødre, D.W. Winnicott, s. 7-9. København 1997.

Hjulmand K.: "Bibliografisk tillæg". i: Spædbørn og deres mødre, D.W. Winnicott, s. 123-126. København 1997.

Hutchings B., Brennan P., Raine A.: Psychophysiological protective factors for male subjects at high risk for criminal behavior. American Journal of Psychiatry 154, s. 3, 1997.

Jensen U.H.: Evalueringsrapport til Socialministeriet vedr. den Psyko- Sociale Rådgivning i LBH (1995-97). København 1997, 83 s. Publikationsart diverse.

Jørgensen E.F.: Træk af supervisionens udvikling i Danmark. Insikten. Riksföreningen Psykoterapi Centrums Tidning 1, s. 28-29, 1997.

Jørgensen E.F., Rønnestad H.: Danske psykoterapeuters oplevede vanskeligheder og copingstrategier. Et udviklingsperspektiv. 1997, 55 s. Publikationsart diverse.

Jørgensen E.F., Rønnestad H.: Experienced Difficulties and Coping Strategies of Danish Psychotherapists. 1997, 22 s. Publikationsart diverse.

Jørgensen E.F.: Anmeldelse af Esben Hougaard: Psykoterapi – teori og forskning. Psyke & Logos 1, s. 222-230, 1997.

Jørgensen E.F.: Anmeldelse af K. Gordan: Professionella Mötten. Om utredande, stödande och psykoterapeutiska samtal. Nordisk Psykologi, Stockholm 1997.

Larsen A., Gade A.: Hjerne og kognition. Psyke & logos Vol 18, Nr. 2, s. 287-303, København 1997.

Larsen A., Bundesden C.: A Template Pandemonium for Object Recognition. International Journal of Psychology Vol. 31, s. 1, U.K. 1996.

- Larsen A.: Visuel genkendelse: Et pandæmonium af templates genkender visuelle mønstre. i: Aspekter af psykologisk forskning i Danmark, Gretty Mirdal, Inge M. Bryderup, s. 38-54, København 1996.
- Larsen A.: Levende billeder: Om dannelse og om dannelse af forestillingsbilleder i hjernen. Psyke & Logos 1, s. 21-38, København 1997.
- Lauritsen P., Kaasgaard K., Elsass P.: Computere i psykiatrien. En undersøgelse af lægers og ergoterapeuters "i-tale-sættelse" af computerens anvendelsesmuligheder i arbejdet med psykiatriske patienter. *Philosophia*, 1997.
- Linde M., Outzen L.: Personality, Trauma and Acute Somatic Disease. A Study of Psychological Distress in Connection with Hospitalization due to Injury, Acute Heart Disease and Burns. 1997. Publikationsart diverse.
- Linde M.: Anmeldelser af Lunde & Ramhøj (eds): Humanistisk forskning indenfor sundhedsvidenskab og Gottfries & Persson (eds): *Humaniora och medicin*. I Nyhedsbrev, 22, Psykologisk Institut, Århus Universitet. 1997. Publikationsart diverse.
- Linnet J.: Psyke, Sygdom og Atopisk Eksem. København 1996, 8-13 s.
- Lunn S.: Anorexia Nervosa – Destruction and creation of desire. 1996. Publikationsart diverse.
- Lunn S.: Spisevægring – psykologisk baggrund og behandling. *Psykiatrinformation* 4, s. 8-11, København 1997.
- Lunn S.: Spiseforstyrrelser – når krop, vægt, mad og slankhed udvikler sig til en besættelse. *Helse* 3, s. 30-31, København 1997.
- Lunn S., Høvde K.: Spiseforstyrrelser – Hvor stort er problemet og hvordan kan man forebygge? København 1997, 1-69 s.
- Lunn S., Winther G.: Min far er stærkere end din far. *Psykolog Nyt* 18, s. 24-25, København 1997.
- Lunn S.: Det psykoanalytiske rum. i: Om psykoanalytisk kultur – et rum for refleksion, s. 53-68, København 1997.
- Lunn S., Gammelgaard J.: Om psykoanalytisk kultur – et rum for refleksion. København 1997, 1-171 s.
- Maar V.: Bookreview: Meg Sharpe, editor. "The Third Eye Supervision of Analytic Groups". *Group Analysis, Journal of Group Analytic Psychotherapy* Volume 30, No. 1, s. 141-142, London 1997.
- McIlhagga W., Pääkkönen A.: Noisy template matching: A model for detection and discrimination. *Perception* 25 (supplement), s. 1, Pergamon Press 1997.
- Meillier L., Osler M., Sabroe S., Christensen B., Elsass P., Meyer L.: Health education pamphlets about smoking – their benefit to smokers and non-smokers. *Tobacco Control* 1997.
- Mirdal G.M.: Migration og sygdom: Fra nostalgi til PTSD. i: *Interkultural Psykologi*, s. 10, København 1997.
- Munck H.: Using the NBAS with Families: A psychotherapeutic Approach. i: *Neonatal Behavioral Assessment Scale*. 3rd edition. *Clinics in Developmental Medicine* No 137, T. Berry Brazelton, J. Kevin Nugent, s. 150, London 1995.
- Munck H.: *Intervencao Hospitalar com Pais de Bebés Prematuros*. i: *Bebé XXL. Crianca e Familia na Viragem do Século*, s. 532, Lisboa 1995.
- Munck H., Bentsen B.S.: Baby-massage. Et "stimulationsprogram" for spædbørn. En kritisk redegørelse. *Månedsskrift for Praktisk Lægegerning* Juni 1996, s. 10, Viby, Scanprint A/S 1996.
- Munck H., Bentsen B.S.: Svar på kommentar til artiklen: Babymassage. Et "stimulationsprogram" for spædbørn. En kritisk redegørelse. *Månedsskrift for Praktisk Lægegerning* August 1996, s. 2, Viby, Scanprint A/S 1996.
- Munck H.: Neutrality and Involvement in Mother-Infant Therapy. Tampere, Finland 1996, 1 s. Publikationsart diverse.
- Munck H.: The Primary Prophylactic Approach in Denmark. Tampere, Finland 1996, 1 s. Publikationsart diverse.
- Munck H.: Observationer af det spæde barn i kliniske sammenhænge. Spædbørn (2). *Psykolognyt* 10, s. 9-10, København 1996.
- Mørch M.M., Elsass P.: Kognitiv terapi för intagna patienter med djup depression. i: *Kognitiva behandlingsformer*, s. 57-72, Sverige 1997.
- Ntabaye M., Poulsen S., Elsass P.: A qualitative study of the user perspective of emergency oral health care in rural Tanzania. *Tropical Dental Journal*, 1997.
- Poulsen S.: Psykoterapi. i: *Introduktion til psykologi – organisme, individ og samfund*, s. 637, København 1997.
- Poulsen S.: Forskning i psykoterapi. *Psykolog Nyt* 51(2), s. 10-14, København 1997.

Øvrige humanistiske områder

Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik

Historie:

1. maj 1992 blev de tre tidligere selvstændige institutter for Filosofi, Pædagogik og Retorik slået sammen til ét institut.

Pr. 1. september 1992 blev Formidlingscentret oprettet under ledelse af Christian Kock (Retorik). Formålet med centret er at hjælpe fakultetets studerende til bedre formidlingsfærdigheder. Pr. 1. september 1993 blev Center for Universitetspædagogik etableret med henblik på at styrke denne del af instituttets virksomhed. Arbejdsområderne for universitetspædagogik dækker hele universitetet.

I september 1993 blev Center for Etik og Ret etableret med støtte fra de fem forskningsråd. Leder er docent Peter Kemp. Centret har til formål at igangsætte forskning og internationalt samarbejde mellem forskere inden for etik og jura. Centret har to hovedprojekter:

- At indkredse og afklare de bioetiske grundlagsproblemer med særligt henblik på forholdet mellem bioetik og bioret i forskellige lande og verdensdele (støttet af forskningsrådene);
- at belyse synet i europæiske lande på de grundlæggende etiske principper i bioetik og bioret (støttet af EU-kommissionen under BIOMED II-programmet). En dokumentationsafdeling for etik og ret ledet af dokumentationschef Margareta Broberg indgår siden sommeren 1996 i centret. Centret udsender *Studier i etik og ret*, red. af Jacob Rendtorff (2 bind i 1997).

Forskningsvirksomhed:

Instituttets forskningsvirksomhed fordeler sig på følgende områder:

Filosofi

1. *Filosofi- og idéhistorie*

1.1 Fortsat bearbejdelse af engelsk udgave af *Den Europæiske Filosofis Historie, Antikken* (Johansen, Karsten Friis).

1.2 Studier over Platons sendialoger og over Aristoteles' *Metafysik* (Johansen, Karsten Friis).

1.3 Fortsatte studier i det 19. århundredes danske filosofi især koncentreret om Henrich Steffens, F.C. Sibbern, Søren Kierkegaard og om for-

holdet mellem Hans Brøchner og den unge Georg Brandes (Koch, C.H.).

1.4 Studier i Niels Stensens (Stenos) forfatter- skab og naturvidenskabelige virken (Koch, C.H.).

1.5 Som tilknyttet den ny udgave af P. Lübcke (udg.), *Politikens filosofi leksikon* er udarbejdet ca. 80 artikler eller revisioner af artikler mellem A og J, og som forfatter og konsulent ved *Den Store Danske Encyklopædi* er udarbejdet 45 artikler mellem K og M samt stillet ændringsforslag til et stort antal artikler (Koch, C.H.).

1.6 Arbejde med udgivelse (korrekturlæsning, udarbejdelse af register m.m.) af afhandlingen Alfred Sidgwick's argumentationsteori (434 sider), som forsvareredes for den humanistiske doktorgrad den 19. juni (Nielsen, Flemming Steen).

1.7 Arbejde med udarbejdelse af engelsk version af samme afhandling (Nielsen, Flemming Steen).

1.8 Studier i Platons politiske filosofi, herunder reception i middelalder og renaissance (Olsen, Anne-Marie Eggert).

1.9 *Feminist interpretations of Immanuel Kant* (redaktør af antologi udgivet i august 1997). Antologien består af indlæg, hvor feministiske filosoffer nytænker de traditionelle Kant-tolkninger (Schott, Robin May).

2. *Praktisk filosofi*

2.1 Legitimering af beskyttelsen af den levende natur. Artsbegrebets normativitet (Coff, Christian).

2.2 Personlig identitet, egeninteresse og moralsk værdi. En undersøgelse af, hvad det er ved en persons overlevelse, der gør den intrinsisk betydningsfuld for personen og af, hvordan svaret på dette spørgsmål bør påvirke vores syn på egeninteresse og moral (Holtug, Nils).

2.3 Det retfærdige samfund. Om lighed som ideal i etik og politik. En undersøgelse af værdien af lighed og beslægtede politiske idealer (Holtug, Nils i samarbejde med Kappel, Klemens og Lippert-Rasmussen, Kasper).

2.4 Værdi, landskab og biodiversitet. Et tværfagligt forskningsprojekt i samarbejde med forskere fra RUC, KVL, Kunstakademiets Arkitektskole og KU (jura) (Jensen, Karsten Klint).

2.5 Bioteknologi, kropslighed og bioetik (Johansen, Niels Mattsson).

2.6 Kohærentism og Metafysik. Hovedformålet er at undersøge sammenhænge mellem kohærentistiske teorier om begrundelse og forskellige positioner i realisme/anti-realisme debatten (Kappel, Klemens).

2.7 Politisk filosofi, etisk teori og meta-etik (Kappel, Klemens).

2.8 Bioetik og bioret. Analyser af begreberne

“bioetik” og “bioret”, deres teoretiske og praktiske implikationer og deres indbyrdes forhold, herunder i særdeleshed en analyse af ideen om integritet på etikens og rettens område (Kemp, Peter medforfatter sammen med Rendtorff, Jacob til Den bioetiske vending, Spektrum, oktober).

2.9 Tidsproblemet og etikens grundlagsproblemer. Refleksioner over etikken med særligt henblik på sammenhængen mellem sprog, handling og tid (Kemp, Peter).

2.10 Studier i værdighedsbegrebets historie og lovgivningsprocessers forløb med henblik på udarbejdelse af afhandling om værdighed og kunstig befrugtning (Lebech, Mette).

2.11 Legitimationsproblemet for socialpolitikken i udvalgte europæiske lande (Petersen, Henrik Sonne).

2.12 “Etiske problemstillinger i moderne forplantningsteknologi” (Petersen, Thomas).

2.13 Kroppen mellem person og ting. Aspekter af bioetiske lovgivningsinitiativer, bioretlig praksis og deres filosofiske forudsætninger (Rendtorff, Jacob).

2.14 Topics on Population Ethics – studier over populationsetiske problemer (Ryberg, Jesper).

2.15 Filosofiske analyser af politisk vold. Forskningsprojektet tager udgangspunkt i problematik omkring køn og vold – eksempelvis voldtægt af kvinder under krig, forhold mellem køn og nationale identiteter (Schott, Robin May).

2.16 Forsat studium i moralfilosofi og sociologi: Max Weber, Zygmund Bauman, Niklas Luhmann & Gilles Lipovetsky. Afslutning af ph.d.-studium med indlevering af afhandlingen *Sandheden er rød – og gid etikken var ligeså!* (Sørensen, Asger).

3. Teoretisk filosofi

3.1 Forskning inden for projektet “Teoretiske og empiriske undersøgelser af videnssociologien med særlig henblik på samfundsforskningens kvalitets spørgsmål”. Forskningen vedrører holdbarheden af den radikale videnssociologiske tese, at videnskabelig teoridannelse kan forklare udelukkende ud fra sociale faktorer (Collin, Finn i samarbejde med Jacobsen, Bo).

3.2 “Experience and Beyond”, fortsatte studier med henblik på udgivelse af en udgivelse om teoretiske entiteters status og videnskabelige teoris natur (Faye, Jan).

3.3 Studier over tidens metafysik (Faye, Jan).

3.4 Naturalistisk semantik. Specielt konsekvenser af eksternalisme med hensyn til mentalt indhold (Flor, Jan Riis).

3.5 Udarbejdelse af kompendium i formel logik (Flor, Jan Riis).

3.6 Constitutive Counterfactuality: The Logic of Interpretation in Metaphor and Music. Afsluttet

finsk FD-afhandling for Tampere Universitet (Grund, Cynthia M.).

3.7 Forskning inden for NOS-H-projekt “Interpretation, Literature and Identity – Approaches to the Methodology of Interpretation” (Grund, Cynthia M.).

3.8 The Convergence of Knowledge. En logico-matematisk undersøgelse af erkendelsens konvergens og dennes filosofiske implikationer for erkendelses- og videnskabsteorien (Hendricks, Vincent Fella).

3.9 Feministisk teori og kritik (udarbejdelse af en bog i Gyldendals Filosofiserie sammen med dr.phil. Bente Rosenbeck). Analyse af feministisk filosofis bidrag til følgende emner: Genlæsning af filosofihistorie, erkendelsesteori, videnskabsteori, debat om “subjektet” (Schott, Robin May).

3.10 Færdiggørelse af afhandlingen *Self-awareness and Alterity* (Zahavi, Dan).

Pædagogik

4.1 Voksenpædagogik: Erfaringer og analyser af efter- og videreuddannelsesforløb gennem lokalt initierede projekter, som retter sig imod pædagoger og lærere (Andersen, Peter Østergaard).

4.2 Den moderne barndom og den pædagogiske teoridannelse (Andersen, Peter Østergaard).

4.3 Praksisforståelse og pædagogisk teori (Andersen, Peter Østergaard).

4.4 Om praktik i det danske uddannelsessystem. En empirisk undersøgelse af læreprocesser i praktik (Bayer, Martin).

4.5 Professionslæring i pædagogisk praksis. En empirisk undersøgelse af 600 nyuddannede folkeskolelæreres og pædagogers professionslæring (Bayer, Martin).

4.6 Ramfaktorteori og Klasseværelsesobservationsstudier revideret: I samarbejde med Pedagogiska Institutionen, Uppsala Universitet, Sverige (Callewaert, Staf).

4.7 Basil Bernstein’s sociolingvistik og uddannelsessociologi konfronteret med Bourdieus sprogteori, i samarbejde med Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet (Callewaert, Staf).

4.8 Pierre Bourdieus praktikteori i relation til videnskabeliggørelse af sygeplejefaget og andre pædagog/omsorgsfag, i samarbejde med ph.d.-studerende på Bourdieu-programmet (Callewaert, Staf).

4.9 “The Impact of Educational Policy on Local Communities on Parental Attitudes towards Education”. Projektet afsluttet og færdigbearbejdet ultimo 1997 (Conrad, Joan).

4.10 “Educational Reforms in Denmark since 1945” – del af fælles europæisk forskningsprojekt, styret fra Stockholms Universitet, Institutionen for

International Pedagogik. Projektet afsluttet ultimo 1997 (Conrad, Joan).

4.11 "Uddannelsespolitik og planlægning". Del af antologi til undervisningsbrug. Projektet afsluttet. Antologien udsendes primo 1998 (Conrad, Joan).

4.12 "Evaluering af sundhedsprogrammer i 3. verden" i samarbejde med Dansk Bilharziose Laboratorium. Projektet afsluttet 1997 (Conrad, Joan).

4.13 Afsluttet undersøgelse af frafald i gymnasiet og HF. Påbegyndte undersøgelser: A) Overgangen fra gymnasium til universitetsstudium, B) Vurdering af nyansatte universitetslæreres undervisningspraksis (Dohn, Helge).

4.14 Udvikling af miljøundervisning på det voksenpædagogiske område. Pædagogisk konsulent på udvikling af "det grønne islet" på daghøjskoleområdet i et udviklingsprojekt finansieret af Den Grønne Fond, Undervisningsministeriet og Dansk Folkeoplysnings Samråd. Pædagogisk konsulent for "Grønt universitet" og et samarbejdsprojekt mellem en daghøjskole og "Hotel- og Restaurationskolen" (Gabrielsen, Tone Saugstad).

4.15 "En vurdering af skolerettede sundhedskampagner og deres anvendelse i folkeskolen", et forskningsprojekt i samarbejde med Danmarks Lærerhøjskole. Projektet består af en registrering af skolerettede kampagner på sundhedsområdet, en opsamling af "kampagneafsendernes" erfaringer og en undersøgelse af hvordan kampagnerne indgår i folkeskolens undervisning (Gabrielsen, Tone Saugstad).

4.16 Teoretiske studier af erfaringsbegrebet og forholdet mellem viden og handling i et didaktisk perspektiv. Videreudvikling af teorier fra ph.d.-afhandling om "Dogmer i folkeoplysningen. En didaktisk diskussion af en handlingsrettet sundheds- og miljøformidling med eksempel i kampagner" (Gabrielsen, Tone Saugstad).

4.17 Impact of Education Reform in Namibia. Klasserums studier, interviews og spørgeskema, der forsøger at blottlægge lærernes forståelse af og forholdet sig til uddannelsesreformen i Namibia efter uafhængigheden i 1990. Der kigges specielt på 8. - 10. kl. i fagene lificence og geografi (Geckler, Per).

4.18 Sygeplejeforskning i det moderne samfund (Glasdam, Stinne).

4.19 Læring og kundskaber i praktisk sygepleje. Det er en empirisk baseret observations- og interviewundersøgelse der angår praktikuddannelse af sygeplejerskestuderende. Undersøgelsen der pågår på to københavnske hospitaler og sygeplejerskoler, med forløbs og komparative elementer, er baseret på teoretikere som P. Bourdieu, Dreyfuss brødrene og D. Schön (Larsen, Kristian).

4.20 Humaniora på universitetet – en empirisk undersøgelse (Laursen, Per Fibæk).

4.21 Boldspilområdets pædagogik – empiriske idrætsdidaktiske undersøgelser på universitetet og i gymnasiet (Laursen, Per Fibæk).

4.22 Forskningsbaseret undervisning – en universitetspædagogisk interviewundersøgelse (Laursen, Per Fibæk).

4.23 Almen didaktik – introduktion til fagområdet (Laursen, Per Fibæk).

4.24 Integration i folkeskolen i Grønland. En landsdækkende spørgeskemaundersøgelse – omfattende alle elever i integrerede klasser 1994/95 og 1995/96. En kvalitativ interviewundersøgelse af forældrenes syn på de integrerede klasser (afsluttet) (Moldenhawer, Bolette).

4.25 social løbepane – lokalsamfund – uddannelse: En undersøgelse af overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelse blandt udvalgte unge fra etniske minoriteter (Moldenhawer, Bolette).

4.26 Uddannelsesreformer i Sydafrika – med særlig henblik på "second chance" – og social integration (Muschinsky, Lars Jakob).

4.27 Sammenhængende forløb på AMU-centre (Muschinsky, Lars Jakob og Henriksen, Ann Helen).

4.28 Dansk pædagogisk filosofi – en oversigt (SEN) (Nordenbo, Sven Erik).

4.29 Hvad er pædagogisk filosofi? – en analyse (SEN) (Nordenbo, Sven Erik).

4.30 Temaer i pædagogisk filosofi – en introduktion til et fagområde (SEN) (Nordenbo, Sven Erik).

4.31 HF-evaluering (sammen med Skov, Poul, Klewe, Lars, Sanden, Elsebeth, Heise, Inge, von Essen, Erik og Seeberg, Peter) (Nordenbo, Sven Erik).

4.32 "Language Implications in the rural African School; an empirical investigation on the use of mothertongue and English as languages of instruction". Feltarbejdet udført i det nordlige Ghana med vægt på både sociale og sproglige faktorer (Schröder, Vibeke).

4.33 Elevers oplevelse af læring og skole i England, Frankrig og Danmark. En komparativ sociokulturel undersøgelse af 7. klasses elever. 3-årigt projekt støttet af Det humanistiske Forskningsråd (Winther-Jensen, Thyge).

4.34 Grundlæggende problemer og begreber inden for den komparative og internationale pædagogik (Winther-Jensen, Thyge).

Retorik

5.1 Artikel til internationalt tidsskrift om forskningsprojektet "Retorik der flytter stemmer" (Jørgensen, Charlotte, Kock, Christian og Rørbech, Lone).

5.2 Færdiggørelse af mindre afhandlinger om argumentation og politisk debat (Jørgensen, Charlotte).

5.3 Sammendrag på engelsk af resultater fra projektet "Retorik der flytter stemmer" til publikation i internationalt tidsskrift (Kock, Christian, sammen med Jørgensen, Charlotte og Rørbech, Lone).

5.4 Udvikling af empiriske metoder til at kortlægge vælgeres reaktioner på politisk kommunikation (Kock, Christian).

5.5 Kildestudier i den retoriske tænknings historie med henblik på bidrag til oversigtsværk om åndshistorie (Kock, Christian).

5.6 Analyse af begrebet troværdighed med henblik på empirisk-quantitativ undersøgelse (Kock, Christian).

5.7 Fortsat udviklingsarbejde med skrivepædagogik, derunder opgave- og vejledningstyper, med henblik på anvendelse i universitets- og ungdomsuddannelser (Kock, Christian).

5.8 Breve til danskerne – brevets status, vilkår og brug fra privatpersoner, virksomheder, organisationer og det offentlige. Med andre ord: Hvordan kommunikerer vi i den målrettede skriftlige genre? (Lund, Anne Katrine).

5.9 "Actio" – en større undersøgelse af kroppen i fremførelsen. Første del er afsluttet med henholdsvis en video-rekonstruktion og en artikel. Anden del, med inddragelse af en dansk oversættelse af et fransk værk, er under udarbejdelse. Den tredje del i planlægningsfasen (Onsberg, Merete).

5.10 En retorisk/metrisk undersøgelse af "Altid frejdig, når du går" (Onsberg, Merete).

5.11 Udarbejdelse af lydband til brug i undervisning i fonetik (Rørbech, Lone).

5.12 Hvad sker der med et politisk budskab, fra det opstår på Christiansborg, til det når frem til modtagerne i en journalistisk bearbejdet form? Og er den politiske formidling i medierne hensigtsmæssig? (Steensbech, Pernille).

Redaktionsvirksomhed:

Andersen, Peter Østergaard: Deltager i redaktionen af VERA – tidsskrift for pædagoger.

Bayer, Martin: Redaktør af VERA – tidsskrift for pædagoger.

Collin, Finn: Redaktør af Danish Yearbook of Philosophy.

Faye, Jan: Redaktion af: 1. "Perspectives on Time", 2. "Videnskabernes København".

Flor, Jan Riis: Medlem af redaktionen for Filosofiske Studier.

Gabrielsen, Tone Saugstad: Grønne daghøjskoler og folkeoplysningen. 90 s. Foreningen af daghøjskoler. København 1997.

Gabrielsen, Tone Saugstad, Mach-Zagal, Ruth:

Sundhedspædagogik for praktikere. 83. s. Munksgaard. København 1997.

Jørgensen, Karsten Klint og Andersen, Svend, AAU: Redaktion af bog om bioetik.

Johansen, Karsten Friis: Konsulent- og forfatter-virksomhed ved Danmarks Nationalleksikon (antik filosofi).

Jørgensen, Charlotte og Onsberg, Merete: Redaktører af Retorik Studier 11.

Kemp, Peter: Afsluttet: Redaktør af særnummer om "Levinas" af Philosophy and Social Criticism. Medredaktør af Social Development between Intervention and Integration. Igangværende: Redaktør af danske bibliografier til Bibliographie de la philosophie. Redaktør af akterne fra den 1. internationale konference om bioetik og bioret, København 1996. Redaktør af bogserien Philosophical Problems Today fra og med bind III om "World and Worldhood" og bind IV om "Bioethics". Redaktør af udgivelse af bidragene på fransk til Det Internationale Instituts årlige *Entretiens*, der i september fandt sted i Danmark om emnet: *La métaphysique dans la culture*.

Kock, Christian: Medlem af redaktionsrådet for *Rhetorica Scandinavica*.

Laursen, Per Fibæk: Medlem af "The Editorial Board for Innovation and Learning in Education".

Laursen, Per Fibæk: Medlem af redaktionsgruppen for serien "Universiteter i udvikling", Forlaget Samfundslitteratur.

Lebech, Mette: Medredaktør af Respekt for Menneskeliv-Nyt.

Muschinsky, Lars Jakob: Redaktør af Dansk Pædagogisk Tidsskrift.

Nordenbo, Sven Erik: National redaktør af Scandinavian Journal of Educational Research. Medlem af redaktionen af Danish Yearbook of Philosophy. Medlem af Editorial Board i:

1. Studies in Philosophy and Education.
2. Paedagogica Historica. International Journal of the History of Education.

Onsberg, Merete: *Retorik Studier*, vol. 11, sammen med lektor Charlotte Jørgensen.

Zahavi, Dan: Redaktion af "Filosofisk Studier" og "Alter-revue de phénoménologie. Redigering af:

1 Alterity and Facticity. New perspectives in Husserl (sammen med N. Depraz). Kluwer Academic Publishers. Dordrecht-Boston, 1998.

2 Self-awareness, temporality and alterity. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht-Boston, 1998.

Rejser, gæsteforelæsninger:

Andersen, Peter Østergaard: Lärerhøgskolan i Stockholm (august).

Bayer, Martin: Uppsala Universitet (marts).

Broberg, Magareta: Bidrag til European Workshop on the Improved Infrastructure for Ethics in Medicine i Göttingen (20. – 23. marts). Besøg (24. – 25. marts) på databasevært DIMDI i Köln med henblik på databasesamarbejde. Besøg på EU's dokumentationscenter, Bruxelles, og bidrag til konference om dokumentationssamarbejde på Baden-Württenbergs repræsentation ved EU i Bruxelles (22. – 25. juli 98).

Callewaert, Staf: Forelæsning på det Internationale Symposiet "Ramfaktorteori revisited", Uppsala Universitet (november). Gæsteforelæser ph.d.-kursus i pædagogik på Faculdade de Psicologia e Ciências da Educação, Universitet Oporto, Portugal (juni). Forelæsning på Internordisk Konference af Universitetsadministratører, Oslo (august). Opponent doktorafhandling af Maria Vegara om pædagogikken under militærdiktaturen i Argentina, Pedagogiska Institutionen, Lunds Universitet (maj).

Collin, Finn: Gæsteforelæsning om Socialkonstruktivisme ved Oslo Universitet (9. maj).

Grund, Cynthia M.: "Fiktionalismen i världen och i Lund", Lund (15. juni). "The Coast as Represented in Nordic Piano Music", Newport, RI, USA (4. august). "Nature in Music and the Nature of Music", Helsinki (21. november). "The Importance of Metaphor for Philosophy", Tampere (24. november). "Is the Portrayal of Nature in Music Metaphorical? – Case Studies from Nordic National Romantic Piano Music", Netværk for Metaforer, Kultur og Kognition seminar, KUA (5. december).

Holtug, Niels: "Molekylær biologi, etik og genterapi", Århus Universitet (19. marts). "Utilitarianism Reconsidered", Conference, New Orleans (22. – 24. marts). "Ethical and Social Aspects of the Change in Our Knowledge About the Human Genome", The Human Genome Challenge Conference, Oslo (27. april). "Svenska filosofidagarna", Lund (13. – 14. juni). "Genetic Knowledge in a Just Society", Genetic Information Conference, University of Central Lancashire (5. – 6. december).

Jensen, Karsten Klint: "Utilitarianism and the Value of Equality Reconsidered", ISUS-conference "Utilitarianism Reconsidered", New Orleans (marts). "Discontinuity in Value and the Repugnant Conclusion", Oxford (oktober). "The Location of Landscape Values", Int. Conf. on Transformation of Agricultural Landscapes, RUC (oktober).

Johansen, Karsten Friis: Deltaget i platonelskabets Symposium i Bergen (5. – 8. juni).

Johansen, Niels Mattsson: Studieophold i USA siden 22. august ved *Houston Law Center, Center for Bioethics*, Philadelphia, *Center for Bioethics* ved Georgetown University i Washington DC.

Jørgensen, Charlotte: Foredrag ved Nordisk Sprognævnsmøde på Færøerne (august). "Politisk debat i et ny-retorisk perspektiv", Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab (november). Sammen med Onsberg, Merete: "Om Undervisning i argumentation", Retorikkonference i Uppsala (oktober).

Kemp, Peter: Strasbourg (22. februar). Bidrag til workshop om bioetik arrangeret af European Science Foundation; Görem, Tyrkiet (3. – 6. oktober). Foredrag om "Universality in Ethics and Bioethics" på konference om "Approaches to Ethics" i forbindelse med møde i eksekutivkomiteen for FISP med henblik på forberedelse af verdenskongressen i Filosofi i Boston, august 1998. Lake Biwa, Japan (1. – 7. november). Foredrag på det 16. Tanigushi Symposium vedrørende Eco-etik om "The bioethical turn" (jfr. slutningskapitlet i *Den bioetiske vending*), Bordeaux (4. – 6. december). Foredrag ved et kollokvium vedr. "Interprétation et Modernité" på Michel Montaigne Universitetet om emnet: "Kant lu par Ricoeur: un renouvellement de l'anthropologie". Desuden 2. og 3. møde i Sheffield (4. – 7. marts) og i Utrecht (22. – 24. november) som koordinator for partnerne i Det EU-støttede projekt om "Basic Ethical Principles in Bioethics and Biolaw".

Kock, Christian: Gæsteforelæsning efter invitation: Stavanger, Rom, Örebro.

Laursen, Per Fibæk: Norges Idrætshøgskole (gæsteforelæsning). Rio de Janeiro (kongres). Kiel (kongres). Universitetet i Bergen (studiebesøg). Singapore (kongres).

Lebech, Mette: Møde i Det Pavelige Akademi *Pro Vita*, Rom (14. – 16. februar). NSU-studiekreds: "Thomas Aquinas om autenticitet og oprigtighed", Oslo (21. – 23. februar). "Principles, Compromise and Human Embryos in Europe" for St. Patrick's College Maynooth, The Pro-life Society og The Catholic Association of University Teachers, Dublin (17. – 21. marts). BIOMED II-møde: Samme foredrag, Sheffield (4. – 13. april). Gæsteforelæsninger ved Technisches Universität Wien: "English and French Law Pertaining to Artificial Procreation", Wien (14. – 16. maj). Visiting junior-researcher ved Linacre-Centeret, London (1. oktober 97 – 1. juli 98). BIOMED II: "Comments on a proposed draft protocol regarding research on the human embryo and fetus"; ledelse af workshop, Utrecht (22. – 24. november). Møde i DAW (FN's Division for the Advancement of Women). Repræsentation for Vatikanet: "Woman's social and economic rights", Turku (1. – 4. december).

Lippert-Rasmussen, Kasper: Deltagelse i workshop i Oxford (oktober). Fremlæggelse af paper: "Does moral responsibility presuppose alternate possibilities?"

Moldenhawer, Bolette: Etniske minoriteters skolegang – nationalt og internationalt. Forelæsning på Københavns Universitet i anledning af Det Europæiske År mod Racisme arrangeret af Det humanistiske Fakultet. The Working Situation for Teachers with an ethnic background in the Danish School System, European Sociological Association Third Conference (august), University of Essex.

Muschinsky, Lars Jakob: Rejse til Sydafrika i forbindelse med etablering af arbejdsmarkedsuddannelser i lokale townships (februar). Rejse til Nepal i forbindelse med rådgivning af Danida-projekt vedrørende alfabetisering (maj). Rejse til Sydafrika i forbindelse med rådgivning af Danida-projekt vedrørende uddannelse af udstødte (maj). Rejse til New York vedrørende møder om uddannelse og social integration i forbindelse med projekter i Sydafrika og Nepal (december).

Nordenbo, Sven Erik: Wittenberg Universitetet (marts). Oxford Universitet (marts). Oslo Universitet (marts). Helsinki Universitet (august).

Onsberg, Merete: Deltaget i *Interarts Studies in Theory and Practice*, arrangeret af Nordisk Selskab for Interart-studier (Norsis), Oslo 24. – 27. april, med foredraget "Rap på tværs". Deltaget i den 8. nordiske metrikkonference i Wasa, Finland, 25. – 27. september, med foredraget "Da prinsen forlod Tornerose og drog i krig". Gæsteforelæsning efter invitation: Sammen med lektor Charlotte Jørgensen holdt oplæg om undervisningen i argumentation på svensk retorikkonference, Uppsala, 3. – 5. oktober.

Petersen, Henrik Sonne: Studierejse til Namur og Paris (20. – 26. marts).

Petersen, Thomas: Har deltaget i workshop i Oxford (3. – 4. oktober) og har der fremlagt et paper: "Cloning on Humans and the Interest of the possible child".

Rendtorff, Jacob: Gæsteprofessor (6. – 29. marts) ved Wiens Technische Universität: 9 forelæsninger om "Den bioetiske vending". Forelæsning om identitet og forskel på Filosofisk Forums sommermøde (20. – 25. juli). Forelæsning om "Morals blindhed i risikosamfundet" på Nordisk Sommeruniversitets sommermøde ved Marienfred, Stockholm (26. august – 3. september) om Forelæsning om "Principles of a European Legal Morality" på forskerseminar om "liberalisme og kommunitarisme" på Kullen i Sverige. Oplæg om "Genetik og værdifællesskaber" (26. – 29. september) på dansk-norsk konference om genetik på Lysebu i Norge. Deltagelse i den første verdenskonferens om etiske koder i lægevidenskaben i anledning af 50 året for Nürnberg-erklæringen (12. – 15. oktober): Deltagelse i konference om Europapolitik i Geilo i Norge med oplæg om bioetikken i Europarådet (12. – 16. december).

Schott, Robin May: Foredrag: "The Time is Out of Joint: Specters, History, and Politics", Seventh International Philosophical Seminar, "Reading Derrida's *Specters of Marx*", Alto Adige, Italy, 1. – 9. juli.

Winther-Jensen, Thyge: Groningen (forberedelse af kongres). Oslo Universitet (1. opponent ved disputats).

Zahavi, Dan: University of Louvain, (juni) forskningsophold. Deltagelse i konferencen *Cognitive Science and Intentionality*, København 5. – 6. september med foredraget "The Noema, the Reduction and the Aim of Phenomenology". Indiana University (september) forskningsophold og gæsteforelæsning: "Dieter Henrich and Manfred Frank on Self-awareness".

Øvrige aktiviteter:

Callewaert, Staf: Projektleder for PEP: Postgraduate Education Programme, forskeruddannelsesprogram på Institutet og Instituto Nacional para o Desenvolvimento da Educacao (INDE), Bissau, Guinea-Bissau. Co-projektleder og underviser/vejleder på forskeruddannelse INDE, Maputo, Mozambique i samarbejde med Høgskolan för Lärarutbildningen HLS, Stockholms Universitet, Sverige. Supervisor og underviser/vejleder på forskeruddannelse ved National Institute of Educational Development (NIED), Okahandja-Windhöek, Namibia, i samarbejde med Umeå Universitet, Sverige.

Dohn, Helge: Koordinator for Sokratesprogram.

Flor, Jan Riis: Lunch-time foredrag den 10. december: Eksternalisme og transparens. Studieleader for filosofi.

Glasdam, Stinne: Bestyrelsesmedlem i Samarbejde om kurser under ph.d.-uddannelsesprogrammet: "Betydning af køn i et tværvidenskabeligt perspektiv".

Kemp, Peter: Leder af forskningscentret "Center for Etik og Ret" (8 medarbejdere). Forskningsleder for forskningsrådsprojekt om "Bioetik og ret". Koordinator af EU-forskningsprojekt om "Basic Ethical Principles in Bioethics and Biolaw" for 23 partnere fra i alt 13 lande under BIOMED II-programmet. Medlem af bestyrelsen for Det Internationale Institut for Filosofi, Paris.

Koch, C.H.: Medlem af Statens Humanistiske Forskningsråd, dettes forretningsudvalg, interne udvalg, og forskningsudvalgene ved Det kongelige Bibliotek og Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek. Næstformand i Styrelsen for Folkeuniversitetet i København. Medlem af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.

Kock, Christian: Leder af Formidlingscentret på Det humanistiske Fakultet (til 30/6).

Laursen, Per Fibæk: Medlem af bestyrelsen for Dansk Universitetspædagogisk Netværk.

Lebech, Mette: Koordinator for International Association of Bioethics-netværket: Sanctity of Human Life.

Muschinsky, Lars Jakob: Projektledelse af projekt for Arbejdsmarkedsstyrelsen vedrørende Individuel Kompetenceafklaring. Projektledelse vedrørende udarbejdelse af vejledninger til AMU-centrene for Arbejdsmarkedsstyrelsen. Planlægning og foreståelse af tværinstitutionelt forskerseminar med professor Basil Bernstein.

Nordenbo, Sven Erik: SOCRATES-coordinator i NESAs, Strand II. Undervisningsministeriet, Fagligt udvalg for filosofi i Gymnasiet. HF-evaluering, Undervisningsministeriet, Gymnasieafdelingen.

Schott, Robin May: Akademiet for Anvendt Filosofi, bestyrelsesmedlem.

Winther-Jensen, Thyge: Konsulent i pædagogik ved Den danske Encyklopædi. Formand for Comparative Education Society in Europe (CESE).

Joan Conrad

Stab

VIP: 33,8 årsværk.

TAP: 8,5 årsværk.

VIP:

Andersen, Peter Østergaard; lektorvikar.

Bayer, Martin; ph.d.-studerende.

Busch-Larsen, Peter; forskningsadj.

Callewaert, Staf; professor.

Collin, Finn; lektor.

Conrad, Joan; lektor.

Dohn, Helge; lektor.

Engstrøm, Anders; ph.d.-studerende.

Faye, Jan; lektor.

Flor, Jan Chr Riis; lektor.

Gabrielsen, Tone Saugstad; lektor.

Geckler, Per; ph.d.-studerende.

Grund, Cynthia M.; forskningsadjunkt.

Hendricks, Vincent Fella; amanuensis.

Henriksen, Ann-Helen; undervisningsass.

Holtug, Nils; adjunkt.

Huggler, Jørgen; censor.

Hyltdgaard, Kirsten; forskningsadj.

Jensen, Karsten Klint; forskningsadj.

Johansen, Karsten Friis; professor.

Johansen, Niels Mattsson; ph.d.-studerende.

Jørgensen, Charlotte; lektor.

Jørgensen, Peter Stray; konsulent.

Jørgensen, Peter Stray; konsulent.

Kappel, Klemens; forskningsadj.

Kemp, Torben Peter; docent.

Koch, Carl Henrik; docent.

Kock, Christian Erik J; professor.

Laursen, Per Fibæk; lektor.

Lippert-Rasmussen, Kasper; lektorvikar.

Lund, Anne Katrine; ph.d.-studerende.

Mikkelsen, Jørgen; forskningsass.

Moldenhawer, Bolette; adjunkt.

Muschinsky, Lars Jakob; lektor.

Nielsen, Flemming Steen; lektor.

Nordenbo, Sven Erik; lektor.

Olsen, Anne-Marie Eggert; forskningslektor.

Onsberg, Merete; lektor.

Petersen, Thomas; ph.d.-studerende.

Ryberg, Jesper Alexander; amanuensis.

Rørbech, Lone; lektor.

Sandøe, Peter; lektor.

Schrøder, Vibeke; ph.d.-studerende.

Scott, Robin May; lektorvikar.

Steensbech, Pernille; ph.d.-studerende.

Sørensen, Asger; ph.d.-studerende.

Thomsen, Lone Bæk; undervisningsass.

Wagner, Knud Dirch; lektor.

Winther-Jensen, Thyge; lektor.

Zachariassen, Jørgen; ph.d.-studerende.

Zahavi, Dan; adjunkt.

TAP:

Andersen, Mette Worning; bibliotekar.

Andersen, Pia Karstoft; overassistent.

Bernhoff, Inge Jytte; fuldmægtig.

Bro, Benthe; overassistent.

Christensen, Sanne; overassistent.

Dahl, Lone; overassistent.

Elkjær, Inge; overassistent.

Jørgensen, Peter Stray, konsulent.

Lindhardttsen, Jytte Dyrlund; overassistent.

Mattsson, Holm Ulla K. B.; assistent.

Mortensen, Susann Munk; assistent.

Reinecker, Lotte M.; konsulent.

Schneidermann, Aase; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Hendricks, Vincent Fella: Epistemology, Methodology and Reliability.

Jensen, Karsten Klint: Om afvejning af værdier. Med særligt henblik på "etisk regnskab" for husdyrbrug.

Ryberg, Jesper Alexander: Topics on Population Ethics.

Specialer:

Specialer (pædagogik)

Dencker, Annemarie: Hvad Allah ikke ved, har han ikke ondt af! – En sundhedspædagogisk belysning og vurdering af et sundhedsoplysningsprogram i et tredje verdens land.

Edinger, Kristian Kirkegaard: Oprindelige folk og

- moderniseringsprocesser – en analyse af uddannelsesreformen i Bolivia.
- Endresen, Harry Thorleif: Kognitiv pædagogik – om undervisning med fokus på læring, tænkning og selvstyring.
- Fuglsang, Esben Guld: Dannelse og kvalifikationer i informationsteknologisk perspektiv. Et tema i debatten om uddannelse og informationssamfund.
- Glinsvad, Birte Sigrid: Et 'dekontekstualiseret' og et 'kontekstualiseret' syn på læring. Implikationer for formålet med praktik i sygeplejerskeuddannelsen.
- Grandal, Niels Otto Henry: Det pædagogiske lederskab.
- Jensen, Lene Stokholm: Stilen og kampen om positioner.
- Koudahl, Peter: Udviklingsforskningen i spændingsfeltet mellem praksisrelevans, politik og videnskab – en analyse af udviklingsforskningen i relation til u-lande og udpegning af et muligt alternativ til den dominerende normative og substantialistiske tilgang.
- Madsen, Kamilla Frimodt: En empirisk undersøgelse af en gruppe kvinder, "madres comunitarias", bosat i "sektorens populares" i Bogotá, Colombia og deres motivation for uddannelse.
- Veng, Lotte: Stilen og kampen om positioner.
- la Cour, Anders: Et system – to kulturer.
- Øland, Trine: Skolens retning og statens fascination af skole. Et studie af skolen med udgangspunkt i ideologi og praktik m.h.t. indvandrer-elever.
- Specialer (retorik)*
- Andersen, Lars Pynt: Filmdialogens retorik.
- Andersen, Lisbet Damtoft: De episke nyheder – en empirisk undersøgelse af enkeltstager i tv-nyhedsudsendelser.
- Andersen, Mette Minor: Har elefanter hovedpine? En retorisk undersøgelse af en reklames virkemidler og effekt på modtageren.
- Avnshøj, Mette Steen: Har elefanter hovedpine? En retorisk undersøgelse af en reklames virkemidler og effekt på modtageren.
- Camre, Ursula Friis: Dét ønsker vælgerne – en empirisk undersøgelse af unge vælgeres forhold til den politiske retorik i tv-valgudsendelser.
- Eversbusch, Nicholas Christian: Helmut Schmidt – en studie i etos, argumentation og retorisk tænkning.
- Hansen, Karin Hegelund: Alexanderteknikkens indflydelse på den retoriske fremførelse.
- Hegelund, Kathrine: Fra alle os – til alle jer. Om forholdet mellem P1 og lytterne.
- Pedersen, Jakob: Ritt's retorik – hvorfor slår Ritt Bjerregaard så kraftigt igennem i medierne?
- Om et fascinerende – men kriseskabende – mediefænomen i dansk demokrati.
- Raaberg, Hanne Dagmar: Når identiteten trues – om risiko for modstand i retorik-undervisning.
- Rosenberg, Anders Thomas: RET RIMELIGT! – om skriftlige kommentarer til danske stile.
- Storm, Janne Hovmand: Appel til de ansvarlige. Analyse og vurdering af overordnede aspekter i den danske AIDS-politik & i kampagnen Mand + Mand.
- Thomsen, Hanne Tove: Avisens debatsider – et forum for politisk dialog.
- Specialer (filosofi)*
- Christensen, Annette Hjort: Kierkegaards sprogforståelse. En undersøgelse med udgangspunkt i "Begrebet Angst" af sprogets fænomenele virkelighed, funktion og betydning i den menneskelige tilværelse.
- Franck, Kasper Sebastian: Anomal Monisme: Fortolkning, subjektivitet, lovmæssighed. En kritisk redegørelse for den Davidsonske opfattelse af forholdet mellem hjerne og bevidsthed.
- Gørtz, Kim Erik Skytte: Begrebet: "Denken" hos den sene Heidegger – med særligt henblik på dets mystiske element.
- Hansen, Ole Peter: Æstetik og betydning.
- Hesseldahl, Morten: Evolution og erkendelse. Neodarwinismens konsekvenser for erkendelsesteori.
- Holsøe, Peter Hofmann: Kritisk redegørelse for ét af de nyere bidrag til bevidsthedsfilosofien.
- Jelstrup, Dorte: En fremstilling og diskussion af Richard Rortys opfattelse af sandhedsbegrebet.
- Jessen, Michael: Mellem kritik og utopi. Mod en konstruktion af historiens begreb. Fire kritiske temaer i historiefilosofisk perspektiv, i lyset af Walter Benjamins historiesyn.
- Pedersen, Anne Marie Dam: Modernitet og fornuftskritik – en diskussion af det moderne verus det postmoderne hos Habermas og Foucault.
- Tudvad, Peter: Tidens Fylde. Om betydningen af Kristi fremtræden i tiden i Kierkegaards filosofi 1841-47. En studie over "Philosophiske Smuler".
- Yousefi, Shomali Ali: Relativisme og interpretation i vor tids filosofiske, kulturelle og videnskabsfilosofiske diskurs.
- Fondsstøtte*
- Arbejdsmarkedsstyrelsen:
- Forskning/udredning vedr. individuel kompetence (Lars Jakob Muschinsky) kr. 360.738.
 - Forskning/udredning vedr. pædagogisk vejledning (Lars Jakob Muschinsky) kr. 614.250.

Carlsbergfondet:

- (Kasper Lippert-Rasmussen) kr. 327.745.
- (Klemens Kappel) kr. 325.553.

Dansk AFS/Danida:

- Course Development for African Teachers (Joan Conrad) kr. 335.900.

Forskningsrådene:

- Professionslæring i praksis (Joan Conrad) kr. 3.000.000.
- Værdi, Landskab og Biodiversitet (Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik) kr. 2.400.000.

Inerisaavik:

- Frosknings- og udviklingsprojekt vedr. integrationen af ikke-grønlandssprogede elever (Bolette Moldenhawer) kr. 230.630.

Landbrugsministeriet:

- Udvikling af etisk regnskab for husdyrbrug (Peter Sandøe) kr. 155.000.

NOS-H:

- Forebyggende undervisningsfilm om kroppen (Finn Collin) kr. 846.000.

Rektorkollegiet:

- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik) kr. 52.000.

Rådet for Ulandsforskning:

- Impact of Basic Education Reform in Namibia (Per Geckler) kr. 360.575.
- Undersøgelse af egetsproget og andetsprogets betydning (Vibeke Schrøder) kr. 372.665.

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Netværk om Metaforer, Kultur og Kognition (Finn Collin) kr. 241.600.
- Personer og værdier (Niels Holtug) kr. 394.382.
- Platons politiske filosofi (Anne-Marie Eggert Olsen) kr. 436.044.
- Self and Other. A Phenomenal Study of Intersubjectivity (Dan Zahavi) kr. 398.572.

Publikationer:

- Callewaert S.: The Idea of a University. i: Teachers, Curriculum and Policy – Critical Perspectives in Educational Research, s. 256, Umeå, Sverige 1997.
- Callewaert S.: Bourdieu-studier. København 1997, 187 s.
- Callewaert S.: Psykoanalyse og Pædagogik. København 1997, 102 s.
- Callewaert S.: A Licão de uma experiência com os

Mayas de Guatemala. Paideia Ano 1, No. 1 (Jan-ciso 1997), s. 180, 1997.

Collin F.: Bruno Latour og virkelighedskonstruktionens dimensioner. Philosophia 25 3-4, s. 19, Århus 1996.

Collin F.: Social Reality. London 1997, 252 s.

Conrad J.: The Impact of Educational Policy on Local Communities and on Parental Attitudes Towards Education. A Study from Eastern Nepal. København 1997, 147 s.

Conrad J.: Restructuring Education in Denmark. i: Restructuring Education in Europe, s. 51-89, 1997.

Dohn H.: Frafald i gymnasiet og hf 1993/94. København 1997, 67 s.

Grund C.M.: Constitutive counterfactuality: The logic of interpretation in metaphor and music. København 1997, 170 s.

Holtug N.: Ethiske og filosofiske overvejelser ved genteknologi. i: Gensplejede fødevarer og miljø, s. 15-16, København 1997.

Holtug N.: Altering Humans – The Case for and against Human Gene Therapy. Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics 6 (2), s. 157-174, Cambridge 1997.

Holtug N., Kappel K.: Nytteteetik. Filosofien 11 (1), s. 23-28, København 1997.

Holtug N., Kappel K., Lippert-Rasmussen K.: Det retfærdige samfund – om lighed som ideal i etik og politik. København 1997, 305 s.

Holtug N.: Altering Humans – The Case for and against Human Gene Therapy. Monash Bioethics Review 16 (4), s. 14-31, Melbourne 1997.

Holtug N.: Døden giver livet mening. Samvirke 70 (11), s. 104-109, 1997.

Jensen K.K.: The trade-off between animal welfare and human interests. Acta Agriculturae Scandinavica Section A, Animal science, suppl. 27, s. 104-108, Oslo 1996.

Jensen K.K., Sandøe P.: Økonomisk rationalitet og etik. Økonomi og Politik Nr. 2, juli 1996. 69. årgang, s. 17-33, København 1996.

Jensen K.K., Sandøe P.: Animal welfare: Relative or absolute? Applied animal behaviour science 54, s. 33-37, Amsterdam 1997.

Jensen K.K.: Measuring the size of a benefit and its moral weight. On the significance of John Broome's "inter personal addition Theorem". Theoria LXI, part I, s. 25-60, Lund 1995.

Johansen K.F.: The Mind's Discovery of Itself – Augustine on Self-knowledge with a view to the Pagan Tradition. Elementa. Schriften zur Philosophie und ihrer Problemgeschichte. 69, s. 67-82, Amsterdam, Atlanta GA 1997.

Johansen K.F.: Logos. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, Donald J. Zeyl, s. 304-307, Westport-connecticut 1997.

- Johansen K.F.: Logos. i: Encyclopedia of Classical Philosophy, s. 304-307, Westportconnecticut 1997.
- Jørgensen C.: Argumentation, argumantationsfejl, saglighed. i: Skrivehåndbogen, Eva Helberg, Christian Kock, s. 89-99, 280-282, København 1997.
- Jørgensen C.: Rektorikkens spændetrøje. Kritik 125/126, s. 100-106, København 1997.
- Kemp P.: Det Uerstattelige, En teknologi-etikk. Oslo 1996, 362 s.
- Kemp P., Lebech M., Rendtorff J.: Den bioetiske vending. En grundbog i bioetik. København 1997, 208 s.
- Kemp P.: Lévinas, une introduction philosophique. Paris 1997, 142 s.
- Kemp P.: L'irremplacable, Une éthique de la technologie. Paris 1997, 328 s.
- Kemp P.: Bioéthique et biodroit. i: La querelle des Normes, s. 215-225, Caen 1995.
- Kemp P.: Le cercle ontico-pratique. i: La philosophie de la religion entre éthique et ontologie, Biblioteca dell'Archivio di Filosofia, s. 515-526, Padova 1996.
- Kemp P.: Les limites de l'intégration: Le cas du Danemark. i: Ethique et handicap mental, s. 73-82, Naumer 1997.
- Kemp P.: La fin de l'innocence scientifique. i: Pourquoi la science? Impacts et limites de la recherche, s. 83-90, Seyssel 1997.
- Kemp P.: Aristotle in Bioethics. i: The Actuality of Ancient Greek Philosophy, s. 289-305, Athens 1997.
- Kemp P.: Social Development: Between Intervention and Integration. i: Social development: Between Intervention and Integration, s. 16-19, København 1997.
- Kemp P.: Ricœur between Heidegger and Lévinas: Original Affirmation between Ontological Attestation and Ethical Injunction. i: Paul Ricour in the Conflict of Interpretations, s. 36-60, Aarhus 1994.
- Kemp P.: L'éthique du corps propre. L'expérience de l'irremplaçable comme fondement de l'éthique et du droit. Revue Internationale de Philosophie Moderne 14, s. 65-79, Tokyo 1996.
- Kemp P.: Ricœurs etik – nogle forbemærkninger. Filosofi Nr. 1, s. 16-20, København 1996.
- Kemp P.: David Doublets retsfilosofi. Tidsskrift for Rettsvitenskap Nr. 5, s. 905-917, Oslo 1996.
- Kemp P.: Antropo-Odstredivá Bioetika. Filosoficky Casopis 45, nr. 3, s. 469-480, Prag 1997.
- Kemp P.: Introduction + Another language for the Other: From Kierkegaard to Levinas. Philosophy and Social Criticism vol. 23, no. 6, s. 1-3, 5-28, London and Thousand Laks, CA 1997.
- Kemp P.: Une controverse voilée sur Kierkegaard: L'opposition K.E. Løgstrup – Johannes Sløk. Kairos, Revue de la Faculté de Philosophie de l'Université de Toulouse-Le Mirail 10 Kierkegaard, s. 215-229, Toulouse-Le Mirail 1997.
- Kemp T.P.: Cirklen mellem ontologi og praksis i fælleskabets liv. i: Teologi og modernitet, s. 34-49, Aarhus 1997.
- Kemp T.P.: Etik og narrativitetens tre niveauer. Psyke & Logos Årg. 17, nr. 1, s. 75-85, København 1996.
- Koch C.H.: Anmeldelse af H. Steffens: Indledning til filosofiske forelæsninger udgivet af Johnny Kondrup, Kbh. 1996. Danske Studier 1997, s. 227-242, København 1997.
- Koch C.H.: Descartes og Hobbes. i: Når mennesket undrer sig. Vestlige tanker gennem 2500 år. 2. udgave, 1. oplag 1997 (1. udgave 1995), Birgitte Rahbek, s. 174-190, U.S.A 1997.
- Koch C.H.: Træk af Hegels betydning for dansk åndsliv i det 19. århundrede. Filosofi 2, april, s. 18-31, Holstebro 1997.
- Koch C.H.: Kommentarer til Enten-Eller. Første del [af] af N.J. Cappelørn, C.H. Koch, F.M. Mortensen og N.H. Pedersen – I Søren Kierkegaards skrifter. i: Søren Kirkegaards skrifter, Bind K2-3, s., København 1997.
- Koch C.H.: Svend Erik Stybe 5. juni 1919 – 13. august 1995. i: Københavns Universitets Årbog 1996, s. 825-827, København 1997.
- Koch C.H.: Artikler om Bodin, Boyle, Brahe, Charron, Copernicus, Gassendi, Herbert of Cherbury, Kepler og Pufendorf i Anton Hügli/Poul Lübcke. Philosophie Lexikon. i: Philosophie-Lexikon. Personen uns Begriffe der abenländischen Philosophie von der Antike bis zur Gegenwart. Vollständig überarbeitete und erweiterte Neuausgabe, Hügli, Anton og Poul Lübcke, Hamburg 1997.
- Kock C.E.J.: En bog der vil det hele. Rhetorica Scandinavica 3, s. 4, København 1997.
- Kock C.E.J.: Retorikkens identitet som videnskab og uddannelse. Rhetorica Scandinavica 1, s. 10, København 1997.
- Kock C.E.J.: Fortællingens konnotative aspekter: En multi-dimensional synsvinkel-systematik. Ed-da 2/97, s. 13, Oslo 1997.
- Kock C.E.J.: Semiotik og poesi. i: Anvendt semiotik, s. 24, København 1997.
- Kock C.E.J.: Hvilken skriveundervisning har universitetet brug for? Retorisk tænkning og pædagogisk praksis. i: Ulika perspektiv på læring og læringsforskning, s. 29, Oslo 1997.
- Kock C.E.J.: Knowing what needs to be said: Vicissitudes of the concept of rhetoric. i: Begreb og historie, s. 19, Århus 1997.
- Kock C.E.J.: Professionel litteraturlæsning. 11

- vinkler på Edgar Allan Poes "Berenice". København 1997, 122 s.
- Kock C.E.J., Heltberg E.: Skrivehåndbogen. København 1997, 491 s.
- Kock C.E.J.: En Universitetsopgave er en sproglig handling, i: Den gode opgave, s. 55-70, København 1997.
- Laursen P.F.: Howard Gardner, de mange intelligenser og dansk skoledebat. Frie Grundskoler 18, s. 12, Århus 1997.
- Laursen P.F.: Professionel selvtilid. Folkeskolen 47, s. 22, København 1997.
- Laursen P.F.: Games-For-Understanding in upper secondary School: A Casestudy. i: s. 110-114, Singapore 1997.
- Laursen P.F.: De mange intelligensers pædagogik (redaktion og indledning). København 1997, 271 s.
- Laursen P.F.: Refleksivitet i didaktikken. i: Refleksive læreprocesser, s. 60-77, København 1997.
- Laursen P.F.: Med nyhedens interesse. Dagbladet Berlingske Tidende 29/12-97, København 1997.
- Laursen P.F.: At lære er at forstå. Dagbladet Det Fri Aktuelt 24/4-97, København 1997.
- Laursen P.F.: Hjerne og krop i skolen. i: Hjerne og læring, s. 44-48, København 1997.
- Lippert-Rasmussen K.: Er der en konflikt mellem frihed og retfærdighed? Grus 51, s. 87-103, Ålborg 1997.
- Lippert-Rasmussen K.: Forudsætter moralsk ansvar alternative handlingsmuligheder. Filosofiske Studier 17, s. 97-117, København 1997.
- Nielsen F.S.: Alfred Sidgwick's argumentationsteori. København 1997, 432 s.
- Nordenbo S.E.: Dygtighed, Dannelse og Komparation. Streiftog i historisk og komparativ pedagogikk Rapport nr. 2 (1997), s. 47-57, Oslo 1997.
- Nordenbo S.E.: Le concept équivoque d'identité nationale. Attitudes internationales et multiculturelles dans l'éducation danoise. Télémaque Nr. 10-11, maj 1997, s. 47-58, Dijon 1997.
- Nordenbo S.E.: Filosofididaktik – fra praksisberetning til almindidaktiske kommentarer. Filosofi, Filosofilærerforeningen for Gymnasiet og HF 4, s. 14-22, Holstebro 1997.
- Nordenbo S.E.: Die nordische Länder – Dänemark, Norwegen, Finnland, Sweden und Island. i: Philosophie für die europäischen Philosophieunterrichts – auf der Suche nach Elementen des europäischen Philosophieunterrichts, s. 15-50, Münster 1997.
- Nordenbo S.E.: Filosofididaktik – fra praksisberetning til almindidaktiske kommentarer. i: Fagdidaktikrapport, s. 46-56, København 1997.
- Nordenbo S.E.: Fagdidaktik – En pædagogisk diskussion af undervisning i filosofi. København 1997, 244 s.
- Nordenbo S.E.: Notes on the Future of Educational Research. Scandinavian Journal of Educational Research Vol. 41, No. 3-4, s. 203-207, Oxford, England 1997.
- Nordenbo S.E., Hirsjärvi S., Frimannsson G., Løvlie L., Sälffström C.: forty Years of the Philosophy of Education in the Nordic countries. Scandinavian Journal of Educational Research Vol 41, No. 3-4, s. 365-396, Oxford, England 1997.
- Nordenbo S.E.: Danish Didactics: An outline of history and research. Scandinavian Journal of Educational Research Nr. 3-4 Vol 41, s. 211-224, Oxford 1997.
- Olsen A.E.: Det natlige råd i dagens lys. Om alderdom og bevægelse i Platons "lovene". Filosofiske studier 17, s. 118-139, København 1997.
- Onsberg M.: Da digtet fik krop, Gilbert Austins notationssystem for fremførelse af digte. i: Metriske Fæder och fornyare, s. 37, Göteborg 1997.
- Petersen N.H., Cappelørn N.J., Koch C.H., Mortensen F.H.: Kommentarer til Enten-eller. Første del. i: Søren Kierkegaards skrifter. 5. Kommentarbånd til enten- eller, Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Johnny Kondrup, Alastair McKinnon, Finn Hauberg Mortensen, s. 85-243, København 1997.
- Rienecker L., Kock C.H., Hegelund S., Jørgensen P.S.: Den gode opgave. København 1997, 322 s.
- Ryberg J.: Population and third world assistance – a comment on Hardin's lifeboat ethics. Journal of applied Philosophy vol. 14, No. 3, s. 12, England 1997.
- Ryberg J.: Fagfilosofiske artikler til Den Store Danske Encyclopædi. i: Den Store Danske Encyclopædi, København 1997.
- Sandøe P., Crisp R., Holtug N.: Ethics. i: Animal Welfare, s. 3-17, Wallingford 1997.
- Schott R.M.: Feminist Interpretations of Immanuel Kant. Pennsylvania 1997, 423 s.
- Schott R.M.: "Gender & 'Postmodern War'". i: Krieg/War; Eine philosophische Auseinandersetzung aus feministischer Sicht, s. 9, München 1997.
- Schott R.M.: "Gender, Nazism and Hermeneutics". i: The Philosophy of Hans-Georg Gadamer, s. 9, Chicago & LaSalle, Illinois 1997.
- Sørensen A.: Uden Grusomhed ingen fest. Vera 1, s. 78-81, København 1997.
- Zahavi D.: Horizontal Intentionality and Transcendental Intersubjectivity. Tijdschrift voor Filosofie 59/2, s. 18, Leuven 1997.
- Zahavi D.: Husserls Fænomenologi. København 1997, 200 s.
- Zahavi D.: Sleep, self-awareness and dissociation. Alter 5, s. 15, Paris 1997.

Center for Formidling

- Jørgensen P.S., Jacobsen H.G.: Politikens Håndbog i Nudansk, Opslagsbog i praktisk sprogbrug, 3. udgave. København 1997, 539 s.
- Jørgensen P.S.: Talegaver - mundtlig fremstilling for universitetsstuderende. København 1997, 39 s.
- Jørgensen P.S.: Formalia i universitetsopgaver - serviceafsnit, layout og typografi. København 1997, 31 s.
- Jørgensen P.S., Koch C., Hejelund S., Rienecker L.: Den gode opgave - Arbejdsprocesser og kvalitetskriterier i opgaver på Humaniora. København 1997, 322 s.
- Reinecker L.M.: Feedback i grupper, Erfaringer og råd, 2.udg. KUA 1997, 20 s.
- Reinecker L. .M.: Problemformuleringer på Humaniora, 2. udg. KUA 1997, 22 s.
- Rienecker L., Kock C.H., Hejelund S., Jørgensen P.S.: Den gode opgave. København 1997, 322 s.

Institut for Humanistisk Informatik

Institutets primære opgaver er at undervise og forske i humanistisk informatik og datamatik, samt at yde service i form af konsulentarbejde på edb-området for Det humanistiske Fakultet og dets institutter, at udvikle programmel, at vejlede brugere, at vedligeholde fakultetets netværk, at yde teknisk service på fakultetets edb-udstyr, at administrere fakultetets elektroniske postsystem, at forestå udlån og vedligeholdelse af edb-udstyr m.v. samt yde konsulenttjeneste for fakultetets institutter ved indkøb af sådant udstyr.

Der er endnu ikke kommet nogen afklaring på instituttets bemanning. Af instituttets 4 VIP'er har de tre varetaget undervisning, forskning og edb-service, mens 1 VIP er administrativ leder af instituttet og af den tekniske edb-afdeling.

*Forskningsvirksomhed:**Historie og datalogi*

Gunner Lind har arbejdet med projekterne "Civil og militær i europæisk kultur" og "Dansk historisk Atlassystem". Sidstnævnte er blevet integreret med lignende projekter i Statens Arkiver og Dansk kulturhistorisk Centralregister (v. Nationalmuseet).

Gunner Lind har været inviteret som gæsteforelæser ved Historiska Institutionen, Stockholms Universitet, ved Uppsala Universitet og ved Lehrstuhl für nordische Geschichte, Universitetet i Greifswald. Har endvidere fungeret som koordinator for halvdagsemnet "Militären i samhället på 1800- och 1900-talen" ved det 23. nordiske historikermøde i Tampere.

Han er styrelsesmedlem i Dansk historisk Fællesråd, formand for den nordiske afdeling af Association for History and Computing, medlem af det eksterne forskningsudvalg for Statens Arkiver og af Undervisningsministeriets rådgivende udvalg for IT-anvendelse i historieundervisningen, samt valgt til formand for "Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie".

Formidling ved hjælp af edb og formidling om edb

(Simon Heilesen). Vedrørende projektets mål: Se Årbog 1992.

Simon Heilesen har fortsat arbejdet med formidling ved hjælp af multimedier, med undersøgelser af Internettet og World Wide Web som kommunikations- og formidlingsmedium samt udarbejdet en online lærebog om World Wide Web.

Inden for området Teknologistøttet undervisning har han foretaget forundersøgelser til et fjernundervisningsprojekt under Åbent Universitet, lavet forsøg med fjernundervisningsprogrammel i forbindelse med et helt nyt undervisningsforløb i TU og formidling, samt leveret bidrag til Koordineringsudvalget for anvendelse af IT i undervisningen.

SH har holdt gæsteforelæsning på Roskilde Universitetscenter.

Den billedskabte Virkelighed

Simon Heilesen er medlem af vejledningsgruppen for projektet "Den billedskabte Virkelighed".

Neurale netværk

Henning Ørum har deltaget i projektet "Kunstige neurale netværk og skizofrenes begrebsforstyrrelser". Herunder har han sammen med læge Lars Aakerlund gennemført en række forsøg.

Sammen med lægerne Ralf Hemmingsen og Lars Aakerlund har han udarbejdet to præsentationer med publicerede abstracts, nemlig "A connectionist model of language comprehension", præsenteret ved wintersymposiet ved Center for Semiotisk Forskning i Århus, januar 1997, samt "How to understand the meaning of a word or a sentence: An artificial neural network model of mechanisms in normal and schizophrenic patients", præsenteret ved 25. Nordic Psychiatry Congress, Trondheim, maj 1997.

Ph.d.-projekter:

Karsten Skjold Petersen arbejder på et projekt om "Den hvervede soldat i Danmark 1774 – 1803". Det er et samfinansieret projekt mellem henholdsvis Forskningsakademiet og Tøjhusmuseet/Kulturministeriet, der forventes afsluttet i foråret 2000. Undersøgelsen koncentrerer sig dels om den menige soldats tjenesteforhold og levevilkår, dels om forholdet mellem garnison og by. Aktiviteten i 1997 har været koncentreret om søgning og bearbejdelse af materiale fra Rigsarkivet.

Charlotte Steinmark arbejder på et projekt om bevaring og kassation af elektroniske arkivalier fra den offentlige forvaltning og de juridiske og praktiske problemer knyttet dertil. I forbindelse hermed har hun opholdt sig i England på studieophold ved School of Library, Archive and Information Studies (SLAIS) på University College London. Desuden har hun fremlagt sine resultater ved Association for History and Computing's konference i Glasgow i juni, samt ved flere seminarer på SLAIS. Hun har tillige været inviteret om gæsteforelæser på Danmarks Biblioteksskole.

Arbejde med applikationer

Instituttets VIP'er har arbejdet med og analyseret edb-programmer og styresystemer (f.eks. databasesystemer, programmeringsværktøjer, Windows 95, Netscape og hjælpeprogrammer til World Wide Web) med henblik på rådgivning og brugeruddannelse af fakultetets medarbejdere.

Anden virksomhed:

Instituttets medarbejdere har ydet edb-service til fakultetet og bl. a. installeret programmet til diverse formål for fakultetets institutter. Endvidere har instituttet afholdt anvendelsesorienterede edb-kurser for fakultetets ansatte og studerende (f.eks. kurser i brug af World Wide Web, i fremstilling af HTML-dokumenter og i brug af fakultetets e-mail system).

Instituttet har forestået indkøb af edb-udstyr for fakultetets institutter med tilhørende vejledning og har ansvaret for udlån, vedligeholdelse og reparation af fakultetets edb-maskinel. Instituttet har ansvaret for driften af fakultetets netværk.

Instituttet har overtaget edb-service for Det humanistiske Fakultetssekretariat.

Simon Heilesen er medlem af Koordineringsudvalget for anvendelse af IT i undervisningen.

Suzanne Løje er medlem af Universitetets CWIS-udvalg.

Udgivervirksomhed:

Instituttet udgiver hæfter med arbejds papirer under titlen "Data Humana".

Redaktionsvirksomhed:

Gunner Lind er medlem redaktionen i tidsskriftet Scandia, og han er tilsynsførende på den elektroniske udgivelse af dele af Danske Kancellis supplikprotokoller, på vegne af Kildeskriftselskabet.

Simon Heilesen er Fagkonsulent ved Den Store Danske Encyklopædi (Øst- og Sydasiens kunst) og har heri skrevet artiklen om Kinas billedkunst samt bearbejdet hovedartiklerne om Indiens, Japans, Kinas og Koreas kunst.

Jørgen Olsen

Stab

VIP: 4,1 årsværk.

TAP: 10,1 årsværk.

VIP:

Heilesen, Simon B.; lektor.

Lind, Gunnar; lektor.

Olsen, Jørgen; lektor.

Steinmark, Charlotte; ph.d.-studerende.

Ørum, Henning; lektor.

TAP:

Aabdullah, Sabrina; tekniker.

Andersen, Pia; overassistent.

Christoffersen, Bjarne; ingeniørassistent.

Jensen, Jørn Ole Fuursted; programmør.

Jensen, Kirsten Schaumburg; overassistent.

Kaaber, Michael; elektroniktekniker.

Knudsen, Rene' Francois; tekniker.

Lildholt, Nis; elektroniktekniker.

Løje, Suzanne; akademisk arbejder.

Pedersen, Steffen Mølgaard; tekniker.

Petersen, Steen Schøler; ingeniørassistent.

Skram-Jensen, Ulla; fuldmægtig.

Søndersted, Mark Ryding; elektroniktekniker.

Fondsstøtte:

Statens Humanistiske Forskningsråd:

- Dansk historisk Atlassystem (Gunner Lind) kr. 0
- Informationsteknologien og de europæiske arkivvæsener (Charlotte Steinmark) kr. 342.155

Publikationer:

Heilesen S.B.: Lidt baggrund om Internettet. Online-kompendium til Danmarks Forvaltningshøjskoles Diplomstudium i Informationsteknologi- 12 dokumenter. 1997, Internetpublikation.

Lind G.: Hærførerens rolle i den danske konges hære 1611-1660. Christian IV og de andre. i: Krieger og Konger. Et Strejftog i Nordens militærhistorie fra Syvårskrigen til Skånske krig 1560-1680, s. 59-78, Oslo 1997.

Forum for Renæssancestudier

Forskningsvirksomhed

Forums formål er at støtte forskningen i renæssance-emner og at fremme kontakten mellem personer som forsker inden for området. Dette formål søges opfyldt gennem det tværfaglige samarbejde mellem gruppens medlemmer, gennem internationalt samarbejde, afholdelse af seminarer, temadage, kollokvier og foredragsserier og gennem udgivervirksomhed og forskeruddannelse.

Der arbejdes med antikkeption i filologi og kunst: En undersøgelse af renæssancens ikonografiske fremstilling af emner der ikke er billedtradition for i middelalderen (Ragn Jensen); klassikerkommentering og latinske humanisters oversættelser til latin af græske klassikere – dette arbejde forløber i tæt tilknytning til projektet „Catalogus Translationum et Commentariorum. Medieval and Renaissance Latin Translations and Commentaries“ (Washington 1960-), hvortil Friis-Jensen og Pade redegør for henholdsvis Horats og Thukydids og Plutarch. Pade har desuden arbejdet med en udgave af Niccolò Perottis „Cornu copiae“ samt den mytografiske tradition i middelalder og renæssance. Af andre områder kan nævnes studier i middelalderens kortfortællinger, samt påbegyndt oversættelse af et udvalg af Petrarcas breve (Jacobsen), i selvportrættet i Italien ca. 1400-1550 (Ragn Jensen), i renæssancens ridderøge (Waage Petersen – her samarbejdes med Ida Høeg Jacobsen om en oversættelse og antologi af Ariostos „Orlando Furioso“), og endelig i Henrik Rantzaus humanistiske mæcenatsvirksomhed (Zeeberg). Zeeberg arbejder desuden med en nyoversættelse til dansk af Saxos „Gesta Danorum“ (ansat af Det danske Sprog- og Litteraturselskab).

Det internationale samarbejde med andre forskere og institutioner, der beskæftiger sig med studiet af renæssance-emner, indtager en helt central plads i Forums arbejde og søges til stadighed udbygget. Forum har siden 1988 været medlem af „La Fédération Internationale des Sociétés et Instituts pour l'Étude de la Renaissance“; der har siden 1990 været et samarbejde med universiteterne i Rom og Firenze, og Forum har i årets løb formidlet seks studieophold i Italien over Erasmusprogrammet.

Forum organiserer fra 1. oktober 1997 det toårige netværk om „Renæssancen: Modernitetens oprindelse“, der er bevilget af Statens humanistiske Forskningsråd. Netværket har etableret samarbejde med Istituto di Studi Rinascimentali i Ferrara, Warburg Institute i London, og Institut für Geistesgeschichte des Humanismus i München.

Undervisning:

Tværfaglige bachelortilvalg i renæssancekundskab (Ragn Jensen) og kursus i renæssancekundskab på Åbent Universitet (Waage Petersen) blev afholdt i efteråret. På begge kurser forlæste også andre af Forums medlemmer.

Udadvendt virksomhed:

Forum har i foråret haft besøg af prof. Mario Carpo (St. Etienne), der bl.a. holdt foredrag om „Visualizing Vitruvius: Renaissance Interpretations of the Vitruvian City“. I december talte biskop Jan Lindhardt ved netværkets officielle åbning om „Genopdagelsen af retorikken og den italienske renæssancehumanismes opståen“.

Rejser og kongresdeltagelse:

Forums medlemmer har holdt foredrag om renæssance-emner i Napoli og Avila (Pade) og Sasoferrato (Pade og Zeeberg). Desuden har Pade været på studieophold i Italien og England, og Ragn Jensen i Rom.

Udgivelsesvirksomhed:

Forum udgiver skriftserien „Renæssancestudier“ hos Museum Tusulanums Forlag. Bindet *Avignon & Naples. Italy in France – France in Italy in the Fourteenth Century*, redigeret af Pade, Ragn Jensen og Waage Petersen, udkom i Rom i Det danske Instituts Supplementum-serie (nr. XXV). Bindet har forord af Waage Petersen og artikler af Friis-Jensen, Pade og Ragn Jensen.

Stab

Forum for Renæssancestudier blev oprettet 1984 af en tværfaglig initiativgruppe. Der er ingen selvstændig stab; initiativgruppens medlemmer er tilknyttet forskellige institutter eller har anden ansættelse. Den består af Marianne Alenius (Det kongelige Bibliotek), Karsten Friis-Jensen (græsk og latin), Eric Jacobsen (engelsk), Hanne-Marie Ragn Jensen (kunsthistorie), Peter Ulf Møller (slavisk), Marianne Pade (græsk og latin), Lene Waage Petersen (italiensk), Peter Zeeberg (græsk og latin).

Publikationer:

Medlemmernes øvrige publikationer er anført under de respektive institutter.

Lene Waage Petersen

Den billedskabte Virkelighed

1. Baggrund

“Den billedskabte Virkelighed” er et særligt satsningsområde under Det humanistiske Fakultet i perioden 1996 – 1999. Formålet er at gennemføre grundforskning om visuelle medier og visuel kognition i såvel systematisk som historisk perspektiv.

Baggrunden for denne særlige satsning er for det første en erkendelse af de (audio-)visuelle mediers stigende betydning inden for kultur, arbejde, fritid og uddannelse i det 20. århundrede. For det andet påpeger nyere forskning, at visuelle repræsentations- og forståelsesformer har afgørende betydning for det humanistiske område, parallelt med verbalsproget, som traditionelt har stået i centrum for humanioras teorier og metoder.

2. Organisation

“Den billedskabte Virkelighed” har deltagelse fra i alt seks fagområder med hver deres særlige profil og forskningstradition: Film- og medievidenskab, psykologi, historie, humanistisk informatik, nordisk filologi og kunsthistorie. De seks områder er knyttet sammen i et virtuelt center, der står for den løbende udveksling af forskningsresultater gennem forelæsninger, konferencer og kommunikation via Internettet.

Satsningsområdet ledes af en koordinator, der refererer til Dekanen, og som assisteres af en Rådgivningsgruppe med repræsentanter for de seks fagområder. Koordinator er Klaus Bruhn Jensen, Institut for Film- og Medievidenskab. Endvidere serviceres aktiviteterne af et mindre sekretariat. Sekretær har været Eva Maria Knudsen (til 1.9.97), herefter Ole Magnús Mølbak Andersen.

3. Delprojekter

Til satsningsområdet er knyttet projekter, som udføres af tre kategorier af forskere: Forskningsprofessorer, ph.d.-studerende og andre forskere ved Det humanistiske Fakultet, der i en periode – typisk et forskningssemester – gennemfører et projekt under satsningen.

Forskningsprofessorerne (med projektemner) er: Ib Bondebjerg, Institut for Film- og Medievidenskab (dansk filmhistorie).

Axel Bolvig, Institut for Historie (billeder i og om historien).

Axel Larsen, Psykologisk Laboratorium (visuel kognition).

De ph.d.-studerende er:

Hans Christian Christiansen, Institut for Film- og Medievidenskab (tegnserien som medie).

Anne Sofie Heller Hansen (nyere reklame og reklameteori).

De øvrige deltagende forskere og deres arbejde findes omtalt under de relevante institutter. Her findes også oversigter over publikationer af alle de forskere, som er tilknyttet “Den billedskabte Virkelighed”. De øvrige deltagende forskere er: Claus Bundesen, Psykologisk Laboratorium.

Bent Fausing, Institut for Nordisk Filologi.

Torben Kragh Grodal, Institut for Film- og Medievidenskab.

Simon Heilesen, Institut for Humanistisk Informatik.

Lennard Højbjerg, Institut for Film- og Medievidenskab.

Anne Jerslev, Institut for Film- og Medievidenskab.

Anker Helms Jørgensen, Psykologisk Laboratorium.

Marianne Marcussen, Institut for Kunsthistorie og Teatervidenskab.

Vibeke Pedersen, Institut for Nordisk Filologi.

4. Aktiviteter

“Den billedskabte Virkeligheds” fælles aktiviteter falder i fire kategorier: Konferencer; gæsteforelæsninger og seminarer, herunder gæsteforskere; formidling; samt interne seminarer.

Konferencer:

Årets første konference – *Vision and Visual Cognition* – fandt sted 25. – 27. april. Hertil var inviteret en række fremtrædende internationale forskere på feltet (Leonardo Chelazzi, Svein Magnussen, Roger J. Watt, Irving Biederman, Glyn W. Humphreys, Koen Lamberts, Kyle Cave, Gordon D. Logan, Werner X. Schneider, Lynn A. Cooper, Michel Denis, Pierre Jolicoeur), og begivenheden var velbesøgt af såvel forskere som studerende fra Danmark og andre lande.

Den anden konference – *Visual Media: History, Aesthetics, and Reception* – fandt sted 1. – 4. december, og var ligeledes velbesøgt. Også i dette tilfælde var den internationale “stjernerække” af forskere repræsenteret (Janet Staiger, Thomas Elsaesser, Anette Kuhn, Andrew Higson, Jostein Gripsrud, John Corner, Carl Plantinga, Peter Vorderer, Dolf Zillman, Murray Smith, Peter Wuss, Daniel Dayan, Peter Golding, Niels Ole Finnemann).

Papers fra begge konferencer er under publikation, henholdsvis som temanummer af et internationalt psykologisk tidsskrift og som en engelsksproget antologi på et internationalt forlag. Endvidere udkom i årets løb rapporten fra universitetets ‘Centre of Excellence’-konference i forbindelse med Kulturby 96, hvor satsningsområdet første gang blev præsenteret.

Gæsteforelæsere:

I alt tre gæsteforelæsere var i årets løb tilknyttet satsningsområdet, hvor de bidrog med bl.a. forelæsninger, seminarer og vejledning af studerende: Michael Heim, The Art Center College of Design, Pasadena, USA; John T. Caldwell, University of California at San Diego, USA og Gertrud Koch, Universität Bochum, Tyskland.

Hertil kom en række andre gæsteforelæsere: Eamon Duffy, Laura Mulvey, Jørgen van den Berg, Hans Brandhorst, Manfred Thaller, Richard Woodfield.

Formidling:

Ved siden af de udadvendte videnskabelige arrangementer, publikationer og de interne seminarer, som fremmer den tværfaglige dialog og teoriudvikling, har satsningsområdet lagt vægt på også at formidle problemstillinger og forskningsresultater til en bredere interesseret offentlighed. I foråret 1997 var der tale om anden del af en fore-

læsningsrække med baggrund i den første danske mediehistorie (3 bind, Samlerens Forlag, 1996-97), som flere af de deltagende forskere har bidraget til. I efteråret var Filmhuset ramme om en offentlig paneldebat om *Dansk film – status og perspektiver*. Det bør også nævnes, at de deltagende forskere i en lang række tilfælde har bidraget til formidling af deres egen, deres fagfelts eller satsningsområdets forskning gennem diverse trykte og elektroniske medier samt i foredrag.

Det kan tilføjes, at "Den billedskabte Virkelighed" i vidt omfang benytter sig af Internettet til formidling og kommunikation, såvel internt som eksternt. Satsningsområdets hjemmesider indeholder – foruden program og praktiske oplysninger – også forskerbiografier, abstracts fra de afholdte konferencer og links til samarbejdspartnere. Adressen er:

<http://coco.ih.ku.dk/~visuals/index.html>.

Klaus Bruhn Jensen

Det naturvidenskabelige Fakultet

Dekanens beretning

Beretning for Det naturvidenskabelige Fakultet 1997

Ved årets begyndelse havde Fakultetsrådet på grund af svigtende indtægter, måttet beskære antallet af ansatte på de fleste af fakultetets institutter. I alt 29 VIP årsværk og 18 TAP årsværk. Regeringens stemmeaftale med SF blev udmøntet i ekstratilførsel af 17 VIP årsværk i 4 år med en medfinansiering på 25% og uden TAP- og annuumstøtte, så medfinansieringen blev 54%. Det var tungt for der manglede stadig midler. Baggrunden for tildelingen var, at fakultetet kunne fastholde sit beredskab og faglige fornyelse, såfremt det var muligt at ændre søgemønstret for de unge til universiteterne, så flere valgte matematik, fysik og kemi. Ved fordelingen kunne der tilgodeses de fag, som ministeriet med begejstring havde set, kunne optage flere studerende uden at skære ned på bemanningen i de fag, der havde fået vigende tilgang. Her kunne der således også blive en fornyelse.

Fakultetsrådet sætter den faglige fornyelse i alle fag meget højt på dagsordenen. Dette i forbindelse med en forventet meget lav aldersafgang i de kommende 6 – 8 år og udsigten til, at 50% af de ansatte skal gå af i den følgende 10 års periode. Fakultetet arbejder intensivt med planer, der kan udlyne dette.

Fakultetet blev større ved nedlæggelsen af Højskolen for Legemsøvelser og dennes inkorporering i et nyt Institut for Idræt sammen med Laboratoriet for Human Fysiologi, der blev overført fra August Krogh Institutet. Og ligeledes ved overflytning af et meget stort antal medarbejdere til fakultetet fra Teknisk Administration.

Ligestillingsproblematikken var også et vigtigt punkt på dagsorden. Fakultetet kunne glæde sig over udnævnelsen af 2 nye kvindelige professorer,

så der nu er i alt 3, i henholdsvis, fysiologi og kemi. Ligeledes blev 2 af de første Curie-stipendiatler ansat i faste stillinger i henholdsvis geografi og botanik. I alt 5 har nu gennemført det 2-årige post doc. De øvrige 3 er alle ansat i forskerstillinger ved andre institutioner.

Fakultetet fastholdt og øgede antallet af kandidater såvel som tildeling af ph.d.-grader. Det kunne konstateres, at de nye regler om optagelse for 1995 (studiestartsbetingelser og adgangsbetingelser skulle være de samme) havde medført en stærk forøget gennemførelsesprocent for de 2 første årgange. Det særlige Kemi C* kursus, der blev oprettet for studerende, der ikke havde kemi på B niveau, var en medvirkende succes hertil. Kurset foregår i august og havde en overordentlig god gennemførelsesprocent.

Fakultetet modtog med stor glæde undervisningsministerens tilsagn om 450 mill. kr. til et nyt Biotek-center, der bl.a. skal indeholde nye lokaler til de fuldstændigt udtjente faciliteter, hvor Molekylærbiologisk Institut holder til.

Fakultetsrådet igangsatte en ny faglig planlægning med alle institutter til efterfølgning af den hidtidige plan for 1994 – 2000. Den nye plan skal række frem til 2007. Den koncentrerer sig om alderspukler, faglig fornyelse og skærpelse af institutternes faglige profil.

Henrik Jeppesen, Dekan

Besvarelse af universitetets prisspørgsmål i naturvidenskab for 1996

Guldmedalje: Tove Damholt: "Syn-rift aflejring langs en lateralt forsat forkastning. Allt na Cuile sandstenen, Øvre Jura, Inner Moray Firth".

Guldmedalje: Peter Jørgensen: "Non-commutative Projective Geometry".

Sølvmedalje: Annamaria K. Houmann-Poulsen: En sedimentologisk-sekvensstratigrafisk analyse af kulførende siliciklastiske aflejringer fra Mellem Jura i Eriksdal, Skåne, Sverige".

Datalogi

Datalogisk Institut

Instituttleder: Søren I. Olsen. Vice-instituttleder: Jens Damgaard Andersen. Bestyrelse: Søren I. Olsen (formand), Jens Damgaard Andersen (VIP), Mads Tofte (VIP), Lars G. Jakobsen (TAP), Eileen Møller Nielsen (TAP-suppleant), Signe S. Nielsen (studenterobservatør).

Forskningsvirksomhed:

Forskningen ved Datalogisk Institut er koncentreret om fem større områder: Semantikbaseret programbehandling; Design, konstruktion og analyse af algoritmer; Distribuerede systemer; Datamatsyn samt Systemarbejde. Desuden foregår forskning inden for en række mindre forskningsområder.

Semantikbaseret programbehandling

Semantikbaseret programbehandling omhandler programmeringssprog, herunder behandling af programmer som dataobjekter med henblik på analyse, implementering, transformering, syntese og tidsvurdering, samt typebegrebets teori og anvendelse. Emnet er relevant for konstruktion af oversættere og fortolkere samt ved programafprøvning. Der lægges vægt på, at de udviklede teknikker er automatiske og at de er velfunderede i semantikken for det pågældende programmeringssprog. Forskningen ligger på grænsen mellem teori og praksis: Teorier afprøves på datamaskinen og praktiske eksperimenter fører ofte til nye teoretiske undersøgelser.

I 1997 er nye teoretiske resultater blevet opnået og stærkere systemer til programoptimering og oversættelse er blevet udviklet. Med støtte fra statens forskningsråd og EU Espritbevillinger udføres der især forskning inden for emnerne: Typer, kompleksitetsteori, partiel evaluering og programtransformation. Desuden er der arbejdet med realisering af en højparallel grafreduktionsmaskine.

Typer er blevet studeret fra flere synspunkter. Et er en anvendelse af typer som hjælpemiddel ved løsningen af "år 2000-problemet". Et andet er som værktøj til at formindske lagerforbruget i funktionssproget Standard ML. Et tredje er teori og praksis for at opnå fleksibiliteten, som kendetegner utyppede sprog samtidigt med effektiviteten og sikkerheden, som kendetegner typede sprog.

Teoretiske undersøgelser og praktiske eksperimenter er blevet foretaget med anvendelse af partiel evaluering på praktiske problemer. Forskning

er blevet lavet om terminationsproblemer i partiel evaluering, stærkere programtransformationer så som "deforestation" og "supercompiling", og specialisering således at beregninger opdeles i flere tidsfaser.

Gruppen var velrepræsenteret ved programkomiteer på flere internationale konferencer i 1997 (Rober Gluck, Fritz Henglein, Neil D. Jones, Torben Mogensen, Mads Tofte). Mads Tofte var programkomiteformand for »International Conference on Functional Programming" (ICFP97), og Neil D. Jones og Fritz Henglein var henholdsvis programkomiteformand og generelformand for "Principles of Programming Languages" (POPL97), ACM SIGPLAN's flagskib konference. Den var afholdt ved La Sorbonne i Paris for kun anden gang i Europa i konferencens 25 År historie. Der var 50% flere deltagere end i de sidste flere År.

Følgende gæster har besøgt gruppen i 1997 i tre uger eller længere: Amir Ben-Amram (Tel Aviv, Israel), Michael Leuschel (Leuven, Belgien). Desuden har cirka 20 andre gæster besøgt i kortere tid og har afholdt taler med gruppens ugentlige møder.

Forskningsgruppen omfatter: Neil D. Jones, Nils Andersen, Robert Glück, Klaus Grue, Fritz Henglein, Torben Mogensen, Mads Tofte, Martin Elsmann, Christian Mossin, Henning Niss, Jakob Rehof, Morten Heine Sørensen, Amir Ben-Amram, Michael Leuschel.

Kompleksitetsteori og partiel evaluering

Inden for partiel evaluering er der forsket i type-specialisering samt nye teknikker for bindingstidsanalyse til at opnå termination under specialisering. Inden for kompleksitetsteori er en lærebog om kompleksitet og beregnelighed forfattet. For en stor klasse problemer giver Levin's sætning algoritmer, som er asymptotisk effektive på nær en konstantfaktor. Et særdeles lovende resultat – men kun hvis det kan implementeres med realistiske konstantfaktorer. Eksperimenter er i gang for at finde varianter af metoden, som er praktisk anvendelige. Effektiv symbolisk sammensætning af funktioner synes at være et nøglebegreb (Neil Jones).

Der er blevet arbejdet med at klassificere kompleksitet af følgerelationen i forskellige modeller for subtypelogik (endelige og uendelige træer med varierende ordninger). Problemet har betydning for forståelsen af simplificering af ulighedssystemer i subtypediscipliner, og der er opnået kompleksitetsresultater for flere af disse. I forbindelse med et udlændophold ved Stanford University, Californien er der blevet arbejdet med sikkerhedsproblemer i programmeringssproget Java (Jakob Rehof).

I 1997 er der arbejdet videre med analyse af, hvor mange gange et funktionsprogram bruger værdier af udtryk samt nedarvede grænser i partielle evaluatorer. Endvidere er der arbejdet med at påvise lineærtids selvfølgelig af den rene lambda kalkyle med henblik på at påvise et lineærtids-hierarki i den rene lambda kalkyle. Endvidere er der designet et sprog til "cashflow reengineering", som Unibank har kontaktet universitet for at få hjælp med (Torben Mogensen).

Flere aspekter af specialisering af logikprogrammer er studeret, herunder: automatisk kontrol af "online" specialisering; konjunktiv partiel deduktion som en udvidelse i retning af "tupling" transformationen og superkompilering; terminationsanalyse og specialisering af "tabled" logikprogrammer; integration af abstrakt fortolkning og partiel evaluering; polyvariant bindingsanalyse for logikprogrammer. Desuden er phd-afhandling "Advanced Techniques for Logic Program Specialisation" forsvaret ved Leuven universitet (Michael Leuschel).

Programtransformation og type-teori

Arbejdet med at generalisere S.A. Cooks køretidsforbedring fra stakautomater til vilkårlige imperative stakprogrammer er tilendebragt. Muligheder for effektiv funktionsprogrammering med foranderlige datastrukturer gennem en udvidelse af entydighedsbegrebet for referencer til kun at gælde eksterne referencer undersøges (Nils Andersen).

Arbejdet med programtransformation og type-teori er fortsat. I programtransformation er den første analyse til at sikre termination af højereordens deforestation udviklet (med Helmut Seidl). I type-teori er såkaldte domæne-frie systemer udviklet. Disse giver en række tekniske fordele over traditionelle systemer (med Gilles Barthe). Desuden er såkaldt klassiske typesystemer, der via Curry-Howard isomorfien svarer til klassiske logikker, studeret (Morten Heine Sørensen).

Arbejdet med konjunktiv partiel deduktion i logik programmeringssprog er fortsat (med M.H. Sørensen, samarbejde med K.U. Leuven). Forsat arbejde med flerniveau metaprogrammering (med J. Jørgensen). Et ny "regeneration scheme" er analyseret (med A. Klimov). Dette viser en klar sammenhæng mellem programkomposition og programspecialisering i programtransformation (Robert Glück).

Arbejde med at kombinere typebaserede programanalyser og Floyd-Hoare logik er begyndt med henblik på at udvikle en ramme for at studere kontrolafhængige analyser for imperative og objektorienterede programmeringssprog (Henning Niss).

Curry-Howard isomorfien er en overraskende

stærk overensstemmelse mellem formelle logiske systemer og kalkyler, der udtrykker beregning. For eksempel svarer minimal propositionslogik præcist til den simpelt typede lambda-kalkyle. Stærkere logiske systemer svarer til højereordens polymorfi, f.eks. systemet F-omega. Aktuell forskning har som formål at karakterisere, sammenligne og finde kompleksiteten af forskellige klasser af termer, der kan gives typer i forskellige fragmenter af logikken (Pawel Urzyczyn).

Forskningen inden for subtypning er fortsat. En koinduktiv aksiomatisering af rekursiv subtypning, hvor beviserne umiddelbart kan fortolkes operationelt som kanoniske afbildninger fra en type til dens supertype, er udarbejdet (med Michael Brandt). Subtype entailment, et centralt logisk problem i polymorf type-baseret programanalyse, er undersøgt (med Jakob Rehof), og det er vist at subtype entailment over simple typer er coNP-komplet, hvor både over- og undergrænser er nye. Desuden er der udviklet en række effektive typeinferensalgoritmer for objekttyperesystemer med invariant objectsubtypning. De nye algoritmer forbedrer de hidtidige asymptotiske grænser markant (Fritz Henglein).

År 2000-problematikken

En programanalyse- og transformation til støtte ved konvertering af Cobol programmer er designet og implementeret (med Christian Mossin og Peter Harry Eidorff). Ideen bag analysen og den efterfølgende transformation er at udnytte velkendte teknikker fra programmeringssprogteknologi til at designe et værktøj der er fleksibelt og automatisk nok til at det rent faktisk kan bruges til industrielle formål, samtidig med at det overholder sædvanlige kriterier for korrekthed og semantisk velfunderethed. En række industrielle kontakter er interesserede i værktøjet (Morten Heine Sørensen, Mads Tofte, Fritz Henglein, Henning Niss).

Programmeringssproget ML

Som hovedindsats er "The ML Kit with Regions Version 2", som blev offentliggjort i 1997, færdiggjort. I forbindelse hermed er der udarbejdet artikler, der beskriver regionsinferensalgoritmen. En ph.d.-sommerskole om regioner er organiseret, og et to-binds festschrift for Robin Milner redigeret (Mads Tofte).

Som basis for en kommende ph.d.-afhandling er der udviklet en teori for implementation af moduler og separat oversættelse for Standard ML. Teorien tillader at beriget typeinformation overføres over modulgrænser under oversættelse, hvilket gør teknikken anvendelig i "The ML Kit with Regions" oversætteren. Ved et udbytterigt studieophold på Cornell Universitet i USA blev der blandt andet

samarbejdet omkring separat oversættelse til Standard ML oversætteren (Martin Elsmann).

Map theory, grafreduktionsmaskine

En sommerskole i logik er blevet afholdt med succes med deltagelse fra Danmark, Norge, Sverige, Portugal og Israel. En artikel om en denotationssemantik for map theory er blevet publiceret. Det fortløbende arbejde med map theory er fortsat og har resulteret i yderligere simplifikationer af teorien. En ph.d.-studerende fra Paris Universitet 7 har været på besøg. Konfigurerbare gate arrays er blevet studeret med henblik på brug i en højparallel grafreduktionsmaskine (Klaus Grue).

Design, konstruktion og analyse af algoritmer

Inden for rammen af det SNF-støttede og nu afsluttede projekt "Computational Algorithmics" har algoritmegruppen i årene 1995-97 opnået betydelig ekspertise i udvikling, implementering og empirisk afprøvning af algoritmer, hvilket desuden har ført til større indsigt i fagområdets teoretiske grundlag. Undersøgelserne har omfattet varierende konstruktionsprincipper samt problemer og algoritmer (både sekventielle og parallelle) fra forskellige anvendelsesområder. Herunder kan nævnes korteste veje, Steiner træer, kvadratisk tildeling, eksistens af endelige projektive planer, lokalisering af faciliteter, beregningsgeometri (netværksdesign), træproblemer (evolutionstræer og mønstergenkendelse i træer) og in-place algoritmer. Endelig er der undersøgt metoder til effektiv numerisk løsning af meget store systemer af differentilligninger ved opdeling af disse i løst koblede delsystemer ved hjælp af heuristiske graf- og numeriske algoritmer. Samspillet mellem analyse, konstruktion og empirisk afprøvning har givet en øget forståelse for hvilke nye og delvis uprøvede algoritmiske ideer der er bæredygtige i praksis.

Forskningsgruppen omfatter: Jakob Krarup, Stig Skelboe, Jens Clausen, Torben Hagerup, Jyrki Katajainen, Mikkel Thorup, Pawel Winter, David Pisinger, Stefan Karisch, Martin Zachariasen, Jesper Larsen, Stephen Alstrup.

Ikke-lineær og kombinatorisk optimering

Fermats lokaliseringsproblem er generaliseret til vilkårlige positive og negative vægte. Alle kendte resultater fra ca. 1640 følger som biprodukter af en ny løsningsmetode. For et specielt struktureret netværk er desuden angivet en lineær algoritme til bestemmelse af 1-medianen. Endvidere er udarbejdet en oversigtsartikel om dette nye forskningsområde. Nye resultater er opnået mht. samspillet mellem den grådige algoritme og 4-blok-frie 0-1 matricer. Det er endnu uvist, om dette fører til væ-

sentlig ny indsigt i det åbne spørgsmål om eksistens af endelige projektive planer af en given orden. Udarbejdelsen af undervisningsmateriale om modelbygning inden for optimering er afsluttet. Endelig er skrevet dele af kapitler til "Handbook of Optimization" samt til "Encyclopedia of Optimization" (Jakob Krarup).

En ny teknik til løsning af kvadratiske knapsack problemer er blevet udviklet. Takket være stramme og hurtigt beregnelige grænseværdier fra Lagrange relaxering, kan der nu løses 10 gange større problemer end hidtil publiceret i litteraturen. Der er præsenteret eksakte algoritmer for pakning/ladning, approximationsalgoritmer for knapsack problemer samt heuristikker Erdős problem. Endelig er et længere kapitel om knapsack problemer blevet trykt i Handbook of Combinatorial Optimization (David Pisinger).

Parallele integrationsalgoritmer

Meget store systemer af sædvanlige differentilligninger kan ofte betragtes som en samling løst koblede delsystemer. Ved parallel numerisk integration kan de enkelte delsystemer løses separat inden for eet tidskridt. Mellem hvert tidskridt udveksles information for at sammenkoble delsystemerne. Der er udviklet halvautomatiske teknikker til identifikation af delsystemer og metoderne er afprøvet på praktiske eksempler (Stig Skelboe).

Algoritmisk geometri

Der er arbejdet med anvendelser af algoritmisk geometri (eng. computational geometry) til løsning af nogle grundlæggende netværkssyntese problemer. Forskning har været fokuseret på eksakte og suboptimale metoder til bestemmelse af forskellige varianter af Steinertræer. Også specielle tilfælde af den omrejsende sælgers problem er blevet udforsket (Pawel Winter).

Plane Steiner træ problemer, specielt den rekt-lineære variant, har anvendelser indenfor bl.a. VLSI-design. Heuristikker og eksakte algoritmer, der oprindeligt er blevet udviklet til det klassiske euklidiske problem, er blevet overført til det rekt-lineære problem. Samarbejde med David M. Warme (University of Virginia, USA) har resulteret i eksakte løsninger af plane Steiner træ problemer med over 1000 punkter. Der arbejdes fortsat med udvikling af algoritmer til løsning af andre varianter af Steiner træ problemet, herunder det 3-dimensionelle euklidiske problem (Martin Zachariasen).

Problemløsning med Branch and Bound

Parallel Branch-and-Bound har været det gennemgående tema i løbet af 1997. På den praktiske side er der arbejdet med løsning af store place-

ringsproblemer af typen QAP og opdelingsproblemer af type Graf-todeling. Resultaterne giver grundlag for løsning af hidtil uløste benchmark-problemer. Teoretisk er der arbejdet videre med en detaljeret axiomatisering af Branch-and-Bound for at kunne beskrive og ræsonnere om speed-up anomalier i parallel Branch-and-Bound, dvs. situationer, hvor tilføjelse af ekstra procesorer giver for lille effekt eller større effekt end forventeligt (Jens Clausen).

Arbejdet med ruteplanlægning med tidsvinduer forløber ad 3 spor. Der arbejdes med udvikling af effektive heuristikker med baggrund i optimale branch-and-bound-algoritmer (med D. Ryan). En forholdsvis ny metode til branching ved ruteplanlægningsproblemer er branching på tidsvinduer. Denne regel søges effektiviseret ved at kombinere den med de traditionelt benyttede regler. Endelig fortsættes arbejdet med parallelle algoritmer til ruteplanlægningsproblemet (Jesper Larsen).

Anvendelsen af semidefinit programmering (SDP) til løsning af graf-todelings problemer er blevet studeret. En eksakt metode, der muliggør løsning af problemer indenfor molekylær biologi, er udviklet. For det kvadratiske tdelings problem er der introduceret en fælles ramme for undergrænser baseret på linearisering og dualitet. Andre aktiviteter omfatter organiseringen af et internationalt mini-kursus i SDP og implementeringen af CUTSDP, en toolbox for "cutting-plane" metoder baseret på SDP (Stefan Karisch).

Basal algoritmik

Det er vist, hvordan man kan finde korteste veje i uorienterede grafer i linær tid, dels i den klassiske version med heltal, dels for floating points. Dette er løsningen på et af de mest klassiske problemer indenfor grafalgoritmik som folk har arbejdet hårdt på siden 1959. Hvad angår andre klassiske problemer, er der fundet mere en mere effektiv $O(n(\log \log n)^2)$ algoritme for deterministisk sortering i linær plads. Der er desuden arbejdet med dynamiske grafer (med Stephen Alstrup), hvor man ønsker effektivt at vedligeholde information om f.eks. mindste udspændende træer i en graf, hvor kanter løbende kan indsættes og slettes (Mikkel Thorup).

Der er udviklet et dynamisk fusionstræ. Et fusionstræ er en datastruktur, der kan besvare sædvanlige søgetræsforspørgsler for et lille antal nøgler i konstant tid (i modsætning til logaritmisk tid, som for sædvanlige søgetræer). Hidtil kendte fusions-træer var statiske (kun for en uforanderlig nøglemængde) eller havde andre indskrænkninger, mens det nye fusionstræ tillader indsættelse og sletning af nøgler i konstant tid. Endvidere er det vist, at maksimale strømninger i netværk med hel-

tallige kantkapaciteter kan beregnes mere effektivt, end det hidtil var kendt (Torben Hagerup).

Der er blevet forsket indenfor to områder: Extern-lager algoritmer og "codetuning". Motivationen for denne forskning har været den nuværende krise for sekventiel beregning: Pga. paging og caching giver de traditionelle metoder, dvs. beregning af antallet af instruktioner eller beregning af antallet af kritiske operationer, ikke et korrekt billede for et programs reelle køretid. Lokaliteten i lagertilgangen er utrolig vigtig. Dette har gjort min tidligere forskning i Turing maskiner højaktuel, da denne maskinmodel kun tillader en sekventiel tilgang til lageret. Målet med den nyere forskning har været at finde nye udgiftskriterier og nye algoritmer, som tager hensyn til at lageret udnyttes lokalt (Jyrki Katajainen).

Der er blevet arbejdet med netværksoptimering, dynamiske træproblemer, ruteproblemer og optimering af compilere. Blandt andet kan det nævnes at der er fundet en forbindelse mellem netværksoptimering og Davenport-Schinzel sekvenser. Dette betyder at en lang række problemer der før var meget beregningstunge, nu kan løses i en tid der stort set svarer til læsning af data (Stephen Alstrup).

Distribuerede systemer

Bestræbelserne på at udbygge gruppen for Distribuerede Systemer har fortsat i 1997 blandt andet ved ansættelse af en halv-tids amanuensis i efteråret og ved at en erhvervsforsker er startet. Gruppens forskningsarbejde er væsentligt styrket gennem en treårig rammebevilling fra SNF; en bevilling, som også dækker gruppens samarbejdspartnere ved AUC og DTU.

I gruppen forskes der med udvikling af nye paradigmer og mekanismer for distribuerede operativsystemer, f.eks. data- og processflytninger mellem datamater med forskellige maskinarkitekturer, objektlokalisering, integration af database forespørgselsprog med objekt-orientering, og på højhastighednetværk.

Gruppen har gennemført et af de første projekter under "Center for IT-forskning" i samarbejde med et privat netværksfirma, Olicom A/S. Projektet omhandler effektiv udnyttelse af højhastighedsnetværk, når sådanne dubleres. Gruppens nationale og internationale berøringsflader er styrket gennem en adjunks længerevarende ophold ved et fransk forskningslaboratorium i Grenoble og ved at gruppens lektor har været gæsteprofessor ved Aalborg Universitet. En ph.d.-studerende har haft et længerevarende forskningsophold ved University of Arizona.

Forskningsgruppen omfatter: Eric Jul, Povl Koch, Niels Elgård Larsen, Jørgen Sværke Han-

sen, Michael Ørsted Svendsen, Jacob Schrøder, og Thomas Stormark.

Objektorienterede distribuerede systemer

Det tidligere udviklede objekt-orienterede programmeringssprog, Emerald, er videreudviklet i en ny udgave, der kan anvendes på selv små maskiner af forskellig arkitektur. Der arbejdes med at få den nye udgave til at fungere distribueret. Der er gennemført et CIT projekt om "Netværksstripping". Et værk om distribuerede objekter er videreudviklet og præsenteret internationalt. Der er opbygget et samarbejde med Delta omkring Objekt-Orienteret Design. Et arbejde med løstforbundne systemer er afsluttet (Eric Jul).

Distribuerede, objektorienterede databaser

I 1997 er der skrevet på en afhandling og arbejdet med "Distributed Method Indexing" og distribuerede transaktioner (Niels Elgård Larsen).

Netværksydelse i distribuerede systemer

Der er udviklet en model for behandling af netværkskort på multiprocessor maskiner. I modellen benyttes afbrydelser ved lav netværksbelastningen og styresystemstråde ved høj netværksbelastningen. Dette giver lavt overhead ved lav belastning, og sikrer acceptabel ydelse ved høj belastning. Derudover arbejdes der med "IP rutning" og "firewalls" inden for det kommunikationsorienterede, eksperimentelle styresystem Scout (Jørgen Sværke Hansen).

Datamatsyn

Formålet med forskningen i datamatsyn er at opbygge en teori for beregninger med billeder som data. Vi ønsker at finde effektive algoritmer til at udtrække billedernes indhold. Et billede består af måling i bestemte punkter, hyppigt beliggende i et rektangulært gitter. Data for beregningerne er ikke blot enkelte billeder, men hele sekvenser af billeder (film). På lang sigt er målet at udvikle en maskine som kan "se".

I datalogi studerer man hyppigt algoritmer, hvis data er symboler, som er forberedt af et menneske. Det kan være bogstaver i en tekst, en repræsentation af en graf, eller koden til en algoritme. I modsætning hertil er vores data resultatet af fysiske målinger, for eksempel lysintensiteten i et punkt i et billede. Vi foretager beregninger direkte på de ufortolkede målinger. Vi håber derved enten helt at kunne springe den fase over hvor et menneske skal foretage en symbolsk fortolkning af data, eller alternativt at beregne den symbolske repræsentation. Automatisk omdannelse af fysiske målinger til symbolske data, som for eksempel en beskrivelse af et billedes indhold, er stadig et uløst problem.

Forskningsgruppen har i 1997 arrangeret "ph.d. School on Adaptive Robot Behavior", samt "Den Sjette Danske Konference om Mønstergenkendelse".

Forskningsgruppen omfatter: Peter Johansen, Jens Damgaard Andersen, Jens Arnspang, Klaus Hansen, Knud Henriksen, Søren I. Olsen, Joachim Weichert, Jon Sparring, Morten Hanehøj, Kristoffer Jensen, Ole Fogh Olsen, Peter Riber, Niels Holm Olsen, Liu Xiaoxia.

Skalarum

Hovedemnerne har været skalarumsteori, differentialgeometri og katastrofeteori indenfor billedanalyse. En familie af billeder med stadigt lavere opløsning genereres ud fra det oprindelige med en partiel differential ligning, resultatet kaldes et skalarum. Interessante strukturerer detekteres i skalarum med differentialer. Det gennemgående spørgsmål er: Hvilke strukturændringer sker typisk, når opløsningen ændres? Svaret er med til at relatere global og lokal struktur (detalje/helhed). Differentialer for segmentering, hjørnedetektion og optisk flow blev undersøgt i samarbejde med andre i gruppen. Et studieophold ved University of Minnesota er påbegyndt med fokus på nye typer skalarum (Ole Fogh Olsen).

Ikke-lineære skalarum er fleksible og velforståede værktøjer til at integrere a priori viden i en bottom-up proces. Hensigten er at udvikle værktøjet yderligere til at blive praktisk anvendeligt i datamatsyn. Algoritmiske resultater er opnået ved at indføre separable, rekursive og additive metoder i en implementation, som er velegnet til parallelle beregninger og ved at bevise robusthed af en almindeligt benyttet metode til at implementere det populære Perona-Malik filter. Studiet af lineære skalarum inkluderer undersøgelser af tidlig japansk forskning og analyse af hjørnedetektorer, som hyppigt anvendes ved mønstergenkendelse (Joachim Weickert, Jon Sparring, Mads Nielsen, Ole Fogh Olsen).

Der er arbejdet på at rekonstruere et billede ud fra de singulære punkter i skalarummet. Vi ved, at for et signal er deres position tilstrækkelig information til at foretage rekonstruktionen. Derimod ved vi endnu ikke om rekonstruktionen er numerisk stabil, men foreløbige resultater tyder på det (Ole Fogh Olsen, Mads Nielsen, Peter Johansen).

Generaliserede entropier er blevet anvendt til tekstur diskrimination, til selektion af skala og til fokusering af opmærksomhed (Joachim Weickert, Jon Sparring).

Digital vandmærkning

Der forsket i metoder til automatisk segmentering af 2-dimensionale digitale billeder og metoder til

at skjule information i digitale billeder (steganografi, digital watermarking). Inden for mønsteridentifikation er beskrevet en variant af Hough-transformationen til identifikation af liniestykker i kantbilleder (edge maps). Nu arbejdes på steganografiske procedurer, der muliggør bl.a. JPEG-kodning af billeder, således at watermarking-informationen overlever (Jens D. Andersen, Klaus Hansen).

I forbindelse med steganografi arbejdes der på estimation af entropien for dansk skriftsprog og for digitale billeder, baseret på C.E. Shannons metoder til bestemmelse af entropien i engelsk skriftsprog. Der er udviklet programmel til statistisk analyse af større mængder tekst- og billeddata, samt arbejdet med problemerne omkring estimation ud fra begrænset sample-størrelse (Klaus Hansen).

Fysisk og biologisk billeddannelse

Menneskets syn udmærker sig ved færdigheder, som langt fra er modellerede i datamatsyn. Hertil hører en usvigelig evne til entydigt at karakterisere scener, som nuværende analyse af CCD billeder ofte efterlader uendelig mange svar på. Ved at fravælge pin hole modeller og studere fysisk og biologisk billeddannelse er datamatsynsparadigmer vedrørende stereosyn og formbestemmelse reformulerede (Jens Arnsfang).

Kamerakalibrering

Et af problemerne ved kamerakalibrering er bestemmelse af et kameras brændvidde og hovedpunkt. Ny indsigt har gjort det muligt at bestemme et kameras brændvidde og hovedpunkt rent geometrisk, dvs. uden brug af oordinater, og uden brug af noget specielt kalibreringsobjekt. Endvidere er det muligt at bestemme dybde med to kameraer uden brug af koordinater ved at udnytte, at "cross-ratio" er invariant for punkter beliggende på rette linier i de to billeder (Knud Henriksen).

Genkendelse og klassificering

I projektet om form og bevægelse arbejdes med metoder til genkendelse af objekter og bevægelsesmønstre. I 1997 er der endnu ikke arbejdet med bevægelse, men med objekter i todimensionelle billeder. Redskabet har været statistiske metoder anvendt direkte på rå intensitetsdata. Ideen hermed har været, at undgå formulering af en explicit model for billeddata, og i stedet sigte på genkendelse og klassificering via en rent statistisk baseret model. Metoderne er blevet anvendt på billeder af sædceller. I umiddelbar fremtid vil de samme metoder blive testet på levende billeder af bl.a. sædceller (Peter Riber).

Robot-modellering

En fundamental forudsætning for ethvert styresystem er at have en god matematisk model af det system, der skal styres. Ved styring af robotter kan denne modelleringsopgave være meget kompliceret og til tider nærmest umulig at overskue. Det undersøges derfor, om det er muligt at få robotsystemet til selv at foretage modelleringen baseret på feedback information fra forskellige sensorer, først og fremmest kameraer, der observerer robotens bevægelser (Morten Hanehøj).

Visuel udforskning

Forskningen har omhandlet studier i automatisk visuel udforskning. Her benyttes et kamera til løbende selektiv opsamling af data, inkremental fortolkning, og bestemmelse af kameraposition, grad af zoom, fokusering etc. for det næste optagne billede. Herved kan de sparsomme beregningsressourcer koncentreres om analyse af de billeder, der indeholder relevant information (Søren I. Olsen).

Analyse og syntese af lyd

Et delemne i musikinformatik er beskrivelse af og syntese af "musikalsk lyd". Et andet emne i betragtelig fremdrift er interaktioner mellem udøvende kunstnere og partielle prædefinerede kompositioner og lydtepper. Sammen med LMA i Marseille er udviklet et matlab-baseret analyse-system, som giver additive parametre for lyde. Udviklingen har koncentreret sig om analyse af melodier og transitioner af toner. De additive parametre danner grundlag for en "higher attribute analyse", hvor parametre, spektrum, tidsforløb og støj definerer lyden. Gode resultater foreligger og samarbejdet forventes fortsat (Kristoffer Jensen, Jens Arnsfang).

Systemarbejde og Interaktive Systemer

Systemarbejde omhandler studiet af udvikling, brug og indførelse af edb-baserede informationssystemer i organisationer. Informationssystemer ses som en helhed, der ud over den edb-tekniske del også omfatter andre tilknyttede maskiner og værktøjer, arbejdsprocesser og ikke mindst mennesker. Studier af interaktionen mellem mennesker og informationssystemer indtager en central plads i forskningen. I de senere år er fokuseret på etablering af en sammenhængende forståelse af menneskelig viden, sprog, og datalogi, i deres relation til logik og regler; informationssøgning og dokumentationsarbejde for fagfolk; store informationssystemer i organisationer; design af IT-systemer; samt design og evaluering af stærkt interaktive datamatbaserede værktøjer til fagfolk. Som et gennemgående træk lægges vægt på empiriske studier til kritisk udforskning af teoretiske antagel-

ser inden for felterne. Det tilstræbes også at inddrage indsigt fra andre fag end datalogi. Det har især drejet sig om psykologi, sociologi og filosofi.

Forskningsgruppen omfatter: Erik Frøkjær, Peter Naur, Hasse Clausen, Morten Hertzum, Ketil Perstrup og Kristian Bang Pilgaard.

Informationssøgning i Internet-biblioteker

Der er opbygget et eksperimentelt digitalt bibliotek med et udvalg af faglitteratur om menneske-datamaskine interaktion tilgængeliggjort via Internettet. I arbejdet har medvirket fem specialestuderende. Fagbiblioteket indeholder søgefaciliteter og faciliteter til at støtte udforskning af dokumentksamlingen. Systemets nuværende brugerflade er underkastet heuristiske evalueringer og en serie tænke-højt forsøg. Systemet benyttes til undersøgelse af nye teknikker til visualisering af oversigtsinformation og klassifikation i digitale informationssamlinger. En teori om automatisk oparbejdning af ordforråd, der kan benyttes til at karakterisere og fremfinde dokumenter fra specifikke fagområder, er fremsat og vil blive udforsket (Erik Frøkjær, Ketil Perstrup).

Datalogiens videnskabelige status

Der er arbejdet på at klargøre og fremme videnskablighed i datalogisk sammenhæng. Arbejdet med at samle materiale til belysning af datalogiens historiske udvikling siden 1942 er fortsat (Peter Naur).

Systemarbejde og design af edb-systemer

Arbejdet har været koncentreret om at afklare, hvorledes de to discipliner relaterer sig til fagområdet datalogi. Gennem dette arbejde søges skabt et videnskabeligt velfunderet grundlag for at forstå hvorfor og hvorledes datalogen i arbejdet som systemudvikler og designer, skal betjene sig af vidt forskellige metoder og teknikker. Specielt er brugen af fortælleteknikker i forbindelse med systemudvikling søgt begrundet. Arbejdet er dokumenteret i et notesæt i første udkast (Hasse Clausen).

Teknikker til evaluering af brugergrænseflader

Hyppig evaluering af delprodukter fra systemudviklingsprocessen kræver en vifte af velbeskrevne evalueringsteknikker, men erfaringerne med de eksisterende teknikker er ikke veldokumenterede. Der er arbejdet med at samle erfaringer om og dokumentere egenskaber ved en række primært brugerinvolverende evalueringsteknikker (Morten Hertzum).

Elektroniske arkivalier i centraladministrationen

Myndighedernes overdragelse af elektroniske arkivalier til Statens Arkiver er modelleret. Bear-

bejdning af data om centraladministrationens brug af edb på baggrund af informationer fra en spørgeskemaundersøgelse foretaget af Rigsarkivet er afsluttet (Kristian Bang Pilgaard).

Øvrige forskningsområder:

Lingvistisk logikprogrammering

Inden for logikprogrammering og sprogteknologi er vore metoder blevet anvendt på oversættelsesaspekterne af Montagues PTQ (som er en formel semantik for et sprofragment beskrevet i hans artikel "The proper treatment of quantification in ordinary English"). Såvidt vides er det første gang at et datamatisk system (en metaparser) har kunnet genopfinde en omfattende delmængde af Montagues PTQ. Fordelene er blandt andet, at de resulterende programmer er meget simple, at disse programmer genereres automatisk af en metaparser, samt at denne metaparser er forholdsvis simpel og beroende på datastrømsanalyse (Gergers Koch).

Logikprogrammering og vidensbaserede systemer

Der arbejdes med systemudviklingsmetoder, der omfatter vidensstilegnelse, vidensrepræsentation, modellering samt generelle og specifikke problemløsningsmetoder. Logiske modeller er implementeret i meget fleksible systemer til at stimulere og støtte menneskelig kreativitet. Symbolske, algoritmiske og heuristiske metoder er kombineret med visualisering og grafisk brugergrænseflade. Grundprinciper og flere prototyper til et støttesystem for byplanlægning har været udarbejdet og afprøvet i en samarbejde med arkitekter. Grundidéer og prototyper til et støttesystem for vidensbaseret medicinsk diagnose har været gennemarbejdet og afprøvet ved en praktiserende læge (László Béla Kovács).

Global transaktionshåndtering med lokale konsistenskrav

Ved kommunikerende databaser kræver man kun lokale konsistenskrav opfyldt, og man kan derfor nøjes med lokal samtidighedskontrol, der giver større tilgængelighed end global samtidighedskontrol. Til at opnå at en global forretningstransaktion bliver udført som en helhed (eller slet ikke) kan bruges "update propagation", som sørger for at subtransaktioner på andre maskiner bliver gennemført før eller siden. Arbejdet har koncentreret om at specificere forskellige forholdsregler, der kan sikre at man får et korrekt resultat på trods af vilkårlige forsinkelser. Arbejdet er udført sammen med lektor Lars Frank fra Handelshøjskolen i København (T.U. Zahle).

Høj-ordens ODEs og visse høj-indeks DAEs

Standardmetoden til at løse sædvanlige differentially ligninger (ODEs) af højere orden er først at omforme ligningen til et system af 1. ordens ODEs og derefter løse systemet med en af de mange numeriske metoder til 1. ordens ODEs. Herved findes såvel løsningen som dens afledede med ca. samme nøjagtighed, hvilket er unaturligt men dog uskadeligt ved ODEs. Ved differential-algebraiske ligninger (DAEs) skal visse komponenter af løsningen findes mere nøjagtigt end andre, og der arbejdes derfor med at vise, at de uheldige konsekvenser ved brug af 1.ordens ODE-metoder til DAEs kan undgås ved at skifte til metoder for højere orden (Jørgen Sand).

Ph.d.-sommerskoler

Instituttet har i 1997 afholdt tre ph.d.-sommerskoler. "Copenhagen Logic Summer School '97", varede to uger med forelæsninger fra Oslo, Göteborg, Aarhus og DIKU. Emnet var matematisk logik og dens relationer til datalogi. Den anden sommerskole, "Region-Based Memory Management", varede en uge med foredrag fra DIKU og KVL. Emnet repræsenterer resultaterne af et fem-års projekt ved DIKU om effektiv implementering af funktionelle programmeringssprog. Den tredje sommerskole "Adaptive Robot Behavior" varede i en uge med foredrag fra Ålborg, Marseille, Tel Aviv, Helsingfors, DTU, og Novosibirsk. Emnet var: Anvendelse af dynamiske systemer og informationsteori til programmering af robotter. Desuden har Stig Skelboe i samarbejde med P.C. Hansen fra DtU afholdt ph.d.-kurset "Parallele Numeriske Metoder". Kurset blev fulgt af 12 ph.d.-studerende fra DTU og KU.

Informationsvirksomhed:

Instituttet har afholdt en åben ph.d.-dag, hvor instituttets ph.d.-studerende fortalte om deres forskning. Mødet blev fulgt af ansatte, detagere fra erhvervsvirksomheder og andre.

Inden for forskningsgrupperne "Semantikbaseret programbehandling" og "Datamatsyn" har der året igennem været afholdt ugentlige åbne møderækker med foredrag af gæster og af ansatte og ph.d.-studerende ved instituttet.

Stephen Alstrup deltog sammen med forskningsminister Jytte Hilden i to foredrag under projektet "Unge forskerspirer".

Jens Damgaard Andersen har medvirket i Danmarks Radios Program 1 udsendelser "Studie 2000" i udsendelser om anvendelse af tilfældige tal ved kryptering.

Hasse Clausen har deltaget som ekspert i teknologinævnets arbejde omkring brugen af fortællerteknikker i forbindelse med teknologivurderinger.

Erik Frøkjær har fungeret som skønsmand ved en tvist om en edb-leverance indbragt for Frederiksberg Ret. Erik Frøkjær har givet foredrag med titlen "Personfølsomme oplysninger via Internet og e-mail" på konferencen "Internet for Advokater – en kritisk vurdering af advokaters elektroniske muligheder og udfordringer" afholdt af IDG Conference Group og Advokaternes Serviceselskab. Erik Frøkjær har medvirket som sagkyndig i TV2's nyhedsindslag "Søndagsdokumentet" med temaet "det problematiske forhold mellem IT-investeringer og effektiviseringer".

Klaus Hansen har holdt foredrag for DECUS om "Nyheder og status inden for elektronisk post".

Peter Johansen har deltaget i udarbejdelse af en strategi for dansk IT-forskning for forskningsministeriet.

Peter Naur har skrevet "Videnskab og Vrøvl" til Det naturvidenskabelige Fakultets blad Hovedområdet, samt "Programming support in Danish Computing 1956 – 62, Approaches in History of Computing" til Dansk Teknologihistorisk Selskab.

Kristian Bang Pilgaard holdt oplæg på Arkivforeningen og Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkivers seminar om informationsteknologien og arkiverne.

Ketil Perstrup har skrevet et debatindlæg om ph.d.-studerendes løn- og ansættelsesforhold, bragt i Politiken tirsdag den 2. sep 1997 under overskriften "Hildens forskerlærlinge betaler dyrt".

David Pisinger har skrevet et debatindlæg om Forskningsministerens nedskæringer af De naturvidenskabelige Forskningsråd. Oplægget blev trykt i Berlingske Tidende. David Pisinger har skrevet "Jens Clausen – en energibombe til IMM" i DORSnyt, vol. 112, 1997.

Jørgen Sand har holdt foredraget "Power Boundedness of Matrices and Resolvent Conditions" for økonomer fra Forskerparken og Økonomisk Institut i Århus.

Stig Skelboe har givet foredraget "Supercomputing" for Professorforeningen ved DTU.

Mikkel Thorup har skrevet debatindlægget "Farvel til international forskning" til Berlingske Tidende.

Mads Tofte har givet interview til ComputerWorld i forbindelse med offentliggørelsen af programmeringssystemet "The ML Kitt with regions".

Søren I. Olsen

Stab

VIP: 35,3 årsværk.

TAP: 28,1 årsværk.

VIP:

Alstrup, Stephen; ph.d.-studerende.

Andersen, Nils; lektor.

Arnspang, Jens Otto; lektor.
 Clausen, Hasse Rehdin; lektor.
 Clausen, Jens; lektor.
 Damgaard, Andersen Jens; lektor.
 Elsmann, Martin; ph.d.-studerende.
 Frøkjær, Erik; lektor.
 Glueck, Robert; lektor.
 Grue, Klaus Ebbe; lektor.
 Hagerup, Torben; gæsteforsker.
 Hanehøj, Morten; ph.d.-studerende.
 Hansen, Jørgen Sværke; ph.d.-studerende.
 Hansen, Klaus; lektor.
 Henglein, Friedrich; lektor.
 Henriksen, Knud; lektor.
 Hertzum, Morten; adjunkt.
 Hochbaum, Dorrit; gæsteforsker.
 Jensen, Karl Kristoffer; ph.d.-studerende.
 Johansen, Peter; professor.
 Jones, Neil; professor.
 Jul, Eric; lektor.
 Karisch, Stefan Edgar; forskningsadjunkt.
 Katajainen, Jyrki; lektor.
 Koch, Gregers; lektor.
 Koch, Povl Thorsgaard; adjunkt.
 Kovacs, Laszlo; lektor.
 Krarup, Jakob; professor.
 Larsen, Jesper; ph.d.-studerende.
 Larsen, Niels Elgaard; amanuensis.
 Lauridsen, Peter Allan Wærn; forskningsassistent.
 Mogensen, Torben Ægidius; lektor.
 Mossim, Christian; forskningsassistent.
 Naur, Peter; professor.
 Nielsen, Leif Sandgaard; amanuensis.
 Niss, Henning; ph.d.-studerende.
 Olsen, Ole Fogh; ph.d.-studerende.
 Olsen, Søren Ingvor; lektor.
 Perstrup, Ketil; ph.d.-studerende.
 Pilgaard, Kristian Bang; ph.d.-studerende.
 Pisinger, David; lektor.
 Rehof, Niels Jacob; ph.d.-studerende.
 Riber, Peter; kand. stip.
 Sand, Jørgen; lektor.
 Skelboe, Stig; professor.
 Sporning, Jon; ph.d.-studerende.
 Svendsen, Michael Ørsted; ph.d.-studerende.
 Sørensen, Morten Heine; ph.d.-studerende.
 Thorup, Mikkel; lektor.
 Tofte, Mads; lektor.
 Urzyczyn, Pawel; gæsteforsker.
 Weickert, Joachim; forskningsadj.
 Winter, Pawel; lektor.
 Zachariassen, Martin; ph.d.-studerende.
 Zahle, Torben Ulrik; lektor.
 Zilimskas, Antamas; gæsteforsker.

TAP:

Achen, Margit; afdelingsleder.

Anderen, Peter Holst; forskningsassistent.
 Axen, Annelise; overassistent.
 Borch, Ilse; overassistent.
 Bulut, Haktan; programmør.
 Dahl, Stephan Denis; programmør.
 Errebo, Jonas; praktikant.
 Gjandrup, Ole; programmør.
 Glenstrup, Arne John; forskningsprogramør.
 Hallenberg, Niels; programmør.
 Hansen, Sune Ulf; systemprogrammør.
 Haq, Ikram Ul; typograf.
 Hougaard, Birthe Ilse; bibliotekar.
 Høglund, Kim; leder af edb-afdelingen.
 Jakobsen, Lars Gregers; systemprogrammør.
 Jensen, Lene; praktikant.
 Jespersen, Martin; praktikant.
 Khanam, Naheeda; bogbinder.
 Kværndrup, Jeanette; assistent.
 Lorensen, Jacob Martin Bohn; systemprogrammør.
 Lundager, Janus Bo; elektronikmekaniker.
 Makhholm, Henning; forskningsprogrammør.
 Martinenghi, Davide; programmør.
 Meiborg, Tina; assistent.
 Nielsen, Eileen Møller; overassistent.
 Nielsen, Margit Achen; afdelingsleder.
 Nielsen, Ole; programmør.
 Nielsen, Torben Pillmann; betjent.
 Nyboe, Katja; systemprogrammør.
 Offeresen, Hans Henrik; afdelingsleder.
 Olesen, Tommy Højfeldt; programmør.
 Olsen, Lissi Ina; kontorfuldmægtig.
 Olsen, Niels Martin Holm; programmør.
 Outzen, Karin; kontorfuldmægtig.
 Petersen, Helle Linnel; praktikant.
 Petersen, Thomas Alstrup Hjorth; systemprogrammør.
 Rafstedt, Susan; assistent.
 Schlüter, Ruth Elin; overassistent.
 Schrøder, Jacob Jul; systemprogrammør.
 Secher, Jens Peter; forskningsprogrammør.
 Sparrevohn, Thomas; systemprogrammør.
 Stormark, Thomas Otto; systemprogrammør.
 Sømosegaard, Berit; programmør.
 Sønderholm, Karina; praktikant.
 Sørensen, Flemming Steen; programmør.
 Ziernheld, Erika Elisabeth S.; assistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Mossin, Christian: Flow Analysis of Typed Higher-Order Programs.
 Sørensen, Morten Heine: Normalization in Lambda-calculus and type theory.

Specialer:

Bache, Jesper Storm: Et fundament for fælles forfattersystemer.

- Bartholdy, Steen: Praktisk anvendelse af optimale metoder til løsning af et udvalgt Set Covering Problem.
- Biermann, Michael Aagaard: WW som fælles grænseflade til domæne-specifikke applikationer.
- Brun, Mikkel Grannon: Et fundament for fælles forfattersystemer.
- Clark, Louise: Conceptuel Design.
- Dehghani, Farhad: Mobile Mail User Agents.
- Dupont, Jakob: Et fundament for fælles forfatter-systemer.
- Frank, Morten: Praktisk anvendelse af optimale metoder til løsning af udvalgt Set Covering Problem.
- Friis-Jensen, Claus: Heuristiske løsninger af set covering-problemer.
- Gradel, Dimitri Werin: PEP- En fuldautomatisk partiel evaluator for prolog med cut.
- Holmgreen, Morten Christian: Neurale net og kreditkortmisbrug.
- Jacobsen, Niels Ull: A practical application of partial evaluation.
- Jalal, Golinar Ibrahim: Single-facility problems with arbitrary weights.
- Johansen, John Allan: Parallel Solutions of Quadratic Assignment Problems.
- Khabazbavani, Mahin: Oversigt over dynamisk hashing.
- Knudsen, Morten: Genbrug i systemudviklingen.
- Koch, Martin: Compiling a Higher-Order Call-by-Value Functional Programming language to a RISC Using a Stack of Regions.
- Kringelbach, Morten Lindtner: Motal coils: Phylogenesis, analomy and higher brain functions.
- Lykke, Michael: Mini Cost Flow & The Chinese Postman.
- Nielsen, Mette Frost: Hvorfor er det så svært at lave gode undervisningsprogrammer?
- Niss, Henning: An unfold framework for first-order hereditary harrop formulas: transformations and correctness proofs.
- Nissen, Elvi Rohde: Hvorfor er det så svært at lave gode undervisningsprogrammer?
- Norrbohm, Finn: Genbrug i systemudviklingen.
- Olesen, Tommy Højfeldt: Compiling a Higher-Order Call-by-Value Funchtional Programming language to a RISC Using a Stack of Regions.
- Olstrøm, Gurli: WW som fælles grænseflade til domæne-specifikke applikationer.
- Pedersen, Bent Nørsgaard: Hvordan systemudviklerne opbygger deres viden i udviklingsprocessen.
- Pedersen, Flemming Juul: Tommelfingerregler for design af world wide web sites.
- Schougaard, Allan Kim: The Next RasterMan.
- Spring, Jesper Honig: Praktisk anvendelse af optimale metoder til løsning af udvalgt Set Covering Problem.
- Steinsøe, Eva Christina: Repræsentation af signaler.
- Søbirk, Thorsten: Automatic Charale Harmonization Using a Genetic Algorithm.
- Sørensen, Michael Garfield: A Mobility-Transparent Model for Consistency.
- Thommesen, Jacob: Udviklingen i den fagpolitiske forskningstradition – om et problematisk alternativ til den instrumentelle fornuft.
- Thomsen, Jacob: Neurale net og kreditkortmisbrug.
- Vallund, Torben: Datanet sikkerhed, kryptografi – teori og anvendelse.
- Vind, Henrik Damkjær: Computational linguistics – syntax analysis, semantic interpretation and application.
- Østergaard, Per: Tommelfingeregler for design af world wide web sites.
- Fondsstøtte:*
- Center for IT forskning:
- SPAN – Softwarebaserede parallelle ATM netværk (Eric Jul) kr. 312.480.
 - Form og bevægelse i billedsekvenser (Peter Johansen) kr. 408.000.
- EF:
- ECUS025 (Atlantique) (Neil D. Jones) kr. 24.700.
- EU:
- ABILE (Neil D. Jones) kr. 30.300.
 - SCOOP (Jens Clausen) kr. 3.000.
 - VIRGO (Jens Arnspong) kr. 444.100.
- Forskerakademiet:
- Copenhagen Logic Summerschool (Klaus Grue) kr. 41.780.
 - Sommerskole i Adaptive Robot Behaviour (Peter Johansen) kr. 52.655.
- Forskningsrådene:
- Design, Analysis and Reasoning concerning Tools (Torben Mogensen) kr. 585.000.
 - Design, Analysis and Reasoning, Dart-IT (Mads Tofte) kr. 840.000.
 - Design, Analysis and Reasoning, Dart-PDO (Neil D. Jones) kr. 600.000.
- Rektorkollegiet:
- Opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutlederen) kr. 20.000.
- Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:
- Computational Algorithmics (Jens Clausen) kr. 300.000.

- Computer Sensing and Adaptive Behaviour (Peter Johansen) kr. 540.000.
- Networks and Paradigms for the Next Generation of distributed Systems (Eric Jul) kr. 1.098.200.
- Parallel Branch and bound Algorithms for global optimization (Jens Clausen) kr. 221.040.
- Parallel løsning af større kombinatoriske optimeringsproblemer (Jens Clausen) kr. 406.898.
- Ph.d.-stip til Jesper Larsen (Datalogisk Institut) kr. 279.700.
- Ph.d.-stip til Martin Elsmann (Mads Tofte) kr. 375.480.
- Ph.d.-stip til Michael Ørsted Svendsen (Eric Jul) kr. 297.100.
- Programanalyse og logik (Niels Jakob Rehof) kr. 369.275.

Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd:

- Datastøttet tonesyntese, modeller og karakteristikker for toneovergange (Karl Kristoffer Jensen) kr. 369.275.

Publikationer:

- Alstrup Stephen, Clausen Jens, Jørgensen Kristian: *An $O(|V| * |E|)$ Algorithm for Finding Immediate Multiple-Vertex Dominators*, Information Processing Letters, vol. 59, nr. 1, pp. 9-11, 1996.
- Alstrup Stephen, Harel Dov, Lauridsen Peter W., Thorup Mikkel: *Dominators in Linear Time*, Technical Report DIKU-TR-97/28, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Alstrup Stephen, Holm Jacob, de Lichtenberg Kristian, Thorup Mikkel: *Minimizing diameters of dynamic trees*, Proceedings of the 24th International Colloquium on Automata Languages and Programming (ICALP), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1256, pp. 270-280, 1997.
- Alstrup Stephen, Holm Jacob, Jørgensen Kristian, Thorup Mikkel: *Diameter and distance in dynamic trees*, DIKU-rapport 96/6, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996
- Alstrup Stephen, Holmand Jacob, Jørgensen Kristian: *Improved routing on trees*, DIKU-rapport 96/26, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996
- Alstrup Stephen, Lauridsen Peter W., Sommerlund Peer, Thorup Mikkel: *Finding cores of limited length*, Technical Report DIKU-TR-97/3, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Alstrup Stephen, Lauridsen Peter W., Thorup Mikkel: *Finding dominators in linear time*, DIKU-rapport 96/35, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996
- Alstrup Stephen, Lauridsen Peter W.: *A simple dynamic algorithm for maintaining a dominator tree*,

DIKU-rapport 96/3, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996

- Alstrup Stephen, Lauridsen Peter W.: *Dynamic and Sensitivity Algorithms for All Shortest Paths*, DIKU-rapport 96/2, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996
- Alstrup Stephen, Lauridsen Peter, Sommerlund Per, Thorup Mikkel: *Finding cores of limited length*, Proceedings of the 5th International Workshop on Algorithms and Data Structures (WADS), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1272, pp. 45-54, 1997.
- Alstrup Stephen, Secher Jens P., Spork Maz: *Optimal on-line decremental connectivity in trees*, Information Processing Letters, vol. 64, nr. 4, pp. 161-164, 1997.
- Andersen Jens Damgaard, Hansen Klaus: *2D shape recognition by sequential test procedures*, Proc. 5th Danish Conference on Image Analysis 1996, Dansk Selskab for Automatisk Genkendelse af Mønstre, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 44-50, 1996.
- Andersen Nils: *Linear Time Simulation of Invertible Non-Deterministic Stack Algorithms*, Journal of Universal Computer Science, vol. 3, nr. 3, pp. 148-171, 1997.
- Arnsfang Jens, Henriksen Knud, Olsen Niels: *Coordinate-Free Camera Calibration*, *Computer Analysis of Images and Patterns*: Proceedings of the 7th International Conference CAIP'97, Sommer G., Daniilidis K., Pauli J. (eds.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1296, pp. 710-717, 1997.
- Arnsfang Jens: *Datamatsyn*, Naturens Verden, vol. 10, Rhodos, ISBN 87 7245 650 7, ISSN 0028-0895, 1996.
- Baier Romana, Glück Robert, Zöchling Robert: *Specialization of numerical programs with the FSpec system*, Software Engineering in Scientific Computing, (eds.) W. Mackens, S. M. Rump, Vieweg, pp. 86-90, 1996.
- Barthe Gilles, Hatcliff John, Sørensen Morten Heine: *A Notion of Classical Pure Type Systems*, Mathematical foundations of programming semantics, Brookes S., Main M., Melton A., Mislove M. (eds.), Elsevier, serie: Electronic Notes in Computer Science, vol. 6, 1997.
- Barthe Gilles, Hatcliff John, Sørensen Morten Heine: *CPS Translations and Applications: the Cube and Beyond*, Proceedings of The ACM SIGPLAN Workshop on Continuations, Olivier Danvy (ed.), BRICS Notes Series, vol. NS-96-13, pp. 4:1-4:31, 1997.
- Barthe Gilles, Hatcliff John, Sørensen Morten Heine: *Reflections on reflections*, Programming Languages: Implementations, Logics and Programs, Glaser H., Hartel, H., Kuchen H. (eds.), Sprin-

- ger-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1292, pp. 241-258, 1997.
- Barthe Gilles, Sørensen Morten Heine: *Domain-free Pure Type Systems, Logical Foundations of Computer Science*, Adian S., Nerode A. (eds.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1234, pp. 9-20, 1997.
- Ben-Amram Amir M.: *CONS-Free Programs with Tree Input*, DIKU-rapport 96/27, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996 semantics for Map Theory in ZFC+SI, Theoretical Computer Science, Elsevier, vol. 179, nr. 1-2, pp. 137-202, 1997.
- Berline Chantal, Grue Klaus: *A kappa-denotational semantics for Map Theory in ZFC+SI*, Theoretical Computer Science, Elsevier, vol. 179, nr. 1-2, pp. 137-202, 1997.
- Berline Chantal, Grue Klaus: *A kappa-denotational semantics for Map Theory in ZFC+SI*, DIKU-rapport 96/11, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996
- Bloo Roel, Rose Kristoffer Høgsbro: *Combinatory Reduction Systems with Explicit Substitution that Preserve Strong Normalisation*, RTA'96-Rewriting Techniques and Applications, (eds.) H. Ganzinger, Rutgers University, New Brunswick, New Jersey, USA, juli 1996, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol.1103, pp. 169-183, 1996.
- Brandt Michael, Henglein Fritz: *Coinductive axiomatization of recursive type equality and subtyping*, Proceedings of The 3d International Conference on Typed Lambda Calculi and Applications Hindley Roger (ed.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1210, pp. 63-81, 1997.
- Brodal Gerth Stølting, Katajainen Jyrki: *Worst-case efficient external-memory priority queues (Abstract)*, Proceedings of the Algorithm Day in Copenhagen, Technical Report DIKU-TR-97/24, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 20-22, 1997.
- Brodal Gerth Stølting, Katajainen Jyrki: *Worst-case efficient external-memory priority queues*, Technical Report DIKU-TR-97/25, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Brüngerger A., Marzetta A., Clausen Jens, Perregaard Michael: *Joining Forces in Solving Large-Scale QAP in Parallel*, DIKU-rapport 96/23, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996,
- Burkard Rainer E., Karisch Stefan E., Rendl Franz: *QAPLIB – A quadratic assignment problem library*, *Journal of Global Optimization*, vol. 10, Klüwer Academic Publishers, pp. 391-403, 1997.
- Burkhard R.E., Karisch Stefan E., Rendl F.: *QAPLIB – A quadratic assignment problem library*, DIKU-rapport 96/14, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Carlsson Svante, Katajainen Jyrki, Teuhola Jukka: *In-place linear probing sort*, DIKU-rapport 96/31, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Carøe Claus, Pisinger David (eds): *Proceedings NOAS'97*, Technical Report DIKU-TR-97/23, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Clausen Jens, Gengler M.: *An Extended Axiomatization of Branch-and-Bound Algorithms*, DIKU-rapport 96/36, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Clausen Jens, Karisch Stefan E., Perregaard Michael, Rendl F.: *On the applicability of lower bounds for solving rectilinear quadratic assignment problems in parallel*, DIKU-rapport 96/24, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Clausen Jens, Perregaard Michael: *On the Best Search Strategy in Parallel Branch-and-Bound – Best-First-Search vs. Lazy Depth-First-Search*, DIKU-rapport 96/16, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Clausen Jens, Sterbini Andrea, Träff Jesper L.: *An easily Computable Lower Bound for the Graph Partitioning Problem*, DIKU-rapport 96/18, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Clausen Jens: *Algoritmik – fundamentalt eller overflødig?*, EDB og Undervisning, vol. 58, Data-lærerforeningen for gymnasiet og HF, pp. 19-28, 1996.
- Clausen Jens: *Formelle Sprog, Den Store Danske Encyklopædi*, 1996.
- Clausen Jens: *Parallel Search-Based Methods in Optimization*, Proceedings of Applied Parallel Computing, Industrial Computation and Optimization (PARA96), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1184, pp. 176-185, 1996.
- Cole Richard, Farach Martin, Hariharan Ramesh, Przytycka Teresa, Thorup Mikkel: *An $O(n/\log n)$ Algorithm for the Maximum Agreement Subtree Problem for Binary Trees*, DIMACS technical report, vol. 57, DIMACS, RUTCOR, Rutgers University, New Jersey, USA, 1996.
- Dietzfelbinger Martin, Hagerup Torben, Katajainen Jyrki, Penttonen Martti: *A reliable randomized algorithm for the closest-pair problem*, *Journal of Algorithms*, vol. 25, pp. 19-51, 1997.
- Fadel Ramzi, Jakobsen Kim Vagn, Katajainen Jyrki, Teuhola Jukka: *External heaps combined with effective buffering*, Proceedings of the Computing: the 3rd Australasian Theory Symposium Australian Computer Science, Communications, vol. 19, nr. 2, pp. 72-78, 1997.
- Fadel Ramzi, Katajainen Jyrki, Teuhola Jukka: *External heaps combined with effective buffering*, DIKU-rapport 96/40, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.

- Farach Martin, Thorup Mikkel: *Sparse dynamic programming for evolutionary-tree comparison*, SIAM Journal on Computing, vol. 26, pp. 210-230, 1997.
- Florack Luc M., Niessen Wiro J., Nielsen Mads: *The Intrinsic Structure of Optic Flow Incorporating Measurement Duality*, DIKU-rapport 96/15, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Florack Luc M.: *Data, Models, and Images*, DIKU-rapport 96/13, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Florack Luc M.: *Data, Models, and Images*, Proceedings of the International Conference on Image Processing, (eds.) P. Delogne, vol. 1, Lausanne, Schweiz, IEEE, pp. 469-472, september 1996.
- Florack Luc M.: *Detection of Critical Points and Top-Points in Scale-Space*, Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse, (eds.) Peter Johansen, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 73-81, august 1996.
- Florack Luc M.: *The Concept of a Functional Integral—A Potentially Interesting Method for Image Processing*, DIKU-rapport 96/7, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Frøkjær Erik, Korsbæk Helge: *The Managerial Challenges in the Transformation of the Danish Geodata Sector*, Cases on information technology management in modern organizations, Liebowitz Jay, Khosrowpour Mehdi (eds.), IDEA Group Publishing, Series in Information Technology Management, pp. 288-305, 1997.
- Galle Per, Kovács Laszlo B.: *Replication protocol analysis: a method for the study of real-world design thinking*, Design Studies, vol. 17, pp. 181-200, 1996.
- Gerstl Alois, Karisch Stefan E.: *Cost optimization for the slitting of core laminations for power transformers*, Annals of Operations Research, vol. 69, pp. 157-169, 1997.
- Glenstrup Arne John, Jones Neil D.: *BTA Algorithms to Ensure Termination of Off-line Partial Evaluation*, Perspectives of System Informatics: Proceedings of the Andrei Ershov Second International Memorial Conference, juni 1996, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1181, ISBN: 3-540-62064-8, pp. 273-284, 1996.
- Glück Robert, Jones Neil D.: *Automatic program specialization by partial evaluation: an introduction*, Software Engineering in Scientific Computing, (eds.) W. Mackens and S.M. Rump, Vieweg, pp. 70-77, 1996.
- Glück Robert, Jørgensen Jesper: *An Automatic Program Generator for Multi-Level Specialization*, Lisp and Symbolic Computation, vol. 10, nr. 2, pp. 113-158, 1997.
- Glück Robert, Klimov Andrei V.: *Metasystem transformation schemes in computer science and mathematics*, World Futures, vol. 45, pp. 213-243, 1995.
- Glück Robert, Klimov Andrei V.: *A regeneration scheme for generating extensions*, Information Processing Letters, vol. 62, nr. 3, pp. 127-134, 1997.
- Glück Robert: *On the mechanics of metasystem hierarchies in program transformation*, Logic Program Synthesis and Transformation (LoPSTR'95), (eds.) M. Proietti, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1048, pp. 234-251, 1996.
- Grue Klaus: *Stable map theory*, DIKU-rapport 96/10, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Hagerup Torben, Katajainen Jyrki (eds.): *Proceedings of the Algorithm Day in Copenhagen*, Technical Report DIKU-TR-97/24, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Hansen Jørgen Sværke, Jul Eric: *A Scheduling Scheme for Network Saturated Windows NT Multiprocessors*, Proceedings of The USENIX Windows NT Workshop, pp. 39-46, 1997.
- Hansen Klaus, Andersen Jens Damgaard: *Understanding the Hough transform: Hough cell support and its utilization*, Image and Vision Computing, vol. 15, pp. 205-218, 1997.
- Hansen Klaus: *Kommunikation mellem Åbne Systemer*, DS-Håndbog 108, Dansk Standard, medlem af redaktionen, og forfatter til afsnit om MHS og Naming & Addressing, ISBN 87-7310-181-8, 1996.
- Hatcliff John: *Mechanically verifying the correctness of an offline partial evaluator*, DIKU-rapport 95/14, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Henglein Fritz, Rehof Jakob: *The Complexity of Subtype Entailment for Simple Types*, Proceedings af The 12th Annual IEEE Symposium on Logic in Computer Science (LICS), Warsaw, Poland, pp. 352-361, 1997.
- Henglein Fritz: *Breaking through the n^3 barrier: Faster object type inference*, Proceedings of The 4th International Workshop on Foundations of Object-Oriented Languages (FOOL), Pierce Benjamin (ed.), Electronic publication: <http://www.cs.indiana.edu/hyplan/pierce/fool/>, 1997.
- Hertzum Morten: *Edb-støtte i dokumentationsarbejdet: Praxis problemer og potentiale*, Arkiv – tidskrift for arkivforvaltning og arkivteknik, vol. 1 nr. 1, Wilhelm von Rosen (ed.), pp. 19-28, 1996.
- Holm Jacob, de Lichtenberg Kristian, Thorup Mikkel: *Poly-logarithmic deterministic fully-dynamic graph algorithms I: connectivity and minimum spanning tree*, Technical Report DIKU-TR-97/17, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Holm Jacob, de Lichtenberg Kristian, Thorup

- Mikkel: *Poly-logarithmic deterministic fully-dynamic graph algorithms II: 2-edge and biconnectivity*, Technical Report DIKU-TR-97/26, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Illes Tibor, Pisinger David: *Upper bounds on the covering number of Galois-planes with small order*, Technical Report 97-36, University of Technology, TU-Delft, 1997.
- Illes Tibor, Pisinger David: *Upper bounds on the covering number of Galois-planes with small order*, Technical Report DIKU-TR-97/13, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Jensen J.-P., Zahle Torben U.: *Handling Sequences in Relational Databases, Information Modelling and Knowledge Bases VIII*, H.Kangassalo, J.F. Nilsson, H. Jaakkola, S. Oshuga (eds.), IOS Press, pp. 85-96, 1997.
- Jensen Kristoffer: *The Control Mechanism of The Violin*, Nordic Acoustical Meeting Proceedings, Acoustical Society of Finland, Helsinki, Finland, pp. 373-378, 1996.
- Jensen Kristoffer: *The Control of Musical Instruments*, Nordic Acoustical Meeting Proceedings, The Acoustical Society of Finland, Helsinki, pp. 379-383, 1996.
- Johansen Peter (red.): *Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse*, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, ISSN 0107-8283, 1996.
- Johansen Peter (red.): *Proceedings of the Workshop on Gaussian Scale-Space Theory*, DIKU-rapport 96/19, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Johansen Peter: *A toolbox for scale space analysis, Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse*, (eds.) Peter Johansen, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut Københavns Universitet, ISSN-0107-8283, pp. 82-98, 1996.
- Johansen Peter: *Adaptive Pattern Recognition, Journal of Mathematical Imaging and Vision*, vol. 7, Klüwer Academic Publishers, pp. 325-339, 1997.
- Johansen Peter: *Local Analysis of Image Scale Space, Gaussian Scale-Space Theory*, Sparring Jon, Nielsen Mads, Florack Luc, Johansen Peter (eds.), Klüwer Academic Publishers, pp. 139-148, 1997.
- Johansen Peter: *Local Analysis of Scale Space*, Technical Report DIKU-TR-97/2, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Jones Neil D., Rosendahl Mads: *Higher-Order Minimal Function Graphs*, Journal of Functional and Logic Programming, vol. 2, pp. 1-19, 1997.
- Jones Neil D.: *An Introduction to Partial Evaluation*, ACM Computing Surveys, vol. 28, nr. 3, pp. 480-504, september 1996.
- Jones Neil D.: *Combining Abstract Interpretation and Partial Evaluation (brief overview)*, Static Analysis, Van Hentenryck P. (ed.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1302, pp. 396-405, 1997.
- Jones Neil D.: *Computability and Complexity from a Programming Perspective*, MIT Press, serie: Foundations of Computing, 1997.
- Jones Neil D.: *What Not to Do When Writing an Interpreter for Specialisation*, Proceedings of Partial Evaluation, (eds.) O. Danvy, R. Glück, and P. Thiemann, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1110, pp. 216-237, 1996.
- Jul Eric: *Introduction to Distributed Computing Using Objects*, ACM SIGPLAN Conference on Object-Oriented Programming, Systems, Languages and Applications, ACM, San Jose, California, USA., p. 69, 1996.
- Jul Eric: *Introduction to Distributed Object Concepts*, Proceedings of European Conference on Object-Oriented Programming (AITO ECOOP '97), Linz, Østrig, p. 56, 1996.
- Jul Eric: *MIGRANTS, Self-moving Object Clusters*, Proceedings of Systems Support for Worldwide Applications, (eds.) Andrew S. Tanenbaum, Seventh ACM SIGOPS European Workshop, ACM, p. 5, 1996.
- Jørgensen Jesper: *A Calculus for Boxing Analysis of Polymorphically Typed Languages*, DIKU-rapport 96/28, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Karisch Stefan E., Cela Eranda, Clausen Jens, Espersen Torben: *A dual framework for lower bounds of the quadratic assignment problem based on linearization*, SFB-Report 120, Dep. of Mathematics, Graz University of Technology, Graz, Austria, p.34, 1997.
- Karisch Stefan E., Rendl Franz, Clausen Jens: *Solving graph bisection problems with semidefinite programming*, Technical Report DIKU-TR-97/9, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, p.27, 1997.
- Katajainen Jyrki, Jukka Teuhola, Pasanen Tomi: *Top-Down Not-Up Heapsort (Abstract)*, Proceedings of the Algorithm Day in Copenhagen Technical Report DIKU-TR-97/24, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 7-9, 1997.
- Katajainen Jyrki, Lykke Michael: *Experiments with universal hashing*, DIKU-rapport 96/8, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Katajainen Jyrki, Penttonen Martti: *On abstract modelling of computations (Abstract)*, Abstracts of Invited Lectures and Short Communications Delivered at the 6th International Colloquium on Numerical Analysis and Computer Science with Applications, Impulse-M, Sofia, p. 65, 1997.

- Katajainen Jyrki, Träff Jesper Larsson: *A meticulous analysis of mergesort programs*, Proceedings of the 3rd Italian Conference on Algorithms and Complexity Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1203, pp. 217-228, 1997.
- Koch Gregers: *A rigorous and automated analysis of texts: second part*, Proceedings of Dialogue'97: Computational Linguistics and its Applications, A.S. Narin'yani (ed.), Moskva, Rusland, pp. 147-149, 1997.
- Koch Gregers: *An inductive logical method for computational semantic parsing of ordinary English*, Proceedings of Second International Conference on Computational Intelligence and Neurosciences, Subhash C. Kak, Jeffrey P. Sutton (eds.), pp. 101-105, 1997.
- Koch Gregers: *Montague's PTQ and Inductive Program Synthesis*, Computational Linguistics in the Netherlands, Nijmegen University, p. 21, 1997.
- Koch Gregers: *Om sammensætning af definte klausulgrammatikker i en induktiv kontekst*, Sprogteknologi og Multimedier, Aalborg Universitetsforlag, I. Lytje, T. Brøndsted (eds.), pp. 83-89, 1997.
- Koch Gregers: *On applying manual logico-semantic induction to fragments of a children's book by Milne*, Bits and Bytes, Institut for Sprog og Kommunikation, Odense, pp. 1-6, 1996.
- Koch Gregers: *Semantic analysis of a scientific abstract using an inductive approach*, Information Modelling and Knowledge Bases VIII, H. Kangassalo, J.F. Nilsson, H. Jaakkola, S. Ohsuga (eds.), IOS Press, pp. 361-370, 1997.
- Koch Povl T.: *Message-Driven Consistency on a Network of Workstations*, DIKU-rapport 96/12, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Krupar Jakob, Vajda S.: *On Torricelli's geometrical solution to a problem of Fermat*, IMA Journal of Mathematics Applied in Business & Industry, vol. 8, Oxford University Press, pp. 215-224, 1997.
- Krupar Jakob: *In Memoriam Steven Vajda 1901 – 1995*, Recherche Opérationnelle, vol. 31, Gauthier-Villars, pp. 1-5, 1997.
- Krupar Jakob: *On "A Complementary Problem" of Courant and Robbins*, DIKU-rapport 95/39, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Larsen Jesper, Pedersen Ib: *Experiments with the auction algorithm for the shortest path problem*, Technical Report DIKU-TR-97/6, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Larsen Jesper: *A note on the practical performance of the auction algorithm for shortest path*, Technical Report DIKU-TR-97/7, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Larsen Jesper: *A Parallel Approach to the Stable Marriage Problem*, Technical Report DIKU-TR-97/5, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Martello Silvano, Pisinger David, Toth Paolo: *Dynamic programming and tight bounds for the 0-1 knapsack problems*, Technical Report DIKU-TR-97/11, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Martello Silvano, Pisinger David, Toth Paolo: *New trends in exact algorithm for the 0-1 knapsack problem*, Technical Report DIKU-TR-97/10, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Milner Robin, Tofte Mads, Harper Robert, MacQueen David: *The Definition of Standard ML (Revised)*, The MIT Press, 1997.
- Mogensen Torben A., Sestoft Peter: *Partial Evaluation*, *Encyclopedia of Computer Science and Technology*, Kent A., Williams J.G. (eds.), vol. 37, Marcel Dekker, pp. 247-279, 1997.
- Mossin Christian: *Exact Flow Analysis*, Fourth International Static Analysis Symposium (SAS), Van Hentenryck (ed.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1302, pp. 250-264, 1997.
- Mossin Christian: *Flow Analysis of Typed Higher-Order Programs*, Technical Report DIKU-TR-97/1, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Mossin Christian: *Higher-Order Value Flow Graphs*, Ninth International Symposium on Programming Languages Implementations Logics and Programs (PLILP), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1292, pp. 159-174, 1997.
- Maas Robert, Nielsen Mads, Niessen Wiro J., ter Haar Romeny Bert M., Viergever Max A.: *Local Disparity Measurements using Scalable Operators*, Proceedings of the Copenhagen Workshop on Gaussian Scale-Space Theory, (eds.) Peter Johansen, DIKU-rapport 96/19, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 80-87, 1996.
- Maas Robert, Nielsen Mads, Niessen Wiro J., ter Haar Romeny Bert M., Florack Luc M. J., Viergever Max A.: *Local Disparity Measurements using Scalable Operators*, Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse, (eds.) Peter Johansen, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, ISSN: 0107-8283, pp. 99-106, august 1996.
- Naur Peter: *ALGOL: A Language for Communication of Algorithms*, Encyclopedia of Computer Science, International Thomson Press, 1997.
- Naur Peter: *ALGOL: a Language for Communication of Algorithms*, Encyclopedia of Computer Science, International Thomson Computer Press, p. 2, 1996.

- Naur Peter: *PARA '96 Conference Dinner Talk*, Workshop on applied parallel computing in industrial problems and optimization, Copenhagen, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1184, pp. 529-533, august 1996.
- Nielsen Mads, Florack Luc M., Deriche Rachid: *Regularization, Scale-Space, and Edge Detection Filters*, Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, august 1996, ISSN: 0107-8283, pp. 51-62, 1996.
- Niessen Wiro J., Nielsen Mads, Florack Luc M., Maas Robert, ter Haar Romeny Bert M., Viergever Max A.: *Multiscale OpticFlow using Physical Constraints*, Proceedings of the Copenhagen Workshop on Gaussian Scale-Space Theory, Copenhagen, DIKU-rapport 96/19, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 72-79, maj 1996.
- Olsen Ole Fogh, Nielsen Mads: *Generic Events for the Gradient Squared with Application to Multi-Scale Segmentation*, Scale-Space Theory in Computer Vision, First International Conference Scale-Space97, B. ter Haar Romeny, L. Florack, J. Koenderink (eds.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1252, pp. 101-112, 1997.
- Olsen Ole Fogh, Nielsen Mads: *Multi-Scale Gradient Magnitude Watershed Segmentation*, Proceedings of ICAP '97 - 9th International Conference on Image Analysis and Processing, Alberto Del Bimbo (ed.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1310, pp. 6-13, 1997.
- Olsen Ole Fogh: *Multi-Scale Segmentation of Grey-Scale Images*, DIKU-rapport 96/30, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Olsen Ole Fogh: *Multi-Scale Watershed Segmentation*, Proceedings of the Copenhagen Workshop on Gaussian Scale-Space Theory, DIKU-rapport 96/19, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, pp. 88-95, 1996.
- Olsen Ole Fogh: *Multi-Scale Watershed Segmentation*, Gaussian Scale-Space Theory, J. Sporring, M. Nielsen, L. Florack, P. Johansen (eds.), Klüwer Academic Publishers, pp. 191-200, 1997.
- Olsen Ole Fogh: *Multi-Scale Watershed Segmentation*, Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse, (eds.) Peter Johansen, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, ISSN: 0107-8283, pp. 63-72, 1996.
- Olsen Søren I.: *Image Point Motion when Zooming and Focusing*, Proceedings fra Den Femte Danske Konference om Mønstergenkendelse og Billedanalyse, (eds.) Peter Johansen, DIKU-rapport 96/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, ISSN: 0107-8283, pp. 161-169, 1996.
- Olsen Søren I.: *Image Point Motion when Zooming and Focusing*, Proceedings of The 10th Scandinavian Conference on Image Analysis, Frydrych, M., Parkinen, J., Visa, A. (eds.), Lappeenranta, Finland, pp. 65-70, 1997.
- Perstrup K., Frøkjær E., Konstantinovitz M., Konstantinovitz T., Sørensen F. S., Varming J.: *A World Wide Web-based HCI-library Designed for Interaction Studies*, Proceedings of the third ER-CIM workshop on User Interfaces for All, Stephanidis C. et al. (eds.), INRIA Lorraine, pp. 137-142, 1997.
- Pferschy Ulrich, Pisinger David, Woeginger Gerhard: *Simple but Efficient Approaches for the Collapsing Knapsack Problem*, Discrete Applied Mathematics, vol. 77, pp. 271-280, 1997.
- Pilgaard Kristian Bang: *Bevaring og tilgængeliggørelse af IT-arkivalier med udgangspunkt i problemstillinger hos det danske Rigsarkiv*, Arkiv Samhælle och Forskning, vol. 1996/3, Svenska Arkivsambundet, pp. 75-80, 1997.
- Pilgaard Kristian Bang: *Internationale tanker og ideer om elektroniske arkivalier*, Nordisk Arkivnyt, vol. 41, p. 3, 1996.
- Pilgaard Kristian Bang: *Ord, sprog, kommunikation. Informationssøgning: Resultater og spørgsmål fra forskningen*, ARKIV, vol. 2, Statens Arkiver, pp. 30-42, 1997.
- Pisinger David: *A minimal algorithm for the 0-1 Knapsack Problem*, Operations Research, vol. 45, pp. 758-767, 1997.
- Pisinger David: *Strongly correlated knapsack problems are trivial to solve*, DIKU-rapport 96/29, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Pisinger David: *The container loading problem*, Proceedings NOAS'97, Claus Carøe, David Pisinger (eds.), Technical Report DIKU-TR-97/23, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, p. 63-73, 1997.
- Rehof Jakob: *Minimal Typings in Atomic Subtyping*, Proceedings of The 24th Annual ACM SIGPLAN-SIGACT Symposium on Principles of Programming (POPL97), pp. 278-291, 1997.
- Rose Eva: *Characterizing Computation Models with a Constant Factor Time Hierarchy*, DIMACS Workshop On Computational Complexity and Programming Languages, (eds.) B. Kapron, DIMACS, RUTCOR, Rutgers University, New Jersey, USA, pp. 378-386, 1996. Available at: <http://www.cis.syr.edu/people/royer/erose.html>
- Rose Eva: *Linear Time Hierarchies for a Functional Language Machine Model*, European Symposium on Programming, Programming Languages and Systems (ESOP'96), (eds.) Hanne Riis Nielson, Linköping University, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1058, pp. 311-325, 1996.

- Sand Jørgen: *A simple highly-parallel method for ODEs*, DIKU-rapport 96/25, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Sand Jørgen: *On some stability bounds subject to Hille-Yosida resolvent conditions*, BIT, vol. 36, nr. 2, pp. 378-386, 1996.
- Seidl Helmut, Sørensen Morten Heine: *Constraints to Stop Higher-Order Deforestation*, Proceedings of The 24th Annual ACM SIGPLAN-SIGACT Symposium on Principles of Programming (POPL97), pp. 400-413, 1997.
- Skelboe S., Zlatev Z.: *Exploiting the Natural Partitioning in the Numerical Solution of ODE Systems Arising in Atmospheric Chemistry*, Proceedings of the First International Workshop on Numerical Analysis and Its Applications, Vulkov L., Wasniewski J., Yalamov P. (eds.), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1196, pp. 458-465, 1997.
- Skelboe Stig: *Integration of partitioned stiff systems of ordinary differential equations*, Proceedings of Workshop on Applied Parallel Computing in Industrial Problems and Optimization (PARA '96), Lyngby, august 1996, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1184, Berlin, Tyskland, ISBN: 3-540-62095-8, ISSN: 0302-9743, pp. 621-630, 1996.
- Sperber Michael, Glück Robert, Thiemann Peter: *Bootstrapping higher-order program transformers from interpreters*, Proceedings of the 1996 ACM Symposium on Applied Computing, (eds.) K.M. George, J.H. Carroll, D. Oppenheim, J. Hightower, ACM Press, pp. 408-413, 1996.
- Sporring J., Weickert J.: *On generalized entropies and scale-space*, Scale-Space Theory in Computer Vision, B. ter Haar Romeny, L. Florack, J. Koenderink, M. Viergever (eds.), Springer-Verlag, pp. 53-64, 1997.
- Sporring Jon, Nielsen Mads, Florack Luc, Johansen Peter (eds.): *Gaussian Scale-Space Theory*, Klüwer Academic Publishers, pp.1-263, 1997.
- Sporring Jon, Weickert Joachim: *On generalized entropies and scale-space*, Proceedings of The 1st International Conference on Scale-Space Theory in Computer Vision, Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1252, pp. 53-64, 1997.
- Sporring Jon, Weickert Joachim: *On Generalized Entropies and Scale-Space*, DIKU-rapport 96/37, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Sporring Jon: *A Prior of Saliency Based Pruning Algorithms*, Technical Report DIKU-TR-97/8, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Sørensen Morten Heine: *Hilbert's Tenth Problem, Computability and Complexity from a Programming Perspective*, Jones Neil D. (ed.), pp. 167-185, 1997.
- Sørensen Morten Heine: *Strong Normalization from Weak Normalization in Typed lambda-Calculi*, Information and Computation, vol. 133, nr. 1, pp. 35-71, 1997.
- Thorup Mikkel: *Decremental dynamic connectivity*, DIKU-rapport 96/9, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.
- Thorup Mikkel: *Decremental dynamic connectivity*, Proceedings of the 8th ACM-SIAM Symposium on Discrete Algorithms (SODA), pp. 305-313, 1997.
- Thorup Mikkel: *Faster deterministic sorting and priority queues in linear space*, Technical Report MPI-1-97-1-016, Max-Planck-Institut für Informatik, 1997.
- Thorup Mikkel: *Floats integers and single source shortest paths*, Technical Report DIKU-TR-97/19, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Thorup Mikkel: *Parallel shortcutting of rooted trees*, Journal of Algorithms, vol. 23, pp. 139-159, 1997.
- Thorup Mikkel: *Randomized sorting in $O(n \log \log n)$ time and linear space using addition, shift, and bitwise boolean operations*, DIMACS technical report 96/14, DIMACS, RUTCOR, Rutgers University, New Jersey, USA, 1996.
- Thorup Mikkel: *Randomized sorting in $O(n/\log \log n)$ time and linear space using addition shift and bitwise boolean operations*, Proceedings of the 8th ACM-SIAM Symposium on Discrete Algorithms (SODA), pp. 352-359, 1997.
- Thorup Mikkel: *Structured programs have small tree-width and good register allocation*, Proceedings of the 23rd International Workshop on Graph-Theoretic Concepts in Computer Science (WG), Springer-Verlag, serie: Lecture Notes in Computer Science, vol. 1335, pp. 318-332, 1997.
- Thorup Mikkel: *Undirected Single Source Shortest Path in Linear Time*, Technical Report DIKU-TR-97/4, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Thorup Mikkel: *Undirected single source shortest paths in linear time*, Proceedings of the 38th IEEE Symposium on Foundations of Computer Science (FOCS), pp. 12-21, 1997.
- Tofte Mads, Birkedal Lars, Elsmann Martin, Hallenberg Olesen Niels, Olesen Tommy Højfeld, Sebstoft Peter, Bertelsen Peter: *Programming with Regions in the ML Kit*, Technical Report DIKU-TR-97/12, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Tofte Mads, Talpin Jean-Pierre: *Region-Based Memory Management*, Information and Computation, vol. 132, nr. 2, pp. 109-176, 1997.
- Weickert J., Benhamouda B.: *A semidiscrete nonlinear scale-space theory and its relation to the Perona-Malik paradox*, Advances in computer vision, F.

- Solina, W.G. Kropatsch, R. Klette, R. Bajcsy (eds.), Springer-Verlag, pp. 1-10, 1997.
- Weickert J., Benhamouda B.: *Why the Perona-Malik filter works*, Technical Report DIKU-TR-97/22, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Weickert J., Ishikawa S., Imiya A.: *Scale-space has been discovered in Japan*, Technical Report DIKU-TR-97/18, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Weickert J., Zuiderveld K.J., ter Haar Romeny B.M., Niessen W.J.: *Parallel implementations of AOS schemes: A fast way of nonlinear diffusion filtering*, Proceedings of The 1997 IEEE International Conference on Image Processing, vol. 3, pp. 396-399, 1997.
- Winter Pawel, Ekin O., Hammer P.L., Kogan A.: *Distance-based classification methods*, Technical Report 3-96, RUTCOR, Rutgers University, 1996.
- Winter Pawel, Zachariasen M.: *Large Euclidean Steiner minimum trees in an hour*, DIKU-rapport 95/34, Datalogisk Institut, Københavns Universitet 1996.
- Winter Pawel, Zachariasen Martin: *Euclidean Steiner Minimum Trees: An Improved Exact Algorithm*, Networks, vol. 30, John Wiley and Sons, pp. 149-166, 1997.
- Zachariasen Martin: *Local Search for the Steiner Tree Problem in the Euclidean Plane*, Technical Report DIKU-TR-97/21, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Zachariasen Martin: *Rectilinear Full Steiner Tree Generation*, Technical Report DIKU-TR-97/29, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Zachariasen Martin; Winter, Pawel: *Concatenation-Based Greedy Heuristics for the Euclidean Steiner Tree Problem*, Technical Report DIKU-TR-97/20, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1997.
- Zhao Q., Karisch S.E., Rendl F., Wolkowicz H.: *Semidefinite programming relaxations for the quadratic assignment problem*, DIKU-rapport 96/32, Datalogisk Institut, Københavns Universitet, 1996.

Matematik

Institut for Matematiske Fag

Institut for Matematiske Fag er oprettet 1. januar 1997 ved en sammenlægning af Matematisk Institut og Institut for Matematisk Statistik. Det nye institut er opdelt i 3 afdelinger: Matematisk Afdeling (MA), Afdeling for Operationsanalyse (AFOR) og Afdeling for Teoretisk Statistik (ATS).

I marts måned blev en nybygget fjerdesal på H.C. Ørsted Institutets E-bygning taget i brug af Institut for Matematiske Fag og Forsikringsmatematisk Laboratorium.

Institutets virksomhed beskrives i de følgende afdelingsberetninger.

Bestyrelse:

Instituttleder: Christian Berg.

Hans Brøns, Bergfinnur Durhuus, Ursula Hansen, Asmus Schmidt, Lillian Stegger, Jørgen Tind.

Studenterobservatører: Kasper Daniel Hansen, Anders Jøndrup, Lars Laustsen.

Matematisk Afdeling

Forskningsvirksomhed:

Afdelingens forskning fordeler sig over et bredt spektrum af matematiske discipliner. Disse omfatter foruden centrale områder af ren matematik også anvendelser i andre fag, især datalogi, sandsynlighedsteori og matematisk fysik.

1. Algebra

1a. Talteori og gruppeteori

Der foretages undersøgelser af realiseringsmultipliciteter for p -grupper som Galoisgrupper over forskellige klasser af legemer, specielt legemer af elementær type (C.U. Jensen).

Der arbejdes med et spørgsmål af K. Ribet angående definitionslegemer for Q -kurver og deres generaliseringer og med sammenhænge mellem torsionsklasser i Eichler-Shimura kohomologigrupper, Katz modulformer, modulsymboler og Galoisrepræsentationer i karakteristisk 2 og 3. Det er påvist, at Serres formodninger om mod p Galoisrepræsentationer medfører Artins formodning for 2-dimensionale komplekse, ulige Galoisrepræsentationer. Endelig er der udviklet nye modeller for Hecke-teorien i rum af Maass-former på kongruensundergrupper (I. Kiming).

Der arbejdes på problemer omkring Mullineux-afbildningen og anvendelser heraf på Schur-moduler (J.B. Olsson i samarbejde med C. Bessenrodt, Magdeburg og M. Xu, Peking).

Arbejdet med approksimationer af quaternioner er videreført og der foretages undersøgelser vedrørende Besicovitch's problem angående den såkaldte "disc packing constant" (A.L. Schmidt).

1b. Ring- og modulteori

Der arbejdes med en teori for semidualiserende komplekser for kommutative Noetherske ringe. Teorien er anvendt til studiet af generaliserede Gorenstein dimensioner og homologiske egenskaber ved lokale ringhomomorfier (L.W. Christensen).

Arbejdet med dimensionsteori for komplekser af moduler er fortsat med indførelse af en invariant, den begrænsede Tor-dimension, der er finere end en række af de tidligere kendte, og som endvidere oftest er endelig og opfylder en lighed af Auslander-Buchsbaum type (H.-B. Foxby). Arbejdet med en samlet fremstilling af differentialgraderet homologisk algebra ventes snart tilendebragt (H.-B. Foxby i samarbejde med L.L. Avramov, West Lafayette og S. Halperin, Toronto).

Der arbejdes med klassifikation af repræsentationer af kvantiserede matrixalgebraer, i særdeleshed i lave dimensioner (H.P. Jakobsen og H. Zhang).

Ved anvendelse af P.I. teori er det lykkedes at bestemme graderne og en del simple repræsentationer af maksimal grad for forskellige klasser af kvantealgebraer (H.P. Jakobsen og S. Jøndrup).

Der er opnået betingelser på en stabil kategori, der sikrer gyldighed af Brown-repræsentbarhed. Arbejdet med ikke kommutative graderede algebraer er genoptaget og for AS-Cohen-Macaulay algebraer er udledt sætninger, der generaliserer resultater fra det kommutative tilfælde, f.eks. sætninger af H.-B. Foxby, I. Reiten og R.P. Stanley. I tilslutning hertil er studeret homologisk algebra for homomorfier af ikke-kommutative graderede algebraer, specielt Gorenstein-egenskaber for sådanne homomorfier. Endelig er påvist en Riemann-Roch-sætning og en adjunktionsformel for divisorer på en kvanteblade (P. Jørgensen).

2. Analyse

2a. Reel og kompleks analyse

Studiet af ortogonale polynomier og momentproblemer er fortsat. Motiveret af et spørgsmål i teoretisk fysik er det blevet påvist, at q -Hermite polynomierne har forskellige orthogonalitetsmål koncentreret på en geometrisk progression. Det sam-

me fænomen optræder desuden ved den log-normale fordeling (C. Berg).

Der er givet bevis for Riemann-Roch formelen for D -moduler på komplekse mangfoldigheder (R. Nest i samarbejde med B. Tsygan og P. Bressler, Penn State).

Der arbejdes med logaritmiske summer og hele funktioner af eksponentiel type. Endvidere er en sammenhæng med det klassiske momentproblemt undersøgt; specielt er opnået tilstrækkelige betingelser for at et diskret mål på den reelle akse er indetermineret (H.L. Pedersen).

2b. Lie-grupper og harmonisk analyse

Studiet af forskellige familier af kvantiserede matrixalgebraer er fortsat. Der arbejdes bl.a. med Poisson strukturer, associerede varieteter og visse tensorskategorier (H.P. Jakobsen og H. Zhang).

Der er udarbejdet en oversigtsartikel vedrørende harmonisk analyse på semisimple symmetriske rum (H. Schlichtkrull i samarbejde med E. van den Ban, Utrecht og M. Flensted-Jensen, KVL). Desuden arbejdes med multitemporære bølgeligninger og her er en Paley-Wiener sætning blevet vist (H. Schlichtkrull i samarbejde med S. Helgason, M.I.T.).

2c. Funktionalanalyse

Arbejdet om kodimension 1 afsluttede tosidede idealer i Banach-algebraer med begrænsede approksimerende enheder, specielt gruppealgebraen $L_1(G)$, er foreløbigt afsluttet (N. Grønbæk og A.M. Lau, Edmonton). Endvidere studeres metoder fra kohomologiteori for grupper, specielt konstruktion af "transfer" afbildninger (N. Grønbæk).

Arbejdet med en introducerende lærebog i spektralteori er videreført (K. Bagger Laursen i samarbejde med M. Neumann, Mississippi). En undersøgelse af Browder-spektreret for en begrænset lineær afbildning på Banachrum er gennemført (K. Bagger Laursen).

Studiet af homogene Banachrum af funktioner på enhedscirklen, herunder den såkaldte Pisier-algebra, er fortsat. Endvidere er indledt undersøgelser af idealstrukturen i visse ikke-separable Banach-algebraer (T. Vils Pedersen).

2d. Operatoralgebra

I forbindelse med studiet af lineære afbildninger mellem matrixalgebraer er det påvist, at komplet invertibilitetsbevarende afbildninger er homomorfier modulo Jacobson radikalet. Studiet af similaritetsproblemet er genoptaget (E. Christensen).

Der er opnået kriterier for at morfier fra en vigtig klasse af subhomogene C^* -algebraer kan approksimeres med morfier, hvis billeder har ende-

lig dimension (S. Eilers og G.K. Pedersen i samarbejde med T.A. Loring, New Mexico). Et arbejde er afsluttet vedrørende K -teoretisk betingede approksimationsresultater for C^* -algebraer. Som hovedresultat er tilvejebragt en korrespondance mellem stabile relationer og svagt semiprojektive algebraer under K -teoretiske bibetingelser (S. Eilers i samarbejde med T.A. Loring, New Mexico). Der er konstrueret et eksempel, der viser, at klassen af approksimativt homogene C^* -algebraer ikke er afsluttet under induktive limites. Det er endvidere påvist, at Bockstein afbildningen er nødvendig i klassifikationsteorien for både endelige og rent uendelige C^* -algebraer (S. Eilers i samarbejde med M. Dadarlat, Purdue).

Arbejdet med den forventede K -teoretiske klassifikation af separable amenable C^* -algebraer er fortsat (G.A. Elliott).

Der er konstrueret og analyseret en kontinuert deformation af algebraen af kontinuerte funktioner på en Riemannflade. Som konsekvens fremkommer resultater som forbinder fri gruppe defaktorer og modulære former (R. Nest i samarbejde med T. Natsume, Nagoya).

Et arbejde vedrørende brug af pullback og pushout konstruktioner i C^* -algebra er færdiggjort (G.K. Pedersen).

Studiet af u -topologien på semigruppen af endomorfier af en faktor er fortsat, og der er blandt andet udviklet en teknik, hvorved type III-tilfældet kan reduceres til type II-tilfældet (C. Winsløw). Endvidere er afsluttet et arbejde om den naturlige topologi på rummet af von Neumann algebraer på et fast separabelt Hilbertrum (C. Winsløw i samarbejde med U. Haagerup, Odense).

2e. Potentialteori, differentiaalligninger og matematisk fysik

Der arbejdes fortsat med statistisk mekaniske modeller for kvantegravitation og strengteori samt med topologisk kvantefeltteori (B. Durhuus).

Klassen af velstillede randbetingelser for operatører af Dirac-type, som er langt mere omfattende end de hidtil betragtede (Atiyah-Patodi-Singer problemer), er analyseret, og fuldstændige asymptotiske formler for sporet af de tilknyttede varmeledningsoperatører er – ved hjælp af en ny teknik, der inddrager Calderon projektorer – etableret med logaritmiske og polynomiale led (G. Grubb).

Der er opnået lokale formler for Dixmier-spor af pseudodifferentiale operatører på mangfoldigheder med rand. Der er arbejde i gang til beregning af homologi af algebraer af pseudodifferentiale operatører (R. Nest i samarbejde med E. Schrohe, Potsdam).

Der er foretaget undersøgelser indenfor følgende områder af J.P. Solovej: Stabilitet af stof veksel-

virkende med klassiske magnetfelter (samarbejde med E. Lieb, Princeton, M. Loss, Georgia og H. Siedentop, Regensburg), relativistiske korrektioner til atomare energier (samarbejde med T.Ø. Sørensen), estimater på volumen af makroskopisk stof (samarbejde med P. Balodis) samt spektrale vurderinger af Dirac operatorer på 3-dimensionale mangfoldigheder (samarbejde med L. Erdős, New York).

2g. Sandsynlighedsteori og informationsteori

Studiet af kontrolmålproblemet er fortsat (J.P.R. Christensen).

Arbejdet med eksponentielle familier via kodningsteori er stort set afsluttet (F. Topsøe). Desuden er en større problemkreds vedrørende universel kodning og spilteori blevet taget op (F. Topsøe i samarbejde med B. Ryabko, Novosibirsk).

3. Geometri

3a. Algebraisk geometri

Der er fundet en naturlig generalisering af Plücker's formler for plane kurver til singulære mangfoldigheder af højere dimension (A. Thorup). Endvidere foretages undersøgelser af geometrien af den konormale Varietet (A. Thorup i samarbejde med S. Kleiman, M.I.T.).

Der er konstrueret en Chern karakter for K-teori af perfekte moduler med værdi i negativ cyklisk homologi (R. Nest i samarbejde med B. Tsygan, Penn State).

3a. Differential geometri

Der er givet generel konstruktion og fuldstændig klassifikation af formale deformationer af symplektiske Lie algebroider og symplektiske komplekse mangfoldigheder. Deriblandt er afdækket en direkte sammenhæng mellem invarianter af deformationer af komplekse symplektiske mangfoldigheder og Rosansky-Witten invarianter (R. Nest i samarbejde med B. Tsygan, Penn State). Der er vist en generalisering af en sætning af Bismut-Lott om Gauss-Manin konnektioner (R. Nest).

3b. Topologi

Der arbejdes med p-kompakte grupper (Kasper Andersen).

Der arbejdes med klassifikation af homotopi Lie grupper og beregning af homotopi endomorfier mellem homotopi Lie-grupper (J.M. Møller).

4. Diskret matematik

Der er nu udarbejdet et manuskript til en monografi om kombinatoriske summationsidentiteter (E. Sparre Andersen og M. Esrom Larsen).

5. Eksakte videnskabers historie og matematikkens didaktik

Studiet af H. Hertz's manuskripter til hans mekanik er videreført. Det er bl.a. påvist, at Hertz valgte en model af materien, hvori masser er sammensat af uendeligt mange "Massenteilchen" for at få udledt et brugbart linieelement i den differentialgeometri for konfigurationsrummet, der ligger til grund for hele hans mekanik (J. Lützen).

Der arbejdes med en engelsk biografi om Harald Bohr (K. Ramskov).

Der er udviklet en teoretisk ramme, hvori argumenter for almen undervisning i matematik kan klassificeres. Et arbejde vedrørende en model for matematisk diskurs er påbegyndt, baseret på transformationsgrammatiske teknikker af bl.a. Harris og Chomsky. Desuden er afsluttet et mindre arbejde om matematisk semiosis (C. Winsløw).

Undervisningsforhold:

Arbejdet med 97-studieordningen for de matematiske/datalogiske/fysiske/kemiske fag er blevet gennemført og godkendt af Fakultetsrådet. Optag og undervisningen på første år er sket i overensstemmelse med 97-studieordningen. Der er specielt blevet arbejdet med den deri indgående matematiklinie, der starter i 1998. En plan for lærerbacheloruddannelsen i matematik/fysik/kemi er blevet udarbejdet i samarbejde med de involverede fag her og på N. Zahles Seminarium; denne uddannelse er formelt startet, men bliver for alvor udbudt i 1998. Opfølgningen af 1995-reformen af bacheloruddannelserne i matematik er fortsat.

Informationsvirksomhed:

E. Christensen afholdt i foråret en forelæsningsrække, arrangeret af Matematiklærerforeningen, med titlen "Anvendt Matematik".

N. Grønbæk deltog i styregruppen for HCØ.-dage, K. Bagger Laursen var workshopleder under HCØ.-dage og C. Winsløw holdt to 3-timersforedrag ved HCØ.-dage, 13. – 14. oktober.

M.E. Larsen var chief coordinator ved den internationale konkurrence, "Baltic Way", 9. november.

J. Lützen er medlem af fakultetets informationsudvalg. Han har medvirket i en BBC-film om matematikken i Paris 1810-1850. Han holdt foredrag ved Folkeuniversitetet i København 10. september og ved Folkeuniversitetet i Aarhus 11. december. Han har holdt foredrag for gymnasieklasser og var foredragsholder ved efteruddannelsesmøde for gymnasielærere om "Opgør med parallellpostulatet" Magleås, 13. – 15. april. Han holdt foredrag ved et møde arrangeret af "Netværk for Matematikkens Historie og Filosofi", Holbæk, 12. – 13. juni.

Et interview med F. Topsøe om matematik blev transmitteret i Danmarks Radio. Han forelæste i den af Claus Emmeche ledede forelæsningsrække om naturfilosofi.

C. Winsløw afholdt i efterårssemestret forelæsningsrækken "Strejftog i Matematikkens Didaktik" for gymnasielærere og forelæsningsrækken "Matematik i Skole og Samfund" ved Danmarks Lærerhøjskole.

Redaktion af videnskabelige publikationer:

C. Berg er medlem af Editorial Board ved Journal of Theoretical Probability og ved Expositiones Mathematicae samt medlem af Advisory Board for Arab Journal of Mathematical Sciences.

G.A. Elliott er medlem af Editorial Board ved Mathematical Reports of the Academy of Science of the Royal Society of Canada.

B. Fuglede er medlem af redaktionen af Expositiones Mathematicae og af Potential Analysis.

M. Esrom Larsen er medlem af redaktionen af KVANT og redaktør ved International Mathematical News.

J. Lützen er medlem af redaktionen af Historia Mathematica, Archive for History of Exact Sciences og Revue d'histoire des mathématiques.

J.B. Olsson er medlem af redaktionen for det elektroniske tidsskrift "Séminaire Lotharingien de Combinatoire".

G.K. Pedersen er medlem af Consultative Committee for Proceedings of the Royal Irish Academy.

Arrangement af symposier m.v.:

R. Nest var medarrangør af en konference i Nordfjordeid om operator algebraer og dynamiske systemer.

H. Schlichtkrull var arrangør af konferencen "Analysis on Lie groups and homogeneous spaces" 19. – 23. august ved Københavns Universitet.

Kollegiale hverv m.v.:

C. Berg er institutleder for Institut for Matematiske Fag og formand for Dansk Matematisk Forening. Han er medlem af den danske nationalkomité for matematik.

G. Grubb er studieleder for fakultetets ph.d.-studienævn. Hun er medlem af Beredningsgruppen i Matematik for Sveriges Naturvidenskabelige Forskningsråd.

M.E. Larsen er kasserer for Dansk Matematisk Forening og redigerer dennes ugeskrift MAT-NYT. Han er freelance medarbejder ved "Facts og Fænomener" og "Illustreret Videnskab".

K. Bagger Laursen modtog Professor dr.phil. T. Bonnesens og hustru Inge F. Zøylners Legat på kr. 15.000.

J. Lützen er dansk repræsentant i International Commission on the History of Mathematics og medlem af den danske nationalkomité for videnskabshistorie og -filosofi. Han er formand for Selskabet for de eksakte Videnskabers Historie og universitetets associerede i EU projektet "The European Honours Courses in History of Mathematics". Han er medlem af Sydkandinavisk Konsortium for ph.d.-uddannelser i videnskabsforskning.

R. Nest er medkoordinator for den danske operatoralgebra gruppe og for EU-Network on non-commutative geometry og koordinator for en serie af EU sponsorerede konferencer i ikke-kommutativ geometri og matematisk fysik.

G. Kjærgård Pedersen er formand for universitetets stipendiestyrelse. Han er medlem af Jury for the Ostrowski Prize. Han er medlem af den danske nationalkomité for matematik. Han er koordinator for den danske operatoralgebra gruppe og for EU-Network on non-commutative geometry.

J.P. Solovej deltager i EU-Network i emnet "Partielle differentia ligninger og kvantemekanik".

A. Thorup har sammen med tre andre skandinaviske matematikere været videnskabelig "director" ved Mittag-Leffler Institut for året 1996/97 vedrørende "Enumerative Geometry and its Interaction with Theoretical Physics".

F. Topsøe er formand for European Mathematical Trust og for EmC's styregruppe. Han er desuden koordinator på INTAS projekt (EmNat/NIS med deltagelse af 4 vestlige og 59 NIS-organisationer).

Følgende medarbejdere er fagkonsulenter ved Danmarks Nationalleksikon: C. Berg, C.U. Jensen, M. E. Larsen og J. Lützen.

Følgende medarbejdere har skrevet artikler til Danmarks Nationalleksikon: C. Berg, H.-B. Foxby, C.U. Jensen, M.E. Larsen, J. Lützen, T. Gutmann Madsen, J.B. Olsson og A. Thorup.

Rejser:

Kasper Andersen opholdt sig ved universiteterne i Lens og Lille i Frankrig 13. – 17. oktober. Han holdt foredrag førstnævnte sted. Han opholdt sig ved Max Planck Institut für Mathematik i Bonn i perioden 6. – 13. december og holdt her et foredrag.

C. Berg var gæst ved Université de Provence, Marseille i marts og holdt her to foredrag. Han deltog i "VIII Simposium sobre polinomios ortogonales y aplicaciones" i Sevilla 22. – 26. september, hvor han holdt foredrag og var medlem af den videnskabelige komité for mødet. Han holdt gæsteforelæsning ved Universidad Carlos III de Madrid 29. september og holdt foredrag ved mø-

det "Entire functions in modern analysis" ved Tel Aviv University, 14. – 19. december.

E. Christensen holdt foredrag ved University of Pennsylvania, 15. maj, ved mødet "Great Plains Operator Theory Seminar", Queen's University, Kingston, 18. – 22. maj, ved East Normal University, Shanghai, 4. juli, samt ved Texas A & M University, Houston, 10. august.

B. Durhuus var inviteret foredragsholder ved "A geometry workshop", Odense Universitet, 15. – 16. december og holdt et kollokvieforedrag ved DTU, 12. marts.

S. Eilers var foredragsholder ved mødet "Great Plains Operator Theory Seminar", Queen's University, Kingston, 18. – 22. maj, var paneldeltager ved DMF's landsmøde "Brug af computeralgebra i matematikundervisningen", Aalborg, 3. juni og inviteret foredragsholder ved "Canadian Mathematical Society Winter Meeting", Victoria, 14. – 17. december.

G.A. Elliott var inviteret foredragsholder ved "Canadian Mathematical Society Winter Meeting", Victoria, 14. – 17. december.

H.-B. Foxby var inviteret foredragsholder ved "Commutative Algebra, Representation Theory and Combinatorics", Northeastern University, Boston, 18. – 20. oktober og ved Algebra Weekend, University of Missouri, Columbia, 25. – 26. oktober. Han holdt gæsteforelæsning ved University of Illinois, Urbana, 23. oktober.

G. Grubb var inviteret foredragsholder ved "Pseudodifferential Operators and Microlocal Analysis", Oberwolfach 20. – 24. april, ved "3rd European Congress on Elliptic and Parabolic Problems", Pont-à-Mousson 15. – 20. juni og ved "European Research Conference on Geometric Analysis on Singular and non-compact Manifolds", San Feliu de Guixols, 26. juni – 1. juli.

N. Grønåbæk var inviteret foredragsholder og workshopleder (Amenability of Banach algebras) ved "13th International Conference on Banach Algebras", Blaubeuren, 20. juli – 2. august.

H.P. Jakobsen var inviteret foredragsholder ved "Wigner Symposium", Wien, 25. – 29. august og ved "Lie Group Symposium", Twente, 15. – 19. december. Han besøgte Tsinghua University, Beijing, 15. – 25. oktober og holdt gæsteforelæsning.

C.U. Jensen var inviteret foredragsholder ved "International Algebraic Conference in Memory of D.K. Faddeev", Skt. Petersborg, 24. – 30. juni.

P. Jørgensen var inviteret foredragsholder ved "Conference on Ring Theory and Non-Commutative Geometry", University of Washington, 16. – 18. juni og ved "Rings and Representation Theory", Oberwolfach, 17. – 22. august.

I. Kiming var inviteret foredragsholder ved ESF Research Conference: "Number Theory and

Arithmetical Geometry: Arithmetical Applications of Modular Forms", San Feliu de Guixols, 24. – 29. oktober. Han holdt gæsteforelæsning ved Lunds Universitet 5. december.

M.E. Larsen var inviteret foredragsholder ved mødet "Advances in Combinatorial Methods and Applications to Probability and Statistics in Honor of Sri Gopal Mohanty", Hamilton, 23. – 30. juni.

N.S. Larsen opholdt sig ved University of Toronto, 1. januar – 31. maj og ved University of Victoria, 1. juni – 25. august. Hun var foredragsholder ved "Great Plains Operator Theory Seminar", Queen's University, Kingston, 18. – 22. maj.

K. Bagger Laursen var inviteret foredragsholder ved AMS annual meeting, San Diego, 7. – 11. januar, ved mødet "Teaching of Mathematics", UCLA, 13. – 14. januar, ved "Workshop in Operator Theory", Lille, 20. – 22. marts, ved "Workshop on Topological Algebras", University of Athens, 12. – 16. maj, ved "13th International Workshop on Operator Theory", Cefalu, 14. – 20. juli og ved "International Conference on Banach Algebras", Blaubeuren, 20. juli – 2. august.

J. Lützen holdt gæsteforedrag ved en række svenske universiteter: Luleå, Uppsala (2 foredrag), Stockholm, Linköping (2 foredrag), Göteborg og Lund. Han var desuden inviteret foredragsholder ved mødet om matematikhistorie i Luminy, 21. – 28. september.

J.M. Møller var inviteret foredragsholder ved mødet "Homotopy Theory", Luminy, 12. – 18. januar og ved mødet "Conference on Algebraic Topology", Kazimierz nad Wisla, 12. – 19. juni. Han holdt gæsteforelæsning ved University of Aberdeen, 2. december.

R. Nest var inviteret foredragsholder ved "Workshop In Operator Algebras" i Oberwolfach i marts, "Great Plains Operator Theory Seminar", Queen's University, Kingston, 18. – 22. maj, mødet "Quantum Groups" i Luminy, 30. juni – 5. juli, EUsommerskole i Nordfjordeid, 16. – 22. august, "Workshop on partial differential equations" i Potsdam i oktober og ved "Rencontre entre Physiciens et Mathématiciens", Strasbourg, 4. – 6. december. Han var desuden inviteret foredragsholder ved Penn State University og North Eastern University i januar, og var inviteret foredragsholder i K-teori seminar og Reel Analyse seminar ved Jussieu, Paris, 16. – 25. oktober.

J.B. Olsson opholdt sig i maj på Mathematical Research Institute, Berkeley og holdt her en gæsteforelæsning. Han var inviteret foredragsholder ved mødet "Topics in Number Theory", Penn State University, 31. juli – 3. august og ved "Norddeutsches Gruppentheorie Kolloquium 97", Kiel, 17. – 18. oktober.

G.K. Pedersen var inviteret foredragsholder ved

AMS annual meeting, San Diego, 7. – 11. januar, ved Svenska Matematikersamfundets Vintermøte, Uppsala, 24. januar og ved "Great Plains Operator Theory Seminar", Queen's University, Kingston, 18. – 22. maj.

T.V. Pedersen var inviteret foredragsholder ved "13th International Conference on Banach Algebras", Blaubeuren, 20. juli – 2. august.

K. Rasmussen var inviteret foredragsholder ved "Dansk forskning i matematikkens historie og filosofi", RUC, 12. – 13. juni, og ved "20th International Congress of History of Science", Liège, 20. – 26. juli. Han gæsteforelæste ved IMFUFA, RUC, 13. februar, ved Institut for Videnskabshistorie, Aarhus, 13. marts, ved Institut for matematik og datalogi, Odense, 3. april og holdt foredrag i DMF, København, 12. maj.

J.P. Solovej var inviteret foredragsholder ved "Microlocal Methods in Geometric Analysis and Mathematical Physics", Fields Institute, Toronto, 12. – 19. oktober og ved "Second European Meeting on PDE and Quantum Mechanics", Regensburg, 6. – 9. november.

A. Thorup var inviteret foredragsholder ved "International Conference on Intersection Theory", Bologna, 15. – 20. december.

F. Topsøe holdt gæsteforelæsnings i Ekaterinburg, 31. januar, Chita, 11. juli og ved Steklov Instituttet i Moskva, 26. september.

C. Winsløw var inviteret foredragsholder ved "International Conference on Operator Algebras, Madras, 6. – 11. januar, ved "Great Plains Operator Theory Seminar", Queen's University, Kingston, 18. – 22. maj, ved "International Conference on Operator Algebras and Operator Theory", Shanghai, 4. – 7. juli, ved "32rd Functional Analysis Symposium", Mito, 26. – 28. juli og ved "International Conference on Justification and Enrollment Problems in Education Involving Mathematics or Physics", RUC, 22.- 26. august. Han holdt desuden gæsteforelæsnings ved universiteterne i Tokyo, 16. juli, Osaka, 18. juli, Roskilde, 11. december og Lund, 16. december.

Gæster:

Post.doc. P. Balodis (Madrid), 1. september – 31. december. Professor C. Bessnerodt (Magdeburg) 20. august – 25. september. Post.doc. T. Erdelyi (Texas A & M), 1. januar – 31. august. Forskningsadjunkt Igor Fulman (Iowa State, USA), 1. september – 31. december. Professor S.L. Kleiman (M.I.T.), 1. januar – 23. august og 22. – 31. december. Forskningsadjunkt Ingo Peter (Wien), 1. august – 31. december. Post.doc. Hechun Zhang (Peking), 1. januar – 31. maj.

Derudover har afdelingen haft kortere besøg af en lang række matematikere.

Afdeling for Operationsanalyse

Forskningsvirksomhed:

Stokastisk heltalsprogrammering: Udvikling af algoritmer til løsning af stokastiske heltalsprogrammeringsproblemer og implementering heraf. Et arbejde omkring dual dekomposition er afsluttet (sammen med R. Schultz).

Unit commitment under usikkerhed: En to-trins model for Unit commitment problemet i energiplanlægning, hvor efterspørgslen varierer stokastisk, er udviklet og anvendt på data fra en tysk elforsyningsvirksomhed. To arbejder herom er næsten færdiggjorte (sammen med A. Ruszczyński og R. Schultz).

Testmængder og heltalsprogrammering: Der arbejdes med teknikker til løsning af heltalsoptimeringsproblemer v.h.a. testmængder og Gröbner basis metoder (sammen med R. Schultz, R. Weismantel og R. Urbaniak) (Claus Carøe).

Numerisk Analyse: Der arbejdes med lokal fejlestimering og automatisk netgenerering for den endelige element metode (Jens Hugger).

Arbejdet med anvendelser af Cox-processer i modeller for prisfastsættelse af finansielle aktiver med kreditrisiko er færdiggjort og optaget til publikation. I samarbejde (med Kristian Miltersen og Peter Ove Christensen begge Odense Universitet) er et arbejde om prisfastsættelse af valuta optioner i target zone modeller færdiggjort til publikation. I samarbejde med Darrel Duffie, Stanford University, er et arbejde om kreditsspænd i en model med ufuldstændig information om virksomhedens værdi udarbejdet. I samarbejde med Søren Johansen EUI, Firenze, er et arbejde om APT modellen som kointegrationsmodel videreført. I samarbejde med Brian Hugu er et arbejde om swap-prisfastsættelse i modeller med to-sidet fallit risiko påbegyndt (David Lando).

Der arbejdes inden for matematisk modellering af finansielle problemstillinger, numeriske metoder til prisfastsættelse af derivater samt stokastisk programmering (Søren Nielsen).

Der arbejdes med matematiske modeller, herunder optimeringsmodeller med flere kriterier, til analyse af pris- og mængdestyring i hierarkiske strukturer. Endvidere arbejdes der med produktivitetsmålinger (Jørgen Tind).

Anden virksomhed:

Claus Carøe er redaktør af Dansk Selskab for Operationsanalyse's medlemsblad "DORS-nyt". Claus Carøe var arrangør af NOAS'97 – Nordisk Operations Analyse Symposium, København 14. – 16. august. Jørgen Tind er Associate Editor ved tidsskriftet "Operations Research".

Gæster:

Giuseppe Cavaliere, Bologna, opholdt sig ved afdelingen 1.5. – 31.7., Felix Santos, Pernambuco, Brasilien, 20.11. – 20.12. og Per Agrell, Linköping, 1.9. – 31.12.

Rejser:

Claus Carøe har opholdt sig ved Konrad-Zuse-Zentrum für Informationstechnik Berlin og Humboldt Universität zu Berlin i perioderne 1.1. – 15.2., 4. – 17.5. og 15. – 21.11., hvor han holdt følgende gæsteforelæsninger: "Solving two-stage stochastic programs for the unit commitment problem under uncertainty", "Solving stochastic integer programs by dual decomposition and Lagrangian relaxation" samt "Stochastic integer programming via test sets and Lagrangian relaxation". Endvidere har C. Carøe deltaget i XVI International Symposium on Mathematical Programming, Lausanne 24. – 29.8. med foredraget "Dual decomposition in stochastic integer programming".

Jens Hugger har opholdt sig ved University of Austin, Texas, den 10.1. – 10.8. Desuden har han været inviteret foredragsholder ved "Sixth international colloquium on numerical analysis and computer science with applications" 13. – 17.8. i Plovdiv, Bulgarien, samt besøgt Universitetet i Modena, Italien, den 8.10. og holdt følgende inviterede foredrag: "A theory for local, a posteriori, pointwise estimation of the finite element error".

David Lando har i januar besøgt ETH, Zürich, og holdt et foredrag med titlen "On Derivatives on Catastrophe Losses". I maj deltog han i "Conference on Statistical Aspects of Financial Models" på New York University, Stern School of Business, som inviteret foredragsholder med "Intensity-based models of default risk". I september var David Lando inviteret til en uges Workshop om Stochastic Analysis in Insurance and Finance i Oberwolfach og holdt foredraget "Term Structures of Credit Spreads with Incomplete Accounting Information". I november besøgte han Erasmus Universitetet i Rotterdam (invited speaker) med foredraget "On Cox processes and credit risky securities" samt London Business School og Handelshøjskolen i Århus med foredraget "Term Structures of Credit Spreads with Incomplete Accounting Information". I december var David Lando foredragsholder i Dansk Matematisk Forening med "Black-Scholes modellen og matematisk finansieringsteori".

Jørgen Tind har deltaget i "13th International Conference on Multiple Criteria Decision Making", Cape Town, 6. – 10.1. "Nordic Operations Research Conference", NOAS'97, København, 15. – 16.8. Workshop on "From Local to Global Opti-

mization", Linköping, 20. – 22.8. "16th International Symposium on Mathematical Programming", Lausanne, 24. – 29.8. "Fifth European Workshop on Efficiency and Productivity Analysis", København, 9. – 11.10.

*Afdeling for Teoretisk Statistik**Forskningsvirksomhed:*

Den matematiske teori for singulære symmetriske normale statistiske modeller (Hans Brøns). Estimation og test i flerdimensionale Gamma- og Wishart-modeller (Hans Brøns).

Der arbejdes videre med en undersøgelse af de sandsynlighedsteoretiske og statistiske aspekter ved estimation af visse dimensionsbegreber, associeret med dynamiske systemer og tidsrækker. Der er opnået resultater om asymptotiske egenskaber for en estimator af korrelationsdimension for tids-homogene Markovkæder (Ernst Hansen).

Inge Henningsen deltager i forskningsprojektet "Køn i den Akademiske Organisation", hvor hun foretager en registerbaseret undersøgelse af mænds og kvinders uddannelsesvalg, studieforbøb og forskerkarriere, samt arbejder med en undersøgelse af forskelle i mænds og kvinders forskningspræferencer. Hun har i det forløbne år specielt arbejdet med det sundhedsvidenskabelige område.

Arbejdet fortsætter med en fremstilling af sammenhængen mellem teorierne for mærkede punktprocesser og stykkevis deterministiske processer (Martin Jacobsen). Der arbejdes med nye estimationsmetoder med henblik på estimation af parametrene i en diffusionsproces observeret til diskrete tidspunkter (Martin Jacobsen).

En statistisk analyse af sygeligheden i Københavnske vuggestuer er afsluttet. Der arbejdes fortsat på klassifikationen af fulde eksponentielle transformationsmodeller (Søren Tolver Jensen).

En artikel om estimation i normale statistiske modeller, der kombinerer symmetri givet ved en endelig gruppe og betinget uafhængighed givet ved en acyklisk orienteret graf, er under udarbejdelse. Arbejdet med en klasse af testproblemer for modeller af denne type er fortsat i samarbejde med Steen Andersson og Hans Brøns (Jesper Madsen).

Ufuldstændige observationer: Arbejdet med teorien for tilfældige forgrovninger og stokastiske versioner af EM algoritmen er fortsat (Søren Feodor Nielsen).

Arbejdet med videreudvikling af kointegrationsanalysen er fortsat. I samarbejde med Rocco Mosconi, Politecnico di Milano, er arbejdet fortsat vedrørende bestemmelse af kointegrationsrang i

den vektor autoregressive (VAR) model med stationære og asymptotisk stationære eksogene forklarende variable. Første del af dette arbejde er færdiggjort til publikation. I samarbejde med Bent Nielsen, Oxford, er arbejdet fortsat vedrørende klassen af VAR modeller, der leder til similære tests for kointegrationsrang. Egenskaberne ved maksimaliseringsestimater af kointegrationsvektorer er undersøgt. I samarbejde med Bent Nielsen og Rocco Mosconi er påbegyndt et arbejde vedrørende modellering af strukturelle brug og deres indkorporering i VAR modellen. I samarbejde med Henrik Hansen, KVL, er påbegyndt et arbejde vedrørende small sample korrektioner af rangtest størrelsen. Et arbejde vedrørende identifikation af deterministiske trende i kointegrationsanalysen er færdiggjort (Anders Rahbek).

Inferens for diskret observerede diffusionsprocesser: Regularitetsbetingelser for asymptotisk normalitet af estimater fundet ved hjælp af estimationsfunktioner undersøges. Der arbejdes med estimationsfunktioner baseret på approksimationer af likelihoodfunktionen for kontinuert observation. Der arbejdes med test af hypoteser (Helle Sørensen).

Statistisk inferens for diskret observerede stokastiske processer med kontinuert tid: Der arbejdes dels med at udvikle nye estimationsmetoder, dels med at undersøge estimatorernes asymptotiske egenskaber, herunder ikke-standard asymptotik. Arbejdet udføres til dels i samarbejde med Bo Bibby, KVL, og Yacine Ait-Sahalia, University of Chicago (Michael Sørensen).

Statistiske problemer i matematisk finansiering: Der arbejdes især med problemer i forbindelse med stokastiske volatilitetsmodeller og rentestrukturmodeller. Noget af arbejdet sker i samarbejde med Eckhard Platen, Sydney (Michael Sørensen).

Stokastiske modeller for vindens transport af sand, til dels i samarbejde med Keld Rømer Rasmussen, Århus Universitet (Michael Sørensen).

Anden virksomhed:

Martin Jacobsen er formand for bestyrelsen for Scandinavian Journal of Statistics.

Michael Sørensen er coordinating editor for J. of Statistical Planning and Inference; associate editor for Scandinavian Journal of Statistics og Brazilian Journal of Probability and Statistics; council member for European Courses in Advanced Statistics; medlem af programkomiteen for Second Scandinavian Ukrainian Conference in Mathematical Statistics; videnskabelig direktør for Center for Analytisk Finansiering ved Aarhus Universitet; medlem af programkomiteen for 17th Nordic Conference in Mathematical Statistics.

Gæster:

Giuseppe Cavaliere, Bologna, opholdt sig på afdelingen 1.3. – 30.4. Rocco Mosconi, Milano, var gæstelektor 1.11. – 31.12.

Rejser:

Inge Henningsen har den 5.9. deltaget i jubilæumskonferencen "Tværs gennem Kønnen" på RUC og holdt foredraget: "Karriere eller Ghetto – kvinders valg af universitetsfag".

Jesper Madsen har deltaget i AMS konferencen "Graphical Markov Models and Bayesian Belief Networks" i Seattle 29.6. – 3.7. og holdt et foredrag med titlen "Invariant Normal Models with Recursive Graphical Markov Structure".

Søren Feodor Nielsen har den 16.4. deltaget i Dansk Epidemiologisk Selskab og Dansk Selskab for Teoretisk Statistiks møde om Missing Data in epidemiology, Panum Institutet, og holdt et foredrag med titlen: "The Imputation-Maximization Algorithm". Endvidere har Søren Feodor Nielsen den 17. – 22.8. deltaget i 10th EYSM (European Young Statisticians Meeting) i Warzawa, og holdt følgende foredrag: "On Simulated EM Algorithms".

Anders Rahbek har i februar besøgt Erasmus University, Groningen University, og Tilburg University, hvor han holdt følgende foredrag: "Implications of Trend-Stationarity for Inference on (Multi)-Cointegration". Den 19.2. besøgte han Tinbergen Institute, Amsterdam, og holdt et foredrag med titlen: "Weak Exogeneity in I(2) Systems". Endvidere har Anders Rahbek den 26. – 31.8. deltaget i ESEM 07 i Toulouse og holdt følgende foredrag sammen med Rocco Mosconi: "The Role of Stationary Regressors in the Cointegration Test" samt "Cointegrated Var-X Models". Den 14. – 21.9. har Anders Rahbek deltaget i "European Courses in Advanced Statistics" i El Escorial, Spanien.

Helle Sørensen har den 8. – 12.9. deltaget i ph.d.-kursus med titlen "Statistical Inference for Continuous Time Financial Models", Århus Universitet, og holdt følgende foredrag: "Regularity conditions in relation to inference for discretely observed diffusion processes".

Michael Sørensen har været inviteret gæsteforelæser ved University of Tilburg, ved Økonomisk Institut, Århus Universitet samt ved Graduate School of Business, University of Chicago. Deltaget i Workshop on "Scaling, Long Range Dependence and Selfsimilarity" i Mexico. Holdt foredrag ved Workshop on "Statistical Inference for Stochastic Processes" ved University of Rennes. Han har som inviteret keynote speaker deltaget i konferencen "Quantitative Methods in Finance 1997" 20.8. – 3.9. Mødet foregik i Sydney, Cairns

og Canberra. Endvidere har Michael Sørensen den 12. – 26.11. deltaget i Workshop on “Statistical Inference for Mathematical Finance” på Barcelonas børsmarked med foredraget “Diffusion models for stock prices”. Endvidere har han afholdt et Advanced Course on “Statistical Inference for Diffusion Models” ved Humboldt University, Berlin, Århus Universitet samt Centre de Recerca Matemàtica, Barcelona. Endelig har han været på forskningsophold ved University of Murcia og Arizona State University.

Christian Berg

Stab

VIP: 43,1 årsværk.

TAP: 11,7 årsværk.

MATEMATISK AFDELING

VIP:

Andersen, Kasper Klinkby Sonne; ph.d.-studerende.

Balodis, Pedro; forskningsadj.

Berg, Christian; professor.

Blanchard, Etienne; forskningsadj.

Christensen, Erik; lektor.

Christensen, Jens Peter Reus; lektor.

Colding, Tobias Frederik Holck; gæstelektor.

Durhuus, Bergfinnur Jøgván; lektor.

Eilers, Søren; adjunkt.

Elliott, George Arthur; lektor.

Forst, Gunnar; lektor.

Foxby, Hans-Bjørn; lektor.

Fulman, Igor; forskningsadj.

Grodal, Jesper; forskningsassistent.

Grubb, Gerd; professor.

Grønbæk, Niels; lektor.

Houghton-Larsen, Thomas G.; ph.d.-studerende.

Jakobsen, Hans Plesner; lektor.

Jensen, Chr Ulrik; professor.

Jøndrup, Søren; lektor.

Jørgensen, Niels Peter; ph.d.-studerende.

Kiming, Ian; forskningslektor.

Kokholm, Niels Jørgen; lic. scient/edb-chef for imf/l.

Larsen, Jens Chr.; forskningsadj.

Larsen, Mogens Esrom; lektor.

Larsen, Nadia Slavila; ph.d.-studerende.

Laursen, Kjeld Bagger; lektor.

Laursen, Kurt Ramskov; adjunkt.

Ledet, Arne; forskningsadj.

Lützen, Jesper; lektor.

Madsen, Tage Gutmann; lektor.

Møller, Jesper Michael; lektor.

Nest, Ryszard; lektor.

Pedersen, Gert Kjærgård; professor.

Pedersen, Thomas Vils; undervisningsass.

Peter, Ingo; forskningsadj.

Schlichtkrull, Henrik; lektor.

Schmidt, Asmus Lorenzen; lektor.

Solovej, Jan-Philip; professor.

Thorup, Anders; lektor.

Topsøe, Flemming; lektor.

Winsløw, Carl; adjunkt.

Zhang, Hechun; forskningsadj.

TAP:

Andersen, Dita; overassistent.

Bødker, Joan Inge; overassistent.

Hansen, Rasmus Borup; edb-medhjælp.

Kørner, Lene Gudrun Møller; overassistent.

Petersen, Yvonne; overassistent.

Rasmussen, Peer Allan; studerende.

Stegger, Lillian; kontorfuldmægtig.

Weisse, Nina Mary; overassistent.

AFDELING FOR MATEMATISK STATISTIK

VIP:

Brøns, Hans Kristian; professor.

Frederiksen, Kirsten; ekst. lektor.

Hansen, Ernst; adjunkt.

Hemmingsen, Inge Biehl; lektor.

Jacobsen, Martin; docent.

Jensen, Søren Tolver; lektor.

Madsen, Jesper; adjunkt.

Martinussen, Torben; forskningsstip.

Mosconi, Rocco; gæstelektor.

Nielsen, Søren Feodor; ph.d.-studerende.

Rahbek, Anders Christian; adjunkt.

Sørensen, Helle; ph.d.-studerende.

Sørensen, Michael; professor.

TAP:

Arp, Vivi; overassistent.

Hansen, Ursula Duwel; overassistent.

Johansen, Inge; overassistent.

Offersen, Solvejg Margit; assistent.

AFDELING FOR OPERATIONSANALYSE

VIP:

Agrell, Per Joakim; lektor.

Huge, Brian Norsk; instruktør.

Hugger, Jens; lektor.

Lando, David; lektor.

Nielsen, Søren Schütt; lektor.

Petersen, Trine Juel; forskningsass.

TAP:

Hutchings, Vibeke; overassistent.

*EUROMATH CENTER**VIP:*

Hansen, Peter Lau; systemprogrammør.
Uba, Peep; edb-medarbejder.

TAP:

Lenum, Carsten; centerleder.
Mohammad, Imtiaz; systemprogrammør.

*Ph.d.-afhandlinger:**Matematisk Afdeling*

Grønback, Christian: On bivariate periodic cyclic homology.
Haastrup, Svend: Some fully Bayesian micro models for claims reserving.
Houghton-Larsen, Thomas G.: An Initial Object in the Metacategory of Homology Representations.
Jørgensen, Niels Peter: Synthetic commutative algebra.

Afdeling for Matematisk Statistik

Nielsen, Bent Gunhard: On the distribution of co-integration tests.

*Specialer:**Matematisk Afdeling*

Binzer, Morten Olesen: Stereometri ved Platons akademi.
Dahl, Claus Peter: Lyapunovsætninger for operatoralgebraer.
Jensen, Simon Bremerskov: Automorfier på AF- og UMF-algebraer, H^*V approksimationer-The structure of unstable algebras with applications to spaces

Afdeling for Matematisk Statistik

Brøndsted, Lise: Kvadratiske afbildninger og whiskartfordelinger.
Budtz-Jørgensen, Esben: MDL og modelselektion.
Christens, Peter Jørgen Sievers: Restricted likelihood ratio test i varianskomponent modeller.
Ekstrøm, Claus Thorn: Test for goodness-of-fit af todimensionale overlevelseshfunktioner ved hjælp af Pruitts ikke-parametriske estimator.
Esbjerg, Sille: Estimation af diagnose-forsinkelse og rapporterings-forsinkelse for dissemineret sclerose.
Flensted-Jensen, Mikala: Approksimative halesandsynligheder for asymptotiske χ^2 -fordelte variable.
Lauritsen, Søren: Den asymptotiske fordeling af kvotienttestet ved test af varianskomponenter.

Lind, Kåre Hvid: Properties and estimation of the CKLS-model of the term-structure.
Ljørring, Christian: Hvorledes frailty modeller kan anvendes til at analysere blødningsmønstre.
Sørensen, Helle: Parameterestimation i diskret observerede diffusionsprocesser
Sørensen, Per: Case-cohort designet i en model med competing risks.

Afdeling for Operationsanalyse

Baldur, Charlotte: Crew scheduling: a Column generation approach.
Bendtsen, Hans: Superkonvergens og fejlestimering af afledede i den endelige elementmetode.
Bjerre, Peter: Metaheuristikker i sekvensteori: en analyse med flere kriterier.
Blædel, Martin: Optimal multiperiod investment behavior.
Bølge, Karsten Ulrik: En analyse af kortspillet blackjack med og uden korttælling.
Christiansen, Carl: Stokastisk optimering og rentestrukturteori.
Goltermann, Jacob: Fuzzy teori beskrevet i forbindelse med beslutningsstøttesystemer.
Hansen, Belinda: Data envelopment analysis.
Hansen, Tenna Kellberg: Dekompositionsmetoder til løsning af unit commitment problemet.
Huge, Brian Norsk: Optimal multiperiod investment behavior.
Hvidberg, Annette Kock: Value-at-risk.
Jensen, Jacob Rønnow: Forskningsvurdering ved data envelopment analysis.
Laugesen, Tom: Ekvilibreringsmetoder til lokal, a posteriori, punktvis estimation af den endelige element fejl.
Mens, Janus: Kreditrisiko og cox-processer. implementering og vurdering af metoder.
Mørdrup, Mikkel: Traveling repairman problemet – en teoretisk og praktisk tilgang.
Nielsen, Malene Friis: Modeller i trafikplanlægning.
Nielsen, Peter: Sekvensanalyse af flexible manufacturing systems med flere kriterier.
Overgaard, Majken Kjertan: Heuristikker i optimering belyst med traveling salesman problemet.
Parkhøi, Henrik: Valuation of defaultable financial contracts with value dependent default characteristics – theory and numerical methods.
Pedersen, Lasse Heje: Affine multifactor term structure models – theory and inference.
Petersen, Trine Juel: The 1-segment center problem.
Willumsen, Eva: Discrete multicriteria methods: a theoretical and practical analysis.

Matematisk studienævn

Rindholt, Klaus: Gelfand – kirillovdimension.

Matematisk-Økonomisk Studienævn

Brauner, Peter: Fælles mønt – ømu i to hastigheder.

Hansen, Frank Lyhne: Prisfastsættelse af optioner i et marked med friktioner.

Hansen, Ninette Pilegaard: Privatisering – en analyse af offentligt og privat ejerskab.

Larsen, Bjørn Steen: Optimal stratifikation og allokering inden for landbrugsteknikken.

Lemmich, Dorte: Fraflytning i udvalgte almennyttige boliger – belyst ved varighedsanalyser.

Pedersen, Michael: Prisfastsættelse af konverterbare obligationer.

Weibel, Tim Gustav: Produktivitetsevaluering ved indeks.

Fondsstøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information"

*Publikationer:**Matematisk Afdeling*

Beaulieu R.A., Jensen A., Jøndrup S.: Some remarks on growth of algebras over commutative noetherian rings. *Communications in Algebra* 24(2), s. 605-622, New York 1997.

Berg C., Duran A.J.: Orthogonal polynomials, L²-spaces and entire functions. *Math.Scand.* 79, s. 209-223, Aarhus 1996.

Berg C., Duran A.J.: Measures with finite index of determinacy or a mathematical model for Dr. Jekyll and Mr. Hyde. *Proc. Amer. Math. Soc.* 125, s. 523-530, Providence, USA 1997.

Christensen E., Pop F., Sinclair A.M.: On the cohomology groups of certain finite von Neumann algebras. *Mathematische Annalen* 307, s. 71-92, Berlin 1997.

Christensen E.: A cohomological characterization of approximately finite dimension von Neumann algebras. i: *Operator Algebras and quantum field theory*, S. Doplicher, R. Longo, J.E. Roberts, L. Zsido, Rom 1997.

Durhuus B., Ambjørn J., Jönsson T.: *Quantum geometry: A statistical field theory point of view*. Cambridge 1997, 363 s.

Durhuus B., Kristjansen C.F.: Phase structure of the O(n) model on a Random lattice for n > 2. *Nuclear Physics B (FS)* 483, s. 535-551, Amsterdam 1997.

Elliott G.A., Gong G., Jiang X., Su H.: A classification of simple inductive limits of dimension drop C*-algebras. i: *Operator Algebras and*

their Applications, s. 125-144, Providence, R.I. 1997.

Foxby H., Avramov L.L.: Ring homomorphisms and finite Gorenstein dimension. *Proc.London Math.Soc* (3) 75, s. 241-270, Cambridge 1997.

Grubb G.: Zeta and eta functions for Atiyah-Patodi-Singer operators. *Journal of Geometric Analysis* 6, s. 31-77, USA 1997.

Grubb G.: Pseudodifferential boundary problems and applications. *Jahresbericht der Deutsche Mathematik-Verein* 99, s. 110-121, Tyskland 1997.

Grubb G.: Parametrized pseudodifferential operators and geometric invariants. i: *Microlocal Analysis and Spectral Theory*, CIME Conference September 1996, s. 115-164, Holland 1997.

Grønbæk N.: Embedding Nilpotent Finite Dimensional Banach Algebras into Amenable Banach Algebras. *Journal of Functional Analysis* 145, s. 99-107, New York 1997.

Jensen C.U.: "Elementary Questions" in Galois Theory. i: *Advances in Algebra and Model Theory*, s. 11-25, London 1997.

Jørgensen N.P.: Serre-duality for Tails (A). *Proceedings of the American Mathematical Society* 125 (3), s. 709-716, Providence, R.I., USA 1997.

Jørgensen N.P.: Local cohomology for non-commutative graded algebras. *Communications in Algebra* 25 (2), s. 575-591, USA 1997.

Kiming I.: On the asymptotics of the number of p-core partitions of integers. *Acta Arithmetica* LXXX 2 (1997), s. 127-139, Warszawa 1997.

Kiming I.: On the existence of p-core partitions of natural numbers. *Quart. J. Math. Oxford* (2) 48, s. 59-65, Oxford 1997.

Laursen K.B.: Essential spectra through local spectral theory. *Proc.Amer.Math. Soc.* 125, s. 1425-1434, Providence, R.I. 1997.

Lützen J.: Joseph Liouville on spectral theory of integral operators. *Annales des Ponts et Chaussées* 82, s. 36-41, Paris 1997.

Olsson J.B., Bessenrodt C.: Heights of spin characters in characteristic 2. *Progress in Mathematics* 141, s. 51-71, Basel 1997.

Olsson J.B., Bessenrodt C.: The 2-blocks of the covering groups of the symmetric groups. *Advances in Mathematics* 129, s. 261-300, 1997.

Pedersen G.K.: Corona extendibility and asymptotic multiplicativity. *K-Theory* 11, s. 83-102, Dordrecht, Holland 1997.

Pedersen G.K., Loring T.A.: Smoothing techniques in C*-algebra theory. *J. Operator Theory* 37, s. 3-21, Bucharest, Rumänien 1997.

Pedersen G.K.: A strict version of the non-commutative Urysohn lemma. *Proc. Amer. Math. Soc.* 125, s. 2657-2669, Providence, R.I. 1997.

Pedersen G.K.: Extensions of C*-algebras. i: *Ope-*

- rator Algebras and Quantum Field Theory, S. Doplicher, R. Longo, J. Roberts, L. Zsido, s. 2-35, Rom, Italien 1997.
- Thorup A., Kleitman S.L.: Mixed Buchsbaum-Rim multiplicities. *American Journal of Mathematics* 118, s. 529-569, USA 1997.
- Topsøe F., Mejlbø L.: Vitali Systems in R^n with irregular sets. *Mathematica Scandinavica* 79, s. 86-100, Århus 1996.
- Winsløw C.: Global structure in the semigroup of endomorphisms on a von Neuman algebra. *Journal of Operator Theory* 37, s. 1-16, Bukarest 1997.
- Winsløw C.: A case study of mathematical semiosis. *Philosophy of Mathematics Education* 10, s. 4, Exeter, England 1997.
- Jarrow R.A., Lando D., Turnbull S.M.: A Markov model for the term structure of credit risk spreads. *The Review of Financial Studies* 10, 2, s. 481-523, 1997.
- Jörnstein K., Lind K., Tind J.: Stable payment schemes of tu-games with multiple criteria 1. *Optimization* 40, s. 57-78, Amsterdam 1997.
- Lando D.: Black-Scholes formlem. *Månedssrapport* 306, s. 19-21, København 1997.
- Lando D.: Modelling bonds and derivatives with default risk. i: *Mathematics of Derivative Securities*, s. 369-393, Cambridge 1997.
- Tind J.: A cutting plane approach to mixed 0-1 stochastic integer programs. *European Journal of Operational Research* 101, s. 306-316, Holland 1997.

Afdeling for Teoretisk Statistik

Henningsen I.: Ledige på kursus – hvordan undersøger man (ikke) effekten? Pro & Contra, *Arbejdsmarkedsstyrelsen* 2 nr. 3, s. 24-30, København 1997.

Henningsen I., Sjørup K.: Køn, kvalifikationer og rekruttering i videregående uddannelser. i: *Brydninger – perspektiver på det kønsopdelte arbejdsmarked*, Henningsen, Inge & Karen Sjørup, s. 28-41, København 1997.

Jensen S.T., Nielsen B.G.: On Convergence of Multivariate Laplace Transforms. *Statistics & Probability Letters* 33, s. 125-128, Amsterdam 1997.

Jensen S.T., Rindl A., Christensen M., Kronborg D.: Pladsforholdenes betydning for sygeligheden i københavnske vuggestuer. *Ugeskrift for Læger*, s. 6205-6210, København 1997.

Krasnik A., Hansen E., Keiding N.: Determinants of general practice utilization in Denmark. *Danish Medical Bulletin* Vol. 44, No. 5, s. 542-546, København 1997.

Nielsen B.: Expected Survival in the Cox Model. *Scandinavian Journal of Statistics* 24, s. 275-287, Oxford, UK 1997.

Nielsen B.: Bartlett correction of the unit root test in autoregressive models. *Biometrika* 84, s. 500-504, London 1997.

Nielsen S.F.: Inference and Missing Data: Asymptotic Results. *Scandinavian Journal of Statistics* 24, s. 261-274, Oxford, UK 1997.

Sørensen M., Küchler U.: *Exponential Families of Stochastic Processes*. New York 1997.

Afdeling for Operationsanalyse

Hugger J.: The equilibrium method for local, a posteriori, pointwise estimation of the finite element error. *Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering* 145, 3-4, s. 263-283, Holland 1997.

Forsikringsmatematisk Laboratorium

Forskningsvirksomhed:

Forsikringsmatematikken omfatter livsforsikringsmatematik, skadeforsikringsmatematik og generel risikoteori, og involverer forsikringsrelevante statistiske metoder og dele af finansmatematik, økonomi, demografi, operationsanalyse og numerisk matematik.

Det er beskrevet hvorledes fuldt Bayesianisk erstatningsreserveringsmodeller kan testes ved hjælp af Bayesianiske prediktive tests (S. Haastруп).

I forbindelse med undersøgelse af heterogenitet i gruppelivsforsikring er nogle fuldt Bayesianiske metoder blevet sammenlignet med Norberg's (1989) parametrisk empirisk Bayesianiske metode (S. Haastруп).

Det undersøges hvornår en partiel ordning mellem fordelinger er lukket overfor dannelse af mixture med kendt kernefordeling. Det vises at n 'te ordens stop-loss ordning er lukket under dannelse af skala-mixture, og at n 'te ordens failure rate ordning ligeledes er lukket under dannelse af skala-mixture når kernetætheden er totalt positiv af orden 2 i observationen og skalaparameteren (O. Hesselager).

Den klassiske Markov-model for livsforsikring udvides, således at der tages højde for forsikret anmeldelse af tilstandsskift, og den nødvendige IBNR reserve samt dennes differentia ligning udledes. Sidstnævnte vil danne grundlag for enkelte approksimationer af IBNR reserven. (O. Hesselager).

Der arbejdes med at finde nye egenskaber ved løsningen af visse integro-differentialligninger for beregning af "compound" fordelingsfunktioner, og mere generelle integro-differentialligninger for betingede forventninger (C.M. Møller).

Forsikringsrisici er analyseret ved hjælp af teorier for ufuldstændige finansielle markeder. Det er vist hvorledes risikoen i porteføljer af unit-linked livsforsikringskontrakter kan dekomponeres i sædvanlig forsikringsrisiko og investeringsrisiko, og der er udledt risikominimerende investeringsstrategier (T. Møller).

En MINQUE-estimator er udviklet for situationer hvor nogle faste effekter og varianskomponenter er sammenfaldende. (J. Kleffe og R. Norberg).

Differentialligninger er opstillet for ruinsandsynligheden for en forsikringsforretning med betalinger og renteindtægter drevet af diffusionsprocesser med koefficienter der afhænger af overskuddet (reserven) til enhver tid. Relationer mellem ruinsandsynligheden og sandsynlighedsfordelinger for den diskonterede totale betalingsproces studeres (R. Norberg).

En generel definition af overskuddet på en livsforsikringskontrakt fører til det traditionelle udtryk for policens sikkerhedsbidrag, samt til generaliseringer af dette. Ved at betragte andenordensgrundlaget som drevet af en stokastisk proces, åbnes for modelbaserede bonusprognoser (R. Norberg).

I en mærket Poisson kravproces dekomponeres krav i et tælbart antal kategorier, der giver ophav til uafhængige mærkede Poisson-processer. En række anvendelser præsenteres. Prediktion af udestående betalinger på meldte men ikke afsluttede krav behandles i en model hvor delbetalingerne styres af en Dirchletp proces (R. Norberg).

Informationsvirksomhed i øvrigt:

Laboratoriet har i 1997 udgivet 8 Working Papers.

S. Haastrup holdt foredrag i Den danske ASTIN forening 27.11.: En numerisk metode til estimation og prediktion i fuldt Bayesianske modeller.

T. Møller holdt foredrag i Den Danske Aktuarforening, 10.12.: "Prisfastsættelse af Unit-linked livsforsikringskontrakter".

R. Norberg har skrevet artiklen "De gode liv" i Hovedområdet nr. 3.

Anden virksomhed:

S. Haastrup er medlem af edb-udvalg ved de mat. inst.

O. Hesselager er Studieleder for Forsikringsvid. og Stat. Han er medredaktør ved Insurance: Math. et Econ. samt bestyrelsesmedlem af Den Danske ASTIN Forening.

R. Norberg er institutleder og medlem af ph.d.-udvalg ved de mat. inst. Han er fagkonsulent ved Danmarks Nationalleksikon. Medlem af følgende bedømmelsesudvalg: Vurdering af kvalifikationer til Assoc. Prof., Concordia Univ. samt Univ. Montreal; Gold medal award, Australian Inst. of Actuaries; ph.d., Aalborg Univ.

Medlem af org.komiteen for internat. konference: "Actuarial Science: Theory, Education and Implementation", Moskva; formand for Den Videnskabelige Komité for AFIR-kollokviet i Norge år 2000.

Laboratoriet har siden 1993 deltaget i EU's Socrates-Erasmus program for udveksling af studerende.

Gæster:

Prof. Christian Hipp, Karlsruhe Univ. og Assoc.prof. David Dickson, Melbourne Univ. opholdt sig ved laboratoriet i forårsemesteret.

Gæstestipendiat:

Ph.d.-stud., Deimante Rusaityte, Vilnius Univ., er gæstestipendiat ved laboratoriet i 1 år fra 1.8.97.

Rejser:

S. Haastrup: ASTIN og AFIR Coll., Cairns, 10. – 15.8. IME konference, Amsterdam 25. – 27.8. Bayesian hierarchical models, Helsinki, 6. – 7.11. med foredrag: "Bayesian analysis of heterogeneity in group life insurance".

O. Hesselager: Univ. of Waterloo, 1.4. – 1.8. Univ. i Bergen 7.11. og Univ. i Oslo 10.11. med foredrag: »IBNR reserver i livsforsikring".

C. Max Møller: IME konference, Amsterdam, 25. – 27.8. med foredrag: "A risk model with delayed costs".

T. Møller: Internat. workshop Aarhus Univ., 25.2. – 1.3. The 2nd Scandinavian-Ukrainian Conf. in Math. Stat., Umeå 8. – 13.6. med foredrag: "Risk-minimizing hedging strategies for unit-linked life insurance contracts". Actuarial Research Meeting, The Centre for Actuarial Studies, Melbourne Univ., 8.8.97. Foredrag: "Risk-minimizing hedging strategies for unit-linked insurance contracts". ASTIN og AFIR Coll., Cairns, 10. – 15.8.

R. Norberg: Internat. workshop, Aarhus Univ. 25.2. – 1.3. Inviteret foredrag: "On the paradigms of insurance with a view to finance and control". Actuarial Teachers' Conference, Heriot-Watt Univ., Edinburgh, 7. – 8.7. Inviteret foredrag: "A course in life insurance mathematics 1997". IME konference, Amsterdam 25. – 28.8: Inviteret foredrag: "Financial models in insurance". Univ. of Napoli, Federico II, 6. – 10.10.: Gæsteforelæsnings: "Ruin problems under combined asset and lia-

bility risk”, “Bonus in life insurance” og “Financial models in the actuarial realm”. Internat. conference on Actuarial science: Theory, Education and Implementation, Moskva 28. – 31.10. Inviteret foredrag: “Stochastic methods in life insurance”. Univ. i Bergen med foredrag 12.11.: “Finansmatematik baseret på tælleprocesser” og gæsteforel. 13.11.: “Bonus i livsforsikring”. Universitat zu Koln, 8.12., gæsteforel.: “Bonus in life insurance”.

Ragnar Norberg

Stab

VIP: 3,9 arsverk.

TAP: 2,1 arsverk.

VIP:

Haastrup, Svend; ph.d.-studerende (1/5 adjunkt).

Hesselager, Ole; lektor.

Kalashnikov, Vladimir; gæsteprofessor.

Moller, Christian Max; lektor.

Moller, Thomas; ph.d.-studerende.

Norberg, Ragnar; professor.

TAP:

Bertelsen, Vibeke Ronn; kontorfuldmægtig.

Falbe-Hansen, Pernille; orlov.

Spiess-Henriksen, Pia; bibliotekar.

Ph.d.-afhandling:

Haastrup, Svend: Some fully Bayesian micro models for claims reserving.

Specialer:

Anker-Svendsen, Tonny: Momenter af kapitalverdier i livsforsikring.

Bjarnason, Helgi: Fisher information for bivariate gamma frailty models.

Christensen, Michael Schou: Store finansielle markeder: asymptotisk arbitrage og uendelige produktandsynlighedsmal.

Groth, Pia: Erstatningshensettelse i praksis.

Haastrup, Lene: Momentestimation, grænsefordelinger og overspredning i proportional hazard modellen.

Hansen, Lars Hovmund: A frailty model for recurrent events in non-life insurance.

Holst, Helle: Totalerstatningsfordelingen. den individuelle model.

Jacobsen, Vibe Norskov: Kerneudglatning i en produktmodel for todimensional overlevelse – anvendt på tvillinger.

Jarbl, Mikkel: A stochastic approach to surplus and bonus in life insurance.

Jonatansson, Sigurdur Freyr: Moments of bonuses in life insurance.

Larsen, Jan: Totalskadedelingen under stokastisk forrentning beskrevet ved en markovproces.

Lundsteen, Christian: Unit-linked livsforsikring i poissondrevedne aktie- og obligationsmarkeder.

Madsen, Line Find: Astmaprevalens betydning for livsforsikring.

Mellbin, Susanne Kirstein: The distribution of the severity of ruin and the surplus prior to ruin.

Petersen, Lotte Petri: Momenter af kapitalverdier i livsforsikring.

Steffensen, Mogens: An approach to unit-linked insurance risk.

Thorup, Camilla Harager: Astmaprevalens betydning for livsforsikring.

Wolff-Jensen, Helene: Metoder til brug ved estimering af intensiteter.

Fondsstotte:

Der henvises til den elektroniske udgave af r bog-97 på WWW. Adgang via KU’s hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet “Generel Information”

Publikationer:

Dickson D.: On a class of renewal risk processes (Working Paper). Kobenhavn 1997, 12 s.

Dickson D., Hipp C.: Ruin probabilities for Erlang(2) risk processes (Working Paper). Kobenhavn 1997, 12 s.

Gjessing H.K., Paulsen J.: Present value distributions with applications to ruin theory and stochastic equations (Working Paper). Kobenhavn 1997, 22 s.

Haastrup S.: Comparison of some Bayesian analyses of heterogeneity in group life insurance (Working Paper). Kobenhavn 1997, 10 s.

Haastrup S.: Some fully Bayesian micro models for claims reserving. Kobenhavn 1997, 139 s.

Hesselager O.: Recursions for a class of compound Lagrangian distributions. Mitteilungen der Vereinigung schweizerischer Versicherungsmathematiker Heft 1, s. 95-102, Bern 1997.

Hesselager O.: Closure properties of some partial orderings under mixing (Research Report). Ontario 1997, 11 s.

Kalashnikov V.: A simple proof of the Cramér formula (Working Paper). Kobenhavn 1997, 10 s.

Kleffe J., Norberg R.: Minimum norm estimation under parameter constraints with an application to insurance (Working Paper). Kobenhavn 1997, 19 s.

Moller T.: Risk-minimizing hedging strategies for unit-linked life insurance contracts (Working Paper). Kobenhavn 1997, 26 s.

Norberg R.: Prediction of outstanding liabilities:

-
- II Model variations and extensions (Working Paper). København 1997, 22 s.
- Norberg R.: Stochastic analysis of the interaction between investment and insurance risks (invited discussion). North American Actuarial Journal Vol.1 no.2, s. 75-76, Schaumburg, Illinois 1997.
- Norberg R.: De gode liv. Hovedområdet 3, s. 20-21, København 1997.
- Norberg R.: Erling Sverdrup. i: Leading Personalities in Statistical Science, s. 159-160, Chichester 1997.
- Norberg R.: Credibility. i: Encyclopaedia of Mathematics, s. 1, Dordrecht 1997.

Kemi

Kemisk Institut

Kemisk Institut er inddelt i seks laboratorier, der varetager forskning og undervisning i kemi: Kemisk Laboratorium I (uorganisk kemi), Kemisk Laboratorium II (organisk kemi), Kemisk Laboratorium III (teoretisk kemi), Kemisk Laboratorium IV (fysisk kemi), Kemisk Laboratorium V (molekylspektroskop), Symbion Afdeling (analytisk kemi, miljøkemi, materialekemi).

Instituttleder: Sven E. Harnung.

Bestyrelse: Viceinstituttleder: E. Jonas Pedesen.

Øvrige medlemmer: Ulla Christensen, Otto Dahl, Søren Toxværd (VIP), Sven Pantmann, Merete Torpe (TAP).

Forskningsvirksomhed:

Kemisk Laboratorium I

Laboratoriets område er uorganisk kemi. Det omfatter kemien af godt 100 grundstoffer, og laboratoriet beskæftiger sig i princippet med dem alle. Ved de forskellige kurser har vi udvalgt grundstofferne mere eller mindre bredt, men ved hovedfagseksamen står de studerende til regnskab for kemien af dem alle.

Det ville ikke være muligt at varetage denne undervisning forsvarligt uden den parallelt løbende forskning. Det siger sig selv, at ikke alle grundstoffer kan indgå her, og i mange år har den kemiske forskning ved laboratoriet da også sædvanligvis været baseret på systemer, hvori der indgår overgangsmetaller. Det er imidlertid en glædelig udvikling, at stadig flere af disse ca. 60 grundstoffer har kunnet inddrages. Det hænger sammen med laboratoriets indsats inden for områderne flerkerne forbindelser og bioorganisk kemi.

Både dyb og bred indsigt i overgangsmetallernes kemi er en forudsætning for laboratoriets forskningsområder, uanset om disse sigter på metalenzymatiske processer, magnetisk vekselvirkning eller andre emner, hvor dette ikke umiddelbart fremgår af forskningsområdets navn.

Følgende projektoverskrifter giver et summarisk indtryk af den aktuelle virksomhed. En enkelt er beskrevet mere udførligt, og tilsvarende beskrivelser af andre projekter har været givet i tidligere årbøger.

1. Fremstilling af nye forbindelser og karakterisering af deres struktur og reaktivitet

(Peter Andersen, Anders Døssing, Frode Galsbøl, Jørgen Glerup, Anders Hammershøi, Kirsten Michelsen, Ole Mønsted, Lars Skov).

2. ESR spektroskopi, magnetisme og optiske egenskaber af to- og flerkerne metalkomplekser set i sammenhæng med deres struktur

(Jørgen Glerup, Kirsten Michelsen).

3. Molekylær elektronisk og geometrisk struktur studeret ved hjælp af naturlig og magnetisk induceret cirkulardichroisme

(Sven E. Harnung).

4. Ligandfeltmodeller og disses anvendelse til rationalisering af elektroniske og strukturelle forhold

(Jørgen Glerup, Claus Schäffer).

5. Koordinationsforbindelsers termiske og fotochemiske reaktioner

(Peter Andersen, Anders Hammershøi, Ole Mønsted).

6. D-d spektre af gasformige ioner

(Claus Schäffer).

7. Bioorganisk Kemi

(Anders Døssing, Anders Hammershøi, Sven E. Harnung, Ole Mønsted, Lars Skov).

8. Rhodium- og iridiumkemi

(Frode Galsbøl).

9. Luminescerende europium(III)-komplekser

(Anders Døssing).

Det har længe været kendt, at europium(III)-komplekser i fast fase henfalder fra den exciterede tilstand 5D_0 til grundtilstanden 7F_1 ($J = 0-6$) under luminescens med det mest intense emissionsbånd ved $\lambda = 613$ nm. Mere usædvanlig er luminescens fra europium(III)-komplekser i vandig opløsning. Årsagen er, at europium(III)-ionen er en hård metalion med høj affinitet overfor oxygenendonorligander, f.eks. vand, og da substitutionsreaktioner forløber med hastighedskonstanter på $10^8 - 10^9$ M $^{-1}$ s $^{-1}$, dissocierer europium(III)-komplekser sædvanligvis hurtigt i vandig opløsning under dannelsen af europium(III)-aquaioner. Vandmolekyler koordineret til metalcentret kvæler emissionen på grund af vibrationel excitation af O-H oscillatorerne, og henfaldet forløber derfor med et lavt kvantudbytte ($\phi < 0.5$ %).

I de senere år har europium(III)-komplekser, som er luminescerende i vandig opløsning, på-

kaldt sig interesse, idet de i biologiske systemer vil kunne finde anvendelse som luminescerende markører som alternativ til radioaktive markører.

En markør er en detekterbar enhed, som kan hæftes til biologisk materiale, f.eks. et protein, hvilket giver mulighed for at bestemme koncentrationen af det pågældende materiale. Europium(III)-baserede luminofer kan med fordel anvendes, fordi baggrundluminescensen fra biologisk materiale, f.eks. aromatiske, heterocykliske grupper, er meget kortlivet i forhold til emissionslevetiden for 5D_0 tilstanden i europium(III). Befolkning af 3D_0 tilstanden ved hjælp af konventionelle lyskilder begrænses imidlertid af ff overgangenes lave intensitet. Dette problem kan dog omgås ved at inkorporere en i UV-området stærkt absorberende chromofor i liganden (en såkaldt antenne). En befolkning af 3D_0 tilstanden vil så kunne finde sted ved en intramolekylær energioverførsel fra de ligandcenterede exciterede tilstande til metalcentret. Udfordringen er så at fremstille europium(III)-komplekser, som i vandig opløsning omdanner en så stor andel af indkommende fotoner (UV) til emitterede fotoner (VIS) som muligt, hvilket muliggør detektion af europium(III)-komplekset i meget lave koncentrationer. Følgende betingelser skal på baggrund af ovenstående være opfyldt: a) liganden skal indeholde en stærkt absorberende chromofor, b) energioverførsel fra de ligandcenterede exciterede tilstande skal være hurtig og effektiv, c) liganden skal udelukke vandmolekyler fra metalcentrets første koordinationsfære, d) europium(III)-komplekset skal være stabilt i vandig opløsning.

Liganddesignet er således essentielt for luminescensegenskaberne af europium(III)-komplekset. Vore undersøgelser viser, at aromatiske, heterocykliske chromoforer indeholdende to nitrogenatomer, f.eks. 2,2'-bipyridin, 3,3'-biisoquinolin og 1,10-phenanthrolin, er velegnede som antenner. I sig selv danner de tre ovennævnte forbindelser kun svage komplekser med europium(III), men ved at hæfte to bis(2-pyridylmethyl)amin grupper på chromoforen sikres en høj grad af stabilitet af komplekset på grund af chelateffekten. Yderligere sikrer de fire koordinerede pyridin grupper, at vandmolekyler stort set er udelukket fra metalionens første koordinationsfære. Ud fra målinger af europium(III)-kompleksernes emissionslevetider i vand og D_2O kan det beregnes, at der er koordineret ét vandmolekyle til metalcentret, og kvanteudbyttet er 4-5 %, hvilket er en størrelsesorden højere end for europium(III)-aquaionen. Specielt interessant er komplekset af den phenanthrolin-baserede ligand, idet komplekset er meget stabilt i vandig opløsning, og mere detaljerede undersøgelser af europium(III)-kompleksets lumine-

scensegenskaber i vandig opløsning er igangværende.

Kemisk Laboratorium II

Laboratoriets forskningsområde dækker et bredt udsnit af den organiske kemi: Naturstofkemi (marine organismers kemi), bioorganisk kemi (kulhydratkemi og nucleotidkemi), udvikling af stereoselektive syntesemetoder, organisk phosphor- og selenkemi (præparation og struktur), organisk-kemiske reaktionsmekanismer (kinetiske, syntetiske og teoretiske metoder) samt massespektrometri (kationradikaler i gasfase).

1. Marin Kemi

Hovedemnet er struktur, omsætning og økologi af sekundære metabolitter. Undersøgelserne omfatter såvel højere organismer som mikroorganismer.

Bakterier er ofte de egentlige producenter af naturstoffer fundet i højere organismer. De producerer f.eks. sideroforer, dvs. organiske stoffer der kompleksbinder jern og transporterer det ind i cellen. Fra bakterier med stor siderofor aktivitet er det aktive stof strukturoplæret. Der produceres også cykliske depsipeptider som for øjeblikket isoleres, strukturoplæres og undersøges økologisk. Disse er beslægtede med de fra biokemien kendte ionoforer, f.eks. valinomycin, der transporterer kationer gennem membraner. Endvidere kan de nedsætte overfladespændingen af det væskelag der dækker en overflade. En bakteriekultur kan på den måde sprede sig, dække overfladen og samtidig forhindre andre bakterier i at bevokse den.

Mikrosvampe er kendt for at producere stoffer med stærk bioaktivitet som f.eks. penicillin og cephalosporiner. I Venezuela indsamlede vi i januar 1997 et stort antal tropiske marine mikrosvampe, hvis indholdsstoffer vi nu er ved at undersøge. Den biologiske funktion af nogle af indholdsstofferne er at begrænse væksten af andre svampe eller bakterier og disse stoffer er naturligvis kandidater som farmaka.

Andre projekter både med grundvidenskabelig og anvendelsesmæssigt sigte spiller også en rolle i gruppens aktiviteter. En populær fremstilling af vores arbejdsområde er sidst givet i *Naturens Verden*, Nr 10 (1996) 393-400. I forbindelse med debatten om algeopblomstringerne i de danske farvande undersøgte vi hvordan toxinproduktionen påvirkes af miljøet og hvorledes de bedst isoleres. Forskning med etnofarmakologisk sigte i samarbejde med mexicanske forskere har resulteret i strukturoplæring og syntese af flere bioaktive stoffer. Danske marine mosdyr indeholder store mængder bioaktive alkaloider hvor stadig nye isoleres. Med fødevarerforskere har vi udviklet en ny metode til at isolere antioxidanter fra planter. I

samarbejde med dermatologer fandt vi at carnosol fra rosmarin kan give anledning til erhvervsbetinget eksem. Sammen med A/S Hempel er der blevet udtaget et patent på en klasse af naturstoffer, der er aktive i skibsmaling der forhindrer begroning af skibssider. Ved samarbejde med Novo Nordisk blev strukturen løst for et bioaktivt stof produceret af en streptomycet.

(Carsten Christophersen, Uffe Anthoni og Per Halfdan Nielsen).

2. Organisk selenkemi

Interessen for grundstoffet selen og dets organiske forbindelser har i de senere år været stigende. Dette skyldes dels opdagelsen af selens rolle som mikronæringsstof og dels dets anvendelse i en lang række kemiske og tekniske processer. Der er dermed et behov for øget information om selenforbindelsers struktur og reaktivitet.

Det igangværende projekt består primært af præparative undersøgelser af organiske selenforbindelsers reaktivitet og reaktionsveje. I tilknytning undersøges strukturparametre for de involverede forbindelser, f.eks. opnået ved ^{77}Se NMR spektroskopi og Røntgendiffraction, men henblik på at opstille struktur-reaktivitets korrelationer.

(Lars Henriksen).

3. Bioorganisk kemi

Biologiske, specielt molekylærbiologiske problemstillinger formuleres og søges løst under anvendelse af organisk-kemiske metoder. En stor del af denne forskning omhandler grundlæggende bioteknologiske metoder og udføres inden for Forskningscenter for Medicinsk Bioteknologi og Center for Biomolekylær Genkendelse (Danmarks Grundforskningsfond). Syntesemetoder til biomolekyler (kulhydrater, nucleosider og nucleotider) og analoger hertil søges udviklet.

3.1 Nucleotidkemi (DNA- og RNA-kemi)

Fremstilling af modificerede oligonucleotider og undersøgelse af deres biologiske virkninger, herunder udvikling af nye potentielle antisense oligonucleotider. Syntese af oligonucleotider til biokemiske og biofysiske anvendelser. Syntese af modificerede mononucleotider og undersøgelse af deres biologiske egenskaber. Syntese af funktionaliserbare oligonucleotider og kobling af disse til bioaktive molekyler.

(O. Dahl, B.M. Dahl, U. Henriksen, J. Wengel).

3.2 Kulhydratkemi

Syntese af nye kulhydratderivater, bl.a. med henblik på biologiske undersøgelser. Anvendelse af enzymer til selektive reaktioner på kulhydrater og nucleosider. Udvikling af stereoselektive syntese-

metoder til forgrenede kulhydrater og nucleosider. Udvikling af kombinatorisk-kemiske syntesemetoder til nye kulhydrat- og nucleosidderivater.

(J. Wengel).

3.3 PNA-kemi

PNA (Peptide Nucleic Acid) er en DNA-analog hvor kulhydrat-phosphat-rygraden er erstattet af en modificeret peptid-rygrad. PNA bindes stærkt til komplementært enkeltstrenget DNA og RNA, og også til dobbeltstrenget DNA ved strengfortrængning. I samarbejde med P.E. Nielsen, Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik, Panum Institutet, studeres disse nye forbindelsers muligheder i biologiske anvendelser. Den kemiske forskning involverer bl.a. fremstilling af PNA med modificerede baser, modificeret rygrad, og PNA-konjugater til DNA og andre biologisk aktive molekyler.

(O. Dahl).

4. Radikalkemi i gasfase (massespektrometri)

Såvel store som små organiske og uorganiske ioner kan bekvemt undersøges ved hjælp af massespektrometre. Her kan de isolerede ioner studeres ved meget lave tryk, enten med henblik på analyse og identifikation af meget små stofmængder eller med det formål at undersøge de fysiske og kemiske egenskaber. Det igangværende arbejde sigter primært på de grundvidenskabelige aspekter af lavmolekylære ioners kemi.

Kationradikaler – dvs. organiske ioner med et ulige antal elektroner – undersøges med henblik på belysning af dels isomeriforhold og dels forløbet af simple spaltningreaktioner. Det har vist sig, at mange kationradikalers struktur i både gasfase og opløsning afviger betydeligt fra neutrale molekylers, hvilket spiller en stor rolle for forståelsen af deres egenskaber. Dette er af betydning, da kationradikaler spiller en stor rolle i atmosfære- og astrokemi, og ved biologiske og klassisk kemiske oxidationsprocesser. Undersøgelserne af isomeriforhold og spaltningreaktioner sigter på at bestemme, hvad der afgør den hastighed ionerne dannes og omdannes med. Hertil benyttes fortrinsvis isotopmærkede forbindelser, både ved undersøgelser der drejer sig om ioner dannet ved spaltning- og omlejringsreaktioner, og ved eksperimenter med ioner dannet ved kollisioner i gasfase.

Flerladede uorganiske ioner undersøges med henblik på at belyse metalkomplexers egenskaber i fravær af opløsningsmidlets maskerede indflydelse. Liganders bindingsenergier kan bestemmes og forløbet af ligandsstitutionsreaktioner analyseres. Desuden undersøges klyngeioner, bestående af f.eks. to aminer holdt sammen af en proton.

Klyngeioners egenskaber ligner både dem, der ses hos isolerede ioner og hos ioner i opløsning. Undersøgelserne har til formål at udvikle en bedre beskrivelse af sådanne klyngers bindingsforhold og udvikle metoder til bestemmelse af polære molekylers syre-base egenskaber i gasfase.

Det eksperimentelle arbejde inde for ionkemi udføres dels på Kemisk Instituts store 4-sektor instrument og dels på forskningsinstrumenter ved Odense Universitet og laboratorier i Tyskland, Frankrig, Norge og England.

(Gustav Bojesen, Steen Hammerum).

Kemisk Laboratorium III

Laboratoriets forskning ligger inden for fysisk kemi, herunder specielt de områder der har relation til kemisk reaktionskinetik og den er i udstrakt grad finansieret eksternt gennem SNF-centre og rammebevillinger, private fonde samt nordiske og europæiske forskningsprogrammer.

Et større indsatsområde har fortsat været studiet af molekyler kemisk kinetik i gasfase, på overflader og i opløsninger. Projekterne er her af teoretisk og beregningsmæssig karakter, men foregår ofte i nært samarbejde med eksperimentelt arbejdende grupper på andre institutter og i internationale netværk. Lokale computerfaciliteter er essentiel for denne forskning, og professor Gert Due Billing har i det forløbne år fået bevilget landets første Silicon Graphics Origin 2000 Computer af Velux Fonden. SNF-centret for Molekyldynamik og Laserkemi er med Gert Due Billing som leder fortsat repræsenteret på laboratoriet. Med i denne gruppe er Kurt V. Mikkelsen, som den 11. april 1997 forsvarede sin disputats, *Theoretical Studies of Molecular Properties and Chemical Reactions in Solution*, for dr.scient. graden på Københavns Universitet.

Studier af komplekse kemiske reaktionsforløb er det andet indsatsområde, og her er projekterne på laboratoriet af såvel eksperimentel som teoretisk karakter, ofte tæt koordinerede. De foregår for størstedelen fortsat under SNF-centret for Kaos og Turbulens Studier (CATS).

Endelig er det tredje indsatsområde studiet af statiske og deterministiske modeller for makroskopiske systemer. Hertil er fra 1. November 1997 knyttet Dr. Günther Peters som forskningsadjunkt med et projekt finansieret af Kræftens Bekæmpelse.

I årets løb er overassistent Gerda Nielsen fra-trådt sin stilling efter 33 års virke som laborant på laboratoriet.

Nedenfor følger en oversigt over projekter inden for de nævnte forskningsområder, der har været aktive i 1997, med en nærmere beskrivelse af to udvalgte projektkredse, Molekyler kemisk ki-

netik i opløsninger (Kurt V. Mikkelsen) i afsnit 2 og Biokemiske kontrolsystemers dynamik (Axel Hunding) i afsnit 3.13 – 3.16.

1. Molekyler kemisk kinetik i gasfase og på overflader

1.1 Uelastiske kollisioner og energitransport i to og polyatomige molekyler.

(Gert Due Billing og Zenevich, Minsk, Hviderusland).

1.2 Kvantemekaniske og semi-klassiske beregninger på tre-partikel reaktioner.

(Gert Due Billing, N. Markovic, Göteborg, V. Zenevich, Minsk, Hviderusland).

1.3 Kvant og semi-klassiske beregninger på ikke-adiabatiske effekter i ion-molekyl reaktioner.

(Gert Due Billing og V. Zenevich, Minsk, Hviderusland).

1.4 Evaluering af multikonfigurations Hartree metoden for ikke-adiabatiske systemer.

(Gert Due Billing og K. Museth).

1.5 Levetid af CO₂ ionen samt reaction-volume metoden for poly-atomige tre-center reaktioner.

(Gert Due Billing og A. Koch).

1.6 Energirelaksation af vandmolekylet i højt eksisterende vibrations-tilstande.

(Gert Due Billing og G. Jolicard, Besançon, Frankrig).

1.7 Test af symplektiske integrationsmetoder.

(Gert Due Billing og A. Vijay).

1.8 Ab initio beregninger af grundtilstands- og eksisterende potentialflader for CH₂⁺.

(Gert Due Billing, K.V. Mikkelsen og A. Vijay).

1.9 Chemisorption og rekombination af hydrogen og deuterium på en Cu-overflade. Betydning af overflade anormaliteter.

(Ebbe Christoffersen og Christian Mourier Laursen).

1.10 Geometrisk fase effekt på kemiske reaktionstværsnit.

(Gert Due Billing og S. Adhikari).

1.11 Hermite og multitrajektorie korrektioner til kvante-klassisk (classical path) teorien.

(Gert Due Billing og S. Adhikari).

1.12 Kemiske reaktioner i Ar-klynger.

(Gert Due Billing og S. Adhikari).

1.13 Beregninger og eksperimentel bestemmelse af state-to-state tværsnit for elektron overførsel i $\text{Li}^+\text{Na}(3s/3p)$ kollisioner.

(Svend Erik Nielsen, Nils O. Andersen, Sonia Grego og Mike van der Pool, Ørsted Laboratoriet, NBIFFAG).

1.14 Beregninger og eksperimentel bestemmelse af totale tværsnit for elektron overførsel i $\text{Na}^+\text{Na}(3s/3p)$ kollisioner.

(Svend Erik Nielsen, Eleanor Campbell og I.V. Hertel, Max Born Institut, Berlin, Nils O. Andersen og Jan W. Thomsen, Ørsted Laboratoriet, NBIFFAG).

1.15 Beregninger af totale og differentielle spredningstværsnit for elektron overførsel i $\text{H}^+\text{Na}(3s/3p)$ kollisioner.

(Svend Erik Nielsen, Jan Petter Hansen, Universitetet i Bergen, Alain Dubois, Université Pierre et Marie Curie, Paris VI).

1.16 Sammenlignende beregninger af elektron overførsel i $\text{H}^+\text{Li}(2s/2p)$ kollisioner med close-coupling metoder og Multi-state Landau-Zener approximation.

(Svend Erik Nielsen, Morten Lundsgaard og Henrik Rudolph, Universitetet i Utrecht, Jan Petter Hansen, Universitetet i Bergen).

1.17 Beregninger af intermolekylære potentialer mellem inerte gasatomer og overflader af ædle metaller ved hjælp af elektrongas-tæthedsfunktioner.

(Carl Nyeland, J. Peter Toennies, Göttingen).

1.18 Overfladediffusion af inerte gasatomer på metaller.

(Lasse L. Rasmussen og Carl Nyeland).

1.19 Isotermisk adsorption af tunge inerte gasatomer på en grafitoverflade.

(Carl Nyeland og Gustav Uffe Nymand).

2. Molekylær kemisk kinetik i opløsninger

Teoretiske og numeriske undersøgelser af kemiske reaktioner samt molekulære egenskaber i opløsninger og polymerer er et forskningsfelt, der internationalt er højt prioriteret og særdeles aktivt. Komplexiteten af fundamentale kemiske reaktioner i opløsning gør det meget vanskeligt for eksperimentelle undersøgelser at angive præcise retningslinier for forløbet af den kemiske reaktion. Der er et åbenlyst behov for at udvikle specifikke teoretiske metoder for at opnå en dybere indsigt i kemiske reaktioner i opløsning og solvent indflydelsen på molekulære egenskaber. Det kræver

brug af komplekse metodologier for at sikre substantielle forbedringer i forståelsen af kemiske reaktioner i opløsning og af forandringer i molekulære egenskaber induceret via valg af solvent.

Klassifikation af metodevalg kan dækkes af to hovedområder:

I) Metoder baseret på molekulær beskrivelse af det kemiske system i opløsning.

II) Metoder baseret på molekulær beskrivelse af en begrænset del af systemet samt mindre detaljeret beskrivelse af det resterende system.

Under I) medtages to komplementære modelbeskrivelser (i) det betragtede system omgivet af få solvent molekyler for at studere betydningen af mikro-solvatiseringens specifikke indvirkning; (ii) statistisk mekaniske simuleringsmetoder (Monte Carlo, Molecular Dynamics, Brownian Dynamics), der undersøger forløbet af den kemiske reaktion under indvirkning af et meget stort antal (500-1000) solvent molekyler.

Under II) medtages modelbeskrivelser, hvor det betragtede system samt et mindre antal solvent molekyler behandles særdeles detaljeret, mens det ydre solvent inkluderes via midlede vekselvirkninger mellem det ydre solvent og det molekulære subsystem. Det ydre solvent beskrives v.h.a. modeller for dielektriske media, der karakteriseres via simple til komplicerede dielektricitetsfunktioner. Det molekulære subsystem beskrives under brug af en fuldstændig hamilton operator.

Det betragtede system undersøges ved anvendelse af en model, der kobler de elektroniske frihedsgrader til dynamikken af det ydre solvent samt de intramolekulære frihedsgrader. Tidsudviklingen i systemet følges ved anvendelse af statistiske tæthedsoperatorer, Ehrenfest's theorem og hamiltonfunktionen for det totale molekulære system. Beregningen inkluderer det ydre medium, der separeres i lavfrekvente og højfrekvente frihedsgrader. Herved opsplittes solventfeltet i to polarisationstyper, optisk og inertiel polarisation.

De udførte beregninger bestemmer hastighedskonstanter og reaktions sandsynligheder for termiske og fotoinducerede elektron og proton overførselsreaktioner i opløsninger og proteiner, samt for klassiske substitutionsreaktioner inden for organisk kemi, såsom $\text{S}_{\text{N}}2$ -reaktioner. Endvidere undersøges enzymkatalyserede protonoverførsler.

Elektronstrukturberegninger på korrelationsniveau benyttes til bestemmelse af ønskede potentialenergiflader og molekulære egenskaber. For kemiske reaktioner i opløsning er det særdeles relevant at bestemme potentialenergiflader, elektroniske overgange og molekulære egenskaber, når det molekulære system er omgivet af et ydre solvent. Sammenligning af eksperimentelle data og elektronstrukturberegninger, hvori effekten fra det

ydre solvent medtages, har klart vist meget fin overensstemmelse. Det er indlysende, at denne metode kan bibringe information om de molekylære vekselvirkninger og egenskaber under påvirkning af et ydre solvent.

2.1 Videreudvikling af solventdelen i elektronstruktur programmet DALTON QCP samt molecular reaction dynamics programmet RECSOL.

(K.V. Mikkelsen, T. Nymand og K.O. Sylvester-Hvid, Århus Universitet, P.-O. Åstrand).

2.2 Elektron struktur modeller og beregninger af elektriske, magnetiske, strukturelle og dynamiske molekylære egenskaber af molekylære i vakuum og i solventer eller polymere.

(K.V. Mikkelsen, T. Nymand og K.O. Sylvester-Hvid, Aarhus Universitet, P.-O. Åstrand).

2.3 Molecular dynamics simulationer af strukturelle og dynamiske egenskaber af væske og opløsninger.

(K.V. Mikkelsen, P.-O. Åstrand).

2.4 Kontinuum modeller og deres implementering i moderne molekylære elektroniske og nukleare struktur metoder.

(K.V. Mikkelsen, T. Nymand, Aarhus Universitet, P.-O. Åstrand).

2.5 Kvantemekaniske modeller til bestemmelse af equations of motion metoder for ladningsoverførsels reaktioner i opløsninger.

(S. Jørgensen, K.V. Mikkelsen).

2.6 Metoder til beregning af koblingslementer for elektronoverførsel.

(K.V. Mikkelsen).

2.7 Metoder til undersøgelse af mulig kontrol af ladningstransport reaktion ved eksterne elektromagnetiske felter.

(K.V. Mikkelsen).

2.8 Modeller for molecular quantum optics.

(K.V. Mikkelsen).

2.9 Modeller for elektrontransport i proteiner.

(K.V. Mikkelsen).

2.10 Bindingsbrydning og -dannelse i biokemiske reaktioner.

(G.D. Billing, T. Lorenzen, K.V. Mikkelsen).

2.11 S_2 reaktioner i vakuum og i opløsning.

(G.D. Billing, K.V. Mikkelsen, L. Nikolajsen og T. Nymand, Aarhus Universitet).

2.12 Modeller til bestemmelse af NMR kemiske skift i proteiner.

(K.V. Mikkelsen, P.-O. Åstrand).

3. Komplekse kemiske reaktionssystemer

3.1 Undersøgelse af Smoluchowski's koagulationsligning.

(Ole J. Heilmann og Thor A. Bak).

3.2 Modeller for transient kaos baseret på en amplitudebeskrivelse af de langsomme koncentrationsvariationer i oscillerende reaktioner.

(Preben Graae Sørensen og Finn Hynne).

3.3 Systematisk undersøgelse af torusbifurkationer i en firedimensional model af Belousov-Zhabotinsky reaktioner.

(Lykke Hashøj, Preben Graae Sørensen og Finn Hynne).

3.4 Bestemmelse af mekanisme og hastighedskonstanter for permanganat-hydroxylamin reaktionen på basis af quenching eksperimenter.

(Finn Hynne, Arpad Nagy, Comenius Universitet, Slovakiet, og Preben Graae Sørensen).

3.5 Sulfatkoncentrationens indflydelse på komplekse oscillationer i Belousov-Zhabotinsky reaktionen.

(Jichang Wang, West Virginia University, Finn Hynne og Preben Graae Sørensen).

3.6 Eksperimentel undersøgelse af glykolysen i ekstrakter af gærceller med henblik på at finde en model, der kan beskrive eksperimenterne kvantitativt.

(Mette Hoffmann, Keld Nielsen, Preben Graae Søren og Finn Hynne).

3.7 Eksperimentel undersøgelse af NADH-oscillationer i suspensioner af levende gærceller med henblik på at bestemme mekanismen for cellekommunikationen.

(Sune Danø, Preben Graae Sørensen og Finn Hynne).

3.8 Undersøgelse af koncentrationssvingninger i en Belousov-Zhabotinsky reaktion hvor Ce og Ruthenium-bipyridyl samtidigt fungerer som katalysatorer.

(Henrik Skødt, Preben Graae Sørensen og Finn Hynne).

3.9 Eksperimentel og teoretisk undersøgelse af et periodisk perturbet kemisk system, som udviser kaos såvel som kvasiperiodiske svingninger.

(Rikke Breiner, Finn Hynne, Preben Graae

Sørensen og Ricardo Chacon, Univ. Extremadura, Spanien).

3.10 Udvikling af en matematisk metode til at finde generaliserede amplitudeligninger gældende ved generelle bifurkationer.

(Mads Ipsen, Finn Hynne og Preben Graae Sørensen).

3.11 Udvikling af en generaliseret Ginzburg-Landau ligning for et reaktions-diffusionssystem med en langsom transient og en Hopf-bifurkation.

(Mads Ipsen, Finn Hynne og Preben Graae Sørensen).

3.12 Sammenligning af kemiske bølger i den Ruthenium-bipyridyl katalyserede Belousov-Zhabotinsky reaktion med koncentrations-svingninger i et tilsvarende omrørt system.

(Flemming G. Jensen, Preben Graae Sørensen og Finn Hynne).

3.13 Biokybernetik. Biokemiske kontrolsystemers dynamik, specielt med hensyn til mønsterdannelse i embryoer. En model for de såkaldte gap-gener og pair-rule gener baseret på kontrol fra gradienter er studeret og vist at være følsom for små ændringer i gradienternes placering. En alternativ model baseret på samspil mellem gradienter og mønsterdannelse i reaktionsdiffusions systemer er udviklet.

(Axel Hunding og David Holloway).

3.14 Selvorganisering og adaptation i netværk af konkurrerende makromolekyler. En model er udviklet til beskrivelse af evolution blandt makromolekyler som t-RNA, peptider eller PNA. Kauffman NKCS modellen og replikator modellen er udvidet, og en ny model er opstillet for evolution i molekylære netværk på et fitness landskab med en variabel grad af neutralitet.

(Robin Engelhardt, Axel Hunding og Mark Newman, Santa Fe Institute).

3.15 Detaljeret model for kontrolnetværk med allosteriske enzymer. Den traditionelle MCW model for kooperativ S-formet kinetik er udvidet med interne transienter. Det er demonstreret, at der fås en kraftig indvirkning på grænsecyklososcillationer og dynamisk kaos.

(Axel Hunding og Mads Kærn).

3.16 Kinetisk kooperativitet med kraftig ikke-lineær kontrol. Fosforylering og defosforylering optræder i adskillige biokemiske regulations-systemer med høje tilsyneladende Hill koefficienter til følge i den resulterende kinetik. Den såkaldte No-

vak-Tyson model for cellecycelus er udvidet med Cdk2-cyclin E, og kontrolsystemets dynamik og bifurkationer er beskrevet.

(Mads Kærn og Axel Hunding).

4. Statistiske og deterministiske modeller for makroskopiske systemer

4.1 Monolag og dobbeltlags struktur og dynamik. I projektet analyseres monolag og dobbeltlag af organiske kædemolekyler med henblik på at bestemme deres struktur og dynamiske opførsel, herunder deres samspil med enzymer.

(Günther Peters, Søren Toxværd).

4.2 Rheologiske analyser af bl.a. organiske væsker ved hjælp af Molecular Dynamics (MD) algoritmer for konstant shear. Specielt analyseres fase-separation i systemer med shear.

(Paz Padilla og Søren Toxværd).

4.3. Statistisk mekanik og tidsudviklingen i fysisk-kemiske systemer. Ved hjælp af Molecular Dynamics (MD) simuleringer og statistisk mekaniske modeller analyseres udviklingen i komplekse systemer i ikke-ligevægt. Analyserne har i indeværende år omfattet følgende systemer: Faseudskillelse i multi-komponent blandinger i film og tredimensionale systemer. Faseadskillelse i systemer med kemiske reaktioner samt oscillerende kemiske reaktioner.

(Søren Toxværd, Paz Padilla, Kenneth Geissshirt og Eigil Præstgaard, RUC, Enrique Velasco, Universidad Complutense, Madrid, Spanien, Juan J. Morales, University Extremadura, Spanien, Ole Mouritsen, DTU, Mohamed Laradji og Martin Zuckermann, McGill University, Canada).

4.4 Computersimulerings algoritmer.

(Søren Toxværd og Paz Padilla, Oscar Plata, University of Santiago, Spanien).

4.5 Modellering af fluide interfaser.

(Søren Toxværd og Paz Padilla, Jan Stecki, Polish Academy of Science, Warsaw, Polen).

4.6 Molecular Dynamics simulering af protein-ligand komplekser.

(P.-L. Chau i samarbejde med Novo Nordisk, Måløv).

4.7 Monte-Carlo simulering af hydrofob hydratisering.

(P.-L. Chau, R.L. Mancera, University of Cambridge, U.K.).

4.8 Regulering af phosphatase i cancerceller.

(Günther Peters i samarbejde med N.P. Møller, Novo Nordisk, Bagsværd).

Kemisk Laboratorium IV

Den forskning, der foregår ved laboratoriet, udgør et bredt spektrum af det fysisk-kemiske emneområde og omfatter både teoretiske og eksperimentelle projekter.

De teoretiske projekter omfatter grundlæggende kvantekemisk arbejde og kvantekemiske beregninger af molekylære egenskaber. I tilknytning til dette forskningsarbejde foregår der en betydelig udvikling af programmet.

Den eksperimentelle forskning, hvis resultater er baseret på syntese og på analyse og fortolkning af fysisk-kemiske målinger, omfatter enzymkemiske undersøgelser, studiet af den geometriske og elektroniske struktur af faste stoffers overflader og disses reaktivitet, studiet af elektroniske overgange samt strukturkemiske undersøgelser ved Röntgendiffraktion.

Laboratoriet samarbejder med forskere ved en række udenlandske og danske forskningsinstitutioner samt med danske industrivirksomheder.

Den 1. februar i år kunne laboratoriet byde velkommen til en ny medarbejder i staben, adjunkt ph.d. Stephan P.A. Sauer.

I det følgende er den videnskabelige aktivitet beskrevet ved stikord, og et enkelt af forskningsområderne er behandlet mere udførligt.

1. Kvantekemi (en udførlig omtale findes i årbogen for 1996)

Metoder udvikles for evaluering af mange-center integraler, der involverer eksponentiel type orbitaler og anvendelse af mange-elektron Sturmian basis funktioner på molekyler. Metoder for konstruktion af relativistiske mange-elektron Sturmian basis funktioner (er også udviklet). Der har været arbejdet med Fourier transform tilnærmelsen til potential harmonics, med representation af "cusps" i et hypersfærisk basissæt, med momentum billedet af den kemiske binding, og en bog om reciprokt-rum kvanteteori er under udarbejdelse.

(John Avery).

Videreudvikling og implementering af ab-initio metoder til beregning af NMR skærmningssensorer, samt til beregning af molekylære elektroniske spekter og cirkular dichroisme. Specielt studeres NMR skærmningsforholdene i aromatiske og anti-aromatiske forbindelser samt i metallocener. Herudover studeres cirkulær dichroisme i molekyler orienteret i flydende krystalfase, samt cirkulær dichroisme af ikke-enantiomere molekylstrukturer. Til analyse af beregnede molekylære egenskaber videreudvikles og implementeres grafiske metoder til afbildning af tensor responsflader.

(Aage E. Hansen).

Der arbejdes med optimering af virtuelle orbitaler, med udvikling af spin-frie metoder til beregning af spin-afhængige, molekylære egenskaber, med kvantekemiske studier af radikaler fra CH_3NH_2 , med anvendelsen af valensbindingsmetoden i forbindelse med kvantekemiske studier af udvalgte molekyler, med spin-fri metoder i såkaldte CI- og valensbindings-beregninger og endelig med parallelisering af kvantekemisk programmet under anvendelse af UNI* C 's SP2 supercomputer med støtte fra en EU bevilling under TMR-programmet.

(Sten Rettrup).

Teoretiske undersøgelser af molekylære elektromagnetiske egenskaber som polariserbarhed, hyperpolariserbarhed, magnetiserbarhed, rotations g-faktor, spin-rotations konstant, NMR kemisk skift og indirekte kerne spin-spin koblingskonstant såvel som elektroniske eksitationsenergi og oscillatorstyrken. Forskningen drejer sig både om udvikling af teoretiske modeller og tilsvarende computerprogrammer såvel som beregninger af disse egenskaber til løsning af aktuelle problemstillinger. Enkelte forskningsprojekter er: Udvikling af SOPPA(CCSD) metoden, en videreudvikling af den "second order polarization propagator" metode (SOPPA). Udvikling af et atom-integral-direkte SOPPA program. Implementation af analyse af molekylære egenskaber i form af bidrag fra lokaliserede orbitaler i DALTON programmet. Systematisk sammenligning af forskellige metoder til beregning af frekvensafhængige polariserbarheder og rotations g-faktorer. Undersøgelser af effekten af kernebevægelser på NMR kemisk skift og indirekte kerne spin-spin koblingskonstanter, som giver anledning til bl.a. temperaturafhængighed og isotopeffekter af disse egenskaber. Nøjagtige beregninger af hyperfine opsplitninger og ikke-adiabatiske effekter i rotations- eller rotationsvibrations spektre. Beregning af ikke lineær optiske egenskaber, anden hyperpolariserbarhed og Kerr konstant, med speciel henblik på undersøgelse af bidraget fra kernebevægelser.

(Stephan P.A. Sauer).

2. Spektroskopi af elektroniske overgange

Til studiet af de elektroniske overgange i ioner og molekyler benyttes en meget bred vifte af optisk udstyr, og nyt udstyr udvikles fortløbende til opgaver, der ikke kan løses med kommercielle apparater. Udstyret benyttes jævnligt af gæster fra ind- og udland.

Af projekter kan nævnes: Målinger af elektroniske overgange i Ni(II) og Co(II) komplekser med ligander af aromatiske N-oxider. Prøverne er stabile i opløsning, og målingerne er foretaget på pulver i et fotoakustisk dobbeltstråle spektrome-

ter, der er bygget på afdelingen. En forbedring i signal støjforholdet her er opnået ved en fasefølsom detektion, der er en videreudvikling af lock-in teknik, men uden lock-in forstærker. Metoden har endvidere været benyttet til måling af oxygen i apatit i et samarbejde med M. Gaft, R. Reisfeld og G. Panczer, Open University of Israel, Tel-Aviv og til måling af båndgabets på $\text{Cd}_{0.99}\text{Mn}_x\text{Se}_7\text{Te}_x$ -halvledere med forskellig sammensætning i samarbejde med Dr. Leszek Bryja, Technical University of Wrocław, Polen.

I et mangeårigt samarbejde med dr. Wislaw Strek, Polish Academy of Science, Wrocław er der udført luminescens- og absorptionsmålinger på ioner af overgangsmetaller og sjældne jordarter i krystaller og glaser, fortrinsvis med henblik på anvendelse til lasere. Samarbejdet er i indledningsfasen til også at omfatte dr. Vladimir Matrosov, Belarus State Polytechnic Academy. For tiden pågår MCD-målinger på krystaller af CdF_2SmF_3 i spektralområdet 300-2500 nm med magnetfelter på 2 Tesla. Hertil benyttes udstyr bygget på laboratoriet. En pulserende 20-Tesla magnet til temperaturområdet 2K til 300K af ældre dato moderniseret med henblik på dette projekt.

Gennem flere år har et samarbejde fundet sted med dr. Niels K. Højerslev NBI, Geofysisk Afdeling, med det formål at udvikle en optisk karakterisering af "Gelbstof", en blanding af humus og fulvener der findes i små koncentrationer i havvand, især i kystnære områder. Et ønske om samarbejde på projektet fra First Institute of Oceanography, Qingdao, P.R. China er netop imødekommet. En bedre optisk karakterisering af Gelbstof vil blandt andet føre til en mere sikker måling af havstrømme.

(Ib Trabjerg).

3. Overfladekemi for faste stoffer (en udførlig omtale findes i årbogen for 1995)

Hovedforskningsområdet i overfladegruppen er undersøgelser af adsorptionsprocesser for ultratynde klynger og atomare lag af metalpartikler, af småmolekylære gasser, samt for coadsorption af metalpartikler og gas på metaloxyd krystaloverflade in situ i samme reaktionskammer: Molekylstrålelepitaksi, Auger-, energitabs, totalstrøms- og (i huset såvel som ved synkrotronstråle-lagerringe i Danmark og udlandet) photoemissions spektroskop, lav-energi elektrondiffraktion, photo-elektrodiffraktion og scanning tunnel mikroskopi. Også på en anden type substratkrystalflader arbejdes der, nemlig med såkaldte "elektroniske materialer", hvor især silicium og III-V halvledere er aktuelle. Metal-metaloxyd systemerne syntetiseres og undersøges in situ for reaktivitet overfor forskellige småmolekylære gasser som O_2 , H_2 , CO , CO_2 , H_2S og NO . Systemerne er af aktuell industriel in-

teresse i heterogen katalyse og i kemisk gas-sensor øjemed. Under syntesen og karakterisationen af systemernes elektroniske og todimensionelle krystallografiske struktur anvendes en lang række overfladekemiske og -fysiske metoder.

Der har i år været arbejdet med systemerne rutil $\text{TiO}_2(110)$, $\text{V/TiO}_2(110)$, $\text{Ba/TiO}_2(110)$, hæmatit $\alpha\text{-Fe}_2\text{O}_3(0001)$ fladen og dens $\text{Fe}_3\text{O}_4(111)$ terminerede modifikation, cassiterit $\text{SnO}_2(110)$ og $\text{SnO}_2(101)$ fladerne og deres Cu-predeponerede overfladers reaktivitet overfor H_2S , samt med de polære overflader $\text{ZnO}(0001)$ og $(000-1)$ og grænsefladerne mellem disse og et Cu_2O overlæg, og ZnO grænsefladen til safir Al_2O_3 krystaloverflader.

(Preben Juul Møller).

4. Proteinkrystallografi

Struktur/funktionsrelationer for allergener. Strukturen af et kompleks mellem allergenet Bet v 1 fra græspollen og et Fab fragment af et murint monoclonalt antistof er blevet løst, og er under forfining til 3.5 \AA . Der er fremstillet diffrakterende krystaller og samlet preliminært diffraktionsdata ved synkrotroncentret Maxlab 2 i Lund af et kompleks mellem græspollenallergenet phl p 5 og et Fab fragment af et murint monoclonalt antistof. Der er fremstillet diffrakterende krystaller af hvepestiksallergenet Antigen 5, og videre samlet nativt diffraktionsdata 3.0 \AA .

Struktur/funktionsundersøgelser af planteperoxidaser. Strukturen af "resting state" rekombinant peberrodssperoxidase C (HRPC*) er løst, forfinet og publiceret. Strukturen af HRPC* i kompleks med substratet benzhydroxamsyre er løst og færdigforfinet. Strukturerne af HRPC* mutanterne H42E, F179S og F221M af er løst og forfinet. Strukturen af en inaktiveret peroxidase ved pH 8.0 fra byg er løst, forfinet og sendt til publikation. Der er fremstillet krystaller af en neutral peroxidase fra arabidopsis thaliana.

Struktur og funktion af trekløverpeptider. Der arbejdes med isolation og oprensning af komplekser mellem degraderet mucin type glycoprotein og trekløverpeptider, og med fremstilling af krystaller af Human Intestinal Trefoil Factor i samarbejde med Dr. Lars Thim Novo-Nordisk A/S.

Modelbygning af muterede pyruvatkinasers struktur. Alvorlige arvelige sygdomme tilskrives punktmutationer i human pyruvatkinase. Konsekvenser af strukturelle ændringer er blevet undersøgt ved hjælp af "Molecular Modelling".

Strukturbestemmelse af chaperonen Calreticulin. Der arbejdes med at etablere krystallisationsbetingelser for Calreticulin, som antages at spille en væsentlig rolle for opfoldningen af Major Histocompatibility Complex (MHC).

(Michael Gajhede).

5. Enzymkemi

Forskningen i enzymkemigruppen samler sig om reaktionskinetiske og termodynamiske undersøgelser af enzymer og enzymsystemer. Undersøgelserne bidrager sammen med anden kemisk og molekylær biologisk forskning til klarlægning af enzymeres struktur og funktion, hvor mutanter fremstillet ved genetisk engineering spiller en større og større rolle.

(U. Christensen).

6. Sine Larsens forskningsaktiviteter er henlagt til Center for Krystallografiske Undersøgelser.

Kemisk Laboratorium V

Forskningsvirksomhed:

Generelt:

Laboratoriets fagområde er molekylspektroskopi – dvs. studier af molekylers vekselvirkning med elektromagnetisk stråling (lys).

Forskningen på Kemisk Laboratorium V tjener til at udvikle molekylspektroskopien eksperimentelt og teoretisk og dermed dens generelle anvendelighed. De enkelte forskningsprojekter er knyttet til specielle anvendelser med det grundvidenskabelige formål at studere molekylers struktur, deres bevægelsesformer, samt indbyrdes vekselvirkning.

Molekylspektroskopiske metoder har i årtier været et værdsat hjælpemiddel til analytiske formål, men anvendes i stigende omfang inden for en række nye fagområder til detaljerede studier af stoffers egenskaber og af kemiske processer. Det er således karakteristisk, at molekylspektroskopiske metoder vinder indpas inden for bioteknologiske, medicinske, miljøkemiske og atmosfærekemiske områder.

Som nærmere beskrevet nedenfor udfører laboratoriet forskning inden for en række af disse forskningsområder. Til gennemførelse heraf råder laboratoriet over det mest moderne apparatur til optagelse af kernemagnetisk resonans-(NMR)-spektre, Raman-spektre, infrarød-(IR)-spektre, synlige spektre, samt af mikrobølge-(MW)-spektre. Takket være en række store eksterne bevillinger de seneste år er laboratoriets apparaturbestand helt moderne og på højde med de bedste laboratorier i udlandet.

Parallelt med de eksperimentelle undersøgelser arbejdes der teoretisk på at videreudvikle matematiske modeller, som kan simulere molekylernes opførsel under de forskellige strålingspåvirkninger, der modsvarer de eksperimentelle betingelser.

Laboratoriet opretholder en bred kontakt til udenlandske forskere samt danske virksomheder og offentlige institutioner, der anvender spektroskopi.

1. NMR-spektroskopi

1.1 NMR-spektroskopiske studier af proteiners struktur og funktion

Små proteiner og polypeptiders struktur og dynamik kan i dag bestemmes ved hjælp af NMR-spektroskopi. På grund af de komplicerede NMR-spektre af sådanne forbindelser må der anvendes specielle metoder, først og fremmest multidimensional NMR-spektroskopi, specifikke isotopmærkninger og avancerede computerbaserede analysemetoder (f.eks. Linear Prediction og Maximum Entropy metoderne). Studierne omfatter dels videreudvikling af disse metoder, dels undersøgelse af konkrete proteiners struktur og dynamik bl.a. med det formål at klarlægge sammenhænge mellem protein, molekylernes struktur og funktion. Af konkrete proteiner, der studeres, kan nævnes insulin, humant væksthormon og plastocyanin.

(J.J. Led, G.O. Sørensen, S. Kristensen, René Moss, Peter Howe, A.M. Munk Jørgensen, Ma Lixin og Chang Xiaoqing i samarbejde med Jens Ulstrup, DTU, Forsknings- og Udviklingsafdelingen ved Novo Nordisk A/S og Department of Pharmaceut. Chem. University of California, San Francisco, USA).

1.2 NMR-spektroskopiske studier af små molekylers bevægelse

Små molekylers bevægelse i væskefasen, kan bestemmes ud fra relaxationsmålinger af ^{13}C , ^{14}N og D. Rotationsdiffusionskonstanternes størrelse og retning kan således bestemmes i små plane molekyler, som f.eks. thiazol og isoxazol. Undersøges bevægelsernes afhængighed af temperatur og koncentration kan man yderligere få oplysninger om molekylernes indbyrdes vekselvirkninger.

(E. Jonas. Pedersen).

1.3 NMR-bestemmelse af diffusion

Ved hjælp af rumligt opløst NMR-spektroskopi, kan man få oplysninger om den translatoriske bevægelse af molekyler i væskefasen. F.eks. undersøges diffusionsbevægelser af stoffer og ioner i svovlsyre i forbindelse med atmosfærekemiske studier.

(Th. Pedersen, E. Jonas Pedersen).

2. Vibrationsspektroskopi af væsker og faste stoffer (kondenseret fase)

I væsker og faste stoffer er vekselvirkningen mellem

molekylerne indbyrdes meget kraftige p.g.a. den meget lille afstand mellem molekylerne (i forhold til i gasfase). Denne vekselvirkning kan studeres ved hjælp af vibrationspektroskopi (IR- og Raman-spektroskopi), som netop er velegnet til studier af korttids vekselvirkninger (hurtig dynamik). Laboratoriet har specielt bidraget med udviklingen af den såkaldte R_p -funktion, der er meget vigtig ved en sammenligning mellem IR- og Raman-spektre i det lavfrekvente område. Overførsel af energi i systemer af biologisk interesse undersøges. Denne hurtige dynamik kan have betydning for biomolekylær genkendelse og udveksling af information på et molekylært niveau (specielt proteiner).

Ramanspektroskopi i det nære infrarøde område anvendes til diagnose af kræft og andre sygdomme i hud fra mus og mennesker. Denne metode bliver også anvendt ved studier af både intercalerende forbindelser ved meget lave koncentrationer (SERS) og katalysatorers virkemåder.

Nedenfor nævnes nogle eksempler på projekter, der arbejdes på p.t. (D.H. Christensen og O. Fauruskov Nielsen). Samarbejdspartnere er nævnt i parentes.

2.1 R_p -repræsentationen.

(T. Perova, Russian Academy of Science, St. Petersborg, Rusland).

2.2 Undersøgelse af bindingmåder for intercalerende forbindelser.

(M. Nissum og P.W. Jensen, Odense Universitet og G.O. Sørensen).

2.3 Energioverførsel og hurtig dynamiks betydning for molekylær genkendelse i molekyler af biologisk interesse. Specielt undersøges kollektive vibrationer i amider (proteiner) samt vibrationsbevægelser, der kan være af betydning for dannelse og brydning af hydrogenbindinger i proteiner og nucleinsyrer.

2.4 Ramanspektroskopi som diagnostisk metode til hudkræft og andre hudsygdomme.

(M. Gniadecka og H.C. Wulf, Dermatologisk Afd., Bispebjerg Hospital).

2.5 Vandige opløsninger af salte.

(F. Rull, Valladolid, Spanien).

2.6 Proteiners konformationsforhold undersøgt ved Raman-spektroskopi.

(S. Høime Hansen, J. Flink, Novo-Nordisk A/S).

3. Højtopløst spektroskopi på gasser

I gasfasen er den gennemsnitlige afstand mellem

molekylerne normalt mange gange større end i væsker og faste stoffer. Det medfører, at molekyler i gasfase giver anledning til meget "skarpe" absorptionslinier, der i dag kan bestemmes med meget stor præcision.

3.1 FT-IR spektroskopi.

Der arbejdes p.t. med følgende områder:

a) Studier af små molekylers struktur og indre dynamik (samarbejde med Kemisk Institut, Århus Universitet).

b) Studier af trykinduceret linieforbredning og frekvensskift for små molekyler af atmosfæremisk interesse.

Arbejdet har betydning for kvantitative gasfase målinger. Endvidere er området af betydning for studier af intermolekylær vekselvirkning.

(F.M. Nicolaisen).

3.2 Mikrobølgespektroskopi.

Laboratoriet råder som det eneste i Danmark over faciliteter til nøjagtig måling af molekylers absorption af mikrobølgestråling. Der arbejdes med følgende emner:

a) Studier af indre rotation og inversion. Der arbejdes eksperimentelt såvel som med udvikling af teoretiske modeller og computerprogrammer.

b) Bestemmelse af molekylstruktur og konformation i gasfase.

(Th. Pedersen, N. Wessel Larsen, og G.O. Sørensen).

4. Atmosfærækemi

Med støtte fra Statens naturvidenskabelige Forskningsråd udnyttes laboratoriets ekspertise inden for gasfasespektroskopi til studier af områder med betydning for atmosfærefysik og -kemi.

a) Studier af ozons dannelsesmekanismer studeret ved hjælp af mikrobølge- og IR-spektroskopi.

b) Spektroskopiske studier af ozons kemi i gasfase.

c) Studier af atmosfæriske molekylers infra-røde spektre med henblik på identifikationsformål samt vurdering af drivhuspotentiale.

(N. Wessel Larsen, F.M. Nicolaisen og Th. Pedersen).

d) Studier af svovlsyreblandinger ved lav temperatur med henblik på bestemmelse af diffusionsegenskaber og kemiske egenskaber af den stratosfæriske aerosol. Et EU-støttet samarbejdsprojekt (LAMOCS).

(Th. Pedersen, O. Fauruskov Nielsen og E. Jonas Pedersen).

e) I et samarbejde med Geofysisk Institut, Risø Meteorolog- afdeling og DMU skal Th. Pedersen og N. Wessel Larsen opsamle CO_2 -prøver med henblik på ^{14}C -analyse. Prøverne skal opsamles i

Danmark, på Færøerne, Shetlandsøerne og Island af lokale folk. Projektet varer til år 2001 og finansieres af SNF.

Der samarbejdes indenfor en tværfaglig forskergruppe – Atmosfæregruppen – med forskere fra Dansk Institut for Fundamental Metrologi, Institut for Populationsbiologi (Københavns Universitet), Kemisk Institut (Odense Universitet) og Sektionen for Kemisk Reaktivitet (Forskningscenter Risø).

Endvidere samarbejdes med Rutherford Appleton laboratoriet i England, og andre europæiske laboratorier i forbindelse med et EU-projekt (SWAGG) under miljø- og klimaprogrammet, samt Kemisk Institut (Universitetet i Oslo) og Kemisentrum (Universitetet i Lund).

Symbion Afdeling:

Kemisk Instituts afdeling i Forskerbyen Symbion omfatter 8 VIP'er (8 lektorer) og 4 TAP'er (heraf én i en fondslønnet halvtidsstilling og én i en fast halvtidsstilling plus en fondslønnet halvtidsstilling); 3 VIP'er og de fondslønnede TAP'er er tilknyttet forskningsgruppen CISMI (Centre for Interdisciplinary Studies of Molecular Interactions). Til afdelingen er yderligere knyttet to russiske gæstprofessorer inden for området polymervidenskab, foreløbig for perioden 1997-2002 (se nedenfor). Hertil kommer ca 30 specialestudierende, ph.d.-studierende og udenlandske gæstforskere. En VIP, der tidligere har måttet forlade sin stilling p.g.a. sygdom, er tilknyttet Symbion Afdeling som konsulent i polymerkemi.

Afdelingens forskningsaktiviteter omfatter emner inden for analytisk kemi og miljøkemi, fotokemi og fotofysik, NMR-spektroskopi, herunder undersøgelser af faste stoffer og anvendelse af NMR-billeddannelse, organiske materials elektroniske og optiske egenskaber, polymervidenskab, radikalioners kemi og elektronoverførselsreaktioner samt syntetisk kemi. Det er karakteristisk, at forskningen ofte involverer medarbejdere fra mere end én af de eksisterende forskningsgrupper. Endvidere udføres mange projekter i internationalt samarbejde, og afdelingens medarbejdere deltager i en række europæiske forskningsprogrammer. Endelig er der et betydeligt samarbejde med partnere på RISØ, HS, sektorforskningsinstitutterne og i industrien. Som en følge af afdelingens forskningsprofil og placering på Symbion er det en naturlig målsætning at øge kontakten med forskere udenfor universitetsverdenen.

Fra og med foråret 1997 har Kemisk Institut indgået en fem-årig kontrakt med to udenlandske gæstprofessorer, Valery Shibaev (polymerkemi) og Alexei Khokhlov (polymerfysik), begge fra Moskvas Universitet, med henblik på at reetablere og videreudvikle forskningen og undervisningen i polymervidenskab.

I aftalen indgår, at en række medarbejdere fra de to professorers afdelinger i Moskva medvirker som hjælpelærere i kortere perioder. I alt har engagementet et omfang af ca. 15 VIP-måneder om året. Som et resultat af dette samarbejde blev der i foråret 1997 udbudt et kursus i polymervidenskab på kandidatuddannelsen, og dette blev i efteråret suppleret med et øvelseskursus. I juli blev der afholdt en international ph.d.-sommerskole i emnet "Moderne Funktionelle Polymerer" med 30 deltagere fra 7 lande.

Nedenfor følger en liste over konkrete forskningsprojekter på Symbion Afdeling. Enkelte af disse er udførligt beskrevet. Andre, der kun refereres til i overskriftsform, er beskrevet i årbøgerne for 1994, 1995 og 1996.

Analytisk kemi og miljøkemi (Se årbogen for 1996)

1. Kapillarelektroforese.
(Bo Svensmark).
2. Separation og identifikation af miljøfarlige stofgrupper i komplekse blandinger.
(Bo Svensmark i samarbejde med VKI).
3. Bestemmelse af organiske forbindelsers forekomst i miljøet.
(Bo Svensmark i samarbejde med LST, DMU og Forskningscenter RISØ).

Fotokemi og fotofysik (Se årbogen for 1994)

1. Fremstilling af aromatiske forbindelser, der danner ordnede strukturer i opløsning og i fast fase.
(Niels Harrit, Jørn B. Christensen).
2. Undersøgelser af bindingen mellem humant serum albumin og felodipin (en calcium-antagonist, dvs. et blodtryksnænkende middel) med 1,4-dihydropyridinstruktur.
(Niels Harrit, Ulla Christensen, KL IV).
3. Måling af elektrooptiske effekter i tynde organiske film.
(Niels Harrit, Alexei Komolov og Kjeld Schaumburg).

NMR-spektroskopi (Se årbogen for 1996)

1. Potentielle sensormolekyler kompleks med kulhydrater.
(Hanne Eggert og Jørn B. Christensen).
2. Stereokemisk afhængighed af $^1J_{CC}$.
(Hanne Eggert).

3. Anvendelse af NMR-spektroskopi til undersøgelse af faste stoffer, herunder. Anvendelsen af NMR-spektroskopi til studier af syntetiske diamanter og diamantlignende film ved goniometri.

(Kjeld Schaumburg).

Undersøgelser af hydrogel-katalysatorer, organiske materialer og hydrogenbundne krystaller under anvendelse af "magic angle spinning".

(Kjeld Schaumburg og Elizabeth Shabanova).

4. NMR-mikroskopi, herunder undersøgelser af billeddannelsesteknikker og diffusionsmålinger i anisotrope og mikroporøse materialer.

(Kjeld Schaumburg og Elizabeth Shabanova).

Organiske materials elektroniske og optiske egenskaber (Se årbogen for 1994)

1. Molekylære nanostrukturer fremstillet ved "self-assembly".

(Thomas Bjørnholm).

2. Molekylære ledninger og nanolitografi.

(Thomas Bjørnholm, Kjeld Schaumburg).

3. Materialer til ikke-lineær optik.

(Thomas Bjørnholm).

4. Selvorganiserende molekyler og mønsterdannelse i tynde organiske film ved mikrokontaktstempning.

(Kjeld Schaumburg og Niels B. Larsen, Risø).

Polymervidenskab

Forskningsaktiviteterne i polymervidenskab er gradvist blevet iværksat i takt med, at forskningsmidler er blevet bevilget fra nationale og internationale fonde og gennem samarbejdsprojekter.

1. Modifikation af polymermaterialer ved behandling med superkritisk CO₂.

(Alexei Khokhlov og Kjeld Schaumburg).

2. Polymerisation i superkritisk CO₂.

(Valery Shibaev, Alexei Khokhlov og Kjeld Schaumburg).

3. Præperativ chromatografi under anvendelse af superkritisk CO₂.

(Valery Shibaev, Alexei Khokhlov og Kjeld Schaumburg).

Internationalt er der pt. en udvikling henimod erstatning af organiske opløsningsmidler i den kemiske industri med ufarlige forbindelser, f.eks. superkritisk CO₂. Der er derfor iværksat en række aktiviteter, hvor CO₂ med betydelige fordele kan anvendes.

4. Fremstilling af katalysatorer baseret på hydrogeler.

(Alexei Khokhlov og Kjeld Schaumburg).

Katalyserede processer udføres sædvanligvis i organiske opløsninger eller i homogene vandige opløsninger. Med udviklingen af hydrogeler er det blevet muligt at forene ønsket om isolering af katalysatoren i en enkelt fase med anvendelsen af vandigt medium. Den tekniske betydning af denne udvikling vurderes i projektet.

Projekterne 1-4 indgår i THOR-programmet (1998-2002) og udføres i samarbejde med NKT A/S, Wolff & Kaaber og Haldor Topsøe A/S.

5. Fremstilling af nye flydende krystal-polymerer.

(Valery Shibaev, Peter Shibaev og Kjeld Schaumburg i INTAS-støttet samarbejde med Universitetet i Padua samt fem russiske universiteter).

Kravene til hurtige flydende krystal-display har øget interessen for ferroelektriske flydende krystal-polymerer med sidekædestrukturer. Specielt anses chirale strukturer for at være lovende. Synthese og karakterisering af sådanne systemer er emnet for projektet.

6. Undersøgelser af fase separation og ledningsevne i polythiophen-blandinger med andre polymerer.

(Peter Shibaev, Alexei Komolov og Kjeld Schaumburg).

Organiske ledende polymerer har været kendt i en årrække. For at sikre tilstrækkelig mekanisk stabilitet blandes de ledende polymerer ofte med andre. Optimering af betingelserne for høj ledningsevne er emnet for projektet.

7. Studier af overfladeenergi af micelledannende diblokpolymerer (Alexei Khokhlov og Kjeld Schaumburg i samarbejde med Affinity Sensors LTD i Cambridge og IBM i Rüschlikon. Projektet er finansieret gennem EUs Bioteknologi-program BIOPATT (1998-2000)).

I nanolitografi er mikrokontakt-printing en ny og lovende parallel teknik til fremstilling af store kredsløb. Den tekniske kvalitet af processen bestemmes af den type molekyler, der benyttes i resistlaget. Projektet sigter på at skaffe nye mere robuste molekyler til processen.

8. Polymermatricer for dental cement.

(Peter Shibaev og Kjeld Schaumburg i samarbejde med NKT A/S, Wolff & Kaaber og RISØ. Projektet finansieres af Industriministeriet gennem MUII (1995-1997)).

Holdbarheden af førstegenerations plastikfyldninger i tænder var ikke tilfredsstillende. Problemerne har været lokaliseret til vedhæftningen

mellem fyldstof og polymermatricen. Projektet har udviklet en ny type molekyler, der tillader covalent binding af fyldstof til polymermatricen med en øget holdbarhed til følge.

9. Brandhæmmende fyldte polymermaterialer.

(Peter Shibaev og Kjeld Schaumburg i samarbejde med NKT A/S, Wolff & Kaaber og RISØ).

Internationale sikkerhedskrav har medført, at alle kraftkabler fremover skal være forsynet med et brandhæmmende indkapslingslag. For at de sædvanlige polymerer kan opfylde dette krav, skal de iblandes passende fyldstoffer. Projektet omfatter beregning af betingelserne for optimale fyldningsgrader og mekaniske egenskaber.

10. Overførsel af teflon-film til keramiske og metaliske substrater og studier af deres nanostruktur.

(Kjeld Schaumburg).

Mange emner coats i dag med teflon. Teknologien er imidlertid stadig meget primitiv, og der er betydelige problemer med vedhæftningen på mange overflader. Projektet omfatter opbygning af udstyr til kvantitative målinger af vedhæftning samt kemiske overfladebehandlinger til sikring af øget vedhæftning.

Hertil kommer:

11. Anionisk polymerisation.

(Konsulent Ole Kramer).

12. Fremstilling af polymernetværk uden netværksdefekter.

(Konsulent Ole Kramer).

Radikationers kemi og elektronoverførselsreaktioner (Se årbogen for 1995)

1. Konkurrencen mellem radikationers koblingsreaktioner og reaktioner med elektrophile/nucleophile reagenser.

(Ole Hammerich, Merete Folmer Nielsen).

2. Radikalanioners termodynamiske og kinetiske basestyrke.

(Merete Folmer Nielsen).

3. Indirekte bestemmelse af carbonsyrers termodynamiske syrestyrke.

(Merete Folmer Nielsen).

4. Stereoselektive koblingsreaktioner (elektrohydrodimerisationer).

(Ole Hammerich, Merete Folmer Nielsen).

Syntetisk kemi

1. Syntese af modificerede polypropyleniminbaserede dendrimerer.

(Jørn B. Christensen i samarbejde med The Technical University of Eindhoven).

Dendrimerer er fællesbetegnelsen for en gruppe makromolekyler dannet ved repetitiv forgrening, og som navnet antyder, er der tale om trælignende strukturer med et stort antal endegrupper ved overfladen. Ofte vil der være tale om aminogruupper, der kan modificeres v.h.a. velkendte kemiske reaktioner. Det har imidlertid vist sig, at det i almindelighed er vanskeligt at opnå en omsætning på 100% i disse reaktioner. Dette er et væsentligt problem, idet produkterne ikke kan renses under anvendelse af traditionelle metoder som omkrystallisation, destillation, chromatografi mm. I forbindelse med et forskningsophold i Eindhoven opstod et projekt med formålet at løse disse problemer, og på nuværende tidspunkt er der blevet udviklet en protokol for acylering af polypropyleniminbaserede dendrimerer samt generelle retningslinier for rensning af modificerede dendrimerer.

2. Syntese og undersøgelse af elektroaktive dendrimerer.

(Jørn B. Christensen, Søren Eskildsen og Lars Braagaard).

Elektroaktive dendrimerer har været genstand for stor interesse inden for de sidste to år. Vores interesse er primært knyttet til deres potentielle anvendelse som molekylære ledninger, men der har også været foreslået anvendelser som redoxkatalysatorer eller mediatorer i biosensorer. Der arbejdes efter to strategier: Modificering af polypropyleniminbaserede dendrimerer med redoxaktive grupper og syntese af dendrimerer, hvor den repeterende enhed er redoxaktiv. De foreløbige resultater med en familie af polypropyleniminbaserede dendrimerer modificeret med phenothiazingruupper er lovende for det videre forløb af projektet.

Herudover:

3. Syntese og karakterisering af heterocykliske pyrener.

(Jørn B. Christensen).

4. Fremstilling af amphiphile polythiophener.

(Thomas Bjørnholm).

5. Fremstilling af thiophen-ethynyl-polymerer.

(Fadil Kamounah, Mark Welland, (Cambridge)).

6. Fremstilling af biokompatible selvorganiserende molekyler.

(Fadil Kamounah, Hans Bibuyck (IBM, Zürich)).

7. Fremstilling af molekyler til STM-manipulation. (Fadil Kamounah, Jim Gimzewski [IBM], Christian Joachim (CEMES, Toulouse)).

8. Molekylkrystaller af C_{60} -metallocener.

(Fadil Kamounah, Elizabeth Shabanova, Kjeld Schaumburg).

Deltagelse i kongresser og lignende:

Avery, John: 6/4 – 9/4: Second European Workshop on Quantum Systems in Chemistry and Physics, England (foredrag). 1/8 – 7/8: 47th Pugwash Conference on Science and World Affairs, Norge (foredrag). 21/11 – 23/11: Symposium on Quantum Chemistry in Materials Sciences, Holland (foredrag).

Billing, Gert Due: 13/3 – 16/3: First Workshop on Potential Energy Surfaces for Molecular Spectroscopy and Dynamics, El Escorial, Madrid, Spanien. 27/5 – 30/5: American Geophysical Union AGU-meeting, Baltimore, USA (foredrag, planche). 27/7 – 1/8: Workshop on Chemical Reactions, Telluride, Colorado, USA (foredrag).

Bjørnholm, Thomas: Scanning Probe Microscopy Users Meeting, København (foredrag). Minisymposium on "In situ Scanning Probe Microscopy and Structurally Organized Adsorbates", DTU (inviteret foredrag). 29th Meeting of Danish Crystallographers/1st Dansync Meeting, DTU (inviteret foredrag). The International Symposium "In Search of a new Biomembrane Model", The Royal Danish Academy of Sciences and Letters, København (planche). Workshop on "Lipid Structure and Lipases", NOVO-Nordisk, København (foredrag). 4th European Conference on Molecular Electronics, Cambridge, England (foredrag). Scientia Europæa No 2 "The Triple Point between Chemistry, Physics and Biology", Academie des Sciences, Pornichet, Frankrig (inviteret foredrag, planche). American Materials Research Society Meeting, Boston, USA (foredrag). Department Colloquium, University of Texas at Austin, USA (inviteret foredrag).

Christensen, Daniel: 10. – 15. august: 11th International Conference on Fourier Transform Spectroscopy, Athen, Grækenland (planche).

Christensen, Jørn B.: BPS'97 i Bayreuth.

Christensen, Ulla: 14. – 20. april: 2nd Carbohydrate Bioengineering Meeting, Frankrig (foredrag). 18/6: 10th International Symposium on Ca-binding proteins, Sverige (planche). 1. – 6. november: 7th International Plasminogen Workshop, USA (planche).

Dahl, Otto: 31/8 – 3/9: 4th Cambridge Symposium, Oligonucleotide Chemistry & Biology, Cambridge, England (planche).

Døssing, Anders: 12/6: Kemisk Forenings årsmøde, Odense.

Gajhede, Michael: 28/8 – 3/9: 46th Harden Conference, Biochemical Society, Plymouth, England (inviteret foredrag, planche). 24/8 – 28/8: 17th European Crystallographic Meeting (hot-structures session), Lissabon, Portugal. 11/9: Carlsberg Protein Research Seminars, Carlsberg Forskningscenter (inviteret foredrag).

Harrit, Niels: 21/9 – 24/9: 5th International Conference on Methods and Applications of Fluorescence Spectroscopy, Berlin, Tyskland.

Hunding, Axel: 14/10 – 15/10: "Chemical Waves, Fronts, and Patterns", Institut National des Sciences Appliquées de Lyon, Frankrig (foredrag).

Hammerich, Ole: 20th Scandinavian Meeting on Organic Electrochemistry, Sandbjerg. FRIS '97 (Fast Reactions in Solution Discussion Group) – Brønsted Symposium, København.

Hansen, Aage E.: 1/3 – 7/3: 37th Sanibel Symposium on "Atomic, Molecular and Condensed Matter Theory and Computational Methods", St. Augustine, Florida, USA (planche). 10/7 – 13/7: Optical, Electric and Magnetic Properties of Molecules", Cambridge, England (planche). 21/9 – 24/9: CD'97, 6th International Conference on Circular Dichroism "Molecular Chirality in Chemistry and Life Sciences", Pisa, Italien (inviteret plenar foredragsholder og medarrangør af mindesession for professor Albert Moscowitz).

Henriksen, Lars: 20/7 – 25/7: 7th International Conference on the Chemistry of Selenium and Tellurium Compounds, Vaals, Holland (inviteret foredrag).

Hynne, Finn: 13/7 – 18/7: Gordon Research Conference "Oscillations & Dynamic Instabilities in Chemical Systems", Salve Regina University, Rhode Island, USA (planche). 3/10: Workshop on "Biochemical Rhythms", Odense. 23/10 – 28/10: EU-workshop on "Patterns, Non-Linear Dynamics and Stochastic behavior in Spatially Extended Complex Systems", Budapest, Ungarn (foredrag).

Kristensen, Søren M.: 13/2: Computational Methods for the Study of Protein Conformation. St. John's College, Oxford, England. 28/5 – 30/5: Nordic NMR Symposium, Carlsberg Laboratoriet, København (inviteret foredrag, planche).

Larsen, Niels Wessel: 7/9 – 11/9: 15th Colloquium on high Resolution Molecular Spectroscopy, Glasgow, UK (planche).

Larsen, Sine: 29/5 – 30/5: 29th Danish Crystallography Meeting & 1st Danish Synchrotron Users Meeting, DTU, Lyngby. 19/7 – 25/7: American Crystallographic Association Annual Meeting, St. Louis, USA (planche). 27/7 – 1/8: Sagamore XII Waskesiu, Saskatchewan, Canada. 25/8 – 28/8: Enzyme Families in Nucleotide Metabolism, Krogerup Conference Centre, Humlebæk (inviteret foredrag). 11/9 – 13/9: Cost Chemistry D1 Work-

shop, Bergen, Norge. 15/12 – 17/12: Biochemical Society Meeting, Reading, UK (inviteret foredrag).

Led, Jens Jørgen: Februar: Frontiers of NMR in Molecular Biology V, Taos, New Mexico, USA (planche). Maj: Nordic NMR symposium, Carlsberg Forskningscenter, Danmark (plancher og chairman).

Mikkelsen, Kurt V.: International Conference on Quantum Chemistry and Satelitemeetings (planche og ordstyrer).

Møller, Preben Juul: 14/1 – 18/1: International Workshop on Metal Oxide Surface Science, Les Houces, Frankrig (diskussionsindlæg). 8/1: Brønsted Symposium, Videnskabernes Selskab, København. 6/5: Symposium on Heterogeneous Catalysis, Ingeniørforeningen i Danmark, København. 16/5 – 17/5: Workshop on Clean and Modified Metal-Oxide Crystal Surfaces, Manchester, England (inviteret foredrag). 26/5: Nordic Ceramics '97, Forskningsanlæg Risø (planche). 26/5 – 28/5: Workshop on Surfaces and Interfaces, Ysermonde, Belgien (inviteret foredrag). 29/5 – 1/6: Nordic Conference on Surface Science, Ålesund, Norge (planche). 13/6: Workshop on ASTRID Synchrotron Research, Odense (inviteret foredrag). 15/9 – 19/9: 17th European Conference on Surface Science, Enchede, Holland (planche). 14/11 – 15/11: Workshop on Clean and Modified Metal-Oxide Surfaces, Fritz-Haber-Institut der Max-Planck-Gesellschaft, Berlin, Tyskland (inviteret foredrag).

Nicolaisen, Flemming M.: 7/9 – 11/9: 15th Colloquium on High Resolution Molecular Spectroscopy, Glasgow, Skotland (planche). 10/11 – 13/11: International Workshop on "Greenhouse Gases and their Role in Climate Change: the Status of Research in Europe", Orvieto, Italien (planche).

Nielsen, Merete Folmer: 13/6 – 16/6: 20th Sandbjerg Meeting on Organic Electrochemistry, Sandbjerg (foredrag). 1/9 – 4/9: FRIS '97/Brøndsted Symposium, København.

Nielsen, Ole Faurskov: 7/9 – 12/9: European Conference on Spectroscopy of Biological Molecules (ECSBM) VIIth, San Lorenzo de el Escorial, Spanien (inviteret foredrag, plancher). Chairman ved Kemisk Forenings Årsmøde (Odense) i Molekylspektroskopisk Sektion.

Nielsen, Svend Erik: 29/5 – 30/5: Dansk Fysisk Selskabs Årsmøde, Nyborg Strand (planche). 20/7 – 21/7: International Workshop on Heavy Particle Collisions involving Optically Prepared Atoms, Gif-sur-Yvette, Frankrig (planche, foredrag). 23/7 – 29/7: XXICPEAC, Twentieth International Conference on the Physics of Electronic and Atomic Collisions, Wien, Østrig (plancher).

31/7 – 1/8: XV ISIAC, Fifteenth International Seminar on Ion-Atom Collisions, Budapest, Ungarn (inviteret foredrag).

Nyeland, Carl: 5/1 – 10/1: Gordon Research Conference on Molecular Energy Transfer, Ventura, Californien, USA. April: The Stanford Conference, Stanford University, Californien, USA.

Pedersen, E. Jonas: 28/5 – 30/5: Nordic NMR Symposium. 12/6: Kemisk Forenings Årsmøde, Odense.

Pedersen, Thorvald: 23/4 – 26/4: EGS møde i Wien (plancher). 22/9 – 25/9: Ozonsymposiet i Schliersee (plancher og indlæg til proceedings).

Rettrup, Sten: 13/3 – 16/3: 1st Workshop on Potential Energy Surfaces for Molecular Spectroscopy and Dynamics, El Escorial, Spanien 6/4 – 9/4: European Workshop on Quantum Systems in Chemistry and Physics, Jesus College, Oxford, England (planche). 12/6: Kemisk Forenings Årsmøde, Odense (plancher). 31/7: Mini-Workshop on Concepts in Chemical Physics, Institut for Kemi, DTU.

Sauer, Stephan P.A.: 16/2 – 20/2: 4. møde for det europæiske netværk "Structure and Reactivity of Molecular Ions", Liblice Slot, Tjekkiet (inviteret foredrag). 6/4 – 9/4: Europæisk Workshop "Quantum Systems in Chemistry and Physics", Oxford, England (planche). 12/6: Kemisk Forenings Årsmøde, Odense (planche).

Schaumburg, Kjeld: Sommerskolen i polymer videnskab på KolleKolle. Foredrag på HCØ "Kemi i dag" *Intelligente Materialer*"; foredrag på Universitetet for udenlandske ph.d.-studerende "Scaling down the quest for nanostructures"; foredrag i Euro Info Center Strostrøm, Europartners 97'.

Skov, Lars: 2/3 – 7/3: Gordon Research Conference on Inorganic Reaction Mechanisms, Ventura, USA (planche).

Sørensen, Georg Ole: 15th Colloquium on High Resolution Molecular Spectroscopy (plancher).

Sørensen, Preben Graae: 13/7 – 18/7: Gordon Research Conference "Oscillations & Dynamic Instabilities in Chemical Systems", Salve Regina University, Rhode Island, USA (foredrag). 3/10: Workshop on "Biochemical Rhythms", Odense. 23/10 – 28/10: EU-workshop on "Patterns, Non-Linear Dynamics and Stochastic behavior in Spatially Extended Complex Systems", Budapest, Ungarn.

Trabjerg, Ib: 6/9 – 12/9: ESTE'97 (Excited States of Transition Elements) (inviteret plenarforelæsning, foredrag).

Toxværd, Søren: 13/6 – 15/6: 11th Nordic Symposium on Computer Simulation, Hillerød (planche). 11/12: Cooperative Behavior of Small Systems, DTU (foredrag).

Wengel, Jesper: 10/2: Afholdt offentlig Bjerrum-Brønsted-Lang forelæsning på H.C. Ørsted Institutet, København. Tiltrædelsesforelæsning 10/3 på H.C. Ørsted Institutet og ved Aarhus Universitet 18/3. 31/8 – 3/9: 4th Cambridge Symposium: Oligonucleotide Chemistry and Biology (planche).

Rejser:

Anthoni, Uffe: Indsamling af marint materiale, Cheminova A/S og Fiskeriskolen i Thyborøn.

Avery, John: Inviteret foredrag på Universidad de Valladolid, Valladolid, Spanien (oktober). Forsknings samarbejde med Instituto de Matematicas y Fisica Fundamental, Madrid, Spanien (oktober). Inviteret seminar på Universidad Autónoma de Madrid (oktober).

Billing, Gert Due: Inviteret foredrag i Göttingen, Tyskland (juni). Forskningsophold ved California Institute of Technology (juli). Underviser ved sommerskole Hotel Gentofte "Molecular Dynamics and Chemical Kinetics" (august). Inviteret foredrag ved Meeting on Atomic Process in low Temperature Edge Plasmas, Exeter College, Oxford, England (september). Forelæser ved "Nordic Graduate Student Workshop in Computational Science and Engineering", Linköping, Sverige (september).

Bjørnholm, Thomas: Udvikling af forsknings-samarbejde ved University of Texas at Austin (gæsteprofessor i 3 måneder). Forsknings-samarbejde, Carnegie Mellon University, Pittsburgh, USA. Målerejse til Hamburg.

Christensen, Jørn B.: Forlagt forskning til Laboratory of Organic Chemistry, The Technical University of Eindhoven, Holland (januar – juni og november – december).

Christensen, Ulla: Inviteret foredrag og forsknings-samarbejde på Duke University, Durham, USA (oktober).

Christoffersen, Carsten: Internationalt kursus i marin pharmacognosi og indsamling af marine fungi, Universidad de Oriente, Cumaná, Sucre, Venezuela (januar – februar). Inviteret foredrag ved kursus i marin pharmacognosi ved Universidad Autónoma de Baja California Sur, La Paz, Mexico (oktober). Coordinationsmøde på University of Granada.

Harnung, Sven E.: IUPAC 39th General Assembly, Geneve (august).

Gajhede, Michael: Målerejse til Maxlab, Lund, Sverige (november). Copenhagen-Lund-Aarhus Protein-crystallography Meeting, Århus (november).

Hammerich, Ole: Inviteret foredrag ved "Optical and Electrochemical Sensor Systems, Modex Spring Meeting 1997", Radiometer Medical A/S, København.

Hansen, Aage E.: Forsknings-samarbejde og foredrag på Universität Kaiserslautern, Fachbereich Chemie, Tyskland (december).

Hunding, Axel: Forsknings-samarbejde og foredrag ved Centre de Recherche Paul-Pascal CNRS, Bordeaux, Frankrig (otkober).

Kristensen, Søren M.: Honorary research assistant ved Department of Biochemistry and Molecular Biology, University College, London, England (Forskningsophold i perioden januar til august).

Larsen, Sine: Inviteret Kielerwoche gæsteforelæser ved Christian-Albrechts-Universität zu Kiel (juni). Inviteret foredrag på Department of Chemistry, State University of New York at Buffalo (juli). Inviteret foredrag på Department of Chemistry, University of Illinois, Urbana (juli). Inviteret foredrag på Carlsberg Forskningscenter, Kemisk Afdeling (oktober). Møder i forbindelse med hvervet som General Secretary and Treasurer, International Union of Crystallography (IUCr), Chester, England (januar og juli). Møde i IUCr's Executive Committee i Lissabon, Portugal (august).

Led, Jens Jørgen: Inviteret foredrag ved Bayreuther Institut für Makromolekülforschung Universität Bayreuth, Tyskland (juni). Forelæsninger ved Fysisk-kemisk Institut, DTU (januar). Deltog som lærer i Proteinkemi Skolens internatmøde for ph.d.-studerende i Jørlunde (januar). Medarrangør og lærer ved "Cross-institutional ph.d. Course in Molecular Biophysics" afholdt ved KU, DTU, KVL og DFU (februar).

Mikkelsen, Kurt V.: Forskningsophold: Northwestern University, Linköping Universitet, Pisa University, Oslo Universitet, Lund Universitet, Aarhus Universitet, Odense Universitet. Undervist på NORFA sommerskolen i Gentofte. Undervist på Universitetet i Helsinki.

Møller, Preben Juul: Målerejse, synkrontronstråleforsøg, Århus (januar). EU Commission of Science and Technology, Chemistry of Surfaces and Interfaces Management møde, Bruxelles, Belgien (februar). Sensorforskningsplanlægning for EU, inviteret besøg hos Capteur Sensors & Analysers Ltd., Didcot, England (maj). EU Commission of Science and Technology, Chemistry of Surfaces and Interfaces Management møde, Ysermonde, Belgien (maj). Forskningsdiskussion, inviteret besøg på Research Institute of Solid State Physics, St. Petersburg Universitet, Rusland (juni). Universität Hannover, Institut für Theoretische Chemie, inviteret seminar (juli). Fritz-Haber-Institut der Max-Planck-Gesellschaft, Berlin, Tyskland, inviteret seminar (august). Målerejse, synkrontronstråleforsøg, Århus (september og oktober). Målerejse, synkrontronstråleforsøg, Central Laboratories

of the Research Councils, Daresbury, England (december).

Nielsen, Ole Fauruskov: Forskningsamarbejde på University of Valladolid, Valladolid, Spanien (september).

Nielsen, Per Halfdan: Afholdelse af kursus i naturstofkemisk praktik i Venezuela (januar).

Nielsen, Svend Erik: Videnskabeligt samarbejde på Institute of Physics, University of Utrecht, Holland (marts) og Fysisk Institutt, Universitetet i Bergen Norge (august, oktober).

Nyeland, Carl: Projektsamarbejde på Max-Planck-Institut, Göttingen, Tyskland (januar, juni og oktober).

Sauer, Stephan P.A.: Samarbejde og inviteret forelæsning på J. Heyrovsky Institute of Physical Chemistry, Academy of Sciences of the Czech Republic, Prag, Tjekkiet (februar).

Schaumburg, Kjeld: Møde i Davos, Bruxelles og Toulouse vedr. Nanowires; i Berlin vedr. Pronano; IBM, vedr. BIOPATT.

Skov, Lars: Forskningsamarbejde, USA (marts).

Sørensen, Preben Graae: Inviteret foredrag på University of Magdeburg (maj). Inviteret foredrag på University of West Virginia, Morgantown (juli).

Toxværd, Søren: Inviteret foredrag på Max-Planck Institut für Polymerforschung, Mainz, Tyskland (december).

Wengel, Jesper: Besøgt samarbejdspartner ved Department of Chemistry, University of Delhi, Indien (januar).

Anden akademisk virksomhed:

Andersen, Peter: Referee for Acta Chemica Scandinavica.

Anthoni, Uffe: Formand for H.C. Ørsted Institutets Sikkerhedsudvalg.

Avery, John: Inviteret foredrag på Niels Bohr Institutet (december). Inviteret foredrag på DTU (september). Medlem af International Organizing Committee, 3rd Pugwash Workshop on Methods for Implementing the Framework Convention on Climate Change. Kontaktperson for Danmark, Pugwash Conference on Science and World Affairs. Medlem bestyrelsen for Teoretisk sektion i Kemisk Forening. Tilknyttet Center for Philosophy and History of Science, NBI. Midlertidig teknisk rådgiver for World Health Organization, Regional Office for Europe, Section for Strategic Planning and Evaluation.

Billing, Gert Due: Medlem af Editorial Board of Chemical Physics, Chemical Physics Letters og Physical-Chemical Board of The European Physical Society. Medlem af European COST-D3 Management Committee for "Theory and Modelling of Chemical Systems and Processes".

Bjørnholm, Thomas: Medlem af Danmarks naturvidenskabelige Akademi. Medlem af organisationskomiteen for MODECS (Molecular Design of Chemical Systems). Arrangør af "Scanning Probe Microscopy Users Meeting 1997". Formand for Kemisk Institut ph.d.-udvalg.

Christensen, Ulla: Referee for Biochemistry og Biochemical Journal.

Døssing, Anders: Formand for Sektion for Uorganisk Kemi, Kemisk Forening indtil 13/11. Referee for Acta Chemica Scandinavica.

Gajhede, Michael: Studieleder for Kemisk Institut, medlem af Det naturvidenskabelige Fakultets (KU) evalueringsudvalg af Matematik-Fysik-Kemiuddannelserne i Danmark.

Glerup, Jørgen: Referee for Inorganic Chemistry.

Hammerich, Ole: Medredaktør af "Organic Electrochemistry, an introduction and a guide", 4th ed., Marcel Dekker, New York. Gæsterektor og medlem af den internationale redaktionskomitee for tidsskriftet Acta Chemica Scandinavica. Referee for Acta Chemica Scandinavica, Electroanalysis, Journal of the Chemical Society, Faraday Transactions, Journal of the Chemical Society, Perkin Transaction II, Journal of Electroanalytical Chemistry. Medlem af organisationskomiteen for FRIS 97 (Fast Reactions in Solution), København. Medlem af organisationskomiteen for the 10th EUCHEM Meeting on Organic Electrochemistry (ESF Research Conference) 1998, Frankrig. Vice-chairman for the 11th EUCHEM Meeting on Organic Electrochemistry (ESF Research Conference) 2000-2001, Portugal. Dansk repræsentant i ESF-programmet "Scientific Programme on Artificial Biosensing Interfaces (ABI)". Nationalsekretær for Danmark i The International Society for Electrochemistry (ISE). Skribent ved Den Store Danske Encyklopædi (Gyldendal).

Hammershøi, Anders: Medlem af Det naturvidenskabelige Fakultetsråd. Kemisk Instituts faglige kontakt til gymnasiet.

Hansen, Aage E.: Referee ved Chemical Physics Letters, Journal of the American Chemical Society og Journal of Physical Chemistry.

Harnung, Sven E.: Instituteder for Kemisk institut. Foredrag i Kemisk Forening 28/1. Demonstrationsforedrag for 4x200 gymnasister. TEM-PUS-møde om polske uddannelser. Medlem af bestyrelsen for Acta Chemica Scandinavica, Den Danske Nationalkomite for Kemi og Den Danske Nationalkomite for the International Council for Scientific Unions samt EUCHEM-konferencernes bestyrelse.

Harrit, Niels: Bidrager til det nye "Danmarks Nationalleksikon". Referee ved Acta Chemica Scandinavica og Journal of Organic Chemistry.

Henriksen, Lars: Boganmeldelse i Dansk Kemi (8): Organisk Syntese. Referee ved Sulfur Letters og Acta Chemica Scandinavica.

Hynne, Finn: Referee ved Journal of Physical Chemistry og Journal of Engineering Mathematics.

Larsen, Niels Wessel: Referee ved Acta Chemica Scandinavica.

Larsen, Sine: Medlem af en arbejdsgruppe nedsat af Forskningsministeriet til udarbejdelse af en delstrategi for informationsteknologisk forskning i Danmark. Formand for ph.d.-udvalget i proteinkemi indtil 1/6. Medlem af den Danske National Komité for Krystallografi. General Secretary and Treasurer, International Union of Crystallography og ex officio medlem af alle unionens kommissioner. Medlem af editorial board for Crystallography Reviews og Journal of Biological Inorganic Chemistry. Referee ved Acta Crystallographica, Journal of Physical Chemistry, Acta Chemica Scandinavica, Journal of Chemical Society, Inorganic Chimica Acta, Protein Science and Structure. Medlem af et internationalt review panel nedsat af det norske Forskningsråd til bedømmelse af den kemiske forskning ved norske universiteter.

Led, Jens Jørgen: Medlem af organisationskomiteen for "Nordic NMR Symposium" (maj). Medlem af forretningsudvalget for Proteinkemi Skolen ved Det naturvidenskabelige Fakultet (KU). Formand for brugergruppen ved "Instrumentcenter for NMR-Spektroskopi af Biologiske Makromolekyler". Referee for Journal of the American Chemical Society, Journal of Magnetic Resonance, Journal of Biomolecular NMR og Journal of Molecular Biology. Formand for det af Danmarks naturvidenskabelige Akademi nedsatte udvalg til bedømmelse af 10 ph.d.-afhandlinger, der var indstillet til Akademiets ph.d.-pris. Leder og administrator af Protein NMR Centret.

Michelsen, Kirsten: Referee for Inorganic Chimica Acta.

Mikkelsen, Kurt V.: Deltager i INTAS projekt: "Spin Katalyse" og SNF center: "Moleculær Dynamik og Laser Spin". Formand for sektionen i Teoretisk Kemi, Dansk Kemi. Medlem af Management Committee COST Action D9: Advanced Computational Chemistry of Increasing Complex Systems.

Møller, Preben Juul: Medlem af European COST-D5 Management Committee for "Chemistry at Surfaces and Interfaces". Koordinator af EU-støttet europæisk netværk om "Adsorption on Clean and Modified Metaloxide Crystal Surfaces". Medlem af Advisory Board for International Conferences on Solid Films and Surfaces. Medlem af organisationskomiteen for ICTA 2000 (International Conference on Thermal Analysis and Calorimetry i år 2000). Formand for organisationskomiteen for 9th International Conference on Solid Films and Surfaces i København. Arrangør af 2. ph.d.-sommerskole i serien Chemistry in Copenhagen. Forberedelsesarbejde som arrangør af 9th International Conference on Solid Films and Surfaces. General Chairman og formand for organisationskomiteen. Forberedelsesarbejde som arrangør af ph.d.-international sommerskole (i Kemisk Instituts regi) på Kollokole i 1998. Bedømmelse af forskningsprojekt for National Environmental Research Council, England. Bedømmelse af ansøgninger til og af afsluttede forskningsprojekter for European Commission Committee for Science and Technology. Referee for Surface Science, Applied Surface Science, Thin Solid Films, Journal of Physics C: Solid State Physics, Applied Physics Letters og Acta Chemica Scandinavica.

Nicolaisen, Flemming M.: Foredrag i EADS annual meeting i Wroclaw, Polen (maj). Prodekan for Det naturvidenskabelige Fakultet. Formand for koordinationsgruppen for satsningsområdet "miljø". Medlem af Rektors Uddannelsesudvalg. Medlem af arbejdsgruppe under Forskerakademiet til analyse af det fremtidige behov for ph.d.-uddannede inden for naturvidenskab.

Nielsen, Merete Folmer: Medlem af organisationskomiteen og International Advisory Committee for 14th International Symposium on Bioelectrochemistry and Bioenergetics, der afholdes maj 1998. Formand for Dansk Elektrokemisk Forening (til oktober). Referee for J.Amer.Chem. Soc., J.Electroanal.Chem., JCS Perkin Trans. og Acta Chem.Scand.

Nielsen, Ole Faurskov: Formand for Dansk Forening for Molekylspektroskopi. Medlem af CISM's bestyrelse (til maj). Senior Editor ved Asian J.Spectrosc. Medlem af Advisory Board ved Asian J.Physics (fra september). Medlem af Editorial Board ved Asian Chem.Lett. (fra september). Medlem af den Europæiske Komité for "European Conferences on the Spectroscopy of Biological Molecules" (fra september). Referee ved NATO Collaboration Programs. Ved J.Chem.Phys., J.Phys.Chem., J.Raman Spectros. og J.Mol.Struct.

Nielsen, Svend Erik: Mentor for adjunkt-pædagogikum ved Kemisk Institut. Referee for J.Phys.B: At.Mol.Opt.Phys. og Z.Physik D: Atoms, Molecules and Clusters.

Nyeland, Carl: Medlem af MOLEC-komiteen (Molecular low Energy Collisions).

Svensmark, Bo: Referee for Acta Chem.Scand. og J.Electroanal.Chem.

Pedersen, Thorvald: Redaktør på Dansk Kemi.

Rettrup, Sten: Medlem af Advisory Editorial Board of the International Journal of Quantum Chemistry.

Schaumburg, Kjeld: Medlem af redaktionskomiteen

téen i Dansk Kemi og Journal of Magnetic Resonance Analysis. Bidrag til det nye "Danmarks Nationalleksikon". Formand for bestyrelsen for Københavns Forskerby Symbion. Medlem af bestyrelsen for Dansk Videncenter for Medicinsk Magnetisk Resonans Hvidovre Hospital. Direktør for CISMI Fonden. Leder af Videncenter for faststof NMR spektroskopi på Kemisk Institut, symbion Afdeling. Formand for Molekylspektroskopisk Fond. Arrangør af sommerskolen i polymervidenskab på KolleKolle.

Skov, Lars: Formand for Sektionen for Uorganisk Kemi, Kemisk Forening.

Sørensen, Preben Graae: Referee ved Chaos, Transactions of the Faraday Society og J.Chem.Phys.

Toxværd, Søren: Medarrangør af 11th Nordic Symposium on Computer Simulation, 13/6 – 15/6 i Hillerød.

Trabjerg, Ib: Samarbejde med Wrocław Technical University og Polish Academy of Science, Polen. Samarbejde med Oceanografisk Institut (KU) og First Institute of Oceanography i Kina. Samarbejde med Belarus State Polytechnic Academy, Hviderusland.

Deltagelse i bedømmelsesudvalg:

Gert Due Billing, Thomas Bjørnholm, Ulla Christensen, Carsten Christophersen, Otto Dahl, Michael Gajhede, Ole Hammerich, Aage E. Hansen, Niels Wessel Larsen, Sine Larsen, Jens Jørgen Led, Flemming M. Nicolaisen, Ole Faurskov Nielsen, Svend Erik Nielsen, Thorvald Pedersen, Bo Svensmark, Søren Toxværd, Jesper Wengel.

Gæster:

Satrajit Adhikari (Indien), Reinier Akkermans (Nederlandene), Masamichi Ato (Japan), Edward N. Baker (New Zealand), Paul F. Barbara (USA), Jens Birktoft (USA), Ian Brookes (England), Philip R. Bunker (Canada), Roberto Cammi (Italien), Charles Carter Jr. (USA), Robby De Cauwer (Belgien), Eila Cedergren (Sverige), Ivana Cisarova (Tjekkiet), Alain Dubois (Frankrig), Colm Durkan (Cambridge), Xue-Jun Fan (Kina), Dirk Feil (Holland), Berta Fernández (Spanien), Gabriela Fogassy (Ungarn), Yasuo Fukuda (Japan), Carlo Gatti (Italien), Richard Giegé (Frankrig), Gaetano Granozzi (Italien), Lionel Harrison (Canada), Yoshinori Hatanaka (Japan), Bernard Henrisat (Frankrig), David M. Holloway (Canada), Cheng Hua (Kina), Ann-Gael Inisan (Frankrig), Bela Iván (Budapest), Robert G. Janssen (England), Michael Jaszunski (Polen), George Jolicard (Frankrig), Roy L. Johnston (England), Graham Jones (England), Anette Koch (Holland), Sergei A. Komolov (Rusland), Alexei Koshkin (Rusland),

Jan Kroon (Holland), Ravindra Kumar (Indien), Mohammed Laradji (Canada), Eleonora F. Laznova (Rusland), Wang Lichang (England), Morten Lundsgaard (Holland), Edyta Madej (Polen), Magnus Malmqvist (Biacore, Upsala), Nikola Markovic (Sverige), Dmitri P. Melikhov (Rusland), Alexander O. Mitrushenkov (Rusland), Sachie Mochizuki (Japan), Sean O'Donoghue (Tyskland), Peter R. Ogilby (Aarhus Univ.), Klaus Piontek (Schweiz), Patricio Federico Provasi (Argentina), Vivek Kumar Rajwanshi (Indien), Antonio Rizzo (Italien), Alain Roussel (Frankrig), Hiroshi Saito (Japan), Stefano Sforza (Italien), Mauro Sambi (Italien), C.R. Sarma (Indien), Gregor Schmidt (Karlsruhe), Sunil Sharma (Indien), Theo Siegrist (USA), Sanjay K. Singh (Indien), Miroslava Smrcinova (Slovakiet). Jaap G. Snijders (Nederlandene), Jan Stecki (Polen), Robert F. Stewart (USA), Gavin Thomson (EEDS), Geoff Thornton (England), Vladimir Tishkov (Rusland), Hisako Urabe (Japan), James H.P. Utley (England), Enrique Velasco (Spanien), Amrendra Vijay (Indien), Paul Wincott (England), Nicola D. Yordanov (Bulgarien), Vladimir Zenevich (Rusland).

S.E. Harnung

Stab

VIP: 75,4 årsværk.

TAP: 61 årsværk.

VIP:

Andersen, Birgitte Hyrup; ph.d.-studerende.

Andersen, Helle Vibeke; curie stipendiat.

Andersen, Knud; lektor.

Andersen, Peter; lektor.

Andersen, Signe Bech; ph.d.-studerende.

Anthoni, Uffe Andre; lektor.

Avery, John Scales; lektor.

Beck, Frederik; ph.d.-stipendiat.

Behrens, Carsten; forskningsassistent.

Bendix, Jesper; ph.d.-studerende.

Beukes, Jon Are; forskningsass.

Bilde, Merete; ph.d.-studerende.

Billing, Gert Due; professor.

Bjørnholm, Thomas; lektor.

Boesen, Thomas; ph.d.-studerende.

Bojesen, Gustav; lektor.

Chau, Pak-Lee; forskningsadj.

Christensen, Daniel Højgård; lektor.

Christensen, Jørn Bolstad; lektor.

Christensen, Lene Krogh; ph.d.-studerende.

Christensen, Ulla; lektor.

Christiansen, Hanne Anette; forskningsassistent.

Christiansen, Henriette; amanuensis.

Christophersen, Sven Carsten; lektor.

Dahl, Britta Mynster; forskningsstip.

- Dahl, Otto; lektor.
Døssing, Anders Rørbæk; lektor.
Eggert, Hanne; lektor.
Eldrup, Anne Bettina; ph.d.-studerende.
Engelhardt, Robin; ph.d.-studerende.
Eriksen, Tine Astrup; ph.d.-studerende.
Flensburg, Claus; forskningsassistent.
Friis-Jensen, Britt; ph.d.-studerende.
Gajhede, Michael; lektor.
Galsbøl, Frode Nørregaard; lektor.
Glad, Sanne Ormholt Schröder; forskningsstip.
Glerup, Jørgen; lektor.
Gomez-Guillamon, Paz Padilla; curie stipendiat.
Greve, Daniel Rodriguez; ph.d.-studerende.
Haaima, Gerald; forskningsadj.
Hammerich, Ole; lektor.
Hammershøi, Anders; lektor.
Hammerum, Steen; lektor.
Hansen, Aage Erik; lektor.
Hansen, Henriette Falbe; ph.d.-studerende.
Hansen, Thomas; forskningsass.
Harnung, Sven Egil; lektor.
Harris, Pernille Hanne; forskningsadj.
Harrit, Niels Holger; lektor.
Harting, Natascha; forskningsassistent.
Hedehus, Maj; ph.d.-studerende.
Heilmann, Ole Jan; lektor.
Henriksen, Anette; ph.d.-studerende.
Henriksen, Lars; lektor.
Henriksen, Ulla; lektor.
Holst, Pia Bachmann; ph.d.-studerende.
Howe, Peter; forskningsadj.
Hunding, Axel; lektor.
Hynne, Finn; lektor.
Ibsen, Mads; ph.d.-studerende.
Jensen, Anette Frost; curie stipendiat.
Jørgensen, Anne-Marie Munk; forskningsass.
Kadziola, Anders Kent; forskningsadj.
Kamounah, Fadhil S; forskningsass.
Kehler, Jan; ph.d.-studerende.
Khokhlov, Alexei R.; gæsteforsker.
Koch, Anette; forskningsstip.
Kristensen, Søren Martin; lektor.
Kristiansen, Morten Wagner; ph.d.-studerende.
Larsen, Charles; lektor.
Larsen, Mogens; ph.d.-studerende.
Larsen, Niels Ejler Wessel; lektor.
Larsen, Sine Ydun; professor.
Led, Jens Jørgen; lektor.
Leggio, Leila Lo; forskningsass.
Lillemark, Lone; ph.d.-studerende.
Lohse, Jesper; ph.d.-studerende.
Lorenzen, Thomas; ph.d.-studerende.
Machholm, Mette; ph.d.-studerende.
Masella, Michel; forskningsadj.
Melander, Nikolaj; ph.d.-studerende.
Meldgaard, Michael; forskningsassistent.
Michelsen, Kirsten Loch; lektor.
Mikkelsen, Kurt Valentin; lektor.
Moss, René; lektor.
Museth, Ken; ph.d.-studerende.
Møgelberg, Trine Ejlers; ph.d.-studerende.
Mølgaard, Anne Birgitte; ph.d.-studerende.
Møller, Preben Juul; lektor.
Mønsted, Ole Vrå; lektor.
Nerlov, Jesper; ph.d.-studerende.
Nicolaisen, Flemming Møller; lektor.
Nielsen, Merete Folmer; lektor.
Nielsen, Ole Fauruskov; lektor.
Nielsen, Per Halfdan; lektor.
Nielsen, Svend Erik; lektor.
Norrild, Jens Christian; amanuensis.
Norrman, Kim; lektor.
Nyeland, Carl; lektor.
Nygaard, Frank; ph.d.-studerende.
Olsen, Johan Gotthardt; ph.d.-studerende.
Pedersen, Erik Jonas; lektor.
Pedersen, Thorvald; lektor.
Peters, Günther Herbert; forskningsadjunkt.
Petersen, Allan Christian; forskningsass.
Petersen, Thomas Nordahl; ph.d.-studerende.
Poulsen, Jens-Christian Navarro; videnskabelig medarb.
Rahbæk, Lisa; ph.d.-studerende.
Rasmussen, Christine Bruun; curie stipendiat.
Rettrup, Sten; lektor.
Rowland, Paul; forskningsass.
Ryttersgaard, Carsten; ph.d.-studerende.
Sauer, Stephan Paul Albert; adjunkt.
Schaumburg, Kjeld; lektor.
Schäffer, Claus Erik; professor.
Shabanova, Elizaveta; ph.d.-studerende.
Shibaev, Peter; forskningsadj.
Shibaev, Valery P.; gæsteforsker.
Simonsen, Kim Pilkjær; forskningslektor.
Skov, Lars Kobberøe; adjunkt.
Stabel, Jeanette Ryttersgaard; forskningsass./ph.d.-stud.
Stoffer, Bjarne; forskningsadj.
Stuhr-Hansen, Nicolai; ph.d.-studerende.
Svensmark, Bo; lektor.
Sølling, Theis Ivan; undervisningsass./ph.d.-stud.
Sørensen, Georg Ole; lektor.
Sørensen, Morten Dahl; ph.d.-studerende.
Sørensen, Preben Graae; lektor.
Thorsteinson, Thorstein; forskningsadj.
Topp, Simon; ph.d.-studerende.
Toxværd, Søren; lektor.
Trabjerg, Ib; lektor.
Vigild, Martin Etchells; ph.d.-studerende.
Wengel, Jesper Thagaard; professor.
Zhou, Ji; ph.d.-studerende.
Zuccarello, Guido Guiseppa Car; forskningsadj.
Åstrand, Per-Olof; forskningsadj.

TAP:

Alster, Nina; overassistent.
 Andreassen, Ib Johannes C; laboratorietekniker.
 Arfjeld, Marianne G. Wehmeyer; laborant.
 Axen, Preben Axel; ingeniørassistent.
 Bech, Johnny Degnbøl; laborant.
 Betak, Sven; ingeniørassistent.
 Bidstrup, Kirsten Gerd S; laborant.
 Blangsted, Ingelise Riedel; laboratorietekniker.
 Boelskifte, Dorthe; laboratorietekniker.
 Broberg, Leif Erik; ingeniørassistent.
 Christensen, Charlotte Gerd; bibliotekar.
 Christensen, Stine Malene; praktikant.
 Christiansen, Jette Storm; laborant.
 Christiansen, Marianne Breyen; assistent.
 Cohr, Jette; laboratorietekniker.
 Dayan, Kirsten; laboratorietekniker.
 Dynesen, Hans; kontorfuldmægtig.
 Eriksen, Jette Riis; laborant.
 Frydendahl, Annette Elisabeth; overassistent.
 Grandal, Helle; rengøringsassistent.
 Hansen, Flemming; laboratoriefuldmægtig.
 Hansen, Gunda Birgit; rengøringsassistent.
 Hansen, Hans Nordlund; laboratorietekniker.
 Hansen, Solveig Kallesøe; laboratoriefuldm.
 Hansen, Torben Herløv; ingeniørassistent.
 Hansen-Staunbjerg, Eva L.; overassistent.
 Hautop, Charlotte Sand; overassistent.
 Heldrup, Dorte Birgitte; laboratorietekniker.
 Holm, Mette Merethe; laborant.
 Holst, Niels Vissing; laboratorietekniker.
 Iversen, Karin Irene; laborant.
 Jacobsen, Lene; laborant.
 Johansen, Hanne Annette; overassistent.
 Jørgensen, Annette Warting; laborant.
 Jørgensen, Karen; laboratorietekniker.
 Jørgensen, Margit; laboratorietekniker.
 Jørgensen, Nick Rosengaard; elektromekaniker.
 Karberg, Bente; korrespondent.
 Kazmierska, Alicja; rengøringsassistent.
 Kolmos, Mette Fogh; assistent.
 Larsen, Lone; laborant.
 Laursen, Svend Aage; værkfører.
 Linthoe, Karin; hospitalslaborant.
 Louv-Jansen, Neel A; laborant.
 Ludvigsen, Jolanta Barbara; laboratorietekniker.
 Madsen, Jytte; assistent.
 Merc, Adam; ingeniørassistent.
 Møller, Esben; ingeniørassistent.
 Nielsen, Charlotte; rengøringsassistent.
 Nielsen, Frank Illum; praktikant.
 Nielsen, Gerda; laborant.
 Nielsen, Jytte; rengøringsassistent.
 Nielsen, Karen Margrethe; laboratorietekniker.
 Nielsen, Lisbeth Pii; assistent.
 Nissen, Aage; ingeniørassistent.
 Pantmann, Sven Christian; ingeniørassistent.

Petersen, Katrine Maria; laborant.
 Petersen, Lone; assistent.
 Philipp, Else Astrid; laboratoriefuldmægtig.
 Poulsen, Birthe Merete; assistent.
 Poulsen, Jette Kerstin; laboratorietekniker.
 Povlsen, Leif Hans; betjent.
 Rabe, Michael; laboratorietekniker.
 Ryelund, Lykke; laborant.
 Schlüter, Anne Birgitte; laborant.
 Selbach, Jette Stangerup; kontorfuldmægtig.
 Steffensen, Tine Funch; korrespondent.
 Torpe, Merete; laboratorietekniker.
 Uhrenfeldt, Else; assistent.
 Ullidtz, Lise Hedegaard; overassistent.
 Vibæk, Henning Eberhardt; ingeniørassistent.
 Winther, Bent Danner; finmekaniker.

Ph.d.-afhandlinger:

Bilde, Merete: Atmospheric Chemistry of Halogenated Methanes. Gas Phase Reactions with F and Cl Atoms.
 Gerstenberg, Michael: A Neutron Scattering Study of Triblock Copolymer Micelles.
 Hedehus, Maj: Diffusion and Perfusion Weighted Magnetic Resonance Imaging. Studies of Experimental Ischemic Stroke in Animal Models.
 Ibsen, Mads: Amplitude Equations and Normal Forms with applications to complex chemical kinetics.
 Larsen, Niels Bent: Self-assembled Molecular Nanostructures.
 Lohse, Jesper: The Principle of Non-Complementarity.
 Machholm, Mette: Formation and Dissociation of Small Molecules Probed and Controlled by Ultrafast Laser Pulses.
 Møgelberg, Trine Ejlers: Atmospheric Chemistry of Halogenated Compounds.
 Nerlov, Jesper: Structure and reactivity studies of alkali metal adsorption on metal and metal oxide surfaces.
 Norrmann, Kim: Protoniserede dimere i gasfase.
 Shabanova, Elizaveta: ¹³C Solid State NMR of Some New Carbon Modifications.
 Sørensen, Morten Dahl: Studies of Protein Structure and Dynamics in Solution by Two-dimensional NMR-Spectroscopy.
 Vigild, Martin Etchells: Mesomorphic Phase Behaviour of Low Molar Mass PEP-PDMS Diblock Copolymers Synthesized by Anionic Polymerization.

Specialer:

- Andersen, Hanne Klostergaard: Cykliske peptider. cyklisering med pybop som in situ aktiveringsreagens af d,l-alternerende decapeptider syntetiseret ved anvendelse af fmoc – kemi.
- Bendixen, Hanne: Migration of bisphenol-A fra lakerede konservesdåser til vandige levnedsmiddelsimulatorer og til levnedsmidler
- Breiner, Rikke Maria: Kaos i et periodisk perturberet kemisk system.
- Broge, Louise: Atomic spectroscopy. Rhenium cage complexes.
- Bøgevig, Anders: Syntese og karakterisering af en serie molybdænforbindelser. Sammenligning af diffraktometerdata.
- Caspersen, Mikael Bjerg: Karakterisering af rekombinant svampelaccase fra coprinus cinereus.
- Christiansen, Hanne Anette: Fremstilling og mikrobølgespektroskopisk undersøgelse af 1,4-diflour-2-butyn og 1,4-diflour-2-butyn-1,1-d(2).
- Christoffersen, Ebbe: Potentialflader og dynamik for molekyl-overflade systemer.
- Gaarn, Helle: Skæbnemodel for pesticider i det akvatiske miljø.
- Ghasemi, Freshte: Oprensning og karakterisering af humusstoffer fra Skidendam Højmosse og deres kompleksdannelse med terbium og europium.
- Hansen, Henriette Christine Seiler: Oprensning, karakteristisk, flourescens og kemometri på humusstoffer.
- Hansen, Thomas: Physisorberede selvorganiserede organiske monolag på solvent-grafit grænsefladen.
- Iuel- Brockdorff, Gustaf: Epr-spektroskopi af dimere Cr^{II} komplekser.
- Kærn, Mads: Biochemical reaction systems: from elementary chemical reactions to self-regulation of biological systems.
- Laursen, Bo Wegge: Tris(dialkylamino)trioxatriangulen – syntese, struktur og egenskaber.
- Malik, Leila: Pna modificeringer.
- Nyeland, Martin Erik: Photofysik af felodipin og dets kompleks med human serum albumin.
- Pedersen, Brian: Syntese af fotokløvbar linrer til fastfasen.
- Rasmussen, Nanna: Nmr studier af plastocyanin fra anabaena variabilis. bestemmelse af dynamikken af proteinets backbone ud fra 15n kernernes relaxation og nuclear.
- Steckel, Tanja: Konstruktion af en akvatisk skæbnemodel for pesticider.
- Sølling, Theis Ivan: Kinetiske energigrørelser og ammoniumioners kemi i gasfase.
- Thomsen, Marianne: Phthalaters miljøkemi.
- Vejbjerg, Helene: Syntese af en ny acyclisk nukleotid analog.
- Wedebye, Eva Bay: Udvikling af en QSAR-baseret skæbnemodel for pesticider i et akvatisk økosystem.
- Wedebye, Eva Bay: Udvikling af en QSAR-baseret skæbnemodel for pesticider i et akvatisk økosystem.

Fondsstøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".

*Publikationer:**Kemisk Institut*

- Adhikari S., Billing G.D.: The geometric phase in chemical reactions: A quasiclassical trajectory study. Journal Chem. Phys. Vol. 107, part 16, okt, s. 6213-6218, American Inst. of Physics 1997.
- Andersen M.L., Nielsen M.F., Hammerich O.: The Dimerization of 2,5-Diaryl-1,4-dithiin Radical Cation. Acta Chemica Scandinavica Vol. 51, s. 94-107, 1997.
- Aquilanti V., Avery J.S.: Generalized potential harmonics and contracted Sturmians. Chemical Physics Letters 267, s. 1-8, 1997.
- Avery J.S.: Many-particle Sturmians. Journal of Mathematical Chemistry 21, s. 285-304, 1997.
- Avery J.S., Bian W., Loeser J., Antonsen F.: Fourier Transform Approach to Potential Harmonics. International Journal of Quantum Chemistry Vol 63, s. 5-14, 1997.
- Avery J.S.: Progress, Poverty and Population – Re-reading Condorcet, Godwin and Malthus. London og Portland, Or 1997, 155 s.
- Baunsgaard D., Larsen M., Harrit N., Frederiksen J., Wilbrandt R., Stapelfeldt H.: Photophysical properties of 2,3,6,7,10,11-hexakis(n-hexylsulfanyl)triphenylene and 2,3,6,7,10,11-hexakis(n-hexylsulfonyl)triphenylene in solution. Faraday Trans. J. Chem. Soc. Vol. 93, Nr. 10, s. 1893-1901, England 1997.
- Bilde M.: Atmospheric Chemistry of Halogenated Methanes. Gas Phase Reactions with F and Cl Atoms. Københavns Universitet 1997, 135 s.
- Bilde M., Hansen A.E.: Ab initio study of the Pauling-London-Pople (ring current) effect: LORG calculation and analysis of the NMR shielding tensors in a Sondheimer aromatic annulene and a non-aromatic analogue. Molecular Physics Vol. 92, No. 2, s. 237-250, 1997.
- Billing G.D.: Quantum-classical treatment of N-particle three-center reactions. Journal Chem.

- Soc., Faraday Transactions Vol. 93, Part 5, s. 833-840, England 1997.
- Billing G.D.: Quantum corrections to the classical path equations: Multitrajectory and Hermite corrections. The Journ. of Chemical Physics Vol. 107, part 11, sep., s. 4286-4294, American Inst. of Physics 1997.
- Billing G.D.: Semi-classical treatment of chemical reactions: Extension to 3D wave packets. Chemical Physics 224, s. 53-64, Holland 1997.
- Billing G.D., Jolicard G., Tuckey P.: Determination of the active space in molecular dynamics by time-dependent wave operator method. Journ. Chem. Phys. Vol. 107, No. 16, s. 6290-6298, 1997.
- Billing G.D., Balakrishnan N.: Quantum-classical reaction path study of the reaction O3P+O31A1 "2O2 X 3fg-. Journ. Chem. Phys. Vol. 104, No. 23, s. 9482-9494, 1996.
- Billing G.D.: Classical path Equations in molecular collisions. International Jour. of Thermophysics Vol. 18, No. 4, s. 977-990, Belgien 1997.
- Bishop D.M., Sauer S.P.A.: Calculation, with the inclusion of vibrational corrections, of the dielectric-field-induced second-harmonic-generation hyperpolarizability of methane. J. Chem. Phys. 107 (20), nov., American Institute of Physics 1997.
- Björnberg O., Rowland P., Larsen S., Jensen K.F.: Active Site of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis* Investigated by Chemical Modification and Mutagenesis. Biochemistry Vol. 36, nr. 51, s. 16197-16205, 1997.
- Bjørnholm T.: Development of molecules for all optical switching devices. Israel Journ. of Chemistry 36, s. 349-356, Israel 1996.
- Bjørnholm T., Greve D.R., Geisler T., Petersen J.C., Jayaraman M., McCullough R.D.: Saturation effects in the nonlinear opticae response of regioregular highly conjugated poly (3-alkyethiophene) thin films. Synth. Met. 84, 1997, s. 531-532, 1997.
- Bjørnholm T., Greve D., Reitzel N., Kjaer K., Howes P., Jayaraman M., Ewbank P., McCullough R.D.: Structured amphiphilic regioregular polythiophene nanosheet conductors: 2-D self-assembly of highly conjugated polymers. In prep., 1997.
- Brader M.L., Kaarsholm N.C., Harnung S.E., Dunn M.F.: Ligand Perturbation Effects on a Pseudotetrahedral Co(II)(His)₃-Ligand Site. Journal of Biological Chemistry Vol. 272, s. 1088-1094, 1997.
- Bálint J., Marthi K., Àcs M., Ergi G., Fogassy E.: The Optical Resolution of the Intermediates Leading to (S)- 6-Phenyl-2,3,5,6-Tetrahydroimidazo[2,1-b]Thiazole(Levamisole). Enantiomer Vol. 2, s. 27-35, 1997.
- Bækmark T., Bjørnholm T., Mouritsen O.: Design and construction of a heat-stage for investigations of samples by atomic force microscopy at biological relevant temperatures. Rev. Sci. Instrum. 68, s. 140-142, 1997.
- Christensen J., Holm A.: Flash vacuum pyrolysis of 1,3 dithiolane-1-oxides. Acta. Chem. Scand. 51, s. 527-528, 1997.
- Christensen T., Stoffer B.B., Svensson B., Christensen U.: Some details of the reaction mechanism of glucoamylase from *Aspergillus niger* Kinetic and structural studies on Trp52 "Phe and Trp317" Phe mutants. Eur. Biochem 250, s. 638-645, 1997.
- Christensen U., Schiødt J.: Effects of aprotinin on coagulation and fibrinolysis enzymes. Fibrinolysis & Proteolysis 11 (4), s. 209-214, 1997.
- Deussen H., Boutton C., Thorup N., Geisler T., Hendrickx E., Bechgaard K., Persoons A., Bjørnholm T.: New chiral bis-dipolar 6,6-disubstituted-binaphthol derivatives for second-order nonlinear optics. Chemistry – A European Journal, s. 240-250, 1998.
- Døssing A., Toftlund H., Hazell A., Bourassa J., Ford P.C.: Crystal Structure, Luminescence and other Properties of some Lanthanide Complexes of the Polypyridine Ligand 6,6'-bis[bis(2-pyridylmethyl)aminomethyl]-2,2'-bipyridine. Dalton Transactions, s. 335-339, 1997.
- Eggert H.: Synthesis and conformational analysis of extended calix[4]arenes and a darily bridged bis-calix[4]arene. Jour. Chem. Soc. Perkintrans. 1, s. 2851, England 1997.
- Eldrup A.B., Dahl O., Nielsen P.E.: A novel peptide nucleic acid monomer for recognition of thymine in triple-helix structures. Journal American Chemical Society 119, s. 11116-11117, USA 1997.
- Fukuda Y., Sanada N., Suzuki Y., Shimomura M., Møller P.J.: Surface Structures and Electronic States of H₂S-treated InP(001) Studied by LEIS, AES, XPS and IPES. Bulletin of Research Institute of Electronics 30 (3), s. 29-33, Shizuoka University 1997.
- Geisler T., Pedersen K., Underhill A.E., Dhindsa A., Greve D.R., Bjørnholm T., Petersen J.C.: Spectral dispersion of third-harmonic generation in thin films containing transition metal complexes. Journ. Chem. Phys. 101, 1997, s. 10625-10630, 1997.
- Geissshirt K., Praestgaard E., Toxvaerd S.: Oscillating Chemical Reactions Simulated by Molecular Dynamics. Springer Proceedings in Physics Vol. 82, s. 144-149, 1997.
- Geissshirt K., Praestgaard E., Toxvaerd S.: Oscillating chemical reactions and phase separation simulated by molecular dynamics. Journ.

- Chem.Phys. 1997, Vol. 107, s. 9406-9412, USA 1997.
- Gjerløv A., Larsen S.: A Study of Diastereomeric Mandelate Salts of Cinchonidine and the Relation to Their Quasidiastereomeric Analogues. *Acta Crystallographica B53*, s. 708-718, Storbritannien 1997.
- Gjerløv A., Larsen S.: Quininium (S)-Mandelate. *Acta Crystallographica C53*, s. 1505-1508, Storbritannien 1997.
- Gniadecka M., Wulf H., Nielsen O.F., Christensen D.H., Hansen J.: Fourier Transform Raman Spectroscopy of 15th Century Mummies from Qilakitsoq, Greenland. *Journal of Raman Spectroscopy Vol. 28*, s. 179-184, 1997.
- Gniadecka M., Wulf H., Christensen D.H., Nielsen O.F., Hercogova J.: Distinctive molecular abnormalities in Benign and Malignant Skin Lesions: Studies by Raman Spectroscopy. *Photochemistry and Photobiology* 66, s. 418-423, USA 1997.
- Gniadecka M., Wulf H., Mortensen N.N., Nielsen O.F., Christensen D.H.: Diagnosis of basal cell carcinoma by Raman spectroscopy. *J. Raman Spectroscopy Vol. 28*, s. 125-129, 1997.
- Greve D.R., Schougaard S., Geisler T., Petersen J., Bjørnholm T.: Large third order nonlinear optical response from molecules with effective multidirectional charge transfer transitions. New design of third order nonlinear chromophores. *Adv. Mat.* 1997, no. 9, s. 1113-1116, 1997.
- Gross A., Billing G.D.: Isotope effects on the rate constants for the processes. $O_2+O^*O+O_2$ and $O_2+O+Ar^*O_3+Ar$ on a modified ground state potential energy surface for ozone. *Chemical Physics* 217, s. 1-18, Elsevier, Holland 1997.
- Guo Q., Møller P.J.: CO and residual H adsorption on Cu/ZnO(1010). *Applied Surface Science* 115, s. 39-45, Amsterdam 1997.
- Haaïma G., Hansen H.F., Christensen L., Dahl O., Nielsen P.: Increased DNA binding and sequence discrimination of PNA oligomers containing 2,6-diaminopurine. *Nucleic Acids Research* 25, s. 4639-4643, Oxford 1997.
- Haaïma G., Hansen H., Christensen L., Dahl O., Nielsen P.E.: Increased DNA binding and sequence discrimination of PNA oligomers containing 2,6-diaminopurine. *Nucleic Acid Research Vol. 25*, Nr. 22, s. 4639-4643, England 1997.
- Hansen A.E., Mikkelsen K.V., Bak K.L.: Pictorial Representations of Molecular Response Tensors: Nuclear Shielding, Magnetizability, and Polarizability. *Magnetic Resonance Review Vol. 17*, s. 133-162, 1997.
- Hansen B.F., Billing G.D.: Hydrogen and deuterium recombination rates on a copper surface. *Surface Science* 373, s. 333-338, Elsevier Science, Holland 1997.
- Hansen T., Itoua S., Wilkes S., Kamounah F., Schaumburg K., Bjørnholm T.: STM investigations of self-assembled monolayers of dialkoxanthracene derivatives. 1997.
- Harder A., Jungclaus A., Kabadiyski M.K., Kast D., Lieb K.P., Rudolph D., Weisz-flog M., Johnson T.D., Winther G., Gross C.J., Cunningham R.A., Gellely W., Simpson J., Warner D.D., Bearden I.G., Shizuma T., Sletten G., Foltescu D., Roth H.A., Skeppstedt Ö., Varley B.J.: Rotational bands in ^{87}Rb : Spectroscopy near the $Z=38$ deformed shell gap. *Phys. Rev. C55*, s. 1680-1696, 1997.
- Harnung S.E.: *Lærebog i Miljøkemi*. 1997.
- Harris P.H., Birkedal H., Larsen S., Güdel H.U.: A New Study of the Acid Rhondo Complex Salt $[(NH_3)_5CrOHCr(NH_3)_5]Cl_5 \cdot H_2O$ Shows That the Crystals are Orthorhombic. *Acta Cryst. B53*, s. 795-802, Storbritannien 1997.
- Hunding A.: Nonlinear Dynamics in Early Biological Morphogenesis. *Journal of Technical Physics* 38(2), s. 389-392, Warszawa 1997.
- Ipsen M., Hynne F., Sørensen P.G.: Amplitude Equations and Chemical Reaction-Diffusion Systems. *Int. Jour. Bifurcation and Chaos* 7, s. 1539-1554, 1997.
- Jensen P., Páidarová I., Spirko V., Sauer S.P.A.: Theoretical calculations of the hyperfine structure in spectra of H_3^+ and its deuterated isotopomers. *Molecular Physics Vol. 91*, No. 2, s. 319-332, 1997.
- Kadziola A., Larsen S.: Crystal Structure of the Dihaem Cytochrome c_4 from *Pseudomonas Stutzeri* Determined at 2.2 Å Resolution. *Structure Vol. 5*, s. 203-216, 1997.
- Kamounah F.S., Christensen J.B.: A New Preparation of Iodoferrocene. *J. Chem. Res.* 150, 1997.
- Kanolov A., Monakhov V., Schaumburg K., Bjørnholm T.: Capacitance-Voltage Characterization of Thin Polythiophene and Langmuir-Blodgett Corbathiene Film in Electrolyte/Film/ Conducting Substrate Structure. *Phys. Low-Dim. struct.* 10, 1997, s. 41-48, 1997.
- Karlsson J., Nielsen M.F., Thuesen M., Ulstrup J.: Electrochemistry of Cytochrome c_4 from *Pseudomonas stutzeri*. *J.Phys. Chem B*, s. 2430-2436, 1997.
- Kehler J., Püschl A., Dahl O.: Synthesis of Oligodeoxynucleoside Phosphoromonothioates and Phosphorodithioates By A phosphotriester Method. *Nucleosides & Nucleotides Vol. 16* (7-9), s. 1633-1636, USA 1997.
- Koch A., Billing G.D.: The reaction volume Hamiltonian model: Further development and application. *Journ. Chem. Phys. Vol. 107*, No. 18, s. 7242-7251, 1997.
- Komolov A., Schaumburg K., Monakhov V.: Pho-

- to-voltage properties of semiconductor LB films on n-Si in contact with metal electrode. *Thin Solid Films* 10054, 1997.
- Komolov A., Monakov V., Schaumburg K.: Auger Electron Spectroscopy Study of Thin Corbathione and Polythiophene Organic Films. *Phys. Low-Dim. Struct.* 8/9, s. 81-86, 1997.
- Komolov S.A., Lazneva E.F., Egebjerg T., Møller P.J.: Oxidation of ultrathin copper layers on zinc oxide polar surfaces: unoccupied electronic states. *J. Phys. Condens. Matter* 9 9, s. 7297-7303, 1997.
- Laradji M., Toxvaerd S., Mouritsen O.G.: Viscous growth in Spinodal decomposition of the two-component Lennard-Jones model in three dimension. *Physica A* 1997, nr. 239, s. 404-411, Holland 1997.
- Laradji M., Toxvaerd S., Mouritsen O.G.: Molecular Dynamics Simulation of Spinodal Decomposition in three-Dimensional Binary Fluids. i: *Springer Proceedings in Physics* 82. Computer Simulation Studies of Condensed-Matter Physics IX, s. 150-155, Springer-Verlag, Tyskland 1997.
- Larsen S., Marthi K.: Structures of the Optically Active Monofluoro-Substituted Mandelic Acids: Relation to Their Racemic Counterparts and Thermochemical Properties. *Acta Cryst.* B53, s. 280-292, 1997.
- Larsen S., Marthi K.: Structural and thermodynamic Relationships Between Optically Active and Racemic Compounds. The Crystal Structures of optically Active Chlore- and Bromo-Substituted 3-Hydroxy-3- phenylpropionic Acids. *Acta Crystallographica B* B53, s. 803-811, England 1997.
- Lazneva E., Andreeva N., Komolov A., Monakhov V., Schaumburg K., Bjørnholm T.: Photovoltage Properties eef thin Polythiophene Film on Silicon Substrate. *Phys. Low-Dim. Struct.* 10, 1997, s. 71-76, 1997.
- Lazneva E., Andreeva N., Komolov A., Monakov V., Schaumburg K., Bjørnholm T.: Photovoltage Properties of Thin Polythiophene Films on Silicon Substrate. *Phys. Low-Dim. Struct.* 10, s. 71-76, 1997.
- Li Z., Guo Q., Møller P.J.: Electronic properties of Cu clusters and islands and their reaction with O₂ on SnO₂(110) surfaces. *Z. Phys. D* 40, s. 550-553, Berlin 1997.
- Lohse J.: *The Principle of Non-Complementarity.* København 1997, 69 s.
- Machholm M., Markovic N.: Orientation and alignment effects for electron transfer in keV ion-atom collisions. *Nucl. Instr. and Methods B* 124, s. 256-262, 1997.
- Marthi K., Larsen S., Ács M., Bálint J., Fogassy E.: Optical Resolution of 2-(2'-Hydroxyethylamino)-1- phenylethanol, and the Crystal Structures of Two Polymorphic Modifications of the (2R,3R)-O,O'-Dibenzoyl Hydrogen Tartrate Salt of the (S)-(+)-Enantiom. *Acta Chemica Scandinavica* 51, s. 367-378, 1997.
- Maruszewska K., Deren P., Lukowiak E., Nissen-Sobocinska B., Strek W., Trøjberg I.: Spectroscopic behavior of K³ [Cr(NCS)₆] complexes entrapped in silica glasses obtained by the sol-gel method. *Journal of Molecular Structure* 404, s. 137-140, 1997.
- Morgado J., Christensen J., Henriques R., Alcacer L., Almeida M.: Electrical and magnetic properties of the new conductors: (TMDTP)₂AsF₆ and (TMDOP)₂AsF₆. *Synthetic Metals* 86, s. 1967-1970, Holland 1997.
- Mortensen M., Schlüter A., Sørensen J., Christensen J.B.: A Convenient Synthesis of 1,6-Dioxapyrene-2,7-dicarboxylic Acid Diethyl Ester. *Acta Chem. Scand* 51, s. 807-809, 1997.
- Mølgaard L., Ponting C.P., Christensen U.: Glycosylation at Asn-289 facilitates the ligand-induced conformational changes og human Gluplasminogen. *FEBS Letters* 405, s. 363-368, 1997.
- Møller P.J.: Co-adsorption on metal-oxide crystal surfaces: Cases of CO/ Cu/ZnO(0001) and CO₂/Na/TiO₂ (110). i: *Chemisorption and Reactivity on Supported Clusters and Thin Films – Towards an Understanding of Microscopic Processes in Catalysis*, R.M. Lambert, G. Pacchioni, s. 267-284, Dordrecht 1997.
- Müller H.S., Sørensen G.O., Birk M., Friedl R.R.: The Rotational Spectrum and Anharmonic Force Field of Chlorine Dioxide, OClO. *Journal of Molecular Spectroscopy* 186, s. 177-188, København 1997.
- Nagy A., Sørensen P.G., Hynne F.: Quenching Analysis of the Permanganate-Hydroxylamine Oscillator. *Jour. Phys. Chem. A* Vol. 101, s. 1317-1323, 1997.
- Nerlov J., Christensen S.V., Weichel S., Pedersen E.H., Møller P.J.: A photoemission study of the coadsorption of CO₂ and Na on TiO₂ (110)-(1x1) and (1x2) surfaces: adsorption geometry and reactivity. *Surface Science* Vol. 371, s. 321-336, Amsterdam 1997.
- Nielsen K., Hynne F., Sørensen P.G.: Chaos in Glycolysis. *Journ. Theor. Biol.* 186, s. 303-306, 1997.
- Nielsen M.F.: Enantioselective cathodic reduction af 4-Methylcomann: Dependence of selectinty on reaction conditions and investigation of the mechanism. *Chem. Eur. Jour.* Vol. 3, No. 12, s. 2011-2024, Tyskland 1997.
- Nielsen M.F., Baranero B., Löhl T., Schäfer H., Würthwein E., Fröhlich R.: Enantioselective

- Cathodic Reduction of 4-Methyleoumarin: Dependence of Selectivity and Reaction Conditions and Investigation of the Mechanism. *Chemistry A European Journal* 1997, Vol. 3, no. 12, s. 2011-2024, Germany 1997.
- Nielsen P.E., Haaima G.: Peptide nucleic acid (PNA). A DNA mimic with a pseudopeptide backbone. *Chemical Society Reviews*, s. 73-78, Cambridge 1997.
- Nielsen P.E., Dahl O., Eldrup A.B.: A novel peptide nucleic acid monomer for recognition of thymine in triple-helix Structures. *Journal of the American Chemical Society* 119, s. 11116-11117, U.S.A. 1997.
- Nielsen S.E., Rod T.H.: State-to-state cross sections in $\text{He}^+ - \text{Na}(3s,3p)$ collisions. *Jour. Phys. B: At. Mol. Opt. Phys.* 30, s. 3833-3854, 1997.
- Nielsen S.E., Salgado J., Thomsen J., Andersen N., Döwék D., Dubois A., Houver J., Reiser I., Svensson A.: State propensities in electron transfer precesses from optically prepared states: $\text{H}^+ + \text{Ha}(3s,3p) \rightarrow \text{H}(n=2,3) + \text{Na}^+$. *Phys. B: At. Mol. Opt. Phys.* 30, s. 3059-3075, 1997.
- Nissum M., Jacobsen J.P., Nielsen O.F.: Praktiserende læger og forskning. *Prakt Lægegern*, s. 1133-1135, 1997.
- Nissum M., Jacobsen J., Nielsen O.F., Jensen P.W.: Determination of the stability of complexes between DNA and the thiazole orange derivatives TO6 and TOTO by surface-enhanced resonance Raman spectroscopy. *Biospectroscopy* 3, s. 207-213, 1997.
- Padilla P., Toxvaerd S.: *Journal of Chemical Physics*. *Journal of chemical Physics* Vol. 106, s. 2342-2347, 1997.
- Padilla P., Toxvaerd S.: Spinodal decomposition under shear flow. *Jorn.Chem.Phys.* 1997, Vol. 106, no. 6, USA 1997.
- Peters G.H., Toxvaerd S., Olsen O.H., Svendsen A.: Computational studies of the activation of lipases and the effect of a hydrophobic environment. *Protein Engineering* Vol.10, No 2, s. 137-147, 1997.
- Petersen T.N., Kauppinen S., Larsen S.: The crystal structure of rhamnogalacturonase A from *Aspergillus aculeatus*: a right-handed parallel β helix. *Structure* Vol. 5 No. 4, s. 533-544, 1997.
- Petersen T.N., Christgau S., Kofod L.V., Kauppinen S., Dalbøge H., Johnson A.H., Larsen S.: Crystallization and Preliminary X-Ray Studies of Rhamnogalacturonase A from *Aspergillus Aculeatus*. *Acta Crystallographica* Vol. D 53, s. 105-107, 1997.
- Rowland P., Larsen S., Nielsen F.S., Bjørnberg O., Jensen K.F.: Properties of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis*. Crystallization and Three Dimensional Structure of the Enzyme. i: *Flavins and Flavoproteins* 1996, s. 927-930, Vancouver, Canada 1997.
- Rowland P., Nielsen F.S., Jensen K.F., Larsen S.: The crystal structure of the flavin containing enzyme dihydroorotate dehydrogenase A from *Lactococcus lactis*. *Structure* 5, s. 239-252, 1997.
- Ryttersgaard J., Larsen B.D., Holm A., Christensen D.H., Nielsen O.F.: Monitoring of a Solid Phase Peptide Synthesis by NIR-FT-Raman Spectroscopy. *Spectrochimica Acta Part A* Vol. 53, s. 91-98, 1997.
- Sauer S.P.A.: Second-order polarization propagator approximation with coupled-cluster singles and doubles amplitudes-SOPPA(CCSD): The polarizability and hyperpolarizability. *J. Phys. B: At. Mol. Opt. Phys* 30, s. 3773-3780, England 1997.
- Schaumburg K., Harrit N., Komolov A.: Photoconductivity of langmuir-Blodgett films of Corbathiene. *Thin Solid Films* 293, s. 159-162, USA 1997.
- Schaumburg K., Larsen N., Komolov S., Gerasimova N., Morozov A.: Photovoltage Study of Langmuir-Blodgett Films of Corbathiene on Silicon., s. 161-164, 1997.
- Scheuer-Larsen C., Rosenbohm C., Jørgensen T.J.D.J., Wengel J.T.: Introduction Of A Universal Solid Support For Oligonucleotide Synthesis. *Nucleosides & Nucleotides* 16(1&2), s. 67-80, 1997.
- Schougaard S., Pittelkow T., Krebs F., Larsen S., Sørensen H., Greve D.R., Bjørnholm T.: Bis(tetra-n-bulylammonium)Bis(4-cyanophenyl)dithiocarbimatoN (II). *Acta Crystallogr., Sect. C. Cryst. Struct. commun.* in press, 1997.
- Schougaard S., Greve D.R., Geisler T., Petersen J., Bjørnholm T.: Large nonlinear optical response of acceptor substituted bis(IV-phenylodithiocarbimato) Nickel (II) complexes and the relation to intramolecular charge transfer transitions. *Synth. Met.* 86, 1997, s. 2179-2180, 1997.
- Shabanova E., Charnaya E.V., Schaumburg K., Kumzerov Y.A.: NMR studies of gallium embedded into a porous glass. *Elsevier Science, Physics B* 229, s. 268-274, 1997.
- Shibaev P., Deussen H., Bobrovskii A.Y., Shibaev V., Schaumburg K., Bjørnholm T., Boiko N., Bechgaard K.: New Cinaphthol-containing LC copolymers forming chiral nematic phase. *Vysokomolekularnii, Soedineinyi, Ser. A.* 39, s. 69-76, 1997.
- Shibaev P.V., Deussen H., Bobrovsky A., Shibaev V., Boiko N., Bjørnholm T., Schaumburg K., Bechgaard K.: Novel atropisomeric binaphthol Containing comb-Shaped Copolymers forming Chiral Nematic phases. *Polymer Engineering & Science* 37 1997, s. 945-951, 1997.
- Shibaev V., Deussen H., Shibaev P.V., Boiko N., Bjørnholm T., Schaumburg K., Bechgaard K.:

- Novel atropisomeric binaphthyl Containing liquid crystalline copolymers forbaing chiral nematic phases. *Liquid Crystals* 22, 1997, s. 451-457, 1997.
- Shibaev V.P., Deussen H., Bobrovsky A., Shibaev P.V., Schaumburg K., Bjørnholm T., Bechgaard K.: (ingen titel). *Vysokomolekul Soedineniya Senya* 39, 1997, s. 69-76, 1997.
- Shimomura M., Møller P.J., Nerlov J., Christensen S., Guo Q., Sanada N., Fukuda Y.: Adsorption of H₂S on InP(001) studied by photoemission spectroscopy. *Applied Surface Science* 121, s. 237-240, Holland 1997.
- Skov L.K.: Rates of Intramolecular Electron Transfer in Ru(bpy)₂(im)(His83)-Modified Azurin Increase below 220 K. *J. Am. Chem. Soc* 120, s. 1102-1103, 1997.
- Sørensen M.D., Olsen O., Led J.J.: Solution Structure and Backbone Dynamics of the Human α3-Chain Type VI Collagen C-Terminal Kunitz Domain. *Biochemistry* 36, s. 10439-10450, American Chemical Society 1997.
- Toxvaerd S.: Equation of state of alkanes II. *J. Chem. Phys.* 107, s. 5197-5204, 1997.
- Toxvaerd S., Geissshirt K., Prærdgaard E.: Oscillating chemical reactions and phase separation simulated by molecular dynamics. *J. Chem. Phys* 107, s. 9406-9412,
- Toxvaerd S., Laradji M., Mouritsen o.: Viscous growth in spinodal decomposition of the two-component Lennard-Jones model in three dimensions. *Physica A* 239, s. 404-411,
- Toxværd S., Mouritsen O., Laradji M.: Molecular dynamics simulation of spinodal decomposition in three-dimensional binary fluids. *Springer proceedings in physics* 82, s. 150-155, 1997.
- Waltenburg H.N.: The reactivity of nitric oxide on palladium surfaces: A comparison of Pd(112), Pd(111) and Pd/ZrO₂(100). *Københavns Universitet* 1997, 141 s.
- Wigglesworth R., Raynes W., Sauer S.P.A., Oddershede J.: The calculation and analysis of isotope effects on the nuclear spin-spin coupling constants of methane at various temperatures. *Molecular Physics* Vol 92, No. 1, s. 77-88, 1997.
- Xiaoqing C., Jørgensen A.M.M., Led J.J.: Solution Structures of the R₆ Human Insulin Hexamer. *Biochemistry* 36, s. 14, New York 1997.
- Kemisk Laboratorium I*
- Andersen P., Nielsen K., Pretzmann U.: Equilibria between the Hydroxo-Bridged Dinuclear Chromium(III) Complexes with N,N',N''- Trimethyl-1,1,1-tris(aminomethyl)ethane and Their Mononuclear Moieties. *Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 815-821, 1997.
- Ardon M., Bino A., Michelsen K., Pedersen E.J., Thomson R.: Chain-Structured cis-Hydroxoqua Chromium(III) Complexes and Their Magnetic Properties. *Inorganic Chemistry* 1997, vol. 36, no. 19, s. 4147-4150, USA 1997.
- Atoh M., Sørensen H.O., Andersen P.: Synthesis and Stereochemistry of Cobalt(III) Complexes with the New Optically Active Phosphine Ligand, N,N'-Bis[2- diphenylphosphanyl)ethyl]-(1R,2R)-cyclohexane-1,2-diamine (ch-PNNP). *Crystal Str.. Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 1169-1177, 1997.
- Bendix J., Birkedal H., Bøgling A.: Synthesis of trans-[Mo(O)(F)(dppe)₂](BF₄), trans-[Mo(O)(OH)(dppe)₂](ClO₄), and trans [Mo(O)₂(dppe)₂].2L(L=H*2O,CH₃OH,CH₃CH₂OH,CH₃CHOH CH₃). *Crystal Structure of trans-[Mo(O)₂]. Inorganic Chemistry* 1997, vol. 36, no. 13, s. 2702-2703, 1997.
- Døssing A.: Luminescence Properties of the Europium (III) Complex of the Octadentate Oolopyridyl ligand 1,1-bis[bis(2-pyridylmethyl) aminomethyl]- 3,3'-biisoquinoline. *Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 981-983, 1997.
- Døssing A., Thopper A.: Kinetic Investigations of the Cleavage of the Oxo Bridge in the μ-Oxobis [oxo](2-pyridylmethyl)- amine) Vanadium (IV) Ion. *Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 714-717, 1997.
- Døssing A., Engberg P., Hazell R.: Crystal Structures and Nitrosation Reactions of Triamminetriazido Complexes of Chromium (III). *Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 849-854, 1997.
- Farver O., Skov L.K., Young S., Bonander N., Karlsson B.G., Vänngård T., Pecht I.: Aromatic Residues May Enhance Intramolecular Electron Transfer in Azurin. *Journ. of the American Chemical Society* 1997, vol. 119, no. 23, s. 5453-5454, 1997.
- Glerup J., Weihe H.: Magnetic Susceptibility and EPR Spectra of (μ- Hydroxo)bis[pentaammine-Chromium(III)] Chloride Monohydrate. *Inorganic Chemistry* 1997, Vol. 36, no. 13, s. 2816-2819, 1997.
- Grøndahl L., Hammershøi A., Thöm V.: Stability and Kinetics of Acid-and Anion-Assisted Dissociation Reactions of Hexamine Macrobicyclic Mercury(II) Complexes. *Inorganic Chemistry* 1997, vol. 36, no. 23, s. 5396-5403, 1997.
- Hammershøi A., Grøndahl L.: Stability. *journal. Chem. soc. Perkin Translation 1* 1997, s. 3423-3433, Cambridge, England 1997.
- Springborg J., Glerup J., Søtofte I.: Synthesis and Crystal Structure of a Compound with Three [2⁺,3₁] Adamanzanecopper(II) Species Coordinated to One Carbonate Ion, μ₃-Carbonatotris-[1,4,7,10- tetraazabicyclo[5.3] pentadecanecop. *Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 832-838, 1997.

Kemisk Laboratorium II

- Iuel-Brockdorff G., Wiehe H., Glerup J.: Synthesis of cis-Tetraammine Chromium(III) Complexes. *Acta Chemica Scandinavica* 1997, 51, s. 1125-1127, 1997.
- Anthoni U., Christophersen C., Nielsen P.H., Pedersen E.: Cyclisation of Tryptophans V. Trifluoroacetylation of Ni₂-Methoxycarbonyl-L-tryptophan Methyl Ester in Pyridine. *Acta Chem. Scand.* 1997, 51, s. 407-410, 1997.
- Christensen T., Stoffer B.B., Svensson B., Christensen U.: Some details of the reaction mechanism of glucoamylase from *Aspergillus niger* Kinetic and structural studies on Trp52 "Phe and Trp317" Phe mutants. *Eur. Biochem* 250, s. 638-645, 1997.
- Christophersen C., Hjorter A., Hausen B., Menné T.: Occupational allergic contact dermatitis from carnosol, a naturally-occurring compound present in rosemary. *Contact Dermatitis* 37, s. 99-100, Danmark 1997.
- Christophersen C.: Insulicodine A: A New Nitrobenzoyloxy - Substituted sesquiterpene from the Marine Fungus *Aspergillus insulicola*. *Journal of Natural Products* Vol. 60, Nr. 8, s. 811-813, USA 1997.
- Dahl O.: A Review of the Literature published between July 1995 and June 1996. Tervalent Phosphorus Acid Derivatives. *Organophosphorus Chemistry* Vol. 28, s. 80-, England 1997.
- Eldrup A.B., Dahl O., Nielsen P.E.: A novel peptide nucleic acid monomer for recognition of thymine in triple-helix structures. *Journal American Chemical Society* 119, s. 11116-11117, USA 1997.
- Eldrup A.B., Dahl O., Nielsen P.E.: A Novel Peptide Nucleic Acid Monomer for Recognition of Thymine in Triple-Helix Structures. *Journal of the American Chemical Society* 1997 No. 119, s. 11116-11117, USA 1997.
- Haaima G., Hansen H.F., Christensen L., Dahl O., Nielsen P.: Increased DNA binding and sequence discrimination of PNA oligomers containing 2,6-diaminopurine. *Nucleic Acids Research* 25, s. 4639-4643, Oxford 1997.
- Jørgensen P.N., Sørensen U.S., Pfundheller H.M., Olsen C.E., Wengel J.T.: Synthesis and hybridization properties of β- and α- oligodeoxynucleotides containing β- and α-(3-c-allyl-2-deoxy-D-erythro-pentofuranoyl)thymine and α-1-[3-c-(3-aminopropyl)-2-deoxy-D-erythro. *Journal Chem. Soc. Perkins Transaction 1* 1997, s. 3275-3284, Cambridge, England 1997.
- Jørgensen P.N., Wengel J.T.: Stereoselective Synthesis of C-Branched Nucleoside Analogues. i: *Studies in Natural Products Chemistry* Vol. 19, s. 511, Elsevier Science, Holland 1997.
- Kehler J., Püschl A., Dahl O.: Synthesis of Oligodeoxynucleoside Phosphoromonothioates and Phosphorodithioates By A phosphotriester Method. *Nucleosides & Nucleotides* Vol. 16 (7-9), s. 1633-1636, USA 1997.
- Kehler J., Püschl A., Dahl O.: Solution Phase Synthesis of Dithymidine Phosphorodithioate Using New S-protecting Groups in Combination with A Chemoselective Coupling Reagent (PyNOP). *Nucleosides & Nucleotides* 1997, vol. 16, no 1&2, s. 23-32, 1997.
- Kroes G., van Hemert M., Billing G.D., Neuhauser D.: Photodissociation of CH₂(1³B1) through the coupled 2A "and 3A" states: quantitative branching ratios for the production of CH+H and C+h₂. *Chemical Physics Letters* 271, s. 311-319, 1997.
- Kroes G., van Hemert M., Billing G.D., Neuhauser D.: Photodissociation of CH₂. VI. Three-dimensional quantum dynamics of the dissociation through the coupled 2A "and 3A" States. *Journal. Chemical Physics* 1997, 107, s. 5757-5761, 1997.
- Kumar A., Kumar R., Prasad A.K., Pamar V., Tararav V., Belokon Y., Singh S., Wengel J.T., Singh A.: Combinatorial approach towards synthesis of 2',3'- dideoxynucleosides and enzyme-catalyzed selective hydrolysis of diethyl acetamidomalonate and amides of polyacetyloxy aromatic carboxylic acid. *Indian Jour. of Chemistry* Vol 36 A & B, s. 507-512, India 1997.
- Lohse J., Nielsen P.E., Harrit N.: Fluorescein-conjugated lysine monomers for solid phase synthesis of fluorescent peptides and PNA oligomers. *Bioconjugate Chemistry* 4, s. 503-509, USA 1997.
- Lohse J., Nielsen P.E., Harrit N.: fluorescein-conjugated lysine monomers for solid phase synthesis of fluorescent peptides and PNA oligomers. *Bioconjugate Chemistry* 4, s. 503-509, USA 1997.
- Lohse J., Nielsen P.E., Harrit N., Dahl O.: Fluorescein - Conjugated Lysine Monomers for Solid Phase Synthesis of Fluorescent Peptides and PNA Oligomers. *Bioconjugate Chemistry* Vol. 8, Nr. 4, s. 503-509, 1997.
- Lohse J.: *The Principle of Non-Complementarity*. København 1997, 72 s.
- Meldgaard M., Nielsen N.K., Bremner M., Pedersen O.S., Olsen C.E., Wengel J.T.: Automated synthesis of branched oligodeoxynucleotide analogues using arabino-uridine as branching nucleotide. *J. Chem. Soc., Perkin Trans. J.* 1997, s. 1951-1955, 1997.
- Nielsen P., Pfundheller H.M., Olsen C.E., Wengel J.T.: Synthesis of 2¹-0,3¹-C-linked bicyclic nucleosides and bicyclic oligonucleotides. *Journal. Chem. Soc., Perkins Trans. 1* 1997, s. 3423-3433, 1997.

- Nielsen P.E., Dahl O., Eldrup A.B.: A novel peptide nucleic acid monomer for recognition of thymine in triple-helix Structures. *Journal of the American Chemical Society* 119, s. 11116-11117, U.S.A. 1997.
- Nielsen P.E., Haaima G., Jenssen K.K., Nordén B.: Cyclisations of Tryptophans, V+ Trifluoroacetylation of N_5 -Methoxycarbonyl-L-tryptophan Methyl Ester in Pyridine. *Acta Chemica Scandinavica* 51, s. 407-410, 1997.
- Nielsen U.N., Bojesen G.: The order of lithium ion affinities for the 20. common α -amino acids. Calculation of energy-well depth of ion-bound dimers. *Journ. Chem. Soc., Perkins Trans.* 2 1997, s. 323-327, USA 1997.
- Parmar V., Bracke M., Philippe J., Wengel J.T., Jain S., Olsen C.E., Bisht K., Sharmia N., Courtens A., Sharma S., Vennekens K., van Marck V., Singh S., Kumar N., Malhotra S., Kumar R., Rajvanshi V., Jain R., Mareel M., Kumar A.: Anti-invasive Activity of Alkaloids and Polyphenolics in Vitro. *Bioorganic & Medicinal Chemistry* 1997, vol. 5, no. 5, s. 1609-1619, 1997.
- Parmar V., Kumar A., Bisht K., Mukherjee S., Prasad A.K., Sharma S.K., Wengel J.T., Olsen C.E.: Novel Chemoselective De-esterification of Esters of Polyacetoxo Aromatic Acids by Lipases. *Tetrahedron* 1997, vol. 53, no. 6, s. 2163-2176, 1997.
- Pfundheller H.M., Nielsen P., Wengel J.T.: Synthesis and evaluation of novel oligodeoxynucleotides containing 3'-C-(3-Benzoyloxypropyl)thymidine and Bicyclo Nucleoside Derivatives. *Nucleosides & Nucleotides* Vol. 16, Nr. 7-9, s. 1439-1442, USA 1997.
- Püschl A., Kehler J., Dahl O.: Solution Phase Synthesis of Dithymidine Phosphorothioate By A Phosphotriester Method Using New S-Protecting Groups. *Nucleosides & Nucleotides* 1997, s. 145-158, USA 1997.
- Rahbæk L., Christophersen C.: Marine Alkaloids. 19. Three New Alkaloids, Securamines E-G, from the Marine Bryozoa *Securiflustra securifrons*. *J. Nat. Prod.* 60, s. 175-177, 1997.
- Solinge v.W., Nielsen F., Wijk R., Kraaijenhagen R., Stoffer B.B., Gajhede M., Rijksen G.: Molecular modelling of human red cell pyruvate kinase. Structural implications of a novel G1091 to a mutation causing severe nonspherocytic hemolytic anemia. *Blood* 90, s. 4987-4995,
- Spangfort M., Gajhede M., Osmark P., Poulsen F.M., Ipsen H., Larsen J.N., Neerven R.J.J.v., Schou C., Löwenstein H.: 3-dimensional structure and epitopes of Bet v 1. *Int. Arch Allergy Immunol* 103, s. 243-245,
- Spangfort M.D., Gajhede M., Osmark P., Poulsen F.M., Ipsen H., Larsen J.A.G.: Three-Dimensional Structure and Epitopes of Bet v1. *Int. Arch Allergy Immunol* 1997, no. 113, s. 243-245, 1997.
- Stuhr-Hansen N., Sørensen H.O., Henriksen L., Larsen S.: Structural Characterisation of Chiral 4-Methoxyphenyl Phenyl Selenoxide. *Acta Chemica Scandinavica* 51, s. 1186-1191, Storbritannien 1997.
- Stuhr-Hansen N., Henriksen L.: Syntheses of 9,10-Phenanthrenequinone and 9-Methoxyphenanthrene by oxidation of Phenanthrene with Dihydroxy Phenylselenonium Benzenesulfonate. *Synthetic Communication* 1997, Vol. 27, no. 1, s. 89-94, 1997.
- Vijay A., Billing G.D.: Semidassical wave packet Calculations on ion-molecule reaction: Studies on $B^+(^3P_u)+H_2$ reaction. *Journ. Chemical Physics* 1997 Vol. 107, no. 8, s. 2974-2989, USA 1997.
- Vijay A., Billing G.D.: Semiclassical wave packet Calculations in ion-molecular reactions Studies on B^+H_2 reaction. *Journ. of Chemical Physics* 1997, vol. 107, s. 2974-2989, 1997.
- Wang L., Billing G.D.: Molecular dynamics studies of dissociation of O_2 on -Ag(111) Surface. *Chemical Physics* 1997, 224, s. 65-79, Holland 1997.
- Wengel J.T., Scheuer-Larsen C.: Selektivitet, kulhydrater og organisk kemi. *Dansk Kemi* 8, s. 22-25, 1997.
- Wengel J.T.: Dansk-Indisk søgen efter nye lægemidler og pesticider. *Naturligvis – Naturvidenskabelig forskning fra Københavns Universitet*, s. 16-18, 1997.
- Wengel J.T., Scheuer-Larsen C.: Diastereoselective and Regioselective Reactions on D-aldopentose mixtures: A possible reason for nature's choice of D-ribofuranose based nucleic acids? *Bioorganic & Medicinal Chemistry letters* Vol. 7, No. 15, s. 1999-2002, England 1997.
- van Solinge W., Kraaijenhagen R., Rijksen G., van Wyk R., Stoffer B.B., Gajhede M., Nielsen F.C.: Molecular modelling of Human Red Blood Cell Kinase: Structural Implications of a Novel G to A Mutation Causing Severe Nonspherocytic Hemolytic Aemia. *Blood* 1997, vol. 90, no.12, s. 4987-4995, 1997.

Kemisk Laboratorium III

- Billing G.D., Mikkelsen K.V.: *Advanced Molecular Dynamics and Chemical Kinetics*. England 1997, s. 1-288.
- Billing G.D., Mikkelsen K.V.: *Introduction to Molecular Dynamics and Chemical Kinetics*. England 1996, s. 1-183.
- Fernandez B., Christensen O., Bludsky O., Jørgensen P., Mikkelsen K.V.: *Theory of Hyperfine Coupling Constants of Solvated Molecules. Applications on methyl radical in different solvents*. *J. Chem. Phys.* No. 104, s. 629-, 1996.

- Gajhede M., Schuller D.J., Henriksen A., Smith A.T., Poulos T.L.: Crystal structure of horseradish peroxidase Ci at 2.15 Å resolution. *Nature Structural Biology* Vol. 4, No. 12, s. 1032-1038, 1997.
- Henriksen A., Gajhede M.: Structure of barley grain peroxidase refined at 1.9-Å resolution. *J. of biological chemistry* 4 vol 273, s. 2241-2247.
- Henriksen M., Klabunde K., Senning A., Sylvester-Hvid K., Mikkelsen K.V., Schultz T., Krebs Larsen F., Hazell R.: Synthesis of trans-(+)-1,2,3,3a,4a,5,6,7-Octaphenyl-3aH,4aH-dicyclopenta [b,e][1,4] dithiin by Dimerisation and Futher Rearrangement of the Transient 2,3,4,5-Tetraphenyl-2,4-cyclopentadine-1-thione. *Acta Chem. Scan.* 1997.
- Jacobsen S., Mikkelsen K.V., Pedersen S.U.: Calculations of Intramolecular Reorganization Energies for Electron-Transfer Reactions Involving Organic System. *J. Phys. Chem.* No. 100, s. 7411. 1996.
- Luo Y., Ågren H., Mikkelsen K.V.: Unique determination of the cavity radius in Onsager reaction field theory. *Chem. Phys. Lett.* No. 275, s. 145-, 1997.
- Mikkelsen K.V., Jørgensen P., Ruud K., Helgaker T.: A multipole Multiconfigurational Self-Consistent Reaction Field Method for Calculating Magnetic Properties of Solvated Molecules. *J. Chem. Phys.* No. 106, s. 1070-, 1997.
- Mikkelsen K.V.: Theoretical Studies of Molecular Properties and Chemical Reactions in Solution. *Dr. Scient. Dissertation.* København 1997.
- Mikkelsen K.V., Ruud K., Helgaker T.: Magnetizability and Nuclear Shielding Constants of Solvated Water. *Chem. Phys. Lett.* 253, s. 443-, 1996.
- Mikkelsen K.V., Sylvester-Hvid K.: A molecular Response Method for Solvated Molecules in Non-equilibrium Solvation. *J. Phys. Chem.* No. 100, s. 9116-, 1996.
- Minaer B., Mikkelsen K.V., Ågren H.: Collision induced electronic transitions in complexes between benzene and molecular oxugen. *Chem. Phys.* No. 220, s. 79-, 1997.
- Norman P., Luo Y., Sylvester-Hvid K., Mikkelsen K.V., Ågren H.: The hyperpolarizability depolarization ratio of nitroanilines. *J. Chem. Phys.* No. 107, s. 9063-, 1997.
- Nyman T., Åstrand P., Mikkelsen K.V.: Nuclear shielding in liquid water from molecular dynamic simulations. *Phys. Chem.* No. 101, s. 4105-, 1997.
- Ruud K., Helgaker T., Rizzo A., Coriani S., Mikkelsen K.V.: The Cotton-Mouton Effect (CME) of liquid water. Part I: The dielectric continuum model. *J. Chem. Phys.* No. 107, s. 894-, 1997.
- Ruud K., Åstrand P., Helgaker T., Mikkelsen K.V.: Full CI Calculations of the Magnetizability and Rotational g Factor of the Hydrogen Molecule. *J. Mol. Struct. (Theochem.)* 338, s. 231-, 1996.
- Rønne C., Thrane L., Åstrand P., Wallquist A., Mikkelsen K.V., Keiding S.: Temperature dependence of dielectric relaxation in liquid water by THz reflection spectroscopy and molecular dynamics simulations. *J. Chem. Phys.* No. 107, s. 5319-, 1997.
- Todd M.D., Mikkelsen K.V.: Basis Set and Nuclear Relaxation Effects in Mole and Electron Transfer in a Water-Dimer System. *Acta Chem. Scand.*, 1997.
- Åstrand P., Ruud K., Mikkelsen K.V., Helgaker T.: Electric and magnetic properties of the nitroethene molecule. *Mol. Phys.* No. 92, s. 89-, 1997.
- Åstrand P., Mikkelsen K.V.: Atomic magnetizability tensors of benzene and the fluoro- and chlorobenzenes. *J. Magn. Reson.*, s., 1997.
- Åstrand P., Ruud K., Mikkelsen K.V., Helgaker T.: The magnetizability Anisotropy and Rotational g Factor of Deuterium Hydride and the Peutenum Molecule. *Chem. Phys. Lett.* No. 271, s. 163-, 1997.
- Åstrand P., Mikkelsen K.V., Ruud K., Helgaker T.: Rovibrationally averaged magnetic properties of the hydrogen fluoride molecule. *J. Chem. Phys.*, 1997.
- Åstrand P., Mikkelsen K.V., Ruud K., Helgaker T.: Magnetizabilities and Nuclear Shielding Constants for Fluoromethanes in Gas Phase and Solution. *J. Phys. Chem.* No. 100, s. 19771-, 1996.
- Åstrand P., Mikkelsen K.V.: Calculation of Nuclear Shielding Constants and Magnetizabilities of the Hydrogen Fluoride Molecule. *J. Chem. Phys.* No. 104, s. 648-, 1996.

Kemisk Laboratorium IV

- Björnberg O., Rowland P., Larsen S., Jensen K.F.: Active Site of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis* Investigated by Chemical Modification and Mutagenesis. *Biochemistry* Vol. 36, nr. 51, s. 16197-16205, 1997.
- Björnberg O., Rowland P., Larsen S., Jensen K.F.: Active Site of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis* Investigated by Chemical Modification and Mutagenesis. *Biochemistry* 1997, Vol. 36, No. 51, s. 16197-16205, USA 1997.
- Friis-Jensen B., Rettrup S., Sanna C.: An Indexing Scheme for Classes of S_N : Partitions of N. *Int. J. Quantum Chem.* 1997, 64, s. 421-426, 1997.
- Friis-Jensen B., Cooper D.L., Rettrup S.: Normalization of Projected Spin Eigenfunctions. *Journ. Math. Chem.* 1997, no. 22, s. 249-254, 1997.
- Friis-Jensen B., Rettrup S.: A Spin-Free Approach for Evaluation of Electronic Matrix Elements

- using Character Operators of S_N . Int. J. Quantum Chem. 1996, 60, s. 983-991, 1996.
- Harris P.H., Birkedal H., Larsen S., Güdel H.U.: A New Study of the Acid Rhondo Complex Salt $[(NH_3)_5CrOHCr(NH_3)_5]Cl_5 \cdot H_2O$ Shows That the Crystals are Orthorhombic. Acta Cryst. B53, s. 795-802, Storbritannien 1997.
- Kofod P., Harris P.H., Larsen S.: NMR Spectroscopic Characterization of Methylcobalt (III) Compounds with Classical Ligands. Crystal Structures of $[Co(NH_3)_6]$ -mer, trans- $[Co(NO_2)_3(NH_3)_2(CH_3)]_2$ -trans- $[Co(NO_2)_4(NH_3)^*]$. Inorg. Chem. 36, s. 2258-2266, 1997.
- Møller P.J., Li Z., Guo Q.: Synthesis and characterization of a model CuO/SnO_2 oxygen sensor. i: Functionally Graded Materials 1996, s. 707-712, Amsterdam 1997.
- Rettrup S.: The Årmutation Group in Many-Electron Theory. i: Conceptual Trends in Quantum Chemistry Vol. III, s. 225-238, Dordrecht 1997.
- Rowland P., Larsen S., Nielsen F.S., Björnberg O., Jensen K.F.: Properties of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis*. Crystallization and Three Dimensional Structure of the Enzyme. i: Flavins and Flavoproteins 1996, s. 927-930, Vancouver, Canada 1997.
- Rowland P., Nielsen F.S., Jensen K.F., Larsen S.: The crystal structure of the flavin containing enzyme dihydroorotate dehydrogenase A from *Lactococcus lactis*. Structure 5, s. 239-252, 1997.
- Stuhr-Hansen N., Sørensen H.O., Henriksen L., Larsen S.: Structural Characterisation of Chiral 4-Methoxyphenyl Phenyl Selenoxide. Acta Chemica Scandinavia 51, s. 1186-1191, Storbritannien 1997.
- Wincott L., Irwin J., Jones G., Handman P., Thornton G., Weichel S., Møller P.J., Dhanak V.: Angle-resolves photoemission studies of the I Shockley surface state on ordered $Cu(111)$ overlayers on $TiO_2(110)$. Surface Science Vol. 377, s. 242-246, Amsterdam 1997.
- Kemisk Laboratorium V*
- Borowicz P., Nielsen O.F., Christensen D.H., Adamowicz L., Lés .A., Waluk J.: Vibrational spectroscopy of hydroxy-heterobiaryls. Low-frequency modes of 2-(2-hydroxyphenyl)-3-pyridinol. Journal of Molecular Structure 408/409, s. 363-366, Amsterdam 1997.
- Gniadecka M., Wulf H., Nielsen O.F., Christensen D.H., Hercogova J.: Potential of NIR-FT-Raman Spectroscopy for Diagnosis of Malignant Melanoma. i: Spectroscopy of Biological Molecules: Modern Trends, s. 449-450, Dordrecht/Boston/ London 1997.
- Hansen H.F.: the Fate of Reduced Organic Sulfur Compounds in the Atmosphere. København 1997, 154 s.
- Jacobsen A.D.T., Gniadecka M., Wulf H., Christensen D.H., Nielsen O.F., Jensen P.: Raman spectra of polysaccharides from skin and some aspects of Raman spectra and water structure. i: Spectroscopy of Biological Molecules: Modern Trends, P. Carmona, R. Navarro and A. Hernandez, s. 283-284, Dordrecht/Boston/London 1997.
- Melander N.: Adsorption under near ambient conditions. København 1997, 86 s.
- Nielsen O.F.: Low-frequency spectroscopic studies and intermolecular vibrational energy transfer in liquids. Annual Reports on Progress in Chemistry, Sect C 93, s. 57-99, London 1997.
- Nielsen O.F., Christensen D.H., Trandum C., Gniadecka K., Wulf H.: Studies of water structure by low-frequency Raman spectroscopy. i: Spectroscopy of biological molecules: Modern Trends, P. Carmona, R. Navarro and A. Hernandez, s. 593-594, Dordrecht/Boston/London 1997.
- Nielsen O.F.: Collective effects and signal transduction in amides (proteins). i: Spectroscopy of biological Molecules: Modern Trends, P. Carmona, R. Navarro and A. Hernandez, s. 589-592, Dordrecht/Boston/London 1997.
- Perova T.S., Christensen D.H., Nielsen O.F.: Low-frequency Raman and far-infrared spectra of acetone/ chloroform mixtures. Vibrational Spectroscopy 15, s. 61-67, Amsterdam, Holland 1997.
- Ryttersgaard J., Larsen B.D., Holm A., Christensen D.H., Nielsen O.F.: Monitoring of a Solid Phase Peptide Synthesis by NIR-FT- Raman Spectroscopy. Spectrochimica Acta Part A Vol. 53, s. 91-98, 1997.
- Schweitzer-Stenner R., Stichlernath A., Dreybrodt W., Jentzen .W., Song X.-., Shelnutt J.A., Nielsen O.F., Medforth C., Smith K.: Raman dispersion spectroscopy on the highly saddled nickel (II)-octaethyltetraphenylporphyrin reveals the symmetry of nonplanar distortions and the vibronic coupling strength of normal modes. Journal Chemical Physics 107, s. 1794-1815, USA 1997.
- Wiegell M.R., Larsen N.E.W., Pedersen T., Egsgaard H.: The Temperature Dependence of the Exchange Reaction Between Oxygen Atoms and Dioxygen Molecules Studied by Means of Isotopes and Spectroscopy. International Journal of Chemical Kinetics 29, s. 745-753, USA 1997.

Fysik

Niels Bohr Institutet for Astronomi, Fysik og Geofysik

Indledning:

Det forløbne år har været præget af fire væsentlige emner: Udløbet af Institutets styringsmæssige særstatus, fornyelse af den akademiske stab, den fortsatte saga om indflytningen af tandem accelerator laboratoriet i Risø og endelig det fælles initiativ mellem Forskningscenter Risø og NBIfAFG inden for biologisk fysik.

Ved oprettelsen af NBIfAFG i 1993 på grundlag af Fysikevalueringens anbefalinger blev der indgået en aftale med undervisningsministeriet om en særlig styrelsesform under den daværende styrelseslovs §31, en ordning, som fortsattes under den nye universitetslovs §12. Ordningen består i, at de fem VIP-medlemmer af bestyrelsen vælges på en liste og kun af VIP-medarbejderne, en liste som omfatter direktørposten. Direktøren kan hentes uden for Institutets stab og har ifølge vedtægten ret udstrakte beføjelser. Bestyrelsen omfatter yderligere et TAP-medlem, valgt af TAP-medarbejderne og et studentermedlem, valgt af studenterne. Endelig refererer studielederen til direktøren snarere end til dekanen. Disse særregler blev lavet for at skabe en handlekraftig ledelse, som skulle integrere de fire gamle institutter og ændre den faglige profil. I forhold til den nye universitetslov og til Københavns Universitets valgstatut afviger særordningen fra den gængse praksis på flere afgørende punkter. Vigtigst er, at hele VIP-delen af bestyrelsen vælges på én liste, hvor der ellers er særskilte valg til bestyrer- og næstbestyrerposterne, således at kun de tre sidste VIP-medlemmer kan vælges på en liste. Endvidere deltager TAP-medarbejderne normalt i valgene af bestyrer og næstbestyrer med 50% vægt, hvor de under særordningen slet ikke deltager. Endelig kan en institutleder kun vælges blandt de fastansatte VIP-medarbejdere i dag, institutlederen kan ikke komme udefra. Særordningen indskrænker altså demokratiet i forhold til TAP-medarbejderne, men forøger det faktisk i forhold til studenterne ved at indbefatte et studentervalgt medlem i bestyrelsen.

Institutet søgte en femårs forlængelse af særordningen med den hovedbegrundelse, at opgaven fra Fysikevalueringen ikke var tilendebragt, dels fordi indflytningen af tandemlaboratoriet er stærkt forsinket, og dels fordi stabsindskrænkning

gen fra 1996 har sat den faglige fornyelse væsentligt tilbage. Det naturvidenskabelige Fakultetsråd støttede Institutets ansøgning, medens Konsistorium ikke havde flertal for en femårs forlængelse og kun forlængede ordningen med et år og en måned. Der forestår i 1998 en ny forhandling med fakultet og Universitet om at finde en styrelsesform for Institutet, som alle parter kan acceptere.

Fornyelse af den akademiske stab er vel nok Institutets alvorligste problem. Demografien er sådan, at der er meget få afgang op til 2005, hvorefter næsten halvdelen af staben går af over de næste 5 år. Bestyrelsen har derfor i flere omgange, vedtaget planer til sikring af en jævn rekruttering, men hver gang har udviklingen i Universitet og fakultet kuldkastet planerne. I 1997 blev indskrænkningen i staben på otte VIP-stillinger i det væsentlige gennemført ved frivillig tidlig fratrædelse, således at afskedigelser blev undgået, en fremgangsmåde, der er pålagt institutterne ifølge Universitetets personalepolitik. Sådanne fratrædelser medfører selvfølgelig bortfald af stillinger, der ellers var regnet med i stabsfornyelsesplanerne. Yderligere har Universitetet ved stillingsbesættelser øget de formelle (juridiske) krav, både i forhold til habilitetsreglerne for bedømmelsesudvalg og i forhold til formuleringen af selve indstillingen fra bedømmelsesudvalget. Dette har ført til, at Institutet i stadig stigende grad må anvende rent udenlandske bedømmelsesudvalg (habilitetsreglerne), som så til gengæld ikke formår at skrive indstillinger, som lever op til Universitetets formelle krav, krav som disse udvalgsmedlemmer anser for totalt irrelevante. Læg dertil, at alle nye opstramninger i kravene indføres successivt uden annoncering, og at institutlederen er blevet udelukket fra at vejlede sine udenlandske kolleger i bedømmelsesudvalgene. Det tager nu fra fire til otte måneder længere at besætte en ledig stilling i forhold til det gennemsnit på et år, som var herskende for et par år siden. Der er derfor en betydelig forsinkelse i de planlagte stabsfornyelser.

Institutet har erkendt alvoren i situationen, og ved et stormøde i efteråret blev en ny rekrutteringsplan vedtaget. Denne bygger på at skære ned på driftsomkostningerne og benytte de opsparede midler til at skabe en række forskningsadjunkture, der kan besættes fire til fem år før, der bliver faste stillinger ledige. Disse adjunkture vil så alle udløse et lektoropslag inden for det pågældende felt. Denne plan kræver, som alle de tidligere planer, stabilitet i de formelle regler for overførsel af penge og ubenyttede årsværk fra et finansår til det næste. Planen blev forelagt fakultetet i forbindelse med Institutets udviklingsplan og blev lovet fakultetets støtte. Denne rekrutteringsplan står Institutet samlet om, selv efter en annuumsnedskæring

på en halv million kroner. Planen er simpelthen en nødvendighed for fysik ved Københavns Universitet.

Årbog 1996 sluttede med, at fredningsnævnet havde blokeret for det bevilgede byggeri på Blegdamsvej, som kunne muliggøre indflytningen af de 20 medarbejdere på tandem laboratoriet i Risø, samtidig med at Byggedirektoratet havde lejet laboratoriets lokaler ud. For den spændte læser af denne indflytningssaga kan vi straks berolige med, at tandemgruppen stadig sidder i Risø, og at fredningssagen stadig pågår! Men – alt er dog ikke ved det samme. Institutet fandt i sommeren 1997 ved en minutøs gennemgang af det udviklede bygningskompleks på Blegdamsvej, at det var muligt ved en indretning af den nu tomme højspændingsshal fra 1930 og en flytning af Niels Bohr Arkivet, at tilfredsstille pladsbehovet for tandem indflytningen. Derved kunne man helt undgå fredningsproblemer såvel som en del andre myndighedsproblemer. Byggedirektoratet godkendte ideen, og med positivt og idérigt medspil fra Universitetets Tekniske Administration og den kongelige bygningsinspektør er ombygningssagen nys startet (medio januar 1998) med en projekteret indflytningssag i januar 1999. Mere om sag(a)en i næste årbog.

NBIFAFG har i en del år tilbudt undervisning i biofysik. Med udgangspunkt i komplekse systemers fysik, specielt den statistisk baserede del, er der skabt et grundlag på NBIFAFG for at opgradere forskningen og uddannelsen i biologisk fysik (som det kaldes lokalt). Da området også er i eksplosionsagtig vækst i f.eks. USA, synes det at være et rigtigt tidspunkt for en sådan indsats. Forskningscenter Risø har lignende ideer, så det besluttedes i efteråret 1997 at starte et fælles projekt i biologisk fysik, med fælles stillinger og fælles laboratorieadgang. Der er netop åbnet muligheder for et sådant samarbejde mellem universiteter og sektorforskningsinstitutioner. Samarbejdet starter med tre fælles stillinger, to lektorer/seniorforskere og et forskningsadjunkt, hvortil senere kommer et forskningsprofessorat. Der søges også etableret en forskningsskole i emnet, forhåbentlig støttet af forskerakademiet i snævert samarbejde med Danmarks Tekniske Universitet, den Kongelige Veterinær og Landbohøjskole og August Krogh Institutet ved Københavns Universitet. Selv i budgetindskrænkningstider kan der tages nye initiativer!

Til sidst bør tre andre positive begivenheder nævnes: Poul Olesen er blevet udnævnt til professor i teoretisk højenergifysik, et nyt Center for Jordens Klima og Biogeokemiske Kredsløb er oprettet med støtte fra Danmarks Grundforskningsfond (Gary Shaffer, leder) i samarbejde med Odense Universitet, og en stor bevilling fra Bygge-

direktoratet har gjort det muligt at foretage en omgribende udvendig istandsættelse af bygningskomplekset på Blegdamsvej 15-21.

Bestyrelser og udvalg:

1. Bestyrelse for NBIFAFG

Nils O. Andersen, Claus U. Hammer, Steffen Bo Hansen, Ole Hansen (formand), Åke Nordlund og Poul Olesen (næstformand), Christian Wejdemann.

1.1 Afdelingsbestyrelse for AO

Karl Augustesen, Nina Jansen, Bjarne Rosenkilde Jørgensen, Henning E. Jørgensen (formand), Jens Knude, Niels Michaelsen, Åke Nordlund, Per Kjærgaard Rasmussen (næstformand).

1.2 Afdelingsbestyrelse for GA

Henrik B. Clausen (næstformand), Camilla Geels, Steffen Bo Hansen, Carl Christian Tscherning (formand).

1.3 Afdelingsbestyrelse for NBI

Lars Bjørntoft, Hans Bøggild (næstformand), Hanne N. Christensen, Jette Frigalt, Lise Marie Frohn, John Renner Hansen, Bent Herskind, Ulla Holm, Mogens Høgh Jensen, Mogens Olesen (formand), Jens Lyng Petersen, Mia Schelke.

1.4 Afdelingsbestyrelse for ØL

Jan Brinchmann Christensen, Jens Jensen (næstformand), Susan Blak Nyrup, Leif Sarholt (formand).

2. Forskningsudvalg

Jens Als-Nielsen, Johannes Andersen, Nils O. Andersen, Peter Hansen, Mogens Høgh Jensen, Klaus Mosegaard (formand).

2.1 Eksternt rådgivningsudvalg

Ole Krogh Andersen, Max-Planck-Institut, Stuttgart, Leo Kadanoff, University of Chicago, Illinois, David Moncton, Argonne Nat. Lab., Illinois, Ben R. Mottelson, Nordita, København, Laust Børsting Pedersen, Uppsala Universitet, Martin Rees, University of Cambridge, Paul Söding, DESY-Zeuthen, Steven Weinberg, University of Texas at Austin, Texas.

2.2 Kollokvieudvalg

Predrag Cvitanovic, Claus Hammer, Jakob Bondorf (formand), Holger Bech Nielsen, Igor Novikov, Poul Erik Lindelof.

3. Undervisningsudvalg

Mikkel Christensen, Eske Christiansen, Dorthé

Dahl-Jensen, Kristoffer Haldrup, John Renner Hansen (formand), Erik Johnson, Jens Knude, Kristian Wichmann.

4. *Ph.d.-Udvalg*

Johannes Andersen, Tomas Bohr, Dorthe Dahl-Jensen, Bertil F. Dorch, Poul Henrik Damgaard, John Renner Hansen, Per Hedegård (formand), Poul Erik Lindelof.

5. *Bestyrelse for Nanolaboratoriet*

Jens Als-Nielsen, NBIFAfG, Niels Egede Christensen, Aarhus Universitet (formand), François Grey, Mikroelektronik Centret.

6. *Samarbejdsudvalg*

Bjarne Andresen, Ole Hansen (formand), Erik Grønbæk Jacobsen, Inger Jensen, Henning E. Jørgensen, Tommy Bomand Larsen, Arne Lindahl (næstformand), Randi Møller, Mogens Olesen, Leif Sarholt, Carl Christian Tscherning.

7. *Biblioteksudvalg*

Per Rex Christensen, John hertz, Jens Jensen (formand), Klaus mosegaard, Jørgen Otzen Petersen, Ole Ulfbeck.

Forskningsvirksomhed:

1. *Astronomisk Observatorium*

1.1 *Teleskoper og instrumentprojekter*

Udvikling af instrumenter, især til Astronomisk Observatoriums 1.5m teleskop ved ESO, Chile, og til det Nordiske Optiske Teleskop (NOT), La Palma, Spanien, er en vigtig aktivitet ved AO. Fra 1996 har planlægning og finansiering af denne udvikling fået et stabilt grundlag ved oprettelsen af SNFs Instrumentcenter for Jordbaseret Astronomisk Forskning (IJAF); se årbog 1996.

Grundlaget for moderne astronomiske instrumenter er førsteklases detektorer, og detektorudvikling har høj prioritet i AOs instrumentprogram. I 1997 er fire ny CCD-detektorer i formatet 2048x2048 billedementer modtaget og underkastet en omfattende test- og kalibreringsprocedure, som kun to af dem bestod tilfredsstillende. En ny version af kontrolenheden til detektorerne har gjort gode fremskridt; blandt forbedringerne er større stabilitet og fleksibilitet, hurtigere ud-læsning af billederne og muligheden for at drive både optiske og infrarøde detektorer med samme enhed. Den ny enhed installeres på 1.5m teleskopet og NOT i 1998 og leveres også til en ny ESO-spektrograf til La Silla-observatoriet samt til Nordlys-observatoriet i Tromsø, Norge; en enhed af nu-

værende model er leveret til Institut for Fysik og Astronomi, AU.

1.5m teleskopet har været i normal brug hele året. En revideret version af styresystemet har givet langt sikrere og mere effektiv drift. En ny CCD-detektor med betydeligt forbedret ydeevne blev installeret i april. En kronisk, langsom forurening af CCD-kameraet blev lokaliseret til nogle PVC-isole-rede kabler, som blev udskiftet sidst på året. I samarbejde med ESO og et dansk ingeniørfirma er der gennemført en analyse af de termiske forhold ved teleskopet og dets bygning og kuppel. En handlingsplan omfattende bl.a. hævnning af kup-len og forbedret ventilation af hovedspejl, observationsrum og kuppel er opstillet og godkendt af IJAFs bestyrelse til gennemførelse i april 1998. I samarbejde med en britisk gruppe anskaffes filtre til Strømgren uvby-fotometri i hele kikkertens felt.

Ved NOT er en ny og bedre CCD installeret, og et kamera med forbedret køletid er fremstillet til det dansk-spanske ALFOSC instrument. HiRAC I instrumentet til korrektion af atmosfæriske billedbevægelser har været i regelmæssig drift, og udviklingen af HiRAC II til højereordens korrektion er fortsat. Som led i et fælles nordisk program af optiske og nær-infrarøde instrumenter til NOT er der udviklet styreenheder til detektor og motorer til det infrarøde instrument NOTCAM. Et laboratoriekamera til test af detektoren er bygget, og positionssensorer til drift ved en temperatur på (196 C er afprøvet. Levering sker først i 1998.

Den Automatiske Carlsberg Meridiankreds på La Palma har været i regelmæssig drift hele året. I starten af april introduceredes "remote observing", der har fungeret tilfredsstillende. Det har ikke siden været nødvendigt med observatører på La Palma. Software til styring af et CCD-kamera er udviklet og afprøvet på den lånte engelske meridian kreds i Brorfelde. Kameraet vil i foråret 1998 blive monteret på kikkerten på La Palma. Software til on-line reduktion af CCD-billederne til færdige positioner er under udvikling.

I det forløbne år har er der færdiggjort og afleveret et focal-reducer instrument til Beijing Observatoriets 2.5m teleskop. Et tilsvarende instrument til Observatoriet i Napoli ventes færdiggjort og afleveret i første halvdel af 1998 (J. Andersen, M.I. Andersen, L. Helmer, M.L. Jensen, J. Klougart, T. Knudsen, H.H. Larsen, N. Michaelsen, P. Nørregaard, P.K. Rasmussen, A.N. Sørensen, K. Seifert).

1.2 *Kosmologi og ekstragalaktisk astronomi*

Tidligere årsberetninger redegør for baggrunden og målet for en række af de kosmologiske og ekstragalaktiske projekter, der gennemføres ved Astronomisk Observatorium. Specielt skal det dog

nævnes, at undersøgelserne af de små fluktuationer (anisotropier) i den kosmiske mikrobølge baggrundstråling er blevet fortsat. Disse fluktuationer antages normalt at være Gaussisk fordelte. Under gravitationens virkning vokser disse fluktuationer og galakser, galaksehobe og Universets storskala struktur dannes. I årets løb er bl.a. egenskaberne af anisotropierne blevet undersøgt herunder den såkaldte polarisation. Ikke-Gaussisk støj (f.eks. fra forgrundsgalakser) lagt oven i det oprindelige kosmiske signal er blevet studeret ved modelundersøgelser af de samlede fluktuationer og deres polarisation. Polarisationen er studeret i nærheden af isolerede toppe af fluktuationerne, og det er demonstreret, at disse toppe bestemmer polarisationsfeltet. En mere almen diskussion viser, at polarisationsfeltet indeholder information om ikke-Gaussisk støj i baggrundstrålingen, og at man muligvis her har en metode til at korrigere for den ikke-Gaussiske støj.

Arbejdet med en teoretisk afklaring af den såkaldte "overfladelysstyrke-test" for Universets udvikelse er fortsat. I et ekspanderende Univers aftager overfladelysstyrken af en standard elliptisk galakse kraftigt med rødforskydningen, som en direkte konsekvens af lysets opførsel, langt kraftigere end i et statisk Univers. Der er imidlertid to effekter, som man hidtil ikke har været nok opmærksomme på. Den ene effekt er den passive udvikling i en galakses lys, der skyldes, at galaksens stjerner ældes. Den anden effekt er, at overfladelysstyrken skal måles iden for en bestemt "metrisk" radius – og ikke indenfor en observeret radius (i buesekunder for eksempel). Det viser sig nu, at to effekter "konspirerer" på en måde, som gør, at den forudsagte overfladelysstyrke for et ekspanderende Univers og et statisk Univers er stort set den samme. Der synes dog at være mulighed for at skelne mellem de to modeller, ved at bestemme overfladelysstyrken i det infrarøde område.

Som omtalt tidligere år har teoretiske undersøgelser vist, at man kan fastlægge værdierne af en lang række kosmologiske parametre ved at måle spektret af de små temperaturfluktuationer i den kosmiske baggrundstråling. Astronomisk Observatorium er, sammen med Dansk Rumforsknings Institut, Teoretisk Astrofysik Center og en række Amerikanske Universiteter, deltager i et forskningsprojekt, Tophat, som har til formål at bestemme spektret af disse fluktuationer med forholdsvis lille vinkelopløsning (omkring $1/3$ grad). Den kosmologiske viden kan bedst bestemmes ved at se på skalaer mellem 0.1 og 2 grader, så Tophat projektet er ideelt i denne henseende. I juni 1997 blev balloneksperiment MSAM2 opsendt succesfuldt. MSAM2 kan betragtes som en forgænger for Tophat. De komplekse data fra denne flyvning

analyseres dels ved University of Wisconsin i Madison og dels ved Astronomisk Observatorium i samarbejde med Dansk Rumforsknings Institut. Udover de videnskabelige resultater, som analysen af data fra MSAM2 kan bidrage med, vil erfaringen fra analysen af disse data lette opgaven, når Tophat projektet begynder at producere data.

Der er året igennem blevet arbejdet intenst med reduktion og analyse af de meget komplekse infrarøde observationer, som blev foretaget i 1996 med spektrofotometret, ISOPHOT, på ESA-satellitten Infrared Space Observatory (ISO). Dette arbejde er foregået i tæt kontakt med udenlandske forskningscentre, hvor Max Planck Institutet for Astronomi i Heidelberg, som er ansvarlig for ISOPHOT instrumentet, og Imperial College i London er de vigtigste. Samarbejdet har, ud over analysen af de infrarøde observationer, også bestået af jordbaserede observationer af de fundne infrarøde kilder for at bestemme såvel type som rødforskydning af de objekter, der udsender den infrarøde emission. Dette opfølgingsarbejde er blevet gennemført med det Nordisk Optiske Teleskop på La Palma og det danske 1.5m teleskop på La Silla. De meget dybe ISO observationer ved lange bølgelængder i 0.25 kvadratgrader af et område betegnet Selected Area 57 har ud over deres primære videnskabelige værdi vist sig at være yderst nyttige til bestemmelse af kalibreringsdata af generel nytte for ISOPHOT instrumentet.

Problemerne med ISOs detektorer volder også vanskeligheder ved reduktionen af de observationer, der blev foretaget af ISO i 1996 af galaksehobe med "cooling flows". Da ESA stadig ikke er i stand til at levere tilfredsstillende reduktioner, er der ved Astronomisk Observatorium udviklet en række programmer til formålet. Programmerne analyserer og korrigerer de meget omfattende datamængder; men da effekterne af kosmisk stråling gennem detektorerne og disses drift i følsomhed ikke kan behandles automatisk, må samtlige data gennemses og korrigeres interaktivt.

Udviklingen af galaksehobe kan bruges til at indsnævre mængden af mulige kosmologiske modeller for Universet. I sommeren 1997 har ESO i samarbejde med ESOs medlemslande startet et survey (ESO Imaging Survey) til at finde objekter til efterfølgende studier med ESOs 16m teleskopsystem Very Large Telescope (VLT). I efteråret har man fra Astronomisk Observatoriums side deltaget i reduktionen af data samt i eftersøgningen efter galaksehobe i datamaterialet. Dataindsamlingen er stadig i gang, og reduktion samt analyse af dataene vil fortsætte igennem 1998. Deltagelsen i udarbejdelsen af objektkatalogerne vil give et indgående kendskab til datamaterialets opbygning. Denne viden vil bl.a. blive brugt til studier

er af udviklingen af galaksehobe, og vil naturligvis også danne et godt grundlag for planlægning af observationer med VLT.

Eftersøgningen af optisk stråling i forbindelse med kosmiske gammaglimt blev fortsat igen i år. Efter mere end 25 års indsats har 1997 bragt en vis afklaring af objekternes natur. Hollandske kolleger påviste i foråret, at fænomenet kan iagttages med store kikkerter, og at varigheden kan være flere dage, dvs. mange gange længere end det forudgående gammaglimt. En begivenhed, som indtraf i april, blev undersøgt fra La Silla observatoriet, men uden positivt resultat, måske fordi kilden er placeret bag Mælkevejens plan af absorberende støv. Næste gammaglimt, som kunne positionsbestemmes med tilstrækkelig nøjagtighed, indtraf 8. maj. Ved brug af NOT, La Palma, kunne optiske observationer på dansk initiativ påbegyndes kun 3 timer efter gammaglimtet. Den enorme energifrigørelse skyldes formodentligt sammensmeltning af to neutronstjerner, hvis massetætheder er lige så store som atomkernernes. Den efterfølgende lysudsendelse viste sig at variere på en måde, som ikke var forudsat af teoretiske modeller.

Der foreligger nu et enestående materiale af optiske spektre og radiodata for en samling af omhyggeligt udvalgte radio-stærke og radio-svage kvasarer. Spektrene er optaget med forskellige teleskoper, og der er fortsat visse kalibreringsproblemer. Der er udviklet analyseprogrammer, men analysen er blevet hæmmet af et uforudsat problem: Ved høj spektral opløsning viser det sig nu, at spektret er overlejret af et pseudo-kontinuum af emissions-linier fortrinsvis fra Fe II. Et sådant kan endnu ikke beregnes teoretisk, men på grundlag af data fra Hubble Space Telescope er et pseudo-kontinuum ekstraheret. Dette vil blive skaleret og fratrukket kvasar-spektrene inden analysen.

De teoretisk/numeriske studier af meget tunge sorte huller er blevet fortsat. Sådanne sorte huller med omgivende roterende gasskiver er energikilden i kvasarerne. Tæt på et sort hul bliver relativistiske effekter store. Specielt er det blevet påvist, at varmeinerti, der er en ren relativistisk effekt, spiller en væsentlig rolle for den totale energibevarelse og for dynamikken af de roterende gasskiver. Ligeledes er de meget omfattende numeriske undersøgelser af velselvirkningen mellem stjerner og tunge sorte huller i galaksernes centre blevet fortsat. Når vekselvirkningen ikke er for stærk kan det hydrodynamiske respons beregnes i den Newtonske approksimation, men for meget tætte stjernepassager skal man regne relativistisk. Det matematiske grundlag herfor er under udarbejdelse.

Der er i 1997 blevet udført observationer af ca. 20 spiralgalakser med det danske 1.54m teleskop

og NOT, med henblik på undersøgelser af unge massive stjernehobe. Ved at studere et stort udvalg af galakser forventes det at opnå en bedre forståelse af, hvorfor massive stjernehobe kun eksisterer i visse typer af galakser. Ved udgangen af 1997 er alle data reducerede, og en foreløbig gennemgang viser, at omkring halvdelen af de observerede galakser indeholder unge massive hobe. Mere detaljerede analyser af aldre, masser og fysiske dimensioner forventes at give et fingerpeg om, hvorvidt disse hobe vil være i stand til at overleve som bundne objekter på længere sigt.

Detaljerede studier af dobbeltstjerner i vore to nærmeste nabogalakser LMC og SMC kan bidrage med præcise bestemmelser af deres afstande, som spiller en afgørende rolle for etableringen af den kosmiske afstandsskala. Desuden opnås ny viden om tunge stjerners udvikling. Observationer ved ESO, IUE satelliten og Hubble Space Telescope for ca. 10 dobbeltstjerner analyseres. Der foreligger nu nøjagtige lyskurver fra de fotometriske observationer, objekternes temperaturer er beregnet på basis af satellitobservationerne, og der er udviklet software til radialhastighedsbestemmelserne.

Supernova eftersøgningen med Brorfelde observatoriets Schmidt kikkert fortsætter. 1997 er der lavet godt 1100 optagelser af 334 galakser med henblik på en bestemmelse af supernovaraten i det lokale Univers (J.V. Clausen, P. Diener, L. Hansen, B.E. Helt, S. Hermit, H.E. Jørgensen, S. Larsen, M. Linden-Vørnle, I. Novikov, L. Fogh Olsen, H. Pedersen, P.K. Rasmussen, M. Vestergård).

1.3 Mælkevejssystemets struktur og udvikling

En vigtig udfordring i moderne astrofysik er at forstå dannelsen af de galakser, der indeholder Universets synlige stof, og deres udvikling fra de første tæthedsfluktuationer i det tidlige Univers til de kemisk og dynamisk højt udviklede strukturer, vi observerer i dag. Vort Mælkevejssystem er den prototype, hvor de fysiske processer i galakseres dynamiske udvikling kan studeres i detalje.

Et projekt til undersøgelse af galaksens allerførste faser er fortsat med eftersøgning af meget metallfattige stjerner (jernindhold under 0.1% af Solens). Kalibrering af materialet er afsluttet, og nogle af de klareste stjerner er analyseret spektroskopisk med ESOs NTT. De øvrige stjerner forbedres til observation med ESOs Very Large Telescope (VLT).

Et aktuelt nøgleproblem i undersøgelser af den kemiske og dynamiske udvikling af galaksens skive er, hvor meget de enkelte stjerners baner ændrer sig i tidens løb. Et stort materiale af stjerner med kendte aldre og galaktiske baner er blevet sammenlignet med en gængs dynamisk teori, hvorefter

ter stjerners oprindelsessted helt "glemmes" efter deres dannelse; der kan her konstateres en åbenbar modstrid med observationerne.

Studiet af det komplette sample af A stjerner mod den nordlige galaktiske pol fortsætter. Det viser sig her, at bestemmelsen af diskens totale masseæthed er vanskelig. Der er en ganske tydelig aldersafhængighed såvel af rumlige fordelinger som af kinematikken. Der er påbegyndt et studium af fotometri i det blå og visuelle spektralområde samt af egenbevægelser baseret på målinger med Hipparcos satellitten til bestemmelse af variationer i hastighedskomponenterne af ca. 100.000 stjerner.

Resultater fra et dybt ultraviolet satellit survey og optiske målinger er nu publiceret for tre repræsentative retninger. Der er udviklet en differential metode, så nulpunkts-kalibreringen af satellittens tællerate ingen betydning får. I alle tre retninger udviser interstellar gas med en temperatur på $T \approx 10^6 \text{K}$ et overtryk. Der er således ikke termisk trykligevægt mellem det diffuse interstellare mediums faser. Studiet af energitætheden i de nævnte tre retninger fortsætter foreløbig med polarimetriske målinger med det Nordisk Optiske Teleskop i to retninger. I den ene retning er den effektive polarisation maksimal, hvilket kunne tyde på, at der i den kolde fase, $T \approx 10^3 \text{K}$, sker en magnetisk kompensation for det termiske overtryk fundet i den varme fase. Den totale energitæthed kan således tænkes at være uafhængig af fasen.

Alle metoder til bestemmelse af afstand til objekter i Universet kræver en vurdering af effekten af lysets passage gennem det interstellare stof. Der er nu observeret forgrundsstjerner i retning mod fire galaksehobe, og med de opnåede data kan bl.a. afstand og interstellar rødfarvning bestemmes for individuelle stjerner hele vejen igennem mælkevejens støvskive. Resultaterne skal bruges til forbedrede afstandsbestemmelser til galaksehobene, samt til at vurdere det lokale interstellare stofs indflydelse på de tidligere udledte relationer mellem observerede og fysiske parametre for galakser i hobene.

Stjerner dannes i molekyleskyer, der generelt er helt uigennemsigtige ved observationer i den visuelle del af spektret. På baggrund af observationer i flere bølgelængdeområder (radio, infrarød, submillimeter og optisk) af små molekylskyer, vil det være muligt at udvide forståelsen af de fysiske og kemiske processer, der fører til dannelse af stjerner. Specielt relationerne mellem gasudstrømninger i form af små skyer og infrarøde kilder (nydannede stjerner) undersøges i detaljer. Observationer af flere forskellige typer af små skyer i fysisk og kemisk forskellige omgivelser, vil øge forståelsen af opbygningen af skyerne og af de mekanis-

mer, som finder sted umiddelbart efter, stjernen er blevet dannet. Hensigten er at løse nogle af de mange fundamentale problemer, der hidtil har forhindret udviklingen af en fuldstændig og konsistent teori for stjerners dannelse (J. Andersen, E. Høg, H. Jønck-Sørensen, J. Knude, A. Nielsen, B. Nordström, E.H. Olsen).

1.4 Stjernernes struktur og udvikling

En præcis forståelse af stjerners udvikling er grundlaget for aldersbestemmelser og for forståelsen af grundstoffernes oprindelse. Modellerne for stjerners udvikling må steds kontrolleres vha. de mest nøjagtige observationer af rigtige stjerner.

I fortsættelse af tidligere arbejder vedrørende formørkende dobbeltstjerner er der udført en nøjagtig analyse af stjernerne i systemet HS Hya, hvis masser (20 % større end Solens) er identiske med masserne i to tidligere analyserede systemer. De seks stjerner afviger således kun i alder og metalindhold, hvilket giver en præcis test af de teoretiske modeller.

Med henblik på at foretage en tiltrængt detaljeret kontrol af teoretiske modeller af stjerner lettere end Solen gennemføres en omfattende søgning efter G og K formørkelsesvariable stjerner med det danske 50cm teleskop paa La Silla observatoriet. Med en intensiv indsats i 1997 foreligger der nu ca. 50.000 observationer. Projektet er udvidet til at omfatte kandidater fra Hipparcos kataloget. Observation af lyskurver for de indtil nu ca. 15 nyopdagede dobbeltstjerner foretages sideløbende.

En tidligere analyse af stjernehoven NGC 3680 (se årbog 1996) er suppleret med data fra en tidligere analyseret dobbeltstjerne; masserne af hobens stjerner kan herefter fastlægges med ca. 2 % nøjagtighed, hvilket lægger meget stærke bånd på de teoretiske modeller, både for stjernernes egen udvikling og for den dynamiske udvikling af åbne stjernehoven og "fordampningen" af stjerner fra disse til resten af galaksens skive. Observationer til yderligere belysning af disse modeller er udført med det danske 1.5m teleskop for denne og den lignende, men rigere hob IC 4651.

Studier af pulsationsvariable stjerner af Delta Scuti typen giver særligt præcise informationer om stjernernes indre struktur, fordi de ofte pulserer med to eller flere perioder samtidigt. Nye data fra Hipparcos satellitten for nære Delta Scuti stjerner er udnyttet til at udlede en periode-lystyrke relation, som er anvendt til en ny afstandsbestemmelse til den kugleformede stjernebob Omega Centauri.

Foreløbige analyser af omfattende CCD observationer med 1.5m teleskopet på La Silla af variable stjerner i Omega Centauri viser, at hoben indeholder flere hundrede af de variable Delta Scuti

stjerner. Indtil nu er opdaget ti dobbeltperiodiske, som vil tillade præcise test af teoretiske modeller af de såkaldte "blå strejfer". Det er særligt interessante stjerner, der er dannet ved overførsel af masse fra een stjerne til en anden i et dobbeltstjernesystem, eller måske ved sammensmeltning af to stjerner som følge af et sammenstød.

I løbet af 1997 er der udført en hel del spektroskopiske observationer af variable kæmpestjerner (såkaldte AGB stjerner) fra satellitten Infrared Space Observatory (ISO). En række spektrale bånd ses her for første gang, og de danner vigtige afgrænsninger af vore modeller og af forståelsen af de processer, der blæser nydannede grundstoffer ud af stjernerne til det interstellare rum, således at nye stjerner og planeter kan dannes af dem. Ca. halvdelen af alle de grundstoffer, der omgiver os i naturen, produceres i de stjernetyper, som her studeres.

Ekstrasolare SiC støvkorn er blevet ekstraheret fra primitive meteoritter, dvs. meteoritter, der repræsenterer det oprindelige stof, som hele planet-systemet blev lavet af. Disse korn har formentlig været en del af stjernevinden netop fra AGB kæmpestjernerne. De teoretiske spektre, som vi kan beregne for AGB stjernerne, er stærkt afhængige af gode data for absorptionskoefficienten af det indgående materiale, og netop for SiC er disse data stærkt afhængige af antagelser, man normalt må gøre om kornenes form og størrelse, som vi nu kan måle direkte.

De kulstofrige dværgstjerner er en anden type stjerner, som man er begyndt at lave modeller af ved Astronomisk Observatorium. Disse stjerner viser sig (mod alle teoretiske argumenter) at være en meget almindelig stjernetype i Mælkevejssystemet med en metalhyppighed, som endog er mindre end kuglehobsstjernernes. De kan derfor repræsentere den allerførste dannelsesfase af vor Galakse.

En række enkeltobjekter er studeret i detalje. Det kan bl.a. nævnes, at den formørkende dobbeltstjerne V906 Sco, der i virkeligheden er en 3-dobbelt stjerne, ser ud til at være holdt op med at vise formørkelser. En model af det samlede system, som inkluderer denne nye information, er under udarbejdelse. Ligeledes har en anden formørkelsesvariabel stjerne, AC Vel, vist sig at have en variabel periode. En rimelig model af dette system er publiceret (A. Andersen, J. Andersen, M.I. Andersen, J.V. Clausen, L. Freyhammer, B.E. Helt, E. Høg, K.T. Johansen, U.G. Jørgensen, B. Nordstöm, E.H. Olsen, J.O. Petersen, M. Quade).

1.5 Plasmafysik og magnetohydrodynamik

Aktiviteterne omfatter et antal forskellige områder inden for astrofysik; stjerners (herunder især

solens) fysik, akkretionsskiver og "jets" i forbindelse med sorte huller og nydannede stjerner, det interstellare stofs dynamik, galaktiske magnetfelter, den termiske og dynamiske udvikling af røntgengas i galaksehobe, m.m. Fællesnævneren for disse aktiviteter er brugen af en kombination af analytiske og numeriske metoder, computersimuleringer og visualisering som hjælpemidler til at opnå en bedre forståelse af grundlæggende astrofysiske processer. Computersimuleringer er i dag en vigtig kilde til "eksperimentel" information om fysiske systemer. Dette gælder naturligvis især inden for astrofysik, hvor man er afskåret fra at udføre aktive eksperimenter på virkelige systemer.

Et aktuelt eksempel er det gennembrud i forståelsen af det interstellare stofs dynamik, som er sket i forbindelse med et ph.d.-projekt udført af et af gruppens medlemmer. Dannelse af nye stjerner ud fra det interstellare stof foregår i kolde molekylskyer; fra observationer vides, at disse har en typisk temperatur på kun 10-50 K. Lydhastigheden under disse forhold er typisk 0.2-0.4 km/s, og da der observeres turbulente hastigheder af størrelsesordenen 1-10 km/s, er der åbenbart tale om supersonisk turbulens. Ved hjælp af supercomputer-simuleringer har gruppen påvist, at supersonisk turbulens karakteriseres af skaleringslove, som minder meget om tilsvarende love for subsonisk turbulens, men hvor der spontant opstår en meget kraftig "intermittens", dvs., at fordelingen af gas, kinetisk energi, magnetfelt, m.m. bliver meget ujævn (fragmenteret). Ved hjælp af analytiske/matematiske metoder er det efterfølgende blevet vist, at fordelingen af gas er "Log-Normal", dvs., at logaritmen af gassens tæthed er normalfordelt med en standardafvigelse i tæthed, som er lig med den halve standardafvigelse i Mach tal (forholdet mellem turbulenshastigheden og lydhastigheden). Dette resultat er af fundamental betydning for forståelsen af det interstellare stofs dynamik. Det indebærer, for eksempel, at gassens tæthed spontant varierer med mange størrelsesordener i en kold molekylsky, alene på grund af turbulensen. Man har tidligere uden held forsøgt at forstå fragmenteringen som et resultat af gravitationel kollaps.

Ved at bruge Monte Carlo metoder kan "syntetiske observationsdata" fremstilles fra supercomputersimuleringerne, og disse kan herefter, ved hjælp af statistiske metoder, sammenlignes med virkelige observationer af gastæthed, hastigheder og magnetfelt. Det har herved f.eks. vist sig, at magnetfelter ikke har en afgørende betydning for, hvor hurtigt der dannes stjerner i de kolde molekylskyer. Man har tidligere været af den opfattelse, at magnetfelter kunne bremse den gravitationelle kollaps, og at dette var forklaringen på den relativt

lave "effektivitet", hvormed stjerner dannes. Det viser sig nu, at den lave effektivitet (som skyldes fragmenteringen af gassen) er en direkte og uundgåelig konsekvens af den supersoniske turbulens. I forlængelse af projektet kan man forvente at opnå en langt bedre forståelse af stjernedannelse, hvilket videre vil få stor betydning for forståelsen af galaksedannelse og kosmologi (Å. Nordlund, H-G. Ludwig, V. Archontis, B. Dorch, P. Padoan, Ö. Rögnvaldsson).

1.6 Positionsastronomi

Nøjagtige positioner af objekter på himlen såvel som stjernernes egenbevægelser (de små årlige vinkelbevægelser) og trigonometrisk bestemte afstande (parallakser) er en forudsætning for gennemførelse af en lang række af astrofysiske projekter, som er omtalt i de relevante afsnit. Her omtales kun de direkte astrometriske studier og resultater.

Hipparcos satellitten blev opsendt af ESA i 1989 og er den første satellit specielt konstrueret til nøjagtig måling af stjerners positioner, egenbevægelser og afstande (astrometri) og samtidig måling af stjernernes lysstyrker og farver (fotometri). Observationerne blev udført 1989-93, og resultaterne foreligger nu i Hipparcos og Tycho katalogerne med ialt en million stjerner, publiceret i 1997 på 6 CD-ROM og i 16 trykte bind, herunder et stjerneatlas i tre bind indeholdende alle Tycho stjerner. Disse kataloger vil revolutionere mange områder af astronomien på grund af resultaternes nøjagtighed og det meget store antal stjerner.

Der er påbegyndt produktion af et komplet Tycho katalog med fotometri og astrometri for omkring 3 millioner stjerner, det største præcisionskatalog nogensinde. Dette er muligt ved fuld udnyttelse af gruppens erfaring med de komplicerede originale Tycho observationer.

Endvidere har der i årets løb været en ret omfattende medvirken til ESAs udvikling af en ny satellitmission, GAIA, til astrometri og fotometri med høj nøjagtighed for en milliard stjerner.

Carlsberg Meridian Catalogue Vol. 9 (CMC9) er udkommet på CD-Rom. Det indeholder positioner, egenbevægelser og størrelsesklasser for 138.603 stjerner samt 19.585 positioner og størrelsesklasser for 97 solsystem objekter. CMC9 indeholder alle observationer fra maj 1984 til marts 1995. Positioner fra de tidligere kataloger, der var relative til FK5 systemet er overført til ICRF (International Celestial Reference Frame) systemet, således at hele CMC1-9 nu fremtræder homogent. Observationerne fra marts 1995 og indtil foråret 1998, hvor det forventes, at det nuværende spalte-mikrometer erstattes med et CCD-kamera, vil blive samlet og udgivet på CD-Rom som CMC10 (C. Fa-

bricius, O.H. Einicke, L. Helmer, E. Høg, V.V. Makarov, T. Knudsen).

1.7 Solsystemet

Primitive meteoritter (kulchondritter) indeholder forholdsvis store mængder af nanodiamanter og mindre mængder SiC korn, der er dannet uden for solsystemet. Disse korn indeholder nøglen til forståelsen af processer, som fandt sted for mere end 4,5 milliarder år siden. Det faktum, at korne har overlevet dannelsen af solsystemet, har givet mulighed for at studere "stjernestøv" direkte i laboratoriet. Denne mulighed har åbnet for helt nye perspektiver i astronomi, og en forståelse af, hvor disse korn kommer fra, vil som et minimum føre til en øget forståelse af dannelsen af solsystemet, af hvordan det interstellare støv dannes, og af hvilken rolle støvkorn spiller i de øvre atmosfærelag af stjerner.

Interessen for småplanetobservationer er generelt blevet intensiveret efter fornyet erkendelse af den sammenstøds risiko, som findes mellem Jorden og småplaneterne. Med Schmidt-kikkerten i Brorfelde fortsættes derfor CCD-optagelser for at bestemme baner og lysstyrker (delvist som et studenterprojekt). Dette giver også betydningsfuld viden i forbindelse med udforskningen af småplaneter fra rumsonder. Udover optagelser fra Schmidtteleskopet undersøges også optagelser med et nyt Schmidt-Cassegrain teleskop med CCD-kamera.

Undersøgelsen af de i 1994 indsamlede jordbundsprøver fra Tunguska i Sibirien med henblik på bestemmelse af anormale grundstofforekomster efter en komets(?) sprængning venter på de sidste analyser (A. Andersen, U.G. Jørgensen, H.J. Fogh Olsen)

1.8 Almanak; rekvirerede undersøgelser

Der er foretaget beregninger til udgivelse af dansk, færøsk og grønlandsk almanak. Endvidere er udført en række særlige beregningsopgaver for offentlige myndigheder mv.: Almanak, Skriv- og Rejsekalender for det år efter Kristi fødsel 1998, Færøsk Almanak 1998, Grønlandsk Almanak 1998, Sunrise/Sunset Tables for Selected Stations in Greenland and on the Faroe Islands 1998. Luftfartsdirektoratet, Luftfartsinformationstjenesten (O.H. Einicke).

2. Geofysisk Afdeling

2.1 Den faste jords fysik

2.1.1 Tyngdefeltsmission og målinger

Som et bidrag til ESAs forstudier til en mulig tyng-

defeltsmission er der udført undersøgelser om kollokationsmetoden kan anvendes til analyse af data. Det vil kræve, at meget store ligningssystemer skal løses. Vi har undersøgt, om dele af ligningssystemet kan sættes lig med nul, så metoder til behandling af tyndt besatte matricer kan anvendes.

Højdemålinger fra satellit benyttes til beregning af havoverfladens hældning. Ud fra en forenklet antagelse om geostrofisk balance kan man bestemme havstrømmes retning og hastighed. Ved at tage hensyn til bundtopografi samt temperatur og saltholdighedsvariationer er det gennem en undersøgelse i Danmarkstrædet vist, at der kan opnås en forbedret bestemmelse af havcirkulationen. Undersøgelsen er et bidrag til Nordic WOCE projektet. Det er en forudsætning for korrektheden af ovennævnte analyse, at den uforstyrrede havoverflade, geoiden, er kendt. Havstrømmes retninger og hastigheder bestemt ved drifters sammenlignet med værdier beregnet ud fra satellithøjdemålinger viser, at udnyttelsen af en ny forbedret global tyngdefeltsmodel, EGM96, fører til forbedrede resultater.

Tyngdedata dækkende hele Grønland er målt fra fly. Metoder til beregning af tyngden ved jordoverfladen er blevet analyseret. Korrekte resultater blev først opnået, da der i processeringen blev taget hensyn til at datafejl var korrelerede (C.C. Tscherning, G. Moreaux, stud.scient. F. Rubæk, stud.scient. H. Valdimarsson, ph.d.-stud. J. Mortensen i samarbejde med R. Forsberg, KMS).

2.1.2 *Internet baseret kommunikation i forskningsnetværk*

Systemer, der udnytter Internet til forskningssamarbejde (diskussioner, seminarer mv.) samt prototype datatenester, er blevet evalueret som et bidrag til EU Telematics Project MANICORAL (C.C.Tscherning, samt J. Nielsen, Handelshøjskolen i København).

2.1.3 *Inverse problemer, herunder Seismologi og Geomagnetisme*

Der er udviklet en metode til analyse af generelle, implicite inverse problemer. Metoden er en videreudvikling af en procedure udviklet af Mosegaard og Tarantola (1995). Monte Carlo undersøgelser af det seismiske vidvinkel-problem (løbetidsdata) er udført. For første gang er det påvist, at flere radikalt forskellige modeller af undergrunden kan forklare samme datasæt. Desuden studeres udvikling af metoder til inddragelse af borehulsinversion i Monte Carlo inversion af reflektionsdata, udvikling af metoder til statistisk mønstergenkendelse af seismiske refleksionsmønstre i olie/gas-reservoarer, samt kortlægning af ma-

terialestrømmen ved Jordens kerneoverflade ud fra den magnetiske sekularvariation (N. Olsen, C. Ryggard-Hjalsted, H. Wagner, K. Mosegaard).

2.1.4 *Satellit projekter*

Ørsted er en mikrosatellit, der har til formål at opmåle jordens hovedmagnetfelt og detektere energetiske partikler i magnetosfæren. Gruppen har til opgave at foretage modellering af hovedfeltet og har en andel i instrumenteringen ved at spille en hovedrolle i kalibreringen af Ørsted magnetometeret samt interkalibreringen med stjernekameraet. Satellitten har været underkastet en endelig magnetisk afprøvning før opsendelse ved Industrie Anlage Betriebs Gesellschaft mbH (IABG) i München. Arbejdet er sket i samarbejde med magnetometer- og stjernekameragrupperne ved Institut for Automatisering, DTU, Ørsted datacenter ved DMI samt Computer Resources International, Birkerød. Satellitten er afprøvet for magnetisk renlighed, det magnetiske moment (induceret og remanent) er målt, vektormagnetometeret er kalibreret ved "thin shell" metoden mod IABGs spole system, samt mod et Ørsted Overhauser skalar magnetometer. Formålet har været at sikre sig, at kalibreringen har holdt sig efter integreringen af vektormagnetometeret i satellitten. Sammenligning med det absolutte Overhausermagnetometer giver en kalibrering sporbar til definitionen af de grundlæggende fysiske enheder (Système International).

Gruppen har deltaget i arbejde med at opgradere den svenske satellit Astrid-2 til en magnetisk kortlægningsmission. Interkalibrering mellem vektormagnetometer og optisk stjernekamera er foretaget ved magnetisk observatorium. Verifikation og kalibrering af flight spare magnetometer er foretaget i samarbejde med IAU, DTU i juni. Der blev fundet en fejl i datasystemet, som udløste nogle supplerende målinger på den færdige satellit i Stockholm. Ved en del møder i efteråret med de svenske deltagere er det magnetiske eksperiment evalueret og fundet egnet til en kortlægningsmission med en nøjagtighed svarende til NASAs Magsat i 1979. Astrid-2 forventes opsendt med en russisk Cosmos raket til en nær polar bane fra Plesetsk i begyndelsen af 1998 (T. Risbo og N. Olsen).

2.1.5 *Jordens magnetiske og elektriske felter*

Jordens hovedmagnetfelt vedligeholdes og ændres af bevægelser i jordens flydende jernkerne. Uden denne bevægelse ville magnetfeltet henfalde i løbet af 10000 år. Vi undersøger en model af geodynamoen i kartesiske koordinater numerisk og i nogle få delaspekter analytisk. Simple kinematiske dynamoer er blevet afprøvet. En model

for en dynamisk dynamo er opstillet og implementeret på en parallelcomputer. Arbejde med evaluering af spektral repræsentationsmetode af felter på en kugleflade er begyndt. Metoden er baseret på definitionen af et nyt globalt symmetrisk sfærisk koordinatsystem på kuglefladen samt spektral repræsentation ved hjælp af harmoniske basisfunktioner i de to vinkelkoordinater. Transformation mellem rumdomæne og spektraldomæne kan da ske ved Fourier transformation (FT). Relationen til den gode gamle sfærisk harmoniske repræsentation (kuglefunktioner) er udarbejdet. Arbejdet sker med henblik på anvendelse i globale cirkulations modeller, geodynamomodeler samt global og partiel modellering af det geomagnetiske felt.

Magnetiske observationer indeholder information fra en række kilder: Jordens kerne, dens skorpe samt de ionosfæriske og magnetosfæriske strømme. I modelleringen af jordens magnetfelt har man traditionelt betragtet ionosfæriske og magnetosfæriske kilder som støj på hovedfeltet. Vi har arbejdet videre på vor comprehensive model af jordens magnetfelt, som beskriver disse eksterne kilder samtidig med hovedfeltet og dets tidlige variation ved en samtidig analyse af magnetiske data både fra satellitter og jordbaserede observatorier. Især har vi arbejdet på en forbedret parameterisering af de ionosfæriske kilder.

Den relativt høje elektriske ledningsevne af havvand bevirker, at der induceres elektriske strømme i oceanerne som følge af tidlige magnetiske variationer i ionosfæren og magnetosfæren. Disse oceaniske strømme er lokaliseret i områder med stor havdybde og bidrager derfor især til den kortbølgede del af jordens magnetfelt. Vi har beregnet det magnetiske bidrag fra oceanisk induktion med bølgelængder mindre end 3000 km.

Studiet af de tidlige variationer af jordens magnetfelt giver mulighed for at estimere den elektriske ledningsevne i jordens indre. I udvidelse af tidligere arbejde er der brugt målinger af naturlige variationer med perioder mellem 1 måned og 1 år for at forbedre vort kendskab til den elektriske ledningsevne i en dybde op til 2000 km (N. Olsen, T. Risbo, J. Rotvig, kolleger fra NASA, Institute of Geoelectromagnetic Research, Moskva, IGP, Paris, og A. Jackson, University of Leeds).

2.2 Fysisk Oceanografi

2.2.1 Modellering af den oceane termohaline cirkulations indflydelse på klimaet

Ændringer i den oceane termohaline cirkulation kan påvirke Jordens klima ved at ændre energitransporterne i oceanet. En ændring til en tilstand

med en svag termohalin cirkulation i den nordlige del af Atlanterhavet, og dermed et koldere klima i Europa, er sket i fortiden og kan måske også ske i fremtiden. Der er opnået resultater fra en koblet ocean-atmosfære model, der består af en to-dimensionel ocean GCM (der inkluderer Bering Strædet), en simpel atmosfære model, hvor den meridionale transport af energi og vanddamp er afhængig af den oceane overflade temperatur, og en havis model. Modellen viser, at Bering Strædet er vigtig for stabiliteten af den termohaline cirkulation. Der er også påbegyndt et arbejde med en simpel koblet boks model af ocean-atmosfære-iskappe systemet. Selvomretholdende svingninger af klimasystemet er fundet i modellen, endog uden brug af en iskappe (J. Bendtsen, S. Olsen, G. Shaffer).

2.2.2 Det oceane kulstof kredsløbs betydning for klimaet

Det oceane kulstof kredsløb (inklusive den oceane biosfære) kontrollerer det atmosfæriske CO₂ niveau på tidsskalaer fra århundreder til årtusinder og har dermed stor indvirkning på Jordens klima via drivhuseffekten. Der arbejdes forsat med en simpel koblet model, som indeholder den termohaline cirkulation og det oceane kulstof kredsløb (inklusive den marine biosfære). I sådan en model (og i virkelighedens verden) kan ændringer i den oceane biologiske produktion påvirke den termohaline cirkulation ved produktions indflydelse på det atmosfæriske CO₂ niveau, og derved ændre varmebalancen mellem atmosfæren og oceanet. Der er påbegyndt et studie af, hvorvidt dannelsen og remineralisering af opløst organisk materiale i Grønlands- Islands- Norskehavet påvirker det oceane kulstof optag. Både dannelsen og remineraliseringen af organisk materiale samt dybvandsdannelsen har en kraftig sæson cyklus i området, og vekselvirkningen mellem dem kan påvirke det oceane kulstof optag betragteligt (G. Shaffer).

2.2.3 Cirkulation, blanding og kulstof kredsløbet i det sydøstlige Stillehav

Vi har gjort yderligere fremskridt i analysen af vore data fra SONNE togtet, der gik til den sydøstlige randstrøm i det sydlige Stillehav (Peru-Chile strømmen) i maj og juni 1995. På dette togt blev der foretaget dybe hydrografiske målinger, der lå langs med henholdsvis den 28., 35. og 43. sydlige breddegrad. Disse data blev sammenlignet med tilsvarende observationer af høj kvalitet, der blev foretaget i 1967 langs de samme snit. En betydelig opvarmning på 0.2 C i de sidste 28 år i dybdeintervallet 300 – 900m på 43 grader syd skyldtes en kombination af opvarmning af vand ved dannel-

sesstedet og en nedadrettet forskydning af isoflader for temperatur. På 28 grader syd er en opvarmning observeret i dybde intervallet mellem 300 og 2000m. Samtidig var koncentration af opløst ilt faldet betragteligt, betydeligt mere end, hvad der kan forklares ved opvarmningen alene. Observationerne fra 28 grader syd viser derved, at varmere og mindre iltigt vand fra nord har bevæget sig sydpå i de sidste 28 år. Dette er de første resultater, der demonstrerer og forklarer betydelige ændringer i det indre af det sydøstlige Stillehav med en tidsskala på mere end ti år (O. Leth, G. Shaffer, O. Ulloa, J. Bendtsen).

2.2.4 Instrument udvikling

Vi har gennemført omfattende tests af vort nye instrument TRAMP (Transceiving Registering Autonomous Multicycling Profiler). Dette er et selvstændigt mikro-processor kontrolleret data indsamlings system. Der er påbegyndt et samarbejde med en gruppe ledet af Francisco Chavez ved Monterey Bay Aquarium Research Institute, Monterey, Californien, for at konstruere og teste et forankret automatisk observations system (MAOS) bestående af TRAMP og et overflade bøjesystem udviklet i Monterey, der sikrer en direkte to-vejs kommunikation med laboratoriet på land. Det første MAOS vil blive forankret i 1998 ud for Chile i samarbejde med chilenske kolleger (H. Hundahl, S. Skoglund, J. Holck, O. Ulloa, G. Shaffer).

2.2.5 Center for Jordens klima og biogeokemiske kredsløb

I december 1997 blev Center for Jordens klima og biogeokemiske kredsløb (DCESS) etableret for en femårig periode på Niels Bohr Institutet for Astronomi, Fysik og Geofysik og Biologisk Institut på Odense Universitet, med støtte fra Danmarks Grundforskningsfond. G. Shaffer er centerets leder. De tre indledende forsknings temaer i DCESS er klimasystemets stabilitet, oceanets rolle i klimasystemet og den kemiske og biologiske udvikling af atmosfæren og oceanet (G. Shaffer, J. Bendtsen, O. Leth, S. Olsen, H. Hundahl, S. Skoglund).

2.2.6 Optisk Oceanografi

Der arbejdes med studier af dagslysets nedtrængen og fordeling i forskellige havområder. Dette gøres for at kunne beskrive fotosynteselyset i havet, som er bestemmende for fytoplanktons primærproduktion og ledsagende optagelse af kulddioxid. Fytoplanktonmængder i overfladevandet kan bestemmes med forholdsvis tilfredsstillende nøjagtighed fra satellitter, som måler over oceanerne. I kystnære områder er målenøjagtigheden ikke altid tilfredsstillende. Dette danner baggrunden for forskning på at bestemme dagslysfordelingen

i havet bedre, specielt den del af lyset, der stråles tilbage til satellitten. Til løsning af denne opgave benyttes feltdata, analytiske modeller og computersimuleringer. Havvandets optiske egenskaber, samt havvandets indhold af opløst organisk materiale og mængden af svæv i form af plankton og sediment påvirker dagslysets nedtrængen og lysfordeling i havet. Studier af disse forhold foregår i spektroskopisk regi på Kemisk Laboratorium 4 (N.K. Højerslev i samarbejde med Ib Trabjerg, Kemisk Institut, Ejvind Aas, Universitetet i Oslo, samt G. Kattawar og J. Adams, Texas A&M).

2.3 Glaciologi

2.3.1. NORTH GRIP

Også i 1997 var glaciologigruppens forskningsaktivitet stærkt præget af den nye dybdeboring på Indlandsisen ca. 315 km nord for GRIP boringen (1989-1992). Projektet startede i 1995 og er hovedsageligt finansieret af forskningsrådernes TUPOLAR program og har til formål at fremskaffe oplysninger om klimaændringer, som rækker længere tilbage i tiden end GRIP iskernen. Radioekko målinger viser, at der formodentlig kan udbores velordnede årlige islag, som rækker mere end 150.000 år tilbage i tiden, ved NORTH GRIP; dermed kan oplysninger fra den vigtige varmetid – Eemtiden – opnås (113-125.000 år før vor tid). I forbindelse med boringen er tilknyttet en række projekter bl.a. med partnere fra NASA, Columbia University, University af Nebraska, GEUS m.fl. 1997 feltsæsonen forløb rutinemæssigt ind til slutningen af juli, hvor en dybde på 1400m blev nået, svarende til ca. 9000 år gammel is. I denne dybde satte boret sig fast, og det er ikke helt klart, hvad årsagen hertil er. I flere dage forsøgte det at få boret frigjort, men forgæves. I løbet af august diskuteredes situationen, og det blev besluttet at foretage en mindre 3 dages ekspedition til borestedet i løbet af september for at hælde ca. 250l glykøl i borehullet med det formål, at glykølen i løbet af vinteren 1997/98 opløser en del af isen omkring boret. Denne opløsningsproces er langsom, da temperaturen i borehullet er -33 C. Om boret kommer fri af isen, vil først vides i begyndelsen af juni måned 1998. Selv om NORTH GRIP projektet i princippet har boret dybere end planlagt i løbet af 1996 og 1997, har det "fastlåste" bor nødvendiggjort en kort feltsæson i 1998, ligesom gruppen for 1999 er nødt til at operere med to forskellige budgetter, samt med to forskellige scenarier for årene 1999 og 2000. Først i begyndelsen af juni 1998 ved vi, om projektet kan holde den oprindelige tidsplan. Gruppen har dog besluttet sig til, at projektet er så vigtigt, at det bør

fortsætte, selv om boret ikke kommer fri til juni 1998. I så tilfælde skal et nyt bor fremstilles i løbet af efteråret 1998.

2.3.2 EPICA

Dette europæiske dybdeboringsprogram i Østantarktis fortsatte opbygningen af boreinfrastrukturen i vinteren 1996/97; glaciologigruppen sendte een medarbejder til Antarktis for vinteren 1997/98. Boringen er nu startet, og lejren næsten færdigbygget. EPICA har først og fremmest til formål at bibringe oplysninger om fortidens klimavariationer. Glaciologigruppens deltagelse er både økonomisk og videnskabeligt langt mindre end for NORTH GRIP; men på grund af gruppens ekspertise inden for isboring er gruppens videnskabelige deltagelse ganske stor, målt i forhold til den danske medfinansiering. En del af de danske glaciologers tekniske bidrag til EPICA var bl.a. test af et nyt bor, EPICA-boret, under NORTH GRIP 1996 operationen i Grønland. De ekstra omkostninger hertil for 1996 og i nogen mindre grad for 1997 er bevilget af EU. Gruppen planlægger at sende 2 personer til Antarktis i feltsæsonerne 1998/99, 1999/2000, 2000/2001 samt 2001/2002. De meget vanskelige forhold i forbindelse med sådanne projekter i Antarktis medfører bl.a., at langt færre kan deltage i feltoperationer end tilfældet er for Grønland. EPICA er i øvrigt et projekt under EUs og ESFs auspicer. Hverken NORTH GRIP eller EPICA kan i sig selv løse alle de væsentlige spørgsmål, som skal besvares for at forstå årsagerne til, og virkningerne af klimavariationer; men de er internationale nøgleprojekter inden for den paleoklimatiske forskning. Stort set alle laboratoriets medarbejdere er på en eller anden måde involveret i disse store projekter; men samtidig er forskellige grupperinger af medarbejdere også involveret i mindre projekter. Disse er ikke mindre væsentlige, men ikke så vidt favnende som NORTH GRIP og EPICA. En række af dem er kort beskrevet i det følgende.

2.3.3 Hans Tausen iskernen

Dette nordiske projekt støttet af Nordisk Ministerråd blev officielt afsluttet i løbet af 1997. Projektet er et ud af en lang række andre projekter i forbindelse med Ministerrådets Miljøprogram (1993-1997); Hans Tausen projektet hører under Klima-programmet. Projektet har deltagere fra Danmark, Norge, Sverige og Island. Samarbejdet i Danmark er først og fremmest med GEUS, glaciologisk afdeling. Resultaterne af klimaprojekterne vil alle blive præsenteret ved en konference, finansieret af Nordisk Ministerråd til september 1998. Konferencen vil finde sted i Eigtveds Pakhus, København. Et vigtigt resultat af analyserne af Hans

Tausen kernen er, at iskappen næppe er mere end 3500 år gammel og først er kommet i ligevægt for nogle hundrede år siden. Undersøgelserne i 1997 viser, at iskappens alder er mindre end antaget, samt bekræfter, at iskappen har været bortsmeltet i perioden 10-3.5 tusinde år før vor tid.

2.3.4 Bipolart EU projekt

Dette projekt afsluttedes 1997 med bl.a. en konference i Wengen, Schweiz i november. Hovedformålet var at sammenligne klimadata fra iskerner i Grønland og Antarktis. Glaciologigruppen har bidraget med både dateringer af antarktiske iskerner og – i løbet af 1997 – med specielle undersøgelser af GRIP kernen fra Grønland. Projektet blev formelt forlænget for året 1998, men dog uden ny finansiering. En række kemiske målinger på GRIP kernen er påbegyndt i 1997, men forventes først færdige i 1998.

2.3.5 Dybdeboringen GRIP (1989-1992)

En lang række artikler er publiceret om GRIP igennem årene. I november 1997 blev et længe planlagt specialnummer af *Journal of Geophysical Research* om de to dybdeboringer i Centralgrønland GRIP og GISP2 publiceret. Med denne publikation, som indeholder 47 artikler om iskerneprojekterne, er GRIP projektet officielt afsluttet. Der kan dog stadig forventes en lang række nye publikationer om GRIP kernen i de kommende år. Ud over dette specialnummer prægede GRIP og GISP2 også sektionen om Grønlands geofysik ved AGU mødet i San Francisco i december 1997. Glaciologigruppen deltog intenst i dette AGU møde for at synliggøre den store danske indsats i GRIP.

2.3.6 EISMINT

2. fase af EISMINT (European Ice Sheet Modelling Initiative) afsluttedes ved udgangen af 1997, dog er nogle aktiviteter overført til 1998 og 1999, hvoraf den sidste vil være et EISMINT symposium på EGS mødet (European Geophysical Society) i Den Hague (publiceres i *Annals of Glaciology*). Gruppen har deltaget i møder om massebalance, isreologi og modellering samt afholdt en ph.d.-sommerskole i Italien.

2.3.7 MilECLim

Dette nye EU projekt, som gruppen deltager i, starter i 1998 og har som hovedformål at sammenligne klimadata fra caribiske koraller, europæiske træringe og grønlandske iskerner over de sidste tusinde år. Sammenligningen drejer sig bl.a. om at undersøge styrken af og faseforskelle mellem klimaændringer i de tre regioner. Projektet varer 3 år og har som hoveddeltagere forskere fra Frankrig, Schweiz og Danmark.

2.3.8 Kuratorvirksomhed

Fra 1998 er den officielle kuratorvirksomhed for GRIP projektet forbi. Det betyder dog ikke, at gruppen ikke er villig til at fortsætte denne nødvendige virksomhed, men finansieringen er ikke mere til stede. Det medfører, at vore europæiske partnere fra 1998 selv må betale samtlige udgifter. Selve kuratorvirksomheden kræver dog en del månedsværk, men for 1998 vil vi forsøge at bibeholde virksomheden, så længe den ikke får alvorlige følger for vor øvrige virksomhed. Fra 1999 er kuratorvirksomheden ikke mulig uden yderligere finansiering. Virksomheden opretholdes i 1998 af videnskabelige grunde samt af hensyn til dansk polarforsknings internationale prestige. I 1997 var kuratoren bl.a. behjælpelig for forskere fra Tyskland, Frankrig, Schweiz og Belgien.

2.3.9 Formidling

I løbet af 1997 producerede gruppen flere bidrag til populariserende artikler, modtog besøg af gymnasieklasser samt medvirkede i radioudsendelser i slutningen af året. Ligeledes var gruppen behjælpelig med det gymnasiale temahæfte om polarforskning.

2.3.10 Gruppens medlemmer

C.U. Hammer, H.B. Clausen, D. Dahl-Jensen, S.J. Johnsen, J.P. Steffensen, C.S. Hvidberg, N.S. Gundestrup, I.A. Mogensen, M.L. Sigaard-Andersen, S.B. Hansen, A. Boas, E. Chrillesen, M. Hammer, P. Iversen, K.K. Andersen, M. Stampe, A. Svensson.

2.4 Meteorologi

2.4.1 Stabilitet af klimasystemet

Et fundamentalt problem i klimaforskningen er at forklare, hvorledes Jordens klima forbliver stabilt set over et meget langt tidsrum. Positive feed-back mekanismer som f.eks. is-albedo mekanismen, feed-backprocesserne i den nedre troposfære mellem temperaturen og atmosfærens indhold af vanddamp, er velkendte og kan i princippet føre klimasystemet langt væk fra den observerede midtilstand selv i tilfælde, hvor der ikke er eksterne påvirkninger. En dynamisk stabiliseringsmekanisme, omfattende transporten af angulært moment i de barokline strømninger i atmosfæren og effekten på overfladevindene og fordampningen, er fundet ved at analysere en simpel klima model. Der gøres nu bestræbelser på at underbygge mekanismen ved at udføre kontrollerede eksperimenter med en atmosfærisk "Generel Cirkulations Model" (J.R. Bates, V.A. Alexeev).

2.4.2 Heavy Rains and Flood Forecasting in the Yangtze River Valley

Forskningsaktiviteten i 1997 har primært været rettet mod en afsluttende analyse af det omfattende datasæt fremkommet som resultat af projekterne "Heavy Rains in the Yangtze Valley" og "Heavy Rains and Flood Forecasting in the Yangtze River Valley". Begge disse projekter er udført i et samarbejde med Danmarks Meteorologiske Institut, Beijing Meteorological College, Dansk Hydraulisk Institut samt Yangtze Water Resources Commission (Wuhan) (E. Rasmussen).

2.4.3 Polar og arktisk meteorologi

I forbindelsen med det mangeårige arbejde med polar/arktisk meteorologi er der i 1997 indgået en kontrakt med Cambridge University Press om udgivelse af bogen "Mesoscale Weather Systems in the Polar Regions" (E. Rasmussen, J. Turner, British Antarctic Survey).

2.4.4 En GCMs følsomhed over for ændringer i stratosfærisk ozon

Betydningen for atmosfæren af en udtyndning af ozonlaget er studeret i en globalt dækkende numerisk atmosfæremodel. Resultaterne er beskrevet i Journal of Geophysical Research, juni 1997, p. 13.051-13.077 (A. W. Hansen i samarbejde med B. Christiansen og A. Guldberg, DMI, L.P. Riishøjgaard, NASA).

2.4.5 Studier af CO₂ og partikler over Nordøstatlanten

Ultimo 1997 er et kombineret felt-, isotopanalyse- og simuleringsprojekt igangsat under det danske Global Change program. Projektet udføres i samarbejde med forskere fra Risø, DMI, DMU og Kemisk Institut, KU. Formålet er at studere CO₂ koncentrationerne i både luft og hav i Nordøstatlant regionen, samt tilhørende flukse ved overfladen. Herudover studeres kulstof-isotoper og partikler, samt transporten heraf til Nordøstatlanten. Endelig relateres resultaterne til andre igangværende klimaundersøgelser for samme geografiske område (A.W. Hansen i samarbejde med S. Larsen og L.L. Geernaert, Risø, J. Christensen, DMU, S. Kiilsholm, DMU, T. Pedersen og N.W. Larsen, Kemisk Institut).

2.4.6 Klimafysik

Paleoklimatiske rekonstruktioner fra is- og dybhavs borekerner under og efter istiden viser, at klimaet har undergået pludselige og voldsomme forandringer. Disse klimaændringer er højst sandsynligt konsekvenser af ændringer i den storskalære oceanekskulation. Denne termohaline cirkulation er drevet af densitetsforskelle som følge af forskel-

le i temperatur og salinitet af havvandet. Forceringen af den termohaline cirkulation sker ved opvarmning og udveksling af ferskvand mellem oceanerne og atmosfæren. Tidsskalaerne for atmosfærens cirkulation er imidlertid ca. 3 størrelsesordner mindre end tidsskalaerne for oceanernes cirkulation, således at oceanerne effektivt kun følger den statistiske middelpåvirkning fra atmosfæren. Derfor mangler vi en afgørende ingrediens i forståelsen af, hvorledes tilstrækkeligt store fluktuationer i forceringen kan opstå til at drive systemet imellem de forskellige observerede klimatilstande. Koblede ocean-atmosfære cirkulationsmodeller viser, at forskellige (kvasistationære) tilstande eksisterer, men ingen modeller er i stand til selv at generere skift imellem disse tilstande. Analyser viser, at den fra iskernedata rekonstruerede klimahistorie kan beskrives ved en Langevin ligning, det vil sige, at klimatilstanden er styret af en stokastisk forcering. Men hvis denne beskrivelse skal være konsistent, har forceringen nødvendigvis en ikke-gaussisk (intermittent) fordeling. Hvis denne fortolkning er korrekt, har det store implikationer for forståelsen og forudsigeligheden af klimatiske ændringer (Peter Ditlevsen, Nigel Marsh).

2.4.7 Støv i atmosfæren

Mængden af støv og diverse kemiske sporstoffer er målt i iskernerne. Målingerne viser, at atmosfæren indeholdt langt mere støv i istiden end i dag. Dette kan dels skyldes, at der var kraftigere storme under istiden, som hvirvlede mere støv op, dels at der var andre kildeområder, og dels at udvaskningen var anderledes på grund af en anderledes nedbørsfordeling. Med henblik på rekonstruktion af disse forhold har vi konstrueret en simpel meridional diffusionsmodel, hvori disse forskellige årsager er blevet vurderet kvantitativt.

En ny metode til bestemmelse af forskellige kilder til kemiske komponenter målt i iskernerne er blevet udviklet. Metoden bevarer, i modsætning til den almindeligt anvendte principal-komponent analyse, den tidslige korrelationsstruktur i måleresultaterne, hvorved klimatiske forhold kan rekonstrueres (K. Krogh Andersen, P. Ditlevsen, N. Marsh).

3. Niels Bohr Institutet

3.1 Teoretisk fysik, almen

Forestillingen om rummet, som et abstrakt begreb, udspringer af erfaringer vedrørende materielle legemers ordning. Den primitive forestilling om den relative beliggenhed af legemer transformeres derved opågtet til forestillingen om, at

legemerne er beliggende i "rummet". Udviklingen har gradvist afsløret, at dette rum er karakteriseret ved homogenitet og isotropi, som definerende egenskaber. Den subjektive ordning af sanserindtryk, som implicerer en skelnen mellem før og efter, har ført til forestillingen om, at begivenhederne forgår i en objektiv tid, med homogenitet som en definerende egenskab.

Inden for denne begrebsramme har bevægelse absolut betydning. Opdagelsen af relativitetsteorien implicerede ækvivalens mellem en uendelighed af rumtidskontinuer med jævn relativ bevægelse. Essensen af denne ækvivalens er forestillingen om et generaliseret rumtidskontinuum karakteriseret ved homogenitet og isotropi (4-dimensionalt Minkowski rum). På denne måde har udviklingen ført til erkendelsen af symmetrigruppen som det centrale indhold i begreberne rum og tid.

Erkendelsen af symmetri, som det grundlæggende element bag vore erfaringer, går imidlertid meget videre, idet symmetrielementerne selv, i deres irreducible fremstillinger, optræder som elementære variable af en ny art, som ikke har (tal)værdier, men kan fremvise en talværdi i en (tilfældig) begivenhed (klik i en tæller), der siges at være frembragt af et "kvante". Denne "primære manifestation af symmetri" har været emne for undersøgelserne i de foregående år. Den videre analyse peger på, at sættet af symmetrivariable, der er byggestenene for den substans, der oprindeligt var udgangspunktet for forestillingen om Minkowski rummet, ikke selv, og således heller ikke kvanterne, er at opfatte som objekter i rummet (Ole Ulfbeck i samarbejde med Aage Bohr).

3.2 Teoretisk højenergi fysik

Vor forståelse af verden på de mindste afstande standser i dag ved "standardmodellen". Man opererer her med tre fundamentale vekselvirkninger: (I) de elektromagnetiske vekselvirkninger, der er ansvarlige for den struktur, vi finder i atomer og molekyler; (II) de svage vekselvirkninger, der forklarer visse aspekter af radioaktivt henfald, samt spiller en afgørende rolle i stjernernes energiproduktion; samt (III) de stærke vekselvirkninger, der beskriver kernekrafterne samt den substruktur, der findes, når man kigger nærmere på atomkernerne byggestene: protonen og neutronen. Disse består af kvarker, der holder tæt sammen gennem udveksling af såkaldte gluoner. På trods af den meget imponerende overensstemmelse mellem teori og eksperimenter som standardmodellen repræsenterer, er der tungtvejende teoretiske grunde til at tro, at standardmodellen kun er en del af en mere omfattende teori. En vigtig indikator i den retning er, at standardmodellen ikke beskæftiger

sig med tyngdekraften, som er den fjerde fundamentale vekselvirkning, vi kender i naturen. Problemet er, at standardmodellen er en såkaldt renormerbar teori, dvs. en teori, der på konsistent måde forener kvantemekanikken og den specielle relativitetsteori. Når vi kommer til tyngdekraften, skal vi forene kvantemekanikken med Einsteins almen relativitetsteori, og det har indtil nu vist sig særdeles vanskeligt. Men selv indenfor standardmodellen er der en række aspekter, der ikke er tilfredsstillende forstået. Standardmodellen har på naturlig måde forenet de elektromagnetiske og de svage vekselvirkninger. Denne del af teorien kaldes Glashow-Weinberg-Salam (GWS) teorien. De stærke vekselvirkninger, der kaldes "quantumchromo-dynamics" (QCD) lever et delvist uafhængigt liv indenfor standardmodellens rammer. Hvorfor er der disse to uafhængige dele? Ville det ikke være naturligt, at de blev forenet til en teori ved større energi, præcis som det er sket med den elektromagnetiske teori og teorien for de svage vekselvirkninger. En sådan forening ville måske også tillade os at forstå, hvorfor GWS- og QCD-teorierne har forskellige symmetrier ($U(1) \times SU(2)$, henholdsvis $SU(3)$). Hvorfor optræder leptoner og kvarker i bestemte "familier", og hvorfor er antallet af familier 3? Hvorfor har leptonerne og kvarkerne præcis de masser, vi observerer? Kan disse masser forudsiges? Hvad er massen af den såkaldte Higgs-partikel, der er forudsagt af GWS-teorien?

Den næste generation af accelerators (LHC) vil teste standardmodellen i energiområdet 1-10 TeV. Dette er et særdeles interessant område. Ikke alene kan vi her forvente at observere Higgs-partiklen, som er forudsagt af teorien, men det er også et område, hvor man forventer, at de "ikke-perturbative" effekter i standardmodellen vil spille en vigtig rolle. Ved NBI har man i denne sammenhæng især koncentreret sig om studiet af såkaldte sphaleron overgange (der er overgange mellem forskellige ækvivalente grundtilstande i GWS-modellen, adskilt af en energibarriere) ved høje temperaturer, samt forsøg på at forstå symmetrien i standardmodellen. Desuden arbejdes der på at forstå teoriens parametre (f.eks. dens koblingskonstanter) ud fra et underliggende princip. Fra topologiske effekter ved ekstremt små afstande – bestemt ved den såkaldte Plancklængde – kan man forvente små ikke-lokale konsekvenser i en teori for kvantegravitation. Der har igennem nogle år foregået et forsøg på at sammenkoble bestemmelsen af parametrene i standardmodellen ud fra disse ikke-lokale effekter (via ideen om mange degenererede tilstande i vacuum).

Forståelsen af disse spørgsmål illustrerer også et gennemgående træk ved teoretisk højenergifysik i

dag: Ved at studere de mindste bestanddele føres man oftest til problemstillinger, der er relevante for forholdene i det tidlige Univers. Dette skyldes, at de høje energier, der behøves for at splitte stoffet i dets mindste bestanddele, vil være tilstede ved de høje temperaturer, der herskede i det tidlige Univers. Der knyttes således yderst betydningsfulde bånd til både moderne kosmologi og visse dele af nyere astrofysik.

Mens GWS-teorierne har så små koblingskonstanter ved nuværende eksperimentelt målte energier, at perturbationsteori er uhyre nøjagtig, er situationen mere kompliceret i QCD-teorien. En del spørgsmål kan her besvares i perturbationregning, mens andre kræver massive computerberegninger i ikke-perturbative områder. Sådanne ikke-perturbative beregninger spiller en fremtrædende rolle i gruppens arbejde. I et specielt regime af afstande, kan spektret af egenværdier af den såkaldte Dirac operator for kvarkerne beregnes eksakt ud fra universalitet og en forbindelse til random matrix teori. Gruppen er aktivt involveret i disse nye anvendelser af random matrix teori, der også har tråde tilbage til gruppens banebrydende arbejde omkring forbindelsen mellem random matrix teori og strengteori.

Forsøgene på at se standardmodellen som del af en større teori involverer netop forståelsen af strengteorier (og de dertil knyttede konforme feltteorier), samt studiet af kvantegravitation.

Streng- og superstrengteorierne har i en årrække spillet en stor rolle for højenergi gruppens arbejde på NBI, og gruppen har ydet væsentlige bidrag til formuleringen af disse teorier. Af nyere udviklinger kan her nævnes studiet af dualitets-symmetrier. Visse supersymmetriske generalisationer af QCD-teorien har overraskende vist sig at være næsten eksakt løsbare på grund af en såkaldt dualitet. Skønt allerede uhyre interessant i sig selv, har denne opdagelse også virket som katalysator inden for matematik (studiet af topologiske invarianter for 4-dimensionale mangfoldigheder) og strengteori (hvor dualitet har vist sig at forbinde tilsyneladende forskellige teorier). Indenfor det seneste år har strengteori gennemgået en rivende udvikling, som i udstrakt grad har sit udgangspunkt i netop disse dualitetsegenskaber. Generisk relaterer dualitet stærk kobling med svag kobling, og påstanden om eksakt dualitet er derfor fra begyndelsen et ikke-perturbativt udsagn. Ideen om en "større" forenende teori, kaldet M-teori, der har de kendte strengteorier indeholdt i sig i særlige grænser, har i denne sammenhæng vist sig at være utroligt frugtbar, og har ført til en næsten eksplosiv aktivitet i feltet. Specielt har forbløffende realiseringer af M-teori i termer af lavere-dimensionale (Yang-Mills) matrix teorier ledt til en

fuldstændig ny forståelse af både strengteori og såkaldt supergravitation. Om disse matrix model beskrivelser er eksakte eller kun approksimative, vides endnu ikke. Gruppen på NBI har været aktivt involveret i disse seneste udviklinger lige fra starten (J. Ambjørn, H.B. Nielsen, P.H. Damgaard, P. Olesen, J.L. Petersen. Langtidsgæster og stipendiater i det forløbne år: K. Anagnostopoulos, F. Antonen, D. Cangemi, O. Diego, A. Fayyazudin, J. Greensite, M. Harris, L. Jensen, J. Jurkiewicz, A. Krasnitz, Yu. Makeenko, J. Nielsen, S. Nishigaki, K. Olsen, J. Rolf, N. Sasakura, H. Sato, A. Sedrakyan, D. Smith, A. Tollsten, M. Weis).

3.3 Eksperimentel partikelfysik

Ved tilstrækkeligt høje temperaturer, som i solens indre, opløses atomerne i elektrisk ladede kerne- og elektronbestanddele. Ved endnu højere temperaturer, opløses også atomkernerne i delpartikler, og ved temperaturer, som herskede i de første øjeblikke af Universets historie, fremkommer de partikler, vi i dag holder for at være elementære og uforanderlige. Disse grupperer sig i tre familier med hver to kvarker og to leptoner, der synes at være de mindste bestanddele af alt stof. Hertil kommer kraftfelternes kvanter: Fotoner, gluoner, W- og Z-bosonerne.

Gennem sådanne eksperimenter har man fundet, at protonen og de andre såkaldte hadroner har en indre struktur; de består af kvarker og gluoner. Kvarkerne bærer en type ladning, som kaldes farve. Gluonerne kobler til farve og har også selv farve. De formidler de såkaldte stærke kræfter. Til de to kvarker i hver familie knyttes endvidere to partikler uden farve. Det er f.eks. elektronen og neutrinoen, som kun føler elektro-magnetiske og svage kræfter. Igennem de sidste to årtier er det blevet fastslået, at disse to slags kræfter er to sider af den samme samme vekselvirkning. Teorien for de stærke og elektro-svage kræfter er i så god overensstemmelse med eksperimenter, at den går under navnet "standardmodellen". Det er et åbent spørgsmål, om man med standardmodellen er nået til enden af stoffets sønderdeling, eller om fremtidige eksperimenter vil afsløre indre struktur af disse partikler, eller måske helt nye partikler. Sandsynligheden taler for det sidste, da man ganske mangler en forklaring på, hvorfor partiklerne har deres respektive masser, hvorfor der netop er tre familier, og hvorfor alle kræfter synes at konvergere til en fælles styrke ved ultimativt høje temperaturer. Det er desværre bekesteligt at etablere forhold som i det tidlige Univers i laboratoriet, og derfor er der kun få laboratorier for partikelfysik i verden. I Europa har landene skabt organisationen CERN med et laboratorium ved Genève til formålet. Danmark er et af de 19 medlems-

lande i CERN, og medarbejdere ved Niels Bohr Institutet har siden oprettelsen af CERN deltaget i det internationale samarbejde om eksperimenter i partikelfysik.

Niels Bohr Institutets deltagelse i disse undersøgelser har i de senere år angået elektron-positron kollisioner ved høje energier, tilvejebragt i den 27 km lange LEP accelerator ved CERN. Her deltager man i to store eksperimenter, med hver sin vægt på de eksperimentelle muligheder. I årene 1990-95 kolliderede LEP elektronerne med en energi, som svarer til Z-bosonens masse. De vigtigste fund har været, at der er netop tre familier af kvarker og leptoner, og at disse med stor nøjagtighed vekselvirker med kraftfelterne som forudsagt af standardmodellen.

I 1996 øgedes energien i LEP maskinen op over tærsklen for produktion af et par af W-bosoner ved hjælp af nye superledende accelerationsenheder. Disse bosoner er f.eks. ansvarlige for de første skridt i de fusionsprocesser, der får solen til at skinne. NBI deltager her i målingerne af W-bosonens egenskaber og i jagten efter nye partikler. Der er teoretiske argumenter for, at allerede denne fase af LEP har en chance for at afsløre en hidtil undsluppet partikel, Higgs bosonen, der skulle være manifestationen af standard modellens mekanisme for at tildele masse til elementarpartiklerne. Det håbes, at man kan finde midler til at fortsætte undersøgelserne ved LEP til og med år 2000.

Der deltages endvidere i forberedelser til den næste generation af eksperimenter ved CERN. En ny ring af superledene magneter er under konstruktion i LEP tunnelen, der skal accelerere protoner op til ca. 100 gange så høj energi som LEPs elektroner. Herved er der sikkerhed for at finde Higgs bosonen, hvis den overhovedet er der, og gode muligheder for at finde nogle nye hypotetiske partikler, som antages at udgøre det "mørke stof" i Universet. Det er her nødvendigt at lade intense protonbunder støde sammen 40 millioner gange i sekundet. Dette giver store udfordringer til den elektroniske behandling af eksperimentets millionvis af samtidige målinger; i dette område bidrager NBI til udviklingen af udstyr og metoder, der planlægges at stå færdige i år 2005.

Endelig forberedes et eksperiment ved HERA, et partikelfysik anlæg i Hamburg. I eksperimentet vil man søge at isolere store mængder af partikler, der indeholder den næst-tungeste kvarktype. Det drejer sig om at finde forskelle mellem sønderfaldene af partikler og anti-partikler, forskelle der måske kan forklare, hvorfor der i vort Univers synes at være flere partikler end anti-partikler (J.D. Hansen, J.R. Hansen, P.H. Hansen, B.S. Nilsson, E. Dahl-Jensen, G. Damgaard, P.R. Møller, B.

Rensch, ph.d.-stipendiater J.B. Hansen, S. Schmidt, A. Wänannen og S. Xella).

3.4 Teoretisk kernefysik

Teoretisk kernefysik er et vidt begreb, som dækker mange emner, hvoraf en stor del dyrkes ved Instituttet. Der er en lang tradition for studier af strukturen af stabile og næsten stabile kerner. I de senere år har interessen også samlet sig om studiet af egenskaberne af kernestof i store mængder under kompression og voldsom opvarmning. Disse egenskaber kan studeres i laboratoriet i kollisioner mellem tunge kerner. Forståelsen af sådanne påvirkninger er vigtig for beskrivelsen af det tidlige Univers. Kernestof i stor mængde forekommer i dag i naturen i neutronstjerner.

Den teoretiske gruppe er kraftigt engageret i kernestrukturforskning. En aktuell problemstilling er kobling mellem termisk excitation, superfluiditet og rotationsbevægelse i atomkerner. Blandt andet studeres faseovergangen mellem jævn rotation og diffus rotation. Den eksperimentelle udvikling af acceleratorene for radioaktive projektiler har skabt interesse for kerner med en overflade af neutroner. Gruppen har undersøgt disse halokerner, som kan forstås ud fra teorier for systemer af få partikler. Tunge halokerner, der nærmer sig den maksimale neutronoverskud, spiller en vigtig rolle for nukleosyntese i supernovaer. Metoder fra kernefysik bruges også for beskrivelsen af atomare klynger, dvs. partikler bestående af op til nogle tusinde atomer, i nært samarbejde med en eksperimentel gruppe på Instituttet. Kerner er også velegnet som laboratorium for studier af overgangen til meget irregulær bevægelse. I samarbejde med medlemmer af Instituttets gruppe for komplekse systemers fysik arbejder gruppen på beskrivelser af kvantekaos.

Ved mellemtemperaturer udviser kernestof en faseovergang fra en væske til en gas. Ved endnu højere temperatur møder man en hadronfase. Ved meget højt tryk og temperatur kan de enkelte nukleoner miste deres identitet i et quark-gluon plasma. I denne fase kan quarkerne bevæge sig frit, og systemet udviser chiralasymmetri. Gruppen arbejder med teoretiske beskrivelser af disse faseovergange og den analytiske fortolkning af numeriske resultater fra gitterfeltteori. Plasmafasen kan opstå kortvarigt i kollisioner af relativistiske tunge ioner. I samarbejde med NORDITA laver gruppen modelbeskrivelser af de dynamiske kollisioner, med transport i plasma og med studiet af former af hadronisk stof, f.eks. det såkaldte chirale kondensat. Gruppen er knyttet som teorigruppe til det skandinaviske-europæiske CHIC projekt for mellemenergi og til det danske CRAK samarbejde indenfor relativistisk tungionfysik. Samarbejdet

omfatter dels CERN projektet, NA44, dels BNL projektet BRAHMS ved RHIC acceleratoren i Brookhaven, hvortil den danske eksperimentalgruppe planlægger dele af detektorsystemet (J.M. Bang, J.P. Bondorf, T. Døssing, A.D. Jackson, I.N. Mishustin, Aa. Winther i samarbejde med B.R. Mottelson, M. Diakonov, H. Heiselberg, G. Carter, M. Hjort-Jensen, Nordita, gæsteforskere, R. Mattiello, R. Venugopalan, ph.d.-stipendiater P. Donati, O. Scavenius, A. Polleri, H.J. Pedersen og speciale-studerende A. Andersen, K. Splittorff).

3.5 Eksperimentel kernefysik

3.5.1 Kernestruktur

En stor del af de eksperimentelle studier af kernestruktur ved høje spin, er i 1997 udført ved hjælp af multidetektorsystemet EUROBALL III, som blev installeret og afprøvet på accelerator anlæget INFN, Legnaro, Italien i april. I alt 26 forskergrupper fra Europa står bag færdiggørelsen af dette enestående instrument, udviklet med henblik på gamma spektroskopiske undersøgelser med optimal effektivitet for detektering af gammastråler i kaskade udsendt fra hurtigt roterende atomkerner.

Gruppen på tandemlaboratoriet, NBITAL, som igennem en årrække har deltaget i udviklingen af EUROBALL, med støtte fra SNF, fik lejlighed til at deltage i indkørsfasen, og udføre nogle af de første eksperimenter på instrumentet. På trods af en række vanskeligheder med at få den avancerede detektor-, elektronik-, og edb teknologi til at fungere optimalt, må udbyttet af de første eksperimenter betegnes som rimeligt tilfredsstillende. Følsomheden for gammastråler fra svagt befolkede kvantetilstande er blevet forbedret med mere end en størrelsesorden set i forhold til forsøg med f.eks. NORDBALL, en detektor, som vi har benyttet igennem de sidste 8 år på tandemlaboratoriet.

En del af eksperimenterne sigter imod en detaljeret identificering og kortlægning af atomkernens kvantetilstande, for at belyse samspillet mellem kernens enkel-partikel og kollektive bevægelsesmønstre, faseovergange, symmetribrud, herunder dæmpet rotationsbevægelse og overgangen til kaotisk fase ved højere temperaturer. Andre sigter på at finde kerner med særlige egenskaber, som er teoretisk forudsagt, men meget vanskelige at finde på grund af en meget svag befolkning. Det gælder fx aflange kerner med akse forhold 3:1:1, den såkaldte hyperdeformation, som kun kan befolkes ved ultra høje spin, eller kerner langt fra naturlig stabilitet, med ekstreme neutron/proton forhold og/eller med neutroner og protoner i komplet identiske orbitaler.

Man udnytter hurtigt roterende compoundkerner, dannet ved fusion af accelererede tung-ioner med targetkerner. Efter at compoundkernen har afgivet excitationenergi ved partikel fordampning, afkøles kernen mod grundtilstanden ved udsendelse af en kaskade af gammastråler, som måles med stor effektivitet og opløsningsevne med de nye sammensatte Cluster- og Clover detektorer i EUROBALL. En kaskade fra kerner i hurtigt rotation består i middel af 3-4 dipol og 25-30 kvadrupol stråler. I henfaldet er tilstandene under påvirkning af de stærke centrifugal- og Coriolis kræfter, der opstår ved rotationen.

Ved at måle levetiden af kvantetilstandene får man direkte oplysning om kernens kollektivitet. Ved hjælp af en ny analyse teknik udviklet i samarbejde med en gruppe i Milano i 1997, hvor Doppler forskydningen på spektrernes fluktuationsmønstre måles, har vi kunnet vise, at kernens kollektivitet, som er velkendt for de helt kolde kerner op til høje rotationshastigheder, også bevares ved høje temperaturer, op til excitationenergier på over 2 MeV, hvilket er langt op i området, hvor kernens rotationshenfald ved kvadrupol stråling er spredt ud over mange tilstande, svarende til en "dæmpet" bevægelse.

Et meget nuanceret billede af atomkernernes kvantestruktur fås, hvor kerner med mange regulære kollektive rotationsbånd er identificeret og studeret ved laboratoriet i de sidste år. Båndstrukturene er bygget på forskellige partikel excitationer, der adskiller sig gennem de involverede partiklers kvantetilstande og deres indbyrdes kobling. Et centralt problem er vekselvirkningen mellem sådanne excitationer og dennes afhængighed af rotationen. I et studium af ^{163}Er er det over flere år lykkedes at identificere 19 uafhængige forbindelser imellem ialt 30 rotationsbånd og uddrage vekselvirkningsstyrken imellem båndene. De målte gammastråle overgange mellem båndene giver samtidig en værdifuld bekræftelse på tilstandenes spin og paritet.

Når kernen tilføres stor indre energi, kan de stærke kollektive vibrationer af kernens protoner og neutroner i modfase anslås. Når disse Giant-Dipol-Resonanstilstande (GDR) henfalder med udsendelse af højenergetiske gammastråler, kan man udfra energi- og vinkelfordelingerne bestemme kernens vibrationssegenskaber, som er afhængig af både form og tæthed. En analyse af eksperimenter udført på NBITAL i 1996 viser, at det nu også for første gang har været muligt at identificere GDR tilstande i det superdeformerede minimum af ^{143}Eu . Den store deformation giver en splitning af resonansen med komponenter omkring 9 og 18 MeV. Henfaldet fra den laveste komponent, som lettere kan konkurrere med neutronhenfaldet,

når GDR-energien er tæt på neutronbindingse-nergien, observeres i koicidens med overgange fra superdeformerede rotationsbånd.

Den nye teknologiske udvikling med brug af radioaktive, ustabile isotoper, som beampartikler og targets, muliggør studier af kernestrukturen i helt nye områder, tæt på de grænser, hvor nucleonerne bliver ubundne på neutron- og proton "drip lines". Gruppen ved NBITAL følger disse muligheder med stor interesse, og deltager aktivt i SPIRAL projektet ved GANIL acceleratoren i Frankrig, hvor vi deltager i opbygningen af multidetektorsystemet EXOGAM, og planlægger studier af den dobbelt magiske kerne ^{68}Ni ved Coulomb excitation i slutningen af 1998.

Også ved NBITAL er der udviklet et radioaktivt beam. En speciel ion-kilde for ^{14}C er for nylig taget i brug til støtte fra EUs TRM programnetværk. Der sigtes på en videreudvikling af EUROBALL, som i øjeblikket er verdens mest moderne og på en sideløbende opbygning af detektorsystemer, som f.eks. EXOGAM ved laboratorier med radioaktive beams (B. Elbek, B. Herskind, G.B. Hagemann, A. Holm (orlov), G. Sletten, Børge Svane Nielsen, K. Hagemann, J. Westergaard, langtidsgæster og stipendiater R. Bark, M. Bergström, H.J. Jensen, S. Törmänen, P. Varmette, speciale-og ph.d.-studerende A. Harsmann, K. Austin Schmidt, S. Frattini, N. Hashimoto, T. Saitoh).

3.5.2 Pioner i kernemediet

En gruppe fra Niels Bohr Institutet studerer spinstrukturer i atomkernen for at forstå, hvordan pioner opfører sig i kernestof. Pionen er bærer af vekselvirkningen mellem nukleoner og er samtidig en del af det felt, der holder sammen på kernen. Eksperimenterne udføres disse år ved Laboratoire National Saturne, Paris ved en energi omkring nogle GeV pr. nukleon. Medlemmer af gruppen deltager i eksperimenterne ved laboratoriet, og indsatsen i 1997 har været dels en analyse af data fra tidligere eksperimenter, som enten er bragt tilbage på diske eller overført på nettet, men især deltagelse i en række forsøg med en ny opstilling, som er et resultat af et samarbejde med grupper fra Rusland og Frankrig. Vort bidrag til opstillingen har været bygning af et trådkammer.

Aktiviteten er et område, hvor man prøver at bygge bro mellem partikelfysik og traditionel kernefysik, som f.eks. ved at studere Delta partiklen i kernemediet. Delta partiklen er nukleonens spinexcitation, i et kvarkbillede resultatet af et spinflip af en kvark i nukleon. Delta partiklen er samtidig en pion plus en nukleon. Vi studerer denne sammensætning i kernemediet af nukleon, pionen og Delta resonansen. Deres egenskaber er afhængige af de andres tilstedeværelse.

I 1997 har vi især koncentreret os om de såkaldte koherente pioner, hvor pionagtige kvanter bevæger sig gennem kernemediet ved at excitere en nukleon til en Delta og danne en Delta-hul tilstand. Kvantet er skiftevis en pion og en Delta-hul tilstand. I tre forskellige eksperimenter har vi nu identificeret koherente pioner. Den detaljerede analyse vil fortsætte ind i 1998, men de foreløbige resultater viser allerede, at vi nu endelig efter årtiers anstrengelser kan håbe på en konsistent beskrivelse af pioners bevægelse i kernestof. Gruppen i København har samtidig holdt kontakt til teoretikere rundt i verden, der arbejder med disse problemer (C. Ellegaard, J.S. Larsen, C. Gaarde, ph.d.-studerende R. Dahl og speciale-studerende M.S. Skousen, M. Drews og Jørn Jensen).

3.5.3 Højenergi tungion fysik

Kvarker er normalt bundne i "farveløse" partikler, således at kvantetallet for "farve" er nul, på samme måde som elektrisk positiv og negativ ladning til sammen kan give elektrisk neutrale tilstande. De observerede partikler i naturen er derfor protoner, neutroner, andre og tungere baryoner, der alle består af 3 kvarks med hver sin farve, samt mesoner, der består af en kvark og en antikvark. Dette er, så vidt det vides, det karakteristiske træk ved stof under de betingelser, der hersker i Universet i dag. Ved meget høje temperaturer og tætheder, svarende til de forhold, der fandtes i det første mikrosekund efter Big Bang, var de nuværende farveløse kernepartikler opløst, og i stedet kunne kvarkerne og gluonerne (formidlerne af den stærke vekselvirkning) bevæge sig frit omkring i det unge Univers. Dette er i hvert fald hypotesen. Forsøg med tunge ioner ved ultrarelativistiske energier sigter på at genskabe forhold i laboratoriet, der ligner tilstanden i det unge Univers. Det "lille Big Bang", der søges skabt ved at kolliderer tunge ioner med ultrarelativistiske energier, er dog på mange væsentlige punkter anderledes end det store Big Bang. Den laboratoriefrembragte tilstand lever kun så lang tid, som det tager lyset at rejse fra den ene ende af atomkernen til den anden, og "laboratorieuниверset" har kun en udstrækning som en kerne.

En forskergruppe på Institutet, kaldet HEHI

(High Energy Heavy Ion), deltager i tungionsforsøg, dels ved CERN i Genève og dels ved Brookhaven Laboratoriet udenfor New York.

Med NA44 eksperimentet ved CERNs SPS accelerator studerer gruppen kollisioner mellem blykerner med energier på 158 GeV per kernepartikel og stationære blykerner. Eksperimentet måler partikelspektre og multipartikel korrelationer med stor præcision. Ved disse studier kan man opnå information om rum- og tidsudviklingen i stød mellem tunge ioner ved meget høje energier og herigennem søge at identificere den forventede nye tilstand, i hvilken kvarker og gluoner atter er frie partikler (Quark Gluon Plasma, QGP).

I 1997 har gruppen koncentreret indsatsen om studiet af små sammensatte baryonsystemer (deuteroner og tritoner) og tilhørende antipartikler (antideuteroner) på basis af det lange forsøg med det dansk konstruerede H4 flyvetidsinstrument i efteråret 1996. Fysikprogrammet sigter mod en indgående analyse af forholdene ved "freeze-out" i relativistiske tungion kollisioner. Det er lykkedes at forøge verdensbestanden af identificerede antideuteroner i tungionkollisioner fra 2 til 26 og desuden identificere ca. 75 tritoner. Sammenligning med en ny teoretisk model for partikelkoalisering, også udviklet ved instituttet, antyder, at ekspansion af det stærkt komprimerede og ophevede område, der dannes ved kernekollisionerne, udvider sig med konstant tæthed og med en lineær hastighedsprofil (som Hubble ekspansionen for Universet). Ligeledes har NA44 forsøget sandsynliggjort eksistensen af en øvre temperatur i tungion kollisioner, der er omtrent lig med den forventede QGP faseovergangstemperatur. Der er dog flere andre mekanismer, der kan føre til den observerede opførsel (Unversel freeze-out temperatur, Hagedorn effekt m.m.).

Gruppen spiller desuden en central rolle i forbindelse med planlægningen og opbygningen af BRAHMS forsøget ved verdens første tungion collider, RHIC (Relativistic Heavy Ion Collider), der opbygges ved Brookhaven National Laboratory ved New York. BRAHMS (Broad RAnge Hadronic Magnetic Spectrometer) bliver et af de blot fire forsøg ved den 4 km lange superledende accelerator. HEHI gruppen har i samarbejde med DANFYSIK A/S konstrueret en stor dipol magnet til BRAHMS, og bygger desuden på TALs værksteder en dobbelt TPC (Time Projection Chamber) til 3 dimensional sporing af ladede partikler samt 2 flyvetidsinstrumenter med en tidsopløsning på 65x10⁻¹² sekunder. De første Au + Au kollisioner med energier på 200 GeV per nukleonpar i tyngdepunktssystemet forventes i sensommeren 1999 og vil markere et nyt trin i udforskningen af stoffet. HEHI gruppen har indgået et nært samarbejde

de med andre Europæiske grupper med henblik på udvikling af apparatur og software til BRAHMS.

I et endnu længere perspektiv er gruppen med i planlægningen af det omfattende ALICE forsøg til LHC (Large Hadron Collider) acceleratoren, der forventes klar i år 2005 ved CERN (H. Bøggild, J.J. Gaardhøj, O. Hansen, I. Bearden, ph.d.-stipendiat A. Hansen, specialestuderende P. Christoffersen).

3.6 Astro- og solsystemfysik

3.6.1 Galakser, dannelse og udvikling

I vor egen galakse, Mælkevejen, studeres bl.a. halstjerner, idet disse stjerner, der er de ældste i vor galakse, i en vis forstand udgør en slags galaktisk hukommelse, der rummer informationer om begyndelsesbetingelserne for galaksens dannelse. Vore seneste resultater peger således på, at galakser dannes hierarkisk ved forening af mindre undersystemer, det såkaldte "bottom-up" galakse dannelses scenario.

Uden for vor egen galakse studeres en samling af galakser med særlig lav overflade lysstyrke for at afprøve vor teori om, at disse galakser indeholder særlig meget af det såkaldte "mørke stof", som udgør 90-99% af Universets masse, og at galakserne er karakteriseret ved usædvanligt store specifikke angulære momenter (P.R. Christensen i samarbejde med J. Sommer-Larsen, TAC, C. Flynn, Turku).

3.6.2 Kosmologi

Gruppen deltager i 2 projekter til måling af fluktuationer i den kosmiske mikrobølge baggrundsstråling (CMBR). Formålet med disse målinger er at opnå forståelse for de forhold i det tidlige Univers, der har betinget det Univers med storskala strukturer, galaksehober og galakser, som vi observerer i dag.

DSRI, TAC og NBIFAFG har indgået et såvel formelt som reelt samarbejde vedr. ESAs PLANCK (tidligere kaldet COBRAS/SAMBA) satellit projekt til måling af CMBR. Der forventes opsendelse i 2006. Det danske bidrag består i at fremstille og levere spejlene til mikrobølge teleskopet. Som et resultat af dette bidrag vil den danske gruppe have fuld adgang til alle data fra PLANCK. Projektet har mødt stor velvilje hos de bevilgende myndigheder og ca. halvdelen af de nødvendige midler er allerede sikret.

Desuden deltager gruppen i det amerikanske NASA ballonprojekt TOPHAT ligeledes til måling af CMBR. Projektet afventer beslutning om opsendelsestidspunkt (P.R. Christensen i samarbejde med I. Novikov, AO og TAC, H.E. Jørgensen, AO, H.U. Nørgaard-Nielsen, DSRI).

3.6.3 Solsystemet. Planeten Mars

"Mars Pathfinder" landede på Mars d. 4. juli 1997 og vil blive efterfulgt af nye landere hvert andet år. Med på alle disse landere er et dansk eksperiment bestående af et antal magneter af forskellig styrke. Måden det magnetiske støv afsættes på disse magneter, kan være med til at fortælle om støvets dannelsesmåde, bl.a. om vand i rigelige mængder har været involveret. Som baggrund for tolkningen af resultaterne fra magneterne på Mars har vi fortsat vore eksperimenter med forskellige analoger for Mars støv. For at finde gode Mars analoger har vi undersøgt adskillige jordiske prøver, især med Mössbauer spektroskopi (L. Vistisen, J. Madsen, i samarbejde med J.M. Knudsen, M.B. Madsen, ØL).

3.7 Komplekse systemer

Denne gruppe repræsenterer et bredt spektrum af interesseområder, som har været i stærk udvikling i de sidste år. Med udgangspunkt i hele spektret af traditionelle specialiteter på NBI/NORDITA: kernefysik, statistisk mekanik, faststoffysik, højenergifysik og astrofysik er der vokset et nyt område frem, hvis fælles tråd er den stærke ulinearitet, som findes i alle realistiske systemer og ofte spiller en helt dominerende rolle. Denne ulinearitet kan fremkalde strukturer med meget kompleks geometri (bl. a. såkaldte fraktaler) og meget irregulær bevægelse (kaos), hvis forløb er uforudsigeligt på trods af, at dynamikken er helt deterministisk. Et andet fællestræk ved dette område er brugen af computereksperimenter; det er i høj grad den intuition, som er opnået gennem vekselvirkningen med computere, som gør det muligt at angribe disse vanskelige "klassiske" problemer.

De metoder, der udvikles i studiet af ulineære systemer kan anvendes på mange forskellige områder, f.eks. turbulens, kvantesystemer med mange frihedsgrader (som atomkerner), kemiske reaktioner, klassisk mekanik og konstruktionen af neurale netværk med evne til at lære og udføre komplicerede beregninger på en fleksibel måde.

Kaotisk bevægelse i små systemer er, i de sidste ti år, blevet et relativt velstuderet område. Man ved noget om, hvordan kaos opstår, og hvordan det karakteriseres. For turbulens er situationen helt anderledes: Vi har en meget ringe teoretisk forståelse og ved ikke meget om, hvordan den bedst kan karakteriseres. Det er et meget spændende område, og der foregår en bred indsats her: Numeriske eksperimenter med gitre af koblede afbildninger, cellulære automater og hydrodynamisk turbulens. Fremskridt på disse områder er vanskelige, men vil kunne anvendes på mange fænomener, hvor både kaotisk bevægelse og rumlig uorden spiller en rolle.

Man kan specielt fremhæve de undersøgelser af "intermittens" i turbulent bevægelse (dvs. afvigelser fra Kolmogorovs teori), baseret på såkaldte skalmodeller, som viser, at dette fænomen kan findes i selv meget simple modeller. Endvidere er der sket fremskridt i forståelsen af turbulens i periodiske kemiske reaktioner. Det er lykkedes at få overblik over de instabiliteter, der forårsager den turbulente dynamik og de bundne hvirvel- (eller spiralbølge-) tilstande, der kan dannes undervejs. Endelig kan man nævne en ny gruppe af dynamiske vækstmodeller, som har skabt stor interesse.

Udviklingen inden for "kvantekaos", som historisk står Institutet særlig nær, har været meget spændende i de sidste år, da man nu, både eksperimentelt og teoretisk, kan studere højt exciterede og meget righoldige spektre, f.eks. af Brintatomet i et ydre magnetfelt. Her er gruppen kendt for at have udviklet en meget effektiv og udbredt teknik, hvorved systemets egenskaber kan beskrives ved hjælp af et lille antal periodiske baner fra det tilsvarende klassiske (Newtonske) system.

Indsatsen på dette område er stor og stærkt voksende. Den er vokset betydeligt gennem skabelsen af "Center for Chaos and Turbulence Studies" (ledet af P. Cvitanovic) finansieret i fem år af Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd fra 1993. Centret består af NBI/ØL kaosgrupperne, af Preben Graae Sørensens gruppe på Kemisk Institut, samt af Erik Mosekildes gruppe fra DTU. Dette nye center samt overflytningen af ØL gruppen til NBI har skabt helt nye muligheder for det eksperimentelle program. Vi har nu mange eksperimenter i hydrodynamik: Rørstrømninger, frie overflader (hydrauliske spring) og Faraday bølger. Endvidere i svampevækst (med forbindelse til andre dynamiske fronter), kuglestrømninger, akustiske resonanser (med forbindelse til kvantekaos), simple modeller af vekselvirkende neuroner og proteinfoldning. Man kan specielt fremhæve, at det er lykkedes, ved et simpelt, mekanisk eksperiment, hvor proteiner adsorberes mellem en glasplade og en lille plastkugle, at registrere proteinudfoldningen – ja, selv detaljer i denne proces.

Center for Kunstige Neurale Netværk, CONNECT, er oprettet i 1991 af Det naturvidenskabelige og Det Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd i forening under Informatikprogrammet, PIFT. Det har hjemsted ved Niels Bohr Institutet og ledes af lektor Benny Lautrup. Der består et snævert samarbejde mellem den teoretiske gruppe på NBI og den anvendelsesorienterede gruppe på Elektronisk Institut, Danmarks Tekniske Universitet, ledet af lektor Lars Kai Hansen. I den første planlægningsperiode på tre år var der ydermere deltagelse af Fysisk-Kemisk institut, DTU, og Afdeling for Optik og Fluid Dynamik, Risø.

Centerets forskning spænder over flere aspekter af feltet, neurale netværk: kapacitetsberegninger på specielle netværk, algoritmeudvikling, teori for generalisation, og generiske anvendelser. Desuden deltager centeret i industrielle udviklingsprojekter og medicinsk databehandling, specielt inden for analyse af tredimensionelle scans af hjernen. Til dette formål er nye metoder, som tillader optræning af netværk med meget store antal forbindelser, blevet udviklet. CONNECT deltager i to internationale netværk: Et europæisk, som vedrører den statistiske mekanik for komplekse systemer, og et amerikansk, som angår visualisering af hjernens funktionelle konnektivitet.

Mange fremragende gæster har besøgt grupperne, og det har, sammen med den store og aktive studentergruppe, bidraget til at skabe et stimulerende og dynamisk miljø. En stor del af forskningen i disse nye retninger har været muliggjort gennem generøs støtte fra private fonde og industri (P. Alstrøm, P. Bak, T. Bohr, P. Cvitanovic, P. Dimon, C. Ellegaard, M. Høgh Jensen, B. Lautrup, M. Levinsen, G. Zocchi i samarbejde med J. Hertz, Nordita, specialestuderende P. Bertelsen, J. Lundbek Hansen, J. Nygaard, K. Schaadt, F. Okkels, H. Jensenius, J. Sparre Andersen, S. Hörlyck, ph.d.-studerende V. Putkaradze, E. Schröder).

3.8 Institutets regnemaskineanlæg

Regnemaskineudstyret på Blegdamsvej er i 1997 forstærket generelt med mere diskplads og flere UNIX arbejdsstationer og PC'er. Som central UNIX server bruges en Alpha Server 2000 5/250. Desuden er der ca. 75 UNIX arbejdsstationer, hvoraf 21 kører Digital UNIX og resten Linux. NBIs VMS cluster består af 7 maskiner, hvoraf de 3 har Alpha CPU og resten VAX.

Der er ca. 40 X-terminaler med adgang til det lokale netværks CPU, disk og X-windows ressourcer. Netværket består af et antal ethernet-segmen-ter koblet sammen i en bro samt en FDDI-ring (B.S. Nilsson).

3.9 Internationalt samarbejde

I løbet af kalenderåret 1997 har 52 udenlandske gæsteforskere (heri er inkluderet 11 udenlandske studerende) opholdt sig ved Niels Bohr Institutet i mere end 3 måneder.

De er fordelt på følgende lande: Australien 2, Kroatien 1, England 3, Polen 1, Finland 1, Schweiz 1, Frankrig 2, Slovakiet 1, Grækenland 1, SNG 3, Holland 2, Spanien 3, Indien 1, Sverige 3, Israel 1, Tyrkiet 1, Italien 7, Tyskland 5, Japan 6, USA 7.

Institutet har i 1997 haft omkring 153 udenlandske gæster på kortere besøg (max. 3 måneder). Hertil kommer gæster, som har deltaget i følgende symposier og workshops:

New Spectroscopy and Nuclear Structure 1997, 16/09-20/09 med 103 deltagere; NBI-TAL Workshop on Data Analysis, 20/05 – 24/05 med 19 deltagere; NA44 Analysis Workshop, 9/02 – 16/02 med 15 deltagere; Brahms Collaboration meeting, 5/08 – 7/08 med 12 deltagere. Deltagerantallene omfatter kun udefrakommende.

4. Ørsted Laboratoriet

4.1 III-V nanostrukturer og klyngefysik

Det fælles laboratorium for klynger og halvledernanostrukturer råder over en række for Danmark enestående apparater, som f.eks. et III-V (GaAlnAs) halvleder molekylstråle-epitaksianlæg, udstyr til frembringelse af metallklynger og deres masseanalyse, et feltemissions skanning elektronmikroskop og en samling af millikelvin kryostater til transportmålinger i magnetfelter op til 13T. Kombinationen af to forskningsområder (klynger og halvledere) har vist sig frugtbar på det teoretiske såvel som det eksperimentelle område. For eksempel flyttes nu rutinemæssigt 20 nm klynger rundt på en halvlederchip med nanometer elektriske kredsløb frembragt ved elektronlitografi. Derved kan de magnetiske og superledende klynger eller nanostrukturer studeres enkeltvis (P.E. Lindelof, J. Borggreen, C.B. Sørensen, H. Dalby Rasmussen).

4.1.1 Endimensional elektrontransport

MBE teknikken tillader fremstilling af en todimensional elektrongas ved en GaAs/AlGaAs grænseflade. En efterfølgende lateral afgrænsning af den todimensionale elektrongas med en bredde på ned til under 100 nm giver yderligere en reduktion i dimensionaliteten. Denne afgrænsning kan ske elektrostatisk eller ved simpel ætsning. Den struktur, der herved opnås, er en kvantepunktkontakt. Der er blevet fremstillet kvantepunktkontakter (i samarbejde med Würzburg Universitet) med stærkere indeslutningspotentialer end tidligere rapporteret i den internationale litteratur. Disse endimensionale strukturer udviser ledningsevnekvantisering, der kan observeres helt op til 30 K. Der observeres også afvigelser fra de basale kvantemekaniske modeller baseret på Fermi-væske modellen. Disse afvigelser studeres intensivt, og det er sandsynligt, at de er forbundet med rumlige ustabiliteter med hensyn til spin og ladning (A. Kristensen, J. Nygård, J. Bo Jensen, P.E. Lindelof).

4.1.2 Elektronstrålelitografi

Et feltemissions skanning elektronmikroskop er i årets løb blevet installeret og indkørt. Det opererer helt ned til en accelerationsspænding på 0.5

kV og har en ultimativ opløsningsevne på 1.2 nm. Der er specielt blevet arbejdet på at optimere mikroskopet til brug ved elektronstrålelitografi med forskellige resisttyper og tykkelser. Der har været fremstillet submikrone kryds (til mikro Hall magnetometre), superledende metalringe og kvantepunktkontakter. Den endelige aflevering af mikroskopet fra firmaets side fandt sted i november 1997 (S. Pedersen, C.B. Sørensen, J. Bo Jensen).

4.1.3 Al/GaAs/Al superleder/halvleder/superleder Josephson forbindelser

Superleder/normal leder/superleder Josephson forbindelser har været studeret med henblik på bedre at forstå multipel Andreev spredning. Strøm-spænding karakteristikkerne for prøverne giver tydelige knæk ved de subharmoniske værdier af energigabet i aluminium. For at studere i hvilken udstrækning Andreev spredningen sker under bevarelse af fasekohærens, er der blevet udført eksperimenter, hvor den ene side af SNS forbindelsen udgøres af en superledende løkke, der udviser fluxkvantisering. Det har herved været muligt at studere en periodisk variation af strukturen af de subharmoniske energigab, som funktion af et ydre magnetfelt. En interessant ny observation er bias afhængigheden af styrken af fluxkvantiseringsoscillationerne. En singularitet i oscillationernes styrke ses ved de subharmoniske energigapsværdier. Dette kan forstås, idet disse bias-spændinger netop svarer til, at det indgående hul (elektron) og den udgående elektron (hul) forløber i kohærente tilstande med en bredde for denne kohærente superposition, der er givet ved den såkaldte Thouless længde (O. Kuhn, A. Kristensen, P.E. Lindelof i samarbejde med J. Bind-slev Hansen, R. Taboryski, C. Schelde Jacobsen, DTU).

4.1.4 Kunstige atomer i halvlederoverflader

Indeslutningspotentialer i forbindelse med todimensionale elektrongasser kan give et område med et tælleligt antal elektroner, hvilket ofte kaldes en kvantedot. Disse områder har stor lighed med atomer, idet spektret dog som regel er væsentlig mere kompliceret. Et interessant aspekt af disse kvantedots er, at de dels kan beskrives som et tidsuafhængigt energi-egenværdiproblem, dels kan betragtes som et ballistisk område med en række mulige elektronbaner. Overgangen fra den ene til den anden af disse to typer af beskrivelser er central i den såkaldte periodisk-bane teori inden for det semiklassiske område af kvantefysikken. Der er udført en række eksperimenter på tre-kantede kvantedots med submikron størrelse. Meget små (højohmske) kontakter i hjørnerne af de små trekanter gør det muligt at måle konduktivite-

ten fra hjørne til hjørne. Magnetfelter bøjer elektronbanerne, og systemet overgår gradvis til et, hvis kvantemekaniske beskrivelse baseres på kanttilstande (P. Bøggild, A. Kristensen, P.E. Lindelof).

4.1.5 Klyngehyppigheder og skalstrukturer

Denne periodiske struktur, skalstrukturen, er et udtryk for klyngernes større stabilitet, når de kvantiserede valenselektroner har nået et antal, som svarer til en afsluttet elektronskal; deres analoge i atomernes verden er de stabile ædelgasser i det periodiske system (He, Ne, Ar...). Skalstrukturen observeres i laboratoriet ved at lade en stor samling af varme Na-klynger i forskellige størrelser fordampe enkeltvis atomer i en vis tid. De mest stabile klynger tøver længst i denne proces og forekommer derved hyppigere, når klyngerne masse-analyses. Temperaturen er vigtig i denne fordampningsproces. De nyeste forsøg går ud på at lade klyngerne fordampe i et varmereservoir af He-gas med kontrolleret temperatur. Skalstrukturen viser sig her meget tydelig, og klyngernes indre energi kan uddrages med stor nøjagtighed (J. Borggreen, H. Dalby Rasmussen, T. Hassenkam, O. Echt, J. Westergaard, P.M. Hansen, S. Bjørnholm).

4.1.6 Magnetiske egenskaber af klynger på overflader

For at studere de enkelte, individuelle klynger benyttes et nu færdigudviklet apparatur til fremstilling af klynger af refraktive metaller ved katodeforstøvning. Klyngerne landes blødt på et passende substrat og kan efterfølgende afbilledes med et elektronmikroskop eller mikroskop med skannende spids. Ud over ren afbildning kan spidsen benyttes til at flytte en bestemt, udvalgt klynge til en bestemt, udvalgt position. Denne position er typisk udstyret med elektronstrålelitografisk påførte elektroder (se ovenfor), og de elektromagnetiske egenskaber af klyngen kan udforskes (H. Busch, L. Theil Hansen, P.E. Lindelof, J. Borggreen).

4.2 Heterostrukturer og III-V halvledere

4.2.1 Optisk spektrometri

Indsatsen i det forløbne år har været koncentreret om undersøgelser af utraditionelle halvleder materialer med stort båndgab, idet der generelt er stor interesse for sådanne materialer inden for optoelektronik-området. Vi har fremstillet lysdioder af porøs silicium ud fra både n- og p-type krystallinsk silicium. Det lys, der udsendes fra disse lysdioder, dækker området fra grønt til nær infrarødt. Intensitetsfordelingen er i god overensstemmelse med de elektroniske energiforhold, som vi tidligere har

fastlagt for porøs silicium. Dannelsesmekanismen for porøs silicium er blevet undersøgt systematisk, og der er foretaget optiske og fotoelektriske målinger på blyiodid, hvis båndgab svarer til den blå del af spektret (E. Veje i samarbejde med A. Ferreira da Silva, I. Pepe og A.S. Alves).

4.2.2 Strain og spinopsplitning i GaAs/AlGaAs kvantebrønde

Når en III-V halvleder som f.eks. GaAs anbringes i en kvantebrønd, vil størrelseskvantiseringen medføre en adskillelse af lette og tunge huller, således at det tunge hulbånd bliver grundtilstanden. Det tunge hulbånd er spindegenereret. Den degeneration, der bestemmes af kvantebrøndens symmetri, kan ophæves i større eller mindre grad ved hjælp af et uniaksialt strain. Kvantebrønde med forskellige symmetrier fremstillet ved molekylstrålepitaksi (MBE), er blevet undersøgt. Deres kvantetransport-egenskaber er målt som funktion af et uniaksialt strain. Målingerne foregår ved flydende heliums temperaturer og i kraftige magnetfelter (O.P. Hansen).

4.3 Generel teori

4.3.1 Bose-kondensation

En fortyndet gas af identiske alkaliatomer som Na eller Rb kan køles til så lave temperaturer, at gassen undergår en faseovergang til en tilstandsform, hvor den laveste kvantetilstand er besat med et makroskopisk antal partikler. Gassernes egenskaber nær det absolutte temperaturnulpunkt kan i mange sammenhænge beskrives ved løsningerne til en ulineær Schrödingerligning for kondensatets bølgefunktion. Der er fundet løsninger, der angiver, hvorledes en hvirvel udvider sig i tid, når partiklerne frigøres fra den magnetiske fælde, hvori de blev kølet ned. Dispersionen af kollektive overfladesvingninger er bestemt ved linearisering om ligevægt. Ved temperaturer over overgangstemperaturen er dæmpningen af kollektive svingninger beregnet under hydrodynamiske betingelser, hvor relaxationstiden er kort i forhold til svingningstiden, og en række resultater er opnået i det kollisionsløse område, hvor den fri middelvej længde er stor i forhold til andre karakteristiske længder (H. Smith, U. Al-Khawaja, L. Viverit i samarbejde med G.M. Kavoulakis, E. Lundh, C.J. Pethick, Nordita).

4.3.2 Kvantetransport i nanostrukturer og stærkt korrelerede elektronsystemer

I samarbejde med den eksperimentelle nanostrukturgruppe er halvleder-nanostrukturer med trekantssymmetri blevet analyseret i termer af se-

miklassisk baneteori, og betydningen af isolerede periodiske baner er blevet påvist. Endvidere er vekselvirkningseffekter i kvantepunkt-kontakter med bredder ned til 50 nm blevet studeret. En model, som involverer lokaliserede plasmoner, er blevet introduceret i et forsøg på at forklare de observerede effekter. Endelig er elektronvæskevirvler i højtemperatursuperledere blevet analyseret inden for rammerne af den nyligt lancerede $SO(5)$ -teori (H. Bruus).

4.3.3 Isolator-leder overgange i todimensionale elektronsystemer

Todimensionale elektronsystemer kan opstå i grænsefladen mellem to forskellige halvledere. I mange år mente man, at ledningsevnen i et sådant system altid aftager med faldende temperatur, hvilket karakteriserer en isolator. Men for nylig har man eksperimentelt fundet flere eksempler på, at todimensionale elektronsystemer kan være ledere. Betingelsen er, at elektronernes vekselvirkningsenergi er meget større end deres bevægelsesenergi, og at der er forholdsvis få urenheder. Endvidere synes dielektricitetskonstanten at være negativ omkring isolator-leder overgangen. Vi prøver at forstå dette ud fra en forestilling om, at der findes en korrelationslængde og en energi, der er omvendt proportionale med hinanden. På isolatorsiden virker energien som en aktiviseringsenergi, mens den på ledersiden minder om energigabet for en superleder. I Kvant-Hall området, hvor der anvendes et stærkt magnetfelt, vinkelret på systemet, ses ligeledes en isolator-leder overgang. Vi undersøger ligheder og forskelle mellem disse to faseovergange (H. Nielsen i samarbejde med P. Alstrøm, CATS).

4.3.4 Hvirvelstruktur i $SO(5)$ modellen

Teorien for høj- T_c superlederne er stadig langt fra at være afklaret. En af de spændende nye ideer i feltet er den såkaldte $SO(5)$ -model, ifølge hvilken materialernes magnetiske og superledende egenskaber er to sider af samme sag. Vi har analyseret excitationer af de såkaldte strøm-hvirvler, der genereres, når superlederen udsættes for et magnetfelt, og konkluderet, at modellen har unikke forudsigelser, der nu forsøges undersøgt eksperimentelt ved hjælp af inelastisk neutronspreddning (K. Juel Eriksen, H. Bruus, P. Hedegård).

4.3.5 Koeksistens af ferromagnetisme og superledning

Felner et al. har for nylig opdaget nye superledere af høj- T_c familien. Disse stoffer har foruden kobber-oxid-lag også lag med ruthenium, hvis magnetiske momenter kobler ferromagnetisk. Det er observeret, meget bemærkelsesværdigt, at ma-

terialerne samtidig har superledende orden og ferromagnetisk orden, med en Curie temperatur, der er højere end den kritiske temperatur for superledning, T_c . Vi har studeret denne situation teoretisk. I den superledende fase, kan magnetiseringen ikke være homogen, men må tage form af kvantiserede fluxstrengene som i konventionelle superledere i et ydre magnetfelt. Der er desuden den mulighed, at disse flux-strengene har kerner, som udviser en slags domænestruktur, der skyldes den skærmede dipol-dipol vekselvirkning mellem ruthenium atomernes magnetiske momenter (P. Hedegård).

4.3.6 Strøm-støj forhold ved kvante-Hall effekten nær halv fyldning

Ved halv fyldning kan kvasipartiklerne i et todimensionalt kvante-Hall system beskrives som sædvanlige elektroner, der opfylder Pauli princippet, men som ikke føler noget magnetfelt. Til gengæld vil de vekselvirke via såkaldte gauge-fluktuationer. I projektet har vi ønsket at studere disse kvasipartiklers natur nærmere ved at beregne fluktuationer i den elektriske strøm i sådan et system, den såkaldte shot-noise. I første omgang har vi løst det ikke trivielle matematiske problem at formulere en teori for, hvordan gauge-fluktuationer bidrager til støjen (K. Juel Eriksen, P. Hedegård).

4.3.7 Endelig-tids termodynamik og optimering

En destillationskolonne er blevet optimeret ved at tilføre eller udtage varme i passende mængder på hver bund. Beregningerne er foretaget i endelig-tids termodynamisk sprog og ved hjælp af termodynamisk hastighed. I år har vi undersøgt mulighederne for at levere den nødvendige varmeveksling på de enkelte bunde ved f.eks. en Brayton eller en Rankin cyklus og ved en enkelt eller flere konsekutive cykler. Forskellige temperaturfølger til simuleret udglødning er blevet sammenlignet, og den optimale sekvens af Gauss og Boltzmann fordelinger er blevet fundet. Desuden har vi søgt den optimale temperaturfølge for den konsekutive proces $A \rightarrow B \rightarrow C$ (B. Andresen, Y. Nourani i samarbejde med P. Salamon, San Diego State University, S.B. Jørgensen, DTU, I. Stepanov, Riga, A. Tsirlin, Pereslavl-Zalessky).

4.3.8 Biofysik

I samarbejde med Rigshospitalet anvendes PET (positron emissions tomografi) til at undersøge visse forhold ved blodgennemstrømningen gennem hjertet. Efter en bolusinjektion af et passende radioaktivt stof, er det muligt at følge blodstrømmen gennem de to hjertekamre ved hjælp af en serie PET målinger. Benyttes en passende model, er det herudfra muligt at bestemme transitti-

den for blodets passage gennem lungerne. Specielt undersøges brugen af maximum entropi algoritmen til beregningerne. Der har desuden været foretaget en teoretisk undersøgelse af opløsnings- evnen ved den tomografiske rekonstruktion (S. Steenstrup).

4.4 Magnetiske systemer

4.4.1 Kernemagnetisme i faste stoffer

For den antiferromagnetiske fase af kernespinne- ne i sølv, ^{109}Ag ved temperaturer under 0.7 nK, har vi udført en række dynamiske målinger. Vi har herved kunnet bestemme den typiske tidsskala for nogle af faseomdannelserne. Formålet har været at komme til en forståelse af forskellige hukommelses- og hystereseffænomener. Eksperimenterne, som stadig repræsenterer en lavtemperaturre- kord for neutronspretningsforsøg, er foregået ved Hahn-Meitner Institutet (HMI) i Berlin. De har måttet afbrydes i juli 1997 til fordel for nye, til- svarende målinger på kobber. NMR (kernemagne- tisk resonans) eksperimenterne med ^{19}F kerner i teflon i kontakt med fast og flydende ^3He er blevet fortsat (F.B. Rasmussen i samarbejde med K. Lef- mann, Risø, O.V. Lounasmaa og R.T. Vuorinen, Helsingfors tekniske Universitet, R. Schrenk, K. Siem- smayer og M. Steiner, HMI).

4.4.2 Magnetiske strukturer og excitationer

De magnetiske egenskaber af høj- T_c cupraterne har fornyet interessen for den todimensionale Heisenberg-antiferromagnet på et kvadratisk gitter, og dermed øget behovet for eksperimentelle verifikationer af de teoretiske resultater opnået for denne model. Overraskende nok forudsiges systemet at opføre sig klassisk ved lave temperaturer, mens kvantefluktuationsenergi først bliver vigtige ved temperaturer, der svarer til mere end en halv gange vekselvirkningsenergien. $\text{Cu}_2(\text{DCO}_2)_2$, $4\text{D}_2\text{O}$ er en god fysisk repræsentant for modellen. Den magnetiske korrelationslængde i dette materiale er blevet målt op til temperaturer, der svarer til ca. 1.1 gange vekselvirkningsenergien ved hjælp af neutronspretningsforsøg udført ved DR3 på Risø. Resultaterne er i overensstemmelse med teorien i lavtemperaturområdet, og der ses en klar afvigelse fra den renormaliserede klassiske opførelse ved højere temperaturer. Vi arbejder på at efterse den kvantekritiske karakter af denne afvigelse.

De magnetiske bidrag til den elektriske ledningsevne af enkrystallins thulium har tidligere været undersøgt. En genoptagelse af disse målinger har afsløret nye detaljer, bl.a. at ledningsevnen i c-aksens retning firedobles, når den magnetiske

orden ved lave temperaturer ændres fra at være antiferromagnetisk til at være ferromagnetisk i et ydre magnetfelt. Der er opnået en god teoretisk beskrivelse af disse resultater ved at kombinere en forbedret teori med den detaljerede viden om de magnetiske vekselvirkninger i thulium, som vi har opnået gennem de seneste år (J. Jensen, H.M. Rønnow i samarbejde med D.F. McMorrow, Risø, K.A. McEwen og M. Ellerby, London).

4.4.3 Mars/Mössbauer-gruppen

Den amerikanske sonde, kaldet Mars Pathfinder, landede på planeten Mars den 4. juli 1997. Pathfinder virkede på overfladen af Mars i 80 døgn. Kameraet, Imager for Mars Pathfinder (IMP), sendte i denne periode ca. 16000 billeder tilbage til jorden, herunder flere hundrede billeder af magnetisk støv tiltrukket af de sæt af permanente magneter, som landeren medbragte. De tre forskellige typer af magneter er bygget ved Ørsted Laboratoriet.

I løbet af foråret har medlemmer af gruppen deltaget i 7 øvelser som led i forberedelserne til landingen af Mars Pathfinder, hvorunder organisation, procedurer og forskellige mulige nødplaner blev gennemprøvet. Mellem øvelserne blev der udarbejdet supplerende software til brug for aktiviteterne efter landingen. En af gruppens medlemmer opholdt sig i 6 måneder i Tucson og i Pasadena og udarbejdede under opholdet mange af de afgørende programmer til styring af kameraet, herunder programmer til anvendelse ved syntese af panoramabilleder og til spektroskopiske undersøgelser af overfladematerialer. Andre af gruppens medlemmer udarbejdede kommando sekvenser til backup missionen (som skulle iværksættes, hvis det af en eller anden grund ikke var muligt at styre landeren fra jorden), samt værktøjer til brug ved analyse af billeder af vore magnet-instrumenter.

Endelig har gruppen fremstillet, samlet og, pr. 1. juli 1997, leveret instrumenter til Mars Volatiles and Climate Surveyor (MVACS), Mars Surveyor-1998, hvis opsendelse vil finde sted i januar 1999. Fire medlemmer af gruppen har i efteråret deltaget i arbejdet med færdiggørelsen og kalibreringen af kameraet med tilhørende software, kaldet Surface Stereo Imager (SSI), til denne mission.

De kommende års arbejde vil være koncentreret om fortolkningen af de modtagne data fra Mars. For øjeblikket samler interessen sig især om studiet af spredning af lys fra de små partikler (omkring 1 mikrometer), der er tilstede i Mars-atmosfæren, samt – naturligvis – en undersøgelse af disse partiklers magnetiske egenskaber. Kendskab til såvel magnetiske som spektroskopiske egenskaber af støvet på Mars er afgørende for forståelsen

af Mars-overfladens historie, herunder især forståelsen af den rolle flydende vand har spillet i planetens udvikling. Undersøgelsen af de magnetiske og spektroskopiske egenskaber er baseret dels på de mange billeder, vi har modtaget fra Mars, og dels på undersøgelser af såkaldte Mars-prøve analoger i laboratoriet (J.M. Knudsen, M.B. Madsen, H.P. Gunnlaugsson, S.F. Hviid, W. Goetz, M. Olsen i samarbejde med Jet Propulsion Laboratory, Pasadena, Lunar and Planetary Laboratory, University of Arizona, Tucson og Department of Geosciences, Princeton University, New Jersey).

4.5 Kvanteoptik og atomare kollisioner

4.5.1 Kollisionsdynamik

En række aspekter af dynamikken for kollisioner mellem energetiske atomer og ioner studeres teoretisk og eksperimentelt. Orbitalernes form og dynamik manipuleres ved hjælp af laserlys. Såkaldte fuldstændige spredningseksperimenter, hvor alle komplekse spredningsamplituders størrelser og faser fastlægges, analyseres teoretisk og eksperimentelt.

Ved kollisioner mellem exciterede atomer har de to partikler en stor potentiel energi, som ofte muliggør flere forskellige reaktionskanaler. Vi har bl.a. studeret processen energi pooling, hvor der overføres excitationenergi mellem de to atomer, og hvor produktet er henholdsvis et højt exciteret atom og et atom i grundtilstanden. Vi har også studeret ionproducerende processer, som associativ ionisering, hvor produktet er en molekylær ion og en fri elektron, samt ionpar dannelse, hvor produktet er en positiv og en negativ ion. Studierne af ionproduktion foregår ved termiske energier med krydsede atomare stråler, hvor atomerne exciteres ved hjælp af laserlys. En vigtig parameter er kollisionshastigheden, og vi har derfor fundet analytiske udtryk, der beskriver fordelingen af relative hastigheder samt kollisionsenergier for forskellige geometrier af de krydsede atomstråler. Eksperimenterne foretages i samarbejde med teoretikere i Metz, Utrecht og Sankt Petersborg. Der planlægges eksperimenter, hvori laserkølede atomer vil blive anvendt til kollisionsstudier, koordineret med tilsvarende teoretiske analyser (N.O. Andersen, J.O.P. Pedersen, J.W. Thomsen, J. Salgado, S. Grego, M. van der Poel, P. Borel, S. Milosevic, G. de Filippo i samarbejde med S.E. Nielsen og M. Machholm, Kemisk Institut, E.E.B. Campbell, I.V. Hertel, Berlin, D. Dowek og J.C. Houver, Orsay, K. Bartschat, Drake University, E. Sidky, Kansas State University, S. Magnier, Metz, og I. Yu, Yurova).

4.5.2 Laserkøling og Bose-Einstein kondensering

Vi har teoretisk studeret et Bose-Einstein kondensat af svagt vekselvirkende bosoner i et endimensionalt periodisk potential. Ved numeriske beregninger er grundtilstandsenergien så vel som båndspektret for de kollektive excitationer blevet bestemt. Vore beregninger stemmer godt overens med resultatet af analytiske regninger i Thomas-Fermi approksimationen, hvor den kinetiske energi negligeres.

Laserkølede atomer i et såkaldt optisk gitter vekselvirker med hinanden, og i et igangværende projekt studerer vi, hvilke dynamiske effekter denne vekselvirkning kan have. For eksempel ønskes det afklaret, om atomernes placering i det periodiske optiske potential, der giver anledning til laserkøling, afgøres af deres indbyrdes vekselvirkninger (K. Berg-Sørensen i samarbejde med K. Mølmer, Aarhus Universitet, K.-A. Suominen, J. Piilo, Helsinki Institute of Physics).

4.5.3 Høje overtoner i lyspulser med variabel bølgelængde

I vekselvirkningen mellem frie atomer og et intense laserfelt kan der dannes ulige harmoniske overtoner af det indkommende lys. Hvis man til det intense felt adderer et svagere felt med variabel bølgelængde, kan man desuden observere sidebånd, dannet ved sum- og differensfrekvens blanding. Ved TW laserfaciliteten i Lund studeres disse fænomener såvel eksperimentelt som teoretisk. Den teoretiske beskrivelse omfatter både vekselvirkningen mellem laserfeltet og et enkelt atom, og propagering af den genererede stråling gennem et makroskopisk gas medium (M.B. Gaarde, A. Dederichs i samarbejde med A. L'Huillier, C.-G. Wahlström, S. Svanberg, Lund).

4.6 Materialers mikrostruktur og egenskaber

4.6.1 Inklusioner i aluminium

I samarbejde med Lawrence Berkeley National Laboratory, USA, har vi brugt deres 800 kV højopløsende elektronmikroskop til at bestemme blyinklusioners ligevægtsstørrelse og -form med en usikkerhed på et atomart plan. De mindste inklusioner optræder med magiske størrelser, givet ved minimering af det atomare mismatch mellem blyatomer og aluminiumatomer i de plane grænseflade. Disse resultater er nu blevet suppleret med detaljerede målinger af inklusionernes form for omkring 1000 inklusioner med størrelser fra 2 nm til 60 nm, der viser, at inklusionernes ligevægtsform bliver mere spids, når inklusionerne bliver mindre. Dette kan forklares ved at medregne bidrag

fra inklusionernes kanter i deres totale energi. En simpel model, hvor inklusionernes energi sammensættes af bidrag fra overfladens kant- og hjørneenergi beregnet ud fra antallet af brudte bindinger, viser, at kantenergi begynder at spille en rolle for inklusioner, der er mindre end omkring 25 nm, og at energien af hjørner først skal inddrages for inklusioner mindre end 1 nm.

Det har været muligt ved in-situ elektronmikroskopi af ionimplanterede prøver at følge smeltede inklusioners vækst som funktion af tiden ved forskellige temperaturer. Vi har derved kunnet vise, at de større inklusioner vokser på bekostning af en gradvis opløsning af de mindste inklusioner, den såkaldte Ostwald modning. På grund af tab til overfladerne er det vanskeligt at analysere resultaterne udfra den gængse teori, der gælder for udstrakte medier.

In-situ smelte- og størkningseksperimenter i elektronmikroskopet, hvor billeder analyseres digitalt, har vist, at større inklusioner – op til 200 nm – ikke spontant opnår ligevægtsform, når de smelter omkring 350 C. I stedet bibeholder de en delvist facetteret form, der først ændres til kugleform ved yderligere opvarmning til omkring 475 C. Ved efterfølgende afkøling bibeholder de smeltede inklusioner deres kugleform, indtil de størkner omkring 300 C. Det er formodentlig kinetiske begrænsninger, der gør, at de større smeltede inklusioner ikke umiddelbart kan opnå deres ligevægtsform.

For at belyse de mekanismer, der er årsag til, at inklusioner vokser, er der udført simuleringsberegninger af diffusion og sammensmeltning af inklusioner. Med en speciel model er det muligt at simulere diffusion op til meget lange tider (år). Et interessant resultat er, at størrelsesfordelingen af inklusioner efter en vis tid får en form, der kun afhænger af diffusionsmekanismen og ikke af f.eks. størrelsesfordelingen ved start.

Vi har tidligere vist, at legeringsinklusioner af cadmium og bly kan fremstilles ved vekselvis ionimplantering i aluminium. Inklusionerne er bikrySTALLINSKE og består af en cadmiumkrystal, der er sammenvokset med en blykrystal. Legeringsinklusionerne kan betragtes som en form for nano-digler, og ved avanceret in-situ analyse kan vi undersøge inklusionernes fasegram ved enten at variere temperaturen eller deres sammensætning. Inklusionernes smeltning og størkning ved opvarmning og afkøling kan følges ved både in-situ mikroskopi og RBS channeling. I modsætning til rene blykrystaller, der først smelter ved en ekstremt høj overophedning, begynder legeringsinklusionerne at smelte under deres normale smeltepunkt.

Dette skyldes, at smeltningen starter ved triple-

grænsen mellem bly, cadmium og aluminium. Den modsatte del af faseagrammet er blevet undersøgt ved Argonne National Laboratory, Chicago, hvor vi har brugt deres sammenkobling mellem en ionaccelerator og et 300 kV elektronmikroskop til in-situ ionimplantering af cadmium i aluminiumprøver, der allerede indeholdt blyinklusioner. Vi kunne her direkte observere, at der skete en gradvis smeltning af inklusionerne i takt med, at deres sammensætning passerede fra solidus til liquidus linien i faseagrammet, og at smeltningen altid startede på blyinklusionernes (100) facetter, mens (111) facetterne smeltede til sidst (A. Johansen, E. Johnson, L. Kjeldgaard, M. Olsen, L. Sarholt, S. Steenstrup i samarbejde med U. Dahmen og H. Gabrisch, LBNL, C. Allen, ANL, K.K. Bourdelle, AT&T, USA).

4.6.2 Inklusioner i halvledere

Ved ionimplantering af bly i silicium ved 550 C, har det været muligt at fremstille nanometer store blyinklusioner. Inklusionerne har fladecentret kubisk struktur, der er orienteret parallelt med silicium gitteret, og deres form er begrænset af (100) og (111) facetter ligesom blyinklusioner i aluminium. Smeltning af inklusionerne sker ved en moderat overophedning – omkring 25-50 grader – og de størkner ved en kraftigt underafkøling på 50-100 grader. I modsætning til blyinklusioner i aluminium, der bliver kugleformede ved smeltning, forbliver blyinklusioner i silicium facetterede helt op til omkring 1000 C.

Ved vekselvis ionimplantering af gallium og kvælstof i SiO₂ glas og i -Al₂O₃ (alfa-safir) krystaller og efterfølgende udglødning ved 1000-1100 C er det muligt at fremstille inklusioner af GaN med en størrelse på omkring 5 nm. Deres struktur er blevet undersøgt ved elektronmikroskopi og deres optiske egenskaber er blevet undersøgt ved fotoluminescens (A. Johansen, E. Johnson, L. Sarholt, V.S. Touboltsev i samarbejde med E.B. Courchesne og J.A. Wolk, LBNL).

4.6.3 Bestråling af faste stoffer med tunge klyngeioner

Guld er blevet bestrålet med 10 til 40 keV guld-klynger (Au, Au₂, Au₃), og vinkelfordelingen af det sputterede guld er blevet målt. Denne er altid skarpere bagudrettet end en cosinusfordeling, men tættest på denne for de tungeste klynger. Dette resultat støtter en model, baseret på udsendelse fra et lokalt smeltet område af overfladen i tilfælde af klyngebestråling.

Sputteringudbyttet er blevet målt for Au₁ til Au₅ bestråling over energiområdet 20 keV/atom til 2 MeV/atom. Udbyttet er voldsomt ulineære og når 3000 for beskydning med 700 keV Au₅. Ener-

gialfhængigheden kan ikke forklares med eksisterende teori (H.H. Andersen, A. Johansen, V. Touboltsev i samarbejde med H. Bernas, J. Chaumont, A. Brunelle, J. Depauw, Y. le Beyec, Orsay).

4.7 Synkrotronstråling

Røntgenstråling, frembragt i en elektron- (evt. positron-) synkrotron ved energier på omkring 5 GeV, har en langt, langt større brillans end røntgenstrålingen fra et konventionelt røntgenrør. Dansk brug af røntgensynkrotron-stråling finder sted ved forskellige beamfaciliteter, først og fremmest HASYLAB i Hamburg og ved ESRF i Grenoble. Danske brugere er organiseret i SNF centeret DANSYNC, hvis leder er J. Als-Nielsen (se <http://www.dansync.dk/dansync/>).

4.7.1 Undulatorstråling ved PETRA

Ved DESY i Hamburg er der mulighed for at arbejde med undulatorstråling i det hårde røntgenområde. Ikke ved HASYLAB lagerringen DORIS, som har for dårlig emittans til undulatorstråling, men ved højenergifysik-ringen PETRA, som ellers bliver brugt som injektor til HERA. PETRA's elektronenergi er 12 GeV, hvilket er dobbelt så høj som ESRF's. Det giver derfor mulighed for førsteharmonisk undulatorstråling ved høje fotonenergier (>16 keV). Vi har konstrueret og installeret en monokromatorfacilitet ved PETRA, som benytter en diamantkrystal som første monokromatorkrystal og en germanium-krystal som anden monokromatorkrystal. Dette system er nu afprøvet i detaljer. En enkelt forbedring skal gennemføres i foråret 1998, derefter vil faciliteten være klar til brug til egentlige eksperimenter (J. Als-Nielsen, K. Joensen).

4.7.2 BM stråling ved DORIS

Ved DORIS bending-magnet beamlinje D4 i HASYLAB har Ørsted Laboratoriet fået overdraget ansvar for et nyt design af instrumentet og dets drift. Det nye D4 instrument blev designet og bygget i første halvdel af 1997, installeret i september og indkørt i den resterende del af året. Instrumentet er meget fleksibelt. Det kan benyttes som diffraktometer i vandret spredningsplan og som reflektometer i lodret plan. Det er beskrevet på <http://xray.fys.ku.dk/d4/> (J. Als-Nielsen, K. Joensen).

4.7.3 Fasekontrast optik

En af de ting, der udmærker tredjegenérations røntgenkilder, er den lave emittans og den dermed gode transversale kohærens af strålen. Dette muliggør, at billeddannelse hidrørende fra faseforskelle i strålingen kan ses. Dette er et stort skridt fremad i forhold til traditionel tomografi,

hvor kontrast opnås ved hjælp af absorption. Mikro-features i tomografi billeder, som hidtil ikke har været synlige, optræder nu skarpt, grundet fasekontrast billeddannelse. Det er også muligt, at fokusere røntgenstråling fra disse kilder ved at introducere en faseforskel på tværs af udbredelsesretningen. Der er i de senere år udviklet optiske elementer til dette formål, bl.a. Bragg-Fresnel (BF) linser og BF zoneplates. Disse optiske elementer kan stadigvæk finpudses, så de bliver mere effektive. Vi har et samarbejde med MIC, hvor vi sætter BF linser i silicium ved hjælp af en Ar-ion laser (A. Madsen, J. Als-Nielsen, K. Joensen).

4.7.4 Materialer ved høje tryk og temperaturer

Ved HASYLAB i Hamburg er synkrotronstråling blevet benyttet til en sammenlignende undersøgelse af de fysiske egenskaber af nanokrystaller og store krystaller. Fasediagrammet for bl.a. TiO_2 er specielt studeret mht. en rutil/ (α - P60_2 type faseovergang, hvor vi som noget nyt har fundet, at fasegrænsen har en såkaldt næse ved 6 GPa og 850 C. Næsen flyttes til et lavere tryk for nanokrystaller. NiMn_2O_4 er blevet undersøgt op til 60 GPa, og en ny fase transformation er fundet. Materialet indeholder de såkaldte Jahn-Teller ioner, Ni og Mn, der kan skabe ændringer i krystalstrukturen, så den får lavere symmetri, hvilket er benyttet til at forklare faseændringen (J. Staun Olsen, S. Steenstrup i samarbejde med L. Gerward, DTU, S. Åsbrink, Stockholm, J.-E. Jørgensen, Århus, og A. Waskowska, Polen).

Anden virksomhed:

1. Astronomisk Observatorium

1.1 TAC center

Teoretisk Astrofysik Center blev oprettet under Danmarks Grundforskningsfond i 1994 og har hjemsted i Rockefeller Komplekset med en afdeling på Institut for Fysik og Astronomi (IFA) ved Aarhus Universitet. En del af forskningen i centeret er omtalt under bidragene fra AO pkt. 1.2 og NBI pkt. 3.6 (I. Novikov, centerleder).

1.2 IJAF center

Instrumentcenter for Jordbaseret Astronomisk Forskning blev oprettet i 1996 for midler fra SNF. Forskningen i centeret er omtalt i bidraget fra AO pkt. 1.1 (J. Andersen, centerleder).

2. Niels Bohr Institutet

2.1 Niels Bohr Arkivet

Niels Bohr Arkivet blev den 7. oktober 1985 opret-

tet som en tilskudsberettiget selvejende institution under Undervisningsministeriet i tilknytning til Niels Bohr Institutet og Københavns Universitet.

Arkivets mange historiske samlinger omfatter bl.a. Niels Bohrs videnskabelige, private og administrative korrespondance, Bohrs manuskripter, nogle af Bohrs nærmeste medarbejders breve og manuskripter, video-, film- og lydbandoptagelser med og om Bohr, og desuden en stor fotosamling. Dette materiale bliver for tiden ordnet og registreret med støtte fra danske og udenlandske fonde. Alle bøger i Arkivets videnskabshistoriske bibliotek er nu katalogiseret i Niels Bohr Institutets online bibliotekssystem ALIN.

Udgivelsen af Niels Bohr Collected Works på forlaget Elsevier Science Publishers nærmer sig nu sin afslutning. Bind 7, under redaktion af lektor Jørgen Kalckar, Niels Bohr Institutet, udkom i 1996. Bind 10, der redigeres af professor David Favrholdt, Odense Universitet, forventes at udkomme i 1998. Derefter mangler kun bind 11, der bliver redigeret af Finn Aaserud.

Arkivet modtager gæsteforskere fra ind- og udland og arrangerer åbne seminarer i videnskabshistorie (Forstander: Finn Aaserud).

2.2 CATS center

Center for Chaos And Turbulence Studies blev oprettet i 1993, støttet af Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd (SNF). Centeret har hjemsted på NBI med afdelinger på Kemisk Institut og DTU. Centerets forskning er beskrevet under NBIs virksomhed punkt 3.7 (P. Cvitanovic, centerleder).

2.3 CONNECT center

Center for Kunstige Neurale Netværk, oprettet i 1991, er støttet af SNF og STVF under informatikprogrammet PIFT. Centeret har hjemsted på NBI med afdelinger på DTU og Forskningscenter RISØ. Den del af centerets forskning, som foregår på NBI, er beskrevet under punkt 3.7 (B. Lautrup, centerleder).

2.4 Center for Naturfilosofi og Videnskabsstudier

Dette center er oprettet af Det naturvidenskabelige Fakultet i 1994 med hjemsted på NBI. Dets forskning er beskrevet under fakultetets bidrag til årbogen (C. Emmeche, centerleder).

2.5 ICP center

Instrument Center for Partikelfysik er oprettet i 1996 for SNF midler. Centerets forskning er beskrevet under NBIs bidrag punkt 3.3 (J. Dines Hansen, centerleder).

2.6 CRAK center

Center for CERN Relateret Atom- og Kernefysik

blev oprettet for SNF midler i 1996 med afdelinger ved Aarhus Universitet og NBI. En del af forskningen i centeret er beskrevet under punkt 3.5.3 i NBIs bidrag (C. Riisager, IFA, Aarhus Universitet, centerleder).

3. Ørsted Laboratoriet

3.1 CNAST center

To af laboratoriets forskningsgrupper, III-V NANOLAB og klyngelaboratoriet medvirker i Center for Nanostructures (CNAST) under ledelse af Prof. J. Hvam, MIC, DTU. Centeret indgår i det andet materialeudviklingsprogram (MUP II), 1994-1998, som finansieres af Erhvervsfremmestyrelsen under Industriministeriet samt af SNF og Statens Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd (STVF). Den del af centerets forskning, som foregår på NBIFAFG, er beskrevet under punkt 4.1 (J. Borggreen og P.E. Lindelof).

3.2 DANSYNC center

Instrumentcenter for Synkrotronstråle Forskning er oprettet i 1996 af SNF omfattende al synkrotronstråle forskning i Danmark. En del af centerets forskning er beskrevet under ØLs bidrag punkt 4.7 (J. Als-Nielsen, centerleder).

Ole Hansen

Stab:

NBIFAFG

VIP: 144,7 årsværk.

TAP: 89,2 årsværk.

ASTRONOMISK OBSERVATORIUM

VIP:

Andersen, Anja; ph.d.-studerende.

Andersen, Johannes; lektor.

Andersen, Michael Ingemann; forskningsass.

Archontis, Vasilis; forskningsass.

Clausen, Jens Viggo; lektor.

Dorch, Søren; ph.d.-studerende.

Einicke, Ole Henrik; lektor.

Fabricius, Claus V.; forskningsadj.

Freyhammer, Lars Michael; forskningsass.

Grove-Rasmussen, Jakob; forskningsass.

Hansen, Leif; lektor.

Helmer, Leif Aug Nic; lektor.

Helt, Bodil Elisabeth; lektor.

Hermit, Sune; ph.d.-studerende.

Høg, Erik; lektor.

Johansen, Karen Marie Tønder; lektor.

Jønch-Sørensen, Helge; undervisningsass.

Jørgensen, Henning Elo; professor.
 Jørgensen, Uffe Gråe; lektor.
 Knude, Jens Kirkeskov; lektor.
 Larsen, Sørensen Schack; ph.d.-studerende.
 Linden-Vørnle, Michael J.D.; ph.d.-studerende.
 Ludwig, Hans Gunter; forskningslektor.
 Makarov, Valeri; projektmedarbejder.
 Milvang-Jensen, Bo; videnskabelig medarb.
 Nielsen, Alan Steen; ph.d.-studerende.
 Nordlund, Per Åke; lektor.
 Nordström, Ingrid Birgitta; forskningslektor.
 Novikov, Igor Dmitrievich; professor.
 Olsen, Erik Heyn; lektor.
 Olsen, Hans Jørn Fogh; lektor.
 Olsen, Lisbeth Fogh; ph.d.-studerende.
 Petersen, Jørgen Otzen; lektor.
 Petersen, Lasse Tune; praktikant.
 Rasmussen, Per Kjærgaard; lektor.
 Skovmand, Carsten; edb-medarbejder (atap).

TAP:

Augustesen, Karl Alfred; teknisk tegner.
 Bentsen, Marianne; assistent.
 Graulund, Thomas; maskinarbejder.
 Gross, Lone Beate; bibliotekar.
 Hansen, Hugo; teknisk assistent.
 Jensen, Knud Ernst Seifert; ingeniørassistent.
 Jensen, Morten Liborius; ingeniørassistent.
 Klougart, Jens; civilingeniør.
 Knudsen, Torben Juul; teknisk assistent.
 Larsen, Hans Henrik; teknisk assistent.
 Michaelsen, Niels; ingeniørassistent.
 Møller, Randi; overassistent.
 Nørregaard, Preben; civilingeniør.
 Pilemann, Kristian; praktikant.
 Rasmussen, Kim Bo; elektronikmekaniker.
 Sødahl, Jette Kirsten Wagner; overassistent.

NIELS BOHR INSTITUTET

VIP:

Alstrøm, Preben; forskningsstip.
 Ambjørn, Jan; forskningsprof.
 Anagnostopoulos, Konstantinos; forskningsadj.
 Andersen, Ken Haste; ph.d.-studerende.
 Antonsen, Frank Donald; ph.d.-studerende.
 Bak, Per; professor.
 Bang, Jens Mikal; lektor.
 Bearden, Ian; forskningsadj.
 Bohr, Tomas; forskningslektor.
 Bondorf, Jakob Peter; lektor.
 Broglia, Ricardo Americo; gæsteprofessor.
 Bruus, Henrik; forskningslektor.
 Bøggild, Hans; lektor.

Cangemi, Daniels M.; forskningsadj.
 Carter, Gregory W.; forskningsadj.
 Chialvo, Dante; forskningsadj.
 Christensen, Per Rex; lektor.
 Corral, Alvaro; forskningsadj.
 Cvitanovic, Predrag; professor.
 Dahl, Rasmus; ph.d.-studerende.
 Dam, Mogens; forskningslektor.
 Damgaard, Gunnar; lektor.
 Damgaard, Poul Henrik; lektor.
 Dettmann, Carl Philip; forskningsadj.
 Dimon, Peter; forskningslektor.
 Donati, Paola; forskningsadj.
 Døssing, Thomas; lektor.
 Ellegaard, Clive Sigurd; lektor.
 Gaarde, Carl C; lektor.
 Gaardhøje, Jens Jørgen; lektor.
 Ginanneschi, Paolo Muratore; forskningsass.
 Gonin, Michel; gæsteprofessor.
 Greensite, Jeffrey Paul; gæsteprofessor.
 Hansen, Allan Gert; ph.d.-studerende.
 Hansen, John Renner; lektor.
 Hansen, Jørn Dines; professor.
 Hansen, Ole; professor.
 Hansen, Peter Henrik; lektor.
 Harris, Martin; forskningsadj.
 Howard, Martin; forskningsadj.
 Jackson, Andrew D.; professor.
 Jensen, Hans B.; gæsteprofessor.
 Jensen, Lars; ph.d.-studerende.
 Jensen, Mogens Høgh; lektor.
 Jurkiewicz, Jerzy; lektorvikar.
 Krasnitz, Alexander; forsker.
 Larsen, Jens Syrak; lektor.
 Lauritsen, Kent Bækgaard; forskningsadj.
 Lautrup, Benny Elley; lektor.
 Levinsen, Mogens Tweddell; lektor.
 Markosova, Maria; forskningsadj.
 Mattiello, Raffaele; forskningsass.
 Mishustin, Igor; forskningslektor.
 Møller, Povl Rasmus; forskningslektor.
 Nielsen, Holger Frits Bech; professor.
 Nielsen, Jacob Langaard; ph.d.-studerende.
 Nilsson, Bjørn Stefan; lektor.
 Olesen, Mogens; lektor.
 Olesen, Poul; professor.
 Olsen, Kasper; ph.d.-studerende.
 Paczuski, Maya; forskningsadj.
 Petersen, Jens Lyng; lektor.
 Polleri, Alberto; undervisningsass.
 Prokopec, Tomislav; forskningsadj.
 Putkaradze, Vakhtang; stipendiat.
 Rensch, Bertram Edgar; forskningslektor.
 Sasakura, Naoki; forskningsadj.
 Sato, Harutada; forskningsadjunkt.
 Scavenius, Ove; ph.d.-studerende.
 Schaadt, Kristian Engebæk; ph.d.-studerende.

Schmidt, Søren; ph.d.-studerende.
 Serges, Ulrik; adjunkt.
 Solla, Sara; gæsteprofessor.
 Ulfbeck, Ole Carsten; lektor.
 Van, Hecke Martin; forskningsadj.
 Veje, Christian; ph.d.-studerende.
 Venugopalan, Raju; forskningsadj.
 Vistisen, Ida Lise; lektor.
 Watanabe, Shinya; forskningsstip.
 Weis, Morten; ph.d.-studerende.
 Winther, Ole; ph.d.-studerende.
 Wäänänen, Anders; ph.d.-studerende.
 Xella, Stefania; undervisningsass.
 Zinkernagel, Henrik; ph.d.-studerende.
 Zocchi, Giovanni; forskningsadj.

TAP:

Andersen, Marianne; assistent.
 Antvorskov, Leif Erik; ingeniørassistent.
 Antvorskov, Liva; laboratoriebetjent.
 Bertelsen, Henrik; teknikumingeniør.
 Bork, Henny; programmør.
 Christensen, Hanne Nørgaard; assistent.
 Christiansen, Jette Storm; laborant.
 Dilling, Lisbeth; biblioteksleder.
 Elsving, Agnethe Hassager; assistent.
 Eriksen, Niels Peter; betjent.
 Eriksson, Lars; betjent.
 Fjordstrand, Anne Kate; overassistent.
 Friding, Lisa Bitten; kontorfuldmægtig.
 Funch-Eilersen, Thomas; praktikant.
 Glass, Dorte; overassistent.
 Grothe, Anne Elisabeth; teknisk tegner.
 Grun, Ditte Steimann; praktikant.
 Hansen, Fin; forskningstekniker.
 Hansen, Flemming Bo; ingeniørassistent.
 Hansen, Ulla Holm; korrespondent.
 Hellsten, Aase Gerda; assistent.
 Holm, Helle Leonhardt; praktikant.
 Jacobsen, Erik Grønæk; ingeniørassistent.
 Lindahl, Arne; teknikumingeniør.
 Lippert, Evan; praktikant.
 Loua, F. Maia Joan; assistent.
 Lund, Anne-Mette; overassistent.
 Madsen, Bonna; overassistent.
 Madsen, Johannes; teknikumingeniør.
 Midjord, Jakup; praktikant.
 Mikkelsen, Christian Kastbjerg; betjent.
 Petersen, Ejner; ingeniørassistent.
 Raundorf, Lene; overassistent.
 Slott, Ole Vilhelm; ingeniørassistent.
 Sørensen, Kirsten Skotte; ekspeditionssekretær,
 ikke ac.
 Vedel, Hanne; overassistent.
 Vischer, Axel; forsk.adj.
 Willadsen, Finn Ehlers; civilingeniør.

*TANDEM ACCELERATOR LABORATORIET**VIP:*

Bark, Robert Arthur; forskningsadj.
 Bergstrøm, Mats Henrik; forskningsadj.
 Elbek, Bent; professor.
 Hagemann, Gudrun Bertram; lektor.
 Herskind, Bent; lektor.
 Holm, Anders Løvenskjold; lektor.
 Jensen, Holger Jan; forskningsadj.
 Sletten, Geirr; lektor.
 Tørmanen, Sari Susanna; forskningsadj.
 Varmette, Peter; forskningsadj.

TAP:

Bærentsen, Inga Anna Ketty; forskningstekniker.
 Engelhardt, John Richard; forskningstekniker.
 Frigalt, Jette; assistent.
 Hagemann, Kenny; teknikumingeniør.
 Hansen, Henrik John; forskningstekniker.
 Hansen, Jimmy Cali; forskningstekniker.
 Hørmann, Bende; kontorfuldmægtig.
 Larsen, Tommy Bomand; forskningstekniker.
 Lindegaard, Niels Kristian; forskningstekniker.
 Mortensen, Carsten; forskningstekniker.
 Nielsen, Børge Svane; teknisk leder.
 Olsen, Erik Kaimer; forskningstekniker.
 Rasmussen, Ole Bjørn; forskningstekniker.
 Sørensen, Jens Erik; forskningstekniker.
 Sørensen, Jesper Hanghøj; praktikant.
 Sørensen, Jette Agnete; laborant.
 Thorvaldsen, Benny Reher; medhjælper.
 Westergaard, Jørn; laboratoriemester.

*ØRSTED LABORATORIET**VIP:*

Als-Nielsen, Jens; professor.
 Andersen, Hans Henrik; professor.
 Andersen, Niels Overgaard; lektor.
 Andresen, Bjarne Bøgeskov; lektor.
 Berg-Sørensen, Kirstine; forskningsadj.
 Borggreen, Jørn; lektor.
 Busch, Henrik; forskningsass.
 Bøggild, Peter; ph.d.-studerende.
 Echt, Olof; gæsteprofessor.
 Eriksen, Kasper Juel; ph.d.-studerende.
 Gaarde, Mette Borg; ph.d.-studerende.
 Gunnlaugsson, Haraldur Pall; forskningsass.
 Hansen, Erland Brun; lektor.
 Hansen, Louise Theil; ph.d.-studerende.
 Hansen, Ole Per; lektor.
 Harris, Pernille Hanne; forskningsadj.
 Hedegård, Per; lektor.
 Hviid, Stubbe Faurschou; ph.d.-studerende.

Jensen, Jens; lektor.
 Jensen, Jesper Bo; forskningsass.
 Joensen, Karsten Dan; forskningsadj.
 Johansen, Hans Allan; lektor.
 Johnson, Erik; lektor.
 Kjeldgaard, Lisbeth; ph.d.-studerende.
 Knudsen, Jens Martin; lektor.
 Kristensen, Anders; forskningsadj.
 Larsen, Ulf; lektor.
 Laursen, Rene Sejer; civilingeniør.
 Lindelof, Poul Erik; lektor.
 Madsen, Anders; ph.d.-studerende.
 Madsen, Morten Bo; lektor.
 Nielsen, Hans; lektor.
 Nielsen, Mads; ph.d.-studerende.
 Nygård, Jesper; ph.d.-studerende.
 Olsen, Janus Staun; lektor.
 Olsen, Malte; lektor.
 Paaske, Jens; ph.d.-studerende.
 Pedersen, Jens Olaf Pepke; forskningslektor.
 Pedersen, Simon Vind Daugaard; ph.d.-studerende.
 Rasmussen, Finn Berg; lektor.
 Salgado, Jose A; forskningsadj.
 Sarholt, Leif; lektor.
 Smith, Henrik; professor.
 Steenstrup, Stig; lektor.
 Van Der Poel, Mike; ph.d.-studerende.
 Vejle, Niels Erling Winsløv; lektor.

TAP:

Bagterp, Mads; overassistent.
 Bechmann, Bjarni; ingeniørassistent.
 Bernt, Michael Heide; laboratorietjent.
 Carnfeldt, Lars; assistent.
 Christensen, Jan Brinchmann; teknisk assistent.
 Christensen, Morten; ingeniørassistent.
 Farver, Carit Donal; ingeniørassistent.
 Ferrall, Finn; ingeniørassistent.
 Hansen, Mads Erik Liisberg; vagtfunktionær.
 Hansen, Ove Løvkvist; betjent.
 Henriksen, Marianne; overassistent.
 Hviid, Charlotte; overassistent.
 Jensen, Inger Margrethe; laborant.
 Jensen, Kjeld; ingeniørassistent.
 Jensen, Rolf Inunguak; laboratorietekniker.
 Job, Helle; overassistent.
 Kristensen, Frank Mølsted; overassistent.
 Meissner, Edgar; ingeniørassistent.
 Mortensen, Kirsten; overassistent.
 Pettersson, Bent Hermann; ingeniørassistent.
 Rasmussen, Henrik; teknikumingeniør.
 Svendsen, Svend Aage; elektroniktekniker.
 Sørensen, Betina Dam; assistent.
 Sørensen, Claus Birger; teknikumingeniør.
 Vinde, Inge; assistent.

GEOFYSISK AFDELING

VIP:

Aarup, Thorkild; forskningsadj.
 Alexeev, Vladimir; forskningslektor.
 Andersen, Katrine K; ph.d.-studerende.
 Andersen, Marie Louise S; forsk. assistent.
 Andersen, Uffe Jacobi; kand. stip.
 Bates, John R.; professor.
 Bendtsen, Jørgen; ph.d.-studerende.
 Bouchikas, Jannis Nikolas; akademiingeniør.
 Caballero, Rodrigo Ausi; forskningsass.
 Clausen, Henrik Brink; lektor.
 Dahl-Jensen, Dorthe; lektor.
 Ditlevsen, Peter; forskningslektor.
 Gundestrup, Niels Steen; civilingeniør.
 Hammer, Claus Uffe; professor.
 Hansen, Aksel Walløe; lektor.
 Hvidberg, Christine Schøtt; forskningsadj.
 Højerslev, Niels Kristian; lektor.
 Johnsen, Sigfus Johann; lektor.
 Leth, Ole Krarup; ph.d.-studerende.
 Marsh, Nigel Daryl; forskningsass.
 Mogensen, Irene; ph.d.-studerende.
 Moreaux, Guilhem; ph.d.-studerende.
 Mosegaard, Klaus Edvard; lektor.
 Olsen, Nils; forskningsadj.
 Olsen, Steffen Malskær; forskningsass.
 Rasmussen, Erik Alfred; lektor.
 Risbo, Torben; lektor.
 Rotvig, Jon; ph.d.-studerende.
 Rygaard-Hjalsted, Camilla; ph.d.-studerende.
 Shaffer, Gary; professor.
 Skoglund, Sverker Albert; videnskabelig medarbejder.
 Stampe, Anna Mia; forskningsassistent.
 Steffensen, Jørgen Peder; forskningsstip.
 Tscherning, Carl C.; professor.
 Ulloa, Osvaldo; forskningsadjunkt.
 Vinther, Rikke; kand. stip.
 TAP:
 Barnkob, Charlotte; assistent.
 Boas, Anita; laborant.
 Chrillesen, Ellen Emme; laborant.
 Davidsen, Torgun; overassistent.
 Hammer, Mette; assistent.
 Hansen, Henriette; kontorfuldmægtig.
 Hansen, Steffen Bo; ingeniørassistent.
 Holck, Jørgen; ingeniørassistent.
 Hundahl, Henning; teknikumingeniør.
 Knappe, Susanne; assistent.
 Kristensen, Ole; ingeniørassistent.
 Kristinsdottir, Palina Matt.; assistent.
 Pedersen, Christina Schneider; assistent.
 Pedersen, Dorthe Schneider; assistent.
 Schenk, Barbro Marianne Wiin; kontorfuldmægtig.
 Willadsen, Finn Ehlers; civilingeniør.

CENTER FOR NATURFILOSOFI

VIP:

Emmeche, Claus; lektor.

Ph.d.-afhandlinger:

Andersen, Uffe Jacobi: Modelling the stable water isotopes in Precipitation using the LMD5.3 atmospheric general circulation model.

Busch, Henrik: Studies of surface-supported metal clusters.

Bøggild, Carl Egede: Climate and melting on ice sheet margins assessed by observations and modelling.

Christensen, Morten: Epitaxy, Thin Films and Superlattices.

Christoffersen, Henrik: Mikrostrukturer i Valset Kobber.

Diener, Peter: Tidal Interaction of Stars with Massive Black Holes.

Eckholm, Simon: Determination of Greenland and Surface Topography from Satellite Altimetry and other Elevation Data.

Engsager, Karsten Enggaard: Integration of satellite data in local geodetic networks: Implementation and analysis.

Filippo, Giuseppe De: Redistribution of electronic energy in thermal and subthermal atomic collisions of optically prepared atoms.

Gaarde, Mette Borg: High harmonic generation and two color mixing in strong laser fields.

Gerstenberg, Michael: A Neutron Scattering Study of Triblock Copolymer Micelles.

Gunnlaugsson, Haraldur Pall: The Magnetic Properties Experiment on Mars Pathfinder and Mars Surveyor.

Hjemsted, Kirsten: An investigation of dustiness with a rotating drum method.

Hoff, Ayoe Gry: Radon Transport in Fractured Soil: Laboratory Experiments and Modelling.

Holme, Niels Chr Rømer: Photoinduced anisotropy, holographic gratings and near field optical microscopy in side-chain azobenzene polyesters.

Larsen, Niels Agersnap: Dosimetry based on Thermally and Optically Stimulated Luminescence.

Marsh, Nigel Daryl: Natural Climate Variability Identified from Two Greenland Ice-cores.

Mortensen, John: Satellite Altimetry and Circulation in the Denmark Strait Area.

Nielsen, Mads: Influence Functional Approach to Open Systems in Quantum Optics.

Nourani, Yaghout: Optimization using simulated annealing by computer experiment.

Padoan, Paolo: Dynamics of Molecular Clouds, Turbulent Fragmentation, and Star Formation.

Putkaradze, Vakhtang: Local Structures in Extended Systems.

Schrøder, Elsebeth Pia: Diffusion and Weak Turbulence in Capillary Waves and in the Complex Ginzburg Landau Equation.

Sørensen, Lise Lotte: Experimental Study of the Processes in Air/Sea Exchange of Gaseous Nitrogen Compounds.

Vinther, Rikke: Seismic Texture Classification.

Wagner, Helle: Monte Carlo Analysis of Seismic Inverse Problems.

Weis, Morten: Topological Aspects of Quantum Gravity.

Specialer:

Astronomisk Observatorium i København

Freyhammer, Lars Michael: Sx phoenicis og rp lyræ stjerner i den centrale del af kuglehoben omegcentauri.

Grove-Rasmussen, Jakob: 2a0335+096 – the center of a cooling flow.

Milvang-Jensen, Bo: Properties of e and so galaxies in the clusters hydrai and coma.

Olsen, Lisbeth Fogh: Luminositetsfunktionen af 48 galaksehobe i intermedieere afstande.

Niels Bohr Institutet

Andersen, Jacob Sparre: Målinger af relativ diffusion i turbulens.

Bertelsen, Preben: Quantum chaos and vibration of elastic plates.

Carloganu, Christina: Search for the standard model intermediate mass higgs particle with the atlas detector at the future proton-proton collider, lhc.

Hansen, Birgitte Freiesleben: Stabilitets analyse af diabetes mellitus – matematisk formulering af en multifaktoriel sygdom.

Hansen, Jonas Lundbek: Stor skala strukturer og partikelbevægelse i kaotiske dynamiske systemer.

Hørlück, Sune: Chok bølgedynamik i to-dimensional granulert flow.

Jensenius, Tove Maria Henriette: Measurements of colloidal interactions and the spring properties of polymer coils.

Kjærgaard, Lars: Quantum cosmology and de sitter space.

Marnier, Joakim: Bohr's institute in copenhagen and the interpretation of quantum mechanics in the weimar period.

Nielsen, Mai-Britt Brun: Cascade models of fully developed turbulence.

Nordfalk, Jacob: Klassifikation og optimering. fra grundforskning til produktudvikling.

Nygård, Jesper: Quantum chaos of the no2 molecule in high magnetic fields.

- Okkels, Fridolin: Intermitterent dynamik i turbulente skalmodeller.
- Ozel, Feryal: Search for the lightest. Supersymmetric higgs boson in the invisible decay channel at aleph.
- Pedersen, Henrik Jepsen: Tilfældige kvantebillarder.
- Petersen, Niels K.: Threshold variation in neural networks.
- Randløv, Jette: Reinforcement-indlæring baseret på manglende tilstandsinformation.
- Schaadt, Kristian Engebæk: The quantum chaology of acoustic resonators.
- Ørsted Laboratoriet*
- Andreassen, Carsten: Optiske, elektriske og strukturelle egenskaber af gaas-film fremstillet ved laserforstøvning.
- Dederichs, Anne Simone: Phase-matching in high order harmonic generation.
- Dyndgaard, Morten Glarborg: Laser spectroscopy of no-(rare gas) Van der Waals molecules and rydberg series of acetylene.
- Hansen, Kim Højrup: Vector correlations in dissociative photoionisation: the b-state of the molecular oxygen ion.
- Hansen, Rasmus Hvass: Kvantecomputere.
- Hansen, Tue Normann: Uv laser ablation af metaller i vakuum: vinkel- og energifordelingen af de ablaterede partikler fra sølv og nikkel.
- Helt-Hansen, Jakob: Beta spektroskopi med silicium halvlederdetektorer.
- Hove, Jens Dahlgaard: Issues regarding quantitation of the regional myocardial blood flow with ^{13}N ammonia and positron emission tomography.
- Jensen, Jesper Bo: Ætsede og gate definerede kvante punkt kontakter.
- Jensen, Lars Melwyn: Superledning i tung-fermion metaller.
- Johansen, Morten Stoklund: Hastighedskorrelationer i en gittergenereret turbulent rørstrømning målt med Ida.
- Kutchinsky, Jonatan: Mesoskopiske superlederhalvleder heterostrukturer.
- Larsen, Randi Egeberg: Vekselvirkning mellem fluor-19 i teflon og helium-3, undersøgt med kernemagnetisk resonans.
- Madsen, Dorte Nørgaard: Collision induced fragmentation of Na^{2+} and small sodium cluster ions.
- Møllnitz, Lone Friborg: Thermodynamics and kinetics of two-dimensional islands on surfaces: a simulation study.
- Nielsen, Søren Fæster: Elektronholografi af blyinklusioner i aluminium.
- Olesen, Anne Værnholt: Termiske egenskaber af flydende bly inklusioner i aluminium.
- Saksulv, Nancy: Tidsopløste fotoluminescensundersøgelser af porøs silicium.
- Simonsen, Viggo Olivier: Selv-similære løsninger i gasdynamik.
- Svaneborg, Carsten: Simulering af migration og sammensmeltning af metalinclusioner i homogene materialer.
- Wissing, Paul: Et monte carlo studium af den dipolare linie-udbredning af nmr-spektre.
- Zaffalon, Michelle: Temperatur og spændingsbias afhængighed af ledningsevne kvantiseringen i gaas/algaas punkt kontakter.
- Geofysisk afdeling*
- Hansen, Frans Rubek: Sammenligning af tre metoder til harmonisk nedad fortsættelse af luftbårne tyngdemålinger.
- Jensen, Susanne Lund: Earthquake source mechanism determined from regional recorded seismograms.
- Laursen, Ellen Vaarby: Ekstraktion af palæo-klimatisk information fra grip-borehulst emperaturerne ved hjælp af en monte carlo metode.
- Madsen, Karen Nørgaard: Hans Tausen iskernen – studier af krystalstruktur, datering og smeltelagsstratigrafi.
- Mortensen, Jes Kammer: Mikroklimatiske undersøgelser ved Risø's meteorologimast.
- Nielsen, Thomas Kofoed: Et integreret geofysisk studie af kontinentalmargin sydvest for Grønland.
- Olsen, Steffen Malskær: Dianeutral advektion og vandtype omformning i Stillehavet.
- Spetzler, Jesper: Monte carlo analyse af et syntetisk, stærkt ikke-lineært inverst problem.
- Stampe, Anna Mia: Vulkanske vidnesbyrd i iskerne fra Hans Tausen.
- Sørensen, Martin O.B.: Sammenligning af sar-dtm med gps-data.
- Fondsstøtte:*
- Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".
- Publikationer:*
- Aaserud F.: Nogle indtryk fra den 20. internationale videnskabshistoriekongres i Liège 21.-26. juli 1997. Roskilde: Nyhedsbrev. Åbent Netværk for Videnskabshistorie og Videnskabfilosofi 16, 1997.
- Akemann G., Damgaard P.H., Magnea U., Nishigaki S.: Universality of Random Matrices in the Microscopic Limit and the Dirac Operator Spectrum. Nucl. Phys. B487, s. 721-738, 1997.

- Alfaro J., Bering K., Damgaard P.H.: BRST Formulation of Partition Function Constraints. *Mod. Phys. Lett. A12*, s. 1119-1126, 1997.
- Ambjorn J., Kristjansen C., Watabiki Y.: The Two Point Function of $c = -2$ Matter Coupled to 2-D Quantum Gravity. *Nucl. Phys. B504*, s. 555-579, 1997.
- Ambjorn J., Krasnitz A.: Improved Determination of the Classical Sphaleron Transition Rate. *Nucl. Phys. B506*, s. 387-403, 1997.
- Ambjorn J., Anagnostopoulos K.N., Ichihara T., Jensen L., Kawamoto N., Watabiki Y., Yotsuji K.: Quantum Geometry of Topological Gravity. *Phys. Lett. B397*, s. 177-184, 1997.
- Ambjorn J., Watabiki Y.: Noncritical String Field Theory for Two-D Quantum Gravity coupled to (p, q) Conformal Fields. *Int. J. Mod. Phys. A12*, s. 4257-4289, 1997.
- Ambjørn J., Kristjansen C., Watabiki Y.: The Two-point Function of $c=-2$ Matter Coupled to 2D Quantum Gravity. *Nucl. Phys. B 504 [FS]*, s. 555-578, 1997.
- Artemova I.V., Bisnovatyi-Kogan G.S., Björnsson G., Novikov I.D.: Structure of Accretion Disks with Optically Thick-Thin Transitions. *Astrophys. J.* 456, s. 119—123, 1996.
- Barranco F., Vigezzi E., Broglia R.A.: Momentum Distribution in Halo Nuclei. *Z. Phys. A356*, s. 45, 1997.
- Barranco F., Broglia R.A., Esbensen H., Vigezzi E.: Role of Finite Nuclei in the Pairing Gap of the Inner Crust of Neutron Stars. *Phys. Lett B390*, s. 13, 1997.
- Batalin I.A., Bering K., Damgaard P.H.: Second Class Constraints in a Higher-Order Lagrangian Formalism. *Phys. Lett. B408*, s. 235-240, 1997.
- Beloborodov A.M., Abramowicz M.A., Novikov I.D.: Inertia of Heat in Advective Accretion Disk around Kerr Black Holes. *The Astrophysical Journal* 491, s. 267-269, 1997.
- Beloborodov A.M., Abramowicz M.A., Novikov I.D.: On the Equations of Advective Disk in Kerr Geometry. Proceedings of the Eight Marcel Grossman Meeting on General Relativity, Jerusalem, s. 1-, 1997.
- Bennett D.L., Froggatt C.D., Nielsen H.B.: Standard Model Couplings with $\alpha^{-1}=137 \pm 9$ from Multiple Point Criticality and 3 Generations of Gauge Bosons; No GUT, No SUSY; i: Proceedings of the 28th International Conference on High Energy Physics (Warsaw, 1996).
- Bering K., Damgaard P.H.: Higher Antibrackets. i: Second International Sakharov Conference on Physics, Moscow, May 18-25, 1996, s. 360-371, Singapore 1997.
- Bogdanov E.V., Hansen O.P., Kolokolov K.I., Kravchenko V.N., Minina N.Y., Olsen J.S., Savin A.M.: Light and Electric Field Influence on Resistivity and Long- Time Relaxations of Piezoresistivity in p-GaAs/AlGaAs Heterostructures. Proceedings: Materials Science and Material Properties for Infrared Optoelectron 3182, s. 68-72, 1997.
- Borysow A., Jørgensen U.G., Zheng C.: Model Atmospheres of Cool, Low-metallicity Stars: the Importance of Collision-Induced Absorption of Collision-Induced Absorption. *Astronomy and Astrophysics* 324, s. 185-195, 1997.
- Brandenburg A., Enqvist K., Olesen P.: The Effect of Silk Damping on Primordial Magnetic Fields. *Phys. Lett. B392*, s. 395-402, 1997.
- Bravina L.V., Mishustin I.N., Bondorf J.P., Csernai L.P.: Freeze-out in Relativistic Heavy-Ion Collisions at SPS. Proceedings of the International Workshop on Relativistic Hydrodynamics in Heavy. 5, s. 455, 1997.
- Caraveo P.A., Lattanzi M.G., Massone G., Mignani R., Makarov V.V., Perryman M.A.C., Bignami G.F.: The importance of positioning isolated neutron stars: the case of Geminga. i: Hipparcos – Venice '97, s. 709-714, 1997.
- Carlini A., Novikov I.D.: Time machines and the Principle of Self-Consistency as a Consequence of the Principle of Stationary Action (II): The Cauchy Problem for a Self-Interacting Relativistic Particle. *Intl. Journal of Modern Physics D* 5, s. 445-479, 1996.
- Carlini A., Novikov I.D.: The Principle of Self-Consistency and the Cauchy Problem for a Self-interacting Relativistic Particle in the Presence of a Time Machine. Proceedings of Eighth Marcel Grossman Meeting on General Relativity, Jerusalem, s. 1-, 1997.
- Chen J., Andresen B.: New bounds on the performance parameters of a thermoelectric generator. *Int. J. Power Energy Sys.* 17, s. 23-27, 1997.
- Damgaard P.H., Haagenen P.E.: Constraints on Beta Functions from Duality. *J. Phys. A30*, s. 4681-4686, 1997.
- Damgaard P.H., Heller U.M., Krasnitz A., Olesen P.: On Lattice QCD with Many Flavors. *Phys. Lett. B400*, s. 169-175, 1997.
- De Blasio F.V., Hjorth-Jensen M., Elgarøy Ø., Engvik L., Lazzari G., Baldo M., Schulze H.: Coherence lengths of neutron superfluids. *Physical Review C56*, s. 2332-2335, 1997.
- Di Vecchia P., Magnea L., Lerda A., Russo R., Marotta R.: String-derived Renormalization of Yang-Mills Theory. *Nucl. Phys. Proc. Suppl.* 49, s. 85, 1996.
- Di Vecchia P., Frau M., Pesando I., Sciuto S., Lerda A., Russo R.: Classical p-branes from Boundary State. *Nucl. Phys. B507*, s. 259, 1997.
- Di Vecchia P., Magnea L., Marotta R., Lerda A., Rus-

- so R.: The Field Theory Limit of Multiloop String Amplitudes. i: Gauge Theories, Applied Supersymmetry and Quantum Gravity, s. 319, 1996.
- Diakonov D., Petrov V., Pobylytsa P., Polyakov M., Weiss C.: Unpolarized and Polarized Quark Distributions in the Large $N(C)$ Limit. *Phys. Rev. D* 56, s. 4069-4083, 1997.
- Diener P., Frolov V.P., Khokhlov A.M., Novikov I.D., Pethick C.J.: Relativistic Tidal Interaction of Stars With a Rotating Black Hole. *ApJ* 479, s. 164-178, 1997.
- Dimon P., Pietrzak J.D., Svensmark H.: Correlations in Sea-level Elevations. *Phys. Rev. E* 56, s. 2605-2614, 1997.
- Durhuus B., Kristjansen C.F.: Phase Structure of the O (n) Model on a Random Lattice for $n > 2$. *Nucl. Phys. B* 483 [FS], s. 535-551, 1997.
- Fabricius C., Makarov V.V.: Verification of the Tycho Catalogue: Astrometry. i: Construction of the Tycho Catalogue, s. 253-265, 1997.
- Fayyazuddin A., Makeenko Y., Olesen P., Smith D.J., Zarembo K.: Towards a Nonperturbative Formulation of IIB Superstrings by Matrix Models. *Nucl. Phys. B* 499, s. 159-182, 1997.
- Froggatt C.D., Gibson M., Nielsen H.B.: A Natural Solution to the Neutrino Mixing Problem. *Phys. Lett. B* 409, s. 405-412, 1997.
- Galsgaard K., Nordlund Å.: The Heating and Activity of the Solar Corona: II. Kink Instability in a Flux Tube. *Journal of Geophysical Research* 102, s. 219-230, 1997.
- Galsgaard K., Nordlund Å.: The Heating and Activity of the Solar Corona: III. Dynamics of a Low Beta Plasma with 3D Null Points. *Journal of Geophysical Research* 102, s. 231-248, 1997.
- Grossmann V., Wicenc A., Makarov V.V., Halbwachs J.: Verification of the Tycho Catalogue: photometry. The Hipparcos and Tycho Catalogues, ESA SP-1200 4, s. 253-266, 1997.
- Halbwachs J., Makarov V.V., Wagner K.: Special treatment of double and multiple systems. The Hipparcos and Tycho Catalogues, ESA SP-1200 4, s. 191-204, 1997.
- Hansen A.W., Christiansen B., Guldberg A., Riis-højgård L.P.: On the response of a three-dimensional general circulation model to imposed changes in the ozone distribution. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, No. D11, s. 13051-13077, USA 1997.
- Heiselberg H., Vischer A.P.: Many-Particle Correlations in High-Energy Nuclear Collisions. *Phys. Rev. C* 55, s. 874, 1997.
- Heiselberg H., Vischer A.P.: Snapshot's af Små Bangs. *Kvant*, s. 1-7, 1997.
- Høg E., Fabricius C., Makarov V.V.: Astrometry from space: new design of the GAIA mission. *Experimental Astronomy* 7, s. 101-115, 1997.
- Høg E., Bässgen G., Bastian U., Egret D., Fabricius C., Grossmann V., Halbwachs J., Makarov V.V., Perryman M., Schwendendiek P., Wagner K., Wicenc A.: The Tycho Catalogue. *Astronomy and Astrophysics* 323, s. L57-L60, 1997.
- Højerslev N.K., Aas E., Lundgren B.: Spectral irradiance, radiance and polarization data from the Nordic cruise in the Mediterranean Sea during Juni-July 1971. Institute reports series Nr. 102, s. pp 97, Oslo, Norge 1997.
- Jensen M.H., Olesen P.: Turbulent Binary Fluids: A Shell Model Study. *Physica D* 111, s. 243-264, 1998.
- Johansen K.T., Helt B.E., Clausen J.V.: AC Vel, A Triple System. A Call for Observations of Minima and Spectra. *IBVS* 5420, s. 1-4, 1997.
- Johansen K.T., Soerensen H.: Times of minimum for AR and beta Aurigae. *IBVS* 4533, s. 1-4, 1997.
- Johansen K.T., Helt B.E., Clausen J.V.: AC Vel, a Triple System. A Call for Observations of Minima and Spectra. *IBVS* 5420, s. 1-4, 1997.
- Jouzel J., Alley R., Cuffey K., Dansgaard W., Groote P., Hoffmann G., Johnsen S.J., Koster R., Peel D., Shuman C., Stievenard M., Stuiver M., White J.: Validity of the temperature reconstruction from water isotopes in ice cores. *Journal of Geophysical Research* Vol 102, No C12, s. 26471-26487, USA 1997.
- Jørgensen H.E., Kotok E.V., Naselsky P.D., Novikov D., Novikov I.: The Nature of Dark Matter and Some New Methods in Observational Cosmology. *Proceedings of the Third Paris Cosmology Colloquium*, s. 33-56, 1996.
- Kartvelishvili V., Kvatadze R.A., Møller R.: Estimating the effects of Bose-Einstein correlations on the W mass measurement at LEP2. *Phys. Lett. B* 408, s. 331, 1997.
- Krasnitz A., Venugopalan R.: On colliding Ultrarelativistic Nuclei on a Transverse Lattice. %. i: *Proceedings of 3rd International Conference on Physics and Astrophysics of the Quark Gluon-Plasma*, Jaipur, India, 1997.
- Kristjansen C.F., Olesen P.: A Possible IIB Superstring Matrix Model with Euler Characteristic and a Double Scaling Limit. *Phys. Lett. B* 405, s. 45-48, 1997.
- Makarov V.V.: Candidates to the Gliese catalogue of nearby stars from Tycho astrometry and photometry. i: *Hipparcos - Venice '97*, s. 541-544, 1997.
- Makarov V.V.: Large-scale distortions of Hipparcos-like coordinate systems. i: *Hipparcos - Venice '97*, s. 823-826, 1997.
- Makarov V.V., Grossmann V.: Production of the Tycho Catalogue. The Hipparcos and Tycho Catalogues, ESA SP-1200 4, s. 159-180, 1997.

- Meibom P., Østergård M., Borggreen J., Bjørnholm S., Rasmussen H.D.: Plasmon profiles and deformations of sodium clusters in the 1g-shell. *Z.Phys.D* 40, s. 258-261, 1997.
- Nielsen H., Alstrøm P., Jørgensen P.E.: Electron-Electron Interaction and Percolation Metal-Insulator transition in the Quantum Hall Regime. i: High magnetic Fields in the Physics of Semiconductors II, s. 35-39, 1997.
- Novikov I.D., Mensky M.: Decoherence Caused by Topology in a Time-Machine Spacetime. *Intl. Journal of Modern Physics D* 5, s. p.1, 1996.
- Olesen P.: On Inverse Cascades and Primordial Magnetic Fields. *Phys. Lett. B* 398, s. 321-325, 1997.
- Padoan P., Jones B., Nordlund Å.: Supersonic Turbulence in the ISM: stellar extinction determinations as probes of the structure and dynamics of dark clouds. *Astrophys. J.* 474, s. 730, 1997.
- Padoan P., Nordlund Å., Jones B.: The Universality of the Stellar Initial Mass Function. *Monthly Notices Roy. Astron. Soc.* 288, s. 145, 1997.
- Pedersen H., Jaunsen A.O., Østensen R., Grav T., Wold M., Lacy M., Kristen H., Broeils A., Castro-Tirado A.J., Gorosabel J., Rodriguez Espinosa J.M., Perez A.M., Naeslund M., Fransson C., Andersen M.I., Wolf C., Fockenbrock R., Piro L., Feroci M., Costa E., Nicastro L., Palazzi E., Frontera F., Monaldi L., Heise J., Hjorth J.: On the light-curve of OT/GRB970508. i: Gamma-Ray Bursts, s. NN-NN, 1997.
- Reimann S.M., Koskinen M., Lindelof P.E., Manninen M.: Jahn-Teller deformations of Jellium slices. *Z.Phys.D* 40, s. 310, 1997.
- Requieme Y., le Campien J.F., Montignac G., Høg E., Makarov V.V., et al. : CCD Meridian Circle Reduction Using Tycho Positions as Reference. *Proceedings of the Symposium Hipparcos Venice '97 ESA SP-402*, s. 135, 1997.
- Rubini P., Gaponov Y., Aaserud F.: New insight on the visit of Ya P. Terletsky to N. Bohr in 1945. (In Russian). i: *Proceedings of International Scientific Symposium on Science and Society: History of the Soviet Atomic Project (40s and 50s)*, Dubna, Russia, 14-18 May 1996, Moscow 1997.
- Shizuma T., Sletten G., Bark R.A., Bearden I.G., Leoni S., Mattiuzzi M., Mitaria S., Ødegård S.W., Skoda S., Strähle K., Wrzesinski J., Shimizu Y.R.: Multi-quasiparticle states and K-forbiddens in ^{177}W . *Nucl. Phys. A* 626, s. 760-798, 1997.
- Shulgina N.B., Grigorenko L.V., Zhukov M.V., Bang J.M.: He-8 Beta-decay to the Li-6+n+n Channel. *Nucl. Phys. A* 619 1-2, s. 143-150, 1997.
- Sommer-Larsen J., Beers T.C., Flynn C., Wilhelm R., Christensen P.R.: A Dynamical and Kinematical Model of the Galactic Stellar Halo and Possible Implication for Galaxy Formation Scenarios. *The Astrophysical Journal* 481, s. 775-781, 1997.
- Torkelsson U., Brandenburg A., Nordlund Å., Stein R.: Magnetohydrodynamic turbulence in accretion disks: towards more realistic models. i: *IAU Coll. 163: Accretion Phenomena and Related Outflows*, s. 210-214, 1997.
- Torkelsson U., Ogilvie G., Brandenburg A., Nordlund Å., Stein R.: The nonlinear evolution of a single mode of the magnetic shearing instability. i: *Accretion disks – New aspects*, s. 135-153, 1997.
- Trampedach R., Christensen-Dalsgaard J., Nordlund Å., Stein R.F.: Near-surface constraints on the structure of stellar convection zones. i: *Solar Convection, Oscillations and their Relationships*; SCORE'96, (in press), Dordrecht 1997.
- Ulla A., Thejll P., Kipper T., Jørgensen U.G.: Infra-red Photometry of Peculiar Carbon Stars. *Astronomy and Astrophysics* 319, s. 244-249, 1997.
- Vaagen J.S., Danilin B.V., Ershov S.N., Rodge T., Ridikas D., Andersen H.H., Bang J.M., Zhukov M.V., Thompson I.J.: *Theoretical Studies of Light Halo Nuclei; Bound States and Continuum*. *Nucl. Phys. A* 616 1-2, s. 426-437, 1997.
- Vos A.D., Chen J., Andresen B.: Analysis of combined systems of two endoreversible engines. *Open Sys. & Info. Dyn.* 4, s. 3-13, 1997.
- Winther O., Solla S.A.: Bayesian online learning in the perceptron. i: *European Symposium on Artificial Neural Networks (ESANN'97)*.
- Zel'dovich Y.B., Novikov I.D.: *STARS AND RELATIVITY*. Book, Dover Publications, Inc., New York new print, s. 1-, 1997.
- Østensen R., Hjorth J., et al. : ESO and NOT photometric monitoring of the Cloverleaf quasar. *Astron. Astrophys. Suppl.* 126, s. 393-400, 1997.
- Geofysisisk afdeling*
- Ackleson S.G., Frouin R., Højerslev N.K., Aas E.: *Ocean Optics XIII. Spectral irradiance and polarization in blue Western Mediterranean waters* Volume 2963, s. 138-147, USA 1997.
- Bates J.R., Li Y.: *Simulation of Stratospheric Vortex Erosion using Three Different Global Shallow Water Numerical Models. Numerical Methods in Atmospheric and Oceanic Modelling – The André J. Robert ... vol. XXXV/no 1*, s. 55-74, Ottawa 1997.
- Baumgartner S., Beer J., Suter M., Dittrich-Hannen B., Synal H., Kubik P., Hammer C.U., Johnson S.J.: Chlorine 36 fallout in the Summit Greenland Ice Core Project ice core. *Journal of Geophysical Research* Vol 102, No C12, s. 26659-26662, USA 1997.
- Clark P.U., Alley R.B., Keigwin L.D., Licciardi J.M.,

- Johnsen S.J., Wang H.: Origin of the first global meltwater pulse following the last glacial maximum. *Paleoceanography* Vol. 11. No. 5, s. 563-577, U.S.A. 1996.
- Clausen H.B., Gundestrup N.S., Shoji H., Watanabe O.: Scientific research collaboration efforts for Greenland ice core studies. *Mem. Natl. Inst. Polar Research Special Issue*, 51, s. 341-346, Japan 1996.
- Clausen H.B., Hammer C.U., Hvidberg C.S., Dahl-Jensen D., Kipfstuhl J., Legrand M.: A comparison of the volcanic records over the past 4000 years from the Greenland Ice Core Project and Dye 3 Greenland ice cores. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, No. C12, s. 26707-26723, USA 1997.
- Dahl-Jensen D., Gundestrup N.S., Keller K., Johnsen S.J., Gogineni S.P., Allen C.T., Chuah C.T., Miller H., Kipfstuhl S., Waddington E.D.: A search in north Greenland for a new ice-core drill sit. *Journal of Glaciology* Vol. 43, No. 144, s. 300-306, England 1997.
- Dahl-Jensen D., Thorsteinsson T., Alley R., Shoji H.: Flow properties of the ice from the Greenland Ice Core Project ice core: The reason for folds? *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, No. C12, s. 26831-26840, USA 1997.
- Dansgaard W.: Ice Cores and Human History. *Science* Vol. 276, s. 1013, U.S.A. 1997.
- Dibb J.E., Clausen H.B.: A 200-year ²¹⁰Pb record from Greenland. *Journal of Geophysical research* Vol. 102, No. D4, s. 4325-4332, USA 1997.
- Ditlevsen P., Mogensen I.: Cascades and statistical equilibrium in shell models of turbulence. *Phys. Rev. E* no 53, s. 4785-4793, 1996.
- Ditlevsen P.: Temporal intermittency and cascades in shell models of turbulence. *Phys. Rev. E* no 54, s. 985-988, 1996.
- Ditlevsen P.: A note on 1D calculations of baroclinic and barotropic instabilities. *Tellus* vol. 49 A, s. 337-346, 1997.
- Ditlevsen P., Marsh N.D.: Observation of atmospheric and climate dynamics from a high resolution ice core record of a passive tracer over the last glaciation. *Journal of Geophysical Research* vol 102/no D10, s. 11219-11224, USA 1997.
- Ditlevsen P., Marsh N.D.: Climate during glaciation and deglaciation identified through chemical tracers in icecores. *Geophysical Research Letters* vol 24/no 11, s. 1319-1322, 1997.
- Ditlevsen P.: Cascades of energy and helicity in the GOY shell model of turbulence. *Journal of Fluids* vol 9, s. 1482-1484, 1997.
- Fisher D.A., Koerner R.M., Bourgeois J.C., Zielinski G., Cameron W., Hammer C.U., Gundestrup N.S., Johnsen S.J., Goto-Azuma K., Hondoh T., Blake E., Gerasimoff M.: Penny Ice Cap Cores, Baffin island, Canada, and the Wisconsin Foxe Dome Connection: Two States of Hudson Bay Ice Cover. *Science* Vol. 279, s. 692-695, USA 1997.
- Hammer C.U., Clausen H.B., Langway C.C.J.: 50,000 years of recorded global volcanism. *Climatic Changes* No. 35, s. 1-15, Holland 1997.
- Hammer C.U.: Klimaændringer. *Naturligvis*, s. 22-26, Danmark 1997.
- Hammer C.U.: Isboringer i Central Grønland – GRIP og NORTH-GRIP. *VARV* Nr. 2, s. 41-59, Danmark 1997.
- Hammer C.U., Mayewski P.A., Peel D., Stuiver M.: Preface. *Journal of Geophysical research* Vol. 102, No. C12, s. 26315-26316, USA 1997.
- Hansen A.W., Christiansen B., Guldberg A., Riis-højgaard L.P.: On the response of a three-dimensional general circulation model to imposed changes in the ozone distribution. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, No. D11, s. 13051-13077, USA 1997.
- Hansen A.W., Geernaert G., Zlatev Z.: Regional modelling of air pollution in Europe. *Roskilde* 1997, 280 s.
- Hansen A.W., Christiansen B., Guldberg A., Riis-højgaard L.: On the response of a three-dimensional general circulation model to imposed changes in the ozone distribution. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, no. D11, s. 13051-13077, USA 1997.
- Hansen P., Mosegaard K.E.: Piecewise polynomial solutions to linear inverse problems in inverse methods. i: Interdisciplinary elements of methodology, computation and applications. *Lecture notes in Earth Sciences*, B.H. Jacobsen, K. Mosegaard, P. Sibani, s. 284-294, Berlin/Heidelberg 1996.
- Hansen P.C., Mosegaard K.E.: Piecewise polynomial solutions without a priori break points. *Numerical linear algebra with applications* Nr. 3, s. 513-524, 1996.
- Hvidberg C.S., Keller K., Gundestrup N.S., Tschering C.C., Forsberg R.: Mass balance and surface movement of the Greenland Ice Sheet at Summit, Central Greenland. *Geophysical Research Letters* Vol. 24, No. 18, s. 2307-2310, U.S.A. 1997.
- Højerslev N.K., Aas E., Lundgren B.: Spectral irradiance, radiance and polarization data from the Nordic cruise in the Mediterranean Sea during Juni-July 1971. *Institute reports series* Nr. 102, s. pp 97, Oslo, Norge 1997.
- Jacobsen B., Mosegaard K.E., Sibani P.: Interdisciplinary elements of methodology, computation and applications. *Lecture notes in Earth Science*. Berlin/Heidelberg 1996, s. Publikationsart diverse.

- Johnsen S.J., Clausen H.B., Dansgaard W., Gunde-
strup N.S., Andersen U.J., Andersen K.K., Hvid-
berg C.S., Dahl-Jensen D., Steffensen J.P., Shoji
H., Sveinbjörnsdóttir A.E., White J., Jouzel J.,
Fisher D.A., Hammer C.U.: The $\delta^{18}O$ record
along the Greenland Ice Core Project deep ice
core and the problem of possible Eemian cli-
matic instability. *Journal of Geophysical Re-
search* Vol. 102, No. C12, s. 26397-26410, USA
1997.
- Jouzel J., Alley R., Cuffey K., Dansgaard W., Groo-
tes P., Hoffmann G., Johnsen S.J., Koster R.,
Peel D., Shuman C., Stevenard M., Stuiver M.,
White J.: Validity of the temperature reconstruc-
tion from water isotopes in ice cores. *Journal of
Geophysical Research* Vol 102, No C12, s.
26471-26487, USA 1997.
- Legrand M., Hammer C., de Angelis M., Savarino
J., Delmas R., Clausen H., Johnsen S.J.: Sulfur-
containing species (methanesulfonate and SO_4)
over the last climatic cycle in the Greenland Ice
Core Project (central Greenland) ice core. *Jour-
nal of Geophysical Research* Vol. 102, No. C12,
s. 26663-26679, USA 1997.
- Mosegaard K.E., Tarantola A.: Sampling probaliti-
es by genetic methods. *Geophysical Tomogra-
phy Group, 24th Periodical Report*, s. 129-137,
Paris 1994.
- Mosegaard K.E., Tarantola A.: Monte Carlo sam-
pling of solutions to inverse problems. *Journal of
Geophysical Research* vol. 100, nr. B7, s. 12431-
12447, Washington 1995.
- Mosegaard K.E., Vinther R.: *Olieprospektering.
Naturligvis (special issue on scientific research
at Copenhagen University)*, s. 60-63, Køben-
havn 1996.
- Nielsen A.C.W.: *Begrænset forudsigelighed II. Vej-
ret 19. årgang*, Nr. 4, s. 11-17, København, Dan-
mark 1997.
- Nielsen A.C.W.: Everybody talks about it..... Ma-
tematisk-fysiske Meddelelser 44:4, s. 96, Kgl. da.
Videnskabernes Selskab 1997.
- Nielsen A.C.W.: A note on hemispheric and global
temperature changes. *Atmósfera* 10, No. 3, s.
125-135, Mexico City, Mexico 1997.
- Nielsen A.C.W.: *Begrænset forudsigelighed I. Vej-
ret 19*, No. 2, s. 27-35, København 1997.
- Nielsen A.C.W., Christensen C.W.: IPCC og muli-
ge menneskeskabte drivhuseffekter. *Vejret 19*,
No. 1, s. 25-28, København 1997.
- Nielsen A.C.W., Christensen C.W.: Om klimaæn-
dringsmodeller. *Vejret 19*, No. 2, s. 39-43, Kø-
benhavn 1997.
- Nielsen A.W.: On intermonthly oscillations in the
atmosphere, Part II. *Atmósfera* 10, No. 1, s. 23-
42, Mexico City, Mexico 1997.
- Olsen N.: Ionospheric F region currents at middle
and low latitudes estimated from Magsat data.
Journal of Geophysical Research Vol. 102, No.
A3, s. 4563-4576, USA 1997.
- Olsen N., Langel R.A., Purucker M.E., Sabaka T.J.:
The missing dimension in Magsat and POGO
anomaly studies. *Geophysical Research Letters*
Vol. 24, no. 22, s. 2909-2912, USA 1997.
- Olsen N.C.: Ionospheric F region currents at
middle and low latitudes estimated from Magsat
data. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102,
No.A3, s. 4563-4576, U.S.A. 1997.
- Olsen N.C.: *Geomagnetic Tides and Related Phe-
nomena. Lecture Notes in Earth Sciences, Tidal
Phenomena No 66*, s. 261-274, Berlin 1997.
- Rasmussen E., Xiang-Yu H., Xiaoding Y., Laursen
L.: On the sensivity of precipitation forecasts to
the moist physics and the horizontal resolution
of numerical model. *Acta Meteorologica Sinica*
vol 11/no 4, s. 430-445, Kina 1997.
- Rasmussen E.A., Guest P., Davidson K.: Synoptic
and mesoscale atmospheric features over the
ice-covered portion of the Fram Strait in spring.
Journal of Geophysical research Vol. 102, Nr.
D12, s. 13975-13986, Washington, USA 1997.
- Risbo T., Nielsen O.V., Brauer P., Primdahl F., Jør-
gensen J., Boe C., Deyerler M., Bauereisen S.: A
high-precision triaxial fluxgate sensor for space
applications: Layout and choice of materials.
Sensors and Actuators A 59, s. 168-176, New
York, U.S.A. 1997.
- Rozanski K., Johnsen S.J., Schotterer U., Thomp-
son L.G.: Reconstruction of past climates from
stable isotope records of palaeo-precipitation
preserved in continental archived. *Hudrologi-
cal Sciences* 42 (5), s. 725-745, Schweiz 1997.
- Schött Hvidberg C., Dahl-Jensen D., Waddington
E.D.: Ice flow between the Greenland Ice Core
Project and Greenland Ice Sheet Project 2 bore-
holes in central Greenland. *Journal of Geo-
physical Research* Vol. 102, No. C12, s. 26851-
26859, USA 1997.
- Shaffer G., Pizarro O., Djurfeldt L., Salinas S., Rut-
llant J.: Cirkulation and Low-frequency Variabi-
lity near the Chilean Coast: Remotely Forced
Fluctuations during the 1991-92 El Niño. *Jour-
nal of physical Oceanography* Vol. 27, No. 2, s.
217-235, Danmark 1997.
- Steffensen J.P., Clausen H.B., Hammer C.U., Le-
grand M., de Angelis M.: The chemical compo-
sition of cold events within the Eemian section
of the Greenland Ice Core Project ice core from
Summit, Greenland. *Journal of Geophysical Re-
search* Vol. 102, No. C12, s. 26747-26754, USA
1997.
- Steffensen J.P.: The size distribution of micropar-
ticles from selected segments of the Greenland
Ice Core Project ice core representing different

- climatic periods. *Journal of Geophysical research* Vol. 102, No. C12, s. 26755-26763, USA 1997.
- Tscherning C.C., Forsberg R.: Topographic Effects in Gravity Field Modelling for BVP. Lecture notes in Earth Sciences, Geodetic Boundary Value Problems in View of ... 65, s. 241-272, Berlin 1997.
- Tscherning C.C., Leeuwenburgh O., Knudsen P., Andersen O.B.: Comparison of Retracking Algorithms for ERS-1 Altimeter Data over Greenland. *Phys. Chem. Earth* vol. 21, nr. 4, s. 331-336, England 1996.
- Tscherning C.C., Arabelo D.: Comparison of recent geopotential models with surface, airborne and satellite data in different areas of the earth. *International Geoid Service Bulletin* no 6, s. 103-114, Milano 1997.
- Vinther R., Mosegaard K.E.: Seismic trace inversion through tabu search. *Geophysical Prospecting* Nr. 44, s. 555-570, USA 1996.
- Vinther R., Mosegaard K.E., Abtzi I., Andersen C., Vejbfk O., If F., Nielsen P.H.: 3-D seismic texture classification. Expanded abstract. Proceedings of NPF/SPE European 3-D reservoir modelling conference, s. 57-63, 1996.
- White J., Barlow L., Fischer D., Grootes P., Jouzel J., Johnsen S.J., Stuiver M., Clausen H.B.: The climate signal in the stable isotopes of snow from Summit, Greenland: Results of comparisons with modern climate observations. *Journal of Geophysical Research* Vol 102, No C12, s. 26425-26439, USA 1997.
- Winther R., Mosegaard K.E., Kierkegaard K., Abtzi I., Andersen C., Vejbfk O., If F., Nielsen P.H.: Seismic texture classification: A computer-aided approach to stratigraphic analysis: Expanded abstract. Proceedings of Society of Exploration Geophysicists 65'th meeting, s. 153-155, Houston, Texas, USA 1995.
- Wolff E.W., Moore J.C., Clausen H.B., Hammer C.U.: Climate implications of background acidity and other chemistry derived from electrical studies of the Greenland Ice Core Project ice core. *Journal of Geophysical Research* Vol 102, No C12, s. 26325-26332, USA 1997.
- Yiou F., Raisbeck G.M., Baumgartner S., Beer J., Hammer C., Johnsen S.J., Jouzel J., Kubik P.W., Lestringuez J., Suter M., Yiou P., Stievenard M.: Beryllium 10 in the Greenland Ice core Project ice core at Summit, Greenland. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, No. C12, s. 26783-26794, USA 1997.
- Yiuo P., Fuhrer K., Meeker L., Jouzel J., Johnsen S.J., Mayewski P.: Paleoclimatic variability inferred from the spectral analysis of Greenland and Antarctic ice-core data. *Journal of Geophysical Research* Vol 102, No C12, s. 26441-26454, USA 1997.
- de Angelis M., Steffensen J.P., Legrand M., Clausen H., Hammer C.: Primary aerosol (sea salt and soil dust) deposited in Greenland ice during the last climatic cycle: comparison with east Antarctic records. *Journal of Geophysical Research* Vol. 102, No. C12, s. 26681-266698, USA 1997.

På grund af en teknisk fejl er ikke alle Niels Bohr Institutets publikationer i Årbog 97. Disse vil blive bragt i Årbog 98, og være tilgængelige i den elektroniske udgave: <http://www.ku.dk>.

Zoologi

Zoologisk Institut

AFDELING FOR POPULATIONSBIOLOGI

Forskningsvirksomhed:

Ved afdelingen forskes der i et bredt spektrum af populationsbiologiske og økologiske problemstillinger inden for fire arbejdsgrupper: Populationsøkologi, Parasitologi, Evolutionsbiologi og Adfærdsbiologi.

Populationsøkologi

Blandt de emner, der er arbejdet med inden for den økologiske gruppe er jordbundsbiologi: Forskellige aspekter af økologien hos jordbundens mikrofauna (protozoer og nematoder), visse bakterier samt gødningsbiller.

Eksperimentelt reduceret diversitet blandt jordbundsorganismerne har tidligere vist sig at påvirke nedbrydningsforløbet i jorden. Denne effekt er blevet bekræftet ved eksperimenter med CHCl_3 -fumigeret jord tilsat CuSO_4 (F. Ekelund, S. Christensen).

Svampemidlet Fenpropimorph har i laboratoriet vist sig at være meget giftigt for jordens protozoer, mens en effekt ikke har kunnet påvises i felten, muligvis på grund af den store usikkerhed der er knyttet til protozoetællinger under markforhold. Undersøgelser af diversiteten af heterotrofe flagellater i jord har bl.a. vist at størstedelen af disse organismer forekommer i meget små antal og derfor bliver overset ved rutineundersøgelser (F. Ekelund).

Effekten af forhøjet atmosfærisk kuldioxid-koncentration på nedbryderpopulationernes aktivitet i jorden undersøges i vækstkammerforsøg, og der er påvist en positiv effekt på antallet af protozoer omkring levende planterødder. Desuden er det vist at halm dyrket ved forhøjet CO_2 nedbrydes langsommere end normal halm (R. Rønn, H. Frederiksen).

Analyse af polyaromatiske hydrocarboner i skovjord fra et område med intens kulafbrænding (Walbrzych, Polen) har bekræftet at jordens methankonsumtion påvirkes af forureningen (S. Christensen, A. Priemé).

Med hensyn til gødningsbiller er undersøgt: (1) Respiratoriske tilpasninger til lave iltkoncentrationer (P. Holter, A. Spangenberg). (2) Ernæringsbiologi med særligt henblik på størrelsesmåling af de meget små partikler som viser sig at udgøre bil-

lernes føde (P. Holter). (3) Den toksiske virkning af antiparasitmidler (til får) på billernes reproduktion og overlevelse. Effekten synes i visse tilfælde at være meget stærk (K. Wardhaugh, P. Holter).

Foruden jordbundsbiologi har gruppen arbejdet med en række emner inden for især terrestriske arthropoders og fugles populations- og adfærdsøkologi.

En simuleringsmodel for et økologisk system bestående af granskov, grannålevikleren (*Epinotia tedella*), parasitoider, predatorer og naturlige insektsygdomme udvides til at omfatte skovens mosaik af forskelligartede bevoksninger. Grannålevikleren lever i mere eller mindre adskilte subpopulationer, fordi danske skove har relativt små og spredte rødgranbevoksninger. Viklernes populationsdynamik påvirkes heraf, således at jo mindre og jo mere isoleret en bevoksning er, jo lavere og jo mindre varierende er viklertætheden (M. Münster-Swendsen).

Nåletræer afgiver en række flygtige forbindelser, monoterpener, der nedsætter insekterbivori og mikrobiel nedbrydning samt indgår i atmosfærens ozonbalance. Afgivelsen fra rødgran forøges op til 60 gange, hvis grenene begraves af gråsnudebiller (A. Priemé, S. Christensen).

Et adfærdsøkologisk projekt fokuserer på stabilisering af samspillet mellem populationer af den solitære bi, *Chelostoma florissomne*, og dens redparasit, gravehvepsen *Sapyga clavicornis* (M. Münster-Swendsen). Udbredelse og hyppighed af solitære bier og dagsommerfugle i agerlandskabet studeres og relateres til landskabets udformning og til den vilde flora (M. Münster-Swendsen, I. Calabuig).

Metapopulationsdynamik af rovmidler og spindemider undersøges i drivhusforsøg, hvor en række populations-parametre bestemmes (G. Nachman, R. Zemek). Evolutionære og økologiske aspekter af spredningsstrategier undersøges hos rovmidler (G. Nachman, D. Margolies). En stokastisk simuleringsmodel for en metapopulation udvikles med henblik på at forudsige effekten af større vejanlæg på løgfrøens overlevelse i jyske søsystemer (T. Hels, G. Nachman). Betydningen af fluktuerende asymmetri som mål for individuel fitness analyseres statistisk (G. Nachman, K.E. Heller).

Humblebiers adfærd under nektar-fouragering undersøges for at påvise forskellige evolutionære strategier, som tjener til at maximere deres fødeindtagelse i en konkurrencesituation. Endvidere undersøges myrers fouragering på honningdug fra bladlus og på planter med ekstraflorale nektarier, samt myrernes territoriale adfærd (H. Dreisig).

Der er udført fortsatte undersøgelser af farvedannelsesmekanismen i blå fjer (J. Dyck; R.O. Prum (Kansas University)) samt af fjerdragstens funktioner med hensyn til camouflage og evne til at modstå nedbør (J. Dyck). Udvlingsarbejde med hensyn til objektive, optiske metoder til kvalitetsvurdering af minkskind er fortsat (P. Rasmussen, J. Dyck). Biotoper og fordeling af fuglearter i Sahelzonen i Senegal er beskrevet på basis af feltobservationer og satellitfotos (H. Nøhr).

Indflydelsen af magnetfeltet og stjernehimlen på nattrækkende småfugle er undersøgt i orienteringsforsøg, og der er foretaget monitorering af trækfugle samt analyse af deres tæthedafhængige regulering. Desuden er der udført spot-mapping af fuglesamfund i Sydafrika (J. Rabøl).

Parasitologi

Arbejdsgruppen forsker især i populationsregulering og resistensmekanismer i forbindelse med parasitinfektioner, og især med tarmparasitter hos pattedyr.

Fortsatte undersøgelser af immunreaktioner hos mus inficeret med galdegangsbændelormen, *Hymenolepis microstoma* har resulteret i opdagelsen af en direkte livscyklus hos immundeficiente, thymusfrie (nøgne) mus. Æg optaget af nøgne mus klækker og oncosphære-larven trænger ind i en villus, hvor den udvikler sig til det næste larvestadie, cysticercoiden. Denne afgives til tarmlumen, hvor den excyterer, vokser og vandrer til galdegangen, hvor den kønsmodnes (J. Andreassen). Et forskningssamarbejde om denne spændende opdagelse er etableret sammen med A. Ito (Japan) og D. Hoole (UK).

Varigheden af en moderat enkelt infektion med rundormen *Nippostrongylus brasiliensis* er undersøgt hos nyligt fravænnede rotter og det blev fundet at ormene producerer æg i op til 100 dage i modsætning til voksne rotter der udstøder infektioner allerede efter 10 dage (O. Hindsbo).

Der er fortsat bearbejdning af billedmateriale og data om en hidtil ukendt relation mellem tarmens lymfoide organer, de såkaldte Peyer pletter, der er en del af immunapparatet og fordelingen af ikten *Echinostoma caproni* i rottens tyndtarm (O. Hindsbo).

Inden for rammerne af Grundforskningsfondens Center for Eksperimentel Parasitologi studeres populationsdynamikken af *Schistosoma japonicum*, *Ascaris suum*, *Oesophagostomum dentatum* og *Trichuris suis* hos grise. Der er blandt andet foretaget transplantationsforsøg med orm fra inficerede til uinficerede grise (T. Schou, H. Bøgh og J. Andreassen m. fl.) samt påvist transplacentalt overførsel fra so til pattegris (P. Nansen, N. Ørnbjerg, L. Willingham, H. Bøgh, M.V. Johansen, J. Andreas-

sen m.fl.). Desuden er hos frilandsgrise undersøgt betydningen af næsering, fiberrig kost og tæthedegraden af grisene for spredning af rundormene *Ascaris suum*, *Trichuris suis* og *Oesophagostomum dentatum* (A. Roepstorff, O. Hindsbo m.fl.). Undersøgelser over infektionshyppigheden af tarmciliaten *Balantidium coli* hos pattegrise og ældre svin, er færdiggjort (O. Hindsbo, J. Andreassen og L. Willingham m.fl.), men der arbejdes videre med studier af cystedannelsen i grises tyktarm samt muligheden for at anvende såkaldt McMaster flotation til kvantificering af cysterne (O. Hindsbo, J. Andreassen, H. Bøgh m.fl.).

Hyppigheden af malaria og helminther undersøges hos høns i Afrika (A. Permin (KVL), O. Hindsbo m.fl.).

Undersøgelser af malaria DNA til belysning af sammenhæng mellem samtidig infektion med flere forskellige arter af malaria og sygdomsbilledet, der måles ved mængden af C-reaktivt protein og haptoglobin i blodet hos mennesker, er undersøgt i samarbejde med Rigshospitalet (P. Høj Jakobsen, M. Alifragis og O. Hindsbo).

I samarbejde med Danmarks Farmaceutiske Højskole (P. Mølgaard m.fl.) er der foretaget in vitro undersøgelser med bændelormen, *Hymenolepis diminuta* og blodikten, *Schistosoma mansoni* af antelmintisk aktive stoffer fra naturmedicin-planten (*Ozoroa insignis*) fra Zimbabwe (J. Andreassen).

I samarbejde med Dansk Bilharzioselaboratorium er undersøgelser over betydningen af jern for infektioner med hageorm hos indbyggerne i tre landsbyer i Kisumu-distriktet i Kenya afsluttet (A. Olsen, P. Magnussen (DBL), Division of Vector Borne Diseases (Kenya), J. Andreassen).

Evolutiontsbiologi

Gruppens forskning omfatter to områder: Ved forskellige markører såsom DNA sekvenser, variation i strukturgener og kromosom-variation studeres variationen både mellem individerne inden for en art (geografisk variation, familiestruktur) og forskelle arterne imellem. Sidstnævnte for at belyse det overordnede slægtskab (fylogenetien).

Et vigtigt nyt element er undersøgelser over selve genets og genomets evolution; eventuelle lov-mæssigheder heri vil være væsentlige i sig selv, og samtidigt give grundlag for en bedre vurdering af de anvendte markører i fylogenetiske analyser.

I fylogenetiske studier anvendes DNA-sekvenser fra et bredt spektrum af forskellige gener både nukleare og mitochondrielle. De bredt anlagte undersøgelser over afrikanske boviders fylogeni (B. Simonson, P. Arctander, J. Birungi, Louise Grau) og arts dannelses mønstret hos forskellige fuglegrupper i Andesbjergene og i østafrikanske bjergskove (M.

Roy, G. Garcia-Moreno, B. Slikas, P. Arctander) er afsluttet. Udredning af fylogien hos slangegruppen Colubridae (P. Gravlund) er fortsat. Disse undersøgelser indgår i det SNF financerede Center for Tropisk Biodiversitet.

Undersøgelserne over den nybeskrevne Vu Quang okse's tilhørsforhold er fortsat med inddragelse af seks forskellige gensekvenser, desuden er der foretaget DNA-undersøgelser af 4 ud af 5 nye Muntjak arter fra Sydøstasien (P. Arctander).

Undersøgelsen over de europæiske humlebiers fylogeni baseret på mtDNA CO-I er udvidet med et kernegen. De opnåede resultater viser, at den traditionelle inddeling bør revideres, og at der er en betydelig variation hos arter med en disjunkt boreo-alpin udbredelse (B. Vest Pedersen).

De såkaldte skøjteløberes slægtskab undersøges (J. Damgaard).

Annelidernes fylogeni – specielt oligochaeter og igler – er belyst på forskellige niveauer ved anvendelse af gensekvenser med passende ændringshastigheder. Resultaterne udfordrer på flere punkter den traditionelle, morfologisk baserede opfattelse af slægtskabet (B. Christensen, B. Theisen).

I studier over intraspecifik variation anvendes forskellige hurtigt ændrende DNA sekvenser som mikrosatelitter og mitochondriets kontrolregion. I et enkelt tilfælde indgår også kromosomanalyser. Ved hjælp af nukleare mikrosatelitter og mitochondriets kontrolregion er populationsstruktur og -historie belyst hos et antal afrikanske bovid-arter samt den afrikanske elefant, desuden er forskellige populationsgenetiske parametre estimeret (B. Simonsen, P. Arctander, M.A. Coutellec, S. Nyakaana, C. Johansen, H. Siegismund).

Med udgangspunkt i en tidligere påvisning af en meget skarp genetisk differentiering mellem forskellige populationer af Grants gazelle er iværksat en undersøgelse af den kromosomale variation med henblik på mulige isolationsmekanismer (P. Arctander, B. Christensen, H. Siegismund).

Med baggrund i en kromosomal variation hos den almindelige spidsmus, som er i konflikt med artens sandsynlige indvandring til Nordeuropa, undersøges den intraspecifikke fylogeni på basis af mitochondriets kontrolregion (B. Christensen).

Variationen hos polarræven undersøges ved hjælp af microsatellitter og de variable MHC-loci (P. Meincke).

Studiet af selve genomets evolution er intensivt. Der fokuseres på den såkaldte ikke-kodende DNA med henblik på at afsløre eventuelle systematiske mønstre i basesammensætningen. Der er igangsat tre undersøgelser (S. Schandorff, T. Mourier, K. Nielsen, P. Arctander).

Der er iværksat en undersøgelse over gammelt DNA i den grønlandske indlandsis. Bevaringsfor-

holdene er her særdeles gode, og det er foreløbig lykkedes at isolere 5.000 år gammelt DNA og at påvise en ganske stor diversitet, primært af svampe og alger. Arbejdet udføres i samarbejde med Glaciologisk Afdeling, KU (E. Willerslev, A. Hansen, P. Arctander, B. Christensen).

Adfærdsbiologi

Adfærdsbiologerne arbejder med aspekter af socialadfærd hos hvirveldyr. For tiden fokuseres på adfærdstilpasninger i forbindelse med stress hos pattedyr og på lydkommunikation hos fugle.

Sammenhæng mellem stress og stereotyp adfærd undersøges hos mink, og hos sølv- og blåræv studeres adfærd, reproduktion og stressfysiologi under forskellige indhushningsformer. For mink fokuseres på effekter af påførte belastninger over for adfærd, urincortisol, puls og temperatur, medens ræveundersøgelserne sigter mod udvikling af anvendelige biologiske velfærdsparemetre (L.L. Jeppesen, V. Pedersen, C.P. Bjælke Hansen og A. Lund). Undersøgelserne af pelsdyr sker i samarbejde med KVL, Statens Husdyrbrugsforsøg, samt flere nordiske institutioner/universiteter.

Individuelle stressreaktioner undersøges hos rødmus. Der fokuseres på udviklingen af indhushningsbetingede adfærdsanomalier og deres fysiologiske korrelater, ligesom observerede adfærdsvarianter sættes i relation til rangtilhørsforhold m.m. Virkningen af kendte antidepressiver og neuroleptika på unormal adfærd hos rødmus undersøges i samarbejde med Lundbeck A/S (K.E. Heller).

Sanglige interaktioner i lokale netværk af territoriale sangfugle kortlægges i tid og rum ved hjælp af et passivt akustisk lokaliseringssystem (PALS). Interaktionernes signalbetydning, herunder betydningen af kaldelyde, testes i interaktive afspilningsforsøg udført med digitale signal-emittere (DSE). For tiden fokuseres på fænomener som "eavesdropping", afstandsvurdering, tempo-rære skift til kaldelyde eller hviskelyde, sangpostskift, sangmatching og sangoverlapping/-alternering og disses afhængighed af f.eks. afstande til aktive og passive rivaler. Parallelt hermed udføres målinger over lydsignalernes evne til at modstå de-gradering under forskellige transmissionsforhold i danske og neotropiske biotoper. Undersøgelserne koncentrerer om lydsignaler hos solsort, musvit, rødhals, gærdesmutte, bomlærke og rørdrum; men vi har også påbegyndt undersøgelser af visuelle signaler hos blyshøne (T. Dabelsteen, J. Holland, C. Holm og S.B. Pedersen). Undersøgelser af fugles kommunikation i samarbejde med O.N. Larsen (OU), C. Clark (Cornell Univ., USA), G. Klump (Technical Univ., Garching, Tyskland), P. McGregor (Univ. of Nottingham, UK) og E. Ne-

meth og H. Winkler (Konrad Lorenz Institut für vergleichende Verhaltensforschung, Østrig).

Eksterne lektorer på Dansk Bilharziose Laboratorium

Studier over epidemiologi, kemoterapi og immunologi ved human lymfatisk filariasis i Afrika (Tanzania, Kenya, Ghana, Uganda og Nigeria) (P.E. Simonsen m.fl.).

Feltstudier af schistosomiasis transmission og mellemværtssneglenes populationsdynamik, økologi og bekæmpelse i Kenya, Zimbabwe, Ghana, Marokko og Cameroon (H. Madsen m.fl.).

Undersøgelser af forskellige aspekter af infektioner med *Schistosoma bovis* og *S. japonicum* hos husdyr og *S. mansoni* og *S. haematobium* hos mennesker (N. Ørnbjerg m.fl.).

Anden virksomhed:

J. Andreassen: Afdelingsleder, Kasserer i World Federation for Parasitologists, Næstformand i Dansk Center for Parasitære Zoonoser og deltager i grundforskningsfondens Center for Eksperimentel Parasitologi. B. Christensen: Medlem af bestyrelserne for Statens Skadedyrlaboratorium og Dansk Bilharziose Laboratorium. S. Christensen: Medlem af Zoologisk Instituts ph.d.-udvalg og Biologisk Studienævn. T. Dabelsteen: Dansk repræsentant i International Ethological Committee. H. Dreisig: Bestyrelsesmedlem i Dansk Naturhistorisk Forening. O. Hindsbo: Medlem af Fakultetets Strødamudvalg og de studerendes forretningsudvalg til varetagelse af Suserup Laboratoriet og deltager i Grundforskningsfondens Center for Eksperimentel Parasitologi. L. Lau Jeppesen: Instituttleder, Medlem af Dansk Pelsdyravlerforenings koordinationsudvalg, DJF's pelsdyrforsøgsudvalg og Strukturdirektoratets programkomite for forskningsindsats i husdyrvelfærd og -adfærd. M. Münster-Swendsen: Formand for bestyrelsen for Zoologisk Instituts Læsø-laboratorium, Medlem af Fakultetets Brorfeldeudvalg og leder af Forskningscenter for Agerlandets Biodiversitet. B.V. Pedersen: Medlem af Clement's Legats fondsbestyrelse, økonomiansvarlig ved afdelingen og nævnsmedlem af Fødevarerministeriets Bisydomsnævn og P.E. Simonsen: Konsulent for TDR/WHO vedrørende Control Strategies in Lymphatic Filariasis.

Redaktions- og referee-hverv:

P. Arctander: Medredaktør ved Hereditas, Animal Conservation og Biokemisk Forenings Tidsskrift og referee for ca. 10 internationale tidsskrifter og forskningsråd i USA, Australien, UK og Østrig. B. Christensen: I redaktionskomiteen for Journal of Zoological Systematics and Evolutionary Research og referee ved tre tidsskrifter. S. Christensen: Re-

ferree for Soil Biology & Biochemistry, European Journal of Soil Science, Atmospheric Environment og Global Change Biology samt deltaget i EU's ekspertpanel. T. Dabelsteen: I redaktionskomiteen for Bioacoustics, konsulterende redaktør ved Animal Behaviour samt referee for Animal Behaviour, Journal of Avian Biology, Behavioural Processes, Biological Cybernetics, Ethology, Behaviour, The Ibis, Behavioural Ecology & Sociobiology, Bioacoustics og The Auk. J. Dyck: Referee for Journal of Avian Biology. F. Ekelund: Referee for FEMS Microbiology-Ecology og Soil Biology and Biochemistry. P. Holter: Referee for Bulletin of Entomological Research og Oikos. L.L. Jeppesen: Referee for flere internationale tidsskrifter. G. Nachman: I redaktionskomiteen for Journal of Experimental and Applied Acarology samt referee for forskellige tidsskrifter og redaktør af Proceedings from 3. International Symposium on Population Dynamics of Plant-inhabiting Mites. B.V. Pedersen: Referee for Journal of Zoological Systematics and Evolutionary Research, Annales Zoologici Fennici og National Science Foundation. A. Priemé: Referee for Atmospheric Environment og P.E. Simonsen: Referee for Wellcome Trust (UK) og EU (Bruxelles).

Forskningsrejser:

P. Arctander: Kenya og Uganda. S. Christensen: Feltkampagne i Ungarn, samt fem rejser i forbindelse med EU-projekter. T. Dabelsteen: Flere til Odense Universitet samt Konrad Lorenz Institut für vergleichende Verhaltensforschung (Wien). P. Holter: Forskningsophold på CSIRO, Division of Entomology, (Canberra). L. Lau Jeppesen: Oxford. H. Madsen: Feltstudier i Kenya, Zimbabwe, Ghana, Marokko og Cameroon. M. Münster-Swendsen: Oxford University. G. Nachman: Kingston, (Canada). A. Priemé: Norges Landbrugsuniversitet og feltarbejde i Sverige og Finland. J. Rabøl: Feltforskning i Tjekkiet og Sydafrika og P.E. Simonsen: Tanzania, Uganda, Ghana og Rotterdam.

Kongresdeltagelse:

J. Andreassen: 18. Symposium of the Scandinavian Society for Parasitology (Rønne). P. Arctander: PopGroup (Nottingham). L. Børgesen: International Union for the Study of Social Insects (Graz). T. Dabelsteen: XXV. International Ethological Conference (Wien). A. Priemé: Workshop (Orvieto) og P.E. Simonsen: 18th Symposium of the Scandinavian Society for Parasitology (Rønne).

Forelæsning efter invitation:

P. Arctander: Europæiske evolutionsbiologers kongres. T. Dabelsteen: På Konrad Lorenz Institut

für vergleichende Verhaltensforschung (Wien) og XXV. International Ethological Conference (Wien). F. Ekelund: Norges Landbrugsuniversitet (Ås) og G. Nachman: Horticultural Research Institute (East Malling, UK) og NORFA kursus (Kalø).

Arrangør af møder og kurser:

P. Arctander: Arrangør af workshop på Århus Universitet, East African Wildlife, Uganda Wildlife og Kenya Wildlife. T. Dabelsteen: Arrangør af workshop for Center for Sound Communication. J. Dyck: Afholdt ph.d.-kursus om "The feathers and plumages of birds". H. Madsen: Medarrangør af "Workshop on Medical Malacology in Africa" (Harare) og P.E. Simonsen: Koordinator af Workshop on Lymphatic Filariasis Research and Control in Africa (Tanga).

Formidlende virksomhed:

L.L. Jeppesen: Deltagelse i TV-programmer i England og Finland og M. Münster-Swendsen: Udsendelse i DR-1 i serien, Videnskabens Verden.

Gæsteforelæsere på afdelingen:

M. Bruford, C. Emmeke, J. Hein, G. Hewitt (Norwich), E. Nemeth (Wien) og T. Torgersen (Oregon).

Gæsteforskere på afdelingen:

H. Khanna (Ohio), O.N. Larsen (Odense), M. Magnusson (Island), P.K. McGregor (Nottingham), E. Nemeth (Wien) og K. Otter (Nottingham).

CELLEBIOLOGISK-ANATOMISK LABORATORIUM

Laboratoriets forskning er defineret inden for tre områder: Cellebiologi, vævsbiologi og zoomorfo­logi og foregår på alle organisationstrin – fra molekyle til organisme. Forskningens overordnede mål er at studere samspillet mellem struktur, funktion og evolution for at opnå viden om, hvorledes biologiske systemer er opbygget og fungerer. Inden for de nævnte forskningsområder studeres en række afgrænsede specialer, der bl.a. dækkes af overskrifterne: Cytotoksikologi, molekylær neurobiologi, molekylær endokrinologi, hvirvelløse dyrs reproduktion, livscyklus hos parasitiske hvirvelløse dyr samt organers og vævs struktur og histofysiologi. Medarbejdernes undervisning er i beretningsåret forløbet planmæssigt, ligesom der er gennemført initiativer for at forbedre undervisningens kvalitet, især hvad angår den eksperimentelle del inden for biologi for biokemistuderende. Under-

visningen i molekylær neurobiologi, der blev påbegyndt i 1996, er i år gennemført med succes med deltagelse af studerende både fra forskellige studieretninger og uddannelsesinstitutioner.

Forskningsvirksomhed:

1. Cellebiologiske og cytotoksikologiske undersøgelser med ciliaten *Tetrahymena* (modelsystem)
Dosis- og tidsafhængige virkninger af forskellige xenobiotika (antimetabolitter, farmaka og tungmetaller) undersøges på cellernes vækst- og endocytosehastighed. I udvalgte koncentrationer fikses cellerne til elektronmikroskopi og undersøges for ændringer i deres finstruktur, der ville kunne afsløre stoffets intracellulære angrebssted. Undersøgelsen om eftervirkningerne af langtidseksponering til, samt akkumulering af, et guldsalt, er publiceret. Resultater fra igangværende undersøgelser om virkningen af vanadium blev fremlagt på en kongres i Sydney (J.R. Nilsson).

2. Afgiftningsprocesser hos insekter

Fremmedstoffer kan som bekendt akkumulere i dyrs organer. Det forhindres til en vis grad af et enzymatisk afgiftningssystem, der hos insekterne især findes i fedtlegemet – et organ der funktionelt minder om hvirveldyrenes lever. Enzymerne i dette system undersøges på normale og belastede dyr med biokemiske, lys- og elektronmikroskopiske metoder hos to arter af spyfluer. Fedtlegemet hos disse dyr har en rolle i både dannelse af ægproteiner og afgiftning. Derfor undersøges tillige hvorledes toksisk belastning påvirker ægmodningen (P.V. Jensen).

3. Regulering af ægmodning hos sociale insekter

Undersøgelserne af sociale faktorerers indvirkning på reproduktion hos myrer fortsættes. De vil især omfatte en funktionel karakterisering af fedtlegemet på basis af histokemi og immunocyto­kemisk lokalisering af blommeproteiner (P.V. Jensen i samarbejde med L. Børgesen, Afdeling for Populationsbiologi).

4. Neuropeptidsyntese hos cnidarier

Vi har klonet 3 forskellige gener fra *Hydra magnipapillata*, som koder for 3 forskellige preprohormoner (neuropeptid forstadier). Disse preprohormoner bliver forarbejdet til forskellige neuropeptider (Hydra-RFamider I-IX), som alle har den C-terminale sekvens Arg-Phe-NH₂ tilføjes. De forskellige preprohormoner bliver eksprimeret i tre forskellige neurontyper i *Hydra's* fod, hoved og tentakler. Vi har også isoleret 3 nye neuropeptider fra scyphomedusen *Cyanea lamarchii* og opklaret

deres struktur (Cyanea-RFamider I-III). Desuden har vi klonet et enzym fra sønemoner, som katalyserer det første skridt i den C-terminale amidering af neuropeptider (peptidylglycine alpha-hydroxylating monooxygenase). Det er første gang, at et neuropeptid-biosynt enzym er blevet klonet fra lavere invertebrater (C.J.P. Grimmelikhuijzen og F. Hauser).

5. Hormonreceptorer hos insekter

Vi har klonet en anden receptor fra bananfluen *Drosophila melanogaster*, som er strukturelt og evolutionært nært beslægtet med pattedyrenes glykoproteinormon (TSH, FSH, LH/CG) receptorer og vi har klarlagt dens genomiske organisation. Den anden glykoproteinormonreceptor har en mere kompleks ekstracellulær N terminus end den første *Drosophila* receptor. Den anden glykoproteinormonreceptor bliver eksprimeret i de sene embryonale stadier, ikke i larver men igen i pupper og ikke i voksne fluer, hvilket indikerer, at den spiller en rolle i insekternes udvikling. Endvidere har vi klonet en lignende glykoproteinormonreceptor fra silkesommerflugten *Bombyx mori*. Desuden har vi klonet en receptor fra *Drosophila*, som er strukturelt og evolutionært nært beslægtet med pattedyrenes Gonadotropin-Releasing Hormone (GnRH) receptorer. Denne receptors genomiske organisation blev også klarlagt. Genet af *Drosophila*'s GnRH receptor bliver eksprimeret i det sidste larve stadium, ikke i pupper, men igen i voksne fluer (hanner 5 gange mere end hunner). Dette tyder på en funktion i både insekternes udvikling og reproduktion. Det er første gang at en GnRH receptor er blevet klonet fra invertebrater (F. Hauser, F. Staubli, P. Svane og C.J.P. Grimmelikhuijzen).

6. Molekylær endokrinologi (vævsbiologi)

De i årbogen 1996 anførte immunkemiske og immunhistokemiske undersøgelser af det cellulære indhold af hormoner i hypofysen hos lungefisk er fortsat og udvidet i beretningsperioden ved at repræsentanter for alle tre nulevende slægter (den australske -, den afrikanske - og den sydamerikanske lungefisk) af denne fiskegruppe er blevet inddraget. I 1997 er en meget omfattende undersøgelse vedr. karakterisering og lokalisering af thyrotropin-(TSH)lignende hormon hos den australske lungefisk afsluttet. Undersøgelsen påviser bl.a. eksistensen af en beta-kæde af dette glycoproteinormon i lighed med TSH hos amnioter (G.N. Hansen i samarbejde med B.L. Hansen, IMMI, KU).

7. Plasticitet af neuroendokrin ekspresion hos invertebrater (molekylær cellebiologi)

De i årbogen 1996 anførte undersøgelser er fort-

sat og udbygget til nu - ud over *Lymnaea stagnalis* - også at omfatte *Chaenorhabdites elegans*. Undersøgelserne har været præget af metodologiske vanskeligheder, som endnu ikke er løst (G.N. Hansen i samarbejde med B.L. Hansen, IMMI, KU og L.-I. Larsson, SSI).

8. Vaskularisation af hypofysen hos lungefisk

En morfologisk undersøgelse af neurohypofysen og hypofysens karforsyning hos den australske lungefisk er næsten afsluttet i 1997. Undersøgelsen viser bl.a. at denne lungefisk har et hypofyseportåresystem, som morfologisk svarer til tetropodernes (G.N. Hansen).

9. En histologisk kortlægning og rekonstruktion af nyretubuli hos skrubbudse, *Bufo bufo*

Er færdiggjort i samarbejde med August Krogh Institutet. Samtidig er påbegyndt et studie af den ontogenetiske udvikling af haletudser og nyforvandlede grønbrogede tudser, *Bufo viridis*, med henblik på at demonstrere oprindelsen af de mitokondrie-rige epithelielle celler i de distale dele af nephronet (Åse Jespersen i samarbejde med Nadja Møbjerg).

Eventuelle ændringer i testikelmorfologi hos forskellige teleoster påvirket af diverse miljøgifte undersøges i samarbejde med Odense Universitet (Åse Jespersen og Bodil Korsgaard).

10. Ultrastrukturelle undersøgelser af invertebrater

1) Tidlige embryologi af invertebrater. De tidlige larvestadier, specielt fimresnorenes forløb, undersøges elektronmikroskopisk (TEM og SEM) hos udvalgte invertebrater (østers, søtænder, ento-procter og børsteorme) (Åse Jespersen i samarbejde med Claus Nielsen).

2) Ultrastruktur af rhizocephal-spermier. Den finere bygning af spermier hos de parasitiske rhizocephaler undersøges med henblik på beskrivelse af spermio-genesen og en sammenligning med spermierne struktur hos øvrige Cirripedier (Åse Jespersen).

11. Undersøgelser over rhizocephalernes anatomi og systematik

Fire faunanistiske arbejder over japanske og taiwanesiske rhizocephaler er enten publicerede eller afsluttede. På grundlag af europæisk og østasiatisk materiale er indledt en beskrivelse af den lys- og elektronmikroskopiske struktur af de spermiedannende receptakler med henblik på en bedre forståelse af deres funktioner. Hos en række arter og slægter af familien Sacculinidae fra de samme områder undersøges hudskiftet ved hjælp af anatomi-

ske metoder for at analysere sammenhængen mellem dette og vækst samt kønsmodning (Jørgen Lützen i samarbejde med T. Takahashi, R. Kado, K. Nagasawa og J.F. Huang).

12. Larveudvikling og fylogeni hos cirripedier

I beretningsperioden har forskningen været koncentreret om larveudvikling og elektronmikroskopiske undersøgelser af krebsdyr. Sammen med forskningsadjunkt Barbara Hosfeld er morfologien af den vigtige gruppe Copepoda taget op som et nyt felt. I samarbejde med R. Kado (Japan), M. Molares (Spanien), D. Walossek (Tyskland), og G. Kolbasov og A. Rybakov (Rusland) studeres larveudvikling hos gruppen rankefødder (Cirripedia) med elektronmikroskopiske metoder. Med A. Rybakov undersøges specielt de parasitiske formers nauplier, som ikke tidligere er indgået i laboratoriets parasitologiske forskning. Sammen med M. Whyte (UK) og Keith Crandall (USA) er der indledt nye projekter hvor henholdsvis fossile og molekylære data anvendes i analysen af Cirripedias fylogeni (Jens T. Høeg).

Redaktionelt arbejde:

Laboratoriets medarbejdere sidder i editorial boards for: *Acta Protozoologica* (J.R. Nilsson), *Acta Zoologica* (Å. Jespersen og J. Høeg), *Journal of Crustacean Biology* (J. Høeg) og *Zoologischer Anzeiger* (J. Høeg). Laboratoriets medarbejdere har i beretningsperioden fungeret som referees ved følgende tidsskrifter: *Acta Protozoologica*, *Acta Zoologica*, *Biological Bulletin*, *Cell and Tissue Research*, *European Journal of Protistology*, *Journal of Chemical Neuroanatomy*, *Journal of Protozoology* samt *Regulatory Peptides*.

Medlem af råd, udvalg m.v.:

Cornelis Grimmelikhuijzen har organiseret et "Minisymposium on Neuropeptide Biosynthesis and Neuropeptide Receptors" for Biokemisk Forening i København, hvor han også var chairman. Han var desuden chairman på "First Ernst and Berta Scharrer Symposium" i Frankfurt, Tyskland, chairman på "7th International Workshop on Hydroid Development" i Tutzing, Tyskland, sekretær i Biologisk Selskab (København) og chairman på 5 af dets offentlige møder, medlem af "Committee for International Symposia on Neurosecretion" og referee for *Deutsche Forschungsgemeinschaft* (Bonn, Tyskland), *Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek* (Den Haag, Holland), *Foundation for Research Development* (Pretoria, Sydafrika) og *Human Frontier Science Program* (Strasbourg, Frankrig). G.N. Hansen er afdelingsbestyrer, medlem af Zoologisk Instituts bestyrelse og medlem af Grundforskningsfondens

center for genregulation og plasticitet i det neuroendokrine netværk (Afdeling for Molekylær Cellebiologi, SSI). Jens Høeg er medlem af Det naturvidenskabelige Fakultetsråd, President-elect for The Crustacean Society, sekretær i Dansk naturhistorisk Forening, Poul Vagn Jensen er medlem af Zoologisk Instituts ph.d.-udvalg. Åse Jespersen er mentor for Zoologisk Institut samt censor ved Århus Universitet og Landbohøjskolen. Jørgen Lützen er censor ved Landbohøjskolen. Jytte R. Nilsson er sekretær ved Den skandinaviske Sektion af Society of Protozoologists, medlem af Den internationale Kommission for protozoology og Emil Herborgs legat.

Kongresser og forskningsrejser:

Cornelis J.P. Grimmelikhuijzen har deltaget i et "Minisymposium on Neuropeptide Biosynthesis and Neuropeptide Receptors" i København, "First Ernst and Berta Scharrer Symposium" i Frankfurt, Tyskland og "7th International Workshop on Hydroid Development" i Tutzing, Tyskland. Åse Jespersen besøgte Kristineberg Marine Forskningsstation i Sverige for at indsamle og fiksere entoproct-larver, Elva Escobar-Briones, Benthic Ecology Laboratory, Mexico for at organisere indsamling af de primitive krebsdyr Remipedia med henblik på ultrastrukturelle studier og Dr. Janet Moore, Institute of Zoology, University of Cambridge (UK), for samarbejde om ultrastrukturen af nemertiner. Jørgen Lützen har indsamlet materiale af rhizocephaler på Taiwan og ved Aitsu Marinbiologiske Station i Japan. Jytte R. Nilsson deltog i 10th International Congress of Protozoology, Sydney, Australien.

Forelæsninger efter invitation:

Cornelis J.P. Grimmelikhuijzen: "Minisymposium on Neuropeptide Biosynthesis and Neuropeptide Receptors" i København, "First Ernst and Berta Scharrer Symposium" i Frankfurt, Tyskland og "7th International Workshop on Hydroid Development" i Tutzing, Tyskland. Jens Høeg: "International symposium on the impacts and possibility for management of the European crab, *Carcinus maenas*, in Australia" CSIRO Hobart, Tasmanien. Jytte R. Nilsson: "Environmental risk assessment for new drug application" i Århus under EURO-TOX kongressen.

Gæsteforskere:

Besøg på laboratoriet af Prof. Betty Eipper (Baltimore, USA), Prof. Thomas Jentsch (Hamburg, Tyskland), R. Kado (Japan), M. Molares (Spanien), Prof. Baldomero Olivera (Salt Lake City, USA), A. Rybakov (Vladivostok, Rusland), Prof.,

Dr. C. Shaw (Belfast, Irland), Dr. P. Verhaert (Leuven, Belgien), M. Whyte (Sheffield, UK), Dr. T. Yamaguchi (Marinbiologisk Station, Aitsu, Japan).

FERSKVANDS BIOLOGISK LABORATORIUM

I forsommeren 1897 blev der på C. Wesenberg-Lunds initiativ opstillet et laboratorium ved Furesøen. Dette er blevet defineret som starten på Ferskvandsbiologisk Laboratorium, der således i 1997 fejrede 100 års jubilæum. Laboratoriet flyttede til Hillerød i 1908, og efter en lang periode som Carlsberg laboratorium blev FBL en del af Københavns Universitet i 1939. Jubilæet blev fejret med et internationalt symposium i Videnskaberne Selskabs lokaler: "100 Years of Freshwater Biology – Research of the Present and for the Future" med indlæg af fremtrædende forskere med tilknytning til FBL. I anledningen blev der udgivet en bog "Freshwater Biology" skrevet af FBLs nuværende medarbejdere og gennemført arrangementer for alle nuværende og tidligere studerende og medarbejdere samt for Hillerød by. Carlsbergfondet, Universitetets Almene Fond, Statens naturvidenskabelige Forskningsråd og Zoologisk Institut støttede med stor velvilje disse arrangementer. Alle medarbejdere var med til at sikre et vellykket jubilæum.

1997 blev også det år, hvor Helsingør kommune fremlagde en ny lokalplan med en beskrivelse af det planlagte nybyggeri og dannelsen af Center for Hav- og Ferskvandsbiologi i området ved Marinbiologisk Laboratorium. I planen er der sikret areal til evt. fremtidige udvidelser i forhold til de aktuelle planer om bygning af en universitets-"campus".

For undervisning og forskning blev 1997 en fortsættelse af den hidtidige høje aktivitet med opstart af nye forskningsprojekter finansieret af eksterne midler. Som noget nyt har vi deltaget i et efteruddannelsesprojekt for miljømedarbejdere i amter, styrelser, kommuner og private firmaer. Samarbejde mellem FBL, Det naturvidenskabelige Fakultet, Dansk Magisterforening, DMU og støttet af Amdtsrådsforeningen.

Forskningsvirksomhed:

Biologisk struktur og funktion i neotropiske vandløb

Vores viden om økologien i tropiske vandløb er stadig temmelig begrænset. Arbejdet med de ecuadorianske vandløb drejer sig primært om diversitet, struktur og funktion af smådyrssamfund i

relation til biotiske interaktioner, tilgængelige fødekilder, fysiske habitatforhold og humane påvirkninger. Tropiske vandløb er under et stadigt stigende miljømæssigt pres, og studier af effekterne af humane aktiviteter er således højest relevante. I de hidtidige studier har vi fokuseret på effekterne af organisk forurening ved forskellig temperatur, ilttryk og vandføringsstabilitet, samt på effekten af den almindelige skovafvikling i Sydamerika. Derudover har undersøgelser af vandløbsfaunaen over store højdemæssige forskelle i Andeshjergene og på tværs af breddegrader afsløret eksistensen af en global relation mellem artsrigdom, faunasammensætning og vandløbstemperatur. Endelig har undersøgelser af kropsstørrelse og gælleudvikling hos vårfluellarver og ilt- og temperaturforhold på et stort antal vandløb langs med en 4000 meter højdegradient vist, at iltkoncentrationen i tropiske vandløb er uafhængig af højden, og således ikke kan forklare de observerede mindre forskelle i vårfluernes overflade/volumenforhold. De ovenfor nævnte aktiviteter vil blive fortsat og styrket i fremtiden. Derudover vil fremtidige studier fokusere på fiskenes tilsyneladende centrale rolle for den biologiske struktur i tropiske vandløb og skovfældningens konsekvenser på fiskefaunaen. De kraftige tropiske regnskyl gør, at den fysiske ustabilitet som følge af den varierende vandføring er en af de væsentligste faktorer i struktureringen af tropiske vandløb. Komparative langtidsstudier af ecuadorianske og danske vandløb skal afdække vandløbenes resiliens og resistens ved forstyrrelser under forskellige klimatiske forhold. Vores arbejde i Sydamerika peger på, at komparative studier i tropiske og tempererede vandløb byder på mange nye og spændende muligheder. Projekterne er finansieret af Rådet for ulandsforskning (Danida) og udføres i samarbejde med Universidad Católica i Quito, og der er etableret faglige kontakter med universiteter i Colombia, Venezuela og USA (D. Jacobsen).

Ændringer i lavvandede danske søers næringsstofstatus i de sidste 150 år og disses betydning for søernes biologiske struktur

Samarbejdet med Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser og Danmarks Miljøundersøgelser er fortsat med henblik på at undersøge, hvorledes de biologiske forhold har ændret sig i søerne i den periode, hvor de på grund af et kulturelt betinget øget tilskud af næringsalte er gået fra at være klarvandede til en fase med stor fytoplankton biomasse og uklart vand. Disse ændringer vil søges klarlagt ud fra undersøgelser af søsedimenternes fossiler af kiselalger, højere planter, dafnier og dansemøg gennem de sidste 150 år. Ændringer af disse samfunds struktur vil blive re-

lateret til ændringer i næringssaltniveauet i perioden. På denne måde vil det være muligt at forudsige hvilken effekt en reduceret næringssaltbelastning vil have på de lavandede søers biotiske struktur. Chironomidernes vertikale fordeling i sedimentsøjler i tre søer er bearbejdet. Der er indtaget endnu en række søer i 1997. Materialet omfatter nu overfladesediment-prøver fra ca. 100 danske og 25 tyske søer med varierende fosforindhold (K. Brodersen og C. Lindegaard).

Populationsdynamik hos bunddyrene i Stigsholm Sø

De i 1995 – 1996 indsamlede kvantitative prøver i Stigsholm Sø med henblik på en undersøgelse af bunddyrenes abundans, populationsdynamik og produktion er bearbejdet i 1997. Heri indgår en analyse af flyveperioderne hos vandinsekter fanget i flyvefælder ved søen (C. Lindegaard og K. Brodersen).

Forekomsten af deformiteter hos Chironomus riparius i danske vandløb

Sublethale koncentrationer af toksiske stoffer (f.eks. tungmetaller og pesticider) inducerer deformiteter hos en række invertebrater heriblandt i munddelene hos dansemyggelarver. En analyse af deformitetstype og deformitetsfrekvens hos *Chironomus riparius* i ca. 50 danske vandløb skal kortlægges, hvor udbredt fænomenet er i Danmark. En korrelation til vandløbstype og forureningstype foretages (H. If, K. Brodersen og C. Lindegaard).

Energiomsætning i Esrum Sø

Profundalfaunaen på 15-22 m dybde i Esrum sø overvåges fortsat med henblik på bestemmelse af arternes populationsdynamik og tilpasninger til temperatur-, føde- og iltforhold. Undersøgelserne indledtes i 1991. Undersøgelserne i 1996/97 er udført i samarbejde med Frederiksborg Amt. Resultaterne indgår i en igangværende økosystemanalyse i Esrum Sø (C. Lindegaard, K. Hamburger, P.M. Jónasson, P.C. Dall).

Respirationsfysiologi (Makroinvertebrater)

Måling af invertebraters tilpasninger til iltstress er fortsat i 1997. Målingerne udføres på arter af slørvinger, døgnfluer og vårflyer, der karakteriseres som rentvandsarter, samt muslinger af slægten *Pisidium*, der er karakterdyr for søers profundalzone (C. Lindegaard, P.C. Dall, K. Hamburger, M.J. Toman).

Effekter af vandløbsrestaurering

I 1997 videreførtes projekter til belysning af makroinvertebraternes reaktion på vandløbsrestaureringer og kortlægning af naturlige substratpræfe-

rencer. De kvantitative analyser af invertebratsamfundene sammenholdes med resultaterne af almindeligt brugte metoder til forureningsbedømmelse. I analyserne indgår anvendelse af randomiseret resampling (P. Gørtz, S. Podgornik, P. Myler, P.C. Dall).

Funktionel diversitet i planktoniske mikrobielle samfund

Den største biomasse i planktoniske samfund udgøres af mikroorganismer med en meget hurtig omsætning. Vores generelle viden om de biologiske processer i plankton er oftest knyttet til grove størrelsesklasser af fytoplankton, protozoer og bakterier, hvor de forskellige mikrobielle grupper oftest behandles som ensartede enkeltpopulationer. Dermed ignoreres den strukturelle og funktionelle diversitet indenfor de enkelte grupper. Formålet med dette forskningsprojekt er at udnytte nye muligheder for at foretage undersøgelser, der kombinerer den "klassiske" biologiske diversitet med en beskrivelse og forståelse af den funktionelle diversitet, baseret på analyse af den enkelte celle. Arbejdet i 1997 har været koncentreret om introduktion af flowcytometri til måling af picoalger og bakterier på enkelt-celle niveau. Med en bevilling fra SNF er det nu lykkedes at anskaffe og indkøre et flowcytometer til anvendelse indenfor den mikrobielle økologi. Værdien af instrumentet, der kan analysere de optiske egenskaber på ca. 1000-2000 celler i sekundet, er demonstreret på prøver fra et togt med undersøgelseskibet *Dana* i Skagerrak. Her er den distinkte fordeling af picoalger og bakterier over Skagerrak/Kattegat fronten dokumenteret, og vi har opnået resultater, der tyder på, at der findes Prochlorophyter i dette område. Undersøgelsen viste også, at der er markant forskel på sammensætningen af bakteriesamfundene i de to vandmasser. De flowcytometriske data anvendes nu til en beskrivelse af den "cytometriske diversitet". SNF rammeprojekt i samarbejde med DMU (Å. Hagström, B. Riemann), KVL (O. Nybro, J. Worm), VKI (K. Gustavsen), (M. Søndergaard og N.H. Borch).

Opløst organisk kulstof (DOC) i akvatiske systemer

Da DOC udgør den største pulje af organisk stof i akvatiske økosystemer, og bakterier er den eneste gruppe af organismer der kvantitativt spiller en rolle for puljens biologiske omsætning, indtager studiet af dannelse og omsætning af DOC en central rolle i den mikrobielt orienterede akvatisk-økologiske forskning. Betydningen af DOC for det globale kulstofkredsløb er i de seneste år dokumenteret, bl.a. er det påvist, at transport af biotilgængeligt DOC til dybhavet udgør den største ver-

tikale transport. I 1997 har vi i et storskala forsøg (EU Large Scale Facility) ved Bergen undersøgt de faktorer, der betinger akkumulering og kontrollerer nedbrydning af DOC. I 8 mesocosms skabtes betingelser for en eksperimentel verifikation af 2 hypoteser om akkumulering; 1) – at den er betinget af bakteriers næringsaltbegrænsning eller 2) er betinget af DOCs nedbrydelighed. Gennem målinger af labilt og semilabilt DOC blev det vist, at DOC akkumulerer fordi bakterierne har svært ved at nedbryde de polysaccharider, der udgør den overvejende del af DOC akkumuleringen. Nedbrydningen kunne ikke fremskyndes ved til sætning af næringsalte. I arbejdet med måling af biotilgængeligt DOC har vi afsluttet de indledende undersøgelser af en bioreaktor, hvor stabilitetsmålinger kan foretages i løbet af timer og ikke dage, som normalt. Da de udviklede bioreaktorer ikke er sted-specifikke, kan de nu anvendes mere generelt til at foretage målinger af labilt DOC med stor tidslig opløsning i flere systemer og dermed give komparative studier mere kvalitet. Dette arbejde fortsættes i 1998. Den opnåede ekspertise vedr. måling og undersøgelse af DOC er også blevet anvendt i et mindre samarbejdsprojekt med målinger fra forsøg i Middelhavet. Støttet af Carlsbergfondet, NERC (UK) og EU Large Scale Facility i Bergen. Projekterne udføres i samarbejde med P.J. LeB Williams og C. Robinson (UK), F. Tingstad (N), B. Riemann (DK), G. Cauwet (F), L. Kaplan (USA) og S. Terciz (Cr.), C. Duarte (ES), (M. Søndergaard og J. Worm).

Bakterier på overflader

Overflader af organismer – såvel større planter som fytoplankton – udgør et specielt og rigt miljø for bakterier, hvor der foregår en høj bakteriel aktivitet. Gennem en række undersøgelser af den bakterielle produktion på forskellige typer af vandplanter er der opnået resultater, der klart viser, at i lavvandede områder med tilstedeværelse af mange vandplanter, kan den arealmæssige bakterielle produktion på vandplanterne være større (3-7 gange) end i vandfasen. Undersøgelsen omfatter produktionen på Ålegræs i Roskilde Fjord og vandplanter i søer. I studiet af fasthæftede bakterier har vi undersøgt den metaboliske tilpasning af de bakterier, der findes på den potentielt toksiske cyanobakterie (blå-grøn alge) *Microcystis*. Selv om bakterierne på *Microcystis* kun udgjorde ca. 8-10% af den samlede bakterielle biomasse var deres produktion og ectoenzymatiske aktivitet ca. 50%. Således finder en stor del af nedbrydningen af polymere substrater og bakteriel vækst sted på overflader. Med støtte fra Nordic Council (M. Søndergaard, J. Worm, J. Theil-Nielsen, E. Törnblom og L. Kapustina).

Nedbrydning af vandplanter

Både fysiske, kemiske og biotiske forhold er med til at kontrollere nedbrydningen af vandplanter. I de initiale nedbrydningsfaser er den biologiske aktivitet stor, men aftager over tiden. Selv om det er velkendt at stråling (lys incl. UV) kan forårsage fotolyse og oxydering, er lysets betydning et stort set ukendt fænomen i forhold til vandplanters nedbrydning. I forlængelse af tidligere studier af nedbrydning, hvor især betydningen af bakterier var i fokus (se årbog 96) har vi i 1997 gennemført en undersøgelse af lysets betydning for nedbrydning af Ålegræs. Alle resultater er endnu ikke analyseret, men det helt indiskutable resultat var, at når en død vandplante (her Ålegræs) udsættes for direkte sollys, sker der en meget hurtig frigørelse af organisk stof. Hvor mørkeprocesser førte til et vægttab på ca. 8% i løbet af 30 dage var tabet i lys ca. 35%. Den dannede DOC kan relativt let udnyttes af bakterier. Et samtidigt detaljeret studie af pigmentindholdet har givet indsigt i pigmenters henfald under solpåvirkning. Støttet af Nordic Council (M. Søndergaard, A. Vähätalo, L. Schlüter (VKI) og S. Markager (DMU)).

Forekomst, toksicitet og skæbne af cyanobakterier i ferskvand

I 1997 er der blevet fokuseret på: 1) Indsamling af prøver gennem vækstsæsonen til toksicitetsbestemmelse af cyanobakterier fra ca. 50 søer fordelt over hele landet samt de økologiske konsekvenser af algetoksiner på akvatiske organismer, 2) felt- og laboratoriestudier af akkumulering af toksiner i *Daphnia magna* og 3) bestemmelse af nedbrydningsrater for cyanobakterietoksiner samt måling af den associerede mikrobielle aktivitet. Projektet er finansieret gennem en SNF rammebevilling. Der samarbejdes med en række institutter i udlandet (K. Christoffersen).

Struktur og funktion af mikrobielle samfund i akvatiske systemer

Der er foretaget populationsdynamiske undersøgelser i 39 søer i Grønland med henblik på at opstille relationer mellem fosforindholdet og sekundærproduktionen samt at evaluere prædatorbytte interaktioner i meget næringsfattige systemer. Et intensivt og langvarigt eksperiment blev gennemført i Torup Sø i Midtjylland med henblik på at evaluere interaktioner mellem fisk, zooplankton og primærproducenter. Til formålet blev store indhegninger (ca. 20 m³ vand) placeret i bredzonen og tilført kunstige planter i forskellige tætheder (fra 0 til 80% vandfyldt volumen). Disse aktiviteter foregår i samarbejde med Danmarks Miljøundersøgelser og er finansieret af 2 rammebevillinger fra SNF samt mindre fondsbevillinger (K. Christoffersen).

Effektstudier af miljøfremmede stoffer

De økologiske konsekvenser af esfenvalerate (insekticid der anvendes i landbruget) blev undersøgt i et feltbaseret mesokosmosforsøg i Frederiksborg Slotssø. Stoffet var letalt for mange organismetyper i høje koncentrationer ($>0,1 \text{ ug l}^{-1}$) men lavere koncentrationer viste sig at have subletale effekter på alle organismegrupper undtaget bakterier og fytoplanktonet. Både den biologiske struktur og funktion udviste forandringer ved koncentrationer af stoffet, som kan findes i recipienter. Projektet er finansieret af interne midler (K. Christoffersen).

Stofomsætning og planternes nøglerolle i vandløb

Dette indsatsområde, støttet af Det naturvidenskabelige Forskningsråd, har til formål at vurdere stofomsætningen i vandløb, dynamikken i CO_2 - og O_2 -regimet og vand- og sumplanternes betydning for de økologiske forhold. Fra studierne i 1997 kan vi fremhæve to hovedpunkter. Projektet har vist betydningen af den generelle overmætning med CO_2 i vandløbene for sumplanternes evne til at opnå en positiv stofbalance, som sikrer vækst og overlevelse under vand. De store daglige svingninger i temperatur, CO_2 og O_2 i vandløbene kan alene forklare ændringerne i planternes stofskifte. Mens sumplanternes stofskifte især følger CO_2 -indholdet, udviser de permanente vandplanter, som evner at udnytte bikarbonat i vandet, mindre variation i stofskiftet og mindre afhængighed af CO_2 -overmætning. Studierne har også vist, at vand ikke udgør et refugium mod græsning på planterne. Da de specialiserede insektgræssere på land ikke følger med amfibiske værtsplanter under vand, har man generelt haft den opfattelse, at vandformerne var fredede. Det er de imidlertid ikke, da andre insekter og krebsdyr med et bredt fødevalg tager over og æder planterne under vand. Sammenligning af græsning på land- og vandformer af almindelige amfibiske planter viser således, at græsningstabet sædvanligvis er lavt (mindre end 20% af produktionen) i begge miljøer, men ikke desto mindre systematisk højere i vand end på land. Endvidere vokser planterne generelt bedst på land, og her opnår de også de tætteste bestande. Fordelen for sumplanterne ved at kunne vokse under vand er derfor, at de kan udvide deres livsrum, finde åben plads med mindre konkurrence på vandløbsbunden og bedre klare sig igennem vinteren i grøn tilstand beskyttet mod frost (K. Sand-Jensen, D. Jacobsen, O. Pedersen, og T.V. Madsen, AaU).

Sammenlignende økologi og fysiologi hos planter

I de seneste studier af sammenlignende økologi

har vi interesseret os for regulering af primærproduktionen i økosystemerne. Denne proces er selvfølgelig overordentlig vigtig, fordi den leverer energien til, stort set, alt liv på jorden. Studierne har ført til to generelle opdagelser. Plantesamfund på land (skove, græsområder og afgrøder) har generelt en bruttoproduktion ved fotosyntesen som er flere gange højere end plantesamfund i vand (planteplankton, fasthæftede mikroalger og større planter). Den lavere produktion i vand end på land kan især tilskrives, at en del lys i vand altid vil absorberes i elementer, som ikke er aktive i fotosyntesen (f.eks. partikler og opløst organisk stof). Gasudvekslingen er også mindre effektiv i vand end på land, og endelig er lysklimaet mindre forudsigeligt i vand, så planternes lystilpasning bliver mindre præcis og udbytterig. Ved nærmere studier af de akvatiske samfund viste det sig, at hæmningen af fotosyntesen på grund af baggrunds-dæmpning af opløst organisk stof kunne forudsiges ved hjælp af simple formler, hvori det opløste organiske stof indgår som konkurrent til planternes lysabsorberende pigmenter. Med stigende plantemængde øges plantesamfundenes fotosyntese derfor gradvist mod et mætningsniveau. Denne øvre grænse for fotosyntesen i vand er den samme for samfund af planteplankton og højere planter, hvorimod den er noget lavere i meget tætte samfund af fasthæftede mikroalger, hvor gassernes langsomme diffusion i vand slår kraftigere igennem, fordi fotosyntesen per volumen er så utrolig høj. Ved stor baggrunds-dæmpning i vandet kræves der en højere plantebiomasse og derfor en bedre næringsforsyning for at sikre plantesamfundene et højt lysudbytte og en intensiv produktion. Modeller for nærings- og lysudnyttelse er således koblet, hvilket hidtil sædvanligvis er blevet overset. Et andet overordnet resultat er, at fotosyntesen i de forskellige akvatiske plantesamfund i høj grad er forudsigelig ud fra kendskab til relativt få parametre. Reguleringsprincipper er også fælles for samfundene. Der er således grund til at fremhæve lighederne i regulering af produktionen i de forskellige typer af plantesamfund i søer, vandløb og havet, fremfor de forskelligheder, man tidligere især har interesseret sig for (K. Sand-Jensen og D.K. Jensen, DMU).

Biodiversitet i makroalgensamfund

Studier af dette emne er støttet af midler fra EU (MAST-programmet). Projektet har til formål at afklare, hvad der regulerer artsantal, dominansforhold, strukturel – og taksonomisk diversitet i samfund af makroalger i kystfarvandene. Hovedvægten er lagt på gradientområder i saltholdighed og fysisk forstyrrelse i Kattegat-Østersøen og danske fjorde. De foreløbige studier har vist, at fald i

artsantal og ændring i artssammensætning af større havalger fra Kattegat til den indre del af Østersøområdet ikke udelukkende kan forklares med faldende saltholdighed, men også skyldes indvandringsbarrierer og historiske fænomener. Analysen viser også, at den arealmæssige udstrækning af gunstige vækstområder påvirker artsantallet. Dette forhold er væsentligt, idet havalgernes vækstområder i danske farvande gennemgående er små og forekommer spredt på sten og havnemoler omgivet af en blød ugæstfri bund for algerne. Efterfølgende studier af 200 danske fjordlokalteter har vist, at faldende saltholdighed, øget næringsindhold, nedsat lysnedtrængning og begrænsning af vækstarealet i de indre eutrofierte fjordområder hæmmer artsantallet af større havalger. Det fortsatte arbejde har til formål at fastlægge den tidsmæssige stabilitet og den langsigtede udviklingsretning i havalgesamfundene i en række områder med forskelligt historisk forløb i næringsbelastningen. Det andet fremtidige mål er at vurdere betydningen af artsantallet og den strukturelle variation for havalgesamfundenes stofomsætning og modstandsdygtighed mod forstyrrelse (A.L. Middelboe, K. Sand-Jensen og P. Møller Pedersen, Botanisk Institut, KU).

Effekt af siltation på havgræsser, koralrev og mangrover i Sydøstasien

Afskovning, opdyrkning af jord og etablering af veje medfører, at silt skylles ud i kystområderne, der rummer nogle af jordklodens mest produktive biologiske samfund i form af havgræsbede, koralrev og mangrover. Dette EU-finansierede projekt har til formål at vurdere siltationens virkninger på de biologiske elementer ved anvendelse af simple teknikker til beskrivelse af organismernes udbredelse, vækst og dødelighed. Resultaterne stammer fra undersøgelser udført i Filippinerne og Thailand. Silttilførslen følges af en øget næringstilførsel til kystområderne. Tilsammen bevirker tilførslerne en forringelse af lysforholdene samt en tilslamning af havgræsser og koralrev. Silten ændrer ligeledes sedimenternes sammensætning og redoxforhold. Siltation har en stærk, negativ indflydelse på havgræssernes og koralrevens artssammensætning, vækst og overlevelse, medens indflydelsen på mangroven fortrinsvis er positiv. Projektet er under afrapportering og afsluttes med udgangen af 1997 (J. Borum, O. Geertz-Hansen, L. Kamp Nielsen, K. Sand-Jensen samt forskere fra Spanien, Holland, Filippinerne, Thailand og USA).

Changes in Arctic Marine Production (CAMP)

De globale klimaforandringer forventes at komme særligt til udtryk i arktiske områder, hvor selv mindre temperaturstigninger vil have stor indflydelse

på islægning og dermed lystilgængeligheden for primærproducenterne. CAMP-projektet har til formål at tilvejebringe detaljeret viden om regulering af produktionen hos fytoplankton, isalger, bentske mikroalger og makroalger samt af den videre omsætning af organisk stof i Young Sund, Nordøstgrønland for herigennem at kunne forudsige virkningerne af klimaforandringer. Laboratoriets arbejde fokuserer på makroalgernes økofysiologi og vækstdynamik med særligt henblik på lysets og temperaturens betydning for planterne. Trods 9-10 måneders årligt isdække og vandtemperaturer, der konstant er under 0°C, forekommer store brunalger i tætte bestande ud til 20 meters dybde. Arbejdet har i 1997 bestået af et forberedende feltarbejde i august (J. Borum i samarbejde med forskere fra Danmarks Miljøundersøgelser, Roskilde Universitetscenter, Århus Universitet, Marinbiologisk Laboratorium, Københavns Universitet samt deltagere fra Tyskland og USA).

Mikrosensoranalyse af ilt og pH omkring risrødderne

Ris er en amfibisk plante, da den i begyndelsen af vækstperioden vokser næsten neddykket og i slutningen på helt tør jord. Vi undersøgte ris' evne til at forsyne rødderne med ilt i den periode, hvor den vokser på vandmættet jord, og vi viste, at ris er særdeles effektiv til at forsyne rødderne med ilt både dag og nat. Der opstår desuden en næsten 1 mm tyk zone omkring de enkelte rødder, hvor fri ilt er tilstede i jorden. Vi målte ingen lokale minima af pH omkring rødderne, formodentlig fordi ris først senere i sin livscyklus udskiller organiske syrer fra rødderne til den omgivende jord (O. Pedersen i samarbejde med N.P. Revsbech, Århus Universitet, på International Rice Research Institute på Filippinerne med støtte fra DANIDA).

Udvikling af sensor til måling af strømningshastigheder i vand

På afdelingen for mikrobiel økologi på Århus Universitet har vi udviklet en mikrosensor til måling af strømningshastigheder i væsker. Sensoren har en spidsdiameter på under 50 µm og kan måle strømhastigheder fra 10 m per sekund til 6 cm per sekund. Det ligger 2 størrelsesordener over, hvad man før har kunnet måle med en og samme sensor. Vi arbejder for øjeblikket med biologiske anvendelser af sensoren på biofilm og epifyttag hos vandplanter (O. Pedersen på Århus Universitet i samarbejde med N.P. Revsbech og J. Gundersen med støtte fra MicroFlow projektet, EU).

Rodudskillelse af ilt hos filippinske havgræsser

Vi målte ved hjælp af mikroiltelektroder iltudskillelsen fra en filippinsk havgræs, *Cymodocea rotunda*

ta, på et stærkt reduceret sediment. Eksperimenterne viste, at *Cymodocea* er i stand til opretholde en meget tynd oksideret film omkring rødderne, der formodentlig tjener til at afgifte det nære sediment for indholdet af toksiske stoffer som f.eks. sulfid. Projektet blev udført på Marine Science Institute, Filippinerne (J. Borum (FBL), C. Duarte (Spanien) og M. Fortes (Filippinerne)).

Samspil mellem resuspension, makrovegetation, næringsalltransport og næringsaltsætnin-gen i Roskilde Fjord

I forbindelse med dette projekt under Det Strategiske Miljøforskningsprogram for marine områder er de gennemførte laboratorieforsøg over betydningen af bestandstætheder for den koblede nitrifikation/denitrifikation i forskellige sedimenttyper under beregning og afrapportering. Modelleringen af sedimenttransport og sedimentomsætning er fortsat. En 2D-version af MIKE-modellen er kalibreret på forsøgsområdet i Frederiksværk Bredning og en 3-lags sedimentomsætningsmodel udviklet under MAST-programmet er under afprøvning (L.K. Nielsen og M.R. Flindt).

Vækst, græsning, mineralisering og næringsstoffdynamik i plantedeckede (Spartina maritima) områder af Mondego Estuariet (Portugal)

I Mondego Estuariet er *Spartina maritima* en af de dominerende primærproducenter. For at få en bedre forståelse for stoffluxene i dette system, hvor tidevandsamplituden er 3.6 meter, er der påbegyndt adskillige processtudier med fokus på denne plante. Undersøgelserne udføres på fem stationer som har varierende næringsstoffbelastning og salinitet. Her undersøges de sæsonbetingede forskelle i mineraliseringsraterne af *Spartina* ved at anbringe kendte mængder af plantemateriale på og i sedimentet (litterbags), så der opnås information om både den aerobe og anaerobe nedbrydnings-hastighed. Dette sammenholdes med undersøgelser af plantens vækstrater og -strategi udført med traditionelle botaniske metoder. Den sæson- og belastningsbetingede næringsstoffdynamik undersøges ved at anbringe dialyseblokke i sedimentet på de respektive stationer, hvilket giver mulighed for at beregne næringsalt-fluxe på baggrund af de målte næringsaltsprofiler for ammonium, nitrat og fosfat. I laboratoriet er detritusnedbrydningen undersøgt med høj tidslig opløselighed, hvorved den initiale frigivelse af opløst organisk stof til omgivelserne er blevet sammenholdt med næringsstoffdynamikken. I disse forsøg er detritus-mineraliseringen forløbet med og uden tilstedeværelse af makro- og meiofauna samt under aerobe og anaerobe forhold, således at der er opnået et godt indtryk af de respektive faunagrupperes betydning for nedbryd-

ningen. Projektet er finansieret af EU's TMR-fond, hvor den portugisiske partner er Institute of Marine Research (IMAR), University of Coimbra (M.R. Flindt, M. Pardal & A.I. Lillebø).

Næringsstoffdynamik i tidevandssøer

I tidevandsområder som Mondego Estuariet er det meste af systemet vanddækket under højvande, mens ca. 90% er tørlagt i ebbe-perioden, hvor der til gengæld dannes et utal af tidevandssøer som skønsmæssigt udgør op til 50% af tidevandsområdet. Afhængigt af de topografiske forhold kan disse tidevandssøer eksistere 2-10 timer før den næste flod opblander dem med havvand. Kort efter skabelsen af tidevandssøerne sker der dramatiske fysiske og kemiske ændringer i vandkvaliteten, som påvirker næringsstoffdynamikken såvel som vækstbetingelserne for primærproducenterne. I ebbe-perioden i dagtimerne stiger temperaturen dramatisk, hvilket øger mineraliseringen af det organiske materiale, hvorved næringsalte returnerer meget hurtigt til vandfasen. Dette giver optimale forhold for opportunistiske makroalger, der starter masseopblomstringen i disse tidevandssøer, hvor de opnår meget høje vækstrater og er delvist beskyttet for græssere. I ebbe-perioden om natten forbruges den opløste ilt meget hurtigt, hvorved den mineraliserede fosfat frigives fra jern-sites og vælter op af sedimentet. Næringsstoffdynamikken i disse tidevandssøer er meget heterogen, primært forårsaget af topografi, sedimentets organiske indhold, tilstedeværelse af makroplanter og fauna. Denne heterogenitet forårsagede et større undersøgelsesprogram, hvor næringsstoffdynamikken i 7 forskellige tidevandssøer studeres gennem vækstsæsonen. Projektet er finansieret af EU's TMR-fond, hvor den portugisiske partner er Institute of Marine Research (IMAR) University of Coimbra (M.R. Flindt, M. Pardal, A.I. Lillebø & I. Martins).

*Ekstreme saliniteter forhindrer masseopblomstringer af *Enteromorpha intestinalis**

Enteromorpha intestinalis er den dominerende makroalge i Mondego Estuariet, hvor den kan skabe masseopblomstringer på op til 6 kg vådvægt pr m². I nedbørsrige år udebliver disse opblomstringer, endskønt næringssaltsniveauerne er høje, hvilket indikerer, at lavsaline perioder er den begrænsende faktor for masseopblomstringerne i dette system. Dette blev undersøgt i laboratoriet, hvor algens vækstrater blev målt ved varierende saliniteter (0.0-35 o/oo), mens lys- og næringsaltforhold var identiske. Der blev påvist signifikant mindre vækstrater ved saliniteter mindre end 3 o/oo og højere end 30 o/oo overfor optimum saliniteten på 10-20 o/oo. Projektet er finansieret af EU's TMR-fond, hvor den portugisiske partner er

Institute of Marine Research (IMAR) University of Coimbra (M.R. Flindt, I. Martins & J. Miguel).

Anden virksomhed:

Kongresser og rejser:

Laboratoriets medarbejdere har i 1997 deltaget i internationale kongresser og foretaget følgende rejser:

Gæsteforelæsninger ved: Limnologiska Inst., Uppsala, Svalbard Biol. Station, ASLO-97 annual meeting; Inviteret foredrag på Nordic Benthological Society's kongres i Silkeborg; medarrangør af Nordic Benthological Society's kongres i Silkeborg; afholdt kursus på Universidad de Antioquia i Vandplanters økologi; afholdt foredrag på Universidad de Antioquia, Medellín, Colombia og Universidad Central de Venezuela, Caracas, Venezuela; 13th International Symposium on Chironomidae i Freiburg, Tyskland; 2nd Nordic Benthological Meeting i Silkeborg; forsknings- og kontaktrejse til Canada og USA med afholdelse af seminarer ved Okanagan University, B.C., Canada og North Dakota State University, USA; deltagelse i ASLO Aquatic sciences meeting, Santa Fe, New Mexico, USA; Seventh SETAC Congress, Amsterdam, The Netherlands; VIII International Conference on Harmful Algae, Vigo, Spain; key-note speaker på "First International Congress on Toxic Cyanobacteria", Danmark; invited speaker på University of Otago, Dept. of Zoology, New Zealand; international workshop: The role of submerged macrophytes in structuring the biological community and biogeochemical dynamics in lakes, Silkeborg, Denmark, foredrag; Fifth European Marine Microbiology Symposium, Bergen, Norge, foredrag; feltarbejde i Daneborg, Young Sund, NØ-Grønland; Naturlig etablering af ålegræs og samspil mellem plante og miljø, Strategisk Havmiljøkonference, Århus; role of the littoral zone in the transformation of nutrients, Gulf of Riga littoral zone project, workshop; international Rice Research Institute, The Philippines; Marine Science Institute, The Philippines; Institute of Tropical Biology, Vietnam; Biologisk Institut, Odense Universitet; WET-møder i Padua, Italien og Coimbra, Portugal; CERDS-møde i Manila, Phillippinerne og Blanes, Spanien; EU-TMR-møde i Coimbra, Portugal; EU MAST-møde i Venedig, Italien; IMAR, University of Coimbra, Portugal, 3,5 måneder.

Gæsteforskere:

Anssi Vähätalo, University of Helsinki; Larisa Kapustina, Academy of Science, Skt. Petersborg; Erik Törnblom, Uppsala Universitet; prof. Mihael Toman, University of Ljubljana, Slovenien; Dr. Mark

James, National Institute of Water and Atmospheric Research, New Zealand; Eva Sintes, Université Illes Balears, Spanien (ph.d.); Tone Oredalen, Norsk Institut for Vannforskning; Måns Lindell, Lunds Universitet; Miguel Pardal, Portugal.

Gæster:

Prof. Ryszard Chróst, Warsaw; prof. R.G. Wetzel, USA; prof. W. Graneli, Lunds Universitet; prof. M.C. Whiteside, USA; Dr. C. Duarte, Spain; S.F. Michell, New Zealand; Dr. Gabriel Roldan, Universidad de Antioquia, Medellín, Colombia; prof. John Anderson, Danmark og Grønlands geologiske undersøgelser; associate prof. Stuart Mitchell, University of Otago, New Zealand; associate prof. Gary Larson, Oregon State University, USA; Peter Cranston, Canberra, Australien; Ian Walker, Okanagan University, Canada; Wouter Jan van de Bund, Stockholm Universitet; Tamo Timm, Henn Timm, Kylli Kangur, Vortsjärv Limnological Station, Rannu, Estonien; Alan Covich, Colorado State University, USA.

Referee arbejde, medlemskab af råd m.v.:

Laboratoriets medarbejdere fungerer som referees ved følgende tidsskrifter: Limnology and Oceanography, Aquatic Botany, New Zealand Foundation for Research, Science and Technology, Freshwater and Marine Research, Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences, Oikos, Japanese Journal of Limnology, Archiv für Hydrobiologie, Freshwater Biology, Hydrobiologia, Journal of the Kansas Entomological Society, Phycologia, Marine Ecology Progress Series, Water Research, NSF program on Biological Oceanography, Australian Journal of Plant Physiology, Journal of Experimental Botany, Water, Air and Soil Pollution.

Morten Søndergaard: Laboratorieleder og medlem af ZI bestyrelsen, medlem af fakultetets miljøforskningsudvalg, Ophelias bestyrelse, Niels Bohr legatets bestyrelse, styregruppen for strategigruppen for dansk fiskeriforskning, organisationskomiteen for Lake 99 kongressen i København, centerleder for Center for strategisk miljøforskning i ferskvand, referee for Norges Forskningsråd, censor ved Aarhus Universitet, RUC og KVL, formand for 2 bedømmelsesudvalg ved ZI, og medlem af bedømmelsesudvalg ved Aarhus Universitet og DMU, formand for den danske afdeling af SIL, medlem af JGORFs arbejdsgruppe vedr. havets primærproduktion og medlem af editorial board for Aquatic Botany.

C. Lindegaard: Laboratoriets repræsentant i Naturfagligt udvalg under Danmarks Naturfredningsforening. Medlem af rådgivende ekspertgruppe for Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP).

K. Sand-Jensen: Medlem af redaktionen i European Journal of Phycology, Scientias Marina og Ophelia. Endvidere referent for de naturvidenskabelige forskningsråd i USA, England og Australien.

J. Borum: Censor ved Roskilde Universitetscenter, ph.d.-bedømmelse, Århus Universitet, Medlem af diverse projektstyringsgrupper for Miljøstyrelsen.

L. K. Nielsen: Censor ved Odense Universitet, Opponent ved ph.d.-disputats i Lund.

P.C. Dall: Medlem af Editorial Board for "Acta Biologica Slovenica". Medlem af styringsgruppen for projektet: "Kortlægning af årsagerne til den generelt dårlige forureningstilstand i mindre danske vandløb". Samarbejdsprojekt mellem Miljøministeriet og Danmarks Miljøundersøgelser, Afd. for Ferskvandsøkologi. Medlem af Naturbeskyttelsesrådet.

K. Christoffersen: Medarrangør af internationalt symposium "100 Years of Freshwater Biology". Foredragsholder for Dansk Amtsvandingeniørforening.

D. Jacobsen: Medarrangør af Nordic Benthological Society's kongres i Silkeborg. Censor på Aarhus Universitet. Afholdt kursus på Universidad de Antioquia i Vandplanter økologi. Specialevejleder og specialeeksamen på Universidad Católica del Ecuador, Quito. Afholdt foredrag på Universidad de Antioquia, Medellín, Colombia og Universidad Central de Venezuela, Caracas, Venezuela.

O. Petersen: Censor ved Roskilde Universitetscenter.

M. Flindt: Udlandsophold på IMAR, University of Coimbra, Portugal 3,5 måneder.

P.M. Jonasson: Fredningsarbejdet med Thingvallavatn foreligger som lovforslag fra Altinget. Første gang man freder ferskvand.

Morten Søndergaard, laboratorieleder

MARINBIOLOGISK LABORATORIUM

Marinbiologisk Laboratorium, Helsingør blev oprettet i 1958. I dag er det udbygget som et moderne biologisk laboratorium, der som noget specielt besidder forskningsfartøjer og et stort akvarieanlæg til at holde marine organismer i live. Laboratoriet har også et omfattende bibliotek. Laboratoriets overordnede opgave er at studere livet i havet og herunder marine organismers biologi, udbredelse og fysiologi og samspillet mellem organismene indbyrdes og med det abiotiske miljø.

Indenfor denne ramme dyrkes mere afgrænsede områder. De vigtigste specialer dækkes af overskrifterne: Biologisk oceanografi (herunder specielt omsætningen i plankton og kobling mellem

vandsøjlen og havbunden), adaptationsfysiologi hos invertebrater og fisk, parasitter hos marine dyr og mikrobiel økologi. I beretningsperioden er et professorat i fiskeribiologi (med arbejdsplads på Danmarks Fiskeriundersøgelser) blevet besat; herigennem vil det blive muligt at konsolidere fiskeribiologi som universitetsfag og at udbygge samarbejdet med DFU.

Laboratoriets forskning er overvejende baseret på lokale farvande (Øresund, Kattegat), men internationalt samarbejde medfører også deltagelse i forskningstogter i fjernere farvande og i arbejde på udenlandske marinbiologiske laboratorier.

Forskningsvirksomhed:

Biologisk oceanografi

Et 5-årigt projekt over stofomsætning og sedimentation i Riga bugten er afsluttet og under publicering; studiet har bl.a. vist specielle og interessante forhold vedrørende vandmassens stofomsætning (M. Olesen, C. Lundsgaard). I sammenhæng med en større EU-financieret undersøgelse af Østersøen påbegyndtes i år studier over stofomsætningen under cyanobakterie-opblomstringer i Gotlandsbassinet (M. Olesen, C. Lundsgaard). Der har også været gennemført laboratorieuundersøgelser over koaguleringsdynamikken hos en kiselalge (M. Olesen, C. Lundsgaard).

Planktonmikroorganismers biologi

Undersøgelser over såkaldte "mixotrofe" flagellater er fortsatte. Mixotrofe organismer kan samtidig være foto- og fagotrofe. Arbejdet er koncentreret om dinoflagellaten *Fragilidium subglobosum* – specielt med hensyn til regulationen af fotosynteseraten (P.J.Hansen, A. Skovgaard i samarbejde med D.K. Stoecker, Maryland). Endvidere studeres stofskiftet som funktion af lysintensitet hos nogle dinoflagellater, der har "kloroplastretention": Disse organismer er fagotrofe, men tilbageholder bytteorganismernes kloroplaster i en funktionel tilstand (P.J.Hansen, H.H. Jakobsen i samarbejde med J. Larsen, Botanisk Institut, KU). Et sammenlignende studium af den funktionelle biologi hos en fagotrof dinoflagellat og en planktonciliat er også gennemført. Dinoflagellaten udgør et potentielt bytte for ciliaten, men flagellaten har vist sig at udføre karakteristiske flugtreaktioner når den kommer i kontakt med predatoren (P.J. Hansen, H.H. Jakobsen).

I beretningsperioden blev et nyt forskningsområde taget op på laboratoriet: Betydning af virus for omsætningen af bakterier i vandsøjlen. Specielt er det blevet studeret hvordan virus – der er meget specifikke med hensyn til værtsarter – bi-

drager til artsdiversiteten af bakterier samt bakteriers udnyttelse af virale lysater (M. Middelboe).

Adaptationsfysiologi hos invertebrater og fisk

Undersøgelser over krebsdyrs respiratoriske pigmenter og adaptationer til hypoxi og eksponering overfor svovlbrinte er fortsatte. Specielt er iltaffinitet hos hæmocyninger fra forskellige arter (*Crangon*, *Palaemon*, *Palaemonetes* og *Saduria*) blevet undersøgt som funktion af O₂, CO₂, pH og HS⁻ og hvordan hæmocyningens struktur er tilpasset de forskellige arters levevis. Endvidere undersøges dannelsen af iltgæld hos isopoden *Saduria* efter sulfid eksponering. Iltgælden er væsentlig større end forklarligt gennem reoxidation af reducerede stofskifteprodukter og skyldes den energetiske omkostning ved ion-transport (L. Hagerman, B. Vismann). Endvidere er ammoniums og trimethylamins effekt som affinitetsmodulatorer overfor hæmocyning blevet undersøgt (L. Hagerman, B. Vismann i samarbejde med R.F. Uglow, Hull) såvel som hexa- og dodecamer konfigurationen hos det respiratoriske pigment fra amphipoden *Monoporeia* (L. Hagerman i samarbejde med E. Sandberg, Tvårminne og J. Spicer, Sheffield).

Endvidere undersøges de fysiske og kemiske parametre i gangene hos de gravende krebsdyr *Calocaris* og *Upogebia* (L. Hagerman, B. Vismann; arbejdet udføres tildels i samarbejde med svenske kolleger på Kristinebergs Biologiska Station). Der udføres også en undersøgelse af tolerancen overfor fluoranthen hos forskellige søsterarter af børsteormen *Capitella*, med henblik på genetisk variation i detoxifikationsmekanismer (B. Vismann i samarbejde med I. Gamenick, Hamburg).

De fiskefysiologiske undersøgelser har været koncentreret omkring den fysiologiske betydning af hæmoglobin polymorfier hos torsk (J.F. Steffensen i samarbejde med S. McFarland, Birmingham). Endvidere den energetiske betydning af svømning i stimer (J.F. Steffensen, J. Herskin), undersøgelser af metabolisk kuldeadaptation gennem enzykinetiske målinger (J.F. Steffensen, K. Korsmeyer) og sammenlignende energetiske undersøgelser over svømning hos labriforme, balistiforme og carangiforme svømmere (J.F. Steffensen, K. Korsmeyer, J. Herskin).

Mikrobiel økologi og fysiologi

Som en videreførelse af tidlige studier over mikrobielle måtter er der gennemført en undersøgelse af cyanobakteriemåtter. Det er blevet vist at i fravær af gravende fauna kan "normale" sedimenter udvikle egentlige stromatolitiske bakteriemåtter (der ellers kun er kendte fra extreme miljøer som varme kilder og hyperhaline områder). Cyanobakteriemåtterne er foreløbig blevet dyrkede i op til

halvandet år; de vokser langsomt (ca. 2 mm om året); den intense fotosyntese fører til karbonat-udfældninger. Måtterne blev også dyrket på kunstige substrater (skumgummi) der tillod elektronmikroskopiske studier af måtternes struktur og biologiske diversitet. Måtternes biogeokemiske kredsløb blev også studeret (T. Fenchel).

Studier af planktonbakteriers kemosensoriske adfærd er videreført i beretningsperioden. Et eksperimentelt system baseret på mørkefeltsbelysning og et computerprogram der simultant kan følge adskillige svømmespor på videooptagelser er blevet udviklet. Det har muliggjort en nøjere analyse af kemotaxisk adfærd. Foreløbigt studeres især bakteriernes respons overfor stærkt fortyndede attraktorer som f.eks. opløste organiske stoffer, der siver ud i vandet fra en lyserende algecelle (N. Blackburn, T. Fenchel).

Et studie af betydningen af den motile adfærd hos protozoer og hos svovlbakterien *Thiovulum* for porevandstransporten er blevet påbegyndt. Specielt for svovlbakteriens vedkommende har det overraskende vist sig, at den motile adfærd kan øge transportraten af opløst ilt og svovlbrinte til cellerne betragteligt i forhold til molekylær diffusion (T. Fenchel, R. Glud).

En ny type af iltensensor ("optroder"), der er baseret på dynamisk quenching, er blevet optimeret og udviklet til brug for selvstændigt opererende undervandsinstrumenter (specielt med henblik på mikroskalafordeling af O₂ i marine sedimenter. Endelig er der udført forberedende arbejde til et studie af det mikrobielle kulstofkredsløb i arktis som et led af CAMP-projektet (R. Glud).

Undersøgelserne over den mikrobielle nedbrydning og omsætning i søpindsvinetarme blevet videreført (M. Thorsen).

Parasitologi

Det er lykkedes at udrede livscyklus af rundormen *Contracaecum rudolphi* hvis slutvært er skarv; larven kan direkte inficere kutlinger, medens andre fisk bliver inficeret via copepoder (M. Køie i samarbejde med S. Mattiucci, Rom).

Det er fortsat ikke lykkedes at udrede rundormen *Cucculamus* livscyklus. Arten forekommer i torsk, men et omfattende studium af infektionshyppighed og kunstig infektion mellem torsk har givet ny viden (M. Køie). Nematoden *Anisakis simplex* er fundet i Østersøen (hundestejler, skrubber) selvom den normale mellemvært lyskrebs ikke findes der; juvenile sild synes at optræde som mellemvært. En undersøgelse af den immunologiske reaktion hos torsk overfor denne parasit er også påbegyndt (M. Køie, M.E. Nielsen).

Studier over den enigmatiske endoparasit i blommen og blommesækklarver hos torsk er fort-

satte. Organismerne udviser en lang række usædvanlige morfologiske træk, der er blevet studerede i beretningsperioden (B.H. Pedersen).

Fiskeribiologi

Teorien for hvordan fiskeriet generelt påvirker fiskefaunaens størrelses- og artssammensætning er blevet videreudviklet. Det er således vist, hvorfor ændringer i størrelsessammensætningen er tilnærmelsesvis proportionale med fiskeriindsatsen og hvorfor faunaens respons hovedsagelig afhænger af de individuelle arters vækstkarakteristika. Et studie af hvillingens vækst i Nordsøen har vist at væksten er faldet. Blandt andet af den grund er der blevet indledt et arbejde med at indbygge sammenhængen mellem fødetilgang og vækst i flerartsmodellen. Fiskeribiologer diskuterer i øjeblikket hvordan forsigtighedsprincippet kan indbygges i fiskerirådgivning, herunder især hvordan referencepunkter for fiskeripåvirkning kan defineres for forskellige arter. For at vise hvordan artsinteraktionen påvirker sådanne referencepunkter er der blevet udviklet en simpel regnearksbaseret udgave af flerartsmodellen for Østersøen. Modellen er blevet brugt til at demonstrere hvordan formen af fiskeriets økologiske "råderum" ændrer sig, når man tager hensyn til artenes gensidige påvirkning (H. Gislason).

Anden virksomhed:

Kultursamlingen af alger, m.v.:

Laboratoriet opretholder en samling af kulturer af encellede alger, cyanobakterier og vandlopper. Disse anvendes til laboratoriets egen forskning, men samlingen leverer også kulturer til en længere række eksterne brugere i ind- og udland (P.J. Hansen).

Tidsskriftet OPHELIA

Den selvejende institution *Ophelia Publications* har en bestyrelse der er valgt af laboratoriets faste videnskabelige medarbejdere. Dets funktion er at udgive marinbiologisk litteratur såsom monografier og symposieberetninger, men først og fremmest det internationale tidsskrift *Ophelia* (med K. Muus som redaktør og en internationalt sammensat Editorial Board). I beretningsperioden udkom to bind (ialt 480 sider) med 21 afhandlinger, helt overvejende med udenlandske forfattere.

Anden redaktionel virksomhed:

Lars Hagerman er medredaktør af *Marine Biology*; T. Fenchel er medredaktør af *Marine Ecology Progress Series* og af *Aquatic Microbial Ecology* og medlem af redaktionskomiteer for yderligere 6 tidsskrif-

ter. Marianne Kjøie er medlem af redaktionskomiteen af *Diseases of Aquatic Organisms* og J.F. Stefensen er medlem af redaktionskomiteen for *Experimental Biology On-Line*. Alle laboratoiets seniorforskere har været referees på et antal manuskripter for forskellige internationale tidsskrifter.

Øresundsakvariet

Marinbiologisk Laboratorium har siden 1973 drevet et publikumsakvarium i samarbejde med Helsingør Kommune. Akvariet viser levende organismer fra Øresund og Kattegat og udstillinger der på anden måde oplyser om havet og havforskning. Der er ca. 30.000 besøgende årligt.

Efter forhandlinger med kommunen i efteråret 1997 vil akvariet helt overgå til Marinbiologisk Laboratorium pr. 1.1.1998. Samtidig er en AC-stilling som leder af akvariet blevet ansat (J.P. Jeppesen). Helsingør Kommune giver dog stadig et tilskud begrundet i at kommunens skoler og andre institutioner kan få gratis omvisninger. Akvariet vil i løbet af 1998 renovere og udvide udstillingerne.

Anden udadvendt virksomhed:

Laboratoriet har afholdt forskellige rundvisninger og foredrag, bl.a. for danske og svenske skoleklasser. Laboratoriet har været vært for kurser arrangeret af DIS og for et kursus i marinbiologi fra University of Hull og for kurser fra Geografisk Institut, KU, fra Universitetet i Kiel og for Øresunds Vattenvårdsforbunds årsmøde.

Avancerede kurser, symposier, møder:

Der blev d. 1.8. – 21.8. afholdt et ph.d.-kursus *Arctic Fish Physiology* på Arktisk Station, Grønland med gæstelærere fra en række lande og et kursus i *Assessmentteori* (på DFU). Laboratoriet var vært for *Scandinavian Section of Society of Protozoologists* 19. årsmøde d. 7.4.

Medlemsskab af råd, udvalg, m.v.:

Claus Lundsgaard er dansk repræsentant i *Nordic Sediment Trap Association* og medarrangør af dets 4. workshop i Tallin. Tom Fenchel er bestyrelsesmedlem for DFU. Tom Fenchel og L. Hagermann har været medlem af en række stillingsbesættelsesudvalg.

Rejser:

Claus Lundsgaard og M. Olesen deltog i mødet om sedimentation og planktonomsætning i Tartu, Estland. Per J. Hansen og A. Skovgaard deltog i den internationale protozokongres i Sydney og A. Skovgaard var på et halvt års studieophold på Horn Point Laboratory, Maryland. Lars Hagerman holdt en gæsteforelæsning på universitetet i Gdansk og deltog (sammen med B. Vismann) i

European Marine Biological Symposium i Lysekil, Sverige. John F. Steffensen deltog i et planlægningsmøde for et EU-projekt i Milano, i Society of Experimental Biology årsmøde, Canterbury, i et ESF-møde i Sienna om antarktiske fisk, og arbejdede på Sesoko Station, University of the Ryukyus, Japan i tre uger. Tom Fenchel var gæsteprofessor på Abteilung für Meeresbiologi, Universitet i Wien i marts måned og har givet en gæsteforelæsning på universitetet i Groningen. Ronnie Glud deltog i en workshop (Marine Analytical Chemistry for Monitoring and Oceanographic Research) i Brest. Marianne Køie gav tre gæsteforelæsninger på universiteter i USA og M.E. Nielsen har været inviteret gæst på Zhejiang Institute of Freshwater Fisheries i Kina og deltaget i et symposium i Bergen. Benedikte H. Pedersen har været 3 uger på Institut für Meereskunde, Kiel. Henrik Gislason har været inviteret gæst i Brasilien som foredragsholder og til afholdelse af en kursus og til møder i Moskva, Anchorage og Bergen.

Gæster:

En lang række udenlandske kolleger har været på en eller et par dages besøg på laboratoriet. Det skal i denne forbindelse kun nævnes at Marinbiologisk Laboratorium fik besøg af en delegation fra Sydafrika ledet af kulturministeren Lionel Mtshali og lederen af den internationale sektion af CSIR (det sydafrikanske forskningsråd) d. 18.4.; besøget fandt sted efter ministerens ønske.

Følgende udenlandske gæster har været på et længerevarende ophold på Marinbiologisk Laboratorium: Sami Merilaita (Uppsala), Andris Andrushaitis (Riga), Inez Gamenick (Hamburg), Patricia Morimoto (Sao Paulo), Rachel Noble (Los Angeles), Susan McFarland (Birmingham), Roger Uglow (Hull), Arthur DeVries, (Illinois), Pia Haecky (Umeå).

Tom Fenchel

Stab

VIP: 61,8 årsværk.

TAP: 47,8 årsværk.

VIP:

Hansen, Claus Peter Bjælke; forskningsadj.
Holland, Joanna; ph.d.-studerende.
Holm, Christine; ph.d.-studerende.
Kristensen, Birgit; forskningsass.
Lund, Anders; forskningsadj.
Pedersen, Vivi; forskningsadjunkt.
Skovgaard, Jette Kith; forskningsass.

TAP:

Hansen, Trine Valsgaard; kontorfuldmægtig.
Mouritzen, Erling; edb-medarbejder.

AFDELING FOR POPULATIONSBIOLOGI

VIP:

Andreassen, Jørn; lektor.
Arctander, Peter; forskningslektor.
Christensen, Bent; professor.
Christensen, Søren; lektor.
Dabelsteen, Torben; lektor.
Dahlgaard, Jesper O; forskningsadj.
Dyck, Jan Peter; lektor.
Ekelund, Flemming; forskningsadj.
Frederiksen, Helle Bisgård; ph.d.-studerende.
Garcia-Mareno, Jaime; ph.d.-studerende.
Georgieva, Slavka; forskningsass.
Heller, Knud Erik; lektor.
Hindsbo, Ole; lektor.
Holter, Peter; lektor.
Jensen, Hans Dreisig; lektor.
Jeppesen, Leif Lau; lektor.
Münster-Swendsen, Mikael; lektor.
Nachman, Gøsta Støger; lektor.
Pedersen, Bo Vest; lektor.
Priemé, Anders; forskningsadj.
Rabøl, Jørgen; lektor.
Roy, Michael Shiven; forskningsadj.
Rønn, Regin; forskningsass.
Schandorff, Søren; ph.d.-studerende.
Slikas, Elisabeth; forskningsadj.
Theisen, Bent Friis; lektor.

TAP:

Andersen, Jette; laborant.
Andersen, John Bruun; ingeniørassistent.
Andreasen, Ole Anders; finmekaniker.
Bjørkenberg, Birgitte; praktikant.
Brand, Tina Blumensaadt; laborant.
Friis, Pia; laboratoriefuldm.
Henriksen, Tine Claudia; kontorfuldmægtig.
Jønsson, Lone; overassistent.
Jørgensen, Tina G; overassistent.
Kiel, Viktor Imanuel; fagudd. betjent.
Madsen, Henning Bang; jordbrugstekniker.
Mathiasen, Sylvia Maria; laborant.
Mortensen, Tove Wendel; rengøringsassistent.
Nielsen, Trine Søberg; laborant.
Olsen, Pernille Selmer; hospitalslaborant.
Pedersen, Wibeke Kristina; praktikant.
Poulsen, Durita; laborant.
Rohde, Benjamin; akademisk arbejder.
Simonsen, Tine; laborant.
Spangenberg, Annette; laborant.
Tang, Sheila T; laborant.
Tvermoes, Dana-Cristina; laborant.
Wolthers, Hansen Anne Marie; dyreassistent.

*CELLEBIOLOGISK-ANATOMISK LABORATORIUM**VIP:*

Egetoft, Petra Anita Lowack; forskningsass.
 Glenner, Henrik; ph.d.-studerende.
 Gimmelikhuijzen, Cornelis; professor.
 Hansen, Georg Nørgaard; lektor.
 Hauser, Frank; adjunkt.
 Hosfeld, Barbara; forskningsass.
 Høeg, Jens Thorvald; lektor.
 Jensen, Poul Vagn; lektor.
 Jespersen, Åse; lektor.
 Lützen, Jørgen Gjerom; lektor.
 Munk, Ole; lektor.
 Nilsson, Jytte Reichstein; lektor.
 Staubli, Frank; forskningsadj.
 Svane, Pernille Charlotte; ph.d.-studerende.

TAP:

Beyerholm, Elisabeth; teknisk tegner.
 Færch-Jensen, Christina; laboratorietekniker.
 Hansen, Flemming Møller; ingeniørassistent.
 Hansen, Philip Stellfeld; puljejob.
 Jensen, Charlotte; rengøringsassistent.
 Kristiansen, Alice Rongsted; laboratorietekniker.
 Meilvang, Karen Pors; overassistent.
 Nielsen, Anna-Marie Ravnkilde; laborant.
 Williamson, Michael; laboratorietekniker.

*FERSKVANDSBIOLOGISK LABORATORIUM**VIP:*

Borch, Niels Henrik; forskningsass.
 Borum, Jens; lektor.
 Bosselmann, Suzanne; lektor.
 Brodersen, Klaus Peter; ph.d.-studerende.
 Christoffersen, Kirsten; lektor.
 Dall, Peter Chr.; lektor.
 Dominquez, Susana; forskningsstip.
 Flindt, Mogens; forskningsadjunkt.
 Garde, Nana Kristine; ph.d.-studerende.
 Geertz-Hansen, Ole; forskningslektor.
 Hein, Mette; ph.d.-studerende.
 Hoffmann, Carl Christian; ph.d.-studerende.
 Jacobsen, Dean; adjunkt.
 Jensen, Kaj Sand; lektor.
 Lindegård, Petersen; Claus; lektor.
 Lyck, Susanne; ph.d.-studerende.
 Markager, Stiig; forskningslektor.
 Middelboe, Anne Lise; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Jon Theil; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Lars Kamp; lektor.
 Pedersen, Ole; adjunkt.
 Schluter, Louise; ph.d.-studerende.

Søndergaard, Morten Nielsen; professor.
 Worm, Jakob; forskningsass.

TAP:

Andersen, Charlotte; laborant.
 Brundam, Flemming; ingeniørassistent.
 Eplov, Lis Grabowski; laboratorietekniker.
 Heegaard, Hanne Birgit; laborant.
 Holding, Inge Christoffersen; assistent.
 Jacobsen, Anne Jensinius; laboratorietekniker.
 Jacobsen, Gitte; laborant (orlov).
 Kjøller, Birgit; laborant.
 Kristensen, Karen; assistent.
 Møller, Hanne; overassistent.
 Pedersen, Finn Erik; ingeniørassistent.
 Poulsen, Ena; laborant.
 Rafiq, Shazia; praktikant.
 Welsch, Riis Rikke; praktikant.
 Willumsen, Nils; laborant.

*MARINBIOLOGISK LABORATORIUM**VIP:*

Blackburn, Nicolas; post.doc.
 Dolmer, Per; ph.d.-studerende.
 Fenchel, Tom; professor.
 Gislason, Henrik; professor.
 Glud, Ronnie Nøhr; lektor.
 Green, Brian; bedstemand.
 Hagerman, Lars Anders; lektor.
 Hansen, Per Juel; lektor.
 Jakobsen, Hans H.; ph.d.-studerende.
 Jeppesen, Jens P.; leder af øresundsakvariet.
 Køie, Marianne; lektor.
 Lundsgaard, Claus Ole; forskningsadj.
 Middelboe, Mathias; adjunkt.
 Muus, Kirsten; lektor.
 Nielsen, Michael Engelbrecht; ph.d.-studerende.
 Olesen, Michael; lektor.
 Pedersen, Benedikte Hedegaard; forskningsstip.
 Skovgaard, Alf; ph.d.-studerende.
 Steffensen, John Fleng; lektor.
 Thorsen, Marianne Seneca; ph.d.-studerende.
 Vismann, Bent; lektor.

TAP:

Aagaard, Ib; laboratoriebetjent.
 Allerup, Merete; laborant.
 Axelsen, Michael; praktikant.
 Brander, Birgit Lisager; laborant.
 Christensen, Hanne Ryborg; overassistent.
 Ernsted, Marianne; korrespondent.
 Hansen, Harriet Herlufsdatter; laborant.
 Hansen, Inge Seier; assistent.
 Holm, Anne Borup; korrespondent.
 Jensen, Ole; praktikant.

Johansen, Jeanne; laborant.
 Jørgensen, Bendt Keld; laboratoriebetjent.
 Knudsen, Leif; ingeniørassistent.
 Knudsen, Monna; rengøringsassistent.
 Pedersen, Ingelise; rengøringsassistent.
 Poulsen, Aase; rengøringsassistent.
 Seider, Barbara; laborant.
 Thruue, Benly Carl; styrmand.

HAVBIOLOGISK FELTLABORATORIUM

TAP:

Hansen, Thor Bjørn; fisker.

Ph.d.-afhandlinger:

Afdeling for Populationsbiologi

García-Mareno, Jaime: Speciation in young (Plio/Pleistocene) montane forest birds in the tropical Andes region.
 Rønn, Regin: The soil microfauna: spatial distribution and effect of soil texture.
 Simonsen, Bo Thisted: Population Structure and History of African Bovids.

Cellebiologisk-Anatomisk Laboratorium

Jackerott, Malene: Immunocytochemical investigation of the developing pancreas with special reference to the PP family and the associated NPY/PYY1 receptor.

Ferskvandsbiologisk Laboratorium

Hein, Mette: Uorganisk kulstofs betydning for akvatiske planters fotosyntese og produktion.
 Petersen, Dorte Søndergaard: Akvatiske planters fotosyntese i relation til lys og næringssalte.
 Schluter, Louise: The use of taxon-specific pigments for measuring nutrient limitation, composition, growth and grazing rates of phytoplankton.

Specialer:

Zoologisk Institut

Bank, Lise: Stressrespons ved akut og gentaget belastning relateret til social status hos sølvrave tæver (*Vulpes vulpes*), speciale i etologi.
 Berthelsen, Heidi: Effekt af miljøberigelser på adfærd, døgnaktivitet og cortisol hos kaniner (*Oryctolagus cuniculus*).
 Hansen, Lea Toftegaard: Effekt af miljøberigelser på adfærd, døgnaktivitet og cortisol hos kaniner (*Oryctolagus cuniculus*).

Cellebiologisk-Anatomisk Laboratorium

Barfoed, Annette Malene: Etablering af en metode til identifikation af et melanom-associeret progressionsantigen ved hjælp af differential display-pcr (ddrt-pcr).
 Berggreen, Anders: Mikrodermatoglyphis på slangeskæl.
 Hansen, Vibe Lund: Undersøgelse af ammocoetesstadiet og blodkarsystemets ultrastrukturelle udvikling hos lampetra fluviatilis (linné) og lampetra planeri (bloch).
 Jensen, Anja Tatiana Ramstedt: Humoral and cellular immune responses to leishmania antigens in vitro – cloning and sequencing of dna sequences encoding leishmania antigens.
 Jørgensen, Erik: Miljøfremmede stoffers virkninger på limniske planktonsamfund.
 Jørgensen, Nadja Møbjerg: Studier af mesonephros hos den almindelige skrubtudse bufo bufo (linné, 1758) – med specielt henblik på nefronets morfologi og ultrastruktur.
 Lademann, Ulrik Axel: Deletionsanalyse af a20 zinkfingerproteinet.
 Storm, Mette: Struktur af de pyloriske caeca hos sild clupea harengus l.
 Øksnebjerg, Bo: The rhizocephala (crustacea: cirripedia) of the mediterranean and black seas.

Ferskvandsbiologisk Laboratorium

Bach, Steffen Sanvig: Havgræssers vækst og artsammensætning langs en siltgradient ved Kap Bolinao, Filippinerne.
 Bach, Steffen Sanvig: Havgræssers vækst og artsammensætning langs en silt-gradient ved Kap Bolinao; Filippinerne.
 Bang, Anne Christine: Effekter af organisk forurening i tropiske og tempererede vandløb.
 Bang, Anne Christine: Effekter af organisk forurening i tropiske og tempererede vandløb.
 Brøgger, Lars: Frøspredning hos alegræs (*Zostera marina* l.).
 Brøgger, Lars: Frøspredning hos Ålegræs (*Zostera marina* L.).
 Frausing, Erik: Vækst- og kvælstofdynamik hos *Fucus serratus*.
 Frausing, Erik: Vækst- og kvælstofdynamik hos *Fucus serratus*.
 Jensen, Lene Bindslev: Amfibiske planters tilpasning til livet i luft og vand.
 Jensen, Lene Bindslev: Apatation of amphibian plants to life in air and in water.
 Jørgensen, Erik: Miljøfremmede stoffers virkninger på limniske planktonsamfund.
 Rasmussen, Uffe Kåre: Påvirkninger af bakterieplankton forårsaget af zooplanktonsamfundet >140mikrometern græsning undersøgt ved for-

- skellige makrofytdækningsgrader og fiskesamfund.
- Rasmussen, Uffe Kåre: Påvirkninger af bakterio-plankton forårsaget af zooplanktonsamfundet >140 m græsning undersøgt ved forskellige makrofytdækningsgrader og fiskesamfund.
- Schultz, Rikke: Biologisk struktur i ecuadorianske lavlandsvandløb med forskellig riparisk vegetation.
- Schultz, Rikke: Biologisk struktur i ecuadorianske lavlandsvandløb med forskellig riparisk vegetation.
- Thomsen, Finn Bolding: Effekter af organisk forurening i tropiske og tempererede vandløb.
- Thomsen, Finn Bolding: Effekter af organisk forurening i tropiske og tempererede vandløb.
- Thostrup, Lykke: Akkumulering af microcystin i *Daphnia magna*.
- Marinbiologisk Laboratorium*
- Aagaard, Jes: Undersøgelse af to danske gyrodactylus arter.
- Herskin, Jannik: Eksperimentielle undersøgelser af energiske fordele i fiskestimer.
- Nielsen, Annemette: Respiratoriske tilpasninger til varierende ilt- og salinitetsforhold ved sommertemperaturer hos rejerne palaemonetes varians (leach) og palaemon adspersus (rathke).
- Fondsstøtte:*
- Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".
- Publikationer:*
- Andreassen J.: Intestinal Tapeworms. i: Topley & Wilson's Microbiology and Microbial Infections 9. udg. Vol. 5: Parasitology, s. 521-537, London 1997.
- Buchmann K., Dalsgaard I., Nielsen M.E., Pedersen K., Uldal A., Garcia J., Larsen J.: Vaccination improves survival of Baltic salmon smolts in delayed release sea ranching (net-pen period). *Aquaculture* 156(3-4), s. 335-348, 1997.
- Christensen S., Petersen P.M.: Supplerende afsnit om det terrestriske miljø. 1997, 46 s. Publikationsart diverse.
- Christoffersen K., Nybroe O., Jürgens K., Hansen M.: Measurement of bacterivory by heterotrophic nanoflagellates using immunofluorescence labelling of ingested cells. *Aquatic Microbial Ecology* vol. 13, s. 127-134, Oldendorf, Luhe 1997.
- Dabelsteen T., McGregor P., Holland J., Tobias J., Pedersen S.: The signal function of overlapping singing in male robins (*Erithacus rubecula*). *Animal Behaviour* 53, s. 249-256, 1997.
- Grimmelikhuijzen C., Leviev I.G.: Function and biosynthesis of cnidarian neuropeptides. i: *Coe-lenterate Biology*, J.C. Den Hartog, s. 215-226, Leiden, Holland 1997.
- Holland J., Dabelsteen T., Pedersen S., Larsen O.: Degradation of song in the wren. *Advances in ethology* 32, s. 115, 1997.
- Holland J., McGregor P.: Disappearing song dialects? The case of the Cornish corn buntings (*Miliaria calandra*). i: *The ecology and conservation of corn buntings (Miliaria calandra)*, s. 181-185, Peterborough, U.K. 1997.
- Holm C.: Time budget and flock structure in spring staging Dark-bellied Brent Geese. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 91, s. 109-115, 1997.
- Holm C.: Disturbance of dark-bellied Brent Geese by helicopters in a spring staging area. *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 91, s. 69-73, 1997.
- Jensen J., Ærtebjerg G., Rasmussen B., Dahl K., Levinson H., Lisbjerg D., Nielsen T.G., Krause-Jensen D., Middelboe A., Svendsen L., Sand-Jensen K.: Marine områder 1996. Fjorde, kyster og åbent hav. Vandmiljøplanens Overvågningsprogram 1996. i: *Faglig rapport fra DMU nr.213*, s. 124, Hvidovre 1997.
- Katouli M., Lund A., Wallgren P., Kühn I., Söderlind O., Möllby R.: Metabolic fingerprinting and fermentative capacity of the intestinal flora of pigs during pre- and post-weaning periods. *Journal of Applied Microbiology* 83, s. 147-154, 1997.
- Larsen O., Dabelsteen T., Pedersen S., Bang-Møller M., Nogales M.: Competitive release of song in the Tenerifian robin, *Erithacus rubecula superbus*. *Advances in Ethology* 32, s. 117, 1997.
- Larsen O., Dabelsteen T.: "The VIFA 1" Neodymion Tweeter: A versatile speaker for playback experiments. *Bioacoustics* 8, s. 323-326, 1997.
- Leviev I.G., Williamson M., Grimmelikhuijzen C.: Molecular Cloning of a Preprohormone from *Hydra magnipapillata* Containing Multiple Copies of Hydra-LWamide (Leu-Trp-NH₂). *Neuropeptides: Evidence for Processing at Ser and Asn Residues*. *Journal of Neurochemistry* 68, s. 1319-1325, Philadelphia, USA 1997.
- Leviev I.G., Williamson M., Grimmelikhuijzen C.: Molecular Cloning of a Preprohormone from *Hydra magnipapillata* Containing Multiple Copies of Hydra-LWamide (Leu-Trp-NH₂). *Neuropeptides: Evidence for Processing at Ser and Asn Residues*. *Journal of Neurochemistry* 68, s. 1319-1325, Philadelphia, USA 1997.
- Matessi G.: Is variation in orientation related to fluctuating asymmetry in migration passerines? *Ethology, Ecology & Evolution* 9, s. 209-221, 1997.

- McGregor P., Dabelsteen T., Holland J.: Eavesdropping in a territorial songbird communication network: Preliminary results. *Bioacoustics* 8, s. 253-254, 1997.
- McGregor P., Dabelsteen T., Clark C., Bower J., Tavares J., Holland J.: An acoustic location system for the study of communication networks: Factors affecting location accuracy. *Ethology, Ecology and Evolution* 9, s. 269-286, 1997.
- McGregor P., Holland J., Shepherd M.: The ecology of cornbunting (*Miliaria calandra*) song dialects and their potential use in conservation. i: The ecology and conservation of corn buntings (*Miliaria calandra*), s. 76-87, Peterborough, U.K 1997.
- Nemeth E., Winkler H., Dabelsteen T.: Adaptations in bird songs in a neotropical rainforest. *Advances in Ethology* 32, s. 119, 1997.
- Nybroe O., Christoffersen K., Jørgensen N.O., Jensen I.K., Ahl T.: Release of *Alcaligenes Eutrophus* JMP134 and/or nutrients into seawater mesocosms: fate of the introduced cells and effects on the ecosystem. *Wat. Res. Vol.31 No.11*, s. 2820-2826, London 1997.
- Ofoezie I., Asaulu S., Christensen N., Madsen H.: Patterns of infection with *Schistosoma haematobium* in lakeside resettlement communities at the Oyan Reservoir in Ogun State, south-western Nigeria. *Annals of Tropical Medicine and Parasitology* 91, s. 187-197, 1997.
- Palnæs Hansen C., Andreassen J., Holst J.J.: Glucose absorption and the release of insulin, gastric inhibitory polypeptide, and glucagon-like peptide-1 in patients after total colectomy. *Scand. J. Gastroenterol.* 32, s. 473-477, 1997.
- Pedersen O., Jørgensen L.B., Sand-Jensen K.: Through-flow of water in leaves of a submerged plant is influenced by the apical opening. *Planta* 202, s. 43-50, Berlin 1997.
- Pedersen V.: Adfærd og reproduktion hos gruppeholdte ræve. *NJF-Rapport* 116, s. 1-7, Helsinki, Finland 1997.
- Pedersen V.: the Relationship between the Behavioural Response of Lactating Sows to Humans and the Mortality of their Piglets. *Proceedings of the 31st. international congress of the ISAE, 13-16 August.*, s. 1, Prague, Czech Republic 1997.
- Roy M.S., Da Silva J.M.C., Arctander P., Garcia-Moreno J., Fjeldså J.: The Speciation of South American and African birds in montane regions. i: *Avian molecular evolution and systematics*, s. 325-343, San Diego 1997.
- Skovgaard K., Jeppesen L.L., Hansen C.: Would you like a swim, Madam Mink? *Scientifur* 21(7), s. 247-251, Oslo 1997.
- Skovgaard K., Jeppesen L.L., Hansen C.: The Effect of Swimming, Water and Cage Size on the Behaviour of Ranch Mink. *Scientifur* 21(7), s. 253-260, Oslo 1997.
- Træholt C.: Notes on the food and feeding behaviour of *Varanus b. nebulosus* on Pulau Tioman, Malaysia. *Mal.Nat.J.* 50, s. 173-181, Malaysia 1997.
- Træholt C.: Effect of masking the parietal eye on the diurnal activity and body temperature of two sympatric species of water monitor lizards, *Varanus s. salvator* and *Varanus b. nebulosus*. *J. Comp. Behav. Physiol.* 167, s. 177-184, England 1997.
- Træholt C.: Ranging behaviour of the water monitor LIZARD, *Varanus Salvator*. *Mal. Nat. J.* 50, s. 317-329, 1997.
- Afdeling for Populationsbiologi*
- Andreassen J.: Parasitology in Denmark: History and future perspectives. i: *Biological aspects. Bulletin of the Scandinavian Society for Parasitology Vol. 7*, s. 1-8, Norge 1997.
- Andreassen J.: Intestinal Tapeworms. i: *Topley & Wilson's Microbiology and Microbial Infections* 9. udg. Vol. 5: Parasitology, s. 521-537, London 1997.
- Arctander P.: Genitic diversity of the attachment (H) protein gene of current field isolates of canine distemper virus. *Journal of General Virology* 78, s. 367-372, England 1997.
- Arctander P.: congruence and phylogenetic Reanalysis of perching Bird Cytochrome b Sequences. *Molecular Phylogenetics and Evolution* Vol. 7, No. 2, s. 266-271, England 1997.
- Ball B.C., Smith K., Klemedtsson L., Brumme R., Sitaula B., Hansen S., Priemé A., MacDonald J.: The influence of soil gas transport properties on methane oxidation in a selection of northern European soils. *Journal of Geophysical Research* D102, s. 23309-23317, 1997.
- Bolt G., Jensen T., Gottschalk E., Arctander P., Appel M., Buckland R., Blixenkroné-Møller M.: Genetic diversity of the attachment (H) protein gene of current field isolates of canine distemper virus. *Journal of General Virology* 78, s. 367-372, 1997.
- Bøgh H.O., Willingham III A., Johansen M., Eriksen L., Christensen N.: Recovery of *Schistosoma japonicum* from experimentally infected pigs by perfusion of liver and mesenteric veins. *Acta Veterinaria Scandinavica* 38, s. 147-155, 1997.
- Bøving P.S., Post E.: Vigilance and foraging behaviour of female caribou in relation to predation risk. *Rangifex* 17, s. 55-63, 1997.
- Chimbari M., Madsen H., Ndamba J.: Simulated field trials to evaluate the effect of *Sarqochromis codringqtoni* and *Tilapia rendalli* on snails

- in the presence and absence of aquatic plants. *Journal of Applied Ecology* 34, s. 871-877, 1997.
- Chimbari M., Madsen H., Ndamba J.: Laboratory experiments on snail predation by *Saqochromis codringtoni*, a candidate for biological control of the snails that transmit schistosomiasis. *Tropical Medicine and Parasitology* 91, s. 95-102, 1997.
- Christensen B., Pedersen B.V., Theisen B.F.: Dyrenes udvikling – fra flagellat til menneske. København 1997, s. 1-166.
- Dabelsteen T., Larsen O., Pedersen S., Holland J.: Quantifying sound degradation and predicting possibilities for ranging. *Advances in ethology* 32, s. 27, 1997.
- Dreisig H.: Why do some nectar foragers perch and others hover while probing flowers? *Evolutionary Ecology* 11, s. 543-555, England 1997.
- Dunyo S., Ahorlu C., Simonsen P.E.: Scarification as a risk factor for rapid progression of filarial elephantiasis. *Transactions of the Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene* 91, s. 446, 1997.
- Edwards S., Arctander P.: Congruence and phylogenetic reanalysis of perching bird cytochrome b sequences. *Molecular Phylogenetics and Evolution* 7, s. 266-271, 1997.
- Fleming-Hübertz S., Simonsen P.E., Jensen L.: Circulating connective tissue metabolites in patients with bancroftian filariasis. *Transaction of the Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene* 91, s. 442-445, 1997.
- Friis H., Ndhlovu P., Mduluzi T., Kaondera K., Sandström B., Michaelsen K.F., Vennervald B., Christensen N.: The impact of zinc supplementation on *Schistosoma mansoni* reinfection rate and intensities: A randomized, controlled trial among rural Zimbabwean schoolchildren. *European Journal of Clinical Nutrition* 51, s. 33-37, 1997.
- Friis H., Ndhlovu P., Mduluzi T., Kaondera K., Sandström B., Michaelsen K.F., Vennervald B., Christensen N.: The impact of zinc supplementation on growth and body composition: A randomized, controlled trial among rural Zimbabwean schoolchildren. *European Journal of Clinical Nutrition* 51, s. 38-45, 1997.
- Giao P., Tuoc D., Dung V., Wikramanayake E., Amato G., Arctander P., MacKinnon J.: Description of *Muntiacus truongsongensis*, a new species of muntjac (*Artiodactyla: Muntiacidae*) from Central Vietnam, and implications for conservation. *Animal Conservation* 1, s. 61-68, London 1998.
- Holst N., Ruggie P.: A physiologically based model of pest-natural enemy interaction. *Experimental and Applied Acarology* 21, s. 325-341, Amsterdam 1997.
- Holst N., Axelsen J., Olesen J., Ruggie P.: Object-oriented implementation of the metabolic pool model. *Ecological Modelling* 104, s. 175-187, Holland 1997.
- Holter P., Spangenberg A., : Oxygen uptake in coprophilous beetles (*Aphodius*, *Geotrupes*, *Sphaeridium*) at low oxygen and high carbon dioxide concentrations. *Physiological Entomology* vol. 22, s. 339-343, Oxford, England 1997.
- Holter P.: Methane emissions from danish cattle dung pats in the field. *Soil Biol. Biochem.* Vol. 29 1, s. 31-37, Holland 1997.
- Johansen M., Monrad J., Christensen N., Lindberg R.: The impact of primary *Schistosoma bovis* infection on a subsequent challenge infection in goats. *Journal of Parasitology* 83, s. 242-246, 1997.
- Johansen M., Christensen N., Nansen P.: In vivo labeling of *Schistosoma japonicum* cercariae with ³⁵S. *Journal of Parasitology* 83, s. 956-957, 1997.
- Karp A., Edwards K., Arctander P.: Molecular technologies for biodiversity evaluation: opportunities and challenges. *Nature Biotech* 15, s. 625-628, 1997.
- Karp A., Edwards K., Buford M., Wosman B., Morgante M., Seberg O., Kremer A., Boursot P., Arctander P., Tautz D., Hewit G.: Molecular techniques for biodiversity evaluation: opportunities and challenges. *Nature. Biotechnology* 15, s. 625-628, London 1997.
- Konradsen F., Chimbari M., Furu P., Birley M., Christensen N.: The use of health impact assessments in water resources development: a case study from Zimbabwe. *Impact Assessment* 15, s. 55-72, 1997.
- Kristiansen J.N.: Estimating the population size of breeding Greylag Geese Anser anser based on vertical aerial photographs. *Wildfowl* 48, s. 65-71, 1997.
- Kristiansen J.N.: Diet of Canada Geese and White-fronted Geese in Isungua, West Greenland. *Dansk Ornitolog Forenings Tidsskrift* 91, s. 130-132, 1997.
- Kristiansen J.N., Bertelsen N.: Trægrævlinger i Eastern Arc-bjergene, Tanzania. *Naturens Verden* 1997, s. 30-40, 1997.
- Madsen V.: Sex-determination of continental european robins *Erithecus r. rubecula*. *Bird Study* 44, s. 239-244, 1997.
- Mboera L., Pedersen E.M., Salum F., Msuya F., Sambu E.: Transmission of malaria and bancroftian filariasis in Magoda, North-East Tanzania. *Malaria and Infectious Diseases in Africa* 7, s. 61-67, 1997.
- Munster-Swendsen M.: Gedehamse. i: *Den Store Danske Encyklopædi*, s. 335, København 1997.
- Munster-Swendsen M.: Gravehvepse. i: *Den Store Danske Encyklopædi*, s. 549, København 1997.
- Nachman G.: Foreword to the proceedings of the

- third international symposium on population dynamics of plant-inhabiting mites. *Experimental and applied acarology* 21, s. 323-324, St. Albans, United Kingdom 1997.
- Ndhlovu P., Cadman H., Chidimu M., Vennervald B., Christensen N., Chandiwana S.: Species specific and shared antigens of *Schistosoma haematobium*. *Central African Journal of Medicine* 43, s. 80-86, 1997.
- Ofoezie I., Asaulu S., Christensen N., Madsen H.: Patterns of infection with *Schistosoma Haematobium* in lakeside resettlement communities at the Oyan Reservoir in Ogun State, south-western Nigeria. *Annals of Tropical Medicine and Parasitology* 91, s. 187-197, 1997.
- Olsen A., Magnussen P., Anamana S.: The acceptability and effectiveness of a polyester drinking-water filter in a dracunculiasis-endemic village in Northern Region, Ghana. *Bul. W.H.O.* 75, s. 449-452, 1997.
- Overskaug K., Sunde P., Kristiansen E.: Subcutaneous fat accumulation in Norwegian owls and raptors. *Ornis Fennica* 74, s. 29-37, 1997.
- Pedersen B.V.: Læsø-bien og dens slægtskabsforhold med andre biracer. *Tidskrift for Biavl* 5, s. 1-8, 1997.
- Pedersen B.V.: Bier. i: *Den Store Danske Encyklopædi* Bd. 2, s. 590-592, København 1995.
- Pedersen B.V.: Halmhvepse. i: *Den Store Danske Encyklopædi*, s. 175 Bd. 8, København 1997.
- Pedersen B.V.: Honningbier. i: *Den Store Danske Encyklopædi* Bd. 8, s. 590-592, København 1997.
- Pedersen B.V.: Humlebier. i: *Den Store Danske Encyklopædi*. Bd. 9, s. 60-61, København 1997.
- Pedersen H.S., Päts P.: Reduction of stemborer damage by intercropping maize with cowpea. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 62, s. 13-19, Holland 1997.
- Priémé A., Christensen S.: Seasonal and spatial variation of methane oxidation in a Danish spruce forest. *Soil Biology and Biochemistry* 29, s. 1165-1172, 1997.
- Priémé A., Christensen S., Dobbie K.E., Smith K.: Slow increase in rate of methane oxidation in soils with time, following land use change from arable agriculture to woodland. *Soil Biology and Biochemistry* 29, s. 1269-1273, 1997.
- Priémé A., Sitaula I., Klemedtsson Å., Bakken L.: Extraction of methane oxidizing bacteria from soil particles. *FEMS Microbiology Ecology* 21, s. 59-68, 1997.
- Päts P., Ekbom B., Pedersen H.S.: Influence of intercropping on the abundance, distribution and parasitism of *Chilo* spp. (Lepidoptera: Pyralidae) eggs. *Bulletin of Entomological Research* 87, s. 507-513, 1997.
- Roy M., Silva J.d., Arctander P., Garcia-Mareno J., Fjeldså J.: The role of montane regions in the speciation of South American and African birds. s. 325-343, London 1997.
- Roy M.S., Da Silva J.M.C., Arctander P., Garcia-Moreno J., Fjeldså J.: The Speciation of South American and African birds in montane regions. i: *Avian molecular evolution and systematics*, s. 325-343, San Diego 1997.
- Schandorff S.: Developmental stability and the harbour seal epizootic in 1988. *Ann. Zool. Fennici* 34, s. 167-175, Helsinki 1997.
- Schandorff S.: Developmental stability and skull lesions in the harbour seal (*Phoca vitulina*) in the 19th and 20th Centuries. *Ann.Zool.Fennici* 34, s. 151-166, Helsinki 1997.
- Schou T.W., Bøgh H.O., Willingham A.L., Brück I., Nielsen C.G., Sørensen E., Eriksen L., Andreassen J.: In vitro maintenance of *Schistosoma japonicum* and surgical transfer from donor to naïve recipient pigs. *Veterinary Parasitology* 73, s. 129-137, 1997.
- Simonsen P.E., Meyrowitsch D., Makunde W.: Brancroftian filariasis: long-term effect of the DEC provocative day test on microfilaraemia. *Transactions of the Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene* 91, s. 290-293, 1997.
- Simonsen P.E., Niemann L., Meyrowitsch D.: *Wuchereria bancrofti* in Tanzania: microfilarial periodicity and effect of blood sampling time on microfilarial intensities. *Tropical Medicine and International Health* 2, s. 153-158, 1997.
- Simonsen P.E., Pedersen E., Lemnge M., Michael E.: Lymphatic filariasis research and control in Africa. *Parasitology Today* 13, s. 413-415, 1997.
- Sunde P., Kvam T.: Diet patterns of Eurasian lynx *Lynx lynx*: what causes sexually determined prey size segregation? *Acta Theriologica* 42, s. 189-201, Norge 1997.
- Willingham A., Bøgh H., Johansen M., Christensen N.: *Schistosoma japonicum* infection in the pig: the effect of a patent primary infection on a challenge infection. *Acta Tropica* 66, s. 51-59, 1997.
- Ydgergaard S., Enkegaard A., Brødsgaard H.F.: The predatory mite *Hypoaspis miles*: Temperature dependent life table characteristics on a diet of sciarid larvae, *Bradysia panperi* and *B.tritici*. *Entomologia Experimentalis et Applicata* 85, s. 177-187, 1997.
- Yelifari L., Frempong E., Olsen A.: The intermediate hosts of *Dracunculus medinensis* in Northern Region, Ghana. *Ann.Trop.Med. Parasitology* 91, s. 403-409, 1997.
- Zemek R., Nachman G.: Interactions in a tritrophic acarine predator-prey metapopulation system: effects of *Tetranychus urticae* on the

- dispersal rates of *Phytoseiulus persimilis* (Acarina: Tetranychidae, Phytoseiidae). *Experimental & Applied Acarology* 22, s. 259-278, England 1998.
- Cellebiologisk-Anatomisk Laboratorium*
- Christensen T., Korsgaard B., Jespersen Å.: Effects of nonylohenol and 17 β -oestradiol on vitellogenin synthesis, testicular structure and cytology in male eelpout zoarcus viviparus. *The Journal of Experimental Biology* 201, s. 179-192, England 1997.
- Grimmelikhuijzen C., Leviev I.G.: Function and biosynthesis of cnidarian neuropeptides. i: *Coelenterate Biology*, J.C. Den Hartog, s. 215-226, Leiden, Holland 1997.
- Grimmelikhuijzen C., Hauser F.: Neurohormones and Neurohormone Receptors in Invertebrates. i: *Neuroendocrinology – Retrospect and Perspectives*, H.W. Korf, K.H. Usadel, s. 25-42, Heidelberg, Tyskland 1997.
- Hauser F., Nothacker H., Grimmelikhuijzen C.: Molecular cloning, genomic organization, and developmental regulation of a novel receptor from *Drosophila melanogaster* structurally related to members of the thyroid-stimulating hormone, follicle... *The Journal of Biological Chemistry* 272, s. 1002-1010, Washington 1997.
- Hauser F., Williamson M., Grimmelikhuijzen C.: Molecular cloning of a peptidylglycine α -hydroxylating monooxygenase from sea anemones. *Biochemical Biophysical Research Communications* 241, s. 509-512, 1997.
- Hauser F., Nothacker H., Grimmelikhuijzen C.: Molecular cloning, genomic organization, and developmental regulation of a novel receptor from *Drosophila melanogaster* structurally related to members of the thyroid-stimulating hormone, follicle... *The Journal of Biological Chemistry* 272, s. 1002-1010, Washington 1997.
- Jespersen Å.: Ultrastructure of the protonephridia in the palaeonemertean cephalothrix rufifrons (Johnston 1837) and procephalothrix spirales (COE), 1920, (Nemertini, Anopla). *Fourth Internat. Conference on Nemertean Biology*, Publication, s. 2, Monterey, U.S.A. 1995.
- Jespersen Å., Lützen J.: Chordaternes sammenlignende anatomi. 2. omarbejdede udgave. 1995, 186 s.
- Jørgensen C., Lützen J.: Ultrastructure of the non-germinal cells in the testes of ascidians (Urochordata) and their role in the phagocytosis of sperm. *Zoomorphology* 117, s. 103-113, Berlin 1997.
- Larsen E.H., Jensen L.J., Jespersen Å., Møberg N., Sørensen J.B.: Chloride channels of mitochondria-rich cells in anuran skin: Physiological significance and regulation. *Zoology* 99, s. 227-236, Jena 1996.
- Larsen E.H., Jensen L.J., Jespersen Å.: Chloride channels of mitochondria-rich cells in anuran skin: Physiological significance and regulation. *Zoology* 99, s. 227-236, Gustav Fischer Verlag, Jena 1996.
- Larsen E.H., Jensen L.J., Jespersen Å., Jørgensen N.M., Sørensen J.B., Willumsen N.J.: Chloride channels of mitochondria-rich cells in anuran skin: Physiological significance and regulation. *Zoology* 99, s. 227-236, Jena 1997.
- Leviev I.G., Williamson M., Grimmelikhuijzen C.: Molecular Cloning of a Preprohormone from *Hydra magnipapillata* Containing Multiple Copies of Hydra-LWamide (Leu-Trp-NH₂). *Neuropeptides: Evidence for Processing at Ser and Asn Residues*. *Journal of Neurochemistry* 68, s. 1319-1325, Philadelphia, USA 1997.
- Leviev I.G., Williamson M., Grimmelikhuijzen C.: Molecular Cloning of a Preprohormone from *Hydra magnipapillata* Containing Multiple Copies of Hydra-LWamide (Leu-Trp-NH₂). *Neuropeptides: Evidence for Processing at Ser and Asn Residues*. *Journal of Neurochemistry* 68, s. 1319-1325, Philadelphia, USA 1997.
- Lützen J., Takahashi T.: *Sacculina polygenea*, a new species of rhizocephalan (Cirripedia: Rhizocephala) from Japan, parasitic on the intertidal crab *Hemigrapsus sanguineus* (De Haan, 1835) (Decapoda: Brachyura: Grapsidae). *Crustacean Research* 26, s. 103-108, Tokyo 1997.
- Moosler A., Rinehart K., Grimmelikhuijzen C.: Isolation of Three Novel Neuropeptides, the Cyanea-RFamides I-III, from Scyphomedusae. *Biochemical Biophysical Research Communications* 236, s. 743-749, San Diego, California, U.S.A. 1997.
- Munk O., Herring P., Widder E.: Flashing anglerfish; an unexpected signalling system. i: *Eighth Deep Sea Biology Symposium*, s. 52, Californien 1997.
- Nilsson J.R.: Tetrahymena recovering from a heavy accumulation of a gold salt. *ACTA PROTOZOLOGICA* vol. 36, nr. 2, s. 111-119, Polen 1997.
- Øksnebjerg B., Enzenross R., Enzenross L.: First Record of Rhizocephala (Crustacea: Cirripedia) from Turkish Waters with notes on Lessepsian Migration. *Stuttgarter Beiträge zur Naturkunde. Ser A* 557, s. 1-7, Stuttgart 1997.
- Østergaard P., Emson R.: Interactions between the life histories of a parasitic copepod, *Parachordium amphiuurae*, and its brittle-star host, *Amphipholis squamata*. *Journal of Crustacean Biology* Vol. 17, s. 621-631, U.S.A. 1997.

Ferskvandsbiologisk Laboratorium

- Borum J., Bosselmann S., Christoffersen K., Lindegård P. C., Pedersen O., Sand-Jensen K.: Laboratorie- og Feltprocedurer Limnisk semesterkursus (biologi 1). København 1997, 32 s.
- Borum J.: Ecology of coastal waters and their response to eutrophication. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 102, København 1997.
- Borum J., Christensen P.B., Møhlenberg F., Lund-Hansen L.C., Christiansen C., Larsen S., Hansen M., Andersen J., Kirkegaard J.: Havmiljøet under forandring? Havforskning fra Miljøstyrelsen 61, s. 120, København 1996.
- Brodersen K.P., Lindegård P. C.: Significance of subfossile Chironomid remains in classification of shallow lakes. *Hydrobiologia* 342/343, s. 125-132, Belgien 1997.
- Christensen P.B., Møhlenberg F., Lund-Hansen L.C., Borum J., Christiansen C., Larsen S., Hansen M., Andersen J., Kirkegaard J.: Havmiljøet under forandring? København 1997, 120 s.
- Christoffersen K., Nybroe O., Jürgens K., Hansen M.: Measurement of bacterivory by heterotrophic nanoflagellates using immunofluorescence labelling of ingested cells. *Aquatic Microbial Ecology* vol. 13, s. 127-134, Oldendorf, Luhe 1997.
- Christoffersen K., Bosselmann S.: Zooplankton: growth, grazing and interactions with fish. i: *Freshwater biology – Priorities and Development in Danish Research*, s. 162-182, København 1997.
- Dall P.C., Lindegård P. C., Jacobsen D.: Klaphesten bette Jens. *Vand & Jord* 3, s. 131-132, København 1997.
- Flindt M.R., Nielsen L.K.: Modelling of an estuarine eutrophication gradient. *Ecological Modelling* 102, s. 143-153, Værløse 1997.
- Flindt M.R., Salomonsen J., Carrer M., Kamp-Nielsen L.: Loss, growth and transport dynamics of *Chaetomorpha aerea* and *Ulva rigida* in the Lagoon of Venice during an early summer field campaign. *Ecological Modelling* 102, s. 133-141, Værløse 1997.
- Flindt M.R., Kamp-Nielsen L., Marques J.: Description of the three shallow estuaries: Mondego River (Portugal), Roskilde Fjord (Denmark) and the Lagoon of Venice (Italy). *Ecological Modelling* 102, s. 17-31, Værløse 1997.
- Hamburger K., Lindegård P. C., Dall P.C.: Metabolism and survival of benthic animals short of oxygen. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 183-196, København 1997.
- Hansen S.B., Dall P.C., Lindegård P. C.: Bundfaunaen i Esrom Sø. Status 1995-1997. København 1997, 10 s. Publikationsart diverse.
- Hein M., Sand-Jensen K.: CO₂ increases oceanic primary production. *Nature* 388, s. 526-527, London 1997.
- Hygum B., Petersen J.W., Nielsen M.S.: Dissolved organic carbon released by zooplankton grazing activity – a high-quality substrate pool for bacteria. *Journal of Plankton Research* vol. 19 no. 1, s. 97-111, Oxford 1997.
- Jacobsen D., Friberg N.: Macroinvertebrate communities in Danish streams: the effect of riparian forest cover. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 208-222, København 1997.
- Jacobsen D., Schultz R., Encalada A.: Structure and diversity of stream invertebrate assemblages: the influence of temperature with altitude and latitude. *Freshwater Biology* 38, s. 247-262, Oxford 1997.
- Kaas H., Møhlenberg F., Josefsen A., Rasmussen B., Krause-Jensen D., Jensen H., Svendsen L., Windolf J., Middelboe A.L., Sand-Jensen K., Pedersen M.F.: Marine områder. Danske fjorde – status over miljøtilstand, årsagssammenhænge og udvikling. Vandmiljøplanens Overvågningsprogram 1995. i: *Faglig rapport fra DMU*, nr. 179, s. 205, Risø 1996.
- Kamp-Nielsen L.: Nutrient dynamics and modelling in lakes and coastal waters. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 116-137, København 1997.
- Lassen C., Revsbech N., Pedersen O.: Macrophyte development and resuspension events control microbenthic photosynthesis and growth. *Hydrobiologia* 350, s. 1-11, Haag 1997.
- Lindegård P. C., Dall P.C., Jónason P.: Long-term patterns of the profundal fauna in Lake Esrom. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 39-54, København 1997.
- Lindegård P. C.: Diptera Chironomidae, Non-biting Midges. i: *Aquatic Insects of North Europe – A Taxonomic Handbook*, Volume 2, s. 265-294, Stenstrup, Denmark 1997.
- Lyck S., Gjørlme N., Utkilen H.: Iron starvation increases toxicity of *Microcystis aeruginosa* CYA 228/1 (Chroococcales, Cyanophyceae). *Phycologia* Volume 35 (6 supplement), s. 120-124, Lawrence, Kansas, USA 1996.
- Middelboe A.L., Markager S.: Depth limits and minimum light requirements of freshwater macrophytes. *Freshwater Biology* 37, s. 553-568, Oxford 1997.
- Middelboe A.L., Sand-Jensen K., Brodersen K.P.: Patterns of macroalgal distribution in the Kattegat-Baltic region. *Phycologia* Volume 36 (3), s. 208-219, Lawrence, Kansas, USA 1997.
- Middelboe A.L., Krause-Jensen D., Nielsen K.,

- Sand-Jensen K.: Interkalibrering af bundvegetationsundersøgelser. i: Faglig rapport fra DMU nr. 220, s. 36, Silkeborg 1997.
- Nielsen M.S.: Bacteria and dissolved organic carbon in lakes. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish research*, s. 138-161, København 1997.
- Nielsen M.S., Theil-Nielsen J.: Bacterial growth efficiency in lakewater cultures. *Aquatic Microbial Ecology* vol. 12, s. 115-122, Oldendorf, Luhe 1997.
- Nielsen S.L., Sand-Jensen K.: Growth rates and morphological adaptations of aquatic and terrestrial forms of amphibious *Littorella uniflora* (L.) Aschers. *Plant Ecology* 129, s. 135-140, Belgium 1997.
- Nybroe O., Christoffersen K., Jørgensen N.O., Jensen I.K., Ahl T.: Release of *Alcaligenes Eutrophus* JMP134 and/or nutrients into seawater mesocosms: fate of the introduced cells and effects on the ecosystem. *Wat. Res. Vol.31 No.11*, s. 2820-2826, London 1997.
- Pedersen O.: The nature of water transport in aquatic plants. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 196-207, København 1997.
- Pedersen O., Sand-Jensen K.: Transpiration does not control growth and nutrient supply in the amphibious plant. *Plant, cell and environment* 20, s. 117-123, 1997.
- Pedersen O., Jørgensen L., Sand-Jensen K.: Through-flow of water in leaves of a submerged plant is influenced by the apical opening. *Planta* 202, s. 43-50, 1997.
- Revsbech N., Nielsen L.P., Pedersen O., Gundersen J.: Process for measurement of flow velocity or diffusivity microsensor for the process, and use of a microsensor of this kind. 1997, Publikationsart diverse.
- Riis T., Sand-Jensen K.: Growth reconstruction and photosynthesis of aquatic mosses: influence of light, temperature and carbon dioxide at depth. *Journal of Ecology* 85, s. 359-372, Oxford 1997.
- Salomonsen J., Flindt M.R., Geertz-Hansen O.: Significance of advective transport of *Ulva lactuca* for a biomass budget on a shallow water location. *Ecological Modelling* 102, s. 129-132, Værløse 1997.
- Sand-Jensen K., Pedersen O., Geertz-Hansen O.: Kinetics of light utilization and metabolism in the freshwater symbiont *Ophrydium versatile*. *Limnology and Oceanography*, Waco, Texas, USA 1997.
- Sand-Jensen K., Riis T.: Rekonstruktion af planters livshistorie. *Naturens Verden* 1, s. 7-13, København 1997.
- Sand-Jensen K., Pedersen M.F., Krause-Jensen D.: Ålegræssets udbredelse. *Vand & Jord* 5, s. 210-213, København 1997.
- Sand-Jensen K.: Ferskvandsbiologisk Laboratorium gennem 100 år. i: *Carlsbergfondets Årsskrift*, G. Kyhn (eds.), s. 34-41, København 1997.
- Sand-Jensen K.: Initiativer i vandløbsforskningen. *Vand & Jord* 4, s. 134-135, København 1997.
- Sand-Jensen K., Middelboe A.L., Krause-Jensen D., Nielsen K., Christensen P.: Artsdiversitet af makroalger. *Vand & Jord* 4, s. 138-141, København 1997.
- Sand-Jensen K., Krause-Jensen D.: Broad-scale comparison of photosynthesis in terrestrial and aquatic plant communities. *Oikos* 80, s. 203-208, København 1997.
- Sand-Jensen K.: Macrophytes as biological engineers in the ecology of Danish streams. i: *Freshwater Biology. Priorities and development in Danish research*, s. 74-101, København 1997.
- Sand-Jensen K.: Eutrophication and plant communities in Lake Fure. i: *Freshwater Biology. Priorities and development in Danish research*, s. 26-38, København 1997.
- Sand-Jensen K.: The origin of the Freshwater Biological Laboratory. i: *Freshwater Biology. Priorities and development in Danish research*, Kaj Sand-Jensen, Ole Pedersen (eds.), s. 9-15, København 1997.
- Sand-Jensen K., Nielsen M.S.: Plants and environmental conditions in Danish *Lobelia*-lakes. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish research*, s. 54-73, København 1997.
- Sand-Jensen K., Pedersen O., Geertz-Hansen O.: Regulation and role of photosynthesis in the colonial symbiotic ciliate *Ophrydium versatile*. *Limnology and Oceanography* 42 (5), s. 866-873, Waco, Texas, USA 1997.
- Sand-Jensen K., Pedersen O.: *Freshwater Biology. Priorities and development in Danish Research*. København 1997, 254 s.
- Sand-Jensen K., Dall P.C.: The Freshwater Biological Laboratory in Hillerød – History and scientific priorities. i: *Freshwater Biology. Priorities and Development in Danish Research*, s. 16-26, København 1997.
- Schlüter L., Riemann B., Nielsen M.S.: Nutrient limitation in relation to phytoplankton carotenoid/ chlorophyll a ratios in freshwater mesocosms. *Journal of Plankton Research* vol. 19, no. 7, s. 891-906, Oxford 1997.
- Teil-Nielsen J., Nielsen M.S.: Bacterial carbon biomass calculated from biovolumes. *Arch. Hydrobiol.* In press, Stuttgart 1997.
- Toman M., Dall P.C.: The diet of *Erpobdella octoculata* (Herudinea: Erpobdellidae) in two Danish lowland streams. *Arch. Hydrobiol.* 140, s. 549-563, Stuttgart 1997.

- Visser A.W., Kamp-Nielsen L.: The Use of Models in Eutrophication Studies. i: Coastal and Estuarine Studies, Bo Barker Jørgensen and Katherine Richardson, s. 221-242, Washington DC 1996.
- Marinbiologisk Laboratorium*
- Bech C., Steffensen J.F., Merger M., Bicodu J., Abe A.: Torpor in Three Species of Brazilian Hummingbirds under Semi-Natural Condition. The Condor 99, s. 780-788, USA 1997.
- Blackburn N., Azam F., Hagstrøm Å.: Spatially explicit simulations of a microbial food web. Limnol.Oceanogr. 42 (4), s. 613-622, 1997.
- Bloch B., Pedersen B., Jensen P.: An enigmatic and possibly parasitic organism in the tissues of embryonated eggs of Baltic cod *Gadus morhua*. Dis.Aquat.Org. 30, s. 121-135, 1997.
- Boje J., Riget F., Kjøie M.: Helminth parasites as biological tags in population studies of Greenland halibut (*Reinhardtius hippoglossoides* (Walbaum)), in the north-west Atlantic. ICES J.mar.Sci. 54, s. 886-895, 1997.
- Buchmann K., Dalsgaard I., Nielsen M.E., Pedersen K., Uldal A., Garcia J., Larsen J.: Vaccination improves survival of Baltic salmon smolts in delayed release sea ranching (net-pen period). Aquaculture 156(3-4), s. 335-348, 1997.
- Cruz-Neto A., Steffensen J.F.: The effects of acute hypoxia and hypercapnia on oxygen consumption of the freshwater European eel. J.Fish Biol 50, s. 759-769, 1997.
- Estaban G.F., Fenchel T., Finlay B.J.: A comment on the morphology of some Mediterranean marine ciliates. Cah. Biol. Mar. 38, s. 215-216, 1997.
- Fenchel T.: Anaerobic Habitats: The Interaction between Eukaryotic and Prokaryotic Organisms. i: Progress in microbial ecology, s. 141-145, São Paulo, Brazil 1997.
- Fenchel T.: Bestimmung und Ökologie der Mikrospirobrien nach DIN 38 410. By G. Berger, W. Foissner og F. Kohmann. Acta Protozool 36, s. 235, 1997.
- Fenchel T., Estaban G., Finlay B.J.: Local versus global diversity of microorganisms: Cryptic diversity of ciliated protozoa. OIKOS 80, s. 220-225, 1997.
- Hagerman L., Vismann B.: Oxygen Binding Characteristics of Haemocyanin in the Baltic Isopod *Saduria entomon*. *Ophelia* 46 (2), s. 141-151, 1997.
- Hagerman L., Sandberg E., Vismann B.: Oxygen-binding properties of haemolymph from the benthic amphipod *Monoporeia affinis* from the Baltic. Mar. Biol. 130(2), s. 209-212, 1997.
- Hansen J.L., Kjørboe T.: Quantifying interspecific coagulation efficiency of phytoplankton. Mar.Ecol.Prog.Ser. 159, s. 75-79, 1997.
- Hansen P.J., Bjørnsen P.K., Hansen B.: Zooplankton grazing and growth: Scaling within the 2-2,000- um body size range. Limnol. Oceanogr. 42 (4), s. 687-704, 1997.
- Hansen P.J., Nielsen T.G.: Mixotrophic feeding of *Fragilidium subglobosum* (Dinophyceae) on three species of Ceratium: Effects of prey concentration, prey species and light intensity. Mar.Ecol.Prog.Ser. 147, s. 187-196, 1997.
- Jakobsen H., Hansen P.J.: Prey size selection, grazing and growth response of the small heterotrophic dinoflagellate *Gymnodinium* sp. and the ciliate *Balanion comatum* – a comparative study. Mar.Ecol.Prog.Ser. 158, s. 75-86, 1997.
- Lundsgaard C.O., Olesen M.: The origin of sedimenting detrital matter in a coastal system. Limnol.Oceanogr. 42 (5), s. 1001-1005, 1997.
- Nielsen M.E., Buchmann K.: Association Between Immunisation, Reduced Weight Gain and Plasma Cortisol Concentrations in Juvenile Baltic Salmon (*Salmo Salar*). Acta vet.scand. 38, s. 275-282, 1997.
- Nielsen M.E.: Infection status of the swinbladder worm, *Anguillicola crassus* in silver stage European eel, *Anguilla anguilla*, from three different habitats in Danish waters. J. Appl. Ichthyol. 13, s. 195-196, 1997.
- Nielsen M.E., Buchmann K.: Glutathione-s-transferase is an important antigen in the eel nematode *Anguillicola crassus*. J. Helminth 71, s. 319-324, 1997.
- Pedersen B.: The cost of growth in young fish larvae, a review of new hypotheses. Aquaculture 155, s. 259-269, 1997.
- Schurmann H., Steffensen J.F.: Effects of temperature, hypoxia and activity on the metabolism of juvenile Atlantic cod. J.Fish Biol. 50, s. 1166-1180, 1997.
- Simpson A., Bernard C., Fenchel T., Patterson D.J.: The Organisation of *Mastigamoeba schizophrenia* n.sp.: More Evidence of Ultrastructural Idiosyncrasy and Simplicity in Pelobiont Protists. Europ.J.Protistol. 33, s. 87-98, 1997.
- Smirnov A.V.: Two New Species of Marine Amoeboae: *Hartmannella lobifera* n.sp. and *Korotnevella nivo* n.sp. (Lobosea, Gymnamoebida). Arch.Protistenkd. 147, s. 283-292, 1997.
- Vistisen B.K., Vismann B.: Tolerance to low oxygen and sulfide in *Amphiura filiformis* and *Ophideura albida* (Echinodermata: Ophiuroidea). Mar.Biol. 128, s. 241-246, 1997.

Zoologisk Museum

Bestyrelse: Henrik Enghoff (museumsbestyrer), Hans J. Baagøe, Jytte Fredskov, Niels P. Kristensen, Kay W. Petersen, Tom Schiøtte, Ole S. Tendal.

Zoologisk Museum er, udover at være et universitetsinstitut, Danmarks nationale museum for zoologi. Museet består af fire afdelinger: Hvirveldyrafdelingen (Vertebrataafdelingen), Invertebrataafdelingen, Den entomologiske Afdeling og Udstillingsafdelingen. Herudover er der fælles sektioner for værksteder og administration.

Museets universitetsfunktioner er forskning og undervisning. Forskningen beskrives i detaljer nedenfor; undervisningen beslaglægger 5% af de fastansatte VIP'ers tid og ytrer sig først og fremmest som vejledning af speciale- og ph.d.-studerende, men også som en beskednen medvirken i fakultetets kursusundervisning.

De videnskabelige samlinger:

Lige som den offentlige udstillingsvirksomhed, der beskrives under udstillingsafdelingen samt i det generelle kapitel om KU's informationsvirksomhed, er kuratering af de videnskabelige samlinger en central del af Zoologisk Museums museale arbejdsfelt. Samlingerne omfatter over 7 millioner eksemplarer af hvirveldyr og insekter samt et ukendt (men stort!) antal af øvrige hvirvelløse dyr og fisk. De huses i 8625 m² magasiner, som på nær 125 m² er beliggende i selve museumsbygningen. Der er hvert år betydelig tilgang til samlingerne, (gennemsnittet for de senere år ligger på over 100.000 eksemplarer) og det kan forudses, at der vil være behov for magasinudvidelser i den nære fremtid. Dyrene i samlingerne spænder over hele dyreriget, fra spritkonserverede orme over insekter på nål og skindlagte fugle til hvalskeletter. Geografisk omfatter samlingerne hele kloden, omend Danmark, Grønland og visse andre områder er specielt godt dækket ind. Samlingerne benyttes af museets egne forskere, men i meget høj grad også af det internationale forskersamfund. Således besøgte 47 fremmede forskere samlingerne i 1997 i mindst én uge, der var hundreder af korttids-gæster til samlingerne, der blev ekspederet 358 udlån af samlingsmateriale, og der blev publiceret 109 afhandlinger, helt eller delvis baseret på museets samlinger, af forfattere uden for museet.

Forhandlinger med Miljøministeriet om en resourcetilførsel til museets ringmærkningsadministration er afsluttet, og stillingen som leder af ringmærkningscentralen er under besættelse.

Forskningsvirksomhed:

Zoologisk systematik og zoogeografi er museets centrale forskningsområder. Det er naturligt, at

denne type forskning drives på et institut, der har store videnskabelige samlinger. På baggrund af taxonomiske og fylogenetiske studier af udvalgte dyregrupper opstilles og testes hypoteser om deres biologiske evolution og zoogeografi. Desuden arbejdes der med udvalgte regioners artsrigdom, zoogeografi og faunistik, herunder den danske faunas sammensætning og historiske udvikling, samt med teoretiske emner inden for fylogeni og biogeografi.

1. Hvirveldyrafdelingen

Afdelingens arbejdsfelt er hvirveldyrene: Fisk, padder, krybdyr, fugle og pattedyr. Fuglene og pattedyrene er taxonomisk så godt kendte, at forskningen her især koncentrerer sig om fylogeni, zoogeografi og generel biologi (navnlig økologiske og adfærdsmæssige aspekter). I modsætning hertil står krybdyr, padder og fisk, hvor slægtsrevisioner med tilhørende nybeskrivelser stadig udgør en væsentlig del af forskningen. Som noget særligt har afdelingen en kvartærzoologisk sektion, der forsker i hvirveldyrenes udvikling og udbredelse gennem kvartærtiden, især i Danmark og Grønland, herunder de domesticerede dyrs tidligste historie. Ringmærkningssektionen står for fugleringmærkningen i Danmark, Grønland og på Færøerne.

Afdelingens professor (J. Fjeldså) er stærkt involveret i forskning inden for tropisk biodiversitet og er medlem af styringsgruppen for "Centre for Tropical Biodiversity" (CTB), finansieret af SNF, og for "Centre for Research on the Cultural and Biological Diversity of Andean Rainforests", finansieret af Det Strategiske Miljøforskningsprogram.

Meget af afdelingens forskning, hvad enten den udføres af fastansatte eller leveres af de mange eksternt lønnede og ulønnede medarbejdere, har stor betydning for andre instansers arbejde med naturbevarelse og fredningsplanlægning både i indland og udland.

På utallige måder er der overordentlig stor offentlig interesse for hvirveldyrene (amatørzoologer, kunstnere, forfattere, oversættere og mere alment videbegærlige borgere). På afdelingen anser man det for en vigtig formidlingsopgave, at der er et sted, hvor befolkningen kan få den bedst mulige hjælp vedrørende seriøse spørgsmål angående hvirveldyr. Derfor bruger især visse af afdelingens ansatte megen tid på besvarelse af lødige henvendelser.

1.1 Fisk

En global revision af de artsrige ophidiiforme dybhavsslægter *Neobythites* og *Bassozeilus* er fortsat. Arbejdet med en FAO publikation: FAO species catalogue – Ophidiiformes er fortsat. Bearbejdelsen af 6 fiskefamilier til et katalog over New Zealands fisk er påbegyndt (J. Nielsen).

En undersøgelse af ålebrosme-slægten *Lycodes*' fylogeni er påbegyndt. Alfa-taxonomiske studier af *Lycodes reticulatus*-komplekset er påbegyndt. Taxonomiske studier af porebrosme-arterne *Lycenchelys ingolfianus* og *Lycenchelys paxillus* er fortsat og nærmer sig afslutningen. En afhandling om udbredelsen af familien Zoarcidae ved Vestgrønland er afsluttet. Teksten til et typekatalog over Forsskåls fiskeherbarium, med tekst, fotos og røntgenbilleder af 60 arter, er skrevet (P. Rask Møller).

1.2 Padder og Krybdyr

Studier over slanger fra Udzungwabjergene er påbegyndt. Herunder er et arbejde over den furetandede liansnog (*Thelotornis kirtlandii*) afsluttet, mens et arbejde over den endemiske hugorm (*Adenorhinos barbouri*), (m. K.M. Howell, University of Dar es Salaam), er næsten færdiggjort. Studier over den panafrikanske slangeslægt *Crotaphopeltis* er fortsat, herunder (m. Ivan Ineich, Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris) studier af slægtens repræsentanter i Centralafrika. Arbejdet med kortlægning af afrikanske slangers udbredelsesmønstre i samarbejde med CTB er fortsat, og ligeså er den mere detaljerede kortlægning af østafrikanske slangers udbredelser samt publiceringen af dansksprogede artikler om afrikanske slanger (J.B. Rasmussen).

DNA sekventering af mitochondrielle gener hos afrikanske colubrider er fortsat, og sammenskrivning af resultaterne om den intraspecifikke variation hos den montane, regnskovslevende form *Crotaphopeltis tornieri* er påbegyndt (P. Gravlund).

Arbejdet med en monografi over havslanger i samarbejde med forskere fra England, Indien, Thailand og Indonesien er fortsat. Arbejdet, der skal munde ud i en bog udgivet af FAO, omfatter bl.a. identifikationsnøgler, beskrivelse af biologien og udbredelsen for de enkelte arter samt epidemiologiske og kommercielle aspekter (A. Redsted Rasmussen).

Udarbejdelse af udbredelseskort for afrikanske frøer på baggrund af punktdata og interpolering ud fra habitatkort er påbegyndt, som en del af arbejdet i projektgruppen BioMap Africa (M. Mejsen Westergaard).

1.3 Fugle

Arbejdet med udviklingen af biogeografiske databaser for Afrika og Sydamerika, hvor der indtil nu foreligger >3 millioner records for 9000 arter er fortsat (m. C. Rahbek, N. Burgess, H. de Klerk, B.O. Poulsen og flere studenter). Analyse af sammenhængen mellem artsrigdom og endemisme og økoklimatisk stabilitet målt som variabilitet i ti års vejr-satellit-billeder af den tropiske Andes-region er delvis afsluttet (samarbejde med Universi-

té Catholique de Louvain i Belgien). Analysen af regional variation i artsrigdom forsøges også relateret til molekylære studier over tropiske fuglegrupperes fylogeni, og i årets løb er delprojekter vedrørende den afrikanske bulbul-slægt *Andropadus* (m. Mike Roy, Zoologisk Institut), og Andesgrupperne *Atlapetes*, *Cranioleuca*, *Metallura* og *Ochthoeca* (m. J. García-Moreno, Zoologisk Institut) afsluttet. Der arbejdes også med beskrivelse af nogle nyopdagede arter af fugle og halvaber, med analyser af tropiske skovfuglesamfundes resiliens i forhold til selektiv træfældning, og med tværfaglige studier omkring Oyacachi, Mutinza og Chapeton-områderne i Ecuador (m. N. Krabbe, B. Øllgaard, Aarhus Universitet, og F. Skov, DMU) (J. Fjeldså).

En GIS-modellering af Ecuadors fugles udbredelser er gennemført (m. F. Skov, Danmarks Miljøundersøgelser). Fugleafsnittene til DIVA-projektets tværfaglige lokalitetsrapporter (Oyacachi, Mutinza, Chapeton) er under skrivning (m. J. Fjeldså). Manuskripter over nyopdagede sydamerikanske fuglearter er udarbejdet (N. Krabbe).

Med udgangspunkt i biogeografiske databaser over de mere end 3000 forekommende ynglefuglearter i tropisk Sydamerika er testningen af forskellige klassiske og nyere, overordnede hypoteser (produktivitets- og andre modeller baseret på abiotiske og biotiske parametre), som har været foreslået til at forklare geografisk variation i artsrigdom langs økologiske gradienter, afsluttet. Flere afhandlinger om mønstre af artsrigdom af sydamerikanske (m. J. Fjeldså) og afrikanske (m. N. Bruggess) fugle, samt analyser af disse med henblik på "biodiversitetsprioriteringer" er færdiggjorte og dette arbejde fortsættes. Et projekt vedrørende skalaafhængighed og autokorrelation i biogeografiske mønstre af artsrigdom er fortsat (m. G. Graves, NMNH, Smithsonian Institution, Washington, D.C.). Analysen af 20 års ringmærkningsmateriale fra Christiansø med henblik på populationssvingninger og tæthedsregulering hos 21 arter af Baltiske spurvefugle er afsluttet (m. J. Rabøl, Zoologisk Institut) (C. Rahbæk).

En computeranalyse af udbredelsesmønstre for afrikanske fugle er delvis gennemført (H. de Klerk).

Projektet "Use of high resolution satellite imagery and GIS to map and quantify bird habitats in the Dry Intermontane Valleys of Cochabamba, Bolivia" er afsluttet (P. Nygaard Andersen, specialeprojekt).

Studier over variation i fuglediversitet langs en højdegradient i Rwenzori Mts, Uganda er påbegyndt (L. Christiansen og M. Dehn, specialeprojekt).

Studier vedrørende fugle med lille geografisk udbredelse i Nordøstbrasilien ved anvendelse af

det fylogenetiske artsbegreb er påbegyndt (F. Brammer, specialeprojekt).

1.4 Pattedyr

Projektet "Species Diversity concerning free flight in the field and adaptive wing morphology of bat communities in southern Spain" indenfor "The Human Capital and Mobility Programme of the European Community, through the Doñana Biological Station", afsluttedes med 4 ugers feltforskning i Andalusien. Feltstudier af danske flagermus er fortsat, og 1 uges feltforskning af Leislers flagermus er gennemført i Irland. Sammenskrivning af: "Danish bats: Atlas and analysis of distribution, occurrence, and abundance" er fortsat (H.J. Baagøe).

Studier over danske hvaler er fortsat (C.C. Kinze).

Studier af effektiviteten af støjstriber i vejbelægningen med hensyn til at øge dådyrs opmærksomhed på motoriseret trafik og dermed mindske antallet af påkørsler af dådyr er udført (M. Ujvári, specialeprojekt).

En undersøgelse af effekten af jagtlig forstyrrelser og skovfældning på større pattedyr, især primater, i Udzungwa-bjergene i Tanzania er påbegyndt (U.B. Pedersen og J.E. Topp-Jørgensen, specialeprojekt).

En undersøgelse af forekomsten af pattedyr, især gnavere, i relation til menneskeskabte habitatforstyrrelse, ved Saira Pata i Cochabamba i Bolivia er påbegyndt. Projektet indgår i et tværfagligt arbejde, idet der også er foretaget botaniske og ornitologiske undersøgelser og indgående undersøgelser af human udnyttelse af miljøet (J. Rasmussen, specialeprojekt).

1.5 Kwartærzoologi

Studier af danske senpleistocæne og holocæne pattedyrs geografiske og kronologiske udbredelse og evolution er fortsat, herunder er et manuskript om rådyrets sen- og postglaciale historie i Europa afsluttet. Faunahistoriske og palæoøkologiske undersøgelser af især småpattedyrene fra et senglacialt ferskvandsbassin i Nordjylland er fortsat. En palæoøkologisk rekonstruktion af Senglacial baseret på fund og dateringer af en lang række pattedyr er fortsat, herunder er et manuskript om saiga-antilopen i senglacial Europa afsluttet (K. Aaris-Sørensen).

Studier af de tidligste fund af danske husdyr er fortsat med speciel vægt lagt på studiet af tamfår og hund. Et manuskript om kastration af neolitisk kvæg er trykket (T. Hatting).

En analyse af dyrekogle-materialet fra "Gården under sandet", en nordbo-gård fra det vestlige Grønland, er påbegyndt. Manuskriptet "Fishing in

the Baltic and North sea region from the 5th century BC to the 16th century AD: Evidence from fishbones" er blevet revideret (I. Bødker Enghoff).

Projektet "Fauna og Kulturlandskab i Thy på Overgangen Subboreal – Subatlantikum. En palæozoologisk regionalanalyse af fauna, husdyrbrug og landskabsudvikling baseret på knoglemateriale fra bronze- og jernalderbosættelser" er fortsat. Projektet bygger på et usædvanligt velbevaret osteologisk materiale fra en førromersk jernalderboplads og har som mål at klarlægge en eventuel sammenhæng mellem regional udvikling i den vilde og den domesticerede fauna set i forhold til kulturlandskabet (Tine Nord Andreasen, ph.d.-projekt).

En kvartærzoologisk analyse af knoglematerialet på Saqqaq-bopladsen Nipisat I, Sisimiut distrikt er fortsat. Analysen skal belyse den forhistoriske fauna i distriktet samt den forhistoriske ressourceudnyttelse på bopladsen. Morfometriske studier af både pattedyr og fugle inddrages i disse studier (A.B. Gotfredsen).

Studier af fuglefaunaens udbredelse i forhistorisk tid i det lavarktiske Grønland baseret på subfossile knoglefund er fortsat. Analyse af faunamaterialet fra en boplads fra jernalder/vikingetid er afsluttet (L. Ljungar).

Analyse af subfossile sælknogler fra det norrøne Grønland er fortsat (P. Mølgaard Hansen, specialeprojekt).

Et studie af den danske bæver, dens udbredelse i tid og sted, dens skeletmorfologi, samt menneskets og klimaændringernes betydning for dens uddøen, er fortsat (S. Vebæk Gelskov, specialeprojekt).

En analyse af udgravet knoglemateriale fra palæoeskimoiske bopladser fra Thule Distriktet, Nordgrønland er påbegyndt. Analyse af palæoeskimoisk knoglemateriale fra Nordøstgrønland, udgravet af NEWLand 96 ekspeditionen, er fortsat (B. Bendix, specialeprojekt).

Undersøgelsen af aflejringerne fra Strødam Enge i Nordsjælland, hvor der i 1996 blev fundet et kronhjørte-skelet, dateret til præboreal tid, er fortsat. Pollendiagrammet påviste en vandstands-svingning tidligt i denne periode. Pollenserien viser, at søen blev opstemmet meget tidlig i præboreal tid, og den endelige tilgroning skete i tidlig atlantisk tid. Den sidste indsamling i projektet "Recent pollen-influx" i to sjællandske søer er foretaget, materialet er færdigbehandlet, og en rapport er under udarbejdelse (I. Sørensen).

2. Invertebrataafdelingen

Afdelingens arbejdsfelt er de hvirvelløse dyr, bortset fra insekter o.l. Forskningen er i første række rettet mod faunasammensætning, systematik, zoo-

geografi, fylogeni og faunahistorie. Dels som forudsætninger for de nævnte discipliner, dels som emner i sig selv forskes der desuden i generel morfologi, ultrastuktur og embryologi, samt i mindre omfang i områder grænsende til fysiologi, økologi og palæontologi.

Alle afdelingens kuratorer, enkelte fra den tekniske stab og de fleste emeritii og gæsteforskere arbejder med marine grupper. En ph.d.-studerende inddrager visse ferskvandsorganismer i sit arbejde. En emeritus studerer udvalgte dele af fagets historie, og en enkelt gæsteforsker beskæftiger sig med terrestriske former. De studerende, der i perioder er tilknyttet afdelingen, har marine specialer over emner af meget forskellig karakter.

2.1 Protozoers, svampes og korallers systematik, zoogeografi og biologi

Arbejdet på en oversigt over svampefaunaen i Gulf of St. Lawrence (Canada) er afsluttet. Revision af svampefaunaen i Gulf of Maine er fortsat: Der er arbejdet på en oversigt over Damariscotta-Fjordens svampefauna og en revision af østamerikanske arter af slægten *Polymastia* (m. D. Barthel, Institut f. Meereskunde, Kiel) Der søges fortsat etableret et internationalt faunaprojekt for Gulf of Maine (m. L. Watling, Darling Marine Centre, Maine). Undersøgelser over den boreale svampefaunas systematik og udbredelsesmønstre (Norge, Færøerne og Island) er fortsat. En revideret oversigt over Grønlands svampe er påbegyndt. Fundet af en ny koral for den danske fauna er publiceret. Studier over færøske (BIOFAR projektet) oktokoraller er påbegyndt. To nye arter af xenophyphorer er under beskrivelse (m. U. Witte, GEOMAR, Kiel, og L.A. Levin, Scripps Institution of Oceanography, California) (O.S. Tendal).

Projektet "En faunistisk undersøgelse af masseforekomster af svampe (Porifera) og den dertil knyttede fauna langs shelfkanten i det nordøstlige Atlanterhav" er afsluttet (A.B. Klitgaard, ph.d.-projekt).

2.2 Aschelminthers systematik, zoogeografi og biologi

En undersøgelse over hjuldyrfaunaen fra Ikka-søjler og ikait-sne i Sydvestgrønland er påbegyndt (m. M.V. Sørensen). En artikel om *Cycliophora* er indleveret til "Encyclopedia of Reproduction" (m. P. Funch, Århus Universitet). Der er foretaget en sekvensanalyse af 18s rRNA fra *Symbion pandora* fra Tjärnö, Sverige (m. B. Winnepenninckx, University of Antwerpen). Beskrivelsen af en ny slægt af *Cycliophora* fra gællerne af polychæter er påbegyndt (m. D. Fiege, Senckenberg-Museum, Frankfurt a.M.) (R.M. Kristensen).

En beskrivelse af rotifer-faunaen ved Flakker-

huk, Disko, er påbegyndt. Studier over kæbeforholdene hos et antal udvalgte rotifer-arter er påbegyndt (M.V. Sørensen, specialeprojekt).

2.3 Ledormes systematik, zoogeografi og biologi

En taxonomisk behandling af en række polychætfamilier i forbindelse med det thai-danske BIOSHELF projekt er påbegyndt. En global revision af slægten *Scolelepis* (Polychaeta: Spionidae) er påbegyndt. En taxonomisk undersøgelse af spioniddefaunaen ved Magdagascar samt en analyse af de enkelte arters fordeling på forskellige strandzoner er påbegyndt (m. A. Soares, University of Port Elisabeth, Sydafrika). Fylogenetiske studier over polychætfamiliernes indbyrdes slægtskabsforhold er fortsat. Taxonomiske undersøgelser over BIOFAR- og BIOICE-materialet af polychætfamilierne Phylodocidae, Lacydoniidae, Tomopteridae og Pisionidae er fortsat. Studiet af store mængder af polychæter indsamlet i Thailand i 1994 og 1995 er fortsat. Arbejdet med publikationen af et faunistisk værk om Canadas arktiske polychæter er fortsat (D. Eiby-Jacobsen).

En undersøgelse af polychætfamilierne Glyceridae, Goniadidae og Nereidae fra BIOFAR projektet ved Færøerne er afsluttet. Bearbejdelsen af de samme 3 familier fra BIOICE projektet omkring Island er fortsat. En undersøgelse af materiale af familierne Glyceridae og Nereidae fra St. Helena, indsamlet af Th. Mortensen i 1930, er påbegyndt med henblik på en sammenligning med de samme familiers repræsentation ved Færøerne og Island (J.B. Kirkegaard).

Globale revisioner af polychætfamilierne Pholidae, Cirratulidae, Chaetopteridae og nogle mindre grupper er fortsat. Et manuskript om polychætslægten *Pholoe* er accepteret til trykning. Arbejdet på slægtsrevisionen af *Pholoe* fortsættes. Bearbejdelse af polychætmateriale fra BIOFAR, BIOICE og BIOSHELF projekterne fortsættes. Et manuskript om forplantning hos Cirratulidae er under udarbejdelse (M.E. Petersen).

Studiet over de nordatlantiske flabelligeride polychæter og familiens fylogeni på global basis er afsluttet (specialeprojekt). Studiet over flabelligeride polychæter fra BIOICE projektet er fortsat. En taxonomisk undersøgelse af flabelligeride polychæter indsamlet under det thai-danske BIOSHELF projekt i 1996 og 1997 er påbegyndt (T. Kristensen).

Studier over ghanesiske oligochæter tilhørende familierne Eudrilidae, Octochaetidae og Ocnerodrilidae inkluderende nyindsamlet materiale er fortsat (M.W. Clausen).

2.4 Bjørmedyrs systematik, zoogeografi og biologi

En undersøgelse over spermio-genesen hos arthro-

tardigraden *Actinarctus doryphorus* fra Frederikshavn og Roscoff er påbegyndt (m. A. Jørgensen og N. Møbjerg, Zoologisk Institut). En oversigtsartikel om ultrastrukturen hos marine bjørnedyr er afsluttet (m. B. Neuhaus, Museum f. Naturkunde, Berlin) (R.M. Kristensen).

Arbejdet med sælgets strukturer og deres homologiforhold hos tardigrader er fortsat (J. Eiby-Jacobsen).

En undersøgelse af fylogenen indenfor familien Echiniscidae er påbegyndt (A. Jørgensen).

2.5 *Krebsdyrs systematik, zoogeografi og biologi*

Undersøgelser over australske isopoder af familien Sphaeromatidae er fortsat med opstillingen af en datamatrix med henblik på fylogenetisk analyse; adskillige slægter og omkring 20 arter er under beskrivelse. Revisionerne af isopod-slægterne *Aega* og *Cirolana* er fortsat. Analysen af fylogenen indenfor isopod-familien Cirolanidae er fortsat (m. R.C. Brusca, University of Charleston, South Carolina). Genbeskrivelser og nybeskrivelser af arter og slægter indenfor Sphaeromatidae er fortsat (m. D.M. Holdich, University of Nottingham, og R. Wetzler, University of Charleston) (N.L. Bruce).

Beskrivelser af tantulocarider og harpacticide copepoder fra NEW-polyniet (NØ Grønland) er afsluttede, og TEM-undersøgelser over tantulocariden *Polynyapodella ambrosei* er påbegyndt (m. R. Huys, Natural History Museum, London, J. Høeg, Zoologisk Institut, og N. Møbjerg, do.) (R.M. Kristensen).

Undersøgelser over nordatlantiske og arktiske Gnathiidae (Isopoda) er fortsat; et arbejde om to arters habitatvalg og forplantningsbiologi er færdiggjort (A.B. Klitgaard).

Et arbejde over Budde-Lunds typemateriale af isopoder er afsluttet (P. Jeppesen).

En oversigt over udbredelsen af danske større bladfødter er færdiggjort (m. J. Damgaard). Beskrivelse af larveudvikling og embryologi hos *Cyclestheria hislopi* (Conchostraca) og af larveudviklingen hos *Dereochelocaris remanei* (Mystacocarida) er fortsat. Beskrivelse af en ny art af *Nebalia* (Leptostraca) og en analyse af slægtskabsforholdene indenfor Leptostraca er påbegyndt. Beskrivelse af hovedporer/dorsalorganer hos dafnie-familien Macrothricidae er fortsat (sammen med A. Kotov, A.N. Severtsov Institute of Ecology and Evolution, Moskva). Beskrivelsen af en ny art af *Booralana* (Isopoda) er fortsat (m. N.L. Bruce). Undersøgelser over larveudvikling og embryologi hos en *Nebalia*-art er påbegyndt (m. D. Walossek, Universität Ulm) (J. Olesen, ph.d.-projekt).

Et manuskript om de tre isopodfamilier Munnidae, Paramunnidae og Santiidae fra Caribien er færdiggjort (T. Wolff).

En gennemgang af museets materiale af krabbeslægterne *Hyas* og *Chionocoetes* fra Grønland er påbegyndt (P. Jeppesen).

En global revision af slægten *Westwoodilla* (Amphipoda) er fortsat (T. Jansen, specialeprojekt).

2.6 *Bløddyrs systematik, zoogeografi og systematik*

Bearbejdningen af muslingerne fra Ikkafjorden (Sydvestgrønland) er fortsat; et manuskript om *Mya*-arterne er afsluttet (G.H. Petersen).

Et manuskript om snegleslægten *Diaphana* er nær færdiggørelse. Det faunistiske arbejde med BIOICE projektets tectibrancher fortsættes. Bearbejdelse af bløddyr fra Independence Fjord indsamlet i 1995 er påbegyndt; resultaterne skal indgå i en samlet publikation af ekspeditionens faunistiske og zoogeografiske resultater (T. Schiøtte).

Undersøgelser over systematik og zoogeografi indenfor blæksprutte-slægterne *Bathypolyopus* og *Benthoctopus* er fortsat (B.J. Muus).

En undersøgelse af udbredelsesmønstrene hos Nordsøens snegle er nær sin afslutning. En revision af Rødehavets kammuslinger er næsten færdig (m. H.H. Dijkstra, Zoologisch Museum, Amsterdam) (J. Knudsen).

En resumerende artikel om sacoglossernes fødespecificitet er færdiggjort. Bearbejdelsen af sacoglos-materiale indsamlet på Rottnef Island (Vestaustralien) er afsluttet. Anatomiske beskrivelser af indo-pacifike opistobrancher er fortsat. En kladistisk analyse af nogle indo-pacifike arter af sacoglos-slægten *Elysia* er påbegyndt. En anatomisk undersøgelse af *Tjaernea exquisita*, en nyfunden mikro-snegl fra danske farvande, er påbegyndt (K.R. Jensen).

2.7 *Mosdyrs systematik, zoogeografi, morfologi og biologi*

Bearbejdelsen af islandske bryozoa og disses zoogeografi, samt skrivningen af manuskript til serien "The Zoology of Iceland" er fortsat (K.B. Hansen).

Den cyclostome bryozo *Crisia eburna* har været genstand for en undersøgelse af både struktur og funktion, med anvendelse af transmissionselektronmikroskopi og videostudier af partikelfangst. Det har vist sig, at laterofrontalcilierne fungerer som et mekanisk filter, og at partikler, som rammer disse cilier, udløser et slag af tentaklen, som fører partiklen ind til tentakelkronens centrum, hvor strømmen går direkte til munden. Der er således ikke tale om nogen vending i lateralciliernes slag, sådan som det hidtil har været antaget. Dette støtter opfattelsen af de ectoprocte bryozoa som en gruppe, der ikke er nært beslægtet med brachiopoder og phoronider; et manuskript er næsten

færdigt (m. H.U. Riisgaard, Odense Universitet) (C. Nielsen).

2.8 *Pighudes systematik, anatomi og biologi*

Der arbejdes fortsat på projektet "Echinoid body and organ systems". Et manuskript med titlen "A lightmicroscopical study of the morphology and histology of the nervous-, haemal- and hydraulic systems (water vascular system) and the digestive system of echinoids, with an evaluation of the morphologic and histologic structures of the organ systems as systematic characters" er under udarbejdelse (M. Jensen).

2.9 *De flercellede dyrs fylogeni, embryologi og ultrastruktur*

En oversigtsafhandling om oprindelsen og den videre udvikling af metazoernes livscyklus er færdiggjort. En diskussion af pålideligheden af molekylære data ved udredningen af dyrerigets slægtskabsforhold er påbegyndt; det stærkt kontroversielle emne nødvendiggør en meget omhyggelig gennemgang af den foreliggende information (m. A. Adoutte, Université Paris Sud, H. Philippe, do., og G. Balavoine, Wellcome Institute, Cambridge) (C. Nielsen).

Kladistisk analyse af Cyclophora og andre gruppers fylogenetiske placering er fortsat (M.V. Sørensens, specialeprojekt).

2.10 *Generelle faunaundersøgelser*

Projektet "Den nordøstgrønlandske marine bundfauna. – Faunistik og systematisk sammensætning samt zoogeografiske relationer" er påbegyndt. Sigtet med projektet er at udarbejde en faunistisk oversigt over bundfaunaen (>0.5 mm) i en højarktisk fjord (Independence Fjord) med udmundning direkte i Polarhavet, samt at bringe den marine bundfauna på fastlandssoklen ud for Nordgrønland ind i en zoogeografisk sammenhæng ved sammenligning med faunaen i tilgrænsende områder (A.B. Klitgaard).

2.11 *Andre projekter ved invertebrataafdelingen*

Udarbejdelse af større artikel om nyt om hydrotermiske væld i dybhavet er påbegyndt. Arbejdet med opbygning af arkiv om danske havforskningsekspeditioner er fortsat (T. Wolff).

Studier over begroning og effekt af giftmaling er fortsat, bl.a. på grundlag af testplader udsat i Københavns Havn (samarbejde med Københavns Miljøkontrol) (G.H. Petersen).

3. *Den entomologiske afdeling*

Afdelingens arbejdsfelt omfatter de landlevende leddyr: Insekter, tusindben, archnider (edderkopper m.m.), og hermed størsteparten af den leven-

de verdens artsrigdom! Der drives systematisk forskning på alle niveauer i det fylogenetiske hierarki, fra artsniveau-revisioner og -kataloger til studiet af slægtskabsrelationer mellem ordner og klasser, og der studeres et bredt spektrum af de strukturelle karakterer, som kan iagttages på konserveret materiale. I valget af studieobjekter lægges særlig vægt på at udsøge grupper, som kan være af bredere biologisk interesse, f.eks. gennem fylogenetiske nøglepositioner, særpræget levevis, interessante udbredelsesmønstre etc. Endelig fokuseres der på de muligheder, som moderne fylogenetisk analyse har givet for at opstille underbyggede scenarier for den historiske udvikling af livshistorie-forhold og geografiske udbredelse.

3.1 *Edderkoppers fylogeni, systematik og faunistik*

En global revision af hjulspinder-underfamilien Gasteracanthinae er fortsat. En større analyse af kønsdimorfi hos edderkopper er påbegyndt (m. J. Coddington, NMNH, Smithsonian Institution, Washington, DC., og G. Hormiga, George Washington University, Washington, DC.). Arbejdet med udvikling af en interaktiv nøgle til alle 108 edderkoppefamilier er fortsat (N. Scharff).

Et katalog over de danske edderkopper er påbegyndt (N. Scharff, S. Langemark).

Projektet "Biogeografi af afromontane edderkopper, med særlig vægt på The Eastern Arc Mountains" er videreført med en alfa-taxonomisk bearbejdelse, og påbegyndt fylogenetisk analyse, af linyphiid-slægterne *Ophrynia*, *Callitrichia* og *Mecynidis* (P.P. Bjørn, ph.d.-projekt).

3.2 *Tusindbens systematik*

Et mindre arbejde om oxydesmide-slægten *Morocure* er afsluttet (m. M. Alderweireldt, Musée Royal d'Afrique Centrale, Tervuren) (H. Enghoff).

3.3 *Semiakvatiske og akvatiske tæggers biologi, taxonomi, evolution og biogeografi*

Revisioner af de australske arter af underfamilien Microveliinae er påbegyndt (m. T.A. Weir, Division of Entomology, CSIRO, Canberra). Den første fossile art af den marine slægt *Halovelina* fra dominikansk rav er beskrevet (m. G.O. Poinar, Oregon State University). En samlet analyse af slægten *Limnaporus*' fylogeni baseret på DNA-sekvenser, allozymer, morfologi og hybridisering mellem arter er gennemført (m. F.A.H. Sperlich, University of Berkeley, og J.R. Spence, University of Alberta, Edmonton). En revision af de australske arter af underfamilien Haloveliinae og familien Hermatobatiidae, begge marine grupper, er afsluttet. En ny art af *Eotrechus* er beskrevet, og slægtens fylogeni analyseret (N.M. Andersen).

Studier over molekylær fylogeni hos skøjte-løbertæger er fortsat, herunder DNA-sekventering af ca. 40 arter af slægterne *Aquarius* og *Gerris* (J. Damgaard, ph.d.-projekt).

3.4 *Billers systematik og faunistik*

Revisioner/beskrivelser af et par nye slægter af vandkærer (*Hydrophilomima*, *Horelophopsis*) er afsluttet. Flere projekter omhandlende overfamilien Hydrophiloidea er fortsat, bl.a. beskrivelser af endnu en række nye slægter (ca. 15), systematiske verdensartskataloger over hhv. Hydrophiloidea og staphylinoid-familien Hydraenidae, samt artsrevisioner af enkelte slægter (*Oosternum* m.fl.) (M. Hansen).

En faunistisk kortlægning af Elateridae, Eucnemidae og Buprestidae i Danmark er videreført med særligt henblik på de trælevende arter; en statusrapport for 1996 er publiceret. En palæarktisk revision af den trælevende smælderslægt *Ampedus* i Europa er fortsat (m. C. Wurst, Staatliches Museum für Naturkunde, Karlsruhe, G. Platia, Soc. Studi Naturalistici Romagna, Cesena, J. Chassin, Muséum national d'Histoire, naturelle, Paris, og R. Baranowski, Lunds Universitet) (O. Martin).

3.5 *Årevingede insekters morfologi, fylogeni og systematik*

Studiet af ovipositorapparatet hos lavere hymenopterer er fortsat. Studier af hals-forbryst-regionen og bagbryst-bagkrop-overgangen hos lavere hymenopterer er påbegyndt, tillige med en specialundersøgelse af ovipositorapparatet og subgenualorganet hos familien Orussidae (L. Vilhelmsen, ph.d.-projekt).

3.6 *Tovingede insekters og loppers morfologi, fylogeni og systematik*

Et større projekt med focus på hoved- og thorax-anatomien (skelet/muskulatur) hos voksne tovingede er fortsat. Formålet er at opnå indgående forståelse af disse kropsregioners basale arkitektur og væsentlige modifikationer inden for denne artsrige insektorden med henblik på afklaring af gruppens relation til andre endopterygoter og dens basale fylogeni. På det seneste er der især fokuseret på munddelens anatomi hos diverse endopterygote insektgrupper. På denne baggrund er et arbejde om loppernes mulige position som en underordnet gruppe af skorpionfluerne under udarbejdelse. En revideret fortolkning af munddelens anatomi hos stikmyg er under udarbejdelse. En generel oversigt over de "muscoide" fluefamilier og deres fylogenetiske status, med focus på det problematiske taxon "McAlpine's fly", er under udarbejdelse (V. Michelsen).

Fylogenien i den acalyptrate flue-overfamilie Sciomyzoidea studeres. Med henblik på, som en fornyelse, at inddrage et større antal karakterer fra ungdomsstadierne er der gennemført omfattende *ab ovo* klækninger fra nyindsamlet voksenmateriale. På et to-måneders feltarbejde i Australien fokuseredes på Coelopidae, og der tilvejebragtes materiale af en eksklusiv sydhavkugle-familie, Helosciomyzidae (R. Meier).

Den systematiske og fylogenetiske udforskning af snylteflue-underfamilien Tachininae er fortsat, specielt med henblik på at færdiggøre en tidligere udført fylogenetisk analyse til publikation (S. Andersen).

3.7 *Sommerfugles og vårfluers morfologi, fylogeni, systematik og faunistik*

Undersøgelser af funktionelle og fylogenetiske aspekter af vingemorfologien hos vårfluer med særligt henblik på vingekoblingen er fortsat (G. Jacobsen, specialeprojekt).

Behandlingen af sommerfuglenes skelet- & muskel-anatomi til "Handbook of Zoology" er fortsat. Udarbejdelsen af en monografisk behandling af den endemisk-newzealandske primitive sommerfuglefamilie Mnesarchaeidae er genoptaget (m. G.W. Gibbs, Victoria University, Wellington). Udarbejdelsen af en oversigt over de afrotropiske repræsentanter for en anden primitiv sommerfuglefamilie, Micropterigidae, er genoptaget; en nyopdaget sydafrikansk slægt findes at have større lighed med visse sydvestpacificiske former end med de hidtil kendte afrotropiske (m. G.W. Gibbs, D.R. Davis, National Museum of Natural History, Smithsonian Institution, Washington, DC., og D. Lees, The Natural History Museum, London). Udarbejdelsen af en oversigt over den gamle verdens "urminermøl" (Eriocraniidae) er fortsat (m. O. Karsholt & M.V. Kozlov, University of Turku).

Undersøgelsen/bearbejdelsen af Madeiras sommerfugle er fortsat, herunder er beskrivelsen af en ny, og hos begge køn kortvinget art af Gelechiidae afsluttet (m. K. Sattler, The Natural History Museum, London). Udarbejdelsen af manuskriptet til en håndbog over de europæiske Gelechiidae-Teleiodini og -Gelechiini (ca. 150 arter) er fortsat (m. P. Huemer, Tiroler Landesmuseum, Innsbruck). Et flereforfatter-bogprojekt om Nordvest-Europas gelechiider, samt arbejdet med den årlige publikation om faunistisk interessante fund af danske småsommerfugle er ligeledes fortast (O. Karsholt).

3.8 *Insektpatologi*

En undersøgelse af pathogene svampe (*Strongwellsea* spp.) på fluer i Danmark er afsluttet (V. Michelsen, m. Jørgen Eilenberg, KVL).

3.9 *Palæontologi*

Et arbejde med bestemmelse og registrering af ravnsekter for "Naturvidenskabeligt Center for International Ravforskning", Skagen, er foreløbigt afrundet. Forarbejde er udført til en CD-Rom med ravnsektbilleder og tekst; der foreligger allerede ca. 500 billeder af ravnsekter, heraf flere af Zoologisk Museums holotyper og andre bestemte arter (S. Andersen).

Studier over den subfossile insektfauna fra den englaciale søaflejring i Nørre Lyngby-skrænten er fortsat (m. G. Russell Coope, University of London). Studier over den interglaciale (Eem) og diverse holocæne insektfaunaer i Grønland er fortsat (J. Böcher).

En monografi over fossile semiakvatisk tæger (Hemiptera, Gerromorpha), med diskussioner af fossilers betydning for fylogenetisk rekonstruktion, klassifikation, palæoekologi samt biogeografi, er afsluttet (N.M. Andersen).

3.10 *Regionale biodiversitetsmønstre*

Ph.d.-projektet "Biodiversitet in Space: A Three-dimensional Study of Spider faunas of East African Mountains" er fortsat med gennemførelse af et kronetags-gasning-program og påfølgende sortering af det derved indsamlede materiale (L.L. Sørensen, ph.d.-projekt).

Et materiale bestående af ca. 20.000 edderkopper fra Hestehaven i Jylland er færdiganalyseret, og der er udarbejdet et estimat over antallet af arter (N. Scharff).

3.11 *Geografisk parthenogenese*

Studier over kønsfordelingen i forskellige grønlandske og nordeuropæiske populationer af frøtægen *Nysius groenlandicus* er påbegyndt (J. Böcher).

En undersøgelse af evolutionen af den parthenogenetiske form af tusindbenet *Nemasoma varicornis* med molekylære metoder er påbegyndt (H. Enghoff, m. D. Parker, Århus Universitet).

3.12 *Generel og teoretisk biogeografi*

Analyser af biogeografiske areal-relationer i det syd-tempererede område (m. O. Seberg, Botanisk Institut) og i den holarktiske region er fortsat. Et mindre arbejde om computerprogrammet COMPONENT 2.0 er afsluttet, og udarbejdelsen af en ny algoritme for beregning af areal-kladogrammer er påbegyndt (H. Enghoff).

3.13 *Systematisk teori/metode*

Den faglige redaktion af en bog om artsbegrebet, og udarbejdelsen af tre kapitler hertil (m. R. Willmann, Göttingen) er afsluttet (R. Meier).

Udstillingsafdelingen:

Udstillingerne besøgte i 1997 af 102.225 gæster. 28.434 skoleelever benyttede Skoletjenestens undervisningstilbud.

I årets løb er der gennemført en række store ændringer på udstillingsarealet. Caféens køkken, skranke og restaurationsareal har gennemgået en total ombygning og nymøblering, og skolespisestuen er ombygget og nyindrettet. Også foredrags-salen er renoveret og nymøbleret.

I den systematiske studiesamling er skabene med danske fisk blevet omdesignet og præparaterne repareret og nymonteret, ligesom der er indrettet tre skabe med danske sommerfugle (B. Bindel). En del falmede pattedyr og fugle er ved at blive udskiftet og ny uv-folie er blevet monteret på samtlige skabe (O. Høegh Post, B. Bindel). I udstillingsafsnittet "Fra Pol til Pol" har en række af de ældre dioramaer fået nye baggrundsfotostater, og orangutan-dioramaet har fået et nyt, perspektivgivende gulv (B. Bindel, M. Meinhold). Der er indledt en udskiftning af lyd-effekterne i udstillingerne med anvendelse af ny og mindre vedligeholdelseskrevende teknologi (H.L. Pedersen).

Afdelingens magasin med især fugle og pattedyr til udstillingsbrug er blevet nyordnet og katalogiseret. Præparaterne er blevet frysedesinficeret og indstøbt i plastikposer for at imødegå skadedyrsangreb (O. Høegh Post, J. Engel, K. Ibsen). Arbejdet med nyopstillingen af "Byens Dyreliv" er fortsat med fremstilling af præparater og modeller, bl.a. to menneskefigurer (M. Meinhold). Til et nyt sydamerikansk regnskovsdiorama er der afstøbt og malet en stime piratfisk (B. Bindel). Som en forberedelse til en kommende særudstilling af afrikanske pattedyr er de af Bøje Benzon indsamlede, opstillede dyr, som har stået på magasin siden flytningen fra Krystalgade, blevet renoveret (O. Høegh Post, B. Bindel, M. Meinhold). Afdelingens konservatorer har været vejledere for de studerende på Kunstakademiets konservatorskole under deres praktikperiode på museet (B. Bindel, M. Meinhold, O. Høegh Post).

Der er planlagt to særudstillinger til 1998: "Zoo-folie" og "En storvildtjæger og hans tid" (K. W. Petersen), ligesom der er lagt et stort forarbejde i et kommende særudstillingsprojekt om Øresundsregionen sammen med en række danske og svenske museer (O.E. Meyer).

Særudstillingen "Fabeldyr" har stået hele 1997, og fabeldyr har været tema for en række lørdag-søndagsforedrag og for aktiviteterne i skolernes efterårsferie. I forhallen blev vist mindre udstillinger om hvalstrandinger og koraller, medens området omkring skolespisestuen er blevet benyttet til skiftende udstillinger af dyretegninger og naturfotografier. Som noget nyt deltog museet i de

københavnske museers arrangementsserie "Fredag Aften", som byder på en særudstilling, et foredrag og en koncert. Hos os arrangeredes "Jazz og Fabeldyr" med et foredrag om fabeldyr (K.W. Petersen) og klassisk jazz med Leonardo/Knudsens Kvartet og "En forårskoncert" med foredrag om fuglestemmer (L. Schack-Nielsen) og fløjtekoncert med Michala Petri. Kulturnatten bød på hvalstemmer, causerier om hvalstrandinger og grindefangst samt besøg i hvalkælderen.

Skoletjenesten:

1997 blev et meget turbulent år for skoletjenesten på Zoologisk Museum. I løbet af foråret opsigede den centrale Skoletjeneste sin samarbejdsaftale med Zoologisk Museum. Baggrunden for dette var et ønske om, at skoletjenesten på Zoologisk Museum skulle sprede sine aktiviteter til de øvrige universitetsmuseer, dvs. Botanisk Museum, Botanisk Have og Geologisk Museum. Den daværende skoletjenesteleder Leif Schack-Nielsen valgte i den forbindelse at opsigte sin stilling. Fra 1. august har cand. scient. Jes Aagaard fungeret som vikarierende skoletjenesteleder. Forhandlinger om en ny samarbejdsaftale forventes afsluttet omkring 1. april 1998.

Der har igennem året næsten konstant været fuldt optaget i skoletjenesten. I august måned blev der med succes afprøvet en direkte formidling for publikum. Kustoderne kunne ved hjælp af oplevelsesborde og "hands on" aktiviteter rykke udstillingerne inden for folks rækkevidde. I hele november måned havde Zoologisk Museums Skoletjeneste et samarbejde med Dyrenes Beskyttelse, hvor klasser fik et undervisningstilbud om kæledyr under overskriften "levende dyr, døde dyr og ballondyr". I forløbet deltog en finsk ballonkunstner, som gennem mange år har arbejdet med børn. Udgangspunktet for denne aktivitet var, at børnene selv skulle lave deres ballondyr.

Alle kustoder fra Zoologisk Museum deltog i slutningen af oktober i et to dages formidlingskursus i Gilleleje. Kurset tog sigte på målgruppeforståelse og pædagogiske virkemidler i undervisningen. Naturvejleder Poul Hjulmann fra Hundested holdt et meget berigende indlæg. Skoletjenestelederen har desuden deltaget i årsmøde for naturhistoriske museer samt en 5 dages studietur med Skoletjenesten til Holland.

Redaktionel virksomhed:

Zoologisk Museum udgiver det videnskabelige tidsskrift "Steenstrupia" og det populære "Dyr i Natur og Museum".

Redaktører: N.M. Andersen (Entomologica Scandinavica). N. Bruce (Steenstrupia). D. Eibye-Jacobsen (Danmarks Fauna, Steenstrupia). H. Enghoff

(Journal of Zoological Systematics and Evolutionary Research – leddyr; Proceedings of the Tenth International Congress of Myriapodology). O. Karsholt (Microlepidoptera of Europe). N.P. Kristensen (Handbook of Zoology/Handbuch der Zoologie – insekter, Fauna entomologica Scandinavica). R. Møbjerg Kristensen (Zoologischer Anzeiger). L. Lyneborg (Entomologiske Meddelelser, Danmarks Fauna, Danmarks Dyreliv, Microlepidoptera of Europe, Noctuidae europaeae). V. Michelsen (Entomologica Scandinavica, Fauna entomologica Scandinavica). C. Nielsen (Acta Zoologica). G. Høpner Petersen (Meddelelser om Grønland). M.E. Petersen (Steenstrupia). C. Rahbek (Meddelelser til Zoologisk Museums ringmærkere). T. Wolff (Galathea Report, Atlantide Report, Deep-Sea Newsletter, Dyr i Natur og Museum).

Redaktionsmedlemmer:

K. Aaris-Sørensen (Archaeofauna). N.M. Andersen (Cladistics, Bolletino della Società Entomologica Italiana). N. Bruce (Crustaceana, Zoological Journal of the Linnean Society, London). D. Eibye-Jacobsen (Zoologischer Anzeiger). H. Enghoff (Biogeographica, Entomologiske Meddelelser). J. Fjeldså (Dansk ornitologisk Forenings Tidsskrift). M. Hansen (Aquatic Insects, Entomologiske Meddelelser). T. Hatting (Dyr i Natur og Museum). K.R. Jensen (Ophelia). O. Karsholt (Entomologiske Meddelelser, Nota lepidopterologica). N.P. Kristensen (Journal of Zoological Systematics and Evolutionary Research, Acta Zoologica, Dyr i Natur og Museum). R. Møbjerg Kristensen (Zoologica Scripta, Canadian Journal of Zoology). B.J. Muus (Ophelia). C. Nielsen (Bulletin de la Société zoologique de France, Phuket Marine Biological Center Research Bulletin, Zoological Journal of the Linnean Society, London). J. Nielsen (Ichthyological Research). G. Høpner Petersen (Polar Biology). J.B. Rasmussen (Steenstrupia). N. Scharff (Steenstrupia). O.S. Tendal (Steenstrupia). T. Wolff (Bijdragen tot der dierkunde, Sarsia, Naturens Verden).

Forsknings, studie- og indsamlingsrejser:

Hvirveldyrafld. K. Aaris-Sørensen: Udgravninger i Nørre Lyngby, Nordjylland, og Salpetermosen, Hillerød. M. Andersen: Indsamling af krybdyr og padder på Ufipa-Plateauet i SV-Tanzania. H.J. Baagøe: Felstudier af flagermus i Andalusien og Danmark. B. Bendix: Udgravninger i Hatherton Bugt (Thule) og Salpetermosen, Hillerød; indsamling (hvalstrandinger) ved Hulsig (Skagen) og ved Rømhø. F. Brammer: American Museum of Natural History (New York), National Museum of Natural History (Smithsonian Institution, Washington, DC.) og Academy of Natural Sciences (Philadel-

phia). J. Fjeldså: Første biologiske udforskning af Cordillera Cocapata i Cochabamba (Bolivia); kort ornitologisk/botanisk undersøgelse af Mt. Bismarck (Iyungi) i Tanzania; kort besøg på potentielle studiesteder i Uganda. P. Gravlund: Indsamling af krybdyr og padder på Ufipa-Plateauet i SV-Tanzania; studieophold på University of Wales, Bangor. L.A. Hansen: Indsamling af data til Worldmap-projekt, Uganda, Kenya og Tanzania. P. Mølgaard Hansen: Arkæologisk udgravning og indsamling af knoglemateriale fra nordbogården Ø34 i Østerbygd, SV-Grønland. N. Krabbe: Fuglefaunistisk kortlægning i Ecuador og standardiserede fugleoptællinger i Salla Pata i Bolivia. J. Bolding Kristensen: Første biologiske udforskning af Cordillera Cocapata i Cochabamba, Bolivia. L. Ljungar: Naturhistorisk Museum og Moesgård (Århus). J. Nielsen: Natural History Museum (Los Angeles); Natural History Museum (London); museerne i Darwin, Sydney, Melbourne, Hobart and Wellington (Australien, New Zealand). J. Møhl: Skeletterings- og opbevaringsproblemer, Edinburgh (Skotland); Udgravninger i Nr. Lyngby, Nordjylland og Salpetermosen, Hillerød. P. Rask Møller: Muséum national d'Histoire naturelle (Paris); indsamling af fisk og invertebrater i Barentshavet og i Davis-Strædet. U.B. Pedersen, J.E. Topp-Jørgensen og M. Mejsen Westergaard: Feltarbejde i Udzungwa-bjergene (Tanzania). T. Romdal: Studier af bjergskovfugle i Tanzania. J. Rasmussen: Feltarbejde i Bolivia. K. Rosenlund: Udgravninger i Nørre Lyngby (Nordjylland), Salpetermosen (Hillerød) og nordbogården Ø 34 i Østerbygd, SV-grønland.

Invertebratafd. B. Bisballe: Forberedelse af DANIDA/PMBC BIOSHELF workshop om polychæter (Phuket Marine Biological Center, Thailand). N. Bruce: Indsamling af krebsdyr på Zanzibar; Forberedelse af ovennævnte DANIDA/PMBC BIOSHELF workshop om krebsdyr. M. Weiss Clausen: Indsamling af oligochaeter i det sydlige Ghana. D. Eibye-Jacobsen: Redpath Museum i Montréal (Canada); arrangør og leder af ovennævnte DANIDA/PMBC BIOSHELF workshop om polychæter; T. Jansen: Indsamling af krebsdyr på Zanzibar. K.R. Jensen: Indsamling af opistobrancher på Rottnest Island, Western Australia og i Thailand. A. Jørgensen: Indsamling på Tjörn (Sverige), Isle of Wight (England) og Roscoff (Frankrig). A.B. Klitgaard: Kortlægning og prøve-tagning af koralforekomster ved Shetlandsøerne (togt med Bergens Universitets skib "Håkon Mosby"). R. Møbjerg Kristensen: Indsamling på Tjörn (Sverige), 5 - 7/5, ved Dødehavet og i Golanhøjderne (Israel) og Ikka fjorden (Sydvestgrønland). T. Kristensen: Forarbejde og afholdelse af ovennævnte DANIDA/PMBC BIOSHELF work-

shop om polychæter. C. Nielsen: Studier over ciliebånd hos bryozoer i Bangor (UK) og på Kristineberg (Sverige); indsamling af entoproctarver på Kristineberg. J. Olesen: Natural History Museum, London; Universität Ulm. O. Secher Tendal: Institut für Meereskunde, Kiel; BIOFAR Styringsgruppemøde og arbejde med færøske oktokoraller på Kaldbak Laboratoriet, Færøerne; togt ved Syd-island med Havforskningslaboratoriets (Reykjavík) fartøj Bjarni Sæmundsson samt arbejde med islandske svampe og oktokoraller på Sandgerdi Laboratoriet (Island); Darling Marine Center, Maine. M. Vinther Sørensen: Indsamling på Disko, Vestgrønland; Universitetet i Antwerpen. K. Worsaae: Indsamling af invertebrater og hellefisk survey togt med Grønlands Naturinstitut.

Entomologisk afd. N.M. Andersen: Division of Entomology, CSIRO, Canberra, Australien. P.P. Bjørn: Indsamling på Ufipa Plateauet, East Usambara Mountains og Udzungwa Mountains, Tanzania; National Museum of Natural History, Smithsonian Institution, USA. J. Damgaard: Indsamling i Jylland. M. Hansen: Naturhistorisches Museum, Wien. O. Karsholt: Indsamling på Madeira. S. Langemark: Indsamling af edderkopper på Fynshoved og Romsø. O. Martin: Indsamling i Tjekkiet og Slovakiet. V. Michelsen: Indsamling i Pyrenæerne (Spanien). N. Scharff: Indsamling af edderkopper på Fynshoved og Romsø; indsamling og feltforskning i Tanzania; Smithsonian Institution, Washington DC, USA. L. Sørensen: Indsamling i Tanzania: Ufipa plateau, Mbisi FR, Amani FR og Udzungwa Scarp FR. L. Vilhelmsen; Silwood Park, Imperial College, Ascot, UK.

Deltagelse i kongresser, symposier, workshops:

Hvirveldyrafd. K. Aaris-Sørensen: Dansk Mammalogisk Forenings møde (Rønde); Symposium zur Archäologie und Biologie des Auerochsen (Neanderthal Museum). T. Nord Andreasen: Dansk Mammalogisk Forenings møde (Rønde); The ecological setting of Europe: From the past to the future - the impact of humans on the environment of Europe since the end of the Ice Age (Castelvecchio Pascoli, Italien). H.J. Baagøe: Dansk Mammalogisk Forenings møde (Rønde). I. Bødker Engloff: Zooarchaeology in the North Atlantic Region (Hunter College of the City University of New York). J. Fjeldså: Workshop under DIVA-projektet i Otavalo (Ecuador); workshop "Important Bird Areas of South America" Cayambe; midtvejsworkshop for u-landsprojekter under Det Strategiske Miljøforskningsprogram, Fuglsøcenteret; symposium om tropeskoves hydrologi i Center for Udviklingsforskning, København; Inception Meeting for universitetssamarbejde i Kota Kinabalu, Sabah; Eastern Arc Conference i Morogoro, Tanzania

(medansvarlig for det videnskabelige program, to keynote foredrag og symposieberetningen). E. Fritze: EURING-møde 1997 i Prag, Tjekkiet. A.B. Gotfredsen: Zooarchaeology in the North Atlantic Region (Hunter College of the City University of New York). P. Gravlund: Third World Congress of Herpetology, Prag. N. Krabbe: I workshop under DIVA-projektet i Otavalo (Ecuador). J. Nielsen: European Ichthyological Union's møde i Trieste; FAO-møde i Rom. P. Rask Møller: Arktisk Biologisk Forskermøde VI på Dansk Polarcenter. U.B. Pedersen, J.E. Topp-Jørgensen og M. Mejsen Westergaard: Eastern-Arc-konferencen i Morogoro, Tanzania. J.B. Rasmussen og A. Redsted Rasmussen: Third World Congress of Herpetology, Prag. I. Sørensen: Nordisk palynolog-møde i Sandbjerg (Sønderjylland). M. Ujvári: Dansk Mammalogisk Forenings møde (Rønde).

Invertebratafd. D. Eibye-Jacobsen: Hovedarrangør af ICES/HELCOM workshop på Zoologisk Museum om faunaen i Kattegat og Østersøen. K.R. Jensen: International symposium of invasive marine species: Application to invasion of *Caulerpa taxifolia* in the Mediterranean (Paris); Symposium on the Molluscs of the Indo-west Pacific and Australasian region (Rottnest Island, Western Australia); The eighth International Workshop of the Tropical Marine Mollusc Programme (Thailand). A. Jørgensen: The seventh International symposium on Tardigrada (Düsseldorf). J.B. Kirkegaard: Nordic Workshop on Sustainable Management of Biological Resources (Northern Sciences Network, MAB) (Uppsala). J. Knudsen: Symposium on the molluscs of the Indo-west Pacific and Australasian region (Rottnest Island, Western Australia); The eighth International Workshop of the Tropical Marine Mollusc Programme (Thailand). R. Møbjerg Kristensen: Arktisk Forskermøde VI på Dansk Polarcenter; Seventh International Symposium on Tardigrada (Düsseldorf). C. Nielsen: Symposium om dyreriget udvikling (Var; Frankrig); Fauna Europaea Preparatory Group (Paris); kongres om vertebraternes morfologi (Bristol, UK.). M.E. Petersen: DANIDA/PMBC BIOSHELF Polychaete Taxonomic Workshop (Phuket, Thailand); Symposium on Reproductive Strategies and Developmental Patterns in Annelids (Osnabrück). G. Høpner Petersen: Skibsmalinger i danske havområder (Risø). O. Secher Tendam: Medarrangør af ICES/HELCOM workshop på Zoologisk Museum om faunaen i Kattegat og Østersøen. T. Wolff: The 8th Deep-Sea Biology Symposium (Monterey, Californien).

Entomologisk afd. S. Andersen: European network on fossil insects (Dijon). H. Enghoff: 3rd CETAF meeting, Frankfurt a.M.; 4th CETAF meeting, Milano. N.P. Kristensen: Fauna Europaea Prepara-

tory Group (Paris); årsmøde i Wissenschaftlicher Beirat, Zoologisches Forschungsinstitut und Museum Koenig (Bonn). S. Langemark og N. Scharff: 7th European Colloquium of Arachnology (Edinburgh).

Udstillingsafd. B. Bendix, E. Bering, V. Boye, K.W. Petersen, L. Schack-Nielsen, O.Høegh Post: Dansk kulturhistorisk Museumsforenings formidlingsmøde. B. Bindel, M. Meinhold: 36. internationale Präparatorentagung, Gotha. O.E. Meyer: Åbo Museums 90-års jubilæumsseminar, Åbo.

Henrik Enghoff

Stab

VIP: 28,7 årsværk.

TAP: 43,3 årsværk.

VIP:

Aaris-Sørensen, Kim Torkil; lektor.
Andersen, Michael; ph.d.-studerende.
Andersen, Niels O Møller; lektor.
Andersen, Stig; forskningsadj.
Andreassen, Tine Nord; ph.d.-studerende.
Baagøe, Hans Jørgen; lektor.
Bjørn, Per De Place; ph.d.-studerende.
Bruce, Neil L; lektor.
Burgess, Neil David; forskningsadj.
Bøcher, Jens Jensenius; lektorvikar.
Damgaard, Jakob; ph.d.-studerende.
Dinesen, Grete Elisabeth; forskningsass.
Eibye-Jacobsen, Danny; lektor.
Enghoff, Henrik; professor.
Fjeldsø, Jon; professor.
Gotfredsen, Anne Birgit; forskningsstip.
Hansen, Ole Michael; lektor.
Hatting, Tove; lektor.
Jakobsen, Andy; videnskabelig medarb.
Jensen, Kathe; lektorvikar.
Kinze, Carl Chr.; videnskabelig medarb.
Klitgaard, Anne Birgitte; forskningsadj.
Kristensen, Niels Peder; professor.
Kristensen, Reinhardt Møbjerg; professor.
Kristensen, Torben; forskningsass.
Ljungar, Liv Cathrin Laila; forskningsass.
Meier, Rudolf; lektor.
Meyer, Ole Erik; lektor.
Michelsen, Verner; forskningslektor.
Møller, Peter Rask; ph.d.-studerende.
Nielsen, Claus; lektor.
Nielsen, Jørgen; lektor.
Niklasson, Monica; forskningsass.
Olesen, Jørgen; ph.d.-studerende.
Ostrovsky, Andrei N.; forskningsadj.
Petersen, Gotfred Høpner; lektor.
Petersen, Kay Werner; lektor.
Poulsen, Bent Otto; videnskabelig medarb.
Rahbek, Carsten; forskningsadj.

Rasmussen, Arne Redsted; forskningslektor.
 Rasmussen, Jens Bødtker; lektor.
 Rubæk, Birgitte; tegner.
 Scharff, Nikolaj; lektor.
 Sørensen, Ingrid; lektor.
 Tendal, Ole Secher; lektor.
 Ujvari, Marianne; forskningsass.
 Vilhelmsen, Lars; ph.d.-studerende.

TAP:

Andersen, Mogens; laborant.
 Bang, Søren; systemadministrator.
 Bering, Else; maler.
 Bernth, Thomas; edb-medarbejder.
 Bindel, Eilif Bo; konservator.
 Bisballe, Bjarne; laborant.
 Boye, Vibeke Toft; overassistent.
 Brovad, Geert Møller; fotograf.
 Bruun, Hannah; systemadministrator.
 Buch, William; konservator.
 Ekstrand, Bent Anker Staal; maler.
 Elle, Stine; tegner.
 Espersen, Hanne; bibliotekar.
 Franta, John; betjent.
 Frederiksen, Jens Arne; materialeforvalterass.
 Fredskov, Jytte; overassistent.
 Friis, Ursula; assistent.
 Fritze, Eddie; assistent.
 Gjørup, Ingelise; afdelingsleder.
 Haack, Jens; laboratoriebetyent.
 Hammer, Kaj; laboratoriebetyent.
 Højgaard, Else Kirsten; overassistent.
 Ibsen, Karina; bibl. ass.
 Jensen, Annemarie; assistent.
 Jensen, Johannes Ingemann; materielforvalter.
 Jensen, Preben Villy; reprotkniker.
 Jeppesen, Poul Christian; laborant.
 Johansen, Kurt; snedker.
 Jørgensen, Per Thimm; betjent.
 Karsholt, Ole; laboratorietekniker.
 Kristensen, Jan Bolding; laborant.
 Langemark, Søren Ole; konservator.
 Larsen, Käthe Rinda; overassistent.
 Madsen, Hans Peter; værkstedsleder.
 Martin, Ole Regnar Odderskov; laboratorietekniker.
 Meinhold, Monika Beate; konservator.
 Menne, Normann Tammes; laborant.
 Mielow, Aase Grønberg; assistent.
 Mogensen, Jens Stampe; kontorfuldmægtig.
 Møhl, Jepp; konservator.
 Nielsen, Lene K.A.; kontorassistent.
 Nordly, Helle; kontormedhjælper.
 Nymark, Christensen Erik; laborant.
 Pedersen, Hans Leonardo; elektrotekniker.
 Pedersen, Kjeld Tommy; laborant.
 Petersen, Mary Elizabeth; assistent.

Post, Ole Høegh; konservator.
 Ree, Berit Lena; overassistent.
 Regenburg, Jytte; assistent.
 Rose, Jørn Sallander; betjent.
 Rosenlund, Knud; laborant.
 Rubæk, Birgitte; tegner.
 Schjøtte, Tom; overassistent.
 Sørensen, Flemming; elektriker.
 Tews, Kai; materialeforvalterass.
 Tvermoes, Anne-Marie; assistent.
 Vedelsby, Annie Lone; konservator.

Ph.d.-afhandlinger:

Klitgaard, Anne Birgitte: En faunistisk undersøgelse af masseforekomster af svampe (Porifera) og den dertil knyttede fauna langs shelfkanten i det nordøstlige Atlanterhav.

Fondsstøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".

Publikationer:

Aaris-Sørensen K., Andreassen T.N.: Nye udgravninger i Nørre Lyngby-klinten. Et zoologisk tilbageblik på istidens afslutning. Vendsyssel Nu & Da 17, s. 46-51, Hjørring 1997.
 Aaris-Sørensen K.: Før Strødam Engsø – om knoglefund og naturens foranderlighed. Nomus 1. 10 Årg., s. 3-5, Nordsjællandsk Folkemuseum, Hillerød 1997.
 Adis J., Caoduro G., Messner B., Enghoff H.: On the Semiaquatic Behaviour of a New Troglöbitic Millipede from Northern Italy (Diplopoda, Polydesmida: Polydesmidae). i: Many-legged animals – a Collection of Papers on Myriapoda and Onychophora, s. 301-306, Lund 1997.
 Andersen L., Holm L., Siegismund H.R., Clausen B., Kinze C.C., Loeschcke V.: A combined DNA-microsatellite and isozyme analysis of the population structure of the harbour porpoise in Danish waters. Heredity 78, s. 270-278, 1997.
 Andersen N.M., Weir T.A.: The gerrine water striders (Hemiptera: Gerridae), of Australia: taxonomy, distribution and ecology. Invertebrate Taxonomy 11, s. 203-299, Australien 1997.
 Andersen N.M.: A phylogenetic analysis of the evolution of sexual dimorphism and mating systems in water striders (Hemiptera: Gerridae). Biological Journal of the Linnean Society 61, s. 345-368, England 1997.
 Andersen N.M.: Phylogenetic tests of evolutionary scenarios: the evolution of flightlessness and wing polymorphism in insects. Mémoires du

- Muséum National d'Histoire Naturelle 173, s. 91-108, Frankrig 1997.
- Andreasen T.N.: Taxonomic Status of *Desmana* (Insectivopa) and *Spermomimus* (Rodentia) Specimens from Danish late Weichselian Deposits. *Acta Zoologica Cracoviensis* 40 (2), 229-236, 1997.
- Baagøe H.J., Jensen A., Jensen B.: Poul Valentin-Jensen 3.nov. 1907 – 10.sep. 1995. *Dansk Naturhistorisk Forenings Årsskrift* 7-94/96, s. 9-12, København 1997.
- Barthel D., Tendal O.S., Gatti S.: The sponge fauna of the Wedell Sea and its integration in benthic processes. *Berichte zur Polarforschung* 249, s. 44-52, 1997.
- Bruce N.L.: A new genus of marine isopod (Crustacea: Flabellifera: Sphaeromatidae) from Australia and the Indo-Pacific region. *Memoirs of the Museum of Victoria* 56 (1), s. 145-234, Australia 1997.
- Buchardt B., Seaman P., Stockmann G., Vouis M., Wilken U., Düwel L., Kristiansen A., Jenner C., Whiticar M., Kristensen R.M., Petersen G., Thorbjørn L.: Towers of tufa. Submarine columns of ikaite tufa. *Nature* 390, s. 129-130, 1997.
- Buhl O., Falck P.J., Karsholt O., Larsen K., Vilhelmsen F.: Fund af småsommerfugle fra Danmark i 1996 (Lepidoptera). *Ent. Meddr.* 65, s. 149-158, 1997.
- Burgess N.D., FitzGibbon G.: Coastal Forests of East Africa. i: *Ecosystems and their conservation in East Africa*, s. 329-359, New York 1996.
- Burgess N.D.: Danish Centre for Tropical Biodiversity: Research in the Eastern Arc Mountains. *The Arc Journal* 5, s. 10-11, 1997.
- Burgess N.D., Fjeldså J.: The biological importance of the Eastern Arc in an African context. *The Arc Journal* 6, s. 6-7, 1997.
- Burgess N.D., Dickinson A.: Tanzanian coastal forests: Status and biological diversity. i: *Conservation of Biodiversity in Africa*, s. 25-36, 1996.
- Burgess N.D., de Klerk H., Fjeldså J., Crowe T., Rahbek C.: Mapping Afrotropical birds: links between atlas studies and conservation priority analyses. *Bulletin of the African Bird Club* 43, s. 93-98, 1997.
- Böcher J., Petersen P.M.: Greenland. i: *Ecosystems of the world. 3. polar and alpine tundra*, s. 685-720, Amsterdam 1997.
- Böcher J.: Sommerfugle i Grønland. *Greenland Collector* 2 (1), s. 4-5, 1997.
- Böcher J.: Insektrester fra Asummiut i artiklen: Asummiut før og nu, redigeret af T. Mølbjerg. *Tidsskriftet Grønland* 5-6-7, s. 260-262, 1997.
- Böcher J.: Feature locality: The Zackenberg Ecological Research Station, Greenland. *Arctic Insect News* 8, s. 4-9, 1997.
- Böcher J.: Studier af den grønlandske insektfaunas historie med særlig henblik på billerne (The history of the Greenland insect fauna with emphasis on living and fossil beetles). 1997, 20 s.
- Böcher J., Meltofte H.: Comparison of three different types of arthropod traps. i: *Zackenberg Ecological Research Operations, 2nd Annual Report*, 1996, s. 66-67, 1997.
- Böcher J., Meltofte H.: Arthropods. i: *Zackenberg Ecological Research Operations, 2nd Annual Report*, 1996, s. 27-31, 1997.
- Christensen M.B., Pitter E.: Species loss in a forest bird community near Lagoa Santa in south-eastern Brazil. *Biological Conservation* 80, s. 23-32, 1997.
- DeSalle R., Bang R., Yudell M., Meier R.: Predictive Value of *Drosophila*. *Science* 275, s. 1549-1551, 1997.
- Eibye-Jacobsen D.: A new species of *Scolecipis* (Polychaeta: Spionidae), highly abundant on the sand beaches of western Phuket Island, Thailand. *Bulletin of Marine Science* 60(2), s. 240-251, Miami 1997.
- Enghoff H.: Many-legged animals – a collection of papers on myriapoda and onychophora. *Lund* 1997, 329 s.
- Enghoff H.: Introduction: Myriapods and Myriapodology. i: *Many-legged animals – a Collection of Papers on Myriapoda and Onychophora*, s. 5-6, Lund 1997.
- Enghoff H.: Widespread taxa, sympatry, dispersal, and an algorithm for resolved area cladogram. *Cladistics* 12, s. 349-364, 1997.
- Enghoff H., Caoduro G., Adis J., Messner B.: A new cavernicolus, semiaquatic species of serradium. (Diplopoda, Polydesmidae) and its terrestrial, sympatric congener. With notes on the genus serradium. *Zoologica Scripta* 26, s. 279-290, 1997.
- Enghoff I.B.: Knoglemateriale fra Vestbjerget fortæller om bondestenalderens husdyrhold på Sprogø. i: *Storebælt i 10000 år, mennesket, havet og skoven*, s. 259-262, København 1997.
- Enghoff I.B.: The bones from "Vestbjerget" as evidence of pastoral farming on Sprogø. i: *The Danish Storebælt since the Ice Age – man, sea and forest*, s. 259-262, 1997.
- Enghoff I.B.: Fiskeri fra Holbæk i middelalderen. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1994-1995, s. 205-214, København 1997.
- Falk K., Hjort C., Andreasen C., Christensen K., Elander M., Ericson M., Kampp K., Kristensen R.M., Møller S., Weslawski J.: Seabirds utilizing the Northeast Water polynya. *Journal of Marine Systems* 10, s. 47-65, Storbritannien 1997.
- Fjeldså J., Krabbe N.: The Effect of forest disturbance on the bird community. i: *Oyacachi – People and Biodiversity*, s. 74-80, Kalø 1997.

- Fjeldså J., Øllgaard B.: Biodiversity. i: Oyacachi – People and Biodiversity, s. 58-60, Kalø 1997.
- Fjeldså J., Lovett J.C.: Geographical patterns of old and young species in African forest biota: The significance of specific montane areas as evolutionary centres. *Biodiversity and Conservation* 6, s. 325-246, London 1997.
- Fjeldså J., Lovett J.C.: Biodiversity and environmental stability. *Biodiversity and Conservation* 6, s. 315-323, London 1997.
- Fjeldså J., Ehrlich D., Lambin E., Prins E.: Are biodiversity "hotspots" correlated with current ecoclimatic stability? A pilot study using the NOAA-AVHRR remote sensing data. *Biodiversity and Conservation* 6, s. 401-422, London 1997.
- Fjeldså J., Rahbek C.: Species richness and endemism in South American birds: Implications for the design of networks of nature reserves. i: Tropical forest remnants: Ecology, management and conservation of fragmented communities, s. 466-482, Chicago, USA. 1997.
- Funch P., Kristensen R.M.: Chapter 6: Cyclophora. i: Microscopic Anatomy of Invertebrates, vol. 13: Lophophorates, Entoprocta, and Cyclophora, s. 409-474, New York 1997.
- Gotfredsen A.B.: Sea Bird Exploitation on Coastal Inuit Sites, West and Southeast Greenland. *International Journal of Osteoarchaeology* 7 (4), s. 271-286, 1997.
- Gotfredsen A.B.: Fangstgrundlaget i Sisimiut distrikt ud fra arkæologiske og historiske kilder. I tema: Asummiut før og nu, redigeret af T. Møbjerg, *Tidsskriftet Grønland* 5-7, 45. årgang, s. 262-273, 1997.
- Hansen M.: Phylogeny and classification of the staphyliniform beetle families (Coleoptera). *Biologiske skrifter, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab* 48, s. 1-339, København 1997.
- Hansen M., Jørum P., Palm E., Pedersen J.: Fund af biller i Danmark, 1996 (Coleoptera). *Entomologiske Meddelelser* 65, s. 119-148, København 1997.
- Hansen M.: Evolutionary trends in "staphyliniform" beetles (Coleoptera). København 1997, 52 s.
- Hansen M., Schödl S.: Description of *Hydrophilomima* gen.n. from Southeast Asia (Coleoptera: Hydrophilidae). *Koleopterologische Rundschau* 67, s. 187-194, Wien 1997.
- Hansen M.: A new subfamily for a remarkable new genus and species of Hydrophilidae from New Guinea (Coleoptera: Hydrophilidae). *Annales Zoologici* 47, s. 107-110, Warszawa 1997.
- Hansen M.: Synopsis of the endemic New Zealand genera of the beetle subfamily Sphaeridiinae (Coleoptera: Hydrophilidae). *New Zealand Journal of Zoology* 24, s. 351-370, Wellington 1997.
- Hjarsen T.K.S.: Eukalyptus og fyr i Bolivia. *Skoven* 1, s. 26-29, Frederiksberg 1997.
- Huys R., Møbjerg N., Kristensen R.M.: New tantulocarid *Polynypodella ambrosei* gen. et sp. nov., (Basipodellidae) from the Northeast Water Polynya (Greenland) with emphasis on the phylogeny of its host genus *Cervinia* (Copepoda: Harpactic. *Cah. Biol. Mar.* 38, s. 181-199, 1997.
- Jensen K.R.: The Arminidae (Mollusca: Opisthobranchia) of Hong Kong. *The Marine Flora and Fauna of Hong Kong and Southern China IV*, s. 159-187, Hong Kong 1997.
- Jensen K.R.: Sacoglossernes systematik, fylogeni og evolution (Mollusca, Opisthobranchia). *Vinderup* 1997, 94 s.
- Jensen K.R.: Mollusques marins phytophages: applicabilité à *Calerpa taxifolia*. i: *Mollusques marins phytophages: applicabilité à Cauleroc Taxifolia*, s. 5, Paris 1997.
- Jensen K.R.: *Sacoglossa* (Mollusca, opsthobranchia) from the Darwin Harbour area, Northern Territory, Australia. 1997, s. 163-186. *The Marine Flora and Fauna of Darwin Harbour, Northern Australia, Australien.*
- Jensen K.R.: Evolution of the *Sacoglossa* (Mollusca, Opisthobranchia) and the ecological associations with their food plants. *Evolutionary Ecology* 11, s. 301-355, England 1997.
- Jensen K.R.: *Sacoglossa* (Mollusca, Opisthobranchia) from the Houtman Abrolhos Islands and central Western Australia. *The Marine Flora and Fauna of the Houtman Abrolhos Islands, Western Australia*, s. 307-333, Australia 1997.
- Joiris C.R., Kampp K., Tahon J., Kristensen R.M.: Summer distribution of seabirds in the Northeast Water polynya, Greenland. *Journal of Marine Systems* 13, s. 51-59, Storbritannien 1996.
- Karsholt O.: The genus *Chrysoclista* Stainton, 1854 in Europe (Lepidoptera, Agonoxenidae). *Ent. Meddr.* 65, s. 29-33, 1997.
- Karsholt O.: Anmeldelse af Hannemann, H.-J., 1995: Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera IV, aus: *Tierwelt Deutschlands* 69, s. 1-192. *Entomologiske Meddelelser* 65, s. 159-160, 1997.
- Klitgaard A.B.: The distribution and habitats in the North Atlantic of two gnathiid species (Crustacea, Isopoda) and their reproductive biology in the Denmark Strait and north of Iceland. *Meddelelser om Grønland, Bioscience* 47, s. 1-32, Geografiforlaget, Danmark 1997.
- Klitgaard A.B., Tendal O.S., Westerberg H.: Mass occurrences of large sponges (Porifera) in Faroe Island (NE Atlantic) Shelf and slope areas: Characteristics, distribution and possible causes. i: *The responses of marine organisms to their environments*, s. 129-142, University of Southampton, England 1997.

- Knudsen J.: Observations on Calyptraea extinctorium Lamarck, 1822 (Prosobranchia: Calyptraeidae) from Hong Kong. The Marine Flora and Fauna of Hong Kong and Southern China IV, s. 371-379, Hong Kong 1997.
- Knudsen J.: Observations on the egg capsules and reproduction of four species of Ovilidae and of Nassarius (Zeuxis) siquijorensis (A. Adams, 1852) (Gastropoda: Prosobranchia) from Hong Kong. The Marine Flora and Fauna of Hong Kong and Southern China, IVs. 361-370, Hong Kong 1997.
- Knudsen J.: Observations on some intertidal marine prosobranch molluscs from Darwin Harbour, Northern Territory. Australien 1997, 199-212 s.
- Knudsen J.: F.M. Regenfuss's Exquisite Shells (1758, Vol. I). Holland 1997, 193 s.
- Knudsen J.: Catalogue of Main Marine Fouling Organisms. Bivalvia s. 1-38, Italien 1997.
- Knudsen J.: Lexikon Marine Muscheln und Schnecken. (326 bidrag, 54 sider) Tyskland 1997.
- Knudsen J.: Ny dansk knivmusling fra Amerika. Dyr i Natur og Museum, 1997-1 1, s. 28-31, København 1997.
- Kristensen N.P.: Early evolution of the Trichoptera + Lepidoptera lineage: phylogeny and the ecological scenario. Mémoires du Muséum d'histoire Naturelle 173, s. 253-271, 1997.
- Kristensen N.P.: The ground plan and basal diversification of the hexapods. i: Arthropod Relationships, R.A. Fortey, s. 281-293, London 1997.
- Kristensen N.P.: Myreløver i Danmark. Dyr i Natur og Museum 1997, 1, s. 24-27, 1997.
- Kristensen N.P.: Japetus Steenstrup 100 år efter. Dyr i Natur og Museum 1997, 2, s. 21-25, 1997.
- Kristensen R.M., Funch P.: Jagten på nye dyrerækker – Er ringbærenes livscyklus opklaret? Dyr i natur og museum 2, s. 12-17, 1997.
- Martin O.: Biologisk mangfoldighed i dansk naturskov: Smældere. i: Biologisk mangfoldighed i dansk naturskov, Rapport 1997/ 41, s. 128-132, København 1997.
- Martin O.: Trælevende smældere i Danmark – Status 1996. Bladloppen 13, s. 20-26, København 1997.
- Martin O.: Skyggebillen Oplocephala haemorrhoidalis (Fabricius, 1787) genfundet i Danmark efter mere end to hundrede års ubemærkethed (Coleoptera, Tenebrionidae). Entomologiske Meddelelser 65, s. 183-187, København 1997.
- Meier R., Barber K.: A comparative study of the natural history and morphology of the egg, first-instar larva, puparium, and female reproductive system of Curtonotum helvum (Curtonotidae; Ephydroidea; Diptera). Novitates of the American Museum of Natural History 3219, s. 1-20, 1997.
- Meier R.: A test and review of the empirical performance of the ontogenetic criterion. Systematic Biology 46, s. 699-721, 1997.
- Meyer O.E.: Fugleedderkopper i Danmark. Dyr i natur og museum 2, s. 18-20, København 1997.
- Meyer O.E.: Museerne ved årtusindskiftet. Danske Museer 2, s. 26-27, Lynggård, Viborg 1997.
- Michelsen V.: A revised interpretation of the mouthparts in adult fleas (Insecta Siphonaptera). Zool. Anz. 235, s. 217-223, 1997.
- Michelsen V.: The Anthomyiidae (Diptera) described by C.R.W. Wiedemann. Steenstrupia 23, s. 37-41, 1997.
- Neuhaus B., Kristensen R.M., Werner P.: Ultrastructure of the Cuticle of Loricifera and demonstration of chitin using gold-labelled wheat germ agglutinin. Acta Zoologica 78 (3), s. 215-225, Storbritannien 1997.
- Nielsen C.: Tail Evolution. Science 277, s. 1422, USA 1997.
- Nielsen C., Jespersen Å.: Entoprocta. Microscopic Anatomy of Invertebrates Vol. 13, s. 13-43, 1997.
- Nielsen C.: Animal classification – then and now. Bulletin de la Société Zoologique de France 122, s. 243-253, 1997.
- Nielsen C.: The phylogenetic position of the Arthropoda. i: Arthropod Relationships (Systematics Association special Volume Series) no. 55, s. 11-22, London 1997.
- Nielsen J.G.: Deepwater ophidiiform fishes from off New Caledonia with six new species. Mem. Mus. Natn. Hist. Nat. Vol. 174, s. 51-82, Paris 1997.
- Olesen J., Martin J.W., Roessler E.W.: External morphology of the male of bearing and phylogeny of the "Givolved" Branchiopoda (Baird, 1859) (Crustacea, Branchiopoda, Spinicaudata), with a comparison of male claspers among the Conchostraca. Zoologica Scripta 25 (4), s. 291-316, Storbritannien 1997.
- Olesen J.: External morphology and phylogenetic significance of the dorsal/neck organ in the Conchostraca and the head pores of the cladoceran family Chydoridae (Crustacea, Branchiopoda). Hydrobiologia 330, s. 213-226, Belgien 1996.
- O'donnel C., Fjeldså J.: Status survey and conservation action plan. Grebes. Gland, Switzerland and Cambridge UK 1997, 59 s.
- Pedersen K.T., Rahbek C.: Ringmærkning og genfund af ringmærkede fugle indsendt til Zoologisk Museum i 1995. Københavns Universitet 1997, 183 s.
- Poulsen B.O., Krabbe N.: Bird Diversity. i: Oyacachi – People and Biodiversity, s. 69-73, Kalø 1997.

- Poulsen B.O., Krabbe N.: Ecotourism. i: Oyacachi – People and Biodiversity, s. 85-88, Kalø 1997.
- Rahbek C.: The relationship among area, elevation, and regional species richness in Neotropical birds. *The American Naturalist* Vol. 149, No. 5, s. 875-902, Chicago, USA. 1997.
- Rahbek C.: Dansk ringmærkning i fremtiden. *Dyr i natur og museum* 2, s. 6, 1997.
- Rahbek C., Toyne E.: The south-east: Río Bombuscaro – parque Nacional Podocarpus. i: A guide to bird-watching in Ecuador and the Galápos Islands, s. 322-324, Otley, West Yorkshire 1997.
- Rahbek C., Toyne E.: The south-east: Romerillos – parque Nacional Podocarpus. i: A guide to bird-watching in Ecuador and the Galápos Islands, s. 325-326, Otley, West Yorkshire 1997.
- Rahbek C., Toyne E.: The southern Andes: Cajanuma – Parque Nacional Podocarpus. i: A guide to bird-watching in Ecuador and the Galápos Islands, s. 277-280, Otley, West Yorkshire 1997.
- Rahbek C., Toyne E.: The southern Andes: Introduction to Parque Nacional Podocarpus. i: A guide to bird-watching in Ecuador and the Galápos Islands, s. 256-273, Otley, West Yorkshire 1997.
- Rahbek C., Toyne E.: The southern Andes: Loja-Zamora road – parque Nacional Podocarpus. i: A guide to bird-watching in Ecuador and the Galápos Islands, s. 274-276, Otley, West Yorkshire 1997.
- Rahbek C., Toyne E.: The southern Andes: Vilcabamba-Valladolid Road (including Quebrada Honda) – Parque Nacional Podocarpus. i: A guide to bird-watching in Ecuador and the Galápos Islands, s. 281-283, Otley, West Yorkshire 1997.
- Rasmussen J.B.: Afrikanske slanger (12) – *Dipsadoboa weneri*. *Nord. Herpet. Foren.* 40, s. 173-177, København 1997.
- Rasmussen J.B.: On two little known snakes from the Eastern arc Mountains, Tanzania. i: *Herpetology '97 – Abstracts of the Third World Congress of Herpetology*, s. 168, Prag 1997.
- Rasmussen J.B.: Geographic distribution: *Rhinotyphlops praeocularis*. *Herpetol. Rev* 28, s. 28, USA 1997.
- Rasmussen J.B., Hughes B.: Description of some new snake species. I. Th. Reinhardt. *Vid. Sel. Naturvid. og mathem. Afh.* (1843) X Part: 233-279. *Steenstrupia* 22, s. 13-39, København 1997.
- Rasmussen J.B.: Afrikanske slanger (II): *Boiga pulverulenta*. *Nord. Herpet. Foren.* 40, s. 106-110, København 1997.
- Rasmussen J.B.: On two little known African water snakes (*Crotaphopeltis degeni* and *C. barotseensis*). *Amphibia-Reptilia* 18, s. 191-206, Brill, Leiden 1997.
- Rasmussen J.B.: Afrikanske slanger (10): *Boiga blandingii*. *Nord. Herpet. Foren.* 40, s. 97-103, København 1997.
- Roy M.S., Da Silva J.M.C., Arctander P., Garcia-Moreno J., Fjeldså J.: The Speciation of South American and African birds in montane regions. i: *Avian molecular evolution and systematics*, s. 325-343, San Diego 1997.
- Rydell J., Baagøe H.J.: Gatlampor öker fladermössens predation på fjärilar. *Entomologisk Tidsskrift* 117 (4), s. 129-135, Uppsala 1996.
- Sperling F.A., Spence J.R., Andersen N.M.: Mitochondrial DNA, allozymes, morphology, and hybrid compatibility in *Limnopus* water striders (Hemiptera: Gerridae): Do they all track species phylogenies. *Annals of the Entomological Society of America* 90, s. 401-415, USA. 1997.
- Tendal O.S.: The xenophyophores – from enigma to dominating fauna element. *Deep-Sea Newsletter* 26, s. 14-15, 1997.
- Tendal O.S., Sahling H.: Mysterious Chondrocladia (Porifera) refound and reacting to the camera. *Deep-Sea Newsletter* 26, s. 16-17, 1997.
- Tendal O.S., Barthel D.: Composition and distribution of the Eastern Wedell Sea Scleratinian coral fauna. *Berichte zur Polarforschung* 249, s. 53-54, 1997.
- Tendal O.S., Nielsen C.: Bægerkorallen (*Caryophyllia smithii*) – ny koral for Danmark. *Flora og Fauna* 103, s. 7-9, 1997.
- Trematerra P., Karsholt O.: New records for the Greek and Spanish fauna (Lepidoptera, Tortricidae). *Boll. Zool. agr. Bachic Ser II*, 28, s. 141-147, 1996.
- Vilhelmsen L.: The phylogeny of lower Hymenoptera (Insecta), with a summary of the early evolutionary history of the order. *J. Zoo Syst. Evol Research* 34, s. 49-70, 1997.
- Vilhelmsen L.: Head capsule concavities accommodating the antennal bases in Hymenoptera pupating in wood: possible emergence-facilitating adaptations. *Int. J. Insect Morph. and Embryol* 26(2), s. 129-138, 1997.
- Wolff T.L.: Godbid fra samlingerne. *Diogenestangloppen. Dyr i natur og museum* no.1, s. 18, København 1997.
- Wolff T.L.: Runde begivenheder i glimt. i: *Naturkalenderen* 1998, s. 261-277, København 1997.

Botanik

Botanisk Institut

Botanisk Institut blev oprettet pr. 1. januar 1993 ved fusion af de tidligere institutter: Botanisk Laboratorium, Institut for Sporeplanter og Institut for Økologisk Botanik. Institutet består p.t. af: Afdeling for Alger og Svampe, Botanisk Laboratorium og Økologisk Afdeling. Institutets virksomhed er beskrevet i de respektive afdelingers beretninger.

Afdelingen for Alger og Svampe

Forskningsvirksomhed:

Afdelingen forsker i alger og svampe og visse heterotrofe flagellater. Forskningsprojekterne dækker taksonomi, evolution, biogeografi, fysiologi, populationsbiologi, økologi og økotoxikologi.

Efter etableringen af DNA-laboratoriet er der lagt forøget vægt på molekylære teknikker, hvilket også er kommet til udtryk i nylige stillingsbesættelser.

Algelaboratoriet

Laboratoriets forskning kan grupperes i to hovedtemaer:

1. Planktonalger.
2. Benthiske alger.

Anden virksomhed:

3. Skandinavisk Kulturcenter for Alger og Protozoer.
4. IOC-DANIDA Centre on Harmful Algae.

1.1 Gulalger

Der er hovedsagelig arbejdet med emner inden for gualgernes biogeografi og diversitet. Bearbejdelsen af gualgerne til "Flora Criptogamica de Tierra del Fuego" (J. Kristiansen sammen med S. Vigna, Buenos Aires) nærmer sig afslutningen. Der arbejdes desuden med gualgerne til den engelske ferskvandsalgeflora. Undersøgelserne af Grønlands gualgeflora er fortsat. Et studium af Islands gualgeflora er påbegyndt i samarbejde med projektet "Ecological survey of Icelandic Lakes". Elektronmikroskopiske undersøgelser af prøver fra Kamchatka er påbegyndt. Undersøgelser over endemiske gualger fra Australien er afsluttede (J. Kristiansen sammen med R. Croome og P. Tyler, Australien). Undersøgelser af ultrastruktur og taxonomi hos *Uroglena* og nærtstående slægter er

påbegyndt (J. Kristiansen sammen med S. Watson, Calgary). Biogeografiske studier af gualgefloraen på Azorerne er fortsat, og projektet omfatter nu også soldyr og andre skælbærende protister (P. Hansen & J. Kristiansen).

1.2 Rekylalger

Undersøgelser af ultrastrukturen af *Chroomonas*-art fra Ikkafjorden, SV Grønland er fortsat (J. Kristiansen & Aa. Kristiansen). Ikaitsøjernes struktur som mikrohabitat undersøges ved hjælp af cryoscanning (Aa. Kristiansen og J. Kristiansen i samarbejde med B. Buchardt, Geologisk Institut og O. Lyshede, KVL).

1.3 Nanoplankton i polare havområder

I forbindelse med projektet "Polare Økosystemers Biodiversitet" er bearbejdelsen fortsat af nanoplanktonmateriale indsamlet i polområderne, åbentvandsamfund og havis (H.A. Thomsen). I forbindelse med projektet: "Pelagic ecology and carbon flow through the lower trophic levels in West Greenland marine waters" blev der foretaget indsamlinger dels med udgangspunkt fra Arktisk Station, Godhavn, dels fra Naturinstituttets forskningsskib "Adolf Jensen" i forbindelse med transektstudier i Disko Bugt.

1.4 Nanoplankton i tropiske havområder

Deltagelse i togt og workshop (H.A. Thomsen) i det DANIDA-finansierede multidisciplinære projekt: "Pelagic Andaman Sea community structure, function and productivity with particular emphasis on an assessment of potential fisheries resources". Et delprojekt herunder har til formål at redegøre for den kvalitative og kvantitative sammensætning af marint nanoplankton i Andamanerhavet med særligt henblik på haptophyceer og coccolithophoraceer. Indsamlingen og bearbejdelsen af materiale er fortsat, og som supplement er inkluderet bearbejdelse af tropisk nanoplankton indsamlet i den ækvatoriale del af Stillehavet (J.B. Østergaard).

1.5 Nanoplankton i danske havområder

Studiet af marine choanoflagellater (kraveflagellater) er fortsat med populationsundersøgelser af materiale indsamlet i Isefjorden i perioderne 1979 – 1980 og 1983 – 1985 suppleret med HAV-90 materiale fra 1988 – 1989. Undersøgelserne omfatter intensiv databehandling ved hjælp af programmet PRIMER (H.A. Thomsen).

1.6 Ultrastruktur, fylogeni og taksonomi

Algegruppernes opståen og fylogeni er fortsat et væsentligt forskningsområde på afdelingen. Flagelapparatet hos *Chrysochromulina*-arter er ble-

vet undersøgt (Ø. Moestrup sammen med W. Eikrem, Oslo), og der er igangværende undersøgelser af flagelapparatet hos en række andre arter af samme slægt (Ø. Moestrup sammen med M.Ø. Jensen). DNA-sekvenseringen af *Chrysochromulina* og *Prymnesium* er påbegyndt (Ø. Moestrup og M.Ø. Jensen sammen med N. Daugbjerg).

Detaljerede undersøgelser af flagelapparatet af prasinophyceen *Cymbomonas tetramitiformis* har sandsynliggjort, at forfædrene til grønalgerne var protozoer, som har optaget blågrønner og transformeret disse til kloroplaster (Ø. Moestrup sammen med T. Hori og I. Inouye, Tsukuba, Japan).

En monografi omfattende danske arter af den marine, planktoniske kiselalgeslægt *Chaetoceros* er færdiggjort og under publicering (K.G. Jensen og Ø. Moestrup).

Projektet om taksonomi hos *Pediastrum boryanum* baseret på lys- og scanning-elektronmikroskopiske studier af vægskulptur nærmer sig sin afslutning, og der er undersøgt senglacialt materiale fra en tidligere mose i Jylland, 23 kloner i kultur fra danske søer samt 3 kloner fra kultursamlingen i Göttingen (H. Nielsen).

1.7 Furealger

Undersøgelser af thecate ferskvandsfurealgers fødeoptagelse har vist, at disse sandsynligvis ikke er mixotrofe i modsætning til deres marine slægtninge. De indgår derfor på anden måde i fødekæderne end deres slægtninge i havet (A. Calado sammen med Ø. Moestrup).

De finstrukturelle undersøgelser af typearterne for slægterne *Gymnodinium* og *Gyrodinium* nærmer sig afslutningen og vil danne basis for en nyvurdering af de to slægters afgrænsning. Endvidere foregår der undersøgelser af arterne *Gyrodinium aureolum* og *Gymnodinium mikimotoi* for at afgøre, om de er identiske eller ej samt at afgøre disse arters slægtsmæssige placering (G. Hansen). Molekylærbiologiske undersøgelser af forskellige furealger er påbegyndt og vil supplere de finstrukturelle undersøgelser (G. Hansen og N. Daugbjerg).

Der er foretaget undersøgelser af korrelationen mellem salinitetsændringer og ændringer i floraen af dinoflagellatcyster, samt undersøgelser af miljøfaktoreres indflydelse på cystedannelsen, specielt temperaturens effekt på encytering og excytering hos *Gymnodinium catenatum*. Der er desuden foretaget sammenligninger mellem forskellige stammer af *Gymnodinium catenatum* ved hjælp af toxinanalyse (HPLC), rRNA sekvenser og isozymer for at teste teorier om spredning af giftige arter via cystestadiet (M. Ellegaard sammen med Oshima, Sendai, Japan). Finstrukturen af flagelapparatet hos *Gymnodinium catenatum* er blevet undersøgt (M. Ellegaard og Ø. Moestrup).

1.8 Toksiske planktonalger

Planktonalgers toksicitet er et vigtigt forskningsområde på afdelingen. Med HPLC-udstyret er der gennemført kvalitative og kvantitative beskrivelser af toksinindholdet i naturlige opløststringer af blågrønner fra danske ferskvandsområder samt i kulturer af arter isoleret herfra (P. Henriksen). Der er ligeledes gennemført en del toksinanalyser for amter, kommuner og vandforsyninger.

Arter af den potentielt toksiske marine slægt *Chrysochromulina*, stilkalge, studeres kvantitativt og kvalitativt i samarbejde med samtlige danske amter (M.Ø. Jensen).

Der arbejdes med genetisk karakteristik af *Prymnesium*-arter fra tempererede og tropiske områder. Denne slægt er mange steder i verden en af de mest skadelige marine flagellater. En klon fra Thailand har vist sig at være ugiftig. Om dette betyder, at tropiske kloner af denne art generelt er ugiftige planlægges undersøgt, idet dette vil være af betydning for akvakultur i disse områder (N. Daugbjerg og Ø. Moestrup).

Et projekt vedrørende masseforekomst af den potentielt giftige marine planktonalgeslægt *Pseudo-nitzschia* er påbegyndt. Projektet omfatter undersøgelser i tid og rum af den genetiske sammensætning af masseforekomster i danske farvande samt undersøgelser af toksinproduktion (N. Lundholm og Ø. Moestrup). En undersøgelse af arternes morfologi og fylogeni er påbegyndt under anvendelse af elektronmikroskopi og DNA sekvensering (sammen med N. Daugbjerg).

1.9 Fylogeni og evolution hos heterokonte planktonalger

Ved brug af PCR efterfulgt af automatisk sekvensering etableres genetiske data til fylogenetiske og evolutionære studier af heterokonte alger samt stilkalger (haptophyceer) og furealger. De fleste projekter tager udgangspunkt i gensekvenser fra kernekodede (SSU og LSU) samt kloroplastkodede (rbcL) gener. Der arbejdes på arts- såvel som populationsniveau med det formål at belyse slægtskab samt evolution inden for de nævnte grupper (N. Daugbjerg).

De taksonomiske undersøgelser baseret på molekylære data af de heterokonte alger fortsætter, og der vil specielt blive fokuseret på fylogenen inden for Chrysophyceae, Synurophyceae og Raphidophyceae. Studierne vil blive udvidet til at omfatte en fylogenetisk undersøgelse af stilkalger (haptophyceer), specielt slægterne *Chrysochromulina* og *Prymnesium* (N. Daugbjerg).

2.1 Autøkologi

Der er foretaget autøkologiske studier af brunalger med hovedudbredelse i varmt tempererede

havområder. Disse omfatter bl.a. sammenlignende studier af vækst og reproduktion hos *Kuckuchia spinosa* fra Cape Cod, USA; Villefranche sur Mer, Frankrig; Bergen, Norge. *Giraudia sphaclarioides* fra Danmark er sammenlignet med klon fra Lanzarote. Begge studier viser, at temperaturøkotyper er almindeligt forekommende (Aa. Kristiansen & P.M. Pedersen). Resultaterne forventes publiceret i 1998.

Autøkologiske studier af slægterne *Sorocarpus* og *Polytretus* er påbegyndt (P.M. Pedersen og B.L. Siemer).

2.2 Arktiske havalger

Fortsatte undersøgelser af algemateriale fra Ikka-fjorden, SV Grønland (Aa. Kristiansen).

Studiet af en række enalgekulturer fra Baffin Island og Grønland er fortsat, og det har vist sig, at nogle højarktiske arter har en for brunalger særpræget form for reproduktion (P.M. Pedersen i samarbejde med R.T. Wilce, Amherst, USA). Der er foretaget autøkologiske studier af *Coelocladia arctica* (P.M. Pedersen og B.L. Siemer).

2.3 Østersøens benthiske alger

Der er foregået omfattende forberedelser til et 3-årigt forskningsprojekt "Long-term changes in Baltic species and ecosystems", som påbegyndes den 1. april 1998. Projektet finansieres af EU-MAST-III (P.M. Pedersen & Aa. Kristiansen).

2.4 Brunalgers fylogeni og taksonomi

I forbindelse med studier af brunalgerne fylogeni undersøges relationerne mellem en række slægter indenfor Ectocarpales, Scytosiphonales og Tilopteridales ved hjælp af rbcL og Rubisco spacer sekvenser. De molekylærbiologiske data kombineres med morfologiske data (B.L. Siemer sammen med P.M. Pedersen; desuden J. Olsen og W. Stam, Groningen). Brunalgerne stamform søges blandt marine gualger og blandt gulgrøn alger (B.L. Siemer sammen med N. Daugbjerg).

Typematerialet af slægten *Microspongium* er blevet undersøgt i Kiel, og en revision af slægten *Feldmannia* fortsættes (P.M. Pedersen).

2.5 Kalkinkrusterede rødalger

Der gennemføres en undersøgelse af de kalkinkrusterede rødalger i danske farvande med det formål at foretage en taksonomisk revision baseret på moderne metoder. Der anvendes lysmikroskopi af snit fra fryse- og ultramikrotom samt ultrastrukturelle studier ved hjælp af elektronmikroskop. Ligeledes undersøges arternes udbredelse i forhold til den aftagende saltholdighed ind i de danske farvande (S. Wegeberg).

3. Skandinavisk Algekultursamling

Algekultursamlingen er i årets løb udvidet, specielt med en række kulturer af blågrøn alger (Cyanophyceae) fra P. Henriksen og J. Laub, samt kulturer af slægten *Chrysochromulina* (heriblandt en del nybeskrevne arter) fra M.Ø. Jensen.

Samlingen har også i 1997 leveret kulturer til forsknings- og undervisningsbrug samt til kommerciel udnyttelse.

4. IOC-DANIDA Science and Communication Centre on Harmful Algae

Centret åbnede i maj 1995 og samfinansieres af IOC-UNESCO, DANIDA, Botanisk Institut, Danmarks Fiskeriundersøgelser og Danmarks Miljøundersøgelser for en femårig periode. Aktiviteterne er centreret om kurser på kandidatniveau i skadelige algers taksonomi, udarbejdelse af undervisningsmateriale samt identifikationservice. I 1997 arrangerede centret fire træningskurser, der blev afholdt i henholdsvis Brasilien, København, Finland og Helsingør. Godt 60 forskere fra hele verden har i løbet af 1997 modtaget træning i identifikation af skadelige alger, dyrkningsteknik, kvantitative og kvalitative teknikker, planlægning af overvågningsprogrammer og forvaltning af forekomst af skadelige alger.

Forskningsbistandsamarbejdet har været koncentreret om en række vietnamesiske institutioner med henblik på etablering af et overvågningsprogram for skadelige alger i relation til udnyttelse af skaldyr i Mekong deltaet.

En anden af centrets hovedopgaver er at opbygge en litteraturlibrary vedrørende skadelige alger, og centret tilbyder omfattende litteraturservice til biblioteker og forskere.

Svampelaboratoriet

Laboratoriets forskning kan grupperes i syv hovedpunkter:

1. Taksonomi og fylogeni hos ascomyceter.
2. Molekylær økologi og fylogeni.
3. Anthraquinoner – HPLC-analyser.
4. Arbuskulær mykorrhiza.
5. Kompostering.
6. Mikrobielle belægninger på grannåle.
7. Sekundære metabolitter.

1.1 Discomyceters taksonomi og diversitet

Der er foretaget indsamlinger af mediterrane discomyceter på Mallorca (H. Dissing & S. Sivertsen, Trondheim) og af slægten *Peziza* på Kamchatka (T. Læssøe).

1.2 Fylogeni indenfor bægersvampe

Fylogeni og artsafgrænsning indenfor slægten *Phillipsia* med focus på "*P. domingensis*" artskom-

plekset er undersøgt baseret på rDNA sekvenser fra ITS regionen (ITS1, ITS2 og 5,8S) i samarbejde med mykologer fra Harvard University, USA. Morfologiske karakterer, som tidligere er anvendt i slægtens taksonomi, søges evalueret. Fylogenetiske forhold indenfor slægten *Peziza* undersøges ved brug af 18S rDNA sekvenser og morfologi. Slægtens afgrænsning mod nærtstående slægter ønskes belyst, samtidig med at der arbejdes mod en forståelse af fylogeni indenfor slægten. Fylogeni baseres på molekylære data fra ITS- og IGS-regionen kombineret med morfologiske karakterer (K. Hansen, T. Læssøe og A. Gargas).

1.3 Kernesvampe

Studier over slægten *Nemania* i samarbejde med A. Granmo (Tromsø) er nu afsluttet, og Granmo har afleveret resultaterne som en del af sit doktorarbejde. Projektet vedrørende kernesvampe på palmer nærmer sig sin afslutning (T. Læssøe og K. Hyde, Hong Kong). En del mindre floristiske arbejder er afsluttet og publiceret. Der er foretaget indsamlinger af kernesvampe i Kamchatka (T. Læssøe). En ny art af slægten *Bicogniauxia* er beskrevet (T. Læssøe i samarbejde med A. Granmo, Tromsø og C. Scheuer, Graz).

1.4 Laver

Den taksonomiske bearbejdelse af lavslægten *Caloplaca* fra antarktiske egne er fortsat. Der er beskrevet en ny art fra det kontinentale Antarktis i samarbejde med D.O. Øvstedal, Bergen (U. Søchting).

2.1 Molekylær økologi

Der gennemføres populationsgenetiske undersøgelser af arbuskulære mykorrhizasvampe og jordbundne penicillier, og der udvikles PCR-baserede metoder til identifikation af polymorfe loci som genetiske markører på populationsniveau (SSCP og AFPL). Arbejdet er finansieret af Erhvervsfremmestyrelsen indenfor Center for Identifikation og Karakterisering af Skimmelsvampe (S. Banke og S. Rosendal).

2.2 Molekylær fylogeni

Der anvendes ribosomale og kodende gener til undersøgelse af fylogeni hos svampe tilhørende Entomophthorales og Oomycetes (A.-B. Petersen, A. Brun Jensen og S. Rosendal).

Der er foretaget yderligere forfining af den molekylære fylogeni hos likendannende ascomyceter (A. Gargas i samarbejde med P.T. DePriest, Washington DC, USA). Der er desuden designet specifikke primere til SSU rDNA fra blågrønner, og primerne er blevet testet på DNA fra en marin fytoplanktonart til kontrol af PCR-amplifikationen (A. Gargas).

Projektet om molekylær fylogeni indenfor Teloschistales, der startede i 1995, er blevet fortsat. Der er foretaget en fylogenetisk analyse på grundlag af rDNA (18S og 28S) i samarbejde med F. Lutzoni, Chicago, USA. Arbejdet fortsættes i samarbejde med kolleger fra Lund og Kiev med henblik på revision af taksonomien og undersøgelse af fylogeni indenfor en række nye slægter tilhørende Teloschistaceae. Arbejdet udføres på instituttets DNA-laboratorium (U. Søchting).

3.1 Anthraquinoner i lichener

Arbejdet med analyse af anthraquinoners forekomst inden for Teloschistales ved hjælp af HPLC er fortsat, idet der er defineret en række kemosyndromer, hvis forekomst indenfor de enkelte slægter, artsgrupper og arter er kortlagt. Analysearbejdet fortsættes i samarbejde med en række udenlandske kolleger i Sverige, USA og Australien (U. Søchting).

4.1 Pesticiders effekt på mykorrhizasvampe

Der arbejdes med at udvikle DNA-baserede metoder til detektion af mykorrhizasvampe i planterødder. Arbejdet er finansieret af den tværministerielle forskningsindsats vedrørende pesticider (R. Kjølner og S. Rosendahl).

4.2 Lyngmykorrhiza

I forbindelse med et Curie-stipendium iværksættes nye forskningsaktiviteter, som omfatter studier af mykorrhizasvampene fra planterødder hos lyngfamilien. På baggrund af morfologiske og molekylære data vil taksonomi, diversitet og populationsstruktur af disse lyngmykorrhizasvampe blive belyst (M. Johansson).

5.1 Kompostering

Et forskningsrådsfinansieret kompostprojekt videreføres i samarbejde med Forskningscenter Årsløv, Afd. for Prydplanter, Forskningscenter Foulum, Afd. for Plantevækstfaktorer, Statens Husdyrbrugsforsøg, Forskningscenter Bygholm og Biokemisk Institut, Odense Universitet. Svampenes succession og funktion under kompostering af elefantgræs undersøges (U. Søchting og M. Klamer).

5.2 Termofile svampe i kompost

Der er indledt samarbejde med W. Gams, CBS, Holland, om identifikation af svampe i kompostsystem og påbegyndt udarbejdelse af checkliste og nøgle til alle kendte termofile svampe i samarbejde med R. Samson, CBS, Holland (M. Klamer).

5.3 Mikrobiel biomasse

Bestemmelse af mikrobiel biomasse i kompost ved hjælp af "phospholipid fatty acid" (PLFA) analyser

foretages i samarbejde med E. Bååth, Lund (M. Klamer).

6.1 Svampe på algebelægninger på grannåle

En ubeskrevet slægt, der forekommer på ca. halvdelen af alle grannåle, er publiceret i samarbejde med Brian Sutton, IMI. Svampens fylogenetiske tilhørsforhold er analyseret ved hjælp af rDNA i samarbejde med A. Gargas (U. Söchting).

7.1 Sekundære metabolitter

Der arbejdes med økologi indenfor svampeslægten *Fusarium*. Indfaldsvinklen er karakterisering af 108 isolater af *F. culmorum* og 58 isolater af *F. equisetii*, som er isolater fra nordeuropæiske markjorde. Begge arter kan danne alvorlige mykotoksiner, bl.a. af trichothecentypen. Produktionen af disse og andre sekundære metabolitter relateres til isolaternes patogenitet og vækststrategi, og der anvendes billedanalyse til karakterisering af konidier (H. Hestbjerg og H. Dissing).

Redaktion af tidsskrifter m.v.:

H. Dissing er fagkonsulent (svampe) ved Den Store Danske Encyclopædi.

J. Kristiansen er sektionsredaktør for fykologi ved Nordic Journal of Botany, medlem af editorial board for *Algalogical Studies* og af advisory board for *Archiv für Protistenkunde*; er desuden medredaktør ved *Encyclopedia of Algal Genera*.

T. Læssøe er medlem af editorial board for *Mycological Research*; er ligeledes medredaktør for *Fungi of Northern Europe*.

Ø. Moestrup er medlem af editorial board for *European Journal of Phycology* og *European Journal of Protistology* samt medredaktør af *Encyclopedia of Algal Genera*.

H. Nielsen er fagkonsulent (alger) ved Den Store Danske Encyclopædi.

S. Rosendahl er medredaktør på *Mykorrhiza*.

U. Söchting er medlem af the Nordic Lichen Flora Executive Committee, der redigerer en nordisk lavflora på ca 2.500 arter i seks bind.

Afdelingens medarbejdere er bedømmere for en lang række internationale tidsskrifter.

Formidlende virksomhed:

H. Hestbjerg har været koordinator ved faglig seminarrække ved Afdeling for Plantevækstfaktorer og Afdeling for Grovfoder og Kartofler, Danmarks Jordbrugsforskning.

T. Læssøe har deltaget i interviews til TV (TV2 Lorry, God Morgen Danmark og DR1) og en række dagblade (bl.a. *Univers*, *Berlingske Tidende*) i forbindelse med udgivelsen af bogen, "Svampe – fra Mark og Skov til Køkken". Ledede en workshop om kernesvampe på bøgetræ hos Forenin-

gen til Svampekundskabens fremme og var medarrangør ved en offentlig svampeudstilling på Kristiansminde.

Ø. Moestrup har deltaget i interviews om toksiske blågrønalger i DR, TV2 Lorry, TV2 og Norddeutsches Fernsehen.

U. Söchting har udarbejdet artikel om laver som biomonitører til Naturligvis 96, som har resulteret i bred omtale i dagspressen.

Ikkagruppen: Artikler i *Suluk/Grønlandsfly – inflight magazine*, ved journalist Karen Kleinschmidt, samt i *Berlingske Tidende* (*Univers*), ved journalist Jens Kjærgaard, om de geologiske og botaniske undersøgelser af ikkafjorderne i Ikkafjorden (Aa. Kristiansen).

En række medarbejdere er forfattere til *Den Store Danske Encyclopædi*: H. Dissing, Aa. Kristiansen, J. Kristiansen, Ø. Moestrup, H. Nielsen, P.M. Pedersen, U. Söchting og H.A. Thomsen.

Kollegiale organer og internationale hverv:

H. Dissing var det meste af året medlem af bestyrelsen for universitetets feltstation Kristiansminde beliggende i Sorø Sønderkov. Posten overtaget af T. Læssøe sidst på året.

Aa. Kristiansen er formand for ekskursionsudvalget ved Botanisk Institut.

J. Kristiansen er medlem af bestyrelsen for Japetus Steenstrup Legat.

T. Læssøe er medlem af sikkerhedsudvalget ved Botanisk Institut.

Ø. Moestrup er præsident for International Society of Evolutionary Protistology 1996 – 1998. Er desuden medlem af organisationskomiteerne for 2nd European Phycological Congress, Italien, 1999, samt 9th International Phycological Congress, Saloniki, Grækenland, 2000.

Evaluator for PRAXIS XII programmet (EU).

H. Nielsen er repræsentant for Det naturvidenskabelige Fakultet i KUs stipendiebestyrelse. Er desuden tillidsrepræsentant for AC-ansatte ved Botanisk Institut. Medlem og nu formand for Botanisk Instituts undervisningsudvalg.

P.M. Pedersen er afdelingsleder ved Afdeling for Alger og Svampe og medlem af Botanisk Instituts bestyrelse. Er medlem af Det naturvidenskabelige Fakultets Internationale Udvalg og mentor ved Botanisk Institut. Er desuden formand for Dansk Botanisk Forening og medlem af Naturfagligt Udvalg under Danmarks Naturfredningsforening. Er dansk repræsentant i styringsgruppen for COST 49. Koordinator for MAST-III projekt.

S. Rosendahl er dansk repræsentant i COST 8.21 samt koordinator for arbejdsgruppen vedrørende arbuskulære mykorrhizasvampe diversitet og fylogeni. Er desuden medlem af kultursamlingen BEG (Bank of European Glomales) herun-

der ansvarlig for BEG Expert System. Medlem af Botanisk Instituts ph.d.-udvalg.

U. Söchting er medlem af afdelingsbestyrelsen for Afdeling for Alger og Svampe og medlem af Botanisk Instituts undervisningsudvalg. Er desuden vicepræsident i Nordisk Lichenologisk Forening samt medlem af Strødamudvalget.

H.A. Thomsen var institutleder ved Botanisk Institut indtil 1/2. Er botanisk medlem af bestyrelsen for Arktisk Station samt 1. suppleant for biologiske fakultetsrådsmedlemmer.

S. Wegeberg er medlem af ph.d.-studienævnet og universitetets centrale ph.d.-udvalg.

Kongresdeltagelse, gæsteforelæsninger, ekspeditionsdeltagelse m.v.:

N. Daugbjerg deltog i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8.

A. Gargas deltog som inviteret foredragsholder i kongres afholdt af American Bryological Society, Montreal, Canada, 13/4 – 18/4. Deltog ligeledes i Second International Symbiosis Congress, Woods Hole, USA, 3/8 – 7/8, ligeledes efter invitation. Har desuden været gæsteforelæser ved universiteterne i Lund, Sverige og i Bonn, Tyskland.

G. Hansen var på forskningsophold på University of Southwestern Louisiana, 27/2 – 20/3.

P. Hansen deltog i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8.

P. Hansen deltog i Nordisk Forskerakademis workshop Resting stages of phytoplankton, Erken Laboratoriet, Sverige, 6/10 – 11/10.

H. Hestbjerg har deltaget i workshop, Dinas Forskerskole, Fuglsøcentret, Knebel, 4. – 5/12.

M. Klamer deltog i symposiet Substrate use Tests for Characterization of Microbial Communities in Terrestrial Ecosystems, Innsbruck, 16/10 – 19/10.

Aa. Kristiansen deltog i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8.

J. Kristiansen deltog i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8. Deltog desuden i Årsmødet for Nordic Phytoplankton and Periphyton Group, Humlebæk, 7/10 – 9/10.

N. Lundholm deltog i VIIIth International Conference on Harmful Algae, Vigo, Spanien, 25/6 – 29/6.

T. Læssøe deltog i den skandinavisk-russiske mykologiske ekspedition til Kamchatka-halvøen.

Ø. Moestrup deltog i VIIIth International Conference on Harmful Algae, Vigo, Spanien, 25/6 – 29/6.

H. Nielsen deltog i Nordic Meeting of Diatologists, Bømlo, Norge, 23/5 – 26/5.

P.M. Pedersen deltog i Sixth International

Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8.

S. Rosendahl var lærer på EU-workshop: Arbuscular mycorrhiza in plant production systems: Cellular and molecular approaches to estimate fungal biodiversity and functioning. Huazhong Agricultural University, Wuhan, Kina, 4/3 – 12/3. Deltog desuden i COST 8.21-møde i Slovenien, 25/9 – 28/9.

Berit Siemer deltog i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8. Var desuden medarrangør af workshop om brunalgers fylogeni ved Hanse-møde i Hamburg.

U. Söchting var på forskningsbesøg ved Jagellonian University, Krakow, Polen, 10/3 – 21/3. Deltog desuden i Nordisk Lichenologisk Forenings møde i Egilsstadir, Island, 7/8 – 13/8.

H.A. Thomsen deltog i workshop og i projektarbejde ved Phuket Marine Biological Center, Thailand, 20/1 – 1/3. Deltog i Gordon Conference, Sea Ice Biota, Ventura, USA, 2/3 – 8/3, efterfulgt af et forskningsbesøg ved University of California, Santa Cruz, og Monterey Bay Aquarium Research Institute, 8/3 – 15/3. Foretog indsamlingen i Grønland (Arktisk Station) i juni. Deltog desuden i NOW planlægningsworkshop i Montreal, Canada, 27/10 – 1/11.

S. Wegeberg deltog i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8. Var desuden på uddannelsesophold på Binghamton University, USA, i seks uger i maj – juni, og ved University of Portsmouth, UK.

J.B. Østergaard deltog i workshop i Phuket som et led i dansk-thailandsk marinbiologisk forskningssamarbejde 3/2 – 5/2 efterfulgt af et togt i Andamanerhavet i februar. Deltog desuden i Sixth International Phycological Congress, Leiden, Holland, 9/8 – 16/8.

Medarbejdere ved algeafdelingen samt ph.d.- og specialestuderende foretog studierejse til Portugal. Herunder arrangeredes seminar på universitetet i Aveiro med henblik på etablering af forskningssamarbejde.

Længerevarende gæsteophold:

Antonio Calado, Universitetet i Aveiro, Portugal, hele året.

Botanisk Laboratorium

Forskningsvirksomhed:

Laboratoriets forskning omfatter taksonomi, struktur, evolution og udbredelse af de højere planter (inkl. mosserne). Emnerne kan grupperes i 3 hovedgrupper:

1. Klassisk taksonomi, floristisk og plantegeografi.
2. Evolution og fylogeni.
3. Struktur og funktion.

1. Inden for den klassiske taksonomi, floristisk og plantegeografi arbejdes både med skandinaviske og mediterrane planter.

1.1 Den danske flora

Arbejdet med Atlas Flora Danica er fortsat med feltarbejde, redigering af indkomne rapporter, identifikation af belæg, samt udarbejdelse af bestemmelsesnøgler til vanskelige danske plantegrupper. Et nyt kortprogram er blevet udviklet til Windows-interface (P. Hartvig).

1.2 Den nordiske flora

For Flora Nordica er manuskripter til bd.1 fortsat gransket og ajourført med oplysninger i Flora Danica-basen, som nu er den vigtigste kilde til data om den aktuelle forekomst af danske karplanter (P. Hartvig).

1.3 Fennoskandiske levermosser og hornkapsler

Udarbejdelsen af manuskript til en ny udgave af "Illustrated Flora of Nordic Liver- and Hornworts" er fortsat, idet manuskript til del II, thalløse levermosser og hornkapsler, er videreført. Hermed foreligger manuskript til Jungermanniales & Metzgeriales, mens udarbejdelsen af tekst til Marchantiales er påbegyndt (K. Damsholt).

Et samarbejde for deltagere i det tidligere "Network of Nordic Bryologists", finansieret af NorFa, der bl.a. har resulteret i udgivelsen af foreløbigt to af tre præliminære udbredelseskort over bryofytter i Norden, er videreført. De resterende blad-mosslægter (J-Z) Vol. 3 er planlagt udgivet i januar 1998 (K. Damsholt).

1.4 Den mediterrane flora

Arbejdet med Flora Hellenica er fortsat på flere fronter, og gruppen har mange medarbejdere og gæster. I den seneste 10-års periode er der publiceret mere end 3.500 tryksider. Flora Hellenica planlægges udgivet i 9 bind med 1/2-2 års mellemrum.

Gruppen har hidtil bidraget med ca. 66.000 numre til Botanisk Museums samlinger, ligesom store samlinger af levende planter er tilført Botanisk Have.

De samlede eksterne bevillinger i perioden 1994 - 97 er ca. 7 mio.kr.

I forbindelse med ophold som gæsteprofessor ved Universitetet i Patras, Grækenland (1.4 - 30.9) har Arne Strid foruden deltagelse i undervisning og vejledning fortsat arbejdet med Flora Hellenica.

Bind 1 (583 sider inkl. 722 udbredelseskort) er udgivet. En stor del af foråret og sommeren har været brugt til feltarbejde, og der er bl.a. indsamlet 4.000 numre af herbariemateriale. Databaserne er blevet væsentligt udvidet og den største (specimen database) indeholder nu ca. 351.000 poster (A. Strid).

Materiale til bind 2 af Flora Hellenica, især familien Ranunculaceae, er blevet bearbejdet. Ved hjælp af nye eksterne bevillinger er der påbegyndt projekter om (a) flora og vegetation i Rodhopbjergene og (b) græske løg- og knoldplanter. Der arbejdes fortsat med kromosomundersøgelser i forskellige grupper og med plantegeografiske problemstillinger (A. Strid).

I Flora Hellenica projektet er manuskript til slægterne *Abyssum*, *Alyssoides*, *Aurinia*, *Bornmuellera*, *Leptoplax* og *Ptilotrichum* (ca. 70 taxa) omtrent blevet færdiggjort (P. Hartvig).

Redigering af manuskripter og udbredelseskort til bind 1 af Flora Hellenica er publiceret (K. Tan). Manuskripter til bind 2 af Flora Hellenica, (hoveddelen af familien Brassicaceae) er under udarbejdelse (K. Tan).

Registrering af herbariemateriale og litteratur for Flora Hellenica database fortsætter, og materiale indsamlet ved en ekskursion til Rodhopbjergene (såvel på den græske som bulgarske side) er blevet sorteret og identificeret (K. Tan).

Der er fortsat arbejdet på et illustreret værk, "The Endemic Flora of Greece", hvor første bind skal omhandle Peloponnes; undersøgelser over flora, vegetation og biogeografiske forhold på Mani-halvøen (sydl. Peloponnes) er ligeledes videreført (K. Tan).

Erwin Bergmeier, der har afsluttet et næsten 4-årigt ophold ved Botanisk Laboratorium (finansieret af EU og Deutsche Forschungsgemeinschaft) og har tiltrådt en lektorstilling ved universitetet i Freiburg, arbejder fortsat med økologiske og plantegeografiske problemstillinger i den græske flora.

A. Anagnostopoulus (EU-stipendiat ved afdelingen i 1996) har afsluttet en taxonomisk revision af familierne Saxifragaceae og Parnassiaceae for bind 2 af Flora Hellenica og deltager fortsat i internationalt arbejde med taxonomiske databaser.

Ligeledes i tilknytning til Flora Hellenica bliver der udført:

1. Systematiske arbejder i visse mosgrupper (N. Cronberg, Lunds Universitet).
2. Arbejde med bidrag om slægterne: *Potentilla*, *Fragaria* m.v. (H. Nielsen).

3. Th. Constantinidis har foråret 97 fremlagt en ph.d.-afhandling ved Athens Universitet som resultat af ophold ved afdelingen som EU-stipendiat: "Flora and vegetation of the Montains Gerania, Pateras and Kitheron", 464 sider. Der arbejdes fortsat på Flora Hellenica.

1.5 Biogeografi

Baseret på sekvensering af *rbcL* fra *Primula* er arbejdet med at belyse det klassiske problem angående bipolære udbredelsesmønstre fortsat. En fylogenetisk analyse af slægten *Lilaeopsis* (ca. 14 arter), som overvejende findes på den sydlige halvkugle, er indledt. En beskrivelse af en ny art fra Mauritius er i trykken (G. Petersen).

Analyse af udbredelsesmønstre på den sydlige halvkugle er fortsat i samarbejde med H. Enghoff (Zoologisk Museum) (O. Seberg).

2. Evolution og fylogeni

2.1 Monocotyledonernes fylogeni, evolution og diversitet

Projektet fokuserer på strukturelle, taksonomiske og molekylære studier af Poaceae (græsfamilien: S. Frederiksen (SF), G. Petersen (GP), O. Seberg (OS)), Orchidaceae (orkidéfamilien: B. Johansen (BJ), F. Rasmussen (FR)), Alstroemeriaceae (Lone Aagesen, LAa) og Arecaceae (palmefamilien: C. Asmussen, CA), men vil blive udvidet til at omfatte hele Monocotyledones.

Inden for græsserne arbejdes med studier af de vilde slægtninge til rug, hvede og byg. Revisioner af *Hystrix* (OS, SF med C. Baden, KVL) og af sydamerikanske *Elymus*-arter (OS, GP) er under publikation, og en revision af *Secale* (rug) er afsluttet (SF, GP).

Biosystematiske undersøgelser, herunder meioseanalyse, fortsættes i *Elymus* (OS med I. Linde-Laursen). En gennemgang af de teoretiske og praktiske problemer ved genomanalyse, som er en ofte anvendt men kontroversiel metode til at opnå indsigt i slægtskabsforhold, er afsluttet (GP, OS).

Cytogenetiske studier, bl.a. baseret på Giemsa C-båndfarvning, er indledt i *Secale* og *Eremopyrum* (SF). En række *Elymus*-arter, hvis taksonomiske placering er omdiskuteret, undersøges ved hjælp af såvel C- og N-båndfarvning som *in situ* hybridisering (OS med I. Linde-Laursen).

Med henblik på sammenlignende studier af slægtskabshypoteser arbejdes der med forskellige typer data: En kladistisk analyse baseret på morfologi hos Triticeae er næsten færdig (SF, OS), arbejdet med molekylære data omfattende sekvensdata fra såvel kerne som organeller er langt fremskredet (GP, OS). Et morfologisk datasæt fra *Psat*

hyrostachys er frembragt, og flere gener er sekvenseret (OS, GP). Med henblik på at opstille slægtskabshypoteser sekvenseres et kernegen fra de sydamerikanske *Elymus*-arter (OS), såvel kerne- som organelgen fra alle arter af *Hordeum* (GP, OS) samt et kernegen fra arter af *Secale* (GP, SF).

Undersøgelser over pollen-stigma interaktioner hos byg er fortsat (BJ med R. von Bothmer, SLU, og G. Karlsson, Lunds Univ.).

Ved hjælp af molekylære undersøgelser af plastid-gener forsøges den nyeste klassifikation af palmeunderfamilien Arecoideae verificeret (CA). Også slægtskabsforholdene inden for palmefamilien og mellem palmer og øvrige monocotyledoner undersøges ved hjælp af molekylære data (CA med N. Uhl (Cornell Univ.), J. Dransfield (Kew) og W. Baker (Univ. of Reading)). Fylogenerne skal tillige bruges til at teste biogeografiske hypoteser.

En fylogenetisk analyse baseret på *rbcL* sekvenser fra 2538 arter er afsluttet (GP, OS med forskere fra Stockholms Univ., Kew og British Museum).

En fylogenetisk undersøgelse af orkidéfamilien, baseret på et udvalg af morfologiske og anatomiske karakterer er afsluttet (FR med J. Freudenstein, Kent State Univ.). Undersøgelser af en speciel form for pollenudvikling (sektile pollinier) er afsluttet, og undersøgelser af andre mikromorfologiske træk er fortsat (FR, BJ).

Studier af kimsæk og suspensor i udvalgte orkidé-slægter og udvikling af en embryologisk observationsmetode baseret på digital konfokal mikroskopi er videreført (FR, BJ).

For at belyse slægtskabsforholdene i Alstroemeriaceae er der foretaget omfattende studier af familiens morfologiske variation, og et stort materiale er indsamlet bl.a. i Argentina og Bolivia (LAa).

I forbindelse med fylogenetiske studier af Alismatanae (sumpurterne) er startet en undersøgelse af intravaginalskæl, hvis funktion og homologi-forhold er usikre (SF, BJ, FR).

In situ PCRs anvendelighed på planter undersøges fortsat, og de første resultater baseret på bladmateriale er publiceret. Baseret på bl.a. *in situ* PCR er undersøgelser af transkription af MADS-box gener i blomster bl.a. af udvalgte monocotyledoner (BJ med V.A. Albert og L. Di Laurenzio, New York Botanical Garden, FR, SF). I forbindelse hermed er en fylogeni over samtlige kendte MADS-box gener under udarbejdelse (BJ i samarbejde med V.A. Albert, New York Botanical Garden).

2.2 Biodiversitet indenfor *Saintpaulia*

Studierne af planteslægten *Saintpaulia* er fortsat. Der er arbejdet med sekvensering af forskellige gener baseret på materiale indsamlet i Kenya samt

gennem kontakter til forskere i hhv. Kew Gardens og Edinburgh Botanical Garden. Det har vist sig yderst vanskeligt at finde et gen med tilstrækkelig variation i undersøgelsen af *Saintpaulias* fylogeni. Indsamling af materiale i de naturlige populationer i Tanzania er foretaget (C. Lindqvist).

3. Struktur og funktion

3.1 Vegetative strukturer

3.1.1 Vedanatomi

Undersøgelser af veddets opbygning set i relation til de enkelte cellers funktion er fortsat. Specielt de levende celler i veddet, dvs. marvstråler og vedparenkym, undersøges med hensyn til indhold af stivelse. Dette bliver omsat til sucrose og kan derved få betydning for frostsensitivitet og vandtransport. Marvstrålecellernes udformning, og specielt kontaktcellernes poremembraner har stor betydning for stivelsesopsætning, dvs. deponering og mobilisering (J. Dahl Møller).

Undersøgelse af vedanatomi på elme-syge (forårsaget af *Ceratocystis ulmi*) med henblik på at vise tilsvarende respons i ved prøver fra stenalderen. Samarbejde med Nationalmuseet og Danmarks Geologiske Undersøgelse (J. Dahl Møller).

3.1.2 Rodanatomi

Undersøgelsen af struktur/funktion relationer i orkidérødder er afsluttet. De yderste cellelag i luft-rødder hos forskellige orkidé-arter er vidt forskellige i udformning, og det har betydning for luft-røddernes evne til at opsuge vand. Den forskel undersøges på rodsegmenter af 5 udvalgte arter. Undersøgelsen udføres i samarbejde med Franz Floto (Plantefysiologisk Afd.). Manuskript under udarbejdelse (J. Dahl Møller).

3.1.3 Glucosinolatholdige planters struktur og fylogeni

Arbejdet med arter af slægterne *Drypetes* og *Putranjiva* er fortsat ved lys- og transmissionselektronmikroskopiske analyser af proteininklusioner i celler fra blade og unge frugter. Slægten *Dobera* fra familien Salvadoraceae er undersøgt lysmikroskopisk for sammenligning med andre slægter fra familien; særlig bladens overhud (epidermis) har været i fokus. Kortlægningen af udbredelsen af "vestured pits" (beklædte porer) i karcellernes vægge indenfor de i alt 15 glucosinolatholdige familier er genoptaget. Forekomsten af "vestured pits" er kendt for at være karakteristisk for adskillige familier og endda for ordener. Ordenen Capparales, hvortil 14 af de glucosinolatholdige familier kan

henregnes, har imidlertid både "vestured" og "non-vestured pits" (L. Bolt Jørgensen).

3.2 Florale strukturer

3.2.1 Frø- og kimudviklinger

Samarbejdet med U. Jensen, Bayreuth, Tyskland omkring Ranunculaceers kimudvikling er fortsat. Undersøgelsen omfatter kimens differentieringsgrad på frøafkastningstidspunktet og dens videreudvikling i det spirende frø. Analysen er især koncentreret om kimudviklingen hos nogle udvalgte slægter, hvis kim på frøafkastningstidspunktet er meget svagt differentierede. Frøene er sat til spiring under meget forskellige betingelser, og fixeringsprøver er udtaget med bestemte tidsintervaller. De foreløbige strukturelle undersøgelser viser, at ydre kår som lys og fugtighed influerer stærkt på kimens modningshastighed selv hos arter, der under normale forhold ville udvikle sig i hastigt tempo. Biokemiske analyser af lignende frø udføres i Bayreuth (K. Engell).

3.2.2 Frugt og frø

Undersøgelse af de morfologiske og anatomiske strukturer hos frugt og frø af *Brassica*-arter med henblik på disse strukturers betydning for kolonisering og udbredelse af patogene *Alternaria*-arter. Flere *Alternaria*-arter er kendt som vigtige frøbårne patogener, der inficerer frugt og frø direkte (lokal smitte), og det er derfor af betydning at fastslå svampens indfaldsveje samt faktorer, der påvirker infektionen (E. Wester).

Redaktionsvirksomhed:

K. Damsholt: Redaktør for tidsskriftet *Lindbergia*.

P. Hartvig: Redaktør af *Medd. Atlas Flora Danica*.

J. Dahl Møller: Redaktør for *Dansk Dendrologisk Årsskrift*.

F. Rasmussen: Redaktør af *Orchidaceae for Families and Genera of Flowering Plants*. Medlem af redaktionskomitéen for tidsskriftet *Rheedia*.

A. Strid: Medlem af redaktionskomitéerne for tidsskrifterne *Webbia*, *Flora Mediterranea*, *Nordic Journal of Botany* og *Fragmenta Floristica et Geobotanica*.

K. Tan: Medlem af redaktionskomitéen for *Folia Geobotanica et Phytotaxonomica*.

Formidlende virksomhed:

K. Damsholt, K. Engell, P. Hartvig, L. Bolt Jørgensen, J. Dahl Møller: Arkivler til *Den Store Danske Encyclopædi*.

Jette Dahl Møller og A. Strid: Fagkonsulenter ved Gyldendals *Den Store Danske Encyclopædi*.

J. Dahl Møller: Foredrag ved efteruddannelseskurser arrangeret af KVL.

O. Seberg: Foredrag i Dansk Naturhistorisk Forening.

Kollegiale organer:

K. Engell: Medlem af Botanisk Instituts (BI) bestyrelse. Afdelingsleder på Botanisk Laboratorium (BL). Medlem af BIs samarbejdsudvalg, BIs rejsefond-udvalg og Herboms legatudvalg.

B. Johansen: Medlem af BIs undervisningsudvalg, medlem af BIs edb-udvalg, medlem af Kristiansminde bestyrelsen.

L. Bolt Jørgensen: Formand for BIs undervisningsudvalg indtil 1/10. Medlem af BIs Samarbejdsudvalg. Medlem af BIs sikkerhedsudvalg.

J. Dahl Møller: Medlem af BIs ph.d.- udvalg.

G. Petersen: Medlem af BIs seminarudvalg, medlem af BIs DNA-styregruppe.

F. Rasmussen: Formand for BIs edb-udvalg. Medlem af BIs ph.d.- udvalg. Medlem af BIs afdelingsbestyrelse.

O. Seberg: BIs institutleder, formand for BIs samarbejdsudvalg, formand for BIs sikkerhedsudvalg, medlem af bestyrelsen for Allindelille Fredskov, Medlem af bestyrelsen i The Willi Hennig Society.

Rejser og kongresser:

C.B. Asmussen: Gæsteforsker/post.doc. Cornell Universitet, Ithaca, New York, USA 27/11 – 1995 – 1/5-1997. Palme-konference i New York Botanical Garden, 18/6 – 20/6. AIBS (American Institute of Biological Sciences) konference, Montreal, 4/8 – 7/8.

K. Damsholt: Nordisk Bryologisk Forenings årsmøde og ekskursion, Ålandsøerne, 8/8 – 11/8.

B. Johansen: Forskningsophold ved New York Botanical Garden, 1/6 – 30/8. AIBS (American Institute of Biological Sciences) konference, Montreal, 4/8 – 7/8.

G. Petersen: 3rd International Triticeae Symposium; Aleppo, Syrien, 2/5 – 8/5. Advances in Plant Molecular Systematics; Glasgow, Skotland, 12/8 – 15/8. Systematics, 1st Biennial International Conference of the Systematics Association, Oxford, England, 18/8 – 21/8.

Ole Seberg: Advances in Plant Molecular Systematics; Glasgow, Skotland, 12/8 – 15/8. Systematics, 1st Biennial International Conference of the Systematics Association, Oxford, England, 18/8 – 21/8. Diverse EU-møder (Bristol, Wageningen).

A. Strid: Gæsteprofessor ved Universitetet i Patras, Grækenland, 1/4 – 30/9, Feltarbejde i perioden. Ledelse af ekskursioner til øerne Thasos og Samothraki 17/5 – 31/5. Møde i Helsinki 8/8 – 10/8 i Atlas Florae Europaeae, First Balkan Botanical Congress i Thessaloniki 19/9 – 22/9.

K. Tan: Feltarbejde på Peloponnes og NØ. Grækenland (Thrakien) samt Bulgarien (Rodhopi) 24/4 – 8/5, 1/6 – 1/7, 15/7 – 5/8, 20/8 – 2/10. Feltekskursion 17/5 – 31/5, NØ Grækenland Herbariearbejde ved British Museum, London og Royal Botanical Garden, Edinburgh 21/3 – 31/3, Patras og Athen 15/6 – 20/6, 25/8 – 30/8, Lund 19/10. VIII Meeting of the Committee for Mapping the Flora of Europe, Helsinki, 6/8 – 12/8, First Balkan Botanical Congress i Thessaloniki 19/9 – 22/9.

K. Thinggaard: Feltarbejde 21/5 – 25/5. Hal-land/Bohuslän, 15/6 – 18/6, 3/9 – 17/9. Viten-skabsmuseet, Trondheim, 29/9 – 8/10 feltarbejde i New Jersey, Pennsylvania and New York, (Richard E. Andrus' Herbarium).

Gæsteforelæsninger:

A. Strid: The E.B. Anderson Memorial Lecture ved Alpine Garden Society, St. Albans, England, 8/11.

Anden virksomhed:

K. Damsholt: Præsident for Nordisk Bryologisk Forening. Censor ved Århus Universitet. Forældreorlov april – juni. Kursusleder ved ph.d.-kursus i Nordiske levermosser, Jämtland, sommeren 1997 arrangeret fra Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

K. Engell: Censor ved den Kongelige Veterinær og Landbohøjskole, og ved Det Færøske Naturhistoriske Museum. Formand for bedømmelsesudvalg ved ph.d.-eksamen Botanisk Have, maj.

S. Frederiksen: Medlem af fødevarerministeriets plantenavnsudvalg.

P. Hartvig: Medlem af Naturbeskyttelsesrådet som repræsentant for Københavns Universitet, NBRs repræsentant i SNSs rødlisteudvalg og medlem af udvalg for Washington Kommissionen. Medlem af Dansk Botanisk Forenings bestyrelse, formand for DBFs fredningsudvalg, medlem af Det Grønne Kontaktudvalg (samarbejdsorgan for "grønne" foreninger). Medlem af gruppen Coordination of taxonomical and distributional studies of the flora of NW Europe, medlem af nationalkomitéen for Flora Nordica.

J. Dahl Møller: Censor ved Kgl. Veterinær Landbohøjskole, Ved bestemmelser for flere offentlige og halvoffentlige institutioner (Politi, Teknologisk Inst.) Medlem af bestyrelsen for Dansk Dendrologisk Forening. Medlem af forretningsudvalget for Fonden for Træer og Miljø. Medlem af bedømmelsesudvalg ved besættelse af ph.d.-stipendier på KVL.

F. Rasmussen: Medlem af Orchid Specialist Group, Species Survival Commission, IUCN, formand for bedømmelsesudvalg for lektorat i højere planters evolution og fylogeni.

O. Seberg: Underviser ved ph.d.- og Erasmuskurser i Madrid.

A. Strid: Medlem af bestyrelsen for OPTIMA (Organisation for Phytotaxonomic Investigation of the Mediterranean Area).

K. Tan: Medlem af komitéen for floristiske undersøgelser i Middelhavsområdet under OPTIMA. Research associate of Royal Botanic Garden, Edinburgh and National Arboretum, Washington, DC.

K. Thinggaard: Kontaktperson i Danmark for European Committee for Conservation of Bryophytes (ECCB).

Lærebøger til undervisningsbrug:

Frederiksen, S., Rasmussen, F.N. & Friis, I. 1997. Planternes udvikling – fra mosser til dækrøede planter. 122 pp. GAD.

Frederiksen, S., Rasmussen, F.N. & Seberg, O. 1997. De højere planters evolution og klassifikation. 328 p. GAD.

Reference-virksomhed:

L. Bolt Jørgensen: Nordic Journal of Botany.

K. Tan: Willdenowia, Candollea, Flora Mediterranea, Plant Systematics and Evolution, Folia Geobotanica og Phytotaxonomica.

Projektervaluering:

F. Rasmussen: For National Science Foundation, USA.

O. Seberg: For Natural Environment Research Council (NERC), Storbritannien.

Projektkoordination:

A. Strid er koordinator for projektet Flora Hellenica.

Gæster:

Dr. Ulla Rasmussen, Stockholms Universitet, Sverige opholdt sig på afdelingen 10/11 – 5/12.

Dr. John V. Freudenstein, Kent State University, Ohio, USA opholdt sig på afdelingen 24/6.- 7/7.

Økologisk Afdeling

Forskningsvirksomhed:

Afdelingens forskning omfatter undersøgelser af terrestriske økosystemers struktur, funktion og dynamik i relation til omverdensfaktorerne, herunder menneskets påvirkning og udnyttelse. Kendskab til plantedækkets produktion, vandhusholdning og stofoptagelse samt plantepopulationernes dynamik, og de faktorer, der virker herpå, er nødvendig for forståelsen af andre økologiske problemstillinger, så som plantearternes udbredelse

og spredning, ændringer i vegetationens sammensætning i tid og rum af forskellig art, herunder luftforurening og klimaændringer.

Undersøgelser inden for de nævnte områder udgør den grundvidenskabelige baggrund for løsningen af praktiske problemer i forbindelse med luft- og jordbundsforurening, samt naturforvaltning og naturpleje. I det forløbne år har afdelingens forskning indenfor de nævnte områder omfattet følgende emnekredse:

1. Landskabsøkologi

1.1 Som en del af forskningsprojektet "Fortid og Flora" under forskningsrådernes indsatsområde "Menneske, Landskab og Biodiversitet" er der foretaget følgende: Materiale fra overdrev i Himmerland og på Sjælland er indsamlet (H.H. Bruun), bearbejdningen af datamaterialet fra 50 himmerlandske og 38 sjællandske skove er begyndt (B.J. Graae), og der er foretaget rekognoceringer i skove i Hornsherred (P.M. Petersen). I delprojektet Analytisk vegetationshistorie under "Fortid og Flora" er der indsamlet materiale fra en mose i Rold Skov, og der er udvalgt egnede lokaliteter til belysning af lokal vegetationsudvikling i Vesthimmerland (B. Aaby og L.E. Willumsen).

1.2 Indsamlingen af materiale til en undersøgelse af flora og vegetation i småskove og krat i det skovfattige NV-Sjælland er fortsat, herunder analyser af vegetationen i gamle bevoksninger i de større skove i området med henblik på anvendelse som referencemateriale (P.M. Petersen).

1.3 Bearbejdelsen af datamateriale med floralister og jordprøver fra langelandske stævningsskove, hvor driften er ophørt, er fortsat (P.M. Petersen og B.J. Graae).

1.4 Et stort materiale af floralister og miljøvariable, indsamlet af M. Køie, er indtastet og klar til videre bearbejdning (B.J. Graae).

1.5 En naturtype-monografi "Strandenge – en beskyttet naturtype" er under udarbejdelse (P. Vestergaard i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen).

1.6 Arbejdet med biodiversitetsaspekter af floraen på Mascarenerne og Galápagosøerne er fortsat. En sammenfatning og en sammenligning mellem de to øgrupper biodiversitet er påbegyndt (H. Adersen).

2. Vegetationsøkologi og -dynamik

2.1 Successionen på kunstigt anlagte klit- og græsarealer i Køge Bugt Strandpark følges på permanente prøveflader, etableret 1978 – 79. Prøvefladerne er blevet analyseret, og et antal jordprøver til beskrivelse af jordbundsudviklingen er under analyse (P. Vestergaard i samarbejde med K. Hansen, Botanisk Institut, KVL).

2.2 Vegetationsudviklingen på brændte klit- og klithedearealer i Handsted-reservatet er undersøgt, idet vegetationen på et stort antal permanente prøveflader er blevet genanalyseret, og et jordprøvemateriale er ved at blive undersøgt. Desuden er det brændte areal i sin helhed (175 ha) blevet inventeret. De foreløbige resultater blev præsenteret på et europæisk klitseminar i Skagen (P. Vestergaard i samarbejde med V. Alstrup samt Skov- og Naturstyrelsen).

2.3 En række undersøgelser af vegetationsdynamikken på danske heder er udført: Dels er en undersøgelse i forbindelse med projekt HEATH (SMP I) blevet afsluttet (I. Johnsen), dels er arbejdet i Ørkenen på Anholt fortsat (I. Johnsen i samarbejde med Århus Amt), og dels er et nyt projekt etableret på Hulsig Hede (I. Johnsen i samarbejde med Nordjyllands Amt).

2.4 En undersøgelse af hedesuccession er nær publikationsstadiet (H. Adsersen i samarbejde med H.J. Degn, Ringkøbing Amt).

3. Populationsbiologi

Populationsgenetik:

Genetisk variation og populationstruktur hos planter og dyr belyses ved hjælp af isoenzymer, microsatelliter og DNA-sekvensering. I undersøgelserne sættes den genetiske variation i populationen i forhold til forskellige aspekter så som reproduktionssystemet (selvbestøvningsrater, effektiv populationsstørrelse), demografi (alders- og størrelsesfordeling og overlevelse), geografisk afstand og placering samt habitatens historie. Der fokuseres særligt på evolutionære processer som genetisk drift, genspredning, hybridisering og introgression. Der arbejdes for tiden med følgende problemer og arter:

3.1 Lokal genetisk differentiering undersøges hos Engelskræs, *Armeria maritima* (M. Philipp, H.R. Siegismund og I. Weidema).

3.2 Den genetiske variation i forhold til geografisk placering undersøges hos Rypelyng, *Dryas integrifolia*, i Grønland og hos Tue-Limurt, *Silene acaulis* i Skandinavien og Grønland, hvor også de effektive populationsstørrelser beregnes (M. Philipp og H.R. Siegismund). Den sidstnævnte art har et trimorft parringssystem og dens "outcrossing rate" undersøges (M. Philipp).

3.3 Genetisk differentiering i danske populationer af Stillek, *Quercus robur*, og Vintereg, *Quercus petrae* udforskes (H.R. Siegismund) og introgressionen mellem de to arter undersøges (H.R. Siegismund sammen med Jan Svegaard Jensen, Forskningscenter for Skov og Landskab).

3.4 I tilknytning til forskningsprojektet "Fortid og Flora" undersøges mængden og fordelingen af den genetiske variation i udvalgte skov- og over-

drevsarter: Nikkende Limurt, *Silene nutans*, Almindelig Mjødurt, *Filipendula vulgaris* og Stor Fladstjerne, *Stellaria holostea*. Bestøvningsforhold og dynamik i de enkelte populationer undersøges og sammenholdes med isolationsgrad og populationernes størrelse (L. Magnussen, I. Weidema og M. Philipp).

3.5 Små isolerede populationer kan være indavlede p.g.a. genetisk drift, men migration tilfører nyt genetisk materiale. Hvis populationerne er tilpasset til forskellige miljøer, vil afkom fra en migration imidlertid være dårligere tilpasset. Forholdet mellem positive og negative effekter af migration undersøges hos Nikkende Limurt, *Silene nutans*, ved hjælp af kontrollerede krydsninger og evaluering af afkom i drivhus og markforsøg (T.P. Hauser).

3.6 Som led i en undersøgelse af den genetiske differentiering hos afrikanske bovider er der indsamlet prøver fra Grants gazeller i Kenya (H.R. Siegismund i samarbejde med P. Arctander, Zoologisk Institut, KU).

Populationsøkologi:

3.7 Et langsigtet feltforsøg til belysning af 35 arter af skovplanters etablering og spredning i en plantet bøgeskov, påbegyndt i 1990, er fortsat (P.M. Petersen og M. Philipp).

3.8 Undersøgelsen af Brændeskærm, *Cnidium dubium*, er fortsat ved optællinger og målinger på permanente prøveflader (H. Tybjerg).

4. Fysiologisk Økologi

4.1 Effekter af forhøjet temperatur og fugtighed på jord- og planteprocesser samt sporgas-fluxe i arktiske økosystemer belyses. Det undersøges, hvordan funktionen i arktiske økosystemer vil forandres ved forventede globale klimaændringer, den såkaldte drivhuseffekt. Undersøgelserne foregår ved manipulering af miljøet i realistiske feltforsøg med efterfølgende analyse af ændringer i primærproduktion, mikrobiel aktivitet (inkl. mykorrhiza) og nærings- og kulstofomsætning. En stor del af aktiviteten foregår inden for projektet "Det Arktiske Landskab: Interaktioner og feedback-mekanismer mellem fysiologiske, geografiske og biologiske processer" finansieret af Polarforskningsprogrammet, Statens naturvidenskabelige Forskningsråd. Her undersøges i et samarbejde med Geografisk Institut problemstillinger vedrørende geovidenskabelige og biologiske processer i Arktis, særligt i relation til drivhuseffekten. Stor vægt lægges på, hvordan processerne påvirker kulstof- og energibalancer.

Blandt igangværende undersøgelser, der foretages i Nordsverige, Nordøstgrønland, Sibirien og Alaska kan nævnes (med hovedansvarlige i paren-

tes): Planters eventuelle optagelse af organisk kvælstof analyseret ved hjælp af stabile isotoper, ^{15}N og ^{13}C (A. Michelsen). Analyse af næringsstoffers, labile kulhydraters og biociders påvirkning af mikrobiel biomasse og aktivitet samt emission af drivhusgasser (A. Michelsen, T.R. Christensen, I.K. Schmidt). Mikrobiel biomasse C, N og P i arktiske økosystemer (I.K. Schmidt). Sommer- og vintermineralisering samt mikrobiel immobilisering i relation til drivhuseffekten (I.K. Schmidt). Interspecifik konkurrence hos arktiske dværgbuske samt deres næringsstofudnyttelse og produktion af sekundære metabolitter i relation til drivhuseffekten (E. Graglia). Mikrobiel immobiliseringskonsekvenser for arktiske planters næringsstofoptagelse (A. Michelsen). Analyse af koblingen mellem kulstof- og næringsstofkredsløbet i arktiske økosystemer (S. Jonasson).

4.2 En undersøgelse af mediterrane stedsegrønne buskes tilpasninger til tørke omfatter de fænotypiske variationer i forhold til den årlige udnyttelse af kulstof og vand i en sclerofylvegetation (S. Jonasson i samarbejde med forskere ved La Universitat de les Illes Balears).

4.3 Undersøgelser af betydningen af savannebrand for plantediversitet, stofkredsløb, emission af drivhusgasser samt næringsstofpuljer i planter, jord og mikroorganismer i tropenerne. Udføres i samarbejde med forskere fra Botanisk Museum, Geografisk Institut, Afd. for Generel Mikrobiologi samt Zoologisk Institut (A. Michelsen, M. Jensen).

5. Planterne og luftmiljøet

5.1 De økofysiologiske målinger i Ulborg Statskovdistrikt er fortsat, således at der nu foreligger 3 års kontinuerte målinger af kulstof- og vandbalancen for den undersøgte nåletræsbevoksning. I 1996-97 er der foretaget separate målinger af jordbunds- og stammerespirationen. Også trækrønernes optagelse af ozon er målt, således at den kan relateres til fysiologien (H. Ro-Poulsen i samarbejde med forskere ved Risø, Danmarks Miljøundersøgelser, Forskningscenter for Skov og Landskab og Skov- og Naturstyrelsen som led i den europæiske skovsundhedsovervågning).

5.2 Under 2. del af Det strategiske Miljøforskningsprogram er der indledt et tilsvarende skov-økosystem-projekt i en bølgebevoksning ved Sorø, hvor Økologisk Afdelings rolle bliver undersøgelse af kronelagsfysiologien i relation til fluxmålinger af kuldioxid, vand og kvælstofforbindelser. Projektet vil løbe til og med år 2000 med Risø og KVL som de primære samarbejdspartnere (H. Ro-Poulsen).

5.3 Et udredningsprojekt om Grønlands og Færøernes økosystemers følsomhed over for kli-

maændringer er afsluttet (H.S. Heide-Jørgensen og I. Johnsen).

5.4 En afhandling om UV-B følsomhed hos den arktiske lav *Cladonia mitis* og dens fotobiont *Trebouxia irregularis* er blevet revideret (H.S. Heide-Jørgensen og I. Johnsen).

5.5 Tæthed og fordeling af stomata (spalteåbninger) på fossile blade fra Lille Grib sø er undersøgt med henblik på at få indblik i atmosfærens indhold af CO_2 siden istiden (B. Aaby i samarbejde med Utrecht Universitet).

6. Andre emnekredse

6.1 Det 5-årige projekt "Effekter på agerlandets flora og fauna af reduceret pesticidanvendelse", bevilget af Miljøstyrelsen, er fortsat (I. Johnsen og A.-M. M. Jensen i samarbejde med KVL og Ornisconsult).

6.2 En afhandling om anatomiske forhold hos slægten *Cassiope* er under udarbejdelse (H.S. Heide-Jørgensen).

6.3 Et manuskript om Purpurensian, *Gentiana purpurea*, i Norge er færdiggjort (H. Tybjerg).

6.4 En undersøgelse af baggrunden for og forholdene omkring oprettelsen af Botanisk Have i 1600 er indledt (H. Tybjerg).

Redaktion af tidsskrifter:

Bedømmer for *Oikos*, *Journal of Ecology*, *Ecography*, *Oecologia* og *Soil Biology and Biochemistry* (S. Jonasson); *Annales Botanici Fennici*, *Acta Botanica Fennica*, *Water, Air & Soil Pollution* (I. Johnsen); *Journal of Coastal Conservation*, *Journal of Vegetation Science* og *Forest Ecology and Management* (P. Vestergaard).

Vegetation History and Archaeobotany (B. Aaby).

Medlem af editorial boards for: *Ecology of Industrial Regions* (I. Johnsen); *Oecologia* (S. Jonasson); *Journal of Coastal Conservation* (P. Vestergaard).

Annales Botanici Fennici, *Acta Botanica Fennica*, *Ecography* (B. Aaby).

Formidling:

Forskningsministeriets arrangement, Forskerspirer, på Rungsted Gymnasium, indlæg (B.J. Graae).

DRs P1-program Studie 2000 (B.J. Graae, I. Johnsen).

Foreningen Theophrastos, foredrag om kødædende planter (H.S. Heide-Jørgensen).

Folkeuniversitetet (H.S. Heide-Jørgensen, I. Johnsen, P. Vestergaard).

Debatartikler og ekskursioner (I. Johnsen).

Efteruddannelseskursus for gymnasielærere, Abisko, foredrag om klimaforandringer (A. Michelsen).

Kollegiale organer:

Biologisk Studienævn, studieleder (P.M. Petersen).

Botanisk Instituts bestyrelse (K.B. Jensen, P. Vestergaard, M. Philipp).

Botanisk Instituts undervisningsudvalg (H. Tybjerg).

Botanisk Instituts samarbejdsudvalg (K.B. Jensen, P.M. Petersen, M. Philipp, P. Vestergaard).

Medlem af Curie-udvalget (M. Philipp).

Formand for Botanisk Instituts ph.d.-udvalg (S. Jonasson).

Kongresser, gæsteforelæsninger og rejser:

Uppsala Universitet, studieophold og Umeå Universitet, ph.d.-kursus (H.H. Bruun).

Norsk Institutt for Jord- og Skogkartlegning, Ås og Botanisk Museum, Oslo Universitet, gæsteforelæsning (B.J. Graae).

Roskilde Universitet, gæsteforelæsning (T.P. Hauser).

Studying stress in ecological systems: Pure and applied perspectives, kongres, RUC (T.P. Hauser).

Danske bidrag til global klimaforskning, Kemisk Forening – Dansk Selskab for Miljøkemi (H.S. Heide-Jørgensen).

Hedesymposium, Silkeborg (H.S. Heide-Jørgensen).

Luftforureningskongres, Phoenix, Arizona (I. Johnsen).

Møde om ALFA program, Joensuu, Finland (I. Johnsen).

Seminar ved Växtekologiska Avdelingen, Lunds Universitet (S. Jonasson, A. Michelsen og I.K. Schmidt).

Kollokvium ved Institut für Polarökologie, Kiel (S. Jonasson).

Ecosystem experiment/manipulation, Workshop i Jasper, Alberta, Canada (S. Jonasson).

Europe's Cold Regions: Scenarios for Landscape Responses to Global Change, Workshop i Wien (S. Jonasson).

Afdeling for Plantebiologi og Biogeokemi, Risø, gæsteforelæsning (A. Michelsen).

The fourth international symposium on response of plant metabolism to air pollution and global change, Egmond aan Zee, Holland (H. Ro-Poulsen).

The 3rd New Phytologist Symposium, Lanchester (H. Ro-Poulsen).

JRC, Ispra, Italien, gæsteforelæsning (H. Ro-Poulsen).

Universitetet i Basel, gæsteforelæsning (H. Ro-Poulsen).

Introducerede arter i Norden, Workshop (M. Philipp).

Sixth Congress of the European Society for Evo-

lutionary Biology, Holland (M. Philipp, H.R. Siegismund, T.P. Hauser, I. Weidema).

Conservation Genetics, kursus i Queen Elizabeth National Park i samarbejde med Makerere University Institute of Environment and Natural Resources, Uganda, gæstelærer (H.R. Siegismund).

Sixth EUCC International Conference: Coastlines, Napoli (P. Vestergaard).

Græsningsseminar, Molslaboratoriet (P. Vestergaard).

European Seminar on Coastal Dunes, Skagen, medarrangør (P. Vestergaard).

Naturkvalitet og Landskab, KVL, medarrangør (P. Vestergaard).

Møde i projektgruppe vedrørende Nordisk Ministerråds projekt om Hotade och representativa kustbiotoper i Norden, Tjämnö, Sverige (P. Vestergaard).

Systematisk Botanik, Lunds Universitet og Risø, gæsteforelæsninger (I. Weidema).

ESF Kongres: The ecological setting of Europe: The impact of Humans on the Environment of Europe since the end of the Ice Age, vice-chairman (B. Aaby).

Geobotanisk Institut, Göttingen Universitet, gæsteforelæsning (B. Aaby).

Anden virksomhed:

Medlemsskaber:

Bestyrelsen i Den Nordiska Föreningen OIKOS (H. Adersen).

Universitetets Strødamudvalg som formand (H. Adersen).

Bestyrelse og PR-udvalg, i det sidstnævnte som formand (B.J. Graae).

Miljøankenævnet (I. Johnsen).

Miljøministeriets Forskningsråd (I. Johnsen).

Komitéen for International Geological and Biological Programme (IGBP) (I. Johnsen).

Danmarks Naturfredningsforenings naturfaglige udvalg som formand (I. Johnsen).

Danmarks Naturfredningsforenings forretningsudvalg (I. Johnsen).

Naturklagenævnet (I. Johnsen, M. Philipp).

Miljø- og Energiministeriets udvalg til bedømmelse af miljø- og sundhedsaspekter ved anvendelse af pesticider i landbruget (I. Johnsen).

Bestyrelsen i Ornis Consult (I. Johnsen).

Følgegruppen for projektet Fortid og Flora (S. Jonasson).

NSF-panel til bedømmelse af ansøgninger, USA (S. Jonasson).

Bestyrelsen for Københavns Universitets laboratorium på Læsø (P. Vestergaard).

Den danske landskomité i forbindelse med

det internordiske floraprojekt, Flora Nordica (P. Vestergaard).

Bestyrelsen for Dansk Landskabsøkologisk Forening (P. Vestergaard).

Projektgruppe under Nordisk Ministerråd om Hotade och representativa kustbiotoper i Norden (P. Vestergaard).

Rådgivende udvalg under Det naturvidenskabelige Forskningsråd, Kulturhistorisk Råd, Miljøministeriets Naturforvaltningsudvalg (B. Aaby).

Arbejdsgruppe, der indsamler viden om introducerede arter i Norden, som faglig sekretær (I. Weidema).

Censorvirksomhed:

Ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (H. Adersen, P. Vestergaard), Aarhus Universitet (H. Adersen, M. Philipp, H.R. Siegismund), Lunds Universitet (M. Philipp).

Gæster:

Bruce Forbes, NSF-finansieret postdoc.

Menassie Gashew, Department of Biology, Addis Abeba University, Etiopien.

Ole Seberg

Stab

VIP: 45,7 årsværk.

TAP: 30,7 årsværk.

VIP:

Adersen, Henning Emil; lektor.

Asmussen, Conny Bruun; forskningsadj.

Banke, Søren; kand. stip.

Bruun, Hans Henrik; ph.d.-studerende.

Damsholt, Kell; lektor.

Daugbjerg, Niels; adjunkt.

Dissing, Henry; lektor.

Elberling, Bo; forskningsadj.

Ellegaard, Marianne; ph.d.-studerende.

Enevoldsen, Henrik Oksfeldt; cand.scient.

Engell, Kirsten; lektor.

Frederiksen, Signe Elisabeth; lektor.

Gargas, Andrea; lektor.

Graae, Bente Jessen; ph.d.-studerende.

Graglia, Enrico; ph.d.-studerende.

Hansen, Gert; forskningsass.

Hansen, Karen; ph.d.-studerende.

Hansen, Peer K.; ph.d.-studerende.

Hartvig, Per; lektor.

Hauser, Thure Pavlo; forskningsadj.

Heide-Jørgensen, Henning; videnskabelig medarb.

Hvalkof, Sonja; videnskabelig medarb.

Illeris, Lotte; forskningsass.

Jensen, Anne-Mette; forskningsassistent.

Jensen, Marianne Østergaard; ph.d.-studerende.

Johansen, Bo; lektor.

Johansson, Marianne; forskningsadj.

Johnsen, Ib; lektor.

Jonasson, Sven Evert; professor.

Jørgensen, Lise Bolt; lektor.

Kjøller, Rasmus; kand. stip.

Klamer, Morten; ph.d.-studerende.

Kristiansen, Aase; lektor.

Kristiansen, Jørgen; lektor.

Larsen, Jacob; forskningslektor.

Lindqvist, Charlotte; ph.d.-studerende.

Lundholm, Nina; ph.d.-studerende.

Læssøe, Thomas; lektor.

Magnussen, Line Strandholm; ph.d.-studerende.

Michelsen, Anders; adjunkt.

Moestrup, Øjvind; professor.

Nielsen, Helle; lektor.

Pedersen, Poul Møller; lektor.

Petersen, Gitte; forskningsadj.

Petersen, Peter Milan; lektor.

Philipp, Marianne; lektor.

Poulsen, Mette Risager; ph.d.-studerende.

Rasmussen, Finn Preben Nygaard; lektor.

Ro-Poulsen, Helge; lektor.

Rosendahl, Søren; lektor.

Schmidt, Inger Kappel; ph.d.-studerende.

Seberg, Ole; lektor.

Siegismund, Hans Redlef; lektor.

Siemer, Berit Lumbye; ph.d.-studerende.

Strid, Per Arne Kr; professor.

Søchting, Ulrik; lektor.

Tan, Kit; forskningslektor.

Thomsen, Helge Abildhauge; lektor.

Tybjerg, Hans; lektor.

Vestergaard, Hans Peter S; lektor.

Wegeberg, Susse; ph.d.-studerende.

Weidema, Inger; forskningsadjunkt.

Zeuthen, Jakob; ph.d.-studerende.

Østergaard, Jette Buch; ph.d.-studerende.

TAP:

Abrahamsen, John; betjent.

Afshar, Malgorzata V.; laborant.

Andersen, Else Meier; overassistent.

Bangshof, Lene Kirsten; kontorfuldmægtig.

Bisgaard, Gitte; overassistent.

Bruun, Niels; laborant.

Christiansen, Lene; laboratorietekniker.

Danbæk, Svend; edb-medarbejder.

Frederiksen, Lis Munk; laboratoriefuld­mægtig.

Gersel, Lone Birgitte; rengøringsassistent.

Grøne, Søren; edb-medarbejder.

Hansen, Charlotte; laborant.

Hansen, Finn Mørck; betjent.

Haukrogh, Lisbeth; instruktionslaborant.

Heinsen, Karna J.; laboratorietekniker.

Hermund, Anette; ekspeditionssekretær; ikke ac.

Jakobsen, Ruth Bruus; kemotekniker.

Jensen, Kate; laboratorietekniker.
 Jensen, Kirsten Tommerup; laborant.
 Jørgensen, Connie Irene; assistent.
 Knudsen, Lisbeth; laboratorietekniker.
 Kristiansen, Kenn; laborant.
 Larsen, Karin; laboratorietekniker.
 Larsen, Lis Mathorne; laboratorietekniker.
 Larsen, Niels Henry; laborant.
 Madsen, Yvonne Annelise; laborant.
 Møller, Astrid Gjønnæs; rengøringsassistent.
 Nielsen, Allan; betjent.
 Nielsen, Esben; miljøtekniker.
 Nielsen, Rikke; overassistent.
 Pedersen, Annette; edb-medarbejder.
 Persson, Anne Charlotte; assistent.
 Persson, Ruth Meta; rengøringsassistent.
 Sarup, Flemming; teknisk assistent.
 Svendsen, Svend Aage; laboratoriebetjent.
 Sødahl, Jette Kirsten Wagner; ekspeditionssekretær; ikke ac.

Ph.d.-afhandlinger:

Fasting, Hans: The Pith Cavity Lining in Winter Wheat (*Triticum sativum* L.), its Appearance and significance for use of the Straw as feed and for production of cellulose Pulp.
 Henriksen, Peter: Toxic cyanobacteria/bluegreen algae in Danish fresh waters.
 Riis-Nielsen, Torben: Effects of nitrogen on the stability and dynamics of Danish heathland vegetation.
 Schmidt, Inger Kappel: Plant-microbe-soil interactions in arctic dwarf shrub heaths – soil processes and plant resource allocation in response to environmental perturbations.

Specialer:

Aagesen, Lone: Fylogeni i tribus Colletieae (Rhamnaceae).
 Andreasen, Pernille Rønn: En landskabsøkologisk undersøgelse af agerlandets småbiotoper.
 Bendtsen, Stig Riis: Nedbør og gennemdryp i open-top kamre.
 Bennedsen, Eva Charlotte: Habitatdiversitetens betydning for artsdiversiteten.
 Binding, Trine: Nørholm hede succession eller pleje?
 Bock, Nikolaj: EU's miljøpolitik – set i lyset af det 5. miljøhandlingsprogram.
 Christensen, Pernille Bødtker: Habitatdiversitetens betydning for artsdiversiteten.
 Christiansen, June Lis: Vegetationens udvikling i forstligt drevet egebevoksning på Sjælland.
 Frandsen, Bjarke Lembrecht: Langtidssuccessionsmønstre på Nørholm hede.

Hansen, Jette Raal: Vegetationshistorisk undersøgelse af området omkring Lille Gribbsø belyst ved pollenanalyse og sedimentanalyse.
 Hansen, Søren Ferdinand: Vegetationsudvikling og forvaltning af klitlavninger på Skagens gren.
 Højlund, Lis Grethe: Undersøgelse af den marine benthiske algevegetation på to lokaliteter i Isefjorden.
 Illeris, Lotte: Betydningen af udvalgte aspekter af global opvarmning for mikrobiel omsætning i en subarktisk hede.
 Johansen, Nanna: Skovbundsvegetationen i forstligt drevet bøgeskov i Danmark i relation til bevokningsalderen.
 Larsen, Tove Hauer: Intern rensning.
 Laustsen, Henrik Lyng: En vegetationsundersøgelse af marine makroalger foretaget på nordsiden af Røsnæs, samt en undersøgelse af brug af digital billedanalyse til dækningsgradsvurderinger.
 Ludvigsen, Jørgen Grønlund: Operkulate disco-myceter (Pezizales) i Vestgrønland.
 Mossing, Christian: Intern rensning.
 Nicolaisen, Jan Frydensberg: En vegetationsundersøgelse af marine makroalger foretaget på nordsiden af Røsnæs, samt en undersøgelse af brug af digital billedanalyse til dækningsgradsvurderinger.
 Nielsen, Astrid Lena: Kimplanteetablering i et frostforstyrret subarktisk område.
 Nielsen, Jette Østergaard: Toksicitet af *Heterosigma akashiwo* og *Fibrocapsa japonica* (Raphidophyceae) og vækstundersøgelser.
 Nielsen, Karsten: Kulstofoverførsel i arbuskulær mykorrhiza.
 Pedersen, Henning Schjøler: Struktur og differentiering af sielementer hos tracheophyta.
 Petersen, Mette La Cour: Ændringer i stivelsesindhold, biomasse og vedproduktion i rødde af ozonbehandlede *Fagus sylvatica*.
 Rasmussen, Keld Robert: Vegetationens udvikling i forstligt drevet egebevoksninger på Sjælland.
 Skovgaard, Isabel Kerstin: Klassifikation af *Fusarium oxysporum*.
 Vind, Lotte Rye: En landskabsøkologisk undersøgelse af agerlandets småbiotoper.

Fondsstøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunkt "Generel Information".

Publikationer:

Aaby B.: The present state of mires in Denmark. In: Lappalainen, E. (Ed.) Global Peat Resources. International Peat Society and Geological

- Survey of Finland: 61-65. Jyskä, Finland. Jyskä, Finland 1997, 61-65 s.
- Aaby B.: The development of heathland in Denmark based on palaeoecological information. *Ulfborg* 1997, 20-21 s.
- Aaby B.: Differential landscape development on Zealand -since the Iron Age time. *Arkæologiske Rapporter* 1:192, s. 192, Esbjerg 1997.
- Aaby B.: Fortidige landskaber på bunden af Storebælt. i: *Storebælt i 10.000 år*, s. 11-12, København 1997.
- Aaby B., Vegger P.B.: Tykke muldlag fortæller om brug af tørvegødning. i: *Morsø Landbrugsskole Årsskrift*, s. 33-38, Morsø 1997.
- Adersen A., Adersen H.: Plants from Réunion Island with alleged antihypertensive and diuretic effects – an experimental and ethnobotanical evaluation. *Journal of Ethnopharmacology* 58, s. 189-206, Irland 1997.
- Andersen R.A., Daugbjerg N., Saunders G.: Phylogenetic relationships of Chromophyte algae based upon comparisons of SSU – DNA and rbcL gene sequences. *Phycologia* Vol 36, s. 2, 1997.
- Andersen L., Holm L., Siegismund H.R., Clausen B., Kinze C.C., Loeschcke V.: A combined DNA-microsatellite and isozyme analysis of the population structure of the harbour porpoise in Danish waters. *Heredity* 78, s. 270-278, 1997.
- Baden C., Frederiksen S.E., Seberg O.: A taxonomic revision of the genus *Hystrix* (Triticeae, Poaceae). *Nordic Journal of Botany* 17, s. 449-467, Odense 1997.
- Baden C., Frederiksen S.E., Seberg O.: A taxonomic revision of the genus *Hystrix* (Triticeae, Poaceae). *Nord. J. Bot.* 17, s. 449-468, Odense 1997.
- Bergmeier E.: Erneuerung und Sukzession mediterraner Vegetation nach Feuer – Beispiele aus der Ägäis. *NNA-Berichte* 10(5), s. 162-174, Schneverdingen, Tyskland 1997.
- Bergmeier E.: Flora and vegetation of Gávdos (Greece), the southernmost European Island. I. Vascular flora and chorological relations. *Candollea* 52(2), s. 305-358, Genève 1997.
- Björn L., Callaghan T., Johnsen I.: The effects of UV-B radiation on European heathland species. *Plant Ecology* 128, s. 253-265, 1997.
- Björn L.O., Johnsen I., Heide-Jørgensen H.: Effects of enhanced UV-B radiation and elevated carbon dioxide concentration on a sub-arctic forest heath ecosystem. *Plant Ecology* 128 (1-2), s. 252-264, Dordrecht 1997.
- Bruun H.H.: Vellugtende skabiose (*scabiosa canescens*) – status i 90'erne. *Urt* 21:1, s. 8, København 1997.
- Buchardt B., Kristiansen A., Seaman P., Stockmann G., Vous M., Wilken U., Düwel L., Jenner C., Whiticar M.J., Kristensen R.M., Petersen G.H., Thorbjørn L.: Submarine columns of ikaitetufa. *Nature* Vol. 390, s. 129-130, 1997.
- Böcher J., Petersen P.M.: Greenland. i: *Ecosystems of the world. 3. polar and alpine tundra*, s. 685-720, Amsterdam 1997.
- Calado A.: Feeding in *Peridiniopsis berolinensis* (Dinophyceae): new observations on tube feeding by an omnivorous, heterotrophic flagellate. *Phycologia* 36, s. 47-59, 1997.
- Calado A., Larsen J.: On the identity of the type species of the genus *Ceratium* Schrank (Dinophyceae), with notes on *C. hirundinella*. *Phycologia* 36, s. 500-505, Kansas, USA. 1997.
- Calado A., Craveiro S.: Comparative observations on tube feeding in two freshwater, heterotrophic dinoflagellates. *Phycologia* 36, supplement, s. 15, Kansas, USA. 1997.
- Callaghan T., Jonasson S.E., Brooker R.: Arctic clonal plants and global change. i: *The ecology and evolution of clonal growth in plants*, s. 381-403, Leiden 1997.
- Christensen S., Petersen P.M.: Supplerende afsnit om det terrestriske miljø. 1997, 46 s.
- Christensen T.R., Michelsen A., Jonasson S.E., Schmidt I.K.: Carbon dioxide and methane exchange of a subarctic heath in response to climate change related environmental manipulations. *Oikos* 79, s. 34-44, København 1997.
- Clausen H.: The Danish EPA's pesticide research programme. Summary of the results concerning effects on terrestrial fauna and flora. *Ecological Chemistry* 6,1, s. 53-58, St. Pedersburg 1997.
- Constantinidis T.: Flora and vegetation of the mountains Gerania, Pateras and Kitheron. 1997, 464 s. Publikationsart diverse.
- Constantinidis T.: A cytological study of 28 phanerogams from the mountains of SE Stera Ellas, Greece. *Willdenowia* 27, s. 121-142, Berlin 1997.
- Constantinidis T.: Reports (749-753). In Kamari, G., Felber, F. & Garbari, F. (eds): *Mediterranean chromosome number reports – 6. Flora Mediterranea* 6, s. 308-312, Palermo 1997.
- Constantinidis T., Kamari G., Phitos D.: Differentiation of *Centaurea* sect. *Acrolophus* and *Phalolepis* in the mountains of SE Sterea Ellas. i: Abstracts from the First Balkan Botanical Congress Thessaloniki, September 19-22. 1997, s. 10, 1997.
- Daugbjerg N., Andersen R.A.: Phylogenetic analyses of rbcL sequences from haptophytes and heterokont algae suggest their chloroplasts are unrelated. *Phycologia* 36, s. 23, 1997.
- Daugbjerg N., Andersen R.A.: Phylogenetic analyses of rbcL sequences from haptophytes and heterokont algae suggest their chloroplasts are un-

- related. *Molecular Biology and Evolution* 14 (12), s. 1242-1251, 1997.
- Daugbjerg N., Andersen R.A.: A molecular phylogeny of the heterokont algae based on analyses of chloroplast-encoded *rbcL* sequence data. *Journal of Phycology* 33, s. 1031-1041, 1997.
- Fog K., Johnsen I.: Økologi – En grundbog. København 1997, 423 s.
- Frederiksen S.E., Rasmussen F.P.N., Friis I.: Planternes udvikling – fra mosser til dækfrøede. København 1997, 122 s.
- Frederiksen S.E., Rasmussen F.P.N., Seberg O.: De højere planters evolution og klassifikation. København 1997, 328 s.
- Frederiksen S.E., Petersen G.: Morphometrical analyses of *Secale* (Triticeae, Poaceae). *Nordic Journal of Botany* 17, s. 185-198, København 1997.
- Freudenstein J.V., Rasmussen F.N.: Progressive specialization and floral evolution in Orchidaceae: evidence from morphological cladistic analysis. *American Journal of Botany* 84, s. 195, Columbus, Ohio, USA 1997.
- Freudenstein J.V., Rasmussen F.N.: Sectile pollinia and relationships in the Orchidaceae. *Plant Systematics and Evolution* 205, s. 125-146, Østrig 1997.
- Friis I., Michelsen A.: The Sahel – International Environmental Conventions, Health and Environment, Afforestation and Environment. *Series C. Occasional Papers nr. 3. i: Selection of appropriate species and management methods in tree planting: case studies from Ethiopia*, Anette Reenberg, Henrik Secher Marcussen, Ivan Nielsen, s. 101-117, København 1996.
- Graae B.J., Buchwald E.: Særligt beskyttet natur – Lokaliteter i Statsskovene Bd. 1 og 2. København 1997, 162 + 206 s.
- Graae B.J., Heskjær V.S.: A comparison of Understorey Vegetation between Untouched and Managed Deciduous Forest in Denmark. *Forest ecology and management* 96, s. 111-123, Amsterdam 1997.
- Graglia E., Jonasson S.E., Michelsen A., Schmidt I.K.: Effects of shading, nutrient application and warming on leaf growth and shoot densities of dwarf shrubs in two arctic-alpine plant communities. *Ecoscience* 4 (2), s. 191-198, Quebec, Canada 1997.
- Hansen G., Moestrup Ø., Roberts K.R.: Light and electron microscopical observations on *Protocestratium reticulatum* (Dinophyceae). *Archiv für protistenkunde* 147, s. 381-391, 1997.
- Hansen G., Moestrup Ø., Roberts K.R.: Light and electron microscopical observation on *Protocestratium reticulatum* (Dinophyceae). *Archiv für Protistenkunde* 147, s. 147, 1997.
- Hansen L.E., Læssøe T.: Fund af den imperfekte svamp *Ceratocladium microspermum* i Danmark. *Svampe* 35, s. 58, Danmark 1997.
- Hansen P.: Biogeography of freshwater phytoplankton, a case study in the Azores (Abstract til Sixth International Phycological Congress, Leiden 1997). *Phycologia* 36, No.4 (1997), s. p 39, 1997.
- Hansen P., Kristiansen J.: Silica-scaled chrysophytes from Åland. *Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica* 73, s. 45-52, 1997.
- Heide-Jørgensen H., Johnsen I.: Indications of UV-B sensitivity in the lichen *Cladonia mitis*. i: Proceedings of the first European symposium on the effects of environmental UV-B radiation on health and ecosystems, H. Bauer, C. Nolan, s. 285-288, Bruxelles 1995.
- Heide-Jørgensen H.S., Johnsen I.: Analysis of surface structures in *Cladonia mitis* podetia in historical and recent collections from Greenland. i: Effects of UV-B and ozone on northern forest, K.A. Laksovirta, S. Huttunen, s. 56, Helsinki 1995.
- Heide-Jørgensen H.S., Johnsen I.: Ecosystem vulnerability to climate change in Greenland and the Faroe Islands. *Arbejdsrapport fra Miljøstyrelsen (Working report)* 97, s. 1-266, København 1997.
- Heide-Jørgensen H.S., Johnsen I.: Høj-arktisk vegetation i Grønland. *Naturens Verden* 1997 (6), s. 208-223, København 1997.
- Henriksen P., Moestrup Ø.: Seasonal variations in microcystin contents of Danish cyanobacteria. *Natural Toxins* 5, s. 99-106, 1997.
- Henriksen P., Carmichael W., An J., Moestrup Ø.: Detection of an anatoxin-a(s)-like anticholinesterase in natural blooms and cultures of cyanobacteria/blue-green algae from Danish lakes and in the stomach contents of poisoned birds. *Toxicon* 35, s. 901-913, Storbritannien 1997.
- Ikävalko J., Thomsen H.A.: The Baltic sea ice biota (March 1994): A study of the protistan community. *European Journal of Protistology* 33, s. 229-243, 1997.
- Jensen M.Ø., Moestrup Ø.: Autecology of the toxic dinoflagellate *Alexandrium ostenfeldii*: life history and growth at different temperatures and salinities. *European Journal of Phycology* 32, s. 9-18, 1997.
- Johansen B.: In Situ PCR on Plant Material with Sub-Cellular Resolution. *Annals of Botany* 80 (5), s. 697-700, 1997.
- Johnsen I.: NATURSYN – Indlæg ved miljø- og energiministeriets konference 13. juni 1996. København 1996, 50 s.
- Johnsen I.: Nature management in the Anholt de-

- sert – Proceedings from Conference at Anholt 3. – 5. september 1996. Århus 1996, 35 s.
- Johnsen I.: Hederne på Anholt – Botaniske undersøgelser. Århus 1997, 30 s.
- Jonasson S.E., Medrano H., Flexas J.: Variation in leaf longevity of *Pistacia lentiscus* and its relationship to sex and drought stress inferred from leaf $\delta^{13}\text{C}$. *Functional Ecology* Vol. 11, s. 282-289, 1997.
- Jonasson S.E.: Buffering of arctic plant responses in a changing climate. i: Global change and arctic terrestrial ecosystems, Redaltør/udgiver: Maxwell, Molan, Sveinbjørnsson, s. 365-380, New York 1997.
- Jong L.d., Læssøe T., Rald E.: Rosafodet rørhat (*Stiellus collinitus*) fundet i Danmark. *Svampe* 35, s. 22-26, Danmark 1997.
- Jøhnk N., Siegmund H.R.: Population structure and postglacial migration routes of *Quercus rubra* and *Quercus petraea* in Denmark, based on chloroplast DNA analysis. *Scandinavian Journal Forest Research* 12, s. 130-137, 1997.
- Karp A., Edwards K., Buford M., Wosman B., Morgante M., Seberg O., Kremer A., Boursot P., Arctander P., Tautz D., Hewit G.: Molecular techniques for biodiversity evaluation: opportunities and challenges. *Nature. Biotechnology* 15, s. 625-628, London 1997.
- Kondratyuk S., Söchting U., Kärnefelt I.: *Caloplaca oxneri* (Teloschistaceae), a new lichen species from East Asia. *Nat. Hist. Res.* 4, s. 17-20, Japan 1996.
- Kristiansen Aa., Düwel L., Kristiansen J.: The algal vegetation on ikaite columns in a fjord in SW-Greenland. *Phycologia* 36, No. 4, supplement, s. 55, 1997.
- Kristiansen J., Düwel L., Wegeberg S.: Silica-scaled chrysophytes from the Taymyr Peninsula, Northern Siberia. *Nova Hedwigia* 65, s. 337-451, Berlin-Stuttgart 1997.
- Kristiansen J.: Towards a global biogeography of silica-scaled chrysophytes. *Phycologia* 36,4. - Supplement, s. p 55, Lawrence, Kansas, USA 1997.
- Lundholm N., Skov J., Pocklington R., Moestrup Ø.: Studies on the marine planktonic diatom *Pseudo-nitzschia*. II Autecology of *P. pseudodelicatissima* based on isolates from Danish coastal water. *Phycologia* 36, s. 381-388, 1997.
- Lutzoni F., Spatafora J., Armaleo D., Söchting U., Johnson J., Mahoney B., LaGreca S., Culbertson W.: Relationships among lichenized and nonlichenized ascomycota based on phylogenetic analyses of ribosomal DNA. 1996, 1 s. Publikationsart diverse.
- Læssøe T.: Genfund af *Geoglossum littorale* (Rost.) Nannf. I: J. Vesterholt (red.) Usædvanlige danske svampefund. *Svampe* 35, s. 50-52, Danmark 1997.
- Læssøe T.: *Entonaema clinnabarina* – en eksotisk kernesvamp. *Svampe* 36, s. 21-22, Danmark 1997.
- Læssøe T.: En nordjysk dataindsamler – Olvar Læssøe 1928-1996. *Svampe* 36, s. 37, Danmark 1997.
- Læssøe T., Del Conte A.: Svampe – fra mark og skov til køkken. Danmark 1997, 256 s.
- Læssøe T., Del Conte A.: Der neue BLV Pilzatl. Tyskland 1997, 256 s.
- Læssøe T., Del Conte A.: Der Pilzatl. München 1997, 256 s.
- Læssøe T., Del Conte A.: Den stora soppboken. Norge 1997, 256 s.
- Læssøe T., Del Conte A., Daun R.: Bonniers stora svampbok. Sverige 1997, 256 s.
- Læssøe T., Del Conte A.: L'encyclopédie des champignons. Frankrig, Vevey 1997, 256 s.
- Læssøe T., Knudsen H.: Genfund af toppet stemmørkel (*Gyromitra fastigiata*). I: J. Vesterholt, Usædvanlige danske svampefund. *Svampe* 35, s. 50, Danmark 1997.
- Mikkelsen T.N., Heide-Jørgensen H.S.: Acceleration of leaf senescence in *Fagus sylvatica* L. by low levels of tropospheric ozone demonstrated by leaf colour, chlorophyll fluorescence and chloroplast ultrastructure. *Trees* 10, s. 145-156, Berlin 1996.
- Moestrup Ø., Thomsen H.A.: In memoriam Tyge Christensen (1918-1996). *Phycologia* 36, s. 2-5, 1997.
- Moestrup Ø.: Toxic blue-green algae (cyanobacteria) in 1833. *Phycologia* 35, 6 Supplement, s. 5, 1997.
- Mogensen G.S., Hansen G.R., Jensen H.E., Dalsgaard M.S.: Danske navne for tørvemoser, sortmoser og bladmoser der forekommer i Danmark. Version 1. 1997, 35 s. Publikationsart diverse.
- Mogensen G.S., Hansen G.R., Jensen H.E., Dalsgaard M.S.: Checklist of Danish mosses: Spagnopsida, andreaeopsida and bryopsida. Version 1. København 1997, 17 s. Publikationsart diverse.
- Onodera H., Oshima Y., Henriksen P., Yasumoto T.: Confirmation of anatoxin-a(s) in the cyanobacterium *Anabaena lemmermannii*, as the cause of bird kills in Danish lakes. *Toxicol* 35, s. 1645-1648, Storbritannien 1997.
- Pedersen L., Fischer A., Aaby B.: Storebælt i 10.000 år. Mennesket, landskabet og havet. København 1997, 1-339 s.
- Pedersen O., Jørgensen L.B., Sand-Jensen K.: Through-flow of water in leaves of a submerged plant is influenced by the apical opening. *Planta* 202, s. 43-50, Berlin 1997.

- Pedersen P.M.: Temperature ecotypes in marine brown algae. *Phycologia* 36 (4), Supplement, s. 85, 1997.
- Petersen G., Seberg O.: Phylogenetic analysis of the Triticeae (Poaceae) based on rpoA sequence data. *Molecular Phylogenetics and Evolution* 7, s. 217-230, Academic Press, Florida 1997.
- Philipp M.: Genetic diversity breeding system and population structure in silence acaulis (caryophyllaceae) in West Greenland. *Opera Botawica* 132, s. 89-100, 1997.
- Poulsen M.R., Aaby B.: Overvågning af Højmoser 1996. Rønne 1997, 1-84 s.
- Poulsen N.E., Mamum S.B., Williams G.L., Ellegaard M.: Tertiary dinoflagellate biostratigraphy of sites 907, 908, 909 in the Norwegian-Greenland Sea. *Proceedings of the Ocean Drilling Program, Scientific Results Vol. 151*, s. 255-285, College Station, Texas 1996.
- Robinson C.H., Michelsen A., Lee J.A., Whitehead S., Callaghan T., Jonasson S.E., Press M.: Elevated atmospheric CO₂ affects decomposition of *Festuca vivipara* (L.) Sm. litter and roots in experiments simulating environmental change in two contrasting arctic ecosystems. *Global Change Biology* 3, s. 37-49, Cambridge, UK 1997.
- Sathish Kumar .C., Rasmussen F.P.N.: The Reappearance of *Odontochilus rotundifolia* Blatter and its Transfer to *Aenhenrya Gopalan* (Orchidaceae). *Novon* 9, s. 81-84, St.Louis, Missouri, USA 1997.
- Schmidt I.K., Michelsen A., Jonasson S.E.: Effects on plant production after addition of labile carbon to arctic/alpine soils. *Oecologia* Vol. 112, s. 305-313, Berlin 1997.
- Schmidt I.K., Michelsen A., Jonasson S.E.: Effects of labile soil carbon on nutrient partitioning between an arctic graminoid and microbes. *Oecologia* Vol. 112, s. 557-565, Berlin 1997.
- Seberg O.: A Proposal for an Elyms-core Collection. *Plant Genetic Resources Newsletter* 111, s. 77-81, Rom 1997.
- Siegismund H.R.: Oucrossing rates in two stands of noble fir (*Abies roccera*) in Denmark. *Silvae Genetica* 46, s. 144-146, 1997.
- Siemer B.L., Stam W., Olsen J., Pedersen P.M.: Phylogeny of the Ectocarpaceae s.l. based on rbcL gene and RuBisCO spacer sequences. *Phycologia* 36 (4), Supplement, s. 103, 1997.
- Simonsen S., Moestrup Ø.: Toxicity tests in eight species of *Chrysochromulina* (Haptophyta). *Can. J. Botany*, s. 129-136, 1997.
- Skov J., Lundholm N., Pocklington R., Rosendahl S., Moestrup Ø.: Studies on the marine planktonic diatom *Pseudo-nitzschia*. I. Isozyme variation among isolates of *P. pseudodelicatissima* during a bloom in Danish coastal waters. *Phycologia* 36, s. 374-380, 1997.
- Strid A., Tan K.: *Flora Hellenica*, vol.1. Köeningstein 1997, xxxvi+547 s.
- Strid A.: From Flora Graeca to Flora Hellenica – on the botanical exploration of Greece. i: *Chorological problems in the European Flora. Abstracts from the VIII Meeting of the Committee for Mapping the Flora of Europe*, s. 44, Helsinki 1997.
- Strid A.: *Flora Hellenica and its database systems. i: Abstracts from the First Balkan Botanical Congress*, s. 28, Thessaloniki 1997.
- Strid A.: Ca. 70 korte artikler. i: *Den Store Danske Encyklopædi*, København 1997.
- Søchting U.: Laverne vogter luftkvaliteten. *Naturligvis* 1996, s. 10-13, København 1996.
- Søchting U., Lutzoni F.: Phylogenetic relationships among members of the Teloschistaceae based on the nuclear ribosomal small subunit. 1996, 1 s. Publikationsart diverse.
- Søchting U.: Anthraquinones in Teloschistales. HPLC identification and taxonomic significance. 1996, 1 s. Publikationsart diverse.
- Søchting U., Christensen S.N.: Laver – Epifytiske laver på bøg. i: *Biologisk mangfoldighed i dansk naturskov. En sammenligning mellem østdanske natur- og kulturskove*, s. 124-127, 163, 218-221 København 1997.
- Søchting U., Alstrup V.: Mogens Skytte Christiansen. *Obituary. Int. Lichenological Newsletter* 30(1), s. 13-14, Trieste 1997.
- Søchting U.: Epiphyllid cover on spruce needles in Denmark. *Ann. Bot. Fennici* 34, s. 157-164, Helsinki 1997.
- Søchting U., Tønsberg T.: *Caloplaca xanthostigma* (Ras.) Zahlbr. a common lichen in cool regions of the Northern Hemisphere. *Symb. Bot. Ups.* 32, s. 247-253, Uppsala 1997.
- Søchting U.: Two major anthraquinone chemosyndromes in Teloschistaceae. *Bibl. Lichenol.* 68, s. 135-144, 1997.
- Søchting U., Sutton B.: *Scolecotheca cornuta* gen. et sp. nov. on needles of *Picea abies* from Denmark. *Mycol. Res* 101, s. 1366-1370, England 1997.
- Tan K., Perdetzoglou D., Roussis V.: *Biebersteinia orphanidis* (Geraniaceae) from southern Greece. *Ann. Bot. Fennici* 34 (1), s. 41-45, Helsinki 1997.
- Tan K., Sfikas G., Vold G.: *Viola parnonia* (Violaceae), a new species from southern Greece. *Ann. Bot. Fennici* 34 (3), s. 149-152, Helsinki 1997.
- Tan K., Strid A.: A new *Astragalus* (Fabaceae) from southern Peloponnisos. *Plant Systematics & Evolution* 206, s. 47-50, Vienna, Austria 1997.

Tan K., Sfikas G., Vold G.: *Viola parnonia* (Violaceae), a new species from southern Greece. *Ann. Bot. fennici* 34 (3), s. 149-152, Helsinki 1997.

Tan K.: Basellaceae: *Anredera*; Chenopodiaceae: *Polycnemon*, *Halblitzia*, *Beta*, *Chenopodium* (with P. Uotila), *Spinacia*, *Atriplex*, *Camphorosma*, *Bassia*, *Kochia*, *corispermum*, *Halocnemum*, *Arthocnemum*, *Sarcocornia*. i: *Flora Mellenica Volume 1*, s. 108-137, Koenigstein, Germany 1997.

Tan K.: Nyctaginaceae: *Mirabilis*; Phytolaccaceae: *Phytolacca*; Aizoaceae: *Aizoon*, *Carpobrotus*, *Malephora*, *Mesembryanthemum*, *Aptenia*. i: *Flora Hellenica Volume 1*, s. 147-152, Koenigstein, Germany 1997.

Tan K.: Molluginaceae: *Mollugo*, *Glinus*; Tetragoniaceae: *Tetragonia*; Portulacaceae: *Portulaca*, *Montia*. i: *Flora Hellenica Volume 1*, s. 152-156, Koenigstein, Germany 1997.

Tan K., Iatrou G.: Two rare taxa in the southern Peloponnese. i: *Proceedings of The First Balkan Botanical Congress, Thessaloniki, 19-22 September 1997*, s. 4, Dordrecht, Germany 1997.

Tan K.: Biodiversity in the Greek Brassicaceae. i: *Chorological Problems in the European flora. VIII Meeting of the Committee for Mapping the Flora of Europe, August 8-10, 1997*, University of Helsinki, s. 46, Finland 1997.

Tan K.: *Flora of the Arabian Peninsula and Socotra Volume I (Review)*. *Nordic J. Botany* 17 (2), s. 144, Copenhagen, Denmark 1997.

Tan K.: Do you believe in Greek Brassicaceae? i: *Abstracts from The First Balkan Botanical Congress, Thessaloniki, 19-22 September 1997*, s. 25, Thessaloniki, Greece 1997.

Tan K., Iatrou G.: Two rare taxa in the southern Peloponnese. i: *Abstracts from the First Balkan Botanical Congress, Thessaloniki, 19-22 September 1997*, s. 26, Thessaloniki, Greece 1997.

Thomsen H.A.: Species of *Thaumatococcus* (*Thaumatococcaceae*, *Protista Incertae Sedis*) from the Arctic Sea ice biota (North East Water Polynya, North East Greenland). *Journal of Marine Systems* 10, s. 263-277, Holland 1997.

Thomsen H.A., Garrison D.L., Kosman C.: *Choanoflagellates* (Acanthoecidae, Choanoflagellida) from the Weddell Sea, Antarctica, taxonomy and community structure with particular emphasis on the ice biota, with preliminary remarks on Choanoflagellates from Arctic Sea Ice (Northwater Polynya, Greenland), *Archiv für Protistenkunde* 148, s. 77-114, 1997.

Vestergaard P.: Vegetationens udvikling på forlandet ved det fremskudte dige ved Højer. *Flora og Fauna* 103, s. 77-93, Århus 1997.

Vestergaard P.: Possible impact of sea-level rise on

some habitat types at the Baltic coast of Denmark. *Journal of Coastal Conservation* 3, s. 103-112, Uppsala 1997.

Botanisk Museum og Centralbibliotek

Botanisk Museum og Centralbibliotek er underlagt "Bekendtgørelse om Københavns Universitets Naturhistoriske Museer m.v. og Botaniske Have" nr. 586 af 24. juli 1994, hvori formål og regler for instituttets aktiviteter og ledelse fastlægges. De vigtigste opgaver for instituttet er kuratering (pasning) af museets og bibliotekets samlinger, accession (indordning af tilgang til samlingerne), katalogisering og udlån, udstillingsvirksomhed, samt formidling, forskning og undervisning.

Biblioteksvirksomhed:

Botanisk Centralbibliotek betjener primært Universitetets forskere og studerende, men har desuden pligt til offentligt udlån og faste udlånstider, idet biblioteket også er landets hovedfagbibliotek for faget botanik. Biblioteket har åbent mandag-torsdag 9.00-16.00, fredag 9.00-14.00.

Information, faglig vejledning og direkte ekspedition daglig 12.00-15.00 (fredag 12.00-14.00). Som noget nyt har Botanisk Centralbibliotek tilbudt ansatte ved Københavns Universitet hjælp til affattelse af latinske diagnoser, og det har man i stor udstrækning benyttet sig af.

I kalenderåret 1997 har der været udlånt 14.949 bind, idet der er ekspederet 8.478 bind til hjemlån og yderligere 6.471 bind til brug på læsesalene og til fotokopiering. Som interurbanlån har biblioteket ekspederet 4.500 fotokopier og ca. 800 bøger. I samme periode har bibliotekets læsesale haft 3.878 besøgende.

Aktivitetsniveauet har været næsten identisk med foregående års. Den registrerede tilvækst har været på 661 bøger, 251 særtryk og 968 årgange af tidsskrifter, således at bogbestanden nu er på ca. 138.000 bibliografiske enheder. Årets tilvækst er inddateret til DANBIB-basen via bibliotekssystemet FELIX.

Til bibliotekets 220 faste bytteforbindelser er i årets løb udsendt 4 hefter af tidsskriftet "Lindbergia" (vol. 21(2+3) & 22(1+2)). Årets 4 hefter af URT er desuden udsendt til vore skandinaviske bytteforsendelser. Udover hvad biblioteket har erhvervet ved køb og bytte, har det som de foregående år forøget sine samlinger med gaver fra privatpersoner såvel som fra offentlige institutioner.

Fra bibliotekets ekspedition har man hele året kunnet søge i alle DNLB's udenlandske CD-ROM-databaser, ligesom man har kunnet søge gratis i DANBIB (forskningsbibliotekernes fællesbase).

Bibliotekets faste stab af medarbejdere er ikke blevet forøget i dette år, men det er igen i 1997 lykkedes at fortsætte det løbende restaureringsarbejde af bibliotekets meget anvendte gamle bogsamling ved hjælp af midler fra Tuborg Fondet og Augustinusfonden.

Af bygningsmæssige forbedringer kan nævnes, at Biblioteksfløjen i kalenderåret har fået repareret og malet alle vinduer både udvendigt og indvendigt på syd- og østfacaden. Desuden har biblioteket fået indrettet et nyt, stort bogmagasin, som også er blevet taget i brug dette år.

Endelig er anskaffelsen af en rigtig bog-kopimaskine blevet til virkelighed. Den skulle gerne skåne vore gamle bøger ved kopiering.

Forskningsvirksomhed:

Kildestudier vedrørende udgivelsen af "Flora Danica": Undersøgelsen af de botaniske anstalter på Amalienborg, deres baggrund og betydning for den økonomiske historie og for botanikkens historie i Danmark-Norge er fortsat fra de foregående år. I dette år er der især fokuseret på Oeders optegnelser fra Norge sammenholdt med samtidige økonomiske og naturvidenskabelige forfattere. Desuden er forholdet mellem de botaniske anstalter på Amalienborg og Naturaliekabinettet på Charlottenborg blevet undersøgt (P. Wagner).

Revisionen af bibliotekets samlede tidsskriftbeholdninger med bestandsangivelse er fortsat, accessionslister for året 1997 er forberedt og "Fortegnelse over løbende periodica ved Botanisk Centralbibliotek", 4. udg., er revideret (A. Hartmann).

Redaktionelle og andre hverv:

A. Hartmann: Fagreferent for "Excerpta Botanica", medlem af Konsistoriums Biblioteksudvalg. P. Wagner: Medlem af bestyrelsen for Dansk Medicin-Historisk Selskab.

Møder og rejser:

A. Hartmann: Deltog i biblioteksleder-mødet i Århus i november og flere temadage, arrangeret af Danmarks Forskningsbiblioteksforening og/eller Statens Bibliotekstjeneste. Deltog desuden i European Botanical and Horticultural Libraries' 4. møde på Rijksherbariet i Leiden. P. Wagner: Rejse til Oldenburg, Niedersächsisches Staatsarchiv for at undersøge tilstedeværelsen af papirer fra Oeders hånd.

Botanisk Museum

Forskningsvirksomhed:

Museets forskning er i vidt omfang knyttet til de videnskabelige samlinger. Centrale forskningsopgaver er udarbejdelse af taksonomiske revisioner, bestemmelsesværker (florahåndbøger), floristiske og floristisk relaterede økologiske studier, plantegeografi, biodiversitet, vegetationshistorie og historisk dokumentation.

Blomsterplanter og bregner

1.1. Overordnede fylogenetiske studier

Anatomien hos familierne Verbenaceae og Lamiaceae er studeret med henblik på ny information, der kan indgå i fylogenetiske studier. En tidligere indsendt artikel om fylogenetiske (kladistiske) undersøgelser af *Leucas-Acrotome-Leonotis* gruppen (Lamiaceae) er antaget. Undersøgelser af bægerets anatomi er fortsat. En artikel om afgrænsningen af de to plantefamilier Verbenaceae og Lamiaceae er antaget. En artikel om slægtskabsforholdene og klassifikationen inden for tribus Ocimeae (Lamiaceae) skrevet sammen med Allan Paton (fra Kew, England) er indsendt (O. Ryding).

1.2 Revisioner og andre taksonomiske projekter

Arbejdet med en global revision af *Pouzolzia* og *Boehmeria* (Urticaceae) er fortsat. En række indo-pacifiske taxa, tidligere placeret i *Boehmeria*, skal henføres til arten *Cypholophus decipiens*; manuskript herom er indsendt (I. Friis med M. Thomas, Kew).

En tidligere indsendt artikel om en ny *Plectranthus*-art (Lamiaceae) er trykt. En artikel om slægten *Teucrium* i Etiopien og Somalia er antaget. Beskrivelser af slægter i Lamiaceae underfamilie Lamioideae til projektet "Families and Genera of Vascular Plants" er igangsat (O. Ryding).

En revision af slægten *Sapria* (Rafflesiaceae) i Thailand er under udarbejdelse i samarbejde med H. Bänziger (Chiang Mai) (B. Hansen).

Undersøgelser af arts-, underarts- og varietetsbegreber inden for slægten *Dactylorhiza* (Orchidaceae) er fortsat. En artikel om allozym-variation hos Kødfarvet Gøgeurt (*D. incarnata*) er indsendt (H.Æ. Pedersen).

Studier i mediterrane orkidéer er gennemført med N. Faurholdt (Køge). En artikel med nye kombinationer er trykt, mens en artikel om et hybridkompleks i slægten *Ophrys* er antaget. Undersøgelser af slægten *Dendrochilum* er afsluttet. En revideret underinddeling og bibliografi (med J.J. Wood og J. B. Comber, Kew) og en revision af slægten på Filippinerne samt en artikel med en ny art er trykt. Undersøgelser af taksonomi og en-

zymvariation i slægten *Epipactis* (med B. Ehlers, Århus) er indledt med felt- og laboratoriearbejde (H.Æ. Pedersen).

1.3 *Florahåndbøger*

"Flora of Ethiopia and Eritrea". Bind 6 er trykt. Arbejdet med Solanaceae er fortsat. Manuskript med opdatering af de udgivne bind (bind 2(2), 3 og 7) er indleveret (I. Friis med en række andre).

"Flora of Ethiopia" og "Flora of Somalia". Arbejdet med Lamiaceae er fortsat (O. Ryding).

Revisioner af de sydøstasiatiske slægter af Acanthaceae er fortsat for projekterne "Flora of Thailand", "Flora of Cambodia, Laos and Vietnam" og "Flora of Malesiana" (B. Hansen).

Revisioner af Balanophoraceae til "Flora of Colombia" og "Flora of Greater Antilles" er fortsat (B. Hansen).

1.4 *Historisk dokumentation og bibliografier*

Et dokumenteret forslag til den internationale nomenklaturkomité om forkastelse af slægtsnavnet *Pentocnide* (Urticaceae) er trykt (I. Friis med M. Thomas, Kew).

Indsamlinger af Koenig i generalherbariet registreres løbende, når de bliver fundet (B. Hansen).

1.5 *Floristik og økologi*

Studiet af flora og vegetation i Vestetioopien er fortsat med feltarbejde i provinserne Illubabor, Sidamo og Gamu-Gofa. Materialet fra 1996 er identificeret og delvist analyseret. Artikler, der beskriver nye arter i henholdsvis *Dombeya* og *Sesbania* samlet i 1995, er antaget (I. Friis med S. Bidgood, Kew).

Feltarbejdet i forbindelse med en lokalflora fra Århussskovene (med A.M. Hansen, Grenå) er afsluttet og artiklen under udarbejdelse (H.Æ. Pedersen).

Forskningsprojektet "Circumpolar Arctic Vegetation Mapping" (CAVM) er fortsat og et indlæg om status for vegetationskortlægningen i udvalgte områder i Grønland er fremlagt ved det første "North American CAVM" møde, og indlægget fra det andet CAVM-møde i 1996 er trykt (C. Bay).

En artikel om vegetationen i kystnære områder af Nordgrønland er publiceret (C. Bay med B. Fredskild).

Feltundersøgelser af planteæderes indflydelse på forplantningsstrategien hos Arktisk Pil (*Salix arctica*) er gennemført i Østgrønland, og materialet er under bearbejdelse (C. Bay).

Et samarbejde er startet med Grønlands Naturinstitut i forbindelse med kortlægningen af vegetationen i rensdyrenes fødesøgningsområder i Vestgrønland. Rapportering af sommerens feltarbejde er påbegyndt. I samarbejde med Dansk Po-

lar Center er en vegetationskortlægning af studieområdet Zackenberg, Østgrønland, gennemført (C. Bay).

En statusrapport over oliespildsundersøgelser i Østgrønland er trykt ved DMU (C. Bay).

En overvågning af vegetationen i klitheder i forbindelse med naturgenopretningsprojekter på Anholt og Hulsig Hede er foretaget (S.N. Christensen med I. Johnsen, Bot. Inst.).

En registrering af turistslitagen samt en vurdering af behovet for pleje af lavrige klitheder på Rømø er foretaget for Sønderjyllands Amt (S.N. Christensen).

En registrering af lavfloraen i Bolderslev og Uge skove er foretaget i forbindelse med en frednings-sag for Skov- og Naturstyrelsen (S.N. Christensen).

Arbejdet er fortsat med den botaniske del af projektet "Fire in Tropical Ecosystems". Der er indsamlet data og prøver i Gambela, Etiopien tre gange i 1997 og foretaget analyser i laboratoriet. Desuden udføres der parallelle væksthussforsøg i Botanisk Have (M. Jensen med flere andre inst. ved KU samt afrikanske universiteter).

1.6 *Plantegeografi*

Arbejdet med en monografi i to bind over vegetation, flora og plantegeografiske forhold i og omkring bjergene langs grænsen mellem Sudan og Uganda er fortsat; manuskript til bind 1 er indleveret (I. Friis med K. Vollesen, Kew, England).

Arbejdet med en sammenfattende plantegeografisk undersøgelse af Grønlands karplanteflora som et element i en ny grønlandsk flora er videreført. Bidraget til "Atlas of Rare Endemic Vascular Plants of the Arctic" under CAFF-projektet er trykt (C. Bay).

1.7 *Vegetationshistorie*

Arbejdet med at udrede vegetations- og klimaændringer ved Zackenberg, NØ-Grønland, siden sidste istid er fortsat. Fra den ene af de to søer, der blev boret i 1996, er der lavet et pollendiagram, og fra den anden er der analyseret over 50 pollenprøver (B. Fredskild).

2. *Mosser*

2.1 *Florahåndbøger*

Teksten til to underfamilier i Pottiaceae, omfattende 38 arter er afsluttet, og tegninger af alle arter er udarbejdet til brug for "Illustrated Moss Flora of Arctic North America and Greenland" (G.S. Mogensen med R. Zander og P. Eckel, New York).

Teksten til slægten *Cyrtomium* er udarbejdet for "Flora of North America" (G.S. Mogensen med N.G. Miller, New York).

2.2. Revisioner og floristik

Et manuskript om fordelingen af han- og hunplanter af *Cyrtomnium hymenophylloides* i Nordamerika er antaget (G.S. Mogensen med N.G. Miller, New York).

Det er påvist, at *Tortula scotteri* er et synonym for *Hilpertia velenovskyi* og et manuskript er under udarbejdelse (G.S. Mogensen med R. Zander, New York).

En ny checkliste over danske Sort-, Tørve- og Bladmossier er afsluttet, og danske navne til alle arter er udarbejdet (G.S. Mogensen, G.R. Hansen, H.E. Jensen og M.S. Dalsgaard).

3. Alger

3.1 Floristik, økologi og plantegeografi

Vinterindsamling af marine alger fra stenrev i Kattegat er foretaget. I prøverne er der fundet mange vinterfertile arter, bl.a. skorpeformede brunalger, som herved har kunnet identificeres. Sensommerprøver fra brakvandede områder er undersøgt. De har et reduceret artsantal, og arterne er spinklere end i mere saline områder. Det indsamlede materiale vil indgå som en del af basismaterialet til en kommende florahåndbog over marine danske rød-, brun- og grønalger (R. Nielsen med Skov- og Naturstyrelsen og DMU).

Studiet af den marine algefloora ved Færøerne er fortsat og udvidet med studier ved Vestnorge (R. Nielsen med kolleger fra Færøerne, Island og Norge).

Et projekt om danske, kalkinkrusterede rødalger er fortsat. Artsbestemmelsen foretages ved hjælp af lysmikroskopi på snit fra ultra- og frysemi-krotom. Som en del af projektet indgår arternes udbredelse i forhold til saltholdighedsgradienten i de danske farvande. En taksonomisk revision af arter foretages med tidssvarende metoder, bl.a. ultrastrukturelle studier (S. Wegeberg).

4. Laver

Floristik, økologi og plantegeografi

Arbejdet med den sammenfattende redegørelse for egne studier af de grønlandske laver er fortsat. Den oversættes nu til engelsk og vil herefter blive udbygget med en plantegeografisk analyse, der omfatter størstedelen af de ca. 1000 grønlandske laver (E.S. Hansen).

De grønlandske arter af *Arthrorhaphis* og *Pleopsidium* revideres og kortlægges (E.S. Hansen med W. Obermayer og J. Hafellner, Graz).

Et manuskript om et antal laver og svampepara-

sitter på laver, som er nye for Grønland, er antaget (E.S. Hansen).

Et manuskript om lavfloraen ved Kusuk, Ilulialik og Qeqertarsuatsiatt er under udarbejdelse (E.S. Hansen).

Bestemmelsen af indsamlingerne fra Nordgrønland i 1995 er næsten afsluttet. Et antal nye arter for videnskaben og nogle nye for Grønland undersøges nærmere med scanning-elektronmikroskop (E.S. Hansen).

5. Svampe

5.1. Svampehåndbøger

Arbejdet med "Nordic Macromycetes" bind 1 er næsten afsluttet (H. Knudsen).

Redigeringen af symposieberetningen fra den femte arktisk-alpine mykologiske kongres i Sibirien er næsten afsluttet (H. Knudsen med V. Mukhin, Jekaterinburg).

5.2. Floristik, økologi og mykogeografi

En artikel om en række hatsvampe som indikatorer for den arktisk-alpine zone er udarbejdet til symposieberetningen fra den femte arktisk-alpine mykologiske kongres (H. Knudsen med V. Mukhin).

En bog om danske svampelokalteter er under udarbejdelse (H. Knudsen med J. Vesterholt, Vejle Amt).

Et manuskript med en række nye arter af bærevsvampe er under udarbejdelse (K. Hauerslev).

Et manuskript om de grønlandske vokshatte er færdiggjort (T. Borgen).

Redaktionelle og andre hverv:

C. Bay: Medlem af "Circumpolar Arctic Vegetation Mapping Executive Committee"; dansk bidragsyder til "Conservation of Arctic Flora and Fauna"; medlem af ITEXs "Site Classification Group"; manuskriptanmelder for "Arctic and Alpine Research". B. Fredskild: Manuskriptanmelder vedrørende Grønland til "Flora of North America". I. Friis: Medlem af styregrupperne for "Centre for Tropical Biodiversity", "Fire in tropical Ecosystems", "The Species Plantarum/Flora of the World-project" og "Nordic Publications in Botany"; af redaktionskomitéen for "Flora of Ethiopia and Eritrea", af komitéen for frøplanter under den Internationale Nomenklaturkomité og formand for den danske nationalkomité for "International Union for Biological Sciences". B. Hansen: medlem af redaktionskomitéen for "Flora of Thailand". G.S. Mogensen: Redaktør af "Meddelelser om Grønland, Bioscience" og af "Illustrated Moss Flora of Arctic North America and Greenland"; re-

gional rådgiver om Grønlands mosser til "Flora of North America"; medlem af bestyrelsen for Danmarks Naturhistoriske Museer; formand for Bryologkredsen II; medlem af styregruppen for Zackenberg Forskningsstation. H. Knudsen: Redaktør af "Nordic Macromycetes". H.Æ. Pedersen: Redaktør af "Flora og Fauna"; medlem af "The Committee for Mapping the Flora of Europe"; rådgiver vedrørende udbredelseskort og -beskrivelser for "Flora Nordica"; medlem af styregruppen for projektet "Overvågning af danske orkidéer".

Forsknings- og kongresrejser:

C. Bay deltog i "North America CAVM workshop" i Anchorage, var på feltarbejde i Vestgrønland med Grønlands Naturinstitut og i Østgrønland med D.R. Klein (Fairbanks, USA).

I. Friis deltog i den 15. AETFAT kongres i Harare, Zimbabwe, i et møde for "The Species Plantarum"-projektet i Californien, var på herbariebesøg i London, til redaktionsmøde i Uppsala for "Flora of Ethiopia and Eritrea" og på feltarbejde to måneder i Etiopien.

E.S. Hansen var på tre ugers indsamling af laver i Godthåbsfjorden.

M. Jensen var på feltarbejde i Etiopien i godt fire måneder fordelt over tre rejser.

H. Knudsen var på en måneds svampeindsamlingsrejse i Sibirien (Kamchatka).

G.S. Mogensen var på herbariebesøg ved Duke University, Clinton Herbarium, New York, New York State Herbarium og i London, indsamlede mosser i to uger på Madeira og deltog i The American Bryological and Lichenological Societys årsmøde i Montreal.

R. Nielsen var på algeindsamling på danske stenrev to gange, ved Færøerne tre gange og ved Bergen to gange, på studierejse til Portugal og deltog i "6. International Phycological Congress" i Leiden.

H.Æ. Pedersen var på fire ugers feltarbejde i Jylland og deltog i en uge i en DANCED workshop i Chiang Mai, Thailand.

O. Ryding deltog i den 15. AETFAT kongres i Harare, Zimbabwe, var på herbariebesøg i London, Paris og Kiel.

S. Wegeberg var på studiebesøg i seks uger i Binghamton (USA) og to uger i Portsmouth, og deltog i "6. International Phycological Congress" i Leiden.

Gæster:

Irina Goldberg (Jekaterinburg) opholdt sig ved mosherbariet i en måned. Ensermu Kelbessa (Etiopien) opholdt sig ved generalherbariet i to måneder.

Museumsvirksomhed

Samlingerne

Museets samlinger omfatter nu 2.462.954 specimens. Disse anvendtes i 1997 under 383 besøg af gæster, heraf en del udlændinge.

I løbet af 1997 indgik 21.060 nye specimens til museet (13.209 blomsterplanter og bregner, 1.034 mosser, 3.665 laver, 975 svampe og 2.177 alger), af hvilke 14.238 var registreret som gaver, 2.393 som bytte, 790 som køb og 3.639 som egne indsamlinger. Til brug for videnskabelige studier formidledes til danske forskere 85 indlån (5000 specimens) fra udenlandske institutioner. 151 lån (3396 specimens) blev udtaget fra museets magasiner og sendt til udenlandske institutioner.

Museets database over type-eksemplarerne er blevet udbygget, så den nu indeholder typerne af ca. 10.000 blomsterplanter, hvilket anslås at være mellem 1/2 og 2/3 af typerne i denne gruppe. Desuden findes typerne af rødalger, grønalger og brunalger tilgængelige, samt alle bladmosstyper.

En gennemgribende ombygning i 1997 af centralvarmeanlægget i den gamle museumsbygning (Gothersgade 130) bør mindske risikoen for vandskade på samlingerne betydeligt.

Skoletjeneste, udstillinger og formidling

Skoletjenesten er i det forløbne år flyttet fra lokalerne i Gothersgade 130 til nye lokaler i Herbariefløjen på grund af en udvidelse af Dansk Herbarium. Skoletjenesten er stadig på et lavt aktivitetsniveau på grund af beskedne bevillinger, men har dog i 1997 været benyttet af 200 grupper (klasser) med i alt 3462 personer.

Årets udstilling hed "Danske svampe – et økologisk udsnit". Den blev besøgt af 4760 personer i løbet af 264 åbningstimer fra juni til august. Desuden var udstillingen åben i efterårsferien, hvor der var "åbent hus" for svampebestemmelse. Materiale fra museet har været udlånt til en udstilling i Schleswig-Holsteins Landesmuseum på Gottorp Slot i Slesvig.

Følgende har leveret bidrag i 1997 til den "Store Danske Encyklopædi": Ib Friis, E.S. Hansen, H. Knudsen og R. Nielsen.

Ib Friis.

Stab

VIP: 11,9 årsværk.

TAP: 14,9 årsværk.

BOTANISK MUSEUM

VIP:

Bay, Christian; forskningsadj.

Fredskild, Bent Ingvar; lektor.

Friis, Ib; professor.

Hansen, Bertel; lektor.

Hansen, Eric Steen; lektor.

Jensen, Michael; ph.d.-studerende.

Knudsen, Henning Jørgen; lektor.

Mogensen, Gert Steen; lektor.

Nielsen, Ruth; lektor.

Pedersen, Henrik Ærenlund; adjunkt.

Ryding, Per Olof; lektor.

Wegeberg, Susse; ph.d.-studerende.

TAP:

Afshar, Malgorzata V.; laborant.

Andersen, Jørgen Emil; laboratoriemester.

Bach, Karen Gitte; assistent.

Barham, Frank E.; kontorassistent.

Christensen, Erik; teknisk tegner.

Clasen, Helle Rosenkilde; kontorfuldmægtig.

Corfixen, Peer Steen; overassistent.

Hansen, Gunner Rylander; kursusleder.

Hansen, Kim; laboratorietjent.

Johansen, Viviane; assistent.

Knudsen, John; laboratorietjent.

Kristoffersen, Anette Vedding; assistent.

Nissen, Mona Lisbet; overassistent.

Vernsted, Birgit; assistent.

BOTANISK CENTRALBIBLIOTEK

VIP:

Hartmann, Annelise; lektor.

Wagner, Peter Henrik; lektor.

TAP:

Hansen, Ib Reinhardt; kontorbetjent.

Jensen, Lena; assistent.

Johansen, Anette; assistent.

Lassen, Birthe; restaureringstekn.

Pedersen, Tina; assistent.

Reinholtz, Inger Marie R.; overassistent.

Fondsstøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".

Publikationer:

Bay C., Fredskild B.: Present and past vegetation in the high arctic, easternmost North Greenland and the relation to the Northeast Water Polynya. *Journal of Marine Systems* 10, s. 35-39, Holland (Elsevier Science, Amsterdam) 1997.

Bay C., Talbot S., Yurtsev B.: Atlas of Rare Ende-

mic Vascular plants of the Arctic. i: Atlas of Rare Endemic Vascular Plants of the Arctic, S. Talbot, B. Yurtsev, D. Murray, G. Argus, C. Bay, A. Elvebakk, s. 1-99, Anchorage, Alaska 1997.

Christensen S.N.: New and noteworthy lichen records from the Ionian island of Kerkira (Corfu), Greece. *Willdenowia* 27, s. 265-272, Berlin, Dahlem 1997.

Frederiksen S.E., Rasmussen F.P.N., Friis I.: Planternes udvikling – fra mosser til dækfrøede. *København* 1997, 122 s.

Friis I., Michelsen A.: Selection of appropriate species and management methods in tree planting: case studies from Ethiopia, Anette Reenberg, Henrik Secher Marcussen, Ivan Nielsen, s. 101-117, København 1996.

Friis I.: Flora of Ethiopia and Eritrea – en moderne flarahåndbog for et gammelt land. i: Københavns Universitets Almanak – Skrive og Rejsekalendar for det år efter Kristi fødsel 1998, s. 162-173, Københavns Universitet 1997.

Friis I.: Forskere og studerende (fra Nord og Syd) mødes i forskningssamarbejde. *Naturligvis* 1997, s. 4-7, København 1997.

Friis I., Wilmot-Dear C.M.: Proposal to reject the name Pentocnide so as to maintain Phenax (Urticaceae). *Taxon* 46, s. 773-774, Berlin 1997.

Hansen B.: Xyridaceae. i: *The World of Plants (Encyclopedia)*, s. 2, Tokyo 1997.

Hansen E.S.: Vertical Distribution of Lichens in the Mountain, Aucellabjerg, Northeastern Greenland. *Arctic and Alpine Research* 28(1), s. 111-117, Boulder, Colorado 1996.

Hansen E.S.: Simimiuni orsuaasat (grønlandsk oversættelse af "Sisimiut lavflora"). *Sivdlek* 4, s. 13-16, Den selvejende institution Sivdlek, Sisimiut 1996.

Hansen E.S.: Zackenbergs laver. *Naturens Verden* 1, s. 15-19, Rhodos, København 1996.

Hansen E.S.: *Lichenes Groenlandici Exsiccati*, Fasc. XII (Nos. 551-600). Botanisk Museum, København 1996, s.1-28.

Hansen E.S.: *Lichen Studies. i: Zero. 1.st Annual Report* 1995, s. 13, 1996.

Hansen E.S.: *Lichenes Groenlandici Exsiccati*, Fasc. XIII (Nos. 601- 625) & Fasc. XIV (Nos. 626-650). Botanisk Museum, København 1997, s. 1-28.

Hansen E.S.: Studies of the lichen flora of coastal areas in Central West Greenland. *Nova Hedwigia* 64 (3-4), s. 505-523, Stuttgart 1997.

Hansen E.S.: Danske navne. 1997, 35 s. Publikationsart diverse.

Hansen L., Knudsen H.: *Nordic macromycetes vol. 3. Heterobasidioid, aphylliphoroid and gastromycetoid basidiomycetes*. Copenhagen 1997, 444 s.

- Landgangen A., Hansen J.B., Mann H.: The Charophytes of Greenland. *Cryptogamie, Algologie* Vol. 17, s. 239-257, 1996.
- Lye K.A., Friis I.: Marantaceae. i: Flora of Ethiopia and Eritrea, Vol. 6. Hydrocharitaceae to Arecaceae, s. 335-338, Uppsala 1997.
- Læssøe T., Knudsen H.: Genfund af toppet stenmorkel (*Gyromitra fastigiata*). I: J. Vesterholt, Usædvanlige danske svampfund. *Svampe* 35, s. 50, Danmark 1997.
- Masafumi I., Rueness J., Nielsen R.: Sexual and asexual strains of *Blidingia minima* from Northern Europe and Japan. *Phycologia* Vol. 36 (4) suppl., s. 42, Lawrence, Kansas, U.S.A. 1997.
- Mogensen G.S., Hansen G.R., Dalsgaard M.S.: *Pterygoneurum Lamellatum*, a Moss New to Greenland (Musci, Pottiaceae). *The Bryologist* 100(1), s. 47-49, Carbondale, U.S.A. 1997.
- Nielsen R.: Makroalagae at Kims Top, a unique Danish stone reef in the middle of Kattegat (Abstract). *Phycologia* Vol 1 36 (4) Suppl., s. 78, Lawrence, Kansas, U.S.A. 1997.
- Nielsen R.: Book review: A Athanasiadis. Taxonomisk litteratur och biogeografi av skandinaviska roedalger och brunalger. *European journal of Phycology* Vol. 32, s. 315-316, Cambridge 1997.
- Pedersen H.Æ., Faurholdt N.: Baltisk Gøgeurt (*Dactylorhiza majalis* ssp. *baltica*) – første sikre fund i Danmark. *Flora og Fauna* 103 (4), s. 95-105, Århus 1997.
- Pedersen H.Æ., Faurholdt N.: Beiträge zur Orchideenflora der ostmediterranen Inseln Rhodos und Zypern. *Die Orchidee* 48 (6), s. 232-236, Hamburg 1997.
- Pedersen H.Æ., Wood J.J., Comber J.B.: A revised subdivision and bibliographical survey of *Dendrochilum* (Orchidaceae). *Opera Botanica* 130, s. 1-85, København 1997.
- Pedersen H.Æ.: En population af Gøgeurt (*Dactylorhiza*) artsbestemt ved isozym-elektroforese. *Urt* 21 (2), s. 43-47, København 1997.
- Pedersen H.Æ.: The genus *Dendrochilum* (Orchidaceae) in the Philippines – a taxonomic revision. *Opera Botanica* 131, s. 1-205, København 1997.
- Pedersen H.Æ.: To upåagtede forekomster af Dværgulvefod (*Selaginella selaginoides*) ved Tornby. *Flora og Fauna* 103(1), s. 17-18, Århus 1997.
- Pedersen H.Æ.: *Dendrochilum cootesii*, a new protandrous species from the Philippines. *Lindleyana* 12(4), s. 205-207, West Palm Beach, U.S.A. 1997.
- Pedersen H.Æ.: A critical approach to *Ophrys calypsus* (Orchidaceae) and to the records of *O. holoserica* subsp. *apulica* from Greece. *Flora Mediterranea* 7, s. 153-162, Palermo 1997.
- Poulsen A.D., Nordal I., Kativu S.: Flora of Tropical East Africa: Anthericaceae. Rotterdam, Brookfield 1997, 67 s.
- Ryding P.O.: A new species of *Plectranthus* (Lamiaceae) from Zaire. *Bulletin Jardin Botanique Nationale Belgique* 66, s. 101-105, Brüssel 1997.

Botanisk Museum

- Bay C.: Floristic division and vegetation zonation of Greenland of relevance to a circumpolar arctic vegetation map. Occasional Paper of INSTAAR, University of Colorado, Boulder 52, s. 27-31, Boulder, Colorado 1997.
- Bay C.: Floristical and ecological characterization of the polar desert zone of Greenland. *Journal of Vegetation Science* 8, s. 685-696, Uppsala 1997.
- Bay C.: Effects of Experimental Spills of Crude and Diesel oil on Arctic Vegetation. National Environmental Research Institute Technical Report no. 205, s. 1-44, København 1997.
- Christensen S.: Lichen heaths of the isle of Anholt. i: Nature Management of the Desert of Anholt. Concluding Report., Århus Amt, Natur og miljø, Højbjerg, s. 1-63, Højbjerg 1997.
- Christensen S.N.: *Parmelia submontana* new to Denmark. *Graphis Scripta* 8 (2), s. 61-63, Stockholm 1997.
- Fredskild B., Mogensen G.S.: Zero Line. Final Report 1997. A description of the plant communities along the ZERO line from Young Sund to the top of Aucellabjerg and the common plant communities in the Zackenberg Valley, NE Greenland. København 1997, 36 s. Publikationsart diverse.
- Hansen B., Larsen K., Sandermann Olsen S.: Protologues in seed catalogues from Botanic Garden Copenhagen 1843-1875. *Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Biologiske skrifter* 47, s. 1-53, København 1997.
- Mogensen G.S., Hansen G.R., Jensen H.E., Dalsgaard M.S.: Danske navne for tørvemosser, sortmosser og bladmosser der forekommer i Danmark. Version 1. 1997, 35 s. Publikationsart diverse. (www.publikation)
- Mogensen G.S., Hansen G.R., Jensen H.E., Dalsgaard M.S.: Checklist of danish mosses: Sphagnopsida, andreaeopsida and bryopsida. Version 1. København 1997, 17 s. Publikationsart diverse. (www.publikation)
- Poulsen A.D., Lock J.: New species and new records of Zingiberaceae and Costaceae from Tropical East Africa. *Kew Bulletin* Vol. 52, s. 601-616, 1997.

Botanisk Have

Botanisk Have deltager sammen med repræsentative botaniske haver fra de andre EU-lande i samarbejdsorganet the European Botanic Gardens Consortium, som sigter mod at udforme en fælles handlingsplan, bl.a. omkring bevarelse af biodiversitet i Europa. I sammenhæng hermed havde haven i maj besøg af EU's miljøkommisær Ritt Bjerregård, som blev orienteret om haven og dens aktiviteter, og i juni vedtog Europaparlamentet en resolution, som fremhævede de botaniske havers rolle i Europa.

Samlinger, anlægsarbejder m.v.:

På friland er genopretningen af Dansk Kvarter fortsat med godt resultat, og i 1998 vil frøbanken levere frø til supplering af samlingen. På Stenhøj 9 er anlagt nye gangstier, så der nu er flere underafdelinger med forskellig jordbund og forskellige former for kanter.

Skybruddet den 30. juni forårsagede omfattende skader på havens stier og træer. Især blev poplerne beskadiget, og en af de store Hestekastanier væltede. Efterfølgende er der på stedet anlagt en blomstereng med 25 vilde, danske arter. Et smukt eksemplar af Kejsertre (*Paulownia tomentosa*) er blevet fældet, da det var stærkt svampeangrebet.

Som led i udviklingsarbejdet omkring havens interne struktur er en særlig formeringsgruppe etableret for at styrke arbejdet med vedligeholdelse og fornyelse af havens samlinger. Desuden blev flere hidtil lukkede væksthuse/afsnit åbnet for publikum: Hus 17 (insektædende planter), hus 15 – 16 (mediterrane arter og tropiske énarige, herunder nytteplanter) og Alpin afdeling (bjergplanter). Endvidere blev åbningstiden udvidet for husene med bromeliacéer, begoniacéer, orkidéer og sukkulenter.

I kaktushuset blev alle planter, som hidtil har været udplantede på sidebordet, pottet op og pottterne nedgravet i jorden. Derved kan man dels udstille arter (periodevis) fra de lukkede samlinger, og dels isolere og behandle planter, som er angrebet af skadedyr, uden at det skader den etablerede nytteyrspopulation. I begoniacéhuset er det tidligere vandbassin ombygget til ørkenplanten *Welwitschia mirabilis* (stor beddybde, undervarme, tilskudslys og ventilation).

Årets største anlægsopgave var udvidelse af materialpladsen ved Øster Farimagsgade 2A. Pladsen er anlagt i harmoni med de eksisterende ege- og bøgetræer, og skjules delvis af taksbevoksning. Fundamentet består af stabilgrus, så pladsen kan bære tunge vogne, og med sin størrelse på ca. 400 m² forventes den at dække behovet i de kommende år.

1997 var i øvrigt præget af en del anlægs- og vedligeholdelsesarbejder, der udførtes af universitetets Tekniske Administration, men som medførte betydelige arbejdsopgaver for havens personale: Nedgravning og etablering af højhastighedsdata-net, nødvarmeforsyning fra Geologisk Museum til Palmehuset, renovering af skyggegardiner i Palmehuset og begyndende renovering af varmefladerne i flere andre væksthuse.

I 1997 modtog haven 459 planter og 1.315 portioner frø. Det er en kraftig forøgelse i forhold til tidligere år og skyldes især havens egne indsamlingsekspeditioner til Sydafrika (1996 og 97) og til Pyrenæerne (1997).

Vævlaboratoriet har formeret en lang række specielle, sjældne og udryddelsestruede planter, som f.eks. arter af *Ceropegia*, *Neolloydia* og *Euphorbia*, samt *Badula balfouriana* (fra Mascarenerne) og *Miconia robinsoniana* (fra Galápagos).

Havens frøkatalog, Index Seminum, indeholdt 2.877 numre. Ved årets udgang havde 256 bytteforbindelser ønsket 8.729 portioner frø, hvoraf det var muligt at levere 6.178 portioner. Derudover blev der leveret 2.112 portioner frø til 106 medlemmer af the Alpine Garden Society.

Tilgangen af naturindsamlede danske planter til frøbanken er øget; i alt rummer banken ca. 850 vilde danske arter. Desuden opbevares frø af ca. 1.100 arter dyrket i haven, foruden en del forskningsrelevante frø. I *in vitro* genbanken vedligeholdes kulturer af ca. 80 arter.

Årets danske indsamlingstur gik i august til Vendsyssel med deltagelse af F. Arnklit, J. Andersen og C. Madsen, og gav et godt udbytte.

Igen i 1997 blev haven udsat for både tyverier og hærværk. Bl.a. blev der stjålet 90 eksemplarer af sjældne og naturindsamlede sukkulenter. Med politiets hjælp lykkedes det at få ca. halvdelen tilbage – fra Christiania! Desværre kan det konstateres, at der fortsat er behov for en meget bedre sikring af havens planter og materiel.

Plantebestemmelser, revisioner og registrering

K. Rahn har i årets løb foretaget 1.373 bestemmelser og revisioner. Heraf var 49 en revision af slægten *Cornus* og 298 var bestemmelser af andre af havens planter. Resten var navnerevisioner (à jour føring af den i 1996 afsluttede gennemgang af alle plantenanvne i haven).

Planteregistret rummede ved årets udgang 21.515 levende planter, fordelt på 25.675 steder (inkl. Tåstrup og Sorø). De levende planter er fordelt på 356 familier, 2.975 slægter og 12.718 arter. Etiketteskrivningen sker nu udelukkende med den pc-baserede gravérmaskine, og 4.378 nye aluminiums- og plastic-etiketter er udarbejdet i sæsonens løb.

Formidlende virksomhed:

Udstillingsbygningen var rammen om 3 særudstillinger, og palmehuset og udstillingsbygningen blev desuden stillet til rådighed for adskillige TV- og filmoptagelser og andre arrangementer. For nærmere omtale henvises til det særlige afsnit om Københavns Universitets informationsvirksomhed.

Flere af havens medarbejdere (O. Hamann, H.V. Hansen, P. Krogstrup, J.D. Møller og K. Rahn) har leveret artikler til Danmarks Nationalleksikon. H.V. Hansen har bidraget med en artikel om "vegetationen på sandstrande, stenstrande og i klitter" til Naturlommekalenderen.

Havens opsynspersonale varetager en stor del af den daglige kontakt med publikum, men gartnere, butikspersonale og videnskabelige medarbejdere besvarer også mange spørgsmål fra publikum om botanik og plantedyrkning. Som sædvanlig har havens medarbejdere afholdt en række særrundvisninger for interessegrupper, firmaer, foreninger og haveelskaber.

Havens butik viser fortsat en positiv, stabil udvikling, og café "Paradisfluglen" var igen åben, til stor tilfredshed for publikum.

Forskning:

De få årsværk, som haven reelt har til forskning, betyder at indsatsen i høj grad ligger hos eksternt finansierede medarbejdere. Forskningen er koncentreret omkring to felter:

1. Taxonomi, fylogeni, plantegeografi og økologi

O. Hamann besøgte Galápagos og Esmeraldas i Ecuador i juni-juli for at fortsætte undersøgelserne over Galápagosøernes flora og vegetationsøkologi, og for at videreudvikle samarbejdet med den botaniske have Jardin Tropical i Esmeraldas.

H.V. Hansen har fortsat undersøgelserne over taxonomi og fylogeni hos Asteraceae og nærtstående familier, herunder Campanulaceae, hvor indsamling af data og dyrkning af en gruppe arter er videreført. Flere undersøgelser omkring slægten *Dahlia* (georgine) er i gang; et manuskript om oprindelsen af dyrkede *Dahlia* er under fortsat bearbejdelse, og sammen med P. Sorensen (USA) arbejdes på beskrivelser af nye arter af *Dahlia*. Analysen af *Gerbera*'s kulturhistorie er afsluttet med indsendelse af et manuskript til publikation. H.V. Hansen har endvidere fortsat frøforskningen med spireforsøg på ca. 150 arter. Resultaterne af de tidligere forsøg samt diverse andre frø- og spiretests blev publiceret i havens frøkatalog 1996.

Dahlia-projektet og -samlingen havde i oktober besøg af H. Behr, Institute for Ornamental Plant Breeding i Ahrensburg, og P. Ambrosius, Stuttgart.

K. Rahn har afsluttet sine taxonomiske studier over Plantaginaceae og nærtstående familier.

2. Celle- og vævsbiologi

P. Krogstrup, J.V. Nørgaard og J.I. Find har fortsat arbejdet med vævskulturer af danske skovtræer og af udryddelsestruede planter, samt med kryopræservering af celler og væv. Projekterne sigter mod anvendelse indenfor skovtræforædling og bevarelse af plantegenetiske ressourcer. Desuden arbejdes med vævskultur til fornyelse af havens samling af levende planter og fremstilling af planter til salg i Havens butik. Kontraktforskningen for Phytera Inc., USA fortsætter, foreløbig 1 år mere.

Følgende forskningsprojekter er i gang på vævslaboratoriet:

1) Udvikling af metoder til fremstilling af in vitro klonede planter af Nordmannsgran (*Abies nordmanniana*) (J.V. Nørgaard, J.I. Find, P. Krogstrup, L. Jacobsen).

2) Sammenlignende analyse af zygotiske og somatiske kim af Nordmannsgran i relation til spiring og planteregeneration (J.I. Find, J.V. Nørgaard, P. Krogstrup).

3) Udvikling af teknikker til in vitro formering af udryddelsestruede planter (P. Krogstrup, J.V. Nørgaard, J.I. Find, D. Gurskov, C. Nielsen, L. Jensen).

4) Udvikling af vævskulturmetoder for plantearter med indholdsstoffer af farmakologisk interesse (P. Krogstrup, J.V. Nørgaard, J.I. Find, D. Andersen, H. Christophersen, D. Gurskov, C. Nielsen, L. Jensen) (Kontraktforskning for Phytera Inc., Worcester, MA, USA).

Gæsteforskerne D. Gertner (Letland) og T. Salajova (Slovakiet) har i årets løb haft forskningsophold på vævslaboratoriet.

Service til andre institutter og undervisning:

I 1997 har 28 forskere haft 32 projekter i gang i haven. Forskerne har hjemme på 7 forskellige institutter (fra Københavns Universitet: Botanisk Institut, Botanisk Have og Molekylærbiologisk Institut; desuden DTU, Danmarks Farmaceutiske Højskole, KVL samt Forskningscentret for Skov og Landskab).

Til undervisningsbrug har haven leveret 14.640 stk. materiale af 646 arter til Botanisk Institut, RUC, Farmaceutisk højskole, Folkeuniversitetet og til plantetegning. Størstedelen af materialet blev leveret til Botanisk Institut. Et areal i Tåstrup er udlagt til dyrkning af planter udelukkende til undervisning ved Botanisk Institut. Det Danske Rosenselskab, Region Øst, har fået stillet et markareal til rådighed til plantning af 200 stk. pødeunderlag.

Fra væksthusene er leveret ca. 400 portioner materiale til undervisningsbrug, samt planter til formering og forsøg til Berlins Botaniske Have, Bota-

nisk Institut (bl.a. 65 numre præparerede orkidéer) og havens butik, foruden materiale fra flere hundrede arter til Phytara-projektet. Vævlaboratoriet har bl.a. leveret frømateriale til Hormonologie Fundamentale et Applique, Belgien, insektædende planter til J. Sladeczek, Tjekkiet, og instrueret studenter o.a. (Botanisk Institut, KVL m.v.) i laboratorietechnikker. J.D. Møller foretog en række vedbestemmelser for Politiet og Teknologisk Institut.

R. Agurajja fra Tallins botaniske have, Estland, havde en måneds studieophold i haven, og desuden var en række forskere og kolleger fra forskellige lande på besøg af kortere varighed.

I årets løb havde 10 elever fra folkeskolen og gartnerskolerne praktikophold i haven.

Rejser, gæstforelæsninger & kongresdeltagelse:

F. Arnklit: Deltog i ekskursion til Göteborgs botaniske have i anledning af indvielsen af et nyt systematisk felt og afholdelse af nordisk botanisk have arbejds møde (s.m. O. Hamann, J. Andersen, T. Pedersen, T. Hinding, C. Madsen, A.K. Larsen og B. Christiansen); ledte i september en frøindsamlings ekskursion til Pyrenæerne (s.m. K. Bate, H.K. Pedersen, K. Busse, G. Schwab og J. Olsen).

J. Damgaard: Indsamlingsrejse til Sydafrika og besøg i de botaniske haver Nelspruit, Pretoria, Kirstenbosch og Karoo.

J.I. Find: Indledte i august 1 års forskningsophold på Forest Research Institute, Rotorua, New Zealand.

O. Hamann: Forskningsrejse i juni – juli til Galápagos og Esmeraldas, Ecuador; bestyrelsesmøder i Charles Darwin Foundation (Paris) og the Galápagos Darwin Trust (Luxembourg); dommer ved Journées de Plantes de Courson, Frankrig; deltog i "eurogard97", the First European Botanic Garden Conference, Edinburgh, i møde i Botanic Gardens Conservation International (Cordoba) og i nordisk botanisk have arbejds møde, Göteborg.

H.V. Hansen: Deltog i "Seed Biology Symposium", Tune Landboskole, arrangeret af KVL.

P. Krogstrup: Kontaktrejse til B. Leuenberger og besøg i Berlins Botaniske Have, og i Royal Botanic Gardens Kew, England (s.m. D. Gurskov, C. Nielsen, J. Schröder og L. Jensen); deltog i Cost 822 møde i Cesena, Italien.

J.D. Møller: Deltog i "eurogard97", the First European Botanic Garden Conference, Edinburgh, og i Dansk Dendrologisk Forenings ekskursion til NØ USA (frøindsamling og besøg bl.a. i Arnold Arboretum).

J.V. Nørgaard: Deltog i møde i COST 822 working Group 2, i Amiens, Frankrig, og i Management Committee møde, COST 822, i Nitra, Slovakiet; deltog i IUFRO-symposium "Somatic cell ge-

netics and molecular genetics of trees", Quebec, og besøgte J. Bonga, Canadian Forest Service, Fredericton, New Brunswick og PlantSelect, Biotechnology Systems Ltd., Halifax, Canada; deltog i kursus i statistisk forsøgsplanlægning, Koldkærgård Landboskole og ph.d.-kursus i patentforhold, Patentdirektoratet.

Internationale hverv:

O. Hamann: Vicepræsident (Europa), the Charles Darwin Foundation for the Galápagos Isles (fra-trådt i november); medlem af best. for the Galápagos Darwin Trust og Botanic Gardens Conservation International, af IUCNs Commission on National Parks and Protected Areas, af red.-komitéerne for Biodiversity and Conservation og Candollea og af den internationale dommerkomité ved Journées de Plantes de Courson, Frankrig; reviewer for flere tidsskrifter.

H.V. Hansen: Reviewer for tidsskriftet Novon.

P. Krogstrup: Medlem af COST 822 working group 1 "Physiology and control of plant propagation in vitro".

J.V. Nørgaard: Dansk medlem af Management Committee, COST 822 "Development of integrated systems for large scale propagation of elite plants using in vitro techniques" og repræsentant (s.m. J. Find) i COST 822 working group 2 "Plant Regeneration via Suspension Culture Systems"; reviewer for Somatic Embryogenesis in Woody Plants.

Andre hverv:

F. Arnklit: Censor i havebrugsbotanik ved KVL.

O. Hamann: Medl. af bedømmelsesudvalg ved Aarhus Univ. (ph.d. og lektorat), KU (ph.d.) og Reading Univ., UK, (ph.d.); censor ved Aarhus Univ og RUC; medlem af dommerkomitéen ved Flower Show 97, Knuthenborg; formand for ekspertgruppe nedsat af Miljø- og Energiministeriet og Undervisningsministeriet vedr. akkreditering af Skov- og landskabsingeniøruddannelsen i Danmark.

J.D. Møller: Redaktør af Dansk Dendrologisk Årsskrift; medlem af bestyrelsen for Dansk Dendrologisk Forening, af forretningsudvalget for Fonden for Træer og Miljø, af Botanisk Instituts ph.d.-udvalg og af bedømmelsesudvalg ved KVL (ph.d.); censor ved KVL; fagkonsulent for Gyl-dendals Nationalleksikon.

P. Krogstrup: Vejleder for ph.d.-studerende J.I. Find og K. Kofoed (Årsløv). Projektleder for Phytara-projekt. Fagkonsulent for Gyl-dendals Nationalleksikon (s.m. J. Damgaard).

J.V. Nørgaard: Projektleder for "Nordmannsgran – udvikling af metoder til fremstilling af in vitro klonede planter", Skov- og Naturstyrelsen m. fl.

Ole Hamann

Stab

VIP: 7 årsværk.

TAP: 53,9 årsværk.

VIP:

Arnklit, Folmer; lektor.

Find, Jens; forskningsadjunkt.

Hamann, Ole Jørgen; professor.

Hansen, Hans Vilhelm; lektor.

Krogstrup, Peter; lektor.

Møller, Jette Dahl; lektor.

Nørgaard, Jens Viktor; forskningslektor.

Rahn, Knud; lektor.

TAP:

Andersen, Dorthe; laborant/glasvasker.

Andersen, Jens; gartnerformand.

Andersen, Lisbeth Inge; gartneriarbejder.

Auvinen, Keijo Einari; gartner.

Baltzer, Torben; betjentformand.

Bate, Keith; gartnerformand.

Borch, Arne Franz; gartner.

Bork, Kim; gartneriarbejder/jobtræning.

Brekling, Eva; overassistent.

Busse, Karin Borup; gartner.

Byrgesen, Henry Emil; gartner.

Christensen, Budde; gartner.

Christensen, Jens Gerner; gartner.

Christoffersen, Helle Martha; laborant/glasvask.

De, Krak Jan Bernhard; gartner.

Dideriksen, Lasse P I; elev.

Ellingsen, Bjørn; gartneriarbejder/jobtræning.

Fischer, Helle; gartner.

Gras, Christian; gartner.

Gurskov, Dorte; laborant.

Hesseldahl, Søren; elev.

Hinding, Torben; gartner.

Holst, Rainer Pfannkuche; gartner.

Ishøy, Sven; gartner.

Jacobsen, Linda; laborant.

Jakobsen, Gunnar Vagn; gartneriarbejder/jobtræning.

Jensen, Else; gartnerformand.

Jensen, Jens Holger G.; gartner.

Jensen, Jette Lehmann; gartneriarbejder/jobtræning.

Jensen, Kaj Erik; gartner.

Jensen, Leif Anker; gartnerformand.

Jørgensen, Kurt Sally; assistent.

Jørgensen, Preben Claudi; betjent.

Kaspersen, Bernhard Lindgreen; gartneriarbejder/jobtræning.

Klinthøj, Jørn; gartner/vikar.

Knudsen, Birgit; gartner.

Knudsen, Erik; gartner.

Koch, Gregers Baadsgaard; gartner.

Kristensen, Britt Rosness; gartner/jobtræning.

Kristensen, Søren Brogård; gartner/jobtræning.

Kristiansen, Pia Snæbjørn; praktikant/elev.

Krøyer, Helen; praktikant/elev.

Larsen, Jan Robin; betjent.

Larsen, Poul Arne Krog; gartner.

Madsen, Christian; gartner.

Mathiasen, Charlotte Yvonne; overassistent.

Møller-Andersen, Thomas; gartneriarbejder/jobtræning.

Nielsen, Cheryl; laboratorietekniker.

Norsker, Bo; praktikant/elev.

Olander, Marianne; praktikant/elev.

Olsen, Jimmy Oluf; gartner.

Pedersen, Jørgen S. Damgaard; gartnerformand.

Pedersen, Lars Lehmann; gartner/jobtræning.

Pedersen, Torkild; gartnerformand.

Pedersen-Nyskov, Lene Bønløkke; assistent.

Petersen, Hans Kirkegård; gartner.

Petersen, John Funch; betjent.

Petersen, Kirsten Hartmann; gartner.

Petersen, Villy; gartner.

Rasmussen, Sussie Lyng; praktikant/elev.

Rasmussen, Svend Palle; gartner.

Rønkel, Per; betjent.

Schrøder, Janne Birgit; overassistent.

Schrøder, Nanna; praktikant.

Schwab, Gottfried; gartner.

Sieg, Tanja; gartner/vikar.

Stahlschmidt, Birgit Lis; akademisk arbejder/jobtræning.

Thingvad, Finn Laurits Lohman; gartner.

Tillbury, Michael Peter; gartner/vikar.

Van, Moorselaar Katja; praktikant.

Velbak, Palle; gartner.

Vold, Gert; gartnerformand.

Wang, Bjarne Grønbak; håndværkerformand.

Willumsen, Karin; assistent/jobtræning.

Worsøe, Ida Priergaard; gartneriarbejder/jobtræning.

Ph.d.-afhandlinger:

Find, Jens: Propagation and regeneration of conifers from embryogenic tissue Cultures: anatomical and physiological Aspects.

Fondestøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog 97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunkt "Generel Information".

Publikationer:

Arnklit F.: Index Seminum. Hortus Universitatis Hauniensis Anno 1996. Index Seminum, Hortus Universitatis Hauniensis Anno 1996, s. 1-62, København 1997.

Find J.: Changes in endogenous ABA levels in de-

- veloping somatic embryos of Norway spruce (*Picea abies* (L.) Karst.) in relation to maturation medium, desiccation and germination. *Plant Science* 128, s. 75-83, Irland 1997.
- Hamann O.: Conservation of endangered plants of the Galápagos; integration conservation actions. In: Touchell, D.H. & Dixon, K.W. (eds): *Conservation into the 21st Century. Proceedings of the 4th International Botanic Gardens Conservation Congress, Perth, Western Australia: 137-150. Perth, Western Australia 1997.*
- Hansen H.V.: Observations on seed moisture content and germination of seeds. *Hortus Universitatis Hauniensis Index Seminum Anno 1996*, s. 63-70, København 1997.
- Hansen H.V.: Vegetationen på sandstrande, stenstrande og i klitter. i: *Naturlommekalenderen 1998*, s. 226-236, København 1997.
- Hansen H.V.: Studies in the Goodeniaceae and the Brunoniaceae with a discussion of their relationship to Asteraceae and Calyceraceae. *Nordic Journal of Botany* 17(5), s. 495-510, København 1997.
- Holme I.B., Krogstrup P., Hansen J.: Embryogenic callus formation, growth and regeneration in callus and suspension cultures of *Miscanthus X ogiformis* Honda "Giganteus" as affected by proline. *Plant Cell tissue and Organ Culture* 50, s. 203-210, Holland 1997.
- Nørgaard J.V.: Somatic embryo maturation and plant regeneration in *Abies nordmanniana* Lk. *Plant Science* 124, s. 211-221, Irland 1997.
- Nørgaard J.V.: Kloning af Nordmannsgran. *PS Nåledrys* 26, s. 42, Danmark 1997.
- Tan K., Sfikas G., Vold G.: *Viola parnonia* (Violaceae), a new species from southern Greece. *Ann. Bot. Fennici* 34 (3), s. 149-152, Helsinki 1997.

Biologi

Molekylærbiologisk Institut

Instituttet består af 6 enheder: Afdeling for Biologisk Kemi (ABK), Afdeling for Generel Mikrobiologi (AGM), Afdeling for Molekylær Cellebiologi (AMC), Afdeling for Proteinkemi (APK), Genetisk Afdeling (GEA) og Plantefysiologisk Afdeling (PFA). Herudover er instituttet vært for Center for Enzymforskning (Danmarks Grundforskningsfond).

Bestyrelse: Institutleder: Jørgen Olsen. Stedfortræder og formand for instituttets ph.d.-udvalg: Torsten Nilsson-Tillgren. Øvrige Medlemmer: Jenny S. Christensen (TAP), Karen Skriver (VIP), Marit T. Warrer (TAP), Peter Westermann (VIP), Berthe M. Willumsen (VIP). Observatør – student: Lars Gredsted.

Den overordnede fællesnævner for instituttets forskning er genregulering og vækstfysiologi, dvs. undersøgelser af de mekanismer, der er ansvarlige for, at celler vokser og deler sig. Til disse undersøgelser anvender vi biokemiske, genetiske og molekylærbiologiske metoder. Hovedvægten lægges på eksperimentelt arbejde med mikroorganismer og cellekulturer. En betragtelig del af instituttets forskning er finansieret over eksterne bevillinger fra offentlige og private fonde eller ved samarbejdsprojekter. Forskningen er primært grundvidenskabelig, men resultaterne har vist sig at kunne anvendes inden for medicin, industri og miljø. De anvendelsesmæssige aspekter af vor forskning er tydeliggjort i en række af de projekter, som er helt eller delvist finansieret over eksterne midler fra f.eks. nationale eller internationale bioteknologiske programmer.

Instituttet underviser på studierne i biokemi, biologi og miljøkemi. En overordnet målsætning for undervisningen på instituttet er at træne de studerende i eksperimentel forskning, såvel på kandidat- som på ph.d.-niveau. Dette betyder, at en lang række forskeruddannede fra Molekylærbiologisk Institut har fået ansættelse i industrien. Instituttet har tradition for uddannelse af mange ph.d.'er og havde 58 indskrevne ph.d.-studerende ved udgangen af året, heraf 17 med universitetsstipendium.

Nyansættelser:

Berchtold, Martin, Professor (1.1.97), Christensen, Lis Møller, kontorfuldm. (1.8.97). Julsgart, Jeanitta, laborant (23.6.97). Kjær, Berit, overass.

(1.10.97). Lansø, Ole, overass. (15.8.97). Stenzel, Rikke, overass. (1.8.97). Sørensen, Søren J., lektor (1.1.97). Thielsen, Ulla, laboratorieass. (1.11.97).

Afgang:

(Fastansatte). Friis, Tove, laborant (31.8.97). Hansen, Lis A., laboratorieass. (1.10.97). Jelnes, Birgit, hospitalslaborant (1.11.97). Muir, Lis, overass. (1.5.97). Palmgren, Michael G., lektor (31.12.97). Seremet, Annette, overass. (31.7.97). Østergaard, Laila, overass. (14.8.97).

Advisory Board:

Professor A.P.J. Trinci, Dean of School of Biological Sciences, University of Manchester; Professor D. Gallwitz, Director of the Max-Planck Institut für Biophysikalische Chemie, Abteilung Molekulare Genetik, Göttingen; and Professor J.D. Friesen, Banting and Best Department of Medical Research, University of Toronto.

Instituttet på internettet:

Instituttet har oprettet en www server med adresse: <http://www.molbio.ku.dk/> hvor oplysninger om vores forskning, kurser, seminarer og andre aktiviteter er tilgængelige for en større kreds.

Ombygninger:

Instituttet har over Nørre Campus aktstykkets "nødplan" for Molekylærbiologisk Institut fået renoveret og ombygget laboratorier i Øster Farimagsgade 2 A: på 3. etage til nyansat professor, på 5. sal er opsat køleanlæg for laboratorier, og i Havefløjen, Sølygade 83 H renovering og indretning til gensplejsning til en nyansat lektor. Desuden er der på parkeringspladsen i Øster Farimagsgade 2 A blevet opført en midlertidig pavillon med 2 undervisningslokaler og 3 kontorer til afhjælpning af akut behov.

Langtidsplanlægning:

Instituttet har i 1997 fortsat været stærkt engageret i planer for oprettelse af "Forskningscenter for Bioteknologi Tagensvej 18 København". En implementering af denne plan vil betyde en sikring af den fremtidige molekylærbiologiske forskning ved Københavns Universitet. De planlagte fysiske rammer vil medføre en optimal løsning på instituttets nuværende, utilstrækkelige og umoderne lokaleforhold for såvel forskning som undervisning.

Forskningsvirksomhed:

Afdeling for Biologisk Kemi

Afdelingens forskning falder indenfor følgende

områder: (1) Nukleotidstofskifte; (2) Carbonkatabolisme, Nukleosidnedbrydning; (3) RNA struktur og funktion; (4) Genom karakterisering; (5) Biosemiotik. Nogle af afdelingens medarbejdere er endvidere tilknyttet Center for Enzymforskning under Danmarks Grundforskningsfond (se dette).

1. Nukleotidstofskifte

Nukleotider er vigtige elementer i den cellulære fysiologi, bl.a. som byggesten i syntesen af nukleinsyrerne, RNA og DNA, samt for et betydeligt antal coenzymmer. Nukleotider dannes enten ved nysyntese (de novo) fra mellemprodukter i det centrale stofskifte eller ved genbrug af nukleosider og baser. Nysyntesereaktionerne er ens i alle organismer, mens evnen til genbrugssyntese varierer fra organisme til organisme. Nukleosid- og baseanaloger kan omdannes til potente cellegifte v.h.a. genbrugssyntesen, hvilket har været anvendt i den kemoterapeutiske behandling af forskellige mikrobielle og virale infektioner, samt ved behandling af visse cancer-tilstande. Hensigten med studierne af nukleotidstofskiftet er at opnå en fuldstændig karakterisering af de involverede gener og deres genprodukter, samt at opnå en detaljeret indsigt i de molekylære mekanismer, der er ansvarlige for såvel den enzymatiske som den genetiske regulering af denne del af stofskiftet. Både purin- og pyrimidinsyntesen studeres. De to reaktionsveje adskiller sig væsentligst ved den måde, hvorpå den aromatiske ring opbygges. I pyrimidinsyntese dannes først den aromatiske ring, som derefter påhæftes fosforibosylgruppen, hvorved nukleotidet dannes. I purinsyntesen begynder man med fosforibosylgruppen, hvorpå den aromatiske ring dannes, atom på atom. Bakterier er endvidere i stand til at nedbryde purinstoffer og anvende disse som nitrogenkilde. Der anvendes et større antal eksperimentelle organismer, eubakterierne *Escherichia coli* og *Bacillus subtilis*, samt de to archaea *Sulfolobus solfataricus* og *Methanobacterium thermoautotrophicum*.

Igangværende undersøgelser omfatter:

Karakterisering af *S. solfataricus* dihydroorotat dehydrogenase (P.G. Sørensen, G. Dandanell).

Kloning af *Sulfolobus* purE og purK gener (I. Sørensen, G. Dandanell).

Karakterisering af hpt genet fra *M. thermoautotrophicum* (J. Sauer, P. Nygaard).

Nedbrydning af guanin i *B. subtilis* (P. Nygaard i samarbejde med H.H. Saxild, Lyngby).

Nukleotidmetabolisme og makromolekylær syntese (C. Petersen).

2. Carbonkatabolisme, Nukleosidnedbrydning

Bakterier er i stand til at anvende mange forskellige forbindelser som kulstof- og energikilde. Således kan *E. coli* effektivt udnytte ribonukleosider

som kulstof- og energikilde. Det sker ved at ribonukleosiderne spaltes fosforolytisk til de tilsvarende baser og ribose 1-fosfat. Ribose 1-fosfat kan derefter omdannes til ribose 5-fosfat, som kataboliseres via hexose monofosfat shuntten. Deoxyribonukleosider spaltes på lignende vis til deoxyribose 1-fosfat, hvis videre nedbrydning dog foregår ad andre veje end ovenfor. Før nedbrydning må (deoxy)ribonukleosiderne tages op af cellen. Dette sker v.h.a. specifikke transportsystemer lokaliseret i den indre membran. Der er hidtil identificeret fem sådanne (deoxy)ribonukleosid transportsystemer, der adskiller sig ved deres specificitet for de forskellige nukleosider, samt på den måde deres syntese reguleres.

Andre kulstofkilder er pentoser, der kataboliseres via omdannelse til pentose-fosfater, f.eks. omdannes ribose til ribose 5-fosfat, og hexoser. Hexoser omdannes ligeledes til fosforylerede derivater, som evt. omdannes videre for at indgå i glykolyse.

Igangværende undersøgelser omhandler:

Karakterisering af nukleosidtransportsystemerne, der kodes for af generne nupI og nupC (M. Lund, N. Jensen, B. Mygind).

Karakterisering af xanthosin fosforylase operon, xapABR (C. Jørgensen, G. Dandanell).

Regulering af udtryk af rpiB genet, der koder for ribose fosfat isomerase B og karakterisering af allose operonen i *E. coli* (T. Poulsen, B. Hove-Jensen).

3. RNA struktur og funktion

RNA molekyler er særdeles vigtige biomolekyler. Enhver celle indeholder et betydeligt antal strukturelt forskellige RNA molekyler, hver med deres specifikke funktion. Ved transkriptionsprocessen oversættes DNA-nukleotidsekvensen af et gen til en analog RNA sekvens. Nogle af disse RNA molekyler, rRNA, har vigtige funktioner som komponenter i ribosomer, mens andre, mRNA, oversættes (translateres) af ribosomerne til specifikke polypeptider. Det har vist sig, at mange antibiotikas funktion består i binding til forskellige positioner på ribosomet, som derved helt eller delvis mister evnen til at syntetisere proteiner med fatale følger for cellen. En gruppe af disse antibiotika, macrolid-lincosamid-streptogramin B (MLS) gruppen, angriber selve det sted på ribosomet, peptidyltransferasecentret, hvor peptiddannelsen finder sted. Bakterier udvikler imidlertid MLS-resistens, som består i, at en specifik adeninrest i 23S RNA methyleres, hvorved disse antibiotika ikke kan bindes. Methyleringen katalyseres af et specifikt enzym, hvis gen oftest findes på et plasmid, som kan udveksles mellem forskellige bakteriearter. MLS-resistensen kan derfor spredes til patogene

bakterier og forårsage resistens over for disse antibiotika.

Bakteriers mRNA molekyler er ganske ustabile, og inaktiveres med halveringstider ofte på få minutter. Inaktivering af mRNA kan opdeles i to processer, funktionel inaktivering og kemisk inaktivering. Hastigheden hvormed mRNA inaktiveres skyldes dels strukturer indeholdt i mRNA molekylet selv (cis virkende), dels proteinfaktorer (trans virkende). Specifikke mutationer, der påvirker mRNA stabiliteten ved ændring af enten cis elementer, eller trans virkende faktorer er isoleret. Endvidere har det vist sig muligt, v.h.a. specielle mRNA varianter, at afkoble den funktionelle inaktivering fra den egentlige kemiske nedbrydning.

Ved disse struktur-funktionsstudier benyttes bakterielle systemer og humane cellesystemer.

Igangværende undersøgelser omhandler:

Karakterisering af den RNA struktur, som ErmE metyltransferase behøver for genkendelse og aktivitet (B. Vester i samarbejde med S. Douthwaite, Odense).

Footprinting af MLS antibiotika på polysomer, ribosomer og 50S subunits og ribosomer indeholdende muteret 23S RNA (S. Hansen, B. Vester).

mRNA nedbrydning i *E. coli* (C. Petersen).

Betydning af det regulatoriske nukleotid guanosin tetrafosfat (ppGpp) i kontrollen af global RNA syntese i *E. coli* (K. Tedin, K.F. Jensen).

RNA bindende proteiner, der associerer med en vækstfaktor mRNA i fostertilværelsen (J. Nielsen, J. Christiansen).

Struktur og funktion af H19 RNA (S. Runge, J. Christiansen).

Metalioners betydning for den katalytiske aktivitet af T7 RNA polymerase (J. Lykke-Andersen, J. Christiansen).

Antibiotikahæmning af transfer RNA bevægelse igennem ribosomet (S. Kirillov, B. Porse, H.P.T. Ngoc, R. Garrett).

Archaeal RNA splejsningmekanisme (J. Lykke-Andersen, M. Semionenkova, M. Chistensen, R. Garrett).

4. Genomsekventering og -karakterisering

Genomsekventering, dvs. opklaring af en organismes hele nukleotidsekvens er blevet stadig mere betydningsfuld i den moderne molekylærbiologi, idet meget præcise genkort kan etableres. Funktionen af det store antal genprodukter kendes ikke i alle tilfælde. Der er derfor iværksat projekter, som har til formål at finde ud af funktionen af disse genprodukter ved hjælp af fysiologiske, genetiske og molekylærbiologiske metoder. Disse forskningsområder udføres på internationalt plan i samarbejde med canadiske, japanske og andre europæiske laboratorier.

Igangværende undersøgelser omhandler:

Opklaring af ukendte geners funktion i *B. subtilis* (L.C. Christensen, P. Nyggard i samarbejde med H.H. Saxild, Lyngby).

Genomsekventering af den ekstremt thermofile archaeon *Sulfolobus solfataricus* (Q. She, H. Phan, R. Garrett).

Udvikling af vektor-, transformations- og conjugationssystemer, der kan anvendes til undersøgelser af ekstremt thermofile archaea (R. Aravalli, Q. She, R. Garrett).

5. Biosemiotik

Biosemiotik (studiet af biologiske systemer fra et tegn-teoretisk perspektiv) kaster et nyt lys både på menneskets indre natur og på den omgivne natur. I dette lys kan intentionalitetens problem placeres i sin evolutionsmæssige sammenhæng uden at krænke det menneskelige arts væsens særkende. Oprindelsen af intentionale systemer og dermed af liv er blevet beskrevet som en femtrins model, hvor et afgørende element har været etableringen af membranen som en ægte interfase, der faciliterer en selektiv semiotisk interaktion mellem membranens to ydersider, den indre yderside (svarende til cellen) og den ydre yderside (svarende til miljøet) (J. Hoffmeyer).

Afdeling for Generel Mikrobiologi

1. Ekstracellulære enzymer fra mikrosvampe

Den termofile skimmelsvamp, *Thermomyces lanuginosus*, udskiller alpha-glucosidaseaktivitet til mediet. Udskillelsestidspunktet er bl.a. afhængigt af det valgte dyrkningssystem; således sker udskillelsen i den eksponentielle fase i omrørte kulturer, hvorimod den kun er fundet i den stationære fase i stillekulturer. Fra begge systemer er aktiviteten opnået og resultaterne tyder på, at den er ens med hensyn til størrelse og substratspecificitet (B. Jensen, S.H. Eriksen, J. Olsen).

Det har været foreslået at udskillelse af alpha-amylase fra *Thermomyces lanuginosus* skyldes autolyse og dermed en frigivelse af ophobet enzym. En igangværende undersøgelse har vist, at der under betingelser hvor myceliet ikke autolyserer ikke forekommer store mængder af enzymet i myceliet, samt at der i perioden med udskillelse sker en egentlig nysyntese af enzymet. Tilsammen viser dette, at udskillelsen ikke kun skyldes autolyse (B. Jensen, S.H. Eriksen, J. Olsen).

Udskillelse af alpha-amylase er undersøgt i tre transformanter samt vildtypestammen af den mesofile svamp *Aspergillus awamori*. Transformationerne er sket med genet, der koder for alpha-amylase i *Thermomyces lanuginosus*. Vækstforløbet i

vildtype og transformanter er identiske stammerne imellem, dog således at væksten hos transformanterne er et døgn forsinket ved vækst som pellet i forhold til vækst som mycelium. Den maximale ekstracellulære proteinopbygning i transformanterne er forhøjet i forhold til vildtypen og ens transformanterne imellem. Sammenholdes denne forøgede proteinmængde med den udskilte mængde af rekombinant alpha-amylase synes amylaseaktiviteten at være meget lav (B. Jensen, S.H. Eriksen, J. Olsen).

Projektet "Udskillelse og glycosylering af alpha-amylase fra *Aspergillus oryzae*" er en del af et samarbejdsprojekt med titlen "Protein production by *Aspergillus oryzae*" finansieret af Center for Bioteknologisk Procesforskning (DTU). I projektet undersøges den cellulære udskillelsesvej for ekstracellulære enzymer fra den filamentøse svamp *A. oryzae*, med alpha-amylase som modelenzym. Desuden arbejdes der nu også med den extracellulære glucoamylase fra *A. niger*, samt med glucoamylase fra *A. oryzae* transformeret med *A. niger*s glucoamylase. Undersøgelserne omfatter EM-studier af udskillelsesvejen for *A. oryzae*s alpha-amylase, samt glycosyleringens betydning for udskillelse og stabilitet af enzymet. Undersøgelserne har vist, at glycosyleringen ingen betydning har for korrekt udskillelse eller for den katalytiske aktivitet af alpha-amylase fra *A. oryzae*, og endvidere at alpha-amylasen er uhyre stabil, og at glycosyleringen ikke er nødvendig for enzymets stabilitet. *A. niger*s glucoamylase er betydeligt mere glycosyleret end det tilsvarende enzym hos *A. oryzae*, og undersøgelser af regulering af glycosylering er påbegyndt med dette enzym (S.H. Eriksen, J. Olsen, B. Jensen).

2. Sekundære metabolitter

Som afslutning på et flerårigt samarbejdsprojekt under Center for Bioteknologisk Procesforskning med hovedtitel "Modelling of the Penicillin Fermentation Process" er optagelse og indbygning af phenyleddikesyre (FYL) i penicillin blevet undersøgt hos flere stammer af svampen *Penicillium chrysogenum*. FYL optages hovedsageligt ved simpel diffusion, men i en lavtydende stamme er et transportsystem involveret i optagelsen. I samme stamme metaboliseres FYL fremfor at blive indbygget i penicillin, og flere metabolitter detekteres intracellulært. Sammenhængen imellem transport og metabolisering af FYL undersøges (S.H. Eriksen, J. Olsen, B. Jensen).

3. Enzymaktivitet under nedbrydning i jord

EU projektet MICS om jordbehandlings indvirkning på nedbrydningshastigheden af majsblade og biodiversitetsændringer i forskellige land-

brugsjorde er blevet afsluttet i 1997 og en endelig rapport udarbejdet. Projektets formål var, at undersøge jordbehandlings indvirkning på nedbrydningshastigheden af majsblade og biodiversitetsændringer i forskellige landbrugsjorde fra Danmark, Tyskland og Italien. Resultaterne viste, at der ikke var forskel i nedbrydningshastigheden uanset om bladene var nedfældede eller ej, men at der var signifikant forskel mellem jorderne fra Tyskland og Danmark og den fra Italien. Der blev opnået positiv signifikant korrelation mellem cellulase- og chitinase-aktivitet og svampebiomasse baseret på ergosterol eller PLFA (Phosphorlipid Fatty acids) bestemmelser. Resultaterne viste også, at jordbehandlingen havde effekt på nedbryderorganismernes funktion (enzymproduktion). Forskellige temporale mønstre af svampeaktivitet blev vist i jord og på bladoverflader, hvilket indikerer at svampekomponten responderede forskelligt på ensartede fysisk-kemiske forhold afhængigt af, hvor den var placeret.

Et nyt EU projekt om kulstof- og kvælstofcyklus i skovøkosystemer er påbegyndt. Formålet med afdelingens delprojekt er at undersøge enzymaktivitet og svampesuccession under nedbrydningen af bladmateriale i bøgeskove og hvordan nedbrydningshastigheden og den mikrobielle biodiversitet ændres efter manipulation med substrat og miljøfaktorer (M. Miller, A. Kjølner).

4. Denitrifikation

I forskellige EU- og Danida-projekter er der blevet arbejdet videre med felt- og laboratoriemålinger af dannelsen af lattergas og kuldioxid, som er vigtige drivhusgasser. Målingerne har været udført i Danmark, i forskellige europæiske lande (Frankrig, Italien, Tjekkiet) og i Afrika (Senegal, Zambia, Zimbabwe, Etiopien og Ghana). Kamre til opsamling af gasser er sat op i felten og prøvetagning har fundet sted med forskellige tidsintervaller. Feltmålingerne er blevet fulgt op af målinger af emissionspotentialer, målt i laboratorier. Formålet med at måle potentialer er at undersøge hvilke ændringer i emissionen man ville kunne forvente under ændrede ydre forhold. Derfor er forsøg med variation af pH, temperatur, vandindhold, næringsstoffilsætning (kulhydrat, nitrat), plantemateriale, etc. blevet undersøgt. Desuden er en række forsøg blevet afviklet for at belyse fumigerings-effekt (behandling med kloroform) på denitrifikationsraten i jord. Ved fumigeringen vil der blive frigjort kvælstofforbindelser, der under anaerobe forhold kan danne basis for vækst af den denitrificerende population. Endelig estimeres den relative andel af N_2O fra nitrifikation og denitrifikation ved inkubering med forskellige acetylenkoncentrationer. Potentiel denitrifikation er også

målt i de europæiske og afrikanske jordprøver, hvor især vandindhold og temperatur har betydning. Jordprøverne stammer både fra skove, landbrugsområder og savanner. De fleste steder i troperne bliver vegetationen brændt af en gang om året, og effekten af brande på gasemission bliver fulgt (J. Møller, M. Andersson, S. Struwe, A. Kjøl-ler).

5. Populationsundersøgelser af anaerobe bakterier
Formålet med dette projekt er at undersøge forekomsten og aktiviteten af bl.a. Archaea i danske jorde af forskellig beskaffenhed ved hjælp af molekylære metoder; ekstraktion af jord-DNA, amplifikation af 16S rDNA-generne med specifikke Archaea primere, identifikation af produkterne ved hjælp af kloning/Denaturing Gradient Gel Electrophoresis (DGGE) og sekventering, samt bestemmelse i jorden ved hjælp af oligonucleotidprober (P. Westermann).

Undersøgelser af fire aerobe jorde har vist bemærkelsesværdig forekomst af såvel Euryarchaeoter (typisk methanogener og halophile) samt Crenarchaeoter, som hidtil kun omfatter hyperthermophile og thermophile arter. På én jord er der foretaget diversitetsundersøgelse af de to Archaea-riger ved hjælp af Denaturing Gradient Gel Electrophoresis (DGGE) (P. Westermann).

6. Molekylær mikrobiel økologi

Der arbejdes med forskellige problemstillinger i forbindelse med bakteriers tilpasning til deres miljø. Det overordnede formål er at undersøge betydningen af ydre stressfaktorer for strukturen og funktionen af naturlige mikrobielle samfund i jord. Studierne foregår på flere niveauer, fra undersøgelser af de molekylære mekanismer bag adaptationsprocessen til studier af ændringer i den mikrobielle samfundsstruktur.

Et af de nye forskningsområder i 1997 har været udvikling af biosensor-bakterier til kvantificering af specifikke stoffers tilstedeværelse i naturlige miljøer. Der er indtil videre udviklet biosensorbakterier, som kan detektere meget små mængder af Hg^{2+} samt tetracyklin i naturlige prøver. Dette er gjort ved operon fusioner mellem inducerbare promotorer for de pågældende stoffer (henholdsvis *merR/merA* og *tetR/tetA* operatorregionen) og forskellige reportergener (*lacZ*, lux generne og GFP genet). Fordelen ved at anvende biosensorbakterier til detektion er dels, at denne metode er meget sensitiv og forholdsvis simpel, dels giver den mulighed for at estimere den biotilgængelige fraktion af de pågældende stoffer.

Et af hovedformålene med at udvikle metoder til at kvantificere fremmedstoffer i miljøet er, at studere effekten af disse stoffer på det mikrobielle

samfund. Dette studeres bl.a. ved at undersøge ændringer i biodiversiteten af bakterier i jord med og uden forurening af f.eks. kviksølv eller antibiotika. Effekten af antibiotika i terrestriske miljøer studeres i et forskningsprojekt finansieret af "Det Veterinære Miljøforskningsprogram". Idet det kun er muligt at dyrke en lille del af totalantallet af bakterier i jord (ofte under 1%), er det nødvendigt at udvikle metoder, der ikke beror på dyrkning og isolering. Der er i denne forbindelse arbejdet med at indkøre metoder til diversitetsanalyser som baseres på analyser af total DNA oprenset fra jord. Disse analyser omfatter bl.a. DNA-oprensning fra jordprøver efterfulgt af DGGE (Denaturing Gradient Gel Electrophoresis) af PCR-(Polymerase Chain Reaction) forstærkede 16S rDNA fragmenter.

En vigtig faktor for den bakterielle adaptationsrespons til miljøfremmede stoffer er potentialet for horisontal genoverførsel. Dette gælder både i forbindelse med spredning af resistensgener mellem forskellige bakteriepopulationer og udviklingen af nye nedbrydningsveje for disse xenobiotika. Forskergruppen arbejder med begge disse aspekter. I et projekt finansieret af Miljøstyrelsen arbejdes dels på at belyse hvor i miljøet horisontal genoverførsel er hyppigst, dels undersøges de molekylære mekanismer (konjugation, transduktion og transformation), der ligger bag denne genudveksling (S.J. Sørensen, L.D. Rasmussen, G. Senge-løv, L.H. Hansen).

Afdeling for Molekylær Cellebiologi

1. Calcium signalering

Proteiner der binder Ca med høj affinitet spiller en central rolle for intracellulær signalering og homeostase. Mange vigtige spørgsmål vedrørende disse proteins struktur og funktion er ubesvarede. De følgende tre projekter vil give indsigt i disse basale molekylære og cellulære mekanismer for Ca signalering og vil have potentielle anvendelser i behandlingen af f.eks. cancer og sygdomme i muskel-og nervesystemet.

Metalselektivitet og strukturel dynamik af "EF-hand" Ca bindende proteiner

Den strukturelle basis for forskelle i metalion specificitet analyseres dels ved site directed mutagenese af generne for parvalbumin og oncomodulin og dels ved konstruktion af chimere Ca bindende proteiner med domæner fra hvert af disse proteiner. Forskergruppen har for nyligt vist at det "ikke funktionelle" Ca site i parvalbumin er vigtig for stabiliteten af proteinet (M. Berchtold i samarbejde med J. Cox, Geneve).

Et genetisk system til at studere calmodulin funktion

Det ene af de to eksprimerede gener for calmodulin er blevet deleteret i en pre-B celle linie. Den mest prominente phenotype af denne genetiske ændring er en øget frekvens af apoptose. Forskergruppen er i færd med at slå også den anden kopi af genet ud for ved hjælp af ectopisk ekspresion af vildtype og mutant calmodulin at få ny viden om forholdet mellem vertebrat calmodulins struktur og funktion (R. Schmalzigaug, S. Tarabykina og M. Berchtold).

Karakterisering af nye calmodulin bindende proteiner

Bindingen af calmodulin til andre cellulære proteiner, der er centrale for vækstregulationen både i normale celler og tumor celler, er ikke velkarakteriseret. Forskergruppen ønsker at identificere og karakterisere disse tumor og celle cyclus specifikke proteiner, hvis aktivitet bliver modificeret af Ca calmodulin eller andre Ca bindende proteiner (R. Fisher, G. Rempulska og M. Berchtold).

2. Translationprocessen i levende celler

Bakterien *E. coli* anvendes som modelsystem for at undersøge generelle aspekter af translationsprocessen. Affiniteten mellem en kodon og tRNAs antikodon er tidligere vist at have stor betydning for translationsprocessens hastighed. De fleste tRNA har individuelle modifikationer i antikodon området, men der findes mutanter der er defekte i disse modifikationer. Forskergruppen undersøger modifikationernes effekt på translationshastighed og tRNA syntetase ekspresion (M. Krüger, M. Sørensen og S. Pedersen). Sammenhængen mellem tRNA modifikation og en observeret ændring af syntesen af en række individuelle proteiner undersøges også (B. Bramsted, M. Krüger, M. Sørensen og S. Pedersen).

Endvidere er det vist at ribosomalt protein S1 er nødvendigt for translationen af alle mRNA og at protein S1 er bundet til ribosomet under mRNA translationen. Disse forsøg afkræfter en række hypoteser i litteraturen med hensyn til protein S1's rolle for translationen både i *E. coli* og i bakterien *B. subtilis* (J. Fricke, B. Hansen, C.G. Jensen, M. Sørensen og S. Pedersen).

Endeligt har gruppen undersøgt aspekter af heat shock på translationen, herunder funktionen af heat shock proteinet ClpB (C. Olsen, K. Arnvig, M.Sørensen og S. Pedersen).

3. Et genetisk system til analyse af de mekanismer, hvormed proteiner genkender overflader

Mange metaloverfald er meget velkarakteriserede, og udgør derfor et modelsystem for studier af

proteiners overfladegenkendelse. Genet for lambda-receptoren i bakterien *Escherichia coli* er blevet modificeret, således at receptoren udtrykker tilfældige proteinsekvenser på bakteriens overflade. I dette system er der i projektet selekteret og analyseret proteiner, der er i stand til at genkende forskellige metaloverflader.

I året er blandt andet guld-bindende proteiner blevet isoleret. Bindingen mellem disse og meget regelmæssige guldoverflader undersøges på det atomare niveau (S. Brown).

4. Ras, det transformerende gen fra Harvey Sarcom virus

Varianter af normale gener, der kan inducere kræft, kaldes onkogene. *rasH* er et sådant onkogen som er en muteret variant af et gen, der normalt udtrykkes i alle celler; det koder for et protein kaldet p21 eller Ras. I normale celler optræder Ras-proteinet enten i en aktiv form, der udsender delingssignal til cellen, eller i en "slukket" og inaktiv form, og dette styres af andre proteiner i cellen. I visse kræftceller er proteinet ændret på en sådan måde, at det ikke kan slukkes og bidrager til at cellen fortsat deler sig. Ved en analyse af de områder, der ikke har betydning for transformation, viser resultater fra projektet, at visse af disse er nødvendige for den normale funktion af proteinerne. Interaktionen mellem Ras og dets aktivator GRF (guanine nucleotide release factor) undersøges ved proteinkemiske metoder for at bestemme hvilke dele af Ras der binder til GRF. I projektet undersøges desuden en anden aktivator, Sos proteinet, og dets biologiske aktivitet ved transfektion i muse-fibroblaster. Aktiviteten af forskellige *ras* homologer undersøges i biologiske assays. De proteiner, der aktiveres af aktiveret Ras, er involveret i regulationen af celcyclus. Sammenhængen mellem udtryk af aktiveret Ras og celcyclusregulatorer analyseres. De fysiologiske ændringer i den transformerende celle i et system hvor syntesen af det onkogene Ras protein kan induceres analyseres i projektet, og relateres til de ændringer, der foregår efter vækstfaktorstimulation eller transformation med andre onkogene (B.M. Willumsen, O. Gjørup, K. Jacobsen, K.H. Nielsen, K. Rønsboe, M. Hansen, L. Gredstedt).

5. 4,5 S RNA's rolle for proteinsyntese og proteinsekretion i levende E.coli celler

Bindingen mellem 4.5S RNA og det protein det binder til (Ffh) er blevet karakteriseret. Disse molekyler er strukturelle homologer af de eukaryote, 7S RNA og 54 KD SRP protein, som medvirker ved sekretion. Ffh proteinet er fundet at være ustabil i fravær af 4.5S RNA.

Gruppens resultater indikerer at 4.5S RNA udøver et medvirke i sekretion også deltager i den almindelige proteinsyntese og at denne funktion ikke kræver tilstedeværelse af Ffh protein (C.G. Jensen, S. Brown, S. Pedersen).

6. Transkriptionskontrol i mammale celler

Regulationen af urokinase plasminogen aktivator (uPA) genet studeres. uPA er en protease, der styrer en kontrolleret nedbrydning af den ekstracellulære matrix, et netværk af proteiner og andre molekyler, der omgiver de fleste af kroppens celler. Transkriptionen af uPA genet er interessant at undersøge, fordi den er styret af mekanismer, der kan skelne mellem normale og maligne cancerceller.

Forskergruppen har tilendebragt analysen af de sekvenser, der ligger tæt på transkriptionsstarten, og har karakteriseret de to GC-boxe for interaktion med andre GC bindende proteiner end Sp1.

Arbejdet med at undersøge funktionen af COM regionen i uPA enhanceren fortsætter. Forskergruppen har karakteriseret og sekventeret kloner der koder for peptidomæner der bindes til UEF-1 bindingsstet, der kan stimulere induceret transkription gennem binding til uPA enhanceren, men som må fungere på en anden måde end egentlige transkriptionsaktivatorer.

Endelig er gruppen i gang med at isolere peptidsekvenser, der kan interagere specifikt med enkelte transkriptionsaktivatorer af bZIP familien. Med hertil hører også konstruktion af specifikke ekspressionssystemer, der tillader udtryk og kvantificering af sådanne interaktioner (M. Johnsen, A. Larsen, M. Schuster).

7. Transkriptionsfaktor E2F i transgene mus

To såkaldte tumor-suppressorgener, Rb og p53, som ofte er sat ud af spil i cancerceller, har givet os en bedre indsigt i hvordan cancer opstår. Rb indgår i kontrollen af celledeling, og p53 kan signalere celledød. Rb's proteinprodukt, pRb, synes at styre cellyklus ved at blokere transkriptionsfaktoren E2F på et bestemt punkt i cellyklus. Når E2F frigives, starter DNA replikationen. Gruppen har fremstillet mus som har E2F-1 og/eller DP-1 som transgener. Begge disse geners produkter tilhører E2F familien og fungerer sammen. I visse væv i de fremstillede transgene mus danner cellerne for meget produkt fra celledelingsgenerne og får derfor signal om en unormal celledeling. Når E2F proteinerne dannes i overskud i testikler har undersøgelsen vist at cellerne går i apoptose, kontrolleret celledød. I modsætning til det hvad der ofte ses, sker denne apoptose også i mus der mangler p53. Gruppen undersøger nu effekten af E2F faktorerne i andre væv (C. Holmberg, K. He-

lin, M. Sehestedt, O. Karlström). Aspekter af celledelingskontrol studeres også *in vitro*, i cellekultur. Her undersøges effekten af en temperatursensitiv mutation i transkriptionsfaktoren TAF(II)250 (C. Holmberg, O. Karlström, K. Helin).

Afdeling for Proteinkemi

Afdelingens forskning omfatter struktur og funktionsbestemmelse af udvalgte proteiner, pt især peroxidaser og zink-finger proteiner. Modelproteiner udvælges i stadig stigende grad ved hjælp af bioinformatiske analyser af data produceret i internationale genom sekventeringsprogrammer.

1. Peroxidaser

Forekomst og egenskaber af peroxidaser er beskrevet i årbog 1996. I det forløbne år er der arbejdet videre med klassiske planteperoxidaser, og flere peroxidasegener især fra modelplanten *Arabidopsis* (gåsemad) er blevet udtrykt som inaktive enzymer i *E. coli*, hvorfra proteinet har kunnet oprenses og foldes til aktive peroxidaser. En række systematiske analyser af vektor-værts kombinationer med henblik på at få foldet peroxidaser i højere udbytter, viser at thioredoxin reductase mutantstammer kan danne disulfidbroer i cytoplasma og give et udgangsmateriale, der giver betragteligt højere udbytter af aktiv enzym, stadig efter et særligt foldningstrin.

De mere end 50 peroxidasegener fra *Arabidopsis* som gruppen indtil nu har fundet ved bioinformatisk analyse viser et meget bredt spektrum af ekspression, strukturer og aktiviteter. I det igangværende arbejde studeres de mest forskelligartede, herunder ATP 1a, der kun udviser 33% sekvensidentitet med den klassiske peberodsperoxidase. Den er nu desuden udtrykt i transgene tobaksplanter.

Også studiet af en meget speciel peroxidase fra byg er fortsat med udtrykkelse af både vildtype og mutanter i *E. coli*. Mere anvendelsesorienterede aspekter af peroxidase biokemien støttes af EU AIR2 og BIOTECH4 programmer (K.G. Welinder, Y.B. Larsen, H.M. Jespersen, I. Kjærsgård, L. Østergaard, K. Teilum, A.K. Abelskov, P.D. Cerbo, C. Brikos, C.B. Rasmussen; i samarbejde med M. Gajhede, A. Henriksen, K. Meno på Kemisk Institut, med S. Rasmussen på Risø, med S. Brunak, A.G. Pedersen på Danmarks Tekniske Universitet, med A.M. O'Brian, C. Fagan, Dublin City University, med G. Smulevich, Firenzes Universitet, med N. Veitch, Kew Gardens, med A.T. Smith, University of Sussex, og med H.B. Dunford, University of Alberta).

2. Zink-finger proteiner

Zink-finger proteindomæner, som opnår strukturel stabilitet ved binding af Zn²⁺ ioner, indgår i for-

skellige makromolekylære interaktioner. Information fra sekventeringsprojekter for modelplanten *Arabidopsis* er blevet benyttet til at definere nye plante zink-finger genfamilier, hvis proteinprodukter karakteriseres strukturelt og funktionelt. AtZN3 genfamilien udtrykkes specifikt i blomster og koder for multidomæne proteiner. Nogle af disse indeholder phospholipid bindende C2 signaleringsdomæner. AtZN3 proteinerne indeholder desuden domæner med et GATA-lignende zink-finger motif og homologi til phosphatidylinositol bindende proteinomæner. Ligandbindingsegenskaberne af dette domæne undersøges med henblik på at fastlægge en rolle i signalering. AZN7 har strukturelle træk typisk for en transkriptionel regulator og indeholder bl.a. to N-terminale C2H2 zink-finger motiver. En formodet rolle i genregulering støttes af, at proteinet er lokaliseret i kernen. Zink-finger regionen er atypisk med hensyn til afstanden mellem de to finger motiver, og bindingsegenskaberne og specificiteten undersøges derfor (R.B. Jensen, K.L. Jensen, T. La Cour Bravo, H.M. Jespersen og K. Skriver).

Genetisk Afdeling

Genetisk Afdelings forskning drejer sig om den genetiske regulering af stofskiftet af aminosyrer, pyrimidiner og lipider, parringstypeskift, rekombination og genomstruktur samt signaltransduktion og differentiering. Under meiosen udveksler homologe kromosomer genetisk materiale; hvilke gener, der regulerer denne proces, studeres i bagerigær. I spaltegær studeres den genetiske kontrol af de processer, der fører til fusion mellem to haploide celler af forskellig parringstype. Den fysiologiske kontrol af biokemiske synteseveje foregår bl.a. ved regulering af generne for de enzymer, der indgår i syntesevejen. Denne regulering studeres for pyrimidiner, aminosyrer og lipider i hhv. bananfluer, bagerigær og byg. Endelig undersøges embryonaludvikling og vævsspecifik ekspression i bananfluer. I disse projekter arbejdes tæt sammen med forskere i andre laboratorier både herhjemme og i udlandet.

1. Kønsdifferentiering og celleyklus i spaltegær

De molekylære mekanismer, der styrer kønsprocesserne i spaltegæren *Schizosaccharomyces pombe*, udforskes. Selv om organismen er encellet, råder den over et nøje reguleret differentieringssystem. De egentlige kønsprocesser består af konjugation (zygotedannelse) og meiose, hvorefter der dannes hvilesporer. Disse processer er underlagt en vækstfaseregulering, således at de først går i gang efter sult. I reguleringskaskaden indgår adskillige proteinkinaser og transkriptionskontrollfaktorer. I

den præzygotiske induktion medvirker komplementære kønsferomoner og dertil passende receptorer, med efterfølgende signalprocessering. Inden for denne problemkreds arbejdes med feromonvirkning og genekspression ifm. den tidlige induktionskaskade. Der arbejdes videre med en række gener, som er klonet af gruppen (map1, fus1, ste8, ste3 = ste1, mam1) eller andre (mat1-Pc, mat1-Pm, mat1-Mc, mat1-Mm, pat1, mei2, mei3, ras1, mfm1, mfm2, mfm3, abc1, sxa1, sxa2) for at klarlægge deres funktioner og mangfoldige vekselvirkninger. Især analyseres den ved feromonvirkning inducerede transkriptionskontrol og en specifik mekanisme for arrest i G₁ fasen af celleyklus (R. Egel, O. Nielsen, I. Lautrup-Larsen, S. Kjærulff, J. Petersen). Tillige studeres generne clr1-clr4, swi6 og rik1, der er involveret i den positionsspecifikke repression af transkription i mat2-P/mat3-M området (G. Thon, P. Bjerring). Endvidere undersøges et særligt kontrolsystem, som overvåger DNA'et for skadepåvirkning og sinker celledelingsprogrammet, indtil eventuelle skader er blevet udbedret (P.U. Christensen; i samarbejde med A.M. Carr, Brighton, UK).

2. Gærgenetik

De molekylære mekanismer bag DNA rekombination og genekspression i almindelig gær (*Saccharomyces*).

Homolog og homoeolog rekombination undersøges i et modelsystem, der bygger på artsfremmede kromosomer fra bryggerigær indført i laboratoriegær (*Saccharomyces cerevisiae*). Opstrøms for bryggerigærens ILV1 promotor er fundet et meiotisk rekombinations "hot-spot". Dettes spatiale udstrækning samt hvilke elementer der er af betydning for den høje rekombination, undersøges. Endvidere isoleres og analyseres mutanter, der tillader udveksling af genetisk information mellem de artsfremmede kromosomer. De cis-aktive elementer, der muliggør opretholdelsen af de artsfremmede kromosomer, kloner og analyseres molekylært (T. Nilsson-Tillgren, E. Shoubokhina, S. Krogsgaard, V. Farup).

Gær genomstruktur

Genomets struktur i *S. carlsbergensis* undersøges. Denne art er meget tæt beslægtet med *S. cerevisiae*. Ved en finstrukturanalyse og DNA sekventering søges de faktorer belyst, der har haft betydning for den genetiske isolation mellem de to arter. Også fjernt beslægtede arter af slægten indgår i undersøgelsen (T. Nilsson-Tillgren, T.H. Andersen; i samarbejde med J. Piskur, DTU, M.C. Kielland-Brandt, Carlsb.Lab., C. Gjermansen, L. Hoffmann, M.B. Pedersen og J. Hansen, Carlsb.For-søgs-lab.).

Signaltransduktion i transskriptionel aktivering

I projektet undersøges hvordan signaltransduktionen styrer aktiviteten af transskriptionelle aktivatorer. De serin/threonin afhængige DNA response elementer (UAS_{CHA}) og det dertil bindende transskriptionelle aktivator protein Cha4p er blevet identificeret og karakteriseret. Målet er at udrede dette signalsystem i detaljer for derigennem at opnå en forståelse af de mekanismer, der styrer genekspressionen. Da Cha4p både har en aktiverende og represserende effekt, giver dette en unik mulighed for at studere samspillet mellem aktivering og repression. Arbejdet foregår i tæt samarbejde med Carlsberg Forskningscenter (T. Nilsson-Tillgren, S. Holmberg, J. Moreira, P. Schjerling, M. Arevalo).

3. Genregulering i Drosophila

Pyrimidin metabolisme i Drosophila

Thymidinkinase, et enzym i salvage syntesevejen, er oprenset fra *Drosophila* celler og karakteriseret mht. substratspecificitet og har vist unikke egenskaber. Genet, der koder for enzymet, er karakteriseret, og den genomiske organisering bliver undersøgt (E. Bahn, L. Søndergaard; i samarbejde med B. Munch-Petersen, RUC, J. Piskur, DTU).

Regulering af æggeblommeпротеинgener

Æggeblommeproteinene reguleres bl.a. af hunfluens fødeoptagelse. Vha. transgene fluer undersøges, hvilke DNA segmenter der er ansvarlige for den fødeafhængige transskription. Endvidere søges klarlagt, hvilke neuropeptider og receptorer der indgår i denne signaltransduktionsvej (L. Søndergaard, P. Egetoft; i samarbejde med M. Bownes, Univ. Edinburgh, A. Thorpe, Univ. London).

Signaltransduktion

Funktionen af to FSH/TSH-lignende receptorer, isoleret fra *Drosophila*, undersøges vha. transgene fluer, hvori forskellige fragmenter af receptorgenet udtrykkes under heat-shock kontrol. Ligeledes bruges transgene fluer, som udtrykker et reporter-gen under kontrol af receptorens promotor, til at undersøge hvilket væv receptorgenet normalt udtrykkes i (L. Søndergaard, P. Egetoft; i samarbejde med P. Grimmelikhuijzen, Zool. Inst.).

Embryonaludvikling

Signaltransduktion under differentieringen af *Drosophila* embryonet undersøges vha. en række gener og deres funktioner i forbindelse med etableringen af cellernes forskellige identitet langs

den dorsoventrale akse. Heri deltager mindst tre proteaser i en ensrettet kløvningskaskade, et hormonlignende peptid og en receptor for dette. De pågældende gener er "Gastrulation-defective", "Snake" og "Easter" (proteaser) samt "Spaetzle" (ligand) og "Toll" (receptor). Denne signaltransduktionsvej har stor lighed med immunrespons og cancerbiologiske processer i pattedyr (R. DeLotto, M. Dissing).

4. Planternes molekylære genetik

Den strukturelle diversitet af polyketider og fedtsyrer, der dannes af homologe multienzym komplekser, skyldes forskellige specificiteter af de isoenzymer, der kan indgå i komplekset. β -ketoacyl syntaser (KAS) er ansvarlige for selve kædeelongeringen gennem dannelse af nye karbon-karbon bindinger. For at kortlægge dette enzym med hensyn til funktion og specificitet af den katalytiske lomme udføres som modelstudium in vitro mutagenese, heterolog ekspression og produkt identifikation på en KAS fra *E. coli*. Foreløbig er fem specifikke aminosyrer vist essentielle for den katalytiske funktion. Et nyt komplementationsassay for elongering af kæder fra 16 til 18 kulstofatomer er udviklet ved brug af *E. coli* mutanten CY288 der bl.a. bærer en læsion i fabF genet for KASII, der normalt udfører denne reaktion. Klone KAS enzymer, der skal testes for elongerende aktivitet med C16 substrater, introduceres i denne stamme, hvorefter dannelsen af C18 fede syrer kvantificeres ved anvendelse af gas-kromatografi. Metodens bæredygtighed er vist for en KAS fra *Rhizobium*, der leder til en speciel umættet fedtsyre af vigtighed for bakteriens værtsspecificitet og dannelsen af nitrogen-fikserende rodknolde. Forskergruppens arbejde stiler mod en detaljeret forståelse af sammenhængen mellem den katalytiske lomes struktur og de heri dannede produkter med mulighed for senere at designe f.eks nye antibiotika afledt af polyketider samt planteolier optimeret for fødevarer eller som kemisk råstof (P.v. Wettstein-Knowles, M. Siggaard-Andersen, M.G. Bangera; i samarbejde med J.G. Olsen, Kem.Inst.).

Plantefysiologisk Afdeling

Afdelingens forskning er centreret om plantemolekylærbiologi, biokemi og -fysiologi på individ- og celleniveau.

1. Plantehormoners virkemåder

En forskergruppe studerer hormonerens reaktionsveje og deres responsgener i modelplanten *Arabidopsis* ved hjælp af molekylære og genetiske indfaldsvinkler. En del af dette arbejde involverer frembringelsen, analysen af transposon-tagged gener og mutageniseringen af transgene planter, der

udtrykke forskellige hormonregulerede reportergener. Herudover arbejdes med karakterisering af yderligere to forskellige, ikke tidligere kendte, hormonresponsgener. Disse udgør et DNA-bindende protein, der tilsyneladende er involveret i planterespons på væksthormonet gibberellin, samt et Ca^{2+} -bindende protein, som reguleres af det væksthæmmende hormon abscisinsyre (J. Mundy, O. Mattsson, A. Bøgh Jensen, D. Raventos, K. Schnorr, T. Hoff, T. Bouquin, C. Meier, H. Næsted, G. Frandsen, H. Nielsen, M. Thomsen, M. Jensen, M. Storgaard, M. Pedersen, M. Andersen, Hao Lin).

2. Ionpumper i planter

En forskergruppe studerer en stor familie af transportproteiner (P-type ATPaser), der er involveret i at pumpe kationer over biologiske membraner. P-type ATPaser er kationpumper med mange forskellige specificiteter, men som alle danner et fosforyleret reaktionscyklus intermediat. Det antages, at der findes omkring 40 P-type ATPase-gener i modelplanten *Arabidopsis thaliana*. Gruppen undersøger om disse gener koder for pumper i forskellige membransystemer, og om de er involveret i optagelse af essentielle makro- og mikronæringsstoffer, eksport af tungmetaller og transport af forskellige klasser af lipider. For tiden er gruppens arbejde koncentreret om studiet af struktur, funktion og regulation af P-type H^+ og Ca^{2+} transportende P-type ATPaser (M.G. Palmgren, K. Axelsen, L. Baunsgaard, G. Christensen, L.K. Nielsen, K. Drumm, A. Fuglsang, M. Geisler, K. Venema, T. Jahn, E. Gomés, B. Andersen).

3. Kvanteeffektiviteten hos vandplanter

Kvanteeffektiviteten bestemmes ved lave lysintensiteter, hvor lyset er den begrænsende faktor. Den angiver, hvor stor en del af planternes absorbere-de lysenergi, som omsættes til kemisk energi i fotosyntesen, og den oplyser om reguleringsmekanismen ved de lave lysintensiteter. Under disse betingelser er det påvist, at undervandsplanters vækst også afhænger af CO_2 -koncentrationen. Kvanteeffektiviteten hos *Hydrophila* og *Sparganium* er derimod uforandret ved faldende, begrænsende CO_2 koncentrationer, undtagen de allerlaveste. Dette er i overensstemmelse med den almindelige antagelse, at kun én faktor ad gangen kan være begrænsende i stofskiftet (H. Frost-Christensen).

4. Osmoregulering og respiration i suspensionsceller og protoplaster

Suspensionsceller og herfra isolerede protoplaster benyttes til at undersøge osmoregulering, fordi miljøet kan kontrolleres og hurtigt ændres med opløste stoffer eller ved udtørring (F. Floto).

Måling af vandpotentialer

Hidtidige målemetoder for vandpotentialer har begrænsninger i måleområde og nøjagtighed. En ny patentanmeldt metode kan omgå sådanne begrænsninger til gavn for bl.a. forskningen og jordbruget (F. Floto).

Center for Enzymforskning

Undersøgelserne af nukleotid metaboliserende enzymer er blevet fortsat i overensstemmelse med kontrakten "Enzyme Families in Nucleotide Metabolism" med Danmarks Grundforskningsfond.

En beskrivelse af de individuelle projekter under Center for Enzymforskning findes i årbogens særlige afsnit om Grundforskningscentre.

Anden Akademisk virksomhed:

Bahn, E.: Koordinator f. Socrates/Erasmus ICP Program. Egel, R. og Nielsen, O.: Arrangeret og afholdt på Genetisk Afdeling et EMBO Practical Course d. 8. – 20. juni. Egel, R.: Formand for MBI's sikkerhedsudvalg; eksternt fagekspert for Norges Forskningsråd. Holmberg, S.: Kasserer i Biokemisk Forening. Karlstrøm, O.: Studieleder for Studienævnet for Biokemi. Kjølner, A.: Medlem af styregruppen for Danidas projekt om Fires in tropical ecosystem. Mattsson, O.: Fagredaktør ved Nordic Journal of Botany. Mundy, J.: Medkoordinator for Copenhagen Plant Biology Seminars. Nielsen, O.: Arrangeret og afholdt på Genetisk Afdeling et mini-gærsymposium med udenlandsk deltagelse d. 10. nov. Nilsson-Tillgren, T.: Formand for MBI's ph.d.-udvalg. Olsen, J.: Medlem af koordineringsgruppen for Københavns Universitets satsningsområde Bioteknologi; medlem af Programmeringsudvalget for Bioteknologisk Forskningscenter; medlem af bestyrelsen for Center for Bioteknologisk Procesforskning, DTU. Skriver, K.: Kasserer i Biologisk Selskab. Søndergaard, L.: Formand f. Dansk Magisterforenings Sektion 2; næstformand i Dansk Magisterforenings Universitetslærerafdeling; fællestillidsmand ved Naturvidenskabs, Københavns Universitet. Struwe, S.: Medlem af programkomiteen for EUs miljøforskningsprogram Task-leader for GCTES task 3.3.3 om Soil biota; koordinator for EU's Terrestrial Ecosystems Research Initiative. Welinder, G.W.: Medlem af repræsentantskabet for Teknologirådet, og medlem af redaktionskomitéen for Biokemisk Forenings Blad.

Et stort antal af instituttets medarbejdere har været inviteret som foredragsholder ved nationale og internationale møder og kongresser.

Længerevarende studie- og forskningsophold:

Brown, S.: University of Washington, USA (3 mdr). Christensen, P.U.: England (11 mdr). Pe-

tersen, J.: England (2 mdr.). Samuelsen, C.: England (1 mdr.). Struwe, S.: Gæsteforsker ved Ecole Normale Supérieure, Frankrig (2 mdr.).

Gæsteforskere (længere varighed): Brikos, Constantinos, (6 mdr.). Caambi, A.: Italien, (3 mdr.). Fernandes, C., Portugal, (7 mdr.). Harper, J.: USA, (3 mdr.). Mayr, C., Østrig, (3 mdr.). Musa, L., Zimbabwe, (2 mdr.). O'Brian, A.-M., Irland (2 mdr.). Tabu, I., Kenya, (2 mdr.). Totevova, S., Tjekkiet, (2 mdr.).

Jørgen Olsen, Instituteder

Stab

VIP: 77,7 årsværk.

TAP: 61,4 årsværk.

Ph.d.-studerende: 59,1 årsværk.

MOLEKYLÆRBIOLOGISK INSTITUT

VIP:

Ødum, Niels; lektor.

Thomsen, Allan; lektor.

TAP:

Christensen, Lis Møller; kontorfuldmægtig.

Christoffersen, Henrik; elektriker.

Hansen, Lis B.H. Dalgaard; fuldmægtig.

Kjær, Berit; overassistent.

Krasilnikoff, Irmelin Fleur; bibliotekar.

Lefeldt, Lis Arenholdt; overassistent.

Mortensen, Lone Malte; hospitalslaborant.

Møller, Svend; betjent.

Nielsen, Lise Lotte; laborant.

Nielsen, Mogens E.; finmekaniker.

Olsen, Torben Flemming; ingeniørassistent.

Pedersen, Mette Nordahl; laboratorietekniker.

Rasmussen, Annett Skindbjerg; overassistent.

Seremet, Annette Helene; overassistent.

Tilsted, Helle; overassistent.

AFDELING FOR BIOLOGISK KEMI

VIP:

Aravalli, Rajagopal; forsker.

Bjørnberg, Olof; forskningsadj.

Christiansen, Jan; lektor.

Christiansen, Lyng Carsholt; forskningsass.

Dandanell, Gert; lektor.

Garrett, Roger Antony; professor.

Harlow, Lene Schantz; forskningsadj.

Hoffmeyer, Jesper; lektor.

Hove-Jensen, Bjarne; lektor.

Jensen, Helle Kock; forskningsadj.

Jensen, Kaj Frank; lektor, centerleder.

Kirillov, Stanislav; gæsteforsker.

Krath, Britta Naimi; undervisningsass.

Lundegaard, Claus; ph.d.-studerende.

Lykke-Andersen, Jens; forskningsass.

Mcguire, James Norton; forskningsadj.

Mygind, Bente Vibeke; lektor.

Neuhard, Jan Mikael; lektor.

Nielsen, Allan Kent; forskningsadj.

Nielsen, Finn Stausholm; forskningsass.

Nygaard, Per; lektor.

Petersen, Carsten; lektorvikar.

Semionenkov, Mikhail; lektor.

She, Qunxin; forskningsadj.

Sørensen, Palle Gravgaard; hjælpelærer.

Tedin, Karsten; forskningsadj.

Vester, Birte; lektorvikar.

TAP:

Andreasen, Jørgen; laborant.

Christensen, Jenny Steno; laboratorietekniker.

Hansen, Birgit Kirsten; rengøringsassistent.

Hansen, Tonny Dedenroth; laboratorietekniker.

Jensen, Ellen Agnete; rengøringsassistent.

Jensen, Lilly; rengøringsassistent.

Jensen, Nina; laborant.

Johansson, Lena Bjørn; laboratorietekniker.

Kahni, Mamoud N.; laborant.

Kewin, Bettina; overassistent.

Larsen, Nette M. Bak; laboratorietekniker.

Lundin, Jeanette De Sparra; laborant.

Møller, Anne; laborant.

Phan, Thi Ngoc Hoa; laborant.

Phan, Thi Ngoc Hien; laborant.

Schack, Lise Ellen; laborant.

Stauning, Elisabeth; hospitalslaborant.

Thielsen, Ulla; rengøringsassistent.

Wolff-Jensen, Elke; laboratorietekniker.

AFDELING FOR PROTEINKEMI

VIP:

Cerbo, Paola Di; forskningsass.

Jespersen, Hans; forskningsadj.

Justesen, Annemarie Fejer; forskningsadj.

Skriver, Karen; lektor.

Teilum, Kaare; hjælpelærer.

Welinder, Karen Gjesing; lektor.

Østergaard, Lars; forskningsass.

TAP:

Bach, Dorte; rengøringsassistent.

Berger, Yvonne; laborant.

Jensen, Arne Lindhardt; laboratorietekniker.

Madsen, Mette; praktikant.

Pedersen, Martin; praktikant.

Trajcevska, Silvija; praktikant.

*AFDELING FOR GENEREL MIKROBIOLOGI**VIP:*

Arnesen, Steen; forskningsass.
 Hansen, Lars H.; hjælpelærer.
 Havn, Susanne Eriksen; forskningsadj.
 Jensen, Bo; lektor.
 Kjøller, Annelise Helene; lektor.
 Martinsen, Hans Jakob Thorø; forskningsass.
 Olsen, Jørgen; lektor.
 Pedersen, Annette; forskningsass.
 Reeslev, Morten; lektorvikar.
 Struwe, Sten; lektor.
 Sørensen, Søren Johannes; lektor.
 Westermann, Carl Peter; lektor.

TAP:

Andersen, Brit; hospitalslaborant.
 Hansen, Lis Agnes; rengøringsassistent.
 Jernes, Birgit Kirstine; hospitalslaborant.
 Jensen, Kirsten; laborant.
 Kjersgaard, Anders; laborant.
 Kringelum, Pia Windel; laborant.
 Ladefoged, Britt; laboratorietekniker.
 Lansø, Ole Verner Bjørn; overassistent.
 Larsen, Inge Elmelund; praktikant.
 Skovhøj, Susanne; assistent.
 Vestberg, Karin Pinholt; laboratorietekniker.
 Østergaard, Laila Jeanette; overassistent.

*AFDELING FOR MOLEKYLÆR
CELLEBIOLOGI**VIP:*

Berchtold, Martin; professor.
 Brown, Stanley; lektor.
 Fischer, Roland; lektor.
 Gjørup, Ole V. Fønss; forskningsadj.
 Johnsen, Morten; lektor.
 Karlstrøm, Olle; lektor.
 Lybæk, Helle; forskningsass.
 Parker, Craig; forskningsadj.
 Pedersen, Steen; lektor.
 Sørensen, Michael Askvad; adjunkt.
 Tarabykina, Svetlana; forskningsadj.
 Willumsen, Berthe Marie; lektor.

TAP:

Andersen, Jane Susie; rengøringsassistent.
 Andersen, Stina Visholm; laborant.
 Daniel, Eva; medhjælper.
 Ingvorsen, Rikke Margrete; laborant.
 Jensen, Kirsten Norma; rengøringsassistent.
 Julsgart, Juanitta Vibeke; laboratorietekniker.
 Knudsen, Marianne; laboratorietekniker.
 Mortensen, Ulla; assistent.

Muir, Lis Berner; overassistent.
 Møller, Anne; laborant.
 Nielsen, Lissie Dahlgren; laborant.
 Stenzel, Rikke Frølund Bredvig; overassistent.
 Warrer, Marit Tanja; laborant.

*PLANTEFYSIOLOGISK AFDELING**VIP:*

Andersen, Birgitte; forskningsadj.
 Baunsgaard, Lone; forskningsass.
 Bouquin, Thomas; forskningsadj.
 Cirera, I Salicio Susanna; forskningsadj.
 Floto, Franz; lektor.
 Frost-Christensen, Henning; lektor.
 Geisler, Markus; forskningsadj.
 Gomes, Eric; forskningsadj.
 Hao, Lin; udvekslingsstip.
 Hoff, Tine; forskningsadj.
 Jahn, Thomas; forskningsadj.
 Jensen, Anders Bøgh; forskningsadj.
 Mattsson, Jens Ole; lektor.
 Mundy, John; professor.
 Palmgren, Michael; lektor.
 Petersen, Morten; forskningsass.
 Rocher, Anne; forskningsadj.
 Schnorr, Kirk Matthew; forskningsadj.
 Segura, Dora Raventos; forskningsadj.
 Venema, Cornelis Marinus; forskningsadj.
 Østergaard, Lars; forskningsadj.

TAP:

Abril, Eulalia Puig; stud.medhjælp.
 Andersen, Bodil; laborant.
 Christensen, Berit; praktikant.
 Christensen, Gertrud Ragnhild; laboratorietekniker.
 Kaaring, Ying; praktikant.
 Larsen, Karin; laboratorietekniker.
 Møller, Jeannette Dan; laborant.
 Nielsen, Fritz Buster; laborant.
 Nielsen, Linda Kirk; laboratorietekniker.
 Nielsen, Michael; laborant.
 Pedersen, Wibeke Kristina; laborant.
 Thomsen, Hanne Møller; laboratorietekniker.

*GENETISK AFDELING**VIP:*

Andersen, Thomas Hvid; forskningsass.
 Bahn, Erik; lektor.
 Bangera, Mahalaxmi Grita; forskningsadj.
 Delotto, Robert; lektor.
 Egel, Richard; professor.
 Egetoft, Petra; forskningsass.

Holmberg, Steen; lektor.
 Kjærulff, Søren; forskningsass.
 Nielsen, Henrik; forskningsass.
 Nielsen, Olaf Henning; lektor.
 Nilsson-Tillgren, Nils Torsten; lektor.
 Petersen, Randi Føns; forskningsass.
 Siggaard-Andersen, Mads; forskningsadj.
 Søndergaard, Leif; lektor.
 Thon, Genevieve; adjunkt.
 Wettstein-Knowles, Penny Von; lektor.

TAP:

Bahn, Lis Lillian; overassistent.
 Barr, Claus; teknikumingeniør.
 Friis, Tove Jytte; laborant.
 Hansen, Janne Verhein; laborant.
 Khraybi, Khaled Badih; praktikant.
 Kolding, Birgith; laborant.
 Køppen, Alette Birk; laboratorietekniker.
 Mortensen, Marianne; overassistent.
 Seidenfaden, Heidi Linda; praktikant.
 Werge, Lene; laborant.
 Ørsøe, Vibeke Søe; rengøringsassistent.

MOLEKYLÆRBIOLOGISK INSTITUT

ph.d.-studerende:

Abelskov, Anne Katrine; ph.d.-studerende.
 Amstrup, Jan; ph.d.-studerende.
 Bartling, Stefan; ph.d.-studerende.
 Bentsen, Ann-Kristin Kofod; ph.d.-studerende.
 Bjerling, Pernille Kajsa; ph.d.-studerende.
 Busch, Morten; ph.d.-studerende.
 Christensen, Dorthe Lennert; ph.d.-studerende.
 Christensen, Per Uhrskov; ph.d.-studerende.
 Davy, Anne; ph.d.-studerende.
 Dissing, Marianne Charlotte; ph.d.-studerende.
 Einer-Jensen, Katja; ph.d.-studerende.
 Engelholm, Lars Henning; ph.d.-studerende.
 Foghsgaard, Lasse Jørgen; ph.d.-studerende.
 Frandsen, Gitte Inselmann; ph.d.-studerende.
 Galsgaard, Elisabeth Douglas; ph.d.-studerende.
 Georg, Birgitte; ph.d.-studerende.
 Geshi, Naomi; ph.d.-studerende.
 Gojkovic, Zoran; ph.d.-studerende.
 Grauslund, Morten; ph.d.-studerende.
 Grell, Morten Borch; ph.d.-studerende.
 Haldrup, Anna; ph.d.-studerende.
 Hansen, Johnny Arnsdorf; ph.d.-studerende.
 Hansen, Lone Hoedt; ph.d.-studerende.
 Harlow, Lene Schantz; ph.d.-studerende.
 Hartvig, Line; ph.d.-studerende.
 Hazel, Henrik van den; ph.d.-studerende.
 Hoffmann, Lise Camilla; ph.d.-studerende.
 Holmberg, Christian Henrik; ph.d.-studerende.
 Holst, Patricia Ann; ph.d.-studerende.

Jacobsen, Kivin Dahl; ph.d.-studerende.
 Jensen, Charlotte Green; ph.d.-studerende.
 Jensen, Gert Bolander; ph.d.-studerende.
 Jensen, Jan; ph.d.-studerende.
 Jensen, Lene Bindsløv; ph.d.-studerende.
 Jensen, Nina Mejlhede; ph.d.-studerende.
 Jensen, Rikke Louise Bolding; ph.d.-studerende.
 Johannesen, Helle; ph.d.-studerende.
 Johannesen, Pia Francke; ph.d.-studerende.
 Johansen, Teit Eliot; ph.d.-studerende.
 Johnsen, Anders Risbjerg; ph.d.-studerende.
 Jørgensen, Marianne Ulrich; ph.d.-studerende.
 Kaltoft, Maj-Britt; ph.d.-studerende.
 Kjærsgård, Inger; ph.d.-studerende.
 Kjærulff, Søren; ph.d.-studerende.
 Krath, Britta Naimi; ph.d.-studerende.
 Krüger, Malene Kappen; ph.d.-studerende.
 Larsen, Lise; ph.d.-studerende.
 Lautrup-Larsen, Inger; ph.d.-studerende.
 Lindberg, Karen; ph.d.-studerende.
 Lundegaard, Claus; ph.d.-studerende.
 Lykke-Andersen, Jens; ph.d.-studerende.
 Miller, Morten; ph.d.-studerende.
 Moreira, José Manuel Alfonso; ph.d.-studerende.
 Møller, Jacob Lars Bøgsted; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Finn Stausholm; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Jacob; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Klaus Hvid; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Mette; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Tom Henri; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Ulrik Bjerl; ph.d.-studerende.
 Nørsgaard, Lars; ph.d.-studerende.
 Olsen, Vicki; ph.d.-studerende.
 Pedersen, Anette Amstrup; ph.d.-studerende.
 Petersen, Elisabeth Douglas; ph.d.-studerende.
 Petersen, Janni; ph.d.-studerende.
 Petersen, Morten; ph.d.-studerende.
 Petersen, Randi Føns; ph.d.-studerende.
 Plesner, Annette; ph.d.-studerende.
 Porse, Bo Torben; ph.d.-studerende.
 Rasmussen, Lasse Dam; ph.d.-studerende.
 Ravnskov, Sabine; ph.d.-studerende.
 Scherling, Peter; ph.d.-studerende.
 Schlein, Morten; ph.d.-studerende.
 Sengeløv, Gitte; ph.d.-studerende.
 Storgaard, Morten; ph.d.-studerende.
 Sørensen, Palle Gravgard; ph.d.-studerende.
 Ursø, Birgitte; ph.d.-studerende.
 Westphal, Vibeke; ph.d.-studerende.
 Wolff, Anne Mette; ph.d.-studerende.
 Østergaard, Lars; ph.d.-studerende.

Ph.d.-afhandlinger:

Bartling, Stefan: The Impact of Erwinia Pectic Enzymes on Plant Cell Walls.
 Galsgaard, Elisabeth Douglas: Growth hormone-regulated gene expression in Pancreatic islet cells.

- Haldrup, Anna: Positive selection of genetically transformed plant cells.
- Horsted, Mette Wenzel: Purification and characterization of an extracellular esterase from *Saccharomyces carlsbergensis*.
- Jensen, Gert Bolander: Model for spredning af bakteriers arveanlæg, risiko ved arbejde med gensplejede mikroorganismer.
- Kjærulff, Søren: HMG-box proteins involved in sexual differentiation in *Schizosaccharomyces pombe*.
- Lykke-Andersen, Jens: Proteins Involved in Archaeal Intron Splicing and Mobility.
- Møller, Jacob Lars Bøgested: Nitrous oxide emission from soil.
- Nielsen, Finn Stausholt: Characterization of two different dihydroorote dehydrogenases found in *Lactococcus lactis*.
- Nielsen, Mette: Il-2 receptor signaling and regulation of cellular responses in human T cells.
- Scherling, Peter: DNA binding of Cha4p and other C6 zinc cluster proteins.
- Wagtmann, Nicolai Peter Andreas R.: Diversity and specificity of killer cell inhibitory receptors.
- Østergaard, Lars: cDNA Structure and Expression Profile of Two Peroxidase Genes from *Arabidopsis thaliana* – Peroxidase Expression in *Escherichia coli*.
- Specialer:*
- Aladdin, Hassan Ahmad: Hiv og cytotoxisk-celle aktivitet.
- Almholt, Kasper: Novel aspects of intracellular protein kinase A and protein kinase C translocation revealed by visualization of green fluorescent protein hybrids.
- Andersen, Karina Agergaard: Long distance movement of pea seed-borne mosaic virus in *Chenopodium quinoa*.
- Andersen, Thomas Hvid: Kloning og karakterisering af *Saccharomyces carlsbergensis* centromer 3.
- Andreasen, Margit: Konjugation på agaroverflade.
- Arnesen, Steen: Vækst og produktion af ekstracellulær alfa-amylase fra den termofile skimmel-svamp, *thermomyces lanuginosus*.
- Arnvig, Kristine Bourke: The heat shock response of *Escherichia coli*.
- Barfod, Thomas: Hierarkisk tænkning – om artsselektion i teori og praksis.
- Bredmose, Lars: Regulated differential mrna stability contributes to meiotic control in *schizosaccharomyces pombe*.
- Bruun, Marianne Bachmann: Cloning and characterization of three genes involved in transcriptional regulation of amino acid and peptide transporters in *Saccharomyces cerevisiae*.
- Christensen, Claus Rene Lykke: Søgen efter metastase associerede gener ved hjælp af differential display af dyrkede tumor cellelinier.
- Christensen, Gitte Windekilde: Fænotypisk og genotypisk karakterisering af *vibrio alginolyticus* fra miljø, fisk og humane infektioner.
- Clausen, Susanne Knoth: Mulig adjuvant effekt af det anioniske detergent sodium-dodecyl-benzen-sulfonat (sdbS).
- Egholm, Jannie: Metan og lattergas produktion og emission, samt metan oxidation i tre forskellige vådområder.
- Ejrnæs, Anne Mette: Studies of cytotoxic T lymphocytes in beta cell destruction and IDDM.
- Falkenberg-Klok, Jens: Characterization of the lactococcal type II R/M system LlaBI.
- Foghsgaard, Lasse Jørgen: Identifikation af BHRF1 som en repressor af tumor nekrose faktor-induceret apoptose ved brug af en funktionel ekspressions-kloningsstrategi.
- Frette, Lone: Kvælstofomsætning og N2O produktion i aktiv-slam.
- Gejlsbjerg, Bo Axel: Kvælstofomsætning og N2O produktion i aktiv-slam.
- Hansen, Berit Bundgaard: Analysis of function of JofD of *Bacillus subtilis*, a Homolog of ribosomal protein s1 of *Escherichia coli*.
- Hansen, Christina Mette Veggerby: House dust mite allergens. Environmental and biochemical studies.
- Hansen, Rikke: *Capitella* sp. I og sediment-associerede mikroorganismers betydning for nedbrydningen af di(2-ethylhexyl)phthalat.
- Hansen, Susan Medom: Interaktion af makrolid antibiotika med ribosomale komplekser.
- Hansen, Thomas van Overeem: Transkriptionel regulation af de humane Cholecystokinin og Gastrin gener.
- Harlow, Lene Schantz: Purification and characterization of Rnase PH; Studies of the enzymes isolated from *Bacillus subtilis* and *Escherichia coli*.
- Hermansen, Tyge Dahl: Molekylærbiologiske undersøgelser af to suppressorer af black, su(b) og su(b), og karakterisering af et gen identificeret i intron 3 af rudimentary genet hos *Drosophila melanogaster*.
- Høgsbro, Kristian: Ekspresion screening af proteiner der binder til en region i E2f, som er konserveret i familien af E2f proteiner.
- Jensen, Bettina Lundin: Østrogen og antiøstrogen regulering af østrogenreceptor mRNA og protein i humane brystancer cellelinier.
- Jensen, Karina: Regulation of the Biglycan Gene Transforming Growth Factor-beta.
- Jensen, Lars Riff: Karakterisering af 5s rRNA gener fra *Macaca fascicularis*.

- Jensen, Sannah Zoffmann: Mutational and Fluorescence Spectroscopic Analysis of Agonist and Antagonist Binding to the Tachykinin NK1 Receptor.
- Jørgensen, Mette Christine: Nkx 6.1 – a pancreatic cell specific homeodomain protein.
- Kiil, Helene: Alkalophilic and alkalotolerant fungi isolation, identification and characterization.
- Krath, Britta Naimi: Phosphoglycosyl diphosphate synthetase from the plants *Arabidopsis thaliana* and *Spinacia oleracea*: characterization of cdnas and enzymes.
- Lunde, Christina: In vitro characterization of mutant procarboxypeptidase Y affected in folding.
- Madsen, Lars Siim: Immortalisering af to HLA-DRB1*1501 restriktede og MBP85-99 specifikke humane t-celle cloner og dannelse af human TCR transgene mus.
- Mai, Pia: Mikrobiel nedbrydning af MCCP og andre phenoxysyrer.
- Meier, Carsten: *Arabidopsis thaliana* transformation and studies of GA mediated gene regulation
- Munksgaard-Nielsen, Christina F.F.: Hereditary haemochromatosis.
- Nansen, Anneline: Synergi mellem virus-inducerede cytokiner og LPS forværrer endotoxisk chok i mus.
- Nielsen, Jens Erik: Struktur-funktions studier af *Bacillus licheniformis* alfa-amylase.
- Nielsen, Mai-Britt: Signalering i humane T lymfocytter.
- Nilsson, Morten Schriver: Bevidsthedens fødsel af naturens ånd.
- Nording, Jens Adam: Regulering af mhc klasse i ekspresion ved spaltning af den tunge kæde med c1/c1s.
- Næsted, Henrik: Efa27 en ny plante protein familie.
- Raahaug, Poul: En udvikling af molekylær biologiske metoder til adskillelse af sneglene *Bulinus africanus* og *Bulinus nesus* fra kisumu, Kenya.
- Rendtorff, Nanna Dahl: Analyse af genekspression vha. differentiell display i føtal væv og thyroidea tumorer fra mennesker.
- Sauer, Jørgen: Arkebakterier: hgprtase fra *Methanobacterium thermoautotrophicum*.
- Schlein, Morten: Karakterisering af GAB- et nyt DNA bindende protein fra byg.
- Schuster, Mikkel Bruhn: Spatial Studies of the uPA enhancer and generation of a vector system for insertion of specific peptide-inhibitors of transcription factors.
- Skjøt, Michael: Heterologous expression of a *Trichoderma harzianum* endochitinase in *Aspergillus oryzae*.
- Skovsted, Ian Christian: AGE-Advanced Glycation Endproducts. An investigation in the Maillard reaction – a possible link to diabetic late complication.
- Sørensen, Palle Gravgard: Studier af dihydroorotate dehydrogenase (pyrd) fra den thermoacidophile archae *Sulfolobus solfataricus*.
- Teilum, Kaare: Expression and in vitro folding of barley peroxidase 1. Deglycosylation studies on horseradish peroxidase.
- Villadsen, Rene: Cellelinien hmt-3522: undersøgelse af en missense mutation i tumor suppressor genet tp53 – udvikling af hemizygote muterede celler fra en vildtype population.
- Weile, Karina: Generation of recombinant human antibodies against the melanoma tumor-associated antigen GM3.

Fondsstøtte:

Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside på <http://www.ku.dk>, menupunkt "Generel Information".

Publikationer:

- Aagaard C.S., Awayez M.J., Garrett R.A.: Profile of the DNA recognition site of the archaeal homing endonuclease I-DmoI. *Nucleic Acids Research* Vol. 25, nr. 8, s. 1523-1530, 1997.
- Abelskov A.K., Smith A.T., Rasmussen C.B., Dunford H.B., Welinder K.G.: pH-Dependence and Structural Interpretation of the Reactions of coprinus *Cinereus* Peroxidase with Hydrogen Peroxide, Ferulic Acid, and 2,2'-Azinobis(3-ethylbenzthiazoline-6- sulfonic Acid). *Biochemistry* Vol. 36, no. 31, s. 9453-9463, 1997.
- Andersen M.B., Jensen A., Robertus J., Leah R., Skriver K.: Heterologous expression and characterization of wild-type and mutant forms of a 26 kDa endochitinase from *Hordeum vulgare* L. *Biochem. J.* 322, s. 815-822, 1997.
- Andersen T.H., Nilsson-Tillgren N.T.: A fungal minisatellite. *Nature* 386, s. 771, 1997.
- Aravalli R.N., Garrett R.A.: Shuttle vectors for hyperthermophilic archaea. *Extremophiles* 1, s. 183-191, 1997.
- Baker K.E., Ditullio K.P., Neuhard J., Kelln R.A.: Utilization of Orotate as a Pyrimidine Source by *Salmonella typhimurium* and *Escherichia coli* Requires the Dicarboxylate Transport Protein Encoded by *dctA*. *Journal of Bacteriology* Vol. 178, nr. 24, s. 7099-7105, 1996.
- Baunsgaard L., Fuglsang A., Korthout H., De Boer A., Palmgren M.G.: The receptor for the fungal phytotoxin fusaric acid is a complex between 14-3-3 protein and the plant plasma membrane H⁺ATPase. *Cell. Mol. Biol. Lett.* 2, s. 243-244, 1997.

- Baunsgaard L., Fuglsang A., Palmgren M.G.: Effect of the phytoalexin fusicoccin on plant plasma membrane H⁺ATPase expressed in yeast. i: *Interacting Protein Domains. Their Role in Signal and Energy transduction*, s. 235-238, Berlin 1997.
- Björnberg O., Rowland P., Larsen S., Jensen K.F.: Active Site of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis* Investigated by Chemical Modification and Mutagenesis. *Biochemistry* Vol. 36, nr. 51, s. 16197-16205, 1997.
- Brown S.: Metal-recognition by repeating polypeptide. *Nature Biotechnology* 15, s. 269-272, USA. 1997.
- Carter A.T., Beiche F., Hove-Jensen B., Narbad A., Barker P.J., Schweizer L.M., Schweizer M.: PRS1 is a key member of the gene family encoding phosphoribosylpyrophosphate synthetase in *Saccharomyces cerevisiae*. *Mol. Gen. Genet.* 254, s. 148-156, 1997.
- Castillo M., Berchtold M.W., Rüllicke T., Schwaller B., Gotzov V., Pinzani M.: Ectopic expression of the calcium-binding protein parvalbumin in mouse liver endothelial cells. *Hepatology* Vol. 25, No. 5, s. 1154-1159, 1997.
- Chandler D., Piskur J., McGuffin M., Yao J., Baker B., Mattox W.: Evolutionary conservation of regulatory strategies for the sex determination factor transformer-2. *Molecular and Cellular Biology* 17(5), s. 2908-2919, American Society for Microbiology 1997.
- Christensen P.U., Davis K., Nielsen O., Davey J.: Abc1: A new ABC transporter from the fission yeast *Schizosaccharomyces pombe*. *FEMS Microbiology Letters* 147, s. 97-102, 1997.
- Christensen P.U., Davey J., Nielsen O.: The *Schizosaccharomyces pombe* mam1 gene encodes an ABC transporter mediating secretion of M-factor. *Mol. Gen. Genet* 255, s. 226-236, Berlin-Heidelberg 1997.
- Christensen P.U., Davis K., Nielsen O., Davey J.: Abc1: A new ABC transporter from the fission yeast *Schizosaccharomyces pombe*. *FEMS Microbiology Letters* 147, s. 97-102, 1997.
- Christensen P.U., Davey J., Nielsen O.: The *Schizosaccharomyces pombe* mam1 gene encodes an ABC transporter mediating secretion of M-factor. *Mol. Gen. Genet* 255, s. 226-236, Berlin-Heidelberg 1997.
- Christiansen L.C., Schou S., Nygaard P., Saxild H.H.: Xanthine Metabolism in *Bacillus subtilis*: Characterization of the xpt-pbuX Operon and Evidence for Purine- and Nitrogen-Controlled Expression of Genes Involved in Xanthine Salvage and Catabolism. *Journal of Bacteriology* Vol. 179, nr. 8, s. 2540-2550, 1997.
- Chuck J., Verwoert I., Verbree E., Siggaard-Andersen M., Wettstein-Knowles P.M.v., Stuitje A.: Can *E. coli* bata-hydroxydecanoyl-ACP dehydrase and beta- keto-acyl-ACP synthase I interact with *Brassica napus* fatty acid synthase to alter oil seed composition? i: *Physiology, Biochemistry and Molecular Biology of Plant Lipids*, s. 386-388, Dordrecht, Holland 1997.
- Egel R., Holmberg S.: Cultivation of yeast cells: *Saccharomyces cerevisiae* and *Schizosaccharomyces pombe*. i: *Cell Biology: A laboratory Handbook*, 2nd Ed., J.E. Celis, s. 421-430, Academic Press, San Diego, Californien, 1997.
- Frette L., Gejlsberg B., Westermann C.P.: Aerobic denitrifiers isolated from an alternating activated sludge system. *FEMS Microbiology Ecology* 24, s. 363-370, Holland 1997.
- Floto F.: Respirometer for small samples with automatic registration. *Respiration Physiology* 108, s. 247-252, Holland 1997.
- Fuglsang A., Baunsgaard L., Jahn T., Drumm K., Palmgren M.G.: 14-3-3 protein binds to and activates plant plasma membrane H⁺ATPase in the presence of fusicoccin. *Cell. Mol. Biol. Lett* 2, s. 241-242, 1997.
- Giovanni M., Mossi R., Fischer R., Berchtold M.W., Hübscher U.: Phosphorylation of the PCNA binding domain of the large subunit of replication factor C by Ca²⁺/Calmodulin - dependent protein kinase II inhibits DNA synthesis. *Biochemistry* Vol. 36, No. 18, s. 5300-5310, USA. 1997.
- Hansen B., Andersson C., Madsen L., Søndergaard L., Fugger L., Svejlgaard A.: Characterization of HLA-DRB1*01 molecules expressed in *Drosophila Schneider* cells. *Human Immunology* 47 (1-2), s. 129, 1996.
- Hansen L.H., Sørensen S.J., Jensen L.B.: Chromosomal insertion of the entire *Escherichia coli* lactose operon, into two strains of *Pseudomonas*, using a modified miniTn5 delivery system. *Gene* 186, s. 167-173, 1997.
- Hermansen T.D., Piskur J.: Revision in sequence of a putative regulatory domain of *Drosophila's* CPSase. *Paths to Pyrimidines* 5 (1), s. 26-28, 1997.
- Hoffmeyer J.N.: Für eine Semiotisch Reformulierte Naturwissenschaft. *Zeitschrift für Semiotik* Vol. 18, nr. 1, s. 31-34, 1996.
- Hoffmeyer J.N.: Biosemiotics: Towards a New Synthesis in Biology. *European Journal for Semiotic Studies* Vol. 9, nr. 2, s. 355-376, 1997.
- Hoffmeyer J.N.: Somethings or Someones? *Advances* Vol. 13, nr. 4, s. 22-24, 1997.
- Hoffmeyer J.N., Emmeche C.: *Eluslooduse Semiootika*. *Akadeemia* Vol. 9, nr. 10, s. 2114-2148, Tartu, Estland 1997.
- Hoffmeyer J.N.: *Signs of Meaning in the Universe*. Indiana University Press 1997, s.

- Hoffmeyer J.N.: The Swarming Body. i: Semiotics Around the World. Proceedings of the Fifth Congress of the International Association for Semiotic Studies. Berkeley 1994, s. 937-940, Berlin 1997.
- Hoffmeyer J.N.: The Global Semiosphere. i: Semiotics Around the World. Proceedings of the Fifth Congress of the International Association for Semiotic Studies. Berkeley 1994, s. 933-936, Berlin 1997.
- Hoffmeyer J.N.: Livstecken. Betydelsens naturhistorie. Stockholm 1997.
- Hoffmeyer J.N.: Semiotic Emergence. Contemporary Thought Vol. 25-7, nr. 6, s. 103-117, Japan 1997.
- Hoffmeyer J.N.: Molecular Biology and Heredity. Semiotic Aspects. i: Psychosomatic Medicine, s. 43-50, Baltimore 1997.
- Hui X., Struwe S., Kjølner A.H.: Emission of N₂^o from beech forest soil. i: Proceedings of 7th International Workshop on Nitrous Oxide Emissions. April 21-23, 1997, Cologne, Germany, s. 473-478, Wuupertal, Bergische Universität 1997.
- Jahn T., Fuglsang A., Olsson A., I.M. B., Collinge D., Volkmann D., Sommarin M., Palmgren M.G., Larsson C.: The 14-3-3 protein interacts directly with the C-terminal region of the plant plasma membrane H+ATPase. Plant cell 9, s. 1805-1814, 1997.
- Jahn T., Fuglsang A., Olsson A., Bruntrup I., Collinge D., Volkmann D., Sommarin M., Palmgren M.G., Larsson C.: 14-3-3 protein interacts directly with C-terminal region of the plant plasma membrane H+ATPase. Cell. Mol. Biol. Lett 2, s. 234, 1997.
- Jahn T., Olsson A., Fuglsang A., Bruntrup I., Collinge D., Volkmann D., Sommarin M., Palmgren M.G., Larsson C.: The 14-3-3 protein interacts directly with the c-terminal region of the plant plasma membrane H+ATPase. Plant Cell 9, s. 1805-1814, USA 1997.
- Jensen H.K., Mikkelsen N.U.K., Neuhard J.: Recombinant Uracil Phosphoribosyltransferase from the Thermophile Bacillus caldolyticus: Expression, Purification, and Partial Characterization. Protein Expression and Purification 10, s. 356-364, 1997.
- Jespersen H.M., Kjærgård I.V.H., Østergaard L., Welinder K.G.: From sequence analysis of three novel ascorbate peroxidases from Arabidopsis thaliana to structure, function and evolution of seven types of ascorbate peroxidase. Biochem. J. 326 (1997), s. 305-310, Danmark 1997.
- Kelln R.A., Neuhard J.: Biosynthesis and Conversions of Pyrimidines. i: Escherichia coli and Salmonella: cellular and molecular biology, s. 580-599, Washington DC, USA 1996.
- Kirillov S., Porse B.T., Vester B., Woolley P., Garrett R.A.: Movement of the 3'-end of tRNA through the peptidyl transferase centre and its inhibition by antibiotics. FEBS Letters 406, s. 223-233, 1997.
- Kjærsgård I.V.H., Jespersen H.M., Rasmussen S.K., Welinder K.G.: Sequence and RT-PCR expression analysis of two peroxidases from Arabidopsis thaliana belonging to a novel evolutionary branch of plant peroxidases. Plant Mol. Biol. 100, s. 699-708, 1997.
- Kjærulff S., Dooijes D., Clevers H., Nielsen O.: Cell differentiation by interaction of two HMG-box proteins: Mat1-Mc activates M cell-specific genes in S. pombe by recruiting the ubiquitous transcription factor Ste11 to weak binding sites. The EMBO Journal 16 (13), s. 4021-4033, Oxford 1997.
- Kjølner A.H., Struwe S.: Microbial diversity and its relation to decomposition processes. i: Functional implications of biodiversity in Soil. Ecosystem Research Report nr. 24, s. 83-98, Bruxelles, Belgien 1997.
- Lanfermeijer F., Venema K., Palmgren M.G.: Purification of recombinant plant plasma membrane H+ATPase. Ann. N.Y. Acad. Sci. 834, s. 139-141, 1997.
- Lykke-Andersen J., Garrett R.A.: RNA-protein interactions of an archaeal homotetrameric splicing endoribonuclease with an exceptional evolutionary history. The EMBO Journal Vol. 16, nr. 20, s. 6290-6300, 1997.
- Lykke-Andersen J., Garrett R.A., Kjems J.: Mapping metal ions at the catalytic centres of two intron-encoded endonucleases. The EMBO Journal Vol. 16, nr. 11, s. 3272-3281, 1997.
- Lykke-Andersen J., Aagaard C.S., Semionenkova M., Garrett R.A.: Archaeal introns: splicing, intercellular mobility and evolution. Trends in Biochemical Sciences Vol. 22, s. 326-331, 1997.
- Malmström S., Askerlund P., Palmgren M.G.: A calmodulin-stimulated Ca²⁺-ATPase from plant vacuolar membranes with a putative regulatory domain at its N-terminus. FEBS Lett. 400, s. 324-328, 1997.
- Melo N.S., Larsen E., Welinder K.G., Fevereiro P.S.: Characterization og two major cationic peroxidases from cell suspension cultures of Vaccinium myrtillus. Plant Science 122, s. 1-10, 1997.
- Munch-Petersen B., Piskur J., Søndergaard L.: Comparison of pyrimidine nucleoside salvage enzymes in Drosophila melanogaster and man. Clinical Biochemistry Vol. 30, s. 28-29, 1997.
- Møller J.L.B., Kjølner A.H., Struwe S.: Emission af drivhusgasser fra terrestriske økosystemer. Naturligvis 1997, s. 12-15, København 1997.

- Nielsen F.S., Jensen K.F.: Dihydroorotate Dehydrogenase B from *Lactococcus lactis* Consists of Subunits Encoded by *pyrDb* and *pyrK* and Contains FMN, FAD, and [Fe-S] Clusters. i: *Flavins and Flavoproteins* 1996, s. 917-920, Vancouver, Canada 1997.
- Nielsen K., Papageorge A., Vass W.C., Willumsen B.M., Lowy D.R.: The Ras-specific exchange factors mouse *Sos1* (*mSos1*) and *mSos2* are regulated differently: *mSos2* contains ubiquitination signals absent in *mSos1*. *Molecular and Cellular Biology* Vol. 1, Nr. 12, s. 7132-7138, USA. 1997.
- Nygaard P., Duckert P., Saxild H.H.: Role of Adenine Deaminase in Purine Salvage and Nitrogen Metabolism and Characterization of the *ade* Gene in *Bacillus subtilis*. *Journal of Bacteriology* Vol. 178, nr. 3, s. 846-853, 1996.
- Palmgren M.G.: Plant pumps turned on by yeast. *Trends Plant. Sci.* 2, s. 43-45, 1997.
- Pedersen J.Ø., Rodriguez M., Prætorius-Ibba M., Nilsson-Tillgren N.T., Calderon I., Holmberg S.: Locus-specific suppression of *ilv1* in *Saccharomyces cerevisiae* by deregulation of *CHA1* transcription. *Molecular and General Genetics* 225, s. 561-569, Springer-Verlag 1997.
- Pedersen S., Celis J.E., Nielsen J., Christiansen J., Nielsen F.C.: Distinct repression of translation by wortmannin and rapamycin. *Eur. J. Biochem.* 247, s. 449-456, 1997.
- Piskur J.: The transmission disadvantage of yeast mitochondrial intergenic mutants is eliminated in the *mgt1* (*cce1*) background. *Journal of Bacteriology* 179 (17), s. 5614-5617, 1997.
- Prætorius-Ibba M., Monnet G., Meyhack B., Kieland-Brandt M.C., Nilsson-Tillgren N.T., Hinzen A.: Homologous recombination partly restores the secretion defect of underglycosylated acid phosphatase in yeast. *Current Genetics* Vol. 32, s. 190-196, Springer-Verlag, Berlin 1997.
- Rasmussen B., Howes B., Welinder K.G., Smulevich G.: Electronic absorption and resonance Raman characterization of an unusual peroxidase from barley grain. *Spectroscopy of Biological Molecules*, s. 135-136, Holland 1995.
- Rasmussen C.B., Henriksen A., Abelskov A.K., Jensen R., Rasmussen S.K., Hejgaard J., Welinder K.G.: Purification, characterization and stability of barley grain peroxidase BP 1, a new type of plant peroxidase. *Physiologia Plantarum* 100, s. 102-110, 1997.
- Rasmussen C.B., Henriksen A., Abelskov A.K., Jensen R., Rasmussen S.K., Hejgaard J., Welinder K.G.: Purification, characterization and stability of barley grain peroxidase BP 1, a new type of plant peroxidase. *Physiologia Plantarum* 100, s. 102-110, 1997.
- Rasmussen L.D., Turner R.R., Barkay T.: Cell-density-dependent sensitivity of a *mer-lux* bioassay. *Applied and Environmental Microbiology* 63, s. 3291-3293, USA 1997.
- Reeslev M., Strøm T., Jensen B., Olsen J.: The ability of the yeast form of *Aureobasidium pullulans* to elaborate exopolysaccharide in chemostat cultivation at various pH. *Mycological Research* 101, s. 650-652, England 1997.
- Ritz R., Struwe S.: Methods and approaches in studying functional implications of biodiversity in soil. i: *Functional implications of biodiversity in soil. Ecocystem Research Report no. 24*, s. 17-21, Bruxelles, Belgien 1997.
- Roch F., Hobi R., Berchtold M.W., Kuenzle C.: V(D)J recombination frequency is affected by the sequence interposed between a pair of recombination signals: sequence comparison reveals a putative recombinational enhancer element. *Nucleic Acids Research*, 1997, vol 25, n. 12.
- Rouster J., Mundy J., Cameron-Mills V.: Characterization of a methyl jasmonate responsive domain in the barley lipoxygenase 1 promoter. *Plant J.* 11, s. 101-111, 1997.
- Rowland P., Larsen S., Nielsen F.S., Björnberg O., Jensen K.F.: Properties of Dihydroorotate Dehydrogenase A from *Lactococcus lactis*. *Crystallization and Three Dimensional Structure of the Enzyme. i: Flavins and Flavoproteins* 1996, s. 927-930, Vancouver, Canada 1997.
- Rowland P., Nielsen F.S., Jensen K.F., Larsen S.: The crystal structure of the flavin containing enzyme dihydroorotate dehydrogenase A from *Lactococcus lactis*. *Structure* 5, s. 239-252, 1997.
- Rowland P., Nielsen F.S., Jensen K., Larsen S.: Crystallization and preliminary X-ray diffraction analysis of the heterotetrameric dihydroorotate dehydrogenase B of *Lactococcus lactis*, a flavoprotein enzyme system consisting of two *PyrDB*.... *Acta Cryst D* 53, s. 802-804, 1997.
- Schjerling P., Holmberg S.: Comparative amino acid sequence analysis of the C_6 zinc cluster family of transcriptional regulators. *Nucleic Acid Research* 24, s. 4599-4607, Oxford Univ. Press 1996.
- Schultz C.P., Ylisastigui-Pons L., Serina L., Sakamoto H., Mansch H.H., Neuhard J., Bârză O., Gilles A.: Structural and Catalytic Properties of CMP Kinase from *Bacillus subtilis*: A Comparative Analysis with the Homologous Enzyme from *Escherichia coli*. *Archives of Biochemistry and Biophysics* Vol. 340, nr. 1, s. 144-153, 1997.
- Skriver K., Schlein M., Raventos D., Mundy J.: *Plantevækst, gener og bioteknologi. Naturens Verden* 3, s. 96-104, 1997.
- Stangeland B., Fuglsang A., Malmström S., Axelsson K., Baunsgaard L., Lanfermeijer F., Venema

- F., Askerlund P., Okkels F., Palmgren M.G.: Plant H⁺ and Ca²⁺ P-type ATPases. *Ann. N.Y. Acad. Sci.* 834, s. 77-87, 1997.
- Struwe S.: *Biologien og Teknikken. i: Prometheus vender tilbage*, s. 113-131, København 1997.
- Sørensen I.S., Dandanell G.: Identification and sequence analysis of *Sulfolobus solfataricus* purE and purK genes. *FEMS Microbiology Letters* 154, s. 173-180, 1997.
- Sørensen K.I., Hove-Jensen B.: Ribose Catabolism of *Escherichia coli*: Characterization of the rpiB Gene Encoding Ribose Phosphate Isomerase B and of the rpiR Gene, Which Is Involved in Regulation of rpiB Expression. *Journal of Bacteriology* Vol. 178, nr. 4, s. 1003-1011, 1996.
- Thon G., Friis T.: Epigenetic inheritance of transcriptional silencing and switching competence in fission yeast. *Genetics* 145, s. 685-696, USA 1997.
- Vogel U.B., Jensen K.F.: NusA Is Required for Ribosomal Antitermination and for Modulation of the Transcription Elongation Rate of both Antiterminated RNA and mRNA. *The Journal of Biological Chemistry* Vol. 272, nr. 19, s. 12265-12271, 1997.
- Welinder K.G.: Peroxidase – et alsidigt enzym. *Naturens Verden* 2, s. 69-74, 1997.
- Willemoës M., Hove-Jensen B.: Binding of Divalent Magnesium by *Escherichia coli* Phosphoryl Diphosphate Synthetase. *Biochemistry* 36, s. 5078-5083, 1997.
- Zalkin H., Nygaard P.: *Biosynthesis of Purine Nucleotides. i: Escherichia coli and Salmonella: cellular and molecular biology*, s. 561-579, Washington, DC, USA 1996.
- Ye Q., Wei Y., Fischer R., Borner C., Berchtold M.W.: Calmodulin expression in oncogene transformed fibroblasts. *Biochimica et Biophysica Acta* 1359, s. 89-96, Holland 1997.
- Ye Q., Berchtold M.W.: Structure and expression of the chicken calmodulin 1 gene. *Gene* 194, s. 63-68, Holland 1997.
- Ye Q., Wei Y., Fischer R., Borner C., Berchtold M.W.: Expression of calmodulin and calmodulin binding proteins in rat fibroblasts stably transfected with protein kinase C and oncogenes. *Biochimica et Biophysica Acta* (1997) 89-96.

Fysiologi

August Krogh Institutet

(Institut for Fysiologi, Biokemi og Idræt)

August Krogh Institutet har hidtil bestået af følgende afdelinger: Laboratorium for Human Fysiologi (LHF), Zoofysiologisk Laboratorium (ZL), Laboratorium for Cellulær og Molekylær Fysiologi (LCMF) og Biokemisk afdeling (BKA). I forbindelse med oprettelsen af Institut for Idræt 1. september 1997 blev LHF overført til det nye institut. August Krogh Institutet består herefter af de øvrige nævnte afdelinger. (LHF's beretning for 1997 er dog medtaget her under AKI). Desuden findes en administrationsafdeling fælles for hele instituttet. Også i AKI's nye form rækker instituttets forskning og undervisning fra studier på biokemisk og molekylært niveau til integration af processer i det hele dyrs og menneskes fysiologi. AKI's ph.d.-skole udbyder kurser inden for de fleste af instituttets forskningsområder. I 1997 var der tilknyttet et personale på 40,5 VIP årsværk, samt 9,07 fondslønnede VIP-årsværk. Desuden 5 eksterne lektorer og 11 undervisningsassistenter. Det tekniske personale omfattede 38,4 årsværk og 3,53 fondslønnede TAP årsværk. Til instituttet var knyttet 26 ph.d.-studerende.

Instituttet ledes af en bestyrelse bestående af 4 VIP'er og 2 TAP'er repræsenterende alle afdelinger. Fra 1/9 1997, VIP: Instituttleder Per Rosenkilde (ZL), Poul Kristensen (BKA), Ivana Novak (ZL), Lars Ole Simonsen (LCMF). TAP: Peter Korsgaard (BKA), Anne-Marie Lauridsen (LCMF).

Afdelingsbestyrere er: P. Budtz (ZL) G. Christoffersen (LCMF) U. Rasmussen (BKA) (E. Richter er afdelingsbestyrer for LHF) .

Administrationen

Lise Riis (administrator) er sekretær for ledelsen og varetager den praktiske administration af instituttet.

Pia Bilton (receptionist) administrerer undervisningslokaler og eksamenstilmedinger, salg af undervisningsmateriale samt telefon- og postservice.

Helle Kovaltsenko (bogholder) er regnskabsfører for de 4 laboratorier.

Lis H. Christensen (bibliotekar) varetager biblioteket og skrivestue (PUF, årbog og vejviser) samt afløser i Informationen.

Th. Bernth (netværksmedarbejder) tager sig af EDB-netværket, dets installation og udvikling, hjulpet af Kirsten Abel (EDB assistent).

Instituttets virksomhed i øvrigt er beskrevet i de respektive afdelinger/laboratoriets forskningsberetninger.

Laboratoriet for Human Fysiologi (LHF)

Laboratoriets forskning omhandler menneskets biologi. Forskningen omfatter studiet af organsystemer og processer, der er led i ilttransporten (respiration, kredsløb) muskelstofskifte og ernæring, temperaturregulering, vand- og ionbalance.

Undersøgelser udføres i laboratoriet og i felten og kan være grundvidenskabelige eller er rettet imod idræt og erhvervsarbejde. Laboratoriet samarbejder med klinisk fysiologiske og medicinske hospitalsafdelinger, med skoler, erhvervsvirksomheder og andre institutioner inden for og uden for universiteterne, foruden med udenlandske læreanstalter.

Laboratoriet deltager i Biomekanisk Netværk som blev etableret i 1991 og samarbejder med Nordisk Ministerråd vedrørende udarbejdelse af kriterier for, hvorledes man modvirker lidelse i muskel-skelet systemet. En del af laboratoriets ansatte indgår i Center for Muskelforskning, støttet af Danmarks Grundforskningsfond.

Muskelstofskifte og ernæring

(Bente Kiens, Erik A. Richter, Sven Asp, Søren Kristiansen, Jørn Wulff Helge, Jørgen Wojtazewski, Jens R. Daugaard).

Den isolerede perfunderede rottebagkropsmodel er blevet grundigt evalueret med henblik på at undersøge, hvorvidt den kan bruges til en nøjagtig kvantitering af glukosetransport i skeletmuskulatur. Ved anvendelse af den radioaktivt mærkede glukoseanalog 2-deoxy-D-glukose og extracellulær-rums markøren mannitol er det muligt med en tidsopløsning ned til 1 min nøjagtigt at kvantitere glukosetransporthastighed i de forskellige muskelfibertyper under maximalt såvel som submaximalt effektive stimuleringer med muskelkontraktioner og insulin.

I vores fortsatte bestræbelser på at afdække signaltransduktionsmekanismen bag muskelkontraktioners stimulering af skeletmuskulaturens glukosetransport har vi undersøgt den mulige rolle af MAP-kinase, som vides at blive aktiveret under muskelkontraktioner. I perfunderet rotteskeltmuskulatur kan den kontraktionsinducerede aktivering af MAP-kinase hæmmes fuldstændigt med stoffet PD98059. Denne hæmning viste sig dog ikke at have nogen indflydelse på kontraktionsinduceret glukose- eller aminosyretransport i musklerne. Vi har derimod vist, at en hæmmer af protein kinase C (calphostin) er i stand til delvist at hæmme den kontraktionsinducerede stigning i skeletmuskulaturens glukosetransport, tydende på at

protein kinase C spiller en vigtig rolle i kontraktions signaltransduktionsmekanisme. En anden kinase-hæmmer wortmannin kan ligeledes hæmme kontraktionsinduceret glukosetransport i muskler. Derimod er begge kinasehæmmere fuldstændigt uden effekt på den stigning i skeletmusklernes glukosetransport, som hypoxi fremkalder. Dette viser, at kontraktioner og hypoxi, i modsætning til den gængse opfattelse, ikke kan have samme signaltransduktionsmekanisme i forbindelse med stimulering af glukosetransport. Stimulering af glukosetransport vides at medføre en translokation fra intracellulære membranbundne depoter til cellernes overflade af transportøren GLUT4. I denne forbindelse er det derfor vigtigt at vide, hvilke andre proteiner end GLUT4, som findes i de intracellulære GLUT4 depoter. Det har været foreslået, at enzymet phosphatidyl-inositol-3-kinase (PI3K) skulle findes i GLUT4 depotet og at aktivering af enzymet skulle være en forudsætning for f.eks. insulins stimulerende virkning på GLUT4 translokationen. Ved at oprense intracellulært beliggende GLUT4-vesikler (depoter) fra skeletmuskulatur har det imidlertid vist sig at PI3K ikke er en bestanddel af de intracellulært beliggende GLUT4 depotvesikler (samarbejde med Amira Klip, Canada).

Den intramuskulære koncentration af fedtsyrer er undersøgt i hvile og under arbejde af forskellig intensitet. Det blev fundet, at der i hvile er en kendelig koncentration af fedtsyrer i cytoplasma, hvilket tyder på at det er transporten af fedtsyrer ind i mitokondrierne snarere end gennem cellernes overflademembran, der er limiterende for fedtsyreforbrændingen. Ved moderat arbejde, hvor der er en høj fedtforbrænding, falder den intracellulære fedtsyrekoncentration for igen at stige under intenst arbejde, hvor fedtforbrændingen er lille. Dette tyder på, at faldet i fedtforbrænding under intenst arbejde ikke skyldes mangel af fedt i cellerne, men snarere at det ikke kan forbrændes, dvs. ikke kan transporteres ind i mitokondrierne (samarbejde med G van der Vusse, Maastricht University, Holland).

Vi har fortsat arbejdet med de fedtsyre-bindende proteiner, lokaliseret til plasmamembranen og cytosolen. Bl.a. har vi ved brug af immunhistokemiske metoder på human muskel fundet, at de fedtsyre-bindende proteiner (FABPpm) findes dels i plasmamembranen men også synes at eksistere i kontakt med mitochonriemembranen. Endvidere ses en langt større antal af FABPpm i type I fibre end i type II fibre.

Vi har påbegyndt en større forsøgsserie, der til sigter at belyse stofskiftet under arbejde hos kvinder med forskellig fysisk arbejdskapacitet (træningsbaggrund) og sammenligne det med stof-

skiftet hos tilsvarende trænede mænd. Stofskiftet kvantiteres ved kombination af invasive metoder og infusion af stabile isotoper.

Energiomsætning, purinemetabolisme og ion-transport under metabolisk stress (Ylva Hellsten, Jens Bangsbo).

I fortsættelse af tidligere forsøg, er samspillet mellem og regulationen af muskulaturens forskellige energisystemer under og efter intenst arbejde blevet belyst.

I flere forsøg er der fokuseret på musklernes energiomsætning under intenst arbejde med særligt fokus på den initiale fase. Det er fundet, at årsagen til musklernes begrænsede iltoptagelse i starten af arbejde hovedsagelig skyldes en lokal begrænsning. Det er vist, at det kan skyldes en utilstrækkelig aktivering af enzymet pyruvat dehydrogenase. I samarbejde med Ulla og Hans Rasmussen er der endvidere fundet en tæt sammenhæng mellem mitochondriel respiratorisk kapacitet bestemt in vitro og in vivo. Ved anvendelse af termistorer i muskel og blod har det også været muligt, at bestemme musklers totale energiforbrug og mekanisk effektivitet under intenst arbejde.

I en række forsøg med intens træning er mælkesyre-transportørernes og Na^+K^+ pumpernes funktionelle betydning blevet belyst i samarbejde med Carsten Juel og Henriette Pilegaard.

I humane forsøg er purinmetabolismen undersøgt med særligt henblik på urats rolle som anti-oxidant i muskler under fysisk arbejde. Det er vist at urat oxideres, sandsynligvis via iltradikaler, i hårdt arbejdende muskler. Endvidere at musklernes uratdepoter efter arbejde genopbygges ved optagelse af urat fra blodbanen.

Med en mikrodialysemetode har det været muligt at bestemme koncentrationer af metabolitter, så som glukose, mælkesyre og adenosin, og ioner, i væsken omkring muskelfibre under arbejde, samt ændre på lokalmiljøet, ved eksempelvis infusion af substrater for muskelenzymer igennem mikrodialyseproberne. Metoden anvendes bl.a. til at forsøge at afklare årsagen til træthed ved intenst arbejde og vurdere hvilke substanser, som forårsager stigningen af musklers blodgennemstrømning under kontraktion (se nedenfor).

Regulation af musklernes blodgennemstrømning (Ylva Hellsten og Bengt Saltin).

Nye metoder og teknikker er blevet udviklet for at studere, hvilken rolle adenosin og nitrogenoxid spiller i regulation af musklernes blodgennemstrømning; og for at opnå en forståelse for samspillet mellem muskel- og blodkarceller. Muskelcellekulturer og endothelcellekulturer er udviklet båd-

de fra rotte og fra mennesker. Endvidere kan ner-
ver fra rotter implementeres i muskelcellekultu-
rerne. Modellerne anvendes til bl.a. at undersøge,
hvordan aktiviteten af nitrogenoxid synthase og
AMP 5'nukleotidase reguleres i muskler med og
uden muskelkontraktion. Sideløbende belyses dis-
se spørgsmål i studier på mennesker under bl.a.
anvendelse af mikrodialyseteknikken. Vi har end-
videre undersøgt, om blodets ilttension og iltind-
hold har ensartede effekter på reguleringen af
lungeventilation og kredsløb i hvile og under ar-
bejde. Interventionen har været blodtapning for
at sænke hæmoglobinkoncentrationen ([Hb]) og
indånding af gasser med normalt og sænket iltind-
hold. Dermed opnåedes to forsøgssituationer
med samme lave iltindhold i blodet, men i det ene
tilfældet på grund af lav [Hb] og det andet på
grund af lav ilttension og ilt saturation. Resultater-
ne er entydige. Ilttension påvirker primært lunge-
ventilationen, mens iltindholdet har størst effekt
på kredsløbet og specielt blodgennemstrømning-
en til skeletmuskulaturen. Arbejdet fortsætter nu
med forsøg på at finde mekanismerne for, hvor-
dan iltindholdet i blodet kan "styre" størrelsen af
muskels perfusion, således at iltransporten så
præcist tilpasses behovet.

Temperaturregulering og væskebalance

(Bodil Nielsen Johannsen, José Gonzáles-Alonso).

Hvorledes påvirker dehydrering kredsløb og
metabolisme under arbejde i varme? Prioriteres
de arbejdende musklers kredsløb over tempera-
turreguleringen? Ja, vi finder at først ved et sved-
tab på over 1,5% af legemsvægten falder blodgen-
nemstrømningen i de arbejdende muskler, samti-
digt med et begyndende fald i blodtryk og i hjer-
tets mindutvolumen. Forsøgene blev afsluttet i for-
året (samarb. med José Gonzales-Alonso, José An-
tonio Lopex Calbet, Bengt Saltin).

Hvorfor bliver man træt i varme? Det er stude-
ret ved at lade personer arbejde i 40° tør varme til
de ikke kan mere, med normal udgangstempera-
tur, efter at de har været kølet ned eller varmet op
før varmemestrestesten. I alle betingelser stopper
personerne, når de når ca. 40° i legemstempera-
tur, men efter kortere eller længere tid, kortere jo
varmere de er ved starten. Dvs. høj legemstempe-
ratur fører til træthed. Er denne træthed lokalise-
ret i hjernen? Det søges belyst ved at måle den
elektriske aktivitet i frontallappen (ved elektro-
cephalografi), hvor en forskydning i forholdet
mellem α og β powerspektrene (søvnindex) er
udtryk for træthed. Ved stigende legemstempe-
ratur under arbejde i varme stiger søvnindex, men
der sker ikke en pludselig ændring i tilknytning til
den træthed der gør, at personerne stopper (sam-
arbejde med Gert Christoffersen, LCMF).

Holdningsmuskulernes fysiologi og arbejds- fysiologisk ergonomi

(Kurt Jørgensen, Pernille Kofoed).

Undersøgelser af den paraspinale muskulaturs
intramuskulære tryk, blodgennemstrømning, ilt-
tension og EMG under isometriske muskelkon-
traktioner på forskellige belastningsniveauer og
forskellig varighed pågår i samarbejde med NASA
Ames Research Center og Arbejdsmiljøinstituttet.
Endvidere studeres fortsat aktiveringsstrategier og
træthedsudvikling i rygmuskelsynenergier ved su-
bmaximale kontraktioner. En række studier på
dette område blev fremlagt i disputatsen: Kurt Jør-
gensen, Human trunk extensor muscles – Physio-
logy and Ergonomics, der blev forsvaret i juni
måned.

Vi har tillige undersøgt fysiologiske effekter af
træning i rygmusklerne på plejepersonale i Roskil-
de Amt.

Endelig er der gennemført interventionsstudier
vedr. skulder og rygbelastning under champig-
nonplukning i samarbejde med post.doc. Junay
Ohashi, Kyushu Institute of Design, Japan. Elek-
tromyografiske studier af rygbelastning er gen-
nemført ved forskellige typer af underlag.

Elitetræning af børn

(Klaus Klausen, Kurt Jørgensen, Jens Bangsbo,
Lone Hansen, Jesper Bencke). Studierne er en del
af et interdisciplinært forskningsprogram initieret
af Center for Idrætsforskning ved KU (se dette).
Programmet har til formål at belyse børns reaktio-
ner på at være udtaget til tidlig specialisering i
idræt. LHF's bidrag er at foretage prospektive un-
dersøgelser vedrørende udviklingen af den fysiske
præstationsevne hos 10-15 årige børn, der dyrker
idræt på elite – såvel som på motionsniveau inden-
for fem forskellige idrætsgrene. Undersøgelsen
omfatter antropometriske målinger, pubertetsud-
viling, vækstfaktorer i blodet, dynamometri, må-
ling af energistofskifte og forskellige respirations-
og kredsløbsparametre under løb, samt målinger
af koordination og balanceevne. Undersøgelsen
omfatter ca. 1.500 børn, og skal fortsætte over en
årrække, for at klargøre indflydelsen af trænings-
mængde og specialisering på børns vækst, puber-
tetsudviling og fysiologiske ydeevne. Resultater fra
en spørgeskemaundersøgelse rettet imod samtlige
børn og deres forældre er bearbejdet. Den første
af i alt 4 undersøgelser af forskellige elementer,
der beskriver den fysiske præstationsevne er gen-
nemført på en undergruppe af ca. 200 børn. Vide-
re er resultaterne fra en longitudinell undersøgelse
af ca. 100 elitefodbold drenge under bearbejd-
ning.

Biomekanik: Undersøgelse af lænderygbelas-
tingen under træk- og skubarbejde fortsætter.

Den er baseret på EMG, dynamometri, kraftplattform samt bevægelsesanalyser (samarbejde med B. Schibye, Arbejdsmiljøinstituttet). Undersøgelsen af årsager til den store forskel i løbeøkonomi hos eliteløbere fortsætter (samarbejde med M. Voigt, Aalborg Universitet).

Specielle hverv:

BS er leder af Center for Muskelforskning under Danmarks Grundforskningsfond. BNJ er Instituttleder for Institut for Idræt, medlem af Statens naturvidenskabelige Forskningsråd, medlem af Forskningsforum, medlem af International Union of Physiological Sciences (IUPS)'s Thermal Commission, medlem af det eksterne forskningsudvalg for Arbejdsmiljøinstituttet, samt KU's repræsentant i Team Danmark. EAR er medlem af Team Danmarks forskningsudvalg, i bestyrelsen for Dansk Endokrinologisk Selskab og er laboratoriebestyrer for Laboratorium for Human Fysiologi samt formand for Forskningsudvalget ved Institut for Idræt. KJ var formand for det nu nedlagte Fællesrådet for Idrætsuddannelserne (FRI) og formand for det landsdækkende censorkorps i idræt. BK er studieleder og formand for Studienævnet for Idrætsuddannelserne, medlem af Det naturvidenskabelige Fakultets udvalg for kvindeforskerrekrutering, mentor for faget Idræt og medlem af Idrættens Forskningsråd. JB er medlem af styringsgruppen "Science and Football" inden for "World Commission of Sports Biomechanics".

Kongresarrangører:

EAR, BK og BS var arrangører af Second Copenhagen Muscle Research Centre Conference on Skeletal Muscle Metabolism in exercise and Diabetes i København. BNJ var arrangør af Thermal Physiology Symposium 1997 i København. JB og BS var arrangører af 2nd Annual Congress of European College of Sport Science i København.

Redaktionelle hverv m.v.:

KK: Tidsskrift for Idræt.

KJ: International Journal of Industrial Ergonomics og Scandinavian Journal of Work, Environment and Health.

EAR og BS: Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports.

JB: Science and Football.

BK: "Insider".

Stabens medlemmer er for alles vedkommende "referees" for internationale tidsskrifter.

Rejser og inviterede foredrag:

BK har været inviteret foredragsholder i Melbourne og Sydney, Australien, i Dublin, Irland samt i København. EAR har været inviteret foredragsholder i

Sydney, Australien, i Lillehammer, Norge samt i København. BNJ har været inviteret foredragsholder i København. BS har i årets løb været forelæser ved universiteterne i Quebec, Thessaloniki, og Barcelona samt deltaget i symposier ved NIH, Washington, USA; Wien, Østrig; Grenada og Gran Canaria, Spanien; Lillehammer, Norge; Visby og Gøteborg, Sverige; og St. Petersburg (IUPS), Rusland. JB har været inviteret foredragsholder i Tokyo, Japan; Nashville, USA; Paris, Frankrig; Oulo, Finland; Cambridge, England; Barcelona, Spanien; Opdal, Norge, Cran Canaria, Spanien.

Zoofysiologisk Laboratorium (ZL)

Zoofysiologien omhandler dyrs funktion og vekselvirkning med deres omgivelser. Vi belyser organfunktioner og deres regulering molekylært, i celle- og individfysiologisk, økologisk og evolutionært perspektiv (integrativ fysiologi). Vores hovedområder i forskning og den derpå baserede undervisning er ¹⁾ Transport af elektrolytter og organiske molekyler. ²⁾ Salt- syre/base- og vandbalance. ³⁾ Vækst, udvikling og forplantning.

Regulering af iontransport i pankreas

Vores forskningsmæssige hovedindsats i dette år har drejet sig om regulation af bikarbonattransport i pankreasgange via forskellige purinerge receptorer. Vi har vist, at stimulation med nukleotider som ATP og UTP forøger celle Ca^{2+} , som vi måler ved hjælp af fluorescens-optisk metode. Ca^{2+} -signalerings-vejene hæmmer eller åbner forskellige ionkanaler, som vi undersøger med patch-clamp teknikker. Purinerge receptorer kan derfor betragtes som modulatorer af sekretion. Fluorescensmålinger af cellulært pH viser, at pankreasgange har en høj koordineret H^+ og HCO_3^- transport over den basolaterale og luminal membran. Et nyt perspektiv ved vores projekter om sekretoriske væv er at opklare iontransport og signalering på cellulært og subcellulært niveau ved hjælp af vores nyanskaffede confocal laser scanning mikroskop (CLSM). Det første projekt med CLSM undersøger betydning af cytoskelet i sekretionen i samarbejde med J. W. Mills, Clarkson University, USA (Ivana Novak, Bettina C. Christoffersen, S. Hede, C. Neumann).

Mekanismer for iontransport i paddeneyre og hud

Samlerør har betydelig funktion i dannelse af fortyndet urin hos skrubtudser. Mikroperfusion og elektrofysiologiske teknikker etableres til studier af iontransport i dette heterocellulære nyreafsnit (Nadja Møbjerg, Ivana Novak, Erik Hviid Larsen), og projektet udvides med ultrastrukturelle studier i samarbejde med Åse Jespersen (Zool. Centra-

linst.). Med confocal laser mikroskopi har vi studeret cytoskelettet i paddehudens epidermis- og kirtelceller, hvis transportfunktioner vi karakteriserer i andre projekter (Niels J. Willumsen, J.W. Mills, Henning K. Andersen).

Isoton transport i vandtransporterende epitel

I frøhudens eksokrine kirtler har vi med patch-clamp teknik identificeret Cl⁻, Na⁺ og K⁺ kanaler i den apikale membran. Det er sandsynliggjort, at Cl⁻ kanalerne med hensyn til konduktans, farmakologi og reguleringsmekanisme udgør en paddehomolog til den humane Cl⁻ kanal, CFTR ("Cystic Fibrosis Transmembrane Conductance Regulator") (Jakob B. Sørensen, Erik Hviid Larsen).

Analysen af CFTR-ekspressionen i epidermis hos udvalgte paddearter er indledt ved hjælp af immunhistokemi, in situ hybridisering og PCR (Solvejg Reeh, Povl Budtz).

De proximale luftvejsepiteler hos pattedyr er udstyret med transport-mekanismer, som tillader absorption af en isoton NaCl-opløsning. I samarbejde med Peter Steen Pedersen (Rigshospitalet) studerer vi med elektrofysiologiske teknikker ion- og vandtransport i kulturer af human næseslimhinde (Niels J. Willumsen).

Ekspression og genetisk karakterisering af membranproteiner

Ekspression med baculovirus af CFTR i Sf9-insektcellelinien er karakteriseret med immunologiske metoder og funktionelt ved patch-clamp undersøgelse af kloridkanaler i cellens plasma-membran. Begge metoder har sandsynliggjort, at CFTR ikke er modificeret ved ekspression i Sf9 celler. Tilsvarende undersøgelser med *Drosophila* cellelinien S2 er indledt. Med dette system opnås ikke-virus båret ekspression. I modsætning til Sf9-cellen bliver rekombinante proteiner glykosyleret, hvilket muliggør undersøgelser af denne modifikations indflydelse på funktionen (Erik Hviid Larsen, Solvejg Reeh, Niels J. Willumsen).

Til karakterisering af proteinbindende domæner i membranproteiner er opsat et genetisk system i *Escherichia coli* med det N-terminale DNA-bindende domæne af bakteriofag-lambda-repressor som reporter for proteinbinding (J.C. Hu et al., Science 250, 1400, 1989). Her udnyttes, at lambda repressorens DNA-bindende domæne kræver et proteinbindende domæne for at repressere dannelse af lambda. Fire *E. coli* stammer er isoleret med plasmidkonstruktioner, der koder for varierende dele af lambda-repressorens DNA-bindende domæne. Vi har vist, at ingen af disse kan repressere lambda-udvikling, og at to fungerer som reporter for lacI repressorens dimerisations-domæne. Dette assay er effektivt til selektion af

mutanter i proteinbindende domæner af membranproteiner, der er nødvendige for funktionen af disse (Solvejg Reeh).

Regulering af vækst og differentiering af epitelceller

Paddehuden: Vi har tidligere på strukturelt og celleteknisk grundlag sandsynliggjort, at apoptose-raten i epidermis er reduceret efter fjernelse af hypofyseforlappen og stærkt øget efter indlægnelse af en subkutan hydrocortisonpille. Disse observationer er i år fulgt op af en immunhistokemisk undersøgelse (in situ end labelling) af apoptose under samme betingelser. Undersøgelserne af epidermis' differentiering ved hjælp af lektiner fortsætter (Povl Budtz).

Den immunhistokemiske undersøgelse af keratinepitoper i skrubtudsepidermis er afsluttet (Ingrid Spies).

Brystkræftceller: Den relative betydning af proliferation og apoptose for nettotilvækst af den humane brystkræftcellelinie MCF-7 under indvirkning af østradiol og/eller tamoxifen undersøges (Povl Budtz, Anne Lykkesfeldt, Kræftens Bekæmpelse). Tidligere undersøgelser har vist, at MCF-7 under indvirkning af østradiol bl.a. secernerer procathepsin-D til det omgivende medium. Forsøg er indledt til belysning af dette proteins mulige betydning som parakrin/autokrin vækstregulerende faktor (Povl Budtz).

Epitel-stroma interaktion: Et nyt forskningsområde omfatter den molekulære baggrund for vækst og differentiering i det dynamiske samspil mellem epitel og bindevæv. Med brystkirtlen som model fokuseres der på I) genregulation i bindevævsceller som følge af epitelcellers respons på systemiske hormoner, II) bindevævscellers molekulære differentieringsmønstre f.eks. ved sårheling, kroniske bindevævsforandringer, cancer, og III) receptormedieret interaktion mellem epitel og bindevæv og intracellulær signaltransduktion ved hjælp af bl.a. RT-PCR, "differential display", cDNA sekventering, PCR-kloning og regulerbar ekspression i eukaryote celler (Lone Rønnow-Jessen i samarbejde med Ole W. Petersen, Panum Institutet).

Udvikling, vækst og trivsel og fedme

Regulering af udvikling og metamorfose

Neotæni: Den mexikanske axolotl er obligat neotæn, det vil sige den metamorfoserer ikke spontant. Neotænen bygger på, at to udviklingsforløb forskydes i forhold til hinanden. De neuroner i hjernen, der aktiverer thyreoidea, modnes hos metamorfoserende arter samtidig med det enzym, der skal aktivere thyreoidea hormonet. Hos axolot-

len kommer enzymet senere, måske initieret i forbindelse med binyrebarkens udvikling (Per Rosenkilde).

Ålelarvers udvikling: Måling af thyreoideahormoner viser et forløb, der stemmer overens med, at overgangen fra glasål til de pigmenterede udviklingsstadier reguleres efter samme mønster som metamorfofen hos padder. Undersøgelse af udviklingen af indre struktur og funktion viser, at i denne periode sker tillige den væsentlige differentiering af fordøjelseskanalen og forberedelsen af organismen til fødeoptagelse og vækst (Inger Marie Jegstrup, Per Rosenkilde).

Trivsel hos fisk i Østersøen: Torsk, indsamlet i Østersøen, viser et indhold af degenererede (atretiske) oocytter, tydeligt højest i områderne øst for Bornholm. I de samme områder er indholdet af miljøfremmede lipidopløselige stoffer i fiskene forøget (Jens Gerup Nielsen, Gitte I. Petersen).

Ekspimentelt induceret autoimmunitet

Der arbejdes med voksne, ikke-bestrålede mus af begge køn, som efter semiallogen miltcelletransplantation udvikler en exokrinopati, der kan sammenlignes med primært Sjögren's syndrom: En autoimmun kirtel- og bindevævssygdom, som hovedsagelig rammer kvinder. Der er påvist kønsforskelle i den kompetitive rekolonisering af hæmatopoietisk væv (Anne Ussing i samarbejde med Per Rosenkilde, Inger Sørensen; Knud Josefsen, Bartolin Instituttet; Peter Naeser, Uppsala Univ.; Severin Olesen Larsen, Statens Serum Institut; Jan Prause, Øjenpatologisk Institut, KU).

Udvikling af fedme

Lis Olesen Larsen har i samarbejde med Panum Institutet og Institut for Idræt, Odense Universitet fuldført et studium af fedtdeponering hos unge mandlige studerende med overindtag af kulhydrat- eller fedtdomineret mad, drikke og slik. Det ser ud til, at både raffineret sukker, stivelse og andre kulhydrater bidrager næsten lige så godt som fedt til fedtdeponering. Fedtsyntesen på basis af stivelse og sukker foregår især udenfor leveren.

Ekstraordinært organisatorisk arbejde og forskningsbaserede aktiviteter:

Povl Budtz formand for to disputatsbedømmelsesudvalg.

Jørgen Gomme ansvarlig for EDB-netværket ved August Krogh Institutet, Zoologisk Institut og Museum. I studienævnet for humanbiologi. I bestyrelsen for isotopkurser for læger. Medlem af bestyrelsen, Dansk Naturhistorisk Forening.

Lone Rønnow-Jessen referee for FEBS-Lett., Cancer Res., Brit. J. Cancer, Breast J.

Erik Hviid Larsen i bestyrelsen for Europ. Soc.

Comp. Physiol. Biochem., af International Committee for Comparative Physiology, formand for Nationalkomitéen for Fysiologi, i redaktionskomitéen for Exp. Physiol. og J. Gen. Physiol. Referee for J. of Comp. Physiol., J. Gen. Physiol. J. Physiol., J. Membr. Physiol. Formand for et professorbedømmelsesudvalg.

Lis Olesen Larsen er i redaktionskomité for J. Herpetol.

Ivana Novak referee for Pflügers Archiv, Arch. Oral Biol., J. Physiol.

Per Rosenkilde er i redaktionskomité ved Gen. Comp. Endocrinol. og referee for J. Fish Biol., Environm. Toxicol. Chem., Amer. Zool., Acta Zool.; i International Committee for Amphibian Endocrinol.; i styringsgruppen for et projekt under Miljøstyrelsen: Pesticiders effekt på vandhuller; i Undervisningsministeriets tværgående fagkonsulentgruppe for biologi; Censorformand, DLH og Institutleder for AKI.

Niels J. Willumsen er i Biologisk Studienævn (vicedirektør) og dets internat. udv. Referee for J. Gen. Physiol.

Ph.d.-kurser: "Ion Channel Patch Clamp Electrophysiology".

Gæsteforelæsnings- og forskningsophold:

Erik Hviid Larsen: "In Search of a New Membrane Model", København.

Ivana Novak: Nagoya, Japan; St. Petersburg, Rusland; Hamburg, Tyskland; KAS Glostrup; Woods Hole, USA.

Deltagelse i kongres etc.:

Lis Olesen Larsen: 3. World Congress of Herpetology, Prag (poster).

Erik Hviid Larsen: 33. IUPS Congress, St. Petersburg (Symposium organizer, chairman).

I. Novak: FASEB meeting, New Orleans, Purine Symposium.

N.J. Willumsen: Joint Meet. Amer. Spanish Physiol. Soc., Malaga (foredrag); In Search of a New Membrane Model, København (poster).

Abstracts:

Budtz, P.: Epidermal homeostasis as seen by a "toad skin biologist". Exp. Dermatol. 6: 330-331.

Frederiksen, O., Møllerup, S., Willumsen, N.J.: Plasma aldosterone does not affect airway epithelial Na⁺ absorption. Proc. IUPS XXXIII: P033.04.

Grunnet, N., Lammert, O., Dich, J., Faber, P., Hellerstein, M.K., Bjørnsbo, K.S., Larsen, L.O., Quistorff, B.: Isocaloric overfeeding with carbohydrate or fat in male volunteers. Effect on weight, fat mass, resting energy expenditure and hepatic de novo lipogenesis. Scand. Physiol. Soc., Oslo.

Jensen, D.B., Larsen, L.O.: The effect of temperature on water content of toads. 3. World Congr. Herpetol., Prag.

Jensen, L.J., Willumsen, N.J.: Proton secretion by an electrogenic H⁺ ATPase in toad skin: Dependence of proton flux and short-circuit current on CO₂. *Acta Physiol. Scand.* 159: 16A.

Lammert, O., Grunnet, N., Dich, J., Faber, P., Hellerstein, M.K., Bjørnsbo, K.K., Larsen, L.O., Quistorff, B.: Isocaloric overfeeding with carbohydrate or fat in male volunteers. Effect on weight, fat mass, resting energy expenditure and hepatic de novo lipogenesis. 8. Europ. Congr. Obesity, Dublin.

Larsen, E.H.: Are some chloride channel forming proteins "unpatchable"? In: *In Search of a New Biomembrane Model*. C28: 1-5, Copenhagen.

Naeser, P., Ussing, A.P., Prause, J.U.P.: Gender difference in haematopoietic repopulation of chimeric Sjögren's-mice. *Scand. J. Immunol.* 45: 441.

Sørensen, J.B., Larsen, E.H.: Whole-cell patch-clamp studies of exocrine glands from frog skin (*Rana esculenta*) *FASEB J* 11: A306, 1778.

Sørensen, I., Ussing, A.P., Klinken, L., Prause, J.U.P.: Cerebral involvement in autoimmune mice: a comparison of two SS-models. *Scand. J. Immunol.* 45: 442.

Ussing, A.P., Rosenkilde, P.: Thyroid hormone treatment enhances the immune response of the Mexican axolotl, *Ambystoma mexicanum*. *Scand. J. Immunol.*, 45: 432.

Willumsen, N.J., Jensen, L.J., Larsen, E.H.: Active chloride absorption through mitochondria-rich cells of toad epidermis. *J. Physiol. Biochem.* 53: 82, O32.

Laboratoriet for Cellulær og Molekylær Fysiologi (LCMF)

Laboratoriets forskningsaktiviteter ligger inden for områderne almen, cellulær og molekylær fysiologi. De fleste projekter omhandler processer, der er knyttet til cellemembranen: Na⁺/K⁺-pumpens molekylære struktur og funktionsmekanisme, studier af konduktive iontransporter i humane erythrocytter og patch-clamp studier af receptor-styrede kationkanaler fra erythrocytter, studier af lak-tat/proton-transport i muskler og af iontransport og volumenregulering i Ehrlich celler. Endvidere undersøges iltransport og Na⁺/H⁺-udveksling i kerneholdige erythrocytter, calciumbindende proteiner (annexiner) fra eukaryote celler, den intracellulære omsætning af pattedyrcellens proteiner og proteasomets struktur og funktion. Inden for neurobiologien arbejdes med hukommelses-frem-mende stoffer og med hukommelses-relaterede synaptiske processer samt med EEG-analyser.

Calcium-aktiveret chlorid-konduktans i Xenopus laevis oocyter

Tidligere arbejde med annexiners blokering af native Ca²⁺-aktiveret Cl-transport i *Xenopus* oocyter har vist, at en hurtig transient og en langsom stationær komponent i Cl-strømmen blokeres i forskellig grad. For at karakterisere annexin-mekanismen søges etableret en farmakologisk profil blokering. Foreløbige resultater viser, at de to komponenter i chlorid-strømmen kan separeres, tydende på enten to separate mekanismer eller to funktionelt forskellige bindings-sites for inhibitorer (Poul Bennekou, Anders J. Jørgensen, Berit I. Kristensen og Søren Johansen).

Konduktive iontransporter over humane normale og seglcelle erythrocyt-membraner

Analyse af ionfluxe viser, at koblingen mellem an- og kationer under netto-salttab afhænger af de aktuelle transportmekanismer. Transportbegrænsning som funktion af ionernes konduktans kan ikke vurderes ud fra tilsyneladende middelkonduktanser. Det er vist, at blokeringen af volumentab af anion konduktans/exchange inhibitoren DIDS for deoxygenerede seglceller, der er baseret på en åbning af de Ca²⁺-aktiverede K⁺-kanaler, skyldes en blokering af anion-konduktansen. Dette forudsætter en høj grad af aktivering af kation-transportvejen (Poul Bennekou., Søren Johansen og Palle Christophersen, Neurosearch).

Calcium-afhængige cytoplasmatiske proteiner

I forbindelse med at vi har påvist, at kun annexiner isoleret fra murint væv er potente inhibitorer af den calcium-sensitve kloridkonduktans, er arbejdet fortsat for at belyse strukturelle forskelligheder mellem murine og andre annexiner. Der er påbegyndt undersøgelser af proteinet calpromotin. Proteinets findes i det humane røde blodlegeme i en opløselig og i en membranbunden form. Det menes, at proteinet associerer med erythrocyttens plasmamembran i nærvær af calcium under aktivering af den calcium-afhængige kalium transport. Vi har oprenset proteinet og fremstillet polyklonalt antistof mod det. Det ønskes på længere sigt belyst, hvilken sammenhæng der er mellem struktur og funktion af proteinet ved anvendelse af proteinkemiske såvel som elektrofysiologiske metoder. (Berit I. Kristensen, Poul Bennekou, Anders J. Jørgensen, Daniel E. Rasmussen og Gurl Bengtson).

Hukommelses-påvirkende stoffer

Det er tidligere eftervist, at piracetam virker frem-mende på både "working memory" og "reference memory" i en rumlig indlæringstest for rotter ("3-valgs test"). Desuden er det blevet konstateret, at

denne fremning i sig selv indebærer bivirkninger i form af hæmmede "reversal-learning" ("om-indlæring"). Baggrunden for den hæmmede evne til om-indlæring er yderligere undersøgt, og det er konstateret, at den skyldes en inhiberet Pavlov'sk "extinction" ("aflæring") (Gert Christoffersen).

EEG-analyse af perceptionskontrol

En forsøgsprocedure er udviklet til identifikation af "event related potentials," som opstår i forbindelse med bevidst forberedelse til perception af en lydstimulus. Resultaterne peger på at to præfrontale områder er involveret i perceptionsforberedelsen (Lis Engdahl Nielsen, Gert R.J. Christoffersen).

Intracellulær protein-nedbrydning: Proteasomet

Proteiner i eukaryote celler syntetiseres på ribosomer og nedbrydes af partikler, 26S proteasomer, der således udgør ribosomernes funktionelle modparter. Protein-nedbrydningen er bl.a. vigtig for regulering af stofskifte og celledelinger, og for immunologiske reaktioner.

Vi forsøger at bestemme struktur og funktion af 26S proteinasen, som består af mindst 30 forskellige peptid-kæder. Vi har fremstillet en serie monoklonale antistoffer mod enkelte dele af proteasomerne, bl.a. mod enkelte ATPaser (adenosin trifosfat spaltende enzymer) og har vist, at samtlige 6 ATPaser findes i samme partikel, og at i hvert fald en af dem (Sug1, Trip1) ikke findes i andre cellekomponenter, på trods af rapporter om det modsatte. Vi har også vist, at celler indeholder komplekser af proteasomer med både et ATPase kompleks og en proteasom-aktivator, PA28, som stimulerer cellulær immunitet. Opdagelsen gør det lettere at forstå, hvorledes fremmede proteiner præsenteres for immun-systemet (Klavs B. Hendil i samarbejde med Keiji Tanaka, Tokyo).

Antistofferne bruges også til bestemmelse af 26S proteasomets struktur ved elektron mikroskopi (Klavs B. Hendil i samarbejde med Burkhardt Dahlmann og Friedrich Kopp, Düsseldorf).

To af protein-kæderne i proteasomer, iota og zeta, har ribonuclease aktivitet (samarbejde med H.-P. Schmid, Clermont-Ferrand, Frankrig). Zeta findes også i fri tilstand i celler. Mængden af zeta under forskellige forhold og dens egen omsætnings-hastighed er blevet bestemt. Funktionen er dog ikke klarlagt (Klavs B. Hendil og specialestuderende Line Jørgensen).

Nogle subunits i 19S-delen af proteasomet har isoelektriske punkter langt fra, hvad man forventer på baggrund af aminosyre sammensætningen. Det er forsøgt at identificere de sekundære modifikationer, som er årsag hertil, bl.a. ved hjælp af massespektrometri, men brugbare resultater er

udeblevet. Det væsentligste problem har været at få isoleret de modificerede subunits i tilstrækkelig mængde. Nøjere lokalisering af subunit C5 ved hjælp af polyklonale antistoffer affinitetsoprenset fra kaninserum er endnu ikke afsluttet (Poul Kristensen).

Til den videre undersøgelse af 26S proteasomets struktur og funktion forsøges isoleret tilstrækkelige mængder af et af proteasomets regulatoriske protein komplekser, PA700, og evt. andre regulatoriske komplekser. Dette forsøges gjort ved at immobilisere 19S proteasomet (26S proteasomets proteolytiske del) enten ved direkte kobling til Sepharose eller ved binding til monoklonalt antistof, koblet til Sepharose. Der er hidtil ikke opnået publicerbare resultater (Wolfgang Uerkvitz).

pH regulering i muskler

Der arbejdes med to transportsystemer af stor betydning for pH reguleringen i skelet-muskler: Laktat/proton cotransportsystemet og natrium/proton exchange systemet (Henriette Pilegaard, Annelise Honig, Carsten Juel).

Na⁺/H⁺- udveksling i humane røde blodlegemer og respiratorisk iltransport

Na⁺/H⁺-udveksling over cellemembranen er påvist i humane røde blodlegemer, men antages at være uden fysiologisk betydning i denne celletype. Udveksling af H⁺ mellem hæmoglobin og det cellulære medium er en nødvendig forudsætning for den reversible ilbinding. Det eksperimentelle arbejde i -97 begrunder den antagelse, at Na⁺/H⁺-udveksling over cellemembranen i humane røde blodlegemer understøtter den respiratoriske iltransport ved lavt men fysiologisk CO₂/HCO₃⁻ indhold i blodet ved at fjerne cellulære H⁺ under oxygenering og tilføre cellerne H⁺ under deoxygenering (Niels-Chr. Jørgensen).

Na,K-pumpens struktur og funktion

Na,K-pumpen genererer og vedligeholder transmembrane Na/K iongradienter, der er baggrund for impulsledning, kontrol af cellevolumen og transport af vigtige stoffer i tarm og nyre. Opklaring af struktur og funktion af Na,K-transport proteiner i cellemembraner er derfor central for forståelse af vigtige biologiske og medicinske problemer. Na,K-pumpen er reguleret i et afstemt samspil med kanaler for Na⁺ og K⁺ og cotransportsystemer for ioner og næringsstoffer og den regulerede aktive transport af Na⁺ og K⁺ er nøgleproces for kontrol af organismens væske og saltbalance og regulation af blodtrykket. I projektet arbejder vi med to hovedlinier. Den ene er at krystallisere Na,K-pumpens protein for at løse den 3-dimensionale struktur med høj opløsning. Den anden er

heterolog ekspresion af rekombinante mutanter af pumpens proteiner i mængder, der tillader analyse af den direkte interaktion mellem enzym og specifikke ligander og af konformationsændringerne, således at vi kan nå til konklusive struktur-funktions sammenhænge og basale oplysninger om pumpens mekanisme.

Efter at vi har udviklet et effektivt ekspressions-system for Na,K-pumpen i gærceller har vi koncentreret arbejdet om at opklare det molekylære grundlag for kation binding og transport. På grund af den høje affinitet for ATP i D369A mutationen har vi brugt denne mutation til at fremstille dobbeltmutationer i aminosyrer der ud fra kemisk modifikations studier og primær struktur homologier mellem P-type ATPaser har antydning af disses betydning for nukleotid interaktionen. Endvidere har vi fremstillet enkelt mutationer i nogle af de samme residues. De preliminare resultater tyder i stedet på, at nogle af de residues, der tidligere opfattedes som værende involveret i ATP binding, i stedet interagerer med Mg^{2+} , hvis bindings site ikke er identificeret. Direkte analyse af ^{204}Tl okklusion har for første gang givet et kvantitativt mål for bidrag af intramembrane carboxylsyre grupper (E327, E779, D804 og D808) og andre sidekæder med oxygenerupper (N776, S775, T774) til binding af K^+ og Na^+ joner. Vi har identificeret aminosyre sidekæder, der alternativet binder Na^+ eller K^+ , og andre sidekæder der enten binder Na^+ eller K^+ , således at vi kan bidrage til forståelse af det molekylære grundlag for pumpens Na/K specificitet (Peter Leth Jørgensen, Per Amstrup Petersen, David Sørensen, Lilian Beenfeldt Holgersen, Dorte Meinertz, Jesper Morten Nielsen, Jakob Holding Rasmussen, Karl Lücking, Jesper R. Jørgensen, Bo Kristensen).

Agonist- og cellevolumen-induceret aktivering af iontransport systemer i Ehrlich celler

Efter stimulering af Ehrlich celler med Ca^{2+} -mobiliserende agonister (f.eks. thrombin) ses et hurtigt indsættende, forbigående tab af KCl og cellevand. Over de følgende min vender KCl indhold og cellevolumen imidlertid tilbage til udgangsværdien, idet Na^+ , K^+ , $2Cl^-$ -cotransporterer aktiveres; denne aktivering synes ikke at være en direkte følge af receptor-stimuleringen, men en følge af det receptor-medierede KCl tab og celleskrumpning.

I anisotone medier regulerer cellerne deres volumen, men cellevolumen vender ikke helt tilbage til udgangsværdien, idet cellernes "set point" for volumenregulering synes ændret i de anisotone medier. Vi kan yderligere påvise en markant ændring i cellernes indhold af $PtdInsP_2$, som nøje korrelerer med cellevolumen, måske p.g.a. en sammenhæng med den volumen-inducerede re-

organisering af actin-cytoskelettet (Doris K. Nielsen, Henrik Harbak, Søren Christensen, Inga Sommer og Lars Ole Simonsen).

Den aberrante 3H mærkning af ATP og GTP efter *in vivo* mærkning med $[2-^3H]$ myo-inositol er karakteriseret nærmere (Søren Christensen i samarbejde med Hans Klenow og Kay Overgaard-Hansen, Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik, Panum Instituttet).

Organisatorisk arbejde og forskningsbaserede aktiviteter:

Gert Christoffersen: Leder af Neurovidensk. Ctr. for Kognition & Hukommelse. Laboratoriestyrelser, LCMF. Formand for biblioteksudvalget. Samarbejder med Rigshospitalet og med University of Edinburgh. Referent-arbejde for Journ. Consc. Studies.

Klavs B. Hendil: Referent for tidsskrifter og for Norges Forskningsråd og Det tyske Forskningsråd.

Co-chairman, FEBS meeting Copenhagen 1998. Er ansvarlig for stalden på AKI.

L.O. Simonsen er medarrangør af Fællesmøder om Membrantransport, Sandbjerg Gods ved Sønderborg (i samarbejde med Steen Dissing, Medicinsk Fysiologisk Institut, Panum Instituttet, og Torben Clausen, Fysiologisk Institut, Aarhus Universitet). L.O. Simonsen er medlem af Physiological Society, U.K.

Peter Leth Jørgensen samarbejder med Dr. P. Falson, CEA Gif-sur-Yvette, Frankrig og Dr. Jeppe Tams, Bispebjerg Hospital omkring ekspresion af membranproteiner i gær og i katjon projektet med Dr. S. Karlish, Weizman Institutet, Israel, Medlem af udvalg til besættelse af professorat i fysiologi ved medicinsk fysiologisk institut, Panum Instituttet.

Peter Leth Jørgensen: Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab. Danmarks naturvidenskabelige Akademi. Medlem af bestyrelsen for Biologisk Selskab. American Society of Biochemistry and Molecular Biology Editorial Board for Journal of Membrane Biology. Member of the International Committee for the First International Conference on Control and Diseases of Sodium Dependent Transport Proteins and Channels. Member of the International Committee for the Ninth International Conference of the Na Pump. Formand for ph.d.-udvalget for AKI.

Ph.d.-kurser: Heterologous Protein Expression, August.

Deltagelse i kongres etc.:

Gert Christoffersen: Deltagelse i Soc. for Neuroscience Ann. Meeting, New Orleans.

Carsten Juel: Acta physiol Scand Symposium,

Galå, Norge, Biochemistry of Exercise, Sidney, Australien.

L.O. Simonsen har deltaget i 30. Fællesmøde om Membrantransport, Sandbjerg Gods ved Sønderborg (maj).

Peter Leth Jørgensen: Symposium on Ion Motive ATPases, Gothenburg, August 11. – 13. 1997.

Symposium on Transport ATPases, Biophysical Society, New Orleans, March 1997.

Klavs B. Hendil: Clermont-Ferrand, Frankrig, Marts 1997 og ved ph.d.-kursus, Århus Universitet.

Niels-Chr. Jørgensen: 76. Jahreskongress der Deutschen Physiologischen Gesellschaft 11. – 15. marts 1997.

Abstracts:

Dahlmann, B., Kopp, B., Sobek, A., Uerkvitz, W., Kristensen, P., Hendil, K.B.: Topography of subunits in the human 20S Proteasome. 2nd Workshop on Proteasomes and Related Complexes. Clermont-Ferrand, France. 1997.

Hendil, K.B., Kan, S., & Tanaka, S.: Protein Complexes with Subunits of the 26S Proteinase. *Ibid.*

Conconi, M., Djavadi-Ohanian, L., Uerkvitz, W., Hendil, K.B., & Friguier, B.: Macromolecular Ligand Binding to the 20S Proteasome and Conformational Changes Analyzed with Monoclonal Antibodies Against the Native Proteasome. *ibid.*

Griffin, T.A., Nandi, D., Hendil, K.B., Monaco, J.J., & Colbert, R.A.: LMP2 Requires LMP7 for Efficient Processing and Incorporation Into 20S Proteasomes. *Ibid.*

Dutaud, D., Aubry, L., Hendil, K.B., & Ouali, A.: Development of an ELISA Test for Proteasome Quantification in Whole Muscle Homogenates. *Ibid.*

Christoffersen, G.R.J., Kemp, A. & Ørlygsdottir, G. 1997. Piracetam inhibits Pavlovian extinction and reversal learning in a spatial task for rats. *Soc. Neurosci. Abstr.* **23**, 1841.

Niels-Chr. Jørgensen: Influence of Na⁺/H⁺-exchange in red blood cells on respiratory O₂-transport in the frog.

Biokemisk afdeling (BKA)

Forskningsvirksomhed:

Forskningen grupperer sig inden for emnerne: Proteinkemi og termodynamik, membrantransport systemers mekanisme og regulation samt mitochondriestofskifte og stofskifteregulation.

Biokemiske undersøgelser af leddyrts hudskellet (kutikula)

Formål: En detaljeret forståelse af sammenhængen

mellem biologiske kompositmaterialers egenskaber og deres molekylære opbygning.

Hovedindsatsen i 1997 har været sammenligning af aminosyresekvenserne for en række proteiner isoleret fra kutikulatyper med forskellige mekaniske egenskaber og repræsenterende udvalgte leddyrgrupper (insekter, edderkopper, krebsdyr, dolkhaler).

Samarbejde med P. Roepstorffs forskningsgruppe ved OU (Svend O. Andersen).

Intracellulær proteinnedbrydning: Proteasomet

Poul Kristensen og Wolfgang Uerkvitz udfører projektet i samarbejde med K. Hendil, LCMF, AKI, og der henvises til den der givne beskrivelse.

Proteinstabilitet og molekylær genkendelse

Projektets formål er at tilvejebringe en termodynamisk beskrivelse af proteiners strukturelle stabilitet, proteiners specifikke genkendelse af andre molekyler og sammenhængen mellem disse fænomener. De undersøgte proteiner inkluderer stivelsesnedbrydende enzymer, acyl-coenzym A bindende protein fra gær og folat bindende protein fra komælk.

Metodikker: Differential scanning kalorimetri, isotermisk titreringskalorimetri og standard proteinkemiske metoder.

Samarbejde med B. Svensson, Carlsberg Laboratorium, U. Christensen, KU, P. Roepstorff, OU, H. Dalbøge, Novo Nordisk, J. Knudsen, OU, S. Ingemann Hansen, Hillerød Sygehus og J. Holm, Horsens Sygehus (Bent Sigurskjold og Trine Christensen).

Intracellulær Signalering

Biofysisk og biokemisk karakterisering af mekanismer og signalstoffer, som indgår i reguleringen af transport systemer, der er ansvarlige for opretholdelsen af cellens vand- og ionindhold og af cellulært pH.

(1) Volumenaktiverede ionkanalers elektrofysiologiske og biokemiske egenskaber samt karakterisering af de involverede aktiveringsmekanismer: Vi har ved patch clamp teknik karakteriseret de Ca²⁺-aktiverede og de svulmnings aktiverede K og Cl kanaler i Ehrlich celler. Vi har ved fluxmålinger vist at leukotrien D₄ (LTD₄) aktiverer begge K kanal typer dog med forskellig affinitet. LTD₄ kan i lave koncentrationer (<5nM) aktivere K kanaler uden at give stigning i frit cellulært Ca²⁺. Den LTD₄ aktiverede K efflux er charybdotoxin ufølsom. Det volumenregulatoriske respons kan ligeledes udløses uden målelig stigning i cellulært Ca²⁺. Det er vist, at der i Ehrlich cellen findes et højaffint og et lavaffint bindingssite for LTD₄ og at det er det højaffine site, der er involveret i Ca²⁺ mobilisering og frigørelse

af den organiske osmolyt (Else K. Hoffmann, Ian H. Lambert, Stine F. Pedersen, Susanne Pedersen, Grith Wybrandt i samarbejde med Lars O. Simonsen, LCMF, B. Nileus, Belgien, FV Sepulveda, Chile, F. Jørgensen, OU).

(2) *Studier af cytoskelettet ved confocal laser scanning mikroskopi*: F-aktins struktur og cellemorfologi undersøges i fikserede rhodamin-phalloidin mærkede celler med confocal laser scanning mikroskopi og aktin kvantificeres med et bindings assay. Vi har påvist et kvantitativt fald i F-actin efter cellesvulmning og en stigning efter celleskrumpning (Else K. Hoffmann, Stine F. Pedersen i samarbejde med gæsteprof. J. Mills, NY, USA).

(3) *Fosfolipase A₂ stimulering ved cellesvulmning*: Vi har vist at stimulering af den 85kDa cytosoliske fosfolipase A₂ er det initiale trin i volumen reguleringen i Ehrlich celler såvel som i humane neuroblastoma celler og at G-proteiner er involveret i aktiveringsprocessen (Else K. Hoffmann, Ian H. Lambert, Stine F. Pedersen i samarbejde med S.M. Thorød, Norge, L. Lauritzen og H.S. Hansen, Farmaceutisk Højskole, S. Basavappa, Oxford, England).

(4) *Struktur, funktion og regulering af Na,K,2Cl co-transportsystemet*: Vi har vist, at celleskrumpning og tilsætning af vækstfaktorer inducerer en hurtig aktivering af cotransport proteinet. Dette involverer "Myosin Light Chain kinase" og proteinkinase C, medens længere tids inkubation i hypertone medier fører til en øget ekspresion af Na,K,2Cl co-transportproteiner (Else K. Hoffmann, Thomas Krarup i samarbejde med B.S. Jensen, Neuro Search).

(5) *Regulering af cellulært pH i corticale neuroner og i Ehrlich celler*: Til dette studium har vi udviklet en teknik til samtidig måling af cellulært Ca²⁺ og pH (Stine F. Pedersen, Else K. Hoffmann i samarbejde med Nanna K. Jørgensen, Ca, USA, A. Schousboe, Farmaceutisk Højskole).

(6) *Kinasers og fosfatases rolle ved regulation af 2Na, Cl, taurin cotransportsystemet og den svulmningsaktiverede taurinkanale*: Det er vist, at hæmning af en calyculin A følsom fosfatase reducerer taurin cotransportsystemets affinitet for både taurin og Na uden effekt på den volumenfølsomme taurinkanale. Polyklonale antistoffer mod transportsystemerne er fremstillet (Ian H. Lambert, Jens Møllerup).

(7) *Karakterisering af taurintransport i Tetrahymena pyriformis*: Den Na-afhængige taurintransport er vist at være pH følsom og reguleret af cAMP følsomme kinaser og calyculin A sensitive fosfataser (Ian H. Lambert i samarbejde med B. Kramhøft, Carlsberg Laboratoriet).

(8) *Karakterisering af den svulmningsaktiverede taurinkanale i HeLa celler*: Aktivering af den volumensensitive taurin kanal er vist at involvere fos-

folipase A₂ og 5-lipoxygenase aktivitet. Transportvejens aktivitet moduleres af extracellulært ATP (Ian H. Lambert i samarbejde med J. Hall, Oxford, England).

(9) *Iscaemi i hjerneceller*: Vi har afrundet et projekt, der beskriver sammenhængen mellem pH-ændringer og Ca²⁺ ændringer i corticale neuroner udsat for milde iscaemi tilstande (Stine F. Pedersen, Else K. Hoffmann i samarbejde med Nanna K. Jørgensen, Ca, USA, A. Schousboe, Farmaceutisk Højskole).

(10) *Karakterisering af ATP receptorer i Ehrlich celler*: ATP virker extracellulært i mange celletyper. Vi identificerer dels ATP receptorerne i Ehrlich cellen og dels den intracellulære signaleringsproces, der aktiveres af ATP. Der måles dels cellulært Ca²⁺ og pH og dels ionkanal aktivitet ved patch clamp teknik efter stimulering med ATP (Susanne Pedersen, Else K. Hoffmann, Stine F. Pedersen, Ian H. Lambert).

(11) *Korttids og langtids adaptation af Fundulus Heteroclitus til salt- og ferskvand*: Projektet er udført under et gæsteophold på Mount Desert Island (Else K. Hoffmann i samarbejde med J.A. Zadunaisky, Miami, F. Lang, Tübingen og E. Hoffmann, Danmarks Fiskeriundersøgelser).

Metodikker: Analytisk kromatografi (HPLC) og radioimmunoassay til kvantitativ bestemmelse af signalstoffer. Affinitetskromatografi til oprensning af transportproteiner. Fluorescens mikroskopi med digital billedbehandling til samtidig bestemmelse af cellulært Ca²⁺ og pH. Confocal laser scanning mikroskopi er under indkøring. Ekspresion af G-protein koblede receptorer og transportproteiner. Patch-clamp teknik til undersøgelse af ionkanaler i plasma- og kerne membraner. Affinitetsoprensning af RNA og mikroinjektion i Xenopus oocyter. Der arbejdes med Ehrlich ascites tumorceller, HeLa celler, humane neuroblastoma celler, neuroner fra Hippocampus og fra cortex, protozoen Tetrahymena samt oocyter fra Xenopus laevis.

Transport af vand og ioner gennem epitelet

(1) *Undersøgelse af mekanismen for isotonisk vandtransport*: Forsøgene udføres på tudsetarm, så vidt muligt uden at ændre det biologiske system. Måling af vandtransport igennem det isolerede epitel med identisk Ringer opløsning på de to sider er hidtil udført ved at måle fluxen af ¹³⁴Cs, først i den ene retning og efter udvaskning i den modsatte retning. Cs kan kun passere et epitel via den paracellulære vej. For at udelukke den mulighed, at fluxene ændres med tiden, forsøger vi nu at måle fluxene i begge retninger samtidigt. I samarbejde med Risø, som har apparatur dertil, måles med to Cs isotoper. Metoden vil også blive anvendt til un-

dersøgelser af forholdene ved vandforskydninger på epitel fra frøskind (Signe Nedergaard og Hans H. Ussing).

(2) *Undersøgelse af mekanismen for natrium optagelse gennem tarmepitel* fra larven af *Hyalophora cecropia* og *Manduca sexta*, som optager natrium fra lave koncentrationer i føden (Signe Nedergaard).

Samarbejde med E. Hviid Larsen, ZL, AKI, H. Hansen, Risø, F. Sacchi og B. Giordana, Milano.

Transport af salte og vand gennem epitelvæv

I gruppen undersøger vi såvel basal som hormonstimuleret transport af salte og vand gennem epitel.

(1) *Regulering af salt-absorption i tætte epitel.* Projektets formål er at karakterisere calcium og pH's rolle i regulering af tætte epiteles ionpermeabiliteter. Vi har udviklet en metode til måling af ændringer i intracellulær Ca^{2+} og pH samtidig med, at den transepitelliale Na^+ -transport måles. Dette gør det muligt at analysere den tidsmæssige sammenhæng mellem disse parametre. For tiden undersøger effekten af extracellulært ATP. Vi arbejder endvidere med at opsætte et laser confocal mikroskop. Ved hjælp af dette vil det være muligt at undersøge hvor i cellen samt i hvilke celler ændringerne i Ca^{2+} og pH foregår (Birger Brodin & Robert Nielsen).

(2) *Interaktioner mellem prostaglandin E_2 (PGE_2) og anti-diuretisk hormon (ADH) i reguleringen af transepitelliale Na^+ transport.* PGE_2 hæmmer ADH induceret Na^+ -transport i frøskindsepitelet, mens PGE_2 i sig selv stimulerer den basale Na^+ -transport. Ved at anvende en række agonister der er selektive for de fire forskellige PGE_2 receptorsubtyper (EP_1 til EP_4) har vi vist, at PGE_2 hæmmer ADH induceret Na^+ -transport ved at aktivere en EP_3 receptor, hvilket medfører et fald i cellulær cAMP. PGE_2 's aktivering af den basale Na^+ -transport skyldes interaktion med en EP_2 receptor, hvilket stimulerer dannelsen af cAMP. (Klaus Rytved & Robert Nielsen).

(3) *Stimulus-sekretionskobling i frøskindskirtler:* Agonister som (prostaglandin E_2 , carbachol og adrenalin) kan aktivere sekretionen fra kirtlerne. Denne sekretion udgøres af en aktiv transport af både K^+ og Cl^- , hvilket vi tidligere har vist. Ved hjælp af elektrofysiologiske-, radioimmun- og epifluorescens-teknikker undersøges, hvorledes de forskellige agonister aktiverer denne sekretion. Vi arbejder desuden på at opklare, hvorledes de involverede signaltransduktionsveje interagerer. (Morten S. Nielsen (ph.d.-stud.) & Robert Nielsen).

(4) Koblingen mellem ion- og vandtransport. I dette projekt er det blevet undersøgt om forholdet mellem den elektriske ledningsevne for ioner i kirtlers udførselsgeange samt ledningsevnen af junctions mellem kirtelcellerne har en betydning

for sammensætningen af det færdige sekret. De fundne data indikerer at dette er tilfældet (Robert Nielsen).

Metodikker: Udover konventionelle voltage-clamp og mikroelektrodeopstillinger råder laboratoriet over en patch-clamp opstilling til bestemmelse af enkeltkanalaktivitet, epifluorescensmikroskop samt laser-confocal-mikroskop til bestemmelse af $[Ca^{2+}]_i$ og $[pH]_i$, samt specialbygget apparatur til bestemmelse af vandtransport.

Mitochondriestofskifte og stofskifteregulation

De udviklede mikrometoder til isolering og undersøgelse af muskelmitochondrier er blevet anvendt til studier af bl.a. det humane energistofskifte. Projekt (1) og (2) drejer sig begge om sammenligning mellem målinger på musklen i forsøgspersonen og målinger på de isolerede mitochondrier. Denne type undersøgelser har ikke tidligere været mulige.

(1) NMR-målinger af hastigheden af dannelse af creatinphosphat fra ATP i den store lægmuskel (B. Quistorff, Panum Inst.) er blevet sammenlignet med hastigheden af ATP syntesen i mitochondrier, isoleret fra samme muskel.

(2) Målinger af det maksimale iltforbrug og arbejdsydelse af den store lærmuskel (B. Saltin, J. Bangsbo, m.fl., LHF, AKI) er blevet sammenlignet med de tilsvarende parametre for mitochondrier fra samme muskel. Der opnås overbevisende korrelation.

(3) Teknikken til lavtemperaturs spektroskopi af cytochromer er blevet udviklet til også at kunne anvendes på små muskelprøver (1-10 mg). I samarbejde med FN Gellerich og S. Zierz, Halle, Tyskland, arbejdes der med forbedring af en teknik til undersøgelse af permeabiliserede muskelfibre, undersøgelse af genetisk ændrede muskestammer og undersøgelse af muskelprøver fra patienter med formodede myopatier.

(4) Stofskiftemålingerne på muskelmitochondrier fra forskellige dyr og muskeltyper er blevet sammenlignet. Materialet viser, at skeletmuskulaturens energistofskifte er reguleret gennem mængden af mitochondrier, og at ATP syntese hastigheden er det overordnede begrænsende trin i mitochondriestofskiftet.

(5) Der er arbejdet med flere metodeudviklinger, bl.a. en speciel Q-10 analyse.

Metodikker: Præparativ metodik for mitochondrier fra 25-100 mg væv. Iltelectrodeteknik. HPLC-kromatografi. Elektrokemisk membranpotentiale-måling. Fluorimetri, luminometri og avanceret spektrofotometri. Diverse mikroanalyser. Elektronisk og edb-baseret måleteknik.

(Ulla F. Rasmussen og Hans Rasmussen, flere af projekterne i samarbejde med AJ Andersen).

Gæster:

H.H. Ussing (prof.emer.). J. Mills, Clarkson, NY, USA (gæsteprof., 6 mdr.). A. Juel Andersen (forskningsassistent, 8 mdr.).

Arbejde i kollegiale organer, formidlende virksomhed m.v.:

H.H. Ussing (HHU) er udenlandsk medlem af the Nat. Acad. of Sci., USA, samt af Royal Soc., UK. HHU er medredaktør af J. of Membrane Biol.

S.O. Andersen (SOA) er medlem af redaktionskomiteén for *Insect Biochem. & Mol. Biol.*

P. Kristensen (PK) er fakultetsrådsmedlem og medlem af AKI's bestyrelse.

SOA og PK har afholdt ph.d.-kursus i proteiners denaturering og foldning.

E.K. Hoffmann er i redaktionskomiteén for *Cell Physiol. & Biochem.* og har været medarrangør af ph.d.-kurset "Cytoskeleton and Membrane Transport" med gæsteprof. J. Mills, USA.

R. Nielsen er medlem af fakultetets ph.d.-studienævn.

B. Sigurskjold er medlem af Biokemisk studienævn.

U. Rasmussen er bestyrer for Biokemisk afdeling.

Studieophold, kongresser m.v.:

E.K. Hoffmann (EKH) har været på studieophold (6 uger) på Univ. of Santiago, Chile, og har her holdt 2 gæsteforelæsninger, samt (6 uger) på Mount Desert Island Biol. Lab. og har her holdt "The 3rd Boylan Lecture". EKH har holdt foredrag ved XXXIII IUPS-kongres i St. Petersburg.

I.H. Lambert (IHL) er gæsteforsker ved Univ. Lab. of Oxford og har deltaget i Int. Taurine Symp. 97, Tucson, Arizona.

EKH, IHL og S.F. Petersen har holdt foredrag ved symposiet: "The primary role of cell volume changes in controlling cell function", Smolenice, Slovakiet.

R. Nielsen (RN), S. Nedergaard og S.F. Petersen har deltaget i XXXIII IUPS-kongres i St. Petersburg. RN deltog i "Pflügers Archiv Mol. & Cell Physiol. Conf. on Ion Transport & Regulation of Cellular Function" i Liverpool.

RN, K. Rytved, M.S. Nielsen og S.F. Petersen deltog i "Fællesmøde om Membrantransport" på Sandbjerg Gods, Sønderborg.

H. Rasmussen (HR) og U. Rasmussen (UR) holdt foredrag ved symposiet "Oxygenation of the Muscle Cell & Mitochondrial Respiration During Exercise" i forbindelse med "2nd Eur. Sport Sci. Congr.". HR og UR har deltaget i workshoppen "New Perspectives in Mitochondrial Research" i Padova, Italien.

G. Wybrandt har deltaget i "17th Int. Congr. of Biochem. & Mol. Biol." i San Francisco, Ca.

T. Christensen har deltaget i "2nd Carbohydrate Bioengineering meeting" i La Rochelle, Frankrig.

S.F. Petersen har været på studieophold (3 mdr.) ved Katholieke Univ., Leuven, Belgien.

S. Pedersen har været på studieophold (6 mdr.) ved Univ. of Penn, USA, og har deltaget i kurset "Optical Microscopy and Imaging in the Biomedical Sciences" in Woods Hole, MA, samt i Nordisk Fysiologisk Forenings møde i Oslo.

Abstracts:

Christensen, T., Svensson, B., Payre, N., Cottaz, S., Driguez, H. & Sigurskjold, B.W.: "Thermodynamics of binding of heterobidentate ligands of varying lengths to the catalytic and starch binding domains of glucoamylase from *Aspergillus niger* studied by isothermal titration calorimetry. The catalytic and starch binding sites are in close proximity in space". Proc. 2nd Carbohydrate Bioengineering Meeting, La Rochelle, Frankrig.

Hoffmann, E.K.: "Volume sensing and cellular signal transduction mechanisms in a mammalian cell". Proc. XXXIII IUPS Congress: L025.01.

Hoffmann, E.K.: "LTD4 activates charybdotoxin-sensitive and -insensitive K channels in Ehrlich cells". Symposiet "The primary role of cell volume changes in controlling cell function", Smolenice, Slovakiet. Proc. side 30.

Lambert, I.H.: "Eicosanoids in cell volume regulation". I Proc. for symposiet "The primary role of cell volume changes in controlling cell function", Smolenice, Slovakiet.

Lambert, I.H.: "Regulation of the taurine content in Ehrlich ascites tumour cells". Int. Taurine Symp. 97, Tucson, Arizona (in press).

Nedergaard, S. & Ussing, H.H.: "Isotonic water transport". Proc. XXXIII IUPS-congress.

Nielsen, Chr. & Lambert, I.H.: "Characterization of the leukotriene D4 receptor in the Ehrlich ascites tumour cells". Nordisk Forening for Fysiol. Oslo (in press).

Nielsen, R.: "Correlation between transepithelial sodium transport and transepithelial water movement across isolated frog skin". Proc. XXXIII IUPS-congress, P026.10.

Pedersen, S., Riquelme, G., Sepulveda, F.V., Jørgensen, F. & Hoffmann, E.K.: "Temperature sensitivity of the regulatory volume decrease (RVD) response and of the volume-sensitive K current in Ehrlich ascites tumour cells". Nordisk Forening for Fysiol. (in press).

Petersen, S.F., Jørgensen, N.K., Hoffmann, E.K.: "Interactions of Ca and pH in Ehrlich ascites tumour cells". Proc. XXXIII IUPS- Congress., P014.24.

Petersen, S.F, Pedersen, S., Lambert, I.H, Hofmann, E.K: "Activation of a Na/H exchanger by extracellular ATP in Ehrlich ascites tumour cells is secondary to ATP-induced cell shrinkage". Proc. Int. Symp. on "The primary role of cell volume changes in controlling cell function", Smolenice, Slovakiet.

Rasmussen, U.F, Mortensen, S.E, Andersen, A.J, Quistorff, B. & Rasmussen, HN: "Metabolic capabilities of skeletal muscle mitochondria: comparison of different tissues". Proc. p. H7 "New Perspectives in Mitochondrial Research", Padova.

Sigurskjold, B.W, Christensen, T., Hansen, S.I & Holm, J.: "Thermal stability of folate binding protein from cow's milk with and without complexation with ligands". Pteridines 8, 161-162.

Varming, C., Petersen, S.F, Hoffmann, E.K: "Protein kinases, phosphatases, and the regulation of the Na/H exchanger in Ehrlich ascites tumour cells". Nordisk Forening for Fysiol., Oslo. (in press).

Warth, R., Nielsen, M.S, Bleich, M., Weyand, B. & Greger, R.: "K⁺ channel regulation in the basolateral membrane of rat colonic crypt base cells". Proc. XXXIII IUPS-congress, P002.29.

Wybrandt, G.B, Hougard, C.: "Separation of tritium labeled inositol triphosphates and adenosine triphosphate extracted from Ehrlich ascites tumour cells". FASEB J., 11, A1345.

Stab

VIP: 47,4 årsværk.

TAP: 44,6 årsværk.

AUGUST KROGH INSTITUTET

TAP:

Abel, Kirsten; edb-medarbejder.

Bachmann, Lene; assistent.

Bendsen, Rasmus Andreas Weidik; praktikant.

Bernth, Thomas; A-TAP

Bie, Anne; praktikant.

Bilton, Pia Elizabeth; assistent.

Christensen, Lis H.; overassistent.

Dorte, Trans; praktikant.

Frederiksen, Kit; assistent.

Hynne, Dorte Haugaard; assistent.

Jørgensen, Ellen Margrete; praktikant.

Karberg, Helle; assistent.

Kovaltsenko, Helle Susanne; assistent.

Myhlendorff, Rikke; praktikant.

Riis-Jacobsen, Lise Cecilie; ekspeditionssekretær, ikke ac.

Scheuer, Alice; dyrepasser.

Skråem, Henrik; betjent.

Valeria, Julio Alberto Belmar; betjent.

LABORATORIET FOR HUMAN FYSIOLOGI

VIP:

Andersen, Jens Bangsbo; lektor.

Andersen, Jesper Løvind; forskningsass.

Asp, Sven; forskningsadj.

Daugaard, Jens Rosengren; ph.d.-studerende.

Gonzalez-Alonso; forskningsstip.

Helge, Jørn Wulff; forskningsadj.

Hellsten, Ylva; lektorvikar.

Jensen, Nis Hjortskov; videnskabelig medarb.

Johannsen, Bodil; professor.

Jørgensen, Kurt; lektor.

Kiens, Bente; lektor.

Klausen, Klaus Jørgen; lektor.

Nielsen, Pernille Kofoed; Forskningsassistent.

Pilegaard, Henriette; forskningsadj.

Rasmussen, Birger; lektor.

Richter, Erik; professor.

Saltin, Bengt; professor.

Scherling, Peter; forskningsadj.

Wojtaszewski, Jørgen; forskningsass.

Zacho, Morten; ph.d.-studerende.

TAP:

Bolmgreen, Betina; hospitalslaborant.

Haarbye, Preben Munk; ingeniørassistent.

Hemmingsen, Marianne; laborant.

Hynne, Dorte Haugaard; assistent.

Karberg, Helle; assistent.

Kring, Ingelise; laborant.

Mulder, J.T.M.; assistent.

Nielsen, Benta; rengøringsassistent.

Nielsen, Irene Bech; hospitalslaborant.

Pluszek, Nina; hospitalslaborant.

Taagerup, Winnie Elisabeth; laboratorietekniker.

Vannby, Merete; histolaborant.

ZOOFYSIOLOGISK LABORATORIUM

VIP:

Budtz, Poul Egede; lektor.

Christoffersen, Bettina C.; forskningsstip.

Gomme, Jørgen; lektor.

Jegstrup, Inger Marie; ph.d.-studerende.

Jørgensen, Nadja Møbjerg; ph.d.

Larsen, Erik Hviid; professor.

Larsen, Lis Olesen; lektor.

Novak, Ivana; lektor.

Reeh, Solveig Vibeke; forskningslektor.

Rosenkilde, Per; lektor.

Rytved, Klaus Asger; forskningsadj.

Rønnow-Jessen, Lone; forskningslektor.

Spies, Ingrid B M; lektor.

Sørensen, Inger; forskningsass.

Sørensen, Jacob Balslev; ph.d.
Vistisen, Kirsten Kjeldgaard; forskningsstip.
Willumsen, Niels; lektor.

TAP:

Ademovska, Zubus; rengøringsassistent.
Berthelsen, Annette; assistent.
Binzer, Susanne; laboratorietekniker.
Brønager, Bjarne; assistent.
Frogne, Heidi; hospitalslaborant.
Holm, Susan; rengøringsassistent.
Malm, Carina; laborant.
Mortensen, Grethe; rengøringsassistent.
Nielsen, Arne Emil; ingeniørassistent.
Olsen, Anni Vennick; laborant.
Petersen, Birthe; laborant.
Romme, Tina; miljøtekniker.
Sørensen, Thomas; laborant.

LABORATORIET FOR CELLULÆR OG MOLEKYLÆR FYSIOLOGI

VIP:

Bennekou, Poul; lektor.
Christoffersen, Gert Rene Juul; lektor.
Harbak, Henrik; ph.d.-studerende
Juel, Carsten; lektor.
Jørgensen, Jesper Roland; ph.d.-studerende.
Jørgensen, Niels-Chr; lektor.
Kristensen, Berit Inge; lektor.
Kristensen, Bo; forskningsass.
Leth-Jørgensen, Peter; professor.
Lycking, Karl; ph.d.-studerende.
Mogensen, Jesper; forskningslektor.
Moustgaard, Anette Caroline; forskningsass.
Nielsen, Jesper Morten; forskningsadj.
Nielsen, Lis Engdahl; lektor.
Pedersen, Per Amstrup; lektor.
Rasmussen, Jakob Helling; amanuensis.
Simonsen, Lars Ole; lektor.

TAP:

Beenfeldt, Lilian; laboratorietekniker.
Bengtson, Gurli Margrethe; overassistent.
Christensen, Jette Lyby; laborant.
Honig, Annelise Seiling; laboratorietekniker.
Jensen, Bettina; laborant.
Jensen, Karen Marie; rengøringsassistent.
Jepsen, Peter; ingeniørassistent.
Johansen, Søren; laboratorietekniker.
Meinertz, Dorte; laboratorietekniker.
Menne, Kirsten Bente; assistent.
Schultz, Pia; laboratorietekniker.
Somer, Inga; laboratorietekniker.
Sørensen, David; laboratorietekniker.

BIOKEMISK AFDELING

VIP:

Andersen, Svend Olav; professor.
Christensen, Trine; ph.d.-studerende.
Hendil, Klaus Aksel Bjørner; lektor.
Hoffmann, Else Kay; lektor.
Krarup, Thomas; forskningsadj.
Kristensen, Poul; lektor.
Lambert, Ian Henry; lektor.
Larsen, Birger Brodin; forskningsadj.
Mills, John W.; gæsteforsker.
Møllerup, Jens; ph.d.-studerende.
Nedergaard, Signe Nielsen; lektor.
Nielsen, Morten Schak; ph.d.-studerende.
Nielsen, Robert; lektor.
Pedersen, Signe Falsig; ph.d.-studerende.
Pedersen, Susanne; ph.d.-studerende.
Rasmussen, Hans; lektor.
Rasmussen, Ulla Fugmann; lektor.
Rytved, Klaus Asger; ph.d.-studerende.
Sigurskjold, Bent Walther; lektor.
Uerkvitz, Wolfgang; lektor.
Wybrandt, Grith Bacher; lektor.

TAP:

Dissing, Karen; laboratorietekniker.
Føhns, Inge-Lise; laborant.
Grønlund, Marianne; korrespondent.
Hansen, Birthe Juul; laborant.
Hansen, Ellen Margrethe T S; laboratorietekniker.
Hasman, Birgit; afdelingslaborant.
Jørgensen, Birgit R Blytmann; laborant.
Korsgaard, Peter; laboratoriemester.
Lauridsen, Anne-Marie Bonde; laborant.
Lauritzen, Hanne Elise; laboratorietekniker.
Lind, Fritze; laborant.
Löwe, Anni; rengøringsassistent.
Nielsen, Dorte; laborant.

Ph.d.-afhandlinger:

Andersen, Jesper Løvind: Plasticity of myosin heavy chain isoforms in human skeletal muscle, effects of training and detraining.
Grosell, Martin: Acclimation to Cu in freshwater teleost fish; Cu uptake metabolism and elimination during exposure to elevated ambient Cu concentrations.
Helge, Jørn Wulff: Interaction of diet and training on endurance performance and substrate utilization.
Krarup, Thomas: Na,K,2Cl-transport and Cl-transport.
Nielsen, Jesper Morten: Cation occlusion in recombinant 11 Na, K-ATPase: consequences of mutations to intramembrane carboxyls. Role of

- Glu327, Glu779, Asp804 and Asp808 in the 1-subunit.
- Petersen, Gitte Ingelise: Comparative studies of toxic effects and bioaccumulation of lipophilic organic substances in fish early life stages.
- Rytved, Klaus Asger: Regulering af frøskindets Na⁺-transport med fokus på calcium, prostaglandiner og anti-diuretisk hormon.
- Wojtaszewski, Jørgen: Signal transduction in exercise- and insulin-stimulated glucose transport in skeletal muscle.
- Specialer:*
- Andersen, Signe Loof: Betydning af kernetemperaturens udgangsniveau for træthed-udvikling under dynamisk arbejde i varme.
- Andersen, Thomas Bull: En analyse af de biomekaniske forskelle ved fodboldspark med henholdsvis højre og venstre ben.
- Assaad, Fahed: Accidental cell death in tetrahymena – role of the amino acids.
- Bentzen, Joan: Genetiske faktorerers indvirkning på udvalgte risikomarkører for hjertekarsygdom.
- Bjuring, Merete: Undersøgelse af effekten af vitamin D receptor genotype i relation til knoglemineraldensitet og knogleomsætning.
- Christiansen, Debes H: SSCP-teknikken – nuværende status og fremtidig potentiale.
- Domino, Kristian: Effekt af højintensiv træning på laktat/H⁺- og Na⁺/K⁺-transport i humanmuskulatur.
- Dørge, Henrik Carlheim: En analyse af de biomekaniske forskelle ved fodboldspark med henholdsvis højre og venstre ben.
- Hansen, Ernst Albin: Arbejdskrav i cykeldisciplinerne: Landevej, mountainbike og cykelcross.
- Hansen, Jon Bøgvad: Kloning og karakterisering af nyt abc protein fra mcf7 brystkræftcellekultur.
- Hansen, Martin Nerup: Reaktivering af beta-celler efter kronisk hypoglykæmi in vivo og in vitro.
- Hansen, Thomas Nolan: Effekt af højintensiv træning på laktat/H⁺- og Na⁺/K⁺-transport i humanmuskulatur.
- Hansen, Tina Meyer: Ændringer i expressionen af transferrin, transferrin receptor og ferritin i hjernen sammenlignet med leveren under jernmangel i rotter.
- Hjortø, Gertrud Malene: Identification of and functional studies on alpha and beta cells in cultured pancreatic islets using a fluorescent membrane potential sensitive probe.
- Hougaard, Charlotte: Leucotrien D₄ induceret Ins (1,4,5) P₃ frigivelse og accelerering af K⁺ efflux fra Ehrlich ascites tumor cells.
- Hougaard, Karin Sørig: Medfødte nerveskader og toluen. En dyrekseperimentel undersøgelse af adfærsændringer hos rotter efter prænatal eksponering for toluen, samt vurdering af resultaternes betydning og evaluering af den anvendte metode.
- Jakobsen, Troels: Akklimatisering til varme ved træning i vandtætte dragter
- Jensen, Henrik Sander: Gentaget højintensivt arbejde
- Jensen, Thomas Hartig: Identifikation af nye promotorer i human papillomavirus type 16.
- Jørgensen, Jesper Roland: Ekspresion i *Saccharomyces cerevisiae* af mutationer i det mulige ATP-site i na, k-atpase fra svinenyre.
- Khan, Selina: Investigations of pa700, an activator of the 20s proteasome.
- Klinge, Klaus Peter: Styrke- og stræktræning.
- Larsen, Anders Rhod: Kliniske og virologiske bestemmelser af hiv-1 rna og dna sekretion i det kvindelige genitale område.
- Larsen, Jesper Nylandsted: A knock-out strategi for murint p16 ink4a ved hjælp af et hammerhead ribozyme.
- Laustsen, Jan Lyng: Effekt af væksthormon på insulins virkning i skeletmuskulatur.
- Lerke, Jane Susanne: En feltundersøgelse af kalens absorptionsevne under dykning med lukket kredsløb (lar v) herunder undersøgelse af de danske frømands fysiologiske belastning samt måling af deres co₂ følsomhed under hyperoxi.
- Lindberg, Karen: Regeneration of the endocrine pancreas after partial pancreatectomy in normal and pre-diabetic rats.
- Looms, Dagnia Karen: Cellulær signalisering i stimulus sekretionskoblingen i eksokrine acinus celler.
- Ludvigsen, Thomas Specht: Regionale effekter af anti-psykotiske stoffer vurderet ved fos-protein immunohistokemi i rottens forhjerne.
- Madsen, Katja Haugsted: Evidens for en na/ca-exchangemekanisme i frøskindsepitel.
- Melander, Carina: Et litteraturstudie af belastningsforhold ved skub og træk.
- Mortensen, Annette Næsthøldt: Heterocycliske muscarine lieander af thpo-typen – mulige terapeutika for alzheimers syge?
- Mortensen, Signe Eva: Enzym aktiviteter af mitochondrier isoleret fra rottens skeletmuskler soleus og biceps brachii.
- Møller, Tina Jeanne: Adfærsbaseret temperaturregulering hos tudser. En evaluering af fire originalartikler.
- Nielsen, Christian Kamp: Karakterisering af leukotrien d₄ receptoren i ehrlich ascites tumor cells.
- Nielsen, Doris Kirstine: Volumen-inducerede ændringer i inositolfosfolipid indhold i ehrlich ascites tumor cells.

- Nielsen, Henriette Skovgaard: Prenatal expression of pituitary adenylate cyclase activating polypeptide (pacap) in sensory and autonomic ganglia and spinal cord of rat embryos.
- Nielsen, Jens Gerup: Undersøgelse af reproduktionsforstyrrelser hos østersøtorsk (*Gadus morhua* l.).
- Nielsen, Karin: Interleukin-1 beta and streptozotocin sensitivity of endocrine cell-systems at different maturation stages.
- Nielsen, Lene Feldskov: Karakterisering af kulhydraterne på den normale type 1 collagen ved hjælp af lectiner, med henblik på identifikation i sene, dentin og knogle.
- Nielsen, Rikke Louise Vinther: Kloning og karakterisering af to lavmolekylære antigener fra *Mycobacterium tuberculosis*.
- Nisbeth, Ole: One year of effectiveness of counselling on lifestyle changes for male office workers in a private company and the effect on coronary heart disease risk factors.
- Ottesen, Anne Marie: Detektion of chromosomal aberrations in seminomatous germ cell tumours using comparative genomic hybridization.
- Petersen, Camilla Hudtloff: Antipsykotikas effekt på densiteten af glutamat receptorer i hjernen.
- Piaster, Thomas Gabriel: Akklimatisering til varme ved træning i vandtætte dragter.
- Rasmussen, Jakob Helsing: High yield fermentation of pig alfa 1 beta 1 nak-atpase and inactive mutations in yeast.
- Reich, Inge: Glut4 proteins betydning for glykogenresyntesen.
- Rostbøll, Solveig Fogh: Børn og ballettræning.
- Schneider, Kenn: Betydning af saltholdighed og calciumkoncentration for optagelse, fordeling i væv samt udskillelse af 115mcd i europæisk ål (*Anguilla anguilla*).
- Skjernov, Kamilla Louise de M: Skæbne og effekter af pyrethroider i mindre vandhuller og akutte og sublethale effekter samt akkumulering af esfenvalerat i larver af *Chironomus riparius*.
- Strømstad, Morten: Kreatinfosfat-nedbrydning og resynthese under gentagne isometriske kontraktioner med konstant høj belastning; Effekt af kreatin-kosttilskud.
- Teller, Christina: Betydning af kernetemperaturens udgangsniveau for træthedsudvikling under dynamisk arbejde i varme.
- Terkelsen, Betina: Pge2 receptorer i skindet fra *Rana esculenta*.
- Ørlygsdottir, Gudbjörg Thuridur: The effects of the nootropic drug piracetam on acquisition of reference memory, reversal learning and pavlovian extinction in a spatial task for rats.
- Fondsstøtte:*
- August Krogh Institutet*
Biotechnologisk Forskning:
– Ph.D stip til Trine Christensen (Bent W. Sigur-skjold).
- Laboratoriet for Human Fysiologi*
Alfred Benzon's Fond:
– Cellulære signaliserings..... (Jørgen Wojtaszewski) kr. 331.000.
- Idrættens Forskningsråd:
– Kostens betydning for adaptation til træning (Jørn Wulff Helge) kr. 12.000.
– Kostens indflydelse på træning og regulering af fedtforbrænding (Jørn Wulff Helge) kr. 56.000.
– Regulering af energistofskifte under arbejde (Jens Bangsbo) kr. 211.000.
– Regulering af muskelstofskifte hos mænd og kvinder (Bente Kiens) kr. 300.000.
– (Bodil Johannsen) kr. 47.088.
- Novo Nordisk Fonden:
– Karakterisering af fructosetransportkapacitet... (Erik A. Richter) kr. 42.271.
- Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:
– Symposium: Thermal Physiology...(Bodil Johansen) kr. 60.000.
- Sundhedsstyrelsen:
– Bevar din sundhed – kend dig selv. Interaktivt pro. (Birger Rasmussen) kr. 214.000.
- Team Danmark:
– Elitetrænings indflydelse på børn.. (Lone Hansen) kr. 15.000.
– Regulering af muskelstofskifte (Jens Bangsbo) kr. 100.000.
- Zoofysiologisk Laboratorium*
Carlsbergfondet:
– (Erik Hviid Larsen) kr. 285.567.
- Elisabeth og Knud Petersens Fond:
– ph.d.-studerende Inge Marie Jegstup (Per Rosenkilde).
- Kræftens Bekæmpelse:
– Differential-udtrykte gener... (Lone Rønnow-Jessen) kr. 324.000.
- Novo Nordisk Fonden:
– Eksokrin pankreas- Integration af funktion fra celle... (Ivana Novak) kr. 40.000.

Rhone Poulenc Agro Norden A/S:

- Repellent effekt overfor agerhøns... (Inger Sørensen) kr. 458.198.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:

- Molecular and cellular physiology of ion and water homostasis (Erik Hviid Larsen) kr. 1.920.000.
- Ph.D stip til Lars J. Jensen (Erik Hviid Larsen) kr. 0.
- Regulering af cellevolumen i et NaCl transporterende.... (Bettina Clement Christoffersen) kr. 165.354.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- Basic molecular mechanisms for development of breast cancer (Lone Rønnow-Jessen) kr. 208.333..

Laboratoriet for Cellulær og Molekylær Fysiologi
Carlsbergfondet:

- Anskaffelse af ultracentrifuge... (Per Amstrup Pedersen) kr. 653.400.

Forskningsrådene:

- Basisbevilling - Bioteknologisk forskning (Peter Leth Jørgensen) kr. 520.771.
- Præfrontale neurobiologiske hukommelsesprocesser (Gert R. J. Christoffersen) kr. 600.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Purification of the Large Central... (Peter Leth Jørgensen) kr. 50.000.
- Rejsepenge (Jesper Jørgensen) kr. 5.000.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:

- Molekylær mekanisme for Na,K-pumpen ved heterolog ekspression, site-directed mutagenese og analyse a (Peter Leth Jørgensen) kr. 717.000.
- Proteasomet og Sproteinasen: struktur og funktion (Klavs B. Hendil) kr. 312.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd:

- (Peter Leth Jørgensen) kr. 360.000.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd/
Viss:

- Na,K-transport i nyren (Peter Leth Jørgensen) kr. 520.771.

Biokemisk Afdeling

Alfred Benzon's Fond:

- Isotonisk vandtransport (Hans H.Ussing) kr. 335.000.

Carlsbergfondet:

- Kalciums rolle som second messenger i tætte .. (Birger Brodin Larsen) kr. 337.553.

- Regulering af Na⁺,K⁺,2Cl⁻ cotransportsystemet (Else K. Hoffmann) kr. 75.000.
- beskrive de ion- og bumetanidbindende sites ... (Thomas Krarup) kr. 329.789.

Forskerakademiet:

- (Else K. Hoffmann) kr. 204.000.

Novo Nordisk Fonden:

- Karakterisering af proteiner fra kutikulaen hos insekter... (Svend Olav Andersen) kr. 50.000.
- Molekylær karakterisering af Na/K/2Cl... (Else K. Hoffmann) kr. 50.000.
- Taurin Transport (Ian Lambert) kr. 35.000.
- Teori angående isotonisk vandtransport gn. epitel (Hans H. Ussing) kr. 94.000.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:

- Cellular and molecular physiology of cell volume regulation with special emphasis on the intracellu (Else K. Hoffmann) kr. 720.000.
- Indkøb af confocalt laser scanning microscopy (Else K. Hoffmann) kr. 2.648.822.
- Proteiners primærstruktur (Svend Olav Andersen) kr. 540.000.

Publikationer:

Andersen S.O., Rafn K., Roepstorff P.: Sequence studies of proteins from larval and pupal cuticle of the yellow meal worm, *Tenebrio molitor*. Insect Biochem. Molec. Biol. 27, nr. 2, s. 121-131, Pergamon Press 1997.

Bangsbo J.: Physiology of muscle fatigue during intense exercise. i: The Clinical Pharmacology of sport and exercise, Thomas Reilly and Michael Orma, s. 123-130, Excerpt Medica 1997.

Bangsbo J., Madsen K., Kiens B., Richter E.A.: Muscle glycogen synthesis in recovery from intense exercise in humans. American Journal of Physiology 273, s. E416-E424, USA 1997.

Bangsbo J., Juel C., Hellsten Y., Saltin B.: Dissociation between lactate and proton exchange in muscle during intense exercise in man. Journal of Physiology Vol. 504, nr. 2, s. 489-499, London, UK 1997.

Buttz P.E.: Epidermal Homeostasis as seen by a "Toad Skin Biologist". Exp. Dermatol. 6, s. 330-331, 1997.

Busk M., Larsen E.H., Jensen F.B.: Acid-base regulation in tadpoles of *Rana catesbeiana* exposed to environmental hypercapnia. The Journal of Experimental Biology Vol. 200, s. 2507-2512, England 1997.

Christoffersen B.C., Novak I.: Characterization of two P₂-receptors in rat pancreatic ducts. Acta Physiologica Scandinavica Vol. 159, nr. 3, s. 24A (P3), 1997.

- Christoffersen B.C., Hede S., Novak I.: Purinergic receptors and calcium signalling in pancreatic ducts. Purines and their receptors. Purines and their Receptors, the 5th Annual Neuropharmacology Conference Abstract Book 1997. Fr P.25, New Orleans, USA 1997.
- Christoffersen B.C., Hede S., Novak I.: Effect of purines on pancreatic ducts. 30. Meeting on Membrane Transport Physiology, Sandbjerg, Danmark 1997.
- Christoffersen G.R.J.: Habituation: Events in the history of its characterization and linkage to synaptic depression. A new proposed kinetic criterion for its identification. Progress in Neurobiology Vol. 53, s. 45-66, UK 1997.
- Dyck D., Peters S., Glatz J., Gorski J., Keizer H., Kiens B., Liu S., Richter E.A., Spriet L., Vusse G.J.v.d., Bonen A.: Functional differences in lipid metabolism in resting skeletal muscle in various fiber types. American Journal of Physiology Vol 272 (Endocrinol. Metab. 35), s. E340-E351, American Physiological Society, USA 1997.
- Eldrup E., Richter E.A., Hetland M.L., Andreasen J., Hilsted J., Møller S.E., Christensen N.J.: Origin and significance of plasma dihydroxyphenylalanine. i: Advance in Pharmacology, s. 851-854, USA 1997.
- Essendrop M., Hansen L., Klausen K.J.: Balance and co-ordination abilities related to training in youth athletes. i: Children and Exercise XIX, s. 161-166, UK 1997.
- Fossat B., Porthé-Nibelle J., Pedersen S.: Na⁺/H⁺ exchange and osmotic shrinkage in isolated trout hepatocytes. The Journal of Experimental Biology Vol. 200, s. 2369-2376, England 1997.
- Gomme J.: Isotopteknik 1, Radioaktive isotoper og ioniserede stråling i biologi og medicin. København 1997, 1-507 s.
- Hansen L., Müller J., Klausen K.J.: Assessment of maturity status and its relation to strength measurements. i: Children and Exercise XIX, s. 325-330, UK 1997.
- Harbak H., Nielsen D.K., Christensen S., Simonsen L.O.: Cell volume-induced changes in phosphatidylinositol(4,5)bisphosphate in Ehrlich mouse ascites tumour cells. Journal of Physiology 489P, s. 114, London 1995.
- Hede S., Christoffersen B.C., Novak I.: Effect of nucleotides on ion transport in pancreatic ducts. Purines and their receptors. Purines and their Receptors the 5th Annual Neuropharmacology Conference Abstract Book 1997. s. 26, New Orleans, USA 1997.
- Helge J.W., Kiens B.: Muscle enzyme activity in humans: role of substrate availability and training. American Journal of Physiology 272 (Reg. Integr. Comp. Physiol 41), s. R1620-R1624, American Physiological Society, USA 1997.
- Hellsten Y., Tullson P., Richter E.A., Bangsbo J.: Oxidation of urate in human skeletal muscle during exercise. Free Radical Biology & Medicine Vol. 22, nr. 1/2, s. 169-174, Elsevier Sciences Inc. 1997.
- Hellsten Y., Frandsen U., Ørthenblad N., Sjödin B., Richter E.A.: Xanthine oxidase in human skeletal muscle following eccentric exercise: a role in inflammation. Journal of Physiology Vol. 498, nr. 1, s. 239-248, London, UK 1997.
- Hellsten Y., Frandsen U.: Adenosine formation in contracting primary rat skeletal muscle cells and endothelial cells in culture. Journal of Physiology Vol. 504, nr. 3, s. 695-704, London, UK 1997.
- Hoffmann E.K.: Intracellular transmission in cell volume regulation in Ehrlich ascites tumor cells. The Journal of Experimental Zoology 279, s. 398-414, New York 1997.
- Jensen B.S., Hoffmann E.K.: Hypertonicity enhances expression of functional Na⁺/K⁺/2Cl⁻ cotransporters in Ehrlich ascites tumour cells. Biochimica et Biophysica Acta 1329, s. 1-6, Elsevier 1997.
- Jensen C., Haebel S., Andersen S.O., Roepstorff P.: Towards monitoring of protein purification by matrix-assisted laser desorption ionization mass spectrometry. Int. J. Mass Spectrometry and Ion Processes 160, s. 339-356, Elsevier Science Inc. 1997.
- Jensen L.J., Sørensen J.N., Larsen E.H., Willumsen N.J.: Proton pump activity of mitochondria-rich cells: The interpretation of external proton-concentration gradients. Journal of General Physiology Vol. 109, s. 73-91, The Rockefeller University Press 1997.
- Jensen U., Rothman A., Skou L., Andersen S.O., Roepstorff P., Højrup P.: Cuticular proteins from the giant cockroach, *Blaberus craniifer*. Insect Biochem. Molec. Biol. Vol. 27, nr. 2, s. 109-120, Pergamon Press 1997.
- Johannsen B.: Effects of heat stress and work in the heat, in Chapter Heat and Cold. i: Encyclopaedia of Occupational Health and Safety, s. 42.4-42.7, Schweiz 1997.
- Juel C.: Lactate-proton cotransport in skeletal muscle. Physiological Reviews Vol 77 nr. 2, s. 321-358, U.S.A. 1997.
- Jørgensen A.J., Bennekou P., Eskesen K., Kristensen B.I.: Annexins from Ehrlich ascites cells inhibit the calcium-activated chloride current in *Xenopus laevis* oocytes. Pflügers Archiv: European Journal of Physiology Vol. 434, nr. 3, s. 261-266, Springer-Verlag 1997.
- Jørgensen C.B.: 200 years of amphibian water eco-

- nomy: from Robert Townson to the present. *Biological Reviews* Vol. 72, s. 153-237, Cambridge, UK 1997.
- Jørgensen C.B.: Urea and amphibian water economy. *Comp. Biochem. Physiol.* Vol. 117A, s. 161-170, Elsevier 1997.
- Jørgensen K.: Human trunk extensor muscles. Physiology and ergonomics. *Acta Physiologica Scandinavica* Vol. 160, Suppl. 637, (Disputats), s. 1-58, Blackwell Science 1997.
- Jørgensen N.K., Christensen S., Harbak H., Brown A.M., Lambert I.H., Hoffmann E.K., Simonsen L.O.: On the role of calcium in the regulatory volume decrease (RVD) response in Ehrlich mouse ascites tumor cells. *The Journal of Membrane Biology* Vol. 157, s. 281-299, Springer-Verlag, New York 1997.
- Kiens B.: Effect of endurance training on fatty acid metabolism: local adaptations. *Medicine & Science in sports and Exercise* Vol. 29, nr. 5, s. 640-645, USA 1997.
- Kiens B., Kristiansen S., Jensen P.T., Richter E.A., Turcotte L.P.: Membrane associated fatty acid binding protein (FABPpm) in human skeletal muscle is increased by endurance training. *Biochemical and Biophysical Research Communications* Vol. 231, nr. 2, s. 463-465, Academic Press Inc. 1997.
- Klinge K., Magnusson P., Simonsen E.B., Aagaard P., Klausen K.J., Kjaer M.: The effect of strength and flexibility training on skeletal muscle electromyographic activity, stiffness and viscoelastic stress relaxation response. *American Journal of Sports Medicine* Vol. 25, nr. 5, s. 710-716, USA 1997.
- Kopp F., Hendil K.A.B., Dahlmann B., Kristensen P., Sobek A., Uerkvitz W.: Subunit arrangement in the human 20S proteasome. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 94, s. 2939-2944, USA 1997.
- Kragh M., Mølbak L., Andersen S.O.: Cuticular proteins from the lobster, *Homarus americanus*. *Comp. Biochem. Physiol.* 118B, nr. 1, s. 147-154, Elsevier Science Inc. 1997.
- Kramhøft B., Møllerup J., Lambert I.H.: Regulation of taurine accumulation in the ciliate protozoan *Tetrahymena pyriformis*. *Amino Acids* Vol. 13, s. 281-297, Østrig, Springer Verlag 1997.
- Kramhøft B., Lambert I.H.: Taurine transport systems in the ciliate protozoan *Tetrahymena pyriformis*. *Amino Acids* Vol. 12, s. 57-75, Østrig, Springer Verlag 1997.
- Kristiansen B., Georg B., Fahrenkrug J.: Cholinergic regulation of VIP gene expression in human neuroblastoma cells. *Brain Research* 775, s. 99-106, UK 1997.
- Kristiansen S., Jones J., Handberg A., Dohm G., Richter E.A.: Eccentric contractions decrease glucose transporter transcription rate, mRNA and protein in skeletal muscle. *Amer. J. Physiol.* vol. 272, s. C1734-C1738, USA 1997.
- Kristiansen S., Hargreaves M., Richter E.A.: Progressive increase in glucose transport and GLUT-4 in human sarcolemmal vesicles during moderate exercise. *American Journal of Physiology* Vol. 272 (Endocrinol. Metab. 35), s. E385-E389, American Physiological Society, USA 1997.
- Kristiansen S., Darakhshan F., Richter E.A., Hundal H.S.: Fructose transport and GLUT-5 protein in human sarcolemmal vesicles. *American Journal Physiology* Vol. 273, nr. 3, del 2, s. E543-E548, USA 1997.
- Lammert O., Grunnet N., Dich J.A., Faber P., Hellerstein M.K., Bjørnsbo K.S., Larsen L.O., Quistorff B.: Isocaloric overfeeding with carbohydrate or fat in male volunteers. Effects on weight, fat mass, resting energy expenditure and hepatic de novo lipogenesis. Eighth European Congress on Obesity Juni 18-21, s., Dublin, Ireland 1997.
- Larsen E.H., Jensen L.J., Jespersen Å., Møberg N., Sørensen J.B., Willumsen V.J.: Chloride channels of mitochondria-rich cells in anuran skin: Physiological significance and regulation. *Zoology* 99, s. 227-236, 1997.
- Jørgensen P.L., Rasmussen J.H., Nielsen J.M., Pedersen P.A.: Transport linked conformational changes in Na,K-ATPase: Structure-function relationships of ligand binding and E₁-E₂ conformational transitions. *Annals of the New York Academy of Sciences* 834, s. 161-175, 1997.
- Jørgensen P.L.: Purification of Na⁺,K⁺-ATPase: Enzyme sources, preparative problems, and preparation from Mammalian kidney. *Biomembranes, Selected Methods in Enzymology Series*, s. 779-793, 1997.
- Jørgensen P.L.: Nobelprisen 1997 i kemi til professor Jens Chr. Skou, Aarhus Universitet. *Ugeskrift for læger* 159, s. 7639-7644, 1997.
- Lyckling K., Nielsen J.M.: Abundance of $\alpha 3$, $\alpha 2$, and $\alpha 1$ isoforms of Na,K-ATPase in rat kidney as estimated by competitive RT-PCR and [³H]ouabain binding. i: *Annals of the New York Academy of Sciences*, R.A. Rifkind, E. Baum, R.W. Nichols, s. 107-109, New York, USA 1997.
- Nedergaard S.N., Wolters A.: Na-uptake by the larval midgut of the *Cecropia* silkworm. *Comparative Biochemistry and Physiology* Vol. 118A, nr. 2, s. 239-241, 1997.
- Nielsen B.: Thermoregulation in severe exercise. i: *Physiology, Stress, and Malnutrition*, s. 519-530, Philadelphia, New York, USA 1997.
- Nielsen B., Strange S., Christensen N.J., Warberg J., Saltin B.: Acute and adaptive responses in hu-

- mans to exercise in a warm, humid environment. *Pflügers Archiv: European Journal of Physiology* Vol. 434, s. 49-56, 1997.
- Nielsen R.: Correlation between transepithelial Na^+ transport and transepithelial water movement across isolated frog skin (*Rana esculenta*). *The Journal of Membrane Biology* Vol. 159, s. 61-69, New York 1997.
- Novak I., Hug M., Greger R.: Intracellular pH in rat pancreatic ducts. *Comp. Biochem. Physiol.* Vol. 118A, nr. 2, s. 409-411, 1997.
- Novak I., Christoffersen B.C., Hede S.: Effect of nucleotides on cell calcium and membrane voltages of isolated pancreatic ducts. *FASEB Journal* Vol. 11, nr. 3, s. A306 (1779), New Orleans, USA 1997.
- Novak I., Christoffersen B.C., Hug M.J., Hede S.: New aspects of ion transport and regulation in pancreatic ducts. XXXIII International Congress of Physiological Sciences L053.05, St. Petersburg 1997.
- Novak I., Christoffersen B.C., Hede S.: Regulation of ion transport in isolated pancreatic ducts. in: *Frontiers in Pancreatic Research: From Basics to Clinics*, T. Hayakawa, S. Naruse, s. 28, Japan 1997.
- Pedersen P.A., Rasmussen J.H., Jørgensen P.L.: Increase in Affinity for ATP and change in E_1 - E_2 Conformational Equilibrium after mutations to the phosphorylation site (Asp^{369}) of the α subunit of Na,K-ATPase . *Annals of the New York Academy of Sciences* 834, s. 454-456, 1997.
- Pedersen P.A., Rasmussen J.H., Nielsen J.M., Jørgensen P.L.: Identification of Asp^{804} and Asp^{808} as Na^+ and K^+ coordinating residues in α -subunit of renal Na,K-ATPase . *FEBS Letters* 400, s. 206-210, Federation of European Biochemical Societies 1997.
- Pedersen S., Hoffmann E.K., Hougaard C., Jørgensen N.K., Wybrandt G.B., Lambert I.H.: Leukotriene D_4 -induced Ca^{2+} -mobilization in Ehrlich ascites tumor cells. *Journal of Membrane Biology* Vol. 155, s. 61-73, USA 1997.
- Petit F., Jarrousse A., Dahlmann B., Sobek A., Hendil K.A.B., Buri J., Briand Y., Schmid H.: Involvement of proteasomal subunits zeta and iota in RNA degradation. *Biochemical Journal* Vol. 326, del 1, s. 93-98, London, UK 1997.
- Rasmussen H.N., Rasmussen U.F.: Small scale preparation of skeletal muscle mitochondria, criteria of integrity, and assays with reference to tissue function. *Molecular and Cellular Biochemistry* 174, s. 55-60, Holland 1997.
- Rasmussen H.N., Andersen A.J., Rasmussen U.F.: Optimization of preparation of mitochondria from 25-100 mg skeletal muscle. *Analytical Biochemistry* 252, s. 153-159, USA 1997.
- Rasmussen J.H., Pedersen P.A., Jørgensen P.L.: High yield fermentation of pig $\alpha_1\beta_1$ Na,K-ATPase in *Saccharomyces cerevisiae*. *Annals of the New York Academy of Sciences* 834, s. 469-471, 1997.
- Röpke M., Unmack M.A., Willumsen N.J., Frederiksen O.: Comparative aspects of actions of a short-chain phospholipid on epithelial Na^+ channels and tight junction conductance. *Comp. Biochem. Physiol.* 118A, s. 211-214, 1997.
- Sigurskjold B.W., Christensen T., Hansen S.I., Holm J.: Thermal stability of folate binding protein from cow's milk with and without complexation with ligands. i: *Chemistry and Biology of Pteridines and Folates*, Wolfgang Pfeleiderer og Martmut Rokos, s. 345-348, Berlin 1997.
- Spies I.: Immunolocalization of mitochondria-rich cells in epidermis of the common toad, *Bufo bufo* L. *Comp. Biochem. Physiol.* Vol. 118B, nr. 2, s. 285-291, 1997.
- Sørensen I., Ussing A.P., Klinken L., Prause J.U.: Cerebral involvement in autoimmune mice: A comparison of two SLE-SS models. *Scandinavian Journal of Immunology* 45, abs. 57, s. 442, 1997.
- Sørensen J.B., Larsen E.H.: Whole - cell patch-clamp Studies of exocrine glands from frog skin (*Rana esculenta*) *JFase b-J.* vol 11, s. A 3061778, 1999.
- Sørensen J.B., Larsen E.H.: Whole-cell patch-clamp Studies of exocrine glands from frog skin (*Rana esculenta*), *Faseb. J.* vol. 11, S.A. 306/778, 1999
- Tatsuya H., Wojtaszewski J., Goodyear L.J.: Exercise regulation of glucose transport in skeletal muscle. *American Journal of Physiology* 273 (Endocrinol.Metab. 36), s. E1039-E1051, USA 1997.
- Thomsen L., Pearson G.N., Larsen E.H., Skadhauge E.: Electrophysiological properties of neurones in the internal and external submucosal plexuses of newborn pig small intestine. *Journal of Physiology* Vol. 498, nr. 3, s. 773-785, Cambridge, UK 1997.
- Thoroed S.M., Lauritzen L., Lambert I.H., Hansen H.S., Hoffmann E.K.: Cell swelling activates phospholipase A_2 in Ehrlich ascites tumor cells. *The Journal of Membrane Biology* Vol. 160, s. 47-58, Springer, New York 1997.
- Unmack M.A., Frederiksen O., Willumsen N.J.: Interference of a short-chain phospholipid with ion transport pathways in frog skin. *Pflügers Arch.* 434, s. 234-241, 1997.
- Ussing A.P., Josefsen K., Larsen S.O., Sørensen I., Prause J.U.: Sex-specific patterns of spleen recolonization in semiallogeneic "Sjögren-Mice". In-

- ternational Institute of Anticancer Research, In vivo Vol. 11 nr. 5, s. 387-392, Athen 1997.
- Vergauwen L., Richter E.A., Hespel P.: Adenosine exerts a glycogen-sparing action in contracting rat skeletal muscle. *American Journal of Physiology* 272 (Endocrinol. Metab. 35), s. E762-E768, USA 1997.
- Willumsen N.J., Larsen E.H.: Identification of anion-selective channels in the basolateral membrane of mitochondria-rich epithelial cells. *The Journal of Membrane Biology* 157, s. 255-269, New York 1997.
- Wojtaszewski J., Hansen B.F., Kiens B., Richter E.A.: Insulin signaling in human skeletal muscle: time course and effect of exercise. *Diabetes* 46, s. 1775-1781, USA 1997.

Idræt

Institut for Idræt

Institut for Idræt blev oprettet 1. september 1997 ved sammenlægning af Laboratoriet for Human Fysiologi, August Krogh Institutet (se årbog 1997), Center for Idrætsforskning (se årbog 1997) og Danmarks Højskole for Legemsøvelser, tidligere en selvstændig højere læreanstalt.

Institut for Idræt er nu opdelt i følgende afdelinger: Afdeling for Human Fysiologi (AHF), Afdeling for Historie og Samfundsvidenskab (AHS) og Afdeling for Praktik, Pædagogik og Psykologi (APPP).

Målet med sammenlægningen var at samle idrætsuddannelsen under et institut i universitetsregi for at kunne formidle forskningsbaseret undervisning på alle fag. Instituttets forskning og undervisning er flerfaglig, dækkende fra menneskets biologi og tilpasning til omgivelser og træning, organsystemers og cellers funktioner, epidemiologiske, historiske og sociologiske synsvinkler på motion og idræt, pædagogik og psykologi i relation til alle former for fysisk aktivitet og til praktisk indlæring af idrætslige færdigheder.

Der var i 1997 tilknyttet 9 1/2 VIP med forskningsret og -pligt, 24,5 A/L uden forskningsret og -pligt med udviklingsarbejde, 3,75 A-TAP og 24,7 TAP. Desuden 54 eksterne undervisere (lektorer, undervisningsassistenter og timelærere) + fondslønnede forskere.

Instituttet ledes af en bestyrelse bestående af institutleder Bodil Johannsen, 4 VIP: Kurt Jørgensen (AHF), Jens Bangsbo (AHF), Else Trangbæk (AHS), Per Jørgensen (AHS), 2 TAP: Preben Jørgensen (bademester) og Marianne Hemmingen (tegner).

De 3 afdelingers bestyrere er Erik A. Richter (AHF), Bjarne Ibsen (AHS) og Maj-Britt Nørsgaard (APPP).

Fællesadministrationen er under reorganisation. Der var i 1997 et sekretariat med 3 medarbejdere, et bogholderi på 4, reception, en værkstedsafdeling med 4 personer "Blå mænd", svømmehalspersonale med 3 personer "Hvide mænd", bibliotek med 2 bibliotekarer samt trykkeri med 1 person.

(Bodil Johannsen)

Stab:

VIP:

Bencke, Jesper; ph.d.-studerende.
Christensen, Mette Krogh; ph.d.-studerende.
Damkjær, Søren; lektor.
Houmark, Andersen Pia Orloff; ph.d.-studerende.
Mortensen, Morten; forskningsassistent.
Ottesen, Laila; forskningsadj.
Skjerk, Ole; forskningsass.
Svensson, Jan Grothe; ph.d.-studerende.
Trangbæk, Else; lektor.

TAP:

Christensen, Christina; overassistent.
Koberg, Vibeke Birthe; overassistent.

Specialer:

Bischoff, Annette: Friluftsliv – Ungdom og personlig udvikling.
Brekke, Louise Breum: Sportsrejser eller bevægelseskulturel turisme.
Jørgensen, Henrik Taarsted: Spring og musik.
Martos, Margrete Consuelo: Kroppens ekstreme brug – en analyse af triatlon, bjergbestigning, aerobic, boksning og sportsudøvere med spiseforstyrrelser.
Oulitsina, Oksana Viktorovna: Træningsprincipper og idrætskulturer.
Poulsen, Anne Lykke: "Hvad vil damerne egentlig?" kvindeidrætsdiskussionen i dif 1932-1934.
Skjerk, Ole: "Hvad vil damerne egentlig?" kvindeidrætsdiskussionen i dof 1932-1943.

Geologi

Geologisk Institut

Forskningsvirksomhed:

1. *Palæobiologi: Palæontologi og bio-events*

Palæontologi

Palæontologien omfatter taxonomi af fossile dyr og planter samt de spor, de efterlader. Palæontologien er baggrunden for studier af evolution, palæoøkologi, biostratigrafi m.m.

Forskningsprojekter:

1. Arbejdet på forskellige projekter på Rhodos fortsætter. Bl.a. blev der i år indsamlet et større materiale af borede blokke transporteret fra lavvandsområder ud i dybt vand så pludseligt, at de mest overfladiske borer ikke blev eroderet bort. Studiet af bioerosion af marmorblokke udlagt på havbunden fortsætter, nogle blokke, der har været ude i 14 år, blev hentet op (U. Asgaard og R. Bromley). Arbejdet på gravende krebsdyr i fossilt sediment er afsluttet og publiceret (U. Asgaard og R. Bromley samt N.-M. Hanken, Norge). En beskrivelse af det meget karakteristiske og almindelige sporfossil *Zoophycos* fra skrivekridt er afsluttet med en ny tolkning af spordannerens biologi (chemosymbiose) (U. Asgaard og R.G. Bromley samt A.A. Ekdale, USA). Beskrivelsen af en usædvanlig dybhavsbrachiopod fra Rhodos' Pliocæn er under færdiggørelse (U. Asgaard samt L. Siewertsen og N.-M. Hanken).

2. En undersøgelse af eksperimentelle grave-gange og epoxy-afstøbning af sådanne sediment-strukturer er afsluttet (R. Bromley). Arbejde på sporfossiler i Book Cliffs (Kridt) i Utah er fortsat og en beskrivelse af *Ophiomorpha irregulaire* er afsluttet. Endvidere er et studium af muslingesporfossiler startet (R. Bromley og A.A. Ekdale, USA.).

3. Arbejdet med de fritlevende bryozoers phylogeni og biogeografi er fortsat med etableringen af en ny, overordnet model for gruppens phylogeni/biogeografi. Præparation og sortering af det tidligere indsamlede materiale fra de klassiske fritlevende bryozofaunaer pågår stadig, ligesom nye relevante bryozofaunaer til stighed dukker op (E. Håkansson i samarbejde med udenlandske kolleger). Der er påbegyndt en nøjere beskrivelse af hele den cheilostome bryozofauna hen over Kridt-Tertiærgrænsen i Danmark (E. Håkansson og E. Thomsen, Aarhus). Arbejdet i forbindelse

med revision af "Treatise on Invertebrate Paleontology, Part G Bryozoa, Cheilostomata" har fortsat været koncentreret om den detaljerede klarlæggelse af situationen for typeeksemplarerne for slægter fra især Øvre Kridt, hvis typer antages forsvundet i forbindelse med 2. Verdenskrig (E. Håkansson).

4. Studiet af fisk fra de danske moler fortsætter. Bl.a. er en stor osteoglossid (knogletunge) identificeret, og fra de underliggende "skifre", især tetrodontiformer (slægtninge til pindsvinefisk) (N. Bonde og J. Tyler, USA.).

Præparation, beskrivelse og bestemmelse af slægtskabsforholdet for en stor israelsk mosasaur er i sin afsluttende fase, medens arbejdet med teoretisk klassifikation af fossile "stamformer" eksemplificeret ved tidlige mennesker, fugle og tetrapoder fortsætter (N. Bonde).

5. I projektet vedrørende rovdinosaurers funktionelle anatomi har arbejdet været koncentreret om matematiske, statistiske og zoologiske undersøgelser af lemmelettelets morfologi og funktion hos moderne pattedyr og theropode dinosaurer. Den meget store database af osteologiske mål for pattedyr, fugle og dinosaurer er bygget op siden 1995 og ligger til grund for disse aktiviteter. Analyser af kraniets funktion og morfologi hos store sauropoder er afsluttet. Arbejdet belyste vigtige og hidtil oversete aspekter af den funktionelle anatomi (P. Christiansen).

6. Undersøgelser af de tidligt kretassiske Ikorfat og Ravn Kløft floraer fra Vestgrønland er fortsat. Endvidere gennemføres der studier af blad taphonomi og taxonomi i plio-pleistocæne floraer i lavtvands-sedimenter på Rhodos (A. Boyd).

Bio-events

Forskningsprojekter:

Aktiviteten inden for rammeprojektet "Masseuddøen og de bagvedliggende fysiske og kemiske faktorer" er fortsat. Da indsatsen omkring Kridt-Tertiærgrænsen er nær afslutning er Perm-Trias grænsen nu hovedmålet. Et væsentligt fremskridt er opnået indenfor C-isotoper, idet der omkring Kridt-Tertiærgrænsen nu er fundet syv negative anomalier, der kan korreleres globalt. Foreløbige resultater viser tilstedeværelsen af mindst seks negative anomalier i Nedre Trias i Kina (H.J. Hansen i samarbejde med udenlandske kolleger).

Kvartærgeologi: Klimaudvikling og miljøhistorie

Kvartærgeologien tolker aflejringer dannet gennem den sidste million år i relation til miljøhistorie og klimaudvikling.

Forskningsprojekter:

1. CATLINA. Senkvartær miljø- og klimahistorie i det nordatlantiske område. Projektet omfatter studier af lagfølger med spor af klimatiske overgange (glacial-interstadial-interglacial) inden for de sidste 130.000 år i Danmark, Færøerne, Grønland og Rusland. På basis af en multi-stratigrafisk og moderne metodik går dette langsigtede projekt ud på kvalitativt og kvantitativt at bestemme klimavariationerne, og specielt korte perioder med distinkte klimaskift, under den seneste istidscyklus. Der fokuseres på de kraftige og ofte hurtige klimaændringer som synes at kendetegne denne periode. Ved hjælp af et antal stratigrafiske variable i terrestriske, lakustrine og marine aflejringer og en meget detaljeret kronologi bliver det muligt i detaljer at rekonstruere disse klimaændringer i tid og rum. Det bliver endvidere muligt at fastlægge deres indflydelse på forskellige dele af klimasystemet (atmosfæren, biosfæren, hydrosfæren og cryosfæren) samt deres "feedback" relaterede processer. Foruden mange nye lokaliteter analyseres også flere ældre lokaliteter med ny metodik. Dette betyder også at metodeudvikling, f. eks. U/Th dateringer og porevandsanalyser af søsedimenter, og detaljeret analyse af atmosfæriske ^{14}C variationer, indgår som en vigtig del i dette brede forskningsarbejde (S. Björck, M. Houmark-Nielsen og N. Noe-Nygaard samt S. Funder, GM og K.L. Knudsen, Aarhus).

2. Der er udført feltarbejde langs Dvina floden syd for Arkhangelsk for at undersøge lagfølger fra perioderne Eem og Weichsel med henblik på udredning af glaciationsforløbet og palæomiljøændringer gennem de sidste 120.000 år. Undersøgelserne har til formål at afsløre eventuel samtidighed mellem den østlige og vestlige del af det skandinaviske iskjolds vækst og afsmeltning (M. Houmark-Nielsen).

3. Der er udført feltarbejde i Nordjylland, hvor studier af sedimenter fra Midt Weichsel giver oplysninger om klimatiske og palæoekologiske forandringer ved overgangen til hovednedisningen i Sen Weichsel (M. Houmark-Nielsen).

4. Undersøgelserne i Øresundsregionen er fortsat med studier af deglaciationslagfølger i Gribskov. Studier af sækulsvariationer i senglaciale isøaflejringer er fortsat og en samlet udredning af glaciationsforløbet og afsmeltningen under Sen Weichsel i Øresundsregionen er under udarbejdelse (M. Houmark-Nielsen i samarbejde med danske og svenske kolleger).

5. Pleistocæn stratigrafi i Kongsfjorden, Svalbard. I 1997 udførtes supplerende opmålinger og indsamling af prøvemateriale med henblik på datering af sidste istids gletscherfremstød og afsmeltningens dynamik (M. Houmark-Nielsen).

6. Sammenhængen mellem ændringer i vand-spejl i et åbent lakustrint system og eustatiske havniveauændringer gennem sen- og postglaciertid er fortsat med feltarbejdet udført i Tissø, Thorsø, Bliden, Aunsø, Store og Lille Gribso. Det geokemiske laboratoriearbejde er afsluttet (N. Noe-Nygaard).

7. Søniveauændringer i den senglaciale Tøvelde sø – en ny Allerød typelokalitet. Det studeres om niveauændringerne er klimatisk betingede eller styret af vandstandsændringer i Østersøbassinet (N. Noe-Nygaard).

8. Hollerup. Globale palæomiljø- og klimaarkiver findes bl.a. i lakustrine systemer. Der har nu i to år været arbejdet på den klassiske Eem interglaciale sø ved Hollerup, hvor der bl.a. er gjort fund af juvenile dådyr (N. Noe-Nygaard og S. Björck).

9. Åmosen. U/Th dateringer af laminerede præboreale søsedimenter, der giver mulighed for tidsopløselighed på under 20 år, er suppleret med dateringer på kronhjortetænder fra samme aflejringer. De første U/Th dateringer er udført på tænder. Den tilhørende kæbe er ^{14}C dateret. Der er et perfekt match mellem de to metoder (C. Israelsen, N. Noe-Nygaard og C. Harkworth, UK).

10. Undersøgelser af tidspunktet for introduktion af det første kvæg til Danmark, Skåne og Nordtyskland er fortsat. Det samme gælder studierne af aflejringer i Saltbæk Vig (N. Noe-Nygaard i samarbejde med universiteterne i Kiel, Lund samt Madison Wisconsin).

11. Sammenstilling af data fra området omkring Østersøen fortsætter. Projektet har bidraget til en revision af opfattelsen af Østersøbassinet meget dynamiske udvikling efter deglaciationen (S. Björck).

12. Kongemosen. Stratigrafiske og palæoklimatiske undersøgelser af lakustrine aflejringer. Arbejdet har været koncentreret om præparations- og analysearbejde af materiale fra den senglaciale lakustrine sekvens fra lokaliteten Kongemosen, Åmosen. 120 niveauer er blevet absolut pollenanalyseret og analyseret for CaCO_3 samt indhold af organisk- og minerogent materiale. Resultaterne fra pollenanalysen er sammen med de geokemiske data blevet statistisk behandlet ved brug af numeriske analysemetoder. Der er endvidere undersøgt en prøveserie fra Hollerup (U.W. Christensen).

13. Diamikte aflejrings dannelses undersøges ved sammenlignende procesorienterede studier af recente og pleistocæne aflejringer gennem en multimetodisk indgangsvinkel. Arbejdet har været koncentreret om undersøgelsen af glacial transport og aflejring af sediment i forbindelse med et mobilt, subglaciale deformerende lag. I forlængelse af undersøgelse af sedimentdispersion kompilere fingrustellingsdata fra den centrale del af

Danmark for at undersøge udbredelsen af forskellige bjergartslitologier indenfor enkelte gletscherfremstød (K.H. Kjær).

14. Den sedimentologiske og stratigrafiske undersøgelse af sammenhænge mellem havniveauudvikling, isafsmeltning og sedimentære miljøer er fortsat (N. Richardt).

15. Der arbejdes med et nyt projekt, som omfatter korrelation af dybhavskerner fra det sydøstlige Norskehav, over det østlige Atlanterhav til Labradorhavet. Det er formålet at sammenkæde dybhavscirkulation og klimænderinger i hele den nordlige Atlanterhavsregion ved hjælp af fordelingen af benthiske og planktiske foraminiferer, ilt- og kulstofisotoper, magnetisk susceptibilitet, AMS-¹⁴C-dateringer og askelag (T.L. Rasmussen i samarbejde med udenlandske kolleger).

16. I projekt vedr. naturlige ændringer og antropogen indflydelse på det naturlige miljø i sen postglacial tid i lakustrine aflejringer fra Østdanmark, har indsatsen været koncentreret om præparations- og analysearbejde af materiale fra Birkerød Sø. Der er foretaget pollenanalyser samt undersøgt geokemiske parametre. De foreløbige data antyder en overordentlig høj tidsmæssig opløsning med 6-7 m sediment aflejret indenfor de sidste 3.000 år (T. Løvberg).

17. Der er gennemført en sekvensstratigrafisk, sedimentologisk, palæoøkologisk og geokemisk undersøgelse af klimainducerede vandstandsændringer i Sen Weichsel og Holocæn i udvalgte danske søbassiner (C. Abildtrup).

3. Hydrogeologi og miljøgeologi

Forskningsprojekter:

For at kunne vurdere morænelers potentiale for transport af bl.a. pesticider til grundvandet, undersøges morænelers strukturelle, hydrauliske og geokemiske egenskaber ved anvendelse af feltundersøgelser og laboratorieeksperimenter. Nedennævnte projekter 1, 2 og 3 er en del af det Strategiske Miljøforskningsprogram og gennemføres i samarbejde med flere danske sektorforskningsinstitutioner og udenlandske universiteter.

1. Ved Flakkebjerg er der påbegyndt forsøg med infiltration af saltvand. Nedtrængningen måles ved hjælp af multielektrodeprofilering, som er en ret ny teknik til måling af ledningsevne i jordprofil (O. Larsen). Inden infiltrationsforsøget er der foretaget azimutale resistivitetmålinger (L. Skjærnaa og N.O. Jørgensen) med henblik på en sammenligning med det aktuelle sprækkemønster. Området er efterfølgende udgravet og sprækkerne blev opmålt (K.E. Klint). Der er udtaget intakte søjler af moræneleret for ved laborato-

rieforsøg at bestemme bl.a. den hydrauliske ledningsevne, sprækkeaperturaer, sprækkemorfologi og sprækkernes stabilitet (P.R. Jørgensen). Der er endelig udtaget intakte små søjler omkring sprækker i moræneleret til undersøgelse af mineraloverflader ved hjælp af "high resolution techniques" (S. Stipp).

2. Ved Havdrup gennemføres der felteksperimenter suppleret med hydrauliske laboratieforsøg for at undersøge transporten af opløste og kolloidale tracere samt pesticider i grundvandet. Forsøget gennemføres for at I) undersøge dybereliggende sprækkers betydning for transporten af pesticider, II) fastlægge evt. effekter ved opskalering fra laboratorieundersøgelser til feltforhold samt III) teste numeriske grundvandsmodeller, der er baseret på observerede geologiske strukturer (P.R. Jørgensen og N.O. Jørgensen).

3. Nitratreduktion i moræner i relation til arealanvendelse. Feltundersøgelser kombineret med laboratieforsøg med store intakte sedimentsøjler har påvist væsentligt større nitratreduktion i ler under landbrugsjord end i skov. Forskellen er primært betinget af nedsivende organisk stof fra landbrugsjorden. Stoftransporten har kunnet modelleres (P.R. Jørgensen).

4. DANIDA-projektet "Enhancement of Research and Teaching Capacity in Hydrogeology, Ghana" er startet i 1997. Inden for et af delprojekterne er der udført feltarbejde i det nordlige Ghana, hvor mulige sprækkezoner, som er registreret på satellitbilleder, er blevet kortlagt (L. Skjærnaa og B. Banoeng-Yakubo, University of Ghana). Delprojektet vedrørende karakterisering af klorid-belastede grundvandstyper i Keta Bassinet, sydøst Ghana er fortsat (N.O. Jørgensen og B. Banoeng-Yakubo, University of Ghana).

5. I Polonnaruwa området, Sri Lanka, hvor unormalt høje koncentrationer af fluorid i grundvandet er årsag til synlige skader på tænder, studeres de hydrogeologiske og grundvandskemiske forhold for at klarlægge årsagerne til vandets høje fluorindhold (H.A. Dharmagunawardhane).

6. Der er blevet udført hydrogeokemiske og isotopgeokemiske undersøgelser til belysning af grundvandsforholdene omkring Lakolk Sø på Rømø samt saltvandsindtrængning i grundvandsreservoaret ved Skive Vandværks kildeplads (N.O. Jørgensen).

7. Kortlægning af Maastrichtien-Danien grænsefladen i Køge Bugt området ved gamma- og resistivitetstlogging er afsluttet. Undersøgelserne viser, at Maastrichtien-Danien grænsefladen kan erkendes på resistivitetstlogs, men normalt ikke på gammalogs. Et mergellag 6-10 m under grænsefladen giver en meget karakteristisk gamma-anomali. Et konturkort over Maastrichtien-Danien fladen vi-

ser, at kalken er svagt foldet med øst-vestgående akser. Der er ingen indikation på, at kalkbjergarterne er gennemsat af større forkastninger, som det tidligere er foreslået (O. Larsen).

4. Bassinsyntese: Tolkning af sedimentære aflejningsbassiner

Forskningsfeltet fokuserer på den geologiske udvikling af sedimentære aflejningsbassiner og omfatter såvel syntetiserende bassinstudier som de detaljerede undersøgelser, der indgår i synteserne. I tolkningen af sedimentære aflejningsbassiner indgår sedimentologiske og stratigrafiske undersøgelser fra km-skala ned til m-skala, sammenligninger med nutidige aflejningsmiljøer samt tektoniske modeller for bassindannelse. Bassinsyntese omfatter såvel tolkning af aflejningsbassiner baseret på sedimentologisk-, stratigrafisk- eller geofysisk feltarbejde, som teoretiske modelleringer af bassinparametre. Forskningsfeltet bassinsyntese er ved Geologisk Institut i væsentlig grad funderet på feltarbejde og centreret om bassiner indenfor det danske rige (Østgrønland, Nordsøen, Danmark, Den fennoskandiske Randzone, Færøerne og Vestgrønland), suppleret med forskningsprojekter i mediterrane bassiner (Rhodos og Mallorca).

Sedimentologi

Sedimentære bjergarter udgør hovedparten af jordens blottede overflade og er værtsbjergarter for alle vigtige olie- og gasforekomster, størstedelen af verdens grundvandsressourcer samt adskillige malmforekomster.

Forskningsprojekter:

1. Æolisk arkitektur og aflejningsdynamik. Projektet beskriver den tredimensionale opbygning af fossile æoliske aflejninger og tolker bundformerens morfodynamik. I 1997 er arbejdet med pleistocæne klintkontrollerede æoliske aflejninger på Mallorca fortsat (L. Clemmensen og spanske kolleger).

2. Biogene strukturer i æoliske aflejninger. Projektets formål er at beskrive biogene strukturer og især pattedyrfodspor i pleistocæne og holocæne æoliske aflejninger (L. Clemmensen, R. Bromley og spanske kolleger).

3. Projekt Vestkyst: Holocæne kystaflejninger i Jylland – stratigrafi og aflejningsforhold. Udvalgte holocæne æoliske aflejninger langs Jyllands vestkyst beskrives og de æoliske aflejningers dannelse i relation til havniveau, klimaforhold og kulturpåvirkninger søges forklaret (L. Clemmensen og K. Pye, UK).

4. En sedimentologisk undersøgelse af kretassiske deltaaflejninger i Nuussuaq Bassinet, Vestgrønland. Projektet er fortsat med det mål at beskrive

faciesarkitekturen, dokumentere aflejningssekvenserne, samt tolke deltaets udvikling. Med de seneste års fund af olie i vulkanske reservoirbjergarter er interessen for de kretassiske sedimenters organiske geokemi øget markant. En detaljeret undersøgelse af kullag er indledt (G.K. Pedersen i samarbejde med forskere ved GEUS).

5. Tertiære søsedimenter i Nuussuaq Bassinet, Vestgrønland. Syn- og postvulkanske søaflejninger undersøges, og i 1997 er de geokemiske og lerminalogiske undersøgelser fortsat, ligesom der arbejdes på en palynologisk datering af sedimenterne fra Hareøen (G.K. Pedersen, B.F. Hjortkjær samt kolleger ved Geologisk Museum og GEUS).

Bassinanalyse, dynamisk stratigrafi og oliegeologi

Der har i en årrække været gennemført en koordineret forskningsindsats med vægten lagt på integrerede studier af seismisk stratigrafi, sekvensstratigrafi, termal bassinmodellering, pladetektonik, storskala sedimentologi og råstofeftersforskning.

Forskningsprojekter:

1. De palæozoiske-mesozoiske riftbassiner i Østgrønland. Forskning og feltarbejde foregår indenfor rammerne af store samarbejdsprojekter mellem Geologisk Institut, GEUS og eksterne partnere. Arbejdet med fuldstændige analyser af udvalgte grønlandske bassiners "petroleum systems" er videreført. Formålet er at undersøge alle oliegeologiske aspekter af et bassin, specielt de forskellige faktoreres tidsmæssige rækkefølge. Undersøgelser af "petroleum systems" er ikke tidligere foretaget på grønlandske bassiner. Der opnås et stort øget kendskab til de udvalgte bassiners kulbrintepotentialer, samt basis for modellering af dybtliggende bassiner, især på grønlandsk og norsk sokkel (F. Surlyk og danske kolleger). Studier af præ-, syn- og postrift sedimentation i Wollaston Forland området (Projekt Wollgan) blev afsluttet (F. Surlyk og udenlandske olieselskaber). Et projekt vedrørende sekvensstratigrafi af kilde- og reservoirbjergarter i Østgrønland blev afsluttet (F. Surlyk og kolleger ved GEUS). En detaljeret sedimentologisk og sekvensstratigrafisk undersøgelse af Wordie Creek Formationen i det centrale Østgrønland er fortsat. De sedimentære facies beskrives, aflejningsmiljøer tolkes og aflejningssekvenser forsøges korreleret fra kontinentale til kystnære og dybere marine aflejningsmiljøer. Spektralanalyse kan medvirke til en objektiv identifikation af sedimentære cykler og støtte en overordnet kronostratigrafisk korrelation. Genesen af aflejningssekvenser sættes i relation til klima, tektonik og eustasi (L. Seidler). Sen-triassiske søaflejninger i Østgrønland. De integrerede sedimentologiske, geomagnetiske og verte-

bratpalæontologiske undersøgelser af en 300 m tyk lakustrin lagserie er fortsat. Beskrivelsen af et af verdens ældste pattedyr, *Harimiyaria clemmense-ni*, er afsluttet (L. Clemmensen og amerikanske kolleger). Et omfattende sekvensstratigrafisk studium af den mellem jurassiske Pelion Formation i Jameson Land er afsluttet (F. Surlyk og M. Engkilde). Diagenetiske studier af jurassiske sandsten, der er analoger til Nordsøens og Vestnorges olie-reservoirer foretages (J. Therkelsen). Sekvensstratigrafiske tolkninger af den mellem-øvre jurassiske Charcot Bugt Formation på Milne Land og den øvre jurassiske Olympen Formation er gennemført (F. Surlyk og M. Larsen, GEUS). Et studium af hele den jurassiske lagserie på Kuhn Ø er gennemført under Wollgan projektet (F. Surlyk sammen med H. Vosgerau, GEUS samt AMOCO). Den mellem jurassiske Sortehat Formation er en usædvanlig skiferenhed, aflejret på relativt dybt vand under en stratificeret vandsøjle med brakt til næsten fersk overfladevand. Undersøgelsen er fortsat (C.F. Hansen). Aspekter af den rytmiske, lavt marine til lagunale Jakobsstigen Formation er undersøgt. Formationen viser tegn på vådtørre klimasingninger inden for Milankovitch frekvensbåndet ledsaget af periodevis udstrakte skovbrande og tørvemosebrande (F. Surlyk i samarbejde med forskere ved GEUS). Et omfattende tolkningsarbejde af Hareelv og Raukely Formationerne fra Øvre Jura i Jameson Land er videreført (F. Surlyk og N. Noe-Nygaard). Sedimentologisk-stratigrafiske studier af Kridt lagserien på Traill Ø og Øvre Jura i det sydlige Jameson Land er fortsat. Kridtlagserien består af skifre med lag af breccier, konglomerater og turbiditer resedimenteret fra synsedimentært aktiverede forkastningskråninger (F. Surlyk og N. Noe-Nygaard). Der er påbegyndt en sedimentologisk og stratigrafisk analyse af den senproterozoiske Andrée Land Gruppe, Østgrønland (K.S. Frederiksen).

2. Jura i det danske bassin. En omfattende syntese af de jurassiske bassiner indenfor det danske rige er under udarbejdelse og skal udkomme i en bog "The Jurassic of Denmark and Greenland". De afsluttende synteseafhandlinger er under udarbejdelse (F. Surlyk i samarbejde med kolleger fra Geologisk Institut og GEUS).

3. Numerisk modellingsstudie af oceanografien især for de tidlige jurassiske stræder i det nordatlantiske område. Modelberegninger, foretaget med "Princeton Ocean Model", viser, at palæoceanografien i den europæisk-nordatlantiske region højst sandsynligt var styret af sterisk inducerede havniveau forskelle i tilgrænsende oceaner. Stabiliteten af den globale termohaline cirkulation i Jura tiden er derfor ved at blive undersøgt ved boxmodel studier (C.J. Bjerrum).

4. Øvre Kridt og Danien koldtvandskarbonater. Studier af disse bjergarter med speciel vægt på bryozobanker i øverste Maastrichtien og Nedre Danien er videreført (F. Surlyk).

5. Maastrichtien-Danien cyklostratigrafi og korrelation er et nyt projekt (T. Damholt i samarbejde med Mærsk Olie og Gas AS).

6. Københavns kalk, koralkalk og bryozokalk i Øresund. Prøver er indsamlet af dykkere og Danien bryozobanker er studeret i seismiske profiler (F. Surlyk i samarbejde med kolleger fra Aarhus Universitet og GEUS).

7. En storskala tektonisk analyse af den strukturelle opbygning af den Fennoskandiske Randzone. Analysen er påbegyndt og har ført til en ny inddeling i to adskilte segmenter, der er domineret af henholdsvis indsynkning mod NV i det Danske Bassin og hævnning mod SØ i Skåne-Bornholm området. Inddragelse af tidligere publicerede geofysiske data har ført til en ny fortolkning af den dybe skorpestruktur. Den nye model konkluderer, at der forekommer en kappediapir (mantle dome) ved basis af skorpen under den SØlige del af den Fennoskandiske Randzone (O. Graversen).

8. En seismisk sekvensstratigrafisk analyse af intervallet Øvre Trias-Nedre Kridt syd for Bornholm er udbygget og afsluttet (O. Graversen).

9. Rhodosprojektet, der omhandler sedimentologi, bassinudvikling og palæobiologi af plio-pleistocæne bassiner på Rhodos er fortsat (R. Bromley, U. Asgaard og A. Boyd samt udenlandske kolleger). Der er påbegyndt en sammenlignende sedimentologisk og sekvensstratigrafisk undersøgelse af plio-pleistocæne aflejringer fra Rhodos og SV Tyrkiet (K. Hansen).

10. Færø-Shetland Bassinet og det omliggende nordatlantiske område. Omkring 200 prøver fra boringer i Færø-Shetland Bassinet er præpareret og gennemgået for indholdet af dinoflagellater, sporer og pollen. Prøverne er udvalgt i intervaller, hvor der søges opnået en større stratigrafisk opløselighed eller en korrelation til andre lokaliteter i det nordatlantiske område. Terrestriske palynomorfer dominerer ofte nær Paleocæn-Eocæn overgangen og giver information om klima og vegetationstyper. En korrelation af spore-, pollen- og magnetostratigrafi forsøges og åbner mulighed for at sætte absolutte aldre på de palynologiske events (B.F. Hjortkjær).

11. En sedimentologisk og palæontologisk undersøgelse af Paleocæn og Eocæn sedimenter fra en dyb boring i Nordsøen. Undersøgelsen af borekerner med paleocæn og eocæn sedimenter med henblik på at tolke ændringer i aflejringsmiljøet er fortsat (G.K. Pedersen i samarbejde med danske kolleger).

12. Wandel Sea Bassinet. Det mangeårige arbej-

de med opsummeringen af det nordgrønlandske Wandel Sea Bassins geologiske udvikling er fortsat (E. Håkansson i samarbejde med forskere fra ind- og udland).

Sedimentær geokemi

Studiet af stabile og radiogene isotopers geokemi i sediment, skalrester og organisk materiale samt vand udgør et vigtigt forskningsfelt under bassin-studierne. Isotopdata kan bidrage til forståelse af bl.a. palæotemperaturforhold, diagenese, det organiske materiales oprindelse og kulbrintedannelse.

Forskningsprojekter:

1. Ikaitdannelse. Udforskning af ikaitdannelse i Ikka fjorden i Sydvestgrønland er fortsat. Ikait er et hexahydrat af kalciumkarbonat ($\text{CaCO}_3 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$), der kun er stabilt ved temperaturer nær frysepunktet. Mineralen danner undersøiske søjler over submarine kildevæld i den indre del af Ikka fjorden. Lokaliteten er enestående på verdensplan (B. Buchardt i samarbejde med danske og udenlandske kolleger).

2. Nedre palæozoiske sorte skifre. Projektet vedrørende nedre palæozoiske aflejringer og havniveauændringer i det baltoskandiske område er fortsat (B. Buchardt og A.T. Nielsen, N. Schovsbo (Geologisk Museum) samt S. Stouge, GEUS). Endvidere er en karbonatgeokemisk undersøgelse af den silure Öved-Ramåsa Gruppe i Skåne afsluttet (B. Buchardt og J. Wigforss-Lange, Lunds Universitet).

3. U-Th dateringsteknikken. Metoden, der kan anvendes til præcis datering af kvartære søsedimenter, er under etablering. Institutets massepektrometer er velegnet til metoden, og det har været muligt at reproducere internationale U-standards. Forsøg med at separere U og Th fra bjergartsprøver har ligeledes været en succes. En række interglaciale koralprøver fra Seychellerne er blevet dateret med U-Th metoden og resultaterne er meget præcise dateringer af havniveauet, der er højere end i dag (C. Israelson).

4. I laboratoriet for grænseflade geokemi (SFM) har projekter, der beskæftiger sig med kontaminanters transport i det hydrogeologiske system, høj prioritet. Det er målet at forstå processer på overfladen af kalcit og jern oxihydroxider, der er i kontakt med atmosfæren eller med forskellige gasser og vandige opløsninger, der indeholder organisk og uorganisk materiale. Projekterne omfatter bl.a. undersøgelse af Pb, Ni og Fe(II) adsorption på kalcits overflade. Pb's koncentration på overfladen kan måles ret præcist, og data sandsynliggør, at Pb med tiden indgår i kalcits gitter. SFM studier, der gennemføres ved instituttet, kombine-

res med XPS og TOF-SIMS undersøgelser der udføres i udlandet (S. Stipp og V. Liebetrau i samarbejde med udenlandske kolleger).

5. Et påbegyndt studie af sulfider i Ravnefjeld Formationen (Øvre Perm, Østgrønland) vil sætte fokus på en integreret brug af sulfidernes morfologi og geokemi til overvejelser om aflejningsforhold og indsynkningstemperatur samt introduktionen af bassinale fluider (J.K. Nielsen).

5. Mineralers og syntetiske fasers krystal kemi og stabilitet

Krystal kemi

Forskningsprojekter:

1. Anvendelse af deformationsparametre til karakterisering af koordinationspolyhedre i krystalstrukturer er fortsat. Metoden baserer sig på forholdet mellem den reelle koordination og den tilsvarende ideelle og kan anvendes til kvantitativ beskrivelse af isotypi/homeotypigrad i strukturfamilier. Modular beskrivelse og polyhedrale karakteristika anvendes til strukturklassifikation af grupper af komplekse strukturer bl.a. sulfosalte (E. Makovicky og T. Balic-Zunic).

2. En ny metode til bestemmelse af krystalitters form og størrelse ($<2000 \text{ \AA}$) ved anvendelse af pulverdiffraktion er udviklet. Metoden bruger "full-pattern fitting" af matematisk definerede diffraktionsprofiler til målte diffraktionsprofiler. Metoden kan anvendes til karakterisering af mikrokrySTALLINE aggregater af mineraler, men finder også anvendelse ved karakterisering af katalysatorer (T. Balic-Zunic i samarbejde med ansatte ved Haldor Topsøe A/S).

Paragenetisk mineralogi

Forskningsprojekter:

1. Undersøgelser af mineral parageneser fra Allshar i Makedonien er begyndt. Denne forekomst af Sb-As malm ligger på en kontakt mellem triassiske dolomiter og stærk silificerede vulkaniter og er karakteriseret ved forekomsten af mange sjældne TI-sulfosalte (T. Balic-Zunic og E. Makovicky samt T. Percival, Nevada).

2. Guldplatin-gruppe-mineraler og sulfider i Skærgårdsintrusionen, Østgrønland. Det er målet at give et detaljeret indblik i mineralogien og fordelingen af sulfider og guld- palladiumførende mineralfaser. Undersøgelserne omfatter bl.a. fastlæggelse af de teksturelle og genetiske relationer

mellem silikat-, sulfid- og ædelmetalfaserne samt ædelmetal- og sulfidfasernes kemi. Disse undersøgelser suppleres med geokemiske data. De indsamlede data vil give en større forståelse af forekomstmåde og dannelsesbetingelser for ædelmetalmineraliseringer i lagdelte gabbro intrusioner (H. Rasmussen, J.C.Ø. Andersen, E. Makovicky og J. Rønsbo samt kolleger ved GEUS).

3. Alkaline mineralers mineralogi. De mineralkemiske og paragenetiske studier af rinkitgruppens mineraler samt götzenit er fortsat. Mineralerne er Ca, Na, Ti, REE silikater og karakteriseret af lag af Ti-, Na- og Ca-oktahedre, der er orienteret parallelt med (001). Arbejdet har været koncentreret om at fastlægge de mineralkemiske forskelle på REE-rig götzenit og REE-fattig rinkit (J. Rønsbo og H. Sørensen i samarbejde med udenlandske kolleger).

Eksperimentel mineralogi og petrologi

Forskningsprojekter:

1. Forskningen har været koncentreret om faseforholdene ved udvalgte dele af systemer med Cu, Fe, Ni, S, Au, Ir, Rh, Pd, Os, Pt og As. Formålet er at fastlægge dannelsesbetingelser for ædelmetalmineraliseringer, at vurdere anvendelse af fordelingskoefficienterne for Re/Os som geologisk dateringsmetode, at forsøge at opstille geologiske termometre ud fra de eksperimentelle studier samt at vurdere betydningen af specielt As og Tl i guldmineraliseringer (E. Makovicky, M. Makovicky, J. Rose-Hansen samt S. Karup-Møller, DTU og S.-J. Barnes, Université de Quebec).

2. Undersøgelser af Hg- og Te-substituerede tetraedritter fortsætter; endvidere er fasesystemet Cu-Bi-Se kortlagt mellem 350°C og 600°C (E. Makovicky og S. Karup-Møller, DTU).

6. Kontinentalskorpens geologi: Dannelse og udvikling gennem Jordens historie

Dette forskningsfelt omfatter studier af den kontinentale skorpes dannelse og udvikling i Grønland, Skandinavien, Centraleuropa, Middelhavsområdet og Kurilerne. I en pladetektonisk ramme omfatter feltet studier af geologiske processer under kompression eller ekstension, subduktions- og kontinent kollisionrelaterede processer og kappediapirisme.

Prækambrisk geologi

Studier af grundfjeldsområder i Skandinavien og Grønland giver oplysninger om jordskorpens udvikling gennem Jordens ældste periode, Prækambrium, dvs. tiden fra 3800 til 600 millioner år siden.

Forskningsprojekter:

Sydnorge og Sydvestsverige repræsenterer den yngste jordskorpetilvækst til det Baltiske Skjold. Tilvæksten indbefatter en gothisk bjergkædedannelse for 1650-1500 millioner år siden og en sveconorvegisk for 1100-950 millioner år siden.

1. Østfold-Marstrandbæltet er en del af den gothisk dannede jordskorpe. Bæltet blev udviklet ved dannelse af et sedimentbassin (gråvækker), der ved gentagen intrusion af subduktionsrelaterede magmaer, deformation og metamorfose blev udviklet til jordskorpe. I bæltet undersøges tidlige skorpedannende magmatiske bjergarter, som bl.a. omfatter en type, der kunne repræsentere smelter udtrukket fra subduceret oceanbundskorpe (B. Hageskov).

2. Under et nystartet projekt dateres en række vigtige intrusiver i Osloområdet ved U/Pb metoden, anvendt på zirkoner (O. Graversen, S. Pedersen, B. Hageskov, J. Mansfeldt og T. Andersen, Oslo).

3. Bevægelseszoner knyttet til den sveconorvegiske bjergkædedannelse blev dateret i forbindelse med et netop afsluttet EU projekt. Resultaterne har væsentlig betydning for forståelsen af bjergkædens udvikling (J. Barling, B. Hageskov, S. Pedersen og L. Skjerna samt J. Wijbrans, Amsterdam).

4. Det sveconorvegiske orogen i det centrale Sydnorge. Felt- og laboratoriearbejde specielt baseret på undersøgelser af metaplutoniske og plutoniske granitoide bjergarter er fortsat. Detaljeret feltarbejde i den sydlige del af telemarksektoren vest for Kongsberg-Bamble-Østfoldområdet har gjort det muligt at sammenligne Telemarkområdets geologiske udvikling med den geologiske udvikling i områderne længere mod øst (J. Konnerup-Madsen, S. Pedersen og T. Brewer, UK).

5. Nagssugtoqiderne i Vestgrønland. Undersøgelser, der omfatter den sydlige og tildels overskydningsbetingede front af den ca. 1850 mill. år gamle Nagssugtoqidiske bjergkæde, fortsætter. Projektet omfatter desuden Kangamiut-gangsværmen og den Nagssugtoqidiske påvirkning (B. Hageskov i samarbejde med Dansk Lithosfærecenter).

Seismisk-tektoniske litosfærestudier

Ved udforskningen af litosfæren benyttes især seismiske metoder og tektonisk analyse med integreret tolkning af geofysiske og geologiske data.

Forskningsprojekter:

1. Tektonofysiske studier af litosfæren i den Trans-Europæiske Suture Zone, TESZ, gennemføres som en del af det europæiske EUROPROBE projekt. Projektet indeholder sammenstillende fortolkninger af gravimetrisk, magnetisk og seismisk data

med henblik på bestemmelse af litosfærens regionale struktur og udvikling. I samarbejde med udenlandske kolleger gennemførtes i maj dataindsamling i det nordlige Polen, Tyskland og Litauen indenfor POLONAISE projektet, som er det største refraktionsseismiske eksperiment nogensinde. Tolkningerne fokuserer på struktur og seismiske hastigheder i fortykket, "subversiv" skorpe omkring Tornquist Zonen og i den Østeuropæiske Platform. Supplerende dataindsamling indenfor EUROBRIDGE projektet fandt sted i Ukraine og Hviderusland i september. Der er i årets løb gennemført studier af forekomst og mægtigheder af palæozoiske sedimenter i det Danske Bassin og i Nordsøen. Det undersøges om gravimetriske data kan benyttes til interpolation af strukturer i den krystalline skorpe og kappen imellem dybseismiske profiler. Som en del af projektet er det lykkedes at sammenstille den første database over tyngdefeltet i Europa, og et kort er klar til publikation, baseret på disse data. Der gennemføres sammenstillende seismiske tolkninger af det polske og danske område (H. Thybo, S. Zhou, S.L. Jensen, og A. Berthelsen i samarbejde med danske og udenlandske kolleger).

2. Under anvendelse af såvel geofysisk information (seismisk tomografi, heat flow data, dyb- og shallow seismik) som geologiske resultater fra kortlægningen af den dybe undergrund er der blevet udarbejdet en ny model for Tornquist Zonens tektoniske udvikling mellem Skagerrak og NV-Polen (A. Berthelsen).

3. Seismiske tolkninger af den øvre kappe. I årets løb er der blevet publiceret resultater om "8 graders diskontinuiteten", som markerer toppen af en global, seismisk lavhastighedszone, om overgangen mellem platform og orogene områder i Nordamerika og sammenhængen med jordskælvsaktivitet, samt om variationer i dybden til "400 km diskontinuiteten". Studierne baseres primært på eksplosions- og jordskælvsdata, bl.a. fra de sovjetiske "Peaceful Nuclear Explosion" data. Studierne videreføres med tolkninger af data baseret på PNE eksplosioner i Eurasia og på Early Rise data for Nordamerika (H. Thybo og S. Zhou og udenlandske kolleger).

4. MONA LISA projektet er et internationalt samarbejdsprojekt med integrerede refleksions- og refraktionsseismiske undersøgelser i Nordsøen. Der er gennemført tolkninger af den Kaledoniske Deformationsfronts udvikling i skorpen og kappen. Tolkningerne koncentrerer i øjeblikket om refleksioner fra den øverste kappe, observeret til ca. 80 km dybde (T. Abramovitz og H. Thybo i samarbejde med danske og udenlandske kolleger).

5. Forskning omkring den østafrikanske riftzonen seismiske struktur er blevet videreført med fo-

kus på nedre skorpes reflektivitet under og omkring riftzonen. Projektet fokuserer på nedre skorpes reflektivitet og sammenhæng med riftrelateret magmatisk aktivitet, sammenhæng mellem overfladenære og dybe strukturer og mellem tidlige orogene strukturer og riften, samt på betydning af en mulig kappe plume under Nyanza kratonet (H. Thybo i samarbejde med udenlandske kolleger).

Tertiær til recent vulkanisme og alpin geodynamik

I geologisk unge bjergkæder af f.eks. alpin alder, kan man studere oprindelige relationer mellem magmatiske og metamorfe bjergarter, som ikke umiddelbart kan observeres i ældre bjergartskomplekser på grund af senere hændelser.

Forskningsprojekter:

1. Projektet vedrørende magmadannelse i Det Betsike-Rif-Maghrebiske Orogen er afsluttet. Projektet har beskæftiget sig med magmadannelse placeret sent i dannelsen af den vestligste del af den alpine bjergkæde i Europa og Afrika. Et projekt der har til formål at fremstille en tryk-temperatur-tidsmodel for udviklingen af det vestlige Middelhavsområde er fortsat. Specielt sammenlignes den neogene Alborán vulkan-provins med dens kildebjergarter (H.P. Zeck).

2. Studier af øbue vulkanske bjergarter fra Kurlerne og Kamchatcka samt et detaljeret geokemisk studium af lavaer fra den Sydkurilske øgruppe er fortsat (J. Bailey og udenlandske kolleger).

Malm og prospekteringsgeologi

Forskningsprojekter:

1. Som led i et dansk/kinesisk samarbejde er de mineralogisk-petrologiske studier af de i 1995 indsamlede prøver fortsat. Der er i årets løb foretaget et stort antal analyser ved forskellige metoder (E. Makovicky, J. Rose-Hansen, J. Konnerup-Madsen samt Xu Qingsheng og Li Jiuling, Beijing).

2. Undersøgelser af fluid fasen knyttet til dannelse og omdannelse af submarine massive sulfider, samt studiet af den fluide fase, der er knyttet til guldmineraliseringer i Grønland og Grækenland, er fortsat (J. Konnerup-Madsen og udenlandske kolleger).

3. Feltstudier af hydrotermale guldforekomster langs en Pan-afrikansk suturzone er påbegyndt. Feltstudier af metasomatiske kyanitforekomster langs den Belomorisk-Karelske Suturzone i Nordkarelen, Rusland er fortsat (P. Ihlen i samarbejde med udenlandske kolleger).

4. Projektet, der omhandler mineraliseringerne

i det Franklinske Bassin, Nordgrønland, er fortsat. Som en del af de malmgeologiske studier, er der gennemført svovlisotopundersøgelser (H. Fought).

7. Oceanbundsgeologi og kontinentopbrydning

Forskningsfeltet omfatter undersøgelser af udviklingen af kontinentale rande frem til dannelsen af oceanbundsskorpe. Denne udvikling strækker sig fra den initiale opsprækning af kontinenter og dannelse af riftdale til dannelsen af oceanbundsskorpe.

Forskningsprojekter:

1. Studier af det Kap Verdiske hot spot foregår med henblik på at forstå dannelsen af magma i eller over en kappediapir. Et vigtigt resultat er påvisningen af, at en berigelse af uran i forhold til bly i kilden for de vulkanske bjergarter er relativ ung og derfor ikke kan være afledt fra den Kap Verdiske kappediapir (P.M. Holm og T.F. Kokfelt samt udenlandske kolleger).

2. Et detaljeret feltarbejde er påbegyndt på Santo Antao. De foreløbige resultater har bl.a. vist, at øen har verdens største koncentration af nefelinitiske vulkanitter (P.M. Holm og J.R. Wilson, Aarhus).

3. Den tertiære magmaprovinc i Østgrønland. Undersøgelser af den magmatiske aktivitet i forbindelse med kontinental opsprækning omfatter studier af alkaline bjergarter og karbonatiter. Det er bl.a. vist, at disse bjergarter er relateret til diskontinuiteter på kontinentranden, der senere udviklede sig til transformforkastninger på den nuværende oceanbund (K. Brooks). Det er endvidere påvist gennem studiet af indeslutninger fra Skærgårdsintrusionen, at gravitativ nedsynkning af krystaller har været en væsentlig faktor for intrusionens udvikling. Endelig er der gennemført smeltforsøg med henblik på at modellere Skærgårdsintrusionens smelteudvikling (K. Brooks i samarbejde med DLC samt danske og udenlandske kolleger).

4. Hævning og termisk udvikling i Syd og Østgrønland belyst ved fissionssporstudier. Der fokuseres på at opnå viden om udviklingen i Kangerlussuaq området, og især dette områdes betydning for den termiske udvikling af tilgrænsende områder i tid og rum. Studiet i Jameson Land området er nær afslutning (K. Hansen i samarbejde med DLC).

5. Ilímaussaq komplekset, Sydgrønland. De kemiske og petrologiske studier af bjergarter og mineraler fra Ilímaussaq komplekset er blevet udviklet med et stort antal analyser for bor. En geokemisk monografi baseret på 140 bjergartsprøvers indhold af ca. 65 grundstoffer er under udarbej-

delse (J. Bailey, R. Gwozdz, J. Rose-Hansen og H. Sørensen).

6. Studiet af reaktionerne mellem agpaitiske smelter og sedimentære karbonatbjergarter i Tamazeght-komplekset, Marokko, samt udviklingen af phonolitisk magmatisme i Mont-Dore vulkanen Auvergne og senmagmatiske processer i Osloprovinsen, Sydnorge er fortsat (H. Sørensen i samarbejde med udenlandske kolleger).

7. Datering af larvikitter og nordmakitter ved U/Pb metoden er afsluttet (L.E. Pedersen, P.M. Holm og L.M. Heaman, Canada).

8. Under et ODP tog med boreskibet JOIDES Resolution er der i det Indiske Ocean opsamlet 1000 m gabbroiske borekerner, hvilket er en rekordstor mængde af magmatiske bjergarter. Indledende undersøgelser har vist, at den nedre jordskorpe er opbygget anderledes end den er modelleret. De fortsatte undersøgelser kan forventes at medføre en revision af forståelsen af skorpedannelsen under oceanerne (P.M. Holm).

8. Andet:

1. Hispano-Islamiske mønstre. Arbejdet er for tiden koncentreret om farvesymmetri og de deka-gonale quasi-periodiske mønstre (E. Makovicky og P. Fenoll, Granada).

2. Projektet vedr. produktionssteder og handelsveje i Barbaricum og de romerske provinser er fortsat med undersøgelse af kobberlegeringer fra romersk jernalder og tidlig folkevandringstid (H. J. Bollingberg).

Jørn Rønbo

Stab

VIP: 40,6 årsværk.

TAP: 28,1 årsværk.

VIP:

Abildtrup, Christian Hans; ph.d.-studerende.

Abramovitz, Tanni; forskningsass.

Asgaard, Ulla; lektor.

Bailey, John C; lektor.

Barling, Jane; forskningsadj.

Berthelsen, Svend Asger; emeritii.

Bjerrum, Christian; ph.d.-studerende.

Bjørck, Svante Carl Gunnar; professor.

Bollingberg, Haldis J; forskningslektor.

Bonde, Niels Christensøn; lektor.

Boyd, Austin; forskningsadj.

Bromley, Granville Richard; lektor.

Brooks, Charles Kent; lektor.

Christiansen, Per; ph.d.-studerende.

Clemmensen, Lars B; lektor.

Dahl, Karsten; akademisk arbejder.

Drellanajose, A. Ramirez; undervisningsassistent.

Engkilde, Michael; forskningsadj.

Feilberg, Flemming; undervisningsassistent.
 Frederiksen, Kasper Stefan; undervisningsassistent.
 Frei, Robert; laboratorieleder.
 Fronval, Torben; forskningsadj.
 Graversen, Ole; lektor.
 Hageskov, Bjørn Peter; lektor.
 Hansen, Carina; ph.d.-studerende.
 Hansen, Hans Jørgen Steen; lektor.
 Hansen, Kirsten; forskningsass.
 Hansen, Martin; undervisningsassistent.
 Heiberg, Erik Otto; forskningsass.
 Holm, Poul Martin; lektor.
 Houmark-Nielsen, Michael; lektor.
 Håkansson, Eckart Leif; lektor.
 Ihlen, Peter Marcus; lektorvikar.
 Israelson, Carsten; forskningsadj.
 Jensen, Susanne Lund; ph.d.-studerende.
 Jørgensen, Niels Oluf; lektor.
 Jørgensen, Peter Rene; forskningslektor.
 Kjær, Kurt H.; ph.d.-studerende.
 Kokfelt, Thomas Find; ph.d.-studerende.
 Konnerup-Madsen, Jens; lektor.
 Kristensen, Annette Boutrup; undervisningsassistent.
 Larsen, Bengt Uffe; undervisningsassistent.
 Larsen, Bjørn Buchardt; lektor.
 Larsen, Niels Ole; lektor.
 Lawæt, Henrik Skaarup; undervisningsassistent.
 Liebetrau, Volker; forskningsadj.
 Makovicky, Emil; professor.
 Makovicky, Milota; forskningsassistent.
 Mesfun, Daniel; undervisningsassistent.
 Midtgaard, Helle Harvig; undervisningsassistent.
 Mørch, Bente; undervisningsassistent.
 Nielsen, Jesper Kresten; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Søren A.V.; amanuensis.
 Noe-Nygaard, Nanna; lektor.
 Pedersen, Gunver Krarup; lektor.
 Pedersen, Lise; forskningsassistent.
 Pedersen, Svend; lektor.
 Poulsen, Valdemar Jules; emeritii.
 Rasmussen, Mogens Haurum; akademisk arbejder.
 Rasmussen, Tine Lander; forskningsadj.
 Richardt, Niels; forskningsass.
 Rose, Nicholas M; undervisningsassistent.
 Rose-Hansen, John; lektor.
 Rønsbo, Jørn Grummesgaard; lektor.
 Seidler, Lars; ph.d.-studerende.
 Skjærnaa, Inge Lilian; lektor.
 Stipp, Susan Louise Svane; lektor.
 Surlyk, Finn Christian; professor.
 Sørensen, Henning; emeritii.
 Sørensen, Jan Bernth; undervisningsassistent.
 Thybo, Hans; lektor.
 Toft, Peter; undervisningsassistent.

Zeck, Hubert Peter; lektor.
 Zhou, Shaohua; adjunkt.
 Zunic, Tonci Balic; lektor.

TAP:

Aagaard, Jan Mønster; litograf.
 Almind, Helene; laboratorietekniker.
 Andersen, Poul Hedegaard; betjent.
 Assenholt, Anne-Dorthe; assistent.
 Berthelsen, Ole Bang; fotograf.
 Bredberg, Ole Preben; maskinarbejder.
 Brogaard, Olav; edb-medarbejder.
 Christensen, Jørgen Anker; laborant.
 Damgård, Birgit Vibeke; laborant.
 Due-Boje, Christoffer; praktikant.
 Egelund, Henrik; teknisk tegner.
 Fløng, John; laborant.
 Handest, Maybritt; overassistent.
 Hastrup, Lone Aasted; overassistent.
 Johansen, Merete Lykke; ekspeditionssekretær.
 Juul, Inge; laboratorietekniker.
 Jørgensen, Carina; praktikant.
 Jørgensen, Peer Torben; ingeniørassistent.
 Kristensen, Mia; assistent.
 Krogshave, Poul Erik; ingeniørassistent.
 Larsen, Toni; laborant.
 Lee, Fidela; laboratorietekniker.
 Liliendal, Karina; laborant.
 Madsen, Rene Otto; litograf.
 Moser, Vagn Roland; laborant.
 Munch, Britta; tegner.
 Møller, Birthe Elinor; laborant.
 Nielsen, Jørgen Fuglsang; laboratorietekniker.
 Olsen, Anni Margrete; korrespondent.
 Salazar-Medina, Maria; overassistent.
 Venslev, Peter; faglært betjent.
 Vesterager, Merete; overassistent.
 Warming, Birte; overassistent.

Ph.d.-afhandlinger:

Abramovitz, Tanni: Seismic velocity structure of palaeocollision zones and identification of Seismic crustal terranes.
 Hansen, Henriette: Studies of basalt petrogenesis in contrasting tectonic settings of the North Atlantic Basalt Province. Petrogenesis of plagioclase ultraphyric basalts from Iceland and the Lower Basalts of central East Greenland.
 Pedersen, Michael: Sources of metals and mineralising fluids in base metal and barite occurrences in the Jameson Land basin, central East Greenland.
 Stentoft, Niels: Genesis and ecology of Quaternary hardground, Barbados, West Indies.

Specialer:

Alsø, Janet: Strukturel udvikling af den V- og N-

- lige Rønne Grav, med specielt henblik på den SV-lige del.
- Andersen, Christina Klarskov: Riftsystemer i den nordlige del af den sydlige Horn Grav.
- Anthonsen, Karen Lyng: En sedimentologisk og morfologisk beskrivelse af en parabelklit, Råbjerg Mile, Skagen Odde, Danmark.
- Christensen, Anne-Mette: Petrologien af det magmatiske Vrådal kompleks, Telemark, Norge.
- Davis, Donald Emerson: Beskrivelse og klassifikation af meteoritten Esperance, en type 3.4 II chondrit: Dannelsesforhold af ordinære chondritter baseret på en kritisk syntese af kemiske data.
- Hallquist, Iben Maria: Plio-pleistocæne kystnære aflejringer på nordvestkysten af Rhodos.
- Hansen, Hans Peder: En undersøgelse af skorpens strukturer under Skåne og Østersøen omkring Bornholm baseret på seismiske data fra TTZ-1993 projektet – linie 2.
- Hansen, Karin Christina: Kortlægning af Danien-Skrivekridt grænsen i det sydvestlige København med hydrogeologiske og geokemiske aspekter.
- Hansen, Niels: En sedimentologisk, geokemisk og biostratigrafisk undersøgelse af tre morfometrisk forskellige søbassiner ved grænsen Yngre Dryas/Præboreal, time-lag vs synkronitet.
- Hansen, Thomas: Plio-pleistocæne kystnære aflejringer på nordvestkysten af Rhodos.
- Højsteen, Birte: Isotop- og sporgrundstofundersøgelse af phlogopitførende peridotit xenolither og værtslava fra Torre Alfina, Italien.
- Jørgensen, Anni Juul: Oversigt over suprakrustale komplekser i Grenvillebæltet.
- Lefmann, Anne Katrine Bulow: Et seismisk og geologisk studie af skorpestruktur langs Babel profil C nær Ålandsøerne i det Baltiske Skjold.
- Madsen, Lene: Seismisk strukturel analyse af den nordlige del af det Lucitanske Bassin, Portugal.
- Mølgaard, Steen: Triassiske ammonoider og sediment i Wandel Hav Bassinet, østlige Nordgrønland.
- Møltoft, Hanne: Det sveconorvegiske Orogens udvikling med vægt på den strukturelle udvikling af orogenets segmenter.
- Nielsen, Ida Marie: Den sidste interglacial-glacial cyklus i Faaborgområdet, Fyn og Sydfynske Øhav.
- Nielsen, Jan Kresten: Spor- og kropsfossiler i kvartære marine sedimenter ved Kallithea, Rhodos, Grækenland.
- Sander, Mikkel: En sedimentologisk, geokemisk og biostratigrafisk undersøgelse af tre morfometrisk forskellige søbassiner ved grænsen Yngre Dryas/Præboreal, time-lag vs. synkronitet.
- Steinhardt, Henriette: En geokemisk og isotopgeologisk undersøgelse af udvalgte pyroklastiske enheder fra Sabatini vulkandistrikt, Den Romerske Provins, Italien.
- Sørensen, Jan Bernth: High resolution stratigraphic analysis of the dead layer from lowermost Danian at the Vokslev limestone quarry, Denmark.
- Willumsen, Louise Engberg: En floristisk og sedimentologisk udvikling af et lille vestsjællandsk søbassin gennem Senweichsel og Holocæn.
- Fondsstøtte:*
- Carlsbergfondet:
- Deep Water Variability... (Tine Lander Rasmussen) kr. 387.928.
 - Fysiske og Biogene strukturer i kvartære kystklimsystemer (Lars Clemmensen) kr. 77.700.
 - Klimastabilitet og variation i interglaciale perioder (Torben Fronval) kr. 307.968.
 - Kvartære Sø-sedimenter (Carsten Israelson) kr. 317.383.
 - Strontium Isotopkurve, Østgrønland (Michael Engkilde) kr. 41.133.
- Danida:
- Enhancement of research and teaching capacity... (Lilian Skjernaa) kr. 1.285.000.
 - ph.d.-studium (Lilian Skjernaa) kr. 60.000.
- Det Strategiske Miljøforskningsprogram:
- Præferentiel Transport af Pesticider (Peter Jørgensen) kr. 601.778.
- EU:
- The Kenya Rift International Seismic Projekt(96: xeu 3686,12) (Hans Thybo) kr. 30.548.
- INTAS:
- The Mineralogy of the agpaitic nepheline syenites (Henning Sørensen) kr. 33.686.
 - (Hans Thybo) kr. 4.256
- NOS-H:
- Produktionssteder og handelsveje belyses v.h.a. elementanalyser (Haldis Johanne Bollingberg) kr. 490.971.
- Rektorkollegiet:
- opholdsudgifter/diæter gæsteforskere (Institutlederen) kr. 41.080.
- Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:
- Agpaitiske bjergarters mineralogi, geokemi og petrologi-agpaitiske magmaers dannelse og udvikling (Henning Sørensen) kr. 24.000.
 - Climate transitions for the last interglacial glacial-interglacial cycle in the North Atlantic region (Svante Björck) kr. 1.254.200.

- Geochemical behaviour of trace components... (Susan Stipp) kr. 416.259.
 - Geokemi og genkronologi af den Neogene Alboran Vulkan (Hubert Peter Zeck) kr. 180.000.
 - IKKA-project (Bjørn Buchardt) kr. 180.000.
 - Magmarkammer-processer belyst ved feltstudier (Paul Martin Holm) kr. 300.000.
 - Maseuddøden og de bagvedliggende fysiske og kemiske faktorer (Hans Jørgen Hansen) kr. 216.000.
 - Mesozoiske riftbassiner (Finn Surlyk) kr. 560.400.
 - Revisopm af Bryozobindet i Treatise of Invertebrate Paleontology (Eckart Håkansson) kr. 60.000.
 - Tektonofysiske studier af den Trans-Europæiske Suture Zone (Hans Thybo) kr. 1.494.000.
- The Rhodos project:
- (Richard Bromley) kr. 240.000.
- Publikationer:*
- Abramovitz T., Thybo H.: Seismic terrane characteristics of Baltica and E. Avalonia in the southeastern North Sea. *Annales Geophysicae* 15(1), s. 15, 1997.
- Abramovitz T., Berthelsen A., Thybo H.: Proterozoic sutures and terranes in the southeastern Baltic Shield interpreted from BABEL deep seismic data. *Tectonophysics* 270, s. 259-277, 1997.
- Asgaard U., Bromley R.G.: Bioerosion: Den første internationale workshop holdt på Bornholm. *Geologisk Tidsskrift* 2, s. 13,
- Asgaard U., Bromley R.G., Hanken N.: Recent firmground burrows produced by a upogebiid crustacean: palaeontological implications. *Courier Forschungsinstitut Senckenberg* 201, s. 23-28,
- Bailey J.C.: Petrochemistry of Jurassic and Cretaceous tholeiites from Kong Karls land, Svalbard, and their relation to Mesozoic magmatism in the Arctic. *Polar Research* 16, s. 37-62, Oslo 1997.
- Balic Zunic T.: Distribution of thallium and the ore genesis at the Crven Dol locality in Alsar. *Geologica Macedonica* 7, s. 45-52, Stip, Makedonien 1993.
- Balic Zunic T.: Dorallcharite, $\text{Te}_{0,8}\text{K}_{0,2}\text{Fe}_3(\text{SO}_4)_2(\text{OH})_6$, a new member of the jarosite-alunite family jarosite-alunite family. *European Journal of Mineralogy* 6, s. 255-263, Stuttgart 1994.
- Barfod G., Holm P., Bernstein S.: Tertiary Magmatism in the Kangerlussuaq Region, East Greenland: Directions and Geochemistry of Dykes in the Kangerlussuaq Area. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 524,
- Barnes S., Makovicky E., Makovicky M., Rose-Hansen J., Karup-Møller S.: Partition coefficients for Ni, Cu, Pd, Pt, Rh and Ir between monosulfide solid solution and sulfide liquid and the formation of compositionally zoned Ni-Cu sulfide bodies by fractional crystallization. *Canadian Journal of Earth Sciences* vol. 34, s. 366-374, NRC Canada
- Berthelsen S.A.: Avalonian Caledonides and the Tornquist zone. *GFF Jubilee Issue* vol. 118, s. A30-A31, Stockholm 1996.
- Berthelsen S.A.: Is the Tornquist zone a true suture or a pseudo-suture. i: *Schriftenreihe der Deutschen Geologische Gesellschaft, Heft 2: Regionale Geologie von Mitteleuropa*, s. 27-29, Jena 1997.
- Birt C., Maguire P.K.H., Khan M.A., Thybo H., Keller R.K., Patel J.: The influence of pre-existing structures on the evolution of the southern Kenya Rift Valley – Evidence from seismic and gravity studies. *Tectonophysics* 278, s. 211-242, 1997.
- Bjerrum C.J., Surlyk F.C., Slingerland R.L.: Paleocceanographic circulation in long narrow straits: Numerical investigations and geological implications. i: Abstract 96 AGU fall meeting, *EOS Transactions supplement* 77, 46, s. F303, 1996.
- Bjørck S.C.G.: The late- and post-glacial history of the Baltic Sea: An example of climatic and geodynamic forcing on a presently semi-enclosed sea., s. 2, 1997.
- Bjørck S.C.G.: The significance of the Øresund threshold for the late- and post-glacial history of the Baltic Sea. 1997, 1 s.
- Bjørck S.C.G.: Palaeoclimatic consequences of synchronized atmospheric and terrestrial records of the Last Termination., s. 239, 1997.
- Bjørck S.C.G., Rundgren M., Ingólfsson O., Funder S.: The Preboreal oscillation around the Nordic Seas: terrestrial and lacustrine responses. *Journal of Quaternary Science* 12, s. 455-466, 1997.
- Bjørck S.C.G., Hjort C., Ingólfsson O., Zale R., Ising J.: Holocene deglaciation chronology from lake sediments. i: *Geomorphological map of Byers Peninsula, Livingston Island. BAS GEOMAP Series Sheet 5-A*, J.López-Martínez, M.R.A. Thomson, E. Martínez de Pisón m.fl., s. 49-51, Cambridge 1996.
- Bjørck S.C.G., Zale R.: Late Holocene teprochronology and palaeoclimate, based on lake sediment studies. i: *Geomorphological map of Byers Peninsula, Livingston Island. BAS GEOMAP Series Sheet 5-A*, J. López-Martínez, M.R.A. Thomson, E. Martínez de Pisón m.fl., s. 43-48, Cambridge 1996.
- Bjørck S.C.G., Duplessey J.: Climate change & quaternary Geology. Report. i: *Glaciation and Hy-*

- drogeology. SKI. Report 97:13, L. King-Clayton, N. Chapman, L.O. Ericsson, s. 23-32, Stockholm 1997.
- Blenkinsop T., Frei R.: Archean and proterozoic mineralization and tectonics at the Renco Mine (Northern Marginal Zone, Limpopo belt, Zimbabwe) – a reply. *Economic Geology* vol. 92, no. 6, s. 747-748,
- Bojesen-Kofoed J., Petersen H., Surlyk F., Vosgerau H.: Organic petrography and geochemistry of inertinite-rich mudstones, Jakobsstigen Formation, Upper Jurassic, northeast Greenland: Indications of forest fires and variations in relative sea-level. *International Journal of Coal Geology* 34, s. 345-370,
- Braitseva O., Ponomareva V., Bailey J.C.: Holocene key-marker tephra layers in Kamchatka, Russia. *Quaternary Research* 47, s. 125-139, Washington 1997.
- Bromley R.G., Clemmensen L.B.: Bjerggeden og sandklitterne: Pleistocæn på Mallorca. *Geologisk Tidsskrift* 2, s. 22, 1997.
- Bromley R.G.: Report on the 4th International Ichnological Workshop San Salvador Island, Bahamas, March 15-22, 1997. *International Association of Sedimentologists Newsletter* 150, s. 9,
- Bromley R.G., Asgaard U., Jensen M.: Experimental study of sediment structures created by a spatangoid echinoid *Echinocardium mediterraneanum*. *Proceedings of the Geologists' Association, London* 108, s. 183-189,
- Buchardt B., Seman P., Düwel L., Jenner C., Kristiansen A., Pedersen G., Shearman D., Stockmann G., Thorbjørn L., Vous M., Whiticar M.J., Kristensen R., Wilken U.: Ikaite columns in SW Greenland: extreme tufa growth from submarine springs discharging a carbonate complex. *Nature* 390, s. 129-130, 1997.
- Christensen A., Konnerup-Madsen J., Holm P.: Petrology of the late-Proterozoic Vrådal intrusion, South Norway. *Geonytt* 1, s. 28,
- Christensen A., Holm P., Konnerup-Madsen J.: Crystallization of feldspathic melts from petrogeny's residua system at $P(H_2O) < 5$ kbars: textures, mineral and melt chemistry. i: *Magma Chamber Processes VII*, s. 39-41, Århus
- Christiansen F.G., Boesen A., Dalhoff F., Pedersen A.K., Pedersen G.K., Riisager P., Zink-Jørgensen K.: Petroleum geological activities onshore West Greenland in 1996, and drilling of a deep exploration well. *Geology of Greenland Survey Bulletin* 176, s. 17-23, København
- Clemmensen L.B., Fornós J., Rodríguez-Perea A.: Late Pleistocene cliff-front dunes, Mallorca, Spain. Three-dimensional architecture and genesis. 18th IAS Regional Meeting of Sedimentology, Heidelberg., s. 102-103, 1997.
- Clemmensen L.B., Bromley R.G.: Pleistocæne klitter på Mallorca. *Geologisk Tidsskrift* 2, s. 23, 1997.
- Clemmensen L.B.: Klitaflejninger. *Geologisk Tidsskrift Hæfte* 1, s. 30, 1997.
- Clemmensen, L.B., Fornós, J.J. & Rodríguez-Perea, A., 1997: Morphology and architecture of a late Pleistocene cliff-front dune, Mallorca, Western Mediterranean. *Terra Nova*, 9, s. 251-254. ISSN 0954-4879.
- Dam G., Surlyk F.: Stratigraphy of the Neill Klinter Group; a Lower-lower Middle Jurassic tidal embayment succession, Jameson Land, East Greenland. *Geology of Greenland Survey Bulletin* 175, s. 80.
- Grad M., Guterch A., Thybo H., Keller G.R.: POLONAISE 97-International Seismic Experiment. *Terra Nostra* 97/11, s. 56-60, 1997.
- Guterch A., Grad M., Thybo H., Miller K., Keller G.R.: Polonaise seismic experiment spreads across Poland. *EOS* 78(46), s. 498, 1997.
- Hageskov B.: Geochemistry and tectonic significance of Late Gothian mafic dykes in the Østfold-Marstrand belt of S.E. Norway and W. Sweden. *Precambrian Research* 82, 1997, s. 287-309, Netherlands 1997.
- Hageskov B.: The structures of the Nangâmiût dykes and their relations to the Nagssaqtoqidi-an Orogen, West Greenland. *Terra Nova* 9, Abstract Supplement No. 1, s. 1, Cambridge Publications Limited 1997.
- Hammarlund D., Aravena R., Buchardt B., Posnert G.: Multi-component carbon isotope evidence for early Holocene environmental change and carbon-flow pathways from a hardwater lake in northern Sweden. *Journal of Paleolimnology* 18, s. 219-233, 1997.
- Hanken N., Bromley R.G., Miller J.: Plio-Pleistocene sedimentation in coastal grabens, north-east Rhodes, Greece. *Geological Journal* 31, s. 271-296, 1996.
- Hansen S., Holm P.: Recent to Sub-Recent Volcanism on Santo Antão, Cape Verde Islands. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 194,
- Hansen S., Holm P.: Recent to sub-Recent volcanism on Santo Antão, Cape Verde Islands. i: *Magma Chamber Processes VII*, s. 55-56, Århus.
- Hoffmann U., Stipp S.L.S.: Calcite Surface Morphology and its Relationship to Adsorbed Species. 1997, 1 s. Ninth European Union of Geologists Meeting, 23 to 27 March, 1997. Strasbourg, France.
- Holm P., Kokfelt T.F., Pedersen L.: The 1995 Eruption at Fogo, the Cape Verde Islands: Variation of the composition and style of Eruption. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 194.
- Holm P., Kokfelt T.F., Pedersen L.: Zonation or

- mixing in the magma chamber beneath the Pico volcano at Fogo, Cape Verde Islands: evidence from the small 1995-eruption. i: *Magma Chamber Processes VII*, s. 57-59, Århus.
- Humlum O., Hjort C., Bjørck S.C.G., Ingólfsson O., Lirio J., Möller P.: *Geologica del Cuaternario de la Isla James Ross informe preliminar. i: Terceras Jornadas de Comunicaciones sobre Investigaciones Antarticas*, s. 105-109, Buenos Aires 1997.
- Håkansson E., Surlyk F.: Denmark. i: *Encyclopedia of European and Asian Regional Geology*, s. 183-192.
- Højsteen B., Holm P.: Metasomatism in the Central Italian Mantle – Torre Alfina mantle xenoliths. i: *Magma Chamber Processes VII*, s. 42-43, Århus.
- Iilca G., Makovicky E.: Note on the definition of Borodayevite $[Ag_5(Fe, Pb)Bi_7]_{13}(Sb, Bi)_2S_{17}$. *Neues Jahrbuch für Mineralogie, Monatshefte* 8, s. 337-353, Stuttgart.
- Israelson C., Bjørck S.C.G., Hawkesworth C., Posner G.: Direct U-Th dating of organic- and carbonate-rich lake sediments from southern Scandinavia. *Earth and Planetary Science Letters* 153, s. 251-263, 1997.
- Jiang H., Bjørck S.C.G., Knudsen K.: A palaeoclimatic and palaeoceanographic record of the last 11000 C-14 years from the Skagerrak-Kattegat, northeastern Atlantic margin. *The Holocene* 7, s. 301-310, 1997.
- Kiliass S.P., Konnerup-Madsen J.: Fluid inclusions and stable isotope evidence for the genesis of quartz-scheelite veins, metagittis area, central Chalkidiki Peninsula, N. Greece. *Mineralium Deposita* 32, s. 581-595, 1997.
- Kokfelt T.F., Hawkesworth C., Holm P., Peate D.: U-Th Isotopic Disequilibrium in Lavas from Fogo, the Cape Verde Islands. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 56.
- Kokfelt T.F., Holm P., Hawkesworth C., Peate D., Hemond C.: OIB source regions stabilised at the time of continental break-up: high- μ basalts from Fogo, the Cape Verde islands. *EOS, Transactions American Geophysical Union* 78, s. 814.
- Liebetrau V., Frei R., Buchardt B., Israelson C.: U-Pb and Pb-Pb Dating of Diagenetic Processes in Black Shales: True and False Pb-Pb Isochrons. Supplement to EOS, Transactions, AGU 78/46, s. 381.
- Liebetrau V., Stipp S.L.S.: Diffusion in Calcite: Geochemical Significance of a Surface Analytical Approach., s. 1, 9th International Conference on Scanning Tunneling Microscopy, 20 to 25 July, 1997, Hamburg, Germany.
- Lindgreen H., Surlyk F.: Late Permian-Early Cretaceous clay mineralogy and basin evolution in East Greenland. *Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse Rapport 1996/30*, s. 1-33.
- Luosto U., Grad M., Guterch A., Heikinen P., Janik T., Komminaho K., Lund C.E., Thybo H., Yliniemi J.: Crustal structure along the SVEKA 91' profile in Finland. i: *European seismological Commission, XXIV general Assembly, Proceedings and Activity Report 1992-1994*, Vol. II, s. 974-983, 1994.
- MONA LISA Working Group W.G., Thybo H., Abramovitz T., Berthelsen A., Schjøth F.: Closure of the Tornquist sea: Constraints from MONA LISA deep seismic reflection data. *Geology* vol. 25, no. 12, s. 1071-1074.
- Makovicky E., Hach-Alí F.: Brick-and-marble ornamental patterns from the Great Mosque and the Madina-al-Zahra palace in Cordoba, Spain. 1. Symmetry, structural analysis and classification of two-dimensional ornaments. *Boletín de la Sociedad Española de Mineralogía* vol. 20, s. 1-40.
- Makovicky E.: Modular crystal chemistry of sulphosalts and other complex sulphides. i: *European Mineralogical Union Notes in Mineralogy. I. Modular Aspects of Minerals*, s. 237-271, Budapest.
- Makovicky E.: Modularity – different types and approaches. i: *European Mineralogical Union Notes in Mineralogy I. Modular Aspects of Minerals*, s. 315-343, Budapest.
- Makovicky E., Hach-Alí F.: Mirador de Lindaraja: Islamic ornamental patterns based on quasi-periodic octagonal lattices in Alhambra, Granada and Alcazar, Sevilla, Spain. *Boletín de la Sociedad Española de Mineralogía* 19, s. 1-26, 1996.
- Mechie J., Thybo H.: The structure of the Kenya Rift from wide-angle seismic measurements. *Geol. Soc. of Africa 95' Conference Proceedings*, s. 287-304, 1997.
- Mengel F., Bridgwater D., Hageskov B.: High metamorphic pressures in the orogenic margin and foreland – an example from the Paleoproterozoic Nagssuqtoqidian Orogen in West Greenland. *Terra Nova* 9, 1997, Abstract supplement No. 1, s. 1, Cambridge Publications Limited 1997.
- Miller K., Keller G.R., Gridley J., Mooney W.D., Luetgert J., Thybo H.: Crustal structure along the western flanks of the cascades, western Washington. *J. Geophys. Res* 102, s. 17857-17873, 1997.
- Pedersen G.K., Buchardt B.: Calcareous concretions (cementsten) in the Fur Formation: Isotopic evidence of early calcite precipitation. *Aarhus Geoscience* 6, s. 25-26, 1997.
- Pedersen L., Holm P.: Plume-Lithosphere Interaction in Proterozoic Mafic Dykes from the Baltic Shield. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 57.

- Pedersen L., Holm P.: Mafic Proterozoic magmatism on the margin of the Baltic Shield: evidence for melting in the lithospheric mantle from the dyke swarm on Bornholm. i: *Magma Chamber Processes VII*, s. 44-45, Århus.
- Perchuc E., Thybo H.: The transition from "cold" to "hot" areas of North America coincides with high-seismicity zones – reinterpretation of Early Rise seismic data. *Annales Geophysicae* 15(1), s. 64, 1997.
- Perchuc E., Thybo H.: The transition from cold to hot areas of North America interpreted from Early Rise seismic record sections. i: *Upper mantle heterogeneities from active and passive seismology*, Nato ASI Series 17. s. 131-138, 1997.
- Piasecki S., Surlyk F.C., Dalhoff F., Hansen C.F., Koppelhus E., Noe-Nygaard N., Stemmerik L.: Sequence stratigraphic studies in the Jameson Land basin, East Greenland. *Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse, Rapport 1996/ 30* 1, s. 1-67
- Prægel N., Holm P.: Replacement of the Tertiary Kælvgletscher Magma Chamber, East Greenland: Evidence from Layered Ultramafic Cumulates. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 57-58.
- Rundgren M., Ingolfsson O., Bjørck S.C.G., Jiang H., Hafliðason H.: Dynamic sea-level change during the last deglaciation of northern Iceland. *Boreas* 16, s. 201-215, 1997.
- Runge M., Holm P.: The Early Evolution of Santo Antão, The Youngest of the Northern Group of Islands of the Cape Verde Hot Spot. *Terra Nova* 9, Suppl. 1, s. 58.
- Runge M., Holm P.: The early evolution of the north-eastern part of Santo Antão, the youngest of the northern group of islands of the Cape Verde hot spot. i: *Magma Chamber Processes VII*, s. 48-49, Århus.
- Sadolin M., Pedersen G.K., Pedersen S.S.: Lacustrine sedimentation and tectonics: An example from the Weichselian at Lønstrup Klint, Denmark. *Boreas* 26, s. 113-126, Oslo, Norge 1997.
- Skjernaa L.: Interpretation of regional fold interference structures in SE Norway based on comparison with model experiments. i: *Evolution of Geological Structures in Micro- to Macro- scales*, s. 409-423, London.
- Stemmerik L., Clausen O., Korstgård J., Larsen M., Piasecki S., Seidler L., Surlyk F., Therkelsen J.: Petroleum geological investigations in East Greenland: project "Resources of the sedimentary basins of North and East Greenland". *Geology of Greenland Survey Bulletin* 176, s. 29-38.
- Stemmerik L., Dam G., Noe-Nygaard N.: Sequence stratigraphy, source and reservoir rocks in the Upper Permian and Jurassic of Jameson Land. *Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse Rapport 1996/30*, s. 1-28, København.
- Stipp S.L.S.: *Calcite*. McGraw-Hill. Yearbook of Science and Technology 1998, s. 42-45, 1997.
- Stipp S.L.S., Kulik A., Franzreb K., Benoit W., Mathieu H.J.: A Combination of SFM and TOF-SIMS Imaging for Observing Local Inhomogeneities in Morphology and Composition: Aged Calcite Surfaces. *Surface and Interface Analysis* 25, s. 959-965, 1997.
- Stipp S.L.S., Konnerup-Madsen J., Léonard D., Mathieu H.: Observations of monovalent ion diffusion from bulk calcite at ambient conditions using a combination of TOF-SIMS imaging and SFM. 1997, 1 s. SIMS XI (Eleventh International Secondary Ion Mass Spectroscopy Conference), 7 to 12 September, 1997, Orlando.
- Stipp S.L.S., Konnerup-Madsen J.: Movement of Monovalent Ions through Calcite at room temperature and pressure. 1997, 1 s. ACS Conference, Symposium on Mineral/Water Interactions in honour of Gerge A. Parks, 13 to 17 April, 1997, San Francisco, CA, USA.
- Stipp S.L.S.: How surface analysis can add to geochemical understanding of the solid/fluid interface: Calcite treated as an example. 1995, 1 s. The First International Limno-geological Congress, 21-25 August, Copenhagen, Denmark.
- Stipp S.L.S.: Calcite Surface Composition and Structure. i: *ECASIA 95'-6th European Conference on Applications of Surface and Interface Analysis*, Montreux, Switzerland, 9 to 13 October, 1995, s. 365-368, 1996.
- Surlyk F.: Jurassic domes in the North Sea-northern North Atlantic region. *Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse Rapport 1996/30*, s. 1-21.
- Surlyk F.C.: A cool-water carbonate ramp with bryozoan mounds: Late Cretaceous-Danian of the Danish Basin. i: *Cool-water carbonates*, s. 293-307.
- Surlyk F.C., Dam G.: Climate cycles in a large Rhaetian-Sinemurian lake in East Greenland. *Museum of Northern Arizona Bulletin* 60, s. 563.
- Surlyk F.C.: Sequence stratigraphic implications of tectonism, eustasy and palaeoceanography of a rifted seaway: Jurassic of East Greenland. i: 1997 AAPG Annual Convention, Dallas, Texas, Official Program 6, s. A113.
- Sørensen H., Petersen N.W.: A new occurrence of porphyritic syenite in the Oslo igneous province, southeast Norway. *Norsk Geologisk Tidsskrift* 77, 2, s. 123-136, Oslo 1997.
- Sørensen H.: The role of academies of science in periods of transition. i: *The New Role of the Academies of Science in the Balkan Countries*, s. 161-170, 1997.

- Sørensen H., Pekov I., Chukanov N., Rønsbo J.G.: Erikite – a pseudomorph after vitusite. Neues Jahrbuch für Mineralogie Monatshefte 3, s. 97-112, Stuttgart 1997.
- Sørensen H.: The agpaitic rocks – an overview. Mineralogical Magazine 61, s. 485-498, London 1997.
- Sørensen H., Le Maitre R.M.: Klassifikatsija Magmatitseskich (Izverjennych) Porod i Slovar Terminov. Moskva 248 s.
- Sørensen H.: Tugtupit – en grønlandsk smykkesten. i: Fra Egtvedpigen til Folketinget – Et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved regeringsjubilæet 1997, s. 225-243, København 1997.
- Thybo H., Zhou S., Perchuc E.: The Transition from “Cold” to “Hot” Areas of North America and the Location of High-Seismicity Zones – Reinterpretation of Early Rise Seismic Data. EOS 78(46), s. 492, 1997.
- Thybo H., Perchuc E., Pavlenkova N.: Two reflectors in the 400 km depth range revealed from Peaceful Nuclear Explosion sections. i: Upper mantle heterogeneities from active and passive seismology, Nato ASI Series 17, s. 97-104, 1997.
- Thybo H., Wybranic S., Lee M.K., Perchuc E., Zhou S.: TESZ in the light of potential field and seismic data. Terra Nostra 97/11, s. 5, 1997.
- Thybo H.: Seismic images of the Caledonian Deformation Front between Baltica and Avalonia. Terra Nostra 97/11, s. 4, 1997.
- Thybo H., Guterch A., Grad M.: Interpretation of seismic profile LT-7 across the Teisseyre-Tornquist zone in NW Poland-results from Europrobe seismic workshops. annales Geophysicae 15(1), s. 69, 1997.
- Thybo H., Lassen A., Abramovitz T., Zhou S., Berthelsen A.: Integrated geophysical interpretation of the Tornquist Fan Area. Annales Geophysicae 15(1), s. 22, 1997.
- Thybo H., Perchuc E.: A partially molten zone beneath the global 8° discontinuity at 100 km depth – with a new interpretation of the Lehmann discontinuity. i: Upper mantle heterogeneities from active and passive seismology, Nato ASI Series 17, s. 343-350, 1997.
- Thybo H.: Geophysical characteristics of the Tornquist Fan area, northwest TESZ; Indication of Late Carboniferous to Early Permian dextral transtension. Geological Magazine 134, s. 597-606, 1997.
- Thybo H., Perchuc E.: The seismic 8° Discontinuity and Partial Melting in continental Mantle. Science 275, s. 1626-1629, 1997.
- Thybo H., Abramovitz T., Berthelsen A., Schjøth E.: Deep seismic investigations of the lithosphere in the southeastern North Sea. Tectonophysics 269, s. 1-19, 1997.
- Thybo H.: Geofysiske undersøgelser af den østafrikanske Riftzone. Naturlogvis 1997, s. 40-43, 1997.
- Zhou S., Thybo H.: Pre-Zechstein geology of the south-east North Sea, offshore Denmark – a geophysical perspective. First Break 15, s. 387-395, 1997.
- Ünlü T., Stendal H., Makovicky E., Sayili I.S.: Genesis of the Divrigi iron ore deposit, Sivas, Central Anatolia, Turkey – an ore microscopy study. Bulletin of the Mineral Research and Exploration 117, s. 17-28, Ankara 1995.

Geologisk Museum

Geologisk Museum er Danmarks nationale museum for geologi.

Geologisk Museum har et nært forskningsmæssigt samarbejde med Geologisk Institut (GI), hvilket blandt andet giver sig udtryk i en fælles forskningsplanlægning. Museet er tillige medlem af det nyetablerede Geocenter København med Geologisk Institut, Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS), Dansk Lithosfærecenter (DLC) og Geografisk Institut som de øvrige parter.

Geologisk Museum har yderligere en aktiv plads i det danske museumsmiljø, hvor museet har repræsentanter i Universitetets Naturhistoriske Museumsråd og Museumsrådet for København og Frederiksberg, er medlem af Foreningen af Danske Naturhistoriske Museer og er repræsenteret i Statens Museumsnævn. I 1993 underskrev museet en samarbejdsaftale med Grønlands Nationalmuseum og Arkiv i Nuuk. Hertil kommer et praktisk samarbejde med en lang række museer.

Museet omfatter den mineralogiske samling, den petrografiske samling, den dynamisk-geologiske samling, den stratigrafisk-phytopalæontologiske samling, den invertebratpalæontologiske samling, den vertebratpalæontologiske samling samt bibliotek, arkiv og skolesamlingstjeneste. Hertil kommer en gruppe af medarbejdere omkring museets professor uden fast tilknytning til samlingerne.

Samlingsarbejde:

Som nævnt i museumsbekendtgørelsen af 24. juni 1994 er en af museets hovedopgaver “at modtage ... materiale af videnskabelig eller udstillingsmæssig værdi og selv at udbygge samlingerne ved indsamlinger i naturen, køb, bytte og modtagelse af

gaver ... samlingerne skal arkiveres, registreres” Meget af dette arbejde er ikke umiddelbart synligt, men det kræver store ressourcer både arbejdsmæssigt og økonomisk. Et markant eksempel for året er det omfattende materiale fra kryolitbruddet i Ivigtut, der er modtaget efter professor H. Pauly. Det skal også nævnes, at museet nu har gennemført en elektronisk registrering af mineralsamlingen og fortsætter med en tilsvarende registrering af meteoritsamlingen. 31 danekræ – alle fossiler – er i 1997 blevet indregistreret på museet.

Udstillinger m.v.:

Der henvises til årbogens afsnit om informationsvirksomhed.

Forskningsvirksomhed:

Prækambriske studier

Udviklingen af den kontinentale jordskorpe i det nordatlantiske og baltiske område.

1. Geokemiske, strukturelle og metamorfe studier af de processer, som førte til dannelse og stabilisering af det prækambriske nordatlantiske kraton, samt korrelation af kratonets tektonostratigrafiske enheder mellem Labrador, Grønland og Det Baltiske Skjold (D. Bridgwater, M.T. Rosing, B. Lassen). Studierne indgår i Dansk Lithosfærecenters (DLC) Nagssugtoqideprojekt. Samarbejdspartnere: DLC, GEUS, Geol. Surv. Canada, Russ. Vidensk. Selsk., Univ. of California, Univ. of Colorado, Australian National Univ., École Normale Supérieure de Lyon.

2. Udredning af de 3800 mio. år gamle Isua suprakrystalers metamorfe udvikling gennem Pb-Pb aldersbestemmelse af metamorfe indikatorminerale. Studiet belyser de tidligste stadier i opbygningen og stabiliseringen af den kontinentale jordskorpe (D. Bridgwater, M.T. Rosing). Samarbejdspartnere R. Frei, GI, og O. Stecher, DLC.

3. Senarkæisk alkaline magmatisme i Skjoldungen området, SØ Grønland. Studierne omfatter geokemiske, høj T – høj P eksperimentel og petrologiske metoder og belyser de processer, som kontrollerer magmaudviklingen i et øbueområde (M.T. Rosing, H.S. Thomsen). Samarbejdspartner: C.E. Lesher, Univ. of California.

4. Den termale udvikling under erosion og hævn af det nagssugtoqidiske orogen i Vestgrønland belyst ved Ar-Ar datering af mafiske gange (D. Bridgwater og B. Willigers). Samarbejdspartner: J. Vijbrans, Vrije Univ., Amsterdam.

Den mineralogiske samling

1. Mineralogiske undersøgelser af mineralparageneser og enkeltminerale fra alkaline komplekser

og disses pegmatiter og hydrotermale åreer, specielt i Sydgrønland, men tillige i Canada, Namibia og Malawi. Formålet er at bidrage til kendskabet til mineralogien af alkaline pegmatitter og hydrotermale åreer i særdeleshed og til den systematiske mineralogi i almindelighed med forbedrede, udviklede karakteristikkere af kendte species og beskrivelser af nye species; endvidere at bidrage til Grønlands topografiske mineralogi. I forbindelse hermed har der været gennemført undersøgelser på bl.a. a) epididymit fra Ilímaussaq, Grønland, b) natrophosphat fra Aris, Namibia, c) fersmit fra Ilímaussaq, Grønland, d) nafertisit fra Nanna Pegmatitten, Grønland, e) ekanit-(P4/mcc) fra Ilímaussaq, og f) polykras-(Y) fra Malawi (O.V. Petersen i samarbejde med H.I. Micheelsen, O. Johnsen, C.C. Christiansen, P.C. Toft, J. Bollhorn, København, O. Medenbach og T. Fockenberg, Bochum, M. Rattay, Windhoek). Hertil kommer deltagelse i INTAS-projektet "The Mineralogy of Aegirite Nepheline Syenites" (H. Sørensen, O.V. Petersen med franske og russiske kolleger).

2. Krystalkeemiske undersøgelser af eudialytgruppens mineraler. Undersøgelser over den kemiske variation i gruppen er afsluttet og publiceret. På grundlag heraf er 20 repræsentative eudialytter videreundersøgt ved énkrystalstrukturanalyse. Forslag til IMA's kommission for nye mineraler og mineralnavne om opstilling af nye mineralspecies inden for gruppen; en Sr-W-holdig eudialyt; en ny Mn-holdig eudialyt og en eudialyt med det højeste indhold af sjældne jordarter hidtil rapporteret, alle fra canadiske forekomster (O. Johnsen, J.D. Grice og R.A. Gault, Ottawa). Undersøgelse af eudialyters optiske egenskaber og deres korrelation til den kemiske sammensætning (O. Johnsen, O.V. Petersen og R.A. Gault). Mössbauer og optisk absorptions spektroskopi af udvalgte eudialytter (U. Hålenius, Stockholm, O. Johnsen).

3) Transmissionselektronmikroskopiske studier af mikrostrukturer og polysomatiske defekter hos klinohumit og andre polysomer fra Gardiner Complex (O. Johnsen). Løsning og forfining af krystalstrukturer hos alkaline mineraler: Shafranovskit og zahkarovit fra Lovozero og Khibina (O. Johnsen, K. Ståhl, DTU, A.P. Khomyakov, Moskva); kupletskit fra Kangerdlugssuaq (C.C. Christiansen, O. Johnsen, K. Ståhl, DTU).

4) Videudvikling af M. Hey's metode til udmåling af stereoskopiske billeder af små krystaller optaget på scanning elektron mikroskop samt data programmet til GEOPRO (H. Micheelsen).

5) Udvikling af metode til mikroskopisk måling af lysbrydningsindices højere end indices for standard referencevæsker. Dette har hidtil været umuligt; men ved at anvende mikrointerferometri (INTERPHAKO) i forskellige væsker på fastlimede

mineralkorn er det nu muligt at bestemme de høje lysbrydningsindices ved extrapolation. Metoden egner sig kun til ret små korn (< 3-10 my) (H. Micheelsen).

Den petrografiske samling

Kontinentopbrydning og dannelse af oceanisk skorpe

Udviklingen strækker sig fra den initiale opspækning af kontinentet og dannelse af riftdale med sedimentære bassiner over den begyndende drift af de opsplittede skorpedele og frem til dannelsen af oceanskorpen. Dele af udviklingen er sket under kraftig vulkansk aktivitet.

1. Der gennemføres et studie af sammenhængen mellem plateaubasaltvulkanisme og udviklingen af marine og lakustrine bassiner langs den kontinentale margin ved Disko og Nuussuaq i Vestgrønland. Ved at kombinere multimodel fotogrammetri og bjergartskemi spores den laterale udbredelse af vulkanske enheder og deres sammenhæng med klastiske sedimenter i bassinerne. I samme områder udforskes forekomsten af oliepor i de tertiære vulkanske bjergarter mellem Disko og Svartenhuk, og sammenhængen mellem oliepor, vulkanske lithologier og den postvulkaniske strukturudvikling etableres (A.K. Pedersen, G.K. Pedersen og A. Boesen i samarbejde med forskere fra GEUS, GI og Stanford Univ.).

2. Et Ar/Ar dateringsprogram på udvalgte tertiære vulkanske bjergarter fra Disko og Nuussuaq er afsluttet. Der er påvist en plateaubasaltisk udbrudsfase i både Paleocæn og Eocæn samt tilstedeværelsen af magmatisk aktivitet i både sen Eocæn og Oligocæn (A.K. Pedersen, M. Storey, DLC, L.M. Larsen, GEUS, samt R.A. Duncan, Oregon).

3. Der foretages en undersøgelse af strukturer og den 3-dimensionale kemiske og hydrothermale stratigrafi af et ca. 30.000 km² stort plateaubasaltområde ved Blossvillekysten i Østgrønland (A.K. Pedersen i samarbejde med forskere fra DLC, GEUS, KU og Stanford Univ.).

4. Undersøgelsen af de basaltiske dyke- og sillkomplekser i Jameson Land og Liverpool Land, Østgrønland, er fortsat med henblik på at fastslå disse intrusivers relation til de østgrønlandske plateaubasalter og til de store dybtliggende sillkomplekser, der er påvist seismisk i Jameson Land bassinet. En undersøgelse af alkaline dykes og sills i den nordlige del af Jameson Land samt Scoresby Land er indledt (N. Hald i samarbejde med DLC). Desuden er indledt en geokemisk undersøgelse af de relativt unge basaltiske lavaer på den vestlige del af Nuussuaq i Vestgrønland (N. Hald).

5. En geokemisk undersøgelse af tertiære basal-

tiske dykes fra Færøerne gennemføres for bl.a. at kunne vurdere sammensætningen af kildeområderne i Jordens kappe (N. Hald, P.M. Holm, GI, og R. Waagstein, GEUS).

Lithosfærens geologi belyst ved kappxenolitstudier

Studier af indeslutninger af højtryksbjergarter fra Jordens kappe bragt op til jordoverfladen i intrusioner af magmabjergarten kimberlit giver viden om lithosfærens opbygning og sammensætning.

1. Studier af kappxenolitter samt af granat- og chromit-koncentreter fra kimberlitter i tre udvalgte områder fra arkæiske og proterozoiske kratoner i Vestgrønland. Undersøgelsen omfatter kemiske analyser af bjergarter og mineraler samt proton- og elektronmikrosonde- samt laser-ICPMS-analyser af mineraler. Formålet er at rekonstruere de stratigrafiske lagsøjler ned til 200 km's dybde samt at klarlægge hvilke processer, der indgår i lithosfærens udvikling. Undersøgelsen er også relevant i forbindelse med efterforskningen af kimberlitternes diamantpotentiale (D. Garrit i samarbejde med W.L. Griffin og S.Y. O'Reilly, Macquarie Univ., Australien, L.M. Larsen, GEUS, M. Thirlwall, Royal Holloway and Bedford Univ., London, og H. Downes, Univ. of London).

Den stratigrafisk-phytopalæontologiske samling

Forskningen er koncentreret om kvartærtidens klima- og miljøændringer, belyst ved biostratigrafiske og sedimentologiske metoder. Desuden er arbejdet med fossile stjernekoraller i Sveriges og Danmarks Yngre Kridt og Tertiær fortsat (S. Floris). Forskningen fordeler sig i øvrigt på følgende projekter:

1. Senkvartære klimaændringer i det nordlige Rusland. Sammenhængen mellem dannelsen og afsmeltningen af de store arktiske iskapper på den ene side og de voldsomme og abrupte globale klimasvingninger før, under og efter den sidste istid på den anden side belyst ved sedimentologisk-palæontologisk analyse af de sedimentserier, der er blottet i klinterne langs Arkhangelsk regionens floder (S. Funder i samarbejde med forskere fra GI og Århus Univ. samt norske og russiske kolleger).

2. Tolkning af seismiske data fra den sydgrønlandske kontinentalsokkel og tilstødende dybhav: Tolkningen af det tætte net af seismiske profiler giver oplysninger om, hvordan en kontinentalsokkel i et nedsligningsområde er dannet og har vokset gennem 7 millioner år som resultat af et kompliceret samspil mellem glescherbevægelser, turbiditstrømme på skrånningen og dybhavsstrømme (L. Clausen).

3. Sedimentær udvikling og klima- og havni-

veauændringer omkring Pleistocæn/Holocæn grænsen (istidens afslutning) på Jameson Land, Østgrønland. Projektet er baseret på feltarbejde på Jameson Land, luminescens datering af sedimenterne, samt tolkning af flyfotos. Den sedimentære udvikling viser den gradvise opbygning af gletschere i det store fjordbassin, fulgt af kulminationen, hvorunder gletscherne skød sig frem på kontinentalsoklen, og endelig sammenbruddet, hvorunder gletscherne brød op og havet invaderede fjordsystemet (L. Hansen. Studiet er en del af CATLINA-projektet (Climate transitions of the last interglacial-glacial-interglacial cycle in the North Atlantic region)).

4. Stratigrafiske og palæoklimatiske undersøgelser af lakustrine aflejringer i Danmark indenfor den sidste interglaciale/glaciale/interglaciale cyklus: Projektet fokuserer på klimatiske overgange indenfor den sidste interglaciale/glaciale/interglaciale cyklus (110.000-10.000 år før nu). Undersøgelsen er baseret på højopløselig pollenanalyse af lakustrine miljøer og kombineres med geokemiske analysemetoder. Resultaterne behandles statistisk ved brug af numeriske analysemetoder (U.W. Christensen. Studiet er en del af CATLINA-projektet).

5. Naturlige ændringer og antropogen indflydelse på det naturlige miljø i sen postglacial tid i lakustrine aflejringer fra Østdanmark: En sammenligning mellem vegetationsudviklingen omkring to mindre nordsjællandske søer skal belyse forskellen mellem miljøer under forskellig kulturpåvirkning. Pollenanalyse er det primære værktøj for såvel den stratigrafiske indplacering som den palæoøkologiske tolkning. Analyse af sedimentets palæomagnetisme samt indhold af kulstof og kalciumkarbonat skal understøtte tolkningen af de pollenanalytiske resultater, mens ^{14}C - og ^{210}Pb -dateringer understøtter stratigrafien (T. Løvberg i samarbejde med forskere fra GEUS).

Den invertebratpalæontologiske samling

Studier af Kridttiden

1. Øvre Kridt belemnitter fra den nordlige hemisfære: Taxonomi, stratigrafi, palæobiogeografi og fylogeni. – Tre arbejder er blevet publiceret: 1) Et arbejde om taxonomi og evolution af belemnittfamilien Belemnitellidae fra Øvre Kridt. I arbejdet foreslås en ny klassifikation af denne familie med ni slægter og to underslægter. Det vises bl.a., at antallet af slægter og underslægter varierer gennem Øvre Kridt. 2) Et arbejde om belemnitellidernes palæobiogeografi og deres vandringer. Det vises, at det evolutionære center for belemnitelliderne lå i Den nordeuropæiske Provins. Herfra udvandrede

de mindst ni gange til den nordlige, europæiske del af Tethys Området og mindst seks gange til Den nordamerikanske Provins. 3) En monografi om Coniacien-Nedre Santonien belemnitter fra Arnaager Kalk og Bavnodde Grønsand Formationerne på Bornholm. Diversiteten i Bavnodde Grønsandet af tidlig Santonien alder er høj, idet fire slægter og ni arter er til stede. Et arbejde om slægten Belemnitella fra Øvre Campanien aflejringer i Østrig er afsluttet. To arter forekommer i dette område, som lå i den nordlige del af Tethys området. Den ene er endemisk, mens den anden også forekommer i Den nordeuropæiske Provins. Et arbejde om nordamerikanske havforbindelser i Øvre Maastrichtien er ligeledes blevet afsluttet. Et arbejde om Øvre Campanien og Nedre Maastrichtien belemnitter fra Mons Bassinet i Belgien nærmer sig sin afslutning. To arbejder er påbegyndt, et om forekomsten af to arter af slægten *Belemnitella* fra det basale Maastrichtien i Skåne og et om Nedre Maastrichtien arter af *Belemnitella* fra Europa (W.K. Christensen, delvis i samarbejde med andre).

2. Øvre Kridt i Den fennoskandiske Randzone og tilgrænsende områder: Litho-, bio- og kronostratigrafi. – En monografi om ammonitterne fra Santonien-Maastrichtien i Skåne, udarbejdet sammen med prof. W.J. Kennedy, Oxford, er blevet publiceret. I arbejdet beskrives mere end 30 arter tilhørende 18 slægter. Det vises, at dateringen af lokaliteterne baseret på ammonitter og belemnitter er i overensstemmelse (W.K. Christensen).

Studier af Ældre Palæozoikum

Fossiler, evolution, biostratigrafi, taxonomi, diversitet, samt iltbegrænsede sedimenters geokemi og palæoøkologi.

1. I forbindelse med projektet evolution og taxonomi for ældre silure monograptider (enkeltradede former tilhørende den uddøde dyregruppe graptolitter) er en afhandling om evolution og diversitet indsendt til trykning (M. Bjerreskov og T. Koren, St. Petersborg).

2. Bearbejdningen af to sammenfattende artikler om alunskifermiljøet (Kambrium-Ordovicium) i Skandinavien er videreført. I artiklerne skitseres en ny aflejringsmodel for alunskiferen, en havniveaukurve er rekonstrueret og ændringer i bio- og kemofacies diskuteres (A.T. Nielsen, N.H. Schovsbo, B. Buchart, GI).

3. Der er udført 4 lave kerneboringer i Skåne gennem Mellem Kambrium til Mellem Ordovicium. Boringerne udføres for at undersøge stratigrafien i pågældende interval samt for at tilvejebringe friskt materiale til kemiske analyser (A.T. Nielsen, N.H. Schovsbo, D. Christensen og B. Kiær i samarbejde med S. Stouge, GEUS, B. Buchardt, GI).

4. En artikel om havniveauændringer i Tidlig Ordovicium er påbegyndt (A.T. Nielsen, R. Fortey, Nat. Hist. Mus., London).

5. Projektet om integrering af geokemi og palæoøkologi i undersøgelsen af iltbegrænsede fossile sedimentære miljøer er videreført. Projektet tager udgangspunkt i den mellem kambriske til nedre ordoviciske Alun Skifer Formation i Skandinavien. Sammenligning mellem forskellige palæozoiske skifre har vist, at sedimentets iltindhold generelt var lavere i ældre del af Palæozoikum end i yngre aflejringer. Stigningen i iltindholdet synes at være knyttet til en generel iltstigning op gennem Palæozoikum. En model for berigelsesgraden af vanadium relativt til nikkel i sorte skifre er under sammenskrivning (N. H. Schovsbo).

Den vertebratpalæontologiske samling

Forskningen omkring uddøde hvirveldyr omfatter makroskopiske analyser af fossilers morfologi samt ultrastrukturelle og histokemiske undersøgelser af fossile organogene væv. Udført i sammenligning med kendte levende organismer danner undersøgelserne baggrund for øget indsigt i de uddøde arter, deres slægtskabsmæssige relationer og deres palæobiologi. Organismerne ændrer sig gennem tiden i vekselvirkning med den geologiske udvikling, og arternes form og funktion giver indikationer om palæomiljøernes fysiske egenskaber.

1. Undersøgelserne over palæozoiske og mesozoiske fisks anatomi og histologi er fortsat med henblik på en udredning af dyrenes (elasmobranchers, actinopterygiens og coelacanthiders) fylogeni. Studierne har i særlig grad været koncentreret omkring fiskenes diversitet, bevaring og optræden i specifikke sedimentationsmiljøer i sen Perm og tidlig Trias i Østgrønland og i sammenligning med tids- såvel som slægtsmæssigt korrespondende fiskefaunaer fra andre geografiske områder. Dette har givet væsentlig ny information til bedømmelsen af de økologiske og klimamæssige forhold omkring Perm-/Triasgrænsen i Østgrønland (S.E. Bendix-Almgreen).

2. En biostratigrafisk vurdering af fiskefaunaen fra de tetrapodførende kontinentale aflejringer fra Østgrønlands Øvre Devon er i kombination med palynologiske og geokronologiske data (ved L. Stemmerik, GEUS) sammenskrevet til en artikel, som er under trykning (S.E. Bendix-Almgreen).

3. En artikel om den nu identificerede typelokalitet fra Østgrønlands marine Øvre Perm med revision af dennes sedimentære lagfølge i relation til formationerne inden for Foldvik Creek Gruppen er i eksternt review (S.E. Bendix-Almgreen).

4. Undersøgelser af fossile og recente bioapati-

ter er videreført, og delresultater foreligger nu publiceret (S.E. Bendix-Almgreen og B.S. Bang).

5. De museologiske studier over de ældste dele af Geologisk Museums fossilsamlinger er fortsat (S.E. Bendix-Almgreen).

6. Af nu fem kendte, partielle, fossile kranier af mindre hvaler fra den sent oligocæne Vejle Fjord Formation i Nordjylland har to, begge af tandhvaler, været genstand for komparative undersøgelser ved The Fordyce Collection, Univ. of Otago, New Zealand. Studieopholdet ved denne righoldige samling af de ellers dårligt kendte, sent palæogene hvaler benyttes også til undersøgelser på yngre hvalmateriale fra den sydlige halvkugle og på fossile pingviner. Begge danske hvaler havde udviklet lugtesans (til forskel fra nulevende tandhvaler). To af de øvrige kranier har velbevarede naturlige endocranial ("hjerne")-afstøbninger. Hjernen var markant mindre hos de midtteriære hvaler end hos nutidens (E. Hoch).

7. Analyse af fuglefossiler fra det tidligt tertiære moler omkring den vestlige Limfjord viser tilstedeværelsen af palæognathe fugle i samme geologiske tidsrum, hvor andre terrestriske fossiler i Vesteuropa og Nordamerika vidner om en landforbindelse over Nordøstatlantens. Molerets palæognather er første evidens på dansk område af den transatlantiske landfauna, der menes at have eksisteret omkring Paleocæn-/Eocængrænsen (E. Hoch, A.V. Kristoffersen).

8. Fuglefossiler fra det sent paleocæne/tidligt eocæne moler og det lidt yngre plastiske ler, begge marine aflejringer eksponeret på flere lokaliteter i Danmark, undersøges morfologisk. Fossilerne, der er skeletter, dele af skeletter og aftryk af knogler, fjer, kløer m.m. præpareres, sammenlignes med tilsvarende dele af uddøde og nulevende fugle og analyseres med henblik på funktionel tolkning og systematisk bestemmelse. Den geologiske baggrund og fuglenes anatomiske specialiseringer, så vidt de kan erkendes, bidrager til en palæoøkologisk rekonstruktion (A.V. Kristoffersen).

Skolesamlingen

Registrering og tolkning af kvartære dannelser i den centrale Oslofjord på baggrund af de seismiske og magnetiske data indsamlet under Oslofjord Skagerrakprojektet (OSKAP) er videreført i samarbejde med R. Sørensen, Institutt for Jord- og Vannfag, Norges Landbruks Høgskole, Ås, med henblik på en klarlægning af den senglaciale isafsmeltning i den centrale Oslofjord (E.S. Jensen).

Redaktionsvirksomhed:

B.S. Bang er geologisk regionalredaktør for Danmark og Sverige for "Art and Archaeology Technical Abstracts" (AATA). D. Bridgewater er i redakti-

onskomiteen for Precambrian Research. W.K. Christensen er redaktør af Bull. Geol. Soc. Denmark. S. Funder er fagredaktør for Meddr. om Grønland, Geoscience. A.K. Pedersen er medlem af redaktionskomiteen for Bull. Geol. Soc. Denmark. O.V. Petersen er Fachliche Berater for Mineralien Welt og Emser Heft, begge Bode Verlag, Tyskland.

Rejser og gæsteforelæsninger:

D. Bridgwater har udført feltarbejde i Skotland i samarbejde med G. Park, Keele University, og M. Whitehouse, Riksmuseet i Stockholm, og i Finnmarken med P. Ihlen, G.I. D. Bridgwater og M.T. Rosing har deltaget med foredrag i European Union of Geosciences (EUG9) i Strasbourg.

W.K. Christensen deltog med foredrag i Lundadagarna i Lund, Sverige. Han har endvidere besøgt Warszawa, hvor samlingerne på Muzeum Ziemi, Institute of Paleobiology, Polska Akademia Nauk og Institute of Geology, Warszawa Universitet blev studeret.

Svend Funder har deltaget i følgende kongresser, symposier, workshopper, feltkursioner og møder: "International permafrost conference", Moskva-Pushchino, "Specialist seminar – Luminescence dating", Århus Universitet, og "The Late Pleistocene in eastern Europe stratigraphy, palaeoenvironment and climate", Litauen. Desuden har han deltaget i redaktions- og planlægningsmøder ved Russian Academy of Sciences, Petrozavodsk, Puschinoforskerbyen, Moskva og Alfred Wegener Institut, Bremerhaven. Endelig har han holdt gæsteforelæsning på Stockholms Universitet.

D. Garrit har deltaget med poster og abstract i EUG9 i Strasbourg.

N. Hald og E.S. Jensen har besøgt Natural History Museum i London, hvor nye udstillinger om dynamisk geologi er blevet åbnet.

Ella Hoch har under en rejse til Australien og New Zealand i besøgt the Australian Museum of Natural History i Sydney, en fossilsamling ved Australian National University i Canberra samt Victoria Museum og Monash University, begge i Melbourne. Desuden tilså hun specialestuderende Nina Dreyer Herrmanns arbejde i Melbourne og ved Nelson Bay. I New Zealand gennemgik hun samlinger ved the Fordyce Collection of Fossil Whales, University of Otago, og ved Museum of Otago, Dunedin. Endelig har hun deltaget i Deuxième Congrès Européen de Paléontologie des Vertébrés, Espérazza-Quillan, Frankrig.

Ole Johnsen har besøgt Canadian Museum of Nature i Ottawa i forbindelse med et fælles projekt om eudialytgruppen krystalkemi. Under besøget deltog han med foredrag i the Geological

Association of Canada/Mineralogical Association of Canada's årlige møde i Ottawa. Desuden besøgte han the Harvard Mineralogical Museum i Boston. Han har endvidere deltaget i en studie- og indsamlingsrejse til Lovozero og Khibina, Kola-halvøen, Rusland. Endelig har han deltaget med foredrag i 17. European Crystallographic Meeting i Lissabon.

A.T. Nielsen har deltaget med foredrag i Lundadagarna i Lund og i "Friends of the Alum Shale meeting" i Västergötland. I forbindelse med det sidstnævnte møde gennemførte han en uges feltarbejde. A.T. Nielsen har endvidere besøgt Natural History Museum i London, udført feltarbejde ved Slemmestad syd for Oslo og deltaget med foredrag ved møder i St. Petersburg (Working Group of the Geology of Ordovician of the Baltica, WOGOGOB) og i Canada ("Second trilobite Conference"). Fra slutningen af september til slutningen af oktober udførte han tilsyn med borearbejde i Skåne.

Asgar Ken Pedersen har gennemført et geologisk feltkursus på Disko og Nuussuaq i Vestgrønland. I forlængelse heraf gennemførte han 3 ugers geologisk feltarbejde.

Ole V. Petersen har deltaget i en studie- og indsamlingsrejse til Lovozero og Khibina, Kola, Rusland. Han forestod, i forbindelse med SNFs toårige projekt "Pegmatitter og hydrothermale årer og disses genetiske relationer til de omgivende bjergarter på Narssårssuk og udvalgte områder af Ilímaussaq, Grønland", en indsamlingsekspedition til Sydgrønland og reorganiserede i forlængelse heraf mineralsamlingen ved Narsaq Museum. Han har endvidere besøgt 34. Münchner Mineralientage, hvor han foretog indkøb til såvel museets samlinger som Geologisk Museums Støttefond's Kiosk.

M.T. Rosing har deltaget med et foredrag i den 7. Goldschmidt Conference i Tucson, USA. Han har deltaget i en workshop om ionmikrosondeanalyse ved Centre Régionale de Pétrologie et Géochemie (C.R.P.G.) i Nancy. M.T. Rosing og D. Bridgwater har deltaget i to styrelsesmøder for den fællesnordiske ionmikrosonde NORDSIM i Stockholm.

N.H. Schovsbo har udført feltarbejde i Oslo området, Västergötland samt Skåne. Han har deltaget i følgende møder og symposier med foredrag: Lundadagarna, Lund; "Friends of the Alum Shale meeting" i Västergötland; "WOGOGOB-97", St. Petersburg; samt Leg 166 Second Post Cruise meeting, Exuma, Bahama.

Videnskabelige organer m.v.:

D. Bridgwater, N. Hald, A.K. Pedersen og M. Rosing er Research Fellows ved DLC.

W.K. Christensen er Voting Member af Subcom-

mission on Cretaceous Stratigraphy, dansk repræsentant i International Palaeontological Association og medlem af den videnskabelige komite for Société Géologique du Nord, Frankrig.

S. Funder er medlem af styrekomiteen for Forskningsrådets AMS-følgegruppe (accelerator-massespektrometer) og af den danske Nationalkomité for INQUA (International Quaternary Association). Desuden er han medlem af styringskomiteerne for forskningsprojekterne QUEEN (Quaternary of the Eurasian North) og CATLINA (Climate transitions of the last interglacial-glacial-interglacial cycle in the North Atlantic region).

Ole Johnsen har fungeret som ekstern ekspert for NFR's (det svenske naturvidenskabelige forskningsråd) evalueringsgruppe for endogen geologi i forbindelse med årets ansøgninger og deltog i den egenskab i møde i Stockholm i september. Ole Johnsen er dansk repræsentant og "voting delegate" i International Mineralogical Association (IMA). Han er tillige medlem af IMA's kommission for nye mineraler og mineralnavne.

A.T. Nielsen er "Corresponding member" af Subkommissionen for ordovicisk stratigrafi.

Asger Ken Pedersen er dansk repræsentant i IAVCEI (International Association of Volcanology and Chemistry of the Earth's Interior) og er medlem af den danske nationalkomité under IUGG (Den internationale Union for Geodæsi og Geofysik).

Ole V. Petersen er dansk medlem af IMA's Commission on Museums.

M.T. Rosing er næstformand i bestyrelsen for Arktisk Institut. Han sidder i følgegruppen for Kangerlussuaq International Science Support.

Kollegiale organer:

W.K. Christensen er medlem af bestyrelsen for Dansk Geologisk Forening.

S. Funder er medlem af Geologisk Museums bestyrelse og vicebestyrer samt indtil foråret af Geologisk Museums og Geologisk Instituts fælles forsknings- og ph.d.-udvalg.

N. Hald er bestyrer af Geologisk Museum. Han er formand for Geologisk Museums Støttefond, medlem af Statens Museumsnavn som repræsentant for de naturvidenskabelige centralmuseer og formand for nævnets naturhistoriske referencegruppe. Desuden er han museets repræsentant i museumsrådet for København og Frederiksberg.

E.S. Jensen er geologisk medlem af fakultetets informationsudvalg. Han er valgt som fakultetets repræsentant i "Studieskolen's" styrelse, i Universitetsbogladsens repræsentantskab og i Videnskabsbutikkens bestyrelse, hvor han er valgt til formand.

A.T. Nielsen er medlem af Geologisk Museums

og Geologisk Instituts fælles forsknings- og ph.d.-udvalg.

A.K. Pedersen er medlem af Geologisk Museums og Geologisk Instituts fælles forsknings- og ph.d.-udvalg. Han er desuden medlem af bestyrelsen for Dansk Islandsk Fond, udpeget af konsistorium.

M.T. Rosing er medlem af Geologisk Museums bestyrelse og tillidsmandssuppleant ved Geologisk Museum og Geologisk Institut.

Niels Hald

Stab

VIP: 16,2 årsværk.

TAP: 12,7 årsværk.

VIP:

Bendix-Almgreen, Svend Erik; lektor.

Bjerreskov, Inge Merete; lektor.

Bridgwater, David; professor.

Christensen, Walter Kegel; docent.

Funder, Svend Visby; lektor.

Garrit, Dorte; ph.d.-studerende.

Hald, Niels; lektor.

Hansen, Anna Louise Alhed; ph.d.-studerende.

Hoch, Ella; lektor.

Jensen, Erik Schou; lektor.

Johnsen, Ole; lektor.

Jørgensen, Gunni Kretora; lektor.

Kristiansen, Erik; lektor.

Kristoffersen, Anette Vedding; ph.d.-studerende.

Nielsen, Arne Thorshøj; lektor.

Pedersen, Asger Ken; docent.

Petersen, Ole Valdemar; lektor.

Rosing, Minik Thorleif; lektor.

Schovsbo, Niels Hemmingsen; ph.d.-studerende.

Willigers, Bartholomeus J.A.; forskningsadj.

TAP:

Bang, Bente Soltau; konservator.

Belhage, Lisa E; tegner.

Brantsen, Annemarie Kongslev; korrespondent.

Christensen, Jens Christian; laboratorietjent.

Elmgaard, Mona; konservator.

Fromberg, Sanne Lis; akademisk medarbejder – puljejob.

Gottlieb, Inge; overassistent.

Haarup, Vibeke; konservator.

Hansen, Heidi; tegner – puljejob.

Jakobsen, Sten Lennart; konservator.

Jankowski, Maria; laborant.

Knudsen, Bent; teknisk tegner – puljejob.

Knudsen, Kirsten; overassistent.

Nicolaisen, Ann Lis; rengøringsassistent. – puljejob.

Olsen, Gunnar Svend; museumsassistent.

Skytte, Steen; konservator.

Topp, Nina Katharina; ekspeditionssekretær, ikke

AC.

Ph.d.-afhandlinger:

Clausen, Lene: A seismic stratigraphic study of the shelf and deep sea off southeast Greenland: The late Neogene and Pleistocene glacial and marine sedimentary succession.

Specialer:

Donald Emerson Davis: Sulfidparageneser i sten- og jernmeteoritter med særlig henblik på jern-sulfidet troilit.

Hansen, Annelise: Megalo Vouno vulkanen på den nordlige del af Santorini.

Haumann, Anders: En petrologisk undersøgelse af det arkæiske grundfjeld i Seven Island Bay, nordlige Labrador.

Fondsstøtte

Dansk Polarcenter:

– Redaktør Meddelelser om Grønland (Svend Funder) kr. 25.000.

Den Europæiske Union:

– INTAS (David Bridgwater) kr. 18.000.

EU:

– Stipendium, Bartholomeus Willigers (David Bridgwater) kr. 337.542.

Rektorkollegiet:

– opholdsudgifter udenlandske studerende (Institutederen) kr. 15.900.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd:

– CATLINA (Svend Funder) kr. 412.500.

– Den sen pleistocæne sedimentære udvikling på Jameson Land, Østgrønland (Anna Louise Alhed Hansen) kr. 369.275.

– The evolution of the Archaean and Proterozoic in the North Atlantic region (David Bridgwater) kr. 180.000.

– Pegmatitter og hydrothermale årer og disses genetiske relationer til de omgivende bjergarter på Narssárssuk og udvalgte områder af Ilmausaq, Grønland (Ole V. Petersen) kr. 78.633.

Publikationer:

Bendix-Almgreen S.E., Bang B.S.: Aspects of enameloid ontogeny in fossil and recent selachians with comments on enameloids and their occurrence during early lower vertebrate phylogeny. Geological Society of Denmark, on line Series 2, www.purl.dk/net/9710-0100, København 1997.

Bojesen-Koefoed J.A., Christiansen F.G., Nytoft H.-P., Pedersen A.K.: Oil seepage onshore West

Greenland: Evidence of multiple source rocks and oil mixing. 5th Conference on Petroleum Geology of NW Europe, Barbican Centre, London 26 – 7 Abstracts, s. 85, London 1997.

Bojesen-Koefoed J.A., Christiansen F.G., Nytoft H.-P., Pedersen A.K.: Seep data from onshore West Greenland. Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser, Rapport 1997/34, 7 s., København 1997.

Buchardt B., Nielsen A.T., Schovsbo N.H.: Alun Skiferen i Skandinavien. Geologisk Tidsskrift 3, s. 1-3, København 1997.

Bøtter-Jensen L., Poolton N., Johnsen O.: A search for IRSL-active dosimeters with enhanced sensitivity: A spectroscopic survey. Radiation Measurements 27, s. 279-290, 1997.

Christensen W.K.: Palaeobiogeography and migration in the Late Cretaceous belemnite family Belemnitellidae. Acta Palaeontologica Polonica 42, s. 457-495, Warszawa 1997.

Christensen W.K.: Palaeobiogeography and migration in the Late Cretaceous belemnite family Belemnitellidae. i: Calner H., Calner M. (eds.) Lundadagarne i historisk geologi och paleontologi V, Abstracts, s. 8, Lund Publications in Geology 134, Lund 1997.

Christensen W.K.: The Late Cretaceous belemnite family Belemnitellidae: Taxonomy and evolutionary history. Bulletin of the Geological Society of Denmark 44, s. 59-88, København 1997.

Christensen W.K., Schulz M-G.: Coniacian and Santonian belemnite faunas from Bornholm, Denmark. Fossils and Strata 44, s. 1-73, Oslo 1997.

Christiansen F.G., Boesen A., Dalhoff F., Pedersen A.K., Pedersen G.K., Riisager P., Zink-Jørgensen K.: Petroleum geological activities onshore West Greenland in 1996, and drilling of a deep exploration well. Geology of Greenland Survey Bulletin 176, s. 17-23, København 1997.

Christiansen F.G., Bojesen-Koefod J.A., Dam G., Nytoft H.-P., Nøhr-Hansen H., Pedersen A.K.: Evidence of multiple source rocks in the Cretaceous to Paleocene of the Nuussuaq Basin, onshore West Greenland. Abst.CSPG-SEPM joint convention, Sedimentary Events- Hydrocarbon Systems, Calgary, June 1-6 s. 62, Calgary, 1997.

Dalhoff F., Christiansen F.G., Dam G., Larsen L.M., Pedersen A.K.: Oil impregnation in the Paleocene volcanic succession of the Nuussuaq Basin, West Greenland. Petroleum Geology of NW Europe, 5th Conference and Exhibition, ore display and discussion, s. 16, London 1997.

Eberli G.P., Swart P.K., Malone M.J., m.fl. inkl. Schovsbo N.H.: Proceedings of the Ocean Drilling Program, Initial reports 166, 850 s., College Station, Texas 1997.

- Garrit D., Griffin W., Larsen L.M., O'Reilly S.Y.: Ultramafic xenoliths and mantle derived megacrysts from the Archaean and Proterozoic lithospheric mantle in West Greenland. *Terra Nova* 9, Abstract supplement 1, s. 75, Cambridge 1997.
- Hoch E.: Notes relating to a new bird from the early Tertiary North Sea Region. Geological Society of Denmark, on line Series 2, www.purl.dk/net/9710-0100, København 1997.
- Hoch E.: Plate Tectonics. i: Currie P.J., Padian K. (eds.) *Encyclopedia of Dinosaurs*, s. 559-561, 1997.
- Hoch E.: Specialization and evolutionary trends in Oligocene-Miocene whales. Abstract. Programme du Deuxième Congrès de Paléontologie des Vertébrés, Espérazu-Quillan 7-10. maj 1997, Espérazu 1997.
- Johnsen O.: ¹⁴Fe-¹⁵Mn substitution in the eudialyte group. *Zeitschrift für Kristallographie Supplement Issue* 14, s. 156, 1997.
- Johnsen O., Petersen O.V., Gault R.A.: Optical data on minerals of the eudialyte group: Discussion of the eucolite-mesodialyte-eudialyte terminology. *Neues Jahrbuch für Mineralogie Monatshefte*, s. 371-383, Stuttgart 1997.
- Johnsen O.: Microstructures in humite group polytypes: A HRTEM study. The 49th Annual Meeting of the Scandinavian Society for Electron Microscopy, s. 98-99, Göteborg, 1997.
- Johnsen O., Gault R.A.: Chemical variation in eudialyte. *Neues Jahrbuch für Mineralogie Abhandlungen* 171, s. 215-237, 1997.
- Johnsen O., Grice J., Gault R.A.: The Si<->Nb relation in eudialyte. The Geological Association of Canada/Mineralogical Association of Canada Annual A-74, Ottawa 1997.
- Kennedy W.J., Christensen W.K.: Santonian to Maastrichtian ammonites from Scania, southern Sweden. *Fossils and Strata* 44, s. 75-128, Oslo 1997.
- Kristoffersen A.V.: Flight apparatus of Paleocene/Eocene birds from the Fur Formation of Denmark. *Aarhus Geoscience* 6, s. 49-53, Århus 1997.
- Larsen L.M., Pedersen A.K.: The volcanic succession in the West Greenland drill holes GANE-1 and GANK-1, with notes on trapped hydrocarbons. Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse rapport 1997/120, s. 1-11, København 1997.
- Mengel F., Bridgwater D., Hageskov B.: High metamorphic pressures in the orogenic margin and foreland – an example from the Paleoproterozoic Nagssuqtoqidian Orogen in West Greenland. *Terra Nova* 9, Abstract supplement No. 1, s. 35, Cambridge 1997.
- Neuhoff P.S., Watt W., Bird D.K., Pedersen A.K.: Timing and structural relations of regional zeolite zones in basalts of the East Greenland continental margin. *Geology* 25, s. 803-806, Boulder, Colorado 1997.
- Nielsen A.T.: A review of Ordovician agnostid genera (Trilobita). *Transactions of the Royal Society of Edinburgh* 87, s. 463-501, Edinburgh 1997.
- Nutman A.P., Bennett V.C., Friend C.R.L., Rosing M.T.: 3710 Ma and >3790 Ma volcanic sequences in the Isua (Greenland) supracrustal belt; structural and Nd isotope implication. *Chemical Geology* 141, s. 271-287, Amsterdam 1997.
- Pauy H., Petersen O.V.: Red-brown Th-bearing fluorite from the cryolite deposit, Ivigtut, South West Greenland. *Neues Jahrbuch für Mineralogie, Monatshefte*, s. 483-490, Stuttgart 1997.
- Pedersen A.K., Watt M., Watt W.S., Larsen L.M.: Structure and stratigraphy of the early Tertiary basalts of the Bosseville Kyst, East Greenland. *Journal of the Geological Society*, 154, s. 565-570, London 1997.
- Pedersen L., Fischer A., Hald N.: Skolæstøkke – fjerntransport og introduktion af landbrug i Danmark. i: Pedersen L., Fischer A., Aaby B. (eds.) *Storebælt i 10.000 år. Mennesket, havet og skoven*, s. 201-205, København 1997.
- Pekov I.V., Petersen O.V., Voloshin A.V.: Calcio-ancylite-(Ce) from Ilímaussaq and Narssárssuk, Greenland, Kola Peninsula and Polar Urals, Russia; ancylite-(Ce) – calcio-ancylite-(Ce) an isomorphous series. *Neues Jahrbuch für Mineralogie, Abhandlungen* 171, s. 309-322, Stuttgart 1997.
- Petersen K., Hoch E.: Om Sisimiut-området geologi. *Tidsskriftet Grønland* 5,6,7, s. 274-278, København 1997.
- Petersen O.V., Medenbach O., Bollhorn J.: Epidymit twins. *Neues Jahrbuch für Mineralogie, Monatshefte* s. 221-228, Stuttgart 1997.
- Petersen O.V., Fockenberg T., Toft P.C., Rattay M.: Natrophosphate from Aris phonolites, Windhock, Namibia. *Neues Jahrbuch für Mineralogie, Monatshefte*, s. 511-517, Stuttgart 1997.
- Storey M., Duncan R.A., Larsen H.C., Pedersen A.K., Larsen L.M., Waagstein R.: Geochronology of East Greenland and Faeroes flood basalts in relation to continental breakup and the opening of the North Atlantic. *Abst. of the Internat. Lithosphere Program Workshop "Volcanic Margins"* 10-12.12-97, s. 41-42, Potsdam 1997.

Geografi

Geografisk Institut

På Geografisk Institut forskes og undervises der inden for følgende discipliner: Geomorfologi, hydrografi, hydrologi, klimatologi, jordbundsgeografi og sedimenttransport. Desuden omfatter instituttets profil kulturlandskabets geografi, landbrugsgeografi, Danmarks regionale geografi med tematisk kartografi, bygeografi med socialgeografi og fysisk planlægning, og økonomisk geografi i regionalt såvel som internationalt perspektiv. Der arbejdes interdisciplinært med regionale eksempler fra Vest- og Østeuropa, Afrika og Østasien. Endelig er der en række tekniske discipliner som kartografi, måleteknik og -teori, laboratorieteknik, database-design og -anvendelse, remote sensing, billedbehandling og GIS.

Dele af faget hviler på et rent naturvidenskabeligt, andre på et samfundsvidenskabeligt grundlag, og dets særlige kvaliteter og samfundsmæssige betydning er ikke mindst knyttet til kombinationen og integrationen af samfunds- og naturvidenskabelig teori og metode til beskrivelse af menneskets økologiske vilkår. Dette er blevet specielt tydeligt gennem geografi's rolle som "miljøfag". En stor del af instituttets forskning beskæftiger sig med danske, U-lands- og globale miljøproblemer, og mange kandidater og ph.d.'er uddannet ved instituttet finder beskæftigelse på dette område. Kombinationen af de forskellige fagdiscipliner har sit udspring og sit videnskabelige udbytte i et lokalt og regionalt kendskab, både på nationalt og internationalt niveau. Det moderne fag er også karakteriseret ved at lægge stor vægt på kvantitative feltobservationer, -målinger og -kortlægninger.

I 1997 er det besluttet at etablere et geocenter i hele Øster Voldgade 10-komplekset. Det samler to universitetsinstitutter, Geologisk Institut og Geografisk Institut med grundforskningsinstituttet Dansk Lithosfærecenter og sektorforskningsinstitutionen Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser i det 27.000 m² store bygningskompleks, Øster Voldgade 10, hvor Geografisk Institut kommer til at råde over ca. 6000 m². Geocentret er planlagt som et bofællesskab mellem selvstændige enheder med hver deres baggrund i dansk lovgivning. Alligevel vil etableringen have konsekvenser for instituttet, såvel når det gælder driftsmæssige forhold som faglige strategier.

For instituttet er der fire områder, hvor Geocenterplanerne vil få stor betydning. For det første bygges nyt og større bibliotek, der opfylder nuti-

dens standardkrav. I forbindelse hermed samler instituttet en række skrankefunktioner i en fælles hovedindgang/reception, hvor bibliotekspersonale kommer til at samarbejde med receptions- og internt servicepersonale. Den anden markante forandring sker i forbindelse med kantinedriften. Geografisk Instituts populære kantine er blevet et offer for Geocenterbetænkningens integrationshensigter. Kantinen nedlægges, og funktionen indrettes i en ny fælles kantine for hele Geocentret. Det tredje område, hvor der kommer til at ske ændringer er i EDB/GIS/billedbehandling/geoinformatik. Funktionerne samles i et fællesområde, som under Geografisk Instituts ledelse skal medvirke som fælles udviklingsenhed for hele Geocentret. Endelig er der for det fjerde store planer for laboratoriet. Der etableres et helt nyt laboratorium til kornstørrelsesanalyser samtidig med, at det eksisterende laboratorium moderniseres.

Faciliteter:

Geografisk Institut har til huse i den 4-etages, tre-fløjede bygning, der kaldes Område V, Øster Voldgade 10 (1350, K). Under instituttet bestyrer

Skalling-Laboratoriet med afdelinger i Esbjerg, Ho og Tønder samt Sermilik Stationen ved Ammassalik, Grønland. Arktisk Station på Disko, Grønland, bestyrer i fællesskab med botanikere, zoologer og geologer. Feltstationerne er åbne for andre forskere efter aftale. Institutet råder endvidere over motorbåden "Skallingen", der har station i Esbjerg.

Geografisk Institut råder over et stort antal PC'ere, som alle er tilsluttet et lokalt net med eksterne forbindelser, og en HP og en Sun arbejdsstation til brug for GIS. Til anlægget hører forskelligt udstyr til billedbehandling og kartografi.

Instituttets faciliteter omfatter laboratorier for jordbunds- og sedimentanalyse, og et forsøgsanlæg, hvor hydrauliske modelforsøg udføres i stor skala.

Biblioteket har status som nationalt centralbibliotek for faget og fungerer desuden som informationscenter for offentlighed, institutioner og erhvervsliv. Det omfatter ca. 3.300 hyldemeter, rummer ca. 31.000 bibliografiske enheder og har ca. 1150 tidsskrifter i løbende abonnement. Dertil kommer kortsamling dækkende Danmark, Europa og udvalgte oversøiske lokaliteter. Den indeholder ca. 2 mio. kortblade. Samlingens udlånsafdeling rummer ca. 70.000 kortblade, 25.000 flyfotos og 40.000 lysbilleder. I 1997 har biblioteket afsluttet sit program for retrokonvertering af bogkatalogposter. Det betyder, at katalogoplysninger for alle bøger indgået i biblioteket nu er tilgængelige online – også på Internettet.

Udgivervirksomhed:

Større arbejder og artikler, der sigter direkte på et internationalt publikum, udgives af Det Kongelige Danske Geografiske Selskab i dettes skriftrækker: "Danish Journal of Geography" (udkommer årligt), "Occasional Papers, Denmark" (udkommer i forbindelse med Den Internationale Geografiske Unions kongres hvert 4. år), "Folia Geographica Danica", "Kulturgeografiske Skrifter" og "Atlas over Danmark" (de tre sidstnævnte udkommer lejlighedsvis).

Serien "Meddelelser fra Skalling-Laboratoriet" udgives lejlighedsvis af instituttet. Instituttet udgiver desuden i serien "Geographica Hafniensia"-afhandlinger, symposie- og forskningsrapporter, samt undervisningsmateriale. 1997 omfatter følgende udgivelser:

Anita Folly: Land use planning to minimize soil erosion – a case study from the Upper East Region in Ghana. A6: 1997 – pp. 207 + Appendix A.

Mikkel P. Tamstorf: Analyse af sne- og vegetationsdækket ved Zackenberg, NØ Grønland ved brug af Landsat TM og SPOT HRV images. C4: 1997 – pp. 93 + Appendix A-E.

Carina Seifert: Fieldstudies from Ghana – A presentation of surveys carried out by Danish Students. C5: 1997 – pp. 190.

Hanne K. Adriansen: The development of nomadic pastoralism in Africa. C6: 1997 – pp. 105 + Appendix 1-3.

Niels Fold (ed.): The spatial dimensions of development – Interaction between the global, national and local. Papers from a researcher training course, Tune Landbrugsskole, 5. – 10. November, 1995 – C7: 1997 – pp. 46 + Annex 1-2.

Ole Jensen: Adaptive strategies in a mountain valley – a case study from Baltistan. C8: 1997 – pp. 88 – Appendix A-F.

Forskerudveksling og symposier:

Geografisk Institut har i 1997 haft følgende gæsteforskere tilknyttet i over 1 måned: Owusu Bennoah, George Benneh, Barbara Verlic Christensen, Jean Dusart, Denis Troufleau, Emanuel Khakane. Instituttets medarbejdere har deltaget med præsentation af papers ved mere end 50 symposier, kongresser el. lign., og har desuden været inviteret som gæsteforelæser ved mange andre universiteter.

Rådgivning:

Instituttets forskere deltager som videnskabelige rådgivere i en lang række kommissioner og udvalg, herunder som ministerudpeget repræsentant i fx Naturbeskyttelsesrådet, Naturforvaltningsudvalget, Rådet for Ulandsforskning, Bestyrelsen for ICRAF (International Centre for Re-

search in Agroforestry), MIKA/DANCED-udvalget (udvalget til Miljø- og Katastrofe-bistand), Miljøklagenævnet samt Det rådgivende Udvalg for miljøbistand til udviklingslande.

Ph.d.-skolen:

Ph.d.-skolen ved Geografisk Institut har 25 studerende og tildelte 3 ph.d.-grader i 1997. Ph.d.-udvalget ved Geografisk Institut har det faglige ansvar for studieprogrammer og forskeruddannelsen. Udvalget koordinerer igangværende og planlagt undervisning. Desuden formidles information om kursusudbud ved andre ph.d.-skoler. I 1997 er der afholdt kursus i "Kuldioxid og methan udveksling mellem Jordens overflade og atmosfære" (H. Søggaard) samt Fire in Tropical Ecosystems (K. Rasmussen).

Undervisningen:

Undervisningen på Geografisk Institut hviler på 1994 studieplanen, der senest, for såvidt kandidatuddannelsen, er revideret i 1996. Uddannelsen bygger på den såkaldte 3+2+3 model, hvor de tre første år koncentrerer sig om en af de tre bacheloruddannelser i henholdsvis Naturgeografi, Kulturgeografi og Geoinformatik. De tre første semestre omfatter en fælles basisedel hvor de geografiske hovedområder præsenteres: Naturgeografi-samt Økologisk- og Socio-økonomisk kulturgeografi. Endvidere omfatter fællesdelen en række redskabsfag, herunder edb, statistik, kartografi og tematisk kartografi samt et kursus i geologi. I 4. – 5. Semester foretages en specialisering inden for de ovennævnte fagområder lige som der yderligere er mulighed for at supplere med forskellige tilvalgskurser af teknisk karakter: Botanik, Økonomi, Fysik, Remote Sensing og Digital Billedbehandling samt Geografiske Informationssystemer. Endelig afsluttes bacheloruddannelsen med udarbejdelse af en større selvstændig opgave.

Kandidatuddannelsen omfatter en to årig tilvalgsuddannelse, hvor den studerende inden for visse rammer selv kan vælge at tilrettelægge og målrette sin uddannelse. Undervisningen samler sig om 13 forskellige fagområder. For naturgeografiens vedkommende er disse: Pedologi- og jordbundsgeografi, Hydrologi/fluviomorfologi, Klimatologi/mikroklimatologi, Kyst- og æolisk geomorfologi, Dynamiske processer i fluviale og tidale miljøer samt Glacial- og periglacialmorfologi. Den socioøkonomisk geografiske fagområder udgøres af: Udviklingsgeografi, Erhvervenes og arbejdskraftens geografi, Socialgeografi og Politisk geografi. Endelig omfatter den Økologiske kulturgeografiske fagområder: Ressourceforvaltning i landbrugssystemer, Landskabsanalyse og arealforvaltning og Miljøgeografi.

I hele uddannelsesforløbet veksles mellem forskellige undervisningsformer, hvor ikke mindst feltkurser og ekskursioner indtager en meget væsentlig og højt prioriteret rolle.

Geografisk Instituts traditionelle fordeling på områder slår stadig igennem med uformindsket kraft. Det er de kulturgeografiske områder, der tiltrækker flest studenter. Udviklingsgeografi og by- og regionalgeografi producerer over halvdelen af kandidaterne og produktiviteten pr. fast medarbejder er markant meget højere end den er for resten af instituttet. Stof- og energiomsætning i landskabet og GIS/billedbehandling producerer på et nogenlunde niveau, mens de geomorfologiske områder er lavproduktive.

Formidling:

Geografisk Instituts stab medvirker bredt til at formidle forskningsresultater og ekspertise til samfundet. Kvantitativt kan det gøres op, at instituttets ca. 35 faste VIP-medarbejdere i 1997 har publiceret ca. 25 artikler i ikke-videnskabelige tidsskrifter, skrevet ca. 4 kronikker i dagspressen, produceret 3 skolebøger og 4 notater. Dertil kommer, at ca. 40% af medarbejderne bidrager i større eller mindre omfang til fagencyklopædien og i et noget mindre omfang til andre lignende samleværker. Der er desuden registreret foredragsvirksomhed i et omfang på omkring 80 bidrag. Når det gælder presse, radio og fjernsyn har man bidraget med interviews og andre indlæg.

Udviklingen 1993-97:

Langtidsplanen fra 1994 er i betydeligt omfang fulgt. I forbindelse med Advisory Boards anvisninger fra 1995 er planen blevet konkretiseret og detaljer er ændret. To faste lektorer er gået på pension i 1995 og 1997, der er sket ansættelse i 8 adjunkt/lektor stillinger, og professoratet i geomorfologi er i overensstemmelse med Advisory Boards rådgivning blevet besat med en kystmorfolog 1997. Tilførslen af nye ressourcer har været noget langsommere end behovet for udvidelse af staben, som demonstreret af udviklingen i antallet af studietrinstilvækster, etableringen af en helt ny uddannelse (geoinformatik) og et betydeligt antal ekstraordinært optagne studerende. Derfor er udvidelse af den faste stab delvist sket på bekostning af løslærerbestanden. 1997 er tre adjunkt/lektor stillinger blevet besat (udviklingsgeografi, geoinformatik & naturgeografi og økologisk geografi & landbrug).

Nye ressourcer fra 1997:

November 1996 blev Geografisk Institut, ligesom de fleste af fakultetets andre institutter pålagt dramatiske besparelser på årsværksrammen og annu-

um. Institutet havde på daværende tidspunkt udset sig til en 10%’s vækst i antallet af faste lærere og tilsvarende vækst i TAP-rammen og annuum til delt som følge af etablering af den nye geoinformatikuddannelse kombineret med tildelinger i forbindelse med ekstraordinære og store optag. Med besparelserne udmeldt i november 1996 fjernede fakultetet nødvendige ressourcer. Det naturvidenskabelige Fakultet aktiverede imidlertid selv en handlingsplan for at begrænse konsekvensen af besparelserne og anmodede derfor med succes undervisningsministeren om midler. Fakultetets aktion har betydet, at der igen er tilført nye ressourcer i form af VIP-stillinger, nemlig 1,5 i 1997 og 1 i 1998 og i form af TAP-stillinger, 0,4 i 1997 og 0,8 i 1998. Dermed er årsværksrammen udvidet til 39 faste VIP-stillinger og 20 faste TAP-stillinger.

Uviklingsplan frem til år 2000:

I Geografisk Instituts Langtidsplan 1994-2000 blev en række indsatsområder præciseret. Langtidsplanen udpegede konkrete områder, der på den ene eller anden måde skulle have tilført ressourcer eller som burde nedprioriteres. Planen var baseret på en lang række kriterier, der i hovedsagen relaterer sig til to hensyn. Sikring af forskning og sikring af undervisning. Endvidere har prioriteringen til hensigt at styrke sammenhængen og muligheder for tværgående samarbejder inden for geografien. I planen sondres mellem hovedindsats- og indsatsområder. Man pegede på tre hovedindsatsområder: Dynamisk geomorfologi, stof- og energiomsætning i landskabet, samt by- og regionalgeografi. Desuden udpegede man to indsatsområder: Arktisk naturgeografi og udviklingsgeografi. På tværs af kategoriseringen pegede man på det mere tekniske felt, nemlig geografiske informationssystemer, billedbehandling og EDB.

Hovedindsatsområder og indsatsområder er med forskellige overskrifter en tilbagevendende del af fagbeskrivelsen og sigter på at samle kræfterne om styrkepositioner. I 1997 har instituttet revideret den gamle udviklingsplan fra 1993 og herunder inddraget den rådgivning, vi i 1995 har modtaget fra Advisory Board. Det er hensigten at fastholde hovedindsatsområder og indsatsområder som grundlag for allokering af nye ressourcer, samtidig med at bredden og samarbejdet sikres. Dertil kommer effektueringen af en professorplan, der sigter på besættelse af tre professorater. Dels genbesættes professoratet i landbrugsgeografi, landbrugssystemer, økologisk geografi og kulturlandskabsanalyse. Dels udpeges yderligere to professorater, nemlig et femårigt under rubrikken Global Change med specialisering inden for et eller flere af de naturvidenskabeligt/økologiske baserede hovedindsats- og/eller indsatsområder, og

et varigt professorat med betegnelsen økonomisk geografi. Når det gælder adjunkt/lektor stillinger sigter man på 1) Danmarks Kulturlandskabsanalyse 2) udviklingsgeografi, 3) arktisk geomorfologi/geoinformatik, og 4) klimatologi/hydrologi. På lidt længere sigt er der videre planer om at styrke vadehavsforskning og politisk geografi ved genbesættelse eller nybesættelse. Når det gælder TAP-personale er der opslået en A-TAP stilling, hvor man skal medvirke ved udviklingen af geoinformatikuddannelsen, og hvor man desuden skal påtage sig opgaver inden for den elementære undervisning.

Forskningsområder:

Traditionelt er geografis forskningsområder inddelt efter discipliner. I den efterstående oversigt er der imidlertid udført en kategorisering efter indsatsområder. Det er dermed tilstræbt at give en oversigt over forskningen, der er ligeså fyldestgørende som den traditionelle. I den oversigt over projekter, der afslutter denne årbogsberetning er den traditionelle disciplinindelning bibeholdt.

Dynamisk geomorfologi

Fagområdet omfatter sediment-/stoftransport og landskabsudvikling i litorale, estuarine, fluviale og æoliske miljøer. Der forskes i transportprocesser og kvantitativ beskrivelse af sedimentfluxe og deres morfodynamiske respons. I litoralzonen og i det fluviale miljø er indsatsen koncentreret om morfodynamiske undersøgelser, medens der primært fokuseres på undersøgelser af transport og aflejring af kohæsive sedimenter i det estuarine miljø. Der lægges vægt på studier af landskabsudvikling, blandt andet dens relation til klima- og havspejlsændringer. Forskningen inden for fagområdet er i vid udstrækning relateret til miljøspørgsmål, f.eks. transporten og aflejringen af N og P samt forekomsten af iltsvind. Endvidere bør nævnes en betydelig indsats vedrørende studier af estuarine og kystnære miljøer set i relation til betydningen af samfundsmæssige indgreb i de naturlige processer – "coastal zone management". Regionalt arbejdes der såvel i Danmark som i Østersøen, flere europæiske lande samt Grønland. I Vadehavet er forskningsindsatsen fortsat betydelig, og den vil blive intensiveret i de kommende år med fortsat deltagelse i såvel nationale som internationale forskningsprogrammer.

Økologisk orienterede studier af stof- og energiom sætningen i landskabet

Feltet omfatter specielt forskning i klimatologi, hydrologi og jordbundsgeografi med direkte relation til landbrugspotentiale og -produktion, i selve landbrugssystemernes indretning, og i de land-

brugsrelaterede miljøproblemer. P.t. fokuserer forskningsindsatsen især på Danmark og Afrika, og emner som næringsstofcirkulation, vandbalance, arealanvendelse og samfundsmæssige strategier i styringen af disse spiller en central rolle. I forbindelse med feltstudier i Afrika har man anvendt og bidraget til udvikling af telemålingsteknik til kortlægning og monitorering af landbrugs- og miljøforhold, og i forbindelse med forskning i såvel Danmark som i Afrika organiseres og analyseres data hyppigt i geografiske informationssystemer (GIS).

By- og regionalgeografi (herunder erhvervsgeografi, bebyggelsesgeografi og fysisk planlægning)

Fagområdet arbejder med regionale og bymæssige strukturer samt forandringer. Internationalisering, europæisk integration, Østeuropas åbning, erhvervsmæssig omstrukturering, samt den teknologiske udvikling har grundlæggende ændret forudsætningerne for de geografiske makrostrukturer og dermed for by- og regionalgeografien. Resultatet er et stigende samfundsmæssigt behov for forskning, der analyserer baggrunden for og virkningerne af investeringer i områder som infrastruktur, kultur og erhvervsfremme. Hertil kommer det parallelt voksende behov for socioøkonomiske konsekvensanalyser af den strategiske planlægnings effekter. Det gælder især miljø- og storbyproblemer, der analyseres i en rumlig sammenhæng. Der arbejdes primært med eksempler fra Europa, men også fra Østasien, USA samt Vestafrika. Fagområdet analyserer kulturlandskabets udvikling, særligt for de bebyggede områders vedkommende. Der arbejdes med urbanisering, med bysystemteori, som omfatter bebyggelsesmønstret, byernes rumlige fordeling og funktionelle sammenhæng, og med bystrukturanalyse, som omfatter emnerne arealbenyttelse i byer, befolkningsfordeling, arbejdspladsfordeling og infrastruktur, bymodeller samt bystrukturteori.

Arktisk naturgeografi

Forskningen lægger hovedvægt på beskrivelsen af sammenhæng og vekselvirkning mellem landskab og klima, i tid og rum, bl.a. med udgangspunkt i diskussionen om "global climatic change". Forskningen foregår i klimatisk følsomme polnære regioner (Grønland: Disko, Angmagssalik og Zackenberg) samt i Island og Antarktis, men også tidligere arktiske områder (Danmark og Sverige) inddrages. Landskabsanalysen omfatter dels undersøgelser og dateringer af fossile terrænformer for at indsamle palaeoklimatisk information, dels processtudier og monitorering af recente elementer. Arktisk naturgeografisk forskningsgruppes tilgang er multidisciplinær, og omfatter glaciale, periglaciale, fluviale, lacustrine, estuarine, litorale og ma-

rine sedimenter, former og processer, i udvalgte nedbørsområder. Jordbunden opfattes som magasin og kilde i en biokemisk cyklus, og bestemmelse af energi-, gas- og materialefluxe er vigtige parametre i undersøgelserne. Forskergruppen omkring arktisk naturgeografi arbejder siden begyndelsen af 1990'erne især ud fra SNF rammebevilling tværrådslige midler; EU-bevillinger og KVUG-midler. Arktisk naturgeografi har udviklet sig til et studium af de recente glacielle og periglacielle processer (erosion, transport og aflejring) og de deraf følgende terrænformer i arktiske egne. Derudover er der etableret projektsamarbejde med biologiske forskere vedrørende: Interaktionen mellem fysisk geografiske og biologiske processer – især studier af processer af betydning for kulstofcirkulation og – balance. Geobiokemisk cirkulation i relation til det hydrologiske kredsløb er ligeledes oprustet som forskningsfelt bl.a. i relation til miljøspørgsmål såsom effekten af minedrift og klimaændringens effekt på næringsstof cirkulation og – fluks til lakustrine og marine miljøer. Ved Myrdalsjøkull, Island analyseres de processer, sedimentter og terrænformer, som i dag findes ved en gletscher, navnlig med henblik på tolkning af danske landskaber. Den recente permafrost, geomorfologiske spor efter tidligere permafrost samt arktisk vinderosion studeres i Skandinavien ud fra observationer af processer i aktuel udvikling. På Færøerne studeres i landskabsudviklingen, med særligt henblik på Sen Weichsel og Holocæn.

Udviklingsgeografi (social- og økonomisk-geografisk udvikling i den tredje verden)

Forskningen er baseret på økonomisk- og socialgeografiske teorier i kombination med teorier om udviklingsprocessen i den tredje verden. Studierne gennemføres på forskellige geografiske niveauer, fra studier af lokalsamfund (f.eks. landsbyniveau) over studier af sektorudvikling på nationalt niveau til studier af ulandenes position i den internationale arbejdsdeling. Tematisk arbejdes der med urbaniseringsprocesser, kobling mellem industri og landbrug og Syd-Syd relationer indenfor den internationale arbejdsdeling. I regionalgeografisk sammenhæng fokuserer forskningen hovedsageligt på Vestafrika (Ghana), det sydlige Afrika (Zimbabwe), Sydasiens (Indien, Nepal), Sydøstasien (Malaysia) samt Colombia i Latinamerika. Der arbejdes også med kombinationer af økologiske og socioøkonomiske tilgange til studier af bæredygtig udvikling i ulandene.

Geografiske informationssystemer (GIS) og jordobservation (remote sensing/digital billedbehandling)

Forskningen i GIS er koncentreret omkring lokali-

seringsstudier og udvikling af metoder til kortlægning og analyse af arealressourcer. Jordobservationsforskningen har primært fokuseret på metodeudvikling til bestemmelse af såvel generel arealanvendelse som specifik vegetationstypebestemmelse og afledte biofysiske parametre. Omkring forskning i GIS- og jordobservation eksisterer der et bredt udviklingsmiljø, hvori indgår praktisk anvendelse af metoder i tilknytning til feltarbejde samt udvikling af software. Aktiviteterne er primært knyttet til Danmark, Grønland og Vestafrika.

De fakultære satsningsområder (miljøet, nord-syd)

I forbindelse med kortlægningen af Det naturvidenskabelige Fakultets "miljøindsats", fremsendte Geografisk Institut i juni 1995 en oversigt over miljøforskningsaktiviteter. I denne sammenhæng påpegede man, at geografisens temaer er det dynamiske økosystem og samfund/befolkning samt interaktionen herimellem.

Tilbagekoblinger mellem antropogen global change og naturlige og intensivt udnyttede marine og terrestriske økosystemer er det centrale udgangspunkt for erkendelsen af miljøproblemer både i lokal og global skala. Miljøindsatsen ved GI tager naturligt afsæt i denne tværfaglige struktur – i problemstillinger af både lokalt, regionalt og globalt perspektiv. Geografisk Institut deltager aktivt i initiativer med henblik på at etablere en Miljø/Global Change forskerskole, hvor Det naturvidenskabelige Fakultet i et samarbejde med DMU og andre lignende institutioner ønsker at fremme samarbejdet ved forskning og uddannelse i miljørelaterede spørgsmål. Institutets arktiske forskergruppe koordinerer således via fakultetets Arktiske Netværk arktiske forsknings- og uddannelsesinitiativer med miljøindsatsen. Dansk Polar Center og Grønlandske institutioner såsom Natur Institutet er aktive samarbejdspartnere vedrørende monitorering og forskning i Grønland. Geografisk Institut huser desuden det tropiske forskningscenter, SEREIN, hvor det er miljøforhold i Afrika, især i Sahel-regionen, der er i fokus.

Fakultetets satsning på Nord-Syd forskning matcher en betydelig del af Geografisk Instituts forskning. Især når det gælder udforskning af emner som landbrugssystemer, ørkenpredning, jordbundsgeografi, arealbenyttelse, international arbejdsdeling og byudvikling, gør man en stærk indsats. Dertil kommer, at Geografisk Institut samarbejder aktivt med University of Ghana over en bred vifte af aktiviteter, som spænder fra samarbejdsprojekter, til udveksling af ph.d.-studerende og personale. Institutet spiller en hovedrolle for udviklingen af GIS og billedbehandling i Accra.

Projekter:

Geografisk Instituts forskning præsenteres kortfattet i det følgende i form af en liste over større projekter med angivelse af de involverede.

Arktisk geomorfologi

The arctic landscape: Interactions and feedbacks among physical geographical and biological processes. SNFs Polarforskningsprogram (O. Humlum, N. Nielsen, B. Hasholt, B. Holm Jakobsen, B.U. Hansen, J. Krüger, H. Hvidtfeldt Christiansen – Sven Jonasson, T.R. Christensen, B. Fredskild, M. Rasch, H. Søgaard, T. Friborg, P.v.d. Keur).

Late Weichselian periglacial landscape evolution (H. Hvidtfeldt Christiansen).

The arctic landscape: Interactions and feedbacks among physical geographical and biological processes (O. Humlum, N. Nielsen, B. Hasholt, H. Hvidtfeldt Christiansen, B. Holm Jakobsen, M. Rasch, P.v.d. Keur).

Frozen Geochemical Barrierits dynamics and influence on substance flux in permafrost landscapes (B. Holm Jakobsen).

Soil Erosion in South Greenland. Reevaluation/monitoring of soil erosion in the sheep breeding district in Greenland (B. Holm Jakobsen).

Origin and dynamics of rock glaciers; Disko Island, central West Greenland (O. Humlum).

Landskabskort over Sjælland, Lolland, Falster og Møn (J. Krüger, M. Houmark-Nielsen og S. Andersen, Skov- og Naturstyrelsen).

Landskabs-, proces- og klimastudier i glaciære miljøer i Island (J. Krüger, N. Richardt, N.T. Knudsen, J. Aber, K.E. Klint, J. van der Meer).

Quaternary landscape evolution on the Faroe Islands. Funded by the Danish Science Research Council (SNF) (H. Hvidtfeldt Christiansen).

Periglacial landskabsanalyse af nivation specielt med henblik på klima og sedimentflux i den Sølige del af Nordatlanten. Post.doc. Project funded by the Danish Science Research Council (H. Hvidtfeldt Christiansen).

Dynamics of arctic soils: Physical and chemical processes in the active layer-permafrost system. Forlængelse af projekt af The Arctic Landscape: Interactions and feedbacks among physical geographical and biological processes. Projektet finansieres af SNF (2 mill.) Og delprojekt ledes af B. Holm Jakobsen (B. Elberling, H. Hvidtfeldt Christiansen).

Naturlig overfladenær oxidation af sulfidrige gossans, Citronen Fjord, Nordgrønland. Projektet ledes af GEUS og Geografisk Institut indgår som samarbejdspartner sammen med Afd. For Mikrobiel Økologi, Aarhus Universitet (B. Elberling).

Opbevaring af frossen mineaffald i arktiske om-

råder med permafrost. Et projekt under Det arktiske Miljøprogram, som finansieres af Miljøstyrelsen (MIKA-pulje), i alt 1,2 mill. (B. Elberling).

Kyst- og klitmorfolgi

Interaktionen mellem glaciællandskab og kystudvikling i relation til klima- og havspejlsændringer på Knudshoved Odde, Sydsjælland (J. Krüger, O. Humlum).

Kystmorfologiske følger af ændringer i vindklimaet (J. Nielsen).

Sedimenttransport og profiludvikling på stormflodsdominerede kyster. SNF-rammeprojekt (J. Nielsen, T. Aagaard, N. Nielsen, B. Greenwood (Toronto Univ.), Chr. Christiansen (ÅU), L. Lund Hansen (ÅU)).

Coastal to basin fluxes (1996-99) (Chr. Christiansen med samarbejdspartnere fra GI, Århus; IOW, Warnemünde; Geomar; Kiel; DHI, Hørsholm; DML, Skotland og PSA, Sopot).

Kystvandenes næringsomsætning (Chr. Christiansen, GI, Århus, MBL, Helsingør og Århus Amt).

Boxcorer til uforstyrrede kerner (Chr. Christiansen, L. Lund-Hansen, AAU).

Skallingskystens sedimentbudget (JN, TAA, NN, R. Davidson-Arndt (Univ. Guelph)).

The arctic landscape: Interactions and feedbacks among physical geographical and biological processes. Delprojekt: Undersøgelser af holocæne kystudvikling i Disko Bugt (N. Nielsen & M. Rasch). Delprojekt: Undersøgelser af bundtopografiske og sedimentologiske forhold i Vestdiskos fjorde (N. Nielsen, M. Rasch (DPC), J. Desloges (Univ. of Toronto), R. Gilbert (Queen's Univ., Can.) & J. Dale (Univ. of Regina, Can.)). Delprojekt: Studier over den recente og subrecente kystudvikling og fjordbundssedimentologi i Vestdiskos fjordsystemer (N. Nielsen & M. Rasch).

Vadehavets morfologi

Nedbrydningen af vadehavsoen Jordsand (M. Jespersen & E. Rasmussen).

Sedimentation og vegetationsudvikling i slikgårdene foran det fremskudte dige (M. Jespersen & E. Rasmussen).

Udviklingen af Rømø vestkyst (M. Jespersen & E. Rasmussen).

Hydrografi og sedimenttransport i estuarine og fluviale miljøer

INTRMUD. EU-finansieret MAST-III projekt. The morphological development of intertidal mudflats (M. Pejrup).

Danish Environmental Monitoring of coastal Waters. DECO. Finansieret af forskningsrådenes Rumudvalg (M. Pejrup).

Sandvandring i Ribe Øster Å (J. Bartholdy).

Sediment transport in the Cecina River (J. Bartholdy).

Holocæne, fluviale og estuarine sedimentationsmiljøer i sydvest Jylland (J. Bartholdy, R.A. Davies).

Undersøgelser af suspenderet transport i Varde Å's opland (B. Hasholt).

Grundvand og overfladevand på Skallingen. Indgår i sammenhæng med opbygning af Klimavandbalance station på Skallingen (B. Hasholt).

ENRECA-projekt under Geologisk Institut. Hydrologi og samspil mellem overfladevand og grundvand (B. Hasholt).

Aflejring af finkornede sedimenter i Sild-Rømø tidevandsområdet (M. Pejrup).

Analyse af årsager til variationer i koncentrationen af suspenderet materiale i Vadehavet (J. Bartholdy & D. Anthony).

Jordbundsgeografi

Danida, Enrecaprojektet "Ecological Laboratory" (H. Breuning-Madsen og L. Krogh med University of Ghena, Legon).

Etablering af en Jordbundsanalyse database for Central og Østeuropa (H. Breuning-Madsen, R.J.A. Jones, Cranfield University, UK, Th. Balstrøm).

Videreudvikling af EU-jordbundsanalyse database (H. Breuning-Madsen, R.J.A. Jones, Cranfield University, UK, Th. Balstrøm).

Bevarelse af egekister i bronzealderhøje (H. Breuning-Madsen, M. Holst, M. Rasmussen).

Regionalpedologiske studier i Danmark (H. Breuning-Madsen, Th. Balstrøm, L. Krogh, N. Jensen, M. Greve).

Undersøgelser af rilleerosion i 8-10 erosionstruede områder i Danmark (B. Hasholt).

Undersøgelse af rilledannelse og sedimenttransport ved Foulum og Ødum (B. Hasholt).

Frozen geochemical barrier: Its dynamics and influence on substance flux in permafrost landscapes – (EU-INTAS-PROGRAM) (B. Holm Jakobsen).

Hydrologi og klimatologi

HAPEX-Sahel: Atmosfære/vandbalance eksperiment under EU's miljøprogram (E. Bøgh, H.S. Andersen, T. Friberg og H. Søgaaard).

EFEDA Atmosfære/vandbalance eksperiment i ørken truede områder i Spanien. EU's miljøprogram (T. Friberg og H. Søgaaard).

NOPEX Atmosfære/vandbalance eksperiment nær Uppsala. Nordisk Klimaprogram og Statens Strategiske miljøforskningsprogram (P.V.D. Keur og H. Søgaaard).

Congas. Siberian Gas exchange experiment (H. Søgaaard).

R/S model (H. Søgaaard).

Analytiske landskabsstudier i Vest- og Østgrønland SNF rammeprojekt (B.U. Hansen, B. Holm Jakobsen, B. Hasholt, N. Nielsen, O. Humlum, J. Krüger, H. Hvidtfeldt Christiansen).

Landbrugsgeografi og økologisk geografi

Kulturlandskaber i Apulien, Syditalien – studier af samspil mellem ressourcer og landbrug i et mediterrant område (H. Mørch).

Europæisk landbrugsstruktur – studier af produktionstypers regionale fordeling i EU (H. Mørch).

Erkendelsesformer i Geografiundervisningen (R. Guttesen).

Brandeffekter på dyrkningsjord (S. Christiansen og C. Saarnak).

Materialestrømme i hedebruget (S. Christiansen).

Fiskeri og fiskeriregulering i Nordatlanten og ved Færøerne (R. Guttesen).

Færøernes historiske geografi (R. Guttesen).

Landbrugsmæssige og økologiske konsekvenser ved skovrydning og skovrejsning i Tanzania og Zambia baseret på digital billedbehandling af satellitdata (K. Rasmussen, T. Birch-Thomsen).

Land-use – og landskabsdynamik i rurale, europæiske områder (A. Reenberg).

Landbrugsudvikling og landskabsforandringer – historisk analyse af socioøkonomiske og biofysiske parametres indflydelse på landbrugets arealanvendelse (S.P. Kristensen).

SEREIN-Sahel Sudan Environmental Research Initiative. Center under Det strategiske Miljøforskningsprogram – Bæredygtig udnyttelse af naturgrundlaget i ulande A. Reenberg (centerleder), S. Bolwig, B. Fog, L. Krogh, K. Rasmussen, M. Rosing Lund, H. Søgaaard). Derudover deltagelse fra IU/RUC, Antropologi/AU samt Botanisk Institut/AU.

Parthaver i Center for forskning vedrørende bæredygtigt landbrug i semi-aride dele af Afrika (SASA/Center for Udviklingsforskning, finansieret igennem "Det strategiske Miljøforskningsprogram"). Forskningsamarbejdet koordineres af en bestyrelse med centerledelsen placeret på Center for Udviklingsforskning. "Ændringer i ressourceudnyttelse og overlevelsstrategier" (RUC/GIKU / – v./T. Birch-Thomsen).

Opbygning af GIS-Remote Sensing laboratorium til analyse af natur ressourcer. ENRECA-Program ved Universitetet i Ouagadougou (A. Reenberg, B. Fog).

Future Land Use in Eastern Europe (i samarbejde med International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Østrig) (S. Anderberg).

Understanding Urban Metabolism – An Inte-

grated Systems Approach for the Description and Management of an Urban Socio-Technical System (i samarbejde med Chalmers, Göteborg).

The Development of the Environment in Eastern Europe (i samarbejde med International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Østrig) (S. Anderberg).

Agricultural and ecological consequences of deforestation in southwestern Tanzania and northern Zambia (T. Birch-Thomsen).

Miljøgradering og bæredygtigt landbrug i semi-aride dele af Østafrika/Environmental degradation and sustainable agriculture in semi-arid parts of East Africa. Fælles forskningsprojekt inden for "Center for forskning vedrørende bæredygtigt landbrug i semi-aride dele af Afrika" (T. Birch-Thomsen).

Socio-økonomisk Geografi

Globalizing cities: Social, economic and political restructuring (H.T. Andersen, E. Clark, J. Jørgensen).

Storbyens socialgeografi under forandring (H.T. Andersen).

COST A9: EU-projekt om Transformation of European Cities and Urban Governance (H.T. Andersen).

Industrial Dynamics in two Danish Regions, Greater Copenhagen and Ringkøbing County (S. Engelstoft, C. Jensen Butler).

Center for Byudvikling, bypolitik og velfærd. "Center uden mure" (SBI, SFI, RUC, J. Jørgensen, H.T. Andersen, E. Clark).

Urbanisering, økonomisk omstrukturering og informationsteknologi (J. Jørgensen).

Urban networking as a learning process in the Baltic Sea Region (J. Jørgensen).

EURICUR: EU-samarbejdsprojekt med sigte på storbydynamik (C. Wichmann Matthiessen).

UNICA: Samarbejdsprojekt om storbyforskning i bred forstand med deltagelse af repræsentanter for hovedstadsuniversiteter i EU (C. Wichmann Matthiessen).

NUREC: EU-samarbejdsprojekt om udvikling af definitioner og opbygning af database om storbyer med deltagelse af repræsentanter for universiteter og myndigheder i EU (C. Wichmann Matthiessen).

Øresundsregionens udvikling (C. Wichmann Matthiessen).

COST 332: EU-projekt, der sigter på at udvikle nye organisationsformer mellem sektorplanlægning og arealbenyttelsesplanlægning (C. Wichmann Matthiessen og E. Clark).

Municipal site leasehold-problems and potentials (E. Clark).

Transportation and the built environment – a domain structure approach (E. Clark).

Globalization of property capital (E. Clark).

Indvandring på arbejdsmarkedet (A.-K. Bäcklund, R. Ohlsson, Lunds Universitet).

Kritisk realisme og metoder i erhvervsgeografi (F. Hansen og N. Fold).

Krise, beskæftigelse og lokal velfærd (F. Hansen).

Regulation of Agro-Industrial Activities in the Developing Countries (N. Fold).

State Regulation, Social Institutions and Entrepreneurial Initiative – Key Factors in Development Dynamics of Industrializing Countries (N. Fold).

Sustainable urbanisation: Socio-economic and environmental consequences of urbanisation in the peri-urban area of Accra, Ghana (K. Gough).

Housing the urban poor: A longitudinal study of self-help housing in Pereira, Colombia (K. Gough).

Geografi og videnskabsfilosofi (R. Guttesen, F. Hansen).

Geografiske informationssystemer og remote sensing

Forbedring af den digitale højdemodel for Danmark (samarbejde med Institut for Planlægning, DTU og Kort- og Matrikelstyrelsen) (T. Balstrøm).

Kvalitetsbedømmelse af jordbundsressourcer og regionale jordbundsforhold i Danmark ved hjælp af GIS (T. Balstrøm i samarbejde med H. Breuning-Madsen, GI og N.H. Jensen, RUC).

Etablering af en analytisk jordprofil database for Danmark (T. Balstrøm, H. Breuning-Madsen).

Overvågning af det åbne land ved hjælp af ERS-1 SAR og optiske satellitbilleder (B. Fog).

Opbygning af remote sensing forskningsfaciliteter ved University of Ghana (H. Jeppesen & L. Møller-Jensen).

Udvikling af metoder til satellitbilled-baseret miljø- og landbrugsovervågning i Senegal (K. Rasmussen, H.S. Andersen, J. Grundtmann).

Opbygning af naturressource-monitoringsfacilitet ved Universitetet i Ouagadougou – Danida's ENRECA/forskningskapacitetsprogram (A. Reenberg, B. Fog).

Brand i tropiske økosystemer – anvendelse af satellitdata til identifikation og karakterisering af savannebrande. Del af tværfagligt rammeprojekt (K. Rasmussen, T.T. Nielsen, C. Saarnak).

Integration af satellitdata i distribuerede hydrologiske modeller. Tværfagligt rammeprojekt (K. Rasmussen, I. Sandholt, H. Breuning-Madsen, S. Christiansen).

Christian Wichmann Matthiessen

Stab

VIP: 43 årsværk.

TAP: 21 årsværk.

VIP:

Aagaard, Troels; lektor.
 Adriansen, Hanne K. O.; ph.d.-studerende.
 Anderberg, Bjørn Stefan; adjunkt.
 Andersen, Hans Thor; lektor.
 Anthony, Dennis; ph.d.-studerende.
 Balstrøm, Thomas; lektor.
 Bartholdy, Jesper; lektor.
 Birch-Thomsen, Torben; lektor.
 Bolwig, Simon; ph.d.-studerende.
 Brandt, Sven Anders; ph.d.-studerende.
 Breuning-Madsen, Henrik; professor.
 Broge, Niels H.; ph.d.-studerende.
 Bäcklund, Ann-Katrin; lektor.
 Bøgh, Eva; ph.d.-studerende.
 Christiansen, Christian; professor.
 Christiansen, Sofus Emil; professor.
 Clark, Eric; lektor.
 Dich, Trine; amanuensis.
 Dusart, Jean; forskningsass.
 Dybkjær, Gorm Ibsen; ph.d.-studerende.
 Elberling, Bo; forskningsadj.
 Engelstoft, Sten; lektor.
 Fold, Niels Christian; adjunkt.
 Folly, Anita; ph.d.-studerende.
 Gough, Katherine; adjunkt.
 Guttesen, Rolf Flemming; lektor.
 Hansen, Birger Ulf; lektor.
 Hansen, Frank; lektor.
 Hansen, Lars; projektmedarbejder.
 Hasholt, Bent; lektor.
 Humlum, Ole; lektor.
 Jacobsen, Anna; ph.d.-studerende.
 Jacobsen, Thomas Friborg; forskningsadj.
 Jakobsen, Bjarne Holm; lektor.
 Jensen, Ellen Højgaard; amanuensis.
 Jensen, Lene Møller; ph.d.-studerende.
 Jeppesen, Henrik; lektor, dekan.
 Jørgensen, John; lektor.
 Keur, Peter Van Der; ph.d.-studerende.
 Kristensen, Søren Pilgaard; kand. stip.
 Krogh, Lars; adjunkt.
 Krüger, Johannes; lektor.
 Larsen, Henrik Gutzon; amanuensis.
 Larsen, Jytte Agergaard; ph.d.-studerende.
 Lund, Mads Erik Rossing; ph.d.-studerende.
 Matthiessen, Chr. Wichmann; professor.
 Mertz, Ole; forskningsstip.
 Møller-Jensen, Lasse; lektor.
 Mørch, Henning F Christian; lektor.
 Nielsen, Flemming; ph.d.-studerende.
 Nielsen, Jørgen; lektor.
 Nielsen, Niels; lektor.
 Nielsen, Thomas Theis; ph.d.-studerende.
 Nordstrøm, Claus; ph.d.-studerende.
 Nørgaard, Helle; ph.d.-studerende.
 Olsson, Thomas Leen; ph.d.-studerende.

Pejrup, Morten; lektor.
 Petersen, Dorthe; amanuensis.
 Rasmussen, Erik; lektor.
 Rasmussen, Kjeld; lektor.
 Rasmussen, Michael Schultz; amanuensis.
 Reenberg, Anette; lektor.
 Saarnak, Christopher F.; ph.d.-studerende.
 Sandholt, Inge; forskningsadj.
 Skop, Eli; ph.d.-studerende.
 Swenning, Joar; ph.d.-studerende.
 Søgaaard, Henrik; lektor.
 Tamstorf, Mikkel; ph.d.-studerende.
 Troufleau, Denis; forskningsadj.
 Winther, Lars; ph.d.-studerende.

TAP:

Aker-Hansson, Andreas Helge M.; praktikant.
 Andersen, Mette Lise; laborant.
 Andersen, Tove Wennervaldt; assistent.
 Bech, Jeanette; typograf.
 Christiansen, Anette; assistent.
 Christiansen, Hanne; overassistent.
 Christiansen, Paul; laboratoriebetjent.
 Dollas, Anne Käthe; overassistent.
 Fog, Bjarne; cand.scient.
 Grundtmann, Jens Carl; civilingeniør.
 Hansen, Ebba Cederberg; praktikant.
 Hansen, Frank; praktikant.
 Hansen, Wendy Seneca; laborant.
 Jespersen, Charlotte; korrespondent.
 Jørgensen, Preben Sonne; biblioteksleder.
 Larsen, Trine Ravn; assistent.
 Levring, Vibeke D. Jerrebo; overassistent.
 Madsen, Peter; praktikant.
 Maul, Jørn; overassistent.
 Moltke, Hanne; typograf.
 Nielsen, Karin Bloch; ekspeditionssekretær; ikke
 ac.
 Nielsen, Ole; edb-medarbejder.
 Pørksen, Kent; teknisk assistent.
 Rasmussen, Jonna Else; assistent.
 Rose, Gitte Frydenlund; typograf.
 Rydicher, Bo; praktikant.
 Schipp von Branitz, Simone; bibliotekar.
 Simonsen, Kirsten Løvbjerg; laboratorietekniker.
 Thomas, Ulf Pierre; materiel forvalter.

Ph.d.-afhandlinger:

Folly, Anita: Land Use Planning to Minimize Soil
 Erosion – a Case Study from the Upper East Re-
 gion in Ghana.
 Mertz, Ole: Cultivation Potentials of Wild Vegeta-
 bles: Their Role as Cash or Subsistence Crops in
 Farming Systems in Sarawak, Malaysia.
 Winther, Lars: Regional teknisk forandring og sti-
 afhængig udvikling. Dansk industris regionale
 udvikling 1980-1994.

Specialer:

- Aage, Tine Nørsgaard: Industriel udvikling gennem tiltrækning af multinationale virksomheder – potentialer for EU's mindre begunstige regioner, eksemplificeret ved Andalusien og Skotland.
- Adriansen, Hanne K. O.: The development of nomadic pastoralism.
- Andreassen, Lars Peter: Velfærdsstaten under post-fordismen.
- Archer, Elizabeth Jill Macdougall: Planlægning og forvaltning af fredede landskaber: en landskabs-økologisk analyse.
- Bang, Henrik Gert: Regionaludvikling i praksis – eksemplificeret ved Mecklenburg-Vorpommern.
- Bjerregaard, Charlotte: Integreret forvaltning af kystzonens ressourcer i Danmark.
- Clausen, Hans-Erik: Om jordrenten i det kompetitive kapitalistiske samfund. En værdibaseret tilgang.
- Fayed, Rima Overgaard: Integration og disintegration in the European Union.
- Galle, Michael: Regionaludvikling i praksis – eksemplificeret ved Mecklenburg-Vorpommern.
- Gregersen, John Christian: En verden i bevægelse – Infrastrukturens effekt på den internationale arbejdsdeling.
- Grolin, Hanne Askholm: Integreret forvaltning af kystzonens ressourcer i Danmark.
- Grøndahl, Christel Louise: Satellitbillede baseret vegetationskortlægning samt vurdering af drivhus-gas udvekslingen – eksemplificeret med data fra Abisko.
- Hansen, Peter Bo: Miljøstyring – fra norm – til selvregulering? – myndighedernes, virksomheders og andre aktørers miljøarbejde i Geografisk perspektiv.
- Hansen, Tina Svan: Changes in Land Use Practice and Land Use Patterns in the Northern Sudan Zone – a villaged based field study from the Boulgou Province, Burkina Faso.
- Hvidberg, Martin: Rededge analyse af hvedespektrale signatur og bestemmelse af planteparametre ved hjælp af remote sensing.
- Iversen, Lisbeth: National regulering i et regionalt udviklingsperspektiv. – En analyse af den danske velfærdsmodel og regionalpolitikens udformning i Vestsjællands amt.
- Jakobsen, Stig Lykke: Participation i bistandsprojekter.
- Jensen, Anne Frimand: De lokale grønne centre og borgernes deltagelse i den bæredygtige omstillingsproces.
- Jensen, Bjarne Eskild: Kulturens betydning for den regionale udvikling – med fokus på Øresundsregionen.
- Jensen, Jens Falk: Effekter af intensiv rekreativ arealanvendelse i bynære skove. Med fokus på stinettet.
- Jensen, Ole: Adaptive strategier i en bjergdal: Et case study fra Baltistan.
- Jørgensen, Janne Maj: Sammenligning mellem økologisk og konventionelt dyrket landbrug – mikrobiologisk aktivitet og nedbrydningshastighed.
- Larsen, Henrik Gutzon: Økologiske systemer og territoriale strukturer – vandressourcer i arabisk-israelsk politik.
- Lund, Thomas: Arbejdsløshed, sociale relationer og tilværelsesstrategi.
- Madsen, Michael S: Industriel udvikling gennem tiltrækning af multinationale virksomheder – potentialer for EU's mindre begunstige regioner, eksemplificeret ved Andalusien og Skotland.
- Mazzoli, Ulla-Britha Kronborg: Specifik marginal-karakter – en analyse af arealanvendelse og resource-udnyttelse i Bornassio, en norditaliensk kommune.
- Navntoft, Anne: Udviklingspotentialer og vandkraft i Nepal & NUM-VDC.
- Nielsen, Peter: Energifluxe bestemt med overflade- og remote sensing metoder.
- Nielsen, Trine Louring: The Utilisation of Human and Natural Resources in a Sahelian Agro-Pastoral System – illustrated by means of a case study in a Fulani Bambabé village in northern Burkina Faso.
- Pedersen, Gertrud Glar: Gødskning i tre danske landbrugssystemer – betragtninger over effekten i jorderne gennem et høstår.
- Pedersen, Merete Villum: Cambodias åbning mod udlandet. Reform- og fredsprocessens indflydelse på udviklingen i de udenlandske investeringer.
- Schultz, Malene: Vejen til La Selva. Forskellige udviklingsfremstillinger og relationerne mellem disse i en lokal kontekst i Chiapas, Mexico.
- Sønderberg, Philip: Det offentlige efteruddannelsessystem mellem industriel udvikling og politisk regulering.
- Sørensen, Trine: Turisme på Tonga – et eksempel på turisme i tredje verdens ø-stater.
- Tange, Linda: Beskyttelse af fremtidens grundvandsressource – om hvordan en aktiv og forebyggende grundvandsbeskyttelse bør udformes i de udpegede områder med drikkevandsinteresse.
- Tange, Martin Henrik: Japans økonomiske og politiske strukturer.
- Theil, Jess Ingemann: Reguleringsteori, Institutionalisme og regionaludvikling – En teoretisk konsolidering, eksemplificeret ved en analyse af Apuliens udviklingsproblem.

- Thomsen, Karen Højbjerg: Kulturens betydning for den regionale udvikling – med fokus på Øresundsregionen.
- Thorning, Helene Benedikte Kathrine: Energi-fluxe bestemt med overflade- og remote sensing metoder.
- Topp, Lene: Vejen til La Selva. Forskellige udviklingsfremstillinger og relationerne mellem disse i en lokal kontekst i Chiapas, Mexico.
- Tvillinggaard, Jessie Dorthe K: National regulering i et regionalt udviklingsperspektiv. – En analyse af den danske velfærdsmodel og regionalpolitikens udformning i Vestsjællands amt.
- Wetterslev, Jakob: Miljøstyring – fra norm – til selvregulering? – myndighedernes, virksomheders og andre aktørers miljøarbejde i Geografisk perspektiv.
- Fondestøtte:*
Der henvises til den elektroniske udgave af Årbog-97 på WWW. Adgang via KU's hjemmeside <http://www.ku.dk>, menupunkt "Generel Information".
- Publikationer:*
Aagaard T., Greenwood B., Nielsen J.: Mean currents and sediment transport in a rip channel. *Marine Geology* 140, s. 25-45, Elsevier, Amsterdam 1997.
- Adriansen H.K.O.: The development of nomadic pastoralism in Africa. København 1997, 105 s.
- Balstrøm T., Jensen J.H.: Autokontur – An ArcTool – AML for the preparation of contours as an input source to digital elevation models. i: 12th ESRI european user conference proceedings, Lyngby 1997.
- Bartholdy J.: The Backbarrier Sediments of the Skallingen Peninsula, Denmark. *Danish Journal of Geography* 97, s. 11-32, Copenhagen 1997.
- Bartholdy J.: Import of Fine-grained sediments to a wadden sea tidal area. i: Muddy Coasts' 97 abstract Volume, s. 23, Wilhelms Haven, Tyskland 1997.
- Bartholdy J., Vinsløv S.: Monitorering af sandvandringer i Ribe Østerå 1996. 1997.
- Breuning Madsen H.: Om egtvedpigens bevarelse – nyere undersøgelse vedrørende dannelsen af jernlag omkring egekister i bronzealderhøje. i: Fra egtvedpigens til folketinget, et festskrift til hendes majestæt Dronning Magrethe II ved regeringsjubilæet 1997, s. 9-17, København 1997.
- Christensen P.B., Møhlenberg F., Lund-Hansen L.C., Borum J., Christiansen C., Larsen S., Hansen M., Andersen J., Kirkegaard J.: Havmiljøet under forandring? København 1997, 120 s.
- Christiansen C., Gertz F., Laima M., Lund-Hansen L.C., Vang T., Jürgensen C.: Nutrient dynamics in the southwestern Kattegat, Scandinavia: Sedimentation and resuspension effects. *Environmental Geology* 29, s. 66-77, 1997.
- Christiansen C.: Final report. Centre for strategic environmental research in marine areas. 1997, 12 s.
- Christiansen C., Nielsen J., Lund-Hansen L.C., Laima M.: Temporal and spatial variability during general dune, beach and shoretime erosion at Klim, Denmark. *Aarhus Geoscience* 7, s. 49-60, Århus 1997.
- Christiansen C., Knudsen N.A.T.: Jens Tyge Møller, professor in Geomorphology-preface. *Aarhus Geoscience* 7, s. 5-7, Århus 1997.
- Christiansen C.: Iltsvind i Mariager fjord – hvorfor kom det i 1997? *Geologisk Nyt* 6, s. 12-14, Århus 1997.
- Christiansen C., Lund-Hansen L.C., Laima M., Matthiesen H.: Resuspension and sediment-water fluxes first basys vers annual science conference. 1997, 18 s.
- Christiansen H.H.: Open System Pingos in Mellemfjord, Disko, Central West Greenland; A reply to Gurney and Worsley. *Danish Journal of Geography* Vol. 97, s. 157-159, København 1997.
- Christiansen H.H.: Nivation, Periglacial and glacial geomorphological research. København 1997, 19-20, 57-59 s.
- Christiansen H.H.: Nivation forms and processes in High Arctic Greenland. *Supplementi di Geografia Fisica e Dinamica Quaternaria, Supplemento III 28 VIII/3 – IX 1997 Abstracts*, s. 116, Bologna, Italy 1997.
- Clark E., Gullberg A.: Power struggles in the making and taking of rent gaps: The transformation of Stockholm City. i: cities in transformation, transformation in cities – social and symbolic change of urban space, s. 248-265, Aldershot 1997.
- Davidson-Arnott R., Nielsen J., Aagaard T.: Along-shore and onshore aeolian sediment transport, Skallingen, Denmark. *Proceedings Canadian Coastal conference 1997*, s. 463-476, National Research Council, Canada 1997.
- Davis R.A., Bartholdy J., Pejrup M., Nielsen N.: Stratigraphy of Skallingen – A Holocene Barrier in the Danish Wadden Sea. *Aarhus Geoscience* Vol. 7, s. 35-48, Århus 1997.
- Edelvang K.: Tidal variation in the settling diameters of suspended matter on a tidal mud flat. *Helgoländer Meeresuntersuchungen* Vol. 51, No. 3, s. 269-279, Tyskland 1997.
- Edelvang K., Ingrid A.: The temporal variation of flocs and fecal pellets in a tidal channel. *Estuarine, Coastal and Shelf Science* Vol. 44, s. 361-367, 1997.
- Elberling B., Jakobsen B.H.: Water chemistry during snow melt and soil thawing in a permafrost

- area. 2. Årsrapport for Zero 2, s. 20, 52, København 1997.
- Elberling B.: Iltransport og sulfatdannelse i relation til grundvandsindvinding i Beder. i: Iltransport og sulfatdannelse i relation til grundvandsindvinding i Beder, s. 24, Århus 1997.
- Elberling B., Thorling L., Misser P.: Det kan være surt at måle pH! Vand og Jord 4(4), s. 150-152, København 1997.
- Elberling B., Larsen F., Rasmussen L.: Atmosfæriske trykvariationers indvirkning på grundvandskvalitet. *Vejret* 71, s. 14-20, København 1997.
- Elberling B.: Oxygen transport and consumption in the unsaturated zone. Aarhus Geoscience Ph.D.-Thesis Vol. 3, s. 56+6, Århus Universitet 1997.
- Engelstoft S., Jørgensen J.: Copenhagen: A Redistributive City? i: European Cities in Competition, s. 530, Aldershot 1997.
- Fold N.C.: Introduction. i: The spatial dimensions of development: Interaction between the local, national and global, s. 1-5, Institute of Geography, Copenhagen 1997.
- Fold N.C., Dragsbaek Schmidt J., Hersh J.: Societal forces and class constellations behind Southeast Asian capitalism. i: Social change in Southeast Asia, s. 206-227, Harlow, (UK) 1997.
- Fold N.C., Wangel A.: The wage labour nexus in Malaysia's industrial development. i: Social change in Southeast Asia, s. 135-154, Harlow (UK) 1997.
- Fold N.C., Dragsbæk Schmidt J., Hersh J.: Changing realities of social transition in Southeast Asia. i: Social Change in Southeast Asia, s. 1-20, Harlow (UK) 1997.
- Fold N.C., Wangel A.: Labor Shortages and Industrial Growth in Penang, Malaysia. *Geografisk Tidsskrift Vol. 97*, s. 111-119, Copenhagen 1997.
- Gash J., Jacobsen T.F.: The variability of evaporation during the HAPEX-Sahel intensive observation period. *Journal of Hydrology Vol. 188-189*, No.1-4, s. 385-399, Storbritannien 1997.
- Guttesen R.F.: Kompendium til Projektarbejde. 3. reviderede og forøgede udgave. 1997, 69 s. Publikationsart diverse.
- Guttesen R.F.: *Vín úr Kila* (toponymi og færøsk retsskrivning). 1997, 1 s.
- Guttesen R.F.: Hósvík, Hov, Húsar, Húsavík, Hvalba, Kvalvík, Hvannasund. i: Danmarks Nationalleksikon, bind 9, s. 700, København 1997.
- Hansen B., Humlum O., Nielsen N., Rasch M., Funch P.: Meteorological observations in 1996 at the Arctic Station, Qugertarsuaq (Godhavn), West Greenland. *Danish Journal of Geography* 97, s. 152-153, 1997.
- Hansen F.: Theory and Explanation – Structure and Agency in Economic Geography. i: The Spatial Dimension of Development interaction between the Global, National and Local, s. 37-43, København 1997.
- Heinemeier J., Boaretto E., Christiansen C., Christensen P.B., Nielsen H., Rud N., Sveinbjörnsdóttir A.: 14 C and stable isotopes in contemporary seawater from the North Sea to the Baltic sea. *Abstract. Radiocarbon*. 1997, 2 s.
- Humlum O.: Active Layer Thermal Regime of three Rock Glaciers in Greenland. *Permafrost and Periglacial Processes* 8, s. 383-408, New York 1997.
- Humlum O.: Zackenberg Ecological Research Operations, 2nd Annual Report. København 1997, 11-22 s.
- Humlum O.: Kampen mellem is, ild og vand. *Naturens Verden* 2, s. 226-234, København 1997.
- Humlum O.: Younger Dryas Glaciation in Söderåsen, South Sweden: An Analysis of Meteorological and Topographic Controls. *Geografiska Annaler* 79A, s. 1-15, Oxford 1997.
- Humlum O., Hjort C., Bjørck S.C.G., Ingolfsson O., Lirio J., Möller P.: *Geologica del Cuaternario de la Isla James Ross informe preliminar*. i: Terceras Jornadas de Comunicaciones sobre Investigaciones Antárticas, s. 105-109, Buenos Aires 1997.
- Humlum O.: Origin of Rock Glaciers. *Permafrost and Periglacial Processes* 7, s. 1-20, New York 1997.
- Humlum O.: Rock Glacier Observations in Greenland. i: Fourth International Conference on Geomorphology, Bologna 28. August-3. September 1997, s. 210, Roma 1997.
- Jacobsen T.F., Bøgh E., Søgaaard H.: Carbon dioxide flux, transpiration and light response of millet in Sahel. *Journal of Hydrology Vol. 188-189*, No. 1-4, s. 633-650, Storbritannien 1997.
- Jørgensen C., Christiansen C., Lund-Hansen L.C., Laima M., Vang T.: Nutrient dynamics in southwestern Kattegat, Scandinavia: Modelling transport, budget and consequences of reduced terrestrial loads. *Geografisk Tidsskrift* 97, s. 1-10, København 1997.
- Kakane V., Søgaaard H.: Estimation of surface temperature and rainfall in Ghana. *Danish Journal of Geography Vol. 97*, s. 76-85, København 1997.
- Kastfelt N., Tvillinggaard J.D.K.: Religion and Politics in Afrika and the Islamic World. Report from the 1997 Conference of the University of Copenhagen North/South Focus Area on Religion and Politics, Tune Landboskole, 1-3 October 97. København 1997, 287 s.
- Krogh L.: Field and village nutrient balances in millet cultivation in northern Burkina Faso: A village case study. *Journal of Arid Environment* 35, s. 147-159, England 1997.

- Krogh L., Fog B.: Field scale spatial analysis of phon sodium soils in northern Burkina Faso. *Danish Journal of Geography* 1997, s. 66-75, Danmark 1997.
- Krogh L., Raarup-Laursen B.: Indigenous soil. Knowledge among the Fulani of northern Burkina Faso: Linking soil science and anthropology in analysis of natural resource management. *GeoJournal* 43, s. 189-197, Holland 1997.
- Krogh L.: Næringsstof cirkulation i Sahel. *Naturligvis* 1997, s. 9-11, Hovedområdet, naturvidenskabeligt Fakultet 1997.
- Kröger J.: Development of minor outwash fans at Kötlujökull, Iceland. *Quaternary Science Reviews* 16, s. 649-659, Oxford, England 1997.
- Kunzendorf H., Emeis K., Christiansen C.: Sedimentation in the central Baltic Sea as viewed by non-destructive Pb-210 Dating. *Journal of the Czech Geological society* 42, s. 22, Prag 1997.
- Langdahl B.R., Elberling B.: The role of bacteria in degradation at exposed massive sulphides at Citronen Fjord, North Greenland: Project "Resources of the sedimentary basins at North and East Greenland". *Geology of Greenland, Survey Bulletin* 176, s. 39-43, Danmark 1997.
- Larsen F., Postma D., Sørensen K., Elberling B.: Pyritoxidation og dannelse af sulfat og nikkel i Beder magasinet. *ATV- Grundforskning i Danmark*, s. 43-55, Danmark 1997.
- Lund-Hansen L., Valeur J., Pejrup M., Jensen A.: Sediment fluxes, resuspension and accumulation rates at two wind exposed coastal sites and in a sheltered bay. *Estuarine, Coastal and Shelf Science* Vol. 44, s. 521-531, 1997.
- Lund-Hansen L.C., Christiansen C., Vang T., Laima M.: Regional North Sea-Baltic Sea circulation impact on local Kattegat fiords and bays. *Aarhus Geoscience* 7, s. 21-23, Århus 1997.
- Matthiessen C.W.: Østersø-regionen i udvikling. København 1997, 94 s.
- Matthiessen C.W.: Sydostsvensk framtid. Regional konkurrensekraft. *Utvæklingsstrategier. Sydsverige* 1997, 147 s.
- Matthiessen C.W.: Aktivering af samspil og integration i Øresundsregionens Nordlige Ving. Helsingborg 1997, 1-27 s.
- Matthiessen C.W., Schwarz A.W.: Øresundsregionens forskningsprofil set i et internationalt perspektiv. Lyngby 1997, 1-22 s.
- Matthiessen C.W., Schwarz A.W.: Videnskabelige centre i Europa: Øresundsregionens konkurrenceposition. København 1997, 1-35 s.
- Matthiessen C.W., Schwarz A.W.: Medicon Valley – et stærkt videnskabeligt centrum i Europa. København 1997, 1-15 s.
- Mertz O.: Minutes from the Workshop on Monitoring of Natural Resource Parameters. i: *Natural Resource Management Projects: Energy Provision, Decentralisation, Empowerment and Capacity Building. Proceedings of the 9th Danish Sahel Workshop 6-8 January 1997.*, s. 79-80, Kbh. 1997.
- Mertz O., Christenson H.: Land use and crop diversity in two Iban communities, Sarawak, Malaysia. *Geografisk tidsskrift* 97, s. 98-110, Kbh. 1997.
- Mertz O.: Cultivation Potentials of Wild Vegetables: Their Role as Cash or Subsistence Crops in Farming. *København 1997*, 189 s.
- Moncrieff J.B., Jacobsen T.F.: Spatial and temporal variations in net carbon flux during HAPEX-Sahel. *Journal of Hydrology* Vol. 188-189, No. 1-4, s. 563-588, Storbritannien 1997.
- Moncrieff J.B., Jacobsen T.F.: A system to measure surface fluxes of momentum, sensible heat, water vapour and carbon dioxide. *Journal of Hydrology* Vol. 188-189, No. 1-4, s. 589-611, Storbritannien 1997.
- Møller-Jensen L.: Classification of Urban Land Cover based on expert systems, object models and texture. *Computers, Environment and Urban Systems* 21, s. 12, Exeter, UK 1997.
- Møller-Jensen L.: Data considerations for locations-allocation modelling of public school districts in Copenhagen. *Proceeding of the Environmental systems, Research Institute Conference. July 8-11, 1997, N.A., Redlands, USA 1997.*
- Møller-Jensen L.: Er det digitale kort anvendeligt i et GIS? *Dansk Akademi for Stedbestemt information* 3, s. 3, Kbh. 1997.
- Neumann T., Christiansen C., Clasen C., Emeis K., Kunzendorf H.: Geochemical records of salt-water inflow into the deep basins of the Baltic Sea. *Continental Shelf Research* 17, s. 95-115, Elsevier, England 1997.
- Nielsen N., Nielsen J.: Evolution of a small young barrier system, Jersie Strand – Ølsebymagle Revle, Denmark. *Aarhus Geoscience* vol. 7, s. 14, Århus 1997.
- Nielsen N.: Mangrove – de tropiske kystskove. *Geografisk Orientering* 4, s. 7, Brenderup 1997.
- Nielsen T., Rasmussen K.: The distribution in time and space of savanna fires in Burkina Faso as determined from NOAA AVHRR data. *Danish Journal of Geography* 97, s. 12, København 1997.
- Pejrup M., Larsen M., Edelvang K.: A fine-grained sediment budget for the Sylt-Rømø tidal basin. *Helgoländer Meeresuntersuchungen* Vol. 51, No. 3, s. 253-268, Tyskland 1997.
- Rasch M., Nielsen N., Jakobsen B.H.: Geomorphology and Sedimentary Record of Three Cuspate Forelands as Indicators of Late Holocene Relati-

- ve Sea-Level Changes, Disko, West Greenland. Danish Journal of Geography 97, s. 33-46, København 1997.
- Rasmussen M.S.: Monitoring Natural Resource Parameters In: 9th Danish Sahel Workshop 1997, proceedings of. Serein – Occasional Paper Nr. 5, s. 71-78, København 1997.
- Rasmussen M.S.: Operational yield forecast using AVHRR NDVI data: reduction of environmental and inter-annual variability. International Journal of Remote Sensing Vol 18, No. 5, s. 1059-1077, London 1997.
- Reenberg A., Laursen B.P.: Determinants for land use strategies in a Sahelian agro- ecosystem – Anthropological and ecological geographical aspects of natural resource management. Agricultural Systems 53, s. 209-229, England 1997.
- Reenberg A., Nielsen I., Marcussen H.S.: The Sahel – Natural Resource Management Projects, Energy Provision, Decentralisation, Empowerment and Capacity Building. Proceedings from 9th Danish Sahel Workshop, 6-8 January 1997. SEREIN Occasional paper 5, Copenhagen 1997.
- Reenberg A., Lund C.: Land-Use and Land Right Dynamics under Conditions of Population Pressure – Trends and Perspectives for Eastern Burkina Faso. ITC-Journal 3/4, Holland 1997.
- Søgaard H., Friberg T., Christensen T.R., Søgaard H., Friberg T.: Rapid response to early spring thaw in a subarctic mire as shown by micrometeorological techniques of greenhouse gas emission. Geophysical Research Letters Vol. 24, No. 23, s. 3061-3064, USA 1997.
- Søgaard H.: Climate and weather. i: The Faroe Islands Topographical Atlas, s. 126, København 1997.

Øvrige naturvidenskabelige områder

Arktisk Station

Arktisk Station er Københavns Universitets nordligste feltstation. Den ligger i Grønland på øen Disko ved byen Qeqertarsuaq (Godhavn). Stationen danner ramme for arktisk naturvidenskabelig forskning og undervisning og er bemandedet med en videnskabelig leder, en forvalter og en skipper. Den bestyres af repræsentanter fra de 4 naturhistoriske fag: Zoologi, botanik, geologi og geografi med en fast tilknyttet sekretær samt en repræsentant fra Det naturvidenskabelige Fakultets administration.

1997 blev et meget turbulent år for Arktisk Station. Den tekniske forvalter gennem 13 år, Leif Skytte, døde pludseligt i maj. Franz Nielsen bosiddende i Qeqertarsuaq blev ansat som vikar og tiltrådte stillingen som fastansat den 1. november. I juni fratrådte stationens sekretær, Anette Hermund, med kort varsel. Uopsættelige sekretariatsfunktioner blev fra juli varetaget af Det naturvidenskabelige Fakultetskontor frem til 1/12, hvor en ny 1/2-dagssekretær, Ida Pedersen, blev ansat. I forbindelse hermed blev sekretariatskontoret flyttet fra Botanisk Institut til Fakultetsbygningen på Øster Voldgade 3. Endelig fratrådte den videnskabelige leder, Peter Funch, sin stilling 3/4 år før funktionsperiodens udløb til fordel for fast ansættelse ved Århus Universitet. Hele denne voldsomme udskifning i staben skete i et år med den største forsknings- og kursusaktivitet stationen har oplevet. Også i 1997 har stationens forskningsfartøj, "Porsild", haft en særdeles travl sejsæson og har været på opgaver i 144 dage. Til egentlige forskningsmæssige undersøgelser har skibet været i funktion i 96 dage. Hertil kommer ture til værftsbesøg (29 dage), og til udlejninger bl.a. til politiets eftersøgningsopgaver (19 dage). – Overnatningsfrekvensen på Arktisk Station i 1997 har været 1329, og dette antal skal ses i lyset af, at forskere som overnatter på Porsild ikke optræder som overnattende gæster på Arktisk Station.

Forskningsvirksomhed:

Den videnskabelige leder på AS, Peter Funch, var leder af et meiofauna projekt, som foregik ved Flakkerhuk, Østdisko. Sammen med Søren Rysgaard, Peter Bondo og Martin V. Sørensen blev der indsamlet prøver med stationens HAPS. Dyrene er nu bestemt til hovedgrupper og specielt alle hjuldyrene er bestemt til art. Der blev fundet to nye arter af hjuldyr.

1. "Pelagic Ecology and Carbon Flow through the Lower Tropic Levels in West Greenland Marine Waters". Aktiviteterne i 1997 under dette SNF-polarforskningsprogram omfattede dels afslutningen af årsstudiet, der påbegyndtes i maj 1996, dels et intensivt studie i en 3-ugers periode i juni måned. I forbindelse med årsstudiet har projektet finansieret permanent udstationering ved AS af 2 ph.d.-studerende (særskilt rapport fra Henrik Levinsen og Siz Madsen). I kampagnen i juni deltog Benni Hansen (RUC), Torkel Gissel Nielsen (DMU), Peter Munk (DFU), Jacob Larsen (Botanisk Institut, KU), Helge Abildhauge Thomsen (Botanisk Institut, KU) og Jeff Turner (Univ. Massachusetts, USA). Der blev arbejdet med materiale fra en fast station ud for Arktisk Station, bl.a. med henblik på en detaljeret beskrivelse af dinoflagellatsamfundene, specielt de athecate, heterotrofe dinoflagellater, der spiller en væsentlig rolle i det pelagiske stofkredsløb. Naturinstituttet i Nuuk havde velvilligt stillet sit forskningsskib, "Adolf Jensen", til rådighed. Derfor kunne der foretages indsamlinger langs transekter i hele Disko Bugt bl.a. for at kortlægge den rumlige variation i abiotiske og biotiske parametre, og herunder vurdere, hvor repræsentativ den "faste station" er for Disko Bugt. Projektet fortsættes i 1998 dels med is-studier (Benni Hansen, Torkel Gissel Nielsen og Diane Stoecker, Horn Point Lab., USA) og dels med endnu et togt med Naturinstituttets forskningsskib (Peter Munk, Torkel Gissel Nielsen).

2. I juni 1997 afsluttede ph.d.-studerende Henrik Levinsen et årsstudium af plankton med basis i projektet nævnt under pkt. 1. Tilsammen gennemførtes i 1996 og 1997 næsten 50 endags prøvetagningstogter med "Porsild" til en station ca. 2 sømil syd for Qeqertarsuaq. Formålet var at beskrive årlige successioner i protozooplanktonet samt at estimere disse organismers økologiske betydning i et miljø, hvor forskere traditionelt har fokuseret på de store arktiske vandløpper.

3. Søren Rysgaard & Peter Bondo Christensen (DMU) Silkeborg har i samarbejde med KU og RUC (se pkt. 1), gennemført studier i Disko Bugten til sammenligning med tilsvarende undersøgelser i Young Sund, Nordøstgrønland, af produktionen og græsningen af planktonalger samt nedbrydning og regenerering af næringssalte. Målet var opbygning af et datamateriale, der kan beskrive isforholdenes betydning ved de to kyster, der er meget forskellige som følge af påvirkningen fra forskellige havstrømme, den kolde polarstrøm og den varmere Irmingerstrøm. I Disko Bugt er primærproduktionen og nedbrydningen langt større end i Young Sund, og kan forklares med den længere vækstsæson som følge af det mindre isdække på vestkysten.

4. Marinbiologen Dr. Anette Ekendahl, Tjärnö Marinbiologiske Station, Sverige. AS 25/6 – 5/8. Hun indsamlede den levendefødende strandsnegl (*Littorina saxatilis* var. *groenlandica*) fra 14 forskellige lokaliteter omkring Godhavn. Sneglene er blevet frosset ned og skal bruges i en større undersøgelse over skalfarve (skalfarvepolymorfi), køn, alder og type af habitat. Resultaterne sammenholdes med data fra andre lande, hvor sneglen findes. Specielt vil skalfarven og processer som styrer polymorfien blive behandlet statistisk i en log-linær model.

5. Entomologen Dr. Bo W. Svensson, Afd. for Zoologi, Uppsala Universitet, Sverige (AS 26/6 – 30/7) undersøgte 15 forskellige ferske vande for vandbiller. Den store grønlandske vandkalv (*Colymbetes dolobratus*) blev indsamlet fra flere søer, derimod blev den grønlandske hvirvler (*Gyrinus opacus*) ikke fundet på Disko, og man må formode at Disko er for nordligt for denne vandbille. Derimod er arten yderst almindelig i Kangerlussuaq (lat 67N), hvor undersøgelser fortsatte efter opholdet på AS.

6. Dr. Claudia Wolter, Zoologisches Institut und Museum der Universität, Göttingen, Tyskland (AS 11/8 – 5/9) indsamlede marine annelider i sublittorale muddersedimenter syd og vest for Disko-øen. Hensigten er at yde et bidrag til den zoogeografiske viden om polychæt faunaen fra sublittorale muddersedimenter, lokaliseret i koldt vand på den nordlige halvkugle. Desuden vil den indre morfologi af udvalgte eksemplarer blive undersøgt med histologiske metoder. Området i Vestgrønland sammenlignes med området ved Tromsø i Nordnorge. Begge lokaliteterne ligger næsten på samme breddegrad med den forskel, at sammenpressningen af Golfstrømmens vedvarende strømme er mere intens i Nordnorge end i Vestgrønland.

7. GEUS' arbejde på Disko/Nuussuaq sommeren 1997 var en fortsættelse af oliegeologiske aktiviteter. Fra GEUS deltog Flemming G. Christiansen, Anders Boesen, Gregers Dam, Jørgen Bojesen-Koefoed, Finn Dalhoff og Kim Zinck Jørgensen pt. Government of Greenland, Minerals Office. Flere i gruppen har på skiftende tidspunkter opholdt sig på AS. Feltarbejdet i 1997 bestod i: 1. Fortsat systematisk eftersøgning af nye olie"seep"-lokaliteter på henholdsvis nordvest Disko, Nuussuaq, Svartenhuk, Shadesøer og Ubekendt Island. 2. Sedimentologiske studier i de senkretassiske og tidligt tertiære aflejringer i det centrale Aaffarsuaq og langs Vaigat kysterne. 3. Detaljerede, strukturelle opmålinger og stereofotografiske optagelser på det vestlige Nuussuaq og Hareøen, som baggrund for tektoniske modeller for sprækkesystemer og tertiære bevægelser i den vestlige del af Nuussuaq Bassinet.

8. Docent Asger Ken Pedersen har foretaget studier i juli med "Porsild" af oliemigration sammen med Jørgen Bojesen-Koefoed og Flemming Getreuer Christiansen fra GEUS. Man har nu påvist olie over en strækning af 150 km mellem Disko og Svartenhuk. Desuden har A.K.P. indsamlet prøvemateriale af de ældste vulkanske bjergarter på Nuussuaq og Hareøen. Asger Ken Pedersen har periodevis arbejdet tæt sammen med Phil. Neuhoff og Lotte Stannius.

9. Phillip S. Neuhoff og Lotte S. Stannius har i juli gennemført studier med "Porsild" af den regionale zonerig af zeolitter og andre hydrotermale mineraler i de tertiære vulkanske bjergarter på Disko, det vestlige Nuussuaq og Hareøen med henblik på at etablere den palæogeotermale gradient i Nuussuaq Bassinet i det ældste Tertiær. Studierne har væsentlig betydning for forståelsen af dannelsen og migrationen af olie fra underliggende sedimentære formationer op i de vulkanske bjergarter. GEUS-projekt.

10. Dr. Ole Humlum og Hanne Hvidtfeldt Christiansen, Geografisk Institut (AS 10/7 – 29/7). Studierne havde tre formål. Dels en opmåling af udvalgte blokgletschere samt installation af dataloggere til måling af temperaturforhold, dels indsamling af isprøver fra udvalgte terrænelementer med henblik på ilt-isotop analyse, og dels etablering af målefelt til bestemmelse af aktivlagtykkelse.

11. Lise Bach Hansen og Pia Kruse (AS 19/7 – 30/7) har som led i terrestisk økologisk fagmodul omkring Qeqertarsuaq undersøgt 10 populationer af *Silene acaulis*, der var inficeret af brandsvampen *Ustilago violacea*. Undersøgelsen viste, at infektionen af *U. violacea* bevirker, at blomsterne på de hunlige planter bliver forstørrede, mens infektionen ikke har nogen effekt på størrelsen af blomsterne på de hanlige- og de hermafroditiske individer. Risikoen for at blive inficeret afhænger ikke af, hvor store de enkelte individers blomster er, men størrelsen af individet (tuen) er muligvis af betydning. Alle 3 seksuelle morfer hos *S. acaulis* er lige udsatte for infektion, hvilket betyder, at infektion ikke ændrer på populationernes kønsratio.

12. Specialestuderende Katrina Sonne Einhorn (AS 27/6 – 8/8) undersøgte effekten af ultraviolet B (UV-B) stråling på visse arktiske arter. Mere specifikt: Er solens UV-B en stressfaktor for arktiske planter? Dette spørgsmål er af særlig interesse, efter at der i de seneste tiår er konstateret en aftagen i ozonlaget, som filtrerer en betydelig mængde af solens UV-B stråler væk, når de når Jordens atmosfære, i de seneste tiår, og udviklingen ser ud til at fortsætte.

13. Specialestuderende Christina Moltkes (AS

23/6 – 8/8) primære opgave var en undersøgelse af vegetationssammensætningens ændring med en forventet klimagradiant op ad skråninger i Blæsedalen. Der blev undersøgt 3 linier på 3 forskellige skråninger, en syd-, vest- og østvendt, med ca. 10 højde spots på hver linie. På hver højde blev plantearterne og deres dækningsgrad bestemt på et ens antal kvadratmeter. Derudover blev der set på, hvilke mosarter, der forekom på højden.

14. Specialestuderende Martin Vinther Sørensen, Zoologisk Museum, København (AS 13/1 – 7/2 og 26/5 – 8/7) indsamlede materiale til et studie over marine hjuldyr ved Flakkerhuk, Disko, og deres kæbeapparater (analyser ved skanning elektron mikroskopi). Prøver samledes ved en række varme kilder, her iblandt kilderne ved Engelskmands Havn, ved Vandelven og ved Kuanit. Og der blev gennemført en omfattende prøvetagning ved den sandede kyststrækning Flakkerhuk. Grønlands marine hjuldyr fauna er hidtil kun meget sporadisk undersøgt.

15. Ph.d.-studerende Annemette Vestergaard Jensen, Århus, (AS 30/6 – 22/7) undersøgte vandplanters akklimeringer til naturligt forekommende men potentielt stressende lysklimaer. Opholdet var af rekognoscerende art. I Qeqertarsuaq området findes kun få arter af ferskvandsplanter og da med lav hyppighed. Der blev fundet: Hestehale (*Hippuris vulgaris*), høst-vandstjerne (*Callitriche hermaphroditica*), krybende ranunkel (*Ranunculus reptans*), dværg-vandranunkel (*Ranunculus confervoides*) og trefliget ranunkel (*Ranunculus hyperboreus*).

16. Specialestuderende Inger Nielsen og Maria Jensen, KU, (AS 18/7 – 3/8) arbejdede i området omkring Atanikerluk, SØ Nuussuaq. Transporten skete med "Porsild". Inger Nielsen opmålte sedimentologiske logs til et studie af Atane Formationens sedimenter og deres laterale faciesvariationer over afstande op til 10 km. Maria Jensen arbejdede med de fluviale sedimenter og med kanalernes arkitektur. Projektet blev støttet af AS og GEUS.

17. Lektor Gunver Krarup Pedersen, AS 18/7 – 3/8, gennemførte sedimentologisk feltarbejde på lokaliteter i det centrale og sydlige Nuussuaq samt på nordkysten af Disko. Feltarbejdets formål var at korrelere allerede opmålte sedimentologiske logs og at dokumentere faciesarkitekturen indenfor Atane Formationen. Projektet blev støttet af AS.

18. I perioden 17. juli – 5. august gennemførte et dansk-canadisk forskerteam anden geo-bio fjordbundsundersøgelse på Westdisko suppleret med tilsvarende, men recognoscerende undersøgelser, ved Equip Sermia (nf. Ilulissat). Holdet bestod af professor R. Gilbert, Queen's University, dr. J. Delorges, University of Toronto, dr. J. Dale,

University of Regine, professor C. Christiansen, lektor N. Nielsen, Københavns Universitet, videnskabelig medarbejder M. Rasch, Dansk Polarcenter samt to studieassistenter: Rune Butzbach og Torsten Christiansen. Projektstøtte: "SNF-projekt "The Arctic Landscape: Interactions and Feedback among Physical Geographical and Biological Processes". Årets indsats var dels at vurdere det holocæne sedimentationsmiljø i landskabets "sink"-område, dels at undersøge fjordsystemer adskilt fra Grønlands indlandsis og sammenligne dem med tilsvarende fjorde på Baffin Island (breddegrad) i Canada. Fjordenes bathymetri, sedimentologi og hydrografi var ukendt, derfor: Ekkopejlinger, seismik (3,5 kHz), indsamling af 23 borekerner "gravity and piston corings", ca. 40 grabprøver samt CTD-målinger. I Kangerluk og i Kangersooq blev målt tidevand, temperatur og salinitetsforhold (kont. over 4 mdr.) Ved Equip Sermia blev der indsamlet 4 borekerner, 10 grabprøver og CTD-målinger. Alle kerner analyseres i Canada bl.a. med røntgenfotografering, elektromagnetisk scanning, tekstur-alders- og ichnofabricbestemmelser. – Arbejdet blev udført fra Arktisk Stations forskningsfartøj "Porsild".

19. Laurent Geoffroy fra Institut Francais de Recherche et de Technologie Polaire arbejdede sammen med tre kolleger på Nuussuaq og Svartenhuk med Porsild som basis d. 18/8 – 11/9. Formålet var undersøgelser af tektonisme og magnetisme med fokus på relationen mellem fissur-vulkanisme og den oceanrettede fleksur i forhold til den pågående oceanbundsspredning i Baffin Bugt. Dette var det tredje togt siden 1995 med AS som udgangspunkt, og der er nu samlet en tilstrækkelig datamængde til fremstilling af den tektoniske udvikling af Davis Strædet i den Paleogene og Neogene periode.

Undervisning:

1. I perioden 7. – 22. August 1997, blev forskerkurset "Arctic Fish Physiology" afholdt på Arktisk Station. I kurset deltog 5 undervisere og 16 ph.d.-studerende eller yngre forskere fra Finland, Sverige, Norge, Danmark, Færøerne, Island og Grønland. Kurset omfattede forelæsninger, demonstrationer, feltarbejde og eksperimentelle projekter vedr. 1) antifryseproteiner (Prof. A. DeVries, Illinois), 2) enzymkinetik og biokemisk adaptation (Dr. K.E. Korsmeyer, MBL), kredsløbsfysiologi (Dr. M. Axelsson, Göteborg), 3) respiration og syre-base-balance regulering (Prof. E.W. Taylor, Birmingham), og 4) metabolsk kuldeadaptation (lektor J.F. Steffensen, MBL) på forskellige arter af fisk fra Diskobugten. Kurset omfattede også en ekskursion med forsøgstrawleren "R/V Paamiut" tilhørende Grønlands Naturinstitut. Kurset blev finansieret af NorFA.

2. Geologisk Hovedfagskursus blev afholdt i perioden 3. – 18. juli for 12 geologistuderende. Lærere var lektor Gunver Krarup Pedersen, Geologisk Institut, samt docent Asger Ken Pedersen, Geologisk Museum. – Kurset foregik fra lejre ved Pingu (NØ Disko) og ved Marraat Killiit (V Nuussuaq). Herfra foretoges ekskursioner til andre lokaliteter i stationens nærhed. – Formål: Studier af Nuussuaq Bassinets sedimentære og magmatiske bjergarter samt demonstration af bassinets udvikling. I løbet af kurset blev der i større og mindre grupper arbejdet med fluviale sedimentær af både kridt og tertiær alder, marine sedimenter fra Øvre Kridt, interbasaltiske tertiære sedimenter, lavaer og hyaloklastit breccier af tertiær alder, samt demonstreret vulkanske reservoirtbjergarter for kulbrinter.

Bestyrelse:

Lektor Niels Nielsen (formand), Geografisk Institut. Professor Reinhardt Møbjerg Kristensen, Zoologisk Museum. Lektor Gunver Krarup Pedersen, Geologisk Institut. Lektor Helge Abildhauge Thomsen, Botanisk Institut. Souschef Elisabeth Bruun, Det naturvidenskabelige Fakultet. Kontorfuldmægtig Ida Pedersen tiltrådte som sekretær den 1. december (0.5 årsværk).

Niels Nielsen

Stab:

VIP:

Funch, Peter, Leder.

TAP:

Broberg, Jørgen, bådfører.
Nielsen, Frantz, stationsleder.
Skytte, Leif, stationsleder.

Publikationer:

Anderson N.J., Bennike O.: Holocene lake sediments in West Greenland and their palaeoclimatic and palaeoecological implications. *Geology of Greenland Survey Bulletin* 176, s. 89-94, 1997.

Christiansen F.G., Boesen A., Dalhoff F., Pedersen A.L.: Petroleum geological activities onshore West Greenland in 1996, and drilling of a deep exploration well. *Geology of Greenland* 176, s. 17-23, 1997.

Christiansen F.G., Boesen A., Dalhoff F., Pedersen A., Pedersen G.K., Riisager P., Zinck-Joergensen K.: Petroleum geological activities onshore West Greenland in 1996, and drilling of a deep exploration well. *Geology of Greenland Survey Bulletin* 176, s. 17-23, 1997.

Gilbert R., Nielsen N., Desloges J., Rasch M., Dale J.: Preliminary observations on glacial marine sedimentary environments of fiords on Disko, Central Western Greenland. 27th Arctic Workshop. Department of Geography, University of Ottawa, 27/2 – 2/3. 1997, s. 87-88 Publikationsart diverse.

Gilbert R., Nielsen N., Desloges J., Rasch M.: Contrasting glacial marine sedimentary environments in two fiords on Disko, West Greenland. Accepted November 2., 1997 by *Marine Geology*. 1997, Publikationsart diverse.

Hansen B., Humlum O., Nielsen N., Rasch M., Funch P.: Meteorological observations in 1996 at the Arctic Station, Qeqertarsuaq (Godhavn), West Greenland. *Danish Journal of Geography* 97, s. 152-153, 1997.

Hansen E.S.: Lichenes Groenlandici Exsiccati fasc. 13 (Nos. 601-625) & fasc. 14 (Nos 626-650). København 1997, 28 s. Publikationsart diverse.

Hansen L.B.: Arktisk Biologisk Feltkursus, Qeqertarsuaq. København 1996, 165p. Publikationsart diverse.

Jørgensen H., Johnsen I.: Ecosystem Vulnerability to Climate Change in Greenland and the Faroe Islands. Danish Environmental Protection Agency, Copenhagen. Working Report Nr. 97, s. 266pp, 1997.

Marion G., Henry G., Freckman D., Johnstone J., Jones G., Jones M., Lévesque E., Molau U., Mølgaard P., Parsons A., Svoboda J., Virginia R.: Open-top designs for manipulating field temperature in high-latitude ecosystems. *Global Change Biology* 3 (suppl. 1), s. 20-32, 1997.

Mølgaard B., Christensen K.: Response to experimental warming in a population of *Papaver radicum* in Greenland. *Global Change Biology* 3, s. 20-32, 1997.

Philipp M.: Genetic diversity, breeding system, and population structure in *Silene acaulis* (Caryophyllaceae) in West Greenland. *Opera Botanica* 132, s. 98-100, 1997.

Rasch M., Jacobsen B.H., Nielsen N.: Geomorphology and Sedimentary Record of Three Cuspate Forelands as Indicators of Late Holocene Relative Sea-level Changes, Disko, West Greenland. *Danish Journal of Geography* 97, s. 33-46, 1997.

KØBENHAVNS UNIVERSITET
FÆLLES AKTIVITETER

Universitetets fester

Immatrikulationsfesten 1997

Immatrikulationsfesten blev holdt den 2. september 1997 og blev indledt med M. White, A. Sherrill Willis og David Fosters "In the storm". Efter Rektors tale til de nyimmatrikulerede fremførtes J. L. Heiberg og C. E. F. Weyses "Hellige Flamme" og festen afsluttedes med "Exit 5" komponeret af Mads Pagsberg. Derefter var der fest i Konsistoriegården. For de musikalske indslag stod Studenter Sangforeningen samt Musikvidenskabeligt Instituts Big Band MI22.

Årsfest 1997

Universitetets årsfest den 13. november 1997 indledtes med fanfare af Musikvidenskabeligt Instituts Big Band – MI22. Efter tale af Rektor Kjeld Møllgård fremførte Studenter-Sangforeningen 2 sange af Peter Heise. Herefter talte Lars Tønder fra Forenede Studenterråd og MI22 spillede Mads J. Pagsbergs "Moonlight Bright".

Professor, dr.med. Jes Olesen holdt festforelæsning om "Hjernen", hvorefter universitetskoret Lille MUKO under ledelse af Jesper Grove Jørgensen fremførte 3 sange af Nils W. Gade.

Årets undervisningspris, og kaldet "Årets Harald", blev i år tildelt lektor Jonathan Schwartz, Institut for Antropologi. Derefter fulgte uddeling af 11 guldmedaljer og 10 sølvmedaljer samt promovering af 7 æresdoktorer.

Som afslutning på denne del fulgte traditionen tro J. L. Heiberg og C. E. F. Weyses kantate: "Hellige Flamme" og festen afsluttedes med fanfare.

Ved den efterfølgende festaften i Det kongelige Teater opførtes operaen "Madame Butterfly".

Centre og enheder uden for fakulteterne

Tandpleje

Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere (SKT)

Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere (SKT), blev oprettet i 1972 og hører nu til Københavns Universitet. SKT er knyttet til Rektor som en særlig administrativ enhed og styres efter et af Undervisningsministeriet godkendt styrelsesregulativ (1996).

Skolens formål er at uddanne klinikassistenter og tandplejere i overensstemmelse med de til enhver tid gældende bestemmelser herom og i så snæver koordination med tandlægeuddannelsen som muligt.

Skolen ledes af en skolechef under ansvar overfor Rektor i samarbejde med et skoleråd, et undervisningsudvalg for tandplejeruddannelsen og et uddannelsesudvalg for klinikassistentuddannelsen.

Kooperationen mellem de forskellige odontologiske uddannelser sker på grundlag af samarbejdsaftale mellem SKT og SVF. SKT betjenes i administrative anliggender af universitetets fællesområde.

Med henvisning til Lov om erhvervsuddannelser, m.v. har Undervisningsministeriet under visse betingelser godkendt, at SKT meddeler den obligatoriske undervisning i Erhvervsuddannelsen til tandklinikassistent (EUKA). Følgelig har SKT indledt samarbejde med Fællessekretariatet for Hovedstadens Tekniske Skoler, samt med erhvervsskoler, der udbyder 2. skoleperioder (TEK 2) i EUKA, ligesom SKT modtager elever til Skolepraktik (SKP) derfra.

Der er nedsat et Lokalt Uddannelsesudvalg for erhvervsuddannelsen.

Den 1. september 1997 var det 25 år siden SKT's oprettelse, hvilket blev festligholdt den 19. september 1997. 1. september 1997 afholdtes reception i anledning af at skolechef AC Løgstrup havde været ansat 40 år i statens tjeneste.

Tandplejeruddannelsen

Uddannelsen, der er en mellemlang videregående uddannelse består af teoretisk, praktisk og klinisk undervisning på skolen, og giver ret til autorisation til selvstændig virksomhed som tandplejer (Lov om tandplejere, 1996).

Formålet med uddannelsen er, at de studerende opnår teoretiske kundskaber, fagetisk og kritisk holdning, samt praktiske og kliniske færdigheder, som kvalificerer dem til selvstændigt at varetage

tandplejerens sundhedsfremmende, sygdomsforebyggende og terapeutiske opgaver i overensstemmelse med skiftende samfundsbehov (Bekendtgørelse nr.: 773 af 22. august 1996).

Efter samme bekendtgørelse udbyder SKT suppleringskursus i teoretisk og klinisk odontologi samt i lokalanalgesi (infiltration), som åben uddannelse til tandplejere med den 2-årige uddannelse.

Uddannelses- og erhvervsvejleder: Undervisningsassistenterne, autoriseret tandplejer (A) Lisbeth Vinterby og autoriseret tandplejer (A) Dorthe Steensen.

Klinikassistentuddannelsen

Erhvervsuddannelsen til tandklinikassistent er normeret til 3 år vekslende mellem skole og praktik på et godkendt praktiksted.

Uddannelsens formål er, at eleven gennem skoleundervisning og praktikuddannelse opnår kompetence som tandklinikassistent (Bekendtgørelse nr.: 601 af 27. juni 1996).

Efter samarbejdsaftale med tekniske skoler, der udbyder uddannelsens TEK 2, er SKT endnu alene om at udbyde de 3 obligatoriske skoleperioder (TEK 2, TEK 3 og TEK 4) øst for Storebælt.

Til elever, der gennemfører en skoleperiode på tilfredsstillende måde udstedes et bevis, mens elever, der ikke kan opnå bevis, tildeles en vejledning. Skolebevis udstedes for tilfredsstillende gennemførte obligatoriske skoleophold.

Sammen med det Faglige Udvalg for Tandklinikassistentuddannelsen (FUTKA) udsteder skolen et Uddannelsesbevis til elever, der har gennemført den samlede skole- og praktikuddannelse.

Der blev i 1997 indgået 250 uddannelsesaftaler og udstedt 195 uddannelsesbeviser.

Skolen har tilforordnet ledende tandlæge PT Teglers og faglærer Marianne Jungsted til Det lokale Uddannelsesudvalg, hvis medlemmer, udpeget af organisationerne er: Marianne Juul (HK), Henrik Lytsen (DTF), Else Manscher (KL) og Britt Sørensen (HK).

Uddannelses- og erhvervsvejledere: Faglærer, autoriseret tandplejer (A) Sanne Christensen og faglærer, klinikassistent Jenny Meyer.

Skolepraktik (SKP)

Skolen udbyder Skolepraktik (SKP) for elever, der ikke har kunnet opnå en ordinær praktikaftale på arbejdsmarkedet, og som i øvrigt opfylder bestemmelserne herom.

Skolen modtog i 1997 41 elever til SKP, hvis praktiske del finder sted på Panum Institutets tandklinikker og ved virksomhedsforlagt undervisning.

Heraf har 13 fået uddannelsesaftale i 1997.

Anden virksomhed:

Colgate Prisen 1997 for tandplejere tildeltes Zohair Azzouzi for årets bedste eksamensresultat.

Oral B Prisen 1997 for tandplejere tildeltes Yolanda Petronella Michelle Massop, Dorthé Nilsson, Jeanet Maria Nygaard Olsen og Heidi Juliane Normann Olsen for den fagligt bedste udformning af årets sundhedspædagogiske projekt (Plejehjemsbeboeres mundhygiejne).

Nordplus: Udvekslingsaftalen med tandhygienistutbildningen (Vårdhögskolan) i Stockholm er fortsat, idet SKT har udvekslet en studerende herfra (Wendy Jackson) med 4 studerende fra Stockholm (Katarina Lundgren, Karin Skantz, Helen Olsson og Alice Widen).

Gæster:

Skolen modtog besøg fra Japan, marts 1997, samt fra Estland i april 1997.

Løgstrup, AC, deltog som sekretær i Det Nordiske Odontologiske Dekankonvents årsmøde som afholdtes i Århus, juni 1997.

Løgstrup, AC deltog i Oral Medicin i Odense, November 1997.

Monrad, A, har bestået 1. års eksamen i MPH studiet og er i gang med 2. års studium og masterafhandling.

Nørmark, S, har uddannelsesorlov fra 1/9-97.

Teglers, PT, Kursussekretær og underviser ved 2 AMU-kurser i: Assistance ved kirurgisk behandling for klinikassistenter afholdt på Kirurgisk afdeling, Tandlægeskolen, SVF, KU.

Teglers, PT, Kursussekretær og underviser ved AMU-kursus i Røntgenteknik for klinikassistenter afholdt på Radiologisk afdeling, Tandlægeskolen, SVF, KU.

Teglers, PT og Hørsted, M. Konsulenter for Dansk Tandlægeforening (DTF), kursusnævnet vedrørende lærebøger for tandklinikassistentelever.

Stab

Abildgaard, Vicki; faglærer.

Andersen, Ellen; klinikmedhjælper.

Andersen, Elisabeth Jahn; assistent.

Andersen, Hans Ebbe; afdelingstændlæge.

Andersen, Jørgen; tandlæge.

Arp, Susanne; klinikass.

Bagger, Helle; klinikmedhjælper.

Bendsen, Gitte Lis; faglærer.

Bjerregaard, Claus; faglærer.

Berger, Hanne; klinikassistent.

Berthelsen, Grete; assistent.

Bonding, Nina; faglærer.

Bjørning, Sharon; faglærer.

Bro, Heidi; faglærer.

Buus, Susanne; klinikassistent.

Christensen, Marianne; overassistent.

Christensen, Sanne; faglærer.

Dorph, Grethe; undervisningsass.

Ekstrand, Kim; lektor., ph.d.

Erdesz, Tamas; netværkskonsulent.

Drewes, Paul; finmekaniker.

Fensholm, Hans-Jørgen; tandlæge.

Ferrolld, Hasse; faglærer (vikar).

Forsberg, Lone Pedersen; klinisk lærer.

Funchs, Elisabeth; klinikass.

Fürstnow, Marianne Christensen; undervisningsass., faglærer.

Gejlager, Jens E.; tandlæge.

Geertsen, Karina; klinikass.

Godiksen, Susse; kontorfuldmægtig.

Graversen, Kurt Graves; faglærer.

Greve, Kirsten Hildebrandt; faglærer.

Hall, Lone; faglærer.

Hansen, Betina Berg Holm; klinikass.

Hansen, Ulla Eilsø; faglærer.

Hein-Hansen, Liselotte; undervisningsass.

Henriksen, Asta; klinikass.

Hutchings, Barry; lektor.

Iversen, Inge; assistent.

Janswell, Tina; klinikmedhjælper.

Jahnsen, Henrik; lektor, dr.med.

Jensen, Ermelinda; klinikass.

Jensen, Inge-Lise; faglærer.

Jensen, Niels; netværksadministrator.

Junggreen, Lotte; tandlæge.

Jungsted, Marianne Grete; faglærer.

Lydeking, Grethe; klinikmedhjælper.

Jørgensen, Finn Ingemann; planlægningskoordinator.

Jørgensen, Hanne; klinikmedhjælper.

Kaas, Bettina; betjent.

Kjær, Susanne; klinikass.

Kure, Esther Grønbech; klinikassistent.

Larsen, Bente Møller; tandlæge, faglærer.

Larsen, Lissi; klinikassistent.

Lilja, Britt Maj; tandlæge.

Linneballe, Susanne; faglærer.

Lipski, Aniceta; undervisningsass.

Lorentzen, Lena; faglærer.

Junggreen, Lotte; tandlæge

Løgstrup, Anders Chr.Dalsgaard; skolechef.

Madsen, Inger; faglærer.

Madsen, Lene; psykolog.

Madsen, Mette; assistent.

Meyer, Jenny; faglærer.

Moe, Dennis; lektor, dr.odont.

Monrad, Anette Hochland; cand.psych.

Møller, Birgit, klinikmedhjælper.

Møller, Susan; assistent.

Nodal, Marianne; specialtandlæge.

Nobel, Gitte; klinikass.

Nordvig, Marianne; faglærer.

Nordstrøm, Christine; klinikmedhjælper.
Nielsen, Bodil Hoier; faglærer.
Nyholm, Kirsten; faglærer.
Nørmark, Sten; ledende tandlæge, ph.d. (orlov).
Olesen, Geraldine; klinikmedhjælper.
Ottesen, Susanne; faglærer.
Parsner, Conni A.; faglærer.
Pedersen, Birgit Bjergager; klinikass.
Pedersen, Eva Lis; undervisningsass.
Pipenbring, Pia Solveig; psykolog.
Poulsen, Lone; klinikmedhjælper.
Qvist, Vibeke; tandlæge.
Rasmussen, Susan Maria; faglærer.
Schou, Lone; to ph.d.'er, ledende tandlæge.
Skov, Steen Jørgen; tandlæge.
Steensen, Dorthe; undervisningsass.
Svenningsen, Pia; overassistent.

Sørensen, Lis; klinikass.
Teglers, Poul Thorpen; ledende tandlæge.
Toft, Anne; klinikmedhjælper.
Torstensen, Leila Stilund; faglærer.
Vinterby, Lisbeth; undervisningsass.
Wetterstein, Pia; overass.
Wallin, Annelise; faglærer.
Ziska, Maud; faglærer.

Publikationer:

Jørgensen, F og Pipenbring, P, at uddanne en tandklinikassistent. CD-ROM præsentation af Tandklinikassistentuddannelsen. AV-Forlaget Den Grimme Ælling, 1997. Pipenbring, P, Tannlegeskræk. Slussens Forlag, 1997.

AC Løgstrup, Skolechef, tandlæge

Centre ved Københavns universitet

Center for Afrikastudier

Som led i bestræbelserne på at fremme internationaliseringen af undervisning og forskning ved danske universiteter blev Center for Afrikastudier oprettet i 1984 som den studiemæssige og organisatoriske ramme for et to-årigt, tværfagligt områdestudium vedrørende Afrika beregnet for studerende såvel under kandidatuddannelse som under åben uddannelse.

Fra begyndelsen har centret haft tre overordnede formål:

1. Gennem et – efter engelsk mønster opbygget – Afrika-områdestudium at inddrage udviklingslandene i almindelighed og Afrika i særdeleshed i internationaliseringen af forskning og undervisning ved Københavns Universitet.

2. At virke som et tværfagligt og tværfakultært forum for aktiviteter vedrørende Afrika på Københavns Universitet for derved at fremme interessen for i undervisning og forskning at beskæftige sig med Afrika-relaterede emner.

3. Parallelt med udbygningen af den danske udviklingsbistand og øvrige danske kontakter med Afrika at medvirke til at styrke de studerendes interesse for og kompetence til at deltage i det voksende danske samarbejde med afrikanske lande.

Organisation og styrelse:

I forlængelse af den administrative tilknytning til Det teologiske Fakultet har der siden 1992 til Center for Afrikastudier været allokeret en professor, der fungerer som centerleder og studieleder (professor Holger Bernt Hansen). Med hensyn til budget og studieordning refererer centret til dekan og fakultetsråd for Det teologiske Fakultet. De studiemæssige forhold varetages af et studienævn bestående af 2 lærere og 2 studerende.

Til centret er knyttet en kontaktgruppe, der består af repræsentanter fra de institutter, som udgør det faglige grundlag for centrets aktiviteter, der har deres tyngdepunkt i humanistiske og samfundsvidenskabelige discipliner. I 1997 har kontaktgruppen haft følgende medlemmer: Fra Institut for Kirkehistorie: Lektor Niels Kastfelt; fra Institut for Antropologi: Lektor Michael Whyte; fra Økonomisk Institut: Lektor Jørgen Peter Christensen og lektor Finn Tarp; fra Institut for Statskundskab: Vakant; fra Institut for Historie: Lektor Ole Justesen; fra Geografisk Institut: Lektor Torben Birch-Thomsen.

Medlemmer af kontaktgruppen inddrages især i forbindelse med planlægning af undervisningsudbud og rekruttering af lærere. Tillige indgår de i drøftelser af den faglige udvikling af studiets forskellige dele.

Rekruttering til Afrikastudiet:

Afrikastudiet udbydes både som et et-årigt heltidsstudium, der afsluttes med et diplom, og som et to-årigt heltidsstudium, der kvalificerer til titlen Master of African Studies. Nye studerende optages hvert år med studiestart pr. 1. september.

Antallet af ansøgere var i 1997 langt større end tidligere. Trods optagelsen af et så stort antal som 60 nye studerende (mod normalt 40) måtte adskillige afvises. Optagelsen forestås af studienævnet, der ved udvælgelsen prioriterede ansøgere, der var fuldt kvalificeret på bachelorniveau.

I modsætning til tidligere, hvor ansøgerne var ligeligt fordelt mellem kandidatstuderende (interne studerende) og studerende under åben uddannelse (eksterne studerende), var der i 1997 en klar forskydning mod de interne studerende, der udgjorde 2/3 af ansøgerne. Denne markante ændring skal forklares dels ved en stramning af orlovordningerne, dels ved den forbedrede beskæftigelsessituation. Et stigende antal eksterne studerende vælger da også at være deltidsstuderende og således sprede studiet over en længere periode. Til gengæld betyder den ændrede studentsammensætning, at en større del af en årgang går direkte videre til studiets andet år (i 1997 ca. 2/3).

Ud over de heltidsstuderende optages på dele af studiet dels tilvalgsstuderende fra især Det humanistiske Fakultet, dels et stigende antal studerende fra forskellige fag på Københavns Universitet, der benytter sig af meritoverførsel til deres hovedstudium.

Sammenlagt udgjorde antallet af aktive studerende på Afrikastudiet i 1997 ca. 125 pr. semester.

Undervisning:

Undervisningsudbuddene svarer til de i studieordningen hjemlede fagområder, idet der dog til stadighed foregår en faglig udvikling såvel med hensyn til emner som pensum. For 1997 kan der især være anledning til at fremhæve:

- at grundfaget Afrikas økonomi er blevet udviklet, hvilket tjener til at øge de studerendes erhvervskompetence.
- at der i grundfaget Afrikas geografi lægges særlig vægt på miljø og forvaltning af naturressourcer.
- at der er et stigende antal studerende, der i det første år vælger studiets sprogkomponent og tager enten swahili eller portugisisk.
- at der med hensyn til emneseminarer, der ud-

gør studiets valgfri del, har været stor interesse for at arbejde dels med religioner i Afrika, dels med udviklingen i Sydafrika.

Lærere rekvireres hovedsageligt gennem de involverede institutter, suppleret med gæstelærere fra Danida og Center for Udviklingsforskning. I 1997 har følgende faste lærere, eksterne lektorer og undervisningsassistenter været taget undervisningen:

Ole Winckler Andersen, Emmanuel Kvesi Aning, George Benneh, Bernhard Bierlich, Torben Birch-Thomsen, Poul Buch-Hansen, Sven Engelbrecht, Holger Bernt Hansen, Peter Hjertholm, Ole Justesen, Eva Jørholt, Niels Kastfelt, Jytte Laursen, Marie Lilja Jensen, Anne Mugo, Henrik Nielsen, Karin Nielsen, Gorm Rye Olsen, Maria Paiva, Anders Serup Rasmussen, Claus Rebien, Steen Seierup, Hans Erik Stolten, Georg Ulrich. Hertil kommer et antal gæstelærere og vejledere ved specialeskrivning.

Vejledning i opgave- og specialeskrivning har været varetaget af formidlingskonsulent Rikke Agernæs i såvel forårs- som efterårssemesteret.

Afrika-seminarer:

I såvel forårs- som efterårssemesteret har der hver anden uge været arrangeret Afrika-seminarer over aktuelle emner med udefrakommende, hovedsagelig internationale gæsteforelæsere. Tilslutningen har været yderst tilfredsstillende med deltagere såvel fra Københavns Universitet som udefra, bl.a. deltog der over 200 personer i professor Göran Hydéns forelæsning om demokrati i Afrika. Afrika-seminarerne tjener således til at opfylde centrets formål at virke som et tværfagligt forum for Afrikaforskning og den løbende debat om Afrika.

Aftalerne med internationale gæsteforelæsere kommer i stand dels gennem centrets mange kontakter med internationale forskningsmiljøer, dels gennem tætte kontakter til aktiviteterne under Nord/Syd satsningsområdet. I 1997 har det været afholdt følgende Afrika-seminarer:

Professor Charles Villa-Vicencio, Truth and Reconciliation Commission, South Africa: "Reconciliation, Forgiveness or just Co-existence?".

Dr. Ernest Aryeetey, University of Ghana: "Structural Adjustment and beyond: Ghana 1983-96".

Professor Diane Elson, Manchester Graduate School of Social Science: "Gender Analysis of National Economics: Case of Uganda".

Professor James Katorobo, Makerere Institute of Social Research, Uganda: "Post-conflict Governments in Uganda and Rwanda".

Professor Lamin Sanneh, Divinity School, Yale University: "Church-State Issues in Africa: the Challenge of Islam".

Ms. Rose Muloni, AIDS organisationen TASO, Uganda: "Women in Politics in a Male-Dominated Society".

Professor Jeff Haynes, London Guildhall University: "Popular Christianity and Politics in Sub-Saharan Africa".

Professor Per Pinstrup Andersen, International Food Policy Research Institute, Washington: "Fattigdomsbekæmpelse og landbrug i Afrika".

Professor George Benneh, University of Ghana: "African Universities towards 2000".

Dr. Amos Sawyer, tidl. præsident i Liberia, leder af forskningscentret CEDE: "Conflict Solution, Peace Building and Democratization in Africa".

Ms. Lulu Gwagwa, Dep. Director-General of Public Works, Sydafrika: "Understanding Households".

Director Jacqueline Ashby, Centre International de Agricultura Tropical: "Participation: Catchword or Reality in Africa".

Dr. Gerrie ter Haar, University of Utrecht: "The African Religious Diaspora in Europe".

Dr. Stephen Ellis, African Studies Centre, Leiden: "The Third Force and the War for South Africa".

Professor Ivor Wilks, Northwestern University: "Unity and Progress: Ghana Politics Revisited".

Professor Nancy Lawler, Oakton College, Illinois: "West Africa at War".

Professor Göran Hydén, University of Florida: "Has Democracy a Future in Africa?".

Professor Peter Vale, University of Western Cape: "Can South Africa drive an African Renaissance?".

Professor Rex O'Fahey, Bergens Universitet: "The Future of Islamic Fundamentalism in Africa".

Professor Jesse Mugambi, University of Nairobi: "The Role of the Church in Democratizing the State in Kenya".

Dr. Thandike Mkandawire, CODESRIA, Senegal: "Economic Policy-making and Democratization in Africa".

I 1997 var Center for Afrikastudier desuden medarrangør af to større arrangementer på Københavns Universitet:

- en forelæsning i universitetets festsal 10. marts med Mr. Cyril Ramaphosa, tidl. generalsekretær for ANC og formand for Sydafrikas forfatningskommission, over emnet "From Apartheid to Democracy". Mødet, hvori der deltog over 400 mennesker, var arrangeret i samarbejde med Rektor Kjeld Møllgård og Nord/Syd satsningsområdet.
- et 2 dages Rwanda seminar om "The Humanitarian Imperative in Complex Emergencies" i slutningen af august arrangeret i fællesskab med

Folkekirkens Nødhjælp. I seminaret deltog den danske udviklingsminister, en række internationale forskere og repræsentanter fra internationale humanitære organisationer, der havde været involveret i de senere års Rwanda-krise.

Internationale kontakter og samarbejde:

Centret har til sine aktiviteter stor nytte af en række bilaterale kontakter med afrikanske universiteter og med Afrika-centre i Europa og USA. Specielt skal nævnes samarbejdet inden for AEGIS (Africa-Europe Group for Interdisciplinary Studies), der er et netværk af universitetscentre for Afrika-studier inden for EU med det særlige formål at fremme relationerne mellem afrikanske og europæiske universiteter.

Med henblik på at styrke de studerendes mulighed for studieophold, feltarbejde eller praktik i forbindelse med udarbejdelse af deres speciale har centret opbygget en række kontakter med afrikanske universiteter, med danske bistandsprojekter og med afrikanske NGO'er og danske NGO'er, der arbejder i Afrika.

Centret administrerer et Danida-finansieret forskningsbistands-projekt mellem Københavns Universitet og Makerere Institute of Social Research, Uganda. Projektet har løbet i 5 år og haft sit tyngdepunkt i uddannelsen af ugandiske ph.d.-studerende. Fire har opnået ph.d.-graden, og en femte er ved at færdiggøre sin afhandling i tilknytning til Institut for Antropologi. Der forhandles i øjeblikket om en fase to af projektet.

Deltagelse i Nord/Syd satsningsområdet:

Efter en forberedende fase startede Nord/Syd satsningsområdet sine aktiviteter i begyndelsen af 1997 under ledelse af en tværfakultær styringsgruppe med centrets leder, professor Holger Bernt Hansen, som formand. Centret har fået tillagt forskellige koordinerende funktioner, hvorfor der er oprettet en stilling som koordinator, der indtil 1. september var besat med cand.scient.pol. Adrienne Madaris og derefter med cand.scient. Jessie Tvillinggaard. Desuden har seniorforsker, dr.scient.pol. Gorm Rye Olsen været ansat i 9 måneder som forskningslektor med særligt henblik på at forstå et forskeruddannelseskursus for ph.d.-studerende under Nord/Syd området.

I årets løb har centret haft stor nytte af såvel gæsteforskerordningen som af den nyoprettede rejsepulje for specialestuderende. Andre aktiviteter, eksempelvis fokusområdet omkring religion og politik, har bidraget til at styrke centrets forskningsmæssige profil, og Nord/Syd satsningsområdet har i almindelighed bidraget til at fremme såvel det tværfakultære som det tværfaglige samarbejde inden for Københavns Universitet.

Bibliotek og publikationer:

Behovet for information og dokumentation om Afrika har fortsat været stigende, og der har i perioder været stort tryk på centrets bibliotek. Især studerende fra Københavns Universitet, der skal starte specialeskrivning, har været flittige brugere, hvilket peger på den servicefunktion, som centret varetager over for det øvrige universitet.

Udbygningen af biblioteket er fortsat, og især deltagelse i den amerikanske African Studies Association's årlige konference muliggør, at biblioteket meget tidligt kan erhverve de senest udgivne bøger.

Centret har i 1997 publiceret to Occasional Papers:

Nina Pedersen: "Evalueringsmetoder til Nødhjælp – også de komplekse nødhjælpssituationer i Afrika" (sept. 1997): Afhandlingen, der blev udarbejdet som afsluttende afhandling til afslutning af Afrikastudiet, blev af censor og eksaminator anbefalet til offentliggørelse.

Gorm Rye Olsen: "Europe and the Promotion of Democracy in Post Cold War Africa: how serious and for what reason?" (november 1998): Artiklen er udarbejdet i forbindelse med undervisning på centret.

Stab:

VIP: 1,4 årsværk.

TAP: 1,9 årsværk.

VIP:

Hansen, Holger Bernt, professor og centerleder.

Ihle, Annette Haaber; videnskabelig medarb.

Olsen, Gorm Rye; forskningslektor.

Stolten, Hans Erik J.; forskningsmedarbejder.

TAP:

Halding, Mette Dræby; akademisk arbejder.

Holton, Britta; bibliotekar.

Madaris, Adrienne; videnskabelig medarb.

Tvillinggaard, Jessie Dorthe K; fuldmægtig.

Det stigende studentertal og de øvrige servicefunktioner har i 1997 medført et stort aktivitetsniveau og en tilsvarende belastning af de sparsomme personaleressourcer. Dertil kommer, at centrets medvirken i Nord/Syd satsningsområdet har givet anledning til, at centret inddrages i en række nye aktiviteter.

Studentermødshjælpere: På skift Ursula Plesner, Matias Seidelin og Charlotte E. Sørensen.

Fondsstøtte:

Danida:

– Forskningsbistandsprojekt (Holger Bernth Hansen) kr. 153.366.

Tips/Lottomidler:

- videreudvikling af ph.d. om sydafrika (Hans Erik Jakobsgaard Stolten) kr. 120.833.

Holger Bernt Hansen, Centerleder

Center for Idrætsforskning

Institut for Idræt, Københavns Universitet blev oprettet den 1. september 1997 ved sammenlægning af Laboratoriet for Human Fysiologi, August Krogh Institutet, Danmarks Højskole for Legemsøvelser og Center for Idrætsforskning. Derfor vil denne sidste årsberetning fra Center for Idrætsforskning indledningsvis kort fortælle om baggrund og struktur for centret.

Juli 1991 meddelte Undervisningsministeriet, at man havde besluttet at oprette et Center for Idrætsforskning ved Københavns Universitet. Centrets opgaver blev 1) at bidrage til koordinering og initiering af forskning, herunder tværfaglig forskning inden for området, 2) at initiere eller selv planlægge og gennemføre seminarerækker og forskerkurser med henblik på formidling af viden om idrætsforskningen inden for forskellige fagområder såvel over for forskere som overfor brugere af forskningsresultaterne, og 3) at stille lokaler og andre faciliteter til rådighed for forskere eller forskerstuderende i kortere eller længere perioder i forbindelse med gennemførelsen af forskningsprojekter inden for området.

Ideen bag Centret var, som det også fremgår af ovennævnte, at fremme forskning inden for faget idræt, og her var især tænkt på den humanistisk-samfundsvidenskabelige idrætsforskning samt at skabe en struktur, der kunne rumme tværfaglige forskningsprojekter. Centret har fungeret både som "Center med mure" og som "Center uden mure". Centret "med mure" har været beliggende under Det naturvidenskabelige Fakultet og havde bofællesskab med det humanistisk-samfundsvidenskabelige hovedfag i Idræt. Centret var ansvarlig for ph.d.-uddannelsen i forlængelse heraf. Centret "uden mure" har fungeret som et koordinerende og initierende organ på tværs af institutioner/miljøer.

Centrets overordnede ledelse har været varetaget af en bestyrelse. Pr. 1/8 1992 blev der ansat en centerleder til at varetage den daglige ledelse. Til centret har der været knyttet et repræsentantskab.

Centrets bestyrelse

Lektor Kurt Jørgensen (formand), Fællesrådet for Idrætsuddannelserne på Københavns Universitet/DHL, rektor Ivar Berg Sørensen, Danmarks Højskole for Legemsøvelser, professor Mogens Nielsen (næstformand), Danmarks Lærerhøjskole, lektor Bente Kiens, Københavns Universitet, lektor Jørn Hansen, Odense Universitet, overlæge Jens Halkjær Kristensen, Rigshospitalet, forskningsmedarbejder Jørn Møller, Idrætsforsk, Gerlev Idrætskole.

Forskningsvirksomhed:

Der har på Centret siden 1995 været arbejdet på et tværfagligt forskningsprojekt om, hvilke konsekvenser eliteidræt har for børns fysiske, psykiske og sociale udvikling. Projektet "Børn og Eliteidræt" modtog i 1996 støtte fra Det sundhedsvidenskabelige Forskningsråd med i alt 3.0 mill. kr. til et flerfagligt projekt, der består af 3 dele: En medicinsk, en fysiologisk og en humanistisk-samfundsvidenskabelig. Derudover er projektet støttet af Danmarks Idræts-Forbund, Team Danmark og Idrættens Forskningsråd. Der er til alle tre dele knyttet en ph.d.-stipendiat: Cand.pæd., Bente Jensen, Danmarks Lærerhøjskole med projektet "Eliteidrætten som socialiseringsarena". Cand. scient. Jesper Bencke, Institut for Idræt, afd. for Human Fysiologi med projektet "En fysiologisk undersøgelse af elitetræningens indflydelse på børn og unges fysiske præstationsevne". Læge Rasmus Damsgaard, Rigshospitalet med projektet "Børn og Eliteidræt, vækst, pubertetsudvikling, kropssammensætning, ernæring, knoglemineralisering og skader". Projektet vil overordnet ud fra såvel humanistisk-samfundsvidenskabelige som medicinske og humanbiologiske metoder belyse børns reaktioner på at være udtaget til tidlig specialisering i idræt. Hvad betyder specialisering, ambitioner og præstationsorientering for børns sundhed, fysisk, psykisk og social? Sådanne spørgsmål belyses med det overordnede formål, at bidrage til diskussionen om børns sundhed og identitetsudvikling under moderne opvækstvilkår, hvor idrætten kommer til at fylde stadig mere i mange børns liv. Udover at realisere tværfagligheden på det informative og koordineringsmæssige plan, er det ambitionen at arbejde sig ind på det integrerede niveau. Sigtet er bl.a. at bruge resultaterne til støtte for forebyggelses- og sundhedsfremmende tiltag på børneområdet.

Styringsgruppen i forbindelse med programmet består af flg.: Afdelingslæge, dr.med. Jørn Müller, Rigshospitalet, Overlæge, dr.med. Jens Halkjær Kristensen, Rigshospitalet, professor, dr. phil. Per Schultz Jørgensen, Danmarks Lærerhøjskole, lektor, dr.scient. formand og projektleder

Kurt Jørgensen, Københavns Universitet, lektor Klaus Klausen, Københavns Universitet, seniorforsker Bjarne Hjort Andersen, Socialforskningsinstituttet, lektor, lic.phil. Else Trangbæk, Københavns Universitet, overlæge Jens Bagger, Amtssygehuset i Glostrup og stipendiat, cand.pæd. Bente Jensen, Danmarks Lærerhøjskole.

I 1997 er en spørgeskemaundersøgelse af de deltagende børn (n=1500) og deres forældre bearbejdet. Endvidere er den første i en serie på 4 prospektive feltundersøgelser gennemført på i alt 200 idrætsbørn fra håndbold, idrætsgymnastik, svømning og tennis.

Lektor Søren Damkjær har i 1997 arbejdet med 1) et projekt omkring kroppens sociologi, som fokuserer på kroppens placering i den sociale interaktion i forskellige institutioner (sundhedsvesnet, turisme, samt idræt). Dette projekt har resulteret i konferencepapers og artikler, blandt andet om Disneyfisering og om kropsmodifikation; 2) med et projekt om internationale elitemodeller som fortsat er gennem en inddragelse af flere cases (Italien, den Tjekkiske Republik, Rusland, Schweiz m.m.). Den teoretiske ramme består i en diskussion af globaliseringstendenser; 3) et Pan-EU-projekt om holdninger til motion og idræt er i bearbejdelsesfasen med henblik på artikler om idrætsdeltagelse og fedme i en komparativ europæisk sammenhæng.

Forskningsassistent, cand.mag. Morten Mortensen har siden maj 1997 været tilknyttet Centret på projektet "Den kommunale idrætspolitik efter 1945". Det er projektets mål ud fra en empirisk-historisk undersøgelse af forskelligt udvalgte kommunetyper: 1) at afdække og analysere idrættens rolle i udviklingen af det moderne velfærdssamfund med hovedvægten på tiden efter 1945, 2) at analysere samspillet mellem den frivillige sektor (idrætsforeningerne) og den offentlige sektor (de kommunale myndigheder), herunder, at afdække og analysere idrættens og de kommunale myndigheders selvforståelse.

Mag.art. og ph.d. i europæisk etnologi Laila Ottesen har fra maj 1997 sammen med lektor Bjarne Ibsen ledet forskningsgruppen "Idræt som kommunalt velfærd" og igangsat eget delprojekt "Idræt og hverdagsliv i velfærdssamfundet"; været ansat som ekstern lektor på den humanistiske- og samfundsvidenskabelige hovedfagsuddannelse i Idræt med særlig henblik på at varetage undervisningen i metode, samt varetage undervisning i Kulturpolitik og forvaltning på BA uddannelsen; løbende deltaget i Thomas Højrupps seminar om "Strukturel dialektik – livsforms- og statsanalyse" på Institut for Arkæologi og Etnologi, samt i Fagligt Forum, som er en kreds af kvindelige etnologer; færdiggjorde i marts, som koordinator, revi-

deringen af udstillingen "Motion styrker livet"; deltaget i netværksmøder med forskningsgruppen "Voksenuddannelse, Folkeoplysning og Demokrati" på Danmarks Lærerhøjskole ledet af Ove Korsgaard, deltaget i netværksmøder med Lars Hulgård, Roskilde Universitetscenter, og Niels Finn Christiansen omkring velfærdstaten.

Forskningsassistent cand.mag. Ole Skjerk blev august 1997 tilknyttet Centret i forbindelse med projektet "Kvindehåndbolden i Danmark 1925 – 1970". Projektet er en historisk undersøgelse af kvindehåndboldens udvikling i Danmark med udgangspunkt i en analyse af køns- og kvindelighedsaspekter, samt en analyse af sportificeringsprocessens betydning for kvindernes deltagelse i håndbolden. Projektet er støttet af Team Danmark, Idrættens Forskningsråd og Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger. Projektet er tilrettelagt som et ph.d.-projekt.

Centerleder, lektor, lic.phil. Else Trangbæk har i 1997, arbejdet videre med projektet "Kvindeidrættens udvikling og betydning i Danmark". I forlængelse af tidligere undersøgelser er nye empiriske undersøgelser foretaget via arkivbesøg i henholdsvis Tyskland, England og Sverige; fungeret som koordinator og medarbejder på projektet: "Idrætsundervisning, livsalder og arbejdsmiljø". Øvrige medarbejdere på projektet er lektor Per Fibæk Laursen, Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet og ph.d.-stipendiat, cand.scient. Mette Krogh Christensen.

Ph.d.-studerende:

Cand.scient., ph.d.-stipendiat Mette Krogh Christensen, startede i 1997 med ph.d.-projektet "Idrætsundervisning, livsalder og arbejdsmiljø". Undersøgelsesfeltet er idrætsfaget og idrætslærere i gymnasieskolen. Ph.d.-projektets formål er at opnå viden om og erkendelse af sammenhængen mellem idrætslæreres idrætslivshistorie, de fysiske og psykiske forhold ved idrætslæreres arbejdssituation. Endvidere søger projektet at opnå indsigt i og belyse idrætslæreres kropspfattelse og opfattelse af livsalder set i relation til deres arbejde som idrætslærere. Projektets emperi består af to dele: Ca. 650 spørgeskemaerne udfyldt af idrætslærere i Danmark, og ca. 20 kvalitative interviews med idrætslærere i alderen 30-65 år.

Cand.scient., ph.d.-stipendiat Pia Houmark har siden 1. september 1995 arbejdet med projektet "Laban Movement Analysis – mellem dans og danseterapi". Projektet tager empirisk udgangspunkt i danse/bevægelseskonceptet "Laban Movement Analysis". Ph.d.-studiet forventes afsluttet i foråret 1999.

Cand.scient., ph.d.-stipendiat Jan Svensson har siden 1. juni 1995 arbejdet med projektet "Psy-

komotorisk træning i behandlingen af indlagte psykiatriske patienter". Stipendiatet er tildelt af Forskerakademiet og Københavns Amt med praktisk afvikling på Amtssygehuset i Glostrup, psykiatrisk afdeling. Formålet er at instituere psykomotorisk træning som en del af den daglige behandling på en åben psykiatrisk afdeling og undersøge, hvordan denne behandlingsteknik influerer på body image og body schema, personlighedsprofil, indlæggelsestid og medicinering hos udvalgte psykiatriske patientgrupper. Ph.d.-studiet forventes afsluttet foråret 1999.

Afholdte foredrag/kurser/seminarer:

Center for Idrætsforskning stod som arrangør af et forskerseminar den 16. – 17. januar 1997 på Hotel Frederiksdal, hvor deltagerne repræsenterede en flerfaglig tilgang til idrætsforskning, og kom fra danske idrætsforskningsmiljøer. Temaet var "Forskning, motion og breddeidræt". Oplægsholdere på seminaret var: Dr. Pekka Oja, Kekonen Institute of Health Promotion, Tampere; lektor dr.phil. Sven Mørch, Psykologisk Laboratorium, KU; Exam. art i idræt Lars Razga, Sundhedsstyrelsen; lektor Ole Lammert Institut for Idræt, OU; idrætsforsker Søren Riiskjær, Idrætsforsk.; lektor Else Trangbæk, Center for Idrætsforskning; seniorforsker Lars Bo Andersen, Danmarks Højskole for Legemsøvelser; lektor, dr.scient Kurt Jørgensen, August Krogh Instituttet; lektor Lis Puggaard, Institut for Idræt, Odense Universitet og lektor Jørgen Povlsen, Institut for Idræt, Odense Universitet.

Center for Idrætsforskning afholdte i foråret seminarække om "Idræt og Etik". Følgende oplæg blev præsenteret: 26. februar 1997: Kroppens etik v/docent, dr.theol. Peter Kemp, Center for Etik og Ret, Københavns Universitet; 19. marts 1997: Idrættens etik v/professor Gunnar Breivik, Norges Idretts-højskole, Oslo; 24. april 1997: Idræt og etik – set med en klinikers øjne v/professor, overlæge dr.med. Povl Riis; 21. maj 1997: Sportens Bermuda-trekant v/journalist Poul Albret, Ritzaus Bureau.

Kursusdeltagelse:

Cand.scient. Mette Krogh Christensen deltog i ph.d.-kursus i "Humanistisk Sundhedsforskning", Det sundhedsvidenskabelige Fakultet, Odense Universitet, den 10. – 11. april 1997; deltog i kursus i SPSS 7.0 Windows (statistisk databehandling specielt til spørgeskemaundersøgelser), UNIC. i Århus, den 11.-12. juni 1997; deltog i "Det kvalitative forskningsinterview" v/Steinar Kvale og Torben K. Jensen, Psykologisk Institut, Århus Universitet, den 14. – 16. november 1997; deltog i halvdagsseminar "Naturvidenskabelig formidling for ph.d.

studerende" på Det naturvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet, den 6 november 1997.

Mag.art. ét ph.d. Laila Ottesen deltog den 16. – 17. januar 1997 i Center for Idrætsforsknings forskningsseminar "Forskning, motion og breddeidræt" i Frederiksdal; deltog 17. – 18. marts 1997 i UNIC's SPSS 7.0 grundlæggende kursus; deltog 19. marts 1997 i UNIC's SPSS 7.0 Tables kursus; deltog som inviteret forsker 17. april 1997 i Socialdemokratiets Idrætspolitiske konference på Roskilde Højskole; deltog 1. – 2. maj 1997 i DGI seminar om "Den frivillige sektor" i Frederiksborg på Grundtvigs Højskole; præsenterede 3. juni 1997, som forfatter, Ballerup Kommunes Idrætspolitiske redegørelse på en Idrætspolitisk høring; deltog 20. – 23. august 1997 i European College of Sport Science's kongres i København. Præsenterede eget forskningsprojekt i en workshop ledet af Bjarne Ibsen om Idræt i velfærdssamfundet.

Forskningsassistent Ole Skjerk deltog i Idræts-historisk seminar den 30. – 31. oktober 1997 på Snoghøj Folkehøjskole, arrangeret af Dansk Idræthistorisk Forening.

Forskningsassistent Morten Mortensen deltog med foredraget "Idræt som historisk velfærd i Herlev" ved Idræthistorisk seminar den 30. – 31. oktober 1997 på Snoghøj Folkehøjskole, arrangeret af Dansk Idræthistorisk Forening.

Ph.d.-stipendiat Jan Svensson deltog i Center for Idrætsforsknings forskningsseminar "Forskning, motion og breddeidræt" i Frederiksdal, den 16. – 17. januar 1997; deltog i Psykiatrifondens Psykiatrigue på Panum Institut den 10. – 13. marts 1997 og i Psykiatrifondens konference om depression og angst, Panum Institut den 27. – 29. maj 1997, hvor Jan Svensson deltog med indlæg om "psykomotorisk træning i behandlingen af indlagte psykiatriske patienter". Deltog ligeledes ved Psykiatrifondens konference om skizofreni og misbrug, med indlægget "Psykomotorisk træning i behandlingen af kronisk skizofrene", Panum Institut den 25. – 28. august 1997.

Lektor Else Trangbæk bidrog med tilrettelæggelsen af Center for Idrætsforsknings forskningsseminar "Forskning, motion og breddeidræt" i Frederiksdal den 16. – 17. januar 1997; medarrangør af Københavns Kommunes seminar maj 1997 med titlen: Idrætten i København går nye veje og med oplæg om: Idrættens betydning for byen og borgerne, deltog juni 1997 i DGI's internationale forskningsseminar "Sport, Media and Civil Society, 18. – 22. juni 1997; deltog som formand for Idrættens Forskningsråd den 17. april 1997 i Socialdemokratiets Idrætspolitiske konference på Roskilde Højskole; deltog i European College of Sport Science's kongres i København august 1997 med paperet "About the construction of feminini-

ty, gymnastics and sport"; deltog i DGI's forskningsseminar om "Folkeoplysning, krop og danselse", den 23. – 24. oktober 1997.

Konference/rejser:

Lektor Søren Damkjær deltog i kongres ved Montpellier Universitet med paper om "La sociologie du Corps et le systeme d'educative", maj 1997; deltog i juni 1997 med paper om "The Sociology of the Body and Body Modification" ved Theory, Culture and Society Center på Nottinghams Universitet; deltog i oktober med paper om "Sports Participation" ved The European Institute of Food Studies, Trinity College, Dublin.

Lektor Else Trangbæk deltog i ISHPES (internationale idræthistoriske org.) kongres i Lyon, juli 1997 med paperet: "Health, Science and Ideology – in relation to gymnastics and sport in Denmark"; deltog i NASSH (nordamerikanske idræthistoriske org.) kongres i Springfield, Massachusetts maj 1997 med paperet: "Has sport a gender – about gymnastics, sport and femininity"; keynote-speaker ved CESH (European Committee for the History of Sport) i Katowice, Polen september 1997, med paperet "Gender and sport".

Redaktionsvirksomhed:

Else Trangbæk, Idræthistorie – Krop og kultur, Idræthistorisk årbog 1996, Odense Universitetsforlag 1997 (med Jørn Hansen og Per Jørgensen).

Repræsentation:

Lektor Søren Damkjær er medlem af fagstudienævnet for Idræt, medlem af censorkorpset for Idræt i Danmark; medlem af bestyrelsen for Dansk Idræthistorisk Forening.

Mag.art. et ph.d. Laila Ottesen; medlem af censorkorpset for Idræt i Danmark.

Lektor Else Trangbæk er medlem af bestyrelsen på Institut for Idræt, KU, formand for Idrættens Forskningsråd, medlem af den videnskabelige komite i European Committee for the History of Sport (CESH), vicepresident i CESH, medlem af censorkorpset i Idræt og Danmarks Lærerhøjskole, medlem af Advisory Board of Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports i sektionen: Social and Behavioural Aspects of Sports, fagkonsulent/faglig rådgiver for redaktionen af Den Store Danske Encyklopædi inden for emnet: Sport og idræt, medlem af bestyrelsen for Mette Winklers fond, formand for Danmarks Idræts-Forbunds Københavnerudvalg.

Publikationer:

Damkjær S.: Innocent Gymnasts in Turbulent Times. Reciprocal in mages of gymnastics in Den-

mark and Soviet Union, i: Culture & History. Reciprocal images Russian Culture in the Mirror of Travellers' Accounts. s. 129-140, København 1997.

Damkjær S.: Disneyland og disneyvand. i: Ud i det fri – Sport, turisme og friluftsliv. Idræthistorisk Årbog 1995, s. 105-112, Odense 1997.

Damkjær S.: Kroppens sociologi og sundhedsteori. i: Tværvideenskabelige perspektiver på sundhed og sygdom, s. 42-64, København 1997.

Damkjær S.: Disneyfisering som tendens. i: Turisme. Fænomen og næring, s. 473-479, Oslo 1997.

Damkjær S.: La sociologie du corps et la theorie de Movement. CD-Rom 1997, Publikationsart diverse.

Damkjær S.: Lille Danmark og de Andre. i: Grænser for vækst i eliteidrætten, s. 23-28, København 1996.

Damkjær S.: The Touristic Object and the Anthropology of the Body. i: Bewegungsräume. Körperanthropologische Beiträge, s. 49-57, Butzbach – Griedel 1996.

Larsen K.: Foreningsundersøgelse (CIF 1996) og Personundersøgelse (CIF 1996). Tabelbilag (CIF 1996). København 1996.

Mortensen M.: Idræt som kommunal velfærd i Herlev. i: Idrættens Steder, Idræthistorisk Årbog 1997, s. 51-66, Odense 1997.

Ottesen L.: Idrætspolitisk redegørelse for Ballerup kommune mod år 2010. Ballerup 1997.

Ottesen L.: Foreningen i fremtiden. Fremtidsorientering, udg. af Insitut for Fremtidsforskning, Juni 1997, København.

Ottesen L.: Life History as an analytical tool in Sports Studies. i: Sport as Symbols, Symbols in Sport. The Third International Society for the History of Physical Education and Sport, s. 337-346, Berlin 1996.

Ottesen L., Haastrup L.: Kultur- og fritidslivet i Salling-Fjends. Statusrapport og ideoplæg op til kulturregionsforsøget. København 1996.

Ottesen L., Ibsen B.: Youth Sport in Europe – Denmark. i: Worldwide Trends in Youth Sport. Human Kinetics 1996, s. 101-114, LUSA 1996.

Ottesen L.: Debathæfte "Idrætten i Ballerup Kommune mod år 2010. Ballerup 1997.

Skjerk O.: Damernes massive skønhed – kronik i Politiken den 3.12.97. København 1997.

Skjerk O., Poulsen A.L.: Ikke på Pige-kammeret – men paa Førersædet. i: Idrættens Steder. Idræthistorisk Årbog 1997, s. 111-121, Odense 1997.

Skjerk O., Poulsen A.: Bør kvinder dyrke atletik? Focus Nr. 6, 1997.

Svensson J.: Kropsressource, sundhed og handlekompetence. Sport & Psyke November 1996, København 1996.

Trangbæk E.: Sport and welfare. The Role of

- Sport in Connection with the Danish Welfare Model. i: La Comune Eridetá dello Sport in Europa. Proceeding from the 1. seminar in the European Committee for the History of Sport 1996, s. 325-329, Roma 1997.
- Trangbæk E.: Danmarks Idræts-Forbund 1896-1996. i: Idrætshistori – Krop og Kultur, Idrætshistorisk Årbog 1997, s. 141-146, Odense 1997.
- Trangbæk E.: Den store udfordring. Dansk ungdom og Idræt Nr. 7, s. 40-41, København 1997.
- Trangbæk E.: Redaktør af rapporten. i: Idrætten i København går nye veje, København 1997.
- Trangbæk E.: Discipline and Emancipation Through Sport. The Pioneers of Women's sport in Denmark. Scan dinavian Journal of History Nr. 21, 199, s. 121-134, København 1996.
- Trangbæk E.: Danish Women Gymnasts: An Olympic Success Story. i: Proceedings from Third International Symposium for Olympic Research, s. 237-244, London, Canada 1996.
- Trangbæk E.: Grænser for vækst i eliteidrætten – udviklingstendenser i eliteidrætten. i: Rapport fra konsensuskonferencen "Grænser for vækst i eliteidrætten", s. 23-28, København 1996.
- Trangbæk E.: Om at fylde mellemrummene ud. i: Forskningens bidrag til den folkelige oplysning – Præsentationer og reaktioner fra en konference, s. 30-31, København 1996.
- Trangbæk E.: Det moderne, idræt og videnskab. Natur og Kultur Foråret 1996, s. 14-17, København 1996.
- Trangbæk E.: Danske gymnastikkvinder – pionérer på det olympiske stadion, Kvindelig Idrætsforening – "stærke kvinder" i London 1908 og Blandingsholdet i Antwerpen 1920. i: Biografi af danske OL-deltagere 1896-1996, s. 27-30 46-48, København 1996.
- Trangbæk E.: The Art of soaring – Acrobatics, Science and Dreams. i: Spiele der Welt im Spannungsfeld von tradition und moderne, s. 342-346, Berlin 1996.
- Trangbæk E.: Gender and skaning – about meaningfullness for women. i: Winter Games Warm Traditions, s. 240-249, Lillehammer 1996.
- Trangbæk E.: Dansk Idrætsliv 1 – Da sporten kom til Danmark. København 1996, video. Publikationsart diverse.
- Trangbæk E.: Dansk Idrætsliv 2 – Generalens regeringsperiode. København 1996, video. Publikationsart diverse.
- Trangbæk E.: Dansk Idrætsliv 3 – Højt spil. København 1996, video. Publikationsart diverse.
- Trangbæk E.: Dansk Idrætsliv 4 – Hurtigere, Højere, Stærkere. København 1996, video. Publikationsart diverse.

Euromath Center (EmC)

Euromath Center (EmC) blev oprettet 1. januar 1990 ved en aftale mellem Forskningsministeriet, Københavns Universitet og Dansk Matematisk Forening. Centrets nuværende bevilling løber indtil udgangen af 1997, hvorefter centret nedlægges.

Centrets formål og styrelse:

EmC's overordnede sigte er at medvirke ved etableringen af en moderne forskningsinfrastruktur for de matematiske videnskaber, baseret på EDB og elektroniske netværk.

Der arbejdes specielt med bistand til dansk matematik i samarbejde med interesserede institutter, og projektarbejde som sigter på at etablere en moderne forskningsinfrastruktur for de matematiske videnskabelige miljøer i Central- og Østeuropa samt i landene fra den tidligere Sovjetunion.

Centret ledes af en centerleder, der refererer til en styregruppe udpeget af Københavns Universitet, Matematisk Institut KU, Dansk Matematisk Forening, samt Statens naturvidenskabelige Forskningsråd.

Virksomhed i 1997:

EmC har i 1997 været engageret i følgende tekniske og administrative projekter:

EmNet/NIS: Ligesom forrige år har en hovedaktivitet i 1997 været koordineringen af de østvendte EmNet/NIS projekter sammen med 63 partnere fra den tidligere Sovjetunion. Flemming Topsøe er koordinator af projekterne for EmC og centret bidrager med betydelige administrative og tekniske ressourcer. Efter EmC's nedlæggelse fortsætter Flemming Topsøe som koordinator på vegne af Det naturvidenskabelige Fakultet.

EMIR: EMIR systemet har været i drift siden slutningen af 1994 og i 1997 er udviklingsarbejdet fortsat med henblik på at afrunde og afslutte projektet i forbindelse med nedlæggelsen af EmC's aktiviteter. Herefter blev den danske del af systemet overdraget til Matematisk Institut på Danmarks Tekniske Universitet, mens der arbejdes på at overdrage de østvendte systemer til Universitetet i Tart, Estland.

EmCIT: I 1997 har EmC fortsat arbejdet med en spejlingsservice, bestående af elektroniske matematiske tidsskrifter og databaser. Denne service er finansieret af Velux fonden af 1981 og er fra 1998 overdraget til Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek.

Databaser: EmC administrerede, som i tidligere år, on-line adgangen for de matematiske institutter til AMS-MATH og FIZ-MATH databaserne. I

1997 er tjenesterne udbudt på internettet under EmCIT og overdraget DNLB fra 1998.

Stab og Styregruppe:

I 1997 har EmC beskæftiget centerleder civ.ing. Carsten Lenum, ph.d. Peep Uba, samt studerende Imtiaz Mohammad og Peter L. Hansen.

Styregruppe har bestået af Flemming Topsøe (KU, formand), Vagn Lundgaard Hansen (naturvidenskabelige Forskningsråd), Erik Christensen (KU-MI) og Hans Anton Salomonsen (Dansk Matematisk Forening).

Carsten Lenum

Grundforskningscentre ved Københavns Universitet

Center for Biomolekylær Genkendelse

Center for Biomolekylær Genkendelse, som etableredes 1. jan. 1994 via en femårig bevilling på 35 mill. kr. fra Danmarks Grundforskningsfond, har til huse ved Københavns Universitet på Panum Institutet (Institut for Medicinsk Biokemi og Genetik) med en afdeling på H.C. Ørsted Institutet (Kemisk Institut, Organisk Kemi) og et tæt samarbejde med Immunologisk afdeling på Statens Seruminstitut.

Denne geografiske placering afspejler også centrets forskningssigte, idet centrets forskning er interdisciplinær mellem organisk kemi, molekylær biologi, immunologi og medicin.

Centret definerer sin forskning som biomolekylær genkendelse, det vil sige studiet af de processer, hvormed biologiske molekyler genkender hinanden. Dette dækker projekter inden for molekylære studier af genekspression, antistof-antigen binding samt enzym-substrat genkendelse.

Hovedinteressen i øjeblikket er studier af det genetiske materiale DNA, især med henblik på at udvikle syntetiske reagenser, som er i stand til at genkende DNA'et på en sekvensspecifik måde. Sådanne reagenser kan anvendes til at modulere genekspressionen og har derved et meget stort anvendelsespotentiale i molekylærbiologiske undersøgelser af enkelte geners biologiske funktion og ikke mindst i udviklingen af gen-terapeutika.

Denne forskning har bl.a. ført til udviklingen af et DNA-lignende molekyle, PNA (akronym for Peptide Nucleic Acid), som kemisk set er en hybrid mellem et peptid og et DNA-mokyle, men som uagtet dets kemisk set ringe lighed med DNA har bibeholdt DNA'ets strukturelle egenskaber. Dette har derfor vakt stor opmærksomhed i bioorganisk kemiske kredse, men endnu større i lægemiddelkredse, idet PNA anses for at være et af de bedste bud på en "lead"-forbindelse til udvikling af næste generation af "antisense" og "antigene" gen-terapeutika, samt bakteriostatika.

Centrets forskere studerer nu i samarbejde med forskere i især Sverige, Frankrig og USA de fysiske, biologiske og farmakologiske egenskaber af PNA. Desuden videreudvikles PNA-kemien med henblik på at optimere de farmakologiske egenskaber.

Et andet projekt inden for centret beskæftiger sig med at studere de molekylære processer, der er involveret i RNA syntese – især med hensyn til protein-DNA genkendelse.

Centrets immunologiske projekter omhandler studier af de basale processer, der fører til en effektiv genkendelse af antigener – og dermed et kraftigt immunvar på disse – af immunsystemet. Endelig arbejder centret med kombinatorisk kemiske metoder til identifikation af nye vacciner og DNA-bindende ligander.

Centret ledes af forskningsprofessor, dr.scient. Peter E. Nielsen (centerleder, Panum Institutet) i samarbejde med lektor Otto Dahl (H.C. Ørsted Institutet) og sektionschef, dr.med. Claus Koch (Statens Seruminstitut). Desuden har ni seniorforskere/postdocs (Jacob Larsen, Magdalena Eriksson, Niels Erik Møllegaard, Gerald Haaïma, Guido Zuccarello, Liam Good, Satish Awasthi, Hiroshi Saito og Carsten Behrens), syv ph.d.-studerende (Birgitte Hyrup, Leif Christensen, Helle Knudsen, Anne Eldrup, Jens Nederby Nielsen, Thomas Bentin, og Ask Püschl), seks specialestuderende (Anne-Mette Sönnichsen, Leila Malik, Trine Ljungström, Casper Christensen, Nadja Bendifallah og Peter Elm) og syv laboranter (Karin Frederiksen, Neel Louv-Jansen, Margit Jørgensen, Annette Jørgensen, Lone Larsen, Jolanta Ludvigsen og Hanne Rasmussen) været direkte tilknyttet centret i 1997.

Centret har et bredt internationalt samarbejde med bl.a. Chalmers Tekniska Högskola; Stockholms Universitet; Boston University; S.N.R.S., Toulouse; Salk Institute, La Jolla; University of Cambridge and University of Dundee.

Centrets vigtigste seneste forskningsresultater kan findes i følgende publikationer:

Haaïma, G., Hansen, H.F., Christensen, L., Dahl, O. & Nielsen, P.E. (1997). Increased DNA binding and sequence discrimination of PNA oligomers containing 2,6 diaminopurine. *Nucleic Acids Res.* 25, 4639 – 4643.

Eldrup, A.B., Dahl, O. & Nielsen, P.E. (1997) A novel PNA monomer for recognition of thymine in triple helix structures. *J. Amer. Chem. Soc.* 119, 11116 – 7.

Good, L. & Nielsen, P.E. (1998) Inhibition of translation and bacterial growth by peptide nucleic acids (PNA) targeted to ribosomal RNA. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* 95, 2073 – 2076

Rasmussen, H., Kastrup, J.S., Nielsen, J.N., Nielsen, J.M. & Nielsen, P.E. (1997) Crystal structure of a peptide nucleic acid (PNA) duplex at 1.7 Å resolution. *Nature Structural Biology* 4, 98 – 101.

Peter E. Nielsen har forelæst ved følgende kongresser og møder i 1997: "4th Forum on Peptides and Proteins", Montpellier, Frankrig; "Practical approaches to the regulation of gene expression", Oxford, UK.; "4th Int. Symposium on Bioorganic Chemistry", Biarritz, Frankrig; "Release Society", Stockholm, Sverige; "Gene Therapy/ Transcripti-

on/Chromatin", Kreta, Grækenland; "Nucleic Acid Workshop", Stockholm, Sverige; "Nucleic Acids and Related Macromolecules", Ulm, Tyskland; "CGGH Symposium", Kanazawa, Japan; "Frontiers of Molecular Biology (EMBO)", København, Danmark; "1st Int. Peptide Symposium IPS 97", Kyoto, Japan; "Mechanisms of Biological Processes", Parma, Italien.

Peter E. Nielsen, *Forskningsprofessor, dr.scient.*

Center for Krystallografiske Undersøgelser

Gennem bevillingen fra Danmarks Grundforskningsfond støttes centrets undersøgelser af sammenhængen mellem proteins struktur og funktioner.

I centrets forskningsplan indgår en række projekter omhandlende enzymer i nucleotidstofskiftet, som udføres i samarbejde med Centret for Enzymforskning.

I 1997 nåedes vigtige skridt på vejen til at opklare dihydroorotat dehydrogenaser reaktionsmekanisme gennem en analyse af data for mutanter og strukturen med et produkt bundet til enzymet.

Den nøjere analyse af de to hexamere strukturer af PRPP syntetase fra *Bacillus subtilis* bestemt ud fra krystaller fældet med henholdsvis sulfat og citrat har ført til værdifuld indsigt i dette enzyms allosteriske regulering.

To andre projekter havde frembudt specielle vanskeligheder på grund af krystallernes begrænsede evne til at diffraktere Røntgenstrålingen, uracil phosphoribosyl transferase og RNase PH. I 1997 lykkedes det endelig at fremstille tungt atom derivater, som muliggjorde en bestemmelse af disse to enzymeres tredimensionale struktur.

I samarbejde med Novo Nordisk A/S gennemføres en række undersøgelser af de enzymer, der medvirker til at nedbryde de forgrenede kulhydrater, rhamnogalacturonan, som indgår som en af bestanddelene af plantecellevægge. De undersøgte enzymer er alle isoleret fra *Aspergillus aculeatus* og udtrykt recombinant i *Aspergillus oryzae*.

Den nøjere analyse af rhamnogalacturonan acetylerases tre-dimensionale har vist, at dette enzym tilhører en ny klasse af α/β hydrolaser, idet peptidkæden udviser en helt ny type af fold med unikke positioner af de katalytisk aktive aminosyre rester, der indgår i den katalytiske triade.

β -1,4-Galactanase er et af de enzymer, der kan nedbryde de galactan sidekæder som er bundet til

rhamnogalacturonan. Dette enzym er blevet klassificeret som tilhørende familie 53 af glycosyl hydrolaser. Den strukturbestemmelse, der er blevet gennemført for β -1,4-galactanase, repræsenterer samtidig den første strukturbestemmelse for et enzym, som tilhører denne familie af glycosyl hydrolaser. De to katalytisk aktive aminosyre rester er blevet identificeret og detaljeret forståelse af enzymets katalytiske funktion er godt i gang.

Ud over projekterne umiddelbart relateret til proteiner har den topologiske analyse af eksperimentelle og teoretiske ladningstætheder ført til ny indsigt i de intermolekulære vekselvirkninger i krystaller. De teoretiske elektrontætheder er beregnet ved anvendelse af Crystal 95 programpakken og de experimentelle ud fra Røntgendiffraktionsdata.

Der er blevet observeret en overordentlig god overensstemmelse mellem resultaterne for de eksperimentelle og teoretiske ladningstætheder for methyl ammonium hydrogen succinat. Ligeledes har de periodiske Hartree Fock beregninger, der er gennemført for krystalstrukturen af racemisk og optisk aktiv para fluoromandelsyre, ført til ny viden om de svagere intermolekulære vekselvirkninger der bidrager til krystallers stabilitet.

Forskeruddannelse:

Centret tager aktivt del i alle faser af forskeruddannelsen incl. 1.dels undervisningen i kemi. I foråret 1997 afholdtes et ph.d.-kursus i krystallisation af biologiske makromolekyler. I dette kursus bidrog udenlandske eksperter. I 1997 afsluttede de studerende ved centret deres cand.scient. uddannelse.

Gæster ved centret:

Edward N. Baker, Massey University, New Zealand, 25 - 26/3 1997, Eila Cedergren, University of Stockholm, Sweden, 1/4 - 31/5 1997, Richard Giegé, CNRS, Strasbourg, 10 - 11/4 1997, Alain Roussel, AFMB-IBSM, CNRS, Marseille, 16 - 20/4 1997, Ann-Gael Inisan, AFMB-IBSM, CNRS, Marseille, 16-20/4 1997, Charles Carter Jr., University of North Carolina, USA, 19 - 22/5 1997, Vladimir Tishkov, Moscow State University, Russia, 5/6 1997, Ivana Cisarova, Charles University, Prague, 6/8 1997, Jens Birktoft, Hoffmann-La Roche Inc., Nutley, NJ, 4/9 1997, Theo Siegrist, Bell Laboratories, Murray Hill, NJ, 23/9 1997, Jan Kroon, Bijvoet Center for Biomolecular Research, Utrecht University, 7/10 1997, Klaus Piontek, ETH-Zentrum, Swiss Federal Inst. of Tech., 20/10 1997, Roy L. Johnston, University of Birmingham, 14/11 1997, Bernard Henrissat, CNRS, France, 5/12 1997, Dirk Feil, University of Twente, Holland, 22-24/1 1997, Robert F. Stewart, Carnegie

Mellon University, Pittsburgh, 8/5 – 17/7 1997, Gabriela Fogassy, Technical University of Budapest, 30/6 – 26/7 1997, Carlo Gatti, CN-CSRSRC, Milano, 8 – 15/12 1997.

Stab

Antal årsværk VIP: 5,5.

Antal årsværk TAP: 3.

VIP:

Centerleder: Sine Larsen.

Forskningsadjunkt: Anders Kadziola, Pernille Harris, Anette Frost Jensen.

Post docs: Paul Rowland, Leila Lo Leggio.

Ph.d-studerende: Tine Astrup Eriksen, Anne Mølggaard, Thomas N. Petersen, Carsten Ryttersgaard, Johan G. Olsen, Frank Bech Nygaard, Claus Flensburg, Dennis Madsen.

Cand. scient. studerende: Anders Bøgevig, Rikke C. Bruun, Henning O. Sørensen, Hanne Skov Bengaard, Heidi A. Ernst, Torben Ishøy, Luuk van den Poll.

TAP:

Centersekretær: Hans Dynesen.

Videnskabelig assistent: Jens-Chr. Navarro Poulsen.

Laboratorietekniker: Dorthe Boelskifte.

Foruden ovennævnte er følgende medarbejdere ved Kemisk Institut associeret centret og bidrager derved til dets forskningsaktiviteter:

Laboratoriefuldægtig: Flemming Hansen.

Laborantelev: Stine Malene Christensen.

Sine Larsen

Dansk Lithosfærecenter (DLC)

DLC's forskning er for perioden 1994-1998 hovedsagelig fastlagt i en femårs forskningsplan, som har dannet grundlaget for bevillingen fra Danmarks Grundforskningsfond. DLC har i 1997 gennemgået en international evaluering, hvorefter Danmarks Grundforskningsfond har besluttet at videreføre centret i en ny femårig periode frem til den 31. januar 2004. De to hovedtemaer i den gældende forskningsplan er: A. *Pladetektonisk kollision*. Processer og strukturer i forbindelse med pladetektonisk sammenstød af kontinenter; B. *Vulkanske marginer*. Oprud af kontinenter og dannelse af vulkanske kontinentmarginer. Se endvidere DLC's home page <http://www.dlc.ku.dk> eller

DLC's beretning til Danmarks Grundforskningsfond for yderligere oplysninger.

Pladetektonisk kollision

Under tema A studeres en ca. 2 milliarder år gammel bjergkæde – Nagssugtoqiderne – Vestgrønland. Dette orogen blev dannet ved kollision mellem to kontinentplader, og repræsenterer den centrale del af et transatlantisk orogen, der strækker sig fra det østlige Canada over Grønland og Skotland, og fortsætter i det nordlige Baltikum. Projektet sigter mod at udrede områdets geologiske udvikling før, under og efter kontinentalkollisionen gennem integration af forskellige geologiske discipliner, blandt andet strukturgeologi, isotopgeologi, metamorf og magmatisk petrologi og radiometrisk aldersbestemmelse.

Vulkanske marginer

Tema B omfatter et multidisciplinært studie af den østgrønlandske kontinentrand. I arbejdet indgår remote sensing fra fly, omfattende geologiske undersøgelser af kystzonen, dybtgående seismiske undersøgelser af skorpestrukturen under shelfen og kystzonen, samt offshore-boringer både inden for Ocean Drilling Program (ODP) og ved eget boretogt i 1998.

Dataarbejde

En ekspedition til Vestgrønland samlede sig om den nordlige del af det Nagssugtoqidiske kollisionsorogen (tema A), mellem Nordre Strømfjord og Jakobshavn Isfjord. Et stort antal indsamlede prøver skal indgå i isotopanalyser, geokemisk analyse, aldersbestemmelse, metamorfiske og strukturgeologiske undersøgelser til bestemmelse af overgangen mellem orogenet og det Rinkiske bælte mod nord.

DLC gennemførte (under tema B) i sensommeren et seismisk togt til Østgrønland. Togtets hovedformål var at indsamle information, som skal anvendes til at udvælge boresteder til boreprogrammet i 1998. Undersøgelsen bidrager også med værdifuld ny information om dannelsen og tilkomsten af vulkansk skorpe langs den østgrønlandske kontinentalrand. Togtet på 35 dage blev gennemført med det danske havundersøgelses-skib Dana, i forbindelse med arbejder udført af Vrije Universitet, Amsterdam, og Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse, og med teknisk og operativ bistand fra Århus Universitet. Der blev indsamlet et stort antal højopløsningsprofiler, som har givet ny information og forbedret billedet af den geologiske struktur langs kysten i området 61°-68° N.

Endelig foretog to forskere fra DLC og Geologisk Institut en mindre ekspedition til Uumman-

naq distriktet i Vestgrønland, hovedsageligt på Ubekendt Ejland, med det formål at indsamle kappenoduler fra Tertiære lavaer og gange. Disse prøver forventes at give vigtig information om udviklingen af den øvre kappe under jordskorpen.

Analysearbejde

I det vestgrønlandske område (tema A) blev der ved hjælp af U-Pb analyse gjort betydningsfulde fremskridt i forståelsen af oprindelsen og alderen af aflejringer i det Nagssugtoqidiske orogen. Ar-Ar analyse af hornblende og U-Pb analyse af titanit gav de første omfattende resultater omkring alderen og hastigheden af nedkølingen efter metamorfose i orogenet, og i dets sydlige forbjerg.

Bearbejdning og tolkning af resultaterne fra det seismiske togt i 1996 til Østgrønlands kontinentalrand (tema B) kom for alvor i gang 1997 i samarbejde med internationale partnere, især fra USA. Resultater viser, at bredden af den tykke vulkanske skorpe ved kontinent-ocean overgangen er størst på Grønland-Island ryggen, og bliver gradvis mindre sydpå, med stigende afstand fra den islandske "hot spot".

Fotogrammetriske og geokemiske studier af de Tertiære østgrønlandske basalter med tilhørende stratigrafisk korrelation over det 65.000 km² store område er vidt fremskredne, og analysearbejdet for hovedelementer og en række sporelementer er fuldført. Desuden er der foretaget Sr, Nd og Pb isotop-analyser og aldersbestemmelser af basalterne. Arbejdet udføres af DLC i samarbejde med University of California, Davis, og Danmarks Tekniske Universitet.

Ar-Ar alderbestemmelser fra Østgrønland samt Færøerne viser at Tertiær vulkanisme begyndte ved begge områder flere millioner år før kontinentalt opbrud, muligvis på grund af tilkomsten af den islandske "plume", under den grønlandske litosfære.

Numerisk modellering af plume-litosfære vekselvirkninger har gjort væsentligt fremskridt med at kunne bidrage til forklaringen af den meget voldsomme, men relativt kortvarige vulkanisme ved Grønland for ca. 61 millioner år siden.

Generelt:

Ved udgangen af 1997 bestod staben af 13 ansatte forskere inden for geologi og geofysik, 3 ph.d.-studerende, 1 gæsteforsker, 1 forskningsassistent, 1 akademisk TAP, 1 laborant og en administrativ medarbejder. Foruden den faste stab er tilknyttet 16 Research Fellows, heraf 5 fra Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS), 4 fra Geologisk Museum, KU, 4 fra Geologisk Institut, KU, 1 fra Kort- & Matrikelstyrelsen, 1 fra Norges Geologiske Undersøgelse og 1 fra University of California, Davis.

Stab

Antal årsværk VIP: 13,75.

Antal årsværk TAP: 3.

VIP:

Centerleder: Mag.scient. H.C. Larsen.

Seniorforsker: Ph.d. T. Dahl-Jensen, ph.d. E.J. Krogstad, ph.d. M.K. Marker, ph.d. F. Mengel, ph.d. D.W. Peate, ph.d. I.D. Reid.

Forskere: Ph.d. S. Bernstein, ph.d. J. van Gool, ph.d. H. Hansen, ph.d. J.R. Hopper, ph.d. G. Manatschal, Ph.d. P. Riisager, ph.d. M. Storey.

Ph.d.-studerende: K.B. Dupont, H. Hansen, C.F. Hieronymus, M.B. Klausen, A.C. Skovgaard, K.H. Sørensen.

Geolog/geofysiker: Cand.scient. T.K. Nielsen.

Gæsteforsker: Ph.d. D.E. Leshner.

TAP:

Afdelingsleder: K. Bache.

Laborant: C. Bak.

Geokemiker: Cand.scient. O. Stecher.

Hans Christian Larsen, Centerleder

Polis Centeret

Oprettelse og formål:

Polis Centeret (The Copenhagen Polis Centre) er et forskningscenter under Danmarks Grundforskningsfond, oprettet for en femårig periode (sept. 1993-98) med en bevilling på 8 millioner kr. og forlænget i februar 1998 frem til år 2003 med en bevilling på 10 millioner kr. Centeret ledes af Docent dr.phil. Mogens Herman Hansen og er placeret på KUA under Det humanistiske Fakultet.

Centerets formål er at beskrive den typiske oldgræske stats- og bosættelsesform: **Polis** (bystaten). På centeret skal der (for første gang nogen sinde) udarbejdes en registrant over alle kendte græske bystater i perioden ca. 600-300 f.Kr., og med udgangspunkt i denne registrant skal de accepterede teorier om den græske polis' fremvækst og karakter nyvurderes og revideres. Inklusive alle de græske kolonier i Middelhavs- og Sortehavsområdet var der i den nævnte periode nok henved 1500 græske bystater, men først når registranten er udarbejdet, vil man have et kvalificeret bud på, hvor mange bystater der var, hvor de lå, og hvor mange karakteristiske, de havde fælles.

For at sætte undersøgelsen af de oldgræske bystater ind i et større perspektiv, vil de opnåede forskningsresultater blive sammenlignet med, hvad man ved om alle de andre bystatskulturer,

der har været i historien fra oldtiden til vore dage. Heller ikke her har man tidligere forsøgt at skabe sig et overblik over, hvor mange og hvilke bystatskulturer, der har været i verdenshistorien.

Undersøgelserne skal tjene til at belyse (a) sammenhængen mellem statsdannelse og urbanisering, (b) principper og problemer i forbindelse med sammenslutningen af stater i statsforbund og sammenlægningen af stater i forbundsstater, (c) modsætningen mellem en historisk analyse baseret på den selvopfattelse, der findes i kilderne (grækerne egen opfattelse af **polis**) og en historisk analyse baseret på moderne begreber (antik-historikernes opfattelse af bystatsbegrebet).

Arbejdet med registranten over samtlige bystater er opdelt i regioner (Attika, Boiotien, Arkadien o.s.v.) og 33 udenlandske forskere er tilknyttet Polis Centeret som medarbejdere på dette projekt.

Hvert år afholdes et eller flere symposier om de problemer, der behandles af Centeret. I disse symposier deltager alle Centerets indenlandske og de fleste af de udenlandske medarbejdere. Der har allerede været afholdt 5 symposier, hvis akter er udgivet af centerets leder i serien **Historisk-Filosofiske Meddelelser fra Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab**. Centerets anden publikationsrække er samlingen af artikler udarbejdet af Centerets medarbejdere samt andre tilknyttet projektet. Artiklerne samles i bindene **Papers from the Copenhagen Polis Centre** og publiceres af tidskriftet **Historia** (Stuttgart) i serien Einzelschriften; fire bind er publiceret. Centerets hovedpublikation, selve registranten og analysen af det indsamlede materiale, vil blive publiceret af **Oxford University Press**, formentlig i år 2000.

Aktiviteter i 1997

Arbejdet med registranten over samtlige bystater er nu fordelt på i alt 36 personer, heraf 32 udenlandske forskere, der er tilknyttet Polis Centeret som medarbejdere på projektet.

For følgende regioner er registranten fuldført og afleveret til Centeret: Arkadien (Thomas Heine Nielsen, CPC); Trifylien (Thomas Heine Nielsen, CPC); Korinth, Megara og Sikyon (Ronald Legon, Baltimore); Boiotien (Mogens Herman Hansen, CPC); Makedonien (Miltiades Hatzopoulos, Ethniko Idryma, Athen), Chalkidike (Pernille Flensted-Jensen, CPC); Kreta (Paula Perlman, Austin, Texas); Lykien (Antony Keen, Belfast); Pamfylien og Kilikien (Antony Keen, Belfast); Kypren (Franz-Georg Maier, Zürich); Syrien, Ægypten, Libyen og Nordafrika (Michel Austin, St. Andrews, Skotland); Spanien og Frankrig (Alfonso Dominguez, Madrid). Registranten for mange af de andre regioner er nær afslutningen, og alle bi-

dragene kan forventes i hus i løbet af 1998 og begyndelsen af 1999. Dead-lines har i adskillige tilfælde måttet udskydes, fordi de fleste af Polis Centerets internationale medarbejdere er professorer med omfattende undervisnings- og administrationsforpligtelser.

Samarbejdet med **The Atlas of the Greek and Roman World**, Chapel Hill NC, USA, forløber fortsat planmæssigt og frugtbringende for begge parter. Centerets medarbejdere vil i løbet af 1998 modtage de korrigerede kort og vil således kunne bedømme, i hvilket omfang *The Classical Atlas'* redaktører har taget Polis Centerets **addenda et corrigenda** til efterretning. Omvendt vil Polis Centeret nu kunne vurdere alle Atlas-projektets site-locations.

I løbet af 1997 har Polis Centeret igen fået to bøger publiceret:

(a) Akterne fra symposiet i 1996 er blevet udgivet af M.H. Hansen som Historisk Filosofiske Meddelelser fra Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab 75 med titlen **The Polis as an Urban Centre and as a Political Community**. Acts of the Copenhagen Polis Centre 4 (Copenhagen 1997), 547 sider. Bindet udkom d. 15.12.1997, og Polis Centeret har således stadig kunnet leve op til sit ry for at publicere akterne fra et symposium året efter symposiets afholdelse.

(b) Centerets anden publikationsrække er samlinger af artikler udarbejdet af Centerets medarbejdere samt andre tilknyttet projektet. Artiklerne samles i bindene **Papers from the Copenhagen Polis Centre** og publiceres af tidskriftet **Historia** (Stuttgart) i serien Einzelschriften. I 1997 udkom fjerde bind af **Papers** med titlen: **Yet More Studies In the Ancient Greek Polis** ed. T.H. Nielsen, 262 sider. Ud over en række artikler af Polis Centerets danske og internationale medarbejdere indeholdt bindet fulde registre til alle de fire første bind af **Papers**.

M.H. Hansen har i løbet af året arbejdet med de konklusioner, der på det nuværende grundlag kan uddrages af registrant-materialet samt af Polis Centerets analyser af **polis**-begrebet i almindelighed; og han har på denne baggrund forfattet en monografi: **Polis and City-State. An Ancient Concept and its Modern Equivalent**. Denne monografi vil blive publiceret i 1998 som **Acts from The Copenhagen Polis Centre 5**.

Årets festligste højdepunkt var T.H. Niensens forsvar d. 23.6. af sin ph.d.-afhandling: **Pollan ek Polion**, *The Polis Structure of Arkadia in the Archaic and Classical Periods*.

Ved The Classical Association's møde i London i april 1997 fik Polis Centeret tildelt en hel formiddags-session, og vort forskningsprogram, vor metode samt vigtige aspekter af vort arbejde blev

forelagt i forelæsningsform af P. Flensted-Jensen, M.H. Hansen, A. Keen og T.H. Nielsen.

P. Flensted-Jensen har deltaget i en international kongres i Thessaloniki om Makedoniens og Chalkidikes arkæologi, og T.H. Nielsen har gæsteforelåst om Arkadien på Det Danske Institut i Athen (november 1997).

T. Fischer-Hansen og M.H. Hansen har forelagt Polis Centerets forskning ved gæsteforelæsninger i Århus.

På Københavns Universitet har Polis Centeret arrangeret en gæsteforelæsning ved Prof. Minna Skafte Jensen (Odense) om Skibskatalogen i Iliadens 2. sang.

R. Frederiksen har afsluttet sit speciale om græske teatre og har bestået sin afgangseksamen i klassisk arkæologi.

Tre studerende skriver speciale i tilknytning til Polis Centeret: Helle Gjellerup (om Aristoteles' samling af 158 forfatningsbeskrivelser sammenlignet med hans almene analyse af **polis** i Statslæren), Bjørn Paarmann (om toponymer versus **ethnika** i Det Deliske Søforbunds tributlister) og Adam Schwartz (om den ideal**polis**, som Aristoteles skitserer i Politikken Bog 7 og 8).

Som en anerkendelse af Polis Centerets indsats inden for antikforskningen blev M.H. Hansen i 1997 indvalgt som korresponderende medlem af British Academy.

Stab

I København:

Mag. art. Tobias Fischer-Hansen (forskningslektor, jan. og okt-dec.).

Cand. mag. Pernille Flensted-Jensen (ph.d.-studerende).

Cand. phil. Rune Frederiksen (sekretær).

Docent Dr.phil. Mogens Herman Hansen (centerleder).

Ph.d. Thonas Heine Nielsen, ph.d. (forskningsadjunkt).

Ved UCL, London University:

Dr. Simon Hornblower (medforfatter og medudgiver af publikationen til OUP).

Søren Kierkegaard Forskningscenteret

Generelt:

Søren Kierkegaard Forskningscenteret (SKC) blev oprettet ved kontrakt i december 1993 ved Københavns Universitet, finansieret af Danmarks Grundforskningsfond med en femårig bevilling. Ifølge

kontrakten er SKC organisatorisk knyttet til Institut for Systematisk Teologi ved Det teologiske Fakultet. SKCs leder er Niels Jørgen Cappelørn.

SKC, der påbegyndte sin virksomhed den 1. januar 1994, har til huse på 4. sal i Købmagergade 46, og råder over 20 arbejdspladser.

SKC fortsætter sin virksomhed på en yderligere femårig bevilling, der gælder fra 1998 til 2003.

Forskningsvirksomhed:

SKCs tværfaglige forskningsvirksomhed består af to hovedfelter, nøjere beskrevet som en ellipse med to brændpunkter. Det ene udgøres af Kierkegaardforskning, det andet af editionsfilologisk forskning.

Kierkegaardforskningen

Til – sammen med SKCs leder – at udfærdige en samlet forskningsplan og pege på de forskere, der skal knyttes til den, er der nedsat en internationalt sammensat, videnskabelig komité med professor, dr. Hermann Deuser, Justus-Liebig-Universität, Gießen, som formand. De øvrige medlemmer er professor i filosofi C. Stephen Evans, Calvin College, Grand Rapids, Michigan, professor i filosofi ved universitetet i Oslo, Alastair Hannay og professor i historie ved Connecticut College, New London, Connecticut, Bruce Kirmmse.

I henhold til denne forskningsplan koncentrerer SKC især sin forskning om filosofisk og teologisk antropologi, etik og hermeneutik; men det vil også fremme forskning inden for metafysik, æstetik, litteraturteori, sociale, politiske og historiske studier.

I 1997 har følgende forskere opholdt sig ved

Centeret:

Stacey E. Ake, USA, (f. 1965). Ph.d.-studerende ved The Pennsylvania State University. Ansat ved SKC januar-december 1996. Projekt: "The Hidden Community: In Search of Kierkegaard's Community of Singular Individuals". Tilknyttet SKC fra 1997 med støtte fra konsul og Hustru Jorcks Fond med henblik på oversættelse af Joakim Garffs bog *Den Søvnløse*.

Jacob Bøggild, Danmark, (f. 1963). Cand.mag. (engelsk/dansk sprog og litteratur). Ph.d. (dansk litteratur) fra RUC på afhandlingen "Tænkningens Ironi. Kierkegaard læst retorisk" i maj 1998. Tilknyttet SKC siden september 1996.

Darío González, Argentina, (f. 1962). Ph.d. (filosofi) december 1997 fra Det teologiske Fakultet ved Københavns Universitet på afhandlingen "Idéalité et détermination. Étude sur Kierkegaard". Tilknyttet SKC fra januar 1996. Oversætter *Om Begrebet Ironi* til spansk finansieret af Dansk Litteraturinformationscenter.

Ettore Rocca, Italien, (f. 1966). Ph.d. (filosofi), Universitetet i Bologna. Post-Doc. Fellow ved Universitetet i Bologna. Tilknyttet SKC fra oktober 1997 på et 4 måneders stipendium fra Rektorkollegiet. Projekt: *Kierkegaard. Silence and Communication*.

Jon B. Stewart, USA, (f.1961). Ph.d. (filosofi) fra University of California, San Diego. Ansat ved SKC fra januar 1996. Projekt: "Kierkegaard's Relation to Hegel Reconsidered".

Pia Søltøft, Danmark, (f. 1963). Cand.theol. fra Københavns Universitet. Ansat ved SKC for en 3-årig periode fra januar 1995 som ph.d.-studerende. Projekt: "*Svimmelhedens Etik, – forholdet mellem subjektivitet og intersubjektivitet i Kierkegaards forfatterskab belyst ud fra en dialogfilosofisk indfaldsvinkel*".

Oleg N. Terleev, Rusland, (f.1971). Ph.d.-studerende ved Moskva Statsuniversitet. Tilknyttet SKC fra 1. september 1997 med støtte fra Det Danske Undervisningsministerium. Projekt: "Søren Kierkegaard and the West European aesthetic tradition".

Begonya Sáez Tajafuerce, Spanien, (f. 1967). Ph.d. (filosofi) fra Universitat Autònoma de Barcelona. Fra april 1997 tilknyttet SKC finansieret af et spansk statsstipendium med henblik på oversættelse og udarbejdelse af en afhandling om "Kierkegaard and Language: Philosophy between Narration and System".

George Pattison, England, (f. 1950). Dean of Chapel, King's College, Cambridge. Gæsteprofessor ved SKC fra april til juli 1997. Projekt: "'Poor Paris!' Kierkegaard's Critique of the Spectacular City", der udkommer til efteråret i *Kierkegaard Studies. Monograph-Series*.

David Kangas, USA, (f. 1964). Ph.d.-studerende ved Yale University opholdt sig ved SKC i første halvdel af 1997 på et stipendium fra American Scandinavian Foundation, for at arbejde på sin afhandling om Kierkegaard og mystikken.

Arild Waaler, Norge, (f. 1965). Dr.philos., Oslo Universitet. Forskningslektor ved SKC i 1997. Projekt: "Kierkegaard's Account of the Modal categories".

Niels Nymann Eriksen, Danmark, (f. 1966) Cand.theol. ph.d.-studerende ved Cambridge University. Ansat som forskningsassistent ved SKC fra januar 1996. Projekt: "Temporality and Selfhood: Kierkegaard's Category of Repetition".

Den editionsfilologiske forskning

Denne forskning har til formål at tilvejebringe en ny, kritisk udgave af alt, hvad Kierkegaard har skrevet, kaldt *Søren Kierkegaards Skrifter*, i bogform og i databaseversion.

Der er tale om en kommenteret udgave, hvor kommentarerne bliver trykt i separate bind. Kom-

mentarerne skal være egentlige realkommentarer og ikke tolkende noter. Der er til udgaven knyttet en stor gruppe realkommentatorer og en gruppe konsulenter repræsenterende alle relevante fagområder.

Søren Kierkegaards Skrifter i bogform vil indeholde alle de trykte og utrykte skrifter, herunder artikler, journaler, notesbøger, løse papirer, breve og aktstykker samt Kierkegaards annotationer i egne og andres bøger. Som grundtekst for de trykte skrifter vælges Kierkegaards førstetryk.

Søren Kierkegaards Skrifter i databaseversion vil indeholde det samme som bogformen, men tillige forarbejderne til de trykte og utrykte skrifter samt en række "support files" og "resource files".

Edb har vist sig at være særdeles velegnet til at løse en række af de komplicerede tekstforhold, som ikke har kunnet løses tilfredsstillende i de tidligere udgaver af Kierkegaards værker og papirer. Den databaserede organisering af teksterne gør det muligt at visualisere både de almene og de specifikke problemer i det kierkegaardske tekst- og manuskriptmateriale; det gælder ikke mindst forarbejderne til de trykte og utrykte skrifter.

Der er tale om et overordentligt omfattende materiale. Alene journaler og notesbøger udgør små ti tusinde sider, der er håndskrevet med gotiske bogstaver. De trykte skrifter består af ca. to millioner ord.

Søren Kierkegaards Skrifter, der vil udkomme på G.E.C. Gads Forlag i København, kommer til at bestå af flere sektioner: De trykte skrifter, inkl. artikler; de utrykte skrifter, inkl. artikler; journaler, og notesbøger; løse papirer; breve og aktstykker; annotationer i Kierkegaards egne og andres bøger.

Udgavens redaktion består af Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Johnny Kondrup, Alastair McKinnon og Finn Hauberg Mortensen. Til udgaven er endvidere knyttet de editionsfilologiske medarbejdere: Henrik Blicher (til 1. januar 1998), Søren K. Bruun, Jette Knudsen og Kim Ravn samt redaktionssekretær Tonny Aagaard Olesen. Herudover medvirker studenterhjelperne: Andreas Brigelsgaard, Sigrid Kjær og Christine Rørdam Thanning.

Der har til dette udgivelsesprojekt været knyttet en konsulentgruppe bestående af: Administrator for DSL Iver Kjær, lektor Flemming Lundgreen-Nielsen og forskningsbibliotekar Erik Petersen.

Anden virksomhed:

Niels Jørgen Cappelørn og Johnny Kondrup er medlemmer af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab; Johnny Kondrup er herudover tilsynsførende for udgaver af Johannes Ewald, Schack Staffeldt, Henrik Pontoppidan og Ernesto Dalgas i selskabet.

Joakim Garff er formand for, og Pia Søltøft, Søren Kjær Bruun og Tonny Aa. Olesen er medlemmer af Søren Kierkegaard Selskabets bestyrelse; Søren Kjær Bruun og Pia Søltøft er tillige redaktionssekretærer ved tidsskriftet *Kierkegaardiana*.

Finn Hauberg Mortensen er formand for Det humanistiske Forskningsråd og for Lektoratudvalget.

Karsten Kynde forestår den elektroniske tilrettelæggelse af Henrik Pontoppidans romaner for DSL; er derudover medlem af arbejdsgruppen i Nordisk Netværk for Editionsfilologi.

Medarbejdere ved Den Store Danske Encyclopædi: Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Johnny Kondrup og Finn Hauberg Mortensen.

Pia Søltøft: Underviser på Folkeuniversitetet, Københavns Universitet, i henholdsvis *Systematisk Teologi* og *Søren Kierkegaards Forfatterskab*.

Begonya Sáez Tajafuerce: Medredaktør og oversætter ved projektet: Kierkegaards værker på spansk i 14 bind, efter *Søren Kierkegaards Skrifter*, ed. Trotta, Madrid.

Redaktion af tidsskrifter:

Niels Jørgen Cappelørn er sammen med Hermann Deuser redaktør af *Kierkegaard Studies*; Joakim Garff og Arne Grøn er medredaktører af *Kierkegaardiana*.

Begonya Sáez Tajafuerce er medlem af redaktionen af Søren Kierkegaard-monografi ved tidsskriftet *Enrahonar: Quaderns de Filosofia*, Universitat Autònoma de Barcelona.

Interne Seminarer 1997

Stacey E. Ake: A Literary Translation of an Ambiguous Kierkegaardian Text; When a Judge is No Judge: The Meaning of the Title "Assessor" in *Either/Or*. Jon Stewart: Studiegruppe: "Heiberg's *Om Filosofiens Betydning for den nuværende Tid*", 2. febr. Studiegruppe: "Heiberg's *Indlednings-Foredrag til det .logiske Cursus*", 6. marts. "Kierkegaard's Polemic with Martensen in *Johannes Climacus or De Omnibus dubitandum est*", 10. marts. Logic Group: "Hegel and the Laws of Identity, Contradiction and Excluded Middle", 19. marts og 9. april. Logic Group: "Heiberg's Criticisms of the Laws of Logic", 29. april. Study Group: "Heiberg: *En Sjæl efter Døden*", 1. maj. Grundforskningsorden Evaluation Committee: "Kierkegaard, Hegel, and the Danish Hegelians", 2. juni. Comment on Ernst Behler's "Kierkegaard's Conception of Melancholy", 30. juni. Research Seminar: "Hegel as a Source of Kierkegaard's Concept of Repetition". Jacob Bøggild: "Den der graver en grav. Om en linie fra *Om Begrebet Ironi* til *Begrebet Angest*". Pia Søltøft: *Den enkelte og de andre, – Martin Bubers Kierkegaard kritik*,

21. april. Grundforskningsfondens evalueringspanel: "*Ethics as the Connection between Subjectivity and Intersubjectivity*", 2. juni. Forskerseminar med deltagelse af den videnskabelige komité "*The presence of the absent neighbour in Works of Love*". Niels Nymann Eriksen: "*Repetition as a Category of Authentic Existence. Kierkegaard and Nietzsche*" 5. maj. "*Kierkegaard's Concept of Motion: Ontology or Philosophy of Existence*" 18. august. Projektforelæggelse for ph.d.-gruppen, 17. september. Deltagelse i oversættelsesseminar 5. – 7. december. Johnny Kondrup: Grundforskningsfondens evalueringspanel: Presentation of the Philological Work, 2. juni. David Kangas: *The Mystical Element in Kierkegaard's Thought*. Arild Waaler: "Mellemspil. Ansats til en tolkning". George Pattison: "How Paris Came to Copenhagen". Joakim Garff: Grundforskningsfondens evalueringspanel: "Presentation of the Work on the *Realkommentarer*", 2. juni. George Pattison: "The Anxious Sublime: Underway to a Concept". Ernst Behler: "Kierkegaard's Conception of Melancholy". Daniel W. Conway: "Filological Suspension of the Ethical in Kierkegaard and Nietzsche". Begonya Sáez Tajafuerce: "Søren Kierkegaard: Den etiske forførelse". "Being educatede (challenged) by Practical Philosophy: 'We want to see action!'". Forskerseminar: "Kjærlighedens Gjerninger", arrangeret af den videnskabelige komité og Niels Jørgen Cappelørn, 6. – 8. august: "Works of Love: Modernity or Antiquity?".

Formidlende virksomhed 1997:

Jacob Bøggild: "Kierkegaard, Nietzsche og Slave-moralen". Foredrag i *Søren Kierkegaard Selskabet*, april. "Kierkegaards Ironi". Foredrag på Aarhus Universitet, maj. "Kierkegaard & Nietzsche". Foredrag på Aarhus Universitet, november. Jon Stewart: Faculty of Theology, University of Lund: "Hegel and the Revealed Religion", 23. april. Denmark's International Study Program: "Hegel's Philosophy of History", 12 sept. Course at the Faculty of Theology: "Søren Kierkegaards forfatterskab", 3.sept. – 10.dec. Niels Nymann Eriksen: Respons til Yiyun Zhou's foredrag "Two Types of Authority", St. Olaf College, Minnesota, 7. – 11. juni. Joakim Garff: Folkeuniversitetet, 5. december, "Om at kommentere Kierkegaard". Johnny Kondrup: Folkeuniversitetet, 13. november, "Søren Kierkegaards Skrifter i ny udgave". Pia Søltøft: Foredrag i *Dansklærer Foreningen: "Kierkegaard som psykolog"*. Foredrag i Borg menighedsråd: *Det etiske hos Kierkegaard*. Forskningsplanlægningsseminar ved Institut for Systematisk Teologi: Trinitet og etik hos Kierkegaard. Karsten Kynde: Folkeuniversitet, 12. april, "Søren Kierkegaard i ny udgave. Om den elektroniske udgave". Stacey E. Ake: "Psyche, Soul,

and Semiotics in *The Sickness Unto Death*". The Australasian Association for Philosophy's Philfest '97, Auckland, New Zealand, juli. "Selections, Semiotics, and the Self: A Neutral, Triadic Theory of the Evolution of Human Consciousness". Nordic Brain and Self Workshop: Toward a Science of Consciousness, Danmark, august. "And yet a braver thence doth spring": Mary as Auto-heuristic image in the 'Work of Love in Praising Love'. Forskerseminar, København, august. "As we are, So we make": Life as Composition in Søren Kierkegaard and Dietrich Bonhoeffer". Søren Kierkegaard and His Role in the European Intellectual Life: International Seminar in Memory of Gregor Malantchuk, Lviv, Ukraine, november. Ettore Rocca: "Come è possibile una comunicazione etica? Kierkegaard e il problema della comunicazione". "La Sapienza", Roms Universitet, 19. april. "Guardate gli uccelli del cielo. Pensiero e poesia tra gioia e disperazione". (s.m. G. Manzi og R. Ronchi), Opera Paese, Rom, 24. maj. "Kierkegaard and Silence" på International Kierkegaard Conference, St. Olaf College, USA 7. – 11. juni. Tonny Aa. Olesen: "Den komiske patos" holdt i *Søren Kierkegaard Selskabet*, 20. marts. "Om begrebet "det romantiske" – fra Oehlenschläger til P.C. Zahle" holdt i Athen, 27. marts, for romantikkredsen i Nordisk Sommeruniversitet.

"Kierkegaard og den komiske romantik" holdt i Mariefred, 2. august, for romantikkredsen i Nordisk sommeruniversitet. Søren Kjær Bruun: "Det opbyggelige i Søren Kierkegaards forfatterskab", undervisning ved Vestlollands Folkeuniversitet, 21. oktober.

Deltagelse i konferencer 1997:

Jacob Bøggild: "H.H.-Poet or Martyr?" *International Kierkegaard-conference*, St.Olaf College, Northfield MN, USA, juni. "The Undoing of the Seducer – comments on a detail in Kierkegaard's *Either-Or*". Detaljen, Jubilæumskonference ved Institut VI, Roskilde Universitetscenter, november. "Playing Stranger"; *Works of Love Caught in the Act*". *International Research Seminar*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret, KBH, august. Søren Kjær Bruun: *The International Kierkegaard Conference*, St. Olaf College, North Field, Minnesota, 7. – 11. juni. Ettore Rocca: *International Kierkegaard Conference*, St.Olaf College, Northfield MN, 7. – 11. juni. Paper entitled: "Kierkegaard and Silence". Jon Stewart: Kierkegaard Conference, St.Olaf College: Response to Arne Grøn's "The Human Synthesis", 9. juni. Kierkegaard Conference, St.Olaf College: "Hegel's view of Moral Conscience and Kierkegaard's Interpretation of Abraham", 10. juni. Deutsch-Skandinavische Gesellschaft für Religionsphilosophie, Symposium: "Kierkegaard-

Perspektiven der Forschung" Rauschholzhausen: "Hegel als Quelle für Kierkegaards Wiederholungsbegriff", 3. aug. Translation Seminare 5. – 7. december. Pia Søltøft: Konference i Northfield MN, USA: "*Anthropology and Ethics*". Respondent på Jacob Bøggilds paper "*H.H. – Poet or Martyr*". Konference i Kristianssand, *Filosofi & Samfund*: "*Svimmelhedens etik*". Stacey E. Ake: "The Australasian Association for Philosophy's Philfest '97", Auckland, juli. *Brain an Self Workshop: Towards a Science of Consciousness*, NORFa Workshop, København, august. *Søren Kierkegaard and His Role in the European Intellectual Life: International Seminar in Memory of Gregor Malantchuk*, Lviv, Ukraine, november. Nordisk Netværk for Editionsfilologis konference i Oslo, 17. – 19. oktober, Johnny Kondrup: "Konferanse om utgivelse av breve og dagbøker": "En præsentation af den nye udgave af Kierkegaards journaler" (s.m. med Jette Knudsen). Begonya Sâez Tajafuerce: "Ledelse af Spanish Translation Group og 'Authority in Kierkegaard's Ethical Discourse'" *International Kierkegaard-conference*, St.Olaf College, Northfield MN, USA, juni. "The ethical seduction or the actio(nes) in distance: 'Yours I am, yours, yours, your curse' *Søren Kierkegaard and His Role in the European Intellectual Life: International Seminar in Memory of Gregor Malantchuk*, Lviv, Ukraine, november.

Publikationer fra Centeret i 1997:

Søren Kierkegaards Skrifter (SKS), bd. 1-3, bd. K1 og K2-3, København 1997. Redigeret af Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Johnny Kondrup, Alastair McKinnon og Finn Hauberg Mortensen.

Søren Kierkegaards Skrifter 1997:

SKS bd. 1-3, bd. K1 og K2-3, København 1997. Johnny Kondrup: Tekstredigørelse til *Af en endnu Levendes Papirer* i bd. K1. Søren Kjær Bruun og Johnny Kondrup: Tekstredigørelse til *Om Begrebet Ironi* i bd. K1. Jette Knudsen og Johnny Kondrup: Tekstredigørelse til *Enten-Eller* i bd. K2-3. Finn Hauberg Mortensen: Realkommentarer til *Af en endnu Levendes Papirer* i bd. K1. Tonny Aagaard Olesen (sammen med andre): Realkommentarer til *Om Begrebet Ironi* i bd. K1. Niels Jørgen Cappelørn (sammen med andre): Realkommentarer til *Enten-Eller* i bd. K2-3.

Andre publikationer i 1997:

Stacey E. Ake: "Selection, Semiotics, and the Self: A Neutral, Triadic Theory of the Evolution of Human Consciousness". Nordic Brain and Self Workshop Abstracts: Toward a Science of Consciousness, NORFa, Helsingør, august 1997. Jacob Bøggild: "Breaking the Seals of Slumber – an Inquiry into a Couple of Examples in Kierkegaard

and Paul de Man". Kierkegaard Studies. Yearbook 1997, Verlag Walter de Gruyter, Berlin/New York 1997. "Søren Kierkegaard & Nietzsche & Slavemoralen". Passage 27, Aarhus 1997. "Chiasmens Kors: Korsets Chiasmer – Om en Kierkegaardsk Tankefigur". Kultur & Klasse 83, København 1997. "Kvinden og Paradokset i Kierkegaards Frygt og Bæven". Slagmark 26, Aarhus 1997. "Staten, Det er Mig – om et Hermeneutisk Knudepunkt i Kierkegaards Om Begrebet Ironi". Skriftrækken fra netværket Litteraturkritik og romantikstudier København og Aarhus 1997. "Klokken i det Romantiske Landskab". Struktur, Psykologi og Ironi. (red. Jacob Bøggild), Roskilde 1997. "Ironiens Kategoriske Imperativ". Struktur, Psykologi og Ironi. Jon Stewart: Kierkegaard Revisited: Proceedings from the Conference: "Kierkegaard and the Meaning of Meaning It", *Kierkegaard Studies. Monograph Series*, vol. 1, edited by Niels Jørgen Cappelørn and Jon Stewart. Berlin and New York: Walter de Gruyter, 1997. "Challenging Prescriptions for Discourse: Seneca's Use of Paradox and Oxymoron", *Mosaic*, vol. 30, no. 1, 1997. "Existentialism", in the *Encyclopedia of Applied Ethics*, edited by Ruth Chadwick. San Diego: Academic Press, Inc. 1997. "Hegel und die Ironiethese zu Kierkegaards *Über den Begriff der Ironie*", *Jahrbuch für Hegelforschung*, Bd.3, 1997. "Kierkegaard's Phenomenology of Despair in *The Sickness unto Death*", *Kierkegaard Studies. Yearbook 1997*. Pia Søtoft: Det etiske hos Kierkegaard i Præsteforeningens Blad, nr. 10, 1997. I "An Authentic Life" (red. Ben Alex) – Working of Love, Scandinavia Publishing House, København 1997, "Svimmelhedense etik", publikation i forbindelse med konferencen *Filosofi & Samfund*, Kristianssand, 1997. "*Ethics as the connexion between subjectivity and intersubjectivity*", *Enrahonar*, Quaderens de Filosofia, Vol. 28, udkommer forår 1998. Niels Jørgen Cappelørn (sammen med J. Garff): "Kierkegaard. Den hemmelige Note", Katalog til udstillingen af Kierkegaard-manuskripter i Rundetaarn, maj-juni 1996, København 1996.

Niels Jørgen Cappelørn (sammen med J. Garff og J. Caron): "*Le secret de Kierkegaard*", *Catalogue d'accompagnement exposition Søren Kierkegaard*, Paris, Octobre 1996, Ministère danois

l'Education, Copenhagen, 1996. Joakim Garff: "*Kierkegaard. Den hemmelige Note*", (sammen med N.J. Cappelørn), Katalog til udstillingen af Kierkegaard-manuskripter i Rundetaarn, maj – juni 1996, København, 1996. Ministère danois l'Education, Copenhagen, 1996. "at producere var mit liv". Problemer og perspektiver i den kierkegaardske biografi i: ARR. Idéhistorisk Tidsskrift, nr. 1&2. Søren Kjær Bruun: "The Concept of "The Edifying" in Søren Kierkegaard's Authorship" i *Kierkegaard Studies. Yearbook 1997*. Ettore Rocca: "La poesia che lascia la scena, Introduction to Søren Kierkegaard, Guardate gli uccelli del cielo", *MicroMega*, Almanacco di filosofia '97. Oversættelse af Søren Kierkegaards opbyggelige tale "Lilien paa Marken og Fuglen på Himlen", Guardate gli uccelli del cielo, *MicroMega*, almanacco di filosofia '97. Johnny Kondrup: "Tekstkritisk konservatisme", belyst ved eksempler fra Søren Kierkegaards *Enten-Eller*, *Danske Studier* 1997.

Stab

VIP:

Henrik Blicher (til 1. januar 1998), editionsfilologisk medarbejder.

Søren K. Bruun.

Niels Jørgen Cappelørn, forskningsleder.

Finn Hauberg Mortensen, forskningsprofessor.

Joakim Garff, Johnny Kondrup, forskningslektorer.

Jette Knudsen, editionsfilologisk medarbejder.

Karsten Kynde, datalogisk medarbejder.

Kim Ravn, editionsfilologisk medarbejder.

Tonny Aagaard Olesen, redaktionssekretær.

TAP:

Vivian Bentsen, administrativ medarbejder.

Fondsstøtte:

Ettore Rocca, Italien, har modtaget et forskningsstipendium på kr. 5.000 pr. måned fra oktober 1997 til januar 1998.

Universitetets forskning

Akademiske grader og prisspørgsmål

Æresdoktorer

Hans-Friedrich Weiss

Doktor theologiae honoris causa

Teologisk æresdoktor, født 1929, professor ved universitetet i Rostock.

Hans-Friedrich Weiss var frem til sin pensionering i 1994 professor i Ny Testamente ved universitetet i Rostock. Han blev adskillige gange kaldet til andre universiteter i vesten, men afslog, fordi han så en opgave i at forblive i DDR. Han var en af de få, der bevarede sit embede efter murens fald. Man kunne for hans vedkommende ikke pege på nogen form for tvivlsom kontakt med DDR-myndighederne.

Han har været en central skikkelse i den baltiske teolog-konference mellem de nordiske teologiske fakulteter og universiteterne i Greifswald og Rostock, der siden 1960'erne mødtes, hvert andet år i et af de skandinaviske lande, hvert andet i DDR.

Frem for alt er Hans-Friedrich Weiss blevet kendt for sine omfattende studier i Hebræerbrevet, der resulterede i en vægtig kommentar – mere end 800 sider til brevet, der udkom 1991, og som i mange år fremover vil stå som et standardværk om Hebræerbrevet.

Endvidere har han bidraget med betydelige undersøgelse af forholdet mellem den ældste kristendom og gnosticismen samt om forholdet mellem den historiske Jesus og den forkyndte Kristus.

Promotor: Professor Mogens Müller.

Jan Fridthjof Bernt

Doctor juris honoris causa

Juridisk æresdoktor, født 1943, professor ved Universitetet i Bergen.

Jan Fridthjof Bernt har en meget omfattende videnskabelig produktion. Særlig skal fremhæves hans værdifulde bidrag til udviklingen af den offentlige ret i en tid, hvor særlig velfærdsstatens opkomst har stillet nye udfordringer til teori, begrebsdannelse og dogmatisk beredskab. I en række faglige arbejder, indenfor såvel social- og helse-retten, kommunalretten som den almene offentlige ret, har Jan Fridthjof Bernt behandlet en række komplekse problemstillinger, hvor retssikkerhedsdimensionen har haft en fremtrædende plads.

Han er tillige en af Nordens fremmeste repræsentanter for den kritisk hermeneutiske retsteori og metode.

Det juridiske Fakultet ved Københavns Universitet har nydt godt af denne nyskabende tilgang til retsvidenskaben gennem Jan Fridthjof Bernts deltagelse i bedømmelsesudvalg og i adskillige faglige seminarer, hvor han på forbilledlig måde har formået at være en inspirerende kraft i udviklingen af den faglige diskussion.

Promotor: Professor Kirsten Ketscher.

David H. Ingvar

Doctor medicinae honoris causa

Medicinsk æresdoktor, født 1924, professor ved Lunds Universitet.

Bo K. Siesjö

Doctor medicinae honoris causa

Medicinsk æresdoktor, født 1930, professor ved Lunds Universitet.

Kernen i David H. Ingvars og Bo K. Siesjøs videnskabelige arbejde er en meget betydelig indsats vedrørende udforskning af hjernens funktion, en indsats som i mange år – siden 1960 – har været til stor inspiration for flere forskningsgrupper ved Københavns Universitet. Blandt de vigtigste af disse skal nævnes:

Samarbejdet mellem David H. Ingvar og N.A. Lassen, Olaf B. Paulsson (og mange flere) vedrørende regional blodforsyning i hjernen hos mennesker, et område hvor Lund-København samarbejdet er banebrydende m.h.t. metodeudvikling. Af særlig betydning var G. Franzen og D. Ingvars påvisning i 1975 af nedsat cirkulation i hjernens pandelap hos patienter med kronisk skizofreni.

Samarbejdet mellem Bo K. Siesjøs eksperimentelle laboratorium og flere københavnske forskergrupper, specielt vedrørende hjernens stofskifte og beskyttelse imod iltmangel.

For begge vedkommende har samarbejdet været meget personligt med deltagelse i fælles arbejder og i kongresser organiseret af Lund-København.

1997 er udnævnt til "Hjernens År". Udnævnelsen af David H. Ingvar og Bo K. Siesjö til æresdoktorer er på én gang en markering af hjerneåret og af et forskningsområde, hvor Sydsverige og København i mange år har arbejdet sammen med stor effektivitet og megen glæde.

Promotor: Professor Olaf B. Paulson.

David Bordwell

Doctor philosophiae honoris causa

Filosofisk æresdoktor, født 1947, professor ved University of Wisconsin-Madison.

David Bordwell er filmteoretiker og -historiker, og har i dag status som den førende skikkelse i international filmvidenskab.

Han er forfatter til en række store monografier, hvor han analyserer nogle af de klassiske filminstruktører: Carl Th. Dreyer, Yasujiro Ozu og Sergei Eisenstein, bøger, der regnes som de centrale værker om de pågældende instruktører. Filmhistorisk har han tillige markeret sig med værker om den franske impressionistiske film og det klassiske Hollywood.

På det teoretiske felt har han i "Narration in the Fiction Film" fra 1985 givet en helt grundlæggende analyse af filmens fortælle teori.

David Bordwells værker har haft umådelig indflydelse på filmvidenskaben i 1980'erne og 1990'erne, og har ikke mindst haft stor betydning ved at hæve det videnskabelige niveau i filmforskningen. Hans dominerende indflydelse – han er uden tvivl den nutidige filmteoretiker, der oftest diskuteres og citeres i den internationale litteratur – skyldes blandt andet, at han har formået at gøre sig gældende både med teoridannelse på højeste niveau og med filmhistoriske periode- og stilstudier samt analyser af ekceptionelle filmkunstnere.

Promotor: Professor Torben Grodal.

Hakon Lund

Doctor philosophiae honoris causa

Filosofisk æresdoktor, født 1928, chefoverbibliotekar ved Kunstakademiets arkitektskole.

Hakon Lund har, ved siden af en lang række aktiviteter inden for den mere praktiske side af arkitekturhistorien som f.eks. udstillinger og medlemskab af faglige og kollegiale organisationer, et omfattende og vidtfavnende videnskabeligt forfatterskab på op imod 100 titler bag sig. Men der er ingen tvivl om, at hovedinteressen ligger i dansk arkitektur fra det 17. til det 19. århundrede. De vægtige bøger og afhandlinger om arkitekter og bygninger inden for dette tidsrum repræsenterer uden tvivl den betydeligste forskningsindsats inden for dansk arkitekturhistorie i en menneskealder.

Som leder af Kunstakademiets samling af arkitekturtegninger har Hakon Lund kunnet inddra-

ge et væsentligt nyt element i sin forskning, der overalt er båret af nøjagtighed, skarpsindighed og omfattende kildestudier, men også af en fint udviklet – og sjældent set – sensibilitet over for arkitektens intentioner som de kommer til udtryk i tegninger og projekter.

Fremhæves skal også Hakon Lunds væsentlige bidrag til studiet af havekunsten, et emne, der har været forsømt siden Christian Elling.

Som den røde tråd igennem Hakon Lunds forskning må fremhæves hans kompetence omkring arkitekten C.F. Hansen, hvor en række udstillinger i internationalt regi, fulgt op i symposier, gæsteforelæsninger og afhandlinger, bl.a. om Christiansborg Slot, afsluttende er udmøntet i monografien om C.F. Hansen.

Promotor: Professor Øystein Hjorth.

Torleiv Brattegard

Doctor scientiarum honoris causa

Naturvidenskabelig æresdoktor, født 1938, førsteamanuensis ved Universitetet i Bergen.

Torleiv Brattegard har over en lang årrække gennem sit videnskabelige og organisatoriske arbejde i meget betydelig grad forøget vor viden om faunaaen i Norske- og Grønlandshavet samt de tilgrænsende havområder. Talrige forskere og studerende fra Københavns Universitet har med deres deltagelse i hans togter hjembragt videnskabeligt materiale, hvoraf en stor del efter endt bearbejdelse er indgået i Zoologisk Museums samlinger.

Torleiv Brattegard's personlige videnskabelige indsats er i høj grad koncentreret om den nær bunden levende fauna, der er særlig rig på krebsdyr, og for hvilken han har udviklet det vigtige økologiske koncept: hyperbentisk fauna. Han er en international anerkendt systematisk specialist på Mysidacea, en krebsdyrgruppe, indenfor hvilken han har beskrevet mange nye grupper fra forskellige dele af Atlanterhavet.

Torleiv Brattegard's organisatoriske indsats har blandt andet bestået i planlægning og gennemførelse af en række større projekter, samt oprettelse af og undervisning ved kurser for nordiske studenter. For danske speciale- og ph.d.-studerende, der normalt står uden mulighed for togtdeltagelse, har muligheden for deltagelse i Torleiv Brattegard's togter været et vigtigt led i deres studier.

Promotor: Afdelingsleder Ole Tendal.

Rektor Kjeld Møllgård

Doktorbiografier

Jan Blaakær, født i Odense. Eksamen: Cand. med. 1982, Odense Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Overlege, Århus Universitetshospital, Skejby Sygehus, gynækologisk/obstetrisk afd. Y

Doktordisputatsen "The pituitary-gonadal function in postmenopausal women with epithelial ovarian tumors" er udformet i perioden 1991 – 1994 under min ansættelse på Føde- og Gynækologisk afdeling Y, Rigshospitalet. Laboratoriarbejdet er desuden udført på Gynækologisk afdeling F og Fødeafdelingen, Frederiksberg Hospital og Klinisk Biokemisk Afdeling, Statens Seruminstitut. De dyreeksperimentelle studier er udført på Bartholininstituttet, Kommunehospitalet.

Siden 1944, hvor Biskind & Biskind observerede, at et forhøjet gonadotropin-niveau efter oocyt-tab syntes af betydning for udvikling af ovarietumorer, har diskussionen i de fleste epidemiologiske og eksperimentelle undersøgelser været fokuseret på en mulig hypergonadotrop tilstand, som årsag til udviklingen af human ovariecancer. Da der ikke forelå noget humant studie, der belyste gonadotropinerne hos ovariecancer patienter, belyste vi hypofyse-ovarie funktionen hos denne patientgruppe. Vi valgte postmenopausale kvinder, for at udelukke påvirkningen af den cycliske hormonproduktion hos fertile kvinder. Vi fandt et signifikant lavere FSH niveau hos cancerpatienter sammenlignet med raske, aldersmatchede kontroller. Der var ingen korrelation til steroidhormonerne, men vi påviste for første gang en signifikant inhibin produktion hos postmenopausale ovariecancerpatienter og med en signifikant negativ korrelation til FSH tydende på en biologisk aktivitet af inhibin. Såvel FSH niveauet som inhibin koncentrationen normaliseredes, d.v.s. svarede til kontrollernes værdier, efter oophorectomi og radikal operation. Det lykkedes ikke ved immunhistokemisk teknik at påvise, hvor inhibin produceredes, men korrelationen til steroidhormonerne tydede på en produktion fra samme cellekomponent, formentlig ovariet. Inhibin producerende ovariecancer patienter syntes at have en signifikant bedre overlevelse sammenlignet med ikke-inhibin producerende kvinder.

Musestammen Wx/Wv er karakteriseret ved et tidligt oocyttab med en samtidig stigning i gonadotropin-niveauet og efterfølgende udvikling af tubulære adenomer fra overfladeepitelet. Vi injicerede en GnRH-analog hver 28. dag fra 7. leve-

døgn til dag 245. Samtlige GnRH injicerede mus var tumorfri sammenlignet med shaminjicerede dyr, der alle udviklede ovarietumorer. Vi påviste samtidig en højsignifikant suppression af både FSH og LH.

Et forhøjet gonadotropin-niveau i sig selv synes ikke at være sandsynlig i udviklingen af ovariecancer, idet incidensen da måtte antages at være betydeligt højere end iagttaget. Arbejdet har imidlertid rejst det interessante spørgsmål, hvorvidt FSH/LH er ekstraovarielle og inhibin/activin intraovarielle regulatorer i cancerudviklingen. Spørgsmålet søges besvaret gennem MALOVA-projektet, der udgår fra Kræftens Bekæmpelse og finansieres af NCI, USA.

Peter Bornedal. Eksamen: 1984: Mag.art. Litteraturvidenskab, Københavns Universitet. 1994: Ph.d., Comparative Literature, The University of Chicago. 1998: Dr.phil., Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Asst. Prof., Cultural Studies & Philosophy, American University of Beirut, Beirut, Libanon

Bornedal's Doktorafhandling, *Speech and System*, behandler nyere sprogvidenskabelig tænkning, især som den er udviklet indenfor Fænomenologi, Hermeneutik, Talehandlings Filosofi, og Dekonstruktion. Afhandlingen har flere dimensioner: den foreslår dels en teori om subjektet, om sproget, samt om "systemet" – hvormed menes især det teoretiske/filosofiske system.

Det er en gennemgående tese at subjektet er dualistisk spaltet imellem et såkaldt "reflektorisk" og et såkaldt "pragmatisk" subjekt: et subjekt som tænker (og tænker over sin tænkning) og et subjekt som taler (og handler gennem sin tale). Bornedal betragter det reflektoriske subjekt som kilde til kreativitet, idet det finder sin motivation til at skabe i det forhold at det igennem sin selvrefleksion aldrig er i stand til at fæstne sin identitet. Istedet, som en slags næst-bedste løsning, organiserer eller konstruerer det en diskurs som har enhed og identitet, og ideelt og sublimeret besvarer et identitets-problem. Det pragmatisk subjekt betragtes som mindre selvproblematiserende og -tematiserende idet det er et handlings-subjekt som handler igennem sine talehandlinger; og handler i en omverden af med-subjekter og ting, der fremtræder som umiddelbart forståelige. Bornedal gentager her en central Romantisk distinktion mellem naiv/klassisk mentalitet og sentimental/romantisk mentalitet, men han betragter polariteten uhistorisk som to funktioner i subjektet.

Eftersom sytemet er et produkt af det reflektoriske subjekt kan det ikke påkalde sig ontologisk funderet rationalitet, men det ombygger ikke destomindre en intern konstruktion som er såkaldt "artificiel" rationel. Bornedal mener – og forsøger at demonstrere – at sådanne teoretiske konstruktioner til enhver tid kan analyseres ned til det punkt hvorfra de er funderet, og hvor konstruktionen følgelig ikke kan begrundes yderligere. Siden han mener at ethvert system er fundamentalt set ubegrundet, er det følgelig dannet af begreber som i sidste instans er arbitrære. Disse arbitrære begreber kaldes nu for "anasemer" – det vil sige begreber som har specifik system-intern mening og som definerer hinanden indenfor systemets interne logik og økonomi. Alle (ikke-videnskabelige) "systemer" betragtes som dannet af sådanne anasemer. Bornedal mener således at alle ikke-videnskabelige systemer er tautologiske.

Morten Birklet-Smith, født oktober 1947. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen, 1976, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Overlæge Psykiatrisk afdeling E, Bispebjerg Hospital

Disputatsarbejdet: Somatoforme tilstande. En deskriptiv og sammenlignende undersøgelse af patienter med somatiske symptomer uden organisk grundlag.

Disputatsen er en monografi indeholdende en gennemgang af litteraturen vedrørende hysteriske og somatoforme tilstande samt en klinisk undersøgelse. Den kliniske undersøgelse blev udført under ansættelse på psykiatrisk afdeling R, Københavns Amtssygehus Nordvang og omfattede en psykiatrisk vurdering af 127 patienter med somatiske symptomer uden organisk baggrund henvist fra somatiske afdelinger i området. Patienterne blev ved struktureret diagnostisk interview inddelt i tre grupper efter den primære somatoforme diagnose. Grupperne sammenlignedes indbyrdes samt med en gruppe angstpatienter med hensyn til tilstedeværelse af angst og depression, personlighedsforstyrrelser, sociale forhold aktuelt og under opvæksten samt forbruget af sundhedsydelse. Undersøgelsen peger på en række generelle og for de somatoforme tilstande specifikke problemer ved den psykiatriske klassifikation, herunder at *Somatization Disorders* synes at være en valid diagnose, mens diagnoserne *Conversion Disorder* og *Somatoform Pain Disorder* begge indeholder væsentlige problemer. Herudover vises, at somatoforme tilstande sjældent er monosymptomatiske, og ofte kompliceres af angst og depression. De somatoforme patienter opfylder

hyppigt kriterierne for flere personlighedsforstyrrelser, og der fandtes ikke belæg for at histrionisk personlighedsforstyrrelse er specifikt relateret til somatisering. Prævalensen af de klassiske konversions-symptomer synes ikke, som ofte antaget, at være faldende, og somatisering er ikke relateret til særlige socio-økonomiske forhold.

Somatoforme tilstande er almindelige, og selv om et stort forbrug af sundhedsydelse er karakteristisk for disse patienter, modtager de sjældent behandling for deres somatiseringstendens eller for komplicerende angst og depression.

Samih Charabi, født i Cairo-Egypten. Eksamen: Cand.med. januar 1983, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Afdelingslæge, Øre-næse- og halsafd. E, Amtssygehuset i Gentofte

Acoustic neuroma/Vestibular Schwannoma.

In vivo and in vitro growth models. A clinical and experimental study.

Disputatsen består af syv tidligere publicerede arbejder samt en oversigtsafhandling.

Afhandlingen er blevet til på øre-, næse- og halsafdelingen i Gentofte.

Betegnelsen acusticusneurinom er misvisende, idet tumoren ikke udgår fra n. acusticus, men derimod fra n. vestibularis, og tumoren er per definition ikke et neurinom men et schwarinom, hvorfor der i det herværende arbejde anvendes den mere præcise betegnelse vestibularis schwannom (VS).

For at opnå en tværfaglig viden om tumorernes vækst, vækstrater og vækstmønstre, og i et forsøg på at give en sammenhængende beskrivelse af væksten i forhold til tumorernes histologiske, immunhistokemiske og biologiske egenskaber, er etableret følgende vækstmodeller:

In vivo neuroradiologisk vækstmodel,

In vitro immunhistokemisk,

In vivo vækstmodel på nøgne mus.

De opnåede resultater er korreleret såvel indbyrdes som til en række prospektivt registrerede kliniske data. Resultaterne af den neuroradiologiske vækstmodel har afsløret tre vækstrater: Langsomt, moderat og hurtigt voksende tumorer. Væksten er uafhængig af alder, køn, og initial tumorstørrelse, derimod konstateredes en statistisk signifikant sammenhæng mellem væksten udregnet som gennemsnitlig diametervækst i mm/år, gennemsnitlig volumenvækst i ml/år eller relativ volumenvækst angivet i %/år, og den prædiagnostiske symptomvarighed. Vækstmønstrene varierer, og tumorernes fortsatte vækst kan ikke forudsiges ud fra det

vækstmønster, der konstateres initialt i observationsperioden.

Den cystiske variant af VS har en karakteristisk attenuation på CT/MR optagelser, den fremtræder henholdsvis som hypodense eller hypointense områder, der afspejler de cystiske tumors histologiske opbygning. Væksten af de cystiske tumorer er signifikant høj sammenlignet med ikke cystiske VS.

VS inddeles på basis af den proliferative status til: Lavt, moderat og højt prolifererende. Proliferationsstatus var uafhængig af alder, køn og tumorstørrelse. Analyse af resultaterne i den immunhistokemiske vækstmodel viser en statistisk signifikant sammenhæng mellem tumorernes proliferative status og symptomvarigheden. Der er statistisk grundlag for at antage, at symptomvarighed og tumorernes proliferative status samt neuroradiologiske attenuation har en prædiktiv værdi for væksten. En kombination af vivid neovascularisering, høj proliferativ status i de humane tumorer og de tilsvarende heterotransplantater, samt tilstedeværelse af "nerve growth factor receptor" NGFr findes at være af betydning for væksten af VS implantater på nøgne mus. Heterotransplantater udviste vækstmønstre, der må opfattes som analoge til vækstmønstrene iagttaget i den neuroradiologiske vækstmodel. De beskrevne observationer og resultaternes kliniske anvendelighed kan resumeres således: Væksten af VS er uafhængig af patienternes alder, køn og initiale tumorstørrelse. Alder i sig selv er ikke en indikator for tumorvækst. Den afventende ikke-kirurgiske holdning bør ikke tilbydes patienter med cystiske VS pga. risikoen for pludselig ekspansion af de cystiske elementer med forværring af symptomerne til følge. Kandidater til hørebevarende kirurgi bør ej heller observeres, idet de kan miste deres mulige kandidatur pga. risikoen for tumorvækst og/eller forværring af hørelsen. Ved subtotal tumorfjernelse kan der opnås vigtige prognostiske informationer vedrørende vækstpotentialet af det tilbageværende tumorvæv med immunhistokemiske undersøgelser.

Dina Cortes, født den 16. marts 1959, Århus. Eksamen: Den medicinske embedseksamen, sommeren 1986, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Reservelæge, Børneafdelingen, Amtssygehuset i Glostrup

Disputatsarbejdet: CRYPTORCHIDISM ASPECTS OF PATHOGENESIS, HISTOLOGY AND TREATMENT

Arbejdet er primært udført under ansættelse som kandidatstipendiat på Børnekirurgisk klinik,

Rigshospitalet, 1992 – 96. Materialet udgøres af kliniske data og histologiske præparater fra 74 normale og 1051 kryptorke individer.

Ved kryptorkisme mangler en eller begge testikler i skrotum. Kryptorkisme fandtes som udtryk for abnorm hypothalamo-hypofysær-testikulær akse, abnorm seksuel differentiering af et individ med testikler, abnorm differentiering af den kaudale del af kroppen (specielt associeret til abnorm udvikling af nyrer, urinledere og rygraden fra T10 til S5) og endelig som udtryk for abnorm midtlinjedifferentiering.

Den anbefalede operationsalder ved kryptorkisme er gradvist sænket. Det er især baseret på undersøgelser af spermatogoniecantal per tværskåret tubulus seminiferus (S/T) i normale og i ikke-descenderede testikler. Alderskorrigeret S/T i vævsprøve ved operation for kryptorkisme var prognostisk for fertilitetspotentialt, vurderet ved sæd-analyse og serum-FSH, -LH og -testosteron. Der fandtes risiko for senere infertilitet hvis vævsprøve ved operation ikke, eller næsten ikke, indeholdt germinalceller. Risikoen var fra 33% ved unilateral kryptorkisme, til 73-100% ved bilateral kryptorkisme (sidstnævnte afh. af om fundet blev gjort i den ene eller begge testikler). Vævsprøver fra ikke-descenderede testikler indeholder oftest få germinalceller. Dette fandtes såvel medfødt, som en tilstand der var erhvervet i løbet af den ikke skrotale position. Mangel på germinalceller fandtes som en erhvervet tilstand. Germinalcellemangel er uhyre sjældent beskrevet hos kryptorke drenge yngre end 15 måneder. Herefter stiger hyppigheden. Hos 2-årige mangler op imod 30% af ikke-descenderede testikler germinalceller. Hyppigheden forbliver omtrent konstant til puberteten. Operation for kryptorkisme anbefales før 15 måneders alderen, da der generelt set ikke påvises mangel på germinalceller hos kryptorke drenge yngre end 15 måneder, og da mønsteret er associeret til infertilitet. Operation anbefales først fra 6. levemåned for at afvente evt. spontan testikulær descensus.

Drenge opereret for kryptorkisme havde en cirka 4 gange forøget risiko for germinalcelle-neoplasi. Som særlige risikogrupper identificeres patienter med abnorme eksterne genitalia eller abnorm karyotype, der allerede ved operation for kryptorkisme kan frembyde carcinoma-in-situ-testis. De anbefales derfor undersøgt herfor. Skønt vævsprøve ved operation for kryptorkisme i barndommen hverken afslører carcinoma-in-situ-testis eller germinalceller har kryptorke drenge risiko for senere udvikling af germinalcelle-neoplasi.

Scandinavian Journal of Urology and Nephrology, Vol. 32, Suppl. No. 196, 1-54.

Anders Dejgaard, født den 02.04.52 Bogota, Colombia. Eksamen: Cand.med. 1978 Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Medicinsk Direktør, Novo Nordisk A/S

Disputatsarbejdet:

Beskadigelse af somatiske og autonome nerver er blandt de hyppigste senkomplikationer i diabetes mellitus. Omkring 50% af patienterne er afficerede efter 25 år med diabetes. Symptomerne varierer meget fra smerter, nedsat motorisk funktion, ortostatisk svimmelhed, impotens og neuropati er forbundet med øget mortalitet. I disputatsarbejdet er 3 områder af diabetisk neuropati blevet belyst.

I behandlingen af diabetisk neuropati har vi fundet at oralt Mexilitine og i.v. Lidocaine virker signifikant smertelindrende og vi har endvidere fundet at virkningsmekanismen er multifaktoriel. Derimod fandt vi ingen effekt af Pindolol (β -blokker med intrinsic aktivitet) i behandling af ortostatisk svimmelhed forårsaget af autonom neuropati.

Hos patienter med autonom neuropati har vi belyst patogenesen til "denervationshypersensitivitet" der er et karakteristisk fund i disse patienter. Vi har således påvist defekter i det post-ganglionære neuron, men ingen ændringer i α - og β -receptorer men muligvis i post-receptor signalering.

Endelig har vi påvist nedsat nerveledningshastighed i hørenerven og abnormiteter ved MR-scanning af hjernen hos patienter med langvarig diabetes. Der er i disse patienter dog kun få funktionelle defekter bedømt ved kognitive tests.

Bjarne Sode Funch, født den 7. februar 1947, Aakirkeby. Eksamen: Psykologisk embedseksamen, 1973/74, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Ekstern lektor Psykologisk Laboratorium, Københavns Universitet

"The Psychology of Art Appreciation"

Som udgangspunkt for afhandlingens hovedtese sættes den hidtidige forskning inden for kunstoplevelsens psykologi i et nyt perspektiv. Gennem en fremstilling af en lang række undersøgelser lige fra Gustav Theodor Fechners første eksperimentelle undersøgelser af det gyldne snit i 1876 til Mihaly Csikszentmihalyis beskrivelse af den æstetiske oplevelse som flow i 1990 påvises at psykologer inden for forskellige teoretiske retninger ikke blot har koncentreret sig om forskellige emner og fremhævet forskellige sider af kunstoplevelsen, men rent faktisk har opereret med forskellige former for kunstoplevelse. Med identificering af fem forskellige typer af kunstoplevelse revideres grundlaget for fremtidig forskning inden for området.

Afhandlingens hovedtese, at en æstetisk oplevelse er et tilfælde, hvor en emotionel kvalitet forsynes med en distinkt form, har sit udgangspunkt i en detaljeret fænomenologisk beskrivelse af den æstetiske oplevelse som transcendent fænomen. Såvel visuelle, emotionelle som intentionelle aspekter af den æstetiske oplevelse vidner om et usædvanligt personligt engagement og giver grundlag for en opfattelse af den æstetiske oplevelse som en psykisk proces, hvor en emotionel kvalitet konstitueres for første gang. Med tesen om den æstetiske oplevelses psykologiske natur sættes menneskets forhold til billedkunst i et nyt perspektiv, hvor personlige forudsætninger tildeles en afgørende rolle.

Afhandlingen blev udgivet af Museum Tusulanums Forlag i 1997 med økonomisk støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd.

Mari-Anne Lydom Gall. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen, 1984, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Senior Medical Adviser Mari-Anne Lydom Gall, Diabetes Care Strategic Marketing, Novo Nordisk A/S, Bagsværd

ALBUMINURIA IN NON-INSULIN-DEPENDENT DIABETES MELLITUS: Prevalence, causes, and consequences.

Afhandlingens beskæftiger sig med forekomsten af øget urinalbuminudskillelse (UAE) samt årsager til og konsekvenser af øget UAE ved ikke insulinkrævende diabetes mellitus (NIDDM). I en stor gruppe NIDDMpatienter fandtes prævalensen af mikroalbuminuri og makroalbuminuri at være 27% henholdsvis 14%. Patienter med øget UAE fandtes yderligere at været karakteriseret ved en øget forekomst af hypertension, kardiovaskulær sygdom, retinopati, perifer og autonom neuropati.

Undersøgelse af nyrebiopsier foretaget blandt NIDDMpatienter med makroalbuminuri viste, at årsagen til albuminuri skyldes diabetisk nyresygdom (nefropati) hos ca. 70% af patienterne, mens ca. 30% af tilfældene skyldes ikke-diabetisk nyresygdom. Nyrebiopsi vil være tilrådeligt hos patienter med makroalbuminuri, som ikke har tegn på diabetisk retinopati, idet ca. 50% af disse patienter vil have en ikke-diabetisk nyresygdom, som oftere har et mindre hurtigt progredierende fald i glomerulær filtrationshastighed (GFR). I en 5-årig prospektiv undersøgelse vises, at GFR aftager med gennemsnitlig 5,7 ml/min per år hos NIDDMpatienter med diabetisk nefropati, som er i antihypertensiv behandling. Det arterielle blodtryk fandtes at være af betydning for forløbet i GFR, mens graden af albu-

minuri, hyperglykæmi, dyslipidæmi og daglig proteinindtagelse er af mindre eller ingen betydning for progressionen af nefropati hos disse patienter. Ved kvantitativ elektronmikroskopisk undersøgelse af nyrebiopsier fandtes, at NIDDMpatienter med persisterende makroalbuminuri, ligesom insulinkrævende diabetikere, udviser de for diabetisk glomerulosklerose karakteristiske forandringer: fortykkelse af den glomerulære basalmembran og øget volumen af mesangium grundet aflejring af extracellulær materiale. Desuden fandtes en klar korrelation mellem de strukturelle forandringer i nyrerne og forløbet i GFR i en 5-års opfølgningeperiode. Patienter med de mest udtalte strukturelle forandringer udviste det største fald i GFR.

Nogle af de patofysiologiske mekanismer, som kan bidrage til udvikling af makroalbuminuri blev undersøgt. Glomerulær ladnings- og størrelsesselektivitet blev undersøgt ved bestemmelse af udskillelsen af forskelligt ladede, lige store, proteiner (total-IgG, IgG4) sammenlignet med udskillelsen af albumin i urinen. Det blev herved sandsynliggjort, at nyrenes nedsatte evne til at tilbageholde proteiner ved diabetisk nefropati hos NIDDMpatienter skyldes en udvikling af større porer, det vil sige tab af størrelsesselektivitet i den glomerulære basalmembran. Betydningen af øget erythrocyt natrium-lithium-countertransport som markør for udvikling af diabetisk nefropati blev undersøgt. Øget natrium-lithium countertransport fandtes ikke at være en markør for udvikling af diabetisk nefropati hos NIDDMpatienter.

I en 5-årig prospektiv undersøgelse fandtes, at tilstedeværelse af forhøjet UAE og graden af hyperglykæmi er selvstændige risikofaktorer for tidlig død, især af aterosklerotisk hjerte-kar-sygdom. Den øgede risiko for aterosklerose blandt NIDDMpatienter med øget UAE synes således kun delvist forklaret ved tilstedeværelsen af en række kendte kardiovaskulære risikofaktorer såsom hypertension, obesitas samt ændringer i blodets lipoproteinsammensætning. Sammenfattende understreger undersøgelsesresultater vigtigheden af at opspore NIDDMpatienter med øget UAE og intensivere kontrol og behandling af disse højrisikopatienter.

Arne Grøn. Eksamen: Mag.art. i filosofi 1978, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Professor ved Institut for Systematisk Teologi, Københavns Universitet

Subjektivitet og negativitet: Kierkegaard.

Søren Kierkegaard lader i *Afsluttende videnskabelig Efterskrift* sin pseudonym Johannes Climacus bemærke, at de egentlige religiøse kategorier

hører hjemme i subjektivitetsteorien. Hvad menes der med en teori om subjektivitet? Hvilke muligheder rummer en sådan teori? Det er stikordsagtigt de spørgsmål, som afhandlingen *Subjektivitet og negativitet: Kierkegaard* søger at besvare gennem en diskuterende nærlæsning af centrale kierkegaardske tekster, først og fremmest af det teologiske og filosofiske hovedværk, *Sygdommen til Døden*. Afhandlingen er skrevet ud fra den overbevisning, at betydningen af kierkegaardske nøgleord som subjektivitet, den enkelte, selv og afgørelse skal genopdages. Det udmøntes i følgende række af teser:

1. Subjektivitet betyder ikke selvberoenhed. Med sin forståelse af subjektivitet omformer Kierkegaard tanken om autonomi eller selvbestemmelse, idet selvbestemmelse indebærer selvbestemthed.
2. Tanken om den enkelte, som bliver det kierkegaardske forfatterskabs kategori, hænger sammen med et accentueret begreb om det almenmenneskelige.
3. Kierkegaards forståelse af troens subjektivitet hviler på en dobbelt betoning af afgørelse og erfaring. Denne tese indebærer, at det alternativ mellem en afgørelses- og en erfaringstænkning, som i kølvandet på Kierkegaard har præget dansk systematisk teologi, ikke er holdbart.
4. Det som for alvor er filosofisk som teologisk frugtbart i Kierkegaards forståelse af subjektivitet, er en radikal indsigt i, at et menneske *allerede* er et selvforhold, idet det *med* det, som det gør, gør noget med sig selv. Kierkegaards teori som subjektivitet bæres følgelig af tanken om selvbestemthed.
5. Når Kierkegaard i *Sygdommen til Døden* skal forklare, hvad det vil sige, at mennesket er et selv, beskriver og analyserer han fortvivlelse forstået som det *ikke* at ville være sig selv. Denne negative omvej giver nøglen til Kierkegaards bestemmelse af subjektivitet. Det er altafgørende at skelne mellem de forskellige betydninger af negativitet og fortvivlelse, som er på spil her. Kierkegaard beskriver og analyserer især åndløshed og indifferens, som imidlertid rummer en ubestemthed, der synes at anfægte hans grundtanke om selvbestemthed.

Hans Christian Gulløv, født den 10. maj 1946, Oslo, Norge. Eksamen: Magisterkonferens, mag.scient. 1975, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Museumsinspektør, Etnografisk Samling, Nationalmuseet

Rammen omkring disputatsarbejdet er den ca. 1000 år gamle arktiske Thulekultur, det kulturelle

fundament for vore dages eskimoiske befolkninger. Arbejdet er primært udført i Sydvestgrønland, et åbenvandsområde, der har lettet adgangen til landet fra søsiden, og hvor der siden 1000-årene ikke har været ét århundrede uden europæisk tilstedeværelse. Her beskrives baggrunden for det såkaldte kulturmøde og her gen-introduceres Thulekulturen som en periode i Grønlands forhistorie, der forløber parallelt med historien fra middelalder til kolonitid. Her udførte Nationalmuseet i 1970'erne arkæologiske feltarbejder, som fortsattes i Vest- og Østgrønland i 1980'erne og 90'erne. Udgangspunktet var Nuuk kommune med det store fjordsystem og den vidtstrakte skærgård. Det har været afgørende at præsentere det hidtil publicerede arkæologiske materiale på mere end 12.000 genstande og at vurdere dette i relation til det øvrige Grønland. Værdien af dette øges ved at stamme fra mange forskellige bopladser og ved at indeholde en stor del europæiske genstande, hvis bestemmelse og datering har tilført tolkningen af det eskimoiske inventarium nyt indhold og forsynet det med en kronologi. Karakteren af kulturmødet er nuanceret ved at inddrage arkæologi og etnohistorie. Det vil sige, at kildematerialet fortolkes ud fra etniske kriterier og inden for rammerne af en historisk antropologi. På denne måde adskiller fortolkningen sig fra tidligere fremstillinger af forhistorien, som har været baseret på få historisk-etnografiske iagttagelser fra norrøn tid over opdagelserne til kolonisationen. Thulekulturen i Vestgrønland beskrives som sammensat af flere kulturelle traditioner med forskellig geografisk oprindelse. Den anvendte etnohistoriske metode defineres som et selvstændigt bidrag til beskrivelsen af Thulekulturen, hvor kildematerialet udgøres af arkæologiske data, skriftlige kilder og en mundtlig tradition. Af den opstillede kronologi fremgår det, at Thulekulturen er sammensat af neo- og palæoeskimoiske samt europæiske elementer, som alle er kommet ind i Vestgrønland før 1300. Mindst tre gange har der fundet en ny indvandring sted. Årsagerne til disse indvandringer skal søges i Alaska, Canada, Thule distriktet og Østgrønland. Ud fra harpunspidsernes udformning påvises den geografiske og kronologiske udbredelse af de traditioner, som Thulekulturen i Grønland er sammensat af. Det understreges, at den valgte etnohistoriske metode mindsker afstanden mellem det arkæologiske og historiske kildemateriale. I fortolkningen af det arkæologiske objekt begrundes enten kulturkontakt eller en kulturel tradition, som jeg har fundet belæg for i Sydvestgrønlands etnohistorie.

Et postulat er således, at de kulturelle traditioner, som repræsenteres af Dorset, den oprindelige Thule- og Nordbokulturen, alle kan påvises i

1700-årenes Sydvestgrønland som resultatet af et kulturmøde, og at etnohistorien dermed er en levende historie, der kan formidle sit eget budskab om fortiden, det vil sige, at etnohistorien er tradition. For at løse de kronologiske problemer er en serie C14 dateringer blevet kalibreret med det resultat, at Thulekulturens ankomst til Grønland er blevet flyttet fra 8-900 årene til omkring 1200. Denne ændring er i sig selv overraskende og har affødt nye teorier til forklaring af de forhistoriske begivenheder. Blandt disse har jeg fremsat teorien om de parallelle traditioner, der begrundes i en arkæologisk empiri, som bl.a. optræder i harpunspidsernes udformning. Det palæoeskimoiske element findes i de såkaldte flade spidser, mens det neoeskimoiske element findes i de tynde spidser, og begge kan de følges i den arkæologiske kontekst overalt i Grønland som to parallelle traditioner. Det er disse dokumenterede bevægelser, som gør det vanskeligt at tale om kontinuitet eller diskontinuitet i den arkæologiske stratigrafi. Den franske sociolog Marcel Mauss argumenterede tidligt for synspunktet, at den eskimoiske sociale struktur måtte forstås ud fra en privat og en offentlig sfære, der beskrives ved at følge årstiderne vinter og sommer, og var sammenfaldende med boligstrukturen, fælleshus overfor familietelt. Denne bevægelse mellem de årstidsbestemte jagtområder ofte over store geografiske afstande bliver arkæologisk set diskontinuitiv, men etnografisk set er der en klar kontinuitet. Dette forhold belyses i det foreliggende materiale med en kronologisk fastlæggelse af bopladser fra kyst og indland. Udover fremlæggelsen af en publiceret arkæologisk empiri, giver mit arbejde et bud på fortolkning og forståelse af det komplekse begreb, som er indeholdt i betegnelsen Thulekulturen.

Læge Arne Hagemann, født i Frederiksværk. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen, 1991, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Kursist i intern medicin, Nefrologisk afdeling, Amtssygehuset i Herlev

Afhandlingen består af elleve originalartikler og en sammenfattende redegørelse, som er publiceret i Danish Medical Bulletin (44(5): 486-98, 1997). Arbejdet er udført i perioden 1987 - 94 på Biokemisk Institut (Tandlægehøjskolen, København) og på Institut for Anatomisk og Fysiologi (Den kgl. Veterinær og Landbohøjskole). Forskningen er primært finansieret af De Sundheds- og Veterinær Videnskabelige Forskningsråd.

Udgangspunktet for afhandlingen var debatten omkring eksistensen af lokale vævs renin-angioten-

sin systemer (RAS'er), deres betydning og relation til det traditionelle RAS – som kendes fra nyren og som regulerer blodtrykket og salt- og væskebalancen. Fund op gennem 1980'erne tydede på tilstedeværelsen af vævs RAS'er i flere organsystemer. Især de indre hunlige forplantningsorganer (æggestok, livmoder, moderkage, fosterhinder og foster-væsker) tiltrak sig stor forskningsmæssig interesse. Formålet med denne afhandling var at udforske vævs RAS'erne i de indre hunlige forplantningsorganer. Undersøgelsen har imidlertid været vanskeliggjort af måleproblemer specielt vedrørende prorenin, som i vævs RAS'erne modsat det traditionelle RAS – mentes at være aktivt. En brugbar dyremodel til undersøgelse af dette var savnet. Problemerne omkring måling af prorenin blev derfor karakteriseret, løst og en valid målemetode til brug i dyremodellerne rotte, ko og gris blev udviklet.

Tilstedeværelsen af vævs RAS'er i de indre hunlige forplantningsorganer blev undersøgt ved brug af en række forskellige dyreeksperimentelle modeller. Lokaliseringen af RAS'ets komponenter (prorenin, aktivt renin, angiotensinogen og AngII receptorer) blev beskrevet i flere arter. De enkelte komponenter udviste store artsforskelle. Koens æggestok viste sig at være en god model for udforskningen af æggestokkens vævs RAS i mennesket. Her fandtes meget aktivt renin og mange AngII receptorer og primært lokaliseret til det gule legeme og ægfolliklen. In-vivo undersøgelser viste, at begge komponenter steg under folliklens vækst og modning og relaterede til kønshormonerne i ægfolliklen. In-vitro undersøgelser bekræftede en lokal reguleret renin nydannelse. Angiotensin II receptorerne var af en speciel undertype (AT₂), hvis virkningsmekanisme endnu er ukendt. Et aktivt og reguleret vævs RAS synes således at eksistere i de indre hunlige forplantningsorganer.

I blodet fandtes prorenin i høje koncentrationer. Det kom primært fra nyrerne, men de indre forplantningsorganer syntes også at bidrage i nogle arter. Betydningen af prorenin i blodet er ukendt, men det er formentlig en indikator for vævs renin nydannelse. Vores nye fund af meget høje koncentrationer af aktivt renin i æggestokken tyder på, at det er aktivt renin – og ikke prorenin som tidligere troet, som medierer vævs RAS'ernes effekter.

Der er flere sandsynlige lokale funktioner af vævs RAS'erne i de hunlige forplantningsorganer, som dog ikke er endeligt beviste. Det drejer sig om reguleringen af follikel vækst, modning og ægløsning, dannelse af kønshormoner og andre hormoner, moderkagens dannelse og den lokale blodgennemstrømning. Den sygdomsmæssige betydning af vævs RAS'ernes i forplantningsorganerne er på nuværende tidspunkt kun sparsomt belyst.

Udforskningen af vævs RAS'erne er kun netop startet. Vores nyudviklede metoder gør, at en brugbar dyremodel til videre undersøgelser nu er til stede. Fremtidig udforskning af vævs RAS'erne i forplantningsorganer kan sammen med de øvrige lokale hormonsystemer tænkes at øge forståelsen af forplantningsprocessen regulering og dermed muligvis få en terapeutisk konsekvens. Æggestokken er en god model for et aktivt og reguleret vævs RAS. Store fremskridt forventes inden for udforskningen af vævs RAS'erne og deres samspil med det traditionelle RAS, hvilket kan tænkes at forklare virkningen af de meget brugte ACE hæmmere.

Alastair Bierre Hansen, født den 25. oktober 1960, Shillong, Assam Indien. Eksamen: Medicinsk kandidat fra Københavns Universitet 1987. Nuværende stilling og ansættelsessted: 1. reserve-læge, Patologisk institut, Amtssygehuset i Glostrup

Disputatsarbejdet belyser et udvalgt aspekt vedrørende de immunologiske mekanismer omkring renalcellekræft (RCK). Der blev anvendt en in vitro model til at analysere opreguleringen og funktionen af adhæsionsmolekylet ICAM-1 i RCK celler. Ideen til projektet udsprang dels fra kliniske og in vitro observationer, hvor man fandt holdpunkter for en immunologisk eliminering af RCK celler, dels fra opdagelsen af ICAM-1 molekylets store betydning for cellulær cytotoxicitet. Vores resultater viste, at en opregulering af ICAM-1 var muligt ved hjælp af forskellige peptider og farmaka. Endvidere viste de, at denne opregulering havde både gavnlige såvel som ikke-gavnlige effekter. Fremtidige studier sigter mod en yderligere udredning af selve opreguleringsmekanismerne og ICAM-1 molekylets funktionsspektrum.

Arbejdet blev udført med finansiel støtte fra Patologisk Institut og Klinisk Kemisk afdeling, Amtssygehuset i Herlev, og fra private samt statslige fødselsmidler.

Steffen Heegaard, født januar 1961, København. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen, vinteren 1987, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Lektor, Øjenpatologisk Institut, Københavns Universitet

Doktorafhandlingen består af syv tidligere publicerede arbejder samt en oversigtsafhandling. Det eksperimentelle arbejde er udført på Øjenpatologisk Institut, Københavns Universitet.

Den vitreoretinale grænseflade er de anatomiske strukturer, som danner grænse mellem øjets glaslegeme og nethinden. Den vitreoretinale grænseflade har betydning for nethindens stabilitet, og mekaniske belastninger mellem nethinden og glaslegemet overføres via denne grænseflade.

Formålet med studierne har været at undersøge denne grænseflades opbygning, og eventuelle forandringer ved sygdomme som sukkersyge og forhøjet blodtryk. Det undersøgte materiale har dels bestået af normale humane øjne dels af dyreøjne i et komparativt studie. Med basis i dette, er der desuden foretaget undersøgelser af diabetes og hypertension i rottemodeller. Grænsefladen er desuden undersøgt ved enzymfordøjelsesforsøg og hele materialet er undersøgt histologisk ved morfometriske analyser. I det humane øje er der blevet påvist forskelle i grænsefladen mellem foetus og voksne og tykkelsen af grænsefladen synes uafhængig af alderen hos voksne. Hos mennesker findes der regionale forskelle i tykkelsen af grænsefladen. Hos dyr findes grænsefladen meget ensartet. Kun hos aber findes karakteristika som også observeret hos mennesket. Sygdomme som forhøjet blodtryk og sukkersyge giver ikke i sig selv ændringer i grænsefladens morfologi.

Hanne Dahlggaard Hove, født i Gentofte. Eksamen: Cand.med., vinteren 1989; Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Reservelæge i kursus stilling, Børneafdelingen L. KAS Gentofte

Disputationen omhandler colons bakterielle fermentation vurderet ved bestemmelse af koncentrationer og in vitro produktioner af kortkædede fedtsyrer og laktat i fæces. Forhold af betydning for fermentationen er belyst ved at undersøge fermentationen i hele dens spændvidde d.v.s. ved hurtig fermentation (under kulhydrat malabsorption hos såvel raske forsøgspersoner som korttarmspatienter), ved nedsat fermentation (efter antibiotika behandling rettet mod colon floraen og hos patienter med colon cancer), og ved varierende tynd- og tyktarmslængde samt ved tilstedeværelsen af inflammatorisk tarmsygdom.

Hurtig kulhydrat fermentation: En lille gruppe patienter, hovedsagelig børn med korttarmsyndrom og intestinel bypass opererede voksne, får D-laktat acidose; et syndrom præget af intermitterende metabolisk acidose ledsaget af neurologiske forstyrrelser. Ved hurtig kulhydrat fermentation i colon dannes D-laktat, der absorberes over tarm-

mucosa og fører til D-laktat acidose, idet D-laktat omsættes langsommere end L-laktat. Fæces fra disse patienter har en øget produktion af laktat sammenlignet med kontroller hvilket kan være baggrunden for, at D-laktat acidose ikke kunne induceres hos raske personer. In vitro forsøg har indikeret, at laktat akkumuleringen i colon kan reduceres, hvis hurtigt fermenterbare kulhydrater (mono- og disakkarider) i patienternes kost erstattes med kulhydrater, der fermenteres langsomme (f.eks. visse typer af stivelse).

Langsom fermentation: Ca. 20% af de patienter, der behandles med bredspektret antibiotika, får antibiotika associeret diarré. Nedsat dannelse af kortkædede fedtsyrer og en overvækst af cytotoxin producerende *Clostridium difficile* har været nævnt som mulige årsager. Alle levertransplanterede patienter bliver postoperativt tarmdesinficeret ved hjælp af ikke absorberbare antibiotika og 87% udvikler antibiotika induceret diarré. Samtlige patienter havde meget lave koncentrationer af kortkædede fedtsyrer i fæces (< 10 mmol/l) under antibiotika behandling, men diarræerne ophørte inden antibiotika behandlingen blev afsluttet. *Clostridium difficile* blev dyrket fra fæces hos 60% af patienterne (40% cytotoxin positive) efter ophør af både diarré og antibiotika behandling og var således ikke associeret med antibiotika induceret diarré.

Epidemiologiske studier indikerer, at incidensen af colorektal cancer er associeret med alkalisk fæces pH, fiberfattig kost og formentlig et lavt fermentations niveau i colon. Imidlertid fandtes såvel pH som koncentrationen og produktionen af laktat normal hos patienter med tidligere colonpolypper samt hos selekterede preoperative og postoperative colon cancer patienter. Det påvises, at fækal pH lader sig diætisk ændre på få dage og det konkluderes, at tidligere fund af højt pH i fæces hos patienter med coloncancer formentlig skyldes kostændring sekundært til avanceret cancer.

Colons produktion af organiske syrer ved inflammatorisk tarmsygdom og varierende tarmlængde:

Høj fæces laktat koncentrationer findes tillige ved kulhydratmalabsorption, men ses også ved distal intestinal inflammation hos patienter med inflammatorisk tarmsygdom (cellulært produceret L-laktat fra mucosa eller inflammatoriske celler). Luminalt omdannes L-laktat hurtigt af bakterierne til D-laktat og videre til acetat, propionat og butyrat, hvilket formentlig er årsagen til, at fæces laktat koncentrationen oftest er normal ved proximal segmenter inflammation (Crohn-ileitis).

Birthe Høgh. Speciallæge i Pædiatri 1985, Danmark og Sverige. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen 1978, Aarhus Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: 1. reserve-læge, børneafdelingen, Hvidovre Hospital

Doktorafhandlingen "Clinical and parasitological studies on immunity to Plasmodium falciparum malaria in children" består af otte tidligere publicerede arbejder og en sammenfattende redegørelse. Undersøgelserne er udført på Karolinska Institutets forskningsenhed ved Liberian Institute of Biomedical Research, Yekepa, Liberia, Afdeling for Immunologi, Stockholms Universitet, Instituto Nacional de Saude, Maputo, Mozambique, samt Parasitologisk Laboratorium og Afdeling for Epidemiologisk Forskning, Statens Serum Institut, København.

Malaria er en parasiter infektionssygdom, der overføres fra et menneske til et andet ved stik af en inficeret myg. *Plasmodium falciparum* er den farligste af de fire malariaparasitter, der kan overføres til mennesket af *Anopheles* myggen. *P. falciparum* medfører stor sygelighed og dødelighed, specielt blandt børn i Afrika.

De ganske få malariavaccineforsøg, der er foretaget indtil nu, tyder på, at en fremtidig malariavaccine for at være effektiv må bestå af flere komponenter fra de forskellige stadier af malariaparasitens komplekse livscyklus. Det ukønnede stadium af malariaparasitten forårsager de kliniske symptomer, og det kønnede stadium er ansvarlig for transmissionen.

Udgangspunktet for nærværende arbejde var baseret på hypotesen om, at potentielt beskyttende antigener kan identificeres ved at korrelere tilstedeværelsen af antistoffer mod definerede antigener med beskyttelse mod malaria.

De immunologiske forhold, der er ansvarlige for udviklingen af erhvervet immunitet hos folk, der bor i malariaendemiske områder, er ikke fuldt klarlagte, men klassiske transfusionseksperimenter med polyvalent gammaglobulin fra malariaimmune donorer har vist, at antistoffer spiller en væsentlig rolle.

Der er udført kliniske randomiserede kontrollerede undersøgelser af effekten af lægemidler mod malaria anvendt i profylaktisk og behandlende dosering af børn i malariaendemiske områder i Afrika. Endvidere er der udført immunologiske analyser af *P. falciparum* antigener baseret på anvendelse af dyrkningsmæssige og immunkemiske metoder, og resultaterne af disse analyser er relaterede til kliniske og parasitologiske parametre. Der er foretaget undersøgelser af immunologiske reaktiviteter mod *P. falciparum* kønnede og ukønnede blodstadie antigener, samt observationer af kvanti-

teten af kønnede *P. falciparum* parasitter efter behandling med lægemidler mod malaria. Det er vist, at lægemidlerne klorokin og pyrimethamin/sulfadoxin ikke som tidligere antaget inducerer dannelsen af de kønnede former af *P. falciparum*, og observationerne *in vivo* korrelerer med de matematiske modeller, der er udviklet over gametocytogenesen.

Sammenhængen mellem passivt overførte malariaantistoffer fra moderen og malariasygelighed under det første leveår hos børn i et malariaendemisk område i Afrika er belyst.

De i afhandlingen præsenterede studier har specielt bidraget med den epidemiologiske og immunologiske karakterisering af specifikke *P. falciparum* antigener. Det er vist, at der er korrelation mellem antistofsvær på velkarakteriserede blodstadie antigener og parasitdensiteten i visse aldersgrupper, både i Øst- og Vestafrika.

Disse studier af klinisk og parasitologisk immunitet imod *P. falciparum* malaria hos børn bidrager til forståelsen af immunitet, klinik og transmission af *P. falciparum* i endemiske områder, hvilket er en forudsætning for forbedret anvendelse af eksisterende lægemidler mod malaria, og udviklingen og evalueringen af nye metoder til kontrol af malaria, som for eksempel en vaccine.

Birgit Leth Jensen. Eksamen: Tandlægeeksamen 1962, København. Nuværende stilling og ansættelsessted: Lektor ved Tandlægeskolen, Københavns Universitet

Arbejdet består af otte tidligere publicerede arbejder samt en sammenskrivning med titlen:

Cleidocranial dysplasia. A study on craniofacial and dental development with suggestions for a revised treatment strategy for the dentition.

Det foreliggende arbejde repræsenterer den hidtil mest omfattende undersøgelse af craniofacial morfologi og vækst samt udvikling af dentitionen hos patienter med dysplasia cleidocranialis (CCD).

Hovedformålet med arbejdet om CCD har været at forklare den gradvise udvikling af afvigelse inden for det craniofaciale område, herunder de ofte alvorlige forstyrrelser af tanddannelse og tanderuption, for at øge indsigten i sygdommens patogenese og herigennem bidrage til forbedrede behandlingsmuligheder. De kliniske og radiologiske aspekter vedrørende craniofacial og dental udvikling er beskrevet og det histologiske billede ved tænder og peridental væv er rapporteret.

CCD patienters største problem er den ofte svig-

tende eruption af permanente tænder, som delvis skyldes dannelse af multiple, overtallige tænder. Derfor er der i den foreliggende undersøgelse lagt stor vægt på udredning af udvikling, modenhed, eruption og behandling af den permanente dentition. Et unikt, longitudinelt undersøgelsesmateriale gjorde det muligt at bestemme tidspunktet for og lejrings af de overtallige tænder, som forekom hos alle patienter undtagen én. Ud fra resultaterne er en behandlingsstrategi for CCD udarbejdet: Fjernelse af primære og eventuelle overtallige tænder sammen med knoglelaget okklusalt for den normale, permanente tand hos alle patienter, hvor spontan eruption af permanente tænder ikke finder sted på det forventede tidspunkt.

I arbejdet præsenteres for første gang gennemsnitstegninger i lateral og frontal projektion af den kraniofaciale morfologi hos voksne mænd og kvinder med CCD. En longitudinel undersøgelse af en del af patienterne gav nye informationer om:

- Tidlig deformering af kraniebasis
- Anomal overfladeremodellering af knogler i kæber og kraniebasis
- Variabiliteten af kvalitative forandringer i kraniet
- Anomal suturel vækst af maksillen
- Udtalt anterior vækstrotation af mandiblen
- Anomal udvikling af dentitionen med hensyn til både tanddannelse, modenhed og eruption.

Disse resultater har, kombineret med observationen af ændret knogleremodellering ført til en hypotese, som forklarer ætiologi og patogenese for anomalierne i tandsystemet. Baseret på denne hypotese er en ny observations- og behandlingsstrategi foreslået og foreløbige behandlingsresultater er præsenteret.

Tom Klausen, født i Vancouver, Canada, 26. februar 1959. Eksamen: Cand.med. 1986, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Afdelingslæge, Reumatologisk afdeling, H:S Hvidovre Hospital

“The feed-back regulation of erythropoietin production in healthy humans”. Disputatsen omhandler en serie undersøgelser af den fysiologiske regulation af erythropoietin produktionen hos normale forsøgspersoner. Arbejdet er udført under ansættelser på Hæmatologisk afdeling, Amtssygehusene Gentofte og Herlev, samt Reumatologisk afdeling, Hvidovre Hospital.

Lektor Paul Ejnar Gremaud Kristjansen, Institut for Molekylær Patologi, Københavns Universitet. Eksamen: Cand.med., sommeren 1985, Københavns Universitet. Ph.d., Københavns Universitet, 1992

Disputatsarbejdet består af 8 tidligere publicerede arbejder samt en oversigtsafhandling. Det eksperimentelle arbejde er udført i perioden 1989 – 1994 under ansættelser ved Patologisk-Anatomisk Institut (har siden skiftet navn til Institut for Molekylær Patologi), Københavns Universitet og ved Steele Laboratory for Tumor Biology, Harvard Medical School, Boston, USA. Arbejdet omfatter en karakteristik af en række fysiologiske, energimetaboliske og farmakokinetiske parametre i humane kræftsvulster, transplanteret til immundefekte mus. Formålet var at udvide anvendelsen af den traditionelle heterotransplantationsmodel, et centralt redskab i eksperimentel kræftforskning, til at omfatte fysiologiske og farmakokinetiske undersøgelser af humant kræftvæv. Som en del af arbejdet udvikledes og karakteriseredes en perfunderet human tumor model. Denne eksperimentelle præparation tillader fuld kontrol over blodforsyningen til en kræftsvulst og ligeledes adgang til at opsamle alt fraløbende blod. Blodet kan erstattes med diverse perfusater af en sammensætning, der kan afpasses efter specifikke formål. Det konkluderedes at de udviklede modifikationer af modelsystemerne tillader vidtgående patofysiologiske og farmakokinetiske undersøgelser, og der anvises kvantitative parametre, der kan have fortsat betydning for undersøgelser af denne type.

Fin Stoize Larsen, født den 5. juni 1961. Eksamen: Cand.med. 1989, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Kursusreservelæge, kardiologisk afdeling B, Rigshospitalet, samt plasmafereseholdet, Hepatologisk afdeling A, Rigshospitalet

Disputatsarbejdet: Cerebral circulation in liver failure: Ohms law in force.

Hos patienter med akut leversvigt er hepatisk encefalopati og udvikling af hjerneødem forbundet med høj mortalitet. Årsagen til de cerebrale manifestationer ved leverinsufficiens kendes ikke, men metaboliske ændringer formodes at spille en rolle. Således er det i denne afhandling påvist at hjernens ilt- og glucosemetabolisme er reduceret til 1/3 af niveauet hos raske forsøgspersoner. I denne afhandling er betydningen af cirkulatoriske ændringer i hjernen undersøgt i relation til den cerebrale dysfunktion.

Normalt reguleres hjernens gennemblødning (CBF) i overvejende grad af det arterielle kuldioxid indhold (PaCO_2) og af hjernens metabolisme. Blodtrykket har normalt kun ringe indflydelse på CBF på grund af autoregulation, d.v.s. hjernearteriolernes, evne til at dilatere, respektive kontrahere, i forbindelse med arteriel hypo- eller hypertension. Denne autoregulation er gældende inden for vidde blodtryksrammer, d.v.s. fra 65 til – 150 mmHg i middelblodtryk (MAP). Udenfor disse rammer ændres CBF linært med MAP, hvilket betyder at den cerebrale vaskulære resistance forbliver konstant.

Ved hjælp af transcranial Doppler sonografi og Fick's princip (AVD02 metoden) påvises det, at autoregulationsmekanismen er ophævet ved akut leverinsufficiens og i nogle tilfælde også ved kronisk leversygdom. Dette indebærer, at selv et kortvarigt moderat blodtryksfald, som det er almindeligt forekommende ved leverinsufficiens, kan resultere i en kritisk reduktion af CBF med fare for udvikling af cerebral hypoksi. I tilfælde af arteriel hypertension vil øgning af CBF, som samtidig overstiger det faktiske metaboliske behov, føre til udvikling af cerebral hyperæmi (luksus-perfusion syndrom) og vasogent hjerneødem. Foruden tab af autoregulationen ved akut leversvigt er også hjernens kuldioxid -reaktivitet nedsat og kuldioxid reaktivitetskurven venstreforskuet. Med basis i disse iagttagelser opstilles en teori, som tager udgangspunkt i den cerebrovaskulære kantonus, hvor cerebral vasodilatation gradvist nedsætter den cerebrovaskulære resistance og reaktivitet.

På denne baggrund foreslåes en ændret behandlingsstrategi af patienter med akut leversvigt med primært sigte på at monitorere og kontrollere den cerebrale oxygenering og perfusion med f.eks. vena jugular interna oximetri og transcranial Doppler sonografi. Det tilstræbes også at balancen mellem det hydrostatiske og kolloidosmotiske tryk holdes konstant. Ved cerebral oxygenering og perfusion under fysiologiske grænser øges blodtrykket med pressorstoffer, mens cerebral hyperæmi enten kan modvirkes med labetalol for at inducere arteriel hypotension eller ved hyperventilation. Endvidere tilstræbes det at reducere hjernens venøse kardiameter for at nedsætte blodvolumen og det hydrostatiske tryk.

Peter Arent Laursen, født den 24. februar 1947 i Hellerup. Eksamen: Cand.psych. 1976 fra Københavns Universitet, Lic.med. 1981 fra Københavns Universitet, Dr.psych. 1990 fra Åbo Akademi, Finland, Psykolog – Direktoratet for Arbejdstilsynet, Forsknings- og udviklingsafdelin-

gen. Nuværende stilling og arbejdssted: Ekstern lektor ved Københavns Universitet, Institut for Folkesundhedsvidenskab

“The impact of aging on cognitive functions. An 11 year follow-up study of four age cohorts”. *Acta Neurologica Scandinavica*, suppl. 172, 96, 1997 (monografi).

Indledningsvis gennemgås en række primært udenlandske forløbsundersøgelser om aldring og kognitiv funktion. Ingen af disse efterlader et entydigt billede. Hovedproblemerne synes især at være knyttet til skævhed i selectionen af undersøgelsespersoner (ofte hvervet via annoncering), en utilstrækkelig statistisk model og/eller en uhensigtsmæssig parameterisering.

Hovedformålet med disputatsarbejdet er at beskrive indvirkningen af aldring på kognitiv funktion hos et udsnit af den voksne almenbefolkning og herunder at vurdere om en eventuel aldrings-effekt er jævnt fordelt over forskellige generationer og/eller over forskellige kognitive funktioner. Endvidere analyseres, om en tidligere funden virkning af personrelaterede og situationsrelaterede faktorer på testparametrene er stabil over tid, og om det er muligt at ensarte den virkning, som forskellige undersøgelsesledere har på resultaterne af en undersøgelse af kognitive funktioner.

Undersøgelsen blev gennemført som en forløbsundersøgelse af fire alderskohorter født i henholdsvis 1952, 1942, 1932 og 1922. I alt 1.026 personer blev undersøgt første gang i 1982-83, og 711 af disse igen i 1993 – 94 – i begge tilfælde ved hjælp af Cognitive Function Scanner metoden – en computerassisteret metode til undersøgelse af centrale kognitive funktioner. Der var et vist bortfald af undersøgelsespersoner i alle fire alderskohorter, mest i den ældste. Bortfaldet var størst blandt personer med den laveste skoleuddannelse og den laveste sociale status.

Resultaterne af genundersøgelsen, hvor hver undersøgelsesperson var sin egen reference, viste forskellige tendenser. En tendens indicerede et forholdsvis beskedent men dog statistisk signifikant fald i kognitiv funktion. Det drejede sig dels om non-verbal indlæring og hukommelse, dels om retention af verbal hukommelse, visuomotorisk og visuospatial hastighed, koncentration samt om reaktionstid. En anden tendens indicerede en forholdsvis beskedent forbedring af funktionsevnen. Det skete i relation til verbal indlæring og hukommelse, visuomotorisk og visuospatial præcision samt med hensyn til visuel perception. De aldringsrelaterede forandringer fandtes for en række testparametres vedkommende at være generationsspecifikke bl.a. med tendens til øget spredning i resultaterne med stigende alder. Selv om en del-

tagelse på ca. 70% i en genundersøgelse af 41-71 årige må karakteriseres som særdeles god, må det påregnes, at resultatet af genundersøgelsen formentlig ville have vist flere tegn på svækkelse, dersom det havde været muligt at genundersøge alle medlemmer af kohorterne, som var i live.

Det konkluderes, at alder, køn og skoleuddannelse er de vigtigste undersøgelsesperson-relaterede faktorer, og at disse tre faktorer altid bør tages i betragtning, når en persons neuropsykologiske testresultater skal vurderes. Den signifikante indvirkning af alder (generation) indikerer, at kognitiv funktion ikke alene afhænger af aldring, men også i høj grad moduleres af generationsspecifikke faktorer. På trods af intensiv træning af undersøgelseslederne med særlig vægt på standardisering af den måde, hvorpå testinstruktionerne gives, var det et uomtvisteligt faktum, at undersøgelseslederfaktoren har indvirkning på de resultater, som fremkommer ved testningen.

Projektet er gennemført ved Center for Sygdomsforebyggelse på Københavns Amts Sygehus i Glostrup med økonomisk støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd, Statens sundhedsvidenskabelige Forskningsråd og Else og Mogens Wedell-Wedellsborgs Fond.

Bo Lidegaard. Eksamen: Cand.phil., historie 1984 ved Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Ambassaderåd: Cand.phil. Bo Lidegaard, Kongelig Danske Ambassade, Paris

Disputatsarbejdet: Inspiration til disputatsen stammer fra arbejdet med mit historiske speciale fra 1984 om amerikanske militære interesser i Grønland 1941-51. Her fik jeg mistanke om, at historien om Henrik Kauffmann i dansk diplomati rummede en nøgle til forståelsen af dansk udenrigspolitik i en periode, hvor Danmarks internationale stilling blev afgørende forandret.

Gennem ti års ansættelse i udenrigstjenesten 1984-1994 modnedes tanken om at skrive en samlet fremstilling om Henrik Kauffmann som udenrigspolitisk aktør, og i efteråret 1984 gik undersøgelserne for alvor i gang. Under 18 måneders orlov, hvor jeg som stipendiat var knyttet til Retsvidenskabeligt Institut ved Københavns Universitet, gennemførtes hovedparten af forskningen og skriveprocessen.

Faglig støtte og hjælpsomhed både fra Retsvidenskabeligt og Historisk Institut samt fra andre berørte forskere, administrativ fleksibilitet fra Udenrigsministeriet og økonomisk støtte fra Gangstedfonden, Hermod Lannungs Fond, Konsul

George Jorck og hustru Emma Jorcks fond, institutionen San Cataldo, Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI), det daværende Sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) og Dansk Udenrigspolitisk Institut gav projektet optimale arbejdsvilkår, og muliggjorde en komprimeret forskningsindsats i såvel hjemlige som de udenlandske arkiver.

Selve fremstillingen og de bærende teser blev i vidt omfang udviklet gennem dialog med en kreds af fagfæller, kolleger, venner og familie, som gennemlæste og kommenterede kortere eller længere dele af manuskriptet. Samlerens Forlag påtog sig på et forholdsvist tidligt tidspunkt at trykke bogen, enten i form af en monografi eller som doktordisputats, hvilket gjorde det muligt at få afhandlingen udgivet den 22. november 1996, kort efter, at den var antaget til forsvaret.

Afhandlingens hovedtese drejer sig om de brugerflader i dansk udenrigspolitik, som Henrik Kauffmanns Dissens i dansk diplomati efter min opfattelse afspejler. Hvor tidligere forskning har været tilbøjelig til at se Henrik Kaufmanns opgør med samarbejdspolitikken under besættelsen og hans skepsis efter befrielsen over for "ikke-blokpolitikken" som bestemt af de konkrete omstændigheder, er det således min tese, at Kauffmanns opgør med den fremherskende linie i dansk udenrigspolitik skal ses som led i en længere udviklingsproces, der ledte Kauffmann frem til en anden opfattelse af Danmarks internationale stilling og interesse, end den, der var fremherskende i København. Med dette udgangspunkt fremsættes forsøgsvis en tolkning af dansk udenrigspolitik 1919-1958 som præget af brydninger mellem et nationalt bundet, overfor at kosmopolitisk syn på Danmarks internationale stilling.

Henrik Kai Francis Lublin, født den 19. december 1945, København. Eksamen: Cand.med., vinteren 1978, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Overlæge, Rigshospitalet, Psykiatrisk afdeling 0, Blegdamsvej 9, 2100 København Ø

Orale dyskinesier kan fremkaldes hos primater ved både akut og kronisk medikamentel behandling. Primat dyskinesimodellen udgør den formentlig bedste dyremodel for tardiv dyskinesi (TD). Doktorafhandlingen er inddelt i to områder. Den første del omfatter undersøgelser i *Cebus apella* aber, medens den anden del omfatter kliniske undersøgelser. Akutte orale dyskinesier og pudsningadfærd kan fremkaldes hos aber indgift af dopamin D1 receptor agonister (DIRA). Akut-

te orale dyskinesier hos aber består af orofaciale bevægelser i form af tungeprotrusioner, slikke-, tygge- og læbebevægelser. Det akutte og tardive orale dyskinesiske syndrom hos aber ligner i høj grad de orofaciale dyskinesier, man ser hos patienter med TD. Medens D1RA fremkalder akutte orale bevægelser, har D2RA og DA D1 receptor antagonist (D1RAN) en hæmmende indflydelse på både spontane orale bevægelser og D1RA-inducerede dyskinesier, og medens langtidsbehandling med D2RAN fremkalder/forstærker TD hos aber, har langtidsbehandling med D1RAN ikke denne virkning. D2RAN kan både hos primater og gnavere forværre så vel som undertrykke orale bevægelser. Om disse to modsatrettede virkninger gælder det generelt, at lave doseringer af D2RAN fremkalder akutte orale dyskinesier, medens høje (hos aber ikke dystone) doser virker undertrykkende. Det akutte dyskinesiske syndrom induceret af D1RA og D2RAN kan blokeres af antikolinerge medikamenter (f.eks. biperiden) og forværres af kolinergika (f.eks. pilocarpin). Dette er forskelligt fra de virkninger af kolinergika og antikolinergika, der kan påvises ved behandling af TD. TD hos patienter og *Cebus* aber er enten upåvirkede eller forværres af antikolinerg behandling, medens kolinergika kan have en bedrende indflydelse. En direkte påvirkning af dyskinesierne kan ikke udelukkes, men interaktionen kan i høj grad skyldes, at antikolinerg medicin formindsker den af konventionelle antipsykotika (neuroleptika) fremkaldte pseudoparkinsonisme, hvilket generelt øger lokotion og bevægelse. En tilsvarende, men modsat mekanisme er formentlig årsag til den TD-undertrykkende effekt, der kan ses ved dosisøgning af neuroleptika: De pseudoparkinsonistiske symptomer forværres, og lokotion og andre bevægelser (inkl. dyskinesier) reduceres.

På basis af egne undersøgelser og de studier, der er præsenteret i den sammenfattende afhandling, er der fremsat en revideret model for patofysiologien bag akutte orale dyskinesier hos primater og mennesker: Det akutte orale dyskinesiske syndrom fremkaldes som følge af en ændret balance mellem hæmmende og forstærkende receptormedierede neuronale aktiviteter. DA D1 eller acetylkolin receptor-medieret aktivitet forstærker/fremkalder det akutte orale dyskinesiske syndrom, medens DA D2 receptor-medieret aktivitet virker hæmmende. Både D1- og D2RAN kan virke hæmmende, men for D2RAN gælder det kun i højere (hos aber ikke-dystone) doseringer, hvor den parkinsonistiske og den generel dæmpende/sederende effekt sætter ind. Akutte orale dyskinesier foreslås at blive fremkaldt eller hæmmet ved påvirkning af neuronale strukturer i striatum og andre

områder af de basale ganglier. Interaktionerne involverer formentlig adskillige neurotransmittersystemer ud over det dopaminerge, f.eks. det GABAerge, acetylkolinerge og glutamaterge system.

Stig Peter Magnusson, født i Sverige. Eksamen: Bachelor of Science, Physical Therapy, 1986, Louisville, Kentucky, USA. Nuværende stilling og ansættelsessted: Projekt koordinator: Team Danmark Test Center, Bispebjerg Hospital

Afhandlingen er baseret på 9 videnskabelige artikler, som omhandler fundamentale problemstillinger vedrørende passiv bevægelighed i bevægeapparatet. De eksperimentelle undersøgelser blev udført på Nicholas Institute of Sports Medicine and Athletic Trauma, Lenox Hill Hospital, New York, USA og Team Danmark Testcenter, Rigshospitalet, København i perioden 1990 – 1996.

Bevægelighed betragtes som et vigtigt element i forbindelse med fysisk træning, og selv om effekten af udspændingsøvelser aldrig er blevet videnskabeligt dokumenteret, anvendes udspænding i høj grad af eliteidrætsfolk og motionister samt i almindelig fysioterapeutisk behandling. Viden om bevægelighed er baseret hovedsagelig på dyreforsøg samt humane studier, hvor maksimale ledvinkeludslag har udgjort den vigtigste måleparameter. Ledvinkler kan imidlertid kun tilvejebringe sparsom information, idet vævsmodstand og stivhed vil være ukendt. Set ud fra såvel et basalt videnskabeligt som et klinisk synspunkt er det derfor centralt at kortlægge effekten samt mekanismerne bag udspænding som behandlingsform. Formålet med nærværende studie var således at tilvejebringe øget neurofysiologisk og biomekanisk viden om, hvorledes menneskets skeletmuskulatur reagerer under udspænding.

Der blev udviklet en metode til kontinuerlig registrering af passiv modstand i hasemusklér og samtidig registrering af udspændingshastighed samt graden af udspænding (ledvinkel). Til simulation af en klinisk statisk udspænding blev hoftelæddet fastholdt i 120° flekteret stilling, mens knæleddet blev passivt ekstenderet til en forudbestemt vinkel (dynamisk fase). Denne position blev fastholdt i 90 sek. (statisk fase), hvorunder den passive vævsmodstand altid faldt eksponentielt med tiden. Ligeledes målte personernes maksimale udspændingstolerance (smertegrænse) defineret som det punkt hvor personerne selv standsede udspændingsgraden. Ud fra forløbet af den passive vævsmodstand relateret til knæledsvinklen under selve den dynamiske udspænding beregnedes udspændingsenergi samt vævsstivhed. I den statiske

fase af udspændingerne måltet faldet i passiv modstand over 90 sek. (stress-relaxation).

Det blev med denne forsøgsmodel vist, at 90 sek. udspænding førte til et signifikant fald på 30% i passiv modstand. Ved gentagne udspændinger over 90 sek. kunne vævsegenskaberne klart forandres, svarende til at vævet forlænges eller vævstivheden nedsættes. Imidlertid viste det sig, at denne effekt kun var af akut karakter, da samtlige vævsegenskaber returnerede til de oprindelige værdier efter en time uden udspænding. Daglige udspændinger udført gennem 3 uger ændrede ikke vævets mekaniske egenskaber, derimod øgedes personernes tolerance overfor udspænding signifikant svarende til en ændret smertegrænse. Muskulær styrketræning viste sig at øge passiv muskelstivhed, og dette kunne ikke modvirkes af samtidig smidighedstræning. Den akutte virkning af forskellige former for udspændingsøvelser viste sig at bero på akutte ændringer i smertetolerance i stedet for ændringer i materialeegenskaber. Relativt usmidige personer viste sig at have øget vævstivhed men samtidig også en lavere smertetolerance overfor udspænding sammenlignet med personer med normal smidighed.

Den udviklede måleteknik har tilladt en serie forsøg, som har beskrevet basale aspekter i forbindelse med den levende muskel-seneenheds materialeegenskaber. Dette vil kunne lede til yderligere forskning indenfor risici for skader på bevægeapparatet, optimal træning samt rehabilitering.

Søren Møller. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen, Københavns Universitet, 1987. Nuværende stilling og ansættelsessted: Afdelingslæge, klinisk fysiologisk/nuklearmedicinsk afdeling på Amtssygehuset i Herlev

Doktorafhandlingen omfatter otte artikler publiceret i internationale tidsskrifter og en sammenfattende redegørelse. Det tilgrundsiggende arbejde er udført under min ansættelse som forskningsstipendiat ved klinisk fysiologisk/nuklearmedicinsk afd., Hvidovre Hospital i perioden 1990-1995.

Patienter med cirrose har foruden portal hypertension karakteristiske ændringer i det systemiske kredsløb med øget minutvolumen og pulsfrekvens, lav total perifer modstand og lavt arterielt blodtryk. Patofysiologisk kan tilstanden forklares af en perifer arteriel vasodilatation med aktivering af modregulatoriske mekanismer. Den hyperdynamiske tilstand kan have betydning for sygdommens udvikling og forløb.

Disputatsarbejdets formål har været hos patien-

ter med cirrose at identificere hæmodynamiske prognostiske variable, at vurdere døgnrytmen af det arterielle blodtryk, at vurdere volumenfordeling og transitider i relation til kardiovaskulær funktion, at vurdere den hæmodynamiske effekt af volumenekspansion og iltinhalation, samt at belyse betydningen af nyligt beskrevne vasoaktive substanser i relation til den hyperdynamiske tilstand med vægt på endotelinsystemet og vasodilatatoren calcitonin gen-relateret peptid (CGRP).

Den centrale cirkulationstid blev identificeret som en selvstændig prognostisk markør. Ved måling af døgnblodtrykket blev dette hos patienter med cirrose fundet lavt om dagen sammenlignet med kontrolpersoner, men normalt om natten. Iltinhalation og volumenekspansion påvirkede ikke det arterielle blodtryk, men iltinhalation reducerede det forhøjede minutvolumen som udtryk for en forbedring af den hyperdynamiske tilstand. Ved forsøg på at øge det i forvejen lave centrale blodvolumen med hyperosmolær volumenekspansion var dette, i modsætning til kontrolpersoner og patienter med lettere cirrose, ikke muligt hos de svært syge patienter, idet forsøg herpå alene førte til en øgning af det ikke-centrale blodvolumen. MR undersøgelser af hjertet viste en reduktion af de højresidige hjertekamre. Det cirkulerende CGRP var øget ved cirrose og relateret til den lave vaskulære modstand og den centrale hæmodynamik, hvorfor CGRP kunne tænkes at spille en rolle i den arterielle vasodilatation ved cirrose. Endotelinsystemet, udgør et meget stærkt vasokonstriktorisk potentiale. Cirkulerende koncentrationer af endotelin-1 og endotelin-3 var øget ved cirrose og relateret til leverfunktion og graden af dekomensation. De øgede cirkulerende værdier kan være betingede af en øget hepatosplanchnisk dannelse, og relationer mellem den hepatosplanchniske dannelse af endotelin og den centrale hæmodynamik tyder på, at systemet bidrager til at modvirke de potentielt skadelige virkninger af den perifere vasodilatation.

Sammenfattende understreger resultaterne sammenhængen mellem nyere vasoaktive systemer og den abnorme systemiske og centrale hæmodynamik og deres mulige betydning for udviklingen af det hyperkinetiske kredsløb. Udforskningen af de kardiovaskulære abnormiteter ved cirrose og portal hypertension har hidtil stået i skyggen af den splanchniske hæmodynamik, men der er nu tiltagende opmærksomhed omkring det hyperdynamiske syndrom som en latent eller manifesteret kredsløbsinsufficiens og et multiorgan-svigt med påvirkning af flere organsystemers hæmodynamik og funktion. Dette kan have betydning for patienternes sygdomsforløb og ringe prognose.

Flemming Steen Nielsen, født den 8. juni 1937 i Esbjergærde. Eksamen: Mag.art. i filosofi 1963 ved Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Lektor ved Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet

Alfred Sidgwick's argumentationsteori.

I betragtning af den gennem de sidste 3-4 årtiers stedse voksende interesse for den formelle logiks anvendelse på naturligsproglig argumentation – herunder det videnskabelige studium af juridiske, politiske og filosofiske dialoger – må den næsten totale negligeren af den engelske logiker *Alfred Sidgwick* (1850-1943) indsats på netop dette felt betragtes som en væsentlig mangel. Nærværende afhandling, som er den første monografi om Sidgwick, forsøger at råde bod herpå. Den påviser ikke alene, at Sidgwick's relativt omfattende forfatterskab foregriber væsentlige dele af den moderne Argumentationsteori eller *Informal Logic* med hensyn til studiet af de abstrakte logiske skemaers anvendelse på komplicerede og kontroversielle argumentformuleringer, men at han også giver sin egen originale og stadig aktuelle løsning på problemerne omkring forholdet mellem formalisering og fortolkning, forholdet mellem vaghed og flertydighed, lødigheden af definitionskrav i forskellige typer diskussionssituationer, anvendelsen af distinktionen analytisk/ analytisk, samt på markant vis afklarer det komplekse og hidtil i alt væsentligt uafklarede problemfelt omkring lødigheden af forskellige typer flertydigheds-, vagheds- og irrelevansindvendinger. Ifølge afhandlingen kan Sidgwick's opfattelse af logiske distinktioners, slutningsskemaers og princippers anvendelse på konkret argumentation træffende karakteriseres som "rogativ", d.v.s. fortolkende, spørgende, tentativt indvendende og fundamentalt dialogisk – i kontrast til den traditionelle lærebogslogik's "kriterielle", d.v.s. formaliserende, konstaterende og fundamentalt monologiske *approach*. Ikke mindst væsentlig er dette rogative logiksyns opfattelse af definitionslæren som en teori om gradvis og stykvis konkret *præcisering* i konkrete diskussioner.

Afhandlingen er udgivet med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd.

Inge Nordgaard-Lassen, født 28 juni 1958. Eksamen: Cand.med 1984, Københavns Universitet, HD 1992, Handelshøjskolen i København. Nuværende stilling og ansættelsessted: 1 Reservelæge, Medicinsk gastroenterologisk afdeling, Hvidovre Hospital

"Colon as a digestive organ – the importance of

colonic support for energy absorption as small bowel failure proceeds".

Afhandlingen belyser colons fordøjelsesfunktion og evne til at kompensere for en ufuldstændig fordøjelse og absorption af kulhydrat i tyndtarmen hos mennesker med reduceret tyndtarmsfunktion.

Anaerobe bakterier i colon fermenterer malabsorberet kulhydrat og protein med produktion af kortkædede fedtsyrer (SCFA) samt kuldioxid, hydrogen og methan. SCFA kan ikke oksideres i colon, men absorberes over colons slimhinde og indgår som en energikilde i organismens aerobe stofskifte.

I modelsystemer fandtes, at stivelse, der nedbrydes hurtigt i tyndtarmen, også nedbrydes hurtigt af colons bakterier, at resistens stivelse, der ikke nedbrydes i tyndtarmen, nedbrydes langsomt men fuldstændigt af colons bakterier, og at produktionen af SCFA stammer fra fermentering af fibre, resistent stivelse samt ikke absorberet protein – afhængig af kostens sammensætning.

Produktionen af SCFA i den proksimale tyndtarmsnære colon undersøges hos patienter med ileorektalanastomose eller ileal pouch-anal anastomose. Mængde og type af substrat fandtes afgørende for produktionen af SCFA mens placeringen af fermentationskammeret i forhold til tyndtarmen var af mindre betydning.

Graden af malabsorption hos kort-tarmspatienter blev sammenlignet for patienter med og uden fungerende colon og sandsynliggør, at colon kan reducere organismens tab af kulhydrat samt det fækale kalorietab med 500 kcal/d, hvis kosten er kulhydratrig sammenlignet med en isokalorisk fedtrig kost. Det fækale kalorietab som funktion af tyndtarmslængden blev hos 148 patienter sammenlignet for patienter med total colectomi, partiel colectomi og patienter med fuldt fungerende colon. Colectomi medfører et kalorietab på ca. 200 kcal/d hos patienter med mere end 150-200 cm af deres tyndtarm i funktion. Hos kort-tarmspatienter (<150-200 cm tyndtarm) var forskel i energitab betydelig større, 800-1100 kcal/d, mellem patienter med og uden bevaret colon. Såvel hydrogen breath-testen som koncentrationen af SFCA i fæces og perifert blod har været anvendt som mål for den bakterielle fermentation i colon. Trods en påvist betydelig malabsorption af fermenterbare næringsstoffer fra tyndtarmen og en udtalt produktion af SFCA i colon hos kort-tarmspatienter kunne ingen af de tre metoder afsløre selv store forskelle i den bakterielle nedbrydning af komplekse kulhydrater.

Colons evne til at reducere energitabet ved bakteriel degradation af malabsorberet kulhydrat og protein forklarer colons rolle som muligt fordøjelsesorgan hos mennesket.

(Arbjdet er udført på medicinsk gastroenterologisk afdeling, CA, Rigshospitalet).

Jesper Nørregaard, født den 4. juli 1958, København. Eksamen: Lægevidenskabelig kandidateksamen, 1987, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: 1. reservelæge, Reumatologisk afdeling, Bispebjerg hospital

Doktorafhandlingen omfatter 9 publicerede artikler samt en sammenfattende redegørelse. Undersøgelserne er udgået fra Reumatologisk afdeling, Frederiksberg Hospital.

Tre centrale kliniske aspekter, muskelfunktion, psykologiske faktorer og prognose blev analyseret hos patienter med generaliserede muskuloskeletale smerter (defineret ved fibromyalgi kriterier). Det primære fokus var på bestemmelse af muskelfunktionen, idet metodestudier herindenfor også indgik.

Muskelstyrke blev vurderet ved isometriske og isokinetiske målinger og udholdenheden ved standardiserede udholdenhedstest og cykeltest. Ved brug af elektrisk muskelstimulation kunne den relative betydning af perifere respektive centralnervøse årsager til lav volunter muskelstyrke og udholdenhed estimeres. Metaboliske parametre vurderedes ved blodprøver taget under cykeltesten og ved NMR spektroskopi under en standardiseret udholdenhedstest. Generelt viste patienterne en lidt lavere grad af anstrengelse ved såvel styrke som udholdenhedstest. Hos en del af patienterne fandtes en moderat (35%) nedsættelse af den estimerede "sande" muskelstyrke i forhold til utrændede kvinder. En senere undersøgelse af en nyhenvist gruppe af patienter viste dog næsten normal muskelstyrke. Udholdenhedstestene viste, at patienterne var i dårlig kondition, men tydede ikke på nogle betydningsfulde abnormiteter i muskelmetabolismen.

De psykiatriske undersøgelser viste, at en gruppe af patienterne (ca. 1/3) scorede klart højere end andre patienter med smerter på en lang række psykometriske skalaer herunder angst og depression. Næsten alle patienterne klagede over svær træthed og scorede højt for somatisering. Arbejdsstatus var relateret til psykometrisk score, men ikke til fysisk kapacitet eller grad af anstrengelse under testene. Fysisk kapacitet eller grad af anstrengelse var ikke relateret til psykometrisk score.

I en opfølgingsundersøgelse rapporterede 90% uændrede eller forværrede symptomer 4 år efter første undersøgelse. Et randomiseret placebo kontrolleret behandlingsstudie blev foretaget

med en serotonin-reuptake hæmmer (citalopram). Der fandtes ingen effekt heraf.

Vores og andre fund taler imod væsentlige abnormiteter i muskelfunktionen. I nogle tilfælde findes en moderat nedsat fysisk kapacitet formentlig betinget af fysisk inaktivitet, men neuroendokrine mekanismer kan også være af betydning. Patienterne havde flere psykiske symptomer, især flere somatiseringssymptomer end andre patienter med smerter. Flere store populations baserede prospektive studier er dog nødvendige at foretage førend generelle konklusioner kan drages vedrørende psykologiske forhold og prognose.

Den væsentligste økonomiske støtte til undersøgelserne blev opnået fra OAK foundation, Lykfeldts Legat, Gigtforeningen og Minister Erna Hamiltons fond.

Karsten Skovgaard Olsen. Eksamen: Cand.med. 1979, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Administrerende overlæge, Operations- og anæstesiologisk afdeling Y, Amtssygehuset i Glostrup

Doktorafhandlingen: "The influence of ketanserin on intracerebral haemodynamics – with special reference to neuroanaesthesia" er baseret på tidligere publicerede originalartikler og en sammenfattende oversigt. Arbejdet er udført under mine ansættelser på anæstesi-afdelingen på Amtssygehuset i Glostrup og på Rigshospitalet. Blodtryksnedsættende medikamenter anvendes ofte i forbindelse med neuroanæstesi eller -intensiv terapi, men har ofte også u hensigtsmæssige effekter. Formålet med afhandlingen var at karakterisere effekten på den normale hjerne af et alternativt blodtryksnedsættende medikament – ketanserin, der er en serotonin antagonist med affinitet til 5-HT₂ receptorer. Forskellige isotop-baserede metoder anvendtes til at måle effekten af ketanserin på hjernens gennemblødning (CBF) og iltstofskifte hos vågne forsøgspersoner. Ved under inducerede ændringer i blodtrykket eller blodets indhold af kuldioxid (CO₂) at måle forskellen i oxygenindhold i arterieblod og cerebralt venøst blod undersøgte tillige, om ketanserin påvirker hjernens autoregulation (det fænomen at CBF er konstant trods ændringer i blodtrykket) eller CO₂ reaktivitet (det fænomen at CBF ændrer sig ved ændringer i blodets indhold i kuldioxid). Effekten på trykket i hjernen blev undersøgt hos patienter, der med diagnostiske formål havde fået indlagt et kateter i hjernens hulrum. For at afsløre en eventuel interaktion med anæstetika blev effekten af ketanserin på CBF, iltstofskifte, autoregulation 0.9 CO₂ reaktivitet hos tillige un-

dersøgt under 2 forskellige typer anæstesi. Samtidig undersøgte effekten på ovennævnte parametre af forskellige koncentrationer af isofluran, en af de hyppigst anvendte anæstesigasser.

Ketanserin i lav dosering fandtes ikke at have effekt på de målte parametre. En højere dosis reducerede både CBF og hjernens iltstofskifte d.v.s. den normale kobling mellem CBF og stofskifte var bevaret. Isofluran i beskeden koncentration mindskede CBF og hjernens iltstofskifte, medens en højere koncentration derimod øgede CBF, sænkede iltstofskiftet yderligere og påvirkede hjernens autoregulation negativt. Disse effekter var upåvirkede ketanserin.

En høj isoflurankoncentration kan være nødvendig for at kontrollere blodtrykket i forbindelse med operation, men er uhensigtsmæssig ved anæstesi til kirurgi i hjernen p.g.a. de nævnte effekter på hjernen. Kombination af isofluran og ketanserin burde kunne reducere den nødvendige isoflurankoncentration. I forhold til andre blodtryknedsættende medikamina har ketanserin kun få og beskudne bivirkninger. Indgift af ketanserin er desuden i dyreforsøg påvist at reducere neuronal skade i forbindelse med iltmangel tilstande i hjernen. Disse egenskaber samt de nærværende resultater tyder på, at ketanserin kunne have en plads i neuroanæstesi. Mulige anvendelser diskuteres og kliniske undersøgelser anbefales.

Jakob Skovgaard-Petersen, født den 28. august 1963. Eksamen: Nysproglig student 1981 og samme år immatrikuleret ved Københavns Universitet i religionshistorie. Blev i 1989 mag.art. i religionshistorie og modtog samme år universitetets guldmedalje for en afhandling om en sufior-dens ritualer. Var 1989 – 90 postgraduate student i arabisk og islamiske studier ved Universitetet i Leiden, 1990 – 91 videnskabelig medarbejder ved Center for Mellemøststudier, Odense Universitet, 1991 – 94 kandidatstipendiat ved Carsten Niebuhr Institutet, Københavns Universitet og 1995 – 96 forskningsstipendiat sammesteds, lønnet af SHF til et projekt om druserne. November 1996 ansat som adjunkt ved CNI og december 1997 dr.phil. på afhandlingen "Defining Islam for the Egyptian State". Forskningsophold i Cairo 1985 – 86, i Damaskus 1987 og i Beirut 1995 – 96. Nuværende stilling og ansættelsessted: Adjunkt på Carsten Niebuhr Institutet for Nærorientalske Studier

Disputatsen "Defining Islam for the Egyptian State. Muftis and Fatwas of the Dār al-Iftā" er en undersøgelse af den statslige ægyptiske fatwa-institu-

tion fra 1895 til 1993. Denne institution giver udtalelser om islamisk lov til den ægyptiske administration og borgere i ind- og udlandet. Disputatsen følger institutionens historie og portrætterer de forskellige statsmuftier, der stod i spidsen for den. Herved tegnes et billede af den juridiske udvikling i islamisk tænkning i det 20. århundrede, eksemplificeret ved en række særstudier af økonomiske og medicinske fatwaer. Samtidigt er det muligt at indkredse vilkårene for debatten om islam og islamiske normer i den ægyptiske offentlighed.

Anne Peutzfeldt, født den 20. juni 1961, Odense. Eksamen: Tandlægeeksamen 1986, København. Nuværende stilling og ansættelsessted: Lektor, Afdeling for Dentalmaterialer, Odontologisk Institut, Københavns Universitet.

Disputatsarbejdet: Der foreligger en bekendtgørelse nr. 520 af 9. juni 1994 fra Miljø- og energiministeriet om forbud mod salg af kviksølv og kviksølvholdige produkter. Ifølge bekendtgørelsen dispenseres, foreløbig indtil januar 1999, for forbudet mod salg af kviksølv til tandfyldning af kindtænder, hvor der er slid på fyldningen. Det er derfor af stor betydning, at tandlægeverdenen har materialer til rådighed, der på alle måder kan erstatte den kviksølvholdige sølvarnalgam, som i mange år har været det mest udbredte tandfyldningsmateriale. Et nærliggende alternativ til amalgam udgøres af plastmaterialerne. Imidlertid er selv de nyeste plasttyper forbundet med en række uheldige egenskaber, der gør, at store plastfyldninger har kortere holdbarhed end tilsvarende arnalgamfyldninger. Dette gør plastfyldninger til en dyrere løsning for patienten både hvad angår penge og tandsubstans.

De største ulemper ved vore dages plastmaterialer er polymerisationskontraktion og utilstrækkelig (slid) styrke i områder, der udsættes for kraftige tyggebeklastninger. I mange laboratorier verden over gøres en stor indsats for at komme disse ulemper til livs. Denne indsats diskuteres i disputatsarbejdet, der endvidere beskriver forfatterens egne forsøg på at udvikle mekanisk stærkere og mere slidstærke plast gennem modifikationer af plastmaterialernes monomersystem. Idéen bag arbejdet er baseret på det faktum, at alle polymeriserede plastmaterialer indeholder ureagerede dobbeltbindinger samt andre funktionelle grupper. På denne baggrund er visse lavmolekylære stoffer blevet sat til monomersystemet i formodning om, at de ville reagere med og forbinde nogle af de funktionelle grupper og derved forbedre polymerens mekaniske egenskaber.

De undersøgte additiver var af tre typer: carboxylsyreanhydrider, diketoner og aldehyder. Additivernes potentiale i dentale plastmaterialer blev vurderet ud fra måling af mekaniske egenskaber, omsætningsgraden af dobbeltbindinger, in vitro slidstyrke, hårdhed og fordampningsgrad. Ved til sætning af de nævnte stoffer sås en positiv virkning på de undersøgte egenskaber. Det ser således ud, som om brugen af de undersøgte stoffer kan udgøre en farbar vej til udvikling af et stærkere plastmateriale.

Vibeke Ravn Skovlund. Eksamen: Cand.mag. 1978, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Afdelingslæge, Patologisk-anatomisk Institut, KÅS Herlev

Disputatsen: ABH and related histo-blood group antigens in normal and malignant human endometrium in relation to genetic and hormonal factors. APMS 105, suppl. 69, 1997.

Doktorafhandlingen omfatter 10 publicerede artikler og ovennævnte sammenfattende oversigt.

De tilgrundlæggende undersøgelser er udført i årene 1988 til 1992 ved Patologiafdelingen, Rigshospitalet.

Arbejdet er udført i tæt samarbejde med prof. dr.odont. Erik Dabelsteen, Københavns Tandlægeskole.

Udover ansættelse som klinisk assistent (3 år) ved Rigshospitalet, er arbejdet finansieret ved støtte fra flere fonde, herunder Kræftens Bekæmpelse og Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd.

Jesper Irving Reimers, født den 4. december 1960, Sønderborg. Eksamen: Cand.med. juni 1987, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: Kursusreservelæge, Børneafd. GGK, Rigshospitalet

Interleukin-1 β induced transient diabetes mellitus in rats, A model of the initial events in the pathogenesis of insulin-dependent diabetes mellitus?

Disputatsen består af 7 publicerede arbejder samt en oversigtsafhandling. Det eksperimentelle arbejde er udført under ansættelse ved Steno Diabetes Center og Hagedorn's Forskningsinstitut fra 1989 til 1995.

Arbejdet tager udgangspunkt i en model for patogenesen til IDDM foreslået i 1987. Modellen fokuserer på cytokinet interleukin-1 β (IL-1) som en væsentlig mediator af beta celle drab.

Formålet med arbejdet var at undersøge effekten af indsprøjtninger af recombinant humant IL-1 β på beta celle funktion og morfologi hos rotter.

Som grundlag for valg af administrationsvej og dosis udførtes farmakokinetiske undersøgelser af IL-1 på rotter.

I overensstemmelse med *in vitro* fund, inducerede daglige indsprøjtninger af IL-1 β i rotter initial beta celle stimulation efterfulgt af hæmning. Desuden induceredes perifer insulin resistens. En daglig IL-1 injektion i 5 dage inducerede en diabetes mellitus lignende tilstand karakteriseret ved hyperglycæmi og hypoinsulinæmi. Ved elektronmikroskopiske undersøgelser fandtes tegn på begyndende apoptose, men ingen tegn på beta celle drab. Den diabetes mellitus lignende tilstand var forbigående, hvis IL-1 injektionerne stoppedes efter 5 dage, og forværredes ikke ved at fortsætte ud over 5 dage.

Det foreslås at den IL-1 inducerede diabetes mellitus lignende tilstand kan bruges som en model for den initiale fase i patogenesen til IDDM. Denne model blev benyttet til at undersøge muligheder for at intervenere i IDDM patogenesen.

Samtidig indsprøjtning af IL-1 og 10 ganges overskud af IL-1-receptor antagonist forhindrede den IL-1 inducerede hyperglucagonæmi og feber, men ikke den diabetes lignende tilstand. Hæmning af nitrogen oxid (NO) dannelsen forhindrede IL-1 induceret hyperglycæmi og hypoinsulinæmi. Undersøgelser tyder på at genetiske forskelle i IL-1 stimuleret induktion af den cytokin inducerbare NO syntase (iNOS) eksisterer og kan forklare observerede rotte stamme forskelle i induktionen af den diabetes lignende tilstand. Blokkering af NO dannelsen beskytter ikke mod IL-1 induceret hæmning af rotte thyroidea epithel celle funktion *in vivo* og *in vitro*. Data viser at IL-1 inducerer lavere mængde af iNOS og NO i thyroidea epithel celler i forhold til beta celler. Dette kan måske forklare hvorfor IL-1 ikke inducerer thyroidea epithel celle død.

Daglige indsprøjtninger af IL-1 gennem 3 måneder ændrede ikke diabetes incidensen eller insulitten men forværede thyroiditten og inducerede hypothyroidisme hos spontant diabetiske BB rotter. Dette taler for at patogenesen til autoimmune thyroidit samt til diabetes mellitus er forskellig, og afviser ikke at IL-1 er af væsentlig betydning i diabetes mellitus patogenesen. Indsprøjtninger af IL-1 ikke kan efterligne den forhøjede lokale koncentration set ved insulinitis.

Thomas Andersen Schmidt, den 1. juli 1958, Arlington, Virginia, USA. Eksamen: Cand. med. 1985, Københavns Universitet. Nuværende stilling og ansættelsessted: 1. reservelæge, Thoraxkirurgisk afdeling RT, Rigshospitalet

Disputatsen **Human myocardial and skeletal muscular Na,K-ATPase in relation to digoxin treatment of heart failure** (Lægeforeningens forlag 1997 samt Dan. Med. Bull.) består af 9 artikler og en sammenfattende redegørelse. Det eksperimentelle arbejde blev udført på Hjertecenteret, Rigshospitalet under vejledning af overlæge, dr. med. Keld Kjeldsen og blev bl.a. støttet af Hjerteforeningen. Afhandlingen blev forsvaret den 12. september 1997. Docent, med. dr. Tomas Jogestrand (Huddinge), professor, dr. med. Torben Clausen (Århus) og docent, dr. med. et scient. Thomas Zeuthen (København) var officielle opponenter. Afhandlingen omhandler en undersøgelse på dyr og mennesker af Na,K-ATPase regulationen specielt i hjerte- og skeletmuskulatur ved hjertesvigt og aspekter af regulationen heraf til digoxinbehandling. Na,K-ATPase (Na,K-pumpen) er et membranbundet enzym, som foretager den aktive transport af Na og K over cellemembranen, hvilket først blev beskrevet af professor, dr. med. Jens Chr. Skou (Århus), som for dette tildeltes Nobelprisen i kemi 1997. Na,K-pumpen er endvidere receptor for digoxin, som i vid udstrækning anvendes i behandling af hjertesvigt. Disputatsarbejdet viste, at Na,K-ATPase koncentrationen i normal, vital, human ventrikelvægsmuskulatur andrager 728 ± 58 pmol/g våd vægt. En metode blev udviklet bestående af vask af myokardie og skeletmuskelvævsprøver i digoxin antistof, hvilket hos hjertesvigtspatienter tillod bestemmelse receptorokkupansen med digoxin som følge af digitalisering i venstre ventrikelvægsmuskulatur (24 – 34%) og i skeletmuskulatur (9 – 13 – 0.-). Sammenlignet med ikke hjertesygte viste hjertesvigtspatienter hverken i myokardiet eller i skeletmuskulatur opregulering af Na,K-ATPase koncentrationen som følge af digitalisering. Hjertesvigt reducerede Na,K-ATPase koncentration i disse væv. Regulation af skeletmuskel Na,K-ATPase andrager typisk en størrelsesorden på 20%. Dette kunne sammenlignes med receptorokkupansen på 9 – 13% som følge af digitalisering. Hos mennesket viste der sig en signifikant korrelation mellem koncentrationen af skeletmuskel Na,K-ATPase og plasma insulin, endvidere modvirkede træning nedregulering af Na,K-ATPase koncentrationen i skeletmuskulatur som følge af diabetes mellitus. Træning inducerede en 16% ($p < 0,05$) øgning af Na,K-ATPase koncentrationen i vastus lateralis hos mennesket, hvilket formindskede træningsrelateret hyperka-

laemi. En formindsket evne til aktiv K optagelse i skeletmuskulatur blev observeret som følge af digitalisering.

Thomas Sinkjær, født i Holstebro. Eksamen: 1978 Matematisk-fysisk studentereksamen fra Holstebro Gymnasium. 1983 Civilingeniør fra Systemkonstruktionslinien, Aalborg Universitet (AAU). Speciale i medicoteknik med karakt. I I. 1988: Tildelt den tekniske licentiatgrad for studiet "Quantitative analysis of muscle stiffness". 1998: Tildelt dr.med. grad for studiet "Muscle, reflex and central components in the control of the ankle joint in healthy and spastic man". Nuværende stilling og ansættelsessted: Professor, Center for Sansse-Motorisk Interaktion, Aalborg Universitet, Fredrik Bajers Vej 7D-3, 9220 Aalborg

Muscle, reflex and central components in the control of the ankle joint in healthy and spastic man.

Dr.med. afhandlingen er baseret på undersøgelser udført på Center for Sansse-Motorisk Interaktion, Aalborg Universitet, i perioden 1990 – 1995.

For at forstå kontrollen af ankelleddet ved f.eks. gang er det nødvendigt at undersøge betydningen af: I) de passive og intrinsiske egenskaber af det intakte og aktive muskelsystem omkring leddet (benævnt som ikke-refleksfaktoren), II) strækrefleksens mekaniske betydning i de forlængede og forkortede muskler og III) den supraspinale kontrol af strækrefleksen. Denne afhandling belyser betydningen af disse 3 faktorer hos raske kontrolpersoner og spastiske patienter. Resultaterne er baseret på strækrefleks- og H-refleksmålinger fra ankens plantarflexorer. Når en isoleret aktiv muskel strækkes, øges muskelkraften for derefter igen at mindskes. Dette fald i muskelkraften, som hidrører fra intrinsiske eftergivende egenskaber i musklen, er tidligere blevet vurderet af speciel vigtighed for at forstå strækrefleksens som en kompensationsrefleks. I intakte plantar-fleksormuskler med undertrykt refleks fandtes en markant øgning i muskelkraften ved stræk, som ikke var efterfulgt af et fald i kraften. Dette tolkes som om, den ikke-reflektoriske stivhed er en vigtig faktor ved normale bevægelser af ankelleddet, og at strækrefleksens ikke alene fungerer som en kompensationsrefleks.

For såvel raske som spastiske personer fandtes, at strækrefleksens bidrager med en stor del af det mekaniske muskelsvar på stræk i den forspændte muskulatur. Man har tidligere foreslået, at strækrefleksens hos raske personer afstemmes til den motoriske opgave, og at denne afstemning mang-

ler hos spastiske patienter. Denne hypotese blev først testet ved at måle H-refleksen ved isometriske kontraktioner under stand og derefter under gang i raske og spastiske personer. For raske personer blev H-refleksens moduleret i overensstemmelse med den motoriske opgave. For de spastiske personer manglede H-refleksens en opgaveafhængig modulation. Det udledtes deraf, at den manglende refleksmodulation kunne skyldes forandringer i den descenderende kontrol af den præsynaptiske hæmning af la terminaler eller en ændring i "recruitment-gain".

For at teste om strækrefleksens opfører sig, som det var tilfældet for H-refleksens, undersøgte strækrefleksens stående og under gang. Det fandtes, at strækrefleksens for raske personer blev stærkt moduleret igennem et skridt, som også blev eftervist for H-refleksens. Når strækrefleksens ved samme kontraktionsniveau blev sammenlignet stående og under gang, blev der ikke fundet nogen opgavespecifik refleksmodulation. Resultaterne viser således, at det ikke er muligt at drage konklusioner om strækrefleksens baseret på observationer af H-refleksens.

Hos spastiske patienter viste undersøgelsen, at strækrefleksmodulationen var svækket til mindst den samme grad som tidligere demonstreret for H-refleksens. Den passive stivhed af ankelleddet var på samme tid øget hos patienterne.

For at vurdere betydningen af heterogene refleksbaner og den descenderende kontrol blev soleus musklens strækrefleks sammenlignet før og efter reversibel blokering af nerven peroneus communis og ved en samtidig fiktiv dorsalfleksion efter blokering af nerven. Når forsøgspersonerne blev bedt om at lave en kraftig dorsalfleksion efter nerveblokeringen, blev soleus strækrefleksens svækket i en sådan grad, at den refleksmedierede mekaniske effekt af ankelleddet blev ophævet. Dette demonstrerede, at den reciprokke hæmning af soleus musklens strækrefleks blev faciliteret ved descenderende neurale kontrolsignaler under en voluntær dorsalfleksion. Denne øgning i EMG og de mekaniske signaler, der fandtes efter blokering af nerven peroneus communis, var uafhængige af kontraktionsniveauet. Dette tolkes som en faldende præsynaptisk hæmning eller ændring i "recruitment gain" af soleus motoneuronerne.

Det foreslås, at strækrefleksens fysiologiske rolle er at øge ankelleddsstivheden på de tidspunkter i en motorisk opgave, hvor den centrale kontrol tillader afferent feedback til musklen. Ud fra de elektrofysiologiske målinger vurderes, at under gang sker dette hos mennesket i store dele af standfasen. Den aktive dorsalfleksion i svingfasen hæmmer strækrefleksens. Strækrefleksens er såle-

des en funktionelt vigtig og integreret del af menneskets gangmønster. Samtidig giver den korte latente strækrefleksens tid til at regulere ankelleddsstivheden i overensstemmelse med den eksterne påvirkning på en hurtig og energibesparende måde.

Ved en rehabilitering af spastiske patienters gangfunktion påpeger nærværende undersøgelser på, at der er mindst tre faktorer, som skal vurderes:

- Manglen på strækrefleksmodulationen gør, at overgangen fra standfasen til sving under gang vanskelig gøres
- Samtidig med denne svækkede strækrefleksmodulation har mange spastiske patienter en forhøjet ikke-refleksstivhed
- En nedsat evne til at aktivere musklerne.

Ulf Arnold Timmermann, født den 28.04.1941. Eksamen: Fil.cand., 1966, Uppsala. Nuværende stilling og ansættelsessted: Lektor, Føroya Studentaskúli, Tórshavn

Disputatsen er første del af en todelt undersøgelse af personnavneforrådet i det såkaldte Utland, kerneområdet i Nordfrisland ved Vesterhavet mellem den dansk-tyske grænse og Ejderen, i et tidsrum, der strækker sig ind i 1600-tallet. Det overordnede mål for den samlede undersøgelse er udarbejdelsen af tre navnegrupper, nemlig germanske navne af frisisk-vestgermansk oprindelse og af dansk-nordisk oprindelse, samt ikke-germanske navne af bibelsk-kristen oprindelse. Tillige skal der foretages en frekvensstatistisk bearbejdelse af materialet på grundlag heraf.

Hovedopgaven i den foreliggende del af undersøgelsen er – på et navnegeografisk og lydhistorisk grundlag – at udskille og sammenstille de dansk-nordiske navne i Utland. Disse har en særlig betydning på grund af de bebyggelsehistoriske tilstande i dette område. Målsætningen kan til en vis grad sammenlignes med den for tidligere værker af andre forfattere, der undersøger nordiske personnavnes forekomst i områder uden oprindeligt nordisk befolkning som f.eks. i Frankrig og England. Afhandlingen er disponeret i tre hovedafsnit: 1. Grundlaget, undersøgelsesområdet, kilderne og undersøgelsestidsrummet; 2. Præsentation af navnematerialet med behandling først og fremmest under synsvinkelen: den rigtige rubricering; 3. Resultater af navnegeografisk, navnekronologisk og bebyggelsehistorisk art. Undersøgelsesområdet medindbefatter for de behandlede navnes vedkommende udenfor Utland et bælte, som strækker sig fra nord for Tønder og ned gennem

Midtslesvig ind i Norddittmarsken. Den vigtigste kildegruppe udgøres af overvejende publiceret fiskalt materiale fra 1400-tallet og senere. Navne og alle forekommende varianter præsenteres med hver sit første belæg.

Det kan gøres sandsynligt, at hovedparten af de nordiske navne i Utland blev indoptaget før midten af 1200-tallet, nogle indtil midten af 1300-tallet, og meget få efter dette tidspunkt. I gestområderne, d.v.s. Sild, Amrum, Før, en betydelig del af Utholm og centrale dele af Everschop, tyder reliktagtige personnavne (i den sydlige del til dels som forled i bebyggelsesnavne) på forskellig måde på en tidlig nordisk bebyggelsesaktivitet. Efter den tidlige højmiddelalder og ind i 17. århundrede har der derimod formentlig kun fundet en beskedent jysk tilflytning sted til Utland. I Utlands marskområder har friserne kun indoptaget lidt af det nordiske navnestof, og på den måde findes der en betydelig forskel til de allerede omtrent 300 år tidligere (i 8. årh.) af friser bebyggede gestøer. Et af afhandlingens sideresultater er, at oplysninger, der gives i værket "Danmarks gamle Personnavne", kan korrigeres og kompletteres på en række punkter.

Projektet blev påbegyndt i 1969 med støtte fra den svenske stat i form af et doktorandstipendium. Ferring Stiftung på Før har på afgørende måde fremmet afslutningen af disputatsen. Statens humanistiske Forskningsråd har bekostet trykningen. Institut for Navneforskning ved Københavns Universitet har optaget afhandlingen som nr. 37 i serien Navnestudier.

Peter Vilmann, født august 1952, Helleruplund. Eksamen: Lægevidenskabelig embedseksamen 1981. Speciallægeanerkendelse i kirurgi 1993. Speciallægeanerkendelse i kirurgisk gastroenterologi 1994. Nuværende stilling og ansættelsessted: Overlæge ved kirurgisk gastroenterologisk afd. D, Københavns Amtssygehus i Gentofte

Endoscopic ultrasonography with curved array transducer in diagnosis of cancer ind and adjacent to the upper gastrointestinal tract. Scanning and guided fine needle aspiration biopsy.

Doktorafhandlingen er en monografi. Arbejdet er udført i årene 1989 – 1995 på kirurgisk gastroenterologisk afd. D og ultralydlaboratoriet, i samarbejde med patologisk afd., Københavns Amts Sygehus i Gentofte. Forfatteren har siden 1989, som en af de første i verden, foretaget endoskopisk ultralydscanning (EUL) med krum array transducer. Efter forfatterens evaluering af prototypeinstrumentet blev endoskopet i 1991 modificeret

med bl.a. en biopsikanal, hvilket muliggjorde EUL-vejledte biopsier. Monografien består af to dele, som ud fra litteraturstudier og egne undersøgelser forsøger at klarlægge værdien af endoskopisk ultralydscanning med krum array transducer og endoskopisk ultralydvejledt finnålsaspirationsbiopsi (EUL-FNA) hos patienter med malignsuspekterte læsioner i og omkring øvre gastrointestinalkanal. Undersøgelsens første del viste, at EUL med krum array transducer synes værdifuld med hensyn til at udelukke cancer hos patienter, mistænkt for en sådan i øsofagus, ventrikel eller pancreas med en negativ prædiktiv værdi på nærværd 100% i alle 3 grupper. Derimod synes metodens evne til at skelne en benign proces fra en malign proces i øsofagus, ventrikel og pancreas samt en benign fra en malign lymfeknude ikke tilfredsstillende. Anden del af monografien består dels af en udvikling af egnede nåle til EUL-FNA, og dels af in vivo test af nåle hos patienter med malignsuspekterte tumorer i og omkring øvre gastrointestinalkanal. En lang stål nål med stilet findes bedst egnet til EUL vejledt aspirationsbiopsi. På baggrund af erfaringer med denne nåletype konstruerede forfatteren i 1993 et biopsiinstrument med håndtag. Nærværende afhandling viser for det første, at det er muligt at indføre en nål, EUL vejledt og aspire celler fra en malignsuspekt proces i øsofagus, mediastinum, ventrikel, pancreas, samt fra malignsuspekterte lymfeknuder i områder omkring øsofagus, ventrikel og duodenum. Den positive prædiktive værdi af EUL-FNA blev fundet til 100%, hvilket taler for, at EUL-FNA bør tilrådes, når en malignsuspekt proces påvises ved EUL. Det konkluderes, at EUL-FNA bør betragtes som en integreret del af en endoskopisk ultralydscanning, hvis der ved scanningen påvises en malignsuspekt proces. Da EUL vejledt punktur med aktuelle arbejde er blevet teknisk muligt, forventes det, at yderligere udvikling i nær fremtid vil resultere i både EUL vejledt histologisk bioptering samt i forskellige former for EUL vejledt terapi.

Antal ph.d.-grader 1997

Det teologiske Fakultet	0
Det juridiske Fakultet	2
Det samfundsvidenskabelige Fakultet	4
Det sundhedsvidenskabelige Fakultet	116
Det humanistiske Fakultet	35
Det naturvidenskabelige Fakultet	64
Oplysninger om forfatternes navne og afhandlingernes titler findes bragt under de enkelte institutters beretninger.	

Antal ph.d.-studerende 1997

Der var pr. 1. oktober 1997 registreret i alt 1443 ph.d.-studerende:	
Det teologiske Fakultet	30
Det juridiske Fakultet	33
Det samfundsvidenskabelige Fakultet	116
Det sundhedsvidenskabelige Fakultet	535
Det humanistiske Fakultet	280
Det naturvidenskabelige Fakultet	449

Årets Harald 1997

Som begrundelse for at vælge Jonathan Schwarz som modtager af årets undervisningspris, også kaldet "Årets Harald", sagde Rektor Kjeld Møllgård ved årsfesten november 1997:

At Københavns Universitet har mange gode undervisere, bliver man som Rektor mindet om, når årets underviser skal findes.

Opgaven er ikke nem, men den er spændende og glædelig.

I år er valget faldet på kultursociologen Jonathan Schwartz, der har sin daglige gang på Institut for Antropologi under Det samfundsvidenskabelige Fakultet.

Jonathan Schwartz er blevet indstillet til at være årets underviser af rigtig mange af instituttets studerende. De har valgt at identificere sig ved deres semester, og demonstrerer alene på den måde, hvor bred en berøringsflade han har.

Jonathan Schwartz, kommer oprindelig fra USA, men har i mere end 25 år været "en af vore egne". Han blev i 1971 ansat ved Institut for Kultursociologi, og flyttede i 1993, i forbindelse med reorganiseringen af sociologien ved Københavns Universitet til Institut for Antropologi. Noget tyder på, at det har været et lykkeligt skifte, i hvert fald karakteriserer studenterne det i deres indstilling som – at appelsinen droppede ned i antropologernes turban.

De studerende lægger vægt på den måde, hvorpå Jonathan Schwartz bidrager til det sociale miljø på instituttet, og til at nedbryde barriererne mellem lærere og studenter: Han kommer dagligt i studenterkantinen, og finder tid til deltagelse i festudvalg, julerevyer, RUS-ture med mere.

En lektor, der dukker op på en rustur og holder et fagligt foredrag, for derefter at hive banjoen frem og synge er noget, der er med til at bryde den anonymitet og isolation, som ellers ofte er de nye studenteres lod i den akademiske verden.

Så fremhæver studenterne, at Jonathan Schwartz – som en god underviser jo skal være – er lydhør over for studenternes ønsker, men peger samtidig i den forbindelse specielt på hans tværfaglige initiativer:

I en evighed havde vi diskuteret tværfaglige initiativer her på vores lille institut. Det blev Jonathan som satte skub i planerne, da han i efteråret 1996 var primus motor på et tværfagligt videnskabsteori-kursus, med studerende og undervisere fra Sociologi, Statskundskab, Jura og Antropologi. Deltagerne betegnede kurset som stor succes.

I sin almindelige undervisning eksperimenterer Jonathan Schwartz med formidlingsformer, der nævnes magiske virkemidler – i et mørklagt auditorium!

Studerterne slutter deres indstilling således:

Vi indstiller Jonathan, fordi han tager initiativer og følger dem til dørs. Hans undervisning stivner aldrig, men er i konstant bevægelse, dels fordi han konsekvent sætter stoffet i relation til sin forskning, og dels på grund af hans dynamiske og imødekommende væsen.

Mere dækkende kan det vel ikke udtrykkes.

Årets underviser modtager en porcelænsugle, der er skænket af Den kongelige Porcelænsfabrik, i år dekoreret af Sten Lykke Madsen.

På stolene er lagt en meddelelse fra Royal Copenhagen, hvor Sten Lykke Madsen fortæller om sine oplevelser med ugler. Han slutter:

.....så let får man ikke en ugle.

Han har helt ret. Der skal gøres noget særligt. Sådan som Jonathan Schwartz har gjort det.

Sammen med uglen skænker Københavns Universitets Almene Fond et beløb på 25.000 kr.

Kære Jonathan Schwartz

Det er mig en stor glæde, som et udtryk for Københavns Universitets påskyndelse af din indsats gennem et kvart århundrede, at overrække dig den ugle og check, der er de håndgribelige symboler på værdigheden som **årets underviser**.

Til lykke!

Københavns Universitets Prisspørgsmål 1998

November 1997 blev udskrevet følgende prisopgaver:

Det teologiske Fakultet

Gamle Testamente

- En kritisk redegørelse for kilderne til Israels føreksilske historie uden for Det Gamle Testamente.
- Den gammeltestamentlige overlevering om David og Salomo som historisk og teologisk dokument.
- Davids og Salomos rige som arkæologisk problem.

Ny Testamente

- Philons skrift *De vita contemplativa*: Tolkning af skriftet i lyset af Philons øvrige værk, hellenistiske socialutopier (f.eks. stoiske) og samtidige jødiske forsøg med socialutopisk praksis (f.eks. Qumran).
- Pagtsteologi i Paulus' breve.
- En kritisk diskussion af den moderne eksegetiske fremstilling af Paulus som jøde.
- En fortolkning af en eller flere Jesus-lignelser i sammenhæng med en diskussion af nyere lighedsteorier.

Kirkehistorie

- Historie og åbenbaring hos Gustav Brøndsted.
- Max Webers teori om forholdet mellem kapitalisme og protestantisme i en teologihistorisk kontekst.
Der ønskes en redegørelse for Webers forhold til samtidens kirke og teologi, for hans brug af religiøse kildemateriale og for eftertidens teologihistoriske tolkninger af hans tese.

Systematisk Teologi

- Rudolf Bultmanns eksistensteologi.
- Immanuel Kants religionsfilosofi.
- Hetero- og homoseksuelt samliv teologisk-etisk belyst.
- Søren Kierkegaards hermeneutik med særligt henblik på hans brug af de bibelske skrifter.
- Receptionen af Søren Kierkegaards tænkning i international sjælesorgs- og terapidebat.
- Kerygmatiske sjælesorg efter Eduard Thurneysen.
- En kritisk analyse af læren om synd i dogmatiske fremstillinger siden ca. 1975.

Det samfundsvidenskabelige Fakultet

Institut for Statskundskab

- Der ønskes en redegørelse for faktorer, der påvirker styrkeforholdet mellem regeringer og parlamenter.
- Der ønskes en analyse af dansk udenrigspolitik efter den kolde krig i en teoretisk ramme.
- Der ønskes en historisk-institutionel analyse af udviklingen i styringen af en eller flere offentlige virksomheder.

Økonomisk Institut

- En teoretisk og empirisk sammenligning af forskellige handelsstrategier med særlig reference til u-landenes muligheder i det internationale handelssystem.
- Giver forskelle i den pengepolitiske transmissionsmekanisme i deltagerlandenes vanskeligheder for gennemførelsen af en fælles pengepolitik i ØMU'ens tredje fase?
- En empirisk undersøgelse af effekter af skrotpræmier på biler.
- Generel ligevægt og corporate finance herunder en analyse af Modigliani-Miller sætningen.

Institut for Antropologi

- Den offentlige kontrol med kroppen.
Der ønskes en antropologisk analyse af den kontrol, det offentlige udøver i forbindelse med seksualitet og reproduktion. Besvarelsen skal bygge på etnografisk feltarbejde og/eller et selvvalgt etnografisk materiale.
- Miljøantropologien.
Der ønskes en diskussion af udviklingen inden for nyere miljøantropologi. Besvarelsen skal bygge på feltarbejde, erfaringer fra et praktikophold og/eller selvvalgt etnografisk materiale.
- Køn/kvindelighed og sociale forandringer.
Der ønskes en antropologisk diskussion af køn og/eller kvindelighed i forbindelse med social forandring. Besvarelsen skal tage udgangspunkt i eget feltarbejds materiale.

Det juridiske Fakultet

Retsvidenskab I

International harmonisering af formuerettens almindelige del.

Der ønskes en redegørelse for de hidtidige overvejelser og initiativer på europæisk og globalt plan med henblik på at harmonisere formuerettens almindelige del, samt for de problemer sådanne harmoniseringsprojekter vil være forbundet med.

Retsvidenskab II

Bevisbyrden i civile sager.

Der ønskes en redegørelse for reglerne om bevisbyrden i civile retssager. Emnet ønskes belyst efter dansk ret og under inddragelse af et eller flere ikke-danske retssystemer.

Retsvidenskab III

Krigsforbrydelser.

Der ønskes en kritisk redegørelse for de gældende strafferetlige og straffeprocessuelle regler i Danmark og udvalgte andre lande, i lyset af de foreliggende forslag om permanente internationale domstole til pådømmelse af krigsforbrydelser.

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet udskrev ikke prisspørgsmål i 1997.

Det humanistiske Fakultet*Nordisk Filologi*

- Trope, figur og betydning. En teoretisk og analytisk undersøgelse af en eller flere troper og figurer som betydningsproducenter. Besvarelsen må koncentreres om en enkelt periode i dansk litteratur og kan f.eks. dreje sig om metaforen i (post)modernismen eller i romantikken, om barokkens hyperbler eller om middelalderens udsigelighedstroper og -figurer.
- En analyse af retskrivningsdebatten 1985-86 (majonæsekrigen) med særlig vægt på argumentationen i de trykte medier.
- Den islandske Lucidarius.

Engelsk

- Der ønskes en redegørelse for begrebet *præcis forståelse* anskuet i forhold til ordindlæringsprocessen på et fremmedsprog.
- A comparative study of the Metaphorical Representation of Time in Works by two or more British Writers after 1500.
- In Selves at Risk (1990) Ihab Hasan sets out to rescue the idea of the self from postmodern theory. He explores how the self at risk is thematized in postwar American writing of adventure and quest.
- Choose one or more postwar American writers of fiction and/or autobiography and show how they thematize selves at risk in terms of race, religion, gender, ethnicity, war or mass culture.

Germansk filologi

Der ønskes en karakteristik og vurdering af nyere

forskning i Goethes Faust (fra ca. 1980 og senere), idet hovedvægten kan lægges på særligt udvalgte eksempler.

Romansk

- En kritisk fremstilling af aspekter af den aktuelle udvikling inden for elektronisk leksikografi i et af de romanske sprog.
- Emigrant- eller eksillitteratur: Et eller flere aktuelle forfatterskaber på et af de romanske sprog.
- Frankrigs forhold til Tyskland som det afspejler sig i det 20. århundredes franske litteratur.
- Diskussionen om national identitet i et eller flere romanske lande.

Litteraturvidenskab

- Barok som litteraturhistorisk kategori.
- Litterær metafori.

Der ønskes en behandling af en flerhed af teoretiske tilgange til den konkrete analyse af metaforiske forhold i litterære tekster.

Moderne kultur

- Radikal konservatisme. Der ønskes en komparativ analyse af udvalgte centrale eksempler på radikal konservatisme i mellemkrigstidens Europa.
- Offentlig kulturstøtte.

Historie

- Der ønskes en analyse og en vurdering af den lille asiatiske opposition mod den romerske ekspansion i tiden fra ca. 120-59 f. kr. Hovedvægten kan lægges på et eller flere geografiske områder.
- Forholdet mellem Øst- og Vestdanmark i middelalderen. Besvarelsen kan begrænses emnemæssigt og/eller kronologisk.

Samtidshistorie

Studenteroprøret i 1968 i Danmark. Forudsætninger og konsekvenser.

Økonomisk historie

Den danske udvandringspolitik fra 1945 til 1965, og dens sammenhæng med arbejdsmarkedspolitikken.

Arkæologi og Etnologi

Forhistorisk arkæologi.

- Den maritime oldtid mellem stammebåden og sejskibet.
- Kulturelle og biologiske variable i arkæologisk demografi.
- Egalitet: Ideen om lighed udtrykt i den materielle kultur.

Klassisk arkæologi

En arkæologisk analyse af forholdet mellem møderby og en eller flere af dens kolonier.

Europæisk etnologi

- A. Etnologisk perspektiv på kulturelle processer i en stat under omstilling.
- B. Omkring materiel kultur. En diskussion af den nye internationale og tværfaglige interesse for materiel kultur set i forhold til etnologiens klassiske genstandsstudier. Besvarelsen må gerne indeholde forslag til, hvordan materiel kultur kan behandles i et aktuelt studium eller udstilling.

Musikvidenskab

Der ønskes en undersøgelse af en institution for ny kompositionsmusik (en forening, en festival eller lignende) med udgangspunkt i Georgina Borns antropologiske metode.

Kunsthistorie

- A. Billede og narrativitet. Historiemaleri i Danmark 1588-1760.
- B. Skulpturteori. En redegørelse for centrale forfatterskaber og problemstillinger inden for nyere skulpturteori.
- C. Japonisme i det 20. årh.'s europæiske arkitektur.

Film- og Medievidenskab

- A. Filmvidenskab: Teori og/eller analyse af en eller flere udvalgte filmiske repræsentationsformer (f.eks. dokumentarisme eller surrealisme). En komparativ tilgang kan eventuelt anvendes.
- B. Medievidenskab: Der ønskes en medievidenskabelig analyse af udviklingen i reklame i Danmark i 1990'erne. Analysen kan belyse institutionelle træk (f.eks. inden for tv-reklamen) og/eller behandle indholdsmæssige og æstetiske træk.
- C. Computermedier: Der ønskes en belysning af forholdet mellem narrativitet og computermedier med særligt henblik på at belyse fortælle-teoriens anvendelsesmuligheder til forståelse af en eller flere udvalgte genrer inden for computermedier (f.eks. bestemte Web-applikationer, computerspil o.lign.).

Religionshistorie

En religionshistorisk undersøgelse af en eller flere afrikanske besættelseskulte.

Kristendomshistorie

Statskirkens/Folkekirkens holdning til jøderne i det 19. århundrede med udgangspunkt i J.P. Mynsters og H.L. Martensens forfatterskaber.

Filosofi

- A. Begreberne 'natur', 'krop', 'naturlig' og 'kropslig' set i lyset af moderne bioteknologi.
- B. Der ønskes en redegørelse for den såkaldte kommunitaristiske kritik af liberalismen.

Psykologi

- A. Rygevanen og dens forhold til andre livsvaner.
- B. Spatial viden – belyst teoretisk og empirisk.
- C. Den almenpsykologiske betydning af fænomenet oplevelse.

Nærorientalske studier

Pots to People. Ud fra et eller flere eksempler valgt fra Den Nære Orients Oldtid ønskes en analyse og vurdering af forholdet mellem keramiske traditioner og befolkningsgrupper.

Asiatiske studier

Kinesisk.

Europæiske ideer i Kina og deres kinesiske modtagere, belyst ved et eller flere eksempler. Østasien.

Der ønskes en analyse af de økonomiske og politiske udviklingstendenser i Østasien samt områdets placering i den ny verdensorden.

*Almen og Anvendt Sprogvidenskab**Indoeuropæisk*

Der ønskes en undersøgelse af udviklingen af de indoeuropæisk rodnommer i en selvvalgt indoeuropæisk sproggren.

Det naturvidenskabelige Fakultet*Institut for Matematiske Fag*

Næste år fejres 50 års jubilæet for informations-teoriens fødsel gennem Shannon's banebrydende arbejde. Der ønskes en gennemgang af dele af Shannon's teori, der har ført til maksimum entropiprincippet, universel kodning, redundansminimering og prediktion, gerne suppleret med anvendelser.

Niels Bohr Institut for Astronomi, Fysik og Geofysik

- A. Der ønskes en undersøgelse af Tidsafhængig separation af laminare grænselag med særlig vægt på fænomener, som går udover den adiabatiske approximation. Besvarelsen kan evt. indeholde anvendelser på områder som dannelse af sandriller under vand eller aerodynamiske problemer omkring fly- eller insekvinger. Der lægges vægt på egne bidrag, som kan være såvel teoretiske som eksperimentelle.

- B. Giv en fremstilling af egenskaber ved intermitens i turbulente systemer. Denne kan omhandle emner som atypiske fordelinger, multiskalering, geometriske strukturer og statistiske egenskaber; teoretisk som eksperimentelt. Såvel hastighedsfelter som passive/aktive skalare kan beskrives, eventuelt med baggrund i skalmødelles (se f.eks. *Physics Today* 48, 11 (1995)). Egne bidrag ønskes i fremstillingen.
- C. Sammenhæng mellem Indlandsisens støvindhold og globale klimaændringer.

Iskerner udboret til bunden af den Grønlandske Indlandsis består af nedbør faldet gennem flere hundrede tusinde år og kernerne benyttes bl.a. til undersøgelser af fortidens klima og atmosfærisk kemiske sammensætning. Blandt de atmosfæriske sporstoffer i isen er kontinentalt støv i form af kun delvis vandopløselige mikro-partikler, hvis oprindelse kvalitativt kan henføres til aride områder på den nordlige halvkugle: De forskellige områders bidrag til støvkonzentrationen i isen under forskellige klimatiske perioder er imidlertid kun dårligt kendt.

Støvkonzentrationerne i isen udviser både årlige variationer såvel som kraftige variationer i forbindelse med større klimaændringer f.eks. er støvkonzentrationen i is fra sidste glacialtid op til 100 gange højere end de tilsvarende værdier for Holocæntiden.

Der ønskes derfor en eksperimentel og/eller teoretisk behandling af problemet, det vil sige hvordan kan støvkonzentrationen i isen gennem de sidste 100-200 tusinde år forklares og, hvordan kan der evt. skelnes mellem kildeområders relative bidrag til koncentrationen.

Betydningen af spørgsmålenes besvarelse knytter sig i høj grad til ønsket om, at der ud fra støvet i isen kan sluttes til den atmosfæriske cirkulations karakteristika, hvad enten den er årlig eller afspejler klimatiske tilstande som interglacial, glacial eller interstadial.

Botanisk Institut

Der ønskes en fylogenetisk analyse af en plante-gruppe, med anvendelse af moderne metoder, som udgangspunkt for en diskussion af evolutionen af adaptive træk.

Molekylærbiologisk Institut

The Importance of Genome Project and Model Organisms in Biology.

Geologisk Institut – her er alle 6 opgaver 2-års opgaver

- A. Petrogenetisk undersøgelse af et bjergartskompleks.

- B. En sekvensstratigrafisk eller cyclostratigrafisk analyse af en karbonatdomineret eller siliciklastisk lagserie med en vurdering af den anvendte metode.
- C. En seismisk stratigrafisk analyse af et sedimentært basin. Der ønskes en vurdering af den eller de sekvenskontrollerende faktorerers relative betydning.
- D. En biostratigrafisk analyse af en mesozoisk lagserie med vægt på dateringernes betydning for forståelsen af basinets udvikling.
- E. En sedimentologisk analyse af en grovklastisk dybvandsaflejring. Der ønskes en vurdering af de kontrollerende faktorer for aflejringen og den eventuelle cyklicitet.
- F. En geologisk beskrivelse og analyse af en sedimentær aflejring eller aflejringsserie, der på grund af lithologi og /eller fossilindhold kan karakteriseres som en enhed.

Geografisk Institut

Der ønskes en redegørelse for én eller flere fysiske eller kemiske processer og deres betydning for stoftransport og/eller landskabsdannelse i arktiske områder.

Botanisk Museum og Centralbibliotek og Botanisk Have

Der ønskes en plantegeografisk analyse af en gruppe tropiske planter med anvendelse af moderne teorier og/eller metoder.

Om besvarelsene

Besvarelsene skal i almindelighed være affattet på dansk, norsk, svensk, engelsk, tysk eller fransk. Dekanen kan give tilladelse til anvendelse af et andet sprog.

Besvarelsene skal indleveres maskinskrevet i 2 eksemplarer, hvor der på begge eksemplarer på titelsiden er anført forfatterens navn og adresse.

Besvarelsene skal være det pågældende fakultet i hænde senest den 15. januar 1999 kl. 12.00.* Afleveres opgaven personligt, påhviler det forfatteren at sørge for at få kvittering for afleveringen.

Under ganske særlige omstændigheder kan dekanen tillade, at en besvarelse indleveres efter udløbet af denne frist. Begæring herom må fremsættes skriftligt inden for den samme frist.

Adgangen til at besvare prisspørgsmålene står åben for alle. Dog er adgangen for kandidater fra de videregående uddannelsesinstitutioner til at indlevere besvarelser begrænset til de 2 førstkomende udskrivninger af prisopgaver i faget efter opnået kandidatgrad.

Eventuel adresseforandring skal omgående meddeles fakultetet.

Prisbelønningen består af universitetets guldmedalje. Denne tildeles, når opgaven er besvaret dækkende og med videnskabelig modenhed. Besvarelser, der ikke fuldt ud opfylder disse krav, kan tildeles universitetets sølvmedalje.

Den, der opnår guld- eller sølvmedalje, vil få udbetalt henholdsvis 1.000 kr. og 500 kr.

Besvarelser, som belønnes med medalje, vil blive tilgængelige for offentligheden.

Der henvises i øvrigt til Standardregler for prisspørgsmål ved Københavns Universitet, vedtaget af Konsistorium den 20. september 1995.

Prisspørgsmål på nettet

Københavns Universitets prisspørgsmål for 1998 kan også læses på Internettet.

Prisspørgsmålene kan enten nås via Københavns Universitets homepage på Internettet eller direkte via <http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".

Reglerne for besvarelser af prisopgaverne kan også nås på Internettet.

De findes på KU's Regelsamling. Det lader sig gøre enten via Københavns Universitets homepage eller direkte:

<http://www.ku.dk>, menupunktet "Generel Information".

Derefter skal man vælge sig frem til regel nummer 63.02.

*Opgaverne i Geologi er 2-års opgaver, hvorfor afleveringsfristen for disse er mandag den 17. januar 2000.

Fakulteternes adresser

Det teologiske Fakultet
Købmagergade 44-46
1150 – København K
tlf. 35 32 26 26

Det samfundsvidenskabelige Fakultet
St. Kannikestræde 13
1017 – København K
tlf. 35 32 26 26

Det juridiske Fakultet
St. Kannikestræde 11
1017 – København K
tlf. 35 32 26 26

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet
Panum Institutttet
Blegdamsvej 3
2200 – København N
tlf. 35 32 79 00

Det humanistiske Fakultet
Njalsgade 80-90
2300 – København S
tlf. 35 32 88 11

Det naturvidenskabelige Fakultet
Øster Voldgade 3
1350 – København K
tlf. 35 32 42 12

Universitetets uddannelser

Uddannelser og eksaminer

I universitetets formålsparagraf hedder det bl.a., at universitetet har til formål at meddele undervisning indtil det højeste videnskabelige niveau. Universitetets undervisning er derfor baseret på forskning, og den væsentligste del af undervisningen varetages af videnskabelige medarbejdere, der har forskningsforpligtelse.

Universitetets uddannelser er såkaldt lange videregående uddannelser, d.v.s. de ligger øverst i uddannelsessystemets hierarki. Allerøverst ligger forskeruddannelserne, se afsnittet om ph.d.-graderne.

Uddannelsernes struktur

I overensstemmelse med Undervisningsministeriets bekendtgørelse fra 1993 om studiestrukturen ved universiteter m.fl. er uddannelserne opbygget med en treårig bacheloruddannelse og en toårig kandidatuddannelse, således at den normerede studietid for uddannelserne generelt er fem år.

Studietiden er dog forlænget med et halvt til et helt år på de fag, hvor der kræves propædeutiske kurser, typisk sådanne som ligger fjernt fra gymnasieskolens fagområder.

Alternativt til kandidatuddannelsen kan man på visse fag under Det humanistiske Fakultet efter bachelorgraden vælge magisterkonferensuddannelsen. Undervisningsministeriet har ved skrivelse af 9. september 1996 godkendt, hvilke fag der kan udbydes som magisterkonferens, jf. listen nedenfor.

En anden undtagelse fra den generelle struktur udgøres af de såkaldte professionsuddannelser i medicin, odontologi og teologi, som er opbygget som kandidatuddannelser i ét forløb uden indlagt bachelorgrad.

Kandidatuddannelserne er i forskellig grad sammensat af elementer fra flere fag, således at uddannelserne går på tværs af institutstrukturen, der i hovedsagen repræsenterer den faglige eller forskningsmæssige inddeling.

Især ved Det humanistiske og Det naturvidenskabelige Fakultet er det almindeligt, at kandidatuddannelsen sammensættes af to fag, et hovedfag og et bi- eller sidefag, som begge er kompetencegivende, f.eks. til undervisning i gymnasieskolen. Her kan også kombineres på tværs af fakulteterne.

På mange fag udbydes der også mindre moduler, f.eks. etårige suppleringsuddannelser eller studiemønstre, som kan bruges som tilvalg til andre uddannelser, de såkaldte BA-tilvalg, eller som cand.phil.er efter den gamle ordning kan supplere sig med til en cand.mag.-grad.

Fagene

Det faglige spektrum spænder over teologi, samfundsvidenskab, sundhedsvidenskab, humaniora og naturvidenskab.

Til det samfundsvidenskabelige område henregnes jura, økonomi, statskundskab, sociologi og antropologi.

Til det sundhedsvidenskabelige område henregnes læge- og tandlægevidenskab samt humanbiologi.

Det humanistiske fagspektrum omfatter en lang række fag, som kan grupperes i dansk/nordisk, moderne europæiske og ikke europæiske sprogfag, oldtids- og middelalderstudier, musik-æstetiske fag, historie og kulturhistoriske studier, filosofi samt psykologi og pædagogik.

Det naturvidenskabelige område er delt i den matematisk-fysiske faggruppe og den naturhistorisk-geografiske. Den matematisk-fysiske faggruppe omfatter matematik, datalogi, fysik, kemi og biokemi m.m. Den naturhistorisk-geografiske omfatter biologi, geologi, geografi og idræt.

I skemaet nedenfor er vist samtlige fag, der kan tages eksaminer i til hhv. bachelorgrad, kandidatgrad, magisterkonferens, og hvilke der udbydes som bi- eller sidefag og suppleringsfag.

Parentes (x) betyder, at faget ikke længere udbydes til det pågældende niveau.

De enkelte uddannelsers opbygning og indhold er nærmere beskrevet i "Studier ved Københavns Universitet", som udgives årligt, og i fakulteternes studiehåndbøger.

Studiefag	Propæd	Bac	Kand	Mag	Side	Sup
<i>Teologi m.m.:</i>						
Teologi		x	x			
Afrikaområdestudier					x	
<i>Samfundsvidenskab:</i>						
Jura		x	x			

Studiefag	Propæd	Bac	Kand	Mag	Side	Sup
Økonomi		x	x			x
Sociologi		x	x	(x)	(x)	
Kultursociologi				(x)	(x)	
Statskundskab/samfundsfag		x	x		x	x
Antropologi		x	x			
<i>Sundhedsvidenskab:</i>						
Humanbiologi			x			
Lægevidenskab			x			
Tandlægeuddannelsen			x			
<i>Humaniora:</i>						
Dansk m.v.:						
Dansk/Nordisk		x	x		x	x
Nordisk Filologi				x		
Nordisk Litteratur				x		
Dansk som fremmed og andet sprog						x
Sproglig rådgivning						x
Dansens æstetik og historie						x
Kvindestudier						x
Minoritetsstudier						x
Retorik/Praktisk formidling		x	x			x
<i>Moderne europæiske sprog:</i>						
Engelsk		x	x	(x)	x	x
Amerikanske samfundsstudier			x			
Tysk		x	x		x	x
Nederlandsk		x	x			x
Romansk filologi				x		
Fransk		x	x		x	x
Rumænsk	x	x	x			x
Italiensk	x	x	x		x	x
Portugisisk	x	x	x			x
Spansk/Spanskamerikansk		x	x		x	x
Slavisk Filologi				(x)		
Bulgarsk	x	x	x			
Polsk	x	x	x			
Russisk	x	x	x		x	
Serbokroatisk	x	x	x			
Tjekkisk	x	x	x			
Øststatskundskab	x		x			x
Balkanistisk	x		x			
Moderne græsk	x	x	x			
Finsk	x	x	x			x
<i>Ikke europæiske sprog:</i>						
Hebraisk	x	x	x			
Arabisk	x	x	x			x
Semitisk Filologi				x		
Eskimologi	x	x	x	(x)		
Japansk	x	x	x			
Kinesisk	x	x	x			
Koreansk	x	x	x			
Thai	x	x	x			

Studiefag	Propæd	Bac	Kand	Mag	Side	Sup
Tibetansk	x	x	x			
Indologi	x	x	x			
Østasienkundskab	x					x
Iransk/Persisk	x	x	x	(x)		
Indiansk	x	x	x	(x)		
<i>Musisk-æstetiske fag:</i>						
Litteraturvidenskab		x	x	x		
Moderne Kultur og Kulturformidling			x			
Moderne Litteratur og Litt. Formidling			x			
Kunsthistorie		x	x	x	x	x
Musikvidenskab		x	x	x	x	
Teatervidenskab		x	x	(x)	x	x
Film- og Medievidenskab		x	x	(x)	x	x
<i>Oldtidsstudier:</i>						
Græsk, klassisk	x	x	x		x	x
Latin	x	x	x		x	x
Klassisk Filologi				(x)		
Oldtidskundskab	x				x	x
Middelalderkundskab/Byzantinistik	x					x
Klassisk Arkæologi	x	x	x	x		
Assyriologi		x	x	(x)		
Ægyptologi		x	x	(x)		
Nærorientalsk arkæologi		x	x	(x)		
Nærorientalske studier						x
Forhistorisk arkæologi		x	x	x		
<i>Historie og kulturhistoriske studier:</i>						
Historie		x	x	x	x	x
Folkloristik		x	x	(x)		x
Europæisk Etnologi		x	x	(x)		x
Religionsvidenskab		x		x	x	
Kristendomskundskab		x				
Religionssociologi			x	(x)		
Religionshistorie			x	(x)		x
<i>Filosofi og sprogvidenskab:</i>						
Filosofi		x	x	x	x	x
Pædagogik/Voksenpædagogik		x	x	(x)		x
Lingvistik		x				
Fonetik			x			
Almen lingvistik			x	(x)		x
Datalingvistik			x			x
Indoeuropæisk lingvistik		x	x	x		x
Sprogpsykologi			x			x
<i>Psykologi m.m.:</i>						
Audiologopædi		x	x			
Psykologi		x	x	(x)	x	
Informationspsyk. f. dataloger					x	
Naturvidenskab:						
<i>Matematisk-fysisk faggruppe:</i>						
Matematik (+bifag)		x	x		x	

Studiefag	Propæd	Bac	Kand	Mag	Side	Sup
Statistik (matematik-statistik)		x	x			
Forsikringsvidenskab		x	x			
Matematik-økonomi		x	x			
Datalogi (+bifag)		x	x		x	
Fysik (+bifag)		x	x		x	
Astronomi/fysik		x	x			
Geofysik/fysik		x	x			
Biofysik		x	x			
Meteorologi		x				
Kemi		x	x		x	
Miljøkemi		x	x			
Kemi (+bifag)		x	x			
Biokemi		x	x			
<i>Bio-geo-faggruppen:</i>						
Biologi		x	x		x	
Geografi		x	x		x	
Geoinformatik		x				
Geologi		x	x			
Geologi/geofysik		x	x			
Idræt (+bifag)		x	x			
Idræt		x	x		x	

Åben uddannelse og gæstestuderende

Der er fire typer studerende indskrevet ved universitetet, de ordinært indskrevne på bachelor-, kandidat- eller magisteruddannelserne, ph.d.-studerende, åben uddannelse-studerende og gæstestuderende.

Efter loven om åben uddannelse kan alle de ordinære uddannelser også udbydes på deltid som åben uddannelse. Det kan ske på to måder, på særligt oprettede hold, hvis undervisning ligger uden for normal arbejdstid, eller integreret i de ordinære hold, hvor der måtte være ledig kapacitet. Begge former er forbundet med deltagerbetaling.

Det humanistiske Fakultet udbyder under betegnelsen Åbent Universitet en lang række af bacheloruddannelserne som åben uddannelse, om end ikke alle med start hvert år. Der udgives hvert år et program for Åbent Universitet.

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet udbyder et enkelt kursus i Klinisk Beslutningstagning og Forskningsmetodologi og en uddannelse som Master of Public Health

Ved Det teologiske Fakultet udbydes kurser i en række teologiske fag samt kurser under afrikaområdestudiet.

Øvrige fag og uddannelser er kun åbne for deltagelse, hvis der er ledige pladser på de ordinære hold.

For studerende ved andre uddannelser og uddannelsesinstitutioner, herunder udlændinge, er det muligt at blive indskrevet som gæstestuderende med henblik på at få de erhvervede kvalifikationer meritoverført til deres uddannelse.

I modsætning til åben uddannelse er indskrivningen som gæste- eller meritstuderende gratis, idet undervisningen finansieres gennem det almindelige taxametersystem. I 1997 blev der gennemført i alt 204 studieårsværk (STÅ) af denne type studerende.

Studiestatistik

1. Optagelsesstatistik 1997

Af tabel 1 fremgår antallet af optagelsespladser, antal optagne den 27. juli 1997 og det antal, der anses for reelt startende, optalt pr. 1. oktober 1997. Forskellen på de to sæt optagelsestal beror på, at et vist antal afstår fra den tilbudte studieplads, og andre optages i et vist omfang fra venteliste.

Tabel 1 Kapacitetstal og optagne 1997. Fordelt på optagelsesområder:

Optagelsesområde	Kapa- citet	Over- bookning	Pladser i alt	Optagne pr. 28. juli 97	Optagne pr. 1. okt. 97	Kvotient Kvote 1
Teologi	170	20	190	187	169	8,5
Jura	625	75	700	695	641	8,9
Statskundskab/Samfundsfag	195	20	215	214	195	9,8
Økonomi	385	15	400	326	355	Alle opt., ledige pl.
Økonomi start 1. feb. 98	125				79	Alle opt., ledige pl.
Sociologi	70	7	77	77	74	9,6
Antropologi	60	6	66	65	61	10
Samfundsfag i alt	835	48	758	682	764	
Lægevidenskab	455	40	495	475	460	9,5
Tandlægeuddannelsen	90	5	95	88	89	9
Sundhedsvidenskab i alt	545	45	590	563	549	
Arabisk	26	6	32	32	26	8,6
Audiologopædi	30	3	33	34	35	9,4
Bulgarsk	10	2	12	8	6	Alle opt.
Dansk	180	23	203	203	187	9,3
Engelsk	180	22	202	202	179	8,9
Eskimologi	10	2	12	12	9	8,8
Europæisk etnologi	30	6	36	36	33	9,4
Film- og medievidenskab	90	11	101	101	92	9,9
Filosofi	90	9	99	99	90	9,3
Finsk	7	3	10	9	8	Alle opt.
Folkloristik	20	5	25	0	0	Ikke oprettet
Forhistorisk arkæologi	30	5	35	35	30	9
Fransk	90	12	102	99	91	8,6
Græsk, klassisk	15	3	18	15	14	Alle opt.
Græsk, moderne	10	2	12	12	13	8,5
Hebraisk	15	4	19	19	15	8,4
Historie	180	18	198	198	180	9,1
Indianske sprog	10	2	12	12	13	8,7
Indisk/Sydasiestudiet	5	1	6	6	6	8,8
Indoeuropæisk	5	2	7	3	3	Alle opt.
Italiensk	30	4	34	35	32	8,2
Japansk/Østas.	21	4	25	25	23	8,8
Kinesisk/Østas.	20	3	23	23	22	8,7
Klassisk Arkæol.	15	1	16	15	13	9
Koreansk/Østas.	5	1	6	6	5	8,8
Kunsthistorie	60	6	66	65	62	9,5
Latin	15	3	18	18	15	8,4
Litteraturvidenskab	90	10	100	100	90	9,7
Musikvidenskab	90	60	150	149	102	8,8
Nederlandsk	5	1	6	6	5	8
Nærorientalsk	35	8	43	46	36	8,5
Persisk/Iransk	6	2	8	8	6	7,9
Portugisisk	10	2	12	12	10	8,3
Psykologi	120	14	134	133	123	10
Pædagogik	45	5	50	50	44	9,1
Religionsvidenskab	60	7	67	66	61	9,6
Retorik	30	3	33	32	31	9,7
Russisk/Østeuroæisk	25	6	31	31	27	9

Serbokroatisk	10	2	12	10	10	8,1
Spansk	60	7	67	67	59	8,8
Sprogvidenskab	25	5	30	30	27	9
Teatervidenskab	30	5	35	35	31	9,4
Thai/Syøstasien	5	1	6	6	6	8,5
Tibetansk/Sydas	5	1	6	7	5	8,1
Tysk	60	9	69	67	59	8,3
Humaniora i alt	1910	311	2221	2177	1934	
Mat-Fys-Kemigruppe	500	150	650	449	415	Alle opt., ledige pl.
Datalogi	200	24	224	179	192	Alle opt., ledige pl.
Forsikringsvidenskab	22	3	25	24	23	8,3
Biologi	208	25	233	229	205	9,1
Geologi	72	10	82	62	54	Alle opt., ledige pl.
Geologi-Geofys.	18	3	21	7	5	Alle opt.
Geografi og Geoinformatik	120	18	138	133	111	7,8
Idræt	75	10	85	84	78	9,3
Naturvidenskab i alt	1215	243	1458	1167	1085	
Hele Universitetet	5300	742	5917	5471	5136	

*Excl. vinteroptag feb. 98. Her var kapaciteten 125 og 79 blev optaget. Alle opt. Ledige pl.

2. Bestandsstatistik

Universitetet har i alt indskrevet ca. 33.000 ordinære studerende

Tabel 2 viser denne bestand fordelt på fagområder pr. 1. oktober 1997.

Faggruppe	Kvinder	Mænd	I alt
Det teologiske Fakultet	591	379	970
Teologi	574	369	943
Afrikaområdestudier	17	10	27
Det juridisk Fakultet	2081	1945	4026
jura	2081	1945	4026
Det samfundsvidenskabelige Fakultet	1636	2660	4296
Økonomi	558	1611	2169
Sociologi	161	78	239
Kultursociologi	1	0	1
Antropologi	310	111	421
Statskundskab	596	835	1431
Forvaltning/Datalogi	10	25	35
Det sundhedsvidenskabelige Fakultet	1860	1240	3100
Lægevidenskab	1456	1054	2510
Tandlæge	243	135	378
Tandplejer	116	16	132
Humanbiologi	45	35	80
Det humanistiske Fakultet	8458	4621	13079
Dansk m.v.	1246	527	1773
Dansk	1049	472	1521
Minoritetsstudier	34	5	39
Retorik	134	46	180
Dansens æstetik/hist.	22	4	26

Faggruppe	Kvinder	Mænd	I alt
Kvindestudier	7	0	7
Moderne eur. Sprog	2045	711	2756
Finsk	11	10	21
Slavisk	156	113	269
Engelsk	713	260	973
Germansk filologi	240	106	346
Fransk	409	85	494
Italiensk og rumænsk	145	37	182
Portugisisk	33	18	51
Spansk	279	69	348
Moderne græsk	59	13	72
Ikke europæiske sprog i alt	382	253	635
Østasiatisk	206	171	377
Eskimologi	24	20	44
Semitisk filologi	113	51	164
Iransk	13	8	21
Indiansk	26	3	29
Musisk-æstetiske fag	1724	1050	2774
Filmvidenskab	303	298	601
Kunsthistorie	414	108	522
Musik	417	377	794
Teatervidenskab	169	41	210
Litteraturvidenskab	421	226	647
Oldtidsstudier	338	208	546
Forhistorisk arkæol	138	81	219
Klassisk arkæologi	49	17	66
Assyriologi	7	11	18
Ægyptologi/Berberisk	21	16	37
Nærorientalsk arkæologi	54	29	83
Klassisk filologi	69	54	123
Historie-kulturhist.	878	861	1739
Europæisk etnologi	154	32	186
Folkloristik	48	9	57
Historie	423	698	1121
Religion	253	122	375
Filosofi og sprogvidenskab	469	502	971
Lingvistik	63	51	114
Sprogpsykologi	7	3	10
Filosofi	132	341	473
Pædagogik	267	107	374
Psykologi m.v.	1322	482	1804
Psykologi	1155	475	1630
Audiologopædi	167	7	174
Øvrige humaniora	54	27	81
Humanistisk datamati	3	5	8
Humaniora-diverse	51	22	73
Det naturvidenskabelige Fakultet	2505	4729	7234
Mat-fys. faggruppe	1045	3141	4186
Matematik-økonomi	94	165	259
Matematik m.v.	87	355	442
Forsikring/Statistik	68	126	194
Biokemi	307	277	584
Datalogi	135	1279	1414
Kemi m.v.	152	233	385
Fysik m.v.	110	416	526

Faggruppe	Kvinder	Mænd	I alt
Matem-fys-kemi m.v.	92	290	382
Bio-geo faggruppe	1460	1588	3048
Biologi	780	647	1427
Geografi	308	394	702
Geologi	180	257	437
Idræt	192	290	482
I alt	17131	15574	32705

Kilde: MATRAP. 23 og 78 dato 30.6.98.

3. Kandidatstatistik

I alt 1793 afsluttede deres kandidateksamen i 1996/97. For Det humanistiske Fakultets vedkommende viser tallene i tabel 3, hvor mange der har afsluttet deres hovedfagseksamen. Nogle af disse har derved erhvervet cand.phil.-graden efter den gamle ordning, andre har samtidig eller tidligere

også afsluttet en sidefags- eller suppleringsuddannelse, således at de har erhvervet cand.mag.-graden. Inkluderet i tallene er altså de der mangler at afslutte side- eller suppleringsfag. Til gengæld er ikke medregnet de, der har afsluttet side- og suppleringsfaget i 1996/1997 og tidligere har afsluttet hovedfaget.

Tabel 3 viser kandidateksamener i perioden 1/10 1996 til 31/9 1997:

Faggruppe	Kvinder	Mænd	I alt
<i>Det teologiske Fakultet</i>			
Cand. Teol.	29	16	45
<i>Det samfundsvidenskabelige Fakultet</i>			
Cand. Mag/phil samfundsfag	2	1	3
Cand. scient. anth.	6	2	8
Cand. scient. pol.	26	47	73
Cand. Polit	67	118	185
Mag.art.etnografi	6	1	7
I alt	107	169	276
<i>Det sundhedsvidenskabelige Fakultet</i>			
Cand. med.	120	64	184
Cand. odont.	36	11	47
Cand. scient. Humanbiologi	15	3	18
I alt	171	78	249
<i>Det humanistiske Fakultet</i>			
Cand. mag/phil.			
– Arabisk samfundsfaglig	1		1
– Audiologopædi	6		6
– Dansk	40	18	58
– Datalingvistik	1	1	2
– Engelsk	20	8	28
– Europæisk etnologi	4	1	5
– Filmvidenskab	6	6	12
– Filosofi	1	8	9
– Folkloristik	1		1
– Forhistorisk arkæologi	3	2	5
– Fransk	18	5	23
– Historie	21	22	43
– Klassisk arkæologi	2		2

Faggruppe	Kvinder	Mænd	I alt
- Kunsthistorie	4		4
- Lingvistik	1	1	2
- Litteraturvidenskab	7	7	14
- Massekumunikation	2		2
- Moderne græsk		1	1
- Moderne kultur og kulturformidling	5	3	8
- Musikvidenskab	12	3	15
- Nærorientalsk arkæologi	1		1
- Portugisisk	2	1	3
- Pædagogik	6	6	12
- Religions historie	2	1	3
- Religions sociologi		2	2
- Retorik	5	2	7
- Russisk	4		4
- Spansk	5	3	8
- Sprogpsykologi	1		1
- Teatervidenskab	3		3
- Tysk	10	4	14
- Østasienkundskab	3	1	4
- Øststatkundskab	1	6	7
Cand. psyk. Mag.art	77	20	97
- Engelsk	1		1
- Histore		1	1
- Kunsthistorie	2	2	4
- Litteraturvidenskab	2		2
- Musikvidenskab	1		1
- Nordisk litteratur		1	1
I alt	281	136	417

Det naturvidenskabelige Fakultet

Cand.scient			
- Astronomi	1	3	4
- Biokemi	20	23	43
- Biologi	68	52	120
- Datalogi	10	23	33
- Fysik	10	35	45
- Geofysik	4	8	12
- Geologi	16	12	28
- Idræt	8	13	21
- Kemi	11	12	23
- Kulturgeografi	17	16	33
- Matematik		11	11
- Miljøkemi	5		5
- Naturgeografi	6	3	9
- Oecon	9	17	26
- Statistik	6	4	10
Cand.act.aktuar.	9	8	17
I alt	200	240	440

Det juridiske Fakultet

Cand.jur.	227	139	366
<i>Universitetet i alt</i>	1015	778	1793

Studie- og Erhvervsvejledning

Studie- og Erhvervsvejledningen tilbyder nuværende og kommende studerende information om uddannelsesmuligheder på Københavns Universitet samt om studieforhold, adgangskrav, optagelsesbetingelser og erhvervsmuligheder efter endt uddannelse. Universitetet afholder hvert år Åbent Hus, men eftersom arrangementet fra 1997 blev flyttet fra slutningen af november måned til slutningen af februar, blev der ikke afholdt Åbent Hus i 1997. Næste Åbent Hus vil således ligge umiddelbart før ansøgningsfristen via kvote 2 i 1998.

Åbent Hus retter sig fortrinsvis mod afgangselever fra gymnasier og HF-kurser, som benytter lejligheden til at få mere viden om udvalgte studie- og erhvervsvejledninger.

I marts 1997 afholdt Studie- og Erhvervsvejledningen to orienteringsmøder for studievejledere fra de gymnasiale uddannelser og arbejdsformidlingernes erhvervsvejledninger. Begge møder handlede om optagelse til de videregående uddannelser i almindelighed og om uddannelsesmuligheder på Københavns Universitet i særdeleshed. I alt deltog ca. 300 vejledere i møderne.

Studie- og Erhvervsvejledningen koordinerer vejledningsindsatsen på universitetet. De faglige vejledere, som for de flestes vedkommende er studerende, der er ansat på deltid, kan altid trække på den centrale vejlednings personale og ekspertise. Endvidere afholdes der regelmæssigt møder.

Den generelle studieorientering over for potentielle studerende foregår bl.a. ved møder på gymnasier i hele landet. Informationscenter om videregående uddannelser, ivu*C, koordinerede et stort antal møder i regionen øst for Storebælt. På disse møder, hvor studievejledere møder fremtidige studerende, er interessen for Københavns Universitet markant.

Reglerne om optagelse til universitetet gennem kvote 2 opleves ofte som indviklede og vanskelige af potentielle studerende og vejledere i det underliggende uddannelsessystem. Mange henvendelser til Studie- og Erhvervsvejledningen drejer sig derfor om, hvordan universitetet vil vurdere konkrete kvalifikationer med henblik på optagelse gennem kvote 2.

I august måned var Studie- og Erhvervsvejledningen i kontakt med omkring 4.300 afviste ansøgere. Ansøgere, som er afvist fra Københavns Universitet, kan ved personlig henvendelse blive informeret om, hvordan ansøgningen er blevet vurderet. Studievejledningen har mulighed for at give et bud på det realistiske i, at ansøgeren fortsætter med at kvalificere sig i endnu et år.

Et stort antal studerende henvender sig til Studie- og Erhvervsvejledningen med studiemæssige problemer.

Der kan være tale om meget konkrete problemer i forbindelse med studieaktivitetskravet for fortsat at modtage SU. Men der kan også være tale om mere diffuse problemer som f.eks. tvivl om studievalg, eller en følelse af utilstrækkelighed, særlig op til eksamen. Sådanne personlige og sociale problemer henvises til studenterrådgivningen, som har særlig ekspertise inden for det område.

Studie- og Erhvervsvejledningen deltager i kandidatmøder som Dansk Magisterforening og Dansk Jurist- og Økonomforbund i fællesskab afholder. Studie- og Erhvervsvejledningen står for den generelle orientering om overgangen fra studium til arbejdsmarked, hvorefter DM og DJØF separat informerer deres respektive medlemmer eller potentielle medlemmer om organisations-specifikke forhold. Studie- og Erhvervsvejledningen kommer på den måde i kontakt med en meget stor andel af en kandidatårgang.

Studie- og Erhvervsvejledningen udarbejder informationsmateriale om studier og studieforhold ved Københavns Universitet:

Studiehåndbogen »Studier ved Københavns Universitet 1997«. Håndbogen beskriver alle fag ved Københavns Universitet og giver råd m.h.t. overvejelser, når man vil søge ind på universitetet.

Faginformationer, i form af en informationspjece til hvert af universitetets studiefag.

Optagelse på Københavns Universitet 1997, information om optagelsesregler og -procedure.

Optagelse ved særlig tilladelse, dispensation. Information for ansøgere, som ikke har en normalt adgangsgivende eksamen.

Kollegioversigt, information om boliger for studerende.

Nyuddannede. Regler og rettigheder for bachelorer og kandidater. Informationspjece for nyuddannede.

Åbent Hus på Københavns Universitet, folder med invitation og praktiske oplysninger.

Den Centrale Studie- og Erhvervsvejledning

Fiolstræde 22

1171 København K

Tel: 33 14 15 36

Fax: 35 32 28 92

Åben mandag til fredag 10-15, torsdag 10-17.30.

<http://www.ku.dk/sa/uddannelserogvejledning/>

Stipendieforhold

Stipendieudvalget har forestået uddelingen af universitetets legater (den generelle uddeling) til 180 studerende i portioner af ca. 5.000 – 13.000 i alt ca. 1.100.000 kr. samt forestået uddelingen af 17 specielle legater til de studerende ved de enkelte fakulteter (de specielle uddelinger).

Statens Uddannelsesstøtte

SU-kontoret har i 1997 tildelt stipendium til 13.703 personer, stipendium og studielån til 9.481 personer, samt studielån til 865 personer. Stipendie-modtagerne, som samlet udgør 23.184 personer, har modtaget 742,2 mio. kr., medens der er tildelt 174,7 mio. kr. i studielån. Der er tildelt slutlån på 20,9 mio. kr. 424 personer har kun fået slutlån. Der var i 1997 i alt 23.608 støttemodtagere.

Åbent Universitet

Åbent Universitet på Københavns Universitet, Det humanistiske Fakultet, er et tilbud om deltidsstudier uden for normal arbejdstid. Med hensyn til undervisningens indhold, lærerkræfter og eksaminer er deltidsstudierne identiske med tilbuddet til de heltidsstuderende. Undervisningen følges som enkeltfag, som deltagerne eventuelt over en år-række kan stykke sammen til en afrundet uddannelsesseddél (et studium) på enten bachelorniveau (grundfagsstudium og tilvalgsstudium) eller på sidefagsniveau. De udbudte kurser præsenteres i et fællesprogram, som udsendes af alle landets universiteter i april måned, hvorefter nye ansøgere optages til det efterfølgende efterårs- og forårssemester. Programmet 1996-97 rummede et tilbud fra Københavns Universitet på 86 kurser af et eller to semestres varighed, hvortil må lægges studieforløb, som var startet tidligere og som ikke stod åbne for nyoptag. I alt 72 hold begyndte i foråret 1996 med 2.037 deltagere, og 72 hold begyndte i efteråret 1997 med 1.864 deltagere.

Åbent Universitet ligger under Det humanistiske Fakultet og fungerer under Lov om åben uddannelse (lov nr. 508 af 30. juni 1993, bekendt-

gørelse nr. 1015 af 1. december 1996). Hver deltager betalte i 1996 1.075 kr. pr. semester for at følge undervisningen og gå til eksamen. Dette beløb dækkede ca. 20 % af de reelle udgifter. Resten dækkedes af staten. Studieelementerne udbydes af fagstudienævnene som enkeltfag svarende til de ordinære grunduddannelses-, tilvalgs- og sidefagsmoduler på en sådan måde, at der er mulighed for at ændre rækkefølgen af de studieelementer, som danner et studieforløb. Undervisningen placeres uden for normal arbejdstid, sen eftermiddag og om aftenen samt på lørdage.

Navnet Åbent Universitet udtrykker ønsket om at skabe adgang til kompetencegivende universitetsundervisning for alle, som ønsker at opkvalificere sig, på deltidsbasis, i forhold til den først valgte karriere eller i forhold til en anden karriere. Adgangskravene er i princippet de samme som ved tilsvarende heltidsstudier, idet der dog er mulighed for optagelse ved et enkeltfag uden adgangsgivende eksamen på gymnasialt niveau, hvis det kan dokumenteres, at ansøgere på anden vis har erhvervet reelle faglige forudsætninger for at gennemføre enkeltfaget.

Åbent Universitet fungerer i et samarbejde, DAUS – Dansk Åbent Universitetssamarbejde – mellem Aalborg, København, Odense og Roskilde samt Jysk Åbent Universitet. Der udgives her bl.a. i fællesskab det årlige undervisningsprogram og foretages fælles annonceringer i dagspressen.

Tilslutningen til Københavns Universitets Åbent Universitet har været i stigning siden starten af 1985, og har nu stabiliseret sig med omkring 1900 deltagere.

Det er fakultetsrådet, der gennem vedtagelser udstikker de politiske rammer for Åbent Universitet.

Udbuddet af undervisning, rekvisition af undervisere og administration af f.eks. eksamen foretages decentralt ved de enkelte fagstudienævn, mens den daglige administration vedrørende f.eks. tilmeldinger, lokaler og deltagerbetaling samt udarbejdelse af program og trykte vejledninger varetages af et sekretariat under Det humanistiske Fakultet. Sekretariatet var i 1997 bemanded med afdelingsleder Karen Nielsen, overassistent Bodil Gram og et antal studentermedhjælpere.

Internationalt samarbejde og udveksling

Størstedelen af Københavns Universitets internationale samarbejde både inden for forskning og uddannelse er ikke formaliseret og foregår decentralt mellem institutter, forskningsgrupper og enkeltpersoner. I institutternes beretning gives oplysninger om en del af denne aktivitet: Besøg af udenlandske gæsteprofessorer og gæsteforskere, ansattes gæsteforelæsninger og ophold ved udenlandske universiteter, deltagelse i internationale forskningsprojekter m.v.

I det følgende gives en oversigt over aktiviteten inden for de mere formaliserede samarbejdsaftaler og programmer især på uddannelsesområdet og med hovedvægt på studentermobiliteten.

Københavns Universitets samarbejdsaftaler

Ved udgangen af 1997 havde Københavns Universitet etableret samarbejdsaftaler med 75 udenlandske universiteter. Disse aftaler – partnere og aftaleindhold – er tiltrådt af Københavns Universitets Internationaliseringsudvalg.

Hovedparten af de indgåede aftaler er generelle samarbejdsaftaler, omfattende både studenter- og lærerudveksling m.m. inden for alle fag.

Der er indgået aftaler med følgende:

Argentina:

- Universidad Nacional de Rosario

Australien:

- Flinders University of South Australia Adelaide
- Monash University
- University of Adelaide
- University of New South Wales
- University of Newcastle

Belgien:

- Erasmushogeschool Brussel

Brasilien:

- Pontificia Universidade Católica de Sao Paulo
- Universidade Estadual de Campinas
- Universidade Federal do Rio de Janeiro

Burkina Faso:

- Université de Ouagadougou

Canada:

- McGill University Montreal
- McMaster University
- University of British Columbia Vancouver
- University of Victoria British Columbia
- University of Western Ontario
- York University Toronto

Colombia:

- Universidad de Los Andes Bogota

Finland:

- Helsingfors Universitet

Frankrig:

- Centre National d'Etudes Agronomiques des Régions Chaude Montpellier
- Institut d'Études Politiques Aix-en-Provence
- Université Charles de Gaulle Lille III
- Université de Caen
- Université de Paris VII Denis Diderot
- Université Paul Valéry, Montpellier III

Ghana:

- University of Ghana Legon

Island:

- Háskóli Islands

Israel:

- Tel Aviv University

Japan:

- Daido Institute of Technology Nagoya University
- Osaka University
- Tokyo Medical and Dental University
- Waseda University Tokyo

Jordan:

- Yarmouk University Irbid

Kina:

- Beijing University
- Nankai University

Korea:

- Yonsei University Seoul

Mexico:

- Universidad Autónoma de Baja California Sur
- Universidad de Guanajuato

New Zealand:

- University of Canterbury Christchurch
- University of Otago Dunedin

Norge:

- Universitetet i Bergen
- Universitetet i Oslo

Peru:

- Pontificia Universidade Católica del Peru Lima

Polen:

- Uniwersytet Warszawski
- Uniwersytet Gdanski
- Uniwersytet im Adama Mickiewicza Poznan
- Uniwersytet Jagielloński Kraków

Rusland:

- Moscow State University SMV Lomonosov

Schweiz:

- Universität Zürich

Spanien:

- Universidad Complutense de Madrid
- Universidad de Santiago de Compostela
- Universidad de Zaragoza

Storbritannien:

- Lancaster University
- University College London, University of London

Sverige:

- Lunds Universitet

Taiwan:

- National Chung Hsing University

Tyskland:

- Christian-Albrechts-Universität zu Kiel
- Eberhard-Karls-Universität Tübingen
- Humboldt-Universität zu Berlin
- Universität Leipzig
- Universität Rostock
- Universität zu Köln

USA:

- Arizona State University
- Boston College
- New York University
- University of Alaska Fairbanks
- University of California State Wide System
- UC Berkeley
- UC Davis
- UC Irvine
- UC Los Angeles
- UC Riverside
- UC San Diego
- UC Santa Barbara
- UC Santa Cruz
- University of the Virgin Islands St. Thomas
- University of Washington Seattle
- University of Wisconsin Madison
- Vanderbilt University
- Washington College Maryland
- Washington State University Pullman

Aftalerne har den fordel, at et antal studerende, almindeligvis 3-5, er sikret optagelse, såfremt de faglige ønsker og forudsætninger er i orden, at værtsuniversitetet yder bistand f.eks. med bolig og ikke mindst, at der med udveksling af information er et rimeligt grundlag for at vælge studiested og kurser. Der er ikke i aftalerne tale om direkte økonomisk støtte til de studerende: Man bytter studiepladser, hvilket dog er ensbetydende med, at studerende fra Københavns Universitet ikke skal betale studieafgift, tuition fee, i de lande, hvor det findes.

Med et par enkelte undtagelser, hvor de administrative vanskeligheder har været betydelige, og hvor de studerendes interesse er svundet ind, har universitetet behov for og ønske om at fortsætte samarbejdet med de udenlandske universiteter.

I lande, hvor der betales studieafgifter, tuition fees, og hvor der er tale om nedskæringer på universitetsområdet, vil forhandlingerne om fornyelse af samarbejdsaftalerne imidlertid blive vanskelige. Beklageligvis forekommer disse problemer i forbindelse med universiteter i USA og England, hvor et stort antal af vore studerende ønsker at tilbringe en studieperiode. Begrænsning i antallet af studerende, der kan modtages ved de enkelte udenlandske universitet, har gjort, at Københavns Universitet søger at indgå flere aftaler med universiteter i disse lande.

INTERNATIONALISERINGSPULJEN						
Ansøgninger og bevillinger						
Værtslande						
		1994	1995	1996	1997	I ALT
Afrika	Ansøgninger	16	14	9	17	56
	Bevillinger	8	8	7	11	34
Asien	Ansøgninger	16	27	11	20	74
	Bevillinger	13	18	7	14	52
Australasien	Ansøgninger	10	12	12	21	55
	Bevillinger	8	5	8	12	33
Europa	Ansøgninger	104	100	121	140	445
	Bevillinger	37	43	63	50	193
Mellemamerika	Ansøgninger	0	0	0	1	1
	Bevillinger	0	0	0	1	1
Nordamerika	Ansøgninger	96	81	96	121	394
	Bevillinger	45	52	58	58	213
Sydamerika	Ansøgninger	7	14	7	7	35
	Bevillinger	4	12	4	4	24
I ALT	Ansøgninger	250	248	256	326	1.060
	Bevillinger	115	138	147	150	550

Københavns Universitet forhandler med forskellige udenlandske universiteter om at indgå yderligere samarbejds- og udvekslingsaftaler. Derudover har vægten været lagt på at få de eksisterende aftaler til at fungere, hvilket stort set må siges at være lykkedes. Med den stigende interesse inden for fagene og blandt de studerende for studieophold i udlandet er der i 1997 indgået nye aftaler med nye lande og universiteter. Nye samarbejdsaftaler er således indgået med universiteter i New Zealand, USA, Australien, Japan m.fl.

Danske programmer

Internationaliseringspuljen er nu en del af rammen i internationaliseringsarbejdet og uddeles som stipendier til studerende til studie- og praktikophold i udlandet som led i den danske kandidatuddannelse. I 1997 rådede Københavns Universitet over 2 mill. kr. til stipendier.

Internationaliseringspuljen muliggjorde, at 150 studerende ud af 326 ansøgere i 1997 kunne komme på et længerevarende studieophold i udlandet.

Af andre danske programmer, der også støtter udveksling af studerende, kandidatstuderende og forskerstuderende, kan nævnes *Kulturaftalerne*. Inden for det system af bilaterale kulturaftaler, som er indgået mellem Danmark og andre lande, modtog Københavns Universitet i 1997-98 i alt 75 kandidat- og forskerstuderende, mens 59 studerende fra Københavns Universitet i 1997-98 gennemførte et studieophold i udlandet med støtte inden for kulturaftalerne.

Nordiske programmer

Nordplus-programmet, Nordisk Program for Lærere, Uddannelsessøgende og Studerende, blev igangsat i 1989. Programmet var i 1992 genstand for en international evaluering, og fortsætter foreløbig indtil år 2000.

Programmet omfatter mobilitetsstipendier til studerende og lærere inden for netværk, der etableres ved rammeaftaler indgået mellem to eller flere institutter/fag. Det tværfakultære netværk,

Nordlys, der nu omfatter 27 nordiske universiteter, blev udbygget og styrket i 1997. Nordlys-netværket drejer sig især om studenterudveksling.

Studenterudvekslingen mellem Københavns Universitet og universiteter i de øvrige nordiske lande balancerer ikke, idet Københavns Universitet modtager langt flere, end antallet af de danske studerende, der herfra tager på studieophold til et nordisk land, alle inden for Nordplus-programmet. I løbet af 1997 har der imidlertid været stigende interesse for Nordplus blandt de studerende på Københavns Universitet.

Inden for det nordiske program The Nordic-Baltic Scholarship Scheme har Københavns Universitet i 1997-98 modtaget 20 studerende m.fl. til studieophold af kortere eller længere varighed.

EU-programmer

TEMPUS

Tempus Phare er den del af Tempus-programmet, som retter sig mod de centraleuropæiske og de baltiske lande.

Københavns Universitet er gennem Det naturvidenskabelige Fakultet engageret i et projekt rettet mod højere læreanstalter i Litauen, et såkaldt Complementary Measures Project, CMP, samt i et projekt inden for fysik i samarbejde med Wrocław University of Technology i Polen. Ved Datalogisk Institut forberedte man sin deltagelse som partner i et Tempus Phare Joint European Project med Technische Universität München som koordinerende institution. Projektet blev godkendt i efteråret 1997 og løber fra 15. december 1997 for en periode på 3 år.

Økonomisk Institut, Det samfundsvidenskabelige Fakultet, deltog i et Joint European Project, 'Premier European Standards', indtil maj 1997, hvor projektet afsluttedes.

Tempus Tacis er et samarbejdsprogram for udvikling og omstrukturering af de videregående uddannelser i Samfundet af uafhængige Stater, SNG, og Mongoliet. Programmet skal også fremme de-

NORDPLUS PROGRAMMET				
Studentermobilitet 1994-97				
Antal ind- og udrejsende studerende				
År	Fra KU	År	Til KU	Mdr. i alt
1994	35	1994-95	94	575
1995	69	1995-96	147	786
1996	77	1996-97	188	898
1997	81	1997-98	147	

STUDENTERMOBILITET 1994-97 Antal ind- og udrejsende studerende				
ERASMUS ICP og Free Mover				
År	Fra KU	Måneder	Til KU	Måneder
1994-95	220	1.462	173	1.013
1995-96	261	1.683	195	1.102
1996-97	219	1.438	209	1.139
SOCRATES-ERASMUS Bilaterale aftaler				
1997-98	229	1.425		
SOCRATES-ERASMUS Free Mover				
1997-98	4	40		

mokрати og økonomisk udvikling i disse lande samt det økonomiske samarbejde med EU-landene.

Oversættelsescentret ved Engelsk Institut, Det humanistiske Fakultet, er koordinerende institution i forbindelse med Tempus Tacis projektet 'Language Training in Uzbekistan', som indebærer videreuddannelse af uzbekiske lærere og embedsmænd i engelsk.

Socrates-Erasmus

Erasmus-, Lingua- og ECTS-programmerne blev i 1997 endeligt afløst af nye programmer under navnet Socrates-Erasmus.

Ud over bevilling til studentermobilitet, ansøgte Københavns Universitet om støtte til aktiviteter som lærerudveksling og ECTS-meritoverføringssystemet. Der blev imidlertid også søgt penge til deltagelse i nye curriculumudviklingsopgaver:

Intensive programmer, IP

Udvikling af læreplaner på grund/mellem niveau, CDI, og højt niveau, CDA

Europæiske moduler, EM

Forberedende besøg, PV.

Københavns Universitets Socratesansøgning for 1997-98 kom blandt andet til at omfatte 38 lærer – og 458 studenterudvekslinger samt deltagelse i 8 curriculum-udviklingsprojekter.

Bilaterale aftaler. Københavns Universitet skal herefter for hvert akademisk år, 1. juli – 30. juni, indsende en ansøgning til EU-Kommissionen om indgåelse af en ny Institutionel Kontrakt om blandt andet studentermobilitet med universite-

tets partnerinstitutioner inden for EU. I ansøgningen indgår de bilaterale aftaler, som Københavns Universitet har indgået med universiteter inden for EU.

Københavns Universitet indgik i 1997-98 279 bilaterale aftaler om studentermobilitet inden for Socrates-Erasmus programmet, der fordelte sig med 110 aftaler på Det humanistiske Fakultet, 35 på Det juridiske Fakultet, 74 på Det naturvidenskabelige Fakultet, 20 på Det samfundsvidenskabelige Fakultet, 20 på Det sundhedsvidenskabelige Fakultet samt 18 tværfakultære aftaler.

Aftalerne omfatter 145 undervisningsinstitutioner i 15 europæiske lande.

SOCRATES-ERASMUS

Bilaterale aftaler indgået for 1997-1998

Land	Antal
Belgien	15
Finland	05
Frankrig	29
Grækenland	11
Holland	26
Irland	03
Island	01
Italien	36
Norge	13
Portugal	09
Spanien	26
Storbritannien	45
Sverige	07
Tyskland	43
Østrig	08

SOCRATES-ERASMUS

Bilaterale aftaler indgået for 1997-1998
Antal aftaler pr. fakultet og land

Det humanistiske Fakultet

04	Belgien
01	Finland
15	Frankrig
02	Grækenland
10	Holland
02	Irland
10	Italien
03	Norge
01	Portugal
07	Spanien
24	Storbritannien
03	Sverige
23	Tyskland
04	Østrig

Det juridiske Fakultet

05	Belgien
04	Frankrig
03	Grækenland
04	Holland
02	Italien
01	Portugal
03	Spanien
06	Storbritannien
06	Tyskland
01	Østrig

Det naturvidenskabelige Fakultet

03	Belgien
03	Finland
05	Frankrig
05	Grækenland
10	Holland
01	Island
16	Italien
02	Norge
02	Portugal
08	Spanien
07	Storbritannien
03	Sverige
07	Tyskland
01	Østrig

Det samfundsvidenskabelige Fakultet

01	Belgien
01	Frankrig
02	Italien
02	Norge
03	Portugal
03	Spanien
06	Storbritannien
01	Tyskland
01	Østrig

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet

02	Belgien
01	Finland
03	Frankrig
01	Holland
02	Italien
02	Norge
02	Portugal
03	Spanien
01	Storbritannien
01	Sverige
02	Tyskland

Fællesområdet

01	Frankrig
01	Grækenland
01	Holland
01	Irland
04	Italien
04	Norge
02	Spanien
03	Tyskland
01	Østrig

Studentermobilitet

Studentermobiliteten fordelte sig inden for de her omtalte programmer og støtteordninger således:

Se tabeller næste side

Det skal understreges, at der ud over disse studerende både modtages og udsendes et betydeligt antal studerende. Især må antallet af studerende fra Københavns Universitet, som gennemfører et studieophold i udlandet, antages at være en del større end de ovennævnte studerende. For det første vil et antal studerende modtage støtte og rejse inden for andre programmer end de her omtalte, og for det andet vil en del studerende på egen hånd organisere et studieophold og få støtte fra midler administreret af fakulteterne eller private fonde. De anførte tal for indkommende og udgående studerende kan således ikke tages som et præcist udtryk for omfanget af mobiliteten, hverken den mere organiserede eller den individuelt tilrettelagte.

*Andre aktiviteter**Internationaliseringsudvalget*

Internationaliseringsudvalget er nedsat af Rektor og mødes 3-4 gange pr. semester. Det består af repræsentanter fra fakulteterne og Det internatio-

STUDENTERMOBILITET 1994-97					
PROGRAMMER OG STIPENDIER					
Antal studerende og måneder					
	År	Fra KU	Mdr.	Til KU	Mdr.
Internationaliserings-puljen incl. udvekslingsaftaler	1994	115	828		
	1995	138	1.009		
	1996	146	1.151		
	1997	150	1.022		
Udvekslingsaftaler	1994-95			16	127
	1995-96			37	301
	1996-97			76	448
	1997-98	55		80	
Erasmus/Lingua	1994-95	220	1.462	173	1.013
	1995-96	261	1.683	195	1.102
	1996-97	219	1.438	209	1.139
Socrates-Erasmus	1997-98	233	1.466	202	
Nordplus	1994	35		94	575
	1995	69		145	786
	1996	77		192	898
	1997	81		147	
Kulturaftaler	1994-95			53	273
	1995-96			81	431
	1996-97			90	445
	1997-98	59		75	
Baltikumstipendiater	1994-95			7	46
	1995-96			9	54
	1996-97			20	102
	1997-98			12	
Tempus	1994-95			23	170
	1995-96			16	66
	1996-97			14	76
	1997			19	
Gæstestuderende	1994-95			57	353
	1995-96			97	696
	1996-97			140	775
	1997-98			119	

VÆRTSLANDE					
Antal studerende					
	År	1994	1995	1996	1997
Afrika	Fra KU	8	8	7	11
	Til KU	5	3	3	13
Asien	Fra KU	13	18	7	14
	Til KU	10	11	15	18
Australasien	Fra KU	8	5	8	12
	Til KU	0	4	6	7
Europa	Fra KU	282	323	298	301
	Til KU	389	425	493	551
Mellemerika	Fra KU	0	0	0	1
	Til KU	-	-	1	0
Nordamerika	Fra KU	45	52	58	58
	Til KU	6	29	49	66
Sydamerika	Fra KU	4	12	4	3
	Til KU	0	2	0	1
I ALT	Udrejse	360	418	382	400
	Indrejse	410	474	562	656

nale Kontor, en studenterobservatør samt en observatør fra Den internationale Forening. Udvalget har til opgave at diskutere policyspørgsmål og andre anliggender af mere generel natur. Det er således *Det internationale Udvalg*, som har fastsat principperne for tildeling af internationaliseringsstipendier og studiepladser ved udenlandske institutioner, med hvilke der er indgået samarbejdsaftaler. Disse principper er udmeldt til fakulteterne i form af vejledende retningslinier for behandling af ansøgninger om støtte.

Blandt de andre anliggender, som udvalget har drøftet i løbet af 1997, kan nævnes den besværlige situation med hensyn til at skaffe et tilstrækkeligt antal boliger til udvekslingsstuderende. Universitetet har en forpligtelse til at skaffe passende boliger til udenlandske studerende, eftersom praktisk talt samtlige KU-studerende, som bliver sendt på studieophold i udlandet, får anvist en bolig af det udenlandske universitet.

I øvrigt har Internationaliseringsudvalget beskæftiget sig med revision af langtidsplanens afsnit om internationale anliggender samt den strategiske planlægning, som Rektorkollegiets Internationale Udvalg, RIU, har taget initiativ til. Dette er sket i form af et udredningsarbejde, som resulterede i to rapporter, som blev færdige mod slutningen af året: Et debatoplæg og en oversigt over samarbejdsorganer og -programmer. De anbefalinger, som er et af resultaterne af dette udred-

ningsarbejde, vil indgå i udvalgets overvejelser vedrørende internationaliseringsarbejdets fremtidige retning og form.

Forskningsamarbejde

Hvad angår forskningsamarbejde, har Det internationale Kontor fortsat koncentreret sig om at indhente og videresende oplysninger om de centrale forskningsprogrammer. Praktisk sker dette gennem formidling af opslag om støttemuligheder og om informationsmøder arrangeret af danske resortmyndigheder med den opgave at fremme dansk deltagelse i f.eks. fælleseuropæiske programmer. I denne forbindelse er udviklingen fra Det fjerde til Det femte rammeprogram nøje blevet fulgt. I forlængelse heraf er Internationaliseringsudvalget blevet forelagt EU-rapporten "Inventing tomorrow: Europe's research at the service of the people".

Nyhedsbrev

Som et led i de mangeartede og forstærkede informationsindsatser, er der også i 1997 udgivet et internationalt nyhedsbrev: "Nyt fra Det internationale Kontor" med nyt om aktuel udvikling på internationaliseringsområdet, støttemuligheder, nye publikationer m.v.

Informationsmateriale

Der er blandt andet i samarbejde med fakulteter-

ne blevet udgivet en ny engelsk præsentationsbrochure med en almen introduktion til universitetet samt dets placering historisk og i nutiden. Den omhandler også internationale forhold og retter sig primært mod udenlandske samarbejdspartnere, deres lærere og studerende.

Udviklingen på IT-området er fortsat. Det er naturligvis af overordentlig stor betydning, at universitetet kan præsentere sig udadtil med en veludviklet hjemmeside rettet mod udenlandske samarbejdsuniversiteter og deres studerende. Lige så vigtigt er det, at danske studerende får netbaseret mulighed for at søge oplysninger om f.eks. de institutioner i udlandet hvor der er mulighed for at komme på udvekslingsophold. IT-udviklingen har hurtigt vist sig at kunne skabe et vigtigt komplement til dels det papirbaserede informationsmateriale Det internationale Kontor råder over, dels den mundtlige vejledning kontoret kan give.

Til informationsaktiviteterne skal også medregnes deltagelse i internationale konferencer, blandt andet de årlige generalforsamlinger i European Association for International Education, EAIE, samt National Association of International Educators, NAIFA, USA. På begge de nævnte konferencer har universitetet været repræsenteret på de udstillinger, som har fundet sted med henblik på at præsentere danske højere læreanstalter for et udenlandsk publikum.

Den internationale Forening

Den internationale Forening – The International Association – består af en kreds af danske studerende, hvoraf mange har været på studieophold i udlandet. Den har ved fortsat frivillig indsats har bistået Det internationale Kontor med integrationen af de udenlandske studerende ved Københavns Universitet. Ved hjælp af økonomisk støtte fra Rektor har Den internationale Forening haft mange sociale aktiviteter i 1997 med store deltagertal.

Værelsesformidlingen

Det internationale Kontor fik også i 1997 fremskaffet de boliger, som skulle bruges til indkommende udvekslings- og programstuderende og til en del gæsteforskere, i det omfang det var muligt. Inden semesterstart i efteråret måtte der sættes ekstra personale ind for at finde de sidste værelser til de udenlandske studerende. Der blev skaffet over 600 værelser på det private marked. Kun et begrænset antal blev stillet til rådighed på kollegierne og af studerende, der drog på studieophold i udlandet. Efterhånden som antallet af udenlandske studerende er vokset, er behovet for et internationalt kollegium blevet yderligere accentueret.

Introduktionsaktiviteter

Udenlandske studerendes behov for introduktion til det universitet, de gæster, og til landets sprog og kultur kan organiseres på flere måder. Ved nogle universiteter sker denne introduktion inden for rammerne af ét kursus, et sprogkursus, der så rummer elementer af orientering og indføring i samfunds- og kulturforhold. Ved Københavns Universitet har man valgt at opdele i 3 aktiviteter: Orientering, Dansk kurser og kurser i Dansk kultur og Samfund. Herved skulle det blive lettere for de udenlandske studerende at vælge efter behov og tid.

Ved begyndelsen af hvert semester afholdes således orienteringsmøder for forskellige kategorier af nye, udenlandske studerende omfattende en introduktion til Københavns Universitet og studieforholdene, oplysninger om praktiske forhold m.v. Derudover arrangeres sociale aktiviteter, såsom rundvisning i København, fælles middagsmåltider m.m.

For tredje gang blev der kort efter semesterstart i september 1997 afholdt International Dag for alle udenlandske gæster, herunder udenlandske forskere, lærere, ph.d.'er, studerende og deres danske værter. Den internationale Dag starter med velkomst-/faglige arrangementer på fakulteterne og slutter med en tværfakultær fest på Frue Plads om aftenen. Arrangementet var en stor succes og planlægges gentaget i september 1998.

Danskkurser

Danskkurser for udenlandske studerende gennemføres efter en fast plan og med 2 typer af kurser: Et 3-ugers kursus og et 2 måneders kursus. Det intensive 3-ugers kursus gennemføres før semesterstart d.v.s. i januar og i august, og sommerkurset på 8 uger afholdes fra slutningen af juni til slutningen af august for næste års studerende. Udvekslings- og programstuderende får tilbud om fortsat danskundervisning hvert semester.

I alt deltog ca. 300 i danskkurserne. Kurserne er åbne for andre institutioners gæstestuderende mod betaling. Kurserne er fagligt meget tilfredsstillende, resultaterne er gode og de udenlandske deltagere er særdeles tilfredse med danskundervisningen.

Kursusudbud på engelsk

Ikke alle udenlandske studerende kan imidlertid deltage i universitetets undervisning på dansk. Det er derfor af stor betydning for universitetets muligheder for at modtage udenlandske studerende, at der efterhånden er et rimeligt udbud af regulære universitetskurser, som afholdes på engelsk. Hvert semester afholdes således 70-80 kurser på engelsk inden for et bredt udsnit af fagene. Nogle er enkeltstående kurser, mens andre indgår

i et fuldt studieprogram for 1 eller 2 semestre, f.eks. inden for teologi, jura, statskundskab, odontologi og elektrofysik. Før hvert semester udgives en pjece over disse fremmedsprogede kurser.

Særlige sprogkurser

Som sproglig forberedelse for danske studerende, der skal på studieophold i udlandet, gennemføres i august måned 3-ugers intensive kurser i 5 sprog: Kursus i akademisk engelsk på højt niveau, kursus i fransk, der forudsætter kundskaber svarende ca.

2 års gymnasieundervisning samt kurser i italiensk, spansk og tysk på begynderniveau. Disse sprogkurser kan med fordel kombineres med intensive kurser ved det fremmede universitet umiddelbart før semestrets start.

I august 1997 deltog i alt 53 studerende i kurserne, af i alt 70 ansøgere, idet holdene i fransk og tysk ikke oprettedes på grund af for få tilmeldinger. Disse kurser er mod betaling også åbne for studerende fra andre institutioner i hovedstadsområdet.

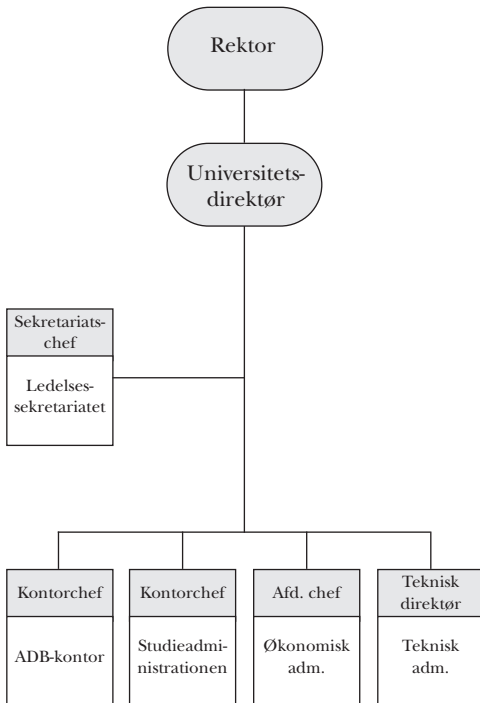
SPROGKURSER FOR STUDERENDE SOM FORBEREDELSE TIL STUDIEOPHOLD I UDLANDET					
Antal ansøgere og deltagere					
	Engelsk	Fransk	Italiensk	Spansk	Tysk
1996 august					
Ansøgere	34	20	5	10	20
Optagne	26	14	0	10	17
1997 januar					
Ansøgere	6				
Optagne	0				
1997 august					
Ansøgere	31	7	10	13	9
Optagne	30	0	10	13	9

Fællesområdet

Fællesadministrationen

Organisation

Fællesadministrationen består af 5 enheder og ledes af universitetsdirektøren. Organisationen fremgår af nedenstående figur.

Årsberetning

Fællesadministrationen udfører rådgivnings- og sekretariatsfunktioner for Rektoratet og forestår den overordnede rektorale legalitetskontrol.

Fællesadministrationen udfører herudover en række administrative driftsopgaver, som er placeret centralt på universitetet, f.eks.:

- Studenteroptagelse (Den Koordinerede Tilmelding).
- SU-administration.
- Personale- og lønadministration.
- Budget- og regnskabsfunktioner.
- Bygningsplanlægning og vedligeholdelse.

- Drift og udvikling af fælles edb-systemer og netværk.

Nøgleordene i forbindelse med Fællesadministrationens udvikling i 1997 har været:

Decentralisering

- Decentralisering af bygningsdriften.
- Decentralisering af opgaver i Studentermatriklen.
- Pilotprojekt i forbindelse med decentralisering af regnskabsregistreringen.

Modernisering:

- Modernisering af de administrative systemer.
- Strukturering og forbedring af informationsgrundlaget.
- Etablering af lettere og hurtigere adgang til rådgivning og information.
- Effektivisering af sagsbehandlingen.

Forbedring af planlægningsgrundlaget og ledelsesinformationen:

- Forsat arbejde med langtidspaner og handlingsplaner.
- Udvikling af den interne økonomistyring.
- Forbedring af grundlaget for den fysiske planlægning.

Decentralisering

I løbet af året blev hele bygningsdriften samt en del af studentermatriklens opgaver decentraliseret. Der blev endvidere indledt pilotforsøg med decentralisering af regnskabsregistreringen.

Decentralisering af bygningsdriften:

Efter flere års analysearbejde og diskussioner besluttede Konsistorium i december 1996, at en betydelig del af Teknisk Administrations driftsopgaver skulle lægges ud på fakulteterne – opgave-, ansvars- og bevillingsmæssigt. De udlagte opgaver er energistyring, rengøringsservice, intern service (betjentfunktioner) og teknisk service. Udgifterne hertil andrager godt 200 mio. kr.

Den praktiske gennemførelse af decentraliseringen og etableringen af nye samarbejdsformer var endnu ikke helt afsluttet ved årets udgang, men det forventes, at der vil blive skabt grundlag for kvalitetsløft fremover i bygningsdriften. Samtidig er der med Det Tekniske Koordinationsudvalg skabt et forum for fortsat kvalitetsudvikling og rationalisering af bygningsdriften. Der er eksempelvis i udvalgets regi gennemført et udviklingsprojekt med opkvalificering af driftsområdernes ledere og medarbejdere og det indbyrdes samarbejde er blevet forbedret.

Decentralisering af opgaver i Studentermatriklen:

I 1996 resulterede en analyse af Matriklen i, at administrationen – den løbende opdatering af matrikelregistret med oplysninger om studieskift, orlov m.v. for de indskrevne studerende – skal administreres af fakultetssekretariatene, medens administrationen af kommende studerende (optagelsen) udføres af Studieadministrationen. I 1997 er den nye grænseflade blevet implementeret, og opgaverne er lagt ud til fakulteterne. De foreløbige resultater af denne omlægning har været positive, og ændringerne i opgavefordelingen er gennemført uden problemer.

Decentralisering af regnskabsregistreringen:

Det har længe været et mål for universitetets administration, at datafangst skal ske så tæt på kilden som muligt. Med hensyn til regnskabsregistreringen har omlægningen været besværliggjort af en række problemer omkring indførelse af økonomistyringssystemet ØSS. Efter at ØSS har været i drift i et par år, påbegyndtes i oktober 1997 en række pilotprojekter omkring decentralisering af regnskabsregistreringerne med henblik på at opstille en model for den fremtidige organisation af regnskabsfunktionerne. Der blev derfor igangsat to principielt forskellige forsøg:

- En filialløsning: Der er etableret en filial af Regnskabskontoret på Det humanistiske Fakultet. Opgaverne udføres fortsat af Regnskabskontorets personale og under regnskabschefens ledelse.
- En egentlig decentralisering: En række opgaver i forbindelse med inddatering og arkivering af bilag overføres til institutniveau. Økonomisk Administration har i denne anledning gennemført en uddannelse af institutternes regnskabsmedarbejdere. Der er udvalgt et institut/afdeling på hvert af de fakulteter, der ikke er omfattet af ovenstående filialløsning.

Den endelige evaluering af pilotprojekterne forventes medio 1998, og det skal herefter vurderes, hvilke konsekvenser, der skal drages i relation til den fremtidige organisering af regnskabsfunktionerne.

Fortsat modernisering

Fællesadministrationen har fortsat den påbegyndte moderniseringsproces, der fremover skal sikre bedre og hurtigere service og information på alle niveauer.

Modernisering af de administrative systemer:

I efteråret påbegyndtes forberedelserne til en me-

get stor opgave med en opgradering af det nye økonomistyringssystem ØSS til en version, som bl.a. kan håndtere År 2000 problematikken.

I løbet af året blev der gennemført en test af det studieadministrative VUE-system, STADS. Testresultatet førte til en vedtagelse i Konsistorium om, at universitetet påbegyndte en egenudvikling af de studieadministrative systemer i retning af STADS struktur, suppleret med integration af udvalgte dele af STADS. Der blev nedsat et "Udviklings Projekt for de Studieadministrative systemer", med ADB-kontorets chef som projektleder og et sekretariat placeret i Studieadministrationen. Projektet omfatter såvel en funktionel som en teknisk udviklingsdel. ADB-kontoret og sekretariatet har i sidste halvår af 1997 investeret en del ressourcer i udviklingsprincipper, dokumentation og fastlæggelse af teknisk fundament og design.

I maj 1997 tog de første kontorer den nye grafiske version af journalsystemet ScanJour i brug. Samtidig med omstilling til denne version i de administrative kontorer indførtes elektronisk journalisering for første gang på en række institutter. Ved udgangen af året var ScanJour i drift på alle fagkontorerne, på Det naturvidenskabelige Fakultetssekretariat og de fleste naturvidenskabelige institutter samt på Det sundhedsvidenskabelige Fakultetssekretariat og på de fleste sundhedsvidenskabelige institutter.

Strukturering og forbedring af informationsgrundlaget:

Det har længe været et prioriteret ønske at etablere et forbedret elektronisk personaleregister integreret med universitetets øvrige administrative systemer. Som et første skridt er der etableret et stabsregister, som er et samlet register over universitetets ansatte. Som et næste skridt skal Stabsregistret danne grundlag for et sammenhængende telefonbogs- og vejvisersystem.

Der blev i årets løb arbejdet intens med at koordinere oplysninger fra universitetets bygningsregister med oplysninger i økonomisystemet, de studieadministrative systemer og personaleoplysninger. Arbejdet er nu nået langt og forventes at være helt centralt for det fremtidige planlægningsarbejde. Studiestatistikken er blevet væsentligt forbedret og der udarbejdes nu en statistisk årbog, således at oplysningerne er bredt tilgængelige på universitetet.

Etablering af lettere og hurtigere adgang til rådgivning og information:

Med henblik på at kunne yde en bedre service over for institutter og afdelinger, åbnede Økonomisk Administration i april 1997 en kvikservicefunktion. Det er hensigten, at Kvikservice skal sik-

re en hurtig og effektiv kommunikation, dels fordi Kvikservice umiddelbart er i stand til at besvare forespørgsler inden for ØA's arbejdsområder, dels fordi Kvikservice fungerer som en genvej til ØA's specialister.

I forbindelse med implementeringen af det nye økonomistyringssystem ØSS primo 1996 etableredes driftsstøtteorganisationen DSO. I løbet af 1997 har DSO'en:

- Oprettet et rapportkatalog på web'en, der indeholder beskrivelse og eksempler på de næsten 400 tilgængelige rapporter i ØSS.
- Belyst mulighederne for elektronisk rapportdistribution fra ØSS. Et oplæg vil blive forelagt Økonomistyringsprojektet i 1998.
- Iværksat forberedelser i forbindelse med implementeringen af ny forbedret ØSS-brugerflade.

Økonomisk Administration har endvidere gennem 1997 arbejdet med dels at undervise i forståelsen af de nuværende ØSS-regnskabsudskrifter, dels at udvikle nye udskrifter. De nye udskrifter forventes indført i første halvår af 1998.

ADB-kontorets helpdiskfunktioner er blevet yderligere forbedret og sikrer hurtig hjælp til brugerne af universitetets edb-systemer

Med henblik på at lette de enkelte institutters og afdelingers henvendelse omkring lønspørgsmål har Økonomisk Administration forberedt en omorganisering af lønningskontoret således, at lønbehandlere specialiseres på de enkelte hovedområder med virkning fra maj 1998.

Effektivisering af sagsbehandlingen:

Økonomisk Administration overtog i 1997 ansvaret for universitetets journal- og arkivfunktion. I den anledning blev der medio året oprettet en journalkoordinatorfunktion. Journalkoordinatoren gennemførte, i første omgang, implementeringen af en ny version af journalsystemet ScanJour.

Personaleuddannelsessekretariatet har endvidere opstartet en intern sagsbehandleruddannelse efter grundig evaluering.

Forbedret edb-kapacitet:

ADB-kontoret har øget maskinkapaciteten og dermed skabt bedre performance. Hertil kommer en betydelig udbygning af pc-nettet og en opgradering af den almindelige pc-arbejdsplads.

Etablering af netfaciliteter:

Der blev anlagt fiberforbindelser i Botanisk Have og omkring Panum-instituttet og den lejede 34 MB forbindelse til Lyngby blev erstattet af en radiokæde. Hermed færdiggjorde universitetet sit eget højhastighedsnet i 1997.

Forbedring af planlægningsgrundlaget og ledelsesinformationen

Den statslige budgetreform og Universitetsloven har begge medført stigende krav til universitetets økonomistyring og planlægningskapacitet. Som konsekvens heraf har universitetet i 1997 arbejdet med en række planlægnings- og styringsredskaber, nemlig:

- Langtidsplan og handlingsplan.
- Budget- og finansieringsmodeller.
- Virksomhedsregnskab.
- Helhedsplan for den fysiske udbygning.
- Prognosemodel.

Samtidig med en stadig kvalitetsforbedring af planlægningsgrundlaget er det målet i stigende grad at integrere de enkelte redskaber. I 1997 er der især arbejdet med nedenstående:

Ny intern finansieringsfordelingsmodel:

Som forberedelse til en politisk afklaring af en ny finansieringsmodel arbejdes der især med en model for bygningsområdet, hvor undervisnings- og forskningsaktiviteter bindes sammen med arealbehov og driftsudgifter. Samtidig arbejdes der på en model, som sammenkæder Fællesadministrations budget med opgavebelastningen.

Virksomhedsregnskab:

Virksomhedsregnskabet for 1997 indeholder myndighedskrav om et beskrivende, sammenhængende og opfølgende regnskab, hvilket har resulteret i et betydeligt større arbejde for såvel fakulteterne som Fællesadministrationen. Københavns Universitet tog konsekvensen af disse krav og har derfor taget de første skridt hen imod en optimal løsning, hvor virksomhedsregnskabet giver et dækkende billede af årets aktiviteter og resultater. Virksomhedsregnskabet skal samtidig opfylde de eksterne myndighedskrav, og sætte resultater og aktiviteter i relation til universitetets langsigtede mål og planer.

Udbygningsplaner:

I 1994 lancerede Undervisningsministeriet "Universiteter i vækst" og meddelte i samme forbindelse, at en fysisk udbygning, som konsekvens af den planlagte vækst, forudsatte en samlet, langsigtet og dokumenterbar plan for udbygningsbehovet set over en 10-års tidshorizont.

Der er i denne forbindelse arbejdet med at forbedre universitetets fysiske planlægning og udarbejde en egentlig helhedsplan.

Som støtte for dette arbejde er der i løbet af året blevet udviklet en pc-baseret prognosemodel, der som udgangspunkt, indeholder nogle klart definerede forudsætninger og prognoseberegninger

samt nogle parametre, som fakulteterne kan op- og nedjustere afhængig af forventningerne til fremtiden. Samtidig er der i prognosemodellen integreret en variabel økonomisk ramme, der angiver forventede bevillinger og udgifter i forbindelse med fremskrivningen.

Direktørudvalg

Med henblik på koordinering af de administrative aktiviteter på tværs af universitetet har der i 1997 været nedsat følgende udvalg under universitetsdirektøren:

- Afdelingschefmødet, hvori cheferne for Fællesadministrationens 5 afdelinger samt universitetsdirektøren deltager.
- Chefmødet, som er et tværgående forum for Fællesadministrationens og fakultetsadministrationernes chefer.
- Det faglige koordinationsudvalg for Studieadministration, der er et forum for koordination og erfaringsudveksling mellem den centrale studieadministration og fakulteternes studieadministration.
- Det faglige koordinationsudvalg for den Økonomiske Administration, der er et forum for koordination og erfaringsudveksling mellem Økonomisk Administration og fakulteternes økonomi- og personaleadministrativt ansvarlige.
- Det faglige koordinationsudvalg for Teknisk Administration, er et forum for koordination mellem driftcheferne på fakulteterne og Teknisk Administration.
- ADB-udvalget, hvor de administrative chefer og repræsentanter fra fakulteterne diskuterer handlingsplaner på adb-området.
- Personaleuddannelsesudvalget, der udstikker rammerne for universitetets interne personaleuddannelse
- CWIS-udvalget, hvori fakulteter og Fællesadministration koordinerer opgaver i forbindelse med universitetets hjemmesider.

Samarbejdsudvalget

Samarbejdsudvalget for den centrale administration (CSU) har i 1997 spillet en konstruktiv rolle i de administrative udviklings- og omstillingsprocesser. Udvalget fungerer tillige som administrationens teknologiudvalg.

Else Sommer

Økonomiske forhold

Københavns Universitets samlede økonomi

1. Københavns Universitets bevillinger og regnskab

Københavns Universitet har i 1997 afholdt udgifter for i alt 2.394,8 mio.kr. Heraf er godt 81% på universitetets ordinære virksomhed, som primært finansieres af bevillinger over finanslovene. Knap 19% af udgifterne vedrører universitetets eksterne

virksomhed, hvor indtægterne stammer fra en række eksterne bevillingsgivere.

Universitetets indtægter i 1997 blev på i alt 2.397,1 mio.kr. Fordelingen af udgifter og indtægter på aktivitetstype fremgår af tabel 1.

Tabel 1: De samlede udgifter og indtægter (mio. kr.)

Aktivitetstype	Udgifter	Udgiftspct.	Indtægter	Indtægtspct.
Ordinær virksomhed (OV)	1.949,0	81,4	1.970,7	82,2
Indtægtsdækket virksomhed (IV)	5,3	0,2	8,4	0,4
Tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed (IFV)	379,6	15,9	361,2	15,1
Andre tilskudsfinansierede aktiviteter (ATA)	8,5	0,4	9,7	0,4
Retsmedicinske undersøgelser	52,4	2,2	47,1	2,0
Total	2.394,8	100,0	2.397,1	100,0

Forskellen mellem indtægter og udgifter angiver ikke universitetets økonomiske resultat. Det skyldes, at der også skal tages hensyn til universitetets

finanslovsbevillinger på ordinær virksomhed. I tabel 2, som viser de formålsopdelte indtægter og udgifter, er bevillingerne medregnet.

Tabel 2: Indtægter og udgifter formålsopdelt (mio.kr.)

Indtægter	Beløb	Procent
Taxameterindtægter, uddannelse	714,0	30,4
Forskningsindtægter	1.023,3	43,5
Kapitalformål	54,0	2,3
Øvrige formål	349,6	14,9
Driftsindtægter	63,8	2,7
Stipendieindtægter	73,8	3,1
Øvrige tilskud	9,7	0,4
Interne overførsler	61,8	2,6
Indtægter i alt	2.350,0	100,0

Retsmedicinske undersøgelser* 47,1

Indtægter i alt inkl. Retsmedicin 2.397,1

Negativ nettoudgiftsbevilling -15,3

Korrigerede indtægter i alt 2.381,8

Udgifter	Beløb	Procent
Uddannelse	856,4	36,6
Forskning	908,2	38,8
Andre faglige formål	83,0	3,5
Generel ledelse og administration	124,7	5,3
Andre fælles formål	288,8	12,3
Kapitalformål	81,3	3,5
Udgifter i alt	2.342,4	100,0
Retsmedicinske undersøgelser*	52,4	
Udgifter i alt inkl. Retsmedicin	2.394,8	
Årets resultat	-13,0	

*Indtægter og udgifter vedr. retsmedicinske undersøgelser er ikke formålsopdelte.

Som det fremgår af tabel 2, blev universitetets samlede underskud i 1997 på 13,0 mio.kr. Herfra skal dog trækkes 1,7 mio.kr., som er forskellen mellem det viste beløb fra universitetets eget regnskabssystem og det officielle regnskab fra Statens Centrale Regnskabssystem (SCR).

Indtægter og udgifter for retsmedicinske undersøgelser er ikke formålsopdelte, idet retsmedicinske undersøgelser i 1997 ikke var indeholdt i finanslovens §20.62.01, som universitetet har udarbejdet formålsopdelte regnskab for.

I tabel 2 er det særlig interessant at bemærke, at

indtægterne til uddannelse og stipendier langt fra dækker udgifterne, brugt til uddannelse. Der er tale om et merforbrug på 68,6 mio.kr. På den anden side bruges der væsentligt færre midler til forskning, end der er kommet indtægter for. Her er forskellen på 115,1 mio.kr. Det kan derfor konstateres, at universitetet i høj grad overfører forskningsmidler til uddannelsesformål og andre formål.

I tabel 3 vises uddannelsesudgifterne fordelt på de forskellige uddannelses typer.

Tabel 3: Uddannelsesudgifterne fordelt på typer (mio.kr.)

Uddannelse	Beløb	Procent
Ordinær uddannelse	638,5	74,6
Forskeruddannelse	163,8	19,1
Åben uddannelse	22,6	2,6
Ikke-videregående uddannelse	21,8	2,5
International studenterudveksling	9,7	1,1
Uddannelse i alt	856,4	100,0

Knap 75% af uddannelsesudgifterne vedrører ordinær uddannelse. Ikke-videregående uddannelse består af klinikassistentuddannelserne på Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere (SKT),

som tegner sig for 2,5% af uddannelsesudgifterne.

I tabel 4 vises forskningsudgifter, fordelt på hovedtyper.

Tabel 4: Forskningsudgifterne fordelt på typer (mio.kr.)

Forskning	Beløb	Procent
Basisforskning	542,0	59,7
Tilskudsfinansieret forskning	358,2	39,4
Kontraktforskning	8,0	0,9
Forskning i alt	908,2	100,0

Knap 60% af forskningsudgifterne vedrører basisforskningen, som er finansieret af universitetets ordinære finanslovsbevillinger, mens de resterende godt 40% af forskningsudgifterne er fi-

nansieret af universitetets eksterne bevillingsgivere.

Universitetets udgifter fordelt på hovedområder ses i tabel 5.

Tabel 5: Universitetets udgifter fordelt på hovedområder (mio.kr.)

	TEO	SAM	SUND	HUM	NAT	JUR	FÆL	DIV	I ALT
OV	26,4	109,5	440,0	404,7	589,1	77,2	236,5	65,6	1.949,0
IV	–	–	3,1	1,1	1,1	–	–	–	5,3
IFV	9,8	28,8	86,5	45,0	205,6	1,9	2,0	–	379,6
ATA	–	–	0,5	4,7	2,2	–	1,1	–	8,5
Rets	–	–	52,4	–	–	–	–	–	52,4
Total	36,2	138,3	582,5	455,5	798,0	79,1	239,6	65,6	2.394,8

Det naturvidenskabelige Fakultet er det største hovedområde i økonomisk henseende med udgifter for knap 800 mio.kr. i 1997 svarende til 1/3 af universitetets samlede udgifter. Dernæst følger Det sundhedsvidenskabelige Fakultet og Det humanistiske Fakultet.

Naturvidenskab, sundhedsvidenskab og humaniora har i 1997 fået lagt bygningsdriften ud på fakulteterne fra fællesområdet. Dermed er fakulte-

ternes udgifter steget, samtidig med at fællesområdet's udgifter er faldet. Indre by's driftsområde, som også er flyttet væk fra fællesområdet, er i tabel 4 inkluderet under Diverse. I alt er udgifter for mere end 200 mio.kr. flyttet fra fællesområdet til de tre fakulteter og Indre by.

Universitetets beholdninger ultimo 1997 ses i tabel 6.

Tabel 6: Universitetets beholdninger ultimo 1997

	Mio.kr.	Procent
Ordinær virksomhed	34,4	16,7
Indtægtsdækket virksomhed	7,7	3,7
Tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed	151,7	73,7
Andre tilskudsfinansierede aktiviteter	3,1	1,5
Retsmedicinske undersøgelser	9,0	4,4
I alt	205,9	100,0

Knap 74% af de samlede beholdninger findes på tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed. Der er dog tale om et fald på næsten 20 mio.kr. fra 1996. Beholdningen på ordinær virksomhed er derimod steget igen efter et voldsomt fald i 1996.

2. Ordinær virksomhed (finanslovens § 20.62.01.10)

Ordinær virksomhed er den del af universitetets drift, som finansieres over finanslovens § 20.62.01.10. Der skelnes mellem selve finansloven (FL) og finanslovens tillægsbevillingslov (TB).

Gennem finansloven gives bevillinger til forskningsaktiviteter, kapitaludgifter, grundbevilling,

øvrige formål, samt andre formål. Disse bevillinger kaldes i daglig tale for universitetets basisbevilling. I finansloven er endvidere angivet bevillinger til ordinær uddannelse, forskeruddannelse, åben uddannelse og ph.d.-stipendier. Disse bevillinger reguleres senere over tillægsbevillingsloven på baggrund af det faktiske aktivitetsniveau. Derudover er i finansloven angivet forventede driftsindtægter og andre tilskud, som reguleres over regnskabet på baggrund af de faktiske indtægter og tilskud. På tillægsbevillingsloven bevilges endelig en række konkrete mindre bevillinger til forskellige formål.

I tabel 7 vises Københavns Universitets bevillinger på ordinær virksomhed i 1997 (se næste side).

Tabel 7: Bevillingerne på ordinær virksomhed (mio.kr.)

Udgiftsbevilling	
Forskning	660,2
Øvrige formål	321,0
Kapitaludgifter	54,0
Grundbevilling	1,0
Andre formål	6,8
Basisbevilling	1.043,0
Ordinær uddannelse	608,9
Forskeruddannelse	32,3
Åben uddannelse	25,3
Ph.d.-stipendier	47,6
Driftsindtægter på ordinær virksomhed	34,8
Andre tilskud	16,5
Øvrige bevillinger på TB97/reguleringer	12,5
Udgiftsbevilling i alt	1.820,9
Negativ nettoudgiftsbevilling	15,3
Indtægtsbevilling i alt	1.836,2

Bevillingen til Forskning bestod i 1997 af en videreførelse af sidste års bevilling, samt regulering i forbindelse med ekstrabevillingen "Universiteter i Vækst", en p/l-regulering og andre mindre juste-

ringer. Øvrige formål er bevilling til biblioteker, museer, samlinger, haver, støtte til småfag, udenlandske lektorer, samt ejendomsskatter. Kapitaludgifter er bevilling til husleje, renter og afdrag på prioritetsgæld, samt mindre bygningsvedligeholdelse. Grundbevilling er en minimalbevilling på 1 mio.kr. Endelig bestod Andre formål i 1997 af Den Koordinerede Tilmelding, som universitetet administrerer.

Bevillingen til Ordinær uddannelse er årets taxameterindtægt for ordinær uddannelse. Bevillingen til forskeruddannelse er årets ph.d.-taxameterindtægt for stipendier bevilget af SU-styrelsen. Bevillingen til Åben uddannelse er årets deltagerbetaling og årets taxameterindtægt for åben uddannelse. Bevillingen til ph.d.-stipendier er årets ph.d.-stipendieindtægter fra SU-styrelsen. Driftsindtægter er de forventede indtægter ved salg til studerende og huslejeindtægter, m.m. Andre tilskud er de forventede erhversskole-taxameterindtægter på Skolen for Klinikassistenter og Tandplejere.

Den negative nettoudgiftsbevilling, som bevirker, at universitetets udgifts- og indtægtsbevilling ikke er ens, er et resultat af, at universitetet i 1997 blev ramt af forskellige forbrugsbegrænsninger, som i relation til bevillingerne kun havde effekt på udgiftsbevillingen.

I tabel 8 ses en oversigt over regnskabet for 1997 på ordinær virksomhed.

Tabel 8: Regnskab for ordinær virksomhed (mio.kr.)

Udgifter	Bevilling	Udgifter	Over-/underskud
Løn		1.317,6	
Drift		562,0	
Tilskud		69,4	
Udgifter i alt	1.820,9	1.949,0	-128,1
Indtægter	Bevilling	Indtægt	Over-/underskud
Salg til studerende og huslejeindtægter, m.m.		40,9	
Overhead overført fra ekstern virksomhed		61,9	
Ph.d.-taxameter fra ekstern virksomhed		50,6	
Ph.d.-stipendieindtægter		48,6	
Åben uddannelse - deltagerbetaling		7,1	
ESA-taxameter, Skolen for Klinikass. og Tandpl.		22,1	
Øvrige driftsindtægter		9,8	
Statslige overførsler inkl. FL-bevillingerne		1.729,7	
Indtægter ialt	1.836,2	1.970,7	134,5
Resultat			6,4

Udgifterne på ordinær virksomhed var i 1997 på 1.949,0 mio.kr., hvilket er 128,1 mio.kr. mere end udgiftsbevillingen, mens indtægterne var på 1.970,7 mio.kr., hvilke er 134,5 mio.kr. mere end indtægtsbevillingen. Det giver et overskud for ordinær virksomhed på 6,4 mio.kr. i 1997.

Årsagen til, at der er så stor forskel mellem udgifter og udgiftsbevilling, samt indtægter og indtægtsbevilling, er at en del indtægter ikke optræ-

der i bevillingerne. Det gælder bl.a. overhead og ph.d.-taxameterindtægter, som overføres fra universitetets eksterne virksomhed til dækning af udgifter på ordinær virksomhed. Disse indtægter reguleres i stedet efterfølgende over regnskabet.

I tabel 9 vises udgifterne på ordinær virksomhed fordelt på hovedområder.

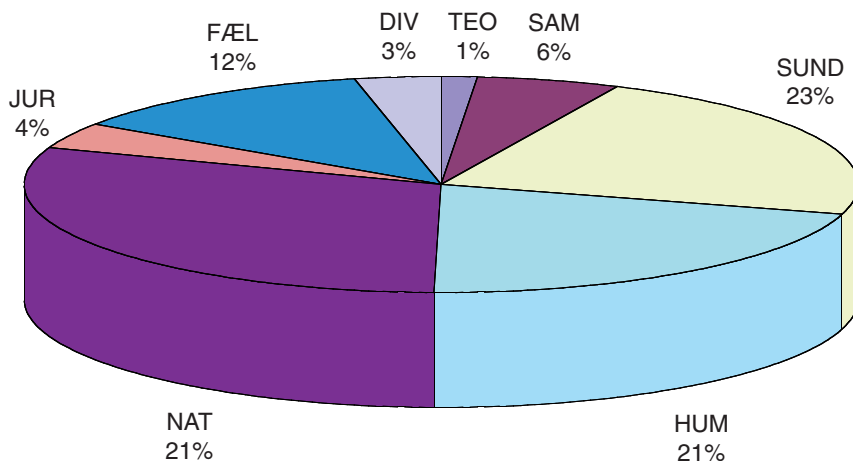
Tabel 9: Udgifter på ordinær virksomhed fordelt på hovedområder (mio.kr.)

	TEO	SAM	SUND	HUM	NAT	JUR	FÆL	DIV	I ALT
Løn	20,5	84,6	319,6	305,5	416,6	55,9	70,9	44,0	1.317,6
Drift	4,1	17,7	105,0	82,8	150,9	16,2	163,8	21,5	562,0
Tilskud	1,8	7,2	15,4	16,4	21,6	5,1	1,8	0,1	69,4
Total	26,4	109,5	440,0	404,7	589,1	77,2	236,5	65,6	1.949,0

Det naturvidenskabelige Fakultet er det største fakultet på universitetets ordinære virksomhed i økonomisk henseende med en andel på 30% af udgifterne efterfulgt af Det sundhedsvidenskabelige Fakultet med 23% og Det humanistiske Fakultet med 20%. De tre fakulteters andel af udgifterne er på tilsammen 74%, hvilket er en betydelig stigning fra 1996, hvor andelen kun var på 64%. Stigningen skyldes primært, at bygningsdriften i 1997 blev decentraliseret fra fællesområdet til fa-

kulteterne, hvilket samtidig har medført et fald i fællesområdets andel af udgifterne fra 24% i 1996 til 12% i 1997. Indre By's bygningsdrift er fra 1997 placeret under Diverse, hvilket har medført, at Diverse's andel af udgifterne er steget fra 1% i 1996 til 3% i 1997. De øvrige tre fakulteter Teologi, Samfundsvidenskab og Jura står henholdsvis for 1%, 6% og 4% af udgifterne, hvilket er uændret i forhold til 1996. Se figur 1.

Figur 1: Procentvis fordeling på hovedområder af udgifterne på ordinær virksomhed

Tabel 10 viser opsparingsoversigten på ordinær virksomhed for 1997 (se næste side).

Tabel 10: Opsparingsoversigt på ordinær virksomhed (mio.kr.)

Opsparing primo 1997	21,5
Diverse reguleringer inden regnskab 1997	5,4
Regnskab 1997	6,4
Diff. mellem SCR og KU's interne regnskab	1,1
Opsparing videreført til 1998	34,4

Opsparingen primo 1997 var på 21,5 mio.kr. Denne opsparing blev i 1997 forøget med 5,4 mio.kr. grundet nogle bevillingstekniske afvigelser fra tidligere år. Udover det regnskabsmæssige overskud på 6,4 mio.kr. var udgifterne i Statens Centrale Regnskabssystem (SCR) 1,1 mio.kr. mindre end udgifterne i universitetets interne regnskab grundet nogle konteringsmæssige problemer. Når disse 1,1 mio.kr. lægges til, når vi frem til en opsparing ultimo 1997 på 34,4 mio.kr. på universitetets ordinære virksomhed.

3. Ekstern virksomhed (finanslovens § 20.62.01.90-97 og § 20.62.33)

På universitetet findes forskellige former for ekstern virksomhed. Det er:

- Indtægtsdækket virksomhed (§20.62.01.90).
- Tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed (§20.62.01.95).
- Andre tilskudsfinansierede aktiviteter (§20.62.01.97).
- Retsmedicinske undersøgelser (§20.62.33).

Indtægtsdækket virksomhed (IV)

Indtægtsdækket virksomhed er et resultat af, at universitetet har mulighed for at sælge varer og

tenesteydelser i konkurrence med private og offentlige udbydere, dog underlagt en række regler fastsat af Finansministeriet. Aktiviteten skal være en naturlig udløber af universitetets virksomhed, og kan bl.a. være salg af universitetets viden i form af kontraktforskning, efteruddannelse, analyseopgaver og konsulentvirksomhed.

Tabel 11 viser regnskabet for indtægtsdækket virksomhed i 1997.

Tabel 11: Regnskab for indtægtsdækket virksomhed (mio.kr.)

Indtægter	8,4
Udgifter	-5,3
Årets resultat	3,1
Overskud overført fra 1996	3,1
Regulering af overskud i 1997	1,4
Diff. mellem SCR og KU's interne regnskab	0,1
Overførsel til 1998	7,7

Regnskabet for indtægtsdækket virksomhed gav i 1997 et overskud på 3,1 mio.kr. Fra 1996 overførtes ligeledes 3,1 mio.kr. I 1997 blev man endvidere opmærksom på, at nogle registreringsmæssige problemer har medført, at den faktiske beholdning var 1,4 mio.kr. højere end den registrerede beholdning. Dette giver sammen med differencen mellem SCR-regnskabet og universitetets interne regnskab på 0,1 mio.kr. en overførsel til 1998 på 7,7 mio.kr.

I tabel 12 vises udgifterne fordelt på hovedområder.

Tabel 12: Udgifter for indtægtsdækket virksomhed fordelt på hovedområder (mio.kr.)

	Udgifter	Procent
Sundhedsvidenskab	3,1	58,5
Humaniora	1,1	20,8
Naturvidenskab	1,1	20,8
Udgifter i alt	5,3	100,0

Det er kun de tre største fakulteter, som havde aktiviteter under indtægtsdækket virksomhed i 1997. Heraf tegnede Det sundhedsvidenskabelige Fakultet sig for langt over halvdelen med knap 59% af udgifterne.

Tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed (IFV)

Tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed er en udløber af den forskningsvirksomhed, som finder

sted på universitetets ordinære virksomhed. Universitetet har mulighed for at modtage tilskud, gaver og lignende til hel- eller delvis finansiering af forskningsprojekter, som er en naturlig udløber af universitetets ordinære virksomhed. Bevillingsgiverne kan omfatte private virksomheder og fonde, statslige bevillingsgivere som Forskningsrådene og Forskerakademiet, samt internationale bevillingsgivere som EU og Nordisk Råd m.m.

Tabel 13 viser regnskabet for tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed i 1997.

Tabel 13: Regnskab for tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed (mio.kr.)

Indtægter	361,2
Udgifter	-379,6
Årets resultat	-18,4
Overskud overført fra 1996	169,7
Diff. mellem SCR og KU's interne regnskab	0,4
Overførsel til 1998	151,7

Regnskabet for tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed gav i 1997 et underskud på 18,4 mio.kr. Dette underskud er imidlertid ikke reelt, idet regnskabet er påvirket negativt af, at der i 1997 er overført ph.d.-taxameter optjent før 1997 fra IFV til ordinær virksomhed for knap 25 mio.kr. Til trods for det, betyder det regnskabsmæssige underskud sammen med differencen mellem SCR-

regnskabet og universitetets regnskab, at beholdningerne på IFV falder fra 169,7 mio.kr. ved udgangen af 1996 til 151,7 mio.kr. ved udgangen af 1997.

I tabel 14 vises årets primosaldo, årets udgifter og indtægter, samt årets ultimosaldo for de forskellige kategorier af bevillingsgivere.

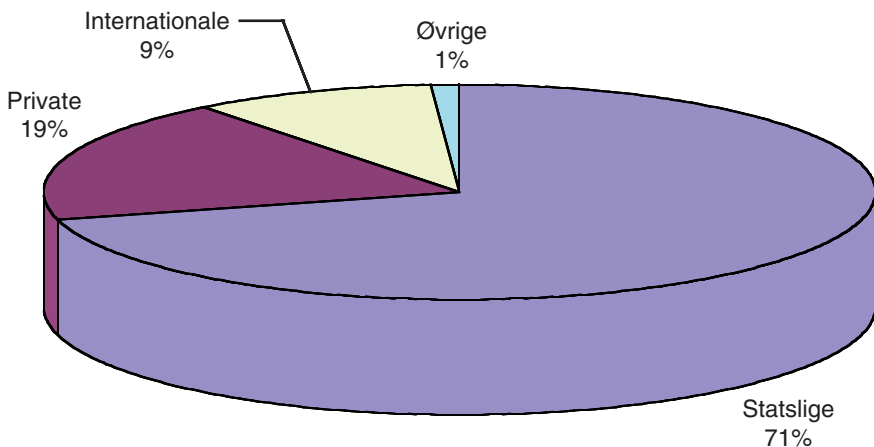
De statslige bevillingsgivere står for finansieringen af langt den største del af udgifterne på IFV med en andel på 71%. Private bevillingsgivere følger efter med 19%, mens de internationale bevillingsgivere tegner sig for 9% og øvrige for 1%. Se figur 2.

Det skal bemærkes, at årets IFV-indtægter ikke er identisk med årets modtagne bevillinger, men derimod er de indbetalinger, som har fundet sted i årets løb. En del af disse indbetalinger vedrører bevillinger, som er givet i tidligere år. På samme måde vil en stor del af de bevillinger, som er givet i 1997 først blive indbetalt i senere år. I afsnittet om fondsstøtte findes en liste over de bevillinger,

Tabel 14: Tilskudsfinansieret forskning opdelt på bevillingskategorier (mio.kr.)

	Beh. primo 97	Udgifter	Indtægter	Beh. Ultimo 97
Statslige bevillingsgivere	89,8	268,9	254,8	75,7
Private bevillingsgivere	51,1	71,0	64,6	44,7
Internationale bevillingsgivere	22,0	36,0	39,1	25,1
Øvrige bevillingsgivere	7,5	3,7	2,7	6,5
Diff. mellem SCR og KU's rgn.	-0,7	-0,4		-0,3
Total	169,7	379,2	361,2	151,7

Figur 2: Procentvis fordeling af IFV-udgifterne på finansieringskilder

som universitetets fakulteter og institutter har modtaget i 1997.

I tabel 15 vises IFV-udgifterne fordelt på hovedområder.

Det naturvidenskabelige Fakultet var i 1997 også på IFV det største fakultet i økonomisk henseende med en andel af de samlede udgifter på hele 53%. Det sundhedsvidenskabelige Fakultet var det næststørste fakultet med en andel på 22%. Disse to fa-

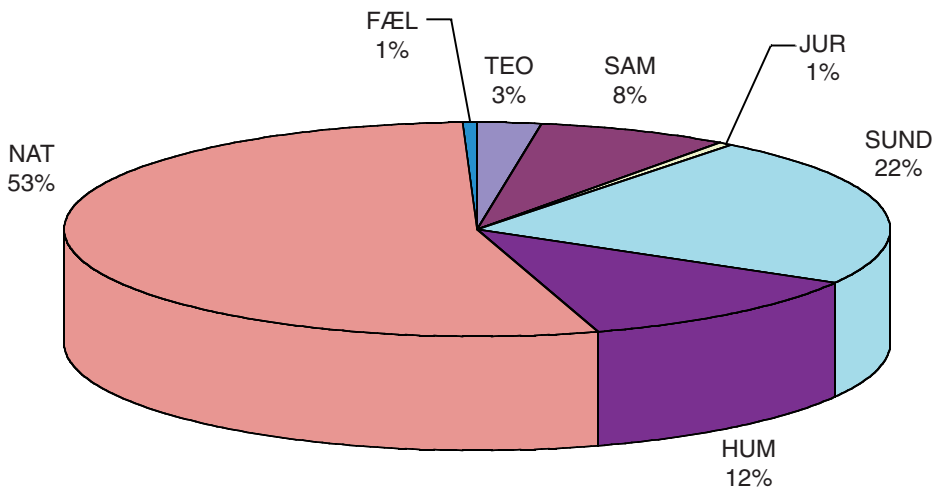
kulteter tegnede sig med andre ord for $\frac{3}{4}$ af de samlede IFV-aktiviteter i 1997. Se figur 3.

IFV's betydning for fakultetet er størst på Det teologiske Fakultet set i relation til IFV-udgifternes andel af de samlede udgifter på fakultetet med en andel på 27%. Herefter følger Det naturvidenskabelige Fakultet med en andel på 26% og Det samfundsvidenskabelige Fakultet med en andel på 21%. Mindst betydning har IFV-aktiviteterne på Det juridiske Fakultet med en andel på kun 2% af de samlede udgifter. Se figur 4 (se næste side).

Tabel 15: IFV-udgifter fordelt på hovedområder og finansieringskilder (mio.kr.)

	TEO	SAM	SUND	HUM	NAT	JUR	FÆL	I ALT
Statslige	8,5	24,4	38,7	31,5	164,0	1,5	0,3	268,9
Private	0,1	3,1	39,7	9,8	18,0	0,2	0,1	71,0
Internationale	1,2	1,2	5,6	3,0		0,1	1,4	36,0
Øvrige	-	-	2,5	0,7	0,1	0,1	0,3	3,7
Total	9,8	28,7	86,5	45,0	205,6	1,9	2,1	379,6

Figur 3: Procentvis fordeling af IFV-udgifterne på hovedområder

Andre tilskudsfinansierede aktiviteter (ATA)

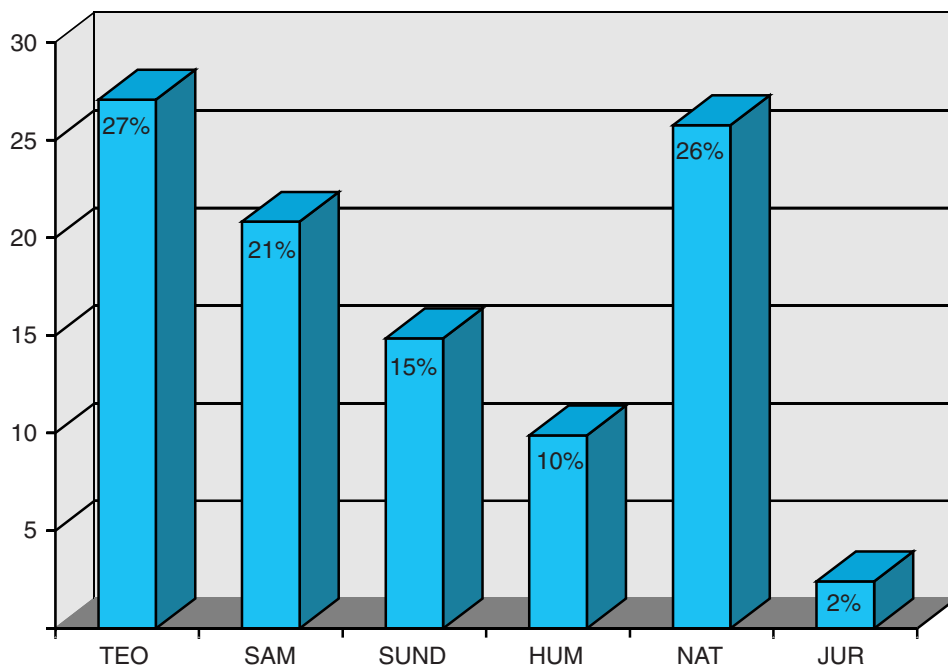
Andre tilskudsfinansierede aktiviteter ligner IFV, idet universitetet har mulighed for at modtage tilskud til aktiviteter, som ligger i naturlig forlængelse af universitetets virke. Forskellen fra IFV er, at aktiviteterne under ATA ikke henregnes til forskningsvirksomhed.

Under ATA finder man bl.a. ERASMUS-stipendi-

er og kompensation for undervisningsfritagelse for videnskabelige medarbejdere. I 1997 bestod universitetets ATA desuden af aktiviteter på Det arnamagnæanske Institut, Kommissionen for Den arnamagnæanske Stiftelse, samt Niels Bohr Arkivet.

Tabel 16 viser regnskabet for andre tilskudsfinansierede aktiviteter i 1997 (se næste side).

Figur 4: IFV-udgifternes andel af fakulteternes samlede udgifter

Tabel 16: Regnskab for Andre Tilskudsfinansierede Aktiviteter (mio.kr.)

Indtægter	9,7
Udgifter	-8,5
Årets resultat	1,2
Overført fra 1996	1,9
Overførsel til 1998	3,1

Det humanistiske Fakultet tegnede sig for godt 55% af de samlede udgifter på ATA i 1997. En stor del af disse vedrørte Det arnamagnæanske Institut og Kommissionen for Den arnamagnæanske Stiftelse. Knap 26% af udgifterne var på Det naturvidenskabelige Fakultet, hvoraf en stor del af disse vedrørte Niels Bohr Arkivet. Fællesområdets ATA-udgifter var primært ERASMUS-stipendier, som udbetales gennem Det internationale Kontor.

Regnskabet gav i 1997 et overskud på 1,2 mio.kr. Beholdningen er derfor forøget fra 1,9 mio.kr. ved udgangen af 1996 til 3,1 mio.kr. ved udgangen af 1997.

I tabel 17 vises ATA-udgifterne fordelt på hovedområder.

Retsmedicinske undersøgelser

Retsmedicinske undersøgelser er et resultat af, at Retsmedicinsk Institut på Københavns Universitet udover forskning og undervisning foretager undersøgelser for retsvæsenet. Aktiviteten finansie-

Tabel 17: Udgifter for andre tilskudsfinansierede aktiviteter fordelt på hovedområder (mio.kr.)

	Udgifter	Procent
Sundhedsvidenskab	0,5	5,9
Humaniora	4,7	55,3
Naturvidenskab	2,2	25,9
Fællesområdet	1,1	12,9
Udgifter i alt	8,5	100,0

res ved brugerbetaling, hvor Justitsministeriet er den altdominerende bruger.

Tabel 18 viser regnskabet for retsmedicinske undersøgelser i 1997.

Tabel 18: Regnskab for retsmedicinske undersøgelser (mio.kr.)

Indtægter	47,1
Udgifter	-52,3
Årets resultat	-5,2
Overført fra 1996	14,1
Diff. mellem SCR og KU's regnskab	0,1
Overførsel til 1998	9,0

Regnskabet for retsmedicinske undersøgelser gav i 1997 et underskud på 5,2 mio.kr., hvilket er det første underskud i flere år. Underskuddet skyldes primært tekniske problemer med at få gennemført de planlagte aktiviteter.

Underskuddet betød sammen med differencen mellem SCR-regnskabet og universitetets interne regnskab på 0,1 mio.kr., at beholdningen på retsmedicinske undersøgelser blev reduceret fra 14,1 mio.kr. ved udgangen af 1996 til 9,0 mio.kr. ved udgangen af 1997.

4. Økonomiske fremtidsperspektiver

Af finansloven for 1998 fremgår det, at universitetets ordinære virksomhed forventes at være i vækst i de kommende år. Specielt Ordinær uddannelse forventes at være i vækst i perioden. Når man tager de kommende års mindre årgange af nyuddannede studenter i betragtning, som forventes at medføre mindre optag af studerende end de seneste år, kan væksten på ordinær uddannelse synes vel optimistisk. På den anden side forventes de seneste års meroptag at give en større produktion af kandidater i de kommende år.

Tabel 19 viser forventningerne til de ordinære bevillinger fra 1997 til 2001, som de er angivet i finansloven 1998.

Tabel 19: Bevillingsoversigt for ordinær virksomhed 1997-2001 angivet på FL 98 (faste 1998-mio.kr.)

Bevillingstype	1997	1998	1999	2000	2001
Ordinær uddannelse	629,0	655,1	671,7	692,7	700,6
Efteruddannelse	–	3,3	3,3	3,3	3,3
Forskeruddannelse	33,4	35,5	34,9	34,9	34,3
Forskning	682,0	696,3	696,3	696,3	694,3
Øvrige formål	331,6	328,0	323,5	323,5	323,5
Kapitaludgifter	55,8	57,2	56,6	56,6	56,6
Grundbevilling	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Andre formål	7,0	12,1	12,0	12,0	6,9
Åben uddannelse	26,1	30,2	30,2	30,2	30,2
Ph.d.-stipendier	49,2	56,5	56,5	56,5	56,5
I alt	1.815,1	1.875,2	1.886,0	1.907,0	1.907,2

*I 1997 er de faktiske bevillinger p/l-reguleret med 3,3%

Tabel 19 indeholder ikke diverse mindre bevillinger, som medtages på TB, da disse bevillinger ikke kendes før udgangen af finansåret, og derfor ikke angives på finansloven.

Udover bevillingen til ordinær uddannelse er der i finansloven 1998 ikke angivet vækst på nogle af de øvrige formål på ordinær virksomhed. Bevillingen til Øvrige formål forventes endda at blive

reduceret de kommende år på grund af rationaliseringer.

Aktiviteterne på ekstern virksomhed forventes i finansloven 1998 at være i vækst fra 1997 til 1998, for derefter at være på samme niveau frem til år 2001. På universitetet har vi dog forventninger om en beskeden vækst også efter 1999.

Personaleforhold

Personaletal

Ordinær virksomhed. Årsværksforbrug (eksl. retsmedicin)

PERSONALEKAT	TEO	SAMF	SUND	HUM	NAT	JUR	FÆL	Ford Omr	Centre	I alt
Professorer	11,00	19,14	53,08	32,81	61,18	15,21	0,00	0,00	0,00	192,42
Lektorer (LR>34)	0,00	1,00	6,50	4,58	15,58	0,00	0,00	0,00	0,00	27,66
Lektorer	15,28	60,02	126,16	256,60	356,55	15,10	0,00	0,00	0,00	829,71
Adjunkter	0,58	11,19	19,68	38,36	25,49	3,88	0,00	0,00	0,00	99,18
Forskn. Adj.	0,63	1,69	5,11	2,30	9,30	0,25	0,00	0,00	0,00	19,28
Kandidat-stipendiater	0,00	3,38	13,96	0,77	1,09	8,05	0,00	0,00	0,00	27,25
Øvrige stipendiater	1,44	6,67	12,37	15,84	26,83	3,43	0,00	0,00	0,00	66,58
Øvrige VIP	9,07	13,92	35,24	112,10	52,42	2,64	5,12	0,00	5,66	236,17
Fast VIP i alt	38,00	117,01	272,1	463,36	548,44	48,56	5,12	0	5,66	1.498,25
Kliniske professorer	0,00	0,00	12,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	12,50
D-VIP	4,43	53,92	92,20	160,00	60,28	53,61	1,18	0,00	2,72	428,34
I alt VIP	42,43	170,93	376,8	623,36	608,72	102,17	6,3	0	8,38	1.939,09
Kontorchefer (LR>34)	0,00	1,00	2,00	1,00	2,00	2,96	11,96	0,00	1,00	21,92
Akademisk TAP	2,59	8,52	20,05	19,68	24,35	9,91	53,68	0,91	0,22	139,91
Øvrige TAP	6,46	56,39	416,52	163,35	538,90	39,64	128,80	42,37	45,95	1.438,38
Fast TAP	9,05	65,91	438,57	184,03	565,25	52,51	194,44	43,28	47,17	1.600,21
Rengøring	0,00	0,00	93,00	32,41	103,03	0,00	2,83	38,20	2,38	271,85
D-TAP	2,71	26,54	21,67	80,19	38,18	23,56	27,75	0,07	1,65	222,32
I alt TAP	11,76	92,45	553,24	296,63	706,46	76,07	225,02	81,55	51,2	2.094,38
Elever	0,00	3,97	49,90	3,19	28,84	0,00	5,41	0,00	0,04	91,35
Jobtræning	0,28	0,18	2,78	6,43	9,30	0,12	2,11	1,09	0,06	22,35
I alt	54,47	267,53	982,72	929,61	1353,32	178,36	238,84	82,64	59,68	4.147,17

Personaleforhold generelt

Nye lønsystemer – den logiske følge af lokal- og cheflønnen

På personaleområdet kan der ikke herske tvivl om, at årets skelsættende begivenhed var vedtagelsen af de nye overenskomster pr. 1/4 -97 og dermed indførelsen af en række nye lønsystemer i staten, der indvarslede en hidtil uset frihed i løndannelsen.

For en række overenskomsters vedkommende fik styrelserne mulighed for at deltage i forsøg med nye lønsystemer, men universitetet valgte at

koncentrere sig om AC-overenskomsterne, der dækker omkring halvdelen af de ansatte. Her omfattedes alle automatisk af muligheden for at gå over på de nye systemer. Det nye AC-lønsystem opererer med et basislønsystem, hvor det kun tager 5 år for en nyuddannet at nå sluttrinnet mod 13 år i det gamle system. Sluttrinnet i det nye system er imidlertid ca. 30.000 kr. lavere end i det gamle – og lønforbedringer sker på grundlag af individuelle tillæg til den enkelte efter aftale med den faglige organisation.

I løbet af efteråret foregik en række overvejelser og forberedelser. Således arrangeredes i samarbejde med Finansministeriet og AC tre informations-

dage på KUA, Indre By og Panum, som skulle give AC'erne mulighed for på bedst muligt grundlag at afgøre, om de ville overgå til nyt lønsystem. Disse valg skulle først træffes i begyndelsen af 1998, men efter stemningen på møderne at dømme var bejestringsen ikke overvældende.

Men uanset hvor mange af de allerede ansatte, der ville vælge at gå over, måtte universitetet ruste sig til, hvorledes man skulle aflønne de nyansatte, der alle omfattes. Overvejelserne gjaldt selvfølgelig også på, hvilke beslutningsniveauer løndannelsen skulle afgøres. Ikke mindst de faglige organisationer rustede sig til de afgørende forhandlinger, der skulle finde sted i begyndelsen af 1998.

I dette lys kom udmeldingerne af chef- og lokal-lønspuljerne ikke helt i samme fokus, som tidligere. Nu var det efterhånden også rutine med udmeldinger til fakulteterne og decentrale forhandlinger af disse puljer, der jo giver mulighed for frit at forhandle og anvende lønmidler indenfor visse givne dispositionsrammer – et skridt på vej mod frie lønforhandlinger.

Forøgelsen af puljerne udgjorde for Københavns Universitets vedkommende for året 1/4-97-31/3-98 ca. 3,5 million kroner. Beløbet er fastsat udfra et udgangspunkt på 0,22 % af en teknisk fastsat lønsum.

Også på ph.d.-området arbejdedes med indførelsen af et nyt lønsystem pr. 1. januar 1998. Forberedelserne og informationsfasen var hektiske i de sidste måneder af 1997.

Med udgangen af 1997 fik ph.d.'erne lønmodtagerstatus og "klippekort-systemet" afskaffedes. Det var dog ganske interessant at notere sig, at interessen for at gå over på det nye lønsystem var kølig – kun under 1/3 – 100 helt præcist – valgte at gå over. Det kunne jo nok overraske i betragtning af, hvor udskældt det tidligere system var.

Forlængelser

De pr. 1. januar 1997 indførte regler om overgang til fastansættelse ved 3. gangsførlængelser støjtede på stor modstand, især fra de mange fondsbevillingshavere som konstant står over for problemet, at skulle søge en ny fond for at skaffe midler til de fastansatte.

Da universitetet imidlertid blev tvunget til at indføre reglerne på grund af domstolens fortolkning af funktionærloven under en række sager anlagt af de faglige organisationer, kunne de utilfredse bevillingshavere ikke imødekommes, men der indførtes nogle regnskabssystemer, der skulle gøre det nemmere at overskue bevillingssituationen på større institutter og dermed give mulighed for at sammenlægge fondsbevillinger, således at den enkelte ansatte ikke skal være afhængig af kun en bevillingshaver.

Informationsmaterialer

Både personalepolitikken og personalehåndbogen blev revideret og nyoptrykt og meget materiale fra personaleområdet blev oversat til engelsk.

Et udvalg afsluttede arbejdet med revisionen af den kommenterede ansættelsesbekendtgørelse. Man kunne efterfølgende konstatere, at det blev nødvendigt med i alt 63 fortolkende og forklarende noter. Måske ikke så underligt, at der kom røster om en frihed også på dette område ligesom på lønområdet.

Internationalisering

Rekrutteringen af udenlandske forskere og undervisere fortsatte på samme niveau som året før og der blev foretaget omkring 250 ansættelser og forlængelser af udenlandske forskere. Det stiller en række krav til bemanningen både centralt og decentralt.

Frivillige fratrædelsesordninger

Det begyndte at gå mod lysere tider, hvad angik arbejdsløshedsproblemerne i 1997, men der var ingen officielle ønsker om at afskære mulighederne for frivillig fratræden, ligesom ingen turde røre ved efterlønnen. Derfor var der stadig mange også på universitetet, der gerne ville forlade arbejdspladsen, før den officielle pensionsalder. Antallet af VIP'ere, der blev bevilget frivillig fratræden, halveredes dog i forhold til året før (fra 34 til 17), mens 46 TAP'ere bevilges frivillig fratræden i forhold til 39 året før.

Personaleudvikling

Personaleudviklingssekretariatet forestår efter og videreuddannelsen af de administrative medarbejdere og fastholdt med en jævn stigning af udbuddet af kurser en bredere målgruppe. Således blev der afholdt 150 kurser med ca. 1300 deltagere. Ud over de åbne kurser har PUS afholdt lukkede kurser i forbindelse med implementering af nyt journalsystem og andre edb-værktøjer. Ved siden af kursusvirksomheden rådgiver PUS om personaleudvikling både individuelt og for hele enheder og endvidere har PUS afholdt kontorseminarer for forskellige enheder på centralt og decentralt niveau.

Søren Nissen

Professorer i lønramme 38

Universiteterne har længe ønsket en større fart i opnormeringen af professorer til lønramme 38. Ønsket blev langt fra imødekommet i 1997, hvor der kun skete følgende 4 oprykninger:

Det teologiske Fakultet

Professor, dr.theol. Mogens Müller, teologi med nytestamentlig eksegeese som hovedfag.

Det juridiske Fakultet

Professor, dr.jur. Bo von Eyben, retsvidenskab med særligt henblik på undervisning og forskning i for-
meret (ejendomsret).

Det samfundsvidenskabelige Fakultet

Professor, ph.d. Martin Browning, økonomi (øko-
nomisk teori).

Det naturvidenskabelige Fakultet

Professor, lic.scient. John Mundy, plantefysiologi.

Professorer udnævnt (varigt ansatte)

Følgende professorer blev udnævnt i lønramme 37:

Professor, dr. Martin Werner Berchtold i mam-
male cellers molekylær biologi fra 1. januar 1997.

Professor, dr.med. Erik Arne Richter i idrætsfysi-
ologi/humanfysiologi fra 1. januar 1997.

Professor, dr.scient. Christian Christiansen i geo-
grafi (geomorfologi) fra 1. marts 1997.

Professor, mag.art. Christian Kock i retorik fra
1. marts 1997.

Professor, dr.econ.sc. Katarina Juselius i økono-
misk teori eller dennes anvendelser fra 1. april
1997.

Professor, dr.med. Thue W. Schwartz i molekyl-
lær farmakologi fra 1. april 1997.

Professor, lic.adm.pol. Tim Knudsen i statskund-
skab med særlig henblik på offentlig forvaltning fra
1. maj 1997.

Professor, cand.scient.pol. Ove Kaj Pedersen i
statskundskab med særlig henblik på komparativ
politik fra 1. maj 1997.

Professor, dr.phil. Lene Schøsler i romanske
sprog med særligt henblik på fransk fra 1. juli
1997.

Professor, ph.d. Jan Philip Solovej i matematik
fra 1. juli 1997.

Professor, dr.jur. Henning Koch i retsvidenskab
med særligt henblik på undervisning og forskning
i statsret fra 1. august 1997.

Professor, lic.scient. Michael Sørensen i mate-
matisk statistik fra 1. august 1997.

Professor, dr. Martin C. Rechsteiner i cellulær
fysiologi fra 1. oktober 1997.

Professor, ph.d. Martin Browning i økonomi
(økonomisk teori) fra 15. oktober 1997.

Professor, dr.phil. Carsten Elbro i anvendt sprog-
videnskab med særligt henblik på læsning fra 1. no-
vember 1997.

Professor, cand.scient. Sine Ydun Larsen i struk-
turkemi fra 1. december 1997.

Professor, mag.scient. Poul Olesen i teoretisk
højenergifysik fra 1. december 1997.

Adjungerede professorer

Ønsket om at knytte kvalificerede forskere til sig
på en formel, men dog ulønnet måde gav sig ud-
tryk i følgende tildelinger af titlen adjungeret pro-
fessor:

Adjungeret professor, landsdommer, dr.jur.
Svend Danielsen med særlig tilknytning til fagene
personret, familieret og arveret fra 1. november
1997.

Adjungeret professor, seniorforsker, dr.scient.
Søren Gregersen i geofysik fra 1. december 1997.

Adjungeret professor, overinspektør, cand.sci-
ent. Bent Aaby i pollenanalyse og vegetationshis-
torie fra 1. december 1997

Lektorer udnævnt

Der blev varigt ansat 54 lektorer mod 38 året for-
ud. De fordelte sig således:

Det teologiske Fakultet	01
Det juridiske Fakultet	02
Det samfundsvidenskabelige Fakultet	08
Det sundhedsvidenskabelige Fakultet	10
Det humanistiske Fakultet	11
Det naturvidenskabelige Fakultet	22
I alt	54

Fratrådte professorer

Den 31. maj 1997 fratrådte honorarlønnet profes-
sor i diagnostisk radiologi, overlæge, dr.med. Niels
Egund.

Den 30. juni 1997 fratrådte professor i bidfunk-
tionslære, dr.odont. Eigild Møller.

Den 31. august 1997 fratrådte professor i fysik,
dr.phil. Bent Elbek.

Den 31. december 1997 fratrådte professor i
retsvidenskab, dr.jur. Isi Foigel.

Tjenestegørende professorer afgang ved døden

Professor i international politik, dr.phil. Ole Ka-
rup Pedersen, den 20. december 1997.

Jubilæer

25 års jubilæer i 1997
90.

40 års jubilæer i 1997

Svend Olav Andersen – 40 års jubilæum i universitetets tjeneste 1. april 1997.

Bent Herskind – 40 års jubilæum i statens tjeneste 15. april 1997.

Margit Løvgreen – 40 års jubilæum i statens tjeneste 11. juni 1997

Daniel Højgaard Christensen – 40 års jubilæum i universitetets tjeneste 1. september 1997.

Eugeniv Lozovan – 40 års jubilæum i universitetets tjeneste 1. september 1997.

Anders Christian Løgstrup – 40 års jubilæum i statens tjeneste 1. september 1997.

Karsten Friis Johansen – 40 års jubilæum i statens tjeneste 1. december 1997.

Leif Grane – 40 års jubilæum i statens tjeneste 1. december 1997.

Hovedsamarbejdsudvalget 1997

Universitetets Hovedsamarbejdsudvalg, jf. samarbejdsaftalen af 6. november 1990 med senere tilfølgelse af aftaler om samarbejde og samarbejdsudvalg i statens virksomheder og institutioner, holdt 8 ordinære møder og 2 ekstraordinære møder i 1997.

Hovedsamarbejdsudvalget havde i 1997 følgende medlemmer:

Rektor Kjeld Møllgård, formand.

Ledelsessiden (A-siden) udpeget af Rektor: Universitetsdirektør Peter Plenge, dekan Henrik Jepsen (Det naturvidenskabelige Fakultet), dekan John Kuhlmann Madsen (Det humanistiske Fakultet), dekan Hans Hultborn (Det sundhedsvidenskabelige Fakultet), dekan Christian Hjorth-Andersen (Det samfundsvidenskabelige Fakultet), dekan Steen Rønsholdt (Det juridiske Fakultet), dekan Jens Glebe-Møller (Det teologiske Fakultet), afdelingschef Else Sommer (Økonomisk Administration) og kontorchef Søren Nissen (personale).

Medarbejdersiden, udpeget af organisationerne (B-siden): Forskningstekniker Poul Erik Kroghave, næstformand (Teknisk Landsforbund), rørlægger Steen Jørgensen (Dansk Metalarbejderforbund), kontorfuldmægtig Vibeke Buch (HK-kontor), som fra marts 1997 blev afløst af overassistent Ingrid Kryhmand (HK-kontor), laborant Fritz Buster Nielsen (HK-laborant), rengøringsassistent Elsebeth Andersen (Kvindeligt Arbejderforbund), gartner Keijo Auvinen (CO IFTU), afdelingsleder Geert Aksfeldt-Holm (CO II-TAT), fuldmægtig

Preben Liljendahl (Danmarks Jurist og Økonomforbund), lektor Charles Larsen (Dansk Magisterforening), som fra april 1997 blev afløst af lektor Leif Søndergaard (Dansk Magisterforening), lektor John E. Andersen (Dansk Magisterforening), lektor Axel Mossin (Danmarks Jurist- og Økonomforbund) og lektor Jørgen Hedemark Poulsen (Foreningen af Speciallæger).

Sekretariatsfunktionen blev varetaget af Økonomisk Administration, Personale ved fuldmægtig Helle Strøm, som fra oktober 1997 blev afløst af specialkonsulent Margit Laurberg.

HSU behandlede i 1997:

Personalepolitik:

Hovedsamarbejdsudvalget afsluttede i 1997 arbejdet med revisionen af personalepolitikken. Personalepolitikken afløste den første skriftlige personalepolitik fra 1993 – nogenlunde samtidig med den nye universitetslov. Loven viste sig at skabe et ønske om og behov for retningslinier og nærmere definerede spilleregler i forholdet mellem ledelse og medarbejdere, og det afspejler sig i udvidelsen af sideantallet i den reviderede personalepolitik fra 30 til 68.

Personalepolitikken er bygget op i to afsnit, et for forholdene mellem universitetet og medarbejderne og et uddybende med en række retningslinier, der konkretiserer principperne. Ikke mindst det uddybende afsnit har vist sig at være af stor værdi, når problemer af forskellig karakter skal løses.

Af nye elementer, der er kommet til bemærkes især følgende:

- Principperne om lige muligheder og fjernelse af direkte og indirekte forskelsbehandling og universitetets samfundsmæssige forpligtelser (f.eks. i forhold til handicappede, etniske grupper o.l.) er præciserede.
- Ledelsens og medarbejdernes krav til hinanden opregnes.
- Medarbejdersamtalen uddybes og vigtigheden understreges.
- Procedure for alle TAP-ansættelser beskrives og tidsbegrænsede ansættelser for denne gruppe reguleres.
- Retningslinierne om påtaler, henstillinger og advarsler medtages.
- Sygepolitik udbygges, herunder mere udførlige regler om afsked på grund af sygdom.
- Rygepolitik introduceres.
- Retningslinier for klager over personale, herunder også klager over lærere, medtages.

Hele personalepolitikken understreger den åbenhed, som halvfemsernes demokratiudvikling har skabt i forholdet mellem ledelse og medarbejdere. Forhold, som tidligere ikke ønskedes omtalt (f.eks. mulighed for klager over seksuel chikane) gives der regler for, forhold, som tidligere blev afsluttet på grundlag af måske mere uformelle initiativer, gøres nu til officielle forhandlingstemaer mellem ledelse og medarbejdere.

HSU har desuden nedsat arbejdsgrupper, som beskæftiger sig med emner som aktindsigt i personale-sager, ligestillingspolitik (nedsat i 1995) og projekter om Det Udviklende Arbejde.

For så vidt angår arbejdet med aktindsigt blev offentlighedsloven ændret, hvilket ændrede forudsætningerne for gruppens arbejde. Gruppens arbejde fortsættes og der sigtes mod en afslutning af arbejdet ultimo 1998.

Ligestillings-arbejdsgruppen blev i efteråret 1996 suppleret med docent Kirsten Drotner og lektor dr.phil. Bente Rosenbeck og Rektor overtog formandskabet. Arbejdsgruppen udarbejdede et debatoplæg og idékatalog til konkrete tiltag, som efter forelæggelse for HSU blev revideret. Arbejdet med ligestilling fortsætter i 1998, hvor det er hensigten, at få udarbejdet en egentlig ligestillingspolitik og handlingsplan.

Arbejdsgruppen vedrørende projekter om Det Udviklende Arbejde henvendte sig til tre samarbejdsudvalg for at få bistand til at analysere muligheder og barrierer for i praksis at gøre universitetet til en "udviklende" arbejdsplads for teknisk-administrative medarbejdere.

I efteråret blev der endvidere nedsat en ad hoc arbejdsgruppe, som skulle udarbejde retningslinier for forhandlingsproceduren vedrørende lokal- og chefløn i overenskomstperioden 1997-98. Arbejdsgruppens forslag blev med få ændringer vedtaget i HSU's møde i november.

Arbejds miljø:

HSU har vedrørende arbejdsmiljøet på Københavns Universitet været forelagt en ændret sikkerhedsorganisation for det samlede Universitet, et pilotprojekt om ph.d.-studerendes psykiske arbejdsmiljø og arbejdsskade-statistik.

Universitetets økonomi:

Forhold om økonomi har i overensstemmelse med samarbejdsaftalen været fast punkt på HSU's dagsorden. HSU er løbende holdt orienteret om budget- og regnskabsforhold bl.a. med publikationen "Månedens Hovedtal", som kort viser bevillingsrammer, personalestatistik, årsværksforbrug og andre emner vedrørende universitetets økonomiske situation. HSU har ligeledes i årets løb beskæftiget sig med det afsluttende virksomhedsregnskab for 1996 og i lighed med tidligere år har HSU i samarbejde med Konsistorium holdt et budgetseminar med henblik på en drøftelse og planlægning af det følgende års budget.

Et af de mest omfattende temaer vedrørende økonomiske forhold i 1997 var udlægningen af driftsopgaver fra Teknisk Administration til fakulteterne, som Konsistorium havde truffet beslutning om i december 1996. Til at planlægge udlægningen var der nedsat et udvalg, hvori også HSU var repræsenteret. I forbindelse udlægningen drøftede HSU især risikoen for personale-reduktioner og mulighederne for at hindre uansøgte afskedigelser samt etablering af samarbejdsudvalg i de nye driftsenheder.

Af andre økonomitunge temaer som på et mere orienterende niveau blev forelagt HSU var om- og/eller nybygning af Det humanistiske Fakultet på Amager og universitetets edb-politik, herunder STADS-testen.

Andet:

I løbet af 1997 blev HSU forelagt:

- Københavns Universitets Langtidsplan 1997 – 2003.
- Universitetets høringssvar til Undervisningsministeriet vedrørende eventuel revision af Ansættelsesbekendtgørelsen og Stillingsstrukturcirkulæret.
- Indførelse af nyt lønsystem på AC-området.
- Revision af universitetets kommenterede ansættelsesbekendtgørelse.
- Revision af universitetets Valgstatut.
- Udkast til revideret Ledelsesvejledning for Københavns Universitet.
- Orienteret løbende om relevante publikationer m.v. fra Undervisnings-, Finansministeriet o.a.

Nekrologer

Thøger Bang

27. juni 1917 – 18. januar 1997

Med professor Thøger Bangs død 18. januar 1997 har dansk matematik mistet en af sine mest originale skikkelser. Han kom fra en gammel akademikerslæggt, der rummede mange berømte navne som f.eks. lægen og matematikeren Thomas Fincke og dermed hele den Bartholinske familie, der i flere menneskealdre spillede en dominerende rolle ved Københavns Universitet. Blandt senere navne kan nævnes Thøgers farbror, historikeren Gustav Bang, der var gift med den socialdemokratiske politiker og første danske kvindelige minister Nina Bang.

Thøgers far, Thomas Bartholin Bang, der var cand.mag. i historie og senere blev underarkivar ved Rigsarkivet, døde ganske ung i 1920, da Thøger kun var 3 år gammel.

Thøger voksede op på Frederiksberg i hjemmet hos moderen, der var registrator ved Rigsarkivet og – bortset fra nogle år på Regensen – boede han hos hende, indtil han i 1957 blev gift med kemikeren Eva Henriette Møller.

Savnet af en far i drenge- og ungdomsårene blev i væsentlig grad afhjulpet af dennes gamle venner og regenskammerater, der tog sig meget af Thøger og næsten betragtede ham som en søn. De har givetvis været medvirkende til den interesse og sans for det historiske, der kom til at præge ham gennem hele livet.

Også skoleårene på Skt. Jørgens Gymnasium var af stor betydning for Thøgers senere virke. På den

tid havde Skt. Jørgens Gymnasium en række fremragende lærere; her kan nævnes A.F. Andersen, der senere blev professor i matematik ved Den polytekniske Læreanstalt og var forfatter til lærebøger i matematik både for gymnasiet og Læreanstalten, samt den kendte historiker og Holbergforsker Th. A. Müller. Det var næsten en elite-skole, og det er måske ikke nogen tilfældighed, at Skt. Jørgens Gymnasium har dimitteret tre kendte danske matematikere: Børge Jessen, Thøger Bang og Bent Fuglede.

Thøgers matematiske begavelse viste sig på et meget tidligt tidspunkt. For nylig fik jeg lejlighed til at læse et af Thøgers stilehæfter fra 1932. I en stil med titlen "Hvad jeg helst laver i min fritid" skriver han bl.a.: "Jeg har efterhaanden lært saa meget Matematik, at naar jeg har faaet Lyst til at løse en hvilken som helst Opgave, saa holder jeg ikke op, før jeg har løst den, og det første jeg gør, naar jeg har faaet en ny Opgavebog, er at gennemblade den og læse de Opgaver, der ser interessante og svære ud...". Endvidere skriver han om sin store interesse for fæstningsanlæg og laver næsten professionelle tegninger og skitser af fortifikationer. Ved læsning af disse stile fornemmer man straks, at der er tale om en helt usædvanlig elev; samtidig giver de Thøgers senere interesse- og virkefelt i en nøddeskal.

I sommeren 1934 blev Thøger student kort før sin 17-års fødselsdag. Derefter begyndte han sit

matematikstudium ved Københavns Universitet. På den tid foregik en væsentlig del af forprøveundervisningen på Den polytekniske Læreanstalt, således afholdtes forelæsningserne i matematisk analyse og rationel mekanik på Læreanstalten, mens kun forelæsningserne i geometri foregik på det dengang netop indviede matematiske institut på Blegdamsvej. Det fortælles af ældre kolleger angående Thøgers forhold til hjemmeopgaver, at han ikke brugte tid på de mere rutineprægede opgaver, men kun afleverede opgaver, når de var tilpas svære eller morsomme; til gengæld rummede hans besvarelser i disse tilfælde altid en elegant eller overraskende drejning.

Til fagprøven afholdtes alle matematikforelæsnings på Blegdamsvej, og her fulgte Thøger forelæsnings af Hjelmshov, Nørlund og måske navnlig af Harald Bohr.

I sommeren 1939 blev Thøger cand.mag. i matematik, og i nogle år derefter ernærede han sig ved opgaveretning på Landbohøjskolen og Læreanstalten. Fra 1940 til 1949 underviste han ved forberedelseskurset på Læreanstalten, og fra 1942 var han tillige assistent ved det matematiske institut på Blegdamsvej.

Allerede i 1941 publicerede Thøger to videnskabelige arbejder, ét med titlen: "Une égalité de Kolmogoroff et les fonctions presque-périodiques" i Videnskabernes Selskabs Skrifter, og ét med titlen: "Om Spaltning af næstenperiodiske Funktioners Fourierreækker" i Matematisk Tidsskrift B. Året efter skrev han en besvarelse af Universitetets prisopgave for 1942 angående quasi-analytiske funktioner, der af bedømmelsesudvalget, bestående af N.E. Nørlund og Harald Bohr, blev betegnet som "ypperlig" og belønnet med guldmedaljen.

Undersøgelserne i prisopgaven videreførte Thøger i sin disputats "Om quasi-analytiske Funktioner", der blev forsvaret i 1946. Denne afhandling vandt stor international anerkendelse og vil blive nærmere omtalt senere i denne nekrolog.

Med støtte fra Rask-Ørsted-Fonden tilbragte Thøger året 1947 – 48 i Cambridge og i Paris, hvor han bl.a. traf den franske matematiker S. Mandelbrojt, der også var specialist i quasi-analytiske funktioner. I 1950 – 51 var Thøger i USA, hvor han i en periode var visiting lecturer ved Rice Institute i Houston. I foråret 1955 var han inviteret til at holde gæsteforelæsnings ved Consejo Superior de Investigaciones Científicas i Madrid.

Året 1955 blev i øvrigt et vendepunkt for Thøger. Han blev indvalgt i Videnskabernes Selskab og i redaktionskomiteen for det ansatte tidsskrift *Acta Mathematica* og indstillet til det professorat, der blev ledigt ved Jakob Nielsens afgang. Der var i alt tre højt kvalificerede ansøgere. I indstillingen skrev bedømmelsesudvalget, at Thøger

burde foretrækkes, da "han ved sin idérige produktion inden for et betydningsfuldt felt af matematikken i særlig grad har været nyskabende; han har i sine undersøgelser vist en sjælden evne til gennem simplificering at trænge frem til problemernes kerne." Thøger blev da udnævnt til professor i matematik pr. 1. februar 1956, en stilling han bestred indtil sin pensionering i 1987.

Howdan var Thøger som lærer? Måske kan jeg her give nogle erindringer fra den tid, hvor jeg selv havde ham som lærer. Allerede inden jeg begyndte matematikstudiet, havde jeg hørt en del om ham, bl.a. at han var en meget farverig person, og da jeg i 1955 fulgte hans kursus i matematisk analyse, måtte jeg bekræfte, at den beskrivelse var meget dækkende. Han var helt forskellig fra de øvrige lærere på den tid; der var noget befriende uhøjtideligt og uformelt over ham, og på mange måder var han helt ukonventionel. Endnu i 1955 foregik f.eks. undervisningen i fysik på Læreanstalten, og når man kom fra en forelæsning på Læreanstalten til en forelæsning på Blegdamsvej var det som at komme over i en helt anden verden. Atmosfæren her var ganske anderledes afslappet, og Thøgers forelæsnings havde et improviseret præg, der gjorde, at man aldrig kedede sig. Tit var han ikke helt tilfreds med lærebogen i matematisk analyse (af A.F. Andersen, Harald Bohr og Richard Petersen), og han gav på stående fod nye varianter af beviser m.m. Undertiden opstod så problemer med afslutningen af et bevis, og som tilhører sad man med tilbageholdt åndedræt i spænding om, hvordan Thøger ville klare et afgørende punkt. I sidste kritiske øjeblik kom Thøger med et elegant kunstgreb eller trick, og bevist var reddet. Man kom på den måde til at leve med i opbygningen af teorien i en sjælden grad, og stoffet trådte frem i et nyt og klarere lys. Dengang var studentertallet langt mindre end i dag, og Thøger stillede tit spørgsmål til tilhørerne om forskellige punkter i stoffet, så man blev aktivt inddraget i undervisningen. Man glædede sig til Thøgers timer, der altid bød på en overraskelse i en eller anden form.

Ved andendelsundervisningen var Thøgers forelæsnings over talteori næsten en institution, og praktisk taget alle andendelsstuderende fulgte disse forelæsnings, der ligesom førstedelsforelæsningserne blev holdt på en særdeles levende måde; de indeholdt bl.a. en fylde af små nye morsomme observationer og bevisvarianter, som man ikke finder i de sædvanlige lærebøger i talteori.

Blandt de mange andre emner, Thøger holdt kurser over, kan nævnes integralgeometri, projektiv geometri, quasi-analytiske funktioner og funktionallignings. Selv mindes jeg specielt seminaret i efteråret 1958 om approksimationsteori, hvor vi

de sidste gange gennemgik beviset for Roths sætning angående approksimation af algebraiske tal ved rationale tal. Det var netop aktuelt på det tidspunkt, da Roth i sommeren 1958 ved den internationale matematikerkongres i Edinburgh havde modtaget Fieldsmedaljen for denne sætning. Efter det sidste seminarforedrag kort før julen 1958 blev alle deltagerne inviteret hjem til Thøger og Eva, hvor vi bl.a. fik julegløgg og hjemmebag. Hermed lagde Eva og Thøger grunden til den værdifulde tradition ved efterårssemestrets afslutning at invitere studenter og senere instruktører hjem til et hyggeligt julekomsammen.

I 1960 indførtes en gennemgribende studiereform, der ændrede det tidligere system med forprøve, lærerprøve og fagprøve. For opbygningen stod Werner Fenchel, Hans Tornehave, Børge Jessen og Thøger. Thøger tog sig af det nye algebrakursus, der startede på 2. studieår, og skrev noter hertil, der blev benyttet i mange år fremover.

Med i billedet af Thøger som lærer hører, at han var en værdsat foredragsholder i foreningen "Parentesen" for de matematik-, fysik- og kemistuderende. Mange vil måske i særlig grad mindes et foredrag, hvor han elegant jonglerede med og demonstrerede de sindrige mekaniske stangsystemer, der kunne frembringe vilkårlige algebraiske kurver. Han skrev endda en artikel herom i Matematisk Tidsskrift A.

I forbindelse med Thøgers undervisningsvirksomhed bør også nævnes, at han fra første færd og i en lang årrække var medlem af studienævnet, hvor han med sin stille venlige ro – og altid bakkende på sin uundværlige pibe – ved sin blotte tilstedeværelse havde en afdæmpende virkning på gemytterne i "ungdomsopørsperioden". Han havde givetvis sin andel i, at denne periode forløb uden egentlige konfrontationer på det matematiske institut.

Den vægtigste del af Thøgers videnskabelige arbejder koncentrerer sig om quasi-analytiske funktioner og dermed beslægtede emner. Baggrunden for quasi-analytiske funktioner er følgende. Mens en analytisk funktion er entydigt bestemt ved værdierne af de afledede i et givet punkt, havde allerede Cauchy eksempler på vilkårligt ofte differentiable funktioner uden denne egenskab. Omkring århundredskiftet konstruerede den franske matematiker Emile Borel en klasse af funktioner, der ikke er analytiske, men dog bestemte ved de afledede i et fast punkt. Sådanne funktioner kaldes (efter Borels terminologi) quasi-analytiske. Som svar på et spørgsmål rejst af Jacques Hadamard nåede Arnaud Denjoy og den svenske matematiker Torsten Carleman i 1920'erne frem til en karakterisering – den berømte Denjoy-Carlemans sætning – af quasi-analytiske funktionsklasser ved

passende grænser for de successive afledede. Beviset for denne sætning beroede på dybtliggende metoder fra teorien for funktioner af en kompleks variabel, og det var i mange år et ønske at have et mere direkte og elementært bevis. Det lykkedes for Thøger, der i sin disputats gav et væsentligt simplere og mere gennemskueligt bevis samt en lang række nye resultater inden for denne emnekreds. Thøgers disputats vakte som tidligere nævnt betydelig international anerkendelse og har dannet udgangspunkt for mange senere matematikers undersøgelser. En "moderne" version af Thøgers bevis for Carleman-Denjoys sætning er givet i Lars Hörmanders monumentale værk om partielle lineære differentialoperatorer. Thøgers afhandling anses stadig for den mest fuldstændige fremstilling af teorien om quasi-analytiske funktioner siden Carlemans bog fra 1926. Disputatsen ville dog have vundet langt større udbredelse, hvis den ikke var skrevet på dansk. Der findes eksempler på amerikanske matematikere, der har lært sig dansk for at kunne læse Thøgers bog!

Få år senere kom endnu et arbejde, der vakte opsigt i vide matematiske kredse. Det drejede sig om Tarskis "Plankeproblem", som var følgende. Ved en planke af bredde h i det n -dimensionale euklidiske rum forstås den del af rummet, der ligger mellem to parallelle hyperplaner med indbyrdes afstand h . Ved bredden af et afsluttet begrænset område (forstås det mindste reelle tal h , for hvilket der findes en planke af bredde h , der indeholder (. Tarski formodede, at for enhver overdækning af et konvekst begrænset afsluttet område (med planker af bredderne h_1, \dots, h_t vil summen $h_1 + \dots + h_t$ være mindst lig h . Tarski rejste dette spørgsmål i 1932 og i slutningen af 1940'erne omtalte Børge Jessen problemet for Thøger, der gik i gang med opgaven og kort tid efter fandt et meget elegant bevis. Hermed cementeredes Thøgers omdømme som en virkelig original forsker, der ved benyttelse af utraditionelle angrebsvinkler fik løst problemer, som mange andre matematikere var gået i stå på. Det er sjældent, at den danske dagspresse skriver om matematiske sætninger. Som et kuriosum kan her nævnes, at Thøgers løsning faktisk blev omtalt i et kendt københavnsk dagblad i forbindelse med indstillingen af ham til professoratet i matematik.

De fleste af Thøgers senere arbejder omhandler emner fra talteorien, som han selv ved flere lejligheder beskrev som den gren af matematikken, der stod hans hjerte nærmest. Jeg skal her blot omtale to af disse. Et arbejde fra 1954 omhandler nogle interessante talteoretiske kongruensegenskaber for Tchebycheff polynomier og nogle anvendelser heraf, f.eks. på teorien for kvadratiske rester. Et andet noget senere arbejde vedrører primaltallsæt-

ningen. Gauss havde formodet, og Jacques Hadamard (omtalt tidligere) og den belgiske matematiker de la Vallée Poussin viste næsten samtidigt i 1896, at funktionen (x) angivende antallet af primtal mindre end x asymptotisk er lig $x / \log x$, hvor $\log x$ betegner den naturlige logaritme til x . Begge disses beviser benytter komplekse funktions-teori, og mange havde udtrykt ønske om at have et elementært bevis for primtalsætningen. Dette lykkedes først i 1948 for den norske matematiker Atle Selberg. Senere kom andre elementære beviser, bl.a. Thøgers, der udmærkede sig ved på overraskende måde at benytte den isoperimetriske ulighed.

Det er ikke muligt her at omtale alle Thøgers matematiske arbejder. Jeg skal dog endnu nævne ét, hvor han indirekte bidrog til løsningen af et gammelt problem vedrørende permanente for kvadratiske matricer. En matrix kaldes dobbeltstokastisk, hvis alle dens elementer er ikke-negative og alle rækkesummer og alle søjlesummer er lig 1. I 1926 stillede van der Waerden spørgsmålet, om mindsteværdien for permanente af dobbeltstokastiske $(n \times n)$ matricer er $n!n^n$. For små værdier af n kunne dette vises relativt enkelt, mens et afgørende gennembrud først kom i 1976, hvor Thøger fandt en vurdering af minimet, der asymptotisk var tæt på det af van der Waerden formodede. Nogle år senere lykkedes det to russiske matematikere, Falikman og Egorychek, at vise van der Waerdens formodning. Deres beviser benyttede ikke direkte Thøgers resultat, men det er et almindeligt fænomen, at den fuldstændige løsning til et vanskeligt matematisk problem, der har været uløst i mange år, kommer, når nogen først for alvor har taget hul på det. Med i billedet hører, at Thøger kort tid efter gav en væsentlig forenkling af Falikmans og Egorycheks beviser.

Thøger var ret tilbageholdende med at publicere. Det beror nok på, at det tidligere – inden universitetet indførte regler om forskningsvognning – hørte til god tone for matematikere, ikke at stille mod en lang publikationsliste, men primært at satse på kvaliteten, og for Thøger, der beskæftigede sig med vanskelige ikke-rutinemæssige problemer, var det kun kvaliteten, der talte. Man kommer næsten til at tænke på Gauss' motto: *Pauca, sed matura*.

Thøger havde flere interesser uden for den rene matematik. Den sans for det historiske, som han næsten var gennemsyret af, gav sig også ud-

slag i det videnskabshistoriske. Således skrev han en fremragende redegørelse for matematikkens udvikling i Danmark i årene 1800-1979 i forbindelse med Københavns Universitets 500-årsjubelium i 1979. Han var medlem af Selskabet for de eksakte Videnskabers Historie lige siden dets stiftelse i 1949, og han var formand for det i årene 1983-1995 og formåede i den periode at skaffe mange virkelig gode foredragsholdere til Selskabets møder. Hans viden om historiske spørgsmål var næsten leksikal og samtaler med ham indbragte altid ny viden i interessante nye perspektiver.

Thøgers største interesse uden for matematikken gjaldt dog militærhistorie og fæstningsværker, og han blev almindeligvis anset for at være en af Skandinaviens førende eksperter angående fortifikationer. Forbindelsen til matematik er måske ikke overraskende. Han betonedede ofte, at befæstningskunst oprindeligt var det primære aktivitetsfelt for anvendt matematik, specielt anvendt geometri. Han publicerede flere afhandlinger om fortifikationer, bl.a. en lang artikel med titlen "Københavns befæstning under Svenskekrigen", der udkom i et skrift "Et vendepunkt i Københavns historie" udgivet af Københavns Kommunalbestyrelse i 1959 i forbindelse med 300-året for Københavns belejring.

Thøger interesserede sig ikke blot for fæstningsanlæg i Danmark og Skandinavien, men i hele Europa. Dette måtte føre ham til mange rejser, hvor han ofte var ledsaget af sin datter Camilla, der delte sin faders interesse for fortifikationer.

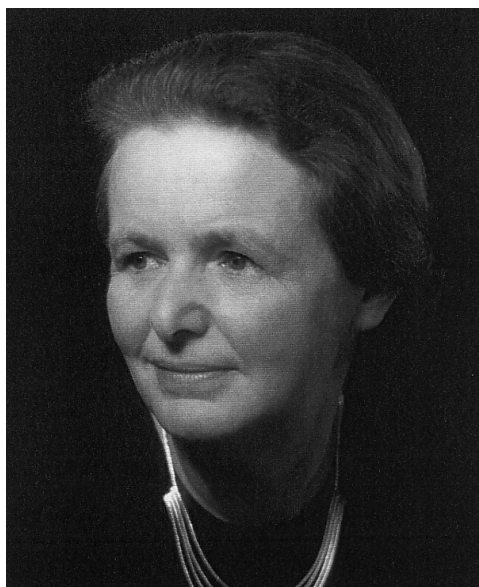
Lige fra sin tidlige ungdom havde Thøger samlet på bøger om fortifikationer og militærhistorie samt ældre matematisk litteratur. I årenes løb fik han opbygget en meget fornem samling med mange bibliofile rariteter. Det var derfor naturligt, at han i 1983 blev indvalgt i Dansk Bibliofilklub, hvor han var et skattet medlem. Han var en hyppig deltager i klubbens møder og viste ved flere lejligheder bøger frem fra sin unikke samling. Hans enke Eva har – efter Thøgers ønske – til det matematiske institut doneret Georg Mohrs berømte bog *Euclides Danicus fra 1672*.

Thøger var med sit stille, venlige væsen meget afholdt både af kolleger og studerende. Han var et menneske, det var berigende at være sammen med. Man følte sig glad og tryk i hans selskab. Hans bortgang betyder et stort savn for kolleger og gamle venner.

Chr. U. Jensen

Anne Fox Maule

23. maj 1917 – 16. september 1997

Med lektor emerita Anne Fox Maules død har Københavns Universitet og hendes arbejdssted, Botanisk Museum, mistet en forbindelse til den periode i botanikken, hvor det internationale videnskabelige sprog var latin. Denne forbindelse til den klassiske europæiske lærdomstradition havde sin baggrund i de vidtspændende interesser, der trivedes i Annes familie og ægteskab.

Anne selv stammede fra en gammel familie med slægtsnavnet Olufsen, der omfatter jordbesiddere i Vestjylland. Familiens medlemmer var i forrige århundrede blandt hedesagens pionerer med stor interesse i Hedeselskabets etablering og fremgang. Denne baggrund var Anne sig meget bevidst, og det var vistnok aldrig årsag til nogen intern konflikt med hendes lige så store kærlighed til den danske natur. Anne gjorde sig anstrengelser for at forsvare hedeopdyrkningens pionerer og deres indsats for udtørring af søer og moser samtidig med, at hun forsvarede bevarelse af de tilbageværende fragmenter af de samme vegetationstyper mod yderligere udnyttelse. Men Olufsen-familien rummede også medlemmer med tekniske interesser, og ét af familiens medlemmer, Svend Olufsen, var blandt grundlæggerne af Bang & Olufsens firma for kvalitetselektronik i Struer. Anne var også optaget af denne højteknologiske del af familiens historie.

Anne var gift med cand.mag. Erik Fox Maule, lektor i klassiske sprog, bl.a. ansat ved Københavns

Universitet i 43 år, og hjemmets præg af klassisk latinsk og græsk sprog og litteratur blev en væsentlig og integreret del af Annes mangesidede personlighed. Familien Fox Maule havde også store traditioner og havde været meget mobil. Ikke blot var familien oprindeligt indvandret fra Skotland, men medlemmer havde i dette århundrede været dybt engageret i etablering og drift af et missionshospital i Mellemøsten, og arabisk hørte med til Annes register af sproglige og kulturelle interesser. Dette engagement i praktiske fag, naturvidenskab og humaniora, kan næsten ikke undgå at bringe svundne århundreders polyhistorer i erindring.

Men også på andre måder var Anne en personlighed, man ikke så hyppigt møder i naturvidenskabelige kredse i dag, hvor man lægger vægt på at tiltrække flere unge kvindelige studerende. Anne besluttede sig først relativt sent til at begynde på et formelt naturvidenskabeligt studium. Efter at have født og opdraget fire børn begyndte hun på en mag.scient.-grad i botanik, som hun tog i en alder af ca. 50 år bl.a. på basis af en planteanatomiisk undersøgelse af frugtudviklingen hos visse korsblomster. I 1968 blev hun ansat som amanuensis ved Botanisk Museum med ansvar for de ældste samlinger, der netop stammer fra polyhistorernes tidsalder, det 16., 17. og 18. århundrede, og for museets samlinger af original- eller type-eksemplarer af højere planter. Typesamlingerne er blandt de mest værdifulde i Botanisk Museum, fordi de

rummer det materiale, der blev anvendt af de oprindelige forfattere, der har navngivet hver enkelt art. Mange af Museets typer er knyttet til planteværker opstillet i 1700- og 1800-tallet, hvor det lærde sprog var latin.

Indtil sin afgang i 1985 skrev Anne videnskabelige og formidlende artikler om de ældre samlinger på Botanisk Museum og den videnskab, der havde frembragt dem. Hun baserede alle sine arbejder, såvel de videnskabelige, der som regel udkom på engelsk, som de formidlende, der som regel udkom på dansk, på meget omhyggelige kildestudier og trak på sit usædvanligt brede kendskab til sprog, kultur og naturvidenskab. Anne skelnede ikke skarpt mellem videnskabelige og formidlende arbejder, alle blev gennemført med største omhu, men desværre er de dansksprogede videnskabelige arbejder ikke let tilgængelige for den internationale botanik. I forbindelse med festligholdelse af Botanisk Haves 100-årsjubileum på Nørrevold i 1974 kom hendes historiske oversigt over danske botaniske forskere og deres indsamlinger i troperne heldigvis på engelsk i Botanisk Tidsskrift.

På engelsk kom også analysen af en af de store skatte i Botanisk Museums ældste samlinger, nemlig Marcgrave-herbariet, der blev indsamlet i den nordøstligste del af Brasilien under et forsøg på hollandsk kolonisation i den nye verden i den første del af 1600-tallet. Dette herbarium, der er i bogform, blev i 1646 købt i Holland af den alsidige professor ved Københavns Universitet Ole Worm. Senere kom det i Frederik III's besiddelse, og det er blevet anvendt af Linné som kilde til viden om Brasiliens flora. Annes skrev om dette ærverdige museumsstykke sammen med lektor Knud Rahn, Botanisk Have, og den brasilianske botaniker Dardano de Andrade-Lima en artikel, der blev offentliggjort i Botanisk Tidsskrift i 1977. En anden vigtig publikation, der på grund af sproget er let tilgængelig for udenlandske forskere, er den værdifulde indledning til den norsk-danske botaniker Martin Vahls værk i tre bind, "Symbolae Botanicae" (1790-94). Indledningen kom i en faksimileudgave udgivet i København i 1984. Martin Vahl var den anden professor i botanik ved Københavns Universitet, elev af Linné og en pioner ved at understrege den videnskabelige betydning af originalt materiale, bl.a. netop de type-eksemplarer, som Anne havde ansvaret for.

Men næsten lige så værdifulde er Annes mange og store bidrag til andres arbejder, en indsats, som hun som regel ikke ønskede anerkendt ved at blive medforfatter, og som hun fortsatte med længe efter sin pensionering. Hun hjalp meget med udarbejdelsen af en analyse af de tidlige danske botaniske indsamlinger fra Guldkysten (nu Ghana). Dette materiale, der er bevaret næsten i sin helhed på

Botanisk Museum, har dannet basis for et værk af C.F. Schumacher og P. Thonning, "Beskrivelse af Guineiske Planter som ere fundne af danske Botanikere", der blev udgivet i København af Videnskabernes Selskab i 1827. Det er helt berettiget, at Anne er hjerteligt takket af F.N. Hepper i indledningen til den bog fra 1976 med titlen "The West African Herbaria of Isert & Thonning. A taxonomic revision and an index to the IDC microfiche", der blev udgivet af Royal Botanic Gardens, Kew.

Selv har jeg sammen med F.N. Hepper nydt godt af Annes hjælp ved adskillige efterfølgende lejligheder, især ved udarbejdelsen af indledningen til en bog om Per Forsskåls undersøgelser af floraen på den af den danske kongemagt udsendte "Arabiske Rejse" til Egypten og Yemen i årene 1761-63, der ofte er kendt som Carsten Niebuhrs rejse. Efter Forsskåls død i Yemen blev hans noter og herbarium bragt til København af Carsten Niebuhr, der udgav notaterne på latin som "Flora Aegyptiaco-Arabica" i 1775. Også dette materiale finder sig på Botanisk Museum. I vores bog om disse indsamlinger, "The Plants of Pehr Forsskål's Flora Aegyptiaco-Arabica", udgivet i Kew i 1994, giver vi udtryk for den store hjælp, Anne har ydet os ved udarbejdelsen.

Anne interesserede sig også meget for videnskabelig biografi og bidrog flittigt med artikler om botanikere til den seneste udgave af Dansk Biografisk Leksikon. Hun skrev desuden afsnittet om botanik til det universitetshistoriske storværk "Københavns Universitet 1479-1979."

Det mest omfangsrige skriftlige arbejde, som Anne har efterladt sig, er imidlertid endnu ikke offentliggjort på papir og vil næppe blive det, men er – meget passende for Annes spændvidde – nu ved at blive gjort tilgængelig i elektronisk form. For hende kunne latin udmærket gå i spænd med edb. Hendes omhyggelige notater om de ca. 20.000 typeeksemplarer i Botanisk Museums samlinger bliver nu overført til en database, der er tilgængelig for alle botaniske forskere på Internettet på adressen:
http://www.nathimus.ku.dk/bot/b_search.htm.

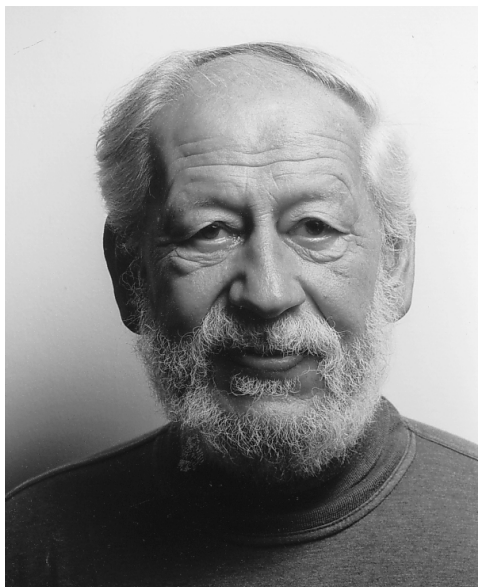
Her kan man med nutidens teknik finde oplysninger om dansk botanik gennem de seneste 250 år og på skærmen se de oprindelige latinske noter om typer fra 1700- og 1800-tallet i Botanisk Museum.

Efter sin pensionering boede Anne mest i Asserbo, hvis natur og planteliv hun har studeret og skrevet om i en række afhandlinger. Vi så hende med stede længere mellemrum i de sidste år, men mange vidnesbyrd om hendes store arbejder og vidtspændende interesser, har vi stadig her i tilknytning til Botanisk Museums samlinger.

Ib Friis

Ole Karup Pedersen

8. februar 1929 – 20. december 1997

Ole Karup Pedersen blev født i 1929 som søn af sognepræst Johannes Pedersen og hans hustru Marie Møller. Han blev nysproglig student fra Christianshavn Gymnasium i 1947 og studerede derefter historie og engelsk på Københavns Universitet, hvorfra han tog sin embedseksamen i 1953. Han blev ansat som arkivar på Rigsarkivet i 1955 og overtog i 1962 ledelsen af dokumentationscentralen under Sekretariatet for teknisk samarbejde med Udviklingslandene, forløberen for DANIDA. – Her fandt han sig imidlertid ikke godt til rette, og allerede 1963 fik han ansættelse som amanuensis ved det nystiftede Institut for Samtidshistorie og Statskundskab, der i 1960 var blevet oprettet som følge af en opdeling af det tidligere Institut for Historie og Samfundsøkonomi i tre selvstændige institutter. Forskningen på instituttet var helliget statskundskab og international politik, herunder studiet af internationale konflikter.

Det interessante var, at forskningsområdet international politik (i modsætning til f.eks. i Sverige) her blev udskilt som et særligt område inden for den politiske videnskab og senere fik sit eget professorat.

Forskeren

Det var inden for dette område, at Ole Karup Pedersen fik chancen for at komme tættere på studiet af de kræfter i det internationale samfund, som skabte de store omvæltninger i tiden.

Han var under inspiration fra miljøet på Institut for Historie og Samfundsøkonomi, som tidligere udenrigsminister P. Munch havde grundlagt. Den nærredes også af professor Albert Olsens historiske materialisme, som den kom til udtryk i for eksempel udgivelsen af Gyldendals Verdenshistorie. Det, der skabte udviklingen, var for ham ikke blot enkeltpersoner og krige, det var også økonomiske kræfter og klasse modsætninger.

Samtidshistorie og statskundskab var dengang relativt nye forskningsområder inden for historiestudiet, der i 1953 havde fået sit eget professorat. Historikerne læste økonomi som en af flere hjælpevidenskaber, men fra 50'erne også statskundskab, hvor den tysk-amerikanske professor Hans J. Morgenthau's bog "Politics Among Nations" blev en bibel og en fælles referenceramme, omtrent som Kenneth Waltz' blev det for en senere generation i 80'erne og 90'erne. En samtidshistoriker, der ville være politisk videnskabsmand, måtte imidlertid på mange måder starte forfra og helst tjene sine riddersporer ved at skrive en disputats om et politisk-videnskabeligt emne.

Ole Karup Pedersen kastede sig over de tunge drenge, bl.a. Raymond Aron: "Paix et Guerre" og Quincy Wright: "A Study of War" for at sætte sig ind i de internationale konflikters baggrund, men valgte en politisk personlighed, udenrigsminister P. Munch, som emne for sin disputats.

Hans teoretiske udgangspunkt for denne dispu-

tats om politikeren og statsmanden P. Munch er interessant ved på en måde at være en forløber for den diskursanalyse, som er blevet en trend i 90'erne inden for studiet af international politik. Hans inspiration kom imidlertid ikke fra sprogfilosofien, men fra sociologiens rollebegreb. I korthed kan man sige, at hans påstand var, at politikere bliver "fanget" af, hvad de siger offentligt. De engagerer sig i en rolle, som i udgangspunktet naturligvis tjener deres politiske formål, men som de samtidig bliver bundet af. Politiske diskurser kan ændres, men det koster noget i form af indflydelse og troværdighed at fravige tanker og ideer, som er blevet accepteret, og som politikeren har benyttet som middel til at bevæge det politiske samfund i en bestemt retning. Diskursen er følgelig en indgang til at forstå, hvad der sker i politik, og til at analysere, hvilke handlemuligheder, der foreligger for politikeren.

I hans bog "Tendenser i international politik" fra 1967 fik rollebegrebet en meget bastant udformning. Statsmændene sås alene som repræsentanter for statslige og sociale interesser og som socialiserede til deres roller på en måde, så der ikke levedes dem nogen selvstændighed i deres politiske valg overhovedet. Det var en ekstrem opfattelse, som kombineret med hans tilslutning til "realismen" i virkeligheden var udtryk for en dogmatisk systemtænkning ikke ulig Kenneth Waltz' senere neo-realisme, hvor det er strukturen, der dikterer den internationale politik (Denne ekstremt afpøsnificerede opfattelse af den internationale politik førte ham i øvrigt på et tidspunkt ud i en skånselsløs polemik med forskere af anden observans).

Foruden de store linier i den internationale politik interesserede han sig for en anden af tidens trends: Afkoloniseringen, de nye stater og udviklingsprocesserne i disse, særligt i Afrika. Dette kobledes med interessen for FN, hvor et værk som Inis Claude: "Swords into Ploughshares" var af central betydning for ham. Han skrev flere populære bøger om disse emner, alene eller sammen med andre.

Senere, da neo-realismen og neo-liberalismen blev til de dominerende retninger inden for disciplinen, var han med til at gøre sin forståelse af helheden i den samfundsvidenskabelige forskning gældende ved at pege på betydningen af det marginaliserede studium af politisk økonomi. Det er ikke mindst hans fortjeneste, at denne bredere forståelse af den internationale politik har vundet en vis tilslutning i 90'erne her ved instituttet.

Sent i sit forskerforløb vendte han tilbage til samtidshistorien, som han egentlig aldrig rigtigt havde sluppet. Han så ingen større modsætning imellem de to samfundsvidenskaber. Han skrev

slutbindet i Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie. For ham var det en vigtig opgave både som historiker og samfundsvidenskabsmand at give en forståelse af samtiden videre til et bredt udsnit af befolkningen, og han fik, selvom han måtte kæmpe med sygdom, en god bog ud af det.

Professoren

1969 fik han antaget sin disputats og forsvarede den i 1970. Samme år blev han udnævnt til professor i international politik. Det var det første professorat i international politik ved Københavns Universitet, og han kom til at præge denne disciplin stærkt.

Det skete midt i en turbulent periode: Studenteroprøret i 1968 og dets efterdønninger herhjemme, der gav stødet til en ny styrelseslov af hidtil uset demokratisk tilsnit, oprettelsen af en samfundsfaglig uddannelse i 1965 ved instituttet, en stærkt øget tilgang til denne den første politisk-videnskabelige uddannelse ved Københavns Universitet, kulminerende med optagelsen af 400 studerende i 1970, universitetsmarxismens og den kritiske filosofis indtog, vokseværk på instituttet osv.

Afskeden med professorvældet var tiltrængt, og Ole Karup Pedersen var ikke den, der ville genindføre det. Han blev på en gang manden, der hævdede universitetets frihed over for det omgivende samfund, og et naturligt midtpunkt i en gruppe af forskere, der dels var tvunget sammen for at forsvare fagets interesser, men også for at hævde en pluralisme i teoretisk forstand, som var kommet under pres indefra. I gruppen om international politik accepterede vi dialogen, at enhver kunne argumentere ud fra sit videnskabsteoretiske standpunkt, men aldrig ensretningen. Vi ønskede at udvikle vore videnskabelige normer i forbindelse med undervisningen og samlede hvert halve år for at læse alle eksamensopgaverne for derefter at diskutere dem indbyrdes. Det blev til faglige diskussioner af stor seriøsitet, og der udviklede sig et stærkt sammenhold, som andre grupper på instituttet misundte "IP-gruppen".

Hele sit liv forblev Ole Karup Pedersen eksponent for en slags uortodoks socialisme. På trods af, at han ikke tilhørte noget parti, så vidste alle, at han hørte til på venstrefløjen. Selvom han havde sit ståsted der, så skulle ingen komme med letkøbte ideer til ham. Han tog gerne en diskussion og var udholdende og fuldstændigt uforfærdet, hvis det var et emne, han var engageret i. Samfundsvidenskab var for vigtig en ting til at overlade til den første den bedste moderetning. Synspunkter skulle være velfunderede, og han udfordrede ikke alene nye smarte ideer, men tillige etablerede sandheder. Han brugte helt bevidst en dialektisk metode og kunne i en diskussion indtage et fuldstændigt

modsat synspunkt af modpartens for at provokere. Derved bragte han den underliggende forståelse op til overfladen, hvor der kunne arbejdes med den. Som ung videnskabsmand tog han udenrigsministeren i skole, som ung professor kunne han udfordre studentersynspunkter på en rustur til et punkt, hvor han måske havde fået tæsk, hvis ikke gode venner havde dæmpet gemytterne.

På endnu en måde kom han til at påvirke den faglige udvikling, nemlig ved at være selvskreven i utallige bedømmelsesudvalg. Hans indstillinger var altid efter bogstaven i ansættelsesbekendtgørelsen, og han kendte kunsten at "skrive sig uden om uenigheder i bedømmelsesudvalget". Hans bureaukratiske evner, som måske var blevet opøvet på Rigsarkivet, var formidable. Regler var ikke for sjov.

Organisationsmanden

Han lagde vægt på ikke at være en verdensfjern forsker, men at øve indflydelse igennem organisationer og institutioner, som han fandt fagligt vigtige. I Dansk Magisterforening virkede han dels som forretningsfører i en periode, dels som formand. Han var med til at gøre den til en moderne fagforening, og hans mesterstykke var hans andel i tilblivelsen af magistrenes første overenskomst i 1960.

Han kom til at påvirke den sikkerhedspolitiske debat i Danmark igennem næsten tre årtier både som bestyrelsesmedlem i Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI) 1967 – 72, som medlem af formandskabet for det daværende Sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) 1984 – 86, og som medlem af bestyrelsen for Center for Freds- og Konfliktforskning. Hertil bidrog også hans omfattende anmeldervirksomhed ved Dagbladet Information.

For at fuldende billedet accepterede han stillingen som dekan ved Det humanistiske Fakultet i en periode.

Personen

Et træk ved Ole Karup Pedersen som mange har bemærket, var hans ønske om uafhængighed og integritet. I en tid, hvor det er umuligt at finde en politiker eller embedsmand, der ikke ønsker at spænde universiteterne for erhvervslivets vogn, og hvor forståelsen for en fri og uafhængig grundforskning fuldstændigt mangler, er det opløftende at læse følgende: "Et kodeord for Ole Karup Pe-

dersens virke var integritet. Den videnskabelige integritet skulle beskyttes. Teori og metode var udgangspunktet. Sammenblandingen videnskab og politiske beslutninger med politologen som rådgiver var ham imod. Videnskab var først og fremmest erkendelse. Derfor var det vigtigt at sikre universitetets integritet. Forskning og undervisning skulle ikke styres af anvendelseskriterier. For Ole Karup Pedersen var den personlige integritet en vigtig standard som vurderingsgrundlag" (Bertel Heurlin i nekrolog i Politiken 27.12.97).

Han var uhyre belæst og havde en skarp hukommelse, et godt jugement og evnen til at finde et praktisk kompromis, hvor der skulle laves et sådant. Konfrontationer blev reserveret til de få betydningsfulde sager, hvor han følte, at det var nødvendigt at tage en konflikt.

Dette gik hånd i hånd med noget, man måske kunne kalde en gammel-liberal holdning til de studerende, nemlig, at de skulle tage ansvaret for sig selv, at vi ikke skulle servicere dem eller lægge alt til rette for dem. En sådan opfattelse ses jo også i dagens pædagogiske debat, men støder sammen med en nutidig opfattelse af universitetet som en moderne servicevirksomhed.

Det betød ikke, at Ole Karup Pedersen var uvenlig eller afvisende. Tværtimod var han "altid parat til at lytte, altid parat til at hjælpe, til at påtage sig også mindre attraktive opgaver. Han var et varmt og kærligt menneske og havde man hans venskab, udviste han en enestående trofasthed" (Anf.a.).

Hans åbenhed og venlighed skulle man på den anden side heller ikke tage fejl af. Han kendte magten og dens vilkår og kunne bruge den.

Når man ser tilbage er det utroligt, hvad Ole Karup Pedersen har været med i. Kun en brøkdel er omtalt her. Tiden var spændende, intellektuelt udfordrende og, så vidt man kan se, var hans virke fuld af mening. Han var med hele vejen.

De sidste år var ikke nådige ved Ole Karup Pedersen. Han havde sygdomsperioder, der sled på ham selv og hans omgivelser, og havde af helbredsmæssige grunde ikke kræfter til at engagere sig så dybt og så meget, som han gerne ville.

Ole var for mange et fast punkt, en klippe, som ikke kunne forgå. Hans alt for tidlige bortgang efterlader et stort savn hos alle os, der kendte ham. Det må være det bedste eftermæle: At vi føler dette savn.

Ib Damgaard Petersen

Eva Richter Ærøe

2. oktober – 26. december 1997

Lektor, mag.art. Eva Richter Ærøe tog magisterkonferens i ægyptologi den 19. december 1957, efter i 1955 at have vundet Universitetets guldmedalje for sin besvarelse af prisopgaven i østerlandsk filologi: *Suffixflexionen i Tempelindskriftene i Edfu*.

Efter konferensen studerede hun et år i Kairo ved Det franske arkæologiske Institut under professor Fr. Darnas. I 1960 ansattes hun som universitetsadjunkt i ægyptologi, 1965 som amanuensis, og hun var sammen med mag.art. Ebba Kern Lillesø med til at føre det daværende Ægyptologisk Institut igennem en vanskelig overgangsperiode efter prof. C.E. Sander-Hansens tidlige død i 1963. Prof. H.J. Polotskys gæsteprofessorat ved Instituttet i 1966 – 67 betød en vældig faglig inspiration for hende. Hun beherskede alle perioder af det gamle ægyptiske sprog fra pyramideteksterne

til koptisk og udviklede sig til en glimrende og engageret underviser, der blev stærkt afholdt af sine elever. Desværre lykkedes det hende ikke at skabe en egen videnskabelig produktion og i 1987, under aktionen mod de såkaldte "nul-forskere", måtte hun lide den tort at blive sat på halvtidsansættelse. Denne degradering tog hun sig overordentlig nær og anså den for en total underkendelse af hendes enorme undervisningsmæssige indsats – så meget desto mere som en række forskere i samme situation fik lov at beholde deres stillinger, da universitetsledelsen hurtigt fik kolde fødder og afblæste hele aktionen. Hendes sidste år var stærkt præget af denne "uretfærdighed", som hun bestandig vendte tilbage til. Hun vil blive mindet som en afholdt lærer og et usædvanligt fint menneske.

Karl-G. Prasse

Bygninger og lokaler

Planlægning

Universitetets Fysiske Udvalg har i 1997 holdt 10 møder, hvor man har drøftet overordnede og specifikke forhold omkring planlægning, byggeri og drift af universitetets bygninger.

I Styregruppen for KU's Helhedsplan har Fysisk Udvalg fortsat samarbejdet med Undervisningsministeriets Byggedirektorat og Universitetsafdeling om afklaring af beregningsmetoder og arealnormer som grundlag for en langsigtet udbygningsplan. Styregruppen har endvidere behandlet en række konkrete bygge- og lejemålssager. Arbejdet med tilvejebringelse af Helhedsplanen forventes afsluttet i 1998.

Sideløbende med udviklingen af en Helhedsplan er der udarbejdet program for udbygning af Det humanistiske Fakultet i Ørestaden og for et Bioteknologisk Forskningscenter på Tagensvej 18.

I januar afsluttedes 1. trin af en konkurrence om udbygning af Det humanistiske Fakultet i Ørestaden med udpegning af 9 forslagsstillere til næste trin i konkurrencen. 2. trin af konkurrencen afsluttedes i august med udpegning af KHR A/S som vinder. En til formålet etableret projektorganisation har under Byggedirektoratets formandskab derefter arbejdet med fastlæggelse af projektets dimension, herunder pris og indhold af projektet. I december vedtog Finansudvalget et aktstykke, der giver bevilling til byggeri af 1. etape og redegør for det samlede projekts omfang og økonomi, herunder oplyses et krav om medfinansiering via universitetets driftsmidler.

Planerne om etablering af et Bioteknologisk Forskningscenter på Tagensvej 18 blev i 1997 arbejdet i samarbejde mellem universitetet og Hovedstadens Sygehusfællesskab. En Teknisk Styregruppe udarbejdede et areal- og rumprogram, som ved årets udgang blev afleveret til Byggedirektoratet. Byggedirektoratet overtog herefter formandskabet for Teknisk Styregruppe med henblik på udskrivning af en rådgiverkonkurrence.

Byggesager

Den nye etage på H.C. Ørsted Instituttet, E-bygningen blev færdig og taget i brug af Matematisk Institut i begyndelsen af marts 1997.

Den omfattende istandsættelse og nyindretning af Universitetsbiblioteket i Fiolstræde blev afslut-

tet i løbet af sommeren. Den officielle genåbning fandt sted den 14. august 1997.

Programmering af nyindretningen af Østervold-komplekset til et nyt Geocenter blev påbegyndt i januar 1997. Programmering og udarbejdelse af projektforslag gennemføres i løbet af 1998. Byggearbejderne i forbindelse med gennemførelsen af første etape af byggeriet forventes påbegyndt i løbet af efteråret 1998. Hele ombygningen forventes gennemført således, at det nye Geocenter kan være klar til ibrugtagning i løbet af 2001.

I forbindelse med den i 1996 givne aktstykkebevilling på i alt kr. 65 mio. til hovedistandsættelser af bygninger og tekniske anlæg på Nørre Fælled, blev der i 1997 forberedt en større ombygning af NBI's bygninger på Blegdamsvej med henblik på flytning af alle NBI's aktiviteter fra Risø til Blegdamsvej. Over aktstykket er der i 1997 endvidere projekteret en tagudskiftning over vandrehallen og gennemført en hovedistandsættelse af elevatorerne på Panum Institutet, etableret et centralt køleanlæg i D-bygningen på H.C. Ørsted Institutet, gennemført en renovering af procesventilationen på August Krogh Institutet og Zoologisk Institut og gennemført en renovering af kloaknettet i Universitetsparken og på NBI.

Udover de ovennævnte større anlægssager har Teknisk Administration i samarbejde med Byggedirektoratet i løbet af 1997 forestået gennemførelsen af flere ombygninger og hovedistandsættelser af bygninger og tekniske anlæg. Blandt disse byggesager kan nævnes:

- Krystalgade 16, istandsættelse af lokaler til Studieadministrationen.
- Holbergs garage, indretning af trykkeri.
- Vandkunsten 4, etapevis udskiftning af vinduer mod Frederiksholms Kanal.
- Rosenborgannekset, omlægning af tag.
- Sankt Peders Stræde 19, istandsættelse af kælderetage og nyindretning af studenterbibliotek.
- Sølvtorvskomplekset, indretning af ph.d-kontorer og udbedring af svampeskader i tag.
- Universitetsfirkannten, istandsættelse af Festsalen og indretning af Magasinbygningen til brug for Teknisk Administration.
- KUA, indretning af undervisningslokaler.
- Panum, indretning af grupperum i tilknytning til biblioteket og indretning af edb-rum.
- Niels Bohr Institutet, facadeistandsættelse.
- DIKU, nyt kobbertag over store auditorium.
- H.C. Ørsted Institutet, betonrenovering af facader.
- Zoologisk Museum, nyindretning af publikumscafe og kantinekøkken.
- Snorresgade 17, indretning af etagerne 2-7.
- Skindergade 36, indretning af studenterfaciliteter og kontorer.

Universitetsbiblioteket blev opført i 1861 og er tegnet af arkitekten Johan Daniel Herholdt (1818 - 1902). En omfattende nyindretning og hovedindsættelse blev gennemført i perioden 1996 - 1997. Nyindretningen og restaureringen blev forestået af arkitekten, Kgl. bygningsinspektør David Bretton-Meyer i samarbejde med Nationalmuseets Bevaringsafdeling og ingeniørfirmaet Birch & Kroghoe A/S. Billedet viser bogsalen efter istandsættelsen. Fotograf: Kurt Nørregaard.

Teknisk Administration har for Det naturvidenskabelige Fakultet forestået udarbejdelsen af lokalplanforslag til en fremtidig samlokalisering af Ferskvandsbiologisk Laboratorium og Marinbiologisk Laboratorium i Helsingør.

For at tilvejebringe et samlet økonomisk overblik over udgifterne i forbindelse med gennemførelsen af nogle større nyindretninger og hovedindsættelser har Teknisk Administration i samarbejde med de fast tilknyttede rådgivere udarbejdet programoplæg for følgende bygninger:

- Studiegården og Studiestræde 8 og 10. Nyindretning til brug for Økonomisk Institut. Omlægning af den fælles gård.

- DIKU. Nyindretning af det store auditorium.
- Klerkegade 2. Nyindretning og istandsættelse af bygningen til brug for Musikvidenskabeligt Institut.

Derudover har Teknisk Administration for Indre by Udvalget udarbejdet programoplæg til indretning af undervisningslokaler i dele af Daells Varehus, til indretning af 4 store auditorier i Westmanns Pakhus i Vestergade, til et stort auditorium i KAB's ejendom i Vestergade 38 og til indretning af permanente eksamenslokaler i et lejemål på Amerikavej.

Lokaleudvidelser, meroptag

I 1997 blev følgende lejemål indrettet og taget i brug for at imødekomme behovet for lokaleudvidelser i forbindelse med meroptag:

I Landemærket 9 blev et lejemål på ca. 2.300 m² nyindrettet til brug for Det samfundsvidenskabelige Fakultet, Institut for Statskundskab.

I Nørregade 7 blev i årets løb indgået 2 lejemål. Et lejemål placeret i direkte tilknytning til Bispefortorvsannekset blev indrettet til brug for Økonomisk Institut. Et lejemål blev indrettet til undervisningslokaler for fakulteterne i Indre by.

På Artellerivej 86 blev et lejemål på ca. 3.250 m² nyindrettet til brug for Det humanistiske Fakultet.

Endvidere blev der opstillet undervisningspavilloner ved Sølvtorvskomplekset, ved Botanisk Have og ved August Krogh Institutet til brug for Det naturvidenskabelige Fakultet.

Bygningsdrift

Konsistorium besluttede den 18. december 1996, at der skulle foretages en udlægning af Teknisk Administrations driftsfunktioner – rengøring, betjente og håndværkere. Udlægningen omfatter de dele af organisationen, der hører under driftscheferne. Udlægningsomfanget blev endeligt præciseret i en rapport til Konsistorium den 19. marts 1997. Rapporten er udarbejdet på grundlag af to forhandlingsrunder primo 1997, mellem Teknisk Administration og de fire driftsområder med repræsentanter for Indre By, Det humanistiske Fakultet, Det sundhedsvidenskabelige Fakultet og Det naturvidenskabelige Fakultet.

Ifølge Konsistoriums oprindelige beslutning skulle udlægningen træde i kraft pr. 1. april 1997, men det blev senere vedtaget af Rektor/dekanekredsen, at udlægningen skulle have virkning fra 1. januar 1997.

Udlægningsbeløbet blev opgjort som det faktiske forbrug i 1996, pristalsreguleret med 2% og fradraget vedtagne konkrete besparelser. Vedrørende udgifter til opvarmning blev det dog besluttet, at 1996-forbruget skulle omregnes til et normalårsforbrug.

Det praktiske administrative arbejde omkring udlægningen kom til at vare det meste af 1997.

Informationsvirksomhed

Formidling af viden om forskningens resultater er et af universitetets hovedformål. Forskningsformidling varetages i første række af de enkelte forskere, men der er sideløbende interesse for en fælles indsats omkring information om universitetet som helhed

I dette afsnit omtales nogle af de vigtigste eksempler på universitetets forskelligartede formidlings- og informationsaktiviteter. Det skal pointeres, at der er tale om eksempler, der først og fremmest dækker institutionen Københavns Universitets mere generelle informationsvirksomhed.

Oplysning om den forskning, der foregår på universitetet, finder man i institutternes beretninger, hvor de igangværende aktiviteter beskrives, og hvor den afsluttede forskning, som den kommer til udtryk i videnskabelige publikationer, er registreret. I begge tilfælde er der tilstræbt en så fuldstændig beskrivelse som muligt.

Universitetsavisen

Universitetsavisen udkommer 20 gange årligt, hver 14. dag bortset fra sommer- og vinterferien. Avisen udkommer med 16-24 sider i et gennemsnitligt oplag på 42.000 eksp.

Det er Universitetsavisens formål at bringe nyheder, reportager og debat om og for studerende og ansatte på Københavns Universitet.

I forbindelse med valg til de styrende organer m.v. udgives særlige valgaviser.

Desuden bringer Universitetsavisen meddelelsesstof i form af stillingsopslag, gæsteforelæsnings etc. fra universitetets ledelse, fakulteterne og institutterne.

Universitetsavisen har en redaktion bestående af en journalist og en ansvarshavende redaktør. Redaktøren er ansvarlig ifølge presseloven og redigerer avisen efter de sædvanlige journalistiske principper og ansvar.

Universitetsavisen sendes med post til samtlige studerende og ansatte. Derudover sendes avisen til pressen, politikere, ministerier og udvalgte beslutningstagere på det uddannelses- og forskningspolitiske område.

Der kan abonneres på Universitetsavisen til en pris af 65 kr. årligt.

Redaktion og abonnement:

Universitetsavisen
Krystalgade 16
1171 København K.
Tlf.: 3532 2898
Fax: 3532 2920
E-Post: uni-avis@adm.ku.dk.

Fakultetsaviser m.v.

Det teologiske Fakultet udgav 2 numre af TEOL-information. Hæftet indeholdt bl.a. artikler om forskningsprojekter og -resultater, oversigter over foredrag og øvrige aktiviteter ved fakultetet. Ønsker man at få tilsendt hæftet, sker det ved henvendelse til Teologisk Fællesafdeling, Købmagergade 44-46, 1150 København K.

Det juridiske Fakultet udsender "Jura", Nyt fra Det Juridiske Fakultet. Redaktionen træffes på følgende adresse: JURA, Det Juridiske Fakultet, St. Kannikestræde 11, postboks 2177, 1017 København K.

Det humanistiske Fakultet udsender HUMANIST, et internt meddelelses- og debatblad. Bladet beskæftiger sig med nyheder om fakultetet, debatstof om generelle universitetspolitiske spørgsmål, informationer til de studerende om studiestart, tilvalg, semesterstart, nye uddannelses tilbud, gæsteforelæsnings m.v. Bladets redaktion træffes på følgende adresse: HUMANIST, Njalsgade 80, 2300 København S.

Det sundhedsvidenskabelige Fakultet udsender dels et "Nyhedsbrev", dels "Avisen". Redaktionen træffes på følgende adresse: Scheele Kommunikation, Esplanaden 34 G, 1263 København K.

Det naturvidenskabelige Fakultet udsender fakultetsbladet "Hovedområdet". Desuden udsender fakultetet en gang om året et informationstidskrift, "naturligvis". Redaktion for begge publikationer er: Hovedområdet, Det naturvidenskabelige Fakultet, Øster Voldgade 3, 1350 København K.

Vejviser m.v.

Universitetet udsendte til og med 1996 en trykt Vejviser med navne og adresser på institutter, centre, administrationskontorer o.lign. I 1997 begyndte arbejdet med at etablere en elektronisk vejviser på WWW. Som en midlertidig foranstaltning udgav Teknisk Administration i efteråret 1997 en trykt Telefonliste baseret på universitetets elektroniske telefonstøttesystem.

Københavns Universitets Almanak, Skrive- og Rejsekalender 1998

I 313 år har universitetet forsynet kongeriget Danmark med den årlige Almanak. Bortset fra universitetets lektionskatalog er der vist ingen periodisk publikation i Danmark, der kan påberåbe sig en tradition af tilsvarende længde. Bogen indeholder foruden det astronomiske stof en række andre oplysninger så som: "Danske geografiske positioner", "Højvande", "Zonetider", "Vindstyrker og vindhastigheder", "Danske klima-værdier", "Jordmagnetiske forhold i Danmark", "Afmærkninger i danske farvande", "Alfabetisk flag- og morsetegn", "Danmarks landskab", "Markedsfortegnelsen", "Det danske møntsystem", "Møntsystemer i fremmede lande", "Mål og Vægt", "Noteringskalender". Hvert år bringes "Naturkalenderen", der beskriver naturen i Danmark året rundt, i 1998 Almanakken skrev Poul Lindhard Hansen om "Skagen".

Af andre artikler kan nævnes "Udviklingen af Danmarks Landskab" af Ole Humlum, "Michael, Anna og Helga Ancher" af Hannemarie Ragn Jensen, "Pensel, pen og toner i Skagen" af Hans Nielsen, "Skoven i landskabet" af Niels Elers Koch, Anders E. Billeschou og J. Bo Larsen, Flora of Ethiopia and Eritrea – En moderne florahåndbog for et gammelt land" af af Ib Friis og "Kalendermekanik – Kalenderens størrelser, historie og reform" af Erling Poulsen.

Almanakken kan købes i boghandelen.

"Nogle til Almanakken": Nøglen er en ledsager til Almanakken. Den blev første gang udsendt i 1881. Den fortæller historierne bag navnene på alle årets dage, uger og måneder. Bogen kan bruges år efter år, og kan ligeledes købes i boghandelen.

Studie- og erhvervsvejledningen

Studieadministrationen udarbejder informationsmateriale om studier og studieforhold ved Københavns Universitet. Studiehåndbogen "Studier ved Københavns Universitet 1997" udkom i efteråret. Den beskriver alle fag ved Københavns Universitet samt i kort form forskningen ved universitetet. Blandt de publikationer, der kan fås ved henvendelse til Studieadministrationen, kan nævnes:

- Studier ved Københavns Universitet 1998.
- Information fra Studie- og Erhvervsvejledningen, Information om hvert af universitetets studiefag.
- Optagelse på Københavns Universitet, Information om optagelsesregler og -procedure.
- Kollegieoversigt, Information om boliger for studerende.

- Nyuddannede. Regler og rettigheder for bachelorer og kandidater. Informationspjece for nyuddannede.

Studie- og Erhvervsvejledningen

Fiolstræde 22

1171 København K

Tlf.: 33 14 15 36

Åben mandag til fredag 10-15, torsdag 10-17.30.

PUF – Københavns Universitets Publikationsregister

PUF blev oprettet i 1983, og har siden samlet oplysninger om de videnskabelige publikationer, der har universitetets videnskabelige medarbejdere som forfattere. Registeret omfatter egentlige publikationer som monografier, bidrag til antologier, lærebøger, leksika og andre samleværker samt tidsskriftartikler. Endvidere omfatter registeret i det omfang forfatteren ønsker det "grå" litteratur som preprints, kompendier, abstracts o.lign. PUF leverer de publikationslister, der i årbogen anføres under de enkelte institutter. Endvidere overføres PUF-registeret i sin helhed til den nationale danske forskningsdatabase, DANDOK-basen, hvor det er offentligt tilgængeligt. For kalenderåret er der i PUF registeret knap 5.000 titler.

I 1995 vedtog universitetets ledelse at etablere en database KUB (Københavns Universitets Beretningsbase), der blandt andet skal indeholde oplysninger om universitetets forsknings- og undervisningsvirksomhed. Det er hensigten, at PUF-registeret i en fornyet udgave skal indgå i KUB-basen. Arbejdet med etableringen af KUB startede lige før årsskiftet 1995-96.

Oplysning om samt adgang til DANDOK-basen, og hermed PUF, fås ved henvendelse til DANDOK-basen, Risø Bibliotek, Postboks 49, 4000 Risø, tlf.: +45 4677 4011; fax.: +45 4675 5627, e-mail: dandokbas@risoe.dk.

Københavns Universitets CWIS (Campus Wide Information System)

Københavns Universitet påbegyndte i 1997 opbygningen af et mere struktureret elektronisk informationssystem på WWW. Det er hensigten at en stadig større del af universitetets løbende information til ansatte, studerende og omverdenen skal formidles på denne måde. Enten som et supplement til mere traditionelle medier, eller i visse tilfælde som eneste informationskanal. Et eksempel på sidstnævnte er Universitetets interne regelsamling, der foruden en række relevante love og

bekendtgørelser rummer alle de mange retsregler m.v. universitetet selv producerer.

Københavns Universitets CWIS findes på adressen <http://www.ku.dk/>

Museer

Københavns Universitet har sin faste udstillingsvirksomhed i form af 4 museer: Botanisk Museum, Geologisk Museum, Medicinsk-Historisk Museum og Zoologisk Museum, en Botanisk Have og et Akvarium. Der er tale om forskningsbaserede museer. Det følgende vil primært fokusere på den formidlingsmæssige del af deres virksomhed. Den sideløbende forskningsvirksomhed er beskrevet i fakultetsberetningerne.

Geologisk Museum

Geologisk Museums udstillinger har været holdt åbne for publikum tirsdag til søndag kl. 13 til 16.

De permanente udstillinger: Inden for museets program vedrørende en fornyelse af de permanente udstillinger er en ny udstilling om Danmarks undergrund højest prioriteret. Der er i årets løb opbygget monter til udstillingen, der forventes at åbne omkring årsskiftet 1998-99. I første halvdel af året gennemførtes endnu en del af den 6-7-årige vedligeholdelses- og renoveringsplan for mineralsalen. Ivgit udstillingen blev genopbygget, dens tekster og illustrationer opdateret, en del stykker udskiftet og en rigt illustreret historisk oversigt tilføjet. Sidst på året påbegyndtes forberedelserne til en lignende renovering af udstillingerne om Narssarssuk og Gardiner Komplexet.

Særudstillinger: I skolernes vinterferie samt i påsken vistes en særudstilling bygget op omkring et to meter langt kranium af en mosasaur (et havlevende krybdyr fra Kridttiden), fundet i Israel og udpræpareret på Geologisk Museum. I august nedtoges særudstillingen "Vin og Geologi", som derpå er blevet vist på Naturhistorisk Museum i Århus. Den 10. oktober åbnede særudstillingen "Jorden og livets tidligste historie". Udstillingen fortæller bl.a. om solsystemets dannelse, om de processer, der har ført til opdeling af Jorden i kerne, kappe og skorpe samt om de tidligste spor efter liv. I de to første måneder vistes en månesten udlånt af NASA: en højlandsbreccie fra Apollo 16's landingsplads. Udstillingen er udført i traditionelle materialer efter oplæg af scenografen Nina Flagstad.

Andre udstillinger: En plancheudstilling om danekræ fremstillet i vinteren 1995/96 i samarbej-

de med Statens Museumsnavn er i årets løb blevet vist på stenmesser i Næstved, Randers og Brøndby.

Studiesal for publikum: I efteråret indviedes en studiesal, hvor publikum kan undersøge mineraler, bjergarter og fossiler på nærmeste hold. Studiesalen er forsynet med bl.a. mikroskoper og relevant litteratur og er i øvrigt bemanded med en specialestuderende. Indtil videre er den blevet holdt åben hver anden søndag.

Efterårsferien: I skolernes efterårsferie havde udstillingerne åbent kl. 10 til 16. Arrangementet indledtes for 5. år med "Kulturnatten" fredag d. 10. oktober, hvor de deltagende museer og institutioner, herunder Geologisk Museum, havde åbent for publikum kl. 18 til 24. 783 personer besøgte Geologisk Museum denne aften, hvor medarbejdere og specialestuderende holdt korte foredrag om geologi. Besøgstallet var noget mindre end sidste år. Det samme var tilfældet for flere andre københavnske museer og skyldtes sandsynligvis visse ikke-museale attraktioners meget kraftige markedsføring. I efterårsferien havde museet i øvrigt besøg af stenhugger Verner Olsen fra Bornholm, der i museets gård forvandlede store granitblokke til brosten og kantsten.

Museets samlede besøgstal inden for den almindelige åbningstid, efterårsferien inklusive, var 28.870.

Rundvisninger: Skoler og andre grupper er blevet rundvist i museets udstillinger uden for den almindelige åbningstid, i alt 5.291 personer. Rundvisningerne, som for en stor dels vedkommende også omfatter undervisning i museets skolestue, har emner som: "Jordens opbygning", "Jordskælv og Vulkaner", "Kontinentaldrift", "Saltet i Danmarks undergrund", "Grønlands Geologi", "Lys og Mineraler" og "Menneskets oprindelse".

Populære foredrag: Der blev i 1997 afholdt 12 aftenforedrag for museets publikum. Der var ikke noget fælles tema i foråret, medens efterårets tema var: En generations dansk-russisk samarbejde. Det samlede antal deltagere var 725. Desuden har museet arrangeret rundvisninger i udstillingerne, minikurser (bestemmelse af mineraler i tyndslib) m.m.

Endelig skal det nævnes, at museets medarbejdere har besvaret flere hundrede henvendelser om bestemmelse af bjergarter, mineraler og fossiler.

Zoologisk Museum

Zoologisk Museums primære formidling sker gennem de permanente og temporære udstillinger og gennem skoletjenestens undervisningstilbud til skolerne. Museets biologistuderende kustos holder hver lørdag og søndag korte foredrag og

demonstrationer på udstillingsarealet med udgangspunkt i temaerne i udstillingerne eller i aktuelle zoologiske problemstillinger og medvirker i en vifte af ferietilbud til børn. Skolernes efterårsferie stod i fabeldyrenes tegn. Børnene kunne lave fabeldyr af flamingofjer, imiteret skind, tørrede fiskehaler osv. Der blev produceret over 1000 fabeldyr i løbet af de 9 dage. Samtidig kunne børn også male fabeldyr i samarbejde med kunstneren Maria Hansen fra billedskolen i Ryesgade. Efterårsferieaktiviteterne bød også på en fabelhule, hvor skuespiller Hanne Konstantin-Hansen læste dyrefabler fra hele verden for børn. Aktiviteterne var meget populære, og gav museet en god medieomtale i aviser, radio og tv. Herudover holdes aftenrundvisninger for foreninger og lignende.

Medarbejderne på de videnskabelige afdelinger arrangerede i forsommeren den årlige "Mosedag" i Utterslev Mose i samarbejde med Københavns Kommune, hvor interesserede kunne se og høre om mosens rige dyreliv. Som noget nyt arrangerede den entomologiske afdeling i samarbejde med Gads Forlag en tilsvarende dag i Dyrehaven, hvor emnet var skovens insekter, og marinbiologerne deltog i efterårets "Havnedag" med et arrangement på Gammel Strand, hvor dyrelivet i havnen blev demonstreret. Alle tre arrangementer blev publikumssucceser.

Inspireret af Rundetårns aftenkoncerter arrangerede en række københavnske museer og kulturinstitutioner i 1997 på skift "Fredag Aften", der byder på en udstilling, et foredrag og en koncert. Zoologisk Museum deltog med to arrangementer i vinteren og foråret: "Jazz og Fabeldyr" med udgangspunkt i årets store særudstilling og klassisk jazz med Leonardo/Knudsens Kvartet, og "En Forårskoncert" med et lysbillede- og lydforedrag om fugletræk og fuglestemmer fulgt af en fløjtekoncert med Michala Petri. Til begge arrangementer kunne vi melde alt udsolgt. Muligvis som en følge af disse koncerter blev plakaten til årets Jazzfestival præsenteret for pressen ved et velbesøgt møde i Oceanhallen. Også i år deltog museet i oktober i "Kulturnatten", denne gang med temaet hvalstrandinger og grindefangst i causerier, billeder, lyd og besøg i hvalkælderen.

En stor del af formidlingen fra museet sker ved besvarelse af forespørgsler fra offentligheden. En del spørgsmål kan besvares ved udstillingernes informationsskranke, men mange henvises eller går direkte til museets videnskabelige medarbejdere, konservatorer og kurateringsassistenter. Især kuratorerne for pattedyr, fugle, fisk og insekter gør en stor indsats for at besvare de mange henvendelser inden for deres områder. Også tidsskrifter, aviser, radio og tv har gjort udstrakt brug af museets ekspertise.

Museets populære tidsskrift "Dyr i natur og museum", som fortæller nyt fra museets forskningsvirksomhed, udkom også i år med to numre.

Botanisk Have

Udstillingsbygningen var rammen om 3 særudstillinger; og palmehuset og udstillingsbygningen blev desuden stillet til rådighed for adskillige TV- og filmoptagelser og andre arrangementer. For nærmere omtale henvises til det særlige afsnit om Københavns Universitets informationsvirksomhed.

Fleere af havens medarbejdere (O. Hamann, H.V. Hansen, P. Krogstrup, J.D. Møller og K. Rahn) har leveret artikler til Danmarks Nationalleksikon. H.V. Hansen har bidraget med en artikel om "vegetationen på sandstrande, stenstrande og i klitter" til Naturlommekalenderen.

Havens opsynspersonale varetager en stor del af den daglige kontakt med publikum, men gartnere, butikspersonale og videnskabelige medarbejdere besvarer også mange spørgsmål fra publikum om botanik og plantedyrkning. Som sædvanlig har havens medarbejdere afholdt en række særundvisninger for interessegrupper, firmaer, foreninger og haveelskaber.

Havens butik viser fortsat en positiv, stabil udvikling, og café "Paradisfluglen" var igen åben, til stor tilfredshed for publikum.

Universitetsradioen

Universitetsradioen har siden 1987 sendt i hele det storkøbenhavnske område med brugere af Københavns Universitet som primær målgruppe, det vil sige, både studerende, lærere og teknisk administrativt personale. Universitetsradioen drives på frivillig basis af studerende fra alle fakulteter på Københavns Universitet. Universitetsradioen sigter mod dagsaktuelle formidling af nyheder med tilknytning til både Københavns Universitet, andre højere læreanstalter samt uddannelsesverdenen generelt. Universitetsradioens mål er især at være tværfaglig, ligesom radioen er upolitisk og nonkommerciel.

Universitetsradioen støttes ikke driftsmæssigt af Københavns Universitet, men tilknytningen til universitetet er med tiden blevet styrket kraftigt, hvilket skyldes en stor opbakning fra hele universitetet.

Universitetsradioens udsendelser strækker sig emnemæssigt fra dag-til-dag service for brugerne af universitetet til mere dybdeborende debat, tema- og reportageprogrammer, bl.a. med vægten

lagt på emner indenfor uddannelse og forskning. Universitetsradioen ønsker med sit virke også at give interesserede universitetsbrugere mulighed for at prøve at formidle viden tværfagligt til gavn for alle på universitetet.

Siden foråret 1992 har Universitetsradioen delt sendefrekvens med lokalradioer fra DTU, og har derved skabt grundlag for en decideret uddannelsesfrekvens, hvor alle grene af uddannelsesverdenen kan blive dækket.

Universitetsradioen sender på 95,5 MHz/95,2 på hybrid: Mandag til fredag fra kl. 8.30 til 11.30 og 18.30 til 19.30.

Redaktionen træffes på adressen:

Universitetsradioen
Krystalgade 14-16
1172 København K.
Tlf./Fax.: 3532 3938

Videnskabsbutikkerne på Københavns Universitet

Der er p.t. etableret to Videnskabsbutikker på Københavns Universitet, én ved Det naturvidenskabelige Fakultet og én ved Det samfundsvidenskabelige og Det juridiske Fakultet.

Videnskabsbutikkernes opgave er at åbne universitetets døre for folk med behov for viden og samtidig tilbyde de studerende mulighed for at beskæftige sig med samfundsrelevante problemstillinger. Dette gøres ved at formidle projektkontakter mellem universitetets studerende og fore-

ninger, organisationer, institutioner m.m. Samtidig er det Videnskabsbutikkernes mål at projektstillerens forslag til emneområde kan indgå i den almindelige forskning og undervisning på universitetet. Det er et krav at projekterne skal være af almen interesse, at projektet er ikke-kommercielt samt at projektets resultater stilles til offentlighedens rådighed.

Ved hver semesterstart udsender hver Videnskabsbutik et "Projekt-katalog", hvori alle de indkomne projekter samles. Der informeres om nye projekter gennem opslag, artikler i universitets- og institutblade og gennem informationsmøder. Endvidere er udarbejdet en folder på engelsk om Videnskabsbutikkerne på Københavns Universitet. Folderen uddeles gennem Det internationale Kontor til alle udenlandske gæstestuderende.

Adresser:

Videnskabsbutikken,
Det naturvidenskabelige Fakultet
Københavns Universitet
Jagtvej 155D. 1. sal.
2200 København N.
Tlf.:3532 0090 (Fax.: 3532 0093)
E-post vb-ku@inet.uni-c.dk

Videnskabsbutikken
Det samfundsvidenskabelige Fakultet og Det juridiske Fakultet
St. Kannikestræde 13, st. th.
1169 København K.
Tlf.: 3532 3099 Fax.: 3532 3532.

